BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XL
F
14
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

XL
7
14

Digitized by Google

POETAE LATINI MINORES

SIVE

GRATII FALISCI CYNEGETICON,

M. AURELII OLYMPII NEMESIANI CYNEGETICON,

Et Ejuſdem *ECLOGAE IV.*

T. CALPURNII SICULI

ECLOGAE VII.

CLAUDII RUTILII NUMATIANI

ITER,

Q. SERENUS SAMONICUS

De Medicina,

VINDICIANUS SIVE MARCELLUS

De Medicina.

Q. RHEMNIUS FANNIUS PALAEMON

De Ponderibus & Menſuris,

ET

SULPICIAE SATYRA.

Cum integris Doctorum Virorum Notis, & quorumdam excerptis,

CURANTE

PETRO BURMANNO,

Qui & ſuas adjecit adnotationes.

TOM. I.

Leidae apud { CONRADUM WISHOFF, ET DANIELEM GOEDVAL. } 1731.

Digitized by Google

LECTORI AEQUO
S. D.
PETRUS BURMANNUS.

Annis abhinc prope viginti, cum doctorum Virorum & meis adnotationibus ornata in lucem ederem Petronii Satyrica, in praefatione receperam, me, ſi vires & vitam Deus ſufficeret, Catalecta veterum Poëtarum, quae olim a Viris ſummis Scaligero & Pithoeo in unum erant collecta, proditurum, & nova quadam acceſſione Poëmatum adhuc ineditorum, quae a Salmaſio, Voſſio, & N. Heinſio undique ex codicibus vetuſtis erant coacta, locupletaturum. Quod vero fidem datam nondum ſolverim, non oblivioni aut deſidiae adſcribent, qui ab illo tempore me aliis curis occupatum noverint, & quae interim mea cura prodierint, enumerare velint. Nam & Phaedri, Velleji Paterculi, Quinctiliani, Valerii Flacci, & in primis operoſiſſima Ovidii curatio, quibus ut cumulus laboris & moleſtiæ plena Epiſtolarum Sylloge acceſſit, effecerunt, ut non niſi ſubſecivas quasdam horas, quas & publicis muneris mei occupationibus, & ſcholis domeſticis ſubducebam, Catalectis illis recenſendis impendere poſſem. Deſtinaveram vero in duas Catalecta illa partes digerere, & ab epigrammatis, & brevioribus poëmatibus, ſegregare minores quosdam diverſorum temporum Poëtas, *Gratium*, *Calpurnium*, *Nemeſianum*, *Serenum Samonicum*, *Rutilium*, *Avie-*

num, & qui plures, in corpus illud conjecti ſunt, quique, licet exiguum, juſtum tamen quoddam opuſculum fecerant, illisque principem locum dare. Dum vero his & aliis curis diſtineor, Ecce ſubito prodire video Typographum quemdam, ex impurorum & lucripetarum nota, qui tamen mihi ſe multum debere diffiteri non audebit, & per Ephemeridas omnibus ſignificare, ſe brevi Rei Venaticae & Bucolicae Poëtas, Gratium, Nemeſianum, & Calpurnium, Barthii, Vlitii, & neſcio quorum notis ornatum, editurum. Rei novitate perculſus, eodem, quo Ephemeridas legeram, die hominem arceſſo, facinus indignum & turpe ipſi ob oculos pono, &, cujus impulſu hoc ſuſcepiſſet, exquiro. Ille primo tergiverſari, ambiguis verbis ludificari, & licet orbem eruditum hanc a me operam diu exſpectaſſe, & multos etiam efflagitaſſe oſtenderem, tandem id ſibi ſoli juris dari ex hac publica denuntiatione, qua me praeverterat, contendere coepit: immo jam ſe typis initia operis commiſiſſe, & aliquantulum profligaſſe mentiri non erubuit. Deprehenſum vero in magno & impudentiſſimo mendacio (aliter enim mihi conſtabat) cum ſe videret, offerre mihi in edendis Catalectis operam coepit, & ſe ſuſceptores novi hujus laboris deſtituturum, ſi meam ipſi curam addicere vellem, oſtendebat: Quod cum negarem, dimiſi hominem, & ad alios librarios, quibuſcum mihi de edendis Catalectis convenerat, adeo, qui rem indignam clamitantes poſtridie iisdem Ephemeridibus nomen ſuum profitentur, & ſe Poëtas, qui Catalectis comprehenduntur, mea cura recognitos, edituros proponunt. Ut vero ſciat orbis eruditus, quorum auſpicio & cura Rei illi ve-

venaticae Scriptores prodierint, brevibus fabellam hanc verbis pertexere conſtitui. Paucis enim poſt diebus non mihi ſolum, ſed omnibus, qui Leidae agunt, conſtitit, Tyronem quemdam, immo puerum, qui vix prima literarum elementa tractaverat, & qui vanitate & ſtultitia inter Academiae noſtrae cives inſignis erat, ſed pecnioſum, ut credebatur, gloriae inepte cupidum, & avari bibliopolae fraudibus opportunum, huic editioni praefectum: ſed quia elaborando huic operi minime idoneus ipſi Bibliopolae videbatur, ſuccenturiatus, & in partem praedae vocatus fuit alter, ex noſtro ordine, homo, qui vicarias ſe operas praeſtitiſſe puero & typographo ipſe publice profeſſus eſt. Riſum primo tenere vix potui, cum ruditas & infantia temerarii iſtius juvenis, qui ex Anglia recens ad me ſe adplicuerat, & in alterum illum, ſocium nunc & ducem ſuum, petulantiſſimis maledictis apud me invectus nuper erat, perſpectiſſima erat: Mirari porro ſatis non poteram, quo lenocinio hunc, paullo ante ubique famam ejus detrectantem, juvenem ſibi conciliaſſet, & quo principio tanta ſubito familiaritas inter eos coaluiſſet, ut nullus dies, nulla fere diei hora laberetur, quae non hoc nobile par, & jam conſpiratos in meum opus involandum ſocios & conſortes, una ambulantes, conferentes capita, & neſcio quid magni minantes, immo mutuitantes, oſtenderet. Concurſantes & omnes Bibliopolarum officinas excutientes videres, ut Poëtarum, quos ad hunc uſque diem neque legerant, neque viderant, exemplaria conquirerent. Certis enim mihi auctoribus conſtitit, paucis antequam ad ipſum opus aggrederentur, diebus, nec puerum nec praeceptorem inter ſupel-

pelleɛtilem librariam ullam horum poëmatum editionem poſſediſſe, ſed Vlitianam editionem, quam librarius ille, operis manceps, Hagae juſſus erat a viro doctiſſimo in auctione parare, ex officina ablatam a ſuſceptore hujus negotii fuiſſe: Barthianam vero ipſi ſubminiſtraſſe officioſiſſimum, etiam erga minime merentes, Cuningamius mihi ipſe narrabat. His ſubſidiis, & forte aliis, quae unde conquiſierint, ignoro, ad legendum, commentandum, & ſimul typis committendum opuſculum ſe accingunt capitalia haec ingenia, & collatis conſiliis, Icones & puerilia quaedam ornamenta, Anglici pueri impenſis Amſtelaedamenſi artifici aeri incidenda, locantur. deinde priorum commentatorum notae (praemonſtratore viro clariſſimo) digeruntur, & diſponuntur, quaedam etiam ſub nomine pueri, inſcitiae, feſtinationis, & negligentiae, manifeſti, ut ad ipſa loca oſtendimus, indices adjiciuntur. Quam feliciter ſucceſſerit adjutori, qui hanc mihi incommodandi viam tam alacriter ingreſſus eſt, lectorum arbitrium eſto. eventus certe docuit, non melius ipſi rem ſucceſſiſſe, quam olim, quum conſociata opera, (cui tamen decem & plures, credo, annos, ambo incubuerant) Lucretium concinnaret. Et quia tunc cum conſorte gloriam hanc partiri debuit, nunc ſperabat, ſepoſitam & a puero hoc diſſortem ſe laudem conſecuturum, cum nemo tam doctas, tam ingenioſas Poëtarum emendationes & expoſitiones puerili ingenio, ſed ſubacto veterani literatoris judicio adſcripturus eſſet. Nam cum paullo poſt nobilis ille Britennus, nomine *Eduardus Bruce*, cujus impenſis maxime Icones jam erant paratae, & editionis principia fervebant, ſive effuſa temere per luxuriam & ineptam liberalitatem pecunia,

ſive

ſive ſpolium factus callidorum paraſitorum, inops & nudus conturbaret, & divenditis omnibus, quos avide & ſtulte coemerat, libris, & honorario etiam fraudatis Profeſſoribus, ſolum verteret, hac profectione, vel verius fuga, hiantes adjutorem & librarium deſtituit, & excludendo huic pullo, cui duo incubuerant, ſolum magiſtrum relinquit. Magno tamen, ſi verum fateri vult, faſce ſe levatum eſſe gaudere poterat; cum enim, quidquid adhuc crudi, inepti, & indocti concinnaſſet, pueri nomine lectoribus obtrudi potuiſſet, nunc videbat ſummam rerum ad ſe rediiſſe, ideoque ſi quid poſtea notarum adlitum conſpiceretur, nulli niſi ſibi attribuendum fore proſpiciebat. caute itaque manum ſubtraxit, & poſt Gratii verſum 284, ut arbitror, nullas niſi jam antea proditas in lucem adnotationes adjici curavit. Interim incommodae admodum, fateri enim non pudet, hae molitiones & ingratorum hominum machinationes mihi accidebant: praeterquam enim quod feſtinare cogerer (nam impetum capiebam ipſos hos canes feſtinantes praevertere, in mundo enim & parata ſatis erant omnia) multis aliis tunc diſtractum curis me videbam, nec Ovidius etiam omne, quod optarem, otium concedebat, cui ſuprema jam jam erat imponenda manus. Ne tamen inania & vana olim jactaſſe calumniari poſſent malevoli, ſchedas meas & liturarios reſumo, & ad bibliopolas, qui magna olim ambitione hanc Poëtarum minorum collectionem a me petierant, adeo, meque paratum, ſi typis committere vellent, oſtendo. Ibi vero inexſpectati aliquid, & quod, ſi quis divinus mihi praedixiſſet, numquam credere in animum induxiſſem meum, prodigio ſimile objicitur. Illi enim

tergiverſari, moras nectere, neſcio quae alia, quae typos exercerent, opera cauſſari, & dum pudoris aliquid ſupererat, non aperte promiſſa fallere, ſed conſortes ſe adſciſcere velle, quorum conſociatione nefarii iſtius bibliopolae molitiones ſuſtinere poſſent, dicere incipiunt. Tandem quum inſtarem, ſine ulla circuitione, operam, quam ipſi ultro obtulerant, & fidem ſe praeſtare nolle, ferreo & duro ore mihi declarant. Tum vero intolerabilem Bibliopolarum importunitatem, & ſi verum liceat dicere, regnum & Tyrannidem ſentire & experiri coepi, quam non modo in Eruditos, quorum ex labore & ſudore opes ſibi ſaepe invidendas exſtruunt, uſurpandi conſuetudinem capiunt, ſed quam magnarii iſti negotiatores in ſui gregis minutiores tabernarios exercent. Sperabant enim, me, licet omnes circuirem, neminem inventurum, qui operam ſuam addicere auderet. Erecto enim inter ſui artificii Lucumones tribunali, & judicibus ex corpore ſuo, licet vitio, creatis, non ex aequo & bono, ſed ſola lucri cupiditate & avaritia, jus quoque de libraria negotiatione dicere ab aliquot annis inſtituerunt. Quidquid viri docti, illorum precibus & humilibus ſaepe obſecrationibus expugnati, parva quoque mercede labori pacta, excudendum illis permiſerunt, ita ſuum eſſe contendunt, ut ſi, divenditis prioris editionis exemplaribus, & ingenti inde pecunia redacta, auctor curas ſecundas emittere velit, non modo, niſi per illos ipſos altera editio curetur, non licere judicent, ſed omnes omnino Bibliopolas, qui id ſine bona eorum gratia inſtituere auderent, ita deterreant, & facta conſpiratione opprimant, ut, ſi facultas ſit, ingenti damno adfectos bonis evolvant. Quaſi vero lege publica hoc

hoc nationi huic jus eſſet factum, & eruditi omnes edicto quodam perpetuo ita in ſervitutem librariis addicti eſſent, ut ubi ſemel ambitione magna facultatem edendi alicujus libri a viro docto impetraverint, huic deinde, non dico difficilem & minus diligentia aut liberalitate ſibi placentem, ſed ſuperbum, ingratum, & importunum librarium mutare cum meliore & faciliore, non liceret, ipſi vero, quaſi id crimen & ſcelus inauditum foret, manibus & pedibus impedire inſtituant. Sibi autem ſolis facultatem conconceſſam eſſe contendunt fruſtrandi, morandi, fallendi, & variis cauſſis promiſſa eludendi, ubi vel minor lucri ſpes, quam initio conceperant, adpareat, vel damni metus, ab alio librario intentatus, praetextum fidem ſolvendi ſubminiſtret. Quot non viros egregios & eruditos proferre, ſi id nunc agere vacaret, liceret, quorum ſcripta & monumenta, miſerabilibus querelis de Bibliopolarum artibus, fraudibus & ſordibus, plena circumferuntur? Sed quid conquirere prioris aevi exempla, & annales, huic hominum generi minime gratos & jucundos, conficere hodie attinet, ſolus ego non paucos, quibus cura, diligentia, beneficiis, & opera mea multum lucrandi auctor fui, enumerare poſſem. Iniquo enim fato ſaepe incidiſſe me agnoſco in tales ex hac tribu homines, qui prima fronte blandi & ingentem animi candorem & ſimplicitatem prae ſe ferentes, facillime a me, qui fraudes & artificioſas diſſimulationes orco pejus odi, quidquid peterent, impetrarent, & quia numquam avare arti aut curae meae pretium ſtatuebam, ingentes, quos in illorum gratiam exhauriebam, labores exiguo honorario remunerarent. Stultae quoque ſaepe facilitatis & alacritatis meae poenas ſolvi,

Digitized by Google

quod nullum umquam typis commiſerim ſcriptorem, quin omnia ad finem uſque in ſcriniis meis parata & confecta haberem, ne, ſi quid humanitus accidiſſet, interrupto opere damnum facerent: denique quod in ipſo operis curſu, nullum, non dico diem, ſed ne horam quidem Typographos moratus fuerim, illorum vero tarditatem & procraſtinationes boni ſemper conſuluerim; cujus patientiae, & animi ad eorum commoda prompti & parati, teſtimonium nullus, credo, ex toto illo grege, certe non illi, quibus in Ovidio recenſendo operam meam addixeram, denegabunt, qui quot annos, poſtquam de edendo Ovidio inter nos convenerat, antequam manum operi admoverent, me traxerint, & quot deinde moleſtiis me vexaverint, probe recordari poſſunt. Rebus ipſis vero didici, hos in rem ſuam viros eruditos ſolos conſulere, qui magnificis promiſſis hiantes bibliopolas diu ducere & lactare norunt; qui, poſtquam cum tenacibus propolis paciſci quacumque ratione coacti, tantum pecuniae, quantum ſibi pro opera praeſtanda denegari non poſſe mente conceperant, exprimere haud potuerunt, ubi prima modo folia typos reliquerunt, alias ex aliis moras nectere ſubdole & callide ſciunt, modo otio & tempore ſe defici, modo nova in dies ad ornandam editionem ſubſidia ſe exſpectare, nunc levioribus morbis tentatos ſanitati ſtudere, & omni cura abſtinere a medicis juberi, aut alias denique cauſſas cunctationibus praetexere pulchre callent. Nihil etiam magis dormientes bibliopolas commovere didici, quam ſpeciminibus & periculis Typographicis lente & faſtidioſe emendandis vacare. Hinc Typothetarum querelas non ſuſtinere operum mancipes videbis, fatigare viciſſim eruditos

ditos auctores, ad preces & obſecrationes humillimas decurrere, & quovis ſaepe pretio temporis tam cari jacturam redimere velle cernes. Has artes qui egregie callet, ſolus ille commoda, & liberali Bibliopolarum natione uti poterit. Sed ubi te obvium, humanum, ſedulum, & operis ipſis inſtantem praebueris, jocus & riſus eris deridentibus, & inſultantibus facilitati tuae, aut ad ſummum vano verborum honore gratias agentibus bibliopolis. Haec vero non ita accipi velim, quaſi in omni illo negotiatorum librariorum corpore, neminem juſto doctorum curas & labores pretio aeſtimantem repererim. Sunt ſane, ſed oppido pauci, ſed qui hac tamen opinione ſuperbiunt, intereſſe famae & exiſtimationis eruditorum, libros ex grandi & celebrata per orbem officina prodire, & cum ampla hi inſtitores per omnem orbem commercia exerceant, eorum tantum opera per ora vulgi latius circumvolitare poſſe. Hanc vero tabernæ ſuae celebritatem tam magnificis efferre & jactare verbis ſolent, ut in mercedis maximae partem imputare nobilitatem ſuam non erubeſcant. Honeſtiores certe & ad obſequendum eruditis promtiores offendas novitios, aut qui occaſione magna rem faciendi nondum uſi fuerunt, ſed ſub jugo & imperio principum gementes, nullam emergendi viam reperiunt, niſi in favore & gratia Doctorum Virorum. Sed quanta eos maneat invidia & odium, & quam omnem lucrandi aditum illis praecludere conentur, quotidianae miſerorum querelae de magnariorum negotiatorum impotentia docent, qui non intercedere ſe, quominus opuſculum aliquod tenue, & vulgi in uſum conſcriptum ſuſcipiant, prae ſe ferunt, ſed ubi majoris molis ſcriptum, & quod celebri-

tate & fama auctoris commendatum lucri pinguioris ſpem oſtendat, ad illos deferatur, nullas non artes adhibent eos deprimendi. Omni enim modo libros ab illis prolatos ad vilitatem demittunt, commercium & permutationem aut omnino negant, aut tam iniquis legibus exercent, ut omne emolumentum ex alieno labore & periculo ad ſe transferant: probe enim callent tenues hos propolas, & qui, in aere alieno ſaepius, quam in ſuis nummis eſſe ſolent, brevi, niſi praeſens ex novis mercibus pecunia redeat, ſponte vili pretio oblaturos. ita conſtrictos enim & libidini ſuae obnoxios tenent, ut, ne otioſae & quieſcentes in tabernis merces foenus cumulent, quocumque pretio abjicere contemptas chartas, ne tineis & blattis epulae fiant, cogantur, ſi famem a labris defendere velint. Hinc timidos & incertos videas omnes fere, qui ſe ad librariam negotiationem adplicant, &, ne, ſi judicio aberrent, conturbent brevi rationes ſuas, verentes. Haec vero invidia, & majorum gentium librariis innata fere avaritia, non ſolum viris Doctis incommoda multa parere, ſed non minores turbas inter ipſos artificii hujus conſortes excitare conſuevit. Cum enim impotentia illorum nullis legibus, aut Principum & Magiſtratuum imperiis inhiberi poſſit, ſed quidquid aequi rectique aut ratio ſuadeat, aut lex jubeat, temeret & deludat callidiſſimorum hominum avaritia & cupiditas, videbis non modo vicinum vicino, civem civi, ſed maxime diverſarum gentium librarios inter ſe invidere, & omnem lapidem movere, ut peregrinarum mercium negotiatores aut inſtitores damno adficiant. Gallicis & Anglicis mercatoribus non modo Belgae & Germani omne, quod ſperare poſſunt, ex ſplendidiſſimis optimo-

morum librorum editionibus lucrum praecidere intendunt, commercio fere omni abſciſſo & rupto, ſed quamprimum aliquid laude & doctorum virorum deſiderio dignum alibi exire reſciſcunt, per curſum ſaepe publicum furto officinis ſubducta folia ſtatim typis ſuis renovant, & ita peregrinis mercatoribus omnem lucrandi viam extra patriam ſuam praecludunt. Nec hac nocendi peregrinis via & artificio contenti, ſemiliterato aut mercenario tabernae ſuae miniſtro, interpolandum opus ſaepe locare ſolent, ita ut viventibus & inſciis auctoribus ſaepe fucoſae & fallaces merces ſupponantur. Quo facinore viciſſim peregrinos in eamdem fraudem & ſcelus impellunt, qui noſtratium opera depravare non deſiſtunt. Ne multa recenſendo faſtidium lectoribus faciam, videat modo hujus flagitii inſigne ſpecimen, in Quinctiliano meo, quem inſulſus ille & ineptus Capperonnerius, interpolare & commaculare, ſed non ſine infamia ſua, inſtituit. Immo eo uſque audacia proceſſit, ut cum nullum a natura ipſa & aequitate juſtius comparatum eſſe, fingi poſſit, quam ut unusquisque ſuo ſub nomine editos libros in perpetuum adſerere poſſit, & a ſe non profecta cum nominis ſui proſcriptione produci prohibeat, quotidie cernamus, ineptiſſimis libellis eruditiſſimorum virorum, non modo defunctorum, ſed viventium & videntium nomina inſcribi. Quid porro tuti ſupereſt, ſi impune non in ſcripta aliena modo plagiariis, ſed in ipſa nomina illuſtrium in re literaria virorum his praedonibus graſſari licebit? Nonne vidimus ſub ſummi *Graevii* nomine tenebrionem quemdam obſcuriſſimum, & qui ejus commendatione ad praefecturam ludi literarii proceſſerat, ingratiſſimo & crudeli in tanti viri ma-

manes animo, edidiſſe ineptiſſimum libellum, ſub ridiculo & inſulſo titulo, *Cohortis Muſarum*, in quo nullum verbum, nulla litera ex literarii ordinis Principis ore aut calamo defluxit umquam. Sub Clariſſimi *Perizonii* titulo, indignam ejus eruditione & fama, alter quidam in Germania lucifuga, notas in Suetonium protraxit, quas indoctus & vix Latine ſciens tyro aliquis aut ex ore dictantis excepit, aut, ut hîc fieri ſolet, a mercenario ſcriba deſcriptas emit, & avido lucri bibliopolae vendidit. Quid? nonne Celeberrimo Collegae noſtro, *Boerhavio*, non modo peregrini, ſed hîc, in patria noſtra, & ſub ejus ore & oculis impudentiſſimi bibliopolae inaudita cum audacia & confidentia, inſcio illo & invito ſub ejus nomine variis libellis editis, incommodare ſunt auſi, ita ut edictis publicis eorum improbitas & ſcelera coërceri debuerint? Quis in publico hoc latrocinio vir eruditus, dum vivit, famam eruditionis parare, & poſt mortem apud poſteros tueri poterit, ſi non modo tam informes foetus, & dictata, quae rudi juventuti formandae prodeſſe quidem poſſunt, non vero ea cura & lima expolita ſunt, ut per ora doctorum circumvolitent, ſed ſententiae ſaepe menti auctoris contrariae, dicta & praecepta, de quibus ne per ſomnium quidem cogitavit, nomina virorum, locorum, herbarum, remediorum, & quae reliqua fingi poſſunt, deformata & depravata circumferantur? Quotuſquiſque in chartas & liturarios aliquid conjicere audebit, quod negotiis aliis praepedito, aut morte deſtituto, polire & elaborare non licuit, ſi providere poſſit, informatum illud & rude opus, per heredum negligentiam aut avaritiam in bibliopolae manus perventurum, qui aut inceptum

ceptum illud & non confectum edere, aut inficeto homini, interpolandum, mutandum, aut acceſſionibus novis amplificandum, locare non erubeſcet. Rectius certe & prudentius illi famae ſuae conſulent, ſi omnia, quae ultimam manum non acceperunt, flammis abolenda heredibus mandarint, quam contaminanda impuris manibus reliquerint. Aliud praeterea (ſemel enim haec tela, quoniam exorſus fui, detexenda erit) intolerabile & indignum quotidie viris eruditis accidere video, ſed cui incommodo nullum, niſi paciſcentes cum librariis omne illis in libros typis repetendos jus auferant, & ſibi ſervent, remedium excogitare poſſum. Quamprimum enim librum edendum bibliopola conduxerit, ſtatim, ut modo oſtendi, in auctoris foetum ſibi tam certum & invictum jus eſſe natum contendit, ut divenditis prioris curae exemplaribus, & ingenti inde pecunia redacta, ſoli ſibi non modo facultatem iterandi editionem eſſe, &, ut in abdicato aut expoſito filio, parenti nihil poteſtatis aut arbitrii ſupereſſe jactet, ſed, quaſi ille partus in ſervitutem eſſet addictus, vendendi quoque cuicumque jus illud imaginarium publica auctione licentiam, ab aliquo jam tempore uſurpatam, ſumat. Impotenter ſane & importune! Quid enim? faveo forte huic vel illi bibliopolae, uſus quidam & familiaritas mihi cum alio intercedit, quaedam etiam in me alicujus officia conſtant, cui prae reliquis cogitata & ſcripta mea excudenda committo. Illine pro hoc beneficio integrum erit, non modo libri jam emiſſa in lucem exemplaria omnia haſtae quaſi ſubjicere (hoc enim prohiberi nequit) ſed ſimul me inſcio, & invito jus illud fictum in alium transferre licebit? immo vero ſimul atque illi convenit

mecum de libro typis exprimendo, aut quum vix tertiam partem operis deſcripſit, ſaepe etiam quum ne quidem manum admovit, tranſcribere illud jus commentitium ignoto, alieno, & quocum mihi nihil rei eſt, immo quem iniquum mihi, aut facinoroſum, certo novi, audebit? Et talis, me vidente, & obloqui non audente, alteram operis mei editionem, & ſi emptores avidos repererit, tertiam & plures vitiis, ut in iteratis editionibus fieri ſolet, deformatas producet? Quae infamis & turpis negotiatio quam ingrata & moleſta, quam famae etiam nocens Viris Doctis accidat, graviſſimae eorum querelae oſtendunt. Mihi vero, cui bis terve hanc fraudem fecere librarii, ita bilem commovit, ut fere decreverim nullum umquam librum manu emittere, quin pacto & tabulis ſignatis huic improbitati occurram. In rem vero literariam & plurimorum, qui cum hoc hominum genere conflictari debent, admonitionem, hac occaſione, quae mihi olim praeciſa fuit, hîc enarrare, non omnia, quae mihi moleſta obvenere, ſed in primis tamen quid in Ovidii operoſiſſima editione taediorum & aegritudinis mihi objecerint ejus operis mancipes, pergam. Poſtquam certis conditionibus operam meam Ovidio impenſam ſociatis quibusdam bibliopolis addixiſſem, dum illi moras, quas modo memoravi, varia cauſſando, nectunt, interim rogant, ne nihil interea agerem, ut minori forma Ovidii opera illis excudenda committerem. Adſenſi, & ſtatim manum emendandis editionibus, quas Nicol. Heinſius typis Elzevirianis 1652. & deinceps emiſerat, me accingo: ut vero conſentiret haec editio majori, quae ſubſecutura eſſet, lectiones ab Heinſio aut temere ex conjectura invectas, aut

quae

quae mihi ex auctoritate manuſcriptorum codicum, reducendae videbantur, exhibeo, & ne cum Heinſianis editionibus, quae ab eo tempore plures repetitae erant, confunderetur mea, titulo profiteor, me *ad fidem veterum exemplarium caſtigaſſe.* huic vero editioni manus ultima anno 1715. impoſita fuit. Interim ex ſociis unus, qui editionis prioris Heinſianae jus ad ſe rediiſſe contendebat, cum & illius exemplaria deſiderarentur, & videret editum a me Ovidium magis adpeti, ſed majoris vaenire, lucrum ex fraude & fallacia captans, novam producit Anno 1717. ſervato prioris paginae indice, qui ex *N. Heinſii* cura eam prodire mentiebatur. impudentiſſimo tamen furto omnia editioni meae minori addita, ut vitas, elogia Ovidiana, & de ejus ſcriptis judicia & teſtimonia, labore meo collecta, in ſuam transfert. Ipſum vero Ovidii contextum totum, quantus eſt, ad meum exemplar refingi jubet, & ita lectores, qui Heinſianum ſe Ovidium verſare credituri eſſent, inaudita fallacia & impoſtura decipere inſtituit. Quamvis enim eruditi Actorum Lipſienſium collectores, meam recenſentes editionem, lectores ſatis monuiſſent, longe me ab Heinſianis lectionibus diſcedere, quotuſquiſque, rogo, utrique editioni conferendae vacabit? & non ubi Ovidii verba citare velit, editionis, quae ad manum erit, contextu utens, pro Heinſiana lectione imprudens lectoribus obtrudet aliam, a me reductam? quanta hinc Criticis perturbatio ſuboritura ſit, facile vides, lector, & quam in fraudem & aliorum reprehenſionem incidere debeant, qui auctorem Heinſium ſe ſequi exiſtimantes, ab eo vel repudiatam, vel non animadverſam lectionem, decepti ejus nomine, quod frons li-

 belli

belli prae ſe fert, producent. Quanti vero interſit editionum diſcrimina & merita dinoſcere, non ſoli illi norunt, qui novis editionibus laborem ſuum addicunt, ſed & qui ſaepe verbis iſtius auctoris confirmare conjecturas ſuas & emendationes aliorum ſcriptorum conantur. Praeterea editiones Ovidianae ab ipſo Heinſio vivente repetitae bene diſcerni a diligenti Critico merentur. nam cum iterum minori forma A. 1668. Elzevirianis typis, adjectis notis, quibus prior carebat, renovaſſet editionem, in ea etiam infinita mutavit, & a priori ſua ſententia in quamplurimis diſceſſit: ita ut vix dinoſcere queant eruditi, niſi haec temporum momenta expendant, & editiones conferant, quam prae aliis elegerit Vir illuſtris lectionem: Quum vero Heinſiano ſub nomine editio aliquoties ſine notis per duorum triumve librariorum manus devoluta eſſet, tandem in meam improbo hoc auſu deſcendit. Nihil vero poſt ingentia jurgia & querelas de hac fraude admiſſa obtinere potui, niſi ut reſciſſa priore indicis pagina *Nicolai Heinſii* nomen omitteretur. Remanſit tamen Heinſii ad Chriſtinam Reginam praefatio, quae in prima editione A. 1652. legebatur, & multa etiam exemplaria nominis Heinſiani titulo in Angliam & alias regiones tranſportata fuerunt. Ex ſordido hoc & callido facinore facile colliget eruditus lector, quos in hiſtoria literaria ludos in dinoſcendis editionibus dare haec conturbatio editionum poſſit. Alterum, licet levius videri poſſit, admiſit nuper Amſtelodami, ignotus mihi ad hunc uſque diem, bibliopola Henricus Zauzetus, quem tamen plus ſibi, quam mihi nocuiſſe exiſtimo. Praefueram nitidiſſimae & pauciſſimis, pro formae & characterum exilitate, mendis nota-
bi-

bili, editioni Virgilii, quae Trajecti prodierat 1704. Quem laborem in gratiam bibliopolae *Wateri*, cum quo mihi optime tum conveniebat, ſponte ſuſceperam, & quam editionem, etſi nomen meum non praeferebat, (non enim in tenui labore gloriam quaerebam,) nemo ignorabat mea cura fuiſſe adornatam. Avidiſſime etiam numerus ſatis magnus exemplarium fuit brevi divenditus, & deinde *Waterus* pauca, quae reſtabant, ſimul cum ficto illo jure novandi editionem vendidit, profeſſus in ipſa mercium ſuarum auctione, eum a me eſſe emendatum, *Sauzeto*, qui, me ne monito quidem, auſus fuit novam editionem, nec characterum, nec chartae nitore aut ſplendore priori comparandam, emittere. Sed hoc minus eſt; tam negligentem parcus pecuniae & lucri avidus bibliopola praefecit correctorem editioni ſuae, ut, pudendis plane plagis confoſſus prodierit Virgilius, & tot mendis divina ejus carmina ſint foedata, ut ſi earum numerum recenſere vellem, moleſtus evaderem lectori. Sed non deerit brevi occaſio melius de Marone merendi: hoc interim adfirmare poſſum, non modo voces deformatas plurimas, ſed integros verſus omiſſos, quoſdam pedibus ſuis truncatos claudicare. Quae admiſſa hîc oſtendere in facili foret, ſi non vererer, in exemplaribus reliquis bibliopolam monitum pagellas quaſdam recuſurum, ut me falſi convinceret. Quare, ſi ſapiant lectores, pro inutili tabernae onere, hanc editionem relinquant corruptori, nec credant *Clerico*, qui ſine dubio novo exemplari donatus, vectigal ſuum a cliente accepit, & hanc editionem tom. XXII. Bibl. antiq. & recent. pag. 223. laudare, ut elegantem & bellam non erubuit, ejuſque autorem maxime caviſſe ſibi a men-

 dis,

modum & obvii ſenſus eſſe Poëtam, cui ideo, numquam alias lecto, ſtatim manum admovere tam facile poſſet. Mihi certe multa in ejus carmine ſemper occurrere viſa ſunt, quae acutiſſima ingenia exercere poſſunt; corruptiſſima etiam multa apud eum loca librariorum culpa, verba denique & loquendi modos criticis multum negotii faceſſere omnes, qui non ut canis e Nilo, ſed diligenter & cum cura ea expenderunt, notae doctorum Virorum quemvis docere poſſunt. Immo Paullus Manutius in Epiſtola ad Antonium Merlum, quae legitur lib. IV. pag. 317. Edit. Colon. 1624. minoris formae, ſcribere auſus fuit: *Mitto ad te Gratii Poëma de venatione, paullo durius, nec omnino cum Petri Bargaei carmine conferendum, qui hoc argumentum ſex libris, non minus eleganter, quam copioſe perſecutus eſt.* Nihil Bargaei laudibus detrahimus, & Poëtis ſummis merito adnumerandum exiſtimanus, ſed nimis blanditum Bargaeo Manutium non mirabitur, qui leget, Rob. Titium, qui ejus Syriada notis etiam ornare dignatus eſt, in praefatione illum ipſi Virgilio longe praeferre non dubitaſſe. Talia vero judicia amori potius erga populares, quam veritatis ſtudio adſcribenda ſemper putavi. Cum vero hic Poëta non modo antiquis tam diu ignorabilis, ſed poſt renata jam literarum ſtudia primis inſtauratoribus diutius latuiſſet, invenit eum tandem in Gallia *Sannazarius*, & per Paullum Manutium Anno 1534. edidit *Georgius Logus*, cujus praefatio, huic editioni adjuncta, plura docere poterit. Eodem anno repetitam Auguſtae Vindelicorum editionem ſe habere Cl. Fabricius in Bibliothecae Latinae lib. I. cap. 16. profitetur. Hinc ex Gryphiana officina prodiit A. 1537. quae in Biblioth.

Latin.

Latin. Cl. Fabricii A. 1573. recuſa dicitur, quod operarum vitio adſcribo, nam ita praevertiſſet primam Aldinam. Sed An. 1537. ſcripſiſſe virum Eruditum patet, quia eodem anno Tiguri recuſam & a Barthio laudatam addit. Tigurina vero A. 1537. prodiit, quam poſſideo, & huic operi recenſendo adhibui; minime autem Gratii & Nemeſiani Cynegetica exhibet, ſed ſola Bucolica Calpurnii & Nemeſiani, ut poſtea docebimus. Deinde Pithoeus Catalectis ſuis inſeruit A. 1590. qui in notis ſuis perperam *Gregorium Longum* primum editorem vocat, cum in editione Aldina *Georgius Logus* dicatur aperte. Quis vero ille fuerit, mihi non quidem ſatis conſtat, ſed fuiſſe primae nobilitatis ex Sileſia virum, ex gente *Logorum*, quae & vernacula lingua *a Logau* vocatur, & ex qua ante paucos annos eruditione & dignitate ſumma *Balthaſar Fridericus a Logau* in Sileſia floruit, cujus mortem 9 Febr. 1703. annuntiantes, qui nova Literaria Germaniae collegerunt, inter familiae ejus illuſtria & antiqua decora, etiam *Georgium Logum a Staupitz* recenſent, qui ſub Ferdinando primo inſignis (cujus & in aula ſe verſatum fuiſſe teſtatur in praefatione ſua) & qui Canonicus Uratislavienſis fuit, cujus carmina etiam A. 1529. Vindobani typis Victoris Sileſii forma majore edita fuere. Tempora certe congruunt, ita ut eumdem eſſe putem, quem Joh. Henr. Cunradus in Sileſia Togata pag. 177. dicit fuiſſe J. U. D. Com. Palat. & Conſiliarium Caeſareum, & Canonicum Wratisl. & ad S. Cruc. Praepoſitum & obiiſſe 11 April. A. 1553. aetatis anno 68. Notat quoque idem Cunradus, Paulum Jovium in fine Elogiorum ſuorum *Georgium Logum* vocare Sodalem ſuum & inclytum Poëtam,

Digitized by Google

tam, cujus elogium deſcribere exoptat, ſi ſibi ad manum eſſent ſubſidia, unde poſſet ejus fata enarrare. Henelius vero in Sileſiographiae renovatae Cap. VII. pag. 136. docet, beneficio hujus *Georgii a Logau*, qui nactus erat Codicem Graecum Nicephori Calliſti Hiſtoriae Eccleſiaſticae, e bibliotheca Matthiae Corvini, a Turcis direpta, *Johannem Longum* in Latinam linguam vertiſſe; cujus laboris praemium Ferdinandus Imperator quingentos Longo aureos perſolvit. Et idem cap. VIII. pag. 516. ubi familiam Logavianam recenſet, hujus *Georgii* inſigne elogium profert, eumque narrat, triennium regia liberalitate & munificentia, 200 aureorum annuorum ſubſidio ſibi ſubſtituto, literis in Italia operam dediſſe, deinde reducem honorum titulis auctum, & in Maximiliano Ferdinandi filio erudiendo, & in aliis negotiis fidem ſuam & induſtriam probaſſe: ex quibus omnibus Illuſtris hujus viri, vulgo vix noti, merita in rem literariam, & ſtudium erga ſcriptores, quibus ante eum carebant viri docti, in lucem proferendi, innoteſcunt: Italos vero huic gloriae, quam nati extra Italiam viri docti ſibi jure vindicant, invidiſſe, ut pluribus ſaepe argumentis conſtitit, ita de his Poëtis Gratio, & Nemeſiano ex Gallia per Sannazarium in Italiam transvectis, & per Germanum publicatis, laudem diverſos ab Italis reportaſſe, vix ferre potuit *Laurentius Pignorius*, qui cum legiſſet in notis P. Pithoei, ad Catalecta pag. 470. *Georgium* hunc *Logum teſtari*, *deſcriptos fuiſſe de vetuſto exemplari*, *quod Actius Sannazarius tranſtulerat ex Gallia*; *cui & illa plura debet*, Theonino dente, haec ejus dicta arrodens, & contemtim eum Scholiaſten Epigrammatum & Poëmatum veterum appellans,

Cal-

Calpurnii Bucolicum carmen jam Petrarchae fuiſſe ad manum oſtendit in Symbol. Epiſtol. cap. XVI. Sed praeterquam, ut recte Cl. Fabricius in Bibl. Latin. lib. III. cap. 5. animadvertit, quod non de Calpurnio a Sannazario invento, & a ſe edito glorietur *Logus*, ſed de Gratii & Nemeſiani Cynegeticis, & Ovidii Halieuticis verba faciat, quis umquam negare ſuſtinuit, Calpurnii poëmata, aut eorum exemplaria Italis, & inter eos Franciſco Petrarchae nota & viſa fuiſſe, ſed accepta Gallis debuiſſe referri? cum umbris ergo pugnat Pignorius. Denique ſi jam largiri vellemus, ſolum Petrarcham habuiſſe etiam Gratii & Nemeſiani codicem, an inde conficeret ex Italorum gente aliquis, non potuiſſe in Gallia primum a Sannazario inveniri, & in Italiam tranſportari? An non poſt Petrarchae fata, ut fieri ſolet, ille aberraſſe, vel omnino amitti, aut an ipſe ille codex, quo uſus olim fuerit, per ipſum Petrarcham in Galliam, ubi diutiſſime haeſit, tranſportari, & cum ſupellectile ejus libraria migrari non potuit? ibique manſiſſe, donec, incertum qua fortunae benignitate, in manus Sannazarii pervenerit, & ab eo in Italiam reductus fuerit, ubi eo tempore plane ignota erant Gratii & Nemeſiani Cynegetica, quae cum aliis communicare voluit Sannazarius. Certe oſtendere par fuiſſet, alios poſt Petrarcham Codicis alicujus horum Poëtarum meminiſſe, aut ante Logi editionem de iis cogitaſſe. Eodem jure aliquis poſſet obtrectare felicitati Helvetiorum, & Abbatiae S. Galli, in qua Poggius codices Quinctiliani, Valerii Flacci, & aliorum ad eum diem irrepertos, primus reperit, & in Italiam miſſos cum publico communicandi auctor fuit. An legens Petrarchae Epiſtolas

lib. I. 6. & 7. ex quibus etiam Quinctiliani codicem habuiſſe apparet, exclamaret Pignorius; *An & tunc Quinctilianus ex Helvetia petebatur?* reſpondere enim cum eodem Pignorio promptum eſt, *Non puto.* ſed quo codex ille abierit, neſcio: certe non tam integrum fuiſſe, quam S. Gallenſis fuit, arbitror. ſed puerilia hac mittamus. Poſt has editiones memorat Cl. Fabricius editionem Florentinam A. 1590. in 4. curatam a *Roberto Titio.* ſed nec haec Cynegetica, ſed ſola Bucolica continet, niſi ſi qua alia exierit praeter illam. quam ante oculos habeo. ſed in animo habuiſſe Titium Gratii & Nemeſiani Cynegetica notis illuſtrare certum eſt, & has manu ipſius Titii deſcriptas, inſigni ſagacitate in inveſtigandis priorum ſeculorum monumentis, flos juventutis noſtrae *Jacobus Philippus d'Orville* in Italia nuper invenit, & ſibi vindicavit, mecum etiam, pro egregio erga me amore, & ſtudio adjuvandi rem literariam, communicatas edere permiſit. plura hujus Viri, de cujus eruditione ſumma quaeque patria noſtra ſibi ſpondere debet, in me merita exſtant, quam ut hîc intra anguſtias praefationis, ampla oratione aequem. Ejus ſedulitati varias etiam in Gratium ex Thuanei Codicis collatione lectiones debeo, quas etiam Vlitium habuiſſe conſtat, ut in praefatione ad varias lectiones teſtatur. Amicus vero ille, qui deſcripſit in ejus gratiam, *Crommonius* fuit, ut Vlitius ſcribit N. Heinſio in Epiſtola XXIX. Sylloges noſtrae Tom. III. & ejus nomen, ſi recte memini, praeferebant variae lectiones in ora editionis Vlitianae, deſcriptae A. 1644. quam mihi commodare voluit amiciſſimus, & laude variae eruditionis excellens Vir *Jo. Chriſtophorus Wolfius.* Suſpicor vero Pithoeanum (ita enim

non

non Puteaneum credo dicendum) codicem, eumdem eſſe qui Thuaneus: certe varias lectiones fere ſemper congruere deprehendi. De eo codice vero indagando diu ſollicitum fuiſſe Vlitium apparet ex Epiſtola Sarravii ad P. Pithoeum eodem Anno 1644. ſcripta, quae inter ejus epiſtolas a me editas eſt n. XCVI. A viro etiam Reverendo *Hermanno Wallio*, qui Amſtelaedami inter antiſtites ſacrorum variae doctrinae laude floret, editionem accepi Vlitianam, cui adſcripta quaedam erant manu *Petri*, ut credo, *Scriverii*, inter quae plurima ex Turnebi ſcriptis & aliorum adſumta erant; ſimilia fere habebat alius codex, quem mihi ſubmiſit Egregius Vir, & ſtudio juvandi literatorum conatus commendatiſſimus, *Petrus Vlamingius*, in quo manum Douzae deprehendiſſe videbar, quia ad Calpurni Ecl. IV. 50. profitebatur, Fruterii ſe veriſimilia edidiſſe. Multa tamen etiam Scriverii manum oſtendebant, ita ut hic Codex a Douza ad Scriverium tranſire potuerit. Parmenſis quoque editionis, & Palatini codicis varietates in Bucolicis eidem Cl. *Wolfio* acceptas refero, quas ille ex codice Cl Michaëlis Richley deſcripſiſſe ſe notaverat, quaedam etiam varietates litera R notatae, Regium forte quemdam codicem referebant. erat autem duplex exemplar Vlitianae editionis, quod Cl. *Wolfii* beneficio habui, utrumque vero fuerat olim *Lucae Langermanni*, & uni adſcripta plurima erant, ut opinor, manu *Matth. Lagi*, qui vindicias nominis Barthiani edidit: plurima certe erant ab iſtis vindiciis non aliena, ſed quae poſtea ampliora edidit. Ex Gudii quoque exemplari, quod *Cl. Fabricius* poſſidet, deſcripta quaedam manu Cl. Wolfii adlita margini erant. Ex his omnibus

pleraque ad uſum noſtrum excerpſimus, ut in notis lector obſervare poterit, & pro quibus ſubſidiis virorum illorum humanitati hîc publice animum gratum & memorem teſtari, officii noſtri eſſe duximus.

Praeter editiones Gratii jam memoratas, multum jactavit *Barthius* antiquiſſimam quamdam editionem literis Longobardicis, ſine anni nota, excuſam, quam Vlitius numquam exſtitiſſe, ſed a Barthio fictam fuiſſe pluribus in locis cenſet. Eam dicit Barthius ad Calp. Ecl. IV. 40. ſeculi aetatem, eo quo ipſe ſcribebat tempore; exceſſiſſe. ita ut ad Annum 1513. referenda foret. Eam editionem ſe nactum fuiſſe in coenobio quodam ad Silvam Hercyniam jactat ad Nemeſ. Cyneg. vſ. 1. ad verſ. vero 57. annum nec locum expreſſum eſſe ait, ſed in fine adſcriptum, *Andreae Lotter* typis eſſe excuſum, quem Lipſiae habitaſſe conjicit, ex libris eodem charactere ab eo excuſis, qui penes eum erant. Longobardicum Characterem vero paſſim memorat, ut ad Calpurn. Ecl. III. 38. & Germanicis literis impreſſam ſaepe ait, & ad Ecl. IV. 34. Germanicis, ſive Longobardicis mavis, Lipſiae excuſam. Ad Gratii vero vſ. 112. Pithoei codicem eumdem putat, & ſuam editionem, quaſi vero ille ſcriptos ab editis codices dinoſcere nequîſſet. Hanc vero numquam exiiſſe credebat Vlitius, & inanem hanc jactationem Barthii multis in locis traducit, vide praecipue ad Grat. 366. certe nuſquam mihi ejus editionis mentio occurrit, neque etiam *Andream Lotter* Lipſienſem Typographum a quoquam laudari novi. *Melchiorem Lotherum* memorat Maittair. part. I. p. 145. & tom. II. Ann. Typog. p. 591. qui circa initia ſeculi XVI. Lipſiae libros plures excudit, & cui in corrigendis libris operam

ram dabat vir eruditus *Hermannus Tulichius*, ut ex Zeltnero probat, qui & Typographum & ejus miniſtros a Georgio, duce Saxoniae, ob recuſos quosdam Lutheri libros capitis ſupplicio adfectos narrat, in centuria correctorum pag. 534. quae tamen an rationi temporis conveniant, ſcrupulum animo meo injecit, quod ibidem Zeltnerus dicat, *Tulichium*, quaeſitum etiam ad poenam, evaſiſſe, & Witenbergam veniſſe Anno 1519. Atqui Maittairius tom. II. part. 11. pag. 851. librum recenſet, ex officina *Melchioris Lotheri* Lipſiae A. 1536. editum, & mediis annis unum & alterum etiam ex officina ejus proditum librum adduxit. Quare forte filium cognominem fuiſſe oportet, aut ſupplicium evaſiſſe hunc quoque librarum, & Lipſiam poſtea reverſum. Sed neque Maittairius, neque alius, quantum novi, Gratii ullius hoc tempore Lipſiae editi meminerunt; licet ille duos tresve libros alios typis Melchioris Lotheri editos recenſeat. Prodierunt quoque Gratii, Nemeſiani & Calpurnii poëmata Antverpiae apud Joachimum Trognaeſium 1608. ſimul cum Daretis Phrygii libris ſex de Bello Trojano a Cornelio Nepote (verius Joſepho Iſcano) Latino carmine donatis, Lucani Panegyrico & Avieni deſcriptione orbis terrarum. ſed nihil in ea editione notavi, quod Critici oculos aut mentem advertere mereatur. Deinde manum Gratio & ceteris ejus ſociis Poëtis admovit *Caſpar Barthius*, qui commentariis luculentis, ut jactat, explanatos, nec in Germania adhuc editos, publicavit Hanoviae A. 1613. qui commentarii fere ejusdem notae ſunt, cujus reliqui ejus labores, feſtinati nimirum, nec mordaci ſatis lima expoliti, & ut ipſe fatetur, ſubito conſcripti in

Digitized by Google

fuga peſtilentis morbi, cum libris deſtitutus eſſet: vide ad Nemeſ. Ecl. IV. pr. Calpurn. Ecl. VII. princ. & IV. vſ. 126. & alibi. immo tam imparatum fuiſſe, & parum libris inſtructum fatetur, ut ipſum Gratium non haberet, niſi manu ſua ex editione Pithoeana deſcriptum, ad Grat. Cyneg. 415. Praeterea gloriatur, intra octo dies Gratio impenſum laborem ſe exhauſiſſe, ut notat Vlitius ad Gratii vſ. 28. ex ejus praefatione. Quae ſi vera ſint, oportet certe Adverſaria ſecum tuliſſe, aut notas in hos auctores jam ante conſcriptas in margine codicis ſui habuiſſe. Quî enim deſtitutus omnibus libris, ex ſola memoria repetere tot veterum auctorum loca potuiſſet? Adverſaria vero & liturarios ſecum habuiſſe, inde quoque conficitur, quod in explicandis verbis horum poëtarum ſaepe iisdem aliorum ſcriptorum locis utatur, quibus in Statiano, Claudianeo, Rutiliano, & aliis commentariis, ut aliquoties animadvertimus morem hunc habuiſſe, molem librorum auxit. Denique quî Caſaubono, cui hos labores dedicavit, ſe hos ſcriptores ope veterum editionum repurgatos ad eum tuliſſe, dicere auſus fuiſſet, niſi hanc conferendi moleſtiam jam antea exhauſtam, nunc modo ex ſcriptis ſuis repetiſſet? Operam vero tumultuariam fuiſſe, quam his auctoribus dedit, facile apparet, & hinc egregiam Jano Vlitio natam carpendi & traducendi Barthii occaſionem facile quis perſpicere potuit. Quamvis juſto iniquiorem Barthio fuiſſe Vlitium multi judicent, ipſeque Cl. Fabricius exclamet, *utinam Barthio non ita aſpere inſultaſſet, neque Matthaeo Lago anſam dediſſet vindicias nominis Barthiani ſcribendi, in quibus notae ac praefatio Vlitii ad examen revocantur.* Ego vero aliquoties, dum utriuſ-

utriuſque notas recenſui, miſereri Barthii non deſtiti, & indignari praecipitantia ſua, & multa ſcribendi ardore tam facilem inſultandi anſam dediſſe, quum aperte ſaepe profeſſus fuerim, in Barthianis ſcriptis multa occurrere eruditionis egregiae & exquiſitae documenta, & ipſum reconditae doctrinae theſauros habuiſſe ampliſſimos; maluiſſe tamen ſemper profundere undique corraſa, quam condita in penu ſua diſpenſare. Denique ſuo ſibi jumento malum ſaepe arceſſiviſſe conſtat: nam ne Batavo noſtro, & civi Vlitio, ſoli hanc Barthium carpendi libidinem fuiſſe aliis perſuadeant Germani, jactationem ejus de promta & extemporali ſcribendi conſuetudine nec ipſos, qui aequales ipſi fuerunt, populares ferre aequo animo potuiſſe, oſtendamus. Certe *Buchnerus*, quo peritiorem & candidiorem ingeniorum judicem non habuit Germania, de eo ita ad Opitium ſcribit Epiſtola III. *Profecto eſt mirabile caput, & quem offendas, quum te placere maxime autumes. Ego tamen hominem amo, colo, veneror, ſi quem alium, ob divinum ingenium & incomparabilem eruditionem, qua ſeculum noſtrum praecipue illuſtrat.* Barthii etiam mirabilem moroſitatem, & Cynicam quaſi vitam exprimere ſatis non potuiſſe *Ludolfum* patet ex iis, quae protulit *Struvius* in Actis Literariis faſciculo ult. pag. 68. qui etiam, quod conſentit Bucheneriano judicio, addit, Ludolfum faſſum fuiſſe; *nimiam ſuam civilitatem ejus moroſitatem irritaſſe.* Sed fuerit moroſus, & aſper, dummodo eruditione & limatis ſcriptis hoc vitium redemerit. At ne nos de ejus more commentandi perperam aut cum livore judicaſſe videamur, audiamus, quaeſo, ipſum *Barthium*, & quid de tali cogitata effundendi ratione judicandum ſit, Germanorum etiam,

ſed eruditorum, lectorum arbitrio relinquamus. ita ipſe ad Statii Lib. VI. Theb. 321. *Omnino aliter nos commentamur, quam ſolent homines etiam literatiſſimi, dum auctores legunt excerpentes quaedam, atque ea deinde excerpta in ſilvam obſervationum, eam porro ſilvam in commentaria redigentes. Numquam tale quid factum a nobis eſt; ſed ut cuique auctori enarrando bene facere volumus, arrepto illi animadverſiones hoc genus imputamus, ſolius memoriae beneficio nixi, quam marginalibus nonnumquam prius notis inſtruimus, dum cum libris veteribus editiones comparamus. Cetera omnia ex calamo fluunt, elegante & minuto literarum ductu, nec umquam ſcriptio repetitur. Nec ullis lituris cruciatur. Quarum nec decem aliquas hactenus hi commentarii agnoverint.* Infinita ejus notae & plena jactationis indicia & ſpecimina adferre liceret, ex ejus ſcriptis paſſim collecta, ſi id nunc agere vellemus. Rogare vero jam candidos eruditionis arbitros libet, an tali modo quis verſari ſolitus in effundendis quaecumque ſola memoria ſuggerit, effugere ullo modo poſſet, poſt eum commentarios ſcribentium cenſuram & animadverſionem, & an Vlitio indignari deceat, qui inſignem ejus properationem & oſcitantiam ſaepius & acriter ſatis exagitare non deſtitit? Verum eſt, condonandum aliquid meritis, quae non exigua exſtare fateor, in rem literariam, neque ubique captandas eſſe occaſiones invehendi in ejus ſcripta, & lacerandi famam poſtumam viri certe magni, & ex cujus monumentis me ſaepe egregie profeciſſe ingenue agnoſco. ſed ubi eumdem auctorem, quem antea Barthius illuſtrandum tali, ut ipſe fatetur, modo ſuſceperit, poſt eum tractare quis adgreditur, neminem tanta patientia aut animi manſuetudine reperiri poſſe putem,

tem, qui non paſſim ejus aberrationes offendens, indignetur & iraſcatur, tam indigna tanto viro excidiſſe, & ex calamo numquam reſiſtente, tot vulgaria, trita & ante etiam plebeis ſcriptoribus obſervata effluxiſſe. Ineptiorem vero nominis Barthiani vindicem *Matthaeo* illo *Lago*, homine obſcuro, me videre non memini, qui Vlitio nihil niſi convicia & ex trivio ſcommata, & inſulſa & inepta dicteria regeſſit, quum non poſſet ipſa vitia & aberrationes Barthii a cenſura Vlitii vindicare. Quis hic fuerit Lagus, non novi, niſi ex indicio *Daumii*, qui eum Friſium ſtudioſum vocat, & vicinum Barthiano muſeum coluiſſe, & aegroto frequentem adfuiſſe hoſpitem, ſcribit Reineſio Epiſt. XCI. *Joh. Fred. Gronovius* ad N. Heinſium tom. III. Sylloges noſtrae Epiſt. CCCXLVII. Barthium ipſi legaſſe ſecundum Adverſariorum tomum, de quo lites ipſi moverunt heredes, ſcribit, ut & *Graevius* plenius nuntiat N. Heinſio Syll. t. IV. Ep. XVII. qui has vindicias Barthiani nominis *vix dignas lectu judicat*. Et potuere tamen placere arbitro & exactori editionis novae, cujus palato tales cibos ſapere minime admiramur, quem augendae moli ſolum ſtuduiſſe, adjectae praeterea notae aliorum, quas vix legere hodie vacabit eruditis, docent. Si quis vero Barthii cauſſam honeſte & ſplendide agere velit, illum doctiſſimi *Daumii* veſtigiis inſiſtere oportet, qui cum *Reineſium*, qui in variis lectionibus non mitius cum Barthio, quam hîc Vlitius, egerat, aequiorem Barthio & mitionem vellet facere, alia via inſiſtit, ut ex epiſtolis ejus paſſim adparet, quae huc omnia transferre non vacat. videat, cui ea res tanti videtur, Epiſtolam praecipue Daumii ad Reineſium XIV. & quid ipſi proxime ſequenti

Reineſius reſpondeat. Quae cum omnia, & infinita alia, quae congerere undique in promtu foret, inter ſe quis comparaverit, nullus dubito, quin mecum ſentiens, probaverit illorum de Barthio virorum judicium, qui multae & ſtupendae lectionis virum fuiſſe fatentur, ſed, ut *Boxbornius* ad Pontanum ſcribit Epiſt. LXX. ab Ant. Matthaeo in Sylloge ſua edita, *judicium requirunt, audaciam culpant: ſed haec meritis ejus in rempub. literariam eſſe condonanda cenſent.* Et denique, ut magno judice hanc meam de viro eruditiſſimo ſententiam tueri me poſſe ſciant Barthii admiratores, audiant *Celeb. Bentlejum* ad Horat. II. Od. 16. *Multa ſane brevi aevo molitus eſt Barthius, &* πολυμαθίας, *ſive potius* πολυαναγνωσίας, *gloriam etiam juvenis conſecutus eſt; verum cum ad judicium res deveniunt, brevi ſane arcu plerumque jaculatur, neque ad ſcopum pertingit.* His contenti teſtimoniis & ſententiis virorum ſummorum, in quas pedibus dudum omnes reliqui reipub. literariae ſenatores iverunt, relinquere Barthium poteramus, niſi unicum doctiſſimi Germani, & cujus ſuffragio non temere quis obloquetur, addendum videretur, unde conſtaret in Poëtis tractandis minime litaſſe divae Criticae, & de eleganti ſermone & ſpiritu, quo agitantur vates, ineptum ſaepe judicem ſediſſe Barthium, adpareret. is eſt Celeberrimus *Morhofius*, qui cap. V. de Patavinitate Livii, ubi, quum de ineptis cenſoribus Ovidianae copiae egiſſet, addit. *Nam quod Barthius ante ipſum* (Vavaſſorem) *idem quoque in Ovidio reprehendit, non moror; erat enim minime iſtarum rerum idoneus judex, longe ab illis elegantiis ſemotus, quales in Ovidio deprehenduntur.* Quae Morhofii dicta in memoriam revocant ineptum quoque Barthii de Ovidio judicium, quod

in

Digitized by Google

in ipſum potius, quam egregium vatem congruit: Libro enim LVIII. Adverſ. 9. dicit, *ejus univerſum opus ingenium potius referre, quam curam.* quod ſine dubio de Barthio vere dici poſſit: nam ejus ſcripta induſtriam potius & laborem, quam curam referre manifeſtum eſt. De Poëtae vero Peligni ſcriptis omnibus, ſi forte libros Metamorphoſeon, (qui ultimam manum non receperunt,) Triſtium & ex Ponto excipias, (quos ipſe ſine magna cura, praeter tamen librum ſecundum Triſtium, ſe effudiſſe fatetur,) falſum eſt: nam in carminibus ſuis Amatoriis, & Faſtorum libris poliendis ſummam curam adhibuit, & cum artis ſit artem tegere, ita extulit omnia, ut non moleſta & anxia cura, ſed facilitate naturali ab eo fluxiſſe videantur. Unde diſcere deberent temerarii illi & inconſulti quorumcumque Poëtarum editores, qui librariis ſemper operam ſuam locant, quamprimum modo illos recudendi libri libido cepit, &, quod in his Poëtis factum, curam ſuſcipiunt Poëtarum, quos numquam, vel obiter modo, legerunt, quid periculi ſubeant, & quam turpiter famam proſtituant, ſi temere de non cognitis auctoribus & eorum commentariis judicent: & tamen hi mancipes operis alieni nolunt ſibi verum dici, alioſque eorum ignominiam miſerantes inveniunt, qui inſultare tam craſſae ignorantiae Viros doctos indignantur.

Sed redeamus ad ſeriem narrationis, & quae fata poſt Barthii editionem expertus ſit Gratius, cum Sociis ſuis videamus. Meditatus erat *Janus Vlitius* in unum corpus conjicere omnes Graecos & Latinos Scriptores, qui de venatu aliquid nobis reliquerunt, ſed in duobus Gratio & Nemeſiano ejus induſtria ſubſtitit. Sive per rei dome-

ſticae conturbationem, de qua manifeſta in epiſtolis ejus ad Heinſium, quas nuper edidimus, documenta ſuperſunt, ſive incepta necdum ultimam manum paſſa ſcripta diſſipaverint poſt ejus mortem heredes. vide prae ceteris *J. Fr. Gronovii* epiſtolam ad Nic. Heinſium tom. III. Sylloges noſtrae n. 409. Meliori certe ſorte dignus fuerat vir hic, & ingenio & doctrina & meritis utroque honoribus excellens (ut de eo *Gronovius* lib. III. Obſ. 13. praedicat, cui addas elogium Erycii Puteani Centur. VI. Epiſt. Poſtumar. 36.) & qui in hoc unico opere oſtendit ingentes eruditionis copias, ingenii capaciſſimum modum, & dijudicandi acerrimam vim. Notarum modum ſine dubio exceſſit; ſed non tam verba Poëtarum enarrare, quam ipſam venandi artem apud antiquos, collatis cum horum Poëtarum verbis aliorum de eodem argumento locis, illuſtrare inſtituerat, neque tam libidini in non neceſſaria excurrendi obſecutum, quam argumenti, quod ſibi propoſuerat, implendi officio ſatisfacere voluiſſe judicamus. Inſignis vero eſt oſcitantia, ſive ipſius *Boecleri*, ſive potius, qui imperfectum ejus opus compilavit, in Bibliogr. Critica cap. IV. pag. 133. ubi Vlitium Anglum vocat, & Barthium hos Poëtas cum notis Vlitii edidiſſe addit. ultimum errorem editor hujus libri *Jo. Gotl. Krauſe* recte caſtigavit, ſed Batavum noſtrum Angliae adſcribi ſine animadverſione paſſus eſt. Errori huic cauſſam dediſſe credo, non recte intellecta Vlitii verba in prolegomenis, ubi occaſionem ſibi de venatione agendi natam fuiſſe, quod in Anglia, cum ſtudia ſua ruris otio expoſuiſſet, & ſe ad juvenum aliquot nobilium ſodalitium adjunxiſſet, & hiemem venandi ſtudio tranſegiſſet,

ſet, hinc ſe commentandi in hos Poëtas & alios ſcriptores conſilium cepiſſe, narrat. Curas deinde ſecundas adjecit, quas hîc ſuis locis ſubjectas lector videbit. Unica vero tantum prodiit Vlitii editio An. 1645. typis Elzevirianis, licet poſtea mutata indicis prima pagina alium annum ſolita fraude inſcripſerint librarii. Poſt Vlitium, manus Gratii & Nemeſiani Cynegeticis admovit *Thomas Johnſon*, & Londini 1699. cum notis ſuis publicavit. Ejus vero labor tenuis, & tyronibus forte ſolis prodeſſe poterit, cum magnam partem copias ex alienis theſauris inſtruere, quam dignum aevo aliquid elaborare maluerit. Variarum tamen lectionum libellum novorum codicum editorum collatione, ut Waſacani & Steineriani, inſtruxit, & auxit. Et haec de Cynegeticis his ſufficiant.

De Bucolicis vero *Calpurnii* & *Nemeſiani*, quae Aldus, Pithoeus, Barthius, & Vlitius aliique adjecere Cynegeticis, nunc aliquid addendum videtur.

De eorum Poëtarum meritis & praeſtantia nihil hîc praeter ceteros commentari placet, quum judicia doctorum Virorum ſint ad manum, & praefationes & notae huic editioni adjectae plenum in modum ſatisfacere poſſint deſiderio lectorum. Bucolica verò, nunc ſub duorum *Nemeſiani* & *Calpurnii* nominibus vulgata, unius eſſe opus *Calpurnii*, ex ſtili ſimilitudine, & ex veterum codicum & priorum editionum ordine, quo Eclogae illae quatuor, Nemeſiano nunc attributae, Calpurnii eclogis ſubjiciuntur, multi jam Viri Docti, & in primis Vlitius in prima ad Nemeſiani Cynegeticon nota & praefatione ad Eclogas, oſtenderunt, a qua ſententia me minime alienum eſſe profiteor. Calpurnii vero Eclogae nulla Nemeſiani

facta

facta mentione ſeparatim editae primum fuere Romae; non addita anni nota, ſed Annum fuiſſe 1471. facile deprehenditur, quia ſimul cum Silio Italico prodiit Sweynhemii & Pannartzi typis, eique ſemper adhaeret, ut obſervavit etiam Maittarius tom. I. Ann. pag. 92. Hanc editionem ſubminiſtravit mihi Academiae hujus Bibliotheca ex legato Perizoniano, & diligenter ſatis, quae praeterierant priores editores, varietates ex illa enotavi. Jure ergo hanc primam judicavit *Gronovius* lib. III. Obſerv. cap. 13. Clariſſimus vero *Fabricius* Parmenſem A. 1478. in 4to. principem facit. Altera certe illa eſt, quam videre mihi tamen non licuit, ſed quae a Vlitio tractata fuit, & cujus diſcrepantiae variarum lectionum libello inſertae leguntur. tertiam editionem Daventriae 1491. productam typis *Jacobi de Breda*, memorat Maittairius tom. I. Ann. pag. 310. neque hanc nanciſci licuit; ſed Poëtas hos a Bibliopola illo, ut multi alii, aut eorum partes, in uſum Scholarum editos fuiſſe conjicio. Moderabatur enim Scholam hanc, inter patriae noſtrae antiquiſſimam & illuſtriſſimam, *Alexander Hegius*, Rod. Agricolae diſcipulus, qui primus a barbarie purgata bonarum artium ſtudia Belgio intulit, & ex cujus ludo *Eraſmus*, *Hermannus Buſchius*, *Johannes Murmelius*, & alii, qui opus ab Hegio inceptum conſummaverunt, prodiere. Vide Revii Daventriam lib. II. pag. 129. & ſeq. qui & pag. 191. libros a *Jacobo de Breda* excuſos recenſet, Calpurnii vero eclogarum nullam mentionem facit. Hanc ſecuta eſt Florentina Philippi de Giunta A. 1504. quae in unum corpus conjecit Virgilii, Calpurnii, Nemeſiani, Petrarchae, Boccacii, & Bembi Eclogas. hanc quoque videre mihi non datum fuit, dum

dum in notis concinnandis verſarer; ſed his ipſis diebus, quibus priores praefationis paginae jam operas reliquerunt, ex inſtructiſſimae Bibliothecae Hulſianae auctione mihi comparavi. Juntinam vero non vidiſſe puto Maittairium, nullam certe ejus mentionem facit, ſed ſaepe eam ad partes advocat Titius; vid. ad Calpur. IV. Ecl. 53. Hanc an praeceſſerit Aſcenſiana, quam Pariſiis Novembri A. 1503. prodiiſſe ex praefatione colligitur, dubito, quum & ignorata fuerit Maittairio, neque ego ejus copiam habuerim: ſed eodem anno 1514. Bononiae prodiiſſe in forma quarta *Diomedis Guidalotti* Bononienſis commentarios in Eclogas Calpurnii & Nemeſiani notavit Mattairius pag. 170. ſed Cl. *Fabricius* editionem cum commentario Guidalotti refert exiſſe An. 1554. majori forma. Cum vero neutram viderim, & in repetita editione Leidenſi prior expreſſa ſit, de altera nihil dijudicare poſſum. aliam memorat Cl. Fabricius antiquam, ſine anni locive nota, ſed quae omnes Eclogas, ut primae editiones, Calpurnio adſcribat. Atque hanc habuiſſe Hulſium veriſimile eſt, cujus index refert inter libros formae quartae n.7273. *Tit. Calpurnii Siculi Bucolicum carmen, ſine loco & anno impreſſ.* hanc vero bibliothecae Academicae vindicavi. Has ſecuta eſt 1537. Tigurina, apud *Froſchoverum*, de qua ne quis poſtea dubitet, *Geſneri*, qui tunc temporis Tiguri vivebat, Bibliotheca fidem facere poteſt, & me eam poſſidere, & exegiſſe ejus variantes lectiones adfirmo. Quis eam curaverit, ignoro, cum nulla adſit praefatio, in prima vero pagina haec duo diſticha, non omnino inepta, ad lectorem legantur:

Prata per & virides reparatis frondibus agros,
Per nemus umbriferum, per juga celſa ſimul,
* * * * * *

Quid

Quid faciat ruris ſtudiis aſſueta colendi
Simplicitas, docet hoc, candide lector, opus.

Joannes deinde *Oporinus* aemulatus, ut ſaepe, Juntarum diligentiam, Baſileae A. 1546. omnes Bucolicos Poëtas, quotquot a Virgilii aetate ad ſuam floruerant, in unum collegit corpus, principemque locum *Calpurnio* & *Nemeſiano* dedit. videtur is judicio ſuo quoque uſus, nam in multis a prioribus editoribus mihi diſcedere repertus, & niſi in manus meas veniſſet, deſcriptis jam penitus typis duobus his voluminibus, & cum jam praefatio praelum exerceret, ejus variantes lectiones reliquis immiſcuiſſem. *Roberti* deinde *Titii* cura & commentariis illuſtratae hae duumvirorum Eclogae prodierunt Florent. 1590. cui additae etiam ſunt Epiſtolae *Hugolini Martelli*, quibus loca quaedam Poëtarum aliter, atque Titius, explicare conatur. Separatim poſthac Bucolicos hos Poëtas prodiiſſe, aut alicujus induſtria notis fuiſſe illuſtratos ignoro. *Ludovicum Carrionem* promiſiſſe Scholia in Calpurnium ex Barthio ad Calp. VII. Eclog. 41. didici. De ipſis vero ſcriptoribus, eorumque eruditione & elegantia poſt judicia aliorum nihil dicam, quum abunde Viri docti oſtenderint, elegantes, acutos, & numeroſos eſſe, dignosque, qui poſt Virgilium in hoc ſcribendi genere ſecundum locum occupent, ideoque mereri, ut non Tyronum modo, ſed eruditiſſimorum manibus verſentur. neque male judicaſſe *Clericum* Art. Crit. Par. 1. cap. 11. §. 4. qui Virgilii Eclogis addenda horum Poëmata ſuadet, fatendum eſt. Sed ipſum hunc magiſtrum legiſſe Poëtas, quos commendat, minime veriſimile mihi fieri poteſt: nam quis in illis verſandis exercitatus, ita ſcriberet? *Addi poteſt GRATII Cynegeticon*,

ticon, *cum Eclogis OLYMPII & NEMESIANI*, *qui*, *licet ſerioribus temporibus vixerint*, *elegantiam aevi Gratiani imitati ſunt*. ubi ex uno Poëta duos nobis concinnat, neſcius *M. Aurelium Olympium Nemeſianum* dictum fuiſſe, & pudendo errore *Calpurnium*, *Olympium* vocatum fuiſſe hunc criticae artis architectum, crediddiſſe manifeſtum eſt. Quod quidem memoriae vitio adſcribere, pro ſua in hunc literatorum omnium adlatratorem indulgentia, maluit Cl. Fabricius: ſed, ne ejus benignitatem mereatur, efficit, quod paullo poſt iterum addat, *Gratium cum Olympio & Nemeſiano edidit Janus Vlitius*, *vir doctiſſimus*: unde jure, ſine ullo calumniae metu, conficimus, illum hos Poëtas nec legiſſe, nec, niſi ex Bibliothecarum aut catalogorum ſcriptoribus, noviſſe. Rectius etiam calami feſtinantis errori aliud vitio creati cenſoris peccatum adſcriberetur, quo in indice auctorum, quem pervigilio Veneris adjecit, lectores remittit ad *Olympum Nemeſianum*. Sed non eadem indulgentia excuſari poterit ſtupor & ignorantia ὀψιμαθίος Polygraphi, qui in eodem indice, *Calſurnium Flaccum* alterum poëtam nominat, quem ſexies in Rivini notis ſimplici nomine *Calſurnium* ad partes vocatum viderat; & crediderat eſſe *Calpurnium Flaccum*, cujus declamationes addi Quinctiliano ſolent: ita nec inter proſam & carmen diſtinguere didicit. Jam vero nemo paullo humanior ignorare poteſt, poëtam noſtrum vocatum *T. Julium* (vel ut quidam *Junium*) *Calpurnium*, & diverſum eſſe a *Calpurnio Flacco* Rhetore.

His vero ſanctiſſimis Poëtis poſt tot doctiſſimorum Virorum curas, quas memoravimus, impuras manus admoverunt tandem Magiſter Leidenſis, & puer ille Britannus,

quorum inſcitiam & negligentiam, quae omnibus fere paginis ſe aperit, ut nunc per ſpecies oſtendam, non requiret lector, cum in notis id abunde, ubi locus & res exigebat, praeſtiterim, jamque taedeat huic ſtabulo purgando diutius immorari. prudenter vero feciſſe editionis tam putidae arbitrum & exactorem, jam antea notavimus, quod poſt indoctas & inficetas quaſdam notulas ad Gratii partem puero ſubminiſtratas, eo conturbante, & fuga ſe proripiente, manum a reliquis abſtinuerit; probe conſcius, pueri hujus ſub nomine poſſe nugas ſuas venditari; nam in reliquis nihil amplius praeſtitit, quam ut hinc & illinc varias quaſdam ex editionibus quibuſdam colligeret lectiones. forte animo ipſi obverſari tunc coepit monitum ſaluberrimum Broukhuſii noſtri ad Propertii lib. IV. v. 28. *Talium ingeniorum labor conſiſtere debebat intra diligentiam contendendi inter ſe membranas vetuſtas, neque pennas extendere majores nido: nocent enim, dum volunt juvare.* Et hinc aliquid eum meruiſſe non diffitendum eſt, quod praeter editiones a Vlitio collatas, unius & alterius varietates ejus lectionibus addiderit, quibus & nos uſos eſſe ex notis noſtris apparebit. quod monendum duximus, ne, ubi plures, quam Vlitius adhibuit, memorari codices lector diligens viderit, haereat, unde nos ſumſerimus, ſed in Romana, Tigurina, & aliis, quae ad manum nobis fuere, nec ipſius Vlitii, nedum hujus hominis oculis credidimus. Atque haec de prima noſtri operis parte dicta ſufficiant.

Altero in volumine primum locum dedimus *Claudio Rutilio Numatiano*, de quo plura ex praefationibus & elogiis, quae adjecimus, cognoſcere lector poterit. Vixiſſe
illum

illum ſub Honorio, Arcadio, & Theodoſio minore ſatis conſtat, & dignitatibus ampliſſimis illuſtrem fuiſſe ex ipſo Poëmate apparet. Tribunus militum, Praefectus Urbi & Praetorio, aliiſque honoribus genus ſuum illuſtravit. Hic cum in urbe diu verſatus in patriam Galliam rediret, iter hoc ſuum verſibus deſcribere inſtituit, cujus ultimam partem nobis invidit iniquitas temporum. *Iter* inſcribere malui, quam ut vulgo *itinerarium*, quia ad exemplum aliorum, ut recte Viri Docti obſervarunt, ſe compoſuiſſe Rutilium credebam. Certe Suetonius de J. Caeſare cap. LVI. narrat, illum *reliquiſſe poëma*, *quod inſcribitur ITER*. aliorum itinera ab ipſis auctoribus deſcripta videbis in Onuphrii, Voſſii, & aliorum de Poëta noſtro judiciis. Hunc autem eſſe *Rutilium*, cui Querolus, comoedia temporis Theodoſiani, eſt inſcripta, cenſent Viri Docti in notis ad ejus principium; licet dubitet Gruterus. Accurate vero omnia, quae de Rutilio ex hoc Poëmate colligi poſſint, recenſuit *Tillemontius* in Hiſtoria Imperatorum ſub Honorio tom. v. part. III. cap. LXVII. pag. 1373. Edit. Bruxellenſis. Hujus Poëtae nemo fere veterum mentionem fecit, neque etiam in manus hominum venit, ante annum MCCCCXCIV. quo cum aliis quibusdam ſcriptoribus, ad id tempus abſconditis, repertus fuit in coenobio Bobiano, ut ex Raphaële Volaterrano in fine lib. IV. notavit Laur. Pignorius Symbol. Epiſt. cap. XVI. Primus edidiſſe dicitur Neapoli *Petrus Summontius*, ſed annum nemo memorat. Simlerum etiam ex nota ad initium Poëmatis ejus copiam non habuiſſe patet, neque quemquam commentatorum eam conſuluiſſe deprehendere potui. Deinde Bononiae prodidit eum A. 1520. Joan. Bapt.

Pius, quem titulum huic Poëtae feciſſe ait Maittairius tom. II. part. II. pag. 600. *de laudibus urbis Etruriae in Italia.* qui quid velit, neſcio, cum alii referant, inſcriptum Poëma fuiſſe, *de Laudibus Urbis & Etruriae & Italiae*, quae ſaltem ſenſum aliquem efficiunt. Sed oculis meis inſpicienti editionem, adparet titulus diſtincte, *de Laudibus Urbis, Etruriae & Italiae.* ante vero Poëma ipſum legitur, *liber primus, cui titulus itinerarium:* unde diſcimus, vulgares hos editores libros ipſos, quorum nobis annales & hiſtorias obtrudunt, numquam vidiſſe. obtulit vero Pius hanc editionem Leoni X. non ineleganti praefatione verſibus elegiacis conſtructa. *Onuphrius* deinde *Panvinus* etiam non vidiſſe videtur, niſi unam ante ſe editionem multis antea annis excuſam, ut in praefatione teſtatur. Veriſimilius vero videtur, illum Bononienſem, quam Neapolitanam ante oculos habuiſſe. Ipſe vero uſus opera *Gabr. Faërni* illum commentariis ſuis de Republica Romana inſeruit A. 1558. *Joſias* deinde *Simlerus* Aethico & aliis quibuſdam Geographis adjunxit etiam Rutilium, & notulis quibuſdam ornavit Baſil. 1575. *Pithoeus* poſtea Catalectis ſuis immiſcuit A. 1590. Commentariis deinde *Joſephus Caſtalio* Romae 1580. & *Theodorus Sitzmannus*, hanc ipſi operam commodante *Juſto Zinzerlingo*, Lugd. 1616. illuſtrarunt. *Barthius* quoque Francofurti 1623. produxit, quorum omnium notas in unum collegit *Th. Janſ. Almelovenius*, & edidit, adjunctis ſuis & Cl. *J. G. Graevii* aliquot animadverſionibus, Amſtelaedami 1678. Nos vero, ne injuriam videremur Bibliopolae facere, Almelovenii & Graevii notas a noſtra editione abeſſe juſſimus, quia ſemper in ea ſententia fui, non decere aliorum commodis obeſſe, ne-

que

que involare in illa, quae quis primus, ſive pretio, ſive gratis a Viris doctis obtinuit. Sed in antiquorum temporum editiones, & notas virorum doctorum, qui patrum noſtrorum memoria, & longe ſaepe extra patriam noſtram floruerunt, aequum omnibus jus eſſe contendo, neque magis licere huic in ſuas editiones transferre veterum commentarios, quam illi. Idem enim Cajo licet, quod Sejo. Praeter haec in notis Almelovenii nihil reperiebam, quod deſiderium eorum viris doctis movere poſſit. De ipſo Rutilio vix accedere poſſum viris doctis, qui immeritis laudibus eum efferunt, quum, ſi inter mediocres Poëtas ipſi locus relinquatur, optime cum eo agi putem, & accederem judicio *Joan. Joviani Pontani*, qui Sannazario, qui videtur ipſi primus Rutilium miſiſſe, ita ſcribit, *Rutiliani illi verſiculi enodes ſunt & nitidi. cultus vero ipſe peregrinus potius, quam urbanus, ne dicam arceſſitus.* quam Epiſtolam vulgavit Goldaſtus in Centuria Philolog. Epiſt. 23. Ex illa vero colligere aliquis poſſet, quaſi Sannazarius primus inveniſſet Rutilium, cum de auctoribus Venaticis & Ovidio de piſcibus in eadem agat, & Goldaſtus quoque lemma adpoſuerit, *de libris a Sannazario inventis.* & hinc quoque Virum egregium *Petrum Vlamingium* in vita Sannazarii pag. 508. inter inventos a Sannazario in Gallia codices, & in Italiam portatos, Rutilii itinerarium numerare video. Sed cum *Raphaël Volaterranus* narret, codicum in Bobiano Monaſterio inventorum, maximam partem paullo ante Annum 1506. a *Thoma Phaedro* in urbem fuiſſe portatos, ab eo potius Sannazarium acceptos deſcripſiſſe, & Neapolim ſecum tuliſſe, veri mihi ſit ſimile. rediiſſe enim Neapolim Anno 1503. Sannazarium, id eſt anno

anno uno aut altero ante Rutilium in urbem Romam portatum, Vlamingius refert: quare illum fama inventi Poëtae commotum, aut a Phaedro aut aliis Romae agentibus amicis illum deſcribi juſſum, accepiſſe ſuſpicor. *Petrum* vero *Summontium*, qui familiariſſimus fuit Sannazario & Joan. Joviano Pontano, edidiſſe nondum mihi conſtat, cum nec Toppius in Bibliotheca Neapolitana, nec Nicodemus in additionibus, qui variam ejus eruditionem celebrant, ne verbo quidem Rutilii ab eo producti meminerint. multa quoque ad Summontii eruditionem & famam illuſtria produxit eruditiſſimus *Vlamingius*, Amicus noſter non e multis, ad novam & nitidam Sannazariorum carminum editionem p. 600. 601. & 619. quibus, pace ejus, addam, inſigne ejus ingenii & eloquentiae monumentum nobis ſervaſſe *Arnoldum Ferronium* lib. III. de rebus geſtis Gallorum in Ludovico XII. pag. 64. Edit. Vaſcoſani An. 1555. ubi narrato proelio inter Hiſpanos & Gallos ductu Aubignii commiſſo, addit, *adveniſſe ad Aubignium ſalutandum Petrum Summuntium, in quo erat ſumma eruditio, & cum eruditione junctus urbanitatis lepos, eumque funebri oratione fortiſſimorum virorum, qui eo proelio ceciderant, & in primis Claudii Griniani exequias celebraſſe.* ipſam vero orationem Hiſtoriae ſuae intexuit, quae an non a Ferronio interpolata ſit, merito dubitamus.

Rutilium ſubſequitur *Quintus Serenus Samonicus*, cujus carmen de Medicina ſemper laudibus virorum doctorum fuit celebratum. de quo praeter illa, quae editores, & in primis *Rob. Keuchenius* compilarunt, nihil addam, uti nec quae alii Hiſtoriae literariae ſcriptores, fere ſemper eadem, retulerunt. Cum vero duo fuerint *Samonici*, Pater a Caracalla occiſus, & *Filius* Gordiani praeceptor, plerique patri

patri adſcribunt hoc Poëma. Dubitat aliquantulum doctiſſimus *Morgagnius* in Epiſtola ſua in Serenum Samonicum pag. 80. & deinceps accuratiſſime omnium doctorum ſententias de Auctore hujus Poëmatis excutit, & de duobus aliis Serenis diſputat. Quam epiſtolam jam huic editioni addere conſtitueram, ſed abjeci hoc conſilium, non, quia Bibliopolas, qui hanc in patria noſtra recuderunt, offendere metuebam, illis enim nihil praecipui juris in illa, quae in Italia prodeunt, eſſe puto, ſed quia mihi religio eſt, viventis & inſcientis ſcripta tractare, & edere; & cum ejus conſequendi obvia & expoſita ſit copia, augere molem libri, & ſumptibus modum non ponere, inutile exiſtimavi. Nihil vero, quod de Auctore addam, in mundo mihi eſt, niſi quod in maligniori, & Poëticae facultati oſtendendae non ſatis accommodata materia, ſatis ingenioſe ſit verſatus. Et cum exilis admodum & anguſtus ſit campus, in quo decurrit, a vilitate tamen verborum ſibi cavit, & praecepta ſaluberrima, herbarum & medicaminum vires, & uſus ſatis eleganter contexuit: & recte arbitror Barthium cenſere ad Stat. IX. Theb. 687. *nihil ab eo ſcriptum ſine matura perpenſione, & eſſe elegantiſſimum compendium euporiſton medicamentorum, ſeriem corporis humani ſequens.* Idem fere eſt de eo judicium *Thomae Bartholini*, qui de Poëtis Medicis pag. 120. ait, *carmine heroico praecepta ſaluberrima pleriſque humani corporis affectibus curandis complexum eſſe, in cunctis ex artis decore*; ſolum in eo cum aliis etiam culpat, *quod ſuperſtitioſam medicinam ſubinde immiſceat ad morem illius ſeculi, quo, imperante Caracalla, magicis carminibus & curationibus Roma infecta fuit.* Fuiſſe vero hunc Poëtam quotidiano uſu tritum, codices ejus plurimi vulgo

obvii teſtantur, & hinc recte judicat *Cl. Fabricius*, multis in locis eſſe interpolatum, quia unusquisque domeſticae hujus medicinae ſibi peritiam adrogans, hic & illic aliquid mutare, & meliora ex ſententia ſua vel aliorum ſupponere adgreſſus fuit, unde in nullo fere ſcriptore tanta lectionis varietas deprehenditur. Nobis certe praeter varias lectiones ab aliis adductas, Leidenſis, Regii, Voſſiani, & Puteanei excerpta partim ab Heinſio, partim aliunde profecta, ad manum fuere. Ex Scaligeri etiam codice quaedam, quae ad marginem adleverat, adduximus. Paderbornenſium etiam membranarum varietates, quas & Cl. *Fabricius* ſe tenere, & quatuor ſeculorum antiquitatem prae ſe ferre ait, ad me miſit pro humanitate ſua eruditiſſimus *Godl. Cortius*. Nec minus diſcrepant inter ſe editiones, quarum pleraſque, ubi copia erat, diligenter excuſſimus. Cum vero & *Cl. Fabricius* in Bibliotheca Latina lib. III. cap. 5. & *Morgagnius* in Epiſtola ſua pleraſque editiones, & commentatores enumeraverint, ſuperſedere quidem poteramus labori enumerandi, pauca tamen, quae obſervavimus, illuſtrando huic argumento adjiciemus. Primam omnium ſtatuunt plerique A. 1588. quae Venetiis prodita, cum Avieni, Germanici & Ciceronis Arateis Phaenomenis, Sereni quoque Medicinam continet. quam mihi ſuppeditavit Bibliotheca noſtra, & nunc, dum haec ſcribo, ex Bibliotheca Hulſiana mihi comparavi. formae eſt non majoris, ut Cl. Fabricius ait, ſed quam in quarto vocant, eam *Venetae* nomine deſigno. notavi tamen, olim aliam jam cum Arato & Hygino Venetiis 1585. prodiiſſe, ſed neglexi addere, ubi ejus mentionem fieri didicerim. Hygini certe ejus anni Venetam recenſet editionem Cl. Fabri-

bricius & Maittairius, ſed cum illi, nec etiam Schefferus, in praefatione Hygini, hanc recenſentes ullam Sereni adjecti mentionem faciant, adfirmare nihil audeo. Sed exemplari Editionis Venetae A. 1488. adjuncta erant Hygini aſtronomica eodem anno excuſa, quae aliis codicibus deeſſe, & ut ſeparatum ab aliis opuſculum in catalogis proponi vidi, forte fraude ſolita bibliopolarum a corpore ſuo abſciſſum. Alteram editionem, ſed exiguae molis, quae ſola Sereni carmina exhibet, poſſideo, ſex modo foliorum, ſed cui nulla loci vel temporis nota eſt addita. prodiiſſe tamen non diu poſt priorem Venetam inde conjicio, quod in averſa prima pagina (nam titulo caret prior facies paginae) editor nominetur *Sulpitius Verulanus*, hoc modo.

Sulpitius Verulanus ad unumquemque lectorem.
En tibi Phoebei revireſcit muſa Sereni,
Carmine qui, & Medicae claruit artis ope.
Hunc lege: nam diſces multos depellere morbos,
Et medico, & docto ſaepe fruere ſene.

Jam vero circa An. 1496. deſiiſſe vivere Sulpitium vide, quibus argumentis colligat diligentiſſimus *Moneta* (ſive, *de La Monnoie*) ad Bailleti Poëtas Latinos Tom. III. pag. 251. Ed. Holl. in 4to. Hujus varietates ſub nomine *Veteris Editionis* notavimus. Venetiis deinde iterum prodiit A. 1502. eadem formae magnitudine fere & mole. Sed hanc videre non contigit. Hanc excepit Lipſienſis A. 1515. in officina induſtrii Valentini Dammandri in regione equeſtri. Hanc a nemine memoratam inveni, ipſe vero beneficio amici, cujus jam nomen memoria mea excidit, eam cum aliis comparare non omiſi; ſola vero Se-

reni carmina complectebatur. Juntinam deinde Celſi, majoris formae A. 1524. Morgagnius in Epiſtol. pag. 77. perperam pro Aldina Viros doctos accepiſſe credit, quaſi & illa Serenum comprehenderet, cum biennio poſt Aldi ſocer Aſulanus Celſo demum adjecerit Serenum, quam editionem nos quoque diligenter contulimus cum reliquis. Ibidem etiam vir egregius contendit Aldinam priorem *Caeſarii* Hagenoenſi editione debere haberi, cum tamen utramque in calce legas prodiiſſe A. 1528. menſe Martio. *Joannis* vero *Caeſarii* dedicatio, oblata Comiti a Stoelberg, notam temporis habet pridie Kal. Apriles A. 1527. ita ut certe Caeſarius hanc Colonia miſiſſe ad Typographum Hagenoenſem Johannem Secerium videatur, ante annum, quam per cunctationes Typographi exiret in lucem; & ideo, ſi non Aldum praeverterit, id ſegnitiae Bibliopolae adſcribendum, non Caeſarii facto videtur. Quam rara autem ſit haec Aldi editio, & quam in paucorum manibus, ex Cl. Fabricii narratione de caritate pretii, quod tamen longe ſuperat, qua apud nos in auctoribus vendi ſolet, licitationem, colligi poteſt. *Caeſarius* porro editioni ſuae *ſcholia* & *notas* quaſdam adjecit, quae cur diſtinxerit, ignoro, margini enim adjectae quaedam notulae videntur, *Scholia* vero capitibus iis, ad quae pertinent, ſubjecta leguntur; unde video, quoſdam illa accepiſſe, quaſi ab aliquo antiquiore Scholiaſte profecta forent. Sed *Caeſarius* notulas Celſo quoque adjectas *Scholia* vocat in Epiſtola nuncupatoria; ego vero utraque ab eodem Caeſario profluxiſſe exiſtimavi, & ejus nomini adtribui. Hanc editionem deinde repetiit *Joan. Soter* Salingiaci A. 1538. quam male quoſdam conſuluiſſe, & pro ipſius Caeſarii

ſarii editione habuiſſe in notis ad cap. XLVI. vſ. 830. oſtendimus. Poſt Caeſarium manum Sereno admovit *Gabriël Humelbergius*, & cum ampliſſimo commentario edidit Tiguri 1540. ex hoc nos omiſſis iis, quae rem medicam ſpectabant, ea tantum & pauca excerpſimus, quae lucem aliquam verbis Poëtae adfundebant, vel variantem lectionem exhibebant. qua ratione vero ille in Poëtae verſibus collocandis & exprimendis verſatus fuerit, egregie expoſuit Cl. Morgagnius. Non diverſa vero ab hac eſt, quae creditur, altera Tigurina, praeferens Annum 1581. Sed plane eadem, & ſingulis paginis eadem verba & verſus exhibens. Sed cum Typographi in officina diu jacuiſſent exemplaria, nec emptorem invenirent, *Caſparus Wolphius*, ut novo lenocinio eam commendaret, pauca folia addidit, quibus varias lectiones, quas ex *Cunradi Geſneri* bibliotheca a *Sambuco* ipſi ſubmiſſas acceperat, cum emendationibus quibusdam ipſius Geſneri commiſit, quod ipſe Wolfius in praefatione teſtatur, ideoque haec renovata editio rarius cum hoc incremento conſpicitur: prius enim divendita exemplaria eo carent. Egregia deinde prodiit & emendationis laude multum celebrata typis *Sebâſtiani Gryphii* editio Lugd. 1542. quam curaſſe *Antonium Molinium* Matiſconenſem fama eſt, & cujus induſtriae Pithoeus Adverſ. Subſec. 1. 19. egregium teſtimonium, quod ſecuti deinde editores confirmarunt, exhibuit. *Filii* deinde *Aldi* medicis aliis immiſcuerunt etiam Samonici opuſculum A. 1545. Sed tam fideliter Aſulani editionem expreſſerunt, ut etiam vitia & errores operarum non emendatos exhibuerint. cujus oſcitantiae inſigne exemplum produxi ad cap. XXV. vſ. 456. nihil itaque nos haec edi-

tio morata eſt, neque conferendi inutili labore, poſt deprenſam hanc negligentiam, me fatigare volui. Editionem vero hanc cum Vir Clariſſimus, & collegii & amicitiae neceſſitudine conjunctiſſimus, *Bern. Siegfr. Albinus* mihi commodaret, deprehendi, ejus margini pauca quaedam manu viri docti fuiſſe adlita, quorum in notis rationem habendam eſſe duxi. Sequutae deinde editiones apud Tornaeſium & alios nihil praeter caeteras mihi obtulerunt, in quo diu haererem, ſi quid tamen offenderem notatu dignum, minime praeterii. Adhibui etiam poſt illas proditam Sereni ſolius editionem Baſileae An. 1559. typis Henrici Petri in 8°. cum commentariis *Georgii Pictorii Villingani*, & apud Caeſaream curiam Enſishemii Archiatri, qui comitem Serenum dedit *Theodorici Ulſeni* libris duobus carmine conſcriptis de Pharmacandi comprobata ratione &c. licet vero adnotationes illae Pictorii magis rem medicam ſpectarent, quia tamen breves erant, & nonnullis locis lucem quamdam dabant, eas hîc quoque legi non inconſultum duxi. Alias praeterea editiones, a bibliothecarum & rei literariae ſcriptoribus memoratas, praeterire cogor, cum copia de iis exiſtimandi mihi defuerit; & multae nihil ſingulare habentes repetitae modo & ex prioribus expreſſae fuerint. Sed *Roberti Conſtantini* editionem ſilentio praeterire religio eſt, quae prodiit Lugduni 1566. ſimul cum Celſo, qui & nonnulla mutavit in Poëta, & brevibus notulis & variantibus lectionibus margines libri implevit, quas omnes etiam hac in editione exhibui legendas. Anno ſequenti *H. Stephanus*, cum principes medicos ederet, his quoque Heroibus Serenum Samonicum immiſcuit, ſed parum mihi hoc

la-

labore de republica literaria meruiſſe videtur, cum Graecos ſcriptores tantum Latine verſos, Latinos autem ad verbum ex aliis expreſſos editionibus ediderit, nullis codicibus, nulla cura adhibita, ut aut emendatiores prioribus prodirent, aut novo, ex codicibus ſcriptis vel prius editis, collationis ornamento ſe commendarent. Certe Conſtantini editionem in Sereno ita expreſſit, ut recte judicet Cl. Morgagnius, lac lacti ſimilius non eſſe, ſi unum vel alterum excipias locum. Quod cum recte viderit vir Clariſſimus, mirari ſubit idem inſtitutum in ſua editione, quam nuper Patavii prodidit, ſecutum, & Conſtantini veſtigia tam diligenter ſervaſſe, ut ne quidem ab aberrationibus ejus ſibi caverit, cujus exemplum cap. xxx. vſ. 577. videri poterit, ita ut haec repetita modo Conſtantini editio jure vocari poſſit. *P. Pithoeus* deinde Catalectis ſuis hunc quoque Poëtam inſeruit, de quibus jam antea in aliis Poëtis abunde dictum puto. Mirari vero ſubiit Cl. Fabricium repetitam Sereni editionem, & Celſo ſubjectam eſſe a viro Clariſſimo *Jo. Antonidae Lindano*, credidiſſe, cum duas ejus editiones ab eo curatas habeam Ann. 1657. & 1665. in neutra tamen Serenum offenderim. Sed iſti manum deinde admovit *Robertus Keuchenius*, & Amſtelaedami, ubi humanitatis ſtudia profitebatur, A. 1662. emiſit, Prolegomenis & commentario ampliſſimo adornatum, quae laudem non exiguam a Cl. Morgagnio, qui ſubſidia, etiam quibus inſtructus fuit, enumerat pag. 97. mereri potuit. Memini vero pulchre, ſummum mihi ſaepe *Graevium*, qui hominem propius noverat, narrare, ſatis conſtitiſſe Viris, qui tunc vivebant, doctis, omnia, quae laude aliqua digna videri poſſint, illum ex ſchedis

avi

avi ſui *Roberti Keuchenii*, qui Conſul Veſalienſis & Electoris Brandenburgici Archiater fuerat, deſcripſiſſe. Ipſe etiam in commentariis ejus inſignia furta deprehendi, & pluribus locis, quae ſe ſponte offerebant, adnotavi. loca etiam veterum, quae adducit, non ex ipſius auctoribus, ſed ex aliis, qui ante eum adtulerant, repetiſſe ſaepe animadverti. Sic ad cap. XLVI. vſ. 830. quae de *Sariſſa* ex Livio verba producit, in ejus editione, quaſi in Livii libro VII. & VIII. legerentur, profitetur, cum exſtent in libro XXXVII. & XXXVIII. ut ego emendavi. Sed ſine dubio legerat illa non apud Livium ipſum, ſed alium virum doctum, qui antiquioribus uſitato modo ea Livii Decadis IV. vel belli Macedonici Libro VII. & VIII. adſcripſerat. maximae vero negligentiae adſcribendum eſſe, & quod illum Aviti laboris ſecurum arguat, puto, quod nullam curam adhibuerit vetuſtiſſimas editiones conſequendi, quarum copiam vel publicae vel privatae, in hac noſtra Patria inſtructiſſimae, bibliothecae ſuppeditare potuiſſent; nec hanc ejus ſecuram ſupinitatem notare neglexit Cl. Morgagnius, qui pag. 96. docet Aldinas, Stephanianam, & Conſtantinianam ab ipſo non adhibitas, immo Humelbergii commentario caruiſſe aperte profeſſum. ſaepe tamen ſine ulla loci aut temporis nota editiones quasdam citat; ut ad vſ. 99. *viliores editiones* & alibi ſaepe. Gloſſas etiam ſaepe, & inter eas medicas, laudat, quas ubi repererit, indicare oportuerat. Multa tamen in ejus commentariis eſſe, quae doctrinam auctoris, ſive ipſe fuerit, ſive avus ejus, produnt, fatendum eſt, ideoque cum rarior eſſe editio Keuchenii inciperet, omnia ejus hic quoque legi volumus. Alteram vero prodiiſſe

A.

A. 1706. ut Cl. Fabricius notat, neſcio, & ſi qua illum annum praeferat, tralatitia jam & omnibus nota Bibliopolarum fraude, primam modo paginam novatam fuiſſe, & recentius tempus editionis mentiri puto. Samonico ſubjecimus breve carmen *Marcelli de Medicina*, de quo, quisquis ille fuerit, ſententiam noſtram & Virorum Doctorum in notis diximus. denique medicis his Poëtis carmen de Ponderibus & menſuris, quod plerique *Q. Rhemnio Fannio Palaemoni*, alii *Remo Favino*, alii denique *Priſciano* adſcribunt. Certe antiquiori Palaemoni Grammatico, quem memorat Suetonius de Gramm. c. 23. adſcripſiſſe perperam *H. Paetum* de menſuris lib. III. ubi agit de ſextario, credo. *Barthius* modo Priſciano, modo Rhemnio adſcribit, ut videbis lib. 1. Adv. 15. & XXI. 6. eodem modo ut Viri Docti in Periegeſi Priſciano vel Fannio adſcribenda fluctuare ſolent. *Bartholinus* de Medicis Poëtis p. 122. dubium quoque eſſe ait, an *Priſcianus*, cui hoc carmen vindicant, fuerit Grammaticus ille, an *Theodorus Priſcianus*, cujus librum medicum manibus verſamus, hujus opuſculi auctor ſit habendus. Hoc carmen quia plurimi Celſo & Sereno adjunxerint, & Pithoeus Catalectis inſeruerit, notis Aelii Vineti, & aliorum illuſtratum comitem reliquis dare viſum fuit.

Agmen denique claudit *Satyra*, *Sulpiciae* ſub nomine circumferri ſolita, quam cum doctorum virorum notis, & in primis *Boxhornii*, qui auditoribus ſuis publice eam interpretatus erat, hic quoque exhibuimus, quia, cum unus ſit Boxhornius, qui ſolam eam edere voluerit, ejuſque editio jam deſiderari coepiſſet, non ingratum fore literatis credebam, ſi ejus copia magis obvia fieret. De

Sulpicia & ipſa Satyra ſatis edocebunt notae, quas ſubjeci carmini. Hoc carmen quis primum invenerit, nondum mihi ſatis conſtat. Non abſurde cum Rutilio & aliis in Bobiano coenobio inventum fuiſſe, conjicere liceret: quamvis apud Raph. Volaterranum lib. IV. in fine edit. Francof. A. 1603. *Sulpicii carmen* Heroicum memoretur, ubi fortaſſe *Sulpiciae* legendum foret. ſed, quum antiquiorum editionum copia ad manum non ſit, unde, an ita ſcripſerit Raphaël, cognoſci poteſt, nihil definio: quem tamen *Sulpicium* ſignificaſſet, neſcio; nam *Sulpicii Servati*, cujus duo Poëmata, ſed non Heroica, in Catalectis leguntur, meminiſſe non puto. Nec *Sulpicii* Poëtae, cujus mentio fit apud Plinium in Epiſtolis, & de quo ad Ennium agit Merula pag. 48. aliquid exſtare ſcio. Editam primum a *Roberto Conſtantino* ſimul cum Auſonio credebat Heinſius A. 1558. Lapſus nimirum fuit vir illuſtris, quia poſt illud carmen in Auſonii editione legitur, *Conſtantini cura caſtigatum.* quia autem in plerisque Auſonii codicibus haec Satyra fuerit reperta, forte antiquiſſimas editiones ſi conſulere liceret, in illis jam reperiretur. Certe Cl. Fabricius Argentorati ex recenſione Georgii Merulae prodiiſſe A. 1509. refert, quam editionem recenſet Maittairius Tom. II. part. 1. p. 202. ubi dicitur nuper Georgii Merulae opera in lucem edita. an ille editioni Venetae A. 1496. cui praefationem Merula praemiſit, & quam idem Fabricius lib. III. cap. 10. Bibl. Lat. memorat, adjecerit neſcio. Aſcenſium etiam A. 1513. edidiſſe indicio Cl. Drakenburgii noſtri didici. Ille enim hujus editionis mihi notitiam dedit. Aldum etiam Auſonio ſuo addidiſſe A. 1517. & exinde omnibus fere Auſonii editionibus adjectam

ctam Satyram conſtat. Unum monere lectorem mea intereſſe credo, elapſum fuiſſe memoria mea, Pithoeum ad ſeptem fere loca hujus Satyrae, quam Juvenali ſuo ſubjunxerat, notulas quaſdam adjeciſſe, ſed in quibus nihil fere emendat, quod alios praeterierit. nunc quoque, dum hanc praefationem ſcribo, forte incidi in epiſtolam Joan. Iſaaci Pontani ad Boxhornium, quam Ant. Matthaeus adjecit tom. III. Analectorum veteris aevi pag. 517. ubi unum aut alterum locum emendat: ut in verſu 14. legit.

Quaſque dedit quondam majoribus eripit artes.

quod an praeſtet vulgatae, ut ego explicui, lectoris arbitrio permitto. vſ. 36. *Ingluvie album* explicat ex Horatii & Perſii locis, ut fere Heinſium feciſſe monui. vſ. 53. legit,

Convenit, ut veſpis, quarum domus arce monetae
Tuta, rigens ſtrictis per lutea corpora telis:
Aſt ubi pax ſecura redit.

ex qua emendatione poſſet illud *tuta*, quod & mihi in mentem venerat, illi furto ſublectum videri, ideoque hanc laudem illi lubens tranſcribo, probe mihi conſcius, me de Pontano nihil tum temporis cogitaſſe. Atque ita moleſta hac Poëtas minores recenſendi cura defuncto, ad reliquos, quos Catalecta Scaligeri & Pithoei exhibent, & ad Epigrammata auctiora digerenda tranſeundum foret: plura enim his duobus volumina deinde adjicienda jure ſuo exſpectare, & a me expoſtulare poſſet Lector. Multa quoque ad id efficiendum a pluribus annis jam parata habui, ita ut deſiderio huic ſatisfacere facile & brevi poſſem. Sed differre in opportunius tempus hanc ca-

talectis addictam operam, & majori operi manum admovere, jubet Poëtarum Princeps *Virgilius*, quem cum toto vitae ſuae tempore *Nic. Heinſius* verſaviſſet, & ejus codices per omnem, quam peragravit, Europam, excuſſiſſet, in ultima vitae tempora commentario illuſtrare diſtulerat. Qui quum poſt ejus fata diu latuiſſet, deque eo eruendo ex latebris jam deſperaſſem, ſed hoc demum anno feliciter repertus in manus meas deveniſſet, neminem praeter me, qui tot Heinſiana ab interitu vindicavi, & ex ejus ſcriniis produxi, aſſertorem flagitare poterat. in primis cum duos tresve alios, Heinſio olim quotidiano uſu verſatos, codices poſſideam, quorum marginibus & varias codicum plurimorum & inſignium varietates, & emendationes ex ingenio ejus profectas, adleverat; Servii etiam exemplaria plurima cum editis contulerat, unde egregia, & quae Maasvicianam, negligentiae & laboris fugae notis certiſſimis inſignem, longe ſuperet, editio poſſet curari. Sed an tam longo & moleſto labori otium & aetas mea ſit ſuffectura non temere dubito; curabo tamen, ne, ſi non omnia, quae animo meo concepi, ornando Virgilio, elaborare detur, Heinſianis diutius careat orbis eruditus; & rebus omnibus relictis, unice jam digerendis, quae plurima in mundo ſunt, notis & emendationibus manum admovere incipiam, neque quamdiu vires divina benignitas ſufficiet, niſi confecto hoc opere, quieſcam. Vale, Lector, & conatibus meis fave, juſtoque dolori, qui acerbiores forte juſto, de Bibliopolarum & invidorum fraudibus & perfidia, querelas expreſſit, ignoſce, & in hac quoque praefatione lapſus paucos ſive calami, ſive Typorum emenda. Leidae Kal. Decemb. CIↃIↃCCXXX.

ERRATA.

Fol. * pag. 4. l. 5. *officioſiſſimum.* leg. *officioſiſſimus.*
** pag. 4. l. 5. *indignam.* leg. *indignas.*
**** pag. 1. l. 1. 1573. leg. 1527.
**** pag. 3. l. in medio, *Richley.* leg. *Richey.*

Digitized by Google

GRATII FALISCI
CYNEGETICON.

Dona cano divôm, laetas venantibus artis,

Am-

VARIAE LECTIONES.

Faliſci] Deeſt in A. & P. *Phaliſci.* G. & B. Edit.

NOTAE.

GRATII] Hujus, id quod paucis invidit fortuna, ex omni Antiquitate, nemo veterum Scriptor meminit praeter Ovidium, cujus verſus vulgo notus eſt. Nam Manilius incertum huncne an alium ſenſerit, cum de hujus materiae Scriptore loquitur. Obſcurum fuiſſe adhuc florente Lingua Latina argumento eſt, quod Nemeſianus, qui multis poſt ſeculis ejuſdem tituli librum ſcripſit, primum ſe hoc argumentum tractandum litteris Poëticis, aggreſſum eſſe, jactat. Non facturus utique, ſi tum hujus luculenti Poëtae nomen viguiſſet. Quicunque fuerit hic GRATIUS, luculentus ſane Poeta fuit, & in quo merito ſeculi felicitatem agnoſcit incomparabilis Cenſor, Scaliger. Et bene nos, quibus potius perſonam auctoris, quam ipſum Poëma invidit Fortuna. Jacuit hoc hactenus; & nemo manum admovit, inter quiſquilias quaſi Antiquitatis abjecto: Nam Fr. Modius, qui ſe illuſtraturum recepit, non praeſtitit. Et P. Pithoeus, qui inter caetera & hoc farragini Poëmatiorum inſerſit, non attigit emendationem locorum, niſi perpaucorum, faſſus majorem diligentiam & meliores Codices requiri. Uſi nos ſumus Editione Veteri Germanica, in qua & multa emendandis Calpurnio & Nemeſiano offendimus. Hi enim Poëtae junctim editi apparebant. Sed illa Editio non tantum fortaſſe Gratio, atque illis duobus profutura erat. Satis enim lacunoſa atque mendis obſita erat. Quicquid tamen boni poterat, à nobis conferre juſſa eſt. BART.

GRATII FALISCI] Quia verſu XL. hanc patriam ſuam innuere videtur: *noſtris imbellia lina Faliſcis.* Ne Barthio tantum credamus, qui ex Germanica ſua Editione edidit: GRATI PHALISCI. Sed Veteres *Faliſcos*, non *Phaliſcos* ſcribi voluerunt. VLIT.

CYNEGETICON] Latius aliquanto patere & a vocabuli notione longiuſcule ſecedere, videtur hujus poëmatis ἐπιγραφὴ, quam facit ipſa tractatio: ſiquidem non agitur hîc particulatim de ſtudio canum, hoc eſt de eorum natura, ſive educatione, ſed generatim, atque univerſe de venatione, hoc eſt de captura ferarum: κυνηγετικὰ tamen dici videtur, ſicut ἠθικὰ, οἰκονομικὰ, πολιτικὰ, βουκολικὰ, γεωργικὰ, hoc eſt de cura & ſtudio, quod circa mores, rem publicam & privatam, boves, tellurem ſive agrum adhibetur: Sic Dionyſii Alexandrini poëmata inſcripta fuiſſe dicuntur λιθιακὰ, ὀρνιθιακὰ, & βασσαρικὰ, quae tem-

po-

porum injuria nobis invidit, ac Nonni Panopolitani Διονυσιακὰ, quæ ſuperſunt; hujus generis ſunt θηριακὰ, ἀλεξιφάρμακα, ναυτικὰ, ἁλιευτικὰ, τοπικὰ, & ſi quæ alia reperiuntur. Sed enim dictio hæc tranſlata fuit ad ſignificandum ipſummet venandi ſtudium, cujus potiſſimum cauſſa canes ali conſueverunt, atque ita ſuum opus inſcripſit Oppianus, quod extat; nam alia, de quibus paulo poſt mentio fiet, interciderunt, nec ætatem ferre potuerunt. Veteres gloſſæ κυνηγεσία, *venatus:* κυνηγέσιον, *hæc venatio.* κυνηγέτης, *venator.* κυνηγετικὸν δίκτυον, *plagula, retium.* κυνηγετῶ, *venor.* & in Lexico Latino-Græco ſcriptum reperio, *venator*, κυνηγός, id ipſum etiam diſcas ex Polluce lib. 5. Circum a Dione κυνηγέσιον appellatum ſcimus, quia in eo venationes exercentur; ſiquidem canum in eo ſtudio præcipua cura, ita ut ſine hoc animante venatio commode adminiſtrari nequeat: nam Melitæi, villatici ac paſtoritii non ſunt tanti, ut de iis ſermo haberi ac diſciplina inſtitui debeat. certe non pertinet ad inſtitutum Poëtæ: Virgilius tamen de pecuariis locutus fuit III. Georg. 404. *Nec tibi cura canum fuerit poſtrema.* de villaticis Varro & Columella, de Melitæis Horatius. I. Epiſt. XVII. 55.

Nota refert meretricis acumina; ſæpe catellam,
Sæpe periſcelidem raptam ſibi flentis.

neque enim audio aliter interpretantes hanc dictionem *catellam*, Propertius IV. IV. 55. *Glaucidos & catulæ vox eſt mihi grata querentis*, nota eſt ipſa ex Epigrammate Martialis. De his accipiendus eſt locus Oppian. lib. I: 471.

Τῶν ἤτοι μέγεθος μὲν ὁμοίιον οὐτιδανοῖσι
Λίχνοις οἰκιδίοισι τραπεζήεσσι κύνεσσι.

inde Μελιταῖον κυνίδιον Suidae. Cæterum inverſe ac præpoſtere fieri videtur, ut praecedat in titulo, *de venatione* ſequatur, *ſeu Cynegeticon*: rectius fortaſſe Nemeſianus *Cynegeticon* ſimpliciter: neque aliter Petrus Angelius, Poëta ſummus: cum Græca Latinis, non ex adverſo, declarari debeant in Latinis ſcriptoribus: atque ex hoc ſenſu emendavi locum Celſi de *pullis mollibus* adverſus Petrum Victorium, qui ουαδιταλὰ cuſtodiebat. Sit igitur hæc præpoſtera diligentia grammaticorum, qui conſimilia facinora in Ariſtotele, Theophraſte, ut cæteros omittam, ut ex Latinis, Livio, Suetonio, aliis perpetrarunt. Niſi ſi ſcriptores, veluti Varro, item recentiores, veluti Apicius, Poëtæ imprimis, ut videtur, Græcas ἐπιγραφὰς amabant; hunc βουκολικὰ & γεωργικὰ Maronis: Ovidii Metamorphoſis, & ejusdem ἁλιευτικά: Plauti *Phaſma*, quæ & *Moſtellaria*, Terentii *Hecyra* & *Heautontimorumenon*: erant enim ut plurimum tranſlata ex Græcis: ſed tamen, cum utraque inſcriptio adhibetur, Latina Graecae debet eſſe interpres, & ideo ſubſequi. Vox autem κυνηγετικὰ vel abſolute accipi poteſt, vel ſubintelligemus ἄρματα, vel ὅπλα, vel συγγράμματα, aut quid tale, modo non βιβλία. Siquidem grammatici hac dictione deſignari negant, & ita accipio inſcriptionem Epiſtolae Horatii ad Piſones *Poëtica*, neque enim eos ſequor, qui ad artem referant, cum valde perturbate & conciſe de toto poëtarum ſtudio illic agat Flaccus, qui nullo modo artem conſcripſiſſe dici poſſit. Porro *venatio* triplex eſt; ferarum ſive quadrupedum, avium & piſcium: prima retinet nomen generis, exemplo adoptionis, & juris civilis, de quibus juriſconſultorum commentaria plura docent, ac notat Boëthius lib. 2. in Topica Ciceronis. Sic nomen genus eſt, ad praenomen, nomen ipſum, cognomen & agnomen, ſi vera grammatici tradunt: & tamen proprie ad gentem pertinet, ut Julius, Caecilius, Tullius, Octavius: ſecunda magis propria appellatur *aucupium*: de Struthionibus tamen dicitur venatio, quod ii non proprie inter aves enumerentur: tertia *piſcatio*. Graece κυνηγεσία, ἰχθυεία, ἁλιεία: inde κυνηγετικόν, ἰχθυευτικόν, ἁλιευτικόν. De quibus ſtudiis non tam generatim omnibus commentarios ſive poëmata ediderunt Pancratius Arcas, Leonides Byzantinus, Numenius, non ille Heracleotes, Poſidonius Corinthius, Seleucus Tarſenſis ſive Emiſenus, Caelius Argivus, Mithaecus grammaticus, Polles Aegienſis, Oppianus Anazarbaeus. Sophronis ἁλιευτικὸν ſive ἀγρειώτης citatur ab Athenæo, quomodo Archippus περὶ ἰχθύων: fuit autem Δρᾶμα. Sed de natura aquatilium ſcripſit Ariſtoteles, Speuſippus, Dorion, Epaenetus, Clearchus. περὶ ὀρνίθων Callimachus Cyrenaeus, & Alexander Myndius, cujus etiam libri περὶ τῆς τῶν πτηνῶν ἱστορίας citantur: neque enim idem omnino pollet ὄρνις & πτηνὸς: Dionyſius, ut dixi, ὀρνιθιακὰ: niſi ſi Dionyſius quidam Philadelphus eorum auctor fuit, quem propter

ſtili

ſtili ac ſermonis improprietatem Diacenum appellarunt, ita enim quibusdam placere video. Caeterum etiam in hiſtoria continetur ingenium, & natura, ſive mores animalium, ut patet ex libris Ariſtotelis. ἱστορίαν κτηνῶν ſcripſit idem Alexander, quomodo & generatim περὶ ζώων, id quod etiam fecit Ariſtoteles, Theophraſtus, Thyphon, Soſtratus, Aelianus, Phile. Magis adhuc particulatim Theophraſtus περὶ τῶν φωλευόντων, Apollodorus περὶ θηρίων: Andreas περὶ δακέτων: alii de aliqua alia ſpecie. ·Halieuticorum Ovidii fragmentum ad nos pervenit: Xenophontis κυνηγετικός: & M. Aurelii Olympii Nemeſiani Cynegeticῶν liber, quem nos commentariis illuſtramus: De Oppiano res nota. ex recentioribus de venatione libros quatuor conſcripſit heroico carmine Natalis Comes: ſed venuſtiſſime & elegantiſſime Petrus Angelius Bargaeus libros ſex, omni genere doctrinae atque eruditione refertos; quos propterea pro teſtimonio aliquoties hic advocabo; ſimul ut hos noſtros poëtas illuſtrem, ſimul ut dulciſſimi praeceptoris memoriam utcunque recolam: & alioqui digni ſunt, qui a ſtudioſis harum literarum ad verbum propemodum ediſcantur. Eos ego de manibus vix unquam depono, quomodo nec ejusdem librum *Ixenticon*, nec etiam duodecim *Syriados*, ſive *de bello Sacro:* & alia poëmata, quae plura & elegantiſſima reliquit. Scripſit etiam ſoluta oratione, *de everſoribus urbis*, quod opus non ita pridem formis aeneis Florentiae prodiit: exſtant etiam ad me nonnulla ejuſdem elegantiae & eruditionis plena. Sed redeo ad rem. De canibus & venatione ſcripſit libellum Michaël Angelus Blondus, in quo tamen plura deſunt, ad illud ſtudium valde neceſſaria, nam praeter caetera, de venabulis, retibus, laqueis & pedicis, earumque conficiendarum ratione & uſu nullum verbum; ut inde venator non admodum inſtructus evadat. Frederici ſecundi imperatoris libri ad aucupium proprie pertinent, atque id quidem alterius generis, quam quod priſco aevo fuerit in uſu: nam levis quaedam imago eſt, & informata ſpecies, accipitrum & aquilarum venatio, quam Thraces exercuiſſe refert Aelianus de animal. lib. 11. cap. 42. adeatur etiam Baldangelus Abbatius diſcuſſ. concertat. lib. 11. cap. 8. ſed haec jam praeter noſtrum inſtitutum, itaque miſſa faciamus. TITIUS. Non *Cynegeticôn*; ut libros ſuos inſcripſit Oppianus.. Sed τὸ κυνηγετικὸν inſcribendus hic libellus. Sic *Aſtronomicon Poëticon Hyginus* ſuos libros, *Aſtronomicon* Manilius, nominarunt, ut notavit Illuſtr. Scaliger. Nec aliter Nemeſianus ejuſdem argumenti Poëma indigitavit. BART. Pythoeus, neſcio unde, edidit CYNEGETICON *Lib.* I. quod eſſe debuit, κυνηγετικῶν liber unus. Nam qui plures libros de venatione ab eo ſcriptos eſſe putant, egregie falluntur. Rectius itaque alii ex autographo ediderunt, *Cynegeticon*, puta opus, ut κυνηγετικός liber Xenophonti utrique. Aliter vero illi, qui plures κυνηγετικῶν libros ſcripſerunt, de quibus ad Nemeſianum aliquid dicemus. Gratius Cynegetico ſuo totam κυνηγεσίαν, ſed ſtrictim, complexus eſt, ut nihil deſiderari poſſit. Inprimis retia quam apte exorditur! Lina iis conficiendis deligit: uſumque eorum ex punita priſcorum temeritate neceſſarium eſſe oſtendit. Deinde formidinem, tendiculas, exactè abſolvit. Paucis etiam verſibus quantum jaculorum agmen conſcribit! Atque ita ſtatim ad ipſam κυνηγεσίαν valide armatum venatorem perducit: quae, quia *prima illa canum, non ulla peritis Cura prior*, merito nomen huic inſtituto dedit. VLIT.

1. DONA CANO DIVUM] Propoſitio nota circuitione expreſſa, nam ita fieri debere praecipiunt poëticae artis Magiſtri; ejus certe complura extant exempla: eſt autem numerus pro numero, nota Poëtis figura, cum intelligat ipſam Dianam, ut mox ſequitur: neque aliter Nemeſianus vſ. 86.

Tu modo, quae ſaltus placidos ſylvaſque pererras,
Latonae Phoebe magnum decus.

Ovidius Epiſt. IV. 87.

Quid juvat incinctae ſtudia exercere Dianae.

ac mox.

Arcus & arma tuae tibi ſunt imitanda Dianae.

Sic Angelius.

Cynthia, quam nemorum cultricem in opaca ferarum.
Luſtra vehunt bijuges cervi.

Vel certe Apollinis & Dianae, quos venationis auctores agnoſcit Xenophon initio commentarii de eo ipſo ſtudio. τὸ μὲν εὕρημα, inquit, θεῶν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος, ἄγραι γὰρ κύνες; ἔδωκαν δὲ καὶ ἐτίμησαν τούτῳ Χείρωνα, διὰ δι-

 καιό-

κατέτατα & quae plura illic ſtatim ſequuntur, pertinent enim ad hujus loci illuſtrationem; ſed ipſe non omnia exſcribo, utpote qui brevitatem perpetuo colendam mihi propoſuerim: qua etiam de cauſſa non omnes omnino Petri Angelii locos ex libris de venatione conferre libuit, ſed tantum inſigniores, & in quibus expreſſe elucet imitatio: ac multo minus Natalis Comitum, cujus in carmine pangendo eodemque argumento pertractando, non adeo extitit felix ingenium, nec libenter facio, ut recentiorum ſcriptorum teſtimoniis perſaepe utar, quod ſemel me teſtatum eſſe volui: nunc ad Gratium revertamur. Unam Dianam hujus inventi auctorem agnoſcit Ariſtides Rhetor ſermone in Minervam: nec non Callimachus hymno in Jovem vſ. 76.

Αὐτίκα χαλκῆας μὲν ὑδείομεν Ἡφαίστοιο,
Τευχηστὰς δ' Ἄρηος. ἐπακτῆρας δὲ Χιτώνης
Ἀρτέμιδος

& in Apolline vſ. 60.

Ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν
Κυνθιάδων φορέεσκεν.

atque eam iccirco invocat Oppianus initio ſui operis κυνηγετικῶν. adeatur ad Diodorum Siculum lib. IV. & V. ubi de Dictynna loquitur. Cur autem ea potiſſimum Dea venationibus praeeſſe credita ſit, docet Cornutus de natura deorum: Et vel intelligimus univerſam venandi artem, vel ipſa duntaxat arma, quorum eſt uſus in eo ſtudio. Oppianus quoque ita cecinit lib. II. 474.

Ὡς δ' ὅτ' ἐνὶ ξυλόχοισιν ἐπεσσυμένοιο λέοντος
Ἀρτέμιδος δώροισι κεκασμένος ἄλκιμος ἀνήρ.

& reliqua. Idem carmina vocant δῶρα Μουσάων τε καὶ Ἀπόλλωνος. hujus autem noſtri ad ſuum opus aggreſſio ſimplex admodum eſt, & minime operoſa: Oppiani magis reſpondet Petri Angelii propoſitio; nam & ipſe quoque de quadrupedum natura & ingenio ſe acturum profitetur. TITIUS. Τὸ μὲν εὕρημα θεῶν. Eodem modo inchoaverat κυνηγετικὸν ſuum Xenophon, quem & hic & paſſim alibi, ut oſtendam, ſequutus eſt Gratius. Nihil poterat elegantius. Verſu uno proponit: ſemiverſu invocat: tum narrat candidiſſime. Plura poëmatii brevitas recuſabat; ait Julius Scaliger Poëtices lib. VI. cap. 7. quem operae pretium eſt inſpicere, ſi quis ad Poëtae noſtri artificium, quo in omnibus decorum aequaliter obſervavit, manuduci commode velit. VLIT. Sic Demoſthenes apud Marcianum JC. in l. 2. D. de LL. Ἐπεὶ νόμος εὕρημα μὲν καὶ δῶρον Θεοῦ. Et Cicero Tuſcul. I. *Philoſophia quid eſt aliud, niſi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum deorum.* IDEM. *in Addend.* Ità ſuum Κυνηγετικὸν inchoavit Xenephon. τὸ μὲν εὕρημα θεῶν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος, ἄγραι καὶ κύνες. & omnes ſane artium inventores inter deos relati erant. JOHNS. *Dona* & *munera* deorum vocare ſolent Poëtae, non tantum, quae illi invenerunt, ſed quaecumque in mortales ſunt divini numinis benignitate collata. vide, quae ad Valer. Flac. IV. 179. & VII. 226. notavi. BURM.

I. CANO] Non temere Poëtae ſingulari numero perſonae ſuae libros ordiuntur. Quod tamen & Maro fecit. Maronem divinitas, Gratium & Nemeſianum tenuitas operis facile tuetur. Vide, quae plura ad Nemeſianum notamus. BART.

I. DIVOM,] Oppianus Cyneg. I.

Τερχθαλίην θήρης ἅπασιν ἀνθρώποισιν.

Omnia enim artium principia ad Deorum benignitatem priſci referebant, quippe earum inventoreis palam pro numinibus venerantcis, Oppianus Alicutico. II.

Κεῖνοι γὰρ τέχνας πολυκερδέας ἀνθρώποισι
Δῶκαν ἔχειν, καὶ πᾶσαν ἐπιφροσύνην ἐδίδαξαν.

Deique omnium bonorum datores nuncupati. Bonorum eos mortalibus architectos nuncupat *P*auſanias lib. VIII. Et apud Poëtas nullibi non δωτῆρα ἐάων Jovem offendas. Vide Mercurium Triſmegiſtum Poimandro, Jamblychum in Myſteriis Aegyptiorum, Maximum Tyrium Sermone XXX. Philonem de Sacrificiis Cain & Abel, Ariſtidem Hymno votis in Jovem, alios innumeros. Platoni quidem θεὸς τοῦ ἀγαθοῦ αἴτιος. Sed quid attinet philoſophari? Gratius proponit, prius quam invocat, more multorum Poëtarum, Oppiani, Apollonii, & Latinorum plerorumque. Graeci caeteri ferè prius invocant, Homerus, Heſiodus, Orpheus, Nonnus, Muſaeus. Invocationem plane neglexerunt Nicander & Dionyſius. Paucis Gratius ob brevitatem libelli. Nam pauca deſiderari in fine, palam eſt ex illis, *Reſtat equos finire notis.* Secus Nemeſianus, qui multis paratragoediatur in ſui Cynegetici principio, ut bonam libelli partem Prooemio inſumat. Sed is multos, fortean, libros ſcripſit. BART.

I LAETAS VENANTIBUS ARTES] Quod item de bello dici non poteſt, velut ab ipſo no-

Digitized by Google

nomine κατ' ἀντίφρασιν haud obſcure admonemur, ſi grammatici recte docent, Xenophon ὁ (Chiron videlicet) λαβὼν ἐχάρη τῷ δώρῳ καὶ ἐχρῆτο. Nemeſianus Oppianum ſequutus *hilares labores* appellavit, *& ſecuri proelia ruris*. Horatius lib. 1. Od. 1. idem intelligi voluit ab effectu. *manet ſub Jove frigido venator, tenerae conjugis immemor.* & reliqua. Is porro de bello ibidem ſic ait, quod per contrarium venationi reſpondet. *bellaque matribus deteſtata*, rurſus Od. 11. *heu minus longo ſatiate ludo.* inde *lachrymoſum, lamentabile, funeſtum* atque aliis conſimilibus nuncupationibus appellari novimus, ut non auſcultem Julio Caeſari Scaligero, qui mallet *placidas*: an venandi ſtudium laetitiam eis, qui illo delectantur, mirificam non affert? Callimachus in Dian. initio tripudium & ludum appellavit

Ἄρτεμιν (οὐ γὰρ ἐλαφρὸν ἀειδόντεσσι λαθέσθαι)
Ὑμνέομεν, τῇ τόξα λαγωβολίαι τε μέλονται,
Καὶ χορὸς ἀμφιλαφὴς καὶ ἐν οὔρεσιν ἑψιάασθαι.

Ubi Scholiaſtes τὸ ἑψιάασθαι interpretatur διατρίβειν, παίζειν. vel ſic dixit ad differentiam venationum, quae in circo edebantur, de quibus Martialis Spectac. XII. *Inter Caeſareae diſcrimina ſaeva Dianae.* TITIUS.

1. LAETAS VENANTIBUS] Ita haec conjungenda ſunt. Hoc eſt, exoptatas, gratas, atque acceptas, queis gaudent videlicet venatores omnium maxime. Ita Plautus prologo Amphitruonis Mercurium *laetum lucris* dicit. Eamque phraſin fruſtra Latinitatis damnavit Janus Gulielmius, flos Germaniae ingeniorum illibatus. Ovidius lib. 11. de Arte.

Laeta ſalitur ovis, tauro quoque laeta juvenca eſt.

Claudianus Epithalamio Palladii.

——— *Qui laetiſſimus urbi Sanguis erat.*

Valerius Flaccus lib. 1. Argon.

Inſtat Fama viri, virtuſque haud laeta tyranno.

Silius Italicus lib. 1. Punic.

At Poeni ſuccenſi ira, turbataque luctu,
Et ſaevis gens laeta, ruunt ——— BART.

Malim tamen aliud quam *laetas*, ſive *placidas*, ſive aliud melius excogites, ait idem Scaliger. Quid ita magne heros? Ecquid melius excogitari poteſt? Minime. *Laetus* παθητικῶς pro grato & placito eleganter ponitur. ut, *Litora myrtetis laetiſſima*, apud Maronem: *laetumque colonis Uber agri*, Auſonio Epiſt. XXIV. & cui non? Tum quidem tertio caſu, non ſexto gaudet, ut τῷ δώρῳ & Barthio viſum. VLIT. Jul. Scaliger mavult *placidas*. Fruſtra. Vlitius retinet, ſed male explicat; ideo enim *laetas venantibus* dicit Gratius, quia temeraria & nuda virtus illis olim obfuerat. Hinc v. 65. teſtatur,

Quam magnâ mercede meo ſine munere ſylvas Impulerint ———

JOHNS. Nihil huc faciunt *laeti venti* apud Val. Fl. IV. 31. qui proſperi & ferentes ſunt, multo minus locus Claud. ex Epith. Pallad. 61. Ubi legendum, *& qui lectiſſimus orbi ſanguis erat.* Quae ex lexicis corradunt editores pauperes: ſed *laetae artes venantibus*, ut *hilares labores* Nemeſiano initio operis, ſunt; quas libenter exercent, quae illis gratae ſunt, nec, ut ſervilis labor & opus, ſubeuntur ab invitis. recte huc Barthius advocat ex Valer. Flac. I. 30. *Virtus haud laeta tyranno*, ubi vide, quae diximus. ſic & Lucan. VIII. 89. *Infelix conjux, & nulli laeta marito*; ubi ſi *nullo* legas, diverſus oreretur ſenſus, ſcilicet ut illa ſit delectata ſuo marito, non vero ut nulli grata & accepta, & felix fuerit conjugi; & ita recte *laetam parenti virginem* apud Stat. IV. Silv. VIII. 26. explicat, quae patrem laetum facit, doctiſſimus Marklandus, & exemplis illuſtrat. *laetus* vero in locis aliis a Vlitio, & Barthio adductis, cum ablativo diverſa ſignificatione debet ſumi, ut *laetus lucro*, eſt gaudens, delectatus lucro; ita *Myrtetis laeta litora*, ſunt fecunda, *ſaevis laetus*, &c. quae huc non pertinent, ut nec Claud. praef. II. in rapt. 63. *Inſula laeta choris.* ideo vero laetae ſunt artes venantibus, quia dona deorum ſunt. BURMANN.

1. ARTEIS] Uſque ad taedium ſaepe hac voce utitur Gratius. Sic βουλὰς ἀκυνίους vocat Oppianus Cyneg. 1. *Artem* legitime vocat, quia praeceptis adſtringit. Artificioſiſſime vero ſeſquiverſu invocat & proponit: *feſtinat* enim *in medias res*, ut ait Horatius. BART. Ita venationem (ſed ἰχνευτικὴν ſpecialiter, ut infra dicam ad v. CLI.) paſſim vocat, quia artis vocabulum eſt. Saresberienſis Joannes lib. 1. cap. IV. *Adhaec carnificium eorum artem exigit, artem & facit, ſuum habet opificem*

Chironomanta volanti cultello.
Nunc pugione ſtricto, nunc hebetata machaera mi-

Auſpicio, Diana, tuo; prius omnis in armis

Spes

mirabilis, ſi te caſu ſolemniis eorum contigerit intereſſe, cave tamen, ne artem loquendi verbo quovis offendas: quia aut vapulabis, aut condemnaberis inſcitiae bonorum omnium, ſi eorum figmenta non noveris. Ita ſcribendus locus. Namque etiam hodie Angli venationem artem vocant, & ipſum Protocynegum regium, artis Magiſtrum, ut Galli ſuum Grandem Venatorem. De quo ad Xenophontis junioris cap. 20. commodus dicendi locus erit. VLIT.

2. AUSPICIO,] Diana praeſes venationis, Callimachus, Homerus, Orpheus, Hymnis. Unde & nomen *Dianae* Venationem ſignat. Martialis,

Inter Caeſareae diſcrimina ſaeva Dianae.

Veterum autem pium ſapienſque inſtitutum à Diis rerum agendarum capere primordia. Plinius Panegyr. Charondas Catanaeus. τοὺς βουλευομένους καὶ πράττοντάς τι ἀπὸ θεῶν ἄρχεσθαι χρή. τὸ γὰρ ἄριστον, ὥσπερ ἡ παροιμία φησὶ, τὸν θεὸν ἡγεῖσθαι αἴτιον πάντων τούτων. Jamblychus vitâ Pythagorae. ἐπεὶ πάσης μὲν φιλοσοφίας ὁρμῆς δὴ πρὸ θεὸν παρακαλεῖν ἔθος ἅπασι τοῖς γε σώφροσι. Syneſius. θεὸς ἡγείσθω παντὸς ἔργου καὶ λόγου. Vide Philonem περὶ ἀφθαρσίας κόσμου. Ariſtidem Orat. I. Platonem Timaeo. Ciceronem, II. de Legg. Valerium Max. Prooemio. Aratum φαινομένοις. Theognin Gnomis. Theocritum ἐγκωμίῳ Πτολεμαίου. Heſiodum, ſive quis alius, Theogonia. Juſtinianum Imp. Novell. VI. Quintil. li. X. c. I. Statium Prooem. Silvarum. Virg. Ecl. III. Ovid. Faſt. V. Calpur. Ecl. IV. Quod de Philoſophia ait Jamblychus, ad Venationem etiam pertingere, dubitare non poteſt, qui quidem praeſtantiſſimi ſapientis Xenophontis Cynegeticum legerit. Quem non injuria ait Maximus Tyrius ſe ἐν τοῖς μὲν ἔργοις φιλεῖν ἐν τοῖς δὲ λόγοις ἐπαινεῖν. Sermone VII. Quemque μόνον ἐξ ἁπάντων φιλοσόφων ἐν λόγοις τε καὶ ἔργοις φιλοσοφίαν κοσμήσαντα admirari fatetur Eunapius. BART. Tuo ductu & favore. JOHNS.

2. PRIUS] Priuſquam Experientia doceret arteis. *Prius* pro Olim poſitum. Avienus Periegeſi. 425.

Hic prius, Eridani propter nemoroſa fluenta,
Fleverunt liquidae lapſum Phaëtonta ſorores.

Eadem vocula alienum locum, barbaro excudentium errore, tenet in alio ejus elegantiſſimi carminis verſu,

At qua prius dies rutilo ſuſtollitur Ortu.

Legendum *prima*. BART. Olim tota in telis fiducia mortalibus erat. JOHNS. Vox *omnis*, quia mox *omne auxilium* iterum repetitur, ſuſpecta erat Heinſio, & quia deerat in Codice Thuaneo, quare malebat, *unica:* ſed repetitio ejuſdem vocis non ſemper probabilem correctioni cauſſam dat. nam vſ. 240. *prima* occurrit, quae vſ. 240. 243. & 245. iteratur. vſ. 394. & 397. *factum* repetitur. *ille & illum* 291. & 292. atque ita ſaepe alibi. Sed & Terent. Adelph. III. 4. *in te ſpes omnis.* & Phorm. I. 2. *in me ſpes omnis.* Heaut. IV. 3. *ſpem omnem eripis.* & ita alii. BURM.

2. IN ARMIS] Forte leg. *inermis*. Prima ſpes devincendarum ferarum inermis fuit. Rudi nimirum genere humano, & armis nondum excogitatis. Sed ſine dubio nihil mutandum, & per *armos* robur ſolum nativum intelligendum, quod *virtutis* mox nomine cenſet. Et homines primum exercuerunt contra feras. Non igitur *arma*, ſed *armi* intelligendi. Ut apud Manilium quoque

——— *matris in armis*
Miles Agrippa ſuae.

Expreſſit hanc Gratii ſententiam atavorum memoria elegans & eruditus ad ipſos priſcos Poëta, Angelus Politianus Nutriciis

Nil animo, duris agitabant cuncta lacertis.

Quae ipſiſſima Gratii ſententia eſt. BART. Violenter omnia agere, viribus fidere primi illi Venatores ſolebant, qui ἰχνευτικὴν nondum noverant, & πολεμικὴν, nullis adhibitis inſtrumentis aut canibus, *nuda virtute* exercebant. Qualis ille Nemrod apud Moſem lib. I. cap. 10. οὗτος δὲ ἤρξατο εἶναι γίγας ἐπὶ τῆς γῆς. οὗτος ἦν γίγας κυνηγός. Qui Joſepho dicitur fuiſſe τολμηρὸς καὶ κατὰ χεῖρα γενναῖος. Quales & illi, de quibus v. LXII. poſtea loquitur, ubi vide, quae annoto. Horatius I. Sat. 3.

Unguibus & pugnis, dein fuſtibus, atque ita porro
Pugnabant armis, quae poſt fabricaverat uſus.

VLIT. Lucretius lib. V. 964.

Et

Spes fuit, & nuda ſilvas virtute movebant

In-

Et mannum mira freti virtute pedumque
Conſectabantur ſilveſtria ſaecla ferarum
Miſſilibus ſaxis, & magno pondere clavae;
Multaque vincebant, vitabant pauca latebris.
Quo etiam applicanda ſunt, quae longo ordine apud illum ſequuntur, & quae in hiſce carpit Lactantius lib. VI. cap. 10. & quae de Actacone Fulgentius lib. III. Mytholog. Nec alienum illud Ovidii lib. II. Artis amandi;

Tum genus humanum ſolis errabat in agris;
Hiſque merae vires, & rude corpus erat.
IDEM *in Add.* Recte *armos*, humeros & lacertos interpretatur Barthius. nam licet *armi* frequentius de animalibus dicantur, ut inf. vſ. 160. & Heinſius ad Ovid. XII. Met. 137. neget de homine dici ab Ovidio, non refugerunt tamen alii Poëtae. Lucan. IX. 831.

Totoque ſimul demittit ab armo.
& hinc Feſtus in *arma*, *armata* & *armillum* docet olim in uſu fuiſſe etiam *armum* & *armos* dici humeros cum brachiis. vid. & Barth. ad Stat. II. Theb. 475. & IV. 19. Praeterea ſi hic *arma* caperes, obloqueretur ſibi Poëta, qui mox dicit *nuda virtute*: id eſt ſine armis moviſſe ſilvas. Dona ergo deorum ſunt arma venantibus data & inſtrumenta, quibus feras capere didicerunt. Rutil. I. Num. 367.

Humanis manibus non ſufficit uſus inermis,
Si non ſint aliae, ferrea tela, manus.
BURM.

3. NUDA SYLVAS VIRTUTE MOVEBANT] Solis corporis viribus ac robore freti, omni penitus armorum praeſidio deſtituti, quae deinde paulatim reperta fuerunt: ſic infra 152. *ſive indomitos vehementior hoſtes Nudo Marte premas, ſeu bellum ex arte miniſtres.* Atque iterum 255. *Seu norit voces, ſeu nudi ad pignora Martis.* Hanc ſententiam generatim extulit Virgilius lib. I. Georg. *Ut varios uſus meditando extunderet artes Paulatim*, & quae deinceps illic ſequuntur. Claudianus breviter lib. III. de Raptu, 30. *Utque artes pariat ſolertia, nutriat uſus.* Idem multis carminibus exſecutus antea fuerat Lucretius lib. V. Angelius quoque elegantiſſime lib. I. ubi inter caetera haec habet,

Nam ſumma prius per culmina Pindi
Errabant homines, artiſque & omnis egentes
Conſilii, ſed tantum armis & robore freti.
Vide univerſum illum tractum ſuaviſſimis mehercule carminibus, & plane poëtice expreſſum: ſed & Ariſtoteles audiendus eſt, ἠθικῶν lib. I. cap. 7. cum ait, δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα, τῇ περιγραφῇ. καὶ ὁ χρόνος τῶν τοιούτων εὑρετὴς ἢ συνεργὸς ἀγαθὸς εἶναι. ὅθεν καὶ τῶν τεχνῶν γεγόνασιν ἐπιδόσεις: παντὸς γὰρ προσθεῖναι τὸ ἐλλεῖπον. arma ad feras interimendas apta ab Iſide atque Oſiride inventa fuiſſe in Thebaide Aegypti ſcribit Diodorus lib. I. vox autem *virtus* ſumitur hic pro corporis viribus & robore, quomodo interdum ἀνδρείαν uſurpat Ariſtoteles: nec non Lucretius, cum dixit lib. V. 964.

Et manuum mira freti virtute pedumque
Conſectabantur Sylveſtria ſecla ferarum.
Movere autem *Sylvas* dictum eſt, quomodo à Petronio Arbitro: cap. 104. *venator ſaltum canibus quatit.* fortaſſe per Metonymiam. TITIUS.

3 NUDA] Sola. Ita frequentiſſime Graeci & Latini Poëtae. Exemplis protritis vulgo. BART. Solâ *Turnebus*. potius nullis artibus munita. JOHNS.

3. NUDA VIRTUTE] Solis viribus. *Virtus* enim vocabulum robur deſignat. Phaedrus fab. XIII.

Virtute ſemper praevalet Sapientia.
Hoc eſt, quod ait Valerius Flaccus
—— *acri potior Prudentia dextra.*
Sed virtutem Sapientiae opponit Phaedrus. Sic Virgilius Ceiri.
—— *Indomita virtute retundere menteis.*
Et hoc familiare Sacrarum ſalutis Litterarum conditoribus docuit doctiſſimus Druſius, Obſervat. lib. II. cap. 23. Eamdem vero ſententiam de primis hominibus expreſſit Lucretius lib. V.

Et manuum mira freti virtute, pedumque,
Conſectabantur ſilveſtria ſecla ferarum,
Miſſilibus ſaxis, & magnae pondere clavae.
Quae adſpexit Gratius noſter. Ovidius etiam colludit lib. II. de Arte Amandi.

Tum genus humanum ſolis errabat in arvis,
Hiſque merae vires & rude corpus erat.
BART. *Nuda* hic eſt, non armis inſtructa.

ita

Digitized by Google

Inconſulti homines, vitaque erat error in omni;

5 Poſt

ita *nudae manus* Senec. Ep. XXIV. non armatae. Juvenal. XV. 53.

—— *& vice teli*
Saevit nuda manus.

Ita contra *junctam cum viribus artem*. Ovid. VIII. Met. 29 & 10. 181. Vid. Broukh. ad Propert. IV. 1. 27. & quae nos ad Valer. Flac. V. 146 & Phaedr. prol. lib. III. notavimus. BURM.

3. SILVAS] Feras. Nam promiſcue his utitur Gratius: infra v. 65.

Quam magna mercede meo ſine munere ſilvas
Impulerint —— BART.

3. MOVEBANT] Excutiebant. Videtur hujus vocis hic uſus deſcendiſſe ab apibus, quarum alvearia ſimul moventur, excutiuntur ipſae & affli<u>c</u>tantur. BART. V. 75. eodem ſenſu. *ſylvas impellere*, i. e. ſylveſtres feras excitare. Arrian. de Ven. cap. 3. Κατακινεῖν. JOHNS. *Movere* terram, agros, &c. quae ex Theſauro Stephani, & ex Heinſio ad Ovid. XV. Met. 554. repetita ſunt, huc nihil faciunt. *movere* hic eſt idem, quod *agitare ſilvas* dixit Ovid. V. Met. 606. ubi vide notata; *ſilvae* vero ſaepe a noſtro & aliis pro feris latentibus in ſilvis ponuntur. Ita *domare ſilvas*. infr. 350. eodem fere ſenſu *mota Ovilia* dixit Val. Flac. II. 73. ab urſis praedantibus oves. ubi vide notas. idem lib. III. 21. *ſilvas fatigare* dixit. BURM.

4 INCONSULTI HOMINES] Prima hominum ſaecula inſtar ferarum ſine conſilio, barbaram atque crudam vitam duxiſſe, arbitrabantur Nationes. Cum nondum ad experientiam tamquam cotem exegiſſent & acuiſſent latenteis Naturae dotes. Vide Diodorum Siculum lib. I. Eleganter Aeſchylus Prometheo Ligato.

Ἦν δ᾽ οὐδὲν αὐτοῖς, οὐδὲ χείματος τέκμαρ,
Οὔτ᾽ ἀνθεμώδους ἦρος, οὔτε καρπίμου
Θέρους βέβαιον, ἀλλ᾽ ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν
Ἔπρασσον ——

Et in ea Tragoedia plura huc pertinentia. *Conſilium* vero Latinis γνώμην atque Rationis uſum ſignificat. Arnobius in elegantiſſima Proſopopoia Bovis ad Jovem lib. VII. *an quod animal vile ſum, nec Rationis, nec Conſilii particeps, quemadmodum pronunciant iſti, qui ſe homines nuncupant.* Phaedrus fab. V. 3.

—— *Hoc argumento veniam dari decet,*
Qui caſu peccat, quam qui conſilio eſt nocens.

Aurelius Victor, Origin. homines conſilio & Sapientia praeditos eos appellat, qui mores Italiae primi compoſuerunt. Claudianus de Apono.

—— *Quocunque emitteris ortu,*
Non ſine conſilio currere, certa fides.

Hinc *inconſulti* homines, πάντα ἄτερ γνώμης πράττοντες. ut loquitur Aeſchyl. *Inconſultae aureis* populi apud Senecam Epiſt. XI. *Inconſulta brachia*, apud Valerium Flaccum lib. IV. Argonaut. Q. Septimius Romanus de Trojanis lib. I. *lingua moribuſque barbari, nihil penſi aut conſulti facientes.* Idem de Achille. *neque tamen aberat ab eo vis quaedam inconſulta, & effera morum impatientia.* Idem politus & vere Latinus ſcriptor, *Temeritatem inconſultam* dicit lib. IV. Vide Iſidorum lib. X. Orig. Hinc *inconſulte* aliquid agere, temere valet. Seneca de Beneficiis lib. I. cap. I Eutropius lib. X. de Juliano. *Dum ſe inconſultius praeliis inſerit, hoſtili manu interfectus eſt.* BART. *Inconſulti* ſunt, qui nec conſilia inire, nec audire poterant, & ideo temere, & ut res ſe dabant, in feras irruebant, ignari artium venandi. Ita Serv. ad Aen. III. 452. interpretatur *inſcios rerum, ſine conſilio, incautos, qui ſine conſilio aliquid adgrediuntur.* & noſter inf. 194. *inconſultos Gallos* canes vocat rudes, non doctos. & ita contra *conſultiſſimus Rhetor* Columel. præfat. lib. I. & hinc poſſet apud Petron. Cap. LXXXVIII. defendi *conſultiſſima ſapientiae via*, ut mox *propior via* noſtro dicitur. & ut *error in omni vita*, ita Luciano in Amoribus dicitur ἀμαθὴς βίος. e contrario *conſulto conſilio* aliquid facere illuſtravit Gronov. ad Gell. II. Cap. 19. BURM.

4. VITAQUE] Omnino ſcribendum eſt, *Vita qui erat.* Et illud agnoſcere videtur Vetus Editio: Nam inibi ſcriptum, *vitaque.* Non dubito ad illud Aeſchyli referendum, ἄτερ γνώμης τὸ πᾶν ἔπρασσον. Et haec veriſſima emendatio. *Vita* totius omnem ordinem vitae ſignificat. Quo pacto aliquoties Lucretius, ſaepe alii ſcriptores locuti. BARTH.

4. Vi-

Poſt alia propiore via, meliuſque profecti,

Te

5. *Profecti*] MS. *profectu.*

4. Vitaque erat error in omni.] Ita Manilius quoque ſtatim ab initio. v. 98.

—— —— *rudis nullo diſcrimine vita*
—— —— *ratione carebat*,

& reliqua iſtius prooemii, qnae ſi cum hiſce apud Gratium conferas, utrobique naturae rudimenta luculenter, ſed tanquam eodem ſtilo depingi cognoſces citius, quam uter ab altero mutuaverit. VLIT.

4. Vita] In omni vitae inſtitutione. Ter. Andr. Sc. 1. Act. 1.

Sic vita erat ——
Nam rudis ante illos nullo diſcrimine vita.

Manil. l. 1. v. 98. JOHNS. Vid. quæ diximus ad Phaedr. lib. 1. prooem.

5. Alia] Legendum forte *Alii*, nam mihi ſane friget iſtud *Alia*. JOHNS.

5. Propiore via] Nam raro finem antea conſequebantur, laborumque ſuorum fructum percipiebant ob rei difficultatem, & quia ſaepe venatores à feris ipſis dilaniabantur, quibus pares viribus non erant: huc nonnihil conferret ſolutio quaeſtionis ab Euſtratio propoſitae ad primum librum ἠθικῶν, ubi Ariſtoteles docet, diſciplinam de moribus valde utilem iis eſſe, qui rationem conſectantur, in rebus appetendis: locus in promptu eſt, & ab omnibus inſpici poteſt. TITIUS. Metaphora à proficiſcentibus ſumpta. *Poſtalia* videtur uno vocabulo, idque in morem adverbii accepto, extuliſſe. Non aliter atque Plautus *poſtilla* uſurpat. *Via* autem *methodum* atque ordinem videtur innuere. Nam ſaepiſſime ita id vocabulum accipitur. *Via morum* notata Scaligero in Dionyſii Catonis Diſtichis. Phoebadius in eleganti Epiſtola contra Arrianos. *Novas profanae intelligentiae vias quaerunt*: pari cum Catone illo phraſi. Tacitus Annali. 1. Sic ὁδὸς ſua Graecis. Ut ὁδὸς θανάτου apud Achillem Tatium lib. VII. δοκῶ δ' εὑρηκέναι τοῦ θανάτου καλλίστην ὁδόν. Propertius lib. II.

Quid tua Socraticis tibi nunc Sapientia chartis
Proderit? aut rerum dicere poſſe vias.

Dionyſius ſimillime ad Gratium, Periegeſi, de Aegyptiis.

Οἱ πρῶτοι βιότοιο διεστήσαντο κελεύθους.

Virgil.

Sunt aliae, quas ipſe vias ſibi repperit uſus.

Viae ſuſpicionem apud Symmachum lib. VII. Epiſt. 18. Claudianus lib. III. de Raptu Proſerpinae.

Provocet ut ſegnes animos, rerumque remotas
Ingenioſa vias paullatim exploret egeſtas.

Sic *iter ſalutis* Petronio. cap. CII. *adhuc aliud aliquod iter ſalutis quaerendum eſt.* Qnomodo locutus Symmachus relatione pro ſimulacris. BART. Heinſius etiam emendabat, *alii propiore via* in ora codicis ſui; ſed, ſi ita legas, quoſnam praeter homines intelligas, non video: non enim diverſum genus poteſt capi: ſed de iiſdem hominibus ſive humano genere pergit agere, quod expreſſit per *vitaque erat error in omni.* iidem ergo illi homines inconſulti antea & rudes, qui nuda virtute olim movebant ſilvas, cum viderent pericula & labores longos in bello illo ferino ſubeundos, poſtea melius per rationem & uſum alia via, eaque propiore profecti fuere: qui ſenſus clarus & perſpicuus. *propior* vero via eſt compendioſa magis, facilior, promptior ad venatum exercendum. Vide Gronov. ad illa Ciceronis lib. XIV. ad Att. Ep. 19. *nos alium portum propiorem huic aetati videbamus.* & ita noſter Infr. 218. *Hagnon vidit, qua propior patuit via*, & 465. *leto propior via.* Poteſt & explicari, convenientior & magis propria hominibus, qui mente & corpore inſtructi, viribus fere cedunt feris & animalibus, ſed dono deorum, ratione, conſilio, aſtu & artibus animalia ſuperant, ideoque rectius & naturae ſuae convenientius illis in venatu uti inſtituere, quam nuda virtute cum beſtiis congredi. ratio ergo propria & qnaſi domeſtica eſt hominibus, ut ita *cura propior* Ovid. XII. Met. 570. & de Auguſto IV. ex Pont. IX. 7. quae ipſi ut imperatori prae aliis convenit. & Stat. III. Silv. IV. 5. *Tunc propior jam cura Deae.* & ſic egregie uſus & experientia, eſt *via* illa *alia propior.* ita Virgil. II. Georg. initio, cum *modos*, quos natura dedit arboribus creandis, enumeraſſet, ſubjungit vſ. 22.

Sunt alii (modi) *quos ipſe via ſibi reperit uſus.*

Te ſociam, Ratio, rebus ſumpſêre gerendis.
Hinc omne auxilium vitae, rectuſque reluxit

Or-

7. *Rectuſque*] MS. & A. & Steyn. *erectuſque.* B. *certuſque.*

Ubi *via*, *ratione* explicat Servius, & Pierius dicit, alios interpretari *via*, quaſi inter eundum & in ipſo progreſſu rerum id didiciſſent. quo referre debemus noſtri illud *melius profecti:* & ut noſter hoc primum dono Deorum adſcribit, deinde ſolleriiae hominum verſu 10, ita & idem Virgil. IV. Georg. 315. de ratione apes procreandi, primo Diis, mox induſtriae humanae adſcribit.

Quis Deus hanc, Muſae, quis nobis extudit artem?
Unde nova ingreſſus hominum experientia cepit?

ex quibus omnibus conficitur *profecti* hic etiam legendum, nec Thuanei codicis ſcripturam *profectu*, nec, quod videtur Heinſius maluiſſe ex Epiſtola Vlitii ad Heinſium Tom. III. Syllog. pag. 740. & Tom. IV. pag. 294. *profecto* eſſe admittendum: ſed *profecti via propiore alia* explicandum faciliori, magis convenienti naturae humanae ratione. ſic *ignaros viae agreſtes* idem Maro lib. I. Georg. 41. vide plura de voce *via* ad Valer. Flac. III. 17. & apud Barth. ad Rutil. I. 364. & ut hic *propior*, ita infra *proxima tutela* vſ. 382. magis utilis exponitur a Barthio ad Claudian. II. in Rufin. 469. & certior ad Conſ. Mallii 95. BURM.

5. Profecti] Apposite ad praecedens *via.* JOHNS.

6. Sociam] Locutio è caſtris ſumpta, ut & *Rebus gerendis.* Quam alluſionem ſervant & v. 7. *Auxilium*, & *Ordo*, τάξις, quin & *proferre. fines proferet Imperii.* JOHNS.

6. Ratio,] Manilius.

——— *Deus & Ratio, quae cuncta gubernat.*

Humana ſcilicet ſapientia, aut divinae potius inveſtigatrix. Idem.

Nec prius impoſuit rebus finemque modumque,
Quam coelum aſcendit, Ratio ———

In ejus divino Prooemio multa, quae huc faciunt. BART.

7. Hinc omne auxilium] A ratione ſcilicet. Seneca lib. x. Epiſt. LXXV. *Ama rationem, hujus te amor contra duriſſima armabit. Catulorum amor in venabula impingit feras, quas feritas & inconſultus impetus praeſtat indomitas.* Ita nimirum, ut ferae illae, etiam primi venatores, *Inconſulti homines*, ſine ratione agebant, ſed pari *mercede*, ut infra loquitur. *Tum demum periculo atque negotiis compertum eſt, in bello plurimum ingenium poſſe*; ita & in venatione, *ferino bello*, ut huc Saluſtii verba ducam. VLIT. Ex Ratione omnia vitae auxilia provenere, & recta rerum agendarum methodus eluxit. JOHNS.

7. Auxilium] Adminiculum, quo vita facilius degitur. Sic infra.

——— *vitam dignata repertis*
Protegere auxiliis ———

Auxiliatum vocat Lucretius lib. v. Tibullus.

Forma nihil magicis utitur auxiliis.

& *auxilium* proprie dici opem ab externis allatam, notum ex Varrone de Lingua Latina. BART.

7. Reluxit] Elegantiſſime. Quaſi ſilicis & chalybis concuſſu ignis relucet. Ita Rationes inſtar ſilicis inter ſe colliſas, multam lucem progignere, ait Aeneas Gazaeus in Theophraſto. Ita *emicare* ſollertiam dixit Prudentius Apotheoſi.

Omne opus egregium, per quod ſollertia pollens
Emicat, ingenii eſt ———

BART.

7. Rectusque reluxit Ordo:] Ita repoſui, non magis Adriani Turnebi monitu, quam rationis ductum ſequutus, cum antea legeretur *erectus.* facit ad hunc locum magis adhuc intelligendum, quod cecinit Lucretius de rerum natura lib. v. 1249.

Nam fovea atque igni prius eſt venarier ortum,
Quam ſaepire plagis ſaltum, canibuſque ciere,

ita enim legendum eſſe videtur, non *ciere.* TITIUS. Barthius edidit *certuſque*

Ordo: & contiguas didicêre ex artibus artes

Pro-

8. *Contin.*] *Contiguas*, Alii.

que, & nihil monuit: & potuerat tamen quaedam adducere, quis hanc lectionem tueretur. ſic apud Lucan. VII. 216. *ſtetit ordine certo infelix acies.* ubi in Thuaneo Codice & S. Germani erat *recto*: quod minime pejus vulgato. nam *rectus ordo* in acie, quid ſit, ex comparatione imperatoris ad Rhetoris officium patet apud Quinctil. II. 13. ubi *recto ordine*, id eſt acie directa, aliquando pugnari, nunc cuneis, nunc auxiliis, nunc legione docet, id eſt obliqua: & in initio capitis tamen vocat *certum quaeſtionum ordinem*, quem magis in dicendo, quam rectum in pugnando ſemper obſervandum docet. unde vidəmus rationem, quare hae voces confunduntur, ſic Horatio lib. IV. Od. 15. *licentia evagans ordinem rectum* dicitur: denique haec verba permutari docet alius Fabii locus lib. I. de Inſt. Orat. 6. *quid eſt tam neceſſarium quam recta locutio*? ubi alii Codices editi & ſcripti *certa*. Hic tamen nihil movendum puto ob ea, quae diximus de *recto ordine*. *erectuſque* erat in Cod. Putean. BURM.

8. CONTIGUAS DIDICERE EX ARTIBUS ARTES] Una enim ad aliam gradum facit, puta puerilia certamina ad exercitationem campeſtrem, haec ad venandi ſtudium, hoc ad militarem diſciplinam, ac de aliis eodem modo, quae quaſi ad unam aliquam ἀρχιτεκτονικὴν, ut eam vocat Ariſtoteles, rediguntur. Valerius Flaccus lib. I. 269.

—— *ſub te puerilia tela magiſtro*
Venator ferat, & noſtram feſtinet ad haſtam.

Sumitur autem hic vocabulum *ars* communi quadam notione, quatenus complectitur omnes habitus, & facultates, quae ingenio & induſtria humana inventae per inſtitutionem propagantur ad poſteros: atque ita uſurpat Galenus. ἀρετὴ enim δύναμις, τέχνη, μέθοδος, ἐπιστήμη pro una eademque re interdum accipiuntur, veluti docent Ariſtotelis interpretes non uno in loco: ſic Virgilius I. Georgic.

Ut varias uſus meditando extunderet artes

Lucretius lio V. 1387.

Sic unum quidvis paulatim protrahit aetas,
In medium ratio quae in luminis eruit oras.

Manilius lib. I. 89.

Tum belli paciſque artes commenta vetuſtas:
Semper enim ex aliis alios proſeminat uſus.

TITIUS.

8. CONTIGUAS] Inter ſe vicinas, catena quadam connexas, atque adeo cognatas invicem. Sic Virgilius. Gratius inf. v. 37.

—— —— *Contiguum ſorbens de flumine rorem.*

Ovidius lib. IV. de Pyramo & Thisbe.

Contiguas habuere domos ——

Eleganter erudiiſſimus Arnobius *contiguum* pro eo dixit, quod tactui obnoxium eſt, atque adeo *tangibile* ab aliis dictum eſſet. lib. VII. Contr. Nat. *ſed ſi Deus nullius eſt corporis, omnique incontiguus tactu.* Vetus Editio *continuas* habet, quod non puto praeferendum iſti, etiamſi non inurbanius ſit putandum. BART. Cicero pro Archia Poëta ſtatim ab initio. *Etenim omnes artes, quae ad humanitatem ſpectant, habent quoddam commune vinculum, & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur.* JOHNS. *Contiguas* omnes ſcripti & editi, praeter illam a Barthio jactatam editionem veterem. Difficile vero ſaepe eſt alterutram vocem eligere, & praeferre. Vide, quae notavimus ad Ovid IV. Met. 57. Neſcio ergo, an deceat Adoleſcentem, etſi ſubnixum Magiſtro ſuo, barbaram & ineptam pronuntiare vulgatam lectionem, ad quam probandam non debuiſſet, more ſuo, ex Lexicorum obvia copia corradere *Dies*, *aevum* &c. *continua*, ſed producere locum, ubi *continuae artes* dicuntur, & eleganter ita vocari oſtendere. Cum *contiguae* ſint vicinae, quae inter ſe habent aliquid commune & agnatum. Ut ita Dialectica dicitur *vicina & finitima* Rhetoricae Ciceroni in Orat. cap. 32. jam vero *vicinus* & *contiguus*, idem notat, ut inf. vſ. 37. *contiguum rorem* dicit. Ita artes bellicae, & venaticae ſunt vicinae ?c contiguae, & quaſi cognatae, & hinc toties ſcriptores cognationem & vinculum inter artes agnoſcunt, quibus inter ſe continentur: ut ex vulgato Ciceronis pro Archia loco conſtat. *Continuae* vero artes dicerentur, quae

non

Proſerere; hinc demens cecidit violentia retro.

Sed

9. *Proſerere*] O. Codices. *proſerere*. quaedam tamen Edit. *proſerre*. *Cecid.*] B. *ceſſit.*

non interruptae, ſed conhaerentes eſſent, ut *aedes* non viis, montes non vallibus diſcreti &c. ſed artes contiguae, quaſi conjunctae ſunt, ut duo diverſa corpora catena & vinculo colligata: ita & cognatio duos homines inter ſe conjungit, qui inde non *continui*, ſed *contigui* dici poſſunt: intercedit enim vinculum, quod utrumque contingit. Ita Cicero IV. Verr. 37. *Cognatio ſtudiorum & artium non minus eſt conjuncta, quam illa generis, nominis.* ubi *cognatio* eſt ſimilitudo ſtudiorum, quae uterque colebat. denique *contignas* legendum docent ſeq. *ex artibus artes*, quae non ſunt continuae, ſed ut recte explicat ex Manilio Barthius, quae quaſi cognatae ſunt, & ex ſimilitudine unius aliae repertae quaſi proſeminantur. *ex* enim eſt *poſt*. nam poſt inventam unam, deinde alias reperere. ut ita *aliam rem ex alia cogitare* Terent. Eun. IV. 2. & millies alii. Vid. & Barth. ad Rutil. I. 531. & hoc eſt, quod Virgilius I. Georg. 133. loco ab aliis laudato, *paulatim meditando artes extudiſſe uſum.* unde primum cavatas alnos, id eſt ſcaphas, poſtea perfectiora navigia fecerunt. vid. ibi Serv. & ita ex agricultura natae artes aliae ad vitam ſuſtinendam, ut venatus, piſcatus, &c. nam addit Virgil. *tum variae venere artes.* BURM.

8. Ex artibus arteis] Nam cognatae inter ſeſe ſunt, non minus quae manu exercentur, quam quibus ſolius ingenii viribus uſus eſt expediundis. Uſum & experientiam dominari in artibus eleganter ſcripſit Columella. Virgilius

Ut varias uſus meditando extunderet arteis.

Diodorus Siculus. καθόλε γὰρ πάντων τὴν χρείαν αὐτὴν διδάσκαλον γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ὑφηγουμένην οἰκείως τὴν ἑκάστε μάθησιν εὐφυεῖ ζώῳ, καὶ συνεργοὺς ἔχοντι πρὸς ἅπαντα χεῖρας, καὶ λόγον, καὶ ψυχῆς ἀγχίνοιαν. Manilius plurima ſimillime cum Gratio lib. I.

—— tum belli paciſque arteis commenta vetuſtas.

Semper enim ex aliis alias proſeminat uſus.

Vide eum & Claudianum III. de Raptu Proſ. BART.

9. Proserere] Proſeminare. ut Manil. Sed *Proſerere* heic ∗∗ri proſeri, uſurpatum videtur. Quae figura phraſeos valde frequens huic Poëtae. Uſu dicicere ſemper alias ex aliis artibus proſeri atque gigni. Sic v. 16.

Aſcivere tuo comites ſub Numine divae.

Adſcitae ſunt. verſ. 54. *improviſus coelo profuderit imber.* Quod idem *praecipitandi* activo verbo protulit Aedituus apud Agellium.

Atque imber coelo candidus praecipitans.

Sic verſ. 58.

Ante vetant, quam maturis accenderit annus

Ignibus ——

Accenſus ſit. v. 93.

—— Diſſimulantibus armis

Saepe habet imprudens alieni lucra laboris.

Hoc eſt, diſſimulatis. v. 143.

Poſt ubi proceris generoſa ſtirpibus arbor

Se dederit, tereteſque ferent ad ſidera virgae.

Hoc eſt, ferentur. quod alius Poëta dixiſſet. Sic eadem phraſi alii ſcriptores. Arnob. lib. VII. *caſibus nullus eſt in his locus, ſed ineluctabili omnia neceſſitate conficiunt.* Niſi in illo tamen Lucretianum verbum, cujus ſtudioſus alioqui Arnobius, *conſiunt*, reſtituendum. Quintilian. declamat. CCXCVIII. *D. primo quidem deformavit tantum diligentior cultus.* H. e. deformatus eſt. Florus lib. I. *inertia Caeſarum quaſi conſenuit & decoxit.* pro decocta eſt. Prudent. Hamart.

Involvens niveam ſpiris torquentibus alvum.

Hoc eſt, tortis. Virgilius Ceiri.

Altius ad magni ſuſpendit ſidera coeli.

pro, ſuſpenſa eſt. Lucretius lib. I.

Nec alia ratione queunt ſervata per aevum

Ex infinito jam tempore res reparare.

Reparari. Rutil. Lup. l. II. *cum ab ea ſententia, quam propoſuimus, convertimus ad aliam perſonam.* Priſcian. Periegeſi.

Marmaridae poſt hos Aegypti ad flumina vertunt.

Curt. lib. IV. *Ira deinde vertit in rabiem.* Catull.

—— tantum abhorret ac mutat.

pro mutatur. Et id perperam mutatur. Symm. lib.

Digitized by Google

lib I. Ep. *Scio, te, ſimulatque haec legeris, Poëtico plectro moturum.* Ita vere ibi V. C. Jac. Lectii. *Apul.* lib. III. *nec qui laverim, qui domum reverterim, prae pudore memini.* Ad quem plura ex omni genere ſcriptorum. Graecos uti eadem ratione conſueſſe notat Heinſius ad Silium Italicum. Quem & videbis. BART. Legitur *Proſerere.* quam lectionem Manilius confirmat.

——— ——— ——— *Artes*

Semper enim ex aliis alias proſeminat uſus.

v. 121. l. I. longe impenſius tamen mihi altera arridet; eundem enim imaginum tenorem ſervat, nec à caſtris ad agros & ſata, nimis deſultoria levitate Lectorem amandat. JOHNS. Non recte pro *proſeri* capit Barth. cum *didicere* dictum ſit pro homines didicere, quod praeceſſit, & licet longius vel omnino abeſſet, ſubintelligi deberet, ut ita mox 25 *jubent.* & alibi ſaepius interpretes explicant. vide, quae ad multa Ovidii loca & ad Phaedr. Epilog. II. adnotavimus. nec video, quare *proſerre* praeſerat Johnſonius, quaſi in omnibus his verbis quaedam eſſet ex bellicis vocabulis elegantia. quod ſi jam daremus, tamen etiam & artes, inter quas belli & venatus ſunt, recte *proſerere* didiciſſe homines dici poſſet, ut ipſa bella ex bellis *ſeri* & *proſeri* ſaepe dicuntur, & quod idem notat, quod *proſerri* :nimirum ignotas antea & occultas didicere in lucem & uſum & conſpectum hominum producere, idque ex ſimilitudine illarum inter ſe. vid. Interpretes eruditos ad Sil. Ital. III. vſ. 448. & ita egregie reſpondet τὸ *reluxit.* & duplex vis in hoc verbo, ut ſit *proſeminare*, quo Manilius ſive Gratium aemulatus, ſive ſua ſponte, utitur, & ſimul exerere, in lucem producere. BURM.

9. DEMENS] Inconſultam virtutem modo dixit, quam hoc loco violentiam dementem. *Demens* enim eſt, qui ratione ſeu mente, quae λόγος ſive διάνοια eſt, caret. Ita *dementire* Tertulliano de Anima cap. 17. Apologet. cap. 23. Ita *Amentem* animi Didonem, amore furentem Virgilius dixit. Plura alibi. BART. Inconſulta, temeraria. JOHNS.

9 CECIDIT VIOLENTIA RETRO] Peſſum iit. Horatius lib. III. Od. 10. *ne currente retro funis eat rota.* appellavit autem *furorem dementem* ob id, quod ait Maro II. Aeneid. *furor iraque mentem praecipitant.* TITIUS. Peſſumdata eſt, periit. Manifeſto eſt illa phraſis Maronis Aeneid. II.

Ex illo ruere & retro ſublapſa referri
Res Danaum. ———

Claudianus.

——— *Quo leges cecidere Poli?*

Retro vero *cadere* dicitur, quod non facile ſe collecturum arbitramur. Ut heic in Gratio & Marone. BART. *Ceſſit*, edidit Barthius, quod unde ſit, non video. Ita in eadem voce mutatum apud Maximianum Eleg. II.

Ruſticus expertum deflet cecidiſſe juvencum.

ut in MS. codice legitur, pro quo vulgo: *ceſſiſſe*, VLIT. *Ceſſit* in Barthiana editione ſine dubio adſcribi debet negligentiae operarum, ut recte Lagus. Nam in notis producit exempla, quae τὸ *cecidit* confirmant, ut in Virgilii verbis *retro ſublapſa: labi* enim & *cadere* fere idem eſt. Vellem tamen planius exemplum. In Virgilio enim *retro* ad *referri* poteſt adjungi: & an *retro cadere* Latine dicatur, vehementer dubito, cum *retro cedere* pro paullatim reducere pedem, ceſſim ire, ſit obvium & vulgatum. *demens*, id eſt inconſulta violentia, victa quaſi a ratione, paullatim ceſſit, & rudes homines poliri & erudiri ſe paſſi fuere. Nihil praeterea frequentius eſt confuſione duorum verborum *cadere* & *cedere.* ita pro *cadere cauſſa* apud Cicer. I. de Finib. 17. alii Codices *cedere cauſſae.* qualis & diverſitas obſervata apud Quinctil. lib. V. de Inſtit. Orat. 13. & apud eundem *cedere victoria* & *cadere* lib. V. cap. 8. & apud Petron. LXXX. *Cum fortuna manet vultum ſervatis, amici, cum* cecidit *turpi vertitis ora fuga.* ubi viri docti reſtituerunt, *cum cedit*, ita apud Claud. III. Rapt. 273. *quo leges cecidere poli*, ubi Barth. hunc Gratii locum adduxit Heinſ. tentabat *ceſſere*; ſed ibi *abiere* eſt vera ſcriptura. Ovid. V. Met. 221. *non ceſſiſſe piget*, ubi in duobus ab Heinſio collatis codicibus erat *cecidiſſe*, ſed ibi puto, cum Moreti libro legendum *nunc coepiſſe piget.* Gudius adſcripſerat ex Calpur. V. Ecl. 91. *Videbis ſerpentum cecidiſſe minas.* ſed hoc nihil probat, nec quia paſſim occurrit *cadit ira, minae* &c. ideo poteſt dici, *cadit retro violentia.* Ita & *cadit prudentia damno* infr. 262. BURM.

9. VIOLENTIA] Mera & inconſulta vis, abſque rationis ductu Dionyſius Cato.

Conſilio pollet, cui vim Natura negavit.

 Pom-

Sed primum auſpicium Deus artibus, altaque circum

Fir-

10. *Circum.*] Ita G. Vlit. Waſae. Alii *circa.*

Pomponius Mela lib. III. de Germanis. *Jus in viribus habent. Vis* opponitur conſilio aut aſtutiae. Nomine *nequitiae* cenſet hanc Phaedrus fab. 37.

Vis & nequitia, quicquid oppugnant, ruit.

Violentia eſt ἕξις quaedam vi agendi. BART.

9. CECIDIT RETRO] Victa & profligata ex acie ceſſit. JOHNS.

10. AUSPICIUM] Principium atque initium. *Auſpicii* vocabulum hoc ſignificare coepit, quia nihil ſine auſpiciis agebant veteres. Plinius Panegyr. *quod nihil rite, nihilque providenter, homines ſine Deorum immortalium ope, Conſilio, Honore, auſpicarentur.* Ita *auſpicia felicia* exordia dici coeperunt. Caſſiodorus lib. II Epiſt. 1. *Felix à Conſule ſumat annus auſpicium.* BART. Quia rerum agendarum initium capiebant Romani ab auſpiciis, hinc *Auſpicium* ſignificat, initium rerum, & quidem felix; ut ex hoc loco patet. JOHNS. *Aſpatium* Cod. Thuan. & hoc jam eſt, quod *dona divum* dixerit: non enim per ſe homines viderunt viam, qua emendarent inconſultam illam violentiam, ſed Dei primum oſtenderunt illis viam, quam deinde ingreſſi homines, induſtria ſua perfecerunt artes. BURM.

10. DEUS] Omneis Deos innuit pro ſe quemque arti alicui dediſſe auſpicium. Nam venationis firmam artem poſt Dianae nominatim adfingit. *Deum* pro omnibus unum dici familiare Poëtis. Ita Dionyſius Cato Diſtichis. *Ducente Deo* Marone valet, ope Numinum. ξὺν θεῷ Graecis idem. Nam horum nemo unum Deum agnoſcit. BART. Foeminini generis. Dianam enim intelligit. Ita Graece. ἡ Θεός. JOHNS. Vid. ad vſ. 350.

10. ALTAQUE CIRCUM FIRMAMENTA DEDIT.] In veteri Edito *circum* ſcriptum eſt. Quod ego ab eo inductum puto, quem repetitio τ *a* litterae, offendit. Sed in talibus ſponte peccarunt antiqui, ſiquidem peccatum eſt, quod pro eo proclamant magiſtri Grammatices, nemo autem acutiorum agnoſcit. Virgilius Copa.

Copa Syriſca caput Graja redimita mitella.

Virgilius.

——— *Caſus Caſſandra canebat.*

Ubi notat Servius, taleis repetitiones litterarum non diſplicuiſſe veteribus, etiamſi ſua aetate in ordinem redactae fuerint. Ita Ennius.

O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti.

Quod adfectatum nemo negare poterit. Catullus.

Teſtis erit magnis virtutibus unda Scamandri.

Proſpexit terra centum procurrere currus.

Lucil.

Languorque oppreſſitque pigror torporque quietis.

Lucr. Lib. II.

Duntaxat rerum magnarum parva poteſt res
Exemplare dare, & veſtigia noticiai.

Virg.

——— *Sale ſaxa ſonabant.*
——— *Monſtrator aratri.*

Papinius Achilleide I.

——— *Secretis luſtrare fretis* ———

Claudianus lib. I. de Raptu Proſerp.

Et raucum bibulis inſerpere murmur arenis.

Sed in hoc genere ſingulare eſt fragmentum nobilis inter veteres Tragicos Attii. Cujus verſus plane divinitus repraeſentant tali colliſione ſonum aquae: Incipientes à litteris gravibus, in medioque quaſi revocantes undae furorem, acutis poſtremo eumdem litteris cum impetu reddentes atque propellentes.

Ac ubi curvo littore latrans
Unda ſub undis labunda ſonat.
Simul & circum magni ſonantibus
Excita ſaxis, ſaeva ſonando.
Crepitu clangente cachinnat.

Graeci etiam Poëtae hunc carminis ſive ornatum, ſive naevum non adſpernati. Euripides.

Ἔσωσά σ' ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
Ταὐτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος.

Sophocles.

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα.

Quibus quidem duobus exemplis ante nos uſus

Firmamenta dedit; tum partes quiſque ſecutus
Exegêre ſuas, tetigitque induſtria finem.

Tu

11. *Firmamenta*] *Fundamenta.* G.

ſus eſt & elegantiſſimus Murctus. Sic Nazianzenus.

Καλῶς κρατεῖσθαι κρεῖσσον, ἢ νικᾶν κακῶς.

Sed plura de talibus in Analectis Poëticis. BART. Inſtrumenta & *reperta auxilia*, tanquam fulcimenta aliqua adhibuit, non aliter quam pedamenta vineae *adjutoria* appellat Palladius. Scripſimus *circum*, pro *circa*. Ita dicit in Vet. Ed. ſe inveniſſe ſcriptum Barthius, ſed ablegat, ut nugis ſuis locum faceret. Omnino tmeſis eſt, pro *circumdedit*, id eſt addidit: ut Tacitus de Agricola cap. 20. *Egregiam famam paci circumdedit.* Attius eadem tmeſi dixit: *circum magni ſonantibus Excita ſaxis.* Manilius: *Inque deum deus ipſe tulit*, pro, intulit ipſe deam deus: & mille talia. VLIT. *Circa* pro *circum.* Ita & uſus Livius lib. 1. de Romulo: *venando peragrare circa ſaltus.* Nihil ergo mutandum fuit. VLIT. *in Add. Circum* probat Gudius ad Phaedr. III. 20. & Virgilianam eſſe imitationem credit ex I. Aeneid. *atque arida circum nutrimenta dedit.* ita mox vſ. 29. *circum laqueare.* & vſ. 407. *circum labra ſequi*, & 358. *circum Melitesia nectunt.* ubi etiam *circa*, probat etiam *circa* Gronov. ad Senec. Herc. Fur. vſ. 149. ego, quia tmeſi delectantur Poëtae, *circum* praetuli. *Fundamenta* vero ſuppoſitum ab iis, qui epitheton *alta* his magis convenire credebant, ſed & firmamenta, ut munimina, recte *alta* dici poſſunt, quibus ut urbes, ſe a vi ferarum defenderent. poſſet & aliquis praeferre, *apta firmamenta.* BURM.

11. FIRMAMENTA DEDIT] Initia & quaſi fundamenta, quibus quiſque deinde aliquid ſuperſtruxit. notum illud Ariſtotelis eſt ἰδεῖν, παντὸς προσθεῖναι τὸ ἐλλεῖπον confert huc ea diſputatio, quam ſtrictim exequitur idem magnus Philoſophus libro II. ejuſdem operis; dum quaerit, an virtutes in nobis natura, an vero praeter naturam gignantur. *Altum* autem profundum, ut alias ſaepe Virgilius, *altae ne crede paludi:* notat Feſtus & Nonius. TITIUS. Vetus Edit. *fundamenta.* Quod non placet. Nam illud vox *Circa* in poſſeſſione facile tuetur. Sic *firmamenta diſciplinae* dixit Cic. IV. Tuſc. Quaeſt. *Quodque maximum argumentum eſt, non dici illa ſubtiliter, quod etiam facile ediſcantur, & ab indoctis probentur. Id ill. firmamentum eſſe diſciplinae putant. Alta* Poëtis quaeque ardua, atque firma. Quod notiſſimum. BART.

11. PARTEIS] Inventionem & confirmationem artium Diis tribuit, exactionem ſingularum hominibus, in id pro ſe quoque incumbentibus, ut ſemel inventae ad certum finem ducerentur, quaſique compendiis incluſae, traderentur ad poſteros. *Parteis* ſunt, quae cuique demandatae. Juvenal. Sat. IV.

Ecce iterum Criſpinus, & eſt mihi ſaepe
vocandus
Ad parteis ———

Quamquam id Scholiaſtes acute ad parteis in convivio referre viſus. BART.

12. SECUTUS] Eleganter ponitur pro proſecutus, atque executus. De hoc in Indice ad Appulejum. BART. Sic omnes libri. at Heinſ. ad Ovid. Met. l. IV. v. 212. legit.

——— *Quiſque ſecuti.*

Eleganter.

——— ——— *Nomine quemque vocatos*
Exhortatur equos.

Ibidem. JOHNS. Infr. vſ. 441.

12. EXEGERE.] Ad finem deduxere. *Exigere* enim eſt fini optato tradere. Horatius.

Exegi monumentum aere perennius.

Et Ovidius, ut notat Scholiaſtes Cruquianus. Idem valet *peragere*. Boëthius de Conſol. lib. 1. Carm. 1.

Carmina qui quondam ſtudio florente peregi.

Qua forma eleganter *Perducere* pro *educere*, atque exhaurire poſitum. Quomodo *educere nimbos* dixit Valerius Flaccus Argonaut. lib. II. v. 376. Appulejus lib. X. *repertum vini poculum continuo perduxit hauſtu.* Arnob. lib. V.

Per-

Digitized by Google

Perduxit totum Cyceonis laeta liquorem.

Marcellus Empiricus: *perduci ex vino oportet:* Scribonius Largus, cap. 134. *frigidae vel calidae perductae:* Ubi male vulgo: *productae*. BART. Ab Hippodromo, ut & *tetigit finem*. Ov. Met. l. I. v. 118.

Spatiis exegit quatuor annum,

Drove out the year at four beats.

JOHNS. Sed ibi aliud *exigere* notare, oſtendimus: *exigere partes* hic puto eſſe, pro ſe quiſque adgreſſus illas partes, in quibus ſe aliquid novi excogitare, & veteribus addere poſſe, credebat. fere ut Ovid. II. Art. 502.

Atque opus ad vires exiget uſque ſuas.

Quamquam repugnare nolo illis, qui pro peragere capiunt. Ita Claud. Praef. in Epith. Honor. 16.

—— —— totoſque renato

Viderat exactos Heſperus igne choros.

Ubi, ut & hic, pro ſimplici *agere* poteſt capi, niſi quod intendat ſignificationem: quisque ergo ſecutus auſpicia deorum, pro ſolertia & induſtria ſua perfecit artes. *Agere*, *peragere partes* obviam: ut vero *exigere opus* dici oſtendit Johnſ. ita *peragere* opus paſſim occurrit. BURM.

12. TETIGITQUE.] Quaſi collimando ad ſcopum. Elegantiſſime hoc dictum. Huic vicina videtur phraſis, quae exercitos habuit dudum doctiſſimos viros, *Ad digitum certare*. Martialis, ut optime in Catalectis edidit Joſephus Scaliger.

Lex erat ad digitum poſita concurrere palma.

Quod idem genus loquendi cum eo eſt, quod vulgo uſitatiſſimum, *ad unguem* quid *conficere*. Quintilianus lib. VIII. cap. 5. Inſtitut. Orator. *contra eumdem ſermonem gladiatoris, cujus feci mentionem, ad digitum mihi pugna eſt*. Pertinet eodem Manilii verſus libro V. Aſtron.

Non ullo careat digito quave iverit haſta.

In quo omnibus modis reſcribendum videtur.

Non uno careat digito, qua vi iverit haſta.

Non uno digito eſt, ne unius quidem digiti ſpatio. Porro duplici modo iſta phraſis interpretari poterit. Primum ex eo, quod notum eſt manui victoris in duello palmam inſeri conſueviſſe, atque ita circumferri in praeconium videlicet ſtrenuitatis. Itaque arbitrari quis poſſit *palmam ad digitum* eam dici, quae digitis victoris exornandis deſtinata ſit. Hujus auctor ſententiae Iſidorus lib. XVII. Origin. cap. 7. *Palma dicta, quia manus victricis ornatus eſt*. Quo etiam pacto poſt victoriam exornatos jactantiae ergo diſcurrere ſolitos gladiatoreis auctor Suetonius lib. IV. cap. 32. *mirmillonem rudibus ſecum batuentem & ſponte proſtratum confodit ferrea ſica, ac more victorum cum palma diſcucurrit*. Poteſt & id, quod modo dixi, belle capi, vix digiti ſpatio à ſcopo errare ictum, in Manilii verſu. Quomodo Juvenalis.

—— Digitis à morte remotus

Quatuor aut ſeptem, ſi ſit latiſſima taeda.

Alteram nobis interpretationem ſubjicit Scholiaſtes Perſii, qui Cornuti nomen circumfert, ad verſum hunc Sat. V.

Nil tibi conceſſit Ratio, digitum exſere, peccas!

Digito, ait, *ſublato*, *oſtende te victum eſſe à vitiis*. Ut *ad digitum certare* idem ſit, atque eouſque decertando procedere, donec adverſariorum alter digito exſerto victum ſeſe eſſe coram omnibus fateatur. Et ſubrectio illa digiti confeſſio ceſſae victoriae. Itaque *Palma ad digitum* dicta, quae in digiti ab adverſario erectione tota conſiſtat. Cum qua interpretatione Manilii & M. Fabii verba admodum bene congruunt. Eodem alluſit Sidonius lib. V. Epiſtol. 7. *hi ſunt, quorum comparationi tollerent digitum Narciſſus, Aſiaticus*. Idem in Narbone. Quo carmine poſt eum nemo elegantius ſcripſit.

—— huic levato

Palmam tu digito dares, Menander.

In Manilii verſu *haſta nullo digito careat* videtur capiendum; quocunque haſta miſſa fuerit, ſemper ad ſublationem digiti hoſtem adactura venit. Si tamen locus ſanus eſt. Nam nemo ex omnibus Poëtis etiamnum corruptior exſtat Manilio. praeſertim duobus ultimis libris, in quibus bene multa adhuc emenda ſuperſunt etiam feliciſſimae manui. *Pugna* apud Quintilianum *ad digitum*, eſt ſine miſſione, donec alter ex decertantibus digitum tollat. Sed haec nimia pro Gratio, ad quem parum faciunt. BART. *Finem* hic pro meta capio. ut ita *tangere metas* Ovid. II. Met. 143. & *contingere metam* Horat. Art. Poët. 412. perfectas artes per induſtriam dicit, quae inventae & traditae ſunt a diis. Ita inf. 429. *gratos agitandi prendere fines*. non multum diverſo ſenſu dixit Ovid. IV. ex Pont. VIII. 38.

Et

Tu trepidam bello vitam, Diana, ferino,

Quâ

Et finem pietas contigit illa ſuum.
BURM.

12 Industria] *Sollertiam* in eadem re nominat Manilius, eamque artibus auctorem facit.

Nec tum etiam varias Sollertia fecerat arteis.
BART. Vid. Claud iii. Rap. 30. & ſeqq. & ibi Barth. & ad Idyl. ii. 44. BURM.

13. Tu trepidam] Cum parum auxilii eſſet in viribus hominum; itaque non ſatis tuto ſylvas perluſtrabant: à feris enim paſſim impetebantur, quibuscum quaſi bellum, & id quidem non incruentum, aſſiduè gerebant: vel eſt πρόφασις venationis: neque aliter dixiſſe videtur Joſephus de militaribus exercitationibus Romanorum, dum eas bellum ſine ſanguine appellat: magis adhuc generatim Lucretius lib. iv. 980

Sed magis illud erat curae, quod ſecta ferarum
Infeſtam miſeris faciebant ſaepe quietem:
Ejectique domo fugiebant ſaxea tecta,
Spumigeri ſuis adventu, validique leonis,
Atque intempeſta cedebant nocte paventes
Hoſpitibus ſaevis inſtrata cubilia fronde.

Transfert autem poëta noſter γνώμην καθολικὴν ad particulare venationis ſtudium, hoc eſt θέσιν ad ὑπόθεσιν traducit. TITIUS. *Trepidam*, id eſt, egenam, inopem, exſortem verae rationis, nullibi certo pede nitentem. quod videtur apud priſcos peculiare vitae epitheton fuiſſe. Epitaphium Vetus. Hic. ego. incerta. infelici. et. trepida. vita. solutus. quiesco. Sic infra verſ. 217.

Hic trepidas arteis, & vix novitate ſedenteis,
Vidit, qua propior patuit via ——

Ubi elegantiſſime hunc locum declarat Paullinus libro v. de Vita B. Martini

Splendorem laudis trepidus corrumpo relator.

Ita etiam hoc vocabulo uſus Lucretius lib. iii. 1089.

—— *Tantopere in dubiis trepidare periclis*
Quae mala nos ſubigit vitai tanta cupido?

BART. Propter bellum feris illatum obnoxiam & ſollicitam. Venatio πολεμικὴ intelligitur. JOHNS.

13. Bello ferino,] Inſtar belli habet nimirum venatio, proque eo accipitur non raro. Oppianus Cyneg. i. 86.

Τῷ μὲν πικλίοι θῆρες ἐπὶ μῶλον ἴασιν.

Ita Gratius verſ. 30. hoſtem ipſam feram vocat. Manilius lib. iv.

Ille novas ſemper pugnas, nova bella ferarum
Adparat ——

Idem eodem libro:

Nunc hominum, nunc bella gerunt violenta ferarum.

BART. Quanquam ſaepe ita utramque venationem vocat, poteſt tamen commode ad πολεμικὴν referri, qua prima illa aetas *indomitos vehementior hoſtes Nudo Marte* preſſit. Ariſtoteles lib. i. Politicorum cap. 8. ideo πολεμικὴν acquiſitionis ſpeciem eſſe dixit, quia venationem, qua veteres illi vitam ſuſtentabant, ſub ſe complectitur. Nam omnis quidem venatio κτητικὴ eſt; aliqua venatio πολεμικὴ eſt; ergo & aliqua πολεμικὴ κτητικὴ eſt. Ita intelligenda verba illa Philoſophi: διὸ καὶ ἡ πολεμικὴ φύσει κτητική πως ἔσται. ἡ γὰρ θηρευτικὴ μέρος αὐτῆς. Cave autem etiam, ἰχθυευτικὴν ſub illa θηρευτικῇ comprehendi putes: quanquam in naturali illa acquiſitionis ſpecie, quam ex jure naturae deduxit Imperator noſter Inſt. de Rer. Diviſ. §§. xi. & xii. coire videntur. Manilius illam πολεμικὴν omnino intellexit lib. iv. 178.

Ille novas ſemper pugnas, nova bella ferarum
Apparat, & pecorum ſpolio, vivitque rapinis.

Ubi & ληστρικὸν quid ſubeſt, ideoque non fruſtra repetit; & *vivere rapto.* Idem paulo poſt: 224. *nunc bella gerunt violenta ferarum.* Nam ubi de ἰχθυευτικῇ loquitur, ipſe etiam *artes* vocavit lib v. VLIT.

13. Vitam,] Ordinem totum & fatum vitae. Quod ſuperius etiam notavimus. Germanicus Caeſar.

—— *Cultuque novo rude vulgus in omnem*
Formabat vitae, ſinceris artibus, uſum.

Manilius lib. iv. 13.

—— *ſupervacuis vitam deplete querellis.*

Alia vide notata ab eruditiſſimo avorum memoria viro Nicolao Loenſi vi. Miſcellan.

C Epi-

Quâ primam quaerebat opem, dignata repertis
Protegere auxiliis, orbemque hac ſolvere noxa.

Ad-

14. *Primam*] *Primum.* Steyn. Edit.

Epiphyllid. c. 3. Cujus ii Commentarii magno bono Rei litterariae nuper ab interitu vindicati ſunt. BART. Vid. ad verſ. 4.

14. QUA] Quo loco. Adverbium eſt loci. Auctor Servius, quem vide Aeneide nona. BARTH.

14. QUAEREBAT] Deſiderabat. Quod enim quaerimus, hoc deſideramus, & vice verſa. Petronius. CXIX.

Quaeque virum quaerunt ——

Ovid. Metam. VIII. 832.

Inque epulis epulas quaerit ——

Idem. I. Art. 514.

Et ſi quis male vir quaerit habere virum.

Itaque Graeci. Nonnus Dionyſ. IV.

Ἄμφιε βοῦν χθονίην, μὴ δέξιο ταῦρον Ὀλύμπου.

Julius Firmicus. *Dic mihi, hoccine eſt, quod in viro foeminam quaerunt?* BART. Vid. ad Ovid. II. Met. 239.

14. PRIMAM OPEM,] Sane prima Martis rudimenta fuiſſe primis hominibus venationem credibile eſt. Ita Nimerodus in Sacris Litteris fortis Venator coram Domino dicitur. Hoc eſt, fortitudo caelitus data, ut Samſoni, quamvis Nimerodum latrocinatum, idque Venatoris nomine indicare Moyſen, velint multi. Et ita vocabulum *Venatoris* accipitur in Pſalmo XCI. Ubi Latronum latro, hoc eſt, Sathanas eo cenſetur: ὅτι αὐτὸς ῥύσεταί σε ἐκ παγίδος θηρευτῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους. Et Ariſtotelem λῃστείαν inter venationum genera cenſere aliis notatum. A venatione ad arma tractanda homines veniſſe, auctor Lucretius lib. v. de Rerum natura. BART. Quâ ex parte homines & tuam orabant opem, & maxime egebant. Hîc enim mihi aſſequi velle videtur Gratius duplicem ſenſum τοῦ ἔχοντος. JOHNS. Mihi non diſplicet *primum.* & ſenſum eſſe puto. Tu Diana, hominum inconſultam violentiam, qua olim quaerebant ſubſidia vitae & alimenta ex feris captis, unde continuus metus, & ſaepe damna, & ipſam mortem a feris illatam conſequebantur, dignata es auxiliis artis venaticae repertis adjuvare & protegere, & nudae virtuti addere artes & dolos, quibus ſine noxa feras capiant. Scal. legebat, *quae primam q. o.* etiam non male, & certe *primam opem* firmat quoque locus infr. 467.

Quod primam ſi fallat opem demiſſa facultas.

Ubi de remedio morbi ſumitur, ut hic de vitae ſubſidio. BURM.

15. PROTEGERE] Nudam videlicet antea. Sic ferme Plautus Pſeudolo.

Quid ais, quantum terra tegit hominum perjuriſſime.

Hoc eſt, fovet, alit, juvat. Sic apud eumdem Moſtellária, adoleſcens pudore ſe *tectum* fuiſſe ait. Quo pacto & Georgius Piſides in manco carmine εἰς τὸν μάταιον βίον. χιτῶνα τύφου dixit.

Τὸν φορτικὸν χιτῶνα τοῦ τύφου φέρει.

BARTH.

15. ORBEM] Mortaleis eum incolentes. Hujus generis multa vide indice Appulejano, verbo, *Civitas.* Claudianus IV. Conſul. Honor. v. 228.

Diſce, Orbis, quid quiſque ſibi ——

BART. Sic apud Callimachum Hercules ipſam Dianam vſ. 153. compellat;

Βάλλε κακοὺς ἐπὶ θῆρας, ἵνα θνητοί σε βοηθὸν,
Ὡς ἐμὲ, κικλήσκωσιν. VLIT. *in Add.*

Humanum genus hâc peſte liberare. JOHNS.

15. HAC SOLVERE NOXA.] Hoc damno & periculo liberare: *noxa* enim damnum ſignificat ex Servii Sulpitii ſententia, ut docet Feſtus; recte autem dixit *ſolvere*, ut reſponderet *noxae*: unde *nexum mancipium*, & *nexum aes*, de quo idem Feſtus & Varro. Titulus exrat in Pandectis de *noxalibus actionibus.* TITIUS.

15. SOLVERE] Abſolvere. Horat. Epiſt. lib. I. Epiſt. I. BART.

15. NOXA.] Feſtus in ſcidis ab Urſino publicatis. *Noxa, ut Ser. Sulpicius ait, damnum ſignificat; apud Poëtas autem & Oratores ponitur pro culpa.* Utro hoc loci modo accipias,

Adſcivere tuo comites ſub nomine divae

Cen-

16. *Adſcivere*] Heinſius conjicit, *Aſcitaeque*. *Nomine*] G. & B. *numine* male. *numine* G. & B. Ed.

pias, nihil intereſſe videtur. Differentia inter *noxiam* & *noxam*, quae apud Cor. Frontonem & Servium, inſuper habenda videtur. Tu vide de hoc vocabulo differentem non vulgaria Nicolaum Loenſem Miſcell. lib. VI. BART. Vid. infr. ad 439.

16. ADSCIVERE] Elegantiſſime. Sententias ſuas atque experimenta addidere, à *Sciſcendi* verbo, quod τεχνικόν. Unde *Scita* pro ſententiis. Diana princeps & venationem arte inſtruxit, & hominibus eam demonſtravit. Addiderunt ſub ejus numine ſua quoque inventa aliae Deae. Quare & liquet *Numine* ſcribendum, non *nomine*, ut vulgo. Et ita vetus Editio. Si placet *adſcivere*, vulgari modo capere, valebit adſcitae ſunt, more Gratii jam à nobis notato. Sed illud elegantius. BART. *Numine*, edidit Barthius: tum interpretatur *adſcivere*, i. e. ſcita fecerunt. Diſcat à Feſto: *Aſſciſcere eſt adjungere, vel adſumere* Imo contrarium hic ſignificat τὸ *deſciſcere*, & παθητικῶς accipiendum. VLIT. Sic *conſciſcere* in veteri formula apud Livium lib. I. cap. 32. *Puro pioque bello quaerendas cenſeo*; itaque *conſentio conſciſcoque*. & poſt iterum, *S. P. Q. R. cenſuit, conſenſit, conſcivit*. VLIT. *in Add.* Heinſius. ad Ovid. Faſt. I. vſ. 512.

Aſcitaeque tuo comites ſub numine.

At nullus ſuffragatur codex, & *aſcivere* bene ſe habet. adjunxere ſe. JOHNS. Vid. & Heinſ. ad Ovid. IV. Met. 625. Si *adſcivere* (de quo verbo vide, quae diximus ad Phaedr. IV. 17.) retinendum, ſubintelligendum *ſe*. ſed quia hoc durius, malim, *Acceſſere*, quod proprie de iis, qui ſub aliquo militaturi veniunt. Val. Fl. II. 378.

O miſeri quicumque tuis acceſſimus actis, v. 118.

——— *ſeque precantur*
Accipiant ſocios: nova dux accedere gaudet
Nomina.

& vſ. 200.

Annue, diva maris; numeroque accede tuorum.
& ita alii paſſim. & honoris verbum eſt. Sic *Caeſar dis acceſſurus* Ovid. V. Triſt. V. 61. qui *ſuperis adſcitus* IV. ex Pont. IX. 127 Claud. I. Stilic 78. Et *gener Auguſtis, olim ſocer ipſe futurus, Accedis*, ubi vide Barth. Ovid. XIV. Met. 804. *Tatium accedere regno placet.* Scaliger emendaverat, *Diva*, & tunc *adſcivere* poſſet retineri, ut homines venatores intelligantur, ut mox, vſ 25 *jubent*, & alibi paſſim. deinde etiam *Najadas* legebat. Sed quid tunc fiet *Maenaliusque puer*, & ſeq. quare ego *acceſſere* praefero, & *Diva* non damno. in Thuaneo erat *Adſciſuere*. BURM.

16. COMITES] Ita Lucillius, Graecus Poëta, conjungit Pana, Satyros, Nymphas, Hamadryades. Anthol. lib. II. εἰς κυνηγ. De Najadibus & Nonnus lib. V.

Νηϊάδες δ' ὀλόλυξαν ὁμήλιδες, ἴαχε Λοξώ,
Σύνθρονον Οὖπιν ἔχουσα γαληναίῃ δὲ ῥεέθρῳ
Ναχορθίλω ἀνέκοψε, κασιγνήτην ἱκεσίην.

Pari modo Dianae ſexaginta χορετίδας εἰνεταί-τας Item, ἀμφιπόλους ἀμνισίδας εἴκοσι νύμφας adjungit Callimachus in Hymno ei ſacrato. BART.

16. SUB NUMINE] Ad principatum enim Dianae, quem illi in Venationibus tribuit, pertinent. Sic Virgilius Jovem ſub ſuo numine Olympum torquere ex veteri Poëta dixit. Et de Marte lib. XII. 180.

Cuncta tuo qui bella Pater ſub numine torques.

Ita Catullus *arva ſub Sole* dixit, Carm. LXIV. 350.

Sole ſub ardenti flaventia demetit arva.

Eorum enim maturitas ad Solis imperium pertinet. Nec abſimili modo Propertius lib. IV. vſ. 59.

Vidi ego adorati victura roſaria Paeſti
Sub matutino cocta jacere Noto.

BART.

16. NOMINE,] Sic omnes libri. at Barthius *numine*, Heinſio aſſentiente. ego tamen veterem lectionem retinendam cenſeo Nam & ſic Ovid. de arte amandi lib. I. vſ. 193.

Tale rudimentum tanto ſub nomine debes.

Quin & Legiones nomina imperatorum ge-

re-

Centum omnes nemorum, centum de fontibus, omnes
Naïades, & Latii cultor qui Faunus amoeni,

Mac-

18. *Naides & Latii Faunus* ** MS.

rebant, & milites *Gabiniani* & *Sertoriani* fortiter pro receptâ lectione ſtant. JOHNS. *Sub nomine* ſatis adſeruimus ad Ovid. II. Triſt. 551. BURM.

17. CENTUM OMNES NEMORUM] Dryades & Naiades ſive Ephydryades, quarum illae a quercubus ſive arboribus, & quod cum eis naſcantur, & intereant; hae a fontibus ac aquis nomen repererunt: dixit autem *centum* notâ figurâ, ut infra *Centum actus ſpatiis* &c. *mille canum Patriae* Nymphae autem Dianae ſunt comites. Nemeſianus Cyneg. 94.

Tecum Naiades faciles, viridique juventa
Pubentes Dryades, Nymphaeque, unde amnibus humor,
Adſint, & docilis decantet Oreadas Echo.

Callimachus in hymno Dianae: eas quoque invocavit Angelius initio ſui operis, & iterum in tertio. TITIUS.

17. CENTUM OMNES] Centum ait Nemorum divas, centum itidem fontium Dianam ſectari. Sic Callimachus hymno εἰς Ἄρτεμιν. vſ. 13.

—— ἑξήκοντα χορείτιδας Ὠκεανίνας,
Πάσας εἰνέτεας, πάσας ἔτι παῖδας ἀμίτρους.

Pari phraſi Virgilius. IX. Aen. 370.

Tercentum, ſcutati omnes, Volſcente magiſtro.

BART. *Full a hundred.* Ita Graeci. Moſchus in Amore fugitivo. ἐν εἴκοσι πᾶσι μάθοις νιν. V. Callimachum in Hymno Dianae. JOHNS. De hoc numero Nympharum vide Paſſerat. ad Propert. III. 7. pag. 448. imitatus videtur noſtrum Claudian. III. de laud. Stil. 257.

——— *Exercitus alter*
Nympharum incedunt, acies formoſa Dianae,
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem caſto genuit quos flumine Ladon.

Ceterum aliquid ſcabri ſubeſſe huic verſui videtur; cum enim dixiſſet *nemorum*, cur non *fontium* quoque dixit. facile vero paterer dici, ſi non praeceſſiſſet *nemorum*, *Naiades de fontibus*, ut *paſtor ab Amphryſo*, Virgilio, & Suetonio Cal. XLV. *pauci de cuſtodia*, & ut paſſim *unus de populo*, *de multis* & ſimilia: ſuſpicionem corrupti loci auxit diverſa Codicis Thuanei ſcriptura, quae habet,

Centum omnes nemor, ſumentes de fontibus omnes Naides.

Unde faciliima profluit correctio,

Centum omnes Nemorum, humentes de fontibus omnes
Naides.

Quis enim neſcit Naïdas *udas* ſaepe dici? Vid. Heinſ. ad Ovid. Epiſt. XV. 162. & ita Calpur. II. Ecl. 14.

Adfuerunt ſicco Dryades pede, Naides udo.

Claud. III. de Rapt. 17.

—— *incumbunt patribus udae Naides.*

& ita *Thetis uda* & *aquoſa*, de qua idem videndus Heinſ. ad Ovid XI. Met. 221. *Centum omnes* vero dictum, ut Quinctil. III. de Inſt. Orat. 6. *omnia tria genera exſecutus.* & Juſtin. lib. XLII. 5. ex MSS. *omnes fratres triginta occidit.* & ita ſaepe Graeci. Apollon. Rh. I. 1318. dixit δώδεκα πάντας ἀέθλους. Moſch. Idyl. I. 6. ἐν εἴκοσι πᾶσι μάθοις νιν. ubi vid. Vulcan. Strab. lib. III. p. 155. ex Pindaro laudem πάντα θύειν ἑκατόν, ubi vid. Caſaub. ridicula ſunt, quae de his Nymphis dictavit diſcipulo ſuo Magiſter, & cur κρηνιάδες dicantur: quae tamen debet Heinſianis lectionibus Theocriteis, quem nominare quis, quaeſo, pudor eſt? BURM.

17. DE FONTIBUS.] Fontium Nymphae praeſtites. Ovid. lib. IV. docet omnes Najades miniſteria Dianae obiviſſe. Sic Virgil.

——— *Paſtor ab Amphryſo.*

Hoc eſt, Amphryſius. Tryphiodorus de Amazonibus.

Αἱ δ' ἀπ' Θερμώδοντος Ἄρεϊ φίλοιο γυναῖκες.

Ita *fontes de pumice* apud Claudianum lib. II. de Raptu Proſerp. 103.

——— *niveo de pumice fonteis*
Roſcida mobilibus lambebant gramina rivis.

BART.

18. NAÏADES] Ipſa enim Diana apud melli-

Maenaliuſque puer, domitrixque Idaea leonum

Ma-

19. *Idaea*] *Idea.* Vlit. Waſ.

litiſſimum Hymniſten Jovem patrem oravit. vſ. 15.

Δὸς δέ μοι ἀμφιπόλους Ἀμνισίδας εἴκοσι νύμφας

Vide reliqua, quae non parum huc faciunt. VLIT.

18. LATII CULTOR] Cur Faunus Latii cultor dicatur, ſcias ex Varrone, qui ſcribat, eum eſſe Deum Latinorum, nec non Lactantio Firmiano: Propertius eum aucupio praefecit, quod eſt genus venationis. lib. IV. II. 34.

Faunus plumoſo ſum Deus aucupio.

TITIUS.

18. FAUNUS] Virgilianum. Georg. I. ſapit.

—— Oleaeque Minerva
Inventrix, uncique Puer monſtrator aratri,
Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupreſſum.

Latii cultor Faunus audit, quod primus vel cum primis Latium colere inſtituerit, ut traditum Aurelio Victori in Originibus Romanis. Eumdem Italiam variis ſuperſtitionibus impleviſſe, auctor Lactantius libro I. cap. 22. Silvarum & jugorum praeſtitem ipſe ſe ait apud Calpurnium:

Qui juga, qui ſilvas tueor, ſatus aethere Faunus.

Aucupio eumdem praeficit Propertius, ut notat Turnebus Adverſ. lib. XXVI. cap. 19. BART. In Cod. Thuan. erat.

Naides & Latii Faunus ——
Maenalius. Ceteris verbis deficientibus. ex Putean. Gudius profert. *Naides & Pacis Faunus* Illud *cultor* vero ex vſ. 38. irrepſiſſe credebat Heinſius. ſupplere autem haec ſine ope Codicis facile quidem eſſet, ſed quis Gratii manum praeſtabit? *Latii* vero Deum fuiſſe docet Varro lib. VI. de L.L. pag. 72. qui locus corruptus apud Servium quoque exſtat ad Virg. I. Georg. 10. & hoc Titium vidiſſe poſtea ſenſi. BURM.

19. MAENALIUS PUER] Ariſtaeum enim intelligemus, qui venationis auctor dicitur; Nonus ſuadet Dionyſiacor lib. V. fuit autem is Apollinis filius ex Nympha venatrice Cyrene, Rex Arcadiae, in qua Maenalus mons, ut Stephanus & alii docent; unde hic *Maenalius* à Gratio nuncupatur, an vero de Pane exaudiemus? & hoc quoque ſuos auctores habet. Virgil. I. Georgicor. 17.

Ipſe nemus linquens patrium, ſaltuſque Lycaei,
Pan ovium cuſtos, tua ſi tibi Maenala curae,
Adſis ô Tegaee favens,

Ovidius II. Faſtor. 271.

Pana deum veteres pecudes coluiſſe feruntur,
Arcades: Arcadiis plurimus ille jugis.

Silius Ital. lib. XIII. Punicor 345. de eo ipſo Deo loquens;

Arcadiae volucris ſaltus, & amata reviſit
Maenala, ubi argutis longe de vertice ſacro.
Dulce ſonat calamis, ducit ſtabula omnia cantu.

Suidas in Ἀγρεσία, Ἀγρέτης Πὰν: vide eundem in ἁλίπλαγκτος. hunc venatorem fuiſſe, & a venatoribus cultum docet Theocritus primo & ſeptimo Idyllio. conſule Macrobium lib. I. Saturnal. cap. 22. Angelius ſic

Ipſe locum ſi quem eſſe vides, cape, providus unde
Maenalus, at longo abſit nemus intervallo.

Sed cur *puer* hic a noſtro Poëta vocatur, cum de eo ſcripſerit Silius lib. III. 333.

Stant aures, ſummoque cadit barba hiſpida mento.

Callimachus quoque hymno in Dianam vſ. 90.

Τὶν δ᾽ ὁ γενειήτης δύο μὲν κύνας ἥμισυ πηγούς.

Non a corporis habitu, ſed ab aetate hanc nuncupationem ſortitur, cum enim Dii ſint immortales, nec ſenectutis incommoda experiantur; juvenes, & pueri non immerito vocari poſſunt! itaque Apollo imberbis fingebatur, cum Aeſculapio ejus filio barba tribueretur, unde natum ſcomma Dionyſii. Callimachus in Apoll. 36.

Καὶ κεν ἀεὶ καλὸς, καὶ ἀεὶ νέος, οὔποτε Φοίβου
Θηλείαις οὐδ᾽ ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.

Sed & Auguſtus jam ſenex *puer* appellatur ab Ovidio II. ex Pont. VIII. 25.

Parce puer, ſecli decus admirabile noſtri.

non exſcribo, quae de hoc nomine exponit

 no-

Digitized by Google

Mater, & inculto Silvanus termite gaudens.

His

20. *Silvanus termite gaudens*] *Silvani ſtermite cudens* MS. *inculto Silvani ſtencate cudens* Putean. forte poſſet legi, *inculto Sylvanus termite ludens.*

nobis Albertus Gentilis cap. 9. Lection. Virgiliau. TITIUS. Bacchum puto intelligi. inter cujus myſteria venatio, haſtis hedera involutis obiri conſueta. *Puerum* eum vocat & Horatius lib. 1. Carmin. 19.

Mater ſaeva Cupidinum
Thebanaeque jubet me Semeles puer.

Sed de *Maenalio* Bacchi cognomine nihil legere memini Nec tamen incidit, quem alium nomine hoc cenſeat. Nam abſurdum videatur, Pana tot Nympharum maritum, & praeterea caprinum Deum, puerum dictitari. Cui alioquin ſacer Maenalus mons Arcadiae. An Arcada Mercurium cenſes; cujus ingenio plurimae artes debitae? BART. Callimachus eodem Hymno in Dianam:

—— —— —— ἵκεο δ' αὖλιν
Ἀρκαδικὴν ἐπὶ Πανός, ὁ δὲ κρέα λυγκὸς ἔταμνε
Μαιναλίης, ἵνα οἱ τοκάδες κύνες εἶδαρ ἔδοιεν.

Quid igitur Bacchum nobis ſomniat interpres? *Pueri* paſſim minorum iſti gentium dii vocabantur. Virgilius Georg. 1. 19.

—— —— *Uncique puer monſtrator aratri,*
Et teneram ab radice ferens Silvane cupreſſum.

Quae Gratius noſter haud obſcure ſequitur. Vetus lapis Romae: BONO DEO PUERO PHOSPHORO. VLIT. Sive Pana, ſive Faunum intelligas, perinde eſt. Horum enim nomina viciſſim confundi apud Poëtas multis exemplis docet ὁ πάνυ Salmaſius ad Solin. p. 413. *Pueri* autem vocabulum non aetatis, ſed blandimenti inſtar eſt. Sic Virgilius Ecloga 1. *Paſcite ut ante boves pueri.* Et Ecl. v. *Deſine plura puer*; ſic Mopſus ad Menalcan, cui antea dixerat, *Tu major.* Et appoſite Ovid. 1. art. amatoriae: 189.

Nunc quoque qui puer es, quantus tum, Bacche, fuiſti. VLIT. *in Add.*

Ego Mercurium intelligerem, qui Arcas, (nam id *Maenalius* notat) & eodem modo ut Pan paſtores, & pecora tuebatur, unde arcebat feras; & hinc νόμιος dicitur. vid. Vaillant. de Colon. Tom. 1. in Ant. Pio in Colon. Aroe Patrenſi, & in L. Vero, in Corintho. & Buonaruot. obſerv. in numm. p. 26. & ſeq. & p. 41. & hinc montium, eodem jure, quo Silvanus Nemeliano Ecl. 11. & Diana paſſim, Deus habebatur. Vid Schol Sophocl in Philoct. vſ. 1446. *puerum* recte explicat Vlitius. licet & *puer* vocari poſſit, quia ſervus & nuntius deorum ſit. *pueros* vero miniſtros dici, obvium eſt. Vide, an huc cognomen Mercurii παιδοκόρος referri poſſit, quo nomine a Metapontinis coli Heſychius ait. De Baccho hic cogitare ineptum, nec ille Maenalius, nec Venatorum numen. BURM.

19. DOMITRIXQUE IDAEA LEONUM] Rheam ſive Cybelem intelligit, de qua plura Oppianus initio Libri III. habes etiam apud Lucretium lib. II. nec tacuit Maro Aeneid. x. 252.

Alma parens Idaea Deûm, cui Dindyma cordi,
Turrigeraeque urbes, bijugique ad frena Leones.

TITIUS.

19. DOMITRIX] Ov. Faſt. IV. 215.

—— *Cur huic genus acre leones,*
Praebent inſolitas ad juga curva jubas?

vſ. 217.

—— *Feritas mollita per illam*
Creditur; id curru teſtificata ſuo eſt.

JOHNS.

19 IDAEA] Quia leonum domitrix. Cujus fabulae Mythologiam habes in Fragmento Varronis, quod ex lib. XVI. Rerum divinarum deſcripſit S. Auguſtinus Vide & Lucret. lib. II. BART.

20. INCULTO SYLVANUS TERMITE GAUDENS] Vel nominatim Sylvanus ipſe, de quo Virgilius 1. Georg 20.

Et teneram ab radice ferens Sylvane cupreſſum.

Vel poſt enumerationem aliquot Deorum generatim intelligemus de quocunque Sylvicola: nam ſic a vetere grammatico explicatur Sylvanus, πᾶς θεὸς ὑλαῖος, & quidem

to;

His ego praeſidibus noſtram defendere ſortem

Con-

totus hic locus reſpicit invocationem Maronis I. Georgicor. expreſſam. *termes* porro ramus dicitur direptus ex arbore, nec foliis repletus, nec nimis glaber. Feſtus. hic noſter infra vſ. 132.

Termes ab Eois deſcendet virga Sabaeis.

Horatius Epod. XVI. 45.

Germinat & nunquam fallentis termes olivae.

termes quoque dicitur ligni vermis: notat Servius ad illud Maronis I. Georg. 256.

Aut tempeſtivam in ſylvis evertere pinum.

Vulgo *terma*. TITIUS.

20. INCULTO] Alludit Virgilianum.

——— *Ab radice.*

Termes autem ramus, ut ex arbore dereptus eſt, nec nimis foliis repletus, nec nimis glaber. Vide Feſtum. Gaudet hoc vocabulo Gratius. BART. Ita Virg. I. Georg. 20. *Teneram ab radice ferens Silvane cupreſſum.* JOHNS.

21. NOSTRAM DEFENDERE SORTEM] Imbecillitatem humanam, quae ferarum viribus par eſſe nequit, cum nullis armis a natura muniti ſumus, & varia variis animantibus parens illa praebuit; homines penitus inermes eſſe voluit, ſed hoc incommodum rationis bono penſavit. Anacreon Od. II. Φύσις κέρατα ταύροις, Ὁπλὰς δ' ἔδωκεν ἵπποις, ποδωκίην λαγωοῖς, Λέουσι χάσμ' ὀδόντων, τοῖς ἰχθύσιν τὸ νηκτὸν, τοῖς ὀρνέοις πέτασθαι, τοῖς ἀνδράσι φρόνημα. Euripides quoque hoc ipſum expreſſit his verbis, τίς ποθ', ὁ Προμηθεὺς, ὃν λέγουσ' ἡμᾶς πλάσαι, καὶ τ' ἄλλα πάντα ζῶα, τοῖς μὲν θηρίοις ἔδωχ' ἑκάστῳ κατὰ γένος μίαν φύσιν, ἅπαντες οἱ λέοντες εἰσὶν ἄλκιμοι, δειλοὶ πάλιν ἑξῆς εἰσὶ πάντες οἱ λαγῷ. Eadem mens fuit Ovidio, cum cecinit in Halieutico.

Accepit mundus legem, dedit arma per omnes,
Admonuitque ſui.

Quamquam de homine nullum verbum: Sic etiam Martialis XIII. 94.

Dente timetur aper, defendit cornua cervum:
Imbelles damae, quid, niſi praeda ſumus?

Sic Virgilius in Culice de ſerpente.

——— *Naturae comparat arma:*

pulchre hanc ſententiam exequitur Petrus Angelius lib. I. ab illo loco

Ipſe deûm genitor, poſtquam terramque, fretumque,
Aethera immenſum, totumque creaverat orbem.

& reliqua. vide Scholia Ritterſhuſii, ad illud Oppiani ex lib. IV. 31. Γεινάμενοι δ' ἕκαστος. TITIUS.

21. DEFENDERE] Figura ſermonis Rethoribus atque hiſtoricis familiaris. Infinitivi videlicet numeri pro Indicativo uſurpatio. Virg. Aen. II. 132.

Jamque dies infanda aderat, mihi ſacra parari,
Et ſalſae fruges, & circum tempora vittae.

Idem lib. VI. 199.

Paſcentes illae tantum prodire volando.

Cic. I. de Offic. *Stomachari Canius, ſed quid faceret.* Seneca Hippolyto. 544.

Pro jure vires eſſe, tum primum manu
Bellare nuda ———

Saepe ita Salluſtius & praeter alios Septimius Romanus, vere interpres Dictys librorum de Bello Trojano. Qui ſane auctor ipſemet, ut genuinus non ſit, ante aliquot centum annos tamen apud Graecos extitit, ut ex Tzetza & Cedreno probabile. Interpres autem ipſe claſſicus ſcriptor ſuo jure cenſendus eſt. Unde magiſtrorum faſtidia merito contemnit. Sed de his ad ipſum Septimium propediem latius. BART.

21. SORTEM] Conditionem divinitus praeſcriptam. Propert. lib. II. XIII. 61.

Vel tu Tantalea moveare ad flumina ſorte,
Ut liquor arenti fallat ab ore ſitim.

VLITIUS. *Partem* Gudius interpretabatur, ut verſ. II. ſed rectius Titius exponit. BURM. Vid. ad vſ. 292.

21. DEFENDERE SORTEM] Poterat totus hic locus ita apte concinnari:

His ego praeſidibus noſtram defendere ſortem
Contra mille feras: & non ſine carmine ludens:

Nam & in Thuaneo Cod. quem olim Lutetiae rogatu meo contulit politiſſimus mortalium Favonianus meus, & in vetuſtiſſimi exemplaris, quae pauculae Mediolani ſuperſunt, ſchedis, quas pro me inſpexit Iſaacus Voſſius, Vir omnigena Eruditione praeclarus, pro *inſut* legitur *lejus*, in aliis *uſus*, ita

ut

Digitized by Google

Contra mille feras, & non ſine carmine; niſus

Car-

22. *Et non &c.*] *Luſus.* Steyn. MS. *leſus.* al. *luſus. Sed non ſine carminis vſus* G. *uſu* B. MS. *leſus.* al. *luſus. ſed non ſine carminis uſus* G. *ſed non niſi carm. uſu* B.

ut vetus mendum eſſe appareat. Nectamen etiamnum diſplicet prior conjectura, *niſus*; ſic enim Horat. III. Ode III.

Hac arte Pollux, & vagus Hercules
Innixus arces attigit igneas.

Minutius Octavio cap. 14. *non laude, ſed veritate diſceptatio veſtra nitatur.* Ita legendum. Vulgo: *laudi & veritati:* Lactantius lib. III. cap. 1 *Veritas ingenii viribus nixa exereret ſe aliquando.* VLIT. *in Add.*

22. Et non sine carmine lusus] Turnebus legat *crimine*; interdum enim accidit, ut venatores ludo, & venationi immoriantur, cominus excipientes fulmineos apros. TIT.

22 Non sine carmine] Haud dubio genuina lectio eſt Gratii, quam eruditiſſ. Turnebus hariolatus eſt.

——— *Non ſine crimine.*

Quia videlicet ſine ſanguine & caede non patratur venatio. Hanc vero etiam in brutis ſanctioris ſectae Philoſophi abominabantur. πυθαγορίζων itaque haec ſcripſit Gratius. In veteri Editione longe aliam ſcripturam reperi.

——— *Sed non ſine carminis uſus.*

Unde ſuſpicari licet primitus in membranis fuiſſe

——— *Sed non niſi carminis uſu.*

Quae & ipſa ſcriptura non indigna Poëtae, & ſententiae optimis modis congrua. Praeſertim reſpectu verſus ſubſequentis. Imo quo magis cogito, eo magis arridet. BART.

22. Nisus] Ita confidenter reſcripſi, donec aliquis *luſus* illos, quos vulgata exhibet, nobis approbet. Turnebus conjicit: *& non ſine crimine luſus.* Barthius: *& non ſine carminis uſu.* Quo igitur τὸ *defendere* referatur? *Niti* hic Gratio eſt, quod Manilio aliiſque *aggredi. Niſum* hunc poëtarum irridet Perſius initio Sat. V. quod tanquam hiantes conatum ſuum initio poëmatis ſoleant exaggerare: illud eſt:

——— ——— *Ut par ſit centeno gutture niti.*

Martianus Capella:

Noſtriſque ſuada quo allubeſcat niſibus.

Uti quidem in MSS. codd legitur, quos vidi. VLIT. Vlitio ita hunc locum conſtituenti dudum eſt, ex quo aſſenſum praebui: neque enim in omnes verſanti mihi partes quicquam melius occurrit lege modo, *at non ſine carmine.* JOHNS. Vid Epiſtolam Vlitii ad Heinſ. tom. III. Sylloges noſtrae p. 741. Scaliger voluerat, *non ſine crimine luſus*, locus ſine dubio vitio gravi contaminatus. Puer ille Britannicus hic magnifice ſe effert, & ex dictatis magiſtri ſui nihil novi praeter diſtinctionem adfert. probat vero *niſus*, & ita veteres locutos jactans adfert loca, certe Valerii Flacci, nihil huc pertinentia. Sed quis ferat hanc ſtribliginem, *ego niſus carmine, & non ſine carmine dabo arma* &c. Heinſius volebat *ſed* (vel *at*) *non ſine numine, niſus carmine.* ut apud Virgil. II. Aen.

Non haec ſine numine divum
Eveniunt.

& Val. Flac. II. 48.

——— *non hanc ſine numine pinum*
Dirigimus.

Et obvia certe haec formula eſt. ideoque etiam probabilior videtur, quia nullus Poëta ſine aliquo numine carmina ſua ſe feciſſe non profitetur. pro *niſus* Graevius etiam non abſurde *juſſus* reſtituebat. Quia vero in codicibus & editis quibusdam legitur, *non ſine carminis uſu*, vel *uſus*, fingere liceret hunc locum deſperatae ſanitatis hoc modo

——— ——— *defendere ſortem*
Contra mille feras, & non certamine nudo,
Carmine & arma dabo venanti, & p. a.

vel

——— *feras, duri certaminis uſu:*
Carmine & arma dabo &c.

Certamen & *carmen* per compendia ſcribarum confundi vidimus etiam ad Quinctil. lib IV. cap. I. initio. *Durum* vero *certamen* a bellis & praeliis, quorum imago & inſtar eſt venatus, dici recte probabunt ea, quae dixi ad Valer. Flac. VI 545. & noſter ipſe vſ. 506. *durum Martem* dixit, & *certamina* vſ. 278. Poſſet & ex *non ſine* formari, *longi certaminis uſu*; ut mox *uſus longus* & *longus labor* infr. 249. ut ita omnia haec inter ſe cohaereant: His praeſidibus dabo carmine, id eſt docebo, monſtrabo, defendere noſtram ſortem, & humanam imbecillitatem uſu venationis, quae

eſt

Carmine, & arma dabo venanti, & perſequar artes
Armorum; caſſeſque, plagarumque ordiar aſtus.

Pri-

23. *Carmine*] *Carmine & arma dabo, & venandi perſequar arteis.* Steyn. *artem.* Par. Lugd. Vlit. Waſae. *Venandi*, l. *venanti.* Ut hinc dixerit Naſo:

Aptaque venanti GRATIUS *arma dabat.*

Quo ſaltem probatur male vulgo diſtingui: *arma dabo, & venandi perſequar artem. Armorum caſſes, &c.* MS. *aſtis Armorum; caſſes plagiique exordiar ertis.* Miror, unde *artem* ediderit Pythoeus, cum aliae omnes, *arteis.* VLIT.

24. *Aſtis armorum; caſſes plagiique exordiar ertis* MS. *Armorum caſſes plagiique exordiar aſtus.* B.

eſt certamen ſive durum ſive longum, & ſimul artes, quibus retia caſſes &c. fiant & adhibeantur, ſed hoc eſt hariolari, & veriora prodenti lubens cedam. Certe epitheton aliquod latet in *non ſine.* BURM.

23. CARMINE ET ARMA DABO] Poſt hoc carmen ſtellulae appoſitae ſunt in codicibus Manutianis, lacunae indices; non ut ſententiam aliquam illuſtrem nobis demonſtrent: & ſane quippiam deeſſe ſit veroſimile, quod cujusmodi ſit, divinare non poſſumus: nec ullum vetuſtum exemplar hactenus id nobis ſuppeditavit: explicemus igitur, quae ſuperſunt. *Arma* ſunt ferramenta, ſive generatim inſtrumenta omnia, omniſque mundus venatorius. Oppianus appellat ὅπλα & ἔντεα: ſic Theocritus. Idyl. XIII. 52. Κυφότερ᾽ ὦ παῖδες ποιεῖσθ᾽ ὅπλα: πλωϊμικὸς οὖρος. TITIUS.

23. ARMA DABO] Huc alluſit Ovidius IV. ex Pont. XVI. 34.

Apsaque venanti Gratius arma dabit.

Sane quam ſaepiſſime hac voce utitur Gratius. Ita Manilius etiam lib. V. 199.

Venatus non ille quidem, verum arma creatis
Venandi tribuit. —— BART.

23. ARMA DABO VENANDI,] Ita depravatiſſimum hunc locum emendavimus, in quo explicando fruſtra laborat interpres, & immerito Turnebum ſuggillat, quaſi ille interpolaverit: *caſſeſque plagarumque ordiar aſtus*, uti in omnibus editionibus ante Pythocum, & ab ipſo Gratio ſcriptum fuit. Sit ſane Latinum *plagium*, etiam ſine exemplo, quo tamen *Armorum caſſes*? Hoc inquam Latinum non eſt. Barthius, qui ut *caſſium arma* accepit, ſibi illa cum plagio ſuo habeat, ut mihi veram lectionem non invideat. Nam ita quoque arma deſcripturus praefatur Xenophon: φράσω καὶ αὐτὰ, καὶ τὴν ἐπιστήμην ἑκάστου. id eſt Gratio; *arma dabo, & perſequar artem armorum* VLIT. *Perſequar artem* Pythoeus, neſcio unde. MS. Thuan. *artis Armorum caſſes.* Sic & Mediolan. & Ald. Quare rectum puto:

Carmine & arma dabo venanti, & perſequar artes
Armorum: caſſeſque plagarumque ordiar aſtus.

Hinc enim Ovidius habet:

Aptaque venanti Gratius arma daret.

Artes armorum, id eſt, quibus artibus utenda ac tractanda. Sic Horatius lib. IV. Ode VI.

—— —— *Phoebus artem*
Carminis, nomenque dedit Poëtae.

IDEM. *in Add.*

23. VENANTI, ET] Vlitii conjectura. nam Logi editio ita hos verſus,

Carmine & arma dabo & venandi perſequar artes
Armorum, caſſeſque, plagarumque ordiar aſtus.

Quam conjecturam unice firmat Ovidianum illud.

Aptaque venanti Gratius arma daret.

JOHNS. *Venandi & perſequar artem* Cod. Heinſio inſpectus.

23. ARTEM.] Melius Vetus Ed. *arteis.* BART.

24. ARMORUM CASSES] Figura Poëtica eſt. Nam debebat dicere, *caſſium arma.* Sic apud Plautum. *caruitne te hodie febris*? Hoc eſt: caruiſtine tu hodie febri? Apud Tertullianum carminibus in Marcionem.

—— *Mirantes ſpernere vitam.*

D Va-

Prima jubent tenui naſcentem jungere filo

Lim-

25. Tit. in MS. A. & P. Steyn. etiam, *De retibus conficiendis.* ib. *Jungere filo*] *fingere limbo*, citat Turnebus Adv. 29. c. 26.

Valet, ſpernentes vitam mirari. Joannes Saresberienſis ita locutus carmine ad ſuum Policraticum

——— *Quos Dea caeca colit.*

Hoc eſt, qui ipſam caecam Deam colunt. Ita Lucanus. II. 13.

——— *Habent mortalia caſum.*

Caſus cum habeat mortalia potius. Virgilius. III. 61.

——— *Dare claſſibus Auſtros.*

Auſtris potius claſſes dantur. Avidius Caſſius apud Vulc. Gallicanum. *Ubi L. Caſſius cujus nomen nos fruſtra tenet.* Cum ipſe nomen illud haberet. Arnobius lib. I. *Attim Phrygem abſciſſum & ſpoliatum viro.* Vir ſane abſciſſus ipſi. BART.

24. CASSESQUE, PLAGARUMQUE ORDIAR ASTUS] Per *caſſes* pedicas ſive tendiculas, per *plagas* retia intelligemus: utrumque inſtrumentum conjunxit Varro, cujus haec ſunt, citante Nonio, in *compedes. Lepuſculi timentis hoc quadrangulum, dedit Diana rete, nexile, arcyas, viſcum, fugamque, lineamque compedem*; *arcyas* enim interpretantur *caſſes* ex graeco: idem antea fecerat Xenophon: earumdem meminit inter inſtrumenta venatoria Pollux & Iſidorus: plura tamen enumerat Oppianus, lib. I. vſ. 150. nempe haec

Δίκτυά τε γρυπαλίδας τε, βρόχων τε πολύστονα δεσμὰ,
Ἄρκυας, ἀγκυλίδας τε λύγους, ταναόν τε πάναγρον:
Αἰχμὴν τριγλώχινα, σιγύνας εὐρυκάρηνους.
Ἁρπάλαγον, κάμακάς τε καὶ ὀπτῆρες ὠκὺν οἶςιν.
Φάσγανα, βουπλῆγάς τε λαγωοφόνον τε τρίαιναν.
Ἀγκυλίδας σκολιὰς, μολιβοσφιγγέας τε κορώνας
Σπαρτόδετον μήρινθον, εὔπλεκτόν τε ποδάγρην.
Ἅμματά τε, σταλικάς τε, πολυγλώχινά τε σαγήνην.

TITIUS.

24. PLAGHQUE] Non audimus magnum Turnebum, & illum, qui Poëmatia compegit, hunc verſum ad ſuum ingenium ita interpolanteis.

Armorum caſſeiſque, plagarumque ordiar aſtus.

Plagium enim eleganter Gratius, pro reti pluribus plagis contexto poſuit. Et illi oppido incogitanteis, qui hoc Poëtae non vulgare vocabulum inviderunt. Et id quidem Latinum fit hujus unius auctoritate. Cui adjungimus *Simplagium*, eadem forma addita Graeca praepoſitione, ut ſaepe Latini ſolent. Iſidorus Origin. lib. XIX. cap. V. *Minus autem rete ſimplagium dicitur à plagis.* Ita Vetus noſter MS. Et in gloſſis ejuſdem legitur. *Simplagium, minus rete:* Ita *Retium* etiam veteres dixerunt, cujus uſus apud paucos ſupereſt. Gloſſae H. Stephani, δίκτυον, *Retium.* Et in alio Latino-Graeco Gloſſario: δίκτυον κυνηγετικὸν, *plagula, retium.* Invenies ejuſdem vocabuli uſum in vetere Scholiaſte Juvenalis, ad Satyr. VIII. 207. Maneat ergo Gratio jus utendi iis, quae nos hactenus ignoravimus. BART. Non auſim recipere in Latium vocem inauditam *plagium.* & ex ſordibus poſterioris aevi prolatam, ſed cum Heinſio ſcriberem,

Armorum, caſſiſque, plagaeque exordiar aſtus.

Arma enim retia, quorum ſpecies *caſſis* & *plaga.* ita infr.

Non eſt humentibus uſus in armis.

& millies. *Plagium* defendit Vlitius ad Nemeſ. Cyn. 300 Scaliger notaverat in ora codicis, *Caſſis plagularumque exordiar artus*, credo *ordiar* voluiſſe, ne verſus laboret. BURM.

24 ORDIAR] Ingenioſe, ad caſſes enim alludit. *Ordiri* utramque vim habet narrandi & texendi. JOHNS.

25. PRIMA] Exordium, narrationiſque initium, quo inſtruit venatorem, antequam eum in ſylvas deducat: dixit autem *prima* pro *primo* Graecorum more; ſic enim illi πρῶτα, ἀντὶ τοῦ πρῶτον; veluti etiam Maro 2. Georgicor. *denſa fere.* & *flos apprima tenax.* & *pede terram crebra feris.* & *illa qui plurima nocte luſerat.* & *acerba tuens.* itidem Lucretius lib. III. 79.

——— *mortales multa vivant.*

etiam

etiam Livius lib. I. cap. 14. *locis circa denſa obſita virgulta obſcuris*. Ita Turnebo atque aliis videtur: Mihi placeret reſcribere; *locis circa, denſa ob ſita virgulta obſcuris*. *locis circa* more inſtitutoque Livii, & crebra locutione in ejus ſcriptis; deinde *obſcuris propter ſita virgulta*. Docet autem hic noſter retia conſtruere, hoc enim eſt, quod ait *naſcentem limbum*; ea ex tenui filo nectenda ſunt, ut facilius ferarum oculos fallant. Xenophon, τὰς δὲ ἄρκυς Φασιανοῦ ἢ Καρχηδονίου λίνου λεπτοῦ, καὶ τὰ ἐνόδια καὶ τὰ δίκτυα, ſed & in colore cautio non minima adhiberi debet! praeclare & luculenter Angelius.

Ipſa autem in plures ferro diſcindere partes
Retia, quae viridi nigrove infecta colore
Deliteant, fugiantque oculos inviſa ferarum

TITIUS. Πρῶτα, Graecanicum. Orpheus Argonauticis. πρῶτα μὲν εἶδα βίην Ἡρακλῆος θείοιο. Strabo lib. I. τοὺς παῖδας αἱ τῶν Ἑλλήνων πόλεις πρώτιστα διὰ τῆς ποιητικῆς παιδεύουσι. Calaber.

Πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.

Aeſchyl.

Οἱ πρῶτα μὲν βλέποντες ἔβλεπον μάτην.

Notavit hunc Graeciſmum *prima* ἀντὶ *primo*, Junius Philargyrius in IV. Georgicorum Virgilii. Idem in primo Valerii Flacci verſu ignoratus miras turbas inter interpretes dedit. Eundem reſtituimus & his diebus Calpurnio, Ecloga III. 37. BART. Locus difficillimus. En Vlitianam tibi explicationem. Peridromum, *i. e.* limbum jubet circumvolutio annulatim filo retis orae apponi, eoque tenui, ut commode hac illac contrahi aut expandi rete poſſit. tum praecipit Gratius limbos, *i. e.* fila linea quadruplici nodo aſtringi in quadrangulas maculas; ſic limbi illi, *i. e.* fila linea & συνεκδοχικῶς rete erunt uſûs longi. Quod ad caſſem ipſum, qui ſequitur, mediam partem retis ſignificare contendit. atque ita ſex totis paginis, doctis, Jupiter, & laborioſis! rem confectam habes. at hoc eſt ſpecie doctrinae placare ignorantiam. Quid ad haec autem tu? inquies. pauca ſane, neque enim fidenter me expedio. Nihil itaque ultra hiſce tribus 25. 26. 27. verſibus mihi videtur ſignificari; quam modus conficiendi lineam retibus aptam. Qualis demum foret illa operum patiens & uſûs longi? nempe quae conſtat quatuor limbis torquendo aſtrictis. limbus autem eſt funiculus tenuibus lini filis inter ſe plexis confectus. Inprimis igitur jubent Artifices tenui lino funiculum & ex quatuor funiculis machinâ tortili aſtrictis lineam conficere, nec te tua cura refellet inter opus. *Prima*, imprimis, graece τὰ πρῶτα, at ipſum caſſem, qui hiat medio ore circumlaqueare oportet per ſenos ſinus, uſque ut cavitate ſua totam feram hoſtilem, quantumvis magnam, contineat includatque. JOHNS. Vid. Serv. ad III. Aeneid. 426.

25. Jubent] Qui? Magiſtri τῆς κυνηγετικῆς. Multa de hoc genere loquendi alibi ſcripſimus, quae heic reponere ſupervacuum. BART. Recte. ita infr. 90. *juſſere*, & 58. *vetant*. vid. ſup. vſ. 8. & inf. 126. & ſaepe ad Ovidium. forte tamen ſcripſerit, *jube*. BURM.

25. Naſcentem.] Perquam eleganter. Nam deductio illa filorum, ſimilis eſt nativitati. Et non infrequens ſcriptoribus haec metaphora. Inf.

Tunc ipſum medio caſſem qui naſcitur ore.

Sic Virgilius in Ceiri.

—— *Ad tantas nunc primum naſcimur arteis.*

Cum paullatim in arcem ſapientiae aſcenderet. Non abſimiliter de libris dicitur, *naſci* illos, dum quaſi formam vitalem indipiſcuntur. Claudian. conſ. Mall. 115.

—— *Naſcenteis ibant in ſecula libri.*

Propertius de Virgilii Aeneide: II. XXV. 66.

Neſcio, quid majus naſcitur Iliade.

Plinius lib. VIII. Epiſt. IV. *prima quaeque ut abſolveris, mitte: immo etiam, ante quam abſolveris. Sicut erunt, recentia, ſi rudia, ſi adhuc ſimilia naſcentibus.* Idem *peperiſſe* libros Demoſthenem eleganter dixit lib. II. Epiſt. III. BART. Eodem modo Stat. V. Silv. I. 224. Eſt *locus ante urbem, qua primum naſcitur ingens Appia.* ubi noſſem cum Heinſ. ad Ovid. IV. Met. 556. legere *ſurgitur*. Ita *naſcentes morbos* Ovid. Remed. 115. dixit. Frontin. de Aquaed. n. 119. *opera naſci* dixit, cum neceſſaria incipit eſſe reparatio vitioſorum Aquaeductuum. & multa talia de ortu & initio quarumcumque rerum. Scaliger correxerit *naſcentia jungere filo lina*. BURM.

25. Jungere] Id eſt, annectere. Proprium hoc artis vocabulum in retium confectura; ut *texere* de pannis. Vetus Scholiaſtes Juvenalis ad Sat. VI. *Teſtudineo Conopaeo*]

Digitized by Google

Limbum, & quadruplici tormento adſtringere limbos.

Il-

26. *Quadruplici*] MS. *quadruplicis.* non male. *Quadruplices limbos*, i. e. quadrangulis maculis inter ſe plexos. VLIT.

hoc eſt Linum tenuiſſimis maculis junctum. Sed vulgo corrupta ea vox eſt. VLIT.

26. LIMBUM,] Ne cui videatur durior ejusdem vocis inculcatio, morem Gratii obſervet, talia non obſervantem. Saepe enim, ſi peccatum eſt, in eam partem incurioſus eſt. *Limbus* autem grandis & capitalis linea illa eſt, cui minores limbi quadrangulo ſinuamine circumſtringuntur. Quare & *quadruplici tormento* dixit, quia quadrata figura plagae ſibimet conſtringi ſolent. BART. Peridromum jubet circumvoluto annulatim *filo* retis orae apponi, eoque *tenui*, ut commode hac illac attrahi aut contrahi rete poſſet. Nam & expandi contractum, & contrahi expanſum, ubi uſu veniret, debebat; non ſecus quam cortinae annulis quibuſdam per virgam ferream transmittuntur, quam *epidromum* quoque, quia funis ejus loco erat, videtur vocaſſe Cato R. R. cap. 13 male à Turnebo intellectus. Plinius lib. XIX. cap. 11. *Hi caſſes vel ferri aciem vincunt: vidimuſque jam tantae tenuitatis, ut annulum hominis cum epidromis tranſirent, uno portante multitudinem, qua ſaltus cingerentur.* Ita lego. *Tranſennam* liceat Latine dicere, quae eſt funis extentus, per quem aliquid tranſmittitur, de qua erudite multa Turnebus lib. V. cap. 9. Nam & epidromum, & tranſenna in re navali uſum habent: Gloſſae veteres: *Epidromum*, σχοινίον ἀρμένου καταρτίου. Vulgo ſcribitur: *Epicrocum.* Alias quoque velum ſignificat, quale per epidromum transmitti ſolet. Sed haec nihil ad venationem. Xenophon περίδρομον ſemper vocat, & σαρδόνας quibusdam annexum dat; quae ſunt illae ſpirulae, per quas peridromus tranſit. Polluci σαρδόνες nihil aliud ſunt, quam *tenue* illud *filum*, quo limbum jungit Gratius, quod ita circumvolutum per ſupremas retis maculas, & circum peridromum, totidem annulos efformat, quot in ſupremo maculas tranſmittit. De peridromis ad Xenophontem latius agam: hic vero, quo uſu fuerint, ex Oppiano aperiam. Veteres, cum multorum retium indagine ſilvam aliquam clauſiſſent, media inter retia ſpatia pleraque caſſibus continuabant: nonnulla, qua & venatoribus, & ferae intra ſeptum formidine compellendae tranſitus eſſet, pervia habebant. Ideoque intervalla ea διάδρομα & διαδρομαὶ vocantur apud Pollucem V. 35. Sed tamen extrema retium ita corrugiata & contracta habebant, ut, ſi opus eſſet, viam claudi, quam citiſſimo expandi per peridromon, & coire in continuam ἀρκυοστασίαν poſſent. Idque plerumque, ſimulac indaginem intraſſet fera, ne quà exiret, fiebat. Aliter Oppianus lib. IV. 411. ubi poſt feram pinnato in caſſem compulſam, ipſum caſſem occludi peridromo ſuo oſtendit:

> *Ἀγρῶται θρώσκουσι καὶ ἐγκονέοντες ὕπερθεν*
> *Σπερχόμενοι τανύουσι περίδρομα*, &c.

Quae ita vertenda erant:

> *Quod ſimulac videre viri, qui cornua ſervant,*
> *Proſiliunt una, & geminos conjungere limbos*
> *Accelerant extendentes, & retia claudunt.*

Eruditus interpres nihil prorſus intellexit. Dixerat ante Oppianus: 380.

> *Ἐν δὲ δύω κλίνας δοιοὺς ἑκάτερθε κεραστὰς*
> *Ἀνέρας ἀγκυλίνας.*

Qui ſcilicet ad ἀγκυλῖνα ſtabant. Pollux: V. 29. ἔστι δέ τι ἄρκυος μέρος καὶ ἀγκυλῖνα, ὅπερ ἐστὶ τὰ πέρατα τῶν ἀρκύων. ἃ οἱ μὲν κράσπεδα, οἱ δὲ πτερύγια ὀνόμασαν. Extrema caſſium, quae colligata pendebant, donec diſſolverentur ad claudendam ſtationem. Ita dicta, quia in angulis caſſium tanquam in ſummitate cubiti eſſent. Nam & κράσπεδα pro ipſis angulis veſtium, ut vocem כנפות quae πτερύγια proprie ſignificat, redderent, LXX. interpretes poſuerunt Deuteron. c. XXII. v. 12. uti me docuit Theologorum noſtrorum Princeps. Sed & ipſa illa κροσσὰ, ſive peniculamenta (Belgae *quiſpels* vocant) eadem vox ſignificat Num. c. XV. v. 36. Ex quo intelligendum ſemper putavi Matth. c. XXIII. v. 5. ubi à Salvatore noſtro reprehenduntur Phariſaei, ὅτι μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα; non fimbrias continuas, aut *limbum*, ut plerique verterunt, ſed peni-

cu-

Illa operum patiens, illa uſus linea longi.

Tunc

27. *Uſus*] Deerat haec vox Cod. Thuan.

culamenta illa, qualia etiamnum ea ex auro ingentia in pectore geſtitant hodierni ſacrifici. Nec aliter locum hunc intellexiſſe Epiphanium Haereſ. xv. & τὸν ὅσιον Theologum poſtea comperi. Heſychius quoque: Κεάσπεδα, τὰ ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ ἱματίου κεκλωσμένα ῥάμματα, καὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ. Et peniculamenta, & ipſam, in qua illa eſſe ſolent, alam veſtimenti. Ita & apud Pollucem κράσπεδα non tantum ipſae alae caſſis ſunt, ſed illa quoque ſuperflua, quae colligata peniculamenti inſtar in alis pendebant, donec expandenda eſſent. Quod ut ſubito & non impedite fieret, τοὺς περιδρόμους ἀναμμάτους eſſe jubet Xenophon. Nam duos ille, in ſumma unum, in ima ora alterum, qui adligatis lapidibus humi contineret eam, accommodat. Servius, & ab eo Iſidorus lib. IX. cap. 5. *Plagas proprie dicimus funes illos, quibus circa imam & ſummam partem retia tenduntur.* Gratius unicum tantum videtur peridromum habere: & ſufficit unus ductilis. Nam inferiorem ductilem eſſe non requiritur, in quo lapides adligantur, ut rete contineat, non ut tranſmittat. Ita peridromum & epidromum diſtinguit Pollux lib. v. cap. 4. Sed Gratio haec ſufficiant. VLIT.

26. ET QUADRUPLICI TORMENTO ADSTRINGERE LIMBOS] Filo quadruplici intorto: intelligemus autem torulos, ſive ſtamina, ut loquitur Plinius, quae Graeci βρόχους ac τόνους appellant; de quibus Xenophon pag. 975. ἔστωσαν δὲ αἱ μὲν ἄρκυες ἐννεάλινοι, τὸ δὲ μέγεθος πεντασπίθαμοι. διπάλαιστοι δὲ τοὺς βρόχους. rurſus pag. 991. αἱ δὲ ἄρκυς λίνου μὲν τοῦ αὐτοῦ, ὥσπερ αἱ τῶν λαγωῶν· πέντε καὶ τετταράκοντα λίνοι ἐκ τριῶν τόνων; ὥστε ὁ δὲ τόνος ἐκ πεντεκαίδεκα λίνων. Meminit etiam Pollux lib. v. *tormentum* autem dicitur hic ipſe funis. Apulejus in Apologia. *Capillus ipſe, quem iſti aperto mendacio ad lenocinium decoris promiſſum, dixere, vides, quam non ſit amoenus, ac delicatus, horrore impexus atque impeditus, ſtuppeo tormento aſſimilis.* Affertur & illud ex luſibus in Priapum, *tormento citharâque tenſiorem*, ego tamen non aſſentior bono Scaligero, & apud fabulatorem Madaurenſem legerim *tomento:* obſcenus auctor machinam tenſam intelligit, veluti Catapultam, Scorpionem, balliſtam, aut quid aliud: Gratius is eſt, qui eam notionem invehit: absque eo fruſtra te torqueas, neque auſculto Achilli Statio reponenti *tomento:* id enim fartum potius eſt, quam vinculum, unde *tomentum circenſe* Martiali lib. XIV. 159. Strabo lib. 5. pag. 226. τύφη τε καὶ πάχυρος ἀθήλη τὸ πολὺ κατακομίζεται ποταμοῖς εἰς τὴν Ῥώμην. at ejus nullus hic uſus. TITIUS.

26. TORMENTO] Circumtorquentur enim in angulis funes, ut ſibimet circumplicati inhaereant. *Tormentum* eſt funis contortus, Iſidor. lib. XIX. cap. 4. Torquendi etiam funiculi tenuiores, ne rumpantur impactis vi feris. Intelligit itaque & tortos prius inter ſe invicem, & poſtea in caſſes contortos. στρεπτόδετον μήρινθον vocat Oppianus Cynget. Primo. ἐύστροφον μήρινθον quarto ejusdem Poëmatis. Ipſam confectionem caſſium eleganter proponit Xenoph. Quem viſe. BART.

26. ADSTRINGERE LIMBOS.] Vetus Editio nihil mutat. At Nicolaus Loënſis, doctiſſimus Criticus, Miſcell. libr. VII. cap. I. *lina* citat. Quod etſi commodius videatur, citra auctoritatem librorum tamen non recipio. BART. Non eodem ſignificatu, quo prius, hic *limbos* poſuit, ſed pro lineis filis. Quod cum intelligeret Nic. Loënſis memoriae lapſu citavit: *aſtringere lina.* Nam nulla editio eſt, quae id illi exhibuit. Praecipit Gratius fila quadruplici nodo aſtringi in quadrangulas maculas, quas βρόχους appellant Graeci. *Limbus* itaque hic non περίδρομον aut πρόπεζον, ſed quodvis filum ſignificat. Quod ſi cui durius videbitur, eodem verſu diverſo ſignificatu poni, neceſſe eſt, ut per *quadruplici tormento aſtrictos limbos*, τοὺς περιδρόμους ἐκ τεττάρων τόνων ἢ λίνων συμπεπλεγμένους intelligat, quanquam tribus tonis plerunque funes torqueantur. Ita & duplicem hic peridromum habebimus. Mihi tamen prior ſententia ſedet. VLIT.

27. OPERUM PATIENS,] Fortis, durabilis. Virgil. II. Georg. 471.

Pa-

Tunc ipſum medio caſſem qui naſcitur ore,

Per

28. *Qui*] Gudius ex codice *quo* proferebat.

Patiens operum, parvoque adſueta juventus. BART.

27. LINEA] Totum contextum dicitur *linea.* Quia videlicet ad lineam ductum, & ab una linea pendet. Sic inf. de pinnato. vſ. 83.

Ne reprenſa ſuis properantem linea pennis
Implicet ———

Ita & ex aliis non pauci. Quorum verba attulerunt, qui pinnatum enuclearunt. BART. Id eſt, limbi illi, & fila linea, & συνεκδοχικῶς pro reti, ex priore ſententia. Ex poſteriore, *linea* hic quoque peridromum ſignificet, inter quos (nam ſingulare pro duali poſuit) medio ſpatio caſſis ſive rete attexitur per ſenas maculas in altitudine. Ita *lineas* in reti certe accepit Plinius lib. XI. cap 24. de araneis: *Derelicta laxe praetendit ſumma parte, ut arbitrari liceat: illaque de facili cernuntur, atque ut in plagis lineae offenſae, praecipitant in ſinum.* Quae ad hunc modum MSS. ope emendata obiter explicabo. Aranea cum penſum ſuum abſolvit, derelicta laxe & craſſiora fila ſummâ parte ad inſtar peridromi praetendit, ut arbitrari ea muſcis liceat. Quae evitantes id, quod maxime apparet, in ipſum ſinum inopinae praecipitant, non ſecus quam ferae cum peridromum vident, & declinant, in ipſum caſſem ſe pergere non intelligunt. Vir doctiſſimus Epiphyll. lib. VII. cap. I. *lineam* hic apud Gratium pro pinnato accepit, & inde deducit paroemium, *lineam mittere.* Utrumque erroneum. Apud Gratium *linea* nihil aliud eſt, quam quod diximus. Apud Plautum Moſtellaria act. v. Sc. I.

Non ego illi extemplo meum oſtendam ſenſum, mittam lineam

Ipſa verba oſtendunt, ſenem illum ſervum ſuum velle expiſcari, & ex ipſo ſcire omnia, quae ſe ſcire diſſimulabat, ut addit ſtatim. Quod miror magnum Eraſmum quoque fefelliſſe. VLIT.

27. LONGI] Diuturni, ſtabilis. Propertius II. IX. 5.

Et longam Auguſto ſalva precare diem.

Hoc eſt ſtabilem vitam & diuturnam. BART. Contra in Focae Carmine de Virgilio,

Praedia dat Caeſar, quorum brevis uſus habendi:
Obtulit hic laudes ———

Vid. ad Ovid. II. Amor. XIX. 23. & infr. vſ. 60. ita *longus labor* inf. vſ 279. BURM.

28. TUNC IPSUM MEDIO] Plagam ipſam caſſem nominat, quam in ſexangulos deduci & ita illaqueari mandat, ut multitudine plicarum & nodorum ſit durabilis & firma. BART. Proxime haec ad poſteriorem ſententiam expoſui. Sed ex priori *caſſis* hic partem retis mediam, quae in concavum oblonge ſe inſinuat, & ſinus inſtar eſt, ſignificat. Graeci τὴν σκυτάλην, Galli *burſas* vocant. Latini à *caſſo*, id eſt inani, *caſſem* & *caſſidem* derivant. Nam *caſſidem* quoque pro reticulo in foeminarum capite geſtari ſolito expoſuerunt Vett. Grammatici. Nec aliter ἄρκυς apud Graecos, Heſychius: Ἄρκυν, μεσάγκυλον (forte δίκτυον hic intercidit) καὶ γυναικεῖον κεκρύφαλον. Pollux lib. v. cap. 4. ubi de caſſibus agit, dicit, quod κεκρυφάλῳ ἐοίκασι κατὰ τὸ σχῆμα εἰς ὀξὺ καταλήγοντες. Sed ἄρκυς apud Graecos ſemper pro diverſo, & ſeparato reti ponitur, ut δίκτυον ſit rete planum, ἄρκυς ſit caſſis, ſive rete concavum. Latini quoque ita caſſem & rete diſcernunt in ipſa primaeva vocum notione, ſed in uſu, Poëtae maxime confundunt, qui caſſem pro reti & plagas quoque poſuerunt. Nam hae quoque differunt, ut ad Aurelii Cynegeticon dicam. Solus Gratius, qui caſſem partem retis formavit: quod in piſcatorum retibus quidem eſt, ſed in venatorum ſupellectile disjuncta ſunt; niſi quod inter retia caſſes intermittuntur, qua ferae exitum tentaturae ſint, & ita indaginis partem faciunt, non retis. Olim hoc obſervabant venatores, ut cum retia longo tractu tetendiſſent, inter ſingula fere caſſes interjicerent, qui feras, qua plurimae ſint, *tergo* ſuo *concipiant*, & implicent, dum tranſitum tentant. Oppianus lib. IV. 379.

Δίκτυα τ' ἀμπετάσαιντο, καὶ ἄρκυας ἀμφιβάλοιντο

Retiaque expandunt, & caſſibus intervallant.

Idem

Digitized by Google

Per ſenos circum uſque ſinus laqueabis, ut omnem

Con-

29. *Laqueas bis ut omni.* MS.

Idem lib 1. 150. ubi venatoriam ſupellectilem recenſet:

Δίκτυά τε, χηλίδας τε, βρόχους τε πολύστομα δεσμὰ
Ἄρκυας, σὺν ξιφίας τε λόγχας.
Retiaque & vallos, & multiforatile textum
Connexum maculis caſſem, funeſque retortos.

Quae miſerrime à Rittershuſio reddita facile excuſo, quia vulgata lectio ſine commodo ſenſu eſt. Sed quod ἄρκυας craſſa retia, δίκτυα caſſes, vertit, non minus errat, quam magnus Bodinus, qui δίκτυα majorum, ἄρκυας omnium ferarum retia eſſe docet. Omnia haec vero contraria ſunt. Δίκτυα ſunt *retia*, ἄρκυς *caſſes*. Illa ad quamvis feram, etiam leporem; hi potiſſimum ad majores capiendas tendebantur. Nam & ſolos caſſes in viis, ſi apri denſis ſilvis excutiendi ſint, tendi praecipit Xenophon, apud quem etiam omnes interpretes caſſem cum reti & plaga confundunt. Apud alios autores par error. Si Grammaticos conſulas, omnes incaſſum te dimittent. Sed mirum magis, quod tanti Viri, qui ad Oppianum ſcripſerunt, ubi ex profeſſo hoc agendum erat, nec Xenophontem, nec Pollucem vel inſpexiſſe videantur, ſed potius ipſos interpretes. Barthius etiam, ut odiduum ſuum laborem prodat, neque illos ſaltem vidit. VLIT.

28. Ipsum medio cassem] Τὸν μάτον intelligit, cujus meminit Xenophon & Pollux; vel potius plagam ipſam deſignat, quam ita deſcribit hic alter lib v. §. 28. ἔστι δὲ ὁ βρόχος τὸ συνεχὲς ἐν τοῖς δικτύοις τετράγωνον διάστημα συνεστηκὸς ἐκ τεττάρων ἁμμάτων, ὃ τεινομένης τῆς ἄρκυος, γίνεται ῥομβοειδὲς, δι' οὗ τὴν κεφαλὴν διαδεῖ τὰ θηρία, ὡς διεκπεσούμενα. generatim Ovidius. 11. Art. 1.

Dicite io Paean & bis io dicite Paean.
Decidit in caſſes praeda petita meos.

TITIUS.

28. Medio ore,] Elegantiſſime ſpatium inter fila patens *os* appellavit, conſuetudine ſcriptorum, quibus omne patens, *os*, perhibetur. Sic *ora vulneris* inſ. dixit. v. 355. quae *oras* Corn. Celſus lib. v. Ita *os τὸ γυναικεῖον* Celſo eidem appellatur lib. vii. cap. 28. *Os matricis* crebro apud Latinos & Graecos Medicos. στόμα γαστρὸς, Nicander Alexipharmacis. ἄκλειστον ἀειρόμενον στόμα γαστρός. Virgilius: vi. 53. *Attonitae magna ora domus.* Idem 11. 482. *ingentem lato dedit ore feneſtram.* PART.

29. Per senos] Arctiorem fecit Xenophon, ut vidimus; & quidem nulla certa menſura praeſcribi poteſt: conficiuntur enim retia pro arbitrio cujuſque, habita ratione eorum uſus: verbum autem *laqueare* non magis funem exprimit, quam ſpatia illa quadrata, & plagas, quas in retibus aſpicimus; unde *laquear* & *lacunar*: earum meminit Pollux & Angelius. TITIUS.

29. Per senos circum usque sinus] Viden' τὸ *circum* concavitati reſpondere? Poteſt tmeſis eſſe, ut *circum Firmamenta dedit*, quod modo notavi. Alias *laqueare* eſt nodis allringere. *Sinus* pro maculis poſuit, quas à medio ore retis, ubi caſſis naſcitur, uſque ubi anguſtiis ſuis terminatur, ſex numerat. Alia apud Xenophontem ratio, qui, ut dixi, caſſes ſeparatos habet, ideoque decem maculas bipalmares, & in aprariis cubitales metitur. Sed arbitrio venatoris hoc relinquendum eſt, qui ex locorum occaſione id omne moderetur. VLIT.

29. Sinus] Waſaeus noſtras explicat *ſenos ſinus, by ſix Tunnels.* At caſſis unam tantum cavitatem habebat, quam Gratius *Terſum* vocat. Caſſem, apud Pollucem hoc modo deſcriptum habes. ἔστι δὲ ὁ βρόχος τὸ συνεχὲς ἐν ταῖς δικτύοις τετράγωνον διάστημα. συνεστηκὸς ἐκ τεττάρων ἁμμάτων, ὅπερ, τεινομένης τῆς ἄρκυος, γίνεται ῥομβοειδὲς, δι' οὗ τὴν κεφαλὴν διαδεῖ θηρία, ὡς διεκπεσούμενα. καὶ περὶ αὐτῷ ἐγχεθέντα ἁλίσκεται. Eſt autem Caſſis, continuum illud in reti quadratum intervallum, quatuor conſtans nodis, quod tenſo reti, Rhombi in morem extenditur, per quod, ceu perrupturae, capita ferae inſerunt, & impeditae capiuntur. Hic itaque mihi videtur verborum ſenſus. Ipſum caſſem circumlaqueare oportet

per

Digitized by Google

Concipiat tergo, ſi quiſquam eſt plurimus, hoſtem.

per ſenos ſinus, *i. e. ſix Pannels*, quorum unusquisque validiori fune ab invicem disjunctus erat & munitus. Ita caſſis ſexangularis erit. JOHNS.

29. LAQUEABIS.] Tmeſis eſt: circumlaqueabis uſque per ſenos ſinus. Tamen & ſimplex verbum in uſu fuit. Juvencus in Hiſtoria Euangelica. I. 524.

Si te forte oculi dextri laqueaverit error.

Hinc *laqueatores* dicti, qui in circo adverſarios laqueis ſuperare didicerant. Quod vocabulum ſupereſt apud Q. Rhemnium Palaemonem in Arte Grammatica, Cap. de Verbo. *Omnem*, id eſt totum. Nam ita texendum rete praecipit, ut omnem integram belluam capere valeat. BART. Nodis aſtringes, Anglice, *Mesh.* futurum indicativi vice imperativi ponitur. Ita Graeci paſſim. Longinus, περὶ ὕψους, pag. I. αὐτὸς δ᾽ ἡμῖν συνεπικρινεῖς ἀληθέστατα. JOHNS. De hoc verbo *laqueare* ad D. Juvenci locum quaedam ex his Barthii notis, nullo ipſi honore habito, & ex aliis compilavit nuperus notarum ſcriptor Omeiſius, qui raritatem verbi jactat. Atqui & Manilius uſus lib. v. 659.

—— *Extentis laqueare profundum Retibus.*

& lib. I. 532.

Haec igitur texunt aequali ſidera tractu
Ignibus, in varias coelum laqueantia formas.

Ubi poſſet etiam a *laquear* deduci; & neſcio, an hic *laqueare* notet adſtringere, cum caſſem circum laqueare in ſinus, referat fere ſpeciem laquearis. ſinus enim illi concavi aliquid notant in retibus, quo hoſtem concipiat. BURM.

30. CONCIPIAT] Capiat. Compoſitum verbum pro ſimplici. Sic Prudentius divino illo hymno funebri. Cathem. X. 125.

Tu ſuſcipe, terra, fovendum,
Gremioque hunc concipe molli.

BART. *Concipiat* explico plures ſimul capiat, complectatur. Ita Servius dicit ſarcinatores dici, *concipere veſtimenta, cum e diverſo conjungunt & adſuunt*, ad Virg. Aeneid. XII. 13. BURM.

30. TERGO,] Planiciem retis *tergum* vocat; ut omnia, quae aequali ſunt planicie, *terga* appellantur. *terga agri* apud Columellam lib. x.

Pinguis ager, putres glebas, reſolutaque terga
Qui ferat ——

Sic *tergum epiſtolare* planiciem membranae vocat Sidonius Apollinaris. Ita νῶτα θαλάσσης mare conſtratum Poëtis, Muſaeus.

Πάντοθι δ᾽ ὄμμα τιταίνων ἐπ᾽ εὐρέα νῶτα θαλάσσης.

Quomodo νῶτα γαλήνης, apud Nonnum lib. XI. Dionyſ. νῶτα κολώνης. lib. XVI. Avienus in Ora Maritima. vſ. 125.

Non in profundum terga dimitti maris.

BART. *Texto* malebat Heinſius, vel *gyro*: perperam. BURM.

30. SI QUISQUAM EST] Peſſime haec in omnibus editis diſtincta ſunt. Adeoque bardos librarios, qui mutare non curarint. Scribe, *ſi quiſquam eſt, plurimus hoſtem*. *Plurimus*, hoc eſt creberrimis caſſibus. Et *plurimus* eſt creberrimus. Virg. lib. VI. 658.

—— —— —— *Unde ſuperne*
Plurimus Eridani per ſilvam volvitur amnis.

Hoc eſt, denſiſſimus. Idem. I. 419.

—— *Adſcendunt collem, qui plurimus urbi Imminet.* ——

In Elegiis, quae Maximiani nomine inſcribuntur. Ego vero interpolatas pleraſque, & in Epitomam ſive ex Cor. Gallo, ſive ex alio felicioris ſeculi Poëta, pro captu aevi ſequioris, arbitror.

Sicut in auricomis pendentia plurimus hortis
Pervigil obſervat non ſua poma draco.

Eleganter pro aſſiduus, atque inremiſſus. Caeterum in Veteri Edito, *pluribus*, deprehendi. Quod etſi ad vocabulum *ſinus* relatum abſurdum non ſit, Gratii tamen eſſe non perſuadeor. BART. Nulla hic opus eſt parentheſi. Eadem phraſis eſt apud Imp. §. v. Inſt. de Haered. *in quotcunque plurimas uncias haereditatem dividere.* Amicus meus *plurimum*, maximum exponit, adducto Virgilii loco, in quo *nux plurima* pro maxima ponatur: Georg. I. 187. *cum ſe nux plurima ſilvis Induet in florem.* Nam & Servius pro *longâ nuce*, id eſt amygdalo interpretatur. Cur igitur non pro juglande, quae nucum maxima? Mihi con-

Et bis vicenos ſpatium praetendere paſſus

31. *Et*] *At* G. *Ad.* B. *vicenos*] MS. *viceno.*

conſtat ſimpliciter accipiendum eſſe, ut illud ſequ. lib. *tractu ſurgens oleaſter eodem Plurimus indicio eſt.* VLIT. *Plurimus*, hic pro *maximus* ponitur de uno tantum hoſte loquitur, & *τὸ Quiſquam* clare indicat. JOHNS. *Quis qua* Cod. Thuan. forte, *qua caſſis plurimus*, id eſt ea parte retis, qua maxime caſſis in ſex ſinus eſt laqueatus. nam ad hoſtem vel feram referri non poteſt, quia jam *omnem* dixit, ſcilicet feras omnes, quae in rete intrarunt: niſi recepto *omni* ex Thuaneo codice legatur; *ut omni Concipiat tergo, ſinus eſt qua plurimus, hoſtem.* Et ita exempla a Barthio producta capienda. Vid. Serv. ad Virg. I. Georg. 187. Ovid. VIII. Met. 581.

Quantuſque feror, cum plurimus, umquam, Tantus eram.

XI. 140.

—— *Fonti qua plurimus exit.*

XIV. 53. Sol *medio cum plurimus orbe eſt*, & 361. *plurima qua ſilva eſt.* Ibi 600.

Plurima qua flammas Sicanis Aetna vomit.

Sic & *multus*, de quo vid. ad Val. Fl. VI. 223. & Ovid. VIII. Met. 423. & inf. vſ. 493. & ad Nemeſ. Cyn. 247. Heinſius quoque volebat diſtingui cum Barthio.

Concipiat tergo, ſi quiſquam eſt, plurimus hoſtem. BURM.

30. Eſt plurimus] Validus, magnis viribus praeditus, vel etiam ad corporis habitum & figuram referri poteſt, quomodo apud Virgilium III. Georg. 51.

——— ——— ——— *optima torvae*
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix.

Et. I. Aeneid. 419.

Jamque aſcendebant collem, qui plurimus urbi
Imminet

ubi notat Servius. TITIUS.

30 Hoſtem] Feram. Cum qua bellum venatori. Ovidius lib. VIII. 403. de Apro Calidonio.

Ibat in adverſum proles Ixionis hoſtem
Peirithous, nuda quatiens venabula dextra.

Ita Papinius Thebaide IV. 250. *Saltus forte remotos pacabat cornu.* BART.

31. Et bis vicenos] Neque hujus quoque rei certa menſura aſſignari poteſt. Xenophon ait, τὰ δὲ ἐνόδια δωδεκάλινα, τὸ δὲ μέγεθος, τὰ μὲν ἐνόδια, διώρυγα, τετρώρυγα, πεντώρυγα, τὰ δὲ δίκτυα δεκώρυγα, εἰκοσώρυγα, τριακοντώρυγα, ἐὰν δὲ ᾖ μείζω, δυσμεταχείριστα ἔσται. Idem praeceptum habes apud Angelium libr. I. TITIUS.

31 Et bis vicenos passus] Gratius CC pedes rete ſuum extendit, Xenophon CCXX plus minus. Tum addit: ἐὰν δὲ μείζω δυσμεταχείριστα ἔσται. cui verbotenus reſpondet noſter:

Ingrati majora ſinus impendia ſument.

Nam & in menſura nihil ab eo abiit, quam pro maxima hic ponit Gratius, quia majorem non habet Xenophon. Habet ille tamen minora etiam retia, δεκώρυγα, εἰκοσώρυγα Si enim omnia τριακοντώρυγα eſſent, aequalis ſemper δικτυοστασία eſſe deberet. Atqui diverſis locis, prout viae vel ſemitae ſe habent, diverſa intervalla conſiderari debent, ut plerunque ad viam deſinat rete', ibique caſſis interjiciatur, vel etiam plaga. Itaque & minora retia habere, non majora, convenit. VLIT.

31. Et] Vet. Ed. *At.* Tantumdem eſt. Niſi ſi ſcriptum arbitrabere Gratio, *ad.* Quo nec ipſo tamen opus; elegantius enim particula reticetur. BART.

31. Spatium] Rete longitudine quadraginta paſſus excedere vetat. Altitudine decem piagas, ut textae ſunt, non ſuperare. Alioqui inconcinnum operi futurum ait. IDEM.

31. Praetendere] Spatium *praetendere* ad bis vicenos paſſus, eſt tantum ſpatium includere. Ita locutus eodem verbo Columella lib. VIII. cap. 9. *ad lineam mutuli per parietem defixi, tegeticulas cannabinas accipiunt, praetentis retibus, quibus prohibentur volare. Praecingendi* verbo non abſimiliter uſus Papinius lib. IV. 66.

—— *Tereteis pars vertere fundas,*
Aſſueti, vacuoque diem praecingere giro.

E BART.

Rete velim, pleniſque decem conſurgere nodis.
Ingrati majora ſinus impendia ſument.

Opti-

32. *Nodis*] *Nadis* Cod. Thu. *noedis* Dorvil.

BART. *Et bis viceno ſpacium protendere paſſu*; Heinſius in ora Codicis, *praetendere retia* facile fero. Sed utuntur eo verbo ſaepe Poetae cum dativo. vide, quae diximus ad Val. Fl. v. 167. quare & hic poſſet legi, *ad bis vicenos ſpatio pr. p. Rete velim.* Ut *rete* ſit accuſativi caſus, quod praetenditur ſpatio, ad bis vicenos paſſus. *Spatium* ſimpliciter dicitur longitudo. vid. inf. vſ. 227. *conſurgere* vero altitudinem notat. BURM.

32. Plenis] *Plenum* dicitur, in quo nihil deficit, nihil abundat. Virgilius vii. Aeneid. 53. *Plenis nubilis annis.* Claudian. Bell. Gild. 4. *Concordia fratrum Plena redit.* Vide infra ad verſ. ccxlvi. notanda. BARTH.

32. Decem nodis.] Ut puta, ſi bipalmares maculae eſſent, ut in communi reti apud Xenophontem, rete ad xx. palmos conſurgat. Quam menſuram bis excedit Xenophon, qui τετταρακοντάμματα δίκτυα facit. Niſi illum dicamus transverſas maculas numerare, quarum binae plenam maculam unam aequant. *Plenos* ideo *nodos* expreſſit noſter, ne obliquos intelligamus. Si ita plenas maculas apud Xenophontem ſupputemus, rete illud ad ix palmos exſurget, quod altius eſſet, quam in ulla venatione opus fuerit, ne dicam ad leporis, in qua totus ille liber laborat. Sed praeſtat obliquas numerare, ut aequali proportione differat cum Gratio, & xxx ἄμματα nodos plenos xv, & *decem pleni nodi* xx ἄμματα complectantur. VLIT.

32. Consurgere] In altitudinem extendi. JOHNS.

33. Ingrati] In quos plus impendendum ſit, quam fructus redhibere poſſit. Elegantiſſime *ingrata* dicuntur, in quae ſumptus plus impenditur, quam utilitatis recipitur. *Ingrata tempora militiae* ad hanc faciem finxit dixiſſe Cor. Gallum, Italus ille, qui memoria patrum Elegiam illam inficetiis pleniſſimam ſub ejus nomine publicavit. Cui homini ſane pepo pro cerebro fuit, cum omnes tam fungos futuros crediderit, ut nemo ſterquilinium dignoſcere ab auro poſſet. Nulla in illa Elegia phraſis eſt non hinc inde ex Propertio, Ovidio, Tibullo, commendicata, ut ſcilicet temporum aequalitatem tam venuſtus ſcriptor omnibus probaret. Taceo errores manifeſtos in Hiſtoria, taceo barbariſmos, ne ſic quidem ſatis cautos, frigidas adfectatiunculas, quibus conſarcinatus tam bellus ſcriptor, ut per Fidem nihil illi imprecari malim, quam ne quid aliud quam Gallos tales facere potuiſſet. Sed de his plenius ad vetera Poëmatia. *Ingratum agrum* pari elegantia dixit Martialis lib. x. Epig. 47.

Non ingratus ager, focus perennis.

Quomodo *memorem* Septimius in Opuſculis Ruris, apud Terentianum Maurum.

Inquit amicus ager Domino,
Si bene mi facias, memini.

Qua facie *mendacem fundum* Horatius lib. iii. Carm. Od. 1. Eadem porro & hoc loco phraſis notari poteſt, quam ad v. 24. notavimus. Nam vulgari modo dicendum erat, majores ſinus ingrata impendia ſument. BARTHIUS. Majores caſſes ſument majora impendia, & inutiles erunt. Quia, ut dicit Xenophon, ἐὰν μείζω, δυσμεταχείριστα ἔσται. JOHNS.

33 Impendia] Qua ad operam, qua ad ſumtum. *Lini* enim ad retia uſus veteribus non tam erat parabilis, quam noſtro aevo nobis eſt, ubi quavis fere in regione uberrime provenit. Quare non recipiendum *diſpendia*, quod intrudere anniſus eſt Adr. Turnebus. *Impendii* vox, ne quis Latinam dubitet, exſtat apud Varronem lib iv. de ling. Lat. Plinium lib. iv Epiſt. 13. Lampridium Alexandro, alios. *Impenſam* ejus vice dicit Columella de Re Ruſt. lib xii. cap. 57 & Varro lib. 1. cap 2 *Impendium* quid JCtis, aut antiquiori Latinitati, vide Hotomannum Lexico Jur. Civ. Cujac. lib. x. Obſerv. c. 36. BART. Inf. vſ. 308.

Optima Cinyphiae, ne quid contere, paludes

Li-

34. *Optima*] *Optuma* Cod. Thu.
34. *Cyniphiae*] Ita male omn. Edd. MS. *Cinymphiae*. Scribendum, *Cinyphiae*. Servius ad Georg. III. *Cinyphii hirci*] *Libyes a fluvio Cinyphe*. Apud Plinium lib. v. cap. 4. perperam eſt, *Cynips*, pro *Cinyps*, vel *Cinyphs*, ut Mela lib. I. cap. 7 Herodotus lib. IV. ubi fertilitatem hujus regionis praedicat, effert κίνυψ, Κίνυπος. Straboni, Κίνυφος, Ptolemaeo Κίνυφος, *Conifiae* G. VLIT. *Cinyphiae* omnes Ed. male. MS *Cinymphiae*. & hoc quoque male.

34. Optima Cyniphiae] Africani lini bonitas commendatur etiam a Xenophonte, ac magis adhuc particulatim, Carthaginienſis. τὰς δὲ ἄρκυς Φασιανοῦ ἢ Καρχηδονίου λίνου λίνου, καὶ τὰ ἐνόδια καὶ τὰ δίκτυα. diſtinctius loquitur Pollux hunc in modum. ἄρκυες δὲ καὶ δίκτυα, καὶ ἐνόδια, τὸ μὲν λίνον αὐτῶν, Αἰγύπτιον, ἢ Φασιανικὸν, ἢ Καρχηδόνιον, ἢ Σαρδιανὸν εἶναι δεῖ. Ἡρόδοτος δὲ τὸ Φασιανὸν, ὅπερ ἐστι Κολχικὸν, ὑφ᾽ Ἑλλήνων Σαρδονικὸν καλεῖσθαι λέγει: καὶ δύναται, καὶ τὸ ἀπὸ Σάρδεως, ἀφ᾽ ἧς ἴσως καὶ τὸ Καρχηδόνιον ἐνδοξόν ἐστιν, ὡς ἀπὸ τῆς Ἑσπερίας κομιζόμενον. Herodoti locus, quem citat Pollux ſpectatur in Euterpe; ipſum vide. Galienus imperator, audita Aegyptii defectione, dixiſſe fertur: *ſine lino Aegyptiaco eſſe non poſſumus*. De natura lini conſule Plinium lib. 19 cap. 1. paludes Cinyphiae a ſtagnante fluvio eis cognomine fiunt; ſunt autem in Lybia. Virgilius *hircos Cyniphios* appellavit Georgicor. III. 312. cum Africanos ſignificare vellet.

—— —— *incanaque menta*
Cyniphii tondent hirci,

Niſi ſi paſtores intellexit juxta paludes illas habitantes, ut ſit, *Cyniphii tondent hircos*; neque enim hirci ſuas ſive barbas tondent, veteres cannabis uſu necdum cognito: e viminibus funes texere conſueverant; ſcias ex Lycophrone in Caſſandra. Tzetzes ait, πρότερον ἀπὸ λύγου σχοίνους ἐποίουν, πρὸ εὑρέσεως τῆς καννάβεως: itemque ex ſetis equinis. Heſychius. TITIUS. *Cynips* Africae fluvius, circa quem ſolum fertiliſſimum. Vide Herodotum extremo lib. IV. De *lino*, ubi id maxime proveniat, Plinius lib. XIX. cap. I. In veteri Editione *Conipia* abſurde excuſum eſt. BART. Cinips fluvius & regio inter utramque Syrten eſt, quae propter uber agri optimum linum producebat. Pingui, humido, non arido ſolo linum gaudere omnes clamant R. R. Scriptores antiqui. Quid igitur unus Plinius adverſus eorum praecepta lib. XIX. cap. I. ita infit: *Seritur ſabuloſis maxime*. Cui ſi fidem ſuam ſartam tectam praeſtare volumus, legendum *paludoſis*: an *pabuloſis*? Quod arbitrio maximi illius Reſtitutoris relinquo: ut illis quoque, qui Tacitum curant, an non *Cinipbii* pro *Cinithiis* reſtituendi ſint Annal. II. cap. 52. Nam *Cynethii* alio loco ponendi ſunt. Cinips non adeo longe Carthagine abfuit, ut fortaſſe ideo omne id linum Καρχηδόνιον appellarint Graeci, cujus tantum & Φασιανοῦ meminit Xenophon. Sed Plinius neutrius meminit. Pollux expreſſit Καρχηδόνιον, ὡς ἀπὸ τῆς Ἑσπερίας κομιζόμενον. Nam Hiſpanicum quoque Plinio laudatur. Quod an bene intellexerit, ibi diſceptabo. VLIT. *Cyniphiae*, omnes Editiones; perperam, contra quantitatem. MS. Put. *Cinymphiae*, Mediolanenſis, Voſſii opera, repraeſentat; *Sinymphae*. Unde certiſſimus ſum ſcribendum, *Cinyphiae*; ut in Var. Lect. obſervavi. Nam & ſic Virgil. Georg. III. *Cinyphii hirci*. Ubi Servius etiam in optimo MS. meo Cod. *à fluvio Cinyphe*. Herodoto Κίνυψ lib. IV. & Straboni in fine operis Κίνυφος ποταμός. Et ſic puto Ptolemaeo reſtituendum pro Κίνυφος. Melae lib. I. cap. 7. in optimis libris *Cinyps*; in aliis *Cynips* (ut & apud Plinium v. cap. 4.) & *Cinyphs*; utrumque male. Cum ita apud ipſos Geographos variatum ſit, minus mirum in Metamorphoſi Naſoniana formam ſuam mutaſſe hanc vocem; modo enim lib. 5. Fab. I. *Cinypheum Pelatem*, ut & lib. VIII. Fab. II. *Cinypheos Chelidros* (ut correctiſſima. Nic. Heinſii mei habet editio) modo *Cyniphiumque Jubam* lib. XV. in fine legas: quibus omnibus locis *Cinyphium* reponendum omnino

Lina dabunt; bonus Aeoliae de valle Sibyllae

Foe-

35. *Aeoliae*] Hanc conjecturam meam confirmat MS. Vir illuſtris, *Aeolia de valle*, interpretatur, ut *Euboicam rupem* apud Maronem Aen. VI. quia tam Aeolia, quam Euboea oriundi erant Cumani. Erudite. VLIT. *Aeoliâ*] A. Stey. Pariſ. Lugd. *Aeoliâ*. bene. MS. Vlit. *Aeoliae*. male. JOHNS. *Sub una* Cod. Thu. a. m. pr. ſed a ſecunda *ſubullae*.

no cenſeo. IDEM. *in Add.* Κίνυφος fluvius inter Syrtes, Strabo 835. *p.* Cinyps fluvius per uberrima arva decidens. *Mela.* hinc Cinyphia ſeges *Ovid.* Carthaginenſe linum laudatur Xenophonti, Polluci; nec longe abeſt Cinyps JOHNS.

34. *Cunctere*] *Contere* Cod. Thu. & ita veteres ſcribebant; *contari* vero hic eſt dubitare, deliberare, & accuſativum eleganter habet. vid. Heinſ. ad Claud. II. de Laud. Stilic. 284. & ad. Val. Fl. I. 156. BURMANN.

35. Bonus] *Bonitas* rerum inanimarum eſt praeſtantia ad uſum humanum. Ita *bonae* pleraeque dicuntur, cum nec bonae nec malae eſſe per ſe poſſint. *Bonitas terrae* apud Lucretium lib. V. 1246.

—— *Inducti terrae bonitate, volebant*
Pangere agros pingueis

Bonus pons apud Catullum XVII. 5.

Si tibi bonus ex tua pons libidine fiat.

Bona forma, Propertio lib. II. XIV. 27.

An ſi caeruleo quaedam ſua tempora fuco
Texerit, idcirco caerula forma bona eſt?

Bona littora eidem lib. III. XVII. 7.

Et placidum Syrteis portum & bona littora nautis,
Praebeat hoſpitio ſaeva Malaea ſuo.

Bonum vinum apud Petronium cap. 34. *heri non tam bonum poſui.* *Bonitas formae* in Epitoma fabularum Higini c. 8. *Bonum mel* apud Apicium lib. III. cap. 16. *Bona fabula* apud Apulejum. *Bonae arteis* Symmach. lib. IV. Epiſt. *Bonae res* pro lauto victu apud Publium Syrum.

Bonarum rerum conſuetudo peſſima eſt.

In quo verſiculo immane ludibrium Criticis debet is, qui nuper verboſis, ſed rerum bonarum admodum parcis, Decuriis, eorum nomen oppugnatum venit, invita plerumque Minerva, ut ipſe Animadverſor nuper novas à nobis Animadverſiones impetraverit. BART.

35. De valle Sibyllae] In Aſia propria circa Cumam Aeolidis hanc vallem conſtituit Ortelius; ſed quo auctore: nuſquam alibi mentionem ejus repperi. TITIUS.

35. Aeolia de valle Sibyllae] Cumis. Vide Plinium. *Cumae* Aeoliae civitas. Herodotus lib. I. BART. Aeoliae &c.] Ita imprimi curaveram, quia nullam *Aeoliam vallem* lino celebrem, ſed Cumano potius palmam attribui inveniebam, ubi *Aeolica Sibylla* vaticinata eſt Aeneae: cum paucis poſt diebus ὁ πάνυ Salmaſius ita locum hunc in ſuis ad me literis & citavit, & intelligendum eſſe docuit. Quo conjecturam meam non juvari tantum, ſed tanquam oraculo affirmari exiſtimavi. Conjiciendi anſam praebuerat mihi Plinius cap. de lino: *Eſt ſua gloria & Cumano in Campania, ad piſcium & alitum capturam: eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus inſidias, quam nobiſmet ipſis, lino tendimus. Sed Cumanae plagae concidunt apros, & hae caſſes ve ferri aciem vincunt. Vidimuſque jam tantae tenuitatis, ut annulum hominis cum epidromis tranſirent, uno portante multitudinem, qua ſaltus cingerentur. Nec id maxime mirum, ſed ſingula eorum ſtamina centeno quinquageno filo conſtare.* Verba ſunt quantivis pretii, & attente legenti Gratium conſideranda. Vetus liber habet: *Sed ad Cumanas plagas concidunt apri, & hi caſſes ferri aciem convincunt.* Fortean: *Sed Cumanae plagae concludunt apros, & hi caſſes vel ferri aciem vincunt.* *Concludere* uſitatiſſima in venatione vox, ut mox noſter: *includas retibus urſos.* Cumas itaque *vallem Sibyllae Aeoliae* vocavit, id eſt Aeolicae. Quod cum vett. interpretes non caperent apud Horatium lib. I. Epiſt. 18. repoſuiſſe videntur: *Aetoliis onerata plagis jumenta.* Uti in primis editionibus inveni. Unde recentiores, *Aetolis.* Sed ſi *Aeoliis* legamus, non opus erit à Meleagro retia mutuari Flacco, quae optima in Italia ſua habebat.

bat. VLIT. *Aeolia* Logus edidit, ſic Pithoeus. & nulla hîc Sibylla Aeolica quaerenda eſt. Vallis Sibyllae eſt illa regio, quae Cumis adjacet, ubi Aeoles ex Cumâ Aſiatica ſedem fixerunt. hinc vocatur Aeolica Vallis; ubi quoque reſponſa dabat Sibylla, quae Cumaea dicta. Virg. l. VI. 42.

Exciſum Euboicae latus ingens rupis in antrum.

Euboicae; quia Euboeâ aeque ac Aeoliâ oriundi erant Cumani. ad haec Servius. eſt autem Aeyrologia. Coloniae enim Epitheton rei dedit immobili. Qui de coloniâ Aeolenſium plura ſcire vult, adeat Strabonem & Salmaſ. ad Solinum. JOHNS. *Aeoliae* praeferebat etiam Heinſius merito.

35. SIBYLLAE] Ut de hac dicam, quaerendum obiter, quae illa *Aeolia vallis.* Virgilius: *Euboicis Cumarum adlabitur oris* lib VI. dixit. Quo loco ineptit Servius, qui à Graeco aliquo vocabulo nomen Cumarum deducit. Ἱπποκλῆς ὁ Κυμαῖος καὶ Μεγασθένης ὁ Χαλκιδεὺς διωμολογήσαντο πρὸς σφᾶς αὐτοὺς, τῶν μὲν ἀποικίαν εἶναι, τῶν δὲ τὴν ἐπωνυμίαν, ὅθεν νῦν προσαγορεύεται Κύμη, referente Strabone lib. v. Vellejus non utrumque Chalcidenſem facit, quod viſum τῷ πάνυ Caſaubono, ſed ſimpliciter duces nominat lib. I. Hippocles ille Cumaeus à patria urbe Cume in Aeolide coloniam nominavit. Nam & colonos inde ſecum duxiſſe, è Strabone colligere eſt. Non autem è Cumâ Euboicâ, quam ego nullam fuiſſe exiſtimo; ſed fictam ab illis, qui Hippoclem, τὸν Κυμαῖον, Chalcidenſem putavere. Ita lapſi Servius & Stephanus. Poſſunt igitur Cumae in Italia & *Aeolicae* & *Euboicae* dici: quam hoc frequens, tam illud inſolens. Certum itaque eſt, ſcripſiſſe Gratium: *Aeoliae de valle Sibyllae*, & eorum opinioni acceſſiſſe, qui duas Cumis Sibyllas fuiſſe tradiderunt. Quod mirum videri non debet. Non enim, ea quae Aeneae vaticinata eſt, & illi retulit ſe CCC. non amplius annos victuram abinde fore, potuit Romanis rebus interfuiſſe. Fuiſſe autem ipſam Cumanam, quae Tarquinio libros Sibyllinos obtulerit, ſtatim aſſeremus, ubi primum de *Cumaea* diſpexerimus. Si locus conjecturae eſſet in re tam obſoletâ & incertâ, Amazonem illam Cumes Aeolicae conditricem, quam ſtatuunt Strabo, Stephanus, aliique, ipſam Sibyllam, aut pro ea habitam fuiſſe hariolarer. Eamque eum colonis ſuis turbatâ Graeciâ Italiam petiiſſe. Nunquam enim coloniae in incerto ignotoque ſolo, niſi nutu aliquo divino quaeſitae videntur fuiſſe. Utcunque id ſe habuerit, Sibyllam *Cumaeam*, quae prior Cumis fuit, nominarunt autores, quia Cume Aeolicâ oriunda, & ideo *Aeoliam* vocat Gratius. Varro apud Lactantium lib. I. c. 6. (at quo elogio citatus!) inter decem Sibyllas recenſet, *quartam Cumaeam in Italia, quam Naevius in libris belli Punici, Piſo in Annalibus nominet.* Ita enim ibi exhibent ſcriptum optimi libri, pro quo alii ex Iſidoro, *Cimmeriam* ſubſtituunt, ubi contra fieri debeat, cum ille ex Lactantio omnia verbotenus pene deſcripſerit, lib. VIII. c. 8. Sed & pari errore, an librorum vitio, Suidas: Τετάρτη, ἡ Ἰταλική, ἡ ἐν Κιμμερίᾳ τῆς Ἰταλίας. Quod advertens Obſopoeus legit ἐν Κύμῃ. Cum ne ſic quidem ab ineptia ſua excuſetur Suidas. Ubi enim Italicam iſtam invenit? In verbis ſcilicet Varronis, quibus *Cumeam in Italia*, non autem Italicam Cumis aut Cimmeriae fuiſſe, dicit. Nam alteram potius ita dicendam mox dicemus; & Cimmerios in Italia quaeſitos, meram fabulam fuiſſe demonſtrat Strabo lib. v. Errorem itaque Iſidori error duplex Suidae, Suidam Antimachus, ut Vara Vibium, ſequitur: & è Cimmeriis illis tenebris pictores hodierni novam nobis Cimmeriam Sibyllam delineant, etiam fuſcam, ne quid patriam, quam illi à Scythis petiererunt, dementiatur facies. Sed & monſtrum in Chronicon Alexandrinum irrepſit, inter XII. Sibyllas numerata Τετάρτη Ἀδία, ἡ Κιμμερία. Melius Beda, ſive quisquis ille fuerit, ipſiſſima verba Varronis, & *Cumaeam in Italia* repraeſentat. Deiphoben indigetavit eam Maro; Demo Pauſanias in Phocicis: τὴν δὲ ἐπὶ ταύτῃ (puta Herophylae Erythraeae) χρησμοὺς κατὰ ταὐτὰ εἰπεῖν ἐκ Κύμης τῆς ἐν Ὀπικοῖς εἶναι, καλεῖσθαι δὲ αὐτὴν Δημώ, συνέγραψεν Ὑπέροχος ἀνὴρ Κυμαῖος. χρησμὸν δὲ οἱ Κυμαῖοι τῆς γυναικὸς ταύτης οὐδένα εἶχον ἐπιδείξασθαι, λίθου δὲ ὑδρίαν ἐν Ἀπόλλωνος ἱερῷ δεικνύουσιν οὐ μεγάλην, ΤΗϹ ϹΙΒΥΛΛΗϹ ἐνταῦθα κεῖσθαι φάμενοι ΤΑ ΟϹΤΑ. *Nam omnium Sibyllarum carmina & feruntur, & habentur, praeterquam Cumaeae*, quanquam alia ratione, tradit & Lactantius ibidem. Et Cumaeae illud ſepulcrum eſſe, quod & in hypogaeo, ubi vaticinata fuerat, monſtratum ſibi narrat Juſtinus in monitorio ad Graecos, ex eo apparet, quod Cu-

maeae hypogaeum, ſive, ut vocat Ariſtoteles, θάλαμον κατάγειον, ab Aenea petitum, conſtet. Idque etiam hodie advenis demonſtrare incolas, oculatus mihi teſtis eſt Illuſtris Boſwelius. Virgilius Aen. vi. 98.

Talibus ex adyto dictis Cumaea Sibylla
Horrendas canit ambages, antroque remugit.

Ubi Servius: *Bene addidit Cumaea propter diſcretionem:* nimirum, ab eâ, quae Romanis rebus interfuit. Hanc mille annos vixiſſe ex Phlegonte Tralliano, περὶ Μακροβίων, ubi ipſius carmina primum legimus, & ex Ovidio palam eſt: ideoque *longaeva ſacerdos* Maroni, eademque πολυχρονιωτάτη dicitur Ariſtoteli, qui Κυμαίαν vocat, uti & reliqui. Nam & eſt aliqua inter *Cumaeam* & *Cumanam*, ut inter Κυμαίαν & Κυμᾶιαν, & *Cumen* (niſi potius *Cymen* ex Tacito, Plinio, aliiſque: ut & *Cymaea* Sibylla apud Hyginum) ac *Cumas* differentia; quanquam urbs utraque Κύμη Graecis dicta ſit, & Virgilium *Cumaeum carmen* pro *Cumano* poſuiſſe adnotet Iſidorus. Stephanus mire hac in re curioſus: Κύμη, πόλις Αἰολίδος, τὸ ἐθνικὸν, Κυμαῖος. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα Ἰταλίας, ταύτης τὸ ἐθνικὸν, Κυμαῖος. Igitur alteram Sibyllam Κυμαίαν debuit nominare Suidas, & ſi quis alius Κυμαίαν pro *Cumana:* de qua reſtat, ut aliquid dicam. Differt ea à *Cumaea* non ſolum nomine & patria, ſed & habitatione, vaticiniis, ac ſepulcro. Quae ſingula ex autoribus ita adducam, ut fides penes illos, mihi autem ſatis ſit demonſtraſſe, diverſas ab illis habitas fuiſſe. Varro apud Lactantium dicto loco: *Septimam Cumanam nomine Amaltheam: quae ab aliis Demophile, vel Herophile nominetur: eamque novem libros attuliſſe ad regem Tarquinium Priſcum.* Id enim *inter omnes convenit, Sibyllam ad Tarquinium Superbum tres libros attuliſſe*, inquit Plinius lib. xiii. cap. 13. quanquam primo intuitu anus viſa illi fuiſſe à Gellio aliiſque tradatur. Sed quod Superbum nominet Plinius, alii diſſentiunt; & ipſe quoque Priſcum fuiſſe putavit in calculo ſuo Solinus, quamvis ex Plinio Superbum deſcripſerit. Expreſſe ad *Tarquinium Priſcum* Amaltheam Cumanam Sibyllam, novem attuliſſe libros, cum Varrone tenet Iſidorus; nec aliter eam vocat Servius, quem habeo penes me MS. non pejoris notae, quam ille P. Danielis, ex quo *Malthea* ediderunt. *Demophilen*, vel *Herophilen* autem, quod ab aliis dicat nominari Varro, iidem ſunt, qui Cumanam & Erythraeam confundunt. Illa enim à pleriſque *Herophile* vocatur. Erroris occaſio haec fuit: Sibyllini libri ab ipſa Sibyllâ Cumana Tarquinio regi oblati, in Capitolio adſervati fuerunt, donec Syllanis temporibus, quotquot non combuſſerat Sibylla, una cum Capitolio igni abſumpti ſunt, ut Solinus cap. 8. Tacitus Annal. vi. c. 12. & Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. iv. teſtantur. Primum itaque Cumas, ut veriſimile eſt, & per totam Italiam miſere quaeſitum, ſi alicubi recuperari poſſent. Cumque praeter ſpem parum aut nihil per Italiam inveniſſent, jamque pernotuiſſet fuiſſe aliquam Erythris Sibyllam, ex S. C. eo delegerunt, qui exſcriberent ejus oracula. Ea igitur, cumque aliis aliunde petitis, in combuſtorum loco habuerunt. Quae cum aliqua haberent à prioribus non diſſimilia, eadem Cumanae fuiſſe putaverunt; & cum in ipſo initio Erythraeam ſe eſſe dicat, ei & priora ac reliqua attribuerunt. Unde *Cumanis* fuerit, non conſtat. Niſi aliqua fides debeatur Clementi Alexandrino, recenſenti inter Sibyllas, τὴν Ταλλὼ, ἢ τὰ ἐν Ῥώμῃ Κάρμαλον ᾤκησεν, ἧς υἱὸς Εὔανδρος. Quae & Antimachus in praefatione ad Sibyllina oracula habet. Non enim poteſt hoc, niſi de *Cumana* accipi, cum altera jam toto ſaeculo ante Romam conditam obierit; haec autem Romae fuerit. Quâ diſtinctione uſus eſt Solinus: *Cumis Sibyllae ſacellum eſt, ſed ejus, quae rebus Romanis Olympiade* L. *interfuit.* Vixiſſe tum ſcilicet, & fatis Romanis intentam fuiſſe. Niſi error in ſcriptura ſit, ut ad Priſcum Tarquinium ex Varrone videatur reſpexiſſe. *Cumanae* igitur hoc ſacellum erat: *Cumaeae* autem ſpelunca illa, de quâ ſuperius. Addit ibidem Solinus; *Hujus ſepulchrum in Sicilia adhuc manet. In Lilybaeo oppido*, ſcilicet, ut ipſe paulo poſt. Idemque deſcripſit de more Iſidorus, qui expreſſe *Cumanae* id aſſignat. Nam *Cumaeae* Cumis ſibi monſtratum narrat Juſtinus, in ipſo Hypogaeo, in quo vaticinata fuerat. Sed ſatis haec ſuperque ἐν παρέργῳ, de quibus alias latius; ne illorum reprehenſionem incurram, qui nihil niſi ex profeſſo dictum volunt. De *Cumaea* tamen dicendum erat; ut intelligeretur, cur *Aeolicam* eam vocaret Gratius. Nec poterat de *Cumaea* dici, niſi diverſa à *Cumanâ* ſtatueretur, idque autoritate veterum evinceretur. Merito autem

Aeoli-

Digitized by Google

Foetus, & aprico Tuſcorum ſtupea campo
Meſſis, contiguum ſorbens de flumine rorem,

Qua

36. *Tuſcorum.*] *Thuſcorum.* Steyn.
37. *Meſſis*] MS. *Menſis.* & v 38. non habet.

Aeolicam Sibyllam, non *Cumanam*, utl poterat, nominavit; cum & ab illis, qui duas tresve tantum Sibyllas numerant, *Cumaea* fere non omiſſa ſit: & ipſum vocabulum *Sibyllae* ab Aeolibus petitum; ſive à σιὸς & βουλὴ, quod Varroni, aliiſque; ſive à σίβη, quod τῷ πάν Salmaſio placuit. VLIT. *Cumaeae* ſcilicet, ut dixi. Nam ſic paſſim Ovidio lib. XIV. 135. & lib. XV. 712. & Faſt. IV. 158. dicitur: nuſquam *Cumana*. Sic & Virgilio Ecl. IV. *Cumaei carminis aetas*. Quanquam ibi Servius, *Cumanam* Sibyllam citat; pro quo & in MS. Cod. *Camariam* inveni; quod ad *Cimmeriam* deflectit, fabuloſam illam: tametſi Plinio credi poſſit *Cimmerios* (quod olim negavi) in Italia fuiſſe. Et Silio lib. XII. 132.

Cimmerias jacuiſſe domos pallente ſub umbra.

VLIT. *in Add.*

36. Foetus,] Germen. Columella lib. IX. cap. 20. *ſaltus eliguntur, qui & terrenis foetibus & arboreis abundant.* BART.

36. Stupea] Quod in lino cortici proximum eſt, *ſtupa* vocatur: minus idoneum ad opera, quibus de caetero linum inſervit, taedis tamen optime adhibetur. Plinius lib. XIX. At Gratius omnem materiam lineam anquirit, quia quae ſubtilibus plagis minus idonea, uſum in craſſioribus invenire poteſt. Varii enim variorum uſus. IDEM.

36. Messis,] Quilibet annuus proventus *meſſis* appellatione venit, exemplis obviis ubique. Sic *Vindemiae* quoque vocabulum uſurpavit Virgilius. Georg. II. 89.

—— *Arboribus pendet vindemia noſtris.*

BART.

36. Stupea Messis,] Gloſſae veteres: *Stupa*, κάνναβις, στῦπη vel στύπης ἀγαθῆς. Ita legendum. Vulgo nullo ſenſu σύβας, ἄγγαθα. Aliae quoque: *Stupa*, κάνναβις. Itaque quam hic *ſtupeam meſſem*, mox *Cannabias ſilvas* vocat. De quo ibi. Nam hic potius *ſtupeam meſſem*, pro lino, ſed duriore, intelligere eſt. Plinius de lino, lib. XIX. 1. *Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum fere luminibus aptior: & ipſa tamen depectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur.* Tale retibus aptiſſimum. Nam in macerato candor ipſe damnoſus. Hoc enim aqua in candorem uſque maceratur, illud ſtupario malleo tunditur, caetera impolitum & omolinum manet, de quo multa Illuſtris Exercitator ad Solinum nos docuit. Feſtus in ſchedis; *Stupam linum impolitum vocant Dorii Graeci.* Idcirco Apollonio Eremitae prae rigore vitae ſtupeam veſtem attribuit Aldhelmus. Idem & manteliis aptum, quali in tergendis diſcipulorum pedibus uſus Salvator. Aldhelmus:

Stupea cui fuerant pepli velamina texti.

Λίντιον ſive λέντιον cur vocetur apud Johannem, infra dicam. Fuiſſe autem deterioris lini, & terſioni aptioris certum eſt. Nonnus ideo ſpurium linum vocavit ad Euang. cap. 13.

Καὶ λινέῳ λαγόνεσσι νόθῳ ἐζώσατο μίτρῳ
Σφίξας σκληρὸν ὕφασμα.

At *ſtupa* non ſolum linum impolitum, ſed & quod in cannabo crudum maxime eſt. Unde Iſidorus: *Stupa cannabi eſt ſive lini.* Hic autem pro lino ſtupeo, id eſt crudiore poſuit Gratius. Nam vel ex tenuiſſimo lino retia fieri praecipit Xenophon. Et omnes linum retibus dant. Gloſſae Iſidori: *Liniarius, retiarius. Liniaria, retia linaria, Perſ.* VLIT.

37. Sorbens] Eleganter. Columella lib. X. *Terra bibat fonteis, & biantia compleat ora.* BART.

37. Flumine] Per excellentiam Tiberim appellat: ut apud Heliodorum *Nilus* eo nomine ab antiſtite Aegyptio cenſetur. BART.

37. Rorem,] *Ros* omnis humor Poëtis. Unde *rorem* pro genitura, ſive *vi Lucilii*, ut loquitur Arnobius, poſuit Apulejus Anechomeno. BART. Pingui, humido, non arido ſolo linum gaudere omnes clamant Rei R. Scriptores. JOHNS. Saepius a viris doctis notatum *rorem*, & Graecis δρόσον, pro omni hu-

Qua cultor Latii per opaca ſilentia Thybris
Labitur, inque ſinus magno venit ore marinos.
At contra noſtris imbellia lina Faliſcis:

Hiſ-

humore a Poëtis poni. vid. Potter. ad Lycoph. vſ. 322. & Rob. Keuchen. ad Seren. Samn. cap. 13. ſed ſaepius pro levi adſpergine, aliquando pro copioſa etiam aqua, ut notat Torr. ad Horat. III. od. IV. 61. Sed *ros* de flumine, quem ſorbet meſſis, hic debet de parte ſumma aquae; qua adſpergitur & madeſit, capi, quod τὸ *ſorbere* notat. vid. Paſſer. & Brouch. ad Propert. II. XX. 2. BURM.

38. CULTOR LATII] Quippe ubertatem ei regioni largitur Tibris. Sic ſupra *Cultorem Latii* etiam Faunum appellavit. *Culta*, agri florentes, Claudianus Bell. Gild. 110.

—— *ſufficerent Etruſca mihi Campanaque culta.*

Percultor, qui aliquem ſummo ſtudio colit, uſurpatur Aur. Victori Caeſaribus. BART. Metuo, ne hoc vocabulum huc intruſum ſit ex vſ. 18. Quamvis Heinſius huc illuc migraſſe ſuſpicetur. *Coltor* erat in Cod. Thu. Heinſ. olim conjecerat ad Ovid. XIV. Met. 122. *lotor*, ut fluvii *lavare* & *lavere* dicuntur regiones. Sed poſtea induxit. ſi *cultor* retinendum, explicarem cum Barthio, qui ipſi fecunditatem ſubminiſtrat, quaſi coleret ejus terras, ut agricola: nam *cultor* eſt arator, vid. Heinſ. ad Ovid. III. 8. Amor. vſ. 41. & eo ſenſu Herculem *cultorem feri* orbis vocat vſ. 69., qui belluas, & feras perimendo, flumina & lacus coërcendo, habitabiles & fertiles reddidit agros. durius tamen dictum puto. an & hic, *Qua multus Latii per o. ſ. Thybris.* ut modo *qua plurimus.* ſed ἐπέχω. Si vero ex MSS. auctoritate ſequens verſus eſſet ejiciendus, legerem, *Qua colitur, Latii per opaca ſilentia, Thybris. Opaca ſilentia* vocat, quia Thybris inumbratur arboribus; unde Ovidio dicitur lib. XIV. Met. 447. *nubilus umbra.* & hinc forte Nemeſianus Cyneg. 53. *flumineas umbras* dixit. Neſcio vero, an hoc loco uti liceret ad firmandam quorumdam Codicum lectionem apud Virgil. VIII. 57.

Ipſe ego te ripis & tecto flumine ducam.

Ignoro etiam, unde Titius in loco Virgil. II. Aeneid. 781. *opaca* petierit, cum in omnibus editis & ſcriptis ſit *opima.* BURM.

38. PER OPACA SILENTIA] Quia leniter ac ſine ullo murmure inter nemora labitur, vel per ſylvas ab hominum frequentia longe remotas; Virgilius II. Aeneid. 781.

—— —— —— *ubi Lydius arva*
Inter opaca virûm leni fluit agmina Tibris.

rurſus idem Virgilius VIII. 92.

Miratur nemus inſuetum, fulgentia longe
Scuta virûm fluvio, pictaſque innare carinas.

atque iterum vſ. 99.

—— —— *variiſque teguntur,*
Arboribus, virideſque ſecant placido aequore ſylvas.

& quod ait hic noſter *cultor Latii*, eundem Maronem auctorem agnoſcit, qui dicit lib. VIII. 62.

—— *ego ſum pleno, quem flumine cernis*
Stringentem ripas, & pinguia culta ſecantem.

item illud

— *contiguum ſorbens de flumine rorem,*

ex myſterio Virgiliano petitum eſt, lib. VIII. Aen. 33.

Eum tenuis glauco velabat amictu
Carbaſus.

Ubi haec notat Servius. *carbaſus*, genus lini eſt, linum vero, ut ait Plinius, melius irrigatione fluminum, quam pluvia naſcitur; ideo & veſtis linea fluminibus tanquam propria datur. TITIUS.

38. OPACA SILENTIA] Eleganter ſimul tranquillitatem fluvii & opacitatem complexus eſt. vide Aelianum ποικ. Lib. III. cap. 1. *Amoenum* Tiberim vocat Virgilius Aeneid. VIII. vſ. 31. BART.

38. QUA] Quâ parte Tibris, qui colit & foecundat Latium, per locos arboribus opacos tacite labitur. JOHNS.

39. ORE] Oſtia fluminum Poëtis *ora* dicuntur. Dionyſius Alexandrinus: Γάδειρ' ἔστ' ἐς σόμα Νείλε. Idem: Πόντοιο περὶ στομάτεσσι. BART.

40. NOSTRIS] Patriam hic ſuam indicat. quam quidem ſolam ex ejus hiſtoria ſcimus,

non

Hiſpanaeque alio ſpectantur Saetabis uſu.

Vix

41. *Setabis*] Vett. *Saetabes. Setabes*, & *Sutabes.* JOHNS.
41. *Saetabes*] Ita Junius & Puteanus: ſed & MS. exque eo Pyth. Ed. *Sutabes* A. VLIT.

non igitur male V. Ed. in fronte. Gratii Phaliſci Cyn. BART. *i. e.* noſtratibus. Gratius enim erat gente Faliſcorum oriundus. JOHNS

40. IMBELLIA LINA FALISCIS] Videtur poëta in Faliſcis praedia poſſediſſe, nam cur vocei *noſtros*? TITIUS.

40. IMBELLIA] Futilia, operi praeſenti inidonea. Sic *imbellis lyra* apud Horat. lib. I. carm. 6. Quamquam inibi alia res eſt. BART. Bello ferino inepta, & retibus inutilia. JOHNS. Vid. Broukh. ad Propert. IV. IV. 36. ſic Val. Fl. III. 118. *inbelle oſtrum* vocat, quod telis reſiſtere & ferro nequibat, ut clypeus; ſic nec hoc linum Faliſcum vim ferarum ferre poterat. BURM.

40. IMBELLIA LINA] Quia veſtimentis ea ſerviebant. Silius: IV 323. *induti ſua lina Faliſci.* Ita & Saetabicum & Aegyptium aeque ac Faliſcum propter tenuitatem ſuam veſtibus commendantur, retibus inutilia cenſentur à Gratio. Hoc eſt, quod ſtatim dicit: *alio ſpectantur Saetabes uſu.* VLIT.

41. HISPANIQUE] Attamen *ex eadem Hiſpania Zoelicum non dudum venit in Italiam, plagis utiliſſimum*, inquit Plinius, quod Gratii tempore ignotum adhuc. Saetabico idem primas aſſignavit, ut candidiſſimo, & Silius quoque lib. III. 373.

Saetabis & telas Arabum ſpreviſſe ſuperba,
Et Pelusiaco linum componere lino.

vel, *filum componere filo*, ut lib. XIV. *vitaque exaequat munera vitae*, & alibi: *caput defendere lino, Et lino munire latus.* De quo alibi. Saetabico lino accenſet Aegyptium: ita & hic Gratius. VLIT. Vid Jun. Animad. IV. cap. 28.

41. HISPANAEQUE] *Hiſpanaeque alio ſpectantur Setabis uſu*, ſubaudi *lina.* Ita hunc locum optime conſtituit Voſſius ad Catullum Carm. XII. p. 36. dicit lina, quae proveniunt in Setabi Hiſpana, non eſſe apta retibus texendis, ideoque aliis uſibus deſtinanda, nempe ſudariis & ſimilibus textis. olim *Hiſpani Setabes.* JOHNS. Gudius adſcripſerat Oppian. III. ἀλιευτ. vſ. 342 commendare ſpartum Iberum; ibique videndum Ritterſhuſium. *Spanique* Langerman ex Cod. Putean. notaverat. recepi vero Voſſii lectionem. *Saetabis* enim maſculino genere dici poſſe vix puto: & *altrix Saetabis* dicitur Silio, loco a Vlitio adducto. BURM.

41 SPECTANTUR] Aeſtimantur. *Spectari* Latinis eſt probari, ut *ſpectati* dicuntur honorati & probati experientia Viri. Horatius Epiſtol I. Ep. I. 2.

Spectatum ſatis, & donatum jam rude.

Portius Latro: *Cui ſpectato frequenter, in difficillimis rebus ſummam hujus atrociſſimi mali tuto committi poſſe facillime ſibi pollicebatur.* Commentat: Horatii: *Spectatum, Probatum.* Appulejus lib. IV. *Sublimis ille vexillarius noſter, Lamachus, ſpectata virtutis ſuae fiducia.* Verbo ipſo ita uſus Lucretius libro III. 55.

Quo magis in dubiis hominem ſpectare periclis
Convenit, adverſiſque inrebus noſcere, qui ſit.

Eodem modo *Conſpecti* etiam vocabulo utuntur: de quo alibi ſcripſimus BART.

41. SAETABES USU] Urbs & flumen in Hiſpania *Setabis*, & *Setabes* ejus accolae. Plinius *Zoëlicum* linum magis celebrat, qui & *Setabici* quoque meminit, ſed veſtibus ac linteis hoc magis aptum fuiſſe docet, quod innuit hic Gratius, dum ait, ipſum ſpectari & expeti in alium uſum. Confirmat hoc Silius lib. III. 372.

Atque altrix celſa mittebat Setabis arce,
Setabis & telas Arabum ſpreviſſe ſuperbas.
Et Pelusiaco filum componere lino.

TITIUS.

41. SAETABES] Urbi huic Hiſpaniae ſecundam lini palmam tribuunt. Plinius lib. XIX. cap. I. Gratius autem ſecernit ab inſtrumento venatorio, ob mollitiem, utcunque alias utile. BART. Et hinc *ſudarium Setabum* Catullo Carm. XXV.

Digitized by Google

Vix operata ſuo ſacra ad Bubaſtia lino

Ve-

42. *Suo*] *Sacro* G. *Bubaſtia*] MS. *Bubbaſtia*. *Bupalia* G. JOHNS.

42. Vix] De Peluſiaco lino verba facere ſuperſedendum putavit ob varietatem ejus. Nam vix tantum ejus provenire ait, ut ſacerdotum veſtibus, quas ex alia materia fieri nefas erat, ſufficiat. *Operata*, ſacrum ſolemne verbum; non ſecus ,| quam *facere*, quod alii hoc ſenſu uſurpant. Horatius lib. III. Carm. 14.

Unico gaudens mulier marito.
Prodeat, juſtis operata Divis.

Vide Briſſonium Formularum Commentariis. BART. Solemnis haec ſacrificiorum vox, ut multis probavit formulis magnus Briſſonius. Gloſſae antiquiſſimae: *operari*, ἱερουργεῖν, ἱεροποιεῖν. Juvenalis Sat. XII. 92.

Et matutinis operantur feſta lucernis.

Ita enim omnes codices à mille retro annis habuiſſe indicio eſt doctiſſimi Grammatici veteris Scholion: *operantur, id eſt ſacrificant. ut Virgilius, laetis operatus in herbis.* Solinus cap. 2. de popularibus Gratii Faliſcis: *Hi ſacrificium annuum ad montem Soractis Apollini faciunt: id operantes geſticulationibus religioſis*, &c. Ea vera lectio ab illuſtri Exercitatore eſt. *Operantes* ſacrificium, ut *operantur feſta* apud Juvenalem. Fuit cum, *adoperta ſuo ſacra ad B. lino*, ex corrupta lectione *operta*, legi vellem: quia hunc quoque velandi ſacra ſua ritum Idololatris ſuis ex SS. Dei foedere tranſcripſiſſet ὁ κακοδαίμων, & Aegyptios id potiſſimum factitaſſe ex Apuleji loco didiciſſem, quem ſtatim adducam. Nam *operta ſacra* paſſim apud Auctores vocantur, quorum origo à SS. Tabernaculi tegumento, quod Hebraei כפרת vocant, male à quibusdam pro ſella ſumptum. Sed nunc priori lectioni acquieſcam, donec de *opertaneis ſacris* agere maturum aliquando erit. VLIT. Non induci etiamnum poſſum, ut Gratium ſcripſiſſe ita credam, linum Aegyptium vix ſuffeciſſe veſtiendis Sacerdotibus, cum toto orbe notum vulgatumque ejus commercium fuerit, ut patet vel ex Scriptura Sacra, Geneſ. cap. XLI. verſ. 42. Exod. IX. 31. XXVI. 1. XXVIII. 5. 6. 15. & XXXV. 6. Eſther VIII. 15. Eſaias cap. XIX. & multis aliis locis; unde, quanta ejus abundantia fuerit, facile colligere eſt. Silius lib. III. vſ. 25. de Jovis Ammonis Sacerdote:

——— ——— *velantur corpora lino,*
Et Peluſiaco praefulget ſtamine vertex.

Et paulo poſt de Nubis Aethiopiae vicinis: verſ. 271.

Tempora multiplici mos eſt defendere lino,
Et lino munire latus.

Quin & ipſam Iſidem, ejuſque Sacerdotes *Linigeros* paſſim dictos nemo eſt, qui ignorat. Ovidio de Ponto lib. I. Eleg I. *Linigerae numen Iſidis.* Unde & apud eundem lib. II. Amor. Eleg. II. & Art. Amat. lib. I. & in fine I. Metam. ubi perperam hactenus *Niligenam* excuderunt, ex melioribus Codd *linigeram* dicendam jampridem obſervaveram, cum nuper vidi ita in elimatiſſima Editione Heinſiana ubique expreſſum. Id enim illis imprimis religioſum fuit, non niſi lino in ſacris omnia veſtire. Quod & ex SS. Dei cultu adumbratum, qui ſacrificaturos ſibi lineo Ephod indutos voluit, ut apparet I. Samuel II. 18. & cap XXII. & II. Sam. VI. 15. De quo latius D. Hieronymus ad Fabiolam. Quae religio etiam poſt abolitas adventu Salvatoris omnes veteris Judaiſmi caeremonias à Papis Romanis iterum adſcita; ut videre eſt in Can. XLVI. Diſt. I. de Conſecrat. & apud Anaſtaſium in vita Sylveſtri PP. cui id inventum attribuit; quanquam ex d. Can. Euſebium PP. ejus autorem eſſe conſtet; Sed haec ἐν παρόδῳ, alias plenius ex profeſſo tractanda. Nullus itaque dubitem pro *Vix*, reponendum *Sic*, ſi Gratio fidem ſartam tectam volumus. Nam Plinio, qui lana goſſypia Aegyptios Sacerdotes gaudere dicit, contra tot autores, omnem potius abnegaverim fidem; cui miror Maximum Virum tam facile aſſenſiſſe in Exercitationibus ſuis ad Solinum. VLIT. *in Add.* Gloſſae *operari* ἱερουργεῖν, ἱεροποιεῖν. Ita *facere* abſolute ponitur. ῥέζειν Graece. Virgil. I. Georg. 339.

Laetis operatus in herbis.

Ἡ πολύφορος turba Canopi aeſtivi & fervidi rem faciens divinam ad ſacra Diania

vix.

Digitized by Google

Velatur ſonipes aeſtivi turba Canopi.

Ipſe

43. *Velatur*] *Veſtitur* G. & B. Ed *Aeſtivi*] *Aegypti* G. uti Junius conjecit. VLIT. Ubi vero? nam lib. IV. Animad. 29. *aeſtivi* legitur.

vix velatur ſuo lino. JOHNS. Ego illud *vix* conjungo etiam cum *velatur*. & explico de tanta tenuitate, ut vix corpus ita velet, ut non ſit per ipſam veſtem perſpicuum, ut de Cois etiam veſtibus, in quibus laſcivae puellae translucebant, paſſim tradunt: & unde *Nebulam lineam* dixiſſe Petronium volunt. LV. ubi vide interpretes: haec nemo humanior ignorat BURM.

42. SACRA AD BUBASTIA] Quae in honorem Dianae in urbe Bubaſto apud Aegyptios celebrabantur. Vide Pauſaniam in Boeoticis, & Stephanum. TITIUS. *Bubaſtum* Oppidum Aegypti, vide Stephanum περὶ πόλ Herodorum lib. II. Diod. Sic. lib. XVI. De ſacris Bubaſtiis lege Herodorum. BART. Bubaſtis ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ Δέλτα à Geographo ponitur, & *procul à mari* Mela authore: longius à Canopo. An igitur *turba Canopi* à ſuo Nili oſtio Bubaſtim ſacrificatura tam longo itinere petiit? Nihil minus. *Canopici* hic ſunt Aegyptii, ut Silio *Peluſiaci*. *Bubaſtia ſacra*, ſunt Dianea ſacra. Bubaſtis Aegyptiis Diana eſt. Vetus Epigramma: Οὕτω Βύβαστις κικλήσκεται. Vetus ibi Scholion pro Diana accepit, adducto Herodoti loco ex lib. II. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἄρτεμις Βύβαστις καλεῖται. Quod loco huic intelligendo ſufficiat, ne tranſcribam illa, quae inibi erudite obſervavit Brodaeus. Hoc tamen monebo, non Dianam ab urbe illa, ſed potius à Diana nomen illam adeptam videri, cujus auſpiciis condita eſt. Nam haec communi Aegyptiorum lingua Bubaſtis, ut à Graecis Artemis vocabatur, inquit Herodotus eodem lib. quod ſi ab urbe, in qua maxime colebatur, petitum eſſet, non Aegyptii tantum, ſed & Romani illis tacentibus ita eam indigetaſſent, ut Triviam, Nyrtiam, & mille talia. VLIT. Diana. Aegyptiis Diana vocatur Bubaſtis. Herodot. L. II. Sect. 156. JOHNS.

43. VELATUR SONIPES] Lineis enim veſtibus utebantur Aegyptii Sacerdotes. Ovidius I. Met. 747.

Nunc Dea Linigera colitur celeberrima turba.

Lucanus X. 175.

Linigerum placidis compellat Achorea dictis:
O ſacris devote ſenex —— ——

Juvenalis VI. Sat. 533. *grex laniger*. Auctor Epigrammatis, quod in Catalectis legitur,

Carbaſeo poſt hunc artus indutus amictu,
Memphidos antiquae Sacra Deamque colit,

Martialis XII. Ep. 29.

Linigeri fugiunt calvi luſtrataque turba.

Neque alia materia induta pingebatur Iſis. Ovidius I. ex Pont. 151.

Vidi ego linigerae numen violaſſe fatentem
Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.

II. Amor. II. 25.

Nec tu linigeram fieri quid poſſit ad Iſin
Quaeſieris.

Quo reſpexit Tibullus I. III. 24.

Ut mea votivas perſolvens Delia noctes,
Ante ſacras lino tecta fores ſedeat

Meminit Plutarchus, Lucianus, Plinius, alii: eae veſtes adeo tenues erant, adeoque ſubtili filo contextae, ut illis induti viderentur ferme nudi; atque hoc eſt, quod hic dicitur, *vix velatur*. Petronius Arbiter cap. 55. *palam proſtare nudam in nebula linea*. & rurſus, *aequum eſt inducere nuptam ventum textilem.* Ovidius Metam. VI. 21.

—— —— *repetitaque longo*
Vellera mollibat nebulas aequantia tractu.

Solinus de ſerico loquens cap. 36. *hoc illud eſt ſericum, in uſum publicum damno. ſeveritatis admiſſum, & quo oſtentare potius corpora, quam veſtire primo foeminis, nunc etiam viris, perſuaſit luxuriae libido*, eadem querimonia extat apud Senecam de beneficiis, & Lucianum de amoribus. TITIUS. Aegyptii antiſtites non alio, quam lineo utebantur veſtitu. Juvenal. Sat. VI. 533.

Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo
Plangentis populi currit deriſor, Anubis.

Claudianus IV. Conſul. Honor. 570.

—— *penetralibus exit*
Effigies, brevis illa quidem, ſed plurimus infra
Liniger

Deſcriptionem pompae ipſius luculentam habes apud Appulejum lib. xi. Metamorph. BART. Quid, an adeo egens lini Aegyptus, ut ſacerdotibus id veſtiendis non ſufficiat? Imbelle, tenue, candidiſſimum, adeoque venanti inutile fuiſſe nemo negat. Abundaſſe tamen lino Aegyptum, certiſſimum eſt, quod propter excellentiam ſuam ab omnibus fere gentibus petitum fuit. Salomonis tempore vectigali commercio in Judaeam migravit, ut ex lib. 1. Reg. cap. x. ſcire eſt: Colchos, ex Herodoto. Plinius de lino: *Ignoſcat tamen aliquis Aegypto ſerenti, ut Arabiae Indiaeque merces importet.* Quia pinguiſſima illa regio quavis alia meſſe abundare poterat, ne lini ſatione injuriam illam, de qua locutus eſt, pateretur. Hoc tamen excuſandum propter celeberrimum lini commercium, quod plurimum exercebatur in Aegypto. Adeone Aegyptium linum ab omnibus expetitum erat, ut vix ſacerdotibus ſuis veſtiendis ſatis retinuiſſe videatur? Plinius quoque paulo poſt ex goſſypio illos veſtiit? *veſtes inde*, inquit, *Sacerdotibus Aegypti gratiſſimae.* Nec hoc veriſimile. Nam Herodotus, à quo illa habet Plinius, de Indis hoc dixerat. Et linum verum Aegyptiis idem & Apulejus attribuunt. Hic Apolog. 1. *atque eo lineo texto involvere, quod puriſſimum eſt rebus divinis velamentum. Quippe lana, ſegniſſimi corporis excrementum, profanus veſtitus eſt. Sed enim mundiſſima lini ſeges inter optimas fruges terrà exorta non modo induitui & amictui ſanctiſſimis Aegyptiorum ſacerdotibus, ſed opertui quoque in rebus ſacris uſurpatur.* Non tamen ei lanae accenſendum goſſipion eſſe à Salmaſio jam ſcimus. *Superior pars Aegypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui goſſipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina*, dixerat Plinius. Illius itaque *Aegypti ſacerdotibus veſtes inde gratiſſimae.* Nam reliqua quatuor tantum genera habebat celebria *Taniticum*, *Peluſiacum*, *Buticum* & *Tentyriticum*. Ex quibus Peluſiacum Silio, Phaedro, aliiſque celebratur, cui propter vicinitatem accenſendum Bubaſticum. Primi itaque λινεργίαν, Herodoto & Strabone teſtibus, exercuerunt Aegyptii; plurimum ſeverunt Aegyptii: ſanctiſſimum & in ſacris ſuis habuerunt Aegyptii. Quid tandem Gratio fiet, ſi adeo lini egenos habuit Aegyptios, ut ne ſacerdotibus quidem, qui eo ſolo uti debuerunt, velandis ſufficerit? Si quis attente praecedentia & ſequentia conſideret, hoc illum voluiſſe dicere facile negabit. Locutus primum de aptiſſimo lini genere, Cumano & Tuſco, tum quoque quae retibus inutilia ſint, quantumvis alias celeberrima, ne fama fallatur retiarius, recenſet Faliſcum, Saetabicum, & Aegyptium: quae non tenuitate, ſed etiam candore improbat:

Ipſe in materia damnoſus candor inerti
Oſtendit longe fraudem atque exterruit hoſtes.

Noluit itaque innuere, non quaerendum in Aegypto linum eſſe, quia inopia laborat, ſed eo utcunque alias laudato in retibus non utendum. Quod facilius ex verbis ejus perciperetur, ſi ſcripſiſſet: *Sic operata*, vel *Sic adaperta.* Nimirum ſicut Saetabicum *alio uſu*, veſtiendi puta, ſic & Aegyptium eſt. Sed vulgata non temere ſollicitanda, quae jam τῷ πάνυ Salmaſio ſedit, & defenſa eſt apud Solinum pag. 702. VLIT.

43. SONIPES] Hanc vocem explicat tibi Statius lib 1. Thebaid. 264. cum ait,

—— *Melius votis Mareotica fumat*
Coptos, & aeriſoni lugentia flumina Nili:

quaeque illic notat Bernartius: ſiſtri mentio extat apud Virgilium, Propertium, Ovidium, Juvenalem: erat autem genus crepitaculi. Martialis xiv. 54.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Haec quatiat tenera garrula ſiſtra manu:

& Sacerdotes illi inter ambulandum ſiſtra quatiebant. *hinc turba Sonipes:* de univerſo Iſiaco illo apparatu: conſulendus imprimis Herodotus in Euterpe, Plutarchus de Iſide & Oſiride, nec non Diodor. Sicul lib. 1. In eo tranſmittebantur equi, quorum fortaſſe cauſſa hic *Sonipes turba* dicitur: ab ſoliditate enim ungulae, quae praecipue bonorum equorum bonitas eſt, eo pacto nuncupantur. Docet Xenophon; inde etiam *cornipides* dicuntur. Virgilius iv. Aen. 135.

Stat ſonipes & frena ferox ſpumantia mandit.

rurſus vi. 591.

Aere & cornipedum curſu ſimularat equorum.

atque alibi vii. 778.

Unde etiam Triviae templo lucisque ſacratis
Cornipedes arcentur equi.

Silius. Ital. iii. 361.

Cornipedis fuſa ſatiaris, Concane, vena.

Claudianus 1. in Ruf. 311.

Ex

Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax Maſſagetes.

Nuſquam non extant exempla. TITIUS.

43. Sonipes] A crepidis ſtridentibus. Multum in his ſacris ſaltationum, plauſuum, tibicinum fuiſſe, quos omnia ſonitu impleſſe auctor Herodot. libro jam nominato. Ubi ſcribit in Bubaſto quotannis conveniſſe, ad ſeptingenta mortalium millia. BART. Turba tripudians. Salmaſius ad Solinum. p. 702. Sonipedes, qui pede ſcabillum ſonabant. Interpres Statii. Scabillum, quod in ſacris pede ſonare conſueverunt. ubi plura de hâc re. JOHNS.

43. Aestivi turba Canopi.] Urbs ad unum ex oſtiis Nili, quod dicitur Κάνωπος vel Κάναβος, ut notat Stephanus. vide Strabonem lib. xvii. ex quo hauſit tum Stephanus, tum Euſtathius Theſſalonicenſis in commentariis ad Periegeſim: in Aegypto ſoles ſunt ferventiſſimi, unde dictum arbitror a Lucretio lib. vi. 1105.

Et quod in Aegypto eſt, qua mundi candicat axis.

Ita enim malo, quam quomodo ſpectatur in omnibus editionibus, & agnoſcit imprimis Lambinus, *claudicat*: nam vix eſt, ut inde bonum ſenſum exſculpas: de fervore atque aeſtu terrae Agypti habes Alexandrum problematum auctorem, nec non apud Macrobium commentatorem in ſomnium Scipionis lib. ii. cap. 7. Lucanus ait ii. 586.

—— calida medius mihi cognitus axis Agypto.

Ad verbum quod attinet, en tibi Manilii teſtimonium ex lib. i. 800.

Altius aetherei qua candet circulus orbis.

TITIUS. Salmaſius ad Hiſtor. Auguſtas & ibidem ad Solinum, quomodo ſuppedaneo crepitaculo modum ſaltantes, ut ita loquar, pulſaverint olim, erudite, ut omnia expoſuit; & reſcribit: *feſtivi turba Canopi.* Quod non potui non probare, ſimul ac Strabonis illa deprehendi lib. xvii. de Serapidis Aede Canopica: ἀντὶ πάντων δ' ἐστὶ ὁ τῶν πανηγυριζόντων ὄχλος τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας κατιόντων τῇ διώρυγι. πᾶσα γὰρ ἡμέρα καὶ νὺξ πληθύει τῶν ἐν τοῖς πλοιαρίοις καταυλουμένων καὶ κατορχουμένων ἀναίδην, μετὰ τῆς ἐσχάτης ἀκολασίας καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. *ante omnia memorabilis eſt eorum turba, qui ad feſtivos conventus per foſſam Alexandria deſcendunt: quae ſingulis diebus ac noctibus plena eſt navicularum, viros & mulieres vectantium, extrema cum laſcivia cantantes atque tripudiantes.* Ita vertit magnus Xylander, fortean Gratium ſecutus. Lucanus lib. viii. 543.

Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi.

VLITIUS. Nihil mutandum nunc cenſeo, cum ita in omnibus libris ſit, & Claudianus ad Nilum ipſe natus lib. i. in Rufin 185. *Aeſtivum ſeptem gurgite Nilum* dixerit. Quem *tepidum* vocat eadem ratione Martialis lib. xi. Epig. 12. & hinc eidem lib. x. Ep. 12. *Niliaco ore niger.* & Lucan. lib. x. 274.

——— Illas rubicunda peruſti
Zona poli tenuit, Nilum ut videre calentem.

Quis enim neſcit calores iſtius climatis? quanquam alias *hilares caeremonias & feſtiva ſpectacula* Aegyptiorum non neſciam ab Appulejo lib. xi. Met. peculiariter ita dicta, & a Tibullo quoque lib. i. eleg. vii. decantata. Unde & Columella in Horto ſuo.

Nataque jam veniant hilari ſampſuca Canopo.

VLIT. *in Add.* Salmaſius *feſtivi.* nec diſplicebat Vlitio. at in ſecundis curis loco motum revocat, & ſtrenue confirmat Nam Claudian. Nilum *Aeſtivum*, Martial. *tepidum* Lucan. *calentem.* & ſane reſtitutum gaudeo. Nam Aeſtus ille in cauſâ erat, cur turba ſonipes vix velari deberent ſuo lino, & quare tenuiſſimum & alerent, & veſtibus texendis eligerent; eique adeo uſui Gratius relinquendum cenſet. JOHNS. *Laſcivi Canopi* in margine Meurſius & Scaliger. Ut certe ita Stat. iii. Sil. 2. iii. *laſciviat ora Canopi:* ſed *aeſtivi* retinendum, quia per calores aeſtatis tenues illas e lino veſtes gerebat, quibus vix velabatur corpus, turba illa Aegyptia. eſt ergo Epitheton rei, quam in manibus habet Poëta, accommodatum, non perpetuum, quo mores Canopi vulgo notabantur. ut male etiam Heinſius ad Ovid. Amor. xiii. 7. *feſtivi* probaverit. ſic *aeſtivos ignes* dixit inf. 389. vehementiſſimos, ut aeſtate eſſe ſolent: ita & Nemeſ. Ecl. iv. 42. *aeſtivas cicadas* dixit, quia non niſi calore aeſtivo prodeunt & cantant. Rutil. Itin. i. 281.

Inde Graviſcarum faſtigia rara videmus,
Quas premit aeſtivae ſaepe paludis odor.

Stat. iv. Silv. iv. 19. *Aeſtivos quo decipis aëre ſoles.* BURM.

43. Canopi] *Canobum* Graeci vocant. Quod non placuiſſe Stephano claret ex Commen-

Ipſe in materia damnoſus candor inerti
Oſtendit longe fraudem, atque exterruit hoſtes.

At

44. *Ipſe in*] Ita A. & è conjectura B. *ipſus* G. *damnoſus*] *damnatus* B. Ed. *In*, omittitur. Pariſ. Lugd. *ipſus G.*

45. *Exterruit*] Ita MS. & P. *exterritur hoſtis.* A. VLIT. *Exterritur hoſtis.* A. Steyn. Turnebus *exterritat.* JOHNS.

meutariis Euſtatii ad Dionyſium. ὁ δὲ τὰ ἐθνικὰ γράψας φησὶν, ὅτι ἔδει μὲν Κάνωπον γράφειν τὴν πόλιν διὰ τοῦ ω. Quod ipſe tamen elevat. Dictum hoc oppidum à Canobo comite Menelai, qui in Aegypto obiens ab Atrida oppido cognomine honoratus eſt. *Aeſtivi* nomen gerit ob aeſtus in Aegypto intenſos. ἐσχάτην χθονὸς πόλιν Canobum vocat Aeſchylus Prometheo.

Ἔστιν πόλις Κάνωβος, ἐσχάτη χθονὸς,
Νείλου πρὸς αὐτῷ στόματι καὶ προσχώματι.

In Veteri editione hi duo verſus ita compoſiti leguntur.

Vix operata ſacro ſacra ad Bupalia lino
Veſtitur ſonipes Aegypti turba Canopi.

Ego in vulgata ſcriptura nihil mutandum cenſui. BART.

44. Ipse materia] Non dubito Gratium reliquiſſe. *ipſe in m.* Nam literam *m.* majuſcula facta illud *in* in ſe gerebat, quod neglexit vel ignoravit librarius cadentis aevi. Sexcenta exempla licet in veteribus libris obſervare hujus ſcripturae, praeſertim Pandectis Florentinis Quae adſcribere otioſum ſit. Vetus Editio habet *ipſus materia.* Quod ego Gratium ſcripſiſſe non puto. BART. Haec in omn. vett. libb. ſcriptura. Pythaeus τὸ *in* omiſit, niſi error typorum eſt. Barthius certe ita citat, & emendat: *Ipſe in mat.* unde. conſtat, nullam illi editionem, quam Pythoeanam viſam unquam fuiſſe, quantumvis ex illa omnibus inviſa adducit: *Ipſus materia.* Tum edidit, *damnatus*, ut ſupra *certuſque*, pro *rectuſque*, & *ceſſit* pro *cecidit*; & paulo abhinc, *regidi cuſtos Al. horti*, & ſimilia pro lubitu intruſit. VLIT. Scaliger volebat, *ipſa in materia.*

44. Ipse in materia candor] Sed & aliud quoque detegit vitium Plinius lib. xix. cap. 1. de hoc altero dixi ſuperius: adeo autem neceſſe eſt fraudem celare, ut etiam in veſtitu cura ſit adhibenda. Angelius monet.

Forſitan & qui ſit veſti color aptus habendae,
Scire velis; illum ante omnes legere volentes:
Quem nemorum aſſimilem frondi pro tempore norunt:
Seu viridis, ſeu pullus erit, ſeu tectus eburno.
Seu ferrugineo moerebit lucus amictu.

Vide Pollucem lib. v. §. 17. eadem cautio ſervanda in aucupio, quatenus ad retia pertinet. Ovidius lib. 1. de remed. amoris. v. 516.

Quae nimis apparent, retia vitat avis.

& in piſcatione Plutarchus in quaeſtionibus Naturalibus p. 915. διὸ καὶ σύζυγον αὐτοῖ δίκτυα ταῖς βαφαῖς καὶ πυκνοῦσι, φοβούμενοι τὰς ἀναλύσεις, ἐπεὶ μὴ βαθύνῃ, μὴ δὲ χρωσθέντα μᾶλλον ἂν ἐλάνθανε τοὺς ἰχθῦς, ἐναίσιον γὰρ τὸ τοῦ λίνου χρῶμα καὶ ἀπατηλὸν ἐν θαλάττῃ: neque non item in commentario de Solertia animalium. dixi fuſius lib. x. cap. 23. meorum locorum controverſor: inde pete, ſi libido eſt: de retibus venatoriis ſic agit Angelius.

Ipſa autem in plures ferro diſcindite partes
Retia, quae viridi nigrove infecta colore,
Delitéant, fugiantque oculos inviſa ferarum.

Turnebus cenſet hic legendum *exterritat hoſtes.* TITIUS. Vide Ciceronem lib. 1. De Inventione. Iſidorus lib. xiii. cap. 3 *omne informe, unde aliquid faciendum eſt, materia dicitur.* BART. Naſo apposite de Remed. Amor. 516.

Quae nimis apparent retia, vitat avis.

Quod plane convenit cum proverbio Salom. cap. 1. 17. VLIT. *in Add*

44. Inerti] Candorem illius lini vituperat, qui longius juſto lucens, prodat ſcilicet feris fraudem. *Iners* eſt inutilis. Auſonius Grypho.

Hic quoque ne ludus numero tranſcurrat inerti.

Ita infr. v. 146. De triplici hujus vocis ſignificatione vide Servium ad Georgicorum iv. BART. Noſtrae arti, *i.e.* venationi ineptâ. Candorem improbat & tenuitatem. JOHNS.

45. Ostendit] Idem ſignificat, quod, ſolet

Digitized by Google

At pauper rigui cuſtos Alabandicus horti

Can-

46. *Rigui*] *Rigidi* B. Ed. *Alabandicus*] *Alabandus* MS.

let oſtendere, & ſolet exterrere. Vim habet Graeci Aoriſti. Turnebus *exterritat hoſtis.* Logi Edit. *exterritur hoſtis.* ἀρχαϊκῶς. non male. JOHNS.

45. Exterruit] Pro exterret. Praeteritum pro praeſenti tempore uſurpavit. Virgilius Aen. II. 12.

Quantum animus meminiſſe horret, luctuque refugit.

Propter metrum praeteritum pro praeſenti poſitum interpretatur Servius. Sic alii etiam ſcriptores, quos nulla metri lex cogit. Cor. Celſus lib. IV. cap. 19. *Ubi ſiccum eſſe coepit, removeri oportet, extractum cochleari, quod intus eſt, ediſſe.* Hoc genus ſacris litteris etiam non infrequens eſſe docuit Sanctus Athanaſius libro I. de Trinitate. ὥσπερ ἐν δὲ τῷ υἱῷ τὸ γεννᾷ με, ἐξερεύξατο, νόμος, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Πνεύματος τὸ ἐκπορεύεται, νόησον. Ἔθος γάρ ἐστι γραφικὸν· ὡς τὸ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, τουτέστιν ὁ ποιήσας. καὶ τὸ, ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, τουτέστιν ὁ θεμελιώσας. Plura ad Claudianum. BART. Pro exterret, ut mox: *Nam fuit & laqueis uſus*, pro eſt. & deinde: *Miſcuit, & ſummam complectitur ignis.* pro miſcet: & infinita talia, quae male tentavit Barthius, & ſemper in eundem lapidem impegit. Si tamen autoritate melioris cod. τὸ *exterruit* nobis dedit Pythoeus. Nam omnes ante illum editiones habuerunt, *exterritur:* fortean ἀρχαϊκῶς. ut *lavitur, fervitur,* & multa id genus alia apud Nonium cap. 10. Turnebus conjecit, *exterritat*, quod propius antiquam lectionem eſt, quam *exterruit.* VLIT. Verum eſt, quod Barthius de variatione duplici temporum in una periodo obſervat. & ita Val. Flac. VI. 645.

Rumpit iniqua colos, victorque advênit Jaſon.

& plura congerit Gronov. ad Liv. XXIX. 27. & ad Senec. Hippol. 510. vid. inf. vſ. 316. & Calp. III. Ecl. 69. & alibi. variationem aliam vid. infr. 397. inclinat tamen animus in *exterritat.* Niſi legamus etiam *oſtendit* in praeterito, & hoc modo, *ſaepe in materia d. c. i. oſtendit l. f. atque exterruit h.* BURM.

46. Custos Alabandicus] Vir ex Mediterranea urbe Cariae Alabanda, Strabo lib. XIV. & Stephanus more ſuo inde mutuatus; meminerunt & alii. In hujus urbis agro laudatiſſima cannabis gignebatur, Plinius libro ſaepius indicato, *optima*, inquit, *Alabandica, plagarum praecipuè uſibus.* TITIUS. Plinius lib. XIX. cap. 9. *Cannabis vellitur poſt vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum praecipue uſibus.* Alabandam Cariae civitatem auctor Stephanus. Gratius Alabandicos pauperes indigitat, cum luxum iis exprobret Juvenalis Sat. III. Niſi ſi ignobilitatem potius inibi notari credas; quod ſane magis eſt. BART. Verum eſt Alabandae incolas luxuriae notari proverbiis etiam: & a Strabone lib. XIV. p. 661. ſed inter luxurioſos & divites etiam pauperes vivunt, ut olitores & hortorum cuſtodes, quos ſolos hic pauperes vocat, non omnes urbis Alabandae incolas. non enim divites & luxurioſi hortorum cuſtodes erant, ſed pauperes. Sic inter Tyrios, divites, potentes & luxurioſos, erat pauper Abdalonimus, qui operam oblocare ad puteos exhauriendos & hortos irrigandos ſolitus, miſere vitam exhibebat. Juſt. XI. 10. in Cod. Thuan. erat *Adlabandus.* & *ad paper* pro *at pauper.* an *Alauhandius*, ut ſaepe talia gentilia flectuntur. BURM.

46. Rigui horti] Columella X. Horat. II. Sat. IV. 10.

—— *Irriguo nihil eſt elutius horto.*

BART. Palladius Februario: *Hoc menſe ultimo cannabum ſeres terra pingui, ſtercorata, rigua, plana, atque humida.* Ita leg. ex MS. & Columellae lib. II. cap. 10. à quo illa deſcripſit verbotenus. Quod horto cannabem aſſignaverit noſter, ſecutus idem unus eſt Plinius lib. XIX. cap. 9. nam à cap. 4. uſque ad finem ejus libri hortenſia tractat. Sed & Gratium illi ad manum fuiſſe crediderim, cum ſcripſit inibi: *Ipſa cannabis vellitur poſt vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur: optima Alabandica, plagarum praecipue uſibus.* VLIT. Vid. ad Ovid. V. Met. 535. Heinſii notas: & ad Calpur. II. 35. & 49.

46.

Cannabias nutrit ſilvas, quam commoda noſtro

Ar-

47. *Noſtro*] *Noſtrum* Cod. Thuan.

46. Custos] Ab adſiduitate cultus, quod quaſi cuſtos perpetuus ſuo horto adfixus ſit. Sic Ennius:

—— *ô Romule, Romule, dic ô,*
Qualem te Patriae cuſtodem Dii genuerunt.

Horatius de Jove lib. I. Carm. 12.

Gentis humanae pater atque cuſtos.

Manilius III. 47.

—— *Et rerum cuſtos Natura latentum.*

BART. Nimis magnifice olitores, & cuſtodes horti, Diis cuſtodibus comparat Barthius: rectius ex Draconibus, quos fabuloſa antiquitas cuſtodes Heſperidum hortorum aut Theſaurorum cuſtodes finxit, illuſtraſſet. ſed *cuſtodes* inferioris ordinis miniſtri, quibus cura rei vel loci committitur, paſſim dicuntur. Ita *cuſtodes* gregis ſunt paſtores, ut ipſe docuit ad Stat. II. Theb. 675. ſic *cuſtos alienus* Virg Ecl. III. pro mercenario paſtoris miniſtro: *cuſtodes fundorum* leg. 72. de Legat. 3. & quae paſſim obvia. BURM.

47. Cannabias] Sequitur apud Plinium de eadem Alabandica cannabe: *Improbatur cortici proxima, ut & medulla: laudatiſſima è medio, quae meſa vocatur.* Hinc patet, cur cannabem *ſtupam* interpretantur vett. Grammatici. *Stupa* vocatur non cannabi tantum, ſed etiam lini id, quod cortici vel medullae proximum, ut modo dicebam. Plinius *medullam* quoque ſimpliciter vocavit lib. ult. cap. 3 *Succina oleo addita flagrant dilucidius diutiuſque, quam lini medulla.* quae indubitata eſſe lectio debet. Stupam omnino intelligit. Virgilius Aen. V. 682. *Stupa vomens tardum fumum.* Sed Servius ibi *abuſive linum* intelligi dixit. Ex quo loco Iſidorus ſtupam dixit cannabi ſive lini eſſe. Στύφειν eſt inſpiſſare, interare ſpiſſim. Hinc στύφη omne id, quod infercitur ſive vaſis componendis, ſive navium rimis. Livius lib. XXVIII. 45. *interamenta navium* vocat, uti in omnibus codd. invenit Cl. Gronovius, à quo ille jam legi dignus prodit. Hodie etiam cannabis ſtupa ei rei inſervit, ipſa cannabis retibus, & reſtibus. Nec aliter olim. Plinius ibidem: *utiliſſima funibus cannabis.* Et mox: *optima Alabandica, plagarum praecipue uſibus.* Nam funibus ipſa ſtupa cannabia ſufficiebat Unde *lintea arma* pro fune infra: & *ſtupea vincula* apud Poëtas Retibus vel ſtupa lini, vel optimum cannabis deligebatur. Recentiores *cannabum*, non *cannabem*, mutato etiam genere dixerunt. *Stuppam* quoque pro *ſtupa*, ut mille talia. VLIT.

47. Nutrit sylvas] Maxima enim proceritate alicubi excreſcit Cannabis, velut in Roſea agri Sabini, auctor Plinius Alabandicae cannabis meminit etiam Angelius lib. VI.

Quae quondam irriguis Alabandica cannabis hortis.
Nutrita in tantos demum contexuit uſus.

Cannabias autem dixit Gratius pro *cannabinas*, aut *cannabaſeas.* TITIUS. *Silvas:* omnia cenſentur *ſilvarum* nominibus, quae ubertim proveniunt. Vide Servium ad Aeneiden primam, ejuſdemque exſcriptorem perpetuum Iſidorum Originum lib. XIII. cap. 3. BART. Denſam Cannabis ſegetem vocat *ſylvas Cannabias.* JOHNS. Servius ad I. Georg. 157. *Silvam* etiam de herbis dici notat, nec in Iſidoro quidquam invenio, quod huc faciat, aut exſcripſiſſe Servium ibi probet. certe negligentior Barthius fuit in his notis conſarcinandis. Sed *ſilvas* dixere Poëtae omnes non modo arbores, ſed arbuta, frutices, & herbas, ſi modo denſitate ſilvae nomen mereri poterant. ſic Ovid. IV. Met. 339. *fruticum recondita ſilva.* VII. 242. *verbenis ſilvaque incinxit agreſti.* ita *myrtea ſilva* Rutil. I. 3. & ita denſa caeſaries, tela, multa ſimul in corpore ſtantia, *ſilvae* dicuntur ab Poëtis, de quibus hic agere non vacat. BURM.

47. Commoda] Apta. Ovidius I. Art. 141.

Romule militibus ſciſti dare commoda ſolus.

Hinc *commodum*, apte, atque ipſo in optato tempore valet. Quo uſus Appulejus ſaepiſſime. *Commode* ejus vicem Columella lib. XI. cap. I. *Commodare* apud Papinium Thebaid. IV. BART.

47. Quam commoda] Miſeret me pueri, & ejus paedagogi, qui hic ſe criticos jactan-

Armamenta operi: gravis eſt tutela ſed illis,
Tu licet Haemonios includas ſentibus urſos.

Tan-

48. F. (*gravis eſt tutela ſed illis*,) ut reliqua inter ſe continuentur; haec a. ad v. 50. ſpectent. VLIT. *Eſt* deerat Cod. Thuan.

49. *Tu licet*] Scaliger malebat *Tum licet*.

49. *Retibus*] Ita MS. & P. *ſentibus* A. Steyn. *Sentibus*. forſan non malè. JOHNS.

Aemonios] Steyn. *Haemonios*. *Retibus*.] A. *Icludas* Cod. Th.

ctantes, *qua* legunt, pro ex qua regione (quae tamen non praecedit) & inſultant editoribus prioribus. an neſciebant, *quam* millies adjectivis adjici, & idem eſſe, quod *valde, perquam*? vel poni pro *commodiſſimis*. remittendi ad ferulas hi tyrones, aut ſi altius velint ſapere, adeant Lexica, & omnes, qui de particulis L. L. ſcripſerunt, iiſque addant Cl. Graevii notas ad Cicer. VII. ad Att. 15. & Barth. XXXIII. Ad. 12. ubi & poſitivi gradus nominibus adjungi diſcent. *quam* & *qua* vſ. 81. confunduntur etiam. BURM.

48. Armamenta] Quae toties *arma* dixit. Inſtrumenta. Sic *armamenta vinearum* apud Plin. lib. XVII. cap. 21. ὅπλα vocat Oppianus Cyneg. 1. 147.

Καὶ μὲν τόσσα φέροιντο περὶ κνημῖς, ξυλόχοις τε
Ἐργοπόνοι κρατεροὶ, θήρης ἐρικύδεος ὅπλα.

Ubi poſtea & caſſes & retia illis ὅπλοις accenſet. Sic ligones & raſtra *arma* vocat Vegetius Renatus lib. 1. de Re milit. cap. 3. BART. Arma, inſtrumenta, vaſa. paſſim. ſic Graeci ὅπλα. JOHNS.

48. Gravis est tutela sed illis] Vel ob onus, cujus in retibus ferendis rationem habendam eſſe docuit Xenophon; vel ne putreſcant, ut dicet paulo poſt; vel retia ex Alabandica cannabe confecta etiam Urſorum impetum ſuſtinere poſſunt: vel magnus labor adhiberi debet in cultura illius ſegetis. TITIUS. Difficilis, dura. non facile ea ait à vitiis, quorum rapacia ſint, cuſtodiri poſſe. Sic *graves diſcordiae* apud Boëth. Ad quem plura de vi hujus vocabuli ſcripſimus. BART. At difficile eſt tueri illa. JOHNS.

48. Sed illis] Id eſt, valide ſtationem ſuam tuebuntur, ne qua fera perrumpat, ne Aemonii quidem urſi. Grammaticum hic, & aliquoties ago, quia miſer Interpres etiam hanc ſuam artem non ſatis calluit, quem hic τὸ *ſed* non disjunctivum, ſed copulative poſitum fugit, & in partes fugavit à Gratii mente longe diverſas. VLIT. Barthius videtur accepiſſe tutelam, pro conſervatione retium, ne corrumpantur: ſed *tutela* hic eſt, quo poſſit ſe venator tueri contra incurſum ferarum; locutione deſumpta a gravi armatura in bello, ut ita linea retia, contra lepores & ſimilia animalia ſufficiunt, & levis armaturae ſpeciem referunt. aliter non conſtaret ſenſus, & retia ante laudata nunc culparet. quare puto, verum eſſe, quod Vlitius notat, *ſed* hic non eſſe adverſativam particulam, ſed poni pro *ſed etiam*. Vide Manut. ad Cicer. I. ad Famil. & Victor. ad III. ad Att. 15. quorum auctoritate vindicavimus locum Quinctil. VIII. de Inſtit. Orat. 3. *Decentior equus, cujus adſtricta ſunt ilia, ſed idem velocior*. plura de diverſo uſu hujus particulae *ſed*, pro *ſed etiam*, ad Phaedr. lib. 1. fab. 1. congeſſimus. BURM.

49. [Haemonios includas sentibus ursos] Thracios ex Monte Haemo, vel Arcadios ab urbe Aemonia, ob Calydonem Lycaonis filiam, ejus, qui in Arcadia regnavit. Fabula eſt imprimis apud Ovidium lib. II. Metamorph. & Hyginum de coeleſtium ſignorum Hiſtoriis lib. II. pro *ſentibus* Turnebus reponebat *caſſibus*: utique accedit vulgatae ſcripturae vox *retibus* vel *ſaepibus*, quarum alterutram ſubſtitui velim, ſi quid ſit mutandum. TITIUS.

49. Includas] Certa enim ſpatia, intra quae fera latere putatur, retibus ambiuntur. Unde *claudendi* verbo ad hanc rem ſaepe uſi ſcriptores. Seneca Hippol. 46.

Picta rubenti linea pinna
Vano claudat terrore feras.

G Nam

Nam ex uno latere ſpatium pinnato claudebatur, cujus formidine cogeretur in adverſa retia beſtia. Nemeſianus 304.

—— *volucreſque metu concludere praedas.*

Ovid. xv. Met. 475.

Nec formidatis cervos includite pinnis.

Aliter fluvio à tergo claudebantur, à fronte retibus, ferae. Virgil. lib. XII. 749.

Incluſum veluti ſi quando flumine nactus
Cervum, aut caeruleae ſeptum formidine pinnae
Venator. &c.

BART. Sic *apros concludere* Plinio ſupra adſtruebam. Seneca lib. I. de Clem. *Sic feras lineis & pinna concluſas contine.* Nam & *continere* idem alibi eodem ſignificatu uſus eſt: *Nec mirum eſt, quum maximos ferarum greges linea pinnis diſtincta contineat.* Ubi male *conterreat* reponi vult novus ad Roſinum Exercitator. Seneca Hippolyto;

Picta rubenti linea pinna
Vano cludat terrore feras.

Non ſuccenſeam magno Pythoeo, cui tantum debent hi authores, ſi ex Cod. ſuo hic *retibus* pro *ſentibus* ſuppoſuit. Sed videtur Turnebum ſecutus, qui *caſſibus* legendum mandavit. Hoc ſcio, ex conjectura non debuiſſe mutari vocem, quae in omnibus editis erat. Unde etiam Bargaeus in Cynegetico ſuo *includere ſentibus* mutuatus eſt, & luculenta periphraſi explicuit. Sed alia etiam ratio ſubeſt, cur potiſſimum *urſos includere ſentibus* dixerit Gratius. In majorum ferarum, aprorum maxime, venatione, ubi cubile jam indagatum eſt, quod illi plerumque in denſiſſimis ſilvis habent, ſolos aditus ferae expanſis caſſibus obſtruere moris eſt. caetera ut natura ſunt, impervia relinquunt, aut ſicubi intervallum, aut periculum eſt, ne exitum ſibi faciat, caeſis ad id arborum ramis & ſentibus ea circumſepiunt, & claudunt. Xenophon cap. 26. ἑκατέρωθεν δὲ ἑκάστοις ἐμφρακτέον τῇ ὕλῃ καὶ τὰ δύσεργα, ἵνα εἰς τὰς ἄρκυς ποιῆται τὸν δρόμον, καὶ μὴ ἐξαλλάττῃ. quae ita verti: *utrinque vero ſentibus omnia obſtruenda ſunt, etiam ea quae invia, ut recto in caſſes curſu feratur, neutiquam declinans.* Interpretes nihil agunt, & retia confingunt, quae nulla in aprorum illa venatione adhibuit Xenophon, ut apud ipſum oſtendam. Unum hic Apulejum addam, qui & ſuperiora confirmet, & ipſe hinc lucem capiat. Metamorph. VIII. *Jamque apud frondoſum tumulum, ramorumque denſis tegminibus umbroſum, proſpectu veſtigatorum obſeptis campis, canes venationis indagini generoſae mandatae, cubili reſidentes, invadere feras immittuntur: ſtatimque ſolertis diſciplinae memores, partitae totos praecingunt aditus.* Quo loco vera lectio eſſe mihi videtur, quae in optimae notae MS. cod. Urſiniano reperitur: *obſentitis campis.* nova voce, ſed apud Apulejum. *Obſentire campos* eſt *includere ſentibus.* VLIT. Venatoria prorſus locutio. Sic, *claudat rete leaenas*, Ovidio v. Faſt. 371. Lucanus lib. VI. vſ. 42.

Et ſilvas vaſtaque feras indagine claudit.

De Caeſare muniente caſtra, μεταφορικῶς. Nec aliter Plinius Panegyrico, cap. 35. *mille poenarum indagine incluſos*, dicit delatores. Et Ammianus lib. XXIX. *Ita ut ferarum occulta veſtigia doctus obſervare venator, multos intra caſſes lugubres includebat.* Sidonius Anthemiana Panegyri: 144.

Inventas agitare feras, aut fronde latentes
Quaerere, deprenſas modo claudere caſſibus arctis.

Ita diſtinguendum. Triplex enim venandi genus proponit, δρομαῖον, ἰχνεύειν, & δικτυαῖον; quorum ultimum, ut in commentario oſtendi, ad apros potiſſimum ſpectat, qui plerunque in denſis ſtabulantur ſenticetis. Unde Horatius venationis, quam tantopere totieſque laudat, non imperitus, lib. III. Ode 12.

Celer alto latitantem fruticeto
Excipere aprum.

Ubi *arto*, malim ex Cruquiano Cod. id eſt, denſo, ſpiſſo. Sic enim Silius lib. x. 82. in apraria venatione:

Deprendit ſpiſſis arcana cubilia dumis.

Xenophon major de apris item: κατακλίνεται γὰρ τὸ θηρίον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τοιαῦτα, puta ὑλώδη. Qui itaque tuto hos in talibus cubilibus deprendere cupit, ſentibus eos undique includere ſatagat, ut illi apud Apulejum Metam. VIII. Et hinc tralatitie Job. cap. XIX. vſ. 8. *Semitam meam circumſepſit, & tranſire non poſſum.* Niſi potius de indagine intelligas, ut hic Gratius: & LXX. Κύκλῳ ὠκοδόμημαι. Atque ſaepe ita Pſalmiſta. VLIT. *in Add.* *Sentibus* poſſet defendi ex illis, quae infr. 241. ubi in *aſpretis* etiam latens fera clauditur, dicuntur; & ex loco Virgilii a Barthio adducto, ubi *incluſus flumine cervus* dicitur, ut hic *ſentibus urſi*: quare probamus Vlitii notam docti-

ctiſſi-

Tantum ne ſubeat vitiorum peſſimus humor,
Ante cave: non eſt humentibus uſus in armis;
Nulla fides. Ergo, ſeu preſſa flumina valle
Inter opus, craſſaeque malum fecere paludes:

Sive

50. *Humor*] *Udor* G. & B.
51. Leg. *uſus in armis. Nulla fides. Ergo*, &c. VLIT.
51. *Armis*] Vet. Libri ſic interpungunt. *Armis. Nulla fides ergo*, male. adeoque recte mutavit Vlitius. JOHNS.
52. *Valle*] *Vallo* G. *preſſo fl. vallo* B.
53. *Inter*] Steyn. *iter. Clauſaeque malum*] Alii *craſſaeque modum*. Ut fortaſſis legendum ſit, *craſſaeque udum*. PITH. A. Steyn. P. Lugd. Vlit. *cauſaeque malum*. unde conjecit Gronov. *clauſaeque malum*. quod in contextum recepi. JOHNS. Ita MS. & P. Vide comm. Gronovius mavult; *clauſaeque malum*. Ut tam paludes, quam flumina, intelligantur retibus vel indagine ſepta, ac clauſa. VLIT.

ctiſſimam: nam temere Johnſon ideo rejicit, quia jam de retibus agitur. quis hoc neget? ſed agitur de retium bonitate, quae tanta eſt, ut etiam urſos includere poſſit ſentibus & ramis arborum, nec perrumpere retia valeant, ſi modo ante caveas, ne humor ſubeat. BURMANN.

49. Haemonios] Theſſalicos. maximos & ferociſſimos. JOHNS.

49. Retibus] Logi Edit. *ſentibus*. quam lectionem tuetur Vlitius. fruſtra. jam enim de retibus agitur. IDEM.

50. Humor,] Cannabina retia maxime ait cuſtodienda ab humore. In Veteri Ed. non *humor*, ſed *udor* diſerte excuſum eſt. Quam veram ſcripturam puto, maxime cum in memoriam ſubeat idem vocabulum omnium applauſu alteri non minus Latino Poëtae reſtituiſſe eum, cujus omnis vox auctoritas eſt, Joſ. Scaligerum. BART.

51. Humentibus usus in armis] Rete *arma* appellavit, hoc eſt inſtrumenta, veluti ſuperius admonui: ſic Martialis de Parazonio XIV. 32.

Arma tribunitium cingere digna latus.

Notat Servius ad Virgilium. TITIUS.

51 Usus] Utilitas. Plautus ita ſaepe. BART.

52. Fides] Ad res inanimas ab hominibus defertur *fides*. Ita *ingrati* vocabulo ſupra uſus. Ita *fidus enſis* Deiphobi apud Virg. lib. VI. *Perfidus enſis*, qui in media pugna frangitur, Turni apud eumdem lib. XII. &c. BART. Diſtingue: *non eſt humentibus uſus in armis, Nulla fides. Ergo, ſeu preſſa*, &c. vide, quae ad v. 60. annoto. VLIT. Ita & diſtinguit Heinſius; ſic dicitur Aetna *ſervare fidem nivibus*, quae non liqueſiunt, Claud. I. de Rapt. 166. ubi vid. Barth. & *lorica fidelis duplici ſquama*, quae reſiſtit ictibus, Virg. IX. Aen. 707. quod in opere non finditur, vel diu durat, lignum, *materia fidelis* Plinio dicitur lib. XIII. 6. & XVI. 40. *Arundo rimis explendis fidelior pice* XVI. cap. 26. Plura paſſim obvia: & noſtrates ita vulgo loqui ſolent. vid. ad Nemeſ. Cyneg. 61. *perfidum flumen* dixit Florus lib. III. 4. ubi vid. Freinsh. BURM.

53. Inter opus,] Si ſubitus torrens vallem illabatur, dum retia extenſa ſunt. In Vet. Ed. *vallo*, ſcriptum lego. Si ſubita vi flumina vallum ſupergreſſi fuerint. Sane videtur genuina ſcriptura Gratii probari poſſe.

——— *Seu preſſo flumina vallo.*

BART. Barthius: ſi ſubitus torrens vallem illabatur, dum retia extenſa ſunt. Tum ex Cod. ſuo ſibi legit; *ſeu preſſo flumina vallo*. An Gratius tam praepropere ad venationem inermis adhuc ruat? Imo in linificio adhuc totus eſt, & cannabis recens evulſae expanſionem intelligit, quae *lucubrationibus decorticata purgatur*, ut vidimus apud Plinium. Hoc opus, hic labor eorum fuit, quos *ſtupparios* vocat recentior Latinitas. Gloſſae antiquae: Κάνναβις, *ſtuppa*. Κανναβώδεις, *ſtupparius*. Iſidorus: *Stipatores dicuntur, qui in vallibus ſtupam componunt*. Si itaque vallem

illam

illam, in qua cannabis expoſita erat, flumina preſſerint, ſive paludes humectaverint, ſive imber perfuderit, quomodo praeveniendum, ne imbibant humorem aut putredinem lina, paucis expedit Gratius. Memini tamen aliquando crediſſe hic de modo illo mergendi palude vel foſſa cannabem, quo hodie eam macerant ruſtici, agi: ut, ſi nimium macerata fuerit, tum vento vel fumo eam ſiccari voluerit Gratius. Nam & hoc quoque hodie fit, ut ſuper ceſpitum rogo & denſiſſimo fumo evaporentur. Sed antiquos id factitaſſe nondum comperi, ut ſententiam mutem. nam de lino in candorem macerando, alia res eſt, de quo Plinius, & ſuper eo multa Salmaſius ὁ πάνυ. VLIT. Sic Ovidius VII. Met. *Inter opus tauros concidere.* & VIII. *Inter opus monituſque genae maduere.* Caeterum de lino fumigando, quod ſequitur apud Gratium, lucem poteſt dare obſcuro Eſaiae loco, quem repetit S. Matthaeus cap. XII. v. 20. ubi λίνον τυφόμενον, *linum fumigans* veteri interpreti, dicitur a Domino non extinctum iri. *Quia deſerto lumine facit putorem*, inquit Auguſtinus Quaeſt. Evangel. lib. I. Puto ſcripſiſſe, *deſerto flumine.* Ita enim revera evenit inter macerandum, ſi aqua deficiat. Quapropter Fridericus Imp. ante aliquot ſaecula merito cavit lib. III. Sicular. Conſtitution. Tit. *de aeris conſervatione* XXXV. *ut nulli amodo liceat in aquis cujuſlibet civitatis vel caſtri vicinis, quantum M. ad minus protenditur, linum vel canabum ad macerandum ponere.* Ita quippe legendum, pro *maturandum.* IDEM. *in Add.* Dum retia tenſa ſint. JOHNS. *Inter opus* hic exponit quidam, dum adhuc cannabin evellunt, & praeparant, ut inde ſtupa fieri poſſit. Alii, dum jam retia expanſa, vel tenſa ſunt. Sine dubio agit de materia, unde retia facienda, ſed ſimul docet, humorem ſemper nocere retibus ex cannabi factis, & ita ſi inter opus, id eſt dum utaris retibus cannabeis, ſubito ſupervenerit imber, vel ex paludibus ſurgens vapor illa madefecerit, rationem ſiccandi ſimul adjicit. & ita obviam it difficultati, quam quis movere ipſi poſſit contra cannabis uſum, quia retia ex ea facile humeſcunt, & tunc inutilia ſunt. & poſtea addit *idcirco* &c. id eſt ob eamdem cauſſam, quia humida retia ſunt inutilia, etiam in ipſa meſſe obſervandum tempus ſiccum & ſerenum. *Opus* centies venatum ipſum vocare noſtrum putidum eſſet probare: & ideo hic *inter opus* explico, dum in venatu utaris his retibus, & illa opponis feris. & ita in alia re hac phraſi uti multos de negotio, quod eſt ſub manibus, docent exempla a Vlitio ex Ovidio adducta: quibus adde II. Amor. X. 26. *Medium ſolvar & inter opus.* agi vero non de meſſe cannabea, ſed de uſu retium jam factorum, docet mentio preſſae *vallis & paludum*, ad quae loca ſtultus foret, ſi exponeret evulſas cannabes macerandas, cum apricus maxime eligi debeat locus, ut eo transferantur evulſae. Sed in venatu non eſt in manu venatoris loca non damnoſa retibus eligere, ſed inveſtigat ille feram, etiam in vallibus preſſis & ad paludoſa loca cubilia habentem, quem locum ſi nactus fierit, & inde humor ſubierit retia, docet rationem exſiccandi: In vallibus vero aeque ac montibus latere feras, vix probari neceſſe, & ibi ſaepius cubilia ponere eas docet Ovid. I. Art. Am. 4.

Scit bene, qua frendens valle moretur aper.

& apud eumdem IV. Faſt. 703. Vulpes capta legitur *ſub valle ſalicti.* & huic loco accommodatiſſime inf. vſ. 102. Dercylon nobis exhibet

Per non aſſuetas metantem retia valles.

Virgil. IV. Aeneid. 156. Aenean cum Didone venantes *mediis in vallibus* inducit. *Preſſa* vero vallis eſt vel humilis, vel qualem *decurſus aquarum fecit*, ut ait Ovid. XV. Met. 266. & ita *preſſum* pro aquis inundantibus merſo loco dici, oſtendit Paſſerat ad Propert. III. 17. pag. 516. & pro oppreſſo idem pag. 454. & alibi. Accidere vero hoc inter opus oſtendit venatus Aeneae & Didonis, qui pluvia & procella ſubita oppreſſi fuere, unde tunc retia madefacta fuiſſe patet. Deinde de venatu agi docet verbum *ſubeat*, quod non ad meſſem cannabeam referri poteſt, ſed ad uſum omnem retium in tempus ſequens: ſemper enim cavendum, ne humor ſubeat retia; & hoc praeceptum ſe extendit ad totum opus, & ideo meſſes non tantum ſicca tempeſtate faciendas eſſe mox vſ. 57. monet, ſed & ſervanda retia ſemper ſicca, quae ſi ex cannabi in ipſa meſſe humida fierent, nnmquam valerent: immo etiam ſicco tempore cannabi evulſa & parata ad linum, poſtea retia inde facta, inter opus eſſe ſemper ab humore cuſtodienda. Scaligerum legiſſe *intrat opus, craſſaeque m. f. p.* notant excerpta, quae non capio.

licet

Digitized by Google

Sive improviſus coelo perfuderit imber:

55 Il-

licet conſtruas, *ſeu preſſa valle opus intrat flumina.* BURM.

53. CRASSAEQUE MODUM FECERE PALUDES] Aquam turbidam, atque ideo craſſam ob coenum commixtum continentes. Virgilius II. Georg. 110.

Fluminibus ſalices, craſſiſque paludibus alni.

Nemeſianus ad finem poëmatii de venatione, *craſſiſque paludibus errant.* Ovidius Amor. III. VI. 8.

Et turpi craſſas gurgite volvis aquas.

Sed interdum *craſſa aqua* valet multam & copioſam. Martialis XII. 26. & *ſubitus craſſae decidit imber aquae.* Adrianus Turnebus malebat *madefecere*, ἀντὶ τοῦ *modum fecere.* pro dimenſione autem carminis teſtem dabo Catullum Car. LXIV. 356.

Alta tepefaciet permiſta flumina caede.

& Ovidium VII. Met. 161.

Thura liquefaciunt, indutaque cornibus aurum.

Et Lucretium VI. 870.

Et rarefecit calido miſcente vapore.

TITIUS. Turnebus legit. *Craſſaeque madefecere pal.* Qua auctoritate, neſcio. Nam ratio ſane mutationem illam vix admittat. Seu Paludes, inquit, cauſſa ſunt malo. Sed videtur Gratius ſcripſiſſe, *Clauſaeque.* Nam tanto ſpatio retibus obducto, nonnumquam ſupra paludeis ea extendi videmus. Ideo ait clauſas paludes nocere cannabinis retibus. Nihil verius. In veteri Editione nihil mutatum video. Eodem ſenſu & *valle preſſa* accipi poteſt. Nam retibus in planicie aut vallibus diſpanſis, fieri ſaepe poteſt, ut flumina una premantur, ne ferae per illa fugam ſubeant videlicet. Sed illa tamen, *Inter opus*, priorem ſuggerunt ſententiam. BARTHIUS. Leg. *clauſaeve. Malum* vocat damnum. Plautus Curculione IV. II. 13.

Item genus eſt Lenonium inter homines, meo quidem animo,
Uti muſcaeque, culiceſque, pedeſque, puliceſque
Odio eſt, malo & moleſtiae, uſui bono nulli.

Parique modo *peſtiferas undas* dicit Columella libr. X. quod elegantiſſimum carmen, octiduum unum eſt, cum ad amuſſim recenſuimus. IDEM. Hic unus eruditorum omnium, qui Gratio manum adhibuerunt, communis ſcopulus. Lectionem hanc cum in cod. ſuo inveniſſet magnus Pythoeus, in editione ſua non auſus fuit immutare, quam gratiam illi debere fateor. Sed in notis, ubi citaverat, alias *craſſaeque modum*, quomodo omnes ante eum editiones habuerunt, conjicit, *craſſaeque udum.* Turnebus, *craſſaeque madefecere paludes.* Noviſſime Barthius, *clauſaeque*, vel, ut poſtea maluit, *clauſaeve malum f. p.* Nolo ego eandem cum illis farinam terere. *Cauſſae malum*, eſt corruptionis malum. quae vocis hujus notio à Medicis petita. Celſus lib. I. *Cauſſae evidentes vocantur in medicina, in quibus oritur malum.* Ita lego, pro *quaeritur malum.* Plinio nihil frequentius, quam *mederi cauſſae*, vel *cauſſationi. Cauſſa* pro morbo, & *cauſſatio* quoque apud Palladium lib. I. Tit. IV. Hinc reliqui Medicorum filii *cauſſarium locum* dixerunt non tantum, qui dolore afficeretur, ſed a quo primum affecto reliqua vitium trahunt. Merito itaque & in canum medicina toties voce hac uſus Gratius, nullibi ab interpretibus intellectus: *Cauſaſque affectuſque canum*, ubi reliqua loca, in quibus *cauſas* pro morbis poſuit, congregabo. VLIT. i. e. retibus clauſae. ita (*clauſae*) lego, Barthium, Gronovium ſecutus. Turnebus conjecit. *craſſaeque madeſc:* Pithoeus *craſſaeque udum.* Vlitius *cauſaeque malum* defendit; & cauſam pro morbo inveniri apud medicos probare conatur. at mihi non probat. JOHNS. Ego cum Heinſio in Epiſt. ad Graev. tom. IV. Syllog. 287. legerem, *craſſaeque malum fecere paludes*, id eſt, exhalationes illae ex paludibus limoſis ortae corruperunt humore retia: nam & *flumina* & *craſſas paludes* jungit Nemeſ. Cyneg. 38. Martial. XI. Epig. 22.

Quam vetus a craſſa calceus udus aqua.

Vide alia a Titio adducta loca. Lagus legebat,

Cauſſamque mali fecere paludes.

Quod firmare quis poſſet ex Nemeſ. Cyneg. 210.

Exhalat ſeu terra ſinus, ſeu noxius aer
Cauſſa mali.

BURM.

54. PERFUDERIT] Non puto ſemper ad il-

Illa vel ad flatus Helices oppande ſerenae,

Vel

55. *Flatus*] Ita MS. & P. & Turn. & Vlit. *fluctus* A. & Steyn.

illud recurrendum, quod operoſe Barthius ſere ubique conatur probare, activa poni paſſiva ſignificatione; cum *armamenta* a ſuperioribus poſſint repeti, quae perfundit imber: nam, ſi hoc verum eſſet, poſſet etiam dici *imber perfunditur*, ſed tum rectius *profunditur* legeretur. BURM.

55. AD FLUCTUS] Bona lectio, quam non ſollicito: utitur voce *fluctus* ad eundem fere modum Lucretius lib. IV. 679.

Unde fluens volvat varius ſe fluctus odorum:
nec multo aliter lib. VI. 1051.

Cogitur offenſare igitur, pulſareque fluctu
Ferrea texta ſuo.

Hos imitatur Angelius.

Unde fluens nares volvat ſe fluctus ad acres
Eminus.

Quidam ſecure nimis repoſuerunt *flatus*; & ita Turnebus. perſimilis error in Manilio. I. 155.

Tertia ſors undas ſtravit flatuſque natantes,
Aequora perfudit.

emendata ſcriptura eſt; *fluctuſque*: nos in Etruria appellamus *labuſera*: utitur vocabulo Dantes Aligherius. Appellat autem *ſerenam Helicem* Gratius ab ejus venti natura, qui ſerenitatem inducit: conſule Ariſtotelem in problematis: de Helice videndus praeter caeteros Hyginus lib. II. Aſtronom. TITIUS. Correctio Turnebi eſt. Cum alioqui legeretur, *fluctus*. Quae lectio tam abſurda eſt, ut mutari facile debeat. Cum Helice ſerena fluctus non movet, oppande veſtes. Tamen conſtat omnibus veſtes in littore ſuſpenſas uveſcere potius, quam ſereſcere. Itaque optima emendatio ſummi Critici. *Flatus Helices ſerenae* ſunt *lenes aurae*, quae per ſerenam noctem ſpirant. Illis vero veſtes ſiceeſcere, omnibus eſt notum. Quod veſtes in littore uveſcant, docet Lucretius I. 306.

—— Fluctifrago ſuſpenſae in littore veſtes
Uveſcunt, eaedem diſpanſae in Sole ſereſcunt.

BART. Optimam hanc lectionem à Turnebo Pythoeus primus dedit, ante quem in editis fuit, *ad fluctus*. Plinius de cannabe: XIX. 9. *Semen ejus, cum eſt maturum. diſtringitur, & ſole, aut vento, aut fumo ſiccatur.* Eodem plane ordine, quo Gratius de ipſa cannabe, niſi quod ſolem neglexerit. Lucretius hoc illi ſuppeditare poterat lib. I.

—— Fluctifrago ſuſpenſae in litore veſtes
Uveſcunt; eaedem diſpanſae in ſole ſereſcunt.
At neque quo pacto perſederit humor aquai
Viſum eſt, nec rurſum quo pacto fugerit aeſtus.

VLIT. Olim *fluctus*, nullo ſenſu. recte Pithoeus mutavit JOHNS. *Fluctus* in MSS. & editis eſſe notant. quae variatio forte ab illis orta eſt, qui ventos nihil aliud eſſe, niſi *fluxus* vel *fluctus* aëris eſſe docent. ita Plinius II. 43. *Ventus non aliter intelligitur, quam fluxus aëris.* ubi in codice Bibliothecae noſtrae Academicae reperi *fluctus*. vide Harduini emendationes. idem Plinius docet, *flatus* differre a ventis, quod illi ſint ſtati & perſpirantes. nullos vero magis ſtatos eſſe Aquilonibus conſtat: quales hic ex Helice orti intelligendi ſunt. Sed Poëtas Philoſophis ſubtilia ſua relinquere ſcimus, qui vocabulis ſimilibus paſſim & promiſcue uti ſolent. Harduinus ad Plin. XIX. 9. hunc locum laudans etiam *appande* dedit, an ipſe properans, an operae errantes, neſcio. BURM.

55. HELICES] Vlitius hic ſilet. at Gronovius locum tibi explicatum dabit, lib. II. Obſerv. cap. 13. *Helice ſerena*, eſt Boreas αἰθρηγενέτης, ὁ αἰθρίας καὶ εὐδίας αἴτιος. Ideo Ovidius diluvium commiſſurus,

—— Aeoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quaecunque fugant inductas flamina nubes.

Seneca. *Suppreſſis Aquilonibus & flatu ſicciore* in ventum expandi vult retia, ſi humorem contraxerint, ſed in eam regionem venti, unde maxime aridus ſpirat. JOHNS.

55. *Illa vel ad flatus Helices oppande ſerenae,*
Vel caligineo laxanda repoſito fumo.]

Primum verſum expoſuerat Celeberrimus Gronovius lib. II. Obſ cap. 13. de Borea vel Aquilone, qui ſiccior reliquis ventis, ab Arcto ſive Septemtrione oritur, & nubes fugat,

&

& nimbos: *Helice* enim eſt regio, unde maxime aridus ventus ſpirat. Cui interpretationi adquieverunt docti: quamquam forte quis mallet non ipſam *Helicen ſerenam*, Borean ſerenum, vocare, ſed *flatus Helices* exponere, Aquilonem vel Borean, ex Arcto, ubi eſt Helice, ſpirantem. Noſtrum vero nobile par nugis, mirabile hic ſpecimen eruditionis exhibet, quo vel mille Gorallis palmam in emendandis Poëtis praeripiet. Quia enim *Helice numquam inter Latinos deſignavit ventum, ſed nomen erat Poëticum ſideris*, ideo haec vox (etiam Poëtico ipſorum judicio) loco cedere debet nomini, a nullo umquam Poëta uſurpato, quo ventus aliquis a Plinio & Agathemere (cujus Harduinus jam locum deſignavit) *Phoenix* vocatus, nobis innotuit. In quo ἱερώματι, docto Juppiter & laborioſo! primo mirari ſubiit miram illam ſagacitatem, qua in cubilia hujus vitii, quod tot ſecula inſedit Gratio, pervenerunt Palaemon ille cum Tyrone ſuo. Sed an non ſtatim occurrere debuiſſet viris (vel pueris) ad miraculum ſubtilibus, dum eſcam in ſtercore ſerutantur, Plinianum hunc ventum *Phoenicem* eſſe inter ortum brumalem & meridiem, & ita parum ab Auſtro diſtare, qui *humidus* & *tepidus* fere a Poëtis vocari ſolet, & *imbricus* a Plauto Merc. v. II. 35. Jam vero ad ſiccanda retia, aqua fluminum vel pluvia vitiata, quis, niſi mente captus, humido & tepido vento oppandet ea venator? Si porro Plinii ventos lib. II. cap. 47. indagare feſtinantibus his canibus vacaſſet, legere potuiſſent, eum docere, *ventos a Septemtrione & occidente eſſe ſicciores, quam a meridie & oriente.* Certe, ſi quis hodie piſcatoribus & venatoribus vellet perſuadere, retia eſſe ſiccanda vento Auſtrino aut Phoenice, quibus pluvium & tepidum eſſe coelum ſolet, nae ille inſignis dementiae ab illis increparetur. Sic Gratio ſtultitiam inſignem adfingere, & vim naturae facere, & ſenſum communem ejurare non contenti οἱ Σοφοὶ, immenſum praeterea vulnus infligere Poëtae, qui metri & modorum fuit ſervantiſſimus, memorabili illa ad omnem poſteritatem verſus corruptione, non verentur: legunt enim,

Illa vel ad flatus PHOENICES *oppande ſerenae.*

Hic horribile arcanum diſcimus, quod adhuc latuit omnibus Latinis vatibus; diphthongos ſcilicet poſſe pro lubitu corripi, & ita *oe* in hac voce brevem eſſe. Forte ex poſterioris aevi poëtis Auſonio, Prudentio & ſimilibus, qui omnes leges metricas temerarunt, ſimilia produci peccata poſſent, quorum auctoritate miror non uſos interpretes, qui ex Ovidio & Virgilio, ab hac labe immunibus, vulgata loca, ſed de quibus nondum idem ſentiunt viri docti, & in quibus alia eſt ratio, nobis oſtendunt. Ut vero videas, Lector, quomodo inter ſe ratiocinati fuerint puer & magiſter, adjiciunt rationem hujus paradoxi: ſi enim, ajunt, Poëtae dixerunt *Cyclopeia ſaxa*, & *Moeotis hyems*, ergo etiam licet dicere *Phoenix*, prima brevi: veroſimile enim eſſe, communem eſſe in propriis nominibus habitam diphthongum. Egregium ſane argumentum; cum alii viri docti licentiam hanc Poëtarum adſtrinxerint vocibus, in quibus diphthongum vocalis excipit. Sed produxiſſent hi librorum & omnis ſcientiae helluones, vel unum exemplum vocis, in qua ſequente conſona diphthongus corripitur: quae ſi hic aut alibi lateant vocabula, erunt Graeca origine, ſed Latina forma, ſine diphthongo ſcripta, ita ut hic non *Phoenix*, ſed *Phenix* fuiſſet ſcribendum, ſi ulla ratio Legis Pediae haberetur. Sed age, corripiatur *oe* auctoritate tam gravi, & brevis fiat prima in *Phoenix*, augeaturque novo hoc miraculo Proſodia Smetii: at quid fiet ſecundae Syllabae, quam huc uſque omnes veteres produxiſſe ſunt crediti: certe Ovid. XV. Met. 393.

Aſſyrii Phoenica vocant.

Virg. I. Aeneid. 343.

——— ——— ——— *ditiſſimus agri Phoenicum.*

Lucan. III. 220.

Phoenices primi, famae ſi creditur, auſi.

& quae paſſim obvia. Sed novitii Poëtarum venaticorum interpretes corripi poſſe forte crediderunt (nam de modo hujus Syllabae non ſolliciti ejus tutelam abjecerunt, in ſolam diphthongum *oe* intenti) quia in *Phoeniceus* ſecundam poſſe corripi magiſtelli quidam ex corruptis editionibus Poëtarum prodiderunt. Sed Tu, o Phoenix interpretum Poëticorum, & novelle ſeculo hoc tuo Britannis future Phoenicule, videte, quid doceat felicior & doctior Poëtarum enarrator N. Heinſius ad Ovid. XII. Met. 104. & ad III. Amor.

Amor. VII. 29. & aliis ſaepe locis, ubi doceri poteritis *Poeniceus* vel *Puniceus* ſcribendum, ſi legi Pediae ſatisfacere eſt animus. Videtis, Belga & Britanne Phoenix, quam ſine ullo ſcrupulo & dubitatione, quaſi emortui eſſent in Belgio omnes Poëtae & Poëtarum arbitri, in una voce duplex Poëtae vulnus inſligatis, & ita palmam dubiam faciatis viro clariſſimo, qui nuper in Rutilio pro,

Factus & Alcides nobilitate Deus,

reſcribi jubebat,

Factus & Alcides ferocitate Deus.

Sed, o bone editionis novaë auſpex & moderator, qui ſi ipſe non hoc facinus admiſiſti, certe recenſuiſti diſcipuli tui notas, immo ſpecimina typographica ad aedes tuas delata correxiſſe jam fateris, ipſumque exemplar editioni, fatente typographo tuo, concinnaſti, & perdita etiam culpâ pueri folia quaedam renovaſti, quo abiere, cum haec ſcriberes vel legeres, copiae doctrinae & ingenii tui? quae offuſa fuit oculis tuis caligo, ut in uno verbo duo enormia peccata te non adverterent? ſed tu auctoritati tuae, quam in republica literaria jam peperiſti, & indulgentiae, qua veniam ſimilium errorum tibi ſaepe videbas datam, ſeculi noſtri confidens, laudem ex hoc illuſtri artis criticae ſpecimine captabas. Non enim hoc primum a te facinus commiſſum ſcio, etſi numquam tam craſſe impegeris: inſignia enim peritiae metricae ſpecimina in Lucretio nuper ſunt edita: quae orbi literato quondam non invidebuntur. Nunc ad Gratium redeamus: in quo *flatus Helices ſerenae* ſine ullo dubio recte ab interpretibus ſunt expoliti, ab Arcto ſive ſeptemtrione venientes, eodem modo ut Boreas *bacchari* dicitur a *Scythica Arcto* Ovid. I. Triſt. 2. *Serena* vero *Helice*, quae hic pro Arcto ponitur, dicitur, quia, ut vel pueri norunt, venti ex ſeptemtrione flantes ſerenas tempeſtates inducere ſolent, ut probant loca a Gronovio adducta, & hinc *clarum Aquilonem* dicit Virg. I. Georg. 460. & ita *ſerenum flatum* dixit Apulej. lib. XI. Metam. *Helicen* vero pro Arcto poni poſſe nemo, credo, negabit, cum ejus ventus proprius quaſi & peculiaris ſit Boreas ſive Aquilo, qui *habitare ſub Arcto* eleganter dicitur Ovidio III. Triſt. X. II. ut ibi viri docti oſtenderunt: & ideo, quia ſerena eſt Helice, *ſiccos Aquilones* dicit eadem elegia vſ. 53. ut & Lucan. IV. 50.

Aegro bruma gelu, ſiccisque aquilonibus horrens.

in quo loco, ut in transitu dicam, in Cod. Thuan. legitur *sociisque aquilonibus*, quae lectio illuſtrari poſſet illis, quae Cl. Bentlejus ad Horat. I. od 25. adducit: ut oſtendat *Eurum Hiemis ſodalem* dici. Jam ſi Gratius *Phoenicem* voluiſſet (ventum ſolis forte nautis & rerum coeleſtium ſtudioſis notum Romae;) indicare, *tepidi*, *humidi*, vel ſimili epitheto debuiſſet ornare. deinde idem Ovidius inſigni loco Borean deſcribit lib. IV. Ex Pont. X. 39.

Proxima ſunt nobis plauſtri ducentia formam,
Et quae praecipuum ſidera frigus habent.
Hinc oritur Boreas, oraeque domeſticus hic eſt,
Et ſumit vires a propiore loco.
At Notus, adverſo tepidum qui ſpirat ab axe,
Eſt procul, & rarus languidiorque venit.

Quid videtur? an ventus domeſticus ſeptemtrioni & plauſtro, ſive Arcto, non poteſt jure dici *Helices flatus*? eodem jure, quo Seneca Herc. Oet. 1539. *terras Helices*, & accommodate huic loco Avienus Deſc. orb. 639. *flatus urſae ſereniferae*, qui iidem ſunt flatus, qui *Helices ſerenae*. illuſtrare haec praeterea poſſemus infinitis locis, ubi Boreas dicitur in Arcto, ſive *axe ſuo*, & ſeptemtrione cogere nubes & in Africam agere, ubi effunduntur, dum ſerena Europae facit. Lucan. IV. 61. de Borea

Ille ſuo nubes quaſcumque invenit in axe,
Torſit in occiduum Nabathaeis flatibus orbem.

ſi Arctos, ubi eſt Helice, eſt Boreae axis, an ille non *Helices ventus* dici poteſt? quid quod idem Poëta lib. IX. vſ. 422.

Arctoos raris Aquilonibus imbres.

Ubi in Codice Hamb. inveni. *Arctois raros Aquilonibus*, ut Aquilones Arctoi ſint ab Helice flantes: & ita contra *Borean* ponit pro plaga coeli ſeptemtrionali lib. VIII. vſ. 12. *Quidquid in Euro Regnorum Boreaque jacet*, id eſt ſub Helice vel Arcto. Jam vero quis adeo hoſpes in Poëtarum lectione, qui neſciat, epitheta adjungi rebus, ex locis, ubi ſemper & plerumque eſſe, oriri, & dominari creduntur. Sic *animae Thraciae* Horatio IV. od. 12. quia Thracia etiam quaſi ventorum omnium patria cenſebatur. vid. Caſaub. ad Strabon. lib. I. pag. 28. & hinc *Thracium ventum*

idem

idem dicit. I. od. 25. & *Threicium Borean* Ovid. II. Art. Amand. 431. & Lucan. I. 389. ubi Schol. *quia ibi eſt violentiſſimus. Dalmaticus Boreas* Lucan. v. 378. dicitur eadem ratione, quia inde ſpirat: & Ovidius iterum vocat *Sithonium Aquilonem* Epiſt. XI. 13. *Edonos ventos* Valer. Flac. VI. 34. & quae id genus infinita ſunt apud Poëtas. Sic ergo Helice eſt domus & patria quaſi Boreae vel Aquilonis, qui ventus, cum ſit ſiccus, ſerenitatem inducit. Unum addere adhuc libet, Barthium quidem *Heliceen ſerenam* dici eodem modo putare, ac *noctes ſerenae* apud Lucretium I. 346. in quo loco vellem probari, *noctes vigilare ſerenas*, poſſe ullo modo ſignificare, *Studendo protrahere in lucem uſque & ſerenum tempus.* An lux ergo, etiam non ſereno tempore, mane non apparet? & ita ſtudendo qui noctem extrahit, etiam non ad lucem non ſerenam poſſet vigilare? ego vero apud Lucretium vel proprie ſumo noctes ſine nube, quibus poterat coelum & aſtra ſpectare: vel figura uſitata Poëtis, *ſerenas noctes* caperem, pro quibus animus Lucretii ſerenus, tranquillus & alacrior ad carmina pangenda eſſet, quia ſilentia noctis ſerenae, ſine ventis & procellis, aptiora ſunt ad meditanda naturae opera & carmina. Ita fere Ovidius I Triſt. I. *carmina ſereno animo deducta provenire* ait, non *temporibus nubilis*, metaphora pervulgata. Hactenus admiſſa in ſenſum communem, & in leges metricas vidimus: ſupereſt, ut Grammatices leges duplici facinore etiam temeraſſe in eodem vocabulo hos operis unius conſortes oſtendamus; quo certe commento Gratium non modo ex Poëtarum ordine detruſerunt, ſed in plebem & rude vulgus, doctiſſimum vatem tranſcripſerunt. Si enim ventus hic *Phoenix*, ut ex Plinio & Agathemere conſtat, dicendus ſit, ſine dubio ita dictus eſt, ut, *Japyx* & alii venti, a regionibus nomen ſortiti, unde ergo genitivus ille *Phoenices*? exemplum proferant Ariſtarchi noſtri, ubi nominis adjectivi in *ix* exeuntis caſus gignendi exeat in *ees*. Sed ſecuri jam duarum priorum ſyllabarum metuere incipiebant tertiae, ſi produceretur *eis*, ſequente vocali in verbo, *oppande*; atqui caeſurae beneficio hoc defendere licebat. Sed forte nominativum ſibi finxerunt *Phoeniee:* ſed hoc nomine venit ipſa regio, quae & *Phoenieia*, non ventus, ut ex Plinio & Agathemere conſtat. Ut vero, qui ſemel aberrarunt, longius longiuſque ſe impedire erroribus ſolent, ipſi prius plurali numero videntur cepiſſe *Phoenices ventos*, *illos placidos & leniter ſpirantes.* Si vero de Regione intellexiſſent, non damnare potuiſſent *flatus Helices*, pro ex Helice, vel regione coeli, ubi Helice locatur, venientes. Praeterea debuiſſent probare, illam regionem fuiſſe ſereniorem reliquis, ut hoc ſibi proprio epitheto poſſet a Poëtis deſignari, ut Rhodus & aliae fuerunt: ſed *Phoenix* ſimpliciter ventus fuit dictus, ut ex Plinio apparet, qui eum *Phoenicem* vocat a nominativo *Phoenix*, unde & in codice Bibliothecae Leidenſis pro *Phoeniceem*, *Phoenica*, ut apud Agathem. φοίνικα, legitur. Quod ſi ipſi confiteri cogantur, jam turpius alterum peccatum apparet, appoſito feminini generis epitheto *ſerenae*, cum conſtans ſit Grammaticorum canon, ventorum nomina eſſe virilis generis. Vide Voſſ. de Analog. I. cap. 10. neque de hoc quiſquam adhuc dubitavit, & ita Agathem. φοίνικα τὸν καὶ Εὐρόνοτον dixit. Plinii vero locum citantes, quem forte aliunde exſcripſerunt, inſigni negligentia, *Phoeniceem media regione inter brumalem & meridiem*, exhibent. Quid vero eſt *brumalis*? debuiſſent certe addere, *inter ortum brumalem.* Sed haec ſufficiant, ut lector videat quinque in uno vocabulo peccata; primum ſenſui communi & uſui venatorum contrarium, duo in leges carminis & metri incurrentia, reliqua vero duo Grammaticae canonas temerantia: quae omnia, perperam tentata, potuiſſent effugere, legendo

Illa vel ad flatus Phoenicis pande ſereni.

licet vel ſic indignus eſſet Gratio verſus. Quae ſi non orbi literato perſuadeant, quam ſcaevo omine hi duo Palaemones aggreſſi fuerint Poëtarum, quos non intelligunt, interpretationem, jam omnibus pueris & tyronibus indoctis & incultis quorumcunque ſcriptorum editiones tuto committi poſſe, fatendum eſt. BURM.

55. SERENAE,] Sic *noctes ſerenas* dixit Lucretius. Quujus ea phraſis ambitioſe à Criticis expoſita. Fulgentius.

Humor algens, quem ſerenis
Aſtra ſudant noctibus.

BART.

Vel caligineo laxanda reponito fumo.
Idcirco & primas linorum tangere meſſes
Ante vetant, quam maturis adcenderit annum

Igni-

56. *Reponito*] *Reponite* Cod Thu.
57. *Idcirco*] *Iccirco.* Steyn.
58. *Annus*] MS. *annos.* forte, *annum.* Vlitius.

56. Laxanda reponito fumo] Quae humor conſtrinxerat. notatur a criticis Franciſcus Petrarcha, qui contrariam facultatem tribuerit humori. Nulli culpae proximus eſt Elegantiſſimus Poëta, cum dicat, madefactos rudentes facillime laxari ac diſtendi. ſi quis eos valide ac magno niſu trahat, & in contrariam partem diducat. de proprietate coloris Virgilius I. Georgicor. 89.

Seu plures color ille vias, & caeca relaxat
Spiramenta, novas veniat quo ſuccus in herbas.

humoris idem ibid. vſ. 417.

Verum ubi tempeſtas & coeli mobilis humor,
Mutavere vias, & Jupiter, humidus auſtris,
Denſet, erant quae rara modo, &, quae denſa, relaxat.

TITIUS. Denſum fumum fieri praecipit. ut videlicet citius ſiccescant uvida retia. BARTHIUS. Ut citius ſiccescant uvida retia, Barthius. Ego jam dixi ſtatim, cannabem decorticatam ita ſolere fumigari. Itaque & *arma* videtur vocaſſe lina, quibus retiarius ſe ad opus ſuum accingit. Eligat lector. Certe funem quoque pinnatum *arma* vocat paulo poſt. VLIT. Gronovius *ſiccanda.* at nihil muto. retia enim eo laxiora, quo ſicciora. JOHNS. Ut ſolebant etiam omnia inſtrumenta, quae debebant ſervari a vitio. Virg. I. Georg. 175. II. 242. vid. Graev. lect. Heſiod. cap. II. BURM.

57. Idcirco] Hic Vlitius Barthii erroribus ſemper imminens & infenſus ipſe videtur erraſſe. Nam priores octo verſus interpretatur, de lino nondum confecto, & de expanſione cannabis recens evulſae. At jam de retibus agit, ſub ſolito *armorum* nomine, monens cavendum eſſe, ne humorem contrahant, & ſi forte contraxerint, ſiccanda eſſe vel ſole vel fumo. Quam ob rem vetant artifices ipſas linorum meſſes tangi, priusquam maturo aeſtu ſiccaverit annus. Si enim linum imbiberit humorem, tanto ſerius reſpondebit uſui, *i. e.* uſui aptum erit, & fiet impar tangi, niſi curâ vincitur & vitium ſanatur. magnum hoc opus eſt. JOHNS. Hic rationem dat prioris praecepti, quo & humorem inter opus eſſe cavendum monuit. & ideo magis cuſtodiendum monet, ne meſſis fiat, niſi matura, & ſicca aeſtate. BURM.

58. Maturis] De duplici hujus vocabuli potentia vide Chariſium lib. II. Et Commentaria noſtra ad Claudian. I. Eutrop *Maturus* hoc loco, qui in ἀκμῇ ipſa. Sic *agni maturi* apud Columellam libr. XI. *Virgo matura.* Appul. lib. VIII. *maturum malum.* Plaut. *matura lues* apud Lucanum libro I. BART. Reddidit illa Maronis ex Georg. lib. I. 66.

Pulverulenta coquat maturis ſolibus aeſtas.

Accendere τὸ *coquat*, *ignibus ſoles*, *anno aeſtatem* refert. *Lini* enim *maturitas flaveſcente colore intelligitur*, ut ait Plinius. VLIT.

58. Accenderit annus] Incanduerit, hinc enim παθητικῶς debet ſumi verbum *accenderit:* exempla hujus abuſionis ſuppeditant non ex poëtis modo; verum etiam ex ſolutae orationis ſcriptoribus, ſic uſi fuerunt veteres *ſiccat*, *anget*, *abolet*, *ſpiſſat*, *vertit*, *praecipitat*, *inſinuat*, *turbat*, ac ſexcentis aliis. Notat Gellius lib. XVIII. cap. 12. hinc luna *anget* & *minuit*, etiam *creſcit* & *decreſcit:* Niſi ſi ad lumen referri debeat. etiam apud Graecos, Atticos praeſertim, id in more poſitum fuit, atque ita Dionyſium Hallicarnaſſum accipiunt in illis, τὸ ὑπὲρ τῶν μηνυόντων ζητεῖν; μηνύοντας id eſt μηνυομένους: quo modo alibi. τῆς διηγήσεως τῶν μηνυομένων. *Accenderit* igitur *annus*, id eſt antequam annus fuerit accenſus maturis ignibus. TITIUS. Scaliger, Heinſius & Graevius in Syllog Epiſt. IV. pag. 284. *annum* eſſe legendum cenſebant:

&

Ignibus, & claro Plejas ſe prompſerit ortu.
Imbiberit, tanto deſpondet longius uſu,

Ma-

59. *Promſerit*] *Promiſſerit* Cod. Thua.
60. *Longius uſu*,] *Langor uſu*. MS. *longior uſus*. B. *reſpondet longior orſu*. A. & Steyn. Pariſ. Lugd. & Pith. qui in v. c. notat eſſe *uſu*.

& recte: *annus* enim hic eſt pars anni, aeſtas. ut cum *ſiccus* eſt *gelidis aquilonibus annus*, Ovid. IV. Faſt. 643. & *annum* pro qualibet ejus parte poni jamdudum obſervarunt viri docti, vide Gronov. ad Liv. XXXII. 5. Barth. ad Stat. IV. Theb. 1. & VII. 709. & inf. vſ. 148. & alios paſſim. Aeſtatem vero intelligi oſtendunt *maturi* ignes, ut *ſolis*, quos Servius ad locum Virgilii, a Vitio productum, *vehementer fervidos magnos* exponit. Pleiades vero cum oriantur vere, ut Serv. ad. Virg. I. Georg. 138. vel menſe Majo, & tunc incipiat aeſtas, ut ex Kalendario & Faſtis Ovidii patet, primae meſſes, id eſt cannabeae, unde funes fiant, non debent ante aeſtatem tangi; ſed illa jam adulta: nam notum eſt, duplicem eſſe meſſem cannabis, primam, qua evellitur, ut inde funes fiant, alteram, qua ſemen maturum ex illa colligitur, quae ſerior eſt. male Barth. ad Claud. Conſ. Mall. 184. *accenderit annus*, pro accenſus fuerit, capit more ſuo BURM.

59. PLEIAS SE PROMPSERIT ORTU.] Una pro cunctis: etenim ſex aut ſeptem enumeratas docet Hyginus, Ovidius ait lib. Faſtor. IV. 169.

Pleiades incipiunt humeros relevare paternos,
Quae ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.

Idem V. Faſt. 83.

Hinc ſata Pleione cum coelifero Atlante
Jungitur, ut fama eſt, Pleiadaſque parit.

Virgilius I Aen. 4.

Pleiadas, Hyadas claramque Aquilonibus Arctum.

dictum eſt autem, ut illud, *Vos o Calliope*. Sic etiam Rhianus. πάσαι δ' ἑπτάποροι μιᾶς; vel ἀστέρισμον ipſum intelligit. Ovidius de Ponto lib. I. VIII. 28.

Quattuor autumnos Pleïas orta facit.

Moero poetria, citante Athenaeo lib. XI. αἱ δ' αὐταὶ τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμὴν αἱ δὴ τοι θέρεος τῆς χείματος ἄγγελοι εἰσὶν, Pleiades eaedem, quae Vergiliae. Gellius lib. III. cap. 10. de ortu harum & aliarum Stellarum plura tradit Columella, Plinius & Ptolomaeus de inerrantium ſiderum ſignificationibus, vide Theocriti Scholiaſtem ad Idyl. XIII. 25. TITIUS. Ipſo tempore meſſis frumentariae. Heſiod. lib. II. ἔργων.

Πληϊάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
Ἄρχεσθ' ἀμητοῦ, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.

De ſatione lini Columella & Palladius. Excerpta etiam Graecorum Geoponicorum lib. III. BART. Plinius de lino: *Vere ſatum, aeſtate vellitur.* Avienus Arati Paraphraſtes de Plejadibus: vſ. 613.

Nec minus arenti cum crine attollitur aeſtas,
Et cum cana comas redit anno bruma rigenti,
Tempora deſignant: nam ſi ſe gurgite tollunt
Vergiliae, curvas in flava novalia falces
Exercere dies: ſi condunt aequore flammas,
Tellurem preſſo proſcindere tempus aratro.

Quae vulgo etiam in opt. Editione corruptiſſima. Vult igitur Gratius ſimul cum reliqua meſſe, non ante, ut ſolet primas meſſes facere, vellendum linum. VLIT.

60. IMBIBERIT] Locus mutilus, unde nullum bonum ſenſum exſculpas: deſunt enim quaepiam, ad quae conjectura pervenire me poſſe plane diffido: videtur autem ſermo haberi de meſſione lini, atque ejus cura: dicitur enim *tangi impar*, quod tangi nequit, quod tactum refugit, quod non poteſt tractari *niſi cura*, hoc eſt magna utique diligentia: aut potius verba fiunt de venatione ipſa, quae ante arma & inſtrumenta inventa vix attingi poterat ſine periculo ob ſui difficultatem: Turnebus diſtinguebat.

Imbiberit tanto reſpondet longior orſu;
Magnum opus, & tangi niſi cura vincitur impar.

Sed tamen non facile expedierit, quomodo hic cohaereat illud *imbiberit*: ergo non detraho correctionis notam, neque enim hinc ul-

 la

la commoda ſententia elici poteſt. TITIUS. Irreparabile damnum hoc loci factum eſt. Vetus editio etiam pejor hoc loci vulgatis recentibus eſt. Totum enim iſtum verſum miris mendorum prodigiis obſitum habet. Senſus amiſſorum verſuum videtur fuiſſe commendatio retium, & id genus armorum venationi neceſſariorum. Quam exemplis poſtmodo confirmat eorum, qui, licet Diis chari eſſent, ſine his adminiculis venationes aggreſſi, à beſtiis ſunt interempti. Porro de ſenſu verborum divinare, cum potior pars periert, ariolari eſſet. BART. Irreparabile damnum, vet. ſuam ſibi editionem pejorem hic vulgatis, & prodigioſe mendoſam eſſe, ait Barthius, tum intercidiſſe commendationem retium, aliaque mera deliria. Turnebus diſtinctione putavit levicula tantum opus eſſe, quam non video à vulgari ullo modo differre. Pythaeus ex V. C. citat: *longior uſu.* Unde veram lectionem dedi:

Imbiberit, tanto deſpondet longius uſu.

Longiꝰ, ut compendio ſcribi ſolet, abiit in *longio*, & ſic *longior*, quod mille exemplis probare poſſem. *Deſpondere* inuſitata vox librariis viſa, etiam apud Plinium lib. XVI. cap. 33. ubi *ſolo deſponſo* cupreſſum *non appellatam* naſci videtur annuere. Nam MS. cod. vetuſtiſſimus *aeſponſo* habet, quod pro *è ſponſo* accepit Salmaſius. A quo Viro hoc malim accipere, quam meum probare, niſi & illud ſibi patiatur deberi, utpote ſine quo vel vulgata contenti eſſe debuiſſemus. *Deſpondet uſu* linum, cum votis retiarii non reſpondet. *Deſpondet ſolum*, cum nihil producit, & *votis avari agricolae non reſpondet*, ut locutus Maro. Abſolute turdos caveis clauſos *deſpondere* dixit Columella lib. VIII. cap. 10. Si *uſum* legas, vulgatior locutio erit, ut *deſpondere animum*. Ordo tamen verborum idem: Linum, ſi non tantum aliqua occaſione humectatum fuerit, cui praeſenti ſiccatione medendum docuit, ſed humor vitiorum peſſimus etiam imbiberit, tanto longius abeſſe, ut uſum patiatur, imo ne tactum quidem, niſi cura vincitur, quod magnum opus eſt. Itaque & hic medicos ſequitur, qui primo praevenire morbos cautione docent; ſi inciderint, medentur; ſi perſtiterint, extremis malis extrema remedia adhibent, ex Hippocratis dicto, vel ut noſter infra: *in ſubito ſubita eſt medicina tumultu.* Non aliter de lino hic. Primo cavendum, *ne humor ſubeat*, quia *non eſt humentibus uſus in armis*, *Nulla fides.* Ergo ſi vel à flumine, vel à palude, vel ab imbre perfuſa fuerint, ſole vel fumo ſiccanda, ut uſui ſuo reſtituantur. Tum abrupta methodo interjicit de praeveniendo eo tres verſus, qui ad primum membrum referendi; niſi quis poſt hos duos trajici malit. Quo tamen opus non eſt, ſi ſuam Poëtae licentiam non denegamus. Igitur rediens ad methodum, cum imbiberit humorem linum, vel, ſi mavis, humor ipſe, longius uſu ſuo deſpondere, quia tangi quoque impar, gradatim pergit, & majus opus, majoremque curam ſubnaſci debere oſtendit. Quod *imbiberit* per *ἀκαταλληλίαν* dixerit, cum non de lino, ſed *linis*, *armis*, *armamentis* praeceſſerit, facile feret, qui plura talia ad v. DIX. à me annotata leget. Haec itaque abunde ſufficient, quibus audaciam mutati à me textus approbem. VLIT. Elegans mehercule ellipſis, quam vel ringentibus omnibus criticae Grammaticaeque artium oſoribus, *τοῖς ἰσοκεφάλοις*, exemplis aliquot obiter illuſtrabo. Subintelligitur autem *τὸ ſi.* Sic enim ſaepe Ovidius. Epiſtola Phaedrae:

——— ——— ——— *verba precantis*
Perlegis, & lacrimas finge videre meas.

Nimirum, *ſi perlegis.* Lib. I. Amor. Eleg. IV.

Quod tibi miſcuerit, ſapias, bibat ipſe jubeto.

Et lib. VI. Faſtorum 113.

Huic aliquis juvenum dixiſſet amantia verba,
Reddebat tales protinus ore ſonos.

Pro, *ſi dixiſſet.* Plautus Milite Glorioſo, Actu III. Scena I. *Sacrificant, dant inde partem mihi.* Seneca Conſolat. ad Marciam cap. VII. *Par illis, mihi crede, vigor, par ad honeſta, libeat, facultas.* Id eſt, *ſi libeat.* VLITIUS. *in Add.* Subaudi *ſi.* fuit cum conjicerem, *Imber erit.* nec adhuc poenitet me conjecturae. JOHNS. Forte hic verſus loco ſuo motus poni debet poſt 50. & de fumo capi, quem, ſi

Imbiberit, tanto reſpondet longius uſu.

etſi vero illa variatio numeri probari ſatis poſſet, ego tamen *imbiberint* malim; centies enim in MSS. vidi, librarios negligenter in numerorum diſcrimine verſatos fuiſſe: *uſu* pro *uſui* uſitato more, vid. 207. jam vero *bibere fumum* etiam Horat. dixit. III. od. 8. & Ovid. III.

Art.

Digitized by Google

Magnum opus, & tangi, niſi cura vincitur, impar.

Non-

61. *Magnum opus*] In parentheſi A.

Art. 187. *Lana bibit ſuccos*. Plin. VIII. 48. *Lanarum nigrae nullum bibunt colorem*, qui ita aliquoties hoc verbo utitur, & de *lino* etiam ut hic utitur lib. XXXIII. cap. 5. ſic *nidor imbibitur* idem XXIV. cap. 15. *potare ſucum* Horat. I. Ep. X. 27. *bibere* vero eſt largius attrahere, quam *ſorbere*, quo verbo ante uſus erat vſ. 37. de lino, quod vicini fluminis rore adſpergitur. Graeci etiam ita ſolent uti verbo πίνειν. Anacreon. od. XIX.

Ἡ γῆ μελαίνα πίνει,
Πίνει δὲ δένδρε' αὐτήν,
Πίνει θάλασσα δ' αὔρας &c.

Ita auctor Epiſt. ad Hebrae. VI. 7. γῆ πιοῦσα τὸν ὑετόν, notante Barneſio. haec mihi facilior viſa via has ſalebras evadendi, in quibus admodum haeſit Heinſius. qui tentabat, *imbrifera &*; deinde (*imbibe*) *erit tanto, res ſpondet, longior uſus*. *imbibe* ſc. hoc monitum. vel *imbibere* (*& tanto reſpondet longior uſus*) *Magnum opus*. vel *imbibe & id.* ſed fere omnes deleverat rurſus has ſibi variis temporibus natas conjecturas. In Epiſt. ad Graevium T. IV. Syllog. p. 285. volebat, *imbibere* (*ut tanto reſponſet longior uſus*) *magnum opus*. vid. & pag. 287. Poſſet & legi, *quem biberis* ſc. fumum. de ellipſi illa τοῦ *ſi* vid. ad Ovid. Amor. I IV. 29. & I. Art. 272. & inf. ad vſ. 357. & 455. quae notamus. *longus* vero *uſus* ſaepe a noſtro laudatur. vid. ſup. vſ. 27. poſſet forte & ſuum ſervare locum hic verſus, ſi tres praecedentes parentheſi includamus; nam certe occaſione praecepti de ſiccandis retibus, videtur Poëtae in mentem veniſſe meſſis, quae non tangenda, niſi ſicca tempeſtate: legendumque tunc *uſur*: qui *reſpondere* dicitur, ut inf. vſ. 73. *gratia*. BURM.

60. LONGIOR] MS. *Langor uſu*. Logi Edit. *longior orſu*. Pithoeus è veteri codice, *longior uſu*, recte pro *uſui*. Vlitius hunc locum ſic legit; *tanto deſpondet longius uſum*. Neſciebat ſcilicet, *tanto longius* idem valere, quod tanto ſerius, tanto tardius, tanto longius à tempore demeſſionis. JOHNS. *Se ſpondet* legebat Gudius.

60. ORSU,] Videtur ſcripſiſſe Gratius.

Imbiberit, tanto reſpondet longior uſus.

Ut de labore antea dixerit. *Imbibere* haud dubio pro diſcere poſuit. Lucr. lib. III. 1009.

Qui petere à populo faſces, ſaevaſque ſecureis
Imbibit.

Idem lib. VI. 71. *Ut ex ira poenas petere imbibat acres*. Id eſt, quod ſequior Latinitas *praeſumendi* verbo extulit. Ita Ciceronem etiam, Livium, Arnobium, locutos notarunt Muretus & Lambinus. Si, ait, imbiberit recte uti his armis, tanto longiorem uſum venationis habebit. Hanc ſententiam fuiſſe docet, quod mox è contrario de illis loquitur, qui in principiis venationis interierunt. Sed in lacunoſo loco divinare otioſum eſt. BART.

61. MAGNUM OPUS] Sic inf. v. 126.

——— *ne tela relinquite Divae,*
Magnum opus.

Videtur hic dicere: Opus eſſe magnum, & quod niſi cura longa dometur, parari non poſſit, ſcientiam Venationis & armorum ad eam pertinentium uſus. *Tangi* videtur dictum ab altitudine, quia res alti momenti ſit. Quae figura frequens occurrit apud Poëtas. Summam igitur venationis non facile tangi aut capi ait, niſi à diuturna cura. Sic Lucretius I. 62.

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Ira enim humilior eſt, quam quae Deorum mentes tangere poſſit. BART. Non debuerunt haec parentheſi includi, ut Turnebo quoque ſuboluit. Eſt enim id, quod infra dicit:

Scilicet ad magnum major ducenda laborem
Cura. quamvis diverſa re. VLIT. Scaliger legebat, *eſt tangi*.

61. VINCITUR] De hoc verbo vide Animadverſiones literatiſſimi Caſauboni ad Suetonium. *Vinci* dicitur, quod aegre & cum labore ſuperatur. Tertullianus in Marcionem lib. V.

Et relevare gravi devictos funere mortis.

Tibullus lib I. II. 9.

Janua jam pateas uni mihi victa querelis.

Lucretius lib. V. 110.

Succidere horriſono poſſe omnia victa fragore.

 Boë-

Nonne vides, veterum quos prodit fabula rerum,
Semideos? Illi aggeribus tentare ſuperbis

Ire

62. *Tentare*] Vide ad Calpurnii Ecl. VII. verſ. 6. Vlitium.

Boëthius de Conſol. lib. I. Carm. II. BARTHIUS.

61. IMPAR] Deerat haec vox in Cod. Thuan. hic vero verſus, quomodo cohaereat praecedentibus, vix video: ideoque quid turbatum aut omiſſum fuiſſe puto. niſi legamus continuata oratione, ſi inbiberit fumum &c. *tanto reſpondet longius uſu Magnum opus: at tangi n. e. v. impar.* vel hic incipiamus digreſſionem. ut, poſtquam de retibus egerit, nunc ipſum venatum adgrediatur. *magnum opus, & impar tangi* hominibus, *niſi cura*, id eſt, diligentia & arte vincatur: cum nec Heroes ſine periculo illud tetigerint. *Cura* ſaepe diligentiam in arte venatica notat, ut inf. 152. ſed hic adhuc tenebras video. BURM.

62. NONNE VIDES,] Faciliime ſenſum hujus praecipitis digreſſionis aſſequere, ſi per cogitationem praemittas Xenophontis illa: *καὶ μηδεὶς αὐτὰ* (arma puta, & armorum artem) *φαῦλα νομιζέτω εἶναι, ἄνευ γὰρ δὴ τούτων οὐκ ἂν εἴη πρᾶξις.* Illa ſuum *munus* vocavit Gratius, non quidem nuda arma, ſed artem eorum. Nam illi quoque, quos poſuit, Semidei armis uſi ſunt (ut *Ancaeus geminis ſecuribus*) ſed violenter tantum, non arte temperatis. De his ſupra dixit:

—— —— prius omnis in armis
Spes fuit, & nuda ſilvas virtute movebant
Inconſulti homines.

Violentos hos venatores merito culpat Gratius, quanquam ethnicus, quanquam ipſe venationis amantiſſimus. Quo minus mirum, toties eos in SS. ſcriptura in exemplum maximae cujuſvis violentiae & crudelitatis traduci, aut quod venationem nunquam in bonam partem ſumi adnotet Hieronymus, cum de hâc ſemper loquatur SS. ſcriptura. Sed quod omnem ideo venationem à Deo damnatam colligant Theologi, non procedit. VLITIUS. Inter violentos illos venatores referendus & Orion, qui teſte Arato in Phaenomenis, interprete autem Cicerone, *manibus violaſſe Dianam dicitur, excelſis errans in collibus.* quae latius Germanicus Caeſar, & latiſſime Avienus Paraphraſtes. VLIT. *in Add.*

62. FABULA] Hiſtoria. JOHNS.

62. VETERUM RERUM] *Res* ſunt Hiſtoriae, Res geſtae veterum Semideorum. Fabula veterum rerum, de antiquorum geſtis narratio. *Fabula* omne id eſt, quod fando percipitur. Vide, quae ad Appulejum in hac Voce Indicis notamus. *μῦθος* Graecorum & verbum & figmentum hoc vocabulo utraque ſignificatione à Latinis redditur. BART. Heinſ. conjiciebat *avorum*: ego nihil moveo. Ita chaos dicitur, *res priſca* Ovidio I. Faſt. 103. & ita tempus Mythicum paſſim *vetus aevum*, & *aetas* dicitur. ut Ovid. XV. Met. II. & 96. & alibi BURM.

63. SEMIDEOS,] Heroas. Unum enim idemque haec duo denotant. Martianus Capella libro II. *A medietate vero aëris, uſque in montium terraeque confinia, Semithei, Heroesque verſantur.* Vide Jamblychum in myſteriis Aegyptiorum. BART. Ita & Rutil. I. 365.

Secula Semideum ferrati neſcia Martis
Ferro crudeles ſuſtinuere feras.

Scaliger poſt *Semideos* recte interrogationis notam ponebat: ut ibi finiatur periodus, & deinde nova incipiat. *auſi* tentare coelum &c. quam magna mercede *impulerint* ſilvas. *Semideos* etiam obvio uſu, poſſet capi pro *Semidei.* nonne vides, quam Semidei auſi tentare coelum, magna mercede impulerint ſilvas? continuata oratione. nemo autem miretur & inter Semideos referri Gigantes, erant enim Deorum proles, & Terrae Matris filii. Nec de ſolis Argonautis agi, ut credebat Titius, patet ex Adoni. BURM.

63. ILLI] Hic articulus demonſtrat, *illos* intelligi, quos dixi violenter omnia egiſſe. Ut qui viribus ſiſi coelum & mare tentare, matreſque deorum quavis via petere auſi fuerint. Quae etiamſi patraverint, ne ſic quidem ſemper vi ſua tutos fuiſſe, dum venabantur, quia ars deerat, exempla docent. VLITIUS.

63. ILLI AGGERIBUS] Manifeſtum eſt, ſermo-

mocinari Gratium de iis Heroibus, qui ab apris aut aliis feris armatis perenni, dum ſola virtute, non & dolo eas aggrediuntur. Tales apud Ovidium in Ibin *Idmon & Brutes*. apud alios alii. Sed locus iſte turpiſſime conſpurcatus eſt. *Aggeribus* quidem nullis omnino in his verſibus opus eſt nobis. *Illi*, id eſt hoſtes, nam de feris, quas eo nomine cenſet, loqui, dubium non eſt. Aut ſcribendum, *Silvae*, quas pro ſilveſtribus feris ponit, ut vſ. 65. ver. 80.

——— à vulture dirus avaro
Turbat odor ſilvas.

Porro conjectura ducor, Gratium ſcripſiſſe.

——— illi aggreſſus lethâre ſuperbos.

Superbos aggreſſus, confidentiam dicit Heroum illorum, qui feras mira audacia aggrediebantur. Ita Ancaeus loquitur apud Ovidium VIII. Met. 394.

Ipſa ſuis licet hunc Latonia protegat armis;
Invita tamen hunc perimet mea dextra Diana.

Quo ſane ſuperbius cogitare nihil poterat. *Lethare* pro occidere priſcum & probum verbum, ſed vulgo non ſatis uſitatum, videtur loco omni corrumpendo, anſam dediſſe. Ovidius lib. III. 55.

Ut nemus intravit, lethataque corpora vidit.

Virgilius Culice.

——— Paris hunc quod lethat.

Lethâre, lethavere. Mutatio haec à litteris parum abit, & ſenſum reſtituit optime. In veteri Editione opis hoc loco nihil eſt. Ait igitur, ſuperbos illos aggreſſus male ceſſiſſe Heroibus, qui

——— nudis agitabant cuncta lacertis.

Aggreſſus pro ipſis aggredientibus dictos non mirabitur, qui Latinos Poëtas legerit. Sic Propertius *errorem Herculis* pro ipſo divo uſurpavit. *Stuprum Clytemneſtrae*, pro ipſa Adultera. *Stuporem corvi* pro ipſo corvo Phoedrus fab. XIII. *Virtutem Horatii* pro ipſo Horatio Virgilius Culice. *Furorem Enceladi*, pro Gigante furente Claudian. III. Conſ. Hon. Et ſexcenta tanta alii. BART. Gigantomachiam ſtolidae illorum ferocitatis primum exemplar proponit. Eadem voce eadem in re ita uſus C. Severus Aetna:

Conſtruitur magnis ad praelia montibus agger.

Nec aliter autor Herculis Oetaei Choro I.

Qui vaſtus Briareus, qui tumidus Gyges
Supra Theſſalicos conſtitit aggeres.

Lamias turres hic nobis erigit Barthius, & ſtrenue, ſi uſquam, nugatur. Tum jurat legendum: *illi aggreſſus lethâre ſuperbos*, pro lethavêre, & in ſequenti:

Tres ferae amatores auſae tractare Deorum.

Quod ut perſuadeat, dicit in ſua ſibi editione eſſe, *Tret fera * matres*. quam antea tamen dixerat nihil opis hic ferre. VLIT. Id eſt, montibus. Horatius lib. I. Sat. VIII. *Aggere in aprico ſpatiari*. Vetus Scholion, *in colle aperto*, exponit. Naſo IX. Metam. 234. *avidis comprenditur ignibus agger*. Puta, ſtrues, *congeries*, ut poſtea vocat Ammianus frequenter *aggeres* pro montibus ponit, etiam in Hiſtoria. Ut lib. XXI. *ſub hac altitudine aggerum*, de Alpibus. lib. XXVII. *Aggerum altitudines* Thraciae attribuit, quas poſt paulo *montium altitudines* vocat. Eodem lib. *radices aggerum* dixit, & mox *clivos*. Atque ita deinceps ſaepiſſime; ne nimium exemplorum hic exaggeremus. VLIT. *in Add.*

——— illi aggeribus tentare ſuperbis,
Iret freta matres auſit tractare Deorum.

Ita Pithoeus. in Logi Edit. deeſt *Iret*. Grotius legendum conjicit,

Aethera, matronaſque auſi tractare

Heinſius,

Aethera, tum matres auſi attrectare

Vlitius, *tentare* abſolute ſumi credit, & *Ire freta*; tum *matres deorum* exponit feras deorum nutrices, & *tractare* pro vexare, affligere. detur & mihi conjiciendi locus: ſic itaque lego

——— coelum aggeribus tentare ſuperbis,
Ire freta, & matres auſos tractare deorum.

JOHNS. Facile accedere poſſem conjecturae doctiſſimi *Johnſoni*, niſi quod *auſi* retinerem, & ad *impulerint* referrem. *coelum tentare*, eſt adfectare, conari invadere, ut Gigantes re vera fecere. hoc colore excuſat audaciam ſuam Daedalus apud Ovid. II. Art. Am. 37.

Non ego ſidereas adfecto tangere ſedes.

& ita *aequora tentare* Ovid. Epiſt. VII. 57. vide de hoc verbo ad Val. Flac. I. 197. & 329. & 804. illud *lethare* Barthii ineptum, licet id nec improbare videatur Salvagnius ad Ovid. Ibin vſ. 405. Aggeres vero recte exponunt viri docti aggeſtos montes: inſulſe puer Britannus moles navium; quia Val. Flac. II. 353. dixit *molem* ratis. ſed an omnes mo-

Ire freta; & matres auſi tractare deorum,

Quam

64. *Ire freta,*] Deeſt illa vox, *Ire*, in Ald. & Steyn. *Iret.* MS. & P. Pithoe. *Et mat.*] *Et* deeſt in Ald. Steyn. Par. Lugd. *auſit* A.

moles, *aggeres* dici poſſunt? ex obvio Virgilii loco VI. 831.

Aggeribus ſocer Alpinis atque arce Monoeci
Deſcendens.

potuiſſet diſcere, aggeres de montibus dici: conſule & Paſſerat. ad Propert. I. XXI. pag. 241. Vide autem, an huc facere poſſit Valer. Flacci locus lib. I. 199. & an non ille Gratium reſpexerit.

—— nec nunc mihi jungere montes
Mens tumet.

ſi modo jungere montes, de quo olim dubitabam, hoc ſenſu dici poſſit. licet idem Poëta lib. II. 491 dicat *muros aſtris jungere*, quod clarius dictum puto. Scaligeri excerpta edebant, *& fortes arces auſi tractare deorum.* BURM.

64. FRETA MATRES] Senſum video; verba, quae illum adamuſſim nobis repraeſentent, non diſpicio, & puto, tale quippiam inſinnari, quale exiſtimetur a Catullo in carmine de Nuptiis Pelei & Thetidis.

Peliaco quodam prognatae vertice pinus,
Dicuntur liquidas Neptuni naſſe per undas.
Phaſidos ad fluctus, & fines Aetaeos.
Cum laeti juvenes, Argivae robora pubis,
Auratam optantes Colchis avertere pellem,
Auſi ſunt vada ſalſa cita decurrere puppi,
Caerula verrentes abiegnis aequora palmis.

Idem argumentum exequitur Apollonius Rhodius, & ex Latinis Valerius Flaccus toto ſuo poëmate, quod inſcribitur Argonautica: tangit Theocritus in Hyla. Illi igitur Juvenes, Argivae robora pubis, facta exſcenſione venationi operam dederunt, nullis idoneis ad id inſtrumentis adjuti, hoc enim eſt, quod dicitur *meo ſine munere*; itaque magno id eis conſtitit: proſequitur autem Poëta aliquanto fuſius inceptam materiam: ſed & ita plurium heroum recenſio (divinandum eſt enim) quae ſpectatur apud Xenophontem initio commentarii de venatione, huc facere videtur: quomodo ita altera apud Angelium lib. II.

—— —— eademque ſecuti
Haec ſtudia, has artes, duros vicere labores;
Et gnati generique hominum, divûmque fuere:
Melanion, Peleus, Telamon, Podalirius, Aegeus,
Et cum Pirithoo Neſtor, Theſeuſque, Dryaſque: &c.

Senſum igitur hunc ego fuiſſe crediderim, ne illis quidem heroibus, qui primi pelago curſum inſtituerunt ad vellus aureum ex Colchorum regione in Graeciam aſportandum, bene ceſſit venationem tentare ſine mundo, & apparatu venationis; quo ipſe nunc venatores inſtruo: tametſi autem heroës illi navi iter peregerunt, nihilominus eos deſcenſionem perſaepe feciſſe conſtat, & in ſylvis feras agitaſſe, ut ex Hygino & Apollonio Rhodio diſcimus! locus aſteriſco jure inſignitur, utpote qui mutilus ſit & haud leviter depravatus. TITIUS. Hoc loci tandem nobis anſam ad veram lectionem dedit Vetus Edit. In illa enim diſerte ſcribitur.

*Tret fera * matres.*

Haud dubie ſcripſit Faliſcus noſter.

Tres ferae amatores auſae tractare Dearum.

Tres Dearum amatores ferae occiderunt. Quae nomina ſint horum, facile ex fabulis quivis diſcet, ubivis obviis. *Tractare*, eſt vexare, affligere, ludibrio habere. Appulejus lib. VII. *An te nos tractamus inciviliter, qui noſtrum aſinum furatus abduxiſti? Trahere* & *ludificari* conjungit Plautus. Tibullus: I. 4. 51.

—— Male nunc artes haec ſecula tractant.

Plautus Milite II. 6.

Tum quod tractaviſti hoſpitam ante aedes meas.

Hoc eſt, indignis modis injuria adfeciſti atque divexaſti. Idem eadem Scena.

Tractant & ludificant ingenuam & liberam.

Non dubitandum hanc veram eſſe lectionem Gratii. BART. Quanquam unica literula trajecta hanc veriſſimam ipſius Gratii manum agnoſco, non debui lectorem arbitrio ſuo fraudare, ut non [illegible] Grotii conjecturam

meae

65 Quam magna mercede meo ſine munere ſilvas

Im-

meae praeferre ipſi integrum eſſet, quam mecum Cl. Gronovius communicavit:

——— *illi aggeribus tentare ſuperbis*
Aethera, matronaſque auſi tractare Deorum.

Qua propoſita mihi animum cadere, & nimis anguſta interpretatiône mentem Gratii aſtrinxiſſe vereor. *Ire freta* Latinum tamen eſt, ut *rate currimus aequor* Maroni. Intelligit autem *prima Deûm magnis freta pervia nautis*, & Argonautarum temeritatem. VLIT. Probavit hanc conjecturam meam poſtmodum ipſe maximus Belgarum (dum fata Deuſque ſinebant) Grotius; qui & per amiciſſimum mihi ſibique domeſticum interpretem inſtitutum hoc meum in edendo Gratio ſubinde laudavit, animumque addidit. Sic Valerio Flacco lib. I. *It ratis*. Sic Silius lib. XII. *Sardoos iſſe receſſus*. VLIT. *in Add.* Ἐδωρήσατο γὰρ αὐτῷ Ποσειδῶν διαβαίνειν τὴν θάλασσαν Apollod lib. I. cap 4. Sect. 3. Oriona intelligit. JOHNS. Vid. Heinſ. ad Ovid. Ep. VII. 40.

64. AUSI] Nempe Oriona *integrae tentatorem Dianae*. Horatius L. III. O. 4. & Ixiona. JOHNS.

64. MATRES DEORUM] Feras intelligo, quae Deorum nutrices fuerunt; ut caprae, quae Jovem, pantherae, quae Bacchum lactaviſſe narrantur. Vide Hyginum fab. 252. cui titulus: *Qui lacte ferino nutriti ſunt*. Deorum enim nomine & ſemidei & heroës cenſendi, ut notaverunt Viri docti. Si cui nimis longe petitum hoc videtur, per me licet Grotianam lectionem, vel ſaltem ſenſum, quem illa facit, huic loco accommodet. Utcunque velis, *tractare* eſt affligere, vexare, ut multis exemplis oſtendit Barthius, viditque *mercedem* in proximo pro poena poni, ſed male locum Virgilii huc tradit. Dediſſet illum potius:

Hac gener atque ſocer coëant mercede ſuorum.

VLIT. Dianam, & Junonem. JOHNS. *Matres dearum* eſt Poëtice dictum, pro *matres deas*, id eſt, ipſas deas. ut ita paſſim *matres Latiae*, *Achaides*, *Auſoniae* &c. Ovidio & aliis: ſed & ipſe Naſo lib. IV. Faſt. 423.

Frigida coeleſtum matres Arethuſa vocarat.

accedit, quod honoris cauſſa eas matres appellet, ut paſſim *patres* & *matres* Dii & Deae dicuntur. ita *Bacchae matres*, de quibus vide Barth ad Stat. IX. Theb. 479. BURM

64. TRACTARE] Sic Cicero lib. III. in Verr. *quemadmodum ſocii P. R. à magiſtratibus noſtris tractentur*. Id eſt, vexentur. Idem in Maniliana: *mercatores injurioſius tractati*. Et ad Q. Fratrem: *Hortenſius me ſceleratiſſime inſidioſiſſimeque tractavit*. Et ſic alibi, in pejorem plerumque partem. Quo ſenſu & in Gallicam dialectum vox haec tranſiit, & inde etiam ad Belgas βαρβαρίζοντας. VLIT. *in Add.* *Tractare* hic pro attrectare, & contrectare, id eſt impudice tangere, ponitur. vid ad Ovid. II. Art. Am. 633. ubi legendum cenſet Heinſ.

——— *Aggeribus tentare ſuperbis*
Aethera, tum matres auſi tractare deorum.

vel *attrectare*. vid. & Tom. IV. Syll. Epiſt. p. 285. ubi & pag. 288. tentat. *Aetheraque matreſque*. hoc *improba manu tractare* vocat Petron. cap. 86. ubi vide. & Sophocl. Trachin. 571. de Neſſo, qui Dianiram ψαύει ματαίαις χερσίν. BURM.

65. MAGNA MERCEDE] Magna poena & damno, ſive labore. Virgilius IV. Georg. 150.

——— ——— *pro qua mercede canoros*
Curetum ſonitus, crepitantiaque aera ſequutae,
Dictaeo coeli regem pavere ſub antro.

rurſus idem II. Georg. 62

——— *ac multa mercede domandae.*

itidem VII. Aen. 316.

At licet amborum populos exſcindere regum,
Hac gener atque ſocer coeant mercede ſuorum:

hic noſter inferius vſ 176.

O quanta eſt merces & quantum impendia ſupra.

utitur etiam vocabulo in ea notione M. Tullius. *pretium* quoque interdum dicebant. Catullus Carm. LXXVII. *imago magno cum pretio atque malo*. Ovidius X. Met. 572. *mors pretium tardis*. ac poſt. 627.

Indignamque necem pretium patietur amoris.

Graecorum more: Callymachus in Hymno in Dianam

Impulerint. Flet adhuc & porro flebit Adonim

Vi-

Οὐδὲ γὰρ Ἀτρείδης ὀλίγῳ ἐπεκόμπασε μισθῷ.

TITIUS. *Poena.* Promiſcue his vocabulis uſi Latini. Sic *poenam* pro mercede poſuit Virgilius Ceiri.

— *dictam Veneri votorum vertere Poenam.*

Id eſt, mercedem nuptiarum ſive concubitus. BART. *Merces* ἐκ τῶν μέσων eſt, & poenam & praemium ſignificans. Phaedr. fab. 17. *haec merces fraudis a ſuperis datur. Quam magna mercede*, quanto cum diſpendio. JOHNS. Vid ad d. l. Phaedri, & adde locum noſtro Poetae admodum accommodatum Livii lib. II. 36. *ſatin' magnam ſpreti numinis haberas mercedem? majorem inſtare.* BURM.

65. Meo sine munere] Recte & jure ita poteſt artem venandi a ſe carmine proditam vocare, ut paſſim *meas artes* dicit. vſ. 69. 498. 512. & alibi. tentor tamen, ut reſcribam, *Dei*, vel, *Deae ſine munere*, ut Diana intelligatur, cujus auſpicio ſuſcepit hoc opus, & cui artes ſaepe adſcribit. vid. 105. Vel Deus, qui primum auſpicium dedit artibus, vſ. 10. Ita *mens* contra pro *Deus* reſcribi cenſebam apud Nemeſ. II. 51. Sed non audeo tamen aliquid hic mutare, contentus ſuſpicionem indicaſſe. BURM.

66. Impulerint] Sic dictum, *impellere ſylvas*, ut & *unda ſylvas virtute movebant.* Magis proprie a Virgilio I. Georg. 254.

Et quando infidum remis impellere marmor.

Quod ſimile eſt illi Catulliano Car. LXIV. II.

Illa quidem curſu prima impulit *Amphritritem.*

Sic enim legendum cenſeo, non *imbuit*: contrarium *quieſcere*, cum a venatione ſcilicet deſiſtitur, Martialis lib. XII. Ep. I.

Et non invento ſylva quieſcit apro.

TITIUS. Scribe: *Impulerunt.* Notum Latinae Poëſi ambigua eſſe praeterita. Vide Gifanii Collectanea ad Lucretium. BART. *Impellere* hic idem, quod initio operis dixit *movere*. Eſt enim verbum, quo vis & impetus deſignatur, & quo varie uſum Statium ſaepe docet Barth. vid. ad v. Theb. 409. non placet vero Heinſiana conjectura *irruerint*, cum nulla ſit neceſſitas recepta verba mutare aliis, pro arbitrio. BURM.

66 Flebit Adonim] Fabula nota vel ex Bionis Idyllio primo, cujus initium.

Αἰάζω τὸν Ἄδωνιν, ἀπώλετο καλὸς Ἄδωνις.
Ὤλετο καλὸς Ἄδωνις, ἐπαιάζουσιν Ἔρωτες.

Theocritus quoque eam attigit molliſſimo illo carmine ultimo.

Ἄδωνιν ἁ Κυθέρεια ὡς εἶδε νεκρὸν ἤδη.

Adeundus etiam eſt Ovidius Metamorph. x. ad finem. TITIUS. Ad Adonia Feſtum Graeciae alludit, quo quotannis lugere fingebatur Adonim interemtum Venus. Bion ita ſuaviſſimum ſuum Idyllium in mortem Adonis concludit.

Λῆγε γόων Κυθέρεια, τὸ σάμερον ἴσχεο κόμμων,
Δεῖ σε πάλιν κλαῦσαι, πάλιν εἰς ἔτος ἄλλο δακρῦσαι.

Ipſa Venus apud Ovid. lib. x. 725.

——— *luctus monumenta manebunt*
Semper, Adoni, mei, repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget ſimulamina noſtri.

Vide Theocritum Adoniazuſais, ubi omnem ordinem planctus egregie deſcriptum habes. Pauſaniam Corinthiacis, Firmicum de Err. Prof. Rell. Mythologiam ejus fabulae facile hauries ex Orphei Hymnis, ſcilicet quia Adonis frugum ſit aenigma, quotannis occidentium, & è terra reviviſcentium. Primum enim τροφὴ πάντων vocat, deinde ſubjungit hos verſus.

Ὃς ποτὲ μὲν ναίεις ὑπὸ Τάρταρον ἠερόεντα,
Ἠδὲ πάλιν πρὸς Ὄλυμπον ἄγεις δέμας ὡριόκαρπον.

BART.

67. Victa Venus,] Cl. Gronovius conjicit, *Icta*, Vetus Epitaphium:

Ictus ab angue puer, victa dolore parens.

Ictus domeſtico vulnere, Agricola Tacito. VLIT. Gronovius *icta*. nihil muto. Victa, *i. e.* dolore victa. JOHNS. *Icta* poſſet defendi ex illis, quae Ovidius lib. x. Met. 525. & ſeq. narrat. *victa* vero ſimpliciter pro dolore victa, neſcio an dicatur: cum vox haec varias recipiat ſignificationes, a diverſis animi affectionibus, quibus movemur. Ita *victa Dea* Ovid. 12. Met. 32. eſt mitigata. alias additur

pre-

Victa Venus, ceciditque ſuis Ancaeus in arvis,
Ut praedexter erat geminiſque ſecuribus ingens.

Ipſe

68. *Ut*] Ita MS. & G. al. omnes, *Et. precibus*, aut aliud. ſed eligat lector. Heinſius tentabat *moeſta Venus*, ſed hoc longius abit; forte *victa* amore intelligendum. Vel potius, quae non potuit numine ſuo, quod minus erat fatis, mortem ab Adoni arcere & avertere. Ita Juno apud Virg. I Aeneid. 37.

Mene incepto deſiſtere victam!

id eſt, quaſi minor Aenea ſim, a quo vincor, ut lib. VII. 310.

Vincor ab Aenea, quod ſi mea numina non ſunt
Magna ſatis.

quo nos remittit Servius, qui & alios *iratam* explicare addit. quod & hic locum habere poſſet. BURM.

67. ANCAEUS IN ARMIS] Higinus in fabula lib CCXLVIII. inter eos, qui ab apro percuſſi interierunt, Adonim Cinyrae, & Ancaeum Lycurgi filios enumerat. TITIUS. Ancaeus non unus fuit. Hic, quem loquitur, Oenei Calydonii filius, cum famoſiſſimum illum aprum ſecuri invaſiſſet, ab eo occiſus eſt. Vide Ovid. lib. VIII. BART. Ovidius Metam VII *Ancaeo nocuit temeraria virtus.* Non ille quidem coelum tentare, aut ire freta auſus, ſed Matrem Deorum offendit, cui ſacri fuerunt apri. Tacitus de Germanis: *Matrem Deûm venerantur: inſigne ſuperſtitionis formas aprorum geſtant* Nec melius Dianae litavit ille Adonis, quem & ipſum violentum venatorem fuiſſe etymon nominis indicat. Eſt enim plane Hebraicum, אדון, quod *dominum*, ſed potentem quoque, ſignificat VLIT. Confirmat conjecturam meam Doctiſſimus Grammaticorum Heſychius: Ἄδωνις δεσπότης ὑπὸ Φοινίκων. Syrorum enim dialecto profertur אדנים, quod Hebraeis אדן vel אדני Et hinc à Laconibus Κίρις & Κῦρις, id eſt, Κύριος dictus. Idem Heſychius: Κίρις, λύχνος, ὄρνεον, ἢ Ἄδωνις. Λάκωνες. Ita legendum. Cypriis autem Κίῤῥις dictus, teſte Etymologo magno: ἐπειδὴ λέγεται παρὰ Κυπρίοις Κίῤῥις ὁ Ἄδωνις. additque παρὰ Λάκωσι δὲ ὁ λύχνος Quod ex Heſychio male intellecto deſumptum; niſi ſcriptum fuerit. παρὰ Λάκωσι δὲ Κίρις, ὁ καὶ λύχνος. Utcunque id ſe habeat, conſtat ſaltem, Adonidem hunc inſtar ſummi numinis, Domini nomine, & multis ex veri Dei cultu mutuatis ritibus ac caeremoniis à gentibus iſtis adoratum fuiſſe; de quo plenius alias in libris de origine Idololatriae, Deo volente. VLIT. *in Add.*

67. ARVIS] Heinſius ad Metam. lib. VIII. Met. 313.

—— *Ceciditque ſuis Ancaeus in armis.*

reſcribendum cenſet. Vulgo, inquit, circumfertur *in arvis*, quod manifeſto falſum. Arcas enim erat Ancaeus, Lycurgi filius, & ab apro Calydonio in agris Aetolis occiſus. quomodo ergo *ſuis in arvis?* cui facile aſſentior. Vide Apollodorum. lib. I. p. 30 JOHNS. *Suis in armis* capiendum armatus bipenni. tentor vero vehementer, ut credam, *ſuis* a *ſus* eſſe derivandum, & legendum, *ceciditque ſuis Ancaeus ab armis*, id eſt ab apro Calydonio, qui dentibus inguina ejus perfodit. Ovid. VIII. 400. dentes vero *arma* ſuis dici probari nihil neceſſe. ultima vero ſyllaba τῦ *ſuis* producitur ob caeſuram, ut not m. de Ancaeo vide, quae nos diximus in Catalogo Argonautarum BURM.

68. UT] Malo *at*. Phraſis ſimillima Catullianae. Carm. III.

Nam mellitus erat, ſuamque norat
Ipſam tam bene, quam puella, matrem.

In Veteri Editione exſtat, *ut*. cecidit, ut erat cum ſuis ſibi ſecuribus. Iſtud elegantius. BART. Ἀμφιδέξιος, περιδέξιος. qui utrâque manu ut dextrâ utitur. JOHNS. *Ut* ſi legeretur, deberet pro *quamvis*, vel *quemadmodum* ſumi. ſed *at* mihi magis arridet, quae particula ſaepe ironiae & ſarcaſmo inſervit, & paſſim a librariis in *ut* mutata fuit. vid. ad Ovid. III. Amor. VII. 1. Heinſius tentabat, *atqui*, vel *etſi dexter erat*, quia *praedexter* ipſi auctoritate caruiſſe videtur. ſed ſufficiat nobis Gratii: unusquiſque enim ſibi propria ha-

Ipſe deus, cultorque feri Tyrinthius orbis,

Quem

69. *Cultorque feri Tyrinthius orbis*,] *Cultoſque ferit Tyrint. orbeis* A. Steyn.

bet vocabula ſcriptor, & nihil eſt, quod repugnat Analogiae. Heinſio praeterea videbatur ſpurius verſus, forte ob vocem *praedexter:* ſed & *praedulcis* Nemeſ. Ecl. I. 22. *praetorridus* Calp. II. Ecl. 80. quae voces neſcio an ab aureae aetatis ſcriptoribus uſurpatae ſint. & talis formae voces ſaepe ab uno aut altero auctore amatae. BURM.

68. PRAEDEXTER ERAT] Agilis & aptus. περιδέξιος. Qui Latinis *aequimanus*. Nam Ancaeus utraque manu dexter erat, unde & ſecurim potius, quam aliud telum gerebat. Auſonius.

Quis Mirmilloni componitur? aequimanus Thrax.

Non dubito, eandem ſignificationem *Praedexteri* voci dediſſe Gratium; nam duabus ſecuribus aliter uti non poterat Ancaeus. At de una ſolum Ovidius VIII. Met. 397.

Ancipitemque manu tollens utraque ſecurim,
Inſtiterat digitis primos ſuſpenſus in artus.

Apollonius Argon. I. 164.

Ἀγκαῖος τ̄ μὲν ῥα πατὴρ Λύκουργος ἔπεμπε,
Δεξιτερῇ πάλλων πέλεκυν μέγαν,

Idem lib. II. 118.

Καὶ τότ' ἄρ' Ἀγκαῖος Λυκοόργοιο θρασὺς υἱὸς
Αἶψα μάλα τετραγὸν πέλεκυν μέγαν.

Ingentem dicit, quod omnium Heroum corpora veteres majora uſitatis finxerint. De quo alibi, & dudum pluribus docti. Forte autem Gratius geminam aciem unius teli circumloqui voluit, eum geminas ſecureis dixit, ne ſcilicet ab Apollonio abeat. Sed Poëtae, quod libet, licet. Porro nec illud negligendum, ſuis in arvis Ancaeum occiſum eſſe; erat enim ejus vineae dominus, in quo ab Apro interemptus eſt. Vide Tzetzae Scholia ad Lycophronis Caſſandram. v. CDLXXXVIII. BART.

68. GEMINISQUE SECURIBUS INGENS] Geminas ſecures appellat, quae efficit anceps, ita ut duarum uſum praebere poſſet: habes ſchema in ſecuricula Simmiae, ſive is Theocritus ſit. Vel magnam intelligit, Virgilii exemplo, qui dicit I. Georg. 172. *gemino dentalia dorſo.* etiam Apollonius Rhodius Ancaeo ſecurim, & quidem ingentem tribuit; ſic enim ait Libro II. 118.

Καὶ τ' ἄρ Ἀγκαῖος Λυκοόργοιο θρασὺς υἱὸς
Αἶψα μάλα τεταγὼν πέλεκυν μέγαν, ἠδὲ κελαινὸν
Ἄρκτου προσχόμενος σκαιῇ δέρος, ἔνθορε μέσσῳ
Ἐμμεμαὼς Βεβρύκεσσι.

Praedexter porro eſt valde dexter, ex vi particulae *prae*, ſic *praeluſtris*, *praedives*, *praeclarus*, *praepinguis*, *praepotens*, Graece περιδέξιος: eadem compoſitione *ambidexter* vel *aequimanus*, ut Symmachus & Auſonius interpretantur. eſt autem argumentum a majori, & erat dexterrimus, & inſuper ancipiti ſecuri utebatur: nihilominus ab apro fuit interemptus. *ingens* autem eſt timendus: apud Homerum tamen Iliade φ idem valet, quod ἀμφιδέξιος, ejuſdem generis eſt περίμετρος & περίλυπος. TITIUS. Is eſt Naſoni *bipennifer Arcas.* *Geminae ſecures* ſunt utrinque acutae, & bipennes. Gloſſae Iſidori: *Bipennum, bis acutum.* Ita legendum, non *Pennum:* id enim *ab una tantum parte acutum eſt inſtar ſecuris*, ipſo Iſidoro teſte lib. XIX. cap. 19. Gloſſae Graeco-Latinae: *Bipennis*, δίστομος ἀξίνη. An δίστομος, ut δίστομα φάσγανα apud Euripidem? Eadem in aliis Gloſſis vocatur *Runa*, *ex utraque parte acuta*, uti ex Feſto ſcribendum. VLIT. Vlitius utrinque acutis. at *geminis* eſt duabus. ambidexter enim erat. JOHNS. Non veroſimile mihi videtur, utraque manu tenuiſſe ſingulas bipennes, cum ambidextro etiam una ſufficiat, quam transferre, ut uſus poſtulat, poteſt, & dextre uti; ſed *geminae* hic ſunt, ut Ovidio VIII. Met. 397 *anceps ſecuris*, quam ibi utraque manu tollens ab apro confoditur. *Ingens* vero eſt terribilis, vid. ad Val. Flac. II. vſ. 104 BURM.

69. DEUS,] Licet Herculem inter homines etiam verſantem *Deum* dicere. Nam ex quo uberi Junonis adhuc lactens admotus eſt, & ab illo lac divinum duxit, immortalis fuit. BART.

69. CULTORQUE] Orbem enim ferum & barbarum ad colendos mores Hercules vi & ratione adegit, Tyrannos & Latrones omnes vita expulit. Vide ejus Vitae narratores. BART.

Digitized by Google

Quem mare, quem tellus, quem praeceps janua Ditis,
Omnia tentantem, qua laus erat obvia, paſſi,

Hinc

BART. Qui agros colit, ſordes tollit. Ita orbem tot feris, tot monſtris purgavit Hercules, & tanquam virtutis ſuae campum excoluit, quem moroſe nimis moribus praefecit colendis interpres. *Colere* hortos, agros, propria ſignificatio verbi eſt. Sed & *vitem colere* Palladio, quem obiter ex MSS. emendabo. Februario tit. XII. *Nam quae altius colitur, plus quam octo palmites habere non debet, ita ut conſideremus ſemper in inferiore parte cuſtodem.* Vulgo male: *tollitur*, & *conſervemus*. Jul. Firmicus lib. VIII. c. 10. *Erit quoque vinearum & amator & cultor.* VLIT. Lactantius lib. VI. cap. 15. *Nam ſicut in ſentes ager, qui eſt natura foecundus, exuberat: ſic animus incultus vitiis ſua ſponte invaleſcentibus, velut ſpinis, obducitur. Sed cum verus cultor acceſſerit, ſtatim cedentibus vitiis, virtutis fruges oriuntur.* Cicero III. in Verr. *ager ipſe cultorem deſiderat.* IDEM. *in Add.* Qui orbem ferum purgavit monſtris, Tyrannis, & animalibus noxiis. JOHNSON.

69. TYRINTHIUS] Hercules, ſic dictus a Tyrinthia urbe, in qua fuit enutritus; is aprum Erymanthium, & Leonem Nemeaeum non ſine magno labore ſuperavit. Ordo verborum in his carminibus non ita pervius eſt, ut ſententia potius, quam ſtructura ſpectanda ſe praebeat. TITIUS.

70. MARE,] Nam in magno poculo mare tranavit ipſum. Vide Mythologos. BART. Erat enim Hercules ex numero Argonautarum. JOHNS.

70. PRAECEPS] *Facilis* enim *deſcenſus Averni.* BART.

70 JANUA DITIS] Ob Cerberum ab inferis extractum. Horatius I. od. 3.

Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Silius III. 35.

Aſt ſtygius ſaevis terrens latratibus umbras
Janitor, aeterno tum primum tractus ab antro,
Vincla indignatur, metuitque Megara catenas.

Seneca Tragicus non uno in loco. TITIUS.

71. OMNIA TENTANTEM] Proverbiale quid nutrit haec locutio. Terentius Eunuch. IV. 7.

Omnia prius experiri, quam armis ſapientem decet.

Ovidius lib. IX. 540.

—— —— —— *omnia feci,*
Sunt mihi Dii teſteis, ut tandem ſanior eſſem.

Ita Polybius lib. IV. Dio Caſſius lib. XXXVIII. & lib. XL. Lucianus Fugitivis, Bion Smyrnaeus Epithalamio Achillis & Deidamiae, Eunapius Maximo, Ariſtenaetus lib. II. Epiſt. Lucanus lib. VII. Daphnis Rhetor libro I. Rutilii Lupi. Pacatus Panegyr. Theodoſ. Capitolinus Pio. Petronius Arbiter Satirico. Seneca ad Helviam. cap. 17. Quorum verba alibi laudavimus. BART. Heinſius malebat *metantem*, ut vſ. 102. ſed locutio obvia, *omnia tentare*, a Barthio ſatis illuſtrata, & aliis; taleſque non libenter muto reconditioribus, niſi accedit MSS. auctoritas. BURMANN.

71. QUA] Unde laus parabilis erat. JOHNS.

71. LAUS ERAT OBVIA] Cuncta aggreſſum, ex quibus laudem ſe conſequi poſſe ſpectaret: unde nomen ὁ ἥρως κλέος, ut docet Macrobius Saturnal. I. cap. 20. & Suidas, & Fulgentius: notae duodecim illius aerumnae ex Ovidio, Seneca Tragico, auctoribus Epigrammatum in Catalectis, Joanne Tzetze, aliis: quod dicitur. *Cultoſque ferit Tyrinthius orbes*, fortaſſe tale eſt, quale Horatianum illud. I. od. I.

Sublimi feriam ſydera vertice.

Sic etiam Ovidius II. ex Pont. v. 57.

Huic tu cum placeas, & ſydera vertice tangas.

& VII. Met. 60.

—— —— *Quid conjuge felix*
Et dis cara ferar, & vertice ſydera tangam.

Virgilius IV. Aen. 322.

Et quo ſydera adibam, fama prior.

Sed certe lectio non eſt ſincera. TITIUS.

71. OBVIA] Ex illa ſcriptura Codicis Thuanei, *laus abulla*, poſſet quis exſculpere, *qua laus erat aemula*; & tentabar diu an ita emendarem. Sed vulgata tandem perplacuit,

Digitized by Google

Hinc decus & famae primum patravit honorem.
Exige, ſi qua meis reſpondet ab artibus ergo

Gra-

quae notat, ubicumque ſe oſtenderet materia laudis. Ita Quinct. XII. de Inſt. Orat. 2. *Virtutem, qua nihil homini, quo ad deos immortales propius accederet, datum eſt, obviam & illaboratam, tantum quia nati ſumus, habeamus.* ubi *obvia* eſt parata, facilis. ita idem VIII. cap. 4. *ut Socratis invictam continentiam, oſtenderet, quae corrumpi ſpecioſiſſimi hominis tam obvia voluntate non poſſet.* Obvia ergo quaſi quaerenti materiem fuit laus ſic idem Fab. IX. 3. de figuris, *ſe obvias fuiſſe dicenti declarant.* BURM.

71. PASSI.] Nullum hîc eſt ſubſtantivum, cum quo cohaereat, aut igitur *paſſa*, pro paſſa ſunt, legendum; aut *pavit*, i. e. timuit, formidavit, ut amicus me monuit. JOHNS. In Cod. Thu. erat, *qua laus erat abulla pſoſi.* ſuperſcripta litera *a*, *pſaſi.* Illud *paſſi* certe tolerari nequit: inepte vero novi editores *preſſit.* Ubi enim preſſit mare, tellus & orcus Herculem? cum ille potius illa preſſiſſe dici poſſit. Ex vitioſa illa lectione *pſaſi*, eruerem potius *ſparſit.* aptum vocabulum vago Herculi: ita Val. Fl. v. 488

——— ——— ——— *ille labores*
Dat varios. ſuus ut magnum rex ſpargit ab Argis Alciden. ubi vide, quae notavimus. *Laus* vero Herculi proprie tribuitur, ut viro forti & bellicoſo vid ad Phaedr IV. 11. videant acutiores. BURM.

72. PRIMUS PATRAVIT HONOREM] Adeptus eſt decus & honorem ex variis periculis, quae de Herculis aerumnis a Poëtis traduntur, & extat carmen incerti Poëtae in Catalectis. forte, *primos patravit honores.* TITIUS. Vetus Edit. *primum.* Sane ante Herculem multi venatores fuerunt. Qui vero tot funeſtas feras occiderit, nemo. Quare videtur ita Gratius ſcriptum reliquiſſe. BART. MS. *primum impetravit* quod Heinſio placet, & merito. JOHNS. ita Heinſius orae ſuae adſcripſerat. & ad Ovid. I art. 395 Conjecerat &, *primus penetravit honorem.* ſed in Codice Thuaneo erat *primus impetravit* poteſt reſpexiſſe ad Cleonaeum Leonem, nam

Prima Cleonaei tolerata aerumna Leonis

Vid. ad Val. Fl. I. 34. aliter poſſet ſollemni aberratione librariorum poſita vox eſſe, pro *privum*, de qua ſaepe ad Ovidium de verbo *patrare* egimus ad Fabii Inſtit. Orat lib VIII. cap. 3 hic vero illud abjicere nondum audeo. *honorem famae* etiam dixit Ovid. Remed. 393 ubi vide notas. Scaliger etiam legebat *primum.* ſenſus vero eſt, ipſum Deum Herculem, qui omnia tentavit mari, terra, & apud inferos, tamen ex venatu etiam ſibi famam & decus paraſſe, nec armis ſolis, ſed & artibus venaticis illuſtrem fuiſſe. nam inter primos labores fuere Leo Nemaeus, cerva Parrhaſis, Taurus Cretenſis & alia monſtra, quae non ſine venaticis artibus & robore domuit. Senec. Agam. 829. BURM.

72. PATRAVIT] Confecit, peperit; quod ſimili traductione dici ſolet. Ita *patrare bellum*, ad finem deducere. Salluſtius. *Spe patrandi belli, ſi ejus oppidi potitus foret.* Idem. *quae poſteaquam glorioſo modo, neque belli patrandi cognovit.* Lucretius lib v. 356.

Quae facere intendunt, nec adhuc conata patrantur.

Cato cap. 54. de R. R. *ubi ſementem patraveris, glandem legi oportet.* Claudianus Bello Gildon. 243.

——— ——— *bellumque negavit*
Per famuli patrare nefas.

Claudius Victor Geneſeos lib. III.

——— *ille Dei monitus ſervare lubenter*
Adſuetus; raptim properat mandata patrare.

Capitolinus Maximo & Balbino. *reſediſſe apud Ravennam, atque illic patratam audiſſe victoriam.* Atque hujus verbi gratia obſcoenitatis damnatum olim Salluſtium auctor Quintilian lib VIII. Inſtit. Orator. c. 3. De quo uſu vide Ill. Scalig. Caſtig. ad Catullum. & Durantium Variar. libro I. cap. 9. Herculem Gratius venatoribus accenſet, exemplo Xenophontis, qui plurimos Heroas in aureolo hujus tituli libello BART.

73 EXIGE,] Diligentius itaque conſidera, ſiquis uſus, ſiqua demum opera meis ab artibus oritur, quae collata & quaſi commiſſa

cum

Gratia, quae vires fallat collata ferinas.
Sunt, quibus immundo decerptae vulture plumae

In-

75. Tit. in MS. A. & P. & Steyn. *de Pinnatis conficiendis.* Vide Comm. *Immundo*] *Immundis*, & *vulnere.* Steyn. *inmudo* Cod. Thu. & idem *volture* hic & mox.

cum feris, earum vires eludat. JOHNS. Recte vir doctus hic: *exige*, eſt excute, examina illa, quae deinde memorabo. BURM.

73. RESPONDET] Omnino legitima ſcriptura in priſca Editione ſupereſt. *ſe ſpondet.* Nemo inficiabitur, ita potius Gratium ſcripſiſſe. BART. Heinſio placet *ſe ſpondet*, ut & tentabat Gudius ſupra vi. 60. ego nihil muto: ut enim reſpondent agri, cum fructus reddunt & ſimilia; ſic ab arte gratia reſpondet. *redit* dixit infr. 380.

Et noſtra quidam redit uſus ab arte.

Reſpondit erat in Codice Thuaneo. BURM.

74. GRATIA] Alluſio ad proprium nomen, quod animadvertentes quidam in carmine Ovidii,

Aptaque venanti Gratius arma daret;

de noſtro Poëta ſuſpicati ſunt. Idem rurſus facit inferius. TITIUS. Alluſit ad nomen ſuum, ut & infra: *quem plurima ſemper* Gratia *per noſtros unum teſtabitur uſus.* Fruſtra Barthius, *ſe ſpondet*, ex ſuo ſibi cod. legit. *Reſpondet* nomini ipſius Poëtae, vel promiſſis illis:

Carmine & arma dabo venanti, & perſequar artem
Armorum.

τὸ ergo refert id, quod ſubintelligendum monui ad v. 62. nimirum neceſſaria eſſe arma. VLITIUS. Lucretius: v. 166.

——— *quid enim mortalibus atque beatis:*
Gratia noſtra queat largirier emolumenti.

IDEM. *in Add.* Lucretii ille locus a Vlitio adductus, potuerat viros doctos docere, minime hic Auctorem frigido illo ſchemate & hoc, quo ſcribebat Gratius, tempore damnato, voluiſſe nomen ſuum ſignificare. Immo nec inf. 216. recte interpretes id iterum adnotaſſe putem; ſaepe enim auctores operi ſuo vel gratiam adeſſe vel deeſſe, prout res, quas tradunt & docent, placituras lectoribus aut minus, praevident & praedicunt, jactant. Manil iv. 434. ſed *gratia deerit.* & mox 441.

——— ——— *nec parva eſt gratia noſtri*
Oris, ſi tamen haec poterit ſignare canendo.

Et ita paſſim ille hac voce utitur pro ea dote, venuſtate, decore, quo ſe commendat lectori opus Poëtae. Mens autem Poëtae noſtri eſt, ſi qua dote, auctoritate, quam uſu & experientia mihi paravi in hac arte, valeo apud Venatores. & ita paſſim aliis in rebus hac voce utuntur Poëtae. vid. ad. Ovid. v. Met. 378. eſt illa ergo gratia, artis ſuae peritia & dos, quae auctorem commendat, & in auctoritate ponit: ita inf. 266. *expertus animi quae gratia prima eſt.* Cur vero nec illo in loco vocem hanc diverſo charactere imprimi curaverunt? ſic Plinius xxxiv. 8. *ſtatua debet habere ſuam gratiam.* Id eſt debet placere ſpectatoribus ſuis ob artis praeſtantiam. Sapuit vero in hujus loci expoſitione Lagus, nec ineptum illum luſum agnovit, quem ſemper diſplicuiſſe magnis ingeniis notavimus jam ad Ovid. Epiſt. xxi. 201. quibus plura adjicere eſſet in promptu, niſi anguſtiis notarum contineremur. BURM.

74. COLLATA] Quaſi pede collato. Vel ſane *collata* eſt in medium data, & communi uſui praeſtita. BART. *Conlata* Cod. Th. ſed deficere hic ſubſtantivum credo, cujus locum *collata* occupavit: *gratia* enim, ſi intelligatur, debet explicari, quam ego tibi confero, quare cum Heinſio lego, *quae vires fallant collata ferinas.* ut *collata* ſint, quae ad congrediendum cum feris arte magis, quam vi, comparentur. *collata* ergo a Poëta, nunc venatoribus demonſtrata, & mox enumeranda, ut formido, retia &c. quae fallunt feras magis, quam ſi vi aggrediaris. Ita verbo *conferre* utitur Ovid. v. Am. x. 58.

Quod quis habet dominae conferat omne ſuae.

iii. Triſt. v. 29.

Quaeque tibi linguae eſt facundia, confer in illud,
Ut doceas votum poſſe valere meum.

ſic *conferre beneficium*, *munus* & ſimilia paſſim. & inde noſter ſaepe *munus ſuum* jactat. vid. ad vſ. 65. BURM.

75. SUNT QUIBUS] Introrſum haec poſita ſunt,

Digitized by Google

Inſtrumentum operis fuit, & non parva facultas.

Tan-

76. *Fuit, & non*] *Fuit. Eſt non* G.

ſunt, ut & ſupra v. 25. & aliquoties in ſequentibus, quoties novum caput & titulum habuit vetuſtiſſimus codex: quae ſervaverunt primae editiones, ſed Pythoeus in margine appoſuit, ne textus interrumperetur. Ego autem veſtigio illo, quod dixi, relicto in variarum lectionum libellum relegavi. Non enim à Gratio, ſed tamen non à recenti neque indocta manu appoſita ſunt. Hoc loco titulus fuit, *De pinnatis conficiendis. Pinnatum* Grammaticus vocat inſtrumentum illud, quod linea & pinnis conſtabat, & ab effectu *formido* dictum. Quod particulatim hic cum Gratio expediam, & plenius ad Aureliani Cynegetici finem abſolvam. VLIT.

75. DECERPTAE] Carptae de immundo vulture. Saepe ita auctores compoſitis utuntur, quaſi à praepoſitionibus etiamnum ſegregata forent. Vide Commentaria noſtra ad Indicem Appuleji. BART. Heinſ. malebat *dereptae*.

75. VULTURE] Quia cadaveribus, & morticiniis carnibus hoc avis genus delectatur, Ovidius I. Triſt. v. 11.

Aut ut edax vultur corpus circumſpicit, ecquod
Sub nulla poſitum cernere poſſit humo.

Martialis VI. Ep 62.

Cujus vulturis hoc erit cadaver?

Ennius apud Priſcian. lib. VI.

Vulturis in ſylvis miſerum mandebat homonem.

Phile in Jambis cap. II.

Πλεῖω μαντικὴν ἔχουσιν οἱ γῦπες φύσιν,
Καὶ γὰρ συνεκδημοῦσι τοῖς μαχουμένοις,
Τῶν σωμάτων ἐλπίδι πεσουμένων τότε.
Μεμύηνται δὲ τῇ φορᾷ τῶν λειψάνων
Ὡς ὀξυπεῖναι, καὶ σπαργῶντες καὶ βλάκες.

Idem ſcriptum reliqui Plinius, Aelianus, alii; unde natum proverbium. *Si vultur es, cadaver expecta*, & apud Homerum Heroas ſaepe legimus minantes, ſe aliquem occiſuros, & cadaver vulturibus devorandum abjecturos. vid. Ariſtotelem. Sed omnium copioſiſſime de vulturibus caeteriſque avibus nuper egit Ulyſſes Aldrovandus, Vir & veteri inſignis nobilitate, & nullo non eruditionis genere inſtructiſſimus. quemque ego propterea, & quia de me perhonorifice ſentit & loquitur, plurimum diligo. Docet autem nunc Gratius, ex quarumne avium pennis fiat formido: ea autem eſt linea quaedam venatoria, variis pennis conſerta, ad terrorem animantibus incutiendum, unde & nomen. Meminit Virgilius, Ovidius, Seneca, uterque Lucanus, Auſonius, Apulejus, Symmachus, B. Hieronymus, B. Auguſtinus, pluribuſque eam deſcribit Oppianus, qui libr. IV. δῶμα vocat, & Nemeſianus, ut ſuo loco videbimus: conſulendus etiam eſt Julius Pollux Onomaſt. lib. V. Codices Aldini, qui ſummam rerum his quatuordecim carminibus comprehenſam breviter nobis indicant, *pinnatorum* mentionem inculcant, eorumque conficiendorum rationem hic tradi monent, quo vocabulo *formido* ſignificatur, ſed nullo idoneo auctore. TITIUS. Nemeſianus vſ. 312.

Dat tibi pinnarum terrentia millia vultur.

De *pinnato*, ſive, ut dici volunt, *Formidine*, notarunt plurima docti, quorum ſcripta non compilamus. Vide Adr. Turnebum l. V. c. 5. Adv. Nicolaum Loënſem Miſcell. l. VII. c. 1. Chriſt. Rufum Antexegem. cap. 6. G. Canterum & Joannem Meurſium ad Lycophronem. Petrum Colvium ad Apulejum. Iſ. Caſaubonum ad Apologiam ejuſdem auctoris. Ritterſhuſium ad Oppiani Cynegeticon IV. &c. BART.

76. INSTRUMENTUM] Servius ad iſta Virgilii Aen. XII. 750. *puniceae ſeptum formidine pinnae*] *Pinnatum ſcilicet, inſtrumentum quoddam in fune ad terrendas beſtias factum.* Ita forte ſcribendum. VLIT.

76. FACULTAS.] Opis, auxilium. In veteri Edit.

——— *fuit. Eſt non parva facultas.*

Sic fere eodem vocabulo uſus Columella l. XII. c. 38. *ſunt, qui hunc ipſum expreſſum ſuccum, ſi ſit ejus copioſior facultas, in tertiam partem decoquant.* Sed ibi copiam valet. Gratius autem pro uſu ſeu poteſtate uſurpavit. Qua quidem ſignificatione non protritum arbi-

Digitized by Google

Tantum inter nivei jungantur vellera cygni:
Et ſatis armorum eſt. Haec clara luce coruſcant

Ter-

78. *Et ſatis*] *Et ſatis armatorum* Cod. Thuan. Heinſius legebat, *Id ſatis armorum eſt. hae clara* &c.

bitror. BART. Adjumentum; quia reddit artem venandi faciliorem. JOHNS. Hoc verbo indicari omnia, quibus facilius aliquid fit, aut ſine quibus aliquid confici non poteſt, & late ejus uſum apud ſcriptores patere, docuit Manut. ad Cicer. v. ad fam. ep. 20. BURM.

77. INTER] Tmeſis: *interjungantur*. BARTHIUS.

77. VELLERA CYGNI] Oppianus lib. IV. 388. quoque haec duo genera avium in hunc uſum nominavit

Ἐκ δ᾽ ἄρ᾽ ἀπήρτηται πτίλα μυρία παμφανόωντα,
Οἰωνῶν γε διηερίων πεποικιλμένα ταρσά,
Γυπῶν, πολιῶν τε κύκνων, δολιχαῦτε πελαργῶν.

Generatim poſtmodum loquitur libro IV. quo modo & Nemeſianus: appellat autem hic noſter *cygnos niveos* a perpetuo nativoque eorum colore; quomodo Virgilius II. Georg. 199.

Paſcentem niveos herboſo flumine cygnos.

Et XI. Aen. 580.

Strimoniamque gruem aut album dejecit olorem.

Atque inde huic generi avium nomen olorum factum, ſi vera docet Iſidorus lib. XII. 7. quod autem Horatius eoſdem *purpureos* vocet, aliam cauſſam habet, ut alibi oſtendo: de cygnis videndus in caeteris Aelianus & Phile, & Aldrovandus. TITIUS. Plumas inſtar velleris contextas & conglobatas dicit. Alioqui *vellus* Poëtis quicquid mollitie ei ſimile & colore. Sic *nives* Severus Sanctus Rhetor.

Quam denſis fluitant velleribus nives.

Martial. IV. 3.

Aſpice, quam denſum nivearum vellus aquarum
Deplu.t in vultus Caeſaris, inque ſinus.

Sic mollities Bombycini fili. Virgilius. II. Georg. 121.

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

Ammianus Marcellinus lib. XXIII. *à quibus arborum foetus, aquarum aſperginibus crebris, velut quaedam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt.* Non minus eleganter *lanam* vocat tenerrimas cygnorum plumas, quaeque cuti proximae ſunt, Martial. lib. XIV. Epigr. 161.

——— ——— *requieſcere pluma,*
Interior cygni quam tibi lana dedit.

BART. *Vellus* proprie eſt manipulus ſive *tractus lanae*, ut Tibullus & Tertullianus in Pallio vocant. *Vellera nivis* ab illis, quos congeſſit Barthius, non propter mollitiem aut colorem, ſed à ſimilitudine dicta. Idcirco Paulus Diaconus lib. XI. *Vera lana de nubibus pluviae mixta defluxit.* Nos quoque Belgae *flocken*, id eſt *vellera nivis* vocamus, à *pflucken* Saxonico, quod vulgo *plocken*, id eſt vellere, unde & *vellus* Latinis. Varro lib. IV. de L. L. *Vellus dictum, quod vellebant lanam.* Ita vellus plumam dixit Gratius, quia vellitur, ut, *decerptae vulture plumae.* Non autem plumas inſtar velleris contextas & conglobatas intellexit, ut Barthius ariolatur. Quanquam & totas alas ſuperaddiderit Oppianus lib. IV. 388.

Ἐκ δ᾽ ἄρ᾽ ἀπήρτηται πτίλα μυρία παμφανόωντα,
Οἰωνῶν τε διηερίων πεποικιλμένα ταρσά.

VLIT. Virgilius I. Georg. 397.

Tenuia nec lanae per coelum vellera ferri.

Varro lib. IV. de L. L. *Vellus dictum, quod vellebant lanam.* IDEM. *in Add.* Anglice *Down.* JOHNS.

78. LUCE CORUSCANT,] Virgilius II. Aen. 470.

——— ——— *& luce coruſcus ahena.*

Et illud: *plumae Inſtrumentum operis fuit*, exemplum habet in illo Aeneid. XII. 897.

Saxum antiquum, ingens, campo qui forte jacebat,
Limes agro poſitus.

De qua figura abunde Grammatici. BART. Aptiora ſunt exempla, ubi pluralis habet ſequens nomen & verbum ſingulare, licet ſae-

K pe

Terribiles ſpecies: ab vulture dirus avaro
Turbat odor ſilvas, meliuſque alterna valet res.
Sed quam clara tuis & pinguis pluma ſub armis,

Tam

79. *Species*] *Specie* G.
79. *Ab vulture*] *Ad volture dirus abaro.* Cod. Thuan. an *at.*
80. *Meliuſque*] *Meliuſque alterna vellet res*, Cod. Thu.

pe turbaverint ſcribæ. ut apud Ovid. I. Amor. VII. 60.

Sanguis erat lacrimae, quas dabat illa, meus.

ita Junianus Cod. & alii. Sed *erant* vulgati. IV. Met. 604

Sed tamen ambobus verſae ſolatia formae
Magna nepos fuerat.

ut recte Heinſius, quem vid. ſic Gellio IV. I. reſtituit, *ea, quae reconduntur ex eo, quod non in promptu ſint, penus dicta eſt.* Gronov. quem vide. ita & apud Curtium IX. I. *Caetera opimam praedam fore*, egregie vindicavit, & optimis exemplis illuſtravit Snakenburgius noſter. BURM.

78. CLARA] Claro ſole. Ita Waſaeus noſtras. forſan ſuo nitore conſpicuo. poſt, *clara & pinguis pluma.* JOHNS.

78. CORUSCANT,] Huc illuc vibrant & emittunt. active ſumitur. IDEM. Scalig. malebat *coruſcat terribilis.*

79 SPECIES:] Hac voce ſolent uti Poëtae, cum incertae formae aliquid oculis objectum eſt. Exempla ubique obvia. Quare nec audimus Vet. Edit. in qua diſerte excuſum *terribiles ſpecie*. BART. Nimirum feris, quae variis iſtis coloribus terrentur. Cicero pro Quinctio: *minarum periculo & formidine, quibus territus cedat*, de hac re puto intelligendus. Ovidius idcirco *variam formidinem* dixit Remed. Amor. 203

Aut pavidos terre varia formidine cervos.

Quem locum male tentavit Vir Maximus. *Pictam lineam* vocat Seneca. VLIT. *in Add.* Non tam abſurda eſt lectio *ſpecie*, ſi etiam *terribili* legeretur. nam ita Virgil. IV. Georg. 73. *penniſque coruſcant*, & 98. *fulgore coruſcant ardentes auro.* & paſſim; & tunc *clara luce* pro *ſole*, vel *die* eſt capiendum cum Waſaeo: ut infr. 422. *clarus ſol.* & ita *claram lucem* nubi opponit Maro lib. I. 588. ſed quia tunc hiatus eſſet in verſu, malo active ſumere cum Johnſ. vid. Heinſ. ad Ovid. IV. Met. 493. nec *terribiles* video, quo referri poſſet, ſi cum aliis *terribiles ſpecie* legas. nam *haec*, ſcilicet *vellera* cygni, praecedit: haec ergo coruſcant, id eſt vibrant, tremulo motu, emittunt ſpecies terribiles feris illa intuentibus, ut odor Vulturis totam concutit & turbat ſilvam, id eſt feras in ſilva. BURMANN.

79. DIRUS] Quia tabo videlicet inquinati illi cadaverum carnifices volucres. BART.

80. ODOR] Vehementiſſimum nidorem & ingratiſſimum reddunt pinnae vulturis, ſed crematae: itaque nunc primum audio, quod ait hic Gratius. Apud Aelianum lib. I. de Anim. 45. lego γυπῶν πτερὰ εἰ θυμιάσαις τὶς, ὡς ἀκούω, καὶ ἐκ φωλεῶν ἐξ ἰλυῶν τοὺς ὄφεις προάξει ἔξω. hac de cauſſa Lucanus formidines odoratas appellavit.

—— *Sic dum pavidos formidine cervos*
Claudat odoratae metuentes aera pennae.

TITIUS. Eodem Lucanus ſenſu.

—— *odoratae metuenteis aëra pinnae.*

BART.

80. DIRUS ODOR] Seneca lib. II. de Ira, cap. 12. *Acerrimas feras umbra, vox, & odor inſolitus exagitat.* quod huc referendum. Lucanus lib. IV. 437.

—— *dum pavidos formidine cervos*
Claudat odoratae metuentes aëra pennae.

VLIT. Oppianus lib. IV. 65. rationem dat:

—— ἐπεὶ μάλα θήρεσι πᾶσιν
Ὀξύτατοι γυπῶν ὀσφρήσιες· οἱ δ' ἐφρίξαντο
Ἢ σαλικοῦ ὀδμὴν, ἢ πεπταμένοιο λίνοιο
Ἐμπελάσ' ἰθύνουσι, &c. VLIT. *in Add.*

80. TURBAT SYLVAS,] Sylveſtres feras longe arcet. JOHNS. Ita Val. Flac. III. 531. *turbatum nemus.* ubi vide.

80. ALTERNA] Plumae cygni & vulturis alternatim junctae. JOHNS.

81. QUAM] *Qua* Cod Thu. & *quam clara ſuis* Scaliger. nihil opus: venatorem enim docet. BURM.

81.

Tam mollis tactu, & non ſit creberrima nexu,
Ne reprenſa ſuis properantem linea pinnis
Implicet, atque ipſo mendoſa coarguat uſu.

Hic

83. *Reprehenſa*] Sic A. & Steyn. caeteri, *reprenſa*.
84. *Mendoſa*] Scaliger, *mendoſum ſe arguat uſu*.

81. CLARA, PINGUIS] *Clara* ad Cygni, *pinguis* ad vulturis pinnas pertinet. Nam in perpetuo tabo & ſanie, cruoreque cadaverum habitans ales pinguedinem quandam pennis praefert, unctis quaſi à perpetua perfuſione purulenti cruoris. BART.

81. PINGUIS] Ampla, *fair grown*. JOHNSON. Immo odorem ſpargens. ut ita, pinguia omnia unguenta, oliva, tura, & ſimilia paſſim dicuntur. quare *pinguis pluma* vulturis adhuc recens & redolens, non ſiccata, quae odorem jam amiſit, capienda, & ut ſequitur *mollis adhuc tactu*, non indurata, & exſiccata, ut *clara* Cygni candida vellera indicant. BURM.

82. TAM MOLLIS TACTU] Praecipit pinnata illa non denſa nimis, nec horrenti compage eſſe conglutinanda, ne dum, ubi uſus veniat, extenduntur ſubito, negotium in ipſo opere faceſſant venatoribus, aut nimia mole & difficultate expanſionis fraudem feris prodant. BART. De uſu illo ſupini in *u* vid. Voſſ. III. de Analog. 12.

83. REPRENSA] Ne formido ſuarum pinnarum denſitate impedita moretur te properantem, & ipſo in opere mendoſa ſero deprehenſa coarguat te inſcitiae. JOHNS. In Cod. Thuan. eſt *inreprenſa*, vel ut Dorvilii excerpta, *inrepenſa*. Heinſ. tentabat, *ne te panſa:* non ſatis haec intelligo: forte ſcribendum *tractu*, ut mox *lentas* explicat John. hoc ſenſu. ut linea non impedita nodis vel nexu, ſed molliter poſſet trahi & retrahi. De *tractu* vid. inf. 162. & hinc *reprenſa* pro retracta, recollecta. formido vero illa, vel linea plumis illis inſtructa, per longum extenſa tractum, nitebatur furcis quibuſdam, ut mox docet Vlitius, per quas decurrens, ſi nodi eſſet crebri, non facile attrahi poterat vel remitti, vel concuti, impedientibus illis nodis & plumis. poſſet & *linea* ſumi in accuſativo caſu, ut mox *linea arma*, & ita conſtrui; ne pluma illa, (id eſt plumae) creberrima nexu, reprenſa, implicet venatorem, properantem linea, ſuis pinnis, & ita uſu coarguat illa linea mendoſa: & tunc recte cohaerebunt omnia: videant peritiores hujus artis. BURM.

83. LINEA PINNIS] *Picta rubenti linea pinna*, Senecae Tragico. & lib. I. de Clem. *Sic feras lineis & pinna concluſas contine*. Alibi idem *lineam pinnis diſtinctam* vocat. Ut diverſa omnino videantur *pinna* & *penna*. Gloſſae veteres: *Penna* πτερὸν. *Pinna* πτέρυξ. Sunt igitur *pinnae* alarum, & ipſae alae frequenter: ut *penna* plumam in pectore vel tergo denotat, quam *tactu mollem*, & *vellera* ideo vocavit Gratius. De hiſce hactenus. Hic vero de pinnis agere incipit, pro alis forte poſitis, quibus uti Oppianum dixi. Sed *pinna* etiam pro pluma poteſt accipi, ut πτερὸν, & πτέρυξ. Gloſſae: πτέρυξ, *pinna*, *pluma*, *ala*. VLIT.

84. IMPLICET,] Tenue textum pinnati eſſe oportet, ne implicet feſtina manu explicantem. Caeterum quod de cervis dicit, confirmant Geoponici Graeci, ſic tamen, ne quis homo pinnato propior adſtet, nam eo praeſente contemnere *Formidinem* ſcribunt libro XIX. Collectaneor. Caſſiani cap. 5. *reprenſam* puta dici, cum nolentis manum implicat, id quod crebritate impediti facere conſuevit. BART. Ideo & Flaccus *laeves* voluit *amites* Epod. II. *amite laevi rara tendit retia*. VLIT. *in Add.*

84. MENDOSA COARGUAT USU] Parum utilis deprehendatur eſſe ipſo uſu. atque ita παθητικῶς verbum *coarguat* exaudiemus: vel legendum *uſus*. *mendoſa* porro valet hic idem, quod apud Horatium I. Sat. VI. 66. *Ac mea paucis Mendoſa eſt natura*. Et II. Sat. IV. 24.

Aufidius forti miſcebat mella falerno,
Mendoſe.

TITIUS.

Hic magis in cervos valuit metus. aſt ubi lentae
Interdum Libyco fucantur ſandyce pinnae,

Li-

85. *Hic*] MS. *Hinc. metus*] Ita MS. & P. *dolus* A. & Steyn.

86. *Lineaque exſtructis*] P. & Steyn. *linteaque extritis.* MS. A. *Linteaque expoſitis.* Veriſſima ſcriptura. Quam cum non notaverit Pythoeus, videri poteſt non habuiſſe hunc Thuanaeum codicem, ſed alium, ex quo excerpſit, *Lineaque extritis*; B. & G. *Lineaque extritis. ſ. expoſitis.* Lucanus: *diſpoſitis attollit retia varis.* VLIT.

85. IN CERVOS] Quia id animal eſt natura meticuloſiſſimum. Virgilius XII. Aen. 749.

Incluſum veluti ſi quando flumine nactus
Cervum, aut puniceae ſeptum formidine pennae.

Ovidius XV. Met. 475.

Nec formidantes cervos includite pennis.

Auſonius Epiſt. IV. 27.

——— *Vagos dumeta per avia cervos*
Circumdas maculis & multa indagine pinnae.

Non adeo ſe arctavit Nemeſianus, ait enim vſ. 304.

Namque urſos magnoſque ſues cervoſque fugaces
Terrificant.

(Loquitur de pinnis lineae inſertis, hoc eſt de ipſa formidine).

Lintque vetant tranſcendere ſeptum.

TITIUS.

85. METUS] Primae editiones habuerunt: *Hic magis in cervos valuit dolus.* Sed bene, quod codicem ſuum ſecutus ita ediderit Pythoeus. Pinnatum enim ab effectu non tantum *formido*, quod jam Turnebus aliique obſervarunt, ſed & *metus* vocatur. ut ſtatim: *ſi qua metus eludat. bellua falſos.* Ita intelligo Manilii illud lib. IV. 182. *Et pacare metu ſilvas:* uti bene edidit Illuſtris Scaliger, ſed ſenſum Manilii non expreſſit. Ipſe ſe explicat lib. V. 186 & *claudunt campos formidine mortis.* Nemeſianus, 304. *volucreſque metu concludere praedas:* quo loco Manilium majore luce perfundam. Oppianus Hal. IV. Ηλίμαται πλώοντες κενὸν φόβον quae male vertit interpres. Quod ſi *dolus* retineatur, exemplum eſt apud Virgilium, qui XII. Aeneid. *inſidiis territum* cervum dixit, quem ante *puniceae ſeptum formidine pinnae.* Eſt proprius hic in cervos dolus, ut ait Gratius, & ex omnibus fere autorum locis, ubi de formidine agitur, colligere eſt, *Vana enim vanis terrori ſunt*, ut ait Seneca, & maxime meticuloſis cervis. Apulejus lib. VIII. ubi venator venatorem ſic compellat. *Quid ſtupore confuſi, vel etiam caſſa formidine ſimiles humilitati cervorum iſtorum, vel in modum pavoris foeminei dejecti, tam opimam praedam mediis manibus amittimus.* Sed vulgo extat, *ſervorum iſtorum.* VLIT. Qui & *Formido* vocatur, ab effectu. Pinnatum enim eſt inſtrumentum linea & pinnis conſtans, ad terrendas feras factum. JOHNS.

85. AST UBI] Heinſ. corrigebat, *eſt ubi.* ut apud Claud. I. in Eutrop. 138.

Eſt ubi deſpectus nimius juvat.

Et ita ſaepe loqui veteres non ignoramus, ſed melius cohaerere tum ſequentia, *Rarum, ſi qua*, credimus; ſi *aſt* legatur. BURM

85. LENTAE] Molles tractu. JOHNS.

86. FUCANTUR] *i. e.* Colorantur. Nam *fucus* pro colore. Gloſſae: *fucus* χρῶμα. Salmaſ. ad Solin. 804. G. IDEM.

86. FUCANTUR SANDICE PINNAE] De ſandice non eadem omnium ſententia, conſule Turnebum Adverſar. lib. XV. cap. 20. habes etiam; unde petas, Plinium lib. XXXVI. cap. 6. Heſychius inquit, σάνδιξ δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χροιὰν ἔχει κόκκῳ ἐμφερῆ, ὡς Σωσίβιος. Virgilius. IV. Ecl. 44.

Sponte ſua ſandix paſcentes veſtiet agnos.

Sandicinus color idem, qui ruber; itaque *puniceas pennas* vocavit Maro. Oppianus ſatis habuit appellare, τὸ δεῖμα πολύχροον. *Lybicam* autem nuncupavit Gratius, quod ea ſtirps copioſe aut locupletiſſime in Lybia proveniat; niſi ſi quis cenſeat, metallum illius pigmenti illic fuiſſe, aut officinam, quando in fictitiis pigmentis erat. Vopiſcus *Indicam* dixit. *lentae* vero *pinnae* ideo, quia molles, ut eas eſſe voluit paulo ante. Ut Horat. Ep. XV. &

Vir-

Digitized by Google

Lineaque exſtructis lucent anconibus arma,

Ra-

Virgil. in Ceiri *lenta brachia.* nec abluderet *lectae* pro *lentae*. TITIUS. Solus, quod ſciam, Gratius, mediam hujus vocis ſyllabam corripuit. Id quod notavit & incomparabilis Caſaubonus, amicus noſter, ad Hiſtoriam Auguſtam, Vit. Aurel. 29. Ubi & de colore nonnulla. Vide & Turnebum, & Philandri, eruditiſſimi viri, Commentaria ad Vitruvium lib. VII. Architecton. cap. 12. BART. Vetus auctor Gloſſarum dicit, *Sandycem eſſe herbam tincturae aptam, rubri coloris.* adi Salmaſ. ad Solin. 810. E. ubi ex Plinio, Galeno, &c. multa de Sandyce invenies. JOHNS. Monent hic duumviri, *ſandice* ſcribendum, quia corripitur, non *ſandyce*. quod ineptum, cum tot derivata ab *yx*, brevia ſint: ut *Phryx*, *ſtyx*, *ſardonyx*, & alia; contra in *ix* fere longam facere ſyllabam vidimus in *Phoenice* vſ. 55. ubi debuiſſent meminiſſe hi heroes legis Pediae: quam ignorare ſe produnt. Sic quoque apud Nemeſ. Ecl. II §. 7. *Ericis* pro *Eryeis* ediderunt. ut vero in modo ſyllabae in obliquo caſu variant Poëtae, ita de genere, an maſculino, an feminino, non convenit inter omnes. vid. Voſſ. I. de Analog. 34. in Thuan. erat *Sandnce.* BURM.

87. LINTEAQUE] Vet. Edit. *Lineaque.* Et ita veteres libros habere notat etiam Petrus Pithaeus, ſi is eſt, qui vetera Epigram. & Poëmatia edidit. Et hanc veram ſcripturam non dubito. Nam de retibus ab anconibus ſuſpenſis loquitur. Sunt autem *ancones* ferramenta ſeu furcillae, ſive amites, quibus plagae innituntur, ubi extenſis iis opus eſt. Veteres dicebant & *anclenas*, ab *anclando* ſcilicet, inſtrumenta ferrea. ut docent Gloſſae Iſidori, quod tamen huc pertinere non puto. Multo minus huc facit, quod in iiſdem gloſſis legitur. *Ancones, incantatores vel vicini.* Ubi eleganter olim correximus, admodum pueri. *Angones, incantores, vel Cigenni.* Tales nimirum homines, quales noſtro quoque aevo omnem terram circumvagantur, divinandi ex Chiromantia ſcientiam jactantes. *Angones* autem ſemibarbaro vocabulo ab *angendo* dictos arbitrabar, qui plebem pagatim habitantem angerent ſcilicet. extorquendis nummulis. BART. Ita melius eſſe, & de retibus ab anconibus ſuſpenſis agi, notat Barthius. Sed & in Vet. Edit. ita inveniſſe dicit, ex VC. quod Pythoeus annotaverat dudum. In primis editionibus, *Linteaque.* Poterat ſane hoc ferri, ut per *lintea* intelligeremus ex duriore lino facta vincula, quae ſtupea & ex ſtupa fieri ſolita ſupra oſtendi fuiſſe. Λινέην νόθην μίτρην, Nonnus dixit, & σκληρὸν ὕφασμα. quod λέντιον ſive λίντιον in textu eſt apud Johannem cap. 13. Non potuit igitur tenue & terſum fuiſſe *linteum*, quo Salvator ſe circumſtrinxit, ut pedes diſcipulorum abſtergeret. Nam quod Tertullianus *propriam Oſiriais veſtem* id vocaverit, ideo eſt, quia Aegyptii Oſiridis Sacerdotes lino tantum veſtiri religioſiſſime obſervabant. Herodotus lib. II. Ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινέην μούνην. ἄλλην δέ σφι ἐσθῆτα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν. Apulejus lib. XI. *vidi quendam de ſacratis* (Oſiridis ſacerdotibus) *linteis injectum*: & paſſim eodem libro, ubi *linteum* pro lino ponitur, ut Tertullianus acceperat. Nam quod linum id goſſypion eſſe putatur, veriſimile non eſt. Certe Herodotus ita locutus non fuiſſet, ſi & goſſypio uſi fuiſſent, cujus utique ipſe meminit lib. III. & Indos veſtitui accommodate; non autem Aegyptios, ut ex eo videtur percepiſſe Plinius. Sed haec alio loco jam dixi. *Linteum* illud fuit igitur omnino omolinum, & ex eo mantilia fieri etiam hodie apud Gallos ſolent, ut melius abſtergerent ſordes. Gloſſae veteres *linteum* ὠμόλινον aliquoties exponunt. Utraque vox, tam Graece quam Latine, pro velo nonnunquam ponitur, quia ex eo texuntur vela. Avienus Periegeſi: vſ 608.

Inter & oppoſitas intendite lintea terras.

Ita legendum, ut idem vſ. 514 *Grajae rexerunt lintea cymbae.* Sed & hic locus vulgo corruptus. *Lintea arma*, vel *Linea* ipſa hic retia eſſe facile conceſſerim Barthio, niſi vox iſta *lucent* formidinem intelligendam innueret. De qua ſupra: *Haec clara luce coruſcant, Terribiles ſpecies.* Retia autem nequaquam lucere debent, ſed terrae ſimillima eſſe, ne ullo modo eis feris conſpicua fiut. Quapropter ipſe Gratius candorem lini improbavit ſupra: nam

 Oſten-

Oſtendit longe fraudem atque exterruit hoſtes. Si enim ferae retibus ſe undique claudi agnoverint, *tentabunt fugam per ipſa, quae fugerant, proculcabuntque formidinem*, ut loquitur Seneca lib 1. de Clem. Omnino igitur de formidine accipiendum, & *linea* vel *lintea arma* ſunt funis ex ſtupa, ut fieri oſtendi, plexus, quam *lineam* ſtatim vocabat. VLIT. *Linteaque* reponendum ex MS. Thuaneo, quia rudiori lino retia texi ſolita, ut ex Plinio oſtendi. Idque *linteum* proprie eſt. Hinc & pro velis *lintea* paſſim apud Poëtas. Ovidius non ſemel. Cui ideo in Epiſt. Briſeidos reſtituendum ex MSS. cenſeo:

Te dare nubiferis lintea velle notis.

Pro quo vulgo, *linea vela.* Quod & Viro Maximo merito diſplicuit. *Lintea* enim ſunt vela. Ponuntur etiam pro mantilibus. Λίντιον Johanni Evangeliſtae. Plautus Moſtell. Act. 1. Sc. 3.

Linteum cape, atque exterge tibi manus.

Juvenalis Satyra III. 263.

——— ——— *& ſonat unctis*

Striglibus, & pleno componit lintea gutto.

Sic enim ſcribendum per κοινόν. Ammianus lib. XXVIII. *tenuiſſimis ſe ſerſerit linteis.* Id eſt, *lineis.* Nam *lintea* duriuſcula plerumque. Sic & in Epitome Liviana lib. XLVIII. *Lecto ſe ſtrato ſine linteis, ſine purpura efferrent.* Et Suetonius de Othone cap. ult. *Sacra Iſidis ſaepe in lintea religioſaque veſte celebraſſe.* Id eſt, *linea*; niſi ita ſcripſit autor. VLIT. *in Add.* Sine dubio de formidine accipienda, & *linea arma* ſunt funis ex lino, ut modo verſ. 81. *pluma ſub armis* . id eſt in fune. *Lintea* Scaliger. neſcio, quid praeſtet, *Linea*, an *lintea.* ſed id velle Poëtam credo: alios in formidine, ſive funi illo longo, innectere vulturis & cygni pennas, ita ut natura eas dat, alias vero per intervalla (id enim *interdum* notare hic puto) fucare illas pennas ſandyce, quod ſi fiat, & linea arma, id eſt funes ſint candidiſſimi, quae innexas has pennas habent, & quae in anconibus illis lucent, & ſplendent candore ſuo, rarum eſſe, ſi bellua illos metus falſos, ex coloribus illis candidiſſimo & ruberrimo incuſſos, eludat, & ſuper ſaliendo evadat. BURM.

87. EXTRITIS] In veteri Edit. duae ſunt voces *ex & tritis. lucent ex tritis anconibus*, quia ab illis ſuſpenſa ſunt. *Ex* particula perquam ſaepe abundat Latinitati. Vide, quae ad Cirin Virgilii verſu 70 notavimus. Vel *extritis* eſt valde tritis, & reſpondet lineis lucentibus. BART. Barthius, ut hamos ſuos accommodet, dicit *ex tritis* (ita cod. ſuum habere) anconibus lucere retia, vel *extritis* (ut vulgo) valde tritis eſſe, & reſpondere *lineis lucentibus.* Ego nullus dubito, veram eſſe lectionem, quam dedi à Cl. Gronovio in ora libri ſui adnotatam dudum, & erectis furcillis injectam formidinem intelligendam. VLIT. *Expoſitis* MS. Cod. rectius. Lucanus: *diſpoſitis attollit retia varis.* Ovidius Met. VII. *poſitarum lina plagarum.* IDEM. *in Add.* *Expoſitis* Cod. Thuan. ut teſtatus jam olim Heinſ. ad Ovid. I. Am. IX. 12. ipſe tamen in *extritis* propendere videtur. ſed nihil elegantiae in *extritis* vel *tritis* anconibus video. *expoſitis* probarem, pro conſpicuis, ita ut & illi terream feras, & ſimul, ut recte Vlitius exponit, capitibus ſuis prominentes incurrentibus feris obſient. ita *expoſitum* ſaepe pro conſpicuo, quod videndum ponitur. vid. ad Ovid. I. Art. 409. & III. 209. & ad IV. Faſt. 564 Si tamen ab uſu longo *extritos* anconas velit quis interpretari, quia funes diu per eos ducti lignum extrivere, per me licet. BURMANN.

87. ANCONIBUS] Inflexiones retium ita vocat, quomodo Vitruvius, *flexos in cubitum ſtipites*, vel *regulas.* Angelius lib. I. pag. 16.

——— ——— *finemque ſub ipſum*

Retia quae ſeſe ſinuoſa in brachia flectant.

Utrumque, & late ſpatium amplectatur inane.

Meminit etiam Xenophon *Anconiſcos* appellat Hero, id eſt *incaſtraturas*, ut vetus gloſſarium interpretatur; unde *ancones* calices rotundi, & in cubitum flexi, in lege XIII. ff. de fundo inſtruct. & inſtrum. leg. ἀγκὼν enim cubitum ſignificat: vide, ſodes, Budaeum annot. in pandect. lege ultima ff. ſi menſor falſ. modum dixer. ſcias etiam ex Suida. Vel *anchonibus*, id eſt laqueis: ἀγχόνη, *laqueum, ſuſpenſum*: ἀγχονιστὴς *necator.* ἄγχω, *neco, affligo, ango.* priſcae gloſſae: caeterum τὸ *linteaque* non incommode jungetur cum verſu praecedente; ut deinde abſolute ſequatur. *Extritis lucent anconibus arma.* vel *lintea arma* pro *linea*, ut dixit Nemeſianus. 308. *Iſtique vetat tranſcendere ſeptum.* utriuſque tamen horum verborum ſenſus valde impeditus eſt;

Digitized by Google

eſt; nec ego melius extrico. TITIUS. *Ancones* ſunt hic furcillae breviores, quibus formidines injiciuntur: quarum in ſummo cornua bina ſunt, ἀγκῶνα, ſive cubitum referentia. A forma enim ita indigetavit Gratius, ut *cervos* quoque alii. Servius ad Eclog. II. 29. *figere cervos*] *furcas, quae dictae ſunt cervi ad ſimilitudinem cornuum cervinorum* Varro lib. IV. inter caſtrenſia accenſet: *Vallum, vel quod ea varicare nemo poſſit, vel quod ſingula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram literae* V. *cervi, à ſimilitudine cornuum cervi.* Quae temere ſuſpecta & ſolicitata fuiſſe miror ab Illuſtri Viro. *Vallum* à *vallis* nomen habet, & *vallus* à *varo* deminuitur. Idcirco vallum per antiphraſin ἐτυμολογίζει Varro, quod vallos, quibus inſtruitur, *varicare*, id eſt inflectere nemo poſſit. Per *ea* videtur *valla* pro *vallos* intellexiſſe, neutro genere. Ita & Gloſſae veteres: *Vallum* χάραξ. id eſt *vallus*, ut frequentius dicitur: quia *vallum* propriè munimentum eſt vallis praecinctum. Virgilius Georg. I. 264.

Exacuunt alii vallos furcaſque bicornes.

Valli ſunt furcae bicornes, ut & *vari*, à quibus derivantur, ut egregie docuit maximus Salmaſius. In venatione quoque uſum habent. Lucanus lib. IV. 439.

Aut dum diſpoſitis attollit retia varis
Venator.

& ipſo nomine incurvam ſui figuram produnt, qualem in ſuſtentandis retibus habere debent, ut ſuperiora cornua intra indaginem inclinent, inferior pars ab ima parum diſtet. Hoc eſt, quod jubet Xenophon cap. 16. πηγνύειν δεῖ τὰς χαλίδας ὑπτίας, ὅπως ἂν ἐπαγόμεναι ἔχωσι τὸ σύντονον. *figere oportet varos ſupinos, ut adducti melius contra nitantur.* Supini ſunt illi, qui extra δικτυοστασίαν circumiens eos defigit: proni fiunt illi, qui retia introrſum ſuſpendet. Ita proni etiam erunt feris indagine ſeptis: & ſupini illis, quae forte extrinſecus in retia incurrent. Pollux: καθίστανται δὲ αἱ χαλίδες πλάγιαι, μᾶλλον εἰς ἀλλήλας προσνεύουσαι. Non ut proximus proximo, ſed ut è diametro oppoſiti mutuo inter ſe capita inclinent. Si enim ſupini eſſent incurrentibus feris, facile reſupinarentur: ſed proni contra nituntur, & retia impetita ſuſtentant. Contra in vallo oppugnantibus proni, & intra vallum ſtantibus ſupini ſunt. Utrobique tamen incurrentibus adverſi, & capite prominentes extra vallum. Ab hac forma incurva *vari* dicti. Gloſſae veteres: *Vari* ῥαιβοί. *Varicus* ῥαιβός. *Varico*, ῥαιβόω. *Vari*, inquam, dicti, quia *varicent*, id eſt inclinent; non autem quod varicari, id eſt flecti nequeant, ut Varro voluit. Ita varis quoque ſuſtentabantur retia, quae in Amphitheatrorum podiis ad prohibendas feras tendebantur: qui eodem modo, quo in indagine ſupini collocabantur, & proni in feras. *Dentes* ideo, quia ſupini prominent, vocavit eleganter Calpurnius noſter Ecloga ultima:

Retia, quae totis in arenam dentibus extant.

Quo loco Elephanti dentes nobis fingit Barthius. Ita contra *vallum*, pro Elefanti dente, poſuit Lucretius lib. II. 537.

—— anguimanos elefantos, India quorum
Millibus è multis vallo munitur eburno.

Sed *dentes* & *vari* à totius corporis curvitate, *cervi* & *ancones* à bifido capite tantum appellantur. Στάλικες, χαλίδες, & σαλίδες, non ex ſe, ſed à poſitura vari fiunt, ut ex Xenophonte & Polluce vidimus. nec cornua ex ſe habent, ſed ab inciſura. Xenophon cap. 2. δικρᾶ ἐχέτωσαν μικρὰ ἐντμήματα μὴ βαθέα. Gloſſae antiquiſſimae: σάλικες, τῶν δικτύων αἱ στάσεις, *plagae: ſingulare non habet.* Quod ex loco aliquo male deſumptum, in quo σάλικες συνεκδοχικῶς pro tota ἀρκυστασίᾳ viderentur poni. ut in Theocriti epigrammate III.

Ἀμπαύσεις, σάλικες δ' ἀρτιπαγεῖς ἂν ὄρη.
Ἀγρεύοι δέ τυ Πάν, &c.

Et *plagas* pari errore pro indagine expoſuit. forte ex illo Virgilii IV. Aen. 131. *Retia rara, plagae.* De quo alibi. Ita & apud Nonnum Dionyſiac. XV. Nicaea habere dicitur, Καὶ σαλίκων ξύλον ὀρθόν. Pro quo lib. V. legitur, Καὶ σαλίκων τύπον ὀρθόν. Niſi & ibi ξύλον ſcribendum ſit. Nam τύπος σαλίκων obliquus ſemper eſſe debet, ut vidimus ex Xenophonte & Polluce; non rectus, quanquam ipſae σάλικες per ſe rectae ſint. Forſan ipſius Nonni hic error eſt. Apud Calpurnium certe *Dentibus aequatis*, non pro rectis, ſed pro aequaliter inter ſe diſtantibus, poni poſſit, niſi emphaſis illa, qua ad augendam admirationem utitur, legendum requireret, *Dentibus auratis.* cum & ipſa retia, & porticus *illita auro*, fuerint. Haec obiter, quia ſuccurrendum Calpurnio, quacunque occaſione arbitratus ſui, ut dignior Gratio comes prodeat. Nunc videamus, an bene *ancones* furcillas interpreta-

tus

Rarum, ſi qua metus eludat bellua falſos.

Nam

88. *Rarum*] *Parum ſ. q. m. eludet.* Cod. Thuan.

tus ſim. Barthius, quanquam ita quoque exponit, cum tamen retia ab anconibus ſuſpenſa dicat, & ea ferramenta fuiſſe, videtur pro hamis in arboribus affixis poſtea accepiſſe. Iis certe ſolent aucupes uti: non venatores. Illis enim eundem in locum redire ſemper integrum. His ſemper mutandus, prout ceciderit indagatio, vel ipſae ferae duxerint. Itaque furcillae commodius figuntur, & tolluntur, quam hami illi ſive lignei, ut ſolent, ſive ferrei, ut Barthio videntur. Illas merito *ancones* vocat Gratius, quia patentioribus cornubus, quam retium furcillae, propius ad cubiti formam accedunt. Atque ita eſſe convenit, ut & expeditius injici iis & eximi formido poſſit, & attracta per finem concuti & moveri. Illud requiritur, cum ſubito ferae concluduntur. qua de cauſa & Gratius praecepit, ne multae minus pinnae ſint:

Ne repreuſa ſuis properantem linea pinnis
Implicet.

ſemper enim feſtinandum eſt venatori. Hoc vero fit, ut concuſſa formidine minus audeant eam accedere ferae, ſed potius retia intrarent. Oppianus lib. IV. 402.

Κλαγγηδὸν πτωτηῦτα ἐπ' ὀφρύος μηρίνθοιο,
Σειόμεναι καὶ δεῖμα πολύχροον. ἡ δέ τ' ἀνιγρὴ
Πάντα δ' ὁμῶ δείδοικε, λόχον, κτύπον, αὐλὸν, αὐτὴν
Δειμαλέην μίνυνθεν' ἐπεὶ κελάδοντος ἀήτου
Ταινίαι τ' ἐφύπερθε δινεύμεναι κραδάουσι,
Κινύμεναι πτέρυγές τε λίγειαι τρυζοῦσιν·
Οὕνεκα πεπτηυῖα κατ' ἄρκυας ἀντίον ἕρπει.

Quorum ſenſum, quia non aſſequitur doctus Interpres, ita reddidi obiter:

Haud taciti incutiunt pictum formidine limbum,
Et varias agitant pinnas. fera triſtis oberrat
Undique cuncta timens, turbam, ſonitum, aera, fragorem,
Terribilemque metus ſpeciem. crepitantibus auris
Deſuper aëriae vibrantur vellera pennae,
Concuſſaeque alae ſtridentia ſibila reddunt:
Quae male ſuſpiciens caſſis adverſa ſubivit.

VLIT. Proſelyta quidem, ſed jam familiaris Latio vox *Ancon.* Nam & à coaetaneo Gratii Naſone uſurpata Met. XV. 718. *ſinuoſi litoris ancon.* Quia cubiti inſtar flexum erat litus. Eadem ratione Val. Flacco lib. IV. 600. *Ancon* fluvius dicitur, ut obſervant Carrio & Alardus. Noti & in architectura *ancones*, apud Vitruvium lib. III. cap. ult. & lib. IV. cap. 6. Et in re militari apud Agathiam lib. II. qui ἀγγῶνας more ſeculi vocat. *Cervos* Latini. Livius lib. XLIV. cap. II. *cervis etiam objectis ut viam intercluderet.* Quos lib. XXXIII. cap. 5. ita deſcribit: *Romanus laeves & biſurcos pleroſque, & trium aut cumplurimum quatuor ramorum vallos caedit.* Qui rami ita diſpoſiti cervini capitis inſtar referebant. Silius lib. X. 414.

Cervorum ambuſtis imitantur cornua ramis.

eadem de re loquens. *Valli* autem iſti plerunque incurvi erant. Hinc *dentes* Calpurnio Ecloga ult. dicti; ut contra *valli* pro dentibus eleganter Lucretio lib. II. 537.

— Anguimanos elefantos, India quorum
Millibus è multis vallo munitur eburno.

Et *vallum pectinis*, Ovidio I. Amor. Eleg. 14. Hinc & pro calamo τ̃ αἰδοίου, quia ῥαιβούμενος, in Gloſſario, ῥαιβὸς, *varus.* Ubi nihil mutandum. Ideo & *ancones* dicti Gratio, quia inflexi, atque capite inclinati ponebantur, ut ex Xenophonte docui. *Amites* vocat Horatius in aucupio Epod. II.

Aut amite laevi rara tendit retia.

Ubi Porphyrius: *Amites hodieque appellantur furculae, quibus retia in venatione vel aucupio ſuſpenduntur.* Acro *perticam* exponit. Vetus Scholiaſtes Cruquianus: *Ames*, inquit, *eſt furcula, ex qua rete ſuſpenditur ad capiendas aves.* VLIT. *in add.*

88. RARUM] Commendatio inventi per epiphonema cum alluſione ad nomen formidinis: raro evenit, ut aliqua bellua evadat hujuſmodi dolos. TITIUS. Tale Comicum illud. *mirum, niſi mihi turbas dederit ſervus.* &c. BART.

89.

Nam fuit & laqueis aliquis curracibus uſus:

Cer-

89. *Fuit &*] Gudius legit ad Phaedrum, *ut*, & capit pro *poſtquam*. laqueoſque curraces non abiiſſe in deſuetudinem contendit. JOHNS. *Aliquis*] MS. *aliis*. Titulus hic *Pedice*; Steyn. *Pedicae* caeteri codices.

89. Nam] Hinc tranſit ad praecepta de pedicis per diſtinctionem; hoc enim efficit nunc vocula *nam*, quomodo apud auctorem declamationis in Salluſtium. *Nam quod in uxorem meam tam petulanter invectus es.* ergo *nam fuit & laqueis*, valet *fuit autem & laqueis.* Conſule Laurentium Vallam Elegant. lib. 11. cap. 55. TITIUS. Hactenus de pinnatis. Jam de laqueis, quibus ferae capiantur. Quare leg. *Jam fuit & laqueis al. c. u.* BART. Barthius negar, haec cohaerere, & mutila eſſe pronunciat. Tum reponit, *Jam fuit.* Omnino nihil deeſt, & elegans eſt ἀσυνδεσία. Formidine quamvis feram poſſe capi cum dixiſſet, eaque ſe contentum eſſe, ſubdit, aliquos tamen & laqueis uti, quos cervino nervo jubent contexere, cujus odor ſuſpicionem feris facere non poſſit. Titulus hic praefigitur, *Pedicae*. Quiſquis fuit ille Grammaticus, *laqueos curraces* pro pedicis habuit. ut & magnus Turnebus expoſuit, qui facile currunt, currenteque nodo, quem vocant Galli, illaqueant & nectunt. Non inepte ſane, inquit Barthius. Sed ut ipſe nullam ſine ineptia aliqua notam abſolvere pergat, *curracibus*, pro celeribus feris expoſuit, eamque Gratii ſententiam fuiſſe docere Manilium lib. v. 184.

——— ——— ——— ducuntur & ipſi
Retibus, & claudunt campos formidine mortis,
Mendaceſque parant foveas, laqueoſque tenaces,
Currenteſque feras pedicarum compede nectunt,
Aut canibus ferrove necant, praedaſque reportant.

Ego totum locum propoſui, ut nova ſimul luce perfunderem. Accedam facile Barthio, Gratii veſtigiis inſiſtere Manilium, ſed hoc illi apparuiſſe, negat interpretatio ipſius Barthii. Retia, formidinem, laqueos, pedicas, canes, ferramenta venatoria, eadem ſerie proſequitur Gratius, niſi quod fovearum nulla mentio. Non temere tamen ex Gratii mente eas addidit Manilius. Deſcribuntur enim his ſex verſibus nulli alii laquei, quam ποδοστράβας ex Xenophonte, cap. XXIV. Ramos è taxo in coronae formam plexos clavis ferreis ligneiſque introrſum extantibus figebant, & deſuper laqueum adnectebant. E traverſo alligabant palum longum ſatis ac gravem, eumque in ſcrobem ſumma ſui parte ad coronae menſuram latam, inferiore in anguſtum deſinentem, immittebant, quam, ne apparerent inſidiae, levi terrae ſtramentis ſuffultae injectu cooperiebant. Ita cum in aliquam talem ſcrobem (nam plures habere convenit) inopinum pedem intuliſſet cervus, non tantum laqueus ille, qui facile abrumperetur, ſed tota illa fixis aculeis corona adhaerebat, & currentem comitabatur cum palo ſuo, qui manifeſto veſtigio terram ſulcaret, dirigeretque ſequentem venatorem. Quae breviter, quantum hic requirebatur, delineavi; plura ad Xenophontis Cynegeticon dicturus. Prioribus tribus verſibus ποδοστράβην ſolam deſcribit Gratius: reliquis palum illum adnectit. Et *curraces* forte vocavit laqueos, quia currentem ſequuntur: imo & ipſi pali ſuis veſtigiis curſum ejus denotant. Manilius duobus illis verſibus ſimul complexus eſt totam hanc ποδαγρίαν. *Mendaces foveae* ſunt ſcrobes illae. *Laquei tenaces*, illi, qui coronae adligantur. *Pedicae*, ipſae ποδοστράβαι. Tum, ſi conjectura haec non friget, *compedem* pro palo accipiam, qui quaſi alter pes adhaeret. ut *compater* vulgo, qui patris vice. Nam alias *pedica*, *compes*, & *laqueus* fere eadem ſunt, & ταυτολογίαν commiſiſſet optimus Poëta. Id quoque veritus eſt Firmicus; ſed male evitavit, dum laqueos tenaces in caſſes mutavit, lib. VIII. cap. 9. ubi Manilium ita exprimit: *Is retibus feras capiet, aut foveis decipiet, aut variis caſſibus, ferroque ſectabitur, aut canibus, ferarum capiendarum gratia, ſcrutabitur ſecreta ſilvarum.* Quia *laqueos* pro maculis accepit, *varios* inde *caſſes* effinxit.

L Nam-

Nam retia non poſſe intelligi videbat, de quibus praeceſſerat: nec pedicas, quia de iis ſequitur continuo. Falſus eſt etiam in eo, quod ſimpliciter foveis capi feras putavit, quod & alii ſibi perſuadent, quos alibi confutabo. Multum certe fovearum in venatione uſum eſſe conſtat. Ita & hic, in qua demta illa pedica latet. Sed fovea captam ita feram nemo dixerit. Quod quidem rudi adhuc aevo, nondum armis inventis, factitatum docet Lucretius lib. v. 1249.

Nam fovea atque igni prius eſt venarier ortum,

Quam ſaepire plagis ſaltum, canibuſque ciere.

Falſus hinc quoque Bargaeus, inſignis Poëta, in Cynegeticis ſuis Gratii verba fere eum in ſenſum detorſit, quem iis putavit ineſſe Barthius, & in media ſepe factis paradromis laqueos ſuſpendi jubet. Quod illi ut Poëtae quidem, non ut interpreti, licuit. Quamvis enim ita fieri quoque ſolitum à Servio docemur ad illa Georg. I 139. *Tum laqueis captare feras*] *id eſt illaqueare feras incurvatis arboribus:* hic tamen vox *teget* arguit, laqueos illos foveis tectos intelligi à Gratio, & *curraces* dici, quia.

Currenteſque ferat pedicarum compede nectunt.

VLIT. Fuit olim, fateor, aliquis etiam laqueis curracibus uſus; quibus contexendis cervinum penem utpote apprime utilem deſtinabant artifices. fraus enim celata & latens ſub conſimilis ferae ſpecie teget venatoris inſidias. Quid de illo cenſes, qui pedicas dentibus ferreis ligneiſque imrorſum extantibus compactas paloque iligno nexas clauſit foveâ? Utrumque in deſuetudinem abiit, & merito. Saepe enim praedam alieno labore partam ſimul cum ipſis inſtrumentis aufert imprudens. JOHNS. Gudius ad Appendic. Phaedri fab. IV. legit

Nam fuit ut laqueis aliquis curracibus uſus.

& latius de hoc loco agit; nec curraces abiiſſe in deſuetudinem probat, ſed cervino nervo a magiſtris fuiſſe contextos: ita ut *fuit*, ſit hic, poſtquam eſſe coepit uſus laqueorum curracium, juſſere magiſtri artis eos contexere cervino nervo. Heinſius, quia in Thuan. legebatur *alius*, volebat,

Jam ſubit & laqueis alius curracibus uſus.

Gudii lectio placet, quia aliter non videntur ſatis cohaerere ſequentia. *aliquis* vero ne mutetur in *alius*, vid. infr. 380. BURM.

89. LAQUEIS] Horum mentio & in jure noſtro. Ulpianus L. 29. D. ad L. Aquil. *Si laqueos eo loci poſuiſſes, quo jus ponendi non haberes, & pecus vicini in eos laqueos incidiſſet.* Et Proculus L. 55. de adquir. vel amit. poſſeſſ. *In laqueum, quem venandi cauſa poſueras, aper incidit*, &c. Βρόχοι dicuntur in Baſilicis. Unde & in S. Scripturâ crebrae petitae metaphorae. Ut Pſalmo IX. 16. ubi 70. Ἐνεπάγησαν ἔθνη ἐν διαφθορᾷ, ᾗ ἐποίησαν. ἐν παγίδι ταύτῃ, ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ ποὺς αὐτῶν. Quae vetus ita interpretatur: *Infixae ſunt gentes in interitu, quem fecere. In laqueo iſto, quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum.* Ita & Pſalmo XXX. 5. *educes me de laqueo, quem abſconderunt mihi.* Et paſſim. Sed in Pſalmo IX. 16. melius in ipſo Hebraeo textu, *inciderunt in foveam, quam fecerunt.* Intellexit enim Sanctiſſimus Regum τὰς ποδοστράβας, quas è Xenophonte deſcripſi in Commentario. Hae enim in foveis occultantur, & abſconduntur. Uti & Pſalmo CXL. Ἔκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι, καὶ σχοινίοις διέτειναν παγίδα τοῖς ποσί μου. Cum quo verbotenus facit Jeremiae locus cap. XVIII. verſ. 22. Et Job cap. XVIII. verſ. 10. Item Pſalm. XXXV. 7. & LVII. 7. & CXLII. 4. Quibus locis non ſemper podoſtrabas intelligas; ſed nonnunquam & *foveas* ſolas, quae antiquiſſima venationis ſpecies, quanquam id perperam olim negarim. *Foveas urſorum cervorumque capiendorum cauſa* agnoſcit & Paulus JC. in L. 28. ℞. ad L. Aquil. A Fabiis id ortum, atque inde illis nomen datum, refert Plutarchus, in vita Fabii Maximi, initio. Feſtus de iiſdem: *Fovii, qui nunc Fabii dicuntur, dicti, quod princeps gentis ejus ex ea natus ſit, cum qua Hercules in fovea concubuit. Alii putant, primum eum oſtendiſſe, quemadmodum urſi & lupi foveis caperentur.* Lupis enim id fatale maxime. Hinc Horatius lib. I. Epiſt. 16. *Cautus enim metuit foveam lupus.* Plautus alludit ad hoc Paenulo Act. I. *decipiemus fovea leonem Lycum.* Λύκον puta. Lex Wiſigothorum lib. VIII. Tit. v. §. 23. *Si quis in terris ſuis foveas fecerit, aut laqueos vel arcus praetenderit, ſeu baliſtas in locis ſecretis*, &c. Hoc ultimum eſt, quod Servius in loco citato dixit, *illaqueare feras incurvatis arboribus.* VLIT. *in Add.* De foveis vid. ad Phaedr. I. fab. 17.

89.

Cervino juſſère magis contexere nervo;

90. *Magis*] Ery. Pyteanus *manus.*

89. CURRACIBUS] A currendo utitur vocabulo Cajus Juriſconſultus in lege XVIII. ff. de Aedil. edicto. & cave, ne decipiaris ab iſtis Lexicis, quae *curacem* ibi ſumunt pro curioſo a cura, ut *vigilacem* a vigilia: *ſervum Curracem* appellat Juriſconſultus a *currendo*, quod celerrime curſum conficiat. Angelius lib. I. p. 17. etiam currentes appellavit,

Quin & dentatos laqueis currentibus orbes.

Sed & *curraces* quoque, pag. 18.

Sunt & multiplices laqueis curracibus uſus.

Item,

Solvuntur canibus curracia vincla Lacaenis.

TITIUS. Magnus Galliae Criticus Adrian. Turnebus libro XXVI. Adverſ. capite 19. Epitheton eſſe laqueorum hanc vocem credidit, cui adplicavit Gallicum loquendi morem. Non inepte ſane. Nam *laquei curraces* poſſunt dici, qui currentem ſine difficultate facile ſequuntur, & ita ipſi ob mobilitatem *curraces* eſſe dicuntur. Sed nobis dubium non eſt de feris ipſis capiendum, quas curraceis laqueis capi poſſe autument. Eam Gratii ſententiam fuiſſe facile nos docebit Manilius, ejuſdem aevi Poëta lib. V. Aſtronom. 186.

Mendaceſque parant foveas, laqueoſque tenaces,
Currenteſque feras pedicarum compede nectunt.

De iis igitur feris dicit Gratius, quae non terrentur formidine, ſed perpetuo curſu perrumpunt, ideoque iis laqueos non ſine ſucceſſu poni poſſe, quia curraces, hoc eſt, celeres ſint, & cum impetu ſequenteis evadant. Non potuit melior interpres quaeri Gratio, quam hi duo Manilii ſunt verſus. Idem enim paene eodem verbo dicunt. *Curracis* vocabulum exſtat & apud Cajum Jureconſultum libro XVIII. de Aed. Edicto. *Si quid venditor de mancipio affirmaverit, idque non ita eſſe emptor queratur, aut redhibitorio, aut aeſtimatorio, id eſt, quanto minoris, judicio agere poteſt. Verbi gratia. Si conſtantem aut laborioſum, aut curracem, vigilacem eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem adfirmaverit.* Ubi *curracem* validum curſorem accipimus, qualeis in famulitiis habebant dites, & mentio apud Paulum leg. XCIX. de Legatis libro tertio, nec non, Senecam, Martialem, Petronium, Spartianum, Vopiſcum. Unde & *currere* verbum iis ſervis peculiare fecit Optatus Afer libro tertio contra Donat. Sed haec hoc loci reticeri poterant. BART. Laqueos curraces vocat, ut & nos nodum curracem, qui facile currunt, currenteque nodo illaqueant. *Turnebus.* lib. XXVI. cap. 19. JOHNS. Dubito, an hanc interpretationem patiatur vox *currax*, quae vagum, & inquietum notat. ut ita *ſervus currax* non eſt, qui *curſor* vocari ſolet, ſed ſedulus, in omnes partes diſcurrere ſolitus, qui inerti & deſidi opponitur, vel etiam nimiam feſtinationem adtectans, quales in comediis *currentes* inducuntur ſaepe. Ita *curraces* laquei eſſent, qui ita erant poſiti, ut non uno loco haererent. qui quomodo fierent, neſcire me fateor. an ab ipſius cervi velocitate, an quia ipſi laquei alligati palis currunt cum illaqueatis feris? ut fere Vlitius. Heinſius conjecerat *furacibus.* ſed an hoc pro furtivis ponere liceat, neſcio: ex Manilii loco, quem Barthius & Vlitius adducunt, ſi *curraces* laquei eſſent illuſtrandi, legendum eſſet,

Currentique feras pedicarum compede nectunt.

ſed nihil muto. *curraces* illos vero *nodos* Gallis dictos huc nihil facere puto: illi enim laxi & alligati palo vel alii rei eſſe, & intrante fera adſtringi, debent intelligi. quare illos aliis interpretandos relinquamus. deinde *cervino tergo*, malebat Heinſius, & certe huic favet ſequens *habitus*, ut corii externam ſpeciem notet. ſed nihil mutare melius erit. Ut vero *cervinos nervos* in laqueis probant, ita & *Taurinos viſcere nervos* intendere ſolebant. Ut Heinſ. ad Claudian. Idyll. II. 38. legit. Haec omnia, quia in deſuetudinem abierunt, obſcuriora. BURM.

90. CERVINO JUSSERE MAGIS] Ex nervis enim quorundam animalium vincula fiebant, veluti boum: Lucretius VI. 1069.

Fraus teget inſidias, habitu mentita ferino.
Quid, qui dentatas iligno robore clauſit

Ve-

91. *Teget*] Ita MS. & P. & Turn. *reget* A. & Steyn.

Quam Laxare queant compages taurea vincla.

Unde *boiæ* quaevis tam ferrea, quam lignea vincula dicuntur, ut docet Feſtus: utitur vocabulo Plautus in Captiv. IV. 2. inde in noſtro idiotismo vox *boia* pro ipſo carnifice, qui noxios bois conſtringit. vide etiam Brodaeum lib. II. cap. 10. De nervis equinis meminit Ovidius lib. I. de Ponto El. II. 21.

At ſemel intentus nervo levis arcus equino
Vincula ſemper habens irreſoluta manet.

& ante eum Accius Poëta vetus.

Reciproca ten lens nervo equino concita tela.

Heſychius, ἱππεῖον, τὸν ἵππον; ἔνιοι δὲ τὴν τόξων νευρὰν τὴν ἐξ ἱππείων τριχῶν. de cameli veretro haec ſcribit Ariſtoteles lib. V. hiſtoriae, τὸ δὲ αἰδοῖον ἔχει ὁ κάμηλος νευρῶδες οὕτως, ὥστε καὶ νευρὰν ἐκ τούτου ποιεῖσθαι τοῖς τόξοις. generatim Angelius

Et lento in primis pedicas contexere nervo.

etiam faeminarum capilli in maximis neceſſitatibus huic & ſimili uſui quandoque deſervierunt: notum ex hiſtoriis. TITIUS. Non dubito, ante hunc verſum aliquot excidiſſe, quibus auctor amplius laqueorum uſum deſcripſerit. BART. Namque etiam *hic magis in cervos valuit dolus*, in quorum venatione ποδοστράβας ſuas contexuit Xenophon, quanquam & in apraria obiter eas nominet. Itaque cervino è nervo contexi debent, ne cervus fraudem & alienum odorem, ſi ex alio nervo vel lino ſint, percipiat. Alii recentiores ipſos laqueos cannabeos, quibus utuntur, cervino fimo oblinunt, vel ejus animalis, cui inſidiantur. & ſic quoque

Fraus teget inſidias habitu mentita ferino.

quod aliter non eſt intelligendum, quidquid è codice ſuo minetur loco ſaniſſimo Barthius. VLIT.

90. MAGIS] Potius, quam alio. Sic Claudianus noſter hac voce uſus lib. III. de Laudd. Stil. 209.

Seu tibi Dictaeae placuerunt aſtra coronae,
Seu magis aeſtivo ſedes vicina Leoni.

Martianus JC. leg. XLI. de uſufr. *Licet praedia quaedam talia ſint, ut magis in ea impendamus, quam de illis acquiramus, tamen uſusfructus eorum relinqui poteſt.* Et hoc modo locutos inculpatae Latinitatis auctores, non raro invenies. Ita aliquoties Vegetius, Optatus, alii ejus notae. BART. Terent. Adel. IV. III. 15. ad *contumeliam omnia accipiunt magis*, ubi Donatus, *mire additum magis, quum poſſit ſenſus & ſine hoc eſſe integer.* ſed *magis* eſt magis cervino quam aliis nervis. vid. Nemeſ. 214. & ad Val. Flacc. I. 74. & III. 271. BURM.

91. FRAUS REGET INSIDIAS] *Teget*, etiam legi poſſet, idque libentius Turnebus: appellat autem *habitum* Gratius odorem ipſum: nam alioqui quae cervi ſpecies in ſolo nervo? inde tamen pulcherrimus aſtus peteretur, de quo ſic Angelius Ixeutic. lib. I. pag 190.

Tum tu autem exciſam capiti circumdare ſepem
Doctus, & horrentes praete ſenteſque, ruboſque
Ferre, vel effigie ſegetem paſcentis aſelli,
Sive bovis ſive acris equi componere totum
Corpus, in aprica cupidum te ſiſte novali.

TITIUS.

91. HABITU] An nervis cervinis habitum ferinum dabit? Vel haec vox mendoſa eſt, vel ante hunc verſum lacunae nota pingenda. In veteri Editione totis his quinque verſibus nihil ſani eſt. BART.

91. MENTITA] Notandum paſſiva vi, ut loquuntur Grammatici, hoc verbum uſurpari. Antiquos *mentio* & *mentior* dixiſſe auctor Priſcianus lib. VIII. Appulejus ſimiliter lib. IX. *ut ignarus & expers operis, ſtupore mentito, defixus haerebam.* Jul. Firmicus, auctor non adeo contemnendus, libro de Err. Prof. Religion. *praefertur ciſta, crepundia, quibus puer deceptus erat, praeferuntur.* IDEM. Vid. ad Ovid. X. Met. 28.

92. QUID, QUI] Dixi, hic primum de palo illo dentatis pedicis adjungendo agi. Itaque ſenſus eſt: Uti aliquos laqueis curracibus ſolis, ideoque feram illorum laqueis implicitam

Digitized by Google

Venator pedicas? quum diſſimulantibus armis
Saepe habet imprudens alieni lucra laboris.
O felix, tantis quem primum induſtria rebus

Pro-

93. *Cum*] MS. *quam.* quod & Pyth. obſervat.
94. *Imprudens*] *Impradens* Cod. Thuan. *Laboris ?* In Steyn. Ed. interrogationis nota ſequitur. *laboris.* ut & in caeteris. hanc ſuſtuli. Vide Notas. JOHNS.

tam nullo relicto fugae ſuae veſtigio, quia palus deeſt, ſaepe in alienas inopinantis manus incidere. Quid, qui igitur *iligneum robur* i. e. palum pedicis ſuis adhibuit, an non certius agit? VLIT. Utrumque mihi improbare videtur Gratius. Neque enim ſatis video, qui iſte palus pedicis adnexus impediret, quo minus praeda in manus inopinantis incideret. JOHNS.

92. DENTATAS] Stimulis ferreis, quaſi dentibus munitas. Meus Angelius Cynegaetic. lib. 1. pag, 17.

Quin & dentatos laqueis currentibus orbes,
Ferrea quot tutos conjungit lumina in uſus,
Exponunt aptos veteris radicibus orni.

TITIUS.

92. ILIGNO] Hodie tot harum pedicarum exempla & litteris tradita exſtant, & uſu frequentantur, ut Gratius non divinos homines, ſed plane Deos facturus ſit eorum artifices, ſi reviviſcat. Si Commentarios ſcriberemus, poterant figurae earum aliquot appingi. BARTHIUS.

93. DISSIMULANTIBUS ARMIS] Ementitis, diſſimulatis; nunc enim παθητικῶς accipere oportet vocem hanc, ut alias non ſemel. TITIUS. Mos Gratii ſuperius à nobis notatus eſt, activa verba pro paſſivis uſurpandi. Ita hic *diſſimulantibus*, pro *diſſimulatis* dictum. Nam illae pedicae terra injecta teguntur. BART. Ita *diſſimulans vultus* Val. Max. III. VIII. Ext. 1. *arma diſſimulantia* hic ſunt occulta, latentia, quae clauſa vel cincta ſunt ilicibus. ut ita *claudere* pro cingere mox vſ. 112. *habet* vero referendum, non ad alium, ſed ad eumdem, qui poſuit pedicas; nam Gratius inſtruit illum, & docet varios modos laqueorum. ille ergo, qui pedicas dentatas clauſit iligno robore, ſaepe imprudens, id eſt, neſcius feram ibi eſſe, aut incidiſſe in illos, ſine ſuo labore, ab aliis excitatum, lucratur, & ita alieni laboris fructum capit. ita malo cum Barthio explicare. nam abſurdum foret, docere pedicarum genus, unde alius, quam qui poſuit, lucraretur. poſſet & ita explicari, illas pedicas ita eſſe poſitas, ut, ſi incideret in illas fera, clauderetur ligno quodam ſuper feram cadente, ita ut alius praeteriens neſciret ſub illo, in pedica, feram jacere captam: fateor, haec nondum clara ſatis in luce poſita, ſed genus fuiſſe decipulae puto has pedicas, in quas incidens fera tegeretur ſub iligno operculo. vellem, haec magis illuſtrari ingenio aliorum. BURM.

94. IMPRUDENS] Iterum repeto: bene illum egiſſe, qui palum pedicis adhibuit, quoniam alias nullum ſui veſtigium ſolâ pedicâ relinquente, feram illaqueatam venator ipſe aſſequi, & ita laboris ſui lucra habere vix poſſit: ſed inopinanti alicui ſaepe obtingeret. Id quidem ne ſaepius male cedat venatori, proſpexit poſtea Longobardorum lex XXII. tit. *Si quis ſuper feram ab alio plagatam, aut in taliolam* (ita ποδοστράβην videtur vocare, ut diminutivum ſit à *talia*) *tentam*, *aut canibus circumdatam iter ſuum poſtpoſuerit, & volens eam lucrari ſuper eam ſe miſerit*, &c. Hoc prorſus id eſt, quod Gratius hic veretur. Nihil autem hic recti percepit Barthius, idque ut caute diſſimulet, qui ſua non potuit, aliena agit, & Catonis Dionyſii diſtichon hoc,

Cum dubia incertis verſetur vita periclis,
In lucro tibi pone diem quicunque laborat,

à Scaligero vindicat, ut nugis ſuis offunderet. Quin & reſcribendum clamat: *quocunque labor ſtat.* Λῆρος, Λῆρος. Eſt enim plane illud Horatii l. 1. Od. 9.

Quem ſors dierum cunque dabit lucro Appone.

Ubi Porphyrio: *dicit unumquemque diem vitae noſtrae nos de lucro computare debere, eo quod mors quotidie poſſit accidere.* Apud Cato-

Prodidit auctorem! Deus ille, an proxima Divos

Mens

96. *Prodidit*] *Condidit*. G. & B. *Divos*.] Turneb. *Divo*. Heinſius. *Divit*.

tonem ergo, quicunque laborat, quamvis nihil eo conſequatur, tempus tamen lucratur, & diem, quo ducta ſupereſt linea, quia non perdidit nihil agendo, aut fato ereptus eſt. VLIT. *Taliola* eſt ποδοστράβη. Diminutivum à *talia*, quae in optimis Gloſſis exponitur δεσμὸς, χίδαξ, καὶ σκυτάλη. Varia enim arte inciditur. Quod porro de *vitae lucro* adduxi, confirmat & ipſe alibi Flaccus. III. od. 29.

——— ——— ——— ille potens ſui
Laetuſque deget, cui licet in diem
Dixiſſe, vixi. Vide reliqua.

Sic Diogenes apud cognominem; Βίον ἔχων τεθρυμμένον, dicitur. Plautus Mercatore: *id jam lucro eſt, quod vivis.* Cicero lib. IX. Epiſt. Fam. 17. *de lucro vivimus.* Livius lib. XL. c. 8. *De lucro, pater, inquit, vivere me, ſcito.* Uti recte ad hunc ſenſum edidit praeſtantiſſimus Gronovius. VLIT. *in Add.*

94. ALIENI LUCRA LABORIS.] Quod alii grandi labore conficiunt, id iſte fraude indipiſcitur; lucratur ergo laborem, quem aliorum exemplo impendere debebat. Vel *Lucra laboris* alieni dicit, cum fera ab aliis venatoribus magno labore quaeſita & latibulis excita, in has pedicas venit. *Imprudens*, hoc eſt ignarus. nam alioqui imprudens non eſt, qui minimo labore rem magnam conficit. Lucret. lib. V. 1007.

Illi imprudenteis ipſi ſibi ſaepe venenum
Vergebant, nunc dant aliis ſollertius ipſi.

Scilicet ignari virium veneni. BART.

96. PRODIDIT AUCTOREM] In Vet. Ed. *condidit*, non *prodidit* exſtat. Quod mihi quidem longe elegantius videtur, qui ſciam, *condendi* verbum ita crebro ab ſcriptoribus poni. *condidit*, id eſt eſſe fecit, prodidit, atque edidit. Claudianus Epigrammatis, de Minotauro.

Ipſe & diſparileis monſtro diffuſus in artus,
Qui crimen matris condidit ore novo.

Hoc eſt, notum fecit. Nam, ſi Minotaurus natus non eſſet, crimen Paſiphaës in occulto fuiſſet. Manil. lib. v. Aſtronomici 617.

Mercedem tanti belli, quo condidit ipſa
Gorgone non levius monſtrum.

Appul. lib. I. *Hymettos Attica, & Iſtmos Ephyraca, glebae aeternum felices, libris felicioribus conditae, mea vetus proſapia eſt.* Hinc *inconditus* pro ignoto uſurpatur. Valerius Flaccus lib. I. Argon 807.

——— tum vobis ſi quod inauſum
Arcanumque nefas, & adhuc incondita lethi
Sors ſupereſt.

Ut quidem rectiſſime legit vetuſtiſſimus liber, quo uſum ſe dicit Ludovicus Carrio. Superioris verſus ſententia in mentem mihi vocat Dionyſii Catonis verſus, quos nemo mortalium hactenus intellexit, vel mendum ex iis tollere potuit, libro I. de Moribus Carmine 33.

Cum dubia incertis verſetur vita periclis,
In lucro tibi pone diem, quicunque laboras.

Illuſtris genere & litteris Scaliger, audaciſſime *Laboras* in *ſequetur* convertit, cum alias extricare ſententiam non poſſet. Cujus quidem impotentia commendabit omnibus praeconiis magis noſtram correctionem. Reſcribendum aio.

Cum dubia incertis verſetur vita periclis,
In lucro tibi pone diem, quocunque labor ſtat.

Cum in orbem quemdam perpetuum volvatur labor humanae vitae, eum tu diem in lucro pone, quo quieſcere licet, & laborem illum perpetuum, aerumnaſque perenni orbe vitam vertentes ſufflaminare. Nemo ſibi faciat morum ſuorum ſcaevitate labores novos, cum iis parcere poteſt, quos vita alioqui perpetuos habet. Haec ſententia, qua nihil verius & elegantius umquam ſcribere potuit Cato, nihil omneis illi Criticorum centuriae, ſemel iniquitate temporis ablatum, reſtituêre. BART. *Condidit* poſſet adſtrui ex illis, quæ diximus ad Albinov. Eleg. in Druſum vſ. 343. nihil tamen temere novo. ſic & Ovid. I. Art. 326. *partu proditus auctor erat* IV. ex Pont. XIII. 11. *Prodent auctorem vires.* BURM.

96. DEUS ILLE FUIT] Ita vocari conſueverunt viri aliqua virtute praeſtanti inſignes, quique praeclarum aliquod opus reperiſſent, ut Bacchus, Ceres, Mars, Mercurius, Aeſcu-

Mens fuit, in caecas aciem quae magna tenebras
Egit, & ignarum perfudit lumine vulgus?

Dic

97. *In caecas aciem*] MS. *in caeca faciem.*

ſculapius, caeteri. Lucretius de Epicuro loquens lib. v. 8.

— Deus ille fuit, Deus, inclite Memmi,
Qui princeps vitae.

Docet Ariſtoteles in Ethicis. intelligimus autem hic Hippolytum, de quo ſic Oppianus lib. II. 24.

Ἄρκυας αὖτε βρόχους τε καὶ ἀγκύλα δίκτυα πρῶτος
Ἱππόλυτος μερόπεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἔφηνε.

Ejus meminit etiam Xenophon de venatione ſtatim in ipſo veſtibulo: vide ſimile commentum apud Petrum Angelium lib. I. ab eo verſu pag. 18.

Arma Venus quondam, juvenis cum fleret Adonis
Crudeles obitus.

porro τὸ *divos* rectius legetur *divis*, nec aliter Turnebus. *caecae* autem *tenebrae*, vel quae non videntur, vel quae aliis, quo minus videantur, impedimento ſunt. TITIUS. Propter inventi ſollertiam. Supra omnium artium prima principia ad Deos retulit, quae poſtea ab hominibus aucta & munita ait. Ita Manilius, & pene ad verbum, de primis inventoribus Aſtrologiae lib. I. 41.

Regales animos primum dignata movere,
Proxima tangentes rerum faſtigia coelo.

De iiſdem Ovidius I. Faſt. 300.

Credibile eſt illos pariter vitiiſque locisque
Altius humanis exſeruiſſe caput.

Ita haud dubie apud Ovidium legendum, cum vulgo *jociſque* excuſum feratur. Nec abſimilia de Bellerophonte Aſtrologo Lucianus ἐν τῷ περὶ ἀστρολογίας. Ἐγὼ δὲ καὶ περὶ Βελλεροφόντεος τοιάδε φρονέω, πτηνὸν μὲν οἱ γενέσθαι ἵππον, οὐ μάλα πείθομαι, δοκέω δέ μιν ταύτην τὴν σοφίην μεθέποντα, ὑψηλά τε φρονέοντα, καὶ ἄστροισι ὁμιλέοντα, ἐς οὐρανὸν οὐχὶ τῷ ἵππῳ ἀναβῆναι, ἀλλὰ τῇ διανοίῃ. Sic de Epicuro ſuo Lucretius. BART.

96. PRODIDIT] In lucem produxit. JOHNS.

96. PROXIMA DIVOS] Turnebus reponat. *Divo.* Et ita noſtra V. Ed. Sed in eo me neuter adſtipulatorem umquam habebit. BART. Heinſius, *Divis*; Turnebus, *Divo.* at nullâ mutatione opus eſt. JOHNS. Vindicavimus vulgatam lectionem ad Ovid. I. Art. 139. *Divis* etiam Scaliger. puer Britannus ex Plauto locum adductum ſublegit Stephani Theſauro. BURM.

97. CAECAS ACIEM] *Caeca faciem* Cod. Thuan. ortum vitium ex more librariorum, qui ſolebant *aciem* & *faciem* confundere. vid. ad Ovid. IV. Met. 463. & ad Val. Flac. VI. 279. BURM.

97. MAGNA] Pollens. Nam *magnus* excellentem Latinis ſonat. Plinius de primis Aſtrologis. *viri ingenteis, ſupraque mortalium naturam.* Spartianus de Adriano Caeſare. *eras memoriae ingentis.* Claudianus in Bel. Get. 356.

——— ſtat pallidus hoſpite magno
Paſtor.

Plinius Panegyrico. *quodcunque tectum magnus hoſpes impleveris.* Contra *magnum* nonnumquam ſtolidum atque barbarum vocari notarunt docti. BART. Vid. ad Val. Flacc. I. 272.

98. PERFUDIT LUMINE VULGUS] Lucretius lib. II. 147.

Quam ſubito ſoleat ſol ortus tempore tali
Convestire ſua perfundens omnia luce.

TITIUS.

98. LUMINE] Ubique auctoribus ignorantia nocti, ſcientia diei aequiparatur. Lucr. l. III. I. de Epicuro ſuo.

E tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuiſti, illuſtrans commoda vitae.
Te ſequor ô Grajae gentis decus.

Sic *lumina* vatibus pateteciſſe Maecenatem, id eſt ex ignor tis celebres feciſſe, canit auctor Panegyrici ad Piſonem. verſ. 224. Ubi tamen perperam *limina* ſervant Editiones manus Criticorum paſſae. Lucano id Carmen adſcribunt, ſed nec ſtyli nec perſonae humilitas umquam hoc conceſſurae videntur. *Pa-*

te-

Digitized by Google

Dic age Pierio, (fas eſt) Diana, miniſtro.
Arcadium ſtat fama ſenem, quem Maenalus altor

Et

100. *Stat*] Gronovius *Dat.* eleganter. *Maenalus altor*] Steyn. *Maenalus Auctor.* Alii *Menalus Autor.* Turneb. *altor.*

reſacere lumina illud alludit ad illa Lucretii I. 67.

Primum Grajus homo mortaleis tollere contra
Eſt oculos auſus.

BART.

99. Fas est] Scilicet ut ſacro vati aperias arcanum hoc. ita ſaepe Ovidius in Faſtis ut lib. I. 89. & ſeq. lib. IV. I. VI. 7. & paſſim. BURM.

99. Ministro] Invocatio in expoſitione rei arduae, ac vetuſtae: ſic Virgilius Aeneid. IX. 535.

Vos ô Calliope precor, aſpirate canenti:

Idem fecerat ante Homerus, ut notum eſt, ac fieri debere docet Horatius Epiſtola ad Piſones: appellat autem ſe *Pierium miniſtrum* Poëta, ſicut Horatius III. Od. I.

Audita Muſarum Sacerdos,
Virginibus, Pueriſque canto.

Itidem Virgilius in Georg II. 475.

Me vero primum dulces ante omnia Muſae,
Quarum ſacra fero.

Ovidius Triſtium lib. III. II. 3.

Nec nos Pierides, nec ſtirps Latonia veſtro
Docta Sacerdoti verba tuliſtis opem:

Valerius Flaccus de Orpheo vate Argonautic. lib. IV. 85.

Thracius at ſumma ſociis e puppe Sacerdos
Fata Deum: &c.

TITIUS. Poëtam hac phraſi circumloquitur ſeſe, quem μουσῶν θεράποντα ex Theognide nominat.

Χρὴ Μουσῶν θεράποντα καὶ ἄγγελον, εἴ τι περισσὸν
Εἰδείη Σοφίης μὴ φθονερὸν τελέθειν.

Viros Theologiae verae, quae in Poëtica vana eſt, miniſtros, θεῖα ἐξ οὐρανοῦ κατιόντα πλῆκτρα vocat Juſtiuus Martyr ὀργανικῷ. Vide ſuaviſſimum Poëtarum Theocritum χάρισιν. BART.

100. Arcadium stat fama senem,] Fama ſtat penes Arcadium ſenem. Elegantiſſima phraſis; Ita alii Latini ſcriptores, *manere aliquem* dicunt. *Manet illum perpetua laus.* Quod ſexcentis locis obvium eſt. Hanc elegantiam non vidit perſpicaciſſimus aliarum rerum Adr. Turnebus, qui invitis omnibus Gratiis expungere nititur, & ſuum *ſeit*, quod inſciiſſimum prae illo eſt, loco *ſtat* nobis inculcare. ſi aliter interpretabere, ne minimam quidem feſtivitatem hic locus habebit, adeoque vix bene Latinus erit, cum hoc modo ſit prorſus elegantiſſimus. BART. Fallor, niſi omnino ignotiore nomine Ariſtaeum indicare voluerit. quem *Arcadium magiſtrum* vocavit Maro Georg. IV. ubi *memoranda inventa* ejus panſurus, eodem quo Gratius modo exclamat.

Quis deus hanc, Muſae, quis nobis extudit artem?
Unde nova ingreſſus hominum experientia coepit?
Paſtor Ariſtaeus, &c.

Tum quoque, quae Dercylo ſuo adſcribit noſter, Ariſtaeo conveniunt. Adeo hic ipſe juſte egit, ut ideo *à diis inter aſtra collatus*, & Aquarius eſſe Hygino tradatur, ſive quiſquis ille fuit, qui Germanici Caeſ. Arataea ex Hygino pleraque deſcripſit, ut data occaſione ex MSS. libris oſtendam. Idem, aliique plurima inventa Ariſtaeo attribuunt, & venationem etiam Nonnus Dionyſiac. lib v.

Πρῶτος Ἀρισταῖος νόμιος καὶ ἐπώνυμος ἀγρεὺς,

Et mox omne venationis inventum exponit. Nec mirum, quod, cum amita ejus fuerit Diana, primis ab annis educare eum,

Auctoremque operi dignata inſcribere tanto.

Sed etiam propter juſtitiam ſuam potuit tantopere illi carus fuiſſe, ut de Dercylo, quem vocat, Gratius, & de Chirone Xenophon, qui ita infit: Τὸ μὲν εὕρημα τῶν θεῶν, ἄγραι καὶ κύνες. ἔδωσαν καὶ ἐτίμησαν τούτῳ Χείρωνα διὰ δικαιότητα Homerus Scamandrio Iliad. V. Oppianus Perſeo & centauris inventum hoc adſignant. BART. Non recte quidem, *ſcit*, conjiciebat magnus Turnebus: ſed quae tanta

haec

Digitized by Google

haec inſcitia ſit, ob quam à Barthio traducatur, nondum video. Adeo iſte impune credidit tantis viris illudere, qui ignoſci ſibi rogaverat in praefatione, ſi non ſemper alba linea iverit, ut ſtimulum additum ad perfectiores curas habeat, quas huic Poëtae voviſſe dicit. Quod ſi ſcirem, tali iſtum nunc ſtimulo exciperem, ut porro manum à Gratio contineret. Sed ne & mihi venia deſit, parcam etiam iſti, ut mihi parci volo. *Stat fama*, id eſt, pertinax penes illum manet. quanquam id verum non ſit, ut ex diverſis plurimorum traditionibus deſignavi modo. Quod fortean Turnebo ſuboluit, cum *ſeit* reſcriberet. Sed recta locutio eſt, *ſtat fama*. Ulpianus JC. l. 14. §. 10. D. Quod metus. *Poena autem uſque triplum ſtetur.* Ubi male quidam, *praeſtetur*. VLIT. Dura haec locutio Cl. Gronovio merito viſa, cujus gemellam nondum inveni. *Stare alicui rei*, frequens alias in jure noſtro. Sic, *veteri jure ſtatur*, apud Ulpianum L. 32. §. 10. ff. de donat. int. vir. & ux. *Sententiae ſtetur* L 4. §. 2. & §. 5. *C. de rec. arbitr.* Et L. 9. *C. locati. Emtorem quidem fundi neceſſe non eſt ſtare colono, cui venditor locavit.* Avienus Ora Maritima: *ſtat loco cognomen.* & poſtea: *hinc Minervae ſtat ſacra.* Ita namque legendum. VLIT. *in Add.* Gronovius, *Dat.* Turnebus, *Seit.* ego tamen nihil temere mutandum cenſeo. Haec enim loci eſt ſententia. conſtans adhuc eſt fama, Arcadium illum ſenem, nempe Dercylon, egiſſe aciem in has artes olim incognitas & ignarum, vulgus ſuo lumine illuſtrâſſe. JOHNS. Sine dubio verus fuit hic Gronovius conjector, cui acceſſit Heinſius, ad Sil. VII. 398. Et nos confirmavimus ad illa Val. Fl. V. 507. *Qualemque dabat te fama, videmus*, & ad Ovid. VI. Faſt. 434. in Barthii notis non capio, an voluerit *fama ſtat ſenem* conjungere, ut inde efficiat *penes eum ſtat fama.* Saltem ellipſin ſtatuiſſet. fama ſtat prodidiſſe has artes, vel illum proditum eſſe harum rerum inventorem ab Induſtria, quam ut deam quandam conſiderat. nam Latine dici, *fama ſtat ſenem*, ut *manet aliquem*, nondum credo. *Seit fama* illuſtramus infr. verſ. 202. BURM.

100. Quem Maenalus auctor] Emendatum *altor*; atque ita Turnebus. *Stat* autem *fama*, id eſt recens eſt, & viget. TITIUS. Confundit *Maenalum* montem cum Viro ejus nomine, qui monti nomen dedit, adfectata Poëtis elegantia. Ad Maenalum enim Lyaconis filium genus retuliſſe ait Dercylon illum, à quo *Maenalus* nomen accepit. Vide Calliergi Scholia ad Theocritum *Eidyll.* α. Quare nec hoc loco audimus Turnebum corrigentem, *altor*. Genus enim ad Maenalum referebat. Et veteres credebant unam & eamdem Perſonam montem & ipſum *Maenalum*. Sic *Atlas* mons pro ipſo rege poëtis, & viciſſim. Aliaque mille talia, vel pueris in triviis cognita. Quis vero *Dercylos* iſte fuerit, memoriae jam non ſubit. Nec memini nomen hujus alibi legiſſe. Indagabunt alii, quibus magis faventior Minerva. BART. Neſcio, quid montem cum viro ejus nomine confundi ſomniet Barthius. Tolerabilior magni Turnebi conjectura, *quem Maenalus altor*. Mihi veriſimile eſt, ſcripſiſſe Gratium:

—— —— quem Maenalus auctorem
Et Lacedaemoniae primum vidiſtis Amyclae.

Ut verbotenus reſpondeat praemiſſis: *tantis quem primum induſtria rebus Prodidit auctorem.* quanquam idem ſequatur. VLIT. Hanc Turnebi emendationem textui non dubitabam inſerere contra omnes codices, qui *Auctor* nullo ſenſu habebant. JOHNS. *Altor* verum eſt, & ſe probabat Heinſio. vid. Syllog. Epiſt. tom. IV. pag. 289. & 294. Si vero jam fingere liceret Maenalum Lycaonis filium, generis Dercyli auctorem, ille certe hunc vidiſſe non potuit. Sed mons Maenalus, in quo nutritus fuit, eum, more Poëtico, primum vidiſſe recte dicitur, & ita Poëta noſter Maenalo, & Amyclis, utpote celeberrimis locis, utitur ad demonſtrandam patriam: millies enim hunc vel illum locum eligunt Poëtae, ut totam regionem deſignent: ſic ſupra vſ. 34. *Cinyphiae paludes*, pro Africa. *Canobus* pro Aegypto vſ. 43. & vſ. 42. *Bubaſtus*. & 128. *Hebrus* pro Thracia, & infinita talia, quae congerant, quos puerilis labor juvat. *Altor* vero hic, ut *Ida altrix* Ovid. IV. Met. 293. & *Saetabis altrix* Silio III. 372. adcommodate Pacuvius apud Varron. de L. L. pag. 69. *Calydonia terra, altrix exuberantium virorum*, ubi Varro Calydonem pro tota Aetolia poni docet. BURM.

Digitized by Google

Et Lacedaemoniae primum vidiſtis Amyclae,
Per non adſuetas metantem retia valles,
Dercylon. haud illo quiſquam ſe juſtior egit,

Aut

101. Et Lacedaemoniae] Fuit enim & altera urbs ejuſdem nominis in Italia inter Cajetam ac Tarracinam, unde manavit proverbium, *Amyclas perdidit ſilentium*; dequibus Virgilius x. 564. *Tacitis regnavit Amyclis.* de Lacedaemoniis ita habet Stephanus, Ἀμύκλαι, πόλις Λακωνικὴ τῶν ἑκατὸν πόλεων, ὧν Ἀμύκλας ὁ Λακεδαίμονος υἱὸς ἔκτισε. Virgilius in Ceiri.

Pergit Amyclaeo ſpargens altaria thallo.

Et Georgicor III. 345.

Amyclaeumque canem Creſſamque pharetram.

TITIUS.

103. Dercylon] Mirum certe accidere poteſt lectori, tot laudibus celebratum, & Deis aequatum virum, non potuiſſe a doctiſſimis viris indagari. Sed ignoratione moris & uſus Poëtici deceptos viros egregios puto; ſolent enim Poëtae ſaepe in nominibus propriis, praeſertim Graecis, filiis nomen patris dare, primitivum pro patronymico, ut vocant. & ita hic *Dercylum* eſſe dictum a noſtro pro *Dercylide* vel *Dercylida* puto, & laudari celeberrimum illum Laconem *Dercylidan*, cujus in bello Peloponneſiaco tot egregia exſtiterunt facinora, & res pro patria geſtae, & qui Abydo & Lampſaco, quae defecerant ab Athenienſibus, praefuit: Vide Thucydid. lib. VIII. 61. hunc vero intelligi ſuſpicor, quia a Xenophonte lib. III. Hellen pag. 481. multum laudatur, & dicitur ἀνὴρ μάλα μηχανικός, quare & cognominatus fuit Σίσυφος. vir ſolers in inveniendis machinis, & novis inſtrumentis: Siſyphum vero vaferrimum fuiſſe notum ſatis eſt. Praeterea Athenaeus lib. XI. cap. 14. pro *Siſypho* eum *Scython* vocatum dicit, niſi hoc corruptum ſit & Siſyphum legendum: nam de eo teſtatur. ἐν γὰρ οὐδὲν ἐν τῷ τρόπῳ Λακωνικὸν οὐκ ἁπλοῦν ἔχων, ἀλλὰ πολὺ τὸ πανοῦργον καὶ θηριῶδες. *Nihil in ejus moribus erat Laconici, aut ſimplicis, ſed multum verſuti & ferini.* Quae omnia optime conveniunt in venatoriae artis peritiſſimum, qui ut in bello novas machinas invenit plurimas, ita & in venatu novi generis laqueos, pedicas &c. excogitaſſe fertur. meminit ejus & Polyaen. lib. II. Strateg cap. 6. ubi pro Δερκυλίδας, alii Δερκυλλίδας volunt ſcribendum. ſed Poëtae licet, credo, metri cauſſa literam extercere. corrupte apud Juſtin. VI. 1. *Hercyclides* pro *Dercyllide* ſcribitur, ſed hic alius videtur, & paullo ſerior aetate. Diverſus etiam ab hoc, licet forte ut & alter ex eadem gente, eſt *Dercylidas*, item Laco, cujus reſponſum Pyrrho Regi datum, memorat Plutarch. in Apophth. Lacon. pag. 229. Edit Francof. alii etiam hoc nomine memorantur, ut *Dercylus* Hiſtoricus, ſaepe Plutarcho & aliis laudatus, de quo vide Mauſſac. ad Plutarch. de fluminibus in Hydaſpe, & de quo errantem Micyllum notavimus ad Ovid. III. Metam. 32. *Dercyli* cauponis mentionem facit Ariſtoph Veſp. vſ 78. Jam vero Graecorum exemplo noſtrum *Dercylon* pro *Dercylida* poſuiſſe, & jure ſuo & licentia uſum credo: Graeci enim promiſcue ſaepe duplici hoc nomine ſolent uti Ita Ἀμφιτρύων pro Ἀμφιτρυωνίδης poſitum docet locus Pindari od Nem. IV. 32. ubi Scholiaſtes alia exempla producit, & primitivis etiam dari formam patronymicam, oſtendit Euſtath. ad Dionyſ. Perieg. 251. Ita Σωκλείδας dicitur, qui Σώκλης erat dictus, Pindaro VI. od. Nem. 35. ubi itidem videndus Scholiaſtes. & Schmid. ad VI. Olym. pag. 265. Latinos vero hoc quoque ſibi jus feciſſe patet ex Ovidio, qui VI. Faſt. 235. *Lycaona* dixit pro *Lycaoniae*. Hygin. fab. 81. & Sidon. Paneg. Major. 179. *Oileus* dicitur *Ajax* pro *Oeliде*, & apud Ciceron. II. de Orat. 66. *multos Oileos* Antonius dicit: ita *Herodes Atticus*, *Apollonius Molo*, & alii nomine patrum dicti, ut notum. & hinc vidimus cauſſam, cur *Eurytion*, cum *Euryto* ſaepe confuſus fuerit, in Catalogo Argonautarum. plura exempla proferre poſſemus. ſed intra notarum modum cohibendus eſt impetus. *Valles* vero *non adſuetas* non interpretor Dercylo antea non viſas, ſed quae antea retia & inſtrumenta illa non viderant, ſed venatores tantum viribus congredien-

Digitized by Google

Aut fuit in terris divom obſervantior alter.
Ergo illum primis nemorum Dea finxit in annis,

Au-

105. *Annis*] *Arvis* V. C. Pythoei. *armis* G.

dientes cum feris. BURM.

103. SE JUSTIOR EGIT] Virgilius I. 548.

Rex erat Aeneas nobis, quo juſtior alter
Nec pietate fuit nec bello major & armis.

Per contrarium VII. 647.

Primus init bellum Tyrrhenis aſper in armis,
Contemptor Divum Mezentius.

TITIUS. Τὸ *ſe* abundat. Simili phraſi *tenere ſe* uſus eſt Virgilius. Abundat vero *ſe* in plurimis ſcriptorum locis. Caeſar lib. II. de Bello Civili: *portis ſe foras erumpunt. Emergere ſe*, Manilius lib. IV. Avienus in Periegeſi, divino Carmine. vſ. 115.

—— qua ſe flabra trucis Boreae
Eructant pelago.

Idem 125.

—— Lux ſe rurſus Eoa
Emergit.

Titinnius Veliterna.

—— quot peſtes, ſenia, & jurgia
Seſe meis aedibus emigrarunt.

Lucretius VI. 1136.

Nec ſatis eſt, pro quam largo ſe exaeſtuat aeſtu.

Salluſtius. *Omnes homines qui ſeſe ſtudent praeſtare caeteris animantibus.* Plautus *penetrare ſe.* &c. BART.

104. DIVOM OBSERVANTIOR] Virgil.

—— Obſervantiſſimus aequi.

BART. Memoria nimis confidit vir Doctus: apud Virgil. II. Aen. 427. legitur

—— —— juſtiſſimus unus,
Qui fuit in Teucris, & ſervantiſſimus aequi.

Quod imitans Gratius recte mutavit, quia, ut *ſervare jus, aequum*, & ſimilia dicimus, ita non *ſervare*, ſed *obſervare* deos dicimur. BURM.

104. ALTER.] Ita Virg. VI. 164.

—— —— quo non praeſtantior alter
Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.

BART.

105. ERGO] Nihil cauſſae connectit haec propoſitio, ut alioquin, ex natura ſua, ſolet. Ita utitur ea Virgilius Ceiri, vſ. 34.

Ergo Palladiae texuntur in ordine pugnae.

Vide Priſcian. lib. XVIII. Gramm. Quem ſane legiſſe debebat ille de trivio aſinus, qui Porticum nuper diis hominibuſque invitis irrupit, prius quam ad virum incomparabilem ita hac voce utentem, lacerandum deſcenderet. Sed Catharmati illi ſui mores ſatis Poenarum ſunt, ne quis putet ferrea fronte ruborem aliis expreſſurum. BART.

105. PRIMIS IN ANNIS,] Primis illis temporibus. Noſter infra eodem ſenſu: 399. *inventaque ſimplicis anni.* ubi plura, & Barthium non intellexiſſe haec oſtendam. Bene tamen, quod codicem ſuum, in quo *armis* dicit eſſe, non ſequitur: neque ſuum Pythoeus, in quo *arvis* legitur. Unde patet, iſtos librarios quoque hic haeſiſſe. VLIT. Primis illis temporibus Vlitius. Malo, ab ipſa juventute. ut ex *finxit* manifeſtum eſt: *udum & molle lutum es, nunc nunc fingendus.* JOHNS.

105. NEMORUM DEA DIANA] Quae generatim cunctis nemoribus praeeſt, Callimachus hymno in eam ipſam Deam verſ. 18. ſic eam loquentem facit.

Δὸς δέ μοι ὔρεα πάντα: πόλιν δέ μοι ἥντινα νεῖμον,
Ἥντινα λῇς. σπαρνὸν γὰρ ὅτ' Ἄρτεμις ἄσυ κάτεισιν.
Οὔρεσιν οἰκήσω πόλεσιν δ' ἐπιμίξομαι ἀνδρῶν
Μοῦνον ὅτ' ὀξείαισιν ὑπ' ὠδίνεσσι γυναῖκες
Τειρόμεναι καλέωσι βοηθόον·

Virgilius XI. 557.

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia Virgo
Ipſe, Pater, famulam voveo.

ac rurſus. IX. 405.

Aſtrorum decus & nemorum Latonia cuſtos.

Horatius in carmine ſaeculari ſtatim in initio

Phoebe, Sylvarumque potens Diana.

Catullus Carm. XXXIV.

Montium domina ut fores
Sylvarumque virentium,
Saltuumque reconditorum,
Amniumque ſonantium.

TITIUS. Dianam dicit. v. CDLXXXIV.

Spicataſque faces, ſacrum, ad nemora alta Dianae
Siſtimus,

M 2 Jup-

Auctoremque operi dignata inſcribere magno,
Juſſit adire ſuas & pandere gentibus artes.
Ille etiam valido primus venabula dente

In

108. Tit. in MS. &c. *Genera jaculorum. etiam*] *aciem* G.

Juppiter etiam cognomine Nemorum Dei cenſetur. Virgil. lib II. Georg. 15.

— *Nemorumque Jovi quae maxima frondet Aeſculus.*

BART. Sed ibi non *Jovi nemorum*, ſed *Aeſculus maxima nemorum, frondet Jovi*, eſſe conſtruendum docet Servius: Diana vero paſſim nemorum & montium dea a Poëtis inducitur. Unde *Regina nemorum* Senec. Hipp. 406. vid. ad Catul. Carm. XXXIV. & infinitos alios. Egregie Lutatius illuſtrat Virgilii locum ad Stat. IV. Theb. 425. *Nemori Latonia cultrix additur:* ubi ille, *omnis lucus Dianae eſt conſecratus; exceptis quercetis, quae ſunt Jovi.* ut recte legit Barthius. BURMANN.

105. FINXIT] Ad ſuas arteis. Pari phraſi Horat. II. Ep. I. 126.

Os tenerum pueri, balbumque Poëta figurat.
Puto hanc ab urſis deductam, quae informem maſſam pariunt, lambendo vero in formam dicuntur fingere & componere. De iis iiſdem verbis uſi Plinius lib. VIII. cap. 36. A-gellius Noct. Att. lib. XVII. cap. 10. Porro in Vet. Edit. *armis*, non *annis* legitur, quod ego verum eſſe non puto. Nec mutanda lectio vulgaris. BART. Sollemnem hanc eſſe librariorum confuſionem τῶν *primis in annis* & *armis* docebunt ea, quae ad Ovid. I. Art. 118. & VIII. Met. 313. & alibi adnotata leguntur. ego hic etiam *annis* praefero, & cum Johnſ. de juventute prima expono: venatui enim ab ipſa pueritia a Diana fuit initiatus, & ita proluſit bellicae virtuti & artibus militaribus. BURM.

106. AUCTOREMQUE OPERI] Alludit ad nomen Dercyli, Δερκύλλω excorio, a frequenti captura ferarum: *Dorces* fuit nomen uni ex canibus Actaeonis. Ovidius Metamorph. III. 210. *adire artes*, eſt exercere. TITIUS. Inepta derivatio nominis, cum δερκύλλειν ab Heſych. αἱματοτεῖν vertatur, & δερκύλλειν alios ſcribere notet Etym. M. Auctor, & pro excoriare ſumi docet. Sed an ita non rectius ſervis hoc nomen imponeretur? quibus credo hoc relinquebatur? BURM.

106. INSCRIBERE] Tranſlatio à libris, qui nominibus auctorum *praetitulantur*, ut loquitur divus Hieronymus. BART. Ita *dominus inſcriptus rei* Senec. Epiſt. XCVIII. & Ovid. XV. Met. 128. *inſcripſere Deos ſceleri.* & X. 199. *mea dextera leto Inſcribenda tuo eſt.* alia conſtructione Tibul. IV. I. 38.

Ut noſtrum tantis inſcribam nomen in actis.
BURM.

107. ADIRE SUAS] Inſtar poſſeſſoris. Phraſis Jureconſultorum è libris tranſlata, quibus. *adire haereditatem*, eam eſt capere, & ejus dominium capeſſere. *Aditionem* in extraneo eſſe acquiſitionem ex Theophili Inſtitutionibus didicimus. Vide & fragmentum Ulpiani. cap. 22. *Adire bona*, pro eorum poſſeſſionem aggredi, Antoninus Imperator dixit. L. I. C. de Teſtam. Mil. *Subire haereditatem* eodem modo Paulus L. CLXXXI. de Reg. Jur. BART. Tanquam myſteria. JOHNS. Heinſius malebat *obire*. ſed *adire*, ipſum ſcilicet, & *pandere* deinde aliis, verius videtur. & recte Johnſ. cepit. ita Amm. Marcel. lib. XXII. cap 16 dixit, *divini intelligendi aditionem, & praeſenſionum originem.* BURM.

108. ILLE] Idem ille, etiam primus armavit haſtilia venatoria cuſpide ferreâ, & inhibens vehementiam vulneris deorſum acti, alis utrinque extantibus cujuſvis ferae irruentis onus excepit & moratus eſt. JOHNS.

108. ETIAM] Vetus Edit.

Ille aciem valido primus venabula dente
Induit.

Quae lectio non indigna eſt Gratio. *venabula induit aciem, valido dente.* Omnino ita ſcripſiſſe videtur. *Dens* autem Poëtis quilibet mucro, aut cuſpis. Unde *dentes* raſtrorum, & eleganter *pectere tellurem* Columella dixit, à dentibus raſtri, qui pectinem adſimilant. Et *dentata manus* apud Petronium,

den-

Digitized by Google

Induit: & proni moderatus vulneris iram

Omne

denteis pectinis aemulata. Si tamen in Gratio vulgare illud placet, ego non pugnavero. BART. Barthius dicit, in ſua ſibi editione legi: *Ille aciem.* Itaque nulla ante Dercylon venabula fuerunt, ſiquidem ex ſolo ligno conſtare non poſſunt. Sed Plinius lib. VII. cap. 56. Cretenſes dicit venabulum inveniſſe. Verba ejus ita legenda & diſtinguenda ſunt ex MS. Cod. Illuſtris Boſwelii: *Pilum Penteſileam Amazonem: ſecurim Piſaeum; venabula & in tormentis ſcorpionem Cretes.* Fuerunt enim hi primi venatores, primi ſagaces canes habuerunt, aliaque in venationis uſum, de quibus alibi plura dicam. Varia itaque illa Barthii lectio à mala manu eſt. Cretenſes venabula invenerunt, & primus ea valido dente induit Dercylos. An ferreo? ita videtur, cum alio jam muniiſſent venabulum ſuum antea Cretenſes, ſed minus valido. Ita & Indi, qui etiamnum hodie primam illam mundi infantiam repraeſentant, vero dente vel oſſe aliquo haſtilia ſua muniunt. Doctiſſimus Gronovius Obſervat. lib. II. cap. 13. additam venabulo hic *λόγχην τορωτάτου καὶ στιφοῦ σιδήρου*, verbis Pollucis, ex lib. v. cap. 3. Quod hic *valido dente* induere eſt, idem ſtatim erit, *verutis dentibus ſtrictum.* At ſi *veruti dentes*, & *geminae furcae* eaedem, quae antea *morae* ſint, ut *τῷ δεῖν* viſum, etiam hic validum dentem eſſe cenſeam, qui moris excipit onus. Singulari pro duali polito, *validi dentes* ſunt, quas *geminas furcas* ſtatim vocat. Ita non primus invenerit aut praefixerit cuſpide venabula Dercylus, ſed à Cretenſibus inventa & leviter inſtructa, ut veriſimile eſt, duobus utrinque dentibus, ſive moris inſuper munierit, qui obliquam dentium figuram plane referunt, ut *dentes* pro *varis* apud Calpurnium modo habebamus. Sed ſi *dentem* pro cuſpide accipimus, ita & *veruti dentes* accipiendi erunt: & *morae*, quas geminae furcae faciunt, longe ab iis diverſae manent. Nec aliter dentes illi paulo poſt interpretandi: *exigui ſpicant haſtilia dentes.* Hoc ſenſu poteſt legi: *Ille aciem*, quod alias ineptum ſit. VLIT. Sed rationem conſtare conſtructioni fuiſſet oſtendendum; & ſi *aciem* voluiſſent ſervare, legendum foret,

Ille acie validi primus venabula dentis
Induit.

Sed nec hoc praeſtare vulgato temere quis dixerit. ſine dubio a gloſſatore venit, qui *dentem* explicabat per *aciem.* Quae Vlitius ex Gronovii lib. II. Obſ. 13. adducit, fruſtra quaeres in ultima editione, ſed apparent in priore anni 1639. BURM.

108 VALIDO VENABULA DENTE] Cuſpide. Manilius v. 202. *Et valida venabula cuſpide fixa.* Angelius

——— ——— qui vivere rapto,
Aſſueti geſtant lato venabula dente.

Nam quae hinc & illinc prominent partes, paulo poſt *furcas* appellabit hic noſter. Julius Pollux *πτέρυγας* vocat. Nec bene Manilius interpretatur Maronis illud, *Lato venabula ferro*, quod de cuſpide, non de alis intelligi debet: conſule Julium Pollucem lib. v. Hunc locum reſpiciens Angelius, ſic cecinit, lib. I. p. 22.

Ac tibi praecipue geminis haſtilia furcis
Armentur, latoque etiam venabula dente,
Quae tantum in ternas protenta haud amplius ulnas,
Non urſi, rapidive ſues confringere poſſint.

Venabulum ita deſcribit Varro, citante Nonio; *telum latiſſimum ac teres aciei longiſſimae.* TITIUS.

109. PRONI MODERATUS] Elegantiſſime. *Moderari* enim *vulnus* eſt certo ictu, non cum impetu infligere. Id quod *temperare* non minus feſtive auctoreis dicunt. Appulejus lib. III. *alium pedibus meis mordicus inhaerentem, per ſcapulas ictu temperato, perimo.* Ita idem non ſemel aliorum librorum, & Phaebadius in libello contra Arrianos. *Ira* vim inconſultam & impetum vulneris denotat. Nam is adfectus *obſtat oculis*, ut ait Plautus, & nihil conſulto fieri ſinit, ut loquitur Xenophon, Ἑλληνικῶν v. BART. *Proni vulneris ira* eſt, cum praeceps in mortem ſuam fera, ita prono pectore vulnus telumque recipit, ut tranſmiſſo eo per pectus ſuum ipſi venatori manum adeat. Quod proprium aprorum eſt. Halieutico fragmento:

Actus aper ſetis iram denuntiat hirtis,

M 3 *Et*

Omne moris excepit onus. tum ſtricta verutis

Den-

Et ruit oppoſiti nitens in vulnera ferri,
Preſſus & emiſſo moritur per vulnera telo.

De eodem intelligendus Auſonius Epigrammate 2. ubi aprum ita circumſcribit innominatum;

Cedere quae lato neſcit fera ſaucia ferro,
Armatique urget tela cruenta viri.

Lemma ipſum eſt, *de fera a Caeſare interfecta*. Dubium non eſt, aprum ſignificari, qui nunquam devitare ſolet venatorem, ſed ſimul ac conſpectum, incurrit. Quanquam memini in Galliis vidiſſe, quos ſolo clamore in fugam agebamus. Sed minoris hi generis erant, quam quales graphice deſcribit Xenophon cap. 28. omneſque antiqui. Hinc lucem ſpero affore depravatiſſimo loco Silii Italici lib. primo, vſ. 123. qui vulgo ita concipitur:

——— ——— ——— *poſtrema capeſſit*
Praelia candentem mandens aper ore cruorem,
Jamque gemens geminum contra venabula torquet.

Per *geminum* dentes intelligit Dauſquaejus. Romana princeps editio partim, & MSS. Cod. habent: *ſpumantem mandens aper ore cruorem*, & *intra venabula fertur*. quod elegantiſſimum eſt, & Xenophontis illa exprimit: ἀφίησιν ἂν [illegible] τὸ ἰάβδην προωθῶν αὐτὸν πρὸς τὸ προβόλιον ἔχοντα. Sidonius Panegyri dicta Anthemio: vſ. 146.

Nunc torto penetrare veru, cum bellua ferrum
Ferret, & intratos exirent arma per armos.

Sed quid τὸ *geminum* fiet? An *gemituque intra v. fertur*? niſi quis malit, *geminum cornu in venabula torquet*, vel, *gemino cornu in venabula fertur*. Ut ſunt apud Calpurnium Ecl. ult. *non ſine cornibus apri*. Maronis illa utrumvis commendant lib. III. Georg. 222.

Verſaque in obnixos torquentur cornua vaſto
Cum gemitu, & ſtatim: *Multa gemens*, &c.

VLIT. Seneca de Ira lib. III. cap. 3. *Gaudent feriri & inſtare ferro, & corpore tela urgere, & per ſuum vulnus exire.* Quod eleganter, *inducere ſe tela*, vocat Livius lib. XLIV. cap. 41. Et Naſo XII. Metam. 339.

——— *& pondere corporis ornum*
Ingentem fregit, ſuaque induit ilia fractae.

Quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, ſuis iliis induit ornum. Ita & Plinius lib. XIX. cap. 7. *Cum pervenit ad palmum altitudinis*, pro, ad altitudinem palmi. Unde non mirum videri debet, quod apud Gratium, *clauſerunt enſibus orbes*, poſitum dixi, pro clauſerunt orbibus enſes, mox v. CXII. Lucanus de Leone, lib. I. 211.

——— *latum ſubeant venabula pectus,*
Per ferrum tanti ſecurus vulneris exit.

Valerius Flaccus lib. VI. 244. *mediam moriens deſcendit in haſtam.* Quod vero *ſpumantem cruorem* apud Silium reſtitui, ipſe confirmat lib. X. 246.

—— *Interdum languentia murmura torquens*
Effundit patulo ſpumantem ex ore cruorem.

VLIT. *in Add.* Deorſum acti. peſſime hunc verſum interpretatus eſt Vlitius, qui per *pronum vulnus* feram prono pectore in telum irruentem ſignificari contendit. JOHNS. Recte, ut puto, Johnſonius. Ita *pronos* & *ſuccinctos* conjungit Quinctil. II. de Inſt. Orat. 2. *pronus* venator & paratus ad excipiendum aprum, moderatur iram vulneris, id eſt, non irruit, & altum vulnus infligere & adigere meditatur, ſed excipit feram irruentem venabulo: ita *toto pectore pronus* Ovid. IX. Met. 44. & hoc oſtendit Pollux lib. V. §. 22. qui ſtatum tenentis venabulum contra Aprum, dicit eſſe debere, ut ſiniſtro pede praepoſito, dextro poſtpoſito, ſtet venator, & ita prono ſit corpore, contra alias vero feras, magis rectus ſtet. quia illae inſiliunt venatorem, aper vero irruat: ſi autem ſaliat, enſem eſſe ſtringendum & ſupponendum addit. *pronum* ergo *vulnus* Poëtice pro prono homine, qui ut vulnus inferat paratus ſtat ad excipiendum venabulo feram, non vero praeceps eſt ad inferendum ſponte vulnus, ſed exſpectat irruentem. *Pronum vulnus* videtur dictum, ut *deſcendere* dicitur vulnus & ipſum telum, de quo vide ad Ovid. III. Met. 67. *Moderari* vero *iram*, ut apud Suet. Aug. cap. 13. *Succeſſum victoriae moderari.* *Temperare iras* dixit Maro I. 57. de Aeolo ventos cohibente. *Ira* vero hic eſt, quam poſtea *impetum* vſ. 123. vocat. BURMANN.

110. MORIS] Irruentis ita, ut dixi, apri

onus

onus moris excepit Dercylos. Id eſt, extantibus utrinque alis moratus eſt feram, ne totum ſubiret venabulum. Dicit Gratius, hunc primum adinveniſſe duas illas furculas, quae circa medium fere cuſpidis utrinque prominent. Κνώδοντας vocavit Xenophon, ex quo egregie deſcripſit illos Pollux lib. v. cap 4. initio Nam quae ex fine cap. 3. adduxit Vir doctiſſimus, nihil omnino huc faciunt, ut & illa ſequentia oſtendunt: περὶ δὲ τοὺς σῦς κατὰ τὸ τοῦ αὐλοῦ τέλος, περὶ τὰ πτερύγια, τὰ προβόλια κνώδοντας ἀμφοτέρωθεν ἐχέτω τῷ αὐλῷ συνεχαλκευμένους σιδήρου στερεοῦ ἐκατέρωθεν προβεβλημένους, ὡς μὴ προσωθεῖν αὐτὸν ὁ σῦς ἀδύναιτο διὰ τοῦ δόρατος εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ καὶ οἱ κνώδοντες ἐναντίοι αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν ἐμποδὼν τῇ ῥύμῃ γίνοιντο, εἰς τὸ πρόσω μὴ προχωρεῖν. Non πτέρυγες itaque moram faciunt, neque in extrahendo mora illa eſt, ſed quam in ingreſſu κνώδοντες ſive dentalia habent. Non aliter quam ſi quis enſe tranſadigat quidquam capulo tenus, ipſe capulus moretur & ſiſtat impetum. Silius lib. I. 515. *ſimul exigit enſem Qua capuli ſtatuere morae.* Quod plane Sophoclis illud explicat Antigone: ὕψος ἔλκει διπλοῦς κνώδοντας. quanquam longe diverſa mente expoſitum à doctiſſimo Scholiaſte. Dentalium horum plurimas exprimi formas curavi in ipſo titulo libelli hujus, partim ab antiquo, partim à conjectura delineatas, ut ne *morae* hae legenti moram facerent. Contrariae enim his ſunt, quas in extrahendo ſagittae habent. Lucanus lib. VI. 216.

Ille moras ferri, nervorum & vincula rupit,
Affixam evellens, oculo pendente, ſagittam.

Ideoque triangulum verutum à Vegetio, & τριγλώχινα talem ſagittam appellaſſe Homerum Iliad. XI. facile Viro doctiſſimo aſſenſerim: an tamen ſagittam potius, quam venabulum cum geminis ſuis furcis per αἰχμὴν τριγλώχινα ſignificaverit Oppianus, ſummopere dubitem. Imo omnino venabulum intelligi convenit, cujus mentionem in armis recenſendis credibile non ſit eum omiſiſſe, ſed magis ab eo incepiſſe. Sagittam etiam ſemel nominaſſe ſufficit in ſequenti verſu. Hoc vero,

Αἰχμὴν τριγλώχινα, σιγύνην ἀμφιγυάεσσαν,

Utramque venabuli ſpeciem complexus eſt, quam & hic apud Gratium eodem ordine habemus, trifurcam ſcilicet, & orbiculo toto clauſam. VLIT. Προβολὰς vocat Heſychius, atque inde προβόλιον. quod illi eſt, σιβύνη ἔχουσα μετὰ τὴν ἀκμὴν προβολάς. Eleganter Naſo lib. II. Amor El. XI. *conchas bibuloſve lapillos, bibuli litoris moram* vocat, quaſi undas morentur. Quod autem *apros excipi* obſervavi, inveni & apud Flaccum lib. III. Od. 12. *alto* (vel potius *arto*, ut modo corrigebam) *latitantem fruticeto excipere aprum.* Et apud Ammianum lib. ult. *Si qui adultus aprum exceperit, vel urſum interemerit.* Apud Curtium lib. VIII. Lyſimachus etiam *leonem excipere* dicitur. Ad hoc valido niſu firmoque gradu venatori opus eſt. Unde recte Claudianus, II. in Rufin. 357. *nixuſque genu venabula tendit.* Quod perperam de inflexo poplite interpretatus fui. Nam de firmato intelligendum. Quippe alterum periculoſum omnino, ideoque merito reprehenditur in Parthenopaeo à matre venatrice, apud Statium Theb. IV. 322.

——— ——— nuper te pallida vidi,
Dum premis obnixo venabula cominus apro.
Poplite ſuccidno reſupinum, ac pene ruentem.

Et paulo poſt 496. venator leonem excepturus dicitur, *ſuadantia niſu Tela premens.* VLITIUS. *in Add.* αἱ ἑκατέρωθεν προβολαὶ V. Pollucem. JOHNS. Heinſ. malebat *toris*, quaſi fuerit toroſus vir, & inde fortis Dercylus, ut de Hercule & Milone multis ad Ovid. XV. Met 230. ſed *morae*, ut explicat Vlitius, magis placent. Licet quaedam exempla, quae adducit, non ſatis apta legerit: nam apud Ovidium: *litoris mora* eſt, ubi Puellae morari debent, ut legant conchas, non ultra progredi: ex Vlitii ſenſu dixiſſe debuiſſet, *aequoris illa mora eſt.* In Lucani quoque loco *Moras ferri rumpens*, eſt membra ſive partes, vel oſſa capitis, quae morabantur ſagittam, ne altius penetraret, rumpens, & evellens ſagittam. nihil haec ad moras illas ſive furcas, ſive in ſagittis contrarias, ut puto, hamos intelligens Vlitius. Ita idem libr. IV. 762. *nec profuit ulli Cornipedis rupiſſe moras*; id eſt, equis euntibus in hoſtes obſtantia rupiſſe. BURM.

110 EXCEPIT ONUS] Impetum ferae ſauciae in venatorem ruentis ſua mora ſuſtinuit, quod alae in venabulo praeſtant. Xenophon. TITIUS. Artis hujus vocabulum eſt, quam in venabulo tenendo egregie inſtruxit Xenophon. cap. 27. & ab eo Pollux lib. v. cap. 4. & proprie quidem ad excipiendos apros. Uti

ad

Digitized by Google

ad Calydonium illum excipiendum apud Ovidium VII. Met. 341.

—— —— —— protentaque forti
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.

Martialis in Apophor. *Venabula:*

Excipient apros, expectabuntque leones,
Intrabunt urſos, ſit modo firma manus.

Emendandus hinc Iſidorus lib. XVIII. cap. 7. *Venabula dicta, quaſi venatui habilia. Excipia, quia venientem excipiunt, quaſi excipiabula. Excipiunt enim apros*, & ſeq. quae ex illo Epigrammate expreſſit. *Excipiabula* etiam Servius vocat ad IV. Aeneid. Reſpexit Martialis ad collocationem illam, qua iutimum haſtile dextris pede & manu firmantes, laeva in feram dirigebant cuſpidem. Unde lucem capit Seneca Hippolyto 49.

Tu grave dextra, laevaque ſimul
Robur lato dirige ferro.

Claudianus etiam genu inflectit lib. II. in Rufinum 397. *nixuſque genu venabula tendit.* Quod debilitare potius, quam ſtabilire excipientis gradum videtur. VLIT.

110. ONUS] Omne negotium venatorium. Quod grave erat, mora vero & ingenio leve redditum eſt. BART. Immo *onus* eſt feram irruentem, quam ſuſtinet, & moratur, ut recte Titius expoſuit. BURM.

110. STRICTA VERUTIS DENTIBUS] In modum veruti confectis, ſic dixit Maro ἐπιθετικῶς II. Georg. 168. *Volſcoſque verutos*, niſi ſi *metutos* illic legere praeſtat, ut alibi doceo; Lipſius malebat *veruto.* TITIUS. Conſtructio ſermonis eſt, tum ſtricta haſtilia verutis ſubiere, & mox geminas furcas. Ut vox *ſubiere* ἀπὸ κοινοῦ repetenda ſit. Sed Gratius noſter ita intricate loqui non ſolet. Quare accedendum arbitror veteri Editioni, quae loco &, *in* habet hoc modo.

—— —— —— tum ſtricta verutis
Dentibus, in geminas ſubiere haſtilia furcas.

Veruti denteis dicuntur mucrones inſtar veruum una cuſpide pominentes. Nam *veru* eſt telum unius & rectae cuſpidis. Sidonius. Paneg. Anth. 144.

Inventas agitare feras, & fronde latenteis
Quaerere, deprenſas modo cludere caſſibus arctis,
Nunc torto penetrare veru.

Et *veru Sabellum* pro telo militari apud Virgil. lib. VII. 665. Cujus ejuſdem eſt & adjectivi modo *Veruti* vocis uſus II. Georg. 168.

Adſuetumque malo Ligurem, Volſcoſque verutos.

Id eſt, verubus armatos; ut *galeati* dicuntur galeis muniti &c. Mox ait Gratius ab inventis ſimplicibus cuſpidibus, haſtilia coepiſſe duplicibus mucronibus praefigi, ut inſtar furcarum gemino vulnere laederent feras. Quin alios tot cuſpidibus haſtilia praefixiſſe, ut integrum orbem mucronum, in uno telo praeferre viſi ſint. Illa vero non inelegans phraſis eſt, *ſubiere in furcas*, pro in eas mutata ſunt. Cujus generis alias notavimus ad Claudianum IV. Conſul. Honorii. BART. Jam dicebam aut cuſpidem, aut idem quod geminae furcae, ſignificare *verutos dentes.* Hac notione legendum *ſtructa*, pro inſtructa, ut Firmicus lib. VIII. cap. 9. *Parabunt retia, venabula, ſagittas, & quicquid ad ſtructionem ejus ſtudii pertinet.* Priore autem ſignificatu, *ſtricta* elegantiſſime dicitur: & *verutis*, id eſt acutis, *dentibus* reſpondet. Nam *veruta pila dicuntur, quod veluti verua habent praefixa*, ut legendum apud Feſtum in ſchedis. Varro ὄνος λύρας ſatyra: *Nempe ſues ſilvaticos in montibus ſectaris venabulo, aut cervos, qui tibi mali nihil fecerunt, verutis. ô artem praeclaram!* Ita continuanda & ſcribenda haec apud Nonium cap. penult. quae vulgo corruptiſſima, & divulſim leguntur. Ibidem Nonius *Verutum telum breve & anguſtum* explicat. Unde & hic *verutis dentibus ſtricta haſtilia* non ſunt lato venabula ferro, ſed anguſto & tereti. Idque aptius omnino ad excipiendos apros. At cum caeſim quoque pugnandum eſt, non tereti, ſed bifida & lata cuſpide eſſe oportet, quae *lato venabula ferro* vocant Maro & Naſo, niſi διχαλώματα προβόλια utrobique potius interpretemur. Nonius ibidem: *Venabulum venantium telum latiſſimum, à caeteris aciei longitudine*, diverſum puta. Ille etiam latitudinem circa obeliſcum, ubi totos alii orbes clauſerunt, & per aciei longitudinem verutum dentem & teretem cuſpidem agnoſcere videtur, & ſcripſiſſe: *exſerta aciei longitudine.* Sed de his latiferreis ex profeſſo ſtatim agendum eſt. VLIT. Deinde etiam haſtilia, ſtrictâ cortice, ſubiere furcas geminas dentibus in morem veruti inſtructas. JOHNS. *Veruti dentes* recte exponuntur cuſpides longiores & tenues, quales erant in verubus, *verutos Volſcos* Scalig. in Epiſt. ad Lipſium tom. I. Syllog. p. 239. κεροφόρους expli-

Dentibus, & geminas ſubiêre haſtilia furcas.
Et quidam totos clauſerunt enſibus orbes,

Ne

111. *Et geminas*] *In gem.* G. *Furcas.*] *Furea.* MS.
112. *Totos*] *Notis.* MS. & Pythoe. *votis.* G.

plicabat. obſcuriora vero haec ſunt Gratii verba, quae ego ita conſtruenda eſſe arbitror & explicanda: tum haſtilia verutis dentibus (ut *venabula lato ferro*, & ſimilia obvia) fuere ſtricta, (vel *ſtructa*, licet prius praeferam) & ſubiere geminas furcas. nam variatio illa conſtructionis, ſi repetas ἀπὸ τοῦ κοινοῦ *ſubiere*, vix hoc loco placere poteſt: ſenſus autem eſt. tum haſtilia (id eſt ligna venabuli) dentibus verutis, fuere ſtricta; & deinde ligna illa ſubiere furcas geminas, id eſt fuere ſub furcis, quae in parte ſuperiore poſt dentes verutos fuere politae, & quas ſubiere, id eſt inferiora fuere, haſtilia. Quae clariora credo eſſe, quam perplexae illae interpretationes. *dentes veruti*, ſunt *longum* illud *roſtrum*, quod Martialis dat venabulo lib. XIV. Epigr. 31. *ſtricta* vero ſeparatim capiendum, non conjungendum cum *verutis dentibus.* ut ita *ſtrictae manus*, *ungues*, &c. quae parata ſunt, armata ad laedendum & pugnam, de quo vide ad Ovid. I. Amor. VI. 14 ita *ſetae ſtrictae* in ſue apud Stat. XI. Theb. 531. poſſet & *ſtricta* pro *deſtricta* ſumi, ut mox 119. & 144. tunc *haſtilia* deſtricta dentibus verutis fuere. nam abſurde Johnſ. hic, *haſtilia ſtrictâ cortice*, explicat. inductus credo vſ. 119. ubi *deſtrictae cortice virgae*, ſed non *virgae deſtricta cortice* dicuntur. Qui melius expoſuerit, vates eſto felicior. ſed *in furcas ſubire*, ut Barthius vult, an notare poſſit, mutata ſunt in furcas, dubito, & auctoris menti repugnare puto, qui non haſtilia mutata in furcas, ſed illas in ſuperiori haſtilium parte additas vult. praeterea, quaenam ſunt illa, quae ſtricta ſunt dentibus, & ſubiere in furcas? certe haſtilia: ſed illa manſerunt, & ligna illa venabuli, veruto dente jam armata, accepere poſt cuſpidem ab utraque parte geminas furcas, quae ut *geminae ſecures* ſupr. vſ. 66. ancipites erant, & duplex vulnus infligere exceptae ferae poterant. Et talia haſtilia Vlitius in titulo Gratii ſui inter alia expreſſit. Heinſius tentabat, *tum ſtricta veruti*; vel *veruta*; *dentibus & geminis ſubiere haſtilia furcas.* Sed haec vix capio. In Codice Thuaneo etiam *furca* reperit Dorvilius, ut legi poſſet, & *gemina ſubiere haſtilia furca.* ut litera *s* adhaeſerit voci, a ſequentis *ſubiere* prima, & ſi ita legatur, ita conſtrue, *tum haſtilia gemina furca* (eodem modo ut *haſtilia verutis dentibus* explicabam) ſubiere, id eſt ſucceſſere, poſtea inventa fuere, & in uſum recepta. ut ita Ovid. I. Met. 114. *ſubiit argentea proles.* & tunc poſſet etiam legi, *geminis ſubiere haſtilia furcis.* quidquid ſit, haec puto tolerabiliora eſſe iis, quae tentabat Barthius. & recte Vlitius credit, aliud genus venabuli, quam quod lato erat ferro, intelligi, quod longa & tereti eſſe cuſpide, & munitum duabus furcis ſub cuſpide illa veruta: & hoc genus ſucceſſiſſe illi valido denti, quo Dereylus armaverat antea venabulum. arbitrium eſto penes eruditos. BURM.

111. SUBIERE] Quis neſcit, haſtilia per fiſtulam cuſpidis uſque ad alas vel geminas furcas, quae in medio ſunt, ſubire? Barthius: *ſubiere in furcas*, pro in eas mutata ſunt. Cujus generis alias phraſes, inquit, notavimus ad Claudianum. Euge, Barthi, qui talia cirratorum centum dictata ſcholis noſtris approbaſti! ſequenti verſu ejuſdem etiam generis tua nota eſt. Quare in Saturnalia haec, quia ſine riſu legi nequeunt, differemus; & omiſſo te jam abhinc Gratio toti incumbemus. VLIT.

112. TOTOS CLAUSERUNT ENSIBUS ORBES] Rotunditatem haſtilium undique parvis gladiis muniverunt: Graeci vocant [illegible]: diſcas ex Polluce lib. v. §. 21. TITIUS. Vetus Codex, ut teſtatur Pithoeus, quem Editorem ajunt Poëmaticorum Farraginis, habuit *notis.* Eumdem puto illum Codic. cum Editione noſtra fuiſſe. Sed in ea *votis* excuſum proſtat. Mihi vero tanti ejus auctoritas non eſt, ut putem operae pretium facturum,

qui

Digitized by Google

qui aliud quid excogitare abinde voluerit. Ait Gratius, quoſdam tot cuſpides telo uni praefixiſſe, ut in orbem viſi ſint eas totum diſpoſuiſſe, ne ullo modo parceret vulneribus ferinis telum. BART. Mire indulget abſtruſis & vere Poëticis locutionibus Gratius noſter. E quarum numero & haec eſt inſolentior, quam pro vulgari captu. Deſcribit hic nobis δίχηλα ὀρυκάρηνα προβόλια, quae poſt exſertam aciei longitudinem ferri cum orbiculum ſive obeliſcum latiſſimum furcarum loco, ſed eundem in uſum, habent. Haec ideo *lato venabula ferro* vocant Maro & Naſo: hic potiſſimum, qui in excipiendo apro Calydonio talia adhibuit. Quorum figuras aliquot in titulo libelli hujus ex veteribus marmoribus & nummis exhibui. *Totos clauſerunt enſibus orbes*, idem eſt, ac ſi dixiſſet, totis clauſerunt orbibus enſes. Τὸ *enſibus* tertii caſus eſt, vel pro *in enſibus*. *Claudere* eſt circumdare. *Toti orbes* ſunt, qui enſes ſive cuſpides totas circumeunt, cum furcae tantum ab uno & altero latere exſtent. Orbes autem aliqui harum loco adhibuerunt, ut eo validius irruentem feram exciperent, & maſſa tota illa certius onus ſuſtineret, quam dentalia, quae forſan nimium intrare, vel aliquo caſu rumpi poterant. Eodem ordine poſt furcarum venabulum σιγύνην ὀρυκάρηνον ſubjungit Oppianus. Heſychius σιγύνης, ξυστὰ δόρατα, ἢ τὰς ὁλοσιδήρους ἄκοντας exponit. Nec alter Euſtathius apud Homerum, qui ligneum nihil in iis agnoſcit, ſed totos ferreos. *Soliferrea* ad verbum redditur apud Gellium lib. x. cap. 25. *Phalarica*, *ſemiphalarica*, *ſoliferrea*, *gaeſa*. Ita ſcribendum. Nam γαισὸν quoque ſoliferream haſtam interpretantur Grammatici. Pollux lib. VII. Λογχῶνες, δόρυ ὁλοσίδηρον· καλεῖται δὲ γαισός, καὶ ἔστιν Λυβικόν. Apud Pauſaniam in Atticis legendum quoque γαισὸς, ὁλοσίδηρον δόρυ, ubi vulgo γαῖσος. Et apud Feſtum, *gaeſum, grave jaculum*. Seneca Hippolyto Phaedram venantem dicit velle vſ. 111.

Et rigida molli gaeſa jaculari manu.

Ita leg. ex melioribus codd. *Gaeſum* enim reddit ἐπίλογχον βέλος apud Euripidem Hipp. 222; melius ſane, quam Scholiaſtes, qui mire eo loci nugatur. *Gaeſum* tamen & σιγύνας aliquo modo inter ſe differre crediderim, & errare illos, qui confundunt etiam cum σιβύνῃ, ſive ζιβύνῃ, cujus mentio in novella conſtitutione LXXXV. καὶ τάς τε καλουμένας ζιβ... μονοβόλια. Profecto ſoliferreae haſtae, ſive σιγύνοι ὀρυκάρηνοι graviores erant, quam ut miſſilium inſtar haberentur. Et etymon etiam diverſum eſt. Nam σιγύνους (ita vocantur à Lycophrone) quaſi γυμνὸν σίδηρον eſſe obſervavit Tzetzes: & Suidas, aliique Macedonicum telum eſſe tradunt. At *ſibina* ejuſdem originis & generis eſt, cujus *ſibus*, quod acutum interpretatur Paulus Feſti abbreviator. Fallitur tamen ille, cum *ſibinam telum venabuli ſimile* eſſe hariolatus eſt ex verſu Ennii:

Illyrici reſtant ſicis, ſibinisque fodentes.

An igitur venabulis fodiebant Illyrici? imo *ſibinis*, jaculi genere, ut exiſtimare eſt, acuto & πλατυνομένῳ. At in Gloſſis etiam legitur vulgo, σιβύνη *venabulum*, ubi omnino emendandum eſt, σιγύνη. Heſychius quoque erroris hujus particeps eſt: Ζιβύνη, ὁλοσίδηρον ἀκόντιον. Quod ſequentia ſatis arguunt: ἢ λόγχη, ἢ σπάθη, ἢ μάχαιρα. Ζιβύνια, λογχίδια μικρά. Poſterior haec notio vera eſt: cui prior tota adverſatur, & errorem ſuum prodit. Nam & alibi ipſe Heſychius: Σιγύνη, ὅπλον δόρατι παραπλήσιον. Ne opus ſit Suidam advocare, qui utramque vocem ita diſtinguit: Σιβύνη ἀκόντιον Ῥωμαϊκόν. Σιγύνη καὶ σιγύνης τὰ δόρατα παρὰ Μακεδόσιν. ἐν ἐπιγράμματι.

Τὰν κύνα, τὰν πήραν τε, καὶ ἀγκυλόεντα σίγυνον.

Quae ſi inſpexiſſet Cl. Rittershuſius, non confudiſſet venabulum cum jaculo, aut Suidam ad id probandum allegaſſet temere. In epigrammate illo ἀγκυλόεντα σίγυνον obiter obſervandum eſt non pro ſoliferreo, ſed pro furcato venabulo poni, quale hic apud Gratium Dercylos formavit. Unde conjicio non ſemper ſoliferreum, ſed ſolido maxime & lato ferro munitum proprie σίγυνον eſſe. Quis enim unquam vidit tota ferrea venabula, aut quomodo tractari commode potuerunt? Quid militiae actum ſit, non dico. At in venatione σίγυνοι nihil aliud ſunt, quam quae hic deſcribit Gratius lato venabula ferro, cujus ingens maſſa ὀρυκάρηνον σιγύνην quidem refert. Neſcio tamen, an ὁλοσίδηρος dici mereatur, niſi pro ſolidiferreo, non ſoliferreo, interpretari liceat. VLIT Vlitianam explicationem hiſce verſibus poſſe elici nullo modo crediderim. Nam quid, quaeſo, iſtâ Hypallage durius fingi poteſt? aut quis unquam Gratianum illud,

Ne

Digitized by Google

Ne ceſſaret iners in vulnere maſſa ferino.

Blan-

113. *Iners*] *Ineris*. Cod. Thu.

Ne ceſſaret iners in vulnere maſſa ferino, recte judicabit exprimi per illa Vlitiana, *ut eo validius irruentem feram exciperent, & maſſa illa tota certius onus ſuſtineret.* Haec mihi videtur Gratii mens. Quidam induxerunt tota haſtilia rotunda laminis ferreis, ne iners ligni maſſa in ferro vulnerando ceſſaret, & minus alte adigeretur. Dercylus quidem moderatus eſt proni vulneris iram moris utrinque exſtantibus; alii è contra veriti, ne vulnus minus alte adigeretur, totum haſtile enſibus circumdant. Tu vero fuge blanditias, inquit Gratius, vagae novitatis. JOHNS. Obſcuriora haec fateor, neque admodum ſatisfaciunt interpretes, ego timide & cum veniae praefatione dicam, quid de hac *maſſa inerti* ſentiam. Dercylum primum inveniſſe dicit moras, id eſt poſt cuſpidem in ligno ſive haſtili, circulum quemdam vel orbem, qui vulneratam feram cuſpide venabuli moraretur, ne penetrante toto venabulo per corpus ferae, periculum aliquod venatori a fera vulnerata, & quae totum telum receperat, naſceretur. poſtea inventas fuiſſe geminas furcas, quae non modo morarentur feram cuſpide ictam, ſed & alio vulnere laederent. his non contentos alios poſt cuſpidem addidiſſe circumpoſitam haſtili maſſam illam, ſive orbem ligneum vel ferreum, & multis minoribus cuſpidibus, quos *enſes* vocat, muniviſſe, ut ita irruenti ferae & cuſpide jam percuſſae, ſi penetrare ulterius vellet, plura ſimul vulnera infligerentur. *iners* ergo erat prima illa maſſa, cum ſola & nuda ſine cuſpidibus erat, nec inſerviebat ulli rei, niſi ut moraretur feram, quae ad moram illam uſque, cuſpidem ſive verutum dentem corpore receperat, ſed ceſſabat, & nihil ulterius operabatur. Gratius vero monet duas furcas illas, ſub dente venabula ſufficere, quia & illae morari, & geminum praeterea vulnus ferae poſſunt imponere: nec debere aliquem, ſolo inductum novitatis ſtudio, illum orbem ſive maſſam tot cuſpidibus armare, quaſi plura vulnera plus efficerent, duobus a furca inflictis: nam & nimio & exiguo peccari. exiguo peccabat nuda & iners maſſa, nimio peccabat maſſa tot enſibus armata, medium tenent duae furcae, quae ſufficiunt. ſed hoc eſſe, addit, ingenium hominum, ut, licet uſus & experientia doceant, quaedam ſufficere, ſemper tamen expertis aliquid addere velit, blandiente inventionis gloria, *quae nova ſemper amat, & mox poſſeſſa relinquit*; ut in alia re Petronius cap. 120. *ibidem* vero explicarem in hac re, quam nunc tracto, & conjungerem cum Vlitio ſequentibus, *exiguo nimioque nocent* ſc. *blandimenta novitatis.* aeque ergo in venabuli ſtructura dicit peccare, qui ſolam & nudam maſſam circumponunt haſtili, atque eos, qui plurimis enſibus armant; & licet proprie *ibidem* de eodem loco dicatur, ut apud Terent. Andr IV. 4. *te ibidem provolvam in luto*, id eſt in eadem via. & Virg. I. Aeneid. 115. aſt *illum fluctus ibidem torquet.* quia tamen *ibi* etiam ſaepe de re dicatur, ut Terent. Heaut. III. 1. *Subſenſi, illos ibi eſſe*, & alibi, nihil obſtet, quo minus hic *ibidem* ita capiamus. BURM.

112. TOTOS] *Notis* Cod. Thu. in quibus & vox *orbes* deerat. Scaliger volebat, *clauſerunt orbibus enſes.* Sed enſes clauſi orbibus, quid nocere feris poſſint, non video. Licet ita per figuram etiam explicet Vlitius, & *claudere* pro cingere, ambire capiat: hoc recte, illud nimis improprie & duriter. Cum in vulgata lectione nihil duri ſit, etſi *claudere* pro cingere, munire capias: ut *claudere ſilvas, feras* & ſimilia, de quibus vid. ad vſ. 49. & 91. ſimilis locutio, ſed in alia re, inf. 141.

Aſpretis medius qua clauditur orbis.

Ubi orbis eſt locus, in quo creditur cubile ferae, undique cinctus aſpretis; ita hic *orbis*, rotunda maſſa, enſibus clauſa & circumdata eſt. BURM.

113. MASSA FERINO] *Maſſam* vocat totum illud ferrum, quod vulneri infligendo per ſe ineptum eſt; ſed tantummodo feram ſauciam diſtinet, ne per contum ad venatorem pervadat, quod urſi praeſertim atque apri facere nonnunquam ſolent. Ovidius in Halieutico.

Actus

Blandimenta vagae fugies novitatis; ibidem
Exiguo nimiove nocent. ſed lubricus errat
Mos, & ab expertis feſtinant uſibus omnes.

Quid,

114. Interpungunt Vlit. aliique, *novitatis ibidem:*

Actus aper ſetis iram denunciat hirtis;
Et ruit oppoſiti nitens in vulnera ferri,
Preſſus & emiſſo moritur per viſcera telo.

Lucanus I. 210.

—— *Tum torta levis ſi lancea Mauri*
Haereat, aut latum ſubeant venabula pectus,
Per ferrum tanti ſecurus vulneris exit.

Angelius lib. VI. pag. 173.

—— *Et ni lata vetent dentalia conti,*
Provolet, & toto transfixus corpore, lignum
Accipiat penitus; miſereque per ima volutus,
Robora vulnificae latam prope pectora plagam
Cuſpidis, & leti ſortem ulciſcatur acerbam.

Pollux. lib. V. §. 22. πρὸς τοὺς σῦς κατὰ τὸ τοῦ αὐλοῦ τέλος, σιδήρου στερροῦ κνώδοντας κατειργασμένους προβεβλημένους, ὡς μὴ προσωθῶν αὐτὸν ὑπὸ θυμοῦ καὶ μένους ὁ σῦς, καὶ τόλμης, ἀφίκοιτο διὰ τοῦ δόρατος εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ οἱ κνώδοντες ἱστάντες αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν ἐμποδὼν τῇ ῥύμῃ γένοιντο, εἰς τὸ πρόσω μὴ προχωρεῖν. Xenophon; cujus paulo ante verba repraeſentavi. Virgilius quoque ferrum ad incidendum ineptum aut alias nulli uſui accommodatum *maſſam* appellat. lib. IV. Georg. 175. *verſantque tenaci forcipe maſſam.* ſic Valerius Flaccus II. 393. *& incuſſae ſonitum mirabere maſſae.* Ovidius per ſimilitudinem V. Met. 80.

—— —— —— *ſed altis*
Exſtantem ſignis, multaeque in pondere maſſae,
Ingentem manibus tollit cratera duabus.

TITIUS. Hunc verſum vetus Editio cum pulviſculo non habet. *Maſſam* videtur inertem appellare clavam illam ſive ligneum telum, cui infixae fuerint tot cuſpides. Ea ipſa per ſe ad vulnera iners erat, quippe lignum non adeo grave, nec acutum. Quod *ne ceſſaret*, hoc eſt, ullo modo finem vulnerandi faceret, tot in orbem mucronibus ſuffixum erat. Aliam hujus verſus interpretationem non habeo. Sed vox *maſſa* ſuſpecta eſt admodum. Videant, qui poſt nos hujus carminis interpretationem aggreſſuri ſunt. Nam primi nos ab omnibus tantam molem tam infirmis humeris ſubivimus. BART.

114. BLANDIMENTA] Ne temere quis jam uſitatis telis novas ſpecies det vel affingat, monet. IDEM.

114. FUGIES.] V. Not. ad v. 29. JOHNS.

114. IBIDEM:] Interpunctionem mutavi & conjunxi *ibidem* cum ſequentibus *exiguo*, &c. *ibidem* enim idem valet ac, *in illa re*, nempe venatione. peccatur itaque, inquit Gratius, in venando, ſi vel nimia vel exigua ſit venabuli cuſpis. alioqui languet ſententia. JOHNS.

115. EXIGUO NIMIOVE] Defectu vel exceſſu vulgo dicant. *Exiguum* pro curto poſuit. Ut *brevis* vocabulo uſa cadens aut inclinans Latinitas. BART. Venationi inepta ſunt haſtilia, quibus vel nimia, vel perexigua ſit, cuſpis. JOHNS.

115. LUBRICUS ERRAT] Mos hominum, ait, lubricus hinc inde errat, & jam cognita omnes contemnunt. BART. *Errat* hic eſt non conſiſtit, non acquieſcit inventis & uſu probatis: ita *errat amor* Ovid. II. Am. X. 9. & alibi ſaepe. BURM.

116 EXPERTIS] Paſſiva ſignificatione hac utitur voce Virgilius Ceiri vſ. 315.

Expertum multis miſerae mihi rebus amorem.

Aſinius Pollio. *Cujus experta vis bello Germanico traducta ad cuſtodiam Illyrici eſt.* Attius.

Multa inventa expertaque ex hoc ſunt bona.

Statius Achilleide I. 187.

Fila movet, leviterque expertas pollice chordas
Dat puero.

Salvianus lib. II. ad Eccleſ. Cathol. *nova virtute praediti, conceſſaſque, & quod magis eſt, expertas corporum voluptates admirabilis continentiae auctoritate calcanteis.* Ita Suetonius lib VIII. Vellejus Paterculus lib. II. alii. BART.

116. FESTINANT USIBUS OMNES] Diſcedunt,

Quid, Macetûm immenſos libeat ſi dicere contos,
Quam longa exigui ſpicant haſtilia dentes?

Aut

117. *Macetûm*] Ita MS. & Pythoe. *Macedûm* A. & Steyn. *immenſos*] *immenſas l. ſ. d. antes* Cod. Thu.

dunt, abeunt a recto uſu, rectum uſum non cuſtodiunt. Notat vitium hominum, qui nova ſemper concupiſcunt, ac ſectari amant, relictis veteribus & longo uſu receptis: vult igitur venabula neque multis cuſpidibus, quod quidam faciebant, muniri, neque rurſus paucis; ſed modum quemdam attribui inter nimium & parum, nam ſi fiat aliter, exiguo, nimiove nocent. TITIUS.

117. MACETUM] Ita recte ſcribitur, non ut vulgo ſolent, *Macedum*. Heſychius. Μακετία, Μακεδονία Vide Illuſtrem Scalig. Auſon. Lect. lib I. c. 23. Porro *Macetum* haſtas merito *immenſas* vocat. erant enim XIV. ad minimum cubitorum, ut docemur à Leone Imperatore τακτικοῖς cap. 6. in fine. BART. Macedonum. Macedonia vocatur & *Macetia*. Hinc *Macetae*. JOHNS.

117. IMMENSOS LIBEAT SI DICERE CONTOS] Sariſſas Macedonicas, quarum ingens proditur fuiſſe longitudo. Vegetius & Suidas; Hunc locum aſpexit Angelius, cum cecinit lib. I. pag. 23.

Quid ſi Pharſalicas cupiat geſtare Sariſſas,
Fraxineaſque ſudes, & acutae cuſpidis haſtam
Venator.

TITIUS. Longiſſimos. Hoc enim valet *immenſi* non raro vox. Claudianus de haſta Martis, Conſ. Olyb. 122.

——— *immenſaque cornus in hoſtem*
Porrigitur, tremuliſque ferit ſplendoribus Hebrum.

Idem lib. II. in Rufinum. 376.

—— *ligat immenſa virideis indagine ſilvas.*

Ovidius lib. v. Metamorph. 338.

Spargit, & immenſos edera collecta capillos
Calliope, querulas praetentans pollice chordas.

Aliquando *innumerabilis* eadem voce deſignatur. Statius Silvis. II. I 219.

——— *immenſis urnam quatit Aeacus umbris.*

Et haec non nimis trita ſunt. BART.

117. CONTOS,] Sariſſae à Macedonibus vocantur. JOHNS.

118. QUAM LONGA] Verbotenus haec expreſſit Apulejus initio lib. x. *Sed etiam lanceam longiſſimo haſtili conſpicuam, in ſummo ſarcinarum cumulo, adinſtar exercitus, ſedulo compoſuerat.* Nam &, de quo loquitur, è Macedonia forſan, à qua non longe aberat, miles erat. Mira tamen illa locutio, *lancea longiſſimo haſtili conſpicua*, pro cuſpide ſuper longiſſimum haſtile exaltata. *Lanceam* pro λόγχη poſuit, unde forſan & originem trahit. Alias pro tota haſta ponitur. Siſenna apud Nonium: *Galli materibus, Suavi lanceis configunt.* Ita videtur legendum ex vett. librorum ſcriptura, *ſaui.* Ut *Suavos* Suevos recentior librarius vocaverit, qui hodie Suabi, & lanceis etiamnum utuntur, & lancearii ſua lingua vocantur. *Lancer* Gallis eſt jaculari; unde aliqui, niſi fallor, lanceam deducunt. Eſtque longiſſimum, quale Macedonibus hic attribuitur, cum exiguo ferro haſtile, quod per totam fere Europam nunc militat, & merito venatori incommodum eſſe cenſetur à Poëta noſtro. Quare miror, unde Suidae in mentem venit, σιγύνας Macedonibus attribuere, ni ξυστὰ δόρατα intellexerit ex priore Heſychii expoſitione, quia & lanceae illae laevitate ſua commendantur. Vix tamen erroris immune hoc eſt, cum diſertim in Epigrammate, quod adducit, pro venabulo ponatur σιγυνος, & Macedonica lancea, ut dico, in venatione uſum habere non poſſit. VLIT. Florus lib. II. cap. 7. *Nihil terribilius Macedonibus fuit ipſo vulnerum aſpectu; quae non ſpiculis, non ſagittis, nec ullo Graeculo ferro, ſed ingentibus pilis* (Romanorum puta) *nec minoribus adacta gladiis ultra mortem patebant.* Graphice omnino, & Romano autore dignum. Livius lib. XXXVII. cap. 42. de iiſdem: *impeditus intercurſu ſuorum uſus praelongarum haſtarum: ſariſſas Macedones vocant.* Et lib. XLIV. 41. *immobilem longitudine & gravitate haſtam* vocat Macedonicam. IDEM. *in Add.*

cae.

Aut contra ut tenero deſtrictas cortice virgas
Praegravat ingenti pernix Lucania cultro?

Omnia

119. *Deſtrictas*] *Diſtrictas* editi, ſed *deſtrictas* cit. Turn. & ita Thuan. Cod.
120. *Lucania*] Sic MS. & Pythoe. *Livania* A. Steyn. & B. male *Albania.* ut de ſua conjecturâ ipſe laudabili exemplo fatetur Vlitius. JOHNS.

118. SPICANT HASTILIA] Cuſpidant, in modum ſpicarum armant ferro inſerto, Virgilius 1. Georg 192.

—— *ferroque faces inſpicat acuto.*

Inde noſtrae *picche*, ut recte Turnebo viſum. TITIUS. Vetus verbum *ſpicare.* Nam *ſpicum* dicebant, quod nunc frequentius *ſpiculum* perhibetur. *Crinale ſpicum* apud Martianum Capellam acus crinalis, quam *diſcerniculum* dixit Lucilius, lib. 1x. de Nuptiis Philologiae. *Spicum* à Cicerone dicitur, quod Virgo inter ſigna coeleſtia manu geſtat. Hinc *ſpicare* eſt adfigere ſpiculum; quod *ſpiculare* dicit Plinius. Notavit hujus verbi uſum hoc loci Turnebus lib. xx1. cap. 25. Adverſ. Sed ſine exemplis Antiquorum. Extlat hoc in Minutii Felicis Octavio cap. 17. *Spicatus flos:* apud Antonium Muſam, niſi titulus mentitur auctorem, in libro de Remediis Betonicae. Dracontius verſificator in Hexaëmero:

Ventus alit fluctus, & ventus ſpicat ariſtas.

Deſpicati homines dicuntur, qui mos hodie barbarorum Turcorum, palo acuto inducti. Rufinus Eccleſiaſt. Hiſtoriar. libro x1. capite 24. *ut omittam caetera flagitia, quae in aliis locis, vi necatis parvulis deſpicatiſque virginibus, ob fibrarum inſpectionem, gerebantur.* Quamvis potius ibi diſpeſſionem quampiam videatur denotare. *Tecti deſpicatio*, apud Victorem Uticenſem lib. 1. de Perſecutione Vandalica, aliud negotium puto. BART. Virgil. 1. Georg. 192. *Ferroque faces inſpicat acuto.* JOHNS. Aliud eſt *inſpicare faces*, de quo egit infra Vlitius ad vſ. 484. aliud *ſpicare* hoc loco, quod nihil aliud notat, niſi in dentes acutos exire haſtilia, ſive ſariſſas illas Macedonicas. BURM.

119. UT] *In* Cod. Thu. ego abeſſe malim: ut ſupr. 75. *decerptae vulture plumae:* repeti debet *quam tenero*, cujus locum tamen *ut* tueri ſatis poteſt. BURM.

119. DISTRICTAS] *Diſtringere*, cortice ſpoliare, atque exuere. Sic *oleam deſtringere* apud Columellam lib. x1. cap. 11. Vide ad Calpurnium 111. 48. BART. *Diſtrictas* libri male. JOHNS.

119. VIRGAS] Sic tenues haſtas alii etiam *virgas* vocant. ῥάβδους Graeci. Georgius Cedrenus Annalibus: καὶ κατατρέχοντας λαγωὸν τῇ ῥάβδῳ, ὃ ἵππου καθίκετο αὐτὸς τὸ ζῷον τῷ λαγωῷ. Claudianus lib. 1. de Laudibus Stiliconis 65.

Quis Stilicone prior ferro penetrare leonas
Cominus, aut longe virga transfigere tigres?

BART. Sed in Claudiani loco *virgatas figere tigres*, legendum docuerunt interpretes. tenero cortice deſtrictas interpretor, ex arboribus nondum validis & duro cortice obductis, ſed tenero & molli adhuc. BURM.

120. LIVANIA CULTRO] Ignota mihi regio, ignoti populi; nec quicquam de Livonia cogito, aut Lituania, quarum provinciarum nomina ſcio Gratii aetate nondum fuiſſe cognita: ac ne Alamania quidem, cujus tamen meminerunt Vopiſcus, Spartianus, Ammianus & Stephanus. Turnebus conjiciebat, *Albania*, nec quicquam commodius exhibet Ortelius: ſed quamnam intelligemus, Aſiaticamne, an potius Britanicam; dubiae conjecturae dubia interpretatio; ſententia ſe magis aperit: hoc enim ait Poeta; ſicut Macedonum ſariſſa punctim, ita Livanorum haſtilia caeſim feriebant, in quem uſum gravia ea eſſe oportebat, ut majorem ictum ac vulnus infligerent: tale quippiam habes apud Xenophontem, περὶ ἱππικῆς ad finem. ὡς δ᾽ τοὺς ὑπεναντίους βλάπτειν μάχαιραν μὲν μᾶλλον ἢ ξίφος ἐπαινοῦμεν· ἐφ᾽ ὑψηλοῦ γὰρ ὄντι τῷ ἱππεῖ κοπίδος μᾶλλον ἡ πληγὴ ἢ ξίφους ἀρκέσει. TITIUS. Vet. Edit. *Livania.* Quod cum & in ſuis libris repeſſet magnus Turnebus, in *Albaniae* gentem commutare voluit. Utrum ſequare, in ambiguo veritas eſt. Niſi quod ad *Albanos* tamen gentis indoles magis inclinet. Et quomo-

Digitized by Google

Omnia tela modi melius finxêre ſalubris.

Quo-

121. *Salubres*] *Selibres*, Er. Puteanus

modo *Lucani* tam inſuetis armis uſi fuerint. Mitis itaque eſt, ut Turnebum inſequamur. BART. *Albania* legendum conjecit ὁ πάνυ Turnebus, cum ex autographo primae editiones habeant, *Livania*. Quod gloſſema eſt à ſciolo aliquo aſſcriptum, qui Livoniam ſive Livaniam ſuo tempore antiquam Albaniam vocari didicerat. Nam & hodie pars ea, quae Caſpium mare ab occaſu adjacet, ita nominatur. Quod *Lucaniam* ex ſuo cod. ſuppoſuerit Pythoeus, vereor, ne ἀνεπόρευτον ſit. Nam de iis nihil tale quid memoriae proditum eſt. At Albani celeberrimi antiquitus venatores habiti, & canes eorum ab omnibus fere celebrati. De ipſis Albanis Strabo lib. XI. Ἀκοντισταὶ δέ εἰσι καὶ τοξόται. & deinde: Θηρευτικοὶ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ κύνες αὐτῶν εἰς ὑπερβολήν, οὐ τέχνῃ μᾶλλον, ἢ σπουδῇ τῇ περὶ τοῦτο. Studio magis, quam peritia. Ut merito imperitiam hanc in venabulis eorum notaverit Gratius: in ipſis, quos *pernices* vocat, venatoriam hanc laudem videatur reliquiſſe, hoc tantum culpandis, quod arma ſua non ſatis expedita habuerint. Tale quid in vicinis eorum reprehendit Avienus: 927.

——— ——— ——— qua perit hujus
Fluminis os, diri ripas habitant Jaxartae.
Tendere non horum quiſquam certaverit arcum:
Ambitus hos etenim multus trahit: & grave curvis
Pondus ineſt taxis, longo ſunt ſpicula ferro.

Quae à Dionyſii mente diverſa longe ſunt, ut alibi declarabo. Scripturam autem, quam hic poſui, magis veteris libri veſtigio, quam veritati inſiſtere fateor, donec melius quid ſuccurrat. Nam qui Sacas ex Dionyſio inferciunt, ipſius potius, quam Avieni mentem aſſequuntur, cui hoc familiare ſatis eſt ab authore ſuo diſſentire. VLIT. Malo exemplo Turnebianam conjecturam ſecutus ita edidi. Recte Pythoeana habebat, *Lucania*. Nam ita in MS. Thuanaeo, ut aſſeruit mihi ſuaviſſimus meus Zephyrius. Venatu autem celebres fuiſſe Lucanos poſtliminio me docuit Papinius Theb. VIII. 532.

Qualis ſetigeram Lucana cuſpide frontem
Strictus aper.

Poſuit enim pro gravi venabulo ac latiferreo: quali in apraria venatione opus eſſe oſtendit Xenophon in Cynegetico. Juſtinus lib. XXIII. cap. I. de ipſis Lucanis: *Quippe ab initio pubertatis in ſilvis inter paſtores habebantur. Cibus his praeda venatica. Sic ad labores bellicos indurabantur.* Denique & Flaccus lib. II. Sat. 3 de venatore aprario:

In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Coenem ego.

VLIT. *in Add.* Urſi Lucani paſſim occurrunt. JOHNS. Quia hic de venabulo agitur, de Apris Lucanis conſulendus Barth. ad Stat. VIII. 532. quem locum recte Vlitius adduxit: adde Horat. II. Sat. IX. 6. ubi *Lucanus aper* captus memoratur. BURM.

120. CULTRO] Spiculo. enſes ipſos *cultellos* dixit ſequior aetas, ut Luitprandus, ejuſque σύγχρονοι. BART. *Cultrum*, *enſes*, *dentes* pro iiſdem ponit, nimirum cuſpide vel acumine modo longiore, modo breviore. Vide Salmaſ. de Cruce. p. 338. ubi & Graecis μάχαιραν eſſe ferrum lanceae docet. BURM.

121. OMNIA TELA MODI] Ea tela praeferenda ſunt, quae ſaluti venatorum maxime conducunt, incolumitatique eorumdem praecipue deſerviunt; hinc ſagittae valde commendantur Xenophonti. TITIUS. Μέτρον γὰρ ἐπὶ πᾶσιν ἄριστον. *Salubres modi* inter abundantiam & inopiam medii. A temperatis locis aut cibis, qui ſalubres corpori humano. Lucanus, I. 661. *Venerisque ſalubre ſidus habet.* *Salubre conſilium* apud Appulejum libr. IV. *his omnibus ſalubri conſilio recte diſpoſitis, occurrit ſcaevus Eventus.* BART. Id eſt, temperata mediocritas. Cujus locutionis unum & alterum exemplum ex mellitiſſimis Plinii mei Epiſtolis dabo, quia ea, quae attulit Grammaticus, hoc loco aliena ſunt. Lib. I. Epiſt. ult. *Si praediolum iſtud tam ſalubriter emerit, ut poenitentiae locum non relinquat.* Ita juſto & temperato pretio, ut neque

Digitized by Google

Quocirca & jaculis habilem perpendimus uſum:

Neu

que emptori nimium, neque venditori minus videatur: ut amicitiae jura & erga hunc Baebio, & erga illum Plinio ſalva manerent. lib. VI. Epiſt. 30. *Attendimus ergo, ut quam ſaluberrime reficiantur.* Ne ſcilicet aut nimia novitate à reliquis differant, aut neglecta integritatem perdant. Ita quoque *victoriae ſanitatem* vocat Tacitus Hiſt. II. cap. 28. cum ita temperatur, ut neque differatur, neque praecipitetur: neu diſtrahatur ſparſim, neu uno loco & diſcrimine tota cumuletur. Et in dialogo de Oratoribus cap. 25. *eloquentiae ſanitatem* interpretatur ipſe, *in diverſis ingeniis eſſe quandam judicii ac voluntatis ſimilitudinem & cognationem.* Nimirum in illis, qui decorum inter ſublime, & commune dicendi genus temperanter obſervant. *Salubres modi* hic ſunt, cum telum neque exiguo, ut Macedonicum, dente *leve* nimium *vulnus* ſtringat: neque ingenti, ut Albanicum, cultro jaculantis impetum corripiat, & gravitate ſua citius terram verſus declinet. Hoc eſt, quod ſequitur;

Neu leve vulnus eat, neu ſit brevis impetus illi.

Omnia tela enim, non venabula tantum, ſed etiam jacula & ſagittas complectuntur. VLITIUS. Mediocres recte expoſui. Sic Suetonius de Auguſto cap. 42. *Sed ut ſalubrem magis, quam ambitioſum Principem ſcires.* Id eſt, moderantem beneficia ſua, medium inter avarum & prodigum, ut ex ſequentibus inibi intelligas. IDEM. *in Add.* Mediocritas, unde ſua rebus conſtat ſanitas, uſus denique ſuus. Vlitius exponit temperatos. & Plinium ſuum mellitiſſimum trahit in partes, invitum ſiquid ego ſentio. JOHNS. Non male *mediocres* exponit Vlitius *ſalubres:* licet enim id non natura ſua notet, ſed utiles, commodos; tamen inde illa ſignificatio ſponte fluit, & ita in Suetonii loco Auguſtus Saluber princeps, id eſt utilis reipublicae, legibus & etiam exemplo ſuo dicitur; & ita *ſalubre pretium*, eſt quod utile eſt, nec arcae grave, & ideo etiam modum non excedit, ſed medium eſt inter *vile* & *inſanum*, ut alii loquuntur paſſim, ita Heinſ. ex Codice S. Germ. apud Columell. VII. 3. reſcripſit. *Cicercula ſumptuoſior eſt, quam ut ſuburbanis regionibus ſalubri pretio poſſit praeberi.* ubi olim *exiguo pretio* legebatur. in Cod. erat *ſalubri potio.* mox ſumptuoſitati opponit *vilitatem.* ſic *ſalubriter paſci* idem VIII. 10. & *ſalubre pretium* Martiali x. Ep 104. reddidit Scriverius. ut ergo ſupra dixit vſ. 115. de haſtilibus armandis, *exiguo nimioque nocent*, & ideo inutilia fieri haſtilia, quae modum excedunt, aut intra eum ſiunt, ſic mediocria etiam jacula probat. non eſt ergo, quod Johnſ. cavilletur, & Plinium perperam a Vlitio adductum dicat, qui *ſalubriter emtum* explicat juſto & temperato pretio, quod verum eſt, licet magis utile ſit emtori, quam venditori. male quoque videtur Johnſ. in ſeq. nota haec verba ita conſtruxiſſe, ut ſit *modi ſalubres melius finxerunt omnia tela*, quod neſcio, an alicui placere poſſet. an enim modi, & ii ſalubres, fingunt tela? cum homines vel periti rei venaticae intelligendi ſunt, qui finxerunt tela modi ſalubris, id eſt, quae ſunt mediocria, & habilia. & ita vidimus jam ante vſ. 25. 126. ſub verbo nude poſito ſubintelligi homines &c. quamquam, ſi mei arbitrii res eſſet, malim legere.

Omnia tela modi melius finxiſſe ſalubris.

ut dictum ſit quemadmodum apud Terent. Adel. II. 1.

Ante aedes non feciſſe convicium, erit melius.

BURM.

122. QUOCIRCA] Ad haec verba ſic Gronov. Obſer. l. II. c. 13. Quid ſit hîc *perpendere uſum habilem jaculis*, aut ubicunque ſit, juxta intelligo. Suſpicor fuiſſe

Quocirca & jaculis habiles praebebimus uſum,
Ni leve vulnus eat, neu ſit brevis impetus illi.

Etiam jaculo habili inſtructi venationi utiles erimus, modo ne ſit tale jaculum, quod nimis aut leve vulnus faciat, aut impetum per breve ſpatium perferat. Modum armis Venatoriis praeſcripſerat, eum & in jaculis exigit. Vide tamen, annon verbis, ut nunc ſunt, non inconcinnus inſit ſenſus. Quia itaque modus omnia tela melius fingit, idcirco librando examinamus uſum jaculis accommodum, eo fine, ut nec leve vulnus eat, nec ſit brevis impetus illi. Nempe vulneri.

Vul.

Neu leve vulnus eat, neu ſit brevis impetus illi.
Ipſa arcu Lyciaque ſuas Diana pharetra

124. *Suas*] *Suos* Cod. Thuan.

Vulnus enim pro telo vulnifico poni videtur ut. v. 109 JOHNS. Senſum, quem Johnſ. his verbis adfingit, ego minime inde, conficere poſſum: nihil enim de libratione teli aut praeceſſit aut ſequitur: neque de eo agit Poëta, aut erudire vult modum jacula mittendi. ſed de modo jaculorum ad venatum eligendorum agit. in voce *perpendimus* vero nihil eſt, quod ad librationem poteſt trahi, cum tantum diligens examen & diſquiſitionem notet, quam in legendis jaculis vult adhiberi: & capiendum in praeterito; expertus enim Auctor loquitur, & ideo dicit, ſe omnibus perpenſis, ut in haſtilibus, ita in jaculis habilem uſum, non gravem aut difficilem probare: fatendum tamen, durius eſſe loquendi genus. Sed noſtrum abſtruſis locutionibus indulgere Vlitius ſupr. ad vſ. 112. & alibi recte notavit. ſi liceret *praependimus* legere, pro praeferimus, praeponimus, clarior eſſet ſententia, ſed hoc verbum auctoritate caret. Gronovii *praebebimus* ſatisfacere quidem poterit, ſed aequo jure aliud verbum unusquisque poterit ſupponere, ut *praeſcribimus* vel *praeſcripſimus*; praeterea *habilem uſum jaculis* dictum videri poteſt pro *habilia jacula uſui*, id eſt apta, accommoda. ut ita *habilem currum* Ovid. II. Met. 531. ut legendum eſſe oſtendimus, & multis exemplis adſtruximus. Et ita Nemeſ. Cyn. 148. *habilem orbem*, ubi recte Barthius explicat. & hoc *jaculabile telum* Ovid. VII. Met. 680. vocat. *Uſum* certe *habilem jaculis* vix apud alium reperies, cum *habiliter uti* ſit obvium, ut Mela III. 7. *habiliter & facile uti elephantis* dixit: poſſet tamen & *jaculis* eſſe poſitum pro jaculorum, ut mox vſ. 127. *diſce dilectum omnem haſtilibus*, pro *haſtilium*. Offendit praeterea Johnſonium impetus *illi*, cum *jaculis* praeceſſerit. & ideo ad vulnus refert, quod, capit pro telo vulnifico, ut vſ. 109. at ibi de homine vulnus infligente agitur. deinde ad jacula referendum patet ex Tibul. IV. 1. 96.

Sive hac, ſive illac veniat gravis impetus haſtae.

facilius ergo fuiſſet legere *illis*. ſed nec hoc opus. Gratium enim qui legerit, deprehendit ſine dubio illum a plurali ad ſingularem, & contra, ſaepe tranſire. inf. 518. cum dixiſſet *Parthis (equis) manſit honor*, continuo ſubicit, *veniat Caudini ſaxa Taburni.* ubi vide alia exempla. Horat. IV. od. 6.

Neſcios fari pueros Achivis
Ureret flammis: etiam latentem
Matris in alvo.

An ibi contra codices legendum *latentes*, ut ſatisfiat hodiernis grammaticis? nec cauſſa erat, ut numerus conveniret apud eumdem lib. III. od. XII. 17.

Creſcentem ſequitur cura pecuniam
Majorumque fames.

legere *creſcentes pecunias*. nam ibi a ſingulari tranſit ad pluralem contrario, ut hic, modo. vid. quae notavimus ad Quinctil. lib. IX. cap. 2. idem Horat. I. od XXXIV. 13.

Inſigne attenuat Deus, obſcura promens.

Sed modus non eſſet, hujus licentiae exempla ſi proferre vellem, quae ad manum ſunt. BURM

123. NEU LEVE VULNUS EAT] Ut alte adigantur tela, ſeu latum, atque amplum, luculentumque vulnus imponant; itaque erudiendus venator, ut venabulo recte uti ſciat. Xenophon. Pollux. TITIUS.

123 BREVIS] Brevior juſto. Sic ſupra vſ. 115. *exiguum* pro nimis curto uſurpavit. BART.

124. IPSA ARCU] Definit jam de haſtis & jaculis, & ſagittas perſequi incipit Haec nota eſt in veteri Editione margini adcuſa. BART.

124. LYCIA PHARETRA] Barth. ad Stat. VI. Theb. 645. ex Virgilii Aen. VIII. 618. Lyciam pharetram illuſtravit, & explicuit aeque praeſtantem ac Lyciam. & ita veteres Grammatici. ſed Gratium credo ideo ejus meminiſſe, & uſum ejus commendaſſe, quia modica & habilis erat, ideoque Dianae & Camillae, ut virginibus datur, cum graves Diis & Heroibus convenirent. BURM.

Armavit comites; ne tela relinquite Divae,
Magnum opus & volucres quondam fecêre ſagittae.

Diſce

125. *Ne tela - - - - opus*] In parentheſi A. *Relinquite*] *Spernite* G. & B. ib. f. *ne tela relinquite, Divae Magnum opus.* VLIT.

126. *Quondam*] *Quendandam tacere ſagitte* MS. tollitur parentheſis, ut ſenſus conſtet JOHNS. *Sagittae*] Sic Johnſ. Alii *ſagittas*.

125. NE TELA RELINQUITE] Merito hoc monuit perfectiſſimus Venator: cum alii omnes de ſagittis nihil praeceperint, & praecipuam artis ſuae partem neglexerint, qua Cretes & Albani potiſſimam venationis gloriam adepti ſunt. Chiron quoque, quem primum venatorem celebrat Xenophon, hinc Sagittarii nomen meruit. Sed quia haec antiquiſſimae venationis non modo pars, ſed ſpecies quaedam fuerit, cum ſolis armis ageretur, eo magis paullatim uſum perdidit. Niſi quod Indi etiamnum rude illud aevum repraeſentantes ſagittis victum ſibi venentur. At Angli, optimi hodie venatores, iis in cervos maxime utuntur, ut veſtigia eorum ſanguinis odore perfuſa certius, ſed diutius quoque ſuboleant. Nam ſclopeto eas configere, illegitimum habetur. VLIT. Antiquiſſimus horum in venatione uſus. Quare & primus venatorum Phoebus iis uſus, cum *Millegravem telis* Pythona *perdidit* 1. Metam. Ideoque ſe Daphnidi jaculandi arte tantopere jactat poſt paulo. IDEM. *in Add.*

125. RELINQUITE] Hoc loci *ſpernite*, non *relinquite* agnoſcit vetus Editio. Quod quis negabit Gratii auctoris eſſe? Nimirum poſteriores Typographos vis litterarum SP. fugit, & vitium verſus putaverunt, ideoque ſuum *relinquite* ſubſtituerunt. BART.

126. FECERE] Quinam? non addit auctores ſagittarum, quaſi jam eos nominaſſet. Et hoc familiare admodum idoneis uſu ſcriptoribus. Higini Epitome cap. 7. Fabular. *dolor illam in bivio coëgit partum edere, quos paſtores pro ſuis educarunt.* Quaſi geminos jam nominaſſet. Propertius 11. v. 1.

Non ita complebant Ephyraeae Laidos aedes,
Ad cujus jacuit Graecia tota fores.

Non addit, qui compleverint. Petronius Arbiter.

Expelluntur aquae ſaxis, mare naſcitur arvis,
Et permutata rerum ſtatione rebellant.

Romani videlicet luxuria capti. Idem.

Et Libyae & cerno tua, Nile, gementia clauſtra,
Actiacoſque ſinus, & Apollinis arma timenteis.

Aegyptios videlicet. Virgilius Ceiri.

Stat Megara Actaei quondam munita labore
Alcathoi, Phoebique: Deus namque aſſuit illi,
Unde etiam citharae voces imitantur acutas.

Saxa videlicet ipſa, ex quibus conſtructi muri Megarae, reddebant ſonum, quia citharam depoſuerat in iis Apollo. Theocriti ſimilem locum obſervavit in ejus lectionibus eruditiſſimus Caſaubonus. BART.

126. VOLUCRES FECERE SAGITTAS] Ad differentiam telorum, quae manibus retinentur; *volucres* autem propter pinnas, quae ſagittis induuntur, ad motum accelerandum, & ad directionem. Plinius. inde πτέρυγες, quomodo & in venabulis Julius Pollux. habes apud Joann. Tzetzem. Sic etiam Oppianus. καὶ ἄπτερον ὠκὺν ὀϊστὸν & inde natum proverbium, ὑμεῖς ἀνυπτέροις τοξεύετε με. dixi alibi fuſius. TITIUS. Neſcio unde hauſerit Johnſ. lectionem novam, *ſagittae*, cum omnes editi habeant *ſagittas*: in Pithoei quoque & Barthii editione haec (*Ne tela relinquite divae Magnum opus*) incluſa parentheſi, & ita expreſſit Vlitius. In Thuan. Codice *volucres quondam eam facere ſagittae.* Heinſius ſublata parentheſi volebat.

—— *Ne tela relinquite Divae:*
Magnum opus, & volucres quondam exacuere ſagittae,

Ego neſcio, an non reſpiciat hic Poëta ad Herculem, qui volucribus ſagittis fecit quondam magnum opus, id eſt venatum, quem *magnum opus* paſſim noſter dicit: ſic & poſtea Herculeis ſagittis potitus Philoctetes apud

Diſce agedum & validis delectum haſtilibus omnem.
Plurima Threïcii nutritur vallibus Hebri
Cornus, & umbroſae Veneris per litora myrtus,

Ta-

127. Tit. in MS. &c. *Ligna apta jaculis.*
128. *Nutritur*] MS. *innutritur.*

apud Ovid. XIII. Met. 53.

Velaturque aliturque avibus, volucreſque petendo
Debita Trojanis exercet ſpicula fatis.

Scio quidem, multos tradere, Herculem Stymphalidas fugaſſe crepitaculis. Sed ſagittis petiiſſe, & ab ipſo coelo in terram detuliſſe alii tradunt: Senec. Herc. Fur. 243.

Solitaſque pennis condere obductis diem
Petiit ab ipſis nubibus Stymphalidas.

Herc. Oet. 1236.

—— —— ſenſus hac arcus manu
Aſtris ab ipſis detulit Stymphalidas.

Vid. Catull. LXIX. 113. & ad Hygin. fab. XX. & XXX. & Scriver. ad Martial. IX. 101. *Volucres* vero *ſagittas* dicit exemplo Virgilii, quem Manilius & alii imitati paſſim. ſic *volare tela* & ſimilia dici vidimus ad Val. Flacc. VII. 631. Herculis vero exemplo etiam uſus eſt ſupr. vſ. 68. ſenſus vero optimus exoritur, ſi *Divae* caſu dativo ſumatur, & ita explicetur: ne ſoli Dianae relinquite ſagittas, (*tela* enim pro ſagittis ponit, ut paſſim) ſed & vos eas adhibite in venatu, quia & Herculis ſagittae volucres, non tantum miſſilia, & jacula, fecere magnum opus, id eſt venatui utiliſſima ſunt. ita apud Ovid. XII. Metam. 476. *Bella relinque viris.* Ubi & *tela* in Medicaeo codice, ut lib. VI. 687. *quid enim mea tela reliqui*? Martial. I. 5. *cervos relinquant Villici.* BURM.

127. DELECTUM] Nempe arborum, ex quibus fiant haſtilia. JOHNS. *Dilectum* Cod. Thuan. Vid. ad Ovid. X. Met. 324. *omne* etiam Thuan. BURM.

128. HEBRI] Heinſ. mallet *Haemi.* nec male, ut puto: vide de ſimili confuſione ad illa Valer. Flacc. II. 511.

Qualis ubi a gelidi Boreas convallibus Hebri
Tollitur.

Aliter *valles fluviorum* dici vidimus ad Ovid. II. Met. 256. ſed hic *Hebrum* pro Thracia potuit ponere, ut alias fieri vidimus ſupra ad vſ. 100. BURM.

129. CORNUS] Hunc locum partim imitatur, partim caſtigat Angelius dicens lib. I. pag. 22.

Ligna ferunt Myrtus, nequid cunctaris, agreſtes,
Optima, & Iſmarii nutritae in vallibus Hebri,
Cornuſque & taxi; at Cybeleia pinus, & orni,
Ne fallare, dabunt fragiles ad proelia contos.

Ad *pinum* quod attinet, Piſida, id ligni genus non omnino reſpuiſſe videtur in hunc uſum, ait enim de vanitate vitae, vſ. 30.

Ὥσπερ γάρ οἱ τὶς ἀσθενὴς θηρευτικὸς,
Θέλων βαλεῖν λέοντα πολεμίῳ ξίφει;
Ἐκ τῶν ἑαυτοῦ φθείρεται τοξευμάτων.

Sed an vitium reſidet in venatore, an potius in genere teli? & an haſtam, an vero ſagittas accipiemus? pinus abieti perſimilis eſt, ut docet Theophraſtus, ex hac vero laudatiſſimae haſtae fiunt, ut ſimpliciter *abies* pro haſta quandoque ſumatur. Virgil. XI. 667.

Adverſi longa tranſverberat abiete pectus.

De cornu conſulatur Plinius lib. XVI. cap. 40. Meminit ejuſdem Theophraſtus de hiſtor. Plantar. lib. V. & aliarum arborum, quae hic nominantur ſuis in locis. Virgilius Georgicor. 2. non longe a fine.

—— —— dant utile lignum
Navigiis pinos, domibus cedroſque, cupreſſoſque.
Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plauſtris,
Agricolae; & pandas ratibus poſuere carinas.
Viminibus ſalices fecundae, frondibus ulmi:
Ac Myrtus validis haſtilibus: & bona bello
Cornus: Ituraeos taxi torquentur in arcus.

Ovidius Epiſtol. IV. 83.

Sive tenes lato venabula cornea ferro.

Hebrus eſt in Thracia. TITIUS. Claudian. II. de Rapt. 107.

—— bellis accommoda cornus.

BART. Omnino primum locum meruit cornus, quae & venabulis à Xenophonte, & haſtis à Marone ſaepiſſime commendatur. Georg. II. 448. & *bona bello Cornus.* Utpote *quae maxime ſpiſſae duritatis eſt*, teſte Plinio. Ovidius lib. VIII. vſ. 408. de Ancaeo:

Et aerata torſit grave cuſpide cornum:
Quo bene librato, &c.

ita enim reſtituenda videtur inuſitatior vox, quam qui non capiebant in *cornu* mutaverint. Sed enim quid eſt *grave cuſpide cornu?* Quanquam ſciam, *cornu* συνεκδοχικῶς nonnunquam pro jaculo poni apud Silium alioſque, non video, quomodo tamen gravari cuſpide dicatur, quod ipſa cuſpis ſit; aut cur aerata ſit cuſpis, ſi cornu praefixa fuerit. *Cornum* vero pro ipſa corno poni mirum videri non debet, ut *pomum* pro arbore, *uva* pro vite apud Maronem Georg. II. *Pira*, & *inſita perſica*, & *oleaſtra* arborum loco apud Calpurnium Ecloga II. & ſexcenta alia. Bene itaque Ancaeo venanti corneum jaculum attribuit Naſo, ut Hippolyto Epiſt. IV. *lato venabula cornea ferro.* VLIT. *Cornumque ſonantem* pro haſta poſuêre & Silius lib. XIII. & Claudianus I. in Rufin. bis. Quare ἀτεχνῶς Naſoni à me reſtitutum olim *cornum*, pro corneo jaculo. Cui ipſe ſubſcribit optimus ejus Editor Heinſius, qui in ſuis ad me ante ſexennium Roma datis, ita in veteri libro Barberino aperte legi, & in optimo Florentino *cornū*, quod idem eſt, aſſeveravit. Quos cur ipſe in nitidiſſima ſua editione ſecutus non ſit, rationem video nullam. Nam & ipſe Ovidius ſic Metam. XII. 451.

Fixit in adverſo cornum ſine cuſpide vultu.

Nec dubitem Silio eandem reponere vocem lib. X. 122.

Sic propria miſeri transfigit pectora corno.

Ubi vulgo, *cornu*. Nam & paulo ante *cornum tremebundam* dixerat. VLIT. *in Add.* Vide Epiſtolam Vlitii ad Heinſ. in Sylloge noſtra t. III. p. 720. BURM.

129. VENERIS PER LITTORA MYRTUS] Recte cauſſam reſpicit, cur Veneri dicata ſit haec arbor: Venus enim Mari orta fingitur. Virgilius V. 800.

Fas omne eſt Cytherea meis te fidere regnis,
Unde genus ducis.

Loquitur Neptunus: tu vide illic Servium; ſic etiam Catullus. Carm. XXXVI. *Nunc, ô Caeruleo creata Ponto.* Inde Ἀφροδίτη nuncupatur, & ab ea menſis Aprilis: auctor imprimis Macrobius in Saturnalibus. Horatius IV. Od. II. Utrumque complecti voluit, cum dixit *Idus tibi ſunt agendae, Qui dies menſem veneris marinae findit Aprilem.* TITIUS. Quod littorum erat, Veneri tribuit. quae phraſis ad vſ. 24. ſupra à nobis illuſtrata eſt. Vel quia Venus umbris gaudet. In veteri Codice miror hanc ſcripturam exſtare, cum pauca ſint ejuſmodi. Diphthongus vero nulla. Scriptum inibi, *umbroſe. Littora* autem *Veneris* Cyprum vocat. Quam umbroſis lucis conſitam agnoſcit Claudianus Nupt. Hon. BART. Servius ad initium lib. III Aeneid. 23. ubi eſt *denſis haſtilibus horrida myrtus*, *umbroſam* interpretatur. Itaque non Venus hic, ut ſomniat umbraticus Commentator, ſed myrtus *umbroſa* dicitur. Cum haec ſcriberet Gratius, in mente habuit Maronis illa Georg. II 448.

At myrtus validis haſtilibus, & bona bello
Cornus, Ituraeos taxi curvantur in arcus.

Illis enim & taxos ſubjungit, ſed haſtilibus, non arcubus videtur commendare. Avienus Periegeſi 930.

——— ——— *& grave curvis*
Pondus ineſt taxis, longo ſunt ſpicula ferro.

Vereor itaque, ne labilii memoria Virgiliana illa male ſecutus ſit Gratius, dum jaculis deligit taxum, quam arcubus ille commendaverat. Sed & quod *per Veneris litora* myrtum ex Cypro videtur laudare, exemplo pariter caret. Niſi potius hic ordo verborum ſit: *& Veneris myrtus* (plurium numero, ἀρχαϊκῶς) *umbroſae per litora.* Veneri dicatam myrtum omnes ſciunt. *Litora myrtetis laetiſſima*, *& amantes litora myrtos* apud Maronem habemus eodem libro. Servius utrumque conjungit ad finem V. Aeneid. *Unde etiam myrtus ei conſecrata, quia litoribus gaudet.* Ita legendum ex MS meo cod. VLIT. *Myrtus*, quartae declinationis. Arbor Veneri ſacra ripis gaudens. Auctor Geoponic. de myrto loquens. καὶ αὐτὴ τὰ ἀκόντια ἐπιτήδεια ἔχει. V. Virgil. Georgic. 2. JOHNS. De myrto & virgis myrteis videndae notae ad Val. Flac. III. 524. ſed qui hic *myrtus umbroſas* dici volunt, oſtendere prius debuiſſent quarta declinatione dici *myrtus*. quod cum adhuc ignorem, ego *Veneris umbroſae litora* explicare malim de templo aliquo Veneris, quod luco vel nemore obumbratur. certe nemo facile

Digitized by Google

Taxique, pinuſque, Altinateſque geniſtae,

Et

eſſe negaverit, id fuiſſe moris, ut circa templa nemora eſſent; de Veneris ſede in Cypro id clare Claudian. de Nupt. Honor. vſ. 62. inter alia canit.

Umbroſumque nemus quo non admittitur umbra.

Quem locum innuere Barthium credo, ſed hóc obvium. Myrtum autem umbroſam, certe ex Gratii ſententia, quam mox vſ. 140. promit, dici non poſſe putem, cum denſae ſeri ſoleant, non ut umbram facerent, & patulae laſcivirent comis, ſed ut rami depoſiti denſos & craſſos truncos ederent, utiles haſtilibus. vide Plin. XVII. cap. 12. nec in Virgilii loco, *denſis haſtilibus horridam myrtum*, explicarem cum Servio umbroſam, ſed quae horrorem incuteret, vel quae intonſa & ideo horrida erat; ad Cyprum vero abire hinc nollem, quia neſcio, an ibi praecipue & tam feliciter Myrtus proveniat, ut eo reſpiciat Poëta, qui in Italia obviam ſciebat ad litora creſcere arborem, quare locum viciniorem quaerendum eſſe puto, qui Veneris templo & nemore inſignis fuit. Quid ſi Aphrodiſium, non longe ab Antio intellexerit? quid ſi Veneris templum ad lacum Lucrinum, circa quem omnia loca viridibus & amoenis ſilvis erant plena? certe Bajas vocat Martial. XI. Epig. 18. *litus beatae Veneris aureum.* vide de Lucrina Venere ad Stat. III. Silv. I. 151. & ad Sil. XIV. 410. eruditorum adnotationes. & hinc inter Campaniae loca Stat. V. Silv. III. 164. *Veneri ploratam domum* ponit. poſſet & lucus Maricae intelligi, qui ad litus, quod amant myrti, erat, & ubi templum Veneris, cui inſcriptum Νηὸς τῆς Ἀφροδίτης, teſte Servio ad Virg. VII. Aen. 47. & hinc *umbroſa* Marica dicitur Lucano II. 424. poſſet quidem pro *myrto umbroſa* adduci locus Claudian. de Bell. Get. 319. Ubi *umbroſa oliva* dicitur, ſed hanc umbroſiorem eſſe myrto crediderim. Heinſius malebat hic legere *Ambraciae Veneris*, ſed nec inde petere tela ſua venatorem juſſiſſe Gratium eſt vero ſimile, cum in propinquo ad manum eſſet materia. BURM.

130. TAXIQUE,] Silius quoque *taxum* pro jaculo poſuit lib. XIII. *auras ſecat Itala taxus*: & alibi: *volat Itala taxus.* Quod Gratium ſatis defendit. VLIT. *in Add.*

130. ALTINATESQUE GENISTAE] Mirum, quod hic dicitur de geniſtis in uſum venabulorum, & quidem validorum, cujuſmodi parari praecipit Poëta; cum & *lentae* atque *humiles* epitheto fuerint affectae a Marone, nam mendum eſt, quod nunc legitur apud Manilium V. 203.

Lentaque contextis formare haſtilia nodis.

& ſcribi debet *lecta*. Sed res veriſimilis redditur ex iis, quae paulo poſt ſequuntur. *Numquam ſponte ſua*, & reliqua: veruntamen de genere fraxini intelligendum eſt, quae proprio vocabulo *ornus* nuncupatur: ejus flores geniſtae floribus colore, odore, perſimiles ſunt; deſcribitur autem vel a loco, ubi felicius id genus arboris provenit, nimirum in montibus; unde ὀρεινὴ μελία nuncupatur: de hac habebantur optimae haſtae, Silius Italicus I. 337.

Ferratam excutiens ornum media agmina rumpit.

Vel a proceritate arboris, ſi cum geniſtis ea comparetur. inde adjuncta *Altenates* vel *Altenatae*, niſi ſi ſyllaba obſtet, quod tamen non eſt perpetuum in hujuſmodi compoſitionibus Lucretius VI. 870.

Et rareſecit calido miſcente vapore.

& notavi paulo ante. nec fortaſſe fallitur, ſi quis eſt, qui de Altino oppido Venetiae mediterraneae quicquam ſuſpicetur, de quo videndus Plinius; ejus etiam meminit Strabo lib. V. pag. 214. qui, cum illud paluſtre faciat, difficultatem auget, ἔτι δὲ, inquit, Ἄλτινον ἐν ἕλει, παραπλήσιον ἔχον τῇ Ῥαουέννῃ τὴν θέσιν. Ad hunc locum ita intelligendum praeivit mihi Petrus Angelius, qui & ipſe quoque, ut vidimus, eaſdem quinque arbores nominavit: huc autem ingenii aciem ipſum direxiſſe, ſcire licet ex admonitione, cum ait, *ne fallare*; quo ſermone praeciſe hunc locum deſignare voluiſſe nil plane dubito: geniſtae materiam firmam eſſe Caelius Calcagninus mihi non perſuaſerit, neque ob id teſſeras ex eo ligno fieri ſcripſit Plutarchus; quin fallente oculo adſpexit id, quod Plinius non habet: neque enim *geniſta* ſcriptum eſt apud eum, ſed *liguſtra*:

ne-

Et magis incomptus operae Lutoſer agreſtis

Ter-

131. *Incomptus*] *Incomptos operâ lutores ageſtis.* MS. *in comptus.* A. *incomptus.* Steyn. Scaliger legebat, *in comptus operae ſilerinus agreſtis.*

neque *teſſeris*, ſed *teſſellis* poſt modum legi debet, ſicuti pluribus alibi demonſtravi. Montana materia durior eſt campeſtri, ac propterea haſtilibus conficiendis opportunior: docet Plinius ac Theophraſtus, nec non Turnebus Adverſarior. lib. XXIII. cap. 3. tametſi non apte ad locum Maronis lib. VIII. 661.

——— *duo quiſque Alpina coruſcat*
Geſa manu.

Cum Alpina geſa dicantur, propterea quod gentes, quae Alpes incolerent, eo telorum genere frequenter uterentur. TITIUS. Genus fruticis illa quidem; inter arbores vero numeratur à Plinio, & nonnullis in locis credibile eſt, eam ad inſtar arboris excreſcere. JOHNS. Cod. Thuan. *geneſtae*, & ita alibi MSS. & editi Codices exhibent. ut in pervigilio Veneris vſ. 80. apud Pallad. Febr. tit. XXIII. Martial. I. 44. vid. ad Calp. I. Ecl. 5. ſed de eo minus laboramus; major difficultas ſuboritur, quam moverunt, ſed levi manu ſolverunt Titius & John. quî aptum haſtilibus lignum ex Geniſta potuerit commendare Poëta, cum illa verius frutex humilis, quam arbor, vix videri poſſit dare valido venabulo lignum, quod ad quinque pedes caedi mox praecipit. Quare, cum hic haererem, decurri ad certiſſimum harum rerum arbitrum, collegam honoratiſſimum Boerhavium, qui, ut omnia, quae tractare voluit, inter manus ſuas ſplendeſcere & politiora exire videt, hic quoque nova luce, ut puto, Poëtam perfudit: meque docuit revera, Geniſtam eſſe fruticem & ſtirpem, cujus dotes Plinius variis in locis deſcripſit. ut lib. XXI. 9. 12. XXIV. 9. & alibi. & cum Virgilius & alii *lentas geniſtas* dixerint, conſtare tamen herbarum peritis eſſe genus *Geniſtae*, quae *juncea* dicitur, cujus virgulta ſunt contumaciſſima, ſi frangere velis, ſed tamen flecti facilia, & ideo recte *lentam* vocatam Maroni II. Georg 12. ſi jam geniſta talis creſcat in locis incultis, diſpergitur in multos ramos, nec ſponte ſua procera exſurgit, ſed in ipſa ſtirpe curvatur, ut noſter Poëta vſ. 138. obſervat. ſin cura & cultura accedat, & luxuria detrahatur, rectum, & procerum truncum tollere diſcit: oſtenditque Vir Doctiſſimus eſſe geniſtam illam, quam vir in plantarum peritia princeps, Carolus Cluſius depinxit, in Hiſtor. Plantar. 102. & quam ſpartam Dioſcoridis eſſe docuit. Andream etiam Caeſalpinum, primae virum auctoritatis, hanc appellare in Hiſtor. Plant III. 35. Geniſtam alteram, cujus materiem in Italia craſſam valde naſci teſtatur, & in quatuor vel quinque cubitos exſurgere, altius etiam & ſtipite magis lignoſo in aliis regionibus excreſcere. Quin Joh. Bauhinum Hiſt. Plant. I. 2. 395. adfirmare mihi oſtendit, in montibus Euganeis & circa Veronam inſtar arborum ſurgere, quibus ſi labor & cultus, a Gratio mox praeceptus adhibeatur, longum ſatis & aptum praebere poſſe haſtilibus lignum. Et ſine dubio debuit Altinatibus geniſtis peculiaris fuiſſe dos, ut eas prae ceteris Gratius commendet: & cum urbs haec in Venetis fuerit, aeque ibi altae geniſtae & denſae potuere creſcere: atque circa Veronam & Patavium, & cultu accedente haſtilia inde fingi & poliri, quae nec facile frangerentur incurſu ferarum, & flexibilitate ſua majorem uſum dabunt, quam ſi ex rigido ligno confecta fuiſſent. BURM.

131. LUTOSER AGRESTIS] Luctor hic cum dimenſione carminis in dictione *incomptus*, tametſi eam in duas partes diſſeco, ut ſit, *in comptus operae agreſtis*, hi ſunt caneae, quali, calathiſci atque hujuſcemodi alia inſtrumenta ruris. Luctor item multo magis cum ſignificatione vocis *lutoſer:* & prior quidem nodus facilem explicationem haberet ex licentia & auctoritate aliorum Poëtarum; ac res nota eſt vel minutis iſtis Magiſtellis, qui docent pueros in triviis: prior tamen noſtra explicatio omnem haeſitationem adimit: de *lutoſere* nihil certi afferre poſſum: *lotos* quidem arbor eſt, ex qua commodè haſtae fierent, cum ſolidae ſit materiae, cujuſmodi in hunc uſum requiritur, nec cariem vetuſtatemque ſen-

Termes, ab Eois deſcendet virga Sabaeis,

Ma-

ſentiat, veluti etiam cupreſſus, cedrus, ebenus, buxus, taxus, juniperus, oleaſter, & olea, auctore Plinio: Haec Arabibus vocatur *ſader* ſive *ſedar*; ut, ſi Gratius hanc vocem cognitam habere potuiſſet, legendum videatur *lotoſedar*: etenim luſus hic ſit, non certa ſententia, ac ne levis quidem conjectura. TITIUS *Operae agreſtis*, eſt ad uſus agreſtes aptus, atque habilis. Quod vero genus arboris *Lutoſer* ſit, neſcio. Mutare, quod non intelligo, audaciae reor non utibilis. Vetus Edit. nihil variat. BART. Hic unus ſine medela à me relictus locus, quia nihil certi habeo, quod dicam. Conjecturis defungendum erit, donec ſuppetias quis tulerit. Principem inter eas pono, quam ſuppeditavit conſultus à me ſuper hoc loco incomparabilis Salmaſius:

Et magis incomptus operae, loti, ſed agreſtis Termes. Ab Eois, &c.

Doctiſſimus Gronovius annotaverat in ora libri ſui: ſ. *in comptûs*. Certe Lucretius lib. 1. 88. *virgineos comptus* dixit. Unde legendum ego conjiciebam:

Et magis in comptûs operae cupreſſus agreſtis.

Ex cupreſſo enim *radios trivere rotis, hinc tympana plauſtris Agricolae*, autore Virgilio Georg. II. 444. Et cum patria illi ſit Creta, teſte Plinio, fortaſſe antiquiſſimi venatores Cretenſes inde jacula ſua fecerunt. Qua forſan de cauſa olim pictores, cum venationem pingerent, ſemper fere cupreſſo ut epiſodio ſuperveſtiebant. Verba Plinii, quibus hoc tradit lib. XVI. cap. 33. ita partim ex palmaria Salmaſii correctione, partim ex conjectura legenda ſunt: *Trahitur etiam in picturas operis topiarii: venatus caſſeſque & imagines ferarum tenui folio brevique & virente ſuperveſtiens*. Vulgo: *claſſeſve & imag. rerum*. Sed librarii illi neſciebant, quam ridiculi Flacco fuiſſent pictores, cui cupreſſum naufragio aut claſſibus appingebant. De his alibi, ne parem cum illis culpam incurram. Quid ſi hic apud Gratium legamus: *incomptus operae cupreſſus agreſtis Termes*? Quia ſupra per *incultum termitem* Silvani innuere videtur cupreſſum, ex illo Maronis: *ferens Silvane cypreſſum*. Cui numini agreſti illa *agreſtis operae* arbor conſecrata fuit. Ideoque & Servius ad Eclog. X. *agreſti capitis Silvanus honore*, cupreſſum Silvano attribui notavit. VLIT.

132. TERMES VIRGA] Duo vocabula pro uno poſuit, nam alterum ex his ſufficiebat. De quo veterum more, vide aureolum Auſonii Popmae Commentarium de uſu Antiquae Locutionis lib. II. cap. 10. ſic *ramum termitem* dicit vſ. 146. BART. Si vulgata diſtinctio retinenda eſt, *termes virga* eſt, ut *termiteus ramus* infra. Livius lib. I. *porcum ſaxo ſilice percuſſit*. Palladius Martii Tit. X. *Seritur plantis de matre radice divulſis*. Ita enim optimae notae MS. liber ſcriptum exhibet. Plura hujus farinae alii congeſſerunt. Sin ex Salmaſiana diſtinctione *termes* ad praecedentia cohaeret, propius ad Maronem, quem in Georg. II. paſſim ſequitur, etiam haec accedent: *ab Eois deſcendit virga Sabaeis*. Brevius ille: *ſolis eſt thurea virga Sabaeis*. Non ſpernendum eſt, quod omnes libri conſtanter ſervent: *deſcendet*. Quod forſan ἐγχαίρμὸν ſapit. ut ſupra, *exterritur*. VLIT. Locus ſane deploratiſſimus; cui tamen variis conjecturis medicinam facere tentavi, quae, ſi non rem attingant, ſagacioribus tamen felicius agendi anſam praebeant. Accipe igitur.

Et magis in contos apro Lotaſter agreſti Termes.

MS. *incomtos*. quod non longe abeſt ab *in contos*. MS. *opera*. quod & inverſo literarum ordine fiet *apro. Lotaſter*. verbum quidem inſolens, & tamen ex analogia linguae Latinae depromptum, ut *Pinaſter*, *Oleaſter*. & nullo non loco ab exſcriptoribus erratum fuit, ubi hoc verbum *Lotos* occurrit. ut Heinſius apud Ovid. paſſim oſtendit. Senſus itaque hic eſt. Et Lotaſter termes in contos apro agreſti (τῷ ἀγρίῳ) excipiendo idoneus.

Et magis in cultros opera Lotaſter agreſti Termes.

Unde iſtud *in cultros*, inquies? errore ſcriptum fuit, *incultos*, hinc *incomptos*, Gloſſema: quod in textum irrepſit tandem. Et Lotaſter inſignis ſuâ in rebus ruſticis operâ

de-

Mater odorati multum pulcherrima thuris.

Illa

133. *Pulcherrima*] MS. *pulcherrimoſuma.* Cod. Thu. *pulcherrimo ſuma turis.*

deligitur magis in cultros capulis armandos. quia, ut Plinius dicit, capuli cultris è loto fiebant.

Et magis in cautus operati Lotos agreſtis Termes.

vel,

—— *in cantus loti praelatus agreſtes Termes,*

tibiae enim è loto. Una adhuc ſupereſt conjectura.

Et magis in contos oleae praelatus agreſtis Termes.

Termes enim proprium eſt rami oleagini nomen. Ipſa quoque olea, his uſibus deſtinata olim fuit. de clava enim Cyclopis ſic Homerus.

Κύκλωπος μὲν ἔκειτο μέγα ῥόπαλον παρὰ σηκῷ
χλωρὸν ἐλαΐνεον.

Monendus es hoc unum, Lector, quod Vlitium latuit, *Termes* nullo modo poſſe conſtrui cum *Virga. Virga* enim illa thurea naturâ haſtilibus idonea eſt; cum tamen *Termes* (cujuſcunque demum arboris ſit) nunquam ſponte ſuâ procerus ad aëra exiit, ut in ſequentibus diſerte Gratius. JOHNS. Hic ſcopulus, ad quem omnes interpretes impegerunt. Heinſius in ora codicis tentabat,

Et maris incomptus ripis Oleaſter, agreſtis Termes; ab Eois deſcendit virga Sabaeis.

Sed nec haec lectio expeditam facit rem. nec in ripis maris creſcere Oleaſtrum ſatis eſt planum, certe non magis, quam aliis in locis. De Oleaſtro tamen non male ſuſpicatum eſſe virum egregium puto: nam *lutoſer* ille ignorabilis eſt arbor. Quid ſi,

Et magis incomptus oleae nodoſus agreſtis Termes.

Ut intelligatur termes Oleaſtri, qui magis incomptus eſt geniſtis. proprie vero *termes*, qui teſte Feſto eſt ramus incomptus, *nec repletus foliis, nec nimis glaber*, de Oleaſtro & Olea dicitur. ita Horat. Epod. XVI. 45.

Germinet & numquam fallentis termes olivae.

Ubi vide Acron. & Porphyr. & noſter mox vſ. 138. repetens praecepta de cultu & labore, quo haſtilia fingi debent, *Termitem* & *Geniſtas* jungit, ut hic fecerat: nodoſos vero hos termites fuiſſe, nec glabros docet clava Herculis, quae ex Oleaſtro erat, teſte Theocrit. Id. XVI. & Apoll. Rhod. IV. 1439. & aliis. Atqui haec nodoſa erat, unde *trinodis* dicitur Ovid. I. Faſt. 575. & Virg. VIII. 220. *nodiſque gravatum robur.* ſic & Theſei clava *trinodis* Ovid. IV. Ep. 115. jam vero clavam etiam vult ferri a venatore Xenophon de Venat. p. 984. *incomptus* vero hic oleaſtri termes, & qui numquam procerus ad aera exit, ſed multo labore eſt fingendus. Caeſurae vero beneficio ſatisfieri poteſt legi metricae. deinde malim continuata oratione legere.

Termes, & Eois deſcendens virga Sabaeis, Mater &c.

Nam *deſcendere Sabaeis*, dictum, ut *deſcendere caelo, templo, antro* Ovidio & aliis. Ideo vero hoc verbo utitur Gratius, quia tus & virga turea ex Arabia ad mare deferebatur, unde in alias partes orbis mittebatur. Ut ita paſſim *deſcendere*, & *adſcendere* de itineribus ex montanis ad maritima, vel contra dicitur, ut ſatis notum eſt. Johnſonii conjecturae omnes vanae, nam de cultris & contis jam non agitur, ſed de ligno deligendo haſtilibus & jaculis apto. & de cultris non agi apparet, quia quinos pedes requirit in haſtili, quod ineptum eſſet cultro adcommodare, qui breviores, ut & contis, qui longe illam menſuram excedebant. BURM.

132. DESCENDIT] Omnes libri. *deſcendet.* JOHNS.

133. MATER ODORATI MULTUM] Virgilius. I. Georg. 57.

India mittit ebur, molles ſua thura Sabaei.

Nota vero *termes virga*, quo modo non longe inferius *termes ramus*, quod fortaſſe per appoſitionem dictum eſt: de *termite* conſule priſcos interpretes ad illud Horatii Epod. XVI. 45.

Germinat & numquam fallentis termes olivae.

Diximus etiam nos ſuperius. eſt autem *multum odorati*, non *multum pulcherrima.* TITIUS.

133.

Illa ſuos uſus intractatumque decorem
(Sic nemorum juſſêre Deae) natalibus haurit
Arbitriis. at enim multo ſunt ficta labore

Ce-

135. *Juſſere*] *Luſere* G. *haurit*] *anſit* Cod. Thuan.
136. *Ficta*] MS. & Pyth. *facta*. *victa*, B. Ed.

133. MATER] Id eſt quae producit tus. Plinius lib. XII. 14. *matrem* vocat ipſam arborem, unde virgae illae deciduntur, quam dicit, *tereti & enodi fruticare trunco*. quid vero, paullum alio ſenſu, *matres* ſint arbores, vid. apud Rutgerſ. Venuſin Lect. cap. XI. BURM.

133. MULTUM PULCHERRIMA] Superlativum, ut loquuntur παῖδες γραμματικῶν, pro poſitivo uſurpavit. Vide Servium ad Aeneid. VIII. 127. De thureis virgis nihil ſimile nunc ſuccurrit. BART. Ita Cicer. XII. ad Att. Ep. 38. quae *maxime liberaliſſima, doctoque homine digniſſima*. ubi videndi commentatores. II. Verr. 66. *maxime ab injuriis remotiſſimi*. & ibi videndi interpretes. ſimilis locutio in l. 2. §. 46. de Orig: Jur. *Oratio ſatis pulcherrima*. ubi vir dignitate & eruditione Illuſtris Bynckershoekius alia exempla produxit in Praetermiſſis pag. 83. alii auctores *multo* cum ſuperlativo conſtruere ſolent, ut vel Lexica docent. etiam *multum* apponitur comparativo. vid. ad Ovid. XVIII. Epiſt. 71. & alibi. BURM.

134. ILLA SUOS USUS] Natura ſua ait hanc aptam haſtilibus creari, caeteras ſtirpes aut arbuſta multo labore vinci ad praeſtandos uſus. BART.

134. INTRACTATUMQUE DECOREM] Quia oritur ſua ſponte, nec amat cultura, & mangonio tractari generatim; quamvis ab eo non uſquequaquam abhorreat, ut docet Theophraſtus de hiſtor. Plantar. lib. IX. cap. 4. TITIUS. Manibus non conformatum aut vexatum. *Intactum* alii dicant. *Tractare* enim vexare eſt, ut ex Plauto & Appulejo notum. Idem Appulejus lib. VIII. *Sic praeco lucronem tractabat dicacule*. Martian. Capella lib. II. *atque eam cum conſpicerent per omnia trepidantem, &, quaſi Lucifugam, haeſitationibus torpentem, pectus ejus faciemque tractanteis, in conſpectum omnium & publicam faciem venire compulerunt*. Tranſlatio Gratii eſt ab roſis aut aliis floribus deſumta, qui tractati flaceeſcunt, atque corrumpuntur. BART. Non arte fictum, ſed naturalem. JOHNS. Sic *intractatum & novum equum*, ubi alii codices *intactum*, dixit Cicero de Amicit. 19. & antea cap. 17. diverſo ſenſu *tentatum* dixerat. *tractare* enim in genere dictum de omnibus, qui materiam aliquam excutiunt, poliunt &c. Vid. ad Quinct. Prooem. p. 9. & ad lib. VII. I. p. 584. & alibi ſaepius. *vexare* huc nihil facit: rudem ergo virgam, ita ut nata eſt, deſcribit, quam ideo praefert, quia eſt teres & enodis natura ſua, nec eget, ut poliatur. ita in puella *naturae decus* vocat Propert. I. II. ubi mox flores & hederas, & arbutum ita commendari addit. BURM.

135. NEMORUM JUSSERE DEAE] Dryades. TITIUS. Vet. Ed. *Luſere*. Non placet. BART.

136. ARBITRIIS.] Ipſâ naſcendi lege. JOHNS.

136. FICTA LABORE] Caetera genera arborum aptarum ad haſtilia, multo labore vincenda ſunt, ut haſtilibus mutentur. *Errant* eleganter dixit de iis, quae temere inveniuntur. Quare non arridet quod in V. Ed. eſt, *vernant*. BART. Heinſius correxerat *exſtant*, *haerent*, vel *ſe dant*. in alio exemplari ſuperſcripſerat huic verbo, *inter venandum*, forte explicans, dum emittuntur manu ad vulnerandas feras. ego Barthio accedo. ut ſint quae temere, paſſim in ſilvis naſcuntur, cum in hortis ordine ſeri ſoleant arbores & frutices. BURM.

136. MULTO SUNT FICTA LABORE] Malim *ſint*, ut praeceptum haec verba contineant. quia enim arbores aliae, & indigenae, quas memoravit, non ita rectae, enodes, & politae naſcuntur, ut turea virga, ideo praecipit, illas multo labore eſſe fingendas. *Victa* Barthius perperam edidit, cum vitia in virgis &

 ter-

Cetera, quae ſilvis errant haſtilia noſtris.
Numquam ſponte ſua procerus ad aëra termes
Exiit, inque ipſa curvantur ſtirpe geniſtae.
Ergo age, luxuriam primo foetuſque nocentes
Detrahe: frondoſas gravat indulgentia ſilvas.

Poſt

140. *Luxuriam*] *Luxoriam* Thua. qui etiam *Nocentis.*
141. *Gravat*] MS. *gravet.* f. ἀρχαϊκῶς. VLIT. *Indulgentias ſylvas*, Steyn.

termitibus poſſint vinci labore, ſed non ipſae virgae, quae fingi, poliri, eodem modo ut homines rudes & animalia, poſſunt. ita *fingere equos* inf. vſ. 508. dixit. vid. & vſ. 105. 121. & paſſim. BURM.

137. ERRANT HASTILIA NOSTRIS] Poſtquam facta ſunt haſtilia & venabula, paſſim geruntur ab errantibus in noſtris ſylvis. TITIUS.

138. AD AERA] Non eſt Latina haec ſcriptura. Scribendum *ad aethera*, vel *in aëra.* Editio noſtra nihil hoc loci, niſi in pejus variat. BART. Ut rideas, Lector, en tibi catum commentum bardi interpretis: non eſt Latina haec ſcriptura. Scribendum *ad aethera*, vel *in aëra.* Ergo Latinum quid ſit, neſcivit Maro, cum dixit, *tendere ad auras*, *vox currit ad auras*, & Georg. II. 363 quod huic apud Gratium geminum germanum eſt, *dum ſe laetus ad auras Palmes agit.* VLIT. Ridicula eſt Barthii ſollicitudo de hac locutione: ſi enim *aëra* ſumas, pro quidquid eſt medium inter coelum & terras, an non recte termes dicitur exire *ad aëra*, id eſt ſe tollere humo? ita *aër liquidus* in verſibus Varii apud Macrob. quos Vlitius adducit ad vſ. 212. & altae arbores *aëriae* paſſim Poëtis dicuntur. ita *aëria ornus* Val. Flac. VIII. 113. ſed hic aër intelligitur inferior, cum ſuperior ſit, ubi aquilae & volucres volant. vid. ad Val. Flac. VII. 376 & ita ſaepe *aurae* pro aëre, in quas ſurgere dicuntur omnia, quae ſe ſupra tellurem elevant. ut inf. vſ. 503. de equo, qui *crura fundit in auras*, id eſt alte tollit. Immo mox vſ. 143. majori hyperbole dixit, virgas ſe *ferre ad ſidera*, unde longiſſime abſunt. & quis non Poëtarum, arbores, turres, muros ad aëra, aethera, & coelum ſurgere dixit? ſic *aërius murus* Val. Flac. II. 553. ubi vide notas. *aëria cornua* Caprae, quae certe non altiora his arboribus, Ovid. V. Faſt. 119 Sed & aliter explicari hic locus poteſt, nimirum: nullum umquam termitem, ſcilicet oleaſtri, ſurgere procerum, ſive rectum, ad ſummum uſque cacumen arboris, ut turea virga; ſed incurvari ſtatim, aeque ac geniſtam, ab ipſa ſtirpe: *aër* enim arboris dicitur cacumen, faſtigium, vide, quae nos & alii ad Val. Flac. VI. 261. notavimus. BURM.

139. CURVANTUR STIRPE GENISTAE] Quidam malunt legere *curantur.* TITIUS.

140. ERGO AGE] Plurimum haec diligentia prodeſt ad proceritatem, & craſſitiem, ut docent rei ruſticae ſcriptores: ſed quod hic de geniſtis dicitur, vix fidem repperit, nec tamen credendum eſt, Gratium ludere voluiſſe: quid ſi de orno intelligamus? dixi ſuperius. TITIUS.

140. LUXURIAM] Ita *vitis luxurioſa* apud Columellam lib. IV. cap. 21. Quam eamdem in juvenili aetate idem politiſſimus auctor ponit. Quod ab hominum moribus & natura translatum. BART. Intempeſtivam ſurculorum abundantiam. JOHNS.

140. FOETUS.] Ramos. Virgilius Georg. II. 56.

Creſcentique adimunt foetus, uruntque ferentem.

BART. Vide ſupr. vſ. 36.

141. INDULGENTIA] Si luxuriae ramorum indulſeris, nec mature putaveris, gravatur arbor frondibus, & nodoſa curvaque evadit. JOHNS.

141. SILVAS.] Arbores. Claudian. III. de Rapt. 30. de haſta.

Inſtar habet ſilvae.

Saepe Virgilius Georgicorum II. BART. Vid. ſupr. ad verſ. 47.

142.

Digitized by Google

Poſt ubi proceris generoſa ſtirpibus arbor
Se dederit, teretesque ferent ad ſidera virgae,
Stringe notas circum, & gemmantes exige verſus.

His

144. *Notas*] *Comas.* Putean. *Verſus.*] A. Steyn. *verſa.*

142. GENEROSA STIRPIBUS ARBOS] Ad rectam carminis dimenſionem, ut aliquantulum me demittam, hoc exemplum ſufficiat, ex Virgil. III. Æn. 464.

Dona dehinc auro gravia ſectoque elephanto.

Eſt ἀνθυπαλλαγῆς; ſed in noſtro major utique ratio ob poſitionem a ſequenti vocabulo *Stirpibus*, quae moram quamdam injicit ultimae ſyllabae vocabuli *generoſa*; & de hac quoque licentia plura exempla adduci poſſunt, quae nota ſunt omnibus, etiam in ſcholis grammaticorum: ſed hoc uno iidem contenti erimus. Lucretius VI. 817.

Expiratque foras in aperta, promptaque coeli.

Generoſam autem arborem appellat Gratius, quae mangonio propriam naturam non amiſit. *Uvae generoſae* dicuntur, ex quibus vinum exprimi non poteſt, atque ideo ad eſum tantummodo aſſervantur, ut docet Galenus lib. II. de alim. facul. Maſurius apud Athenaeum videtur vocabulum γενναῖον accipere pro quacumque re, quae in ſuo genere excellat: differt autem τὸ γενναῖον a τοῦ εὐγενοῦς, veluti docet Ariſtoteles lib. I. de Hiſtor. Animal. quomodo apud Latinos *generoſum* & *nobile*: conſule Hieronymum Mercurialem Variar. Lect. lib. II. cap. 6. Marſilium Cagnatum Var. Obſervat. lib. II. cap. 21. & Iſaacum Caſaubon. ſuis in Athenaeum Animadverſionibus lib. XIV. cap. 19. nam ipſe cuncta non exſcribo. TITIUS. Dudum à viris Poëticam doctis obſervata eſt vis litterarum *SP. SC. ST.* quae ſcilicet ſyllabam brevem praecedentem ſoleant facere longam. Exempla ab ipſis notata ſunt. Et nos omnia fere apud antiquos exſtantia in Commentarium Analectorum Poëticorum collegimus. BART. Vid. ad Phaedr. prol. lib. III.

143. SE DEDERIT,] Idem eſt, quod Virgilius, *ſubjicere ſe* dixit Georgic. II. 19.

Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.

Et alibi. Idem *ſuſtollere ſe arborem* conſimili dixit phraſi vſ. 57.

—— quae ſeminibus jactis ſe ſuſtulit arbos.

BART. Evexerit ſe, & quaſi conſpiciendam dederit. JOHNS. Haec locutio obvia eſt, ſed varie pro materia ſumitur. ſemper fere notat copiam ſui & facultatem facere, conſpiciendum ſe dare, ut Virgil. I Georg. 287.

Multa adeo gelida melius ſe nocte dederunt.

Senec. Epiſt. XXXVI. *Bene ſe dabit vinum in vetuſtate.* Sueton. Caeſ. XXXI. *ſe convivio dedit.* Ovid. III. Art. 421.

Det quoque ſe populo mulier ſpecioſa videndam.

Vide plura apud Gronov. ad Liv. XXVIII. 5. hic vero eſt idem, quod antea *exiit ad aëra* vſ. 138. dixit. & Virgil. II. Georg. 147. *ſponte ſua quae ſe tollunt in luminis oras.* ubi apud interpretes alia exempla videbis, ubi *exiſtere, exire in auras* vel *oras* occurrit. & inf. 311. ubi *ſe tollere* dicitur ratio. ut ita *vitis ſe extollere* Catull. LXIII. 50. & mox *ſublata baſilia in quinos pedes.* vſ. 147. BURM.

143. FERENT] Ferentur. Ita ſaepe, ut diximus. Et Poëta hic, ſi quiſquam, ſemper ſui ſimilis eſt. BART. Et hic repetendum *ſe.* ſic *via ferens dicitur*, pro in aliquam partem tendens, Liv. VII. 30. & *ſcalae ferentes in publicum*, eidem XXXIX. 14. & ita Scaligero ad Manil. V. 355. *ara ferens* eſt abſolute ἀναφερόμενος. ut *in coelumque ferens*, ibid. 390. ſed in Manilio conjungo, *ara ferens turis.* pro *tus ferens.* BURM.

144. NOTAS] Aliter *comas*. V. II. Georg. vſ. 368. *ſtringe comas.* at vide, ne legendum ſit, *Nothas*, i. e. ſpurias virgas. ut amicus meus monuit legendum, & impenſe arridet. JOHNSON. *Stringere* in re ruſtica eſt, cum folia demunt; ut Virg. IX. Ecl. 60. *hic ubi denſas Agricolae ſtringunt frondes.* Ubi vid. comment.. ita paſſim *oleas ſtringere* apud R. R. ſcriptores; *defrondare* explicat Serv. ad I. Aeneid. 552. hoc autem fieri jubet Gratius, ne deinde gemmis & foliis illis in ramos exeuntibus nodi fiant. Quare *notas* vel *nothas* hic

vix locum habet. & ego *comas* praeſerrem, licet & *notas* potuerit vocare folia illa & frondes, quae deſtrictae faciunt notam, ſive ulcus, ut mox vocat, & maculam: eſt vero hic tmeſis, pro *circumſtringe comas* vel *notas*, ex more Gratii: *Gemmantes* vero *verſus*, explico de ſerie illa & ordine gemmarum, quae in fruticibus ſe exerunt, has jubet *exigi*, id eſt demi, expelli, ut ita *exigere* paſſim occurrit. exuberantes ergo gemmas vult, antequam in folia & ramos creſcant, decerpi. vid. Heinſ. & Drak. ad Sil. VII. 657. miſere hic caecutiunt novi operis duumviri, qui ipſa haſtilia matura ſcindi jubent, cum adhuc agatur de creſcentibus, & demum vſ. 148. de caedendis ſequatur, ad quem verſum debuiſſent notam ſuam apponere. & forte manus cum mente, ut ſaepe, aberravit. nam & *dum continet imbres*, explicant, antequam autumnus effuderit imbres. an ergo aeſtate caedenda crediderunt haſtilia? BURM.

144. GEMMANTES EXIGE VERSU] Verſione, contortione. hic mihi tenebrae. cogitabam, *meſſu*, id eſt amputatione. vel *circum verſus* per tmeſim, id eſt omni ex parte, ut *quaquaverſus*; ſed ne ſic quidem ſatis me extrico. quid ſint *gemmae* in vitibus & arboribus, non indiget explicationis, Virgil. Eclog. VII. 48. *Jam laeto turgent in palmite gemmae.* Utitur etiam vocabulo ſemel atque iterum in Georgicis. & Ovidius lib. III. Artis Amand. 1. verſ. 185.

Quot nova terra parit flores, cum vere tepente
Vitis agit gemmas; pigraque fugit hyems.

Crebro uſitatum reperias in auctoribus rei ruſticae: aliter deinde dicuntur *gemmantes* herbae, & alae Pavonis. TITIUS. Lineas. Vid. Ciceronem lib. V. ad Atticum Epiſt. 1. A *vertendo*; quod ſpatio expleto revertatur ductus in aliud. In agris qui *verſus*, quod tamen huc non pertinet, Varro lib. 1. Rer. Ruſtic. cap. 10. In libris veterum *verſus* dicebantur periodi, aut curta capita, à Criticis adnotata, qualeis hodie Sacrorum librorum ſunt. Et quae diſtinctiones Ariſtoteli à Scholaſticis interpretibus factae ſunt. Ita numerantur multa millia verſuum in libris JCtorum Veterum, ad trecentas Myriadas à Juſtin. Imp. l. III. de vet. Jure enucleando. Quas ad quindecim ſuo juſſu redactas gloriatur, ne irrecuperabile tale damnum nos lateret noſtrum ſcilicet. In Ariſtotelis etiam libris verſus a priſcis Grammaticis notatos fuiſſe, legere me memini. & Hieronymus teſtatur, ſuo tempore cola ſeu verſus in operibus Demoſthenis & Ciceronis notari conſueviſſe. Epiſt. praefixa Eſaïae. Sed haec nihil ad Gratium. *Gemmanteis verſus* ab humore dicit viſcoſo, qui inciſuris effluit & in gemmas concreſcit. Mirum verbum, quod in vet. Ed. eſt: *gummanteis*. Utrum legitimum ſit, viderint docti. Sane aliquot talibus utitur Gratius, quorum exempla in omni Antiquitate fruſtra quaeras. *Exigere* eſt ad finem deducere. Horat. III. od. 30.

Exegi monumentum aere perennius.

Ovid. XV. Met. 871.

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira &c.

Boeth. *peragere* dicit. BART. Virgilius eodem iterum libro: vſ. 367.

Inde ubi jam validis amplexae ſtirpibus ulmos
Exierint, tunc ſtringe notas, tunc brachia tonde.

Quae pari elegantia reddita à Gratio eſſe nemo eſt, qui neget. *Gemmantes verſus*, ſunt virgae, cum incipiunt gemmas protrudere. Palladius Martii tit. 1. *Ramus gemmante jam matre ſumatur.* Ita lego adjutu optimi illius codicis. Si enim *gemmata* jam eſſet, ut vulgo eſt, fruſtraretur depoſitionem. Sciunt hoc hortorum cultores. Barthius è ſua ſibi editione, *gummantes*, producit, quamquam inuſitatum eſſe credat. Miror, homini tantae lectionis hoc viſum. Apud Palladium frequens eſt, *gummare*, & uno & altero loco ex MSS. quoque reducendum. *Gummatione* ollas munire jubet Columella. Unde Iſidorus in Gloſſis: *gumma, tectorium.* Sed vulgo ibi, *tegorium.* Auſonius Edyll. VI. de Myrrha:

Gummea fletiferi jaculatur ſuccina trunci.

Gummae inſtar defluentia. Vulgo, *gemmea.* Gummam enim ita ſtatim circumloquitur noſter:

—— Si quis vitium nociturus ſufficit humor
Ulceribus fluet.

Verſus primus hoc loco dedit ex cod. ſuo Pythoeus, ante quem in omnibus fuit *verſu.* Itaque refingi poſſit, *gummantes exige verſu.* Sed quia de gummatione ſtatim ſequitur, nihil mutandum. Non ſatis enim eſt, notas ſtringi, ſed & verſus, ut enodes omnino & *teretes* ſe *ferrent à ſidera virgae.* Unde medela facile detur Manilio lib. V. 202.

Et

Digitized by Google

His, ſi quis vitium nociturus ſufficit humor,
Ulceribus fluet, & venas durabit inertes.
In quinos ſublata pedes haſtilia plenâ

Cac-

145. *Sufficit*] *Subjicit* G.
146. *Ulceribus*] Sic omnes. malè Waſaeana *Viſceribus*. *Fluet.*] B. *fluit.*
147. *In quinos*] *In quo nos* Dorvillius notavit eſſe in MS.

——— *Et valida venabula cuſpide fixa,*
Lentaque contextis formare haſtilia nodis.
Sagittas per *haſtilia* intellexit recte Firmicus. Sed quis unquam ſagittas nodatas vidit? aut quomodo lentum dici poteſt, quod nodis confixum eſt? Omnino ex Gratii praecepto ſcribendum, *correctis*, vel *confectis*. Nam quod ferreis clavis Phalaricae aliaeque craſſiores haſtae configantur, ad ſagittas aut jacula trahi non poteſt. VLIT. Aldin. *Verſu.* male. Ordines ramorum gemmantium ita diſpone, ut exacte creſcant, & haſtile reddant elegantius. Plin. lib. xv. cap. 29. *Senis foliorum verſibus.* JOHNS.

144. STRINGE NOTAS] Ut enodia fiant jacula. Quibus tamen & nodos ſaepe addunt poëtae. Statius IV. Thebaide: 234. *duplexque inſerto miſſile nodo.* Silius lib. XIII. 159.
Indignatus opem amenti, ſocioque juvare
Expulſum nodo jaculum.
Ubi *nodus* amenti vicem habere videtur. Alibi lanceis nodos idem ſaepius apponit. lib. IV. 102. *impulſaque lancea nodo.* Item pro amento. Nam nodata jacula minime probem; ſed laevia potius. Sic *laeve jaculum* Calliſtho venatrici attribuit Naſo II. Metam. 414. Et Cephalo Phocus apud eundem lib. VII. 678. ubi dicit; *ſi cornus, nodus ineſſet.* Unde conſtat, ſine nodo fuiſſe. Quapropter nondum me poenitet conjecturae in Maniliano loco: *correctis formare haſtilia nodis.* Sic enim & Ovidius Metam. IX. 528.
Verbaque correctis incidere talia ceris.
Uti dudum emendaram: ac poſtea, ita in Heinſiana nunquam non laudanda editione correctum video. Silius lib. XIV. 321.
Trabs fabre teres, atque craſſis undique nodis.
VLIT. *in Add.*

145. QUIS VITIUM] *Quid vitii* malebat Heinſius.

145. SUFFICIT] Vet. Ed. *ſubjicit.* Sed nihil in mutatione operae pretii. Tantumdem enim eſt. BART.

146. ULCERIBUS] Ita vocat laeſum illum & vulneratum locum, ex quo gemmae & folia ſunt deſtricta: quae coibunt poſtea, cortice ita ſupernaſcente, ut nulla nota vel nodus appareat. BURM.

146. FLUIT,] Scribendum *fluet.* BART.

146. VENAS DURABIT INERTES] Sic Maro glebas & ſulcos *inertes* dixit. TITIUS.

146. VENAS DURABIT] Refert plane illa Georg. I. 191.
Seu durat magis, & venas aſtringit hiantes.
quanquam diverſa in re. Ita jam multoties demonſtravi, & porro demonſtrabo, Gratium noſtrum Maronis lectione delectatum maxime fuiſſe: nuſquam tamen ita imitatus eſt, ut non aliquid elegantiae de ſuo addiderit, ne exſcripſiſſe videatur. Hactenus quidem ex Georg. II. nunc ubi de canibus agit, praeſertim de morbis eorum, plurima ex III. Georg. mutuatus eſt. VLIT.

146. INERTEIS.] Inutileis aut nocivas. Venae illae durabuntur, quibus ſuccus in frondes nocivas proceritati, & rectitudini exit. *Inertis* vocabulo ſupra eodem modo uſus eſt. vſ. 44. BART.

147. IN QUINOS SUBLATA PEDES] Angelius ſic lib. I. pag. 23.
Ac tibi praecipue geminis haſtilia furcis
Armentur; latoque etiam venabula dente,
Quae tantum in ternas protenta haud amplius ulnas,
Non urſi rapidive ſues confringere poſſint.
pedis autem menſura quae ſit, docet Suidas: ὁ πῆχυς, inquit, ἔχει πόδας β: ὁ δὲ πῦς δακτύλους ις. habes apud Georg. Agricolam, & Lucam Paetum in commentario de menſuris, quibus intervalla metiebantur veteres. TITIUS. Quinque pedum longitudinem haſtilibus congruam dicit. BART.

Caede manu, dum pomiferis advertitur annus

Fron-

148. *Pomiferis*] A. Steyn. *promiſeris.* unde ego, *pronus ſeris.* JOHNS. *Advertitur*] *Adverterit* G.. *annus*] *Annes* MS. VLIT.

147. Plena manu,] Proverbiale aliquid nutrit haec formula loquendi. *Plena manu*, large, confidenter. BART. Cum eo craſſitudinis venerint, ut manum impleant amplectentem. *a handful thick.* JOHNS. Petron. cap. 64. *Manu plena ejus ſcapulas verberavit*, Tibul. 1. 6 *janua plena percutienda manu.* ubi recte quidem explicat, non tamen locum Ciceronis recte advocavit egregius ejus commentator; nec alium Tibulli locum, ubi pro liberali, larga ſumitur. ſed *plena manu* eſt valide, ut contra *digito tangere*, eſt leviter ita *plenus gradus*, *plena vox* & ſimilia, quae alibi illuſtramus: aliud vero eſt *plana manu*, quod in Petronio quidam ſupponunt. illa enim opponitur pugno. ut apud Juven. XIII. 128.

—— nec pugnis caedere pectus,

Te vero, nec plana faciem contundere palma.

BURM.

148. Dum pomiferis] De tempore apto materiae ad opus aliquod cædendae videtis Catonem, Columellam, Plinium, Vitruvium, alios; etiam Lucretius, & Virgilius hoc praecipit in alia re lib. 1. Georg. 256.

Aut tempeſtivam in ſylvis evertere pinum.

TITIUS. Melior lectio in Vet. Ed. *adverterit.* Nam ex more Gratius agendi verbum vicem paſſivi poſuit. Eſt vero Graecum περιπλομένων ἐνιαυτῶν. *Volventibus annis* Latino Poëtae dictum. Nam anni & temporis ſeries in orbem volvi fingebatur. Claudianus Panegyr. Probini initio.

Sol, qui flammiferis mundum complexus habenis

Volvis inexhauſto redeuntia ſecula motu.

Varius, apud Victorinum lib. 1. Grammat. *varii additi vocum modi, ad quos mundi reſonat tenor, ſua ſe volventis in veſtigia.* Vide, quae plura ad eum Claudiani locum notavimus. *Anni* autem vocabulum Auctumnum notat, vel quamvis fertilem anni partem. Lucanus III. 70.

Effudit magnum Libye dedit imbribus annum.

BART. Nihil ad haec *Vlitius.* At ego mendum hic ſubeſſe ſuſpicor. Non enim Annus dicitur *adverti* ſub Autumno, potius *averti*; quin & *frondes* dici *pomiferas*, durius vereor ne ſit: & receptae lectioni tempus caedendae materiae praeſcriptum adverſatur: *Columel.* l. IV. c. 10. *Optima & maxime naturalis putatio eſt Autumnalis, quo tempore divinâ quâdam lege & aeternâ fructum cum fronde ſtirpes deponunt.* Quin & Palladius Novemb. *Nunc materies ad fabricam caedenda, cum Luna decreſcit.* Aldina Editio omnium vetuſtiſſima exhibet. *Promiſeris.* unde ſic locum conſtituendum cenſeo.

—— pronus ſeris dum avertitur Annus

Frondibus.

Eliſâ priori S. ob ſequentem, remanſit *prom ſeris.* hinc orta eſt illa vox *pomiſeris:* nam ductus literarum *Mi* iidem ſunt cum *Nu.* caeterae variationes facillimae. Haec itaque loci ſententia eſt. Cum jam Annus prono latus curſu frondibus ſeris aridisque, (ſic Ovid. III. Art. 703.

Ut ſerae frondes, quas nova laeſit hyems.)

vultus avertit, & Autumnus non amplius fundit tepidos imbres. Exitum Autumni deſcriptum voluit. De tempore caedendis arboribus idoneo, V. Heſiod. Ἔργα καὶ ἡμέραι, ab v. 414. ad 422. JOHNS. Violentiora haec ſunt: ego puto, ſimpliciſſimam eſſe deſcriptionem praecipitis autumni in hiemem, & ſenſum eſſe; illud eſſe tempus caedendi captandum, quo autumnus maxime advertitur, id eſt cognoſcitur, animadvertitur per frondes, id eſt arbores & ramos, pomiferas: nam initio auctumni poma vix ſunt matura, & pars prima auctumni aeſtatis proxima nondum poma dat, niſi praecocia. Ita *advertere* nos res viſae paſſim dicuntur. vid. Comm. ad Tacit. XIV. Ann. 43. Cicer. 1. ad fam. 1. *nam advertebantur Pompeji familiares adſentire Volcatio*; IV. ad Att. IV. de *Librariis*, *ſi me amas, diligenter adverte.* & ita Terentius & alii ſaepe. Deinde monet, ſerenum tempus eſſe eligendum, dum continet autumnus ſe-

rior

Digitized by Google

Frondibus, & tepidos autumnus continet imbres.
Sed cur exiguis tantos in partibus orbes
Luſtramus? Prima illa canum, non ulla per artes

Cura

149. *Frondibus*] *Frontibus* MS. Thuan.
150. Tit. in MS. & Edd. *De canibus.*
151. *Per artes*] MS. *partis.* f. *peritis.* VLIT. *Luſtramus*] A. Steyn. *Luſtramur. partis* Thuan.

rior & praeceps imbres, id eſt cum ceſſant illi imbres. non enim ſemper imbres dat autumnus, ſed & ſerenos ſaepe dies, praecipue in hiemem vergens, quos captandos eſſe monet. *Continere* contrarium hic eſt τῷ *effundere.* autumnum vero deſcribit eodem fere modo Horat. III. od. 23. *Pomifero grave tempus anno. tepidos* imbres autumno dat, qui calore jam diminuto medius inter frigus hybernum eſt, & aeſtivum calorem. Manil. III. 660. *dum terra tepore Autumni reſoluta patet.* Vid. ad. Calp. Ecl. I. I. BURM.

149. CONTINET] Mire hoc dictum. Anctumnus imminens continet tepidos imbres. Dum tepidus adhuc aër eſt, ſecari haſtilia futura jubet. Dum nondum Auctumnus incipit crebris imbribus ingruere. BART.

150. SED CUR EXIGUIS] Ait, fugiendam eſſe μακρολογίαν correctione ſui, ut ſic etiam fiat μετάβασις ad canes, qui praecipue curae eſſe debent venationibus: Oppianus lib. II. 570.

Μῶσα φίλη, βαιὸν ὦ μοι θέμις ἀμφὶς ἀείδειν,
Ὀυτιδανῆς λίπε θῆρας, ὅτοις μὴ κάρτος ἐνηθεῖ.

Ovid. de art. amand. lib. II. 535.

Qnid moror in parvis? animus majoribus inſtet.
Magna canam: toto pectore, vulgus adest.

dictum eſt autem *luſtramur*, quomodo *bellantur* & *populantur* a Marone. TITIUS. Quid tantum ſpatii in minutis illis, utcunque neceſſariis, conſumimus? Ita Vlitius. At Gronovius Obſervat. l. II. c. 3. Mihi ſedet, *partes* dixiſſe Gratium pro regionibus, ut Caeſar. l. I. de bello Gallico, *in eam* partem *ituros, atque ibi futuros Helvetios, ubi Caeſar conſtituebat.* Iterum, *in eas* partes *Galliae*, &c. itaque ſcriptum fuiſſe puto,

——— *exiguos tantis in partibus orbes.*

Qui in copioſâ materiâ intra minimam ejus partem moratur diu, is in magno campo ducit exiguos orbes. JOHNS. Vulgatum retineo, & fere cum Barthio faciens, *partes* hic de operis ſui parte, quae de haſtilibus agit, capio. cur tot regiones orbis luſtro? ut Thraciam, Italiam, & Arabiam, jam recenſuit, unde lignum haſtilibus aptum venit. *tantos orbes* dixit pro tot partes orbis, ut ita *orbis Eous*, & ſimilia, *meus orbis* pro imperio meo Senec. Thyeſt. 181. ubi v. Gron. *alienus orbis* Ovid. VII. Met. 22. & eo ſenſu, *diverſus orbis*, *Germanus*, *Heſperius*, *gelidus* & infinita talia apud Ovidium & alios. vide Paſſer. ad Propert. II. 16. p. 312. plurali vero numero recte utitur cum quadam hyperbole, quia non de uno diverſo orbe, ſed de pluribus, per quas jam vagatus eſt, partibus agit. Manil. I. 76. *Inmotuſque novos Pontus ſubduxerat orbes.* id eſt regiones. & v. 213. *Cuncta peregrinos orbes animalia quaerent.* ſingulari utitur Val. Flac. IV. 745. *tanto procul orbe remoti.* & ita ſolent de longinquis & remotis loqui, ut Val. Fl. II. 375. *tantum maris aequor adorti.* & IV. 541. *tantum aequor adorti.* VII. 19. *nec tantas timuere vias. tanti* ergo *orbes*, ſunt tot regiones a nobis diverſae & remotae. & *tantos* pro *tot* poni vulgatum eſt, ut Virg. VI. Aen. 58. *magnas obeuntia terras Tot maria intravi.* ita paſſim *terras* pro partibus terrae poetae dicunt: Virg. I. Aen. ult. *omnibus errantem terris & fluctibus.* BURM.

150. ORBES] Cur in opere tam parvo tot verſibus de haſtilibus egimus. Figura ſumpta ab aurigis in circo. Horatius ſimiliter Art. Poët. 132.

Nec circa patulum vilemque morabitur orbem.

BART.

151. LUSTRAMUS] Similiter Virgilius de Polite II. Aen. 528.

Porticibus longis fugit, & vacua atria luſtrat.

Fre-

Frequentiſſimum autem res curules, aut equeſtres Poëticis aſſimilari. Claudianus. I. de Laud. Stil. 23.

Ipſaque Pierios laſſant declivia currus.

Nemeſianus Cynegetico. vſ. 6.

——— *juvat aurato procedere curru.*

Lycophron Caſſandra

Ἄνιμοι λαξῶν εἰς διεξόδους ἐπῶν,
Πρώτην ἄραξας νύσσαν, ὡς πτηνὸς δρομεύς.

Ovid. lib. II. Remed. 397.

——— ——— *Attrahe lora*
Fortius, & gyro curre, Poëta, tuo.

Pindarus Iſthmionicon II. οἱ μὲν πάλαι φῶτες, ὅσοι χρυσαμπύκων ἐς δίφρον μοισᾶν ἔβαινον. hoc eſt, Poëtae. Sic *axis* ſermonis à Georgio Piſide dicitur Carmine in Vanitatem vitae.

Ὡς αὔξεις τὰ μικρὰ περὶ χεῖλη τετμημένα,
Κινοῦντας εἰκῇ τοῦ λόγου τὸν ἄξονα.

BART. Quid tantum ſpatii in minutis illis, quanquam neceſſariis, conſumpſimus? quin jam lora attrahis, & gyro curre Poëta tuo, ut cum Naſone loquar. Sequitur Maronis illa Georg. III. *Nec tibi cura canum fuerit poſtrema.* Ideoque κυνηγεσία toti huic arti nomen impoſuit. Et κυνηγετικὸν opuſculum hoc merito inſcribitur, in quo cum nihil venatori neceſſarium deſit, tum plurimum in canum inſtitutione laboratur. Quod alii, qui plures κυνηγετικῶν libros ſcripſerunt, hanc tamen partem, à qua libris ſuis nomen indiderant, tam levi plerique manu pertractarint, non extra culpam eſt, ut alibi dicam ex profeſſo. VLITIUS. Log. Edit. *luſtramur* habet. quod placet. JOHNS. Non video, quis ſenſus aut elegantia oriatur ex illa lectione. Vellem, explicuiſſent ſimul. An vero probare poſſent, *luſtrari* deponentis modo in uſu fuiſſe, ut *bellari*, *populari*? exemplis & auctoritati cedam, de *luſtrare* vid. vſ. 221. BURM.

151. PRIMA] Diſtingue. *Luſtramus? Prima illa c.* Canum curam illuſtrare non eſt animi. Nam eorum gentes pro ſeculis variae ſemper in pretio fuerunt, & veterum ratio venationum prorſus obſcura eſt. Poëtae enim, qui eam fere ſoli nobis tradiderunt, non aliud egerunt, quam ut ornatu carminis ſeſe commendarent, ſecuri de artis ſecretis tradendis. Vide de iis tamen, ſi lubet antiquorum tradita cognoſcere, Varronem de Re Ruſt. lib. II. cap. 9. Oppiani, Xenophontis, Nemeſiani Cynegetica. Pollucem lib. V. Onomaſt. Geoponicôn collectanea lib. XIX. cap. I. & ſeqq. & alios. Inter recentes carmine hanc Gratii laudem ambiverunt Angelius Bargaeus, Joannes Darchius, Hieronymus Fracaſtorius, Natalis Comes. Quorum aeſtimatio ſit penes eruditos. Nos extra oleas vagari nolumus. BART. *i. e.* prima pars, prima regio, eaque ampliſſima in deſcriptione regni venatici. Si enim *prima* penderet ex *cura*, vereor, ne frigidiſſimus fieret ſenſus. Nam, ſi cura canum prima eſt, fatearis neceſſe eſt, nullam illâ priorem eſſe. quorſum igitur illa inſulſa confirmatio? JOHNS. Offendit vehementer me etiam repetitio illa τῶν *prima* & *prior*: nam licet aliquando Gratius eaſdem voces geminet brevi intervallo, ut ſaepe vidimus, & hic *per artes* & *ex arte* etiam reperiatur, ſenſus tamen ſemper conſtat. ſed quae haec ſtribligo, *prima cura eſt canum, nec ulla cura prior illâ*? forte legendum, *luſtramus? minima illa: Canum non ulla per artes Cura prior*, hoc ſenſu: quid, ut haſtilia & tela paremus, obimus tot regiones orbis? cum illa pars venatus ſit minima, *ſed* (hoc per ellipſim omiſſum eſt) cura canum eſt praecipua per has artes, id eſt in venatu exercendo, in his deligendis magis ſpectandâ eſt patria & mores. Si haſtilia ex myrto, corno, turis virga &c. ex peregrinis regionibus petita non poſſunt haberi, ex obvio quoque ligno fieri poſſunt. Sed nulla cura prior ſit curâ canum, quorum multo diligentior delectus eſt agendus. *Per artes* vero dictum pro in hac venatica arte, quam trado. Ita Virgil. I. Georg. 122.

——— ——— *Pater ipſe colendi*
Haud facilem eſſe viam voluit, primuſque per artem
Movit agros.

Manilius centies ita loquitur, & noſter infr. 190. 383. & alibi. ſic *per uſus* 216. plura adſcribere taedet. *Cura prior* etiam Martial. lib. VIII. Epig. ult. dicitur. BURM.

151. PER ARTES] Saepe hac voce *artis*, de venatione utitur. *Per arteis* phraſis Maniliani ſimilis, *per ſidera* &c. Quarum frequentem uſum in eo notarunt Critici. Et hi duo Poëtae multa habent inter ſeſe ſimilia. BART. Vide annotata ad initium: *laetas venantibus artes.* Quibus hoc addendum, *artes* ſemper vocari à Gratio, quoties venationem in genere intelligit. Quod vero ibi dicebam etiam

ἐγχώ-

Cura prior, ſive indomitos vehementior hoſtes
Nudo Marte premas, ſeu bellum ex arte miniſtres.
Mille canum patriae, ductique ab origine mores

Cui-

ἰχνευτικὴ ſpecialiter *artis* vocabulo ab illo deſignari, adeo verum eſt, ut ſingulari tum ſemper utatur: cum vero plurali, tum omnem venationem comprehendat. Hoc quidem paſſim obvium, & maxime hoc loco apparet. Statim enim dividit has *artes: ſive indomitos vehementior hoſtes Nudo Marte premas.* Quibus bellicoſam venationem indicat, ut oſtendi in Prolegomenis. *Seu bellum ex arte miniſtres.* id eſt, ἰχνευτικὴ. Hic enim duplicem tantum venationem praemittit, cui tertiam poſtea ſpeciem adjungit, & artium vocabulo ſimul concluſit, ut ſuo loco dicam. Manilius lib. v. 200.

—— —— catulos nutrire ſagaces,
Et genus à proavis, mores numerare per artes.

Jul. Firmicus lib. VIII. cap. 9. ita haec reddidit: *Nutrient etiam canes, qui ferarum cubilia, & latentes latebras praeſagis naribus perſequantur, & omnia animalia, quae ad venationem faciunt.* Sed nihil de aliis animalibus apud Manilium, neque praeter equos aliis opus eſt ad venationem. Quare putabam, ſcripſiſſe Firmicum: *& omnia canum alia genera*, vel tale quid, quo Manilium exprimeret. *Mores* canum *per artes numerant*, qui veloces à bellicoſis, & ſagaces ab illis caute dignoſcunt: ut egregie in ſequentibus facit Gratius, & pluribus declarabo ad v. 190. Claudianus tripliciter diſtinguit: *variae formis & gente ſequuntur Ingenioque canes.* Quorum poſteriora duo genera eodem ordine & numero, quo in illis Manilianis, ſunt. VLITIUS. Sic Claudianus in Munere, quod Stilichoni ſuo parat, lib. III. 298.

—— Variae formis, & gente ſequuntur,
Ingenioque canes: illae gravioribus aptae
Morſibus; hae pedibus celeres, hae nare ſagaces:
Hirſutaeque fremunt Creſſae, tenueſque Lacaenae,
Magnaque taurorum fracturae colla Britannae.

VLIT. *in Add.*

152. PRIOR] *Nec tibi cura canum fuerit poſtrema.* Virgil. Georgic. III. vſ. 404. JOHNS.

152. SIVE] Sive nudâ virtute cum feris indomitis agendum, ſeu bellum dolo adminiſtrandum eſt. Utramque venationem, πολεμικὴν, & ἰχνευτικὴν deſcribit. JOHNS.

153. NUDO MARTE PREMAS] Sola virtute & robore fretus, nullis inſidiis adhibitis: haud longe inferius. *Seu nudi ad pignora Martis.* TITIUS.

153. EX ARTE] Ἰχνευτικῆς, ut ſaepius jam dixi. Et ita *artes* quoque apud Manilium pro ſagacitate ſola accepiſſe videtur Firmicus, ſi integer locus eſt. VLIT. *Ex arte* capio de omnibus dolis, quibus utimur, ut in bello varia ſunt ſtrategemata. ita de Bello ipſo Juſtin. IX. cap. 8. de Philippo & Alexandro, *Hic aperte, ille artibus bella tractabat. nudo* vero *Marte* hic, ut & inf. 255. eſt ſicut initio, *nuda virtute.* etſi Marte aperto, ſimplice, quaſi in aperto campo, praelio adgrediaris, ſine jaculis & armis: tamen opera canum egeas, ut imperator militum: & ideo dat primum locum bellicoſis Umbris. ex *arte* vero pro *arte.* vid. Gron. ad Gell. VII. 3. & Muncker. ad Hyg. fab. XX. & Barth. inf. ad vſ. 325. licet ibi alia ſit res. *miniſtrare* vero hic eſt regere, ut ita *miniſtrare ratem vento ſtelliſque.* Val. Flac. III. 38. ubi vide. & inf. 314. BURM.

154. CANUM PATRIAE] Aliquot attingit Claudianus noſter lib. III. de Laud. Stil. vſ. 300. Oppianum vide Cyneget. I. 368. BARTHIUS.

154. DUCTIQUE AB ORIGINE MORES] De moribus canum operae pretium fuerit audire Aelianum, cujus haec ſunt e libro III. cap. 2. Περὶ ζώων ἰδιότητος. Ταῦτά τοι καὶ περὶ τῶν κυνῶν ἔπεισι νοῆσαι. κύνες Κρῆσσαι κοῦφαι καὶ ἀλτικαὶ, καὶ ὀρειβασίαις σύντροφοι, καὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ Κρῆτες τοιούτους αὐτοὺς ἀποδεικνῦσι, καὶ ᾄδει ἡ φήμη; Θυμικώτατος δὲ κυνῶν Μολοσσός: ἐπεὶ θυμοειδέστατοι καὶ οἱ ἄνδρες. Ἀνὴρ δὲ Καρμάνιος καὶ κύων ἀμφότεροι ἀγριώτατοι καὶ μειλιχθῆναι ἄτακτοί φασι. Sic homines, qui occidentales regiones incolunt,

Cuique ſua. Magna indocilis dat proelia Medus,

Ma-

155. *Cuique*] MS. *Quoſque*, pro *Quoique*.

lunt, animoſiores ſunt iis, qui altera ex parte habitant: tradit praeter caeteros Suidas in Ῥωμαίων ἀρχῇ. Hanc partem, quam hic tangit Gratius, plutibus exſequitur Petrus Angelius lib. v. pag. 120. TITIUS. Ita Manilius lib. v. 200.

—— —— *catulos nutrire ſagaces*,
Et genus à proavis catulos nutrire per arteis.

Ingenium iiſdem tribuit Claudianus ibid. 297.

—— *variae formis & gente ſequuntur*
Ingenioque, canes.

Nemeſianus Cyneget vſ. 237. BART. Hoc eſt, quod dixit Manilius, *Et genus à proavis.* Ut infra mater Umbrica, pater Hyrcanus. Nam ab origine gentem, à gente artes dignoſcimus, an bellicoſi vel ſagaces aut veloces ſint. Duplicem itaque diſtinctionem canum in illo verſu facit Aſtronômicus. Priorem *à proavis:* ut καστόριαι vel ἀλωπεκίδες apud Xenophontem majorem cap. 3. Alteram *per artes:* ut ἀγέρωχοι vel ἰχνευταί apud minorem cap. 3. & ἀγέρωχοι vel πάρεργοι apud Pollucem lib. v. cap. 5. De quibus alias. Si itaque cum Cl. Gronovio ex Gembl. cod. legeremus; *mores numerare per urbes:* aut *per ortus*, ut ex ipſis verbis Gratii aliquando effingebam, bis idem dici videretur. Niſi per *proavos* cenſeas tantum numerari Caſtorios, vel Vulpinos, quorum non ex prima foetura, ſed longo tempore genus formatur, ut mox ex Ariſtotele demonſtrabo. *Per urbes* vero, vel quod auribus meis ſuavius, *per ortus*, Creticos, Caricos, & id genus alios à gente, qua oriundi, denominatos. Sed ne quid argutemur. Lectori ſuum arbitrium eſto. VLIT. Unde oriundi ſunt, ſuos quiſque derivat mores. parum refert, patriam an proavos intelligas. JOHNS.

155. CUIQUE] *Quoſque* Thuan. & Heinſ. corrigebat, *quiſque*. neſcio, cui bono. ſine dubio ſcriptum olim fuerat *quoique*, quod ſaepe librarios in errorem duxit. vid. ad Ovid. VII. Met. 690. & ita ſemper exhibebat Romana editio in Eclogis. BURM.

155. MAGNA INDOCILIS DAT PROELIA MEDUS] Qui ad venationem inſtrui nequit, canum genera ab Oppiano lib. I. 370. enumerantur haec.

Παιόνες, Αὐσόνιοι, Καρές, Θρήϊκες, Ἴβηρες,
Ἀρκάδες, Ἀργεῖοι, Λακεδαιμόνιοι, Τεγεῆται,
Σαυρομάται, Κελτοί, Κρῆτες, Μάγνητες, Ἀμοργοί.
Οἵ τ' Αἰγύπτοιο πολυψαμάθοισιν ἐπ' ὄχθαις
Βουκολίων ἦρες, Λοκροί, χαροποί τε Μολοσσοί.

Eadem ferme recenſentur a Polluce libr. v. TITIUS.

155. INDOCILIS] Nullius artis capax. JOHNS.

155. DAT] Prior aggreditur hoſtem, non irruentem exſpectat. IDEM. *Dat proelia* dictum, ut illud Terent. Eunuch. v. II. 60. *dabit hic aliquam pugnam denuo*, ubi in Donato exempla reperies, ubi *magna pugna* occurrit, ut mox vſ. 170. *magnus pugnator* Suet Caeſ. LXVI. poſt *magnam pugnam atque victoriam.* & ad Veneris bella transferens Catul. Carm XXXVIII. *pro qua mihi ſunt magna bella pugnata* Virg. III. Georg. 265. *quid, quae imbelles dant proelia cervi?* BURMANN.

155 PROELIA] Solis viribus potens. Animoſitatem & vires ſolas in Medis & Celticis canibus commendat, artem & docilitatem in aliis. BART. Primo loco bellicoſos ponit, nec immerito; ſiquidem primus eorum uſus rudi adhuc orbi fuit, qui à feris defenderent greges, gregumque magiſtros. Unde conſtat, antiquiſſimam eſſe hanc venationis ſpeciem, qua ſe illius aevi Heroës *exercerent ad ſimilitudinem bellicae diſciplinae*, ut ait Cicero lib. II. de Nat Deorum. Decore igitur, *proelia*, *bellum*, *Martem*, & *arma* vocat Gratius, quoties hanc ipſam πολεμικὴν, non quamvis (ut interpreti viſum) venationem diſtincte intelligendam ponit. VLIT. Perpetua alluſio Gratii. quia Venatio ſpecies eſt τέχνης πολεμικῆς. Vlitius errat, cum ἰχνευτικὴν nuſquam apud Gratium ſignificari, per Bellum, vel Proelia affirmat. Ipſe enim illa verba, *ſeu bellum ex arte miniſtres*, aliter explicat, & ſecundam Venationis ſpeciem denotari, nempe ἰχνευτικὴν, diſerte aſſerit. JOHNS.

156.

Digitized by Google

Magnaque diverſos extollit gloria Celtas.

Ar-

156. Extollit gloria Celtas] Canum gallicorum, qui e coitu luporum gignantur, meminit Plinius lib. VIII. cap. 4. Eorum patens erat rictus & diductum os, Catullus Carm. XLII. *ridentem Catuli ore gallicani.* Ovidius lib. I. Metam. 533.

Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit.

Martialis lib. V. Epigrammat. de Baſſo ad Fauſtinum.

Leporemque laeſum Gallici canis dente.

Appellat autem *diverſos* Poëta, vel ob ſitum regionis longe diverſum a regione Medorum, vel quia diſciplinae ſunt capaces, cum Medi indociles habeantur. Xenophon canum genera ita diſtinxit, ut aliae caſtoriae, aliae vulpinae dicantur: ac de utriſque plura loquitur in commentario ſuo de venatione, quem conſulas, licet nos vulgo alias, *Leurieri*, *bracci* alias nuncupamus; ac priorum quidem originatio a leporibus dicta eſt, quaſi *leporarii: lepus* enim alicubi *leure* nuncupatur, unde *Leurieri:* poſteriores dictos puto a *brevitate* quaſi βραχεῖαι, nam quo breviores ſunt & corpore contractiore praediti, eo ſagaciores habeantur, atque idcirco meliores. TITIUS. Primi itaque & in Gallia canes bellicoſi fuerunt, & nullos adhuc ſagaces ibi fuiſſe Gratii tempore ex ipſo aliiſque colligere eſt. Strabo teſtatur lib. IV. quod canibus ad vera bella uterentur Galli. Plinius lib. VIII. cap. 40. *de Canibus: Hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & Lyciſcam habent. Illum in venatu comitantur, illi parent. Namque inter ſe exercent etiam magiſteria.* Ita legendum mox oſtendam. Igitur hi quoque feroces erant procul dubio. Praeterea de bellicoſis eorum nulla apud alios ſequuta eſt mentio. Nam quos Xenophon junior recenſet, non puto, Gallicos fuiſſe. Adeo & in Gallia, ut paſſim, bellicoſa illa venatio paullatim in deſuetudinem abiit. Et jam Xenophontis τοῦ νέου aevo velocibus plurimum utebantur. Quanquam & ſagaces aliquando iis intermiſcebant. Hi quando in Gallias delati ſint, ut incertum, ita certiſſimum Gratii aetate nondum illatos fuiſſe. Strabo lib. IV. refert, quod ex Britannia in Gallias deferrentur praeter alia, καὶ κύνες εὐφυεῖς εἰς τὰς κυνηγεσίας. Κελτοὶ δὲ καὶ εἰς τοὺς πολέμους χρῶνται καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἐπιχωρίοις. Bellicoſi illi, non ſagaces erant. Ridiculum itaque, quod nobis Fouillous initio Cynegetici ſui, quod ante centum fere annos Gallice condidit, de canibus ſagacibus à Bruto Latinorum Rege in Armoricum, Britanniam ab illo denominatam, delatis fabuletur. Quiſquis ille Joannes Monumetenſis fuit, in cujus Chronico illa legerit, ſcio, meras fabulas eſſe, & haud dubie Galfredum Monmuthenſem velle innuere, qui tamen tale quid nuſquam tradit. Hoc quoque inſigniter falli, quod Brutum in Armorico continuo regnaſſe narret, ambiguitate Britanniae deceptus. Suam enim Britanniam à Bruto illo denominatam ex Chronico illo contendunt Angli, ſeque devicto Armorico Britanniae nomen impoſuiſſe. Illud ambiguum; hoc veriſimile videri poteſt, & ita quoque ſagaces canes, ut olim bellicoſi, in Gallias è Britannia primum invectos, quod hodie frequenter fieri compertum habeo. Sed unde in Britanniam delati, nondum liquet. VLIT. Sagaces hic intelligit Titius, quod refutat Vlitius. & recte: *Gloria* enim bellicoſos canes extollit, ut infr. 228. de equis victoribus. vid. ad Val. Flac. I. 77. Sed idem Titius ridiculus eſt, qui *Braccos* canes dictos a Graeco βραχεῖαι, (melius βραχεῖαι dixiſſet) deducit, cum hoc ſit Celticum vocabulum, & in legibus Friſonum notum genus canum oſtendit Oliv. Vredius tom. I. Flandriae pag. 249. & fatetur Menagius in originibus Italicis voce *Bracco.* & Franciſcis in *Braque* quem vide. Valeſius quoque in Notitia Galliae p. 93. inde caſtri nomen, quod eſt *Braccum Saccum* deducit. BURM.

156. Diversos] Primi itaque & in Gallia canes bellicoſi fuere, & nullos adhuc ſagaces ibi fuiſſe Gratii tempore ex ipſo aliiſque colligere eſt: ita ad hunc locum Vlitius. atqui Celtas à Medis diverſos vocat Gratius. unde igitur hoc diſcrimen? an quia dociles Celtae, aeque ac bellicoſi? ita quidem videtur, & monendum fuit. at Xenophon junior, ſive Arrianus, c. 3. canibus Gallicis ſagaci-

Arma negant contra, Martemque odêre Geloni,
Sed natura ſagax: Perſes in utroque paratus.
Sunt qui Seras alant, genus intractabilis irae.
At contra faciles, magnique Lycaones armis.

Sed

159. *Genus*] Poſt hanc vocem reliqua deſunt MS.

citatem nullis inferiorem adſcribit. Pollux inter Κελτικὰς γενναίας tantum recenſet. Poteſt quoque explicari non minus recte, per *longe ab invicem disjunctos*, quibus patria eſt maxime disjuncta. JOHNS. Vlitius videtur vocis *diverſos* nullam rationem habuiſſe. & poteſt ſane explicari cum Titio & Johnſ. qui ex regione longe a Media remota ſunt orti (vid. ad Ovid. Epiſt. XII. 145.) aut qui etiam dociliores Medis ſunt, & ita contrariae naturae, ut ita *diverſus parens* Calpurn. Ecl II. 38. poſſet etiam hoc ſenſu capi, ut adverſarii intelligantur, & ſi inter ſe committerentur, ut ſæpe fit. ut ita *diverſae partes* paſſim, *diverſa gens* Ovid. Ep. VII. 7. pro hoſtili. ſed quiſque capiat pro arbitrio ſuo. BURM.

157. ARMA NEGANT CONTRA] Ἔκλειψις, videlicet *ire* aut *mittendos eſſe*, aut quid tale: & hoc de Gelonis. Ex aliis nonnulli adeo feroces ſunt, ut ſe adverſus arma intrepide conjiciant, ſicuti narrat Plinius & Aelianus. TITIUS. *Negare arma* ſimpliciter ſine ellipſi eſt, nolunt pugnare, ut ita *negare comitem* Ovid. I. Art. 127. quod neſcio, cur Heinſio diſplicuerit: *negare manum* alicui III. Triſt. IV. 76. & talia infinita. alio ſenſu *arma negate mihi* dixit Ajax apud Ovid. XIII. 254. contra dicitur arma *velle*. vid. inf. vſ. 173. BURMANN.

158. UTROQUE] Sagax perinde ac bellicoſus. JOHNS.

158. IN UTROQUE] An non, ut Heinſius notavit in margine, praeſtat *in utrumque*? ut Virgilius, quem centies imitatur, de Sinone II. Aen. 61.

Fidens animi, atque in utrumque paratus,
Seu verſare dolos, ſeu certae occumbere morti.

Sed retineo tamen ſcripturam editam. nam in Virgilii loco *in* pro *ad* ponitur, ut explicat Servius. hic vero peritiam, ingenium & naturam canis, in utroque genere venatus notat. ita in *jure paratus Scaevola*, dicitur Ciceroni. ut docet Cl. Graev. ad Suet. Claud. 42. Qui ibi ſine praepoſitione dixit, *utroque ſermone paratus*. *Paratus ad partes* quid ſit, docuimus ad Ovid I. Amor. VIII 87. BURM.

159. SERAS] An Indicos vult Gratius? de iſtis ita Plutarchus, pag. 1787. Edit Steph. Ὀφθέντος λέοντος εὐθὺς ἐξαναστῆναι, καὶ διαγνοῦσαν καὶ φανερὸν εἶναι αὐτῷ ποθούμενον ἀνταγωνιστὴν, τῶν δὲ ἄλλων (ζώων) ὑπερφρονοῦντα πάντων. Hos quoque deſcribit Xenophon magnos, validos, celeres, & idoneos, qui congrederentur cum apris. JOHNS.

159. GENUS INTRACTABILIS IRAE] Canes Indicos accipio, de quorum natura conſulendus eſt Aelianus lib. IV. cap. 18. De ingenio & moribus animi Herodotus: praeterea Ariſtoteles, Strabo, Diodorus, Plutarchus, Pollux, Plinius, Solinus, alii plures, quos nimis prolixum eſſet hic enumerare. Xenophon, ἐπὶ δὲ τοὺς νεβροὺς καὶ τὰς ἐλάφους κύνας εἶναι Ἰνδικάς: εἰσὶ γὰρ ἰσχυραὶ, μεγάλαι, ποδώκεις, οὐκ ἄψυχοι. ἔχουσαι δὲ ταῦτα, ἱκαναὶ γίγνονται πονεῖν. Phile in Jambis. παντὸς κυνὸς μέγιστος, Ἰνδὸς πᾶς κύων. ὃς οὐδὲ τὸν λέοντα ἀγριούμενον τρέμει. petet reliqua e ſuo fonte: Virgilius I. Aen. 339. dixit *genus intractabile bello*. TITIUS. Quae non poteſt cicurari, & in ordinem redigi. Hi nempe ferae captae adeo inhaerent, ut vix vi avellendi ſint. JOHNS.

159. IRAE] *Ira* hic pro fortitudine & vehementia debet capi, ut paſſim apud Poëtas *ira* tribuitur Leonibus, & etiam militibus. vid. Barth. ad Stat. IV. 23. & 114. & ſaepius. BURM.

160. FACILES] Heinſius corrigebat, *graciles*. Sed melior eſt oppoſitio, ſi *faciles* retineatur: ut ita paſſim Terentius *facilem* patrem opponit duro, iracundo & truculento. vid. ad Nemeſ. vſ. 50. BURM.

160. MAGNIQUE LYCAONES ARMIS] Arcadici, de quibus Oppianus; & an potius *magnis*? TITIUS. Cujates apud Naſonem

Actaeo-

Sed non Hyrcanae ſatis eſt vehementia genti
Tanta: ſuis petiêre ultro fera ſemina ſilvis.

Dat

Actaeonis canes, III. Met. 210.

Pamphagus, & Dorceus, & Oribaſus, Arcades omnes.

Ἀρκάδες item Polluci & Oppiano celebres. Quare hos innui à Gratio veriſimile eſt; non Aſiaticos Lycaonas canes, quorum nulla apud autores mentio. VLIT. Ut modo de Ancaeo: *geminiſque ſecuribus ingens.* Ita Ovid. Faſt. IV. 882.

Et vel equo magnus, vel pede major erat.

IDEM. *in Add.* Lycaon erat Arcadiae Tyrannus, & à Jove converſus in lupum. forſan igitur ex lupo & cane oriundi erant. Hinc λυκὰς & Lyciſca, nomina canum. JOHNS.

160. ARMIS] Ad arma ſua babiles ait Arcadios canes. Aut *armis*, brachiis quaſi, aut lacertis valet, ut infra vſ. 257. locutus eſt.

——— ——— ——— *leones*

Et ſubiere aſtu, & parvis domuere lacertis.

BARTH. Dubium iterum, an ab *arma*, an *armi* deducendus caſus. ſi ab *arma*, intelligendum, bello eſſe egregios, ut ita *magnus artibus* Cicer. pro Quinct. cap. XXX. ita inf. vſ. 173. vid. ad vſ. 4 Scaliger malebat, *magniſque L. armis.* quod eodem redit. BURM.

161. HYRCANAE] Canes è tigride & cane progenitos Indis adſcribunt plerique. Ariſtotel. lib. VIII. de animal. cap. 28. φασὶ δ' ἐκ τ̃ τίγριος καὶ κυνὸς γίνεσθαι τὺς Ἰνδικὺς. Quae ita vertit Plinius: *E tigribus eos Indi volunt concipi.* Pollux idem ex Ariſtotele refert: diverſos tamen Indicos ab Hyrcanis recenſuerat: Μολοττικαὶ, Ερετρικαὶ, Υρκαναὶ, Ινδικαὶ. Vulgo circumferantur, Ορμηταὶ. quod miror non offendiſſe interpretes. Excepto itaque Gratio, qui mixtum hoc canum genus Hyrcanum indigetavit, nemo eſt. Nec temere forſan, cum in Hyrcania & India plurimos fuiſſe tigres obſervet Plinius lib. VIII. cap 18. & vicinos inter ſe tam cum Indis, quam Albanis fuiſſe Hyrcanos conſtet. Idcirco credibile videtur hujus generis fuiſſe celeberrimos illos Alexandri canes, qui leones & elephantos proſternerent, quos ab Indorum Rege dono habuit. Ita ſane Pollux, Curtius, aliique referunt. Plinius diverſe paulum: *Indiam petenti Alexandro Magno Rex Albaniae dono dederat inuſitatae magnitudinis unum.* Albanum tamen fuiſſe non dicit. Nam Strabo, qui Albanorum canes etiam laudaverat, hos Alexandro oblatos diſerte Indicos fecit lib. XV. Fallitur itaque Solinus, cum Plinii illa ad Albanos canes traxerit; uti & à Solino accepit Dionyſii Paraphraſtes Priſcianus, & hunc errorem alio inſuper cumulavit, dum miſſum ex Albania canem Alexandro fuiſſe fabulatur. VLIT.

162. TANTA:] Malo, *nata i. e.* nativa, ingenita vehementia non ſatis eſt Hyrcanis canibus. JOHNS. Dubito, an auctoritate boni ſcriptoris defendi poſſet *nata*, & recte dici, *natam vehementiam eſſe genti*, pro innata, nativa, propria ex natalibus arbitriis, ut loquitur alibi. nec tamen *tanta* placet admodum, licet & infr. 196. *tantum vitium* dicat fere eodem ſenſu: deinde *ſuis ſilvis* & *ultro*, (quod Ariſtoteli repugnare recte animadverterit Johnſonius, & quae vox iterum repetitur mox) habent, quod offendat. forte ſcripſerit,

Sed non Hyrcanis ſatis eſt vehementia gentis
Tanta ſuae. Petiere utero fera ſemina ſilvis.

Pro *utero* poſſet & ex libro veteri Barthii legi, *ultra*, id eſt ſemina feriora, quam Hyrcanae genti propria & naturalis eſt vehementia, licet & *ultro* poſſet capi pro *ultra*, inſuper, ut Voſſius docet ad Catull. pag. 327. hic vero erit ſenſus, ſed tanta (id eſt propria & nota ſatis) vehementia gentis ſuae non ſufficit Hyrcanis, ſed canibus ſuis petunt ultra, id eſt praeterea feriora ſemina ex tigribus, quae in ſilvis Hyrcanis (unde *Hyrcanae Tigres* celebres habentur) frequentes ſunt. ſi *ultro* retineas, ne explices de canibus, quae inſtinctu quaſi naturae, ſponte, & non ſollicitatae quaerunt adulteria Tigridum: hoc enim Ariſtoteli & Aeliano repugnat, ſed *petiere* referendum ad *gentem Hyrcanam*, ſive Hyrcanos. perfecto vero tempore more ſuo utitur, pro petere ſolent. ut mox 184. *ſubierunt.* & ſupra 45 *extexuit*, & paſſim. vid. ad vſ. 227. &

Dat Venus acceſſus, & blando foedere jungit.
Tunc & manſuetis tuto ferus errat adulter
In ſtabulis, ultroque gravis ſuccedere Tigrim

Auſa

165. *Tigrim*] *Tigri* B.

ſaepe alibi. BURM.

162. Suis] *I. e.* Hyrcanis. JOHNS.

162. Petiere ultro] Conſulendus Aelianus lib. viii. cap. i. ubi totam hanc partem planiſſime explicat: hae autem ſunt vere Indicae: de quibus plura nos in poſterioribus noſtris libris locorum controverſ. horum meminit Virgilius in Ceiri vſ. 306.

Numquam ego te ſummo volitante in vertice montis,
Hyrcanos inter comites, agmenque ferarum
Conſpiciam?

Lucretius lib. iii. 749.

—— *permiſtis animantes moribus eſſent:*
Effugeret canis Hyrcano de ſemine ſaepe &c.

TITIUS. In veteri libro eſt, *ultra*.. quod non diſplicet. cum illud alterum mox repetatur. BART. Ab Ariſtotele petita haec. ἄγοντες δὲ δισμεύουσιν εἰς τὰς ἐρημίας τὰς κύνας. *In ſylvis coitus tempore alligant foeminas.* Vlitius. At Gratius dicit, foeminas ultro petere fera tigridum ſemina. ut & poſtea *ultro gravis*. JOHNS.

162. Fera semina] Hircanos canes ait non contentos agnata vehementia, ſilvas ſubire & tigribus miſceri. Tigrium autem copia in Hircania. Virg. iv. Aen. 367.

—— *Hircanaeque admorunt ubera tigres.*

Claudian. de Raptu libr. iii. Silius, Solinus, Lucanus, Dracontius, Petronius, Martialis. BART.

162. Silvis] Ab Ariſtotele petita haec: ἄγοντες δὲ δισμεύουσιν εἰς τὰς ἐρημίας τὰς κύνας. Quae ita reddidit Plinius: *in ſilvis coitus tempore alligant foeminas.* Ex eo Solinus: *Indi coitus tempore in ſaltibus alligant canes foeminas.* Iſidorus quoque lib. xii. cap. 2. *Solent & foeminae canes noctu in ſilvis alligatae admitti ad beſtias tigres*; vide reliqua hujus loci Iſidoriani infra ad v. 257. VLIT.

164. Mansuetis] In ſtabulis manſuetarum pecudum impune fera errat tigris. JOHNS.

164. Adulter] Tigrin dicit. Tranſlatio adulterii ab hominibus ad feras. Claudianus de Pardo, Conſ. Mal. 304.

—— —— —— *leaenae*
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter.

Scite Manilius *adulterium ſuccorum*, variorum inter ſe commixtionem dicit lib. v. 266.

Eſt & adulterio ſuccorum gratia major.

BART.

165. In stabulis] Aliter Aelianus loco nuper indicato: videndus Ariſtoteles lib. viii. de hiſtor. anim: non ita longe a fine, ubi ſic ait, ἄγοντες δὲ δισμεύουσιν εἰς τὰς ἐρημίας τὰς κύνας, καὶ πολλαὶ κατεσθίονται ἐὰν μὴ τύχῃ ὀργῶν αὐτῆς τῆς ὀχείας τὸ θηρίον. TITIUS.

165. Gravis] Gravida. Virgilius. i. Aen. 274.

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.

Ovidius Faſtorum ii. 615.

Fitque gravis, geminoſque parit, qui compita ſervant.

Gravis uterus pro praegnante Papiniano lib. xi. de jure Codicillorum. BART. Planior ſenſus erit, ſi legamus *gravem*, uti equidem citavit ὁ πάνυ Salmaſius ad Solinum. Apud Maronem x. Aen. 207. *It gravis Auletes*, id eſt *fortis*, inquit Servius. At Aeneïdos v. 274.

—— —— *ſerpentem ſi gravis ictu*
Seminecem liquit ſaxo, lacerumque viator,

ubi iterum pro forti accipit Servius, ego malim *gravis ſaxi ictu* conſtruere & legere. Avienus Fab. xl. *gravem leonem* indigetat, cui *gravem iram* & *graves oculos* attribuit Fab. xxiv. Eodem ſenſu hic *gravem tigrim* haberemus. Si quis vulgatam rejici nolit, durior conſtructio erit: *canis auſa tigrim ſuccedere gravis* (id eſt, jam gravida facta aut futura) *majore tulit de ſanguine foetum.* VLIT. *Gravem* mavult Vlitius, ut planior fiat ſenſus. Verborum ſeries eſt, & canis auſa ultro ſubire tigrim gravis, *i. e.* gravida, tulit prolem ma-

Auſa canis, majore tulit de ſanguine foetum.
Sed praeceps virtus ipſa venabitur aula.

Ille

167. *Aula*] Vide & ad Calp. Ecl. I. verſ. 15.

majore & nobiliore de ſemine JOHNS. Hic verſus valde ſollicitos habuit olim Heinſium & Graevium, ut ex Epiſtolis patet, quas edidi, tom IV. Syllog p. 285. ubi ille tentabat,

Uteroque gravi ſuccedere Tigrim
Auſa canis.

& in ſequentibus vehementer adhuc laborare videbis. in ora Codicis ſui conjiciebat Heinſius,

Uteroque gravem ſuccedere Tigrim
Auſa canis.

Cl. Graevius tentabat,

Luſtroque gravi (vel *gravis*) *ſuccedere Tigris*
Auſa canis.

vide plura tentantes pag. 287. 288. & 293. mihi placeret vel *uteroque gravem ſuccedere tigrim auſa canis.* vel quia *utero* anteceſſit, *ultroque gravem ſuccedere tigrim auſa canis*, ut *ſuccedere* pro ſubire, ſuccumbere tigri ſit poſitum: eo fere ſenſu, ut apud Nemeſ. 116. *huic parilem ſubmitte marem* explicant eruditi: συμπλέκονται αὐταῖς dicit Aelian. commiſcentur cum illis: dicit vero plus noſter Aeliano & Ariſtotele, quia Poëta, illi Hiſtorici. *gravis* vero rectius tigris mihi videtur dici, quam canis, quae certe, cum coit cum Tigride, nondum gravida poteſt dici, & recte Vlitius ita cepit, & Salmaſius. *ſuccedere* vero accuſativo caſui jungi ſatis eſt obvium. vid. Gronov. ad Liv. XXXI. 45. & quae nos ad Calpurn. Flac. Declam. XXIX. diximus. *Gravem* vero Tigrim poteſt dixiſſe, vel, ut Vlitius probat, pro feroci, forti, vehementi. vide, quae ad Val. Flacc. I. 145. diximus. Vel quia ſuccumbenti cani gravis Tigris incumbit, cui levior conſuetudo eſt cum cane ſui generis. poſſet & legi, *ultroque gravi ſuccedere Tigri Auſa canis.* ut opponatur canis nunc ſponte ſe ſummittens alteri in ſilvam deportatae, & alligatae arbori. & tunc ex Aeliano etiam *gravem* poſſemus *ſaturam* explicare. nam non ſtimulari libidine, nec miſceri canibus Tigres, niſi ſaturatas praeda, ἐν πλησμονῇ ait: fame autem inanes, canes lacerare. Ita *mero gravis* Ovid. III. Met. 608. *gravis cibo* Liv. XXXI. 41. *cibo vinoque graves* Ovid. Epiſt. XIV. 33. non diſſimili modo *graves hircos* dixit Martial. IV. 66 pro pinguibus. *gravi* vero propior eſt antiquae ſcripturae *Tigris*, ubi ultima litera geminata ex proximo vocabulo *ſuccedere*. ſi *gravis* abſolute pro pleno, ſatiato diſplicet, capiat priori ſignificatu, quem dedimus. BURM.

165. SUCCEDERE] Marem admittere. *Submittere marem foeminae*, mira phraſi, dixit Nemeſianus Cynegetici vſ. 114

Huic parilem ſubmitte marem.

Cum nullo negotio potuiſſet. *Hanc parili ſubmitte mari.* BART.

166. MAJORE DE SANGUINE] Praeſtantiori, nobiliori genere. *ſemen* genitale ſanguis eſt concoctus, digeſtuſque, ſive excrementum alimenti ſanguinei, quod ultimum in membra digeritur: ſicuti tradit Ariſtoteles lib. I. de generat: Anim. hinc ſumitur pro filiis ac poſteris. Horatius. Art. Poët. 292. *Pompilius Sanguis.* Virgilius VI. 836. *projice tela manu ſanguis meus.* TITIUS. Semine. Muſaeus.

Ἦσαν μὲν χαρίεντα, Διοτρεφὲς αἷμα λαχοῦσαι.

Theocritus Herculiſco.

Θάρσει ἀριστοτόκεια γύναι, περσῆιον αἷμα.

Apollonius Argonaut. lib. II.

——— ——— ——— ἐμβασίλευεν
Πρῶτα Πέλοψ, ὃ καί περ ἀφ' αἵματος εὐχετόωνται.

Tigrim autem canes inſcendere legas apud Ariſtotelem & Plinium. BART.

167. PRAECEPS] Praefeſtina; impetus animi praefervidus. JOHNS. Dictum, ut in Halieut. 75. *praeceps audacia*, de qua vid. Heinſ. ad Claudian. praef. lib. I. Rapt. 9. forte tamen ſcripſerit *praecox*. BURM.

167. IPSA VENABITUR AULA] Ita enim canes venatici juniores conſueſcebant. Horatius I Ep. II. *Cervinam pellem latravit in aula.* Fuſe Angelius lib. 5. ab illo carmine pag. 129.

Poſt

Digitized by Google

Ille tibi & pecudum multo cum ſanguine creſcet:
Paſce tamen, quaecumque domi ſibi crimina fecit,
Excutiet ſilva magnus pugnator adepta.

At

Poſt vero incipies ſua munia quemque docere. TITIUS. Ordictur venationem in nido. Sic *aulam apum* Virgilius pro alvearibus dixit. BART. Locus circumſeptus, ubi totum agmen canum manſiones ſuas habet. *Canile* Gallis & Anglis dicitur. Horatius lib. I. Epiſt. II.

—— —— *venaticus ex quo*
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in ſilvis catulus.

αὐλὴ Aeliano lib. XI. cap. 6. τῶν ζώων. Unde & αὐλὴ προβάτων in Euangelio Johannis cap. X. Petronius *aulam* pro cavea poſuit: cap. CXIX. vſ. 17.

—— —— *premit advena claſſes*
Tigris, & aurata gradiens vectatur in aula.

VLIT. *in Add.* Pro nido, ut apud Maronem *aulas apum*, interpretatur Barthius. Utrumque erroneum. *Aulae* enim non apibus, ſed Regi eorum metaphorice aſſignantur, Georg. IV. 201.

—— *ipſi regem, parvoſque Quirites*
Sufficiunt, aulaſque & cerea regna refingunt.

Apud Gratium vero quid hic *aula* ſit, docet Servius ad IX. Aeneid. 60. *Graeci aulas vocant animalium receptacula. Unde ſepta, quae turbas prohibent in ſacris aedibus & tribunalibus, aulas vocamus.* Non ſunt itaque nidi aut caveae, ſed tota cancellata ſepta, quales illae in templis aulae, quae altare ſepiunt. VLIT. Vide notas ad Petronii locum. ita & Oppian. IV. Cyneg. 107. μέλαθρον ponit pro Leonis cavea. hae caveae erant vel portatiles, ut certe illa Petronii *aula*, vel ut Vlitius, ſepta, & cancellata, & hinc apud Virgil. I. Aen. 140. eleganter de feroci & indomito Aeolo, Juno indignabunda dicit,

—— —— *illa ſe jactet in aula*
Aeolus, & clauſo ventorum carcere regnet.

ubi Servius notat, eſſe irriſionem, quod *aulam* vocet carcerem mox. & ita non ſemper eodem modo explicanda vox erat. *Clathra* dici oſtendit multis Heinſ. ad Claud. III. de laud. Stilic. 272. & ad Sil. I. 466. Catuli vero ex cane Hyrcana & tigride, incluſi fuiſſe videntur ſeptis, propter rabiem: ſed qua ratione tunc venari, & cum ſanguine pecudum creſcere poſſint, non video: niſi aliquando emittantur, ut venatui adſueſcant; vel, in eodem ſepto etiam alia animalia nutriantur. ut apud Martial. IX. 73. Leo & Aries & agna in eadem cavea vel ſepto. hoc ſeptum *palaeſtra* forte inde dicta, in qua exercebantur canes, & in qua apri & alia animalia. vide Scriver. ad Martial. III. 82. vide & Vlit. ad Calph. I. Ecl. 15. BURM.

169. CRIMINA FECIT] Latine hoc dici probamus ad Ovid. II. Art. 633. IDEM.

170. EXCUTIET] Ingenioſiſſima quidem hoc loco Gronovii (II. Obſ. 13.) mei conjectura, *Excuſet*, ſed ita Gratium ſcripſiſſe nondum mihi probat. *Excutere metum, furorem* Maroni, ut hic *excutere crimina:* quod amplius aliquid ſignificat, quam *excuſare.* Qui crimen excuſat, umbraculi loco aliquid obtendit. Unde metaphorice *excuſare* pro obumbrare poſuit Palladius Novembri tit. VII. Qui vero *excutit*, totum delet, & abolet. Ita Hyrcanus hic canis domi facta crimina, inter venandum non celat, ſed prorſus excutit virtute ſua, ut nihil mali unquam de eo meminiſſe liceat, qui tam ſtrenue munia ſua exſequitur. VLIT. Lego *excuſet.* quod eſt, deleat, expiet, redimat. Prima improba virtus domi tuae venabitur, & in familiares ſaeviet pecudes. Hoc tu ignoſce illi, & paſce tamen, daque locum, quae contraxit domi crimina, illa in ſylvâ, quod nimirum haud dubie faciet, purgandi. *Gron.** JOHNS. Nihil mutem. Ita *excutere diros amores* Ovid. X. Met. 426. *excutiet* etiam poteſt capi pro te oblivisci faciet; fere ita utitur Cicero pro domo cap. 28. *Illa calamitas, ſi ita eſt appellanda, excuſſit hoc genus totum maledicti, ne quiſque audeat jam reprehendere conſulatum meum tot, tantis, tam ornatis judiciis, teſtimoniis, auctoritatibus comprobatum*, & ita *excutere alicui mentem*, pro demere, expellere. de quo vide ad Sil. II. 592. & ſimilia paſſim. BURM.

171.

At fugit adverſos idem quos reperit hoſtes
Umber. quanta fides, utinam, & ſollertia naris,
Tanta foret virtus, & tantum vellet in armis!
Quid freta ſi Morinûm, dubio refluentia ponto,

Ve-

171. *Quos*] *Quo* G. *qui*. B.

171. IDEM QUOS] Vetus Editio, *idem quo*. Videtur Gratius, ſalva relationis lege, ſcripſiſſe, *qui*. Nam alioqui *τὸ idem* quo referatur, non habet. BART. *Umber hoſtes quos repperit, idem adverſos fugit.* Quid planius poterat dici? Aqua tamen haeret Interpreti, & ſcribendum edicit: *qui repperit*. Inſulſe prorſus. Nec quidem ſequentia intellexit, quorum hic ordo eſt. *Umbro quanta fides & ſolertia naris eſt, utinam tanta etiam foret virtus.* VLIT. Neſcio, an mereatur haec Barthii correctio tam acerbam cenſuram. Idem ille Umber, qui ſolers & fidelis in indagando & reperiendo hoſte eſt, fugit, ſi ſe illi opponat repertus. ita Ovid. Ep. xx. 73.

Idem, qui facimus, factam tenuabimus iram.

De voce *idem* vid. ad Val. Flac. II. 104. Vulgatam tamen ſervo, eodem enim modo mox vſ. 186.

At clangore citat, quos nondum conſpicit, apros, &c.

BURM.

172. UMBER] Canes, quos hic non admodum commendat Gratius, Maro ſuis carminibus non mediocriter celebrat lib. XII. 749.

Incluſum veluti ſi quando flumine nactus
Cervum, aut puniceae ſeptum formidine pinnae.

& reliqua.

——— ——— at Vividus Umber
Haeret hians, jam jamque tenet, ſimilisque tenenti
Increpuit malis, morſuque eluſus inani eſt.

Sed poſuit Maro unum genus pro altero, quomodo lib. I. 317. *Hebrus* pro Tygri, in illo, ſicuti grammaticis viſum.

Celeremque fuga praevertitur Hebrum.

quibus tamen non aſſentior. TITIUS. Locutus fere hactenus de bellicoſis canibus, optat, ut Umber quoque talis ſit, quia corpore ſatis magno fuiſſe videtur, ſed animo impar. Alias & ſagacitas ejus commendabilis ſatis erat, ne pro inutili habeatur. Silius lib. III. *aut exigit Umber Nare ſagax è calle feras.* Idcirco infra: *Inconſultis mater dabit Umbrica Gallis Senſum agilem.* Solus itaque animus requiritur, ut inter bellicoſos cooptetur Umber. Hoc, quod in Umbro deſiderat, apta tranſgreſſione ſatis ſuperque in Britannico cane eſſe ſtatim ſubdit. Quod ideo moneo, ne quis de Agaſſaeo Oppiani intelligenda ſequentia autumet. VLIT. Aeneide XII. Maro:

——— ——— ——— at vividus Umber
Venator curſu canis, & latratibus inſtat.

Nec aliter Sidonius in Paneg. Aviti:

Jam ſi forte ſuem latratibus improbus Umber Terruit.

Quae cum Gratio non conveniunt. Nam is nulla talia *convicia* in Umbro notavit; ſed tantum in Aetolo, inferius. VLIT. *in Add.*

172. FIDES,] Fide & ſolertiâ naris Gratius ſagacitatem deſcribit. quid enim eſt in cane ſagacitas, niſi certa & fidelis ſolertia naris? JOHNS.

173. VELLET] Auderet. Sic *exacta voluntas* infr. 259. eſt audacia felici fine mactata. *In armis* in procinctu, in ipſo periculo, valet. BART.

173. VELLET IN ARMIS] Id eſt in bellis, quae armis geruntur. Virgil. I. Aen. *Arma virumque cano.* & ſupra 157. *arma negant.* aliter dictum paullo ſuperius. vſ. 160. at *contra faciles, magnique Lycaones armis.* *Vellet* ergo *tantum in armis* eleganter dictum, pro in ipſa pugna, idem ipſi impetus eſſet, qui ardor in inveſtigando. ita *arma velle* & ſimilia. vide ad Sil. IX. 7. eruditiſſimum Drakenborchium. BURM.

174. QUID FRETA SI MORINUM] Unde breviſſimus trajectus in Brittanniam ex Portu Iccio: & ita olim apud Caeſarem emen-

R davi

Digitized by Google

Veneris, atque ipſos libeat penetrare Britannos?

O

davi locum hunc ex IV. bellor. Gallicor. cap. 21. *Ipſe cum omnibus copiis in Morinos proficiſcitur, quod inde erat breviſſimus in Britanniam tranſitus. Icium naves undique ex finitimis regionibus, & , quam ſuperiore aeſtate ad Veneticum bellum fecerat claſſem, jubet convenire*, antea legebatur *huc naves undique*, ipſe ex Strabone *Icium* faciebam, qui dicit lib. IV. de ejusdem Morinis loquens. παρ' οἷς ἐστὶ καὶ τὸ Ἴτιον, ᾧ ἐχρήσατο ναυστάθμῳ Καῖσαρ ὁ Θεὸς, διαίρων εἰς τὴν νῆσον. plura de hoc loco diſputavi in poſterioribus meis libris Locor. Controverſ. quae hic non inculco. Porro de canibus Britannicis prolixum ſermonem habes, apud Oppianum lib. I. a verſu 467. Ἔστι δέ τι σκυλάκων γένος ἄλκιμον ἰχνευτήρων. Locum inſpice; materiam, & argumentum hoc valde copioſe exſequitur Petrus Angelius lib. V. unde petas licet, nam ego brevitati ſtudeo. TITIUS. Ad freta, & ad Britannos. Virg. I. Aen. 2.

—— *Lavinaque venit Littora.*

& vſ. 243.

Illyricos penetrare ſinus.

JOHNS.

174 MORINUM] Vide doctiſſimi Critici I. Nicolai Loenſis Miſcell. lib. VI. c. 21. *Dubio ponto* eſt inſtabili & ſemper inaequali. BART. Auſonius in Moſella 32. *bivio reſtaus munimine pontus. Dubius* itaque hic pontus, qui nunquam certa ſtatione manet, ſed modo huc, modo illuc aeſtu ſuo agitur Ammianus lib. XXVII. cap. 8 de hoc ipſo freto: *ad Bononiae litus, quod à ſpatio controverſo terrarum anguſtiis reciproci diſtinguitur maris.* VLIT. Recte explicant. aliter *dubium* mare, ſaepe eſt, unde periculum naufragii & ſubmerſionis. Ovid. Ep. XVIII. 52. IV. ex Pont. X. 10. ſed ex noſtri Poëtae ſenſu dixit *dubiam Syrtim*, Lucan. I. 686. ubi vide doctiſſimi Oudendorpii notas Jornand. de reb. Get. cap. V. *terra paludibus dubia.* vid. Scal. ad Manil. IV. 794. Sic fere *dubium coelum* dicitur, nunc ſerenum, nunc pluvium. BURM.

175. ATQUE IPSOS] Licet non culpem hanc locutionem, tamen video & plus *penetrare regionem* dici, quam ipſos *populos*. ut ita *Aegyptum penetrare* Sueton. Caeſ. 52. & ita Florus & alii. ſed de hominibus dicunt fere *penetrare ad eos*. quare hic legerem, *adque ipſos* l. *penetrare Britannos* Sueton. Caeſ. 6. *Clodium inter publicas cerimonias penetraſſe ad eam fama erat.* 58. *per ſtationes hoſtium penetravit ad ſuos.* ſic Catul. Carm. cap. XI.

Sive in extremos penetravit Indos.

BURM.

175. BRITANNOS?] Antequam de canibus Britannicis, quos hic celebrat Gratius, diſtincte dicam, quia illi potiſſimum huic ſcriptioni meae anſam praebuerunt, de toto eorum genere aliquid praemittam. Olim duae ſpecies cognitae tantum fuerunt, robuſti, de quibus hic Gratius aliique, & Agaſſaei, qui & velocitate & ſagacitate excellunt, de quibus ad Nemeſianum dicam. Hodie quidem illi robuſti etiamnum ſuperſunt, ſed ruſticis & paſtoribus magis inſerviunt: nonnunquam tamen & venationi, cum validior aliquis cervus, cui impares ſint vi collatâ ſagaces ſive ſanguinarii, debellandus eſt. Quod plurimus eorum olim in bellicoſa venatione uſus fuerit, manifeſtis etiam veſtigiis apparet ex Theatrali illa venatione, quam in urſos & tauros exhibent Anglorum laniones: quibus jampridem interdictum fuit taurum mactare, antequam tribus ad minimum canibus ad ſatiem uſque vexatus fuerit. Unde etiam per minimos pagos frequens hoc ſpectaculum occurrit, & multis educandi hujus generis canes animum facit, ne impune ſit laniis, niſi ſtato pretio redimant, virum gregis ſui mactare. Londini autem ei luſui peculiare extructum d..cum theatrum eſt, & tauri validiores aliquot, praeter urſos, aliaſque id genus feras, aluntur, qui ſemel ſeptiduo depugnent cum canibus; quos unicuique licet immittere, modo plures duobus non concurrant in Taurum, quatuor in urſum. Vidi aliquoties ſingulum canem, qui nares mordicus appetens ita inhaerebat, ut nullo impetu excuti poſſet. Vidi etiam, qui eadem vi palaria vel collum invaderent, ut non immerito jam olim de iis dixerit Claudianus lib. III. de laud. Stiliconis: 301.

Magnaque taurorum fracturae colla Britannae.

Hu-

O quanta eſt merces, & quantum impendia ſupra!
Si non ad ſpeciem mentiturosque decores

Pro-

176. *Eſt merces*] Heinſ. malebat, *&* *merces.*

Huius enim generis fuerunt, quos Moloſſis aequiparat Gratius, cujus aevo nec ſagaces nec veloces è Britannia petitos hactenus fuiſſe hinc patet. Sed & Strabo, qui paulo poſt floruit, lib. v. teſtatur canibus Britannicis ad bella ſua uſos fuiſſe Gallos : Ταῦτα δὴ κομίζεται ἐξ αὐτῆς (Βρεττανικῆς puta) ϗ δέρματα, ϗ ἀνδράποδα, ϗ κύνες εὐφυεῖς πρὸς τὰς κυνηγεσίας. Κελτοὶ δὲ ϗ πρὸς τοὺς πολέμους χρῶνται ϗ τούτοις ϗ τοῖς ἐπιχωρίοις. Ex quibus apparet, ſatis frequenter petitos inde hoc genus canes fuiſſe, etiam Romanis, quorum majeſtati generoſa maxime conveniebat venatio, cui aptiſſimi, ut nunc quoque, illi canes. Haec ideo magis retuli, quia Johannes Cajus Anglus in libello ſuo de canibus Britannicis hos ſupine nimis praeterierit, qui olim Gratio noſtro & Straboni cogniti. nec etiamnum adeo *degeneres*, ut ita ab eo vocari, aut. ut inutiles ablegari debuerint. Miſere inſuper fallitur, ſi Hyrcanum, quem laudat ex Gratio, eundem putavit eſſe cum Urcano ſuo, quem ex urſo & cane ridicule ſatis ἐτυμολογίζει. Nec unquam tale canum ex urſis mixtum genus in Britannia viſum fuiſſe crediderim, quamvis ex vulpe mixtos canes caſus magis, quam uſus aliquando protulerit. Ille enim & hoc quaſi protritum aliquid videtur nobis obtrudere, quod ego rumore tantum, & vix ita compertum habeo. Sed & ejuſdem fere notae ſunt reliqua, quae inibi perſcripſit, ut ſuo loco ſingula eventilabo. Quamobrem indignum autore ſuo foetum hunc, quam ſecus quidquam de illo Viro, qui inter prioris ſaeculi eruditos haud obſcurum nomen jam obtinuit, cenſere malim. Et hoc quidem loco canum Britannorum merita à populari ignominia vindicare curae pretium aeſtimavi. VLIT. De canibus bellatoribus inſignis addendus hiſce locus ex Valerii Flacci lib. vi. 106.

——— *clauſtriſque profuſi*
Caſpiadae, queis turba canum non ſegnius acres
Exilit ad litus, pugnaſque capeſſit heriles.

VLIT. *in Add.*

176. QUANTUM IMPENDIA SUPRA!] Ait, impendia bene compenſare canes Britannos, ab ultima licet inſula Romam advectos. BARTHIUS. *I. e.* quantum lucri facis ultra impendia. JOHNS.

177. SI NON AD SPECIEM] Olim tales erant, & ideo βαιοὺς ipſos appellat Oppianus, noſtra aetate valde proceri ſunt & grandi corpore. TITIUS. Etiamſi non protinus ſpecies Britannicorum canum arrideat, tamen magna eorum eſt utilitas, in re praeſenti. Una illis jactura eſt deformitatis & ſpeciei, virtuti non reſpondentis. Diſtinctio ita ordinanda eſt.

——— ——— ——— ——— *ſupra!*
Si non ad ſpeciem, mentiturosque decores
Protinus; (haec una eſt catulis jactura Britannis)
At, magnum cum venit opus, promendaque virtus,
Et vocat extremo praeceps certamine Mavors,
Non tunc egregios tantum admirere Moloſſos.

Vides, perbelle ſibi omnia reſpondere, quae antea obſcuriora erant, ſola diſtinctione, & quod 179. pro *ad*, *at* refinximus. In quo etiam adjuvat nos, modo quae ſit, Editionis veteris auctoritas. Quae elegantius etiam *catuli Britanni* habet, quod ego omnino Gratii arbitror. BART. Quantumvis non omnino ad ſpeciem externam & decores, (quae, quos capiunt, ſaepiſſime fallunt) compoſiti ſint. Hic enim eſt unicus catulorum Britannicorum defectus. ad venationem πολεμικὸν, & ferarum pugnam cum ventum eſt, & vis animi exſerenda, non aeque mirabere egregios & inſignes Moloſſos. JOHNS.

177. AD SPECIEM] Sunt ſane deformes ſatis bellicoſi Anglorum canes, ſed longe minus quam ſanguinarii, quos vocant, qui & generoſi fere & valido corpore ſunt, non adeo tamen, ut bellicoſis toti accenſeri poſſint. Si hos intelligas, non poteſt quidquam iis

me-

Protinus; (haec una eſt catulis jactura Britannis)
At magnum cum venit opus, promendaque virtus,
Et vocat extremo praeceps diſcrimine Mavors,

Non

178. *Catulis*] *Catuli* —— *Britanni*. G. Barth. ita diſtinguit *decores Protinus*, (*haec u. e. c. j. Britannis*) *At*, *m.* &c.

melius attribui; quam quod hic de deformitate in Britannicis canibus excernit Gratius. Oculis hi ita lippis & detortis, labris & malis adeo ſordidis & dependentibus apparent, ut advenis mera monſtra videantur. At quanto deformiores, eo fere meliores aeſtimandi. Nam ſi & labra plurimum propendeant, eo certius odorem quaſi ſorbent, & clariorem ululatum faventis veſtigationis teſtem edunt. Unde & ab ululatu illo *howndes* nomen adepti ſunt, non *hundes*, quo fere modo nos quemvis canem appellamus. Nam hinc quoque *to hunte*, id eſt, *venari*, Saxones videntur feciſſe, quantumvis contrarium ſentiat Cajus, qui vernaculam ſuam non ſatis bene plerumque ἐπιλογίζει. VLIT. Oppianus ita & de Agaſſaeis Britannicis:

Γυρὸν, ἀσαρκότατον, λασιότριχον, ὄμμασι νωθῆ.

Corpore diſtorti veſco; cutis hiſpida; luſco Lumine.

Ita verti. IDEM. *in Add.* Ita Mela II. 2. de Thracia, *viros benignius alit, non ad ſpeciem tamen: nam illis aſper atque indecens corporum habitus.* vid. Pontan. ad Macrob. II 9. Keuchen. ad Seren. Samm. cap. 5. male ergo Heinſius tentabat, *ſi non dant ſpeciem*: nam obvia locutio eſt etiam in aliis, *ad ſpeciem.* Sueton. Caeſ. LXVII. *milites argento & auro politis armis ornavit, ſimul & ad ſpeciem, & ut tenaciores eorum in proelio eſſent.* Flor. III. 12. ad *imperii ſpeciem magna nomina.* BURM.

178. CATULIS] Non vereor tamen, ut diminutivo hoc vocabulo evincatur, quo minus de bellicoſis canibus loquatur hic Gratius, ut ſatis jam ſuperque aſſerui; dubito tamen, utrum pro *canibus* commode ſatis poſitum, an ita potius ſcribendum ſit. Nam quod Oppianus lib. I. Agaſſaeos Britannicos, quos domeſticis catellis non majores eſſe canit, γένος ἄλκιμον ἰχνευτήρων vocet, non ideo bellicoſis accenſendus eſſe, aut de illis loqui Gratium, quia *catulos* hic appellat, mihi perſuadere poſſum, ut planius ad Aurelii Cynegeticon aperiam. Et de bellicoſis hic agi plenius ex ſequentibus patebit, ubi dicit: *At te leve ſi qua Tangit opus.* VLIT. Voſſius ad Catullum. p. 100. ad haec verba, *catuli ore Gallicani* ſic dicit. catuli. *i. e.* canis. ut paſſim apud Horatium, Virgilium; Graeci σκύμνους vocant, non recens genitos, ſed adultos. nullâ itaque opus eſt correctione. occurrit poſtea v. 400. IOHNS. Vid. ad Nemeſ. Cyn. 129.

179. MAGNUM OPUS] Sic ſup. vſ. 61. & vſ. 226. *leve opus* vſ. 194. *rarum opus* 244. Ita gaudet, ſemel uſurpatas phraſes, data occaſione repetere, & ubique ſimilis eſſe ſui. BART.

179. AD MAGNUM] Hanc è vett. lib. ſcripturam ſervavi. Barthius ex ſua ſibi Edit. refingit: *At*, *magnum*, &c. Videtur illum offendiſſe τὸ *venit*, quod ad *catulos* Britannos referri non poterat. Ideoque & jubet Edit. ſuam ſibi ſuppeditare, *catuli jactura Britanni.* Sed quam frequens haec numeri mutatio ſit Gratio, oſtendam ad v. 509. Mens Gratii autem haec eſt: *cum opus ad magnum venit*, id eſt cum bellandum eſt collatâ cum feris vi, & extremo vitae periculo decernendum, non minoris animi & virtutis tum apparere Britannicos canes, quam Moloſſos. Poteſt & digeri hoc modo: Britannicus canis *cum ad magnum opus venit*, per numeri ἐναλλαγήν. Idem tamen manet ſenſus, & de bellicoſo Britannico cane omnia intelligenda ſunt. *Magnum opus* itaque bellicoſa eſt venatio, ut mox, *leve opus*, cum curſu tantum in fugaces feras contenditur. *Opus* ipſam ſaepiſſime venationem vocat. VLIT. *At* praetuli. praecedente enim *ſi* rectius *at* ſubjicitur. vid. Gronov. ad Liv. XXII. 37 & hoc requirit praecedens *ad ſpeciem*, cui nunc uſum oppo-

Non tunc egregios tantum admirere Moloſſos,
Comparat his verſuta ſuas Athamania fraudes,
Acyruſque, Pheraeque, & clandeſtinus Acarnan.

Sic-

182. *Comparat*] Ita P. *Cum parat.* A· Steyn.
183. *Acyruſque*] Gronov. *Epiruſque. Taygetuſque* Vlit.

ponit, ut ſaepe auctores. Manil. II. 821.

Effectu minor in ſpecie, ſed major in uſu.

ubi ex codice Suliano in *ſpeciem* notaverat Heinſius. unde Juſtin. XIV. 6. *Speciuſam magis, quam utilem gregem* dixit. & contrario ſenſu Ovidius VII. Met. 681.

— — — — & uſum
Majorem ſpecie mirabere, dixit in iſto.

BURM.

181. Molossos;] Si tres hi verſus ad Britannicum canem ſpectant, ut modo referebam, τέλεια στιγμὴ hic ponenda erat. Sin ad Athamanes, bene habet vulgata interſtinctio, & hic ſenſus ac ordo verborum eſt: In bellicoſa venatione cum coram pugnandum eſt, non minus fraudem, qua Athamanes & ſequentium locorum canes feram circumveniunt, quam apertam Moloſſorum virtutem commendari. Utcunque velis, pergit omnino bellicoſos canes recenſere, inter quos celeberrimi olim Moloſſi, ideoque *egregios* hic vocat, *acres* Virgilius Georg. III. ubi Servius: *in Moloſſis fortitudo laudatur.* Seneca Hippolyto 32.

Teneant acres lora Moloſſos.

Quare indecore nimium Lucanus IV. 440. ex hoc ipſo Senecae loco effinxit: *tenet ora levis clamoſa Moloſſi.* quod mox collatis inter ſe utriuſque locis apparebit. Nec facile excuſetur, quod Martialis (ſi modo is autor eſt) Epigr. penult. Spectac. dixerit: *veloces fugeret cum dama Moloſſos.* VLIT. Ita mox Moloſſo patre & Aetola matre natum canem non vanae linguae fore tradit noſter vſ. 196. BURM.

182. Comparat] Forte, *comparet.* & ita puto Geſnerum legiſſe, in cujus Hiſt. Quadrup. pag. 217. vitioſe excuſum eſt *competar* pro *comparet.* vid. & inf. vſ. 507. IDEM.

182. Athamania fraudes] Regiuncula in Epiro, cujus meminit Strabo lib. VII. quomodo & Plinius; ita etiam Acyri, & Pherae. Stephanus ait. Ἀθαμανία χώρα Ἰλλυρίας, οἱ δὲ Θεσσαλίας. TITIUS. Illyricum. Vide Stephanum & Plinium. lib. IV. cap. II. BART.

182. Fraudes,] Dolus an virtus quis in hoſte requirat. Athamanes illi, reliquique, quos Moloſſis comparat, ſagaces quidem ſunt, ſed haud adeo imbelles, ut non fraude aliqua circumventas feras invadere auderent. Itaque & bellicoſis merito adnumerantur. *Fraudes* eorum ſunt ſubiti inſultus, & repentini ac taciti acceſſus. Tale quid in Indico cane laudat Plinius; *ingenti primum latratu intonuit: mox inruit aſſultans, contraque belluam exurgens hinc & illinc artifici dimicatione, qua maxime opus eſſet, infeſtans atque evitans, donec aſſidua rotatum vertigine afflixit.* Hae bellicoſorum fraudes ſunt. Nam in ſolo ſagace longe diverſae commendantur. VLIT.

183. Acyrusque,] Lege *Acytus.* Vide Stephanum. BART. Ἄκυρον omnino hoc vocabulum eſſe, nemo non videt. Geſnerus conjecit primus, *Acytus*, quae *inſularum rotundiſſima* eſt apud Plinium lib. IV. cap. 12. caetera tamen adeo ignobilis, ut tam generoſos canes produxiſſe veriſimile non ſit. Fuit cum ſubſtituendum putarem *Acritas*, quod initium Meſſeniaci ſinus eſt, cui in proximo adjacent *Pherae*, & haud longe Taygetus mons canibus Laconicis cogniti ſſimus. Prominet & Italiam verſus Acritas, ideoque Romanis Peloponneſum praeternavigantibus vel adeuntibus notum fuiſſe promontorium credibile eſt. Nunc vero ipſum *Taygetum* hic reſtituendum puto, cujus canes pro toto genere κατ' ἐξοχὴν poſuit Maro Georg. III. *Taygetique canes.* Ille enim paſtoribus, qui ex bellicoſorum numero canem ſuum ſemper deligere etiam hodie ſolent, Spartanos commendat, qui praeter robur & velocitate praeſtant, ut adnotat Servius. Illius itaque aſſi-

Sicut Acarnanes ſubierunt proelia furto:

Sic

184. *Sicut*] *Sic ut* P. B. *Sic* & A. Steyn.

duns imitator Gratius haud dubie acerrimos Spartanos & hic inter bellicoſos canes fraude aliqua inſignes accenſuit. Bellicoſos eſſe hiſce apud Senecam patet: in Hipp. 35.

At Spartanos, genus eſt audax
Avidumque ferae.

Non enim obſtat, quod ſimul fugaces fuerint, ut reliqui quoque, quos hic fraude aliqua Moloſſorum virtuti exaequat. Illi enim nuda vi commendantur, hi, inter quos Spartani, dolo aliquo aut inopinato feras ſupervenicbant. Maxime Spartani, qui veloces quoque, & triplicem venationem exſequebantur, ut infra dicam. Scriptum itaque olim hic fuit: *Taygetus*, *Pheraeque.* Error autem ex eo venit, quod ſyllabâ *ge* primum ſupraſcriptâ, & ita in finem vocabuli relegata, poſtea videatur effictum: *Taytrige.* Ex quo ſcioli fecerunt, *Acytuſque.* Nam *T. R.* & *C.* in MSS. codd. parum differunt. *Pherae* ſunt Φεραὶ oppidum haud procul Taygeto monte. Si quis malit *Taygetuſque Pheraeque*, ut Φεραὶ Pelaſgorum oppidum ſit, non pugnem, niſi quod canes Pelaſgos nuſquam celebratos eſſe, hos vero Laconicis accenſos conſiderari velim. Sed ipſa Diana apud Callim. & Taygetum colere, & Φεραία tamen dicitur. VLIT. *Epiruſque*, reſtituit Gronovius. Vicinas enim regiones deſignare voluit. Varro lib. II. de re ruſticâ cap. 9. *videndum, ut bovi feminis ſint, itaque à regionibus appellantur Lacones, Epirotici, Sallentini.* olim legebatur *Acyrus.* Vlitius *Taygetus* legendum cenſet. Heinſius, *Argivus.* JOHNSON. Vid. Sylloq. Epiſt. t. IV. p. 285. & ad Ovid. VI. Met. 416. ſed Argivos canes voluiſſe miſcere Poetam canibus, in alia parte Graeciae verſus Epirum & Macedoniam, non fit veroſimile. Latet nomen gentis vel urbis in vicinia aliarum. Scaliger adſcripſerat *Aſcyrus*, quem locum ignoro, niſi aliquem noverit, unde *Aſcyridem* paludem dictam memorat Livius lib. XLIV. 2. ſed obſcurior ejus notitia vix videtur perſuadere ejus meminiſſe Gratium. BURM.

183. PHERAEQUE,] Vid. Strabo p. 367. VLIT.

183. CLANDESTINUS ACARNAN] Qui ex inſidiis victoriam adoritur. Oppianus ἁλιευτικ. lib. II. 405.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

TITIUS.

184. SICUT ACARNANES] Hippolytus apud Senecam huc quoque venatores ſuos dimittit: vſ. 20.

Vos, qua tepidis ſubditus Auſtris,
Frigora mollit, durus Acarnan.

Ubi optima edit. adhuc habet, *Acharnan*, quod rectum non eſt. Non aliter quam in Vibio Sequeſtro MS. memini inveniſſe inter paludes: *Ambracia*, *Acharniae*, pro *Acarnaniae.* Nam *Achaiae*, quod in vulgatas hinc manavit, ineptum eſt. Circumjacent enim Ambracium ſinum Acarnanes. Sed Gratium credo reſpexiſſe hoc loco (& τὸ *ſubierunt* praeſertim) hiſtoriam & fraudes Demoſthenis, cum adverſus Peloponneſios bellum gerens CD Acarnanas in inſidiis locaſſet, qui hoſtes praetereuntes à tergo invaderent: quod optime illis ceſſiſſe late refert Thucydides ſub finem lib. III. VLIT. Thucydides lib. III. ad finem narrat ut Acarnanes, conſilio Demoſthenis in inſidiis locati Ambraciotas prorſus profligarunt. Huic Hiſtoriae alludit Gratius. fuit tamen, qui duos ſequentes verſus pro inſititiis habuit. nec ſane ἄτοπος illa ſuſpicio. JOHNS. Neſcio, an ad ſingulare aliquod Acarnanum factum reſpiciat, an potius ad eorum conſuetudinem, ut recte Barthius: ita ut *ſubierunt* ſit pro ſubire ſolent; ut ſupr. 162. vidimus. ex moribus ergo gentis, canes etiam fraudibus uti docet. *Supervenire* vero proprium eſſe bello docuit Barth. I. Adv. 16. & alii paſſim. ſed noſter nove accuſativum caſum ipſi dat, cum alii fere dativum adjungant: ita Stat. VII. Theb. 275. *nimia ſata laeta ſupervenit herba.* ubi recte

op-

185 Sic canis illa ſuos taciturna ſupervenit hoſtes.
At clangore citat, quos nondum conſpicit, apros

Aeto-

opprimit reddit Lutatius. BURM.

184. FURTO:] Clam, dolo. Multa non vulgaria de hoc verbo alibi ſcripſimus. Sic κλοπὴν pro furto bellico dixit Libanius, Declamatione Menelai. *furtivum Bellum* Procopius de Bello Perſico. lib. I. Vide Commentaria ad Claudianum & Muſaeum. Gratii eſt ſententia: ſicut Acarnanes conſueverunt clam & dolo hoſtibus nocere, ſic eorum quoque canes mores eoſdem furtim ſubrependi uſurpant. Vox *ſupervenit*, improviſum damnum denotat. BART. *Furto* pro *furtim*. vid. ad Ovid. VI Epiſt. 43. & *ſubire* eſſe verorum occultae ac furtivae molitionis docuit Bronckh. ad Propert. I. IX. 26. vid. & inf. 257 BURM.

185. SIC CANIS ILLA] Idem cecinit Oppianus lib. I. κυνηγ. 513.

Εἰ δέ μιν ὁπλίσσειας ἀθηρήτοισι λαγωοῖς
Λάθρῃ μὲν πελάειν, κατὰ δ' ἴχνιον ἴχνος ἐρείδειν
Βαιὸν, ὑφ' ἡμερίσι κεκαλυμμένος ἢ καλάμῃσιν.
Οἷάτε ληϊστῆρ ἰσόφωε κλωπὸς, ὅς τε νομῆα
Ὑπνώοντα πέλας δεδοκημένος ἠρέμα ἕρπει

Semel autem dicendum eſt, libentius Cynegeticos ſcriptores canes, foeminas nominare, quam mares ad exercitium venandi, propterea quod eae longe ſint animoſiores. Ennius apud Varron. lib. VI. de L.L.

—— *animuſque in pectore latrat:*
Sicuti ſi quando vinclo venatica aheno,
Apta ſilet canis, forte feram ſi e nare ſagaci
Senſit, voce ſua nictatque ululatque ibi acute.

Lucretius I. 405.

Namque canes ut montivagae perſaepe ferai
Naribus inveniunt intectas fronde quietes.

Varius, citante Macrobio lib. VI. 2.

Ceu canis umbroſam luſtrans Gortynia vallem,
Si veteris potuit cervae comprendere luſtra.

Seneca Hippolyto 1008.

Moeſtaeque domini membra veſtigant canes.

Martialis XI. 70.

Venatrix ſylvis aſpera, blanda domi.

Apulejus, *canes venationis indagini generoſae.* neque aliter Graeci. Pindarus κύων Λάκαινα. Oppianus item non ſemel. Etiam currui libentius equas jungebant. Virgilius I. Georg. 59. *Eliadum palmas Epirus equarum.* Eurypides Electra, Κἀκεῖνος ἐν τάποισι Θεσσαλὰς ἔχων Ἵππους ὁ τίμαλφος: cauſſam alibi aperui ex Plinio, ſiquidem Turnebus nihil vidit in re; notavit autem hoc Adverſar. lib. III. cap. 14. ſed ad venationem equos mares expoſuit Oppianus lib. I. 155.

Ἵππους δ' εἰς θήρην μέγα κυδιόωντας ἀγίνειν,
Ἀρσένας.

Cauſſam ſubdit duplicem dicens

—— οὐ μοῦνον ὅττι χερείονες ἐνὶ πεδίοισι
Θηλύτεραι, τελέειν δολιχὸν δρόμον ἐν ξυλόχοισιν,
Ἀλλ' ὅτ' ἀλδαίνεσθαι χέειν φιλοδέμνιον ἦτορ
Ἵππων ἀγχιάδην, ἀπὸ δ' ἱππάδα τηλὸς ἐρύκειν.
Ὄφρ' ἂν μὴ χρεμέθωσι λιλαιόμενοι φιλότητος,
Καί τ' ἀέξοντες αὐδὴν ἀγριῶν φίζων δὲ νεώτατοι
Νεβροὶ, δορκαλίδες τε θοαὶ, καὶ δειμαλέος πτώξ.

Ad canes autem quod attinet, contrarium colligi videtur ex Ariſtotele de hiſtor. animal lib. IX. non ita longe ab initio. TITIUS.

186. AT CLANGORE] Gannitu. Feſtus. *gannitio canum querula murmuratio.* & item Nonius de improprüs: itaque Lucretius. V. 1061.

Longe alio pacto gannitu vocis adulant.

Clangorem de tuba dixit Virgilius, & de cantu avium Lucretius. videas tamen Pollucem, ubi agit de vocibus animalium. TITIUS. *Clamore* corrigit doctiſſimus Markl. ad Stat. I. Sil. IV. 55. quia *clamor* in venaticis canibus proprie dicitur. fateor, ſed non ideo minus noſter hic eleganter *clangorem* noſter canibus tribuit, qui gravior clamore, unde *malignum officium* vocat. & hinc κλαγγὴν canibus tribuit Xenophon junior cap. III. XXI. & alibi. & diſtinguit ab ὑλαγμοῦ latratu. BURM.

186. CITAT] Hic vero malignum officium duumvirûm, & ſimul perverſam explicationem notare fas eſt. dicunt, ſe non plus ſemel in Poëta purioris aevi *citari* pro excitari legiſſe: Quis vero ille ſit, non indicant, niſi illum locum ſignificant, quem ex Valerio Flac. lib. III. 527. (ubi *citatae ſorores*, pro excitatae) producunt. cum ſit ibi alia ver-

bi

Aetola quaecumque canis de ſtirpe, (malignum
Officium) ſive illa metus convicia rupit,

Seu

188. *Metus*] Scalig. malebat *metu*.

bi vis, & *citatae* ſint incitatae, cum impetu ruentes, ut explicui, & ex Statio & ejus interprete Barthio oſtendi, quem mihi ſublegerunt. & ita *citare equos*, & *citati equi*, *curſus*, *gradus* paſſim occurrunt, pro citis, celeribus. Sed hic *citare clangore* eſt eodem modo dictum, ut *ciere* & *citare voce*, *ſono*, quod ſaepe occurrit: ita *manes citare*, de quo vide Heinſ. ad Claud. I. in Rufin. 155. vid. Feſtum in *procitant*. ubi, *citare eſt vocitare*, qui vero *citat voce*, ille facit, ut exſurgant, & ita ſimul, excitat. Sic Lucret. v. 1250. *canibus ciere:* ſic *citabantur* per praecones rei, teſtes & alii. quae obvia ſunt. Et Catull. LVI. ait, *ſe citarier ad ſuum munus*. Senec. Herc. Oetae. 12. 38. *citatam greſſibus vici feram*, poteſt capi pro celerem, ut *pernix* dicitur Herc. Fur. 222. BURM.

186. QUOS NONDUM CONSPICIT] Aetola canis bellicoſae venationi inepta cenſetur, quia nondum conſpectos apros clangore excitat. Laudatum itaque merito in Acarnane, quod *taciturna ſupervenit hoſtes*. Conſpectam autem feram bellicoſis canibus latrantibus invadere non illicitum ideo habebatur. Nam in ſagacibus quoque bellicoſae venationi inſervientibus id laudatum. Halieutico:

Et produnt clamore feram, dominumque vocando
Increpitant.

Scilicet fugiente jam fera hoc omnino neceſſarium, ut, ſi abſint venatores cum bellicoſis canibus, eo advocentur: vel ſi praeſto ſint, eo major animoſiorque invadentium impetus ſit, & ſimul terrorem omnem adaugeat undique excitatus fragor. Quapropter & tubas clamoreſque adhiberi in urſorum venatione docet Oppianus lib. IV. Virgilius in hoc quoque decorum venationi attribuit Georg. III. 411.

Saepe volutabris pulſos ſilveſtribus apros
Latratu terrebis agens: monteſque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.

Verum ſagacibus latratu omni interdicitur, antequam cubili ſuo excitanda fera. De quo mox dicam. VLIT. *Latratores* quoque *Moloſſos* dixit Martialis lib. XII. Epigr. I. Idem lib. X. Epigr. 37.

Hic olidam clamoſus ages in retia vulpem.

IDEM. *in Add.*

187. MALIGNUM OFFICIUM] Quod & ab Oppiano lib. I. 443. quoque reprehenditur.

Αἵτε κεκτημένοισιν ἐπ' ἰνόμασι σκυλάκεσσι
Βαιὰ τίθει, θεῖα παίνω, θοὴν ἵνα βάξιν ἀκούῃ.
Ἱππεῦσι κραιπνοῖσι δ' ἀμείβεσθε ἀγγελιώτῃσι.
Ἠθαῖοι, φιλαῖτε, μένοισι δὲ θήρεσιν ἐχθροί,
Μηδ' ὑλάειν ἐθέλουσιν. ἐπεὶ μάλα θηρευτῆσι
Σιγὴ τίθμιός ἐστι, πανέξοχα δ' ἰχνευτῆρσι.

& antea a Xenophonte, πολλαὶ δὲ τούτων μὲν ἰδοῦσαι, μανικῶς δὲ περιφερόμεναι ὑλακτοῦσι περὶ τὰ ἴχνη. ἔτι εἰσπίπτουσιν εἰς αὐτὰ, ἀφρόνως καταπατοῦσαι τὰς ἀθήρας. habes etiam apud Angelium lib. V. ſic etiam lib. I. p. 10.

Ni tecum canis acer eat, qui naribus auras
Ducat odoratas, & nuſquam impreſſa ferarum
Inſiſtat cupide veſtigia, nec tamen ullos
Latratus, voceſque hilari de pectore mittat.

TITIUS. Venantibus malignum, utpote quod feris evadendi copiam dat. noxia ſedulitas. JOHNS.

188. CONVICIA] Vox inordinata & confuſa *convicium* dicitur quaevis. Sic de culicis ſtridore Maro.

Triſtis ab eventu cecinit convicia mortis.

Vide Ulpianum l. XV. de Injuriis. Et vicem ejus interpretis, doctiſſimum & acutiſſimum JC. Jacobum Raevardum, Varior. lib. I. cap. 3. in cujus praematuro obitu Antiquitas Juriſprudentiae Romanae immane damnum paſſa eſt. BART. Pollux lib. V. cap. 11. λέγεται δὲ καὶ ἀλυκτεῖν, τὸ ἀσύλακτεῖν, περὶ τὸ θηρίον ἀπορεῖν. Hoc in Aetolo hic reprehendit noſter, quaſi metu, ne feram accedat, latrans eam excitet: ut thraſones illi, qui jactantia roboris ſui, dum alios terrere conantur, timiditatem ſuam produnt. VLIT. Curtius lib. VII. *canes timidos vehementius latrare, à Bactrianis jactitatum*. IDEM. *in Add.*

Cla-

Seu fruſtra nimius properat furor. & tamen illud
Ne vanum totas genus adſpernere per artes,
Mirum quam celeres, & quantum nare merentur:
Tum non eſt victi cui conceſſere labori.

Id-

192. *Tum non eſt*, &c.] Pythoeus notat alias legi: *Tum non & victi, cum conceſſ. lab.* non male. VLIT. & JOHNS.

Clamorem. Phaedrus lib. I. fab. 6. *Clamorem ranae ſuſtulere ad ſydera, convicio permotus quaerit Jupiter cauſam querelae.* L. III. fab. 14. *Cicada acerbum noctuae convicium faciebat.* Ov. Met. VI. 378.

Ipſaque dilatant patulos convicia rictus.

JOHNS.

189. FUROR.] Scribo *favor.* dum ſibi favet ante tempus, & praedam credit ſuam, à quâ longe adhuc abeſt. ſic infra. 230

Nequa ex nimio redeat jactura favore.

Et mox. 240.

—— *ut ne prima faventem pignora fallant.*

Gronov. II. Obſ. 13. JOHNS. Veriſimilis conjectura Gronovii, quia hae voces paſſim in MSS. reperiuntur inter ſe commutari, ut apud Lucan. II. 447. VIII. 359. Sil. Ital. VII. 496. ubi eodem modo dubia eſt ſcriptura, & *favorem* explicare licet temeritatem magiſtri militum, qua ille videbat Hannibali ad victoriam viam aperiri. vel *furorem*, ut viri docti malunt, impetum & inconſultum in Hannibalem tendendi conſilium. vid. Cl. Drakenb. BURM.

190. VANUM] Ut vanum & inutile. JOHNSON.

190. TOTAS PER ARTES,] Id eſt, contemnas quidem ad πολεμικήν, ſed non etiam in ἰχνευτικῇ & inductoria. Quanquam enim bellicoſi non ſint Aetoli, mirum quam celeres, & quam ſagaces. Artes venandi itaque tres ſunt, robur, odor, velocitas. Robuſti fere omnes canes ſunt, quos hactenus nominavit, exceptis Gelonis & Umbro. Athamanes & reliqui fraude magis, quam nuda vi hoſtes ſuos debellant, nec eo minus bellicoſi habentur. His ſubjicit nunc Aetolos, & bellicoſae venationi aut fraudulentae ineptos eſſe oſtendit, quia produnt clangore ſuo feras nondum conſpectas. Si enim coram adverſas latratu invaderent, hoc ferri poterat; imo laudarum quoque in Indico cane apud Plinium. Quod vero ad ipſa veſtigia ſublatret, aut metum arguit, aut nimiam praecipitantiam. Certum enim eſt, latrantes canes minus metuendos, & timidiores eſſe, quam qui taciti irruunt, ut in proverbio eſt. Excuſari tamen aliquo modo poteſt, ſi nimio in feram fervore hic gaudii teſtis latratus fere invito exprimitur, quanquam fruſtra nimius properat furor. Fortaſſe itaque tales ſunt Aetoli, quales Cretici canes, quos ἰταμοὺς ἀπὸ τοῦ ὀξέως dictos fuiſſe tradit Xenophon minor cap. 3. de quibus ſuo loco latius agam. VLIT.

191. CELERES,] Non ut inter veloces conſtituendi ſint, ſed quod celerius & expeditius inveſtigent. Hoc eſt, quod in prolegomenis dicebam, velocitatem olim τῇ πολεμικῇ καὶ ἰχνευτικῇ ad perfectionem acceſſiſſe. Hoc eſt, cur Maro Georg. III. 405. dixerit: *Veloces Spartae catulos*, qui ſagacitate alias commendantur. IDEM.

191. MERENTUR:] Praeſtant. *Meritum* pro officio, praecipue ſequior Latinitas uſa eſt. Eſt tamen & apud priſcae auctores reperire. Ovidius.

Quid fuit aſperius Nonacrina Atalanta?
Succubuit meritis trux tamen illa viri.

Et meritum pro dignitate ponitur. Claudianus.

—— *meritumque loci, velut inſcia, quaerit.*

BART. In ejus editione eſt *merente.*

192. TUM NON] Non eſt labor, cui concedant de induſtria ſua victoriam. Figura haec ſermonis à Grammaticis priſcis, exemplis illuſtrata eſt. De permiſtione canum vide Oppianum Cynegetico Primo. IDEM. Porro nullus eſt labor, cui labori ceſſerunt unquam defatigati. JOHNS. Heinſius in ora codicis, *tum nil eſt, victi cui conceſſere, laborum.* vel, *nihil e., v. c. c. laboris.* Meurſius. *tum non & victi cum conceſſere labori.* Mihi vulgata ſatisfacit. Sed videndum, an ex uſu

Idcirco variis miſcebo gentibus uſum.

Quon-

elegantioris aevi dixerit Gratius *victos concedere labori*, cum uſitatius ſit *cedere*, ut videre licet ex illis, quae Graevius ad Cicer. I. Catil. 9. Cort. ad Sall. Catil. Excurſu. IV. & alii notarunt: victorum enim eſt *cedere*, cui pares non ſunt. ſed tam faſtidioſi ne ſimus: ut enim *fatis concedere* dicuntur, qui a fatis vincuntur (vid. ad Val. Fl. I. 454.) *dolori concedere*, qui ab eo vincuntur, *ſomno concedere* Nemeſ. II. Ecl. 43. ut paſſim *vinci ſomno* vid. ad Ovid. XI. Met. 238. & ſimilia obvia: ſic ergo & recte victus labori concedit. BURM.

193. IDCIRCO] Quia dixerat, Aetolum canem non plane ſpernendum eſſe, quamvis bellicoſae venationi ineptus ſit, ſi quidem ſagacitas, quae multa in eo, *praecipua in venatu eſt* (ut loquitur Plinius) *idcirco* hic, ut robur cum ſolertia coëant, ſagaces cum bellicoſis miſcet. Praecipuus itaque hactenus de bellicoſis ſermo fuit; parcior per intervalla de ſagacibus, quorum uſum in Aetolo primum conſiderare, & hinc attente applicare incipit. VLIT. Ideo, ne canes alioqui boni, ut venationi prorſus inutiles unum ob vitium abjicerentur, canes variis gentibus ortas miſcere viſum eſt Gratio, ut vitia eluerentur, & virtutes novas ſibi exinde accerſerent. JOHNS.

193. MISCEBO GENTIBUS USUM] Suadeam, ut diverſi generis canes inter ſe coitu miſceantur. hanc partem ſic expreſſit Oppianus lib I. 375.

Εἰ δὲ σύ τοι κεράσαι φίλον ἔπλετο δίχα γένεθλα.

& reliqua

Ἔθνεα σοὶ δὲ κυνῶν θαλαμηπολίοισι μελέσθω,
Ἄρθμια τ' ἀλλήλοισιν, ἐοικότα τ' ἔξοχα φῦλα.
Ἀρκάδας Ἠλείοις ἐπιμίσγεο, Παίοσι Κρῆτας
Κᾶρας Θρηικίοις, Τυρσηνὰ γένεθλα Λάκωσι.
Σαρματικὸν τε πόντο Φορίοις σὺν Ἰβήρσι νύμφευ.
Ὧδε μὲν ἂν κεράσειας.

Nec reticuit Angelius, lib. V. pag. 125.

Sic Lacedaemoniis apte junguntur Etruſci,
Threciis Cares: Riphaeo Sarmata Ibero;
Arcades Eleis, quin & Creten ſibus addant
Paeonas, & Celtis curſu velocibus Umbros;
Audaces Umbros & odoris naribus acres.

& hactenus Canes cum Canibus; cum Tigribus fiunt Indici; cum lupis Cyrenaici, ſive crocutae vel Lyciſcae, cum Vulpibus Laconici. κυνοκεράδες, ſeu ἀλωπεκίδες dicti, cum leonibus, thoes vel crocutae. TITIUS. Oppianus quoque lib. I. miſcet quatuor genera, ſed minus accurate, & hoc inſuper παραδοξάζει, quod addit: ἀτὰρ πολυφέρτατα πάντων φῦλα μένει μονόφυλα. Ratio, cur mixta genera praevaleant ſimplicibus, colligenda ex Ariſtotele lib. II. de gener. animal. cap. 8. ſi cui altius philoſophari lubeat, quam ut ea contentus ſit, quam hic dedit Poëta: *ex omni florem virtute capeſſunt, Et ſequitur natura favens.* Sed quod generoſiſſimos canes ex Moloſſis & Laconicis mixtos ab Ariſtotele eod. lib. probari ad Oppianum notaverit Vir doctus, ego non invenio. Hoc comperi, illi & Xenophonti cognitos quidem fuiſſe canes ex feris mixtos, primum autem Gratium ex diverſis canum gentibus novum genus proferre. Itaque non contra Xenophontem & Pollucem ſimplicia genera commendat Oppianus, ut alter quoque apud eum obſervat Interpres, ſed contra ſolum Gratium. Recenſet tamen & mixtos Ovidius inter Actaeonis canes,

Patre Dictaeo, ſed matre Laconide natos.

De ſemiferis autem infra ſuus dicendi locus erit. VLIT. Heinſ. Epiſtol. Syllog. t. IV. p. 285. *Miſceto*. recte, ut puto; praeceptum enim eſſe Poëtae poteſt, ut moneat, ex diverſis gentibus canes eſſe miſcendos, qui inter ſe coeuntes dotes quaſdam & virtutes alienas trahant a patre vel matre diverſae gentis, & ita emendent vitia ſuae ſtirpis. Inſolentior tamen mihi locutio videtur *miſcere uſum diverſis gentibus*, nec video, quid inferat τὸ *idcirco*: an ſcripſerit, *variis miſceto gentibus unum*, vel *unam*, ut de Aetola cane pergat agere, quam multi ob malignum officium nolunt adhibere, ſed auctor non ſpernendam per totas artes, id eſt omnino, credit, quia eſt ſagaciſſima, nec labori ſuccumbit, & idcirco vel unam ſaltem admiſce canibus aliis ex diverſis gentibus. poſſet & ita capi totus hic locus, ut non tantum de commixtione, quae coitu fit, ſed & de ipſo venatu, ubi variis ex gentibus canes miſcentur inter ſe, agat: continuat autem de Aetola cane ad vſ. 197. & media

Quondam inconſultis mater dabit Umbrica Gallis
Senſum agilem: traxêre animos de patre Gelonae

Hyr-

194. *Dabit*] Mallem, *dabat*. VLIT.

dia de Gallis ex Umbra matre, & Gelonis ex Hyrcano exempli gratia adducit. Videant eruditiores: ego timide conjecturam meam prodo. BURM.

194. QUONDAM] Non ſtatim à prima mixtura, ſed altero vel tertio foetu, ut de ſemiferis Indorum canibus tradit Philoſophus. Xenophon de Laconicis eleganter: *ἐν πολλῷ δὲ χείρω συμμίγνυται αὐτῶν ἡ φύσις.* VLITIUS. *Quondam*, hic eſt aliquando, ut plurimum. Vide Heinſ. ad Ovid. II. Triſt. 85. & infra vſ. 500. BURM.

194. INCONSULTIS GALLIS] Qui non admodum ſagaciter odorantur & feras inveſtigant, cum tamen viribus egregie polleant. Contra Umbri ſegnes in praeliis, plurimum valent naribus, ut ſupra dixit. Poteſt etiam videri alluſum ad naturam Gallorum, qui omnia temere adminiſtrare conſueverunt, ut eſt apud Caeſarem in commentariis de Bello Gallico. TITIUS. Quod ſupra de Acarnanum gente & canibus dixit, iiſdem moribus eſſe, & hic de Gallis dici poterat. Nam ejus gentis in militia inconſultum fervorem notavit Ariſtoteles, & Propertius expreſſit. lib. II. x. 48.

Quis ſam longaevae meminiſſet fata ſenectae
Gallicus Iliacis miles in aggeribus?

Et Lucanus libro I. 459.

——— ——— *quos ille timorum*
Maximus haud urget leti metus; inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animique capaces
Mortis, & ignavum rediturae parcere vitae.

Ut quidem Lucanus ſcripſit. Nam quod vulgo proſtat, *animaeque capaces*. prorſus cum mente poëtae pugnat, qui animas ab iis immortales creditas canit. Propertii locum ita emendavit, & ex Ariſtotele expoſuit incomparabilis Scaliger. Cujus ingenio qui obſtrigillant, dementiunt. BART. Temere in agris errantibus, quia nulla ineſt illis naris ſolertia, quâ duce dirigantur. Nam v. 156. laudantur tantum ob bellicoſam venationem. JOHNS. De voce *inconſultus* vid. ad vſ. 4. huic loco accommodatus locus Senecae de Tranq. Anim. 12. *inconſultus illis variuſque curſus eſt.* BURM.

194. MATER] Canes foeminas hic omnes ſagaces conſtituit, mares bellicoſos. Maſculam virtutem merito requirit. Foeminis etiam ſagacitatis plurimum ineſſe, uſus docuit. Unde forſan ſagaces foeminino genere ſemper ponunt Graeci, & priſci Latini: aliquando & quemvis venaticum, quia tales. Non pari ſane, qua Gratius, peritia in miſcendis canibus utitur Oppianus, cum & ſexum non diſtinguit, & ſagaces cum ſagacibus, bellicoſos cum bellicoſis coire jubet. Qua inſcitia & in ὀρθόδοξοι illud incidit, quod optima ſimplicia genera eſſe dicat. VLIT.

194. UMBRICA] Vetus *Umbria*. Vide infra ad v. 228. BART.

195. SENSUM AGILEM,] *Senſum* pro ingenio aut acumine poſuit. Virgilius Culice.

Ut tibi digna tuo poliantur carmina ſenſu.

Saepe Manilius aliter, quam vulgo ſolent, hac voce uſus, cujus tamen locum hodie *cenſus* obtinere juſſus eſt, auctore non raro invito. BART.

195. TRAXERE ANIMOS] Hic furtum & inſcitiam prodit novellus interpres Gratii. qui dicit, ſic loqui aliquando Poëtas, & ex Ovidii Triſtibus locum producit, non deſignato libro vel elegia, & explicat hoc modo, *facere animos*, id eſt *ſumere animos*; quia ſcilicet in lexico Fabri repererat hoc exemplum ex Ovid. IV. Triſt. 9. ubi tamen non extiat. ſed Eleg. VIII. 3. ſequebatur vero paulo *poſt* in Fabro, *ſumere animum* ex I. Faſt. 147. Faber vero, ſive quicumque interpolavit, exponit, *facere animos* per *reddere animum*, ut Terent. And. II. I. ſed longe diverſa eſt Ovidii ſententia;

Quae tibi res animos in me facit, improbe?

Id eſt, quae res te fecit mihi inimicum, & tam inſolentem, ut miſero audeas inſultare. Quae

S 2 ni-

Digitized by Google

Hyrcano, & vanae tantum Calydonia linguae
Exibit vitium patre emendata Moloſſo.

Sci-

nihil habent commune eum hoc Gratii loco. nam *trabere* proprie verbum de nominibus, genere, ingenio, moribus, & aliis, quae ex parentibus dueimus. ſic Gelonae eanes manſuetiores, ex patre Hyrcano, trahunt vehementiam illam, quam ſupra in Hyrcanis praediçavit. vid. ad Ovid. IV. Met. 415. ita VI. Faſt. 132. *ſed genus inde trabunt*. ibid. 802. *Unde trabit Marcia caſta genus*. Manil. v. 256. *Inde trabit quicumque genus moreſque*. Suet. Tib. 3. *Genus ex ſtirpe bac traxit Tiberius*. Ita *originem trabere* Liv. lib. VIII. 22. & quae paſſim occurrunt, non his notis committenda, niſi tam rudes & ſtultos interpretes hic Poëta nactus eſſet. *ducti ab origine mores* ſupra 154. BURM.

195. ANIMOS] Audaciam. Virgilius IV. Georg. 83.

Ingenteis animos anguſto in pectore verſant.

Alcimus Avitus, Poëta Chriſtianus.

Extulerat mortale genus crudelibus auſis
Ingenteis animos.

Marius Victorinus.

——— *languentem pone timorem,*
Sume animos.

Spartian: *rebelles animos efferebant*. Imo *animi* quemvis adfectum ſignant. Ut *timorem* apud Pontium Paullinum Panegyrico Celſi.

Ergo tenete fidem, quam cernitis, inſuper & quam
Tangitis, & dubios pellite corde animos.

BART.

195. GELONAE) Supra v. 157.

Arma negant contra Martemque odere Geloni.

JOHNS.

196. HYRCANO,] Vers 161.

Sed non Hyrcanae ſatis eſt vehementia genti
Nata.

JOHNS.

196. ET VANAE TANTUM CALYDONIA LINGUAE] Importuni gannitus: nam loquitur de canibus Aetolis, quibus hoc vitium ineſſe monuit ſuperius: eſt autem Calydon Aetoliae oppidum; itaque aper Calydonius tantopere a Poëtis eelebratus. Stephanus. Καλυδὼν Αἰτωλίας πόλις ἀπὸ Καλυδῶνος τοῦ Ἐνδυμίωνος, ἢ τοῦ Αἰτωλοῦ. τὸ ἐθνικὸν Καλυδώνιος καὶ Καλυδωνία. conſule Strabonem, Pauſaniam, Plinium, alios. TITIUS. Aetola canis. Calydon enim eſt urbs Aetoliae, ſita ad flumen Evenum. JOHNS. Sine dubio Poëta, ut *inconſultos* Gallos dicens, impetum gentis per canes notat, ita hic Aetolos tangit ſub canum nomine. nam in illis ſaepe vanam linguam & animum notant ſcriptores. ita *vanitate* ſua omnium aures offendiſſe dicit Livius libr. XXXIII. 11. *vani loquentiam* dat Alexandro Aetolorum principi lib. XXXIV. 24. & XXXVI. 17. *gentem vaniſſimam* vocat. & ita paſſim. & modo Aetolos canes *vanum genus* vocavit vſ. 190. per Calydoniam vero Aetolam intelligi docet Varro lib. VI. de L. L. pag. 869. Pacuvius, *Calydonia altrix terra exuberantium virorum*. ubi addit Varo. *ut ager Tuſculanus, ſic Calydonius ager eſt, non terra. ſed lege Poëtica quod terra Aetolia, in qua Calydon, a parte totam accipi Aetoliam voluit.* Heinſius pro *tantum vitium* malebat *incantum*. ſed *tantum* hic eſt, ut ſupr. 362. *vehementia tanta*. vel poſſet *tantum* eſſe pro ſolum, ut Calydoniae eanes, niſi a patre Moloſſo genus trahant, vanae linguae tantum ſint. BURM.

197. EXIBIT] Ibit extra vitium. Ita Virgil. cum accuſativo. *exit tela*. aliiſque JOHNSON. *Exire* quidem cum accuſativo conſtruitur, ut viri docti docuerunt ad Virg. I. Aeneid. 357. & v. 580. & Scalig. ad Manil. v. 164. & Heinſ. ad Ovid. VII. Met. 517. & alibi. ſed in illis ſenſus quidam diverſus eſt, ſed hic notat exuere, evadere, deponere, ut inf. 372. & *alibi*, quare hoc inter ſingularia Gratii repono. BURM.

197. EMENDATA] Elegantiſſima tranſlatio à libris, qui *emendari* dicuntur. Ita Ovidius *mendam* pro naevo corporis dixit; Amor. I. v. 17.

Ut ſtetit ante oculos poſito velamine noſtros,
In toto nuſquam corpore menda fuit.

Sic apud Petronium cap. CXXVI. *mulier omnibus ſimulacris emendatior. Emendatiſſimi mores,*

Scilicet ex omni florem virtute capeſſunt,

Et

res, apud Arnobium. Vide doctiſſimi Jureti Collectanea ad Symmachi Epiſtolarum lib. I. Epiſt. XXVI. BART.

197. PATRE EMENDATA] An non *patre emendante?* ſed eodem redit. BURM.

197. MOLOSSO.] Si quidem Aetola tam *vanae linguae* & clangoſa ſit, quanto clamoſiores catuli ex ea & Moloſſo naſcerentur, ſi etiam is talis eſſet, qualem inconſulto facit Lucanus lib. IV. eum dicit: *tenet ora levis clamoſa Moloſſi?* Gratius autem, non modo ut latratu abſtinerent, ſed etiam ut ſimul bellicoſi fierent, cum Moloſſis miſcet Aetolos, ut Gelonos, qui *Martem odere*, cum Hyrcanis, Umbros feriſugas cum Gallis, & viceverſa ut bellicoſi, qui fere *inconſulti*, *ſenſum agilem* apiſcerentur. VLIT.

198. FLOREM VIRTUTE CAPESSUNT] Id quod optimum eſt ac pulcherrimum in quaque re, *flos* appellari conſuevit; ſic *florem aetatis* dixit Terentius, Livius, & Apulejus: *florem ſalis* Cato: *florem pueritiae* Porcius Latro: *florem aevi*, *Bacchi*, & *virorum* Lucretius: *florem Liberi* & *vini* Plautus, & Pacuvius: *florem Gymnaſii* Catullus: ac denique ferme omnia ita vocare mos eſt: neque aliter Graeci; veluti apud Homerum, Pindarum, Theocrytum, Aeſchylum, reliquis obſervare licet. Oppianus dixit IV. Cyn. 153. Αὐτοὶ δ' ἀὸς ἄντα [illegible] δέμας ἀμφιέσαντο. Ubi plura notat Rittershuſius: ac rurſus ad librum V. ἁλιευτ. 611. neque non item Hieronymus Columna ad fragmenta Ennii: quibus addo ipſe Agathiae teſtimonium ex libr. II. hiſtoriar pag. 65. ubi ſic ait. ὁ πολλῷ τῷ ἔμπροσθεν. Δαμάσκιος ὁ Σύρος καὶ Σιμπλίκιος ὁ Κίλιξ, Εὐλάμιος τε ὁ Φρὺξ καὶ Πρισκιανὸς ὁ Λυδὸς, Ἑρμείας τε καὶ Διογένης οἱ ἐκ Φοινίκης, καὶ Ἰσίδωρος ὁ Γαζαῖος, οὗτοι δὴ οὖν ἅπαντες τὸ ἄκρον ἄωτον κατὰ τὴν ποίησιν τῶν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ φιλοσοφησάντων. Ennius dixiſſet *flores illibatos populi*, noſtrates Etruſci aliquanto diverſius dictione illa uſi fuerunt; nam & adverbii vice eam uſurparunt, & ꝥ *aliquantulum* ſive ꝥ *parum* notione eidem tribuerunt. Dantes, *mentre che la ſperanza ha fior del verbo*, ac rurſus, *penſa horamai lettor 's hai fior d'ingegno.* Plura notata reperies ab iis, qui Joannis Boccacii fabulas ſuis obſervationibus illuſtrarunt, non ita longe ab exordio illius operis ad haec verba, *come le femme ſieno ragionate inſieme.* TITIUS. Id quod optimum, & maxime decorum, cujuſque rei, auctores *florem* nominant, Auctor prologi in Caſinam.

Ea tempeſtate flos Poëtarum fuit.

Flos vini apud Plautum Curculione, vinum generoſiſſimum, *Flos calcis*, apud Palladium libro I. cap. 41. *Flos coenae* apud Gellium lib. XV. cap. 8. *Flos flammae* Lucret. *Flos gypſi* Columellam libri XII. cap. 22. *Flos Theſſaliae* apud Appulejum Metamorph. I. *Flos Syriae*, pro nobiliſſima parte Claudian. lib. I. in Eutropium. *Flos Spartae*, pro juventute, Bacis vates apud Pauſaniam. *Flos nardi*, Lucret. lib. II. *Flos populi* Ennius.

Flos illibatus populi, Suadaeque medulla.

Flos gymnaſii. Catull. Galliambo. *Flos Veronenſium juvenum*, Idem ad Quint. *Floſculus juvenculorum*, apud eundem Hendecaſyll. *Flos aetatis*, apud Curtium lib. VIII. *Flos pulcritudinis*, Clearcho apud Athenaeum lib. XI. ἄνθος χροιᾶς Aeſchylus Prometheo, *Flos pueritiae* apud Porcium Latronem. *Flos primi aevi*, Seneca. *Flos juventae* Sil. Italic. *confiſus primaevae flore juventae. Flos faciei* Victorinus, ut volunt, Epitoma Caeſaris, in Theodoſio. *Flos puellae*, Tibull. Catull. *viridiſſimo nupta flore puella.* Ovidius lib. X. *Aetatis breve ver & primos carpere flores.* Lucretius:

Denique cum membris collatis flore fruuntur
Aetatis. Focas.

—— *ſeneſcenteis titulos librorum*
Flore durantis reparas juventae.

Cicero *ereptum à flore juventae.* Manil. lib. III.

Vix deguſtatam rapiens à flore juventam.

Statius in Achilleïde.

—— *imbelli carcere perdes*
Florem animi?

Manilius libro IV.

—— *toto nihil eſt aequale ſub aevo*
Perpetuuſque tenet flores.

Poëta vetus.

Flos veterum virtuſque virûm.

BART. Graeci ἄωτον. Ita de Hierone Pin-

 da-

Et ſequitur natura favens. at te leve ſi qua
Tangit opus, pavidoſque juvat compellere dorcas,
Aut verſuta ſequi leporis veſtigia parvi:

Pe-

darus Od. prima. *δρέπων μὲν κορυφὰς ἀρετᾶν ἄπο πασᾶν. ἀγλαΐζεται δὲ καὶ μουσικᾶς ἐν ἀώτῳ.* Theocritus Idyllio ſecundo *ἰοῖς ἀώτῳ.* Et Hercules dicitur *Ἡρώων ἄωτος* cujuſcunque rei praeſtantiſſimum. JOHNS.

199. SEQUITUR NATURA] Tralata haec figura ſermonis à cera, quae *ſequi* dicitur manum artificis. Vide Comment. ad Ceirin. v. 327. BART. Vid. ad Quinctil. II. de Inſt. Orat. 14. & I. Declam. 7. & XIII. 17.

199. LEVE OPUS,] Hinc quoque patet, de bellicoſis canibus hactenus egiſſe, & illud venationis *magnum opus* dignius pro majeſtate Romana habuiſſe Romanum vatem. Dorcas & lepores ſectari, nunc *leve opus* ideo vocat. Unde ridere aliquando ſubiit, quam operoſe magnus Xenophon leporinam venationem inſtituat! quantum indaginis & caſſium in ea tendat! quam gravia praecepta tam levi militiae praeſcribat! ut tacite ſe gerant, & quovis modo quam celertime animalculum conficiant! Egregiam vero laudem & ſpolia ampla, ſi quis *infelicem beſtiolam lepuſculum timidum tanto fortaſſe praedabitur apparatu*, ut merito hoc perſtringit Joan. Saresberienſis. *Damas figere* etiam leve quid cenſet Hippolytus ex ore Romano Senecae: vſ. 61.

—— —— nunc veloces
Figis damas leviore manu.

Ignoſcat tamen aliquis Britanniae venanti haec, quia ferocioribus animalibus vacua jamdudum eſt. Ignoſcat & Bataviae noſtrae, quae jam primum venationis tirocinium facit cum Aſcanio ſuo, non defectura utique, ubi Aeneas ille factus erit. VLIT. Cum curſu tantum in fugaces feras contenditur. JOHNSON.

200. TANGIT] Afficit. Lucret. I. 62.

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

BART. Capit, delectat. JOHNS.

200. OPUS] Venatio. IDEM.

200. PAVIDOSQUE JUVAT COMPELLERE DORCAS] Pro *Dorcades*, id eſt Damas. Horatius I. Od. 2. *Pavidae natarunt Aequore damae.* Nemeſianus. *Imbelles figere damas.* Angelius

—— Veloci libuit ſi vincere curſu,
Dorcadas, aut timidos ad retia tradere damas

Et *Pedibuſque volucres Dorcadas*, rurſus

Quandoquidem illorum freti virtute fugaces
Interdum Damas, interdum ſiſtimus apros.

Earum meminit etiam Oppianus: appellat autem damarum venationem, hic noſter *leve opus*, ob id, quod eae de ſe loquuntur apud Martialem lib. XIII. 94.

Dente timetur Aper; defendunt cornua cervum:
Imbelles damae, quid niſi praedu ſumus?

Qua de cauſſa idem Epigrammatarius leporem appellat *praedam fugacem*. TITIUS. Inuſitatior haec vox à *δόρξ*, *δορκὸς*, non à *δορκὰς*, unde *dorcades* fecerunt Latini. Gloſſae veteres: *δορκὰς*; *damma*, *capriola*. Ita ſcribebant illo tempore pro *dama*, *capreola*. Nam *δόρκοι* & *ἴορκοι* apud Oppianum diverſa ſpecies eſt, nec *damae* reddi debuerunt à docto interprete, quorum perpetuum epitheton eſt, *timidi damae*, ut hic *pavidi dorcae* vel *dorces*. Sed monſtro ſimile eſt, quod apud Plinium legitur lib. VIII. cap. 53. *de ſemiferis animalibus: Sunt & damae & pygargi & ſtrepſicerotes. Sed illa Alpes, haec tranſmarini ſitus mittunt.* Quid, an damae igitur nullae in Italia? Falſiſſimum, nec Plinius hoc unquam ſcripſit. Reſtituendae eo loco *chamue* videntur, ignotiores, & ſemiferae beſtiae, ut ipſo nomine territi ferre eas non potuerint librarii, tam hic quam alibi. Sed cap. 19. ejuſdem lib. meliores libb. MSS. adhuc ſervant: *Pompeji Magni primum ludi oſtenderunt chama, quem Galli rufium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis.* De quo alibi. VLIT. Damas, à *δόρξ δορκός*. JOHNS.

201. VERSUTA] Martialis lib. I. Ep. 49.

Leporemque forti callidum rumpens equo
Cervos relinquis villicô.

BART. Intricata & redeuntibus in ſe gyris perplexa. JOHNS. Nihil moveo, ſed forte ſcripſerit, *aut hirſuta ſequi*, ut reſpiciat

ad

Digitized by Google

Petronios (ſcit fama) canes, volucreſque Sugambros,

Et

202. *Scit*] *Sic A.*

ad nomen, δασυποὺς, quo & lepus & cuniculus deſignatur, ut multis Geſnerus oſtendit: & certe licet daſypodes diverſi eſſent a lepore, non minus lepus pilos ſub pedibus habet. Unde Xenophon alter, ſive Arrianus cap. 14. dicit, eum habere δασεῖς πόδας, & ideo ſine noxa per glaciem currere. & cap. 18. idem dicit, ideoque eum non laedi aſperitate locorum. *Verſuta* vero ex Xenophonte poſſunt exponi: Τὰ μὲν τῶν αὐτῶν πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἔχοντα, & eos turbare veſtigia, ſive ἐπαλλάττοντας ἅλματα, ἀμαυροῦντας ἴχνεσιν ἴχνη ἀποχωρεῖν, ſcribit idem de Venat. p. 981. vid. & veſtigiorum variorum deſcriptionem p. 985. & aliae artes, quibus ſalutem tuetur & quaerit lepus, venatoribus ſunt notae, Martial. I. 56. *Leporemque forti callidum rumpes equo.* Vid. & inf. 225. BURM.

201. AUT VERSUTA SEQUI] Propter varios & anfractuoſos diſcurſus: Aelianus de eo ipſo animante loquens lib. XIII. cap. 14. δρόμον δὲ ὅταν καὶ ἰθὺν ᾖ θεῖν. δόλιχο δὲ κὴ ἑκάστοτε περιαγκαλίσαι, κὴ ἐξελίττει τῇ κὴ τῇ ἐκπλήττων τοὺς κύνας καὶ ἀπατῶν. TITIUS. Parvorum leporum quam adultorum olentiora eſſe veſtigia tradit Xenophon Cynegetico, quem forte reſpexit hoc Epitheto Gratius. BART.

202. PETRONIOS] Qui ſint iſti canes *Petronii*, nondum comperi; cogitabam *Petrinos*, a populis Petrinis Siciliae: vel *Petrogoros*, quaſi Aquitanos, a quibus non ita longe diſſiti Sicambri: videatur Strabo lib. IV. vel *Petronios* a colonia ejus nominis in Carnis ad Dravum, cujus coloniae meminit Tacitus: quos *Petrobios* vocat Ammianus. *Petronia amnis eſt in Tiberim profluens, quam Magiſtratus auſpicato tranſeunt, cum in campo quid agere volunt, quod genus auſpicii perenne vocatur.* haec Feſtus. Paulus ita, *Petronia nomen amnis eſt in Tiberim defluentis:* ut docet Suidas, *Petroſſa* eſt inſula Ciliciae, a qua fortaſſe *Petroſſi* canes dici potuerunt. Video a *Petra*, quo nomine plures ſunt urbes, interdum *Petrens*, interdum *Petrinus*, interdum *Petrenſis* derivari. vid. Steph. in Πέτρα. Cicero *Petrinorum*, Solinus *Petrenſium* meminit. Non habeo, ubi conſiſtam. TITIUS. Exſtat lex Burgundionum, *De canibus Veltrais, aut Segutiis, aut Petrunculis*, quae ita ſe habet: *Si quis canem veltraum, aut ſegutium, vel petrunculum praeſumſerit involare, jubemus, ut convictus coram omni populo poſteriora ipſius oſculetur.* Ha, ha, he! ridete, ô boni venatores, & hanc quoque vel inter Platonicas leges veſtras ſeſquipedalibus literis enotate. Sed ad rem. *Petrunculi*, & *Petronii* iidem ſunt, canes veloces ſimul & ſagaces, non à gente aliqua, ſed a qualitate nomen ſortiti. Feſtus in ſchedis: *Petrones, ruſtici à petrarum aſperitate, & duritie dicuntur. Petronii* hinc Romanorum familia: & *Petronii canes*, quia ita *ſolidos calces* habent (quos infra in cane ſuo requirit Gratius) ut petras & rupes etiam illaeſim percurrant. Εὔποδες hi vocantur Xenophonti cap. 7. qui & alibi canes per aſpera & montoſa agitari praecipit, ut tales fiant. Idem alter Xenóphon ſequitur cap. 25. Merentur plane hoc nomen minores & velociſſimi inter ſagaces Anglorum canes, quos à velocitate *fleethownds*, ſive noſtra dialecto *vlietbonden*, vocant. Utuntur his per montana & nuda gignentium loca, ubi & ipſi lepores minores & diverſicolores à reliquis (quales inſulares omnes eſſe tradit Xenophon cap. 12.) velocitate quoque & degyrandi calliditate multum praepollent, & vix à Vertagis ſive leporariis capi adeo poſſunt. Sed & Petrunculi illi, qui veſtigiis eorum non minus celeriter, quam ſagaciter inſtant, haud facile trihorio minus talem aliquem defatigant, ut in Lincolnienſi montium aequijugi tractu aliquoties ipſe vidi. Ut & Petronii hic velocium claſſi adſcripti; & ſagaces fuiſſe, ex ſequentibus colligere eſt: *quae Petroniis bene gloria conſtat*, inveniendi & inveſtigandi puta latentes feras. Reprehendit in Petroniis poſtea Gratius, quod taciti accedere feras nolint, ſed clangore nondum conſpectas citare. Hoc quoque ſcilicet Anglicis Petrunculis convenit, qui ſimulac in veſtigia incidunt, unanimi & continuo clangore ea decurrunt. De quo mox dicam. Nunc amplius, cujus

ſit

Et pictam macula Vertraham delige falſa.

Ocior

203. *Vertraham*] *Ventraham* G. *Ventranam* B. *Veltrahum* cit. Lindenbr. Caeterum Merula non male à *Ver*, & *dragen* ἔτυμον petiit, cujus Cynegetica nunc primum inſpicere contigit. Vide Martialis apophr. de cane Vertrago in Comm. VLIT. *pictum* B.

ſit hic *Petronius*, diſpiciamus. In Italia *fama* tantum cognitum fuiſſe Gratii aevo ipſa haec verba fidem faciunt. Gallis etiam non videtur attribui poſſe, quorum canes bellicoſorum primos poſuit modo. Eadem ratio cur Britanniae non adſcribendus ſit. Itaque ignorata patria illius adhuc fuit, & ex Belgio originem traxiſſe, quod in praefatione dicebam, vero non abſimile eſt. Reſtant enim ejus generis adhuc in Flandria, ubi ante aliquot ſaecula adeo haec viguit venatio, ut ipſi Principes ſaltuum praefecti vocari non recuſaverint. Alterum argumentum, quod Belgae lepori venando deditiſſimi ſimus, cui & hic inſervire Petronios dicit Gratius. Nam quod Belgicum canem in apros immiſerit Silius, ἀνυπόλογον eſt, ut in Praefat. notavi; quanquam ſagacem dici tolerabile aliquatenus ſit. VLIT. *Pannonios* in margine notaverat Scriverius.

203. (SCIT FAMA)] Olim *ſic* legebatur. at non putem dicere Gratium, Petronios canes iſto aevo tantum famâ cognitos. quid enim juberet deligere ad hanc venationem, qui nulli eſſent? ſed ſcripſit, *ſcit fama*. teſtem enim ejus, quod dicit, facit famam publicam, prorſus idem v. 256. *Thoës commiſſos. (clariſſima fama) Leones.* Gronovius JOHNSON. Frequens haec fuit aberratio librariorum, pro *ſcit ſic* ſupponentium: ita apud Lucan. III. 215. legendum puto cum Heinſio. Et *felix*, *ſcit fama*, *Ninos*. Nec dubito in aliis locis ubi; *ſic fama eſt*, ſaepe ita peccatum fuiſſe, licet non ſemper *ſcit* ſupponendum putem. Vid. Silium libr. III. 191. & quae ibi adducit Drakenborch. Apud Quinctil. Decl. XVIII. 12. vidimus, immemorem ſui magnum Gronovium mutaſſe veram lectionem. *i nunc & dic ſciſſe rumorem.* eſt vero uſitatiſſima formula, & uſus verbi *ſcire*, ubi ad teſtimonium citamus res vel homines. Stat. VIII. 102. *Scit Iudicis urna Dictaei.* IV. Silv. VI. 93. *Scit adhuc florente ſub aevo Par magnis Veſtinus avis.* Claud. I. in Eutr. 409, *Scit Tabraca.* Ovid. XII. Met. 440. *Scit tuus hoc genitor.* XIII. 202. *Scis hoc Menelae.* Stat. I. Theſ. 70 *natoſque tibi (ſcis ipſa) paravi. Scit fama* ſupr. vſ. 100. Turnebus volebat. ſed ibi *dat* praetulimus. eadem eſt ratio in vſ. 256. *clariſſima fama.* BURM.

202. SICAMBROS,] Hi certe populares noſtri ſunt, merito *volucres*, quia *venticanes* eos vocamus, quales Diana apud Callimachum habet θάσσονας αὐράων κυνοσουρίδας, *Veloces Spartae catulos*, quibus & lepores ibi venatur: uti noſtrates plurimum in lepores quoque exercentur. Talem proculdubio innuere voluit Naſo Metam. I. 533.

Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit.
—— inhaeſuro ſimilis, jam jamque tenere
Sperat, & extento ſtringit veſtigia roſtro.

Nam de Celtico non poſſe intelligi, ex iis, quae dixi, manifeſtum eſt. Et Gallo-Belgicum noſtrum, ſi currentem & lepori inhaerentem videas, non poſſis expreſſius delineare, quam in illis fecit Ovidius. Ex hac gente fuerunt Vertrachae ſive Vertagi, ut ſtatim dicam. Innotuerant jam veloces hi aliquatenus ex Ovidio. Nam Pollux Κελτικὰς inter ξενικὰς recenſens non videtur hos intellexiſſe, ſed quos Celtas etiam vocavit Gratius. Et quanquam illius aevo jam cognitos ſatis fuiſſe credibile eſt, minus tamen mirandum de eorum venatione nihil ſcripſiſſe, cum antiquiores & Xenophontem maxime in iis, quae de venatione libro V. collegit, ſequatur. Idem de Oppiano cenſendum, ne ſeclus quicquam de tanta illius ſupinitate dicamus, qua venationem tractavit: ſi quidem merito ſuo inter Graecos poëtas primas ei attribuit Illuſtris Criticus. Ille, ut plurima, ita & de Gallicis canibus dicere quidquam neglexit, qui jam à Xenophonte juniore in ipſa Graecia agitati fuerant. Non enim aequum eſt, ut propter Oppiani negligentiam recentior, quam ſtilus ſcriptumque ferunt, temere habeatur hic non infimae Graeciae author.

De

De quo in editione mea Graecorum κυνηγετικῶν, Θεοῦ διδόντος, latius diſſeram. VLIT.

203. VERTRAHAM DELIGE FALSA] Divinationem ſuam de cane vertraho aperuit nobis Turnebus adverſar. lib. XVIII. cap. 1. & huc trahit Martial. illud ex Apophoretis. XIV. 200.

Non ſibi, ſed domino venatur vertagus acer;
Intactum leporem qui tibi dente refert.

Sed ludit in Etymo; nec ego tamen quicquam melius habeo, quod in commune conferre poſſim: illuſtriſſimus Bambalio ex gente Scaligera σκύμνον Graecorum *vertagum* reddidit, cum Lycophronem interpretaretur, Σκύμνος ἐ πατρὸς κῆρα μαστεύων φόνου *Sed vertagus parentis indagans neces.* Ergo apud Theocrytum in Cyclope, καὶ σκύμνως τέσσαρας ἄρκτων: & *vertagos quatuor urſorum* reddamus. ex Lexicographo didiceram σκύμνος *catulus*, & ſuadebat Lucretius v. 1035.

At catuli pantherarum Scymnique leonum,
Ungnibus ac pedibus jam tum morſuque repugnant.

Nunc Scymnus eſt vertagus, docente Magno Scaligero. Appellat autem *maculam falſam* Gratius, vel quia non ſuo genere; vel adſcititiam, quomodo de equis oryngis dictis legimus apud Oppianum lib. 1 323.

Τοὶ δ' ἄρ' ὑπερχάλοισι ἐπὶ δέρμα δαιδάλλονται
Σφρηγῖσιν κυανῇσιν ὁμοίια πορδαλίεσι.

Ita quoque canes inficiuntur. de canum coloribus apud Xenophontem. TITIUS. Celticum hoc eſt vocabulum, ut, neſcio, cujus Xenophontis auctoritate docet Henricus Stephanus, Graecae linguae Ariſtarchus, lib. IV. Schediaſmat. cap. 1. Nam in Cynegetico exſtare non memini Meminit ejus Martialis lib. XIV. Epig. 200. à Turnebo lib. XVIII. cap. 1. in eam rem notatus, ſed ſyllaba media correpta, quod in barbaro vocabulo, in Romanam linguam ab ignaris detorto, mirum obvenire nemini debet. Fruſtraque à trahendis feris deducit Etymologiam Turnebus. Quae ſane non in Latina, ſed in vetere Celtica lingua inquirenda eſt. Potiuſque arbitrer, illam à celeritate, quam feris trahendis deſumendam, quod ex Gratii noſtri verſibus ſequentibus apparet. Si vero Latinam togam aſſuere voluiſſe barbaro vocabulo autumabis, ſane ex ea re petenda nobis originatio erit, de qua certo conſtat, nimirum celeritate, qua hoc genus canum excelluit. Sed in hoc laborare, otio ſuo ſit abuti. Fruſtra vero doctiſſimus Stephanus Epitheton *falſa*, mendi ſuſpexit. Nam macula omnis in pelle ferae dici poteſt *falſa*, cum non inſita, ſed innata ſit. *Maculari* vero dicitur proprie, quod, cum purum fuerit, poſtea naevum acceperit. Et inquinari nihil poteſt, niſi antea integrum. *Maculae* vero belluis improprie adſcribuntur, quae, etſi variae ſint colore, maculis tamen carent. Sed haec inania ſunt, niſi quis Graeciſſantem in loquentia Stephanum imitari velit. In veteri editione, *Ventraham* legitur. An legendum, *Ventranam*, à tranandis ventis, ut hodieque noſtri canes celerrimi *Venti* Germanis dicuntur? Sed hoc nugatorium eſt. Nam Latinum vocabulum non eſſe arguit, quod duo ſubactiſſimi Poëtae Gratius & Martialis mediam ſyllabam alter corripuerit, alter produxerit. BART. Mirum nemini videbitur, quod barbarae voces in Latium delatae non literas aliquot, ſed totas ſaepe ſyllabas diverſis acceperint. Exempla id infinita manifeſtant. E Belgio noſtro ita olim jam demigravit haec cum cane appellatio. Hoc quidem facilius ex Xenophonte juniore, quam etymologiam aſſignare eſt. Tradit ille cap. 3. hoc canum genus Vertragos Gallis (Belgicis puta) dici à velocitate. Unde Gerardus Voſſius τῶν πάνυ filius animadvertit olim, dum fata Deuſque ſinebant, à *veertigh* ſive *veerdigh*, quod promptum nobis ſignificat, *Vertagum*, ut apud Martialem ſcribitur, poſſe deduci. Melius ſane, quam Cajus à *vertendo*; vel ab *agiliter vertendo* Faruabius, vel à *feram trahendo* Turnebus, aut denique, quod ineptiſſimum, à *ventis tranandis ventranam* è ſuo ſibi cod. petitam Barthius, quaſi ex Latio ſit, derivant. Sed fallitur quoque Xenophon ille, quod à celeritate eos denominet. Quod ignoſci facile poteſt cum homini Graeco, & linguae Gallicae, ut & in aliis adverti, imperito, tum quod corruptior ad eum ea appellatio venerit, quam primitus in Latium delata fuit. Integrior, aut ſaltem minus corrupta eſt, quae hic apud Gratium legitur. Integrum fuiſſe auguror, *Veltracha*, quod hodie *Veltbrack* diceremus. *Velt* campum ſignificat. Idque Burgundiones in *Veltrai* jamdudum, & etiamnum in *Veltro* ſuo Itali, quae à *Veltracha* formata, expreſſerunt. Ita illi canes hos veloces, quia per campeſtria & plana venantur, vocarunt. Nam in

montanis aut ſilveſtribus locis, ubi ſtatim à conſpectu ſe ſubducere poſſunt lepores, nullus horum uſus eſt, qui ſolo viſu, non odoratu, venantur. *Racha* Saxonibus canem ſignificavit. Unde Scoti hodie *rache* pro cane foemina habent, quod Anglis eſt *brache*. Nos vero *brack* non quemvis canem, ſed ſagacem vocamus: forſan κατ' ἐξοχὴν ut *venatio*, & *venaticus* pro ſagaci, quod in prolegomenis obſervabam; & *venator canis* pro ſagaci apud Silium. Lex Friſica antiqua *bracconem* & *barmbracconem* pro accipitrario poſuit tit. IV. de quo alias. *Veltracha* abiit itaque in *Vertracha*, & *Vertraha*, quod hic habemus, pronuntiationis an librariorum errore non facile dignoſcere eſt. Nam quod *Veltrahum* hoc loco citet Lindenbrogius, ab ipſius ingenio eſſe credo, cum *Veltraum* legiſſet in Burgundionum legis additamento tit. X. Ubi non mirum eſt antiquam vocis formam jam ab XI. retro ſaeculis ſervari, cum gens ea etiamnum plura antiquae Gallicae linguae veſtigia habeat, quam alii Gallorum populi, qui à Belgio & Germaniâ remotiores; qui quo Italiae propinqui magis erant, eo facilius ſermonem patrium immutaverunt. Nam *Veltrem* etiam in Salica & Alemannorum legibus invenire eſt; unde in Gloſſis *Veltra*, & hodie *Veltro* Italis. De quibus ad Xenophontem. Videri alicui poſſit, *Veltracham* hic apud Gratium quoque integre ſcriptum fuiſſe, cum in Notis Tyronis ac Senecae expreſſe *Veltragam* legamus: niſi quod *Veltagra* (quaſi Belgice *Veltjager*, ut, *Venator curſu canis*, Maroni Aeneid. XII.) perperam excuſum eſt. *Veltraga* autem & *Veltracha* eodem modo pronuntiantur. Sed *Vertraha* ab illis poſitum eſt, qui *Vertragum* apud alios legerunt. Martialis apophor. *canis Vertragus*: lib. XIV. 200.

Non ſibi, ſed domino venatur Vertragus acer,
Illaeſum leporem qui tibi dente feret.

Ita omnino legendum ex MS. cod. Leidenſi, ut poſterior vocula *racha* vel *raga* agnoſci aliquatenus poſſit. Vulgo *Vertagus*. Sed forſan adeo non recens hoc mendum eſt, ut inde jam ad Firmicum pervenerit lib. V. cap. 8. *Similiter & nutritores canum Moloſſorum, Vertagorum, & qui ſunt ad venationes accommodati.* *Vertagos* enim ibi expreſſe pro velocibus, ſive *Veltrachis* poſuit. Quodque *Vertrago* adſcribit Martialis, plane noſtris canibus leporariis convenit, qui cum & cuniculos, ut plurimum, venantur, vivam praedam, aut ſaltem nullatenus laeſam ad dominum ferunt. Unde facile veram lectionem Martiali reddere eſt lib. III. Epigr. 47.

Leporemque illaeſum Gallici canis dente,

vulgo etiam in opt. edit. *laeſum* [illegible]. Nec rectius [illegible] reddit in apophoreto illo Illuſtris Scaliger Joſephus, ad quod reſpexit hoc loco Martialis. Unde videri poſſit, jam crebriores paulatim in Italiam deveniſſe. Non tamen ex foetura ibi abundaſſe, quae extra patriam in pleriſque fere canibus plurimum degenerat. Quare identidem ex ſua quemque gente petere, optimum cenſent optimi venatores. VLIT. Non male Doctiſſimus Merula, à *verdragen*, id eſt à bajulando, dictum putat. Ego tamen *Velt-racham*, rectius etiamnum cenſeo, id eſt, à campis ita dictum. Hinc enim Ovidius Metam. I. 533.

Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit.

Diſerte enim *vacuum arvum* illi dat. Et de eodem venationis genere Sulpicius Severus intelligendus Dialogo II. *Jamque multo ſpatio victae beſtiolae cum undique campis late patentibus nullum eſſet effugium.* *Racha* autem & convicii nomen eſt in Evang. Matthaei cap. V. *Qui dixerit fratri ſuo, racha.* Auguſtinus interjectionem indignantis eſſe exponit. Ita Germani eodem modo *canes* ſuo idiomate vocant cum famulis aliiſve aſperrime conviciantur. Quod denique *Vertragus* reſtitui apud Martialem, pro *Vertagus*, confirmat id alter Cod. Thuanaeus, cujus collationes Favoniano virorum Praeſtantiſſimo debeo, in quo in lemmate *Vertriracus* & in ipſo Epigrammate, *Vertracus*. Sed altera conjectura in eodem Martiali lib. III. Epig. 47. minime jam placet: ſcribendumque potius, *Leporemque prenſum*, vel *luſum Gallici canis dente*. Quod *pictum* dicat *vertraham*, convenit & hoc cum Martiale, cui *picta perdix* lib. III. Epigr. 66. VLIT. *in Add.* Canis & hic Belgicus, à *Vels* campus, & *Brack* vel *Racha* canis. Veltracha abiit itaque in Vertracha, ſive Vertraha. qui idem eſt cum Martialis Vertrago.

Non ſibi ſed domino venatur Vertragus acer.

JOHNS. Incertas omnes has conjecturas puto: nam & poſſet deduci a *verre* longe, & *dragen*, quia leporem poſt longum curſum captum illaeſum ad dominum refert. Quales

ca-

Digitized by Google

Ocior adfectu mentis pinnaque cucurrit,

Sed

nes a noſtratibus *beſchutters* dicuntur, quia a reliquorum canum laceratione defendunt praedam, ut integra potiatur venator. Eccard. ad Leg. Salic. Tit. VI. §. 4. *vertraham* vel *vertragum* cum Skennero deducit a *vertendo*, quod cum Saxonibus & nobis etiam ſit *wenden*, inde *windhond* derivat, quaſi *wendhond*. ſed hic a celeritate, qua ventos aequat, figurata & Poëtis uſitata locutione, dictus eſt. praeterea ſi argutiis indulgere licet, poſſet dici quaſi *wilddragers*, qui praedam, *t' wildt*, portant. multa quoque congeſſit Cangius in Gloſſar. Med. Latinit. in *canis*. Pithoe. ad Leg. Salic. legit *Veltrahum*. BURM.

203. MACULA FALSA.] Saepe fit, ut albos vel lucidi & feris apparentis nimium coloris canes fuligine pingant. illi, qui lucrum etiam ex nocturna venatione captant. Ita intelligi poſſe locum hunc innuebat mihi nuper Illuſtris Boſwelius. Nec tamen diſplicere ſibi faſſus eſt pro ea, qua mecum agit, comitate ſua, quod *pictam macula falſa*, pro diverſicolori interpretarer. Solent enim optimae *Veltrachae* nigris flaviſque mixtim virgis luporum luciorum terga potiſſimum referre, ita tamen ut nec virgae, nec maculae propric dici poſſint. Idque aperte ſignificat Xenophon junior cap. 3. ὕτω ταῖς ποικίλαις ἐπαυθῆ τὸ ποικίλον. *ita in variegatis ſublucet maculoſum quid*, vel ut ex Gratio reddam, *ita in pictis falſae quaſi ſubnitent maculae.* Hinc etiamnum videntur Angli canes hos *grayhounds* vocare, id eſt, ſubfuſcos vel nigro & albo mixtos, quod nos *graw* dicimus. Enimvero vernaculam ſuam male conſuluit Cl. Cajus, cum *grehundes* ſcripſit, quaſi à *gre*, quod praecipui gradus hi inter canes ſint. Nec debuit locum hunc ſuſpectum habere ὁ πάνυ Stephanus Schediaſm. lib. IV. cap. I. cum & Xenophontis illa itidem propoſuiſſet, unde plenam lucem capit Gratius. VLIT. Hoc verbum *falſa*, mendae ſuſpectum habet Henr. Stephanus. Vlitius aliter ſentit & exponit, diverſicolori, ita tamen ut nec virgae nec maculae poſſint dici. idque aperte, inquit, ſignificat Xenophon Jun. cap. 3. ὕτω ταῖς ποικίλαις ἐπαυθῆ τὸ ποικίλον, ita in pictis falſae quaſi ſubnitent maculae. falſâ pro verſicolori poteſt ſtare. cum modo hic color oculis obverſatur, modo ille, pro diverſâ intuentis poſitura Angl. *changeable*. At Xenophontis locus peſſime probat. Sic enim ille, ut canum diverſicolorum varietas illa illuſtrem emittit ſplendorem, ita quibus color unus eſt & ſimplex, ille quoque fulget. ἀπαστίλβει καὶ αὐτή, Ego itaque *flavâ* ſeu *fulvâ* malo. quem Vertrahae colorem & Vlitius adſcribit. JOHNS. *Falſam* illam *maculam* vix intelligo, niſi ſi Vlitius intellexerit colorem illum falſo apparentem, quem noſtrates *weerſchyn* vocare ſolent, qui ex fulgore aliquo repercuſſo ſolet oriri, & revera tamen non eſt diverſus color. BURMANN.

204. OCIOR AFFECTU MENTIS] Non potuit ſumma celeritas commodius exprimi, nam ſagittarum, ventorum ac fulminum pernicitas, quibus imaginibus nonnunquam utuntur Poëtae, ad eam rem ſignificandam, nugae ſunt prae celeritate mentis, cujus ſumma eſt, & quae verbis non ſatis exprimi queat velocitas. Lucretius lib. III. 183.

Nil adeo fieri certa ratione videtur,
Quam ſi mens fieri proponit, & inchoat ipſa.
Ocyus ergo animus, quam res ſe perciet ulla,
Ante oculos quarum in promtu natura videtur.

Idem meminit, cum dixit libro II. 1046.

Atque animi jactus liber, quo pervolet ire.

M. Tullius Tuſculana prima: *accedit, ut eo facilius animus evadat ex hoc aëre, quem ſaepe jam craſſum appello, eumque perrumpat, quod nihil eſt animo velocius, nulla eſt celeritas, quae poſſit cum animi celeritate contendere.* Lactantius Firmianus de Opificio Dei cap. 16. *An poteſt aliquis non admirari, quod ſenſus ille vivus atque coeleſtis; qui mens vel animus nuncupatur, tantae mobilitatis eſt, ut ne tum quidem, cum ſopitus eſt, conquieſcat; tantae celeritatis, ut uno corporis puncto coelum omne colluſtret, &, ſi velit, maria pervolet, terras ac urbes peragret; omnia denique, quae libuerit, quamvis longè latèque ſummota ſint, in conſpectu ſibi conſtituat.* habes etiam alicubi apud Senecam de beneficiis: neque aliter Oppianus ἁλιευτ. v. 661. Τοῖσι λαιψηρῶς ἐπαΐσσεται ἠΰτε νόημα Ἐλλαόμενος. & ante ipſum Heſio-

T 2 dus

205 Sed premit inventas, non inventura latentes

Illa

dus de Scuto Herculis. ὁ δ' ὥστε νόημα ἐπέτατο. Theocritus quoque hiſce verbis, Αἶψα γὰρ ὥστε νόημα παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη. Utuntur eadem ſimilitudine Pindarus, Q. Smyrnaeus, Philo, Themiſtius, alii: Thales Mileſius interrogatus, quid eſſet velociſſimum, reſpondit mentem. Meminit proverbii Suidas in θᾶττον ἀναπνοῆς. Sic etiam Alae ad celeritatem ſignificandam adhibebantur: docet Macrobius Saturnal. lib I. cap. 9. Virgilius v. 318.

Primus abit, longeque ante omnia corpora niſus
Emicat, & ventis & fulminis ocior alis.

rurſus x. 248.

—— —— *Fugit illa per undas,*
Ocior, & jaculo, & ventos aequante ſagitta.

Silius.

—— —— —— *velocius inde*
Haemonio borea, pennaque citatior ibat;
Quae redit in pugnas fugientis arundine Parthi.

Sic Thryphiodorus Ἰλίου ἁλώσει. ἀνίχυτο ἐπίδρομε θᾶσσον οἰστοῦ. Oppianus Κυνηγετ lib. I. 518. de cane venatico, qui leporem odoratus eſt, ῥίμφ' ἴθορεν, τόξῳ ἐναλίγκιος. idem ἁλιευτικῶν. I. 564.

—— —— Θοῶς δ' ἰσάνθοι κέλευθα
Ἰϋγλὸ μύρμηκα, καὶ ἴσατο θᾶσσον οἰστοῦ.

& lib. II. 536. de Delphinis loquens. βέλος ἅτε ἵπτανται. iterum lib. v. 477.

Δελφὶς δ' ἠΰτ' οἰστὸς, ἐπεὶ κλύε παιδὸς ἰωὴν,
Κραιπνὰ διὰ ἀκάτοιο φίλης ἄγχιστος ἱκάνει.

Sed exemplorum ſit modus, plura congeſſi lib. I. cap. I. Locor Controvers, poſteriorum. Sed peccatum videtur a Gratio, quod procedendo oratio decreſcat, cum poſt celeritatem mentis ad pinnas tranſierit. Homerus recte Odyſſ. VII. 35. ἐπεὶ σφίσι δῶκ' Ἐννοσίγαιος τῶν νέες ὠκεῖαι, ὡσεὶ πτερὸν, ἢ νόημα. necminus Claudianus ordinem gradationis ſecutus eſt de raptu lib. II. 200.

Quantum non jaculum Parthi, non impetus Auſtri,
Non leve ſollicitae mentis diſcurrit acumen.

Sed poëtae non ſunt ejus ordinis admodum obſervantes: & in conjunctis & cohaerentibus eum minime ſervari docent Juriſconſulti: ac ne apud Oratores quidem is perpetuo cuſtoditur. Tzetzes dixit τάχει ταχυτέρῳ. TITIUS. Saepe iſta Poëtae. Theognis.

Αἶψα γὰρ ὥστε νόημα παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη,
Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίγνεται ὠκυτέρη.

Orpheus Hymno Furiarum. Heſiodus Scuto Herc. Calaber lib. XII. alii. Natum ex ſcito Thaletis, qui princeps omnium rerum celerrimam *mentem* ſeu cogitationem hominis dixit. Vide Laërtium. BART. Oppianus de Agaſaco: Ῥίμφ' ἴθορεν τόξῳ ἐναλίγκιος. Sed ſignificantius Veltrachae celeritatem, ut oportebat, exaggerat noſter. Quantumvis rapidiſſimum quid excogitaverimus, id ipſum, dum cogitamus, affectus mentis noſtrae ſive ἐπίνοια antevertit, Ita animalia omnia celeritate vincit hoc canum genus. Unde manifeſtum ſatis, non eſſe *Veltracham* vel *Vertagum* Martialis, canem quem *tumularium* vocamus, ut Cajo & Farnabio perperam acceptum. Hi ſaltu, illi curſu excellunt. Sed Gratium imitatur & exprimit ſimul Claudianus II. de Rapt. 200.

Quantum non jaculum Parthi, non impetus Auſtri,
Non leve ſollicitae mentis diſcurrit acumen.

VLIT. Ovidius huc reſpexit forſan lib. VII. Met. 776. de Laelape Cephali cane:

Ipſe oculis ereptus erat. non ocyor illo
Haſta, nec exutae contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.

Sic Graecis in diverbio: ἐπινοίας τάχιον. *Opinione citius*; uti Rufinus interpretatur apud Joſephum περὶ ἁλωσ. lib. III. cap. 9. Agrigentinus Sophus apud Ammonium:

Ἀλλὰ φρὴν ἱερὴ καὶ ἀθέσφατος ἔπλετο μοῦνον
Φροντίσι κόσμον ἅπαντα καταΐσσουσα θοῇσι.

VLIT. *in Add.* Homer. Odyſſ. l. VII. 36.

Τῶν νέες ὠκεῖαι, ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα.

JOHNS.

204 PINNAQUE] Sagitta pinna ſuffixa. Statius VI. Theb. 406.

Quae bello ſic tela volant, quae nubila coeli,
Amnibus hibernis minor eſt, minor impetus igni.

Claudian. II. de Rapt. 200.

Quantum non jaculum Parthi, non impetus Auſtri,

Non.

Digitized by Google

Illa feras; quae Petroniis bene gloria conſtat.
Quod ſi maturo preſſantes gaudia luſu
Diſſimulare feras, tacitique adccdere poſſent:

Illis

Non leve ſollicitae mentis diſcurrit acumen. BART. Neſcio, an *pinna* pro ſagitta ponatur. *pennam* ita ſumi docuimus ad Valer. Flac. VI. 421. quare, ſi *pinna* retinendum, pro *volucri* vel *ave* capiendum, ut canis velocior currat ave volante. BURM.

206. GLORIA] Inveniendi nempe feras, non minus quam premendi; inventas. JOHNS.

207. PRESSANTES] Prementes. propter verſum. Virgil. III. Eclog. 99.

—— *fruſtra preſſabimus ubera palmis.*

BART. Videtur hic ordo verborum eſſe, *quod ſi gaudia diſſimulare, feraſque maturo luſu preſſantes taciti accedere poſſent*, &c. ut hic ſenſus ſit: quod ſi inventas ad cubile ſuum feras non latratu ſuo excitare, ſed potius taciti accedere, &, cum jam tempus eſt, preſſare excitatas, etiam latratu ſuo, poſſent, illis Petroniis palmam attribuendam eſſe. *Diſſimulare gaudia* contrarium eſt ei, quod infra dicit: *effecta levi teſtatur gaudia cauda. Preſſare feras*, ut ſtatim, *premit inventas Veltracha feras.* Si cui σύγχυσις haec non arridet, ita diſponat: *maturo prenſantes gaudia luſu Diſſimulare*, (gaudia ſcilicet ἀπὸ κοινοῦ repetenda) *feras tacitique accedere poſſent.* Sed *diſſimulare feras*, ut in aliis editionibus diſtinguitur, Inductoris, non gregariorum canum eſt, & proprie tumulariis noſtris canibus conveniat, qui circumeuntes cuniculum, & ſtrictiore paulatim gyro adpropinquantes, roſtro in terram demiſſo, alteroque oculo in diverſa intento, aliud ſe agere ſimulant, donec incautum derepente inſiliunt. Non adverſabor equidem, ſi quis ſic quoque haec intelligi velit, ſed laude prorſus fraudem hanc carere Xenophonti τοῦ ἰχνευτοῦ & Anglorum venatoribus totus aſſentior. VLIT. Si vero continenter ſupprimentes gaudia (ea enim eſt vis verbi, *Preſſantes*) luſu maturo, *i.e.* dum luſus maturus ſit, fructuſque laboris capiendus, poſſent diſſimulare feras *agnitas*, tacitique accedere; omnis venandi gloria Petroniis conſtaret, nec ſuis manca foret numeris, quae jam, Metagontes, vobis contigit ſolis. hanc interpretationem Vlitianae praeferendam cenſebis, cum ſeriem verborum attentius inſpexeris. Ille enim *preſſantes* explicat per urgentes, *perſequentes*, at fera nondum excitatur è latibulo: tum & *gaudia* loco movet, & poſtponit τῷ *diſſimulare.* nec placet auribus aeque iſte verſus, ſi ſic interpunxeris.

Diſſimulare, feras tacitique accedere poſſent.

JOHNS. Non intelligo haec ſatis, quis ille *maturus luſus*, & quid *preſſare gaudia.* ſenſus tamen auctoris apparet; ſi poſſent continere latratum, quo gaudia de inventa fera produnt, gloriam omnem auferrent. Heinſius volebat,

Quod ſi immaturo teſtantes gaudia plauſu
Diſſimulare &c.

Certe *preſſare gaudia* vix puto dici poſſe. Voce enim hac aliter utuntur. vid. ad Ovid. VIII. Met. 538. nec *prenſare gaudia* eleganter dici credo. forte *maturo ſervantes gaudia luſu*, ut *luſu* ſit pro *luſui.* ſi poſſent gaudia ſua differre & ſervare, maturo luſui & alacritati, decus omne illis foret. ita in Apuleji loco, a Vlitio laudato, *tacita ſervata muſitatione. Inſu* autem pro *luſui* capi ſolere non opus eſt, ut doceam. vid. & vſ. 60. & Broukh. ad Propert. I. XI. 12. pro *luſu* poſſet & *nutu* legi vel *motu*, vel etiam *niſu.* ſed facillimum ſenſum eliceremus, ſi illud *teſtantes* Heinſii amplectentes legeremus,

Quod ſi maturo teſtantes gaudia luſu,
Diſſimulare; feras &c.

gaudia dictum eodem ſenſu inf. vſ. 237.

Aut effecta levi teſtatur gaudia cauda.

Ubi *effecta gaudia*, quae hic *maturo luſu teſtari* vult Poëta, non ante, quam deprehenderint cubile ferae. *luſus* ergo eſt adulantis caſûs motus ille corporis, cauda ſimul, & roſtro & pedibus demonſtrantis feram, habitus. unde Plinius lib. VIII. 40. *Quam ſignificans demonſtratio eſt, cauda primum, deinde roſtro.* BURM.

208. TACITIQUE ACCEDERE] Olim haec lex venationis fuit, ut, cum ad cubile ſive πρὸς τὰ ἀνιόντα ἴχνη ferarum inveſtigatio fieret,

latratu abſtinendum eſſet; maxime cum jam prope ipſam feram eſſent. Hoc enim eſt, quod *tacitos accedere* velit Gratius, quodque in Acarnane laudatum, etiam in Aetolo cane ſupra requirebat, quodque infra praecipit, *ne voce laceſſeret hoſtem.* Sed praeceptum illud ad ſingulum canem inductorem proprie pertinet, ut ibi oſtendam. Hic vero cum totum agmen incedit, quid obſervari olim conſueverit, diſpiciendum. Cum prope cubile eſſent, ſubſiſtendum canibus aliquantum erat, ne diſcurſu eorum excitatus lepus abſenti venatori conſpectum venationis auferret. Qui ut tempori accedat, motu caudae vel alio quovis ſigno id percipit. Si vero proſiliat citius lepus, latratu hoc ſignificandum eſt. Hinc tralaticie apud Nonnum Dionyſ. XVI. cani ſuo Nicaeam inventuro hoc praecipit Bacchus:

Παρθένον αἴκεν ἴδῃς, ταχὺς ἔρχεο μάρτυρι σιγῇ,
Η' φυγὰς ὑλακῇσιν ἀπαγγεῖλαι Διονύσῳ.

Nimirum ut ſi inventa contineat ſe, tacitus id ſignificet: ſin fugiat, latratu annunciet. Ita prorſus in venatione, ut inventam feram, modo prope ſit venator, tacitis ſignis primum arguant; cum vero à cubili ſe proripuit, latrantes eam inſequi etiam antiqui omnes praecipiunt. Et quamvis è conſpectu abierit tamdiu, quam περὶ τὰ δρομαῖα ἴχνη inveſtigatio vel redinveſtigatio peragitur, latratu & clangore inſiſtere, legitimum. In bellicoſa autem ſimulac conſpecta fera eſt, latratu & clamore prodenda eſt venatori, & ipſi quoque bellicoſi valide adlatrare conſuêrunt, ut accurate in Hippolyto ſuo expreſſit Seneca vſ. 30.

—— —— —— at vos laxas
Tacitis canibus mittite habenas:
Teneant acres lora Moloſſos,
Et pugnaces tendant Creſſae
Fortia trito vincula collo.
At Spartanos (genus eſt audax,
Avidumque ferae) nodo cautus
Propiore liga. Veniet tempus
Cum latratu cava ſaxa ſonent:
Nunc demiſſi nare ſagaci
Captent auras, luſtraque preſſo
Quaerant roſtro.

Quae tota adſcripſi, cum propter elegantiam & quia huc multum faciunt, tum ut videremus, quam bene venationem intellexerit Lucanus, qui ita haec conſtrinxit lib. IV. 440.

Venator tenet ora levis clamoſa Moloſſi,
Spartanos Cretaſque ligat; nec creditur ulli
Silva cani, niſi qui preſſo veſtigia roſtro
Colligit, & praeda neſcit latrare reperta,
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.

Jubet Hippolytus famulos ſuos aprum illum, quem ſtatim ante deſignavit, venari, eoque ſe accingere. Tam bellicoſae venationi commendat merito Moloſſos, Cretas, Spartanos. Sed quia illi cominus pugnaturi ſunt, praemittit tacitos canes, qui cubile ferae inveſtigent, ne latratu ullo praemature nimium excitetur. Tum autem latratu omnia miſcenda eſſe edicit, cum deprehenſam feram bellatores illi aggredientur. Moloſſi itaque ligantur, quia ad graviora arma, non ſagacitati, inſerviunt. Quod duplici errore confudit Lucanus, cum & *levem* & *clamoſum* dixerit, ut alibi oſtendi. Porro quando illud *tempus veniet, cum latratu cava ſaxa ſonent,* ſi *praeda neſcit latrare reperta*? Quanquam enim ſagaces ſint, in bellicoſa venatione ad conſpectam feram latratu indulgere permiſſum illis eſt, ut ſupra dixi. Halieutico:

Et produnt clamore feram, dominumque vocando
Increpitant.

Loquitur ibi de ſagacibus venationi bellicoſae inſervientibus, ut ſequentia manifeſtant: *quem ſi collatis effugit armis, Inſequitur*, &c. Sed Lucanus illa ad ἰχνευτικὴν traxit, quibus Seneca πολεμικὴν inſtruit. Quo reſpectu hoc quidem ferri poteſt, quod latratu abſtineri velit. Suffragatur ei hic Gratius, & uterque Plinius, in iis quae alibi jam adduxi. Aliter vero Xenophontis junioris & Longi aevo. Nam & ſagaces in ipſa inveſtigatione latrabant non minus, quam in perſecutione, ſive etiam ad cubile ducentia, quae εὐναῖα ἴχνη vocantur ibi, ſive currentis leporis veſtigia i. τὰ δρομαῖα ſublegerent. Unde in veteri Epigrammate eſt:

Et canis in ſomno leporis veſtigia latrat.

Eo jam abinde modo Britannici canes leporem plurimo latratu venantur, & quanto vocaliores, eo laudatiores habentur. Nec verentur ſcilicet optimi venatores, ut tardius accedente identidem latrantium agmine proripiat ſe, vitaeque horam unam & alteram extendat lepus, cujus non de pelle aut pulpa, ſed contentione tantum luditur. Ne ideo Vertragis ſuis ſagaces poſthabeat ille Xenophon.

Illis omne decus, quod nunc, Metagontes, habetis,
Conſtaret ſilvis: ſed virtus irrita damno eſt.
At veſtrum non vile genus, non patria vulgo,
Spar-

211. *At veſtram*] Om. Lib. *ad veſtram*. B. conjicit *veſtrum*. Vide Comm.

phon. Nam hodie in Anglia ſagaces nobiliſſimi quique exercent; Vertrago autem leporem conficere, indignum bene nato parum abeſt, quin habeatur. VLIT.

209. Metagontes habetis] Qui & *Metagonii* & *Metagonitae* ex Metagoniti regiuncula Libycae, cujus Ptolomaeus, Strabo, Mela, Plinius meminerunt, Stephanus ita. Μεταγώνιον πόλις Λιβύης. Ἑκαταῖος Ἀσίᾳ. Θηλυκῶς δὲ ταύτην φησί. τὸ ἐθνικὸν Μεταγωνίτης. TITIUS. Magnus Geſnerus à *Metagonio* Libyae urbe hos denominatos eſſe ariolatur, ut ſint Libyci canes, quos laudat Nemeſianus. Quomodo tamen *Metagontes* inde formari poſſint, non video. Stephanus, à quo illud petiit ὁ δεῖνα, poſuit τὸ ἐθνικὸν, Μεταγωνίτης. Unde fiunt *Metagonitae*, non *Metagontes*. Sed vox haec pura puta Graeca eſt, ut ſupra *ancones*, & ſexcenta id genus alia ſervarunt Latini. Intelligit enim canes ſemiferos, qui ex fera & cane geniti paulatim in diverſum quoddam genus coaleſcunt. Aperte hoc infra oſtendit, cum Hagnonem dicit ex Thoë *ſemiferam prolem* finxiſſe, cui & hic ſtatim *Metagontem* aſſignat. Et poſtquam talem etiam foeturam miſceri hortatus eſt, ſubdit: *prodantque tibi Metagonta parentes*. Itaque μετάγοντες dicti, quia multo tempore & foetu μετάγεται καὶ συγκινεῖται ἡ φύσις αὐτῶν, ut fere de canibus ex vulpe ſemiferis loquitur Xenophon cap. 2. Sed & aliae ſunt tralaticii hujus generis ſpecies. Quarum primam ex tigride & cane mixtam ſupra habuimus. Altera ex thoë & cane, vel ex vulpe, aut etiam cum lupo miſcetur, ut infra dicam. Praeterea λεοντομιγεῖς addit Pollux. Sed quod ex urſo & cane novum genus, quod Urcanum vocat, formet Cajus, exemplo & fide prorſus caret. VLIT. De clamore in bellicoſa venatione addendus elegans Papinii Statii locus Th. IV. 494.

Qualis Gaetulae ſtabulantem ad confraga ſilvae
Venator longo motum clamore leonem
Exſpectans, &c.

Martialis etiam lib. x. Epigr. 37.

Hic olidam clamoſus ages in retia vulpem.

Haec quidem de ipſo venatore. Sed & canibus tum idem incumbit officium, ut latratu invadant hoſtem. Sic Hippolytus apud Senecam loco citato. Sic Apulejus in apraria item venatione lib. VIII. Metam. *Jamque apud frondoſum tumulum, ramorumque denſis tegminibus umbroſum* (nam talibus in locis ſtabulari dixi apros ad v. 49.) *proſpectu venatorum obſeptis* (*obſentitis* ex MS. malim.) *campis canes venationis indagini generoſae mandatae, cubili reſidentes invadere feras immittantur: ſtatimque ſolertis diſciplinae memores partitae totos praecingunt aditus: tacitaque prius ſervata muſſitatione ſigno ſibi repentino reddito latratibus fervidis diſſoniſque miſcent omnia.* Quae ſuaviſſima venantibus harmonia. *Signum* illud porro vel voce fit, vel cornu, quo altior terribiliorque exoriatur clamor. Statius IV. Theb. 248.

—— —— tum ſaltus forte remotos
Parabat cornu, gelidique averſa Lycaei.

Quo & Horatii illud. I. Sat. II. refert Cruquius:

—— —— Leporem venator in alta
Ut nive ſectetur, poſitum ſi tangere nolit,
Cantat & opponit.

Ita lego. VLIT. *in Add.* An non Metagontes poſſent dici ab inveſtigando & perſequendo feras, a μετάγω? nam Heſych. μετάγει, explicat, μεταδιώκει. BURM.

210. Silvis:] In ſilvis. Genera iſta canum apud neminem ſcriptorem legi, cujus nunc meminerim. BART. Heinſius malebat *ſilvae*, ſed recte Barthius explicat: ita & ſupr. 162. *ſuis petiere ultro fera ſemina ſilvis.* mox etiam vſ. 214. & ſaepe alibi. BURMANN.

210. Virtus] Inconſulta illa animi vis & praefidens, quae caret effectu, impedit, quo minus ſua gloria ſit omnibus numeris abſoluta. JOHNS.

211. Ad vestram] Veſtrae virtuti proxi-

ximum, vel poſt veſtram virtutem, cum a virtute veſtra diſceſſerimus. TITIUS. Virtutem ſcilicet. Cujus vis ἀπὸ κοινοῦ repetenda eſt. Ad veſtram inquit virtutem non promittit Creta ſuos, non Sparta, vulgo patria, hoc eſt, cujus catuli vulgo ſunt in uſu. Puta autem, Metagontes alloqui Poëtam, *Ad veſtram virtutem*, genus loquendi elegans. Auſonius. *Grammatice ad Scaurum atque Probum.* Idem doctiſſimus Latinitatis Poëta.

Et diſputator ad Cleanthem Stoicum.

Solinus Polyhiſtor. cap. 22. *Honore & pretio ad Smaragdos viret.* Avienus Ora Marit. 189.

Splendorem ubique quippe ineſſe fluctibus
Vitri ad nitorem.

Et tale loquendi genus in illis Graecanicis, οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. de quo Strabo lib. VIII. Heliodorus lib. II. ἐπείσοδον δὲ τοῦτο οὐδὲν, φασὶ, πρὸς τὸν Διόνυσον ἐπεισκυκλήσας. Areſtenaetus lib. I. Epiſtol. 8. οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον, οὐδὲ πρὸς ἐμὲ τοῦτον οἰκείως εἴρηκας τὸν λόγον. Item οὐδὲν πρὸς ἔπος, οὐδὲν πρὸς τὴν χορδήν. Item οὐδὲν πρὸς τὴν παραφέροντος ὄν. Item ὡς πρὸς Ἀθηναίων &c. Si cui paullo intricatior videbitur hic ſenſus, unius litterae mutatione faciliimum extundet alium hoc modo.

Ad veſtrum non vile genus.

Ad genus veſtrum, minime vile, non Sparta, non Creta ſuos promittet. BART. *Virtutem*, ex proximo repetendam. Dicit enim, Spartanos & Cretenſes canes ad Metagontium virtutem proxime accedere. *Sparta & Creta non patria vulgo*, & vilibus canibus, *ad veſtram virtutem promittit*, jactat, & comparat alumnos ſuos *non vile genus.* Poterat probari Barthii conjectura; *Ad veſtrum non vile genus*, niſi peſſime eam interpretatus fuiſſet, quaſi vero dicat Gratius, ad Metagontes nec Spartanos nec Cretenſes ſe pares promittere. VLIT. *Ad veſtrum non vile genus.* legit Barthius. at Heinſius ad lib. VI. Ovid. Metamor. v. 416. ſic ſcribit. Locus contaminatiſſimus. Scribe.

Par veſtro, non vile genus, Nonacria, vulgo,
Sparta ſuos, & Creta ſuos promittit alumnos.

Nihil enim cauſae erat, cur Gratius canes Arcadas, tantopere in venatu ab omnibus commendatos, omitteret, recenſitis aliis longe ignobilioribus. Hos recte Spartanis & Cretenſibus qui maxime vulgares, adjungit. *Vulgus* pro canibus idem Gratius alib quoque non ſemel dixit. At ſi Lycaones ſuperius memorati ſunt iidem, qui Arcades; Heinſiana correctio ſuis ipſa viribus ruit. Vlitius ita locum exponit. *ad veſtram* virtutem (praeceſſerat enim *Virtus*) *Sparta & Creta non patria vulgo*, & vilibus canibus, *promittit*, jactat & comparat, *alumnos ſuos non vile genus.* Idem tamen refingit poſtea, *Nunc patria vulgo Sparta.* Non vulgarium ſed omnium fere canum vulgo patria habita Sparta. Sed nec haec ſatisfaciunt, *Virtus* enim illa, de quâ Gratius, eſt virtus culpabilis, impetus animi ſuae pariter famae venationique nocivus. Nec *veſtram* poſſe ſtare puto, nam de Petroniis, non ad Petronios locutus erat Gratius. quod ſi verſus ſic refingis, planiſſimus fiet ſenſus.

At veſtrum non vile genus, non patria vulgo:
Sparta ſuos, & Creta ſuos promittit alumnos.

At veſtrum, Metagontes, genus non contemnendum eſt, nec patria è vulgo patriarum: Sparta enim & Creta promittunt conferuntque ſuos alumnos ad Metagonta generandum. Nec tamen Spartanus, nec Cretenſis ille fuit, qui primum hoſce canes ad foeturam miſcuit, ſed Hagnon Boeotius primus te, Glympice, in ſylvis egit. Sic omnia, nî fallor, optime cohaerent. Haec quoque confirmat Ovid. III. Met. 222.

Et patre Dictaeo, ſed matre Laconide nati
Labros & Agriodos, &c.

JOHNS. Videntur intricata hic omnia, & expoſitiones violentae, ſi *ad* hic inſerviat comparationi: quis enim unquam dixit, *non promittit alumnos ſuos ad veſtrum genus*, id eſt non jactat, non comparat alumnos ſuos metagonti: ſi hoc eſt elegans loquendi genus, ego omnes elegantias ignorare me libens fateor. ſine dubio autem *at* primo legendum, qualis & ſupra error commiſſus fuit vſ. 179. opponit metagontes vertrahæ, & aliis canibus: laborarunt etiam vehementer in hoc loco Heinſius & Graevius, ut ex mutuis eorum Epiſtolis Tom. IV. Syllog. 285. eſt ſeqq. eſt videre? praeter vero conjecturam a Johnſonio memoratam pag. 294. legebat Heinſius,

Ad noſtras non vile genus Nonacria, &, acres
Sparta ſuos, & Creta ſuos promiſſit alumnos.

uti duriſſime certe, & non ſuo loco poſitum vult, nec video ſenſum, nec quo ordine ver-

Sparta ſuos & Creta ſuos promittit alumnos.

Sed

verba conſtruenda niſi hoc. Nonacria, promittit non vile genus ad noſtras acres canes, & Sparta & Creta ſuos alumnos: quae quam dura & coacta, & a veſtigiis ſcriptorum codicum longe abeuntia ſint, manifeſtum eſt. mollior medicina foret,

At veſtro ne vile genus, ne patria, vulgo,
Sparta ſuos & Creta ſuos committit alumnos.

hoc ſenſu, ad Metagontes ſermone converſo. Veſtro vulgo, (id eſt generi, genti, ut Inf. 370 & alibi) ne vile genus eſſet & patria (quae duo etiam in hominibus jungere ad nobilitatem declarandam ſolent Poëtae. vid. ad Valer. Flac. IV. 204. Petron. cap. 124.) committit, id eſt commiſcet, Creta ſuos, & Sparta ſuos alumnos, id eſt canes apud ſe natos. *E*x Spartano enim & Cretenſi inter ſe commixtis, prodire Metagontem dicit: *committere* vero pro conjungere obvium eſt, & ita *commiſſa Venus* Propert. IV. VII. 19. quae *juncta* Ovidio & aliis. ſi quis *promittit* velit retinere, explicet, veſtro vulgo ſpondet, & quaſi deſpondet ſuos alumnos Sparta & Creta. *Veſtrom* & *vulgom* fecere ex *veſtro vulgo*, ut ſæpe aberratum alibi docuimus, & caſus illos confuſos. poſſet & *promittere* ſumi pro profiteri, & tunc legi

At veſtrum (ne vile genus, ne patria) vulgum
Sparta ſuos & Creta ſuos promittit alumnos.

Sparta & Creta profitetur veſtrum vulgum, ſive genus, eſſe ſuos alumnos, id eſt, ex ſuis canibus inter ſe commixtis, prognatos, ſed tamen ipſae non auctores tui generis, ſed Hagnon, qui primus Cretenſem canem cum Spartana commiſit. *promittere* pro profiteri dici vidimus ad Petron. cap. X. poteſt & ineſſe ſignificatio futuri temporis, pollicetur vos fore aequales viribus & ſagacitate ſuis alumnis. ut Nemeſ. Cyn. 163.

Validas jam tum promittere vires

& ita omina & auguria dicuntur *promittere* & *polliceri* Floro I. 6 & 7. & IV. 7. & paſſim. illi ergo, qui committunt inter ſe, & commiſcent Cretenſem canem cum Spartana, poſſunt ſibi ſpondere optimos canes, qui Metagontes vocantur. videant acutiores, an meliorem medicinam difficili huic loco adferre poſſint. BURM.

211. SPARTA SUOS] Nobiles fuerunt canes Lacedæmonii, quomodo & Cretenſes. Lacedaemoniorum meminit Nemeſianus, ut ſuo loco videbimus. de iiſdem ita Virgil. III. Georg. 343.

—— —— —— omnia ſecum
Armentarius Afer agit, tectumque laremque,
Armaque, Amyclaeumque canem Creſſamque
Pharetram.

rurſus vſ. 404.

—— —— —— —— —— ſed una
Veloces Spartæ catulos, acremque Moloſſum,
Paſce ſero pingui:

ii valebant olfactu, ſicuti docet Ariſtoteles de Generat. Animal. lib. V. quare braccos fuiſſe tradit Alberthus & Niphus ad librum VI. hiſtor. qui de eorum curſu ea prodit, quae nemini perſuaſerit: ait enim, eos currere quarto aetatis anno quatuor pedibus, deinceps uno pede minus, &c. quo ſermone ſibi quid velit, adhuc intelligere non potui: ſed his omiſſis. meminit ejuſdem Pindarus, Oppianus, Nonnus, Athenaeus, Ariſtenaetus, Xenophon, Pollux, Varro, Euſtatius Homeri interpres, Alii paſſim, quomodo & Cretenſium, de quibus idem Oppianus ἁλιευτικῶν. IV. ſed videndum eſt, qua ratione conciliari poſſint Xenophon, & Ariſtoteles in tradenda natura & ingenio canum Laconicorum: Ariſtotelis verba ſunt haec e libro VIII. de hiſtor. Animal. γίνεται δὲ ἄλλα ἐκ μίξεως μὴ ὁμοφύλων, ὥσπερ καὶ ἐν Κυρήνῃ μίσγονται οἱ λύκοι ταῖς κυσὶ, καὶ γεννῶσι. καὶ ἐξ ἀλώπεκος καὶ κυνὸς οἱ Λακωνικοί. Xenophon vero ita ſcribit in commentario de venatione, τὰ δὲ γένη τῶν κυνῶν ἐστι διττὰ, αἱ μὲν καστόριαι, αἱ δὲ ἀλωπεκίδες. ἔχουσι &c. ὅτι Κάστωρ ἡσθεὶς τῷ ἔργῳ, μάλιστα αὐτὰς διεφύλαξεν. αἱ δ' ἀλωπεκίδες, διότι ἐκ κυνῶν τε καὶ ἀλωπέκων ἐγένοντο: hae ſunt Laconicae. ἐν πολλῷ δὲ χρόνῳ συγκέχυται αὐτῶν ἡ φύσις. Χείρους δὲ καὶ πλείους, αἱ τοιαίδε, μικραὶ, γρυπαὶ, χαροποὶ, μυωποὶ, ἰσχναὶ, σκληραὶ, ἀσθενεῖς, ψιλαὶ, ὑψηλαὶ, ἀσύμμετροι, ἄψυχοι, ἄρρινες, οὐκ εὔποδες: Tu rem diſpice, atque accurate perpende. TITIUS. Spartanos canes non videtur vituperare, quod alii inter celeberrimos eos aeſtiment. Sed non vile genus vocat Metagontes. Qui quidem quales fuerint, ego neſcire me fateor. Tamen vilitatem eorum vulga-

Digitized by Google

garis Patria arguit. Et fortaſſis de mixtione gentium loquitur, de qua inſtituit ſermonem. BART.

212. SPARTA SUOS] De Spartanis canib. Xenophon, Oppianus, Nemeſianus, Euſtathius ad Odyſſaeam, &c. curſu veloces fuiſſe diſcas ex Nemeſiano. Unde *tenues* videtur appellaſſe Claudianus lib. III. de Laudibus Stiliconis. BART. Malim ego: *nunc patria vulgo Sparta.* non vulgarium, ſed omnium fere canum vulgo patria habita Sparta, & crebra eorum mentio vulgo occurrit. Xenophon hos ſolos ſagaces novit. Primos eos poſuerunt Pollux & Nemeſianus. Sed & propter robur paſtoribus deliguntur apud Varronem & Virgilium: ut merito eos *genus audax avidumque ferae* vocaverit Seneca. Et Silius ad apros quoque armavit Lib. I. 421. *Spartanis latratibus actus aper.* Praeterea, quia cuivis venationi commendabiles erant, *Veloces Spartae catulos* vocavit Maro Georg. III. 405. Idem quoque *Amyclaeum canem*, pro quovis bono cane in genere poſuit, ut obſervat Julius Phylargyrius ad eundem lib. Duas eorum ſpecies agnoſcit Xenophon cap. 3. Caſtorias & ἀλωπεκίδας Illae à Caſtore; hae quia ex vulpe & cane primum progenitae. Sed Ariſtoteles lib. VIII. cap. 28. in genere Laconicos canes ἐξ ἀλώπεκος καὶ κυνὸς mixtos eſſe dicit. Unde Pollux quoque omnes ἀλωπεκίδας eſſe tradit lib. v. cap. 5. Quod inde eſſe exiſtimo, quia Caſtoriae cum vulpinis plurimum coëuntes paulatim in unum genus coäluerint. Pollux ibidem: ταύτας δ᾽ ὁ αὐτὸς οὗτος ποιητὴς καὶ ἀλωπεκίδας λέγει, καὶ μιξανδρὸς τὸ γένος ἀλωπεκοκύνας. Ita corruptiſſimus locus dudum à me reſtitutus, cujus rationem alibi expoſui. Haec autem ideo adduxi, ut videri melius poſſit, an non Gratii mens fuerit, Spartanos & Cretenſes canes ad Metagontium genus formandum commendare. *Ad veſtrum genus* miſcendum Sparta & Creta promittunt alumnos ſuos, *non vile genus.* Siquidem & vulpini illi Metagontes ex Spartanis canibus primitus mixti fuerint. VLIT. Horatius hos paſtoribus quoque, cum Marone, aſſignat Epod. II.

Nam qualis aut Moloſſus, aut fulvus Lacon,
Amica vis paſtoribus, &c.

Lucanus IV. 441. *Spartanos Cretaſque ligat.* *Tenues Lacaenas* Claudianus vocat, III. de Laud. Stil. 300. Ammianus Marcellinus lib. XXX. 4. *Ut Spartanos canes & Cretas, veſtigia ſagacius colligendo, ad ipſa cubilia pervenire cauſarum.* VLIT. *in Add.*

212. CRETA] De Cretenſibus Xenophon, Oppianus, Claudianus, alii. *Promittere*, eſt jactare, *minari*, quod veteres dicebant. Juvenal. II. Sat. II.

——— Durae per brachia ſetae
Promittunt atrocem animum.

Nemeſianus Cynegetico. 162.

Fortibus ut ſuccis teneras complere medullas
Poſſint, & validas jam tunc promittere vires.

BART. Robore, odore, & curſu, aeque ac Laconici, excelluerunt pariter Cretenſes canes. *Pugnaces Creſſae*, Senecae. Unde & Xenophon ad aprariam venationem eas adſcivit. Sagacitatem in illis praecipuam agnoſcit alter Xenophon cap. 3. & adeo celebre ac primum inter ſagaces hoc genus eſſe exiſtimavit, ut nullo alio uſum Xenophontem majorem videatur crediſſe. Verum ille, ut dixi, Laconicos ſolos in communem venationem adſcripſit; & in aprariam demum Cretenſes canes. Celeritatem in his arguit, quod eorum aliqui, ἵππωνται ῥᾳδίως ἀγχιστρόφοι, quos probat Oppianus, πιερωτοὶ indigetarentur ideo, teſte Polluce, vel ut apud Xenophontem juniorem legitur, ὠκυποδοι, διὰ τὸ ὀξεῖαι. Aelianus lib. III. de animal. cap. 2. κύνες Κρῆσσαι κοῦφαι καὶ ἀλτικαί, καὶ ὀρειβασίαις σύντροφοι. καὶ φασὶν αὐτοὶ Κρῆτες τοιαύτας αὐτὰς προσδεικνύουσι, καὶ ᾄδει ὁ φήμη. Fuerunt enim ipſi primi venatores, ut ſuperius dicebam. Quare mirum non ſit, ſi & canibus eorum *ducti hae ab origine mores.* Ita modo pari dolo Acarnanes & canes eorum comparavit noſter, & Moloſſis à gente ſua innatam generoſitatem deducit ibidem Aelianus. *Totas* itaque *per artes* apti fuerunt canes Cretenſes, & antiquiſſimi procul dubio. A quibus originem duxerunt Carici, eo forte tempore, cum adhuc in Creta ſub Minoë agerent ipſi Cares. Sunt enim ejuſdem generis Cretici & Carici, agminatim & cum latratu venari ſoliti, ſi Xenophonti credimus τῷ νεωτέρῳ. Imo & olim Varius hoc dixerat, ſi per librarios licuiſſet. Verſus ejus luculenti de Cretica cane ſuperſunt apud Macrobium lib. VI. cap. 2. ita legendi:

Ceu canis umbroſam luſtrans Gortynia vallem,
Si veteris potuit cervae comprendere luſtra,

Sae-

Digitized by Google

Sed primum celſa lorum cervice ferentem,

Glym-

Saevit in abſentem, & circum veſtigia latrans
Aëra per nitidum tenues ſectatur odores:
Non amnes illam medii, non ardua tardant.
Perdita nec ferae meminit decedere nocti.

Inepte vulgo: *circum veſtigia luſtrans Aethera.* VLIT. Claudianus III. de Laud. Stil. 300. *Argutaeque fremunt Creſſae.* Ita enim malim ſcripſiſſe, quam *Hirſutae. Argutae,* quia, *fremunt* & cum latratu venantur, ut ex Varii loco oſtendi. IDEM. *in Add.*

213. LORUM] Dicit primum Hagnona cane inductore ad venationem uſum fuiſſe, qui loro per collare aptato ſequentem venatorem per veſtigia ad ferarum cubilia ducit. Plinius de canibus: *Scrutatur veſtigia atque perſequitur, comitantem ad feram inquiſitorem loro trahens.* Sic intelligendus Ennii locus apud Feſtum, in quo *vinclo aptam venaticam* dixit, ſed non *aëno*, ut reſtituere eo loco voluit Illuſtris Scaliger. Quo enim aeneum vinculum venaticae, niſi ut ſtrepitu ſuo feras excitet, antequam ad cubile accedat? Veteres libb. habuerunt *venenox* & *venox*, unde *velox* formari poterat. Ego ſcriptum fuiſſe conjicio: *vinclo venatica pernox Apta ſilet.* Quae infra latius explicabo. Seneca Thyëſte vſ. 497.

Sic cum feras veſtigat, & longo ſagax
Loro tenetur Umber.

Reliqua cum Ennianis infra abſolvam. Sed primum de ipſo loro videamus. Xenophon in mundo canum poſt collaria ita accommodat: οἱ δὲ ἱμάντες ἔχοντες ἀγκύλας τῇ χειρὶ, ἄλλο δὲ μηδέν· οὐ γὰρ καλῶς τηροῦσι τὰς κύνας οἱ ἐξ αὐτῶν σιεζυστρμένοι τὰ δέρματα. Haec paulo diverſe exprimit Pollux cap. 9. τὸ δὲ περιδέραιον ἐξῆπται τοῦ ἱμάντος, ὃς κατὰ τὸν κύναγχον ἐξαγκύλωται, καὶ ἀπὸ τούτου ἄγεται ὁ κύων. Quae ita vertit interpres: *Sed collarium à tenui loro dependet, quod ad canis ducem tenditur, & ab hoc canis ducitur.* Fortaſſe propius mentem Pollucis, quam verba, quae alium ſenſum formant. Κύναγχον ille pro κυνουχῷ ſumpſit, ſine exemplo. Geſnerus ὁ πάνυ dubitat, an non pro collari variandi gratia, quam affectat, poſuerit Pollux. Sed nec eo ſenſu vox illa uſpiam occurrit. Heſychius κυνάγχη, τὸ διὰ χειρῶν δεσμὸν quibuſdam dici docet. Unde & hic κύναγχος pro ἀγκύλη Xenophontis poſitus videatur, atque ita vertendum: *Collarium vero tenui loro alligatur, quod per anſam inflectitur,* &c. Aut ſcribendum omnino: ὃς κατὰ τὸν κυναγωγὸν ἐπαγκύλωται, id eſt, *quod per anſam a venatore tenetur:* ut paulo ante ex Xenophonte praecipit canes ſemeſtres venatum educi vinctos ἱμάντι μακρῷ ἐπηγκυλωμένῳ, ut egregie reſtituit Geſnerus. Atque ei potiſſimum uſui lora haec ductitia videtur adhibuiſſe Xenophon, cum in leporis venatione plurimus ſit, ad quam ita inſtitui quidem catuli, non autem inductores ſinguli, ut ad majores feras, exigi ſolent. Utrovis modo lorum in ſummo anſam habere, & collari annecti ſufficit. Sin ita teneri debuit, ut, cum opus eſſet, dimitti ſubito in feram & exſolvi canis poſſit, legendum eſt: ὃς κατὰ τὸν κυναγωγὸν ἐξηγκύλωται, *quod verſus ductorem extenditur.* Nam eo uſu ſolet lorum per annulum collaris medio tenus tranſmiſſum utroque fine dupliciter teneri, ita ut uno eorum manu dimiſſo exſolvatur canis, & lorum ex annulo elapſum apud venatorem maneat. Quod ideo à *ſlippe* vocant Angli, ab elabendo. Et plurimum hujus uſum olim quoque fuiſſe dubitari non poteſt, ſive cum bellicoſi canes, donec exurgeret fera, in promptu ita haberentur, ut in apraria venatione Hippolytus eos diſpoſuit apud Senecam:

Teneant acres lora Moloſſos,
Et pugnaces tendant Creſſae
Fortia trito vincula collo.

Ut inductoris impetum ita quoque coërcet Oppianus:

—— —— —— αὐτὰρ ἐπακτὴρ
Καὶ μάλα τοι θήρεσσι βιηχάρδρος τελαμῶσι.

Sive cum *titulos*, id eſt, ſtationes ſuas partiti veloces, quas Xenophon junior inſtituit cap. 20. ſimulac exſurgat lepus ex proximo tantum immittendi, ne ſimul incurſent, loro vincti educerentur. Ammianus de eo genere venandi loquitur lib. XXIX. 3. *ad obſervandam venaticiam praedam Spartanum canem retinere diſpoſitus,* (ita modo & Lucanus) *ante praedictum tempus abſolvit.* Quod & in alijs venationibus hodie obſervari paſſim con-

Glympice, te ſilvis egit Boeotius Haguon,

Ha-

214. *Glympice*] B. conj. *Gymnice. de ſilvis* B.

ſuevit. VLIT. Brabanti id vocant *op de laet ſtaan.* IDEM. *in Add.* Vlitius memoriae vitio ex Feſto locum Ennii citat, qui apud Varronem lib. vi. de L. L. pag. 81. & quem infr. vſ. 231. explicat. BURM.

213. Sed primum] Divertit ad hiſtoriolam: Oppianus tamen hanc laudem tribuit Polluci. Sic enim ait lib. ii. 18.

Πρὸς δὲ μόθους θηρῶν κύνας ὥπλισε Καρχαρόδοντας
Διογενὴς πρῶτος Λακεδαιμόνιος Πολυδεύκης,
Καὶ γὰρ πυγμαχίῃσι λυγρὰς ἐνικήσατο φῶτας,
Καὶ σκυλάκεσσι θοοῖς βαλιὰς ἐδαμάσσατο θῆρας.

idque ſubobſcure videtur innuere Xenophon: quod autem Gratius cani nomen facit *Glympice*, ſi hoc a ſuo eſt ingenio, parum ſervavit cautionem Xenophontis, qui ſcribat; *τὰ δ' ὀνόματ' αὐταῖς τίθεσθαι βραχέα, ἵνα εὐανάκλητα ᾖ.* cujus modi fere quinquaginta ille enumerat, *ψυχὴ*, *θυμὸς*, *πόρπαξ*, *σύρμαξ*, & reliqua. ſic etiam Oppianus lib. i. 442.

Αὐτὰρ νηπιάχοισιν ἐπ' οὐνόματα σκυλάκεσσι
Βαιὰ τίθει, θοὰ πάντα, θοὴν ἵνα βάξιν ἀκούῃ.

idem praecipit Columella. noſque nonnihil diſputavimus de hac re in noſtris prioribus libris Locor. controverſ. Ovidius largiter peccat in *Ichnobate*, *Oribaſo*, *Nebrophono*, & *Agriodo*, nam ut haec ferre poſſis, *Pamphagus*, *Laelapes*, *Pterelas*, *Nylaeus*, *Poemenis*, *Harpyjia*, *Canache*, *Asbolus*, *Cyprio*, *Lyciſca*, *Harpalos*, *Melaneus*, & *Hylactor*: haec vero proba ſunt & ex arte confecta, *Dorceus*, *Theron*, *Agre*, *Nape*, *Ladon*, *Dromas*, *Sticte*, *Tigris*, *Alce*, *Leucon*, *Lacon*, *Thous*, *Lachne*, & *Labris*. Itaque ferri poteſt Maronis *Lyciſca* vel exemplo, ut vidimus, vel quia nomen ſpeciei ad unum quempiam canem tranſtulit, vel quia loquitur de cane villatico, gregiſque cuſtode, non de venationibus apto. TITIUS.

213. Celsa cervice] Imo *preſſa*, ut Seneca ibidem: *luſtraque preſſo quaerant roſtro.* Sed nihil mutandum. *Celſam cervicem* in ipſo cane, non in actu, laudat: ut infra: *Sint celſi vultus.* VLIT. Recte *celſa cervice*: etiam in actu: loro enim retenta canis inquieta eſt, & ſpectat in omnes partes, an fera exſiliat, jam jamque evadere vellet: ſed & ita inductorem ſive ducem canem decet, praecedere erecto capite; ut taurus dux gregis apud Senec. Troad. 539.

Cervice celſus, & fronte arduus.

& mulus apud Phaed. ii. 7.

Ille onere dives, celſa cervice eminens.

vid. infr. vſ. 239. BURM.

214. Glympice,] *Glympicis* hujus nomen tam ego ſcio, quam illa Punica apud Plautum. Et fortaſſis olim haec ſimul clareſcent. Ego, quod non intelligo, non auſim tangere. *Confeſſae imperitiae ſumma laus eſt*, ait Minutius Felix. Videtur tamen *Glympicem Hagnonis* fortaſſe canem fuiſſe, qui primus inſtituerit loro canes vincire, & ita venatum ducere, ne praecipiti ardore feras fugarent potius, quam indagarent, de qua noxia modo verba fecit Gratius. *Hagnon* autem viri nomen eſt, non canis, ut putavit vir eruditiſſimus Bon. Vulcanius ad Callimachum. Poſſit autem *Gymnice*, vel tale quid excogitari nominis, cujus generis exſtant apud Xenophontem. Sed ego illud doctis excutiendum relinquo, praeſertim tibi, inter eos prime, Iſaci Caſaubone. Qui haud dubio ex facili & hunc & omnes hujus ſcriptoris nodos ſolvere poteris. Nos primi vaſtatum undique & deſolatum cultoribus hunc agrum ingreſſi, omnia excutere & reſtituere non poſſumus. In Editione veteri nihil penitus opis, quae & lacunis & naevis extreme obſita atque ſpurcata. BART. De cane nom minus, quam Domino altum ubique ſilentium. Hagnius quidam eſt, pater Tiphyos, quem eundem eſſe cum Hagnone noſtro conjicit Vlitius, & quia patria illi Theſpiorum locus Aphormion in Boeotiâ, forte *Theſpiades* loco *Haſilides* legi debere apud Gratium. Quae vera ſint & ipſius Authoris, necne, nullis adjutus codicibus prorſus neſcio. aliquam tamen, ut in tenebris, veri ſpeciem habent. JOHNS. Scaliger legebat, *Lampyre te ſilvis e. B. H. Aſtylides.* Barthius edidit, *de ſilvis.*

214. Boeotius] Forte huc facit, quod apud

Digitized by Google

Hagnon Aſtylides, Hagnon, quem plurima ſemper
Gratia per noſtros unum teſtabitur uſus.
Hic trepidas artes & vix novitate ſedentes

Vidit

215. *Aſtylides*] *Haſtilides* olim. *Aſtylidae* Geſn. & Put.
217. *Sedentes*] *Silentes* G.

apud Joannem Salesburienſem legi, Thebanos primos venationem aggreſſos eſſe lib. 1. Policrat cap. IV. BART. Videtur hic fuiſſe pater Tiphyos, quem Hagnium vocat Apollodorus. Unde *Hagniaden* Tiphyn indigetavit Val. Flaccus 1. 482. Boeotium illum fuiſſe ex Hygino ſcias fab. XIV. *Tiphys Phorbantis & Hymanes filius, Boeotius: is fuit gubernator navis Argi.* Cur tamen Phorbanta, pro Hagnone, illi patrem faciat, nondum didici. Patria illi Theſpiorum locus Aphormion in Boeotia, teſte Stephano. Hinc ipſe Tiphys *Theſpiades* dicitur Valerio, & Hagnonem forte ita appellavit Gratius: *Hagnon Theſpiades.* Nam quod *Aſtilides* ex ſuo ſibi cod. legat Barthius, quia Aſtilus ruſtici nomen eſt apud Calpurnium, riſu magis, quam fide dignum eſt. Plura de hoc Hagnone, aut venatione & cane ejus fruſtra quaeras. Quod Hagnonem canis nomen ex Gratio male citaverit Vir doctus ad Callimachum, fortaſſe ab eo eſt, quod inter Vulcani canes Hagnon aliquis nominetur apud Mythologum. VLIT. *Aſtylos* eſt augur inter Centauros Ovidio VIII. Met. 308. de Tiphyos patre Hagnio vid. in Catalogo Argonautarum, quem Valerio Flacco adjeci, ſed an ab hoc Aſtylo deſcendat Hagnon & ab eo Tiphys, quis dixerit? Aſtylus alius Crotoniates Olympionices memoratur a Pauſan. lib. VI. 13. BURM.

215. HAGNON HASTILIDES] Haſtam ferens; δορυφόρος. novum patronymicon. TITIUS. Legendum puto, *Aſtilides. Aſtilus* nomen paſtoris apud Calpurnium Bucolicis. Et vetus editio adſpirationem non habet, ut fere nullibi BART. Repono *Aſtylides.* magis ad Patronymicorum Graecorum formam. quis porro ferre poteſt aſpirationem iſtam, *H* quater repetitam duobus verſibus? JOHNS.

215. QUEM PLURIMA] Quem utpote ſingularem & unicum in re venaticâ grata ſemper poſteritas uno ore depraedicabit. JOHNS.

216. GRATIA] Et hic quoque latenter & ſubobſcure ad ſuum nomen alludit Poëta. TITIUS. Malebat Graevius, *Graecia.* ſed *Gratia* hic eſt grata mens, vel dos, ingenium, inventum, quibus obligavit nos venatores. vid. ſupr. vſ. 74. cum ſemper per uſus, id eſt venatuum exercitationem, ut *per artes* ſupr. 151. ut unicum inventorem celebrabit grata poſteritas. quod plenius exſequitur vſ. 251. BURM.

217. TREPIDAS ARTES] Vide ad v. XIII. BART. Dubias, & fluctuantes, necdum prae ſuâ novitate ſtabilitas & ἱδρυμένας. JOHNS.

217. NOVITATE SEDENTES] Quaero hic notionem vocabuli *ſedentes.* TITIUS. Confidentes, & locum tenenteis, cum errarent antea hinc inde vagae. *Sedere* mire interpretantur Grammatici apud Virgil. Aen. IX. 4. Sed iſtud huc non pertinet. Pariter cum Gratio *ſedere* pro quieſcere poſuit Propertius lib. IV. v. 1.

Terra tuum ſpinis obducat, lena, ſepulcrum,
Et tua, quod non vis, ſentiat Umbra ſitim.
Nec ſedeant cineri manes, & Cerberus ultor
Turpia jejuno terreat oſſa ſono.

Pro *placere* multis exemplis hoc verbum ſtabilivit Bernartius ad Thebaidem. 1. Papinii. Vide Nonium. In veteri Edit. *ſilentes.* quod nullius pretii eſt. BART. Recte *ſedentes,* id eſt quae receptae fuere in uſum, quae placuere, ita *ſedere conſilia, ſententiae* &c. dicuntur, quae poſt dubitationem fixa manent. Plin. 11. Hiſt. Nat. 7. *ſedere coepit ſententia.* & eodem modo *ſtare* utuntur, ut explicuimus ad Petron. cap. 111. *ſimulque corruptae eloquentiae regula ſtetit & obtinuit.* vid. & Brouckh. ad Tibul. 1. VII. 92. *vix ſedentes* ergo eodem modo, ut *vagae novitatis blandimenta* dixit vſ. 114. & hinc *trepidas*, id eſt, ut Johnſ. vagas, fluctuantes opponit ſedentibus & jam uſu ſtabilitis & conſtitutis: vel quae nondum

Digitized by Google

Vidit, qua propior patuit via: nec ſibi turbam
Contraxit comitem, nec vaſa tenentia longe.

Unus

plane a periculo illo, quo antea nuda virtute & Marte cum feris congredientes ſe exponebat, ſecuros praeſtabant. ut *trepidam vitam* dixit vſ. 10. ubi vide. BURM.

218. VIDIT, QUA PROPIOR] *Vidit artes, qua propior patuit via*, pro, vidit, qua artibus propior patuit via. Helleniſmus eſt, ut apud mellitiſſimum Anacreonta:

Ἐγὼ δὲ τὰς κόμας μὲν,
Εἴτ' εἰσὶν, εἴτ' ἀπῆλθον,
Οὐκ οἶδα. id eſt *κατὰ λέξιν.*
Ego ſed meos capillos,
An ſint mihi, vel abſint, Ignoro.

Qualis illi propria eſt ſermonis inaffectati *ἀφέλεια*. Plauto nihil familiarius. Sed & poſterioris aevi Juvencus Lib. IV.

—— —— *cunctos ſi credere fas eſt,*
Quod tua labentes poſſint praecepta negare.

Quae vulgo peſſime diſtinguuntur. Dionyſius Cato in moralibus diſtichis; *vitulum ſine creſcat aratro.* Sed haec illis digna, qui Catonem praelegunt. VLIT. Vid. mox vſ. 222.

218. VIA:] Methodus. vid. ad vſ. 5. Manilius.

—— *artem Experientia fecit,*
Exemplo monſtrante viam.

BART. Virg. XII. 388. *auxilioque viam, quae proxima, poſcit.* vid. ad vſ. 5. & 382. BURM.

218. NEC SIBI TURBAM CONTRAXIT COMITEM,] Videtur notaſſe aevi ſui corruptelam, quo Romulidae *venari timentes* ipſi (ut ex Horatio modo obſervatum) ſervilem operam adhibebant; ſicuti latius in extremo ad Nemeſiani Cyneget. Commentario. Namque antea ſolis heroibus hoc conveniebat opus. Quocirca & Polybius in Excerptis lib. XXXI. gloriatur ſe à Scipione venante Romae adſcitum. Sic & Hagnon ſolus hic, & ſolus apud Ovidium Metam. VII. vſ. 804. Cephalus, & quidem uterque *prima luce*, venatum prodiere:

Sole fere radiis feriente cacumina primis,
Venatum in ſilvas juveniliter ire ſolebam:
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina ſequi nodoſa ſolebant:
Totus eram jaculo.

Ita namque olim legebam, pro *Tutus*. Exemplo Valerii Flacci, qui ſaepe ita. Lib. III. 133.

Tollitur hinc, totuſque ruit Tirynthius arcu.

Et alibi: *totuſque incumbit Jaſon deſuper.* Lib. I.

Ecce ſacer totuſque Dei per littora Mopſus.

Et lib. ult. *totuſque in vertice pontus. Tutum* autem ſe jaculo tantummodo dicere, frigidum prorſus, cum jaculum non ſit defenſionis, ſed petentis telum. VLIT. *in Add.* Certe Cephalus ſolo jactat jaculo ſe defendere a feris noxiis potuiſſe; quod aliis comitum numerus praeſtabat. denique quae haec locutio, *totus jaculo? totus in aliqua re eſſe*, vel *alicujus rei* recte dicitur. vid. ad Petron. cap. 6. *totus ruit arcu* in Val. Flacci loco eleganter dictum, ut ibi oſtendimus. quare in Ovidio nihil novandum; dubium autem eſt, an per turbam comitem intelligat hic venatûs ſocios, an multitudinem canum, quod potius videri poſſit. vid. inf. vſ. 335. ſine ergo aliis canibus, & cetero adparatu, ſed ſolo Metagonte fretus ibat venatum Hagnon. *Turba comes* dicitur ut, *volucris turba* pro *volucrum* Ovid. V. Met. 301. *turba juvenis* Tibul. I. V. 53. pro *juvenum. Femina turba* Prop. II. XXIII. 4. & alia paſſim. quod notandum duxi, nequis *comitum* legat. BURM.

218. TURBAM] Hagnonem illum ait non multos ſibi comites adſciviſſe, ſolo Metagonte venatum profectum. BART.

219 VASA] Supellectilem venatoriam recte hoc vocabulo intellexit doctiſſimus Turnebus lib. X. cap. 26 *ſupellectilem* vocat Nemeſianus.

—— *Nunc omnis adhuc narranda ſupellex*
Venandi.

Sic Seneca lib. I. de Benefic. *Nomina facturi diligenter in patrimonium & vaſa debitoris inquirimus.* Frontinus Strategem. lib. IV. cap. I. Cultrum inter vaſa ſimili modo, quo *jacula* & *tela* Gratius, retulit Plautus Aulular. A. I. Sc. 2. Vetus interpres Moyſis lib. IV. cap.

Digitized by Google

Unus praeſidium, atque operi ſpes magna petito,

Ad-

cap. 35. *Vas* pro quovis *miſſili* dixit, quem refert auctor Collationis, LEX DEI. BART.

219. VASA TENENTIA LONGE] Repraeſentavi ſcripturam in Aldino codice, quo uno utor, dum haec ſcribo, quiſpiam tamen exiſtimaret legi debere, *geſa:* ut dicat Poëta Geſa, quae longe ſubmovent feras: hoc telum nominavit etiam Virgilius VIII. 661. *duo quiſque Alpina coruſcat Geſa manu.* Silius 2. 628.

——— ——— *Parmaeque relatae*
Hiſpana de gente rudes, Alpinaque geſa.

Itidem Caeſar. Si recte memini, certe Varro de Vita Populi Romani, lib. III. Feſtus interpretatur, *grave jactum*, ut ſi dixeris *grave jaculum*. & ita fortaſſe illic ſcribi debet; Nonius de genere Armorum, *Geſa* inquit *tela Galliarum*. Aut potius *vaſa* dicuntur a Gratio generatim arma, ſive inſtrumenta venatoria, quomodo a Livio ſupellex omnis eo vocabulo comprehenditur lib. I. ab Urbe condita, *vaſa comiteſque meos*. TITIUS. Quae longe feras tenent. Poſſunt autem & retia & telorum omne genus intelligi. *Longe* valet ex longinquo. Claudianus I. de Laud. Stilic. 66.

——— *longe virga transfigere tigres.*

BART. Pollucis caput III. eſt: *περὶ συνηγῶν κυνηγέτου καὶ σκευῶν*, quae verbotenus & *turbam comitem* & *vaſa* Gratii referunt. Sed *vaſa tenentia longe*, ſunt ex Aurelio, vſ. 301: *longoque meantia retia tractu:* non quae feras ex longinquo tenent, ut nugatur Interpres. *Tenere* abſolute, eſt perſtare. Rufus Feſtus Avienus Ora maritima: vſ. 86.

Hinc ſunt columnae pertinaces Herculis:
Abila atque Calpe (haec laeva dicti ceſpitis,
Libyae propinqua eſt Abila) duro perſtrepunt
Septentrione, ſed loco certae tenent.

Ita legenda haec vulgo corruptiſſima. *Pertinaces* dixerat, quia *loco certae tenent*, & perſtant. Niſi quis malit *pertinacis Herculis*, ut poſtea, *efficacis*. Noſter infra: *Mille tenent peſtes*. VLIT. *Vaſa* ſunt inſtrumenta quaelibet venatoria. Quomodo & LXX. poſuerunt Geneſ. cap. XXVII. ubi Iſaac Filio ſuo Eſau venatum exituro dicit: *λάβε τὸ σκεῦός σου, τήν τε φαρέτραν, καὶ τὸ τόξον*, Ex Hebraeo כלי quod paſſim pro inſtrumento ponitur in veteri Foedere, ut & *τὸ σκεῦος* in novo. *Sume arma tua*, vertit Interpres Vetus. Severus Aetna: 209.

——— *Vaſa omnia vortice ſaevo*
In denſum congeſta rotant, volvuntque profundo.

Sic repoſui. *Vaſa* ibi ſunt inſtrumenta materieſque incendii. *Tenere* autem in jure noſtro pro obſervari frequens eſt. Sic *tenet haec lex*, *tenet obſervantia legis* L. 2. C. de Sum. Trinit. In Avieni loco rectius legas; *pervicacis Herculis*; ut Horat. Epod. ult. *pervicacis ad pedes Achillei*. Qui tamen & *efficacem Herculem* dixit Epod. III. quod forſan reſpexit Aviemus. VLIT. *in Add.* i. e. *retia longo meantia tractu. reaching far.* JOHNS. Heinſ. correxerat, *nec vara*. neſcio quo ſenſu, niſi pro *vallis* ceperit. vid. ſupr. ad vſ. 78. Vlitii notas, ubi in Lucani loco, *diſpoſitis attollat retia varis*. ſed hoc a *vari*, non *vara* deduci ſolet. de voce *varus* multa habet ad Ovid. I. Amor. III. 24. vaſa *tenentia longe* ego explico moram adferentia longam ſemper, cum expeditior ſit venatus ſine comitibus & adparatu multo, quaſi longiorem viam faciant, ut diutius & longius abſis a feris captandis. de voce *longe* vid. Scriver. ad Mart. III. 58. BURM.

220. UNUS] Expeditiſſimus & frequens olim hic cum ſingulo cane inveſtigandi modus, quoniam facilius quoque *unus* & haberi & duci potuerit, ne tantopere Hagnonem ideo extollat Gratius. Excerpta Gloſſarum cap. de Beſtiis: *Canis κύων, Inductor ἰχνευτής, Index μηνυτής.* Non dubium enim eſt, quin talem ſignificaverit Gloſſographus, qui per veſtigia inducit inquiſitorem. *Ductor* vocatur in Lege antiqua Alamannorum Tit. LXXXII. *de canibus Senſiis* §. 2. *Qui illum ductorem, qui hominem ſequentem ducit, quem Laitihunt dicunt, furaverit*, XII. *ſol. componat.* Unde facile defendi poteſt contra Dalechampii manum, quod de Gallorum canibus dixerit Plinius: *quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & ducem habent*. Quanquam non ex lyciſcarum genere, aut Gallicus ſemper fuerit inductor. Fuit tamen ex Seuſiorum

fere-

Adſumptus Metagon luſtrat per nota ferarum

Pa-

fere genere, ut colligere eſt ex Lege Bojar. Tit. XIX. §. 1. *Si quis canem ſeucem, quem Leitbunt vocant, furaverit*, &c. & §. 3. *Si autem ſeucem, qui in ligamine veſtigium tenet, quem Spurihunt dicunt, furaverit*, &c. *Seucis*, & *ſeuſius*, detorta ſunt ex *ſeguſius*. Ita videtur canem inductorem, quia *hominem ſequentem ducit*, vocaſſe recentior Latinitas, aut Galli fortaſſe ex ſemi-Latino vocabulo deduxiſſe, quaſi *ſecutios*. Quanquam non canes, ſed venator ſequitur. Sicut & ἐπακτῆρες ipſi venatores dicuntur, cum potius ita inductores canes dicendi ſint. Nam quod *Seguſios* à Gallica gente denominari conjecerit magis, quam aſſeruerit Xenophon junior cap. 3. mihi nondum perſuaſum habeo. Eſt enim oppidum tantum *Seguſium*, ſive *Seguſio*, ut apud Ammianum ſcribitur. Quod paulatim in *Senſia* & *Suſa*, ut hodie vocatur, detortum poſſit videri, & inde *Seuſios* dictos. Niſi ipſa verba legis aliud innuerent. Tum ſi à Seguſiana gente nomen habuiſſent, ita etiam communi idiomate indigetaſſent eos Galli, & Germani. Sed ex legibus eorum conſtat à M. retro annis *laitibunt* ſive *leithihunt* vernacula ſua dixiſſe, quod hodie nos *levbont*, id eſt, *ductorem* canem nuncupemus. Verum de his ſuo loco, ubi ſimul & alterum errorem Xenophontis illius oſtendam, quod Seguſios omnes ſagaces fuiſſe exiſtimaverit. Nunc autem videamus, cur in Bojar. lege *ſpurihunt* dicatur, *qui in ligamine veſtigium tenet*. Hodierno idiomate ita vocatur cauis accipitrarius, qui ibidem §. 6. *hapiehunt* vocatur. Sed *ſpeurhont* videtur genus omnium inveſtigatorum dicendum eſſe, & κατ' ἐξοχὴν pro eo, qui feras inveſtigat. *Spoor* nos veſtigium, & *ſpeuren*, inveſtigare dicimus. Galli vero *limier*, quaſi à *limbo*, ſive ligamine, quo tenetur, vocant. Unde & Angli detorquent ſuuin *lyemmer*. Non autem ab Anglica voce, ut Cajus ariolatur. Qui hoc quoque fallitur, quod hunc ab *inquiſitore* diverſum facit. Cum ille, quem ſic vocat, *inventor* dicendus proprie ſit. Hic autem, quem *ſpeurhont* vocari dixi, verbotenus *inquiſitorem* ſignificet. Sed Plinius ipſum venatorem, qui ab eo ducitur, *inquiſitorem* vocavit; Graeci ἐπακτῆρα. Homerus Odyſſ. T.

Οἱ δ' ἐς βῆσσαν ἵκανον ἐπακτῆρες· πρὸ δ' ἄρ' αὐτῶν
Ἴχνη ἐρευνῶντες κύνες ἤισαν.

Heſychius: Ἐπακτῆρες, κυνηγοὶ οἱ τοὺς κύνας ἐπάγοντες, καὶ δίκτυα, καὶ δόλους. Sed quomodo poſſunt dici ἐπάγειν τοὺς κύνας, qui ipſi à canibus ducuntur? aut quid ad inquiſitorem pertinent retia, aliaque, quibus ſeorſim praeerat δικτυαγωγός? Melius ſane Seholiaſtes Sophoclis ad initium Ajacis Maſtich. ἀφέλκουσι γὰρ τοὺς κυνηγέτας αἱ κύνες ἐπὶ τὰ ἰχνευόμενα, παρ' ὃ καὶ ἐπακτῆρας θέλουσιν εἶναι αὐτοὺς καλεῖσθαι, ὡς ἐπαγομένους ὑπὸ τῶν κυνῶν. Sed doctiſſimus Grammaticorum Heſychius ἀπὸ τοῦ ἐπάγειν, non ἀπὸ τοῦ ἐπάγεσθαι voluit derivari ἐπακτῆρα. Itaque ſic canis ipſe potius dicendus erat. Quod τῷ πάνυ Scaligero quoque in mentem venit, cum ἐπακτῆρα, pro cane vertit in Martialis illo: *domino venatur vertagus acer*, Θηρᾷ τῷ κτήτορι δ' ὀξὺς ἐπακτὴρ quanquam male *vertagum* pro cane inductore accepit, ut ſuperius notabam. Verum ἐπακτὴρ ſemper pro inquiſitore, vel συνεκδοχικῶς pro venatore ponitur. Ut vice verſa *ſeguſius* canis, qui ſequentem ducit. VLIT. De *ductore* cane intelligendum reor Lucretium lib. IV. 684.

——— ——— tum fiſſa ferarum
Ungula quo tulerit greſſum, praemiſſa canum vis
Ducit.

Si ita recte concinnavi, pro quo vulgo editur, *permiſſa canum vis*. Forte hinc metaphorice *perductores* dicuntur conciliatores ſtuprorum, apud Ciceronem I. Verr. qui amaſios ad eubilia ſcortorum perducunt. VLIT. *in Add.*

220. PETITO] Unde *perito* ediderint novi auſpices, neſcio. An operae aberrarunt? *petito* omnes habent & recte. Venatus enim intelligitur, quem petit ille Hagnon. alias legendum foret *operis perito*, quod forte placere alicui poſſet: ſed *petitum opus*, ut *praeda petita* Ovid. II. Art. Am. 2. & I. Amor. VIII. 92.

Fit cito per multas praeda petita manus.

Dubia eſt ſcriptura apud Tibul. I. II. 26.

Aut rapta praemia veſte petat.

Ubi

Paſcua, per fontes, per quas trivêre latebras,

Pri-

Ubi alii Codices *ferat*. Vide, quid pro utraque lectione dicat Broukhuſ. vide & notas noſtras ad Ovid. Ibin. 20. BURM.

221. ASSUMTUS METAGON] Ghympicus ex genere Metagonio. TITIUS.

221. FERARUM PASCUA,] Seneca eleganter Hipp. 18.

Qua comitatae gregibus parvis
Nocturna petunt pabula foetae.

perperam in opt. edit. legitur, *ferae*. A loco illo, ubi noctu paſcitur fera, commode ſemper incipit inveſtigatio: quae ad cubile inveniendum ſit. Graeci hanc ἐπὶ τὰ εὐναῖα ἴχνη vocant, quia illa deſinit, ſimulac ad cubile perventum eſt. Talem hic nobis inſtituit Gratius uſque ad v. 246. VLIT.

221. LUSTRAT] *Luſtrare* eſt luſtra inquirere. Priſcianus in Periegeſi, docto carmine 892.

Trans iſtam, Zephyri ſub parteis, degit Erembum
Speluncis genus infelix, & rebus egenum,
Qui Solis radiis nigreſcunt corpus aduſti,
Diſperſique dolent, luſtrantes more ferarum.

Hoc eſt hinc inde vagantes. Nam Dionyſius.

Αὔτως οἷάτε θῆρες, ἀλώμενοι, ἄλγε' ἔχουσιν.

Et hoc verbum paucis uſurpatum. BART. Non tam rarum hoc verbum puto eo ſenſu, quo noſter utitur, niſi quod abſolute ponatur, cum alii ſoleant addere accuſativum, ut *veſtigia luſtro* Virgil. Noſter. 151. *luſtrare orbes*. apud Nonium tamen in *luſtrare* exempla occurrunt, quae huc faciunt. ut ex Lucilio XXX. *Quem ſumtum facit in luſtris circum oppida luſtrans*, ubi *luſtrans* eſt meretrices quaerens per luſtra & lupanaria, & deponentis forma ex Plauti Pſeud. IV. VII. 6. producitur *luſtrantur*, *luxantur*, *comedunt*, *quod habent*, ubi etiam legendum *luxuriantur*: & *luſtrari* idem eſſe, quod ſcortari, apparet, quia paullo poſt vſ. 35. dicat *edunt*, *bibunt*, *ſcortantur*: & ita hic canis *luſtrans* a *luſtrari* poteſt dici, & hoc ſenſu neſcio, an accuſativum poſſet adſciſcere, quod ſupra vſ. 151. probari mihi poſcebam. *luſtrari* ergo abſolute poſitum eſt circumire, ſi de canibus, ferarum latebras, ſi de ſcortatoribus, lupanaria. & ita in Gloſſis *luſtror*, *aris*, διαπαπταίνω vertitur, id eſt, oculis circumſpicio. quo ſenſu *luſtrans* utitur Val. Flacc. IV. 234. & alibi ſaepe. hac vero occaſione errorem Nonii in eodem verbo videor deprehendiſſe, qui *luſtrare* etiam patefacere explicat ex Ciceronis loco in I. Catil. 3. *ſi luſtrantur, ſi erumpunt omnia*. ſed ibi Codices meliores *illuſtrantur* habent, quod recte vindicat Muretus ex alio loco in fine Orationis, *omnia patefacta*, *illuſtrata* &c. & ex III. Catil. I. *quae quoniam in ſenatu illuſtrata, patefacta, comperta ſunt per me, vobis jam exponam breviter*, confirmatur. Majori ſpecie *luſtrare* pro illuſtrare poſſet quis poſitum contendere inf. 504. *Quis Eleas potior luſtravit arenas*. Sed & ibi recte explicat Vlitius per περιέρχει. in ſequentibus pro *per fontes*, Heinſius malebat *per montes*, non ſine veri ſpecie. licet enim in venatu ſaepe fontes & flumina tranſnatent, & tranſiliant ferae, non tamen in fontibus luſtra & cubilia habere poſſunt aeque apte dici, atque in montibus. *fontes* vero & *montes* ſaepe confundi in ſcriptis vidimus ad Ovid. XIII. Met. 954. & alibi. poſtea in verbis *per quas trivere latebras*, intricatior eſt ſententia, & poſſet legere aliquis, & *quas trivere latebras*, ne videatur *trivere* abſolute poni. ſed praeterquam quod illa repetitio praepoſitionis ſit venuſta & frequens apud Poëtas (vide ad Ovid. I. Art. 91. & alibi ſaepe) conſtruenda verba ſunt hoc modo *per latebras*, *quas trivere*. ſolet enim noſter pronomen relativum ſaepe praeponere, ut inf. 258. *pudeat quam informe fateri vulpina ſpecie*. vide & Vlit. ad vſ 218. Tibullum I. V. 47.

Vidi ego, qui juvenem ſeros deſiſſet amores.

Pro *juvenem qui deſiſſet*. & ita centies. per latebras vero non ſola cubilia, licet illa corpore ferarum trita dici poſſint, intelligo, ſed fruticeta, ſilvas & ſimilia loca, in quibus latent. ita Tibul. IV. III 9.

Quidve juvat furtim latebras intrare ferarum.

& ita Ovidius I. Met. 216. 593. X. 710. & alii paſſim. BURM.

222. PER FONTES,] Xenophon c. XI. τὰ ὄρη etiam canibus luſtrari vult, quia, ut ſubjungit, ἔτι ὅτι ἀφανίζουσι τὰ ῥεύματα, καὶ

X ὑπο-

Primae lucis opus: tum ſigna vapore ferino

In-

ὑποκάμπτουσι, καὶ καταδύονται εἰς φάραγγας. Quod de leporibus dictum ad omnes feras extendi poteſt. Nam φάραγγες ſunt, *quas trivere, latebrae*. Et flumina non modo lepores, ſed cervi ſaepiſſime tranant. Quare & fontes hic luſtrat Metagon, & hoc in Gortynia cane laudavit Varius apud Macrobium VI. 2.

Non amnes illam medii, non ardua tardant. Unde autoritatem capere poſſit antiqua ſcriptura librorum apud Plinium lib. VIII. cap. 40. *Scrutatur veſtigia atque perſequitur, comitantem ad feram inquiſitorem loro trahens, quamvis aquam tranſiliens ſe occultaſſet.* Ubi vulgo legitur: *qua viſa quam ſilens & occulta, quam ſignificans demonſtratio eſt*, &c. Quod contra venationis legem eſt. Nam excitata & viſa fera clara voce excipienda eſt, ut ſupra jam coepi dicere, & porro oſtendam. VLIT.

223. PRIMAE LUCIS OPUS:] Hoc inter omnes venandi peritos convenit, ſummo mane venationem inchoandam eſſe, praeſertim ſi περὶ τὰ ὄρθια ἴχνη ea inſtituatur, ut hic fieri dixi. Homerus Odyſſ. XIX.

> Ημος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς,
> Βαν ῥ' ἴμεν ἐς θήρην, &c.

Et ſignificantius Apollonius Rhodius lib. IV. 109.

> Ημος δ' ἀνέρες ὕπνον ἀπ' ὀφθαλμῶν ἐβάλοντο,
> Αγρόται, οἵτε κύνεσσι πεποιθότες, οὔποτε νύκτα
> Αγχαυρον κνώσσουσιν, ἀλευάμενοι φάος ἠοῦς.

quae ſic verti:

> *Tempore quo medios oculis depellere ſomnos*
> *Ductores ſuevere canum, nec ſtertere longum*
> *Gaudent, ſed primae radios praevertere lucis.*

Quid Latini quoque in eo admonuerint, ad finem Aureliani Cynegetici dicam. Hic vero Maronem in examen ducam, quod, cum videatur Homerum ſequi, *jubare exorto* cunctantem adhuc Didonem *tandem* venatum eduxerit lib. IV. Nam quod *jubar exortum* de Heſpero interpretetur Servius, ad mentem Virgilii non facit, cum jam *ſurgens aurora* praeceſſerit, & omnino referri hoc debeat ad illa praemiſſa: vſ. 118.

> *In nemus ire parant, ubi primos craſtinus ortus*
> *Extulerit Titan, radiiſque retexerit orbem.*

Poſt ſolis ortum igitur venatum exierunt, non Dido tantum, ne quid foemina in comptu ſuo moram excuſet, ſed Aeneas, Aſcanius, & Trojana juventus. Quid, an decori obſervantiſſimus vates neſcivit, primae lucis hoc opus eſſe? Potuit ab Homero ſcire, qui poſtquam Ulyſſem cum ſociis eo tempore, quod in adducto loco videre eſt, excuntem in ſaltus perduxiſſet, ita demum orientem ſolem canit:

> Ηέλιος μὲν ἔπειτα νέον προσέβαλλεν ἀρούρας.
> *Vix primis tandem radiis ſol perculit agros.*

Fortaſſe culpabilis Maro iis ſit, qui temere cenſurae ſuae tantum vatem ſubjicere ſolent. Ego ſtrenue cauſam illius ſuſcipiendam potius exiſtimo. Hiemem fuiſſe, cum venatio illa inſtitueretur, colligere eſt ex iis, quae morandi Carthagine cauſam dederant Aeneae:

Dum pelago deſaevit hiems & aquoſus Orion. & cum Dido illi ingerit: *biberno moliris ſidere claſſem.* Hieme autem ante ſolis ortum veſtigia nimio gelu aut frigore mortua ſunt, & à ſole iterum recaleſcere debent, antequam odorem reddant. Ideo orto aliquantum ſole mature ſatis exitur. Imo vel ipſo meridie. Oppianus lib. I. 129.

> Χείματι δ' ἐν μεσάτῳ μέσῳ ἤματος ἀγρώσσοιεν.

Sed hoc tarde nimis, quia ſolis calore veſtigia defervent, ut videbimus proximo verſu. Sufficit igitur, ut gelu aliquantum ſolvatur. ſuper quo egregie ratiocinatur Xenophon ὁ πάνυ cap. 8 Ideoque venaturum prodituro edicit cap. 17. ut aeſtate quidem ante lucem exeat, hieme vero eum ſole oriente: reliquo anni tempore μεταξὺ τούτων. Nam olim toto anno venabantur, contra quam boni ſolent venatores: ut ad Nemeſianum dicam. Imo & totos dies, & in multam ſaepe noctem nimia aviditate perſeverabant. Oppianus paulo ante vſ. 112.

> —— ποτὲ δ' ἑσπερίη, ποτὲ δ' αὖτε καὶ ὄρφνῃ
> Θῆρας ὑπ' ἀκτίνεσσι σεληναίης ἐδάμασσαν.
> —— *nunc veſpere, nunc quoque noctu*
> *Noctivagae domuere feras ad lumina Phoebes.*

Hoc merito Flaccus, cum alias venationem ſumma laude affecerit, reprehendit lib. I. Ode I.

ma-

Intemerata legens, ſi qua eſt, qua fallitur, ejus
Turba loci, majore ſecat ſpatia extera gyro.

At-

225. *Majora*] *Majore* G. Ita legendum. VLIT. A & Steyn. *majora.* male. JOHNS.

—— *manet ſub Jove frigido*
Venator tenerae conjugis immemor,
Seu viſa eſt catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.

Vetus Scholiaſtes: *Dicit, alios ſtudio venandi plerumque in ſilvis pernoctare.* Unde facile intelligi poteſt, cur *venatica pernox*, canis ſagax dicatur Ennio ex mea emendatione: aut cur in Gortynia cane laudet Varius quod, *nec ferae meminit decedere nocti.* VLIT. Obſervat hanc legem in Actaeone ſuo lib. III. Metam. in Cephalo bis lib. III. Ovidius 149.

—— —— —— *altera lucem*
Cum croceis invecta rotis aurora reducet,
Propoſitum repetemus opus.

Opus, eſt venatio, ut paſſim Gratio. Varro Eumenidibus, citante Nonio: *Ante lucem ſuſcitat, frigore torret, venatum ejicit jejuno villicum.* De Nocturna venatione Legem adde Platonicam: Νυκτερευτὴν ἢ κυνὶ καὶ πλέκταις τινὰ μηδεὶς μηδέποτε ἰδέτω μηδαμοῦ θηρεύοντα. Ne ſcilicet in exceſſu peccetur, contra τὸ μηδὲν ἄγαν. Cicero II. Tuſculan. Quaeſt. *Conſuetudinis magna vis eſt. Pernoctant venatores in nive; in montibus uri ſe patiuntur.* VLIT. *in Add.*

223. TUM SIGNA] Omnes conſentiunt, matutinum tempus venationi aptiſſimum. Vide Xenophontem. BART.

223. VAPORE FERINO] Quem ferà in locis, per quae tranſierit, relinquit, quemque naribus captant canes. Oppianus appellavit ἀϋτμὴν θηρῶν, & ὀδμὴν, lib. I. adſcribam verba Xenophontis, quibus etiam declaratur, quod dixit Gratius *Primae lucis opus.* Sunt autem haec, ἀγίδωνται δὲ θέρους μὲν μέχρι μεσημβρίας, χειμῶνος δὲ δι' ἡμέρας. μετοπώρου δ' ἔξω μεσημβρίας, αὐτὸς δ' ἑσπέρας, τὸ ἴχνος. Vide reliqua ad Nemeſianum. Neque aliter Angelius. Vide, quae praeterea obſervavi ad Nemeſianum in fine operis. TITIUS.

224. INTEMERATA] Sequitur apud Apollonium continuo: IV. 112.

Μὴ πρὶν ἀμαλδύνῃ θηρῶν στίβον ἠδὲ καὶ ὀδμὴν
Θηρείην, λευκῇσιν ἐνισκίμψασα βολῇσιν.
Intemerata legant ut ſigna vapore ferino,
Quae nondum calido perfudit lumine Titan.

Ita haec interpretari liceat, ut commode cohaereant cum praecedentibus, & ſenſum potius, quam verba aſſequamur. Hinc tralaticie Sophocles in limine Ajacis Maſtig. κυνηγετοῦντα καὶ μετρούμενον ἴχνη τὰ κείνου νεοχάρακτα. Ubi doctiſſimus Scholiaſtes adnotat: ὁπόταν γὰρ πρωὶ αἱ ἀποχαράξεις τῶν ζώων γίνονται, μᾶλλον ἐπακολουθοῦσιν αἱ κύνες, πρὶν ὑπὸ ἡλίου ἀφανισθῇ ἡ ὀδμή. Ita leg. non αἱ κυνηγέται. niſi poëtice dictum putemus, ut θηρητῆρες κύνες Callimacho, ἀγρευτῆρες Nonno, & *Venator canis* apud Maronem & Silium. Seneca Hippolyto:

Dum ſigna pedum roſcida tellus Impreſſa tenet.

Quae ſuaviſſime imitatur Aurelſius noſter 323.

Venemur dum mane novum, dum mollia prata,
Nocturnis calcata feris veſtigia ſervant.

VLIT. Nondum miſta odore aliarum ferarum, necdum ſolis aeſtu libata, & infirmiora. Apollonius, lib. IV. III.

—— ἀλευάμενοι φάος ἠοῦς,
Μὴ πρὶν ἀμαλδύνῃ θηρῶν στίβον, ἠδὲ καὶ ὀδμὴν
Θηρείην, λευκῇσιν ἐνισκίμψασα βολῇσιν.

JOHNS.

224. SI QUA EST] Quo referendum illud *qua*? nam *vapor ferinus* praeceſſit. ſed ita conſtruo: ſi qua turba ejus loci eſt, id eſt, ſi multa unius ferae vagantis, vel ferarum veſtigia ſint, quibus fallitur canis, nec ſcit, cujus veſtigia ſequatur, tunc circuit majore gyro extremas oras, donec certum egreſſum ferae unius repererit. *ſecare* eſt, ut *ſecare viam* apud Maronem, & *litora* Nemeſ. II. 21. *turba* ſaepe de variis rebus dicitur, quae plures numero ſunt, & inter ſe confuſae. ita *turba rerum* Ovid. IV. ex Pont. v. 27. ubi vide *turba rotarum* VI. Met. 219. & ita paſſim. BURM.

224. EJUS] Hic locus addi poteſt aliis, quae produxi ad Ovid. VIII. Met. 16. ubi non refugiſſe Poëtas ejus uſum oſtendi contra

Atque hîc egreſſu jam tum ſine fraude reperto
Incubuit ſpatiis, qualis permiſſa Lechaeis

Theſ.

226. *Egreſſu*] *E greſſu* G.
227. *Permiſſa*] *Permiſta* B.

tra Celebr. Bentlejum. BURM.

225. TURBA] Veſtigiorum videlicet. Si plura veſtigia in uno loco reperit, egreſſum eorum longius ſequitur, donec latibula deprendat. BART. Si qua fuerit eo loco turbatio, vel multitudo veſtigiorum in diverſa tendentium, majore gyro acceſſus abituſque ferae interſecat, ut cognoſcat, qua abierit. Sed de veſtigiis ad cubile ducentibus haec intelligenda ſunt, quae, prout hac illac paverint ferae, plurimum in paſcuis earum conturbata eſſe ſolent. Aliter paulo cum περὶ τὰ δρομαῖα ἴχνη turbatio incidit, quia hac parte accedere, alia abire ſolent agitatae ferae. At cum à paſcuo ſuo ad cubile redeunt, eadem, qua acceſſerant, redire plerunque ſolent, niſi paſcentes forte in diverſa aufugentur. Eodem tamen modo intricata veſtigia circuire debet canis, ut egreſſum eorum reperiat. Turba haec veſtigiorum Xenophonti cap. 17. ubi ad cubile inveſtigatio inſtruitur, διπλᾶ καὶ τριπλᾶ ἴχνη dicuntur, ut etiamnum ſuo idiomate eam appellant Angli. *Secare ſpatia* dicuntur Xenophonti περιφερόμεναι διὰ τὰ αὐτὰ, διὰ τῶν αὐτῶν, ἐπημαγμένα, περιφερῆ. Quae perperam interpretatus eſt Vir doctiſſimus. Περιφερῆ ἴχνη, ſunt veſtigia congirata. Nam hoc ſaepe paſtum prodeuntes ferae faciunt. *Secare* autem proprie dixit noſter, cum tota paſcua circumeuntes canes ex parallelo in accedentis vel abſcedentis, quae eadem ad cubile ducunt, veſtigia incidunt. Imitatur enim Xenophontem cap. 18. ut ego illa diſtinxi, ne videatur eadem fruſtra repetiiſſe, quae cap. praecedenti habentur. Nam illa ad primam inveſtigationem cubilis pertinent. Hoc vero cap. 18. currentis veſtigia quomodo recuperanda ſint, docet. Quae haud obſcure ſequitur Gratius, ubi infra pro lege obſervanda ponit, quaecunque hic in Metagonte laudat. VLIT. Confirmat explanationem meam Senecae appoſitiſſimus locus Epiſt. LXVIII. *Animalia quaedam, ne inveniri poſſint, veſtigia ſua circa ipſum cubile confundunt.* Haec ſunt, περιφερῆ ἴχνη, quae & in curſoria obſervat Naſo Metam. VII. 780.

——— *modo deprendi, modo ſe ſubducere ab ipſo*
Vulnere viſa fera eſt: nec limite callida recto,
In ſpatiumque fugit; ſed decipit ora ſequentis,
Et redit in gyrum. VLIT. *in Add.*

Intricata confuſio veſtigiorum in diverſa tendentium. Vlitius. Lucanus de Pompejo fugiente VIII. 4.

——— *Incerta fugae veſtigia turbat,*
Implicitaſque errore vias.

Sic lepus nunc dexter, nunc laevus, nunc veſtigiis ſuis obvius incertum iter texit. JOHNS.

225. MAJORA] Scribe; *majore.* Et ita V. E. Intemerata veſtigia matutina ferarum dicit, quia calens altiore ſole terra vapores veſtigiis exhalantes conſumit, frigida vero à nocte, eoſdem conſervat. Vide Xenophontis Cynegeticum. BART.

226. EGRESSU] Ferae videlicet è latibulis. in Vet. Edit. duo verba facta ſunt: *è greſſu.* Quo nobis opus non eſſe arbitramur. BART. Ferae videlicet e latibulis, inquit Barthius. Quae arguunt, quam parum in hiſce intellexerit, quae aliis interpretari voluit. *Egreſſum* veſtigiorum puta à loco illo, in quo turbata erant, ad cubile procedentium. Qui ſimul ac repertus eſt, ὁ κύων περιχαρὴς τῇ ἄγρᾳ ὢν, αἰκάλλει τὸν δεσπότην, καὶ φιλεῖ τοὺς πόδας, ut tradit Aelianus, ſed qua authoritate incertum. Nec enim hoc fieri unquam obſervavi, ſed contra ut egreſſu reperto nihil morati canes ſummo cum ardore ſpatiis incumberent, ut hic Gratius, & Xenophon quoque cap. XVII. retulerunt. VLIT. Ferae nempe ex illâ veſtigiorum ambage. JOHNS.

226. FRAUDE] Errore. IDEM.

227. INCUBUIT SPATIIS,] *Spatia* vocat tramitem ſive egreſſum veſtigiorum, qui περὶ

τὰ·

Theſſalium quadriga decus, quam gloria patrum

Ex-

τὰ δίαυλα duplex eſſe ſolet. Alter quo ad paſcuum accedit fera, alter quo è paſcuo ad cubile ſuum redit. Non aliter quam in circo duo utrinque ſpatia ſunt; primum, quod à carceribus ad primam metam, ſive deflexionem, decurritur; alterum, quo iterum ad carceres reditur. Unde *ſpatia* dicuntur quoque ipſae decurſiones, quae per illa ſpatia fiebant. Egregia itaque tralatione duplicem veſtigiorum tramitem *ſpatia* vocat noſter. *Spatia extera*, quae ſtatim habuimus, eſt trames ille, qui extra turbam loci continuus procedit, cui nunc eum incumbere dicit. Eandem phraſin eadem in re infra repetit: *incubuit ſpatiis ad proxima verſis.* Quare in proximo: *qualis permiſſa Lechaeis* ἀπὸ κοινοῦ ſubintelligi debet, *incubuit ſpatiis*, ut frequenter hoc occurrit in Gratio. Niſi elegantia illa capiamur, quam loco huic ineſſe docuit Cl. Gronovius, II. Ob. 13. ſi ita diſtinguatur: *Incubuit, ſpatiis qualis perm. Lechaeis.* Qui egregie haec obſervavit, & ab interpretis audacia vindicavit. VLIT. Hic vim habet Graeci Aoriſti. ut v. 45. *oſtendit* & *exterruit*. v. 204. *cucurrit*. i. e. currere ſolet. Nudum apud Juſtin. l. III. legitur, *ubi acrior per ſpiramenta cavernarum ventus incubuit.* & Tacit. Annal. 4. *Si cuncti, quibus libertas ſervitio potior, incubuiſſent.* Gronovius. JOHNS. *Incubuit ſpatiis*, recte pro in rectum currit, tramite recto. ſequens veſtigia ferae, a pabulo ad cubile reverſae. ſic Ovid. VII. Met. 783. *nec limite callida recto, in ſpatiumque fugit.* & lib. II. 197. *porrigere in ſpatium*, ubi vide notas. vide & ſupra vſ. 31. eadem locutio repetitur mox vſ. 244. In *Lechaeis* vero repeti debet intellectum *ſpatiis*, quod in *incubuit* abſolute poſito, non procedit. BURM.

227. QUALIS PERMISSA LECHAEIS] Repete ex proximo vocem *ſpatiis*, qualis quadriga, inquit, appoſitive *Theſſalium*, ſive *Theſſalicum decus*, permiſſa ſpatiis Corinthiacis, id eſt, quae producta fuerit ad concertandum in ludis Iſtmiacis. De celebribus Graeciae ludis & ſpectaculis, plura Pindarus, & ejus interpres Pauſanias in Corinthiacis, ubi videri velim: de celebribus quatuor illis Graeciae certaminibus hoc exſtat Archiae Epigramma in Anthologia lib. I. cap. I.

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροὶ
Οἱ δύο μὲν θνητῶν. οἱ δύο δ' ἀθανάτων.
Ζηνὸς, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο.
Ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Habes etiam apud Suidam. Lechaeum Corinthiorum navale fuit ad ſinum Corinthiacum, Ptolomaeo, & Pauſaniae: ejus meminit etiam Strabo lib. VIII. quod vero hic *quadriga* unius numeri uſurpatur, operae pretium fuerit conſulere Gellium lib. XIX. cap. 8. & Servium Maronis interpretem ad illud, ubi de Hectore loquitur, lib. II. Aen. 272.

Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
Pulvere.

Quod ad rem ſpectat; videndus Iſidorus originum lib. XVIII. cap. 37. mihi olim viſum intelligendum eſſe de duabus, tribus, quatuorve rotis compacto, non de eo, qui totidem equos invectos haberet: Matthaeus Raderus ſuis in Martialem commentariis, communem omnium opinionem ſecutus aliter docet; ſed cur non *ſexigas* & *octigas* dicimus? fuſius de hac re alibi diſputo; neque hic omnia exſcribo. TITIUS.

227. PERMISSA] Scribendum *permiſta: Lechaeum*, Achajae promontorium. Achivi autem equi inter celeberrimos, ut clarum infra. ex v. 531. Et Nemeſianus, ut emendandus, v. 242. Ait igitur quadrigam, quae ex equis Achivis & Theſſalis conſtat, velut pernicitate nullis ſecundis. BART. Ἀνεῖσα, ευθῆσα, laxis habenis lata. JOHNS.

227. LECHAEIS] Lechaeum, portus Corinthi verſus Occidentem ludis trietericis Iſthmiorum celebris. Eo alludit Gratius, canemque his amfractibus evolutum emicare in praedam dicit, ut Quadriga Theſſala ſe jactat in pulvere Iſthmico, ſeu ſpatiis Lechaeis. Gronov. JOHNS.

228. THESSALIUM] Pro *Theſſalum*, aut *Theſſalicum*, quod alii dixiſſent. Sic Latinitatis puriſſimae fabulas ſuas *Aeſopias*, non *Aeſopicas* inſcripſit Auguſti libertus, Phaedrus. Sic alia. Gens autem Theſſala equorum uſu nobilis pace belloque. Bello quidem ejus virtutem ignorare non poteſt, qui eximii ſaltim ſcriptoris Arriani Anabaſeos Hiſto-

ſto-

Excitat, & primae ſpes ambitioſa coronae.
Sed ne qua ex nimio redeat jactura favore,
Lex dicta officiis: ne voce laceſſeret hoſtem,

Ne-

231. *Officiis: ne*] Ita Geſner. A. & Steyn. *Officii*, *Neu.* Pi. *Officiis*, *neu.*

ſtorias legerit. Quin hanc primam equeſtria proelia inſtituiſſe auctor Lucanus lib. VI. De caetero vide Xenophontem Ageſilao, Polybium libro quarto, alios. BART.

228 QUADRIGA] Singulari numero, ut cum Grammaticis loquamur, hanc extuliſſe Varronem ex Demetrio notat Gellius lib. XIX. A. N. alioqui *quadriga* notat quaternionem, ſive quamvis quattuor copulationem, ut *biga* & *triga*, de quibus Scaliger ad Propertium. Hoc loci *quadriga* equos ſignificat, at apud Plautum *quadrigae albae* Atinaria, & apud Papinianum l. LXV. de Legatis II. Ulpianum l. XXIX. de V. Obl. BART.

228. GLORIA PATRUM] Notiſſimum, ſtirpes & genera equorum olim aeſtimata fuiſſe. Vide Juvenalis Satyram octavam. BART.

229. PRIMAE SPES AMBITIOSA CORONAE] Cum nunquam alias in certamen deſcenderit; vel quia plura proemia proponebantur, quae primis, ſecundis, tertiis, ac deinceps aliis ordine diſtribuebantur. Virgilius ex hoc ritu praemia non uni tantum praebet Aeneid. v. TITIUS. Quia, ut in Halieuticis eſt, *capiunt animis palmam*, *gaudentque triumpho.* De equis Theſſalicis ſuo loco plura dicam, ubi & haec attentius conſiderabuntur. VLIT.

230. NIMIO FAVORE,] Aut cum *fruſtra nimius properat furor*, qui latratum, *malignum officium*, excitat; cui haec lex dicta, *ne voce laceſſeret hoſtem:* aut cum *virtus irrita damno eſt*, quia feras taciti accedere non poſſunt; cui praecipitur, *ut ſignis occultos arguat hoſtes.* Ita mutuo haec inter ſe reſpondent, & incomparabili methodo connexa ſunt à ſummo Vate, ne tamen affectatum quidquam adverti poſſit. Tanta tuis, Grati, reſpondet ab artibus ergo Gratia. VLIT. Impetu ſpe praedae excitato, & quaſi ſibi plaudente. JOHNSON. Iterum ſe temerarii noſtri editores produnt. quia enim *ſibi favere* dicuntur; qui non promti ſunt ad labores, nec favor vivaci & acuto animali convenit, legunt *calore.* ne prius curſu & latratu excitet feras, antequam laquei recte ordinati ſint. Atqui *ſibi favere* dicitur, qui applaudit quaſi ſibi, qui ſibi placet in opere, quod tractat, & ideo ſatis eſt promptus. ſic *faveo mihi* dixit Cicer. III. ad Fam. 6. vid. quae ad Phaedr. v. 6. notavi. ſic non ſtatim canis debet eſſe promptus, & ſibi indulgere, ſed continere vocem. Deinde quis hic locus laqueis? cum paullo ante Hagnonem dixerit ſolum, uno cane Metagonte comitatum, venari ſolitum, nec comites, nec vaſa, id eſt retia, &c. ſecum duxiſſe. vid. ſupr. ad vſ. 189. & infr. 240. certe in Hagnonis hujus venatu nulla retium mentio, quae tamen adhibita paſſim non ignoro, ut clauderentur ferae, ſi evadere vellent. & Vlitius etiam hic retia agnoſcit, licet contra ſcribat ad vſ. 328. Sed ſi ſolus & unus Hagnon, non video, qua ratione ille ſufficiat retibus ponendis, niſi comitem illi unum & alterum adfuiſſe fingimus. ſed non opus hoc commento. inventam & excitatam feram, ſuo nimir. tempore, non propere & feſtinanter nimis, Metagon ille curſu inſequitur & apprehendit. BURM.

231. LEX DICTA OFFICIIS:] Adſuefaciendum ait, ne inventis ferarum latibulis ſtatim baubitu iis fugam ſuadeat, neque obviam praedam ſtatim inſiliat, atque dilaniet. BART.

231. NE VOCE LACESSERET HOSTEM,] Inconſulte nimis inductor canis, urſos inveſtigans apud Oppianum lib. IV.

——— ἰχνὸς εἰς ἄκρον ἱκόντα
Εὔκλαγγος σιβίης, θηρὸς δὲ παναίολον αὐλὴν,
Αὐτίχ' ὁ μὲν θρώσκει πελάσας ἀπὸ θηρητῆρος,
Οἰκτρὰ μάλ' ὑλακόων, κεχαρημένος ἔξοχα θυμόν.

Non enim fieri poſſit, quin excitaretur illo latratu fera, antequam retia & formido diſponerentur. Sed oblitus eſt ejus, quod ipſe lib. I. monuerat:

Μηδ' ὑλάειν ἐθέλοιτ, ἐπεὶ μάλα θηρητῆρσι

Σί-

Σιγῇ τέθμιος ἐςι, πανίξοχα δ' ἰχνευτῆρσι.
Nec latrare velint; quoniam venantibus apta,
Sed mage quaerendis optata ſilentia luſtris.

Xenophon ὁ πάνυ, cujus ad inveſtigandum edicta ex cap. 7. in compendium redegit noſter, hoc quidem non praeceperat; ſed obiter cap. 4. ubi canum vitia recenſet, reprehendit eos, qui μανικῶς ἀφιέμενοι ὑλακτοῦσι περὶ τὰ ἴχνη, ὅτι εἰσπίπτουσι εἰς αὐτὰ, ἀφρόνως καταπαύσαντες τὰς αἰσθήσεις. Ex quibus tamen colligi non poteſt latratum in canibus ſuis damnaſſe, ſed potius τὸ ἄγαν, ſive nimiam vocis intentionem, qua opus non eſt, niſi ad veſtigiorum recuperationem ſignificandam. Unde apparet, cur vocalibus canibus uſum fuiſſe Xenophontem τῇ ὄψει dicat alter ſynonymus. Cur autem Gratius ab illo hic diſcedat, evidens ratio eſt. Ille totum ſagacium canum agmen inſtruit, qui ſemper cum latratu hodie quoque inveſtigant. At noſter hanc ſingulo inductori cani legem poſuit, ne vocem feram laceſſat inter inveſtigandum. Nec ideo prohibuit maturo luſu gaudia ſua prenſare, & latratu, ut fieri oportet, ferae bellum denunciare. Sed ideo nihil de eo dixit, qui tantum ἰουλία ἴχνη ad demonſtrandum cubile hic inſtruit. Ita accipienda quoque illa Lucani, jam aliquoties à nobis exagitata: lib. IV. 443.

——— & praeda neſcit latrare reperta,
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.

Nam cubile quaerere, unica Inductoris cura eſt. Reliqua, quae huc ſpectant, Inductoris officia egregie deſcribit Aelianus lib. VIII. de animalibus cap. 2: προηγεῖται τῶ κυνηγέτου, ἱμάντι μακρῷ προσημμένος, καὶ ῥινηλατῶν τὸ φωνῆς ἔχων ἐγκρατῶς καὶ σιωπῶν. Hoc quidem de ſilentio, quod inveſtigationi tribuitur. Quando autem prope feram ſe eſſe ſignificaverit venatori, ut is indagine ſtatim cubile claudat, & excitandae ferae tempus eſſe agnoverit, ἐνταῦθα τῷ καιρῷ ὑλάκτησεν ὁ κύων· καὶ ἡ αὐτοῦ τηνικαῦτα ἡ βοὴ εἰς ἀνάστασιν τὸν σῦν ὑπεδήξατο, ἵνα ἐμπίσῃ φύγων, καὶ τοῖς δικτύοις καταληφθῇ. *Tum opportune allatrat canis, quia voce opus eſſe intelligit ad excitandum ſuem, ut praecipiti fuga in retia incidens capiatur.* Quare neſcio, quid illud ſit, quod in cane tali admiratur Plinius: *qua fera viſa quam ſilens & occulta, ſed quam ſignificans demonſtratio eſt, cauda primum, deinde roſtro.* Non enim *viſa*, ſed latente adhuc fera cauda & roſtro ſe propè cubile eſſe arguere debet, ut proxime vidimus in Gratio, à quo illa habere, ſed male percepiſſe, videtur Plinius. Niſi illi meliorem lectionem reddamus, quam ex vett. codd. modo adduxi. Sed ne percepto quidem luſtri odore, nedum fera viſa, adeo ſe continere ſolet canis, quin aliquo gannitu, & fractae quaſi vocis eliſione gaudia ſua teſtetur. Hoc ἐπικλαγγάνειν vocat Xenophon cap. 19. non intellectum ab ullo interpretum, ut ibi oſtendam. Oppianus lib. IV. ubi inductorem ad cubile perduxerat, ita loquitur de hoc gannitu: ὁ μὲν θράσκει πελάσας ἀπ' θηρητῆρος Οἶον τοι μάλ' ὑλακόων κεχαρηότι. Sed nimis haec ad latratum accedunt, cujus intempeſtivitas feram excitaret, antequam ſtaret indago. Melius lib. I. 506. κνίζει τι κεχαρμένος. Hinc animam recuperabit elegans, ſed deploratus fere, Ennii locus, quem partim emendavi modo, confutata Scaligeri conjectura. Qui divine quidem ex diverſo petita illa inter ſe cohaerere viderat in Conjectaneis ad Varronem: lib. VI. p. 81.

——— animuſque in pectore latrat:
*Veluti ſi quando vinculis venatica venenox**
Apta ſolet ſi forte ex nare ſagaci*
*Senſit, voce ſua nictit ululatque ibi acuta eſt.**

Sed nimium ab hac veteri ſcriptura, & ab Ennii mente diſceſſit. Ego, partim quoque de meo, ita ſarcienda haec conjicio:

——— animuſque in pectore latrat,
Sic veluti, quamvis vinclis venatica pernox
Apta ſilet, luſtrum *ſi forte ex nare ſagaci*
Senſit, voce ſuem nictitque ululatque ibi acutâ,
Et citat abſentem, cupiens diſcriminis, hoſtem.

Quae veſtigiatim ſequitur Seneca Thyëſte Actu III. vſ. 497.

Sic cum feras veſtigat, & longo ſagax
Loro tenetur Umber, ac preſſo vias
Scrutatur ore: dum procul lento ſuem
Odore ſentit, paret, & tacito locum
Roſtro pererrat: praeda cum propior fuit,
Cervice tota pugnat, & gemitu vocat
Dominum morantem, ſeque retinenti eripit.

Pernox cur dicatur Ennio, vide ad v. 223. Non tamen adeo mihi hoc placet, quominus dubitem, an non patria canis venaticae interci-

Digitized by Google

Neve levem praedam, aut propioris pignora lucri

Am-

ciderit, vel etiam nomen. *Venaticam* abſolute poſuit, ut *Umber* Senecae, & Silio lib. III. *aut exigit Umber Nare ſagax è calle feras:* & *pernix Venator Lacon*, ibidem. Unde & apud Ennium refingi poterat: *venaticapernix*. Quamvis enim pro ſagace ponatur *venatica*, ut *venaticus canis* Plauto, poteſt & *pernix* dici, quia multum laudis in ſagace quoque velocitas habet, ut ſupra monui. *Suem* non tantum Ennius, ſed & Seneca, & Aelianus in hac ſingulari inveſtigatione nominaverunt, quia proprie, ut addit hic, ταῦτα ἐπὶ συῶν ϗ ἐλάφων δρῶσιν οἱ κύνες. *Nictit*, non *nictat*, ut Scaligero placuit, ſcripſiſſe Ennium arguit Feſti ex hoc loco annotatio: *Nictit canis in ferarum veſtigiis leviter ganniens.* Hoc Senecae eſt: *gemitu vocat Dominum morantem.* Cave, ita accipias, quod ex Halieutico alibi adduxi: *dominumque vocando Increpitant.* Ibi enim de aperto latratu agitur, quo agminatim inveſtigantes canes feram excitant, vel forte τὰ δρομαῖα ἴχνη perſequuntur. Sed huc referri debet illud Lucani: *& praeda neſcit latrare reperta.* Id eſt ex Aeliano τὸ φωνῆς ἔχειν ἐγκρατῶς. Scilicet, ut addit Lucanus, *contentus monſtraſſe cubilia.* Quamvis nec ſic ſatis λιτεία illa, quam aliquoties in hoc loco notavi, excuſetur. Melius dixiſſet: *& praeda* tantum *latrare repertâ contentus.* Solent enim & hi inductores repertam aut viſam feram valide allatrare, ut vidimus ex Oppiano. VLIT. Adde Statii inſignem locum à Cl. & Ampliſſimo Gronovio inſigniter reſtitutum Achill. II. 72.

——— velut ille cubilia praedae
Indubitata tenens, muto legit arva Moloſſo
Venator, videat donec ſub frondibus hoſtem.

Arnobius lib II. miraculis naturae accenſet *canem, cum invenerit praedam, cohibere & continere latratum.* Porro ad Ennii locum ſervit ille Lucretii lib. V. 1069. de canibus item:

Longe alio pacto gannitu vocis adulant.

Et ſi quis pro *venatica pernox*, malit *velox*, vel *pernix*, per me licet. Valerio lib I. *pernix venator* dicitur. De *Sue* paulo poſt, adde Sidonium Avito:

Jam ſi forte ſuem latratibus improbus Umber
Terruit.

VLIT. *in Add.*

232. PROPIORIS] Facilioris. Manilius lib. I.

Jam propiuſque favet mundus ſcrutantibus ipſum.

Id eſt, familiarius, Prudentius Hamart.

Et datur occultum per proxima quaerere verum.

Hoc eſt, maxime obvia. Sic infra. v. 382.

Diſce modos, & quae tutela eſt proxima, tenta.

Vide Caſauboni & Wowerii notas ad Appuleii Apologeticum. BART. Propria ſignificatione, viciniorem ac primo obvium denotat, non faciliorem, ut Barthius commentatur. Edicitur itaque à legiſlatore noſtro, ne concepto ſemel odore deſiſtat, ſed iiſdem veſtigiis continuus inhaereat, etiamſi leviorem praedam facilius, aut aliam aliquam è veſtigio propius habere poſſit. Quare merito in inductore hoc laudavit Aelianus: ϗ πάλιν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἰχνεύσεως ἔχεται, ϗ σιωπῇ βαδίζει ἔστ' ἂν ἀφίκηται πρὸς τὴν κοίτην. Quae pari modo conjunxit Silius lib. X. 82.

——— Nec ſiſtit, niſi conceptum ſectatus odorem
Deprendit ſpiſſis arcana cubilia dumis.

Unde imperitiae argui poſſunt illa Oppiani lib. IV.

Ἐξοπίσω δ' εἰπέρ τι πάτρων ἀθρήσειαν
Ἴχνος, ἐπειγόμενοι θῆρον αὐτίκα καγχαλόωντες
Λιθόμενοι τῆς πρόσθεν

Videtur enim id in inductoribus laudare, quod hic, ne accidat, cavet Gratius. *Propioris lucri pignora*, ſunt veſtigia propius latentis ferae. Verbotenus enim Xenophontem expreſſit cap. 4. ὑπολαμβάνουσι ἐκ τῶν πρόσθεν τὰ ἴχνη παραλείπουσι τὸν λαγώ. *Amplexae propioris lucri pignora derelinquunt primos actus.* Eleganti traductione *pignora lucri* vocat, veſtigia ferae quaſi oppignoratae per veſtigia ſua, ac certo lucrandae, uti infra etiam: *ne prima faventem pignora fallant.* VLIT. Notat hoc in Actaeonis canibus dominum ſuum venantibus Naſo Metam. III. 234.

Tardius exierant; ſed per compendia montis
Praecipitata via eſt: Dominum retinentibus illis

Cae-

Amplexus, primos nequidquam effunderet actus.
Jam vero impenſum melior fortuna laborem
Quum ſequitur, juxtaque domus quaeſita ferarum,

Ut

233. *Effunderet*] Olim, *offenderet*. Gronov. *offunderet*. utrumque male. JOHNS.
235. *Cum ſequitur*] *Conſequ.* V. C. ſive MS. Pythoei.

Caetera turba coit. VLIT. *in Add.* Vid. ad verſ. 5. eleganter vero utitur voce *amplexus*, id eſt illa veſtigia tenens, tanquam certa propius latentis ferae, quae tamen adhuc longius abeſt. Ita fere Ovid. III. ex Pont. VII. 21. *Spem juvat amplecti, quae non juvat irrita ſemper.* BURM.

232. PIGNORA] *Pledges, hopes or temptations.* JOHNS.

232. LUCRI] Ferae lucrandae; praedae. IDEM.

233. OFFENDERET] Spurcaret, temeraret. Sic *buccam offendere*, nequiſſimo ſenſu dixit Varro Marcipore. Vide Nonium. Alibi hoc verbo ita uſus Papinius, & Juvenalis, à nobis conjectura emaculatus, ut in libris Ablegminum notavimus. BART. Παραλείπει ex Xenophonte. Senſum, quem hiſce ineſſe aperui, offendit non tantum, ſed conſpurcat turpiter Barthii commentum. Si enim ea verbi vis eſt, quam ille attribuit, non dubitem ſubſcribere Gronovianae conjecturae, *offundere*. Sed *offendere primos actus* eſt τὸ ἐξ ἀρχῆς ἰχνεύσεως ἀπέχεσθαι. Quae id faciunt, Polluci dicuntur, ἐπιπαραχωρεῖν ἐκ τῆς διώξεως, καὶ ἀπολιπεῖν τὸ θηρίον. Inſtare autem primis actibus, ἐπιμένειν τῷ ἴχνει idem dixerat antea. Lucretius lib. I. 407. *Quae ſemel inſtiterunt veſtigia certa viai.* Solent enim boni inductores veſtigia ſemel concepta, etiamſi alia quantumvis recentiora aut olentia magis ſubinde occurrant, conſtanter perſequi, donec ad id, quod indagare occeperant, ſive hominem, (nam ad fures etiam deprehendendos iis utuntur Angli) ſive feram, delati fuerint. Quibus contraria ſunt illa Oppiani modo citata. VLIT. *Effunderet* fidenter ſcripſi pro, *offenderet*; neſciebam enim, quid ſibi vellet: neque placebat Gronovii *offunderet*. quia nudum *offundere* non invenitur pro offuſcare, obnubilare. Quam correctionem firmat illud Virgilii. Georg. L. IV. 492.

——— ——— *ibi omnis*
Effuſus labor.

JOHNS. Vide ad Val. Flacc. VII. 34. & Oudend. noſtrum ad Luc. VII. 344. in ventos, in vanum prodigeret, & efficeret, ut careret effectu primus indagandi labor. Heinſius correxerat, *primo n. of. actu.* male. *primi actus* ſunt, labores, curſus primi, quos perdit, ſi excitaverit clangore ſuo feram longius adhuc latentem, quam ex odore veſtigiorum jam ſcrutatus erat. *Actus* in genere omne, quod agimus, idem quod *acta*. & ita labores, curſus vagi in inveſtiganda fera intelligendi, qui effunduntur & irriti ſunt nimis maturi. vid. ad Ovid. VII. Met. 58. eodem modo dixit de Gallis Liv. XXXVIII. 27. *Primum impetum fervido ingenio & caeca ira effundere.* Halieut. 72. *quantoque venit ſpectabilis actu.* ubi v. Vlit. BURM.

235. CUM SEQUITUR] *Conſequitur* Meurſius in margine. male. Ovid. VII. Met. 518.

Flebile principium melior fortuna ſequetur.

I. Amor. IV. 69.

Sed quaecumque tamen noctem fortuna ſequetur.

BURM.

235. JUXTA.] Cum prope eſt. BART.

235. DOMUS QUAESITA FERARUM] Latibula, luſtra, quae *quietes* appellat Lucretius I. 405.

Namque canes ut montivagae perſaepe ferai
Naribus inveniunt intectas fronde quietes.

Horatius *ſedes* de avibus loquens. *Nota quae ſedes fuerat columbis.* TITIUS. Spelea. Lucretius I. 9.

Frundiferaſque domos avium.

Idem *Saxea tecta* vocat ſpeluncas ferarum, lib. V. 982. BART. Nonius de var. V. S. *Luſtra dicuntur ferarum habitacula.* Virgil. Aeneïdos libro III. *vitam in ſilvis inter deſerta ferarum Luſtra domoſque traho.* Videtur enim artis vocabulum eſſe, ut Angli lepori

Ut ſciat, occultos & ſignis arguat hoſtes:

Aut

ſedem, nos *cubile*, ſed preſſum, qualia caſtrenſia ſunt, attribuimus. Galli, quietis locum, ſive in quo jacet. *Quietes* Lucretius lib. 1.405.

Namque canes ut montivagae perſaepe ferai
Naribus inveniunt intectas frunde quietes.

Quod tamen idem *ſaxea tecta*, ut Barthius, aut *inſtrata cubilia frunde*, ut Giſanius obſervat, feris attribuerit, nemo illis credet, qui Lucretium ipſum lib. v. vel oculo jaculo inſpexerit. Quale & Rittershuſii παρόραμα, cum canes foeminino genere dictas fuiſſe ex Lucretii adducto loco probare voluit, quaſi *montivagae* ad canes referri debeat, quod male ex Giſanii Indice hauſerat. Nam Lucretius ad feram retulit, ut l. 11. bis occurrit, *montivagum genus ferarum*. VLIT. Vide ad Phaedr. 1. 3. & Nemeſ. Cyn. 98.

236. Ut sciat,] Dubito, utrum ad canem, an venatorem referri debeat. Si ad canem, jubetur is diligenter indagare, ut certo ſciat, an prope feram ſit. Sin ad venatorem, jubetur canis ſignis arguere occultos hoſtes, *ut* hic *ſciat*. Ita infra, *Admonet*, puta venator, vel Hagnon ille, cujus diſciplinae haec omnia ſubjiciuntur. Quare erratum eſt ſive typorum, ſive Viri Docti, qui hoc loco citat: *Qui ciat*. VLIT. Nempe Hagnon, & detegat hoſtes ibi occultos ſuis è ſignis canis, aut teſt. *&c.* JOHNS.

236 Signis arguat hostes] Mutis, non vocalibus, quae cujusmodi ſint, ſtatim explicat; faciunt huc Xenophontis verba. αἱ δὲ τὰ ὦτα μόνα διασείουσι, τὴν δὲ οὐρὰν ἀτρεμῆ ἔχουσιν. αἱ δὲ τὰ ὦτα μὲν ἀκίνητα ἔχουσιν, ἄκραν δὲ τὴν οὐρὰν σείουσιν. ἄλλαι δὲ συνάγουσι τὰ ὦτα καὶ ἐπισκυθρωπάσασαι διὰ τοῦ ἴχνους. χάσασαι τὴν οὐρὰν καὶ φρίξασαι διατρέχουσι. & caetera itidem paulo poſt. TITIUS. Fallitur idem, ſi hic *argutarium* canem inſtrui putavit, qui inter veloces accenſetur in L. Salica Tit. vi. Falſus etiam Seneca, ſi haec exprimere conatus eſt in Hippolyto 81.

En diva favet! ſignum arguti
Miſere canes. vocor in ſilvas.

Neceſſario enim haec de latratu intelligenda ſunt, quo advertebatur Hippolytus feram excitatam, & accurrendi tempus eſſe, quia longo adhuc *itinere* aberat, ut ſequenti verſu ipſe dicit. Et *arguti* canes ſunt φιλόφθογγοι, ut vocantur in vet epigrammate apud Pollucem. Signa autem, quae Gratius hic dari vult, tacite praeſenti inquiſitori fiunt. Plinius: *comitantem ad feram inquiſitorem loro trahens. Qua viſa quam ſilens & occulta, ſed quam ſignificans demonſtratio eſt, cauda primum, deinde roſtro.* Quae preſſo pede Gratium ſequuntur, quamvis ille *occultam* demonſtrationem minus concinne dixerit, quaſi legiſſet hoc loco: *occultis & ſignis.* Imo manifeſta potius ſigna dici debent, quia iis feram ὑποδηλοῦσι καὶ διαδηλοῦσι canes, ut Pollux hoc in illis probavit. Sed fera ipſa *occulta* dici debuit, quia ſimulac *viſa*, non his ſignis, ſed clamore, prodenda eſt. Ita recte *occultos hoſtes* hic poſuit Gratius: & Silius lib. x. 77.

Ut canis occultos agitat cum Belgicus apros.

Occultos hoſtes manifeſtis ſignis arguunt, ut, dum adhuc occultantur retia circumtendat venator, quod viſa fera integrum non ſit. Quare & hac in parte evidens Plinii error eſt. Quae illa ſigna ſint, luculenter docet Pollux cap. 10. προσγνῶσθαι δὲ τὸν θηρατὴν, κἂν ἴχνος ᾖ τὸ ἀνευρίσκειν. ὑποσημαίνουσι, κατασείουσι, ὑποδηλοῦσι, διαδηλοῦσι. τῇ χαρᾷ τῆς ψυχῆς, τοῖς πηδήμασι τοῦ σώματος, τῇ σφοδρότητι τοῦ προσώπου, τῇ λαμπρότητι τῶν ὀφθαλμῶν, τῇ μεταλλάξει τῶν σημάτων, τοῖς ἀναβλέμμασι τῆς ὄψεως, τοῖς πηδήμασι τῆς ἐλπίδος, τῇ στάσει τῶν ὤτων, τῷ σεισμῷ τῆς οὐρᾶς, τῷ τὸ σῶμα πᾶν ἐπισκιρταίνειν. Ita legenda haec. Poſtrema duo ſigna etiam habet Gratius, & ab eo Plinius, *cauda primum, deinde roſtro.* Quare male τὸ σῶμα πᾶν ex Xenophonte ſubſtituit Geſnerus Nam Pollux illa ſigna non omnia Caricis agminatim indagantibus, ſed potius ſingulo inductori videtur appropriaſſe, atque à Xenophonte, ut aliquoties, divertiſſe. Μετάλλαξιν σημάτων ex Xenophontis tamen habet cap. 6 ubi interpretes quoque σωμάτων legerunt, quo modo & apud Pollucem legi voluit Geſnerus. Sed σήματα omnino haec ſunt, quae Gratius vocat, *ſigna.* Ut Xenophon cap. 4. dixerat ἀτρέμας inveſtigare, qui auribus aut cauda immotis oberrant. VLIT. Hinc *arguti canes* Senecae: & Claudiano; III. Laud. Stil. 300. *Argutaeque fremunt Creſſae*,

ut.

Aut effecta levi teſtatur gaudia cauda,
Aut ipſa infodiens uncis veſtigia plantis
Mandit humum, celſasve adprenſat naribus auras.

Et

238. *Ipſa*] *Spiſſa* volebat Heinſ. & *radit humum.*
239. *Adprenſat*] P. *adpreſſat.* B. *adprendit.* *Naribus*] *Varibus*, G. *varicus*, B. fecit B. *aures.*

ut modo conjiciebam. *Argutum forum* dixit Ovidius Artis Amat. I. 80. & *argutos libellos* Triſt. V. El. IX. 23. Homerus κύνας ἀργούς, diverſo ſenſu, vocat. Porro ad *occultos hoſtes* refer illud Livii Andronici:

Dirige odoriſequas ad caeca cubilia canes.

Id eſt, *occulta*, qualia aprorum maxime. Silius lib. X. 83. *Spiſſis arcana cubilia dumis*; Et Horatius, III. Od. 12. *alto latitantem fruticeto aprum* ideo dixere. Ut & *fronde latentes feras*, Sidonius. Vide eorum loca ad v. 49. Adde & Homeri illà Iliad. X. de cervo, εἴ πέρ τι λάθοιτο καταπτήξας ὑπὸ θάμνῳ. quae mox plenius adducam. Cl. Gronovius tamen *certa cubilia* mavult in Diatribe ſua Statiana cap. 16. VLIT. *in Add.* Si *ſciat* ad Hagnonem debet referri, etiam *arguat* ipſi tribuendum, & interpretandum deprehendat: ſed & poſſet quis ad Canem referre, qui cum domum ferarum invenit, ut oſtendat, ſe ſcire, ſignis oſtendit, aut cauda, aut reliquis notis indicium facit. eadem ſignificatione inf. 360. *fallentes argue cauſſas.* BURM.

237. EFFECTA] *Produced.* Anglis. tamen, ut verum fatear, quidvis malo, quam languidum iſtud Epitheton. *Effuſa. Efflicta.* JOHNS. Sed quid ſunt *effuſa* & *efflicta* gaudia? vellem explicuiſſet. Heinſius volebat *adfecta*, ut *corpora adfecta* infr. vſ. 462. dicuntur. ſed nec hoc capio. forte tranſpoſitae fuere voces, & legendum, *aut levis erecta teſtatur gaudia cauda.* Vel *effecta* gaudia, ſunt vera, non vana, ſed quae maturo luſu teſtatur, ut ſupr. vſ. 207. explicuimus, & quae opponuntur actibus nequicquam effuſis. ſic *iter effectum* Ovid. VI. Met. 519. & omnia *effecta* dicuntur, quae arte quadam elaborata ſunt. Vide, quae diximus ad Ovid. VII. Met. 129. BURM.

237. LEVI CAUDA,] Xenophon cap. 6. & 17. ἐν ταῖς οὐραῖς τὰ σώματα ὅλα συγκραδαίνουσαι, δῆλον ποιοῦσι τῷ κυνηγέτῃ τὸ ὑπερχαίρειν, ὅτι τῷ λαγῷ ἐγγύς εἰσι. Hoc eſt, *levi teſtantur gaudia cauda*, agili αὐτῶν σαινεῖν. Pollux ſimpliciter, τῷ σεισμῷ τῆς οὐρᾶς. VLIT.

238. INFODIENS] Hoc quivis fere canes facere ſolent, cum praedam ſuboluerunt. quare miror, hoc ſignum à Xenophonte aliiſque omnibus praetermiſſum eſſe. VLIT.

239. APPRENSAT NARIBUS AURAS] Sic dictum, quomodo ab Ovidio in Halieutico verſu 77.

Quae, nunc elatis rimantur naribus auras.

tale eſt Virgilianum illud I. Georg. 375.

—— —— Aut bucula coelum
Suſpiciens, patulis captavit naribus auras.

Nunc lego *appreſſat*, idem quod *preſſat*, ut ſit ſuppar illi Virgiliano.

Et trepidae matres preſſere adpectora natos.

TITIUS.

239. NARIBUS] In Veteri Editione. *varibus*, ſcriptum eſt. An ſcripſit Gratius *varicus*? nihil muto. BART. *Celſas apprenſare naribus auras* opponitur τῷ *Mandit humum.* illud enim *merſa nare* fit: hoc vero (ut forte leg.) *celſis naribus*: ut in Halieutico: *elatis rimantur naribus auras*, quod ibi quoque opponitur, τῷ *demiſſo quaerunt veſtigia roſtro.* Unde mendi convinci poteſt Senecae locus Hipp 39.

Nunc demiſſi nare ſagaci
Captent auras, lustraque preſſo Quaerant roſtro.

Scribe: *dimiſſi.* Non poſſunt *demiſſi auras captare*, quod *elatis naribus* fit. Itaque & apud Senecam *captare auras*, opponitur preſſe inveſtiganti. Sed ibi, ut & in Halieutico, de inveſtigatione hoc dicitur, hic vero de ſignificatione inventi cubilis. Quod non animadvertebat meus ille (heu quondam!) Gerardus Voſſius, G. F. cui hanc reſtitutionem, quod pro *aures*, nunc *auras* in ed. mea legatur,

tur,

Digitized by Google

Et tamen, ut ne prima faventem pignora fallant,
Circa omnem, aſpretis medius qua clauditur orbis,
Fer-

tur, L. M. Q. acceptam fero. Sed putabat ille de preſſis naribus nihilominus haec intelligenda ex corrupto Senecae loco. Omnino hic de illo geſtu agitur, cum elatis & tremulis naribus ipſas auras rimantur, ut propinquam feram odorent. Hoc Polluci eſt: τὸ σεῖμα τῶν ἐπικραδαίνειν. Solent enim tremulo roſtro undiquaque odorem ſectari, ſed maxime eo intendi, ubi cubile eſſe ſentiunt. Quare geſtum hunc non naribus, ſed oculis attribuit Xenophon, quaſi circumſpiciant, an ipſa fera appareat. Hoc eſt quod dixit: ἀπὸ τῶν ἀναβλεμμάτων καὶ ἐμβλεμμάτων τῶν ἐπὶ τὰς καθέδρας τοῦ λαγώ. Et Pollux, τοῖς ἀναβλέμμασι τῆς ὄψεως. Aelianus ſimpliciter dixit; καὶ πραυτέρα σαίνει, nec ulla alia ſigna obſervat. Simpliciter etiam Xenophon cap. 19. ἀναίρουσαι τὰς κεφαλὰς, ὑποδηλοῦσαι. Ita reſtitui. Quod vero hoc loco ſcribendum *appreſſat naribus aures* conjecerit Clariſſ. Pythoeus, videtur ex Xenophonte petiiſſe, qui inveſtigantes canes dicit ἐπικαταβάλλειν τὰ ὦτα. Nonnus lib. v. Dionyſiac.

Ὄρθια ἐξυνίλασθαι ἐπὶ δρόμον οὔατα τείνων.

Verum hoc expreſſe inveſtigantis adhuc eſt, ut ſciat hinc venator, an odorem perceperit. Quare illos reprehendit Xenophon cap 4 qui προϊόντας ἀτρέμας, ὥς τι μὴ γιγνώσκεσθαι, ὅτι ἰχνεύουσι. Ubi & illos vituperat, qui συνάγουσι τὰ ὦτα, quod eſt, *appreſſare aures*. Aut ſi aliud id eſt, non debet tamen inter ſigna demonſtrandi cubilis accenſeri, quod primum concepta, non *effecta*, *gaudia teſtatur*. VLITIUS. *Auras* legendum. Varro Atacinus:

Et bos ſuſpiciens coelum (*mirabile viſu*)
Naribus aërium patulis decerpſit odorem.

Quod imitatus eſt Maro Georg. lib. 1. 375.

——— ——— *aut bucula coelum*
Suſpiciens patulis captavit naribus auras.

Idem Aeneïde XII. 114.

——— ——— *ſe gurgite tollunt*
Solis equi, lucemque elatis naribus efflant.

Sic & in Halieutico; *elatis naribus*; quos hic *celſos* vocat Gratius. VLIT. *in Add.* In Pithoei editione eſt *adprenſat*, non *appreſſat aures*, nec in notis aliquid monuit.

240. Et tamen] Ne tamen prima veſtigia, primus odor canem indulgentem curſui in errorem inducat, monet Hagnon, ſeu venator, circumire omnem orbem medium ſepibus clauſum, & obſervare exitus aditusque ferarum. JOHNS.

240. Ut ne] Τὸ *ut* eleganter περιλκει. Phaedro hinc obiter aſſeram lectionem Fab. LXXXI. *ut ne irate dimiſſum te ſentiam.* Ubi miror, quod particula tam innoxia offenſam dederit editoribus, qui communi conſpiratione eam expunxerunt. Item fab. II.

Qui diſſolutos mores ut compeſceret.

Ea genuina unici cod. Pythoeani ſcriptura eſt, pro quo in omnibus fere editionibus, etiam in optima Rigaltiana male ſubſtitutum eſt, *vi compeſceret*. Quaſi vero illi tam violentum regem, ac ſuo ſibi tergo malum accerſere voluerint. Sed ad rem. *Ne prima faventem pignora fallant*, idem eſt, quod modo: *ne qua ex nimio redeat jactura favore*, & ſuperius: *ſi qua eſt, qua fallitur ejus Turba loci.* Nam quae in Hagnonis cane laudavit, hic nunc in leges vertit. Haud aliter, ac Xenophon quaecunque praeceperat de ſignis c. 6. aut de inveſtigatione cap. 4. eadem poſtea cap. 17. facto applicat. VLIT. Vid. ad Phaedr. XV. XXIV. 14.

240. Faventem] Nimium incautum & ſucceſſibus ſuis faventem. Ne fallatur, dum feram praeſentem putat, omnem aditum circa aſpreta jubet rimari, aut qua fera rurſus effugerit. BART.

240. Prima faventem] Heinſ. adſcripſerat *prima cavi te pignora.* ut *cavum* ſit cubile. quod durius. *faventem* explica, ut ſupra vſ. 230. Credentem ſe jam certa veſtigia reperiſſe, & ideo gaudentem & ſibi applaudentem. BURM.

241. Medius quo clauditur orbis] Aſteriſcus hic appictus in codicibus Aldinis monet lectorem de mendo: ſed tamen aliquanto ſuperius, eadem haec ferme verba ita poſuit, licet alio ſenſu 112.

Et quidam totos clauſerunt enſibus orbes.

Orbes appellat certa quaedam loca, quae a ca-

Digitized by Google

Ferre pedem, adceſſuſque, abituſque notaſſe ferarum

Ad-

canibus circumdantur, & in qnibus magis adhuc particulatim venatio exercetur: nam patens regio luſtratur per partes, & in minores complures quaſi regiunculas diſtribuitur, cum non poſſit univerſa eodem tempore circumiri: haec ipſa loca paulo poſt vocabit *gyros*. TITIUS. Qua domus ferae in orbem aſpretis clauditur. Exterendus eſt aſteriſcus, & adhibenda parenthesis hoc pacto.

Circa omnem (aſpretis medius qua clauditur orbis.)

Aſpreta ſunt loca aſpera, aut aſperis fruticibus conſita. Uſus ea voce non ſemel Livius. Et jam diximus, Gratium lubenter vocibus non detritis uti. BART. *Orbem aſpretis clauſum*, intellige agros ſepibus circummunitos, quorum ad ſepes proxima obeunda ſunt, ut agnoſcat canis, an & qua inde ſe proripuerit fera. Hoc ſupra dixerat: *majore ſecat ſpatia extera gyro.* Hinc Nonnus, niſi fallor, intelligendus lib. v. de Actaeonis canibus dominum quaerentibus dicens:

Κύκλαδας ἔνθα καὶ ἔνθα περιτροχόωσι κολώναις.

Hac illac mediis circumdant montibus orbes.

Et Maro lib. XI. 766. tralaticie de Arunte Camillam veſtigiatim inſequente loquutus;

Hos aditus, jamque hos aditus, omnemque pererrat

Undique circuitum, & tacitus veſtigia luſtrat.

Quod cum non intelligeret Servius, inſidiantis id eſſe commentus eſt. Imo omnes ibi à venatione traductae locutiones. Jam antea quoque dixerat: *multa prior arte Camillam Circuit.* Appoſite ſane, quia ipſa Camilla *ſola contenta Diana*, & *cara* illi *ante alias* venatrix erat. VLIT. *Aſpreti* Heinſius emendarat. non recte. *Orbem* enim vocat locum, quem circuit canis, in quo cubile ferae, & qui undique clauditur *aſpretis*. ita dixere pro *aſperetis*. nam & *aſpros* dixit Statius I. Theb. 622. & Virg. II. Aen. 377. Conſtructionem horum verborum hanc eſſe puto: circa omnem orbem, qua medius clauditur aſpretis. poſſet tamen & circum ferre pedem omnem, qua orbis medius clauditur aſpretis. *Clauditur* vero capio pro cingitur, de quo vide ad vſ. 49. & 112. ubi tamen *orbes* longe diverſi intelligendi. Sic & *inſidiis*, id eſt indagine, caſſibus, & retibus *claudere valles* dixit. Tibul. I. IV. 43. BURM.

242. ACCESSUSQUE, ABITUSQUE] Preſſo pede hoc exprimit, quod eo loco Maronis vett. libri ſcriptum exhibent: *Hos aditus, jamque hos abitus.* Qua ſcilicet fera ad cubile acceſſerit, & qua inde abierit. τὰ εὐναῖα καὶ τὰ δρομαῖα ἴχνη. Canes, qui acceſſoria & curſoria veſtigia non diſcernunt, inutiles habentur. Idque in Seguſiis culpavit Xenophon junior cap. 3. τὸ ὅμοιον τῆς κλαγγῆς ἐπὶ παντὶ ἴχνει, καὶ τῷ δρομαίῳ οὐ μᾶλλον, ἢ τῷ εὐναίῳ. Εὐναῖα *cubitu impreſſa* vertit Holſtenius, ſecutus Omnibonum, miſerrimum Xenophontis alterius interpretem. Utrumque inepte. Ita accedentis & cubile ſuum petentis ferae veſtigia vocavit uterque Xenophon. Tum maxime, cum à paſtu lento gradu domum redit. Ideo certiora quoque ſunt. Xenophon major cap. 9. ὄζει δὲ τῶν ἰχνῶν ἐπὶ πλείω χρόνον τῶν εὐναίων, ἢ τῶν δρομαίων· τὰ μὲν εὐναῖα ὁ λαγὼς πορεύεται ἐφιστάμενος, τὰ δὲ δρομαῖα ταχύ. Pollux ideo videtur εὐναῖα ἴχνη etiam εὔχνια nuncupaſſe. Niſi gloſſema ſit male infartum à librario. Interpres Pollucis neutrum intellexit. Δρομαῖα ἴχνη ſunt, quae cubili ſuo excitata fera relinquit, quae plerumque velociter percurrit, & ideo facilius evaneſcunt. Hoc in illis ſignificat Xenophon. Sed non idcirco *velocia* verti debuerunt. Aliquando enim & iis diutius immorantur, prout propius vel longius inſtiterint canes. * De his nihil praecipit Gratius, qui cubilis demonſtratione hanc inductoris inveſtigationem terminat. Non enim illius eſt effugientes feras curſu conſequi, ſed demonſtratas ex proximo, poſtquam indagine cubile cinxit venator, in retia impellere. Haec *plena* ſingularis inveſtigationis *victoria* eſt. *Abitus* vero ideo notare debet, ut, *ſi forte loci ſpes prima fefellit*, & abiiſſe eam deprehenderit, venatori hoc ſignificet, ne incaſſum caſſes ſuos tendat. VLIT. Sic Camilla apud Maronem. Et Homerus in Venatione cervi Iliad. X.

Ὡς δ' ὅτε νεβρὸν ὄρεσφι κύων ἐλάφοιο δίηται,
Ὄρσας ἐξ εὐνῆς, διά τ' ἄγκεα καὶ διὰ βήσσας,
Τὸν δ' εἴπερ τε λάθῃσι καταπτήξας ὑπὸ θάμνῳ,

Ἀλλὰ

Admonet, &, ſi forte loci ſpes prima fefellit,

(Ra-

Ἀλλά τ' ἀνιχνεύων θῖνα ἱμερόεν ὄφρ' κεν εὕρῃ.
Intelligit τὴν ἰχναίαν venationem. Uti & Cicero lib. II. in Verr. *iſtius avaritiae non jam veſtigia, ſed ipſa cubilia videre poſſint.* Et in Philippicis: *Scelera tua non veſtigiis odorantes ingreſſus tuos, ſed totis volutationibus corporis, & cubilibus perſecuti ſumus. Ingreſſus*, id eſt *aditus* modo, & *acceſſus* infra 334. Gratio. VLIT. *in Add.* *Abitus* ſunt noti illi exitus apud Phaedr. I. Fab. II. ubi vide.

243. ADMONET,] Venator ſcilicet. Nec ſane canibus tanta ingenii vis eſt, ut conjicere poſſint, qua abitum inventum iri veriſimillimum ſit. Quapropter venatori etiam injungit Xenophon canes ad recuperanda, ſi forte perdiderint, veſtigia longo gyro circumducere cap. 19. Hoc enim eſt, περιάγειν αὐτὰς κύκλους πυκνὰ πολλοὺς ποιούμενον. VLIT.

243. SPES PRIMA] Si forte *prima faventem pignora* fefellerint, & cubile eo, quo putabat, loco non fuerit, ſed eum circumiens deprehenderit abitum ferae, ſive veſtigia longius inde praecedentia, iis porro incumbit, donec alio majore circuitu loca, quae nondum adierat, perluſtrans, in prima veſtigia iterum redeat. Si enim ſecundo circuitu nullum ferae abitum invenerit, certus ſit intra *intactum gyrum* contineri feram. Hic ſenſus eſt difficillimi in toto Gratio loci, quem nemo ex corruptiſſima vulgo ſcriptura expiſcari hactenus potuit. VLIT. Nemini non poteſt eſſe moleſta illa repetitio *τοῦ prima.* ter ſex verſibus occurrit. quin & menti Authoris adverſatur, ita ut poſt Vlitii explicationem, quantum ego video, locus maneat adhuc obſcurus aeque ac antea. at ſi loco *prima* ſuffeceris *illa* (cujus Gloſſema illud erat) planam dederis ſententiam. Nempe hanc, at ſi forte ſpes illa loci, quem canis monitu venatoris luſtraverat (quod tamen raro evenit) caruit effectu, incumbit protinus ſpatiis, &c. Eſt & altera amici conjectura, quae eundem conficit ſenſum, & propius receptae lectionis veſtigiis inhaeret.

—— *Et ſi forte loci ſpes praeda fefellit.*

JOHNS. Certe intricatus eſt hic locus, quia incertum eſt, an ad canem Metagonta, an ad venatorem hoc verbum ſit referendum, ut viſum interpretibus: ego fateor, hic mihi aquam haerere, & admodum inconcinnum videri, ſi omnia praecedentia verba, *teſtatur*, *infodiens*, *mandit*, *adprenſat* ad canem pertineant, ut & ſequentia *incubuit*, *repetens*, medium inter illa *admonet* referri ad venatorem; & tamen cani convenire vix videtur. Forte poſſet, ſi de venatore capiamus, ita conſtitui locus,

Admonet: &, ſi forte loci ſpes prima fefellit,
(Rarum opus) incumbat ſpatiis ad proſpera, ſeſe
Intacto referens prima ad veſtigia gyro.

hoc vero velle mihi videtur Gratius, ne deprehenſis primis veſtigiis & indiciis ferae, placens ſibi canis exultet ſtatim, ſed & ne eum fallant illa, admonet venator, ut omnem circulum ambiat, & notet *aditus & abitus* ferae & ſi jam aditu, ut credit ſibi favens, ad cubile, (id enim per *locum* intelligit) reperto tamen (quod raro fit) fallatur, quia jam fera e cubili evaſit, vel in illo non eſt, recta redeat ad proſpera: id eſt ad ea, quae meliorem fortunam ſpondent, gyro & circuitu luſtrans aſpreta illa, quae orbem cingunt, & ubi priora veſtigia deprehenderat, tamdiu circumeat, donec novum ferae ad cubile iter invenerit, quod ubi deprehenderit, plena tandem redibit victoria: quae licet meliorem ſenſum faciant, tamen nondum omnia, fateor, ſatis plana ſunt. morari enim poſſet aliquem varietas illa conſtructionis, *Admonet ferre pedem* & *incumbat.* Sed hoc nihil praeter morem optimorum Poëtarum: ita Val. Flac. VI. 16.

Edocet adfari Minyas, fraudemque Tyranni
Ut moneant.

Ubi ſatisfacient, ſpero, quae adnotavi, & ad Quinctil. lib. I. de Inſt. Orat. 7. in fin. & X. 3. pag 817. Calpurn. Ecl. III. 34.

—— *Nec tam nobis ego Phyllida reddi*
Exopto, quam quod Mopſo jurgetur anhelo.

alia variatio in hujus ipſius verbi *admoneo* conſtructione eſt infr. 378.

—— *Trans altas ducere valles*
Admoneo, latumque juga ſuperabitis amnem.

Ubi temerarius Criticus, *ſuperetis ut* tentaret.

mo-

(Rarum opus) incubuit ſpatiis ad proſpera verſis,

In

monere cum infinitivo jungit etiam inf. 287. hoc ergo ſcrupulo ſublato, alius evaneſcet in noſtra emendatione, qui in vulgata lectione me male habebat: nam ſi *repetens prima ad veſtigia* legas, non video verbum, quod reſpondeat illis prioribus, *ſi ſpes prima feſellit.* ſub *repetens ad* enim quid ſubintelliges? *curſum*, *viam* inquit Johnſ. & Barthius, ne ſuſpecta Latinitas eſſet, locum ex Culice Virgiliano profert aeque obſcurum, & ubi malim *repedabant* legere, cujus gloſſa eſt *repetebant:* Heinſius legebat, *repebant ad vada*, & qui hic etiam *erepens* malebat. ſed hoc veloci cani non convenit. *repedare* hoc in loco volebat Titius. quidquid ſit, *repetere ad locum* Latine dici cras credam: licet dici poſſet *repetere locum ad hoc*, vel *illud* ſcilicet agendum, ut explico illa Sueton. Aug. 16. *Cum ad partem reliquarum copiarum continentem repeteret*, qui locus varie vexatur. Deinde millies *referre* & *repetere* confundi patet ex notis ad Ovid. v. Ep. 113. & alibi ſaepius. *ſeſe* vero repoſui ex veſtigiis veteris lectionis, quae a quibusdam *ſiſer* eſſe dicitur: a Scaligero vero profertur hic verſus, hoc modo,

Incubuis ſpaciis ac proſpera ſic ſe &c.

ſe referre autem vulgatiſſima phraſis. vide Ovid. IV. Met. 477. & XIV. 52. Neſcio, an ceperim hunc locum; in quo adhuc moratur *intactus* ille *gyrus*: an intelligat reliqua circuli, ſive orbis, quem deceptus prima ſpe aditus ad cubile ferae interrupit, & ad quem nunc ſe referre admonetur, & reliquum abſolvere, donec novum veſtigium ferae reperiat ad cubile ducens. An pro *intacto* alia vox erit ſupponenda? *incubuit* muravi in *incumbat*, quia illud librarium ex ſimili loco vſ. 227. repetiſſe credo. In illis ſi *forte loci ſpes prima feſellit* nihil reperio, quod offendat, licet repetitio illa vocis *prima* laeſerit delicatas aures Johnſonii, qui *ſpes illa* malebat, ſed hoc nihil certi definit hoc loco. Amicus vero ejus, *ſi loci ſpes praeda feſellit*, quae non intelligere me verba fateor, & vellem, Laconicos illos interpretes explicare talia, & an *ſpes* ſit accuſativo caſu, ut ſit ſi *praeda feſellit ſpes*, an vero per appoſitionem *ſpes praeda*, ſit intelligenda, quae feſellit, id eſt evanuit, irrita fuit. Sed totius loci hujus complexus requirit *prima*, quia jubetur canis redire ad alia proſpera magis. & jam vidimus vſ. 2. ſaepe apud noſtrum voces eaſdem brevi intervallo repeti, & ita mox vſ. 266. *primum* & *prima* eodem verſu occurrunt; modo vſ. 206. *gloria conſtat*, tertio deinde iterum verſu *decus conſtaret* ſequitur: vſ. 281. & 284. *verus*, vſ. 421. & 425. *aeſtus*, 478. & 482. *tutela*, & paſſim aliae voces repetuntur: & miror, tam faſtidioſos & ignaros ſimul moris Gratiani interpretes hic non etiam haeſiſſe ad verbum *fallere*, quod vſ. 240. & 243. ſervatur intactum a manu critica. Si vero jam *Admonet* ad canem referendum, *faventem* ad venatorem pertinebit, qui ne fallant eum prima pignora, admonetur a Cane, circumiviſſe ſe omnem orbem, & notaſſe aditus & abitus ferarum; & hinc canis redit ad proſpera &c. ſed prior interpretatio videtur commodior. BURM.

244. SPATIIS AD PROSPERA SISER] Si uno aliquo in loco feram non reperit, pergit eam in alio atque alio quaerere. *Siſer*, cujus meminit Plinius, & Columella, non facit ad hunc locum, itaque titubanter, & valde ſuſpenſo animo legebam *Silae*: erat autem Sila Mons, in quo Sylva, Maro XII. 715.

Ac veluti ingenti Sila, ſummove Taburno.

Ubi Servius, *Sila*, inquit, *mons eſt Sylvae Lucaniae. Saluſtius de fugitivis, in ſylva Sila fuerunt.* Cicero in Bruto, ut quidem Turnebus emendabat. *Nam cum in ſylva Sila ita facta caedes eſſet, notique homines interfecti:* ſed enim Gratius canem aliquem exprimere voluit eo vocabulo: Puto ego, mendum aliquod ſubeſſe in his verbis, quod cujusmodi ſit, divinare non poſſum: nec illud quidem *repetens* ſincerum eſſe arbitror, & ſuſpicabar, vel *repens*, vel *repedans*; nam certe *repetere ad veſtigia*, latinitatem non redolet. verbo autem *repedare*, ſi quis illud hic reſtitui velit, uſus fuit Lucilius & Pacuvius, ut docent Feſtus, ac Nonius, & ex iis, qui extant, ſcriptoribus, Ammianus: inde ego Salluſtii locum de bello Jugurthino caſtigavi, ut eſſet, *Romani milites percuſſi, improviſi, incerti, ignarique, quid potiſſimum facerent, repedare arcem oppidi, ubi ſigna, & ſcuta erant; prae-*

ſidium

Intacto repetens prima ad veſtigia gyro.
Ergo ubi plena ſuo rediit victoria fine,

In

ſidium hoſtium & portae ante clauſae fugam probibebant. cum antea mendoſe legeretur *trepidare*: hoc idem verbum repoſui apud Horatium Ode 37. lib. 1. verſu 23.

——— ——— *Nec latentes*
Claſſe cita repedavit oras.

pro *reparavit*. De Gratii loco nil praeterea dicere habeo. TITIUS. *Siſer*, ita & Editio vetus. Quin vero mendum in hac voce ſit, dubitare nemo poteſt. Nobis dubium non eſt, emendaſſe nos feliciter.

——— *ad proſpera ſeiri.*

τὸ *Proſpera* ἀπὸ κοινοῦ ad vocem *veſtigia* referendum arbitror. *Seiri* autem ſunt criptae ſubterraneae, in quibus condi ſolet aliquid. Speluncas & recondita ferarum latibula hac voce inſignivit Gratius. Varro de re Ruſtica lib. 1. cap. 57. *Quidam granaria habent ſub terris, ſpeluncaſque, quas vocant σειροὺς, ut in Cappadocia & Thracia.* Idem cap. 63. Vide plura de ea voce apud Suidam, Columellam lib. 1. cap. 6. Curtium lib. VII. Plinium lib. XVIII. cap. 30. Erunt fortaſſis, qui *Siſer* nomen canis autumabunt, ſed illis accedere non poſſumus. Nam quae gens illa ſit, docendum erit, & dubium nobis non eſt, non interrupta narratione de iisdem canibus loqui Gratium. Suſpicor veteres & *Siras* foeminino genere dixiſſe. Nam in Gloſſis Iſidori, *Sicar cluniculus.* Fortaſſis legendum, *ſira, cuniculus.* Sed de illo nihil adfirmamus. Granariorum vero, de quibus Varro, ſubterraneorum meminit & Hirtius de bello Africano. BART. *Proſſia* forte coaluerat in *proſpa*. Virgula addita hoc abiit in *proſpera*; illud ſit *proſſima*, ſive *proxima*. *Siſer* adjecta litera & trajectis mutuo ſyllabis, ſit, *verſis*. Proculdubio itaque ſcripſit Gratius: *ad proxima verſis*. Barthius, ne nihil ſciviſſe ingenue fateretur, inſcitiam ſuam ineptia cumulavit. Dubium non eſſe, quin feliciter emendaverit, *ad proſpera ſeiri*. Scilicet ut non in cubile, ſed in ampliſſimum granarium inducat feram. Quale ſi omnes haberent, non facile foris quaererent victum, qui domi tam large ſuppeteret, & actum de venatione foret. Eſt autem σειρὸς vel σιροὶ vox Graeca, vel potius exoterica ex Cappadocia vel Thracia, ſignificans ſpeluncam ſubterraneam, in quam condi frumenta ſolent. Nec alia ulla notione uſurpatum invenitur, quicquid deliret Barthius. Varro lib. 1. cap. 57. *Quidam granaria habent ſub terris, ſpeluncaſque, quae ſiros vocant, ut in Cappadocia & Thracia.* Quae verbotenus ab eo deſumpſerunt Columella lib. 1. cap. 6. & Plinius lib. XVIII. cap. 30. Sed quid haec ad venationem? non magis quam cuncta Barthii commenta, aut canis ad praeſepe. VLIT. Ita omnes editi, ante Vlitium, qui *proxima* legit & legendum contendit. Illa tamen Lectio mihi optime ſe habere videtur, Vlitiana autem non poſſe defendi. Explicabimus modo. Dejectus de illâ ſpe canis quid agere parat? Incumbit nempe, quantum poteſt, ſpatiis, quae recta tendunt, ducunt ad *proſpera*, hoc eſt, ad ea loca, unde felicem primus conceperat ſpem, unde prima pignora, primus odor ſe obtulerant. Olim *Siſer*, nullo ſenſu. Vlitius hinc feliciter ſatis, inverſo literarum ordine, eruit *Verſis*. poterat ſane in fine verſûs ſic
ſis
ſcribi. *Ver.* Hinc illa labes. JOHNS.

245. INTACTO] Perfecto gyro ad priora veſtigia recurrens; Solertiam in hoc canum notat. BART. Non ante calcato. JOHNS.

245. REPETENS AD VESTIGIA] Virgilius Culice 104.

Ima ſuſurrantis repetebant ad vada lymſae.

Ne quis Latinitatem ſuſpectam habeat. BARTHIUS. Subaudi curſum, viam. JOHNS.

246. ERGO UBI] Hic enim canis inductoris officia deſinunt, quia, ut ille, *Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.* Cetera venatoris comitumque ejus ſunt; ut puta indaginem circumponere, & vinctas ad retia feras conficere. Aelianus: καὶ μηνυτὴρ ὁ κρύπτων, puta ὁ κύων· σημήνει ὃν ὁ θηρατὴς, καὶ ὑποσπῶν σημαίνει τοῖς ἀρκυωροῖς. οἱ δὲ ἀφικόμενοι τὴν ἄγραν. VLIT.

246. PLENA] Optabilis, perfecta. Nam *plenum* denotat abſolutum omnibus numeris.

Ita

Digitized by Google

In partem praedae veniat comes, & ſua naris

Prae-

247. *Sua norit*] Ita Gronov. al. omn. *naris*.

Ita *plenam & optabilem Venerem* Petronius cap. 86. conjungit. Claudianus Bell. Gild. 4.

——— *concordia fratrum*
Plena redit.

Sic apud Plautum *ſublevit os mihi pleniſſime*, legit Cariſius libro II. Grammat. *Plena ſanitas* apud Vegetium lib. III. cap. 22. Ita *Saturi* vocem uſurpant Virgilius, & Severus, ſi is eſt, Aethnae. *Gravidi* vocabulum alii, &c. BART. Vid. ad Ovid. x. Met. 290. ſed hic conſtruendum videtur, *victoria plena fine ſuo*, non *rediit fine ſuo*, ut *annus plenus ſucceſſibus* Ovidio VIII. Met. 273. BURM.

247. IN PARTEM PRAEDAE VENIAT COMES] Quod ἐν λείᾳ δυοῖν ſic extulit Maro, *In partem praedamque Jovem*. Ad rem, quod attinet Angelius lib. v. ab eo loco.

Nec vero tantum primis cognoſcat ab annis,
Quem petat impenſe mediis in ſaltibus hoſtem.

Sed & libro quoque II. ſic cecinit.

——— ——— *Caniburque vocatis,*
In praedam partemque, ferae da viſcera laeti
Diripiant, ſiccaeque fluant da ſanguine fauces.

& lib. VI. pag. 166. *Hic juvenes praedae paſſim ferrique trabique Permittunt* &c. Callimachus in Dian. 88.

——— ——— ὁ δὲ χρία λύγκας ἔτραφεν
Μαιναλίης, ἵνα οἱ τοκάδες κύνες οὔαρ ἔδοιεν.

TITIUS.

247. NORIT PRAEMIA] Feliciſſime ita hunc locum reſtituit Cl. Gronovius. Aelianus lib. VIII. cap. II. Κύων ἀγρευτικὸς ἅπας, αὐτὸς μὲν λαβὼν θηρίον ἥδεται, καὶ χαίρεται τῇ ἀγρᾷ ὡς ἄθλῳ, ἐὰν αὐτὸν συγχωρήσῃ ὁ δεσπότης. *Canis omnis venaticus ipſi ſibi capta fera plaudit, & praedae parte ut praemio fruitur, ſimulac acceſſerit venator.* Hoc *venandi munus* vocat Aurelius. Hanc primam canum laudem eſſe cenſuit in Halieuticis quoque, quam equis antea attribuerat:

Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho.

Quare non debuit victores hoc praemio ſuo fraudare Xenophon, qui ſuas partes canibus dare neglexit. Hodie exta illis objiciuntur, & ſanguine calido tinguntur roſtra, ut odorem captae ferae imbibant. Hoc videtur innuiſſe Hippolytus in optime venatoris munia exprimente prologo illo vſ. 77.

Tum roſtra canes ſanguine multo
Rubicunda gerunt: repetitque caſas
Ruſtica longo turba triumpho.

VLIT. Olim *naris*. nullo ſenſu. ſentiat, hanc pro navatâ operâ ſibi mercedem dari, ut hâc memoria & ſpe excitetur in futurum. Gronov. JOHNS. Heinſ. in Syllog. Epiſt. Tom. IV. pag. 284. legebat, *& ſua par eſt praemia*, ut ſit conſtructio, par eſt, ut comes veniat in partem praedae, & ſua praemia. Nec hoc diſplicebat Graevio, licet ille nec improbaret Gronovii conjecturam, *ſua norit praemia*; quam probabilem facit non multum diverſus ductus literarum in vocibus *naris* & *norit*, & non diſſimilis confuſio in ſimilibus vocibus, quae non plane litteris & ſyllabis diſcrepant, ut *narres*, & *noris*, apud Martial. IX. Ep. 39. ubi vulgo, *nam ut tua ſecula narrant*, in membranis vero Scriverius reperit, *narres*, unde ille fecit *noris*. Deinde ſaepe hoc verbo utitur noſter, ut inf. 255. *ſeu norit voces*, ubi Johnſ. *ſive voces naris*. vſ. 309. *noſcere luxus*. Calpur. VI. Ecl. 42. *noſcere mapalia*, & quae id genus plura. Nihilominus vix poſſum in his omnibus ſententiae virorum doctorum accedere, & vulgata lectio mihi elegantia & ſimplicitate ſua ita placet, ut nequeam illa *praemia naris*, id eſt ſagacitatis, qua invenit feram, ejicere ex hoc loco. Antea enim vſ. 191. *quantum nare merentur* dixit, & mox *ingens meritum*. locutionem vero, *veniat in partem & praemia*, ſere ex Virgilio cum Titio credo ſumſiſſe, qui III. Aeneid. 222.

——— *Divos ipſumque vocamus*
In partem praedamque Jovem.

Quod per ἐν λείᾳ δυοῖν eſt in *partem praedae*, & imitatus eſt Auſonius Epiſt. IV. 21.

——— *qui te poſtrema timentes*
In partem praedamque vocent.

eleganter vero *venire in rem aliquam*, in *bona*,

Praemia: ſic operi juvet inſerviſſe benigno.
Hoc ingens meritum eſt, haec ultima palma tropaei,
Haghon magne, tibi Divôm conceſſa favore.
Ergo ſemper eris, dum carmina, dumque manebunt

Sil-

na, in *praemia*, & ſimilia dici, infinita exempla apud Ciceronem & alios probant, quae Lexica ſuppeditant. Vid. & Ovid. II. Amor. v. 32. Tacit. German. XLVI. *paſſim enim comitantur, partemque praedae petunt.* BURMANN.

248. Benigno.] Quod reſpondet meritis, & remunerat labores. JOHNS.

249. Ingens meritum] De hac voce vide Deſiderii Heraldi Commentaria ad Arnobium. BART.

249. Ultima palma trophaei] Quae ſit *palma Trophaei*, non facile explicaveris; & an *tropha-umque*; ut ſit verſus hypermeter, ſive dactylicus? jungetur autem poſtrema ſyllaba cum priore verſus inſequentis: tale eſt Virgilianum illud, II. Georg. 69.

Inſeritur vero ex foetu nucis arbutus horrida.

Manilius I. 750. *ſic tertia palma Marcellus.* ſed nihil aſſeveranter adfirmo. TITIUS. Quid, Grati, an haec adeo ampla ſpolia, & egregia trophaea ſunt, feram cepiſſe? Non ideo ſane *Romanis ſolemne viris opus* hoc fuit, ſed quia *utile famae, vitaeque & membris, olim his artibus futuri duces imbuebantur*, ut ex Flacco & Plinio ſcimus. Sed ſecutus noſter (utinam non hic) Xenophontem fuit cap. 26. qui miſeram lepuſculi capturam venationis ſummam aeſtimans, ita concludit: ἔτι γὰρ θηρευτικὸν μὲν, φιλόπονον δὲ, τὸ ἐκ παντὸς τρόπου ἑλεῖν ταχύ. Quod in primaevis venatoribus ferri poterat, quos ipſa natura hunc primum acquirendi modum docuit, & *ſpoliis corpus veſtire ferarum*, & *diteſcere praeda*, ut divine canit Lucretius lib. v. Oppianus quoque lib. II. Centaurorum ſaeculo aſſignat, quod ἐπιδόρπιον εὕρατο θήρην. *quae coenas venanti praebeat, artem.* Quare juri gentium non recte adſcribitur, *quod nullius eſt, id naturali ratione occupanti concedi*, in §. 12. Inſtit. de Rer. Div. Quod ab ipſa natura dictatum eſſe, ex Platonis Sophiſta perdiſci poteſt. Hic tamen non ideo venationem tantopere laudavit lib. VII. de L. L. ſcilicet ut praeda contentus abiret, ſed eaſdem ob cauſas, quas Romani probaverunt, alibi à me latius expoſitas. VLIT. Symmachus lib. v. Epiſt. 36. *Haec igitur prima mihi de vobis gaudii cauſa eſt, quod ruſticis voluptatibus ſanitatem juvatis: ſecundus laetitiae meae gradus eſt, venatu capta meruiſſe.* Ovidius etiam liberaliorem venatorem laudat lib. II. Amor. El. IX.

Venator ſequitur fugientia, capta relinquit.

Nec magni quoque ferinam carnem facit Xenophon Junior cap. 25. fine; diſſimilis in hoc cognomini & populari ſuo, qui nimis avide illam adpetit. Horat. I. Sat. II.

——— leporem venator ut alta
In nive ſectatur, poſitum ſic tangere nolit;
Cantat & apponit.

Ubi vide Vet. Schol. & ipſum Cruquium. VLIT. *in Add.* Neſcio, an illa Propertii de graviore materia ſuafecerit Gratius. Ita Paulla lib. IV. XI. 96.

Haec eſt feminei merces extrema triumphi.

BURM.

250. Hagnon] Liquido virum, non canem alloquitur, cui Deos eam venationis artem monſtraſſe dicit. BART.

251. Ergo semper eris] Memoraberis, atque adeo meis in carminibus perpetuo vives. Maro Ecl. v. 78. *ſemper honos nomenque tuum laudeſque manebunt.* eodem reſpexit Torquatus Taſſius, cum de Gildippe, & Odoardo loquitur libro majoris ſui poëmatis 20. *Gildippe & Odoardo, i caſi voſtri duri & acerbi, e i fatti honeſti e degni.* & reliqua. atque ita Gratius latenter ſuo poëmati immortalitatem auguratur, quod expreſſe fecit Ovidius in fine Metam. neque aliter Horat. Od. 30. Epod.

Exegi monumentum aere perennius,
Regalique ſitu Pyramidum altius.

rurſus Ode 9. lib. IV. ſtatim in initio.

Ne forte credas interitura, quae
Longe ſonantem natus ad Aufidum;
Non ante vulgatas per artes
Verba loquor ſocianda chordis.

Digitized by Google

Silvarum dotes, atque arma Diania terris.
Hic & ſemiferam Thoum de ſanguine prolem

Fin-

TITIUS. Imitatio Virgilii. BART. Ovid. I. Amor. XV. 16.

Cum ſole & luna ſemper Aratus erit.
BURM.

252 DOTES,] Voluptas & commoda. JOHNS.

252 ARMA DIANEA] Inſtrumenta venatoria. notat Servius non uno in loco: particulatim de canibus intellexit Ovidius, cum cecinit Faſtor lib. V. 151.

Excitant & lar, & turba Diania fures.
TITIUS. Olim *Dianea.* male. JOHNS. & ita Scaliger emendaverat.

253. HIC ET SEMIFERAM THOUM] Idem Hagnon: appellat autem *thoem ſemiferam* quoniam ex cane, & Leone, ſive lupo & pardalo gignatur: dixit autem *finxit*, ut oſtenderet, ſobolem eſſe factitiam, non proprio genere ortam, ſicuti etiam Indici, & alii, de quibus ſuperius a nobis dictum eſt: tales ſunt Muli, Leopardi, & qui bigenera nuncupantur, apud Feſtum; Suidas de hoc genere animantis ſic breviter, Θῶες, θηρία ἐξ ὑαίνης καὶ λύκου γενόμενα Oppianus III. 336

Ανθάνει δ' αὖτε λύκοι, καὶ πορδαλίδεσσι δαφοιναῖς
Εἰς εὐνὴν ἐπέλασσαν, ὅθεν κρατερόχροα φῦλα.
Θῶες. ἐμοῦ ᾗ φέρουσι διπλοῦν μεμιγμένον εἶδος,
Μητέρα μὲν ῥινοῖσι, προσώπασι δ' αὖ γενετῆρα.

Nos vulgo hujuſcemodi animal nuncupamus *Lupo cerviero*, cujus nominis ratio petenda eſt ex Julio Caeſare Scaligero Exercit. 210. meminit Ariſtoteles, Plinius, Phile, alii complures. TITIUS. Ex pardo & lupo, aut ex lupo & hyaena, ſive ex cane & hyaena hoc genus belluae naſci ajunt. Canum ſane commiſtionem epitheton Gratii *ſemiferam* agnoſcit expreſſe. BART.

253. SEMIFERAM] Quae ex fera, & manſueta aut domeſtica beſtia procreatur. Plinius lib. VIII. cap. 53. *de ſemiferis animalibus: In nullo genere aeque* (ac in ſuibus ex praecedenti capite repetitis) *facilis miſtura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas ſues vocabant ſemiferos.* Ita lego ope vet. codicis. Unde conſtat *damas* hoc capite locum non habere, quas puſillanimitas omni feritate exuit. Sed *chamas* ſubſtituendos videri, quos ex lupo & pardo mixtos eſſe alibi tradit. Plinius illo cap. non tantum ſemiferos vocavit, qui ex diverſis parentibus feritatem induerunt, ſed etiam illos, qui ambigenae proprie dicuntur, ſive ex feris, ſive domeſticis animalibus mixti. Extat in Pythoeano ſyntagmate epigramma vetus de *Ambigenis*, quod ita incipit:

Hae ſunt ambigenae, quae nuptu diſpare conſtant.
Apris atque ſue ſetoſus naſcitur Ibris.
At lupus & catula formant coëundo Lyciſcam.

Feſtus hinc emendandus: *Bigenera dicuntur animalia ex diverſo genere nata, ut leopardus ex leone & panthera, hibris ex apro & ſeropha domeſtica.* Ita recte vett. lib. Vulgo, *cicur ſus.* quod miror Scaligero potuiſſe arridere. Bene tamen idem ad Varronem obſervat, *hibrida* quidvis ſemiferum & ſpurium ſignificare: Quod & Plinius intellexit, cum Antonium ita dictum fuiſſe annotat citato cap. Quo etiam ſpectat, quod in Gloſſis MSS. Ampliſſ. Petavii memini legiſſe: *Ibridae canes, Lyciſcae.* Id eſt, ſemiferi, ambigenae. Servius ad Eclog. III. *multum latrante Lyciſca*] *Lyciſcae ſunt, ut etiam Plinius tradit, canes nati è lupis & canibus, cum inter ſe forte miſcentur.* MS. meus lib. habet, *Lyciſci ſunt.* Uti hinc quoque de more exſcripſit Iſidorus lib. XII. cap. 3. *Lyciſci autem dicuntur, ut ait Plinius, qui ex lupis & canibus nati.* Ego quidem nullibi iſthaec apud Plinium invenio: nec falſo tamen à Grammaticis adduci crediderim, ſed librariorum injuria intercidiſſe hanc inſolitam canis appellationem lib. VIII. cap. 40 de canibus: ex quo capite & reliqua, quae de canibus tradit, compilavit Iſidorus: ne quis putet cum Servio ſimul lapſum fuiſſe, cum ſcribentibus illa Plinius ad manum fuerit, & procul dubio hic ipſe locus: *Hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque ductorem è canibus & ducem habent.* Ita vulgatum. Sed quae inter *ductorem* & *ducem* tanta differentia? Videbat id Vir doctus, qui *paſtorem* pro *ductore* legebat.

Digitized by Google

bat. Male tamen. Quis canis *ductor* ſit, jam ſupra oſtendi. Mendum latet in *duce*. Tò *&* abeſt eo loco in vet. cod. In aliis fuit, *lin-ciſcum*, ut teſtatur Geſnerus: quod hinc etiam in primas editiones Iſidori manavit. Unde elicimus, ſcripſiſſe Plinium: *ſuum quiſque du-ctorem è canibus lyciſcam habent*. Cujus vocabuli veſtigium hodieque in Gallica voce *li-ce* reſtat, quae canem libidinoſam ſignificat. Maxima enim libidine neceſſe eſt ut incenſae fuerint, antequam adulterum & hoſtem ferae admiſerint. Recenſet & lyciſcam inter Actaeonis canes Naſo; III. Met. 220. *& Cyprio velox cum fratre Lyciſca*. Quem *Lycitan* vocaverat Aeſchylus, citatus à Polluce. Cur tamen Cyprium eum faciat Ovidius, cauſam non comminiſcor. Gallorum id inventum eſſe tradit Plinius. Nec vero abhorret. Auget fidem medii aevi poëma bucolicon, quod in Galliis ante aliquot ſaecula conditum fuiſſe certis argumentis perſuadeor. In eo laudatur talis *lyciſca*, non è cane foemina & lupo, ſed ex mare & lupa genitus. Sed quia ab inſtituto alienum adeo non eſt, en tibi ea, quae maxime huc faciunt, ex MS. codice deſumpta.

Armentis erat his cuſtos canis acer & atrox,
Et plures aderant, ſed multis fortior unus.
Quod genus extiterit, quae vires, accipe paucis:
Ruſticus à domino patrem ſuſceperat ejus.
Nobilis ille canis, qui cervum ſolus, & aprum
Vi poterat retinere ſua: nec pulcrior uſquam.
Corpus erat nigrum, caput album, crura nigredo,
Poſtremos albedo pedes diſcreverat: ipſas
Aures, & collum color aſpergebat uterque.
Laeſerat hunc cervus, fodítque per ilia cornu,
Commiſſumque ſibi ſervabat ruſticus illum.
Vulnere curatus jam vadit ubique ſolutus.
Forte lupam dudum captam nutriverat ille,
Hanc ſequitur canis, & coitu commixtus adhaeſit,
Atque canem genuit, cui commendatur ovile.
Vires nativas generis pars utraque ſervat.
Robuſtos renes, robuſtum pectus habebat:
Cauda brevis, ſed groſſa nimis, villataque villis.
Fortis & acer erat, multumque audebat in armis.
Hunc dominus dives paſcebat ſufficienter.
Diſperiere ferae: latratum noverat ejus
Abdita ſylvarum ſervantes turba luporum.
Haec fuit ergo quies armentis omnibus illis,
Dum vixit bonus ille canis, cuſtoſque fidelis.
Deſeruit fortuna virum, nam perdidit illum.
Aſcivit ſocios paſtor, communeque damnum
Flevit, & in laudem canis haec duo carmina ſcripſit:

TE VIVENTE LUPI PERIERUNT, TE PEREUNTE
VIVENT. ARMENTIS ET NOBIS OCIA TOLLENT.

At ne cui delicatas auras obtundat rancidum hoc, hic deſiſtimus, & ad propoſitum revertimur. Talem itaque hic nobis videtur commendare Gratius, ſi quidem Thoës ex luporum genere fuerint; qui ſi leones domuere, non minor ab illis in Lyciſca illo Gallico virtus reſtat, *qui cervum ſolus & aprum Vi poterat retinere ſua*. Qualium canum crebra mentio eſt in Cod. legum antiquarum, quae eodem fere aevo latae, quo poëma illud conditum fuiſſe videtur. Alamannorum Lex. tit. LXXXIII. *Si quis bonum canem porcarium, urſaricium, vel qui vaccam vel taurum prendit*, &c. VLIT. Porphyrius & Acro ad illud Horatii lib. I. Sat VII. 2. *Hybrida Perſius*] *Hybridas proprie dici canes, qui ex imparibus nati ſunt, ut ex venatico & gregario*, commentantur. Plinius *ad homines quoque tranſlatam appellationem* hybridae tradit lib. VIII. cap. 53. Hinc Suetonius Auguſto cap. 19. meminit *Aſinii Epicadi ex gente Parthyna hybridae*; Et *hybridarum libertinorum* Hirtius bello Africano. Martialis adulterinos intelligit lib. VI. Epig. 12. *hybridarum grex tibi foret plenus*. Quod porro de lyciſcis ex Plinio allegat Iſidorus, apud illum alio modo legitur lib. VIII. cap. 21. *Crocutas, veluti ex cane lupoque conceptos omnia dentibus frangentes*. Cujus monſtri & cap. 30. mentionem diverſam facit. Ubi, an *Lyciſcos* legerit Iſidorus, conſiderandum per otium, cujus nulla omnino nunc mihi copia eſt. Caeterum lupi & canes, ut inimiciſſimos, inter ſe ponit Jeſus Siracida cap. XIII. verſ. 21. ubi tamen [illegible], pro lupis, habent Septuaginta. VLIT. *in Add.*

253.

Digitized by Google

Finxit. Non alio major ſub pectore virtus,
Seu nôrit voces, ſeu nudi ad pignora Martis.

Thoës

255. *Nôrit*] Ita Geſnerus, & P. *mórit* A. & Steyn. *Voces*] *Fauces* G.

253. THOUM] Θῶες. *genus luporum, procerius longitudine, brevitate crurum diſſimile, velox ſaltu, venatu vivens.* Plin. lib. VIII. cap. 34. qui de his plura ſcire cupit, adeat Oppianum. lib. III. Pollucem. Ariſtot. Plinium. Non mei eſt inſtituti omnes Authorum locos huc congerere. JOHNS.

254. SUA] Non adſcititia per artem, ſed domeſtica atque nativa. Sic ſupra v. 170.

Quaecunque domi ſibi crimina fecit.

id eſt, ſibi propria. Valerius Flaccus libro II. 71.

Mox ſomno ceſſere: regunt ſua ſidera puppim.

Ita plurimi ſcriptores. BART. Mihi omnino videtur legendum *Sub.* JOHNS. Et ita Heinſius correxerat. vid. ad Val. Flacc. VI. 603. Niſi ita legas, non puto, conſtare Latinitatis rationem. BURM.

255. SEU MORIT VOCES] Feram detegat, & a ſe inventam ſignificet, ut ita venatorem excitet ad eam armis caeteroque venatorio apparatu invadendam; ſeu ipſe eam aggrediatur nudo Marte, id eſt nullis venatoris inſtrumentis adjutus. ut initio libri, *nuda virtute*, & mox, *nudo Marte premas.* forte autem *praelia.* ſed nil determino. TITIUS. Acrimoniam & docilitatem in hoc genere conjungit. Male hoc loci V. Ed. *fauces.* BART. Ita primus videtur emendaſſe ὁ πάνυ Geſnerus, cum in edit. ſua invenerit, *morit.* uti in primis editionibus fuit. Barthius ex ſuo ſibi lib citat: *Seu morit fauces.* Unde olim, antequam de fide iſtius libri dubitarem, conjiciebam; *Seu morit fauces*; ut ad Thoëm haec referrentur, quaſi ad etymon facta alluſione: ſive θῶες ἀπὸ τῦ θῶσθαι, quod apud Heſychium legitur & exponitur θηρευτικῶς βοηθεῖν, ſive τῦ θῶσθαι id eſt θοινᾶσθαι, ut recte emendavit in Heſychio Geſnerus, nomen adepti fuerint. Nunc vero mihi tanti non eſt iſte ſuſpectus nimium codex, ut aurum aere mutem. Nam voces domini ſui noſcere praecipua in cane obedientia eſt. Et locum hunc haud dubie imitatur Nemeſianus 196.

Nec non conſuetae norint hortamina vocis,
Seu curſus revocent, jubeant ſeu tendere curſus.

Quo loco plura hac de re obſervabo. VLIT. Ald. *morit.* hinc Barthius *morit fauces.* at Vlitius alteram Lectionem retinet, quia praecipua virtus in cane obedientia eſt. Neutrum mihi placet. Quae enim haec Latinitas eſt? Seu norit voces, ſive ad pignora. mihi verbum deeſſe videtur, quod utrique membro cohaereat; at, ni fallor, adeſt. Sic itaque refingerem hunc locum.

Sive voces naris, ſeu nudi ad pignora Martis.

jure credi poſſunt hoc immutâſſe, qui neſciebant τὸ *ad pignora*, bis quaſi poſitum eſſet, bis conſtrui debere. v. 247. *naris* occupaverat locum τῦ *norit.* non itaque inſolens haec inter ſe mutatio. Hic igitur ſenſus eſt, ſive canem hunc evoces ad pignora naris, *i.e.* ad perſequendas ſagacitate feras, ſive ad hoſtes nudo Marte domandos. v. 152.

—— *ſive indomitos vehementior hoſtes*
Nudo Marte premas, ſeu bellum ex arte miniſtres.

JOHNS. Heinſius, *ſeu morint vocem, aut nudi dent pignora Martis:* in illa corrupta lectione Barthianae editionis *fauces*, latet forte *fraudes.* & ita legi poſſet, *ſeu movet ad fraudes, ſeu nudi ad pignora Martis*, ſeu virtus movet ad *fraudes*, & hoc ſequentia poſcunt, ubi & aſtu *ſubeunt* & *domant* leones, & vſ. 153. a Johnſ. adductus *artes* & *nudum Martem* conjungit, ibi & vſ. 182.

Conferat his verſuta ſuas Athamania fraudes.

Ubi vide Vlit. poſſet & legi,

Seu morit fraudes, ſeu nudi pignora Martis.

Malim tamen pro *pignora Martis*, quod durius, cum Titio *praelia Martis*: eodem modo ut Ovid. II. Triſt. 71. *gigantei praelia belli.* *movere* vero convenit utrique: Nam & *fraudes* & *praelia* movere recte dicitur. *movere* vero & *noſcere* ſaepe confunduntur, ita apud

 Ma-

Thoës commiſſos (clariſſima fama) leones

Et

Manil. I. 51. hi *tantum movere decus*, ubi Scal. & Iunius ex MS. *movere*. Vid. & ad Ovid. Epiſt. VI. 83. & Sil. Ital. XIV. 144. *voces* vero & *fauces* commutari a librariis videbimus ad Calpurn. VI Ecl. 23. BURM.

255. NUDI] Abſque dolo. Sic *nudam virtutem* v. 3. dixit, quod heic *nudum Martem*. Et v. 153.

—— ſive indomitos vehementior hoſtes
Nudo Marte premas.

BART.

256. THOES] *Luporum id genus eſt, procerius longitudine, brevitate crurum diſſimile, velox ſaltu, venatu vivens, innocuum homini*, autore Plinio lib. VIII. cap. 34. Quae particulatim obiter excutiemus. *Luporum genus* eſſe, plerique veterum conſentiunt. Multa de eo recentiorum diſſenſio, quorum opiniones accurate collegit Geſnerus in doctiſſimo opere de animalibus. Verum ipſe peſſimam ſecutus mehercule videtur. *Cervarium lupum* à Gaza paſſim reddi, ne indignetur, autoritatem ſuam, ſi quam habent, interponunt Gloſſae veteres: *Lupus cervalis*, θῶς. Aliae: *Cervarius*, θῶς, Ita dicti, quia cervis maxime infeſti. Oppianus ideo tanquam tritum quid canit Halieut. lib. II. 615.

Θῶας ὑπερφιάλους ἔλαφον σφετεριζομένους.
Thoas crudivoro cervum depaſcere morſu.

Statius hos videtur intellexiſſe lib. V. Thebaid. *Qualis cum cerva cruentis Circumventa lupis.* Et diſerte Plinius lib. VIII. cap. 21. de lupis: *Sunt in eo genere, qui cervarii vocantur. qualem è Gallia in Pompeji Magni arena ſpectatum diximus.* Quae referenda ſunt ad cap. 19. ejuſdem libri: *Pompeji Magni primum ludi oſtenderunt thoëm, quem Galli rufium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis.* Ita mihi ſcribendum nunc videtur. Oppianus enim verbotenus illa thoi attribuit, quem ex lupo & pardo mixtis naſci canit lib. III κυνηγ. 338.

Θῶες ὁμῶ δὲ φορεῦσι δικλῆν μεμιγμένον ἄνθος,
Μητέρος μὲν ῥινοῖσι, σπείροντος δ' αὖ χροιῇσι.
At thoës utroque ferunt ex ſemine florem,
Effigiemque lupi, maculoſaque tergora matris.

Lupum itaque genitorem eſſe inter omnes conſtat; de matre non item. Nec magna adeo differentia, cum pantherae, ſive pardi, & hyenae maculis ſaltem conveniant, ſi caetera diſſimiles. Heſychius: Θῶες θῆρες ἐξ ὑαίνης καὶ λύκου γινόμενοι. Sed idem infra thoës eſſe dicit εἶδος θηρίου ὡς λύκος, quaſi μονόφυλον genus ſit. Quod & Plinius ſenſit, quamvis lupum effigie, pardum maculis referre dicat. Quomodo & Euſtathius modo λυκοειδὲς θηρίον, modo ὑαίνῃ παρεγκλίνον vocat. VLIT.

256. LEONES] Plinius lib. X. c. penult. *diſſident thoës & leones.* Quod à Stagirita Philoſopho habet lib. IX. de hiſt. anim. cap 44. θῶες πολεμοῦσι δὲ τοῖς κυσὶ καὶ τοῖς λέουσι· διὸ ἐν τῷ τόπῳ αὐτῷ οὐ γίνονται. Cum quo non bene convenit Gratio, ſi adeo inimici canibus fuerint thoës. Niſi ſcripſerit forte Ariſtoteles, τοῖς ὑσὶ. Nec enim credibile eſt, canes & thoës eodem loco ſimul non inveniri, cum nulla regio adeo egena canum ſit. Animadvertit hoc eruditus interpres, qui poſteriora illa ſic reſtrinxit: *quo fit, ne eodem in loco ſint cervarii & leones.* Imo nec canes ſimul & cervarii, ſi vera eſt vulgata ſcriptura. Sed nec ſi φιλάνθρωποι adeo fuerunt thoës, ut tradit Philoſophus, pugnare debuerunt cum *fideliſſimis ante omnia homini canibus*, ut Plinii verbis utar. Nec facilis adeo cum iis miſtura fuerit, aut *huc exacta voluntas*, ut cum canibus foetus exercere voluerint, quod nulla moleſtia hic promittit Gratius, ſi potiſſimum canum generi infeſti fuerint. Quae dum animadverto, ſuccurrit alia conjectura, qua concilietur cum Gratio & Plinio Ariſtoteles, ſi ſcripſerit: πολεμοῦσι δὲ σὺν τοῖς κυσὶ καὶ τοῖς λέουσι. *pugnant una cum canibus contra leones.* Nec quicquam ſane de thoum cum canibus inimicitia ullus retulit ex Ariſtotele. Non Plinius, ut vidimus. Non Aelianus lib. I. cap. 7. Non denique Euſtathius, qui ad Iliad. λ. ex ipſo Ariſtotele citat, θῶας πολεμίους λέουσι, idque aliquoties poſtea repetit, ſed de canibus nihil. Imo contra, hoc inter illos convenit, ut & caecos pariant catulos, teſte Ariſtotele, & τυφλάκτοι dicantur, ut obſervat Pollux. Quare & ſemifera ex thoë ac cane proles *commiſſos domuere leones*, combinata utriuſque paren-

Et ſubiêre aſtu, & parvis domuêre lacertis.

Nam

rentis virtute. Fallor, niſi talis fuerit, quem maculis inſignem, quaſi ex thoë patre ſervatis, facit Callimachus Hymno in Dianam: *οἵ ῥα λέοντας ἕλον ἔτι ζώοντας ἐπ' αὐλίον* *qui vivos traxere in tecta leones.* Oppianus lib I. nudi ad pignora Martis commendat canes, qui *Σιμότεροι μὲν ἴασι προτώπατα*, & quaſi vulpina ſpecie ſunt: vſ. 415.

Καὶ σύας ὑβριστῆρας ἐπαΐξαντες ὄλεσσαν,
Οἷσι μηδὲ λέοντες ἴσης τρείωσιν ἄναντες.

Id eſt, ut modo apud Ariſtotelem legebam, qui & cum ſuibus, & cum leonibus pugnant. Inter quos poſtmodo optimos eſſe canit Oppianus: vſ. 430.

Τοῖς ἴκελοι μορφὴν μάλα θάρσεσιν ἀμφηρῆσιν,
Ἢ καὶ ἀλωπήκεσσι, θοαῖσί τε παρδαλίεσσι.

Qui feris ſimiles maxime ſunt, ſive qui *vulpina ſpecie*, & thoës referunt. Videtur enim illa periphraſi ad vocis originem alluſiſſe, quaſi thoës dicti, quia pardorum velociſſimi ſunt. Etymologicon magnum: Θῶες, ἀπὸ τοῦ θέω, τὸ τρέχω γίνεται θῶς, ἢ ἀπὸ τοῦ θοός. ταχεῖς γάρ εἰσι, καίπερ βραχυσκελεῖς ὄντες. Eadem ſunt apud Phavorinum. Hic inſuper θόες, θόων, ſcribi docet, uti & Suidas. Θόες etiam apud Arrianum leguntur. In qua vocabuli diverſitate Plinius videtur haeſiſſe lib. VI. cap. 29. *Gentes Troglodytarum idem Juba tradit Therothoas à venatu dictos, mirae velocitatis, ſicut Ichthyophagos, venantes ſui maris animalia.* Ita obiter conjicio, donec melius quid afferatur loco non ſatis ſano, qui jam corruptus ad Solinum quoque pervenerat. *Ichthyophagi* enim, non quia *natantes ceu maris animalia*, ut vulgo legitur, ſed à piſcibus captandis & edendis dicti, ut *Therothoae*, a thoibus venandis. Sed cum Θηροθόας apud Jubam forte invenerit Plinius, non auſus id pro θωοθήρας accipere, videtur in ambiguo reliquiſſe, utrum ſint Θηροθόαι, à thoibus venandis, an Θηρόθοοι, quia mira velocitate venabantur. Illud prius veriſimile ſatis Jubam intellexiſſe, quia θηρόθοος epitheton pluribus gentibus commune eſſe poterat. Sed θηροθόαι differentiam inſignem habent, quia thoës plurimum venabantur. Dicti enim θηροθόαι pro θωοθῆραι, ut θηρολέξης apud Suidam, pro λεξιθήρης. Hoc vero, quod θηροθόοι, quia venatu veloces, dictos putaverit Plinius, verba ipſius arguunt, ſed non tamen certo affirmare. Quia enim videbat, non Θηροθόας, ſed Θηροθόους tum dicendos eſſe, & hoc genti illi Troglodyticae, quod aliis commune eſt, nomen dare non potuiſſe. Quam ambiguitatem Solinus quoque ex Plinio ſervavit: *Troglodytae tanta pernicitate pollent, ut feras, quas agitant, curſu pedum aſſequantur.* Feras enim illas putavit thoës eſſe, quas ideo cap. 30. lupos Aethiopicos vocaſſe videtur, quia Therothoae Aethiopiam habitabant. VLIT.

257. Commissos] In circo, ubi plura animalium genera producebantur, quae invicem pugnarent: habes apud Martialem, & Calpurnium Ecloga VII. plura in caput decimum nonum de venatione circi conjecit Julius Caeſar Bulengerus, quem locum adeas licet, feceris operae pretium. TITIUS.

257. Subiere astu] Hoc vſ. 184. dixit *ſubire praelia furto.* ubi ipſum verbum *ſubire* fraudem & ſtrategema notare vidimus. hoc forte Romae aliquando in venationibus conſpectum fuit, unde *clariſſimam famam* eſſe dicit, & hoc videtur verbum *commiſſos* indicare, quo Suetonius & alii paſſim de ſpectaculis uti ſolent, quod probare nihil attinet: & ita recte Titius cepiſſe videtur. BURM.

257. Lacertis.] Sic manus adſcribit urſis Oppianus Cynegetico. IV. 413.

—— μάλα γὰρ τότε θυμαίνουσιν
Ἄρκτοι, καὶ γνάθοισι, καὶ ἀργαλέοις παλάμῃσι.

Idem iterum 417.

—— τις ἀνὴρ παλάμῃσιν ἐπίδησεν
Ἄρκτον δεξιτερῇ.

Et de iiſdem Plinius lib. VIII. cap. 36 BARTHIUS. Hoc de Indicis ſemiferis canibus dixit Iſidorus: *& naſci ex eodem foetu canes adeo acerrimos & fortes, ut in complexu leones proſiernant.* Potuit itaque Gratius reſpexiſſe ad hiſtoriam canis illius, quem Alexander Magnus ex India vel Albania habuit, cujus apud omnes *clariſſima fama* eſt, quo aſtu & impetu Leones domuerit. Vide, quae ſupra de eo annotavi. Quod igitur thoi Gratius, id cani ſemifero attribuit Iſidorus, & *complexu proſternere*, ex *parvis domuere lacertis* effinxit. VLIT. Ita & *lacertos* inf. vſ. 277. dixit.

258.

Nam genus exiguum, &, pudeat quam informe fateri,
Vulpina ſpecie: tamen huic exacta voluntas.

At

258. *Fateri*] *Videri* citat Geſnerus.
259. *Specie:*] *Species* A. Steyn. non male. ita & B.

258. Nam genus exiguum,] Duo, vel tria ad ſummum, genera thoum eſſe tradit Ariſtoteles, ſed optimos, qui exigui generis: ἄρισοι δ' οἱ μικροὶ τῶν θώων: Heſychius hoſce ex Homeri Iliad. Λ. 474. loco intellexit: Θῶες ὄπισθεν: θηρία μικρὰ ἐν τοῖς ὄρεσι. quia videbat tales à Poëta cenſeri, qui metu leonis praedam desererent: vſ. 480. ἐπί τε λῖν' ἤγαγε δαίμων σίντην, θῶες μέν τε διέτρεσαν. *tum forte ſupervenïente leone Diffugiunt thoës.* Sed nec ſic quidem conciliantur haec cum Ariſtotele, qui poſt quam de univerſo genere dixerat, cum leonibus pugnare thoës, ſubdit: ἄρισοι μὲν οἱ μικροὶ τῶν θώων. Ergo & minimos cum leonibus maxime pugnare ſenſit. Quem ſequitur hic Gratius, non temere ideo à Bodino reprehendendus, quamvis aliud finxerit Homerus. Euſtathius vero, ex quo errorem hunc Gratii convinci poſſe credidit, utramvis opinionem expoſuit, ſed pro vulgatiore eam habuit, quae Ariſtotelem ſequitur. Ideo noſter quoque *clariſſimae famae* aſſignat, tam *exiguum genus* thoës Leonum domitores. Et Plinius quoque univerſim brevitate crurum diſſimiles eos eſſe dixit à reliquo luporum genere. Ita βραχυσκελεῖς vocarunt Phavorinus & Etymologicon magnum. Sed Oppianus inter lupos etiam agnoſcit, qui κατ' πόδας, ἐπὶ ἀσύστατον ἑλίζονες lib. III. 328. poſt quos ſeparatim de thoïbus agit. Gratius illos ἀσύστατον ἑλίζοντας, ὄμμασι βαιοὺς, videtur hic intelligere, ut ſequentia oſtendunt. VLIT. Ariſtotel. ἄρισοι δ' οἱ μικροὶ τῶν θώων, qui Thoum minimi, iidem fortiſſimi ſunt. JOHNS.

259. Exacta voluntas] Quamvis referat vulpis ſpeciem, praeditus tamen ſimplici, ſincero, ac minime verſuto animo, non duplici, ac ſicuti vulpes, hoſtem enim aperto marte aggreditur, atque hoc eſt, quod ait *exacta voluntas*, cogitandum tamen, an ſit legendum *huic* pro *huc*. TITIUS. Diſpeſcendus diſtinctione hic verſiculus, *Vulpina ſpecies: tamen his exacta voluntas.* *Exacta*, verbum eſt, ut loquuntur Grammatici, non nomen. Et ſubintelligendum, *eſt: huic* etiam pro *huc* reſcribendum. Quamvis pene turpis his canibus ſit ſpecies, ait, & ut pene nos pudeat fateri, quam deformes ſint; tamen exigere voluntatem ſuam norunt, nihilque incipiunt, quod non exigant ad finem. *voluntatem* pro conatu in canibus agnovit & ſupra v. 173. BART. Pollux, ſi credimus Viro magno ita citanti ad Oppianum, dicit θῶας λύκους ἀλώπεξιν ὁμοίους εἶναι. Viden', quam prope minores lupos Oppiani referant thoës, quos & adeo *deformes vulpina ſpecie* eſſe dicit Gratius, *ut fateri pudeat*? Hic ſenſus & ordo verborum, quae in omnibus editionibus peſſime diſtinguuntur, & pudeat fateri, quam miſere à Barthio deformentur. Laudatur haec in bellicoſo cane, quantumvis deformis videri, *vulpina ſpecies* ab Oppiano, quia feritatem maxime refert, ut apparet ex iis, quae modo adduximus. Nec alia de cauſa putem, ἀλωπεκίδας optimos Laconum canes olim indigetatos fuiſſe, quam quia *vulpinam ſpeciem* prae ſe ferrent. Eamque appellationem occaſionem praebuiſſe, cur ex vulpe mixti eſſe vulgo crederentur. Non autem, quia quotidie ita mixtim naſcerentur, quamvis id tradat Ariſtoteles. Conjecturam meam adjuvat Pollux, qui ἀλωπεκίδας dictas eſſe ex Xenophonte refert, quarum olim foetura cum vulpe mixta fuiſſe dicitur: λέγουσι τὰς μὲν Λακαίνας ἐξ ἀλωπέκων τὸ ἀρχαῖον καὶ κυνῶν γενομένας κληθῆναι ἀλωπεκίδας. Ita quippe intellexit Xenophontis illa cap. 3. ἐν πολλῷ δὲ χρόνῳ συγκέκραται αὐτῶν ἡ φύσις. Quod vulgo recepta opinio confirmavit adeo, ut omnes fere ita credi tradant, nemo autem compertum habuerit. Non negaverim ego, ex vulpe & cane mixtam prolem ſaepe naſci ſolitam, ſed omnes Laconicas ἀλωπεκίδας ejus generis fuiſſe, ne ipſi quidem, ſi id afferat, Ariſtoteli credam. Heſychius ἀλωπεκίδας, κυνῶν εἶδος ſimpliciter vocat: τοὺς δ' ἐξ ἀλώπεκος καὶ κυνὸς ὥσπερ τοὺς Λακωνι-

At non eſt alius, quem tanta ad munia, foetus,

Excer-

260. *Tanta*] *Tanti* Gronov. non temere. VLIT.

Λακωνικὰς κύνας φασὶ γίνεσθαι. κυναλώπεκας dici, alibi tradit. Scholiaſtes Callimachi: in Dian. 94. Κυνοσουρίδας] τὰς ὑπὸ κυνῶν καὶ ἀλωπέκων γεννωμένας κύνας. Ἢ τὰς Λακωνικάς. Κυνόσουρις γὰρ τόπος Λακωνικῆς. Non omnes ἀλωπεκίδες igitur Laconicae, ſi mixtum ex vulpe genus fuerunt. Sed omnes Laconicos canes ἀλωπεκώδεις fuiſſe credibile eſt, ideoque ἀλωπεκίδας dictos. Ita videtur crediſſe ille Scholiaſtes, omnes Laconicos canes vulpini generis fuiſſe. Nam καστόριαι & ἀλωπεκίδες ſaepius inter ſe mixtae in unum quoddam genus paulatim coaluerunt, & quia *vulpinam ſpeciem* omnes ſervarent, ἀλωπεκίδες univerſo generi nomen manſit. Ut hodie leones & leunculos appellamus canes, qui ſpeciem leoninam habent. Varro lib. II. de R. R. canem paſtoralem excernit, *colore potiſſimum albo, quod in tenebris ſpecie leonina*. Ita hic *vulpina ſpecie* dicuntur canes ſemiferi, non quod ſpeciem vulpini generis conſtituerent, aut ex vulpibus mixti eſſent, ſed quia formam & vultum vulpinum haberent. Unde etiam Caſtorii canes cum vulpinis mixti, ἀλωπεκίδων nomen obtinuerunt, quia faciem ſervarent. Vel forte quia eam ex ſe referrent. Unde Ariſtoteles omnes Laconicos canes ἀλωπεκίδας eſſe credidit. Pollux: lib. V. cap. 5. αἱ δὲ Καστορίδες Κάστορος θρέμματα, Ἀπόλλωνος τὸ δῶρον. Ταύτας δ' ὁ αὐτὸς ποιητὴς τὰς ἀλωπεκίδας λέγει, μιξαμένου τὸ γένος ἀλώπεκι κάστορος. Sed horrendum prorſus monſtrum, ex vulpe & Caſtore mixtis canis natus! Scribendum omnino: ταύτας δ' ὁ αὐτὸς ποιητὴς καὶ ἀλωπεκίδας λέγει, καὶ μιξαμένας τὸ γένος ἀλωπεκικάστορας. Merito autem Nicander, ex quo hoc citavit Pollux, etiam Caſtorios canes vulpinos vocavit, quia non minus, quam alii Laconici, vulpinam ſpeciem referrent. Et Xenophon, quamvis duo illa genera citavit, forma tamen inter ſe diſcrepare, aut diverſos revera magis quam nomine eſſe, non obſervavit. VLIT. Ald. *ſpecies*. non male. JOHNS. Diſtingui etiam poſſet,

Nam genus exiguum, & pudeat quam informe fateri:

Vulpina ſpecie:

pudeat fateri, quam ſit informe. eſt etiam vulpina ſpecie. *pudet fateri* vero ſollemnis formula. vid. ad Propert. I. IX. 33. Broukhuſ. BURM.

259. EXACTA] Aptiſſima, quaſi ad normam exacta. JOHNS. Barthium hic ſequor cum Heinſio, qui ita in ora codicis ſui emendarat: non dubitare, aut timere ait hoc genus canum, ſed prompte hoſtem invadere. Ovid. Ep. XVII. 177.

Et libet, & timeo, nec adhuc exacta voluntas.

ubi vide, quae notavimus. male Meurſius in ora libri ſcripſerat, *huc eſt acta voluntas.* quod quid velit, non capio, ſed ex Scaligeri codice eſt, qui *ſpeciem, tamen huc eſt acta voluntas.* quae aeque non intelligo. BURM.

260. AT NON] Acervus vitiorum. Scribe:

At non eſt alius, quem tanti ad munia foetûs
Exercere velis: haud te tua culpa refellet
Inter opus, quum ſera redit prudentia damno.

Exercere ad munia tanti foetus, eſt jungere cum cane in Venerem ad nobilem Metagonta generandum. quam curam ſi praeſtiteris, non te poenitebit poſtea hoc foetu in venando uti, nec eveniet tibi, ut in eo te peccâſſe, & aliquam in te culpam admiſiſſe deprehendas, quae te tum refellat, accuſet, confutet, ut ſolet fieri ſero & damno ſuo ſapientibus. *redit*, ut infra,

—— *haec magno redit indulgentia damno.*

Gronovius: quia in C. Ald. *refellat* reperitur, textui inſerendum duxi. reliqua Gronovio debes. JOHNS. Ego ita conſtruerem. at non eſt alius foetus, quem velis exercere ad tanta munia, ſcilicet ut leones & feras invadat vel fraude vel nudo Marte. *munia belli* paſſim occurrunt. vid. ad Ovid. I Art. 691. & ad Nemeſ. Cyneg. 194. mox *certamina* vocat vſ. 278. deinde cum Heinſio legerem.

Haut te tua culpa refellat Inter opus.

Inter opus hic eſt, ut alibi, inter venandum: Exercendos eſſe catulos a prima aetate docet,

Exercere velis: haut te tua culpa refellat
Inter opus, quo ſera cadit prudentia damno.
Junge pares ergo, & majorum pignore ſigna

Foe-

261. *Refellat*] Ita B. & Steyn. bene. caeteri, *revellat.* JOHNS.
263. Hic potius tit. figendus, qui in Edd. ante v. 259. inſeritur. *Canum foetus.*

ne, ſi inexercitati adhibeantur operi, culpam in ſe transferat negligentiae dominus, qui ſero jam vult docere canes confirmata aetate. Scaliger legebat, *aut te tua culpa revellat*, eo ſenſu, quo Virgil. Ecl. VI. 3. *Cynthius aurem vellit.* durum hoc. BURM.

260. AT NON EST ALIUS,] Dubitari poteſt, utrum de thoë, an ſemifera ex thoë prole accipienda haec ſint? Sed & illa, *Nam genus exiguum*, &c. eodem, quo haec, pertinent. Itaque ad Metagontas ſemiferam prolem Hagnonis referenda potius ſunt, ut ſive lyciſcas, ſive ἀλωπεκίδας, ad foeturam commendet. Sed potiſſimum ἀλωπεκίδας Spartanorum canes commendari à Gratio, praecedentia illa arguunt:

Ad veſtrum non vile genus, non patria vulgo
Sparta ſuos & Creta ſuos promittit alumnos.

Nimirum ad ſemiferam prolem fingendam. VLIT.

261. TUA CULPA REVELLAT] Revocet ab incepta venatione. TITIUS. Scribendum, *refellat.* Exercitium hujus generis ad varios uſus. Injungit illud venationis ſtudioſo, niſi ipſe ſua ſibi culpa deeſſe velit. Nam canibus non exercitatis opus aggreſſus, in media venatione videbit peccatum ſuum, cum jam prudentiae locus non ſit in medio damno. BART. Ἢ τι γὰρ τέχνη πᾶσα τοῦτο στοχάζεται, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον, πρὸς ὃ κατεσκεύασται ὅτι καὶ ὁ πωλοδάμνης. καὶ ὁ κυνῶν ἐπιμελητής τοῦτο ζητεῖ, ut egregie ratiocinatur Antoninus Imp. lib. VI. Itaque *opus* hic quoque eſt, quod in foetura canum conſiſtit: ut ſupra, *Inter opus*, quod ad retiarium pertinet. Alias pro venationis actu fere ponitur, cujus *tanta ad munia foetus* ſemiferos ex thoë requirit. Nam ſi hic ita ſumas, idem bis diceretur. Oppianus haec vocavit φιλοτεκνία ἔργα, ubi de canum foetura agit lib. I. ſed leviter nimium pertractavit, & pleraque omiſit. Diligentior hac in parte Xenophon cap. 20. quem noſter preſſo pede ſequitur. Ideoque putabam, ἀλωπεκίδας hic quoque commendari ad foeturam, quamvis nemo ſit, qui thoës vulpino generi accenſuerit. Habent tamen *vulpinam* ſpeciem, ut oſtendi, ideo & mixti ex thoibus canes *exiguum genus* & *vulpina ſpecie deforme* deſcribi potuit, & ἀλωπεκίδες dici, ſi bene conjeci ita magis à ſpecie, quam genitura, dictas eſſe. VLIT.

262. SERA CADIT PRUDENTIA] Nimirum Claudiani vera eſt ſententia in Eutropium II. 488.

—— *non jam reparabile damnum*
Eventu ſtolidi rerum didicere magiſtri.

Similis quaepiam extat in prima Anabaſi Arriani. Porro poſt hunc verſum nonnihil de conjugio canum videtur excidiſſe, ut totum Poëma plenum lacunis. BART.

262. CADIT] Vaneſcit, incaſſum recidit. Ita *cadere ſtudia* dixit Priſcianus praef. *Cadere ſapientiam* Lactantius libro IV. cap. 1. IDEM. Et Ovid. V. Triſt. XII. 13. ſed conſtruerem hic,

Prudentia ſera cadit damno.

Id eſt damnoſa eſt: non tantum nihil efficit, ſed etiam damno eſt. *Cadere* hic eventum irritum, & damnoſum notat. Ita infra 309. *magno redit indulgentia damno.* ſimile fere, ſed in alia re, eſt illud Manil. II. 782.

Ne medios rumpat curſus praepoſtera cura.

Ubi etiam docet non inter opus, ſed antequam incipias, omnia eſſe praeparanda ad urbis exſtructionem. BURM.

263. JUNGE PARES] Nemeſianus. 114.

Huic parilem ſubmitte marem, ſic omnia magnum.

BART.

263. PIGNORE] Aliqua nota, indicio aliquo. TITIUS. Junge pares, inquit Gratius, eoſque animi expertos, formâque non indecoros, ut ex parentum virtutibus, quaſi

toti-

Foeturam, prodantque tibi Metagonta parentes,
Qui genuêre ſua pecus hoc immane juventa.
Et primum expertos animi, quae gratia prima eſt,
In Venerem jungunt: tum ſortis cura ſecunda,
Ne renuat ſpecies, aut quae detrectet honorem.

Sint

265. *Genuere*] Ita Geſn. & Pyth. *tenuere* A. Steyn. *Immane*] *Manente* G. *mutante* B.
268. *Aut quae*] *Aut qua* B.

totidem pignoribus datis, jam deſignes animo, pro certoque ſpondeas dignam majoribus prolem, parentesque ante partum, futurum Metagonta ſignificent. JOHNS.

264. Foeturam] Nemeſianus 119.

Sed diverſa magis foeturae convenit aetas.

BART. Ita & Calp. II. 47.

Ne depulſa vagos quaerat foetura parentes.

& paſſim alii. BURM.

265. Qui genuere] Verſum ego hunc non levibus conjecturis σκότιον eſſe autumo. Quid enim *pecoris immanis* ſibi vult appellatio? Sane totum obitum lacunis hoc eſt Poëmatium. Vetus liber, *pecus hoc manete juventa.* A qua lectione haud dubio illa vulgaris genita eſt. Forte

——— *pecus hoc mutante juventa.*

Virilem aetatem quaſi dicat. Sed ſuſpicio prior excuti mihi non poteſt. BART. Quia *pudeat quam informe fateri Vulpina ſpecie.* Non eſt igitur, cur σκότιον hunc verſum eſſe declaret aliquis tenebrio, qui ex inviſo illo cod. coecam conjecturam facit, *mutante juventa.* Imo in ipſa juventa foetura exercenda eſt,

Dum ſuperant vires, dum laeto flore juventus,

Aurelio aſtipulante. Sed ille inſuper inepte ariolatur, intercidiſſe hic aliqua. Non potuit convenientius ad canum foeturam transgredi, quam ubi primum ipſos majores deſcripſerat, ex quorum notis & ſpecie proles agnoſcitur, an bono pignore eorum virtutem referat. Hic ſenſus & ordo elegantiſſimae continuationis eſt. VLIT. Hunc verſum Vlit. contra Barth. mordicus ſervandum cenſet. Nae ille Muſis invitis, quae omnes, ſiquid ego ſapio, praecipitem illico furcillis è Parnaſſo deturbarent. Nihil enim eſt, niſi inſulſa periphraſis τοῦ *parentes.* cui geminum habes apud Ovidium III. Met. 251.

Nec niſi finitâ per plurima vulnera vitâ.

JOHNS. Recte Vlitius tuetur. *immane pecus* vocat bellicoſum & forte: & *immane* idem eſſe, quod δαιμόνιος, & in bonam partem ſumi ex ipſo Barthio & aliis docuimus ad Ovid. Triſt. I. II. 335. vid & inf. vſ. 281. *Pecus* vero dici de canibus, ne mirum ſit, cum & de Leonibus Ovid. Ibid. 457. vid. Voſſ. ad Catul. p. 165. & de equis dicat Curtius VI. V. 18. & ſaepe Statius. vid. Barth. ad IV. Theb. 733. & alibi. Immo de Elephantis Martial. V. Ep. 38. ita *pecuaria* inf. 362. ubi vide. in Barthii vero notis operas peccaſſe puto, edentes *pecus hoc mutante infra* IV. cum legendum ſit, *pecus hoc mutante juventa.* ſed quid ſignificet haec lectio, non intelligo, ſi *florente*, vel *vernante* correxiſſet, ſenſus ſubeſſet. nos *immane* retinemus. BURM.

266. Et primum expertos animi,] Primum quaerenda eſt virtus animi, deinde ſpecies corporis, ut canes fortes ſint atque audaces, nec pulchritudine careant: nam eo huc uſque valet Virgilianum illud.

Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.

TITIUS. Animos & virtutes canum prius experiuntur, quam eos in Venerem jungant. *Expertos* παθητικῶς dixit. Ita Virgilius, Papinius, Vellejus, Suetonius, ut ad Ceirin notamus. BART.

266. Expertos] Virtutis ſpectatae canes. JOHNS.

266. Animi] Heinſ. malebat *animis*, de quo dicemus ad Suet. Veſp. cap. 4. *gratia* vero hic eſt dos, ornamentum. vide ſupr. 74. cur & hic non nomen ſuum reſpicere credunt Poëtam? BURM.

267. Sortis] *Qualification.* JOHNS.

Sint celſi vultus, ſint hirtae frontibus aures,

268. Ne renuat species] Ne forma inter ſe diſſideant, aut inhonora illa ſit. Quod ſtatim dicebat, *Junge pares.* Ita modo *ſpeciem* & *decores* in Britannico cane deſideravit, & ſtatim *vulpinam ſpeciem*, pro vultu poſuit. Varro canem paſtoralem vult eſſe, *colore potiſſimum albo*, *quod in tenebris ſpecie leonina.* Fuit tamen, cum locum hunc ita refingerem:

Et primum expertos, anni quum gratia prima eſt,
In Venerem jungunt: tum fortis cura ſecundae
Ne renuat ſpecies, aut quae detrectet amorem.

Quae Aurelius pari ordine ſequitur:

Principio tibi cura canum non ſegnis ab anno
Incipiat primo, &c.

Per *expertos* vero intellexit, *facilem curſu*, *facilemque recurſu.* *Ne renuat ſpecies*, hoc illi eſt:

Huic parilem ſubmitte marem, ſic omnia magnum.

Niſi quod de foemina apud noſtrum intelligere illa conveniat. Ita etiam *gratia prima anni*, non ſit, *cum Janus temporis autor Pandit* annum, ſed ipſo vere, quod & Oppianus praecipit:

Εἴαρι μὲν πρώτιστα λέχος πόρσυνε κύνεσσι.

De quo latius ad Nemeſiani illa. Hoc vero loco nihil temere mutandum tandem κίνησιν. VLIT. Lege.

Ne renuat ſpecies, aut ne detrectet honorem. Curandum eſt, ut ſint pari ſpecie, & ne illa ſit talis, quae omnem detrectet honorem & venuſtatem. Malo tamen, fateor, *praedetrectet*, quod propius veteri lectioni, & ſenſu elegantius. *Prae* ſolenne eſt in decompoſitis, *praedelaſſo*, *praeconſumo.* JOHNS. An non merebatur Heinſius hic memorari, qui in notis ad Ovid. ix. Met. 505. correxerat jam,

Ne renuat ſpecies, aut ne detrectet honorem.

Quomodo & Scaliger emendaverat. malim etiam cum eodem Heinſio *fortis cura ſecunda.* & fortem explico, natales, & quam forte quadam formam conſecuti ſunt, praeter reliquos. ut inſr. 292. *aequa fors.* & de hominibus dici patet ex notis ad Ovid. x. Met. 244. & xiii. 651. prima cura eſt generoſos & expertos animi eligere; deinde feliciter natos formoſos, unde genus facere velis, canes. Idem fere, quod ſupr. vſ. 211. *non vilegenus, non patria.* poſſet & quis legere, *tum formae cura ſecunda.* ſed non opus: *forti* enim & felicitati naſcendi debetur forma. *renuit* vero hic abſolute poſitum, ut apud Stat. i. Silv. ii. 159.

Alituum pecudumque mihi, durique ferarum
Non renuere greges.

Id eſt non repugnarunt, ut ita *negare* ſimpliciter ſaepe ponitur. vid. ad Ovid. xiii. Met. 741. & Heinſ. ad Claud. ii. Rapt. 180. vid. & inf. 285. *Detrectat honorem*, eſt, minuat reliqua, quae praecipua habet, animum, & fortem. vel quae venatui poſtea non erit inepta; ut mox 291. *tuos non deſecturus honores.* BURM.

268. Aut quae] Scribendum puto, *aut qua.* Ne ſpecies renuat honorem, aut aliqua parte detrectet. Canum porro deſcriptiones habes apud Nemeſianum & Xenophontem, quas conferre cuivis facile. BART.

269. Sint celsi vultus] Bonae canis indicia plurima recenſet Xenophon ab illis verbis: πρῶτον μὲν οὖν χρὴ εἶναι μεγάλας, εἶτα ἐχούσας τὰς κεφαλὰς ἐλαφρὰς, σιμὰς, ἀρθρώδεις. & reliqua; vide, quaeſo, univerſum illum tractum: Oppianus autem lib. i. 401. Sic ea proſequitur

Μηκεδανὸν κρατερὸν δέμας, ἄρκιον, ἠδὲ κάρηνον
Κοῦφον, εὔγληνον, κυανοῖς σίλβουσιν ὀπωπαῖς.
Κάρχαρον ἐκτάδιον τελέθοι στόμα, βαιὰ δ' ὕπερθεν
Οὔατα λεπταλέοισιν ἀεξιέλικτ' ὑμένεσσι.
Δειρὴ μηκεδανὴ, καὶ στήθεα νέρθε κραταιὰ,
Εὐρέα, τῷ πρόσθεν δὲ τ' ὀλιζοτέρω ποδὶ ἴσων,
Ὀρθοτενεῖς κώλων ταναοὶ δολιχήρεες ἱστοὶ,
Εὐρέες, ὠμοπλάται, πλευρῶν ἐπικάρσια ταρσά.
Ὀσφύες εὔσαρκοι, μὴ πίονες, αὐτὰρ ὄπισθεν
Στρεφθὴ τ', ἐκτάδιός τε πέλοι δολιχόσκιος οὐρή.
Τοῖοι μὲν ταναοῖσιν ἐφοπλίζοιντο δρόμοισι
Δόρκοις, ἠδ' ἐλάφοισιν, ἀελλόποδί τε λαγωῷ.

& Pollux lib. v. quomodo etiam ex Noſtris Petrus Angelius: apud quem optimi canis deſcriptionem habes lib. v. pag. 123. ab illo verſu.

Sin

Digitized by Google

Sin autem tete oblectant, qui proxima curſu Certa petunt.

TITIUS. Nunc canum formam & ſpeciem, quae optima ſit, paucis his verſibus abſolvit, quae aliis totam paginam facit. Quia nemo eſt, qui accurate haec examinavit, ego ſingula cum aliorum deſcriptionibus comparabo, ut appareat, an non etiam hac praecipua in parte palmam obtineat noſter. Cum *celſos vultus* requirit, neceſſario & nervoſa & levia capita eſſe ſequitur. Si enim carnoſa & gravia ſint, pondere ſuo pronas terras ſpectare cogerentur. Contra *celſi vultus*, ut *Os hominis ſublime*, & *Ardua frons* in equo, elatum animum prae ſe ferunt. Egregie itaque κεφαλὰς ἐλαφρὰς καὶ ἀρθρώδεις utriuſque Xenophontis, & longiorem Pollucis ſuper haec dilatationem, compendii fecit nuſquam verboſus Vates. Hoc inſuper complexus videtur, quod & σιμὰς τὰς κεφαλὰς requirunt Xenophon major & Pollux. Nam certiſſimum id levitatis & agilitatis ſignum eſt, ut plerique equi Anglici, qui ſimum caput habent, elata fronte currunt, maxime cum de velocitate certant. Miror itaque, quod alter Xenophon parum referre dicat γρυπαὶ ἢ σιμαὶ εἶεν, cum ille velocis canis formam deſcribat, & Gratius etiam in bellicoſo cane celſos vultus, & in villatico *faciem formoſam* Varro, commendent, quorum virtutem potius, quam *ſpeciem mentiturosque decores* conſiderari convenit. At in veloce, ut ſimitas caput leve, ita levitas agilitatem arguit. Bene itaque addit: ἀλλ' αἱ βαρυκέφαλοι μόνον πονηραί. Ideoque Oppianus lib. 1. 401. κάρηνον κοῦφον cani ſuo affingit, quem illi, quos leve tangit opus vſ. 411.

—— πεπαῖτο ἐφαπλίζουσι ὀρέσσοιν,
Δόρκοις, ἠδ' ἐλάφοισιν, ἀελλόποδί τε λαγωῷ.

Hoc enim in anteceſſum moneo, generoſum à Gratio hic delineari, ſagacem à majore Xenophonte cap. 5. & Polluce cap. 10. ſagacicelerem, qualis Petronius canis, ab Oppiano lib. 1. velocem ſive Vertragum à juniore Xenophonte cap. 4. & 5. uti vulgo, ſed peſſime, diſtinguuntur. Sed generoſis accenſendi ſunt, ut ſupra dicebam, paſtorum *canes defenſores* & villatici, quos deſcribunt M. Varro lib. 11. cap. 9. *ad formam artis expoſitam in novem partes*, & Columella lib. VII. cap. 12. Hic quidem duplicem habet, pecuarium, qui propius ad generoſos accedit, quia gregum defenſor, & aliquanto velocior eſſe debet, quam villaticus, qui *plus cominus & in gradu, quam eminus & in ſpatioſo curſu facere debet*, ideoque *capite tam magno* eſt, *ut corporis videatur pars maxima*. VLIT.

269. HIRTAE AURES,] Quales apparent in duobus illis ingentibus & jubatis fere canibus, quos ex veteri marmore repraeſentavit Marlianus. Sed in Adonidis ſtatua, de qua ad Nemeſianum dicam, canis, qui ad latus ejus eſt, curtas aures habet, ut hodie plerique villatici. In bellicoſis enim magis oneri, quam uſui ſunt longae, aut pendulae aures. Cauſam non comminiſcor itaque, cur paſtoralem ſuum Varro *capitibus & auriculis magnis & flaccis*, & villaticum Columella *dejectis & propendentibus auribus* forment. Niſi hanc illis gratiam facimus, ut *facie formoſi eſſe*, quod Varroni placet, appareant. *Plauti*, Feſto autore, *appellantur canes, quorum aures languidae ſunt ac flaccidae, & latius patere videntur.* Tales hodie omnes fere ſagaces ſunt. Fortaſſe & olim. Sed quid Xenophonti & Polluci fiet, qui ὦτα λεπτὰ, καὶ μικρά, καὶ ψιλὰ ὄπισθεν, contra Gratium & omnem gratiam obtrudunt? Quid Polluci, qui inter vitia annumerat, δασείας τὰ ὦτα, hirtos auribus? Sed male ille τὰ ψιλὰ ὄπισθεν per univerſas aures propagavit. Nec μικρὰ ὦτα, ſcripſiſſe Xenophontem, aut Laconicos canes parvas adeo aures habuiſſe veriſimile mihi ſit. Nam περιωπίδας, quos celebrat Callimachus Hymno in Dianam, Laconicos fuiſſe, & auritos ſignificare, dubitari non poteſt. Nec diverſi adeo generis ſagaces olim fuiſſe, quam qui hodie ſunt, auribus ſemper longis & flaccidis, ex veterum monumentis colligere eſt, in quibus tales auriti canes viſuntur. Tum quomodo dici poſſunt ἐπικαταβάλλειν τὰ ὦτα, quod tales canes agere obſervat Xenophon cap. 6. ſi pendulae non ſint aures? Quare ſcripſiſſe illum jam dudum mihi perſuaſi, τὰ ὦτα μακρά, λεπτά, ψιλὰ ὄπισθεν. Flaccae enim aures & molles, & non hirtae plerunque ſunt. Pollux autem & Oppianus corruptam Xenophontaei loci ſcripturam adeo ſecuti ſunt, ut rem ipſam non attenderint. Sed minime excuſandus eſt Oppianus, qui, cum in ſagace ſuo velocitatem jungat, ſcire poterat longas aures remigii inſtar eſſe, ut cauda

Digitized by Google

Os magnum, & patulis agitatos morſibus ignes
Spirent, adſtricti ſuccingant ilia ventres,

Cau-

271. *Venteris*] Id eſt, *ventres*, uti cit. Jul. Scaliger. VLIT. Olim, *ventris*. quod idem eſt. JOHNS.

longa, quam merito laudat, pro gubernaculo habenda eſt. Quapropter & Xenophon cap. 14 curſum ſuum leporem auribus, non cauda, dirigere dicit: ἐπικλίνει γὰρ τὸ σῶμα οὐχ' ἱκανὴ ἡ οὐρὰ, διὰ τὴν βραχύτητα, ἀλλ' ὑπ' αὐτὶ ἑκατέρῳ τοῦτο ποιεῖ. Scire etiam potuit, Britannicos Agaſſaeos auritos maxime fuiſſe, qui quantum remigio illo aurium proficiunt, quo capita ſuſtentant & dirigunt, tantum plus velocitatis acquirunt. Ut merito de illis dicas, quod de Lacedaemonio cane Nemeſianus: verſ. 113.

Cuique nimis molles fluitant in curſibus aures.

Ex quo verſu colligas non parvas aures habuiſſe Laconicos, ut vulgo apud Xenophontem deſcribuntur, & manifeſti erroris Oppiani illa convincas: lib. 1.403.

——— ——— ——— βαιὰ δ' ὕπερθεν
Οὔατα λεπταλέοισι ἀειρόμεν' ὑμένεσσι.

Niſi quis λεῖα δ' ὕπερθεν οὔατα, ut ψιλὰ ὄπισθεν, quod idem fere eſt Xenophonti, ſcribi malit, aut βαιὸς pro levi & flaccido ex Aurelio interpretetur. Quod exemplo tamen caret. Nam βαιὰ expreſſe referunt μικρὰ ὦτα, ut apud Xenophontem legiſſe videtur: & βαιὸν, μικρὸν, exponunt vett. Grammatici. Nullo itaque modo hanc Oppiani negligentiam excuſaveris, quantumvis alias magniloqui Vatis. Melius alter Xenophon cap. 5. Ὦτα δὲ μεγάλα ἴσα ταῖς κυσὶν, καὶ μαλακὰ, ὥστε ὑπὸ μεγέθους καὶ μαλακότητος ἐπικεκλασμένα φαίνοιτο. Quod Aurelius dixit: *molles fluitent in curſibus aures.* Hodie tamen in Vertrago, ut plerumque ſunt inflexae, ita an magnae ſint aures, parum attenditur: nec *fluitant in curſu*, ſed retroverſum ἀνακεκλασμένα, ut ita loquar, non ἐπικεκλασμένα ſive propendulae ſunt. Hoc quoque videtur agnoviſſe ὁ δεῖνα, cum addit: οὐ μέντοι ἀλλὰ καὶ εἰ ὀρθὰ φαίνοιτο, οὐ πονηρόν. Sed quod ſubjungit, εἰ μὴ μικρά τε εἴη καὶ σκληρὰ, hodierno uſui pugnat, & correctioni meae in altero Xenophonte fidem Atticam aſtruit. VLIT. Apulejus lib. IV. Metam. *Nec ſecus canes etiam venaticos auritos illos & horricomes ad comprimendam beſtiam cohortantur.* De lepore, quod obſervavi, confirmat Aelianus lib. XIII. cap. 14. de Animal. Vide & ad Nemeſianum. VLIT. *in Add.*

270. MAGNUM] Sic etiam Angelius, *ollis os ingens ad tempora pene dehiſcit.* tales erant canes Gallici. Catullus Carm. XLII. TITIUS. Ut ex diducto & patulo rictu poſſis aeſtimare, quanto animo & morſu feras invaſuri ſint. Varro: *latratu gravi, hiatu magno. Dant etiam jus ex oſſibus, & ea ipſa oſſa contuſa: dentes enim facit firmiores, & os magis patulum, propterea quod vehementius diducuntur malae; acrioreſque fiunt, propter medullarum ſaporem.* Ita diſtinguenda haec, quae ex vulgari interpunctione ineptum ſenſum trahunt. Tantus rictus in bellicoſis tantum requiritur. Quare alii omnes conſulto hoc praeterierunt. Nam quod Oppianus I. 414. dentatum os, κάρχαρον στόμα ſagaci attribuat, poëtice dictum eſt. Tum quod etiam λεπτὸν τελέθει στόμα producit, ad μέτωπα μεγάλα magis ſpectat, quam ad ipſum os. VLIT.

270. MORSIBUS IGNES] Morſus appellat rictum, ipſaque ora diducta velut ad morſum inferendum. Perſimile indicium eſt generoſorum equorum apud Virgilium,

Collectumque fremens volvit ſub naribus ignem.

Et ex noſtris apud Torquatum Taſſium. TITIUS. Hyperbole Poëtica, qua fumus flammae proximus in oribus canum & equorum ignem invenit. BART. Ita Poëtae fere ſemper, cum animal depingerent animoſum. Virg. G. 3. 85. de equo.

Collectumque premens volvit ſub naribus ignem.

& paſſim. JOHNS.

271. SPIRENT] Corrigebat Heinſius, *ſpiret*, & *adſ.* ſcil. *os.* non male. & ita *ſpirare* cum

Digitized by Google

Cauda brevis, longumque latus, diſcretaque collo

Cae-

cum accuſativo illuſtravit ad Claud. IV. Conſ. Honor. 492. BURM.

271. ADSTRICTI] Eleganter hoc extulit Nemeſianus 108.

——— *ſit cruribus altis,*
Sit rigidis, multamque gerat ſub pectore lato
Coſtarum ſub fine, decenter prona, carinam.
Quae ſenſim rurſus ſicca ſe colligat alvo.

Et in eo libello multum Afri acuminis latet. BART.

271. ILIA VENTRES] Divine prorſus, tribus verbis extulit, quae copioſe περιφράζει Aurelius: 109.

——— *multamque gerat ſub pectore lato*
Coſtarum ſub fine decenter prona carinam,
Quae ſenſim rurſus ſicca ſe colligat alvo.

Gratii mentem & verba ita exprimit Naſo III. Met. 216.

Et ſubſtricta gerens Sicyonius ilia Ladon.

Hoc eſt, quod & in Villatico ſuo quaerit Varro: *à feminibus ſummis corpore ſuppreſſo* Quam elegantiam non aſſequuntur Graeci. Xenophon: Πλευρὰς μὴ ἐπίπαν βαθείας, ἀλλ' εἰς τὸ πλάγιον παρηκούσας. Pollux: αἱ πλευραὶ δ' ἔστωσαν περιεσταλμέναι, καὶ μὴ πρὸς τὴν γῆν βαθυνομέναι. Quae Nemeſiano, & decoro contraria ſunt, niſi τὸ μὴ expungatur, aut potius τὸ ἐπίπαν ex Xenophonte interſeratur, ut ſcripſerit: καὶ μὴ ἐπίπαν πρὸς τὴν γῆν βαθυνόμεναι. Hoc veriſſimum mihi videtur. Non enim ubique terram verſus profunda eſſe debent latera, ſed carina ilia *ſenſim ſicca rurſus ſe colligat alvo.* quod noſter: *aſtricti ſuccingant ilia ventres.* Hoc Oppiano I. 408. eſt: πλευρῶν ἐπικάρσια ταρσά, *laterumque obliqua carina.* Quod maxime in Vertragis apparet, qui latiſſimas circa pectus coſtas habent, alvum ſtrictiſſimam. De hiſce Xenophon minor cap. 5. Λαγόνας ἀνειμένας, ἰσχία μὴ συνδεδεμένα, κενεῶνας λαγαρούς. Quae ita verti: *Ventres ſolutos, coxendicem non coartatam, ilia concava.* Interpres enim nihil recti percipit, ut ex altero Xenophonte videre eſt, & latius eo loco exigam. VLIT.

272. CAUDA BREVIS] Contra Xenophon, οὐρὰς μακρὰς, ὀρθὰς, λιγυράς, quo cum facit Oppianus, ut vidimus, Angelius ſic p. 123. *praecipue clunes* &c. TITIUS. Hoc quoque arguit bellicoſum canem delineari à Gratio, aut ſaltem, in quo velocitas non requiritur: cujus generis etiam villaticus Columellae, *cauda brevi*, & Varronianus, *cauda craſſa*. Sic in Bucolico illo medii aevi:

Cauda brevis, ſed groſſa nimis, villataque villis.

Cui vel melius fuerit, ut tota truncetur, ut hodie fit; & ipſe Columella, *catulorum caudas poſt diem* XL. *caſtrari*, docet. Secus vero, ſi curſu res agenda eſt. Tum enim commendatur

Στρεφθεῖτ', ἀπτυδίς τε πέλοι δολιχόσκιος οὐρή

quem merito ad velocitatem ſagacis diriendam requirit Oppianus I. 410. Ubi ridiculum eſt Viri docti commentum: *Melius Gratius: Cauda brevis. Magna namque cauda venaticis curſoribus oneri.* Quis adeo delirus eſt, ut hoc ei credat? Nam etiam in venaticis non curſoribus, οὐρὰς μακρὰς, ὀρθὰς Xenophon major (ne de altero dicam, qui λεπτὰς, μακρὰς Vertrago, ut omnes hodie venatores, attribuit) & προσμήκεις omnino requirit Pollux. Sed maxime in curſoribus longiſſima probatur cauda, quae gubernaculi inſtar eſt, & totum corpus dirigit. Xenophon de lepore cap. 14. οὐρὰν δ' οὐκ ἐπιτηδείαν ἔχει πρὸς δρόμον· ἀπευθύνειν γὰρ οὐχ ἱκανὴ τὸ σῶμα διὰ τὴν βραχύτητα. *Caudam vero ad currendum idoneam non habet, quia propter brevitatem totum corpus dirigere non poteſt.* Ideo in Vertrago ſcilicet caudas ὑγρὰς καὶ εὐκαμπεῖς requirit Xenophon minor; pro quo apud alterum ſcribitur λιγυράς, quod ego non capio. Corruptiſſimum locum ita reſtitue: οὐρὰς μακρὰς, ὀρθὰς, ὑγράς· μαλακὰς μὴ σκληράς. Quae nemo interpretum intellexit. Quid enim eſt οὐρὰ μαλακία? Sed mendum hoc adeo antiquum, ut Pollucem quoque occupaverit, qui hinc ſimiliter reſtituendus. Niſi λιγυραὶ dicantur caudae, quae dum hac illac in curſu jactantur, ſibilum edunt: adeoque σερφιαὶ & λεπταὶ ſint. Gratius ſupra: *levi teſtatur gaudia cauda.* Quod tamen mihi non perſuadeo. VLIT.

272. LONGUMQUE LATUS,] Columella: *Pecuarius canis, neque tam ſtrigoſus, aut pernix debet eſſe, quam qui damas, cervoſque, & velociſſima ſectatur animalia, nec tam obe-*

ſus

Caeſaries, non pexa nimis, non frigoris illa

Im-

ſus & gravis, quam villae borreique cuſtos, ſed & robuſtus nihilominus, & aliquatenus promptus, & ſtrenuus, quoniam & ad rixam, & ad pugnam, nec minus ad curſum comparatur, cum & lupi repellere inſidias, & raptorem ferum conſequi fugientem, praedamque excutere, atque auferre debeat. Quare ſtatus ejus longior productiorque ad hos caſus magis habilis eſt, quam brevis, aut etiam quadratus, quoniam (ut dixi) nonnunquam neceſſitas exigit celeritate beſtiam conſectandam. Eadem quippe ratio, cur in bellicoſo *longum latus* poſcat Gratius, quod proprium alias velocitatis ſignum. Μηκεδανοὶ δέμας ideo Oppiano I. 401. placet, & maxime in Vertrago Xenophonti: ἐν γὰρ οὐδὲν inquit, ὅτῳ τεκμήριον ἐς ὠκύτητά τι καὶ γενναιότητα εὕροις, ἂν ἐπιλεγόμενος παντὸς ἐπὶ πάσῃ ἰδέᾳ κυνὸς, ὡς τὸ μῆκος· καὶ τοὐναντίον τὴν βραχύτητα, ἐς τὸ βραδὺ καὶ ἀγεννές. Imo addit, quantumvis vitioſos canes, ſi modo longi ſint, & veloces, & animoſos eſſe. Hinc item *longos canes* κατ' ἐξοχὴν *Vertragos* hodie noſtrates dicunt venatores. Poſterius hoc etiam apud Gratium locum habet, ſi in bellicoſos ratio illa extendi poteſt. Τὴν γενναιότητα certe hinc in bove matre metitur Virgilius Georg. III. *Tum longo nullus lateri modus.* Et in equo Nemeſianus: *Immodicumque latus.* VLIT.

272. DISCRETAQUE COLLO] Quae ab reliquis corporis pilis diſcerni poſſit. Vel quae à collo videatur remota. BART. Traducta haec locutio à comae comptu, quam in fronte olim, & nobis nuper plurimum diſcernere, moris erat. Ita canem ſuum pilos in collo diſcretos, & hinc illinc quaſi demiſſos, habere vult Gratius. In villoſis animalibus diſcretio illa tota tergora diſcriminat. Imo & Feſto autore, *biſeta porca dicitur, cujus à cervice ſetae biſariam dividuntur, cum jam eſſe incipit major ſex menſium.* At in cane diſcretio pilorum ab interſtitio oculorum per frontem & collum uſque inter ſcapulas extenditur. Quare Xenophon in ipſa fronte ponere videtur τὰς διακρίσεις βαθείας. Ita certe ex verbis ejus collegit Pollux: τὸ μέτωπον πλατὺ, τὰς διακρίσεις ἀκριβῶς ἔχον. Noſter vero in ipſo *collo diſcretam caeſariem* agnoſcit, quod in piloſis tantum eſt, & qui collum longum ac rotundum habent. Ideo de collo amplius quicquam monere ſupervacaneum illi viſum fuit. Nam longum ac rotundum id eſſe debere Xenophon uterque, Pollux, & Oppianus uno ſpiritu pronunciant. Sed Varro paſtoralem ſuum *craſſis cervicibus & collo* commendat. VLIT. Ita *diſcrimina* in coma muliebri apud Ovid. II. Art. 302. ubi vide. BURM.

273. CAESARIES, NON PEXA NIMIS,] Ne ſit nimis promiſſa, ut loquitur Maro, hoc eſt porro miſſa, ut Servius interpretatur, id eſt prolixa. Sed cum canes pilis careant, nec magis collo hirſuto ſint praediti, quam reliquo corpore, quae differentia in Leonibus & equis deinde ſpectatur, acceperim de ſummitate caudae, & legerem *cono*, pro collo. TITIUS. Non quae à reliqui corporis pilis diſcreta, ut tanquam de lana caprina ſomniat Barthius, ſed de univerſo pilo canino intelligenda haec ſunt. *Pexum* in veſtibus villoſum, ſive multis floccis pectine aequatis obductum proprie ſignificat, ut docuit ad Solinum omni laude major Salmaſius. Nec aliter ego hic accipio *pexam caeſariem.* Non villoſos nimium, nec raros adeo pilos, ut frigoris injuriae pateant, ſed medium quid requirit Gratius. Si enim *pexam* pro laevi & molli interpretere, pugnaret hoc cum aliis omnibus, qui tenues, ac molles pilos poſcunt. Xenophon major cap. 7. Εὔτριχες δὲ, ἐὰν ἔχωσι λεπτὴν καὶ πυκνὴν, καὶ μαλακὴν τὴν τρίχα. Et ſignificantius alter cap. 6. καὶ ἡ θρὶξ, εἴτ' ἂν τοῦ δασέος γένους, εἴτε τοῦ ψιλοῦ τύχωσιν οἱ κύνες, λεπτὴ ἔστω, καὶ πυκνὴ, καὶ μαλθακή. Sed Gratius hic *non nimis pexam* ſive πυκνὴν τὴν τρίχα, nec nimis ψιλὴν eſſe jubet, quia μηδὲν ἄγαν. Hoc ita moderatur major Xenophon eod. cap. ἐπὶ δὲ ταῖς μηριαίαις ἄκραις τρίχας ὀρθὰς, βαθείας, καὶ ἐπὶ ταῖς ὀσφύσι καὶ οὐραῖς κάτω. ἄνωθεν δὲ μετρίας. Et Columella *quadratum* ſuum ruſticum canem *cruribus hirtis, villoſoque pectore* conſtituit, caetera, ut colligere eſt, minus villoſum. Idem de ove l. VII. cap. 3. *Id pecus, quamvis ex omnibus animalibus veſtitiſſimum, frigoris tamen impatientiſſimum.* Unde facile intelligere eſt,

quae

Impatiens: validis tum ſurgat pectus ab armis,
Quod magnos capiat motus, magniſque ſuperſit.

Ef-

quae *caeſaries frigoris impatiens* hic dicatur. VLIT. Si notas Vlitii diligenter legiſſet, & non Barthii interpretatione deceptus fuiſſet novae editionis curator, non tam ſtulte corrigeret hunc locum, *Non pexa nimis, nam frigoris illa Impatiens* quis umquam fando audivit, villoſum animal eſſe impatiens frigoris? nam *pexa caeſaries* eſt ita denſa & longa, ut pecti debeat. vid. Heinſ. ad Ovid. III. Amor. I 7. ita & *pexae veſtes.* de quibus Ferrar. I. de Re Veſt. 17. quae tritis opponuntur, & quae craſſae, & piloſae ſunt. Horat. I. Ep. I. 95. ita *pexus & pinguis doctor* Quinct. I. Inſt. 5. non ergo nimis villoſam, nec nimis calvam eſſe vult canem. BURM.

273. FRIGORIS] Scilicet nivis & pruinarum in coma ſolitarum concreſcere. BART.

273 NON FRIGORIS ILLA IMPATIENS] Relativum nomen ornatus cauſſa poſitum ſicut paulo poſt non ſemel: de cujus nominis uſu plura habes apud Guilielmum Canterum Novarum lection. lib. III. cap. 26. TITIUS.

274 IMPATIENS;] Quae non poteſt defendere frigus. JOHNS.

274 VALIDIS AB ARMIS,] Columella: *amplo villoſoque pectore, latis armis.* Gratius Xenophontea illa reſpexit: στήθη πλατέα, μὴ ἄσαρκα· ἀπὸ τῶν ὤμων, τὰς ὠμοπλάτας διεστώσας μικρόν. Pollux: στήθη εὔσαρκα, εὐρύτερα. αἱ δὲ ὠμοπλάται τῶν ὤμων μικρὸν ἀφεστηκέτωσαν. Non videtur Xenophontem intellexiſſe, apud quem ſcapulae non ab humeris disjunguntur, ut perperam iſte credidit, quodque fieri non poteſt, ſed inter ſe diductae ſtatuuntur, adeoque totum pectus amplificant. Ita haec explicat alter: τὰς ὠμοπλάτας διεστώσας ἐχέτωσαν, καὶ μὴ ξυμπεπληγυίας, ἀλλ' ὡς οἷόν τε λελυμένας ἀπ' ἀλλήλων. Hinc Εὐρέες ὠμοπλάται Oppiano: quod inepte disjunctim edidit & interpretatur Ritterſhuſius, quaſi ὠμοπλάται canibus ut epitheton attribuatur. VLIT.

275. PECTUS QUOD MAGNOS CAPIAT MOTUS,] Non potuit majore ſpiritu pectoris amplitudinem commendare ſummus Vates. Inferiora omnia ſunt, quae alii exaggerant, quorum nemo rationem addidit. Leviter eam attigit Xenophon περὶ ἱππικῆς in initio: καὶ μὴν στέρνα πλατύτερα ὄντα, καὶ πρὸς κάλλος, καὶ πρὸς ἰσχὺν, καὶ πρὸς τὸ μὴ ἐπαλλὰξ, ἀλλὰ διὰ πλέον τὰ σκέλη φέρειν, εὐφυέστερα. Ad velocitatem poſteriora haec maxime ſpectantur in equo. Sed quod obiter addit, καὶ πρὸς ἰσχὺν, hoc in cane noſtro primas tenet. Autor ſemiveteris bucolici, quod ſupra citavi, paſtorali cani attribuit, *Robuſtos renes, robuſtum pectus*, hoc eſt *amplum* ex Columella. Ita enim utrumque conjunxit Oppianus: καὶ στήθεα νέρθε κραταιὰ, Εὐρέα. Ideoque εὔσαρκα probant Xenophon & Pollux. Alter ſimpliciter, πλατέα ἀμείνω τῶν στενῶν. Melius ſane, quia lata pectora non laudantur propter κάλλος aut εὐπρέπειαν. ſed quia in tam laxo domicilio praelargiores pulmones, majoreſque animi habitant, qui ſpiritu ſuo non deſtituuntur, aut crebrius reſpirare cogantur, atque ita defatigentur. Hinc tralaticie Perſius Sat. I.

Grande aliquid, quod pulmo animae praelargus anhelet.

Nec aliter Sat. V. *ſinuoſum pectus* vocat, quam ex quo *centenas voces* ſimul eloquatur. Ea enim per totum illud exordium utitur metaphora. Quod miror, Virum maximum non advertiſſe, qui *ſinuoſum pectus* pro intimo exponit. *Sinuoſum pectus* merito etiam in cane noſtro dicas,

Quod magnos capiat motus, magniſque ſuperſit.

Id eſt, quod neque anguſtiis ſuis extenuat, & praecludit ſpiritum, neque crebrius reſpirantem fatiget nimium. Sed quicquid excogito, non poſſum aſſequi tam auguſtam hanc ſummi Vatis mentem, quae ſtuporem magis, quam interpretationem admittit. VLIT. Quod, quantumvis magnos pulmonum anhelitus capiat, ſatis ſuperque tamen amplum ſit, nec laborantem deficiat. JOHNS. Ego interpretor, quod ſtatim & in ipſo initio operis vehementiam & celeres motus capiat, & etiam diu eos ſervet: nam aliter ſaepe in initio curſus lentius irruunt, deinde augent celeritatem, quod noſtrates dicunt, *op den adem komen.* Sed hic canis debet ſtatim eadem ce-

le-

Sed fruſtra longûs properat labor, abdita ſi non
Altas in latebras, unique incluſa marito
Femina, nec patitur Veneris ſub tempore magnos

Illa,

velocitatem ad *leve opus* requirunt. Oppianum & Nemeſianum dico. Quare miror, Xenophontem juniorem longa crura Vertrago non attribuiſſe, quae non ex verbis illius, ſed de ingenio ſuo appoſuit interpres. Ille autem ex altero priora crura poſterioribus breviora praefert. Unde & Oppianus τὰ πρόσθεν δὲ τ᾽ ἐλαζοτέρω ποδὶ ἔχων. Quod in aſcendendo tantum uſum habet. Per aequalia autem longiora jugiter crura plus proficiunt. Ridicula itaque Graeculorum Lexicographorum ratio eſt, quam de thoum velocitate dant, quia βραχυσκελεῖς ſunt. VLIT.

278. Solidos haec in certamina calces] *Solidum* ponitur nunc ad differentiam τοῦ *molle:* alias diſtinguit ungulam fiſſam, ſeu biſulcam, Grammatici diſputant de genere hujus vocabuli. Virgilius *ferrata calce fatigat.* vide Nonium. TITIUS. πόδας ἀκριβεῖς καὶ στιφροὺς uterque Xenophon & Pollux. Cui contrarius eſt Varronianus, *pedibus magnis, & altis, qui ingredienti ei diſplodantur.* Nam Pollux inter vitia poſuit, πόδας πεπλαμένους. Qui incompacti ſunt, *& ingredienti diſploduntur,* id eſt, dilatantur. Unde ſcripſiſſe Varronem opinor: *pedibus magnis & latis.* Fronto conjecturae huic meae fidem aſtruit certiſſimam, cum Varronis verba ita vertit: πόδας μεγάλους, ἐν δὲ τῷ ἐπιβαίνειν πλατυνομένους. Nam *alti* pedes plerumque στιφροὶ & nervoſi ac *ſolidi* ſunt. At *lati* ſunt, qui *veſtigiorum articulos ampliſſimos* habent, ut Columella quoque eos vult. *Veſtigia* autem, & *ſola* Varroni, modo *plantas*, & nunc *calces* eleganter vocat Gratius. Haec cur *mollia & ut fermentata* velit Varro in tam ſolido cane, cauſam nullam comminiſcor. Imo alienam hanc ruſtico mollitiem ac moleſtam eſſe vel ruſticus videat. Quid ſi igitur ita opitulemur: *ſolo nec ut corneo ac nimium duro, ſed nec ut fermentato ac molli?* Ita modus etiam hac in re optimus ſervetur. VLIT. Legendum porro apud eundem Varronem; *ſolo nec ut corneo, nec nimium duro.* Nam in MSS. eſt: *ſolone ut corneo ne nim. duro.* VLIT. *in Add.*

279. Sed frustra] Fruſtra, ait, multum laboraveris, niſi tempore canis catullientis, faemina incluſa uni marito adſervetur. Nec multos vulgivaga Venere admittat mares, nec generis ſui faſtigia illibata non conſervet poſteris. BART.

279. Longus labor] Educationis & Inſtitutionis. BART. Recte. nec opus cum Heinſio reſcribere *ingratus* vel, *hic omnis.* vid. ad vſ 27. BURM.

280 Latebras] Vide Xenoph. Jun. c. 28. JOHNS.

280. Unique inclusa marito] Xenophon junior cap. 28. Κράτιστον δὲ καθεῖρξαι ἐν ταὐτῷ τὸ ἄῤῥενα ἅμα τῇ θηλείᾳ· ἐστὶν δὲ ἀφανεῖ εἶναι ἅμα ταῖς κυσίν. αἱ γὰρ ἐν τῷ ἐμφανεῖ ὁμιλίαι οὐ γόνιμοι, εἰ χρὴ πείθεσθαι ἀνδράσιν κυνηγετικοῖς. *Optimum autem eſt marem cum foemina ſolum includi, nec conſpici a quoquam, dum cum foeminis rem habet. Nam coitus, qui in propatulo fiunt, infoecundi ſunt, ſi peritis venatoribus credendum.* VLIT.

281. Magnos] Se ſubjici magnis maribus impatiens eſt, nec exſpectat, dum magnis canibus copuletur, & generoſis. ſed patitur, ſe iniri a quocumque obvio. TITIUS. Multos. Vel *magnos* pro vulgaribus & ineptis dixit, ut eo verbo interior Latinitas uti ſolet. Ita Lucius hominem barbarum & incompoſitum laniorum magnis canibus aequiparat. Apud Varronem libro IV. de Lingua Lat. p. 71.

Nequam & magnus homo es, laniorum immanis canes ut.

Plura de hac voce Caſaubonus ad Athenaeum, Joannes Meurſius Conjectaneis ad Plautum. BART. Non temere forte ſuſpecta vox haec fuit Viro doctiſſimo, qui conjecit:

—— nec patitur Veneris ſub tempore mores
Illa, neque in meritae ſervit faſtigia laudis.

Nam quae Barthius adduxit, ut *magnos*, multos, aut vulgares interpretetur, neque coelum, neque terras tangunt. Sed donec meliora ex libris vetuſtis afferantur, ne temere quid mutemus, ego vulgatam ſimpliciſſimo

Digitized by Google

Illa, neque emeritae ſervat faſtigia laudis.

Pri-

282. *Neque emeritae*] *Nec immerito* G.

ſenſu pati potero. Fruſtra laborari dicit Poëta, niſi canis foemina uni incluſa marito fuerit, eumque quantumvis magnum patiatur, ac admittat. Nemeſianus hinc praecipit verſ. 114.

Huic parilem ſubmitte marem ſic omnia magnum.

Magni enim canes in ſuo quique genere praeferuntur. Xenophon canum formam, quae optima ſit, deſcripturus ita orditur: πρῶτον μὲν οὖν χρὴ εἶναι μεγάλας. Quod erudite temperavit Pollux: Ἀρεταὶ δὲ τῶν κυνῶν αἱ μὲν σώματος, μεγάλας, μὴ δὲ ἀσυμμέτρους, μὴ δὲ ἀναρμόστους. *magni quidem, ſed non immanes, non incompoſiti.* Quae latius exequitur alter Xenophon. cap. 4. Unde lucem capit verſus Lucilii apud Varronem de L. L. lib. IV.

Nequam & magnus homo es, laniorum immanis canes ut.

Et vulgare paroemium: μέγα βιβλίον, μέγα κακόν. Quae omnia referenda ſunt ad Platonicum, μηδὲν ἄγαν. Sed merito Gratius canem admiſſarium in bellicoſo genere magnum requirit, cum totum illud genus *immane pecus* ſupra vocaverit, id eſt, magnum. Ut contra *magnum* pro immani & enormi poſuit Lucilius. Ejuſdem generis fere ſunt villatici & defenſores canes, quos *magnitudine ampla* Varro, & *ampliſſimi corporis* facit Columella. Imo vel veloci ſuo Μακεδνὸν κραιπνὸν δέμας, ἄρκιον, attribuit Oppianus. Similiter de Vertragis Xenophon: καὶ μὴν καὶ αἱ μείζονες, εἰ τὰ ἄλλα ὅμοιαι τύχοιεν, κατ' αὐτὸ τὸ μέγεθος διαφυέστεροι τῶν σμικρῶν. Quibus potius tantum corpus impedimento eſſe quis credat. Sed ita compertum habent artis hujus periti, maximis corporibus, ſi non immodicis, maximos animos fere ineſſe, ſive ad robur, ut maxime, ſive ad ſagacitatem, vel etiam ad velocitatem natura ſua comparata ſint. Nemeſianus 145.

Pondere nam catuli poteris perpendere vires,
Corporibusque leves gravibus praenoſcere curſus.

Quod noſter ſtatim: *leves deducet pondere fratres.* VLIT. Placet omnino Gronoviana conjectura, *patitur mores.* Sic Plinius eleganter lib. XXXVI. cap. 16. *Quid ferri duritia pugnacius? ſed cedit & patitur mores.* VLIT. *in Add.* *Mores*

Illa, neque in meritae ſervit faſtigia laudis.

Grotius. *Magnos* retinet Vlitius, & exponit. Fruſtra laborari dicit Poeta, niſi canis foemina uni incluſa marito fuerit, eumque quantumvis magnum patiatur & admittat. At haec locum nullatenus dilucidiorem reddunt, cur enim magnos, ſi unum Gratius tantum voluit? nos levi mutatione defungemur hâc difficultate. lege modo

— Nec patitur Veneris ſub tempore moechos
Illa,

Ita ſententia loci haec erit. Fruſtra laboratur, ſi non foemina uni incluſa marito & non patitur (*i. e.* & renuit) in ipſo coitûs tempore moechos (adulteros) & ſi non ſervat, tanquam ſacra, faſtigia virtutis emeritae & ſpectatae. magis placeret, ſi *faſtidia* legeretur. Ita elegans ſervabitur tenor & continuatio comparationis inſtitutae, ſed & confirmant hanc conjecturam ſequentia. *Si renuit cunctos, & mater adultera non eſt.* JOHNS. Laudo priorem correctionem *maechos*, id eſt canes vulgivagos admittat. *pati* proprie. Ovid. v. Faſt. 156. *nullum corpore paſſa virum.* vid. ad Nemeſ. Cyneg. 31. ſed *faſtidia* ſi recipiantur, contrarius ſenſus emergeret, & pro *neque* ſcribendum *atque* foret, vel *ſed* potius: *illa* quoque hic languere puto: & quia paſſim ab infinitis canibus feminas ſub veneris tempore appeti videmus, mallem,

Nec patitur Veneris ſub tempore moechos
Mille, ſed emeritae ſervat faſtigia laudis.

Faſtigia laudis, eſt caſtitas, quam emeruit uni marito incluſa, quae eſt ſumma laus in cane, impudentiſſimo animali, & libidinis projectae. *emeritae* pro meritae, uno coitu ſcilicet, ſi poſtea demiſſa ex cuſtodia renuit cunctos, & ita ſervat pudicitiam emeritam, ſive meritam, uno coitu contenta. ſic Plinius Paneg. 52. *ſic fit, ut Dei ſummum inter homines faſtigium ſerves.* Si *neque* ſervandum eſt, mallem, *neque emeritae perdat faſti-*

Digitized by Google

Primi complexus, dulciſſima prima voluptas.
Hunc Veneris dedit impatiens natura furorem.
Si renuit cunctos, & mater adultera non eſt,

Da

285. *Renuit*] A. Steyn. *tenuit.*

ſtigia laudis. BURM.

282. NEQUE IMMERITAE] Suſpicio eſt haec in mendo eſſe. Nam dicendum erat: *nec non immeritae laudis faſtigia ſervat.* In Veteri Edito, *nec immerito.* Quo ſane ſenſu tolerabilis eſt lectio. Nec patitur multos ſub Veneris tempore, nec faſtigia immeritae laudis ſervat. Hoc eſt, non niſi meritae. BART. Hinc Nemeſianus catulos quoque vult, *emeritae laudes virtutis amare.* Sed in matre ea laus intelligenda eſt, qua tam dignum & magnum conjugem demeruerat, cujus primo complexu contenta eſſe debet, ut laudis ſuae faſtigia & conjugii legem ſervet; aliosque omnes renuat minorum vulgo gentium maritos. Xenophon cap. 20. ἄγειν δὲ καταπαυομένας, ἵνα θᾶττον ἐγκύμονες γίγνωνται, πρὸς κύνας ἀγαθούς. Ideo *primos complexus* laudat, eoſque ſufficere cenſet Gratius noſter. VLITIUS.

283. PRIMI COMPLEXUS,] Primam coitionem acerrimi Amoris genitricem eſſe ajunt, & litteris hoc teſtatus Auctor Epiſtolarum fictitiarum Cleopatrae, Sorani, & Antonii, quas Goldaſtus edidit. BART. Ex Maronis Georg. III. 130. *ubi concubitus primos jam nota voluptas Sollicitat.* Sed in diverſum ſenſum traducta. Apud illum *nota voluptas* eſt, quam noſter ſtatim vocat *impatientis naturae furorem.* Quae ſe invicem mutuo explicant. VLIT.

284. VENERI] *Veneris* corrigebat recte Heinſius. & ita etiam novi editores, ſemel ſaltem ſcopum in tenebris ferientes. ubi autem didicerunt conſtructionem Johnſoni viſam coactam & barbaram? certe in notis nihil tale, reperio, ſed ex illis videntur correctionem hauſiſſe, quibus *libidinis impatiens* natura explicatur. uſitatiſſima vero conſtructio cum genitivo. de qua vid. ad Sil. Ital. VI. 252. & X. 244. & noſter mox 292. & modo vſ. 274. & millies alii ſcriptores. BURM.

284. IMPATIENS] Indomita, effera in libidinem. De tali libidine Prudentius eleganter in Symmachum I. 107.

——— *interque ſalicta*
Et denſas ſepeis obſcena cubilia inire,
Indomitum intendens animum, ſemperque paratum
Ad facinus, nunquam calidis dabat ocia venis.

Sic *indomitum Terea* Thracem vocat Attius. BART. Suae libidinis impatiens Natura hunc Veneri caninae dedit furorem. Impatientia, libido immoderata: at tu, cui haec placent, adi propere Gronov. Obſerv. l. 4. p. 396. JOHNS.

284. FUROREM.] Amor *furor* eſt. Eleganter Prodicus cupiditatem geminatam *amorem*, Amorem geminatum *furorem* dixit, apud Stobaeum Sermon. LXII. Et Menander ſcivit, amorem hominibus *furorem* eſſe. Vide plura apud Alcinoum Dogmat. Platon. cap. 23. Maximum Tyrium ſermone VIII. & X. Heliodorum lib. I. Aethiopic. Ariſtenaetum lib. I. Epiſt. XVI. & XXII. Theocritum Bucoliſco, Ergatinis, Cyclope. Chryſoſtomum de virginitate cap. 63. & 109. ubi eleganter Amorem φύσεως μανίαν appellat. Saepiſſime ita Graeci ſcriptoreis. BART.

285. SI TENUIT CUNCTOS] *Tenere* verbum in obſcaenis erat, ac durat adhuc notio in noſtro idiotiſmo: notat, ſi recte memini, Janus Gruterus, aut quis alius: ſed ſenſus expoſcere videtur *renuit.* atque ita emendo, niſi quis melius doceat, ſi non paſſa eſt, ſe iniri a quocunque, ſed ab eo duntaxat, quem dominus admiſit, pro quo cunctos alios reſpuerit. loquitur de cane, tanquam de muliere. TITIUS.

285. CUNCTOS,] *Junctos*, Heinſius, male. JOHNS. Ad Ovid. IX. Met. 506. idem in ora conjecerat, *ſi renuat coitus:* ego mallem, *ſi renuit cunctis.* ut ita *negare* viro mulier dicitur. Scil. venerem, noctem. vid. ſup. ad vſ. 268. Tibull. II. IV. 48.

Non

Da requiem gravidae, ſolitoſque remitte labores.
Vix oneri ſuper illa ſuo. tum deinde monebo,
Ne matrem indocilis natorum turba fatiget,
Percenſere notis, jamque inde excernere parvos.

Si-

286. *Solitoſque* ——— *labores*] *Solitoque.* ——— *labore* G. B.

Non ego me vinclis verberibuſque nego. BURM.

285. ADULTERA] Mire *matrem* pro gravida dixit. Nam cum gravida non eſt adultera, neque admittit alium inſcenſorem, dicere vult. BART.

286. DA REQUIEM] Idem prorſus in equa obſervat Virgilius ibidem. Xenophon hoc moderatur, ut gravidae non quidem continuo, ſed modice ac intermiſſe tamen exerceantur. Rationem addit: *ἵνα μὴ φιλοπονίας διαφθείρωσι. ne à laboris ſtudio deſueſcant.* Inepte enim interpres vertit: *ne nimio labore foetum perdant:* Quaſi ſcriptum fuerit, *ἵνα μὴ διὰ φιλοπονίας φθείρωσι.* Fefellit illum *τὸ διαλείπειν*, quod non deſinere eſt, ſed *τῷ ἐνδελεχῶς ἐξάγειν* opponitur. Non indeſinenter, nec omnino deſinere, ſed intermiſſe eas venatum educi praecipit, ne à labore deſueſcant. Nec diverſa longe ratio eſt, quam alter poſuit cap. 28. *ὁ γὰρ [illegible] ἀγαθὸν ἐς ῥώμην ταῖς κυσίν.* Sed hic indifferenter dixerat: *μετὰ ταῦτα δὲ ἐξάγειν μὲν ἐπὶ θήραν, ἐφεῖναι δὲ αὐτὰς λαγῷ μηκέτι.* Gravidas quidem venatum educendas, modo non in leporem. Ut contra Gratius *ſolitos remitti labores*, nullo excepto, jubet. Inter utrumque tenet *ὁ πάνυ* Xenophon, quod tutiſſimum eſt. VLIT.

286. SOLITOSQUE REMITTE] Vetus Liber *ſolitoque remitte labore.* Quod non eſt adſpernandum. BART.

287. ONERI SUPER ILLA SUO.] Sic loquitur. v. 275. BART.

287. SUPER] Heinſius, *Par.* at Virgil. G. 111. verſ. 127.

——— *ne blando nequeant ſupereſſe labori.*

Ita Colum *Roborandus largo cibo*, &c. *ut Veneri ſupe ſit.* Sicitaque Gratius. Vix ſuperſtes erit oneri ſuo JOHNS. Heinſ. ita ad Ovid. 11 Triſt. 69. ſed in Syll. Epiſt. t. iv. p. 259. *vix ſuppar oneri illa ſuo*, de qua voce vid. eum ad Vell. Paterc. I. 17. ſed hic nihil moveto eſt enim hic ellipſis *eſt*, pro *ſupereſt* de quo verſ. 275. BURM.

287. TUM DEINDE MONEBO.] Videtur una ſuperflua vox. ſed & ita *dehinc poſt*, & ſimilia fuiſſe in veterum deliciis monuit Broukh. ad Propert. 11. 11. 14. BURM.

288. INDOCILIS] Venationis non capax. inutilis venationi futura. JOHNS.

288. FATIGET,] Eleganter Nemeſianus 134.

Sed, quamvis avidus, primos contemnere foetus
Malueris, mox non omnes nutrire minoreis.
Nam tibi ſi placitum populoſos paſcere foetus,
Jam macie tenues, ſuccique videbis inaneis,
Pugnanteiſque diu, quiſnam prior ubera lambat,
Diſtrahere invalidam, laſſato viſcere, matrem.

BART.

289. PERCENSERE NOTIS,] Harum notarum aliquas recenſet idem Nemeſianus. Inter quas iſta egregia eſt. Circulum igne faciunt, in ejus medium deponunt catulos, quorum indolem probaturi ſunt. Mater extra circulum flammis ambitum, cum periculum catulorum videt, per ignem graſſata, ut quiſque altioris eſt indolis, primum periculo eripit. Ita ſuarum prolium ipſa honeſtum examen facit. BART. Vide de verbo *percenſere* Heinſ. ad Claud. 111. Rapt. 362. de conſtructione verbi *monere* vid. ſupr. ad vſ. 243. BURM.

289. EXCERNERE] Non vulgaris uſus hic hujus verbi. Uſurpavit hoc modo aliquoties Columella. BART. Varro: *In nutricatu ad ſecundum partum, ſi plures ſunt, ſtatim eligere oportet, quos habere velis; reliquos abjicere. Quam pauciſſimos reliqueris, tam optimi in alendo fiunt, propter copiam lactis.* Ita

ſcri-

Signa dabunt ipſi. teneris vix artubus haeret
Ille tuos olim non defecturus honores:

Jam-

290. *Ipſi*] P. *ipſae*. A. Steyn. *ipſe*. f. *ipſi*. VLIT.
291. *Tuos*] *Suos* G. B.

ſcribendum eſſe, apud Nemeſianum oſtendam. Hic autem de electione optimi agitur. *Parvos*, pro catulis poſuit, quos mox *minores* quoque vocat. VLIT. Si ſimpliciter dixiſſet *excernere parvos*, nihil temere moverem. ſed quia addit *inde*, id eſt, *ex turba natorum*, qui omnes ſunt *parvi*, dubito, an non praeſtet legere, *jamque inde excernere pravos.* ita apud Caeſar. IV. Bell. Gall. 2. de equis, *quae ſunt apud eos nata prava & deformia*, ubi alii codices habent *parva*. *Excernere* vero eſt excipere, excerpere quoſdam. ita *excreti hoedi* apud Virgil. III. Georg. 398. quos depulſos a lacte interpretatur Vavaſſ. de uſu quorund. verbor. pag. 94. vid. & Gronov. ad Liv. XXVIII. 39. hoc confirmant illa Nemeſ. 150. *mater ſegregat egregiam ſobolem.* BURM.

290. SIGNA DABUNT IPSAE] Neque hanc quoque partem intactam reliquit Angelius: lib. V. pag. 127. ſed illa pete ex ſuo fonte: habes etiam apud Nemeſianum ab illo loco

Si vero haec cura eſt, melior ne forte necetur.

TITIUS. Ipſae matres. Quae illa ſigna ſint, egregie canit Aurelius noſter: 151. *dabit mater partus examine honeſtos Judicio natos ſervans.* & paulo poſt:

——— *ſic conſcia mater*
Segregat egregiam ſobolem virtutis amore.

Videtur tamen ſcribendum: *ſigna dabunt ipſi:* nimirum, quos proxime vocavit, *parvi*, ſive catuli. Quod & ſequentia probant, in quibus ſigna, quae ipſi dant, exequitur. VLIT. Olim *ipſae* vel *ipſe*, at praeceſſaret *parvos* & *natorum*. Ipſi nempe catuli dabunt tibi ſigna, quae in excernendo dirigant judicium tuum. JOHNS.

290. TENERIS VIX OSSIBUS HAERET] Moles enim inconcinna & inepta curſui, nec habilis ſagacitati. Ut inter homines etiam corpora iſta obeſa indicia ſtupidorum plerumque ingeniorum. Et Nemeſianus pondere catulos examinare mandat. Quem vide. BART. Incompactis & ἀσυμμέτροις prorſus membris optimae ſpeci catuli plerunque ſunt. Unde de magnitudine eorum facilis praeſumptio eſt. Enormia autem illa membra, & *crura natantia*, ut cum Apuleio loquar, paulatim, ut valida eſſe incipiant, ita ſimul aptiore compage adulti corporis nominam ſequuntur. Sin minus, peſſimae notae illi futuri ſunt, qui *τὴν ἀσυμμετρίαν* adulti ſervant. Xenophon minor cap. 4. *φαῦλαι δὲ τῶν μεγάλων, ὅταν τὰ μέλη ἀπαγῆ ᾖ καὶ ἀσύμμετρά τε, φιλότιμοι ἂν εἶεν οὔτοι γε ἰσχυραὶ τῶν μικρῶν, εἰ τὰ ἄλλα κακὰ ἴσα ἔσονται αὐταῖς.* Quia membra incompoſita, quanto majora ſunt, eo majus impedimentum afferunt. Contra in minoribus minus hoc vitii habet. *Teneri* itaque artus ſunt, qui ſoluti & quaſi luxati ſunt. Haec ideo explicanda erant, ne quis Barthio aſſentiatur, qui locum hunc, quem exponere tentat, ne inſpexiſſe quidem videtur. Nam ipſa verba quoque male citavit: *vix oſſibus haeret*] moles enim, ait, inconcinna & inepta curſui, nec habilis ſagacitati. Non reprehendit hic inconcinnam molem, ſed laudat potius in catulo Gratius. Nec magnum corpus uſquam vituperavit: nec quid adulto ad curſum vel ſagacitatem conveniat, ſed quid in catulis excernendis ſpectandum ſit, exequitur hoc quidem loco. VLIT.

291. TUOS] In veteri libro, *ſuos*. quod ego praeferendum puto. Non defecturus munia, ad quae illum applicaturus es. Scite vero *honores*, ut in Republ. dicit, cum gradus ſint officiorum inter canes. BART. Heinſius legebat *mille ſuos*. ſed *ille* hic, ut centies, praeſtantem & excellentem notat. *tui honores* vero ſunt, quos ex venatu captas, & praeſtantia canum, prae aliis venatoribus. vid. ſupr. 268. alia res eſt inf. vſ. 376. & 458. ubi *ſuos honores* retinendum. BURM.

291. DEFECTURUS] *i. e.* deſerturus. Ovid. Met. II. 382. de Sole:

——— *qualis cum deficit orbem,*
Eſſe ſolet.

Amor.

Digitized by Google

Jamque illum impatiens aequae vehementia ſortis
Extulit: adfectat materna regna ſub alvo;
Ubera tota tenet, à tergò liber aperto,

Dum

294 *Ubera*] *Libera tota tenet* * *ea* * *tergo* A. Si. P. *eat ergo* P. Conjecit *ſtat tergo* Gronov.

Amor. l. 1. Eleg. 8. v. 93.

Cum te deficient poſcendi munera cauſae.

ubi plura. Vide quoque Gronov. ad Epiſt. Senecae 30. JOHNS.

292. Aequae sortis] Quia ut heredes aequam partem habent, ita hic catulus cum aliis communem habet ſortem. *aequa* hic eſt aequalis, ut millies: Terent. Eun. 1. 2. *aequa pars amoris. ſors* vero de hereditate, aut conditione, in qua naſcimur, unde & *conſortes* coheredes, quibus aequalis ſors obtigit. Ita *Remus conſors* Romuli dicitur Tibul. II. v. 24. & Suet. Tib. 1. *Tit. Tatius conſors Romuli.* & ſaepe alii. catulus ergo ille optimus erit, qui jam ab ipſis natalibus pares & ſuperiores ferre non poteſt, ſed adfectat regnum ſub uberibus matris. vid. & ſupr. 221. & 267. BURM

293. Materna regna] Primum locum obtinere apud matrem vel imperium in fratres, quod a matre accepit: & ita crebro utitur verbo *regnare* Virgilius. ut notum eſt: ſic hic noſter inferius, *regnantem excuties morbum*. Horatius quoque 1. Od. 4.

Nec regna vini ſortiere talis.

Manilius IV. 193.

Ille decus linguae faciet, regnumque loquendi.

rem ipſam ita expreſſit Nemeſianus vſ. 137.

Jam macie tenues, ſuccique videbis inanes,
Pugnanteſque diu, quisnam prior ubera lambat,
Diſtrahere invalidam laſſato viſcere matrem.

TITIUS. Maturam oſtenſionem indolis loquitur, qui ad ipſa ubera dominari caeteris cupiat. Et hoc de hominibus traductum. Ovidius 1. Art. 185.

Ingenium coeleſte ſuis velocius annis
Creſcit, & ignavae fert male damna morae.

Sic de praecocibus ingeniis ante diem functis Solomon Sapient. IV. Τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακρούς. Alia notavimus ad Claudianum. III. Conſul. H. BART.

294. A tergo liber aperto] Mutilum carmen ad ſententiam: nam quod ad modulum pertinet in ſyllaba poſteriore verbi *tenet*, conſtat ratio aliorum exemplo. Virgilius X. 394.

Nam tibi Tymbre caput Euandrius abſtulit enſis.

Juvenalis VI. 559.

Magnus civis obit, & formidatus Othoni.

rurſus ibid. vſ. 247.

Quis neſcit, aut quis non vidit vulnera pali?

Notant Grammatici. TITIUS. Nihil opus eſt illa exſecrabili nota aſteriſci. Lege.

Ubera tota tenet, à tergò liber aperto.

Et ita, ne quid alienae opis mihi arrogem, diſerte liber vetus, ſine ſuſpicione ulla mendi. Ait ergo, cum non pati, quemquam tergum ſuum inſilire, aut premere ſeſe ex fratribus. Sciolos in aſteriſci appingendi facinus adegit literae *T.* uſus pro longa, qui Gratii reducti aevo paucis notus erat. Poſſem appingere mille ex Antiquitate exempla, non pauca etiam ignorata hac uſurpatione corrupta, niſi ea Analectorum Poëticorum Commentario jam inſerſiſſem. Notat vero *T.* non raro longam poni Capella, ut obſervavit Politianus. Aliam diſtinctionem adfert Valerius Probus lib. 1. Inſtitut. Grammat. Quae tamen uſu eliditur. vide & Faërni notas ad Terentium. Viri docti, qui Poëmata & Epigrammata edidit, *eat ergo liber aperto*, locum habere non poteſt. Id quod cuivis in promtu diſpicere, qui verſum 297. conſiderare voluerit. Nam ſi primo frigore ire placet, quo pacto vere jam apertis ſpaciis exeat? BART. Logi editio, *Libera tota tenet ea.* Pithoeana, *Ubera tota tenet ea tergo*, unde Pithoeus, *eat ergo*. Gronovius conjecit, *ſtat tergo liber aperto.* quid ſi,

Ubera tota tenet ſua, tergo liber aperto.

JOHNS. Heinſius varie tentavit locum, *tenens*,

Dum tepida indulget terris clementia mundi.
Verum, ubi Caurino perſtrinxit frigore veſper,
Ira jacet, turbaque potens operitur inerti.

297. *Ira jacet*,] Olim, *ire placet*. nullo ſenſu. JOHNS. *Operitur*] *Aperitur* G.

nem, *eat agro liber aperto*. vel *eat aëre*, vel *tenet*, vel *meat aëre liber aperto*, ſed nondum de tam valido catulo agit, qui relicto nido egreditur foras. quid vero eſt *tergum apertum*? an cui non incumbunt ceteri catuli? ut mox 297. forte, *dat tergum liber apertum*, *dum* &c. ut *dare latus apertum* dicitur paſſim. ſenſus vero eſt, hunc generoſum catulum, dum ſugit ubera matris, nullum pati ex conſortibus tergum ejus conſcendere ea parte diei, quae calida eſt, ſed velle tergum ſuum nudum eſſe. Veſpertino vero frigore pati ſe operiri ab inerti turba fratrum. *ſtare* non poteſt in nido ubera tenens; poſſet &, *tenens*, *ac tergo liber aperto*, ut excutiat fratres inſcendentes, & ab uberibus matris arceat. & tunc *affectat regna*, opponeretur ſeq. *ira jacet*. BURM.

295. Tepida] Non dubito ver circumloqui. *Egelidum*, illum paris potentiae verbo, vocarunt Columella & Catullus. BART. Ego poſt ſolis ortum, & medium fere diem credo indicari, cui veſper opponitur, quare nec Heinſii conjecturam *verni* pro *terris* reſcribentis probo. eodem fere ſenſu, *primi clementia ſolis* apud Nemeſ. Ecl. I. 8. *indulgere* vero abſolute poſitum, pro dum clementia ſolis eſt benigna, larga & ſatis caloris praebet. ita *Inachus urnae indulget* dixit Stat. VI. Theb. 275. Virg. II. Georg. 277. *Indulge ordinibus*, ubi vid. Taubm. & Calp. III. Ecl. 37. & ad Nemeſ. Cyn. 192. BURM.

295. Mundi] Solis. Nam & Manilius *Mundum* pro ſole uſurpavit, cum Heſiodum interpretaretur, ut ad Ceirin Virgilii notavimus. BART.

296. Perstrinxit frigore vesper] Differentiae conſtitutionis aëris, non a variis anni temporibus, ſed a partibus diei: ventus autem ſole oriente atque occidente invaleſcit: docet Ariſtoteles, & Theophraſtus, Caurus autem frigidus eſt: ſic non multo inferius. *pluvias & Cauri frigora vitent*. & Virgil.

Semper hyems, ſemper ſpirantes frigora Cauri: Graece dicitur ἀργέςης: flat ab occiduo cardine adverſus Aquilonem. Gellius II. cap. 22. TITIUS.

297. Ira jacet,] Inepte vulgo legitur: *Ire placet*. Nihil nobis rei eſt cum ſatellitibus à latere, quos catulo quaſi curiam aditurο circumfundit interpres. Ego non dubito, bonae frugis eſſe lectionem, quam dedi. *Ira jacet*, cum *impatiens aequae vehementia ſortis* frigeſcit. Perſentiunt enim citius ac minus tolerant frigus teneri, qui meliores, catuli. Non aliter quam tremor ille membrorum laudatur in equo. Ideoque patitur turbâ inerti operiri, ac tegi, ut à frigore defendatur. VLIT. Heinſius, qui progredientem jam catulum finxerat, legit, *ſepta placent:* vel, *crate latet:* & *ſepta* a Columella VI. 23. VII. 3. & alibi memorari notaverat. ut & a Capella lib. IX. p. 311. vel *cratem* munimentum pecoris explicat, ut Barth. IV. Adv. 24. docet. quae omnia huc minus pertinent. *ira* erga conſortes, quos ab uberibus, & a ſe quoque antea longe arcuit, & removit. ita *ira cadit* dixit Ovid. II. Am. XIII. 14. & Lucan. IV. 284. BURM.

297. Turbaque potens operitur] In vet. libro, *aperitur*. hoc eſt, clareſcit inter ſequiores generoſior. Sed eruditior interpretatio in altera ſcriptura, *operitur*, hoc eſt, ab omni latere cingentibus minoris ſpiritus catulis ille, qui indole potentior eſt, medius vadit, caeteris latera ejus tegentibus. Et hoc à more Imperatorum aut Principum, qui medio loco inter minus generoſos incedunt. Lucanus.

Et celſus medio conſpectus in agmine Caeſar.

Alia exempla apud Appianum Parthico & Civilium II. alioſque omnis generis ſcriptoreis. Non abludit ab hac Gratii phraſi *Operire latus alicui*, quam enarravit magnus Turnebus libro XIV. cap. 24. *Caurinum* porro *frigus* à veſpere dicit, quia id ſpirantis inde venti nomen. Vide Gellium lib. II. Apul.

Illius & manibus vires ſit cura futuras
Perpenſare: leves deducet pondere fratres:
Nec me pignoribus, nec te mea carmina fallent.

Pro-

299. *Leveis*] Olim *levis* O. lib.

de Mundo. BART, Langerm. corrigebat *patens.* ſed tunc malim *turbaeque patens inertis operitur. potens* vero retinerem, qui in nido matris dominatur, & pro tempore, vel liberum & apertum tergum, rejectis conſortibus habere vult, vel illis patitur ſe tegi, frigoris arcendi cauſſa. BURM.

297. INERTI] 'Ατυχὴς, & venationi inepta. JOHNS.

298. ILLIUS E MANIBUS] Hoc indicium ſic expreſſit Nemeſianus vſ. 145.

Pondere nam catuli poteris perpendere vires,
Corporibuſque leves gravibus praenoſcere curſu.

Luculenter etiam meus Angelius lib. v. pag. 127.

Continuo cujus ſubſidunt pondere membra,
Atque artus major moles gravat, ille volucri
Inſuetus curſu longe poſt ultima fratrum
Terga relinquetur, fruſtraque optabit adempta
Praemiaque, & multo perfuſam ſanguine praedam.

TITIUS. Nec *manus* hîc catulis attribuuntur, quum ſint hominis pondus catulorum exigentis: nec *deducet*, eſt ipſe levior fratres deſcendere coget, quum graviores magis probentur; nec *deducere* eſt vincere citra reſpectum librae: nam de *manibus* loquitur, ut de lancibus librae. nimirum *deducere* Gratio, ut *deprimere* Ciceroni, id dicitur in librâ, quod gravitate vincit, L. 5. de finibus. *Terram, mihi crede, ea lanx & maria deprimet.* Demoſth. de Pace: Ὅταν δ᾽ ἐπὶ θάτερα, ὥσπερ εἰς τρυτάνην, ἀργύριον προσνείμῃς, οἴχεται φέρον καθελκύσαν τὸν λογισμὸν ἐφ᾽ αὑτό. Gronovius. JOHNS. Praeſtat, *illius & manibus* cum Heinſio, qui & *praepenſare* corrigebat. ego, ſi liceret, malim, *Illius & vires manibus. manibus* autem non cum *illius*, ſed conſtruerem cum *vires.* ut ſit, *vires illius perpenſare manibus.* ſic Nemeſ. 145. *pondere nam Catuli poteris perpendere vires.* BURM.

299. DEDUCIT] Cum levitate ſua ipſe aſcendat, fratres pondere deſcendere cogit. Loquitur, tamquam catuli in libra appenſi eſſent. Par ſentit Nemeſianus, leviorem nimirum catulum generoſiorem eſſe. BART.

299. LEVIS DEDUCET PONDERE FRATRES:] Ita ſcribendum eſt. i. *leves.* Quo ſenſu imitatur haec Nemeſianus 146.

Corporibuſque leves gravibus praenoſcere curſus.

Graviores itaque praeſtant, qui fratres ſuos *pondere deducunt*, id eſt, vincunt. Non quia in libra quaſi appendantur, ſed è *manibus.* Neſcio itaque, cur *manus* catulo attribui velit Vir doctus in Indice ſuo ad Curtium, cum promptior ſenſus ad manum ſit. VLIT. Pſalmo LXII. 10. *Ita vani hominum filii ſunt, ut omnes ſimul elevarentur in libra contra* [ipſam appenſi] *vanitatem,* IDEM. *in Add.* Senſus ſatis ex Nemeſiani vſ. 145.

Pondere nam Catuli poteris perpendere vires &c.

apparet. Sed an *pondere deducit*, poſſit notare vincit, vehementer dubito, cum videatur *deducit* ſignificare ad terram deorſum, ad inferiorem locum ducit. Cum contra accidere ſoleat, graviora enim pondere deducunt libram, vel ut hic manum, quae inſtar ſtaterae ſit, & inclinare & vergere faciunt. Scaliger legebat, *levis deducit pondera frater.* Meurſius *levis deducet pondere frater.* ſed nec haec recte explico. Utinam *leves ſubducet pondere fratres* liceret legere, id eſt, ipſe deorſum ducens libram, ſurſum ducet fratres. ita Lucret. II. 203.

Sic igitur debent flammae quoque poſſe per auras
Aëris expreſſae ſurſum ſuccedere, quamquam
Pondera, quantum in ſe eſt, deorſum deducere pugnent.

& hoc *pondere ſubſidere* Ovidius IV. Faſt. 13. *ferri in inferius* XV. Met. 241. dixit. BURM.

300. PIGNORIBUS,] Notis illis & documentis, quae *pignora* vocat futurae utilitatis.

In

Protinus & cultus alios & debita foetae
Blandimenta feres, curaque ſequêre merentem:
Illa perinde ſuos, ut erit delata, minores;

Ac

303. *Ut erit delata*,] Sic Pariſ. Lugd. Vlitian. *delacta* A. Steyn.

In veteri libro luxatus hic ordo carminum eſt. Nam hic verſus mediis duobus ſequentibus interjectus loco non ſuo viſitur. BART. Non intelligo hunc verſum, & Barthii explicatio nullis fidiculis ex verbis, ut vulgo leguntur, extorqueri poteſt. forte,

Haec de pignoribus: nec te mea carmina fallent.

pignora pro catulis ſumo, ut millies liberi vocantur. haec certa eſſe inquit de catulis, quibus fidem habere poteſt lector: nunc ad foetam ſive matrem regreditur. Qui MSS. codices viderunt, ſciunt, primam literam H & N fere eodem modo fingi a librariis. vid. inf. 461. ubi *Haec* pro *Nec* editum, & in Nemeſ. Ecl. 1. 48. itidem pro *Nec*, *Haec* in ſcriptis apud Calp. 1. Ecl. 3. & apud Corn. Sever. in Aetn. 349. pro *nec levitas* Scalig. repoſuit *Haec*. itidem apud Tibull. II. v. 49. viri docti ex MS. reſtituerunt, *Nec fore credebat Romam*, cum antea legeretur *Haec* & iterum eadem eſt variatio lib. III. II. 7.

Nec mihi vera loqui pudor eſt.

ubi codices multi *haec*. Propert. IV. 11. 5.

Haec me turba juvat.

Ita ediderunt docti viri, cum olim eſſet *nec*: vid. Broukhuſii notas. infr. 328. *Hebroden*, pro *Nebroden*. & ita millies. Eodem vero modo tranſit ad aliam partem operis, inf. 344. *haec tua militia eſt*. & ita Graeci Oppian. 1. Cyneg. 387. Τίσσα μὲν ἀμφ' ἵπποισιν. BURM.

301. PROTINUS ET CULTUS ALIOS] Sic dictum, ut à Virgilio Georg. IV. 1.

Protinus aerei mellis coeleſtia dona.

id eſt deinceps: vel ſtatim atque catulos edidit: confer huc, quae Angelius praecipit de eadem re,

Quoque adeo gravidae propior Lucina propinquat,
Hoc magis inſtructae ſemper ſit copia menſae;

& reliqua, quamquam haec reſpiciunt potius tempus ante partionem; ſed eadem tamen ratio in utroque. TITIUS. Ab examine ſobolis, quod interjecit, redit ad foetae curationem. BART.

301. FOETAE] Latini *foetam* dicunt, & gravidam & partu liberatam. ut recte Servius ad primam Aeneida 51. Hinc *foetus* & conceptus & partus. JOHNS. Vid. Barth. ad Stat. IX. Theb. 116. & I. Achil. 168.

302. BLANDIMENTA] Quae de matris cura hic praeſcribit Gratius, ipſi proli eadem praeſtari vult Varro lib. II. de R. R. cap. 2. *Cum depulſi ſunt agni à matribus, diligentia adhibenda eſt, ne deſiderio lactis ſeneſcant. Itaque deliniendum in nutricatu pabuli bonitate: & à frigore & aeſtu ne quid laborent curandum. Cum oblivione jam lactis non deſiderant matrem, tum denique compellendum in gregem ovium.* VLIT.

303. ILLA] Cura videlicet gravidae. ut cura illi foetae erit delata, ita ſuos minoreis faciet valenteis atque operi venatico commodos. Si verum fatendum, non negavero, vocem *delata* valde mihi ſuſpectam eſſe, editio vetus nihil immutat. Nec nos audemus. Et videtur τὸ *illa* ad *Matrem*, *delata* vero ad *curae* vocabulum referri oportere. Stilus quidem Gratii hinc non abludit, qui phraſibus ſcatet minime vulgaribus. BART.

303. UT ERIT DELATA] Ita vulgatam, quae ſenſu prorſus carebat, levi diſtinctione ad aliquem ſaltem ſenſum accommodavi. *Illa*, nimirum mater, *perinde* ac tu illam cura ſequere, minores ſuos quoque proſequetur. *Ut erit delata*, id eſt, cum ad catulos ſuos deferetur, quia interdiu fere ſemoventur catuli, ne diſtrahant *invalidam laſſato viſcere matrem*, ut Aurelius loquitur. Vel, *ut erunt delata*, blandimenta illa. Sed nequid diſſimulem, non placet mihi tam conciſa & obſcura βραχυλογία. Primae editiones ex Romano illo antiquiſſ. cod. conſtanter repraeſentant: *ſuos ut erit delacta minores.* Quod arguit, primum editorem non potuiſſe veram

Digitized by Google

ſcripturam aſſequi, ideoque ipſa MS. Cod. veſtigia propoſuiſſe. Unde Pythoeus fecit: *ſuos, ut erit delata, minores, Ac longam*, &c. Sed ego veram lectionem dudum elicui:

Illa perinde ſuos, uteri de lacte, minores,
Ac longam praeſtabit opem.

Ut ſit συγχυσις, quâ aliquoties uti Gratium oſtendi. *Illa perinde minores ſuos cura proſequetur, ac uteri de lacte longam praeſtabit opem.* Sed quia & haec abſtruſam ſatis ſententiam formant, fuit, dum capillo promiſſo ariolari occiperem, ut ita quoque refingerem aliquando:

Illa petendo ſuos, ut erit dilata, minores
Ad longam perſtabit opem.

Quod fit, cum à catulis ſuis venatum abducitur, ut frangat induſtria matrem. Sunt enim, qui hoc faciunt, ne lactatione nimia virtutem ſtudiumque mutent. Xenophon junior cap. 30. Τεκούσαις δὲ οἱ μὲν ἔτι θέλοις ἐπαναλαβεῖν τὸ ἀρχαῖον ὠκύτητα, μὴ ἐᾶν ἐκτρέφειν αὐτὰς, ὅτι μὴ εἰς ὅσον ἀποκουφίσαι τὸ πολὺ τοῦ γάλακτος. *Si foetam priſtinae ſuae velocitati reddi cupias, enutrire catulos ſuos ne ſiveris, niſi quatenus nimio lactis levanda eſt.* Non poteſt tamen ita differri, quin ejulatu ſuo ad opem hanc catulis ſuis praeſtandam admitti efflagitet, ac aliquamdiu perſtet, donec longa induſtria deſueta operi huic ſuo renunciet. Semota interim matre catuli alienae nutrici ſubjiciuntur, non tamen è vulgo petitae, ne degenerem ſuccum aut ſpiritum trahant: ſed ταῖς ἐπιλεγομέναις χρησταῖς, ut praecipit ibidem Xenophon. Imo Oppianus à cerva, vel leaena, aut lupa lactari catulos docet, addita ratione lib. I. 441.

Ὧδε γὰρ ἂν κρατερῇσί τε, καὶ ὠκείας ἔξοχα θείης,
Εἰδομένας αὐτῇσι γαλακτοφόροισι τιθήναις.

Curſibus ut ſimiles nutricum & robore fiant.

Contra major Xenophon cap. 20. matri ſuae relinquendos eſſe cenſet: αἱ γὰρ θεραπεῖαι αἱ ἀλλότριαι οὐκ εἰσὶν αὔξιμοι· τὸ δὲ τῶν μητέρων καὶ τὸ γάλα ἀγαθὸν, καὶ τὸ πνεῦμα. Quae cum diſtinctione aliqua probavit quoque alter, poſt illa quae modo adduxi. Columella VII. 12. *Nec unquam eos, quorum generoſam volumus indolem conſervare, patiemur alienae nutricis uberibus educari, quoniam ſemper & lac & ſpiritus maternus longe magis ingenii, atque incrementa corporis auget. Quod ſi effoeta lacte deficitur, caprinum maxime conveniet praeberi catulis, donec fiant menſium quatuor.* A qua ſententia nec Gratium abhorruiſſe, ſequentia evincunt. Quocirca potius eſt, ut ſecundam conjecturam, ex qua hoc quoque percipiatur, hoc loco teneamus; *uteri de lacte.* VLIT. Ed. Log. *delacta.* Pithoeana, *delata.* Vlitius εὕρηκα exclamat, atque ita locum legendum jubet.

Illa perinde ſuos, uteri de lacte, minores
Ac longam praeſtabit opem.

ut ſit σύγχυσις. Illa perinde ſuos curâ proſequetur, ac uteri de lacte longam praeſtabit opem. Nec tamen inventis contentus refingit.

Illa petendo ſuos, ut erit dilata, minores
Ad longam perſtabit opem.

Non fluctuat animus in veris, obfirmatur, acquieſcit. forte legendum.

Illa perinde ſuo nutrit de lacte minores,

Vel,

Illa perinde ſuo ſaturat de lacte.

Cui Lectioni Longobardica Scriptura unice favet. V. Mabillon. lib. 5. de re Diplomatica. Tab. V. JOHNS. Haec intricata & obſcura, quae etiam poſt tot conjecturas vix intelligo. credo, Poëtam velle, matrem, poſtquam catulos aliquamdiu a partu aluerit, paullatim minus curare, & ad opus ſuum, id eſt, venatum, redire velle; quod ubi plane apparet, tum monet, a matre eſſe abducendos catulos, & lacte & maza eſſe alendos. Heinſius in ora Codicis.

Illa perinde ſuos, ut erit delecta, minores
Ad longam praeſtabit opem,

vel, *ut erit praelata*, Graevius, *ut erit curata:* ſed nec ita loci ſententiam capio. cogitabam aliquando, poſſe refingi,

Illa ſubinde (vel *deinde*) *ſuis, ut erit dejecta, minorem,*
Nec longam praeſtabit opem.

Poſtea, ubi a catulis ſuis erit dejecta (nam paullatim a lactatione abſtinendam matrem noſter, ut & alii faciunt, monet) minorem curam, nec longam, id eſt non diu in nido morans, praeſtabit, quare cum vides, foetas deeſſe operi, id eſt, lactationi, & induſtriam, ſive venandi ſtudium, ſuperare maternum affectum, tum lacte & maza alendi catuli: *delectus* vero *dejectus* & *delactus* confunduntur etiam aliis locis in MSS. vid. ad Tacit. II. Ann. 60. Comm. Poſſet & ex veſtigiis antiquae

Ac longam praeſtabit opem. tum denique, foetae
Cum deſunt operi, fregitque induſtria matres,

Tranſ-

304. *Foetu*] A. Steyn bene. dativus ſequitur, *deſunt.* alii, *foetae.* JOHNS.
305. *Fregitque —— matres,*] *Frigetque —— matrum* G. & B.

quae editionis legi,

Illa deinde ſuis, ut fit, de lacte minorem
Nec longam praeſtabit opem.

Ut fit, id eſt, ut fieri ſolet, (vid. ad Petron. cap 49) & eſt conſuetudo canum, quae initio diligenter curant & lactant catulos, ſed deinde minorem indies opem & curam illis praeſtant, nec multum ac diu in nido apud catulos morantur, ſed incipiunt excurrere, quod ubi videas, a matre ſunt ſeparandi. quare addit, *tum denique foetae cum deſunt operi*, id eſt negligenter catulos lactare incipiunt, tunc a cura matris tranſeat tutela ad relictos catulos. *relicti* enim proprie dicuntur, quos negligit mater, & hoc ex Virgilii lib. 11. Aeneid. 357.

—— —— catulique relicti
Faucibus exſpectant ſiccis.

& Flor. 1. 1. de lupa, *relictis catlis vagitum ſecuta, ubera admovit.* *Delacta* pro *delactata* barbarum cenſeo. BURM.

303 DELACTA MINORES] *Delactata*, hoc eſt ipſi cauli ablactati fuerint: ſuſpicor tamen aliquid de mendo in ea voce: *minores* appellantur filii ἀνόρως, quomodo etiam a Virgilio VIII. 269 *Laetique minores ſervavere diem.* ubi notat Servius: ſic etiam Nemeſianus 135. *Mox non omnes nutrire minores.* TITIUS. Ab hominibus traductum. *Minores* pro junioribus. Ovidius IV. Triſt. X. 55.

Utque ego majores, ſic me colnere minores.

Sic Virgilius de apibus Georgicor. IV. 180. Nemeſianus pariter de catulis 134.

—— primus contemnere foetus
Malueris, mox non omneis nutrire minores.

Sic *junior* aliquando abſolute pro aetate minori uſurpatur. Ut apud Senecam lib. III. Nat Quaeſt. c. 1. Ut *minoris* voce uſus Juvenalis VI. 513.

—— obſcoeno facies metuenda minori.

BART.

304 TUM DENIQUE FOETAE] Diſtinguendum

—— tum denique, foetae
Cum deſunt operi fregitque induſtria matres.

Sed omnino vera eſt lectio, quam praefert. v. c. *frigetque induſtria matrum.* Quae longe ſententiae concinnior, & phraſi etiam venuſtior. Mirum, cur mutarint hoc, utique in primo exemplari inventum, correctores. Nam induſtriam matres frangere, utique foetas, durum dictu. Et contra ſententiam vatis, qui gravidas molliter curari, nec ſuetis laboribus frangi monet. Sed cum accuratius iſta perpendimus, ſententiam Poëtae eſſe videmus de matribus ſenio & labore jam confectis. Itaque & vulgata lectio non eſt adſpernanda. BART. Ita (*Foetu*) Legi Ed. pro *Foetui:* quam lectionem alteri nempe *foetae* (quia modo praeceſſerat) anteponere non dubitavi. haec verba ſic Vlitius exponit. Cum foetae deſunt operi, *i. e.* nutritioni, & induſtria vicit naturalem matrum affectum. *Mater* enim pro amore materno. Mihi tamen ejuſmodi videtur eſſe ſententia. Cum matres ſuo deſunt foetui, nec ultra lac praebere valent, & operis illius, nimirum nutriendi, labor debilitavit omnino vires. *operis* malo cum Vlitio. olim *operi.* quam lectionem immutatio *foetû* in *foetae* dedit illis, quibus caſus aliquis deeſſe videbatur poſt *deſunt.* JOHNS.

305. CUM DESUNT OPERI,] Id eſt, nutritioni. Tum denique, cum nutritioni, quod proprium matris opus eſt, ſuperſedebunt, & aliud agendo deſueſecerint, in ipſos *catulos*, à matre *relictos, curam tranſire* praecipit Gratius, ex Maronis illo Georg. III. 157.

Poſt partum cura in vitulos traducitur omnis.

Utitur noſter aliquoties *operis* voce, pro quovis actu, ut alibi annotavi. Imo pro quovis motu validiore, etiam inanimatis rebus *opus* ſuum adſcribitur. Cornelius Severus de Aetna: 182.

Hinc ſpiſſae rupes obſtant, diſcordiaque ingens
Inter opus nectit varias, mediaſque coërcet.

Id

Tranſeat in catulos omnis tutela relictos.

La-

Id eſt, prout ignis ſe agitaverit, nunc varias rupes motu ſuo connectere, modo medias ſpiſſim obſtantes coërcere, ac ſupprimere. Sequitur enim:

Pars igni indomitae, pars ignes ferre coactae.

Rupes aliae igni indomitae, nimirum quae ſpiſſae obſtant, aliae, quas ignis coërcet, illum ferre coguntur. Hoc illud *opus* eſt, quod *artificem*, cui *divina rerum cura* eſt, *incendit.* Additur ſtatim:

——— res ipſae credere cogunt;
Quin etiam tactu moneant contingere toto,
Si liceat. Prohibent flammae (cuſtodiaque igni
Illi operum eſt) arcentque aditu, divinaque rerum
Cura ſine arbitrio eſt.

Ita fere ſcribendus hic operoſiſſimus, & nulla hactenus magnorum Virorum opera intellectus ulli locus, qui nunc ſua iſta ſibi luce clarius, quam olim, cum ſudum eſt, lucet. Sed ego ad *opus* meum à παρέργῳ hoc jam redeo. Ita enim venationem ſaepiſſime vocat noſter, ut alibi obſervavimus. Unde & hic conjiciebam olim:

——— tum denique foetae
Cum deſunt, operis fregitque induſtria matres.

Id eſſet, venationis ſtudium, cui dum intentae ſunt, catulos ſuos citius deſerunt, atque ita cum φιλοτεκνίᾳ ubera pereunt. Duplicem itaque ob cauſam foetae venatum educuntur. Prima, quam de gravida exercenda reddit Xenophon, ἵνα μὴ φιλοπονίαν διαφθείρωσι. Altera, ut citius ubera ſiccentur, & ita ad munia ſua ac priſtinam virtutem redeant. Hanc conſideravit alter Xenophon cum in iis, quae ex cap. 30. adduxi, tum in ſequenti, ubi foetae lacte graves cavet, ne in leporem immittantur, aut valide nimis exerceantur, ne ilia rumpantur. Hoc ſane venatoris induſtriae videtur attribuiſſe Gratius, quamvis nihil mutemus, ut ſatius eſt. VLIT.

305. FREGITQUE INDUSTRIA] *Frangere matrem* hic eſt, naturalem affectum, quem in prolem habent matres, vincere, ac tandem abolere. Ita *fractae clauſtris ferae*, quibus diuturna captivitas omnem feritatem exuit. Plinius Caecilius in Panegyrico verſus finem cap. 81.: *Uſurpabant gloriam iſtam* (Venationis ſcilicet) *illi quoque principes, qui obire non poterant: uſurpabant autem ut domitas fractaſque clauſtris feras, ac deinde in ipſorum quidem ludibrium emiſſas, mentita ſagacitate colligerent.* Ita reſtituo ex melioribus libris. Vulgo ineptiſſime in omnibus editionibus legitur: *fractiſque clauſtris. Induſtria* haec venatoris eſt, ut nec repente; ſed paulatim hanc oblivionem catulis ſimul & matri inducat. Hanc paſtori quoque praeſcripſit Varro: *Duobus menſibus primis à partu non disjunguntur à matre catuli, ſed minutatim deſueſcunt.* VLIT. Cicero ita frequenter; lib. II. Epiſt. I. ad Att. *Fregi hominem, & inconſtantiam reprehendi.* Et alibi, *hominis audaciam, furorem frangere.* Ovidius Met. VIII. de Althaea 508.

Nunc animum pietas maternaque nomina frangunt.

Cyprianus lib. II. Epiſt. II. de eviratis item: *Quiſquis virum in foeminam magis fregerit.* Placet autem omnino vetus conjectura: *operis fregitque induſtria matres.* Ut *opus* ſit venatio: ut modo *leve opus*, pro curſoria, *magnum opus*, pro bellica; & mox, *Ergo in opus vigila.* Sic Horatius I. Epiſt. XVIII. 49. venationem vocat ἐφθηρευτικῶς, *Romanis ſolenne viris opus.* Sic Ovidius Met. III. 147. de Actaeone venante: *Participes operum*, & mox 351. *Propoſitum repetemus opus.* Iterumque 153. *ſiſtite opus praeſens.* VLIT. *in Add.* Ego *induſtriam* de foetis canibus capio, pro ardore venandi, qui efficit, ut obliviſcantur catulorum. vid. notam ſuperiorem. BURM.

305. MATRES,] Τὴν φιλοτεκνίαν. Ovidius Metamorph. VIII. 463.

——— pugnat materque ſororque
Et diverſa trahunt unum duo nomina corpus.

Ἡ φιλοτεκνία καὶ φιλαδελφία Althaeae modo filium ſuum modo fratrum funus objectat. Hinc lucem capit Germanicus Caeſar in Phaenom.

Sidere donavit cancrum Saturnia Juno,
Nunquam oblita ſui, nunquam ſecura novercae.

Quod

Lacte novam pubem, facilique tuebere maza:
Nec luxus alios, avidaeque impendia vitae

No-

Quod ita παροξύζει Avienus alibi:

—— *novercales ut ſemper proderet iras.*

VLIT.

307. Lacte novam pubem] Catulorum cura traditur etiam ab Angelio his carminibus lib v. pag. 128.

Tum tu adeo (nam tempus erit) jam parce parenti;
Exhauſtis parce uberibus.

Atque aliquot ſequentibus, quae inde petere poteris. *mazam* autem *facilem* appellat hic noſter, vel quae facile paratur, vel quae ob ſuam teneritudinem facile a canibus eſtur & concoquitur. Nemeſianus vſ. 161. ita declarare videtur hoc adjunctum.

Interdumque cibo Cererem cum lacte miniſtra,
Fortibus ut ſuccis teneras complere medullas
Poſſint, & validas jam tunc promittere vires.

Nec multo poſt.

Tunc rurſus miſcere ſero Cerealia dona,
Conveniet, fortemque dari de frugibus eſcam.

ut demirer Eilhardum Lubinum, qui in Epiſtola Crateris ad Juniores, μάζαν verterit, *panem rigidum*: nihil minus ἐσθίειν, inquit, ἑαυτὸς ἐσθίων μάζαν, καὶ πίνων ὕδωρ maza, quae dicatur, docet Hieronymus Mercurialis variar. lectio. lib. IV. cap. 18. nec non Marſilius Cagnatus var. obſervat. lib. I. cap. 30. TITIUS. Geoponic. lib. XIX. c. I. *panes catulis poni jubentur bubulo lacte madefacti, non enim ſufficere matres plerumque copiae catulorum alendae.* BART. Sequitur Xenophontaea illa: ἐπειδὰν δὲ ἤδη πλανῶνται τὰ σκυλάκια, διδόναι γάλα μέχρι ἐνιαυτοῦ, καὶ οἷς μέλλει τὸν ἅπαντα χρόνον βιώσεσθαι. *Mazam* hinc accepit quoque noſter: quem ſequitur, ſed granditis paſſibus, Nemeſianus verſ. 159. & ſequ. apud quem latius de lacte, quo nutriendi ſunt catuli, dicemus. VLIT.

307. Facilique] Parabili, avidae enim impendia vitae omnino vitanda. JOHNS. Recte. vid. ad Petron. cap 93.

307. Maza:] Pane ſubacto. Varro II. 9. *nec non ita panem ordeaceum dandum, ut non potius eum in lacte des intritum.* Quod per totam vitam, ut Xenophon videtur intellexiſſe, iis cibarium eſt. Ut & Columella VII. 12. *omnes ſine diſcrimine canes ordeacea farina cum ſero commode paſcit. Sin autem ſurculo conſitus ager ſine paſcuo eſt, farreo vel triticeo pane ſatiandi ſunt, admiſto tamen liquore coctae fabae, ſed tepido.* Haec maza eſt, ſive lacte, ſive aqua ſubacta. Hanc Nemeſianus 161. *Cererem cum lacte* vocat, ſed catulis *interdum*, non ſemper, praeberi vult, *tenueſque magis retinere cibatus.* Gratius vero Xenophontem exprimit: καὶ οἷς μέλλει τὸν ἅπαντα χρόνον βιώσεσθαι. Ut totius haec *impendia vitae* jam catuli noſcere incipiant. Calpurnius Ecl. II. 45.

Et gregibus portare novis, ut carpere frondes
Condiſcant, primoque recidere gramina morſu.

Ita emendavi in editione mea. *Novi greges* ſunt agni, qui frondes carpere diſcunt, ne depulſi à matribus aliquando *lactis deſiderio ſeneſcant*, uti loquitur Varro. Ideo & hic noſter mazam praeberi catulis jubet. Quos alii lacte contentos eſſe volunt. Nam alter quoque Xenophon ex majore videtur percepiſſe; ὅτι χρὴ γάλακτι διατρέφειν τὰ σκυλάκια, quaſi nihil praeter lac illis aſſignaſſet. Sed melius noſter per illa, οἷς μέλλει τὸν ἅπαντα χρόνον βιώσεσθαι, mazam intellexit. VLIT.

308. Nec luxus alios] Subjungit Xenophon: ἄλλο δὲ μηδέν. Quae verbotenus ſequutus eſt Gratius. Pollux neſcio unde novum praeceptum addidit: ἀλλὰ μετὰ τοῦτο τὸ τῶν ἁλισκομένων αἷμα δεῖ προσφέρεσθαι τοῖς σκύλαξιν, ἵνα προσεθίζοιντο τῇ κυνηγετικῇ τροφῇ. Μετὰ τοῦτο, puta τὸ ἐκ τῶν μητέρων γάλα, quod male ex margine in textum quorundam codd irrepſit. Unde etiam eſt, quod vulgo τὸ μετὰ paulo ante perperam inculcatum ſit. Scribendum eſt: Τροφαὶ μὲν δὴ τοῖς σκύλαξι τὸ ἐκ τῶν μητέρων γάλα. Poſt hoc ſecundo loco ferinum ſanguinem commendat Pollux. Unde hoc hauſerit, an de ſuo addiderit, incertum mihi eſt. Illud certum Gratii praecepto adverſari, qui talia

avi-

Noſcant. haec magno redit indulgentia damno.
Nec mirum: humanos non eſt magis altera ſenſus.

Tol-

310 *Non & magis*] *Non eſt magis alt. ſenſus: Tollit ſe ratio*, &c. ſic vulgo omn. Edd. Vide Comm. VLIT. Qui edidit, *non & magis a. ſenſus Tollit*, *nec ratio* &c.

avidae impendia vitae à catulis amolitur. Quare potius inter praemia, quae diſcentibus poſt captam feram ex ipſa praeda conceduntur, accenſenda eſt ferini ſanguinis libatio. Quo Senecae illud modo applicabam:

——— *tum roſtra canes*
Sanguine multo rubicunda gerunt.

VLIT.

308. VITAE]*Vitae* vocabulum heic luxum & delicias vivendi denotat. Nam *vivere* eſt genio indulgere: vetus inſcriptio. AMICI. DUM. VIVIMUS. VIVAMUS. Catullus. *Vivamus*, *mea Lesbia*, *atque amemus*. Petronius. cap. 34.

Vivamus, *dum licet eſſe bene.*

Manilius.

Et propter vitam vivendi perdere cauſas.

Hoc eſt propter delicias & voluptateis victus. Adde hanc hujus vocis ſignificationem notis Nicolai Loënſis, qui quinque aut ſex alias non ſatis vulgatas notavit libro VI. Miſcellaneorum cap. 3. BART. Barth. ad Claud. III. de Laud. Stil. 160. legit *avidaeve*, ſi ex MSS. recte: nec tamen ſemper poſt *nec* opus eſt *vel* vel *ve* ponere, ut docuimus ad Ovid. III. Met. 492. & ad Rutil. I. Itin. 253. ubi itidem Barthius *que* ejicit. *impendia* vero ſupra illuſtravit Barth. ad Verſ. 33. utitur & Sueton. Caeſar. 53. *rapinis & ſacrilegiis onera bellorum civilium & triumphorum ac munerum ſuſtinuit impendia.* BURM.

310. HUMANOS NON EST MAGIS ALTERA SENSUS] Non edit, non abſumit; nulla alia indulgentia magis obeſt hominibus, quam luxus in cibo & potu. Virgilius IV. Aen.

——— *eſt mollis flamma medullas.*

γνώμη καθολική. quae pluribus exemplis illuſtrari poſſet, quorum ingentem copiam tibi ſuppeditabit Theatrum vitae Humanae. Catonis vox celebratur, qui dixerit, *plures ingluviem*, *quam gladium interimere.* Adi Joannem Stobaeum capite περὶ ἀκρασίας. etiam Petrus Angelius breviſſime digreditur in hujus turpiſſimae voluptatis vituperationem pag. 129.

Nonne vides Aſiae devictam lenibus olim
Obſequiis, *variaeque dapis praedivite luxu*
Subſediſſe orbis Romam caput.

TITIUS. Depaſcitur, edit, lacerat, atque exſugit: vetus Poëta, ut puto, ex Homero,

Ipſe ſuum cor edens, *hominum veſtigia vitans.*

Quod à Pythagora uſurpatum. Athenaeus libro X. περὶ δὲ Πυθαγόρε ἢ αἰνίγματα τοιαῦτά ἐστιν, ὥς φησι Δημήτριος ὁ Βυζάντιος ἐν τετάρτῳ περὶ ποιητῶν: καρδίαν μὴ ἐσθίειν, ἀντὶ τοῦ ἀλυπίαν ἀσκεῖν, &c. Juſtinus Martyr ad Zenonam & Serenum, ἑαυτοὺς δὲ ἐσθίοντας καὶ ἀδυνατοῦντας. Sic *eſto* pro *ede* exſtat apud Apulejum, item *eſtur* pro *editur*. Et apud Maronem IV. Aen. 66.

——— *eſt mollis flamma medullas.*

BART.

310. NON EST MAGIS] Humanum ingenium & acumen non alia magis re in ſtuporem dari & obtundi dicit, quam luxuriae ſervitio. Claudianus II. de Laud. Stil. 132.

Luxuries praedulce malum, *quae dedita ſemper*
Corporis arbitriis hebetat caligine ſenſus.

Vide animadverſiones noſtras ad Claudiani Gildonem. BART.

310. HUMANOS, &c.] Elegantiſſima & digna Maronis aemulo digreſſio. Ille ſub finem Georg. III. 526. ubi boum morbos deplorat, ita quoque luxuriam cauſatur, quaſi communem vitiorum matrem:

——— *atqui non Maſſica Bacchi*
Munera, *non illis epulae nocuere repoſtae.*

Ubi Servius: *Et per tranſitum tangit illa*, *quae dicunt Phyſici*, *morbos venire ex cibi & potus nimietate*, *vel mutatione.* Unde anſam habuit Gratius tam ſpecioſe & ſpatioſe digrediendi. Verba ejus vulgo depravata aliquantum leguntur, & miſerrime tractata ab Interpre-

Tollit ſe ratio, & vitiis adeuntibus obſtat.

Haec

prete. Ea ego leviter immutavi, ut, ſi non decori, ſaltem ſenſui ſuo reſtituerem, donec certiora ſuppeditant meliores, ſi qui ſunt, codices. VLIT. Ita omnes codices ante Vlitium hos verſus exhibent, niſi quod *obſtant* in fine, pro *abſtant*, ut opinor. recte quidem illi, nec melioribus hâc in parte opus eſt codicibus, nec Vlitianâ ἐοχαστικῇ qui ſic legit,

—— Humanos non & magis altera ſenſus
Tollit, nec ratio vitiis adeuntibus obſtat.

Hic eſt enim verborum ſenſus. Non altera *indulgentia* magis *eſt*, *i. e.* Edit, corrumpit, praedatur humanos ſenſus. Ratio enim, ut Aſtraea olim, ſubducit ſe, & vitiis adeuntibus intereſſe non ſuſtinet JOHNS. Heinſius corrigebat *cenſus*, quod defendi poteſt multis Manilii locis, quibus *cenſus* de omni hominum opera, ſtudiis, opibus & divitiis, & quocumque homo cenſeri poteſt, occurrit. vid. lib I. 12 & ibi Scaligerum & III. 72. & alibi: praeterea paſſim occurrit apud varios *edere*, *comedere*, *vorare bona*, *patrimonium* & *cenſum*. de quibus ad Petron. cap. 42. & ita variat ſaepe ſcriptura Codicum & apud Manilium, & Petron. cap. 119. *quae turbant cenſum*, ut legendum puto, licet *ſenſum* tueantur alii, & Barth. XXI. Ad 3. Deveſtivum luxuria Ovid. III. Art. 172.

Quis furor eſt cenſus corpore ferre ſuo.

ubi vide adnotata. de Eriſichtone idem libr. VIII. Met. 846.

—— demiſſo in viſcera cenſu.

Quia omnia devoraverat. ſi quis tamen *humanos ſenſus* probabilius dici credat, non pugnabo BURM.

311. TOLLIT SE RATIO] Ratio ſeſe ipſam extinguit, & deliquium ſibi creat luxuriae ſerviendo. Vel *tollit ſe*, hoc eſt, ſublimem & efferam ſe vitiis abeuntibus objicit, à ſimilitudine equi efferi. Ut apud Maronem. X. Aen. 892.

Tollit ſe erectum quadrupes.

BART.

311. VITIIS ADEUNTIBUS] Manifeſto haec contraria ſunt menti Gratii noſtri. Nam ſternacem quaſi & efferatam Rationem dicere vult viam omnibus vitiis aperire planam atque facilem. Haec vero lectio viam obſtruere vitiis canit. Prorſus ſcribendum. *vitiis abeuntibus*. Nam Ratio efferata & luxuria intumeſcens non patitur, vitiorum amorem ſemel hauſtum abire. In veteri edito nihil variatum invenio. Si omnino lectio vulgata placebit; ſubintelligendum erit *cum*. & *obſtat cum vitiis adeuntibus*. Senſibus videlicet humanis, ut dixit BART. Idem Barthius ad Claudian. III. de Laud. Stilic. 160. legebat,

Tollat ſe ratio, & vitiis adeuntibus obſtet.

& ita etiam fere Heinſius, qui & pro *obſtet*, *abſtet* adſcripſerat, & pro *adeuntibus*, *adedentibus*, ut modo *eſt ſenſus* dixerat pro edit. Graevius in Syllog. Epiſt. Tom. IV. pag. 244.

Tollit ni ratio, & vitiis adeuntibus obſtat:

ubi vero legerit Johnſ. *obſtant*, pro quo ille *abſtant*, neſcio. forte operae aberrarunt: nam in contextu edidit *abſtat*, quod verbum iterum verſ. 353. occurrit, licet ibi ab *abſiſto* etiam poſſit deduci. mihi ſatisfacit Barthii correctio, niſi quod pro *adeuntibus curis*, malim *ſubeuntibus*, hoc modo

Tollat ſe ratio, & vitiis ſubeuntibus obſtet.

Ut in initio operis *Rationem* rebus gerendis ſociam homines ſumſiſſe dicit, ita hic eamdem commendat, ut contra vitia ſe tollat, nec premi luxu[illegible] conſuetudine mala patiatur. Manil. I. 97. *coelum adſcendit ratio.* forte idem dicit, quod Perſius Sat. V. 96. *Stat ratio contra* &c. *Tollere ſe* paſſim occurrit apud Virgilium, cum corpus & caput alte efferimus. ut V. Aen. 369. ſic *mare ſe tollit* VII. 539. & Metaphorice III. Georg. 8.

—— qua me quoque poſſim
Tollere humo, ita *ſe dare*, de quo ſupr. ad vſ. 143. parare ergo ratio ſe debet ad pugnam contra vitia ſubeuntia dolo & aſtu. aliter *ſe tollere* etiam arrogantiam notat, & nimiam animi elationem, ut apud Petron. LXXXIII.

Qui pelago credit, magno ſe foenore tollit.

ſubeuntibus vero ut corrigam, inducor, quia litera *s* ultima in *vitiis* abſorpſit ſequentem, ut reſtaret *ubeuntibus*, unde *adeuntibus* fecerint, *a* enim & *u* facile permutantur: uſus ejus verbi vero in ſimilibus obvius. ita *ſubeunt morbi* Nemeſ Cyn. 17. Ovid. III. Art. 373.

Haec illa eſt, Pharios quae fregit noxia reges,
Dum ſervata cavis potant Mareotica gemmis,

Nar-

373. *Ita ſubit, deforme malum*. infr. 356. *ſubit mala peſtis*, & millies alii. BURM.

312. HAEC ILLA EST,] Haec illa noxia eſt, quae fregit Pharios reges. Quaerendum, cur Aegypti reges nominaverit primos. Cum dicturus eſſet, omnia ſumma imperia luxu regum concidiſſe. Sane cum Perſicam & Graecam Monarchiam poſt Romanam etiam recenſiturus eſſet, potius hoc loco Aſſyriam nominari decebat, quae & illas anteceſſit, & nulla earum minor fuit, ad quam comparata Aegyptiorum Potentia, Regnum unum videri poteſt. Etſi enim Aegyptii reges late olim dominati ſint, non tamen tam ſtabilis eorum dominatus fuit, ut his annumerari debuerit. Et notum de luxu Aſſyriae Regum. BART.

312. FREGIT] Exprimere voluit Graecum ἔθραυσε. JOHNS.

312. NOXIA] Pernicioſa indulgentia. ſumitur & ſubſtantive pro damno, vitio, labe. IDEM. Ita hic capiendum: aliter τὸ *quae* deberet referri ad *indulgentiam*, cum tamen ratio proxime praecedat. ſed *noxia* eſt culpa, damnum. vid. vſ. 439. & 461. BURM.

313. SERVATA] Vetuſtatem eorum arguit, quam veteres adfectaſſe clarum. Ut Pindarus laudare jubet οἶνον μὲν παλαιὸν, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων Et Plautus *ſapientes* vocat, *qui vino vetere utuntur*. BART

313. POTANT MAREOTICA GEMMIS] De luxu regum Aegyptiorum plura comperias apud Athenaeum; particulatim de Cleopatra conſulendus Plutarchus in Antonio. Vini autem Mareotici tanquam optimi ac pretioſiſſimi plures meminerunt; id in Aegypto juxta Lacum Maream Alexandriae vicinum gignebatur: fuit autem diverſum a Maroneo, quandoquidem hoc in Thracia Cherſoneſo, circa Maroneam urbem proveniebat. Conſule Andream Baccium de vinis Italiae lib. VII. porro pocula ex variis, magnique pretii gemmis fiebant. Plinius XXXIII pr. *Turba gemmarum potamus, & Smaragdis teximus calices, ac temulentae cauſſa tenere Indiam juvat, & aurum jam acceſſio eſt.* Virgilius II. Georg 506.

Aut gemma bibat, aut Sarrano dormiat oſtro.

Ovidius VIII. Met. 571.

——— dapibuſque remotis,
In gemma poſuere merum.

De vaſis Murrhynis dixi commodiore loco. TITIUS. Errorem hic Gratio vix defendam. *Mareotis* Nili palus in Aegypto quidem eſt. *At*, *Mareotica vina* non ab Aegypti parte illa, ſed ab alia Graeciae aut Epiri potius acceperunt. Nam Columella *Mareoticas* vites inter Graeculas recenſet lib. III. c. 2. Eundem errorem videtur deliraſſe Servius, In alterum Georgicum, qui *Mareotica vina* Aegypto arceſſit. Alia plurima nobilium vinorum genera recenſet Galenus ὑγιεινῶν IV. & II. περὶ μεθόδου θεραπευτικῆς. Sed fortaſſe & *Aegyptia* illa *vina* commendata fuerunt. BART. Non dimittam hoc loco impunitam interpretis audaciam, qua puriſſimum & nullius culpae reum Vatem perſtringit effrictae frontis nequam. Age, & dum Magiſter noſter extravagatur, nos etiam relicta praeda ſoricem iſtum ſuis veſtigiis & judicio prodamus. *Errorem hic Gratio vix defendam*, inquit. Quid haec ſignificent, equidem argutari nolo. Sed, an alibi errores Gratii defenderit, ipſe videat. Ego nullum in nitidiſſimo hoc poemate vel naevum agnoſco, niſi quos affingere ei conatus eſt hic ipſe erro ex ſua ſibi Germanica editione. Hoc inſuper inepte mendax, quod mendacii ſui meminiſſe non potuerit, qui in titulo gloriatus eſt, autores hos nunc commentariis luculentis à ſe explanatos, in Germania hactenus editos non eſſe Quod addendum eſt iis, quae in Prolegomenis ad deſtruendam fidem Germanicae iſtius editionis adducebam. Sed videamus, qua in re erraviſſe Gratium putaverit. *Mareotis*, ſubjungit, *Nili palus in Aegypto quidem eſt. At Mareotica vina non ab Aegypti parte illa, ſed ab alia Graeciae aut Epiri potius acceperunt.* Primum, ut vera haec eſſe ponamus, quid erroris haec arguunt in Gratio? Aut quid contrarium illis pronuntiavit Gratius? Atqui *Pharios reges Mareotica*

tica potaſſe cecinit. Ideone *Mareotica* vina Aegypto aſſignavit? Non poterant tanti reges Aegyptii Mareotica ex Graecia, ſi modo inde petenda erant, habuiſſe, cum tot inter Graecos ac Aegyptios commercia jam ab antiquo interceſſerint? Si Barthius inter compotores ſuos Hiſpanica vel Graeca vina ſtrenue hauriat, an adeo propere deliret, ut Germanica ſe bibiſſe confeſtim dicat? Imo contra, ſi Graeca vina ſint Mareotica, eo ardentius expetita à luxurioſis illis Aegyptiorum regibus contendi poſſit. Ut ſolent è longinquo advecta cariora eſſe, quantumvis Rhenano ſuo inſtertere malit Barthius. Quis tamen illi dixit *Mareotica* vina non ab Aegypti parte illa denominata eſſe, cum ipſe fateatur, *Mareotidem* paludem Nili eſſe. An Mareotis non facit Mareoticum? Non auſus fuit hoc negare. At *Mareotica vina non tamen ex Aegypto ſunt*, inquit. Quod falſiſſimum eſſe & haec appellatio, & res evincit. Servius ad illa Georg. II. 91.

Sunt Thaſiae vites, ſunt & Mareotides albae.

Aegyptiae: Mareotis enim pars eſt Aegypti. Eundem errorem cum Gratio deliraſſe Servium pronuntiat delirus Interpres. Deliraverunt itaque omnes, quotquot ſunt, qui Mareotici vini meminerunt, antiqui ſcriptores. Strabo lib. XVII. περὶ Μαρείας λίμνης; quam & Mareotim dici antea monuerat: εὐοινία τέ ἐστι περὶ τοὺς τόπους, ὥστε καὶ διαχεῖσθαι πρὸς παλαίωσιν τὸν Μαρεώτην οἶνον. *In his locis maxima vini copia eſt, ut etiam Mareoticum vinum diffundatur, & in longum tempus ſervetur.* Ita ſcribendum eſſe bene obſervat Caſaubonus. Nam, ut patet ex Heſychio, Μαρεώτης, εἶδος ἀμπέλου. Uti & *Mareotides* apud Maronem. Nolo tamen negare, Μαρεώτην uſitatius dici. Athenaeus ſub finem lib I. ὅτι ὁ Μαρεώτης οἶνος Ἀλεξανδρεωτικὸς τὴν προσηγορίαν ἔσχεν ἀπὸ τῆς κρήνης Μαρείας καὶ πόλεως ὁμωνύμου, &c. Stephanus non fontem, quod fabuloſum eſt, ſed lacum eſſe refert: Μάρεια, πόλις καὶ λίμνη, ἣ καὶ Μαρεῶτις λέγεται, ἀφ' ἧς καὶ Μαρεώτης οἶνος. Adeo nec ille vini hujus Aegyptii celebritatem praeterire potuit. Nec Horatius poſt Caecubum vim Mareotici vini extollere omiſit lib I. Ode 27.

Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores.

Mareotico vino. Mareotis in Aegypto palus eſt, juxta quam vinum optimum naſcitur. Ita recte vetus Scholion. Nec audiendus Vir doctus, qui de Aegypti opulentia ea interpretatur. Reſpexit enim proculdubio Horatius ad panicum illum terrorem, quo bacchantes agitantur, quaſi potu à Baccho immiſſum. Eum *in veros timores redegiſſe* Caeſar canitur. Sed ad Barthium redeamus, ſi tantum modo ab incredulitate ſua impetrare poteſt, ut nunc Mareotica vina Aegyptia eſſe tot autoribus credat. Aut ſaltem dicat nobis, à qua Graeciae parte, an Epiri potius, Mareotica vina accipi velit. Nemo Geographorum eſt, qui hujus ſimiliſve appellationis locum ullum in Graecia, aut alibi, quam in Aegypto, poſuit. Sed omne illi fundamentum eſſe videtur Columellae locus lib. III. c. 2. ubi Mareoticas vites Graeculis accenſet: *Nam quae Graeculae vites ſunt, ut Mareoticae, Thaſiae, Pſythiae, Sophortiae, ſicut habent probabilem guſtum, ita noſtris regionibus & raritate uvarum, & acinorum exiguitate minus fluunt.* Heic cardo totius ineptiae Barthianae vertitur, quem ſi emoverimus, tota concidet ſomniorum machina. *Graeculas* eas vites videtur vocare Columella, quia Maro lib. II. Georg. juxta Graecas vites etiam *Mareotides* poſuerit, ut modo vidimus. Quod an bene collegerit, aut, ſi fortaſſe, Mareoticas vites in Graeciam propagatas eſſe, ut Thaſias quoque, quae ad Thraciam magis pertinent, an adeo compertum habuerit, non temere aſſeruerim. Videant alii, utrum hoc ſibi perſuadere poſſint, an potius ſcripſiſſe Columellam: *Nam quae trunculae vites ſunt.* Qua voce alibi quoque utitur. *Trunculae vites* ſunt, quae minus alte coluntur, quam praecedentes, quae in *ſumma arbore*, quibus has opponit, quae & *acinorum exiguitate* formae ſuae reſpondent. Ut ſtatim *inerticulam* vocat, ab inertia denominatam. Utcunque haec accipiamus, ſcio, non debuiſſe hinc Gratio lapidem moveri, qui totam antiquitatem pro ſe habet. Niſi & reliquos ejuſdem delirii accuſaturus ſit inſulſus Interpres, qui, quod in aliis quaerit, ipſe ſibi mali cacat. Apage tam putidas nugas.

VLIT. Vina Aegyptia. Mareotis enim in Aegypto palus eſt; Strabo lib. XVII. Εὐοινία τέ ἐστι περὶ τοὺς τόπους, ὥστε καὶ διαχεῖσθαι πρὸς πα-

Nardiferumque metunt Gangem, vitiiſque miniſtrant.

Sic

λαίματι τὸν μακρὸν ἔπιον. Hinc *Servata* Gratius vocat. JOHNS. Palinodiam ceciniſſe videtur Barth. ad Stat. III. Silv. II. 24. quod monere lectores oportet, non ut Lagus fecit, oblatrare Vlitio. BURM.

313 GEMMIS,] Poculis ex gemma cavatis. Virgilius.

Ut gemma bibat & Sarrano dormiat oſtro.

Servius. *gemmeo poculo, non gemmato. Gemmata* abſolute ſequiore aevo dicebantur pocula gemmis exornata. Ut apud Trebellium Pollionem BART.

314 NARDIFERUMQUE METUNT GANGEM] Nardum Indicum intelligit, nam de Gangetico non bene ſentit Plinius, qui lib. XII. cap. 12. inquit, *Alterum Nardi genus apud Gangem naſcens, damnatur in totum, ozaenitidis nomine virus redolens.* & Dioſcorides, qui rationem addit inſuper illius ignavae naturae lib. 1. cap. 6 τῆς δὲ Ἰνδικῆς ἡ μέν τις λέγεται Γαγγῖτις, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ παραῤῥέοντος, τοῦ ὄρους Γάγγου καλουμένου, παρ' ὃ φύεται. ἀσθενεστέρα &c. At Gangetica tellus ipſa India eſt, a fluvio, qui eam univerſam circuit. de Indico nardo Latinus Polyhiſtor Plin. lib. XVI. cap. 32. ſic inquit, *Non ferunt amomi Nardique deliciae, ne in Arabia quidem ex India nave peregrinari*, cui concinit Graecus auctor. vel Nardum accipiemus pro quocunque odoramento. TITIUS. Καταχρηστικῶς, pro metunt loca Indiae vicina Gangi, quae ideo nardum ferunt optimam. JOHNS. *Metere Gangem* inſolentior videtur locutio, nec placuiſſe Heinſio videtur, qui in ora codicis correxerat, *nardiferumque metunt unguen*, pro unguento, ut infr. 416. *unguen amuricae* & ita alibi. Sed an *unguentum* poſſit dici *nardiferum*, merito dubito: nec etiam *metere unguentum* eleganter dici arbitror. Certe aliter de unguentis agens ſive Sulpicia, ſive Tibullus lib. IV. II. 17. haec expreſſit.

Poſſideatque, metit quidquid bene olentibus arvis
Cultor odoratae dives Arabs ſegetis.

Quare ego hic *Gangem* Poëtarum more, poſuiſſe pro India, cujus maximus & celeberrimus eſt fluvius, credo. Ita Servius ad illa Virgil. I. Georg. 137.

Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus.

Ganges Indiae fluvius, per quem provincia ſignificatur. & ita alia flumina ſaepe indicant regiones. Virgil. III. Georg. 30.

Addam urbes Aſiae domitas, pulſumque Niphatem.

Ubi iterum Servius. *Niphates & fluvius eſt & mons.* per *Niphatem autem populos juxta habitantes accipimus: nam nec fluvius, nec mons umquam poteſt pelli.* vere. nec fluvius arari aut meti poteſt, ſed regio. iterum Maro IV. Georg. 211.

Nec populi Parthorum, aut Medus Hydaſpes.

Ubi pro ipſis Medis ponitur. *Tigris & Euphrates* per Parthia & Armenia apud Propert. III. III 4. recte exponitur a Paſſeratio. & ita apud Claudian. Epiſtola ad Gennadium poſſet capi *Rubiconis amoeni incola.* nec opus reponere *accola.* ita Nilus centies pro Aegypto, ut apud Martial. x. 26.

Numquid & hoc, fallax Nile, negare potes?

quem & *ſpiciferum* vocat cod. lib. 74. quia Aegyptus feraciſſima. ſic Rhenus pro Germanis & alia flumina; ſed modus ſit exemplis. noſter ipſe Hebrum pro Thracia vſ. 128. dixit. ut vero metere fluvium noller, ita, licet diverſo ſenſu dixit Silius VIII. 565.

Qui Batalum Nucraſque metunt.

pro incolunt. quo ſenſu Poëtae frequentius *arare*, aut ſi fluvium adducunt, *bibere* & *potare* utuntur, de quo ad Nemeſ. Cyneg. 67. ſed & *natare* utuntur, ut Claudian. II. Rapt. 177.

Et qui te, Latiis nondum praecincte tropaeis,
Thybri natant.

Stat. x. 492.

Incola Taygeti Panopeus, rigidique natator
Oebalus Eurotae.

Idem IV. 239.

Qui te flave natant terris Alphaee Sicanis
Advena.

Ut recte Barthius monuit legendum. & jam impetus me ceperat hic *natant Gangem* reſcribendi; ſed *metunt* magis feracitatem & copiam nardi exprimere puto. & hinc *meſſes Indicae* a Poëtis, de odoribus & foliis. vid Stat. IV. Silv. v. 30. Architecti vero nuperae editio-

Sic & Achaemenio cecidiſti, Lydia, Cyro.
Atqui dives eras, fluvialibus aurea venis.
Scilicet, ad ſummam ne quid reſtaret habendum,
Tu

315. *Achaemenio*] Vlitius male *Achaemonio.* JOHNS.
316. *Atqui*] Ita leg. B. & cit. *Atque.* G. *At quam.*

tionis & indicis, in hunc retulerunt, *metire Gangem:* eho quam belle & diligenter! BURMANN.

314 VITIISQUE MINISTRANT.] Elegantiſſime dictum, velut ad ciathum ſtant vitiis, & eorum libidini ſerviunt: Nam *miniſtrare* eſt illud proprie hoc loco. Petronius: *pueri deterſis paulisper oculis redierant ad miniſterium.* Pari figura *ſubminiſtrantem Fato Saevitium* dixit Apulejus lib. v. Metamorph. διακονίαν & οἰνοχοΐαν pariter apud Graecos conjungit Heliodorus libro VIII. Aethiopic. ϗ τέλος τὸν ἀπὸ τῆ Θεαγένους τῆς Ἀρσάκης ἔρωτα. ϗ τὸν εἰς τὰ βασίλεια τῦ Θεαγένους εἰσοικισμὸν, ϗ τὰς περὶ αὐτὸν φιλοφρονήσεις, καὶ τὰς ἐκείνου διακονίας ϗ οἰνοχοΐας. VLIT. Διακονεῖ Miniſtros ſe praebent. *Miniſter* enim proprium in conviviis & comeſſationibus verbum, ut & *miniſtro.* αὐτοὶ τῇ ἑαυτῶν τρυφῇ οἰνοχοῦσι. JOHNS. De illa conſtructione verbi *miniſtrare* vid. ad Val. Flacc. III. 38. & Broukh. ad Propert. III. XIV. 15. & ſupr. vſ. 153. BURM.

315. SIC ET ACHEMENIO] In Cyri ditionem veniſti, nam is a Medis ad Perſas imperium tranſtulit, auctoribus inprimis Herodoto & Juſtino. Achaemeniae regionis in Perſide meminit Strabo, Ptolemaeus, Stephanus. TITIUS. Perſico, vel Perſa potius. Stephanus & alii peculiarem Perſiae regionem eo nomine autumant. Sequior aetas hoc vocabulo & *Parthos* cenſet. BART.

315. CECIDISTI] Et haec rarior locutio: vulgatior eſt, *cadere ab aliquo*, de qua ad Ovid. v. Met. 192. Sed & *cadere alicui* illuſtravit Doctiſſimus Cortius de uſu Orthog. Latin. diſ. cap. III. §. I. p. 22. immo & ablativus poteſt eſſe, ut Claud. IV. Conſ. Hon. 89.

Non hoſtes victore cadunt, ſed judice ſontes.

Dubium, an dativo, an ablativo idem III. Stil. 163.

Atque idem Thebis cecidit.

Ita & *perire.* idem II. de Laud. Stil. 250.

Hic quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Munivit Stilicho.

& ita *perire ab aliquo*, dici ad Ovidium vidimus, apud quem VI. Faſt. 490. *tuque cadis patria, parve Learche, manu.* ubi alii codices *tu cadis a patria* BURM.

316. ATQUE] L. *atqui.* Caetera ad auriferum fluvium Pactolum referenda, cujus fabulae lippis & tonſoribus notae. In veteri edito eſt, *At quam:* Quod non improbum. BART.

316. FLUVIALIBUS AUREA VENIS] Ob flumina, quae ramenta vehere dicunt, ſicuti eſt Pactolus & Hydaſpes; & Virgilius X. 142.

——— *ubi pinguia culta*
Exercentque viri Pactoluſque irrigat auro:

Ovidius XI. Met. 87.

Pactolumque petit, quamvis non aureus illo
Tempore, nec caris erat invidioſus arenis.

Lucanus III. 209.

Paſſaque ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon.

Claudianus I. in Rufin. 101.

Non Tartheſiacis illum ſatiaret arenis
Tempeſtas precioſa Tagi, non ſtagna rubentis
Aurea Pactoli, totumque exhauſerit Hermum,
Ardebit majore ſiti.

Rurſus Conſ. Olybr. 14.

Deſpumat rutilas dives Pactolus arenas.

Et de Hydaſpe II. in Ruf. 243.

Auriferum veniam poturus Hydaſpem.

generatim Manilius III. 669.

Inde Aſiae populi, diveſque per omnia tellus,
Auratique fluunt amnes gemmiſque relucet
Pontus.

Vid. Senec. Herc. Oet. 625. & ſeqq. TITIUS.

317. SCILICET] Haec verba longe efficacius cohaerent cum ſequentibus, & ironiam continent acerbiſſimam. Tu quoque Graecia,

Tu quoque luxuriae fictas dum colligis artes,
Et ſequeris demens alienam, Graecia, culpam,

O

318. *Fictas*] *Victas.* G. B.

cia, nequid, ſi diis placet, ad ſummam felicitatis reſtaret parandum, eo inquam fine, dum fictas luxuriae artes colligis, demens amiſiſti gloriam paternam. JOHNS.

317. SUMMAM] Perfectionem, & ſummum decus. Propertius II. VII. II.

In Veneris tabula ſummam ſibi ponit Apelles.
Petronius cap. 2. *Quis Thucydidis ad ſummam, quis Hyperidis ad famam proceſſit?* Vel *ad ſummam* exponendum, *ſummatim.* ut apud eundem in Petronium; *ad ſummam ſtatim, inquit, ſcietis, cui dederitis beneficium.* Vitruvius Prooemio libri VII. *ad ſummam, mors ejus. ut patricidii damnati, varie narratur.* BART. Vid. ad Ovid. Ep. II. 56. & 66. & VI. 12. ubi & ad *ſummam* aliter capi poſſe docuimus. BURM.

317. HABENDUM] Invidiam quandam avariciae hoc verbum adfert. Ut apud Ovidium I. Met. 131.

——— *amor ſceleratus habendi.*
Paulinus Natali. IX. Felicis.

——— ——— *urit*
Defectus miſeri metus, & miſer ardor habendi.

Ita plerique ſcriptores hoc verbum infamarunt. BART. Vid. ad Phaedr. praefat. lib. III. &. V. fab. 4.

318. FICTAS] *Artes fictae* ſunt verarum aemulatriceis, & ita ſane tacitis quibuſdam praeceptis luxuria ingenuas arteis ſequebatur. Non diſplicet tamen, quod in V. C. reperio, *victas*; ut victarum gentium intelligat. Notum omnibus, quam infames Perſae & aliae Orienti ſubjectae genteis luxuria. Eo pertinet, quod in ſequenti verſu dixit, alienam culpam Graecos ſecutos. Et ſane *colligendi* verbum idem ſignare videtur. BART.

318. LUXURIAE ARTEIS,] Ita *ingenioſam gulam* appellarunt Petronius & Martialis. Sic artes & libidines ſynonyma habet Salluſtius. *animus imbutus malis artibus, haud facile libidinibus carebat. Grajas arteis* pro deliciis poſuit Juvenalis Sat. XI.

Tunc rudis, & Grajas mirari neſcius arteis,
Magnorum artificum frangebat pocula miles.
Eleganter in eandem ſententiam *militiam luxuriae* dixit Manilius libro IV. Aſtronomici. BART.

318. FICTAS ARTEIS,] Diximus in V. C. eſſe *victas.* id quod videtur reliquiſſe Gratius. Nam victoria de Xerxe morum prima corruptela fuit apud Graecos, ut Romanos Carthago exciſa, de quo Vellejus lib. II. ſic Juvenalis Satira VI. 291.

Nunc patimur longae pacis mala, ſaevior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciſcitur orbem.

Et Florus libro III. cap. 12. *Syria prima nos victa corrupit.* Vide & Petronii carmen de Bello civili. BART. Studio elaboratas. JOHNS. Poſſet Barthii lectio, *victas*, illuſtrari illis, quae ad Petron. cap. LV. notavimus: ſed *victae artes* pro victarum gentium, durius puto dictum. quare *fictas artes* explicare poſſemus, quas ab aliis ſumunt, diſcunt ut ita apud Horat. III. od. 6. *fingitur artibus* propugnat Cl. Bentlejus. Heinſ. malebat *dictas*; ſic inf. 379. haerent viri docti inter *ficta, victa* & *dicta auxilia*, ego *fictas artes* excogitatas a variis luxuriae magiſtris interpretor, ut ita *fingere fallaciam* Terent. Andr. I. III. 15. & Heaut. III. II. 22. & Andr. II. I. 34. *facite, fingite, invenite*, & ita *fictae* illae *artis luxuriae* opponuntur facili & naturali victui & ſimplici, ut mox vocat, menſae. *colligis* explicari poſſet ex illo Ovidii I. Triſt. V. 31. *Atque haec exemplis quondam collecta priorum.* notat enim copiam verbum, ut apud Prop. II. XI. 9.

Quanta ego praeterita collegi gaudia nocte?
BURM.

318. COLLIGIS] Undecunque corradis. JOHNS.

319. ALIENAM CULPAM,] Hoc enarrabit Juſtinus ex Trogo libro II. *Victus Mardonius veluti ex naufragio cum paucis profugit,*

caſtra

O quantum & quoties decoris fruſtrata paterni!
At qualis noſtris, quam ſimplex menſa Camillis!
Qui tibi cultus erat poſt tot, Serrane, triumphos?

caſtra referta regalis opulentiae capta ſunt. Unde primum Graecos divijo inter ſeſe auro Perſico divitiarum Luxuria cepit. BART. Peregrinam, non naturalem, nec tuam. JOHNS.

320 O QUANTUM ET QUOTIES] Ita apud Ovid II. Art. 447.

O quantum & quoties non eſt numerare, beatum!

plurimi habent codices. vid. ad Rutil. I. Itin. 5. BURM.

320. DECORIS] Uſus Genitivi caſus Graecanicus. Cujus exempla plurima in indice ad Appulejum collegimus. BART.

320. DECORIS FRUSTRATA] Subaud. *es:* quod paſſim Gratius omittit. Exprimere voluit Graecum ἀπέτυχες. ſeu τυγχάνεις ἀποτυχῶν. ideoque cum genitivo jungitur. JOHNSON.

321. SIMPLEX] Vide Juvenalis Satyram. XI. Notandum, *menſam* pro victu uſurpari. Quod & ipſum Graecanicae aemulationis. Nam τραπεζοκόρες menſarum attonſores, pro victum arrodentibus paraſitis dixit Phocylides. Ut notavit Lambinus ad Epidicum Plauti. BART.

321. CAMILLIS] Laudat parſimoniam, & continentiam Priſcorum Romanorum imitatione Virgilii, qui & ipſe quoque in eorum laudes digreditur, cum ait illa II. Georg. 167.

Haec, genus acre virûm, Marſos, pubemque Sabellam,
Aſſuetumque malo Ligurem, Volſcoſque verutos,
Extulit; haec Decios, Marios, magnoſque Camillos,
Scipiadas duros bello, & te, maxime Caeſar.

& in Culice 357.

Hic alii ſidunt pariles virtutis honore
Heroes, mediiſque ſiti ſunt ſedibus omnes,
Omnes Roma decus magni quos ſuſcipit orbis.
Hic Fabii, Deciique; hic eſt & Horatia virtus;
Hic & fama vetus numquam moritura Camilli.

& reliqua Horatius quoque I. Od. 12.

Hunc & incomptis Curium capillis,
Utilem bello tulit, & Camillum
Saeva paupertas, & avitus apto
——— Cum lare fundus.

Angelius lib. I. pag 4.

——— Hinc Roma potentes
Scipiadas, Decios, Marios, magnoſque Camillos
Amiſit, partiſque olim ſpoliata trophaeis,
Tarpeia externos ſpectavit in arce tyrannos.

De Furio Camillo videndus Livius, Dionyſius, Plutarchus; ab eo, qui fuit continentiſſimus, omnes tales appellat *Camillos* Gratius, quomodo *Catones* dicti ſunt rigidi, & ſeveri, unde proverbium, *hoc Catone contenti ſimus*, & *tertius e coelo cecidit Cato* Manilius quoque ſumta occaſione aliquot Romanos celebrat lib. I 782. Sic etiam Oppianus increpat genus humanum, quod voracitati plus juſto ſit deditum: loquebatur autem de noctua Piſae. ἁλιευτ. lib. II. 217. ac deinde ſubdit

Κλῦτε γεναὶ μερόπων οἷσι τέλος ἀφραδίῃσι
Λαιμάργοις, ὅσον ἄλγος ἀδηφαγίῃσιν ὀπηδεῖ,
Τῶν τις ἀεργίῃ δυστηνία τῆλε διώκοι
Καὶ κραδίῃ καὶ χειρὸς, ἔχοι δὲ τεμήτρον ἐδωδῆς.
Μηδ' ἐπὶ πανθοίνῃσι νόον τέρποιτο γανίζων.
Πολλοὶ γὰρ τοῖοι, καὶ ἐν ἀνθρώποισιν, ὅσοι λέλυνται
Ἠνία, γαστρὶ δὲ πάντας ἐπιτρεπτῶσι χάλινας.
Ἀλλά τις εὐκολίην φεύγοι τέλος ἡμερόεντα.

Videndum eſt Epigramma Palladis ἀνθολογ. lib. I. εἰς σωφροσύνην. plura etiam Stobaeus περὶ ἐγκρατείας, καὶ ἀκρατίας. TITIUS.

322. CULTUS] Totam vitae culturam hoc verbo denotat. Tibullus. libro III. Elegiar. III. 31.

Haec alii cupiant, liceat mihi paupere cultu
Securo cara conjuge poſſe frui

Frugalitate porro orbem terrarum Romanos ſubjeciſſe, multis inculcant Seneca atque Juvenalis, ut taceam omnis generis ſcriptores, qui ſaltim meminerunt incrementorum Romani Imperii. BART. *Victus* malebat Heinſius, ſed nihil opus: nam & in cultu maxima uxuria, & *habitus* ſequitur, quae duo ſemper

Ergo illi ex habitu, virtutiſque indole priſcae,
Impoſuere orbi Romam caput: actaque ab illis
Ad coelum virtus, ſummoſque tetendit honores.

Sci-

324. *Actaque*] *Ortaque* G.

fere jungunt ſcriptores. vid. ad Ovid IV. Met. 405. & *cultus* melius reſpondent triumphis, in quibus in tunica Jovis &c. conſpicui erant. Sed Serranum ad priſtinum cultum deinde rediiſſe dicit BURM.

322 POST TOT SERRANE TRIUMPHOS] Atilium intelligit, qui a Serendo *Serrani* nomen ſibi comparavit, hujus meminit Virgilius VI. 842.

Quis te, magne Cato, tacitum, aut te, Coſſa, relinquat?
Quis Gracchi genus, aut geminos, duo fulmina belli,
Scipiadas, cladem Lybiae; parvoque potentem
Fabricium, vel te ſulco Serrane ſerentem?
Quo feſſum rapitis Fabii?

Apulejus Apologia pro ſe ipſo altera: *Romanorum etiam majoribus Quintiis, & Serranis, & multis aliis ſimilibus, non modo uxores, verum etiam conſulatus & dictaturae in agris offerebantur.* TITIUS.

323. EX HABITU,] Τὸ *ex* ſuperfluum, ut plurimis locis apud ſcriptorum omne genus. Vide ad Ceirin Virgilii, & Claudiani libros in Eutropium Animadverſiones. BART. *Ex* hic notat propter, & cauſam, unde hoc evenit. ſic Terent. And. I. V. 33. *ex hoc ſollicita eſt.* & Adel. II. I. 43. *inſanire ex injuria.* & ita paſſim veteres. ſuperfluum vidimus τὸ *ex* Sup 153. BURM.

323. INDOLE] Vi innata. JOHNS.

324. IMPOSUERE ORBI ROMAM CAPUT] Effecerunt, ut Roma caput orbis eſſet, ac diceretur. vide Lipſium in admirandis. TITIUS. Quia *caput* rei dicitur cujuſque pars praeſtantiſſima. Ptolemaeus. ἀρχὴ δὲ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μορίων ἡ κεφαλή. Ita Roma merito mundi *caput.* Claudianus Bello Gildonico 459.

——— *caput inſuperabile rerum*
Aut ruet in veſtris aut ſtabit Roma lacertis.

Totidem verbis Paullus Oroſius libro II. cap. 12. BART.

324. ACTAQUE] V. ed. *ortaque*, quod non receperim. Alludit Maronianum illud VI. 782.

Imperium terris, animos aequabit Olympo.

Quod & ab aliis Poëtis expreſſum. BART. Nec *acta* placebat Heinſio, qui vel *altaque*, vel *auctaque* corrigebat. ſic apud Claudian. praef conſ. Mallii, pro *fama celſius vero acta*, malebat *aucta.* vide ibi notas. ſed nihil mutare tutius: nam agere eſt extollere, propellere, ſive in altitudinem, ſive aliquando in profundum, ut *alveus acta* apud Rutil. I. 130. eſt projecta, immerſa in profundum. ita poſſumus capere illa Horatii II. Od. 2.

Illum aget penna, metuente ſolvi,
Fama ſuperſtes.

ubi vetus commentator exponit, *extollet.* ſic *actum ferrum* Claud. Bel. Ger. 122. vid. ad Vellej. II. 80. & Val. Flac. II. 179. ſic *agere radicem* dicitur arbor & planta, quando immittit in terram. de quo vide Heinſ. ad Ovid. II. Met. 583. & contra *agere flores* dixit Columel. II. 16 & noſter vſ. 96. *agere aciem in tenebras*, & quae infinita talia ſunt. *Virtus* ergo *ad coelum acta*, eſt elata, quae crevit immenſum. In quo multi ſunt Poëtae. Horatius ſufficiat lib. IV. Od. 15.

Per quas Latinum nomen, & Italae
Crevere vires, famaque, & imperi
Porrecta majeſtas ad ortum
Solis ab Heſperio cubili.

BURM

325. TETENDIT] Τὸ *ad* ἀπὸ κοινοῦ repetendum: *& ad ſummos tetendit honores.* Hoc moneo, ne quis ulla in parte pulcherrimae & incomparabilis prorſus hujus ſententiae pedem offendat, aut Barthii nugas audire neceſſum habeat. Adeo illuſtria & perſpicua haec ſunt, ut facula non magis, quam merus dies, nedum Scholiaſti iſtius tenebrionis offuciis, indigeant: quem ego iterum Anticyras faceſſere jubeo. VLIT. Scaliger in ora Codicis ſcripſerit, *ſummo ſe extendit honore* perperam.

recte

Scilicet exiguis magna ſub imagine rebus
Proſpicies, quae ſit ratio, & quo fine regenda.
Idcirco imperium catulis, unuſque magiſter

recte Vlitius geminandam eſſe praepoſitionem intellectu docet, de quo nos pluribus ad Claudian. IV. Conſ. Honor. 207. BURM.

326 SCILICET] Ita enim eſt. à magnarum rerum imagine & repraeſentatione licet proſpicere, quae ſit exiguis rebus ratio, & quo modo, quo intuitu dirigenda & moderanda. JOHNS.

326. EXIGUIS] Quia jam de orbis Imperio inter canum tuendorum praecepta locutus eſt, à tantis rebus ſpecimina ſumenda etiam ad minimorum curam. BART.

326. IMAGINE] Exemplo atque figura. Seneca Epiſtola LXXII. *Solebat Attalus hac imagine uti. Vidiſti aliquando canem miſſa à domino fruſta panis aut carnis ore aperto captantem? Quicquid excepit, protenus integrum devorat. Et ſemper ad ſpem futuri hiat? Idem evenit nobis.* BART. Idem eſt, quod dicit Ovid. III. Art. 525.

Quid vetat a magnis ad res exempla minores Sumere.

Vid. & I. Triſt. III. 25. BURM.

327. RATIO,] Proſpicies, quae ſit Ratio rebus exiguis, & quo pacto regenda, exemplo maximarum. BART.

327. REGENDA] Ipſa nimirum ratio, ſive modus agendi: ne quis *regendae* legat, & ad *res exiguas* referat. dicimus vero *ratione regere*, ut *conſilio* Terent. Eun. I. 1. & ipſam etiam *rationem*, ut Suet. *diſciplinam*, Caeſ. 48. & Aug. 24. ubi nihil mutandum. *regere jura* Sidon. Apol. Carm. VII. 296. & 312. vid. ad Rutil. I. Itin. 157. *regere frena*, pro frenis equum, Claud. III. Stilic. 9. & Stat. IX. Theb 818. ita *imperium regere* & *imperio*, de quo vid. ad Ovid. III. ex Pont. III. 61. *quo fine*, vero eſt, quo modo, ut Flor. II. 15. *Quum bellum ſederet, de belli fine tractatum.* Id eſt modo gerendi, propoſito, quod in bello deberent Romani tenere. Valer. Max. VI. VI. 2. *cum de belli fine ageret.* & ita Horat. I. Sat. I. 106.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines.

& II. III. 266. *ratione modoque tractari.* BURMANN.

328. IMPERIUM] Imperator. JOHNS.

328. UNUS] Ut unius adſueſcant imperio, & vocem ejus diſcant, qua cauſa pluribus opus non eſt. BART.

328. UNUSQUE MAGISTER] Hic κυναγωγὸς eſt Polluci. Cujus nulla, quod miror, mentio apud alios eſt. Sed major Xenophon ipſi venatori hoc magiſterium videtur reliquiſſe, quem ideo κυνηγέτην vocat, quia *prima illa canum, non ulla peritis Cura prior*, ut ſupra monuit Gratius. Pollux; καὶ ἡ τῶν κυνῶν ἡ ἀγωγὴ, κυνηγέσιον ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ καλεῖται. Ab hac ſcilicet parte tota venatio nomen ſortitur. Olim enim ipſe venator omnia haec munia obibat, *nec ſibi turbam Contraxit comitem.* Ipſe canes ducere, quod praecipuum eſt, ipſe feram perſequi & inquirere ſolebat. Qualis ille, quem ſupra laudavit noſter, Hagnon, qui uno cane inductore aſſumpto totam venationem ſolus exequebatur. Hinc κυνηγέται & κυνακτῆρες (ſi modo integra haec vox eſt apud Pollucem lib. VII. cap. ult. §. 9.) & ἰχνευτῆρες ipſi dicti. Hi ſunt Ἀγρόται, εἴτε κύνεσσι πεποιθότες, Apollonio. Poſtea vero in diverſa officia venatio diſtributa eſt, & totam familiam requirebat. Hippolytus eam egregie partitur in prologo ſuo apud Senecam. Δικτυαγωγὸς ita protinus ab exordio affatur:

Ite umbroſas cingite ſilvas.

Statim ἰχνευτὰς, ſive inveſtigatores dimittit:

Summaque montis juga Crecropii
Celeri planta luſtrate vagi.
Hac hac alii, qua nemus alta
Texitur alno; qua prata jacent.
Vos, qua Marathon tramite laevo
Saltus aperit. Vos, qua tepidis
Subditus Auſtris frigora mollit
Durus Acarnan. Alius rupem
Dulcis Hymetti: parvas alius
Calcet Aphidnas, &c.

His ita paſſim oberrantibus ipſos, quos dixi, κυναγωγὸς officii ſui diſtincte quoque admonet:

——— *At vos laxas*
Canibus tacitis mittite habenas, &c.

Tum ἀρκυωροὺς & λινόπτας, alioſque ejuſdem

Additur: ille dapes, poenamque operamque miniſtrans
Temperet: hunc ſpectet ſilvas domitura juventus.
Nec vile arbitrium eſt: cuicumque haec regna dicantur,

Ille

ſere officii miniſtros ordinatim diſponit:

——— Alius raras
Cervice gravi portare plagas;
Alius teretes properet laqueos.
Picta rubenti linea pinna
Vano cludat terrore feras.
Tibi libretur miſſile telum:
Tu grave dextra laevaque ſimul
Robur lato dirige ferro.
Tu praecipites clamore feras
Subſeſſor ages: tu jam victor
Curvo ſolves viſcera cultro.

Haec ultima palma trophaei. Quae ſingula, uti ea quaeque in venatore ſuo requirit, Gratii praeceptis applicanda. Sunt enim divina prorſus & ex arte, ac methodice ab optimo venatore diſpoſita. VLIT. Magiſter catulorum, ut magiſter Equitum alibi enim catulorum agmen *exercitum* vocat. & ubique fere ad Romanam militiam alludit Gratius. paulo poſt, *Socios.* JOHNS.

329. POENAMQUE] Notaverat hanc vocem Heinſius nota, qua ſuſpectas ſibi voces indicabat, quia forte rectius, *miniſtrare operam*, quam *poenam* duceret. Sed ſaepe uno verbo contenti, licet duo videantur requiri. Nihil ergo movendum: ſi enim delinquunt catuli, dum ad artem venatoriam formantur, poenis debent affici, quae una efficaciſſima eſt erudiendi canes ratio. ſed temperare debet poenam magiſter, nec ſaevire. BURM.

330. HUNC SPECTET] Ad hujus nutum pendeat. Similis in Pſalmo divino phraſis: *Sicut oculi ſervorum in manus dominorum, ſicut oculi ancillarum in manus dominarum, ſic oculi noſtri ad Deum ſpectant. Silvas* denuo hoc verſu pro feris dixit, *Juventutem canum:* ut *apum* Virgilius Georgic. IV.

Ut cum prima novi ducent examina Reges,
Vere ſuo, ludetque favis emiſſa juventus.

Ita alibi *pubem* noſter dixit. & Virgilius *Quirites.* BART. Imitari haec videtur Oppianus lib. I. 86. ubi venatoris habitum ita delineat:

Τῷ μὴ πιαλέοι θέρευς ἐπὶ μᾶλλον ἴοιεν,
Μηδέ τι λεπταλέοι· καὶ γὰρ ποτὶ δηρίσασθαι
Θηρσὶν ἀναλκείοις χρειὼ πολυαγρέα φωτα.
Τούνεκά μοι δέμας ὧδε κεκασμένοι φοιτώντων,
Ἀμφότερον κραιπνοί τε θέειν, σθεναροί τε μάχεσθαι.
Καὶ δ' ἄρα δεξιτερῇ μὲν ἐπικραδάοιεν ἄκοντας,
Ἀμφιδύμους ταναήκε' δρεπάνην δ' ἐπὶ μεσσόθι ζώνης.
Λαιῇ δ' αὖ πεζὸς μὲν ἄγοι κύνας &c.

Corpore nec veniant *haec in certamina* obeſo,
Nec graciles nimium: *ſed agendi tempora belli*
Noverit, & ſocios tutarier hoſte minores.
Ille mihi media *juvenis de pube legendus,*
Utrumque & pernix, *& ſumptis impiger armis.*
Terribilique manu vibrata ſalarica dextra
Det ſonitum, medio *praecingatque ilia cultro.*
Quem laevâ ſequitur *ſilvas domitura juventus.*

Ita mixtis Gratii verbis haec vertere liceat, ut agnoſcatur, quam preſſo pede ea ſecutus fuerit Oppianus. VLIT. Ita Ovid. I. Amor. IV. 17.

Me ſpecta, nutuſque meos, vultumque loquacem.

Spectare enim *aliquem*, eſt oculos non ab alterius oculis demovere, ut Terent. Adel. II. I. 16. ait. & ita Parmeno ad Lachetem in Eunuch. V. VI. 18. *Here ne me ſpectes.* de admiratione & veneratione hoc verbum etiam poni docuit Torrent ad Horat. I. Epiſt. XVI. 57. qui & II. Ep. I. 60. *hoc ſpectat Roma potens.* BURM.

330. SILVAS DOMITURA JUVENTUS] Feras in ſylvis latentes. μετωνυμία veluti ſuperius, initio operis. *& nuda ſylvas virtute movebant.* TITIUS. Vid. inf. vſ. 494

330. JUVENTUS.] Sic Virg. IV. Georg. 22. de apibus. *Ludetque favis emiſſa juventus.* JOHNS.

331. ARBITRIUM] Electio videlicet Magiſtri canum. Vel *arbitrium* pro Imperio uſurpa-

Ille tibi egregia juvenis de pube legendus,

Utrum-

patum. Ut *Arbiter* eſt Imperator. Horatius de Neptuno 1. Od. 3.

——— quo non arbiter Adriae

Major, tollere ſeu ponere vult freta.

Claudianus de Plutone 1. Rapt. 55.

——— ô maxime noctis Arbiter.

Seneca Herc. Fur. 582.

Tandem noctis, ait, vincimus, arbiter.

BART. *Arbitrium* hic eſt ἐπίσκεψις, ut & evidentius in illo C. Severi loco, quem modo emendavi verſ. 194. *divinaque rerum Cura ſine arbitrio eſt.* id eſt, fruſtra hic eſſe, qui curant rerum cognoſcere cauſas, quia cominus arbitrari & inſpicere, aut palpare non licet,

Ut major ſpecies Aetnae ſuccurrat inanis.

Verſus enim hic, ſi retinendus eſt, parentheticus fieri debet, & hoc ordine explicandus. Mihi tamen ſemper placuit eum expungi, ut male repetitum ex praecedenti. An bene, aliorum arbitrium eſto. VLIT. I. e. Imperium. JOHNS. Vide, quae ad Claudian lib. 1. Rapt. 55. notamus. BURM.

331. Haec regna dicantur] Haec cura demandatur: *Sic regna vini* apud Horatium, 1. Od. 4. & *Poſt aliquot mea regna videns, mirabor ariſtas?* apud Maronem Ecl. 1.: id eſt mea rura, meos agros, in quibus veluti regnum obtineo: M. Tullius Epiſtola ad Att. XIV. 16. *in Puteolana & Cumana regna navigaro, o loca caeteroqui expetenda, interpellantium autem multitudine pene fugienda!* etiam hic noſter tranſlate non longe ſuperius 293.

Affectat materna regna ſub alvo.

ubi vide. TITIUS. Merito itaque acceptâ venandi à patre ſuo venia Rex etiam ſibi eſſe viſus eſt Scipio, ut refert Polybius in Excerptis, quae ex Conſtantino Porphyrogeneta edidit doctiſſimus Valeſius: ὡς ἐπιλαθόμεν@, καὶ νομίσας εἶναι βασιλεύς. *Qua facta ſibi venandi poteſtate, quaſi regnum adeptus.* &c. Semper enim Regium hoc & ſolum Rege dignum habitum fuit exercitium, quia ex eo στρατιῶται τε ἀγαθοὶ, καὶ στρατηγοὶ γίγνονται, ut graphice ἐπιλογίζει Xenophon. Quapropter & Oppianus & Aurelius noſter Imperatoribus ſuis μεγαλεῖα δῶρα θήρης cecinerunt. Et Philoſtratus venatorem ſuum regali quoque ornatu inſignivit οἰκείαν lib. 1. cap. 29. De quo latius alibi dicam. VLIT.

331. Dicantur,] Deſtinantur, vel conferuntur. JOHNS. Ita *ſortem dicatam* dixit Manil. 1. 600. qui ſaepe hoc verbo utitur eodem ſenſu: ita apud Seren. Samon. cap. XXII.

At nos pauperibus praecepta dicamus amica.

Ita Puteaneus codex. *regna* hic cape, ut *imperium, arbitrium*, ἐπίσκεψιν in canes: ut ita paſſim Poëtae omnes adminiſtrationes, & etiam miniſteria, *regna* vocare ſolent. ſic *regna ratis tradere* Valer. Flacc. 1. Arg. 418. de gubernatione, ubi vide, quae adnotavimus. BURM.

332. Ille tibi egregia] Xenophon hanc partem optime exequitur ab illo loco, πρῶτον μὲν οὖν χρὴ ἐλθεῖν. & reliqua Oppianus lib. 1. 81. Sic

Πρῶτα μὲν αἰζηοὶ μὴ μοι μάλα πίονες ἔστων.
Ἦ γάρ τε σκοπέλοισι θορεῖν μετ' ὑπείροχον ἵππον
Χρειὼ ἀναγκαίη, χρειὼ δ' ἄρ' ἐπὶ τάφρον ἀλέσθαι.
Δεθάκι δ' αὖ δρυμοῖσιν ἀνάγκη θῆρα διῶξαι,
Ὡς κεν ἐλαφρίζοντες καὶ εὐφόρτοις μελέεσσιν.

habes, unde petas reliqua, nam ipſe non omnia exſcribo. TITIUS. Xenophon cap. 2. Χρὴ δὲ τὸν μὲν ἀρκύων ἐπιθυμοῦντα τοῦ ἔργου, καὶ τὴν φωνὴν Ἕλληνα, τὴν δὲ ἡλικίαν περὶ ἔτη εἴκοσι. τὸ δὲ εἶδος ἐλαφρὸν, ἰσχυρὸν, ψυχὴν δὲ ἱκανόν. ἵνα τῶν πόνων τούτοις κρατῶν χαίρῃ τῷ ἔργῳ. Quae veſtigiatim ſequitur Gratius, ut Gratium Oppianus. Niſi quod Xenophon ea ad retium curam, quaſi ea praecipua venatoris ſit, commendaverit, quae proprie, ut melius ea applicuit Gratius, ad κυνηγέσια requiruntur. Sed, ut dixi, omnia haec munia ipſi olim venatori obeunda erant; idem canum ductor, & ad retia ſubſeſſor erat. Unde Xenophon τὸν ἀρκυωρὸν, ut habent MSS. codd. inibi, pro venatore poſuit. Et Plinius Caecilius, quum *ad retia* tantum *ſederet*, ſive ἀρκυωρὸς ipſe ageret, venari tamen ſe profeſſus eſt lib. 1. Epiſt. 6. & lib. V. Epiſt. 18. VLIT. Viliorem tamen hanc curam fuiſſe docet Virg. Ecl. III. 75.

Si, dum tu ſectaris apros, ego retia ſervo.

BURM.

Ee 2 333.

Utrumque, & prudens, & ſumptis impiger armis.
Quod niſi & acceſſus, & agendi tempora belli
Noverit, & ſocios tutabitur hoſte minores:
Aut cedent, aut illa tamen victoria damno eſt.

Er-

333. *Impiger*] *Integer* B Ed. Vide Comm.
336. *Cedent*] Ita leg. B. & cit. *ſedent. illa*] *ipſa* G. & B.

333. UTRUMQUE] Homerum imitatur. *Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμήτης.* JOHNS. Non damno hanc lectionem; ſuſpicatur tamen non immerito Heinſius, ſcripſiſſe Gratium, *Rerumque & prudens.* vid. ad Ovid. II. Art. Am. 675. ſic infr. vſ. 427. *rerum prudens experientia* dicitur. Perſ. Sat. IV. 4.

Scilicet ingenium & rerum prudentia velox
Ante pilos venit.

BURM.

333. INTEGER] In veteri ed. *impiger*. Quod quare mutaverint, ſiquidem eam editionem ſecuti ſunt non pauci Correctores, ego non diſpicio. BART. Eadem varietas in ſcriptis & editis apud Stat. VIII. Theb. 302. *quidquid novat integer annus.* BURM.

334. ACCESSUS,] Videtur haec tranſtuliſſe noſter ex iis, quae per venationem addiſci poſſe, ut militantibus uſui ſint, docet Xenophon in Epilogo: *Ἐν δὲ ταῖς ἐφόδοις ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους ἅμα οἷοί τε ἔσονται ἐπιέναι, καὶ τὰ παραγγελλόμενα ποιεῖν, διὰ τὸ οὕτω καὶ αὐτοὶ αἱρεῖν τὰς ἄγρας. In acceſſibus quoque hinc ſcient, quomodo hoſtes invaſuri ſint, & imperata faciant, quia & feras ipſi hoc modo venantur.* Hi ſunt acceſſus, haec agendi tempora belli. Hinc tralaticie Maro Aeneid. XI. 766.

Hos aditus, jamque hos aditus, omnemque pererrat
Undique circuitum, & certam quatit improbus haſtam.

Quod jam ſupra ad verſ. 242. applicavi. VLIT.

334. AGENDI BELLI] Inſolentior phraſis, *agere bellum* pro gerere. Claudianus lib. II. in Eutropium 325.

Tandem conſilium belli confeſſus agendi.

Et in Epigrammatis.

—— *bello quibus ille peracto*
Conſpicuus, reges inter fulgeret Achivos.

Operari bellum dixit Boëthius lib. IV. de Conſol. Philos.

Bella bis quinis operatus annis.

BART. Minime inſolens Phraſis, ſed optimis uſitatiſſima. vid. ad Ovid. II. Triſt. 230. & Boſ. ad Nepot. Hannib. 8. & quae nos ad Quinctil. X. I. pag. 908. ſic *agere victoriam* dixit Claud. III. de laud. Stilich. 216. *agere principatum* Suet. Tiber. 24. tales locutiones qui inſolentes vocant, parum verſati in priſcorum auctorum lectione mihi videntur, & inſolentes eſſe ipſi: idem Cellarius adnotat ad Eutrop. II. 5. BURM.

335. SOCIOS] Canes intelligit. BART. Haud aliter ac Romani, *ubi virtute pericula propulerant, ſociis atque amicis auxilia portabant*, ut loquitur Salluſtius in prooemio belli Catilinarii. Sed *ſocii* hic ſunt canes. Ut ſupra quoque vſ. 218. *nec ſibi turbam Contraxit comitem*; de canum agmine poſſit intelligi. Pollux enim cap. III. *περὶ συνεργῶν κυνηγέτου καὶ σκευῶν* inſcriptum ita orditur: *Καὶ συνεργοὶ μὲν κυνηγέτου κύνες, ἵπποι*, &c. *Et venatoris ſocii, ſive comites, ſunt canes, equi.* VLIT. Id eſt, canes. Ovidius I. Remedii Am. 182.

—— *& comites, ſedula turba, canes.*

IDEM. *in Add.*

335. HOSTE MINORES:] Minus validos hoſte ſtabulis excito. BART. Vide, quae de hac voce notavimus ad Val. Flacc. VII. 349. BURM.

336. SEDENT,] Legendum *cedent*. Quod pueris perſpicuum eſt. Sine ope impigri atque ſolertis magiſtri canes aut venationem fuga deſerent, aut cominus hoſteis aggreſſi, licet vicerint, multi tamen cadent, & victoriam cruentam parient. Pro *illa* in v. e. *ipſa*, quod ego verius eſſe & magis conveniens, non dubito. BART.

336. ILLA TAMEN] Eſt hic defectus Orationis, quae ſuppleri hoc modo debet, quamvis

non

Ergo in opus vigila, factuſque ades omnibus armis:

Ar-

337. *Facilíſque*] Ita ego. Vulgo: *factuſque* G. *fartuſque*. B. *factiſque*. Vide Comm VLIT. Sed *factus* idem praefert in Cur. Secund.

non cedent, quamvis vincent, tamen victoria damno eſt, propter vulnera & interitum etiam canum. Vide, quae de exquiſita hac Latinitate notat Gronov. ad Senec. IV. de Benef. 6. & ad Liv. XXIII. 19. & plura congeſſit Kortius ad Sall. Jug. LV. vid. & Calpurn. Ecl. V. 110 BURM.

337. ERGO] Hic, ut ſaepe, tranſitioni ad novam operis partem inſervit, poſt tradita de retibus, haſtilibus, venabulis &c. & canibus, nunc ad ipſum venatum educit Poëta ſuum, quem inſtruit, diſcipulum, quem paratum & inſtructum nunc in ipſum opus, venatum, vult vigilare. An reſpicit ad illa, *Mars vigila?* BURM.

337. FACTUSQUE] Dubitare licet de ingenuitate hujus vocis. Valere poteſt compoſitum, ad amuſſim expeditum & ſubactum armis gerendis. Ita *Argentum factum* dicimus, quod eam figuram adeptum eſt, in qua utibile eſt. Non abludit ab hac phraſi illud Boëthii lib. II. c. 4. de Conſ. Phil. *quod vitae pretio non ſegnis emeres, vir totus ex virtutibus factus*, uti hic *factus omnibus armis.* Praeterea id alluſit hoc verbo, quod armis omnibus induti velut alii à prioribus facti videntur, ut de Cataphractis Ammianus & Poëtae loquuntur, vivum aut animatum eos eſſe chalybem. Nec abſimilis modus loquendi in illo Propertii libro II. XXV. 33.

Nam rurſus licet Aetoli referas Acheloi;
Fluxerit ut magno factus Amore liquor.

Quaſi factus ex ipſo Amore, ita hic *factus* ex armis. Sed quicquid adferatur, non videtur ſine menda eſſe Gratius. In v. e. *fartuſque.* Quod barbarum eſt. An ſcribendum.

—— *factiſque ades omnibus armis.*

Omnibus, quae manu gerenda ſunt, armis accinctus adeſto. BART. Ita edidi ex conjectura, donec melius quid ſuccurrat. Nam *fartus*, aut *factis* Barthio, non Gratio, digna ſunt. Sed poterat vulgata defendi pro captu recentioris librarii, qui ex ſui ſaeculi loquela hanc phraſem videtur Gratio affinxiſſe: *factus armis*, id eſt, factis armis inſtructus, Sic paſſim loquitur ſequior Latinitas. Jul. Capitolinus in Maximinis: *Fecit & ſpathas argenteas, fecit etiam aureas.* Scilicet factis ex auro uſus eſt. At nunquam ita loquuti ſunt principis, quo vixit noſter, aevi authores. Quem naſuti librarii barbariſmum ut à cultiſſimo hoc poëmate abigerem, malui audaciâ quam negligentiâ peccare. Sed enim omnino ex genio autoris eſt, *facilis armis*; ut ſupra: *faciles, magnique Lycaones armis.* Et de Ancaeo: *geminiſque ſecuribus ingens.* VLIT. Nihil mutandum fuit. *Factus armis*, id eſt: inſtructus, paratus. Cicero lib. II. Epiſt. 24. ad Attic. *Hic ille omnia, quae voluit de rep., dixit, ut qui illuc factus inſtructuſque veniſſet.* De ipſo Attico Cornelius Nepos: *Neque tamen horum* [artificum] *quenquam niſi domi natum, domique factum habuit.* Id eſt, propria induſtria inſtructum, ut ex ſequentibus patet. Sic *facere*, pro parare, inſtruere. Seneca ad Marciam: *prout illum conſuetudo fecit.* Sed editur vulgo, *infecit.* Silius lib. XIII. *turmas, Libyco quas fecerat auro Haſdrubal. Nardi florem facere*, i. e. praeparare Lucretio lib. II. vſ. 718. Aliquando & pro idoneum eſſe, *facere* legas. Ovidius I. Amor. II. *quiſquis ad arma facit.* & Epiſt. Hipſipyles:

Medeae faciunt ad ſcelus omne manus.

Aliquando & pro juvare. Idem III. Triſt. *Nec coelum, nec aquae faciunt.* Tertullianus de Patientia cap. 5. *Neutrum alteri facit. Facere Epiſtolam*, in Digeſtis, mandati. Sed haec parum ad Gratium faciunt, cui *factus armis* ita dicitur, ut antea *magnique Lycaones armis.* Et Ovidio, ut modo reſtitui, *Totus eram jaculo:* & Valerio, *totus Tirynthius arcu.* VLIT. *in Add.* Paratus, inſtructus. Cic. L. I. ad Verrem. *Erat comes ejus Rubrius quidam, Homo factus ad ejus libidines.* ad Attic. 14. 21. *Erotem, ad iſta expedienda factum, reliqui.* i. e. aptum & accommodatum. JOHNS. Pleraque, quae hic adduxere exempla Vlitius & Johnſon, parum ad rem faciunt, niſi ſi factus omnibus armis, ca-

Arma acuêre viam. tegat imas faſcia ſuras.

pias pro apto, accommodato armis, ut dicitur, *factus* & *natus* rei alicui vel ad rem, qui ſingulari quodam modo eſt idoneus illi rei. de quo verbi *facere* uſu videndus Heinſ. ad Ovid. II. Epiſt. 39. & ita ſaepe Ciceronem & alios loqui ſatis conſtat. ſic Ovidius XV. Ep. 94.

Quid numeras factos ad nova membra pedes?
Sed tamen hoc durius, nec ſententiae Poëtae ſatis conveniens mihi videtur. poſſet & quis *factus* pro perfecto, cui jam nihil deeſt ad venatum recte & ex arte inſtituendum, capi. ut ita Cicero II. Academ. I. de Lucullo, *qui in Aſiam factus imperator venit.* ſimiliter poſſent illa Tibull. II. VI. 10.

Et mihi facta via eſt
exponi, jam mihi ratio apparet efficiendi id, quod inſtitui. tunc vero debet conſtrui factus jam & inſtructus ades omnibus armis, & ita *ades* recte ſubjungitur *τοῖς vigila in opus*, ut *adeſſe*, ſit urguere, inſtare: ſic Florus III. 5. de Mithridate, *aderat, inſtabat, ſaevitia quaſi virtute utebatur.* Caeſar VII. de Bell. Gall. *ipſe dux illis aderat.* nondum tamen mihi in hoc loco ſatisfacio, & forte melius legeretur, *tectuſque ades omnibus armis*, ut impune & tuto feras laceſſas, & coeli injurias feras. ſic ſequetur mox, *tegat imas faſcia ſuras* &c. BURM.

338. ARMA ACUERE VIAM] Ingenioſam reddiderunt & acriorem viam ſeu methodum aut artem venandi. Manilius I. 79.

—— *longa dies acuit mortalia corda,*
Et labor ingenium miſeris dedit.
Juvencus lib. I. Hiſtoriae Euangelicae.

—— *ſalis abſumtos acuet ſubſtantia guſtus.*
BART. Quid ſit *acuere viam*, prorſus neſcio. fas ſit itaque conjecturâ non audaci nimis ſanitatem loco reſtitutum ire. Videtur ergo legendum *Virum*, & verba parentheſi includenda. Haec itaque loci mens. Primo mane accinge te ad venationem, inſtructuſque adſis omnibus armis, armis, inquam omnibus (Arma enim viris animos addere ſolent.)

—— αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος.
JOHNS. Hic deberent inſolentiae areſſere interpretes Gratium, ſi ita ſcripſerit; nam arma quî *acuere* vel *viam* vel *virum* poſſint, vix intelligo. *viam* tamen explicaret forte quis modum, methodum, ut ſaepe noſter *propiorem viam* & ſimilia dixit: ita ut ſenſus eſſet, quum olim nudis viribus & nudo Marte aggrederentur feras, nunc ſollertiâ humana inventis armis, ſubtilior & doctior ratio venandi inſtituta eſt. Sed forte ſcripſerit, *arma acuent vires. vires* enim venatui propriae, quas egregie illuſtravit Gudius ad Phaedr. I. 9. ut ita nuda illa virtus, de qua initio Poematis & alibi egit, inſtruatur & ornetur armis venatoriis, & naturae addatur *ratio*, quam toties laudat. ita fere Tibul. II. VI. 6.

Praeda feras acies acuit crudelibus armis.
Ubi videnda, quae Broukhuſius olim meus adduxit. Manil. I. 79.

Longa dies acuit mortalia corda.
poſſet, & forte melius, legi, *Arma acuere iram*, vel *iras*, ut *ira* pro virtute & fortitudine ponatur. vide ſupr. ad verſ. 159. audaces ergo & fortes venatores, armis inſtructi, & tecti multo animoſius aggrediuntur feras, & venatum exercent. BURM.

338. FASCIA] Notarunt jam pridem cum renaſcentibus bonis literis eruditi, Romanos conſueviſſe faſciis crura involvere, non vero uti qualibus nos hodie commodius ſolemus, indumentis, niſi ſi perones aut alia graviora arbitreris, quae incommodiora, quam ut ſemper geſtari potuerint. Vide Commentarios Alciati & aliorum. BART.

338. TEGAT IMAS FASCIA SURAS] Talem habitum deſcripſit Maro, de Diana loquens in Melibaeo Ecl. VII. 31.

—— *levi de marmore tota*
Puniceo ſtabis ſuras evincta cothurno,
Nemeſianus.

Candida puniceis aptentur crura cothurnis.
Oppianus lib. I. 101. diſcalceatos venatores eſſe jubet

—— γυμνοῖσι δὲ ποσσὶν ὁδεύειν
Κοῦφος, τοῖσιν ἰχνὴ μάλιστα δυσδερκέα θηρῶν.
Ὄφρα κε μὴ δήεισιν ἀπ' ὄμματος ὕπνον ἕλοιτο,
Ἠχῇ τελθομένων λαιψηρῶς ὑπ' ποσσὶ πεδίλων.
fortaſſe peronem intelligit Gratius, cujus mentionem habes apud Virgilium VII. 690. Conſule etiam Xenophontem. TITIUS.

Pol-

Sit famulis vitulina tuis, aut tergore fulvo

Man-

339. —— Lege & diſtingue, Sit ſociis *vitulina tuis*, &c. Vide Comm. Duo hi mutili verſus deſunt in G. VLIT. *is inulina ſuis*, & *tergore fulvo* A. P. B.

Pollux inter Venatoris σκευὴν etiam recenſet: καὶ ὑποδήματα κοῖλα ἐς μέσην τὴν κνήμην ἀνήκοντα, δεσμῷ ἄνωθεν περισφιγμένα. *Et ſemiplotia ad mediam tibiam* (ſive *imas ſuras*) *faſcia aſtricta.* Ita enim ὑποδήματα illa vocari docet Feſtus in *Ploti: Soleas quoque dimidiatas, quibus utebantur in venando, quo planius pedem ponerent, ſemiplotia appellabant.* Xenophon ſimpliciter ὑπόδεσιν venanti accommodat. Oppianus γυμνοῖσι δὲ ποσσὶν ὁδεύειν, *pedibuſque incedere nudis*, inveſtigatoribus edicit, ne ſolearum ſtrepitu feras excitent. Quod alias incommodum nimis eſt, & hodie uſu prorſus caret. VLIT. Calceos venatorios intelligit, de quibus & Vlitius plenius agit ad Nemeſ. Cyneg. 90. & egregie Spanhem. ad Callim. Hymn. in Dianam vſ. 16. cothurnos intelligi docet vox *ſuras*, ut Virgil. Ecl. VII. *ſuras evincta cothurno.* BURM.

339. Is INULINA SUIS] Locus peſſime interpolatus, quem non niſi ex pervetuſto aliquo codice reſtituere queas: plura tamen divinabam; ſed quaerimus quid Poëta ſcripſerit, non quid commode ſubſtitui poſſit. *pellis hinnulina*, eſt quae hinnulo detracta in aliquod integumenti genus conformatur. Horatius 1. Od. 13.

Vitas hinnuleo me ſimilis, Chloë.

Loquebatur hoc loco Gratius de veſtitu venatorum, de quo etiam Oppianus, & Pollux lib. v. 17. in haec verba, σκευὴ δὲ κυνηγέτου, χιτὼν ἐξωμὶς ἄχρι τοῦ γόνατος ... ὁ λευκός, μὴ δ' εὔχροος, μηδὲ κατ' ἄλλην εὔχροιαν ἐπιλάμπων, ὡς μὴ πόῤῥωθεν καθορῷτο τοῖς θηρίοις nec Angelius quoque hanc partem omiſit, ut ſupra oſtendi. TITIUS. In veteri editione nihil nobis opis hoc deſperato loco fuit, nam illa totos hos verſus omiſit, & ordinem reliquorum pene capitali errore damnavit. Non difficile nobis erat de pelle hinnulei, tergore ſuis, caprino galero, & aliis tantis ſupplétiones componere. Verum dudum ei ſectae nomen dedimus, quae mavult vel deploratiſſimas lacunas in veterum ſcriptis, quam cujuſcunque etiam ingenii argutas atque ſuave tinnienteis expletiones. Quae, quali etiam cunque acumine extuſae, χάλκεα χρυσείων ſunt, & Bardocucullus ad Tyrianthina. BART. Tinearum haſce injurias, ſi quidem abſque veterum librorum ope vindicare non eſt, id quod poſſumus, celabimus aliquatenus, ſi ita farciatur haec lacuna:

Sit ſociis *vitulina tuis, aut tergore fulvo*
Mantica, cincta chlamys, *canaque è maele galeri.*

Quae particulatim excutiemus. *Vitulina mantica* eſt μόσχειος κυνοῦχος, quem requirit Xenophon. c. 11. Ἔστω δὲ καὶ ἐν ὅτῳ ἔσονται αἱ ἄρκυς καὶ τὰ δίκτυα ἐν ἑκατέροις, κυνοῦχος μόσχειος. Quae proculdubio inde mutuatus eſt Gratius, cum & ſequentia de falce verbotenus tranſtulerit, ut ſtatim videbimus. Pollux v. §. 31. κυνοῦχος δὲ, δέρμα μόσχειον, εἰς ὃ ἐντίθεται τὰ δίκτυα, τῷ σχήματι πεποιημένον, ὥσπερ τὰ σύμπαντα βαλάντια. Hinc eſt quod Heſychius exponat: Κυνοῦχος, θυλάκιον, βαλάντιον, ἢ μαρσίππιον. Nam hac generali notione apud autores non invenitur. VLIT. Quae in hoc & ſequenti verſu diverſo charactere impreſſa vides, Vlitiana ſunt. MS. Longobardicus hîc loci mutilus erat, fruſtra itaque conjecturis indulgetur, ubi nulla datur conjectandi anſa. JOHNS. Deſperatae haec ſunt ſanitatis. ſed illuſtrari poſſe puto ex Petron. cap. 40. ubi ad ſcindendum aprum accedit, *barbatus ingens, faſciis cruralibus alligatus & alicula ſubornatus polymita, ſtrictoque venatorio cultro latus apri vehementer percuſſit.* ubi vides, faſcias, quae imas ſuras tegunt. aliculam vero in lacuna latere hic credo, ſive chlamydem. Vide, quae ibi notavimus & figuram, quam ex Rhodio adjecimus, ubi & culter apparet. lacunas vero ſupplere, eſt in tenebris micare. Heinſius in primo verſu ubi *is* reſtabat, ſupplebat, *exuviis.* Scaliger *cum villis maelina ſuis.* poſſet & legi, *in laevis ſint lina, ſuis de tergore fulvo*, vel *ſalvae, Pendeat apta Chlamys. apta* eſt εὐσταλὴς Polluci. Quae vero ratio Vlitium moverit, ut in notis *Cincta Chlamys*, in contexto exeret *cincta*, neſcio.

Mantica, *curta chlamys*, canaque è Mele galeri:
Ima Toletano praecingant ilia cultro:

Ter-

340. *Canaque*] *Cavaque e macle galeri* A. Steyn. B.

neſcio. de *vitulina mantica* ingenioſa eſt conjectura. nam & panarium geſtaſſe venatores docet Plin. 1. Ep. 6 & ſimul laguneulam. ſi *mantica* placeat, vellem, Mantica *ſit vitulina*, ſuis de *tergore fulvae*, *Pendeat apta chlamys.* nec *famuli* illi placent admodum. Vide, ut hunc locum etiam tractaverit Vlitius in notis ad Nemeſ. Cyneg. 87. *famulos* vero ex Nemeſ. 297. videtur ſumſiſſe. BURM.

340. E MACIE GALERI] Video, hic deſignari illud capitis integumentum, quod & *galea venatoria*, ut puto, nuncupatur; id eonficiebatur ex pelle alicujus animantis. Aemilius Probus in Datame. *Ipſe agreſti dupliciqne vinculo circumdatus hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu elavam, ſiniſtra copulam, qua cinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram beſtiam captam duceret.* haee proprie *galea* dieebatur & *Paphlagonica* vocabatur: Suidas in κυνῆ. fiebat ex pelle eanis, Homerus tamen κτιδέην κυνέην vocat, ſicuti obſervat Plutarchus in eommentario de eo ipſo Homero; quae vero e lamina eonſtabat, appellatur Caſſis, ex diſtinctione Iſidori XVIII. 14. ea tamen non fuit perpetua. Ennius *Aeratae ſonitant galeae*. Lambinus a ſola forma differentiam eonſtituit, conſule Juſtum Lipſium de militia lib. III. cap. 5. & Robertum Valtur. lib. X. eap. 3. TITIUS. Poteſt & vulgata haee ſervari. Eſt enim *maclis* ſive *machlis* fera, ut teſtatur Plinius lib. VIII. eap. 15. *Item notam in Scandinavia inſula, nec unquam viſam in hoc orbe, multis tamen narratam machlin, haud diſſimilem illi, ſed nullo ſuffraginum flexu.* Hanc ſi intelligere potuit Gratius, merito *canam* dixit, cum pleraque etiam hodie Septentrionalis orbis animalia pilo albido ſint. Urſorum pelles albas quotidie inde advehunt noſtrates nautae, & ipſos ſaepe lepores ac mures terreſtres albos inveniri referunt. Dubitari tamen merito poteſt, an Gratii aevo innotuerit jam hoe eum patria ſua animal. Itaque melius, eſt ut τῷ κανῷ (Salmaſ. Exerc. Plin. p. 710.) aſſentiamur ſcribenti *maele*. Sed quod idem *lucifugaque e maele*, reponat (pace ipſius dixerim) ipſe verſus fere reſpuit. Commodius autem vulgata exponi & teneri poteſt, quia maelinae pelles, quarum & hodie frequens uſus, omnino eanae ſunt, & ipſae maeles tam Gallis, quam Anglis *eanae* peculiariter indigetantur. De quibus latius infra dicam. Omnino itaque vera hic lectio eſt: *canaque è maele galeri.* Haud diſſimili capitis tegmine uſi fuiſſe videntur Albani; venatione eelebres olim, quos Strabo l. XI. refert habuiſſe περίκειται δέρμα περικεφαλαίας τοῖς Ἴβηρσι VLIT. vid. inf. 402.

341. IMA TOLETANO] Cultrum, ſive enſem, Hiſpanicum accipio, qui brevis erat, & acutus. Livius lib. XXII. 46. *Gallis Hiſpaniſque ſcuta ejuſdem formae fere erant, diſpares ac diſſimiles gladii: Gallis praelongi, ac ſine mucronibus; Hiſpano punctim magis, quam caeſim adſueto petere hoſtem, brevitate habiles & cum mucronibus.* rurſus XXXVIII. 21. *hic miles tripedalem parmam habet, & in dextra haſtas, quibus eminus utitur, gladio Hiſpanienſi eſt einctus.* non deſcribo quae Lipſius obſervavit ad Polybium libro III. de milit. Rom. cap. itidem tertio. Conſule etiam Julium Caeſarem Bulengerum de venat. eirci; eap. 28. & Godeſcalkum Stewechium commentario ad Veget. lib. I. eap. 18. his adde Suidam in μάχαιρα. *culteri venatorii* meminit Suetonius in Auguſto. TITIUS. *Cultri* in venatione magnus uſus, nam id experientia eonſtat. Martialis exeuſſo venabulo eum aprinis praeliis aptum arguit libro XIV. 31.

Si dejecta gemes longo venabula roſtro,
Hic brevis in grandem cominus ibit aprum.

Lemma Epigrammatis, *culter venatorius.* Vide doctiſſimum Lipſium Saturnalium libro II. cap. 3. BART. Gladium Hiſpanienſem ſignificari ſuſpicor. De eo jam alii dixerunt. Sed eulter venatorius diverſum uſum habet. Martialis Apophor. XXIX. *culter venatorius:*

Si

Terribilemque manu vibrata falarica dextrâ

342. *Dextrâ*] Steyn. *dextro.*

Si dejecta gemes longo venabula roſtro,
Hic brevis ingrandem cominus ibit aprum. Ita leg. ex MS. Cod. Prior verſus lucem accipit ab illo Naſonis Metamorph. x. 713. *excuſſit pando venabula roſtro.* Vel legendum, *defecta longo ven. roſtro*, id eſt, quae cuſpide ſive dente ſuo exarmata ſunt. Sed & alium uſum in venatione habet hic culter, ut videre eſt in illis, quae modo ex Seneca appoſui:

Tu jam victor curvo ſolves viſcera cultro.
Quod de exenteranda fera accipi poteſt. Niſi quis malit etiam ad priorem, quem poſuit Martialis, uſum hoc applicare, ſiquidem is praecipuus eſt. Pollux: ξίφη μὲν, ὁπότε συμπέσοι θηρίῳ, ἔχειν ἀμύνεσθαι. Hinc Oppianus venatori ſuo accingit. lib. I. 92.

——— δρεπάνην δ' ἐπὶ μεσσόθι ζώνης·
Καὶ γὰρ καὶ θήρεσσι πικρὸν πέλεν οὐτάουσα,
Καί τε κακῶν φωρῶν ἀλεξητήριον φυτῶν.

Δρεπάνην pro *curvo*, quem vocat Seneca, *cultro* poſuit. Improprie, & confuſe quidem. Δρεπάνη enim proprie falcem denotat, cujus diverſus longe uſus eſt, ut ſtatim oſtendam. Oppianus utrumque confudit. Quod enim ille τῇ δρεπάνῃ aſſignat, proprium eſt venatorii cultri, quo ſe cum adverſus feras, tum malignos, ſi qui occurrant, homines defenderent. Tacitus Annal. III. cap. 43. *Quadraginta millia fuere, quinta ſui parte legionariis armis; caeteri cum venabulis & cultris, quaeque alia venantibus tela ſunt.* Unde colligere eſt, diverſos aliquantum hos cultros à gladiis Hiſpanienſibus fuiſſe, non adeo tamen, ut non eidem uſui inſervire potuerint. Ideo ξίφη cultri loco poſuit Pollux. Et tumultuarii illi apud Tacitum cultros gladiorum vice habuerunt, ut venabula pro pilis. VLIT. Martialis Spect. de damis:

Spectavere canes praedam, ſtupuitque ſuperbus
Venator cultro nil ſupereſſe ſuo.

Meminere etiam *venatorii cultri* Seneca Epiſt. LXXXVIII. & Suetonius Auguſto cap. 19. & Claudio XIII. VLIT. *in Add.* Gladius Hiſpanienſis ſignificatur, quo ſe cum adverſus feras, tum malignos, ſiqui occurrant, homines defenderent. Vlit. De cultro Toletano, qui & hodie celeberrimus, Gratius (credo) primus è veteribus meminit. JOHNS. Cultrum hunc Toletanum diverſum eſſe puto a cultro altero venatorio, quo ſolebant eviſcerare feras, certe diverſum in ipſo venatu uſum praebebat, ſi jam idem eſſet: nam genus gladii Hiſpanici fuit, quo utebantur, ſi inutile eſſet venabulum, ut irruentem feram conficerent. vide, quae ſupra ad vſ. 209. ex Polluce notavimus de ſtatu excipientis aprum. & ita intelligendum epigramma Martialis, ſi deficiat venabulum, id eſt inutile erit, inſiliente fera, uteris gladio, vel cultro, quo ſuccinctum hic eſſe venatorem docet Gratius. *Brevis* vero culter ille minime mutari debuerat a Scriverio in *levis*. Opponitur enim venabulis longo roſtro, id eſt cuſpide. vid. ſupr. 108. & ſeqq. BURM.

342 VIBRATA FALARICA DEXTRA] Habes luculentam hujus rei deſcriptionem apud Livium lib. XXI. 8. Ejus etymon tradit Feſtus. *falae*, inquit, *dictae ab altitudine, a falando, quod apud Etruſcos ſignificat coelum, falarica genus teli miſſile, quo utuntur ex falis, id eſt ex locis exſtructis dimicantes.* Lucanus VI. 198.

——— *Vibrata falarica nervis.*
Sed & manu quoque mittebantur. Virgilius de Turno loquens IX. 705.

Sed magnum ſtridens contorta falarica venit
Fulminis acta modo.

Habes, unde petas, Godeſcalium Stewechium loco ſtatim indicato. nec ab re fuerit conſulere Robert. Vultur. de milit. lib. x. cap. 3. TITIUS. Lucanus VI. 198. *tortilibus vibrata phalarica nervis.* Unde Silius lib. I. 351.

Librari multa conſueta phalarica dextra.
Ubi *vibrari* quoque reponendum videtur. VLIT. Virg. Aen. XII. 267. *ſonitum dat ſtridula cornus.* Falaricam autem graphice deſcribit Livius lib. XXI. cap. 8. VLIT. *in Add.* Grandiorem ſolito haſtam deſignat. venabulum praegrande. alius enim erat falaricarum uſus in obſidionibus. JOHNS.

Digitized by Google

Det ſonitum, & curvà rumpant non pervia falce.
Haec tua militia eſt: quin & Mavortia bello

Vul-

343. *Non*] *Nova*. A. Sicyn.
344. Tit. in Edd. *Canum remedia.*

343. Curva falce.] Xenophon. cap. 2. continuo poſt κνώδοντα μέγαν requirit & δρέπανα, ἵνα ᾖ τῆς ὕλης τέμνοντα φράττειν τὰ δέοντα: *falces, quibus ſilva caedatur, ubi obſentiri aliqua loca oportet.* Ita enim ea voce utitur Apulejus, ut ſuperius annotavi. Pollux lib. v. cap. 3. δρέπανα δὲ ὅπως οἱ δίοι τῆς ὕλης κόψαι εἰς τὸν τῶν ἀρκύων ἀκώλυτον στάσιν. ὑπεδέχοιτο δρέπανα. Quando id fieri conveniat, etiam ſuperius demonſtravi ad vſ. 49. Noſter autem longe alio uſu falcem habet, ut *rumpant non pervia.* Ita quippe legendum conjecit Vir doctiſſimus. Vulgo: *rumpant nova pervia.* Quod eundem ſenſum admittit. Similis enim locutio apud Val. Flaccum initio l. I. *mediosque inter juga concita curſus Rumpere.* Id eſt, rumpendo patefacere, ut & hic in Gratio. Inepte vero interpres, *rumpat*, legendum eſſe monet. *Rumpant*, ut modo *praecingant*, nimirum *focii* vel *famuli*, quorum appellationem intercidiſſe vel hinc certum eſt. Aut eadem hic ellipſis eſt, quam ad vſ. 243. familiarem Gratio eſſe oſtendi. VLIT.

343. Rumpant] *L. rumpat.* Nimirum dextra. BART.

343. Novia pervia] Sic dictum veluti ſi vox *pervia* ſubjiciatur, non addatur, & tamen legi poſſet *non pervia ſunda*, ſed quam longe diſcedas hac mutatione a veſtigiis vulgatae ſcripturae. TITIUS. Novos aditus. Ut per ſaltum hinc inde impeditum penetrare poſſit. *Pervium* heic ſubſtantivi, ut Grammatici loquuntur, vocabuli vim habet: alias adjectivi: ut apud Hyginum fab. xiv. *Hi capita pedesque pennatos habuiſſe feruntur, crinesque caeruleos, qui pervio aëre uſi ſunt.* Sic *Avia* ſubſtantivo poſuit Valerius Flaccus libro v. Argonauticon 476.

—— *tot caſus, horrenda tot avia menſi*
Cernimus.

BART. Recta locutio & lectio; nec mutanda fuit. Frequentiſſima Silio. lib. I. vſ. 54. de Aufido flumine.

Vix iter Adriaci rumpentem ad litora ponti.

Et paulo poſt vſ. 95. *rumpitque horrenda per auras Sibila.* Lib. iv. 521. Gracchus Cos. *rumpens iter*: ac ſtatim 548. *det Phoebus rumpere voces.* Lib. 12. *obſepta viarum Rumpere nitentes.* Petronius etiam in poëmatio:

Atque has erumpit furibundo pectore voces.

VLIT. *in Add.* Vet. Edit. *nova* quod quid ſit, neſcio. amplector itaque emendationem, neſcio cujus, legentis *non*. Vlitius veterem lectionem admittit, & poſſe defendi putat, viderint alii. JOHNS. *Non* ſine dubio rectum, & Scaligero & Heinſio approbatum. de vi vocis *rumpere* egimus ad Val. Fl. locum a Vlitio laudatum ex initio Poëmatis, ſed de hoc nemo dubitat. Nec, licet operoſe firmet Vlitius, video eum *nova pervia* recte dici probare. nam & ſi ponatur *nova*, ſubſtantivi loco erit *pervia.* & ita *avia*, *invia*, *obvia paſſim* occurrunt. ut Val. Flac. III. 583. *obvia quaeque ruens.* Claud. IV. Conſ. Honor. 484. *obvia quid mirum vinci.* & ita paſſim. ut vero rectius prioribus haec reſpondeant, & quia de famulis conjectura eſt dubia, malim, *& curvae rumpant non pervia falces.* BURM.

344. Canum remedia] Haec epigraphe eſt haud exiguae in hoc poëmatio partis, qua totius κυνηγετικῆς peritiſſimus vates canum medicinam pertractavit. Nihil enim de hac Xenophon, aut quiſquam recentiorum poſt Gratium. Niſi paucula, quae ex Ariſtotele tranſcripſit Pollux, & peculiari capite 8. περὶ νοσημάτων κυνῶν complexus eſt. Quae parum eſt, ut ſciamus, ſi remedia ignoremus. At ea hic Gratius luculenter & affatim ſuppeditat. Quorum aliqua mutuatur, aliqua de ſuo addit Aurelius, ut in cynegetico illius advertemus. At nec tanti illa ſunt, ut de palma cum noſtro poſſint contendere. Videtur enim, ut omni in parte perfectum ſe oſtendat κυνηγέτην, huic ex profeſſo curam quoque impendiſſe, &, ſi non vane hinc auguror, medi-

Vulnera, & errantes per tot divortia morbos,
Cauſſaſque, adfectuſque canum tua cura tueri eſt.

Stat

dicinae dogmata haud leviter tantum calluiſſe. De quo videant Medicorum filii. Non enim meum eſt officinas illorum evertere, aut arcana artis perſcrutari. Contentus mihi ero, ſi ea, quae ab antiquis magiſtris didici, in ſymbolum conferam, ut antiquitati, & verborum magis, quam curationum integritati conſulam. Non eſt tamen, cur de ſalute gregis noſtri ex hiſce petenda diffidam, cum Hypercritici Cenſoris illuſtre illud elogium confidero: Ubi canum, inquit Scaliger Julius, tum morbos, tum remedia deſcribit Gratius, ſatis oſtendit aetatis (imo & artis) ſuae felicitatem: ſunt enim luculentiſſima. VLIT.

344 MILITIA] Bellicus apparatus. JOHNSON. Hoc opus tuum eſt, hae partes, quas cures. Ovid. II. Faſt. 9.

Haec mea militia eſt, ferimus, quae poſſumus, arma.

Et Epiſt. XVII. 256.

Militia haec operis altera digna tui.

Ita *militiam ſoli* dixit agriculturam Manil. lib. II. 20. & omne ἐπιτήδευμα & ſtudium cujuſcumque privati aut publici muneris *militiam* dici egregie docet Caſaub. ad Perſii Prolog. vſ. 6. BURM.

344. MAVORTIA BELLO] Vulnera inter praeliandum per feras accepta. JOHNS.

345. ERRANTEIS] Copiam innuit. Horatius I. Od. 3.

—— *& nova febrium*
Terris incubuit cohors.

BART.

345 PER TOT DIVORTIA MORBOS] Per tot genera: primum eſt, ut ex morbis alii ab externa vi proveniant, cujuſmodi *vulnera* appellamus, alii naturali vitio contrahuntur. hos Pollux lib. v. cap. 8. in *rabiem*, *podagram* & *cynanchem* dividit: Νοσήματα μὲν κυνῶν, inquit, τρία, λύσσα, ποδάγρα, κυνάγχη. ἀλλ' ἡ μὲν ποδάγρα οὐ πάντῃ ἀνίατος: ἡ δὲ λύσσα ἀνίατος. ἡ δὲ κυνάγχη εἰς θάνατον φέρει. quod ſumtum eſt ex Ariſtotele lib. VIII. de hiſtoria, utraque curatio ad venatorem pertinet: atque hanc quoque partem attigit Nemeſianus: copioſius deinde Angelius lib. v. ab illo loco pag. 135.

Nunc age, quae canibus cauſſae, quae tempora morbi
Apportent, quando haec noſtrae pars proxima curae eſt;
Expediam, &, quae ſit feſſis medicina, docebo.

Divortium proprie dicitur, deflexus de via, a divertendo. Virgilius lib. IX. 379.

Objiciunt equites ſeſe ad divortia nota.

Inde rerum omnium ſeparatio. Cicero lib. III. de Oratore cap. 19. *ſic ex communis ſapientiae jugo ſunt doctrinarum facta divortia.* Nonius Marcellus, ex quo Iſidorus. TITIUS. Diſcrimina. Varias ſpecies, genera diverſa, vel ſucceſſiones. Ut oppido eleganter Columella *divortia veris & hyemis* dixit libro IV. cap. 27. Sunt autem *divortia*, *viae* in varios fines tendenteis. Lucanus lib. II. 404.

Fluminaque ingemini ſpargit divortia campi.

Iſidorus libro Origin. XV. cap. 16. BART. Tot flexibus huc illuc per corpus ſerpentes, & inexpectatis vicibus adorientes. JOHNS.

346. CAUSSASQUE,] Haec quoque à Medicis petita vocis notio, ut ſupra oſtendi ad illa vſ. 53. *cauſaeque malum fecere paludes.* Eaque ſaepiuſcule in Medicis his utitur: ut mox vſ. 360. *fallenteſque argue cauſſas.* Et paulo poſt vſ. 367. ubi de peſtilentia inquirit:

Cum vitium cauſſae totis egere latentes
Corporibus, feraque aperitur noxia ſumma.

Sed deinde vſ. 385. *& primas vincere cauſſas.* Dubitari poſſit, utrum hoc modo, an ſimpliciter intelligendum ſit: ut illud, quod ſequitur: *elementa mali cauſſaſque recidunt.* Potius tamen eſt, ut eo, quem dixi, ſignificatu accipiatur. *Cauſſae* ſunt enim, *elementa mali*, quas συνεκτικὰς in genere vocant Philoſophi. De quibus conſulendi Medicorum illi, qui αἰτιολογικῶς pertractarunt, & ante alios Hippocrates. VLIT.

346. AFFECTUSQUE] *Symptoma.* JOHNS. Ita Manil. I. 873. *ſigna per affectus coelique incendia mittit.* BURM.

346.

Stat fatum ſupra, totumque avidiſſimus Orcus
Pa-

346. Tueri] Curare. Lucretius libro i. 195.

—— *Cibo natura animantum*

Propagare genus poſſet, vitamque tueri.

BART. Non vulgaris haec vocabuli notio à Marone mutuata videri poteſt, quae illi frequentiſſima eſt. Et maxime ex Georg. iii. ſiquidem ex illo libro plurima in hac pharmacopoea ſua condidit Gratius. Huic itaque loco geminum eſt:

Haec quoque non cura nobis leviore tuenda.

Id eſt conſideranda. Ita & hic *tueri*, eſt advertere curam. Et ſuperius *tutelam* eodem ſenſu poſuit:

Tranſeat in catulos omnis tutela relictos.

Idem enim deinde *arbitrium* vocavit, ut ſuo loco notavi. Hinc quoque *tutelam* in jure dictam eſſe puto; non à *tuendo* i. defendendo: quanquam id jam omnibus JCC. ſedit. Autor inveteratae hujus opinionis eſt Servius Sulpicius, ut videre eſt L. i. D. de tutelis. Quo loco poſt Servianam tutelae definitionem ſubjicit Paulus JC. *Itaque appellantur tutores quaſi tuitores, atque defenſores: ſicut aeditui dicuntur, qui aedes tuentur.* Imo *aeditui* dicti, quia *aedes tuentur*, id eſt, inſpiciunt, & ἐπισκοποῦσι. Sic & *tutores* dicti, quos *momboirs*, i. inſpectores impuberum vernacula noſtra indigetamus. Nec alia de cauſa ἐπίτροποι Graecis dicti videntur, quaſi animadverſores. Ἐπιτρέπειν enim eſſe advertere. Et *mommen* antiqua Belgarum lingua intueri ſignificavit, ut ex derivatis agnoſcere eſt. *Vermommen*, intuitum obvelare, aliaque in vulgus nota hoc arguunt. Sic etiam *tutores* olim dictos fuiſſe, quid vetat? Fruſtra enim etymologiam à JCC. diſcamus, cujus inſcitiam paſſim ipſi produnt. Error ille, quo tutorem, ut aedituum, quaſi aedium defenſorem, dictum fuiſſe argumentatur Paulus JC. utrumque evincit. Nam *Aedituus eſt ſacrae aedis tuitor, id eſt curam agens*, ut recte docet Feſtus. Varro lib. vi. de L. L. *A quo etiam quidam dicunt illum, qui curat aedes ſacras, Aedituum, non Aeditumum. Sed tamen hoc ipſum ab eadem profectum eſt origine, quod quem volumus domum curare, dicimus: tu domi videbis. ut Plautus, cum ait: Intus para, cura, vide, quid opus ſiet. Sic dicta Veſtiſpica, quae veſtem ſpiceret, id eſt videret veſtem ac tueretur.* Hinc *tutor*, ἐπίσκοπος, ἔφορος, ἐπόπτης, vel *cuſtos*; ut Flaccus in arte Poët. *cuſtode remoto.* Et *tutela*, ἡ ἐπισκοπὴ, quo ſenſu modo uſurpavit noſter. Nam *tueor*, & antiquitus *tuor* tam videre, quam defendere ſignificant. Errant illi, qui *tuor* & *tueor* diverſa eſſe putant: quaſi hoc defendere, illud videre tantum denotat. Quod alias latius oſtendam, ne hic in ſcholiaſticum pulverem nimis excurram. VLIT. Maro Georg. ii. 195.

Sin armenta magis ſtudium vituloſque tueri.

Calpurnius noſter Ecl. v. de gregibus item; *ipſe tuendos Accipe.* id eſt, curandos. Sic Plautus Trucul. *ecquis huic tutelam Januae gerit;* id eſt, curam. Caeterum ἐτυμολογία τῶ *Momboirs* à *Mommen*, omnino nunc diſplicet, & litura obducenda. Rectius ὁ πάνυ Grotius, quaſi *Mondborgen.* Sane Francis antiquis *Mundebur*, tutela dicitur, in tuitionis formula apud Caſſiodorum. Unde per metatheſin Germanicum (nam idem cum iſtis Francis idioma habuere Germani ac Belgae veteres) *Vormundt*, id eſt, Tutor, derivatum videri poſſit. *Voormond* etiam dicitur in Friſica L. apud Siccamam. Quia ſcilicet ore ſuo pro pupillo foeminave, qui perſonam in judicio ſtandi non habent, agit. Unde forſan factum prius *Mondvoor*; atque ita deinceps, *Mouboor*, & *Momboir*. VLIT. *in Add.* Ita infra vſ. 478. *tutela podagrae* eſt ratio ſanandi, & curandi: quae praeterea de verbo *tueri*, & inde *tutela*, diſputat Vlitius, nimis ſubtilia videntur: reliqua ſatis obvia & vulgata. BURM.

347. Stat fatum supra,] Hoc eſt, *imminet.* Virgilius iii. Georg. 194.

Olli caeruleus ſupra caput adſtitit imber.

Theognis,

Οὔποτε τοῖς ἐχθροῖσιν ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσω,
Δύσλοφον οὐδ᾽ εἴ μοι Τμῶλος ἔπεστι κάρη.

Sic & Pacatus locutus Panegyrico Theodoſii. BART.

347. Totumque] Novi quidem, *totum* poſſe conjungi cum *orbem*, videtur tamen expreſſum voluiſſe Graecum τὸ Πᾶν. JOHNS.

247.

Paſcitur, & nigris orbem circumſonat alis.
Scilicet ad magnum major ducenda laborem
Cura, nec expertos fallet Deus. hinc quoque noſſe

Eſt

247. AVIDISSIMUS ORCUS] Mors ipſa, ſive Pluto. Plautus Moſt. II. II. 68.

Acheruntem recipere Orcus noluit.

Tibullus libro III. III. 38.

Me vocat in vaſtos amneis, nigramque paludem
Ditis, in ignava luridus Orcus aqua.

Lucretius lib. v. 994. Alii. BART. Vid. ad Petron. XXXV. & XLV.

348. PASCITUR,] Deglutit, devorat, atque inſtar pecudis ſummos ejus floreis depaſcitur. Hinc interpretandum epigramma Martialis libro IX. 82.

Duxerat eſuriens locupletem pauper anumque
Uxorem. Paſcit, Gellius, & futuit.

Hoc eſt, nihil aliud agit in conjugio tam abſono Gellius, quam laute vivere, aut famem priſtinam magnis bolis explere, & illud nequam in gratiam anus patrare. Sic Firmicus, ut Gratius noſter. *ardebis ut ſtipula, cujus inanis vilitas in cinereis favillaſque ſervatur, quam rapax ignis violentia congeniti ſpiritus, paſcitur.* Virgilius Georg. III. 314.

Paſcuntur vero ſilvas & ſumma Lycaei,
Horrenteiſque rubos.

Ubi Servius: *& paſco & paſcor illam rem*, dicimus. Falſus olim in Latinitatis damnanda hac phraſi Angelus Politianus, princeps Litteratorum ſui aevi, & ſine quo fuiſſet, plurima noſtra aetate in Litteris obſcura eſſent. Latinitatis vero tam exactus & elegans, ut ipſe cum Romanis, cum ipſo noſtri aevi nemo ullus certare poſſit. BART. Epigramma Martialis non quidem male explicat Barthius, ſed plus velle puto Poëtam, nec ſe ſolum explere dapibus eſurientem olim vult indicare, ſed & alios ventres paſcere, & quotidie fere convivari. vid. ad Petron. LVII. vel poſſet capi pro *ſe paſcit*, ut apud eumdem cap. 39. & ita contra de paupere & pathico dixit idem Martial. IX. 64. *mentula quem paſcit*, quia ab omnibus Cinaedis vocabatur ad coenam: poſſet tamen & obſcaenior ſenſus ſubeſſe, ſi mutetur diſtinctio apud Martialem, *uxorem paſcit Gellius, & futuit.* ut nimirum uxori fellatrici indulgeat, dum ille alias ſubigit. BURM.

348. NIGRIS ORBEM CIRCUMSONAT ALIS] Sic etiam Manilius nocti nigras alas tribuit lib. v. 60.

Ementita diem nigras nox contrahit alas.

& III. 194.

At cum obducta nigris nox orbem texerit alis.

quas vocat *infectas* lib. I. 226.

Ultima ad Heſperios infectis volveris alis.

& ſomno Tibullus II. I. 89.

Poſtque venit tacitus, furvis circumdatus alis,
Somnus.

Vulgo legunt *fulvis*. de rapacitate Orci; & neceſſitate moriendi plura dici poſſent: quae in unum corrogata reperies ab ipſis Rapſodis: quorum cura fuit & ſtudium inſigniores ſententias in locos communes digerere: ipſorum ego ſcripta non compilo. TITIUS. Elegantiſſima pictura Mortis omnibus imminentis, & cujus ſtridorem omnium corda exaudiant; nigras illi alas tribuit, quod omnia funeſta *nigra* vocare antiqui conſueverint, omnia vero felicia, *candida*. De quo ad ſatiem alibi ſcripſimus. BART.

349. LABOREM] Malum, quo corpus animuſve laborat. *Malum* quoque ſaepe idem valet, quod labor, quo exercitamur. Virg. II. Georg. 168. *Adſuetumque malo Ligurem.* JOHNS.

350. DEUS.] Eventus; Fortuna. τὸ θεῖον ita uſurpant Graeci, maxime Eunapius & Zoſimus in Chriſtianorum invidiam. Saepe ita Heliodorus. Virgilius Ceiri 375.

Nunc tremere inſtantis belli certamina dicit,
Communemque timere Deum.

Hoc eſt, Fortunam. Claudianus II. in Rufin. 440.

Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſque Deos & lubrica numina diſcat.

Horatius I. Od. 14.

——— *non tibi ſunt integra lintea,*
Non Dii, quos iterum preſſa voces malo.

BART. *Deum* ſaepe ſingulari numero etiam

Eſt aliud, quod praeſtet opus placabile numen.
Nec longe auxilium, licet alti vulneris orae

Ab-

352. *Ora*] *Orae* G. B.

a Deorum falſorum & plurimorum cultoribus, poni vidimus ad Ovid. III. Art. 103. ubi perperam Heinſius aliquid mutare voluit, ut & III. Triſt. III. 18. ſed Deum ſaepe Fortunam notare verum eſt, & ad Ovidium quoque oſtendimus. ſaepe tamen de quocumque Deo, qui rei vel operi illi, de quo agitur, praeeſt, debet ſumi, ut ſupr. vſ. 30 Johnſon. Dianam intelligi vult. infr. vſ. 513. *Sed juxta vitium poſuit Deus.* nonnumquam tamen a Fortuna diverſus *Deus* dicitur, ut Stat. II. Theb. 540. *Audenti Deus & Fortuna receſſit.* & III. 60. *ſive haec ſententia Divum, Seu Fortuna fuit.* Ovid. II. Faſt. 783. *Audentes Forſque deuſque juvat.* & ita *divinitus an caſu* ſaepe dubitantes dicebant, de quo ad Sueton. Claud. cap. 8. agemus. BURM.

350. Hinc] Ab experientiâ nempe licet noſſe aliud opus, quod praeſtat numen placabile. Heinſius (ad Ovid. x. Met. 399) hunc locum ita emendandum cenſet,

——— *Hinc quoque nôſſe*
Eſt illud, quod praeſtet opis placabile numen.

numen opis, *i. e.* opiferum. poſtea, *animae numen.* at quo ſaepius repeto hunc locum, eo magis diſplicet, ita merum frigus eſt, ita tarde incedit, utcunque omnis ponderis expers. Audacius itaque agamus, & ſanitatem, amputando licet, reſtituere conemur. Sic ergo locum lege,

Scilicet ad magnum major ducenda laborem
Cura; nec expertos fallet placabile numen.

Idem poſtea vocat, *facilis Paean.*

Poterat ſane aliquis paulo religioſior hanc notulam margini adſcribere. JOHNS. Temeraria conjectura: facilius erat, *hinc quoque noſſe Eſt aliud, quo praeſtet opem p. n.* melius vero *numen praeſtare opem* dicitur, quam, ut, in Barthii lectione, *opus praeſtet numen placabile.* in Vlitii diſtinctione aeque ambigua eſt ſententia, atque in oraculo Delphico

Ajo te, Aeacide, Romanos, vincere poſſe.

Aliud vero refer ad ſequens *remedium.* ſed eſt aliud, quo numen placabile praeſtet opem, nec longe illud remedium ſive auxilium petendum. ita *poſcere opem* inf. 494. BURM.

350. Nosse est] Graeciſmus. Menander.

Κατηγορεῖν οὐκ ἔςι καὶ κρίνειν ὑμᾶς.

Idem.

Οὐκ ἔςιν εἰκῇ ζῶντα: τοῦτο πείσομαι.

Vide Commentarium Iudicis Appulejani. BART.

352. Est aliud quod praestet opus] Eſt aliud opus, quod praeſtet. Simili trajectione Maro uſus in verſu, de cujus ſcriptura multis ſeculis dividiae fuerunt.

Sunt aliae, quas ipſe vias ſibi repperit uſus.

Et Q Serenus.

Sunt alii, quos dura movet Natura, tumoreis.

BART. Scribendum olim putavi: *hinc quoque noſſe Eſt aliud*, vel potius, *illud, quod praeſtet opem, pl. n.* Nunc vero nihil mutari volo, poſtquam σύγχυσιν hanc verborum Gratio familiarem adeo eſſe obſervavi. Quae ut promptius agnoſcatur, diſtinguendum erat:

Eſt aliud, quod praeſtet, opus, placabile numen.

VLIT.

351. Numen.] *Deus. Hinc quoque nôſſe eſt illud, quod Deus praeſtat opus.* JOHNS.

352. Nec longe auxilium,] Virgilius Georg. III. 452.

Non tamen ulla magis praeſens fortuna laborum eſt.
Quam ſi quis ferro potuit reſcindere ſummum
Ulceris os: alitur vitium, vivitque tegendo.

Hinc noſter *vulneris ora* dixit; pro quo inepte *orae* ex ſuo ſibi codice adducit & commendat Barthius. Ita mox: *laceríque per ulceris ora.* Et deinceps: *ſi pernicies anguſto paſcitur ore: Contra pande viam.* Quae plane ex Maronianis hiſce expreſſa ſunt. VLIT.

352. Longe] Ex Marone XII. 52.

Longe illi Dea mater erit.

BART.

352. Vulneris ora] V. c. *orae.* Quod

hoc

Abſtiterint, atroque cadant cum ſanguine fibrae:
Inde rape ex ipſo, qui vulnus fecerit, hoſte
Vi-

353. *Atroque*] A. Steyn. *utroque*. Vlit. legit *atroque*. Pariſ. Lugd. *uteroque*. ex conj. Pyth. JOHNS. & ita edidit Barth.

hoc loco recipiendum. nam *ora* poſt paucos verſus repetitur. BART. Recte Barth. *orae* enim, quae abſtant, id eſt hiatu quodam inter ſe diſtant, proprie dicuntur in hac re. Celſ. lib. VII. 3. *aut, ſi antequam ſinus carne impleantur, orae carnoſae ſiunt*. cap. 4. *fibula oris cutis injicienda*. & mox *oras vulneris suturae* comprehendunt & ita ille & alii medici ſaepe. *os* vero ulceris vel vulneris, eſt ipſe hiatus inter duas oras, quem & *ſinum* vocat Celſus. ora hiant, non abſiſtuut. tale os deſcribit ſub metaphorae figura Stat. II. Silv. I. 3.

— Abruptis etiam nunc flebile venis,
Vulnus hiat, magnaeque patet via lubrica plagae.

Abruptas illas venas *comprimi* noſter mox dicit, id eſt oras illas coire. *emarginare ulcera* dixit Plin. XXVIII. 9. ut *labra* mox vocat *pura* noſter. BURM.

353. Abstiterint,] A ſe videlicet invicem. Elegantiſſimo hoc verbo multi ita uſi ſunt. Apud nos exſtat vetus membrana, in qua Lyrica quattuor carmina ſub nomine Veſpricii deſcripta, elegantiſſima ſane, & vetuſtatis non dubitandae, ubi idem uſus hujus verbi. BART. Diſceſſerint ab invicem. JOHNS.

353. Utroque cadant cum sanguine] Forte *udoque:* ſed certe hoc dicit, reſecetur ad vivum caro morbida, ita ut una cum ſanguine corrupto etiam ſincerus defluat. TITIUS. *Atroque:* ita elicui ex veteri lectione, *utroque*, quam ex archetypo ſervaverunt primae editiones. Primus Geſnerus legendum conjecit, *uteroque*. Quod in editiones poſteras male propagatum fuit. At quis neſcit A & V nihil inter ſe differre in vetuſtioribus manu exaratis libris, quorum vetuſtas hoc maxime argumento intelligitur? Deſcriptoris itaque incuria *utroque* hic ſcriptum fuit, pro, *atroque cadant cum ſanguine fibrae*. Hoc etiam ex Georg. III. 507. petitum videtur: *it naribus ater Sanguis*. Item Aeneid III. 28. *hinc atro liquuntur ſanguine guttae*. Ut μέλαν αἷμα Theocrito in Pharmaceutr. VLIT. Sic Vlitius. olim *utroque*, unde Pithoeus *uteroque*. non male. JOHNS.

354. Inde rape ex ipso] Per hujuſmodi Sympathiam morbos quoſdam & vulnera curari poſſe exiſtimatur. Sic ad Scorpionis ictum ipſummet Scorpionem prodeſſe putant, quomodo viperae caput in vulnus contuſum ad ſuum morſum, & item canis rabidi pilum ad ſuum: nam legerim *piloſam* pro *viroſam*, niſi ſi de ſpuma ex ejus ore profluente accipere oporteat. TITIUS. Plurima in Naturae arcanis latent, quorum cauſae parum ſunt vulgo exactae. Inter quae medicina illa, quae ex corporibus laedentium ducitur, merito ſuo recenſeri debet. Scorpionis curatio nemini ignota eſt, nec ulli Achillis medicina, qui cum à praeſtantiſſimo medico inſtitutus eſſet, quem ipſe vulneraverat, eum ipſe optime perſanavit. quod in fabulam ſomnii Poëtae deduxerunt. Sic adverſus muris aranei morſum ipſe necatus & oleo immerſus remedium praeſtat. Aliorumque ſui generis ictus innoxios facit, in cretam concluſus, & collo laeſi appenſus, ut ſcribit Vegetius Veterinar. libr. III. cap. 82. Ita & canis rabidi morſum jecur ejus decoctum atque deglutitum emendat, ut idem auctor eſt libro eodem. cap. 84. &c. BART. Serenus Sammonicus c. 47.

Quem nocuit ſerpens, fertur caput illius apte
Vulneribus jungi; ſanat, quem ſauciat ipſa,
Utque Lariſſaea curatur Telephus haſta.

Ita legendum eo loco, non *Cui nocuit*, quod Viro docto in adverſ. placuit. Epitaphium vetus:

Nil te damna nocent communis funere lethi.

Haec quadrantarii ſcriptura eſt. Pro quo alii ediderunt: *Nil te dura movent.* Uti & antea in eodem Epitaphio: *Multorum invidiam tandem caruiſſe.* Quo loco iidem ſuppoſuerunt:
in-

Digitized by Google

Viroſam eluviem, lacerique per ulceris ora
Sparge manu, venas dum ſucus comprimat acer.
Mortis enim patuêre viae. tum pura monebo
Circum labra ſequi, tenuique includere filo.
At ſi pernicies anguſto paſcitur ore,

Con-

358. *Anguſto*] Ita cit. Geſn. & P. *anguſto* A. Steyn.

invidia. Sed haec ἐν παρέργῳ. Nunc pergamus. VLIT.

355. Viroſam fluviem,] Pus vulneratae aut occiſae ferae dicit, ſaniemque vulneribus emanantem. Vel pinguem tabum viſceribus inhaerentem, aut omento adgnatam. BART. Non pus aut ſaniem, ſed lotium intellige. *Viroſam* vocat propter ſalſedinem. Ut *ſalſedinis virus* Plinio alicubi: & lib. xxxi. cap. 6. aquam marinam *vetuſtate virus deponentem* dixit. De lotio autem loqui Gratium ſequens illud arguit: *venas dum ſuccus comprimat acer:* id eſt, lotii virus. Et Dioſcorides quoque adverſus vulnera à cane non rabido facta probat urinam ejus. Quod cum laudaret Geſnerus ὁ πάνυ, mirum eſt, non vidiſſe & haec de lotio ferino intelligenda eſſe. Fimum itaque caninum, quem ille hic Gratio oggerit, foricariis relinquimus, cum urinae *ſuccus acer* aperte attribuatur, nec de fimo accipi poſſit. Nec melius promiſſo capillo hic ariolatur Barthius, & neſcio quae inaudita nobis obtrudit remedia ex pure,. aut tabo; & aceto, quae nec cogitavit quidem hoc loco Gratius. VLIT. Salſam. *virus* pro maris ſalſedine. Lucretius 1. 720.

Ionium glaucis, aſpergit virus ab undis.

Plin. lib. xxxi. cap. 6. *aquam marinam vetuſtate virus deponentem* dicit. JOHNS. Recte Vlitius. non enim neceſſe eſt, ut fera etiam vulnerata fingatur, ex cujus ſanie vel pure remedium quaeratur. Ita & *virus* videtur de lotio ſumi apud Plin. xvii. 9. *Quippe plus jam ſibi mali domandum eſt, cum ad virus illud vini homo acceſſerit.* de ſemine obvium eſt. de aliis rebus infr. vſ. 415. BURMANN.

355. Eluviem,] Urinam effuſam. adi Doctiſſim. Gronov. ad Livii lib. 1. cap. 4. qui te doctiorem, pro ſuo more, dimittet. JOHNS.

356. Succus acer.] Omnia acria ſiſtunt ſanguinem. Per *ſuccum acrem* Gratius acetum intelligit, quod praeter caetera bene cruorem ſiſtere, ſcribit Celſus libro v. Vide & Plinium libro xxiii. cap. 1. Quare *tum* non *dum* ſcribendum, ut poſtulat ſententia. BART.

357. Mortis enim patuere viae.] Elegantiſſime. Nam de magnis & latis vulneribus loquitur, ubi ex ventre fibrae cum ſanguine, ut loquitur, cadant. Ibi patet mortem minari canibus. BART. Ideo elegantius Poëta utitur, quia varii mortis modi & pericula *viae* dicuntur. hic vero quaſi proprie per latum & patens vulnus. vid. ad Val. Flacc. 1. 502. ſic apud Martial. 1. 79.

Dimiſitque animam nobiliore via.

ut Scriverius ex MS. legit, quem vide. vid. & ad Tibull. 1. iii. 50. & inf. 465. poteſt autem hic *ſi* intelligi; ſi *enim mortis* patuere viae, tum &c. *at ſi pernicies.* &c. vid. ſupr. vſ. 60. BURM.

357. Pura] Uno hoc vocabulo elutionem vulneris inſinuat. Nam *purum* prius fieri, deinde conſui decet. Labra autem vulnerum ita conſuenda, ut aliquantillum carnis vivae ex utroque latere acus trajiciat, ne filum facile cutem perrumpat. auctor Celſus libro v. cap. 26. BART. Sic mundata, ſordibus purgata. JOHNS. Heinſ. corrigebat.

——— *tum ſuta monebo*

Circum labra ſequi, tenuique inducere filo.

Sed ego nihil mutem. BURM.

358. Sequi,] Manu ſequi, & revocare diſcedentia vulneris ora. JOHNS.

358. Tenuique includere filo] Circumſcriptione ſcalpri facta: de cura canis rabidi pulcherrime Angelius lib. v. p. 137. TIT.

359.

Contra pande viam, fallenteſque argue cauſſas:
Morborum in vitio facilis medicina recenti.
Sed tactu impoſitis mulcent pecuaria palmis,

362. Hiatum interſerit poſt hunc verſum G.

359. Angusto pascitur ore] Ita repoſui, cum antea legeretur *anguſto*. TITIUS.

360. Contra] E contra os ulceris amplius redde, & latentes detege cauſſas. JOHNS.

360. Contra pande viam] Sunt enim interdum vulnera, vel quia nimis anguſta, ita ut commode tractari nequeant, vel certe aliqua alia de cauſſa pateſacienda & amplificanda; ſic narratur feciſſe Alexandro ex vulnere apud Mallos accepto decumbenti, ſive Critodemus, ſive Perdicca, ad ſagittam evellendam. Virgilius XII. 387.

Saevit, & infracta luctatur arundine telum
Eripere, auxilioque viam, quae proxima, poſcit,
Enſe ſecent lato vulnus, telique latebram
Reſcindant penitus, ſeſeque in bella remittant.

Quem locum ante oculos habuit Torquatus Taſſius, cum cecinit majoris ſui poëmatis lib. XI. § 69.

E la via pia vicina e piu ſpedita
A la cura di lui vuol, che ſi prenda:
Scopraſi ogni latebra a la ferita,
E largamente ſi riſechi, e ſenda.

Vide Aelium Aurelianum. TITIUS. Exſcindendum in viam latiorem vulnus praecipit, ut cauſae & laeſionis arcana pateſcant. Nam caeca illa & minus hiantia vulnera periculoſiora norunt omneis. Contra, à ſana parte ad vulneris profunditatem ſcalpellum trahendo. Nam & in eo aliquid commodi eſſe autumant harum rerum periti. BART.

360. Argue] Vid. ſupr. 236. Heinſ. diſtinguebat, *fallenteſque argue cauſſas Morborum: vitio* &c. non male, nec me invito. *fallentes* ſunt latentes, obſcurae. BURM.

361. Morborum in vitio] Τὰ νοσήματα, inquit Hippocrates, χρὴ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἰᾶσθαι: γνώμη προθελικὴ, multo facilius recentes morbi, quam inveterati curantur; in ore omnium vulgatum & contritum eſt illud Ovidianum. Remed. 91.

Principiis obſta, ſero Medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

Angelius lib. v. pag 143.

Omnia, quae Medica melius vincentur ab arte,
Si vitio jam tum venienti obſtare parabis,
Atque infirma ſines nuſquam mala ſumere vires.

Xenophon de re equeſtri. quod autem huic contraria ſententia afferri poſſit, nos movere non debet; & conſulendae ſunt tibi adverſantes diſputationes Sigonii & Riccobonii ſuper ſive vera, ſive ementita conſolatione Ciceronis. TITIUS. Id pro confeſſo omnibus. Perſius III. Sat. 63.

Elleborum fruſtra, cum jam cutis aegra tumebit,
Poſcenteis videas, venienti occurrite morbo.

Cicero Philippica VIII. *Omne malum naſcens facilius opprimitur, inveteratum fit plerumque robuſtius.* Eodem pertinet dictum Euripidis apud Stobaeum ſermone. c.

Μᾶλλον τ᾽ ἰατρὸς τῇ νόσῳ διδοὺς χρόνον,
Ἰάσατ᾽ ἤδη μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα.

Quod perperam aliter exponas. Parla etiam apud Silium Italicum, & Ovidium. BART.

362. Sed] *Seu* Heinſ. John. edidit *aut tactu*, nec, unde petierit, monet. BURM.

362. Sed tactu] Haud dubio intelligit aretalogorum aut circulantum, ut loquitur Seneca Epiſt. XL. quaeſtum, qui ſolo tactu morbos jumentorum curare dicuntur etiam hodie. Et ſaepe eventus ambigua credentium mente reſpondit, fortuna non è re. De Pice exempla apud Plin. & Vegetium. Porro in v. e. ita diſparati ſunt hi verſus, ut ſuſpicari ſubeat, aliquot intercidiſſe. Sequentibus de canum ſaliva loquitur, cui vis ineſt ſufficiens ſolo linctu vulnera minora perſanare. BART. In morborum vitio recenti, manibus tantum leviter impoſitis mulcent pecuaria, id ſatis eſt. JOHNS.

362. Tactu.] Coelius Aurelianus L. I.

(Id ſatis) aut nigrae circum picis unguine ſignant.

Quod

Acut. *Manibus leviter defricandum, ſed non impreſſis.* quo nihil ad hunc locum accommodatius. idem enim Gratius dicit, *mulcent pecuaria manibus, ſed tactu impoſitis.* quae manus mollis partibus affectis calefaciendis & leniendis inſervit. Sed & inter ludicria artis magicae erat, ut praeter carmina tacta etiam offenderent, aut devotiones ſolverent. Silius. l. I. 411.

Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graves ſopire chelydros.

Plin. *Genus hominum fuiſſe tradit, quos Ophiogenes vocat, ſerpentium ictus contactu levare ſolitos, & manu impoſita extrahere corpori.* Vid. Gronov. l. II. Obſerv. c. I. ubi haec, & plura. JOHNS. Quae hic ex Gronovio nobis admetitur Johnſon, alio ſpectant; ad medicinam nimirum miraculoſam & fere magicam, quam tactu & cantu adhibebant Marſi, & ſagae. talia damnat infr. 400. ſed hic agit de modo quotidiano inter veterinarios, qui pecudum morbos & vulnera curabant: praeterea locus Aureliani docere potuiſſet, *tactu* non eſſe conſtruendum cum *impoſitis palmis*, quis enim imponit manus ſine tactu? ſed *tactu mulcent pecuaria impoſitis palmis*, & licet ita ſenſus ſatis conſtet, vehementer tamen tentor, ut *tractu* legam; nam & hae voces ſaepe commutantur, ut in quibusdam a Gronovio adductis apparet, ubi *tactu*, *tractu*, *tractim tangere*, *mulcere*, & *radere* occurrit, quod lente & σύρδην fit. unde & obvium *tractare vulnera.* de quo ad Samonic. vſ. 24. unde *tractus* de multis aliis dicitur, ubi longa quaedam & continua eſt ſeries, ut Apulejo de mundo *tractus cauſſarum* de fato, *tractus literarum*, *ſerpentum* & ſimilia, de quo ad ad Nemeſ. Ecl. IV. 40. *tractu* vero idem eſt, quod alibi *tractim* dicitur, ut *furto* pro *furtim* vidimus ſupr. vſ. 184. vide Indic. Erythr. in Virgil. in voce *tractim.* & in ipſo Virgilii loco IV. Georg. 260. pro *tractimque ſuſurrant*, in Mentelii codice Heinſius invenit *tractu*, ut ex excerptis ejus didici. ita *tractim tangere*, quod apud Plautum recte *demulcere* explicat Gronovius, Gebhardus quoque II. Crep. 10. licet aliunde ducta metaphora, non diverſo multum modo exponit. Τῷ *mulcere* vero cum inſit *tactus*, ut & *manibus impoſitis*, melius hic *tractu*, vel *tractim* (abſorpta ultima ſyllaba a prima in *impoſitis*) praeterrem. ſic apud Virgil. II. Aeneid. 683., ubi vulgo legitur,

Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas.

In Codice Sprotiano reperit Heinſius *tractu*, quod verum puto *tactu* enim *lambere* nihili eſt, ſed *tractu molli* eſt leniter & ſpatio quodam ſenſim circumire & afflare ut paullo poſt de ſtella, quae *ſignabat vias* & *longo limite ſulcum* referebat, quod idem Maro I. Georg. 367. vocat *flammarum longos tractus.* qui locus mire hanc locutionem & ſuſpicionem noſtram confirmat. apud eumdem lib. III. Georg. 502. *Et ad tactum tractanti dura reſiſtit*, in duobus codicibus vidi, quod & in Pieriano libro legitur, *tractum*, ubi etiam *tractare* eſt demulcere, fovere. Apud Germanic. quoque in Arat. vſ. 402.

Praecipiti tractu vaſtis dimittitur undis.

Ubi in aliis codicibus eſt *tactu.* vide alia in notis ad Quinctil. de Inſt Orat. VI. 3. & ad lib. V. 8. *impoſitae* vero *manus* ſunt corpori adplicitae, ut in alia re dicitur, quando rem alialiquam adgredimur. vid. ad Ovid. IV. Triſt. I. 28. BURM.

362 MULCENT PECUARIA PALMIS] *Pecuaria* vocat omne genus animantis, ac nunc magis canes ipſos: hujus particulatim imitatione Angelius dixit.

Omniaque informi afficiat pecuaria leto.

Quod autem hic dicit, pecora tactu mulceri, & ab eis morbos depelli manuum impoſitu, intelligendum eſt, ſi eae certis quibusdam medicamentis illitae fuerint; per quod cognoſcimus, facilem eſſe curationem, cum recens eſt morbus, nec vires tempore ſumſit. TITIUS. Interpres iterum hic homini libero nato ſtigmata inurit, mutilum pronuntiat, & de praeſtigiis, neſcio quae, ex anili diſciplina nobis adducit. Omnem illi lapidem movit τὸ *ſed* non disjunctivum, ſed copulans. Quod etiam alibi notavi. *Pecuaria* autem de canibus dici, mirum videri non debet. Infra: *defecta mala pecuaria tabe.* Ita & Xenophon

lib.

Digitized by Google

Quod ſi deſtricto levis eſt in vulnere noxa,
Ipſe habet auxilium validae natale ſalivae.
Illa gravis labes, & cura eſt altior illis,

Cum

365. *Validae*] Ita Pariſ. Geſn. Lugd. *validum*, A. Steyn.
366. *Cura eſt*] *Curas altior* A. Steyn.

lib. VIII. de inſtitut. Cyri equos & canes *βοσκήματα* vocavit. Et in Geoponicis lib. XIX. cap. 3. de canibus adjicitur: *καὶ τὰς ἄλλας νόσους τῶν κτηνῶν*, *& reliquos morbos pecorum*. Quo loco fruſtra Viri docti Cornarius & Geſnerus *κυνῶν* reſcribi voluerunt, quaſi pecorum appellatione canes non veniant. VLIT. Canes. quaſvis beſtias ſignificat. Virgil. Equos. Juvenal. Aſinos. JOHNS. Vid ſup. vſ. 265.

363. AUT NIGRAE CIRCUM PICIS] Perſimili Medi ina oves curari docet Virgilius III. Georg 448.

Aut tonſum triſti contingunt corpus amurca;
Et ſpumas miſcent argenti, vivaque ſulphura,
Idaeaſque pices, & pingues unguine ceras.

qua de re plura Varro, Columella, Plinius, Palladius, aliique TITIUS

364. DESTRICTO] Libri, *diſtricto.* male. *deſtringi* & *abradi* ſimul leguntur, ut *συνώνυμα*. JOHNS. *Deſtricto* Heinſius. recte. id eſt leviter vulnerato. Ovid. Ep. XVI. 275.

Non mea ſunt ſumma leviter deſtricta ſagitta
Corpora, deſcendit vulnus ad oſſa meum.

Ubi vide notas. & centies alibi etiam in his libris. BURM.

365. IPSE HABET AUXILIUM] Particulatim de cane intelligit, de quo animali praecipue nunc ſermo habetur; is lambit ſua vulnera, quae, niſi ſint admodum gravia, hac ſola Medicina adhibita curantur; Aelianus de animalibus lib. VIII. cap. 9. *Τρωθέντες δὲ ἔχουσι τὴν γλῶτταν φάρμακον, ἥπερ ἀπολιχμωμένη οἱ, τὸ τρωθὲν μέρος εἰς ὑγίειαν ἐπανάγουσι, ἐπίδεσμα, καὶ σπληνία, καὶ κράσεις φαρμάκων μακρὰν χαίρειν ἀπολιπόντες.* TITIUS. Aelianus lib. VIII. cap 9 de canibus item: *Τρωθέντες δ' ἔχουσι τὴν γλῶτταν φάρμακον* VLIT. *in Add.*

365 VALIDAE] Logi Edit. *Validum.* JOHNS. Parum referret, niſi duplici epitheto ornaretur vox *auxilium*, & *ſaliva* nuda relinqueretur. proprie vero *valida* ſunt omnia medicamenta juvantia, quae & *potentia* & *pollentia* Poëtis paſſim vocantur. vid. ad Valer. Flac. VII. 385. & Ovid. VII. Met. 123. & ad Ser. Sam. vſ. 18. & 119. BURM.

365. NATALE] *Genitale* malebat Heinſ. ſed nihil opus. ita ſupra 135. *natalia arbitria.* Val. Flac. VI. 62. *Crinis ineſt, natale decus.* BURM.

366. GRAVIS LABES,] Scabiem dicit, fatale canum malum. De ejus cura vide Plinium & alios. Phamonis etiam exſtat libellus in Germania olim editus, quem in hanc rem legiſſe utile ſit, quamvis paucis is ſit notus. BART.

366. CURA] Medicinale verbum, quod ea ſcientia ſibi vindicavit quaſi proprium. Salvianus libr. V. de Provid. *Qui cum ingraveſcere ſibi morbos vitio ſuo fecerit, imperitiam medentis incuſat, quaſi vero curare ullam infirmitatem praecepta poſſint, ſi iis infirmus non obediat.* Et *cura* pro applicatione medicinae. Proſper Aquitanus in pulcerrimo carmine contra ingratos.

Atqui ſalvator mundi non praemia juſſit
Solvere, nec ſanis venit conferre medelam,
Sed quod diſperſum exciderat, fractumque jacebat,
Quaerere, & inventum reparare, ac reddere curae.

BART. Ita ab ingenio primus edidit Pythoeus. Ante quem omnes editiones repraeſentant, *curas altior illis.* Quaſi ſcriptum primitus fuerit:

Illa gravis labes & curis altior illis.

Altior labes, quam ut curae illam vincere poſſint. Ut infra: *curaque potentia major.* Altiorem labem vocat, quam *cauſſae totis egere latentes Corporibus.* Quemadmodum paulo ante: *licet alti vulneris ora Abſtiterint.* *Altum* enim & infra pro profundo poſuit: *circum atrae moenia ſilvae Alta premunt.* Eodem ſenſu hic *altior labes* dicatur. Si tamen ex cod. ſuo: *cura eſt altior illis*, edidit Pythoeus,

 non

Cum vitium cauſſae totis egêre latentes
Corporibus, ſeraque aperitur noxia ſumma.

Inde

367. *Totis*] *Toties* Ed. B. & cit. Vide Comm.

non eſt, quod rejiciamus: modo *illi*, non *illis*, ſcribatur: *& cura eſt altior illi.* Hoc enim eſt, quod ſupra 348. dicit: *ad magnum major ducenda laborem Cura. Cura altior* hic eadem, quae ibi *major* dicitur. Cui etiam quadrat, quod ſupra ex hoc, uti vulgo legitur, loco illuſtravi:

Magnum opus, & tangi, niſi cura vincitur, impar.

VLIT. Ita in vett. libb. Unde proclive erat mihi olim reſcribere, *curis altior illis*, *illis* δεικτικῶς, nimirum de quibus jam dixerat. Poſtliminio hunc locum retractans conjeci: *& cura eſt altior illi*; ſcilicet *labi:* pro, illius labis. Ita Plautus Trinummo: *Equis huic tutelam Januae gerit*; pro hujus. VLIT. *in Add.* Ita ab ingenio primus edidit Pithoeus. Vett. Lib. *Curas altior illis*. Heinſius alicubi ad Ovidium plurimos congeſſit locos, ubi ſimile occurrit mendum, ex brevi ſcribendi modo ortum. *Cura eſt*. Vlitius conjicit, *curis altior illis*. Pithoeana magis placet. Nam *illis* refertur ad *cauſae* proximo verſu, non ad *labes*, quod praeceſſit. falſus eſt hîc Vlitius, qui putavit *illis* non poſſe ſtare, & repoſuit *illi*. JOHNS. Heinſ. etiam in uno codice *illi*, in altero *altior omni* ſcripſerat. quod ultimum planiſſimum facit verſum: ſic apud Ovid. xv. Epiſt. 189. pro *undaque ferocior illa*, in optimo codice legitur, *undaque ferocior omni*. in aliis: *undaque f. ulla:* quod & hic poſſet ſupponi. de voce *cura* vid. ad Seren. Samon. vſ. 33. BURM.

367. TOTIES] Nam ſemel licet exſtirpata ſcabies, redintegratur ſaepius, & inſanabilis ad extremum fit. Gratius tamen ſcripſiſſe videtur, ut eſt in v. e.

— *cum vitium cauſſae totis egere latenteis Corporibus.*

BART. Ita omnes praeter Barthianam editiones. Illa habet, *toties*. Quod ſupinitati ſuae imputare debuit Barthius, nec ideo codicem ſuum, quem nunquam vidit, ementiri, ut tanquam ſuum praedicet, quod omnes libri habent. Ejuſdem farinae & alia buttubata mutteus ille luculentorum commentariorum (hoc enim encomium, tanquam foenum in cornu, titulo praefert) liber exhibet. Unum, quod ad manum erat, pro aliis loquatur. Verſu 333. ubi omnes editiones habent, *& ſumptis impiger armis*, ille edidit, *integer*. Animadvertit tamen in ſua quoque ſibi editione veteri legi, *impiger*. Atque adeo correctores (quo nomine nemo ante illum quam Pythoeus intelligi potuit) ſuggillat, quod hoc mutaverint, ſiquidem eam editionem ſecuti ſunt. Quam, malum, editionem ſecuti ſunt, Barthi! An eam, quam negas ulli viſam, & ἄτοπον toties vocas, quia ſcilicet ex Nephelococcygia eam tecum dormitabundus advexiſti? Sed eadem, qua ita vocas, pagina Lipſiae excuſam eſſe ex literis Germanicis ſive Longobardicis te arbitrari dixeras, & Germanicam paſſim iudigetaveras. Quia nempe in Germania tua de ea, quam nunquam niſi per ſomnum vidiſti, ſomniaveras aliquando. Nam in Germania ante te neminem autores hoſce edidiſſe, aperte in ipſo luculentae editionis tuae capite pronuncias. Quid tamen immutaverunt, quos incuſas, correctores? Ego in omnibus editionibus, *impiger*, legi vigilans video. At tu, *integer*, quod cerebro tuo excudiſti, illos edidiſſe accuſas. Nimirum quia nec alias editiones, niſi per ſomnum, inſpexiſti, qui tuam adeo, ut ſimia ſimiam amas, laudas, commendas. VLIT.

368. AGI CORPORIBUS] Eadem conſtructione dixit Valer. Flac. vi. 609. *vimque recentem ſentit agi membris.* ubi non opus eſt *ali*. BURM.

368. SERA SUMMA.] Sero enim ſumma mali aperitur, cum tota corpora intus ſcabie infecta & poſſeſſa ſunt. *Summa* eſt, ut & ſupra diximus, ipſa mali perfectio, atque ſummitas. Sic Q Serenus.

Summa boni eſt alacres homini contingere viſus.

Se-

Inde emiſſa lues, & per contagia morbus

Ve-

Seneca Epiſtola XL. *ſumma ergo ſummarum haec erit; tardiloquum te eſſe jubeo.* Plautus Truculento.

——— *Venus*

Quam penes amantum ſumma ſummarum redit.

Saepiſſime hic uſus verbi apud Lucretium. BART. Cum noxia lues jam inveteraverit, & ſero prodiderit ſe ad *ſummum* evecta. *Summam* uſurpat pro perfectione, conſummatione, & rei ἀκμῇ. Petronius in initio. *Quis poſtea ad ſummam Thucydidis, quis ad famam Hyperidis proceſſit?* JOHNS. Sed quid quaeſo, eſt *fera ſumma*? Heinſ. corrigebat, *feroque aperitur noxia damno*, non male, ſi codices addicerent. dicam, quid mihi in mentem venerit: *ſumma* ſaepe pro palma, principatu ponitur, & ideo ſaepe hae voces ex Gloſſis interpretum commutatae. ita apud Lucan. IX. 787.

Cyniphias inter peſtes tibi ſumma nocendi eſt. In uno codice Heinſius invenit *palma*, quae vox ſi hic reſtituatur, aliam quidem ſignificationem habebit, & pro manu ſumenda erit: ut ſupra vſ. 362. quod fortaſſe ignorabat ſcriba. qui caſu etiam de *ſumma manu* cogitabat. de manu autem hic agi, docere poteſt Virgilii locus, a Vlitio adductus; *medicas adhibere manus ad vulnera* &c. huic conjecturae ipſe non multum tribuo. ſed quia vulgatae nullum puto ineſſe ſenſum, aliquid hic innovandum videtur; licet enim *ſumma* dicatur pro fine & perfectione, non ideo licet *feram* ſummam dicere, niſi ita veteribus in uſu fuiſſe oſtendatur: poſſet & legi *feraque a. n. cura.* Nam & hae voces commutatae. ita apud Ovid. XIII. Met. 191. *ſumma movet ſceptri.* ubi magno numero ex dices, *cura.* vide adnotata. ſervata tamen vulgata lectione ſenſus conſtabat, ſi legatur *feroque a. n. ſumma*, ut ſit ſumma noxia, pro maxima, vel alta & profunde latens, & tunc *noxia ſumma* eſt morbus; vel vitium jam letale & immedicabile, quod ſero intelligitur & cognoſcitur, eſt exponendum; quod morbo incipienti, cui facile occurri poterat, opponitur. ſic mox 383. *invictaque tardis praecipitat letale malum*, id eſt noxia ſumma. & vſ. 364. contra, *levis noxa.* BURM.

369. ET PER CONTAGIA MORBUS] Nam quaecunque animalia canis rabidus momorderit, ipſa quoque in rabiem incidunt, οἱ δὲ κύνες, inquit Ariſtoteles lib. VIII. de hiſtoriis, κάμνουσι νοσήμασι τρισίν; ὀνομάζεται δὲ ταῦτα λύττα, κυνάγχη, ποδάγρα: τούτων ἡ λύττα, ἐμποιεῖ μανίαν. καὶ ὅταν δάκῃ λυττῶσιν ἅπαντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. Super quo loco plurimum digladiantur doctiſſimi viri, Leonicenus, Scaliger, Niphus, Fracaſtorius, Montiſanus, Mercurialis, Abbatius, aliique complures, cum tamen ejus ſententia apertiſſima ſit; ait enim Philoſophus, omnia animalia a cane rabido admorſa rabire, praeter hominem, quia non omnes rabiunt; eſt enim ratio habenda vocis ἅπαντα. vide, quam nullo negotio tam magnae controverſiae inter ſummae eruditionis viros exortae componantur: hanc mentem habuiſſe videtur Bartholomaeus Anglicus libro de proprietatibus animalium XXVIII. cap. 26. quem etiam adire poteris lib. II. cap. 67. & 68. ubi agit de morſu & remediis canis rabidi. plura etiam ex Plinio diſces: & Caelio Aureliano de acut. morb. lib. III. cap 9. 10. & 11. hanc partem fuſius exequitur Angelius lib. V. De contagione & morbis contagioſis videndus eſt Fernelius de abditis rerum cauſſis, & in eum Aubertus cap. 40. TITIUS. Lege, *morbi.* Paſſim enim noſter hic Maronis illa ſequitur, ubi *morborum cauſſas & ſigna docet*, Georg. III. 468.

Continuo ferro culpam compeſce, priuſquam
Dira per incautum ſerpant contagia vulgus.
Quam multae pecudum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt, ſed tota aeſtiva repente
Spemque gregemque ſimul, cunctamque ab origine gentem.

Hinc illud, quod praeceſſit: *Contra pande viam.* Et reliqua, quae operae pretium eſt inter ſe comparare, ut appareat, quam parum ſummo vati inferior ſit Gratius. Verſu 357. *Mortis enim patuere viae.* Hoc Maroni eſt: vſ. 482. *Nec via mortis erat ſimplex.* Tum quod ſequitur hic: *nec viribus ullis, Aut merito venia eſt.* Expreſſum eſt ex alio ejusdem libri loco, ubi ſupra boum ſtragem ita ingemit Maro vſ. 525. *Quid labor aut benefacta*

 facta

Venêre in vulgum, juxtaque exercitus ingens
Aequali ſub labe ruit: nec viribus ullis,
Aut merito venia eſt, aut ſpes, exire precanti.

Quod

370. *Vulgum*] *Vulgus* Ed. Johnſ. *Juxtaque*] *Juſſaque* A. Steyn. ἀρχαϊκῶς.
371. *Ullis*] *Ulli* B. conjecit.

facta juvant? Quodque addit noſter: *aut ſpes exire precanti.* Reſpexit iſta longe antecedentia vſ. 453.

—— *alitur vitium vivitque tegendo,*
Dum medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
Abnegat, & meliora deos ſedet omnia poſcens.

Item quod hic continuo ſequitur vſ. 373. VLIT. Virgilius Ecl. I.

Nec mala vicini pecoris contagia laedant.

Quod pro adagio habet Eraſmus. Ovidius II. Remed. 613.

——— *facito contagia vites,*
Haec etiam pecori ſaepe nocere ſolent.

Porro ad *Mortis vias* ibidem adde Livium lib. XXXI. *Seque ipſi per omnes vias lethi interficerent* Id eſt, modos. Ita Nemeſianus Cynegeticon orditur: *Venandi cano mille vias.* Et frequens hoc in S. Scriptura. VLIT. *in Add.* Heinſ. *morbus ſaevire in vulgus*, vel *ſe ſerere:* in Epiſtol. ad Graev. t. IV. Syll. p. 289. deinde p. 292. *lues & morbus venere* tuetur, approbante Graevio p. 294. quod mille exemplis firmari poſſet. Sed vulgata nunc aggerere non placet. Lucret. VI. 1129. *venire* utitur de morbis

Conſimili ratione venit bubus quoque ſaepe
Peſtilitas.

& 1096. *vis morborum peſtilitaſque veniunt.* Nemeſ. 202.

Nam triſtes morbi, ſcabies, & ſordida venis
Saepe venit.

Ita in loco Perſii vulgato, III. Sat. 64. *venienti occurrite morbo.* & paſſim *Vulgum* vero mutari non meretur. vid. ſup. vſ 211. & inf 412. & ad Phaedr. IV. 14. vulgata talia & obvia mutare in aliam loquendi formam, ſemper temerarium, niſi codices praeeunt, & a gloſſatoribus quotidiana verba explicationis loco ſuppoſita fuiſſe clamant. BURM.

370. JUSSAQUE EXTERRITUS INGENS] Recte habet vox *juſſa.* nil tamen peccaveris, ſi legeris *ipſa.* TITIUS. Turba omnis hoc vocabulo ſignificatur. Claudianus de apibus, elegantiſſimo verſu II. de Rapt. 120.

Mellifer electis exercitus obſtrepit herbis.

BART.

371. AEQUALI] Ὁμοίῳ. communis. nulli parcens. JOHNS.

371. NEC VIRIBUS ULLIS] De cane veriſſimum ex Ariſtotele, ut vidimus, & notat illic Niphus & Bartholomaeus Anglicus ſuo loco. de homine dubitari poteſt: atque Ovidius quidem negat I. ex Pont. III. 23.

Solvere nodoſam neſcit Medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Sed ut vides, ſignate loquitur de Hydrophobia, in quam ſi quis inciderit, nulli praeſidio locus eſſe poterat. ante illud malum multi ſanabantur; noſtra autem aetate etiam Hydrophobiae obnoxii ad ſanitatem producuntur. vide Plinium non uno in loco. Angelius cani Medicinam facit hoc modo p. 138

Subducenda Ceres primum, pinguiſque ferina,
Et quicquid ſecum bilem fovet.

pete reliqua e ſuo fonte. TITIUS. Multo ſcitius legas, *ulli.* quomodo & à Poëta relictum contendere auſim quovis pignore. Nulli veniam à labe facit vel meritum, h. e. ſagacitas & induſtria, vel ſupplex animus, vel vires denique. De *meriti* vocabulo vide noſtra ad Claudianum, & eruditiſſimi Heraldi Commentaria ad Arnobium. BART.

372. EXIRE] Labem. ut & antea, 197. *exibit vitium.* JOHNS. Et inf. 495.

Seu tibi fatorum labes exire minaſque
Cura prior.

& alibi ſaepe: vid. ſupr. 197. BURM.

Quod ſive à Stygiâ letum Proſerpina nocte
Extulit, & Furiis commiſſam ulciſcitur iram;

Seu

374. *Furiis*] *Furtis* A. Steyn. optime, ſi apicem mutaveris. *furtim.* alii. JOHNS.

373. QUOD SIVE A STYGIA] Hoc etiam attigit Angelius dicens p. 137.

Non illa labes, non illa tetrior unquam
Peſtis ab inferna ſeſe extulit acta palude,
Tiſiphone quoties ultrix letumque, metumque,
Prae ſe agit, & facibus terras funeſtat apertis.

TITIUS. Maro paulo aliter in fine ejuſdem libri vſ. 551.

Saevit & in lucem Stygiis emiſſa tenebris
Pallida Tiſiphone: morbos agit ante metumque,
Inque dies avidum ſurgens caput altius effert.

Ut haec Gratius, ita Gratium imitatur Aurelius vſ. 211.

Quod ſeu coeleſti corrupto ſidere manat,
Cum ſegues radios triſti jaculatur ab aethra
Phoebus, & attonito pallens caput exerit orbe.

Quae ſe invicem mutua luce elucidant. Sed, ut dixi, à Marone divertitur paulum noſter, ut altiorem exquiſitionem inſtitueret. Videtur enim reſpexiſſe Actaeonis fabulam, cujus temeritatem non in ipſo tantum, ſed etiam in canibus ulta eſt Diana, quae eadem Proſerpina eſſe ab antiquis traditur. Namque & illis continuo tantam rabiem immiſit, ut non modo dominum ſuum invaderent, ſed etiam βορδαλέῃ γένυεσσι δαρδάπτειν κατὰ βαιόν. *tardiſque vorarent Lenti maxillis*, ut canit Nonnus lib. v. Dionyſ. Dixerat jam antea:

——— ἀχνυμένης γὰρ
Νύμφης ἀστείπτοισι βαρύφρονος ἰοχεαίρης
Φοιταλέοι σκαίροντες μεμηνότες ἄσθματι λύσσης.
Quos furtim commiſſa & inevitabilis ulli
Ira pharetratae in furias rabiemque Dianae
Egerat, inſanos vibrantes morſibus ignes.

Ita liceat haec Gratii verbis contexere, ut appareat, *furtim commiſſam iram* ad Actaeonem referri poſſe, quia furtim tantum nudam Dianam conſpexerat. Sed interpres τὸ *furtim* ad ultionem duxit, quaſi latente cauſa ejus. *Commiſſa ira eſt*, quam vocat alicubi Maro, *ira irritata Deorum.* Ut plane infra hoc repetit noſter: *commiſſa quantum Deus ultor in ira Pone ſequens valeat.* Aut ſi Virgilii illud Georg. IV. vſ. 453. reſpexit noſter:

Non te nullius exercent numinis irae,
Magna luis commiſſa.

Ira quoque, ut *lues* & *piaculum* alias, pro culpa hic poteſt accipi, tanquam effectum pro efficiente. Livius lib. XXVII. cap. 7. *ob ſimilis iram fugae miſſi eo erant.* i. culpam fugae. De quo Grammaticorum judicium eſto. Agitur autem hic apud Gratium non de rabie, ſed de peſtilentia canum ab illo verſu: *Illa gravis labes*, uſque dum ad rabiem tranſit. His etiam Maro in adducto loco: *Pallida Tiſiphone.* Quare non fruſtra ibi adnotat Junius Phylargyrus: *Tiſiphonem hic non unam Furiarum debemus accipere, ſed peſtilentiam, cui eleganter Poëta hoc nomen dedit.* Gratius autem Proſerpinam, ſive Dianam autorem mali hujus nominat, quia ſummum illi in canes vitae neciſque arbitrium attribuerunt veteres. Theocritus in Pharmaceutriis:

Τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι
Ἐρχομέναν νεκύων ἀνά τ' ἠρία καὶ μέλαν αἷμα.
Nocturnaeque Hecatae, catuli quam protinus horrent
Sanguineos circum tumulos & buſta meantem.

VLIT.

373. NOCTE] *Nox* Poëtis Orcum notat, chaos illud, in quod omnia reſolvi putabant. Quia obſcura omnia poſt mortem animantium illis erant. Exempla obvia. BART.

374. ET FURTIS COMMISSAM ULCISCITUR IRAM] Ob Cerberum furto ex orco ab Hercule abductum; cauſſa fabuloſa, cui deinde naturalis attexitur. TITIUS. *Furtim*, cauſis latentibus. Omne enim, quod clam fit, *furtum* dicitur. *Committendi* vero verbum mirifice poſitum. Nam *commiſſa ira* eſt, quae cauſam accepit ab aliorum commiſſis. Ut *committere iram*, eſſet provocare iram. An deductum à Circenſibus, ubi ludi *committi*

Seu vitium ex alto, ſpiratque vaporibus aether
Peſtiferis, ſeu terra ſuos populatur honores:

Fon-

mitti dicuntur, quibus concurrendi ſignum datur. Ut Varro *coenam committere* dixit. *Diſcumbimus, Dominus maturo ovo coenam committit.* Multa de hoc verbo Nonius. Jureconſultorum phraſis *poenam committere*, pro ea quid dignum facere, Gratianae huic ſimillima eſt. Paulus ex Catone l. IV. de verbor. oblig. *commiſſa condemnatio* in Inſtitut. de Action. De quibus vide eorum Commentaria. Hotomanum praeſertim JCtum eximie Antiquitatis gnarum, & Juriſprudentiae myſtam fere incomparabilem. Eſt igitur apud noſtrum *commiſſa ira*, in quam inciderunt crimine aliquo, qui ea plectuntur. Et repetit eam phraſin v. 455. BART. *Furtis* Logi Edit. quod miror nullius oculos advertiſſe, cum ad ſenſum Authoris & ſtylum poeticum tam prope accedit. leviſſimâ enim mutatione *Furiis* legendum videtur, poenarum illis adminiſtris, & quibus omnia mala adſcribunt Poëtae: Nonne in peſte Virgiliana ſuas agit partes Tiſiphone? Furiis itaque recte Gratius dicit id officii mandari, committi, ut ulciſcantur iram Deae Proſerpinae. Si cui tamen *furtis* magis placuerit, & Hiſtoriam putet Gratio deſignatam, quae apud Livium perſcripta eſt de Pleminii in compilandis Proſerpinae Theſauris audaciâ & poenâ, per me licet. Locum hunc Livii, lib. XXIX. Sect. 8 amicus mihi ſuggeſſit, & cum Gratianis ſane convenit unice. JOHNS. Longius petitae de Actaeone aut Pleminio mihi videntur cauſſae: non enim furtim Dianae ſupervenit Actaeon, ſed incautus & caſu ad eam delatus fuit, miſer. nec ideo canibus iraſci potuit Diana, quia illae poenas pro Dea exegerunt a Domino. De Pleminio nihil legitur, quod ad venatum aut canes ſpectet, quare hic Proſerpinam illam intelligimus, quae a Plutone rapta, & ad inferos delata, ulciſcitur iram ſuam, emittendo in terras ex orco letum, quare legerem,

Et furtum commiſſum ulciſcitur ira.

vel *furtim commiſſa*, ut *commiſſa* ſit accuſativi caſus: Plutonis enim furtum fuit, qui oppreſſit ex inſidiis Proſerpinam. & terra, quae dedit viam hiatu Plutoni rapienti, meruit iram Deae, ut ipſi noxios ſpiritus ex orco emitteret. *furiis* non diſpliceret, ſi *commiſſam iram* referre vellent ad iram ob raptum: & tunc mallem interpretari, *iram commiſſam Furiis*, quae illis data eſt vindicanda, ut Johnſon. Nam nondum poſſum probare Vlitii explicationem, ſic apud Virgil. IV. Georg 454. *magna luis commiſſa*, Servius & alii explicant, magnum ſcelus. ſed recte alii legunt, *luis commiſſa*. BURM.

374. IRAM] Pro culpa poſuit & Livius lib XXVII. cap. 7. *Quique ex Praetoris Cn. Fulvii exercitu ob ſimilis iram fugae miſſi eo erant.* Cornelius Celſus initio lib. I de Re Medica tradit, ab Homero *morbos ad iram deorum relatos eſſe*. VLIT. *in Add.*

375. EX ALTO,] Heinſius, (ad Ovid. IV. Met. 393.) *Exhalat.* at pace tanti viri nihil hic mutandum cenſeo. Nam unde, quaeſo, exhalat iſtud vitium? E terrâ ſcilicet. atqui alterum ſententiae membrum conficit vitium terrenis vaporibus ortum. Undecunque lues orta eſt, ſive ex alto & vaporibus ex aëre peſtiferis, ſeu terra ſuos populatur honores, *&c.* JOHNS.

375. SPIRAT VAPORIBUS] Ita conſtrui hoc verbum docuimus ad Val. Flac VI. 157. & ad Claud. IV. Conſ. Hon. 592 BURM.

376. TERRA] Exhalationibus nimirum peſtiferis. Scite vero animalia *terrae honores* nominat. Suadet vero, cum primum contagio canes tetigerit, eorum ſtabula alio deducere. BART. Hinc Nemeſianus 216.

Exhalat ſeu terra ſinus, ſeu noxius aër
Cauſa mali.

Sed ille rabiei has cauſas aſſignat, nec videtur percepiſſe, de peſtilentia hic agere Gratium. Eaſdem quippe & peſtilentiae cauſas recenſet Maro III. Georg. 478.

Hic quondam morbo coeli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit aeſtu,
Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.

VLIT. Vid. Lucret. VI. 1097.

376. HONORES] Ita fruges vocat, non animalia, ut perperam Vlitius. Horat. I. Od. 17.

hinc

Fontem averte mali. trans altas ducere valles
Admoneo: latumque fuga ſuperabitis amnem.
Hoc primum effugium leti. tunc dicta valebunt

Auxi-

379. *Dicta*] *Ficta* A. Steyn. Par. Lugd. *victa*. B.

——— *hine tibi copia*
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.

Ubi Schol. *fruges terrae* interpretatur. & II. Sat. v. 13.

——— ——— *dulcia poma,*
Et quoſcumque feret cultus tibi fundus honores.

Vide ibi interpretes. & ita Poëtae millies. ſic frondes *ſilvarum honores* vocat Virg. II. Georg. 404. *frondis honores* Martial. IX. 62 & Sympoſ. Aenig. XLVIII flores *pratorum honorem* Claud. II. Rapt. 128. BURM.

377. Fontem averte] *Avertere* dicitur de fontibus aut fluminibus. Claudianus IV. Conſul. Honor. 482.

Juſſerat averſo fluvium migrare meatu.

BART.

377. Trans altas ducere valles] Maronis eſt alia in re: eodem tamen lib. 212.

——— ——— *in ſola relegant*
Paſcua, poſt montem oppoſitum, & trans flumina lata.

Hinc eſt, quod ſubditur: *latumque fuga ſuperabitis amnem.* Sed Gratius *vallem* pro *monte* poſuit, quam per hypallagen *altam* videtur vocaſſe. Si enim pro profunda interpretere, ut alibi quidem, intellectu tamen duriuſculum erit. Nec legi velim *latas*, quod olim mihi in mentem venit. VLIT. Pronum eſſet mutato genere legere, *altos colles* vel *calles*, quae voces paſſim permixtae. vid. ad Ovid. VI. Faſt. 327. ſed quia nulli montes ſine vallibus, hinc Poëtae tractum montanum, ſaepe *montes*, ſaepe *valles* vocant. ita Ovid. *altae Idae valles* dixit Ep. XVII. 115. ubi etiam duo codices, *in altis vallibus Idae*. Ep. XVI. 53.

Eſt locus in mediis nemoroſae vallibus Idae.

Et ita ille paſſim. nam clivoſi ſunt illi montes, ut Ida dicitur eidem I. Am. XIV. 11. & nunc valles, nunc vertices oſtendunt: ſic *Aetnaeae valles* Lucan. VI. 293. ubi MSS. *colles* & *montes* eadem de cauſſa praeferunt. BURM.

378. Latumque fuga superabitis amnem] Id eſt curſu. Virgilius I. 317.

— *Volucremque fuga praevertitur Ebrum.*

Nemeſianus 289.

— *Latumque fuga conſumere campum.*

Vel ſimpliciter diſceſſu: Virgilius Ecloga I.

Nos patriam fugimus, & dulcia linquimus arva.

Angelius occidi jubet. TITIUS. Praeceſſit, *averte*; & ſequitur, *Diſce vices*. Quare hic quoque olim *ſupera citus*, aut tale quid legendum comminiſcebar. Nunc aliter ſentio, nec quicquam mutari volo. Frequentiſſima enim haec Poëtae noſtro verborum ἀφιλαια. Et maxime obvia, qualis hic eſt, numeri enallage, cujus exempla alia inferius dabo. VLIT. Tu & tui canes. JOHNS. Heinſius legebat,

Latumque fuga ſuperantibus amnem
Hoc primum eff. l.

Rectius, quam quod itidem adſcripſerat, *ſuperarier*. tunc enim *duci* etiam debuiſſet ſcribere; ſed maneat vulgata, & tranſitus ille a ſingulari ad pluralem numerum obvius & frequens. vid. ad Val. Flac. VIII. 187. & Ovid. I. Met. 93. Et alibi ſaepius contrariam variationem videbimus; ut inf. 509. Si quid mutandum, melius videri poſſet,

Latumque fuga ſuperetis ut amnem.

Nam ſupr. ad vſ. 243. vidimus in modis temporum ſaepe variari. ſed in Poëta hoc non facile talia tentanda, quia ſibi proprios loquendi modos habet plurimos. BURM.

379. Victa] Ante nullius pretii aeſtimata, & ſuperata mali inſuperabili vi. v. c. *ficta*. Quod fictum. BART. *Dicta* edidi ex conjectura. Jubet enim illa quoque remedia adhiberi, quae modo ulceribus curandis praeſcripſit; non quidem promiſcue, ſed cum delectu, & examine, quid optimum, ac praeſentiſſimum ſit. Hoc eſt, quod addit: &, *quae tu-*

Auxilia, & noſtra quidam redit uſus ab arte.
Sed varii motus, nec in omnibus una poteſtas
Diſce vices, & quae tutela eſt proxima, tenta.
Plurima per catulos rabies, invictaque tardis,

Prae-

380. *Redit uſus*] A. Steyn. *rediturus.*

tutela eſt proxima, tenta. Fruſtra enim hoc ſit tentare, niſi remedia aliqua ſciamus, quae experiamur. Atqui *dicta* illa jam ſunt. Inepte ergo Barthius *victa* edidit, ineptius explicat. Tum *ficta*, quod ex ſuo ſibi ficto codice adducit, idem in aliis omnibus editionibus figmentum obtinet. Idem error exſcriptorum initio Apulejani Apologi corrigendus eſt: *Propter quod paulo prius patroni Aemiliani multa in me proprie conficta, & alia communiter in Philoſophos dicta ab imperitis, mercenaria loquacitate effutierunt.* Quod tamen verum eſſe non juraverim. VLIT. Sic Ovidius Met. IX.744. de Iphide: *num me puerum de virgine doctis Artibus efficiet?* Nimirum quibus & Daedalus, & reliquae, quas dixerat, in amoribus ſuis adjutae fuerant. Quare, pace amiciſſimi & accuratiſſimi Editoris, dixerim hoc mihi praeplacere, quam *doctis Artibus*, quod langu dum videtur. VLIT. *in Add. Dicta* etiam Heinſius. Vlitii vindicias loci Ovidiani refutavit in notis Heinſius. BURM.

380. Quondam] Ita reſcripſi amici monitu. Libri omnes *quidam.* quod potiuum pro *aliquis* jure diſplicebat. JOHNS. Neſcio, cur mutari mereatur, cum Cicero centies utatur hac voce, licet ſaepe adjungat aliud adjectivum. Sed & *quidam afflatus* occurrit II. de Orat. 46. *quaedam forma* Ovid. I. Met. 404. & ita ſaepe. vis autem eſt hujus vocis, ut ex ultimo Ovidii loco apparet, non perfectum uſum indicari, ſed quemdam parvum & tenuem, quem ars & experientia auctori ſuppeditavit. Saepe *aliquid* notare id, quod certis verbis exprimere non poſſumus, excellens, eximium, & tunc fere adjectivum adjici docet Manut. ad Cicer. I. ad Fam. 9. & IV. 8. ita Cicer. I. de Nat. Deor. 5. *quae quamquam non perciperentur, tamen quia uſum haberent quemdam inſignem.* ut olim lectum, nunc *viſum*, ſed Ampl. Bouhierius, *uſum* legendum oſtendit. *aliquis* idem fere notat, ut Ovid. I. Met. 352. *aliquiſque malo fuit uſus in illo.* & noſter ſupr. 89. *aliquis laqueis curracibus uſus.* Cicer. III. Verr. 85. *ejus facti, ſi non bonam, at aliquam rationem adferre.* Diſcrimen quod quidam grammatici ſtatuunt, ut *quidam* certum, *aliquis* incertum notet, perpetuum non eſſe credo nec credit Bangius Obſerv. I. I. p. 441. pro eodem uſus Cicer. II. de Orat. 10. *heſterno ſermone remigem aliquem aut bajulum nobis oratorem deſcripſeras, inopem quemdam humanitatis atque inurbanum.* Terent. Andr. I. III. 16 & III. VI. I dixit *aliquam fallaciam*; & Heaut. III. III. 6. *quamdam.* ſed non libet in Grammaticorum ſpinas me ulterius inſerere. BURM.

381. Motus,] Quibus ſanitas concutitur. BART. *Diſordes.* v. 391.

Scilicet hic motu ſtimuliſque potentibus acti, &c.

JOHNS. *Motus* poſſent capi pro morbis, ut ita de febre dici docuit Heinſ. ad Vell. Paterc. II. 123. ſed dubito, an *monitus* ſcripſerit, ut *dicta auxilia.* Intelligat vero varia remedia, quae praeſcribuntur a peritis, & in quibus omnibus non eſt una poteſtas. BURMANN.

381 Potestas.] Non in omnibus canum motibus una eademque vis eſt, non iidem affectus & ſymptomata. JOHNS.

382. Disce vices,] Diſcrimina & variationes ſe invicem excipientes. IDEM.

382. Quae] Heinſ. legebat *& qua.* vel *& quae tutelae proxima.* ita infr. 468. *qua ſpes eſt proxima.* vid ad vſ. 5. & 218. BURMANN.

382. Proxima] Primum obvia. Vide ad v. 232. BART.

383. Per catulos] In catulis. phraſis eſt Manilio uſitatiſſima, cui ad reprehenſionem

Praecipitat letale malum: ſic tutius ergo
Anteire auxiliis, & primas vincere cauſſas.
Namque ſubit, nodis qua lingua tenacibus haeret,

(Ver-

384. *Praecipitat*] A. Steyn. *praecipiat.* *Sic tutius.*] A. Steyn. *ac tutius.*

nem *per ſidera*, *per mundum*, & alia talia repetuntur. IDEM.

383. INVICTAQUE TARDIS] Male in editione meâ typotheta aut hypotheta aliquis ſuppoſuit, *tardos*, cum praeſtet veterum librorum ſcripturâ ſtare. *Tardis* remediis, aut potius tertio caſu *tardis* medicis (qualis ille apud Maronem III. Geor. 455.

Qui medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
Abnegat & meliora deos ſedet omnia poſcens)

invictam fieri rabiem dicit, quia interim malum praecipitatur. Idcirco addit: *ſic tutius ergo Anteire auxiliis.* Cui reſpondet Ovidii illud:

Principiis obſta; ſero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

VLIT.

383. TARDIS] Non ſanabilis tardis, & ſtulte morantibus. JOHNS.

384. PRAECIPITAT] Logi Edit. Ita hunc verſum exhibet.

Praecipiat letale malum. ac tutius ergo.

Nemini non diſplicere languidum illud *ſic tutius* puto. nonne itaque tibi videtur poſſe legi, praeſertim cum mora tanto redit damno.

Praecipita letale malum maturius ergo.
Anteire auxiliis, & primas vincere cauſas.

ac tutius mutandum eſt, in *Maturius.* Neque haec audacia eſt, prius enim *M* in fine *&* *malum* abſorpſerat ſequens, ut paſſim fit. Sed & *praecipiat*, quod Logi Editio exhibet, forte bene ſe habeat, hoc nimirum ſenſu. *Praecipiat* itaque cuſtos canum anteire, *i. e.* occupet *anteire lethale malum maturius, & primas vincere cauſas.* JOHNS. Sed an *praecipitare malum* notare poteſt occupare, anteire? Immo potius eſt promovere, ut majus fiat. At ipſum malum *praecipitat*, quod velox eſt, nec moram pati poteſt, ſed poſcit praeſens remedium. ſaltem poſt *ergo* non diſtinxiſſet, & *praecipita anteire* conſtruxiſſet; & tunc ferri poſſet haec lectio: ſed & indicis auctor *praecipitare malum letale* prodidit. infr. 469. *praecipitem labem* dixit ſimili in loco. *tutius* vero non movendum. quid enim magis obvium, quam tuto debere medicum curare morbos, ita ut inter praecepta ſit, tuto, celeriter & jucunde curare. pro *ergo* Heinſ. *aegros* malebat, ut mox 418. *inde lavant aegros:* ſed nihil opus. ſi quid mutandum, malim, *ſit tutius ergo Anteire auxiliis. auxilia* vero ſunt medicamina. vſ. 352 & paſſim apud medicos. ut *auxiliari* mederi. vid. Doct. Markl. ad Stat. v. Silv. I. 158. & hoc centum aliis locis poſſet firmari: & ita manet in metaphora a bello ſumpta, in quo auxiliis inſtructi vincunt. Ita *evincere morbos* Tibul. IV. XI. 3. BURM.

384. SIC TUTIUS ERGO] Melius erit morbi cauſſae occurrere, quam morbum ipſum invaleſcentem curare, per quod morbi malignitatem indicat. TITIUS.

386 NAMQUE SUBIT NODIS] Neque hoc omiſit Angelius, inquit enim p. 139.

Sunt &, qui jam inde a teneris radicitus omneis
Evellunt elementa mali, cauſamque furoris,
Poſt modo quae miſeram ſtimulis agit improba mentem.

& quae plura illic ſequuntur. IDEM.

386. NAMQUE] Heinſ. malebat, *Jamque.* *nodi* vero proprie ligamenta illa linguae, quae ſaepe impediunt promptum linguae uſum. *obligationem linguae* dicit Juſtin. VIII. 7. & mox, *Linguae nodis ſolutis loqui primum coepit.* Gell. v. 9. *vitium nodumque linguae rupit.* Juvenc. lib. I. 113.

Implicitam ſolvit per verba ſonantia linguam.

BURM.

387.

(Vermiculum dixêre) mala atque incondita peſtis.
Ille, ubi ſalſa ſiti percepit viſcera longâ,

Ae.

388. *Percepit*] Gronovius egregie conjecit, *percepit*. Alii *praecepit*, Plautus Menaechm. *prinſquam percipit inſania*. VLIT.

387. Vermiculum dixere] In ambigua enim fide ab ipſis medicis habitum, vermiculus ſit, nec ne, ut ſuſe oſtendit Geſnerus in perfectiſſimo opere de animalibus. Plinius tamen id quaſi aſſerere videtur lib. xxix. cap. 5. *Eſt vermiculus in lingua canum, qui vocatur à Graecis lytta: quo exempto infantibus catulis nec rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiunt.* Quicquid itaque hac de re diſſentiant alii, ſcio, & neſcientibus aut dubitantibus affirmo, vidiſſe me exſectum canis mei lingua tendonem aculeatum utrinque, & propemodum moventem ſe ad contactum. Quin etiam aſſerebat mihi ille exſector, qui quotidie hoc artificii oſſiatim exercet, nunquam citius in rabiem agi canes, quam cum vitam nanciſcitur, & arroſu ſuo vexare nervos incipit ille, qualiſcunque eſt vermiculus. Atque ideo vivum exſecari ex rabido jam cane non poſſe. Eo ne deveniatur, ut canit noſter aliquanto poſt,

——— ——— *ergo inſita ferro*
Jam teneris elementa mali cauſſaſque recidunt.

Nemo itaque eſt, qui vermiculum hunc vidiſſe tradidit, quamvis ex communi opinione *vermiculum dixere*. Sextus Platonicus, ſiquidem Pliniana illa verbotenus fere deſcripſerit, non vermiculum, ſed *canis rabidi id quod ſub lingua habet*, periphraſtice vocavit. Confidentior non hic tantum Plinius, *cervis* etiam *ineſſe vermiculi ſub linguae inanitate circa articulum, qua caput jungitur, numero viginti produntur*, refert lib. xi. cap. 27. Cui malim fidem ſuam deneget, quam *muſculos* ſupponat Clariſſimus Rondeletius. Autor enim Plinio Ariſtoteles lib. ii. Hiſtor. Animal. cap. 15. ex quo etiam apparet, ſcripſiſſe Plinium eo, quo citavi, modo, ne videatur duobus diverſos locis vermiculos conſtituere. Unde tamen didicerit Plinius, *lyttan* Graece vermiculum dici, ego adhuc quaero, cum omnes, quos conſului, Graecorum medici ipſam rabiem, & proprie fere caninam ita indigetent. Pollux cap. 8. Sect. 53. Νοσήματα μέντοι κυνῶν τρία, λύσσα, ποδάγρα, κυνάγχη. ἀλλ' ἡ μὲν ποδάγρα οὐ πάντη ἀνίατος. ἡ δὲ κυνάγχη δυσίατος· ἡ δὲ λύσσα εἰς θάνατον φέρει. Ita ſcribendum eſſe patet ex Ariſtotelis lib. viii. Hiſt. Anim. cap. 22. unde illa deſumpta ſunt. Aut ſi defendi poteſt vulgata lectio: ἡ δὲ λύσσα δυσίατος, omnino id accipiendum ita, ut Gratius *invictam tardis* rabiem eſſe modo dicebat. Sed melius etiam cum illo conveniat Polluci, ſi eo, quo poſui, modo verba ejus concipiantur. Ἡ δὲ κυνάγχη δυσίατος, id eſt, quod inferius habetur:

Aut incurvatae ſi qua eſt tutela podagrae.

Ἡ δὲ λύσσα εἰς θάνατον φέρει. plane Gratii verbis eſt, *rabies Praecipitat letale malum*. Unde & Nemeſianus 210.

Eſt etiam canibus rabies letale periclum.

VLIT.

387. Incondita] Barbara, & horrenda. Multa alibi ſuper hoc verbo notavimus. BARTHIUS. Informis, *shaveleſs*. JOHNS.

388. Ille] Ubi Vermiculus ille penetravit, occupavit viſcera longâ ſiti. ea enim eſt vis verbi, *percepit*, quam emendationem Gronovio debes. Libri omnes *praecepit*. Vid. Gronov. ad Liv. lib. vii. Sect. 26. JOHNS. Adde Lambin. ad Lucret. iii. vſ. 80.

388. Siti] Hanc quoque cauſatur ibidem Nemeſianus noſter 217.

—— *ſeu enim gelidus non ſufficit humor,*
Torrida per venas concreſcunt ſemina flammae:
Quicquid id eſt, imas agitat ſub corde medullas.

Ultimum hoc Gratio eſt: *praecepit viſcera*. quaſi vermiculus ille, haud ſecus ac angina, etiam fauces occludat, aut potius motu ſuo incendat. Ita obiter rationem videtur aſſignaſſe perfectiſſimus vates, quam nemo inter veteres, quod ſciam, tam prope attigit. Virgil. Geor. iii. eandem ex aëris intemperie,

Aeſtivos vibrans adcenſis febribus ignes,
Moliturque fugas, & ſedem ſpernit amatam.

Scili-

389. *Aeſtivos*] *Aeſtivoſque* B. *Vibrans*] A. Steyn. B. *vibrant. Accenſis*] *Accenſi* A. Steyn. B.
390. *Amatam.*] Sic Vlit. *amaram* A. St. P. Lugd. B.

rie, quae peſtilentiam producit, rabiei & anginae quoque originem deduxit: *Hinc canibus blandis rabies venit.* Nimirum poſtquam ex infecto aëre

——— ——— ignea venis
Omnibus acta ſitis miſeros adduxerat artus.

Quo noſter haud dubie reſpexit. VLIT.

388. Praecepit] Exhauſit atque occupavit. Maro, Eclog. III. 98.

——— ſi lac praeceperit aeſtus
Ut nuper, fruſtra preſſabimus ubera palmis.

Ovidius lib. IV. Faſtorum 940.

Et canis, Icarium dicunt, quo ſidere moto,
Toſta ſitit tellus, praecipiturque ſeges.

Nemeſianus vſ. 46.

Haec jam magnorum praecepit copia vatum.

Appulejus lib. IV. *Et ipſum, quod incipit velle, ſtatim quaſi pridem praecepit.* Hoc eſt, occupavit. Quae Appuleji verba, ejus ſtili non adeo felix aemulator Martianus Capella verſiculo expreſſit, omnibus notiſſimo. Sic Livius lib. XXXI. *nox, dieique inſequentis pars ad praecipiendum iter Philippo data eſt.* Hoc eſt, antecapiendum, ſive ut Auſonius loquitur, *anticipandum.* Virgilii & Gratii noſtri phraſis Lucretium auctorem habet lib. VI. 1047.

——— aeſtus ubi aeris
Praecepit, ferrique vias poſſedit apertas.

Conſtructio porro, ne cui moram faciat, talis concipienda eſt ſermonis: Vermiculus ubi occupavit viſcera ſalſa longa ſiti, canes occupati vibrant aeſtivos ignes, febribus accenſi. Vibratio ignis ad fervidiſſimum halitum referenda. Quo videntur aërem ipſum canes incendere. Concinnior erit ſententia, ſi ſcribatur, *aeſtivoſque vibrant.* Ut illud ad canes referendum clarius videatur. *Vibrandi* verbum priore ſyllaba brevi ponit Catullus. Ne quid dubii inde ſit. BART.

389. Aestivos vibrant] Nonnus Dionyſ. V.

Φοιτάδος οἰστρήσαντι μεμηνότος ἄσθματι λύσσης.

Dum vibrant rabidis agitatos morſibus ignes.

Φοιτάδος quaſi *fugam molientis*, ſi bene id ad vermiculum retulit Interpres, qui mala tamen conjecturandi rabie hic legi voluit: *Aeſtivoſque vibrant. Vibrare* autem propria de rabidis locutio videtur eſſe. Unde Ammiano ſuam facile ſcripturam aſſerere eſt initio lib. XIV. *ſed adverſando jurgandoque, cum parum congrueret ei, ad rabiem potius evibrabat Auguſtum, actus ejus exaggerando creberrime docens* (an *loquens*?) *idque, incertum qua mente, ne lateret, affectans.* Quam miror ex Regio cod. in editione ſua non ſervaſſe Doctiſſimum nuper Editorem, ſed peſſime interpolaſſe. Nec felicius alter ingenio ſuo, ut monſtrum vocabuli oſtentaret, quam veteri ſcripturae credere maluit. VLIT.

389. Vibrans] Ita ex conjecturâ Gronovius. olim *vibrant.* nullo ſenſu. JOHNS. Et ita jam olim Scaliger, ſed *vibrant aeſtivis accenſi*, malebat Heinſius. incommoda vero eſt illa numeri enallage, ſi *vibrant* ad canes referas, & mox *molitur* & *ſpernit* ſubſequatur. ut Vlitius explicat: quare ego locum ita conſtitueram.

Inde, ubi ſalſa ſiti percepit (ſc. vermiculus) *viſcera longa,*
Aeſtivos vibrans, accenſis febribus, ignes,
Moliturque.

Ille & *inde* ſaepe in ſcriptis permutata. vid. Ovid. III. Met. 99. XV. 586. ita mox vſ. 447. pro *ipſe* legendum *inde* conjecimus. poſſet etiam legi.

Aeſtivis vibrans accenſos febribus ignes.

Sed vulgata lectio eodem redit. BURM.

389. Aestivos] Quales in Aeſtu ſolet. JOHNS. Vid. ſupr. vſ. 43.

389. Accensis] Olim *accenſi.* JOHNS.

390. Moliturque fugas] Vermiculus videlicet ille peſtifer, laborat exire lingua ambuſta caloribus, & ſedem amaram migrare. *Amarum* pro incommodo atque hoſtili ponitur imitatione Graecorum. Quod cum

minus notatum ſit hactenus, exemplis pluribus docebimus. Solon optat a Muſis, εἶναι δὲ γλυκὺν ὧδε φίλοις, ἐχθροῖσι δὲ πικρόν. Muſaeus.

Καὶ δὴ λύχνον ἄπιστον ἀπέσβεσε πικρὸς ἀήτης

Cebes Thebanus, ſi quidem is eſt. ἄφρονες καὶ κακοδαίμονες, καὶ πικροὶ, καὶ ἀμαθῶς γινόμενοι κακῶς βιοῦσι. Sic Ariſtotel. ſcribit. τοὺς μονοτρόπους πικρότερα ἤθη ἔχειν, ἢ τοὺς διὰ τροφαῖς χρωμένους. Quod ex eo memorat Antigonus περὶ θαυμασίων. Aeſchylus Prometheo. Σὲ τὸν σοφιστὴν, τὸν πικρῶς ὑπέρπικρον Idem Perſis:

—— πικρὰν δὲ παῖς ἐμὸς τιμωρίαν

Κλεινῶν Ἀθηνῶν εὗρε.

Heliodorus libro VII. καὶ τῇ χειρὶ διατρίψας, ἐγὼ, ἔφη, πικρογάμους θέσω συμπαστὰς πικρὸς Συκοφάντης apud Philonem, cujus codex ad manum non eſt. Lucianus Diſſert. cum Heſiodo κἂν εἴπῃ σοί τις τὰ τοῦ ποιητοῦ δρόμον παραγινόμενον λάθῃ πικρῶς τοῦτο ἐξετάζειν. Zoſimus lib. I. διὰ τοιούτου τολμήματος ἐλευθερώσαντες πικρᾶς τὸ πολίτευμα τῆς τυραννίδος. Ita πικρὴ βίλα apud Crinagoram, πικρὸς ὄνειρος apud Statyllium Flaccum. πικρὸς ζῆλος apud Chriſtodorum. πικρὸς ἔλεγχος κατόπτρου apud Julianum lib. VI. Epigramm. ἀρῇ πικρᾷ apud Damaſcenum Hymno in Theogoniam. ᾅδης πικρὸς apud Marcum Epiſcopum Hydrunti, &c. alia exempla collegit Petrus Victorius Commentariis in Ariſtotelis Rhetorica. Sic Latini. Ovidius, de Ponto lib. I. Eleg. IX. 21.

O quoties vitae cuſtos inviſus amarae
Continuit promptas in mea fata manus.

Ita *acidi* vocem uſurpant. Ut Petronius cap. 13. *acide ſibi fuiſſe*, pro male ſe exceptum, dicit. Et *acerbi*. Rutilius.

Quo magis eſt facinus diri Stiliconis acerbum.

BART.

390. ET SEDEM SPERNIT AMARAM] Legebam *amatam*. ſignum hoc atque alia ita proponit Angelius p. 137.

Id vero certis poteris cognoſcere ſignis.
Nam ſejuncta loco quartum ſi forte manebit &c.

Et reliqua. TITIUS. Ita levicula mutatione locum hunc reſtitui. Lucanus lib. I. *& extremo tunc forſitan urbis amatae Plenus abit viſu.* Nec pejor tamen, ſi cui arridet, Viri Clariſſimi conjectura eſt: *& ſedem ſpernit avitam.* Cui aſtipulatur Virgilius lib. III. Georg. 328.

Et ſtabula aſpectans regnis exceſſit avitis.

Nam Barthii phalerae, quibus vulgatam adornat, emptorem non adeo facile deliniant; niſi qui poſt bonae frugis oblationem glandem malit. Nec recte haec ad verniculum applicavit, quae ad canem pertinent. Feſellit illum, ut ſemper, numeri enallage, qua toties jam uſus eſt Gratius. Quod ne identidem oſtendere neceſſe ſit, ad verſ. 509 una congerie exempla omnia proponam. *Molitur jugas*, nimirum, ut dixi, canis, id eſt, jam vagari, & hac illac inſane diſcurrere, ut ſolent rabioſi, incipit. Ideoque includi praecipiunt κυνότροφοι. quia ipſo motu validius inſanire & furere occipiunt. Ita intelligendum, quod ſequitur poſtmodum apud Poetam noſtrum:

Scilicet hoc motu ſtimuliſque potentibus acti
In furias vertère canes.

VLIT. Ita recte, pro *amaram*, reſtitui. Eadem opera indiget Maro Ecl. I. 79. ubi ſuis dicit capellis: *ſalices carpetis amatas.* Quo loco mirum jam Servii aetate lectum, *amaras*; quod ille inepto commento fruſtra defendit; cum ipſe fateatur, *capris dulces* eſſe ſalices. Nam & ipſe ita Maro Ecl. III. *Dulce Lenta ſalix foeto pecori.* VLIT. *in Add. Amatam* Vlitius pro *amaram*. recte. Nec Heinſiana diſplicet lectio, *Avitam.* JOHNS. Non ſuccurrit locus, ubi Heinſius ita reſtituit. certe in ora Codicis nihil notavit. ſed firmari poſſet ex illis, quae ad Claud. bell. Getic. 410. notavit. ubi ex Stat. IV. Theb. 323. producit *amata vallis*, ille vero *avita* corrigit. eſt vero *amata ſedes* eadem, quae *nota*, ut Horat. I. Od. 2. *nota quae ſedes fuerat columbis.* & ita in Claudiani loco olim legebatur, *notae paſcua vallis.* vid. ad Phaedr. I. II. & ita paſſim *amare* rura, ſilvas, &c. dicuntur, qui in illis ſolent verſari. Ovid. XIV. Met. 626.

—— non ſilvas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos.

VII. 819. *Tu facis, ut ſilvas, ut amem loca ſola.* Sil. XIII. 345. de Pane, *amata reviſit Maenala.* ſic *tellus amata* Stat. VII 56. *& flumina ſemper amica* Valerius in Diris 65. Martial. X. 20. *Et poteram Scythicas hoſpes amare caſas. piſces amatos* Var. III. de Ruſt. cap. ult. & ita millies. deinde verbum *ſpernit* optime convenit τῷ *amatam*: faſtidium enim, quod creat morbus,

Scilicet hoc motu, ſtimuliſque potentibus acti
In Furias vertêre canes. ergo inſita ferro
Jam teneris elementa mali cauſſaſque recidunt.
Nec longa in facto medicina eſt ulcere. purum
Sparge ſalem, & tenui permulce vulnus olivo.

Ante

bus, indicat, ut in amoribus ejus vim oſtendit Broukh. ad Tibul. I. IV. 77. ubi exempla videbis egregia. Horat. I Od. IX. 15. *nec dulces amores ſperne puer.* & ad ſenſum vocis *amatae* I. Od. 30 Veneri dicit, *ſperne dilectam Cypron.* id eſt amatam. ut *Delos amata Phoebo* Ovidio II. Art. 80. haec ſatis efficient nihil hic mutandum eſſe. *Amaram* etiam Barth. ad Claud Epithal Honor 70. & ad Rutil. I. 492. explicare conatur. BURM.

391. STIMULISQUE POTENTIBUS] *Stimuli*, Graeca imitatione quivis affectus mentem aliquo impellenteis. Ut hoc loco *furor* eorum vocabulo cenſetur. Auſon.

Terrorem ingeminat, ſtimuliſque accendit amaris.

Appulejus libro V. *illa veſana libidinis & invidiae noxiae ſtimulis agitata.* Claudianus in Rufinum I 25.

Invidiae quondam ſtimulis incanduit atrox Alecto

Stimuli conſcientiae apud eundem Appulejum libro VII. Virgilius libro IX. 717.

Heic Mars armipotens animum vireſque Latinis
Addidit, & ſtimulos acres ſub pectore vertit.

κέντρον eo modo frequenter cadentis Graeciſmi Poëtae poſuerunt, ut Nonnus, Muſaeus. Sed & alii, melioris aevi. BART.

392. IN FURIAS VERTERE CANES] Παθητικῶς, ut perſaepe apud Virgilium III. 607.

——— *genibuſque volutans*
Haerebat.

notat Plutarchus in commentario de Homero. vel deeſt praevocabulum *ſe*, veluti nonnunquam apud Terentium; & ibi notat Donatus, ac nos alibi pluribus. TITIUS. Verſi ſunt. Hac figura ſaepe utitur. BART. Verſi fuere. frequens eſt illa Ellipſis pronominis poſt verba activa. JOHNS.

393. ELEMENTA MALI] Prima cujuſque rei principia *Elementa* vocantur. Lucretius libro VI. 311.

Confieri ex ipſo poſſunt Elementa vaporis.

Horatius lib. I. Epiſtol. I.

Reſtet, ut his ego me ipſe regam ſolerque Elementis.

Comment. *principiis philoſophiae & praeceptis primis.* Hinc factum eſt, Literas, quae prima principia ſunt ſcientiarum, vocari *Elementa.* Idem Horatius I. Sat. I. 25.

——— *pueris dant cruſtula blandi*
Doctores, elementa velint ut diſcere prima.

Terentianus Maurus.

Elementa rudes quae pueros docent magiſtri.

Unde Senecae illud Epiſtola XXXVI. *turpis & ridicula res eſt, Elementarius ſenex.* BARTHIUS.

394. ULCERE.] *Tuberculum* ita vocat, qui poſt ſectionem ſubnaſci ſolitus. Vide Celſum lib. V. cap. 26. IDEM.

395. PURUM SPARGE SALEM] Ab omni corruptione tutum, quique putredini valde adverſatur: vel *purum*, quia expiationibus adhibetur. vide Plutarchum Sympoſiac. V. Quaeſt. 10. Angelius pag. 139.

Inde autem virides uvas contunde, ſalemque
Hyblaeiſque adſint praeſto collecta ſalictis
Mella;

& reliqua. TITIUS. Nihil ergo muta apud Ovid. I. Faſt. 338. *puri lucida concha ſalis.* ubi *liquidi* malebat Heinſ. BURM.

395. TENUI] Non qualitatis, ut quis putet, ſed quantitatis hoc eſt. Ut Virgilius Georg. III. 329. cum meridie quidem *alta greges ad ſtagna* juſſiſſet

Currentem ilignis potare canalibus undam;

Solis ad occaſum, Tum tenues dare rurſus aquas, praecipit, nimirum, ut mane ipſo rore ſitim ſedaverant. Unde Palladius Novembri tit. XIII. *Deinde ubi flexo jam die ardor infringitur, & ſolum primo imbre veſpertini roris humeſcit, gregem revocemus ad paſcua.*

Ille

Ante relata ſuas quam nox bene compleat umbras,
Ecce aderit, factique oblitus vulneris, ultro
Blanditur menſis, Cereremque efflagitat ore.
Quid priſcas artes inventaque ſimplicis anni

Si

Ille enim per *tenues aquas* rorem intellexit apud Maronem, à quo illa deſumpſit. Sed praeſtat de aqua interpretari, ut rectius Columella lib. VII. cap. 3. *Tenues*, id eſt modicas: quod forte & Phylargyrus intellexit, dum exponit, *parvas*. Inepte vero Servius aquarum id epitheton eſſe ex alieno ad hunc loco collegit. VLIT. *Tenues aquas*, id eſt, *exiguas*, ut Plinius fabam deſiderare dixit lib. XVIII. cap. 12. Procopius in Arcanis βραχεῖ ὕδατι Juſtinianum ſe ſuſtinuiſſe refert. Ita promiſcue Graecis, βραχύ τι ὕδατος. Ovidius II. Faſt. 250.

Et tenuem vivis fontibus affer aquam.

Quantulum ſcilicet crater corvi pedibus vehendus caperet. VLIT. *in Add.* Vid. inf. 475. & 522.

396 RELATA] Cogitabam olim *renata*. ſed ſequamur Codices. BURM.

397. ADERIT] Hoc opponitur τῷ *ſpernit ſedem amatam*; deinde variatio hic temporum notanda, *aderit*, & tunc *blanditur*, *efflagitat*. aliam vidimus vſ. 45. & alibi ſaepius. IDEM,

398 CEREREMQUE EFFLAGITAT ORE] Panem ſibi praeberi poſcit. μετωνυμία, Terentius, *ſine Cerere & vino friget Venus.* Virgilius I. 701. *Cereremque caniſtris expediunt.* Et VIII. 181. *Dona laboratae Cereris.* Catullus in Galliambo LXIII. 35.

Itaque ut domum Cybelles
Tetigere laſſulae
Nimio e labore ſomnum
Capiunt ſine Cerere.

Arnobius lib. V. adverſus gentes. *pro aquis Neptunum, Liberum Patrem pro vino, Cererem pro pane, Minervam pro ſtamine.* Oppianus ἁλιευτ. lib III. 462. Εἴδατα δ' ἀγρονόμοισιν ἐνισπείρει ῥοδίνοισι Τυρὸν ὁμοῦ Δήμητρα πυρηφόρον Angelius ad rem quod attinet p. 139.

Aſt illa allatrans menſae blanditur herili,
Conſuetaſque dapes petulanti efflagitat ore.

TITIUS.

399 PRISCAS ARTES] Magicas nimirum, quarum inventor Zoroaſtres fuiſſe perhibetur; is porro antiquiſſimus fuit, utpote qui floruerit annis ante bellum Trojanum; auctore Suida; de ſuperſtitioſis morborum curationibus plura nos in commentario huic uni rei deſtinato. Caeterum quod ſtatim ſequitur *ſimplicis anni*, cogitabam *aevi*, ſed cogitabam tantum, non ſtatuebam. TITIUS. Quid ſi referam veterum artes, & reperta aevi imperitioris? operae pretium ſane foret. Non enim illa inventa, (ſi fuiſſent ſolummodo θέλγητρα δεισιδαιμονίας, ad deliniendas ſuperſtitioſorum mentes fabricata) tam diu fidem apud omnes ſuſtinuerant. JOHNS.

399. ANNI.] Ita habet & v.c. Mirum vero, ſimplicem *annum* pro aevo rudi uſurpatum. *Annus* quidem ponitur pro omni tempore. Sed ego hunc locum ſuſpicor corruptum; & quam facile *anni* ex *aevi* factum. BART. *Annus* per ſynecdochen partis pro toto, ut *Longa dies* apud Poëtam pro aevo ponitur. Noſter ſupra 105. *illum primis nemorum Deaſinxit in annis.* Illud enim venationis primum aevum hic reſpexiſſe videtur. Quare nimia inepti interpretis contumacia eſt, qui cum haec intelligeret, nihilominus ibi *armis*, hic *aevi*, & apud Nemeſianum Ecloga IV. 24. *annis* ex ſuo ſibi cod. obtrudat. Ubi proba lectio eſt, quam in hac editione ſervavi:

Donum forma breve eſt, nec ſe tibi commodat annus.

Id eſt tempus, quod mutare omnia conſuevit. Seneca Hippol. 762.

Anceps forma bonum mortalibus,
Exigui donum breve temporis.

Hinc eſt, quod *annuum* pro longaevo ſaepe ponitur. Gloſſae veteres: *Annua, anus*, γραῦς, πολυετής. Ita ſcribendum conjicio. Ut forte reſpexerit Gloſſographus illud Poëtae alicujus: *fama loquetur anus* i. longaeva. Eaedem Gloſſae paulo poſt: *Annoſa, annua*, πολυετής. Sic emacula. Latinus Pacatus: *Spe victoriae, cum luce ventura pervigil ageret, tardum ſolem, deſertorem diem, annuum noctis aeſtivae tempus criminatur.* Adeo enim

mo-

Si referam? non illa metus ſolatia falſi
Tam longam traxere fidem. collaribus ergo

Sunt

morarum impatiens erat Imperator, ut quamvis breviſſimae aeſtate noctis tempus anno longius illi videretur. Ovid. Epiſt. XVIII. 25.

Septima nox agitur, ſpatium mihi longius
anno.

Quod antea Ep. II. 29. dixerat: *& nox erat annua nobis.* Epitaphium vetus à Pythaeo editum:

Nondum vicenos annos compleverat, annum
Supremum Parcae ſorte dedere mihi.

Id eſt, ſupremum tempus. Scribendum ipſo ex lapide tamen eſt: *annos compleverat annus, Supremum* &c. VLIT. Sed, quidquid dicat Vlitius, vix perſuadebit, *ſimplicem annum* hoc ſenſu Latine dici. *aevi* Scaliger & Heinſius probant. & ſolent haec verba commutare librarii. Ovid. III. Art. 657.

Sed ſemel eſt cuſtos longum redimendus in an-
num.

ubi fere omnes editi & ſcripti *aevum.* Lucan. X. 201. *ſol tempora dividit anni*, & ibi MSS. multi *aevi.* denique *aevi* legendum docet Ovid. I. Art. 241. *aevo rariſſima noſtro ſimplicitas:* nam ſed olim illa fuit frequens apud prius aevum. & III. 113. *Simplicitas rudis ante fuit. Simplices anni* de infantibus & pueris poſſunt dici, ut Mart. X. 20. & *ſimplex aetas* Stat. IX. 878. *annum* pro aevo dixiſſe Propert. IV. V. 51.

Dum vernat ſanguis, dum rugis integer annus.

notabat Heinſius. ſed ibi pro vere aetatis, ſive juventa capitur. ut ſaepe *annus* pro vere. vid. ſupr. vſ. 58. BURM.

400. NON ILLA METUS.] *Non falſi metus ſolatia tam antiquam fidem habuere. Non falſi metus ſolatia* vocat curam canum & inſtrumenta ejus ab uſu probata. Quae non tam diuturno tempore fidem habuiſſent, ſi falſo metu aut religione fuiſſent inventa atque uſui mandata. Hic ſenſus eſt Gratii. BART. Immo videtur Gratius contra dixiſſe, ſuperſtitioſa & magica remedia, quibus priſca & ſimplex aetas uſa fuit, non diu fidem & auctoritatem ſervaſſe. *trahere* enim eſt producere, ut ita *fata*, *vitam trahere*. vid. Val. Flac. I. 764. Superſtitioſa & magica illa medicina non duravit in noſtram aetatem, niſi apud ſuperſtitioſos & imperitos. BURM.

400. METUS] Relligionis. Hinc fortaſſe interpretandum illud Virgilianum Ceiri, quod negotium nobis fecit.

Ergo metu capiti Scylla eſt inimica paterno.

Sic frequenter *horror* pro relligione uſurpatur. Proba Falconia.

Non mihi ſaxa loqui vanus perſuadeat horror.

De quo vide, quae notamus ad Claudianum. BART.

400. SOLATIA] Haec vox frequenti uſu ad inanima ab animatis deducta eſt. Lucretius libro V. 1404.

Et vigilantibus hinc aderant ſolatia ſomni,
Ducere multimodis voces, & flectere cantus:

Virgilius Georgico primo 293.

Interea longum cantu ſolata laborem
Arguto conjux percurrit pectine telas.

Horatius libro II. Od. 5.

——— *nunc fluviis gravem*
Solatus aeſtum.

Solatium famis apud eundem Virgilium. *Solatium mortis* apud Phaedrum, *ultionis* Appulejum, &c. *Oblectandi* verbo eodem modo uſus Plautus non ſemel. BART.

401. LONGAM] Longe durantem. Simili phraſi *longum jactum*, qui quam remotiſſima penetrat, dixit Appulejus. IDEM.

401. COLLARIBUS] Neceſſarius eorum uſus cum in armandis validioribus, & majores feras invaſuris, tum in alligando *inductore.* Itaque diverſa illis atque huic conveniunt. Bellatoribus illis aeque ac villaticis graviora: ferreis quidem clavis munita, ſed non pari modo. Villaticorum *millos* vocant veteres: alii *milla*, & *mella.* Varro lib. II. R. R. cap. 9 de villaticis agens: *Ne vulnerentur à beſtiis, imponuntur his collaria, quae vocantur mellum, id eſt cingulum circa collum ex corio firmo cum clavulis capitatis; quae intra capita inſuitur pellis mollis, ne noceat collo duritia ferri.* Ubi non fero Illuſtrem Criticum, qui *maelium* legit, ut a tranſmarina origine vocem deducat, quae Latio nota. In ſchedis Feſti: *Millus collare canum villaticorum fa-*

Sunt qui lucifugae criſtas inducere Melis

Juſ-

ctum eſt ex corio, confixumque clavis ferreis eminentibus adverſus impetum luporum. Scipio Aemilianus ad Pop. Vobis, inquit, Reique publ. praeſidio erit is quaſi millus cani. Perperam vulgo; *canum venaticorum*, Gloſſarium Iſidori: *Millum, collare canis.* Melius mihi quidem videtur a *mele* vel *armillâ* Geſnerus, quam a μιλωτὴ Scaliger, vel a mille clavis alii vocis ἔτυμον petiiſſe. Quanquam vix ex Iſtis Propertii IV. VIII. 23. id capiam:

Serica nam taceo volſi carpenta nepotis,
Atque armillatos colla Moloſſa canes.

Laſcive enim iſtos armillis Cynthiae ornatos, ut & ſerico carpento vectam ipſam fuiſſe, accipio, ne quid temere, ſi modo vetus ſcriptura eſt, mutandum cum reliquis cenſeam. Nam Scaligeri conjecturam diu eſt quod illegitimam eſſe nos docuerit ὁ πάνυ Salmaſius; ſed cur ipſe *Syrica*, quam *Serica* malit, nondum didici. Ita munitum ferreis clavis *millum* villaticis convenire, dubio procul eſt: an & venaticis, diſpiciemus; ne temere ita apud Feſtum repoſuiſſe videamur. Quale id fuerit, docet Xenophon: Κυνῶν δὲ κόσμος, δέραια, ἱμάντες, τελαμωνίαι. (ita enim ex MSS. potius ſcribendum, mox apparebit) ἔςω δὲ τὰ μὲν δέραια μαλακὰ, πλατέα, ἵνα μὴ θραύῃ τὰς τρίχας τῶν κυνῶν. Nihil in eo duri aut clavorum. An ne currentum pedes implicent, vel aures ne laedant, aliâve de cauſâ, non dixerim. Videtur id tamen praecautum; dum in utroque latere lorum clavis & aculeis ferreis conſertum pro munimento erga validiores feras habuerint. Tales fuerunt iſtae τελαμωνίαι, quas ita deſcribit porro Xenophon: αἱ δὲ τελαμωνίαι πλατεῖς τοὺς ἱμάντας, ἵνα μὴ τρίβωσι τὰς λαγόνας αὐτῶν, ἐγκατεῤῥαμμέναι δὲ ἐγκεντρίδες, ἵνα τὰ γένη φυλάττωσι. Sed planius Pollux: Τελαμωνία δὲ καὶ αὐτὴ, πλατὺς ἱμὰς ἑκατέρωθεν, ἀπὸ τῆς δέραιας περὶ τὰς πλευρὰς παρήκων ἐναλλὰξ, ὡς τῶν τεινόντων τὰ μετὰ τὰς ὠμοπλάτας ἄκρας καὶ τὰς λαγόνας τυγχάνειν· ἧλοι δὲ ἢ ἐγκεντρίδες ἔπεισι ταῖς τελαμωνίαις. Certa itaque praelia facturi ita armabantur canes; vel etiam ferinâ toti pelle contegebantur, ut ibidem adnotat Pollux. Ornatus gratia in cervo ſuo tale quid videtur finxiſſe Calpurnius Ecl. VI. 40.

— & a dorſo quae totam circuit alvum
Alternat vitreas lateralis cingula bullas.

Lora iſthaec utrinque collari alligabantur; ita ut & ſeparari ac omitti poterant, ſi uſui non eſſent. Collare autem ſimplex & unum ac idem ſemper, ſive τελαμωνίαις jungendis, ſive ἐξῆπται τοῦ ἱμάντος, ὃς κατὰ τὸν κυναγωγὸν ἐξηγκύλωται, de quo loro ductitio ſupra egimus: vel etiam copulandis, aut domi alligandis inſerviat, ut ad Nemeſianum dicam. Collare vocat, ἀχάλκωτον κυνοῦχον, autor Epigrammatis apud Suidam in κυνοῦχος, quia ſine clavis. Sed nec ipſe Suidas, nec H Stephanus inde recti quicquam percepit. Κυνοῦχος, inquit, ὁ τὸν κύνα κρατῶν δεσμός. Ille enim pro loro, quo ducitur & retinetur in inveſtigando canis, accepit. At in adducto verſiculo omnino pro collari poſitum, quis myops non videat? Solent ea quam latiſſima ac mollia maxime habere inductores, & reliqui ſagaces. Fruſtra itaque veretur Interpres, ne durum nimis collare ſit ad *inducendas maelis criſtas.* Nec proximum verſum memoria tenuit: dum *millis* reſcribendum magna voce clamitat. Quid enim ſit, *collaribus millis criſtas inducere lucifugae*? Unum idemque eſt *millus*, & *collare.* Iſthic vero abeat cum *veſpertilione* ſua εἰς ἀντικύρας, ne ſaltem noctuas Athenas. VLIT.

402. CRISTAS INDUCERE MAELIS] Quale animal *Maelis* dicatur, omnibus notum. Sed hoc loci nomen non habet. Et vix ullum puto hunc locum hactenus intellexiſſe. Scribendum primo, *Milus*, id eſt, collaribus caninis, quae ita vocantur. Feſtus. *Millus collare canum venaticorum factum eſt ex corio, confixumque clavis ferreis eminentibus adverſus impetum Luporum.* Scipio Aemilianus ad populum: *vobis* inquit, *Reique Publicae praeſidio erit is quaſi millus cani* Ita apud Feſtum ſcribendum, non *eritis*, ut vulgo proſtat. Varro lib. II. de re ruſtica cap. 9. *ne vulnerentur à beſtiis, imponuntur his collaria, quae vocantur maelium* (ſcribendum puro *Millum*) *id eſt cingulum circa collum ex corio firmo cum clavulis capitatis, quae inter capita inſuitur pellis mollis, ne noceat collo duritia ferri. Quod ſi lupus aliuſve quis bis vulneratus eſt, reliquos quoque canes facit, ut ſint*

in

in tuto. Quis uſus *Maelis* ſit in duriſſimo illo corio, quod clavos verſim capitatos ſuſtinere debet, nemo reſponſurus eſt. At *millos* vocatos ipſa canum collaria, Feſto fides non deneganda eſt. Jam per *Lucifugae criſtas* Gratius nihil aliud, quam Veſpertilionis criſtas intelligit, quam commodiſſime avem eo nomine inſignivit. Notum autem in multis incantationibus, & aliis amuletis aut appendiculis ejus animalis uſum veteribus fuiſſe. Ita ejus criſtas collatibus canum inſui praecipit, tanquam ſingularis cujuſdam vis contra morbos participes. Alioqui quae *Maelis* criſtae ſint, aut quem uſum in collari habiturae, quae abſurde tamen vel nominentur, ego non capio. Omnino latentem Gratii ſententiam proſpero Apolline extricavimus. Varronis adſcripta modo verba & ipſa mendoſa etiamnum ſunt. De Collaribus enim caninis loqui Gratium, ex ſequentibus liquido apparet. BART. Lucifuga, quia cavernas incolit, & ſaepe haud aliter ac urſi totam hyemem in iis ſe tenet, ut referunt mihi fide digni amici mei, qui aliquoties in Germania maelem venati ſunt. Hinc Rutilius Numatianus in Itinerario ſuo lib. I.

Proceſſu pelagi jam ſe Capraria tollit:
Squallet lucifugis inſula plena viris.
Ipſi ſe monachos Grajo cognomine dicunt,
Quod ſoli nullo vivere teſte volunt.

Unde & *ergaſtula* mox illis adſignat, quae ſubterranea fuiſſe ex Plauto aliiſque didicimus. Itaque *Lucifugae* dicuntur *maeles*, quia foveas ſub arboribus plerunque, quas nunquam luce ſua perfundit Titan, inhabitant: non autem quod noctu tantum graſſentur. Aliam enim eſſe *maelem* ac *fovinam*, quam vocant Galli, dudum nos docuit Geſnerus. Nec quidem contrarium Varronis loco evinci poteſt lib. III. cap. 12. ubi leporarii ſepta, *ut tectorio tecta ſint*, praecipit, *ne meles aut feles aliave quae beſtia intrare poſſit*. Nam & *taxi*, qui omnino maeles veterum ſunt, ungues ita probe aculeatos habent, ut ſeptum aliquod mediocris altitudinis adſcendere valeant. Quanquam illis, qui ex ſuillo, quod dicunt, genere ſunt, hoc denegatum ſit. Alterius vero aliquem generis, quod caninum vocant, ipſemet ego vidi in Anglia arborem conſcendiſſe. Angli inter alia taxi nomina etiam *gray*, ut Galli *griſart*, id eſt canum à colore pili indigetant. Ideo enim & Gratius ſupra: *canaque e maele galeri*. Non eſt itaque, cur Geſnero non aſſentiar, *taxum* hodiernum revera eſſe antiquorum *maelem*. Poſſit tamen ſcrupulum injicere id, quod Plinius tradit lib. VIII. cap. 38. *Alia ſolertia in metu melibus: ſufflata cute diſtentae ictus hominum & morſus canum arcent*. Alia enim ſolertia taxo: inclinato & per poſteriora crura extento capite, dorſum arbori applicans, canes morſu venenifero arcet. Habet tamen cutem duriſſimam. Itaque quod de diſtentione illius refert Plinius, vereor, ut fidem mereatur. VLIT.

401. LUCIFUGAE] Minutius Felix de Chriſtianis ſui aevi: *Latebroſa & lucifugax natio*. Durius, quam *lucifuga*. Ammianus lib. XVI. *cum ſoleant latebras captare ſecretas, ut lucifugae vitantes multitudinis laeſae conſpectus*. VLITIUS. *in Add.*

402. CRISTAS INDUCERE] Plurimum in collaribus, ſcutis, pharetris, aliiſque id genus a pluvia muniendis melini corii uſum & olim & hodie eſſe, fuſe oſtendit ὁ πάνυ Geſnerus. Non hoc tamen ſpectaſſe hic Gratium, verba ipſa fidem faciunt. Sed potius, ut morbos, & maxime ſcabiem, praeveniat, melinam pellem collari intrinſecus induci velle, quandoquidem ita molliter veſtitum collare collum non exaſperet, neque terat. Maxime ſi ferreis clavis confixum fuerit. Varro: *quae intra capita clavorum inſuitur pellis mollis, ne noceat collo duritia ferri*. Sed etiam ne, dum *tendunt fortia trito vincula collo*, ut Seneca loquitur, nimium noceant inductoribus aut ſagacibus, id fieri convenit. Nam ea propter & agnino corio ad quaevis collaria olim uſi. Pollux: ὑπορράπτειν δ' αὐτῷ (διφθέραν puta) ὑπορραφθῶν ἀγκάλις, ὡς μὴ τρίβοιτο ὑπὸ τοῦ δέρματος ἡ δειρὴ τοῦ κυνός. Huic uſui itaque melinam pellem vel caudam videtur commendare noſter. Nec veriſimile eſt adverſus veneficia hanc tantum adhiberi velle, ut quidem illa, quae ſequuntur. Quare illa omnia hoc fere modo interpungi ac ſcribi malim:

——— ——— *Collaribus ergo*
Sunt, qui lucifugae criſtas incluſere maelis
Juſſere: aut ſacris conſerta monilia conchis,
Et vivum lapidem, & circum Meliteſia nectunt.
Coralia, & ſacris adjutas cantibus herbas.

 VLIT.

Digitized by Google

Juſſêre, aut ſacris conſerta monilia conchis,

Et

VLIT. *Inducere* etiam corrigebet ſupra 358. ubi *includere*, & contra hic Vlitius: ſed perpetua harum vocum confuſio. vid. ad Ovid. xv. Metam. 813. ego hic *inducere* praefero. nam, ne laedatur collum canis, collaria inducebantur pelle animalis mollis, ut Varronis locus a viris doctis citatus probat: vel propter magicam vim potuit ex mele aliquid induci collaribus communibus, ita ut non opus ſit capere Poëtam, quaſi collaria fierent ex melis ſive criſtis ſive cruſtis, ſed aliquid ex hoc animali inducebatur coreaceis collaribus. BURM.

402. MAELIS] Hanc eandem eſſe cum *Taxo* (*badger*) cenſet Vlitius. contra Salmaſius, qui pro *Cato putoſo* (*Pole-Cat*) habet, vel viverrâ; quae Graece dicitur *κτίς*: unde *κτιδέη* galea vel galerus ex pelle hujus animalis factus, & ſane ſic Gratius,

——— *Canâque e Maele galeri.*

Hinc fortaſſe ſua lux huic loco reddatur; nemo enim interpretum hucuſque intellexit, quid ſit *inducere criſtas Maelis collaribus* canum. Criſta autem galeae pars ſumma, & pro ipſa Galeâ ſumitur. licet igitur primâ fronte nihil ultra videatur intelligi hiſce verbis, quam Veteres inter praecepta tradidiſſe, collaria canum ad amoliendam faſcinationem morboſque pelle maelinâ induci tegique debere: quis tamen ferre poteſt *Criſtas* ſimpliciter dictas pro pelle vel corio Maelino, ſi non Metaphoram duram minus reddiderit cogitando, tum galeas ex pelle Maelinâ fieri ſolitas, tum uſum galearum eundem eſſe. quidni itaque Gratius rem ſimplicem ita dictis efferat & grandiorem det? Sunt igitur, qui piloſam pellem Maelinam, (quae quaſi altera galea protegat canes, defendatque malignos faſcinantium ictus) collaribus eorum induci juſſere. JOHNS. Vide de Mele Scriver. ad Martial. x. 37. & quae nuper Vir Doctiſſimus Morgagne in Epiſtola ad Vulpium in Seren. Samon. pag. 63. ſcripſit. Apud Seren. Sam. cap. XXII. Keuchenius legit,

Ovorum cinis aut cochlearum aut denique maelis.

pro vulgato *mellis*. forte recte. ſed quod ibi duo loca Gratii confundat, & vſ. 340. & hoc Hemiſtichium, citans hoc modo,

Luciſugaeque ex maele galeros.

condonari vix poteſt. ſed exemplo viri magni peccat. vid. ſupra ad d. vſ. neque tamen recte deſcripſit Salmaſium: ille enim, *Luciſugaque e maele galeros*, non *Luciſugaeque:* quia vero illae *criſtae* vix explicari poſſint, vide, num legi poſſet *coſtas:* nam ita & *coſtas Leonis* pro exuviis dixit Ovid. Ep. IX. III. & ita *vacuas coſtas* ovium Calp. Ecl. v. 72. Scaliger malebat *cruſtas*. ſcribendum autem *melis*, non *maelis*, a melle enim ductum, Graece *μέλι*, quia illud vehementer appetit, ut Geſnerus docet de animalibus quadrupedibus pag. 688. BURM.

403. SACRIS CONSERTA MONILIA CONCHIS] Deabus marinis dicatis, ſive Veneri. unde *Conchae Venereae:* nam ea dea mari nata fingitur & concha delata in Cyprum. Plautus Rudent. III. III. 42. *Te ex concha natam eſſe autumant; cave, tu harum conchas ſpernas.* Vel ab effectu ob uſum, de quo hic. his etiam & ſimilibus Phalerae equorum exornabantur. Statius IX. 689.

Niveo lunata monilia dente.

Claudianus de equo Honorii: de cervo Calpurnius Ecloga VI.

Aſpicis, ut niveo frons irretita capiſtro,
Lucet? & a dorſo, quae totum circuit alvum,
Alternat vitreas lateralis cingula bullas.

Loco hujus ſuperſtitionis pie invexit Angelius p 141.

Signa tuum triſti foedavit vulnere corpus,
Noſtrorum primum precibus cole numina divûm,
Noſtrorum Divûm.

& quae plura illic ſequuntur; nam univerſum locum deſcribere non placet. *Meles* porro eſt Taxus, de quo meus Angelius libro IV. qui libr. I. *luciſugas* appellat. videndus etiam Bartholomaeus Anglicus lib XVIII. cap. 101. & Geſnerus ſuo loco. Intelligimus hic periapta: expiamenta & incantationes in morborum curationem, irridet Hippocrates libro de Morbo Sacro. TITIUS. Propter Venerem hoc dicit, cui concha ſacra, ut notiſſimum. *Conchae* autem acutae ut manum inſertam incautius praecipiant, vide Plinium lib. IX. cap. 25.

Et vivum lapidem, & circa Meliteſia nectunt

Co-

25. Ideoque collaribus annexas dicit. Vel propter religionem occultam. BART. *Venereas conchas*, ſed minuſculas, innui ex Plinii illis perſuadeor lib. XXXII. cap. 1. *Nec dubitamus idem* (quod remorae) *valere omnia genera, cum celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas quoque ejuſdem potentiae credi neceſſe eſt.* Nimirum ut navem remorentur: *conchaſque, quae id praeſtiterint apud Gnidiorum Venerem coli*, tradit idem lib. IX. cap. 25. Unde tamen perperam viſum Viris eruditis concham Veneream eandem eſſe cum remora. Eam potius eſſe, quae vulgo *percellana* dicitur, egregie adſtruit Geſnerus. Frequens Venerea inventu & uſu tam olim, quam hodie. Nec aliam intellexit Tibullus lib. II. Eleg. IV. *e rubro lucida concha mari.* Quod Propertiano illi geminum eſt: III. Ecl. XI. 6. *e rubro concha Erycina ſalo.* Martialis lib. II. Epigrammate 47.

Laevior ô conchis, Galle, Cytheriacis.

Nam chartas iis laevigare ſolebant. Idem Apoph. 209.

Laevis ab aequorea cortex Mareotica concha
Fiat, inoffenſa curret arundo via.

Plinius *concha* ſimpliciter id fieri tradit lib. XIII. cap. 12. Ita ut utrobique κατ' ἐξοχὴν poni bene monuerit Geſnerus. Noſter expreſſius *ſacras* vocavit, quia Veneri dictas & dicatas. ſed minuſculas, quae commode in monilia conſerantur, qualia hodie infantibus quoque appenduntur, intelligere congruum eſt. *Monilia* illa non collaribus induci poſſunt, aeque ac criſtae maelis, quod vulgata interpunctio prae ſe fert, ſed pro collaribus circumnectuntur collis, ut & vivi lapides, & coralia. Nam & Graeci περιδέραιον tam pro collari canis, quam monili foeminarum ornatu ponunt. Quare potius eo, quo poſui, modo diſtinguenda haec ſunt. Perperam Blondus in libro de venatione ex hoc quaſi loco (ut plurima habet a Gratio, quem Maximi nomine citat) exſcripſit: plerique autem alii ex corallio baccatum monile circumdant collo: Quidam & ſacris herbis praetegunt, & cingunt frontem bacchare. VLIT.

404. Et vivum lapidem] Magnetem intelligo, qui ferro paſci creditus eſt. Theophilactus Simocatus epiſtola quapiam, τὴν μαγνῆτιν λίθον ἐρᾷν τοῦ σιδήρου φασί, καὶ τοῦτο ζῆν ἱστορεῖσι τὸν λίθον, ὅσον τῇ ἱμερόεν ᾗ σύνεσιν. eo in lapide periaptis & amuletis utebantur veteres: conſule Martinum Delrium in libris magic. diſquiſit: haec ego pluribus non perſequor: de Magnete loquitur Lucretius & Plinius non uno in loco. Georgius Agricola, & omnium copioſiſſime Gulielmus Gilbertus in Phiſiologia. de eo ipſo lapide vide etiam Alexandrum Aphrodiſienſem, in quaeſtion. natur. lib. II. cap. 23. & Joann. Brodaeum Miſcell. lib. III. cap. 29. TITIUS. Ut natus eſt ſcilicet, non temeratus uſu. Pyriten intelligit maximus Turnebus libro VI. Adverſ. cap. 9. quem ipſe fortaſſis legerat ad incantationeis aut amuleta uſurpatum. Eum lapidem oculis offuſam caliginem eximere auctor Dioſcorides libro V. cap. 89. & ex eo uſu ſuſpicari liceat ad *oculi maligni*, ut Gratius loquitur, faſcinum adhibitum. Nam alioqui de Pyrite talia legiſſe jam non ſuccurrit. Malimque ego *vivum lapidem* Magnetem illum, vivis animalibus attractu ſimilem, capere, tùm quod hic vilior comparatu illo Perſico, tum quod lectum ſit, prodigioſe multa ejus uſu parata ab antiquis. Hoc autem loco eae res deſcribuntur, quae cum incantationibus effectu concurrunt. Vide Orpheum libello de Lapidibus, Barbarieque ora exſerentem Gallum ſemipriſcum verſificem, Marbodaeum. BART. Plinius lib. XXXVI. cap. 19. *Pyritarum etiamnum aliquid genus unum faciunt, plurimum habens ignis, quos vivos appellamus, & ponderoſiſſimi ſunt.* Hinc Iſidorus lib. XVI. cap. 4. *Eſt alius Pyrites vulgaris, quem vivum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percuſſus ſcintillas emittit.* Hic ipſus eſt, quem *igniarium* vulgo vocamus. An hunc tamen intellexerit noſter, quod Turnebo viſum, vehementer addubito. Nullam enim adverſus veneficia vim illi quiſquam attribuit. Sed tale quid Amianto lapidi adſignat poſt illa, quae adduxi, Plinius: *Amiantus alumini ſimilis, nihil igni deperdit: hic veneficiis reſiſtit omnibus, privatim Magorum.* De quo tamen nihil apud alios invenio, & falluntur,

qui

qui Theophraſtum ad haec allegant. Fuit, cum aluminis id genus eſſe hariolarer, inductus doctiſſimi Cornelii Severi in Aetn. 431. loco, quem ita dudum, ut vulgo corruptiſſimus erat, emendavi:

Quamvis aeternum pingueſcat ab ubere ſulfur,
In mercem legitur tantum. Foecundior Aetnâ
Inſula, cui nomen facies dedit ipſa rotundae,
Sulſureumque ſolum, nec obeſa cavamine terra,
Et lapis accretus regerendis ignibus aptus.

Strongylen enim non tantum quia rotunda eſt, & nullo *cavamine* (ut bene emendavit Scaliger) obeſa eſt, ſed etiam quia multa in eo στρογγύλη reperitur, ut inſuper a θείῳ, id eſt ſulphure, Dian, dictam fuiſſe videtur innuere. Nam & Plinius teſtatur Strongylen Dian vocari. Strongyle autem aluminis genus, cujus multa apud medicos mentio. Plinius lib. XXXV. cap. 15. id ſupra alia commendat, quod *rotundum natura*, utpote revera στρόγγυλον. Sed diverſum jam antea ab eo nominavit *concreti aluminis unum genus*, quod *ſchiſton appellant Graeci*. Cum Severus tamen ipſam στρογγύλην videatur *accretum lapidem* vocare. Sed haec extra orbitam. Nec ſic enim Strongylen, quamvis *regerendis ignibus aptam*, atque adeo vivam, aut, ſi modo aluminis genus eſt, amiantum a Gratio intelligi aſſertum iri poteſt. Nec, an amuleti vice illa adhiberi ſoleant, ego adeo ſcio. Dicant mihi, ſi qui ſunt, incantationum periti. VLIT. Ita myſtico ſenſu D. Petrus 1. Epiſt. II. 5. ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικός VLIT. *in Add.* Latini lapidem Graecis πυρίτην dictum vocant lapidem vivum. ſic ad haec verba Turnebus, quae a Plinio ſumpta ſunt. lib. XXXVI. cap. 19. & Iſidor. lib. XVI. cap 4. dubitat Vlitius, an eundem Gratius voluit, cum tamen nihil ſit apud Plinium, Iſidorum, locis citatis planius expreſſiusve. JOHNS.

404. CIRCA] Malim *circum* ex more auctoris noſtri, vid. vſ. 10. *nectere* vero eſt in hac re proprium alligare ad membra. vid. ad Seren. Samon. cap. 1. vſ. 20. & ſaepius. BURM.

404. MELITENSIA NECTUNT CORALIA] In Siculo freto circa Heliam ac Drepanum coralia ex imo maris eruuntur; Siciliae porro proxima Melite, ſicuti notum eſt: coralium ad amolienda pericula adhiberi conſueviſſe tradit Plinius lib. XXXII. cap. 2. & eo quoque in periaptis adhibebant; Angelius, *Graviſcas coralliferas* appellat. TITIUS. Plinius lib. XXXII. cap. 2. de Curalio: *Aruſpices* Indorum *vateſque imprimis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur.* Et paulo poſt: *Surculi infantiae adligati tutelam habere creduntur.* Vide, quam prope hoc ſequentia illa referat: *tutela pax impetrata Deorum.* Solinus cap. 2. de eodem curalio: *Excuduntur ex illis multa geſtamina. Habet enim, ut Zoroaſtres ait, materia haec quandam poteſtatem, ac propterea quicquid inde fit, ducitur inter ſalutaria.* Ubi frequens ſit, aut plurimum naſcatur, diſcendum ex citato Plinii capite. Melitaeum tamen non celebrat, quod mirum ſit, ſiquidem per excellentiam *Melitenſia coralia* commendet noſter. Scribitur tamen apud Plinium *& in Siculo circa Heliam ad Drepanum* laudatiſſimum naſci. Quae dudum fuere mihi ſuſpecta. *Helia* enim in Siculo mari nulla eſt aut fuit. Nec quidem uſpiam; niſi quod Veliam ita olim dictam fuiſſe tradat alibi Plinius. Sed ea tamen ad Paeſtanum ſinum eſt. Praeterea vett. quoque Libb. *Heliam* non agnoſcunt, ſed *Aeolias* habent, quae tamen non magis in Siculo mari, aut ad Drepanum, quam Helia, adjacent. Unde non temere conjeci ſcribendum eſſe; *circa Meliten ad Drepanum*, aut potius, *ad Pachynum.* Ad diſtinctionem alterius Melitae, quae ad Illyricum eſt. De hac etiam Strabo lib. VI. Πρόκειται τῦ Παχύνυ Μελίτη. At Dioſcorides ipſo in Pachyno plurimum inveniri κοράλλιον tradit lib. V. διαφέρει δὲ πλεῖστον ἐν τῷ κατὰ Συρακούσας ἀκρωτηρίῳ, τῷ καλυμένῳ Παχύνῳ Unde Vir doctus in Plinio conjecit: *ac Pachynum.* Sed quid *Heliae* tamen fiet, quae nulla, ut dixi, in Siculo mari reperitur? Scribendum itaque ſaltem eſt: *circa Melitam ac Drepanum*, vel *ac Pachynum.* In Siculo enim & Melitam hanc conſtituit Plinius lib. III. cap. 8. Majori audacia dudum, cum apud Heſychium legerem, Κυρήνια ἐκ Μελίτης ἄλφιτα, offenſus inuſitata voce, ſcripſiſſe illum ariolabar: Κυρήλια ἐκ Μελίτης ἄλφιτα, vel ἀλφίτων, uſitata voce, & nihil, niſi hoc, ſignificante. Nam Dioſcorides quoque κοράλλιον vocat φυτὸν θαλάσσιον.

Haec

Google

Curalia, & magicis adjutas cantibus herbas.

Ac

405. *Coralia*,] *Curalia* cit. Salmaſius *Adjutas*] Ita A. *adjutant* cit. Geſn. à quo, ut plurima, mutuavit P. *adjurant* cit. Sinetius, & B. in Adverſ. VLIT. A. St. *adjutant*. & ſic G. citat. JOHNS.

Haec autem ideo tentabam (viderint quam bene Eruditi) ne ſolus Gratius *Meliteſia curalia* celebret. Videtur enim ad diſtinctionem alterius Melitae incolarum, quos *Melitaeos* vocant Plinius & Stephanus, *Meliteſios* hos feciſſe. Quanquam Strabo etiam hos ad Pachynum Μελιταίους vocet, & ab ipſis Melitaeos catulos deducit, quos Plinius & Stephanus expreſſe alteri ad Epirum Melitae adſcribunt. Fortean rectius, *Melitenſia*. Lucretius lib. IV. 1124. *Melitenſia, Chiaque vertunt*. VLIT. Sic Μελιταῖοι κύνες apud Suidam reſtituendi, ubi vulgo Μελιτηροί, in Μελιταῖον κυνίδιον Sed ille ἰδικὰ haec non diſtinguit. Eadem haec Melite miras turbas dedit in Faſtis Naſonianis lib. III. 567.

Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyrae
Inſula, quam Libyci verberat unda freti.

Ita conſtans vett. libb. ſcriptura; quam cur ſollicitarint Scaliger & Heinſius, Viri Maximi; hujuſque digniſſima proles etiam in noviſſima ſua editione interpolarit, nec autoritatem, nec rationem video. Non enim Epiroticam (ut perperam ὁ δεῖνα ſibi fingebat) ſed alteram, quae in *Libyco freto* prope Pachynum, intelligit. Cui & propinqua Coſura. Plinius lib III. cap. 8. *de Sicilia: Inſulae ſunt in Africam verſae, Gaulos, Melita, Coſyra*. Ita & Strabo lib. VI. qui Κόσσουρα vocat. Sed ut & vincta egomet caedam mea, conjecturam illam in Heſychio de Κυρανίοις omnino obliterandam cenſeo. Apud Lucretium vero malim nunc: *Melitenſia, Coaque vertunt*. *Melitenſem mitram* memorat & Varro I. Prometh. apud Nonium de veſtibus. Talia enim illa & Melitenſia & Coa erant olim mercimonia, e quibus luxum ejus Inſulae, neque ita ſterilem fuiſſe, ut Scaliger vult, colligere eſt. *Coa* vero (ſubintellecto, veſtimenta) peculiariter ita dicta, celebrantur paſſim. Ciae vel Chiae nuſquam. *Coa* ita ſimpliciter pro veſtibus Horatio I. Sat. II. *Cois tibi paene videre eſt, Ut nudam*. Ubi vetus: *Haec autem veſtis in Co inſula conficitur., per quam, ob nimiam ſubtilitatem, quaecunque ſunt interiora, tranſlucent*. Ovidius item II. Artis Amatoriae 298.

Sive erit in Cois; Coa decere puta.

Prudentius Hymno Jejunantium, *Coos aeſtuantem murices laevam*, hinc dixit. VLIT. *in Add.* Melite inſula inter Africam & Siciliam. Hodie Malta. πρόκειται δὲ τοῦ Παχύνου. Strabo. Vid. Bochartum, lib. I. partis poſterioris Geograph. S. lege potius cum Vlitio *Melitenſia*, nam ſic Lucretius. JOHNS. Vide & Menag. ad Diog. Laert. VI. §. 55. qui aeque aeſtuat, cui Melitae adſcribat canes, neque expedit. vid. & Periz. ad Aelian. XIII. 42. ubi tamen interpres Μελιταῖον vertit *Melitenſem*. Neſcio vero, quarè *Melitaeſia* ediderit Barthius. BURM.

405. CORALIA,] Eandem vim in abſtergendis oculis tribuit *coralio* idem Diſcorides libr. v. cap. 86. Mira in Magicis de eo rebus prodit, quem modo nominavimus ſeculo ſuo non ineptus auctor Marbodaeus. BART.

405. CURALIA] Ita apud omnès Auctores hoc verbum, quoties prima producta eſt, legendum monent Vett. Libri. Vid Ovid. Metam. lib. IV. 749. Graeci κουράλιον. JOHNSON. Vid. ad d. Ovidii locum. & ita apud Ser. Sam. cap. 53. *Curalium* in Codice veteri reperit Keuchenius. BURM.

405. MAGICIS CANTIBUS] Quivis *cantus inhumani*, ut loquitur Appulejus, *magici* dicuntur, ſcientia nobiliſſima cum ipſo nomine mancipata abuſui vulgi, quae origine ſua omnium ſanctiſſima. *Magicum carmen* eſt incantatio. Propertius libro II. XXI. 35.

Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi,
Et jacet exſtincto laurus adusta foco.

Unde *Dii magici* appellati ſacris cantibus praeſides, quibus ſacra fiebant impiatis illis cantibus, quorum ſcilicet ea in tutela eſſent. Virgilius in Ceiri.

Hinc Magico venerata Jovi Stygialia ſacra.

Lucanus libro ſexto Pharſaliae vſ. 577

Illa Magis, Magiciſque Diis, incognita verba

Ten-

Digitized by Google

Tentabat, carmenque novos fingebat in uſus.

Tibullus libro I. II. 61.

Et me luſtravit taedis, & nocte ſerena
Concidit ad magicos hoſtia pulla Deos.

Quem Virgil. eo Ceiris verſu *Magicum Jovem* appellat, eum *Terrificum* Claudianus noſter VI. Conſul Hon 328.

——— dira fugantibus herbis
Numina, Terrificumque Jovem Triviamque precatus.

Tartareum Valerius Flaccus libro I. 730.

Tartareo tunc ſacra Jovi, Stygiiſque ferebat
Manibus Alcimede.

Ea juvat prolixius notaſſe, ut ludibrium omnibus debere ſciatur, impudentiſſimae ſupinitatis Corraſor, qui immaneis in Senecae Tragoedias Commentarios edidit. Is, ut veritati & Scaligero oppederet, nihil penſi habens, primum, Valerium, ſi diis placet, Catonem Ceiris nobis, genuinum, ſcilicet, auctorem laudat; deinde verſum ipſum modo productum, divina plane correctione, ingenioque feliciſſime acuto ita proponit.

Hinc magno venerata Jovi frigidula ſacra.

Qua quidem lectione argutius nihil excogitari poſſe, omnes facile Patrato patri adſenſum dabunt. At ô Deum immortalem, quid eſt in litteris Criticum eſſe, ſi hoc non eſt? Quid eſt munitum omni eruditionis genere pectus, omnibus doctis opponere, ſi hoc non eſt? Ignoſces, amice Lector, adſectui, quem litteratis debemus. Qua fronte, impuriſſimi Theatrorum architecti, gens ex vitiis atque criminibus, barbarie, paedore, ſtultitia, arrogantia, inhumanitate compoſita, frigus hoc excuſabitis? Qua indole animi perſonam auctoritatis ejus ſuſtinebitis, qua ſoli facere & exponere Poëtas ſolis vobis cum congrege morbo, videmini? Si ex bonis aut cordatis aliquis hunc naevum ſcriptis admiſiſſet, non ineruditum, ſed Atheum plane clamaretis. Adeoque jam novae ſcenae & hiſtrio capitalis feſtivitatis in mundo foret, qui ex uno errore mille ſcelera deſaltaret. BART. Haec ſpectant Delrium, quem auctorem *Amphitheatri Honoris* facit, cum alii Carolum Scribanium inſcribant, quo Scaliger, & alii traducti fuere. vid. ad Syllog. Epiſtol. tom. I. pag. 249 384. & 553. & aliis in locis. tragoedias etiam ante triginta fere annos haec *frigidula ſacra* excitaverunt inter Athletas literarios, quorum aeſtus componebat lepide Rutgerus ille Hermannides omnium leporum & venuſtatum pater, qui utinam *Phaenicem* ventum vidiſſet! BURM.

405. ADJURANT] Prorſus alia hujus verbi vis eſt, quam literatores vulgati putent. *Adjurare* eſt aliquando teſtimonium alicujus juramento ciere. Virgilius lib. XII. 816.

Adjuro Stygis caput implacabile fontis.

Catullus LXVI. 40. *Adjuro teque tuumque caput.* Hoc autem loco *adjuratae herbae* ſunt juramento incantatae atque devotatae. Ita uſus Tertullianus Apologet. *Daemones adjurare conſuevimus, ut eos de hominibus exigamus.* Sic *adjuratores* in Ecclcſia veteri dicebantur *exorciſtae*; teſte Iſidoro libro VII. Originum cap. 13. Alia alibi. Abuſa enim cadens Latinitas ut aliis talibus, ita & hoc verbo; mirifice. BART. *Adjutas cantibus herbas*, ita reſtitui ex principe Editione. Perperam Pythoeus, *adjutant*, & Barthius *adjurant* edidere. Quibus & vetuſtiſſimi cod. autoritas, & ipſe ſenſus aperte refragatur. Quid enim proſit, ſi magicis cantibus herbas adjutent, niſi ita adjutas herbas circumnectant cani cum reliquis amuletis? Hoc ipſum vero innuere voluit noſter, & proculdubio eo quo repraeſentavi, modo ſcripſit. VLIT. Sic Circe Metam. XIV. initio, *& tritis Hecateia carmina miſcet*; ſcilicet herbis. Et Horatius hanc quoque carminibus vim attribuit lib. II. Epiſt. I. 136.

Avertit morbos, metuenda pericula pellit.

VLIT. *in Add* De cantibus illis magicis ſono, & murmure vide ad Val. Flac. VII. 390. VI. 448. *adjutae* vero ſunt validiores & potentiores, quam ipſa natura ſua eſſe ſolent. ita *validae ariſtae* Val. Fl. VII. 365. ubi vide. Varium vero uſum verbi *adjuvare* videre poteris in notis doctorum ad Sil. Ital. VII. 354. & noſtris ad Val. Flac. II. 528. non male vero Barthius, qui *adjurare* eſſe putat teſtimonium aliquis jurejurando ciere: nam idem notat fere, quod ſimplex *jurare*; niſi quod intendat ſignificationem, & ſit ſancte, religioſe jurare. ſic Terent. Hecyr. I. I. 4. dicit *ſancte jurare* & II. II. 26. *ſancte adjurare.* & V. II. 5. *dejerat ſancte.* & Andr. IV. II. I. *per omnes tibi adjuro deos.* vid. Heinſ. ad Ovid. Epiſt. XX. 159. ubi vero eſt, *adjuro coelum, te, caput tuum* &c. idem eſt, quod *juro per coelum*: nam ſaepe omittere ſolent

Ac ſic offectus, oculique venena maligni

Vi-

406. *Oculique*] A. Steyn. *oculiſque*.

lent praepoſitionem, ſaepe addere in his loquendi modis. vide Broukh. ad Tibul. IV. XIII. 16. ex Francicae linguae uſu, *je te conjure*, *adjurare aliquem* male accepere multi. BURMANN.

406. Ac sic offectus,] Ab *officio*, quomodo ab *afficio affectus*: magis autem conſtaret ſententia, ni prorſus fallor, ſi legeretur *oculi*. Virgilius Ecl. III.

Quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

De faſcino extat liber Leonardi Vairi: ipſum adi. TITIUS. Admodum belle hoc reſtitutum hoc loci vocabulum. Nam *offendere* vox incantationibus propria. Ut apud Petronium Arbitrum. *Numquid te oſculum meum offendit*? Quaſi excantato & magicis praeſtigiis in nihilum redacto juveni hoc dicit laſciva mulier. BART. Neſcio, quae malae hic Barthium ceperint praeſtigiae, dum *offectus* ab *offendo* deducit, & verbum hoc incantationibus proprium eſſe probaturus, Petronii locum adducit: *numquid te oſculum meum offendit*? Quaſi excantato & magicis praeſtigiis in nihilum redacto juveni hoc dicat laſciva mulier. En ipſa doctiſſimi, ſi diis placet, Viri verba, ut hoc ex ungue leonem aeſtimemus. Sed Gratius noſter vel Orpheo interprete contentus eſto, aut quiſquis ille autor eſt, qui ita de Curalio:

> Φάρμακα δ' ὅσσα πέλονται ἀτάσθαλα, καὶ κατάδεσμοι,
> Ἀραί τ' ἀγνάμπτοισιν Ἐριννύσι πάγχυ μέλουσαι,
> Εἴτε μίσ⊛- κεύθων οἰκοφθόρον ἐκ φρένων
> Ἀνὴρ, οὐδ' ὅσα λύματ' ἐπὶ σφίσιν, ἠδ' ἐπαοιδὰς
> Σχέτλιοι ἀλλήλοισι μεγαίροντες τελέθουσι,
> Πάντων ἀντίλυτρον δῆις κρατερώτατον εἶναι.

Quae obiter hoc modo interpretatus ſum:

Letiferos potus, & fictae faſcina cerae,
Et diras, quas ipſa licet cantarit Erinnys
Saeva, preces, odio aut ſi quis devotus acerbo
Neſciat occultam fraudem, quaſque invidus iras
Foverit, inque vicem mala carmina & impia vota
Dixerit, exſolvet rutuli vis cuncta coralli.

VLIT. Ab *officio* eſt *offectus*, non ut Barthius, ab *offendo*. JOHNS. Credo, librarios erraſſe in Barthii notis, & illum *offenſus* pro *offectus* reſcripſiſſe. non enim tam plumbeus erat Barthius, ut *offectus* ab *offendo* derivaret. *offenſus* vero pro *offenſionibus* legitur apud Stat. XII. Theb. 283. ubi ex Lucretio & aliis exempla profert Barth. Turneb. IX. Adv. 28. citat *affectus*. BURM.

406. Oculique] Mira ſuperſtitio in faſcinis oculorum priſcis fuit. Nam credebant homines invidos & malivolos ſolo obtutu oculorum nocere poſſe felicitati eorum, quibus male cuperent. Virgilius III. Ecl. 103.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Hinc *noxios invidiae oculos* dixit Appulejus lib. IV. Metam. βάσκανον ὀφθαλμὸν ab Aphrodiſaeo, Alciphrone, Plutarcho uſurpatum enarravit magnus Turnebus lib. IX. cap. 28. Quem conſule. & Virgilii Commentaria. BART. Notum Maronis illud Ecl. III.

Neſcio, quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Faſcinum enim vocatur haec maligni & invidi oculi defixio, ſive ut Orpheus vocat κακόφθα-λμός. Ejuſdem quippe originis eſſe, cujus *faſcis* & *faſcia*, etiam *faſcinum* videtur. Grammatici Graeci βάσκανον proprie eſſe dicunt, quod maligno oculo peragitur veneficium, quaſi φάεσκανον, ἀπὸ τῦ φάεσι καίνειν. Hinc & apud Plutarchum lib. V. Sympoſ. Problema VII. eſt, περὶ τῶν καταβασκαίνειν λεγομένων, καὶ βάσκανον ἔχειν ὀφθαλμόν. Ubi Florus ille fidem adſtruere conatur vulgi verbio, quo faſcinum hoc oculis attribuitur. Aliis rejicientibus, quia vulgo tantum credebatur. Quo proculdubio reſpexit B. Hieronymus ad illa Apoſtoli, *O inſenſati Galatae, quis vos faſcinavit non credere veritati: Quod uſus ſermone ſit trivii, & verbum quotidianae ſermocinationis aſſumpſerit.* Quia vulgari tantum ſermone & dicto faſcinum tale praedicabatur. Sequitur enim poſt aliquanto: *quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum.* Non itaque verbum *faſcini*, quod viſum Viro omnia maximo, ſed eam de faſcino opinionem vulgo adſcribit, quia prudentiores riſu illam fere exci-

cipiunt, ut videre eſt apud Plutarchum citati problematis initio. Plinius quoque eo intendit lib. VIII. cap. 22. *Sed in Italia quoque creditur luporum viſus eſſe noxius, vocemque homini, quem priores contemplentur, adimere ad praeſens.* Dicit enim non tantum *quondam*, ut id, de quo praecedenti cap. loquutus erat, ſed in Italia quoque id jam credi, luporum viſum eſſe noxium. Male autem ex hoc Plinii loco Solinus cap. 2. Italicis lupis illud privatim, *quod cum caeteris ſimile non ſit*, adſcribit. Quod quidem Geſnerus obiter monuit. Reſpexit itaque & Plinius vulgarem de faſcino oculari opinionem, eamque jam per Italiam vagari tradit. Ideo etiam praecaute Gratius noſter, ut vulgatem opinionem elevet, expoſtulare cum iis videtur, qui contra ſentiunt: *non illa metus ſolatia falſi Tam longam traxere fidem.* Ac denique ab experientia haec amuleta commendat, quorum nullus uſus ſit, ſi falſus ille vulgi jam olim metus fuiſſet. Sed quia opinioni huic tam longa fide praeſcriptum quaſi ſit, ergo & illis utendum eſſe, ac merito uti artis peritos concludit. Falſum tamen eſt, quod eandem amoliendi veneficia vim coralio tribuere Dioſcoriden hic adnotat Barthius. Quod enim ille ſcribit: κ̀ ὕλας σμήχει τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς id paulo latius exponit Plinius: *Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis. Spiſſat enim ac refrigerat. Hulcerum cava explet. Cicatrices extenuat.* Quanquam Dioſcorides id quod ſubdit: πληροῖ δὲ κ̀ κοιλώματα καὶ ὕλας. quod verbotenus eſt: *hulcerum cava explet*, ad oculos non videatur reſtrinxiſſe. Sed haec nihil ad Gratium, inquam. VLIT. Vid. Markl. ad Stat. IV. Silv. VIII. 16.

406. VENENA] Par enim effectus oculorum malignorum & veneni creditus. Sic Horatius I. Epiſt. XIV. 37.

> *Non iſthic obliquo oculo mea commoda quiſquam*
> *Limat, non odio obſcuro, morſuve venenat.*

Comment. *Venenat, faſcinat. Nove dictum.* BART.

406. MALIGNI] Mali, invidi, qui faſcinare credebatur. Talem oculi faſcinum eleganter enarrat Heliodorus lib. III. Aethiopicorum. *Mali & malivoli* pro faſcinatoribus Latinis uſurpantur. Catullus Carm. V.

> *Ne quis malus invidere poſſit*
> *Cum tantum ſciat eſſe baſiorum.*

Tibullus *malam mentem* pro faſcino impedita dixit lib. II. v. 104.

> *Et ſe jurabit mente fuiſſe mala.*

Deos malignos, pro ſcaevis atque invidis Val. Flaccus lib. VII. 229.

> ——— *Diis nata malignis*
> *Meſſis.*

Malivolum pro faſcinatore poſuit Appulejus, ut volunt, Celſus de Herbis cap. 84. *Si quis malivolus denotaverit hominem.* Idem cap. 10. de Herba Artemiſia. *Fugat & Daemonia in domo poſita, & prohibet mala medicamenta, & avertit oculos malorum hominum.* Tali faſcino adfici aut percelli *contriſtari* veteribus dictum docet idem ignotus auctor cap. 19. *Si infans contriſtatus fuerit, Herba ariſtolochia ſuffumigabis infantem, hilarem facit, & convaleſcit infans fugato daemonio.* Idque dubio procul inde dictum, quod faſcino perculſa, ſtuporem prae ſe quempiam triſtificum ferant, nulliſque modis ad hilaritatis obſequium avocari poſſint. Vegetius Veterinar. lib. III. cap. 74. *faſcinatum animal triſte eſt, gravatur inceſſu, maceſcit, & niſi ſubveneris, incidit in morbum.* Deos illos, qui ad faſcinum faciendum invocabantur, *malignos* licet cum Valerio appellare. Eoſdem eleganter *Male-Deos* quaſi κακοδαίμονας dicas, indigitavit Seneca Thyeſte. 3.

> *Quis male-Deorum Tantalo vivas domos*
> *Oſtendit iterum?*

Atque inde, ut ſuſpicamur, originem duxit, ut ſcelerati alii atque peſſimi homines, *male-homines* appellati inveniantur. Ut *male-mater* apud Ovidium lib. VII. Metamorph. 397.

> *Itaque ſe male mater Iaſonis effugit arma.*

Ita *male amicum numen* pro infeliciſſimo apud Virgilium lib. II. Aen 735.

> *Heic mihi neſcio quod trepido male numen amicum*
> *Eripuit mentem.*

Ita apud Varronem *male-natus ager*, infelicem, & laevo numine factum notat lib. I. de re Ruſt. cap. 6. *Mala aſtra*, quae quaſi quadam invidia naſcentibus nocent. Petronius Satirico. cap. CXXXIV. *O Enothea, hunc adoleſcentem quem vides, malo aſtro natus eſt.* Ita *malae Furiae* ab Horatio pro infauſtis & nocuis dictae II. Sat. III. 136.

At

Vicit tutelâ pax impetrata deorum.
At ſi deformis lacerum dulcedine corpus

Per-

At non ante malis dementem actum furiis, quam
In matris jugulo ferrum tepefecit acutum.

Mala ales apud eundem Epod. x. 1.

Mala ſoluta navis exit alite,
Ferens olentem Maevium.

Malae tenebrae apud Catullum Carm. iii. 13.

At vobis male ſit malae tenebrae
Orci, quae omnia bella devoratis.

Maligna verba, invida, & peſſimi odii. apud Manilium libro iv. 573.

——— *linguaeque venenum*
Verba maligna novas ſemper muſſantis ad aureis.

Sexcenta alia apud auctores, quae otioſum adgerere. *Malignus* videtur *oculus* exinde dici, quod, quae inviti videmus, *contortis oculis* adſpicere ſoleamus. Virgil. libr. v. 654.

At matres primo ancipiteis, oculiſque malignis
Ambiguae ſpectare rateis.

Unde explicandum illud Horatii ii. Od. ii. 24.

——— *ingenteis oculo irretorto*
Spectat acervos.

Hoc eſt, citra invidiam. Congruit huic ὀφθαλμὸς πονηρὸς apud S. Euangeliſtam. Avertendae porro huic oculorum malignitati *res turpiculas*, ut loquitur M. Varro, collo ſuſpendebant, in quas deverteretur videlicet mali illius luminis nocens ictus, qua de re & alii eleganter, & in primis notavit Iſaacus Caſaubonus in Lectionibus Theocriticis. BART. Multa hic conſtipat Barthius, quae parum faciunt ad Poëtam. in Senecae etiam loco *Male-Deos* perperam exponit. rectiora videbis apud Gronov. i. Obſerv. 21. BURM.

407. Pax] Favor. Lucretius v. 1223.

——— ——— *prece quaeſit*
Ventorum pavidus paces, animaſque ſerenas.

BART. V. 482. ad illa verba,

Supplicibuſque vocanda ſacris tutela Deorum.

ſic Vlitius. Geminum germanum eſt, quod praeceſſit, *tutelâ pax impetrata Deorum. tutela* enim *Deorum*, *non pax Deorum* interpretandum. Nam *Pax* ibi pro integritate ſumenda eſt. Nihil pejus. Pax enim Deorum, eſt favor, benevolentia, gratia Deorum redux. Deus immittit morbos; tutela vero curaque, quae vincit ſanatque mala, dicta eſt ſimul placare & impetrare favorem Deorum. JOHNS. Ita *pax* dicitur fluviis redire, poſt exundationes: *ventorum pax* poſt procellas, & ſimilia: vid. Barth. ad Stat. vii. 87. poſt pugnam requies *pax* dicitur. vid. Gronov. Diatr. Stat. cap. 46. Lucan. iv. 473. & in genere, *pax* melior ſtatus priore dicitur: recte ergo Vlitius pacem, a malis illis reſtitutam dicit tutelâ Deorum, id eſt, diis auſpicibus & tutoribus, quos veteres illi magicis ſacris praeficiebant. BURM.

407. Impetrata] Paſſiva vi, ut loquuntur Grammatiſtae, hoc capiendum. *Vicit venena maligni oculi tutela, impetrata Pax Deorum. Tutela* curam valet, ut *tueri* alias hoc Poëmate uſurpavit. BART.

408 Deformi lacerum dulcedine corpus] Deformem dulcedinem appellat ob id, quod ſcriptum reliquit Alexander Aphrodiſienſis quaeſtion. Natural. TITIUS. Horrida, & turpi.

Ὅτι καλὸν φίλον ἐστί, τὸ δ᾽ οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστί.

Inde omnia *deformia* nociva dicuntur & contra. *Turpem* vocat *ſcabiem* Virgilius iii. Georg. 441.

Turpis oves tentat ſcabies.

Vegetius Veterin. lib. iii. cap. 71. *ſcabies jumentis deformem paſſionem, & interdum periculum generat.* Apud eundem quae curae ſcabiei exſtant, in canibus tentatae profuerunt. Quod nos experti ſumus. BART. Nemeſianus: *ſcabies & ſordida venis Saepe venit.* De qua ille praeterea nihil. Habet aliqua, quae huc faciunt, Columella lib. vii. cap. ult. *de morbis & medicinis canum: Si ſcabies infeſtabit, cythiſi & ſeſami tantundem contrito, & cum pice liquida permiſceto, vitioſamque partem linito. Eadem peſtis ſi fuerit vehementior cedrino liquore aboletur.* Fallor etiam, niſi & Calpurnii illa de ſcabie intelligenda ita atque ſcribenda ſint Ecloga v. 76.

—— *ah! miſerum fragili rubigine corpus*

 Cor-

Perſequitur ſcabies, longi via peſſima leti:
In primo adceſſu triſtis medicina; ſed unâ
Pernicies redimenda animâ, quae prima ſequaci

Spar-

Corrodet ſcabies, & putrida contrahet oſſa. Quae itidem ex Maronis Georg. lib. III. ur totam fere iſtam Eclogam, mutuatus eſt. VLIT.

408. DULCEDINE] Quid ſibi vult haec *dulcedo*? num morbidus humor eſt dulcis? at nihil minus. num voluptatem ſcabendo natam intelligit? non credo. Scribe itaque *ſalſedine.* ſalſus enim ille humor. eaque acrimonia impellit canes ad corpus ſuum lacerandum. Tum qui Longobardicam ſcripturam novit, ſentiet mutationem non eam eſſe; quae primâ fronte videtur. JOHNS. Graevius in Epiſt. ad Heinſ. Syll. t. IV. p. 295. *porrigine* legebat. Heinſius vero *dulcedinem* pro *porrigine* poſſe ſumi credebat. Waſſ. ad Sall. Catil. cap. IV. Johnſonium refutans, *dulcedinem* pro ſcabendi libidine, & prurigine, quae in ſcabie oboriri ſolet, exponit. legit vero *deformis ſcabies*, ut apud Ovidium. apud quem tamen exſtare neſcio. vellem, locum indicaſſet. ſed non opus hoc exemplis confirmare. eſt enim *deformis* hic *turpis*, ut Virgilio dicitur. confirmat haec Ciceronis locutio metaphorica lib. I. de Legib. 17. *voluptatis blanditiis corrupti, quae natura bona ſunt, quia dulcedine hac & ſcabie carent, non cernimus ſatis.* Martialis pruriginem aurium vocat *libidines* XIV. Ep. 23. vide Joh. Rhod. Lexic. Scribon. in *libido.* & notas ad Seren. Samon. cap. VI. vſ 89. Itaque Viri docti correctionem utroque pollice probo. *dulcedine* vero *lacerum* debet conjungi, illa enim cauſſa ſcabendi & laedendi corpus. BURM.

409. LONGI] *Lenti.* Quod non cito conficiat. *Longi* enim *morbi* dicuntur diu inhaerentes. Cor. Celſus: *longis morbis ſenectus, acutis adoleſcentia magis patet.* Idem lib. II. cap. I. *ſi qua genera morborum in infantem incidunt, ac neque pubertate, neque primis coitionibus, nec in foemina primis menſtruis finita ſunt, fere longa ſunt.* Idem cap. 5. *poſt haec indicia notum eſt longum morbum fieri.* &c. BART.

409. VIA LETI] Horat. I. Od. 28. *Omnibus eſt calcanda ſemel via leti.* Achilles Tatius. [illegible] Ita plurimi alii. BART. Virgilius ibidem: 482. *Nec via mortis erat ſimplex.* VLIT. Vid ad vſ 357. & 369.

410. UNA] Primum canem ſcabie infectum protenus enecandum praecipit, ne contagio omnes inficiat. BART.

410. SED UNA] Sed utcunque triſtis ſit medicina, unius animae jacturâ, quaſi quodam redemptionis pretio, malum illud perniciolum ſiſtendum & avertendum eſt. JOHNSON.

411. PERNICIES REDIMENDA ANIMA] Interimendus eſt canis eo morbo laborans, ne contagium ſerpat in omnes. Virgilius II. 118. *Animaque litandum Argolica,* ad rem ipſam quod attinet, ſic cecinit Ovidius. Angelius hanc partem luculenter proſequitur ab illo verſu p. 135.

Horrida praecipue ſcabies cum corpore toto
Pervaſit.

TITIUS.

411. REDIMENDA] Scite ita hoc verbo utitur Latinitas. Juvenalis IV. Sat. 2.

—— nulla virtute redemtus
A vitiis.

Appulejus libro VI. *rurſus remeans canis ſaevitiem offula reliqua redime. Animam canis* pro vita dixit. Ita Maro Culici ſuo *animam* dat. *Virides animae* arborum apud Nemeſianum Cynegetico v. 29. Quod in iis vita quaedam, cum frondibus moritura. Virgilius de Apibus Georgico. IV. 203.

—— errando duris in cotibus, alas
Attrivere, ultroque animam ſub faſce dederunt.

BART. Haec etiam ex Virgilio IV. Georg. 468 hauſta eſt *triſtis medicina:*

Continuo ferro culpam compeſce, priuſquam
Dira per incautum ſerpant contagia vulgus.

Hinc enim & illud: *ne dira trahant contagia vulgi.* Quod paulo aliter ſuperius expreſſit: *& per contagia morbi Venêre in Vulgus.* VLITIUS. Credo & hic Virgilium ſuum habuiſſe

Sparſa malo eſt, ne dira trahant contagia vulgum.
Quod ſi dat ſpatium clemens, & promovet ortu
Morbus, diſce vias, &, quâ ſinit, artibus exi.

Tunc

412. *Vulgi*] *Vulgo* G. & B.

buiſſe ante oculos, qui de Sinone ita oraculo editum canit. II. Aen. 118. *animaque litandum Argolica.* quae poſtea explicat. *& quae ſibi quiſque timebat, unius in miſeri exitium converſa tulere.* haec noſter venuſte ad canem ſcabioſam tranſtulit. Juvenal. II. 78.

— dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures, ſicut grex totus in agris
Unius ſcabie cadit, & porrigine porci.

Ubi Schol. ineditus. *porrigo eſt vitium porcorum, quod cum in uno viſum erit, niſi ſtatim occidatur, totum gregem commaculat, dicta porrigo, quod ab uno in plures porrigatur.* BURM.

411. SEQUACI] Belle uſus hoc verbo, quod ſcabies ſequatur ab uno omnia animantia. Sic *curas ſequaceis*, quae quocunque hominum ſectentur, dixit Lucretius. Nugas agit, cum hoc vocabulum Latinitatis damnat, ipſe neſcius ſuae barbariae, Baptiſta Pius. BART. Quod perſequitur alios. ut ita *capras ſequaces* Virg. II. Georg. 374. & *fumos ſequaces* IV. 230. dixit. ubi v. Serv. & alios Commentatores. vid. ad Calp. I. Ecl. 31. BURM.

412. MALO] Morbo. Ita ſupr. 53.

— clauſaeve malum fecere paludes.

Et 377.

— fontem averte mali.

Virgilius lib. VII. 374.

— penituſque in viſcera lapſum
Serpentis furiale malum totamque pererrat &c.

Aliquando *mala* dicuntur ipſae parteis venenatae, aut alioquin malo adfectae. Serenus cap. VIII.

Vel teſtudineo mala permulceto cruore.

BART.

412. TRAHANT] Attrahant, concipiant. Peculiare verbum ad morbos, ut Gratius loquitur, *ſequaceis.* Ovidius libro I. Met. 190.

— immedicabile vulnus
Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

BART.

412. VULGI.] Vetus editio, *vulgo.* Quod omnino Poetae eſſe arbitror. Vide, quae *ad v.* CXXVI. notamus; nam hoc eodem pertinet, ex more Gratii. Fatuatur vero Cariſius, qui negat *vulgum* pluralem numerum recipere libro I. Grammatic. Inſtitut. BART. *Vulgus*, vel *vulgum* volebat Heinſius. vid. ſupr. 370. pro *vulgum* olim ſcribebant *vulgom*, unde litera *m* omiſſâ, vel lineola ſupra ducta vel ſignatâ, factum eſt *vulgo*, ut millies hi caſus ita confuſi ſi *vulgi* legatur, neſcio, an Latinitas conſtet. quos enim trahunt contagia? ſed contagia trahunt vulgum, ut Flor. II. 13. *Macedonici belli contagio traxit Illyricos* IV. 2. *felicem*, Pompejum, *ſi eadem ipſum, quae exercitum ejus fortuna traxiſſet.* Ovid. I. Triſt. II. 58. *immeritos cur mea poena trahit?* BURM.

413. ET PROMOVET ORTU] Recte, nec fortaſſe male, ſi legatur *praemonet.* TITIUS. Non ſimul omne corpus invadit. Sed uno loco oritur, & deinde porro alio movetur. Eo caſu medicamenta adhibenda praecipit. BART. Ἀπὸ κοινοῦ repetendum eſt *clemens.* Si morbus clemens, lentus & paulatim ſe diffundens dat ſpatium admovendis medicinis, & clemens, *i. e.* paulatim & ſenſim promovet ſe ortu, *i. e.* ab ortu, ex quo primum oritur, tum diſce vias, &c. JOHNS. Heinſius malebat, *nec promovet.* Graevius, *& praemonet.* ego malim *promovet ortus* morbus, id eſt, morbus incipiens ſenſim augetur. vel conſtrue, ſi det ſpatium, & clemens ortu, id eſt in initio non ſit acutus & praeceps; *promovet*, pro promovetur, ut millies; poſſet & legi ſi *promovet ortum*, id eſt principium ſenſim auget morbus, & videtur vehementior fieri. BURM.

414. EXI.] Ductum ab iis, qui vitant corporis declinatione ictum alicujus teli. Virgilius libro V. 438.

Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.

 BART.

Tunc & odorato medicata bitumina vino,

Im-

BART. Vid. ſupr. vſ. 197. & 372. *viae* vero hic ſunt remedia, modi medendi. BURM.

415. MEDICATA BITUMINA VIRO, Ipſum Medicamentum nunc *virus* appellat, idem *venenum* quandoque dicitur, ut a Lucretio, & aliis: Angelius copioſius ab illo verſu p. 136. *Primum igitur procul ablegant.* deinde aliam medicinam ſubjicit.

Atque hoc ſi magnum medicina expellere morbum,
Non poterit.

& reliqua, utrique tamen illud commune eſſe vult.

Ante tamen venas omnes aperire memento
Ima inter crura.

TITIUS. *Odoratum virus* nihil aliud intelligimus, quam *ſulfur.* Nam ſupra ſaniem *virus* appellavit, ei vero concolor materies ſulfuris. Itaque *odoratum virus* ſulfur appellavit. Ejus autem uſus in ſcabie curanda vulgo notiſſimus, ut vix ulla materies ſit, quae tam cito pus omne illi exſugat, & arefactum malum abjiciat. *Virus* indeclinabile habent Grammatici. Eorum tamen princeps Cariſius declinationem agnoſcit, ſimul & refutat eodem lib. I. Ut totum illud genus Adria inconſtantius eſt. Lucretius lib. II. 475.

Linquit enim ſupera tetri primordia viri.

Quo loco ingenue fatetur doctiſſimus Giſanius alibi ſe non obſervaſſe. Si bene memini, in Sereno etiam legi, ſed libri jam non eſt copia. Nam & Gratium ipſum, niſi noſtra manu ex editione Pithacana deſcriptum, non habemus his locis. Nec ſane ullus hic eſt vel inter doctiſſimos, qui nomen ejus in hac civitate, (quae tamen viris clariſſimis & Poëtis non vacua eſt egregiis,) vel fando perceperit. BART. Nihil aliud, quam ſulfur per hoc intelligere ſe ait Barthius: quia ſupra ſaniem *virus* appellavit, ei vero concolor materies ſulfuris. Itaque iterum concludit ſulfur ſic appellari. Primum virus pro ſanie alibi poſuiſſe Gratium, hoc jam falſum eſſe oſtendi ad verſ. 355. ſi modo eo ſpectat interpretis hoc delirium. Tum conſequentia illa, quam ille facit, nulla omnino eſt, quia virus nunquam ad colorem, ſed ad odorem fere refertur. Ideoque & hic *odoratum virus* ipſam, ſi forte, ſcabiem vocat. Calpurnius Ecl. V. *tacitum ne puſtula virus Texerit occulto ſub vulnere.* id eſt virulentam ſcabiem, ut ipſe paulo poſt, ſi bene conjeci, eam aperte vocat. Senſus itaque verborum eſt: tunc vel bitumina ſcabiei medicantur, cum lenta procedit. Ita prorſus eadem in curatione loquutus eſt Palladius Majo Tit. VIII. *Sed tonſas oves hoc unguine mediccmur.* Haec germana, & duum codd. autoritate confirmata lectio eſt. Vulgo: *medicemus.* Ne quid tamen diſſimulem, *odoratum virus* de bituminis graveolentia accipiendum eſt. *Odorato medicata bitumina viro*, ſunt infecta peſtifero odore. Tacitus l. V. Hiſtor. ipſum lacum Aſphaltiten bituminis matrem *gravitate odoris accolis peſtiferum* eſſe tradit. *Medicata* id eſt, infecta; ut *medicata veneno tela* Poëtae alicui. VLIT. Id eſt, gravi odore, ut recte expoſui olim. Sic & Lucretius lib. II. 851.

Quam minime ut poſſit miſtos in corpore odores,
Concoctoſque ſuo contactos tangere viro.

Nonius tamen pro naturali virtute exponit; perperam. Idem Lucretius eodem libro, de aqua marina per terram colata:

Linquit enim ſupra tetri primordia viri.

Plinius de Halimo: *necat viro, quod ἄλιμον vocant Graeci.* Vide Salmaſ. ad Solin. pag. 923. VLIT. *in Add.* Pro ipſa ſcabie accipit Vlitius, & *medicata*, ſanantia exponit. poſtea, odore peſtifero infecta, exponit, & in ſecundis curis firmatum it. utrumque male. neque enim *odoratum* idem, quod graveolens unquam, ſed è contra; neque *medicata* ſimpliciter ſumptum eſt pro *infecta*. Omnino legendum eſt, (ut omnes medici, & ipſe Gratius, v. 474.) *vino.* Sic enim ille,

—— deſujaque Maſſica priſco
Sparge cado; Liber tenues è pectore curas
Exiget; eſt morbo Liber medicina furenti.

Κυνοσόφιον Edit. Lutetiae, cum rei accipitrariae ſcriptoribus ſic jubet, μετὰ οἴνου [illegible]. Sic Celtus. *Medicata* autem idem valet, ac medicorum more compoſita & concinnata. *Medicinally prepared, impregnated.* JOHNS. De *viro* vid. & Salmaſ. Ex. Plin. p. 122. & 255. ſed hoc loco, quia virus per ſe olet &

fae-

Imponaſque pices, immundaeque unguen amurcae.
Miſcuit, & ſummam complectitur ignis in unam.

Inde

416. *Pices*] *Piſces* P. f. errore typor.

foetet, neque opus erat addere epitheton *odorato*, quod de grato & bono fere odore dicitur; facile probare poſſumus correctionem viri docti; ſed quod dicat *medicare* ſimpliciter pro inficere non poni, fallitur; ita enim centies. ut *medicare capillos* Ovid. I. Am. XIV. I. eſt tingere, inficere, & paſſim. immo Virgil. I. Georg. 193. *medicare ſemina*. v. Paſſerat. ad Propert. I. Eleg. I. pag. 145. quare *medicata bitumina vino*, ſunt tincta vino, quae incoquuntur vino, ut Virgil. IV. 279 *Hujus odorato radices incoque Baccho*. quod generoſum interpretantur: & ita *odoratus Bacchus* Ovid. III. Faſt. 303. Veget. Art. Veter. III. 71. *ſulphur cum vino decoctum juvat*. & Varro III. de R. R. 9. *bonum & odoratum* conjungit. hinc *aëno medicari vellus*, pro incoquere dixit Ovid. in Medicam. 9. & Remed. 707. deinde verbum *imponere* pro in olla vel vaſe mixta medicamina igni imponere ſumendum, ut *laticem & herbas igni imponere*. Ovid. VII. Met. 327. & XIII. 583. *impoſiti ignibus artus*; licet non ignorem, apud Samonicum & alios medicos frequenter *imponere* ſumi pro applicare corpori. BURMANN.

416. Imponasque pices,] Ea quidem vett. librorum ſcriptura eſt: ſed dubito, an non melius ita conſtituantur, & interpungantur haec:

Idaeaſque pices, immundaeque unguen amurcae
Miſcuit, & ſummam complectitur ignis in unam.

Ut plane Virgilium referant lib. III. Georg. 449.

Aut tonſum triſti contingunt corpus amurca,
Et ſpumas miſcent argenti, vivaque ſulfura,
Idaeaſque pices, & pingues unguine ceras,
Scyllamque, elleboroſque graves, nigrumque bitumen.

Hinc etiam Calpurnius noſter Ecloga V. 78.

—— *viventia ſulphura tecum,*
Et ſcyllae caput, atque intacta bitumina porta
Ulceribus laturus opem: nec Brutia deſit
Dura tibi, & liquido ſimul unguine terga linantur.

VLIT. Heinſius, *Impone, atque pices*. vel *impoſitaſque pices*, vel denique *fraces*. Scaliger, *Mygdoniaſque*, vel *Maeoniaſque pices*. BURM.

416. Unguen amurcae] Vulgo unguentum dicant. Saepe hoc verbo uſus in elegantiſſimo & minime tumoris adfectante libro Q. Serenus. *Amurcam* ſcabiei medicandae eſſe diſcas ex Catone de R. R. c. 96. BART. Ita ſordes olei vocantur. Vid. Virgil. Georg. III. v. 448 & ſeqq. ubi haec, quae apud Gratium occurrunt, totidem fere verbis invenies. Sic Celſus, ſic Columella, lib. V. cap. 12. & cap. 31. JOHNS.

417. Miscuit,] Legendum, *Miſcet id. &c.* Unguen commiſcet, & unam in ſummam redigit ignis. Alioqui illud inconveniens, & Gratiana elegantia indignum. BART. Imitatur hoc Aurelius 226.

Admiſcenſque diu facies concreſcere utrumque.

Palladius quoque eadem in re: *Succum decocti lupini, feces vini veteris, & amurcam pari menſura miſcebis, & in unum corpus omnia redacta curabis adlinire.* Plane enim hoc eſt, quod addit noſter: *& ſummam complectitur ignis in unam.* Ille tamen igni poëtice hoc attribuit, quod ſine eo miſceri illa non poſſint. Sed quod inconveniens hoc & Gratiana elegantia indignum eſſe cenſeat Barthius, niſi legatur, *Miſcet id*, &c. omnino ferri non poteſt ab iniquo cenſore, qui frequentem hanc temporis mutationem ſive enallagen nuſpiam in toto Gratio obſervavit, eaque incuria hic ignorantiam ſuam quoque proſtituit. Ita ſuperius de lino vſ. 45.

Oſtendit longe fraudem, atque exterruit hoſtes.

Quo loco jam aliqua adduxi. Addam hic & alia:

Ocyor affectu mentis pinnaque cucurrit,
Sed premit inventas, &c. pro, currit.

Ex-

Inde lavant aegros. eſt ira coërcita morbi,
Laxatuſque rigor, quae te, natura, timentem

Dif-

418. *Lavant*] Geſn. conjecit *linunt*. *Eſt ira*] *Atque ira* —— *morbi eſt* G. B.
419. *Ne cura*] A. Steyn. &c. *natura*. Recte conjecit Gronov. *ne cura*.

Extulit & furtim commiſſam ulciſcitur iram. pro, effert. Et mox: *Blanditur menſis.* cum praeceſſerit, *Ecce aderit*. Et id genus plurima, quae legenti paſſim obvia fiant, ne ſingula enotari opus ſit. VLIT. Sic & Medaca Metam. VII. *ſummiſque immiſcuit ima.* VLIT. *in Add.* Ego malim *miſcet & haec ſummam c. i. i. unam.* licet illa variatio temporis ſit familiaris noſtro, & praeterito ſaepe utatur noſter; ut & Calp. Eccl. v. 91. BURM.

417. SUMMAM] Cinnum quempiam. BARTHIUS. In unum corpus, in unam maſſam, quid ſi hîc legeretur *maſſam*? mihi ſane non diſpliceret? Tu vero, Lector, ut lubet. JOHNS.

418. INDE LAVANT AEGROS] Hoc etiam in ovibus fieri commendat Virgilius I. Georg. 272.

Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.

TITIUS. Id eſt, *ungi debet tali medicamine*, ut loquitur hac in re Columella. Inferius noſter: *His lave praeſidiis.* Quae ſe invicem à mala manu correctorum tutantur. Fruſtra Geſnerus, *linunt* conjicit, aut de lotione haec accipi voluit, de qua tantummodo inferius agitur. VLIT.

418. EST IRA COERCITA] Non dubito, veram eſſe ſcripturam Poëtae, quae in editione veteri viſitur.

—— *atque ira coërcita morbi eſt*
Laxatuſque rigor.

Iram morbi dixit, ut *furorem* in ſimili unctione Serenus cap. 42.

Unguine quo gliſcens deponit flamma furorem.

Idem *rabidam podagram* eadem ſermonis facie poſuit cap. 43. Pari modo Gratius & v. CCCCLXVI. BART. Heinſ. *flet ut ira*, legebat.

419 QUAE TE NATURA] Locum hunc mendoſum eſſe nemo dubitabit, qui videbit ſaltim. Emaculandus vero ad hunc modum potiſſimum videtur.

Laxatuſque rigor, qui te, Natura, timentem
Differat: Et pluvias & Cauri frigora vitent
Sic, magis ut nudis incumbant vallibus, aeſtus
Adventu, clarique faceis ad Solis; ut omne
Exſudent vitium &c.

Rigor laxatus, qui Naturam differat. Hoc eſt, alioqui lancinet omne corpus adfecti animalis, & in fruſta quaſi concidat. Id quod ſcabies facere ſolet, niſi maturo illi medicamine obviam eatur. Cum vero inuncti canes fuerint, vitent pluvias & Cauri flabra, ita ut potius nudis vallibus incumbant, ubi aeſtus increverint, & adverſo corpore ſolis bibant caloreis, ut unguen per poros laxatos penitus venas pervadat, & vitium ipſis carnis penetralibus excoquatur. Haec dubio procul à Gratio ſunt relicta, ut à nobis propoſita: *Differre* pro lancinare, aut lacerare, uſurpatum ſaepius reperias. *Magis* pro potius Jure conſultis familiariſſimum, & alibi à nobis exempiis connotatum. Virgilius VIII. 642.

Haud procul inde citae Metium in diverſa Quadrigae.
Diſtulerunt.

Plautus Trinummo, alii. Ita difficilis locus nulla mutationis licentia conſtitutus eſt. BART. *Quae te ne cura* haec ipſius Gratii manus eſt, jam dudum felici conjectura Cl. Gronovii reſtituta. *Cura* autem, ſi non proprie, etiam pro curatione hic ſumi poteſt, uti ſaepe ea voce utuntur medici. Noſter infra: *curaque potentia major.* Quod & antea pari extulit modo: *& cura eſt altior illi*; ut ſuo loco adnotavi. Et in ipſo exordio canum medicinae: *affectuſque canum tua cura tueri eſt.* Haec ipſa eſt *cura*, quae ſollicitum differat magiſtrum, niſi dextre adhibeatur, & feliciter ſuccedat. VLIT. Ita Gronovius. olim, *natura*. Senſus verborum hic eſt. Quae medicina, quae curatio ne ſuo careat effectu,

ne

Differat, & pluvias, & Cauri frigora vitent;
Sic magis, ut nudis incumbunt vallibus aeſtus,

A

ne te dubium pendentemque animi diutius teneat, amovendi ſunt catuli à pluviis & Cauri frigore. JOHNS. Senſum puto eſſe, cum lotae ſint canes illo medicamine, iram & impetum primum morbi eſſe repreſſum. Sed ne cura timentem adhuc aegris differat, (quod vel notat diſtrahat, cruciet, ut *differor doloribus*, vel in longius tempus trahat: vid. ad Ovid. Rem. 93.) & ut medicatio promoveatur, vitent pluvias &c. Corruptus tamen adhuc mihi videtur locus: & illud *eſt* nimis abruptum: forte,

——— aſt ira coercita morbi!
Laxatuſque rigor, ne te ventura timentem
Differat.

Ne blandiens principium medicaminis te timentem etiam, quae ſequi poſſunt mala, diu diſtineat, & incertum reddat de integritate reſtituenda, vitent pluvias &c. Scal. *quae te natura timente. cura* certe huic loco minime convenire mihi videtur. Probabiliorem facit conjecturam ſimilis depravatio loci Tibulliani lib. III. IV. 9. ubi legitur in quibusdam codicibus,

Et natum in curas hominum genus.

Sed reſtituerunt viri docti,

Et vanum ventura hominum genus omina noctis,
Farre pio placant.

Denique apertius Ovid. Epiſt. XIX. 73.

Cur ea praeterita eſt? cur non ventura timebas?

BURM.

420. ET PLUVIAS,] Quia hae ſcabiei cauſae [illegible] ſunt. Virgilius Georg. III. 441.

Turpis oves tentat ſcabies, ubi frigidus imber
Altius ad vivum perſedit, & horrida cano
Bruma gelu.

Quo reſpexit noſter. VLIT.

420. ET CAURI FRIGORA VITENT] Sic etiam ſuperius Cauro frigus tribuit, quomodo Manilius IV. 742.

Laniger in medio ſortitus ſidera mundo
Caurum inter gelidum.

& Silius III. 523.

Interdum adverſo glomeratas turbine Corus
In media ora nives fuſcis agit horridus alis.

Praeceptum hoc explicat Angelius p. 137.

Interea prudens imbres pluviaſque, Notoſque,
Et multum rigidae glacialia frigora brumae
Aufuge: non unquam lentum tam proderit unguen,
Quam miſeris oberit ſaevi inclementia coeli.

TITIUS.

421. SIC MAGIS,] Barthius mirifice haec diſtinguit, legitque: *Dic magis, ut nudis incumbunt vallibus, aeſtus Adventu.* Dic magis, ut nugis incumbat Barthius ergo. Gratius Maroniana illa ex lib. III. Georg. 302. ſequitur:

Et ſtabula à ventis hiberno opponere ſoli
Ad medium converſa diem.

Sic etiam canes videlicet jubet tutos à vento ad ſolem converti meridianum, vel etiam hibernum, cum nudae adhuc gignentium valles ſunt. Sed praeſtat de ipſo meridie illa ſumere, & *nudas valles* interpretari rubis ac ſpinis vacuas, ne iis ſe adfricent ſcabioſi canes. Columella enim & hanc ſcabiei cauſam recenſet, *ſi tonſum gregem patiaris ſilveſtribus rubis ac ſpinis ſauciari.* VLIT.

421. SIC MAGIS,] Idque eo magis, cum aeſtus incumbunt vallibus nudis, & ſpinarum vacuis, ne iis ſe adfricent ſcabioſi canes. Vlitius. amicus tamen meus loco *ſic* reponit adverbium *Hic.* recte. *Vitent catuli*, inquit Gratius, *pluvias & frigora. Hic* praeſertim, ubi *nudis incumbunt vallibus aeſtus, à vento politis clarique faces ad Solis. Hic magis* Angl. dicitur, *Here to chooſe.* JOHNS. Rectius in prima expoſitione ꝑ *ſic magis*, pro *eo magis* ſubſtitiſſet vir doctus, & amici ſui conjecturam repudiaſſet. Similis haec formula alii *tam magis* apud Ovid. IV. Faſt 354. neque etiam Johnſ. nos docet, an *hic* notet tempus, an locum. magis tolerabile eſſet, *hoc magis.* Sed *ſic magis*, ut *ſic tutius* ſupr. 384. ut vulgo legitur. Ego, partim Heinſium ſequens, malim legere.

Sic magis, ut nudis incumbant vallibus, aeſtu

Spumoſi catulos mergentem litoris aeſtu
Reſpicit, & facilis Paean adjuvit in artes.
O rerum prudens, quantam experientia vulgo
Materiem largita boni, ſi vincere curent
Deſidiam, & gratos agitando prendere fines!

Eſt

eſt, ut non major ejus pars accepta ferenda ſit Apollini Medicinae inventori. Callimachus in Apol. 45.

——— ἐκ δέ νυ Φοίβου
Ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάβλησιν θανάτοιο.

inde *artes Paeoniae*; *Paean* autem dictus eſt Apollo ἀπὸ τοῦ παύεσθαι τὰς ἀνίας, a ſedando moleſtias, Orpheus in hymno: Ἐλθὲ μάκαρ Παιὰν τιτυοκτόνε Φοῖβε λυκωρεῦ. Callimachus vſ. 20.

Οὐδὲ Θέτις Ἀχιλῆα κινύρεται αἴλινα μήτηρ
Ὁππότ' ἰὴ παιῆον, ἰὴ παιῆον ἀκούσῃ.

TITIUS.

424. ILLUM] Subintelligendum &c. Commendat autem ſalſam maris undam, in eluenda & perſananda ſcabie apprime utilem. BART.

425. MERGENTEM] Hoc eſt, quod inibi probat Columella. Cujus praecepti antiquiſſimus traditor M. Cato coepſe, quo citavi, loco: *Deinde in mari lavito.* Tum ſubdit; *Eodem modo in omnes quadrupedes utito, ſi ſcabrae erunt.* Quo magis & canibus ſcabioſis haec conveniant, in quibus eadem, ut jam oſtendi aliquoties, medendi ratio praeſcribitur, ac ovillo gregi. Palladius: *Poſt triduum deinde, ſi mare vicinum eſt, litori mergantur extremo.* Id noſtro eſt: *mergentem litoris aeſtu.* VLIT. Non debuit hic Maronis locus omitti Georg. 1. 272.

Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.

De *ſcabioſis* recte interpretatur Servius. IDEM. *in Add.*

426. FACILIS] Paean facilis in artes. idem mihi videtur velle, quod ſupra,

——— ——— *nec expertos fallet Deus.*

Pacan paratum quovis loco facilemque peritis ſe adjutorem dat. JOHNS. Ego more Gratii dictum puto, *facilis in artes*; id eſt ipſe Deus venatui deditus, *facilis*, id eſt benignus, pronus in artes venatorias, & ideo etiam medicinae Deus venatûs ſtudioſos adjuvat, in medendis canibus: ita Dii *faciles* Ovidio & aliis paſſim dicuntur. *Faciles Naides* Nemeſ. Cyn. 94. Scalig. malebat *faciles.* BURM.

426 ADJUVIT] Praeceſſerat, *reſpicit.* frequens haec Gratio variatio temporis. ſupra.

Miſcuit, & ſummam complectitur ignis in unam.

& paſſim. JOHNS.

427. O RERUM] Commendatio diligentiae & ſedulitatis. plura habes apud Strobaeum & alios Gnomologos. TITIUS. Uſus Genitivi caſus Graecanicus, Exempla multa ad Appulejum congeſſimus. BART. Vid. ſupr. vſ. 333.

427. QUANTAM] O. Lib. *quantum.* nec interpretes animadvertunt. Tranſit etiam Vlitius, nec ille quicquam ſenſit. at verborum ſeries haec eſt. *O rerum prudens experientia, quantam materiem boni largita es vulgo*, i. e. mortalibus. JOHNS. *Quantam* Barth. ut Heinſ. etiam correxit.

428. CURENT] Nempe mortales. JOHNS. Immo vulgus, venatores ſcilicet. neque opus puto probari recte dici, *vulgus curent*, magis quam *turba ruunt*, & ſexcenta talia. vulgum vero vocat, quia venatores plerique indocti, & rudes. experientia enim magiſtra imperitorum & ſtultorum etiam paſſim dicitur. BURM.

429. GRATOS] Qui rependant laborem pretio: ſic v. 33. *ingratos caſſes* vocavit, qui cum perfecti ſint, neſciant pretium operae & impendii reddere. BART.

429. AGITANDO] Crebro agendo. Nam *per varios uſus artem Experientia fecit*, ut canit Manilius. BART. Multa ſecum agitatione, diuturnâ meditatione. tranſlatio ab agitatione curruum in Hippodromis. JOHNS.

429. FINES!] Quod in prooemio dixit: vſ. 9. *tetigitque induſtria finem.* Et in ſuo Manilius 1. 95.

Omnia conando docilis ſolertia vicit,
Nec prius impoſuit rebus finemque modumque,

Quam

Eſt in Trinacria ſpecus ingens rupe, cavique

In-

Quam coelum aſcendit Ratio.
Et antea vſ. 83.

Et quodcunque ſagax tentando repperit uſus,
In commune bonum commento laeta dedere.

Ita legendum, quod vel Gratius ſupra adſtruat:

Blandimenta vagae fugias novitatis ibidem.

Quia unuſquiſque commento fere ſuo laetus eſt, *& ab expertis feſtinant uſibus omnes* novum quid adinvenire, donicum finem, quem ſibi quiſque ſuum imaginatione determinat, jam inveniſſe ſe credant. VLIT. *Prendere fines* eſt idem, quod metam optatam contingere, voti compotem fieri, eodem modo, ut poſt longam navigationem *prendere portus*, de quo vide ad Val. Flacc. VII. 83. & Statius I. Silv. II. 203. *coeptique laboris Prendiſti portus.* ita *prenſa tellus* Ovid. II. Amor. IX. 31. ubi vide. prenduntur vero fines *agitando*, non deducta locutione ab agitatione curruum in hippodromis, ut Johnſ. quod nimis anguſtum, ſed in genere: ſemper agendo, meditando, exercendo, ut ita deſidiae opponat induſtriam viri experientis & rerum prudentis: & ita centies ſcriptores *agitare* utuntur. Ut Flor. I. I. de Romulo, *moenia novae urbis agitabat*, id eſt quotidie de ea condenda cogitabat, conſilia captabat appoſite Ovid. II. Faſt. 291. de primis mortalibus.

Vita ferae ſimilis, nullos agitata per uſus,
Artis adhuc expers, & rude vulgus erat.

Manilius ſaepe hoc verbo eleganter utitur, ut lib. V. 309.

Sollertes animos agitataque pectora in uſus.

& lib. III. 26.

Foecundumque ſolum varias agitare per artes.

unde a re ruſtica metaphoram duci poſſe docemur, ut Columell. II. I. *cultibus & agitationibus agrorum fatigationem ſuccedere* ait. Celſus ſaepe de experientia, qua medicinae auctores artem promovere ſtuduerunt, utitur. ut Praefat. lib. I. *donec majore literarum diſciplina agitari coepit.* & mox *Clariſſimi viri quaedam agitare conati*, & ibid. bis terve praeterea. & ita alii. BURM.

430. EST IN TRINACRIA SPECUS INGENS RUPE,] Quae hoc loci memoriae tradit Gratius, quam in eo, in nullo alio ſcriptore legere memini. BART. Aetnam innuere videtur per Trinacriam rupem, quanquam nemo haec Aetnae miracula attribuerit. Non mirum tamen, ſi prodigiorum omnium quaſi compendio Aetnae illa affinxerit Gratius, quae plerique ſcriptores diverſis locis ac regionibus aſſignant. Strabo lib. VI. Agrigentinum lacum eandem, quam Aſphaltites, vim habere tradit, ut injecta ſupernatent, quod non poteſt niſi à bitumine eſſe. Dioſcorides lib. I. cap. 100. & Plinius lib. XXIV. cap. 15. Agragantinum fontem vel fontes eo nomine celebrant. Solinus cap. 5. lacui Agragantino eadem aſtruxit, à quo non longe abeſt collis Vulcanius. Quae ille à Gratio habet, ut mox oſtendam, ſed inepte conciliavit. Ariſtoteles lib. de mirabil. auſcult. verſus finem, & Athenaeus lib. II. in Siciliae, quae Carthaginenſibus paruit, regione fontem hunc conſtituunt. Unde Vitruvius lib VIII. cap. 3. Carthagini talem fontem eſſe tradidit, ex male intellectis Philoſophi verbis. Antigonus Hiſtor. mirabil. cap. 154 inter Sicaniorum regionis fontes etiam hunc in Cyſtitrato ponit; ubi Mytiſtraton bene ſupponunt Viri docti, ſiquidem id Carthaginenſis ditionis, cui & tota ſubjacebat Sicania, fuiſſe ex Polybio colligitur, adeoque non procul Agrigento Sicaniae capite. De quo mox latius. Sed omnium maxime hac in re cum Gratio convenit Aeliano lib. XI. quanquam ipſe ab ſe parumper eodem libro diſſentiat. Plurimum huc facit cap. 3. Ἐν Αἴτνῃ δὲ ὄρει τῷ Σικελικῷ Ἡφαίστου τιμᾶται νεὼς, καὶ ἔστι περίβολα, καὶ δένδρα ἱερὰ, καὶ πῦρ ἄσβεστόν τε καὶ ἀκοίμητον. *In Aetna Trinacria rupe Vulcano conſecrata domus, quam circum ſacrae moenia ſilvae, ubi & ignis perpetuus & inexſtinctus adſervatur.* Adeo enim prope haec Gratium exprimunt, ut melior interpres dari non poſſit. Quod & in ſequentibus apparebit. Conſtituit itaque noſter in radicibus Aetnae ſpecum ac ſtagna oleum ferentia, quo ſcabioſi canes curantur. Sane talia flammarum alimenta Aetnae etiam adſcribit C. Severus Aetn. 389.

Nunc ſpiſſus crebro praebetur flumine ſuccus:
Pingue bitumen adeſt, & quicquid cominus atras
Irritat flammas: illius corporis Aetna eſt;

Atque

Digitized by Google

Introrſum reditus circum atrae moenia ſilvae
Alta premunt, ruptique ambuſtis faucibus amnes.

Vul-

Atque hanc materiam penitus diſcurrere fontes,
Infectae erumpunt & aquae radice ſub ipſa.
Ita legenda haec. In poſtremis autem nihil mutandum. Ait enim bituminoſam illam materiam non tantum penitus fontes diſcurrere, ſed etiam eam per infectas aquas erumpere ſub radice montis. Fuit tamen cum ita haec conſtituerem:

Atque hanc materiam penitus diſcurrere fontes,
Infectae evincunt & aquae radice ſub ipſa.
Ut planior, ſed idem fere ſenſus ſit. Fontes bituminoſi, & infectae pariter ſub ipſa radice aquae evincunt talem materiam penitus, in intrinſecus diſcurrere. Itaque & Severus agnoſcit, bituminoſos ab Aetna fontes decurrere, & aquas ita infectas ſub radice ejus ſtagnare. Haec enim ſunt, quae vocat mox noſter, *ſtagna oleo madentia vivo*, quae ad radicem Aetnae etiam conſtituit. *Trinacria* ergo *rupes* Aetna eſt. Solinus tamen pro Aetna accipere non auſus eſt, quia videbat, alios, & in iis Plinium ſuum Agrigentino fonti iſthaec adſcribere. Addit itaque: *Nec longe inde collis Vulcanius.* Quaſi in ambiguo relinquens, utrum de Aetna, quae tamen longe Agrigento diſtat, an de alio aliquo monte Vulcano ſacro iſta intelligeret. Reſpexit autem Gratii iſta: *Vulcano condicta domus*, & hinc Vulcanium collem indigetavit. Solet enim ille Poëtarum non modo traditiones, ſed ipſa ſaepius verba repraeſentare, ut multis locis apud eum indicavit Salmaſius. Hic autem Gratium, vel aliquem Gratii imitatorem ſequutus videtur, quod ipſa porro verba inter ſe mutuo collata manifeſtabunt. VLIT.

431. Reditus] Flexus, & Maeandri. JOHNS. Heinſius malebat. *Introverſum aditus.* Sed rectius Johnſ. fere ut in Labyrintho Mela lib. I. 9. *unum in ſe deſcenſum habet, iſtius pene innumerabiles vias, multis ambagibus huc & illuc remeantibus.* & poſtea. *ſubinde redeunte flexu.* BURM.

431. Atrae] Arborum vel denſitate, vel fuligine. JOHNS.

431. Moenia sylvae] Adeo crebrae atque altae arbores illic gignuntur, ut moenium vicem praebere poſſint: neque aliter Manilius I. 151. de elemento igni.

Flammarum vallo naturae moenia fecit.
TITIUS. Naturalem ſaxorum ſtructuram, murorum inſtar ſublimem dicit. BART. Juga montis inſtar moenium, ſpecum illam cingentia JOHNS. *Moenia* pro montibus poni docuimus ad Ovid IV. Met. 646. BURM.

432. Alta premunt,] Id eſt, preſſe circumjacent. Haec [illegible] vocat Aelianus, ſive atrae alta moenia ſilvae. Aut *alta* ſunt cavi illi & profundi reditus. Quo ſenſu olim *Antra premunt* conjeci. Ut infra: *rurſusque reconditur antro.* Maximianus Eleg. III.

Ut magis incluſis ignibus antra fremunt.
Ita reſtituendum ex MS. codice Voſſiano. Praeſtat tamen hoc loco *Alta* teneri, ut deſuper hanc ſilvam imminere ſpecui intelligamus. Nec enim de gemino Aetnae camino loquitur, ſed de ſpecu aliquo in inferiore parte montis. VLIT.

432. Ruptique] Amnes inde exierant, quorum adhuc viae patebant, ſed ambuſtae vi flammae. Hinc patet, quantus Poëta Gratius fuerit. Haec enim tam grandia & magnifica ſunt, ut vel Virgilius meliora non feciſſet. BART. Erumpentes ſe, effuſi, ferventes ſcilicet ebullienteſque JOHNS. *Ruptos amnes* poſſes torrentes explicare, qui ſaepius *abrupti* dicuntur, ut ſit ſimplex pro compoſito. rumpuntur vero ſaxis & extantibus in monte rupibus. Ita *ruptum* & *abruptum coelum* vid. ad Sil. Ital. III. 196. ſed tamen *rupti* amnes etiam, & puto melius, pro erumpentibus poſſunt capi, ut Virgil. III. Georg. 428.

Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus.
ubi vid. Comm. idem IV Georg. 368. *unde altus primum ſe erumpit Enipeus.* ubi alii codices, *ſe rumpit*, BURM.

432. Ambuſtis faucibus] Non ex ſpecu illo, ſed qui ex ſummis faucibus, ubi flamma exit, decurrunt. Silius lib. XIV. 68.

——— *ſtat vertice celſi*

Vulcano condicta domus, quam ſubter eunti

Sta-

Collis hyems, gelidamque nivem tegit atra favilla.

Ita ſcribo. Claudianus de eodem lib. I. rapt. Proſerp. 167.

Arcano defenſa gelu, fumoque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.

Sed illi tantum de nive. At Plinius etiam fontes ex Aetna exſurgere miratur lib 11. cap. 103. *Cum omnis aqua deorſum feratur, exilire fontes, atque etiam in Aetnae radicibus flagrantis in tantum.* Duplex enim miraculum in hoc eſt. Primum, quod cum omnis aqua deorſum feratur, ex radice montis exilire fontes. Alterum, quod ex Aetna adeo flagrante fontes profiliant. Non video tamen, unde Plinius fontes illos magis ſurſum, quam deorſum ferri collegerit, ſiquidem in ipſis radicibus montis exilirent. Non temere itaque, ſive ex conjectura, ſive ex codice ſuo Rodbertus Crikeladenſis (quem in cod. MS. ex inſtructiſſima Patricii Junii τῷ πάνυ bibliotheca depromptum penes me habeo) in defloratione ſua Pliniana verba illa hoc modo diſtinxit: *Nives in alto mari non cadere, cum omnis aqua deorſum feratur. Exilire fontes atque etiam in Aetnae radicibus flagrantes in tantum.* Quo ſenſu legendum ſit: *Exilire fontes aquae etiam in Aetnae apicibus. Fontes aquae*, quia & ignei fontes, & flumina flammae indidem manant. *Aetnae apices*, quia geminis caminis ardet, quas ambuſtas fauces vocat noſter. eque iis rumpi amnes miratione dignum ſit. Severus 392.

Atque hanc materiam proni decurrere fontes,
Infectae eructant & aquae radice ſub ipſa.

Ita quoque legi haec poſſint. Utcunque malis, *fontes* opponuntur *aquis*, quae *radice ſub ipſa* ſunt, ut hic *ambuſtis faucibus amnes* ſtagnis, quae ſubterſunt. Poſſit huc facere, quod Ariſtoteles narrat, juxta hunc olei fontem πλησίον εἶναί τινα πέτραν αὐτοφυῆ, ex qua aeſtate flamma emicaret, hyeme vero οὐ τῷ αὐτῷ τόπῳ κρηνὴν ὕδατος ἀναβλύειν, ut hae ambuſtae fauces ſint, quae & flammas & amnes ſimul vomerent. Eadem quippe & ex Lyco quodam Rhegino narrat Antigonus cap. 154. Sed de incompertis nihil tamen hic aſſevero. VLIT.

432. Faucibus] Patulis fontium oribus. JOHNS. Ita *fauces* pro hiatibus dixit Sil. XII. 127. *Caecas ſtagnante voragine fauces Laxat, & horrendos aperit telluris hiatus.* BURMANN.

433. Vulcano condicta domus] Templum Vulcani ad radices montis Aetnae, ibi canes ad fores templi advenas allatrant, incolis minime ſunt moleſti. TITIUS. Notiſſimum, domum Vulcano in Sicilia Poëtas dediſſe. *Condicta*, omnium teſtimonio addicta. BART. Nimirum tota haec rupis. A Virgilio Aeneid. VIII. 422. mutuatum:

Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Ideo *Vulcanium collem* appellavit Solinus. Sed Aelianus templum Vulcani in Aetna eſſe ſcribit: Ἐν Αἴτνῃ τῇ Σικελικῇ Ἡφαίστου τιμᾶται νεώς. Et cap. 20. ejuſdem lib. Adrani, non Vulcani hoc templum in urbe Adrano eſſe ex Nymphodoro refert, quam urbem in ipſa Aetna conſtituit Stephanus. Heic itaque *Vulcano condicta domus.* Perperam autem ſolius Solini fide *Vulcanium collem* prope Agrigentum tam in tabulis, quam Lexico ſuo Geographicis, locavit accuratiſſimus alias Ortelius, & de ejus collis antro hic Gratium loqui ariolatus eſt. Poſuiſſet potius eo ipſe loco Μυτίστρατον, prope quod oppidum hic ipſe fons erat, ut bene reſtituit in Antigono ſuo Cl. Meurſius. Fuit enim non minus in Carthaginenſium ditione, quam Agrigentum, ut ex Antigono & Strabone colligere eſt. Perperam itaque ad Septentrionale Siciliae latus id collocavit in tabulis ſuis idem, quem dixi, Ortelius. VLIT. Ita Propert. IV. IV. 5. *Silvani ramoſa domus.* unde apparet, totum illum locum, non ſolum templum, *domum* dici. unde mox *loci mala* dicitur. BURM.

433. Condicta] Conſtituta, deſignata. non tamen ſatisfacit mihi omni ex parte. JOHNS. An maluiſſet *condigna*? ſed ego vim elegantem agnoſco in hac voce, ut ipſi quaſi conſtituta fuerit. vide de vi verbi Gronov. I. Obſ. I. ita *condictas ulmos*, de amantibus Nemeſ. IV. El. 8. BURM.

433. Subter eunti] Vulcano videlicet vel igni. Nam homo natus nemo illuc pedem penetrare poſſit. Ignis autem in viſceri-

Stagna ſedent, venis oleoque madentia vivo.

Huc

434. *Sedent, venis*] *Sedent venis, oleoque* A. VLIT.

ribus montis ſubter ſtagna illa vivi olei venis manantia, ambulat; Poëtica deſcriptio thermarum. Omnia prorſus divina ſunt. BART. Nimirum ubi *aquae radice ſub ipſa*, ut loquitur Severus. Subter ipſam domum Vulcani, ſive pro Aetna, ſive aede aliqua ibi poſita interpretere. VLIT. Heinſ. tentabat, *qua ſulphure innuctis ſtagna ſedent venis, oleoque* &c. ego nihil moveo. Vulcano ſubeunti hanc ſpecum, ſedent ibi ſtagna, id eſt, in depreſſo loco ſunt, ut ipſi ſemper adſint ad cudendum ferrum, haec vero ſtagna venis & oleo vivo ſemper madent. *ſedere* de locis depreſſis, humilibus obvium eſt. vid. ad Sil. VI. 647. *vivum oleum* vero bitumen ſive naphtham eſſe cum aliis credo. & ſimilem eſſe Averni veteris deſcriptionem apud Sil. XII. vſ. 133.

——— *Tum ſulfure & igni*
Semper anhelantes, coctoque bitumine campos
Oſtentant. &c.

Vivum vero oleum non alia ratione dictum, quam *vivus lapis*, *viva aqua*, ſemper fluens, *vivum ſulfur*, & ſimilia paſſim Poëtis & aliis dici ſolent. vid. Heinſ. ad Ovid. III. Amor. VI. 59. dativi vero *eunti* vis eſt, ut ipſius in gratiam ſemper ibi ſint ſtagna ſedentia, quae ruptis amnibus & torrentibus opponuntur. BURM.

434. STAGNA SEDENT VENIS,] Venis vivis & oleo vivo madentia. Ita enim ἀπὸ κοινοῦ τὸ *vivis* ſubintelligendum eſt. *Vivis venis* haec ſtagna ſunt, quae ex ſe ipſis aquam perpetuo habent. Fontes etiam aliquantulo poſt vocat, quae hic ſtagna dicuntur: *liceatque attingere fontes, Sancte, tuos*. Strabo quoque circum Agrigentum non unum, ſed plures lacus, ut videtur, bituminoſos facit. Non temere itaque *lacum*, in quo *oleum ſupernatat*, dixit Solinus, quanquam alii *fontem* vocent. De quo inferius. VLIT.

434. STAGNA] Ovidius II. Ponto El. 10. *Aetnaeos lacus* hos memorat, *& olentia ſtagna Palici*. Quod porro *oleum vivum* de *naphtha* accipiat Turnebus, aſſentit huic & Saluſtius apud Probum: *Hoc naphthas genus eſt oleo* cedri ſimilis. Et Ammianus lib. XXIII. *naphtham*, dicit eſſe *materiam venae naturalis, ſimilem oleo craſſiori*. Ubi vide doctiſſimum caecorum Valeſium. VLIT. *in Add.*

434. SEDENT] Lenta haerent, ſcilicet fallente motu manantia. JOHNS.

434. VENIS, OLEOQUE] Ἓν διὰ δυοῖν. pro venis olei vivi. IDEM.

434. OLEOQUE MADENTIA VIVO] Non factitio ex oleis, ſed nativo, & perenni ex occultis ſcaturiginibus manante, quale fluxit in tentorio Alexandri Macedonum regis, cum is in Oxum perveniſſet. auctores imprimis, Plutarchus, Arrianus IV. 3. & Q. Curtius VII. 10. Romae quoque oleum manaſſe obſervatum eſt, hic tamen tantum naptham intelligo vel aſphaltum, ſive bitumen, quod liquidum reperiri in Agragentino Siciliae, fontibus innatans prodit Dioſcorides; eo utuntur ad lucernarum lumina, olei vice: multa Plinius, Dioſcorides, alii. TITIUS. Solinus etiam *oleum* aperte vocat, & Ariſtoteles: κρήνην ἐλαίου φασὶν εἶναι, τὴν ὀσμὴν ἔχουσαν τῷ κέδρου τοῖς ἀποπρίσμασιν ὁμοίαν. Quae ita reddidit Vitruvius: *Item Carthagini fons eſt, in quo natat inſuper oleum odore uti ſcobes cedri, quo oleo etiam pecora ſolent ungi*. Ita ſcripſiſſe illum patet ex verbis Ariſtotelis. *Scobes cedri* ſunt ἀποπρίσματα τῷ κέδρου. Perperam Interpres *guttas cedri* vertit. Plinius de bitumine lib. XXXV. 11. *Gignitur & pingue liquoriſque oleacei in Sicilia Agragantino fonte, inficiens rivum.* Vetuſtiſſimus codex Pintiani habet: *impingue dicique liquoris oleacei*. Unde refingi poſſit: *Gignitur & pingue, viviqne liquoris ac olei*. Vivum liquorem & oleum, quia ἐπιπλέει, i. ſupernatat, & perpetuo movetur. Ut vivum argentum, quod vernacula noſtra *mobile*, ſive *agile* dicimus, eadem ratione. Male autem naphtham hic à Gratio *vivum oleum* vocari adnotat Turnebus in Adverſ. cap. 9. quam *procul ab omni uſu abeſſe* jubet Plinius ibidem. *Vivum oleum* etiam dici potuit hoc liquidi bituminis genus, quia ditiſſime ardet. Severus de pyrite ſive molari lapide vſ. 415.

——— ——— *illa profecto*

Mi-

435 Huc defecta malà vidi pecuaria tabe

Sac-

Miranda eſt lapidum vivax animoſaque virtus.

Caetera materies, quaecunque eſt fertilis igni,

Ut ſemel accenſa eſt, moritur. &c.

Ita vſ. 41. *vivaces Aetnaei verticis ignes*, eidem, & *vivum ſulphur* Maroni III. Georg. 449. quod Graeci *apyron* vocant, teſte Plinio. Severus 431.

Quamvis aeternum pingueſcat ab ubere ſulphur,

In mercem legitur tantum.

Aeternum ſulfur τὸ ἄπυρον vocat, quod etſi abundet ibi, non tamen ignem ex ſe concipere, ſed impune tantum legi. Perperam itaque illa tentavit ὁ πάνυ Scaliger. Tertia inſuper cauſa dari poteſt, cur *vivum oleum* dicatur hoc loco, quod non artificiale, ſed naturale ſit. Ut *vivi lacus* Georg. II. 469. *vivoque ſedilia ſaxo* Aeneid. I. 167. quae pro naturalibus utrobique exponit Servius. VLIT.

434. MADENTIA] Scatentia, plena. JOHNSON.

435. DEFECTA] Pene ad defectionem adacta. *Defectum* dicitur, quod proximum eſt morti. Sic *Leonem viribus & annis defectum* dicit Phaedrus, lib. I. Fab. 21. Valerius Flaccus libro II. Argonautic. 463.

—— *viſuque enixus, in alta*

Rupe truceis manicas, defectaque virginis ora

Cernit.

BART.

435. MALA] Ita *malam peſtem* dixit ſupr. 387. & ita *ignem malum* Jovis dicit Stat. V. Silv. I. 152. pro noxio, ubi & addit *deficere* arborem illo igne. BURM.

435. VIDI] Potuit tale, quod ſtatim nobis deſcripturus eſt, ſacrificii genus ipſe in Faliſcis ſuis vidiſſe Gratius, idque poëtica licentia Siculis affinxiſſe. Solinus ex Plinio refert cap. II. *quod perpaucae familiae ſint in agro Faliſcorum, quos Hirpos vocant. Hi ſacrificium annuum ad montem Soractis Apollini faciunt: id operantes geſticulationibus religioſis impune inſultant ardentibus lignorum ſtruibus, in honorem divinae rei flammis parcentibus.* Sed & ſpelunca in amfractu hujus montis erat non minore metu adeunda, quam ea, quae hic nobis à Gratio depingitur. Plinius lib. II. cap 43. *Item in Hirpinis anfracti Soractis ad Ditis aedem locum, quem qui intravere, moriuntur.* Vulgo legitur: *amſancti ad Mephitis aedem.* Chiffletianus cod. MS. habet, *anſacti.* Unde ego elicui *anfracti*, vel *anfractum. Soractis* ex Servii loco, quem ſubjeci hic. Mephitis autem aedem dum Oedipus aliquis nobis deſignet, *Ditis aedem* ſuppoſui, applaudente Servio ad XI. Aeneida 785. *In hoc autem monte* (Soracte) *cum aliquando Diti patri ſacrum perſolveretur* (*nam Diis Manibus conſecratus eſt*) *ſubito venientes lupi exta rapuerunt; quos cum diu ſequerentur paſtores, delati ſunt ad quandam ſpeluncam, halitum ex ſe peſtiferum emittentem, adeo ut juxta ſtantes necaret.* Sed haec nihil certi evincunt, non magis quam Faliſcum fuiſſe Gratium ex eo, quod *noſtros Faliſcos* dixerit, aſſertum iri poſſit. Abſit itaque, ut temere quicquam ſecus ſuſpicemur, aut poëtica magis quam hiſtorica ſide oculatum teſtem dignemur. VLIT. De *anfractis* apud Plinium addi poſſet, *amfracta ſpatia*, Marcellino ita dicta lib. XXIX. Forte & *Soractis* poſſet legi, ex Solino & Servio. Sed praeſtat omnino vulgatam retinere, *amſancti.* Nam ita de eodem loco Virgilius VII. Aeneid. 565. *Amſancti valles*, id eſt, *omni parte ſancti*, Servio. VLIT. *in Add.* Et cur non potuit Gratius in Sicilia fuiſſe, & ibi vidiſſe hanc medendi rationem? vel potuit vidiſſe pecuaria, quae eo trahebantur, & ſana deinde redibant domum. infra tamen oculato teſte Poëta noſtro utitur Vlitius contra Ariſtotelem & alios vſ. 444. & 459. an ergo immemor ſui fuit Vlitius? BURM.

435. PECUARIA] Vitruvius: *quo oleo etiam pecora ſolent ungi.* Plinius: *Utuntur eo ad lucernarum lumina, olei vice: item ad ſcabiem jumentorum.* Hinc Solinus: *è quarum capillamentis legitur unguentum medicum contra armentarios morbos.* Athenaeus: ὁ λιπαρὸς φαρμακεῦτις χρῶνται πρὸς τὰ σώματα ϗ τὰ κτήνη. Κτήνη autem & *pecuaria* de canibus etiam dici ſupra obſervavi. Quare etiam hic ita commode accipi poteſt, ne alienum gregem curare videa-

tur

Saepe trahi, victoſque malo graviore magiſtros.
Te primum, Vulcane, loci, pacemque precamur,

Inco-

tur Magiſter noſter. *Malam* autem *tabem* pro ſcabie poſuit, cui proprie curandae hoc oleum commendatur. Antigonus: τοῦτο δ' ἔστι τοῖς λύχνοις κάεσθαι, καὶ δύνασθαι φύματα, καὶ ψώραν ἰᾶσθαι, προσαγορευόμενον Κυστιτραῖον. *Idque in lucernis uri, & puſtulis ac ſcabiei mederi, appellatum vulgo Cyſtitraeum.* Quae appellatio videri poſſit à canibus vulneratis deducta eſſe; niſi potius ſcriptum fuerit, Μυτιστραῖον. Quia ipſum oppidum, prope quod hic fons erat, Mytiſtratum fuiſſe jam bene animadvertit Vir doctus, atque ita apud Antigonum ſcribendum eſſe. Quanquam Dioſcorides à tota inſula Σικελὸν ἔλαιον vocari tradat. VLIT.

436. Trahi,] Non aeque convenit hoc verbum cum *Magiſtros*. Solenne tamen hoc Poëtis, nec exemplis opus eſt. JOHNS. Sed debet ſubintelligi victos *fuiſſe* magiſtros gregis malo graviore, quam ut ordinariis remediis ſanarent. *victi* ſunt, quorum ars non ſufficiebat medendo gregi. ita Ovid. VII. Met. 528.

Exitium ſuperabat opem, quae victa jacebat.

Nec multum diſſimiliter idem Faſt. III. 593. *vincitur ars vento.* ita *medicamenta vinci* dixit Celſus VII. 33. & *vinci navis*, & alia dicuntur, quae ſuccumbunt, nec reſiſtere poſſunt. vid. ad Ovid. I. Triſt. I. 8. & ita, *potentia morbi curâ major*, inf. 479. & ſimilia ubique. BURM.

436. Malo graviore magistros;] Paſtores vel canum dominos, Virgilius Ecl. II. 33.

Pan curat oves oviumque magiſtros.

TITIUS. Cui pares non fuerunt, in quo ſanando ſua illos defecit ars. JOHNS.

437. Te primum, Vulcane,] Ex abrupto orditur ipſam aegrorum magiſtrorum precationem. More optimi cujuſque Poëtae, qui omnes ſemper in medias res feſtinant, ut ab Horatio praeceptum eſt. Alius quis ſequentis aevi Poëta non pepercisset longiori ambitu in occaſione tam bella, ſed aliquammultos verſus praemiſiſſet. *Primum* principem valet; ut apud Maronem.

—— *Trojae qui primus ab oris*
Italiam fato profugus, Lavinaque venit
Littora.

Non enim primus tempore in Italiam venit Aeneas à Troja, cum ipſius Virgilii teſtimonio prior Antenor eodem appulerit, ex eadem Phrygiae urbe oriundus. Sed *primus genere*, auctoritate, dignitate, fortitudine. Cujus eruditae interpretationis auctor nobis Aurelius Victor in Originibus Romanis. Multo quidem ille dignior fide Servianis Concinnatoribus, quorum farta ſaepe ineptiis meris eſt commentatio. BART. Id eſt, principem, inquit Barthius, ut Maroni, *Trojae qui primus ab oris*, &c. Quod quia pro principe etiam non expoſuerit Servius, commentationem ejus meris ineptiis fartam eſſe pronunciat. Sed habet tamen hoc, quod voluit, argutiae etiam Servius, quem inviſum, inauditum à ſchola exulem immerito proſcribit hic Scholiaſticus, qui ſi vel tria grammata bene intellexiſſet, nec haec ad Gratium, nec ex illis Gratii haec exponere fategiſſet. Nemo, qui vel poëtam ullum legit, neſcit ab invocatione numinis ordiri ſacrificia ſua ſacrificos. Ideo primum Vulcanus hic invocatur, quia *Vulcano condicta domus.* Ordo autem verborum de more inter ſe mixtorum hic eſt: *Te primum Vulcane, Incola ſancte loci, pacemque tuam precamur.* Sed hoc Barthio, non intelligentibus dico. VLIT. Sed cur non alteram & meliorem Servii explicationem addit? qua Aenean primum in eam regionem, quae Italia dicebatur, veniſſe dicit, quo nomine ea regio, ad quam adpulit Antenor, non cenſebatur. hic vero *primum*, ut Deum loci, invocat Vulcanum, deinde ceteros non praeteriturus: nam ſolitos fuiſſe veteres multos Deos precari, ſed unum ſemper, ut res & locus poſtulabat, primum, deinde multos nominatim, & ſaepe *Dique Deaeque* omnes addere: qui mos notiſſimus hic illuſtrari minime meretur. vide Serv. ad. I. Georg. 10. & 20. ſic Janus primus ſaepe invocabatur. de quo vide Scriver. ad Mar-

tial.

Incola Sancte, tuam, des ipſis ultima rebus

Auxi-

tial. VIII. 8. BURM.

437. PACEM.] Vide Briſſonium Formulis. BART.

438. INCOLA] Ἐπιχώριον ejus loci θεὸν Vulcanum facit. *Genium* cujuſque regionis Latini id alioquin vocant, quod eo nomine cenſent Graeci. Qui in quemcunque locum venirent, Ἐπιχώριον ejus numen precabantur. Exempla apud Xenophontem & Arrianum. IDEM. Aelianus de animal. l. XI. cap. 20. καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀδρανοῦ νεὼς ἐπιχωρίου δαίμονος. Vir doctus de Adriano Imp. an hic ſit, quaerendum vult. Nugae. Fuit quidem hic Adrani fanum à Diodoro lib. XIV. & Plutarcho in Timol. celebratum. Sed quia cap. 3. ejuſdem libri Aelianus id Vulcano expreſſe aſſignavit, malui aliquando hic quoque legi: καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀδράνῳ νεὼς ἐπιχωρίου δαίμονος. Atque ita τὸ Ἀδράνου ex gloſſemate appoſitum videtur, νεὼς ἐπιχωρίου δαίμονος, *templum indigetis alicujus dei*. Solent enim fere indigetes dii innominatim citari, quod etiam ex SS. foederis arcano idololatris ſuis tranſcripſit ὁ κακοδαίμων. Nam & veri Dei nomen ineffabile dicitur, & exprimere illud grande nefas ſemper habitum Judaeis. Ita & indigetes Dii habiti apud gentiles, quorum nomina indigetare non liceret, quaſi per ἀντίφρασιν ita dicti. Feſtus: *Indigetes dii, quorum nomina vulgari non licet.* Apollonius Rhodius lib. I. 919.

> Τῶν μὲν ἔτ' οὐ προτέρω μυθήσομαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
> Νῆσος ὁμῶς κεχάροιτο, καὶ οἳ λάχον ὄργια κεῖνα
> Δαίμονες ἐνναέται, τὰ μὲν οὐ θέμις ἄμμιν ἀείδειν.
>
> *Plura quidem ceciniſſe nefas. quin inſula & ipſa,*
> *Ipſique hinc longum valeant quicunque deorum*
> *Indigetes, ſacriſque metum ſervemus opertis.*

Indigetes, ſi olim *indicetes* ab *indico* dicti, ut docuit ὁ πάνυ Salmaſius, dubium non eſt, quin eo reſpexerit Feſtus, cum *indigetes* interpretatur, *quorum nomina vulgari non licet.* Ut *indigetes* ſint, quorum nomina non dicata & ignota ſunt. Hinc etiam ἀγνώστους θεοὺς dixiſſe patrios, & indigetes Deos videntur Athenienſes, non autem peregrinos & ignotos prorſus, ut quidem plerique interpretantur. B. Hieronymus ad Ezechiëlis cap. XVI. *Signum dominicae ſanctificationis nomen eſt Omnipotentis Dei, quod quatuor literis Hebraicis ſcribitur* (nimirum יהוה) *& apud eos vocatur ineffabile, dum nomen ejus non poteſt dici. Cujus majeſtatem etiam gentilitas non ignorat, & Athenienſium teſtatur ara, ignoto Deo.* Imo gentilitas etiam ſuorum deorum nomina ineffabilia habuit propter majeſtatem, quam vero numini ita derogatam iri ſperabat impius obtrectator, ſive diabolus. Non autem ignotus Deus pro vero Deo Judaeorum, ſed Ignoti Dii plurium numero apud Athenienſes colebantur, ut alibi adnotat idem Hiëronymus. Quod tamen Aſiae, Europae, & Africae ignotis Diis eam aram extructam fuiſſe exiſtimat, nondum ego, unde id ſciverit, & an vere tradat, compertum habeo. De quo videant Eruditi. Ego interim pro innominatis τοὺς ἀγνώστους θεοὺς accipio, quos & indigetes vocant. Virgilius Georg. I. *Dii Patrii indigetes.* Quia enim locales ſive patrii Dii plerunque non expreſſo nomine *indigetes* dicuntur. Idque propter metum ac majorem quaſi reverentiam factitatum fuiſſe videtur. Ita cum Aenean patrem ſuum Dei loco coli voluit Aſcanius, *indigetem* eum appellavit. Servius ad XII. Aeneida: *Aſcanius filius ejus victo Mezentio cum caeteris Trojanis credens & jactitans inter numina receptum, ſive patrem volens conſecrare, templum conſtituit, quod Dei Indigetis appellare juſſit.* Sed ne quid nimium exorbitemus, ſufficit hic oſtendi, *incolas* ſive topicos deos plerunque nomine caruiſſe, ut intelligatur, cur templum illud Adranenſe ἐπιχωρίου δαίμονος ſimpliciter dicat Aelianus, non Adrani, ne ſibi ipſi obloqui cenſeatur. Vulcani potius dixiſſet, ut jam antea expreſſe cap. 3. Ἐν Αἴτνῃ τῇ Σικελικῇ Ἡφαίστου τιμᾶται νεώς. Illud ipſum templum eſt, quod hic cap. 20. in oppido Adrano eſſe dicit. Adranum enim, ſive ἀρχαϊκῶς Ἀδρανὸς, in ipſa Aetna urbs fuit, autore Stephano, apud quem ita legendum eſſe ex Aeliano patet, non Ἀδρίνος. Quanquam amnem ita vocari hinc perperam intellexerit Doctiſſ. Cluverius. Melius Ortelius ipſi amni quoque

Ἀδρα-

Ἀδρανὸν nomen indidit ex ipſius Stephani verbis. Verum ex iis quoque, quae de canibus Vulcani utrobique narrat Aelianus, apparet tam hic, quam ibi de eodem agi, quanquam diverſa parum, & ex diverſis, ut videtur, autoribus deſumpta ſint. Ἐπιχώριος δαίμων, eſt topicus ſive localis Deus. Servius ad Aeneida VII. *Dii enim topici, id eſt locales, ad alias regiones nunquam tranſeunt.* Hi Apollonio ſunt, Δαίμονες ἐνναέται, & interprete Gratio, *dii incolae loci.* Poſſunt enim verba ejus hoc ordine diſponi: *Te primum Vulcane* (utpote cui tota Aetnae domus condicta) & ſecundo loco tuam quoque pacem precamur, ô *ſancte loci incola!* Ut & hic innominatim localem ſive ἐπιχώριον δαίμονα invocet. Ita certe in illo, quod ſequitur: *liceatque attingere fontes, Sancte, tuos*, videlicet, *Incola ſancte loci.* Nec obſtat, quod praecedit: *Vulcano condicta domus.* Illud enim de Aetna accipiendum, *quam ſubter eunti* demum haec ſtagna, & hi fontes ſuum genium privatim habentia ſedent. Ita Virgilius Georg. I. poſtquam Deos patrios indigetes invocaſſet, inſuper Romulum ſeparatim citat: *Dii patrii indigetes, & Romule.* Romulus enim, quin inter patrios deos habitus fuerit, dubio procul eſt. Non erit tamen inter indigetes deos, quia nomen ipſius ab invocante exprimitur. Praemittuntur autem merito indigetes (inter quos & Aeneas relatus fuit, ut ex Servio vidimus, quia nunquam ſuo nomine ſeorſim invocatur) ſiquidem hoc majeſtatis majoris erat, ut indicta nomina ipſorum manerent. VLIT. *Indigetes* recte interpretatus mihi videor, quamvis maximos viros diſſentire videam. Ita & *Indigetes Samothracii*, bis Arnobio lib. III. iidem, qui δαίμονες ἐνναέται, Apollonio. Quo loco non patior *digitos* ſubſtitui à Viro maximo ad Solin. De nomine porro ineffabili Dei Lucani addendus locus lib. II. *Et dedita ſacris Incerti Judaea Dei.* Nam ita ipſe Deus Jud. XIII. 18. nomen ſuum quaeri noluit, quia θαυμαστόν. Lactantius ex Triſmegiſto lib. I. cap. 6. ὁ Θεὸς εἷς ὀνόματος οὐ προσδεῖται· ἔστι γὰρ ὁ ὢν ἀνώνυμος. Rabbi Moſes Ben Maimon de Idol. cap. II. §. 9. & 10. formidabile & honorabile vocat nomen Dei, in quo pronuntiando omnis blaſphemia conſiſtat. Arnobius lib. IV. *Ipſe ille Jupiter, cujus vos nomen effari non ſine metu decuit.* Idem lib. III. *ignotis nominibus Penates* quoque dici putat. Et lib. IV. *catervas ignotorum deorum gentilibus exprobat*; & paulo poſt quaerit, *unde nominari coeperint*: opponitque illis *deos certiſſimos.* Tertullianus lib. I. adverſ. Marcionem: *Invenio plane ignotis diis aras poſitas; ſed Attica Idololatria eſt. Item incertis diis; ſed ſuperſtitio Romana eſt.* Minutius: *dum extruunt aras ignotis diis & manibus.* Sed miror, tantopere hoc exagitari in Gentibus, cum & veri nomen Dei ignotum nobis ſit. Unde Diabolus & in ſuis numinibus idem religionis quaſi velamentum adumbravit. Et hinc Paulus captabat occaſionem verum Deum Athenienſibus indicandi. Hiëronymus in Epiſt. ad Tit. cap. I. *Inſcriptio autem arae non ita erat, ut Paulus aſſeruit, Ignoto Deo, ſed ita: Diis Aſiae, & Europae, & Aphricae, Diis ignotis, & peregrinis. Verum quia Paulus non pluribus indigebat Diis ignotis, ſed uno tantum ignoto Deo, ſingulari verbo eſt uſus, ut doceret, illum ſuum eſſe Deum.* Sed haec ad Originem Idololatriae melius ſpectant. Adde denique Ovidii locum ſine Metam. *Diique Indigetes, genitorque Quirine.* Quo confirmetur, quod de his dixi ad Maronis I. Georg. VLIT. *in Add. Incola* hic dicitur, non reſpectu Siculorum, apud quos indiges Deus erat, ſed reſpectu loci iſtius ſacri, & domus, quam inhabitabat: ita Tibul. IV. I.

Aetnaeae Neptunius incola rupis.

ſed quod magis, ut de Deo, huc quadrat Horat. I. Od. 16.

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem ſacerdotum incola Pythius,
Non Liber aeque: non acuta
Sic geminant Corybantes aera,
Triſtes ut irae.

Quorum verſuum ſenſum ineptum eſſe Bentlejus jactat, ſi legatur *ſic geminant.* quia debet inde ſequi, non Corybantes geminant aera, ut triſtes irae geminant aera: quo nihil vidi magis: cum pateat ſatis, repeti debere *mentem*, & poſt *aeque* vocabulum *quatit*: quia Poëta Lyricus noſter ſaepe duo triave verba geminat, quae vel uni tantum rei conveniunt: & recte expoſuit ab effectu Gronov. I. ob. 23. non ita geminant, impellunt aera, ut expellant mentem, quam triſtes irae eaſdem quatiunt & agitant. dubium autem eſt,

Auxilia: &, meriti ſi nulla eſt noxia tanti,
Tot miſerere animas, liceatque adtingere fontes,

San-

an *mentem ſacerdotum* intelligendae ſint, an Pythius *incola ſacerdotum* quatit mentem, ut Steph. I. *Schediaſm.* 5. exponit. Sed Incola Pythius, etiam Templi Delphici incola poteſt intelligi, ut ita domos & ſedes Deorum vocari templa in Jove Fulgeratore cap. XIV. oſtendimus. BURM.

438. DES IPSIS ULTIMA REBUS AUXILIA] Certiſſima, poſt quae nulla alia tentare ſit neceſſe: vel praeſentiſſima: Hippocrates *extremis morbis extrema remedia:* notum illud; tunc ad Deum confugimus, cum nullum eſt in ope humana praeſidium. TITIUS. Emacula,

—— Det ipſe his ultima rebus
Auxilia.

Quae emendatio certiſſima eſt. BART. Heinſius, *lapſis.* recte. Vlitius. *Ipſe his.* JOHNS. Vid. ad Ovid. II. Triſt. 86. & ad II. Faſt. 638. & I. Triſt. V. 35. Graev. malebat *feſſis*, quod eodem redit. BURM.

439. ET] Ita O. Cod. recte. praeter Vlitianam, quae *aut* exhibet. JOHNS.

439 MERITI] Si nullus morbus aut nulla clades digna tuo eſt auxilio, tamen tot animas miſerere. Sed *noxia* potius damnum, quam morbum ipſum valet. BART.

439. SI NULLA] Si nulla eſt culpa, ſi nihil à nobis peccatum eſt, quod tantum mali mereatur, & deprecationibus noſtris aures merito occludat. JOHNS. *Meritum* hic pro peccato, crimine, in malam partem capiendum. Ovid. II. Triſt. 546.

Diſtat & a meriti tempore poena ſui.

Liv. XXV. 6. *quod ob meritum noſtrum ſuccenſetis?* & ita ſaepe alii. Heinſius pro *noxia* reſcribebat in ora codicis *Gratia.* ſed non video tunc ſenſum. *Noxiam* vero & *noxam* idem ſaepe notare oſtendimus. vid. ad Vell. Pater. I. 12. & alibi. Gronov. ad Senec. Troad. 403. & Barth. I. Adv. 15. Dicere vult auctor, non meruiſſe canes hoc malum. ſed verba tamen obſcura ſunt. *Noxiam meriti* dixiſſe puto, ut *mentem animi*, *fluminis fluctus* &c. ita ſaepe Lucretius, *graminis herbam*, *mare ponti*, & ſimilia Poëtae, qui duo vocabula ſere idem ſignificantia conjungunt hoc modo.. ſenſus ergo eſſet, ſi nulla culpa peccati eſt. *tanti* etiam quid hic notet, obſcurum. nam diminuere tentat canum culpam, quare forte poſſet capi, ut ſolet, *eſt tanti*, ſcil. ut tu iraſcaris, ut Ovid. I. Ep.

Vix Priamus tanti totaque Troja fuit.

& ita paſſim. ſi nulla culpa tanti eſt, ut tot animae pereant. BURM.

440. TOT MISERARE ANIMAS] Ita ego reponendum curavi, cum antea legeretur *miſerere.* TITIUS. *Miſerare* Heinſ. ad Ovid. II. Faſt. 638. & certe neſcio exemplum, ubi *intereri* cum accuſativo jungatur: nam in Val. Fl. II. 92. *miſerentque foventque cunctantem*, accuſativus a τῷ *fovent* regitur. nec opus ibi *miſerantque* corrigere. quod verbum etiam dativo & genitivo jungi obſervarunt viri docti v. Cl. Drak. ad Sil. XI. 381. Munker. ad Hygin. 98. ſed omnia fere exempla ſunt inferioris aevi: ſi Gratii aevo uſitata fuiſſet conſtructio cum dativo, *miſerere animis* legerem. vid. eumdem ad Hygin. 58. & noſtra ad Quinct. Decl. 372. BURM.

440. FONTES,] Ariſtoteles κρήνην ἐλαίου vocat. Athenaeus ſimpliciter κρήνην, ut & Vitruvius, *fontem.* Dioſcorides: ὑγρὸν ἐπινηχόμενον ταῖς κρήναις. ut Gratius quoque plurium numero *fontes.* Plinius: *Agragantino fonte inficiens rivum.* Quia oleum illud ſupernatat, & inficit magis, quam implet rivum. Dioſcorides: ὑγρὸν ἐπινηχόμενον ταῖς κρήναις. Athenaeus: κρήνη ἐστὶ, ἣ τὸ ἐφιστάμενον ἐλαίῳ ἐστὶν ὅμοιον, *quaſi oleo infectus fons.* Concinnius vero apud Plinium legi poſſit: *Agragantinorum fonte inficiens rivum.* Illum ſcilicet, à quo Agrigentum, & tota adeo Agrigentinorum regio nomen trahit. Stephanus de urbibus: Ἀκράγαντες, πόλεις πέντε Σικελίας ἀπὸ ποταμοῦ τοῦ Ἀκράγαντος. φησὶ γὰρ Δοῦρις, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν Σικελῶν πόλεων ἐκ τῶν ποταμῶν ὀνομάζονται. Agragantinorum rivus itaque eſt Acragas. Videtur enim Dioſcoridis verbis inſtitiſſe: κατὰ τὴν Ἀκραγαντίνων χώραν τῆς Σικελίας. De rivo tamen nihil ille, quem de ſuo addidit Plinius. Non abſonum quidem huic

eſt,

Sanɛte, tuos. ter quiſque vocant, ter pinguia libant

Tu-

441. *Vocant, ter*] Ita G. & B. al. O. *vocantes*. Nemeſ. Ecl. IV. *ter fronde ſacra, ter ture vapore Luſtravit*. VLIT. Ita Bart. conjec. O. Ed. *vocantes*. & hoc non mutandum. JOHNS.

eſt, quod ex Lyco Rhegino refert Antigonus, *τὴν ἐν Μυτιστράτῳ κρήνην οἷον ἐλαίῳ ῥεῖν, oleo quaſi fluere*. Sed an iſtum, quiſquis ſit, autorem ſequutus etiam ſit Plinius, quem eo nomine in Catalogo lib. XXXV. non poſuit, incertum prorſus eſt. Quanquam alibi Neapolitanum Lycum citat. Mire autem rivum illum à Plinio accepit Solinus, quaſi voluiſſet dicere ex fonte bituminoſo Agrigentinorum totum rivum profluere, ſcripſiſſetque fortean *efficiens*, vel *ſufficiens rivum*. Ita enim ex verbis Plinii, ut ſolet, novam hiſtoriam contexit: *Idem ager Agrigentinus eructat limoſas ſcaturigines, & ut venae fontium ſufficiunt rivis ſubminiſtrandis, ita in hac Siciliae parte ſolo nunquam deficiente, aeterna rejectatione terram terra evomit. Ut venae fontium ſufficiunt rivis ſubminiſtrandis*, reſpiciunt hunc Plinii locum; quem an bene retulerit in hunc ſenſum, ſiquidem alium portant, illa aut hodie leguntur verba, nec aſſeverari temere, nec negari poteſt. Hoc ſcio, neutri, ſi hoc volunt, me poſſe credere, totum oleo rivum infectum fuiſſe, quantumlibet ex uno & altero fonte meis ipſe oculis aliquando viderim totum fluvium ſatiſque amplum profluere, *ac torrentem uno ſe emergere hiatu* (uti legendum eſt apud Severum de hac re loquentem) qui in Ligerim, cujus diminutivum nomen habet, ſe prope Aureliam exonerat. VLIT.

441. SANCTE,] Vide Formulas Briſſonii. BART.

441. TER QUISQUE VOCANTES] Ex veterum ſuperſtitione, qui ternario numero maximam ineſſe vim putabant: hinc Virgilius

—— —— ter flumine vivo
Abluero.

& in Pharmaceutria vſ. 74.

Terna tibi haec primum triplici diverſa colore
Licia circumdo: terque haec altaria circum
Effigiem duco: numero Deus impare gaudet.

quod ex Theocrito ſcriptum eſſe norunt omnes. Tibullus I. II. 34.

Ter cane, ter dictis expue carminibus.

Petronius in Satyrico, *turbatum ſputo pulverem medio ſuſtulit digito, frontemque repugnantis ſignavit: hoc pacto carmine ter me juſſit expuere, terque capillos conjicere in ſinum, quos ipſa praecantans purpura involverat*. nihil Vulgatius, praeſertim apud Poëtas. TITIUS. Jam demum dicit, eos precationem illam Deo dixiſſe. Numerus autem *Ternus* ad omnia auſpicatiſſimus. De quo alibi ſcripſimus. BART. Emendationem hanc libenter Barthio acceptam refero. Duae hae voces in unam coaluerant, *vocantes*. Ita paulo ante: *des ipſis ultima rebus auxilia. Ipſis* coaluit, ex *ipſe bis*, uti ſcribendum eſt. Hoc autem loco terno ſolemni ſacrificiorum numero tam preces, quam oblationes computat. Vide Servium ad illa Aeneid. VI. 229.

Idem ter ſocios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi & ramo felicis olivae.

Quo videri poſſit reſpexiſſe noſter tam hic, quam ſequenti ſtatim verſu, cum dicit: *Struitur* &c. VLIT. Lib. Vet. *Vocantes*. Sed Barthii conjecturam praetulit Vlitius, itaque nunc obtinet iſta lectio. Non tamen Vetus diſplicet. JOHNS. Et veterem lectionem probat Heinſ. ad Ovid. II. Faſt. 638. & ad V. Met. 212. vid. ſupr. ad vſ. 12. & ita centies apud Poëtas. BURM.

441. PINGUIA TURA] Poſitum eſſe poteſt pro magna copia. ut ita *pinguia* dicuntur craſſa, ut *pingue aurum* Perſ. Sat. II. 52. vid. Marcil. *pinguis cortex* Perſ. I. 96. & *pinguis toga* Suet. Aug. 82. vid. utrobique Caſaub. Alio modo dixit Ovid. II. ex Pont. III. 99. *facere altaria pinguia ture*; cum magna copia tus libatur. & ſic contra *tenue olivum* dixit pro parco, modico vſ. 395. vel *pinguia*, quia ſolebant vinum, oleum, lac & ſimilia infundere turi ardenti. Ovid. XIII. Met. 636.

Ture dato flammis, vinoque in tura profuſo.

Et ita paſſim, quia alendae flammae inſerviebant. ut in alia re Severus de Aetna 390.

Pingue bitumen adeſt, & quidquid cominus acres Irritat flammas. poſſent & odora expli-

Digitized by Google

Tura foco: ſtruitur ramis felicibus ara.
Hîc dictu mirum, atque alias ignobile monſtrum

Ad-

443. *Dicta*] A. Steyn. *ducta.*

cari, ut ita ſupr. vſ. 81. *pinguem plumam* explicuimus. BURM.

442. Ramis felicibus ara] Fructum ferentibus; vel reſpicit exitum ſacrificii: *arbor infelix* dicebatur, quae ſterilis eſſet, inde *ἄκαρπα φυτὰ* Lycophroni vſ. 1157. vel quae Deis inferis, & avertentibus ἀλεξικάκοις ϗ ἀποτροπαίοις, dicata eſſet, veluti Macrobius interpretatur. Livius; *lictor colliga manus, infelici arbori ſuſpendito.* Apulejus in Apologia, *arbor infoecunda & infelix, quae nullum fructum ex ſeſe gignit, tanti eſt in pretio, quanti lignum ejus trunci.* Catullus, *infelicibus uſtulanda lignis.* *Felices* arbores erant quercus, eſculus, ilex, ſuber, fagus, corylus, ſorbus, ficus alba, pirus, malus, vitis, prunus, & corylus, lotus. *Infelices*, ſanguen, filix, ficus atra, ruſcus, acrifolium, alaternus, multae aliae. Vide Feſtum & Macrobium II. 16. conſule etiam Johann. Brodaeum Miſcellan lib. IV. cap. 6. TITIUS. Quos Deo illi placenteis norant. *Infelix* ſaepe pro inauſpicato & ingrato Diis. Superiori verſu vetus Edit. legit.

—— *ter quiſque vocant, ter pinguia libant*
Thura foco.

Quae ſcriptura genuina Gratii eſt. BART. Solinus: *ligna vitea ſuper aras ſtruunt. Felices ramos* ille pro viteis videtur accepiſſe. Et ſane non uno nomine feliciſſima inter arbores dici poteſt vitis. Sola bis parturit, teſte Plinio lib. XVI. cap. 25. Sola, quod hominum vitae gratiſſimum ſit, ſuppeditat. Idem lib. XIV. cap. 22. *Duo ſunt liquores corporibus humanis gratiſſimi, intus vini, foris olei, arborum è genere ambo praecipui.* Hinc *felix oliva* Maroni VI. Aen. 230. & I. Georg. 127. *felix malum, quo non praeſentius ullum Auxilium venit.* Ita & *felix* merito in ſuſtentanda hominum vita vitis dicatur, uti contra *infelix arbor* apud Livium, quae vitam homini intercipit. Nolo tamen aſſerere viteos ramos hic *felices* à Gratio dici. Quin potius omne genus arborum felicium, quaeque religioſe adhiberi poterant, intellexiſſe videtur. Quibus opponuntur omnes illae, quae *ferales* dicuntur, ut cupreſſus, taxus, aliaeque rogorum pyris extruendis damnatae. Plinius lib. XVI. cap. 26. *Infelices autem exiſtimantur, damnataeque religione, quae neque ſeruntur unquam, neque fructum ferunt.* Ubi *infelices* dicuntur ſteriles. Ita enim caput inſcribitur: *quo tempore quae ferant, & quae fructum non ferant, & quae infelices exiſtimantur.* Virgilius Georg. II. 81.

Exiit ad coelum ramis felicibus arbos.

Id eſt, fertilibus, & bene accreſcentibus in novas frondes. Verum enim vero convenientiſſima longe etiam huic loco interpretatio Servii eſt ad illa, quae modo adducebam. *felicis olivae*] *arboris feſtae.* Idem ad VII. Aeneida 751. *felici comptus oliva*] *frondibus comptus ſertae olivae.* Scribe, *feſtae olivae.* Quam conjecturam meam haud ita nuperam confirmat poſtliminio liber meus MS. qui habet, *feſte.* *Felices* igitur *rami* ſunt feſti, ſive ſacri. Virgilius Aeneid. II. 249. *feſta velamus fronde*] *ut laurus, oliva, hedera*, adnotat Servius. VLIT. Ammianus ita de ſacrificulo, lib. XXIX. *verbenas felicis arboris geſtante.* Livius lib. V. cap. 24. *Nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum.* Pro fertilis, ut in Commentario dixi. Nam idem in pari populatione lib. VI. cap. 31. *non arbore frugifera, non ſatis in ſpem frugum relictis.* Apulejus Apologia: *Ut arbor infoecunda & infelix, quae nullum fructum ex ſeſe gignit.* Ovidius III. de Ponto El. 1.

Rara, nec haec felix in apertis emicat arvis
Arbor.

Eodem ſenſu. VLIT. *in Add.* Vid. & Serv. ad Virg. I. Georg. 154. & Comm. ad II. Georg 314. BURM.

443. Hic dictu, &c.] Exſtructam rite aram flammae ſponte ſua incendunt. Quod ita deduxit hinc Solinus: *Nec longe inde collis Vulcanius, in quo qui divinae rei operantur, ligna vitea ſuper aras ſtruunt, nec ignis adponi-*

Adverſis ſpecubus, ruptoque è pectore montis
Venit, ovans auſtris, & multo flumine flammae

Emi-

ponitur in hanc congeriem: cum proficias intulerunt, ſi adeſt Deus, ſi ſacrum probatur, ſarmenta, licet viridia, ignem ſponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu ab ipſo numine fit accendium. Ibi epulantes adludit flamma, quae flexuoſis exceſſibus vagabunda, quem contigerit, non adurit: nec aliud eſt, quam imago nuncia perfecti rite voti. Poſteriora haec ex ſequentibus deſumpta:

—— *Deus illam molliter aram*
Lambit, & ipſe ſuos ubi contigit ignis honores,
Defugit ab ſacris, rurſumque reconditur antro.

Quae illi, ut ſolet poëtas compilare, ob oculos fuiſſe, nemo ſpero negatum ibit. VLIT.

443. ALIAS IGNOBILE MONSTRUM] Parum fauſtum: reſpicit autem eruptionem ignium montis Aetnae, de qua Virgil. III. Aeneid. & in poëmatio huic uni rei dicato: meminerunt ejus & alii. TITIUS.

443. IGNOBILE] Ignotum, incognitum. Nam *nobilis* interdum nihil, niſi multis notum valet. Vide, quae collegit Andreas Tiraquellus in lib. de Nobilitate. BART. *Alias*, eſt aliis locis.

444. E PECTORE MONTIS] Alludit ad fabulam Enceladi: tametſi de monte quoque tranſlate dici poſſit *pectus*, quomodo *pedes, brachia, latus, tergus, dorſum, humeri, caput, vertex, viſcera, inteſtina* ad ſimilitudinem humanorum membrorum. TITIUS. Alius Poëta *praecordia montis* dixit. Sic *Pedem montis* Hegeſinus apud Pauſaniam libro X.

Ἄσκρῃ δ' αὖθ' Ἑλικῶνος ἔχω πόδα πιδακόεντα.

BART. Non ex ſuperioribus Aetnae crateribus, ſed indidem fere, unde fons vivi olei, *ruptique ambuſtis faucibus amnes* emanant. Quo magis eodem de miraculo, quanquam diverſa fama accepto, loqui Ariſtotelem autumo lib. citato: Φασὶ δὲ ταύτης τῆς κρήνης πλησίον εἶναί τινα πέτραν αὐτοφυῆ, μεγάλην τῷ μεγέθει. ταύτης οὖν λέγουσιν, ἐπειδὰν μὲν ᾖ θέρος, φλόγα ἀναπίπτειν πυρός· χειμῶνος δὲ γινομένου, ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου κρουνὸν ὕδατος ἀναῤῥαίνειν. Eadem fere narrat Antigonus, ſed magis diverſa à Gratio, adeoque etiam à vero. Solent enim talia miracula in vulgus non uno ſemper modo narrari, ſed fama variari & plerumque accreſcere. Quorum numero eximendus eſt noſter, qui majorem fidem oculato teſtimonio, quam omnes illi ex vago relatu, proculdubio meretur. VLIT. Vid. Barth. I. Ad. 16.

445. OVANS] Vide Pſalm. XVIII. ubi multa his ſimilia invenies, quod phraſin & loquendi modum. JOHNS. *Ovare* dicitur de omni exſultatione, & ſono graviore: vid. ad Val. Flac. III. 692. apud quem ita Africus *ovare* dicitur II. 507. deinde pro *ovans auſtris* Heinſ. malebat *antris*. vid. ad Claud. I. Rapt. 171. certe quid *auſtris* opus ſit Vulcano, non video. an quia vento tepido exſudent vitium ſcabioſae canes? ut ſupra vſ. 420. cogitent acutiores. an *antris*, ut jungatur, cum *venit antris, ovans*, id eſt, magno cum ſtrepitu, ut poſtea, ubi defugit a ſacris, iterum *antro* reconditur vſ. 459. poſſet & legi, *venit ovans, antris it multo flumine flamma.* BURM.

445. VENIT,] Deus videlicet ipſemet, ſive Ignis. BART.

445. ET MULTO FLUMINE FLAMMAE] In Aetna poëmatio, *ignem irriguum* appellavit Maro: & de Spiritu dixit Manilius lib. II. 64

—— *cum Spiritus unus*
Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Apud Aul. Gell. ſic lego lib. XVII. cap. 10. *Atque ille Graecos quidem imitatus, ignes eructare, & fluere amnes fumi, & flammarum fulva & tortuoſa volumina, in plagas maris ferre, quaſi quoſdam igneos amnes, luculente dixit.* quem tamen locum mirifice reformavit Juſtus Lipſius Elector lib. II. cap. 3. ſed & Macrobium quoque refingat, oportet, qui eadem verba in libr. V. cap. 17. Saturnal. conjecit. Etiam Callimachus, cum de igne loqueretur, verbo uſus eſt, quod proprie ad aquam pertinet, dixit enim Hymno in Apollinem

Emicat: ipſe manu ramum pallente ſacerdos
Termiteum quatiens. procul hinc extorribus ire
Edi-

linem ἀεὶ δέ τοι ἀέναον πῦρ. hinc Ariſtophanes ἀέναοι νεφέλαι; Ariſtoteles in libro de vita & morte fluere ait ignem ſicuti aquam, τὸ δὲ πῦρ ἀεὶ διατελεῖ γινόμενον, καὶ ῥεῖ, ὥσπερ ποταμός. TIT Ab Aeſchylo venit hoc flammeum flumen auctore, Prometheo Vincto 366.

Κορυφαῖς δ' ἐν ἄκραις ἥμενος μυδροκτυπεῖ
Ἥφαιστος, ἔνθεν ἐκραγήσονταί ποτε
Ποταμοὶ πυρὸς, δάπτοντες ἀγρίαις γνάθοις
Τῆς καλλικάρπου Σικελίας λευροὺς γύας.

Aliquid ſimile in illo Severi, ut volunt, Aetna 450.

Haud aliter lapis ille tenet, ſeu forte madenteis
Effluit in flammas.

Ubi nolim, dubitaſſe Illuſtriſſimum virum de *madentibus flammis*, cum idem Poëta initio ejuſdem Poëmatis vſ. 28. *flammas irriguas* dicere non erubuerit.

—— proxima quaeque
Ignibus irriguis urat.

Virgilius *liquidum ignem* eadem ſchema dixit. BART. Ariſtoteles φλέγμα πυρὸς vocat, quae Solino, *flamma flexuoſis exceſſibus vagabunda*, ex hiſce ipſis Gratii verbis. Severus 361.

Ardenteſque ſimul flammas ac flumina rumpunt.

Flumina arenae ardentis; ut & *flumen* ardentis bituminis poſt modo: *ſpiſſus crebro praebetur flumine ſuccus.* Ita utrobique, ſed maxime poſtremo loco legendum malim. Nam de igne per *vimen* colato, ut vulgata prae ſe fert, vel ab ipſo Scaligero paucis perſuaſum iri puto. Severus vſ. 382.

Flamma meat, latoſque ruens exundat in agros.

VLIT. Vid. Giſan Ind. Lucret. in *liquidus*, & in *flumen.* ubi multis aliis rebus accommodari docet, & ita metallorum liquefactionem *flumina* dici oſtendit Heinſ. ad Claud. I. de Rapt. 240. & ita *fluere incendia*, & *ignes* vidimus in Jove Fulgerat. c. IX. & ad Val. Flac. IV. 660. unde apparet, male tentaſſe locum Cl. Gronovium, qui *lumine flammae* hic volebat. BURM.

446. EMICAT IPSE,] Virgil. XII. 228. *Emicat hic impune putans.* BART.

446. IPSE] De Dei adventu jam locutus. ideoque Sacerdos, poſt Deum, non recte hoc pronomine *ipſe* ornatur, quaſi ejus adventus, majoris eſſet majeſtatis & praeſentis remedii pignus. quare legerem *Flammae: Emicat inde* &c. poſt adventum Dei Sacerdos profanos arcet. ita Sup. vſ. 388. pro *ille* reſcribendum *inde* credimus. & ita Sibyll. apud Virgil. VI. 40. *Deus ecce, Deus.* exclamat, & non vultus, non color unus vati manet; ut hic *pallens* Sacerdos emicat, &c. quae ex Virgilio fere expreſſa. ſi vero *ipſe* retinendum eſt, diſtingue poſt *ipſe.* deinde, *manu* &c. *quatiens*; *procul.* BURMANN.

447. MANU PALLENTE] Trepida. Vide commentaria ad Claudianum. *Ramum* etiam *termiteum* alibi enarravimus, ad Appulejum indice, ſcilicet. BART. Quia omnes vates & Sacerdotes, Deo intrante eorum pectora, *pallentes* inducuntur. vid. ad Val. Flac. I. 229. Ceterum Graecae linguae peritiſſimi, novitii Poëtae noſtrae interpretes, ſupr. ad vſ. 200. docent nos horribile aliquod arcanum. Gratium nempe ſaepe Graeca vocabula Latinis literis deſcripſiſſe, & ideo, *pallente* a graeco πάλλω deducunt, & pro *vibrante* poni docent: vah! quantum eſt ſapere! ſed an hoc umquam voci potuit accidere, quae a Graecis tranſlata, in uſu numquam fuit Romanis? & an Romani, ut *Dorcas* dixerunt, ita *Pallo* & *Pallere* pro vibrare uſurparunt? BURM.

447. PROCUL HINC EXTORRIBUS IRE] Verba ſolemnia ante ſacrificia, & cum Deum adeſſe putabant. Horatius. *Odi profanum vulgus & arceo.* Virgilius VI. 258.

—— Procul hinc, procul eſte profani,
Conclamat vates, totoque abſcedite luco.

Claudianus I. Rapt. 4. . . . . *greſſus removete profani.* Sic Graeci ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρός: habes apud Callimachum hymno in Apollinem. itidem ſcias ex Luciano de Sacrificiis, & quotusquiſque ritum ignorat? *Extorres* autem appellat hic noſter, quos Graeci ἀμυήτους, ſive ἀλιτηρίους, atque adeo ἁμαρτωλοὺς, & ἀδίκους. TITIUS. Solemnis formula ante ſacra

Digitized by Google

Edico, praeſente Deo, praeſentibus aris,
Quîs ſcelus aut manibus ſumptum, aut in pectore motum eſt,
Inclamat. cecidêre animi & trepidantia membra.

O

450. *Animis*] A. P. L. Steyn. *animi.*

cra inita profanos clara voce expellere. Plurima ejus moris exempla collegit Bern. Briſſonius in mirabili opere de formulis ſollemnibus Pop Rom. libro I. BART. Imitatur Maronem Aeneid. VI. 258.

Adventante Dea, procul; ò procul eſte; profani,

Conclamat vates, totoque abſiſtite luco.

VLIT. Ovidius II. Faſt. 623.

Innocui veniant, procul hinc, procul impius eſto. Vide totam formulam. Livius lib. XLV. *Quum omnis praefatio ſacrorum eos, quibus non ſint purae manus, templis arceat.* Et Statius Lachrymis Hetruſci 13 *procul hinc procul ite, nocentes.* Et mox: *Inſontes caſtoſque voco.* Sic ibidem poſt Naſo: *Diis generis date thura boni.* VLIT. *in Add.*

447. EXTORRIBUS IRE] Notiſſimus Hellenismus. Claudianus I. in Rufin. 215.

——— *natura beatis*

Omnibus eſſe dedit, ſi quis cognoverit uti.

BART.

449 QUEIS SCELUS AUT MANIBUS, &c.] Lucanus V. 139.

Seu Paean ſolitus templis arcere nocentes.

Sed peculiare aliquid huic fonti erat, ut caſtos tantum ac puris manibus accedentes admitteret, de quo infra. impuris ac ſceleſtis autem impune id non eſſet, ut poſtmodo monet Gratius. Narrat Aelianus XI. 3. templum Vulcani canibus ad minimum mille cuſtodiri, qui rite adeuntibus blandirentur, ſceleratos morſu invaderent, impuros vero abigerent tantum: Εἰ δέ τις τὰς χεῖρας ἐναγής, τοῦτον μὲν καὶ δάκνουσι καὶ ἀμύττουσι. *Si eni autem ſcelus manibus ſumptum eſt, eum mordent & laniant.* Ita enim illa verbotenus cum Gratio conveniunt. Idem cap. 20. de iiſdem canibus: καὶ τῶν μὲν παρανομούντων τιμωρίαν ἀρκοῦσαν εἰσπράττονται. ἐμπηδῶσι γὰρ, καὶ τὴν ἐσθῆτα αὐτοῖς καταῤῥηγνύουσι, καὶ σωφρονίζουσιν ἐς τοσοῦτον αὐτούς. τοὺς γε μὲν πειρωμένους λωποδυτεῖν, διασπῶσι πικρότατα. *Contumelioſos autem, ut par eſt, puniunt: inſiliunt enim, & veſtes eorum lacerant, & eatenus caſtigant. Eos denique, qui furari moliuntur, acerbiſſime dilaniant.* VLIT.

449. MANIBUS SUMTUM] Opere patratum. χεῖρες ἀντὶ τῶν πράξεων Pindaro poſitas notat ejus Enarrator. Porro hic paria cum Dei Optimi maximi legibus ſciſcit Paganus Poëta, dum mentem manuſque puras accedere ſacris celebrandis imperat. BART. Heinſius legit.

Queis ſcelus aut manibus, fonti aut in, &c. Nimirum diſplicebat illi *ſumptum*, quod tamen ſaniſſimum eſt, ne dicam elegans manus enim inſtrumenta ſunt, quibus omnia propemodum perficimus. Sumitur itaque manibus, quicquid miniſterio manuum agitur. JOHNS. Vid. Heinſ. ad Ovid VIII. Met. 698. non audeo etiam movere *ſumtum*, & inter ſingularia Gratii refero. ſic fere *ſumere audaciam* dixit Juſtin. XXVII. 2 & *ſumere praedam* Nemeſian. Cyneg. 50. 191. 199. qui ea locutione delectatus videtur. ita *ſumere bellum*, de quo vide ad Ovid. Epiſt. XVI. 371. *ſumere faſtus* idem Naſo II. Amor. XVII 9. & multiplex hujus verbi uſus fuit. Nihil ergo aliud his verbis voluit Poëta, quam quod alii paſſim, ut *pura mente*, & *manibus* quaerentes auxilium adeſſent ſacris: nam eodem ordine habebatur cogitatum ſcelus & peractum. Juven. Sat. XIII. 209. *nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum, Facti crimen habet.* eo refer & illa Tibulli III. IV. 15.

Si mea nec turpi mens eſt obnoxia facto,

Nec laeſit magnos impia lingua Deos.

BURM.

449. AUT IN PECTORE MOTUM EST] Quibus vel manus, vel animus impurus eſt. TITIUS. Τὸ *in* παρέλκει eſt. BART.

450. CECIDERE ANIMIS] Ita confidenter reſcripſi. Forſan malit aliquis; *cecidere animi, & trepidantia membra.* Ut Virgilius Aen. III. 259. *ſanguis Dirignit, cecidere animi.* Poteſt tamen defendi, quod poſui. *Cecidere animis*, ſubintellecto *ſimul eum.* Vel tertio caſu, *animis cecidere membra*, id eſt, non ſufficiunt, & deſtituunt animos. Ad hanc porro rem conducunt iſta C. Severi

O quiſquis miſero fas umquam in ſupplice fregit,
Qui pretio fratrum, meliorisque auſus amici

Sol-

452. *Melicriſque*] *Meliorisve* B.

vſ. 460. quae ex conjecturis ita olim reſtitui:

Nam ſimul atque movent Euri, turbamque minantur,
Diffugit, extemploque ſolum tremit: ictaque rima
Et grave ſub terra murmur demonſtrat, & ignes.
Tum pavidum fugere, & ſacris tum cedere rebus
Par erit, & tuto ſpeculaberis omnia colli.
Jam ſubito effer[illegible] *operoſae incendia rupis*, &c.

Ille enim igni haec adſcribit, quae noſter ſacerdoti, & canibus cuſtodibus Aelianus attribuit. *Operoſae rupis*, cui paſſim *opus* ſuum attribuit Severus, ut ſupra quoque oſtendi. Vel *operoſa incendia*, ut alibi: *magnis operata ruinis Flamma micat.* Priora autem illa ipſe alibi declarat Severus; ubi de ventis Aetnae incendia moventibus loquitur vſ. 167.

Anguſtis opus eſt turbare in faucibus illos.
Fervet opus, denſique tremunt, premiturque ruente
Nunc furtim Borea atque Noto, nunc unus uterque eſt.
Hinc venti rabies dum ſaevo quaſſat hiatu,
Fundamenta ſolo trepidant.

Quae mutuo inter ſe collata emendationi meae utroque in loco invicem adſtipulantur. VLITIUS. Om. Lib. *animi.* at Vlitius, *animis* ſcribendum jubet, *i. e.* una cum animis. Vel, *cecidere animi & trepid. mem.* quid ſi *minis* legeretur? audito nempe illo ſacerdotis edicto, collapſa extemplo cecidere ſontium membra. JOHNS. *Minis* Henſius in ora codicis: ſed recta eſt lectio, *animi & membra.* ita Ovid. VII. Met. 347. *Cecidere animique manuſque*; & animo & corpore trepidaſſe indicat. an Latine dicatur *membra cecidere animis*, vehementer dubito. Sed *cadere animus alicui*, & *cadere animo aliquis* ſaepe occurrit. BURM.

450. CECIDERE ANIMI] Gignendi caſus eſt τὸ *animi*, cecidere membra animi trepidantia. Saepiſſime ita Poetarum omne genus. Minus placet, quod in veteri Editione reperi, *animis.* Quamvis idem ſenſus ſit. BART.

451. O QUISQUIS MISERO] Enumerat ſingillatim aliquot ſcelera exemplo Maronis Aeneid. VI. TITIUS. Quicunque jura *integra* in ſupplices ſancte obſervanda violavit, qui fratris vitam, amicive, fratri longe anteponendi, auſus eſt pretio accepto labefactare, & in diſcrimen vocare, patriosve perjuriis, ſacrilegio, vel denique proditione patriae laceſſere & irritare Divos, utinam ſua huc illum audacia agat trudatque in perniciem. Audacia, inquam, illa, quae ingentia comitatur ſcelera, eademque animos improborum firmat. JOHNS.

451. SUPPLICE] Maximum crimen habebatur apud veteres ſupplicem confeſſum laedere, quod arguunt Graecorum Tragoediae, praeſertim Euripidis. BART.

452. QUI PRETIO, &c.] Virgilius Aeneïde VI. 608. tales in furiarum contubernio locavit,

— *quibus inviſi fratres, dum vita manebat,*
Pulſatusve parens, & fraus innexa clienti.

Unde hi duo verſus ſenſum ſuum traxerunt. VLIT. Ovidius II. Faſt. 623. hos ibidem Chariſtiis procul eſſe jubet;

——— *procul impius eſto*
Frater, & in partus mater acerba ſuos:
Cui pater eſt vivax, qui matris digerit annos,
Quae premit inviſam ſocrus iniqua nurum.

Vide reliquos. Papinius III. Silva III. 14. ſacris interdicit:

Si cui corde nefas tacitum, feſſique ſenectus
Longa patris;

Et quae ſequuntur. VLIT. *in Add.*

452. FRATRUM,] Alludit ad illud Ovidianum.

—— *fratrum quoque gratia rara eſt.*

Porro *meliorisve*, non *meliorisque* ſcribendum. Et ductum videtur ex Poenis ſcelera-

to-

Sollicitare caput, patriosve laceſſere Divos;
Illum agat infandae comes huc audacia culpae,
Diſcet, commiſſa quantum Deus ultor in ira
Pone ſequens valeat: ſed cui bona pectore mens eſt,

456. *Sed*] *Stet*, G. & B. Qui poſt hunc verſum intercalat verſ. 460. *Huic fas auxilium*, &c.

torum apud Virgilium libro VI. Quem videbis. BART. Utique melior eſt, cui inſidiae ſine cauſſa ſtruuntur illo, qui eaſdem ſtruit. Vide Philonis librum, Deteriorem Meliori inſidiari. BART. Dubium eſt, an amicus melior fratre intelligatur, ut ſaepe fit, an *melior* illo ſcelerato, vel an *melior* ſit (ut *ſenior* pro *ſenex* &c.) bonus, fidus amicus, vel optimus. vid. ad Nemeſ. Cyneg. 140. BURM.

453. Patriosve lacessere divos] Deos penates; qui hoſpitem prodidit. Virgilius uſus eſt verbo *pulſare* III. Aeneid. 286.

Pulſatos referens infecto foedere Divos.

Horatius *quatere* I. Od. 18.

Non ego te, candide Baſſareu, invitum quatiam.

TITIUS. Si quis neſcit, quinam ſint Dii patrii (quos Graeci vocat πατρῴων) adeat Voſſium ad Catullum in initio; Gronovium vero maxime ad Statii Lib. IV. Syl. 8. p. 290. JOHNS.

454. Comes huc audacia culpae] Videtur legi debere *hinc:* dictum eſt autem, quomodo ab Horatio IV. Od. 4.

Culpam poena premit comes.

TITIUS. *Huic* Heinſius ad Ovid. VIII. Met. 59. male. debet ſubintelligi *ſi:* ſi illum audacia, comes culpae, huc agat, diſcet quantum &c. vid. ſupr. ad vſ. 60. & 357. & alibi ſaepe. BURM.

455. Commissa] Vide ad verſum 374. BART. Nove dictum. ut, *commiſſa piacula* apud Virgilium. ob offenſas commiſſas, quae iram merentur. vel quae ab affectibus animi turbidis proveniunt. JOHNS.

456. Pone sequens valeat] Nam vere dictum ab Horatio lib. III. Ode 2. verſ. ultim.

Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede poena claudo.

TITIUS. Heſiodaeum hoc Ἔργ. 249.

—— ἐγγὺς γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἐόντες
Ἀθάνατοι λεύσσουσιν ὅσοι σκολιῇσι δίκῃσι
Ἀλλήλους τρίβουσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.

BART.

456. Sed cui] Alius ordo carminum, & alia hujus voculae lectio eſt in veteri Editione, quae utraque ego non inficier ab auctore Gratio venire.

—— *Stet, cui bona pectore mens eſt:*
Huic fas auxilium & Vulcania tangere dona,
Obſequiturque Deo: Deus illam molliter aram
Lambit, & ipſe ſuos ubi contigit ignis honores,
Deſugit ab ſacris, rurſumque reconditur antro.
Haec, mora &c.

Stet ad innocentem dicit, cum procul extorreis abire impios clamaverit. Quo ſane nihil convenientius excogitari poterat. Huic fas ſacrum auxilium & Vulcani tangere dona, & obſequitur Deo. Nihil clarius, quam haec ita reponenda. BART. Aelianus etiam canibus attribuit, ut, quos bona mente & obſequenter accedere agnoſcunt, blande ac comiter excipiant: καὶ τοὺς μὲν σωφρόνως, καὶ ὡς πρέπει τι ἅμα καὶ χρὴ προσιόντας εἰς τὸν νεὼν καὶ τὸ ἄλσος, οἷα σαίνουσι καὶ αἰκάλλουσι. Quod tamen ipſi quoque numini videtur poſtea cap. 20. adſcripſiſſe: καὶ τὰ ἄλλα μὲν ὅσα ὑπὲρ αὐτοῦ λέγω, καὶ ὅπως ἐπιφανής ἐστι, καὶ ἐς τὸ τῶν δεομένων σω-χείρας ὀρέγεις τι ἅμα καὶ ἵλεως, εἰρήσεται. *Sed reliqua, quae de hoc deo refert, quamque ſit clarus, & in ſupplices prompte facilis ac propitius, alias dicemus.* VLIT.

Obſequiturque Deo, Deus illam molliter aram
Lambit, & ipſe, ſuos ubi contigit ignis honores,

De-

457. Deus illam molliter] Non ſecus atque ibi Aelianus, etiam hic Deo τῷ ἐπιχωρίῳ parem propitiationem acceptam refert noſter. Hinc illa Solini: *ſi adeſt Deus, ſi ſacrum probatur, ab ipſo numine fit accendium.* Quod item ex SS. Foedere, Levit. cap. ix. & Judic. cap. vi. petierunt Idololatrae. VLIT. *Deus*, puta ipſe Vulcanus, ſive ignis Vulcanius, ut mox *ignem*, quem nunc *Deum*, vocat: *ipſe ſuos ubi contigit ignis honores.* Nimirum *ſponte ſua*; ut ſaepe in ſacro Foedere, I Reg. xviii. 24. & 38. & II. Paralip. vii. 1. Idcirco Helias cum ſacrificulis Idoli Baal contendit, *ut, ſi cujus caeſam hoſtiam miſſus coelo ignis abſumeret, rata eſſet religio, quae virtutem edidiſſet*, ut habet Sulpicius lib. I. Hiſt. Sacrae. Nec aliter in ſacrificio Abrahae Geneſ. xv. 17. *Flamma coelitus facta inter diviſas victimas cucurrit*, referente Auguſtino de civit. Dei lib. x. cap. 8. quod poſtea tamen ipſe retractavit. Hinc eſt, quod Judaeos id miraculum praedicantes, irrideat immerito Flaccus in jucundiſſimo itinere ſuo lib. I. Sat. 5.

Dum flamma ſine thura liqueſcere limine ſacro
Perſuadere cupit: credat Judaeus Apella,
Non ego.

Sine flamma, id eſt, ſine igne terreſtri adhibito. Videtur autem velle innuere Gnatiae Judaeos commoratos, qui id ſibi traderent. Quod ipſi, inquit, credant; non ego. Mirum, Flacce, cum & Virgilius, ille *animae dimidium* tuae, idem tradiderit Ecl. ix.

Aſpice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte ſua, dum ferre moror, cinis ipſe: bonum ſit.

Id eſt, Ignis ex cinere ſurgens. Servius ibi: *Sine igne, ſubito ex ipſis cineribus flamma emerſit. Hoc uxori Ciceronis dicitur contigiſſe: cum peracto ſacrificio libare vellet in cinerem, ex ipſo cinere flamma ſurrexit.* Vide reliqua, quae ipſo Cicerone autore addit. Nec aliter Ovidius Metam. x. 278.

——— *& amici numinis omen*
Flamma ter accenſa eſt, apicemque per aëra duxit.

Et lib. iv. de Ponto Eleg. ix 53.

——— *ſurgat pius ignis ab ara,*
Desque bonum voto lucidus omen apex.

Αὐτόματον πῦρ, intelligit, uti Scylaci dicitur, tale miraculum apud Sideruntem portum in Vulcani templo continuum tradenti. *Inaccenſos ignes*, Silius dixit lib. I. 96. *inaccenſi flagrant altaribus ignes.* Ita in Principe Romana anni 1474. in Biblioth. Leid. & in optimis. Perperam in Dauſqueiana & aliis: *in accenſis fl. altaribus ignes.* VLIT. *in Add.* Vulcanus, idem qui *ignis* in ſequenti verſu. Extructam enim rite aram flammae ſponte ſua incendunt. JOHNS. Vide, quae diximus in Jove Fulger. cap. 9.

458. Lambit] Specie ſerpentis; quae beſtia Deis quibuſdam, & Heroibus dicata erat, ut ait Artemidorus, & Plutarchus in Cleomene. Hinc Horatius I. Satyr. viii. verſ. 34.

——— *Serpentes, atque videres*
Infernas errare canes.

Virgilius Aeneidos v. 95.

Incertus geniumne loci, famulumne parentis
Eſſe putet.

Inde quibusdam in locis ſerpentes pro Geniis pingebantur: ex qua conſuetudine dictum fuit a Perſeo Satyra I. 113.

Pinge duos angues: pueri, ſacer eſt locus, extra
Meiite.

TITIUS. Placide tangit: Virgilianum: II. Aen. 682.

Ecce levis ſummo de vertice viſus Iuli
Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora paſci.

BART.

458. Ubi contigit ignis] Solinus: *Ibi epulantes adludit flamma, quae flexuoſis exceſſibus vagabunda, quem contigerit, non adurit: nec aliud eſt, quam imago nuncia perfecti rite voti. Adludit*, ut Gratio *lambit.* Sed quid hic *epulantes*? Fortaſſe ſcripſit. *Id operantes.* Ut pari in miraculo idem loquitur cap. 2. *Id operantes geſticulationibus religioſis impune*

Defugit ab ſacris, rurſumque reconditur antro:
Huic fas auxilium & Vulcania tangere dona.

His

tunc inſultant ardentibus lignorum ſtruibus, in honorem divinae rei flammis parcentibus. De qua phraſi alibi. Videtur tamen de epulis, quas ſacrificantes hic celebraverint ſolemniter, aliquid ab aliis accepiſſe Solinus. Nam & Aelianus narrat, illos, cum ebrii plerumque ac titubantes diſcedant, à canibus cuſtodibus templi domum deduci. Νύκτωρ δὲ τοὺς μεθύοντας ἤδη καὶ σφαλλομένους κατὰ τὴν ὁδὸν, οἷα πομπῶν δίκην καὶ ἡγεμόνων τε, μάλα ἀσφαλῶς ἄγουσι, προηγούμενοι ἐς τὰ οἰκεῖα ἕκαστον. Unde colligas, ſatis indulgenter illos *epulari* ſolitos fuiſſe, nec quicquam ſuper eo vocabulo apud Solinum mutandum eſſe. VLIT.

458. Ignis honores,] Victimam, vel alia eſculenta in ignem injecta. Virgilius lib. III. Aen. 118.

Sic fatus meritos aris mactavit honores.

Et ibid. 264.

Numina magna vocat, meritoſque indicit honores.

Et vſ. 547. *Rite*

Junoni Argivae juſſos adolemus honores.

Et I. 736.

Dixit & in menſa laticum libavit honorem.

Atque alias ſaepe. TITIUS. Sacrificia flammae deſtinata. Virgilius Ceiri 146.

Nec dum etiam caſtos agitaverat ignis honoreis.

Hoc eſt, attigerat. Nam videmus ad primum flammae appulſum moveri, quod arae impoſitum eſt. Qua propter is locus non erat tentandus. Sic apud Graecos τιμὰ non raro ſacrificium notat, ut apud Heſiodum libro I. ἔργων καὶ ἡμερ. De mortalibus argentei ſeculi 135.

—— οὐδ' ἀθανάτους θεραπεύειν
Ἤθελον, οὐδ' ἔρδειν μακάρων ἱεροῖς ἐπὶ βωμοῖς,
Ἣ θέμις ἀνθρώποισι κατ' ἤθεα. τοὺς μὲν ἔπειτα
Ζεὺς Κρονίδης ἔκρυψε, χολούμενος, οὕνεκα τιμὰς
Οὐκ ἔδιδον μακάρεσσι θεοῖς, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι.

Qui *honores* nihil aliud ſunt, quam Sacrificia & hoſtiae mactatae. Unde materiam naſo ſumſit magnanimum illum Κρονίδην irridendi, Graecorum Satiricus, Lucianus. Porro haec Gratii hiſtoria notanda, non enim alibi auctorum à nobis lecta. BART. Sacrificia ſibi oblata. Virg. Aen. L. III. Aen. 118.

—— meritos aris mactavit honores.

Et paſſim. JOHNS. Ita mox vſ. 492. vid. ad Petron. cap. CXXXIII. & Brouk. ad Tibul. IV. VI. I. ubi videbis hic *tus* debere intelligi: ita & Ovid. II. Triſt. 76. *ſic capitur minimo Turis honore Deus*, ut ibi legendum eſt, non *odore*. Propert. IV. VI 5.

Coſtum molle date, & blandi mihi turis honores.

BURM.

459 Defugit ab sacris,] Non pugnat huic, quod Aelianus ignem hunc Vulcani in aede ἄσβεστόν τε καὶ ἀκοίμητον, *perpetuum & inextinctum* manere ait. Poteſt enim in ipſo antro talis fuiſſe. Sed neſcio, quam bene cum his congruant, quae Ariſtoteles, ſive quiſcunque ejus libelli antor eſt, & Antigonus narrant, aeſtate quidem flammam ex petra emitti, hyeme fere aquam profluere. Et paulo aliter Antigonus: ἀπὸ δὲ Πληιάδος μέχρι πρὸς Ἀρκτοῦρον, τὴν μὲν ἡμέραν καπνὸν ἀναφέρεσθαι, καὶ πίνειν θερμὸν, ἐν δὲ τῇ νυκτὶ, φλογὸς πληρούμενον. Quae equidem, & quicquid Graecia mendax Audet in hiſtoria, oculati Romani teſtis relatui longe poſthabenda cenſeo. VLITIUS. Rariorem credo conſtructionem *a ſacris desfugere*, licet *fugere ab aliquo* viderimus ad Ovid. Epiſt. XIII. 4. Ita & Claudian. III. Rapt. 356.

Et ipſe fugit ſacra Polyphemus ab umbra.

Effugere ita conſtruit Petron. cap. CXVIII. *Effugiendum eſt ab omni verborum, ut ſic dicam, vilitate.* BURM.

459. Rursum reconditur] Τὸ *rurſum* abundat, ut in plurimis auctorum locis. Vide ad Appulejum. BART.

460. Huic fas] Nimirum, *cui bona pectore mens eſt.* Non tamen poenitet me conjecturae meae, qua olim ductus legebam: *Hinc fas*, &c. Videlicet, poſtquam ſacra probantur, incendio ab ipſo numine facto, ut Solinus hinc videtur intellexiſſe, eamque flammam *imaginem nunciam perfecti rite voti,*

 ti,

Nec mora; ſi medias exedit noxia fibras,
His lave praeſidiis, adfectaque corpora mulce,
Regnantem excutiens morbum. Deus auctor, & ipſa

Ar-

461. *Nec*] Ita Geſner. & A Steyn. *Haec* P. & vulgo *His*, *mora* B.
462. *Lave*] *Fove*. G. *fave* B.

ti, ideo quoque dixiſſe. Ariſtoteles: δεῖν δὲ φασι τὸν προσιόντα πρὸς αὐτὴν ἁγνεύειν, καὶ τούτου γινομένου πλεῖον ἀναβλύζειν αὐτὴν τὸ ἔλαιον, ὥστε ἀσφαλῶς ἀρύσασθαι. *Oportet autem primum luſtrari acceſſuros ad fontem, quia tum plurimum olei exundare, idque tutius ab illis legi tradunt.* Ita ſcribenda & interpretanda haec ſunt. *Huic* itaque, ubi ſacra rite peracta ſunt, & ignis ille ſacrorum probator rurſum antro reconditus eſt, quem cominus accedere tutum non ſit homini nato. Fabuloſum enim nimis eſt, quod Solinus, neſcio unde, addidit: *Ibi epulantes adludit flamma, quae flexuoſis exceſſibus vagabunda, quem contigerit, non adurit.* Sed, ne quid temere ſine veterum autoritate librorum mutemus, rectum eſt, quod ediderunt omnes, *Huic fas:* puta τῷ ἁγνευομένῳ, ex Ariſtotelis verbis. Fruſtra igitur Barthius cum ſuo ſibi codice eſt, cujus adjutu haec trajicere & confundere conatur. Abſit. VLIT. Ut ante de ſceleſto dixit *illum agat*, ita hic de puro integroque vitae, *huic*; quae inter ſe debent congruere. BURM.

461. HAEC] Scribendum *His*. hoc pacto,
His, *mora ſi medias exedit noxia fibras*,
His fave praeſidiis.

BART. *Nec mora*; lippis & tonſoribus nota haec phraſis, qua nulla frequentior apud Poëtas, nulla hoc loco aptior. Quid enim hic morae fiat ad remedium, ſacris jam rite peractis? Barthius tamen, ne deſinat eſſe, qui ſemper, Barthius, ſcribendum edicit:
His, *mora ſi medias exedit noxia fibras*,
His fave praeſidiis.

Impoſuit illi vulgata, *Haec mora*; quam tamen dudum non emendatam tranſiit Geſnerus. VLIT. Ita (*nec mora*) Geſnerus. recte. olim *Haec mora*. ut poſtea *Hebroden* pro *Nebroden*. JOHNS. Vid. ſupr. vſ. 300.

461. HIS FAVE] Notandum, migrare Gratium canonas Legis Pediae, in *E* correpto, quod in Imperativis ſecundae Conjugationis fere produci ſolet. Sunt tamen exempla non pauca etiam correpti. Ut apud Martialem lib. III. Epigramm. IV.

Si quando veniet, dicet, reſponde, Poëta
Exierat: veniet, cum Citharoedus erit.

Idem lib. XI. 109.

Lector ſalve: taces diſſimulaſque? Vale.

Virgil. III. Ecl. 79.

Et longum formoſe vale, vale, inquit, Iola.

Etſi illud aliter accipi poteſt. Ovidius I. Triſt. VIII. 21.

Idque quod ignoti faciunt, vale dicere ſaltem.

Horatius I. Ep. XIII. 19.

Vade, vale, cave, ne titubes.

Perſius I. 108.

Auriculas, vide ſis ne majorum tibi forte.

Valerius Flaccus. libro V. 595.

——— *vide lata comantem*
Pectora.

In Gratio *fove* non *fave* habet V. Edir. quod fortaſſe cum τῷ *mulce* magis congruat. BART. Miror, neminem Barthio oblocutum, cum *lave* legatur vulgo, non *fave*. vide, quae diximus ad Val. Flacc. V. 595. *lavere* vero dixiſſe Poëtas, docent viri docti ad eumdem Poëtam IV. 229. & quia multa verba fuere olim duplici modo flexa, hinc ſyllabas illas modo a Poëtis correptas, modo productas puto. in exemplis Barthii omnia non huc faciunt. in Martialis loco, non *ſalve*, ſed *ſolve* legendum. BURM.

463. REGNANTEM EXCUTIENS MORBUM] Late graſſantem. Virgilius II. Georg. 306.

——— *inde ſecutus*
Per ramos victor, perque alta cacumina regnat.

Dixi ſuperius. TITIUS. Virgilianum de igue. Georg. II. 306.

——— *inde ſecutus*
Per ramos victor, perque alta cacumina regnat.

BART.

463. EXCUTIENS] Scribendum, *excuties*. BART.

Artem aluit natura ſuam. Quae robore peſtis
Acrior, aut leto propior via? ſed tamen illi
Hinc venit auxilium valida vehementius ira.
Quod primam ſi fallet opem dimiſſa facultas.
At tu praecipitem, qua ſpes eſt proxima, labem
Adgredere. in ſubito ſubita eſt medicina tumultu.

Strin-

BART. Non hoc à Gratio eſt; pendet enim ſententia, at ſi, *excuties*, legeris, efficacior loci vis, rotundior ſententia, laudantique magis accommodata. JOHNS.

463. DEUS AUCTOR,] Vulcanus ipſe hujus muneris dator eſt, & *ipſa* loci *natura*, hanc nativam ingenitamque ſibi vim & artem medendi creat fovetque. JOHNS.

464. ALUIT] Heinſius olim conjecerat *acuit*, ſed induxerat iterum vocem. & recte. nam naturam loci intelligit, quae adjuvit & aluit artem ſanandi pecora, igne nimirum illo, & ſulfure & bitumine ſemper exundante. ita ſupra vſ. 426. Paean etiam *adjuvat*. de τῷ *acuere* vid. ſupr. 358. BURM.

464. ALUIT NATURA SUAM] Ars enim adminiſtra eſt naturae, nam revera νόσων φύσεις ἰητροί, ut ait Hippocrates Aphor. lib. VI. Epidem. Sect. 5. TITIUS.

464. QUAE ROBORE PESTIS] Signaculum interrogationis his verbis poſtfigendum. Hoc modo.

——— *Quae robore peſtis*
Acrior, aut letho propior via? Sed tamen illi &c.

Quod malum, ait, iſto eſt vehementius, quae peſtis atrocior? quae via mortis praeſentior? Et tamen huic auxilium & remedium his artibus datur. BART. Id eſt, peſtilentia; quamvis ita ſumi hanc vocem negent Viri docti. Ovidius ita palam Metam. VII. 552.

Pervenit ad miſeros damno graviore colonos
Peſtis, & in magnae dominatur moenibus urbis.

VLIT. *in Add.* Nihil hoc probat. Peſtem enim, quae in genere omnes noxios & letiferos morbos notat, pro peſtilentia, a Poëtis praeſertim, ut genus pro ſpecie poni, nemo negavit. vid. Salvag. ad Ovid. Ibin 577. hic vero ſenſus eſt; quae peſtis, id eſt, quod genus morbi aut mali, eſt vehementius & acrius hac ſcabie? BURM.

465. LETO PROPIOR VIA] Id eſt, praeſentior, magis feſtinata, ut Tibull. II. VI. 20.

Hinc cruor & caedes, mors propiorque venit.

De via mortis vid. ſupr. vſ. 357. & alibi. BURM.

466. VEHEMENTIUS] Potentius; quod ſatis ſit validam morbi iram coërcere. ita V. 418. JOHNS.

467. QUOD PRIMAM] Quod ſi facultas illa & opportunitas medendi elapſa irritam reddet primam opem, protinus aggredere labem ad praeceps, ad ſummum jam evectam, qua proxima affulſerit ſpes. JOHNS.

467. DIMISSA] Amiſſa. Si lenia remedia, quae prima propoſuit, non ſunt valitura, praecipiti morbo praecipiti etiam remedio ſuccurrendum ſuadet. BART. Neque haec bene interpretatur ὁ δεῖνα. Senſus verborum eſt: Quod ſi dimiſſa, & nimis diu dilata ac procraſtinata medendi facultas primam opem fallat, nec mala, quae per longas invaluere moras, vincere queat, tum ad extrema remedia deveniendum. Ideo enim quoque monitum, *Nec mora.* In curatione videlicet. VLIT. *Dimiſſa* facultas eſſe poteſt, neglecta haec obvia medendi facultas. ita ſupr. vſ. 76. non *parva facultas. Dimiſſa* vero, ut *dimittere curam* dicimus. vid. ad Ovid. I. Met. 209. *bellum*, VIII. Met. 47. pro relinquere utitur hoc verbo Ovid. Med. Fac. 51. deſtituta ergo hic exponi, vel debet ſumi pro irrita, quae effectum nullum habuit in initio morbi: tunc praecipitem & in pejus vergentem labem aggredere alia medicina, quam nunc tradit. *primam opem* dixit etiam in alia re vſ. 14. an vero legendum *divina facultas*? BURM.

469. IN SUBITO SUBITA EST M. T.] Expri-

Stringendae nares, ſcindenda ligamina ferro
Armorum, geminaque cruor ducendus ab aure.
Hinc vitium, hinc illa eſt avidae vehementia peſti.
Ilicet auxiliis feſſum ſolabere corpus:
Subſiduaſque fraces, diffuſaque Maſſica priſco

Spar-

474. *Fraces*] *Faeces* G. B. *faces*, citat B.

primit Hippocraticum illud, lib. I. Aphor. 6. *Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.* TIT. Geſnerus conjicit: *in ſummo ſumma eſt med. tam.* ut conveniat huc ſententia Hippocratis, extremis morbis extrema remedia tentanda. Imo diverſa longe haec ſunt etiam apud Medicos. In ſubitaneis enim morbis, qualis peſtis maxime, ſubita remedia adhibere neceſſitas cogit. At quae in extremis morbis extrema commendatur medicina, non ita ſubito, ſed deliberato fit. *Subitus* itaque *tumultus*, quam *praecipitem labem* dixit. Qualem extremo lib. III. Georg. deſcribit, quem & hic imitatur noſter, Virgilius. VLIT.

469 Tumultu] Omne, quod praecipiti feſtinatione fit, & ratione non jubente, *tumultus* vocabulo notatur. *Senſuum tumultum* puto Ciceronem dixiſſe. BART. Et *mentis tumultum* Horat. II. Od. 16. vid. ad Claud. I. in Rufin. 20. malim vero, *in ſubito ſubita haec medicina tumultu*, & in parentheſi ponere. BURM.

470. Stringendae nares] Leviter ferro vulnerandae. ut ſanguis effluat. Virgilius x. Aen. 478.

Tandem etiam magno ſtrinxit de corpore Turni. TITIUS.

470. Scindenda ligamina ferro] Ubi armi reliquo corpore conjunguntur, & quaſi ligantur; Angelius ſic lib. v. pag. 137.

Ante tamen venas omnes aperire memento
Ima inter crura, & cauſam praecidere morbo.

Nota autem hic dici *ferro armorum:* niſi mavult *filo*, quod de gladio uſurpari alibi doceo. TITIUS. Muſculos armorum dicit, quibus, velut ligaturis membra connectuntur. BART.

471. Cruor ducendus ab aure.] Vegetium vide Veterinar. libro III. cap. 71. IDEM.

472. Hinc] Ex ſanguine nempe corrupto. JOHNS.

474. Subsiduasque fraces] Olearum nucleos, poſtquam oleum expreſſum eſt, ſive earumdem carnes & feces; alii *ſuccidnas*. neque hoc quoque medicamentum ignoravit Angelius: ait enim ibidem, *Triſteſque fraces liquentis olivi.* TITIUS. Elegantiſſime. Quorum ignis jam ſubſedit, & picem tepidam aut ceram calentem deſtituit. Picatas ſane faces veteribus in uſu fuiſſe notum. *Picem* ulceribus medendis utilem ſupra habuimus, & ejus ſcabiei exterendae mentio apud Vegetium. In Veteri Editione alia lectio eſt, quae videtur potius Gratiana. Nam & phraſis illa immanis eſt, *faces ſubſiduas ſpargere.* Qua circumlocutus ſit picis à facibus extinctis reliquias. In eo igitur informi Codice ita ſcriptum eſt, *Subſiduaſque feceis.* Quod, ut dixi, Gratianum potius videtur. Modo ut omnino exteratur τὸ *que*. *Feces* autem ſimplici *E* ſcribere editionis illius mos eſt, quae nullam fere diphthongum agnoſcit. *Faeces* porro ad ſcabiem illinendam utibileis legas apud Vegetium lib. III. cap. 81. *Subſiduae* vero eae, quam eleganter dicantur, neminem oculatum latet. BART. Quam oculatus hic fuerit Barthius, qui contra omnes editiones edidit, *faces*, idque pro captu ſuo interpretatur; ſed cum nec ſibi ita ſatisfeciſſet, ex editione illa, ut vocat, informi profert & praefert, *faeces*, alii diſpiciant. Ego faeculenta illa mero non praetulerim, quod admiſceri ſine faece, & hic ſufficit. Adduntur tamen *fraces*, quae ſunt preſſarum olearum reliquiae oleo inſidentes. Plinius lib. xv. cap. 6. *Oleum in tabulato minui, deteriuſque fieri. Idem & in amurca & fracibus: hae ſunt carnes, & inde faeces.* Ea vera lectio eſt perperam à doctiſſimo Editore ſollicitata. Tradit

Sparge cado. Liber tenues è pectore curas

Exi-

dit enim in iis, quid *fraces* apud Catonem ſint, à quo illa deſcripſit Plinius. Primum carnes, & inde poſtquam ſolutae ſunt, inſtar faecium. Hinc *fraceſcere* & *fracida* dicitur olea, quae putreſcit, apud Catonem de R. R. *Fraces* itaque olei, ut faeces vini. Fraces autem hic vino admiſceri jubet noſter. Columella quoque lib. VI. cap. 13. *Quidam fraces vino & adipe commiſcent, eoque medicamento poſt fomenta praedicta utuntur.* Sed Gratius hoc fomento poſt rigidiora medicamenta, ad feſſum corpus ſolandum, utitur. VLIT. Sordes olei, quae ſubſidunt & ad imum feruntur. JOHNS. Gell. XI. 7. docet, *floces* vocari feces e vinaceis expreſſas, ſicuti *fraces* ex oleis: ſupra *amurcae unguen* vino & pice miſceri dixit vſ. 416. BURM.

474. Diffusaque m. p. Sparge cado] Ipſum vinum Maſſicum vetus; eſt enim epithetum additum vaſi, quod rei, quae in vaſe continetur, magis convenit, atque ita poëtae perſaepe loqui amant. Quid autem ſit *vinum diffundere, & defundere* docet alicubi Jacobus Revardus: fuit etiam ejus verbi uſus in ſacrificiis, ut notat Turnebus Adverſ. lib. XIX. c. 10 TIT. Ita lego, utcunque codices *diffuſa*. JOHNS. Accedo viro docto, nam ita & Scaliger correxerat; aliud enim eſt *diffundere vinum*, nimirum cum in cados & vaſa, vinum preſſum ex lacubus funditur: vid. Scalig. ad Manil. I. pag. 39. Plin. XIV. 9. *protinus diffuſum lagenis ſuis defervere paſſi*. Horat. I. Ep. V. 4.

Vina bibes iterum Tauro diffuſa.

ubi vid. commentatores: *defuſa* ſunt ex vaſis ad uſum; ut hic *cado* additum probat. vid. ad Horat. II. Sat. II. 58. *diffuſa* olim vina, & condita nunc *defuſa* jubet ſpargi. ut Ovid. V. Faſt. 511.

Quaeque puer quondam primis diffuderat annis
Promit fumoſo condita vina cado.

Si quis tamen hic codicibus inhaerens, *diffuſa* retinere velit, ita capiat, ut vina olim diffuſa, nunc ſpargat ex priſco cado. *ſpargere* vero capiendum, ut ſup. 356. per ora vulnerum factorum, & 395. BURM.

474. Prisco] Eligit *Maſſica priſco defuſa cado*, quia vinum vetuſtate acerbum minus eſt, & ulceribus lavandis mollius. JOHNS.

475. Liber tenues e pectore curas] Bacchus auferet curas, & moleſtiam contractam ex ſanguinis eductione, vel morbum ipſum propemodum deſperatum: hoc enim valet nunc adjunctum *tenues:* alludit ad naturam vini, de qua Horatius I. Od. 18. *neque mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines.* TITIUS. Notiſſimum, vini uſum curas hominibus eximere. Unde & *Laetitiae datorem* Bacchum Poëtae dicunt. Ideoque hoc ad magiſtros potius canum, quam ipſos caneis pertinet. Niſi quis *curas* pro dolore vulnerum exponat. Alioqui enim neſcio, an vinum tantae ſit potentiae, ut eximat curas vulneri ſaltim infuſum. Sed illa duo.

Liber tenueis è pectore curas
Exigit, eſt morbo Liber medicina furenti.

κύριαι quaſi δόξαι ſunt, ad omnia pertinenteis genera morborum, praeceptaque omnibus ſpeciebus applicanda. BART. Horatius II. Od. XI. *diſſipat Evius Curas edaces.* Cur *tenues* vocet Gratius, rationem non comminiſcor. Ego malim, *triſtes*, niſi ita ſcripſit. VLIT. *in Add. Tenues*, quae facile ſe inſinuant. JOHNS. Hoc ſenſu *tenues curas*, poſſe dici probandum fuerat: ſupra vſ. 395. *tenue olivum* pro exiguo, non multo, & infr. 522 *tenues rivi* occurrunt, quare ex auctoris uſu *tenues curae* hic ſunt non graves, aut quae te admodum ſollicitum debent habere, ita ut ex hypotheſi loquatur, & gravitatem morbi, ut venatores, videntes ſcabiem latius ſerpere ſummo cum dolore & cura, credunt, hoc vocabulo elevet, ab effectu ſcilicet medicinae, cujus certus eſt. Vinum omnes tuas curas, ex opinione tua graves de morbo inſanabili, ſed quia certa eſt medicina, tenues exiget, & expellet animo. alio ſenſu *tenuem curam* dixit Ovidius IV. ex Pont. IV. 37.

Quae tibi tam tenui cura limantur, ut omnes
Illius ingenium corporis eſſe negent.

ubi eſt ſubtilis, quae in poliendo carmine multa meditatione adhibetur: & eo fere ſenſu Perſ. Sat. V. 93.

Non Praetoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia.

 Sed

Exiget: eſt morbo Liber medicina furenti.
Quid dicam tuſſis, quid moeſti damna veterni,

Aut

Sed Philoſophi eſt, ſapientiae praecepta & officia, in omni vita accurate deſcripta, etiam in minima re tradere, ut recte Caſaubonus. ſic & *tenues Athenas* apud Martial. VI. 64. interpretantur ſubtiles, doctas; nam & praecedit, *tibi cor limante Minerva*, fere ut in Ovidii loco: quamquam non ignorem, Pricaeum ad Apulej. Apol. pag. 76. Athenas tenues ab aëre tenui explicare, unde acumen civibus iſtius urbis fuit quaſi naturale. ſic *tenuem laborem* apud Manil. IV. 387. Scaliger ἀκριβῆ, περίεργον interpretatur, quomodo & vſ. 864. *tenuem rationem* dixit. ſed in his omnibus exilitas quaedam intelligitur, quae craſſis & magnis rebus opponitur. BURM.

476. LIBER MEDICINA] Ex Marone Georg. III.

Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenaeos: ea viſa ſalus morientibus una.

VLIT.

477. TUSSIS,] Non qualis homines vexat, ſed quae fauces aliorum animalium & maxime ſuum ac canum obſidet, & proprie κυνάγχη dicitur. Hanc enim intelligi apparet ex loco Virgilii, & elegantiſſima illa ad ἔτυμον alluſione, Georg. III. 496.

Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit aegros
Tuſſis anhela ſues, & faucibus ANGIT *obeſis.*

Nonius Marcellus de propriet. ſermon. *Angina genus morbi, eo quod angat, & Graece συνάγχη appellatur. Lucilius lib.* XXX.

Inſperato abiit, quem una angina ſuſtulit hora.

Non inuſitatum videlicet Lucilio quantitatem vocum pro lubitu immutare, ut eo quoque verſu, quem citat Nonius in *Anchorae:*

Funis enim praeciſus cito atque anchora ſoluta.

Quem locum perperam mihi videtur tentaſſe Turnebus ὁ πάνυ. *Anquina* enim non eſt funis anchoralis, ſed quo *ad malum antenna conſtringitur*, ut expoſuit Iſidorus. In quo tamen errore non levius verſatus forte an fuit antiquus Gloſſographus, dum ſcripſit: *Anguina*, ἄγκυρα. συνάγχη. κύναγχος. Niſi excuſemus illum reponendo: *Angina*, ἀγχόνη, pro ἀγκοίνης, quae nihil ad *anquinam*, minus ad *anginam* facit. VLIT. Κυνάγχη. Canibus ſuibuſque familiaris. Virg.

—— *quatit aegros*
Tuſſis anhela ſues, & faucibus angit obeſis.

JOHNS.

477. MOESTI DAMNA VETERNI] Somni inexpugnabilis. Catullus Carm. XVII.

Si poteſt olidum repente excitare veternum.

Horatius I. Epiſt. VIII. 10.

Cur me funeſto properent arcere veterno?

Terentius Eunucho, hic eſt *vetus*, *victus*, *veternoſus ſenex*. ubi tamen mihi placeret legi *ventrioſus*. TITIUS. Quorſum *Moeſti* dicitur. an quia cauem moeſtum & κατηφῆ reddit? an deplorat vates damna veterno oriunda? JOHNS. Haerent hic interpretes in epitheto hoc explicando, nec vident, quare *moeſtus* dici mereatur veternus. Immo vehementer inter ſe diſſident medicorum filii, quale genus morbi ſit, *veternus* veteribus dictus. his hydropem, aut certe ejus ſpeciem, illis lethargum adfirmantibus. vide Mercurial. VI. Var. lect. 16. & Salmaſ. ad Tertull. Pall. pag. 429. Hos vero omnes refellit Zarottus lib. I. de medica Martialis tractatione cap. 2. qui *Carum* eſſe contendit, a qua opinione non alienus olim fuiſſe videtur Foeſius, qui in Oeconomia Hippocratis Carum, quem dicunt νωθρὸν, parum a veterno differre ait: Gorraeus in definitionibus, non certam morbi ſpeciem, ſed torporem, ſomnolentiam, ignaviam, multis morbis communem eſſe credit. hic tamen, ubi inter tuſſim & podagram ponitur, certus morbus deſignari debet. Sed haec in medio, & doctioribus artis medicae viris dijudicanda relinquimus. An vero aptum epitheton adhibuerit Gratius, merito dubitari videtur, cum illud potius melancholiae & ſimilibus morbis accommodatum videri poſſit. Niſi dicamus, torporem illum, quem ex veterno ſive Caro oriri vult Zarottus, recte ita deſcribi poſſe. An potius credamus Poetam communi epitheto, & quod omnibus gravibus morbis aptari poſſit, uſum, ut ita *triſtes morbi* Ovidio VII. Met. 601. Nemeſ.

Cy-

Aut incurvatae ſi qua eſt tutela podagrae?

Mil-

Cyneg. 202. & aliis paſſim. An etiam Graecum voluerit hic epitheton exprimere στυγερὸν: nam, ut notant Grammatici, Virgilius Homeri στυγερὴν Ἐριφύλην vertit VI. Aen. 445. *moeſtam*; qui etiam I. Georg. 124. *Gravem* veternum dixit, ut noſter *moeſtum* ob gravitatem & vehementiam. Sic & Apollon. Rhod. I. 6. στυγερὴν μοῖραν dixit, quam Poëtae Latini paſſim *triſtia fata* dicunt. & apud eumdem Apollonium lib. II. 244. στυγερὸν de homine Scholiaſtes interpretatur ἐπίπονον, ubi paullo antè praeceſſerat ἀσχαλόωντος γέροντος id eſt *moeſti*, ut idem Scholiaſtes explicat. & quia hanc vocem Grammatici a στὺξ derivant, vel contra a στυγερὸς στύγος deducunt, ut Hoelz. ad Apoll. I. 6., hinc forte eo reſpiciens Statius VIII. Theb. 44. *moeſta otia* dixit, quae Pluto agit apud inferos; & hinc omnia horrenda, ut Graeci στυγερὰ, *moeſta* & *triſtia* Poëtae Latini ſolent vocare: ut Virgil. I. Aen. 206. *moeſtum timorem* dixit; & haec forte cauſſa impulit ingenioſiſſimum Heinſium, ut apud Tibul. III. Eleg. III. 35. pro *triſtes ſorores*, reſcribendum cenſeret, *Stygiae ſorores*, ſed Bronkhuſius optime tamen *triſtes* adſeruit. & hoc ſenſu voce *moeſti* ſaepe uſus Val. Flac. qui lib. II. 493.

Auxerat haec locus, & facies moeſtiſſima capti
Litoris.

eodem libro 360.

Moeſti ſteterant formidine luci.

Ubi loca, quae horrorem & formidinem incutiunt, ita dicuntur. immo non Poëtae ſoli, ſed ita & Tacitus I. Annal. 61. *Incedunt moeſtos locos viſu ac memoria deformes.* Sed finis non eſſet. conſulere etiam de hoc loco viſum fuit doctiſſimum Boerhavium, qui Lethargum intelligi volebat, qui a marcore & inexpugnabili dormiendi neceſſitate deſcribitur à Celſo III. 5. unde & urſos veterno pingueſcere, cum graviſſimo ſomno premuntur, dicuntur a Plin. VIII. 36. Quia vero hic morbus ex pituitae inertis colluvie oritur, quae λευκοφλεγματίας dicitur, inde pallido inflati tumore ſunt, ut *aquoſus albo corpore languor* Horat. II. Od. II. dicitur; indeque eveniſſe credit, ut poſtea veternum & intercutem promiſcue permutarint. Ut apud Plaut. Menaech. V. 4. rogat quis medicum, num *aegrum intercus an veternus teneat?* Cum vero λευκοφλεγματίας ſemper in ſoporem letalem exit, hinc frigidi, pallidi, dejecti, ſuſpirioſi, adeo exprimunt moeſti hominis imaginem, ut lac lacti non magis ſit ſimile. & ita proprie *moeſtum veternum* dici poſſe, credebat vir ille non medicae ſolum, ſed variae eruditionis laude toto orbe celeberrimus. BURM.

478. AUT INCURATAE] Veteris, quae difficilius curatur. Hippocrates, praedictionum lib. II. ὅσοι μὲν ἢ γέροντες, ἢ περὶ τούτων ἀρθρίτιν ἐπικαρόμενα ἔχουσιν, ἢ τρόπον ταλαίπωρον ζῶσι κοιλίας ξηρὰς ἔχοντες, οὗτοι μὲν πάντες ἀδύνατοι ὑγιέες γίνεσθαι ἀνθρωπίνῃ τέχνῃ, ὅσον ἐγὼ οἶδα. pag. 449. Ariſtotel. de hiſtor. animal. lib. VIII. tradit, canes podagra laborare; & ex eo Pollux, ut ſupra oſtendi. *ſi incurvatae* legas, dicetur ab effectu, quia nimirum podagra laborantes incurvatos ingredi cogit, dixit autem, *ſi qua eſt tutela* ob id, quod legimus apud Ovidium I. ex Pont. III. 23.

Solvere nodoſam neſcit medicina podagram.

TITIUS. Log. Edit. *Incuratae.* difficulter ſanabilis. quod cum Polluce convenit. ἡ μὲν ποδάγρα οὐ πάντη ἀνίατος. JOHNS. Heinſius in ora codicis legebat *incuratae*, id eſt incurabilis. ut ita Horat. I. Epiſt. XVI. 24. *incurata ulcera* dixit. & de hoc morbo Ovid. I. ex Pont. III. 23.

Tollere nodoſam neſcit medicina podagram.

Sed ego epitheton, quod triſtem, & vulgarem morbi hujus effectum egregie exprimit, non moveo; curvos enim & *contractis membris* ut Seren. Samon. cap. XLIII. dicit, ex podagra fieri conſtat, quae *incurvata* dicitur, quia incurvat homines, ut *pallida mors* & ſexcenta talia apud Poëtas. ſic *inclinata ſenectus*, quae ſenes inclinat & curvat, apud Calpurn. Eclog. V. 23. & ita centies alii *contractos artus* in podagra agnoſcunt. & hinc *replicari* corpora dixit Seren. Samon. LIV. ubi vide Conſtantinum. BURM.

478. SI QUA EST TUTELA] Pollux: ἡ μὲν ποδάγρα οὐ πάντη ἀνίατος. *Podagra autem non prorſus incurabilis eſt.* Ita enim legendum monui ſupra ad vſ. 357. Ubi male editum

eſt:

Mille tenent peſtes, curaque potentia major.
Mitte age: non opibus tanta eſt fiducia noſtris;
Mitte animae ex alto ducendum numen olympo,
Supplicibuſque vocanda ſacris tutela Deorum,

Id-

481. *Anime*] *Animae*, om. Ed.

eſt: ἡ δὲ κυνάγχη ἀνίατος, loco ejus, quod hic poſui. VLIT.

479. Mille tenent pestes,] Virg. iii. Georg. 470.

Non tam creber agens hyemem ruit aequore turbo,
Quam multae pecudum peſtes.

VLIT.

479. Curaque potentia major] Validior eſt vis morbi, quam ut interdum ſuperari queat, ac de podagra quidem & hydrophobia notum eſt Ovidianum illud

Solvere nodoſam neſcit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Generatim Hippocrates de Prognoſt. lib. i. princ. ὑγιέας μὲν γὰρ ποιεῖν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας, ἀδύνατον. τοῦτο γὰρ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι κρέσσον ἂν ἦν. TITIUS. V. Edit. *nocentia*. Quod an Poëtae ſit, videant eruditi. Multa hujus generis vocabula latent, parum vulgi uſu probata. Quorum partem ex Afris potiſſimum ſcriptoribus in Indicem Appuleianum compegimus. BART. *Potentia* hic eſt inſanabilis vis morborum. Eo fere ſenſu dixit Livius lib. xxv. i. *Ubi potentius jam eſſe id malum apparuit, quam ut minores per magiſtratus ſedaretur.* vid. ſupr. ad verſ. 436. BURM.

480. Mitte age:] Diſtinguendum eſt:

Mitte, age (non opibus tanta eſt fiducia noſtris)
Mitte animae ex, &c. vel, *Mitte, animae ex*, &c.

Ut poſteriore ſenſu τὸ *mitte*, ſit ἄπαγε. VLITIUS. Animae, ait, curandae, mittendum Numen Olympo, hoc eſt, precibus applicandum. An vero ſcribendum *anime*, ut in Vet. Ed. Ut animum Poëta ad Deos invocandos inſtigare velit. Utrumque tolerabile, vulgata tamen ſcriptura minus arridet. BART. Ita omnes libri. at mihi Barthiana conjectura magis placet. *mitte*, *anime*; videtur enim Gratius rei magnitudine deterritus reprimere ſe, animumque ulteriora conantem ſiſtere. mitte, inquit, anime, age, mitte plura conari; non ea fiducia eſt noſtris, vel humanis opibus; *ex alto ducendum numen Olympo, ſupplicibuſque vocanda ſacris tutela Deorum.* Solenne hoc Poëtis Muſam liberius evagantem & nimis alta ſperantem refraenare, nec Horatio & Pindaro ſolum, ſed & tardiſſimis. JOHNS. Heinſius corrigebat, *Mite, age (non o. t. e. ſ. noſtris) Mite animae ex alto* &c. ut ſit, *numen mite animae*, pro cani. ut ſupr. 411. *una redimenda anima pernicies*, & 440. *tot miſerere animas.* certe eodem modo *numen mite* ſaepe Ovid. vid. ad xi. Met. 134. & ii. ex Pont. ii. iii. *Mite, ſed iratum merito mihi numen adora.* Martial. x. 92. *agelli mite parvuli numen. Ducere ex coelo*, videtur indicare ſacra, qualibus Jovem eliciebant, de quo in Jove Fulger. cap. ix. hoc *deducere* coelo vocat Ovid. iii. Faſt. 317. & 321. *trahere ſuperis ſedibus* 324. in vulgata lectione ſenſus admodum eſt obſcurus & intricatus. Scaliger etiam *mitte anime* correxerat. Sed quid *mitteret*, curam ne medendi, vel ſpem? non ſatis haec capio. BURM.

482. Supplicibusque vocanda sacris] Mentis aciem huc direxit Angelius, cum cecinit lib. v. pag. 141.

Si qua tuum triſti foedavit vulnere corpus,
Noſtrorum primum precibus cole numina divûm,
Noſtrorum divum; non quot in vota vocabant
Secla olim, quos & numeris ut rite faventes
Implorat dulces etiamnum carmine vates.

Et reliqua. TITIUS. Merito *ſupplicia* vocantur haec ſacra, quibus tutela & pax deorum petitur. Ita accipienda illa, quae praeceſſit, precandi formula: *pacemque precamur*

In-

Incola ſancte tuam. De qua, ut ſimul haec abſolvam, nunc prius hic aliquid dicam, & poſtea, qualia illa pacifica ſacra ſint, ex ordine abſolvam. *Pacem deorum* itaque expetere ſolemnis apud ethnicos mos fuit, quem, ut plurima, etiam ex veri numinis cultu mutuati ſunt. *Pax Dei* in SS. literis vel millies ita ſumitur, pro pacatione & propitiatione. Uti & in cantico Angelorum accipiendum eſt: καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Haec enim eſt pax Dei, ἡ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Quo etiam modo vetus Interpres videtur haec conjunctim accepiſſe: *& in terra pax hominibus bonae voluntatis.* Hinc ſolemnis illa Apoſtolorum εὐλογία, εἰρήνη ὑμῖν ἀπὸ Θεοῦ. Quod non aliter accipiendum eſt, quam ſi dicatur εἰρήνη Θεοῦ. Unde & Ipſe dicitur ὁ Θεὸς εἰρήνης. *Pax* enim haec non ſemper ab offenſo & infenſo Numine, ſed ſolemniter, ut placidum ac propitium ſit, petebatur. Non aliter quam Actorum cap. XIII. Sidones ac Tyrii *petebant pacem* ab Herode, quanquam bellum illis nondum indixerat. Quod ſimpliciter, & non ex hac Deos precandi formula, intelligendum eſt. Fruſtra itaque eſt Servius ad illa Aeneid. I. 523. *Orantes veniam*] *Meretur enim benevolentiam, qui licet innocens ſit, veniam, tanquam peccaverit, petit.* Niſi ex cod. meo MS. reſcribatur: *veniam tamen, quam qui peccaverit, petit.* Quae erudita prorſus ſententia eſt. Non enim tanquam peccaverit, ſed aeque ac ille, qui peccaverit, veniam petit. Recte etiam ibidem obſervat: *Et proprie verbum pontificale eſt, unde eſt; Tu modo poſce deos veniam. Et paulo poſt; Pacemque per aras Exquirunt.* Quo loco *pacem*, *benevolentiam* interpretatur, adducitque illud: *Si ſine pace tua atque invito numine.* Male autem, *pacemque per aras Exquirunt*, refert ad explorandam Deorum voluntatem, an vellent huic rei conſentire. Illud enim per victimas, ut ſequitur, ab aruſpice fiebat. Haec vero pacis exquiſitio praecedebat. Unde illud ſuperius:

Te primum, Vulcane, loci pacemque precamur
Incola ſancte tuam.

Hae itaque primae ſacrificantium preces erant, & votis miſcebantur. Virgilius III. Aeneid. 261.

Sed votis precibuſque jubent expoſcere pacem.

Saepe etiam ipſa, quae vovebant, munera & oblationes cum precibus addebant. Haec ſunt, quae *ſupplicia ſacra* vocat noſter. Virgilius Georg. IV. 534. *tu munera ſupplex Tende petens pacem.* Quanquam ibi de conciliandа ira deorum agitur, & victimae caeduntur. Idem enim & in pacificis ſacris fiebat, ut hic hoedus Dianae mactatur. Cujus itidem origo ex antiquis Divinae Legis ceremoniis, quas populo ſuo praeſcripſit Deus per Moyſen Levit. capp. III. & VII. Quae pacifica ſacrificia fiebant communiter ipſo ſabbatho, ut colligere eſt ex Ezechielis cap. XLVI. καὶ τὰ σωτήρια αὐτοῦ, ὃν τρόπον ποιήσει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ita enim LXX. reddiderunt *pacifica*, quae Hebraice dicuntur שלמים *ut ipſa conciliatio pacificorum ſalus ſit offerentis*, inquit Hieronymus. Merito etiam σωτήρια voces, quibus hic *fatorum labes exire minaſque* docet Gratius. VLIT.

482. Tutela Deorum,] Cui geminum germanum eſt, quod praeceſſit 407. *tutela pax impetrata deorum.* Quaſi amuleta illa, non minus quam ſacra haec pacifica, σωτήρια loco habenda ſint. Tutela hic non eſt ἐπισκοπή, ſed pro protectione ponitur. Ita mox 496. *tua magna fides tutelaque, Virgo.* Non aliter quam tutelae navium diis ſuis inſcribebantur, quorum protectioni committebantur. Unde & in illo, quod aliunde adduxi, *tutelâ pax impetrata deorum*, tutelâ deorum, non autem pax deorum, interpretandum eſt. Nam *pax* ibi pro integritate ſumenda eſt, ut Plautus id videtur exponere Mercatore IV. I. 12.

Apollo, quaeſo te, ut des pacem propitius,
Salutem & ſanitatem noſtrae familiae,
Meoque ut parcas gnato pace propitius.

Non aliter, quam apud Hebraeos vox שלום tam *pacem*, quam *incolumitatem* denotat. Unde שלם pro *victima pacifica:* quam ideo σωτήριον reddiderunt LXX. qualis & hic pro incolumitate canum à Poëta offertur. Adeo ſanctiſſimi ritus ab idololatris promiſcue uſurpati, & inſtinctu diaboli adulterati paulatim ſunt. VLIT. Adde Plauti locum Poenulo I. II. 43.

Sunt hic omnia, quae ad Deûm pacem oportet adeſſe?

Puta, munera & ſacra pacifica, ad propitiandam Venerem, cui ſacrificatura erat meretrix

Idcirco aëriis molimur compita lucis,

trix illa. Idem Trinummo: IV. I. 18. *Ni tua* [Neptune] *pax propitia foret praeſto.* Et alibi ſaepe. Horatius II. Ep. I. 137. de carminis vi:

Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.

Puta *pacem deorum*, ut notat vetus Scholion. Porro quae noſtro *ſupplicia ſacra* hic, *ſupplicamenta ſolennia* vocat Apulejus Mileſ. XI. & paulo poſt. *procurare ſupplicamentis.* Et paulo ante *ſupplicia* ſubſtantive: *vannos onuſtas aromatis & hujuſcemodi ſupplicis certatim conferunt.* VLIT. *in Add.*

483. Aeriis] Ut altae arbores *aëriae* à Poëtis vocantur. *Compita moliri aëriis lucis*, eſt in compitis lucos conſecrare, quibus ſacra fiant Diis. Vide eruditiſſimum Turnebum etiam lib. VII. cap. 27. BARTHIUS. Heinſ. corrigebat, *aërii m. c. luci.* BURMANN.

483. Molimur compita] Non è trivio, nec vulgaris haec locutio. *Compita* Grammatici dicunt eſſe, quaſi *competa*, quia multae viae eodem competunt, ut triviae & quadriviae. Iſidorus: XV. 2. *Competa ſunt, ubi uſus eſt conventus fieri ruſticorum, & dicta competa, quia multa loca in agris eodem competunt, & quo convenitur à ruſticis.* Vero hic quidem non multum abfuit, ſed in etymologia non minus, quam Varro, aliique, antiquum obtinet. Quid enim ſit *moliri compita*, ſi triviae hic intelligendae? Ego à *comeo* vel *combeo*, cujus frequentativum ſit *combito*, ut *rebito* apud Plautum à *redeo*, vel potius à *combitere* (cujus ſimplex eſt, *bitere*, quo Plautus paſſim utitur) factum fuiſſe reor *combitum*, & mutata litera *compitum.* Nam & *compitus* olim dicebatur, ut *reditus*, *ambitus.* Varro de Scenicis Originibus lib. III. *Ubi compitus erat aliquis.* Id eſt, ubicunque coitus hominum erat. Ita & Iſidorus ſenſit, vel quiſcunque illi autor fuit, cum *compita* explicat, *ubi uſus eſt conventus fieri ruſticorum.* Junius Phylargyrius ad illa Georg. II. 382. *& compita circum*] addit inter alia: *ubi pagani agreſtes buccina convocati ſolent certa inire conſilia.* Quia nempe hi conventus ſolemnes in triviis & quadriviis, ubi & lares compitalitii colebantur, & plerunque ara aliqua erat, ideo ipſa loca, ubi combitabant, compita dicta. Unde & ipſa ſacella Dianae compitalitiae *compita* hic vocata Gratio videri poſſunt. Livio item lib. XXVII. 4. *Aves ad compitum Anagninum ad lucum Dianae nidos in arboribus feciſſe.* Sed proprie ipſi conventus ſive ad conſilia, ſive ad ſacrificium aliquod publicum peragendum, ita dicti fuiſſe primitus videntur. Propertius lib. II. Eleg. XX. *& de te compita nulla tacent.* Nulli ſcilicet hominum coetus. Ita & hic accipiendum, *molimur compita.* Id eſt, convenimus ad ſacrum hoc Dianae peragendum. Nam pleraque haec paganorum ſacrificia, ſed maxime quae Dianae fiebant, unde Trivia dicta eſt, in mediis viis & locis, quibus conventus, ut facillime fiebant, quae inde compita, & compitalitia ſacra nuncupaverunt, fieri olim conſueverunt. VLIT. Erant haec loca ſacris feſtiſque conventibus dicata. Hinc *lares compitales*, & *ludi compitalitii* Suetonio Auguſto cap. XXXI. & *ambulationes compitalitiae* Ciceroni ad Att. II. Ep. 3. Quod autem lucis haec *compitalitia ſacra* fiebant, vetus omnino eſt idololatria, à Deo vetita Deut. cap. XVI. in fine: & à Prophetis paſſim reprehenſa, Exod. XXXIV. 13. Jud. III. 7. & VI. 25, 26, 30. Eſaia I. 29. de quibus alias ex profeſſo, Deo volente. IDEM. *in Add.* Hic mire aeſtuat Vlitius, nec tamen ſe expedit. *Compita*, quia ad rem ſuam magis facit ſcilicet, hîc interpretatur conventus hominum, coetus; non loca, ubi conveniunt, & teſtes adducit *Iſidorum*, qui ſic ſcribit, *compita ſunt, ubi uſus eſt conventus fieri ruſticorum.* Varronem. *ubi compitus erat nullus.* Propert. *& de te compita nulla tacent.* priora exempla contrarium ſuae ſententiae evincunt. ultimum puto verum; non tamen ideo dixeris *moliri compita*, *pro convenire.* at mihi videtur ille *moliri compita*, qui, excîſis arboribus, reddit vacua interſtitia, ubi facile eatur. Anglice, *Cut a glade.* Et medium illud diſcrimen luci, quaſi centrum erat, quo tendebant diverſa interſtitia. JOHNS. *Compita*, hic ſunt *medii diſcrimen luci*, ut mox vocat: ſi quando pro conventu hominum ſumuntur, id fit quo-

Digitized by Google

Spicataſque faces ſacrum, ad nemora alta, Dianae,

Siſti-

484. *Sacrum*] *Ferre ad nem. alta* cit. Salmaſ. *ad nemorale*, Turnebus cit. quod probat Nic Heinſius. VLIT.

484 *Faces*] Harum ſpecies eſt in fronte tituli. VLIT.

quotidiana figura, qua loca pro hominibus, qui in illis ſunt, ſumuntur. ita *convivia* pro convivis Ovid. III. Amor. I. 17. ita *ſilvae* pro feris mox & paſſim. *compita* vero haec illuſtrari poſſint ex Ovid. V. Faſt. 130. & ſeqq. ubi de ſacris compitalibus, quae Praeſtitibus Laribus ſolebant fieri, dicit cum Lare ſtetiſſe canem, &

Compita grata Deo, compita grata cani.

Ubi recte ex Perſii interprete adnotat illa Neapolis, *pertuſa compita ſunt, in quadriviis quaſi turres, ubi ſacrificia pro finita agricultura ruſtici celebrant.* & poſtea non in urbe tantum, ſed in viis publicis fieri docet. & ita *pervia compita* Calp. Ecl. IV. 126. ad quae Baccho ludi fiebant. & eo forte, vel certe ad ſimilia ruſticorum ſacra reſpicit Tibul. I. XI. 51.

Ruſticus e lucoque vehit, male ſobrius ipſe
Uxorem plauſtro progeniemque domum.

vid. ibi Broukh. talia ergo compita fiebant etiam in nemore Aricino, quibus pro *anno reddebant honorem*, ut mox adjicit. his compitalibus ſacris luſtratio canum fiebat, ut ſequentia docent, & forte eo reſpicit Propert. IV. I. 23.

Parva ſaginati luſtrabant compita porci,
Paſtor & ad calamos extra libabat ovis.

BURM.

483. Aeriis lucis,] Quae proximo verſu *nemora alta*, nimirum vocat. Ubi lucus hic ſit, manu quaſi demonſtrat Ovidius Faſtor. lib. III. 263.

Vallis Aricinae ſilva praecinctus opaca
Eſt lacus, antiqua relligione ſacer.
Hic latet Hippolytus loris direptus equorum:
Unde nemus nullis illud aditur equis.

Hinc Statio Hercule Surrentino lib. III. Silva I. 55. *profugit cum regibus altum. Fumat Aricinum Triviae nemus.* Ita emendaveram ex hoc Gratii loco, ubi *nemora alta* vocat, cum ſtatim vidi, non aliter verba illa à Cluverio adduci. Nam vulgo inepte legitur, *aptum.* Adducit ἰδίᾳ Lucani locum ex lib. III. 86.

Qua ſublime Nemus, Scythicae qua regna Dianae.

Quod non de luco hoc Dianae, ſed de oppido adjacente in proximo, unde & *Nemorenſis* Diana dicitur, ego accipi malim. Aricinum vero nemus eſt, à quo *nemoralis Aricia* Ovidio, & Martiali, quorum loca hic à doctiſſimo Cluverio non tranſcribo, dicitur. De eo & mox. Fuit tamen, cum hoc loco mallem, *Egeriis lucis*, legere, quia Egeriae Numae conjugis in hoc luco fons celebratiſſimus fuit. Nam & Juvenalis Sat. III. 13. *ſacri fontis nemus & delubra* haec, quia Egeria in iis colebatur, & *vallem Egeriae* idcirco appellavit. Fuit & cum è contra non de Aricino nemore, ſed de quovis, ut Dianae omnes dicati fuerunt, luco haec acciperem, quia apud Papinium legeram ibid. vſ. 19.

——— *omniſque pudicis*
Itala terra focis Hecatejas excolit Idus.

Quaſi hoc ſacrum in quovis per Italiam luco tum fieret. Sed hiſce conjecturis meis nec veritati, nec lectoris judicio utique praeſcriptum volo. VLIT. In loco Statii *altum* in Gronovii editionem unde erepſerit, neſcit Marklandus ad Statium: ſed a Vlitio ſuo forte accepit. Heinſius malebat, *regibus orbum.* ſed *aptum*, quia illis ſolis patet hoc ſacerdotium, qui manu fortes pedibuſque fugaces, ut Ovid. III. Faſt. 271. non unicuique ergo hoc Sacerdotium aptum eſt, non timidis, non ſegnibus, exempla, credo, nemo doctior deſiderabit. BURM.

484. Spicataſque faces] In plures partes tenuiter diſſectas ad flammam facibus concipiendam continendamque: *multifidas* appellavit Seneca in Medea, & Papinius 3. Thebaid.

Multifida attollens antiqua lumina cedro.

Virgilius dixit I. Georg. 292.

—— *Ferroque faces inſpicat acuto.*

hic noſter ſupr. 118.

Quam longa exigui ſpicat haſtilia dentes.

Tur-

Digitized by Google

Turnebus Adverſar. lib. xxii. cap. 25. quem etiam de lucis & nemoribus Dianae conſulas velim lib. v. cap. 4. TITIUS. Citant nonnulli docti, *ſacrum ad Nemorale*. Verum ea emendatione opus non eſt. Diſtinguendum.

Spicataſque faces (ſacrum) ad nemora alta Dianae.

De *Spicandi* verbo alibi prolixe ſcripſimus. Et nonnihil ad hunc librum v. 118. BART. Servius ad illa Georg. i. 292. *ferroque faces inſpicat acuto*] *Incidit ad ſpici, id eſt ariſtarum imaginem.* Ita emendo adjutu MS. cod. Idem paulo ante: *Dicimus autem & hic ſpicus, & hoc ſpicum. Cicero in Arato:*

Spicum illuſtre ferens inſigni corpore virgo.

Ideo quaſi verba ſua & etymon vocis ſimul exponens dixit: *Incidit ad ſpici, id eſt, ariſtarum, imaginem.* Alludens ſimul ad illud Eclogae viii. 29. *Mopſe novas incide faces.* Quo loco in P. Danielis editione legitur: *Corneae ſane faces, quas, quaſi diutiſſime luceant, rapiunt tanquam vitae praeſidia. Namque iis quae ſunt petitae, diutius feruntur vixiſſe.* Eo ſaltem modo legenda haec ſunt. Quid tamen per *corneas faces* velit innuere, utrumne ex corneo ligno, an cornu ad inſtar inflexae, quales in veteribus monumentis memini vidiſſe, intelligendae ſint, haud temere aſſeruerim. Plinius lib. xvi. cap. 18. *ſpinam nuptiarum facibus auſpicatiſſimam*, & carpinum, & corylum familiariſſimas recenſet. Nihil autem de corno, quae propter duritiem ſuam facibus inidonea eſt. *Incidere* autem faces non idem eſt, quod *inſpicare*. *Inciſae faces* ſunt, quae ex diſſectis per medium laminis ligneis fiunt, & circulis, ut conjicere eſt, uno & altero ferreis continebantur. Quales plurimae in antiquis lapidibus viſuntur. At *ſpicatae faces* fiebant ex ligno ſolido in aſtulas & ariſtas quaſi undique inciſo ac exaſperato, quibus flamma facilius concipitur & nutritur. Nec aliter ſenſit Servius, cum *inſpicare* expoſuit *incidere ad ſpici imaginem*. Tales in Dianae nemorali ſacro adhibuiſſe, ex hoc Gratii loco diſcimus. Verba enim ejus, ut vulgo ſe habent, ita conſtruenda ſunt: *Spicataſque faces, ſacrum Dianae, ſiſtimus ad nemora alta.* Faces hae ſacrum Dianae erant. Propertius lib. ii. El. xxiii. 40.

Cum videt accenſis devotam currere tedis
In nemus, & Triviae lumina ferre deae.

Quas *lucentes faces* dixit Naſo iii. Faſt. 270. *lucentes portat ab urbe faces.* In his quippe maxime conſtabat hoc luſtrale ſacrum, quod ſacrum Dianae abſolute dicitur. Vetus Kalendarium in lapide, Idibus Auguſti: SACRUM. SPEI. SALUTI. DIANAE. VOLCANO. VLIT. VENATRICIA ſacra, in alio item Vet. Kalendario ponuntur xi. Kal. Septembres. *Multifidaſque faces*, vocat Naſo Metam. vii. & iterum in ingenioſiſſima illa Baucidos coena, lib. viii. VLIT. *in Add.*

484 NEMORA ALTA,] Turnebus citat: *ſacrum ad nemorale Dianae.* Quod, niſi veteri ſcriptura ſtandum ſit, unice amplectar. Ab hoc enim nemore Aricino, ut dixi, *nemoralis Aricia*, & *nemorale ſtagnum*, ac *templum* dicitur. Ovidius lib. xiv. Metam. *Scythicae ſtagnum nemorale Dianae*, & lib. i. de arte amandi 259.

Ecce ſuburbanae templum nemorale Dianae.

Ita & hic *ſacrum nemorale Dianae*, quae in hoc Aricino nemore colebatur, dixerit Gratius. IDEM. Iſtud *Sacrum* cum *faces* connecti per appoſitionem, vix ferendum cenſeo; adeoque tuam, Turnebe, lectionem, an emendationem, lubens amplector, *Nemorale* legentis pro *nemora alta*. Sic omnes Auctores, qui de hâc re egerunt. Ovid. lib. iii. Metam. 157. *antrum nemorale*. xiv. vſ. 330. *ſtagnum nemorale*. & i. Art. 259. *templum nemorale*. V. Strabo: lib. v. p 239. JOHNS. *Nemorale* etiam Barth. ad Stat. ix. Theb. 627. facilis illa aberratio librariorum, qui unam vocem in duas diſpeſcunt: vel contra in unam duas contrahunt: ita pro *ſtabula alta*, *ſtabulata* apud Ovid. viii. Met. 555. & pro *ſtabula avia*, *ſtabularia*. vi. 598. reperitur in codicibus: apud Tacit. vi. Ann. 48. pro *pericula varia*, eſt in MSS. *pericularia*. & talia paſſim in ſcriptis obſervare licet. quare ego *nemora alta*, (quae dici vulgo probandum vix puto; vid. ad Ovid. i. Met 591. & iii. 179. & Virg. iii. Georg. 393.) retineo, ſed aliter diſtinguo & explico.

Idcirco aëriis molimur compita lucis,
Spicataſque faces: ſacrum ad nemora alta Dianae
Siſtimus &c.

Ut *moliri* ad *compita* & *faces* pertineat. *ſiſtere* vero ad *ſacrum*, quod pro ſacrificio poteſt ſumi, vel pro ara, fano vel loco, in quo ſa-

Siſtimus, & ſolito catuli velantur honore;
Ipſaque per flores medio in diſcrimine luci
Stravêre arma, ſacris & pace vacantia feſtâ.

Tum

486. *Luci*] De eo Livius lib. I. c. 21. *Lucus erat, quem medium ex opaco ſpecu ſons perenni rigabat aqua.* Ed. Antv. *lucis.* VLIT.

ſacrificium futurum eſt. nam teſte Feſto *ſiſtere fana*, eſt loca futurorum fanorum conſtituere: hinc *ſiſtere ſacrum locum* hic eſt, deſignare ſacro futuro compitalitio: ut *ſacrum* pro ſacro loco ſumi docuimus ad Quinctil. de Inſt. Orat. I. cap. 4. p. 39. qui & VII. 3. dixit *ſacrilegium eſt, ſurripere aliquid de ſacro*, id eſt, de ſacro loco. vid. & ad Ovid. IV. Faſt. 497. ſic apud Sil. Ital. VIII. 231. male Heinſius ſollicitat ſcriptorum codicum fidem,

Aſt ego te, compos pugnae, Karthaginis arce
Marmoreis ſiſtam templis.

& *ſtatuam* legi jubet. *ſiſtere* enim eſt quaſi in baſi firma & ſolida collocare. ut apud Sueton. Aug. 28. *Rempub. in ſua ſede ſiſtere:* Tacit. XV. Ann. 18. *tropaea & arcus ſiſtere*, & ita *ſiſtere templa* &c. obvium. Ut autem hic *nemorale ſacrum* corrigunt, ita contra apud Statium I. Silv. III. 76 pro *nemoralem Phoeben*, male Moreil. *nemore almam* corrigit, ubi Gevartius videndus Lect. Pap. cap. 29. *nemora* vero *alta*, quia dea eſt, montium ſilvarumque potens. vid. ſupra 105. BURM.

485. CATULI VELANTUR HONORE] Vittis ac taeniis ornantur, quomodo & aliae victimae, Virgilius III. Georg. 486.

Saepe in honore Deûm medio ſtans hoſtia ad aram,
Lanea dum nivea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda miniſtros.

TITIUS. Statius Papinius eadem, quam citavi, Silva: vſ. 57.

——— *ipſa coronat*
Emeritos Diana canes, & ſpicula tergit,
Et tutas ſinit ire feras.

ex eo, quod noſter nimirum hic ſubdit:

Stravere arma, ſacris & pace vacantia feſta.

Quae Papinio videntur ob oculos fuiſſe. VLITIUS.

485. SOLITO HONORE] Id eſt ſertis & floribus, ut ſolet in his ſacris fieri. BURM.

486. DISCRIMINE LUCI] Spatium planiciemve intelligit in medio luco ad Sacrificia deſtinatam. BART. De eodem loco Livius lib. I. cap. 21. *Lucus erat, quem medium ex opaco ſpecu ſons perenni rigabat aqua*; ubi Aegeriam ſuam conſulebat Numa. Idem lib. XXV. *In hujus ſilvae medio ferme ſpatio*; Ita dudum emendaram, cum poſtmodum apud Cl. Gronovium ita inveni. Vulgo editur: *ſtadio.* VLIT. *in A.I.* Heinſ. *lucis.* & tunc intelligendum eſſet crepuſculum, vel ſuperſcripſerat *graſſante morbo* ut conſtruendum eſſet, luci, medio in diſcrimine, id eſt, graſſante morbo, ſtravere per flores ipſa arma vacantia ſacris & pace feſta. *diſcrimen luci* eſt pro compitis ipſis, quae moliti erant ſacrificaturi, ad quae viae per lucum coibant. & has vias diſcrimina *vocat*, quorum medium erat compitum, locus ſacro deſtinatus, ut ita *diſcrimina* capitis: vid. ad Ovid. II. Art. 330. & eo ſenſu VIII. Met. 577. *ſpatium diſcrimina fallit* ſumo, pro fretis inter inſulas, quae eas diſcernunt, ut viae in ſilvis. & I. ex Pont. VIII. 91. *minimum nos inter & hoſtem Diſcrimen murus portaque clauſa facit:* & ita *medium diſcrimen* luci eſt quaſi, ubi dividitur in partes: ut Ovid. I. Faſt. 459.

Poſtera lux hiemem medio diſcrimine ſignat,
Aequaque praeteritae, quae ſuperabit, erit.

BURM.

487. STRAVERE] Nempe ſacrificantes. vel παθητικῶς ſumendum loco ȣ ſtrata fuere. JOHNS.

487. SACRIS] Tertio caſu, *vacantia ſacris, & feſta pace*, id eſt ſolemni quiete, qualem deſcribit Papinius. VLIT. Eſt hoc epithetum *feſta* quaſi proprium paci. ita Ovid. II. Met. 796. de Athenis,

Ingeniis, opibuſque & feſta pace virentem.

Plin. XIV. pr. *profecit vita commercio rerum ac ſocietate feſtae pacis.* ubi alium adducit lo-

Tum cadus, & viridi fumantia liba feretro
Praeveniunt, teneraque extrudens cornua fronte
Hoedus, & ad ramos etiamnum haerentia poma,
Luſtralis de more ſacri, quo tota juventus
Luſtraturque Deae, proque anno reddit honorem.

Ergo

eum Hardoinus. BURM.

487 PACE VACANTIA FESTA.] Otium ſacrum intelligit. Horatius III. Od. 18. *Vacat otioſo cum bove pagus.* Quo loco male acumen ſuum collocarunt viri aliarum rerum dextri. BART.

487. VACANTIA] Non ntenda in feras, ob ſacra feſtamque pacem. JOHNS.

488. VIRIDI FERETRO] Aram puto ceſpite viridi exſtructam intelligere Poëtam. BART. *Viride feretrum* intelligo ramos, vel corbes ex viridi fronde, quibus praeferebant dona & munera ad ſacra. *Ferculum* quodcumque ex fronde, ut fiſcella: *liba fumantia* ſunt *toſta* Ovidio VI. Faſt. 482. vel *cocta* 532 ferebantur vero ferculis, quia *grandia* erant, ut Pali libata: Ovid. IV. Faſt. 776. vel *candentia* eidem, ne manus laederent III. 761. BURM.

488. FUMANTIA LIBA FERETRO] Ferculo a ferendo, Iſidorus capulum interpretatur, inde Jupiter *Feretrius*; de quo exiat integra Elegia Propertii. Livius dixit *fabricato ad id apte ferculo*, ubi malo, *fabricata ad id apte fercula:* doceo alibi copioſe. TITIUS. Hinc etiam ille: *Fumat Aricinum Triviae nemus. Fumat Triviae.* ſcilicet dum haec illi liba adolentur, quae & in pacificis adhiberi praecipit Moyſes Levit. cap. VII. Οὗτος ὁ νόμος θυσίας σωτηρίου, ἣν προσοίσουσι Κυρίῳ. Ἐὰν μὲν περὶ αἰνέσεως προσφέρῃ αὐτὴν, καὶ προσοίσει ἐπὶ τῆς θυσίας τῆς αἰνέσεως ἄρτους ἐκ σεμιδάλεως ἀναπεποιημένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα διακεχρισμένα ἐν ἐλαίῳ, καὶ σεμίδαλιν πεφυραμένην ἐν ἐλαίῳ. Ubi ἄρτους pro libis poſuerunt LXX. uti & *panem* Cato de R R. cap. LXXV. Θυσία αἰνέσεως eſt, quod dicit noſter, *proque anno reddit honorem.* VLIT. Adde Matthaei locum XXIII. 18 ubi δῶρον, pro *victima.* Cyprianus de Patientia dicit, Jacobum Patriarcham *pacificis muneribus iram fratris Eſau mitigaſſe. Dona* etiam & *donaria* ſunt ἀναθήματα. VLIT. *in Add.*

489. PRAEVENIUNT] Quid ſi, *Proveniunt?* Ut *provenire* ſit προσφέρεσθαι. Προσφέρειν autem eſt *tendere* Virgilio IV. Georg. 534. *tu munera ſupplex Tende.* Nam & δῶρα ſimiliter illa dicuntur apud Moyſen paulo poſt: ἐπὶ ἄρτοις ἀζύμοις προσοίσει τὰ δῶρα αὐτοῦ ἐπὶ θυσίᾳ αἰνέσεως σωτηρίου αὐτοῦ. VLIT. *Praeveniunt* poſitum pro praeeunt, ante pompam ſcilicet ſacram. ut ita paſſim *praeferri* dicuntur munera illa. vide Suet. Caeſ. 84. Ovid. II. Art. 330.

Praeferat & tremula ſulfur & ova manu.

& inde *praefericulum* dictum. Eodem modo *praeveniens Lucifer* dicitur, qui anreit diem, Ovid. v. Faſt. 548. & Virg. Ecl. VIII. mox noſter vſ. 500. *praevenientem* virtutem vocat nimium fervorem, quo praecurrunt, ſed cito deficiunt. BURM.

489. EXTRUDENS CORNUA FRONTE] Horatius III. Od. 13.

O fons Blanduſiae ſplendidior vitro,
Dulci digne mero non ſine floribus,
Cras donaberis haedo,
Cui frons turgida cornibus
Primis, & Venerem & proelia deſtinat
fruſtra.

TITIUS.

491. TOTA] Malebat *vota* Heinſius, praeterea *luſtretur* & *reddat:* de *honore* vid. ſupr. vſ. 458. BURM.

491. QUO TOTA JUVENTUS LUSTRATURQUE] Inde exta *luſtralia*, quorum partes diis reddebant, partem in epulatione abſumebant. Maro VIII 182.

Veſcitur Aeneas, ſimul & Trojana juventus,
Perpetui tergo bovis, & luſtralibus extis.

Ita Turnebus Adverſar. lib. VII. cap. 5. aliter deinde cap. 13. TITIUS Xenophon minor cap. XXXIII. τῇ θεῷ γε διακελεύομαι, verbotenus idem dicit: additque ὡς νόμος, id eſt, *Luſtralis de more ſacri*, καὶ κύνας καὶ τοὺς κυνηγέτας,

Ergo impetrato reſpondet multa favore
Ad partes. qua poſcis opem, ſeu vincere ſilvas,

Seu

494. *Poſcis*] A. Steyn. *poſcit*.

rus, quae *tota juventus* noſtro. VLIT. *in Add.*

492. Anno] Felici omnium bonorum proventu. Lucanus III. 20.

Effuſis magnum Libye dedit imbribus annum. BART.

493. Respondet multa] *Multa* ad vocem *opem* referendum ἀπὸ κοινοῦ, quae ſequitur verſu altero. Alioquin ſcribendum foret *reſpondent*. Sed altera lectio Gratiano acumine dignior non mutanda eſt. BART. An ipſa Diana coelitus reſpondebat? Vel an ipſum Deae ſimulacrum oracula pronuntiabat conſulentibus? Nugae. *Non ſi quid credula Roma Elevet*, *accedam:* quanquam & id auſint de ea, quae in Regia Lutetiae oſtenditur, Dianae ſtatua aſſerere Galli, humana voce olim loquutam fuiſſe. Quid ſi itaque reſcribamus:

Ergo impetrato reſpondent multa favore
Ad partes qua poſcis opem: ſeu vincere, &c.

Ut Maroni: *illa ſeges votis reſpondet avari Agricolae.* Et alia, quae ſupra adduxi. *Impetrato favore*, id eſt, cum jam *tutela pax impetrata deorum* eſt. *Favorem* itaque nunc, quam *pacem* antea, vocat. Hac impetrata reſpondent multa, ac feliciter ſuccedunt ſive in curandis vulneribus, ſive in ipſa venatione. VLIT. Id eſt, propitia fiet, exaudietque rogantes. Nam & haec è Sacris ad profana tranſiit phraſis. Sic paſſim Regius Poëta & Propheta in divinis Hymnis; Pſalm. III. 5. *Invocavi Dominum*, & *mihi reſpondit de monte ſalutis*; id eſt, *exaudivit* me, ut alii & hic & alibi interpretantur. Sic I. Reg. XVIII. 26. ubi LXX. ἐπακούειν, Vetus promiſcue habet, *exaudire* & *reſpondere*. Adde I. Sam. XXVIII. 6. 15. & XXX. 8. VLIT. *in Add.* *Multa* faeminino genere. benigna exaudit, reſpondetque precibus. vel quoad multa, in multis. JOHNS Heinſius malebat *culta*, & certe coactae admodum ſunt explicationes aliae. Niſi quod *multa Diana* explicari recte poſſit ex iis, quae dixi ad Valer. Flac. VI. 223. & ita in Ennii verſibus apud Cicer. I. de Div. 20.

Quamquam multa manus ad coeli caerula templa
Tendebam.

Ubi Daviſius perperam pro *multum* capit. ſic forte & apud Tibullum I. VII. 7. poſſet capi & legi

Illa quidem jam multa negat.

Vide & ſupr. ad vſ. 30. BURM.

494 Seu vincere silvas] Heinſ malebat *cingere*, ſed centies *ſilvae* pro feris, ut mox *faceſſere ſilvas*, & ſupr. 330. *domare ſilvas.* & ita alibi. Claudianus III. de Laud. Stilic. 250. *Teliſque domat quae Maenala Thero.* & ita Manilius & alii *pacare nemora*, montes &c. de quibus videndus Heinſius ad idem Claud. poëma vſ. 284. Egregia in lapide antiquo inſcriptio apud Spon. Miſcell. Erud. Antiq. p. 88. & Fabret. pag. 689. BRARVM AC NEMORVM INCOLAM, FERARVM DOMITRICEM DIANAM DEAM VIRGINEM. Male Sponius edidit PRVRARVM, & pejus conjecit pro FERARVM, PIRARVM. Quis enim umquam piras incoluiſſe Dianam, aut Piras pro ſilvis poſſe capi audivit? legendum puto VMBRARVM, quia in ſilvis umbras fatigata venatu captat: Anacreon Od. LXI. in fragmento vocat θηρῶν ἀγρεσῶν Δέσποιναν. & hinc toties in lapidibus *Diana victrix*, vide Indicem Gruterianarum Inſcriptionum. Hinc quoque Hyrceus, Dianae comes, apud Ovid. V. Faſt. 540.

Quam nequeam, dixit, vincere nulla fera eſt.

& Cephalus apud eumdem Ovidium VII. Metam. 836.

— ſilvaſque peto, victorque per herbas
Aura veni, dixi.

inf. 527.

——— victaeque fragoſum
Nebroden liquere ferae.

& ita *praeda victa* Nemeſ. Cyn. 198. & quae

Seu tibi fatorum labes exire minaſque
Cura prior; tua magna fides tutelaque, Virgo,
Reſtat equos finire notis, quos arma Dianae
Admittant. non omne meas genus audet in artes.

Eſt

497. Tit. in Edd. *De Equis.*

ejus generis plura paſſim occurrunt. BURMANN.

495. FATORUM LABES EXIRE] Evadere; ita etiam ſuperius uſus eſt verbo *exire*, & Virgilius v. 438.

Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.

quod notat ubi Servius, & Macrobius lib. VI. 6. Manil. v. 164.

Nunc exire levis miſſas, nunc mittere palmas.

TITIUS. Vid. ad vſ. 197.

496. VIRGO,] Diana. Callimachus εἰς Ἄρτεμιν. Tamen Endymionem & Hippolytum Poëtae illi non ignoſcunt. BART.

497. RESTAT EQUOS FINIRE NOTIS] μετάβασις ad delectum equorum, jam *finire* valet *definire*, per aphaereſin. ut *temnere divos.* de re ipſa conſule Xenophontis commentarium περὶ ἱππικῆς. TITIUS. Definire. pari modo *finitionem* pro definitione ponit Gellius libro XV. cap. 9. Ita & Appulejus. BART. Commode hanc κυνηγεσίας partem poſtremo loco tractat poëta, praemiſſa ea, à qua nomen ſortitur totum hoc inſtitutum. *Prima illa canum, non ulla per artes Cura prior*, ut merito cecinit. Praepoſtere autem Oppianus priorem ac potiorem libri primi partem in equis, & fabulis quibuſdam, quae nihil ad venationem, conſumpſit. Non auſim tamen haec apud Gratium de equis ſatis ſalva praeſtare. Nuſquam enim, quod hic videtur promittere, notis ſuis equi formam definivit, de qua ad Nemeſianum. Niſi per *notas* cenſuram intelligamus, qua non quidem ex forma, ſed ſecundum genus ac patriam excernit, *quos arma Dianae Admittant.* Id enim eſt, quod ſubdit, *non omne meas genus audet in artes.* Eaque de cauſa non à forma, ut Xenophon, aut moribus, ut Virgilius aliique, ſed à patria mox incipit pleroſque notare, & venationi inutiles primum percenſere. *Finire notis* enim eſt, *percenſere notis*, ut alibi de catulis loquitur. Petita metaphora à cenſoribus, qui ut equites ita & equos eorum ſaepe notabant. Unde illa ſolemnis cenſendi formula apud Val. Maxim. lib. II. cap. 9. *Traduc equum Sacerdos, ac lucrifac cenſoriam notam.* *Finire* autem eſt definire; ut *fungi*, pro defungi, apud Maximianum, Prudentium, aliaque hujus notae. VLIT. Cenſoriis ſcilicet. Ita Claudius Imp. Suet. XVI. *cum orantibus familiaribus demſiſſet cuidam appoſitam notam, litura tamen, inquit, extitiſſet.* Ita legendum apud Suetonium, pro *exiſſet.* Ludebat ridiculus Imp. in voce *nota*, quae ut per ſe quodammodo litura erat notati nominis, ita inducta, revera etiam litura extabat. Quod merito reprehendit Suetonius, quod ita jocando ſevero illo Cenſoris munere abutebatur Claudius. Haec ideo, quia ab Ill. Caſaubono non bene percepta. VLIT. *in Add.* Nimis hoc acutum. *notae* ſunt, quibus omnes res, & etiam inter ſe, equi diſtinguuntur. unde *primae, ſecundae notae res, ex hac nota* &c. vid. ad Petron. cap. LXXXIII. Ovid. II. Am. v. 54. & quia hic de genere & patria equorum agit, idem notat *nota*, quod apud Ovid. I. Met. 761.

Ede notam tanti generis.

Ubi v. Ciofan. *Finire* pro definire centies apud Quinctilian. occurrit. vid. ad lib. II. de Inſtit. Orat. I. BURM.

498. AUDET] Simpliciter hoc verbo pro confidens eſt, utitur exemplo Virgilii. II. Aeneid. 347. Vide Commentaria noſtra ad Appulejum, & Claudianum Bell. Gild. 299. BART. Recte Barthius, & ad Bell. Getic. 139. & Stat. IV. Theb. 439. & alibi. plena autem locutio eſt apud Ovid. V. Faſt. 175.

——— *in apros*

Audet, & hirſutas cominus ire leas.

Si-

Digitized by Google

Eſt vitium ex animo; ſunt quos imbellia fallant
Corpora: praeveniens quondam eſt incommoda virtus.
Conſule, Penei qualis perfunditur amne
Theſ-

Similis fere locutio *tantum vellet in armis* vſ. 73. Juven. II. 4. *quoties aliquid de moribus audent.* auctor Bucolici a Vlitio ad vſ. 253. adductus

Fortis & acer erat, multumque audebat in armis.

Tacitus ſaepe abſolute hoc verbo uti ſolet, ut II. Hiſt. 71. *adverſus Neronem auſus.* I. 35. *ignaviſſimus & in periculo non auſurus.* & ita ſaepe. BURM.

499. Ex animo.] Imbelli, vel fallente. quod ex ſequentibus petendum eſt. Tales Oppianus deſcribit Iberos equos. L. IV. 285. ἀνάλκιδες ἦτορ. JOHNS. Heinſ. *eſt vitium, eſt animo.*

499. Sunt quos imbellia fallant corpora] Non apta bello propter infirmitatem membrorum, vel ob exiguitatem corporis, uti narrat Caeſar de equis Germanorum in commentariis bellor. Gallicor. TITIUS. Id eſt, deſtituant non animus, ſed vires. ut apud Phaedrum fab. ultima canis ſenex. male vero Heinſius tentabat, *ex alto*, animus enim & corpus hic opponuntur. Titius autem videtur reſpicere locum Caeſaris de Bel. Gal. IV. 2. ubi olim *parva & deformia legebatur*, ſed nunc *prava.* vid. ſupr. ad vſ. 289. BURM.

500. Praeveniens quondam] Ante tempus adveniens, praecox, quod etiam in hominibus accidit, cujus rei cauſſam reddit Hieronymus Borrius in commentario de aeſtu Maris & Nili inundatione. TITIUS. Praecox, praeveniens vireis. BART. Ita ſuperius loquitur vſ. 194.

Quondam inconſultis mater dabat Umbrica Gallis
Senſum agilem.

i. aliquando. Servius ad illud Aen. II. 678. *conjunx quondam tua dicta relinquor? Quondam*, inquit, *aut aliquando ſignificat: quaſi nunc uxor non ſit, quae relinquitur. Aut certe quondam, ſemper, ſignificat (ut in Georgicis:*

Ut quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis.)

Id eſt, quam ſemper conjugem nominaſti. Ita lego ope MS. codicis. Qui intellectus, ſi cui arridet, hic etiam applicari poteſt. Non temere tamen mihi olim conjeciſſe videor:

——ſunt quos imbellia fallant
Corpora, praeveniens quoniam eſt incommoda virtus.

Ut illis, quibus *Eſt vitium ex animo*, opponat hos, qui quidem magno animo & alacritate incipiunt, ſed propter corporis imbecillitatem deficiunt. Nam *fruſtra nimius properat furor*, quia *virtus irrita damno eſt*, ut in canibus Aetolis ac Petroniis notavit. Similiter etiam de canibus Xenophon cap. III. αἱ δὲ ἄποδες, οὐδ' ἐὰν ὦσιν εὔψυχοι, τοὺς πόνους δύνανται διέχειν, ἀλλ' ἀπαγορεύουσι. Nam & hos ibi τοῖς ἀψύχοις, id eſt, quibus *Eſt vitium ex animo*, opponit diſparatim. Multo autem magis vituperantur inter equos οἱ ἄποδες. Quia, ut loquitur idem initio ἱππικῆς, ἐν μὲν σώματος πρῶτον φαμὲν χρῆναι τοὺς πόδας σκοπεῖν, *in corpore* equino *primum pedes ſpectandos dicimus.* Idcirco quam corporis hic imbecillitatem notat in animoſis, mox in pedibus videtur cauſſari, ubi de Parthico equo canit:

Ante opus excuſſis cadet unguibus: & tamen illi
Eſt animus, fingetque meas ſe juſſus in artes.

Qui horum numero merito accenſendus eſt, *quos imbellia fallunt Corpora.* VLIT. Quandoque praeceps & praefervida virtus venationi incommodos reddit. JOHNS. Poſſet & legi *quorum eſt*, repetito *ſunt*, quorum virtus praeveniens eſt incommoda. ſed *quondam* pro aliquando, interdum, poteſt capi. vid. ſupr. 194. BURM.

501. Consule] Suſpecta voce, nec tamen occurrit, quid pro ea reponam. forte *non lege* pro non *elige*, opta tibi Theſſalicum equum; ineptus ille ad venatum, licet generoſiſſimus: ita *lectos equos* dixit Nemeſ. Cyn. 240. ubi vid. IDEM.

501. Penei] *Peneo* malebat Heinſius, nec im-

Theſſalus, aut patriae quem conſpexêre Mycenae
Glaucum. nempe ingens, nempe ardua fundet in auras

Cru-

503. *Fundet*] *Tollet*, citat Turneb.

improbo. ita *Peneae undae* Ovid. VII. Met. 230. quis *flumen Rhenum*, *Metaurum* & ſimilia ἴσα κόνις ignorat? ſed & ſaepe aliter loqui ſolent. BURM.

501. PERFUNDITUR] Hic pro lavatur poteſt ſumi, vel etiam pro bibere largiter. ut ita *perfuſus Baccho tempora* Tibul. I. II. 13. ubi vid. Broukh. IDEM.

502. THESSALUS] De hoc intellexit Apulejus lib. I. Metamor. in ipſo ſtatim veſtibulo. Equi autem Theſſali optimi habebantur, ex cauſſa, quam reperies apud Placidum Lactantium Statii interpretem ad illud ex IV. Thebaid. 42. *Et jam inde jugo luctatur Arion.* eorum meminit Oppianus, quomodo Tyrrhenorum, Siculorum, Cretenſium, Mazacum atque aliorum, quos expreſſos reperies κυνηγετ. lib. I. ab illo verſu 166. Ἵππων δ' ἀιόλα φῦλα τίς ἔθνεα μυρία φωτῶν. Joannes Tzetzes Pythiae oraculum refert hoc, Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἄμεινον, Ἵπποι Θετταλικοί, Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες. Ἄνδρες δ', οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης. quod etiam invenias apud Athenaeum lib. VII. cap. 5. Peneus flumen eſt Theſſaliae, inter Oſſam & Olympum decurrens: ad materiam equorum venationi aptorum conſulendus eſt Angelius lib. 5. ab illo verſu p. 144.

Illum ergo praeſtantem animis & viribus acrem.

& quod propius ad hunc Gratii locum pertinet, Adrianus Turnebus Adverſar. lib. XIII. cap. 4. TITIUS. Primas huic omnes fere concedunt. Varro catalogum praeſtantium equorum ita inchoat lib. II. cap. 7. *Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur: in Graecia Theſſalici equi*, &c. Et notum illud è tripode,

Ἵππον Θεσσαλικὸν, Λακεδαιμονίαν τε γυναῖκα,
Theſſalicum inter equos, Lacedaemoniamque puellam,

primas olim obtinuiſſe, referente Strabone lib. X. Unde noſter ſupra 228.

Theſſalum quadriga decus.

VLIT.

502. CONSPEXERE] Clarum videre. Nam *conſpectus* Poëtis illuſtrem & ſpectabilem valet. Comparationes equorum deſcriptionis Oppiani, Virgilii, Nemeſiani, & noſtri ab aliis factae ſunt. Quas non recoquendas putamus. BART. Cum admiratione videre. JOHNS. Recte ita explicant viri docti, appoſite, licet non de equo, Val. Flac. VI. 296. *conſpectaque glauco Tempora nectuntur ramo.* vid. Albinov. ad Liviam verſ. 121. ſed ingenioſa tamen eſt conjectura Heinſii, *conſperſere.* non addita tamen interpretatione, an de maculis intelligat: ſed ego potius ſubintelligerem *pulvere.* ut in certaminibus: quomodo *pulverem Olympicum* dixit Horat. I. Od. I. & paſſim bellatores *pulvere ſordidos*, *atros*, *conſperſos*, Poëtae deſcribunt. quorum loca cumulare nihil attinet. de equo generoſo Ovid. VII. 542.

Acer equus quondam magnaeque in pulvere famae.

& II. Faſt. 360.

Inque ſuo noſter pulvere currat equus.

& eo ſenſu Amazonibus dat *pulvereos equos.* Val. Flac. IV. 608. BURM.

503. GLAUCUM.] Servius ad illa Virgilii Georg. III. 81. *honeſti Spadices*, *Glaucive: Glauci autem ſunt faelineis oculis, id eſt quodam ſplendore perfuſis.* Ita MS. codex. Commendat itaque Gratius inter Mycenacos ſive Argivos equos, qui glauci ſunt, & qui non tantum ex ſanguine eorum deſcendunt, ſed ipſis Mycaenis in patria ſua educati ſunt ad Olympiacum certamen. Contra Plato inter malos equos accenſet γλαυκόμματον. Ut & hodie vituperantur glauci, niſi parem & aequalem in utroque oculo maculam rotundam undique, non ſemicircularem, habeant. VLIT.

503. NEMPE] Elegantem uſum, in ſimilibus, hujus particulae vidimus ad illa Valer. Flac. VI. 282.

Nempe omnes cecidere ſenes, nempe omnis ademtus

Ante

Crura. Quis Eleas potior luſtravit arenas?

504. *Luſtravit*] *Luſtrabit.* Turneb.

Ante pater. BURM.

503. INGENS,] Quod de canibus dixi ad v. CCLXXXI. idem in equis obſervatur, maxima corpora maximi animi capacia plerunque eſſe, modo non enormia. Varro II. de Re Ruſt. 7. *Forma eſſe oportet magnitudine media, quod nec vaſtos, nec minutos decet eſſe.* Indiſtincte autem Palladius Martio tit. XIII. in admiſſarii forma primum requirit, *vaſtum corpus & ſolidum.* Et poſtea in pullis *conſideranda magna, longa corpora* commendat. Concinnius noſter ingentem laudat, quod maxime ad *robori convenientem altitudinem*, quam requirit item Palladius, referri debet. Hinc enim celeritas, ut praecipua Venatoris equi virtus, indubitato praeſumitur. Unde Oppianus lib. I. 293. poſtquam Libycos equos omnium velociſſimos conſtituiſſet, hoc quoque praeſtantiae illorum accommodat, quod

Μείζονας εἰσιδέειν Λίβυας κρατεροὶ γεγάασιν.

Et rationem adjicit,

——— ὅττι ἐστὶν

Πάσσονες εἰσιδέειν, καὶ κρέσσονες ἰθὺς ὁρμᾶν.

Haud minus ut curſu valido quam corpore praeſtent.

VLIT.

503. ARDUA FUNDET IN AURAS] Inter incedendum crura attollet, & explicabit; dixit autem *ardua*, quomodo Virgil. III. Georg. 75. *altius ingreditur.* TITIUS. Ut Virgilio III. Georg. 75. *generoſus pullus in arvis Altius ingreditur.* Rationem, cur hoc etiam in pullo commendetur, egregie reddit Xenophon περὶ ἱππικῆς initio: τὰ γε μὲν γόνατα ἢν βαδίζων ὁ πῶλος ὑγρῶς κάμπτῃ, εἰκάζοις ἂν καὶ ἱππεύοντα ὑγρὰ ἕξειν τὰ σκέλη, τὰ δὲ ὑγρὰ δικαίως ἀεὶ δοκιμεῖ. ἀπταιστότερον γὰρ καὶ ἀκοπώτερον τὸν ἵππον τῶν σκληρῶν σκελῶν παρέχει. *Inoffenſius enim & minus laborioſe ita incedit equus, quam ſi rigida ſint crura.* Hinc bene Oppianus lib. I. 192. θείει δὲ προΐδρομος ὑπλὴ ὕψι μάλ' ἐκ γαίης, *rotundaque ſe ungula tollat Altius à terra.* Non enim hoc tantum in ingrediendo decorem habet, ſed tam in curſu, quam ſaltu optatiſſimum, quia longius extenduntur ac *fundun-tur*, ut noſter loquitur, crura ita in ſe collecta. Pollux lib I. cap. XI. § 8. ὑπάρχει γὰρ αὐτῷ, Σίμων λέγει, ἀλλὰ πλεῖστα τὰ σκέλη ῥίπτειν· καὶ τοῦτο δὲ Σίμωνος εὔδρομος, εὐσύνδρομος ἵππος, ὁ μὴ ὀλίγον αἴρων ἀπὸ τῆς γῆς ἐν τῷ τρέχειν τὰ σκέλη. *Prodeſt enim equo, inquit Simon, crura plurimum effundere: ideoque curſu facilis ac proficiens equus illi dicitur, qui non leviter tantum crura ſua inter currendum humo tollit.* Ita lego & verto haec; quanquam de tolutario equo, ut infra dicam, accipi poſſit vulgaris ſcriptura, quae alias ex ipſo Polluce falſi convincitur, inter laudes recenſente γόνυ λαγαρὸν πρὸς τὴν συγκαμπήν (uti legendum eſt) & inter vitia γόνατα δυσκάμπτη. VLIT. Vid. ſupr. ad vſ. 138. BURM.

504 QUIS ELAEAS POTIUS LUSTRAVIT ARENAS] Quis aptior fuit ad certamina, quae in Elide celebrabantur, Horat. IV. Od. 2. *Sive quos Elea domum reducit Palma coeleſtes.* Virgilius I. Georg. 59.

—— *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Et III. Georg. 202.

Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit ſpatia, & ſpumas aget ore cruentas.

At rurſus VI. Aen. 587.

Quattuor hic invectus equis & lampada quaſſans,
Per Graium populos, mediaeque per Elidis urbem
Ibat ovans.

Silius I. 224.

— *non Eleus eat campo ferventior axis.*

TITIUS. Olympicum ſtadium dicit. BARTHIUS. Virgilius Georg. III. 202.

Hic vel ad Elei metas, & maxima campi
Sudabit ſpatia.

Servius; *ſcilicet circi. Elis autem eſt civitas Arcadiae, in qua agebatur curule certamen, & eſt ſpecies pro genere.* Ita & hic poſſit accipi. Non enim in certamine Elaeo Mycenaeis ſemper equis uſi, ſed & Numidicis, ut infra canit noſter: *Piſis Numidae ſolvere jugales.* *Arena* etiam & *luſtrare* Romanorum propria vocabula fuerunt: illud è theatro, hoc è circo petitum. Gloſſae veteres: *luſtravit*, περιῆρχε.

Ne tamen hoc adtingat opus; jactantior illi
Virtus, quam ſilvas, durumque laceſſere Martem.
Nec ſaevos miratur equos terrena Syene.

Sci-

507. *Mira*] *Miretur* Cluver. &, *in ſaxa.*

χεται. Quod eo poſſit referri. Ita ſupra 150. *cur exiguis tantos in partibus orbes Luſtramus?* Id eſt, cur tot ſpatia in tam exili arena decurrimus? cur tantum verborum in hac non praecipua artis noſtrae parte conſumpſimus? Eadem tralatione utitur & Varro lib. I. de RR. cap. 3. ubi exquirit de oeconomia agreſti, *ars an ſit, an quid aliud, & à quibus carceribus decurrat ad metas.* Scilicet, unde incipiat, ubi deſinat. VLIT. *Luſtrabit* Heinſius corrigebat. de hoc verbo vid. ſupr. ad verſ. 221. BURM.

505. Opus,] Venationem. JOHNS.

505. Jactantior] Equorum Mycenaeorum virtus magis pompae & ludicris certaminibus nata; nec robuſta ſatis, quae feras ſylveſtres, durumque laceſſat Martem. contra Cappadocum equi apud Oppian. lib. I. v. 202.

Κείνους εἰς πόλεμον μεγαλήτορα θωρήσσοιο,
Αἴθωνας τ' ἐπὶ θῆρας ἐπεὶ μάλα θαρσήεντες
Ὅπλοις ἀντιάαν, πυκινὴν ῥῆξαί τε φάλαγγα
Θηρσὶ τ' ἐνυαλίοισιν ἐναντία δηρίσασθαι

JOHNS.

506. Durum Martem.] Ad Curſus & Campeſtria nobiliora exercitia Theſſalos & Mycenaeos equos aptos ait, ruſticum vero & durum laborem venandi eis indignum eſſe. BART. Durum Martem ſatis illuſtravimus ad Val. Flac. VI. 545. BURM.

507. Miratur] Heinſius conjiciebat *ſubmittat.* ſed ſi tale quid placeret, praeſtaret legere, *tibi mittat:* potius tamen eſt, ut *miretur* legatur. vel ſi *miratur* retinendum, ſenſus erit, Syene miratur equos, *non ſaevos*, id eſt imbelles; *ſaevi* hic fortes, robuſti equi capiendi; ut apud Statium & alios ſaepe occurrit. malim tamen priori ſenſu *miretur*, ut ita *comparet*, *praegravet* &c. v. vſ. 120. & hoc videtur ſequens *ſcilicet* requirere. ne miretur Syene equos ſuos, ſaevos quidem & robuſtos, ſed inutiles ad venandum in montibus & ſaxoſis locis. nam & Parthis equis gloria magna eſt, & adhuc manet, ſed tantum in patentibus campis, & rure molli, non ut Romani iis utantur in ſaxis Taburni &c. BURMANN.

507. Terrena Syene] Ex terra, & limo paulatim a Nilo agreſto enata, quomodo univerſa Aegyptus, veluti ſcribit Herodotus in Euterpe, Strabo quoque lib. I. pag. 30. inquit, ὥς τε οἰκείως ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ τὴν ὅλην Αἴγυπτον τοῦ ποταμοῦ δῶρον λέγεσθαι, κἂν εἰ μή τε τὴν ὅλην, τήν γε ὑπὸ τῷ Δέλτα, τὴν κάτω χώραν προσαγορευομένην. idem tradit Heliodorus hiſtoriae Aethiopicae lib. IX. ex noſtris Torquatus Taſſius lib. XVII. de Syene videndus idem Strabo, Plinius & alii. TITIUS. Quod montoſa, nec obvia fluminibus. Dionyſius.

—— καὶ μέχρι βαθυκρήμνοιο Συήνης.

Saxa Syene petita laudat Papinius Silvarum. II. in Surrentino Pollii. Hactenus Vetus Editio. Quae reſtant, in ea non apparent. Ideoque & nos heic finem commentationi dabimus. Nam nulla vis humani ingenii lacunas illas explebit, ut à Gratio ſcriptum eſt Poëma. Nec labor niſi vanus in Interpretatione eorum, quorum de Lectione non conſtat. BART. Quod montoſa, nec obvia fluminis, inquit Interpres, & hoc corollario quaſi, animadverſiones ſuas & Gratium abſolvit. Imo Συήνη πόλις μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Αἰθιοπίας, ἐπὶ τῷ Νείλῳ, autore Stephano, apud quem ita interpolandum. Quia autem & inſula ſive peninſula cognominis in ipſo Nilo adjacet, ideo *terrenam Syenen* ipſum oppidum videtur vocaſſe Gratius. Non enim in peninſulâ, ut perperam in tabulis ſuis conſtituit Ortelius, ſed in continenti Thebaide oppidum fuit. Inſula autem Syene aliud in ſe oppidum habebat, ut ex Strabonis lib. XVII. ſciri poteſt. Parum tamen hoc cauſae habet, ut *terrena* dicatur, ſiquidem ab ipſa Nili ripa minimum diſtat Syene. Quare ſuſpecta mihi haec vox eſt, *terrena.* Quid ſi ſcripſerit, *turrita Syene*? Ut Dionyſius ὁ περιηγητὴς, μέχρι βαθυκρήμνοιο Συήνης, dixit, quia duobus

mon-

Scilicet & Parthis inter ſua mollia rura

Man-

montibus in acutum turrium inſtar deſinentibus cingebatur. Herodotus tradit lib. II. 28. εἶναι δύο ὄρεα ἐς ὀξὺ τὰς κορυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαΐδος καὶ Ἐλεφαντίνης. Vel etiam, quia revera à turri ſua celebratiſſima fuit, *turritam Syenem* dixerit. Ezechiël cap. XXIX. ἀπὸ πύργου Συήνης, καὶ ἕως ὁρίων Αἰθιόπων. *à turre Syenes uſque ad terminum Aethiopiae.* Ita recte quidam Interpres, & forſan ipſi LXX. Perperam alii: ἀπὸ Μαγδωλοῦ καὶ Συήνης. Quod ambiguitate vocis מגדל evenit, quae & *turrim* ſignificat, & oppidi quoque nomen eſt. B. Hieronymus: *Pro turre, quae Hebraice* מגדל *dicitur*, LXX. *loci nomen poſuerunt, ut* Μαγδωλὸν *ſcriberent. Turris autem Syenae uſque hodie permanet caſtrum ditioni Romanae ſubditum.* Hinc autoritatem capit vett. libb. ſcriptura apud Plinium lib. V. cap. 9. de Nilo: *Ditionis Aegyptiae eſſe incipit à fine Aethiopiae Syene: ita vocatur peninſula* C *millium paſſuum ambitu, in qua caſtra ſunt latere Arabiae.* Nam *Ceraſtae*, quos ex vulgata lectione in tabulas ſuas deduxit Ortelius, nulli unquam fuerunt. Maſim tamen hic apud Gratium, *extrema Syene*, minori mutatione. Claudianus de bello Get. *extremis legio praetenta Britannis: Quae Scoto dat jura truci.* ut ἔσχατοι ἀνδρῶν Aethiopas dixit Homerus. Ita Friſios *extremos imperii* vocat Tacitus Annal. IV. Idem *Elephantinen ac Syenen clauſtra olim Romani imperii* fuiſſe tradit Annali II. Et Lucano *Regni clauſtra Philae*, quae Syene non ita longe diſtabant. VLIT. Omnino legendum, *extrema.* Virgilius, *extremos Garamantes*, Ecl. VIII. *Extremique hominum Morini*, exitu Aeneidos VIII. Sed perperam hic à Servio, ille à Maximo Critico Sacro, intellecti. Ovidius in Ponto agens nihil frequentius queritur. ut III. Triſt. 3.

Laſſus in extremis jaceo populiſque locisque.

Lib. IV. El. 9. *extremum ſicut ſum miſſus in orbem.* Uti & lib. V. El. 5. initio: *in extremo orbe*, & El. 12. *in extremos juſſus abire Getas.* Et in Ponto aliquoties. Horatius lib. III. Ode 9.

Me vel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget.

Sic & Ammiano lib. XXVI. *Orbis extrema* Scotia dicitur. VLIT. *in Add.* Ad haec verba ſic Doctiſſim. Bochartus in Hierozoi. *Hoc videtur innui, equos circa Syenem eſſe parum bellicoſos.* Reſolvitur ita *nec* in & *non*, atque haec verborum ſtructura erit. Et *terrena* (Bochartus praefert *extrema*, ut & Vlitius) *Syene miratur equos non ſaevos.* Malim *extrema*, inquit Vlitius, quia Elephantinen ac Syenen clauſtra olim Romani Imperii fuiſſe tradit Tacitus. JOHNS. *Extrema* placuit Bocharto lib. II. de Animal. cap. 9. non tamen audeo movere receptam lectionem, & *terrenam Syenem* dictam puto campeſtrem, ut ſolent loca talia opponi ſaxoſis, & mox *mollia rura* vocat. Sic Livius de Leucadia XXXIII. 17. & *campus terrenus omnis, operique facilis.* XXXVIII. 20. *animadvertit meridiana regione terrenos, & placide acclivos ad quendam finem colles eſſe, ad ſepſemtrionem arduas & rectas prope rupes.* & ita Heinſ. Syllog. Epiſtol. t. IV. p. 282. qui docet ſic *aggerem terrenum* dici a Suet. Calig. XVII. ubi non bene Torrentius: nam *agger terrenus* opponitur aggeri ex lapide ſtructo. & Plin. V. Ep. 6. *pingues terrenique colles, (neque facile uſquam ſaxum, ſi quaeratur, occurret) planiſſimis campis fertilitate non cedunt*, ſed quia Equorum Syenenſium, nec etiam Aegyptiorum ulla nobilitas, ut Bochartus d. l. oſtendit, certe hoc tempore; dubito, an non alius locus quaerendus. Celeberrimi vero fuere Amazonum equi, in campis Themiſcyriis ad Thermodonta, ut omnibus notum. jam proxima Themiſcyrae eſt *Sidene*, teſte Strabone lib. XII. p. 547. & hoc probabile facit ſimilis corruptela apud Valer. Flac. VI. 74 ubi importuna mentio *Syenes*, quam Heinſius putabat mutandum in *Sidenen*, Plinio quoque, lib. VI. 4 memoratam. qui dicit, fluvium quoque Sidenum alluere Polemonium urbem proximam Themiſcyrae. vid. Dempſt. de Etrur. Regal. III. cap. 73. ita Claud. II. in Ruf. 30. *jam paſcua fumant Cappadocum, volucrumque parens Argeus equorum.* ubi Barth. & *Cappadoces equos* laudat Nemeſ. Cyn. 241. ubi vide Vlit. non multum tamen tribuo huic meae conjecturae, quia Cappadoces equos ad-

Manſit honor: veniat Caudini ſaxa Taburni,

Gar-

509. *Veniat*] Johnſ. *veniant.*

modum celebraverit antiquitas. ſed vellem de equis illis Syenentibus certiora diſcere. *Syene* vero terrena ſive plana recte dici poteſt. BURM.

508. Et Parthis inter sua mollia] De equis Parthicis loquitur Strabo lib 11. eorum quoque meminit Oppianus, quos tamen non admodum commendaſſe videtur, ſed poſtea inquit vſ 276

Κραιπνότεροι Σικελῶν δὲ παρ' Εὐφρήταο ῥέεθρα
Ἀρμένιοι, Πάρθοι τε βαθυπλόκαμοι τελέθουσιν.

At enim *cur mollia rura*, cum ea regio ſterilis admodum ſit, montoſa atque aſpera? de ea enim ſic ait Strabo lib. XI. pag. 514. ἡ δὲ Παρθυαία πολλὴ μὲν οὐκ ἔστι. συνετέλει γοῦν μετὰ τῶν Ὑρκανῶν τὰ Περσικά, καὶ μετὰ ταῦτα Μακεδόνων κρατούντων ἐπὶ χρόνον πολύν. πρὸς δὲ τῇ σμικρότητι δασεῖα καὶ ὀρεινή ἐστι, καὶ ἄπορος. ὥστε διὰ τοῦτο δρόμῳ διεξίασι τὸν ἑαυτῶν οἱ βασιλεῖς ὄχλον, οὐ δυναμένης τρέφειν τῆς χώρας οὐδ' ἐπὶ μικρόν quaeſtionem ſolvit idem auctor, qui ſtatim ſubdat, ἀλλὰ νῦν ηὔξηται. μέρη δέ ἐστι τῆς Παρθυηνῆς, ἥ τε Καμισηνὴ, καὶ ἡ Χωρηνὴ σχεδὸν δ' ἔτι, καὶ τὰ μέχρι Πυλῶν Κασπίων, καὶ Ἀραγῶν καὶ Ταπύρων, ὄντα τῆς Μηδείας πρότερον. fortaſſe Niſaeos intelligit, de quibus Strabo lib. XI. pag. 525. & 530. Per Parthiam Perſiam quoque intelligere videtur, & univerſum illum tractum. TITIUS. Vegetius Mulomed. lib. 1. cap. 56. *Parthis conſuetudo eſt equorum greſſus ad delicias has arte mollire: non enim circulis atque ponderibus praegravant, ut ſoluti ambulare condiſcant, ſed ipſos equos, quos vulgo trepidiarios, militari verbo tottonarios vocant, ita edomant ad levitatem, & quaedam blandimenta vecturae, ut Aſturconibus ſimiles videantur.* Quaſi mollities haec illis non à natura, ſed ex inſtitutione veniat. Idem porro exponit, ut per aſpera ac fragoſa loca agitati facilius hunc gradum ſumant. Veriſimile tamen eſt natura etiam, ut Anglorum hodie *Thieldones*, propter delicatiorem corporis pedumque maxime conſtitutionem ita comparatum illis fuiſſe, ut, ſi non ſponte, faciliori tamen diſciplina ambulare, ut vocant, condiſcerent. Fuere enim ungula pedum minime ſolida aut firma, ut ex hiſce apud Gratium conjicere eſt: *Ante opus excuſſis cadet unguibus.* nimirum ſi per aſpera & ſaxoſa vehantur. Vegetius ibidem: *in quo ſpatio* (ſilicibus aſpero) *cum equus frequentiſſime exerceri coeperit, in illos ſilices neceſſario offendit, & priores & poſteriores ungulas impingit, & aliquando vel cadit, vel ſic offendit, ut cadere videatur. Poſt quod admonitus injuria tollit altius crura & inflectione geniculorum atque gambarum molliter vehit.* Ob ungularum infirmitatem itaque non minus ceſpitationi obnoxii fuerunt, quam illi, quos dico, *Thieldones*, cum quibus & in velocitatis ſtudio comparari poſſint. Strabo lib. III. palmam hanc illis reliquiſſe videtur, dum Celtibericorum equorum velocitatem extollens Parthicis tantum aequiparavit: ἐοίκασι δὲ τοῖς Παρθικοῖς, διὸ καὶ ταχεῖς εἶναι, καὶ εὐδρόμους μᾶλλον τῶν ἄλλων Oppianus, poſtquam Siculorum equos omnibus praetuliſſet, ſuperaddit: ὠκύτεροι Σικελῶν δέ τι Πάρθοι. Imo non tantum χαροπούς facit, ſed & adverſus leonem audere tradit. Hoc videtur ſenſiſſe & noſter, cum canit: *& tamen illi Eſt animus,* &c. Qui hoc tantum in illis reprehendit, quod molli pede fulti ſint, & εὐποδίαν, quae praecipua inter equi virtutes, non habeant. VLIT. Malim, *propter ſua mollia crura,* quia Auctore Vegetio, lib. 1. cap. 56. *Parthis conſuetudo eſt equorum greſſus ad delicias Dominorum hae arte mollire.* Sic Bochartus. Nihil tamen, nihil eſt mutandum: memoria fretus enim erravit maximus ille Vir. quod ipſa luce clarius erit, ſiquidem contextum perpenderis, qui hoc modo ſe habet. Parthis, fateor, ſuus conſtitit honor inter ſua mollia rura, verum age, veniant ad loca ſaxoſa, confragoſa Caudini Taburni, nimirum deficient protinus, & excuſſis cadent unguibus. JOHNS. Vindicat hunc locum egregie contra Bochart. Heinſius in Epiſtola ad Graevium t. IV. Syll. p. 282. probante etiam Graevio. per Parthos autem hic Niſaeum campum intelligebat, quem late ibidem Bochartus deſcribit. BURM.

509. Veniat] Mira haec loquendi ſupini-

Garganumve trucem, aut Ligurinas deſuper alpes,
Ante opus excuſſis cadet unguibus: & tamen illi
Eſt animus, fingetque meas ſe juſſus in artes.
Sed juxta vitium poſuit Deus. at tibi contra
Callaecis luſtratur equis ſcrupoſa Pyrene.

Non

nitas, & negligentia, nec optimis tamen autoribus, inter quos nec Gratio quis locum deneget, adeo inſolens. *Parthis* plurium numero poſitis, mutato eo de ſingulari hic porro loquitur: *veniat*, &c. Exempla hujus ἐναλλαγμηλίας, ſi uſquam alibi, hoc in poëmatio plurimum obvia. verſu 60. *Imbiberit*, &c. ubi vide annotata: illa item, quae diverſimode intelligenda eſſe ariolabar v. 179. Illud quoque huc facit:

Fontem averte mali: trans altas ducere valles
Admoneo, latumque fuga ſuperabitis amnem.

Et quod ſtatim abinde ſequitur: *Diſce vices.* Nec longe abhinc: *Strymonio facilis tutela Biſaltae: Poſſent*, &c. & *per illos Cantatus Grajis Agragas.* Sed poſtmodo iterum ad ſingularem redit: *O quantus in armis Ille meis.* Sunt & alia, quae huc referri poſſint: ſed quia diverſe haberi queant, lectoris arbitrio, cui facile ſe obvia facient, relinquam. VLIT. Haec numeri mutatio obvia. vid. ad Ovid. VII. Met. 655. Gron. ad Liv. XXXVIII. 29. & infinitos alios. vid. & ad Nemeſ. Cyneg. vſ. 1. alias vidimus ſupr. 122. 378. & ad Nemeſ. 118. BURM.

509. CAUDINI SAXA TABURNI] Magno ſaltu in Italiam revertitur. Taburnus enim mons eſt Campaniae felicis, ubi Caudium, unde furculae Caudinae nobiles infamia Romanorum cladis. Virgilius II. Georg. 38.

Conſerere atque olea magnum veſtire Taburnum.

Rurſus XII. Aen. 715.

Ac veluti ingenti Sila ſummove Taburno.

TITIUS. Vibio *Taburnus Samnitum* mons olivifer. Ex Marone Georg. II. 38. *atque olea magnum veſtire Taburnum.* Ibidem Servius: *per hos montes ſignificat etiam montuoſa & aſpera loca tentanda eſſe.* Unde conſtat, cur ſaxa Taburni mollipedi Parthorum equo invia eſſe canat noſter. Sed quod addit, *Taburnus autem mons Campaniae*, fidem non meretur. Campania enim Vulturno amne terminatur, ultra quem Taburnus hic, & Caudium, ac Romanorum ignominia inſignes Caudinae Furculae. Errat pariter Doctiſſimus Ortelius, cum Taburnum hunc cum Liburno Appuliae monte apud Polybium confundit. VLIT. Campaniae iterum montem vocat Serv. ad lib. XII. 715. Cluver. in Ital. Ant. lib. III. cap. 7. citat, *Caudini in ſaxa Taburni*, quaſi praepoſitio eſſet neceſſaria; ille vero ponit in Hirpinis. Sed fines horum populorum contiguorum ſaepe non tam accurate cuſtodiuntur a ſcriptoribus, praeſertim a Poëtis. BURM.

510. TRUCEM] Rarius eſt, hoc epitheton dari monti; quod hîc aſperum & ſaxoſum debet indicare: aliter *trux* poſſet dici, quia ut Lucan. V. 379. *Calabro obnoxius auſtro*, & quercubus altiſſimis obſitus horrorem incutit mugitu ſuo. quo ſenſu *trux pelagus* Horatio I. Od. 3. dicitur. & *trux ſinus Ponticus* Catul. Carm. IV. & hinc Horat. II. 1. 202. *Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuſcum.* mugit ut taurus, qui proprie *trux* dicitur, Ovid. IV. Ep. 66. & Calp. Ecl. IV. 60. & hinc *querceta Gargani Aquilonibus laborare* dixit Horat. II. Od 9. BURM.

510. LIGURINAS INSUPER ALPES] Liguſticas, & ita locum hunc explicat Turnebus lib. XXVIII. cap. 30. TITIUS.

513. SED JUXTA VITIUM POSUIT DEUS] Vel particulatim de hoc genere equorum, vel γενικῶς καὶ καθόλου: nota ſententia & a compluribus celebrata. TITIUS.

513. DEUS] Vid. ſupr. ad vſ. 350. BURM.

513. TIBI] Hic παρέλκει, ut Calp VII. Ecl. 34. *Sic tibi planitiem curvae ſitus ambit arenae.* & millies. vel venatorem Hiſpanum alloquitur, qui in Pyrenaeis montibus venatur equo Callaeco. poſſet & legi *Luſtretur*. BURMANN.

514. CALLAECIS LUSTRATUR EQUIS] Et generatim Hiſpanis, ob id quod ſtatim

ſe-

ſequitur, vel particulatim Gallaecis, qui magna fuerant in fama & exiſtimatione apud veteres. Silius

Senſit, & exhauſtas qui proximus ibat Iberus
Callaicas cernit vires.

Sicuti & Betici & Aſtures, & Luſitani & alii aliarum provinciarum in ea ipſa Hiſpania. vide Lodovicum Carrionem Emendat. lib. I. cap. 17. & II. cap. 4. TIT. Plinius lib. VIII. cap. de equis: *In eadem Hiſpania Callaica gens & Aſturica, equini generis, quos Tieldones vocamus, minori forma appellatos Aſturcones, gignunt: quibus non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis tolutim capere inceſſum traditum arte.* Ita vett. libb. ope iſthaec emendo. *Callaecos* tamen alibi Plinius vocat, non *Callaicos*. lib. IX. c. I. ubi de Zoëlorum lino: *civitas ea eſt Callaeciae*, inquit, *oceano propinqua.* Perperam vulgo, *Gallaeciae*. *Callaeciam* etiam vocat Juſtinus lib. XLIV. Aſturcones illos, qui alterno crurum explicatu incedunt, eos hodie quoque *telden* ſive *tellen* vocamus: ut è veteri Celtarum lingua *teldones* Celtiberis dictos videri poſſit. *Tellen* autem verbum *numerare* nobis ſignificat. Hinc illi *telden* ſive *tieldones*, quia alterni eorum greſſus diſtinctè numerari poſſunt. Martialis à Celtiberis ſuis id ſcivit Apophoreto CXIIC. *Aſturco:*

Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Hinc fortaſſe & *tolutarii*, & *tolutim* incedere dicuntur, cujus etymon fruſtra alii in Latio quaerunt. Nonius: *Tolutim dicitur, quaſi volutim, vel volubiliter.* Inepte. Quin ſaltem à *tollere*, *tollutim*, ut ſcriptum alicubi invenitur, deduxiſſent. Nec enim *tolutim* pro velociter, ſed pro pedetentim ponitur, & *tolutarius*, non quia volutim volat, ſed ad numerum qui colligit ungues, dicitur. Plautus Aſinar. Act. III. Sc. ult.

Demam hercle jam tibi de ordeo, tolutim ni badizas.

Id eſt, commode, & inconcuſſe, ut ſolent tolutarii. Varro Trihodite: *Sed ut equus, qui ad vehendum eſt natus, tamen hic traditur magiſtro, ut equiſo doceat tolutim.* Quibus locis, uti & reliquis, quos adducit, male pro *volutim* interpretatur Nonius. *Tolutim* incedere, eſt numeratim, adeoque molliter, & inconcuſſim. Silius lib. III. 335. de Aſturibus:

His parvus ſonipes, nec Marti notus: at idem
Aut inconcuſſo glomerat veſtigia dorſo,
Aut molli pacata celer trahit eſſeda collo:
Herdus agit, juga Pyrenes venatibus acer
Metiri, &c.

Unde liquet cur venatum & per Pyrenem educi Callaecos equos jubeat Gratius, a minaci autem Marte prohibeat. Quod vero Parthorum mollitiei opponat Callaecos, ut durioris ungulae, ac operae, adeo ut per ſcrupoſa agitari valeant, neſcio, quam bene id illi cum aliis conveniat. Strabo lib. III. equos Celtiberorum tradit, ἐοικέναι τοῖς Παρθικοῖς, καὶ γὰρ ταχεῖς εἶναι καὶ εὐδρόμους μᾶλλον τῶν ἄλλων. Quod omnino de Callaicis vel Aſturconibus intelligendum eſt. Unde & de hoc genere loqui videtur Pollux lib. I. cap. XI. §. 194. Ἀμείνων δὲ ἵππος ὁ μὴ ἐναλλὰξ, ἀλλὰ διὰ πολλοῦ τὰ σκέλη διαβιβὰς καὶ διαφέρων· ἀγαθὸς δέ, οἱ τὴν διάστασιν ἔχων τῶν σκελῶν ὡς μεγίστην. ὑπάρξει γὰρ αὐτῷ, Σίμων λέγει, διὰ πλείστου τὰ σκέλη ῥίπτειν. καὶ τοῦτο δὲ Σίμωνος, εὔδρομος, εὐθύδρομος ἵππος, ὁ ὀλίγον αἴρων ἀπὸ τῆς γῆς ἐν τῷ τρέχειν τὰ σκέλη. Quae ſingula Thieldonibus noſtris conveniunt. Non enim *alterno crurum explicatu*, ut perperam habet Plinius, ſed ſimul ſublatis modo dextris, modo ſiniſtris per vicem cruribus, poſteriori ſemper prioris pedis veſtigium transgrediuntur. Quantoque magis excedunt, eo minus à terra ſublevant pedem, adeoque facilius ceſpitant, ſi qua aſpera occurrant. Quod tamen de Aſturconibus, qualem deſcribit Martialis, intelligi non poſſit; quia non ſimul ambos ab eodem latere pedes tollunt, ſed pedetentim, ac numeratim. Ita ut hi mollius aliquanto incedant, adeoque delicatioribus ſemper inſervierint. Talis ille, quem puero ſuo vovet nequam amator apud Petronium: cap. 86. *pro hac felicitate cras puero Aſturconem tieldonicum optimum donabo.* Ita malim: aut *Caledonicum* potius, quam *Macedonicum*. In Macedonia enim nulli unquam Aſturcones cogniti, nec illis extra patriam ſuus manet honos, ut hodie & in Anglicis & Caledonicis tieldonibus experimur, ſimulac cum alienigenis miſcentur, ſtatim degenerare. Nolim tamen aſſerere, diverſos adeo Aſturcones ac Thieldones fuiſſe, cum diſerte tam illos,

qui

Non tamen Hiſpano Martem tentare minacem
Auſim. Murcibii vix ora tenacia ferro
Concedunt. at tota levi Naſamon*ia virgâ*

Fin-

517. *At*] *Aut* P. B. & alii.

qui in Callaecia, quam in Aſturia ita indigetaverit Plinius. Et procul dubio ſumma in utroque genere mollities fuerit. Quam Oppianus lib. I. 288. quoque videtur conſideraſſe, cum univerſae genti Hiſpanorum attribuit,

Ὁπλὴν δ' ἐκρατερήν, πυλοτρέφον, ἠυπτίδιλον.

Cui iidem etiam incuſantur, quod ſint, βαιόντι μένος ϗ ἀνάλκιδες ἦτορ. Ut merito quidem his Martem tentare minacem non auſit noſter, ſed inſuper ſcrupoſam Pyrenen illis luſtrandam committere non debuerit. Niſi *Callaecos equos* pro Hiſpanis in genere, quod ex proximo verſu facile adſtruere eſt, ut contra Oppianus Iberos pro Celtibericis, quos celebrat Strabo, poſuerit. VLIT. *Gallaecios* vocat Epitome Liviana lib. LVI. Quod ad hodiernum, *Gallicia*, accedit. Et Silio lib. III. *dives Gallaecia* canitur: incolas tamen *Callaicos* vocat. Atque ita puto in Epit. Livii reſtituendum, vel *Callaecos*. Quod Martialis autem Celticam vocem in *Tieldones* agnoverit, utpote ipſe Celtiber, mirum non eſt, cum à Celtis ea gens oriunda fuerit. Lucanus lib. IV. 9.

——— *profugique à gente vetuſta*
Gallorum, Celtae miſcentes nomen Iberis.

VLIT. *in Add.* Callaici (ſive Callaeci) populi Hiſpaniae montanae regionis multum incolentes. Vid. Strabo. lib. III. p. 152. per Callaecos equos Hiſpanos vult Gratius, (ut ex proximo patet) quibus duras ungulas, animum vero imbellem adſcribit. JOHNS. Equos Hiſpanos, & inter eos Callaicos, laudatiſſimos nemo ignorat, ſed bello minaci minus aptos, quam venatui cenſet. ludis Circenſibus etiam nobilitatos oſtendit egregie Cl. Drakenb. ad Sil XVI. 330. BURM.

515. NON TAMEN HISPANO] Bonitatem equorum Hiſpanorum commendat etiam Silius I. 220.

Altera complebant Hiſpanae caſtra cohortes,
Auxilia Europae genitoris parta tropaeis.
Martius huic ſonipes campos hinnitibus implet.
Hinc juga cornipedes erecti bellica raptant,
Non Eleus eat campo ferventior axis.

Sed omnino videnda ſunt, quae notat Rittershuſius ad illud Oppiani I. 278. Ἀλλ' ἄρα ϗ Πάρθοισι μέγα προφέρουσιν Ἴβηρες: ea ipſe hic pro meis non vendito. TITIUS.

516. ORA TENACIA] Hinc Ovid. III. Am. IV. 13. *equum contra ſua vincla* (vel *frena*) *tenacem.* ubi vid. notas. BURM.

516. MURCIBII VIX ORA TENACIA FERRO] Cogitabam aliquando *Mulciberi:* ſed *Murcibios* vocari arbitror equos ex *Murcia* Hiſpaniae regione, cujus meminit Ptolemaeus. TITIUS. Forteau, *Murcinii*, à Μύρκινος, ut Appiano dicitur, vel *Myrcinii* pro Myrcinnii, à Μύρκιννος, quae Stephano eſt, πόλις κτισθεῖσα παρὰ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ. Ita ut per *Murcinios* intelligat Thracios, quos turpes, ſpecieque deformes, ac ξυλοστόμους, quales & tenaci plerunque ore ſunt, facit Abſyrtus. Eodem fere loco & Biſaltae ad Strymonem: ita ut utrumque pro Thracio poſitum videatur. Uti mox Naſamones & Numidae. Et modo Callaeci & Hiſpani, non diverſim, ſed pro iiſdem. Caeterum Θρῄκιοι etiam Oppiano inter equos, & *Thracius* à Marone cantatur. *Murcibii* autem ne fando quidem cogniti. VLIT. Crediderim in Hiſpania & hos refractarios quaerendos. Nam idem de *Sarmaticis* in Hiſpania tradit Silius lib. III. 386.

——— *crudoque vigore*
Aſper fraena pati, aut juſſis parere magiſtris.

IDEM. *in Add.* An *Marrubii*? dubito, quia non videtur de Italicis agere, de qua in ſuperioribus jam egit. latet populi nomen, quod divinandum ſupereſt. BURM.

517. NASAMON] Deeſt extrema pars hujus carminis, quam, qui poteſt, reſtituat. Naſamonum populorum Africae meminit Strabo. Equi Africani velociſſimi erant, eos vul-

Fingit equos. Piſis Numidae ſolvêre *jugales*,

Au-

go *Barbaros* nuncupamus. vide Oppianum. TITIUS. Ita ſcriptum hoc loco fuiſſe quovis pignore auſim contendere. Cui gemina germana ſunt illa Lucani lib. IV. 682.

——— *nudo reſidens Maſſylia dorſo*
Ora levi flectit frenorum neſcia virgâ.

Fingere enim noſtro eſt, quod *flectere* Lucano, aliiſque, quorum hac de re loca ad Nemeſianum expendam. Ita & modo: *fingetque meas ſe juſſus in artes*, i. facile doceri ſe patietur. Varius apud Macrobium lib. VI. 2.

Quem non ille ſinit lentae moderator habenae,
Qua velit ire: ſed anguſto prius ore coërcens
Inſultare docet campis, fingitque morando.

Quod ita, adnotante Macrobio, expreſſit Virgilius lib. III. Georg. *gyroſque dedere Impoſiti dorſo.* Unde conjicio, ſcripſiſſe forte Varium: *fingitque rotando.* Quanquam & *morando* ſciam equis inſtitui. VLIT. Horatius lib. I. Ep. II.

Fingit equum tenera docilem cervice magiſter.

Silius lib I. 261. *correptis ſternacem ad praelia fraenis Fingit equum.* Ita lego, pro *Frangit.* Idem enim lib. VI. 537. *dignum te ſanguine tanto Fingere ne ceſſa.* De Numidis adde Livium lib. XXIII. cap. 29. & lib. XXXV. cap. II. *Equi ſine fraenis; deformis ipſe curſus; & extento capite currentium.* Ex Aegypto equos habuit Salomon, qui forſan & ex Numidia eo advecti prius, I Reg. X. 28. & 2 Chron. IX. 28. VLIT. *in Add.* Codex Longobardicus hîc loci mutilus erat. lacunam ex ingenio ſupplevit Vlitius, Lucani loco ductus, qui ſic lib. IV. 682.

——— *nudo reſidens Maſſylia dorſo*
Ora levi flectit fraenorum neſcia virgâ.

JOHNS. Supplere haec, quae deſunt MSS., ardui & difficilis laboris eſt. Heinſius legebat,

—— *at tota levi Naſamones habenae*,

ut ſcilicet a prioribus repetatur *concedunt ora* tota levi habenae: & notum, habenam pro fraenis poni. Sed Afrorum equi ſunt ignari habenae, ut omnes fere ſcriptores & Vlitius ad Nemeſ. Cyneg. 264. docent, ubi tamen ex Strabone & Ammiano, quos adducit, patet, infrenes quidem fuiſſe equos, ſed habenam tamen adhibitam ex fune, qua ductari ſolebat equus, quam noſter *levem* vocare potuit. Et quia praeceſſit *Marcibii*, malim hic

At tota levi Naſamones habenae.

deinde ſequentem verſum ita formare.

Fingit equos Piſae Numidae ſollertia nudos.

Nam & nudo inſediſſe, non inſtrato dorſo ex Lucani, a Vlitio adducti, loco & aliis conſtat. Xenophon alter de Venat. XXIV. dicit, Libycos pueros ſaepe octennes, ſaepe majores, equis nudis, quos virgis, ut Graeci frenis regunt, venari. *Solver* vero, quod in ſcriptis eſt, vel *ſolvet*, pars eſt τ *ſollertia.* *Solvere jugales* quid hic faciat, non video, cum praeterea mittere Numidas equos ad ludos deberet dicere: pro *nudos* ſi quis aliud epitheton vellet ſubſtituere, per me licet, dum aptum ſit. BURM.

518. PISIS NUMIDAE SOLVER] Et hujus quoque carminis cauda intercidit. Numidicos equos a velocitate commendat Seneca, *omnes jam ſic peregrinantur*, inquit, *ut illos Numidarum praecurrat equitatus*, *ut agmen curſorum antecedat.* ii etiam ſine fraeno regebantur, unde *infrenes* dicti. Herodianus in Maximino VII. 9. οἱ δὲ Νομάδες ἀκοντισταί τε εὔστοχοι, καὶ ἱππεῖς ἄριστοι, ὡς καὶ χαλινῶν ἄνευ ῥάβδῳ μόνῃ τὸν δρόμον τῶν ἵππων κυβερνᾶν. Silius I. 215.

Hic paſſim exultant Numidae, gens inſcia fraeni,
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

iterum

—— *Nullaque levis Getulus habena.*

fallitur autem Joſephus Caſtalio, qui huc trahit Virgilianum illud X. 750.

Illum infraenis equi lapſu tellure jacentem.

Nam bene Servius aſperrimum illic interpretatur: nec minus bene Donatus ibi IV. Aen. 41. *Numidae infreni cingunt*, indomitos accipit, alibi de hac re diſputo copioſius. Porro de Piſa audiatur Stephanus: Πίσα, πόλις καὶ κρήνη τῆς Ὀλυμπίας. ἔστι καὶ χωρίον, ἔνθα ὁ τ Διὸς ναὸς ἵδρυται, καὶ ὁ Ὀλυμπιακὸς ἀγὼν τελεῖται, hoc nunc intelligit Gratius, qua de re videndus

Audax & patiens operum genus. ille vigebit
Centum actus ſpatiis, atque eluctabitur iram.
Nec magni cultus; ſterilis quodcumque remiſit

Ter-

dus Pauſanias, Pindari Scholiaſtes, alii. TITIUS. Numidis infrenibus alii id attribuunt, quod Naſamonibus Gratius; niſi utroſque, ut opinor, pro Libycis poſuit. Libyci enim equi celebratiſſimi & olim & hodie, quos *Barbaros* nunc vocamus. Nec alii quiquam tantum venatione commendabiles. His Numidas venantes velociſſimas quoque feras conſequi tradit Xenophon junior cap. XXIV. Ita ut merito in Piſaeo certamine iis uſi fuerint, quod canit noſter. VLIT.

519. PATIENS OPERUM] Idem de iis ibidem Xenophon: *οἱ δὲ ὠκύτατοι ἀλφιφοροῦντές εἰσιν, καὶ τοῦ ἐπὶ μήκιστον ἀντέχειν θέοντες*, *qui & velocitate pollent ſumma, & currendi laborem diutiſſime ferunt.* Idem fere de velocitate & tolerantia eorum tam in ſiti, quam ſolis aeſtu ferendo canit Oppianus. Aelianus l. III. de animal. c. 2. *ἵππου δὲ τῶν Λιβύων*, inquit, *περὶ Λιβύων λέγεται ἀκούω τοιαῦτα· ὠκίστους μὲν εἶναι ἵππων· καμάτου γὰρ δή τι αἰσθέσθαι οὐδέν. equorum velociſſimos eſſe, & nullo laboris ſenſu affici.* VLIT.

520. CENTUM ACTUM SPATIIS] Vel in ipſis ludis Olympicis, ut de ſpatiis, quae inter utramque metam intercedebant, intelligamus, id eſt, *περὶ διαύλους*; erit autem numerus pro numero, ut apud Pindarum II. Olym. 90. *'Ισθμοῖ τε κοινὰ χάριτες ἄνθεα τεθρίππων δυωδεκαδρόμων ἄγαγον*: & centenarius eſt in frequenti uſu. Virgilius II. Georg. 43.

Non mihi ſi linguae centum ſint, oraque centum.

exemplis ſuperſedeo in re nota. ea porro ſpatia revera ſeptem fuerunt, docet Michaël Epheſius ad X. Ariſtotelis de moribus. Ovidius Halieutic.

Seu ſeptem ſpatiis circo meruere coronam.

vel de juſtis ſpatiis, quae nunc vulgo appellamus *lè carriere*; utriuſque notionis exempla habes complura apud Virgilium: vel miliaria intelligit, quae columellis quibusdam lapideis interſtingebantur; unde ad primum, ſecundum, tertium & caetera, lapidem diximus. TITIUS. *ὑπερβολικῶς*. Unumquodque certamen conſtabat VII. ſpatiis. Quis itaque credat, unum equum XIV. certaminibus ſuffeciſſe, ſiquidem toto die non plura quam XXV. decertari poterant? Scilicet hanc veniam petimuſque damuſque poëtae. VLITIUS. Heinſius legendum cenſet *Septem* loco *Z centum*. Sed recte Vlitius. JOHNS. Vid. Heinſ. ad Ovid. Halieut. vſ. 68.

520. IRAM.] Sententia hujus loci ſatis quidem clara, at in verbis difficultas: quid enim eſt *iram eluctari*? num, ſolitos retinere animos, vimque infractam? at nullum occurrit exemplum ſimilis ſignificationis. Malo itaque *irâ* pro *iram*. error natus eſt ex modo ſcribendi. Nota enim ablativi caſus, inſcitiâ exſcriptoris, converſa eſt in *m*. *eluctabitur irâ* idem eſt ac ſi dixiſſet, eluctabitur ardens, ardore animi nondum imminuto per ſpatia eluctabitur. JOHNS. Nihil temere mutandum. Equi enim in certaminibus illis finguntur ſemper magnum ſpirare, &, antequam emittuntur, ipſa repagula pulſare, naribus ignem efflare, & ſimilia. haec eſt illa ira, quam eluctantur deinde currendo, nec tamen deficiunt tot acti ſpatiis. eodem modo, quo vates Calchas a Stat. II. Achil. deſcribitur intrantem Deum fateri pallore, oris igneo rubore & ſanguineo, crinibus horridis &c. qui vſ. 524.

Tandem feſſa tremens longis mugitibus ora
Solvit, & oppoſitum vox eluctata furorem.

Alia forma hoc verbo uſus Pacat. Paneg. cap. XXXIV. de fluvio, qui ſpumat decolor cruore, & cunctantes meatus, *vix eluctatis cadaveribus evolvit*, pro, *vix eluctatus cadavera.* fruſtra itaque gloriatur ſe hunc locum reſtituiſſe Johnſon ad Nemeſ. Cyn. 269. Fraudi fuit viro docto, quod *eluctari* verbum neutrum crederet. Sed vide Rhenan. ad Tacit. III. Hiſt. 59. ſenſus vero idem, qui ſupra 275. *quod magnos capiat motus, magniſque ſuperſit.* non fatiſcit aut deficit in curſu. & in Nemeſian. Cyn. 269. BURM.

521. NEC MAGNI CULTUS] Parvo nutriuntur; vel non indigent multo ſtudio & cura, quicunque in ſolo ſterili orti ſunt: vel ge-

Digitized by Google

Terra, fuit, tenueſque ſitim producere rivi.

Sic

generatim loquitur, ut non ſolum de equis, verum etiam de quibuſcunque animalibus, ac fortaiſe etiam de plantis intelligendum ſit: hic ſtellula hiatus, aut alterius mendae nota appicta vilitur in codicibus Aldinis, & quidem ſtructura non recte procedere videtur, in illo *tenueſque ſitis producere rivi*. Sententia tamen conſtat ex Oppiano, qui dicat, Καί τε μεσημβρινῆς δίψης δριμεῖαν ἀνίην. TITIUS. Pergit Aelianus; Λεπτοὶ δὲ καὶ οὐκ εὔσαρκοι, ἐπιτήδειοί γε μὴν καὶ φέρειν ὀλιγωρίαν δεσποτῶν οἷοι. ὅτι ἐν αὐτοῖς κομιδὴν περιφέρουσιν οἱ δεσπόται. *Graciles autem ſunt & macilenti, adeoque apti ad ſuſtentandam domini incuriam. Nec enim magnos cultus domini adhibent.* Vide & reliqua, quae ſequuntur apud eum. VLIT. Idem, quod poſtea dicit, *facilis tutela*. JOHNS. Forte ita conſtruendum, *nec cultus magni eſt:* ut *tanti eſt*, & ſimilia dicimus, de quo ſupr. ad vſ. 439. in Ald. ante *nec* erat Alteriſcus. BURM.

521. STERILIS] Barthius in adverſariis legi vult:

> ——— *ſterilis quodcunque remiſit*
> *Terra, cibus: tenueſque ſitim pote ducere rivi.*

Vel, *Terra, ſatis*. Sed cur *ſterilis* terra? ſiquidem *ut quiſque praeſtantior eſt, ita ubere campo* paſcitur, quod de equis tradit Columella lib. VI. Quid ſi itaque, *epulis quodcunque remiſit Terra, ſuit*, legamus? Varro de pullis: *& ſi quid aliud terra natum libenter edent.* De Libycis equis ibidem Aelianus: ἀλλ' ἅμα τε διανύσωσι τὸν προκείμενον δρόμον, καὶ ἀποβάντες νέμεσθαι ἐῶσι. *ſed ſimul atque curſum inſtitutum confecerunt, deſcendentes eos ad paſcendum dimittunt.* Nimirum quodcunque illis obvium fuerit, non plena ad praeſepia. Niſi Gratius ſterilem Numidarum regionem reſpexerit. VLIT.

522. FUIT,] Sic Vlitius. Barthius conjecit, *ſatis* vel *cibus*. & *producere* poni volunt loco *producebant*. Nihil ſane certi eſt ad hunc locum, quod afferam; aliquid tamen opinor, quod ſpeciem veri habet. Sic itaque lego.

> *Nec magni cultus: ſterilis quodcumque remiſit*
> *Terra famem, tenueſque ſitim producere rivi.*

Neſciebat ſcilicet exſcriptor, *produxit*, unde τὸ *famem* pendet, ſubintelligi in *produxere:* ipſum quoque *produxere* in penultimâ corripi poſſe ignorabat. hinc mutatio & loci depravatio. Quis neſcit, omnia olim praeterita in *erunt* ex arbitrio ſcribentis modo longa, modo brevia fuiſſe? quidni & praeterita in *ere* poſſent eâdem lege brevia reddi? eadem ſyllabarum quantitas in reliquis temporibus, ubi geminatur terminatio ejuſdem perſonae, ſemper occurrit. ut in *Legeris* & *legere*, ſecunda perſona praeſentis paſſivi. idem quoque in reliquis. Sed haec diffidenter. JOHNS. Et merito: nullum enim exemplum proferri poſſe credo talis correptionis: in *tulerunt*, & ſimilibus notum eſt: in *ere* ignoro: ad talia non ſufficit auctoritas ſcribentis, ſed veterum conſuetudo probanda. BURM.

522. SITIM PRODUCERE] Non ſitim ſedare, ſed producere ſaltem eam poſſunt tenui rivo, quia facile tolerant. Oppianus etiam Libycos equos hoc elogio extollit lib. I. 297.

> Ἐσθλοὶ δ' αὖ λίην φορέειν πυρόεντας ἱδρῶτ,
> Καί τε μεσημβρινῆς δίψης δριμεῖαν ἀνίην.

Id enim eſt, quod Ariſtoteles teſtatur lib. VIII. de animal. cap. 8. δύνανται ἵππος καὶ ἄποτοι ἀνέχεσθαι καὶ τέτταρας ἡμέρας. *Producere*, pro, producebant, vel ſubintellecto, ſolent. Palladius Febr. XXV. *Multum proficis, ſi laetamen adjungas: ſed bubulum ſpiſſa & gravia poma generare.* Et tit. XXXI. *Quod vinum medicinae quoque proderit, ubi ſtypticis eſt utendum: ſtomachum ſolidare titubantem, rejectiones ſanguinis inbibere, fluorem ventris adſtringere*, &c. Ita utrobique & multis aliis apud eundem locis hunc familiarem Palladio loquendi modum reſtituunt MSS. codd. ubi vulgo neſcio quae non gloſſemata interſeruntur. VLIT. Imitatus Maronem Ecl. V. 47.

> ——— *quale per aeſtum*
> *Dulcis aquae ſaliente ſitim producere rivo.*

IDEM. *in Add.* Atqui in Virgilii loco legitur *reſtinguere rivo*. Heinſius legebat; *terra ſubit, tenueſque ſitim producere rivi*. Barth. edidit, *terra ſui, tenueſque ſitis p. rivi?* locus hic difficilis. & uſus vocis *remiſit* inſolentior, quae capienda pro ſubmiſit, emiſit

ex

Sic & Strymonio facilis tutela Biſaltae;
Poſſent Aetnaeas utinam ſe ferre per arces;

Qui

523. *Fuit*] A. Steyn. *ſui.* B. *ſatis*, *cibus. ſitis* A.

ex ſinu ſuo. *tennes* ſunt aquae paucae & exiguae. vid. ſup. 395. & in Halieut. 18. & Prop. I. XI. II. *tenuis unda. tenueſque ſitis* eſt in Pithoean. editione. conſtructio intricatior, per Helleniſmum poſſet expediri, *rivi tennes producere ſitim*, id eſt qui tantum differunt, non exſtinguunt ſitim, quia ſunt tenues. BURM.

523. SIC STRIMONIO] Populi Scythiae ſunt Biſaltae, *qui fugientes*, inquit Servius, *equorum ſanguine aluntur lacte permiſto.* Virgilius III. Georg. 459.

—— —— —— *Et inter*
Ima ferire pedis ſalientem ſanguine venam.
Biſaltae quo more ſolent, acerque Gelonus.
Cum fugit in Rhodopen atque in deſerta Getarum,
Et lac concretum cum ſanguine potat equino.

Martialis Spect. Epig. I.

Venit & epoto Sarmata paſtus equo.

Plinius lib. XVIII. cap. 10. Horatius III. Od. 4. id Hiſpaniae populis tribuit. caeterum Strymon flumen eſt Thraciae: Virgilius X. 264.

—— *Quales ſub nubibus atris*
Strymoniae dant ſigna grues.

Et IV. Georg. 508.

Rupe ſub aëria deſerti ad Strymonis undam
Fleviſſe.

vide Plutarchum, ſive quem alium, de fluminibus. TITIUS.

523. BISALTAE;] Populi ad Strymonem, Thraciae fluvium. equum Biſaltam, *i. e.* Thracium, tueri, paſcere, nutrire facile eſt. JOHNS.

524. POSSENT AETNAEAS] Hunc locum attigit Adrianus Turnebus Adverſar. lib. XXVIII. cap. 20. ita tamen, ut parum lucis ei importaverit: nec ego quicquam amplius confero: tantum addo, Oppianum de Siculis equis mentionem habere inter reliquos lib. I. 170.

Τυρσηνοὶ, Σικελοὶ, Κρῆτες, Μάζικες, Ἀχαιοὶ,
Καππαδόκαι, Μαῦροι, Σκυθικοὶ, Μάγνητες, Ἐνετοὶ,
Ἴωνες, Ἀρμένιοι, Λίβυες, Θρήϊκες, Ἐρεμβοί.

tangit Gratius genus quoddam ludi, quod ex equis adminiſtrabatur, veluti exempli gratia fuit Troja, de qua praeter caeteros videndus Maro, nos appellamus i *Caroſelle*, quorum meminit Torquatus Taſſius in majore ſuo poëmate. cogitabam etiam *arces*, ut montem ipſum intelligat Poëta: equi enim eo meliores evadunt, ſi montibus conſcendendis aſſueſcant; docet Xenophon in commentario de re equeſtri. ſuadebat Oppianus, qui dicat. lib. I. 271.

Ἵππων δ' ὅσσα γένεθλα τιτήνατο μυρίος αἶα,
Ὠκύτατοι Σικελοὶ, Λιλυβήϊοι οἵ τε νέμονται,
Καὶ τρηχάρηνον ὄρος, ὅθι τοι σκέπας Ἐγκελάδοιο,
Πυρσοῖς αἰθερίοισιν ἐρευγομένοιο κεραυνοῖς
Σικελίης Αἴτνης ἀνακάχλαστιν ἄλιμον πῦρ.

TITIUS. Conjeci aliquando:

Poſſent atque meas utinam ſe ferre per artes.

Ut modo: *non omne meas genus audet in artes.* Et iterum: *fingetque meas ſe juſſus in artes.* Has artes, hunc ludum in Siculis laudat, per quos *victaeque fragoſum Nebroden liquere ferae.* Aut *Aetnaeae artes* pro Pyrrhica equeſtri accipiendae, quam primus in Sicilia inſtituiſſe Aeneas traditur lib. V. Aeneid. Aut ſaltem de velocitate, qua in Olympicis excelluerunt Aetnaei, & Siculi equi. Vegetius Mulomed. lib. IV. cap. 6. *Nec inferiores prope Sicilia exhibet circo.* Gordianus ſenior equos Siculos centum factionibus Circenſibus diſtribuiſſe dicitur à Jul. Capitolino. Oppiano item, Ὠκύτατοι Σικελοὶ, οἵ τε νέμονται Καὶ τρηχάρηνον ὄρος, qui Aetnam depaſcuntur. VLIT. *Aetnaeus venator*, paroemia inanis operae apud Eraſmum, quia in Aetna nullus venatus. IDEM *in Add.* Cluverius Siciliae, lib. II. cap. II. ſic hunc citat verſum.

Poſſent Aetnaeas utinam ſe ferre per Arces.

Juga montis Aetnae intelligit: recte. His enim opponuntur Siculi equi, quibus, quantumvis alias ſpecie deformi, ludus erat Nebrodes ſuperare montes & damas hinnuloſque inde pellere. JOHNS. Heinſius *Eleas artes*, vel *Aetnaeas arces* corrigebat. hoc, quod Cluveri eſt, probo. *Arces* pro montibus dici obvium. vid. ad Petron. CXVI. & Val. Flac.

Qui ludus Siculis. quid tum, ſi turpia colla,
Aut tenuis dorſo curvatur ſpina? per illos
Cantatus Grajis Agragas, victaeque fragoſum
Nebroden liquêre ferae. O quantus in armis
Ille

528. *Nebroden*] Steyn. *Hebroden.*

III. 565. *Aetnaeas* pro Siculas dixit. BURMANN.

525. QUI LUDUS] Interpretandum eſt, quod facillime faciant equi Siculi. *ludus jocuſque* eſſe dicitur eodem ſenſu de re nullius fere momenti, & quae facile fit, nullo labore, ſed voluptatis & animi cauſſa. vid. Heinſ. ad Claud. III. in Stilic. 156. & alios paſſim. ita fere Val. Flac. III. 56. *Ludus & ille Deo.* BURM.

526. AUT TENUIS DORSO CURVATUR SPINA] Intelligitur per contrarium ejus, quod cecinit Maro III. Georg. 87. *at duplex agitur per lumbos ſpina.* nos hujuſmodi equos materno ſermone appellamus *ſellati:* hinc *pandus aſellus* Ovidio & aliis audiatur Xenophon. ἡ δ' αὖ ὑψηλὴ ἀγχουρία τῷ τε ἀναβάτῃ ἀσφαλεστέραν τὴν ἕδραν, καὶ τοῖς ὤμοις καὶ τῷ σώματι ἰσχυροτέραν τὴν πρόσφυσιν παρέχεται, ἡ διπλῆ τῆς ἁπλῆς καὶ ἐγκαθῆσθαι μαλακωτέρα, καὶ ἰδεῖν ἡδίων. TITIUS. Laudatur equus Varroni, *ſpina maxime duplici.* & Maroni, cui *duplex agitur per lumbos ſpina.* Hinc intelligimus, cur ὀσφὺν διπλῆν probent Xenophon, & Pollux. Hic etiam inter vitia reponit, ὀσφὺν ὀξεῖαν, *tenuem ſpinam.* VLIT.

527. CANTATUS GRAJIS AGRAGAS] Pindaro praecipue oda altera in Theronis Agrigentini laudem, nec tacuit Maro III. Aen. 703.

Arduus inde Agragas oſtentat maxima longe
Moenia, Magnanimum quondam generator equorum:

Et inde *Acragianum* legendum cenſet Adrianus Turnebus pro *Damacrianum* apud Varronem ibi citante Nonio. *Neque furentem Equuleum Damacrianum ſanus equiſo ex ſenis morbis fluctibus educat unquam.* quod tamen adhuc mihi perſuadere non potuit. TITIUS. Theronis Agrigentini equos & Xenocratis plus ſemel celebrat Pindarus; utpote in Ludis Graecis optimos. Hieronis quoque & Syracuſani Chromii Aetnaei victorias equeſtres, ſtudiumque in alendis equis ſingulare. Silio, XIV. 208. *altor equorum* vocatur *Agragas.* JOHNS.

527. AGRAGAS,] Silio XIV. 207. *altor equorum,* & *hinnitibus aera flammans* dicitur. VLIT. *in Add.*

527. VICTAEQUE] Heinſ. ad illa Sil. Ital. XIV. 236.

Nebrodes gemini nutrit divortia fontis.

Malebat, *actaeque ferae.* quia *agere* & *agitare feras* verba ſunt venatoria; ſed non minus *vincere feras,* & *ſilvas* eſt obvium, ut vidimus ſup. 494. Repetendum vero, per illos, Siculos equos, victae ferae liquere Nebroden, ſive fuga inde expulſae, ſive in venatu occiſae. BURM.

528. HEBRODEN] Siciliae mons eſt, qui & Nebrodes vocatur a damarum copia, quae in eo reperiuntur. de eo tanquam altiſſimo mentionem habet Silius. *Quo mons Sicaniae non ſurgit ditior umbra.* cui tamen Strabo nonnihil refragari videtur, ait enim lib. 6. ἀνταίρει τῇ Αἴτνῃ τὰ Νευρώδη ὄρη ταπεινότερα μὲν, πλάτει δὲ πολὺ παραλλάττοντα. etenim Νευρώδη & Νεβρώδη idem eſt ex affinitate literarum υ & β: ut alibi doceo. Xylander neſcio, quos nervoſos montes ſomniavit. Conſule Ortelium in ſuo theſauro geographico. Neuri deinde & Neuritae populi ſunt Sarmatiae, auctore Sulda. TITIUS. Strabo, Νεβρώδη ὄρη. à νεβρὸς Hinnulus. montes Siciliae dicti Nebrodes, non tantum eâ parte, quâ in Tuſcum prominent mare; ſed nomen hoc ultra medium etiam Inſulae verſus mare Africum ad fontes uſque Acragantis & Halyci amnium extenſum fuit. *Cluver.* JOHNS.

528. O QUANTUS IN ARMIS] Grammatici admonerent, non debere fieri Synaloephen in ultima ſyllaba dictionis *ferae:* cujus rei plura exempla producerent; eſt enim vulga-

Ille meis, cujus dociles pecuaria foetus
Sufficient, quis Chaonias contendere contra
Auſit, vix merita quas ſignat Achaïa palma!
Spadices vix Pellaei valuêre Cerauni,
Et tibi devotae magnum pecuaria Cyrrhae,

Phoe-

531. *Quas*] *Quae*, cit. Turn. & 532. *potuere Cer.*

gatiſſima: ego haec talia non proſequor. TITIUS.

529. CUJUS] Siculorum equorum *dociles foetus ſufficient pecuaria*, quibus *auſit* aliquis *contendere contra* Epiroticas equas (Chaonia enim pars Epiri) *quas Achaja* nimiis honoribus, ideoque vix meritis, celebrat. JOHNS.

529. PECUARIA] Ita nunc vocat, quod nos materna lingua diceremus *ceralle de cavalli.* Sic etiam paulo poſt *pecuaria Cyrrhae.* Angelius de canibus.

Omniaque informi afficiat pecuaria leto.

TITIUS.

530. SUFFICIENT,] Vide Georg. III. v. 65.

Atque aliam ex aliâ generando ſuffice prolem.

& paſſim. JOHNS.

530. QUEIS CHAONIAS CONTENDERE CONTRA] Epiroticas, & ita interpretatur Servius Virgilianum illud I. Georg. 7.

—— veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta.

Idque clare patet ex eodem Marone, qui dicit III. Aen. 292.

Littoraque Epiri legimus portuque ſubimus
Chaonio, & celſam Buthroti aſcendimus urbem.

Epiroticorum equorum nobilitas nota eſt ex eodem Marone I. Georg. 59.

Eliadum palmas Epirus equarum.

TITIUS. Heinſ. *Chaonios* malebat, & mox, *quos:* non male: notanda vero locutio *contendere equos Chaonios.* pro conferre, comparare & ſimul in certamen quaſi mittere. de qua locutione vide Torr. ad illa Horat. I. Ep. X. 26.

Non qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia vellera fucum.

Poſſet tamen & hic capi, quis auſit contendere Chaonios contra hos equos? BURM.

532. SPADICES VIX PELLAEI] A colore palmarum. Sic Virgilius III. Georg. 82. *honeſti, ſpadices glaucique.* Locum utrumque attigit ſua interpretatione Adrianus Turnebus Adverſar. lib. XIII. cap. 4. cujus ego recte cogitata mihi non tranſcribo. Pella autem urbs eſt Macedoniae, veluti abunde docet theſaurus Geographicus, quem & de Ceraunia urbe, Cerauniiſque montibus conſulas licet. TITIUS. Servius ad illud: *honeſti Spadices*] *Quos phoeniciatos vocant, preſſos, myrteos.* Ita lego ex MS. cod. *Preſſus* color in equo etiam inter praecipuos ponitur Palladio. De quo multa ἐν πάνυ Salmaſius ad Tertulliani Pallium; quem ita quoque in Servio, ut ex libro meo citavi, reſtituiſſe, poſtliminio comperi. VLIT. Aul. Gellius. l II. c. 26. *Phoeniceus, quem tu Graece* Φοίνικα *dixiſti, & rutilus & ſpadix Phoenicei* συνώνυμος, *qui factus è Graeco noſter eſt, exuperantiam ſplendoremque ſignificant ruboris.* JOHNSON.

532. CERAUNI,] Equi Macedonici. Ceraunii enim ſeu acroceraunii montes ſunt, qui Epirum à Macedoniâ diſterminant. quamvis autem non ad Pellam uſque pertineant, tamen quia Pella Macedoniae Metropolis & multis nominibus celebris ſit, pro ipſâ Macedoniâ poſitam facile patior, & Pellaeum pro Macedonico. JOHNS.

533. ET TIBI DEVOTAE] Apoſtrophe ad Phoebum, cui Cyrrha urbs dicata fuit; hoc enim valet, nunc vox *devotae* ſic. Ovidius I. Faſtorum.

Officioque levem non averſatus honorem
Hinc tibi devoto numine dexter ades.

Inde Apollo Cyrrhaeus, de quo nomine nonnihil Gregorius Gyraldus Syntagmate 7. ibi etiam Muſae habitare dicuntur. quo autem referi debeat illud *pecuaria*, non ſatis diſpicio. TITIUS.

533. PECUARIA CYRRHAE] Phocenſia.

 Or-

Phoebe, decus, noſtras agere in ſacraria tenſas.
Venanti melius pugnat color. optima nigri
Crura illi, badioſque legunt *in pectore crines*,

Et

534. *Noſtras*] Meurſius *notas*.
536. *Crura*] . . *Ra illi* A.

Ordo hic eſt: *Et pecuaria magnum decus Cyrrhae devotae tibi, Phoebe*, vix venatui apta eſſe. VLIT.

534 THENSAS] Sacra vehicula in ſacraria ducere: Aſconius in tertiam actionem contra Verrem hoc vocabulum ita interpretatur: *Thenſae ſunt ſacra vehicula: pompa ordinum & hoſtiarum: thenſas alii a divinitate dici putant: alii, quod ante ipſas lora tenduntur, quae gaudent manu tenere & tangere, qui eas deducunt.* TITIUS. Servius *thenſam* ſcribi jubet, ἀπὸ τοῦ θεῖν, *qua deorum ſimulacra portantur*. Vett. Grammaticis, *Thenſae ſunt ſacra vehicula.* Gloſſae tamen ſcriptum exhibent: *Tenſa*, Θρόνος, *Tenſae*, Θρόνοι. Quid tamen hic ſit, *agere in ſacraria thenſas*, nondum plane aſſequor; nihilo certius, quam quo ſenſu illa apud Calpurnium accipienda ſint Ecloga I.

——— *Nam mea Leuce*
Pervia corniger i fecit ſacraria Fauni.

Vetus Scholiaſtes Juvenalis ad Sat. VI. *Iſiacae ſacraria lenae*, pro *hortis templorum* videtur interpretari. Videndum itaque, utrum hic noſter ſilvas & nemora Dianae *ſacraria* vocet. An potius ſimplici ſenſu velit innuere, Spadices hos & Phocenſes ;equos adeo invalidos eſſe, ut vehicula ſive eſſeda, *quibus deorum ſimulacra portantur*, vixdum agere ſuſtineant. Ut contra in Aſturcone laudat Silius lib. III.

Aut molli pacata celer trahit eſſeda collo.

Proculdubio enim gravia ſatis ſimulacra illa plerunque fuerunt: quale illud, cui vehendo Lucius aſinus in Metamorph. Apulejana inſudavit. Unde & apud Titinnium Veliterna: *Vende tenſam atque mulos.* Ita ut, cum aſinorum hic frequentior fuerit labos, quia huic impares propemodum fuerunt equi, merito à venationis opere arcendos eſſe edicat noſter. VLIT. Videtur omnino intelligi debere Nemorale Sacrarium Dianae, quod *medio in diſcrimine luci* colebatur, ut verſ. 486. ipſe canit. Eo ſimulacrum Dianae Nemorenſis ſolemniter devehebatur, in thenſa ſua locatum, ut fit, cum pompa traducitur. Vide & ad Calpurnii Ecl. I. verſ. 15. ubi *ſacrária Fauni* melius, quam cum hic verſarer, & ſimul hunc locum, illuſtravi. Et in hiſce tantillis occupationibus, quod alias veriſſimum in maximis item rebus; deprehenditur. ΔΕΥΤΕΡΩΝ ΑΜΕΙΝΟΝΩΝ. VLIT. in var. lect. Retractavi haec in var. lection. libello, ad hunc locum. Nam & hic ritus è ſacroſancto Dei Foedere adumbratus, II. Sam. VI. 3. Apulejus Met. X. in pompa, dicit *ſacraria*, *ſimulacra tenſis circumvecta.* De *Spadicibus* porro, vide, Lector, Gellium lib. III. cap. 9. & haec paucula feſtinanter recenſita boni conſule, ac vale. IDEM. *in Add.* Ego figuratam locutionem eſſe putem, illos equos vix valere ad venatum: *agere tenſas noſtras in ſacraria*, eſt, poſſe adhiberi ad ſacra noſtra, ſive artes noſtras, id eſt, venaticas. BURM.

535. VENANTI MELIUS PUGNAT COLOR] Hinc jam denſae tenebrae ſuboriri incipiunt, & primum quae ſententia ſubeſt his verbis? de colore nigro ſenſum aperit per contrarium Virgilius, qui dicit III. Georg. 82. *Color eſt deterrimus albis.* reliqua hiulca ſunt; nec operis finis comparet; eſt igitur liber μύουρος. TITIUS. Quis color cuique venationi conveniat, ita diſcernit Oppianus lib. I. 306.

Στικτόποδας ἐλάφοις κυανώπιας ὁπλίζοιο,
Ἄρκτοισι γλαυκοὺς, καὶ παρδαλίεσσι δαφοινοὺς,
Αἴθωνας δ' ἵπποις πυριλαμπέας ἀμφὶ σύεσσιν,
Αὐτὰρ ἐριγλήνους χαροποὺς χαροποῖσι λέουσι.

VLIT.

535. MELIUS] *Mellis p. color* Gracv. ego haec vix intelligo, nec, quomodo color pugnet venanti, capio: forte, *venanti nivens pugnat color.* BURM.

536. CRURA ILLI,] Ita quidem ſupplevi;

vul-

Et quorum feſſas imitantur terga favillas.
*O qua*ntum Italiae, ſic dii voluêre, parentes
Praeſtant, & terras omni praecepimus uſu!
Noſtraque non ſegnis illuſtrat prata *juventus*.

*   *
*   *   *

Nonnulla eroſa penitus legi non potuerunt in illo unico hujus & ſequentis poëmatii exemplari Longobardicis literis ſcripto.

540. *Non ſegnis*] Johnſ. *quam pernix* edidit.

vulgatam, ut aliquis ſenſus ſit; malim tamen: *optima nigri* Crur*a pili*, vel *optima nigris* Crur*a pilis*. Laudantur enim badii (qui etiamnum *bay* dicuntur tam Anglis, quam Gallis, & *baji* Italis) cruribus nigris ſuffulti, ut plurimi ſunt apud Anglos. VLIT. Haec omnia incerta. nam, cur tantum crura nigra velit, nullam cauſſam video, aut badios crines, per quos jubas deberet intelligere. certe badios equos vocari a cutis vel corporis colore conſtat, de quibus multa Salmaſ. Exerc. Plin. pag. 935. BURM.

536. Badiosque legunt] Supra appellavit *Spadices*: nam *badius*, & *ſpadicens* color idem Antonio Thileſio & Nicolao Erithraeo; ſed & aliis fere omnibus, inde nos *baio* & *baio chiaro*, & *baio oſcuro* dicimus. TITIUS.

537. Fessas imitantur terga favillas] Coloris non ita ardentis & vividi, ſed remiſſi potius & quaſi conflaveſcentis. TITIUS.

538. Italiae parentes] Italicae matres. Virgilius eodem encomio Italiam laudat Georg. II.

Hinc bellator equus campo ſeſe arduus infert.

Et Plinius quoque pari in Italiae laudes digreſſione Hiſtoriae ſuae opus ἐπιλογίζων, adjicit poſt alia: *Quicquid eſt, quo carere vita non debeat, nuſquam eſt praeſtantius: fruges, vinum, olea, vellera, lina, veſtes, juvenci: ne equos quidem in trigariis praeferri ullos vernaculis animadverto.* Quocirca & hac exclamatione finiiſſe Cynegeticon ſuum videtur Gratius, & pauci tantum, ſi qui deſunt, periiſſe verſus. Qui nunc ſunt poſtremi, ita commode interpolentur:

O qua*ntum Italicae, ſic dii voluere, parentes*
Praeſtant, *& terras omni praecepimus uſu!*
Noſtraque quam pernix *illuſtrat prata* juventus!

VLIT. Haec & caetera, quae ſequuntur, diverſo Charactere impreſſa Vlitiana ſunt. Codice enim Longobardico nonnulla penitus eroſa legi non potuerunt. JOHNS.

540. Illustrat prata] Magna, ut dixi, lacuna hic patet; ac multa quidem ad abſolutam venandi artem ac diſciplinam deeſſe conſtat: ſed videndus imprimis Xenophon, & Oppianus; ex noſtris Angelius, &, ſi otio abuti non gravaris, Natalis Comes: mihi ſatis fuit Gratium illuſtrare; qui huc uſque in tenebris delituiſſe videri poteſt, nec ullum omnino, quod ſciam, interpretem nactus eſt: nunc fortaſſe commodius, ac minori utique moleſtia legi poterit a ſtudioſis. Gratius certe hujusmodi poëta eſt, ut omnium manibus frequenter teri mereatur, non minus quidem, quam Catullus, Virgilius, Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius, Manilius, qui σύγχρονοι, aut certe haud ita longo inter ſe intervallo diſtantes fuiſſe exiſtimantur. huic Nemeſianum ob argumenti ſimilitudinem attexo. TITIUS.

Digitized by Google

M. AURELII OLYMPII
N E M E S I A N I,

Poëtae Carthaginienſis,

CYNEGETICON;

Sive de Venatione Lib. I.

EJUSDEM DE AUCUPIO FRAGMENTA DUO,

E C L O G A E IV.

Et ad Eumdem

T. CALPURNII SICULI

E C L O G A E VII.

Digitized by Google

Fl. Vopiſcus, de Numeriano.

Verſu autem talis fuiſſe praedicatur, ut omnes Poëtas ſui temporis vicerit. Nam & cum Olympio Nemesiano *contendit, qui* ἁλιευτικὰ, κυνηγέτικα, *&* ναυτικὰ *ſcripſit: quique omnibus coloniis (coronis* Caſaub.) *illuſtratus emicuit*, &c. quae male ad Nemeſianum referunt alii.

Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus, qui vixit ſub Carolo Calvo.

Niſi ut Venatores ferae luſtra ſequentes agere auditu & lectione puer ſcholarius in libro, qui inſcribitur Kyneg ticon Carthaginenſis Aurelii *didici, hac illacque diſcurrendo retrograda etiam veſtigia repetendo, anfractus tuos veſtigando, explicare ſtuderem.* & ſtatim: *Quin potius tuam novam praeſumptionem adiens;*

Mille vias, triſteſque labores,
Diſcurſuſque citos, ſecuri proelia ruris,

Et ſincero corde lites domeſticas ſubire compellar.

Jul. Caeſ. Scaliger Hypercrit. cap. VII. in limine Secundae, & vere aureae aetatis Poëtarum.

Cum duo elegantes Poëtae venationis praecepta poëmate tractarint, Gratius *&* Nemesianus, *alter alterius aut lima aut cenſor eſſe poterit. Igitur* Nemesiani *ſtilus candidus, nec vulgare ſonans. Praeterea ſilvae propior, atque effuſus. Gratius caſtigatior. & longe exactius ſimul cum natalibus ipſis deſignat mores, animos, vires, celeritatem; ſagacitatem, faciem. Et ſane divini verſus multi: velut ille (vide* v. 205.) *Sed & feſtivus*, &c. quae operae pretium eſt inſpicere.

M. AURELII OLYMPII
N E M E S I A N I
Poëtae Carthaginienſis
CYNEGETICON.

VENANDI cano mille vias: hilareſque labores,

Diſ-

M. AURELII] Nunquam putaſſem, hujus generis ſcriptores pueris in ſchola apud majores noſtros legi ſolitos, niſi mihi Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus indicaſſet, cujus haec ſunt ex libro adverſus Hincmarum Laudunenſem. *Aliter*, inquit, *reſpondere non potui, niſi ut venatores ferae luſtra ſequentes agere, auditu & lectione puer ſcholaris in libro, qui inſcribitur Kynegeticon Carthaginenſis Aurelii, didici.* &c. Greg. ſane Logus, Sileſius, qui primus Gratium, Nemeſianum, Calpurniumque edidit, teſtatur deſcriptos de vetuſto exemplari, quod Actius Sincerus Sannazarius in Italiam tranſtulerat ex Gallia: cui & illa plura debet. PITHOEUS. Jam tibi valedixeram, Lector amice, quia praefixum recenſioni huic à Typographis paucularum dierum ſpatium elapſum erat. Sed cum iidem nunc pro ſolita humanitate ſua diem atque alterum feſtinanti, aliiſque gravioribus occupato ſtilo ampliaverint, paucis, age, Nemeſianum quoque abſolvamus. VLIT. *in Add.*

NEMESIANI] Pro inſcriptione hujus operis fide jubet Flavius Vopiſcus, apud quem ita legas in Numeriano in initio: *verſu autem talis fuiſſe praedicatur* (Numerianus ſcilicet) *ut omnes Poëtas ſui temporis vicerit: nam & cum Olympio Nemeſiano contendit, qui* ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ, *&* ναυτικὰ *ſcripſit, quique omnibus coloniis illuſtratus emicuit.* De voce autem κυνηγετικὰ dixi ad Gratium, unde huc traducere poteris, quae ad loci explicationem facere videbantur. TIT. Saepe mecum dubitavi, an hic liber ejuſdem Nemeſiani eſſet, cujus Eclogae IV. extant: tum quoque an hic ipſus ſit, quem Vopiſcus ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ & ναυτικὰ ſcripſiſſe tradit: ſed omnium maxime an eidem liber de Aucupio, quem citant Longolius & Geſnerus, attribui poſſit. Primam mihi dubitandi anſam fecit, quod κυνηγετικῶν horum unicum tantum exemplar habitum hactenus ſit, in quo praeter Gratii Cynegeticon, Halieuticon fragmentum, & haec Nemeſiani κυνηγετικὰ nihil amplius ejuſdem, nec Eclogas adeo, extitiſſe, ex primi Editoris Georg. Logi praefatione aperte intelligi poteſt. Contra vero, cum Eclogarum plurimi, ut diverſae editiones fidem faciunt, codices MSS. fuerint, in nullo tamen eorum κυνηγετικὰ haec comparuerunt. Alterum quaſi argumentum fuit, quod Vopiſcus nec Bucolica, nec de Aucupio ſive ἰξευτικὰ Neme-

Ss

ſiani

Digitized by Google

ſiani recenſeat. Cum enim Nemeſiani aevo proximus fuerit, adeoque notiſſimi tanquam vatis ſcripta enumeret, haud dubie & Bucolica ejus tot codicibus vulgatâ noviſſet, & ſi ejuſdem fuiſſent, in ſcriptorum illius recenſione non omiſiſſet. Niſi imo ad diſtinctionem alterius Nemeſiani, qui Bucolica, aut potius qui de Aucupio ſcripſerat, adjeciſſe videatur: *Nam & cum Nemeſiano contendit*, illo ſcilicet, *qui ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ & ναυτικὰ ſcripſit.* Dico ad diſtinctionem illius potius, qui de Aucupio, quam qui Bucolica ſcripſerat. Non enim ſtilus patitur, ut eidem ſoloeca illa de Aucupio fragmenta, & nitidiſſimae pro illa aetate Eclogae attribuantur. Bucolica itaque, ut nec hujus ſint, qui κυνηγετικὰ haec, aliaque à Vopiſco citata conſcripſit, nec ejus, cui ἰξευτικὰ inſcribuntur, neceſſario alium autorem habent. Si ſtilum ſpectamus, nulli potius quam Calpurnio debentur. Ita enim in utroque Bucolico, ac lac lacti, ſimillimus. Imo & iiſdem paene verbis verſus aliquot ex altero repetuntur. Quod ab Homero & Marone, aliiſque ſaepe factitatum, nemo, qui illos legit, ignorare poteſt. Ne furti alterutrum horum inſimulemus cum Hypercritico cenſore, qui ipſa loca inter ſe comparavit Poët. lib. VI. cap. 5. Accedit huc, quod cum Nemeſiano Bucolicon ſuum inſcripſerit Calpurnius, eumque ſub Meliboei nomine inducat, & ut Caeſaris amicum laudet Ecloga IV. eidem mortuo parentare videatur alterius ſive ſecundi Bucolici Ecloga I. Hoc enim poſt mortem Nemeſiani, abſoluto primo Bucolico, jam ſenem ſe confeciſſe, ipſe ſub Tityri perſona videtur illic innuere:

Diximus & calamo, & verſu cantavimus olim,
Dum ſecura hilares aetas ludebat amores:
Nunc album caput & Veneres ſtupuere ſub annis,
Jam mea ruriculae dependet fiſtula Fauno.

Praeterea, cum Siculus fuerit, ideo etiam II. Bucol. Ecl. XI. 57. canere videtur: *& noſtra Dione Quae juga celſa tenes Erycis.* Quaſi Siciliam patriam ſuam innuens. Sed omnium maxime argumento duci poteſt, quod princeps Bucolicorum horum editio Romana omnes uno ordine Eclogas XI. ſub Calphurnii nomine repraeſentet: praemiſſis iis, quae vulgo ſolae illi attribuuntur, & ſequentibus hiſce quatuor, quae ſub Nemeſiani nomine circumferuntur. Quarum ultima inde etiam in omnibus antiquis libris, non IV. ſed XI. & expreſſe UNDECIMA in Parmenſi Editione numeratur. Quod primus in ſua mutavit Cl. Pythoeus. Quo ordine tamen, quem & Parmenſis cum Romana ſervat, omnes à Calpurnio ſcriptas eſſe non temere ſuſpicari me fateatur, qui argumenta illa à me poſita diligentius expenderit. Nemeſiani autem hujus, ut ad hunc tandem revertar, ſola κυνηγετικὰ haec extare cenſendum erit. Quamquam ipſe etiam apud Calpurnium Ecl. IV. ſub Meliboei nomine innuere videtur, Bucolica ſe condidiſſe:

Hos potius calamos, magis hos ſectare canales,
Per me qui dignas cecinerunt conſule ſilvas.

Expreſſum enim ex Virgilii Ecloga IV.

Si canimus ſilvas, ſilvae ſint conſule dignae.

Idem II. Bucol. Ecloga I. 62. ſignificat Calpurnius:

Saepe etiam ſenior, ne nos cantare pigeret,
Laetus Phoebaea dixiſti carmen avena.

Unde forſan jam olim inducti librarii ſecundum illud Bucolicon Numeſiano affinxerunt. Fortaſſe tamen verba Maronis in alium ſenſum detorſit. Et cum *dignas conſule ſilvas* dicat, forte id honori ipſius Nemeſiani tribuit, quaſi conſularis, aut ſaltem ampliſſimi ordinis viri. Fuit enim non tantum Caeſari intimus, ut cum quo contendere dignaretur filius ipſius Numerianus, ſed etiam *omnibus coloniis illuſtratus emicuit*, teſte Vopiſco. Praeterea conjectari ab aliquo & contendi poſſit, ipſum M. AURELII praenomen, quod Nemeſiano dant libri veteres, illi ex cognatione cum Caro & filiis ejus commune fuiſſe. Paſſim enim illi in nummis M. AURELIUS CARUS, M. AURELIUS CARINUS, & M. AURELIUS NUMERIANUS vocantur. Ideo favorem ejus captaſſe, & bucolicon ſuum ei inſcripſiſſe videtur Calpurnius, ut clare ipſe teſtatur Ecl. I. ubi Meliboeum vocat ipſum Nemeſianum.

Forſitan Auguſtas feret haec Meliboeus ad aures.

Et Ecloga IV. ſub eodem nomine eum ita compellat:

Fer,

Fer, Meliboee, Deo mea carmina: nam tibi fas eſt

Sacra Palatini penetralia viſere Phoebi.

Et tota fere iſta & altera, quae II. Bucol. prima eſt, Ecloga magnam illi potentiam adſcribit, & favorem apud Carum Imp., quem Deum paſſim vocat Calpurnius, eoque vivo Bucolicon ſuum primum, & mortuo alterum condidit. De quo ſuo loco dicendum aliquid erit. Hic oſtendiſſe ſufficiat, quis qualiſque Nemeſianus fuerit. Quando autem κυνηγετικὰ ſua ſcripſerit, poſt aliquanto expendam. VLIT.

CYNEGETICON] Ita edidit Pythoeus, fortaſſe ſecutus Hincmari teſtimonium: *in libro, qui inſcribitur Kynegeticon Carthaginienſis Aurelii.* Rectius vero primae editiones exhibent, CYNEGETICON LIB. vel CYNEG. LIB. I. id eſt, κυνηγετικῶν liber primus. Vopiſcus expreſſe κυνηγετικὰ ſcripſiſſe Nemeſianum teſtatur. Nec uno, ſed pluribus libris ea complexum eſſe, aut ſaltem ita voluiſſe, ipſe fidem facit, cum ait:

Horum animos, moreſque ſimul, nareſque ſagaces

Mox referam; nunc omnis adhuc narranda ſupellex Armorum, &c.

Ita ut ad minimum alter liber perierit, in quo ipſam κυνηγεσίαν, quam hic promittit, executus fuerit. Niſi & plures intercidiſſe quis exiſtimet, quibus & ſingularum ferarum, ut diverſa eſt, venationem abſolverit. Quo illa intendere videntur:

Nos timidos lepores, imbelles figere damas,

Audaceſque lupos, vulpem captare doloſam

Gaudemus: nos flumineas errare per umbras

Malumus, & placidis ichneumona quaerere ripis

Inter arundineas ſegetes, felemque minacem;

Implicitumque ſinu ſpinoſi corporis erem

Ferre domum, talique placet dare lintea curae.

Hanc quippe quaſi praecipuam κυνηγετικῶν partem totis duobus (quorum ultimus etiam periit) poſterioribus libris dilatavit Oppianus, omiſſa pene ea, quae nomen arti fecit. Quae ipſa ab accurati venatoris induſtria minus aliena ſint, quam tota illa animalium hiſtoria, quae libb. II. & III. occupat. Ita ut & iſthaec merito inter κυνηγετικὰ opera tractaverit, ſi forte, Nemeſianus noſter. Contra qui κυνηγεσίαν tantum abſolverunt, illa nihil ad inſtitutum ſuum pertinere arbitrati ſunt. Quam praecipuae curae pretio cum habuerit Gratius, κυνηγετικὸν opuſculum ſive poëmation illius inſcribi debuit, non κυνηγετικῶν liber, ut perperam affixit primus editor. Quapropter & Xenophontis κυνηγετικὸς non ſine controverſia titulum ſuum fert, quatenus leporis, cervi, & apri venationem tam fuſe inſtituit: niſi methodi iſtius negligentiam naſcentis adhuc ſub illo venationis informitati imputemus. Siquidem plures itaque κυνηγετικῶν libros ſcripſerit, aut ſaltem ſcribere propoſuerit Aurelius noſter, excuſari facile poteſt, quod centum plus minus verſus in praeluſione conſumpſerit; quamquam totus hic, qui unus jam ſupereſt, liber non multum trecentos excedat. Quod inſuper ſeptuaginta verſus fabulis recenſendis impenſos queratur Hypercriticus cenſor, error in calculo eſt. Si enim bene ſupputentur, non plures triginta ſunt. VLIT.

I. VENANDI CANO MILLE VIAS] Hinc multa huic operi deeſſe conſtat, cum de venatico tantum apparatu loquatur Poëta; de ratione ipſa venandi ne verbum quidem faciat: dictum eſt autem *mille vias*, quomodo a Virgilio, *tibi nomina mille*, *mille nocendi artes:* neque aliter Ovidius III. Art. 367.

Mille face eſſe jocos, turpe eſt neſcire puellam

Ludere.

ac rurſus III. Amor. XIV. 24.

Inque modos Venerem mille figuret amor.

iterum I. Art. 756.

— *Mille animos excipe mille modis.*

rurſus III. 435.

Quae vobis dicunt, dixerunt mille puellis.

Gratius vſ. 154.

Mille canum Patriae.

Sic *centum*, *tercentum*, *quingenta*, *ſexcenta*, atque alios tales numeros uſurpabant veteres, pro magno, nota figura: Virgilius

Centum aras poſuit vigilemque ſacraverat ignem.

Et

Tercentum tonat ore Deos.

Ovidius Epiſt. XV. 19.

Atque aliae centum, quas hic ſine crimine amavi.

Grat. Cyneg. 17.

Digitized by Google

Centum omnes nemorum, centum de fontibus omnes
Najades.

rurſus Gratius 520.

——— *centum actus ſpatiis.*

Homerus Il. B. 448. Τῆς ἑκατὸν θύσανοι παγχρύσεοι ἠερέθοντο, atque ita exponit Galenus. Tranſit vero ſtatim ad numerum plurium: quomodo Lucretius IV. 676.

Id quod jam ſupra tibi ſaepe oſtendimus ante;
Nunc age, quo pacto nares adjectus odoris
Tangat, agam.

& Valerius Flaccus initio Poëmatis.

Prima Deûm magnis canimus freta pervia nautis.

& caetera: deinde ſubdit

— *ſi Cumeae mihi conſcia vatis*
Stat caſta cortina domo.

TITIUS. Exordium hujus Poëmatis merito accuſat incomparabilis Scaliger: quid enim duos diverſos numeros in propoſitione neceſſe habebat ponere, *cano* & *pandimus*, cum liberum haberet, utrum vellet eligere jam inde, priuſquam inciperet? Diſtinctio tamen utcunque juvat, quam nos ita opinamur eſſe refingendam potiſſimum.

Venandi cano mille vias hilareſque labores,
Diſcurſuſque citos: Securi praelia ruris
Pandimus: Aonio &c.

Sed non omnes Poëtae illud Pindari Edictum exaudierunt, quo veſtibula omnium rerum maxime ſplendida fieri edixit. Quis enim Graecorum caſtigatiſſimum Oppianum excuſabit, qui in quarto verſu Operis eximii barbarum vocabulum poſuit.

Τὸν μεγάλη μεγάλῳ φυτήνατο Δόμνα Σεβήρῳ.

Quod ipſum in cenſuram merito vocari poſſit, ſi quis malit veterum judicem ſe, quam admiratorem praebere. Sed quis ſponſorem dabit, Nemeſianum non ſcripſiſſe, ut diſertis litteris in antiqua Editione, quam ego in coenobio quodam ad ſilvam Hercyniam nactus ſum, typis eſt excuſum, *pandimur*? quod ego quidem omni ſacramento contendam à Poëta perſcriptum eſſe. Nam oeſtro Aonio ait ſe concuti, Deumque pandere pectus ſuum, ut ingrediatur. Sic Lucanus libro V. 97. vatem Deo plenam Aethnae comparat, quae dirupta vi flammae in vaticinia ſolvatur.

Hoc ubi virgineo conceptum eſt pectore numen,
Humanam feriens animam ſonat, oraque vatis
Solvit, ceu Siculus flammis urgentibus Aethnam
Undat apex &c.

Idem vſ. 166. Deum ingredi vatis pectora, & hominem expelli ait, quod *pandimur* ſuo ingerit nobis Nemeſianus.

——— *non unquam plenior artus*
Phoebados irrupit Paean, mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto ſibi cedere juſſit
Pectore, bacchatur demens aliena per antra
Colla ferens, &c.

Neceſſe enim amplius fiat tanto Deo recipiendo pectus virginis humanae. Et hanc lectionem qui improbet, neminem tam improbum futurum ſperamus, cum cogitabit, quam magnifica & quam Deo plena jam ſint illa: *Aonio ab aeſtu pectus mihi aeſtuat*, & *Helicon vocat ire per ingenses agros*, quae omnia Θεάσυ-τον mortalem ſonant. BART. Sed ſi Deus intrat, obſeſſus adhuc eſt ſpiritu illo & aeſtu Poëta, & prius eluctari illum furorem, ut Calchas ille apud Stat. II. Ach. 525. debuit, antequam *pandimur* exclamare poſſet: & quis eo ſenſu umquam dixit *pandimur*? variatio vero illa numeri paullum diverſa ab illa, quam vidimus ad Grat. vſ. 509. ſed tamen frequens etiam aliis. Cicer. V. Fam. 14. *nec poſſum te, ſi concedis, quod ſentimus, ut liberius dicamus, non accuſare.* ubi plura exempla adduxit Cortius. Ovid. IV. Faſt. 863. *Dicta Pales NOBIS, idem Vinalia dicam.* ubi *dicemus* debebat eſſe. Propertius I. VII. 5.

Nos, ut conſuemus, noſtros agitamus amores,
Atque aliquid duram quaerimus in dominam.
Nec tantum ingenio, quantum ſervire dolori
Cogor.

Stat. Epiſtola ante lib. III. Silvar. *Metium celerem, quia ſequi non poteramus, ſic proſecutus ſum.* ſed modus eſto in magna exemplorum copia. *Canere* vero & *pandere*, itidem jungit Avien. terr. deſ vſ. 895.

Inventore canam Phoebo, Muſiſque magiſtris
Omnia veridico decurrens carmine, pandam.

BURM.

1. CANO] Magis pro majeſtate debita principio carminis facere mihi videntur, qui plurali,

Diſcurſuſque citos, ſecuri proelia ruris,
Pandimus. Aonio jam nunc mihi pectus ab oeſtro

Ac-

rali, ut loquuntur artigraphi, numero incipiunt de ſe loqui. Quanta enim majeſtas in illo Valerii Argonautici Poëtae?

Prima Deum magnis canimus freta pervia nautis.

Quantumque vilior redditur, ſi reponas.

Prima cano divum magnis freta pervia nautis?

Poëticae ſane aures facile ſentiunt diſcrimen. Sic apud Lucanum.

Bella per Aemathios plusquam civilia campos,
Juſque datum ſceleri canimus.

Si refingas,

——— *Juſque cano ſceleri victum,*

Sane multum heroae amplitudini deceſſerit. Sed Gratium Nemeſianumque operis tenuitas facile tuetur, Virgilium divinitas inacceſſa aliis accenſere non ſinit. Praeterea *cano* ultima brevi radit Poëticas aures in principio poſitum: neſcio enim, quid difficultatis horridum illud reddit in correpta vocali. quae crebrius longa, quam brevis eſt. Melius Gratius, *Dona cano divum.* Sed & alias nihil hic ad illum. BART. *Cane* (ut infra v. 50.) conj. Gron. VLIT. In ipſo exordio Cynegetici lego:

Venandi cane mille vias, hilaroſque labores,
Diſcurſuſque citos, ſecuri proelia ruris
Pandimus.

Alludit ad inſcriptionem operis ſui: non enim quamvis ἄγρην, ſed τὸ Κυνηγίκον promiſit. Sic Propertius lib. III. Eleg. 13.

Et me Pana tibi comitem de rupe vocato,
Sive petes calamo praemia, ſive cane.

Sive auceps, ſive κυνηγίς. & ipſe Auctor infra: *facili cane ſumere praedas.* Scio mutationes numeri, ſed non eadem omnibus apta. Gronov. III. Obſ. 13. JOHNS.

1. VIAS:] Modos. non capitales illos, nam alioqui tantum

Τρηχαλέην θήρης θεὶς ἄπειρον ἀλγέοντες,

Secundum Oppianum. Sed omnia furta doloſque *vias* vocat Nemeſianus. An vero omnia ſit perſecutus, invidia temporis ſcire non ſinit. *Viam* pro methodo poni aliquam multis exemplis ad Gratium docuimus Sic Prudentius.

Senex fidelis prima credendi via eſt.

Auctor Pervigilii Veneris;

Imbuit juſſitque mundum noſſe naſcendi vias.

Appulejus libro V. *viam, quae deducit ſola iter ad ſalutem, monſtrabimus.* Vide ad Gratium vſ. 5. BART.

1. HILARESQUE LABORES] Quos *laetas artes* appellavit Gratius; *litem jocoſam* Martialis de Amphitheatro Epig. XX.

Non potuit melius litem finire jocoſam.

TITIUS. Oppianus Cyn. lib. I. 53.

Οὐ μὲν ἄρ' οἰοθ' ἄλλα, καὶ ἐκ ἴνος ἰξευτῆρες
Ἄγρη νήφι πόνοιο· πόνῳ δ' ἅμα τέρψις ὀπηδεῖ.

hinc dictum epitheton ἄγρης δυσκαμάτοιο apud Nonnum. l. v. BART. *Hilaroſque* malebat Heinſ. qui Prudentio etiam Hamart. 374. *hilaram plebem* dedit. vid. & ad Nemeſ. Ecl. I. 12. idem eſt, quod *laetae venantibus artes* Gratio. BURM.

2. SECURI PROELIA RURIS] Pro *ſecura proelia*, nota & frequenti figura apud Poëtas: ait autem *ruris*, ut excludat venationes, quae fiebant in circo, eae periculi plenae erant, nam urſi, apri, tigres, leones, elephanti, rhinocerotes atque hujuſmodi alia fera animalia quandoque producebantur. TITIUS. *Bellum ferinum* venationem vocat, ornatiſſimus Poëta, Gratius v. 13. BART.

3. PANDIMUS.] Antequam nanciſcerer illam Longobardicam Editionem, quae auctrix prima fuit hunc Poëtam emendandi, conjeceram ſcribendum *Pan tuus.* ut Panis ſe oeſtro Aonio per Helicona rapi diceret. Cum Pan foret venationi praefectus, idque ante natam Dianam, ut ex Callimachi Hymno εἰς Ἄρτεμιν videre eſſet, eique daret hoc nomine ſingulare nomen Orpheus. Sed cum ſuſtulerit omnem ſcrupulum Editio illa antiquiſſima, non opus iſta pluribus explicari. Appingenda tamen putamus, memores illius Calpurnii Flacci, *etiam malarum rerum ſuam eſſe Gratiam.* BART. Minus prudenter, cum dixit *cano*, ſubdit *Pandimus*, inquit Hypercriticus. Excuſaturus id Barthius legendum

 omni

Aeſtuat. ingentes Helicon jubet ire per agros :

Ca-

omni ſacramento divae critices aſſerit, *Pandimur*, poſtquam jam tentaverat, *Pan tuus.* Sed ego juramento illius non majorem fidem habeo, quam Atopienſi & Utopienſi iſti Editioni, ex qua nobis iterum hoc nugamenti profert. Miror magis, ἀκαταλληλίαν hanc inſolentem in deficientis Latinitatis poëmatio tot magnis Viris haberi, cum claſſici fere autores ea non abſtinuerint. Quam frequens Gratio ſit, ad verſum 509. oſtendi. Aut ſi illi debitus inter principes locus denegatur, quid Latiniſſimis Catullo & Tibullo fiet, qui eadem periodo, *inſperanti nobis*, *merenti nobis* dixerunt, ut ſummi Viri jam fuſe inter alia obſervarunt? Hic ſaltem poſt aliquot commata ut Nemeſiano licentia illa & more majorum, & ex cotidiano jam iſtius ſaeculi uſu adhibita non excuſetur, mera prorſus invidia ſit. Maxime, ſi ita diſtinguatur:

Venandi cano mille vias, hilareſque labores,
Diſcurſuſque citos: ſecuri praelia ruris Pandimus. VLIT. Ne quem offendat haec ἀκαταλληλία, cum modo, *Venandi cano mille vias*, ſingulari perſona exorſus ſit, videat, quae in Commentario & hoc loco, & ad Gratii verſ. 509. obſervavi; iiſque addat idem in nominibus quoque factum à Marone, in fine Ecl. II.

Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget uſus.
Viminibus, mollique paras detexere junco.

Aliquid quorum. Manilius lib. v. 204.

Et quodcunque ſolet venandi poſcere cura,
In proprios fabricare ſolent venalia quaeſtus.

Quodcunque venalia. Livius lib. XXXIII. cap. 24. *Quaecunque Senatus cenſuiſſet, id Regem facturum eſſe.* Ita omnes libri, quibus invitis non audio quantumvis amicum mihi, atque optimum ejus editorem, conjicientem, *quodcunque*, vel, *ea Regem fact. eſſe.* VLIT. *in Add.*

3. Pectus ab oestro] Cum oeſtri proprium ſit pungere, nunc tranſlate utitur verbo *aeſtuare*, ut ſi dicat, incaleſcit: atque id quidem genus inſecti in magnis caloribus acrius laedere conſueſcit. Sic interdum poëtae loqui amant: Statius de calore, quo vere pectus aeſtuare poteſt, dixit lib. I. 3. *Pierius menti calor incidit.* Claudianus I. Rapt. 3. *audacs prodere cantu, Mens concuſſa jubet.* II. in Eutrop. 45.

——— lymphataque paſſim
Pectora fatidici ſtimulis igneſcere Phoebi.

Noſter optimus maximus, *Tu ſpira al petto mio celeſti ardori.* Oeſtrus autem Latinis aſylus eſt, vulgo tabanus: Virgilius III. Georg. 147.

Eſt lucos Silarum circa ilicibuſque virentem
Plurimus Alburnum volitans, cui nomen aſylo
Romanum eſt, oeſtron Graji vertere vocantes.

meus Angelius

——— & ſpes maxima Thyrſo
Percutit, & multo bacchantem protinus oeſtro
Me jubet.

TITIUS. Furore Poëtico. Orpheus Crotoniata Argonauticis verſ. 47.

Νῦν δ' ἐπεὶ ἀερόφοιτος ἀπέπτατο δήϊος οἶστρος.

In initio enim poëmatum conſueverunt afflari divino quodam oeſtro Poëtae. Lucanus περὶ θυσιῶν. Παρακαλέσαντες τὰς Μούσας συνῳδοὺς ἐν ἀρχῇ τῶν ἐπῶν, ὑφ' ὧν δὴ ἔνθεοι γενόμενοι ἂν τὰ εἰκὸς ᾄδουσι. Ita Statius, Claudianus, alii. BART. Poëtico furore. Aonides enim, Muſae ab Aoniâ. JOHNS.

4 Helicon] Tamquam numen aliquod ipſi numinum monti adſcribat. Perſius praefat.

Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo
Memini, ut repente ſic poëta prodirem.

Nam in *Helicone* aut *Parnaſſo eſſe*, tantumdem eſt, ac ſi dicas, Apollinem indulſiſſe vim ſcribendorum verſuum. Petronius Arbiter. *Ut quiſque verſum pedibus inſtruxit, ſenſumque verborum ambitu intexuit, putavit, ſe continuo in Heliconem veniſſe.* Unde montem ipſum ζάθεον indigitarunt. Heſiodus ſive alius auctor eſt, Theogoniae initio.

Μουσάων Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' ἀείδειν,
Αἵθ' Ἑλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζάθεόν τε.

Et Heliconis numina, Muſae. Ut apud Silium XIV. initio.

Flectite nunc veſtros, Heliconis numina, cantus,

Or-

Digitized by Google

5 Caſtaliuſque mihi nova pocula fontis alumno

In-

Ortygiae pelagus, Siculique ad littoris urbes. Et ex Helicone veniebant propitiae vatibus & reliquis mortalibus. Coluthus elegantiſſimo libello de raptu Helenae 28.

Ἐκ δὲ μελισσήεντος ἀπειγομένων Ἑλικῶνος
Μουσάων λιγύφωνον ἄγων χορὸν ἦλθεν Ἀπόλλων.

Delectabaturque Muſarum in ſe domicilio magnopere hic mons, ut aliquando carminibus earum delinitus, excreverit immenſum, exiiſſetque altitudine ipſum coelum, puto, niſi opportune calcem illi impegiſſet Pegaſus. Antonius Liberalis IX. ὑπὸ δὲ Μουσῶν ἵστατο μὲν οὐρανὸς, καὶ ἄστρα, καὶ θάλασσα, καὶ ποταμοί. ὁ δ' Ἑλικὼν ηὔξετο κηλούμενος ὑφ' ἡδονῆς. εἰς τὸν οὐρανὸν, ἄχρις αὐτὸν, βουλῇ Ποσειδῶνος ἔπαυσεν ὁ Πήγασος, τῇ ὁπλῇ τὴν κορυφὴν πατάξας. Habitabant enim Montem hunc Muſae: Lucianus πρὸς τὸν πολλὰ βιβλία ὠνούμενον. Ἑλικῶνα μὲν γὰρ, ἵνα διατρίβειν αἱ θεαὶ λέγονται, οὐδὲ ἀνήκοας οἶμαι. ποτε, οὐδὲ διατριβὰς τοιαύτας ἡμῖν ἐν παισὶν ἐποιοῦ. Nec mirum, ſuaviſſimis Deabus montem illum conſecratum, quem tradunt adeo felicem eſſe, ut nulla in eo nec venenata ſerpens, nec noxia herba vitae humanae inveniatur. Qua de re elegantiſſima memoriae prodidit, auctor auro omni Antiquitatis Graecae cupidis pretioſior, Pauſanias libro IX. BART. ἀσυνδέτως. Quid ſi, *ingentes, Helicon, juvat ire per agros.* Aut ſi *Helicus* Latina terminatione potuit fingi, forte ſcripſit: *ingentes Helici juvat ire per agros.* Imitatur enim Virgilium lib. III. Georg. 291.

Sed me Parnaſſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor: juvat ire jugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli divertitur orbita ſulco.

Ut ille item Lucretium expreſſit libb. I. & IV.

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita ſolo: juvat integros accedere fontes,
Atque haurire, juvatque novos decerpere flores.

Unde ſequentia noſter quoque deſumpſit: *ducitque per avia qua ſola nunquam Trita rotis.* VLIT. Vulgata tamen lectio mihi placet: Totum enim exordium hoc eſt congeries indiſcreta imaginum à ſe invicem toto coelo disjunctarum. JOHNS. Recte *ingentes*, ut venatoribus mos: ita Maenalus *ingens* Ovid. V. Faſt. 89. *mare ingens* & *aequor* paſſim. ita *juga longa* in venatu ſaepe Poëtae V. ad Ovid. IV. Ep. 40. & V. 20. Helicon vero ponitur, pro incolis, ut Apollo & Muſae; & ita centies loca, pro qui in illis ſolent verſari. BURM.

5. CASTALIUS.] *Caſtalius* nomen eſt fontis, ut *Blanduſia* apud Horatium. Vibius Sequeſter: *Caſtalius Delfis.* Nec eſt adjectivum nomen, ut loquuntur Grammatici, ſed ſubſtantivum. Hyginus fab. CLXXVIII. *ad Caſtalium venit, quem draco Martis filius cuſtodiebat.* Ita habet Hygini fabularum fragmentum manuſcriptum, quod Coloniae Agrippinae evolvimus. Plures *Caſtaliam* dicunt. Virgilius Culice.

Caſtaliaeque ſonant liquido pede labitur unda.

Pindarus Pythionικῶν. IV.

——— μεμάντευμαι δ' ἐπὶ Κασταλίᾳ,
Ἐς μετάλλατόν τι.

Ibidem Oda V.

Ἀλλ' ἀρισθάρματον
Ὕδατι Κασταλίας
Ξενωθεὶς, γέρας ἀμ-
φίβαλε τεαῖσι κόμαις.

Lucianus Jove Tragoedo. πῶς, ὦ Μῶμε, δύνατον ποιεῖν ταῦτα, μήτε τρίποδος ἡμῖν παρόντος, μήτε θυμιαμάτων, ἢ πηγῆς μαντικῆς, οἵα ἡ Κασταλία ἐστίν. Pauſanias lib. X. Nonnus lib. IV. Dionyſ.

Κασταλίης πάφλαζε νοούμενος ἔνθεον ὕδωρ.

BART. Quod ſubſtantivum hoc fontis nomen eſſe velit interpres, ſequentia non ſatis bene conſideraviſſe arguitur, quae non ad fontem, ſed ad fontis alumnum referri debent, atque ita ſcribendum hoc loco evincunt:

Caſtaliuſque mihi nova pocula fontis alumnus,

vel, ut Pythoeo placuit, *Caſtaliique.* Quis *Caſtalii tontis*, vel *Caſtalius alumnus* ſit, ex Culice Maronis, ſi quis neſcire poteſt, intelligat:

Phoebus erit noſtri princeps & carminis auctor,
Et recinente lyra fautor; ſive educat illum
Alma Chimaereo Xanthi perfuſa liquore,
Seu nemus Aſteriae, ſeu qua Parnaſſia rupes

Hinc

Digitized by Google

Ingerit, & late campos metatur apertos:

Im-

Hinc atque hinc patula praepandit cornua fronte,
Caſtalia & reſonans liquido pede labitur unda.
Ideo enim ſubdit noſter; *Et parere deo*, &c. VLIT. Ab Ovidio I. Amor. Eleg. ult. mutuatum:

—— *mihi flavus Apollo*
Pocula Caſtalia plena miniſtrat aqua.

Caſtaliique conjicit Pithoeus. IDEM. *in Ad.l.* Ed. Steyn. legit, *Caſtalius alumno.* quid ſi loco *fontis* legat *Phoebus.*

Caſtaliuſque mihi nova pocula Phoebus alumno.

JOHNS. *Caſtaliique* Meurſ. Scriver. Heinſ. ſed repetitio illa literae *i* ingrata. poſſet & legi.

Caſtaliuſque mihi nova pocula fontis alumni Ingerit.

ut *fons alumnus* ſit, qui alit vates. de voce *alumnus* vid. ad Ovid. IV. Met. 421. & alibi. Apollinem vero vocari alumnum fontis Caſtalii non placet, nec quemquam ita locutum novi. ſed quo minus Caſtalius, Apollo ipſe ſit, non intercedo. BURM.

5. FONTIS] Doctrinae copia *fonti* aequiparatur, unde *haurire*, eſt erudiri, atque alios docere. Lucretius libro primo.

—— *juvat integros accedere fontes,*
Atque haurire, juvatque novos decerpere flores,
Unde prius nulli velarunt tempora Muſae.

Statius Achilleide prima vſ. 8.

Tu modo, ſi veteres digno deplevimus hauſtu,
Da fontes mihi, Phoebe, novos.

Juvenalis Satira VII. 58.

—— *aptuſque bibendis*
Fontibus Aonidum.

Perſius. *Nec fonte labra prolui caballino.* & quibus illo iter, eo ſe fonte ut ſacro adſpergebant. Heliodorus lib. II. Sed haec vulgo obvia congeri facile poſſunt. *Madidi* ea ratione pro eruditis uſurpantur, ut & *ebrii.* qua de re ad Calpurnium quaedam notavimus. Illud vero ambitioſe noſter, ultro ſibi ingeri Muſaea fluenta. Non mirum tamen aut ἄλογον, cum omnibus coronis ornatum emicuiſſe Nemeſianum ſcribat Fl. Vopiſcus. BART.

6. INGERIT] Statim praebet: copia enim hoc verbo ſignificatur. Catullus Epig. XXVII.

Miniſter vetuli puer Falerni,
Inger mi calices amariores.

Graeci dicunt ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεῖσθαι. Xenophon octavo Pediae, ὥσπερ δὲ ἡμεῖς ἢν μὲν ἀθρόον τὸ ποτὸν ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὰ σώματα, καὶ γνῶμαι σφαλοῦνται. Perſius ſic, *Nec fonte labra prolui Caballino.* TITIUS.

6. CAMPOS METITUR APERTOS] Inferius dicet, *campos apertos ſcrutamur*, & fruſtra dubitat Julius Caeſar Scaliger. IDEM. Amplitudinem materiae ſignificat. Nam ſcriptor comparatur *curſori*, materia *campo.* Lycophron Caſſandra 13.

Ἐγὼ δ' ἄκραν βαλβῖδα μηρίνθου χάσας,
Ἄνειμι λοξῶν ἐς διεξόδους ἐπῶν,
Πρώτην ἀράξας νύσσαν, ὡς πτηνὸς δρομεύς.

Ita Statius Thebaide I. 3. *unde jubetis ire Deae.* Oppianus Cyneget. lib. I. vſ. 19.

Καὶ θεὸς ἠμείφθην· πρώτη δέ με τοιάδ' ἔειπεν.
Ἔγρεο, καὶ τρηχεῖαν ἐπιστείβωμεν ἀταρπόν.
Τὴν μερόπων οὔπω τις ἑοῖς ἐπάτησεν ἀοιδαῖς.

Cic. Academ. Quaeſt. IV. 35. *campus, in quo poſſit exſultare oratio.* Eunapius Proaereſio: ἐνταῦθα ὁ Προαιρέσιος, ὥσπερ ἵππος εἰς πεδίον κληθεὶς, τοὺς ἐπὶ τῇ δωρεᾷ λόγους παρήγαγεν. Simillime Propertius lib. II. VIII. 5.

Jam tempus luſtrare aliis Helicona choreis,
Et campum Aonio jam dare tempus equo.

BART.

6 METATUR] Qui ſint *metatores*, nempe qui exercitum praecedunt caſtris metandis locum eligentes, atque aptantes, notum ex iis, qui de re militari ſcripſerunt. Virgilius Georg. II. 274.

—— *Si pinguis agros metabere campi.*

Parare ibi exponit Nonius. Eſt autem *metatus locus*, metis circumſcriptus, quod voluit dubio procul Feſtus; Sed hodie corruptus eſt. BART. Equidem *metam* nullam ponerem, ait Jul. Scaliger. Mallem itaque ego, *metitur.* Sic, *magnum metitur piſcibus aequor* Proteus, apud Maronem IV. Georg. 388. VLIT. *Metitur.* Vlit. quod tamen idem eſt. JOHNS.

7.

Impoſuitque jugum vati, retinetque corymbis
Implicitum, ducitque per avia, qua ſola numquam

Tri-

7. Imponitque jugum vati] Eodem ſenſu dixit Virgilius vi. Aen. 80. *fera corda domat.* TITIUS. In currum ſe ſubdi à Muſis & eorum fonte Caſtalio ait, ut Propertius *equum* ſe dixit *Aonium*. BART.

7. Corymbis] Poëtae & Baccho & Apollini ſunt conſecrati. Orpheus Argonauticis vſ. 7.

> Νῦν γάρ σοι, λυροεργὲ, φίλον μέλος ἀείδοντι
> Θυμὸς ἐποτρύνει λέξαι, τά πὲρ οὔποτε φράσθην
> Ἔφρασ᾽, ὁπὴν Βάκχοιο καὶ Ἀπόλλωνος ἄνακτος
> Κέντρῳ ἐλαυνόμενος, φρικώδεα κῆλ᾽ ἐπιφάσκον.

Unde tam hedera, quam lauru coronati. De Hedera, quam heic *Corymbi* innuunt, ſcripſi aliquid ad Eclogas Calpurnii. Noſter Ecloga iii.

> *Te cano, qui gravidis hederata fronte corymbis*
> *Vitea ſerta plicas.*

Ut tam vitibus, quam edera Bacchus coronari ſit conſuetus, qui cultus & ad ejus ſacerdotes, quales Poëtae, extenſus. Vide Euripidem Bacchis, & Anacreontem Odario xxvi. Dionyſium Periegeſi. Bacchus ligabat captivos ſuos vitibus: Claudianus iv. Conſulatu Honorii 607.

> ——— *Crinemque ſolutae*
> *Maenades adſtringunt ederis victricibus Indos.*

Sidonius Apollinaris Carm. xxii. 44.

> *Conjectas in vincla manus poſt terga revinxit*
> *Pampinus.*

Nonnus xv.

> Ἄλλος ἀκοντιστῆρα λαβὼν, βεβαρημένον ὕπνῳ,
> Δεσμῷ βοτρυόεντι συνέπλεκεν αὐχένα σειρῇ,
> Στικτῶν παρδαλίων ὑπὲρ αὐχένα θήκατο δίφρον.

BART.

8. Qua sola nulla trita rotis] Hac ſententia plures utuntur ad ſui operis commendationem; ſed aut neſcivit, aut diſſimulavit Nemeſianus, Gratium multo ante hoc eodem titulo poëmatium edidiſſe, nam alioqui quo ore hoc de ſe affirmare audeat? Lucretius i. 924.

> — *Quo nunc inſtinctus, mente vigenti*
> *Avia Pieridum peragro loca, nullius ante*
> *Trita ſolo, juvat integros accedere fontes,*
> *Atque haurire: juvatque novos decerpere flores:*
> *Inſignemque meo capiti petere inde coronam,*
> *Unde prius nulli velarunt tempora Muſae.*

qui verſus iterantur initio libri quarti. eandem ſententiam poſuit etiam libro v. ſimpliciter & ſine ullo lenocinio poëtico; eandem quoque uſurpavit ſemel atque iterum, Virgilius itidem, Horatius, Manilius, alii: ex Graecis Heſiodus, Pindarus, Q. Smyrnaeus, Oppianus etiam hoc modo lib. i. 20.

> Ἔγνεο, καὶ τρηχεῖαν ἐπιστείβωμεν ἀταρπὸν,
> Τὴν μερόπων οὔπω τὶς ἑῆς ἐπάτησεν ἀοιδαῖς.

Ad quem locum conſulendus Rittershuſius, quomodo Lambinus ad Horatii ſuperius a me productum, nam ego non omnia huc infercio: jactanter igitur hoc ait Nemeſianus, etiam ſi de Latinis loquatur: vere quidem Angelius, cum ejus aetate in uſu non eſſet lingua Latina; praeterquam quod artem omnem edocet, itaque vere cecinit lib. i. Cyneg. pag. 7.

> *Sed me dulcis amor laudum, & ſpes maxima thyrſo,*
> *Percutit, & multo bacchantem protinus oeſtro*
> *Ire jubet, quo nullus adhuc penetravit alumnus*
> *Pieridum, Latioque novos recludere fontes:*
> *Et procul a patria ſpatioſa per aequora vectum*
> *Vela dare, & primam non ſolum appellere ad oram,*
> *Sed penitus Lybiae terras intrare repoſtas,*
> *Vigentem certo deſerta cubilia greſſu.*

ac rurſus

> *Nec veriti nemorum caecas intrare latebras,*
> *Antraque, quae nulli vates ſubiere Latini,*
> *Afrorum ignotas noſtris patefecimus oras.*

Natalis enim de Comitibus, Angelii aemulatione ductus, antevertit potius quatuor illis ſuis libris editionem, quam materiam praecepit, atque ita inſuper ſcripſit, ut doctis non ſcripſiſſe videri poſſit. Scaliger fruſtra hic

 in-

Trita rotis: juvat aurato procedere curru,
Et parere deo: virides en ire per herbas
Imperat: intacto premimus veſtigia muſco.

Et

ingenii ſui acumen exercet, cum Poëta reſpiciat id, quod frequenter in uſu erat apud veteres, ut curru veherentur: ſed & Diana curru vecta in venatione praecedit, Angelius

Cynthia, quam nemorum cultricem in opaca ferarum
Luſtra vehunt bijuges cervi, qui dura coacti
Frena pati, rapidas praevertunt curribus auras.

TITIUS. Omnes iſti tres Poëtae Cynegetici, Oppianus, Gratius, Nemeſianus, hanc quiſque ſibi gloriam vindicat, primum hanc materiam carmine exſequi. Gratio ſane ea laus debetur, quantum ſcriptorum vel nomine tenus Poeticorum ad nos venit. BART. Ex Lucretianis: *loca nullius ante Trita ſolo.* Ita & Oppianus lib. I. 20.

Ἔγρεο, καὶ τρηχεῖαν ἐπιστείβωμεν ἀταρπὸν,
Τὴν μερόπων οὔπω τὶς ἑῆς ἐπάτησεν ἀοιδαῖς.

Cum tamen Gratius id anticipaverit. Ut & Virgilius poſt Heſiodum, & Manilius lib. III. pr. poſt Aratum novi ſe aliquid afferre praefantur. VLIT. Ex Lucretianis. *loca nullius ante Trita ſolo.* at quo jure Nemeſianus id dicere potuit, non video, cum Gratius id anticipaverat. JOHNS.

9. CURRU,] Elegantiſſimus verſiculus, qui pompam procedentis currus ob oculos gravitate dictionis ponere ſatagit. Pindarus Iſthm. II. οἱ μὲν πάλαι φῶτες, οἳ χρυσαμπύκων ἐς δίφρον Μοισᾶν ἔβαινον, hoc eſt, Poëtae. Eadem ad Gratium. Eleganter in hanc ſententiam Piſides humanum animum *aurigam*, corpus vero *currum* dicit.

——— εἰς τὸν μάταιον βίον
Ὁ νοῦς γὰρ, ὥσπερ ἀσφαλὴς ἡνιοχεύτης,
Πώλους ἐλαύνει συμφυεῖς εὐθυσμένος,
Τὰ δυσκράτητα τῶν παθῶν κινήματα,
Τὸν θυμὸν ἄγχει τὸν δὲ τῦφον δυσκόλως.

Idem pari figura axem ſermonis.

Ὡς ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ σχεδὸν τετμημένα
Κινδυνεύεις εἰκῇ τῶν λόγων τὸν ἄξονα.

De Curru Bacchi habes apud Nonn. in XVIII. Dionyſiacon. & Ovid. quarta Metamorphoſi & Stat. Thebaide. Sil. XV. Punicorum. Virgil. VI. Aeneïde. Lucianum Baccho. Catullum Epithal. Pelei Orpheum, Epigrammatarios &c. BART. Et quid opus habet curru venator? ſubiit ὁ δεῖνα. Quid ſi non tantum ut triumphi ad inſtar partae victoriae teſtis *feratur plauſtro Praeda gementi*, quod Hippolytus apud Senecam inſtituit; verum etiam quo ipſe uteretur venator, ſive ut equis requiem ſubinde concedat, ſive ut *noſtras agere in ſacraria thenſas*, quod Gratius innuit, ſolemne fuerit, ſive quod non minus in ferino, quam humano bello ex curribus olim praeliati ſint. VLIT. Sed *currus* ſaepe apud Poëtas notat ipſa carmina, opus, aut ſpiritum illum, qui eos impellit. Ovid. II. Art. 426.

Interior curru meta terenda meo eſt.

Ita *rota* I. Art. VI. 39.

—— Haec noſtro ſignabitur area curru,
Haec erit admiſſa meta terenda rota.

& 264.

Praecipit imparibus vecta Thalia rotis.

vid. & Propert. III. I. II. & quae paſſim obvia. ſic Pindarus Ol. IX. 120. optat, ut ſit

Εὑρησιεπὴς ἀναγεῖσθαι
Πρόσφορος ἐν Μοισᾶν δίφρῳ.

& Pyth. X. 102. ἅρμα Πιερίδων τετράορον. haec ſatis oſtendunt, Poëtam gloriari de carmine ſuo, a Deo ipſi inſpirato. recte ergo Barthius expoſuit locum, quem & vide ad Grat. Cyn. 150. & Claudian. I. de Laud. Stil. 23. BURM.

10. ET PARERE DEO] Ob id, quod ait Ovidius III. Art. 549.

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia coeli:
Sedibus aetheriis Spiritus ille venit.

rurſus VI. Faſt 5.

Eſt Deus in nobis: agitante caleſcimus illo.
Impetus hic ſacrae ſemina mentis habet.

TITIUS.

10. EN] Ἐνθουσιασμῷ Deum videre ſe ſimulat. Vide ad Muſaeum Animadverſiones noſtras. BART.

11. INTACTO PREMIMUS] Similis gloriatio Propertii III. I. 17.

Sed

Et quamvis curſus ſe oſtendat tramite noto;
Obvia Calliope, facies inſiſtere prato
Complacito, rudibus qua luceat orbita ſulcis.

Nam

Sed quod pace legas, opus hoc de monte Sororum
Detulit intacta pagina noſtra via.

Heinſ. omiſſo verſu ſeq. ita fingebat,

Imperat, intactoque premi veſtigia muſco
Obvia Calliope. Fas eſt inſiſtere prato
Complacito.

Meurſ. in verſu inſerto legebat, *curſus oſtendat*, & mox *facias*: ut ſit ſenſus, quamvis obvia Calliope oſtendat curſus, id eſt materiam promptam & aptam carmini offerat, ut poſtea per partes variarum fabularum deducit, tamen intacta potius perſequi eſt animus. non male, ſi ad ipſam Calliopen ſermo dirigatur, cum Vlitio,

Et quamvis curſus oſtendas tramite noto
Obvia Calliope, facias inſiſtere prato.

Quamvis Muſa me ad aliam carminum vulgatam magis & a Poëtis pluribus celebratam materiam inſtiges, & quaſi manu oſtendas vias notas, facias potius me inſiſtere placitae mihi materiae: non vult eadem ſemper orbita, ut Poëtarum vulgus, decurrere. BURMANN.

11. Premimus vestigia] Scilicet Dei ducentis. *muſco* autem dicit pro via muſcoſa, ut Propert. III. El. II. 26.

Qua nova muſcoſo ſemita facta ſolo.

Quem locum forte ante oculos noſter habuit: multa enim illic ſimilia occurrunt. *muſcoſa juga* idem dixit II. XV. 30. & XXIII 28. unde apparet, loca intelligi Muſis habitata, antra, nemora & montes, ſed a Poëtis prioribus nondum peragrata, quod intactus muſcus probat: in his ſaepe ultra modum luxuriare ſolent Poëtae. BURM.

12. Et quamvis] Ita recte verſum hunc loco ſuo reſtituit magnus Pythoeus, qui vulgo ibi inſeritur:

—— Sponſaſque truces ſub foedere primo,
(Et quamvis curſus oſtendat tramite noto)
Dulcia funereis mutantes gaudia tedis.

manifeſto errore, & nequaquam excuſabili. VLIT. *Oſtendat*. A. Steyn. *ſe oſtendat*. B. *oſſendat*. Idem in Adverſ. totum verſum delendum cenſet. VLIT. *Se oſtendat* Jo. Steyneri Editio. recte: male à caeteris omittitur *ſe*. hic autem verſus huic loco inſeritur, unde exciderat. olim enim locabatur inter vicetimum tertium & quartum verſum. Sic explicat Vlitius. quamvis curſus ſe oſtendat tramite noto; Tu tamen, O facilis Calliope, facies, me complacito inſiſtere prato, ut & in illo tuâ ope tandem orbita aliqua luceat per rudes hactenus & invios ſulcos. JOHNS.

13 Obvia Calliope,] Non infeliciter fortaſſis haec ſuppleantur praepoſito illo verſu, qui ab hoc XIII. erat, & in locum ſuum relato, ſic,

Et quamvis curſus ſe oſtendat, tramite noto,
Obvia Calliope, facile eſt, &c.

PITH.

13. Facile est] Haec conjectura mea in margine affixa temere ab typotheta in textum propagata eſt. Nec male tamen, ſi cui arridet. Quid ſi ita?

Et quamvis curſus oſtendas tramite noto
Obvia Calliope, facias inſiſtere prato, &c.

Sed primae editiones habent, *curſus ſe oſtendat*. Quod ſi ex autographo ſervarunt, ut pleraque apparent, ita potius refingendum erit:

Et quamvis curſus ſe oſtendat tramite noto,
Obvia Calliope facias inſiſtere prato
Complacito, rudibus quo luceat orbita ſulcis.

Uti evitetur ſimul affectationis vitium, quod hic reprehendit Scaliger. Quomodo, inquit, *lucet*, ſi non eſt *trita*? quomodo, ſi nondum ſulcos habet à rotis? Imo ſenſus hic ſit: Quamvis curſus ſe oſtendat tramite noto, tu tamen facilis, ô Calliope, fac, me inſiſtere prato complacito, ut & in illo tua ope tandem orbita aliqua luceat per rudes hactenus & invios ſulcos. VLIT. *Facile eſt*. Ita ego *facies* A. & P. VLIT. Male. JOHNS. *Facias* etiam Scaliger. poſſet & cum Vlitio *quo luceat* legi, pro *ut*, quemadmodum ſaepe apud Ovidium. vid. ad Epiſt. XVIII. 203. & XX. 23. & alibi. BURM.

14. Qua luceat] Calliope facias, me inſi-

Nam quis non Nioben numeroſo funere moeſtam

Jam

inſiſtere prato complacito, *qua luceat orbita rudibus ſulcis*, hoc eſt, qua illam ego primis ſulcis lucentem faciam. *Rudibus*, eſt *novitate nimia*, ut loquitur Apulejus, adhuc inſolitis teri. Sic Claudianus Praefatione Raptus.

Inventa ſecuit primus qui nave profundum,
Et rudibus remis ſollicitavit aquas.

Virgilius lib. Georg. II. 211.

At rudis enituit impulſo vomere campus.

Quem reſpexit Nemeſianus hoc loci. Propertius lib. II. Eleg. XX. 39.

Et qui moviſtis duo littora, cum rudis Argus
Dux erat, ignoto miſſa columba mari.

Idem lib. III. XX. 17.

Ergo ego nunc rudis Adriaci vehar aequoris hoſpes.

Sic *rudimenta*, ſunt initia omnium rerum, ut *rudimenta thalami* apud Appulejum. Pari modo uſurpatum τὸ *luceat*, quod omnia nova *Lucere* videantur, tranſlatione ab metallis & aliis rebus, quae hoc proprie recentes ſolent. Vel *luceat* dictum pro eluceat, ut apud Gratium v. LXXXVII.

Lineaque extritis lucent anconibus arma.

Terentianus praefatione libri ſui de metris.

Nec compago fragoſa ſit,
Nec ſit, quod male luceat.

Victorinus lib. III. Grammat. *Aprica veris aura eſt, ubi flore rura lucent.* BART. Quem & vid. XV. Adv. 8. & notas ad Val. Fl. I. 69. ubi *ignarae Cereris terrae*. & ita *rude ſolum* Ovid. III. Am. VI 12. *Luceat* vero *orbita*, quia ſemitam facit lucidiorem, vid. Barth. ad illa Claudiani conſ. Olybr. 101.

——— *curſuque rotarum*
Saucia dividuis clareſcunt nubila ſulcis.

BURM.

15. NAM QUIS NON NIOBEN] Commendatio carminis a novitate materiae per excurſum quemdam in multas fabulas, & argumenta diverſorum poëmatum. Idem alios quoque feciſſe comperio, Virgilius III. Georg. 3.

Caetera, quae vacuas tenuiſſent carmina mentes,
Omnia jam vulgata: quis aut Euriſthea durum,
Aut illaudati neſcit Buſiridis aras?
Cui non dictus Hylas Puer, & Latonia Delos?
Hippodameque, humeroque Pelops inſignis eburno,
Acer equis?

Auctor Poëmatii, quod Aetna inſcribitur,

Aurea ſecuri quis neſcit ſecula regis?
Cum domitis nemo Cererem jactavit in arvis,
Venturiſque malas prohiberet frugibus herbas.

& reliqua. facit huc Martialis Epigramm. ad lector. lib. X. Ep. 4.

Qui legis Oedipoden caliganteminque Thyeſtem,
Colchidas & Scyllas &c.

Manilius idem argumentum perſequitur lib. II. Choerilus Poëta non contemnendus praeciviſſe videtur, cujus illa ſunt

Ἄμακαρ, ὅτις ἔην κεῖνον χρόνον ὕδρις ἀοιδῶν
Μυσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμῶν,
Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι
Ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ', οὐδέ πη ἔστι
Πάντη παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

Neque aliter Oppianus vſ. 24.

Οὐκ ἐθέλω τριτάτῃ σε τὰ νῦν ὀρίβακχον ἀείδειν,
Οὐ χορὸν Ἀονίης παρὰ βένθεσιν Ἀσωποῖο.

Et caetera. De Niobe autem nota fabula ex Ovidio, Higyno, aliis. Meminit ejus per tranſcurſum Callimach. in Hymno Apollini dicto, atque alia hujusmodi Plutarchus de audiendis Poëtis: de ipſius filiorum numero non convenit inter omnes, Propertius II. XVI. 7. ſei agnoſcit.

Nec tantum Niobe bis ſex ad buſta ſuperba
Sollicito lachrymans defluet a Sipylo.

Vide Aelian. var. hiſtor. lib. XII. cap. 36. & Gellium lib. XX. cap. 6. caeterum ut ex re nata Virgilii locum explicem, ſciendum eſt, Buſyridem *illaudatum* appellari, quaſi magna reprehenſione dignum; vel qui vehementer fuerit vituperatus, execratus. denique *laudare*, non vituperare hic valet, & *illaudare*, valde vituperare, ſermonibus traducere, execrari, quomodo *illachrymare*, *illaqueare*, *illudere*, *illinere*, *illaedere*. Sic *impotens aquilo* apud Horatium III. od 30. & alia hujuſcemodi: vocula enim *in* aliquando ſignificationem inten-

ten-

Jam cecinit? quis non Semelen, ignemque jugalem,
Letalemque ſimul, novit de pellicis aſtu?

Quis

tendit in compoſitione. TITIUS.

15. Numeroso funere] Magnae di-vidiae inter ſcriptores de numero liberorum Niobes, vide Agellium lib. xx. capit. vi. Alios excutere vacat operae pretio. BART.

16. Quis non Semelen] Nota fabula ex Ovidio, Hygino, Ariſtide, aliis, videetiam Nonnum in Dionyſiacis, improprie autem nunc *pellicem* Junonem vocat, cum potius ipſa Niobe eo nomine appellari mereatur. TITIUS.

16. Ignemque jugalem] Unus ignis Semelae fuit lethalis, & conjugalis. Habebatur autem apud veteres tantum inter hos diſcrimen religionis, ut ſummum facinus putatum ſit iſtos miſcere. Sic in funeſto conjugio Terei & Prognes Ovidius lib. vi. Met. 429.

Non Hymenaeus adeſt illi, non Gratia lecto,
Eumenidae tennere faces de funere raptas.
Eumenides ſtravere torum.

Heliodor. lib. ii. ἀλλὰ πυρὸς, οἶομαι, γίγονας ἀνάλωμα τοσαύτας ἐπί σοι, λαμπάδας ἀντὶ τῶν νυμφικῶν τῆς δαίμονος ἅψαντος. Idem eod. libro. καὶ δᾷδες, αἱ τὸ γαμήλιον ἐκλάμψασαι φῶς, αὗται τὴν ἐπικήδειον πυρκαϊὰν ἐξῆπτον. *Ignem jugalem* Nemeſianus eum dicit, qui praelatus in nuptiis ſolemni veterum more. Lactantius libro ii. cap. 10. Divin. Inſtitut. *A veteribus inſtitutum eſt, ut ſacramento ignis & aquae nuptiarum faedera ſanciantur, quod faetus animantium calore & humore corporentur atque animentur ad vitam. Unde aqua & igne uxorem accipere dicitur.* Qua de re plura vide apud Cujacium libro xi. cap. 2. Obſervationum. Hotomannum in eleganti libello de ritu Nuptiarum c. xvii. *Jugalem ignem* nominat, & Valerius Flaccus lib. viii. 245.

—— ignem Pollux undamque jugalem
Praetulit.

Statius Epithalamio Stellae ſolemnem thalamis coeuntibus *ignem* vocat ii. Silva lib. i. BART. Ovid. Metam. lib. iii. 308.

—— Corpus mortale tumultus
Non tulit aetherios, doniſque jugalibus arſit.

JOHNS.

17. De] Abundat haec particula, *De pellicis aſtu*, nihil eſt quam pellicis aſtu. Vide, quae ad Virgilii Ceirin notavimus. BART. Et ad Claud. Praef. lib. ii. in Eutr. vſ. 25. & Adv. xvii. 17. ſed *de* poteſt etiam notare propter, ut *de cauſſa* Cicer. vi. ad Fam. 10. ubi v. Manut. vid. ad Nemeſ. Ecl. ii. ii. BURM.

17. Pellicis] Mire prorſuſque nove Junonem vocat *pellicem* Semeles, cum Semele, ut notiſſimum, Junonis potius pellicatum inſederit. Non memini exemplum aliud hujus rei legere. Ideoque notandum arbitror vel maxime diligenter. BART. Autor carminis de laude Herculis Alcmenam ſic alloquitur:

—— Nil Sancta ſuperbae
Pellicis inſidias coelo modo freta tremiſcat.

Ita enim ille quoque, ut hic Nemeſianus, Junonem *pellicem* vocat. Fortean pro novercam utrobique ponitur. Sic *pellicem* vocat Ino, novercam quippe Helles, Feſtus Avienus periegeſi vſ. 203. cujus verba hoc modo legenda:

— Hoc pecoris dorſo ſternacis in aequor
Inachis illata eſt. Sic pectus canduit ira
Pellicis, & tanto divam dolor extulit igni.

Contra novercam pro pellice poſuiſſe videtur Germanicus Caeſar Phaenomenis Arataeis:

Sidere donavit cancrum Saturnia Juno:
Nunquam oblita ſui, nunquam ſecura novercae.

Alcmenae ſcilicet. Quod tamen & aliter explicavi. VLIT. Vetus interpres Levitici cap. xviii. 18. *Sororem uxoris tuae in pellicatum illius non accipies*; id eſt, pro altera conjuge non accipies: quam LXX. ἀντιζήλην reddidere rectius, quam noſtrates in nova vernacula verſione, qui bigamiam hic prohiberi ariolantur. Sic *Pellex*, pro ſecunda Jaſonis conjuge, Creuſa dicitur Flacco Epod. iii.

Hoc delibutis ulta donis pellicem.

Et Paſiphaës tauri adulterae, reſpectu vaccae, legitimae ejus conjuges, *pellices* dictae Naſoni Art. Amator. lib. i.

Et tenuit lacta pellicis exta manu;

 Pel-

Quis magno recreata tacet cunabula Baccho?
Ut pater omnipotens maternos reddere menſes
Dignatus, juſti complerit tempora partus?
Sunt qui ſacrilego rotantes ſanguine thyrſos

(No-

Pellicibus quoties placavit numina caeſis.
Puta vaccis invidiae furorique ejus immolatis. VLIT. *in Add.* Junonis. Vlitius *Pellicem* pro novercâ accipit; non tamen ſatisfacit. aut igitur ſimpliciter ſignificat, *quae pellexit.* Juno enim induxit Semelem orare Jovem, ut liceat ſibi cum eo concumbere, eâdem induto majeſtate, quâ ipſam ſe amplecti ſolebat. aut acerbitatem Junonis exoſus Poëta nomen *pellicis* Junoni magis tribuendum cenſuit. JOHNS. Addendae notae Barthii ad Stat. VII. Thebad. 160. an legendum *de pellicis aeſtu*, id eſt, Semeles ardore, cupidine cum Jove ea ſpecie concumbendi; qua cum Junone conſueverat. & ita vulgata *Pellicis* ſignificatio ſervaretur. BURM.

18. RECREATA] Denuo creata. Gloſſae. *Recreatio*, παλιγγενεσία. Lucretius lib. v. 323.

Nam quodcunque alias ex ſe res auget alitque
Deminui debet, recreari cum recipit res.

Idem eodem libro vſ. 757.

Solque ſuos etiam demittere languidus ignes
Tempore cur certo nequeat, recreareque lumen.

Creari autem naſci eſt. Ovidius IV. Triſt. X. 91.

Nec ſtirps prima fui, genito ſum fratre creatus.

Eſt ergo *recreatus Bacchus* δισσοτόκος Nonni. BART. Renovata. Ereptus enim erat ab alvo Semeles & inſutus femori Jovis. Ovid. Metam. III. 310.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener
Inſuitur femori, maternaque tempora complet.

JOHNS.

19. UT PATER OMNIPOTENS] Manilius initio libri II.

Atque iterum patrio naſcentem corpore Bacchum.

Ovidius III. Met. 310

Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener, (ſi credere dignum eſt)
Inſuitur femori, maternaque tempora complet.

res millies decantata. Nonnus praeter caeteros aperte docet. TITIUS.

19. REDDERE] Reſtituere, quos rapuerat. Ecloga III.

Hunc pater omnipotens, venturi providus aevi,
Protulit, & juſto produxit tempore partus.

Sed non inſuper putandum, quod in vetere libro legitur, *Maternis addere menſes dignatus. Maternis*, quos interruperat Juppiter, ſuo in femore concluſo Baccho addere dignatus eſt. Et ita veriſſimum eſt, Nemeſianum noſtrum ſcripſiſſe. BART. *Maternos addere* Heinſ. volebat. qui deerant Baccho ante tempus matri excuſſo. ceterum haec ſublegit Statio, qui lib. VII. 166.

—— cui tu dignatus limina vitae,
Praereptumque iter, & maternos reddere menſes.

ubi vid. Barthium. *Maturos* etiam conjecerat Heinſ. *maternis addere* mihi non diſplicet ſc. menſibus maternis addere menſes, qui reſtabant, juſto tempori parturiendi. *materna tempora complere dixit* Ovidius. BURM.

21. SUNT, QUI SACRILEGO] Lycurgum intelligit Driantis filium. quaere fabulam apud Hyginum: plura de eo Nonnus. TITIUS. Impio. Nam furorem intelligit, quem Bacchus immittebat numen ſuum aſpernantibus, ut thyrſos rapientes, tamquam feras, ſuos ſibi liberos contrucidarent. Vide Ovidium Metamorphoſ. III. Apollodorum Bibliotheca III. Nonnum XLVI. Sic *ſanguis ſacrilegus* apud Maronem lib. VII. 595.

Ipſi has ſacrilego pendetis ſanguine poenas.

Caeterum ante hunc verſum tralocandus ille eſt, qui paullo inferius aſteriſci nota inſignitus conſpicitur. Sed praeſtat adſcribere, ut erroris anſa abſit.

Ut pater omnipotens maternis addere menſes

Digna-

(Nota nimis) dixiſſe velint, qui vincula Dirces,

Pi-

Dignatus, juſti complerit tempora partus,
Et, quamvis curſus offendat tramite noto,
Sunt qui ſacrilego rotantes ſanguine thyrſos
Nota nimis, dixiſſe velint.

Eleganter autem pro *oſtendat*, *offendat* ſubiit nobis reſcribere. Idque acute dixit Poëta, curſum in nimis noto tramite offendere, quia videlicet nulli non notam viam, nimiſque, quod mox ait, *tritam* inſiſtat pergere. Nihil aptius. BART. Penthea intelligit. Ovid. l. III. 712.

Prima ſuum miſſo violavit Penthea thyrſo
Mater.

ipſum Ovidium vid. l. III. vſ. 716. ita lege hos verſus,

— cunctae coëunt, trepidumque ſequuntur;
Jam trepidum, jam verba nimis violenta locutum.

qui jam agnoſcit, ſe nimis violenta locutum eſſe. JOHNS. Sed an *locutus*, eſt agnoſcens ſe eſſe antea locutum? imo jam videns imminere necem, minora & minus violenta loquitur. vid. notas doctorum ad ipſum locum. BURM.

22. Dixisse] Liber noſter aperta littera, *duxiſſe* habet. Sic infra, *Biblidos inductum nulli ſcelus.* Ubi tamen in Codice veteri eſt, *indictum.* Horatius I. Sat. X. 43.

— Forte Epos, acer Ut Varius, ducit nemo.

Tibullus libro II. I. 54.

Carmen, ut ornatos duceres ante Deos.

Nemeſianus ipſe Ecloga I. 63.

Carmen Phoebea duxiſti laetus avena.

Ecloga II. vſ. 61.

Vocalem, longos quae ducit, aedona, cantus.

Sic *carmine* ſe *deducere divinas artes* ait C. Manilius principio Aſtronomici. Et *deductum carmen* à Cornificio, Virgilio, Afranio, Horatio, Propertio, non alia figura dicitur, alludentibus omnibus ad ductum fili in lanificio, quo creberrima Poëtis de ſuis carminibus alluſio. BART. Id eſt, ceciniſſe. Ita mox: *Biblidos indictum nulli ſcelus.* Et ſtatim abinde:

Horrendaſque vices generis dixere prioris.

Ecloga I. Bucolici, quod Aurelii inſcribitur:

Diximus & calamo, & verſu cantavimus olim.

Paulo poſt ibidem:

Dicat honoratos praedulcis tibia manes.

Iterumque; *Dic age.* Et ſub finem: *Phoebea dixiſti carmen avena.* Calpurnius quoque in fine Ecl. I. *Carmina dicamus.* Item Ecl. IV.

Dicite, nec mora ſit, vicibuſque reducite carmen.

Ita omnibus fere his locis conſtanter omnes libri ſcriptum habent, quibus contra Barthius ex mendace ſuo ſibi codice omni operâ *ducere* intrudit, quem cum autore ſuo duci malim, quam ſequi. Nam quae ex Tibullo & Horatio allegat, ſi non diverſo longe ſenſu accipi debent, certe non ejuſdem aevi locutionem ſapiunt. Ut aperte quidem in illo Eclog. II.

Vocalem, longos quae ducis, aedona, cantus

τὸ *ducere* eſt protrahere & extendere. Reliqua autem, quibus audaciam ſuam tueri conatur, majori audacia ab ipſo corrupta producuntur. Quod ne identidem repetere neceſſe ſit, hic ſemel & ſerio monitum volo. VLIT. *Duxiſſe* malebat Barthius, cui non immerito toties olim ſuccenſui, niſi quod vix dignus Caeſaris ira fuerit miſellus Criticaſter, qui poſtquam magno conatu vindicias ſuas aliorum opera, cum ſuae diffideret, jamdudum mihi minatus eſſet, hactenus tamen in arenam deſcendere auſus non eſt. Et per me quidem licet, ut nunquam audeat, & meticuloſae inſtar canis rure ſuo ad ſatietatem latret. Idem error jam olim in Marone accidit, à Servio emendatus Ecl. V. *ego dicere verſus.*] *Ita*, inquit, *ugi legimus. Dicere ſane pro canere, ut, Dianam tenerae dicite virgines.* Ex Horatio; qui & lib IV. Ode XII.

Dicunt in tenero gramine pinguium
Cuſtodes ovium carmina fiſtula.

Tritiſſima enim eſt paſtoribus haec locutio. Virgilius ead. Ecl. *tibi noſtra viciſſim carmina dicemus.* & Ecl. VI. *deductum dicere carmen.* & X. *ſi fiſtula dicat amores.* VLIT. *in Add.* Obvia haec commutatio. vid. Broukh. ad Prop. I. VII. I. & II. X. 12. utrumque habet, quo ſe tueatur. vid. infr. ad Nemeſ. Ecl. I. 63. & alibi ſaepe. BURM.

22. Qui vincula Dirces] Nimis me diffun-

Piſacique tori legem, Danaïque cruentum
Imperium, ſponſaſque truces ſub foedere primo,
Dulcia funereis mutantes gaudia taedis.
Biblidos indictum nulli ſcelus: impia Myrrhae

Con-

diſſundam, ſi in ſingulis fabulis immorari velim, cunctis autem paulo intelligentioribus exploratum eſſe arbitror, unde eae peti poſſint. hujus meminit praeter caeteros Propertius III. XIII. 38.

Tu reddis pueris matrem, puerique trahendam
Vinxerunt Dircem ſub trucis ora bovis.

Sic etiam Seneca in Thebaide vſ. 19. *Vel qua excurrit corpus invitum trahens Zethi juventus, qua per horrentes rubos, Tauri ferocis ſanguis oſtentat fugas.* notavi ad locum Apuleji libro v. cap. 6 meorum locorum contraverſ. poſterior. TITIUS. Dirces fatum hoc eſt. Lycus Rex Antiopam pepulit toro ſuo, conjugem induxit Dircen. Amphion & Zetus filii Antiopae, rati ſe Dirces eſſe filios eam in honore habebant. Dirce Antiopam adflixit, concluſit carcere & male habuit. Amphion & Zetus edocti Antiopes ſe filios, in vindictam cruciatuum maternorum Dircen tauro alligatam miſere interemerunt. Habes fabulam apud Higynum cap. 8. & 7. Apollodorum lib. III. Bibliothecae. Nec ſcio an alios. Meminit Propertius lib. III. Elegia XV. & Statius. BART. Vid Apollodorum lib. III. cap. 5. S. 5. *Τὴν Δίρκην δήσαντες ῥίπτουσιν εἰς κρήνην*, &c. JOHNS.

23. PISAEI] Oenomaus Piſae rex filiam habebat pulcerrimam Hippodamiam, quam multis procis ambientibus legem fixit, qui ſe pernicitate quadrigarum ſuperaret, filiam duceret. Qui non, Amorem irritum lueret vita. Interemit multos. Pelops tandem axe hominis, ope aurigae Myrtali, corupto, meritae neci ipſum tradidit, filiam matrimonio aſſumſit. Vide de hac hiſtoria, ſeu fabellam mavis, Strabonem libro VIII. Pauſaniam V. & VI. Sidonium Apollinarem panegyrico Anthemii. Nonnum lib. XIX. libro XXXVII. Aliiſque Dionyſiacôn. Q. Smyrnaeum lib. IV. [illegible] Apollonium ἀργοναυτ. A. Oraculum in fragmento Phlegontis Tralliani de Olympicis. Servium ad Virgil. Euripidem Oreſte. Alios. BART. Hippodamia filia fuit Oenomai, Regis Piſae. quam cum ob formam multi peterent, pater hanc conditionem propoſuit, ut, qui illam vellent, curſu cum eâ contenderent: victi, capite punirentur, victores uxorem eam haberent. JOHNS.

23. DANAÏQUE CRUENTUM IMPERIUM] Habes rem totam apud Ovidium Epiſtola Hypermneſtrae ad Livium; vide etiam Horatium Od. II. libr. III. & Hygin. fabul. 168. TITIUS. Danaus quinquaginta filiabus imperavit prima nuptiali nocte maritos ſingulis interfici. Paruerunt omnes, praeter unam Hypermneſtram, quae Linum ſervavit, quem Pauſanias cum Lymceum vocat, mendoſus eſt. Notiſſima fabula, vel epiſtola Naſonis. Non veretur autem Danaus poſt ſervatum ſponſum Linum, ultro Hypermneſtram in judicium vocare. Sed judicio victus eſt, auctore eodem Pauſania. BART.

24. SPONSASQUE] Danaïdas, numero quinquaginta, qui maritos, totidem numero, ad unum omnes primâ nocte necuerunt. Apollod. lib. II cap. I. S. 4. JOHNS.

24. FOEDERE] Nuptiis. Appulejus lib. v. *ſqualentium foederum inſuave faſtidium.* Sic accipe in illo Catulli Carm LXXV.

Nulla fides umquam fuit ullo foedere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea eſt.

BART. Nihil magis obvium in amatoriae riae rei Poëtis, quam concubitum *foedus* vocare. Ovid. II. Art. 578. *veniunt ad foedus amantes.* Ep. IV. 147. *properataque foedera jungi.* ubi alii *gaudia.* & ita centies. *Dulcia* gaudia vero proprie dixit. vid. ad Ovid. IX. Met. 557. BURM.

25. TAEDIS.] Rogo mutarunt torum. Idem eſt quod verſu decimotertio dixit. BARTHIUS.

26. BIBLIDOS INDICTUM NULLI SCELUS] Haec Mileti filia fuit, quae propter amorem Cauni fratris ipſa ſe interfecit: Hyginus: de hac Ovidius Metamorph. IX. TITIUS. Caunum

Digitized by Google

Connubia, & ſaevo violatum crimine patrem
Novimus, utque Arabum fugiens cum carperet arva,
Ivit in arboreas frondes, animamque virentem.

Sunt

num fratrem ad concubitum ſolicitantis. Vid. Ovid. Metam. lib. IX. v. 453. JOHNS.

27. IMPIA MYRRHAE CONNUBIA] Theodorus apud Stobaeum fabulam narrat, cujus etiam meminit Propertius, & fuſe Ovidius lib. X. Met. nec non I. de art. Am.: neque Hyginus praetermiſit. Cynna vero poëma ſcripſit, cui nomen Smyrna: meminit ipſius Catullus. TITIUS.

27. CONNUBIA,] Concubitum. Sic *conjugium* uſurpat Tibullus lib. III. Lucretius lib. III. 773.

Deniq..e connubia ad Veneris, partuſque ferarum
Eſſe animas praeſto deridiculum eſſe videtur.

Sic γάμοι apud Graecos uſurpari notavimus ad Poëmation Muſaci. BART. Credo innuere locum Tibulli III. IV. 74. & 79. ſed ibi aeque commode, quam in alio loco II. II. 19.

Flavaque conjugio vincula portet Amor.

de legitimo amore exponi poteſt. vide Broukhuſium: verum tamen eſt, has voces, *nuptias*, *conjugium* &c. poni pro conjunctione qualibet. vid. Munker. ad Ovid. Argum. IV. Met. fab. 12. & comm. ad Petron. XXV. & ita *conjux* pro amica, vid. Broukh. ad Tibul. III. II. 4. BURM.

27. SAEVO VIOLATUM CRIMINE PATREM] Cur *ſaevum* adeo? Quid ſi *foedo*? aut potius *ſcaevo*. Saepe enim haec inter ſe locum commutant. VLIT. Vlitius *foedo* vel *ſcaevo*. quam emendationem confirmat Ovid. lib. X. vſ. 319.

——— *Foedoque repugnat amori.*

Patrem enim Cynaram in tenebris adiit, & cum illo concubuit. Ovid. lib. X. vſ. 465. JOHNS. Amor certe foedus erat. ſed crimen amore foedo commiſſum, *ſaevum* recte dicitur, quod *majus ſcelus odio* Ovidio dicitur X. Met. 315. & ipſe *amor ſaevus* paſſim dicitur. vid. Ovid. XVII. Amor. 190. quia vulnus dat, quod etiam ſaepe *ſaevum* vocatur. BURM.

27. VIOLATUM] Virgilius Ceiri.

Conjugium charae violaverat Amphitrites

Violare enim proprie ad caſtitatem laeſam pertinet, ut ad illam alibi notamus. BART.

28. ARABUM] V. Ovid. Metam. lib. X. vſ. 478.

Palmiferos Arabas, Panchaeaque rura reliquit.

JOHNS.

28. CARPERET] Pedibus ſcilicet. Virgil. lib. VI. 629.

Sed jam, age, carpe viam, & ſuſceptum perfice munus.

BART. Quod plene effert Ovid. I. Triſt. X. 23.

Nam mihi Biſtonios placuit pede carpere campos.

& II. Art. 230.

Si rota defuerit, tu pede carpe viam.

& centies. BURM.

29. IVIT IN ARBOREAS] Admodum eleganter. Mutata eſt tota in arboreas frondes. Sic Priapaeorum Poëtarum unus LXXVII.

Poenas do quoque, quod ſatis ſuperque,
In ſemenque abeo.

BART. In arborem Myrrham converſa eſt. JOHNS. Ita ſaepe Ovidius in Metam. vid. IV. 396. VIII. 254. & alibi. Heinſ. malebat hic, *iit in arb.* BURM.

29. ANIMAMQUE VIRENTEM] Arborem ſui nominis: in philoſophorum Scholis audires animam vegetantem, ſive vegetativam, an vero hic *vigentem*? cogita. TITIUS. Oppido eleganter. Nymfae enim in arboribus, quarum vita viret & ſeneſcit cum illis. Homer. ſeu quis Homerida hymno in Venerem.

Τῇσι δ' ἅμ' ἢ ἐλάται ἠὲ δρύες ὑψικάρηνοι
Γεινομένῃσιν ἔφυσαν ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ.
Καλαί, τηλεθάουσαι ἐν οὔρεσιν ὑψηλοῖσιν
Ἑστᾶσ' ἠλίβατοι. τεμένη δέ ἑ κικλήσκουσιν
Ἀθανάτων, τὰς δ' οὔτι βροτοὶ κείρουσι σιδήρῳ,
Ἀλλ' ὅτε κεν δὴ μοῖρα παρεστήκῃ θανάτοιο,
Ἀζάνεται μὲν πρῶτον ἐπὶ χθονὶ δένδρεα καλά,
Φλοιὸς δ' ἀμφιπεριφθινύθει, πίπτουσι δ' ἀπ' ὄζοι,
Τῶν δέ χ' ὁμοῦ ψυχὴ λείπει φάος ἠελίοιο.

Habes breviter omnem Nymfarum mortemque vitamque. Merito ergo *animam viren-*

Vv *tem*

Sunt qui ſquamoſi referant fera ſibila Cadmi,
Stellatumque oculis cuſtodem virginis Iûs,
Herculeoſque velint ſemper numerare labores,
Miratumque rudes ſe tollere Terea pinnas

Poſt

tem dixit, quae cum virente arbore viret, marceſcente moritur. Unde Nonnus vocat coaevam Nymfarum ſilvarum lib. XXII. Has ſubire arbores & indidem redire arbitrabantur. Nonnus lib XXXII.

Ἀλλὰ ἁμαδρυάδες σκιεροῖς κρύπτοντο κορύμβοις,
Δυσαμένας δρυόεντας ὁμογενέας χιτῶνας.

Idem eleganter Ἡμιφανῆ vocat, quia in arbore quoddam humanae ſpeciei ſimulacrum apparet. lib. XLVIII. BART. Vide & Barth. ad Stat. VI. Theb. 95. & 113. Heinſ. ad Ovid. Faſt. IV. 232. & alios multos. BURM.

30. CADMI,] Cadmum in Draconem mutatum una cum ſua Harmonia ambos ſenes, notiſſima fabula. BART. Cadmus enim cum uxore una converſi erant in angues. JOHNS.

31. STELLATUMQUE OCULIS] Papinius eundem *ſtellatum viſibus* appellat lib. VI. Theb. 277. *Spectat inocciduis ſtellatum Viſibus Argum.* ſimpliciter Ovidius I. Met. 664.

Talia moerentem ſtellatus ſubmoves Argus.

oculis, quemadmodum coelum ſtellis, interſtinctum: nam ſtellae coeli oculi nuncupantur; veluti conſtat ex pulcherrimo Platonis Epigrammate εἰς τινα λεγόμενον ἀστέρα.

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς ἀστὴρ ἐμός. εἴθε γενοίμην
Οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.

& nihilominus generatim de ornamento quolibet, & in genere uſurpatum reperio. Virgilius lib. IV. Aen. 261.

Atque illi ſtellatus jaſpide fulva
Enſis erat.

Claudianus II. Rap. 130.

Haec graditur ſtellata roſis, haec alba liguſtris.

rurſus III. 8.

Ut patuit ſtellata domus, conſidere juſſi.

Ovidius V. Met. 461.

Nomen habet variis ſtellatus corpora guttis.

Trebellius in Gallien. cap. 2. *Aureos conſtellatoſque baltheos rapuiſſe dicitur.* Atque ita accipiendum alibi doceo illud Virgilianum, quantumvis diverſe ſentientibus grammaticis, lib. XII. 67.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Signis ebur.

TITIUS. Cujus univerſum corpus oculis obſitum erat, ut coelum ſtellis. Nonnus lib. VIII.

Ἄργος ἀκοιμήτοισι πολυσπερέεσσιν ὀπωπαῖς.

Stellatus à crebris aſtris coeli epitheton. Capella lib. II.

Nunc ſtellata poli conſpice limina,
Et candore ſacro aetheris utere.

BART. Participium eſſe ſine verbo ait Serv. ad IV. Aeneid. 261. male. nam & *ſtellantes gemmas* dixit Ovid. I. Met. 723. qui *ſtellatum* Argum dicit ibid. 664. vide de hac voce Juret. ad Symm. III. Ep. 2. & Salmaſ. ad. Poll. Gallien. Jun. cap. 2. & Weitz. Ind. in Dracont. qui vſ. 538. *ſtellare agros floribus* dixit. BURM.

31. CUSTODEM] Argum. JOHNS.

32. HERCULEOSQUE VELINT] De laboribus Herculis multi multa, Herodotus, Diodorus, Euripides, Sophocles, Pindarus, Theocritus, Anthologia, Virgilius, Propertius, Ovidius, alii: Notavi ſupetius ad Gratium. TITIUS.

33. RUDES] Novas. vide ſuprà ad v. XIII. Caeterum noſter, dum verboſos fabulatores incuſat, ſuam ipſe reprehenſionem incurrit. Nam exiguo labori immanem praemittit exercitationem. Niſi ſi plures fuere Cynegeticôn libri, noſque primum ſolum poſſidemus, quod ſuſpicari ſubit non una de cauſa. BART. Heinſ. malebat, *rudi ſe tollere Terea pinna.* certe elegantius. Ovid. II. Met. 709.

Hinc ſe ſuſtulerat paribus caducifer alis.

Ep. XVI. 71.

——— ——— ——— *Et ſe*
Protinus aetheria tollit in aſtra via.

& ita ſaepe, vid. ad Grat. 311. ſed Nemeſianum non ſemper fas emendare ad prioris aevi elegantiam. Praeterea non apte ſatis cohaerere puto haec ſuperioribus, cum *numerare* praeceſſerit, quod ad *Terea* nihil facit. forte re-

Poſt epulas, Philomela, tuas. ſunt ardua mundi
Qui male tentantem curru Phaëtonta loquantur,
Extinctaſque canant emiſſo fulmine flammas,
Fumantemque Padum, Cygnum, plumamque ſenilem,

Et

repetito ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, *ſunt qui*, legendum,

Mirenturque, rudes ſuſtollere Terea pinnas.

Suſtollere in uſu fuiſſe vidimus ad Ovid. XIII. Met. 542. poſſet & *mirari*, ut a τῷ *velint* regatur. BURM.

33. SE TOLLERE THEREA PINNAE] Habes fabulam apud Ovidium Metam. VI. Hyginum, alios. TITIUS. Rex ille Thracius, qui poſtquam Ityos filii ſui membra à Procne & Philomelâ appoſita ſibi inſcius comederat, in Epopem converſus erat. Ovid. Metam. l. 6. v. 674. JOHNS.

34. ARDUA MUNDI] De hac phraſi vide, quae notavit doctiſſimus ICtus Franc. Juretus ad Symmachum. BART. inf. 288.

35. MALE TENTANTEM] Infeliciter, & adverſa fortuna. Ovidius de Medea lib. VII. 397.

Ulcaque ſe, male mater, Jaſonis effugit arma.

Virgilius lib. II. Aen. 735.

Hic mihi neſcio quod trepido male numen amicum
Eripuit mentem.

Idem Georg. III. 247.

Heu male tunc Libyae ſolis erratur in arvis.
Per ſilvam tum ſaevus aper, tum peſſima tigris.

Lucret. lib. V. 1338.

Ut nunc ſaepe boves Lucae, ferro male mactae,
Diffugiunt.

Male natus ager apud Varronem RR. libro I. cap. 6. *Male conductae aedes* apud Plautum. Sic Fronto ad M. Antoninum: *male me, Marce, praeteritae vitae meae poenitet.* hoc eſt, infeliciter; nam corrigi non poterat. Quare male Chariſius lib. II. gloſſam addit: ineptum eſſe dictu, *male poenitet.* Sic in compoſitis haec vocula uſurpatur: *maleſuadus* apud Virgil. lib. VI. 276. Prudentius Hamartigenia,

—— *Suadelis ſe malefabris*
Illectam ſuaſiſſe viro.

Infeliciter argutis & belle compoſitis dicit. Sic *maleconciliatus* apud Terentium Eunuch. IV. IV. 2 & eundem Prudentium.

Ut bibat illecebras maleconciliata Voluptas.

Malehabitus, *Malemeditatus* apud Plautum. *Maleſublimis* Claudian. III. de Laudibus Stiliconis. Et ſexcenta tanta alia. BART. Obvia haec ſunt, ſed malim explicare fruſtra, inani labore. ut Flor. III. 5. de Mithridate, *male tentatum veneno ſpiritum ferro expulit.* vid. ad Ovid. IX. Met. 190. nec omnia exempla a Barthio adducta eamdem vim vocis *male* exprimunt. BURM.

35. PHAETONTA LOQUANTUR] Conſulendus imprimis Ovidius Metam. II. & Hyginus fab. 154. tangit Lucretius per tranſcurſum libri V. TITIUS.

36. EMISSO] Ed. Steyn. *è miſſo.* JOHNS.

36. FULMINE] Ovidius II. Met. 311.

—— *Dextra libratum fulmen ab aure*
Miſit in aurigam, pariterque animaque rotiſque
Expulit, & ſaevis compeſcuit ignibus ignes.

Quem adſpexit Nemeſianus. Eadem Nonnus libro XXIII. fabellae ſequentes notiſſimae ſunt. BART.

37. FUMANTEMQUE PADUM,] In illum enim praeceps fulmine adactus Clymenes filius. Nonnus XXIII.

Ἠριδανὸν σκοπίαζε Διὸς πληγέντα βελέμνῳ.

Et ad illum defletus à ſororibus. Aratus inde πολύκλαυστον Ἠριδανὸν appellat.

Λείψανον Ἠριδανοῖο πολυκλαύτου ποταμοῖο.

vide Ovidium & μυθολόγους. BART. Ibi enim incidit Phaëthon. Ovid. lib. II. 324.

—— *Excipit Eridanus.*
Naides Heſperiae trifidâ fumantia flammâ
Corpora dant tumulo:

JOHNS.

37. CYCNUM, PLUMAMQUE] Hanc primae editionis ſcripturam ſervare malui, quam cum Pythoeo (niſi potius typorum error eſt) contra proſodiae legem reponere, *cycnumque, plumamque ſenilem.* Quamquam nec inſolens hoc in recentioris Latinitatis poematiis

vi-

Et flentes ſemper germani funere ſilvas.
Tantalidum caſus, & ſparſas ſanguine menſas,
Condentemque caput viſis Titana Mycenis,
Horrendaſque vices generis dixêre priores.

Col-

videri poſſit. Epigramma à Pythoeo editum: *albiplumem valeat calcare columbam.* Imo & ipſi Nemeſiano id genus plurima affingunt veteres editiones, ut infra oſtendam vſ. 170. *& crura nutantia ponunt.* Hic tamen, invitis libris, nihil mutandum: modo, ut nomen proprium agnoſcatur, majuſcula ſcribatur: *Cycnum, plumamque ſenilem.* VLIT. Stheneli filium, in olorem converſum, dum dolet Phaëthontem amiſſum. Ovid. lib. II. 367. BART. *Padum, & Cygnum* volebat Heinſ. BURM.

37. Plumam senilem,] Canam. Ovid. II. Met. 373.

——— ——— *Canaeque capillos*
Diſſimulant plumae.

Notiſſimum, luctu ſorores Phaëthontis iiſſe in arbores *Silvas* vocat arbores, ut Gratius. BART. *Cycnum plumamque ſenilem.* [illegible]. Cycni plumas, albas inſtar capillorum ſenis. JOHNS.

38. Germani flumine Sylvas] Populi, in quas Phaëthontis ſorores verſas fuiſſe fabulantur. TITIUS. Heliadas, Phaëthontis ſorores in arbores mutatas. Ovid. ibid. JOHNS.

38. Funere] Heinſius vel, *in funere*, vel *germani funera* volebat. ita Ovid Remed. 127. *in funere flere*, & in Ibid. 16. *funera flere*, & alibi. utroque caſu dici *flere ademto*, & *ademtum*, ut & *dolere* & *moerere*, vidimus ad Ovid. VII. Met. 720. & IV. Triſt. I. 79. ſed & idem dixit Remed. 777. de Achille, *Hoc & in abducta Briſeide flebat Achilles*, licet ibi paullum alio ſenſu: quare, cum ita varient Poëtae, temere puto aliquid novari. BURMANN.

39. Tantalidum casus] Atrei & Thyeſtis facinus innuit, de quo extat integra tragoedia Senecae. Sed & alii quoque idem argumentum proſecuti ſunt, quos enumerat Delrius. conſule etiam Hygin. fab. 88. TITIUS. Pelopidarum. ſparſas ſanguine menſas ait, cum Pelopem filium diis lurcandum praebuit Tantalus, quem illi tamen non attigere, praeter Cererem, quae humeri fruſtum deglutivit. Sed dii conſenſu Pelopem vitae reſtituere, humerumque illi dedere eburneum: ne ſcilicet tale quid eo poſtea pati poſſet. Vide Arnobium, Euſebium [illegible]. Alios. Niobe quoque cum toto ſuo grege liberorum *Tantalidum* nomine veniunt. vide Apollodorum lib. III. BART.

39. Mensas,] Thyeſteas. JOHNS.

40. Visis] Notiſſima fabula ex Tragoediis, Solem avertiſſe vultum, cum patruus patri filium epulandum proponeret. Pleni Poëtarum omnium libri. BART.

41. Horrendasque vices] Μιξομορφώους intellige. An potius, *Horrendaſque neces*? i. caedes, parricidia. VLIT. Tragoediae materias intelligo, ex D. Cypriano lib. II. Epiſt. II. *Cothurnus eſt Tragicus, priſca facinora carmine recenſere; de parricidis & inceſtis horror antiquus*, &c. VLIT. *in Add.*

41. Generis] Seculorum priorum. γενεᾶς χαλκείης. ut Aratus γενεὴν pro ſeculo ponit, vel γένος, ut idem:

Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο
Χειροτέρην.

Idem:

τόφρ᾽ ὄφρ᾽ ἦν ἔτι γαῖα γένος χρύσειον ἔφερβεν.

Alioqui quid γενεὰ, vide doctiſſimum Lipſium in Stoicis. BART.

41. Prioris] Si ita legatur, non video nominativum, qui τῷ *dixere* conjungatur, nam ſi repetatur *ſunt qui*, *dixere* non conveniet praecedentibus, *referant*, *velint*, *loquantur* &c. quare cum Heinſio *priores* lego. & *generis* intelligo, Tantalidarum vel Pelopidarum, ex quorum genere fuit Agamemnon & Menelaus: horum *vices* dicit *horrendas*, quia Agamemnon a Clytemneſtra occiſus,

——— *propter quam tota Mycenis*
Infamis ſtupro ſtat Pelopea domus:

ut canit Propert. III. XVII. 20. & *ſaevam Pelopis domum* dixit Horat I. od. 6. Adde Oreſtis & aliorum caſus. BURM.

42.

Colchidos iratae ſacris imbuta venenis
Munera non canimus, pulchraeque incendia Glauces,
Non crinem Niſi, non ſaevae pocula Circes,

Nec

42. COLCHIDOS] Medeae, quae Jaſonem ulciſcendi ſtudio, Glaucen ſive Creuſam, Creontis filiam (quam in matrimonium duxerat) peplo venenis infecto donavit; quod induta, cum adjutore patre, igne correpta conflagravit. Apollod lib. I. Sect. 28. JOHNSON. Vid. ad Ovid. VII. Metam. 493.

42. COLCHIDOS IRATAE] Medeae, Aetae regis Colchorum filiae, de qua Euripidis, & Senecae tragoediae extant. appellat autem hic noſter *venena ſacra* vel execranda, vel magna, id eſt praeſentanea, ſicuti Virgilius *Auri ſacra fames:* vel quae in nuptiis, quae ſacrae habebantur, porrecta fuerunt. TITIUS. Omnia horrenda *ſacra* ſunt appellata; Virgil. III. Aen. 57.

Auri ſacra fames.

Valerius Flaccus lib. I. 117.

—— Sacer effera raptat
Corda pavor.

Idem lib. II. 25.

—— Sacras revomentem pectore flammas.

Capella lib. II. *Sacra fulgura cur rutileſcant.* Idem lib. VIII. *Sacrum primum fuit reverendumque ſilentium.* Alcimus Avitus lib. V. de plaga Aegyptiaca.

Et ſacer incubuit percuſſis oſſibus ignis.

Valerius Flaccus lib. II. 187.

—— Corda ſacer Veneris gemitus rapit.

de furore. De ſacro igne Celſum vide lib. V. cap. 28. Sed haec alibi plenius. BART. *Sacra venena* ſunt magica, ut oſtendimus ad Val. Flac VI. 477. *Dira* vocat Horat. Ep. V. BURM.

43. MUNERA] Medaea pellici Glaucae Creontis filiae Jaſoni, marito ſuo, nubenti, coronam miſit, quam illa cum capiti imponeret, conflagravit ipſa & igne omnem regiam implevit, ita venenis infecta erat illa, cujus fabulae pleni Poëtarum libri. Quid vero illud venenum fuerit, vide Plutarchum in Alexandro. BART.

43. PULCHRAEQUE INGENTIA GLAUCES] Forte, *pulchraeque incendia Glauces, non crimen Niſi.* PITH. Non conjectura, ſed ipſa res eſt, quod reſcribendum duxit, qui vetera Poëmatia junctim edidit, *Incendia Glauces.* Et ſic Manilius lib III. 10. in eadem hiſtoria.

Taurorumque truces flammas, vigilemque Draconem
Et reduces annos, auroque incendia facta.

BART. Pythoeo reſtitutionem hanc debet autor noſter, ante quem vulgo, *ingentia,* nullo ſenſu legebatur. Idem narrat Avienus periegeſi 1217.

Haec cum Pandionis tectum combureret aulae,
Attica qua pulcro tellus pingueſcit Iliſſo,
Proditur; inque fugam propere cum vertitur exul,
Has poſt in terras pinu ſubit Aetine.

Ita reſtituo obiter, quae vulgo depravatiſſima. Niſi quis hoc modo malit:

Haec, cum Pandionis letum componeret aulae,
Proditur, inque fugam propere convertitur exul:
Has poſt in terras pinu ſubiit Aetine.

VLIT. Heinſius tentabat, *pulchraeque jugalia Glauces.* ſed *incendia* non debere moveri, perſuadebunt notae ad Ovid. VII. Met. 394. BURM.

44. CRIMEN NISI,] Puer reſcribat: *crinem.* Tamen vetus editio ita habet. Et, an Scyllam *crimen Niſi* appellavit? Ut Claudianus de Eutropio

—— Libyae poſt praelia crimen
Concidit Eoum.

lib. I. de Laud. Stiliconis vſ. 8. Idem III. Cos. Hon. 66.

Proh crimen ſuperûm, longi proh dedecus aevi!
Barbarus Heſperias exſul poſſederat urbes!

Phaedrus fab. XXXIX.

Donec fortunam criminis pudeat ſui.

Martialis lib. X. 61.

Hic feſtinata requieſcit Erotion umbra,
Crimine quem fati ſexta peremit hyems.

Manilius lib. IV. 66.

—— Viventia crimina terrae.

Claudian. II. in Ruffin. 421.

Cri-

Nec nocturna pie furantem buſta ſororem.
Haec jam magnorum praecepit copia vatum,
Omnis & antiqui vulgata eſt fabula ſecli.

Nos

Criminibuſque tuis ſperas, Fortuna, mederi?
Statius II. Achill. 332.
- *Indecores, fatorum crimina, vultus.*
Idem lib. I.
—— *Eunt tutis terrarum crimina velis.*
Idem I. Theb. 231.
—— *Reticenda Deorum*
Crimina.

Eleganter hoc quoque poterat. Sed omnino *crinem* ſcripſit Nemeſianus. BART. Ed. Steyn. *crimen.* male. Regis Megarae. quem prodidit Minoi ſua filia Scylla, fatalemque crinem abſcidit. Vid. Ovid. lib. VIII. & Apollod. JOHNS. Neſcio, cui bono tanta cum ambitione, & tam operoſe collectis exemplis illuſtrare lectonem vitioſam, *crimen*, quam deinde ipſe rejicit Barthius. ſed haec ejus conſuetudo, qui ex collectaneis & adverſariis ſuis, eadem bis terve ad diverſos ſcriptores ingerit lectioribus, cum facilius poſſet eo remittere lectorem. Sic iiſdem fere auctorum locis τὸ *crimen* illuſtrat ad Claudian. III. Conſ. Honor. 65. & ad Stat. I. Theb. 231. Apud Ovidium etiam ſaepe deprehendimus *crinem* & *crimen* permutari a ſcribis. BURM.

44. NISI] Attigit hanc fabulam Virgilius I. Georg. 405.

Apparet liquido ſublimis in aëre Niſus,
Et pro purpureo poenas dat Scylla capillo.

& ejus ſive alterius cujuſpiam extat poëmation, cui titulus *Ciris.* vide Naſonem VIII. Metamorph. TITIUS.

44. NON SAEVAE POCULA CIRCES] De hac plura Homerus, Ovidius, Hyginus, alii multi: meminit per tranſcurſum Virgilius non uno in loco. TITIUS.

45. PIE FURANTEM] Horat. III. od. II. *Splendide mendax.* Vide Sophoclem Antigona. BART.

45. NEC NOCTURNA PIE FURANTEM] Hoc eſt argumentum tragoediae Antigones inſcriptae apud Sophoclem: Creon edicto cavit, nequis Polinycem in ſingulari certamine interemptum ſepulturae mandaret; Antigone ſoror noctu hoc ei officium praeſtitit. TITIUS. Antigonen dicit. Nam Creon poſt Etheoclem Thebanus rex, occiſos à ſe mutuo fratres, alterum certe, ſepultura arcebat. Furata ergo noctu Antigone cadaver ſepeliit, ut potuit. BART. Sepulchra noctu pio animo fratri clam parantem. JOHNS. Et hinc poſſent defendi *furtivi rogi* apud Ovid. Epiſt. XIV. 126. & ita Lucan. IX. 147.

Nam corpus Phariaeve canes, avidaeque volucres
Diſtulerint, an furtivus, quem vidimus, ignis
Solverit, ignoro.

Idem lib. II. 167.

Miſerorum dextra parentum
Colligit, & pavido ſubducit cognita furto.

BURM.

45. SOROREM.] Antigonen Polynicis ſororem. quae fratris corpus, contra Creontis mandata humarat, ſed deprehenſa viva conjecta erat in ſepulchrum. Apoll. l. 6. S. 7. JOHNS.

46. PRAECEPIT] *Anticipavit*, ut loquitur Auſonius. Virgilius III. Ecl. 98.

——— *ſi lac praeceperit aeſtus.*

Appulejus lib. IV. *ſtatim quaſi pridem praecepit, quod incipit velle.* Hoc eſt, quod ait Ovidius

—— *quicquid ſuperi voluere, peractum eſt.*

Virgil. X. Aeneid. 277.

— *Littora praecipere & venientes pellere terra.*

Sic *antecipere.* Salluſtius Catil. 13. *non ſitim neque frigus neque laſſitudinem operiri, ſed omnia luxu antecipere.* Septimius lib. II. de Bello Trojano 10. *tempus profectionis anteciperent.* Appulejus lib. IV. eodem. Ulpianus IC. l. XI. famil. Herciſcund. Et *praeceptio* Jure conſultis veteribus genus legati, quod *praelegatum* dicatur, cum haeredum uni prae caeteris aliquid praecipiendum datur. Vide Theophilum Inſtitut. de Legatis, mentio in L. XLVIII. de Jure Fiſci. BART. Olim tractavit, praeoccupavit. JOHNS.

47. ANTIQUI VULGATA EST FABULA

SE-

Digitized by Google

Nos ſaltus, virideſque plagas, campoſque patentes
Scrutamur, totiſque citi diſcurrimus arvis:
Et varias cupimus facili cane ſumere praedas:

Nos

SECLI] Virgil. Ceiri.

Quod ſi verſificum proferre volunt genus omnis
Mirificum ſecli, modo ſit tibi velle libido.

BART. Imitatio eſt Virgiliana, ex III. Georg. 3.

Cetera, quae vacuas tenuerunt carmina mentes,
Omnia jam vulgata.

Unde etiam facile fuit apud Manilium lectionem veram confirmare, qui lib. III. 28.

——— ſpecioſis addere rebus
Carmina, vulgatum eſt opus.

Nec opus cum Barthio lib. IX. Adv. 4. corrumpere in *vulgarum*, quod verbum nobis vellem explicuiſſet, & exemplis illuſtraſſet. An credebat, eadem forma dici *vulgaris* & *vulgarus*, qua *hilaris* & *hilarus* & ſimilia? *Vulgata* vero dicuntur omnium, non modo doctorum, ſed etiam vulgi ore celebrata & nota. vid. ad Quinctil. VII. de Inſtit. Orat. 3. *Antiquum* vero *ſeculum* vocat fabuloſum, vel certe majorum. ut fere Terent. Eun. II. 2. dixit *ſeculum prius*, id eſt praeteritum, cui ſaepe *noſtrum* opponitur. BURM.

48. NOS SALTUS] Nunc tandem poſt valde prolixam excurſionem ad rem potius accedit; ſed mox iterum digreditur. TIT.

48. PLAGAS,] Tractus, regiones. JOHNSON.

49. TOTISQUE] *Notis* volebat Heinſ. ſed nihil opus. vid ad Ecl. II. 69. BURM.

49. CITI DISCURRIMUS] V. 2. *Diſcurſuſque citos. Scrutamur* dixit, ut Maro I. Georg. 384.

——— Volucres, & quae Aſia circum
Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Cayſtri.

Rimari ſitum ruris Sidonius lib. II. ep 2.

Juga rimari canibus Getula videbar.

Claudianus bello Gildonico 357. *Rimari naturam Solis*, Silius lib. VIII. 315. *profunda rimari* Alcimus Avitus lib. II. Quae omnes ejuſdem generis phraſes ſunt, quujus heic *ſcrutari campos*. BART.

50. FACILI CANE] Quae facile praedam aſſequitur ob ſuam velocitatem, vel quae venatori paret, infra 106.

Elige tunc curſu facilem, facilemque recurſu.

& caetera: aliter accipiendum illud Gratii 160

At contra faciles magnique Lycaones armis.

TITIUS. Quaſi celerem dicas. Virgil. lib. VIII. 310.

Miratur, facileſque oculos fert omnia circum,
Aeneas.

Propertius lib. II. Eclog. I.

Sive lyrae carmen digitis percuſſit eburnis,
Miramur facileis ut premat arte manus.

BART. Morigero. JOHNS. *Facilis* canis eſt *docilis*, quae vox ideo ſaepe cum illa commutatur. vid. ad Ovid. I. Art. 267. & ita apud Gratium 160. opponitur *facilis* canis *intractabili:* & in genere *facilis* pro celeri, agili, apto ad omnia ponitur. vid. ad eumdem Poëtam I. Art. 160. inf. vſ. 191. *Queant jam nunc faciles ut ſumere praedas.* vid. inf. vſ. 106. ubi *curſu facilis* canis dicitur. ubi vide comm. ita *facilem equum* velocem exponit Schol. Voſſii ineditus apud Juven. VIII. 58. & eadem ratione etiam *facilis ſaltus* dicitur Claud. bel. Get. 178. ut vidimus ad Phaedr. I. 12. ubi & oſtendimus, dici *levem curſum* cervi, & *curſu levem* cervum. vid. inf. vſ. 146. BURM.

50. SUMERE] *Sumere* eſt capere. Appulejus libro II. *Nam cum quemdam conſpexerit ſpecioſae formae juvenem, venuſtate ejus ſumitur, & illico in eum & oculum & animum detorquet.* Ita Lucretius. BART. Vid. infr. 191.

50. SUMERE PRAEDAS.] Vere, nec poëtice tantum. Nam & Philoſophus lib. I. Polit. cap. 8. venationem praedatoriam agnoſcit, & latius eam exequitur in Sophiſta divinus Plato. Unde ſenſum pariter & ſtabilimentum capiet antiqua ſcriptura apud Manilium lib. VI. 178. de ſub Leone natis:

Ille novas ſemper pugnas, nova bella ferarum
Apparat, & pecorum ſpolio, vivitque rapinis.
Hoc habet, hoc ſtudium; poſtes ornare ſuperbos

Pel-

Digitized by Google

Nos timidos lepores, imbelles figere damas,
Audaceſque lupos, vulpem captare doloſam

Gau-

Pellibus, & captas domibus praefigere praedas,

Et pacare metu ſilvas, & vivere rapto.

Perperam Gemblacenſis: *& vivere victor.* Expreſſit enim Maronis illa Aeneid. VII. 746.

Horrida praecipue cui gens, aſſuetaque multo

Venatu nemorum, ſemperque recentes

Convectare juvat praedas, & vivere rapto.

Quorum poſtrema totidem apicibus Aeneid. IX. 613. repetuntur. Praedatoria autem haec venatio fere antiquiſſima eſt, & ad rude illud aevum referenda, quo *nuda ſilvas virtute movebant Inconſulti homines.* cumque venantibus non aliud adhuc propoſitum eſſet, quam *feras interficere, & diteſcere praeda*, ut accurate oſtendit Lucretius lib. v. 1248. Unde forſan *equos ad praedam*, pro ad venationem, idoneos vocavit Varro de R. R. lib. II. cap. 7. *Neque eodem modo parantur ad ephippium, ut ad praedam.* Niſi ſcripſiſſe illum ſuſpicemur: *ut ad rhedam.* Et paulo ante quoque: *alii ad curſuram, alii ad rhedam.* Cum & ibi ultimi recenſeantur, & hic ephippiatis merito & ex ordine opponantur, *qui trito ducunt epirhedia collo Segnipedes.* ut Juvenalis quoque diſtinguit Sat. VIII. Cujus generis & ille, *qui molli trahit eſſeda collo*, apud Maronem Georg. III. 204. & Silium III 337. VLIT. Hinc & ipſe Jupiter Λήϊτας, *praedator*, qui à venantibus *in praedae partem* vocabatur, ut obſervat Servius ad illa Aeneid. III. 222. *ipſumque vocamus In praedam partemque Jovem.* Hinc tot olim, *Viventes rapto populos*, Silio lib. II. 502.

Qui niſi de rapto vivere turpe putant.

Naſoni v. Triſt. 10. *Quoſque vis raptaque paſcunt*, ut lib III. 389. de Saſanatibus idem Silius, & paſſim apud alios celebrari non mirum, cum Diis autoribus id facere fas ſibi crederent. Xenophon alter in fine Cynegetici venatorem ſuum monet, ὡς θάνης ἐπ' ἄλλα τρέψαι, εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ θήραν ἄρχεσθαί τε ἀπὸ θεῶν, & in [illegible] χ[illegible], καὶ ἀπαρχὰς τῶν ἀλισκομένων [illegible], [illegible] praelibamenta offerenda.

VLIT. *in Add.* Vid. ad Ovid. III. Amor. VIII. 50. & ad Phaedr. II. I.

51. NOS TIMIDOS LEPORES] Ariſtoteles de hiſtor. lib. I. ubi & de vulpium natura. Aelian. VII. 19. ἄτολμοι δὲ νεβροὶ καὶ πτῶκες, καὶ ζόρκες τε καὶ πύγαργοι, καὶ οἱ λαγῴ, οὓς δὴ καὶ πτῶκας οἱ ποιηταὶ καλοῦσιν, ἐκ τῶν πτώσσειν δηλονότι &c. de vulpe ſic lib. VI. cap. 64. ἡ ἀλώπηξ πονηρὸν ζῷόν ἐστιν, ὅθεν τοι καὶ κερδαλέην οἱ ποιηταὶ καλεῖν φιλοῦσιν αὐτήν. vide illic reliqua. Suidas citat hoc ſenarium proverbiale, κερδοσυνῶν τὴν κερδοσύνην ἀπώλεσα, Lucretius v. 860.

——— *ſaevaque ſecla*

Tutata eſt virtus, vulpes dolus, & fuga cervos.

habes plura adagia ab hoc animante deducta apud paroemiographum: ſed & de leporis timiditate illud circumfertur. Φύζαι λαγωὺς ἐκφοβοῦσιν οἱ κτύποι, Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους αἱ σκιαὶ τῶν πραγμάτων, eſt Gregorii Nazianzeni in diſtichis. TITIUS. Hoc perpetuum leporum epitheton. Calpurnius, *Leporem paventem.* Unde in fabula Aphthonii ſibi vitam non abjiciendam ajunt, ranis adhuc ſe timidioribus inventis. Λελύσθω, ἔφη πρεσβύτης λαγωός, τῷ θανάτῳ ὁ ψόφος, πεφήνασι γὰρ ἡμῶν ἀνανδρότεροι. BART. *Molles* vocat Propert. II. XV. 23. ubi & vſ. 29. *Incipiam captare feras.* ut hic *vulpem captare.* BURM.

51. IMBELLES DAMAS,] Damas felle carere ſcribit Ariſt. χολὴν δὲ τῶν ζῴων τὰ μὲν ἔχει, τὰ δ' οὐκ ἔχει ἐπὶ τῷ ἥπατι. τῶν μὲν ζωοτόκων καὶ τετραπόδων, ἔλαφος οὐκ ἔχει, οὐδὲ πρόξ. Hiſtor. lib. II. cap. 15. An verum ſit, aliorum eſto diſquirere. *timidorum* epitheto inſignit eas certe Virgilius. BART.

52. VULPEM DOLOSAM] Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνος ἓν μέγα. Unde doloſos homines ſapientes antiquiſſimi *vulpium* nominibus denotant. Et *vulpes* homines πολύτροποι. Perſius v. 117.

Aſtutam vapido ſervat ſub pectore vulpem.

Boëthius de Conſol. Philoſ. lib. IV. cap. 3. *inſidiator occultis ſurrepſiſſe fraudibus gaudet? vulpeculae exaequetur.* Claudianus de Eutropio callidiſſimo Eunucho lib. I. 145.

Ve-

Digitized by Google

Gaudemus. nos flumineas errare per umbras
Malumus, & placidis Ichneumona quaerere ripis
Inter arundineas ſegetes, felemque minacem·

Ar-

—— *Vetulam tèxere palatia vulpem.*
Idem 11. Ruffin. 484.

Praedoneſque lupis, fallaces vulpibus addit. Sic Ulyſſes vetuſtiſſimus *vulpes* dicitur à Sophocle Ajace Maſtigophoro vſ. 101. Minerva rogat.

Εἶεν. τί γὰρ δὴ παῖς ὁ τοῦ Λαερτίου;

Ajax reſpondet.

Ἠ τοὐπίτριπτον κίναδος ἐξήρου μ᾽ ὅπου;

Epictetus libro 1. Diſſertationûm cap. 3. λύκοις ὅμοιοι, γινόμεθα ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι καὶ βλαβεροί. οἱ δὲ λέουσιν, ἄγριοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀνήμεροι, οἱ πλείους δὲ ἡμῶν ἀλώπεκες. Scilicet quia maxima pars hominum ingenio doloſo. Sic Dominus ipſe, adorandum nomen Jesus, Lucae xiii. 31. προσῆλθόν τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν· ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, &c. *Vulpinari* hinc uſurpatur pro dolis vulpinis contendere. Appulejus lib. iii. *an*, inquit, *vulpinaris, amaſio, meque ſponte aſciam meis illidere cruribus compellis*? Ut ἀλωπεκίζειν apud Graecos. Ariſtophanes Veſpis.

Οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν, οὐδ᾽ ἀμφοτέροις γίγνεσθαι φίλον.

Vulpinari etiam apud Varronem pro gradu intorto ire recte accepit Nonius, quod qui vitilitigant, oppido imperite agunt. Nam & doctiſſimus Heſychius quoddam ſaltationis genus memorat ἀλώπηξ uſurpatum. Locus Varronis fuit Myſteriis. BART.

53. Flumineas umbras] Id eſt arbores, ſilvas, vel etiam fruticeta ad ripas fluminum. vid. ad Val. Flac. v. 149. & ad Gratii Cyn. 37. BURM.

54. Placidis] Scribendum, *placitis.* delectari enim Ichneumonem aquis, teſtimonio eſt ejus cognomen ἔνυδρος, quod Iſidorus aſſerit memoriae lib. xii. cap. 2. Quod vel ideo maxime notandum, ut Herodoti Melpomenes interpres caſtigetur, qui eo vocabulo *lutram* accepit, Ichneumonem debens, quem Aegyptios divino honore dignatos notiſſimum puto. Caeterum hinc diſci poteſt, quam multa, quamque bella, & ab aliis Poëtis prorſus intacta Nemeſianus ſcripſerit, ut non injuria & ipſe in principio libelli hujus ſit gloriatus, intactam aliis viam ſe ingredi, noſque doleamus tantam jacturam. BART. Quibus arcentur, qui lites amant, avidoſque tumultus, civileſque ſtrepitus, bellique fragores, ut ipſe edicit infra Aurelius. Et paulo abhinc ita Dianam invocat, *quae ſaltus placidos ſilvaſque pererras.* Fruſtra itaque Barthius *placitas* ripas Ichneumoni addicit. VLIT.

54. Ichneumona quaerere ripis] Quas videlicet libens inhabitat, praeſertim Nili: de hoc animante plura Ariſtoteles, Plinius, & Aelianus, meminit etiam Oppianus lib. iii. conſule Geſnerum. TITIUS. De mure, (vel cato potius,) ut hodie vocant, hoc judico. Ariſtoteles in hiſtoria, Plinius lib. viii. Piſides Coſmurgia, Philes jambis. Omnium elegantiſſime divinus Poëta Oppianus iii. Kyneg. Nicander Theriacis. Diodor. Siculus lib. i. Orus Apollo Hieroglyphicis, alii, quos nominare longum. BART. Idem, qui mus Pharaonis. Plinius inter feles recenſet Crocodilo animal infenſiſſimum; quod ore admiſſum crocodilum necat. Vid. Salmaſ. Plin. Exerc. p. 316. JOHNS.

55. Segetes,] Καταχρηστικῶς. quia creſcunt more ſegetis. JOHNS. Immo, quia denſa ſunt arundineta, & ſimilia quaſi agro conſito, qui emittit denſam ſegetem. ita *ſeges* pro agro ipſo conſito poni docuit Broukhuſ. ad Tibul. iv. 1. 172 nam Arundinem ſerebant in humidis agris, bipalio prius ſubacto ſolo, & ex una ſtirpe numeroſa ſurgit, & reciſa fecundius renaſcitur. vide Plin. xvi. 36. jure ergo *ſeges* vocatur. & ita *meſſis* eodem ſenſu occurrit inf. vſ. 292. BURM.

55. Felemque minacem] Agreſtem videlicet: nam & Urbana quoque reperitur, de qua Plinius, Aelianus, caeteri: multa notat Geſnerus ſuo more de utroque genere, quem adire poteris. TITIUS. Revera in tantillo corpore plenius animi & minarum nullum animal reperiri arbitror, addo & virium,

Arboris in trunco longis praefigere telis,
Implicitumque ſinu ſpinoſi corporis Erem

Fer-

rium, quam felem feram. Vidi unam trium hominum verberibus reſiſtentem, fuſtibus ictam robuſtiſſimis, omnes illos convulneraſſe, & citra eorum omnium voluntatem tamen evaſiſſe. Vidi aliam ſclopeti ictu mediam disjectam in ſaltum evaſiſſe, nec potuiſſe vel vi vel aſtutia rurſum in conſpectum produci, etſi manifeſta forent indicia & ſalvam illam manere, & quotidie cavo egredi. BART. Heinſ. malebat *melemque*, quam Grat. 402. *lucifugam* vocat, quia cavis condita latet, ut hic in trunco arboris. ſed intelligit felem ſilveſtrem & feram. BURM.

56. PRAEFIGERE] A longe figere. Virgil. lib. IX. 471.

—— *Simul ora virum praefixa videbant*
Nota nimis miſeris, atroque fluentia tabo.

BART. Quid ſibi vult illud *prae*, neſcio. malo *perfigere*. difficulter enim, nec niſi graviter vulnerati pereunt. JOHNS. *Praefigere* retinendum: vult enim, felis in trunco latentis, caput, quod exſtat, figere, ut mucro teli eo induatur; & telis praefigere, & deinde circumferre quaſi tropaeum: nam illa vis praepoſitionis *prae*: ut ita caput *praefixum* haſtis circumferre ſaepe occurrit: Suet. Caeſ. LXXXV. Virgil. IX. 466. & centies alibi. ſic apud Plaut. Milit. I. 1. 26. in MS. ex Vet. Edit. eſt, *vel Elephanto in India, quo pacto pugno praefregiſti brachium*, ubi alii *perfregiſti*. praeterea *praefigi* dicebantur ſpolia & hoſtibus, & praeda venatu capta, quae foribus adfixa ſuſpendebantur. Manil. IV. 181. & ita hic *praefigere* felem in trunco arboris poſſet capi. ita Val. Fl. I. 837. *Galeis praefixa rotiſque Cui domus.* hinc & *antefixa*, de quibus Gronov. ad Liv. XXXIV. 4 & Plin. XXXV. 2. ſed priorem explicationem praefero. BURM.

57. SINU] Sinu ſpinoſi corporis implicitum: *ſinus* enim quaevis convolutio, vel concamerata figura, ut *ſinus falcis* à Columella dicitur lib. IV. cap. 25. Et *ſinus* in mari apud Geographos. Propertius IV. VI. 16.

Quae ſinus Joniae murmura condit aquae.

Sinus veſtis, Idem lib. I. El. II.

Et tenues Coa veſte movere ſinus.

Sinus fundi apud Catullum. *Sinus veli* Tibull. lib. I. Elegia III.

Extremi ſinus orbis.

Virgilio l. II. Georg. Et ſexcenta alia tanta talia. Quod ſi mavis *ſinu* pro gremio capere, non reluctabimur. BART. Suo ipſius ſinu involutum. JOHNS. Sine dubio de venatoris ſinu capiendum. Ovid. I. Art. 561. *implicitamque ſinu abſtulit.* & ita millies *ſinu, gremio ferre* occurrit. BURM.

57. SPINOSI CORPORIS EREM] Echinum intellige: fortaſſe Plautus quoque utitur hoc vocabulo Menaechnis. *feciſti ſunus abſenti me prandio, Cur auſus facere, cui aeque ac eres haeream?* Sic enim Junio viſum: Sed caſtigandum eſt μνημονικὸν ἁμάρτημα Julii Caeſaris Scaligeri, qui exercitatione adverſus Cardanum 198. monet, Gratium uſurpaſſe vocem *Erem* pro erinaceo, cum in Nemeſiano ea, ut vides, compareat, non in Gratio: ad rem quod attinet, audiendus eſt Oppianus lib. II. Cyn. 598.

Οὐκ ἐρίω χερσαῖον γένος ὀκρυόεντος ἐχίνου
Μείζονες (ἀμφίδυμοι γὰρ ἐχίνοις ξυνὰ μένουσιν,
Ἀγραυλίοις μορφαί) χερσαίοισι ἐείδομαι ἔργοι.

& reliqua. vide Philem. Angelius ſic,

Nec minus hirſuti venient ad pabula echini,
Interea ſpiniſque ferent affixa ſupernis;
Quae matura cava componant arbore poma.

Vide reliqua ſuo loco, & lib. IV. pag. 111.

Nunc mihi ſylveſtres ſi quis venetur Echinos.

TITIUS. Notandum, *Erem* pro erinaceo aut erico uſurpaſſe Nemeſianum. Cujus quidem jam non ſubit exemplum. *Haericem* quidem apud Ambroſium in Hexaëmero legi, quaſi ab haerendo dicas, pro eodem hoc animali, & quis ſcit, an non & *Haerem* hic reponendum habeamus? Nam veteres libri, ut noſtra quoque illa Longobardica Editio nullam omnino litteram diphthongum agnoſcit, neque adeo adſpirativam illam in totis Calpurnio, & Nemeſiano noſtro repraeſentat. Is liber annum non habet adſcriptum, nec locum, ubi promulgatus eſt. Saltim in fine adſcriptum typo, Andream Lotter architectum eſſe. Quem hominem Lipſiae in

terra

Ferre domum: talique placet dare lintea curae;

Dum

terra Miſnia Germaniae habitaſſe conjicio, ex aliis libris eodem charactere ab eo excuſis, qui penes me ſunt. BART. Ita antiqui vocabant, quem poſtea *ericium*, & *erinaceum*; ſive cum aſpiratione *hericium*, & *herinaceum*. Quomodo & *herem* olim dixerunt à χὴρ, χῆρος, ut recte docuit omni laude major Salmaſius (exercit. Plin. p. 277.) Sed vox nuſquam pene, quod ſciam, integra extat. Reſtituit eam ὁ δεῖνα Plauto. Captivis Act. I. 2. *modo venare leporem, nunc erem tenes.* Quo loco MSS. codd. *irim* & *hirim* fere habent, quaſi *herim* ſcripſerit. Quam vocem iidem codd. expreſſam habent Menaechmis Act. III. Sc. II. *cui ego aeque ac heris haeream.* Ubi inepte vulgo: *ac haeres.* Sed Peniculus ibi Menaechmo ſua verba reddit, qui paulo ante ita ſecum felicitatis ſuae rationem duxerat;

Prandi, potavi, ſcortum accubui, abſtuli
Hanc: qualis heris nunquam erit poſt hunc diem.

Quo loco etiam male habita & accepta haec vox eſt. Praeivit mihi ad hanc lectionem antiqua ſcriptura: *quo Jus heres.* Unde editoribus aeque proclive fuit effingere, *cujus haeres*, vel *heres*; ac mihi veram lectionem elicere, *qualis heres* vel *heris.* Adludebat Menaechmus ad herinaceorum morem, qui poſtquam ad ſatiem repleti ſunt, *volutati ſupra jacentia poma* (ut ait Plinius lib. VIII. cap. 37.) *unum amplius tenentes ore, portant in cavas arbores.* Uti nos hodieque erinaceis aſſimilamus avaros illos, qui poſtquam opipare conviviati ſunt, reliquiis menſarum onuſti inſuper recedunt. Ita nec contentus Menaechmus prandiſſe, potaſſe, ſcortum accubuiſſe, niſi pallam item auferret, erinaceo ſe onuſtiorem diſceſſiſſe gloriatur. Cui poſtmodo iterum ſuis ipſi verbis reſpondet Peniculus, ut leg. conjicio:

Occiſu's heres: non ego te indutum foras
Exire vidi palla?

Conſpectus enim, ut erat palla uxoris ſuae involutatus, Menaechmus haud melioris fortis fuit, quam cum

Κόμαυλος τὸν ἐχῖνον ἰδὼν ἐπὶ νῶτα φέροντα
Ῥᾶγας, ἀπέκτεινεν τοὺς δ' ἐπὶ θηλονίδῃ.

Quod ex epigrammate aliquo citat Suidas in ἐχῖνος. Altero quoque loco, ut jam coepi dicere, ſuis Menaechmo verbis reſpondet Peniculus: *cui ego aeque ac heris haeream.* Prandio ſcilicet, aeque ac heris praedae ſuae haeret. Niſi potius ita diſtinguatur:

Cur auſu's facere? cui ego aeque ac heris haeream.

Ut minantis haec ſint. Cui (nempe tibi, qui auſus es me abſenti funus facere prandio) ego aeque durus ac aſper jam ſim ac heris. Itaque alluſum ad Graecorum dictum: πρὶν ἢ δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθοιεν. Vel ad illud potius: ἐχίνου τραχύτερος. Quod melius in aſperos, quam in moroſos, ut Eraſmo viſum, quadrat. Ariſtophanes Pace vſ. 1086.

Οὐδὲ ποτ' ἂν θείης λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον.

Quo & Varro reſpexit Sexageſi: *Se circumſpexiſſe atque inveniſſe, quum dormire coepiſſet tam glaber quam Socrates, alvum eſſe factum ericium è pilis albis cum proboſcide.* Ita ſcripſiſſe Varronem credo. Vel ita: *alvum eſſe factam ericiam.* Augent fidem ea, quae ex eadem Sexageſi citat Nonius in *puellos*, illis prioribus ita ſubjicienda:

O ſtulta noſtri pectoris dormitio
Vigilabilis, quae me puellum impuberem
Cepiſti.

Nam puellus iſte queritur una nocte pectinem pullulantem ſibi *albis* (f. *altis*) *pilis*, & τὰ αἰδοῖα proboſcidis in modum creviſſe. Sed ne quis Cato nos in diverticulis hiſce deprehendat, in viam redeamus. VLIT. Adde, Plautum videri alluſiſſe, ad *aſperam coenam*, cum in Captivis paraſito dicit, *nunc erem tenes.* Horatius Epod. v.

Horrens capillis, ut marinus, aſperis
Echinus, aut currens aper.

De puero apud Varronem una nocte pubeſcente, adde Martialem lib. IV. Epigr. 7.

O nox quam longa es, quae facis una ſenem.

Vide reliqua. Plinius lib. VII. cap. 2. *In Albania gigni quoſdam à pueritia ſtatim canos*, refert. Et cap. 4. de Androgyno, *nupſiſſe etiam; mox barbam & virilitatem proveniſſe.* Memini, me puerum puellam trimam vidiſſe barbatam, totoque fere corpore, conſuetis praeſertim locis, pilis fere incanis, obſitam. Por-

Dum non magna ratis vicinis ſueta moveri
Litoribus, tutoſque ſinus percurrere remis,

Nunc

ro, quod *Vigilabilis* reſtitui Varroni, exemplum habet in *volabilis*, quo idem utitur in Meleagro. VLIT. *in Add.* Erinaceum. *Hedge-Hog.* JOHNS. Vid. ad Calp. Ecl. VI. 13.

58. TALI] Heinſio placebat, vel, *parilique p. d. l. curae*, vel, *talique p. d. l. cymbae.* ego nihil moveo: *cura* enim hic pro ſtudio Poëtico, libello ſuo, quem emittet, ſumi debet. vid. ad Phaedr. lib. II. Epil. & videtur hic auctor primum hoc opus aggreſſus, & in venatu deſcribendo tyrocinium quaſi Poëticum depoſuiſſe; mox alia etiam majora aggreſſurus, cum antea tamen jam leviori calamo luſiſſet, vel ſi quid antea ſcripſerit, id adhuc levioris operae fuiſſe indicat, quam hoc de venatu Poëma. Ceterum haec comparatio vulgaris eſt. BURM.

58. DARE LINTEA CURAE] Metaphora frequens ab omni ſcriptorum genere uſurpata. Ovid. III. Art. 99.

Sed me flaminibus venti majoris iturum,
Dum ſumus in portu, provebat aura levis.

Quintilianus praefat. *oram ſolventibus bene precamur.* Angelius lib. I. pag. 7.

Et procul a Patria ſpatioſa per aequora vectum
Vela dare, & primam non ſolum appellere ad oram,
Sed penitus Lybiae terras intrare repoſtas,
Urgentem certo deſerta cubilia greſſu.

rurſus lib. VI. pag. 149.

Atque ego ſi tenui ſulcare immenſa carina
Aequora, & ignotas auſus pervadere Syrtes,
Optatas tandem tetigi laetiſſimus oras,
Mecum etiam quaecumque via eſt, rege carbaſa vento:
Dum terrae in manibus, dum jam tenet anchora portum.

Iterum

Verum age, quandoquidem velis ſubducere ventum
Tempus, & optato tandem conſiſtere portu.

alius autem excurſus hic incipit, per multa carmina ductus. TITIUS. Vela immittere. Virgil. Aeneid. III. 686.

—— Certum eſt dare lintea retro.

Lintea enim Poëtis vela ſunt. Propertius lib. III. XX. 13.

Jungiteque extremo felicia lintea malo;
Nam liquidum nautis ara ſecundat iter.

Poëmata vero cum navium curſu comparari, alibi plurimis à nobis exemplis demonſtratum eſt. BART.

59. DUM NON MAGNA RATIS] Similis comparatio à navi, non auſa primitus ponto ſe credere, apud Papinium VI. Thebaide, Claudianum praefatione librorum de Raptu, Ovidium. BART. *Cum* malo. quandoquidem nunc primum mea tenuis muſa, olim rebus levioribus exercita, majorem audet aggredi materiam. JOHNS.

59. NON MAGNA] Parva. JOHNS.

59. VICINIS LITTORIBUS,] Claudianus praef. lib. I. Rapt. 5.

Tranquillis primum trepidus ſe credidit undis,
Littora ſecuro tramite ſumma ſequens.

BART.

59. VICINIS SUETA MOVERI LITORIBUS,] Si Eclogas iſtas, quae ſub ejus nomine proſtant, aut alias ullas ſcripſit Nemeſianus, de illis hic illum loqui cenſeam. Sed, ut dixi, non meminiſſe illarum Vopiſcum, argumento eſt, nullas ab autore noſtro ſcriptas eſſe. Meminit ille ἁλιευτικῶν, meminit & ναυτικῶν. Quae ipſa hic potius intelligi debere, expreſſiſſima verba innuunt. Niſi quis allegorice ea accipienda eſſe ex ſequentibus colligat. VLIT. *Moveri.* De remigio capiendum verbum hoc. vid. ad Ovid. I. Art. Amat. 3. Barth. ad Rutil. I. 219. *teneri* citat, memorae nimium confidens. BURM.

59. VICINIS] Adeoque notis, & minus periculoſis. JOHNS.

60. PERCURRERE] *Currere mare* uſurpat Virgilius, pro navigare lib. III. Aen. 191.

—Vaſtumque cava trabe currimus aequor.

Et eleganter admodum *currus* ipſi pro navibus ponuntur, ut notarunt viri doctiſſimi, Turnebus, Muretus lib. I. Var. cap. 18. Falcoburgius ad Nonnum, Rittershuſius ad Oppia-

Digitized by Google

Nunc primum dat vela notis, portuſque fideles,
Linquit, & Hadriacas audet tentare procellas.
Mox veſtros meliore lyra memorare triumphos

Ad-

pianum. Carrio ad Valerium Flaccum, Giſanius Lucretium, Meurſius Lycophronem. BART.

61. Notis,] Ventis turbidioribus. argumento grandiori. JOHNS.

61. Portus fideles,] *Statio malefida*; contra Aeneid. II. *tuti*. Sic *lorica fidelis* apud eumdem lib. IX. BART. Vid. ad Grat. 52. Ovid. IV. Triſt. V. 5.

Qui veritus non es portus aperire fideles.

BURM.

62. Adriacas audet tentare procellas] Superum mare aeſtuoſum eſt, & ideo periculoſae navigationis, praeſertim flantibus Auſtris. Horatius I. Od. 3.

Nec rabiem noti, quo non arbiter Adriae,
Major tollere, ſeu ponere vult freta.

rurſus III. od. 3.

Neque Auſter, Dux inquieti turbidus Adriae.

itidem & od. 9.

Et improbo iracundior Adria.

Atque alibi non ſemel. itaque proverbialiter dictum comperio ab Athenaeo extremo decimi tertii, ὅταν δ' ἐν τῷ Πειραιεῖ διάκειται, ὅτι πολὺ ἀσφαλέστερον εἶναι δοκεῖ ἐς τὸν Ἀδρίαν πλεῖν, ἢ τούτῳ συμβάλλειν. TITIUS. Acerrimas, quales Hadriatico oriuntur mari. Non poſſum non culpare Nemeſianum, qui tam enormia de re tenui. JOHNS.

62. Tentare] Meus liber, *tranare*. Sed cenſemus, nihil eſſe mutandum. Claudianus praefat. ad lib. I. Rapt. 7.

Mox longos tentare ſinus, & linquere terras,
Et leni coepit pandere vela Noto.

BART. Ovid Ep. VII. 57.

Nec violaſſe fidem tentantibus aequora prodeſt.

Vid. ad Val. Flac. I. 197. & 529. BURM.

62. Procellas] Recte hoc Nemeſianus; non ideo tamen apud Stat. IV. Silv. IV. 99. ubi vulgo

Dic, Marcelle, ferat fluctus adſueta minores
Noſſe ratis, nondum Ioniis credenda periclis.

Corrigendum, *Ioniis procellis* cum doctiſſimo Marklando: qui fatetur *periclis* poſſe ferri: non enim ad unam formulam loquendi omnes cogendi Poëtae. & *pericula* latius patent, quam *procellae*: nam & ex fluctibus, vorticibus, & ſcopulis pericula imminent navibus, etiam tranquilla tempeſtate. ſic apud Manil. I. 404. de Argo Nave, *Emeritum magnis mundum tenet acta periclis.* ita Gemblacenſis & Sluſii codex, ubi repoſuerunt *procellis*. nam poſt pericula magna Argo flammifero conſedit olympo. & imitari videtur Virgilium VI. Aen. 83.

O tandem magnis pelagi defuncte periclis.

& ita ille ſaepe. iterum Val. Fl. I. 153.

Non Juvenem in caſus eademque pericula Acaſtum
Abripiam?

Ubi *tuta freta* illis opponit. item lib. V. 271.

Ipſae, ego quas mecum per mille pericula traxi,
Defecere Deae.

BURM.

63. Meliore lyra] Quod alius dixiſſet tuba, ea enim eſt inſtrumentum bellicum, ad quod geſta Heroum a poëtis cani conſueverunt. Signate igitur locutus eſt Baptiſta Guarinus In fine prologi ſui ruſtici dramatis. *La cetra, que per voi vezzoſamente hor canta teneri amori, e placidi himenei, ſonerà fatta tromba, arme & trofei.* TITIUS. Vetus liber, *majore*. Quod correctores cur mutarent, cauſſam non habebant. Statius I. Theb. 32.

Tempus erit, cum laurigero tua fortior oeſtro
Facta canam.

Et *magnus* alioqui pro ſpectatiſſimo atque optimo. Plinius lib. II. 12. *viri ingentes ſupraque mortalium naturam tantorum numinum lege deprehenſa.* BART. Et haec verba ſollemniter mutare ſolebant librarii. Horatium forte reſpexit, qui IV. od. 12. *Concines majore plectro Caeſarem.*. Vid. ad Phaedr. IV. pr. *Meliore* vero hic retineo propter triumphos, qui melioris lyrae carmen exigunt, id eſt felicioris, fauſtioris. hic enim praelia ruris & ferarum bella canit, mox poſt bella,

Adcingar, divi fortiſſima pignora Cari,

At-

quibus majeſtatem Romanam vindicarunt Imperatores, multis victoriis partam pacem meliori omine canet: ut ita *meliores Dei* &c. v. ad Val. Flac. II. 152. ita *proſperiore lyra canere* Ovid. III. Art. 50. ita *melior Deus* Calpur. I. Ecl. 73. BURM.

64. DIVI FORTISSIMA PIGNORA CARI] Imperatores, qui vita functi eſſent, *divi* appellantur, propterea quod ἀποθέωσιν eſſent conſecuti, qua de re prolixe habes apud Herodianum. eſt autem hic προσφώνησις ad Carinum & Numerianum Cari filios; quos apud Oppianum reperies ad Antoninum in utroque poëmate. TITIUS. Honorem defuncto-rum viventi Principi dat, *divum* vocans. Sed qui inferius paullo plane *Deum* appellet, hoc ſuo jure fecerit. Sed *divum* ideo vocat Carum, quod Imperium jam in fratres filios diviſerat, ipſe expeditionem obiens in Orientem. Quare filiis adminiſtrantibus Imperium jam quaſi divum numero acceſſerat Carus. *Sic fraterno numine edomitas gentes* mox dicet. Clarum igitur, quo tempore haec ſcripſerit Ne.neſianus. BART. Quanquam vivo adhuc Caro κυνηγετικὰ haec condidiſſe Nemeſianum veriſimile ſit, non tamen abſolviſſe, niſi poſt mortem ejus, & filiis in Imperium ſuccedentibus dedicaſſe, ipſa verba fidem faciunt. Cur autem vivo Caro ſcripta eſſe exiſtimem, hiſce potiſſimum argumentis inducor. Primum, quod ab exceſſu Cari uſque ad Numeriani necem, minus temporis interfuerit, quam ut id condendo alicui operi pulvinaris digno ſufficere potuerit. Tum etiam, quia Vopiſcus refert, Numerianum contendiſſe cum Nemeſiano, qui ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ, & ναυτικὰ ſcripſit. Si enim κυνηγετικὰ Nemeſiani vidit Numerianus, neceſſario ſequitur, ut illa, antequam ipſe cum patre Caro ad bellum Parthicum proficiſceretur, & nondum, uti jam ſunt, ſibi dedicata viderit. Mortuo jam Caro Numerianus Nemeſianum videre non potuit, adeoque nec dedicationem hanc legere, quippe in reditu ex Oriente extinctus. Poſterius tamen hoc levi manu everti poteſt. Non enim cum Nemeſiano in ſcribendis κυνηγετικοῖς contendiſſe Numerianum, ſed cum eo Nemeſiano, quem ipſe ſciebat κυνηγετικὰ ſcripſiſſe, refert Vopiſcus. Videtur itaque Aurelius noſter, ſimulac ad Perſicam expeditionem ſe contuliſſet, cum Numeriano Carus, diſceſſum domini ſui ut ſolaretur, rus, vel forte ipſam patriam ſuam Carthaginem ſeceſſiſſe, atque ibi κυνηγετικὰ haec ſcribere coepiſſe. Quod mox plenius aſtruam. Accepto de morte Cari nuntio, cui inſcribere illa forſan propoſuerat; mutato propoſito, ut novum apud novos dominos favorem ſibi conciliaret, illico his eâ quâ videmus adulatione inſcripſit: facta intectaque, utcunque fama è longinquo acceperat, laudibus eorum ſubſcribens, vel affingens. Quin etiam Romam redire decrevit, ut ipſis triumphantibus & Imperatoribus ſolemniter declarandis haec ſimul cum nova devotione offerret. Perveniſſe tamen & obtuliſſe credibile non eſt. Quin potius inabſoluto, uti extat, κυνηγετικῶν opere in mediis turbis, vel forte etiam inter reliquos Cari vel Carini domeſticos periiſſe putaverim, antequam Diocletianus quieti ſuae reſtituerit imperium. Haec conjicere quidem licet, non aſſerere. Caeterum quod vivo Caro haec ſcripſiſſe & filiis ejus dedicaſſe aſſerat interpres, quam veriſimile ſit, operae pretium eſt excutere. *Divum*, inquit, ideo vocat Carum, quod imperium jam in fratres filios diviſerat, ipſe expeditionem obiens in Orientem. Quare filiis adminiſtrantibus imperium jam quaſi divum numero acceſſerat Carus. Quae ridicula plane, & ἀνεξαίρετα ſunt. Citat tamen Vopiſcum, citat & Aurelium Victorem Schotti quaſi ex illis haec tradat. Feſelliſſe illum videtur quod uterque refert, Carum *liberis Caeſaribus nuncupatis, ubi primum accepit imperium*, ad bellum Perſicum properaſſe. Idque amplius, quod Carino *Gallicanum imperium* ceſſiſſe, *& habuiſſe in animo Carum, ut Carino Caeſareum abrogaret imperium*, ex Oneſimo tradat Vopiſcus. Iſthaec enim, ſi tamen vel ſomnians legit Barthius, eo traxit, ut Carino imperium jam ceſſum pro parte, altera parte Numeriano relicta, atque adeo veluti privatum Carum filiis ſuis, non ſibi bellum Perſicum obiiſſe, ariolatus ſit. Ideoque

mox

Atque canam noſtrum geminis ſub finibus orbis
Litus, & edomitas fraterno numine gentes,

Quae

mox ſubdere Aurelium, *edomitas fraterno numine gentes.* Primum hoc errat, quod Caeſarem & Imperatorem eſſe, & Gallicanum vel Caeſareum imperium à Romano, abſolute κατ' ἐξοχὴν Imperio dicto, non diſtinxerit. Secundum παρόραμα, quod Numerianum quoque aeque ac Carinum imperium adminiſtrare dixerit, oblitus & neſcius ejus, quod ipſe ex Vopiſco refert, Carino Gallis praefecto, Numerianum cum ipſo Caro in Orientem profectum. Tertium, quod ſi filiis ſuis, ſimulac expeditionem in Orientem ſuſceperat, ceſſiſſet imperium Carus, nunquam ipſe Imperator fuiſſet, quia cum ipſo imperio eam ſuſceperit. Verba Vopiſci de Caro: *ubi primum accepit imperium, conſenſu omnium militum bellum Perſicum, quod Probus parabat, aggreſſus eſt.* Idem paullo poſt, *Imperatoris Perſici nomen meruiſſe* eo bello tradit Carum, quod ille ſibi nequicquam aſſumpſiſſet, ſi penes filios ejus jam ſumma imperii ſtetiſſet. Unde patet primo, quam ridicula illa argumentatio Interpretis, tum quam ſtupenda in ipſis, quae legiſſe ſe oſtendat, ſupinitas ejus, & ἀναισθησία ſit. Tolerabilior fuiſſet, ſi primae conjecturae, honorem ſcilicet defunctorum viventi Caro datum, propius inſtitiſſet; aut Calpurnii ſui (ita vocat) Ecl. I. attentius conſideraſſet, ubi Carum jam primum Imp. factum (non autem filios ejus, ut Barthius, aut alterutrum, ut ὁ πάνυ Caſaubonus ariolantur) aliquoties Deum vocat: *Dum populos Deus ipſe reget.* & deinde: *aſſtrictum melior Deus auferet aevum.* Aliquoties etiam Ecl. IV. Et Deos inſuper vocat Carum & filios ejus Ecl. VII. Sed & Aurelius noſter ſtatim abhinc: *Paene prior genitore Deo.* Caro ſcilicet, qui hanc appellationem ambiiſſe, aut ſaltem amaſſe videtur. Unde & nummi ejus, ut Viri docti teſtantur inſcripti: ΘΕΩ ΚΑΡΩ. Alius: DEO ET DOMINO CARO AUG Item alius, quem citat Caſaubonus: DIVO CARO PARTHICO. Qui tamen an vivo Caro cuſus ſit, magnopere addubitem. Aut ſit ſane. Nam ne ſic quidem Divum Carum pro vivo accipere hic licet apud Aurelium. Obſtat, quod non tantum filiis ejus, ſed maxime etiam domino ſuo nominatim victoriam illam Parthicam, cui ſoli debebatur, adſcripſiſſet ipſius Cari, ut ex Calpurnio oſtendimus, domeſticus pene cliens Aurelius. Obſtat etiam, quod cum Numerianum,

Ultum Romulei violata cacumina regni

dicat, hauddubie mortem Cari ab ipſo veluti expiatam intelligat, quaſi poſt patrem aliquid in Perſas ultra, & *intima Perſidos* tentaverit Numerianus. De quo ſuo loco latius. VLITIUS. Defuncti & inter Deos relati JOHNS. Accedo Vlitio, nam Divos etiam viventes appellatos vix puto. vid. Ritterſh. ad Oppian. I. 3. BURM.

64. PIGNORA] Carinus & Numerianus. JOHNS.

65. NOSTRUM] Jam noſtrum. bello partum & nobis ſubditum. IDEM. Ut mare mediterraneum *noſtrum* ſemper vocare conſueverunt: ita Mela, Florus, & alii magno numero. vid. Freher. ad Auſon. Moſell. 286. BURM.

65. GEMINIS SUB FINIBUS ORBIS] De amplitudine Romani imperii poſt Lipſium nil praeterea dicere habeo. TITIUS. Imperii extenſionem ad utrumque orbis latus dicit. Calpurnius de iiſdem principibus Ecloga I.

Scilicet ipſe Deus Romanae pondera molis
Fortibus excipiet ſic inconcuſſa lacertis,
Ut neque tralati ſonitu fragor intonet orbis,
Nec prius ex meritis defunctos Romapenates
Cenſeat, occaſus niſi cum reſpexerit ortus.

Quae quomodo capienda ſint, vide in noſtris ad eum Poëtam Animadverſionibus. Et ſane veriſſimum eſt, magnam ſpem fuiſſe & Cari expeditionis & coeptorum Numeriani, inſignis ſpei principis. BART. *Fines* ſunt cardines, vid. ad Ovid. II. Met. 160. eſt idem, quod dicit Petr. CXIX. *qua ſidus currit utrumque.* ubi vide, Claud. Praef. II. in Eutr. 35.

Utraque te gemino ſub ſidere regia damnat.

Gemini malebat *orbis* Heinſius. eodem redit, forte *s* ex ſequenti *ſub* adhaeſit. BURM.

66. LITTUS,] Utriuſque Oceani littora

ait

Quae Rhenum Tigrimque bibunt, Ararîſque remotum
Principium, Nilique bibunt ab origine fontem.

Nec

ait in poteſtatem Romanorum futura, quod mox declarat nominibus fluviorum utriuſque climatis. BART.

66. EDOMITAS] Prorſus quaſi eradicatas ex ſuis imperiis. *Edomare* ſuſtollere exponit Schol. Horat. lib. IV. Carm. 5. IDEM. Hinc patet, nihil mutandum in Ovid. III. Art. 114.

——— nunc aurea Roma
Edomiti magnas poſſidet orbis opes.

Ubi vide. BURM.

66. FRATERNO NUMINE] Numerianum intelligit, vide Flavium Vopiſcum. TITIUS. Quaſi Dii in gratiam filiorum patri indulſerint victorias illas ficticias. Sic Horatius lib. IV. Carm. 14.

Ut Barbarorum Claudius agmina
Ferrata vaſto diruit impetu:
Primoſque & extremos metendo,
Stravit humi ſine clade victor,
Te copias, te conſilium, & tuos
Praebente Divos.

Sic Claud. & Sidon. Apollin. ut ad illum notavimus. BART. Quaſi Dii in gratiam filiorum patri indulſerint victorias, ait Interpres. Ita nugae nugas ducunt. Numen hîc non Diis fratrum victoriae faventibus, ſed ipſis fratribus attribuitur ab autore noſtro, quos mox vocat *bona numina terrae*; ut *numen Caeſareum* de Caro dixit Calpurnius Ecl. IV. Idem Ecloga VII. primi quoque Bucolici:

Nunc tibi ſi propius venerandum cernere numen
Sors dedit, & praeſens vultumque habitumque notaſti,
Dic age, dic Corydon, quae ſit modo forma Deorum.

Intelligit enim proculdubio non tantum Carum, ſed & hos ipſos filios ejus, Carinum, & Numerianum, qui ſimul cum patre ſpectaculis praeferunt. De iis ipſis verba ſunt Vopiſci: *Memorabile maxime Cari, & Carini, & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos novis ornatos ſpectaculis dederunt.* Uti bene illa ex MS. codice reſtituit ὁ πάνυ Salmaſius. VLIT. Cum Dii terrarum eſſent Imperatores, *numen* illis adſcriptum non miror. Nihil frequentius Imp. Juſtiniano noſtro, qui ſaepe *noſtrum numen* ponit, ut bis in pr. L. v. C. *de rec. arbitris.* Et L. II. C. *de Emphyt.* Unde in L. 16. C. *de Judiciis: Imperiale numen*, reſtituendum. Idque exemplo Zenonis, L. III. in pr. & §. ult. C. *ubi Senatores vel Clariſſ. numen* quoque ſibi attribuentis. Hinc L. II. C. *de Fabric. Adoranda Aeternitas Imperatoris.* Et *Coeleſte oraculum*, pro reſcripto Principis L. v. C. *de Juriſdict. omn. Judd.* Et *Divina domus*, & *ſacra beneficia* L. un C. *ubi Militantes.* Et tit. ſequens, *Ubi cauſae fiſcales vel Divina domus*, id eſt, Imperatoriae. *Divina praecepta*, pro mandatis Imp. L III. §. 3. C. *de ſumma Trinit.* & *noſtra Divinitas* ibid. §. 4. Quo forſan pertinet, quod Suidas in Τριβωνιανὸς refert, Juſtinianum ab eo perſuaſum fuiſſe, ὅτι οὐκ ἀποθανεῖται, ἀλλ᾽ εἰς τὸν οὐρανὸν μετὰ σαρκὸς ἀναληφθήσεται. Ammianus hinc defendendus lib. XXVIII I. *ut obſecrata ritu ſacrorum ſolemnium Numina erga ſe Imperatoris deliniret.* Ita lego: puta Amantius. Et confirmatur hinc emendatio mea in Chronico Alexandrino, μετὰ τοῦ θείου Κάρου. Sic enim θεία κέλευσις in Baſilicis ſaepe, quae *divina juſſio*, in pr. L. ult. C. *de ſport.* & L. XII. §. 3. C. *de Judiciis*, ubi & *divina aditio* dicitur. VLIT. *in Add.* Carino & Nemeſiano, fratribus. Cui hiſtoriam & geſta Carini & Nemeſiani perlegere lubet, adeat Vopiſcum, Eutropium, Victorem. JOHNS.

67. BIBUNT.] Ex illo Maronis I. Ecl. 63.

Aut Ararim Parthus bibet aut Germania Tigrim.

ubi vide Criticos. BART.

68. PRINCIPIUM] Id eſt fontem: Mela I. 9. *Eteſiae actas a ſeptemtrione in meridiem nubes ſuper principia ejus imbre praecipitant.* BURM.

68. BIBUNT] Plane inficeta geminatio hujus eſt verbi, nec tamen aliquid conſilii aut opis in libro antiquitus excuſo. Sed in talibus Poëtis ſaepius obturandae ſunt aures Poëticae. BART. Ubi, Nemeſiane, eſt illa

tua

Digitized by Google

Nec taceam primum quae nuper bella ſub arcto
Fe-

tua vis poëtica? ubi ille Deus, qui in exordio tanta tibi indulſit? nimirum abiere, niſi malus te laeſit librarius. at certe laeſit; neque enim tam frigidas amas repetitiones. repone itaque vel, *colunt*, vel *vident*. aut quodcunque tibi, Lector, melius occurrerit. JOHNS. Et Heinſium offenderat haec repetitio: & in uno codice emendarat *habitant*. in altero, *Tigrimque*, *Albimque*, *Ararimque*. Sed facile eſt aliud quid ſupponere: ſed quis auctoris manum divinabit? forte ante oculos habuit illud Virgilii VII. Aeneid. 717.

Qui Tiberim Fabarimque bibunt.

Ideoque potius in ſecundo verſu mutarem *bibunt*, & cum Johnſ. legerem, *Nilique vident ab origine fontem*, ut remotiſſimas gentes & adhuc intactas & ignotas auguretur a Numeriano & Carino edomitum iri. Sic Lucanus X. 191.

—— *Spes ſit mihi certa videndi*
Niliacos fontes.

& 296.

Nec licuit populis parvum te Nile videre.

Claudianus de Nilo 12. *Nec contigit ulli hoc vidiſſe caput.* nec diſſimili modo Ovid. IV. Met. 294. *ignota videre flumina.* ſic Virg. Ecl. X. 47.

Alpinas, ah dura! nives & frigora Rheni,
Me ſine, ſola vides.

Videre vero Nili fontibus convenit egregie, quia latent reliquis terrae incolis. firmat denique hanc conjecturam, quod *bibere* & *videre* alias etiam confuderint librarii. vid. ad Ovid. III. Met. 416. & de verbo *videre* ad V. Triſt. V. 51. ita *cernere Thulen* Claud. III. de Laud. Stil. 156. ubi etiam ſequitur *bibere Rhodanum.* corrumpendae forte lectioni anſam dedit Claudiani locus a Barthio laudatus, & alius Lucani, quem forte noſter imitatus, eſt lib. X. 40. *Nilumque a fonte bibiſſet*, & ita fere Poëtae paſſim. BURM.

68. NILIQUE BIBUNT AB ORIGINE FONTEM] De Nili origine olim controverſia, nunc res valde nota eſt, ut de ea amplius dubitari non poſſit: quocirca falſus vates extitit Ammianus, qui poſteras quoque aetates eam ignoraturas affirmavit. Horatius IV. od. 14. *te fontium qui celat originem, Nilus.* Tibullus I. VIII. 23.

Nile Pater, quanam poſſum te dicere cauſa,
Aut quibus in terris occuluiſſe caput?

Lucanus X. 295.

Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis, parvum te, Nile, videre.
Amovitque ſinus, & gentes maluit ortus
Mirari, quam noſſe tuos.

Claudianus II. in Ruf. 244.

—— *ſecretaque littora Nili*
Naſcentis jubeas.

rurſus III. in Conſ. Hon. 207.

— *& arcanos Nili deprendite fontes.*

Vide, quae notat Lambinus ad Horatium, & Lucretium. Marcilius & Raderus ad illud Martialis Spectac. III.

Et qui prima bibit deprenſi flumina Nili.

Alii plures diverſis in locis, nam ipſe etiam diffundor. Porphyrius de Nili fontibus ex Pindari ſententia ſcripſit auctor, Suidas. TITIUS. Quia ignota Nili origo, remotiſſimas gentes ea deſcribebant. Lucanus lib. I. 20.

Et gens ſi qua jacet naſcenti conſcia Nilo.

Claudianus in Olybrium 37.

—— *Calido ſi quis conjunctus in axe*
Naſcentem te, Nile, bibit.

BART.

69. PRIMUM] Quae nuper primum confeceris. Carinum à Patre praefectum Galliarum imperio, cum Numerianum ſecum duceret in Orientem, auctor Vopiſcus. Vide & Aur. Victorem Schotti. Hoc innuit *ſub arcto* ajens Nemeſianus noſter. BART. Heinſ. mallet, *extrema*, vel *extremam ſub arcton.* certe incommoda vox illa *primum*, praecipue quia mox *prior* repetitur, ſed nihil ſuccurrit, quod ſubſtituam, niſi *primus confeceris* quia malit. vel *ſumma q. n. bella ſub arcto*, vel *ſummam Arcton.* Nam hae voces *primus* & *ſummus* confundi ſolent a librariis, ita apud Virgil. X. 476. pro *tegmina ſumma*, quidam libri *prima* habent. Arcton vero & ſeptemtrionem eſſe altiſſimam mundi creditam partem probari non opus eſt. Ovid. IV. Triſt. III. 3. *ſummum axem* vocat. & ita alii. BURM.

69. QUAE NUPER BELLA SUB ARCTO] Scimus ex Vopiſco, Carinum à patre ad Per-

Felici, Carine, manu confeceris, ipſo
Paene prior genitore deo: utque intima frater
Per-

ſicam expeditionem accincto *decretis ſibi Galliis atque Italia, Illyrico, Hiſpaniis, ac Britannijs & Africa, Caeſarianum tenuiſſe imperium.* Victor autem Scotti *ad munimentum Galliae miſſum* ſimpliciter dicit; uti & Vopiſcus antea *Carinum ad Gallias tuendas* deſtinatum dixerat. Quo tamen ſucceſſu egerit, quaſve victorias obtinuerit, ab iis, quos ad manum habeo, Hiſtoricis non traditur. Fortaſſe & ipſe Nemeſianus magis ex adulatione & Poëtica fingendi quidlibet licentia, quam comperto, aut etiam rumore aliquo accepta, haec cecinit. VLIT.

70. Felici, Carine, manu] Adulatione hoc dicitur, & magis Numeriano convenit: vide, ſodes, Vopiſcum. TITIUS.

70. Confeceris,] Sane, etſi hoc verum non eſt, ſtrenuum tamen militia Carinum fuiſſe ex iis, quae poſt patris obitum manu egit, ſatis apparet. vide Victorem. Sed exercitum fortiſſimum potius illa egiſſe, quam vecordem Imperatorem crediderim. Lege Eutropium libro nono Breviarii Hiſtorici. BART.

71. Pene prior] Potior ob rerum geſtarum gloriam, ſed aſſentatur imperatori. TITIUS. Hujus quoque, an prior bellum Gallicum Carinus, quam Perſicum pater ejus confecerit, fides penes autorem ſit, ut maxime ambigua. Nam nec Perſicum quidem confectum ab ipſo Caro fuiſſe, ſatis certo traditur, quamvis Parthicus in nummo vocetur, & *Perſici Imperatoris nomen meruerit*, autore Vopiſco. Idem quippe addit, quaſi debellati nondum eſſent, *Licet plane ac licebit per ſacratiſſimum Caeſarem Maximianum Perſas vincere.* Utcumque id ſe habuerit, pro confecto aeſtimatum fuit, poſtquam ipſos Perſas *praelio fudiſſet*, ut verba ſunt Eutropii, quae ita vertit Paeanius: κατηνέγκατο αὐτοῖς πολλαῖς συμπλοκαῖς. quaſi plane debellaſſet. quod & ipſi Numeriano tribuit Aurelius, cum ſubdit, *Intima* &c. VLIT. Caro. JOHNS.

71. Deo:] Eliſionem τῷ *o* neglexit, quod indicium non infeliciter à nobis reſtituta eſſe aliqua hujus generis in Eclogis hujus Poëtae, & ad Calpurnium. Vide, ad hujus carmen quintum quae notavimus. BART. Cogitabam, *duxque intima fr.* vel potius *vique intima.* nam millies pro *vi*, *ut* ſuppoſuere librarii. vid. ad Phaedr. I. 2. Ovid. VI. Met. 690. XVII. Ep. 186. Quinctil. X. I. & alibi ſaepe. qui hiatum malit, poterit ſimilem adducere ex vſ. 150. BURM.

71. Atque intima frater Persidos] Hoc jam ex vero Numeriano tribuitur, idem Vopiſcus in Caro. TITIUS. Progreſſi erant ultra fatalem Romanis terminum Cteſiphontem Carus, atque Numerianus, eamque Victor Schotti cauſam fulminati ſenioris principis affert. Nec dubito haec ſcribente Nemeſiano famam praeliorum fortunatorum magnam fuiſſe. Nam patre occiſo Numerianus tamquam patrato bello adminiſtrare coepit omnia; & Carus jam habebat titulum Perſici. BART.

71. Intima frater Persidos, &c.] Aurelius Victor: *At Numerianus, amiſſo patre, ſimul confectum aeſtimans bellum, cum exercitum reductaret, Apri praefecti praetorio ſoceri inſidiis exſtinguitur.* Videtur itaque & poſt mortem patris aliquid in Perſas tentaſſe ipſe Numerianus, quo *Romulei violata cacumina regni* ulciſceretur. Vel, ſi ab ipſo Caro jam confectum bellum fuerat, ut alii tradunt, & vulgata quoque apud Victorem diſtinctio prae ſe fert, non eſt, quod Poëtae noſtri figmentum hiſtoricae veritati opponamus. Ipſi enim Numeriano hic rerum à patre bene geſtarum, quia aderat ſaltem, & quidem συγκατορθώσαντας αὐτῷ, ut Paeanius loquitur, laudem attribuit. Quo certius conſtat mortuo Caro haec ceciniſſe, quae vivo illo non licuiſſet citra laeſae majeſtatis crimen, & certiſſimam manifeſtae obtrectationis poenam. Quod autem *intima Perſidos* à Numeriano occupata dicat, id ne ab ipſo quidem Caro factum, ſi Perſidos proprie dictae intelligas. Nam vel intra Meſopotamiae fines victoria illa ſtetit. Perſida itaque poſuit pro univerſo Perſico imperio, ut Ammianus eam deſcribit

Digitized by Google

Perſidos, & veteres Babylonos ceperit arces,
Ultus Romulei violata cacumina regni.

Im-

bit lib. XXIII. cap. 6. *Sunt autem in omni Perſide hae regiones maximae: Aſſyria, Suſiana, Media, Perſis, Parthia, Carmania major, Hyrcania*, & infinitae aliae. Adeo ut ita quoque vix primos limites ejus attigiſſe poſſint videri Carus & Numerianus, qui Meſopotamiam vixdum egreſſi erant. Aurelius Victor: *Igitur Carus* [ ] *Numeriani comitatu in Meſopotamiam pergit protinus, quod ea Perſarum quaſi ſolemni bello ſubeſt. Ubi fuſis hoſtibus, dum gloriae inconſulte avidior, Cteſiphonta urbem Parthiae inclytam tranſgreditur, fulminis tactu conflagravit.* VLIT. Haec praeconia, quae Carino attribuit Nemeſianus, falſo affecta cenſet Vlitius, & patris geſta filio aſſignari ab adulante Poëta. JOHNS.

71. FRATER] Numerianum non poteſt eloqui verſu. BART.

72. BABYLONOS] Meſopotamiam Perſis eripuit Carus. vide Sextum Victorem Schotti. Seleuciam cepit Carus. *Babylonos arces* ipſam urbem ſignificant. Nam alioqui tota Aſſyria *Babylon* nuncupatur. vide Martianum Capellam lib. VI. IDEM. Ammianus paulo poſt: *Splendiſſimae vero in omni Aſſyria urbes & pervulgatae hae ſunt tres: Babylon, cujus moenia bitumine Semiramis ſtruxit; arcem enim antiquiſſimus rex condidit Belus: & Cteſiphon, quam Vardanes priſcis temporibus inſtituit, poſteaque rex Pacorus Graeco indito nomine Perſidis effecit ſpecimen ſummum.* Merito itaque *veteres arces Babylonos*, & haec *Perſidos intima* vocavit noſter, ſive ipſins tantum Babylonos, ſive Babyloniae arces univerſim intelligat. Nam & Cochen arcem, Cteſiphontis arci ita conjunctam, ut unius tantum civitatis ſpeciem ambae praebeant, una cum Cteſiphonte cepit, ut refert Eutropius, qui *urbes nobiliſſimas* vocat. VLIT. *Babylonos* pro *Babylonis*, & in accuſativo *Babylona* in uſu eſſe Poëtis docet Heinſ. ad Claud. IV. Conſ. Hon. 652. ubi & nos quaedam adjiciemus. BURM.

72. VETERES] Arcem enim antiquiſſimus rex condidit Belus. Vid. Eutropium. JOHNS.

73. ULTUS ROMULEI] Veterem hiſtoriam tangit de ſignis militaribus Craſſo ereptis, Virgil. VII. 606.

Auroramque ſequi, Parthoſque repoſcere ſigna.

Vide Plutarchum in Craſſo, Appianum in Parthicis, Strabonem, Horatium, Suetonium, Ovidium, Paterculum, reliquos, nam apud omnes hujus rei mentio. TITIUS.

73. CACUMINA REGNI] Quippe illud extremum cacumen Romani imperii erat, quod proximum Euphrati terminabatur, quem fluvium Adrianus Imperator medium inter Perſas & Romanos eſſe voluit, cum Trajanus uſque Tigrin provincias feciſſet. Sext. Rufus. BART. Meras nugas iterum agit Barthius, dum Euphraten hic Romulei regni cacumen dici, ſi tamen verba illius intelligo, autumat. Nec certius ſcio, an veritati aeque ac huic loco conveniat, quod in Alexandrino Chronico reperio, Numerianum fratris ſui Carini à Perſis occiſi necem felici in illos expeditione facta ultum iviſſe. En totam ſua fide narrationem: Οὗτος δὲ ἦν ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας μεγάλης, καὶ ἐκεῖ κατεφθάρη Κάρινος ὁ βασιλεὺς, ἀπιὼν πολεμῆσαι κατὰ Περσῶν μετὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Κάρου· ὅστις Κάρος ἐκεραυνώθη ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ. Καρῖνος δὲ ἡττηθεὶς ἔφυγεν εἰς Κάῤῥας τὴν πόλιν. καὶ ἐπιδραμόντες οἱ Πέρσαι ἔλαβον αὐτὸν αἰχμάλωτον, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἐφόνευσαν, καὶ ἐκδείραντες αὐτὸν ἐποιήσαντο δέρμα αὐτοῦ σάκκον, καὶ σμυρνίσαντες ἐφύλαξαν εἰς ἰδίαν δόξαν. Τελευτᾷ δὲ ὄντως Καρῖνος ὢν ἐτῶν λς'· καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ Νουμεριανὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐπεστράτευσεν κατὰ Περσῶν, εἰς ἐκδίκησιν τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ Καρίνου, καὶ περιεγίνετο αὐτῶν δυνατῶς. Primum quidem hoc errat, & quidem dupliciter, quod Carinum cum avunculo ſuo Caro in Perſas profectum dicit. Nec enim cum Caro unquam profectus, nec Carum avunculum, ſed patrem habuit. Praeceſſit paulo ante: Ῥωμαίων λβ' ἐβασίλευσεν ΚΑΡΟC ἅμα τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Καρίνῳ καὶ Νουμεριανῷ ἔτη γ'. Cujus tam propere oblitum eſſe hic autorem nolim exiſtimare, ſed potius ſcripſiſſe: μετὰ τοῦ θείου Κάρου, *cum divo Caro.* Quomodo vivum quoque indigetatum fuiſſe ſu-

Imbellemque fugam referam, clauſaſque pharetras

Par-

pra oſtendi. Sed utcumque hoc excuſamus, reliqua à veritate plurimum inſuper exorbitant. Nunquam enim vel Perſas adiiſſe Carinum aliquis tradidit. Victor Schotti: *At Carinus ubi Moeſiam contigit, illico Margum juxta Diocletiano congreſſus, dum victos avide premeret, ſuorum ictu interiit.* Non itaque in Perſide, nec à Perſis; nec victus, nec eo, quo Graeculus narrat, mortis genere periit. Quapropter nec illud veriſimile, quod addit, poſt necem ejus Numerianum, ſuſcepta in Perſas expeditione, fratrem ſuum ultum iviſſe, claramque de iis victoriam reportaſſe. Nec ut hinc Nemeſianum iſta inferre interpretemur, fidei tantum, quantum verbis quidem, congruum eſt. Aliud itaque fuit, quo Romanae majeſtatis laeſae reatum ſubierint & luerint Perſae. Veritati conſentaneum maxime eſt, ut, quia Meſopotamiam Romani imperii ditionem iterum incurſarent, rebellionis & ſeditionis reos habitos fuiſſe Perſas intelligamus, ideoque à Caro & Numeriano (cui ſoli item hoc, ut reliqua patris geſta, affingit noſter) punitos quaſi. Victor de Caro: *Numeriani comitatu in Meſopotamiam pergit protinus, quod ea Perſarum quaſi ſolemni bello ſubeſt.* De eodem Eutropius: *Sed dum bellum adverſus Sarmatas gerit, audito Perſarum tumultu, ad Orientem profectus, res contra Perſas nobiles geſſit.* Veriſimile & illud, ut, quia in Perſide fulminatus occubuerit Carus, eo *violata cacumina* imperii Romani cenſuerit Aurelius, patriſque necem ultum Numerianum, quaſi poſtea quidquam in Perſas tentaverit vel audiverit, vel audiviſſe finxerit. Ideo enim & ſupra cecinit, *intima Perſidos* ab eo capta. Ubi vide, quae adnotabam. VLIT. Cari mortem intelligit, qui fulminis tactu conflagravit. Vid. Victorem. JOHNSON. *Cacumina regni* vocat imperatores, ut *culmina* rerum Albin. ad Liviam 347. ubi vide; & ad Claud. I. in Rufin. 22. de morte Cari egimus in Jove Fulgerat. cap. 9. BURM.

74. IMBELLEMQUE FUGAM PARTHORUM] Eſt enim altera fuga, cum inter recipiendum ſe, inverſi ſagittas excutiunt, quam ob cauſſam *mendaces* ab Horatio nuncupantur. de hac re Virgilius III. Georg. 31.

Fidentemque fuga Parthum, verſiſque ſagittis.

Horatius I. od. 19.

Et verſis animoſum equis
Parthum dicere.

Ovidius I. Art. 209.

Tergaque Parthorum, Romanaque pectora dicam.
Telaque ab averſo quae jacit hoſtis equo.

rurſus v. Faſt. 591.

Quid tibi nunc ſolitae mitti poſt terga ſagittae?
Quid loca? Quid rapidi profuit uſus equi?
Parthe refers aquilas: victos quoque porrigis arcus;
Pignora jam noſtri nulla pudoris habes.

ea natio valde perita fuit equitandi: & inter currendum ſagittas in obvios, & adverſarios jaculandi. Scias ex Herodiano in Commodo. TITIUS. Parthorum fuga, ut hodie Turcarum, pernicioſiſſima ſectantibus, telis in altum ab iis emiſſis, quae ſequentium capitibus inciderent, itaque imbellem eorum fugam pro gloria Romana recenſet. Perſae autem, cum haec ſcriberentur, jam ſubegerant nomen Parthicum, de quo lege Zoſimum I. I. De fuga Parthorum eleganter Sidon. l. IX. Epiſt. 13.

It equo, reditque telo,
Fugiens fugansque Parthus.

Silius lib. X. 11.

——— *Pennaque fugacior ibat,*
Quae redit in pugnam fugientis arundine Parthi.

Boëthius de Conſolat lib. V. I. carm.

Rupis Achaemeniae ſcopulis, ubi verſa ſequentum
Pectoribus figit ſpicula pugna fugax.

Vide Juſtinum libro XLI. Dionem lib. XL. BART. *Imbellem* fugam explico, quod non, ut ſolerent, in fuga ſagittas retro mitterent, ſed immemores artis priſtinae fugerent effuſe, & bona fide, non reſpicientes. Pari fere modo dixit Pacat. Paneg. cap. XXII. *imbelles arcus etiam fugientis Albani.* de voce *imbellis* vid. Broukh. ad Propert. IV. VI. 36. BURM.

74. CLAUSASQUE PHARETRAS] Quia nullius ſagittarum uſus, fortaſſe legendum *elu-*

Digitized by Google

75 Parthorum, laxoſque arcus, & ſpicula nulla.

Haec

eluſaſque, ut major contemptus exprimatur, *coriti* proprie ſunt arcuum thecae, inquit Servius: dicuntur tamen etiam ſagittarum, quas & pharetras nominamus, Callimachus appellavit κατακλῇδα βελέμνων. TITIUS.

75. PARTHORUM,] Id eſt, Perſarum. Ita Cteſiphonta *urbem Parthiae inclytam* dixit Victor, quia Perſico imperio ſuberat. Et in nummo DIVUS CARUS PARTHICUS, quia *imperatoris Perſici nomen meruerat*, referente Vopiſco. VLIT. Pro Perſis, ut promiſcue modo *Perſas*, modo *Parthos*, vocat paſſim in Perſicis Ammianus. Nam utrumque nomen ex فرس *Phars* (ut ſua lingua vocantur) derivatum; Et Πάρσεις à Graecis ſibilo ore τὸ Θ eliquantibus (ut hodie Angli quoque) pronunciatos, docet Maximus Salmaſius, lib. de Helleniſtica cap 11. Quanquam idem ad Solinum, & Valeſius ad Ammianum de Perſide aliter ſenſerint. Hic de Juliano etiam: *expeditionem parans in Perſas, Parthici cognomentum inſerere titulis ſuis ardebat.* Eadem, qua Carus apud Vopiſcum, praecipitantia. VLIT. *in Add.*

75. LAXOSQUE ARCUS,] *Laxati arcus* apud Parthos indicium pacis. Vide Plutarchum Craſſo, Appianum Parthic. BART.

75. SPICULA NULLA.] Vetus noſter Codex, *muta* elegantiſſima ſcriptura, praefert. Quam quid mentis fuerit immutantibus correctoribus, nondum expiſcari potui. *muta* ſunt retuſa, tranſlatione à mutis, qui ſtuporem praeferunt. *Mutas arteis* non alia ratione Virgilius dixit lib. XII. 397.

—— *Mutas agitare inglorius artes.*

Quae vulgo ſcilicet gloriam nullam quaerunt. *moeſticiam mutam* Attius ἐπὶ παντὶ μάχῃ apud Nonium. Et multa talia in Poëtis. BART. Eleganter. Quaſi nulla, quae in Romanos porro mittere poſſent rebelles Perſae, reliqua illis feciſſet. Ita enim victis irrideri ſolet, non ſupereſſe illis, quî laedant. *Nulla*, itaque quae perdita. Maro Ceiri.

Ne tantum in facinus tam nulla mente ſequaris.

Tam perdita, & amenti mente: aut quam nullam habes. Plautus Ciſtellaria Act. II. *Ita nullam mentem animi habeo.* Ubi perperam vir doctus ſubſtituit: *ita nubilam mentem.* Ibidem Act. IV. 2. *Nulla eſt, neque ego ſum uſquam: perdita perdidit me.* Quin itaque obmutiiſſe hic potius Barthium vellem, quam ut ſuo ſibi codice, quem nullus habuit, in peſſimam optimae & ſincerae locutionis corruptelam pellexiſſet optimum Gronovium, qui iſtius fiducia hic legi maluit: *& ſpicula muta.* VLIT. Recta locutio. Ita ſaepe *res nulla* pro nullius pretii aut meriti. Baucis & Philaemon in divina illa coena apud Naſonem VIII. Met. 683. *veniam dapibus nulliſque paratibus orant.* Et Metam. XI. 684.

Nulla eſt Halcyone, nulla eſt, ait; occidit. id eſt, perdita eſt; ut apud Plautum & in Ceiri. VLIT. *in Add.* Barthius *muta* è MS. quod impenſe arridet. quid, quaeſo, eſt hoc? *reſeram ſpicula nulla.* cur non & arcus nullos, *i. e.* perditos, ut Vlitius explicat? Barthii ſeu lectionem, ſeu conjecturam libens amplector, quam docte illuſtravit Gronovius, ad Statii ſylvas. (Diatr. cap. 41.) Sic enim ille: *muta ſpicula* ſunt quieſcentia, quae non per aërem ſonanti arcu impulſa ſtridorem edunt. Lucan. IX. 827. *Scythicae ſtrideret arundinis aër.* Suaviter Eurip. τοξήρεις ψαλμοὺς, dixit in Hercule. Fur. 1064. Homerus Iliad. A. 94.

Δεινὴ δ' κλαγγὴ γένετ' ἀργυρέοιο βιοῖο.

Stridentis ſibila teli Silius IX. 247. Dion. Perieg. de Parthis vſ. 1046.

Αἰεὶ δ' ἠχήεσσαν ἀνὰ χθόνα δοῦπος ἀκόντων
Ἢ βελέων.

JOHNS. Vereor, ne acutum hoc nimis ſit, & tamen *nulla* aliter explicarem, ac Vlitius: vel, ut omnia in vanum effuderint, & ideo forte legendum,

Imbellemque fugam referam, exhauſtaſque pharetras
Parthorum, laxoſque arcus & ſpicula nulla.

Ita *exhauſtam Pharetram* dixit Ovid. I. Met. 443. ut contra *plenas pharetras* Val. Flac. I. 708. vel *clauſas* retineo, quas melius imbelli fugae convenire crederem: ut fugae ſtudio obliti moris ſui fuerint, id eſt, tela ex Pharetra depromere, & arcus tendere, & ideo nulla ſpicula emiſerint. & hunc verum eſſe

Haec vobis noſtrae libabunt carmina Muſae,
Cum primum vultus ſacros, bona numina terrae,
Contigerit vidiſſe mihi. jam gaudia nota

Tem-

ſenſum puto. *clauſas Pharetras* illuſtravimus ad Ovid. I. Amor. II. 21. in quo loco notandum, tria his Parthorum ſegnitiae contraria dici: Cupidinem ſoluta Pharetra primum legiſſe ſpicula, tum lunaviſſe, ſive tetendiſſe arcum, demum certas ſagittas habuiſſe. quare nihil novandum cenſeo. BURM.

76. HAEC LIBABUNT] Haec prima offerent carmina. JOHNS.

76. VOBIS] Arbitramur *nobis* reſcribendum. Libari enim diis ſolet, nec eſt hic aliud, quam ſacrum verbum. De ritu libandi vide Lipſium, politiſſimum antiquitatis vindicem, Poliorcetico quinto, & τ̃ Θαυμάτων B. Briſſonium de Formulis primo. BART. Ita Pithoeus. Omnes Editi *nobis.* quod nihili eſt. JOHNS.

77. CUM PRIMUM VULTUS SACROS] Videtur Nemeſianus hoc opus in Africa confeciſſe, antequam Romam veniſſet. TITIUS. Videtur itaque Carthagine in patria ſua, vel ruri alicubi, Româ tamen remotus multum, ſcripſiſſe Cynegetica ſua Aurelius, atque iis abſolutis ad reditum Numeriani, ut reduci offerret, & triumpho gratulabundus quoque intereſſet, Romam reverti voluiſſe. Quae meditantem, ſi conjecturae locus eſt, interemptorum Numeriani pariter ac Carini nuntio offenſum, & fortaſſe, quia Carino & Numeriano faverat, ultorem Diocletianum veritum, deſtitiſſe propoſitis opere ac itinere crediderim. VLIT.

77. VULTUS SACROS,] Vide Calpurnium Ecloga VII. BART.

77. BONA NUMINA TERRAE,] *Juppiter in coelis, Caeſar regit omnia terris.* Vide Calpurnium Ecloga IV. Virgilium Georg. I. Statium prima Thebaide. Horat. lib. I. Od. II. Optatianum Porphyrium Panegyrico. *Bona*, propitia. vide apud Calpurnium. BART.

78. NOTA] Poterat probabilis videri iſta ſcriptio, niſi vetus editio praeferendam ſuaderet aliam. Illa diſerte habet: *vota:* ut mihi quidem dubium non ſit *voto* à Nemeſiano eſſe relictum. Senſus, jam praeſumit voto gaudia. *Sumere gaudia* dicit Ecloga IV. *Sic olim gaudia ſumet.* Sic hoc loco *praeſumere* quaſi praecipere voto aut praeguſtare dicat. Ita Claudianus hoc verbo uſus IV. Conſ. Honorii 166.

Feſtinaque voti Praeſumtum diadema dedit. hoc eſt ſpe ante deſtinatum, atque uſurpatum. Arnobius lib. I. *nullius ante cognitione praeſumtam materiam.* Pacatus Panegyr. Theodoſii cap. 42. *ſi igitur nec praeſumere veniam reus, nec ſperare fugam clauſus, nec mortem timere potuit moriturus.* Spartianus Hadriano cap. 2. *habuit autem praeſumtionem imperii mox futuri ex fano Nicephorii Jovis.* Auguſtinus de Civitate Dei lib. I. cap. 3. *quis non videat, quanta ſit vanitate praeſumtum?* Oroſius lib. II. cap. 13. *Inter caetera, quae inſolentiſſime cuncti praeſumebant. Praeſumtio benigna* apud Appulejum Floridor. Collectaneo primo. *praeſumtuoſus* apud Sidonium Apollin. lib. IV. Epiſtol. 22. Alia ſignificatione *praeſumtionem* contra dolores dicit Appulejus. BART. Vel hinc ſcias, familiarem Caro filiiſque ejus, ſed maxime Numeriano, & forte etiam inter domeſticos domus Auguſtae officiales fuiſſe M. Aurelium noſtrum. Niſi etiam haec praenomina, quae eadem cum illis habuit, cognatum eorum fuiſſe indicant. In nummis paſſim M. AURELIUS CARUS, & in veteri lapide: M. AURELIO CARINO NOBILISS. CAES. M. AURELIO NUMERIANO NOBILISS. CAES. Fruſtra iterum cum ſuo ſibi codice hic eſt Barthius, & conjectura, quibus hic locus non indiget. VLIT. Illa gaudia *nota*, deberent explicari, quibus antea ſaepe frui ſolebat. ſed *praeſumere nota* an dici poſſet, neſcio. cum *nota* praeteritum tempus reſpiciant, *praeſumere* futurum. quare reſumere intermiſſa, vel nota potius dixiſſet. accedo igitur Barthio, & *voto* praefero: *praeſumere* eſt idem, quod *praecipere*, ut ita *praecepta gaudia ſumere* Ovid. XI. Met. 310. quae ante mente formaverat tacita, ut ait III. Amor. VII. adde elegantem, licet in inceſta cupidine, locum de Tereo, apud Ovid.

VI.

Digitized by Google

Temporis impatiens ſenſus, ſpretorque morarum,
Praeſumit: videorque mihi jam cernere fratrum
Auguſtos habitus, Romam, clarumque ſenatum,

Et

vi. Met. vſ. 467. & ſeq. qui *moras maleſert*, & *vota* ſua ſub mandatis Procnes agit, & qui *praecontrectat* Philomelam. *Praeſumere* vero elegans verbum. Virgil. xi. Aen. 18.

Arma parate, animis & ſpe praeſumite bellum.

Quod imitatus Tacitus xi. An. 7. *quem illum tanta ſuperbia eſſe, ut aeternitatem vitae ſpe praeſumeret. ſpe* vero & *voto* idem eſt. denique Plinius iii. Ep. 1. *Hanc ego vitam voto & cogitatione praeſumo.* & ut hic *voto praeſumere*, quae certa credimus fore, *gaudia:* ita eleganter de longa ſpe, re non ſequente, dixit Stat. i. Theb. i. 322.

——— *ſpes anxia mentem*
Extrahit, & longo conſumit gaudia voto.

BURM.

79. Temporis impatiens] Id eſt mens moram ferre nequiens, &, ut in alia re Ovid. i. Art. 186. *Male ferens damna morae.* & *impatiens morae* Sil. viii. 4. vid. Cl. Drakenb. ad lib. v. 253. & x. 244. IDEM.

79. Spretor morarum,] *Animo cupienti nihil ſatis feſtinari* in hanc ſententiam dicit Salluſtius. BART.

80. Praesumit:] Ante tempus ſumit. JOHNS.

80. Videorque mihi] Non aliter Horatius iii. od. 4.

Auditis? an me ludit amabilis
Inſania? audire, & videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos & aquae ſubeunt, & aurae.

TITIUS. Quaſi afflatu quodam divino percitus. ut in veteri carmine.

Templum in rupe Tagi ſuperis & Caeſare plenum.

Ita hic plenum ſe fingit Caeſare. BART. Vid. ad Petron. cap cxxi.

81. Augustos habitus,] Statim ut accepit imperium Carus, liberos Caeſares nuncupavit. Vopiſcus. BART.

81. Fratrum Augustos] Opperiebatur itaque adventum utriuſque ad imperium inaugurandi: vel ſaltem cum triumpho Romam ingreſſuri, ut ſimul patrem conſecrarent. Nam ipſo jam vivo Auguſti etiam appellati ſunt, & imperii participes fuerunt. Chronicon Alexandrinum: Ῥωμαίων λϛʹ ἐβασίλευσεν Κάρος ἅμα τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Καρίνῳ καὶ Νουμεριανῷ. & Caſſiodorus: *cui ſucceſſit Carus cum filiis ſuis Carino & Numeriano, qui regnaverunt annos* II. Et in legibus primo quoque imperii anno latis, Impp. Carus, Carinus & Numerianus AAA. inſcribuntur. Inter quas eſt L. v. C. *quando provocare non eſt neceſſe*, aliaeque. Et in nummis Cari, ut teſtantur viri docti, Virtus Auggg. Unde ipſi etiam Carinus & Numerianus Auguſti & Impp. vocati in plurimis nummis, quos tamen pleroſque vivo Caro cuſos eſſe temporis ratio evincit. Qualis ille: Imp. C. Numerianus P. F. Aug. in cujus adverſa parte eſt, Oriens Augg. Cari & Numeriani puta. Poſt mortem vero Cari paſſim Auguſti dicti, ut hic apud poëtam noſtrum, & L. ii. C. de divid. tutela, Impp. Carinus & Numerianus AA. quam poſt mortem Cari latam eſſe certiſſimum. Adeo ut non breve nimis horum poſt mortem patris imperium fuerit, ſed forſitan totius anni, qui ipſos fratres Auguſtos Conſules habuit, quoque ipſo d. L. ii. perlata eſt. Si breve enim adeo fuiſſet, ut quidam volunt, nec canere haec atque illis inſcribere potuiſſet Nemeſianus, aut ſaltem, ſi modo illis ſuperſtes fuit, immutaſſet ſtatim, quae immeritis per adulationem adſcripſerat. Nec ipſe Numerianus cum Aurelio Apollinari, *qui patris ejus* (puta Perſico bello jam & vita ſimul defuncti) *geſta in literas retulit, iiſdem quae recitaverat editis*, ut refert Vopiſcus, contendere potuiſſet. Nulla enim relatu digna, quam in Perſas geſſit Carus; nec ea niſi poſt mortem ejus referri digne ab Aurelio Apollinari potuere. Conſequens itaque eſt, ut ſi ea ipſa ab Apollinari recitata Numerianum edidiſſe intelligit Vopiſcus (nam & de Apollinari accipi poſſunt verba illa) haud ita paullo poſt mortem Cari & ab illo recitata, & ab hoc edita fuerint.

Et fidos ad bella duces, & milite multo
Agmina, quîs fortes animat devotio mentes.

Aurea

rint. Ex quibus item (ſi commode modo ad Numerianum re.eruntur) colligi poſſit, quod ex hiſce Nemeſiani viſum etiam eſt Viro maximo in animaduerſionibus Euſebianis, Romam poſt mortem patris perveniſſe Numerianum, atque una cum fratre Carino conſecrationem defuncti ibidem celebraſſe, quam vivente adhuc utroque factam ex nummis certo intelligere ſe teſtantur viri docti. Ut tum ſcilicet, non alibi aut antea (qui enim poterat, ſive in expeditione adhuc, ſive in itinere occupatus?) res geſtas patris ſui ab Aurelio Apollinari in literas redactas & recitatas ediderit, cumque velut radio ſolis obtexuerit; quanto certius eas edere & corrigere poterat, quibus ipſe interfuiſſet, & quarum pars magna eundem auctorem & actorem haberet. Quod ſane alibi, quam Romae, ab eo factum fuiſſe, credi non poteſt. Quin potius aut verba illa Vopiſci ad Numerianum cenſeam non pertinere: aut ſi pertinent, fidem eorum elevandam eſſe, quicunque in ipſo reditu extinctum Numerianum tradiderunt: eo magis quod, qui aperte id ſcribat, nullum idoneum auctorem inveniam. Nec ideo tamen, quaecunque è Chronico Alexandrino modo adduxi, pro certioribus; aut Poëtae noſtri è longinquo praeceptas ariolationes hiſtorica fide conſummatas haberi; ſed ut mihi de iis conjecturaſſe tantum impune eſſe, ita lectori, quibus accedat, integrum volo. VLIT. Vel triumphales, vel quibus indnii inaugurandi erant. JOHNS.

81. ROMAM,] In veteri libro, *Romamque clarumque*. Quod adſcripſi, ne quid, etiam abſonum diſſimuletur, habeanique quod indagent feliciora ingenia. Victori Vigilio, amiciſſimo meo, ſubibat reſcribere. *Romamque, patrumque Senatum.* Ut *Senatus* quaſi Romae aut univerſi adeo imperii parentis gerat nomen & officium. Sane *patres* ab officio, *ſenes* ab aetate nominatum Senatum auctor eſt praeter alios, L. Florus lib. I. c. I. editionem quidem illam ex aliis ſcriptis libris, quam caeteras, deductam eſſe, non una ratio aſſerendi. BART. Neſcio, quis conjecit, *patrumque*. JOHNS. *Clarus* eſt proprium ſenatus epitheton, ut Horat. IV. od. 6. *Claros patres* dixit, & accommodate ad noſtrum Claud. conſ. Olybr. 19. *Claro cingatur Roma Senatu.* Sed hoc obvium, ideoque librariorum ſupini errores hinc ablegandi, nec intempeſtivis conjecturis indulgendum. BURM.

82. ET MILITE MULTO AGMINA,] Jam ſaltem exercitum victorem è Perſide reductabat Numerianns, cum haec caneret Aurelius. Victor Scotti: *At Numerianus amiſſo patre, ſimul confectum aeſtimans bellum, cum exercitum reductaret, Apri praefecti praetorio ſoceri inſidiis extinguitur.* Sed de morte ejus nondum adhuc vulgatum erat, quae etiam ipſos *milites, qui eum ſequebantur* (verba Eutropii) *aliquamdiu latuit.* Idem Victor: *Denique diu facinus occultatum, dum clauſum lectica cadaver, ſpecie aegri, ne vento obtunderetur acies, geſtabatur.* Quae ſi vera ſunt, haud dubie eopſe temporis intervallo, quo rumor erat, vivum incolumemque cum exercitu redire Numerianum, qui revera mortuus eſſet, dum mors ejus ab Apro occultabatur, haec cecinit Aurelius noſter: & forſan audita morte ejus, ne dedicatio haec ſibi crimini eſſet apud imperii ſucceſſorem, inabſolutum, quale nunc extat, opuſculum hoc reliquit. Sed tandem capillum promittere (ut Catones evitem, qui id non ferunt) atque ariolari deſino. VLIT. Adde L. II. C. *de recept. arbitr.* L. IX. C. *de rei vind.* L. IV. C. *de Teſt.* L. VI. C. *de pact. int. empt.* L. VII. C. *de Donat. ante nupt.* L. VI. & VII. C. *de praediis & al. reb. minor.* L. XVI. C. *de Fideicomm.* L. III. C. *ad SC. Tertull.* L. IX. C. *de Teſtamentar. manumiſſ.* L. VI. C. *de ſent.* & L. V. & VI. C. *Quando provoc. non eſt neceſſe.* quae omnes latae & PP. Caro & Carino Coſſ. ſub trium Impp. CARI, CARINI, & NUMERIANI, AAA. nominibus. Illis autem LL. quae Carini & Numeriani nomina ferunt, adde L. XVII. C. *de inofficioſo*, quae PP. idib. Febr. CARINO II. & NUMERIANO AA. coss. quo eodem anno & Conſulatu PP. eſt L. II. C. *de divid. tutela*, XII.

Kal.

Aurea purpurco longe radiantia velo

Si-

Kal. April. VLIT. *in Add.*

82. MULTO] Heinſius legebat *fulta.* BURM.

83. ANIMAT] Incendit, quaſique inflammat, & viventes facit. *Ignem animari* ſimili modo Sidonius dixit lib. II. Epiſt. 2. Alioqui *animare* animam inſpirare. Arator lib. I. Hiſtor. Apoſtol.

Tu qui cuncta, Deus, propriis animata figuris
Artifici ſermone facis.

quamquam id poſſit aliter capi. Idem lib. II.

Ut fuſis animentur vultibus aera.

Cui geminum illud Capellae lib. I. *cum vivos etiam vultus aeris aut marmoris ſignifex animator inſpirat.* Sedulius libro II. 181.

——— qui ſaxea terrae
Viſcera frugiferis animans foecundat ariſtis.

Idem libro primo 116.

Mitis in immitem virga eſt animata draconem.

Prudentius Hymno x. Cathemerin.

Animataque ſanguine vivo habitacula priſtina geſtet.

BART. Vid. ad Claud. III. Rapt. 386.

83. ANIMAT DEVOTIO MENTES] Milites adeo vobis addicti, ut ſua corpora pro vobis devoverint; ſic *devoti* dicuntur Caeſari *Soldurii*, illi, qui cujus amicitiae ſe devoviſſent, cum eo omnibus in vita commodis fruebantur, omnia rurſus incommoda & mala perferebant; de devotione Curtii, & Deciorum nota hiſtoria. ſic utitur vocabulo Ovidius I. Faſt. 5.

Officioque levem non averſatus honorem.
Hinc tibi devoto numine dexter ades.

TITIUS. Tamquam ſalutem pro Imperatore devoviſſent. Ut in veteri formula. D. N. M. Q. E. qua utebantur erga Imperatorem, ei aliquid dedicantes. DEVOTUS. NUMINI. MAJESTATIQUE. EJUS. *Devotum* eſt, quod diis dedicatum. Catullus Carm. LXVI. 63.

Devotae flavi verticis exuviae.

Et *devotae*, quae vota diis ſolvunt. Propertius lib. II. XXIII. 39.

Cum videt accenſis devotam currere taedis
In nemus, & Triviae lumina ferre Deae.

Devotatum appellant ſequioris aevi ſcriptores, qui votis malignis defixus eſt. ut libri de Herbis auctor, quem Appulejo perperam adfingunt cap. 7. Quod tamen verbum uſurpavit & Plautus Caſina. Si bene memini, liber enim non eſt ad manum. Quin imo ſubit memoriam & in Minutio Felice hoc vidiſſe. BART. Nihil magis obvium his temporibus, quam ſe *devotos* imperatori vocare & domui Auguſtae: ſed ſtricte magis de militibus explicandum, qui ſe *ſacramento* imperatori *devovebant*, ut de Eumenis militibus ait Juſt. XIV. 4. & hinc *devotio* eſt ipſum ſacramentum, & in Codice paſſim *devotio* & *devoti* milites. vid. lib. III. Cod. tit. 27. *quando liceat ſine judice ſe vindicare, ob publicam devotionem.* plura ſunt obvia; quae petes ex Jacob Gothofr. commentario ad L. VII. C. Theod. de diverſ. reſcripſ. Ita Eumen. Paneg. pro Inſtaur. Schol. IV. *Devotiſſimarum hiberna legionum* dixit. BURM.

84. AUREA PURPUREO] Pulchra, pretioſa; nam ſigna militaria libentius ex argento, quam ex auro faciebant veteres, auctore Plinio: Arrianus tamen in diſſertationibus Epicteti etiam aurea agnoſcit, τὰ σημεῖα τῆς ἐπιλέκτου στρατιᾶς, ἀετοί, εἰκόνες βασίλειοι, σήμματα, πάντα χρυσῷ ἀναπεπαμένα ἐπὶ ξυστῶν ἐγηγερμένων; porro de velis aureis & purpureis notat Lipſius de militia lib. IV. cap. 5. ex Dione, Cedreno & aliis. TITIUS. Signa militaria Romanorum aureas habebant principum imagines. Euſeb. l. I. de vita Conſtantini. τὸ δ' ὄρθιον δόρυ τὴν τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως εἰκόνα χρυσῆν μέχρι στέρνων, τῶν δ' αὐτοῦ παίδων ὁμοίως ἔφερε. Et erant alioqui auro inducta. Vide eumdem cap. 25. ejuſdem libri. Herodianus lib. IV. cap. 7. de Caracalla. καὶ τὰ τῶν στρατοπέδων σύμβολα, ἐπιμήκη ὄντα, καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι κεκοσμημένα, &c. BART.

84. PURPUREO VELO] Signa militaria purpureis velis erant incincta, quorum velorum forma adhuc in antiquo Adriani Imperatoris nummo viſitur, quem publicavit Joannes Sambucus, patrum memoria optime de litteris meritus. Habentque ea ſigna ſubſcriptionem exercitus Dacici. Meminit Florus libro III. cap. II. in Parthorum exercitu,

Signa micant, ſinuatque truces levis aura dracones.
Tu modo, quae ſaltus placidos ſilvaſque pererras
Latonae, Phoebe, magnum decus, eja age ſuctos

Su-

ſed alludens Romanum. *undique praefecti regis Scyllaces & Surenas oſtendere ſigna auro, ſericeiſque vexillis vibrantia.* Et vexilla ſignis erant adjuncta. Silius Italicus libro v. 337.

—— *Raptum cum ſanguine caeſi*
Signiferi magna vexillum mole ferebat.

Alia de his notare non ſinunt doctiſſimi viri, quorum vide Juſti Lipſii Commentaria ad Polybium de Militia Romana. BART.

85. SIGNA] *Colours.* Anglice. pictos autem Dracones gerebant. JOHNS.

85. MICANT,] *I. e.* videntur micare. IDEM.

85. SINUAT] Hinc *undantes anguibus haſtas* dixit Claudian. II. in Rufin. 177. ubi vid. Comm. & in his poſterioris aevi Poëtae luxuriate vehementer ſolent. BURM.

85. LEVIS AURA DRACONES] Inter ſigna militaria Dracones quoque numerantur, inde Draconiferi, docet Vegetius, & in eum Stewechius: quidam populi rem primo aſpectu horribilem eo invento exhibebant: Nicetas lib. II. de Imperio Iſaci Angeli, *οἱ μὲν αὐτὸς ἐπιβοηθεῖν βασιλεύς, ὅτι τὴν περὶ αὐτὸν ἔχει ἀκραιφνῆ φάλαγγα, ἅτε σάλπιγγος ἐπίτορον ἀλαλάξασαι, καὶ αἱ χαλκόστομοι κώδωνες διηχήσασαι, τά τε τῶν δρακόντων ὑφθέντα ἰνασμάτα ὡς ἐπὶ δοράτων αἰωρούμενα ἀναφυσώμενα πνεύμασι, τοὺς πολεμίους κατέπληξαν, φαντασίαν ἐμποιοῦντα μείζονος στρατιᾶς.* Johannes Tzetzes, Suidas in *σημαῖα συνθηκά.* ſed fuit ſuaviſſimus auctor ille, cujus mendacium ſub hoc invento feſtive carpit Lucianus in commentario, ubi docet, quomodo hiſtoria ſcribenda ſit; dixi copioſius in praelectionibus ad Caeſarem, quae Bononiae impreſſae circumferuntur. atque haec conjungere poteris cum iis, quae a Juſto Lipſio fuerant obſervata lib. IV. de milit. Roman. cap. 5. nam ipſe aliorum labores mihi non adſcribo. TITIUS. Vela ſignorum poſteriore aevo draconum in formam erant figurata, in quibus deſcribendis ludunt Poëtae, veluti hoſtes devoraturae illae formae ſuper exercitum ingruerent. Inprimis multi ſunt in horum deſcriptione Claudianus & Sidonius. Sidonius Panegyrico Majoriani vſ. 409.

——— *Jam textilis anguis*
Diſcurrit per utramque aciem, cui guttur adactis
Turgeſcit Zephyris, patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem; pannoque furorem
Aura facit, quoties craſſatur vertile tergum
Flatibus, & nimium jam non capit alvus inane.

Claudianus III. Conſulatu Honorii 138.

——— *picta draconum*
Colla levant, multuſque tumet per nubila ſerpens,
Iratus ſtimulante Noto, vivitque receptis
Flatibus, & vario mentitur ſibila tractu.

BART.

86. QUAE] Dianam alloquitur, ut Gratius. IDEM.

86. PLACIDOS] Et hic *placitos* Heinſ. malebat. & contra *ferae* ſilvae ſaepe dicuntur, & *agitare, movere* ſilvas dici venatores ſaepe ad Gratium vidimus. BURM.

87. LATONAE, PHOEBE, MAGNUM DECUS] Diana Latonae filia: ea venationi praeeſt, quocirca & a Gratio quoque invocatur, ut vidimus. TITIUS. Vetus noſter liber inverſa habet haec duo verba, *Phoebe Latonae.* cur aliter voluerint correctores, cauſſam nondum reddiderunt. BART Ego, ſi transponenda eſſent verba, malim, *Latonae magnum, Phoebe, decus.* BURM.

87. DECUS,] Honor. Corn. Fronto. habitum Dianae habes in Hymno Callimachi. & Dionyſiacon non uno loco, Apollon. Argonaut. III. &c. BART.

88. SUME HABITUS] Habitum venatoris, quem per partes alibi deſcriptum reperias. Virgilius de Venere loquens lib. I. Aen. 318.

Namque humeris de more habilem ſuſpenderat arcum
Venatrix, dederatque comam diffundere ventis;
Nuda genu, nodoque ſinus collecta fluentes,

Et mox

Vir-

Sume habitus, arcumque manu: pictamque Pharetram
Suſpende ex humeris: ſint aurea tela, ſagittae:
Candida puniceis aptentur crura cothurnis:

Sit

Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram
Purpureoque alte ſuras vincire cothurno.
Et de Didone lib. IV. 137.
Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.
Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum;
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.
Callimachus in Hymno Dianae vſ. 11.
Ἀλλὰ φαεσφορίην τε, καὶ ἐς γόνυ μέχρι χιτῶνα
Ζώννυσθαι λεγνωτόν, ἵν' ἄγρια θηρία καίνω.
ac paulo poſt vſ. 212. de Procri & Anticlea,
Αἱ πρῶται θοὰ τόξα καὶ ἀμφ' ὤμοισι φαρέτρας.
& reliqua. vide Pollucem lib V. TITIUS.

90. COTHURNIS:] Deabus Cothurnos adfingebant. Virg. Aen. I. 336. ubi Venus loquitur.
Virginibus Tyriis mos eſt geſtare faretram,
Purpureoque alte ſuras vincire cothurno.
Sidonius in effigie Italiae:
Perpetuo ſtat planta ſolo, ſed faſcia primos
Siſtitur ad digitos, retinacula bina cothurnis
Mittit in adverſum vincto de fornice pollex.
Alia non adſigno. *Cothurnus* autem aptus erat utrique pedi. Heſychius: κόθορνος· ὑπόδημα ἀμφοτέροις τοῖς ποσὶ πεποιημένον. Forma vero talis, ut neutri videretur congruere. Xenophon Hellen. II. καὶ γὰρ ὁ κόθορνος ἁρμόττειν μὲν τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις δοκεῖ, ἀποβλέπει δ' ἀπ' ἀμφοτέρων. BART. Merito & hos inter ſuetos venatrici habitus poſuit noſter, forte an imitatus Maronem Aeneid. I. ubi venatricis habitu Venus ait:
Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram,
Purpureoque alte ſuras vincire cothurno.
Adnotante recte Servio: *Cothurni ſunt calceamenta venatoria, crura quoque vincientia.* De iis procul dubio locutus erat & Gratius v. CCCXXXVIII *tegat imas faſcia ſuras*; ſed verſus ſubſequens, ubi cothurnos adjiciebat, videtur intercidiſſe, forte hujuſmodi aliquis:
——— *tegat imas faſcia ſuras*
Purpureum medio ſubſtringens crure cothurnum.
Cui quadrant, quae ibi ex Polluce modo adducebam. Ἐνδρομίδας vocant Callimachus, & Nonnus: ille Dianae attribuens; hic ab Ariſtaeo inter reliquos venatoris cultus inventas docens. Dionyſ. V. Feſtus *ſemiplotia ſoleas dimidiatas, quibus utuntur in venando*, vocat. Ea videntur ὑποδήματα κοῖλα Pollucis eſſe, & à cavo ſonitu βλαῦται & βλαύτια (unde habes *ſemiplotia*) Graecis per ὀνοματοποιΐαν dicta. Hinc βλαυτῶν etiam, πλάτεσιν σανδαλίῳ ἢ ὑποδήματι exponit Heſychius, apud quem βλαύθια male, pro βλαύτια legitur. Ejuſmodi fere ποδοψοφίαν intelligit, qualem ſcabillo ad modum cantus pantomimici fieri, erudite docuit Salmaſius. Neſcio tamen, quam bene talia ſandalia venanti conveniant, aut unde id hauſerit Feſtus. Paulus abbreviator ejus, ut ſuo tempore id inuſitatum videbat, non *quibus utuntur*, ſed *quibus utebantur in venando*, excerpſit. Videntur enim ligneae fuiſſe ſoleae: aut certe ex ſandaliorum genere. A quo diverſa longe ὑποδήματα κοῖλα Pollucis, quae calceos Romanos propius referunt, quam ὑπόδεσιν ſimplicem & Graecanicam, quam venatori ſuo accommodat Xenophon. VLIT. Non male videor Gratio appoſuiſſe:
——— *tegat imas faſcia ſuras,*
Puniceum medio ſubſtringens crure cothurnum.
Nam ita Virgilius Ecl. VII. ad Dianam:
Puniceo ſtabis ſuras evincta cothurno.
Horatius hiberno venatori ocreas quoque induit lib. II. Sat. III. 234.
In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum Coenem ego.
Κρηπῖδας dat venanti Meleagro Philoſtratus Jun. VLIT. *in Add.*

90. APTENTUR CRURA COTHURNIS.] Hypallage, pro cothurni aptentur cruribus: nam crura aptari non poſſunt, ſed, ut ſunt, debent vinciri & muniri cothurnis. ita recte Suet. Tib. LXXIII. dixit *Digito aptare annulum, & aptare vincula collo.* Ovid. I. Met. 381. & *opus*, id eſt, *alas, puero* II. Art. 65. & Nemeſ. I. Ecl. 58. *Ca-*

Sit chlamys aurato multum ſubtemine luſa,

Cor-

lamos aptare labris. diverſo quodam ſenſu idem I. Amor. XIV. 14. *Miles armiferas aptat ad arma manus.* poſſet & locutio haec ſine Hypallage ſumi pro armantur, ut Ovid dixit *aptare pinum armamentis* XI. Met. 456. ubi vide, quae de hoc verbo diximus. hac autem in re reſpondet verbum *aptare* Graecis ἐνάπτεσθαι, & περιάπτεσθαι, quibus non utuntur de quodam veſtitu, quo totum corpus induitur; ſed pars, ut de zona, pera, pelle Leonina &c. docente Euſtath. ad Dionyſ. Perieg. 946. BURMANN.

91. CHLAMYS] Ita & Dido Aeneid. IV. 137. *Sidoniam chlamydem circumdata* venatum exiit apud Maronem. Et primo quoque Aeneid. vſ. 320. Venerem venatricis habitu ſe obviam ferentem Aeneae chlamyde indutam fuiſſe, illa arguunt: *nodoque ſinus collecta fluentes*; ut mox oſtendam. Quae ob oculos fuerunt Aurelio, cum hunc, tum reliquum Dianae habitum delineanti. Eſt autem chlamys veſtimentum apertum, oblongum, & in anguſtum deſinens: cujus ſuperiores anguli fibula infrenantur, colloque circummittuntur. Iſidorus XIX. 24. *Chlamys eſt, quae una parte induitur, neque conſuitur, ſed fibula infrenatur.* Nimirum quia anguli illi ſuperiores fibulâ, non ſuturâ, connexi fere manebant, *unâ parte*, puta collo tenus, *induitur.* Ideoque non tantum περιβάλλεσθαι, quod fit nonnunquam fibula ſoluta, ſed & περιτίθεσθαι & περιΐλλεσθαι dicitur. Oppianus de venatoria chlamyde lib. I. 109.

Αὐχένιον αὖθ' ἑκάτερθε περήορον ἐκ παλαμάων
Εἷμα περιστέλλοιτ' ὀπίσω, στιβαρῶν ὑπὲρ ὤμων.
Tum manibus, collo qui circumpendet utrinque,
Retro humeros ſuper ingentes inducat amictum.

Ita vertendum. Inferior autem pars in anguſtum deſinebat, & eatenus à veſte quadrangula differebat. Hinc intelligendus Ammonius: ἡ μὲν γὰρ χλαῖνα τετράγωνον ἱμάτιον, ἡ δὲ χλαμὺς εἰς τέλος περὶ τὰ κάτω συνῆκται. *Laena quidem quadrangula, chlamys autem in imo in anguſtum cogitur.* Ita ut cunei fere formam, & trigonum magis, quam tetragonum, referret. Expanſam intelligo. At cum ſuperiores anguli connexi inter ſe, ut modo dicebam, eſſent, tum etiam in ſummo anguſta ac fundae ſimilis apparebat. Hinc Strabo lib. II. χλαμυδοειδὲς σχῆμα τῆς οἰκουμένης eſſe dixit, quia ab Oceano, ut ipſe loquitur, συνάγεται εἰς μείουρον σχῆμα, καὶ πλάτος τὸ μέγιστον. Nec alio ſignificatu τὸ συνάγεσθαι eandem rem tractans uſurpavit Euſtathius ad illa initio periegeſeos Dionyſianae: Σφενδόνῃ εἰοικυῖα. Ubi inter alia dicit, terram habitabilem ἐφ' ἑκάτερα μὲν εὐρύνεσθαι, ἐπὶ θάτερα δὲ συνάγεσθαι εἰς ὀξύτερον. *utrinque quidem dilatari, caetera vero in anguſtias coire.* Puta, ut ipſe ibidem exponit Euſtathius, latiorem inter Septentrionem & Meridiem eſſe, arctiorem ſub ortu & occaſu. Unde conſtat, veram eſſe MSS. lectionem apud Dionyſium:

——— ἀλλὰ διαμφὶς
Ὀξυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους.

Hinc Priſcianus:

——— *bifido ſe litore pandens*
Arctatur rapidos curſus ad ſolis utrinque.

Melius quam alter, qui εὐρυτέρη legit, & vertit:

Sed matutino qua coelum ſole rubeſcit
Latior, acciſi curvantur ceſpitis arva;
Caetera protentus.

Niſi & apud illum, *Artior*, ſcriptum fuit. Sed de his alibi. Chlamydis inferior pars ſyrmatis inſtar ita dependebat, ut, ſi quis ſe ad agendum quicquam prompte accingeret, manu facile colligeretur, ſiniſtra potiſſimum. Plutarchus de Alcibiade adverſus interemptores ſuos accincto: τῇ γ' ἀριστερᾷ χειρὶ τὴν ἑαυτοῦ χλαμύδα περιελίξας, τῇ δεξιᾷ σπασάμενος τὸ ἐγχειρίδιον, ἐξέπεσεν. Quod & alibi, niſi fallor, ἀναλαμβάνειν τὴν χλαμύδα, ὁπότε μέλλοι στρατηγεῖν, dixit. Nam militiae id maximum habebat uſum, ut non modo non caudam illam, quod delicatorum erat, pro impedimento traherent, ſed etiam involuto chlamyde brachio ictus, ſcuti vice, exciperent. Livius lib. XXV. 16. de T. Graccho in Lucanis circumvento: *Inter haec dicta paludamento circum laevum brachium intorto (nam ne ſcuta quidem ſecum extulerant) in hoſtes impetum fecit.* Pacuvius Hermiona: *Chlamyde contorta clypeat brachium.* Itaque & venatori eo mo-

modo colligenda chlamys ob utramque non tantum, ſed tertiam quoque cauſſam, quam poſuit Oppianus lib. I. 105.

——— εἵνεκεν οἴμα

Πολλάκι κινύμενον πνοιῇ κελάδοντος ἀήτου

Θῆρας ἀναπτοίησεν.

Reliquas duas complexus eſt Pollux V. 18. καὶ χλαμὺς ὁμοίως, ἣν δεῖ τῇ λαιᾷ χειρὶ περιελίττειν, ὁπότε μετίοι τὰ θηρία, ἢ προσμάχοιτο τοῖς θηρίοις, *ſive curſu, ſive pugna cum feris certandum eſt.* Unde lucem capit Xenophon cap. 17. ubi venatorem jubet, καὶ συνδρομεῖν περιειλίξαντα, ὃ ἀμπέχεται, περὶ τὴν χεῖρα. Ita diſtinguendum, & vertendum: *Utque una cum canibus currat, obvolvens manui chlamydem.* Siniſtrae ſcilicet, quia dextra τὸ ῥόπαλον ἀναλαμβάνειν, quod ſubjicit, congruum eſt. Talis venantis cum cane Moloſſo Adonidis, dextro humero affibulatam, laevoque brachio circumvolutam chlamydem geſtantis habitus, in antiqua ſtatua Romae viſitur. Nec hilum diverſus Mercurio in pluribus marmoribus tribuitur. Alia item Pyrrhi regis ſtatua chlamydis militaris ingens ſyrma ſuper laevum brachium gerentis eſt. Et nummi quam plurimi ita paludamentis veſtitorum. Quibus hic locus non eſt. Alios item invenias dextra chlamydem involventes, in laevo contra humero affibulatam. Tales chlamydes, quae modo in laevam, modo dextram torquerentur, ἀλληλοχείρας videtur indigitaſſe Heſychius, cum ἄλλικα exponit, πορπίδα χλαμύδος ἀλληλοχείρου. De quo mox. VLIT. Egregie idem de eodem Philoſtratus: Icon. XV. Ἔσταλται δὲ ἐσθῆτι μὲν ὑπὲρ γόνυ, κρηπῖδα δὲ τοῖν ποδοῖν ἐνῆπται, καὶ αἱ χεῖρες ἐς ὦμον γυμναί. διὰ τὸ εὔεργον εἶναι, τῆς ἐσθῆτος οὐκ ἐς περόνας ξυνεχομένης. Et paulo poſt de Atalanta: ἐσθὴς δὲ λευκὴ ὑπὲρ γόνυ, καὶ κρηπὶς ὑπὲρ σφυρόν. ἤρεισμαι ἀσφαλὲς τῇ βάσει· χλαμύδα δὲ κροκοβαφῆ ὑπὲρ αὐχένος κολπώσας, τὸ θηρίον ὑφίσταται. Quae venatorium habitum graphice omnino abſolvunt. Quod porro de *chlamyde contorta* dixi, confirmat elegantiſſimus nequitiarum Arbiter cap. LXXX. *intorto circa brachium pallio compoſui ad praeliandum gradum.* Et Valerius Flaccus lib. III. 119. de Medonte ſe defendente: *chlamys imbelli circumvenit oſtro Torta manum.* Seneca de Conſtant. Sap. cap VII. *Non minus latro eſt, cujus telum oppoſita veſte eluſum eſt.* Hinc capiendus Velleji locus lib. II. cap. 3. ubi vulgo editum: *Cum data laeva brachio togae lacinia ex ſuperiore parte Capitolii ſummis gradibus inſiſtens, hortatus eſt* (ſcil. Naſica.) *qui ſalvam vellent remp. ſe ſequerentur.* Ubi Aldus & Ger. Voſſius meus malebant: *circumdata laevo brachio.* Non male; modo non de cinctu Gabino (cujus hic nullus, ſed fere in ſacris uſus) ſed de illo, quem indicamus, interpretere. Ego tamen olim praeferebam *elata togae lacinia.* quia nimirum ſignum ſuis dabat. Ut apud Rufinum Joſephi interpretem de bello Jud. lib. VI. c. 3. *Speculator concuſſo amictu ſignum dat ſuis, ut irruerent.* Κατασείσας τὸ ἱμάτιον, Joſepho. Ovidius III. Amor. El. II. 74.

Et date jactatis undique ſigna togis.

VLIT. *in Add.* De hoc more chlamyde brachium involvendi vid. ad Petron. LXIII. & LXXX.

91. AURATO] Adde Naſonem Metam. XIV. 345. ubi Picus venatur,

Phoeniciam fulvo chlamydem comprenſus ab auro.

Et Meleager apud Philoſtratum, ut modo citavi, κροκοβαφῆ χλαμύδα induitur. VLIT. *in Add.*

91. SUBTEGMINE] *Subtemine* ſcribendum eſſe dudum nos docuerunt eruditi, contra quos qui ſentire profitentur, plane nihil ſentiunt. In veteri Editione legitur, *ſubſtecmine.* Quod crudum ex condito eſt. BART.

91. SUBTEGMINE LUSA] Virgilius II. Georg. 464. *Illuſasque auro veſtes.* ad quem locum ita Servius commentatur. *In quibus artifex ludens auro aliqua depinxerat.* TIT. Variegata, ſcutulata. Nam proprie *ſcutulare* de veſtimentis uſurpatur. Martianus Capella lib. I. ubi Solem concilium Deorum ingredientem deſcribit. *corpus ejus flammeum totum, pennata veſtigia, pallium coccineum, ſed auro plurimo ſcutulatum.* Ita omnibus modis ibi ſcribendum. Abſurde enim *pallium coccineum rutilari* cum vulgata lectione dicas, cum coccus ipſe ſit magis rutilus omni auro. Juvenal. Sat. VI. 382.

Criſpo numerantur pectine chordae.

Interpres Vetus MS. *Eburneo, qui concriſpet & agitet chordas ſeu fidibus * aut ſcutulato & pulcro.* Ita habet membranaceus codex multis in locis duplo auctior illo, quem edidit Petrus Pithoeus. Idem Juvenalis Sat. II. 97.

Corrugeſque ſinus gemmatis baltheus artet

Ne-

Caerulea indutus ſcutulata aut galbana raſa. Et Prudentius Hamartigenia. apud Vitruvium & Palladium *ſcutulata pavimenta* legas, quae *vermiculata* dixit Lucilius. Locus Vitruvii eſt libro VII. Palladii lib. I. cap. 9. Lucilii exſtat apud Ciceronem III. de Oratore, ſimilem veſtem eleganter deſcribit Heliodor. lib. II. *χιτῶνα δὲ ἁλουργὸν ποδήρη χρυσαῖς ἀκτῖσι κατάπαστον ἠμφίεστο.* Chryſoſtomus de Virg. c. LXII. *ὁ γὰρ διεσπαρμένος ἐν τοῖς ἱματίοις χρυσὸς, καὶ ἡ πολλὴ τῶν τοιούτων ἐργαζομένων ποικιλία.* BARTHIUS. Maro quoque Georg. II. 464. *Illuſas auro veſtes* vocat. Quem imitatur Avienus periegeſi, de Perſis vſ. 1258. *Illudunt auro veſtes.* Inepte vulgo: *Illidunt.* Miror itaque, cur è trivio verſum hunc Aurelii mei eſſe cenſuerit Scaliger Julius. Niſi illum lectionis, quam citat, error fefellit: *ſub tegmine*, pro *ſubtemine.* Eandem librarii fraudem paſſus Maximianus Eleg. III. qui nobis obtrudit: *Carmina pulſa procul.* pro genuina optimi codicis ſcriptura, quam excerpſi dudum:

Stagmina, penſa procul, nimium dilecta, jacebant.

i. *Stamina.* Et in epiſtola Avieni, quam Epigr. lib. IV. pag. 186. edidit Pythoeus, ſcriptum quoque fuit:

Unde ligant teneros exagmina flammea caſſes,

pro *examina.* Perperam editum: *ex agmine.* Ut igitur neque hoc, ita nec illo nomine reprehendendus Aurelius, quod auratam venatrici chlamydem tribuerit; ſecutus quippe & in hoc Maronem Aeneide IV. ubi Dido venatum exit,

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo,

Caetera auro induta, & aurea tela gerens. Quanquam Pollux V. 17. contra edicat de univerſo venatoris habitu, ut ſit, *μὴ λευκὸς, μηδ' εὔχρους, μηδὲ κατ' ἄλλο εὔχροιαν περιλάμπων, ὡς μὴ πόρρωθεν καθορῷτο τοῖς θηρίοις, non albus, nec ullo colore inſignis aut relucens, ne eminus à feris conſpiciatur.* Et Phaedra apud Senecam venatui ſe accingens ita infit in Hipp. 387.

Removete, famulae, purpura atque auro illitas

Veſtes; procul ſit muricis Tyrii rubor.

Unde facile intelligimus *ἐφαπτίδα*, quam Pollux lib. IV. cap. 18. dicit eſſe *συρραμμάτιον τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν, ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες ἢ θηρῶντες*, non pro chlamyde venatoria debere accipi, ſed hiſtrionicum inſigne fuiſſe, quo perſona bellica vel venantis agnoſcebatur: quale hodie fere milites in brachio etiam alligant. VLIT. Illuſa. Virgil. *Illuſas auro veſtes.* veſtes aurato ſubtegmine, *i. e.* filis deauratis illuſas. JOHNS. Vir illuſtris Spanhem. ad Call. Hym. in Dianam 11. *fuſa* legit, & hunc habitum Dianae late explicat: & certe *fuſa* melius τῷ *multum* convenit. & mox *corruges ſinus* dicit. *chlamys aurato ſubtemine* dictum, pro quae habet ſubtemen auratum, ut *lato venabula ferro*, & infinita talia. vide & Spanh. ad vſ. 216. ubi Atalantae ſtatuam exhibet hoc habitu BURM.

92. CORRUGESQUE SINUS] Corrugatos: intelliges ex illo Maronis IV. 139.

Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Item ex illo I. 320. *Nodoque ſinus collecta fluentes.* inde enim rugas fieri neceſſe eſt. TITIUS. Rugis apte inter ſe conſidentibus. memini apud Grammaticum veterem vocem *Corrugis* legere. Sed locus nunc non ſubit. *rugari* quidem & *corrugari* agnoſcit Eutyches lib. II. de Conjugationibus. Sed meus ille erat alius. BART. Vixdum aſſequor, quid ſibi velit haec verborum luxuria: utrum de tunica ſeparatim, an etiam de chlamyde intelligenda. In ſtatuis illis chlamydatis, quas citavi, nec ſinus, nec baltheus aliquis apparet. Tum quoque in media chlamyde ſinum aliquem fuiſſe, qui laxus adeo, ut baltheo corrugandus fuerit, veriſimile non eſt. Omnino venanti talis non convenit, ſed *εὐσταλὴς, ἐλαφρὰ, καὶ ἠμελημένη*, praecepto Xenophontis & Pollucis. Quibus inductus credebam olim chlamydem hic pro tunica poſitam. Quod mirum adeo non ſit, cum tunicam contra pro chlamyde poſuerit Phaedrus Fab. XXXVI. ut obſervat Vir Maximus. Expreſſe autem Heſychius: *Χλαμὺς, πορφύρα, ἢ χιτών.* Videtur ex autore aliquo id obſervaſſe, ubi chlamys pro tunica poneretur. Maxime huc me ducebat, quod ipſa Diana *χιτῶνι* Callimacho;

etiam

Digitized by Google

etiam Χιτωνία dicta fuerit, teſte Stephano. Vetus marmor Romae: CHITONI. VIRGINI. SACRVM. à tunica potius, quam urbe aliqua, ut Callimachi Scholiaſtae viſum. Quodque inſuper in veteribus lapidibus tunicata ſemper appareat. Qualis ille in aedibus Farneſianis Romae, qui illam gemina ut videtur tunica, altera ad pedes uſque demiſſa, altera bifariam ſuccincta exhibet. Et ipſa apud Callimachum non chlamydem, aut aliud id genus veſtimentum, ſed tunicam tantum à Jove patre ſibi poſcit: καὶ ἐς γόνυ μέχρι χιτῶνα Ζώννυσθαι λεγνωτόν. Vide & in Epigrammate Veteri, in quo totus Dianae mundus deſcribitur, nulla chlamydis mentio, ſed λεγνωτὸν ἀναζωσθέντα χιτῶνα. Quae tamen ſi cui tanti non ſint, ut ideo chlamys Venatrici Deae denegetur, alii hic ſinus quaerendi. Potuit ipſum Syrma ita vocaſſe, ut Virgilius, cum *ſinus crepantes* chlamydi attribuit. Aeneide XI. 775.

— *Tum croceam chlamydemque, ſinuſque crepantes*
Carbaſeos fulvo in nodum collegerat auro.

Et I. Aeneide Venus venatui accincta, *nodoque ſinus collecta fluentes.* Quae non poſſunt niſi chlamydi adſcribi. Quippe & haec niſi ſyrma colligatur, *effluere* dicitur. Phaedrus V. I. de Menandro: *veſtitu effluens Veniebat greſſu languido,* ἀνειμένην τὴν χλαμύδα. Hinc Tertullianus de Pallio, *Menandrico fluxu veſtem delicatam humi protrahere*, dixit. Hoc quippe delicatorum & cinaedorum erat. At Dianam non modo colligere chlamydem, ſed etiam ſinum illum vel nodo, vel baltheo ſubſtringere videtur hic velle Aurelius, ut corpori tota cohaereat. Nec aliter Appulejus Metam. XI. *Hic incinctus baltheo militem gerebat: illum ſuccinctum chlamyde copides & venabula venatorem fecerant.* Manilius lib. IV. Aſtronom.

Cum ſuccincta jacit calamos, Latonia virgo eſt.

Phaedra apud Senecam ita ſe venatui accingit vſ. 390.

Brevis expeditos zona conſtringat ſinus.

Praeterea & tertium quid conjicere me facit ſtatua illa, quam citavi, Farneſiana, in qua ſuperius veſtimentum non tunicam certò magis, quam prope eſt ut chlamydem, ſed largiorem Graecanica, ideoque bifariam ſuccinctam, referat. Praeter enim ſuperiorem circa lumbos cinctum, alius paullo infra umbilicum apparet, qui reliquam oram infinitis rugis ſuſpendit. Talem ipſi Dianae accommodare videtur Claudianus de Raptu lib. II. 33.

Criſpatur gemino veſtis Gortynia cinctu.

Hinc etiam *Corruges ſinus* Aurelio noſtro baltheo arctandi, ſive tunicae, ſive chlamydis, ſed ſinuoſioris & totum corpus ambientis. Ut Dido apud Maronem, *chlamydem circumdata.* VLIT. Adde L. IV. C. de Spect. & Scen. ubi Impp. ſanciunt, *ne qua in publicis porticibus pictura pantomimum veſte humili, & rugoſis ſinibus agitatorem, aut vilem offerat hiſtrionem.* Quam male interpretatur Gothofredus. Statius Thebaide IV. 266. lucem dabit:

Undantemque ſinum nodis irrugat Iberis.

Nimirum ut expeditior eſſet; quod & agitatoribus maxime opus erat, & feſtinantibus uſu venit. Hinc Plautus Captivis. Act. IV. Sc. 4. *Collecto quidem eſt pallio*, Ergaſilus, qui Sc. I. dixerat, *Conjiciam in collum pallium.* Sed perperam is exponitur in nova Editione. Hinc lucem capit Terentius Phorm. Act. V. Sc. 6. ubi Geta; *qui non humerum hunc onero pallio*; puta collecto, ut expeditior curreret. Hinc ſemper *ſuccincta Diana.* Minutius Felix cap. XXI. *Diana interim eſt alte ſuccincta venatrix.* Unde *ſemitectis femoribus* fingitur, apud Arnob. lib. VI. Ovidius *ſuccinctam Dianam* paſſim dicit, ut lib. III. Amor. El. II. Art. amat. lib. III. Metam. III. Fab. II. & lib. IX. Fab. I. & lib. X. Fab. 10. Idem *incinctam*, pro *ſuccincta* vocat Epiſt. Phaedrae: *incinctae ſtudia exercere Dianae.* Cui contrarium eſt, *diſcincta* veſtis, ut Fulgentio recte reſtitui, confirmante Apulejo XI. Metam. *Et humeris dependebat, talorum tenus, pone tergum pretioſa chlamyda.* VLIT. *in Add.* Et *baltheus* ſeu cingulum conſtringat *ſinus corrugatos* fibulâ gemmatâ. *Baltheus.* ζωνίς. ζώνη. aliae Gloſſae. ζωνίς. *baltheum. cingulum.* JOHNSON. *Sinus* ſaepe pro ipſis veſtibus ſumi vidimus ad Petron. cap. CXXII. hic tunica, ſive chlamys intelligitur, certe veſtis venatoria, cujus rugae zona conſtringi debent. vide ad eumdem cap. XL. BURMANN.

92. GEMMATIS] *Fibulam* intelligit, quae ex

Nexibus: implicitos cohibe diademate crines.

Te-

ex gemma erat. Hujus mentio apud Spartianum Hadriano, ubi vide amicum noſtrum incomparabilem Caſaubonum, *μέγα κλέος Εὐρωπαίων*. Claudianus lib. II. de Raptu 17.

Fibula purpureos gemma ſuſpendit amictus.

Idem vſ. 40.

Collectae tereti nodantur jaſpide veſtes.

Idem VI. Conſ. Hon. 526.

Viridique anguſtat jaſpide pectus.

Statius lib. VII. 59.

Taenariam fulva mordebat jaſpide pallam.

Aureas etiam fibulas in uſu fuiſſe diſcas ex Virgilio, Livio, aliis, qui poſterior inter dona militaria eas recenſet, ſi ſatis memoria valeo. Meminit aureae fibulae & Philoſtratus in Cupidine. gemmeae Sidonius ad Majorianum. Electrinae Heliodorus lib. III. BART.

92. BALTEUS] Cingulum. Virgilius XII. 941.

— Infelix humero cum apparuit alto
Balteus.

Veteres enim cingula, quae enſes ſuſtinebant, ab humeris gerebant. Homerus Odyſſ. θ. 416.

Ἦ ῥα, καὶ ἀμφ' ὤμοισι θέτο ξίφος.

Sumitur pro quavis cinctura *baltei* vox, ut apud Catonem *balteus placentae* cap. LXXVI. de Re Ruſt. Antiqui *balteus* & *balteum* dicebant, ut notat Nonius, inter quae diſcrimen quoddam ex Plinio adfert Cariſius libro I. Gramm. Sed ejus verba non carent mendo, quae alibi nobis correcta ſunt. *Balteus* pro cingula aſinina apud Appulejum lib. X. BART. Ut triplici conjecturae inſiſtam; quas de ſinu praemiſi, unicuique hic baltheus eodem arbitratu accommodandus eſt. Sive *ſinus* hi *corruges* tunicae attribuendi ſunt, ſive chlamydem pro tunica accipiamus, baltheus eſt, qui tunicam in medio homine cingit. Ita *ſinus tunicae cingulo dividere* Tertulliano, & *tunicam cingulo corripere*. *Baltheus* enim recentioribus nihil niſi cingulum. Gloſſae: *Baltheus, ζωστὴρ, ζώνη.* Aliae: *Ζώνη, Baltheum, cingulum. Ζωστὴρ, cingula, baltheum, cingulum.* Nec alio modo accipi debet, ſi chlamys ita bifariam cingeretur, ut noviſſime demonſtrabam. Verum ſi ſinum pro ſyrmate poſuit, *baltheus* hic non rectus in medio homine ſtabit, ſed obliquus ad ſiniſtrum humerum adſcendet, ibique in fibula haerebit. Hic enim antiquior gerendi balthei modus. Ne multis id evincam, unicum id argumento ſit, quod circulum Zodiacum, quia obliquus meridianum ſecat, *baltheum* dixerint veteres Aſtrologi, non autem quia latior hac, aut illac ſtrictior ſit, ut Scaligero viſum. Manilius lib. I. 677. *Ingenti ſtellatus baltheus orbe.* Nam praeceſſit vſ. 664.

His adice obliquos, adverſaque fila trahentes
Inter ſe gyros.

Ita leg. quia Lacteus & Zodiacus inter ſe adverſi; obliqui reſpectu reliquorum circulorum. Hoc igitur loco *baltheus* erit ſinus ille, ſive ſyrma chlamydis non modo in ſiniſtrum brachium regeſtum, ſed ipſo in humero ſiniſtro adfibulatum gemmatis nexibus. Non aliter, quam ſinus ſuperior in toga, quem ideo quoque velut baltheum conſtituit & vocat Quintilianus lib. XI. 3. *Ille, qui ſub humero dextro ad ſiniſtrum oblique ducitur, velut baltheus, nec ſtrangulet, nec fluat.* Cujusmodi ſenſum poetae noſtro ita appropriare poſſumus: Sinus in rugas collectus balthei modo ſuper ſiniſtrum humerum obliquatus gemmata fibula nectatur. Sic caudam balthei ſacerdotalis quoque rejici ſolitam, alias pendulam fere, aeque ac ille inferior chlamydis ſinus, docet Hieronymus Epiſt. CXXVIII. *Lineam tunicam, de qua ſupra diximus, inter umbilicum & pectus hoc ſtringunt baltheo, qui quatuor digitorum habens latitudinem, & ex una parte ad crura dependens, cum ad ſacrificia & curſu & expeditione opus eſt, in laevum humerum retorquetur.* Pari inquam modo chlamydem ſuam venator ſuſpendat, ſi bene verba Aurelii aſſequor. Sin minus, quocunque modo accipiantur, ſuſque deque fero. VLIT.

93. NEXIBUS:] Fibulam intelligit. De qua melius nos doceat Eruditiſſ. Smythius, quam ego aliud agendo. Hoc tamen patiatur velim, dum impatientius commentarium illius exſpectamus, ut triplicem ejus uſum totidem praemiſſis conjecturis meis annectam, monſtrante Iſidoro XIX. 31. *Fibulae*, inquit,

ſunt

ſunt, quibus pectus foeminarum ornatur, vel pallium tenetur viris in humeris, ſeu cingulum in lumbis. Ita lego. De priore uſu non diſputo. Alter adhiberi poſſit non ad connectendam in dextro humero chlamydem modo, ſed ſuſpendendam quoque in laevo; adeo ut geminae in humeris fibulae fuiſſe videantur. Maxime in illis, quas ἀλλικοχείρευς vocat Heſychius: cujus verba ita lego: Ἄλλικα, χλαμύδα, ἐμπόρπημα· οἱ δὲ εἶδος χλαμύδος ἀλλικοχείρευς. Suidas & Etymologicum magnum chlamydem à Theſſalis ita vocari tradunt, adducuntque Callimachi verſum:

Ἄλλικα χρυσείῃσιν ἐεργομένην ἐνέτῃσι.

Ubi plures uni chlamydi fibulas dari videmus, quibus ſuſpendatur. Ejuſmodi chlamydem intelligit etiam Lucianus in Dial. Ἔρωτες. τὴν ἱερὰν χλαμύδα ταῖς ἐπωμίοις περόναις συῤῥάψας, ἀπὸ τῆς πατρῴας ἑστίας ἐξέρχεται. Cum plures fibulas ad figendam in humeris chlamydem ponat, una ad conjungendas oras ſufficiente, altera ad ſinum ſuſpendendum adhibita fuiſſe videtur. Claudianus II. de Raptu Proſerpinae vſ. 40.

Collectae tereti nodantur jaſpide veſtes.

Quod expeditionis vel itineris ergo fiebat. Fulgentius lib. I. Mythol. *Erat enim gravido pectore, crine neglecto, talo tenus bis tinctam recolligens veſtem: quod credo & itineris propter, & ne Maeandricos limbos aculeati berbarum vertices ſcinderent.* Sed quid eſt *talo tenus* recolligere veſtem? an idem, quod ab uſque talo? Vetuſtiſſimus liber meus ſcriptum exhibet: *telotenus biſtinctam.* Ego mallim, *talo tenus diſcinctam rec. v. quod credo & itineri ſe properet*, vel *properaret*. Nam quod in aliis libris editur, *itineris propter difficultatem*, ex gloſſemate mei codicis profectum eſt, & ſenſui incongruum. Niſi autem fuiſſet *diſcincta* veſtis, non opus erat recolligi. Ideo ſic malo; quam *bis tinctam*, & ad Tyria δίβαφα referri. Quomodo & Servius illa Aeneid. IV. 137. exponit: *purpuream ſubnectit fibula veſtem*; quam *Sidoniam chlamydem* Poëta dixerat: *Subnectit*, inquit, *quid aliud eſt, quam ſurſum nectit, ac per hoc ſuccinctum facit*? Cui ſcilicet altera ἐπωμίος περόνας, apud Lucianum, inſerviat. Unde lucem quoque capiat vexatiſſimus locus Ammiani Marcellini lib. XIV. 6. quem ita conſtituo: *Sudant ſub ponderibus lacernarum, quas collis inſertas jugulis ipſis adnectunt, nimia ſubtegminum tenuitate perflabiles, filis extantes crebris à locis omnibus, maximeque ſiniſtra, ut longiores fimbriae tunicae perſpicua illuceant varietate liciorum*, &c. MS. Regius diſerte habet, *jugulis ipſis adnectunt*, ne quid conjecturae noſtrae temere hic vindicemus: niſi quatenus eâ in reliquis opus erat. ironice autem illos tangit, qui quaſi ſibi oneri eſſent lacernae nimis quam tenues ac leves, non contenti ſolito modo fibulatas induiſſe, eas inſuper collectas iterum alia fibula jugulis ipſis adnectebant. Tale quid in togae ſtructura notat Quintilianus lib. XI. 3. *Operiri autem humerum cum toto jugulo non oportet.* Tentabam & aliquando apud Ammianum: *cingulis inſuper adnectunt.* Eodem fere ſenſu; quod lacernas tam leves collo inſertas gravate ferrent, niſi inſuper cingulis adnecterent. *Cingulis adnectere* improprie, ut contra *fibulas ſtringere* apud Spartianum. Cingula vero ipſa & balthei fibulis nectebantur. Hic tertius uſus fibulae apud Iſidorum, qua *cingulum in lumbis* tenetur, & quidem *mulierum*, ut quibuſdam in libris additur. Quod à Varrone hauſiſſe videtur, lib. IV. de L. L. *Cinctus & cingulum*, ait ille, *à cingendo; alterum viris, alterum mulieribus attributum.* Sed de eo non diſputo. Promiſcuus enim poſtea cingulorum uſus non tantum in tunicis, ſed chlamydibus quoque ſubſtringendis. Idque ipſum hoc loco baltheus agit, ſi non obliquus, ſed pro cingulo capiatur. Cujus optionem lectori relinquo, ut tandem operi inſtituto accingar. VLIT. Ovid. Metam. lib. XIV. 345.

Phoeniceam fulvo chlamydem contractus in auro.

JOHNS.

93. IMPLICITOS] Contrarios demiſſis, reductos, & ſubligatos. Cave, horridum quid capias. BART. *Braided.* JOHNS.

93. COHIBE DIADEMATE CRINES] Faſcia, reticulo. contrarium docet Maro I. 319.

—— *dederatque comam diffundere ventis.*

TITIUS. Divis quoque, tamquam legitimis regibus, *diademata* dabant nationes. Et ita capita eorum in ſtatuis vinciebant. Sic inter Athenienſium ſimulacra recenſet Pauſanias Ἀπόλλωνα ἀναδήμενον ταινίᾳ τὴν κόμην. Lucianus Philopſeude de ſtatua Pelichi. Διαδε-

Tecum Naïades faciles, viridique juventa
Pubentes Dryades, Nymphaeque, unde amnibus humor,

Ad-

μενον τὴν κεφαλὴν τῇ ταινίᾳ. Paullo poſt. εἶδόν τινα ὑπόδεξιῷ τῷ Κρόνῳ ταινίας καὶ στεφάνους ξηρὰς ἔχοντα. Et hic honos inter divinos, ut in hiſtoria de Amore inſani adoleſcentis in ſtatuam apud Aelianum ποικ lib. IX. cap. 39. ἐπεὶ δ' οὐκ ἔπειθεν, ἀναδήσας πολλαῖς ταινίαις, καὶ στεφανώσας τὸ ἄγαλμα καὶ θύσας, καὶ κόσμον αὐτῷ περιβαλὼν πολυτελῆ, εἶτα ἑαυτὸν ἀπέκτεινε μυρία ἐπικλαύσας. BART.

94. Tecum Naïades faciles] Callimachus in hymno Dianae XIII. Δὸς δέ μοι ἑξήκοντα χορείτιδας Ὠκεανίνας, Πάσας εἰνέτεας, πάσας ἔτι παῖδας ἀμίτρους. Δὸς δέ μοι ἀμφιπόλους Ἀμνισίδας εἴκοσι νύμφας. Multa alia teſtimonia adhuc adduci poſſent. Epithetum eſt ex Marone Ecl. III.

Et quo (ſed faciles Nymphae riſere) ſacello.

TITIUS. Amatorium. de Nymfis Virgil. Bucol. Ecl. III. 8.

Novimus & qui te, tranſverſa tuentibus hircis,

Et quo, ſed faciles Nymfae riſere, ſacello.

BART. Et *faciles Hamadryades* Propertio II. XXV. 76. plenius dixit *facilem amori* Tibul. I. III. 75. & hoc quidem obvium: ſed corruptus in hac voce Propertius hac occaſione emendandus. ita legitur vulgo lib. III. XIII. 30.

Nec quae ſit facies, nec quae ſint verba rogandi

Inveniat: caecum verſat amator iter.

Quae certe ego non intelligo. Paſſeratius explicat, amatorem, cum videat mulierem Romanam in publico, lautiſſimo ornatu, & ſtipatam agmine comitum, & fucatam & perſonatam illam vix de facie noſſe, nec ipſi rogantia verba, quibus eam ſollicitet, ſuppetere, & ideo rectum iter non inſtituere. quae omnia ex verbis illis, ne fidiculis quidem extorqueri poſſe puto. Nihil de fuco, aut perſona, quae prohiberet faciem cernere, ſed de veſte pretioſa, coma odorata, & agmine comitum loquitur, quae prohibent familiarius eam alloqui, & ſe inſinuare illi: cum Sparta, ubi puella mixta juvenibus ludis ſe exercebat, faciles daret aditus, qui hinc poterant ingenium puellae, an facilis eſſet amatori, vel dura, cognoſcere. Interpretes tacent, niſi quod Gebhardus in Commeliano legi, *nec quae ſint faciles*, doceat. Unde poſſet legi,

Nec quae ſint faciles, nec quae dent verba roganti

Inveniat.

Id eſt fallant & deſtituant operam amatorum. vel quod malim,

Nec quae ſit facilis, nec quae ſit acerba roganti.

Cum non videas mulieres Romanas, niſi cum procedant tanta cum pompa, neſcias, quaenam ſint faciles, quaenam roganti, id eſt noctem petenti, acerba & dura ſit. & ideo caecum iter ad vota eſt amatoribus. Sic certe ſenſus mihi egregius inde exiſtere videtur, qui in vulgatis nullus apparet. nam de facie non agitur, quam ſatis videre poterant amatores, ſed quia nullus uſus & familiaritas intercedebat, ingenium non poterant noſcere. & quid ſunt *verba rogandi*? an illa poſſunt idem notare, quod *verba rogantia*, *precantia*, & ſimilia apud Naſonem? *Acerba* autem eſt, quae tentanti convicia & amara dicta regerit, & negat. Horat. I. Sat. III. 85.

Quod niſi concedas, habeare inſuavis, acerbus.

Ita *acerbe loqui* Suet. Caeſ. LXIV. & *acerbitates verborum* Cal. II. eadem vis vocis *amarus*, ut apud Ovid. II. Art. 151.

Eſte procul lites, & amarae jurgia linguae.

BURM.

94. Viridi juventa] Quae in flore ſunt annorum, *viridia* dicuntur. Vide ad Claudianum & Boethium. Sic & χλωροὶ Graecis. Theocritus Cyniſca Id. XIV. 68.

——— ἀπὸ κροτάφων πελόμεσθα

Πάντες γηραλέοι, καὶ ἐπισχερὼ ἐς γένυν ἕρπει

Λευκαίνων ὁ χρόνος· ποιεῖν τι δεῖ ἇς γόνυ χλωρόν:

Sic μέλι χλωρὸν apud Homerum Iliad. Λ. τυρὸς χλωρὸς Ariſtophanem Ranis. πῦρ χλωρὸν Aeſchylum. BART. Eadem & plura ad Rutil. I. 116.

95. Unde amnibus humor] Potamides. TITIUS. Has Nymfas ſpeciatim *Hydria-*

Adſint, & docilis decantet Oreadas Echo.
Duc age, Diva, tuum frondoſa per avia vatem:
Te ſequimur: tu pande domos & luſtra ferarum.
Huc igitur mecum, quiſquis percuſſus amore

Ve-

driades appellat Nonnus. lib. XLIII. μίξατε Βάκχαις Ὑδριάδας Libro XXIII. ubi Bacchus Hydaſpen fluvium exurit.

Ὑδριάδων δὲ φάλαγγες ἀνάμπυκες αὐχένι ταρσῷ
Γυμναὶ κυματόεντος ἀπεπλάζοντο μελάθρου.

Cujus imitatione nos eas in Latium invehere ſumus auſi, libro primo Leandridos.

Omnia nubentum veniunt huc ſecla. nec uſquam
Tam genialis ager: Dryades, nemorumque Napaeae,
Nereideſque alto Neptuni è ſanguine Nymfae,
Hydriades fonteſque & ſtantia ſtagna, citiſque
Fluctibus in gremium properantia, Flumina ponti,
Cypridos heic fixi telis, connubia curant.

Ἡλιάδας vocat Moſchus Epitaph. Adonid. Nemeſianus noſter Virgilium alluſit. Illo verſu;

— Nymfae, genus amnibus unde eſt.

BART.

96. DOCILIS DECANTET OREADAS ECHO] Epitheti rationem, quo Echo inſignitur, explicat nobis Maro IV. Georg. 49.

——— aut ubi concava pulſu
Saxa ſonant, vociſque offenſa reſultat imago.

& Horat. I. od. 12.

Cujus recinet jocoſa nomen imago,

atque iterum od. 20.

——— Simul & jocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

Fuſius id ipſum docet Ariſtoteles lib. II. de anima, & Lucretius lib. IV. quatenus ad fabulam pertinet, conſulendus eſt Ovidius Metamorph. III. TITIUS.

96. DECANTET] Illis cantantibus recinat. JOHNS. *Decantare* eſt magna voce in publico cantare: ut ita *decantare elegos* cum magno ejulatu Horat. I. od. 33. ſic Aur. Vict. de viris Ill. 34. *Appius Claudius epulandi decantandique jus tibicinibus in publico ademit.* ubi illa verba *in publico* forte a Gloſſatore adſcripta fuere. deſunt certe in Codice Bibliothecae Academicae. Lucan. V. 293.

Et non admiſſae dirimit ſuffragia plebis,
Decantatque tribus.

In quo loco eſt ὀξύμωρον. dirimere enim non poteſt comitia, niſi admiſſa plebe. ſed ille ne admittit quidem eam ad ſuffragia, & creat pro arbitrio magiſtratus. *Decantare* vero *tribus*, eſt jactare nomina tribuum, quaſi earum haberet rationem, cum tamen nomina earum non mittat in urnam: ita *decantare augurium*, eſt jactare publice, ſed ſine effectu, cui opponit *diſciplinam augurii tenere* Cicero I. de Divin. 47. BURM.

96. OREADES] Montium Nymphae. Calpurnius Ecl. IV. 135.

Humanum non calcatura cruorem
Per juga ſiccato velox pede currit Oreas.

Vide Strabonem libro X. BART.

97. DUC AGE] Ex formula fere, quia *ſequimur* addit. vid. ad Val. Flac. I. 343. BURM.

97. FRONDOSA PER AVIA] Nota, vocabulum *avia* novo quodam modo hic uſurpari, quod alioqui, ἐπιθετικῶς ſumi convenit. Lucret. I.

Avia Peridum peragro loca.

Idem evenit in dictione βύβρωστις. Callimachus in Cerer. 103. Νῦν δ' ἠμᾶν βύβρωστις ἐν ὀφθαλμοῖσι κάθηται. Oppianus autem in Alieutico II. 208. Αὔσταο ἀεὶ βύβρωστιν ἀναιδεῖ γαστρὶ φυλάσσει. lib. II. Sic uſurpavit Valerius Flaccus vocem *ſerenum*, & *publicum* Horatius; alii alias. TITIUS. Loca à viis remota. Virgilius lib. IX. 58.

Aditumque per avia quaerit.

BART. Vid. ad Grat. 343.

98. DOMOS FERARUM] Lucret. lib. I.

Frundiferaſque domus avium.

Gratius 235.

—— Juxtaque domus quaeſita ferarum.

BART. ubi vide.

99. HUC] Omnes Codi. *Hinc.* JOHNS

Aaa 2 Marki.

Digitized by Google

100 Venandi, damnas lites, avidoſque tumultus,
Civileſque fugis ſtrepitus, bellique fragores,
Nec praedas avidus ſectaris gurgite ponti:

Prin-

Markl. ad Stat. I. Silv. 461.

Huc igitur mecum, quiſquis &c. Optime. ſed *huc*, jam Vlitius ediderat, &, *huc mecum veni*, expoſuerat Johnſ. BURM.

99. PERCUSSUS] Vide ad Calpurnium Eclog. VII. vſ. 37. BART.

100. DAMNAS LITES,] Urbanorum tumultuum, & injuſti juris exercitiis nullum opponitur dignius homine vitae genus divinis receſſibus ad rura & venationes innocuas, ideoque priſci illi Heroës cum diis verſati, habebant prius omnibus aliis venandi ſtudium, vide Xenophontem κυνηγετικῷ. Pollucem praefat. libri V. Onomaſt. Alios, quos longum nominare, & nos de Heroïci hujus ludi laudibus tres nuper libellos edolavimus. IDEM.

100. AVIDOS] Recte *avidos:* omnis enim urbanus tumultus habendi cauſſa vertitur. Omnia vitia avaritiae cedunt. Duo verba jus faſque omne confundunt, *meum* & *tuum*. quae qui ex rebus humanis tollere poſſit, coelum è terra faciet. IDEM. Recte conjecit Vlitius *rabidos*, vel *pavidos*. *Avidus* enim iterum occurrit verſu fere proximo. JOHNS. Ego *pavidos* praeferrem, quod melius tumultibus convenit, ut *praedis avidus* mox. eadem eſt vocum harum confuſio apud Horat. I. od. 28.

Exitio eſt avidis mare nautis.

Ubi *pavidis* in Codice invenit Cruequius, quod licet perpetuum ſit nautarum epitheton, hic locum non habet: & apud eumdem Art. Poët. 172.

Dilator, ſpe longus, iners aviduſque futuri.

Ubi *pavidus* reſtituit Cl. Bentlejus non male. qui tamen hoc loco *avidus* probat ad I. od. XXVIII. 18. vid. inf. vſ. 271. ſimilem diverſitatem. *trepidum tumultum* eodem ſenſu dixit Lucan. I. 297. & VII. 127. ubi alii Codices, *rapido confuſa tumultu:* quia etiam *tumultus* dictus a *timore multo*, ut Cicero & alii, hinc *pavidus* rectius, quam *avidus*, coacta & dura expoſitione, dici meretur. *avidam vitam* dixit Grat. 308. eo ſenſu, quo Barthius capit. BURM.

101. STREPITUS,] *Ubi Legicrepi tundunt, latrant fora, claſſica turbant*, ut ait Varro Atacinus. BART.

102. NEC PRAEDAS AVIDO] Vel de bello maritimo locus eſt accipiendus, vel de piſcatione, vel de mercatura, quod magis videtur. vox tamen *praedas* nonnihil adverſatur, & ut de piſcatione intelligatur, propemodum cogit. TITIUS. Horat. I. Epiſt. I. 45.

—— *Curris mercator ad Indos*
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

Aratus de aureo ſeculo.

—— χαλεπὴ δ' ἀπέκειτο θάλασσα,
Καὶ βίον ὔπω νῆες ἀπόπροθεν ἠγίνεσκον.

Talia multa apud Ovidium, Manilium, Tibullum, Heſiodum, Horatium, & neminem non Poëtarum. In veteri editione alia ſcriptura eſt hujus verſus:

—— *Praedas avido ſectaris gurgite pontum.*

Unde non aliter, quam hoc modo Nemeſianum reliquiſſe arbitror; quicquid correxerint alii,

Nec praedans avido ſectaris gurgite pontum.

Primum *praedatores* appellat, qui praedae gratia mare tranſmittunt, eleganter oppido. Deinde gurgitem inexhauſtum avaritiae, quem nulla ingluvies ſatiare poteſt, *ponti gurgiti* opponit. *Avido gurgite habendi ſectaris pontum.* prorſus feſtiviſſime dictum. Ita Boëthius lib. II. de Conſolatione carmine II.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus verſat arenas,
Tantas fundat opes, ne retrahat manum
Pleno Copia cornu,
Humanum miſeras haud ideo genus
Ceſſet flere querellas.
Sed quaeſita vorans ſaepe rapacitas
Altos pandit hiatus.

Theocritus Idyl. XVI. 60.

Ἀλλ' ἶσος γὰρ ὁ μόχθος ἐπ' ἀιόνι κύματα μετρεῖν,
Ὅσσ' ἄνεμος χερσόνδε, μετὰ γλαυκᾶς ἁλὸς ὠθεῖ,
Ἢ ὕδατι νίζειν θολερῷ ἰοειδέϊ πλινθόν.
Καὶ φιλοκερδείῃ βεβλαμμένον ἄνδρα παρελθεῖν.

Gur-

Gurgitem avaritiae prorſus ſimili modo dixit Prudentius Hamartigenia, divino carmine.

Gurges avaritiae, finis quem nullus habendi Temperat.

Plura apud plurimos. Nobis ſatis eſt Nemeſianum reſtituiſſe priſtinae ſententiae, quam blenni corruperant. Porro in ſequentibus de canibus ex Polluce, Xenophonte, Gratio, Oppiano, Geoponicis, omnia cuivis patentia colligere animus non eſt. Quiſque ea in promptu habet, & nos alio maxime properamus. BART. Barthius adjutu V. C. legit:

Nec praedans avido ſectaris gurgite pontum. Tum conſtruit: *avido gurgite* habendi *ſectaris pontum*; Praedatores intelligens, qui praedae gratia mare tranſmittunt. Et poſtquam ipſe ſibi in admiratione tantae ſuae ἀγχινοίας defecit, addit: nobis ſatis eſt Nemeſianum reſtituiſſe priſtinae ſententiae, quam blenni corruperant. Euge, Barthi! Ego tamen blennis illis, qui veterem lectionem ſervarunt, quam tibi & codici iſti tuo pro lubitu omnia novanti, lubens accedam. Non mercatores, ſed piſcatores hic rejicit venator Aurelius. *Sectari praedas gurgite ponti*, piſcari eſt. *Sequi praedas* eadem in re dixit Manilius lib. v. ubi poſt venatores piſcatorum etiam genituram Cancro ſubjicit vſ. 192.

Horrendumque fretis in bella laceſſere pontum,

Et colare vagos inductis retibus amnes,

Ac per nulla ſequi dubitant veſtigia praedas.

Praedae marinae, pro piſcibus, meminit eodem modo Macrobius lib. II. Saturnal. cap. II. initio. Et Seneca Nat. Quaeſt. lib. III. cap. 17. venationis marinae aviditatem reprehendit. Pro *avido gurgite* tamen, quia praeceſſit, *avidoſque tumultus*, malim *rapido*, aut *rabido:* ut Serenus Samonicus cap. VI. *Sive maris rabidi ſudor.* Perperam ibi, *avidi*, alias legitur; vel ibi, *rabidos*, *pavidoſve tumultus.* Nec temere tamen *avidus* in editione mea eſt, quia *avido* ex *avid9* factum videtur. Ut mox 134. *quamvis avidus, primos contemnere foetus Malueris.* Plato lib. VII. de LL. Legiſlatoriis verbis ita juvenes à piſcatione dehortatur: Ὦ φίλοι, εἴθ' ὑμᾶς μήτε τις ἐπιθυμία, μήτ' ἔρως τῆς περὶ θάλατταν θήρας ποτὲ λάβοι *Utinam vos*, inquit, *ô boni, nunquam aviditas aut amor ſectandi in gurgite praedas capiat.* Subjicit poſt alia deinceps: πεζῶν δὴ μόνον θήρευσις τε καὶ ἄγρα λοιπὴ τοῖς παρ' ἡμῖν ἀθληταῖς. *Pedeſtris itaque venatio ſola relinquitur, quae à noſtris exerceatur.* Oppianus quoque initio κυνηγετικῶν piſcationem venationi, quanquam totidem de illa, quam hâc, libros ſcripſit, poſtpoſuit. Quo minus mirum videri debet, Aurelium noſtrum, ſi modo ἀλιευτικὰ, quae Vopiſcus recenſet, ipſius ſunt, venationem hic, cui jam intentior erat, piſcationi praeferre. VLIT. *Avidus* Pythoe. Steyn. Aldin. nec mutandum erat. Quod autem Vlitius his verbis *piſcationem* ſignificari contra Barthium contendit, à loco alieniſſimum mihi videtur. adverte modo ſeriem rerum. *Hic*, inquit Nemeſianus, *mecum veni*, *quicunque lites*, *tumultus*, *civiles ſtrepitus*, *bellique fragores* averſaris, *nec ſectaris* piſcationem. Quicquamne frigidius aut dici aut fingi poteſt, poſt illa ſonora, & luctifica? Non credo. Tibulli locus huic quoque lucem afferet lib. II. VI. 19.

Praeda feras acies cinxit diſcordibus armis
Hinc furor, hinc caedes.

Praeda vago juſſit geminare pericula ponto. Per *praedam* intelligas, rapinam; ſed & latiori ſenſu etiam *merces externas* includat. *avidum* autem vocat *pontum*, quia navigantes, ipſas ſimul & praedas ſaepe inhiantibus demergit undis. JOHNS. *Avidum mare* multis ad d. Horatii locum I. 28. adſtruxit Bentlejus. ſed ego hic *avidus* praefero: & licet de piſcatore poſſet intelligi, ut ita *praemia parva ſequi* dixit Ovid. Remed. 208. & Prop. IV. 2. dixit, *praedari piſces calamo*, & quae forte plura ſunt: quia tamen, ut recte Johnſon animadvertit, inter lites, bella & tumultus haec ponantur, ego & de Pirata capi poſſe rectius puto, qui ſectatur mari praedam; cum piſcator potius *ſcrutari* dicatur, & ita hîc tunc *ſcrutaris* praeſtaret legi. Stat. VIII. 720. *vixerat ille diu pauper ſcrutator aquarum.* & III. Silv. I. 84. *ſcrutatoreſque profundi.* vid. Pricae. ad Apulej. Apol. p. 84. ita de venatore, qui praedam petit., *ſcrutari* ſup. vſ. 49. ſed & illi proprie *ſectari* dicuntur vid. Cl. Drakenb. ad Sil. XIV. 262. ideoque *ſectaris*, de quocumque capias, retinendum. Sed Piratae, qui proprie inde *praedones* dicti, avidi ſectantur praedas. vid. Serv. ad Virg. VII. Aen. 361. & ita in jure l. I. §. 3. ad. L. Rhod. & 3. §. I. De

Digitized by Google

Principio tibi cura canum non ſegnis ab anno
Incipiat primo, cum Janus temporis auctor
Pan-

Incend. & latronibus, qui terra praedas agunt, opponuntur. l. 9. ff. ex quib. cauſ. maj. & 118. de V. S. & paſſim. poſſet & de *mercatore*, cum Barthio, & Titio, vel *nauta*, qui trans mare currit, intelligi, ut per *praedas* intelligat lucra, quo jure, qua injuria facta. ut ita *cupidos* dixit Manil. 1. 294.

Summa tenent ejus miſeris notiſſima nautis,
Signa, per immenſum cupidos ducentia pontum.

Ubi *cupidi* ſunt avari, avidi, qui lucra ſequuntur, & mercaturae cauſſa navigant. Unde *avidas* arripuerint novae editionis architecti, neſcio. BURM.

103. PRINCIPIO TIBI CURA CANUM] Alium ordinem ſecutus eſt Gratius: incepit enim a retibus; ſed canes praecipuum incrementum venationis, a quibus merito nomen ea ſumſit: ut dixi in prolegomenis ad Gratium. TITIUS. Educandorum ſcilicet, in qua totus hic eſt Nemeſianus, eique verſus centum impendit. Primo tempus, corpus, aetatem foeturae idonea deſignat. A partu ſtatim meliores, ſive ſignis, ſive matris judicio ſecernit. Tum ad nutrituram & educationem tranſit. Adultos denique inſtituere incipit. His itaque terminis κυνοπαιδεία limitatur; quam ſolam, quoad canes, hoc libro tractat Poëta noſter: niſi quatenus & medicinam eorum in partem εἰσαγωγικῆς adjecit. Quae omnia in curam canum proprie veniunt. VLIT.

103. ANNO PRIMO,] Hoc eſt, anni principio. Columella libro XII. cap. 21. *Statim prima vindemia tres aut quatuor notas muſti experietur.* Virgilius lib. XI. 4.

Vota Deûm primo victor ſolvebat Eoo.

BART.

104. CUM SANUS TEMPORIS AUCTOR] Cogitabam *Janus* pro *Sanus*; nam is deus anno praeſidebat, Ovidius 1. Faſt. 65.

Jane biceps, anni tacite labentis origo,
Solus de ſuperis, qui tua terga vides.

qui locus dictioni *Janus* hic eſſe poſſit, non ſatis aſpicio: ait autem *pandit inoccidaum* &c. ob Jani figuram, unde *biceps* & *bifrons* dictus fuit: docet praeter caetera Ovidius in Faſtis. TITIUS. Ideo Janum Romani primum in anno colunt, quia is primus, cujus inter Italicos Deos hiſtoria exſtabat. Herodianus libro 1. 16. μετὰ Μάξιμον. Νῦν μὲν γὰρ ἔτους τοῦ ἐπιόντος ἔμελλεν ἡμέρας, σέβουσί τε τὴν ἑορτὴν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς θεὸν ἀρχαιότατον τῆς Ἰταλίας ἐπιχώριον ἀναφέροντες, φασὶ γὰρ αὐτῷ καὶ Κρόνον, ὑπὸ Διὸς ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς, καθελθόντα εἰς γῆν γενέσθαι ξένον, δεδιότα δὲ τὴν τοῦ παιδὸς δυναστείαν, παρ' αὐτῷ κρυπτόμενον λαθεῖν. ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῇ χώρᾳ τῆς Ἰταλίας, Λάτιόν τε κληθῆναι, ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς εἰς τὴν ἐπιχώριον παραχθέν. διὰ ταῦτά τοι καὶ μέχρι νῦν Ἰταλιῶται τὰ μὲν Κρόνια ἑορτάζουσι, θεῷ τῷ λαθόντι, τὴν δὲ τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἱερομηνίαν ἄγουσι τῷ τῆς Ἰταλίας θεῷ. διασώσαντος δὲ αὐτοῦ ἵδρυται τὸ ἄγαλμα, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται. Habes brevibus omnem Jani hiſtoriam, & cur in eum deſiverit; eoque rurſus annus inceperit. BART. Sequitur in hoc Xenophontem cap. 20. Σκυλακεύειν δεῖ αὐτὰς ἀπανειμένας τῶν πόνων τοῦ χειμῶνος, ἵνα ἔχουσαι τὴν ἡσυχίαν πρὸς τὸ ἔαρ ἐπιγένωνται τὴν φύσιν γενναίαν. *Hyeme laboribus abſolutas ad foetum ſubmittere oportet, ut quietem nactae vere generoſam prolem producant.* Sed reliqui id in ver fere protrahunt. Varro lib. II. de R. R. cap. 9. de canibus: *De foetura, principium admittendi faciunt veris principio; tunc enim dicuntur catulire, id eſt, oſtendere, ſe velle maritari. Quae tum admiſſae pariunt circiter ſolſtitio: praegnantes enim ſolent eſſe ternos menſes.* Certe non ante ad coitum arceſſendae, quam catuliunt, quod σκυζᾶν vocat Ariſtoteles. Sed Xenophon id hyeme illis quoque accidere putavit. Ariſtoteles nullo certo tempore conſtituit. Aliis maturius ſeriuſve hunc pruritum obvenire uſus & ratio monſtraut; adeoque & coitum per opportunitatem illam commode haberi: quantumvis vernos coitus nobis praedicet Oppianus. VLIT. Ed. Steyn. & A. *Sanus.* Pythoe. *Janus.* recte. JOHNS.

104. TEMPORIS AUCTOR] Statius Silvarum IV. 1. 10.

Ipſe etiam immenſi reparator maximus aevi,
Attollit vultus, & utroque à limine grateis
Janus agit. BART.

Ovid.

Pandit inocciduum biſſenis menſibus aevum.
Elige tunc curſu facilem, facilemque recurſu,
Seu Lacedaemonio natam, ſeu rure Moloſſo,

Non

Ovid. I. Faſt. vſ. 65.
Jane biceps, anni tacite labentis origo.
JOHNS,

105. INOCCIDUUM AEVUM.] Claud. Conſ. Olyb. 2.
—— *Inexhauſto redeuntia ſecula motu.*
Vide Notas idem *inoccidui* voce utitur II. Raptus 401.
Semper inocciduos inſopitoſque manere.
BART. Editi ante Pythoeum diviſim exhibent, *in occiduum.* male. *aevum* enim *inocciduum* eſt perpetuo revolutum orbe. *pandit* autem *Janus*, quia Januarius primus eſt anni menſis. JOHNS.

106. FACILEM,] Superius: *facili cane ſumere praedas.* Non hinc tamen celeritatem, ut Barthius interpretatur, ſed aut agilitatem aut obtemperantiam potius agnoſcas. Agilitas in eo conſiſtit, cum leporem ſtrictim deflectentem hac illac ſtrictiore gyro intercipit. Quae ſumma etiam hodie in Vertragis laus eſt. Obtemperantia vero, cum ut ipſe infra canit,
——— *norunt hortamina vocis,*
Seu curſus revocent, jubeant ſeu tendere curſus.
De quo ibi latius. Ideo hic *facilem curſu facilemque recurſu* commendat. VLIT. Qui pro Venatoris lubitu curſum revocat, tenditve. JOHNS. Vid ſupr. ad vſ. 50. poteſt hic dictum eſſe, ut Britanni *bello faciles* dicuntur Tacito in Vit. Agric. XXI. pro promptis in bellum, & ita alibi loqui amat ille. ſed videtur eſſe *bello* in dativo poſitum: quare & hic *curſu* pro *curſui* eſſet capiendum: ſed parum refert. vid. ad Grat. 207. BURM.

107. SEU LACEDAEMONIO] Lacedaemonios canes eſſe diximus ad Gratium, qui è vulpibus & canibus procreati eſſent, vel ita nuncupantur a loco quodam Laconicae, qui *κυνοσουρὶς* dicebatur, ut eſt apud Scholiaſten Callimachi. Virgilius quoque laudat III. Georg. 405.
Velocis Spartae catulos, acremque Moloſſum.
Notat Ritterſhuſius ad primum Oppiani, Moloſſi autem gignuntur in Epyro, ſuntque magni & proceri. Lucretius V. 1062.
Irritata canum cum primum pugna Moloſſûm
Mollia ricta tremunt duros nudentia dentes.
Horatius II. Sat. VI. 114.
Simul domus alta Moloſſis
Perſonuit canibus.
Varro eos appellavit *Epiroticos.* Angelius ſic
Talem etiam in montes, inque ipſa cubilia ſecum
Ducere Chaonii quondam ſuevere Moloſſi.
TITIUS. *Spartani canes* inter nobiliſſimos, quanquam aptiores ad curſum fuiſſe puto, quam pugnam ex Gratii Cynegetico. Ariſtenaetus libro I. Epiſtola IX. ὥσπερ ἂν οἱ Λάκαιναι σκύλακες ἐμπειρικῶς τε καὶ ἰχνεύοις ὅπη δ' ἂν αἴσθοιο τινὸς τῆς ὑμῶν θήρας ἄξιον. Pindarus. Λάκαιναν ἐπὶ θηρσὶ κύνα τρέφειν, πυκινώτατον ἑρπετόν. Nonnus lib. XVI. Virgilius Georg. III. Oppianus, Xenophon. BART. Lacedaemonii ſive Spartani canes primatum antiquitus inter ſagaces obtinuerunt, ut Moloſſi inter bellicoſos; quemadmodum ſuperiore commentario multis id demonſtravimus. Paulatim vero exinde mixtis non illis modo inter ſe, ſed velocibus quoque cum illis, maxime extra patriam ſuam; adeo degeneravit proles eorum, ut nihil fere praeter nomen ab origine ſua ſervarint. Propter ſolum itaque nomen cum celebrarentur tamen, factum eſt, ut in quocunque genere optimi poſtea & Spartani, &, ſi acriores aliquantum erant, Moloſſi dicerentur. Quibus comprobatur emendatio mea in Gratii 211. *non vile genus, nunc patria vulgo Sparta.* Quo reſpexiſſe Aurelius hoc loco videtur, & cum Lacedaemonium hic pro alio quovis genere, & cum *Non humili de gente canem* vocavit. Sed & Maro, quamquam aliter jam à me defenſus, in hanc vulgi opinionem tranſierat pridem, cum pro pecuariis commendat, *Veloces Spartae catulos*, tamquam idem genus cum *acri Moloſſo.* Ut contra, *veloces Moloſſos, latratoreſque Moloſſos*, hoc nomine minus excuſan-

Non humili de gente canem. ſit cruribus altis,
Sit rigidis, multamque gerat ſub pectore lato
Coſtarum ſub fine, decenter prona carinam,

Quae

ſandus, dixit Martialis. Nam συνεκδοχὴ, quam alii obtendunt, non ſatis hic veniae meretur: niſi apud Grammaticorum tribunal. Hinc jam intelligimus, cur Aurelius, qui hoc quidem libro veloces tantum exercet, Laconicum tamen & Moloſſum pro optimis nominat: ut *Spartanum* Ammianus. VLIT.

107. MOLOSSO,] *Moloſſi* celeberrimi canum. Horatius II. Sat. VI. 114.

Domus alta Moloſſis
Perſonuit canibus.

Virgilius III. Georg. 405.

Veloces Spartae catulos, acremque Moloſſum.

Seneca Hippolyto 32.

Teneant acres lora Moloſſos.

Dracontius Hexaëmero.

Et raucos timuit diſcurrens dama Moloſſos.

Plurimi alii horum meminerunt. BART.

108. SIT CRURIBUS ALTIS] Bonae canis indicia traduntur a Xenophonte, Polluce. Scalig. de Poëtis, Oppiano & Angelio; converte te ad ea, quae ſupra a nobis annotata fuerunt ad Gratium, eadem obſervavit Rittershuſius proprio loco, ſed non debuit omitti Varronis teſtimonium, quamquam is de paſtoriis canibus loquatur, id adeo extat pluribus verbis expreſſum libro de re ruſtica II. cap. 9. TITIUS. Forma elegans canis apud Oppianum Cynegetico primo, qui & celeres & pugnaces disjunctim deſcribit. Vide & Xenophontem. BART.

108. ALTIS,] Oppianus I. 407.

Ὀρθοτενεῖς κώλων ταναοὶ, δολιχήρεες ἰσχί.

Sed iſta comparare invicem quivis poterit. BART.

109. PECTORE] Sic Gratius v. 274.

— *validis tum ſurgat pectus ab armis, &c.*

JOHNS.

110. COSTARUM] Diſtingue:

Coſtarum, ſub fine decenter prona, carinam. Nam qua anteriores pedes ſeu armi incipiunt, pronior eſt canis talis, ibique *carina* illa, quam dicit Nemeſianus, coſtarum definit. Ita breviores primos pedes vult Oppianus, ut carina ſit evidentior. BART. Ubi utrinque terminantur & definunt coſtae. JOHNS.

110. DECENTER PRONA] *Gracefully ſloping.* IDEM.

110. PRONA CARINAM] Sumpta Metaphora a navibus: Ovidius carinam ſpinae in homine reſpondere fecit Metamorph. XIV. 552.

——— *Mediiſque carina*
Subdita navigiis ſpinae mutatur in uſum.

atque ita tergus deſcribitur, ubi ſpina: conſentit cum noſtro Plinius lib. XI. cap. 37. *Pectus*, inquit, *homini tantum latum*, *reliquis carinatum*, *volucribus magis*, *& inter eas aquaticis maxime.* Neſcio, an theatri vitae humanae conſarcinatores, hinc genus canum finxerint, quos *carinas* vocat; nam eorum nullam alibi mentionem reperio; hoc autem ſpectabatur volumine 23. lib. II. TITIUS. Referunt brutorum pectora *carinam*. Plinius libro XI. cap. 37. *Pectus homini tantum latum*, *reliquis carinatum*, *volucribus magis*, *& inter eas aquaticis maxime.* Sic *navis corporis* apud Lucret. IV. 895. BART. Plinius lib. XI. cap. 37. ſub finem: *Pectus homini tantum latum*; *reliquis carinatum*, *volucribus magis*, *& inter eas aquaticis maxime.* Quae Nemeſiano paria faciunt. Sed inter canes nulli magis carinatum, quam Vertragis: nec in quo id magis requiſitum eſt, quam ad Gratium dixi, de cauſâ. Quibus ut hoc maxime, ita & reliqua Nemeſiani deſcriptio convenit, ut ad Gratium oſtendi: ne hic actum agam. Barthius ad ipſos authores, qui canes delineant, lectorem relegat, quia alio maxime properat: puto ad nugas ſuas. Hinc illa nobis hoc verſu argutula diſtinctio, ſed inepta prorſus. Hinc poſt Plinii locum, *navim corporis*, quaſi eodem modo id intelligendum, ſic quoque Lucretio dici, allegat. Sed ille de corpore humano loquitur, cui omnino carinatum pectus non eſſe dixerat Plinius. Nec adeo propter figuram, ſed motum, comparatio illa à Lucretio fit, ut ipſa verba declarant. VLIT. Ita *navem* quoque

pro

Digitized by Google

Quae ſenſim rurſus ſicca ſe colligat alvo,
Renibus ampla ſatis validis, diductaque coxas,
Cuique nimis molles fluitent in curſibus aures.

Huic

pro ventre *αἰσχρολογικῶς* poſuit Plautus Menaech. Act. II. Sc. 3. vſ. 51. Et Julia Auguſti filia *navim* vocabat uterum, ut obſervat Riolanus. VLIT. *in Add.* Adde Barth. ad Stat. XI. Theb. 512. quod vero Julia dicere ſoleret, ſe non niſi *plena navi tollere vectores*, nihil huc facit. nec navem vocat uterum, ſed ludit in comparatione illa, qua merces domini primum imponebantur navi; ſicut illa onus ex marito primo ſuſcipiebat, & tum demum vectoribus & alienis mercibus, locum dabat. eodem modo ut Lucretius non corpus *navem* vocat: ſed ut navis vento & velis, ita corpus anima regi dicit: nec Plauti loco ullam obſcaenitatem ſubeſſe oſtendit Gronovius. Ego diſtinguerem, *coſtarum ſub fine*, *decenter prona*, *carinam.* BURM.

111. SICCA] Tenui. Ad vivum deſcribit figuram canum venaticorum, qui apud nos hodie maxime celeres habentur, & *ventorum* vocabulo veniunt. Et iſta deſcriptio docet nos, quantus Poëta fuerit Olympius, longe enim & Oppiani Graecam deſcriptionem, & Gratii alluſiones Latinas paucis verſibus ſuperavit. Ita *ſiccam dictionem* dixit Cicero de Oratore, pro exili & jejuna. Et apud eumdem de Senectute *ſiccum* pro firmo exponit Nonius Marcellus. *Sicca puella* apud Plautum bene compacta. Nam aliter qui exponunt, hallucinantur. BART. Non pendulâ, & ſolutâ; Gratius mirâ brevitate rem tamen totam circumſcripſit.

—— *Aſtricti ſuccingant ilia ventres.*

JOHNS. *Sicca* eſt macra, ut ita *ſicca* corpora paſſim dicuntur, & *arida*; & mox 136. *macie tenues*, *ſuccique inanes.* apud Plaut. Mil. III. I. 192. puellam, quam volebat Palaeſtrio *ſiccam ſuccidam:* eſt ita ſuccidam, ut tamen non difflueret pinguedine, aut malum odorem ſpargeret. alio ſenſu ſiccam puellam dici vidimus ad Ovid. Epiſt. XV. 134. vid. & Gonſal. ad Petron. LXXXII. eleganter vere ſe *colligat* dicit, id eſt, ſenſim contrahatur & gracilior fiat. ita Calpurn. Decl. II. *Illic effuſiorum*, *illic collectiora corpora naſcuntur.* vid. ad Quinctil. Decl. II. II. BURM.

111. SE COLLIGAT] Ita de cane Ovidius libro III. Metam. 216.

Et ſubſtricta gerens Sicyonius ilia Ladon.

BART.

112. RENIBUS] Lumbis, ut recte interpretatur antiſtes maximus antiquae eruditionis Turnebus lib. V. c. 6. Oppianus I. 409.

Ὀσφύες εὔσαρκοι, μὴ πίονες.

Poſteriori aevo hoc uſitatiſſimum. Witichindus Saxo. *Saxones habentes cultellos ad renes.* Et tales alii. BART. Lumbis. Turnebus. JOHNS. Et hinc renes libidinis ſedes, quam alii lumbis attribuunt. Auſon. Ep. XIII. *utere rene tuo.* BURM.

112. DIDUCTA COXAS,] Oppian. πλευρῶν ἐπικάρσια μετρά. BART. *Spread.* lata, non contracta. JOHNS.

113. NIMIS MOLLES] Omnino legendum eſt, *minus molles:* Etſi noſtra editio vetus nil mutet à vulgo vulgatis. aures enim membranis quibuſdam ſubſtrictas & curtas volunt ſcriptores. Oppianus I. 403.

——— βαιὰ δ' ὕπερθεν
Οὔατα λεπταλέοισι περιστέλλοιθ' ὑμένεσσι.

Xenophon aures parvas ac tenues, poſteriore parte glabras eligit. De hoc loco ita cenſemus. BART. Et hic ſuum agit Barthius, ut ſui ubique ſimilis ſit, omnino legendum clamans, *minus molles.* Sed ego nimis molles & delicatas aures habeo, quae hoc non ferant: ille minus molles, rigidas, adeoque aſininas, quam ut, quid rectum ſit, diſcernant. Dic, ſodes, ſi *minus molles* aures ſint, quomodo *fluitent*? Atqui Oppianus breves vult. Breves eligit, inquis, Xenophon. Ideone rigidas ac duras velle cenſes? Arrige aures tuas rigidas, ut, quae ipſe adduxti tibi, audias:

——— βαιὰ δ' ὕπερθεν
Οὔατα λεπταλέοισι περιστέλλοιθ' ὑμένεσσι.

Veſtiat auriculas tenuis membrana ſuperne.

Et ipſe Xenophon à te citatus aures ipſas tenues, poſteriore parte glabras eligit. Cur auſus itaque effari es; aures membranis quibuſ-

Huic parilem ſubmitte marem, ſic omnia magnum,
Dum ſuperant vires, dum laeto flore juventus,

Cor-

dam ſubſtrictas volunt ſcriptores? Utcunque curtas voluerint aliqui (nemo autem tam rigide ſubſtrictas aut ſuffultas) alia illis, ac Nemeſiano, ratio fuit; quae te omnis fugit. Ariſtoteles, quod nondum monui, cap. 6. Phyſiognomon. mediocribus auribus praeditos praeſtare exiſtimat, τ̃ κυνῶν τὺς ἀρίστυς ὦτα μέτρια ἔχοντας, quia parvae πιθηκώδεις, magnae ὀνώδεις. Sed ille veloces non novit: & forſan bellicoſos intellexit. Vult autem noſter non *molles* tantum, ſed & fluentes, ſive flaccidas; ut Varronianus ille, *auriculis magnis & flaccis*. Quantum vero hoc velocitatis adjumentum, & agilitatis temperamentum ſit, ad Gratium oſtendi. Eaque de cauſa & hic ab Aurelio noſtro & à minore Xenophonte in Vertrago requiſitum. Verba ejus non parcam iterum adſcribere: ὦτα δὲ μεγάλα ἔσω ταῖς κυσὶν, ϗ μαλθακὰ, ὥστε ὑπὸ μεγέθυς ϗ μαλακότητ⊙ ἐπικεκλασμένα φαίνεσθαι. οὕτως ἂν εἴη κράτιςα. ὀ μέντοι ἀλλὰ ϗ εἰ ὀρθὰ φαίνοιτο, ὀ πονηρὸν, εἰ μὴ σμικρά τε εἴη ϗ σκληρά. *Aures canibus ſint magnae adeo molleſque, ut prae magnitudine ac mollitie fractae videantur: tales enim praeſtantiſſimae. Sed & ſi arrectae appareant, ferri poſſunt; modo ne breves & durae ſint.* Quid planius dici poteſt? De re itaque convenit. An verba non intellexti, & *nimis* pro *valde* poſitum nuſquam obſervaſti, homo in toties mille auctorum, praeſertim recentiorum, lectione verſatiſſime? Nihil tritius apud recentiores. Ne plura inveſtigem, unicum ſufficit, quod ad manum habebam in Gloſſario MS. Ampliſſimi Petavii: *Olympus, mons Macedoniae nimis proceſſus*. VLIT. Demetrius Cynoſophii cap. 4. Τὰ ὦτα ἐχέτωσαν μεγάλα ϗ μαλθακὰ, ἵνα ἐκ τ̃ μεγέθυς ϗ μαλακότητ⊙ ἐπιῤῥεπῆ ὦσι. Vide reliqua in Editione Hieracoſophii, quam Lutetiae anno 1612. curavit N. Rigaltius. VLIT. *in Add.* Pro *valde*. nihil tritius apud optimos Auctores. JOHNS. Verum eſt, *nimis* pro valde ſaepe ſumi, praeſertim hujus aevi ſcriptoribus. neſcio tamen, an non lateat epitheton, quod *curſibus* accommodavit poëta: forte, *citis m. f. in curſibus aures*, ut *citi diſcurſus* initio operis. BURM.

114. PARILEM SUBMITTE MAREM,] Gratius: *Junge pares.* quod illi à Marone mutuatum. *Submittere* autem hic eſt admittere. Virgilius Georg. III. 73. ita dixit equos *in ſpem ſubmittere gentis*. Servius ibi: *id eſt, quosvis admiſſarios fieri.* Unde intelligendum & illud Ecl. I. 46. *ſubmittite tauros.* Ne dubitemus cum Servio, utrum de terra, an ſobole exercenda loquatur. Contra *admitti* pro ſubmitti vaccas dixit Palladius Martio tit. XI. *Nec ante aetatem trimam tauris oportet admitti.* Ita optimae notae codex ſcriptum exhibet. Varro etiam de canibus foeminis: *quae tum admiſſae pariunt circiter ſolſtitio.* VLIT.

114. SUBMITTE MAREM,] Enallage eſt. Ipſa enim mari eſt ſubmittenda, non mas faeminae cani. Harum figurarum exempla multa notamus in Analectis Poëticis. BART. Admitte, junge. JOHNS. vid. ad Grat. 165.

114. OMNIA] Graecanicum. πάντα καλὸς, πάντα ὅμοι⊙. Virgil. IV. 558.

Omnia Mercurio ſimilis, vocemque coloremque.

libro IX. 650.

——— Ibat Apollo
Omnia longaevo ſimilis, vocemque coloremque.

BART. *Sunt omnia magna* Scaliger.

115. DUM SUPERANT VIRES,] Superſunt, ſuppetunt. ſic utitur verbo Maro II. Georg. 331.

——— Superat tener omnibus humor.
Quo non ſuperat mihi carior alter.

rurſus XII. Aeneid. 639. atque alibi ſaepe. Adi Janum Gruter. Sulpicion. lib. III. cap. I. Angelius,

Quod ſuperat totum conſumere dulciter aevum.

ad rem quod attinet, conſulatur Angelius lib. 5. ab eo verſu pag. 125.

Ergo age, dum primi primus flos carpitur aevi, & reliqua. TITIUS.

115. FLORE] Vide ad Gratium verſu 198. BART.

115.

Digitized by Google

Corporis & venis primaevi ſanguis abundat.
Namque graves morbi ſubeunt, ſegniſque ſenectus:
Invalidamque dabunt non firmo robore prolem.

Sed

115. JUVENTUS,] Heinſius, *juventas.* juventutis nimirum Dea, pro juventute poſita. quam vocem Gronovius quoque multoties reſtituit. JOHNS. Vid. Heinſ. ad Ovid. IV. Met. 17. & ita edidit Pithoeus.

116 CORPORIS] Poſt hanc vocem locanda diſtinctio. In editione veteri *abundans* legitur quod nobis non diſplicet. BART. & ita Aldus.

116. PRIMAEVI] Adoleſcentis. *Primaevi* ſunt, qui in primo aevo & flore annorum Virgilius lib. X. 345.

Hic Curibus fidens primaevo corpore Lauſus.

Auctor Phoenicis.

Aſt ubi primaeva coepit florere Juventa.

Pedo in Maecen. obitum 3.

Mene, inquit, juvenis primaevi, Juppiter, ante
Auguſtam Bruti non cecidiſſe fidem.

Et primum aevum Juventas ipſa Valerius Flaccus lib. VII. Argonauticôn 338.

Occidis! heu primo potes hoc durare ſub aevo.

BART. Eadem videbis ad Rutil. I. 172.

116. ABUNDAT] Heinſ. malebat *inundat.* Scal. *& verum primaevi ſ. abundat:* eſt vero imitatio Virgilii ex lib. II. Aeneid. 638.

——— *Vos ô, quibus integer aevi*
Sanguis, ait, ſolidaeque ſuo ſtant robore vires.

Val. Flac. I. 336.

——— *O ſi mihi ſanguis*
Quantus erat &c.

Vid. ad eumdem libro IV. 192. dictum vero eſt *abundat venis*, pro in venis, ut ſaepe. BURMANN.

117. SUBEUNT,] Georg. *ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus.* BART. A Marone habet Georg. III. 67. *ſubeunt morbi triſtiſque ſenectus.* Unde & illa poſtea: *Nam triſtes morbi*, & quae ſequuntur. *Segnem* noſter dixit ſenectutem, ex alio ejuſdem libri loco: vſ. 95.

Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam ſegnior annis
Deficit, abde domo, nec turpi ignoſce ſenectae.

Ubi perperam *ſenectae non turpi* ignoſcendum prodigioſa conſtructione ariolantur interpretes: perperam alii, *& turpi*, eodem ſenſu legunt; inducti, ni fallor, eo, quod *domo*, *in domo* interpretetur Servius. Quod non aliter accipiendum, quam mox apud Nemeſianum: vſ. 141. *Abdaturve domo*, ut ſuo loco oſtendam. Senem enim ablegandum cenſet Maro, nec ignoſcendum aetati, quia & turpis, & ſegnis, & *Frigidus in Venerem*, & alias ob cauſas, quas addit. VLIT. Clam obrepunt canibus. JOHNS. Vid. ad Grat. 311.

118. DABUNT] Generabunt. Nam *dare* ita uſurpatur à Poëtis. Claudianus Feſcenninis 6.

Te Leda mallet, quam dare Caſtorem.

Idem alio loco, ubi nos plura. BART. Quinam, quaeſo, dabunt? an morbi? eo quidem ſenſu *dabunt* idem erit, quod *reddent*, *efficient.* langnet autem illud *invalidam non firmo robore. invalidus* enim ille eſt, cui non *firmum* eſt *robur.* an canes? ita quidem puto. *Dabunt* vero eſt *creabunt.* ita Catullus. in nuptias Juliae & Manlii. *Ludite, ut lubet, & brevi Liberos date.* Virg. Aeneid. I. 274. expreſſius. *partu dabit Ilia prolem. Invalidam* autem mendae ſuſpectam habeo pro *invalidi.* Tum vero (ingruente nimirum ſenectute) ipſi canes invalidi prolem quoque creabunt non firmo robore. JOHNS. *Dabunt* certe canes, licet *ſenectus* praecedat, quod hic per ſenes explicandum. ſic ſaepe praecedit nomen collectivum, & deinde pluralis ſequitur, etiam mutato genere: ut Ovidius I. Met. 162. *propago* cum praeceſſiſſet, ſequitur, *ſcires è ſanguine natos.* ubi vid. not. Val. Fl. I. 154. *proles*, deinde *miſeros cerno.* ita ſaepe Gratius & alii. poteſt tamen ferri *invalidique*, licet non neceſſe. v. ad Grat. 509. *Dare* vero recte exponunt. Ovid Ep. VI. 122.

Pignora Lucina bina favente dedi.

Claud. Gigant. 56. *dederitque alios interrita partus: Ergo quot dederit natos* &c. vid. Barth. ad VI. Conſ. Hon. 136. BURM.

Sed diverſa magis foeturae convenit aetas.
Tu, bis vicenis plenum jam menſibus, acrem
In Venerem permitte marem: ſit femina, binos
Quae tulerit ſoles. haec optima cura jugandis.
Sed non Spartanos tantum, tantumve Moloſſos

119. Diversa] Diverſam aetatem maſculi & faeminae canis aptiorem ait foeturae. Maſculum dicit annorum trium & dimidii, faeminam duorum BART. Inter ſe. maris nempe & foeminae. de ſtato autem tempore varie varii. JOHNS.

120. Bis vicenis mensibus] Pollux l. v. c. vii. *Ὥρα ἀρίστη κυνῶν αὐτοῖς πληρωθῆναί τε καὶ γίνεσθαι, τοῖς μὲν ἄῤῥεσι τετάρτου ἔτους ἀρξαμένου, τελευταῖον τὸ ὄγδοον, ἡ δὲ θήλεια τρίτης, μέχρις ἑξαετίδος συνδυαζέσθω.* Maſculo annum quartum, foeminae tertium coëundi initium facit: Aurelius vero quadrageſimum menſem, id eſt, annum fere ſeſquitertium maſculo, ſecundum foeminae conſtituit ad coitum. Reliqui auctores pro lubitu canibus fere volgivagam Venerem concedunt; niſi quod Columella lib. vii. cap. penult. *huic quadrupedi*, ait, *neque foeminae neque mari, niſi poſt annum permittenda Venus eſt; quae ſi teneris conceditur, carpit & corpus & vires, animosque degenerat.* Et hinc Plinius lib. viii. c. 40. *Canum generibus anni partus, juſta ad pariendum annua aetas.* *Juſta* ſcilicet, cum teneris exceſſerunt, aut ſaltem ut per aetatem poſſunt. Ita enim indiſtincte loquitur Ariſtoteles lib. v. Hiſt. Animal. cap. 14. unde illa habet Plinius. At idem lib x. cap. 63. ſemeſtres jam conſummati vitium roboris facit: *Exiſtimantur*, inquit, *in urina attollere crus fere ſemeſtres: id eſt ſignum conſummati virium roboris.* Fuerunt illi ob oculos illa Ariſtotelis lib. vi. Hiſt. animal. cap. 20. *Τὸ δὲ σκέλος αἴρουσιν οὐροῦντες οἱ ἄῤῥενες, ὡς μὲν ἐπιτοπολὺ ὅταν ἑξάμηνοι ὦσι.* Hactenus verbum verbo exprimit Plinius. Sed quod ſequitur: *ὡς δὲ ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅταν ὀχεύειν ἄρξωνται, τοῦτο ποιοῦσι.* Pro eo ille incogitanter illa ſequentia poſuit: quaſi cum coire incipiunt, id ſignum conſummati virium roboris ſit. Eadem ibi ſupinate juſtum coëundi tempus ſemeſtre vocat, oblitus ejus, quod annum id ſuperius lib. viii. determinaverit: *caeterae canes & ſemeſtres coitum patiuntur: quae ante juſtum tempus concepere, diutius caecos habent catulos.* Ego ſane ne Columellae quidem aſſentiar ſtatim poſt annum permittendam illis Venerem, cum nec tunc ſatis conſummati roboris ſint: nec tamen ad quartum annum commode differri. Quare merito haec optima cura jugandis ab Aurelio dicitur, quae medium ſervat. Cui proxime conſentit Xenophon minor cap. 26. *ἀλλὰ τρίτου μὲν ἔτους ἀφίεσθαι εἰς ὥραν ἂν εἴη τῇ ξυμμίξει.* *Exacto triennio juſta admittendi aetas erit.* Nec mirum, cum uterque vertragos inſtituat. VLIT. Sub finem anni tertii. JOHNS. Imo initio anni quarti, poſt quartum anni quarti menſem, niſi me calculus fallit. BURM.

120. Plenum] Maturum. Virgil. vii. 53. *plenis nubilis annis.* Statius quaſi paraphraſtes, Achilleide prima 291.

— Expleto teneri jam fine pudoris
Virginitas matura toris, annique tumenteis.

Quaſi *plenus* dicatur, qui explevit annos pudoris. Claudianus 1. de Raptu 130.

— Vicina toro plenis adoleverat annis
Virginitas.

BART.

122. Quae tulerit Soles] Annos, quaſi vero ſinguli anni ſingulos ſoles habeant. Maroni, & aliis dies hoc ſermone ſignificatur. Ecl. ix. 52.

— longos memini me condere ſoles.

Catullus Carm. V.

Soles occidere & redire poſſunt.

de re tota ipſa conſule Angelium. TITIUS. Sic *ferre aetatem* Ciceronis dicterio nota phraſis apud Macrobium lib. ii. cap. 3. BART. Vid. ad Petron. cap. xlii.

123. Spartanos tantum,] Reprehendit Scaliger hominem poſt formam deſcriptam jam ad patrias redire. Haec talia talibus Poëtis exigua ſunt peccata. BART.

Paſcendum catulos: diviſa Britannia mittit

Ve-

* 124. PASCENDUM CATULOS:] Obſerva accuſativum poſt *paſcendum.* Virgil. alicubi. *pacemque à rege petendum.* JOHNS.

124. DIVISA BRITANNIA MITTIT] Longe diſſita a noſtro orbe; ut eam vocavit Maro: canum Britannicorum meminit Gratius, ii *Agaſſaei* nuncupabantur; erant autem veſtigatores, ut quidem eos deſcribit Oppianus, tametſi Angelius valde pugnaces eſſe faciat; ac re vera noſtra aetate tales eſſe videmus. TITIUS. Nota alluſio Maronis Ecloga I. 67.

——— Toto diviſos orbe Britannos.

Sidonius Paneg. VII. 87.

——— Longeque remotas
Sole ſub occiduo gentes, victricia Caeſar
Signa Caledonios transvexit aduſque Britannos.

Senecae perſona Octavia 42.

En qui Britannis primus impoſuit jugum,
Ignota & ante claſſibus texit freta.

Huc pertinent eruditiſſimi verſus Pedonis Albinovani in navigatione Germanici, apud Senecam Patrem. De canibus Britannis Gratius, Oppianus. BART. Tria canum genera, & in unoquoque optimos habet etiamnum Britannia, totumque dimittuntur per orbem jam ab Strabonis aevo uſque. Sed ille, & Claudianus, & Gratius de bellicoſis tantum loquuntur, ut apud hunc oſtendi. Hic itaque & ſagacibus & velocibus ſuus locus erit. De Sagacibus primum agemus. Eorum hodie tria genera non tantum magnitudine, ſed etiam ſenſuum, ac virium conſtitutione diverſa. Maximum ſagacitate praeſtat, ſed ob corporis molem tardiſſimum: ideoque *ſlowhounts*, & qui eorum ad cervos vulneratos ſanguinis deſtillatione tracti ducunt, *bloudhonts.* i. ſanguinarii vocantur. Sub hoc genere fere omnes *inductores* veniunt, & maxime Seguſii, quos apud alterum Xenophontem examinabo. Secundum magnitudine & ſagacitate eſt, quos *fleethounts* vocant, à velocitate, Petroniis à me accenſos apud Gratium: quos & hic forte intellexerit Nemeſianus, quia *Veloces* vocat. Minimum quoad corporis magnitudinem plane id ipſum genus eſt, quod Agaſſaeorum nomine deſcribit Oppianus; *begles* vocant indigenae. Maximos, ut dixi, ad Xenophontis Junioris cap. 3. introducam. Minores jam apud Gratium deſcripſi v. 202. quae inde peti, quam hic repeti, malo. Hoſne intelligat Nemeſianus, an veloces tantum ſive vertragos, diſquirendum eſt. Ex forma canis, quam deſcripſit modo, & ex inſtitutione tironum, quam infra habebimus, ſatis patet celeribus tantum ſive Vertragis addictum fuiſſe. Sed quia & in aliis generibus eadem quoad educationem praecepta obſervanda ſunt, ideo poſt formam & ſpeciem, quae diverſa unicuique generi convenit, ad reliqua etiam ſagaces ac generoſos cum velocibus ſuis admittit. Ut quamvis ipſe iis non uteretur, alii tamen, qui alteruiros praeferrent, haec quoque ad illos praecepta pertinere ſcirent. Ideo ſcilicet inſtituta haec à propoſito digreſſio, ut iterum ad genera reverteretur, quibus formae illa delineatio, quam celeribus appropriaverat, inconveniens erat. Ideo quippe & Thuſcos canes in ultimum rejecit, quia, ut ipſe ibi loquitur 232.

——— eſt forma illis obſita villo,
Diſſimileſque habeant catulis velocibus artus.

De quo plura inibi. Primos in hac claſſe extraordinaria merito itaque faciat Britannicos ſagaci-celeres, quia proxime ad *veloces* accedunt, ideoque eo adjuncto à ſequentibus diſtinxit, qui bellicoſi ſunt: non autem quia *veloces* tantum ſint. Ita quidem & digreſſio haec excuſetur, quae abſque eo ſit reprehenſionem non exit; & aevo illi hiſtoria canum propius accedat, quo Vertragi omnes aut è Gallia petiti, aut ſaltem pro Gallicis habiti fuerunt, ut ad Xenophontis Junioris Cynegeticum oſtendam. At enimvero ſi quis urgeat *τὸ veloces* omnino Vertragis tantum tribuendum: & tantum aevi inter Xenophontem illum ac Aurelium interceſſiſſe, ut jam è Britannia, qui olim è Gallia, peti potuerint; praeſertim cum & hodie ibi excellant vertragi: aequo ſane utrimque argumentorum pondere tota haec quaeſtio ſuſpendatur. Nam etiam ordinis interruptio, quae tum maxime appareret, levi trajectione evitetur, ſi VII. verſus hi à CXXIII. uſque CXXX. ſu-

pe-

Veloces, noſtrique orbis venatibus aptos.
Nec tibi Pannonicae ſtirpis temnatur origo,

periore alicubi loco interſerantur, ſive ante illum, *Huic parilem*, &c. ſive illum, *Sed diverſa magis.* Ut illa inter ſe omnino continuentur: *haec optima cura jugandis. Mox eum ſe bina*, &c. Sed pene oblitus eram illud pro priore ſententia addere, quod cum dicat Italici *orbis venatibus aptos*, ubi montoſa pleraque ſunt, Vertragis id omnino contrarium eſſe, qui, ut alibi dixi, per plana & campeſtria tantum, à quibus nomen habent, ad viſum venantur; caetera inutiles. Quin etiam ſi odores ſectentur, pro vitio habetur: quia aliud agendo, ſic ubi ſe interim proripiat lepus, non proſpiciunt. Quod ſi conſideraſſet Joh. Cajus, nunquam hos pro Agaſſaeis, aut illos apud Oppianum pro Vertragis, aut Vertragos pro tumulariis habuiſſet. Sed de his ad Gratium. De Agaſſaeis autem opportunum eſt cum illo diſceptare: vel eo nomine quod tertium ſint Britannicorum ſagacium genus, magnitudine ſecundis inferiores, caetera pares fere; niſi quod & lentius inveſtigent. Quam parvi ſint, non ſemel innuit Oppianus, primo βαιὸν γένος vocando: tum domeſticis catellis comparando. Unde etiant intelligere mihi videor reliquam veſtigationis normam, quam abinde uſque ad finem lib I. proſequitur, Agaſſaeis attribuendam: quia ſub finem repetit:

——— καὶ δ' ἴχνιον ἴχνος ἰοῦσα

Βαιὸς, ὑφ' ἡμετέροισι κυκλωσαμένοις, ἢ σκυλάκεσσιν

ut initio dixerat, πειρηθῆναι σκυλακέων, quod non ad catulorum tironum inſtitutionem, qualem apud noſtrum infra habemus, ſed ad experiendum Agaſſaeorum aliquem pertinet. Σκυλακῆες dicuntur ob puſillum corpus. Falſus in illo doctiſſimus Interpres: in hoc etiam bonus Ritterſhuſius, quod dicat hodie grandes adeo eſſe Britannicos canes. Sunt enim Agaſſaei illi (*beagles* nunc vocant) adeo aliquando exiles, & parvi, ut tres ſimul leporem in cubili ſuo invadentes viderim invitos à praeda ſua, cui mordicus inhaerebant, nihilominus eluctante relinqui. Et ipſe binos nutrivi adeo delicatos & tenellos, ut manu una totos circumambirem. Sed hi commenſales potius, & luſui magis, quam ad venatum idonei habentur. Reliquum genus ut his quidem majuſculum fere, ita nihilominus ſimile, & prorſus, ut Oppiano fingitur,

Γυρὸν, ἀσαρκότατον, λασιότριχον, ὄμμασι νωθῆ.
Corpore diſtorti veſco, cutis hiſpida, lippi.

Quae maxime ineptiam Caji evincunt, quod Agaſſaeos quaſi ἀπὸ τοῦ *gaze*, ab intuendo, formavit, qua in re maxime vitioſi ſunt. Sed etiam in ipſis, quos ille Agaſſaeos vocat, Vertragis hoc vitium eſt, ſi ſtantes colliment, quid petant potiſſimum, ubi praedae copia eſt. Tum nec reliqua parum diſcrepant: corpore illi tam parvo; hi plerique procero: illi λασιότριχοι ſemper, hi raro: tum imprimis

Ῥισὶ δ' αὖτε μάλιστα πανέξοχός ἐστιν Ἀγασσεὺς,
Καὶ στίβῃ πανάριστος.
Naris odoriſequae tam indagine praeſtat Agaſſeus;

Quam Vertragus curſu: ille inter venandum etiam latrat, ſed ejulanter magis quam reliqui ſagaces, ideoque κλάζει ab Oppiano dicitur: hic vel domi ſemper tacitus: ille ὀνυχίεσσι πόδας κεκορυθμένος ἀργαλέοισι, unde poſtea in experimento ſagacitatis ſuae dicitur ὀξυτέροισι δαμασσάμενος ὀνύχεσσι, acutis praedam ſubigens unguibus; hic vero ore omnia peragit, unguibus nihil praeter caeteros munitus. Denique, ut verbo abſolvam, hic Vertragus Vertragus, eſt: ille Agaſſaeus nihil prius quam Agaſſaeus, idemque olim, qui nunc. VLIT.

125. Nostri orbis] Eleganter Britanniam à noſtro orbe exemplo Maronis ſegregat. BART. Italiae: ibi enim, relictâ Africâ, commoratus eſt Nemeſianus. JOHNSON.

126. Nec tibi Pannonicae] Horum alibi mentionem non reperio, Oppianus Paeonas extulit: de Pannonicis nullum verbum, quomodo & Angelius: ſed rem nobis delicat Suidas, qui ſcribit Dravum & Savum eſſe Pannonicos fluvios Paeoniae, ergo Pannonii & Paeones iidem. TITIUS. Pannonicos, Iberos, & Libycos hic jam pro bellicoſis, ut dicebam, diſponit, eo fine, nt, ſi quis id genus amaret,

Nec quorum proles de ſanguine manat Ibero.
Quin etiam ſiccae Libyes in finibus acres

Gi-

ret, hos in eo excellere, & eodem cum reliquis modo educandos eſſe ſciret. Παίονες certe principatum quoque in catalogo Oppiani ducunt, quippe bellicoſiſſimi: ideoque cum Creticis, quae ſagaces fuerunt, ab eodem miſcentur. Pollux v. 46. inter venaticos non recenſet, ſed poſtea inter celeberrimos fortitudine Triacada, Pannonicum canem, memorat, à Pane Pannoniarum Satrape Alexandro Regi donatum. Idem paulo poſt: καὶ μὴν Μάγνητας μὲν τοὺς ἐπὶ Μαιάνδρῳ τρέφειν κύνας πολέμων ὑπασπιστάς. τοιοῦτοι δὲ ἦσαν καὶ Παίοσιν οἱ σύνθηροι κύνες. *Magnetes quidem canes bellorum adminiſtros alere: id ipſum vero venaticos Paeonibus canes ſuos praeſtare.* Idem de Gallis narrat Strabo, alibi ad hoc citatus. VLIT.

127. Manat Ibero] Ex Iberia Aſiae, quorum etiam meminit Oppianus: recte diſtinxit Angelius dicens.

Atque iter ad duros contendam pergere Iberos,
Caſpiaque, Albanis quondam regnata Tyrannis,
Littora?

TITIUS. Ἰβηρικοὶ, Polluci, Ἴβηρες Oppiano. Quaerendum, ait Geſnerus, utrum Europaei, an Aſiatici ſint, ut, ſi Aſiatici ſint, iidem ſint cum Phaſianis, quos hodie appellant, quaſi Phaſide oriundi. Interpretes aliqui apud Oppianum pro Hiſpanicis habuerunt: quos tamen nemo inter antiquos illis oggeſſit. Imo vix hodie aliqui memoratu digni inde advehuntur. Niſi quis putet accipitrarios illos, quos *Spanicos* Angli & Galli vocant, in Anglia quam Hiſpania frequentiores longe, hinc originem ſumpſiſſe. Ejuſdem generis, niſi fallor, etiam Phaſiani ſunt, quos cum Ibericis eoſdem putat eſſe Geſnerus, non à Phaſide, ſed à Phaſianis avibus, in quarum aucupio adhibentur, denominati. At tales ab Ibericis noſtris diverſiſſimi, qui bellicoſis à Nemeſiano accenſentur. Quapropter non aliam illis, quam Aſiaticam Iberiam, patriam aſſignaverim, Albaniae bellicoſis canibus Alexandro M. oblatis memoratiſſimae conterminam adeo, ut pleraque vivendi inſtituta, teſte Strabone lib. xi. utriuſque incolae inter ſe communia habuerint. Eo accedente, quod ut bellicoſi tantum inter Aſiaticos canes memorabiles fuerint, ita ſupra reliquos univerſi terrarum orbis excelluerint. Quapropter Strabonis illa, quae poſt alia inter Iberos & Albanos comparata ſubdidit: θηρευτικοὶ δὲ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ κύνες αὐτῶν εἰς ὑπερβολήν. *Excellunt venatione iam ipſi, quam canes eorum*, non minus ad Iberos, quam Albanos referenda eſſe videntur. VLIT.

128. Siccae Libyes] Magna pars Africae ſicca arenisque ſqualida. Vide Curtium & Arrianum in Alexand. rebus. Lucanum lib. ix. Claudian. ii. in Rufin. 41.

Inſtar anhelantis Libyae, quae torrida ſemper
Solibus, humano neſcit manſueſcere cultu.

Alia vero pars Libyae eo magis opulenta eſt proventibus frugum. ut teſtes Columella lib. iii. cap. 8. Seneca Thyeſte. Claud. Laude Serenae. Sidonius panegyrico Aviti. Lucanus l. iii. Petronius Satirico. Prudentius contra Symmachum ii. Ut illa ſit alterum ex horreis populi Romani nuncupata, de quo alibi ſcripſimus multa. BART. De Libycis canibus nemo praeter Aurelium, qui, dum forſan Carthagine haec ſcribebat, illos in patria ſua noverit. Niſi Aegyptii iis accenſeantur, Βουκολίων ἔθνος, adeoque bellicoſi, quos vocat Oppianus. Qui tamen ab aliis magis ob religionem, qua eos habuerunt Aegyptii, quam ob uſum aliquem celebrantur. Et ſi attente verba poëtae perpendimus, non aliam quam ξηροαιβύην intelligit, quae ſpeciatim ita ob ſiccitatem dicta. *Sicciorem Libyam* vocat etiam Ammianus, & eo nomine à reliqua diſtinguit lib. xxii. 16. Hos putat Nemeſianus, non univerſim Africanos. Bellicoſos fuiſſe ipſo epitheto, *acres*, demonſtrat, quod Moloſſis à Marone & Seneca tribuitur. Nec quicquam virium illis demit, quod vocentur hic *Catuli* &c. VLIT. Amm. lib. xxii. cap. ult. *Aridiorem* etiam *Libyam* vocat Regni Cyrenaici portionem, quae proprie *Libya* ab

aliis

Gignuntur catuli, quorum non ſpreveris uſum.
Mox quum ſe bina formavit lampade Phoebe,

Ex-

aliis dicitur. vid. ibi notas virorum doctorum. BURM.

128. Libyes in Finibus] Potes accipere de Gelonis, & Aegyptiis, quorum meminerat Gratius & Oppianus. TITIUS. Nimirum qua Aegyptum attingit Libya. Oppianus Cyneget. I. v. 374. BART.

129. Catuli,] Ita namque & *catulos*, Britannos de generoſiſſimis bellatoribus dixit Gratius. Ita σκύλακες paſſim Oppiano cujuſvis generis adulti canes. ſed quod idem lib. I. 467. Agaſſacos σκυλάκων γένος ἄλκιμον ἰχνευτήρων vocet, non ideo iidem cum *catulis* Britannis apud Gratium, & pro bellicoſis haberi poſſunt. Γένος ἄλκιμον non ibi eſt, genus bellicoſum, aut *robuſtum*, ut bonus Rittershuſius vertit: qui enim poteſt ita dici, quod non niſi in lepores, timidiſſimum animalculum, vel ab ipſo Oppiano mittitur? aut quid roboris tam macilento ac veſco corpuſculo, quale illis etiam ab Oppiano tribuitur, adſcribi queat? Sed γένος ἄλκιμον ἰχνευτήρων eſt, quod ſtrenue inveſtigat, multumque in eo pollens. Ita apud Homerum alicubi ἄλκιμον ἔγχος, valida ac proba haſta, non autem, *qua ſtrenuitas exerceatur*, ut vir doctiſſimus expoſuit. VLIT. Vid. ad Grat. 178.

130 Bina formavit Lampade Phoebe] Altero demum menſe, quomodo de ſole, altero anno: interdum altera nocte, quomodo de ſole altero die, ut ſtatim dixi. TITIUS. LX. dies geſtare uterum Xenophon tradit. Ariſtoteles non minus, quam tot dies, nec plus, quam tres & ſexaginta. v. Hiſtor. cap. 14 ideo ait noſter mox à bina Lunae circumactione. BART. Plinius de canibus: *gerunt uterum ſexagenis diebus*. & alibi de Laconicis: *ferunt ſexaginta diebus & plurimum tribus*. Sed Ariſtoteles, quem ſequitur Plinius, alias & quintam, & quartam anni partem explere ait, id eſt, tres menſes. Unde etiam Pollux lib. v. §. 52. ἡ μὲν ἡμέρας δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡ τῶν σκυλακίων ὄψις ἀποθνήσκει ἔχει πεντήκοντα καὶ δεκάτην ἡμέραν. ταῖς δὲ ἡ μὲν κύησις τριμήνου, τὸ δὲ τῶν σκυλακίων ἀνάβλεμμα εἰς ἑβδόμην προσχωρεῖται καὶ δεκάτην ἡμέραν. *Aliqua etiam fert* LXXII. *diebus: cujus catuli caeci manent ad quartum & decimum diem, Nonnunquam & trimeſtris partus accidit: ſed catulorum tum viſus uſque in ſeptimum & decimum profertur diem*. Quae vulgo qua ſcripturam, qua verſionem ab omni ſenſu aliena ſunt. Trimeſtris itaque ad ſummum canibus datur partus; ad minimum bimeſtris. Huic quadrat ſcripta lectio in illis Plinii: *ferunt LX. diebus*; *& plurimum tribus menſibus*. i. ad plurimum. Sed nihil in eo mutandum, quicquid carpat Geſnerus. Mirum videri poſſit, quod Varro ait II. 8. *praegnantes ſolent eſſe ternos menſes*. Mihi non item, attente verba illius conſideranti. *Terni menſes* ſunt, qui ab aequinoctio in ſolſtitium procedunt, atque inter ea caninos partus & ipſum quoque ver determinant. Dixerat antea: *principium admittendi faciunt veris principio: tunc enim dicuntur catulire*. Atqui ad minimum XIV. diebus, aliquando & XVI. catuliunt, ut ex Xenophonte & Ariſtotele patet. Imo nec ſemper ab ipſo veris initio ſtatim pruriunt. Quo fit, ut admiſſurâ longius ab aequinoctio procraſtinatâ eo propius ſolſtitium partus incidat. Addit itaque: *Quae cum admiſſae, pariunt circiter ſolſtitio: praegnantes enim ſolent eſſe ternos menſes*. Male Geſnerus allegat: *quae tum admiſſae*. quaſi ipſo principio veris initae canes ſolſtitio circiter parere dicantur à Varrone, atque adeo tres menſes totos uterum ſolitae ferre. Quod abſurdum eſt. Sed *terni menſes*, ut dixi, ſunt aequinoctium & coëundi principium, atque ſolſtitium & ultimum partum intercedentes: Aprilis, ſcilicet, Majus, & Junius. His menſibus foetura plurimum abſolvitur. Aut ſi Martio admiſſura incidat, Aprili cum Majo additis, Junii nulla computatio erit. VLITIUS.

130. Formavit] Malebat *renovavit* Heinſ. & ita ſaepe Poetae, ut noſter infr. 186. *reparaverit ortus*. ſed *formare ſe* eſt plenam formam ſumere, cum bis fuerit plenilunium: ut *pleno robore artus formare* infr. vſ. 287. de equo languente & redeunte ad vires prio-

res.

Digitized by Google

Ex quo paſſa marem genitalia viſcera turgent,
Fecundos aperit partus matura gravedo

Con-

res. ita apud Ovid. I. Met. 363.

O utinam poſſim populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatae infundere terrae!

Ubi in primo verſu multi codices etiam *populos formare*, ſed quia ſequitur *formata terra*, quod idem eſt, quod *renovata*, *reparata*, nihil mutandum docui. Ita ſaepe luna dicitur coire in orbem junctis cornibus, & orbem efficere, implere &c. vid. Ovid. II. Met. 344. VII. 530. & alibi. BURM.

131. PASSA MAREM] Virgil. Georg. III. 60.

Aetas Lucinam juſtoſque pati Hymenaeos.

Tolerare ita Horatius II. od. 5.

Tauri ruentis In Venerem tolerare pondus.

BART. Vid. ad Grat. 281.

132. FOECUNDOS APERIT PARTUS] Docuerat hoc Ariſtoteles in hiſtoria: Angelius ſic

Concipientque novos foetus, quos denique ſexta
Parte anni exacta genetrix enixa jacebit.

nota autem, apud hunc noſtrum vocabulum *gravedo* longe alia ſignificatione uſurpari, quam vulgo conſueverit. inde *gravidus* & *graviდeſcere* Lucretius dixit IV. 1244.

——— ——— ——— ——— *ex aliiſque*
Suſcipiunt aliae pondus magis inque graveſcunt.

injuria carpit hunc locum Scaliger. TITIUS. In Veteri Codice eſt,

Foecundo ſe aperit partu matura gravedo.

Nemini dubium eſſe debet, Nemeſianum reliquiſſe.

Foecundo ſe aperit partu matura gravedo.

Quod longe elegantiſſimum eſt, ductum à floribus, qui edituri roſam aperiunt folia. Sic *nexus* & *vincula* in pariente agnoſcit Ovidius lib. IX. 294.

——— ——— *magno*
Lucinam ad nexos partus clamore vocabam.

deinde verſ. 315.

— *Junctaſque manus pavefacta remiſit*
Diva potens, uteri vinclis levor ipſa remiſſis.

Horatius carmine Seculari.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres.

BART. Non male Barthius, *Foecundo ſe aperit partu m. gr.* quam laureolam non auſus ſibi adſcribere, muſteum codicem autorem ementitur. Imo tibi, ô bone, quam Utopiae, has grates debere malumus, qui favente Lucina opem gravedini huic tuliſti. Sed quo hoc titivillitii cum Scaligero τῷ πάνυ tibi eventilandum erat, ut, quod minime neſciebat, *gravedinem* à *gravis*; non à *gravidus*, dictam eſſe illum doceres, niſi ut noctuas Athenas ferres? Non enim ille hoc negavit, aut ideo Olympium caſtigat; ſed quod abuſus ſit illa voce alieno ſignificatu. Heic virum te praeſtare debuiſti ex multiſcia illa tua memoria, & omniloqua lectione, ut alios quoque ita uſurpaſſe oſtenderes. Euge! ſucceſſit bene! *gravedine compedis mortalitatis meae conſtrictus*, inqu't Auguſtiuus, aut quiſquis ille. Ecquem alium das ex tot recentioribus? Imo vel ex claſſicis, Plinium, Apulejum. Ohe, quam grave tibi eſt à nugis abſtinere! Nihil enim illa, quae adduxti, vel hilum huc faciunt, niſi ut eundem, qui ſemper Barthium tete eſſe arguerent. Apage. VLIT. Barthius ex codice ſuo Germanico ſic legit,

Foecundo ſe aperit partu matura gravedo.

Quod probat Vlitius. at nullus ſuffragatur codex, nulla ſuadet neceſſitas. Haec enim loci mens. protinus illa parturientium gravedo, jam matura foecundum aperit uterum, vel aperiendo effundit numeroſam prolem. JOHNS. *Matura gravedo* eſt Ovidio *maturum pondus* IX. Met. 683. quod ſatis illuſtravi ad Phaedr. I. 18. ubi hic locus adſcribi poteſt. *Gravedo* ex more hujus aevi pro *Graviditate*, V. Daum. Epiſt. ad Reineſ. Ep. 60. *Gravitatem* dixit Ovid. IX. Met. 287. *Tendebat uterum gravitas mihi.* in Barthii emendatione debet aliquid diverſi eſſe a codicis ſcriptura, ita ut errarint operae, vel in lectione codicis, vel in emendatione. nam plane eadem eſt codicis lectio, & ejus emendatio. forte in codice fuerit *natura*, quod in *matura*

 mu-

Continuo, largaque vides ſtrepere omnia prole:
Sed, quamvis avidus, primos contemnere partus

Ma-

mutavit. ex Horatii vero loco poſſet quis fingere ſcripſiſſe.

Maturos aperit partus fecunda gravedo.
BURM.

132. Gravedo] *Gravis* pro gravido à Poëtis ponitur. Maro I. 278. *Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.* A *gravis* deſcendit *gravedo*, non à *gravidus*, ne quis cum Scaligero Nemeſianum incuſet, quod vocabulum, cum omnem gravationem alias notet, ad partum ſeu praegnationem deduxit Olympius. Eſt autem *gravedo* alioqui, ut dixi, gravatio. Appulejus lib. X. *Dedi non venenum, ſed ſomniferum mandragorae illud gravedinis compertae famoſum.* Ubi Plinii ſimilia verba adfert Beroaldus, plurimae lectionis homo, dignuſque, cujus ingenium in noſtra tempora incidiſſet. Auguſtinus in Precationibus, quae Anshelmo ab aliis adſcribuntur, cap. XXXVII. *Quid faciam miſer ego, gravedine compedis mortalitatis meae conſtrictus, quid faciam?* BART.

134. Sed] Veterem lectionem reſtitui. Solus Vlitius edidit *ut*. JOHNS. Forte *at* voluerit, & operae aberraverint. nam *ſed* eſt vetus lectio, quam in editione Johnſ. videbis, ut & in aliis. BURM.

134. Sed quamvis avidus] Impeditus locus ad intelligendum, & ſententia videtur potius exigere, ut legatur *nolueris*, quam *malueris*; ſed & illud *minores*, convertebam olim in *memor ſis*. nunc nihil muto. dixit autem *minores* Nemeſianus, quomodo Gratius

Illa perinde ſuos, ut erit, delicta minores.
conſulatur Angelius ab illo loco. pag. 127.

Si vero effoetam proles numeroſa fatigat.
TITIUS. Avidiſſimus licet ſis, primi tamen partûs canes, ſi ſapias, contemnere magis è re tua fore judicabis. JOHNS.

134. Primos contemnere] Hoc etiam hodie venatoribus noſtris ſtrenue obſervatur. Quamquam ego contrarium expertus norim, optimos etiam canes primam foeturam nobis dediſſe & laborum tolerantiſſimos. BART. Qui ad Grat. 303. *contemnere foetus* citat, ut & hic in notis Vlitius; ſed mox ſequitur. BURM.

134. Primos contemnere foetus,] Utrum omnes qui primo foetu ſive partu editi ſunt? Id ſane videri poſſit etiam Columella VIII. 12. ſenſiſſe: *Primus effoetae partus amovendus eſt, quoniam tiruncula nec recte nutrit; & educatio totius habitus aufert incrementum.* Unde apud Varronem II. 9. legendum cenſebam: *In nutricatu ad ſecundum partum ſi plures ſunt, ſtatim eligere oportet, quos habere velis, reliquos abjicere. Ad ſecundum partum*, quia primus amovendus eſt. Sed vulgata lectio habet: *In nutricatu ſecundum partum.* i. e. poſt partum etiam primum. An itaque hic per *primos foetus* catulum primo editum intelligit potius Aurelius, ut is ſtatim abjiciatur quidem: reliqui autem cum judicio ſecernantur? Diverſa namque ratio Columellae eſt, qui à primo ſtatim anno ad foeturam admittit canes tam foeminas, quam mares, ideoque tam teneram adhuc & tirunculam matrem primum partum nutrire nolit. Diverſa etiam ratio, ob quam canum è tigride gravidarum primus & ſecundus foetus omittuntur; quam ſic reddit Plinius: *primo & ſecundo foetu nimis feroces putant gigni; tertio demum educant.* At Aurelius, qui catiem foeminam non ante biennium ad foeturam permittit, eandem cum Columella cauſam non habet, ut ejus tenellam aetatem vereatur: adeoque poſteriore potius modo verba ejus accipienda eſſe videantur. Quae tamen ratio ſit, cur primogenitus contemnatur, non video equidem. Quin potius optimus ille cenſendus, quia plerumque patrem & fere ſolus refert, ſi Aeliano credimus lib. XI. cap. 5. additâ ratione naturali: Ἔοικε δὲ φιλοσοφεῖν ἐν τῷδε ἡ φύσις ἐντιμῶσα τὸ ὑποδεχόμενον τὸ σπέρμα. *Naturae providentia in eo apparente, quod gignentis ſemen excellere faciat.* Ita malim haec interpretari, quam cum doctiſſimo interprete adjicere, *& caeteris catulis primogenitum longe anteponi.* Plinius etiam foeminae ex primipara genitae praecipuum aliquid attribuit, ab ea *jannos cerni.* Sed ſi alios

co-

Malueris, mox non omnes nutrire minores.
Nam tibi ſi placitum populoſos paſcere fetus,
Jam macie tenues, ſuccique videbis inanes,
Pugnanteſque diu, quiſnam prior ubera lambat,
Diſtrahere invalidam laſſato viſcere matrem.
Sin vero haec cura eſt, melior ne forte necetur,
Abdaturve domo, catuloſque probare voluntas,

Quîs

codices ſequamur, *citius cerni* ferentes, nihil id ad praeſtantiam facit, uti mox dicemus. Ipſe ait, *optimum eſſe, qui noviſſime cernere incipit.* VLIT.

135. MOX] Quin & futuris partubus tutius, praeſtabilius eſt, *non omnes nutrire minores.* hinc enim & catuli fient macilenti, & mater invalida. JOHNS.

135. MINORES.] Ex Gratio vſ. 302.

—— Curaque ſequere merentem,
Illa perinde ſuos, ut erit delata, minores
Ad longam praeſtabis opem.

BART.

137. SUCCIQUE VIDEBIS INANES,] Varro: *Quam pauciſſimos reliqueris, tam optimi in alendo fiunt propter copiam lactis.* VLIT.

139. DISTRAHERE] Reſpicit illa Gratii 288

Ne matrem indocilis natorum turba fatiget.

Et quae apud illum ſequuntur, copioſe ac diligenter hic ἐπιφροντίζει καὶ ἐξηγεῖται Aurelius noſter. Quo nomine non parvam laudem meretur, cum ob curam circa catulos eligendos neceſſariam, tum in tanto Graecorum omnium ſilentio. VLIT.

139. LASSATO VISCERE] Ubera nunc *Viſcus* appellat. TITIUS. *Viſcera* in ſingulari numero vulgo vitilitigent Grammatiſtae. Sed ablativum caſum ejus numeri ſolum reperiri ſcribit Phocas in Arte. Sed *viſcus aprignum* dixit Lucilius, citante Cariſio lib. I. Qui eodem libro in Lucretio *viſcus viſceris* notare nos imperat. Priſcianus lib. VI. p. 221. Ovidii verſum adducit VI. 291.

E quibus una trahens haerentia viſcere tela.

Sammonicus Serenus cap. 31.

—— Interno cum viſcere tinea ſerpens,
Et lumbricus edax vivant, inimica creanti.

Idem libro eodem. cap. 43.

Aut nitidum ranae decoctum viſcus olivo.

Lucretius lib. III. 719:

Unde cadavera rancenti jam viſcere vermes
Exſpirant.

Claudianus Hyſtrice. 38.

— Intendunt taurinos viſcere nervos.

Avienus in Periegeſi Orbis 174.

Sic viroſarum prolixa volumina ſeſe
Sponte Ceraſtarum facili ſub viſcere curvant.

Arnobius libro VII. *Aliquod viſcus aris fuerit traditum.* Prudentius Romano.

Vivum ſecatur viſcus, & recens cruor
Scalpella tinguit.

BART. Vid. & ad Claud. d. l.

140. MELIOR] Ut diſcernendi catuli boni à pravis, habes luculenter apud Gratium. *Melior* hic optimus ſonat. Virgilius Georgico I. 286.

—— Nona fugae melior, contraria furtis.

Sic *melius* pro bene poſuit Sammon. Serenus cap. 29.

Quodque ſatis melius verbis dicemus Horat I.

BART. Vid. ad Grat. Cyneg. 452.

141. ABDATURVE DOMO] Hoc quid ſit, non ſatis intelligo; intelligerem autem, ſi legeretur *orbeturque domus.* ſed valet teneatur & cuſtodiatur domi. TITIUS. *Abdere* hoc loci pro abdicare poſuit Nemeſianus. *Abdatur domo*, hoc eſt ſtirpe ſua abdicetur, adque alios minus nobiles, quam venatici ſunt, uſus dejiciatur. Nec neſcio locum Virgilii de equo victo Georg. III. 96.

— Abde domo nec turpi ignoſce ſenectae.

Ubi alia res eſt. Haec interpretatio heic rata ſit. Sed & in Virgilio idem ſenſus dominabitur, ſi naenias futiles Grammaticorum non audieris. Quid enim eſt equum abdere domo, aut quis ejus abditi uſus? Nimirum eum Maro quoque domo & generatione ſua ejiciendum dicit, etiamſi jam ſenectam emeritam praeſerentem. BART. Omnino Ma-

Digitized by Google

Quîs nondum greſſus ſtabiles, neque lumina paſſa

Lu-

ronianum illud huc facit Georg. III. *abde domo, nec turpi ignoſce ſenectae.* Nec ille à Servio, nec noſter ab interprete bene exponitur. Virgilius eodem ſenſu paulo poſt dicit, *Rejice:* Varro, *reliquos abjicere.* Triſtiore elogio apud Ammianum lib. XXIX. *ſeme, claude, comprime, abde, miniſtris officiorum triſtium clamitantibus.* VLIT. Amoveatur, excludatur. Sic Tibull. Lib. II. Eleg. I.

Et procul ardentes hinc, precor, abde faces.

Hinc amove, amotas habe: & Virg. l. III. Georg. 95. de equo generoſo.

Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam ſegnior annis
Deficit, abde domo, nec turpi ignoſce ſenectae.

Sententia Virgilii haec eſt. hunc quoque optimum equum, ſigniſque & re probatum, poſtquam ſenio aut morbo incurabili utilis tibi eſſe deſiit, exclude domo, aliena, nec te miſereat impotentis ejus ſenectae. Nemeſian. dixerat antea, *primos contemnere partus: & non omnes nutrire minores.* Gronov. l. IV. c. 8. de pecuniâ veteri. JOHNS. Vide Vlit. ſupr. ad vſ. 117. adſentior facile viris doctis, & ablativum eſſe *domo* puro, ſed tamen *abdere* cum dativo conſtrui, & pro in locum aliquem dare, docui ad Vellej. Paterc. II. 91. etiam dici poſſe. ita mox 155. *portare cubili.* ubi recte Titius illud adfert, *it clamor coelo*, ex Virg. V. Aen. 451. pro in coelum. infr. vſ. 202. *venit venis.* Horat. I. od. 24. *compellere gregi*, pro in gregem: item Virgil. I. Aen. 289. *coelo accipies*, ubi Serv. *in coelum.* Ovid. V. Faſt. 655. *Thybri jactatur imago*; & ſimilia paſſim obvia. BURM.

141. PROBARE] Hujus verbi vis eſt exigere, experiri, & experimento capto cognoſcere & judicare probos, & approbare. ut ita hujus verbi uſum contra Scioppium adſeruit magnus olim praeceptor meus, Graevius ad Cicer. III. Verr. 30. & ad Iſidori Gloſſar. in *detectus.* & ita Suet. Caeſ. XLV. dicit, *Caeſarem non a moribus, neque a fortuna, ſed a viribus probaſſe* militem: id eſt non anxie in delectu in mores & opes inquiſiviſſe, contentum legiſſe fortes. & ita in Auguſt. 35. *lecti & probati ſenatores.* Gell. XII. 8. *Virginem, quam probaverat elegeratque exploratiſſimo judicii tempore*, Calpur. Ecl. VI. 18.

Tu quoque laudatum poſſes Alcona probare.

ubi eſt re ipſa experiri, qualis ſit. BURM.

142. NEQUE LUMINA PASSA] Praeter ea, quae tradit Ariſtoteles in Hiſtoria, ſic ait Angelius de hac re pag. 128.

Contemplator item ſeptem poſt denique ſoles
(Namque prius non umquam oculos aperire, diemque
Cernere conſuerunt) cum lucem atque aſtra tueri
Paulatim incipiunt, hic ſerius, ocyus ille,
Quem Lucina ſuo poſtremum munere donet.

TITIUS. Plinus: *gignunt caecos; & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem viſum accipiunt. Non tamen unquam ultra viceſimum primum diem, nec ante ſeptimum. Quidam tradunt, ſi unus gignatur, nono die cernere: ſi gemini, decimo: idemque in ſingulos adjici, totidemque eſſe tarditatis ad lucem dies.* Tertia opinio eſt, quam ex Ariſtotele refert Pollux in iis, quae apud eum emendavimus. Sed Aurelio cum prima optime convenit, qui ut largiore lacte alantur, non omnes nutriri vult: adeoque tardiorem iis, quos excernit, viſum facit. Ideo ſcilicet ſubjicit etiam Plinius: *optimus in foetu, qui noviſſime cernere incipit.* Et Varro, poſtquam *quam pauciſſimos relinqui, ut optimi in alendo fiant propter copiam lactis*, praeceperat, eadem ratione adjicere videtur: *Catuli diebus viginti videre incipiunt.* Niſi id eodem modo accipiamus, quo dixit ternos menſes praegnantes eſſe: puta ut intra dies viginti videre incipiant. Nam Aelianus lib. X. cap. 45. tredecim dies aſſignat, quia totidem Luna non lucet: τρισκαίδεκα ἡμερῶν τὸ πρῶτον κατείληπται τῷ πάθει τῷδε (caecitatis puta, τῇ τυφλώσει) ὅταν καὶ ἡ σελήνη οὐ φαίνηται νύκτωρ. VLIT.

142. PASSA] Aperta: à *pando.* Quando catulis pandantur oculi. vide Plinium libro VIII. cap. 40. BART. Heinſius probabat, *panſa*, quia ita ſaepe reperitur in veteribus codicibus, vel ā ſuperſcripta lineola. vid. Heinſ. ad Prud. Cathem. Hym. XII. vſ. 170. & Giſan. Ind. Lucret. in *diſpanſus.* ſed purio-

ris

Luciferum vidêre jubar, quae prodidit uſus
Percipe, & intrepidus ſpectatis adnuė dictis.
Pondere nam catuli poteris perpendere vires,
Corporibuſque leves gravibus praenoſcere curſu.

Quin

ris aevi ſcriptoribus vix uſitatum puto. vid. Heinſ. ad Ovid. III. Am. II. 45. BURM.

143. LUCIFERUM JUBAR,] *Jubar* pro Lucifero proprie uſurpari notat Serv. IV. Aen. Illud uſurpatum paucis, hoc nomen maſculino genere. Vetus Epigramma.

Quaeque meat curſim aureus aſtra jubar:
Severus in Aethna 332.

Purpureoque rubens ſurgat jubar aureus aſtro.
Sed haec alibi. Vetus Codex hic plenus eſt tinearum, nam ad ſilvam Hercyniam centum plus minus annos cum iis pugnavit. BART. Ita quidem codices hoc verbo adjectivo modo exhibent apud Virgil. III. Georg. 324.

Lucifero primo cum ſidere.
Jubar vero varie ſumitur. pro ſereno ſole vidimus ad Val. Flac. V. 309. vid. Serv. ad Virg. IV. Aeneid. 130. & Pier. ſed Poëtae confundunt, & aurorae, diei, ſoli, Lucifero &c. tribuunt. ita Ovid. V. Faſt. 547.

Quid ſolito citius liquido Jubar aequore tollit
Candida Lucifero praeveniente dies?
Ubi a Lucifero diſtinguitur. Lunae tribuit Petron. cap. LXXXIX. de genere maſculino eadem fere notat Barth. XVII. Adv. 3. & ad Stat. I. Theb. 343. BURM.

144. INTREPIDUS] Sine metu & morâ his dictis re comprobatis lubens annue. JOHNS.

144. SPECTATIS] Uſu comprobatis. Vide ad Eclogam primam noſtri Scriptoris vſ. 43. BART. Id eſt praeceptis, quae tibi ut uſu edoctus magiſter do. *dicta* enim ita ſumi docui ad Ovid. Triſt. III. III. 61. idem IV. Faſt. 664.

Edidit a dextro talia dicta toro.
BURM.

145. PONDERE NAM CATULI] Adeatur Augelius, qui hanc rem compluſculis carminibus proſequitur ab illo loco pag. 127.

Continuo cujus ſubſidunt corpore membra &c.
TITIUS. Gratius. CCXCIX.

Illius è manibus vireis fit cura futuras
Perpenſare, levis deducet pondere fratres.
Quod longe elegantiſſime divinus ille Poëta extulit. *Levem* enim generoſum dicit catulum, quem v. 289. dicit *vix oſſibus haerere.* Is in lance manuve poſitus ad aequilibrium, fratres deducit graviores, cum ipſe adſcendat videlicet altius. BART.

146. GRAVIBUS] A gravitate corporum futuri curſus celeritatem praenoſcere potes. Leviſſimus enim catulus celerrimum canem dabit. BART. Ordo hic & ſenſus eſt: ex gravibus corporibus agnoſces leves curſus. Aut, ut primum Barthius conſtruit: à gravitate corporum futuri curſus celeritatem praenoſcere potes. Graviſſimi enim catuli, velociſſimi evadunt; quia ſcilicet ex pondere futura illorum magnitudo, ex magnitudine velocitas praeſumitur. Praeſtant itaque, ut in omni genere, ita etiam inter Vertragos, qui corpore maximi ſunt: *nam majores, ubi caetera paria ſunt, ob ſolam magnitudinem minoribus praeſtant*, teſte Xenophonte Juniore, cujus verba ad Gratii v. CCLXXXI. citavi, ubi plenius hac de re locutus ſum. Bene itaque Tardivus, *praeſtat*, inquit, *qui pondere vincit reliquos*, ſive ex hoc Nemeſiani loco, ſive ex illo, Gratii deſumpſit, *leves deducet pondere fratres.* Demetrius etiam alterutrum ſequitur in libro, qui ab aliquibus ex MS. Cod. citatur, περὶ τῆς τῶν κυνῶν ἐπιμελείας, quem Barthius Κυνοσόφιον vocat in Adverſariis, unde iſthaec tranſcripſi lubens: Ἔστι καὶ ἄλλη δοκιμασία τοῦ βελτίονος σκύλακος. ἐν ζυγῷ σταθμίσας τὰ κυνάρια ἐπίλεξαι τὸ βαρύτερον. *Agnoſces & meliorem inter catulos alio modo; ut nempe in libra perpendens eos, graviorem eligas.* Quanquam Gratius *è manibus perpenſare* malit, tamen in eo illi cum aliis convenit, graviorem in omni genere praeſtare. Quae igitur tanta delirandi Barthio obſtinatio eſt, ut poſt illam ſuam, quam ſupra poſui, conſtructionem ſubjiciat: Leviſſimus enim catulus celerrimum canem dabit? Quam myope etiam mi-

Quin & flammato ducatur linea longe
Circuitu, ſignetque habilem vapor igneus orbem;

Im-

nus videt, qui cum Demetrii locum ob oculos habet, ex eo infert: Ergo utrique & leviores & graviores ſunt utiles; illi ad curſum, hi ad vires? Cur hunc non jubeam cum Ariſtophane ἐς κυνὸς πυγὴν ἰέναι, qui tam inique illos in trutina examinat? Excuſabilior vero in pari errore doctiſſimus Geſnerus, qui Tardivi illa, quae adduxi, quaſi pugnantia cum Nemeſiano eodem modo conciliandа putavit, ut graviores ad vires, leviores ad curſum praeſtent. Fefellit optimum Virum vitioſa ſcriptura, quam priores editiones exhibent hoc loco:

Corporibuſque leves gravibus praenoſcere curſu.

quae tamen nullum ſatis idoneum ſenſum habet vel ad id ipſum, quod voluit, probandum. VLIT. Er catulos *curſu leves* futuros ex gravitate corporum *poteris* praenoſcere, quamvis nondum experiendi detur copia. Vetuſtiſſ. Edit. *curſu*. Vlitius *curſus* praeponit, alteram autem lectionem pro corruptâ habet, rationem ſaltem adjunctam oportuit. JOHNS. Parum intereſſe ſaepe, an legas *leves curſus*, an *leves curſu* docui, ad Phaedr. I. 12. Martial. IV. 19.

Sive levem curſu vincere quaeris Athan.

Hic tamen *leves curſu* malim cum Johnſonio. poteris illos, qui ſunt corporibus graves, praenoſcere leves curſu, ſcilicet futuros. Haec enim vis τοῦ *praenoſcere*. Ovid. I. Faſt. 159.

Promiſſumque ſibi voluit praenoſcere coelum.

BURM.

146. Praenoscere] Prae gravibus corporibus noſcere leves curſus. Elegantiſſime hoc extulit. BART. Quem & vide XV. Adv. 8.

147. Quin et flammato] Neque hoc etiam indicium praeterivit Angelius; inquit enim ibid.

Hinc quoque virtutis licet argumenta futurae Sumere.

& reliqua. TITIUS. Flammas in circulum diſpone, in earum medium tu conſiſte, & catulos recens natos inibi loca. Mater, cum viderit prolis periculum à flammis, generoſiſſimum quemque catulum primum eripiet. Ita ipſius parentis judicio in ſobolis pretio uti poteris. BART.

147. Quin &c.] Expreſſit etiam haec ibidem Demetrius Conſtantinopolitanus: Εἰ ἐπιθυμεῖς καλοὺς κύνας εἰδέναι, οὕτως αὐτοὺς δοκίμαζε· στεφανοειδῆ κύκλον ποιήσας ἀπὸ χόρτου, ὅσον ἐξ ἰφεγγλῶ τροχοῦ ἁμάξης, θὲς τὰ σκυλάκια εἰς μέσον τοῦ κύκλου· τὴν δὲ κύνα ἔχε ἰδίᾳ· ὕφαπτε δὲ τὸν χόρτον· ὑφαπτομένῳ ἀπόλυε τὴν κύνα· καὶ ἴδῃς ὅτι εἰσέρχεται ἀνὰ μέσον τοῦ πυρὸς μὴ φοβουμένη, ἀλλὰ φίλτρῳ κατεχομένη τῶν ἰδίων τέκνων· ἐκλέγεται δὲ φυσικῷ τινὶ πόθῳ καὶ διακρίσει τὰ βελτίονα, καὶ ἐξάγει. *Si bonos canes habere deſideras, hoc modo proba: orbem circularem ex foeno compone, ad ambitum rotae carpentariae: medio circuitus intervallo conſtitue. Matrem vero eorum ſeorſim tene, donec accenſo foeno ſolvas. Illa protinus per medium ignem accurret, nihil metuens prae amore catulorum ſuorum: & naturali quodam inſtinctu ac judicio optimum quemque excernens auferet.* Ita haec legenda & interpretanda cenſeo, quae an male citaverit Barthius, (XV. Adv. 8.) aut utrum ab alio perperam deſcripta habuerit; nondum comperi Nec etiam ſatis certo ſcio, edituſne hic liber Demetrii, an MS. penes illum fuerit. Hoc ſane doleo, nunquam me eum videre potuiſſe: ſine quo Graecorum Cynegeticorum Editio, quam molior, imperfecta prorſus ſit. VLIT. Porro autem ducatur linea circularis, ſatis patens, flammis accenſa, vaporque igneus deſcribat orbem habilem, ita ut quivis *poſſit impune conſiſtere in medio circo.* pro *in medio* ego lubens legerem *ut medio*. JOHNS. Ille Demetrius, a Barthio jactatus, videtur idem eſſe, quem edidit Rigaltius inter rei accipitrariae ſcriptores. haec certe ibi leguntur paucis mutatis pag. 261. & agnoſcit Vlitius in Add. ad vſ. ſupr. 113. BURM.

148. Signetque] Pith. edidit, *ſignet habilem*, quem ſecutus Barthius. Scaliger jam *ſignetque* emendaverat. BURM.

148. Vapor igneus] Ignis ipſe. vide ad Ceirin plurima hujus generis collecta nobis exem-

Impune in medio poſſis conſiſtere circo.
Huc omnes catuli, huc indiſcreta feratur
Turba, dabit mater partus examine honeſtos,
Judicio natos ſervans, trepidoque periclo.

Nam

exempla. Sic Maro *vaporem* pro igne poſuit lib. v. 682.

—— *Lentuſque carinas*
Eſt vapor, & toto deſcendit corpore peſtis,
Nec vires heroum, infuſaque flumina proſunt.

Lucretius lib. v. 340.

Sed periiſſe hominum torrenti ſecla vapore.

Apud quem pluries ita uſurpatum habes. BART. Vid. Cerdam ad Virg. d. l. & Barth. Adv. XXXVII. 6. & ad Ovid. II. Met. 811. adnotata. BURM.

148. HABILEM] Vetus liber, *flabilem.* An dicemus contractionis figura uſum Nemeſianum? ut ex triſyllaba diſſyllabam vocem fecerit? Non placet. *Habilem* enim aptum inſtituto operi dicit orbem. Ut Maro de vitibus Georgico II. 92.

Pi[illegible]bus hae terris habiles.

Quomodo Columella lib. III. cap. 2. *habilem arbori & jugo* dixit. BART. Vid. ad Ovid. II. Met. 531.

149. POSSIS] Eleganter τὸ *ut* omiſſum ſubintelligendum eſt. Ita Appulejus lib. IV. *placuit primum ad hunc ferremus aditum.* lib. II. *contendit caenae intereſſem.* libro VI. *petit de te Venus modicum, de tua mittas ei formoſitate.* lib. VII. *ſuadet tantiſper pacatis itineribus inſiſteretur.* lib. VIII. *Extorquet tamdem collapſa membra cibo refoveret* Sed praepoſitiones frequenter ab ſcriptoribus omitti docuerunt nos Servius & Tiberius Donatus, ſi quis ille tamen eſt praeter nomen ad Maronem. Et nos in Indice ad Madaurenſem pluribus hac de re perſcripſimus. BART. Heinſ. malebat, *ut medio.*

150. CATULI,] Eliſio neglecta vocalis. Quod etiam his Poëtis, aevi jam cadentis, uſurpatum ad Calpurnii Eclogam quintam vſ. 12. notavimus. BART. Ultima ſyllaba in *catuli* nullam patitur Synaloepham. ita Virgil. & paſſim.

Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.

JOHNS. Vid. ſup. vſ. 71.

151. DABIT] Hoc examine, hâc probatione mater indicabit tibi, & cognitam dabit egregiam prolem. JOHNS.

151. PARTUS] Omnino ſcribendum, ut in codice noſtro legitur, *partus examen honeſti.* Ille autem verſiculus,

Indicio natos ſervans, trepidoque periclo,

nullo veſtigio nec eſt, nec fuit in eodem libro, mangonum manus minime paſſo. Et videtur intruſus potius quam ingenuus, citra omnem enim queſtum ſententiae exſulare poteſt. Et vadat Morboniam. BART.

151. HONESTI,] Generoſi: *Honeſtum* enim & *generoſum* parum abſunt ab ſeſe invicem. Perſius II. Sat. in f.

— *Excoctum generoſo pectus honeſto.*

BART. *Honeſtos* eſt hic, non humili de gente, ut ſupr. 108. vid. ad Petron. LV. ita *ſpadices honeſti* Virg. III. Georg. 82. Scaliger malebat, *examen honeſti, exitio natos ſervans.* Heinſius, *partus examini honeſtos.* an, *dabit matris partus examen honeſtos.* i. e. matris examen, ſervans natos, dabit, id eſt, oſtendet tibi honeſtos catulos, quos eximios judicio ſuo probabit: *examen* & *judicium* hic idem fere notat. *ſervans natos* vero debet conjungi τῷ *examen.* BURM.

152. JUDICIO &c.] Id eſt, *διακρίσει*, ut verbotenus fere haec retulit in iſtis Demetrius. *Servans natos trepido periculo*, i. à periculo tam horrendo & jam inſtanti. *Trepidus* hic non eſt, timens, ſed qui timetur: Ut *neſcius*, tam qui neſcit, quam neſcitur: *notus*, qui noſcit, & qui noſcitur. Phaedrus Fab. XI.

Virtutis expers, verbis jactans gloriam,
Ignotos fallit, notis eſt deriſui.

i. qui eum noſcunt, & non noſcunt. Inepte Barthius: *Ignotus fallit, notus e. d.* Et ſexcenta id genus alia. Quae ſi intellexiſſet Barthius, codicem potius ſuum mangonum manus paſſum, quod negat, confeſſus eſſet, quam ipſe verſum hunc tam nequam mangonio

Nam poſtquam concluſa videt ſua germina flammis,
Continuo ſaltu tranſcendens fervida zonae
Vincla, rapit rictu primum, portatque cubili;
Mox alium, mox deinde alium. ſic conſcia mater
Segregat egregiam ſobolem virtutis amore.
Hos igitur genetrice ſimul, jam vere ſereno,

Mol-

nio ejeciſſet, aut Morboniam, id eſt, Utopiam ablegaſſet, quo ipſum faceſſere aequius ſit, unde malum huc intulit pedem. Sed & in eo vere mangonizat, quod, cum omnes Editiones habeant *judicio*, ille *indicio* edat, & citet, ſuoque iſthoc errore inductus, alios errare, quia non ſecum errant, exiſtimet. Εἰς Μασσυλίαν, VLIT. Διαιρέσει, diſcrimine, unum prae alio eligendo. JOHNS.

152. TREPIDO] Horrendo. paſſive enim ſumitur. Vlit. JOHNS. Ita *trepidus metus* Ovid. III. Triſt. I. *ſervare* vero *periclis*, pro a periclis dixit Vell. Paterc. II. 82. ubi vide notas, & ad cap. 28. hic vero eſt duplex conſtructio: judicio, id eſt per judicium ſervans, & a periculo, vel poteſt utrumque capi, per judicium ſuum & periculum, quod ipſa mater ſubit, ſervans natos. forte quis mallet etiam, *trepidanſque periclo*, ut matris ſollicitudo indicetur. BURM.

153. SUA GERMINA] Potuiſſet dicere *pignora*. quod erat uſitatius. TITIUS.

154. CONTINUO] Protinus tranſiliens circulum flammatum, quo quaſi vinclis undique catuli includuntur, ore corripit principem maximeque eximium, & in cubile portat. BART.

154. TRANSCENDENS] Hic pro tranſiliens ponitur. ut infr. 308. *limi traſcendere ſeptum*. BURM.

154. FERVIDA ZONAE VINCLA] Alludit ad zonam torridam, quam ſibi fingunt Aſtrologi: res nota praecipue ex Ovidio: horum circulorum auctor fuit Parmenides, veluti docet Plutarchus de placitis Philoſophorum. vide Cleonis *meteora*, & in ea Robertum Balforeum. TITIUS. Eleganter cingulum ſeu zonam flammae dicit, quae in orbem colligata quaſi compeſcit intus canes. Sic *zonae* in coelo circuli dicuntur, quos *faſcias* vocat Martianus Capella libro VI. Manilius *Balteos* lib. III. BART.

155. VINCLA,] Diſtingue.

——— *fervida zonae*
Vincla rapit rictu primum.

Primus eſt princeps, ſive praeſtantiſſimus. ut apud Virgilium.

——— *Trojae qui primus ab oris*
Italiam fato profugus Lavinaque venit
Littora.

Nam ibi principem intelligendum multis docet S. Aurelius Victor in Originibus Romanis. BART.

155. PORTATQUE CUBILI] Ad cubile: Sic Virgilius. Aen. V. 451. *it clamor coelo*, &, *Aen.* I. 181. *omnem Proſpectum late pelago petit*, ubi notat Servius. TITIUS. Pliniu[illegible] Canibus: *Optimus in foetu, qui noviſſime cernere incipit, aut quem primum fert in cubile foeta.* Id plane in hoc probandi modo evenit: quanquam non de eo Plinius loqui videatur, ſed cum ſtatim poſt partum catulos foris forte genitos in cubile ſuum portat. Ibi enim, ut bene monet Varro, *ſubſternitur eis acus, aut quid aliud, quod molliore cubili facilius educantur.* Idem in adultis obſervari praecipit Xenophon minor cap. 9. Οὐδὲν δὲ οἷον εὐνὴ μαλθακὴ καὶ ἀλεεινή. *Nihil aeque juvat ac cubile molle & calidum.* Idque toto eo capite commendat. VLIT.

156. CONSCIA] Secreto pulſa inſtinctu. JOHNS.

158. GENITRICE SIMUL] More Graecorum; ſic illi uſurpant ſuum ἅμα: neque aliter Tacitus IV. Ann. 55. *Laodiceni ſimul Magnetibus.* rurſus VI. 9. *Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco ſimul, ac Calviſio Sabino majeſtatis poſtulantur.* Livius quoque, ſi Lipſium ſequi libeat; *Pullo amictum ſimul filio Perſeus ingreſſus eſt caſtra.* Sic deeſt σὺν apud Thucydidem ibi, καὶ ἡ ἑτέρα ναῦς, αὐτοῖς ἀνδράσιν ἑάλω.

pro

Molli paſce ſero. paſſim nam lactis abundans

Tem-

pro σὺν αὐτοῖς. Demoſthenes quoque ita loquitur, ἵππους ἔλαβεν αὐτοῖς ὅπλοις. Suidas in verbo αὐταῖς διαβολαῖς. Euſtathius in xx Iliad. atque hoc imitati ſunt Latini, ut hic Nemeſianus, & Virgilius ɪx. 815.

Tum demum praeceps ſaltu ſeſe omnibus armis

In fluvium dedit.

hoc eſt cum omnibus armis, ut expoſuit Servius. TITIUS. Omiſſum *cum*. *Hunc ſimul*, dixit Maro Aen. v. 298.

Hunc Salius ſimul & Patron

Plura in Indice Appulejano, σὺν θεῷ. BART. ἅμα τῇ τεκούσῃ. Rufus Feſtus Avienus: *nunc ſilvas inter oberrant Conjugibus natiſque ſimul.* Tacitus etiam non ſemel ita loquutus, ut in Indice obſervat nuperus Editor Errat vero, quod *ſimul* pro *cum* poni putat. Nam τὸ *cum*, quod ſaepe ἐκλείπει, ſubintelligitur in τῷ *ſimul*, ut plenum ſit, *ſimul cum*. Noſter infra 206. *Bacchi latices Tritonide oliva Admiſcere decet*, ſubintellige, *cum*. Virgilius Georg. ɪv 484. *Ixionei vento rota conſtitit orbis.* Item Aeneidos ɪx. 815. *ſeſe omnibus armis In fluvium dedit.* Ubi τὸ *cum* deficere, ut ſaepe alibi, notat Servius. Unde verſum illum ultimum Ecl. ᴠɪɪ.

Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis.

Interpretari ſolebam, pro nobiſcum. Quanquam, quid alii ſentiant, ſuſque deque feram. Calpurnius ſane non omittendus hac occaſione, ut melior, ſi poſſit, prodeat. Ecl. v. 82. *vivi quoque pondera melle Argenti coquito.* Si ſana haec lectio eſt, ſubintelligendum, *cum melle*. Sed Romana antiquiſſima Editio aliud quippiam ſuſpicari me facit, ut ſuo loco dicam Idem Ecl. ᴠɪɪ. 59.

Manticoram, & ſilvis etiam quibus editur Alcen

Vidimus.

i. cum ſilvis, vel, in ſilvis. Ita legendum & diſtinguendum erat. Alces decem etiam in ſilva ſua memorabili ediderat Gordianus ſenior, teſte Capitolino. Et totam etiam ſilvam à Probo conſtructam in Amphitheatro refert Vopiſcus. Quae pueris jam nota, vix erat ut dicenda hic putarem, niſi pueriliter nimis in hiſce erraſſe vidiſſem Barthium. Qui etiam huc illa Maronis adducit: *Hunc Salius ſimul & Patron.* Quaſi τὸ *Hunc* à τῷ *ſimul* regi poſſit; cum praeceſſerit, *ſecutus*. Conſtruit enim, *Hunc ſimul*, pro, ſimul cum hoc. Eoque exemplo hic contentus reliqua in Indice Appulejano, id eſt, aſinino, promittit. Vae iterum Lucio! VLIT. Una cum genetrice. Silius lib. v. *avulſa eſt protinus hoſti Ore ſimul cervix.* Gronov. JOHNS. Vid ad Val. Flac. ɪ. 408. & ɪv. 88 ſcabiem hanc, quae pro elegantia vulgo habetur, non niſi mortuo Cicerone infeciſſe Linguam Latinam cenſet Cl. Bentl. ad Cicer. ɪɪɪ. Tuſc. Diſp. 18. ex Virgilio tamen loca adducit Heinſ ad Ovid. ɪ. Faſt. 577. alia loca aurei aevi reperies in citatis doctorum virorum notis. vid. & ad Stat. v. Silv. 1. 213. Gronovium BURM.

158. Vere sereno,] Admittendos hyeme canes, ut verno tempore foetus producatur, docet Xenophon De Cura & nutritione canum vide Geoponica, & Latinos rei ruſticae ſcriptores. vide & Phaemonis libellum, Xenophontem, alios. Nam quae omnibus obvia, nullum operae pretium exſcribi. BART. Ut in admiſſurae tempore hyemali, ita & in vere commendando nutriturae Xenophontem ſequitur hic Aurelius. Ait enim ille: ὁ γὰρ ὥρα πρὸς τὰς αὐξήσεις τῶν κυνῶν κρατίστη αὕτη. *Hoc anni tempus ad canum incrementa plurimum conducit.* Et alter cap. 29. περὶ καιροῦ πρὸς τὴν σκυλακείαν ἐπιτηδείου, verbotenus fere eum ita ſequitur: Κρατίστη δὲ ὥρα εἰς σκυλακείαν ἡ τοῦ ἦρος. Videantur reliqua, in quibus rationes addit. Σκυλακείαν enim, non eo ſenſu, quo τὸ σκυλακεύειν, poſuit, ſed pro nutritione & paſtione canina. Pollux: v 51. Σκυλακεία δὲ, ἡ μὲν τις τοιάδε σκυλάκων ἀνατροφή· ἡ δὲ τούτων γένεσις. Καὶ τὸ σκυλακεύειν τὰς κύνας τοῦ χειμῶνος, ἴσιν ἐμπιμπλᾶσαι σκυλάκων, καὶ ἐχῖνον. Hoc modo legendus & diſtinguendus corruptiſſimus & male habitus ab interprete locus. Explicat illa Xenophontis cap. 20. Σκυλακεύειν δεῖ τοῦ χειμῶνος, &c. Et ſimul alteri lucem dat cap. 12. ἀλλὰ μηδὲ σκληρὰν κύνα καὶ πεπηγυῖαν ἅμα τῇ σκυλακοφορούσῃ λυέτω. id eſt, *cum gravidâ.* Vide, quae ad Gratii v. ᴄᴄʟxxxᴠɪ. obſervavi hac ſuper re. VLIT.

159. Sero.] Annum integrum canes

pa-

Tempus adeſt, albent plenis & ovilia mulctris.

In-

paſcendos lacte praecipit Xenophon in aureolo ſuo libello, addendoſque eos cibos, quibus eos ſemper nutrire velis, nulloſque praeter hos. BART. *Wbey.* JOHNS.

159. PASSIM] Non uni loco incluſos, ſed hinc inde vagantes, ut diſcant aërem pati. BART.

159. MOLLI PASCE SERO] Non quolibet lacte, ſed eo, cujus ita meminit Oppianus lib. I. 435.

Εἰ δὲ σύ τοι πινυτῆς σκυλακοτροφίης μεμέληται,
Μήποτ' ἀμέλγεσθαι σκύλακας νεοθηλέι μαζῷ
Αἰγῶν ἢ σφαγάτων, μὴ δ' οἰκιδίῃσι κύνεσσιν.
(Ἤ γάρ τοι νωθροί τε καὶ ἠπεδανοὶ βαρύθοιεν)
Ἀλλ' ἐλάφων ἤπυ μαζῷ, τιθηνοῦ τὸ λεαίνης,
Ἤ πυ δορκαλίδων, ἢ νυκτιπόροιο λυκαίνης.
Ὧ δε γὰρ ἂν κρατερούς τε καὶ ὠκέας ἔξοχα θείης,
Εἰδομένους αὐτῇσι γαλακτοφόροισι τιθήναις.

hanc tamen cautionem parvi feciſſe videtur Augelius, vel potius ob rei difficultatem non admodum curaſſe, ait enim pag. 128.

Tum tu adeo (nam tempus erit) jam parce parenti,
Exhauſtis parce uberibus. ſed mollia nondum
Subducenda tamen natis alimenta, ſed hauſtu
Paſcendi lactis, cujus mulctralia pingues
Implerunt vaccae, & redeuntes rure capellae.

eam tamen ab ipſo non fuiſſe ignoratam penitus ſcias ex illis.

Nec mihi diſpliceat celeres ſi lactea cervae
Interea, atque ipſae pacato pectore Damae,
Grandiaque imprimis diſtenderit ubera doreas.

vide Gratium & Xenophontem. ſed & canes quoque adulti lacte paſci conſueverunt. Claudianus I. in Eutrop. 132.

——— — ——— Sic paſtor obeſum.
Lacte canem, ferroque ligat, paſcitque revinctum.

TITIUS. *Paſce ſero.paſſim.* Ita diſtinguendum. Inepte vulgo: *paſce ſero paſſim. Nam lactis abundans,* &c. quod ineptius etiam interpretatur Barthius, ut nulla ſine nugis linea praetereat. Refert enim *τὸ paſſim* ad catulos, ut paſſim, non uni loco incluſi, ſed hinc inde vagantes paſcantur; ut aërem diſcant pati. Egregiam vero rationem! Sed ad rem. Quod ſero paſcendum catulos dicat noſter, re & verbo imitatur Maronem Georg. III. 405. *Spartae catulos, acremque Moloſſum Paſce ſero pingui.* Servius: *ſero*] *Aqua lactis, quae pingues efficit canes.* Columella: *omnes ſine diſcrimine canes ordeacea farina cum ſero commode paſcit.* Licet enim illi de adultis loquantur, eadem catulis praeberi plerique volunt, etiam ſtatim à nativitate. Varro in Geoponicis Graecis: *Ipſis vero catulis recens ortis opitulabimur: matris enim mamma non ſufficit; ac proinde lacte bubulo jureque oſſium imbuentes panes in pabulum eis offeramus.* Contra Gratius à matre depulſis primum illa communis vitae impendia offert. Et Xenophon major tum demum, cum oberrare incipiunt, in annum illa concedit. Alter, qui probare ſe conſilium ejus affirmat, nullius tamen, quam lactis meminit. Quod, quia ad Gratium notavi, hic non repetam. Facit cum iis etiam Columella: *quod ſi effoeta lacte deficitur, caprinum maxime conveniet praeberi catulis, dum fiant menſium quatuor.* Itaque primis menſibus ad minimum duobus eos ſub matre relinquunt, qui maternum lac ſufficere ac praeſtare credunt. Et Fronto in Geoponicis expreſſe bimeſtre ſpatium iis relinquit. Xenophon junior inter utrumque tenet, ut matri potius, quam catulis conſulat; praeſentis, quam futuri, providens. Ait enim: μὴ ἐᾶν ἐκτρέφειν αὐτὴν, ὅτι μὴ ἐς ὅσον ἀποκουφίζεσθαι τὸ πολὺ τοῦ γάλακτος. *ne ſuos ipſa catulos educet, niſi quatenus nimio lactis levetur.* VLIT. Heinſius diſtinguebat, *paſce ſero: paſſi nam lactis abundans Tempus adeſt.* ut ita Ovid. XIV. Met. 274.

Mellaque vimque meri, & cum lacte coagula paſſo:

Sed ibi caſeus intelligendus, quem canibus dari neſcio. & in multis ibi deeſt copula &, ut poſſet conſtrui *cum lacte paſſo* (a pati) *coagula.* ut *uvas paſſas* dicit Plin. XIV. I. *a patientia nomen acinis datur paſſis.* vid. & Serv. ad Virg. Georg. II. 93. ſi diſtinctio Vlitii placet, *paſſim* ita explica, nuſquam deficere lac vere, ſed ubique reperiri, non tantum in ovilibus, ſed in pratis & montibus, ubi paſcuntur. ſed neſcio, an non *paſcere paſſim* rectius dicatur, ut Barth explicat, id eſt, quocumque in loco ſit: ubique, ut vidimus

ad

Digitized by Google

Interdumque cibo Cererem cum lacte miniſtra,
Fortibus ut ſucis teneras complere medullas
Poſſint, & validas jam tunc promittere vires.

Sed

ad Phaedr. v. 1. ratio additur, quia hac tempeſtate anni nuſquam deeſt lac. *paſſim tempus adeſt* non videtur eleganter dici, ſed non contendam tamen acrius. BURM.

161. CIBO CUM LACTE] Cibus ſit lac, ſed interdum farra addi ſuadet, plane ut Xenophon. BART.

161. CIBO CEREREM CUM LACTE] Interdum & mazam pro cibo dari vult catulis, ut fortiores evadant. De maza jam dixi. Quando autem illam dari velit Nemeſianus, non exprimit. Imo ſi verba ejus ſequimur, etiam ab origine cum lacte ſimul praebenda: non tamen cotidie, ſed *interdum*. nec ſemper, ſed uſque in quartum menſem. *Tunc conſuetam minuiſſe ſaginam profuerit*. Itaque eo uſque maza ali aſſueſcunt ab ipſa, ut dixi, origine. Ea deinceps abſtinent in menſem uſque octavum. Contra major Xenophon, non ab initio uſque, ſed, *ὁπότ' ἂν ἤδη πλανῶ͂) τὰ σκυλάκια*, *cum crura natantia ponunt* (ut noſter infra) iis lac praeberi ſuadet: non uſque in quartum menſem, ſed *μεχρὶ ἐνιαυτοῦ*. non interdum cum maza, ſed promiſcue cum quovis cibo canino, quo per totam vitam aluntur. Oſſa, panem, & jus vel fabarum coctarum, ut Columella; vel oſſium, ut Varro docet, intellige. Hic enim & catulis praeberi talia monet in Geoponicis. Multa igitur inter Aurelii noſtri & Xenophontis leges ſumptuarias diſcrepantia eſt: ut appareat, quam plano oculo utraſque inſpexerit, qui plane eaſdem eſſe cenſet. Niſi bene omnem *ἀντινομίαν* eliſiſſe ſe autumet, Aurelium ita conſtruendo: *Cererem cum cibo lacte miniſtrant*; ut cibus, inquit, ſit lac; ſed interdum farra addi ſuadeat, plane ut Xenophon. Imo Ceres cum lacte, eſt maza, cibo miniſtranda. VLIT. In cibum. mazam intelligit. JOHNS. Heinſius *cibos* legebat, ut *Ceres cum lacte* per adpoſitionem ſit poſitum. Et certe intricata aliter conſtructio. forte latet hic epitheton ☿*Cereris*, qua far ſive furfureum panem deſignavit; de quo nos ad Phaedr. IV. 17. niſi ille demum canibus adultis datus ſit. nam vſ. 166. per ſaginam, farreos panes Vlitius intelligit; certe mox reddi *tenues cibatus* vult. ita ut hic non quidem panis furfureus, ſed tamen fortior cibus indicetur, lacte mollitus. conſtructio autem erit, *miniſtra Cererem cum lacte cibo*. da panem lacte mollitum, in cibum. ut *miniſtrare vitiis* Grat. 314. ubi vide. BURM.

162. FORTIBUS UT SUCCIS] Plurimum alimenti praebentibus vel ſolidioribus, veluti paulo poſt

— *fortemque dari de frugibus eſcam.*

Itidem

Lacte novam pubem facilique tribuere maza,

exacte Angelius pag. 128.

Poſt, ubi ſeptenos Phoebe compleverit orbes,
Amiſſis primum primis quo tempore dentes
Succeſſere alii, paulatim dulcia coenae
Subtrahe blandimenta, & opimi prandia juris.
Verum ſola Ceres, ſoluſque Acheloius hauſtus
Ponatur, cum mane novum, cum veſpere coelum
Induit in tenebras, & ſolem mergit in undas.

& reliqua deinde

Ergo age duro Aſſueſcant victu catuli: &c.

TITIUS.

163. JAM TUNC] In ipſa nimirum infantia. JOHNS.

163. PROMITTERE] Id eſt augere. Plinius ſimiliter *arbores ſe promittere* dixit. quod *ſubjicere* Virgilius, *libro* XVI. *cap.* 26. *In maxima tamen admiratione pinus eſt, habet fructum matureſcentem, habet proximo anno ad maturitatem venturum, ac deinde tertio. Nec ulla arbor avidius ſe promittit.* Sic *promiſſae parteis* in animantibus dicuntur, quae inſigniter auctae. ut Columella lib. VII. cap. 9. BART. Plinius lib. XVI. cap. 26. *In maxima tamen admiratione pinus eſt: habet fructum matureſcentem, habet proximo anno ad maturitatem venturam, ac deinde tertio: nec ulla arbor avidius ſe promittit.* Ita catuli validas promittunt vires, qui bene paſti incrementa corporis & membrorum oſtendunt, quamvis

ma-

Sed poſtquam Phoebus candentem fervidus axem
Contigerit, tardaſque vias, cancrique morantis
Sidus init, tunc conſuetam minuiſſe ſaginam

Pro-

male adhuc cohaerentium, & immaturo robore. Gratius *pignora* talia *promiſſa* vocat, quibus futuras vires licet *perpenſare*, & quis ſit *Ille tuos olim non defecturus honores*. *Promittere* itaque eſt ſpondere; non augere. Nec aliter apud Plinium: ad quem nihil facit Virgilianum, *ſe ſubjicit alnus*. Valeant etiam & ducem ſuum, qui eos hic intempeſtive inducit, ſequantur cum *promiſſo ventre* porcelli Columelliani, eique promittendo, atque id ſit augendo, quantum lubet, indulgeant; modo ne tales *animantes* relicta hara caninas aulas accedant, unde talia avidae impendia vitae longe arceantur. VLIT. *Promittere* eſt prae ſe ferre. Juven. Sat. II. 12. *promittunt atrocem animum*, ubi Schol. ineditus *oſtendunt* explicat. vid. ad Grat. 212. BURM.

165. TARDASQUE VIAS,] Cum dies longiſſimus eſt. BART.

165. CANCRIQUE] Tum enim aeſtas intenſiſſima. Nonnus libro XXXVIII. Dionyſiacorum.

> Καὶ θέρος αὐτύνει ταχυπειθόμενος ἄγγελος ὄρφνης,
> Θερμοτέρῃσιν ἀκτῖσι πυρώδεα γαῖαν ἱμάσσων·
> Ὑψιτενὴς περὶ νύσσαν ὅθ' εἰς δρόμον ἡνιοχεύων
> Καρκίνου ἀντικέλευθος ἀθαλπέος αἰγοκερῆος.

BART.

165. CANCRIQUE MORANTIS] Vel ipſe tardus inceſſu, vel qui ſolis curſum quaſi moratur: ſunt enim tunc dies longiores, utpote menſe Junio. cancri in Phoenice velociſſimi ſunt, Ariſtotel. de hiſtor. animal. lib. IV. TITIUS. Non quia tum longiſſimus dies eſt, ſed quia incrementa dierum tarde adeo conſummantur, & deminuuntur, ut vix percipi poſſit, & quaſi ſiſtatur hic ſol. Manilius lib. I. de Cancro 567.

> *In quo conſummat Phoebus lucemque moramque,*
> *Tardaque per longos circumfert lumina flexus.*

Idem aliter ἀντικελευθῶ lib. II. 201. ſed ridicule ſatis:

> *Nec mirere moras, cum ſol adverſa per aſtra*
> *Aeſtivum tardis attollat menſibus annum.*

Adverſa illa ſoli aſtra ſunt, Taurus, Gemini, Cancer, averſa reliquorum reſpectu. Atqui in Tauro citiſſimus eſt ſolis acceſſus, & per maxima incrementa acclivis. Sed in Geminis demum tardas vias inire incipit, quas auget in Cancro. VLIT.

166. SAGINAM] *Sagina* non hic ſimplicem cibum, aut *tenuem cibatum*, denotat, cui opponitur: ſed fortem & robuſtam maxime alimoniam; quam *fortem eſcam* vocat infra: *fortemque dari de frugibus eſcam*. Omnino itaque ſaginari catulos jubet Aurelius; non ſemper ac promiſcue, ſed ad menſem uſque quartum aetatis tantum. Ut tum praecipua incrementa corporis capiant. Hoc eſt, quod dixit:

> *Fortibus ut ſuccis teneras complere medullas*
> *Poſſint, & validas jam tum promittere vires.*

At poſtea, cum ſuccreſcentibus nervis diſcurrere incipiunt, nec venter illis oneri ſit, tum ſaginatione abſtinendum. Βαρεῖαι πλησμοναὶ vocantur Xenophonti, quibus catulis ſuis penitus interdicit. Hinc in Gloſſis: *Sagina*, περιπλήρωμα. In aliis: Σιτεία, ἡ σίτευσις, *ſagina*, *coctio frumentaria*. Ita legendum puto; voce proxima ob repetitionem à librariis omiſſa. Intelligit enim mazam, quae & hic *ſagina* ab Aurelio vocatur. Eam Columella ita conficit canibus ſuis: *farreo vel triticeo pane ſatiandi ſunt, admiſto liquore coctae fabae*. Apud Anglos farra illis cotidie in aqua vel jure aliquo heſterno decocta apponuntur: niſi cum venatum educendi ſunt. Luxurioſior etiam illa farrea coctio fuit, qua olim cochleas ſuas ſaginabat Fulvius Hirpinus, ut narrat ex Varrone Plinius lib. IX. cap. 56. *Quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, aliiſque generibus, ut cochleae quoque altiles ganeam implerent*. Farre autem plerunque animalia ſaginantur. Ut inde *fartores* dictos ſaginatores ariolari liceat; quaſi *farritores*. Gloſſae: Σιτιστὴς, *fartor*. Σιτίζω, *farcio*, *ſagino*. Quo ſenſu *fartores*, & *fartu-*

ram

ram non ſemel poſuit Columella lib. VIII. cap. *de Gallinis farciendis*. & altero, *de palumbis & columbis farciendis*. Item Varro lib. III. cap. 7. Sed ἐτυμολογίαν iſtam non urgeo. Nec ſane *fartura* iſta, niſi ad id genus cupedinaria animalia pinguefacienda pertinet. *Sagina* autem etiam vires tam canibus, quam gladiatoribus olim quaerebantur: maxime eâ, quam *aridam ſaginationem* vocat Tertullianus de Pallio. Idem adverſus Pſychicos: *ſaginentur pugiles & pyctae Olympici. illis ambitio corporis, quibus & vires neceſſariae: & tamen illi quoque Xerophagiis invaleſcunt.* Quae ideo huc tranſcripſi, ut lucis aliquid vexatiſſimo Calpurnii loco affulgeret, Ecl. IV. 125.

Ut quoque turba bono plaudat ſaginata magiſtro,

Qui facis egregios ad pervia compita ludos.

Ita omnes cum principe antiquae editiones habent. Quanquam ſecunda in *ſagina* producatur ſemper, ea tamen ſaeculi iſtius & ſequioris in negligenda quantitate conniventia videtur fuiſſe. De qua ſtatim latius. Loquitur certe de ludis Gladiatoriis, ſive à Probo, ſive Caro Imp. ad compita exhibitis. *Turba ſaginata*, ſunt gladiatores. Si naevus ille in tam nitidis Eclogis diſplicet, poteſt eodem ſenſu unius apicis, ne dicam literae, mutatione legi, *ſagmata*, uti in aliquibus libris ſcriptum inveniſſe videtur Modius: (Novant. Lect. Ep. XVII.) qui inepte ad *ſagmina*, & ſacras coronas id refert. *Sagmata*, inquam, idem quod *ſaginata* valere poteſt. Σάττειν enim non tantum onerare, ſed & implere & farcire; imo & ſatiare ſignificat. Ariſtoteles Sect. XXI. Problem. 14. τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον, σάττει μὲν, καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν. *Cibus autem, quo continuo utimur, ſatiat nos, & deſiderium explet.* Gloſſae veteres: *Saginatus*, σεσαγμένος. & paulo ante: *Saginat aſinum*, σάττει τὸν ὄνον. Ut in aliis: Σιτευτὴς βοῶν, *ſaginator*. Si tamen vera illa eſt Gloſſographi manus, non librarii error, ut viris doctiſſimis viſum. Hinc ſaltem σάγμα, *ſagma*; & *ſagmatus*, ut *nematus* à νῆμα, Tertulliano, *Bambatus* à βάμμα Apulejo, & ſexcenta talia ab aliis obſervata, quae extra communem Graecorum formam in Latium derivarunt recentiores. Si neque hoc, utpote novum prorſus, antiquariis placet, per me licet vel Modio vel Pythoeo palma deferatur. Ille conjecit, *ſatiata*, quod itidem pro *ſaginata* haberi poſſit: ut Tibullum videatur imitari lib II. El. I.

Turbaque venarum, ſaturi bona ſigna coloni,
Ludet.

Hic primus edidit: *ſignata*, eumque ſecutae omnes recentiores, & noſtra quoque editio. Barthius id confitetur: Ita emendarunt, qui editionibus poſterioribus praefuerunt. Tamen & Tigurina alias proba ita habet. Ut ſatis ſibi ipſe obloquitur! ne iterum Editionem iſtam quaeramus. Poſtremo τὸ *ſignata* non diſplicere ſibi ait, cum egregios ludos ſignati agricolae celebrare potuerint. Quaſi Gallice diceret, *les plus ſignaliſez*. Ita nihil minus, quam quod probat, intellexit. *Turba ſignata*, eſt, quam Tibullus dixit, *Turbaque vernarum*: quia ſervi frontem inuſti & ſtigmatici erant. Haec latius, ut & Calpurnium, quacunque poſſem occaſione, juvarem, & quia id in variarum lectionum compendio mihi licere nolebam. VLIT. Sagina hîc pro ſimplici cibo; de canibus venaticis loquitur, qui non ſaginantur. Salmaſ. ad Solin. p. 798. memoriâ fretus nimirum erravit; diſerte enim Nemeſianus jubet ſaginam (ſupra, fortes ſuccos, Cererem cum lacte) minui, catulos autem redire ad tenues cibatus, & molle ſerum. JOHNS. Vario ſenſu *ſagina* ſumitur ſine dubio. & pro cibo, quo ſaginantur, & etiam pro ipſa corporis mole, quae augetur ſagina. ut Juſtinus bis XXI. & XXXVII. 8. & hinc variae doctorum explicationes, quid apud Plautum Moſtel. I. I. ſit *caedere ſaginam*. quod Salmaſius capit pro cibum caedere & comedere. Et ex eo Tollius apud Auſon. Ephemerid. vſ. 9. corrigit, *multa quod potas, nimiaque caedis Mole ſaginam.* cum vulgo *tendis ſaginam* recte ſit editum, id eſt molem corporis auges te ſaginando. *tendis* pro extendis, diſtendis, ut apud Ovid. X. Met. 506. *tendit onus matrem.* id eſt eam facit pleniorem & tumentem ventre. vide, quae ibi diximus. apud Plautum vero *ſaginam caedere* caperem pro ſaginatum animal caedere. pro nimio cibo dixit Juſt. XXXIV. 2. *ſenſu hominis nimia ſagina careret.* & ita Amm. Marcel. XXII. 12. *in dies poene ſingulos milites carnis diſtentione ſagina victitantes incultius.* & cap. 15. *ut pedibus vulneratis cruor egeſtus,*

Profuerit, tenueſque magis retinere cibatus:
Ne gravis articulos depravet pondere moles.
Nam quum membrorum nexus nodoſque relaxant,
Infirmoſque pedes, & crura natantia ponunt;

Tunc

ſagina diſtentum faciat levem. hic quia *conſueta* additur, hoc ſenſu capienda vox eſt, pro conſuetum ſaginandi modum minuere. Salmaſ. d. l. memoriae vitio *conſuetam retinere ſaginam* citat. BURM.

167. CIBATUS:] *Cibatus* brutorum paſtus apud Varronem de re Ruſtica lib. II. cap. 4. lib. III. cap. 5. BART.

168. NE GRAVIS] Xenophontea illa expreſſit cap. 20. *αἱ γὰρ βαρεῖαι πλησμοναὶ τῶν σκυλακίων διαστρέφουσι σκέλη, σώμασι νόσους ἐμποιοῦσι, καὶ τὰ ἔντος ἄδικα γίνεται. Graves enim repletiones catulorum crura diſtorquent*, &c. VLIT. Edit. Steyn. hunc verſum ſic exhibet.

Ne gravis articulos depravet pondere molles. Quod cur in contextum illico non admittatur, nullus video. en ſententiam. ne gravis (nempe cibatus, vel ſagina; utrumque enim praeceſſerat) ſuo pondere luxatos vel diſtortos reddat molles catulorum articulos. Xenophon. αἱ βαρεῖαι πλησμοναὶ τῶν σκυλακίων διαστρέφουσι σκέλη. JOHNS. *Moles* ſatis Auſonii locus vindicat, & *moles* paſſim de corpore magno occurrit: vel *moles* de ſagina ipſa, quae ingeritur, πλησμοναὶ Xenophonti. BURM.

168. DEPRAVET] Pinguedo ſanguini inimica. Ariſt. Hiſt. lib. III. cap. 19. BART.

169. RELAXAT,] Videmus quotidie obeſos & craſſiuſculos catellos, quibus Veneres noſtrates delectantur, laxis eſſe nervis, & aegre moliri curſum. Unde pedum naſcitur incertus uſus, & nutans ob pondus ſaginae inceſſus, idque in venaticis, qui damnum facere volet, experiatur. IDEM. Laxatos habent nodos. JOHNS.

170. CRURA NATANTIA PONUNT] Expanſa vel vacillantia: varius eſt uſus verbi *natare*, quem cum ab aliis adnotatum eſſe ſciam, hic pluribus non proſequor. TITIUS. Craſſiſſimum errorem Typographi erat corrigere, *crura & nutantia.* In vetere Codice poſt verſum 168. lacuna eſt. Ut videantur ad minimum tres vel quattuor verſus excidiſſe. *Nutans greſſus* eſt incertus. Hieronymus ad Sabinianum: *lingua torpuit, conciderunt brachia, pectus intremuit, nutavit inceſſus.* Appulejus libro IX. BART. *Crura nutantia* Pythoeus, omneſque eum ſecutae Editiones, & abſque Aldina fuiſſet noſtra quoque ita haberet. Nec vitium id Poëtae, ſed aevi ſequioris cenſendum, quo talia ὡς κοινῶς poëmatiis, maxime Epigrammatis, inſerſerunt quaſi liberiores jam, imo diſſolutiores & à moribus & à ſtudiis Romulidae. Utinam iis non acceſſiſſent Auſonius, Prudentius, Feſtus Avienus, Arati & Dionyſii Paraphraſtes (nam alterius fabulas non moror) & Maximianus, aliique bonae notae poſteri; Chriſtiani etiam omnes. Sed ne hic aliena curem, ſufficiat interim Lectori Appendix Proſodiae Smetianae, eaque quanta quanta vitiorum ſeges, donec plura ſuppeditet aliquis, qui illos authores, non ab editoribus ut maxime interpolatos, ſed ſinceros in membranis ſuis perluſtraverit. Meum erit hoc loco oſtendere, an non & hi βούκολοι noſtri, quos nunquam ruſtici & inconſtricti ſermonis pudult, inviti id male-beneficii ab editoribus & interpolatoribus tulerint. En, ecce vel hoc loco Barthium: craſſiſſimum, ait, errorem Typographi erat corrigere, *crura & nutantia.* Atqui & ſupra habuimus in Pythoeana & ejus aſſeclis: *Cygnumque, plumamque ſenilem.* Liber de Aucupio, cujuſcunque Nemeſiani ſit, talibus ſcatuit haud dubie; ut fidem faciunt duo illa, quae edidi, fragmenta. In priore eſt: *pullae cacabantis imagine notae.* ubi editum, *guttae.* In altero: *& vili dat praemia gulae.* Pro quo vir doctus finxit: *atque gulae dat praemia vili.* Sed eadem quantitate & Luxurius poſuit in Epigrammate à Salmaſio in aureis Notis ad Hiſt. Aug. edito:

Quid feſtinus abis gula impellente ſacerdos? Quod ut librarius excuſaret, ſcripſit in codice antiquiſſimo: *gulla.* Vir maximus citat: *ven-*

Tunc etiam niveis armantur dentibus ora.

Sed

ventre impellente. Ad bucolica jam tranſeo. Calpulnii Ecl. II. omnes antiquae Editiones, praeter Romanam, praeferunt:

Et quaecunque vagis alitum ferat aëra pennis.

quanquam ego Romanam ſecutus ſum. Eadem mox Ecloga: *Rorantes favos damus.* Sic Rom. Parm. & Ald. niſi quod in Parmenſi, *fagos*, inveni. Pythoeus refinxit: *Roranteſque favos.* Et verſu ſequenti: *Nec fere grata minus.* Quod ex Romana ſervavi. Auſonius: *Nam tecum fere totus ego.* Quanquam & *fero*, quod in aliis, ferri poteſt per ἐπέμϐασιν numeri: *damus*, *fero.* ut ſtatim poſt: *paſcimus*, & *praeſtant mibi.* De quo alias. Ecloga IV. *calamos here quos mibi doctus Jolas.* Romana: *heri quos doctus Jollas.* Eadem mox habet: *implicitas comebat pectine comas.* In eo quod ſequitur: *turba bono plaudat ſaginata magiſtro*, omnes antiquae tenaciter conſentiunt. Ut & ibi: *ſi qua modo non aſpernanda putabis.* Quod caeſura facilius excuſat. At Ecl. VI. *genus eſt (ut ſcitis) equarum Non jugale mibi*, quod omnes omnino Editiones repraeſentant, ego tenendum cenſui, rejectis infinitis correctorum conjecturantium ineptiis. Reliqua autem lubentius excuſavi, ne in contrarium peccarem, dum illorum errores evito. Tum etiam, ne amare naevos illos, quam ferre, viderer. Ut aliquos eſſe audivi, qui, ſi incauti deprehendantur, Priſcianum male mulcaſſe, heroicum id potius, quam malos poëtas ſe audire, volunt. VLIT. *Natantia* recte omnino princeps Editio. Ovidius I. Artis Amat. 518.

Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.

Idem initio IX. Metam. *Crura micantia*, id eſt trementia dixit. De quo infra. VLIT. *in Add.* Incerta prae infirmitate, vacillantia. Pythoeus male edidit, *nutantia.* contra Aldin. & Steyn. Editiones, & ipſas leges metricas. JOHNS. Nihil facilius permutatione literarum *u* & *a.* nec ideo Poëtam damnare metricae ignorantiae fas puto. ita diſſident viri docti ad Cicer. I. de Nat. Deor. 43. ubi *Democritus nutare*, vel *natare*, *videtur in natura Deorum.* & apud Stat. X. Theb. 293. admodum haeret Barthius, cum legeret, *ſanguineis nutant tentoria rivis.* ubi recte Heinſius reſtituit, *ſanguineiſque natant tentoria rivis.* ut paſſim *natare loca* madida dicuntur, & quae laxe & late conſpiciuntur quaſi fluere; nec conſtringi aut cohiberi. vid. ad Calp. II. Ecl. 77. *Crura natantia* vero ſunt titubantia, vacillantia. ut *mens natat* Manil. IV. 257. ubi vid. Scaliger. & ubi editor in uſum Delphini imperite exhibet *mens nutat. membra natant* Stat. VI. Ach. 839. ubi vid. Barth. & ad. I. Achil. 161. Scaliger legebat, *infirmique pedes*, *nutantia crura reponunt*, forte quia legerat apud Virgil. III Georg. 76. *mollia crura reponit.* vid. & ad Calpurn. Ecl. VI. 44. BURM.

171. NIVEIS ARMANTUR DENTIBUS ORA] Martialis quoque aprorum dentes *niveos* appellavit: equi dentes habent candidiſſimos, praeſertim in ſenectute. Ariſtoteles. TITIUS. Arma canum dicuntur dentes, ut & aliarum ferarum. Unde *exarmatae*, quibus dentes excuſſi. Statius lib. II. 589.

Armaque curva ſuum, & vacuorum terga leonum.

Exarmati Leones apud Lampridium Alagabalo. Sic *armatus aries* apud Columellam libro VII. cap. 3. *Ferae exarmatae*, Graecis γυμναὶ dicuntur. Aphthonius fabula Leonis procantis puellam, qui ungues & dentes depoſuerat. καὶ πεισθεὶς ὁ λέων ὑπ' ἔρωτος ἀμυνθηρίων προσῄειν γυμνὸς προσιὼν δὲ ῥοπάλοις τὸν θηλυτὴν ἀντεπλάσατο Vide & ad Calpurn. Eclog. V. *Arma* alioqui inſtrumenta cujuſvis rei expediundae, ut *arma Eloquentiae* apud Petronium, & Dial. de cauſſis Eloquentiae corruptae. *raſtra*, *arma* Vegetio lib. I. cap. 3. BART. Vid. ad Val. Flac. V. 597.

171. NIVEIS DENTIBUS] Ut Virgilius *albis dentibus.* qualia epitheta quidam carpſere. Quinctilianus lib. VIII. cap. 6. Poëtis permittit, non oratoribus, quia nihil efficiunt, nec ſine illis minus dicitur. Ego vero non ſemper otioſa eſſe credo, ſed *albos* illos dici, quando ad morſum ſtricti & parati ſunt, non tecti cute vel labris, ut quietis canibus eſſe ſolent, ſed irritatis albi illi dentes terrorem injiciunt, & hinc in exuviis, quibus Heroës armabantur, Maro eos, ut terribiliorem ſpeciem darent,

Sed neque concluſos teneas, neque vincula collo
Impatiens circumdederis, noceaſque futuris
Curſibus imprudens. Catulis nam ſaepe remotis
Aut vexare trabes, laceras aut pandere valvas

Mens

rent, ponit. ut lib. VII. Aen. 667.

Tegumen torquens immane Leonis,
Terribili impexum ſaeta cum dentibus albis
Indutus capiti.

& lib. XI. 680.

——— *caput ingens oris hiatus,*
Et malae texere lupi cum dentibus albis.

Omnia illic ad terrorem compoſita. ita Nicand. Alexiph. 223.

— λοξαῖς δὲ κόρσαις ταυρώδεα λελίηται,
Θήγει λευκὸν ὀδόντα.

Sed haec nos latius abducerent a Poëta noſtro. BURM.

172. NEQUE VINCULA COLLO] Audiamus Angelium pag. 129.

Collaque ferratis ultro praebere capiſtris,
Cum primum teneros artus duraverit aetas,
Et ſe jam ſua per veſtigia volverit annus.
Ante autem cave imprudens concluſeris uſque,
Aut loris vinctum aut anguſti pariete ſepsi.
Namque urent tenerum circumdata vincula collum:
Impatienſque morae ſeſe conatibus auget,
Oſtiaque arrodens dentes obtundet & ungues.

nec longe aliter Pollux. TITIUS. Claudian. I. in Eutrop. 137. de cane vieto.

— *Exuto lucratur vincula collo.*

BART. De collaribus nihil hic repetam. Canes ne, dum teneri adhuc ſunt, vincti habeantur, praecavet Nemeſianus. Contra Varro: *Conſueſaciunt quoque, ut poſſint alligari, primum levibus vinclis; quae ſi abrodere conantur, ne id conſueſcant facere, verberibus deterrere ſolent.* Quod tamen de adultis intelligendum potius eſt. Columella manifeſte diſtinguit: *Catulos ſex menſibus primis, dum corroborentur, emitti non oportet, niſi ad matrem luſus ac laſciviae cauſa: poſtea & catbenis per diem continendi, & noctibus ſolvendi.* Quam diſtinctionem veſtigiatim pene ſequitur noſter: niſi quod poſt octavum denique menſem *clauſos teneri* jubeat. Apud Xenophontem Juniorem cap. II. eſt, *ὅτι ἄμεινον δεδέσθαι τὰς κύνας, ἢ λελυμένας εἶναι. vinctos potius, quam ſolutos, debere canes eſſe.* VLIT.

173. NOCEASQUE FUTURIS CURSIBUS] Contra idem Xenophon ſolutis cotidie, & diſcurrentibus currendi vigorem perire dicit: καὶ τὸ ἀκμαῖον τοῦ δρόμου ἀφαιρεῖται αὐτῶν ὁ δι' ἡμέρας ἀφειμένος. Sed ille de adultis; noſter de catulis loquitur, qui dum eluctari conantur, membra nimio conatu facile diſtorquent. Verba ejus ita plana, ut explicatione non indigeant. VLIT.

174. CATULIS] Proprio ſignificatu: de teneris enim, non de adultis loquitur. Illi quippe omnia inconſulte agunt, & nihil non appetunt: *aut vexare trabes laceras*, (ita diſtingue) nec feſtucas metuere; *aut pandere valvas*, quibus capite ſaepe intercluduntur; aut ungues elidunt, aut dentes obtundunt. Imo & quemvis obvium aut praetereuntem latratu inſultant. Hinc paroemia, *catulus Leonem circum latrans.* Ammianus Marcellinus lib. XXII. cap. 16. *Ut immania frementem Leonem putredulis vocibus canis catulus longius circum latrans.* Ita leg. ex MS. cod. vulgo, *vanus*, quod factum eſt ex *canus*, ut antiqui quidam libri habent. *Canis catulus*, ut *lapis ſilex*, apud Plautum & Livium, aliaque ejuſmodi alias à me obſervata. VLIT. Parum refert, an *laceras trabes*, an *valvas* jungas. ſunt vero, quae rimoſae ſunt & hiantes, ut ita *lacerae naves* paſſim, & *lacerae tabulae* Ovid. II. Met. 428. BURM.

174. REMOTIS] Ab familia videlicet. BART. A villa, aut ſervorum commercio, aut matre denique. JOHNS.

175. VEXARE] Dentibus unguibuſque lacerare. IDEM.

175. PANDERE] Heinſ. ad Ovid. III. Met. 89. *mandere* reſcribebat. & certe ita *mandere humum* Grat. 239. *pandere* vero, ſi retinendum, explicandum eſt, ſi rimae ſint, eas rodendo majores facere, ut pateant foramina magna, per quae evadant. BURM.

176.

Mens erit, & teneros torquent conatibus artus;
Obtunduntve novos adroſo robore dentes,
Aut teneros duris impingunt poſtibus ungues.
Mox quum jam validis inſiſtere cruribus aetas
Paſſa, quater binos volvens ab origine menſes,
Illaeſis catulos ſpectaveris undique membris,
Tunc rurſus miſcere fero Cerealia dona
Conveniet, fortemque dari de frugibus eſcam.

Li-

176. Et] Vetus liber, *a.* ſcribendum, *ab.* Quod Poëtis familiare, cum de rebus teneris mentionem faciunt. BART. Forte diſtinctione poſita; *mens erit. At teneros torquent.* &c. & ita etiam variatio temporum tollitur. BURM.

177. Obtunduntve] Liber, *obtunduntque.* belle: nam in illo *ve*, noſtri hodie Poëtae nimis poëtae ſunt, quorum aliquis corrupit hoc ex ſuo Apolline. BART.

177. Robore] Ligno quovis duriori. JOHNS.

177. Dentes,] Contra Varro ſtatim ab ipſis incunabulis apponi illis oſſa jubet, *ut tum roborent, tum confirment, ac ſimul exacuant dentes*, in Geoponicis Graecorum. Idem cautius lib. 11. de R. R. adultis conſuluit: *Dant etiam jus ex oſſibus, & ea ipſa oſſa contuſa; dentes enim facit firmiores.* Cur itaque catulis non contuſa etiam apponantur, nulla ratio eſt: praeſertim cum lippitudinem nimia arroſione facilius contrahant. VLIT.

178. Impingunt] Infigunt. JOHNS. Heinſ. d. l. *infringunt* legebat. de quo verbo vid. ad Ovid. v. Met. 83. BURM.

179. Mox cum] Hos tres verſus ut facillimos praeterit Vlitius, cum tamen vix, aut ne vix quidem intelligendos cenſeam. Quos tamen ita priſtino nitori, nî fallor, reſtituas, mutatâ tantum litterâ. lege *ſpectaverit*, loco τῦ *ſpectaveris.* poſt brevi, cum jam tempus octo menſium à partu elapſorum validis inſiſtere cruribus paſſum ſpectaverit, viderit, catulos membris undique illaeſis, tunc rurſus, &c. ne quis duriuſculum putet, verbum *ſpectaverit* conjungi cum *aetas*, adeat Virg. Aen. 1. 265.

Tertia dum Latio regnantem viderit aeſtas.

jam, opinor, nihil ulterius legentem morabitur. JOHNS. Immo vero moratur duplex illud participium *paſſa* & *volvens:* diſtinctio Barthii quidem huic ſubvenit ſcrupulo, ſed conſtructio intricatior eſt, niſi ſuppleatur hoc modo, mox cum aetas, volvens quater binos menſes ab origine, paſſa eſt inſiſtere membris jam validis, & tu, qui alis eos, ſpectaveris catulos illaeſis undique membris, tunc &c. niſi hoc modo capias, non video ſenſum: vult enim nutritorem canum diligenter ſpectare, an undique ſint illaeſa membra; itaque *ſpectaverit* minus commode ad *aetas* refertur: aut ſubveniendum huic loco eo modo, quem ad Phaedr. 111. 20. oſtendimus, ut nominativus ille *aetas* abſolute ponatur, quaſi dixiſſet, cum aetate jam octo menſium exacta ſpectaveris illaeſis catulos membris, tunc &c. Poſſet & diſtinctione juvari, ſi ita legas. *Mox quum (jam validis &c. menſes &c.) Illaeſis catulos ſ. u. membris, Tunc.* ut, reliquis in parentheſi poſitis, *quum* junxeris τῷ *ſpectaveris.* BURM.

180. Passa quater binos] Xenophon hoc tempus in canibus faeminis obſervari jubet, in maribus decem menſes praefiniit. Plinius hoc Laconicorum proprium eſſe ſcribit: vide etiam Pollucem libro v. TITIUS. Diſtingue, *Paſſa; q. b. v. Volvens*, eſt alluſio Graeci περιπλομένων ἐνιαυτῶν, quod *volventibus annis* reddidit Virgilius. *vertendi* verbo in eadem re uſus Gratius noſter. v. CXLVII. Nemeſianus VIII. ſaltim menſes canibus lacte paſcendis, Xenophon autem totum annum deſignat. BART.

182. Miscere] Eadem ſagina adhibenda eſt, quae ſupra. Vid. 161, 162. JOHNS.

183. Fortem] Quae roboret eos & confirmet. Sic *fortes cibos* nominat Divus Pau-

Libera tunc primum conſueſcant colla ligari,
Concordes & ferre gradus, clauſique teneri.
Jam quum bis denos Phoebe reparaverit ortus,

In-

lus in Epiſtolis. BART. Vſ. 162. *fortes ſucos*, & ita *fortes herbae* Ovid. Medic. fac. 35. & alibi. *validi ſucci* VII. Metam. 316. & *pollentes herbae* paſſim: vid. Broukh. ad Tibul. I. IX. 17. male ergo hic Heinſius, *toſtiſque dari de frugibus*. quia ſcilicet far torrebant. BURM.

184. LIBERA COLLA] Graeciſmus. canes conſueſcant ligari libera colla, & clauſi teneri. BART. Expreſſit hic paſſim Maronem, ubi tauros & equos inſtituit; Georg. III. 167.

——— dehinc, ubi libera colla
Servitia aſſuêrint, ipſis è torquibus aptos
Junge pares, & coge gradum conferre juvencos.

Hinc etiam deſumpſit noſter, quod ſequitur. VLIT. Hinc forte apud Ovid. I. Art. 41. poſſet lectio Douzae probari,

Dum licet, & collo paſſim potes ire ſoluto.

ubi vulgo *loro*. ridere vero nuper libuit, cum viderem Petr. Avellan. in Locis Auctorum Reſtitutis cap. 13. *lorum* interpretari de veſte laxa & ſoluta, qua cuſtode remoto utebantur adoleſcentes. Saltem explicuiſſet de loro, quod pauperes loco bullae gerebant, ut ex Juvenal. Sat. V. 164. & ejus Scholiaſte vulgo traditur, vel de eo loro, ex quo forte pendebat bulla, ut illa cervi ſacri apud Ovid. X. Met. 114. ſed haec nihil ad Ovidium faciunt. qui metaphorice libertatem, qua, nulli addictus puellae, juvenis fruitur; indicat; nihil de virili toga aut bulla ſomnians. & tentor valde, an non rectius legeretur, *Dum liber, & loris paſſim potes ire ſolutis*, vel *ſolutus*, id eſt nullis vinculis adſtrictus. *Lora* enim ſunt, quibus canes retinentur, ut apud Senec. Hippol. 32., quae mox *vincula* vocat, & *habenas*. & ita de bobus ſub jugo arantibus Auctor Moreti. in fin.

——— ——— tectuſque galero
Sub juga parentes cogit lorata juvencos.

Haec ἐν παρέργῳ. quia poſt emiſſum Ovidium id mihi demum incidit. BURM.

185. CONCORDES ET FERRE GRADUS] Collarium varios uſus ſuperius ad Gratium expoſui. Sed de copulandis canibus nihil apud ipſum, aut Graecos. Quapropter hactenus diſtulimus, quae hic dicenda erant. Jubet hic Aurelius non modo alligari catulos, ſed & inter ſe jungi, ut jugiter procedere conſueſcant. Nec eam modo cauſam, ut ne domi diverſim diſcurrant, aut ſepta aulae vel cortis tranſiliant, ſed & inter venandum id uſum habet maximum; ut, ſi qui tarditate nimia, aut contra velocitate caeteros deſerant, tardiores velocibus jungantur: atque ita jugis procedat venatio, & denſa canum vis ad veſtigia legenda certius conſentiat. Sed hoc in ſagacium venatione tantum locum habet: illa etiam Vertragis communia. Cum domi ſunt, ne currendo aut ſaliendo laſciviant: cum in ſilvas ducuntur, ne ante venatum diſcurrentes fatigent ſe, aut abſentia ſua venatorem fruſtrentur. Sed & in velocium venatione ſtationaria, cum diverſis locis ponuntur famuli vel ſocii, ut, qui proximus ferae fuerit, is canes ſuos immittat, binos ac binos Vertragos *copulari* (ita hodie vocant) praecipit Xenophon junior cap. 20. vocatque συνδυάζειν τὰς κύνας, combinare. VLIT. Ideo ſcilicet *copulae* exeuntibus additae, venaturis demptae etiam olim. Ovidius VII. Met. de Laelape cane vſ. 769.

Copula detrahitur canibus.
—— Jamdudum vincula pugnat
Exuere ipſe ſibi, colloque morantia tendit.

Idem lib. V. Triſt. Eleg. IX. 28.

Utque canem pavidae nactum veſtigia cervae
Luctantem fruſtra copula dura tenet.

VLIT.

185. CLAUSIQUE TENERI] Varro lib. I. cap. 21. R. R. *Canes conſueſacias potius noctu vigilare, & interdiu clauſos dormire, & catena vinctos eſſe, ut ſoluti acriores fiant.* IDEM.

186. JAM CUM BIS DENOS] Vertragi, ut plurimum membris pedibuſque invalidis, & in levitatem modo efformati ſunt, niſi abſoluta

Incipe non longo catulos producere curſu;
Sed parvae vallis ſpatio, ſeptove novali.

His

luta jam incrementa & perfectam compagem habent, facillime luxantur: praeſertim ſi qui animo non degeneres adeo ſunt, ut praedae minus, quam ſaluti ſuae parcere malint. Ideo in his perfectiorem merito aetatem requirit noſter, biennium puta plus minus. Ita quippe in Vertrago mare etiam definivit eam Xenophon junior cap. 26. *Ἄῤῥενα δὲ μὴ πρόσθεν, ἢ διετῆ γενόμενον, ἐξάγειν ἐπὶ θήραν.* Cur autem foeminis ad decimum menſem venatione permiſſa, maribus alterum tantum temporis adjiciat, rationem addit, quod maribus membra multo tardius ſolideſcant: *πολὺ γάρ τοι ὕστερον τοῖς ἄῤῥεσι πήγνυται τὰ μέλη.* Tum illam quoque ſubdit, quae non maſculos tantum, ſed ad omnes pertinet, quam modo poſui, in generoſioribus praecipuam *ὑπὸ γὰρ μένους*, inquit, *τρέχουσιν ὅσον δύνανται, θέουσιν.* *Hi enim prae nimio ardore, quantum poſſunt, currunt.* At enimvero in ſagacibus alia res eſt. Solo ſenſu naturali, non viribus, perficiuntur. Ideo ab Xenophonte majore educuntur foeminae menſium octo, mares decem: à Polluce per bimeſtrem anticipationem, foeminae ſexto, mares octavo etiam menſe. Sed nec diſtantiam eandem aetatis ſive proportionem inter mares ac foeminas ſervant, quam in Vertragis alter Xenophon. Ille maribus dimidio plus addit; hi vero quartam plus minus aetatis partem. De Laconicis quippe Xenophon loquutus eſt: cujus veſtigiis, ut ſemper, ita hic quoque inhaerere debuerat Pollux: aut certe voluit, ſi per librarios licuiſſet. De iis ita refert ex Ariſtotele Plinius lib. x. cap. 63. *Octonos Laconicae pariunt: propria in eo genere maribus laboris alacritas: vivunt Laconici annis denis, foeminae duodenis.* Idcirco ſcilicet & citius ad venationem admittuntur mares, & defunguntur. Verba Philoſophi, quae reſpexit Plinius, haec ſunt; *Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν Λακωνικῶν, διὰ τὸ πονεῖν τοὺς ἄῤῥενας μᾶλλον, μακροβιώτεραι αἱ θήλειαι τῶν ἀῤῥένων.* *In Laconicis, quia mares alacrius laborant, foeminae iis vivaciores ſunt.* Perperam itaque Viri doctiſſimi in Editionibus ſuis Plinii verba ex alio Ariſtotelis loco in alium ſenſum detorquent. VLIT.

186. Reparaverit] Ovidianum. BART. Vid. ſupr. ad vſ. 130.

187. Incipe non longo] Vide Angelium ab illo loco pag. 129.

Poſt vero incipies ſua munera quemque docere,

nam ipſe cuncta hic non infercio. TITIUS.

187. Non longo catulos cursu;] Vel hinc patet, cum Vertragis nobis rem eſſe. Rationem enim illam, quam minor Xenophon allegat, omnino reſpicit Nemeſianus; ut ſcilicet ne nimio curſu & ardore diſtendantur, *noceantque futuris Curſibus*, quod ſupra veritus eſt. VLIT. Vertragos. *Greyhounds*. de his enim Nemeſianus loquitur hoc loco. JOHNS.

187. Producere] Proprium in hac re verbum vidimus ad Valer. Flacc. vii. 376. BURM.

188. Vallis spatio,] Nimirum ne lepus nimium praevertatur canem, & viſu ejus ſe auferat. Xenophon cap. 25. *λαγὼ δὲ ἀπὸ χειρὸς ἀφιέναι ἐν χωρίῳ ἐπιφανεῖ, καὶ τὴν μὲν ἐγγύθεν ἀφιέναι τοῦ λαγῶ, ὥστε τήν τε ὄψιν αὐτὴν ἐμπίπλασθαι, καὶ ἐγγὺς ὁρῶσαν μετ' ἐλπίδος ἀγαθῆς πονεῖν.* *Lepus manu praemittatur in loco aperto, & ipſa de proximo immittatur lepori, ut & viſum ipſum paſcat, & leporem vicinum conſpiciens, ſpe bona laboret.* Idem vero paulo poſt, cum exercitandi revera, & ad ipſam venationem educendi ſunt, non vallem, ſed eminentiorem collem deligit, in quo venator cum tyrone catulo conſiſtat, ut facilius proripientem ſe undecunque leporem conſpiciat, & in eum quam poteſt proxime catulum immittat, *Ἔπειτα ἵστασθαι τὸν ἔχοντα αὐτὰς ἐν χωρίῳ ἐπιφανεῖ καὶ ὑπερδεξίῳ.* *loco aperto & eminentiore.* Alias tamen ſufficit Vertragis apertos eſſe & omnium viſui obſtantium vacuos campos. Ovidius Metam. i. 533. de Vertrago ita canit:

Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, & hic praedam, pedibus petit ille ſalutem.

Valles nudas ideo videtur vocaſſe Gratius, *vallem-*

His leporem praemitte manu, non viribus aequis,
Nec curſus virtute parem; ſed tarda trahentem
Membra; queant jam nunc faciles ut ſumere praedas.
Nec ſemel indulge catulis moderamine curſus;

Sed,

lemque Vertragis inſtituendis eligere Aurelius. VLIT.

189. His leporem praemitte manu,] Totidem verbis Xenophon: *λαγὼ ἀπ' χειρὸς ἀφιέναι.* Alter vero in ſagacium inſtitutione, non praemittit illis leporem ad conſpectum. Quia tum, ut ſolet, viſu illius ad nimium curſum incitarentur, & facillime *ἐκπονούμεναι ῥήγνυνται, οὔπω ἔχουσαι συνεστῶτα τὰ σώματα, nimia intenſione laeduntur, nondum ſolida ſatis corpora habentes:* quippe *ἑπτάμηνοι*, vel ad ſummum *δεκάμηνοι* tantum, ut ſupra oſtendi. Verum tum demum, cum à conſpectu exierit, ſolvuntur catuli, ut odores, non viſum, ſectentur. Ideoque Oppianus in experiundis Agaſſaeis defodit procul leporem fine lib. I. 487.

Δὴ τότε βόθρον ὀρυξάμενος κατέθαψε λαγωόν.

VLIT.

189. Non viribus aequis] Non *paſſibus aequis* dixit Virgilius. TITIUS. Vid. ad Nemeſ. Ecl. III. 60. BURM.

190. Virtute] Viribus. Satis de hoc verbo alibi nobis perſcriptum eſt. Diverſa paullo canum *προγυμνάσμασι* habes apud Xenophontem Cynegetico. BART. Hinc *Virtus virium* poſſet firmari, de qua Cl. Perizon. in Curtio ſuo vindicato. ſic inf. 281. & paſſim apud noſtrum & Gratium. BURM.

190. Tarda trahentem membra;] Oppianus in progymnaſmate ſuo vel mortuum Agaſſaeis longe praemittit defodiendum vſ. 482.

Ἢ νέκυν ἢ ζώοντα φέρει παλάμῃσι λαγωόν.

Exanimem manibus leporem, vivumque remittit.

Neutro tamen Vertragis opus eſt, ſi Xenophontis minoris conſilio utimur cap. 25. ſuadentis, *κύνα δὲ ἄλλην χρονιαίαν ἐφεῖναι ὕστερον, ὡς μὴ ἐπὶ πολὺ κακοπαθῆσαι τὴν σκύλακα, μηδὲ ἀπαγορεῦσαι ὑπὸ καμάτου· ἡ δὲ θαμινὰ καὶ δρόμους ἐξελίξασα τὸν λαγὼ παραδώσει τῇ σκύλακι. eamdem alium validum immittere, ne catulus nimio labore affligatur, aut deficiat: ille enim leporem crebro & facili curſu antevertens catulo obviam aget.* Uſus inſuper docet leporem ab hominis contactu nunquam ad priſtinum currendi vigorem redire. VLIT.

191. Queant] Ut catuli, quantumvis teneri, vel ſic valeant *ſumere praedas faciles.* JOHNS.

191. Sumere praedas.] Citra laborem aut magnam contentionem. uſus hac phraſi. v. 50. *Jam tunc* habet, idque uno verbo vetus editio noſtra. Tales quiſquilias in hoc poëta conſectamur, ut excitemus, qui majoribus aptiores ſunt, donec nos revertamur ad libros. BART. Supr. vſ. 50. & Ecl. III. 7. *praedam* habet Pith. BURM.

192. Nec semel] Nec una ſaltim vice indulge canibus leporinam hanc praedam exercitationemque. Sed ſenſim ita eos exerce, donec diſcant & valentes lepores praeverti. BART. Et ne ſemel quidem catulos effraeni curſu emicare permitte, ſed *parvae vallis ſpatio ſeptove novali exerceto diu*, donec aſſueſcendo valeant etiam *validos* lepores *praevertere. Indulge moderamina* (ſic enim lege loco τοῦ *moderamine*) *curſûs catulis* idem eſt, quod indulge habenas vel fraenos equis. quod vitandum, ne nimiâ contentione vires frangant. JOHNS. *Moderamina* Heinſius etiam corrigebat. Sed ſi *curſus* accuſativo capias. ſenſus eſt, nec ſemel indulge curſus, moderamine, id eſt moderamine aliquo, certo; nimirum leporem, non viribus & virtute praevalentem, praemittendo, ita apud Ovid. XIII. Met. 362. *ingenium eget moderamine. Indulgere* ut Barth. capit, abſolute poni vidimus ad Grat. 295. & Calp. Ecl. III. 37. BURM.

192. Indulge] Abſolute, non addito accuſandi caſu, quid indulgeat catulis. Lucretius lib. V. 1367.

—— Fructuſque feros manſueſcere terrâ
Cernebant indulgendo, blandeque colendo.

Pertinet autem *indulgentia* proprie ad patrum

er-

Digitized by Google

Sed, donec validos etiam praevertere ſueſcant,
Exerceto diu, venandi munera cogens
Diſcere, & emeritae laudem virtutis amare.

Nec

erga liberos nimiam mollitudinem. Quintilianus. lib. I. 2. *Infantiam ſtatim delitiis ſolvimus, mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit.* Atranius.

——— male de nobis merentur here,
Qui nos tantopere indulgent in pueritia.

BART.

192. MODERAMINE] Lepore nimirum debilitato. IDEM.

193. VALIDOS PRAEVERTERE] Utputa, donec & ipſi validi evaſerint. Dum enim invalidi adhuc ſunt, cum validioribus certare non permittendi. Xenophon idem cap. 12. ἀλλὰ μηδὲ σκληρὸν κύνα καὶ πεπηγυῖαν ἅμα τῇ σκυλακευομένῃ λύειν. βραχεῖα γὰρ αὕτη καὶ ἀπαγορεύει συμφέρεσθαι, καὶ διώκουσί τι αἱρεῖ καὶ ἀποφεύγοντα ἀπολείπει ἀμφοτέρως· ὥστε ἀθυμεῖν ἀνάγκη τὸ σκυλάκιον εἰς ἑτέραν μᾶλλον φερόμενον. *Sed neque robuſtum & validum canem cum catulo committas: graviter enim ille ac moleſte concurſum fert, & catulum facile vel aſſequitur, vel longe praevertitur. Adeo ut huic neceſſario animus excidat, cum utrobique minus valeat.* Imo vel nimia contentione etiam vires infringat, ut modo dixi. VLIT. Lepores. ut enim proluſit in infirmo, ita exercitationis ſuae profectus demonſtraret in validum leporem. JOHNS.

193. SUESCANT,] Vide, quae de duritie hujus generis verborum, quae debeat praecedentem ſyllabam ex brevi longam efficere, ad Calpurnium ſcriptitavimus. Operae pretium vero elegantiſſimum quoque Terentianum legere, qui luculentis verſibus hac de re tractavit. BART.

194. MUNERE] Diſertim vetus Editio habet; *munia*, quod cur exturbarint, viderint correctores. IDEM. Quia κέχρηνται τῇ ἄγρᾳ ὡς ἄθλῳ, ut ait Aelianus. Quod Gratius innuit hoc modo:

In partem praedae veniat comes, & ſua norit
Praemia: ſic operi juvet inſerviſſe benigno.

Ubi vide notata. Ita ſaepius venando exacta voluntas illos ad opus ſuum inſtigat, & quod Oppianus de Agaſſaeo canit, τῷ μάλα θυμὸς ἰχνεύει. *animus venando laetatur.* Melius tamen dixeris, *venandi munera cogens Diſcere.* Ut Gratius: *quem tanta ad munia foetus Exercere velis*, venationis puta. *Munera* enim & *munia* eodem ſignificatu promiſcue ponuntur. Livius modo *munera belli*, modo *munia* ponit. Vel etiam *munera* ſunt ἀγῶνες, ut Gratius: *ſolidos haec ad certamina calces.* Hinc κύνες καλῶν ἠγωνισμένοι apud Xenophontem ſecundum; & ἐς ἀγῶνα δρόμου καὶ ἅμιλλαν ἐξάγεσθαι. Item Pollux in Venatore ſuo requirit, ut ſit ἀγωνιστής. VLIT. Hoc ſane poſtremum placet. JOHNS. Vid. ad Grat. 260.

195. EMERITAE] Spectatae. JOHNS. *Emeritae* eſt, jam exhibitae virtutis laudem, quam ipſo curſu & lepore apprehenſo, labore defuncti, conſecuti ſunt. vid. ad Ovid. XV. Met. 186. ut *praemia meritae palmae*, apud Virg. V. 70. ubi eſt *emeritae*, quam conſecuti ſunt, & Servius *palmam*, explicat *virtutem* a praecedenti id quod ſequitur: & ita *emeritum mundum* pro merito dixit Manil. I. 404. v. Huet. plura vide apud Drakenb. ad Silium lib. VII. 19. & ad Calp. Ecl. I. 87. ubi alio ſenſu haec vox occurrit. *Emeritum* etiam dici vetus, praeteritum, docet Broukh. ad Prop. IV. V. 10. licet ibi malim legere, *cornicum immeritas eruit ungue genas.* Ita enim omnes editi & ſcripti. *immeritas* vero dicit innocentes, quae non meruerunt a lenis erui, ut Ovid. I. Art. 339.

Quid fodis immeritis, Phineu, ſua lumina natis?

Prop. eleg. praecedenti vſ. 21.

Saepe illa immeritae cauſſata eſt omina lunae.

Neque hic cornix, ut avis inauſpicata, eſt traducenda, ſed quia erat concordiae etiam maritalis ſymbolum, quod ipſe fatetur Broukh. ad Tibul. II. II. 21. ubi vide, quos adducit. quibus adde Horapol. cap. 8. & quae ibi notant interpretes. & hinc forte proverbium illud, *cornicum oculos configere*, ubi con-

Digitized by Google

Nec non conſuetae norint hortamina vocis,

Seu

cordia turbatur, & litibus janua aperitur: licet adhuc obſcuritas quaedam ſit in hoc dicto. BURM.

195. LAUDEM] Diſcant catuli attendere & gaudere laudari, poſtquam virtute praeconium meruerunt. De canum virtute elegantem epiſtolam ſcripſit delicium noſtri ſeculi, Suadae medulla, Juſtus Lipſius. BART. Aelianus: Κύων ἀγρευτικὸς ὅταν αὐτὸς μὲν λαβὼν θηρίον ἥδεται καὶ κεχάρηται τῇ ἄγρᾳ, ὡς ἄθλῳ. *Venaticus canis ubi feram ceperit, tanquam praemium indeptus, laetatur.* Ita malim legere ac interpretari, ut lucem hinc capiat etiam verſus praecedens proxime. Laus enim haec in venandi munere conſiſtit, quam ſibi ipſe adſcribit pro ſua ratione canis. Aelianus poſt paulo: ἁλόντος δὲ τοῦ θηρὸς, οἷα ἐπινίκιόν τινα οἱονεὶ παιᾶνα ἐκβοᾷ, καὶ γέγηθε, καὶ σκιρτᾷ, ὥσπερ ἂν οἱ τοὺς ἐχθροὺς ὅπλοις νικήσαντες. *Capta vero fera hic victoriae ſuae ſibi velut paeana concinit, & laetabundus exultat, haud aliter quam hoſtium victores ſolent.* Haec illa, quam ſibi ipſe imaginatur, gloria eſt, quaeque inde proficiſcitur gloriae cupido. Sed non parvum incitamentum addiderit venator, ſi & inter venandum eos bene agentes laudet, & re bene geſta nominatim extollat. Xenophon major p. 985. inter venandum his fere modis hortatur ſagaces ſuos: ἰὼ κύνες, σοφῶς γε ὦ κύνες, καλῶς γε ὦ κύνες, εὖγε, εὖγε ὦ κύνες, ἴπποθε ὦ κύνες, εὖ κύνες, εὖ ὦ κύνες. Alter, quam utile id ſit, toto cap. 18. exequitur, atque inſuper ſequenti pertractat, ὅτι δεῖ τὴν κύνα καλῶς ἀγωνισαμένην καταψῶντα ἐπευφημεῖν. *Canem venandi munere bene defunctum manu verbiſque blandioribus demulcendum.* Ubi inter alia, χαίρουσι γὰρ ἐπαινούμεναι, inquit, καθάπερ τῶν ἀνθρώπων οἱ γενναῖοι. *Nam hominum generoſorum inſtar laudibus delectantur.* Imo & equorum inſtar, qui *capiunt animis palmas, gaudentque triumpho*, ut haec quoque *laus prima canum* cenſetur in Halieutico fragmento. De quibus in genere Plinius: *Soli nomina ſua, ſoli vocem dominicam agnoſcunt.* Sic malo, quam *domeſticam*. Dixerat quippe antea: *Soli dominum novere.* Xenophon junior conjecturae meae favet: χαίρουσι γὰρ τὴν φωνὴν δεσπότου γνωρίζουσαι. *Laetantur enim, ubi dominicam vocem agnoſcunt.* VLIT.

195. AMARE.] Ambire, anniti ad, affectare. *aſpire to.* JOHNS.

196. CONSUETAE NORINT HORTAMINA VOCIS] Hortamina haec ita habentur apud Xenophontem, de venat. pag. 985. caprarii ſic apud Theocritum. ait autem noſter *conſuetae* ob id, quod monet Angelius p. 129.

—— —— Imperioque magiſtri
Unius addiſcant parere, atque unius omnes
Nutus obſervare, & juſſa faceſſere laeti.

vel *conſuetae*, ne varientur exhortationes. TITIUS. Non illa, quae ſupra ex Xenophonte poſui, blandimenta & laudes intelligit hic, ſed praecipientis ἐγκελεύματα, ut hac aut illac deflectant, vel inſtent, vel deſiſtant. Alias quidem *hortari canes* (ut de eo primum in genere dicam) incitare, & clamando propellere eſt; ut apud Naſonem de Actaeone Metam. III. 242.

At comites rabidum ſolitis hortatibus agmen
Ignari inſtigant.

& in Epiſt. Phaedrae IV. 42.

In nemus ire libet, preſſiſque in retia cervis
Hortari celeres per juga ſumma canes.

Quibus verbotenus Euripidem expreſſit Hippolyto 215.

Εἶμι πρὸς ὕλαν, καὶ παρὰ πεύκας,
Ἵνα θηροφόνοι στείβουσι κύνες
Βαλιαῖς ἐλάφοις ἐγχριμπτόμεναι.
Πρὸς θεῶν, ἔραμαι κυσὶ θωΰξαι, &c.

Scholiaſtes τὸ θωΰξαι exponit, τὸ κυσὶ μὲν συρίζειν, ἐπὶ θῆρας δὲ ὁρμᾶν. Quod Nicander in Theriacis 670. ita circumloquitur:

—— σκυλάκεσσιν Ἀμυκλαίῃσι κελεύων,
Κνυζηθμὸν κυνὸς ὕλαν ἐπάγρια θυμολέοντος.

Hoc eſt:

—— canibuſque celeumate vires
Addit Amyclaeis, acuitque hortatibus iras.

Apud Heſychium legitur, Ἐπισιττεῖν, κυνηγετικῶς παρορμᾶν. Sed cum τὸ σίττα caprariorum eſſe idem alibi doceat, rectius ſit ἐπισίζειν, quod proprie ad venatores pertinet. Hinc ἐπισείων in Etymologico magno exponitur, τὸ συρίζοντας ἐποτρύνειν τοὺς κύνας ἐπὶ τὰ ἔργα ἐν τοῖς κυνηγεσίοις. Nihil tamen hoc ad fiſtulas, aliave ſibilantia inſtrumenta, quorum olim in venatione nullus uſus; ſed humana voce id peragebatur, modo clarius, flebilius, aut gravius in-

Seu curſus revocent, jubeant ſeu tendere curſus.

Quin

intonante. Xenophon major docet, προσαίτω ἐγκελεύων τοὔνομα μεταβάλλων ἑκάστης τῆς κυνὸς ὁποσαχῇ οἷόν τ' ἂν ᾖ, τοὺς τόνους τῆς φωνῆς ποιούμενον, ὀξὺ, βαρὺ, μικρὸν, μέγα. Cornu tamen, ut hodie ſemper, etiam olim aliquando uſi. Statius Theb. IV. 249. de Atalanta: *ſaltus tum forte remotos Pacabat cornu.* Sed praeterea nemo id tradit. Verum enimvero hoc in loco *hortamina* ſunt imperia vocantis domini, quae ex vocis ſono agnoſcere, agnita exequi debent morigeri canes. Quo ſenſu etiam τὸ ἐπισίζειν videtur accepiſſe Heſychius: ἐπισίξας, ἐπαφεὶς ἐπὶ ὁρμὴν ἢ ἐπιπτήξας. Sic legendum. Quae autem illa ἐπισίγματα ſive imperia ſint, late exequitur major Xenophon cap. 18. unicuique ſuum ἐπίσιγμα ſive acclamationem adjungens. Nemeſianus hic duo in genere praecipua ponit, inſtandi vel deſiſtendi. Sane qui haec bene obſervant, non immorigeri ad reliqua erunt. Gratius univerſim in ſemiferis ex thoë canibus laudat, quod *norint voces*, id eſt, quod ſis obediant. Hoc quippe unice requiritur, ne ἀπειθεῖς, ut Pollux vocat, i. immorigeri ſint. VLIT. Adde ex Met. I. 537. *veſtem ritu ſuccincta Dianae Hortaturque canes.* Valerius de Hyla venante lib. III. *ſimul Alcides hortatibus urget.* Homerus Iliad. Λ. θηρητὴς κύνας ἀργιόδοντας Σεύῃ ἐπ' ἀγροτέρῳ συΐ. *Hortatur.* irritat. IDEM. *in Add.* Imperia venatoris ex variis ſonis, ſeu inſtigant, ſeu revocant currentes. JOHNS.

197. Seu revocent,] Hoc praecipuum obedientiae, & rarum in canibus exemplar eſt. Plerique enim in hoc τὸ ἀνήκοον πολὺ, quod & Xenophon reprehendit, naturaliter ſervant, & ardore ſuo καὶ ὑπὸ μένους ἀπειθοῦς auferuntur. Xenophon minor cap. 22. eo nomine ſagaces maxime reprehendit: ὥστε καὶ τὰς ἰχνευτὰς, εἰ δέοι τι, πειρατέον ἀνακαλεῖν· χαλεπαὶ δὲ ἀνακληθῆναι αὗται, καὶ δυσπειθεῖς ὑπὸ λιμοῦ. *Adeoque & ipſae ſagaces, ſi poſſunt, revocentur: quamquam difficulter revocati obediant, ob ſamem*, qua abripiuntur in praedam. Contra idem cap. 18. veretur, ne nimium obediant clamanti ſaepius domino Vertragi, atque ita ſibi noceant, κωλύσαιμ' ἂν μοι δοκῶ θαμινὰ ἀνακαλεῖν αὐτὰς ὀνομαστὶ, μήποτε ἄρα ὑπὸ μένους καὶ προθυμίας, χαρίζεσθαι τῷ δεσπότῃ θέλουσαι, ἐπὶ τῷ παρὰ δύναμιν ἐκταθεῖσαι, ῥήξειάν τι τῶν ἐντός. Ego vero rationem non video, cur illae famelicae magis ſint in feram; hique tanto impetu & curſu ablati, ac majore προθυμίᾳ praedae inhaerentes, *jamjamque tenere Sperantes* (ut ille apud Naſonem) facilius revocanti obediant. Utcunque itaque incitanti gratificentur, ſi non potius ardore ſuo praecipitantur, non eadem facilitate revocantem audire, procul omni dubio eſt. Quapropter & rara virtus, quam de iis praedicat idem cap. 7. πεπαιδευμέναι δὲ ὅταν φθεγξαμένου τοῦ κυναγωγοῦ ὑπακούωσι μὴ ὑπὸ δέους, ἀλλὰ φιλοφρονούμεναι τὰ τροφία καὶ τιμῶσαι. *Illi vero*, inquit, *bene edocti ſunt, qui ad venatoris vocem non metu, ſed prae amore atque honore nutricii ſui ſeſe ſubmittunt.* Et plures admodum eſſe cenſeo, qui contempto imperio non revertuntur, ſi modo ulla adhuc in conſpectu praeda eſt; quanquam vitioſi ibidem habentur. Κακαὶ δὲ ὅταν λυθεῖσαι τοῦ δεσμοῦ ἐν χωρίῳ ὡς ἐπανίεσαν ἐπὶ τὸν ἄγοντα καλούμεναι, ἀλλ' ἀποσκιρτῶσι· καὶ ἢν μὲν πρόσω μετακαλῇς, καταφρονοῦσιν. Niſi ibi de oberrantibus tantum, non praedam perſequentibus, loquatur. Quod tamen ut praeveniatur, vincti potius habendi, donec ad venationem emittantur. Ovidius Metam. VIII. 332. in venatu Meleagri:

Quo poſtquam venere viri, pars retia tendunt,

Vincula pars adimunt canibus, &c.

De quo & ipſe ille Xenophon cap. 20. & 21. & nos alibi. Sed Nemeſianus de immiſſo in leporem cane hic agit, & à medio curſu revocando. Quod an effectum ſortiri poſſit, magnopere addubitem. Negat ſane id de adulto idem Xenophon cap. 25. qui elapſa praeda, οὐδὲ ἐπὶ τὸν κυναγωγὸν ἐπάνεισιν, οὐδὲ ἀνακαλοῦντος ὑπακούει. *nec ad venatorem redit, nec revocantem audit*, &c. VLIT.

197. Jubeant] Magiſtri, videlicet, quod eleganter omiſit. vide ad Ceirin notata, & Gratium nobis. BART.

197. Seu tendere] Heic illa *hortamina*, de quibus modo egi, uſu veniunt. Xenophon minor ob nimiam Vertragorum προθυμίαν, hoc merito illis temperamento conſulit, ut tertio curſu jam non amplius *ſolitis hor-*

Quin etiam docti victam contingere praedam,
Exanimare velint tantum, non carpere ſumptam.

Sic

hortatibus inſtigentur, cujus ratiocinationem ſtatim adduxi ex cap. 18. VLIT.

197. SEU] Heinſius malebat, *ſeu curſu revoces, jubeas ſeu t. c.* in vulgata lectione *revocent* & *jubeant*, debent referri ad hortamina. ſed hortamina, ſive voces hortantium, *revocare curſus*, ut *jubeant tendere* vel *intendere* curſus, ut inf. 253. an eleganter dicatur, aut Latine dubito: quare credo, totum locum ita poſſe conſtitui, *Nec non conſuetas norint, hortamina, voces, ſeu rurſus revocent, j. ſ. t. curſus.* ut Nemeſ. Ecl. II. 6. *rurſus remeare.* Claud. I. in Ruf. 357. *revocataque ſecula rurſus.* Centum ſuperſunt exempla hujus pleonaſmi. *rurſus* vero & *curſus* confuſi apud Sil. VI. 258. ubi Drakenb. apud Propert. II. XXV. 33. iterum eſſe permutatas voces docet. apud Xenophont. vero de Venat. p. 985. vide formulas, quibus hortantur intendere curſum: εὖγε κύνες, ἔυγε ὦ κύνες, ἔπισθε ὦ κύνες. revocant vero his vocibus, Τῦμπαλιν, Τάμπαλιν, ὦ κύνες; & plura ibi occurrunt in rem. BURM.

198. VICTAM] De *vincendi* vocabulo vide eruditiſſimum Caſaubonum ad Suetonii librum primum. BART. Vid. ad Grat. 494. illa Caſaub. ad Suet. Caeſ. I. huc non pertinent. ibi enim pro exorare poni docet, qui ſenſus hic abſurdus foret. BURM.

199. EXANIMARE VELINT] Merito id catulis tironibus permittitur, ut eo avidius in praedam ferantur. Caeterum majoribus id non ſemper laudi eſt, ut leporem egregie contendentem, non curſu, ſed labore ac fatigatione victum, interficiant. Οὐ γάρ τοι ἐπὶ τῷ ἁλῶναι τὸ θηρίον ἐξάγουσι τὰς κύνας, ἀλλὰ ἐς ἀγῶνα δρόμου καὶ ἅμιλλαν οἵ γε τῇ ἀληθείᾳ κυνηγετικοί. *Non enim ut feram modo capiant, ſed ut curſu eum ea certent, canes educunt veri venatores*, egregie profatur Xenophon ὁ δεύτερος cap. 17. ubi late alterum cognominem ſibi contraria ſentientem refutat. Aelianus lib. VIII. cap. 2. ita diſtinguit: αὐτὸς μὲν λαβὼν θηρίον ἥδεται, καὶ κέχρηται τῇ ἄγρᾳ ὡς ἄθλῳ, ἵνα αὐτὸν συγχωρήσῃ ὁ δεσπότης. εἰ δὲ μὴ, φυλάττει ζῶντα, ἔς τ' ἂν ὁ θηρατὴς ἀφίκηται. Si dominus accedit, praeda ut praemio utitur, eamque exanimat: ſin abeſt, in adventum ejus vivam ſervat. Quod vix ut de alio quam Vertrago intelligi poſſit, cujus characteri id prorſus convenit apud Martialem XIV. 200.

Non ſibi, ſed domino venatur Vertragus acer,
Illaeſum leporem qui tibi dente refert.

Unde forſan & Pollux cap. I. canibus poſt alia attribuit, ζωγρεῖν, ζῶντα κρατεῖν, *vivas feras capere.* Quod item non poteſt de ſagacibus intelligi, quibus exprobat minor Xenophon cap. 22. quod praeda minime abſtineant: δειναὶ δὲ καὶ καταφαγεῖν τὸν ἁλόντα παντελῶς, ὥστε μόλις ἂν ξύλῳ παίων ἀπαλλάξειας αὐτάς. *quin imo praedam tam avide devorant, ut vix fuſtibus caeſos abſtrahas.* Quamquam mortua & curſu confecta abſtinere dicantur ab Aeliano citato loco, & Plutarcho, in tractatu, Utra animalium &c. VLIT.

199. CARPERE] Ad veſcendum. Conviviale verbum ex media luxuria ad canes deduxit. Vide Notas virorum doctorum ad Petronium, apud quem Trimalcio *Carpum* habebat diribitorem epularum, ut uno verbo illum vocaret & juberet officium ſuum exſequi. BART.

199. NON CARPERE SUMPTAM.] Haec propria Vertragorum laus, ut illaeſum leporem dente ferant. Quapropter ferri non poteſt edita apud Martialem lectio lib. III. 47.

Leporemque laeſum Gallici canis dente.

Scribendumque, *illaeſum*, ex charactere, quem ſtatim ex Apophoretis adduxi XIV. 200.

Illaeſum leporem qui tibi dente refert.

Vel ſi qui aures delicatas adeo habent, ut metro magis, quam lectionis veritati, auſcultent, an *prenſum*, vel tale quid malint, ipſi viderint; modo ne pro vulgata contendentes majorem Martiali ἀντινομίας culpam concilient, quam ἀνομίας. Cujus ne religioſus adeo fuiſſe cenſeatur, ecce & alios διασκάζοντες, quos editorum connivenua hactenus fere vulgatis inſeruit. lib. I. Epigram. 67.

Aliena quiſquis recitat, & quaerit famam.

Quanquam ſcio in melioribus libris id emendatum. Verum lib. II. Epigram. 17.

Non

Sic tibi veloces catulos reparare memento
Semper, & in parvos iterum protendere curas.
Nam triſtes morbi, ſcabies & ſordida venis
Sae-

Non tondet, inquam; quid ergo facit? radit. Non modo multae Editiones, ſed & ipſe codex MS. Bibliothecae Leydenſis ita ſcriptum exhibet. Multaeque aliae id genus licentiae apud eum paſſim occurrunt, quas hic non moror: dum utique conjecturae meae controverſia non fiat. Gallici canes, ſive Vertragi, lepores non laedunt, idque à teneris edocentur. Xenophon minor cap. 25 ἁλόντος δ᾽ ἐφομαρτείτω τις σπουδῇ, πρὶν ἐμφορηθῆναι τοῦ αἵματος τὰς κύνας. *Capta praeda ocyus aliquis inſequatur; antequam canes ſanguine ſe ingurgitent.* Non ut lepori parcat, eoque illaeſo (ut delicatulus ille apud Martialem Baſſus) fruatur; ἀλλ᾽ ὅτι πονηρὸν μάθημα κυνὶ γενναίῳ λαγῶ ἐσθίειν, *ſed quia peſſima conſuetudo cani egregio leporem deguſtare*, canibus potius conſultum voluit. Illud vero ſagacium eſt, ut *captum leporem diſcerpere, & ſanguinem ejus avide haurire gaudeant*, teſte Plutarcho in libello, Utra animalium. VLIT. Omnia, quae ex Martiali loca profert, corrupta ſunt, in primis ex lib. I. Ep. 67. legendum *poſit famam* cum Caſtal. I. Obſerv. 8. in altero II. Ep. 17. legendum *inquit, ergo quid facis?* Nec video, cur *illaeſum* lib III. Ep 47. praeſtet, ut etiam ad Grat. 203. corrigebat. *laeſus* enim probabat curſu eſſe captum, non in cubili ſedentem. Si ergo non carptus, laceratus, ſed modo leviter laeſus eſſet, pretium addebatur lepori apud delicatos: nec ideo ſemper eodem modo cogitur loqui, & quidem contra metrum, quia alibi *illaeſum* dixit. *laeſus* ibi eſt, quod hic *ſumpta praeda*, apprehenſa, quod vix fieri poteſt, niſi levi cum vulnere ſaltem. *carpere* hic eſt, ut *carpere eſcam* Phaedr. I. 28. ubi vide. BURM.

200. SIC] Legendum puto *Hinc:* ex illis generoſis, quos ita educaſti & exercuiſti, ut jam praecedentibus verſibus docui, cura ſemper ſobolem novam tibi ſubnaſci. IDEM.

200. REPARARE MEMENTO] Foetura, de qua plura Gratius, & nos ibi ex Angelio, tum etiam ibidem paulo poſt de remediis: ad quae hic noſter tranſit, hinc anſa arrepta. TITIUS. Virgil. Georg. III. 65.

Atque aliam ex aliâ generando ſuffice prolem.

Ovid. autem eodem verbo utitur. Metam. lib. I. 363.

O utinam poſſem populos reparare paternis
Artibus.

JOHNS.

201. SEMPER,] Quotannis. De ſcabie canum aliiſque morbis vide Gratium, & Vegetii commentarium III. & IV. Veterinariae, nam & ibi tradita ad hos faciunt. BART.

202. NAM TRISTIS] In libro antiquitus excuſo, etſi diſtinctio nulla eſt, tamen ita haec fuit concepta.

Nam triſtes morbi, ſcabies & ſordida venis
Saepe venit, multàmque &c.

Quod non videtur mutandum fuiſſe à corrigentibus. BART. Perperam vulgo diſtinguitur: *Nam triſtis morbi ſcabies*, &c. *Triſtis* valet *triſtes*, ut *levis deducet pondere fratres*, Gratio, pro *leves:* unde ibi quoque vulgatur, *levis*. Maronem cum paſſim, tum hic maxime ſecutus videtur, Georg. III. 65.

Atque aliam ex alia generando ſuffice prolem;
Optima quaeque dies miſeris mortalibus aevi
Prima fugit; ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus,
Et labor, & durae rapit inclementia mortis.
Semper erunt, quorum mutari corpora malis,
Semper enim refice; ac ne poſt amiſſa requiras,
Anteveni, & ſobolem armento ſortire quotannis.

In quorum ultimo & primo verſibus idem dicitur, ideoque ab Aurelio idem bis repetitur v. CC. & v. CCV. VLIT. Corruperunt locum, qui *triſtes morbi* & *ſcabies* poſtulare pluralem *veniunt* crediderunt. ſed ita Virgil. III. Georg. 564.

Ardentes papulae, atque immundus olentia ſudor
Membra ſequebatur.

Livius XXXVII. 9. *Naves & praeſidium exceſſit.* Cicer. III. Tuſc. 5. *corpora & natura* va-

Saepe venit, multamque canes diſcrimine nullo
Dant ſtragem: tu ſollicitos impende labores,
Et ſortire gregem ſuffecta prole quotannis.
Quin acidos Bacchi latices Tritonide oliva

valet. plura dicam ad Claudian. I. in Ruf. 53. ita contra apud Grat. 369.

Inde emiſſa lues, & per contagia morbus
Venere in vulgus.

Vlitius malebat, *morbi venere.* ubi etiam τὸ *venit* videbis vindicatum. BURM.

202. SCABIES ET SORDIDA] Virgilio III. Georg. 441. *Turpis oves tentat ſcabies.* & antea vſ. 299. *ſcabiemque ferat, turpeſque podagras.* Ubi Nonius *turpe, indecorum: informe*, exponit. Cave autem *ſordida venis* conſtruas tertio caſu. *Venis venit*, pro in venas, quia ſanguinem quoque inficit ſcabies. *Hinc vitium, hinc illa eſt avidae vehementia peſti*, inquit Gratius de hac ipſa ſcabie. VLIT. Ingrata ſane accidit auribus illa vox poſt τὸ *venis:* nec tamen mutare auſim: niſi quis *ſubit* reponi poſſe putet. JOHNS.

203. DISCRIMINE] Pari modo Gratius vſ. 370.

—— *juxtaque exercitus ingens*
Aequali ſub labe ruit.

i. e. *ſub labe*, diſcrimine nullo graſſanti, & vſ. 411. JOHNS.

204. DANT STRAGEM,] Patiuntur potius. Sed hoc eleganter ita Latinitas abuſa eſt. Virgil. Georg. III. 265.

—— *imbelles dant praelia cervi.*

Idem Aeneid. III. 69.

—— *placataque venti*
Dant Maria.

Idem Georg. III. 246.

——— *nec funera vulgo*
Jam multa informes urſi ſtragemque dedere.

Et in fine 556.

Jamque catervatim dat ſtragem.

Quod contrarium eſt noſtro. BART. Mallet forte aliquis. *multamque cani d. n. dat ſtragem.* nam ita communiter loquuntur. apud Flor. I. 18. dubius eſt ſenſus, *conſternati equi fugam ſtragemque late dederunt*, an equi fugerint & perierint, an dederint ſtragem reliquis, quos turbabant. & ita *dare ſtragem* dicitur, qui alios occidit, aut auctor eſt, ut pereat, vel qui ipſe etiam involvitur ſtragi. ſic domus *dat ruinam* Virg. II. Aen. 310. quae ruit in ſe: quare nihil muto. & ex reliquis ſenſus eſt in dubiis talibus colligendus. *ſtragem canum* dixit etiam Ovid. VII. Met. 536. BURM.

204. IMPENDE] Deſumtum ex Virg. III. Georg. 74.

Praecipuum jam inde a teneris impende laborem.

IDEM.

205. SORTIRE] Sorte comple. Virgilianum ex Georg. III. 70.

Semper enim refice, ac ne poſt amiſſa requiras.
Ante veni, & ſobolem armento ſortire quotannis.

BART.

206. QUIN ACIDOS BACCHI LATICES] Copioſe hanc partem exequitur Angelius p. 136.

—— ——— *Poſt Capnon, & acres*
Immergunt Lapathi caules, hederamque Cuſſam.
In latices acidos corpus tenuantis aceti.

TITIUS. Serenus Samonicus cap. 7. *prurigini, papulis, ac ſcabiei arcendis:*

Ferventes papulas oleo curato liquenti,
Aut acido Baccho miſcebis farra lupini.

ὀξέλαιον uno vocant verbo unguentum ex oleo & aceto mixtum; idque intelligere videtur Calpurnius Ecl. V. 81. *& liquido ſimul unguine terga memento, Si ſint raſa, linas.* Ita ſcriptum exhibet praeter Pythoeanam etiam princeps Editio, quae jam CLXXIV. annorum aetatem fert: ne quid plus autoritatis ſequioribus libris attribuendum cenſeat Modius, qui habent, *liquido picis unguine.* Praeſertim cum praeceſſerit: *nec Brutia deſit Dura tibi.* Nam Brutia opponitur liquidae pici. Plinius lib XVI. cap. 11. *Sequens liquor craſſiorem jam picem fundit: haec rurſus in cortinas*

Admiſcere decet; catuloſque caneſque maritas
Unguere profuerit, tepidoque oſtendere ſoli,
Auribus & tineas candenti pellere cultro.

Eſt

aereas conjecta aceto ſpiſſatur, & coagulata Brutiae nomen accipit, lentore ab alia pice differens. Ita legendum eo loco. Idem lib. XXIV. cap. 7. palimpiſſam pro Brutia accepit: *praeſtantiſſima, ſed & ad canum jumentorumque ſcabiem.* Omnino enim illa ad palimpiſſam referenda, atque eo modo ex antiquae ſcripturae veſtigiis reſtituenda. Dioſcorides lib. I. cap. 97. Brutiam ſpeciem palimpiſſae conſtituit, quae in genere nihil aliud ſit, quam ξηρὰ πίσσα, *ſicca pix* Eam merito itaque *duram* dixit Calpurnius. Sed *liquidum unguen*, quod ad ulcera commendat, aut id eſt, quod dixi; aut ſaltem ad πισσέλαιον referendum, etiam cum pice liquidâ à Dioſcoride eod. lib. cap. 95. ἐπὶ τῶν κτηνῶν ἕλκη καὶ ψώρας, *ad pecorum ulcera & ſcabies* adhibetur. Idque, ni fallor, Maro in eadem curatione lib. III. Georg. 450. vocavit, *pingues unguine ceras.* unde, ut pleraque iſtius Eclogae, etiam illa deſumpſit Calpurnius, quem obiter illuſtraſſe ſufficit, ne longius exorbitem. VLIT. *Oliva* autem vocatur *Tritonis*, quia Tritonidi. *i. e.* Palladi ſacra. *cum* ante *olivâ* ſubauditur. JOHNS. De *Acido* vid. ad Petron. XXXI. neque opus eſt hic *cum*, ut ſupr. 158. Vlitius notabat, ſubaudire: nam *miſcere* cum ablativo conſtrui vidimus ad Ovid. VI. Faſt. 170 BURM.

208. OSTENDERE SOLI,] Et hoc Maronianum II. Georg. 260.

—— *magnos ſcrobibus concidere montes*
Ante ſupinatas Aquiloni oſtendere glebas.

BART. *Oſtendere* eſt exponere ſoli: Varro de Re Ruſt. I. 25. apud Diomed. lib. I. pag. 372. *Lacus optimus vino ſit & oſtentus ſoli.* Ubi legendum *locus*, ut in capite praecedenti, *ager ſoli oſtentus.* nam ex Catonis illa cap. 6. deſumpta ſunt. BURM.

209. TINEAS CANDENTI PELLERE CULTRO] Ricinos, de quibus Iſidorus; *Ricinus*, inquit, *vermis eſt canis vocatus eo, quod haeret in auribus canum*, κύων enim *Graece canis eſt.* Angelius morbum nominat, remedium ſubticet pag. 142.

Sed neque propterea morborum examina deſunt
Plurima: queis oppreſſa canum vis fida labaſcit,
Et turpes blattae, & muſcae, ſordeſque nocentes.
Auribus..

Plinius medicinam facit lib. XXII. cap. 18. atque alibi non ſemel. nec abnuerim de hoc genere vermis intellexiſſe Columellam, lib. X. 478. cum inquit,

Tum modo dependens ricini, modo more Cylindri.

nam nugae ſunt, quae Bardoniſſimus Scaliger comminiſcitur ſuper hoc loco ad Copam: rectius omnino ſentit Pius, quem conſulas velim tum illic, tum annotat. poſter. cap. 172. nec praetereundus eſt Michaël Angelius Blondus. TITIUS. Geſnerus ὁ κυνῶν *ricinos* intelligi putat, & errat: quod pace tantae illius in animalium hiſtoria experientiae dixerim. *Ricini* enim nihil aliud, quam pediculi pecuarii, aut vermes ſaltem ſunt. Iſidoro, *ricinus, vermis eſt canis, vocatus eo quod haeret in auribus canum.* A Varrone id habere videtur, qui ita cap. de canibus: *Quidam nucibus Graecis in aqua tritis perungunt aures & inter digitos; quod muſcae & ricini & pulices ſoleant, ſi hoc unguine non ſis uſus, ea exulcerare.* Sed non ideo ſemper auribus haerent. Columella lib. VI. cap. 2. feminibus boum plerumque inhaerere *ricinos* dicit: niſi corrupta ea vox eſt: nam in veteribus *recini*, & *redivii*, quos Calepinus citat. leguntur. In Gloſſis etiam *Ricinus* κρότων, & φθείρ, exponitur. Et alibi: Φθεὶρ, ἤγουν κρότων, *ricinus.* Φθειριάζων. ἐπὶ ἀλόγου ζώου, *ricinoſus* Itaque nec canum, nec boum, ſed omnium id genus pecorum communes ſunt. Plinius lib. XI. cap. 34. ricinum ita [illegible]: *Eſt animal ejuſdem turpitudinis infixo ſemper ſanguini capite vivens, atque ita intumeſcens,* &c. tum addit: *Nunquam hoc in jumentis gignitur; in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus*

Eſt etiam canibus rabies, letale periclum,
Quod ſeu coeleſti corrupto ſidere manat,

Quum

bus omnia; in ovibus & in capris hoc ſolum. Quae ſibi non conſtare animadvertit olim Pintianus, conjicitque, *Nonnunquam hoc.* Fruſtra. Ego vero ita: *Quanquam hoc in jumentis gignitur omnibus, frequens in canibus aliquando* (vel *aliquantum* potius) *in bubus omnia.* Deſumpta enim paene verbotenus ex Ariſtotelis lib. v. Hiſtor. Animal. cap. 32. Ubi, poſtquam dixit, animalia omnia, excepto aſino, & pediculis & ricinis infeſtari, addit Philoſophus: οἱ δὲ βόες ἴσχυσιν ἀμφω. τὰ δὲ πρόβατα καὶ αἶγες κρότωνας· φθεῖρας δὲ οὐκ ἴσχυσι. Et paulo poſt: ἐν δὲ τοῖς κυσὶν, οἱ καλούμενοι γίνονται κυνοραϊσταί. Fortaſſe etiam nihil in Plinio mutandum ſit, modo jumenta pro aſinis tantum ibi habeantur. Sed de eo non contendo jam. Sufficit oſtendiſſe, ricinos vermium genus reptile, non volatile eſſe. Quî itaque candorem cultri fugiant, cum capite ipſo infixi adeo inhaereut? Nec ricini peculiares canum ſunt; ſed omnigeni pecoris commune malum: verum ii, qui canes infeſtant, peculiariter κυνοραϊσταὶ, dicuntur, ut in adducto Ariſtotelis loco videre eſt. Heſychius: Κυνοραϊσταὶ, κρότωνες οἱ τὰς κύνας πιέζοντες. Falluntur itaque, qui κυνοραϊστὰς eaſdem cum κυνομυίαις eſſe autumant. Illae nihil aliud, quam ricini, hae muſcae, quae canum aures maxime infeſtant. Ergo per *tineas* hoc loco muſcas caninas intelligere convenit, quia & alatae ſunt, & colore tineis haud abſimiles, ita dictas à Poëta. Quae, ut reliquum muſcarum genus, quocunque motu vel ventilatione facile abigantur: cum ricini non id tantum aſpernentur, ſed etiam, ſi manu vellantur, ulcera faciant, ut merito id prohibeat Columella lib. VII. cap. ult. Plinius, ut de ricinis innominatim egerat, ita & de κυνομυίαις haec ſubjicit: *Eſt & volucre canibus peculiare ſuum malum, aures maxime lancinans, quae defendi morſu non queunt. Muſcas* generatim vocat Varro; & Columella: *Fere autem per aeſtatem ſic muſcis aures exulcerantur, ſaepe ut totas amittant.* Sed idem eodem, quo Varro medicamine eas conficit, non illo modo, quem hic confingit Nemeſianus inauditum alias. VLIT. Geſnerus ὁ μὲν *ricinos* intelligi putat. Iſidoro autem *ricinus* eſt, vermis canis, vocatus eo quod haeret auribus canum. Geſnerum erraſſe cenſet Vlitius, quia *ricini* vermium genus reptile, non volatile eſt. Quî itaque candorem cultri fugiant, cum capite ipſo infixi adeo inhaerent? Ergo per tineas hoc loco muſcas caninas intelligere convenit; quia alatae ſunt, & colore tineis haud abſimiles, ita dictas à Poëtâ: quae ut reliquum muſcarum genus quâvis ventilatione abigantur; cum ricini, ſi vel manu vellantur, ulcera faciunt. modum tamen ſanandi à Nemeſiano praeſcriptum inauditum alias aſſerit Vlitius. quid ſi iſtud remedium ab ipſo tantum ſit male intellectum? Et illud *candenti* non *candidum* denotaret, ſed *ab igne calidum*? hoc ad delendos ricinos, quantumvis infixos valet; & quid, quaeſo, candido opus eſt cultro pellendis tineis? Pace itaque tuâ, Vliti, Geſnerus mihi rectius videtur ſenſiſſe. JOHNS. De tineis vide Barth. ad Claudian. I. in Eutr. 114. & notas ad Seren. Samon. cap XXX. qui primam ſyllabam produxit, quare alii *taeniam* legunt. malim etiam legere *candenti vellere*, vel *evellere cultro.* tineas etiam apibus infeſtas memorat Virg. IV. Georg. 246. *tineas* ſive *tineolas* aliis pediculos vocari dicit Veget. de Mulomed. II. cap. 44. *candens ferrum* recte explicare Johnſ. puto: nam ibidem urendas eſſe aurium laeſarum partes vicinas docet. BURM.

210. EST ETIAM CANIBUS RABIES] De hac, utpote de morbo communi & periculoſiſſimo, pluribus agit Angelius, ad quem lectorem meum rejicio; dixi etiam ad Gratium, & notat Ritterſhuſius ad ſecundum Oppiani de Piſcatione: vide Johannem Brodaeum Miſcellan. lib. VI. cap. 28. & Blondum ſuo loco TITIUS.

211. QUOD] *Quod periculum*, quod malum, *ſive manat* à Sole (Ovidius enim Solem vocat *Aethereum ſidus*, ut hic Nemeſian. *coeleſte.* L. I. Metam. v. 424.) nigrâ ferrugine *corrupto*; nimirum cum Phoebus languidos emittit radios ab aethere jam nubibus opaco tri-

Quum ſegnes radios triſti jaculatur ab aethra
Phoebus, & attonito pallens caput exerit orbe:

Seu

triſtique, & pallens oſtendit caput ab orbe ſuo attonito, & deliquium paſſo. JOHNS. Nihil familiarius Poëtis, quam *ſidus* de ſole dicere. vide ad Petron. CXIX. *ita peſtilens ſidus* Juſt. XIX. 2. & Petron. II. eſt, quod hîc *corruptum* dicitur: quamvis durius dictum videatur, & duo illa epitheta offendant. forte ſcripſerit,

Quod, ſeu coeleſti corruptio ſidere manat,

ita morbus *corruptio corporum* dicitur Ciceroni IV. Tuſc. 13. & ita *corrupti boves* morboſi Phaedr. II. 8. & Ovid. Ep. XX. 117.

Parce, precor, tenues corrumpere febribus artus.

Quod, hic non ad *periculum* refertur, ſed tranſitioni inſervit. BURM.

211. SEU COELESTI] Divinis verſibus eadem ſcribit Gratius, quem aemulatus eſt noſter. Omnino autem in illo, ut dicebat Scaliger, dominatur ſeculi felicitas BART.

211. CORRUPTO SIDERE] Multimode hic de rabiei origine αἰτιολογεῖ poëta noſter. Primum ſideris corruptionem cauſſatur: deinde terram, aërem, & aquae defectum ſive ſitim: adeo ut per ſingula elementa ab ſummo incipiens inquirere voluiſſe videatur. *Sidus* itaque hic nec pro aëre, nec pro tempore quidem ponitur, ſed proprie pro ſigno coeleſti, ut fere alias: & μετωνυμικῶς pro tempeſtate anni aliqua. Ita *aeſtivum ſidus*, *brumale ſidus*; pro aeſtate & hyeme. At in loco Claudiani, quem huc adduxit Barthius, ut per *ſidus* aërem debere intelligi oſtenderet, nec pro eo, nec pro tempore, nec ea, quae navigantibus inſerviunt, ſidera intelligi poſſunt: verum ibi per μετωνυμίαν cauſae externae pro effecto, ponuntur pro terrarum ſub ſuo cujuſque coeleſti ſigno conſtitutione:

Quid rigor aeternus coeli, quid ſidera proſunt?

Nimirum quid Mauro Cancri, cui ſub eſt, fervores, quid Britanno ſui ſideris frigora profuerunt? Ut ſe ipſum declarat in ſequentibus: *Quis calor obſiſtit forti?* Nec alio ſenſu illa apud Mamertinum Genethl. Maximiani accipienda: *adverſus inclementiam locorum & ſiderum veſtrae vos majeſtatis potentia tuebatur.* Sed haec obiter. Apud Ovidium tamen lib. I. Triſt. El. 4. *freta ſideribus totis diſtantia* cum dicit, *ſidera* proprie, ut hic apud noſtrum, intelligi debent, quia *alias aliud plagas ſibi vindicat aſtrum*, ut Manilius loquitur: nec eidem ſigno Aegaeum mare, aut Geticum, cui Tuſcum ac Ionium, ſubjacent. Ita, inquam, hic ſidus, quod *canibus blandis inviſcerat aeſtus*, dicitur, ſive Cancer, ſive Leo. Alterutrum enim hic rabiei naſcenti aſſignat Aurelius. VLIT. Vlitius quidem per *ſidus* intelligit tempeſtatem quandam anni ſub hoc vel illo ſidere; & *ſegnes radios* eo dici putat, quod Phoebus jam,

—— *tardaſque vias, Cancrique morantis*
Sidus init. ut ante.

At non poſſum non putare, Nemeſianum grandius quiddam voluiſſe, & Phoebi labores illos mortalibus terrificos, malorumque praenuntios hiſce verſibus depinxiſſe. JOHNS.

212. SEGNES RADIOS] Qui ſegnitiem & languorem injiciunt, hoc enim efficit nimius aeſtus, ut tradit Calpurnus Baſſus, vide Antonium Delrium in Senecae Oedipum. TITIUS. Nimirum (ut ipſe ſupra loquebatur)

Poſtquam Phoebus candentem fervidus axem
Contigerit, tardaſque vias, Cancrique morantis
Sidus init.

Ubi vide, quid de mora ac tarditate ſolis dixi, ut facilius intelligatur, cur *ſegnes* hic radios dicat. VLIT. *Segnes* hic proprie, nam notat *ſine igne*, docente Servio ad Virg. XII. Aen. 525. ita *ſegnis ſtella* Claud. Phoenice 36. & Val. Flac. I. 482. vid. ad Nemeſ. Ecl. I. 49. BURM.

213. PALLENS CAPUT EXERIT] Virgilii ſunt:

Inque dies avidum ſurgens caput altius effert
Pallida Tiſiphone.

lib. III. Georg. 552. VLIT.

213. ORBE:] Scribendum; *orbi. Attonito orbi.* Horridum autem *ſidere corrupto* Sed ſciendum, *ſideris* vocabulo hoc loci aerem deſigna-

Seu magis ignicomi candentia terga Leonis
Quum quatit, hoc canibus blandis inviſcerat aeſtus:

Cauſ-

ſignari, quem ait ſegnibus Phoebi radiis corruptum & quaſi putidum fieri. Ita Plinius panegyrico XII. *cum ferae gentes non telis magis, quam ſuo coelo, ſuo ſidere armantur.* Claudian. IV. Conſ. Hon. 30.

Quid rigor aeternus coeli, quid ſidera proſunt?

BART. Dubium, an *orbis* pro terra, vel ipſius ſolis orbe capiendum. poſſet tamen & legi *ore*, nam voces illae de ſole & luna ſolent ſaepe commutari: vid. ad Val. Flac. II. 57. & Ovid. IV. Faſt. 944. ut ita *os* ſolis *attonitum* ex ipſo pallore arguatur. ita pavor *os attonitum* Medeae dabat apud Val. Flac. V. 375 & *attonitum vultum* III. 530. dixit idem: Non damno tamen *orbi*; vide ad Nemeſ. Ecl. II. 75. huc etiam poteſt facere Ovid. Rem. 257.

Nec ſubito Phoebi pallidus orbis erit.

BURM.

214. SEU MAGIS] Seu potius, cum Sol ingreſſus eſt primam partem Leonis, *hoc* malum *canibus blandis inviſcerat aeſtus.* Apposite Seneca in Oedipode v. 39. in deſcriptione peſtis Thebis ortae.

——— *ignes auget aeſtiferi canis*
Titan, Leonis terga Nemeaei premens.

Vide Plinium lib II. cap. 47. *Ardentiſſimo aeſtatis tempore exoritur Caniculae ſidus, Sole primam partem Leonis ingrediente.* JOHNS. *magis* pro *potius.* Vid. ad Grat. 90.

214. CANDENTIA TERGA LEONIS] Videtur conferre cauſſam in occultam proprietatem leonis coeleſtis, de quo tamen dici poteſt, quod ſcriptum reliquit Manilius de Canicula. Plinius aliter ſentit. TITIUS. Manilius lib. V. 206. ſub ortu Leonis:

Quum vero in vaſtos ſurgit Nemaeus hiatus,
Exoriturque Canis, latratque Canicula flammas,
Et rabit igne ſuo, geminatque incendia ſolis:
Qua ſubdente facem terris, radioſque movente,
Dimicat in cineres orbis, fatumque ſupremum
Sortitur, languetque ſuis Neptunus in undis;
Et viridis nemori ſanguis decedit; & herbis;
Atque eget alterius mundus. natura ſuiſmet
Aegrotat morbis, nimios obſeſſa per aeſtus,
Inque rogo vivit; tantus per ſidera fervor
Funditur, atque uno ceu ſint in lumine cuncta.

Eadem habet fere Plinius lib. II. cap. 40. de vi Caniculae. Adjicit etiam: *Canes quidem toto eo ſpatio maxime in rabiem agi non eſt dubium.* Quod alibi ipſi Sirio, ſive majori Cani, tribuit, quem oriri tradit *ſole primam partem Leonis ingreſſo*, lib. XVIII. cap. 28. *Hoc fit poſt Solſtitium* XXIII. *die. Sentiunt id maria & terrae, multae vero & ferae: accenditque ſolem, & magnam aeſtus obtinet cauſam.* Idem alibi: *Rabies canum Sirio ardente homini peſtifera.* Quem quidem cum ipſo Cancro oriri refert Hyginus lib. III. Aſtronom. Nec aliter videtur ſenſiſſe Nemeſianus; aut potius dubitaſſe, utrum Cancro, an Leoni corruptionem coeleſtis ſideris, & rabiei ortum aſſignaret. VLIT.

215. HOC CANIBUS] Puta, corruptum ſidus. Virgilius, poſtquam corruptam coeli plagam in morbo peſtilenti cauſatus eſt, ſubjicit: *Hinc canibus blandis rabies venit.* Sed ipſa verba non parcam adſcribere ex Georg. lib. III. 478. toties citato:

Hic quondam morbo coeli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit aeſtu:
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitque lacus, &c.

quae ſequutus eſt noſter. Scribendum fortaſſe: *hos canibus blandis inv. aeſtus.* Vel *aeſtus* ſi ſumatur primo caſu, *hoc*, puta letale malum, caſu quarto. VLIT.

215. QUATIT,] Idem, quod Senecae *premit.* JOHNS. Ovid. I. Art. 68. *Cum ſol Herculei terga leonis adit.*

215. CANIBUS BLANDIS INVISCERAT AESTUS] Intra viſcera immittit, nota verbum, qua forma dicitur *illatebrare*, *inſinuare* (utitur Apulejus pro in ſinum injicere) *illabi*, *illuminare &c.* Canes *blandos* vocat ab eo, quod eſſe ſolent,

ſi hoc

Exhalat ſeu terra ſinu, ſeu noxius aër
Cauſſa mali; ſeu, quum gelidus non ſufficit humor,
Torrida per venas concreſcunt ſemina flammae.

Quid-

ſi hoc morbo careant, infra 230.

Atque iterum blandas canibus componere mentes.

Virgilius III Georg. 496.

Hinc canibus blandis rabies venit.

TITIUS. Vir doctus legat. *immiſerat*. Sed noſtri codicis ſcriptura omnem dubitationem tollit. In eo diſerte excuſum eſt, *Inviſcerat*. quod qui aſpernabitur, illum ad occiſam ſuem Plauti ſapientia ſua merito aggregabimus. Nec opus tam eleganti verbo exemplo aut interpretatione; ſe enim ipſum probat. BART. *Inviſcerat* A. Steyn. & G. *inviſerat* P. *immiſerit* conj. Pyth. *immiſerat* cit. B. VLIT.

216. EXHALAT SEU TERRA SINUS] Locus non ſatis integer in Aldinis codicibus: atque idcirco aſteriſco notatus, legebam *ſitum*, quo pacto recte ſenſus procederet: habes apud Xenophontem, & notavi ad Gratium. TITIUS. Scribendum arbitror:

Exhalans ſeu terra, ſitu ſeu noxius aër,
Cauſſa mali.

Vide Gratium vſ. 375. BART. Tale quid de peſtilentiae origine quaeſivit Gratius: *ſeu terra ſuos populatur honores.* Nimirum cum craſſos & peſtiferos vapores è viſceribus ſuis exhalat. Lucanus lib. VI. 90. de peſte:

—— tali ſpiramine Neſis
Emittit Stygium nebuloſis aëra ſaxis,
Antraque letbiferi rabiem Typhonis anhelant.

Sinus itaque *terrae* ſunt aut antra illa Typhonis, aut viſcera ipſius telluris: ut Lucanus ſtatim poſt illa, *viſcera* quoque undae infecta viro dixit Barthius hoc modo informat hunc locum: *Exhalans ſeu terra, ſitu ſeu nox. a.* Quod facile rejiciat, quiſquis Severum adire non recuſaverit initio Aetnae de hiatibus terrae egregie αἰτιολογῶν, ubi poſt alia ſubjicit: *quis enim non credat inanes Eſſe ſinus penitus?* Quid ſi & Seneca adeatur, Severum paſſim ſecutus lib. VI. Nat. Quaeſt. cap. 8. & ſeq. VLIT. Ita omnes libri. tu tamen lege *ſinu*. *S* enim à ſequente voce adhaeſit. JOHNS. Ita jam olim correxerat Heinſius ad Ovid. IV. Met. 393. qui, cum tot alias ejus ex notis iſtis emendationes adduxerit Johnſon; hîc memorari merebatur: praecipue cum ad Grat. 375. ex Heinſio emendationem producat, qui ibidem hunc quoque locum tractavit. ille ſubintelligebat malum, ſeu terra ſinu exhalat malum, &c. Scaliger totum hunc locum ita conſtituebat,

Hos canibus blandis immiſerit aeſtus;
Exhalat ſeu terra ſinu &c.

Inter *ſinus*, & *ſeu* erat aſteriſcus in Aldina. BURM.

217. CUM GELIDUS] Barthius nimium hic [illegible]. Nihil aliud, quam ſitim hic circumloquitur Nemeſianus, qua maxime in rabiem aguntur canes, ut ad Gratium docui v. CCCLXXXVIII. VLIT.

217. NON SUFFICIT HUMOR,] Cum omnis ſuccus flammae vi exhauſtus eſt, torrida ejus ſemina concreſcunt per venas, *ſemina flammae* [illegible], de quo atomorum vocabulo, qui *ſemina* ſcilicet dicuntur, alibi pluribus. Haec autem prorſus elegantiſſima ſunt. Poterant de canum rabie multa ex Graecis Latiniſque Medicis coacervari atque diſſeri, ſi vel apud libros nunc eſſem, vel illud inſtitutum poſtularet. Sed Commentaria non ſcribimus. Comparabis ipſe etiam, quae ex Gratio hauſta ſunt. BART. Ita Seneca loco praedicto.

Deſeruit amnes humor.

JOHNS. Ego explicare malim, cum canibus gelida aqua deficiat, qua ſitim reſtinguant, ita ut alatur magis magiſque ſitis calenti & ferventi per ſolis aeſtum aqua. ita apud Ovid. II. Faſt. 264.

De nullo gelidae fonte bibantur aquae.

Nihil enim magis ſitim levat. unde Horat. I. Ep. XVIII. 104.

Me quoties reficit gelidus, Digentia, rivus.

& ita millies Poëtae, & alii de frigida aqua. BURM.

218. CONCRESCUNT] Mox redit verbum vſ. 226. ideoque hic Heinſ. malebat *crudeſcunt*, vel *inoleſcunt*. IDEM.

219.

Quidquid id eſt, imas agitat ſub corde medullas,
Inque feros rictus, nigro ſpumante veneno,
Proſilit, inſanos cogens infigere morſus.
Diſce igitur potus medicos, curamque ſalubrem.
Tunc viroſa tibi ſumes, multumque domabis
Caſtorea, attritu ſilicis lenteſcere cogens.

Ex

219. Imas medullas,] Intima viſcera. JOHNS.

220. Nigro spumante veneno] Liventi, noxio: venenum omne χυλὸς appellatur *nigrum* a Poëtis, quaſi letale, funeſtum. Virgilius IV. Aen. 514.

Pubentes herbae nigri cum lacte veneni.

Ovidius II. Met. 198.

Hunc puer ut nigri madidum ſudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuſpide vidit.

Sic Valerius Flaccus I. 63.

Et dabat heſterno liventia mella veneno

TITIUS. Sanguis bilioſus enim in tabidis abundat maxime. Aelianus etiam ex atrae bilis copia rabiem naſci ſcribit, ideoque ab ipſis canibus excerni: καὶ μελαίνης ῥεῖ τοι χολῆς ἐκχεῖται πλῆθος, ὅπερ μανίατα λύτταν ἐργάζεται, κυσὶ νόσημα ἀργαλέον. VLIT.

221. Insanos cogens infigere morsus] Vehementes, magnos, ut Virg. Ecl. X. 44.

Nunc inſanus amor duri me Martis in armis,
Tela inter media, atque adverſos detinet hoſtes.

Et II. Aeneid. 343.

——— *Inſano Caſſandrae incenſus amore.*

Idem II. Aeneid. 776.

Quid tantum inſano juvat indulgere labori.

notat Servius, vel qui inſaniam inducunt, hoc eſt ὑδροφοβίαν. TITIUS.

221. Cogens] Nimirum *canes*. JOHNS. Sed quis erit nominativus τῶν *agitat* & *proſilit*? *vel quidquid id*, vel potius *canis*. *canis* rabie jam plenus. & tunc malim *conans infigere morſus*, nam mox iterum *cogens* ſequitur. de verborum horum commutatione vide Broukh. ad Propert. I. III. 12. ita apud Germanic. Arat. 15. *Haec ego dum Latiis conor praedicere muſis.* *cogor* erat in MS. Puteaneo, ſed male. BURM.

223. Tunc virosa tibi] Medicamentoſa, virus enim medicamentum quandoque valet; ſicuti venenum: Lucretius IV. 644.

Praeterea nobis veratrum eſt acre venenum.

locus autem imaginem refert illius Virgiliani I. Georg. 58.

——— *Viroſaque Pontus Caſtorea.*

boni caſtorei nota eſt gravi odore praeditum ſit viruſque redoleat: Dioſcorides lib. II. 26. ὀλίγου δεῖ ἀπὸ τῆς συνεζευγμένους ὄρχεις ἐκ μιᾶς ἀρχῆς, (ἀδύνατον γὰρ δύο φύσεις ἐζευγμένας ἐν ἑνὶ ὑμένι εὑρεῖν) καὶ τὸ ἐντὸς ἔχον κηρώδες βαρύοσμον, βρωμῶδες, δριμὺ, δηκτικὸν, εὔθρυπτον, διαφερσόμενον τε συνεχῶς φυσικοῖς ὑμέσι. hinc Lucretius VI. 794.

Caſtoreoque gravi mulier ſopita recumbit.

TITIUS. Plinius *fibras* dixit, *quas* Graeci *Caſtores vocant*, & *Caſtorea teſtes eorum*, atque late de iis agit lib. XXXII. cap. 2. Expreſſit autem noſter ipſa Maronis verba Georg. I. 58 *viroſaque Pontus Caſtorea*. Ubi nugatur Servius, quod *viroſa*, *venenata* aut *fortia* interpretatur. *Virus* pro graveolentia ſaepe ſumi ad Gratium vſ. 355. & 415. probavi. Hinc *viroſum caſtoreum* merito dicitur, quod ut ſit βαρύοσμον, βρωμῶδες, δριμὺ (i. e. *graveolens*, *faetidum*, *acre*) ad bonitatem ejus requiritur à Dioſcoride lib. II. cap. 26. Plinius interpretatur: *odoris gravis*, *guſtu amaro* & *acri*. VLIT. Deſumptum hoc à Virg. Georg. I. 58. ad quae verba ſic Servius. *Fibri*, *canes ſunt Pontici: quorum teſtes apti ſunt medicaminibus*, *propter quos*, *ubi ſe requiri ſenſerunt*, *eos ſecant*. Plin. lib. XXII. cap. 3. *amputat ſibi teſticulos*, *urgente neceſſitate*, *ob hoc peti ſe gnarus*, *Caſtoreum id vocant medici*. *Viroſum* autem dicitur *Caſtoreum*, quia foetidum & *virus* redolens. *Virus* pro malo odore poſuere veteres. Emmeneſſus. JOHNS.

224. Attritu] Ideo laudatur Dioſcoridi εὔθρυπτον, id eſt, *friabile*, interprete Plinio. Idem in aliis medicaminibus probat, *tritum*

ad

Digitized by Google

Ex ebore huc trito pulvis ſectove feratur,
Admiſcenſque diu facies concreſcere utrumque:
Mox lactis liquidos ſenſim ſuperadde fluores,
Ut non cunctantes hauſtus infundere cornu
Inſerto poſſis, furiaſque repellere triſtes,
Atque iterum blandas canibus componere mentes.
Quin & Tuſcorum non eſt extrema voluptas

Sae-

ad craſſitudinem mellis, *ex aceto:* in aliis etiam, *ex lacte*, quod noſter ſuperaddit infra. Sed eburno pulviſculo nuſquam admiſceri invenio. VLIT.

226. CONCRESCERE] Hoc Gratius ita extulit.

Miſcuit & ſummam complectitur ignis in unam.

BART.

227. LACTIS FLUORES,] Ecloga III. *ſiccare fluorem Lactis.* IDEM.

228. NON CUNCTANTES] Lactis nimirum admiſſione liquidos, & in canum gulâ non haeſuros. JOHNS.

228. INFUNDERE CORNU POSSIS] Neque enim aliter in ventrem deſcenderet, cum adeo canes abhorreant: hujus rationis medendi meminit Angelius pag. 137.

Praeſertim inſerto latices in guttura cornu
Perniciem toto expulerint ſi corpore: & una
Viſcera concipient ſuccos vacuata ſalubres.

& aliquoties Vegetius in veterinaria, Abſyrtus, alii. TITIUS. Hoc quoque à Virg. mutuatum. Georg. III. 509.

Profuit inſerto latices infundere cornu
Lenaeos.

Inſtrumentum hoc *Infundibulum* vocat Columella. JOHNS.

229. FURIASQUE REPELLERE TRISTES] Morbum, qui canes in rabiem agit, ita enim nunc *furias* accipit, non multo ſecus Virgilius I. Aen. 45.

—— *Et furias Aiacis Oilei.*

TITIUS.

230. COMPONERE] Vide, quae ad Ceirin ſcripſimus. Vel iſta luxata ſunt ſuo loco, vel Nemeſianus, quae heic ſequuntur, melius poterat tractare initio, cum de canibus & patriis eorum inciperet, quod & Scaliger obſervavit. Sed non dubito, Afrum poetam gentilem morem ſuorum hominum probare, qui modo acute & erudite dicant, reliqua floccifaciunt. Excuſari tamen hinc poteſt, quod, quae hactenus canum ſecula recenſuit, ſemper velit obſervari & uſurpari; Tuſcos autem ait non ſemper utiles eſſe. Quare merito eos ſepoſuerit ab aliis, quorum uſus perpetuus. BART. *Componere mentem*, *mores* & ſimilia vidimus ad Ovid. III. Art. 501. adde multa, quae congeſſit Opitius ad Diſticha Catonis in praefatione p. 119. neſcio tamen, an recte apud Cicer. II. Tuſc. 21. reponat Daviſius in ſecunda editione hoc verbum pro *animum comprimere*, quod reſpondet rectius *vel imperare*, quod ibi bis ſerve praecedit, & *armare* & ſimilia, quae majorem vim exigunt, quam eſt in illo *componere*. BURM.

231. QUIN ET TUSCORUM] Tranſit ad canes veſtigatores, qui vulgo *Bracchi* a ſua brevitate, ut dixi ad Gratium, nuncupantur, nam brevi & exiguo corpore eſſe debent: equorum Tyrrenorum meminit Oppianus, De canibus nullum verbum: Angelius autem pag. 125.

Sic Lacedaemoniis apte junguntur Hetruſci.

etiam Umbrorum illic meminit. TITIUS. Cur hos à reliquis ſeparaverit Nemeſianus, ne indicta cauſa condemnetur, ipſe rationem eloquitur, quod

Diſſimiles habeant catulis velocibus artus.

Tum etiam quod ſagaces tantum ſint. Nam ſuperius etiam, poſtquam velocium formam & coitum curaverat, ita ad bellicoſos primum devenit. Nec ſecius Oppianus lib. I. poſtquam & formam & connubia canum deſignaverat, aliâque de verno coitu, digreſſione interpoſitâ, tandem bellicoſos interjicit. Tum iterum univerſis colorem, nutricem, aliaque ad educationem ſpectantia praeſcribit. Sed & inveſtigationem, & venationis tempora exami-

mi-

Saepe canum: ſit forma illis licet obſita villo,
Diſſimileſque habeant catulis velocibus artus;
Haud tamen injucunda dabunt tibi munera praedae.
Namque & odorato noſcunt veſtigia prato,

At-

minat. Atque ita denique Britannos canes praedicare aggreditur: iterumque poſt paulo ad indagationem inſtituendam redit. Quaeſi in illo, quem ad invidiam uſque paſſim immeritis laudibus extollit, ferre potuit Hypercriticus cenſor, quae tanta invidia eſt, ut in Nemeſiano, qui ipſe tenuitatem ſuam profitetur, exactiorem methodum deſideraverit? Nihil tamen reum noſtrum, ſed inſontem, aut accuſationes gravant, aut excuſationes juvant, quas profert modo accuſator, mox ex accuſatore repente male patronus factus Barthius. VLIT. Ego puto, haec incidiſſe Nemeſiano, cum jam de canibus finierat, & ideo antequam ad equos tranſiret, *Quin &* &c. interjeciſſe. BURM.

231. NON EXTREMA VOLUPTAS] Id eſt *non ſumma*, quam capit venator ex bellicoſis canibus: vel *non minima.* utroque enim modo exponi poteſt. ſed hoc malim: quia ſequitur *licet*, & *tamen:* non eſt parva voluptas Tuſcorum canum, licet deformes ſint, tamen dabunt tibi munera. IDEM.

232. SAEPE CANUM:] Vetus ſcriptura. *Saepe canum, ſit forma illis licet obſita villo.* Quam nullo pacto dubitandum eſt eſſe legitimam. De canibus vero illis informibus, at valentibus & valide utilibus, Oppianum vide Cynegetico I. v. CCCCXIII. BART. *Sit* G. *eſt* A. P. & Steyn. & B. VLIT. *Sed forma illis* Scalig. parum referre arbitror, *eſt* an *ſit* legas, quum hoc aevo *licet* etiam cum indicativo jungerent. vid. Reineſ. & Daunii Epiſt. 104. & 106. Apulej. 11. Metam. *licet ſalutare non eris.* ſed tamen, quia *eſt* praecedit, & *habeant* ſequitur, malim *ſit*, nec ſine neceſſitate ad hiatus refugiendum puto. BURM.

233. CATULIS VELOCIBUS.] De velocibus enim hactenus tantum egit, quia tum temporis ii potiſſimum ad venationem adhibebantur, ut colligere eſt ex eo, quod dixit ſuperius:

——— *diverſa Britannia mittit*
Veloces, noſtrique orbis venatibus aptos.

(quanquam eo loci aliter id potius exponebam.) Ideoque concludit, antequam medicinam attingit:

Sic tibi veloces catulos reparare memento.

Nec id ſolum ex toto Xenophontis junioris Cynegetico apparet, ſed etiam ex Ammiani loco percipitur lib. XXIX. 3. *Adultus quidam ex iis, quos Paedagogianos appellant, ad obſervandam venaticiam praedam Spartanum canem retinere diſpoſitus, ante praedictum tempus abſolvit, adſultu ejus evadere conantis appetitus & morſu.* Ubi *Spartanus canis* non pro ſagace, ſed veloce ponitur. Ut & noſter ſupra Lacedaemonios & Moloſſos tralaticie pro velocibus poſuit. Nec de alia venatione, quam Vertragorum, intelligi illa poſſunt. De qua aliqua ad Gratium dixi, plura ad Xenophontis τ̃ δῶνι cap. 20. Deo, qui nobis haec otia fecit, volente dicam. VLIT.

234. PRAEDA.] Scribendum eſt; *praedae.* BART. Heinſius per appoſitionem malebat, *praedam:* vel *praedae*, ſcilicet captarum ferarum, dabunt tibi non injucunda munera: *praeda* A. Steyn. & P.

235. NAMQUE ET ODORATO] Quae maxima virtus eſt, cum odor florum impedimento eſſe conſueverit, quominus canes ferarum veſtigia olfactu deprehendant: Xenophon. pag. 979. & Angelius pag. 158. TITIUS.

235. ODORATO] Adhuc odore à ferarum veſtigiis recente & prato inhaerente. Lege Xenophontis Cynegeticum. BART. Τὰ ὀγομαῖα ἴχνη hic intelligit, & perſecutionem elapſae ferae; ut proximo verſu τὴν ἰχνείαν veſtigationem. De quibus ad Gratium vide, ubi & de ſagacibus pleraque abſolvi, v. CCXLII. VLIT. Claudianus II. de Rapt. 148. *Parthenium canibus ſcrutatur odorem.* Ita in Elegantiſſima Editione ſua ſuaviſſimus Amicus, quod & multis adſtruit in notis. Vulgata tamen ferri poſſit: *canibus ſcrutatur odo-*

ris

Atque etiam leporum ſecreta cubilia monſtrant.
Horum animos, moreſque ſimul, nareſque ſagaces
Mox referam: nunc omnis adhuc narranda ſupellex
Venandi, cultuſque mihi dicendus equorum.
Cornipedes igitur lectos det Graecia nobis,

Cap-

ris. Ut Maroni, *odora canum vis*, Aeneid. IV. & in Naevii μονήρει iſto:

Dirige odoriſequas ad certa cubilia canes.

VLIT. *in Add.*

236. Cubilia] Vide Deſiderii Heraldi Adverſariorum Collectanea lib. I. cap. II. eruditiſſimi hominis. BART.

237. Animos,] Uno verſu omnem canum virtutem complexus eſt: animi, audacia, promtitudo ad dimicandum, mores, quae diſcere poſſunt, deinde ſagacitas in odorando. Patet hinc, optimam partem Nemeſiani ſcriptorum interiiſſe, nam inprimis iſta ſcitu erant digna. BART. Vid. Grat. vſ. 154.

238. Supellex] *Arma* toties nominata Gratio, retia rara, plagae, lato venabula ferro, & talia. BART.

240. Cornipedes igitur] Ab ungulae ſoliditate, quae tanquam cornu reſonat, docui ad Gratium ex Xenophonte, hinc Angelius. *Pedibuſque ſonantibus egit.* loquitur de equo Arabico. Virgilius VIII. 596.

Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula campum.

Et III. Georg. 87.

——— ——— cavatque
Tellurem & ſolido graviter ſonat ungula cornu.

Cornipes & *ſonipes* vel ſimpliciter, vel ἐπιθετικῶς de equo dicitur: abſtineo exemplis in re nota: hanc partem ſuſpenſa manu Angelius attigit, ne cum Virgilio in contentionem venire voluiſſe crederetur. ipſe monet pag. 143.

Nec tamen, hic ſpatiis nam ſe effundere recluſis
Audiades quondam Muſae, deſcribere formas,
Atque habitus cujuſque auſim, ne forte canoro
Garrula cum cycno fruſtra contendat hirundo.

Fuſius rem totam proſequitur Oppianus ab illo loco lib. I. 166.

Ἵππων δ' αἰόλα φῦλα τὰ δ' ἔθνεα μυρία φωτῶν.
Ὅσσα βροτοῖσι γένεθλα διάκριδα εἶναι ἔδωκεν.

& reliqua: vide univerſam illam tractationem: quomodo & apud Xenophontem de re equeſtri, nam ipſe talia hic non exſcribo: Blondus non putavit, hanc tractationem proprie ad eum, qui de venatione agit, pertinere, itaque eam penitus omiſit. vid. Scalig. de Poetis p. 262. TITIUS. De equis hic aliquid dicendum eſt. Praecipue in iis Nemeſiano conſiderantur patria, & forma: ſecundum quas procedit electio. De patria illorum aliqua jam apud Gratium abſolvi; reliqua hic dicentur. Ab illa orditur Aurelius, in illa deſinit. *De ſtirpe* enim, teſte Varrone, *magni intereſt, qua ſint, quia genera ſunt multa: itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur: in Graecia Theſſalici equi*, &c. Virgilius III. Georg. 121.

Et patriam Epeiron referat, fortesque Mycenas.

Vegetius lib. IV. artis Veterinariae cap. 6. *In permutandis equis vel diſtrahendis maximam fraudem patriae ſolet afferre mendacium. Volentes enim carius vendere, generoſiſſimos fingunt.* Tum pergit, ut ipſe praefatur, *uniuſcujuſque nationis explicare ſigna vel merita.* Oppianus à patria etiam inchoat. Merito enim virtus ex genere praeſumitur, ut ſtirpem propter merita ſpectemus: quanquam in ſingulis magis virtus quaeritur, quam genus. Ariſtides Platonica II. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως ζητοίης τὰς ἀρίστας, οὐδὲ τοὺς ἵππους τοὺς Θετταλοὺς ἐφεξῆς ἀρίστους ἀποφήνειας, οὐδὲ τὰς κύνας τὰς Λακαίνας· ἀλλ' ὅμως τεκμαίρεται τοῖς φύσει γένομεν. Hoc etiam eſt, quod voluit Satyricus, ubi exquirit, *Stemmata quid faciunt*; & argumenti vice haec proponit Sat. VIII. 58.

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet, & exſultat rauco victoria circo;
Nobilis hic quocunque venit de gramine, &c.

Cappadocumque notas referat generoſa propago:
Armata & palmis nuper grex omnis avorum.

Illis

Id nempe ad adultum, & ſpectatae virtutis aliquem pertinet, non ad electionem inuſitati, & tyronis. In hac, ut dicebam, & patria, & ſigna quaedam ſpectantur. Illa in ſtirpe; haec autem vel ab indole, vel à forma probantur. Utraque allegat Aurelius, ut articulatim oſtendam. *Forma equorum qualis maxime legi oporteat* (ita *lectos* hic dicit Nemeſianus) *pulcherrime quidem Virgilio vate abſoluta eſt*, (lib. III. Georg.) inquit Plinius lib. VIII. cap. 42. de Equis. Delineant eam ex profeſſo quoque Varro lib. II. R. R cap. 7. Columella lib. VI. cap. 29. *de indole & forma equi*, Palladius Martio Tit. XIII. quem verbotenus pene exſcripſit Iſidorus lib. XII. cap. I. Inter Graecos, Xenophon περὶ ἱππικῆς, ejuſque ſimia Pollux lib. I. cap. II. Abſyrtus in Geopon. Graecis lib. XVI. cap. I. Oppianus κυνηγ. A. Quos hic recenſeo, ut commodius mox uniuſcujuſque deſcriptionem cum Aureliana conferam, utque appareat, an de ea *inter omnes conſtare*, merito viſum ſit Plinio. VLIT.

240. GRAECIA] Gratius 501.

—— Penei qualis perfunditur amne
Theſſalus, aut patriae quem conſpexere Mycenae.

Illos pro formoſiſſimo exemplari proponit. De Cappadocis Oppian. l. I. v. 172. Vegetius Veterin. IV. BART. Varro ita incipit: *In Graecia Theſſalici equi*, puta nobiles. Abſyrtus, poſtquam Ἑλλαδικοὺς generatim laudavit, adjicit, ex tota Graecia Theſſalicos praeferri. Praeter Theſſalos tamen & Epirotici, qui *Chaonii* Gratio; & Argolici, ſive Argivi, qui *Mycaenaei* Gratio; & Achaei, & Attici, aliique à plurimis inter Graecos celebrantur. Xenophon, quin populares ſuos inſtituat, dubium non eſt. VLIT.

241. CAPPADOCUMQUE] In his patriae ſuae laudem mire extollit, virtutemque praedicat eorum popularis Oppianus, (lib. I. 197.) qui praeſtantiſſimi equi notas in Cappadoce abſolvit: adeo ut eo reſpexerit forte noſter. Vegetio, *Cappadocum generoſa nobilitas*. Solinus cap. de Cappadocia: *Terra illa antealias altrix equorum, & proventui equino accommodatiſſima eſt*. Sed noſter de Cappadocibus in Graeciam tranſcriptis loquitur. Claudianus de laudibus Serenae 190.

—— delectus equorum,
Quos Phrygiae matres, Argaeaque gramina paſtae
Semine Cappadocum ſacris praeſepibus edunt.

Idem Equum Honorii ita alloquitur, in Epigrammate:

Seu te Cappadocum gelidae ſub valle natantem
Argaeae lavere mvet, &c.

VLIT.

242. ARMATA] Vitioſus locus, & ideo indicii cauſſa jure aſteriſco notatus; at fortaſſe referri poteſt ad uſum ipſorum equorum. De quo Virgilius III. Aeneid. 540.

Bello armantur equi; bellum haec armenta minantur.

TITIUS. Depoſitum ulcus & immedicabile heic latere ait doctiſſimus Criticus Jacobus Nicolaus Loenſis: Miſcell. lib. IV. cap. 7. Sane non facile quis genuinum eruerit abſque libro. In noſtra ea opis eſt antiquâ editione, ut non prorſus deſperemus. Ita enim habet illa:

Marte det & palmas nuperi grex omnis avorum.

Corruptiſſima aliquo modo corrigitur vulgata ſcriptura: & olfacimus Nemeſianum reliquiſſe. *Marte decet palmas grex nuperus omnis avorum.* avorum palmas decet Marte omnis grex nuperus: generoſam indolem, praeſertim ad bellicas palmas dicit eorum equorum, quorum ſoboles ſemper referat laudes avorum. Nimirum vox *nuperus* primum anſam correctoribus dedit ad corrumpendum locum, quam non concoquere potuerunt. Utitur eâ Plautus, idque annotante Priſciano, libro III. & lib. XIV. ex auctoritate Fl. Capri. Haec ſcripſeram, cum in Gratii verſus incido de iiſdem Graecis equis loquentis, cujus verſus omnem dubitationem tollunt, & rectiſſime Nemeſianum emaculatum fidejubent vſ. 227.

—— qualis permiſſa Lechaeis

Theſ-

Theſſalium quadriga decus, quam gloria patrum
Excitat, & primae ſpes ambitioſa coronae.

Nam ad Martem idem auctor Graecos equos habiliores eſſe, quam ad venatum docet vſ. 505. Ut illius geminos locos uno iſto adſpexerit, quoad gloriam avitam, & belli decus, Nemeſianus noſter. Et haec correctio veriſſima eſt. Debemuſque vel hujus gratia gratias magnas Editioni iſti. Deſcriptiones equorum comparare ex Gratio & Oppiano & Virgilio ſuperſedemus, cum id Scaliger ante fecerit. Cujus divini libri Poëtices ediſcendi & memoria perpetua tenendi ſunt omnibus, qui antiquos poëtas legunt. Nemeſiani tamen talis eſt, quae non timeat palmam eripi ſibi. BART. Hic unus vexatiſſimus in hoc poëmatio locus, ad quem omnes, qui vel eminus Aurelium ſalutarunt, offendunt. Nic. Loënſis conclamatum de eo voluit. E. Swartius conjicit:

Aemathiae palmas ſuperat grex omnis Achivûm.

Jacobus Gothofredus ad Deſcript. veteris orbis:

Argaea & palmae nuper grex nomine ſacrum.

Nec defuit ſibi Barthius, nec illi codex ſuus, qui ſuppeditat: *Marte det & palmas nupert grex o. av.* Unde ille tanquam compacto addictam ſibi veritatem habere putat:

Marte decet palmas grex nuperus omnis avorum.

Idem poſtea in Adverſariis vel Swartii conjecturam amplectitur, vel ipſe refingit: *Forma ſat; & pal. ſuperat grex o. av.* Ἄρεοι, λῷροι. nec correctoribus illis Auctor eget. Ego tamen integritatem huic loco nec promittere auſim, nec ſanitatem vulgatae lectionis praeſtare poſſim: ſed eam qualicunque expoſitione defendam, donec meliora quis afferat. Inprimis dubium mihi non eſt, quin Maronem imitari voluerit, ſive I. Georg. 58.

At Chalybes nudi ferrum, viroſaque Pontus
Caſtorea: Eliadum palmas Epirus equarum.

(nam inde quoque illa, quae praecedunt de Caſtoreis, hauſit, ut ſuo loco notavi.) ſive Georg. III. 121. de equo: *Et patriam Epirum referat* Tum mentem quoque aſſequi mihi videor ex illo Juvenalis Sat. VIII. 58. ubi, poſtquam equum laudavit, *cui plurima palma Fervet*, degeneres hac nota afficit: *ſi rara jugo victoria ſedit, Nil ibi reſpectus majorum.* Commendat enim Cappadoces Aurelius, qua nota ab Oppiano extolluntur, ut Cappadocum avorum notas & palmas referat grex omnis generoſa propago, armata nuper. Sunt enim bellatores & Martii prorſus apud Oppianum Cappadoces equi. Poſſit commodius, *Armata & palmis*, legi, i. inſtructa palmis avorum, & Gratio interprete, *quam gloria patrum Excitat.* vel potius, *Ambiat & palmas.* Ita ut τὸ *nuper* ad *avorum* referatur, eodem modo, quo illud Maronis accipiendum: *neque enim ignari ſumus ante malorum.* Fortaſſe & hiſtoriam aliquam nuperam à memoria temporis ſui reſpexit, in qua Cappadoces equi celebrati fuerint. Certe Jul. Capitolinus refert, Gordianum ſeniorem equos Cappadoces centum, qui in circo certarent, factionibus diviſiſſe. Et conjecturam meam juvant illa in Halieutico Fragmento:

Hic generoſus honos & gloria major equorum:
Non capiunt animis palmam, gaudentque triumpho,
Si ſeptem ſpatiis circo meruere coronam.

Vide, quae ſequuntur. Taedet enim diutius hic immorari, & in verbis tricari, ubi ſenſus conſtat. VLIT. Variae ſunt ad hunc locum doctorum conjecturae; quibus (quia nec judicium nec veriſimilitudinem, nedum veritatem ſapiunt) inter variantes lectiones locus tantum dabitur. Gronovium (lib. III. Obſ. 13.) vero lubentiſſime audimus. Non eſt jactatus magis, nec deſperatus in Nemeſiano locus: videbamur tamen non incommode cogitaſſe.

Armenti, & palmas numeret grex, &c.

Armentum. ut Colum. l. VI. c. 6. *maxime curandum, ut praedicto anni tempore, tam foeminis, quam admiſſariis, deſiderantibus coëundi fiat poteſtas; quoniam id praecipue armentum, ſi prohibeas, extimulatur libidinis furiis, unde etiam veneno inditum eſt nomen ἱππομανὲς.* Statius. Lib. VIII. *plena armenta viris.* Dein. *palmas numeret*, eſt multas habeat. quam vim verbi explicuimus ad Statium. JOHNS. Sollicitum & Heinſium hic locus habuit, qui tentabat,

Aemathiae & palmae cui par grex omnis avorum.

vel *Marmaricae*, vel *Sarmatiae.* Bart. ad Stat.

Illis ampla ſatis levi ſunt aequora dorſo,
Immodicumque latus, parvaeque ingentibus alvi,

Ar-

1. Ach. 420. corrigebat,

—— *notas referat generoſa propago*
Maternas. Palmas numerat Epeiros avorum.

firmans conjecturam ex illis Gratii in fine.

Quis Chaonias contendere contra
Auſit, vix merita quas ſignat Achaia palma,

Mihi ex vitioſa ſcriptura editionis veteris, quam laudat Barthius, facilior videtur medicina, ſi legatur:

Martius & palmas ſuperans grex omnis avorum.

Vel *ſuperet.* vel latere puto nomen patriae generoſorum equorum, quos Graecis & Cappadocis adjunxit, & forte, ut Vlitius ſuſpicatur, equos, qui nuper palmam in ludis reportaverant, indicat. in Aldina erat Aſteriſcus ante *armata.* BURM.

243. AMPLA LEVI DORSO,] Maroni, *obeſaque terga.* Oppiano, *εὐρέα νῶτα.* Quod maxime apparet, *ſi duplex agitur per lumbos ſpina*, qualis Maroni placet. Quapropter & Oppianus 1. 186. ſubjicit:

Καὶ ῥάχις ἀμφίδυμος μέσσον ἰξύα πιαίνοιτο.
Et gemina in pingui ſindat ſe tergore ſpina.

Columella, *ſpina duplici.* Contra in vitio habetur, *tenuis ſpina*, apud Gratium de equis Siculis; *extenta* Varroni. Ait enim: *ſpina maxime duplici: ſin minus, non extenta.* vel potius, *non extanti.* Abſyrtus quoque reprobat *ῥάχιν κυρτὴν*, ubi de jugali equo agit cap. 103. Contra idem cap. 1. probat, *ῥάχιν μάλιστα μὲν διπλῆν, εἰ δὲ μήγε, κυρτήν. ſpinam maxime duplicem; ſin minus, extantem.* Quod in vectore ſuum commodum habet. Xenophon ita quoque diſtinguit: *ἡ δ' αὖ ὑψηλὴ ἀκρωμία τῷ τε ἀναβάτῃ ἀσφαλεστέραν τὴν ἕδραν, καὶ τοῖς ὤμοις καὶ τῷ σώματι ἰσχυροτέραν τὴν σύμφυσιν παρέχεται. ἡ διπλῆ τῆς ἁπλῆς καὶ ἐγκαθῆσθαι μαλακωτέρα καὶ ἰδεῖν ἡδίων. Si dorſum altius ſit, & equiti ſedem magis tutam praebet, & armos corpori validius connectit. Sin duplex fuerit, ad inſidendum mollius erit, quam ſimplex, & adſpectu gratius.* Unde intelligitur, cur in jugali & admiſſario duplex ſpina probetur ab omnibus: in vectore *κυρτὴ* ſive gibboſa. Poteſt tamen fieri, ut eadem & *κυρτὴ* ſit circa *ἀκρώμια*, & duplex in clunibus: ibi enim in probe ſaginatis quaſi bifida apparet ſpina, & cava fere in medio: cum nihilominus, ubi ſellam capit, extentior ſit. Si autem & hic ſubſideat, ſella facillime in tereti corpore inverſa equitem dejiciat: & ſi extet etiam inter clunes, decorem omnem dehoneſtat. VLIT.

243. SUNT EQUORA DORSO] Planitiem & ſpatium dorſi ſatis amplum, nunc *aequor* vocat: ſic dicimus *aequora ponti*, conſule Nonium in *aequor.* Xenophon de re equeſtri pag. 934. ſpinam dorſi extantiorem commendat: ſic enim ait, *ἡ δὲ αὖ ὑψηλὴ ἀκρωμία τῷ τε ἀναβάτῃ ἀσφαλεστέραν τὴν ἕδραν, καὶ τοῖς ὤμοις καὶ τῷ σώματι ἰσχυροτέραν τὴν σύμφυσιν παρέχεται: ἡ διπλῆ τῆς ἁπλῆς καὶ ἐγκαθῆσθαι μαλακωτέρα καὶ ἰδεῖν ἡδίων.* quoniam hic boni equi notas aliquot proſequitur poëta noſter, legendum Apſyrti judicium de eadem re, ut res tota uno intuitu inſpici poſſit, pag. 21. TITIUS. Notum, *aequora* pro quavis planicie dici, ut hic *aequora tergi*: ſic *νῶτα θαλάσσης* dicunt Graeci Poetae, quod imitatus & Avienus Periegeſi Jambica. BART. Plana ſpatia. laudantur enim *εὐρέα νῶτα*, & *duplex ſpina.* JOHNSON.

244. IMMODICUM] Exceſſum nominavit, ut nullum in neceſſitate virtutis dubium relinqueret. *Ingentibus* dixit comparatione alvi ad reliqua membra. BART. Mutuatum ex Bove Virgiliano: *Tum longo nullus lateri modus.* Palladio, *latus longiſſimum.* Et ab eo Iſidorus, *latus longum, ſubſtrictius.* Sed ultimum hoc ventri potius convenit. Columella: *lateribus inflexis, ſpina duplici, ventre ſubſtricto. Inflexa*, id eſt, ad ventrem turgentia. Calpurnius tamen Ecl. VI. laudat, *adductum latus.* Pollux: *πλευρὰς βαθείας, ἐπιμήκεις, καὶ πρὸς τὴν γαστέρα ἐγκοιλισμένας.* Ita emendandum ex Xenophonte, qui eadem habet, niſi quod de longitudine adjecerit Pollux. VLIT.

244 INGENTIBUS] Ita magnos canes laudavimus ſupra: rationem in priore commentario

245 Ardua frons, aureſque agiles, capitique decoro

Al-

tario expoſui, quae & hic locum in equis habet. Oppianus proxime cum noſtro facit: vſ. 177. *μέγας αὐτὸς ἐὼν ἀσφιγέα γυῖα.* *Ipſe ingens ad membra decora.* Homerus Iliad. K. *μεγάλους* laudat Rhaeſi equos. Palladius imprimis requirit, *vaſtum corpus, & ſolidum.* Ex quo & apud Iſidorum rectius legatur: *vaſtum corpus, & ſolidum; robori conveniens altitudo.* niſi *validum*, pro vaſto poſuit. Varro modum adhibuit, *magnitudine media, quod nec vaſtos, nec minutos decet eſſe.* Laudat tamen pullum, *corpore multo.* Idem: *Equos ad admiſſuram legere oportet corpore amplo.* Columella poſt ſingula membratim exacta ita conſummat: *Sic univerſum corpus compoſitum, ut ſit grande, ſublime, erectum, & ex longo, quantum figura permittit, rotundum.* Id eſt, oblonge teres. Non immerito itaque *δολιχὸν δέμας, oblongum corpus*, dixit Oppianus. Quod cur brevi alvo contrarium exiſtimaverit Jul. Scaliger, cauſam non comminiſcor: ſiquidem & hic *parvas ingentibus alvos* attribuit Nemeſianus. Conſule de his etiam, quae ad Gratii vſ. 503. ubi *ingentem* equum laudat, notata. VLIT. *Ingentibus* hic eſt, etiam illis, qui ſunt ingentes, alvi tamen eſſe debent breviores. BURM.

244. Parvae alvi,] Virgilius: *brevis alvus.* Xenophon, poſtquam lumbos breviores poſuit, ratione hac defungitur: *καὶ ὁ κενεὼν δὲ ὅσῳ μικρότερος φαίνεται, ὥσπερ μέγας ὢν μέρος μέν τι καὶ αἰσχύνει, μέρος δέ τι καὶ ἀσθενέστερον καὶ δυσφορώτερον τὸν ἵππον παρέχεται.* *Ita & venter quam minimus appareat, qui vaſtior partim deformat equum, partim debilitat, & ad geſtandum minus aptum reddit.* Hinc lucem capit Columella, *ventre ſubſtricto.* Varro in pullo ſpectari vult, *ventrem modicum.* At in equabus eidem, *ventres lati*, Palladio, *longi & magni*, placent. Verba hujus ſunt: *Eadem in equabus conſideranda ſunt, maxime ut ſint longi & magni [ventris, &] corporis; ſed hoc in generoſis ſervetur armentis.* In quibus ſuſpicor illa parentheſi incluſa ex Varrone inſerta eſſe. Aut negationem addendam ultimo commati: *ſed non hoc.* MS. Commelini liber habet: *ſed & hoc:* fortaſſe ex, ā, ut compendio ſcribitur pro *non*, derivatum. Quanquam nec ſic contradictione caret. In generoſis laudaverat *vaſtum corpus.* Idem *longum & magnum* in equabus hic probat. Itaque hoc ſaltem in generoſis etiam ſervetur jumentis. Sed ventrem longum & magnum nec ipſe Palladius in generoſo, nec quiſquam ſanae mentis unquam laudavit. Et tamen in equa maxime requiritur. Ergo etiam addita negatione poſterius illud comma ad ventrem reſtringendum eſt: vel, ſi auferatur, ad corpus referendum. Fallitur enim Magnus Criticus, quod *δολιχὸν δέμας* Oppiani contrarium eſſe putaverit *brevi alvo* apud Maronem. Quaedam etiam cum decore in eodem equo concurrere poſſunt. VLIT.

245. Ardua frons,] Apud Maronem, *illi ardua cervix.* Illa vero acclivis: haec pronâ facie declivis proprie eſt. Utraque ardua ſi ſit, tum denique eminet ille, quem praedicat noſter, *capitis decori Altus honos.* Gradatim quippe haec procedunt, & aſcendendo & deſcendendo. Praecipuum itaque eſt, quod arduam frontem conſtituit, ſi & oculi terram verſus ſpectent, & ipſum os quaſi in pectoris ſummitatem ſe reſupinet. Xenophon: *ὅπως ὁ μὲν τράχηλος αὐτῷ τοῦ ἀναβάτου ᾖ ἐν αὐτῷ, τὸ ὄμμα αὐτοῦ τῶν ποδῶν ὁρῴη.* *ut cervix quidem inſidenti incurva appareat, vultus vero in pedes pronus ſit.* Hoc voluit Oppianus vſ. 178.

Ὑψοῦ κάρη, νεύων δὲ γένυν ποτὶ δειράδα τείνοι.

Ardua frons, collumque genas reſupinet in imum.

Nam, quae praecedunt, ad ſummum caput referenda, in quo altum honorem requirit noſter. VLIT. Vide Virgil. Georg. III. v. 79. & ſequentes. Hinc enim ſua mutuatus eſt Nemeſianus: ſed & mutuam invicem dabunt lucem. JOHNS.

245. Aureſque agiles,] Scilicet, cum *micat auribus*, ut Maroni. Calpurnius: VI. 54. *Terga ſedent, micat aure.* Ubi perperam editum: *micat acre caput.* Noſter ſtatim: *Nec ſegnes mulcent aures.* Contra in equo morbido apud Maronem, *demiſſae aures*, Motus aurium egregie explicat Plinius lib. XI. cap. 37. *In equis, & omni jumentorum genere indicia animi praeferunt: feſſis marcidae, micantes pavidis, ſubrectae furentibus, reſolutae.*

aegrit

Altus honos, oculique vago ſplendore micantes:

Plu-

aegris. Quo loco nihil mutandum. *Nutantes*, quod in Vet. Edit. legitur, purumputum gloſſema, quo τὸ *micantes* exponitur. *Micare* enim auribus eſt, quod tremere membris: *micat auribus, & tremit artus.* Mirum tamen videri poſſit, cur pavido id aſſignet Plinius, quod in optimo laudat Maro. Fuit, cum conjicerem: *micantes avidis.* Ut Virgilianum reſpexerit, qui *Stare loco neſcit, micat auribus.* Huic enim tanquam optime delineato palmam ipſe detulit Plinius, ut modo oſtendi. Nec ad alium melius applicetur vulgata, quam retinere malui: ut *pavidus* ſit non à timore, qui *Degeneres animos arguit*, ſed ab inſita illa generoſiſſimo cuique trepidatione, ut cum etiam *tremit artus.* Nam paventibus improviſo & terrefactis ſubriguntur quam rigidiſſime aures. Caeterum laudantur promiſcue Xenophonti, Polluci, & Oppiano parvae ac breves aures. Diligentiores hac in parte Latini. Columella: *brevibus auriculis, & arrectis.* Praecipue Palladius: *aures breves & argutae.* id eſt, arctatae in anguſtias. Pro quo apud Iſidorum legitur: *aures breves, & acutae.* Nec male. Nam *argutum* ſive proprie ſumatur, ſive tralaticie, nihil aliud fere ſignificat, quam acutum, & gracile. Et falli eos puto, qui aliter exponunt. Nec melius Joſ. Scaliger ὁ πάνυ ad τομμετρίαν refert. Neſcio autem, quid ſibi velit Varronianus ille, *auribus applicatis.* Quod cani villatico alicui, quam ulli equo, nedum probato, convenientius. Mihi dudum alluſit conjectura mea, *apicatis*, nova quidem voce magis, quam inſolenti. Hoc eſt, argutis vel acutis. Siquis argutias has non fert, *applicatas* ſibi habeat aures iſtas. VLITIUS.

245. CAPITIQUE DECORO] Ipſum ſe caput decore ſatis habet, ſi ſit parvum, ut pleriſque convenit, & *argutum*, id eſt, tenue & gracile, ac *breve*, ut Flacco probatur. Quod maxime apparet, ſi ſit, ut Palladii verbis utar, *exiguum caput, & ſiccum, pelle prepemedum ſolis oſſibus adhaerente.* Xenophon ei adſtipulatur: ἡ δὲ κεφαλὴ ὀςώδης οὖσα μικρὰν σιαγόνα ἔχοι. Eadem prorſus probat Plato in Phaedro. Ita in anguſtum etiam deſinit, & levitatem, quam requirit Oppianus, conſequitur. Decentiſſimi hodie tali capitis delicatiſſima ſtructura habentur Thieldones Britannici. Contra noſtrates ſive Frigiſci ſive Flandrici trotonarii (ita vocat Vegetius) caput plerunque bubuli inſtar & grande, & carnoſum, caeteraſque ejus partes immodicas habent. Habent tamen multa, quae fruſtra in Britannicis requiras. Illi autem, ut eo revertar, ita compoſiti optimo modo leve & erectum caput habent. Atque ita decorum caput neceſſario ſequitur *Altus honos.* Membratim ac elegantiſſima conſummatione hanc verticis elevationem eodem modo αὐτολογεῖ Oppianus 176.

Βαιὸν ὑπὲρ δειρῆφι, μετήορον, ὑψοῦ κάρηνον ἀείρει·

quae ita liceat circumloqui:

Jamque caput levitate ſuâ ſuper ardua colli
Surgit, & à celſa cervice excelſius extat.

Nec aliter Homericus ille ſub finem Iliad. VI. ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει. Sed parum hoc decore ſe habet, ſi etiam totum vultum & ipſum os pariter effert, quod unicum in pleriſque Britannicis Thieldonibus vitium eſt. Illi enim anſerinum in morem os maxime protendunt, &, quod hinc fere ſequitur, ipſam quoque cervicem porcorum inſtar exteudunt: praecipue ſi nunquam gravioribus lupatis aſſueverint. Livius de Numidicis XXXV. II. *deformis ipſe curſus rigida cervice & extente capite currentium.* Quod ut evitetur, neceſſario etiam requiritur id, quod ſubjicit continuo Oppianus, ut genas introrſus reflectat, & quod hinc fit:

Plurima ſe validos cervix reſupinet in armos.

De hoc enim mox deſpiciemus: de altero jam aliquid dixi, cum *arduam* frontem, non elatam, ſed acclivem interpretarer, ne idem bis vel a noſtro, vel ab Oppiano videretur dictum. VLIT.

246. OCULIQUE] Miror, nihil de iis in perfectiſſima equi forma dixiſſe Mantuanum vatem. Palladius & Iſidorus inter pulchritudinis partes ponunt conſiderationem oculorum, requiruntque, ut ſint *magni.* Varro & Columella, *nigros.* Xenophonti & Polluci placent ἐξόφθαλμοι, id eſt, *oculis extantibus*, quos tamen ad Hetruſcorum deformitatem referre

vi-

Plurima ſe validos cervix reſupinat in armos:
Fumant humentes calida de nare vapores:
Nec pes officium ſtandi tenet: ungula terram

Cre-

videtur Vegetius. Adjicit Pollux: ὀφθαλμοὶ πυρώδεις, ὕφαιμον βλέποντες. *Oculi ignei, & ſanguineo intuitu.* Plato vituperat ὕφαιμον aeque ac γλαυκόμματον. Sed aliud eſt ὕφαιμον βλέπειν, aliud à colore ὕφαιμον dici. Illud etiam iis, qui nigros oculos habent, evenit, & animoſitatem indicat. Hi ſunt, quos canit noſter, *vago ſplendore micantes.* Oppianus laudat: Ὄμμα τορὸν, πυρωπόν. *torvum & flammeum intuitum:* quod Pollux dixit totidem verbis, ὄμμα γοργωπὸς, & πυρῶδες. Non haec ad colorem oculi, ſed ad intuitum referenda. Ignei enim & ſanguinei coloris, ut rari, ita plerunque indecori, & merito à Platone culpati videntur. VLIT.

246. VAGO] V. ed. *vagum.* Quod non recipimus. BART. *Vagus ſplendor* eſt irrequieti animi indicium, vid. ad Val. Flac. VI. 584. Ubi *vaga lumina.* hoc vero laudatur in equo, ut & in auribus & pedibus mox 249. deinde *lumina vivida* vocat vſ. 256. BURM.

247. PLURIMA] Hoc eſt, maxima ejus pars. Sic Virgilius *montem plurimum urbi imminere* dixit, ut alibi notavimus copioſius. Verſus hi ſunt luculentiſſimi. Nec in Nemeſiano modo praeſtantiſſimi. BART. Vid. ad Grat. 30.

247. CERVIX RESUPINAT] Quo fiat ὑψαύχην, quod Plato commendat, & ipſum quoque caput decore erigit. Hinc apud Homerum ἐριαύχενες ἵπποι, exponuntur ab Euſtathio ὑψαύχενες. Hinc Virgilio & Horatio lib. I. Sat. II. *ardua cervix*; Calpurnio Ecl. VI. *excelſiſſima*; Palladio & Iſidoro *erecta.* Sed proxime Aurelium accedit Oppianus: Γναμπτὴ δειρή. *Cervix reſupina*, vel *reflexa.* Quod latius dixit Xenophon: ὁ μὲν αὐχὴν αὐτοῦ μὴ ὥσπερ κάπρου προπετὴς πεφύκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἀλεκτρυόνος ὀρθὸς πρὸς τὴν κορυφὴν ἥκοι. Ubi ὀρθὸς non eſt rectus, ſive protentus, ſed *erectus*, ut Palladius loquitur: cui opponitur προπετὴς, *prominens.* Neſcio itaque, cur inverterit haec Pollux: τράχηλος εὐκαμπὴς, ὡς ἀλεκτρυόνων, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ κάπρου ὀρθός. Niſi diſtinctione ante ὀρθὸς inſerta, ita conſtruatur: ὀρθὸς ὡς ἀλεκτρυόνων, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ κάπρου, *erecta quidem, ut gallorum, non recta ut porcina.* Scilicet ut ὀρθὸς bifariam & exponatur & referatur. Interpres non modo verbum verbo reddidit, ſed & ne à literis recederet κάπρον pro capro accepit: quod vel Baeotica ſus ad ſe pertinere intelligeret. VLIT. Incurvat ſe. recurvam laudat cervicem Xenoph. qualem gallorum, non protentam, qualem porcorum. JOHNS.

247. VALIDOS ARMOS:] Varro, *ſcapulis latis:* Columella, *grandibus armis & rectis.* Xenophon: μηροί γε μήτοι οἱ ὑπὸ ταῖς ὠμοπλάταις ἂν παχεῖς ὦσιν, ἰσχυρότεροί τε καὶ εὐπρεπέστεροι φαίνονται. *Femora ſub armis ſi lata ſint, & validiora, & decentiora videntur.* Hoc eſt, quod Gratius in cane ſuo: *validis tum ſurgat pectus ab armis.* VLIT.

248. FUMANT HUMENTES] Jam dixi, conſulendos eſſe Xenophontem, Oppianum, Apſyrtum: ſed Noſter optimus maximus vates hanc rem egregie expreſſit, & Nemeſianus paulo poſt 255.

Nec non terribiles ſpirabile numen anheli
Provolvunt flatus.

Angelius de canibus, *& patulis efflet qui pluribus ignem.* TITIUS.

248. CALIDA DE NARE] Virgilius III. Georg. 85.

Collectumque premens volvit ſub naribus
ignem.

De quo mox latius verſu abhinc ſeptimo. Ideo videtur *calidam narem* dixiſſe noſter. Fortaſſe melius, *patula de nare.* Omnes enim patulas requirunt. Palladius & Iſidorus ad verbum, *nares patulae.* Columella, *naribus apertis.* Varro, *naribus non anguſtis.* Unde & inter vitia Hetruſcorum à Vegetio ponuntur, *nares anguſtae.* Nec hilum diſſentiunt Graeci. Pollux ex Xenophonte: μυκτῆρες ἀναπεπταμένοι· εὐπνοώτεροι γὰρ τῶν συμπεπτωκότων. Quae mox interpretabor. Oppiano Εὐρεῖαι ῥῖνες. Virgilius de bubus Georg. II. 376. *patulis captavit naribus auras.* Nihil tamen mutandum. VLIT.

249. NEC PES OFFICIUM STANDI TENET]

Crebra ferit, virtuſque artus animoſa fatigat.
Quin etiam gens ampla jacet trans ardua Calpes
Culmina, cornipedum late fecunda proborum.

Nam-

NET] Virgil. III. Georg. 84.

Stare loco neſcit; micat auribus, & tremit artus
Collectumque premens volvit ſub naribus ignem.

apud quem plures alias generoſi equi notas reperias: ergo quod deinde dixit, *Stat Sonipes*, vel ſignificat *aſtat*, praeſens eſt. vel habita fuit ratio foeminei ſexus; Dido enim equum illum conſcendere debebat. TITIUS. Ex illo Maronis: *Stare loco neſcit*. Noſter infra de Hiſpanis: *nec crure quieſcunt*. Calpurnio, *pes levis*. Sed hoc, ut item ea, quae ſequuntur, ab indole, non à forma, procedunt. VLIT.

250. UNGULA TERRAM] Hoc eſt, quod dixit, *nec pes officium ſtandi tenet*. atque infra, *nec crure quieſcit*; Virgilius ſic III. Georg. 87.

—— —— —— *Cavatque*
Tellurem & ſolido graviter ſonat ungula cornu.

Dictum eſt autem *crebra*, pro *crebro* nota figura Graecorum exemplo; veluti apud Homerum [illegible], & alia hujusmodi, ſic Maro III. Georg. 499. *& pede terram Crebra ferit*. notavi ad Gratium. TITIUS. Virgilius de equo morbido: *& pede terram Crebra ferit*. VLIT.

250. VIRTUSQUE ARTUS ANIMOSA FATIGAT.] Παραφράζει illud Maronis: *& tremit artus*. Nam tremor ille & inſtabilitas προθυμίας indicium eſt, non timoris. Hic enim degeneres animos arguit. Ideoque merito à Marone laudatur, qui *Nec vanos horret ſtrepitus*; à Columella etiam pulli indoles aeſtimatur, *ſi intrepidus*. Virtus itaque artus fatigat, cum prae nimio certamen ineundi ardore,

Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus.

Neſcio tamen, an ſit rationi conſentaneum, quod praeter reliqua merita, quae à Palladio mutuatur, adjicit Iſidorus: *trementibus membris, quod eſt indicium fortitudinis*. VLIT.

251. GENS AMPLA] Hiſpanos univerſim intelligit; non Aſtures aut Callaecos tantum; qui longe à Calpes promontorio ad Septentrionalem prope Hiſpaniae frontem averſi jacent. VLIT.

251. TRANS ARDUA CALPES CULMINA] Hiſpanos equos intelligit, quorum ita meminit lib. I. 278. Oppianus,

Ἀλλ' ἄγε καὶ Πάρθοισι μέγα προφέρουσιν Ἴβηρες,
Ὠκυτέροισι πόδεσσι κραιπνώοντες πεδίοισιν.

& reliqua, Calpe Mons & Hiſpaniae ad fretum Gaditanum Straboni, Ptolomaeo, Plinio, aliis; *culmen* autem eſt ἀκρώρεια. vide Suidam in τέρμα. TITIUS. Carthagine in patria ſua ſcribenti haec Aurelio Hiſpania à laeva trans fretum oppoſita erat, ejuſque proximum Afris promontorium Calpe, cui objacet Abyla, quae duae ſunt Herculis columnae. De iis Avienus Periegeſi 165.

—— *ſcopuli ſtant ardui utrinque,*
Unus in Europam, Libyam procul aſpicit alter.
Sic deſerta freto procera cacumina celſis
Emicuere jugis, ſic coelum vertice fulcit
Maura Abila, & dorſo conſurgit Iberica Calpe.

Idem Ora Maritima hinc obiter reſtituendus 86.

Hic ſunt columnae pervicacis Herculis,
Abyla atque Calpe: laeva dicti ceſpitis,
Libyae propinqua eſt Abila.

Quod ipſe paulo poſt 342. confirmat, & interpretatur:

Sunt parva porro ſaxa prominentia
Abila atque Calpe: Calpe in Hiſpano ſolo,
Maurusiorum eſt Abila.

Ubi tamen miror *parva ſaxa* vocari, quae *ardua*, & *procera*, & *nubes ſubeuntia* dixerat Periegeſi: niſi forte & hic, *alta* reponendum ſit. Nam ut de Abylae altitudine dubitent aliqui, Calpe ardua, & excelſa ob omnibus habetur. Scylax: ἡ μὲν ἐν τῇ Λιβύῃ ταπεινὴ, ἡ δ' ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὑψηλή. Strabo lib. III. Ἐνταῦθα δὲ ὄρος ἐστὶ τῶν Ἰβήρων ἡ Κάλπη, τῇ περιοχῇ μὲν οὐ μέγα, τῷ δ' ὕψει μέγα, καὶ ὄρθιον, ὥστε πόῤῥωθεν

Namque valent longos pratis intendere curſus.
Nec minor eſt illis, Grajo quam in corpore, forma.

Nec

ὡς στηλοειδῆ φαίνεσθαι. *Ibidem Calpe mons, ambitu non magnus, ſed altitudine ingens, & recte conſurgens, ut eminus columnae ſpeciem praebeat.* Ita legenda atque interpretanda haec: ubi vulgo inepte editur & exponitur, κιονοειδής. Ipſe emendationi huic ſubſcribit Geographus: Ἔνιοι δὲ στήλας ὑπέλαβον τὴν Κάλπην καὶ Ἀβύλυκα, &c. Vide ſequentia, & maxime quae Euſtathius annotat ad Dionyſii verſ. 64. qui etiam haec poſt alia: στήλαις εἰκάζονται· ἐξοχὴν γάρ τινα ἐμφαίνουσι καὶ αὐτὰ ὅσαι καὶ αἱ στῆλαι, ὡς αἱ στηλίδες· καὶ διὰ τοῦτο στῆλαι ἂν λέγοιντο. Nec aliud ſenſit Mela, ex quo vulgatam explicare conabatur ὁ πάνυ Caſaubonus, lib. II. cap. 6. *montes efficiunt, columnae Herculis, Abyla & Calpe, uterque quidem, ſed Calpe magis, & pene totus in mare prominens.* Idem lib. I. cap. 5. *Deinde eſt mons praealtus, ei quem ex adverſo Hiſpania attollit objectus: hunc Abylam, illum Calpen vocant, columnas Herculis utrumque.* Quae evincunt etiam, non *parva*, ſed vel *alta*, vel *pervia*, aut tale quid potius apud Avienum legendum. Ut *pervia* legatur, praeter lectionis affinitatem, ſuadent illa, quae ſequuntur apud Melam loco prius citato de Calpe monte: *Is mirum in modum concavus, ab ea parte, qua ſpectat occaſum, medium fere latus aperit: atque inde ingreſſus totus admodum pervius, prope quantum patet ſpecus.* Ita reſtituo haec ex MS. cod. Leydenſi, & ex his ſimul Avienum Ora Maritima 347.

Calpaeque rurſum in Graecia ſpecus cavi,
Tereſque viſu nuncupatur os jugi.

Sed jam ſatis peregrinatum eſt in aliena Tabula; nec extra terrarum metum Calpem procurrendum. Heic terminus eſto. VLIT. In Avieni loco malim, *ſunt paria porro ſaxa.* nam ita produnt Geographi, olim cohaeſiſſe, ſed vi undarum divulſos montes, & inter ſe fere pares eſſe. BURM.

253. NAMQUE VALENT &c.] Primum à velocitate commendat equos Hiſpanos: proxime à forma: deinde ab bonae indolis & animoſitatis ſignis. In velocitate quidem omnes conſentiunt, qui eos celebrant. Vegetius: *Hiſpanorum par vel proxima* (poſt Cappadocas) *in circo creditur palma.* Et paulo poſt: *Africa Hiſpani ſanguinis velociſſimos praeſtare conſuevit ad uſum ſellae.* Strabo lib. III. καὶ γὰρ ταχεῖς εἶναι, καὶ εὐδρόμους μᾶλλον τῶν ἄλλων. *celeritate & curſus dexteritate aliis praeſtantiores.* De Celtibericis loquitur; quanquam eadem verba de Hiſpanicis in genere accipi poſſint. Dixerat etiam ἐοικέναι τοῖς Παρθικοῖς. Contra Oppianus I. 278.

Ἀλλ' ἄρα καὶ Πάρθοισι μέγα προφέρουσιν Ἴβηρες,
Ὠκυτέροισι πόδεσσι κραιπνοῖσιν πεδίοισιν.
At Parthis longe videas praecellere Iberos,
Longaque corripere arva volantes praepete curſu.

Et, poſtquam aquilae, accipitri, & delphini aequiparavit celeritate, iterum adjicit:

Τόσσον Ἴβηρες ἔασι θοοὶ πόδας ἠνεμόεντας.
Uſque adeo celeres ventos imitantur Iberi.

Quod proxime Juſtinus declarat lib. XLIV. *qui tanti in Callaecia & Luſitania ac tam pernices viſuntur, ut non immerito vento ipſo concepti videantur.* Ita leg. Nam quod in MSS. extat *Gallecia* & *Gallicia* recentiorem appellationem ſapit. Hodie Gallicia dicitur, quae olim *Callaecia*. Perperam etiam in Epitome Liviana lib. LVI. *Gallaecii* pro *Callaecis* ponuntur. De quibus jam aliqua ad Gratium dixi. VLIT.

253. INTENDERE] Vid. ad Val. Fl. VII. 114. Sup. 197. dixit *tendere*. BURM.

254. NEC MINOR EST ILLIS] In Vet. Edit. lego.

Nec minor eſt illis grato pro corpore fama.

Fama non eſt minor illis, quam pro grato corpore. Hoc eſt, celebritate virtutis gratiam formoſi corporis exaequant. Quare hoc non placere debeat, neſcio. BART. Oppianus de iiſdem vſ. 287.

Εἴδεα δ' ἀγλαόμορφα κλυτὸν δέμας ἀμφιέσαντο.
Et nitidam geminant formoſo in corpore formam.

Intelligit noſter formam, quam modo in Graecis ex Cappadocia oriundis deſcripſit. Palladius tamen à forma & pulchritudinem & colorem in equo eligendo diſtinguit. Inepte au-

Nec non terribiles, ſpirabile flumen, anheli

Pro-

autem Barthius ex ſuo ſibi codice praefert: *grato pro corpore fama.* VLIT.

254. Grajo quam in corpore] Particulatim de Achivis, Magneſiis, Theſſalicis ac Thracicis mentionem habet Oppianus; ad quem vide Ritterſhuſii Scholia. TITIUS.

255. Spirabile numen] An vero *flumen*, nihil ſtatuo: dictione *ſpirabile* uſus etiam Virgilius, eamque cum τῷ *numen* conjunxit III. Aen. 600.

Per ſuperos atque hoc coeli ſpirabile numen

ubi tamen variant codices. TITIUS. Valde dubito, an hic verſus τῦ ποιητῦ itaque manum obelo figendo admoveram. Vetus editio diſertis litteris, ne quid conjecturis nos dare canant calumniae.

Nec non terribileis ſpirabile flumen abunde
Provolvunt flatus.

Quod ſive interpolatoris ſive auctoris ſit, mihi non videtur tanti, ut laboremus. Verſus enim citra ſententiae omnem noxiam exſulare poteſt. Sic tamen melius longe legetur poſtea.

Nec non terribileis ſpirabile flumen anhelis
Provolvunt flatus.

Quo quidem pacto retineri poteſt. Jam *anhelos* dixerit, ut poſt paulo *tremulos.* BART. Nec hic ferenda ineptiſſimi conjectatoris temeritas, qui, quod non intellexit, cum ignorantiam fateri praeſtaret, id omne aut obelo figere, aut ſuo pro lubitu fingere maluit. Verſus hic & legitimus & concinnus ſatis eſt; modo una atque altera litera mutata *lumen anheli*, pro *numen anhelae*, ſcribatur. Ordo & ſenſus verborum ita ſe habet: Terribiles quoque apparent, cum lucem atque ignem anhelo flatu ſpirant ac provolvunt. Virgilium ſequitur III. Georg. 85.

Collectumque premens volvit ſub naribus
ignem.

Flatu, inquit Servius, *indicat magnanimitatem ſuam.* Idem Georg. II. 140. tauros quoque dicit, *ſpirantes naribus ignem.* Maro iterum Aeneid. XII. 115. de Solis equis: *lucemque elatis naribus efflant.* Ovidius Metam. II. 84. eoſdem vocat,

—— quadrupedes animoſos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore & naribus
efflant.

Quod fit ſcilicet, *ubi acres Incaluere animi*, ut addit Naſo. Idcirco etiam *patulas nares* probat Xenophon. quod γοργότερον τ̃ ἵππον ἀποδεικνύουσι, *terribilem magis equum referant.* Videtur autem corrumpendi hunc locum anſam praebuiſſe τὸ *lumen*, quia proximo verſu repetitur & *lumina torquent.* Sed non diſplicuiſſe Poetae hanc ejuſdem vocis iterationem, argumento ſunt exempla ejuſmodi paſſim obvia. vſ. 77. *Tigrimque bibunt*, & 78. *Nilumque bibunt.* vſ. 100 *avidoſque tumultus*, & 102. *Nec praedas avidus*, &c. In Bucol. paſſim. VLIT. Vlitiana Lectio eſt, quae nunc contextum inſidet; Veteres enim Editi hoc modo, *numen anhelae.* recte Vlitius emendavit *anheli*, non inſolens enim mutatio. Gratii codices. *ipſae* pro *ipſi.* 290. v. male autem expoſuit. Sic enim ille. Ordo verborum hic eſt. terribiles quoque apparent, cum lucem atque ignem anhelo flatu provolvunt. *Terribiles* enim eſt quarti caſûs, & cum *flatûs* conjungendum; *anheli* autem praecedit verbum. quod autem *lumen* loco τ̃ *numen* inſerendum duxit, nollem factum ob *lumina* proximo verſu. Scribe igitur. *flumen.* Ordo autem verborum hic. Quinetiam anheli & ardentes provolvunt terribiles flatûs, quaſi flumen ſpirabile. copiam & vehementiam ſpirituum per nares exundantem comparat flumini ex urnâ provoluto. legi poteſt *fulmen*, ſed prius placet JOHNS. Haec potuit Johnſ. debere Barthio, qui ad Stat. VI. Theb. 439. legit

Nec non terribiles, ſpirabile flumen, anheli
Provolvunt flatus.

& ita Scaliger & Heinſius, qui & *fulmen* habebat in ora codicis alterius. ſed *ſpirabile* magis flumini convenit, & notat craſſum vaporem, quem naribus evomunt: *humentes vapores* vocavit vſ. 248. & convenit hoc etiam verbo *provolvunt*, quo & utitur Ovid. VIII. Met. 586. ubi alii codices *devolvi.* ſic de tauro Colchico Val. Fl. VII. 572. *Atro volvens incendia fluctu.* vide ad Grat. 445. ubi *flumen flammae.* *lumen* ex Virgilio petierunt, qui III Aen. 600 *ubi coeli ſpirabile lumen:* ubi alii codices *numen.* BURM

255. Anheli] Non à fatigatione (quod

ve-

Provolvunt flatus, & lumina vivida torquent,
Hinnituſque cient tremuli, freniſque repugnant.
Nec ſegnes mulcent aures, nec crure quieſcunt.
Sit tibi praeterea ſonipes, Mauruſia tellus

Quem-

veritus videtur Barthius, cum mallet *abunde*) ſed animoſitate, & ingenti ſpiritu ardentes intellige. *Anhelus* itaque hoc ſenſu dicitur, qui quaſi nimio ardore & conatu laborar, adeo ut quantumvis patulae nares, nimio tamen ſpiritu anhelent. Ita accipiendum, quod Maro Georg. I. 250. & Aeneide v. 739. dicit: *equis Oriens afflavit anhelis.* Quod utrobique de fatigatione praepoſtere interpretatur Servius. Nec melius illud intellexit Aeneide XII. 790. *certamine Martis anheli.* Quos tamen dixerat, *armis animiſque refectos. Anheli*, id eſt, ardentes certamine. Item illud tralaticie ſumendum Aen. VIII. 421. *fornacibus ignis anhelat.* Quia, ut Severus hac de re egregie diſſerit, *animoſior ignis* eſt, quam ut incluſo tam anguſtus exitus ſufficiat. Hinc Perſius Sat. v. *anhelanti premitur dum maſſa camino.* uti quidem mihi diſtinguendum videtur. Horatius enim, quem haud dubie expreſſit, habet: *concluſas hircinis follibus auras Uſque laborantes* lib. I. Sat. IV. Non autem, *laborantes folles*, aut apud Perſium, quod vulgo fit, *folle anhelanti* conſtruendum aſſentior doctiſſimo interpreti. Sat. I. *quod pulmo animae praelargus anhelet.* De quo alias latius dictum. VLIT.

256 LUMINA VIVIDA TORQUENT,] Superius: *oculique vago ſplendore micantes.* Ita anguis ille Georg. III. 433. *flammantia lumina torquens.* Ex quo libro quia plurima mutuatur noſter, etiam hoc fortean deſumpſit. VLIT.

257. TREMULI,] Quia nempe, *tremunt artus*, & *tota tremor pertentet equorum Corpora*, ut ait Poëta eod lib. Sin ſcripſit, *Hinnituſque cient tremulos*, eodem modo accipe, quo *tremulum riſum* dixit Lucretius lib. I. 918. *uti riſu tremulo concuſſa cachinnent* VLIT. Tremorem numerari inter indicia vividiſſimi in equis vigoris, probat Broukhuſ. ad Propert. IV. I. 43. BURM.

257. FRENISQUE REPUGNANT.] Ovidius II. Met. 87.

—— —— *ubi acres*
Incaluere animi, cervixque repugnat habenis.

Laudatur haec quidem laſcivia, ſed non praeter obſequium. Notat hoc in Murcibiis Gratius:

— *Murcibii vix ora tenacia ferro Concedunt.*

VLIT. Ovid Remed. 514.

Propoſitis frenis ſaepe repugnat equus.

& IV. Triſt. VI. 24.

Et domitus freno ſaepe repugnat equus.

BURM.

258. NEC SEGNES MULCENT AURES] Ut, ſi dicas, flaccent: nam boni equi aures rectae eſſe debent, Xenophon. hoc eſt, quod dixit Virgilius, *micat auribus.* TITIUS. Laudavit ſupra, *aures agiles.* ubi vide, quae notavi. Graeci arrectas aures probant. Sophocles: *ἵππος εὐγενὴς ὀρθὸν οὖς ἵστησι.* Apollonius III. 1259.

Κυδιόων ὀρθοῖσιν ἐπ' οὔασιν αὐχέν' ἀείρει.
Auribus arrectis cervicem ſubrigit alte.

VLIT. *Agiles aures* perpetua equorum generoſorum laus. Hiſpani proinde non capiti admovent, & adſternunt ignavas aures. JOHNS. Dubito de hoc verbo: nam *mulcere aures* dicitur, qui cantu vel ſono grato alicujus aures ferit, ut Ovid. v. Met. 561. & II. Triſt. 358. nec, quî poſſet equus ſuas aures mulcere, video. an *tollunt*; aut *motant*? certe ſimile vocabulum deſidero. Videant acutiores. *nec* vero debet reſolvi in *&* *non*, ut dictum ſit pro, *& mulcent aures non ſegnes.* vid. Serv. ad Virg. III Georg. 96 BURM.

259. MAURUSIA TELLUS] Horum equos ſic meminit Oppianus lib. I. 289

Μαύρων δ' αἰόλα φῦλα πολὺ προφέρουσιν ἁπάντων,
Ἀμφὶ δρόμον ταναούς τε καὶ ἀμφὶ πόνους ἀλεγεινούς.

Silius nec reticuit. XVI. 447. TIT. Genus hoc equorum infrenium, quod Mauris & Mazacibus attribuit noſter, Mauris etiam Claudianus, Maſaeſylis Strabo, Maſſylis Lucanus

Quem mittit, modo ſit gentili ſanguine firmus:
Quemque coloratus Mazax deſerta per arva

Pa-

& Martialis (hi enim omnes Mauritaniae populi) adſcribunt. Plerique tamen Numidicum vocant: Gratius, Virgilius, Silius, & Junior Xenophon. Sed Gratius etiam Naſamonicum, Silius Gaetulicum indigetant. Xenophon in genere Libycorum equorum eos conſtituit. Aelianus etiam ejuſdem generis appellatione hos intellexit, quanquam nihil de regimine eorum infreni addat. Nec aliter Oppianus, qui Libycos videtur ſpeciem Maurorum tacere. E quibus plurima jam ad Gratium adduxi; reliqua hic abſolvam. VLIT. Libyam intelligit. JOHNS.

260. GENTILI SANGUINE FIRMUS] Non adulterinus: quidam legunt *primus*, quod reciperem, ſi de rei veritate conſtaret: imo primi foetus in multis animantibus deteriores eſſe conſueverunt, atque idcirco eos abjicere mos eſt. TITIUS. Ne ſcilicet uterque parentum non indigena ſit. Contra Vegetius: *Africa Hiſpani ſanguinis velociſſimos praeſtare conſuevit ad uſum ſellae.* Hodie vice verſa Hiſpania Numidici ſanguinis velociſſimos eundem in uſum praeſtat, quos Barbaros & Hiſpanienſes promiſcue vocamus. Non immerito tamen hoc monuit Poëta noſter, quia, ſi cum exoticis extra patriam miſcentur, degenerare ſtatim conſuerunt vel nobiliſſimi equi. Docuit hoc uſus tam in Barbaris, quam Anglicis Thieldonibus. *Gentilis ſanguis*, qui ex una eademque gente. Calpurnius Ecl. II. 40.

—— arte mea mutabilis induit arbos
Ignotas frondes, & non gentilia poma.

Ita efficacius quidem Aldina & Parmenſis Editiones. Sed princeps omnium, & reliquae omnes Pythoeanam ſecutae habent: *genitalia poma.* Quod mihi mutare religio fuit. Nam ſequior Latinitas modo *gentile ſolum*, modo *genitale*, pro patria, dixit. Et Ammianus utraque voce indiſcrete paſſim utitur. Reſtituenda obiter illi haec vox lib. XXXI. cap. II. *Qui motu Imperatoris cum abundanti milite cognito, popularibus jungere feſtinant, circa Beroeam & Nicopolim gentilibus praeſidiis fixis.* Vulgo, *gentibus*, etiam in poſtrema & optima Editione. VLIT.

260. FIRMUS.] Non claudicet adulterio matris. Hoc eſt, ex non confuſo ſemine aliarum gentium equorum ſit prognatus. Hoc dicit *firmum ſanguinem.* BART.

261. COLORATUS] Solis aeſtu infuſcatus. JOHNS. Vid. Gronov. Diatr. Stat. cap. 10.

261. COLORATUS MAZAX] Sole peruſtus & ideo fuſcus, cujusmodi intelligit Lucretius, VI. 722. cum ait,

Inter nigra virûm, percoctaque ſecla colore
Exoriens penitus media ab regione diei.

ac rurſus VI. 1107.

Uſque ad nigra virûm percoctaque ſecla colore.

erant autem equi Mazaces, hoc eſt ex interiori Africa incurſores. Martialis X. 13.

Et Libys in multo pulvere ſudet equus,

nam fallitur Ritterſhuſius, qui Mazaces & Cappadocas eosdem eſſe putat, diſſuadet Oppianus, qui eos tanquam diverſos nominat lib. I. 170.

Τυῤῥηνοὶ, Σικελοὶ, Κρῆτες, Μάζακες, Ἀχαιοὶ, Καππαδόκαι, Μαῦροι.

& reliqua: diſſuadet Nemeſianus, ut vides: conſule ſuper hoc loco Adrianum Turnebum Adverſar. lib. XXIV. cap. 6. rurſus lib. XXVII. cap. 18 TITIUS. Notavit hunc locum Magnus Turnebus: cujus Adverſaria XXIV. 6. & XXVII. 18. vide. BART. Cui non dictus Hylas? Quis non Mazaces hos quaeſivit? Mauritaniae populi ſunt, & Mauris hic ab Aurelio accenſentur. Dicuntur autem *Mazaces* plerisque, *Mazices* Ammiano, & *Mazici* in veteri Chronico, Graecis ſunt Μάζικες & Μάζυες. Apud Oppianum tamen ediderunt Μάζακας in catalogo equorum: quod proxime accedit Latinorum terminationem, qui *Mazaces* dixerunt. Lucanus lib. IV. 681. *tremulum cum torſit miſſile Mazax.* Quem veſtigiatim de more expreſſit Claudianus lib. I. de laud. Stilic. 356. *pavidus projecit miſſile Mazax.* Ita & apud Suetonium Nerone cap. 30. conſtans omnium MSS. codd. ſcriptura eſt: *cum Mazacum turba atque curſorum,*

Pavit, & adſiduos docuit tolerare labores.
Nec pigeat quod turpe caput, deformis & alvus
Eſt ollis, quodque infrenes, quod liber uterque,
Quodque jubis pronos cervix diverberet armos.

Nam

ram. Nuſquam ego hactenus *Mazaces* dictos invenio, nec, ut illis hic locus detur, animum inducere potui. Falluntur autem, ut qui maxime, qui vel hic, vel apud alios, Cappadocas intelligunt ab urbe Mazacis. Non enim inde Mazaces dici potuerunt, ſed Mazaceni. Stephanus de urbibus: Μάζακα πόλις Καππαδοκίας, νῦν Καισάρεια· τὸ ἐθνικὸν, Μαζακηνός. λέγεται καὶ Μαζακεύς. λέγεται καὶ ἀπὸ Μαζάκου. *Mazax*, leg. Salmaſ. & qui de Servis Pignor. pag. 141. VLIT. Vid. Salmaſ. Exerc. Plin. pag. 226. & Heinſ. ad Claudiani locum a Vlitio adductum.

262. TOLERARE LABORES.] Hoc eſt, quod Gratius Numidas dixit, *Audax & patiens operum genus.* Vide, quae ibi ex Aeliano & Xenophonte addidi. VLIT.

263. NEC PIGEAT QUOD TURPE CAPUT,] Gratii illa ſequitur de Siculis equis: *quidtum, ſi turpia colla*, &c. Livius lib. XXXV. cap. 11. de Numidis: *equi hominesque paululi & graciles; diſcinctus & inermis eques, praeterquam quod jacula ſecum portat; equi ſine frenis: deformis ipſe curſus rigida cervice & extento capite currentium.* In iiſdem Numidicis equis Aelianus incuriam quoque notat, ac deformitatem, lib. III. cap. 2. Λιτοὶ δὲ καὶ οὐκ εὔσαρκοι· ἐπιτήδειοί γε μὴν καὶ φέρειν ὀλιγωρίαν δεσποτῶν εἰσίν· οὔτε οὖν αὐτοῖς κομιδὴν προσφέρουσιν οἱ δεσπόται, &c. VLIT.

263. DEFORMIS] Melius V. Ed. *deformior alvus.* BART.

264. QUODQUE INFRENES] Declarat ſtatim, quid ipſe ſibi velit, hoc verbo *infrenes*, in cujus explicatione Caſtalionem vehementer decipi, ad Gratium oſtendi. TITIUS. Idem contemptui quoque duxit in iiſdem Claudianus de bello Gild. 439. *ſonipes ignarus habenae.* Hinc *Numidae infreni* Maroni Aeneide IV. 41. Iidem Silio lib. I. 215. *gens inſcia freni.* Lucano lib. IV. 683. *Maſſylia frenorum neſcia.* Neſcio itaque, quid ſibi velint illa Strabonis lib. XVII. de Mauris: Μάχονται δ' ἱππόται τὸ πλέον ἀπὸ ἀκοντίου, χοινοχαλίνοις χρώμενοι τοῖς ἵπποις καὶ γυμνοῖς. Quibuſcum pugnant fere ea, quae de iiſdem & vicinis eorum eodem vivendi inſtituto utentibus ſubjicit: μικροῖς ἵπποις χρώμενοι, ὀξέσι δὲ καὶ εὐπειθέσιν, ὥστ' ἀπὸ ῥάβδου οἰακίζεσθαι. Si enim virga reguntur, quid freno opus? Et ſane omnes fere eae gentes infrenibus equis uſae. Suſpectam mihi vulgatam inſuper facit varia ſcriptorum codd. lectio, quae habet: τὸ πλέον χοινομάλλοις χρώμενοι. Unde conjicere liceat: ἄνευ χαλινῶν; vel ἀχαλινώτοις χρώμενοι τοῖς ἵπποις. Verum quod poſtmodo περιτραχήλια illis attribuit, ἀφ' ὧν ὁ ῥυτὴρ ἀπήρτηται, nihil ad frenum pertinet, ſed vel ἐπιφατνίδιον δεσμὸν intelligit, vel quo equi duci ſolent, quam ἑλκτὴρ etiam vocant. Ammianus *habenam* dixit lib. XIX. 81. *Fugaci equo nudo & infreni calonum quidam ſedens, ne labi poſſis, ex more habenam, qua ductabatur, ſiniſtra manu artius alligavit.* VLIT. Omnes eae gentes infrenibus equis uſae. Virgâ enim reguntur; Silius lib. X. 217.

Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

JOHNS.

264. UTERQUE,] Mauruſius & Mazax. BART. locus ſuſpectus.

265. QUODQUE JUBIS] Jubas etiam indiſcretas & incomptas relinquebant equis ſuis Numidae, οὐ κόμας κτενίζοντες, οὐ χαίτας ὑποπλέκοντες, ut Aelianus ait. Jubae autem pronos armos non facile attingunt, niſi cum demiſſa & prona ipſa quoque cervix eſt. Livii verba ſunt: *deformis & ipſe curſus rigida cervice & extento capite currentium.* Hoc ipſum hic eſt, quod notatur. VLIT. Gronovius autem ad hunc locum ſcribit. Si memineris, quid *diverberare* ſit, ſatis intelligas, *cervicem armos diverberare jubis* dici non poſſe: non enim flagellare, percutere, eſt *diverberare*: ſed eventilare, diſcutere, agitando digerere & componere. Scribe igitur,

Quodque jubas pronis cervix diverberet armis.

Et

Nam flecti facilis, laſcivaque colla ſecutus,
Paret in obſequium lentae moderamine virgae.
Verbera ſunt praecepta fugae, ſunt verbera freni.
Quin & promiſſi ſpatioſa per aequora campi

Cur-

Et mihi ſane, quo diutius vim verborum inſpexi, eo verior & doctior viſa eſt conjectura JOHNS. Sed *diverberare* eſt proprie, quando aliquo inſtrumento ſcindimus quaſi obſtans aliquid, ut ferro, telo, ictu &c. *diverberare auras*, *umbras* &c. obvium eſt. Jam vero armos non tranſeunt jubae, & ita non diverberant. quare forte melius legeretur,

Quodque jubis pronos cervix everberat armos.

De quo verbo vide ad Ovid. XIV. Met. 577. eſt vero idem, quod Calp. VII. Ecl. 60. *hirtae jactantur per colla jubae*, ait. BURM.

266. FLECTI FACILIS,] Lucanus lib. IV. 83.

Ora levi flectit frenorum neſcia virga.

Silius, *Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.* Gratio id *fingere* eſt: *Naſamonia virga Fingit equos.* Horatius lib. I. Epiſt. II. *Fingit equum tenera docilem cervice magiſter.* Hinc intellige, cur *laſciva colla* dixerit noſter, nimirum quae & libera, & jubis pronos diverberant armos. VLIT.

266. LASCIVAQUE COLLA] Infraenium equorum more. BART.

266. SECUTUS] Non intelligo, quid ſit *ſequi colla laſciva.* malim, *laſcivaque colla ſolutus.* id eſt ſine loro & freno. vid. ſupr. ad vſ. 184. ubi *libera colla* dixit. & hoc ſequentia exigunt. BURM.

267. PARET IN OBSEQUIUM] Obſequioſe paret; ad obſequium uſque obtemperat. JOHNS.

267. VIRGAE.] De hoc Maurorum more & nos alibi, & multa ſcripſerunt viri eruditi. BART.

267. LENTAE MODERAMINE VIRGAE.] Idem cecinit Oppianus IV. Cyn. 47.

Ἵπποισιν κείνοισιν ὅσοι περὶ Μαυρίδα γαῖαν
Φέρβοντ', ἢ Λιβύεσσιν, ὅσοι μὴ κάρτεϊ χειρῶν
Ἀγχεῖται ψαλίοισι βιαζομένοιο χαλινοῦ,
Ἰθύνται ἢ λύγοισιν ὅπη βροτὸς ἡγεμονεύει.

Ad quem locum notat Rittershuſius, nec ego plura congero. TITIUS. Martialis IX. 23. *Maſſylaeum virga gubernat equum.* Claudianus Bel. Gild. 440. *Virga regit.* Strabo ἀπὸ ῥαβδίου ἡνιοχεῖσθαι illos dixit. VLIT.

268. VERBERA] Imo vel motu ſolo regebantur. Silius lib. I. 216.

Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Hinc Curtius lib. VII. 4. *Nobilis equus umbra quoque virgae regitur: ignavus ne quidem calcari concitari poteſt.* VLIT.

268 FUGAE,] *Fugere* pro *currere*, & *fuga* pro *curſu* ſolenne poëtis. V. Georg. III. 142. *carpere prata fugâ*, poſt. 201. JOHNS. Virga loco calcarium incitant, & loco frenorum reprimunt curſum. *fugax* equus pro celeri, veloci paſſim apud Ovidium & alios. vid. ad Epiſt. IV. 46. ubi & *ſequacem* contra dici, qui frenis paret, videbis. vid. & ad X. Met. 664. & ad Val. Flac. III. 584. BURMANN.

269. PROMISSI] Porro miſſi, patentis, Virgilius Ecl. VIII. 34.

Hirſutumque ſupercilium, promiſſaque barba.

Notat Feſtus Pompejus. TITIUS. *Immiſſos* dicant alii. *Admiſſos* alii, de quo ad Apulejum. BART. Quid ſibi vult *promiſſi*, neſcio. lege, *permiſſi*: incitati, εὐλύτως, laxis quaſi habenis lati. ut Gratius: *qualis ſpatiis permiſſa Lechaeis Theſſalium quadriga decus.* Quinetiam per ſpatioſam campi planitiem incitati, &c. hic locus unice confirmat conjecturam meam ad Gratii, v. 520. *atque eluctabitur irâ.* JOHNS. *Permiſſi* Heinſius quoque emendarat. Nemeſ. Ecl. I. 7. *viridique gregem permittere campo.* & vſ. 121. *in Venerem permitte marem.* ita apud Val. Fl. I. 574. *Carbaſa permiſſa profundo.* dubium tamen adhuc eſt, an *promiſſi campi* non conjungendum, pro lati, ut *promiſſi* crines, barba

pro-

Curſibus adquirunt commoto ſanguine vires,
Paullatimque avidos comites poſt terga relinquunt.
Haud ſecus effuſis Nerei per caerula ventis,
Cum ſe Threïcius Boreas ſuper extulit antro,
Stridentique ſono vaſtas exterruit undas,
Omnia turbato ceſſerunt flamina ponto:
Ipſe, ſuper fluctus ſpumanti murmure fervens,

Con-

promiſſa & ſimilia paſſim obvia. mox *latum campum* vocat 289. BURM.

270. CURSIBUS ACQUIRUNT] Effectum deſcribit, cauſſa reddita: Angelius ſic pag. 144.

Verum importuno potuit ſupereſſe labori,
Acrior, atque novas currendo acquirere vires.

TITIUS. De velocitate eorum omnes conſentiunt. Xenophon ſatis hanc praedicat, dum ſolos eſſe Numidicos equos dicit, quibus aſinorum ſilveſtrium celeritas vinci poteſt. Aeliano ſunt, ἄνεμοι ἵππων. Strabo quoque in iis, quae adduxi, hoc nomine illos laudavit. VLIT.

271. AVIDOS] Victoriae. in Vet. Ed. *pavidos.* Id quod nos non recipimus in alterius locum. BART. Vid. ſupr. vſ. 100.

272. HAUD SECUS EFFUSIS] Frequens ac vulgaris imago ad celeritatem ſignificandam. plurima congeſſi capite primo libri primi poſteriorum meorum locorum converſorum: locum inſpice. TITIUS. Comparatio dilucida & perſpicua, nec inferior habenda ipſâ fere Virgilianâ, Vlitio videtur. unum tamen me male habet maris mentionem ſepties ſpatio ſeptem verſuum moleſtiſſime occurrere. v. 272. *per caerula.* 274. *vaſtas undas.* 275. *turbato ponto.* 276. *ſuper fluctus.* 277. *pelago.* 278. *ſuo aequore.* in verſu autem 273. ſubintelligitur *mare* poſt ſuper. JOHNS. Sed mirari potius debuiſſet Poëtae copiam, qui tot diverſis vocibus mare exprimit, nec moleſtus eſt repetitione ejuſdem verbi. ſed qui his offenditur, parum Poëtarum lectioni ſe adſuetum fatetur. vid. ad. vſ. 276. BURM.

273. THREICIUS] Vide ad Claudianum. BART.

274. STRIDENTIQUE] Hic verſus non eſt in Vet. libro. IDEM.

274. EXTERRUIT] Fecit exhorreſcere, ut eos, quibus prae metu capilli ſtant erecti. JOHNS. Eleganter imperium ſuum oſtendens in alios ventos, quos ſibi cedere jubet, reverentiam & vim ſuam porrigit. Ita egregie explicuit Gronovius illa Senecae in Medea. 214.

Armata peltis quidquid exterret cohors.

Quocumque venit, terrorem ſecum trahit; cui obloqui non debebat Philoſophans, niſi exemplum verbi *exercere*, quod ille praefert, adduceret, quo oſtenderet, Amazonas exercuiſſe agros. Ita *exterrere hoſtes* Grat. 45. & Ovid. 1. Art. 13. & 11. Triſt. 35. de Jove fulgurante

Hic ubi detonuit, ſtrepituque exterruit orbem.

BURM.

275. FLUMINA] Quod fit aeſtu aequoris fluvios in ſe euntes repellente, commoti ſcilicet vi in eo pugnantium Ventorum. Sed fortaſſis non paullo melius *Numina* ſcribamus. Nihil mutamus tamen, nec auctor audendi vetus Codex. BART. Scribe, *flamina.* Idem error in 1. Ecloga: *& diſſona flumina Mopſi.* Meliores editiones tamen & ibi habent, *flamina.* Barthius cum explicando vulgatam, tum conjiciendo, *numina*, nihil praeter conſuetum agit. Comparatio autem haec adeo perſpicua & luculenta eſt, ut interprete illo non indigeat: nec inferior habenda fere ipſa Virgiliana Georg. III. 196. ubi item equi celeritatem Aquiloni aſſimilat. VLITIUS. Olim *flumina.* nullo ſenſu. Sic apud Gratium *fluctus* loco *flatus.* & ſane in ſcripturâ Longobardicâ parum diſcrepant inter ſe *u* & *a.* utraque enim capite aperto ſcribitur. tantum dextra linea F *a* ſuperne inflectitur in formam prope F c. JOHNS.

276. IPSE, SUPER FLUCTUS] Boream ipſum humana figura per mare volitantem deſcribit: alii Poëtae ſatis habent ejus flatum. TITIUS. Nereus videlicet, quem modo

no-

Conſpicuum pelago caput eminet: omnis euntem
Nereïdum mirata ſuo ſuper aequore turba.

Ho.

nominavit. *Nerei per caerula* BART. Neſcio, an potius Boreas intelligatur, ut Johnſon. & debeat convenire τῷ *euntem*, quae vox ad majeſtatem quamdam pertinet, ut recte notat Barthius ad Stat. x. Theb. 677. BURM.

276. MURMURE FERVENS] Heinſius malebat, *marmore*, & ita foret imitatio Lucretii ex lib. II. 766.

At mare, cum magni moverunt aequora venti,
Vertitur in canos, candenti marmore, fluctus.

In quibus duobus verſibus, *mare*, *aequora*, *marmor* & *fluctus* occurrunt: de uno mari quatuor voces. Ita Seneca Hippol. 1007. *mare*, *ſalum*, *pelagus*, *freta*, *pontum*, ſex in verſibus. an & haec Johnſonii delicatas aures offenderent? certum vero eſt ſaepe *murmur* & *marmor* confuſa in ſcriptis: unde apud Lucan. IX. 349. *Pontus Audit ventoſa perflantem marmora concha*, recte reſtituerunt pro *murmura*: quis enim *perflare murmura* credat Latine & eleganter dici? nec quia hic *pontus* praecedit, *marmora* debet proſcribi, ut jam vidimus Poëtis hoc uſitatiſſimum eſſe, talia vocabula cumulare: nam & ita apud Lucretium eſſet, ineptum, quater idem dixiſſe, ac ſi eſſet, *mare*, cum venti movent *mare*, vertitur in *mare* canum, candenti *mari*; quae non debent Poëticae ubertatis conſcios inducere, ut loca ſana corrumpant. *marmor* ergo, quod pro mari centies Poëtis ponitur; poſſet ſatis defendi. vide Cerdam ad Virgil. I. Georg. 254. ſi vero non ſimpliciter liceret *marmora* dicere de mari, quia candet, & aequale etiam eſt & leve, non fas eſſet quoque *aequora* dicere, in qua voce ſimilis eſt metaphora; unde ſaepe etiam dixerunt *aequora ponti* & *maris*. vid. ad Val. Fl. II. 375. & quae adjecit exempla Cl. Markl. ad Stat. III. Silv. II. 43. ſic ergo & *marmora ponti*, & *aequora ponti* poſſumus dicere, & ſimpliciter *marmora* & *aequora* aequo jure: epitheta vero nihil mutant in his vocibus, niſi quod aliquid adjiciant. Ita ut *infidum marmor* dixit Virgil. d. l. Lucretius dixit *infidum mare*. II. 557. & ut Virg. VII. Aen. 28. *in lento luctantur marmore tonſae*, ita Val. Flac. I. 313. *tonſas in marmore ſummo praetentant*, & ante eos Ennius apud Gell. II. 26.

Verrunt extemplo placide mare, marmore flavo
Caeruleum ſpumat mare.

Qui locus poſſet in primis firmare correctionem Heinſii, quia, licet *marmor* fere de placido aequore dicatur, etſi etiam, cum remi id verrunt, in ſuperficie ejus ſpuma naſcatur, tamen etiam Borea turbante aequale marmor, *ſpumans* cernitur eodem modo, ut apud Lucretium *candens*. His defendi ſatis poſſet Heinſii correctio. nec tamen facile vulgatam lectionem loco turbarem, & de Borea furente caperem hoc modo, *ipſe ſpumanti murmure fervens ſuper fluctus eminet caput* &c. ut *murmur* de ſono, quem *ſtridentem* vocavit modo, capiamus. nam & ſaepe Poëtae hanc vocem dant ventis. ut Virgil. Ecl. IX. 58. *ventoſum murmur*. & X. 98. *caeca volant murmura*. Ovid. I. Triſt. II. 25. ut quidam codices, *fremunt immani murmure venti*. *ſpumans* vero *murmur* dictum ſit de rabie & furore, quo correpti ſpumas agunt ore ſuo. Lucan. V. 190.

Spumea tunc primum rabies veſana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu
Murmura.

Idem IX. 927.

Plurima tunc volvit ſpumanti carmine lingua
Murmure continuo.

Boreas ergo, hic ut furens, eodem modo ut homo rabidus, deſcribitur, qui fervet murmure ſpumanti, id eſt ore, quo murmur efflat, ſpumanti. & ita *furentes ventos* paſſim dici notum eſt. vid. ad Sil. Ital. XIV. 74. Cl. Drakenborch. *furere* vero & *fervere* ſaepe in idem recidit, & a librariis aliquando permutata haec fuere verba. ita apud Senec. I. de Ira. I. *minime humana fervens cupiditate*, ubi MS. *furens*. Sed in haec praeter morem longius exceſſimus. BURM.

277. CAPUT EMINET] Per Graeciſmum capiendum, ut conveniat τῷ *ipſe*. BURM.

278. SUO] Quod illi forte ceſſit, mendacii tamen inſimulata à Callimacho εἰς Δία. BART.

278.

Horum tarda venit longi fiducia curſus:
His etiam emerito vigor eſt juvenilis in aevo.
Nam quaecumque ſuis virtus bene floruit annis,
Non prius eſt animo, quam corpore, paſſa ruinam.
Paſce igitur ſub vere novo farragine molli

Cor-

278. Suo aequore] *Stupet* Borean *euntem* per ſuum aequor. vel potius ipſa *Nereidum turba ſuo ab aequore*, nimirum extans, *ſtupet*, &c. JOHNS.

279. Horum tarda venit] Cum jam adulti ſunt, non ſtatim ab ipſa juventa vel diu durat. TITIUS. Tarde ait hos utibileis eſſe, ut longis curſibus adhibeantur, nec niſi exercitationibus longis prius ſubactos. BART. Serius virium perfectionem & nanciſcuntur, & amittunt. Ut tardius adoleſcentiam conſummant, ita nec ſenio niſi tarde conficiuntur. Utrumque de Cappadocibus canit Oppianus lib. 1. 199.

Εἰσόκε μὲν νεογιλὸν ὑπὸ στομάτεσσιν ὀδόντα,
Καὶ γλαγερὸν φορέωσι δέμας, τελέθουσ' ἀμβλωοί.
Κραιπνότεροι δὲ πέλονται ὅσῳ μάλα γηράσκουσι.
Dum tenero his index ſuccreſcit lacteus ore,
Invalido tardas conſummant corpore vires:
At celeres magis emerito ſpectantur in aevo.

VLIT. Tarde fidendum eſt Mazacum virtuti longis in curſibus, ſerius enim virium ἀκμὴν & perfectionem attingunt: vires vero ſemel ad maturitatem perductas diutiſſime ſervant, vigorque juvenilis perſtat uſque ad eam aetatem, cum alii ſtipendia ſua emeriti diludia poſcunt. JOHNS. Idem fere ſenſus, qui in illis Tacit. de Germanis cap. xx. *ſera juvenum Venus, eoque inexhauſta pubertas.*

281. Nam quaecunque suis] Ad equos pertinet: eſt tamen generalis ſententia magno indicio hic appoſita, ne id, quod dixit, incredibile videatur. TITIUS.

281. Suis annis] Quibus virtus illa propria eſt. hi *veri anni* Ovidio 11. Art. 61. dicuntur, in juventute, quae ipſe flos aetatis. BURM.

281. Virtus] Hic poni videtur *Virtus* abſtracte pro *equo animoſo*, *virtutis pleno*. JOHNS. *Virtus* hic dicitur, ut *virtus curſus* ſupr. vſ. 190. & 250. *virtus animoſa*, & ita paſſim. BURM.

282. Non prius] Barth. xv. Ad. 10. diſtinguebat hoc modo,

Non prius eſt, animo quam, corpore paſſa ruinam.

hoc ſenſu. corpora non prius deficere, quam animos. Sed eodem fere redit, licet rectius puto, animus diutiſſime illis remanet, nec niſi cum effoeto corpore cadit, non antea. BURM.

283. Farragine molli] Farrago, quid ſit, ſcias ex Varrone, qui dicat lib. 1. de Re Ruſt. 31. *Inde quod far ferro caeſum, farrago dictum, aut quod primum in farracia ſegete ſeri coeptum, ea purgantur equi.* Idem auctor lib 11. 7. *Sunt, qui dicant poſt annum & ſex menſes equulum domari poſſe; ſed melius poſt trimum, a quo tempore farrago dari ſolet; haec enim purgatio maxime neceſſaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium ullum cibum guſtare.* TITIUS. Virgilius lib. 111. Georg. 205.

Tum demum craſſa magnum farragine corpus
Creſcere jam domitis ſinito.

Diverſam tamen noſter *farraginem*, ac ille, intellexit. Hic enim, ut alias fere, purgationi inſervit farrago, qua opus eſt ante miſſionem ſanguinis. Varro: *Sed melius poſt trimum, à quo tempore farrago dari ſolet: haec enim purgatio maxime neceſſaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium ullum cibum guſtare.* Quo ſenſu aliquoties ea voce utitur Vegetius de arte veterinaria. Idem lib. 1. cap. 22. non tantum praecipit, *ut pridie quam vena pulſetur, ſuſtententur levioribus & parcioribus cibis*, verum etiam percuſſa vena, *farraginem vel foenum molliſſimum dari ſeptem diebus ac noctibus.* Iſidorus de hac mihi loqui videtur lib. xvii. cap. 3. *Farrago eſt herba hordeacea adhuc viridis, necdum granis ad maturitatem turgentibus.* Quanquam triticea ſaepius ad hoc uſus jumentis detur. In gloſſis antiquis

Iii 2 ex-

Digitized by Google

Cornipedes, venamque feri, vetereſque labores
Effluere adſpecta nigri cum labe cruoris.
Mox laetae redeunt in pectora fortia vires,
Et nitidos artus diſtento robore formant.
Mox ſanguis venis melior calet: ire viarum
Longa volunt, latumque fuga conſumere campum.

Inde

exponitur: *Farrago*, *χόρτος* id eſt, herba ſemimatura, vel etiam ſemiarida. Hodie ſane equis poſt nimium curſum ſpicas triticeas ſemimaturas vice purgationis dant periti venatores. At vero apud Maronem *farrago* nihil aliud eſt, quam id, *quod ex pluribus ſatis pabuli cauſa datur jumentis*, exponente Feſto. VLIT. Vid. ad Juven. vſ. 86 comm. & Caſaub. ad Perſ. v. 77. & ſupra ad vſ. 166.

284. VETERESQUE LABORES] Morbum, quo equus laborat, nam ſanguinis miſſio multos morbos depellit; videndus Vegetius de veterinaria, Apſyrtus, alii ejuſdem artis ſcriptores. TITIUS. Vegetius ibidem: *Placuit pleriſque veris tempore quotannis de cervice jumentis ſanguinem demere, & ſic in herbam mittere, ne veteri corruptoque ſanguis novus admixtus natura coaleſcens debilitatem valetudiniſve periculum faciat.* Quae quia ſufficiunt ad intellectum hujus loci, miſſa facio Hippiatrica Graeca tot inſignium autorum, qui cap. 9. ex profeſſo hac de re agunt. VLIT. Vetera mala. *Ails*, *Diſtempers.* JOHNS. Heinſius conjiciebat, *vetereſque vapores.*

285. ASPECTA] Adſtans vide cum ſanguine omneis cauſſas morborum à labore tam longi temporis contractas effluere. Tantam certitudinem hujus medicaminis ait, ut vel videri poſſit, ne alia documenta aliunde accerſantur. BART. Heinſ. *adſecta nigri cum tabe veneni*, ſed verbum deſiderat ſententia. Niſi *affecta* ab *affectare* intellexerit. ſed & ſic durior erit locutio. *adſpecta* vero majorem domino curam commendat, ne hoc famulis committat, ſed ipſe adſit, ubi equis ſanguis emittitur. Vel ineſſe poteſt huic verbo vis admirandi; ut hac adhibita medicina miretur langueſcentibus equis vires novas redire. ita apud Virgil. 1. Aeneid. 420.

— *Adverſaſque adſpectat deſuper arces;*
Miratur molem Aeneas.

BURM.

285. NIGRI] Cum nigro & vitiato ſanguine. JOHNS.

285. LABE] Cum corrupto nigro cruore. V. Ed. *tabe*, quaſi *tabo*, quomodo locuti Pomponius Mela atque Lucanus, ut notavimus ad Claudianum. Sed nihil videtur mutandum in Nemeſiano. BART.

286. PECTORA FORTIA] Trajice cum V. Ed. *fortia pectora.* Quod magis ad regulas diſciplinae Poëticae. IDEM.

287. FORMANT.] V. *firmant.* Quod non placet. Nam illud ſimul decorem equi demonſtrat. Et talium acuminum adſectatio crebra in hoc & omnibus Afris. BART. *Firmant* Heinſ. malebat. male. *formant* eſt, pleni iterum & pingues (diſtento robore ſcil.) formam ſibi reddunt ſimul cum pectore forti. ita ſe *formare* Luna ſupra 130. cum *plena* ſit, dicitur. BURM.

288. SANGUIS VENIS] Malim, *mox ſanguis melior venis calet*, qui gratior auribus ſonus. BURM.

288. IRE VIARUM LONGA VOLENT] Sic dictum, quo modo ab Horatio IV. od. 4.

——— ——— *Et curae ſagaces*
Expediunt per acuta belli.

Et a Lucretio I. 660.

Ardua dum metuunt, amittunt vera viai.

ac rurſus IV. 616.

—— *dum tranſit clauſa viarum Vox.*

Vide ad utrumque Poetam Lambinum. Sententia perſimilis eſt illi Virgilianae IV. Aen. 466.

Semper longam incomitata videtur Ire viam.

TITIUS. De hac phraſi exempla plurima habes apud Juretum Miſcellan. ad Symmachum. BART. Vide ſupr. 34.

289. LATUMQUE FUGA] Gratii verba expreſſit: *latumque fuga ſuperabitis amnem.* VLIT.

289. FUGA CONSUMERE CAMPUM] Curſu:

Inde ubi pubentes calamos duraverit aeſtas,
Lactenteſque urens herbas ſiccaverit omnem
Meſſibus humorem, culmiſque armarit ariſtas:
Hordea tum, paleaſque leves praebere memento.
Pulvere quin etiam puras ſecernere fruges
Cura ſit, atque toros manibus percurrere equorum,

Gau-

ſu: Virgilius I. Georg. 286.

Nona fugae melior contraria furtis.

Atque alibi ſaepe notat Servius: pro *conſumere* autem Virgilius dixit *tranſmittere* IV. Aen. 153.

—— alia de parte patentes
Tranſmittunt curſu campos.

Latum autem *campum* ſupra appellavit *promiſſum*, ut ibi docui. TITIUS. Eleganter. Ita Val. Flaccus de Argo. Liber non eſt ad manum. BART. Motu celerrimo percurrere. Sic Virg. Georg. III. v. 142. *carpere prata fugâ.* JOHNS Neſcio, quem Valerii Flacc. locum innuat Barthius. niſi lib. I. 832. ſed ibi Chaos dicitur tam ingenti ore eſſe, ut omnem poſſet mundum *conſumere*, id eſt devorare, quo ſenſu hic capi non poteſt. Sed *conſumere campum* eſt totum celerrimo curſu penetrare, decurrere quaſi uno ſaltu. & ita omnia conſumimus, quae avide in unum quaſi collata, arripimus, ut nihil reſiet poſtea, non per partes carpimus. ita Quinctil. IV. I. *deguſtanda haec prooemio, non conſumenda.* vide de ejus verbi uſu, quae plura ad Petron. XXXIII. & Val. Fl. d. l. adnotavimus. BURM.

290. INDE UBI PUBENTES] Manifeſta imitatio ex Virgilio in utroque verbo *pubentes* & *lactentes*, lib. IV. Aen. 513.

Falcibus & meſſae ad lunam quaeruntur ahenis
Pubentes herbae, nigri cum lacte veneni.

alibi quoque eiſdem tranſlationibus utitur. I. Georg 315.

—— —— —— & cum
Frumenta in viridi ſtipula lactentia turgent?

& II. Georg. 390.

Hinc omnis largo pubeſcit vinea foetu.

Pulchre Lucretius v. 810.

Et ſuccum venis cogebat fundere apertis
Conſimilem lactis: ſicut nunc foemina quaeque
Cum peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
Impetus in mammas convertitur ille alimenti.

Intelligit ergo Nemeſianus herbas plurimi ſucci & humoris plenas, qui in herbis, & plantis pro portione quadam reſpondet lacti, in animantibus: ſed & *ſanguis* quoque appellatur Manilio v. 212. *Et viridis nemori ſanguis decedit.* TITIUS. Elegans haec aeſtatis deſcriptio expreſſa videtur ex illis Maronianis Georg. I. 314.

Spicea jam campis cum meſſis inhorruit, & cum
Frumenta in viridi ſtipula lactentia turgent;
Saepe ego, cum flavis meſſorem induceret arvis
Agricola, & fragili jam ſtringeret ordea culmo.

VLIT.

291. LACTENTESQUE] Lacte plenas. Virg. Georg I. 314. & deinceps. JOHNS. Vid. ad Seren. Samon. cap. 20.

292. MENSIBUS] V. *Meſſibus.* Quod & verum eſt. *Meſſis* enim ſaepe pro denſis ariſtis, & fruge adnuc demetendâ. BART.

292. CULMISQUE ARMANTUR ARISTAE] Expreſſit Virgilianum illud VII. 720

Vel cum ſole novo denſae torrentur ariſtae.

TITIUS.

293. HORDEA TUM] Etiam in ſingulis verbis imitatur Maronem hic noſter, ille dixit I. Georg. 210. *Lente hordea campis.* ad quem locum conſule Servium. TITIUS.

295. ATQUE TOROS MANIBUS] Hanc curam non eſſe negligendam docet Xenophon his verbis in commentario de re equeſtri pag. 935. καὶ ἅπτεσθαι δὲ χρὴ ὧν ψηλαφούμενος ὁ ἵππος μάλιστα ἥδεται. ταῦτα δ' ἐστὶ τά τε λασιώτατα, καὶ οἷς αὐτὸς ἥκιστα δύναται ὁ ἵππος, ἤν τι λυπῇ αὐτόν, ἐπικουρεῖν. quantaque diligentia & accuratione id praeſtari debeat, non longe inferius pluribus docet pag. 939. ἐπειδὰν δὲ ψύχῃ, ἄρχεσθαι μὲν

Digitized by Google

Gaudeat ut plauſu ſonipes, laetumque relaxet
Corpus, & altores rapiat per viſcera ſucos.
Id curent famuli, comitumque animoſa juventus.

Nec

μὲν ἀπ' τῆς κεφαλῆς. & reliqua deinde, ἀρκεῖ καὶ ἡ τῶν σκελῶν ψῆξις αὐταῖς ταῖς χερσὶ γιγνομένη. oſtendi locum, unde plura peti poſſunt. TITIUS. Cervicem. ut de Leone Virgil. XII. 6. *gaudetque comantes excutiens cervice toros.* BURM.

296. GAUDEAT UT PLAUSU SONIPES] Poppiſmum intelligit, quem ſic deſcribit Silius.

——— *Nec qui cervicis amaret*
Applauſae blandos ſonitus.

De hoc habes etiam apud Xenophontem. TITIUS. Ex XII. Aeneid. 85.

——— *Manibuſque laceſſunt*
Pectora plauſa cavis, & colla comantia pectunt.

BART. Virgilius III. Georg. 185.

Tum magis atque magis blandis gaudere magiſtri
Laudibus, & plauſae ſonitum cervicis amare.

VLIT. Eſt enim hoc ingenium equorum, ut plurimum ducantur & exultent laude & blanditiis. Virgil. Georg lib. III. 185. JOHNS.

298. ID CURENT FAMULI,] Olim quidem, Gratio autore, *nec vile arbitrium* erat venationem, ejuſque inſtrumenta ἔμψυχα curare. Sed poſtea invaleſcente luxu Romulidae laborem omnem venationis ſervulis ſuis reliquerunt, ut ipſi tamen furorem & libidinem venandi voluptati ſuae ducerent. Alii quidem etiam ut gulae ſuae miniſterium ex ferina ſtrage haberent. Hinc quaeritur apud Paulum IC. lib. III. Sentent. Tit. VI. *Venatores ſervi, vel aucupes, an inter urbana miniſteria contineantur?* Et reſpondet ita contineri, *ſi inſtruendarum quotidianarum epularum gratia habentur.* Quae diſtinctio etiam locum habere debet in §. 1. L. 12. D. de legat. III. Alias, quin inter ruſtica officia potius habendi ſint venatores, dubium mihi non eſt, utpote cum ruri agentes ea uſurpare potiſſimum ſolent, ipſorumque ſervorum inibi manſio fere ſit. Ulpianus lib. XII. §. 12. D. de inſtrum. leg. *Si in agro venationes ſint, puto, venatores quoque, & veſtigatores, & canes, & caetera, quae ad venationem ſunt neceſſaria, inſtrumento contineri: maxime ſi ager ex hoc reditum habuit.* Imo nulla, niſi in agris venatio (nam de Amphitheatrali non agitur) cenſenda eſt. Ammianus lib. XXVIII. 4. *Pars eorum ſi agros viſuri proceſſerunt longius, aut alienis laboribus venaturi, Alexandri Magni itinera ſe putant aequiparaſſe.* Egregiam vero laudem! Non ideo tamen *ſervile officium* venandi munus dixit Saluſtius Catil. IV. quod Doctiſſimo Valeſio ad illa Marcellini commentanti in mentem venit: ſiquidem non ibi laborem ejus ſubterfugere, ſed ſocordiam eorum, qui negligentes animi culturam, in corpore exercendo otium omne & aetatem perdunt, quia illis corpus voluptati, anima oneri eſt, evitandum ſibi ab reliquis malis moribus differenti, ipſe profitetur. Mali autem iſti mores in nimio τοῦ κυνηγεῖν ſtudio conſiſtebant fere. Cicero lib. I. de officiis 32. *ineunte enim adoleſcentia, cum ineſt maxima imbecillitas judicii, tunc idſibi quiſque genus aetatis degendae conſtituit, quod maxime adamavit: itaque ante implicatur aliquo certo genere curſuque vivendi, quam potuit, quod optimum eſſet, eligere.* Quo ſpectant illa Comici initio Andriae:

Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Ut animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, &c.

Et quae Horatius χαρακτηρίζει in arte Poëtica 161.

Imberbis juvenis tandem cuſtode remoto
Gaudet equis, canibuſque.

Ideo ſubjicit: *Cereus in vitium flecti*, &c. Plinius Caecilius lib. IX. Epiſt. 12. *Caſtigabat quidam filium ſuum, quod paulo ſumptuoſius equos & canes emeret.* Vide caetera. Non itaque ipſum ſtudium, ſed nimia venationis oblectatio & cura reprehenſionem meretur. Adjicit ſenex apud Comicum:

Horum ille nihil egregie praeter caetera

Stu-

Nec non & caſſes idem venatibus aptos,

At-

Studebat; & tamen omnia haec mediocriter:

Gaudebam. SO. *non injuria: nam id arbitror*

Apprime in vita eſſe utile, ut ne quid nimis. Ex quibus perſpicue intelligi poteſt, id ipſum à Saluſtio in Venationis ſtudio, non laborem, aut aliud quicquam (quicquid ariolentur alii) notari. Nam ſi laborem ſpectes, ipſa Romanorum militia ſervilis maxime cenſeri poſſit, etiam tum, cum ſumma gloria ejus ſub Scipione viguit: *quippe aſſiduis & injuſtis & ſervilibus maxime operibus attriti, ferre plenius vallum, qui arma neſcirent, luto inquinari, qui ſanguine nollent, jubebantur*; ut de ſeveritate ejus loquitur Florus lib. II. cap. 18. Quanquam non ignorem, ipſo quoque Criſpi aevo ſervos venationi adhibitos, ut apud Flaccum lib. I. Epiſt. VI. 58.

Gargilius, qui mane plagas, venabula, ſervos

Differtum tranſire forum populumque jubebat.

Illi tamen non ad ipſum venandi munus ſive κυνηγετικὴν deligebantur, ſed ad omnem venatoriam ſupellectilem in campos deportandam inſerviebant. Quod vel jumenta alias praeſtabant. Hinc iterum Horatius eod. lib. Epiſt. XVIII. *quotieſque educet in agros Aetolis onerata plagis jumenta.* Unde nec Gratius, nec Oppianus, & ambo Xenophontes famulorum aut ſervorum ullam mentionem faciunt: ſed unus hic noſter Aurelius. Sed & Plinius Caecilius de Trajano gloriatur Paneg. cap. LXXXI. *luſtrare ſaltus, excutere cubilibus feras, ſuperare immenſa montium juga, & horrentibus ſcopulis gradum inferre, nullius manu, nullius veſtigio adjutum.* Quibus ipſis innuit jam tum delicatiores Trojugenas labores illos ſervis ſuis tranſcripſiſſe. Aetate illius non multum inferior Apulejus non tantum *ſervos*, ſed totam quoque familiam in venatione recitat lib. VIII. Mileſ. *Exciti latibulo ſuo quiſque familia moeſta concurrimus.* Alii veſtigatores (quos nominavit particulatim antea, & ab Ulpiano etiam inter ſervos venatores recenſentur) alii qui canes per ſtationes partirentur, alii feras in retia premebant, alii vel excipiebant irruentes, vel captas interficiebant. Iſidorus fine lib. X. *Quatuor ſunt venatorum officia, veſtigatores, indagatores, alatores, & preſſores.* Haec obibat munia familia venatoria, & omnia fere illa, quae comitibus ſuis diſtribuit Hippolytus in prologo Senecae. Cui poſtea, dominis non tantum laborem, ſed & periculi conſpectum fugientibus, praeficiebatur aliquis, qui ſua penſa unicuique digereret. Ammianus etiam urbanae familiae praepoſitos recenſet lib. XIV. cap. 6. *Ita praepoſitis urbanae familiae ſuis penſa digerentibus* [ ] *juxta vehiculi frontem omne textrinum incedit.* Qui locus in omnibus editis contaminatiſſimus eſt. Tales fuerunt PROCURATORES CYNEGIORUM inter Officia domus Auguſtae, qui in unaquaque fere regione Italiae & provinciarum conſtituebantur, erantque omnes ſub diſpoſitione Comitis ſacrarum Largitionum, ut videre eſt in Notitia Imperii. Quorum ille, qui prope Imperatorem erat, πρωτοκυνηγὸς dicitur à Georg. Codino; qui venationem ipſius Imperatoris adminiſtrat. Ait enim: ἄρχει δὲ καὶ τῶν κυνηγῶν τῶν λεγομένων σκυλομάγγων. Hi ſunt Imperialium canum nutritores. Erant hauddubie ſub eodem πρωτοκυνηγῷ *venatores principales quatuor*, qui ab Hincmaro nominantur. Quos perperam confundit cum ipſo πρωτοκυνηγῷ vir doctus, qui *venatorum princeps* dicitur apud Cantacuzenum lib. I. cap. 4. Hodie, *le grand veneur.* VLIT. Horatius & ſervos venationi luxurioſae adſciſcit lib. I. Epiſt. VI.

Si bene qui caenat, bene vivit, lucet, eamus
Quo ducit gula, piſcemur, venemur, ut olim
Gargilius, qui mane plagas, venabula, ſervos
Differtum tranſire forum populumque jubebat.

Nam indecora illa, quam *Romanis ſolenne viris opus vocat*, ſervili officio tum locus non erat. Vide, quae de Cephalo Ovidius Metam. VII. & de Hagnone Gratius v. CCXIX. IDEM. *in Add.*

298. COMITUMQUE ANIMOSA JUVENTUS.] Ita dignius hercule venationis συνεργοὶ vocentur. Virgilius Aen. IV. 130. *delectam juventutem* cum Aenea venatum educit: quos & *comites* non ſemel vocat. Gratius 332.

Ille

Atque plagas, longoque meantia retia tractu
Addiſcant raris ſemper contexere nodis,
Et ſervare modum maculis, linoque tenaci.

Li-

Ille tibi egregia juvenis de pube legendus.
VLIT.

299. Nec non et casses] Aggreditur eam partem, quam ſuperius generatim indicavit dicens vſ. 238.

Nunc omnis adhuc narranda ſupellex Venandi.

ſed conjungens particula ſine neceſſitate iteratur, *nec non &*. TITIUS.

299. Venatibus aptos.] Ovidius Epiſt. Oenones 17.

Quis tibi monſtrabat ſaltus venatibus aptos?

VLIT. Ovidius I. 254. Artis amatoriae: *caetus venatibus aptos*. VLIT. *in Add.*

300. Plagas,] Egregie ſane caſſes, plagas, & retia diſtinguit; & *retia* definit *longo tractu meantia*. Sed haec quidem, & qui interponuntur iis *caſſes*, apud Gratium vſ. 28. detexui: de plagis hic reſtat dicendum. Eae à caſſibus differunt, quod illi concavi ſint; ſunt enim, ut ipſa retia, planae ac rectae: à retibus, quod illa longo tractu tendantur; hae nonniſi in viarum anguſtiis, quae reti continuari non poſſint, objiciantur. ideo ἐνόδια vocant Graeci, ut mox aperiam. Horatius Epod. II.

Aut trudit acres hinc & hinc multa cane
Apros in obſtantes plagas;
Aut amite levi rara tendit retia.

Quibus aperte plagas à retibus diſtinguit. Unde lucem trahit vexatiſſimus & nemini interpretum non male tentatus Virgilii locus Aeneid. IV. 13. *Retia rara, plagae.* Servius: *Multi dividunt, ut ſic retia rara, majora; plagas vero minora intelligant.* Veriſſima illorum, quotquot fuerint, ſententia eſt. A qua omnes tamen poſtmodo aberrarunt. *Alii* enim, ut addit Servius, *plagas per definitionem accipiunt, ut intelligant, quae ſunt retia rara plagae.* Differunt itaque à retibus non tantum, quod in viis tendantur, ſed etiam magnitudine. Iſidorus cap. de Retibus lib. XIX. *minus autem rete emplagium dicitur à plagis.* Ex quibus verbis ἐτυμολογίαν plagarum expiſcatus mihi haud inepte videor, ὅτι ἔμπλαγια, quia tranſverſae & obliquae in viis tenduntur. *Obſtantes plagas* merito dixit Horatius. Εμπλάγιοι Iſidorus itaque vel hinc finxit, vel ab aliquo autore accepit, qui nunc non extat. Sed & *plagium* legitur apud Gratium in MS. Thuaneo: *plagiique exordiar aſtus.* uti Pythoeus ex eo edidit. *Plagium*, τὸ δίκτυον πλάγιον. Πλάγιος autem etiam δόλιος exponitur ab Heſychio, & πλάγιοι, δόλιοι, *doloſi.* Quia enim tendere plagas alicui, dolos & inſidias ſtruere eſt. Cicero lib. III. de Officiis 17. *Suntne igitur inſidiae tendere plagas, etiamſi excitaturus non ſis, nec agitaturus? Sic tu aedes proſcribas; tabulam, tanquam plagam, ponas: in eam aliquis incurrat imprudens.* Graeci tamen ἐνόδια ſemper dicunt (ſubintellige δίκτυα vel λίνα) quia in viis utrimque ſeptis, quae indagine continuari nequeunt, intervallantur. Pollux V. 27. δίκτυα μὲν καλεῖται τὰ ἐν τοῖς ὁμαλοῖς καὶ ὑπτίοις ἱστάμενα· ἐνόδια δὲ τὰ ἐν ταῖς ὁδοῖς. *Retia dicuntur, quae in planis & aequabilibus locis tenduntur; plagae, quae in viis.* Quae vulgo perperam habentur, qua lectione, qua verſione. Xenophontis verba, quae huc faciunt, ſunt cap. 16. τὰ δὲ δίκτυα τείνεται ἐν ἀπέδοις, ἐμβαλλέτω δὲ τὰ ἐνόδια εἰς τὰς ὁδούς. Quo loco falluntur viri doctiſſimi, qui ἐπιπέδοις ſubſtituendum putant, & qui pugnare illa cum Polluce exiſtimant. Ἄπεδον enim ab Heſychio, Suida, aliiſque exponitur, ὁμαλὸν, ἰσόπεδον, ἐπίπεδον. Adeo ut haec ſynonyma ſint, non contraria. Neque τὸ A in ἄπεδον privativum eſt, ſed derivativum, ut ita dicam. VLIT.

301. Nodis] Inde *nodoſas plagas* dixit Ovid. Faſt. VI. 110. & *nodoſa lina* III. Met. 153. & VII. 807. vid. ad Grat. 32. BURM.

302. Et servare modum maculis] Vel eundem tenorem, ut ſint maculae omnes aequales, nec nimis parvae, nimiſve magnae ſint: vide Gratium, quaeque illic a nobis adnotata fuerunt. TITIUS.

302. Maculis] *Maculae* ſunt caſſes retium. Vide Bernartii Scholia ad Papinium II. 129. BART. Meurſius ad Lycoph. 105. *Maculas*

Linea quin etiam, magnos circumdare ſaltus
Quae poſſit, volucreſque metu concludere praedas,
Digerat innexas non una ex alite pinnas.
Namque urſos, magnoſque ſues, cervoſque fugaces,
Et vulpes, acreſque lupos, ceu fulgura coeli

Ter-

culas videtur de pinnis vel plumis, quae lineae inſerebantur, & formidinem faciebant, capere. ſed rectius alii foramina, ſive aperturas in retibus, inter nodos interpretantur; ut Reineſ. Epiſt. ad Daumium LXI. *Caſſes retium* an recte dicantur, dubito, cum caſſis ſit diſtinctus ab aliis retibus; ut oſtendit Vlitius ad Grat. 28. BURM.

303. LINEA] Vitioſa in vulgatis libris interpunctio. Scribe:

—— *Linoque tenaci*
Linea, quin etiam &c.

BART. Sunt nec numero nec eruditione contemnendi, qui *lineam* abſolute pro formidine poni putent. Quam opinionem juvat Senecae locus lib. I. de Clement. cap. 12. *Sic feras linea & pinnis concluſas contineas.* Quae vulgo praepoſtere leguntur: *lineis & pinna.* lib. II. de Ira cap. 12. *linea pennis diſtincta* dicitur. Plura ad illa Gratii invenies vſ. 83. *ſuis properantem linea pinnis Implicet.* Quo pertineant illa Plinii lib. XI. cap. 24. *atque ut in plagas lineae oſtenſae, praecipitant in ſinum* Si modo bene nunc ea ſic conſtituenda conjicio. Ut lineae, ſive formidines, *oſtenſae* praecipitant in plagas, ita illa derelicta laxe in parte ſumma, quia facile cernuntur, praecipitant in ſinum telae aranei. Sed ne mihimet ipſi placeam nimis, non video, quî *linea* abſolute pro formidine accipi poſſit. Linea enim nihil niſi funiculus è lino, μήρινθος. Atque ita in Gloſſis exponitur. Ita Gratius vſ. 27. *illa uſus linea longi*; de peridromo, ut latius tum declaravi. Nec hic quidem apud Aurelium aliter ſumi poteſt; dum periphraſi, qua formidinem circumloquitur, inſervit. Haud ſecus quam apud Oppianum lib. IV. Halieut. Μηρίνθῳ τείναντες ἅπαν ὄρος. *Lineâ circumdantes ſaltum.* Et Gratio quoque; *properantem linea pinnis Implicet.* Cum vero additur, *pinnata*, vel tale quid, ut μήρινθος ἐμμαλλίν Oppiano lib. IV. Cyneg. *linea pennis diſtincta* Senecae, de formidine facilis intellectus eſt. VLIT.

303. CIRCUMDARE SALTUS] Hinc comparationem ſumpſit Marcellinus lib. XVI. cap. 11. *nam ipſa oppida, ut circumdata retibus luſtra; declinant.* Ita, etiamſi non haberent ulli codices, ſcribendum cenſerem ſola ratione ductus: niſi inſuper ineptum eſt, quod Vir doctus ex libris ſuis edidit: *circumdata retis buſta.* VLIT.

304. VOLUCRESQUE METU CONCLUDERE PRAEDAS] Nunc de formidine loqui aggreditur, de qua plura Gratius, & nos ad eum. *Volucrem* autem *praedam* appellat a velocitate pedum, ne fortaſſe de avibus accipias. Virgilius I. Aen. 317.

— *Volucremque fuga praevertitur Ebrum.*

TITIUS. Vide omnino ad illud Gratii vſ. 85. *Hic magis in cervos valuit metus.* Ubi & Manilii locum citavi ex lib. IV. 182. qui ita editur poſt Scaligerum:

Et pacare metu ſilvas, & vivere rapto.

Non improbo, ſiquidem antiqua ea eſt lectio. Caeterum non potuit non ſuſpecta mihi eſſe, ubi aliam atque aliam in veteribus Editionibus inveni. Aldina anni M. CCCCXCIX. habet, *parare metum.* Tornaeſiana, *purgare metu.* Quae ex ſcribendi compendio propagata eſſe poſſunt, *pagrare.* Ut rectum ſit: *peragrare metu ſilvas.* A Marone enim habet utriuſque operis lib. IV. Georg. 53. & IV. Aen. 72. *ſilvas ſaltuſque peragrant.* Livius lib. I. cap. 4. Romulum & Remum, *venando peragrare circa ſaltus*, dixit. Ipſe Manilius paulo poſt: *capiunt ſaltus, ſilvaſque pererrant.* Τὸ *vivere rapto* etiam à Marone eſt, tam lib. VII. 749. quam IX. 613. Aeneidos, ut ſupra oſtendi. VLIT.

307. FULGURA] Nam pinnata erant verſicoloria, quorum varietate Solem combibente. quoddam quaſi fulgur feras etiam truces percellebat. De *pinnato* plurimi notarunt,

Terrificant, linique vetant tranſcendere ſeptum.
Has igitur vario ſemper fucare veneno

Cu-

qui & *Formidinem* veteribus dictum voluerunt. Vide ad Gratium. porro obſervandum verbum *terrificare*. BART.

308. Lini septum.] Totam puta *ἀρκυωρίαν*, quam *indaginem* Latini dicunt. Virgilius IV. 121. Aeneid. *ſaltuſque indagine cingunt.* Quo loco ineptit Grammaticorum & Interpretum vulgus, *indaginem* canibus attribuentium. Ita quidem alias ſumitur. Ut apud Apulejum Metam. VIII. *canes venationis indagini generoſae mandatae.* Sed apud Poëtam *indago* eſt retium caſſiumque ſeries, qua toti ſaltus circumdantur. Plinius lib. XIX. cap. I. hunc locum conſideravit, cum ait, *uno portante multitudinem, qua ſaltus cingerentur.* Loquitur de retibus è tenuiſſimo lino Aurelius *ſeptum* haud immerito dixit; ſiquidem & *ἕρκη* eo ſignificatu à Pherecrate poni obſervat Jul. Pollux. Hinc Apulejus ibidem: *proſpectu veſtigatorum obſeptis campis*, id eſt, retium ſepto clauſis. Indago autem non tantum retibus, caſſibus & plagis, ſed etiam formidine conſtabat, quae, qua apertior ſilva eſt, totam ambiebat, & indaginem claudebat. Hinc Livius lib. VII. cap. 37. *indaginem* videtur pro formidine poſuiſſe: *cum praemiſſus eques velut indagine diſſipatos Samnites ageret.* Auſonius Epiſt. IV.

Circumdas maculis, & multa indagine pinnae.

Ideo & formidini attribuit noſter, quod *lini vetet tranſcendere ſeptum.* Puta neque lineam pinnatam, neque reliquam *λινοστασίαν*. Aderant tamen ſemper *ἀρκυωροὶ* ſive *λινοπτάι*, qui ſimul ac indaginem conſtituerant, ad alas retium & per *περίδρομα* ſtationes ſuas partiebantur, ut viderent, ne ferarum incurſu concciderent retia; neu qua exitum tentent ipſae, aut fugam capeſſant. De quibus intelligenda Maronis verba IV. Aen. 121.

Dum trepidant alae, ſaltuſque indagine cingunt,

Quae ab nemine hactenus bene expoſita ſunt. *Trepidantes alas* vocat illos ipſos *λινοπτάς*, dum ferarum irruentium impetum trepide expectant. *Alas* vocat, quia ad alas retium poſiti, ut alae equitum in legionibus, [illegible]. *Alae* enim & *πτερύγια* quoque Graecis, teſte Polluce, ſunt retium extremitates, vel potius caſſium. Hinc *alatores* dicti *ἀρκυωροί*. Iſidorus lib. X. Venatorum quatuor genera recenſet, *veſtigatores, indagatores, preſſores, & alatores.* Servius P. Danielis ad illa Virgilii, quae citavi: *Indagine, ferarum inquiſitione. Et quidam cum veſtigatoribus alatorum mentionem inductam accipiunt: nam indaginem veſtigatorem ipſum tradunt. Alias vero alatores, qui dextra & ſiniſtra plagarum ſublata voce prohibent feras exire.* Imo non alii à Marone intelliguntur. Nihil hic cum veſtigatoribus rei. Indago ab alatoribus ipſis conſtituitur. Feſellit illum *πρωθυστερολογία*. Prius enim indagine ſaltus cingunt, quam ad alas conſtituuntur & trepidant. Qui autem cum eodem Servio *alas* pro equitibus accipiunt, non conſiderant mehercule, quam minime jis equitantibus conveniat indaginem erigere, quod alis attribuit etiam decori obſervantiſſimus vates; nec Senecam audiunt monentem lib. I. de Clem. 12. *Sic feras linea & pinna clauſas contineas: eaſdem à tergo eques telis inceſſat, tentabunt fugam per ipſa, quae fugerant, proculcabuntque formidinem.* Quare neſcio, qua fide habendum ſit, quod fragmenti vice ex incerto auctore huc adducit I. Scoppa: *Venatorum genera quatuor eſſe, Inveſtigatorum, indicatorum, inſidiatorum; & alatorum, qui equo ſuccuſſante, ſenſimque inſultante, clamoreque animalia terrent, ne aliorſum, quam per medias tendiculas, fugam arripiant.* Atque ex hoc locum Maronis interpretatur. Quod quidem ex meris nugis Servii, & Iſidoro conflatum eſſe, dubio procul eſt. VLIT.

308. Vetant] Nempe *pinnae. digerat* autem, quod praeceſſit, ſignificat *digeſtas habeat*, alternatim miſtas. JOHNS.

309. Vario] Diverſicolori. IDEM.

309. Fucare] Colorare. IDEM.

309. Veneno] Colorato pigmento. Ita ſaepe Poëtae tincturam purpurae aut cocci *venenum* dicunt. BART.

311.

Cura tibi, niveiſque alios miſcere colores,
Alternoſque metus ſubtemine tendere longo.
Dat tibi pinnarum terrentia millia vultur;
Dat Libye, magnarum avium fecunda creatrix;
Dantque grues, cycnique ſenes, & candidus anſer;
Dant, quae fluminibus craſſiſque paludibus errant,
Pellitoſque pedes ſtagnanti gurgite tinguunt:

Hinc

311. ALTERNOSQUE] In veteri libro,
Alternoſque metus ſubtemine tempore longo.
Locum mendoſum eſſe nemo inficiabitur, qui ſapiet. Nec medicina abſque ope librorum parabilis. Conjecturis opus non eſt, quas nemo ſequetur niſi certiſſimas. An longo tempore ad ſubtemen conficiendum opus ait ex tot avium pennis, quot modo nominat? ambigere me fateor. BART. Olim, *ſubtegmina tempore.* Vlitius, *ſubtemine tendere.* Barthius, *ſubtemine ponere.* JOHNS.

311. TENDERE] Ita ego: *ſubtegmina tempore* A. & P. *ſubtemine tempore* G. *jungere* conj. Gron. *ponere* B. in Adv. xv. 8. VLIT. *Subtegmina tempore* Steyn.

311. TEMPORE * LONGO] Barthius hic deſperat de reſtituendo hoc loco. Poſtmodo in Adverſariis conjicit: *ſubtemine ponere longo.* Quid tamen promptius (ne tot annorum intervallo nihil actum queramur) quid propius antiquam ſcripturam, & veritatem, niſi ipſa ſit, quam ſi reponam, *ſubtemine tendere longo*? Atque ita audacter edidi. VLIT. Recte puto emendaſſe Vlitium. & *ſubtemen longum* puto eſſe ſeriem, funem longum, cui innectuntur pinnae, ſive formidines. *linea* a Gratio vſ. 28. dicitur. illum vero tendi, id eſt extendi in longum, & variis coloribus metus, id eſt pinnas avium, jubet alternari. BURM.

313. MAGNARUM AVIUM FAECUNDA CREATRIX] Struthionem ſive Struthiocamelum intelligit, quae proprio adjuncto μεγάλη appellatur ab Ariſtophane, Aeliano & Phile, aliis; hanc in Africa gigni ſcribit Ariſtides, unde *Libyci* Epitheto interdum inſignitur, καὶ τίκτει τῶν τικτέων τὰ μὲν πολλὰ, τὰ δὲ πολλάκις. Πολλὰ μὲν, οἷον ἄλεκτρος καὶ πέρδιξ, καὶ στρουθὸς ὁ Λιβυκὸς: Geſnerum conſule libro de avibus: docet Suidas, ubi de Syrenibus loquitur. Angelius dixit,

Nec minus & Libye genitrix faecunda ferarum,
Mittit, opiſthonomos quos Graecia nomine dixit.

TITIUS.

314. CYCNIQUE SENES] Quia juniorum pinnae caniores ſunt, Barth. xv. Adv. 8. ſed an *candidus anſer* recte dicatur, dubitavi, neque hoc epitheto vulgo anſerem ornari ſciebam. Unde olim conjeceram *garrulus anſer.* ſed potuit genus anſerum intelligere, quales apud Germanos fuiſſe dicit Plinius lib. x 22. *qui candidi & minores, Gantae* vel *Ganzae* vocantur. imo & Lucret. IV. 687. *Candidum anſerem* dixit. ubi Pius ad argenteum in capitolio anſerem reſpici putat. poſſunt & intelligi tantum plumae albae ex anſere decerptae, cum reliquae coloris fuſcioris relinquantur. BURM.

315. DANT, QUAE FLUMINIBUS &c.] Utrum ardeas, an ciconias intelligat, difficile dijudicatu eſt; alterutras, vel ambas poſſe ſumi in hunc ſenſum & uſum, non ambigo. Si quis diligentius in naturam earum, ut, quam bene illas [illegible] Aurelius, appareat, inquirere velit, Geſneri librum de avibus, qui nihil vel ex antiquis vel recentioribus indictum reliquit, ante omnia conſulat. VLIT.

315. CRASSISQUE PALUDIBUS ERRANT] Limoſis ob coenum aquae commixtum. Gratius 53.

Craſſaeque modum fecere paludes.

TITIUS.

316. PELLITOSQUE PEDES] Tenui membrana conjunctos digitos habentes, cujuſmodi anatum genus & anſerum, aliarumque avium, quae *palmipedes* proprio vocabulo nuncupantur, graece dicuntur στεγανόποδα, καὶ πλατυπό-

Hinc mage Puniceas nativo munere ſumes:
Namque illic ſine fine greges florentibus alis
Invenies avium, ſuavique rubeſcere luto,

Et

πλατυώνυχα Suidas: habes copioſe apud Geſnerum & Aldrovandum. TITIUS.

317. HINC MAGE PUNICEAS &c.] Si ad ardeas & ciconias haec referas, falſa ſunt; ſin ad Libycas aves, vera quidem; ſed interruptum ſenſum efficias. Quare ita potius hi verſus reſarciantur:

Dat tibi pinnarum terrentia millia vultur,
Dantque grues, cycnique ſenes, & candidus anſer,
Dant quae fluminibus craſſiſque paludibus errant,
Pellitoſque pedes ſtagnanti gurgite tingunt:
Dat Libye magnarum avium foecunda creatrix:
Hinc mage puniceas nativo muriee ſumes.
Namque illic ſine fine greges, &c.

Τὸ *Hinc* eſt adverbium loci, non temporis. Abſurde enim poſt tinctas vario fuco pennas *hinc* demum nativo colore rubentes addat inſuper. Sed poſtquam fucatas poſuit, ubi Libyen attigit, tunc potius naturaliter rubentes pinnas ſumendas praefert, quia illic infiniti rutilantium avium greges. Inepte vero *puniceas* pro Punicis avibus interpretatur Barthius, quaſi ſub Libycis non comprehendantur etiam Punicae, aut aliquae ſint Punicae aves, quae ita praeter caeteras rubeant. Nec quidem Gallinas tantum Africanas, ſed & pſittacos, aliaſque, ſi quae ſunt, totis alis rubentes aves intellexit Nemeſianus. Verum enimvero, ne quid diſſimulem, non placet mihi ulla trajectio, quandoquidem etiam ex vulgata diſtinctione idem ſenſus trahi poſſit. Poſtquam enim Libyen magnis avibus abundare dixerat, merito grues, cygnos, anſeres, & ciconias (hae certe ibi frequentiores) magnarum avium numero cenſet, quas Libye dat. Tum quoque ſubjicit illic naturaliter *puniceas* pinnas ſumi, non aves, ut perperam conſtruxit Barthius. VLIT. Vlitius verſum 313. huic proxime praeponendum cenſet, & ſane locum reddit dilucidiorem. JOHNS.

317. NATIVO MUNERE] Praecipit Punicearum avium pinnas, ut natae ſunt, utendas. Sed mihi omnino videtur Nemeſianum *Puniceas aves* pro Punicis ſive Numicidis aut Africanis adeo dixiſſe, cum manifeſto ipſe indicet regionem ſe aliquam nominaſſe, illo verſu, *Namque illic* &c. Ubi igitur, ſi hoc loci non nominavit regionem? Inſeruit igitur litteram & pro *Punicis Puniceas* dixit propter verſum. Non ſecus neque alio exemplo, quam *Carthaginienſem* Ennius, *larvialem*, pro *larvali* ſcriptor Priapaeorum dixit. Quod ut veriſſimum eſt, ita *Murice* pro *Munere* reſcribendum facile nobis adſentietur, qui cogitabit de albis modo locutum Nemeſianum, neceſſario modo de alterius coloris loqui pennis, cum ex propoſitione, quam praemiſit, varium textum deſcribere eum vel caecis alioqui liqueat. BART. Barthius, *muriee* conjicit. docte & ingenioſe. JOHNS. & ita Heinſius.

318. ILLIC] Ut ſuperior explicatio nobis arriſit, ita hic monendum duximus, poſſe Olympium de avibus illis loqui, quae flumina ſemper accolunt. Eae ſolent, ſi quae aliae, maxime verſicolores eſſe. Igitur fieri poteſt, ut τὸ *illic* hoc loci ripas fluminum, & confinia ſtagnorum notet. Ut ex iis, quas modo dixi, avibus, magis rubras aut puniceas eligendas dicat. Et utcumque arriſerit ſuperior interpretatio, puto tamen hanc veriorem. BART.

319. SUAVIQUE RUBESCERE LUTO] Ita legendum, non *luteo*, quod colorem ſubviridem refert; Achilles Statius tamen alteram ſcripturam tuetur apud Tibullum, I. IX 52.

Sed nimius luteo corpora fingit amor.

cui non repugno: de colore luteo vide Petrum Victorium lib. XIX. cap. 3. & Andream Alciatum Parerg. Juris. lib. II. cap. I. habes etiam apud interpretes Catullianos ad illud *Luteum pede Soccum*, & potes conſulere Lazarum Baifium de re veſtiaria, Antonium Tileſium, nec non Horatium Scammilionum de coloribus. TITIUS. Virgilius Ecl. IV. 43.

Ipſe

Digitized by Google

Et ſparſos paſſim tergo vernare colores.
His ita diſpoſitis, hiemis ſub tempus aquoſae
Incipe veloces catulos immittere pratis,
Incipe cornipedes latos agitare per agros:
Venemur, dum mane novum, dum mollia prata
No-

Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.

Quae cum haud dubie reſpexerit Aurelius, cauſſa nulla eſt, cur Barthio non aſſentiar reſcribenti, *nativo murice*; quanquam ea, quam ipſe ſibi finxit, ineptiſſima ſit. Tum etiam quod addit, *τὸ illic* hoc loci ripas fluminum & confinia ſtagnorum notare, ibique aves maxime verſicolores eſſe oſtendit, quam nihilo rectius ac caecus de coloribus judicaverit, dum fulicas cygnis confert, & purpureas nobis ciconias depingit, ipſe ciconia etiam à fronte dignus, quamvis his purpureis finem commentationis ſuae tanquam emblemate, inſignivit. VLIT.

320. VERNARE] Steyn. *venare.* JOHNS. Vernant omnia, quae ſpeciem veris, & ea tempeſtate provenientium & florentium praebent, ita *vernans gramen* Calp. v. 19. vid. ad Ovid. x. Met. 166. BURM.

321. HIS ITA DISPOSITIS] Tranſit nunc ad praecepta venationis exercendae, quae pars toto deſideratur, & veriſimile eſt, eam a Nemeſiano fuiſſe confectam. TITIUS.

321. HIEMIS] Hyeme advertante, cujus rei ratio affertur a Xenophonte & Angelio. TITIUS. Opportune prorſus. Nec enim aliud anni tempus aeque aptum venationi eſt. Vere foetura animalium, aeſtate calores, & nondum adulti foetarum partus, inutilem atque incommodam reddunt venationem. At vergente in hyemem autumno, quod ipſum temporis ſpatium hic intelligit Aurelius, & plerique hodie obſervant venatores, nihil non maturum atque opportunum eſt. Eodem fere tempore venatum exiit apud Maronem Aeneas, ut ſuperiore libro commentario docui. Horatius id ſane ſecundum artem intellexit Epod. 11.

At cum Tonantis annus hibernus Jovis
Imbres niveſque comparat,
Aut trudit acres hinc & hinc multa cane
Apros in obſtantes plagas.

Contra Xenophon major capp. 8. & 9. alter cap. 14. Pollux cap. 6. & Oppianus lib. 1. initio, quodvis tempus venantibus concedunt, maxime autem veruum commendant. Rationes, quas addunt, imbecilles adeo ſunt, ut per ſe facile concidant, ſi cum iis, quas modo poſui, comparentur. Melius aliquanto I. Saresberienſis Polycrat. cap. 4. *Praeterea*, inquit, *ab octavo gradu Capricorni uſque ad geminos, tibicinum & cornicinum exultatio conquieſcit* [] *cum tamen totius anni prolixitas variis venantium ſtudiis occupetur.* Id eſt, à Kalendis Januariis in aeſtatis fere initium. Quia fortaſſe in Anglia nullus tum temporis caloris metus erat, ipſam aeſtatem venando auſpicabantur. Hodie tamen ibi plerique à Kal. Novembribus legitimum venationis exordium faciunt, & Februario menſe terminant. Non aliter ſenſit Nemeſianus noſter, qui etiam aucupium eo tempore inchoat:

Cum nemus omne ſuo viridi ſpoliatur honore,
Fultus equi niveis ſilvas pete protinus altas
Exuviis, &c. ex fragmento ejus. VLIT.

Horatius Epod. 11. & VI. atque alibi, ideo *nivis* ſemper meminit in venatu, & *ſub Jove frigido.* Lib. 1. Sat. 11. *leporem venator ut alta In nive ſectatur.* Homerus Odyſſ. A. ἄλγεα πάσχειν, de iiſdem dixit. Adde Hor. lib. 11. Sat. 3. *In nive Lucana dormis ocreatus.* Et 11. ode 37. *Venator in campis nivalis Aemoniae.* Nam & hinc tolerantiam venatori comparari laudant Xenophontes. Tu Lector, qui *venari non times*, cum Flacco, hoc Age, atque iterum Vale. VLIT. *in Add.*

323. CORNIPEDES] Heinſ. *cornipedem* volebat, ob ſonum, credo, ſequentis *latos*. BURM.

324. MANE NOVUM,] Hac de re viſe ad Xenophontis Cynegeticum. Et his pro tempore & loco mactus eſto Nemeſianus. BART.

324. DUM MANE NOVUM,] Virgilium Georg. 111. 325. ut ſolet, imitatur ad verbum:

Car-

325 Nocturnis calcata feris veſtigia ſervant.

Carpamus dum mane novum, dum gramina canent.

Quando autem venatum exire convenit hieme, apud Gratium quaeſitum eſt. Undeconſtat, de autumno hic potius loqui Aurelium. Tum enim, ut alias, praeterquam hieme, mane etiam exeundum. VLIT.

325. NOCTURNIS CALCATA FERIS] Nam die procedente paulatim evaneſcunt, quomodo & eorum odor. Xenophon de Venat. pag. 978. *ἀγίθωται δὲ θέρους μὲν μέχρι μεσημβρίας, χειμῶνος δὲ δι' ἡμέρας. μετοπώρου δ' ἕξω μεσημβρίας. αὐτὸς δ' ἑσπέρας, τὸ ἔαρ. ζεῦγμα τὸ μέτριον.* ſed plura non deſcribo, adeatur ad locum illum & eum, qui inferius ſpectatur ab illis verbis, *ἐὰν μὲν ᾖ χειμών, ἅμ' ἡλίῳ ἀνίσχοντι. ἐὰν δὲ θέρος πρὸ ἡμέρας. τὰς δ' ἄλλας ὥρας μεταξὺ τούτου.* hoc non ignoravit Apollonius Rhodius, cujus interpres haec notat ad librum ſecundum *διὰ τοῦ παρθαῖον* pag. 17. in annotat. hujus rei cauſſam deinde affert ipſe Poëta lib. 4. ubi inquit *Ἦμος δ' ἠέριος.* Gratius quoque id ipſum vidit, cum ait,

Primae lucis opus, tum ſigna vapore ferino
Intemerata legens.

atque hic horum commentariorum finis eſto. TITIUS.

325. VESTIGIA SERVANT.] Seneca Hippolyto 39.

Dum lux dubia eſt, dum ſigna pedum
Roſcida tellus impreſſa tenet.

Quae item latius exegi ad illa Gratii 223. *tum ſigna vapore ferino Intemerata legens.* Ergo, HOC AGE. VLIT.

FRAG-

FRAGMENTA DUO EX LIBRO
N E M E S I A N I
De Aucupio.

* * * * * *

ET Tetracem, Romae quem nunc vocitare Taracem
Coeperunt, avium eſt multo ſtultiſſima: namque,
Cum pedicas necti ſibi contemplaverit adſtans,
Immemor ipſe ſui tamen in diſpendia currit.
Tu vero, adductos laquei cum ſenſeris orbes,
Adpropera, & praedam pennis crepitantibus aufer.
Nam celer oppreſſi fallacia vincula colli
Excutit, & rauca ſubſannat voce magiſtri

Con-

NEMESIANI] Inſulſa nimium & exucca haec ſunt, quam ut Aurelii noſtri nomen praeferre mereant. De quo ſupra ad princ. Nemeſ. dictum. Quod planius apparet, ſi integros hos cujuſcunque de Aucupio libros haberemus. Geſnerus in „Bibliotheca ſua ait: Ejuſdem (Aurelium „Nemeſianum perperam pro autore habet) „libri de Aucupio Bononiae in Bibliotheca „quadam, ni fallor, S. Salvatoris latitare di- „cuntur. Qua conjectura in ſpem recuperandi eos & ſimul evulgandi erectus, & Bononiae in eapſe Bibliotheca, & in aliis paſſim per Italiam Galliaſque quaeri illos diligenter curavi; ſed fruſtra. Ubicunque fuerint, à quocunque inſpecti, Geſnerus certe etiam nunquam eos vel viſu uſurpavit, ſed ex Gisberti Longolii Dialogo de avibus duo haec fragmenta, ut ipſe fatetur, adduxit. Anvero ipſe Longolius habuerit ipſos libros, & an plura indidem citaverit, aut unde deſumpſerit, plane equidem ignoro, qui nulla hactenus opera eos nanciſci potui. Non eo minus ſincere credo, vera eſſe autoris alicujus, ſed Aurelio poſterioris aliquantum, fragmenta. Nec unquam ſuper fide eorum dubitatum ab omnibus, qui poſtremum maxime citarunt, doctiſſimis Viris, Geſnero, Had. Junio, Vulcanio, Lud. Nonio, aliiſque nec numero, nec autoritate exiguis. Quanquam ſolus Barthius in Adverſ. xv. 8. ſpurium, nec ſemel, hoc ultimum de Scolopace excerptum (nam alterum à nemine, quam Geſnero, citatum inveni) audaci calamo proſcribat. Modio inſuper (quaſi is primus ediderit) ſuccenſet, quod talia pro verſis publicaverit. Sed tanti id non eſt, ut refutationem mereatur. Sufficit mihi vel unius Geſneri conſenſus, ex cujus libro de Avibus utrumque deſumpſi, ſed ſemel atque iterum emendatum, ut jam ſuo unumquodque loco annotabo. VLIT. Leguntur haec fragmenta apud Geſnerum de avibus pag 431. in *tarda*; & 444. in *Scolopace*, & ibi illuſtrat haec carmina.

1. TETRACEM] *Tetrix* Ariſtot. lib. VI. Hiſt. An. c. 1. VLIT. *Τέτραγες σπερματολόγοι* Epicharmo apud Athen. 11. cap. 24. vid. Caſaub. ad Ath. IX. 13. BURM.

2. MULTO STULTISSIMA] Vid. ad Grat. 133.

2. NAMQUE] Ita Geſn. conj. *nunquam*, cit. VLIT.

3. CONTEMPLAVERIT] Indicat ſeculum jam in barbariam lapſum, verbi hujus forma.

7. OPPRESSI] Rectius foret, *oppreſſo collo*.

10.

Conſilium, & laeta fruitur jam pace ſolutus.
Hic prope Pontinum, & radicibus Apennini
Nidificat, patulis qua ſe ſol objicit agris:
Perſimilis cineri dorſum, maculoſaque terga
Inficiunt pullae cacabantis imagine guttae.
Tarpejae eſt cuſtos arcis non corpore major,
Nec qui te volucres docuit, Palamede, figuras.
Saepe ego nutantem ſub iniquo pondere vidi
Mazonomi puerum, portat cum prandia cirro,
Quae conſul, praetorve novus conſtruxit ovanti.

* * * * * * *
* * * * * * *

Cum nemus omne ſuo viridi ſpoliatur honore,
Fultus equi niveis ſilvas pete protinus altas
Exuviis: praeda eſt facilis, & amoena Scolopax:
Corpore non Paphiis avibus majore videbis.
Illa ſub aggeribus primis, qua proluit humor,
Paſcitur, exiguos ſectans, obſonia, vermes.
At non illa oculis, quibus eſt obtuſior, etſi
Sint nimium grandes, ſed acutis naribus inſtat.
Impreſſo in terram roſtri mucrone ſequaces
Vermiculos trahit, & vili dat praemia gulae.

Citaverunt haec ex V. C. Bononienſi Giſb.
Longolius, & Conr. Geſnerus.

10. PONTINUM, ET RADICIBUS] Sic lego. Geſn. citat: *prope Pentinum radice Apenn.* VLIT.[Mallem *in radicibus*, ut *m* litera abſorpſerit *τὸ in.*

12. DORSUM] *Collum* conj Geſn. VLIT.

13. GUTTAE.] Ita ego. *notae* cit. Geſn. vide ad Nemeſ. Cyn. vſ. 170. *cacabantis* i. e. perdicis. VLIT. *Cacabatus*, id eſt, denigratus a cacabo, quae denigratur igne & fumo, in uſu fuit medii aevi ſcriptoribus. vid. Cangii Gloſſar. unde verſus ille, *Vae tibi tu, nigrae dicebat cacabus ollae. Cacabare* tribuitur Perdici in ſpurio carmine, quod Philomela inſcribitur, ſed prima producta, *Cacabat hinc perdix.*

17. MAZONOMI] Ita Geſn. conj. *Mazonoim*, cit. VLIT.

17. CIRRO] Forte *circo*, in quo epulum dabat conſul. BURM.

19. CUM NEMUS &c.] Videbatur mihi hoc potius praemittendum, ut initium libri refert, ſed quia Scolopacis venationem mox poſt Otidem à Nemeſiano ſubjici ex Longolio citavit Geſnerus, ordinem hunc ſervavi. VLIT. Hos verſus etiam Barth. xv. Adv. 8. profert, ex notis Vulcanii ad Gloſſas, & Nemeſiano abjudicat.

28. GULAE.] Vide ad Nemeſ. Cyneg. vſ. 170. VLIT.

M. AU-

M· AURELII OLYMPII
N E M E S I A N I,

ECLOGAE IV.

ET

T. CALPURNII SICULI,

ECLOGAE VII.

AD

NEMESIANUM CARTHAGINIENSEM.

Digitized by Google

Digitized by Google

M. AURELII OLYMPII NEMESIANI

Poëtae Carthaginienſis

BUCOLICON.

ECLOGA I. EPIPHUNUS.

TIMETAS, TITYRUS.

DUM fiſcella tibi fluviali, Tityre, junco

Texi-

EPIPHUNUS] Pythoeus ita eclogas haſce inſcripſit, ex eodem, niſi fallor, codice, ex quo multa loca ſatis feliciter immutavit. Pleraſque tamen, ut & hanc, ex Florentina Juntae citat Titius. Sed omnes fere, aeque ac haec, inſulſae & à ſciolo quodam profectae ſunt. *Epiphunus*, vel potius *Epifunus*, compoſuit ille ex ἐπὶ, & Latina voce *funus*, ut Graecam, ἐπικήδειον, quomodo inſcribendum erat, exprimeret. Reliquae omnes Edd. ignorant haſce inſcriptiones. R. tamen materias Eclogarum ſemper praefigit, & ipſos interloquutores. Sic autem hic habet: *In hac Ecloga tractantur laudes Meliboei vita defuncti. Interloquutores Amyntas & Tityrus amici.* in al. omn. *Timetas & Tit.* VLſT. *Cantantur laudes Meliboei vita functi: Amyntas & Tityrus amici.* Voſſ.

1. DUM FISCELLA &c.] Evicit tandem eruditiſſimorum Virorum ſententia, exiſtimantium has quatuor proxime ſequentes Eclogas Marcum Aurelium Nemeſianum auctorem agnoſcere, non Calphurnium, veluti quidam falſo crediderunt, itaque tanquam de re tranſacta, ſilentium agam, nec de ea cum quoquam amplius concertabo. Codices Florentiae impreſſi apud Junctam anno partae ſalutis 1504. hujus Eclogae titulum prae ſe ferunt *Epiphunus*, ab argumento nimirum poëmatii, in quo Meliboei defuncti laudes à Timeta commemorantur: quae tamen inſcriptio abeſt à nonnullis exemplaribus, quae inſpexi; Theocriti quoque Idyllia duplici titulo interdum inſcribuntur, ut ἐπιτάφιος Βίωνος, καὶ Ἀδώνιδος, atque hanc epigraphen appinxit etiam Themiſtius ſecundae Orationi, in qua Patris ſui demortui laudes recenſet, ipſique encomium canit: ſimilis inſcriptio citatur

Digitized by Google

Texitur, & raucis reſonant tua rura cicadis:

In-

Varronis Libri, quae tamen alicubi mendoſe legebatur *Epiſationibus*, cum ſcribi debeat περὶ ἐπιταφίων: Platonis quoque Dialogi, vel omnes, vel certe plurimi, duplicem titulum prae ſe ferunt: ſic & Sermones Dionis Pruſienſis: ſed & aliquot Virgilii Eclogas hac ratione inſcriptas eſſe, licet obſervare. vide in hanc rem Cruq. ad Horat. pag. 648. Caeterum exorditur Timetas à temporis opportunitate, cui & illud inſuper accedit, quod inceptum opus non propterea interrumpi affirmat, ait enim, *interim, dum tu canis, inchoatam fiſcellam pertexere poteris*, ſic apud Maronem; Ecl. x. 70.

„*Haec ſat erit, Divae, veſtrum ceciniſſe*
„*Poetam,*
„*Dum ſedet & gracili fiſcellam texit bibiſco.*

Eſt autem *fiſcella* vas, ubi ruſtici caſeos exprimunt, ita enim exponitur haec vox ab Onomaſtico Latino: Graeci vocant κρεμάθρων τάρρον, καὶ ταρσόν. Julius Pollux lib. VII. 173. inquit, ἕτερον γὰρ ἡ ῥιπίς, ἀλλὰ καὶ σπυρίδας, καὶ φορμίδας, καὶ φορμίσκια, καὶ φορμίσκους, καὶ ταλάρους, καὶ καλαθίσκους, καὶ ταρσούς. ἔστι δὲ καλάμινον πλέγμα, ἐφ' οὗ τοὺς ὑγροὺς ἐξήρανον τυρούς. rurſus, capite, quod hoc ſtatim conſequitur, τάλαρος, τυροκομεῖα. οὕτω δ' ἂν καλοῖς τὸν τάλαρον, ᾧ ὁ χλωρὸς τυρὸς ἐμπήγνυται). Calphurnius. Ecl. III.

Sed mihi nec gracili ſine te fiſcella ſalicto
Texitur, & nulla tremuere coagula lacte.

Tibullus quoque ait lib. II. III. 15.

Dum fiſcella levi detexta eſt vimine junci,
Raraque per nexus eſt via facta ſero.

Martial. I. 44.

Ruſtica lactantes nec miſit fiſcina metas.

Divus Hieronymus ad Ruſticanum Monachum: „*Cur tu in uſus tuos ſucceſſura non praeparas? vel fiſcellam texe junco, vel caniſtrum lentis plecte viminibus.* Hanc Ecl. II. 33. hic noſter appellat *calathum:*

Ipſe ego nec molli junco, nec vimine lento
Perfeci calathos cogendi lactis in uſus.

Tale quippiam ſignificavit Maro, cum dixit:

Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget uſus,
Viminibus, mollique paras detexere junco?

TITIUS.

I. FLUVIALI] Barth. XXXIV. Adv. 2. *fluiali* reperit in ſcripto codice. *fiſtella* etiam pro *ciſtella*, ut credebat Barthius.

I. JUNCO] *Salictum* texendae fiſcellae requirit Calpurnius Eclog. III. iiſdem pene verbis,

Sed mihi nec gracilis ſine te fiſcella ſalicto
Texitur

Tibullus lib. II. Eleg. III.

Tunc fiſcella levi detexta eſt vimine junci,
Raraque per nexus eſt via facta ſero.

Junceae fiſceliae apud Columellam lib. XII. cap. 17. Qui & picandas fiſcellas uvis capiendis villicae praeſcribit cap. 18. ejuſdem libri. Suadet autem inter texendum canat exemplo Virgilii Ecloga X.

Haec ſat erit, divae, veſtrum ceciniſſe Poëtam,
Dum ſedet & gracili fiſcellam texit bibiſco.

BART. Vid. eum lib. XXXIV. Adv. 2

2. RAUCIS RESONANT TUA RURA CICADIS:] Summum anni calorem notat, quo nimirum cicadae maxime obſtrepere conſueverunt. ob frigidam nempe corporis conſtitutionem ipſos non canere ſcribit Theophraſtus, quoad Sol jam procedente anno incaluerit: ſic Virgilius Bucolicis Ecl. II. 12.

At mecum raucis, tua dum veſtigia luſtro,
Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.

rurſus in Georgicis III. 327.

Inde, ubi quarta ſitim coeli collegerit hora,
Et cantu querulae rumpunt arbuſta cicadae:

Iterum in Poëmatio vocato Copa:

Nunc cantu crebro rumpunt arbuſta cicadae:

Lucanus in Panegyrico:

Sic & Aëdonia ſuperantur voce cicadae,
Stridula cum rapido faciunt convicia ſoli.

Sic etiam Theocritus Idyllio VII. 138.

Τοὶ δὲ ποτὶ σκιεραῖς ὀροδαμνίσιν αἰθαλίωνες
Τέττιγες λαλαγεῦντες ἔχον πόνον.

rurſus Idyllio XVI. 94.

—— ἀνίκα τέττιξ
Ποιμένας ἐνδίους πεφυλαγμένος, ἔνδοθι δένδρων
Ἀχεῖ ἐν ἀκρεμόνεσσιν.

Heſiodus quoque hac periphraſi uſus fuit ἐν ἔργοις, & ἐν ἀσπίδι cum meridiem ſignificare vellet. TITIUS. In foribus ajunt, ſed ego in ipſas fores incurrebam, atque anceps ibi ſubſidebam. Nam cum rura Tityri *Cicadis* re-

Incipe, ſi quod habes gracili ſub arundine carmen

Com-

reſonare dicantur, (hoc jam ſole incaleſcente fieri compertum eſt) non ſat convenire bene id videbatur cum eo; quod ros, & primi clementia ſolis greges ad paſtionem invitarent. Sed non ad clepſydram metiuntur Poëtae momenta temporum, oratorum inſtar vel aſtrologorum, ſat illis ſit (praeſertim ſi ruri habent) diem, quem vocamus artificialem in tres partes diviſiſſe, matutinam, meridianam, veſpertinam; totam illam matutinam, quae ſuos habet gradus, primum ſolem vocari recte, quis neget? at in ultimo primae hujus partis gradu cicadis arbuſta reſonare, nullam ſolis inclementiam adhuc ſentiri, roſcida gramina ſupereſſe alicubi, nullus vetat. Eadem itaque ipſa hora, quae noſtram dictam tertiam paulo antecedit, & primum ſolem, nec inclementem ferimus, & Cicadarum ſtrepitu noſtrae obſurdeſcunt aures: pingui namque Minerva haec tractant Poëtae (uti dicebamus) praeſertim ruſtici, quemadmodum pingue & illud naſutis hominibus foret, dum ſemihorae ſpatium vix conſumitur in his cantandis, quae in laudem Meliboei afferuntur, integrum diem a prima hora uſque ad extremam poſuiſſe, concluditur enim

„*Sed jam ſol demittit equos de culmine mundi*
„*Flumineos ſuadens gregibus praebere liquores.*

MARTELLUS. *Imitatur rura Cicadis* Rom. VLIT. ita & Voſſ.

2. Resonant] Barth. ex ſcripto ſuo, quod habebat, *immitua*, legebat, *invitant rura*, Heinſ. *reſonant ſua rura.* latet ulcus, nam illud *reſonant* ex Virgilio tranſumtum. *ſua rura* ex Petron. cap. cxxxi. illuſtrabat Scriverius, ubi de Luſcinia & Hirundine, *cantu ſua rura colebant.* quamvis non capiam, quod adſcripſerit, forte *ſura.* video quidem apud Petron. ex codicibus proferri *ſua ſura*, ſed ſine ſenſu. BURM.

2. Rura] Quidam codices habebant *regna*, ἀντὶ τοῦ *rura.* ſicut apud Maronem i. Ecl. 70.

Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas, unde *regnator* pro poſſeſſore eidem: quod tamen non probo. TITIUS.

2. Cicadis:] Muſicum maxime hoc animalculum putabant veteres, idque venerabantur, quaſi ideo à natura conditum, ut cantu levaret labores agricolarum. Unde Μουσῶν ὄρνιν appellant. Anacreon. od. xliii.

> Σὺ καὶ τίμιος βροτοῖσι
> Θέρεος γλυκὺς προφήτης.
> Φιλέουσι μέν σε Μοῦσαι,
> Φιλεῖ δὲ Φοῖβος αὐτός.

Theocritus aliquot locis ſummam cantus ſuavitatem illi tribuit. Apud quem plura lege. matutinum earum cantum laudat Nemeſianus, quia is ſole incalente flacceſcit. Phile cap. xxiv.

> Οἱ τῆς νυκτιπελῆς ἐμφορούμενοι δρόσου
> Τὸν ῥυθμὸν ἐντείνουσιν εἰς μεσημβρίαν,
> Ὅταν τὸ θερμὸν τὰς νοτίδας ἀναρπάσῃ,
> Καὶ τὰς ἀγωγὰς τῶν μελῶν ἐξικμάσῃ.

BART.

3. Incipe, si quid habes] Haud aliter Maro Ecl. ix. 32.

Incipe, ſi quid habes, & me fecere Poëtam Pierides.

TITIUS. *Si quid* R. Virg. Ecl. v. *Incipe*, &c. & iterum poſt, *Incipe* Ecl. ix. *Incipe, ſi quid habes.* ut hic R. VLIT. *Si quid* cod. etiam Dorv. & Voſ. ſed *ſi quod* editiones aliae. hoc praeſtare puto. in Virgilii loco conſtanter MSS. & in Ecl. iii. 52. *Quin age, ſi quid habes.* ubi nihil adjungitur: ſed hic *carmen* requirit *quod.* ut Ecl. v. 10. Virgil.

Incipe, ſi quos habes ignes.

ita & *quid* & *quod agam*, confundi vidimus ad Ovid. ii. Art. 207. xiii. Met. 247. & alibi ſaepe. BURM.

3. Gracili sub arundine] Eodem pacto Virgilius praefat. Aeneid.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena

Carmen, & reliq. ſic etiam Petronius Arbiter: cap. cxxxv.

Et viridi junco gracilis pendebat arundo.

Virgilius Ecl. i. *tenuem* appellavit:

Sylveſtrem tenui Muſam meditaris avena:

& *Leves calamos Ecl.* v. 2.

Tu calamos inflare leves, ego dicere verſus:

Tibullus *arentem* vocat lib. ii. i. 53.

Et ſatur arenti primum eſt modulatus avena, Carmen.

Significat autem Nemeſianus τὰς βουκολικὰς & pa-

Digitized by Google

Compoſitum. nam te calamos inflare labello
Pan docuit, verſuque bonus tibi favit Apollo.

Inci-

paſtoritios verſus. TITIUS. *Gracile carmen, graciliſque ſonus* pro tenui Poëtis. Virgilius Culice.

Luſimus Octavi gracili modulante Thalia.

Idem.

——— *Gracili modulatus avena*
Carmen.

Quo alluſit noſter. Propertius libro II. X. 3.

Hic me tam gracileis vetuit contemnere Muſas,
Juſſit & Aſcraeum ſic habitare nemus.

BART.

3. SUB ARUNDINE.] hoc eſt, ad modos fiſtulae. Modimperante fiſtula compoſitum, cujus ſonus ad ejus modos congruat. Nam talia Bucolicorum carmina. Hinc Ecloga II. vſ. 19.

Atque ſub hac platano moeſti ſolatia caſus
Alternant, Idas calamis, & verſibus Alcon.

Sic inf. Tityrus ſe dicit verſus calamis ceciniſſe verſ. II. qui cani fiſtula ſimul & voce poſſent. *Sub fiſtula canere* dictum, ut *ſub aliquo* aliquid *agere*, ad ejus ſcilicet nutum. Tibullus. I. III. 49.

Nunc Jove ſub domino caedes, & vulnera ſemper.

Propertius lib. III. VII. 35.

Non ego velifera tumidum mare findo carina,
Tota ſub exiguo flumine noſtra mora eſt.

Idem lib. IV. I. 137.

Militiam Veneris tacitis patiere ſub armis.

Virgilius lib. XII. 181.

Cuncta Pater, qui bella tuo ſub numine torques.

Bella ſub tuo numine, eſt, tuo nutui ſubdita. BART. Male Guidalot. *compoſitum* explicat *dictum*. idem enim hic eſt *compoſitum ſub arundine*, quod Ecl. III. 9. dicitur *fiſtula contexere carmen*, & ita recte Barthius de modulamine explicat. vid. mox vſ. II. BURM.

4. NAM TE CALAMOS] Occupatio ad excuſationem imperitiae: Pan autem fiſtula canere primus inſtituit, ut ipſum artis ejus peritiſſimum fuiſſe liceat exiſtimare. Virg Ecl. II.

Pan primus calamos cera conjungere plures
Inſtituit:

rurſus VIII.

Panaque, qui primus calamos non paſſus inertes.

Hic noſter paulo inferius:

Namque fuit dignus ſenior, quem carmine Phoebus,
Pan calamis, fidibuſque Linus, modulatibus Orpheus
Concinerent.

TITIUS.

4. CALAMOS INFLARE.] Virg. Ecl. V.

——— *Tu calamos inflare leves.*

BART.

5. PAN DOCUIT.] Ab ipſo Deo doctum ſenem ait. Pan autem primus calamos cera conjungere plures inſtituit. Virgil. Arrogantius etiam ille apud Maronem Ecl. IV. 58.

Pan etiam Arcadia mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe judice victum.

Modeſtius Theocritus, qui alteram à Pane coronam Ecl. I. 2.

——— ἁδὺ δὲ καὶ τὺ
Συρίσδες: μετὰ Πᾶνα τὸ δεύτερον ἆθλον ἀποισῇ.

Paria cum noſtro apud Calpurnium Ecloga II. BART.

5. VERSUQUE BONUS] Doctus, peritus, ſic Graeci uſurpant voces ἀγαθὸς, ἐσθλὸς, Sophocles dixit: Οὐκοῦν σὺ ταῦτ' ἄριστος ἐξείρηκας ὤν. Virg. Ecl. V.

——— *Boni quoniam conſedimus ambo,*
Tu calamos inflare leves, ego dicere verſus.

Valerius Flaccus: I. 438.

— *Tu medios gladio bonus ire per hoſtes*
Euryte.

Probe autem dictus eſt Apollo canendi peritus, namque ipſe artis muſicae inventor creditus eſt, unde Tibullus II. IV. 13. *Carminis auctorem* ipſum appellat.

Nec proſunt elegi, nec carminis auctor Apollo.

TITIUS. Virg.

——— *boni quoniam convenimus ambo,*
Tu calamos inflare leves, ego dicere verſus.

Sed *Bonus* hic potius ad Apollinem referas. Utrumque enim propitium canit homini, Panem & Phoebum. BART.

6.

Incipe, dum ſalices hoedi, dum gramina vaccae
Detondent, viridique greges permittere campo
Et ros, & primi ſuadet clementia ſolis.

TIT.

6. Dum salices hoedi,] Virgil. Ecl. I.
——— *Non me paſcente capellae*
Florentem cythiſum, & ſalices carpetis amaras.

Calphurn. II. Ecl. 44.
Me teneras ſalices juvat, aut oleaſtra putare,
Et gregibus portare. TITIUS.

7. Detondent,] Decerpunt, paſcuntur. Virg. Aen. III. 537.
——— *Equos in gramine vidi*
Tondentes campum late candore nivali.

& in Culice:
Tondentur tenero viridantia gramina morſu.

Non multo poſt locutionem hanc ita variavit: *Decerpunt gramina tauri.* TITIUS. Virgil. Cul.
Tondentur tenero viridantia gramina morſu.

Idem Eclogis, Georgicis, Aeneide. & *tondere* eſt carpere. Propertius libro III. XI. 29.
Nunc violas tondere manu, nunc mixta referre
Lilia virgineos lucida per calathos.

BART. *Detrudent*, *vir. greges promittere* R. VLIT. & ita Voſſ. *Greges* MS. etiam Dorvil. & Palatin. rectius. utriuſque enim greges dimittuntur, dum conſtant, & ita verſu ultimo, *gregibus praebere liquores.* vide Calp. II. 94. ubi Titius ingentem pecudum numerum ſignificari notat. ſcio quidem, promiſcue *greges* & *gregem* ſaepe poni, nec multum referre. BURM.

7. Permittere] Eleganter Calpurnius *pecori campum dare*, Ecloga quinta. BART. Vid. ad Nemeſ. Cyneg. 269.

8. Ros] Calpurnius Micone Ecl. v. 52.
——— *ante diem pecus exeat, humida dulces*
Efficit aura cibos, quoties fugientibus Euris
Frigida nocturno tinguntur paſcua rore.

BART.

8. Et ros, et primi] Vocat primum ſolem, cum primum exoriri incipit, ſicut *primam* aeſtatem Virgilius III. Aen. 8. *Vix prima inceperat aeſtas* Horatius: *primam noctem* appellat, cum primum obtenebraſcere incipit: III. od. 7. *Prima nocte domum clau-de.* Martialis quoque pari ratione Spectac. III. *prima flumina* vocavit, unde ea primum fluere incipiunt, quod *caput* alias appellamus; ita *ſupremum ſolem* ex adverſo dixit Horat. I. Ep. v. 3.
Supremo te ſole domi, Torquate, manebo.

& *ſupremam diem.* I. od. XIII. 20.
Suprema citius ſolvet amor die.

Porro greges bene mane paſtum mittere oportere docet etiam Calphurnius Ecl. v.
——— *Tunc campos ovibus, dumeta capellis,*
Orto ſole dabis, ſimul hunc accedere montem
Coeperit, & primae ſpatium tepefecerit horae:

cujus quidem praeceptionis non longe inferius rationem ſubjicit hanc:
——— *humida dulces*
Efficit aura cibos, quoties fugientibus Euris
Frigida nocturno tanguntur paſcua rore.

Sed & Virgilius quoque hujus rei Paſtores admonuerat, cum dixit Georgicorum III. 322.
At vero Zephyris cum laeta vocantibus aeſtas,
In ſaltus utrumque gregem atque in paſcua mittes,
Luciferi primo cum ſydere frigida rura
Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratiſſimus herba.

quem locum reſpexit Palladius in Novembri, cum de eadem re loqueretur: TITIUS. Calpurnius Ecl. v. 28.
Nec mora: tum campos ovibus, dumeta capellis
Orto ſole dabis, ſimul hunc tranſcendere montem
Coeperit, & primae ſpatium tepefecerit horae.

BART. Vid. ad Grat. 295. & de *primo ſole* ad Val. Flac. III. 257. qui & pro vere ponit IV. 730. ſic *medius ſol* pro meridie. vid ad Phaed. III. 19. BURM.

8. Clementia solis.] Moderatus calor. *Sic clementia gurgitis* apud Claudian. Panegyr. Man. 236. Columella lib. IX. cap. 13. *cum clementia diei ſuaſerit.* Sic *clemens ſonus* apud Appulejum lib. v. *Clemens flatus* apud eumden eodem libro. Catullus LXIV. 272.

Quae

TIT. Hos annos, canamque meam, mihi care, ſenectam
Tu juvenis, caruſque deis in carmina cogis?
Viximus, & calamis verſus cantavimus olim,

Dum

Quae tarde primum clementi flamine pulſae
Procedunt, leviterque ſonant plangore cachinni.

BART.

9. Hos ANNOS,] Excuſationem affert Tityrus ab aetate ingraveſcente, cum nullus alius ſe excuſandi locus ſibi relictus eſſet: opponit autem τὸ πρέπον; neque enim ſenes cantus & luſus decent, unde Chlorim anum inſectatur Horatius dicens, III. od. 15.

Te lanae prope nobilem
Tonſae Luceriam, non cytharae decent,
Nec flos purpureus roſae,
Nec poti vetulam fece tenus cadi.

Vocat autem Senectutem *canam* ab effectu. Virg. V. Aeneid. 416.

Temporibus geminis canebat ſparſa ſenectus.

TITIUS.

9. MIHI CARE,] Blanditio ſenum propria, interdum & aliorum. Virgil. IV. Aen. 492.

Teſtor cara Deum, & Te Germana, tuumque
Dulce caput.

Horat. I. Sat. IX. 4. *Quid agis, dulciſſime rerum.* Theocr. Idyl. III. 3.

Τίτυρ᾽ ἐμὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε.

Muſaeus in Poëmatio de Herone & Leandro.

Ἀλλὰ φίλη πεφύλαξο βαρυπνείοντας ἀήτας,
Μή μευ ἀποσβέσωσι.

Sic etiam Homerus:

Τυδείδη Διομήδες, ἐμῷ κεχαρισμένε θυμῷ.

Franciſcus Petrarcha: *Coſi queſta mia cara à morte venne.* id eſt, φίλη. TITIUS.

10. TU JUVENIS,] Excuſat ſe Tityrus, eademque opera conatur in Timetam canendi onus transferre; ſuadet autem ab áetate, & quod cauendi peritus ſit, ne, quo confugeret, haberet Timetas. Homerus. Ἄρχε· σὺ γὰρ γενεῆφι νεώτερος: quem locum & laudat, & interpretatur Syneſius epiſtola quapiam ad Herculianum 141. dicens: τὸ γὰρ ἐκ τῆς ποιήσεως, ἄρχε, σὺ γὰρ γενεῆφι νεώτερος, πολέμου μὲν καὶ στάσεως ἀρχὰς δικαιοῖ τὸν νέον, φιλοφροσύνης δὲ τὸν πρεσβύτερον. *Carus* autem *Deis*, hoc eſt Muſis, Apollini & Baccho Diis Poëtarum. Horat. I. od. 26.

Muſis amicus triſtitiam, & metum
Tradam protervis in mare Creticum
Portare ventis.

Virg. III. Ecl. 62.

Et me Phoebus amat.

TITIUS.

10. IN CARMINA] *Mihi carmina* Voſſ. & Ed. Rom. quod vel repetitum ex praecedenti verſu, vel ortum puto ex ſcribarum more, qui ſaepe *m ſuperſcripta I.* pro *mihi* ſcribebant. *m* vero & *in* millies in codicibus permutantur. in editione Parmenſi erat, *Deos in carmina cogis.* locutio vero ſimilis illi Statii lib. XII. Theb. 165.

—— bello cogendus & armis
In mores hominemque Creon.

BURM.

11. VIXIMUS,] Nota figura. Virg. IV. Aen. 653.

Vixi, & quem dederat curſum fortuna, peregi.

tale eſt illud ejuſdem poëtae II. 325.

—— Fuimus Troës, fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum.

nec non illud alterum Tibulli III. V. 32.

Sive erimus, ſeu nos fata fuiſſe velint:

neque enim libenter dixiſſent veteres, *interierunt, aut mortui ſunt*, ut notat *Servius.* Sic etiam *Torquatus Taſſus* majori ſuo poëmate. *Viſſi, è regnai, non vivo più, ne regno, Ben ſi può dir. Noi fummo; á tutti é giunto L'ultimo dì, l'inevitabil punto.* hinc σοφιστικῶς concludere eſt ſolitus Stilpon: τὸ λάχανον οὐκ ἔστι τὸ δεικνύμενον, λάχανον γὰρ ἦν πρὸ μυρίων ἐτῶν, οὐκ ἄρα ἐστὶ τοῦτο λάχανον.. refert Heſychius Mileſius, qui & Illuſtrius nuncupatur Excurrit autem Tityrus ſenum more in proprias laudes Entelli Maroniani exemplo lib. V. 414. Quod in quibusdam libris ſcribitur *diximus*, non recipio. TITIUS. Virgil.

Vixi, & quem dederat curſum fortuna, peregi.

Et

Dum ſecura hilares aetas ludebat amores.
Nunc album caput, & veneres tepuere ſub annis:
Jam

Et ita loquebantur, qui morti ſe jam proximos putabant. Mezentius lib. x. Aen. 861.

Rhoebe diu, res ſi qua diu mortalibus ulla eſt,
Viximus.

BART. *Viximus* V. A. B. F:P. *Diximus: & calamis verſu.* R. & MS. Pal. Virg. Ecl. v. *Tu calamos inflare leves, ego dicere verſus.* Illius enim Eclogae oeconomiam & multa loca hic expreſſit. Vide ſup. ad Olymp. Cyneg. verſu 22. Male B. in Adverſ. *Diximus & calamo, & verſu cant.* VLIT. *Diximus* Voſſ. Atqui Barthius *viximus* praefert & hic, & Adv. XXXIV. 2. ubi citat, *calamis verſus*, & in codice ſuo *verſu* eſſe dicit.

11. CALAMIS VERSUS.] Ad calamos. Cecinimus verſus, quos paſtores mox fiſtulis aemularentur. Vetus editio: *Calamo verſu cantavimus olim.* Unde ſuſpicamur ſcriptum Nemeſiano, *& calamo & verſu.* Atque id veriſſimum eſt. BART. *Calamis verſu*, Cod. Palat. Voſſ. Heinſius malebat, *calamis verſus mandavimus olim.* Veroſimilis Barthii conjectura videtur. ita Ecl. III. 29. *Idas calamis, & verſibus Alcon.* vid. inf. vſ. 16. & Ecl. IV. 2. BURM.

12. DUM SECURA] Aetas ſine cura graviorum rerum, qualis juvenum eſſe conſuevit, ut recte oſtendit Ariſtoteles Ῥητορ. β. & Horatius in Epiſtola ad Piſones. TITIUS.

12. LUDEBAT AMORES.] Quae levia carminibus produnt Poëtae, ea *luſus* Latini, παίγνια Graeci appellare conſueverunt, & ipſi *ludere* dicuntur. Virgilius Ecl. I.

Ludere quae vellem calamo permiſit agreſti.

ſic enim Ecl. VI. I.

Prima Syracuſio dignata eſt ludere verſu
Noſtra, nec erubuit ſylvas habitare Thalia.

Calpurn. Ecl. IV. 20.

—— Levibus quam ſaepe cicutis
Ludere conantem vetuiſti voce paterna.

TITIUS. Et ad cantum, & luſus amatorios hoc referri poteſt. *Ludere*, enim ut παίζειν Graecanicum, amore vago eſt frui, nec ſerio ad unam rem animum adplicare: aut omnino amoris ludo uti. Catullus LXI. 211.

Ludite ut lubet, & brevi
Liberos date.

Juppiter apud Lucianum. Dial. ἔτι γὰρ σὺ μειράκιον εἶναι, ὅτι ἐγὼ ἔπαιζα εἰς γλῶ χαρτίδιον. Sulpicius Severus, lib. I. Sacrae hiſtoriae *Ludibrii* vocem eleganter in hunc ſenſum uſurpavit: *Juvenes ex oppido hoſpitem circumſiſtunt, ſtupro eum ſubdere parantes. Multum à ſene increpiti, aegreque exhortati, vicario demum concubinae corpore in ludibrium accepto, advenae pepercerunt.* Et *illudere alicui* eodem modo uſurpatur. Idem. *Illuſamque nocte tota, poſtero die reddiderunt.* Sic Tacitus lib. XIII. Annal. *illuſiſſe pueritiae Britannicae Neronem.* Sed haec alibi. BART. *Laudabat* Dorv. *hilaros* malebat Heinſ. vid. ad Nemeſ. Cyneg. vſ. I.

13. ALBUM CAPUT,] Canum. Virgilius lib. VII. 416.

—— In vultus ſeſe transformat aniles
Et frontem obſcoenam rugis arat, induit albos
Cum vitta crines.

TITIUS.

13. ET] *Ac* Ed. R.

13. VENERES TEPUERE SUB ANNIS:] Lepores abſceſſere paulatim naturali calore decedente, ſenes enim (ut inquit Ariſtoteles) κατεψυγμένοι εἰσὶ, οἱ δὲ νέοι θερμοί. Virgil. III. Georg. 97.

Frigidus in Venerem Senior.

Loquitur autem de equis: de ſe ipſo Horatius IV. od. I.

Deſine dulcium
Mater ſaeva cupidinum,
Circa luſtra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis:

generatim vero ſic II. od. XI. 6.

Fugit retro levis juventas, & decor arida
Pellente laſcivos amores
Canitie, facilemque ſomnum.

Euripides:

Ἀλλ' ἢ τὸ γῆρας τὴν Κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
Ἥτ' ἀφροδίτης γεγηρῶσιν ἄχθεται.

TITIUS. *Tepuere* eleganter: ſenſim enim remiſerunt à calore juvenili. Sic Ovidius II. Amorum XIX. 15.

Sic ubi vexarat, tepidoſque refoverat ignes,

Jam mea ruricolae dependet fiſtula Fauno.
Te nunc rura ſonant: nuper nam carmine victor

Ri-

Rurſus erat votis comis & apta meis.
BART. *Stupuere* R. & MS. Palat. *tepuere*, rectius in al. omn. *Tepere* apud recentiores, & paſſim Ammiano, eſt, frigeſcere. VLIT. *Stupuere* Dorvil. & hoc praefert Barthius Adv. XXXIV. 2. & ut *hiems* ſaepe pro ſenectute ponitur, ita hic metaphora poteſt eſſe ab aqua, quae frigore & gelu adſtricta ſtupet. Ita Plinius XIV. 2. *vinum ſtupens ad frigus*. inertiam ergo notat, qualem etiam a nimio vino ſuboriri indicat Ovid. Remed. 805.

Vina parant animos Veneri, niſi plurima ſumas,
Et ſtupeant multo corda ſepulta mero.

Ubi ſub mero ſepulta, ut hic ſub annis & ſenectute ſtupet Venus. de ipſa hieme Val. Flac. V. 603.

Atque ubi Rhipaea ſtupuerunt flumina ripa.

& ita ſaepe Avienus in periegeſi. Arbor ſtupefacta Calpurnio IV. Ecl. III. eſt areſacta, exſiccata, quae vere iterum regerminat. Jam vero facilis eſt aberratio ſcribarum in verbis his *tepere* & *ſtupere*. ita apud Propert. II. X. 7.

Sed magis ut noſtro ſtupefiat Cynthia verſu.

Ubi Paſſeratius & Heinſius malebant *tepeſiat*. His defendi poteſt *ſtupuere*. Ego tamen, ut verum fatear, magis pronus ſum in *tepuere*. non quia, ut Vlitius, apud recentiores, *tepere*, pro *frigeſcere* paſſim occurrat, ſed quia reliquias quaſdam & favillas remanere, licet calor ille juvenilis deferbuerit, indicet: quod convenientius & magis decorum, quam ſtuporem prae ſe ferre. nam licet album caput eſſet, tamen non decrepitum fingere debemus Tityrum, qui mox vſ. 17. Seniorem Meliboeum advocat, quo teſtimonium ejus commendet ab aetate. nec recentiores modo, ſed & priores eo ſenſu paſſim *tepere* utuntur, cum intermiſſio amoris, & friguſculum volunt indicare. Ovidius II. Amor. II. 53.

Seu tepet, indicium ſecuras perdis ad aures,
Sive amat, officio fit miſer ille tuo.

ubi *amare* eſt calere, uri, ut *tepere* frigere. Remed. 7.

Saepe tepent alii juvenes, ego ſemper amavi.

& ita ille & alii ſaepe. BURM.

13. SUB] Abundat haec particula. Nam etſi tollas, eadem erit vis ſententiae: vide ad Gratium. BART.

14. JAM MEA RURICOLAE] Cum artem aliquam deſinere volebant veteres, & ab exercitio aliquo in poſterum ſe abſtinere, ejus exercitii inſtrumenta cuipiam Deo, qui arti illi praeeſſet, affigere conſueverunt: ſic Herculi arma gladiatores & milites, Veneri ſpeculum meretriculae, pupas virgines grandiores, Laribus bullas pueri, qui ex ephoebis exceſſiſſent, ſuſpendebant. Horat. III. od. 26.

Nunc arma, defunctumque bello
Barbiton hic paries habebit.

Virg. Ecl. VII.

Hic arguta ſacra pendebit fiſtula pinu.

Tibullus II. V. 29.

Pendebatque vagi Paſtoris in arbore votum,
Garrula ſilveſtri fiſtula ſacra Deo.

Sic Timon dives repente factus apud Lucianum Pani ligonem & ſagum ſuſpendit. TIT.

14. RURICOLAE FAUNO] Ornatus & cultus ruris penes Faunum. Gratius Cynegetico 18.

——— *Latii cultor qui, Faunus, amoeni*,

Idem *cultorem Latii* vocat Tyberim amnem. BART.

14. DEPENDET FISTULA] Emeritas fiſtulas paſtores Pani aut Fauno ſuſpendebant. Longus lib. I. Poemen. de antro Nymfarum. ἀνέκειντο δὲ καὶ γαυλοὶ, καὶ αὐλοὶ, πλάγιοι, καὶ σύριγγες, καὶ κάλαμοι πρεσβυτέρων ποιμένων ἀναθήματα. Eodem libro, ἐστεφάνωσαν τὰ ἀγάλματα, τὴν δὲ τοῦ Δόρκωνος σύριγγα τῆς πέτρας ἐξήρτησαν ἀνάθημα. Idem lib. IV. ubi Daphnis exuit vitam paſtoritiam. ἐνταῦθα ὁ Δάφνις συναθροίσας πάντα τὰ ποιμενικὰ κτήματα, διένειμεν ἀναθήματα τοῖς θεοῖς. τῷ Διονύσῳ μὲν ἀνέθηκε τὴν πήραν καὶ τὸ δέρμα τῷ Πανὶ τὴν σύριγγα καὶ τὸν πλάγιον αὐλὸν, τὴν καλαύροπα ταῖς Νύμφαις &c. IDEM. Vide Nemeſ. Ecl. III. v. 5. VLIT. *Dependens* Pal. qui & *ruricolae*.

15. TE NUNC RURA SONANT:] Vel, de te paſſim omnes loquuntur, vel nulli, niſi tui cantus in his ſylvis audiuntur, unde ſtatim

Riſiſti calamos & diſſona flamina Mopſi,
Judice me. mecum ſenior Meliboeus utrumque
Audierat, laudeſque tuas ſublime ferebat.
Quem nunc, emeritae permenſum tempora vitae,
Secreti pars orbis habet mundusque piorum.

Qua-

tim ſubjicit: *Nuper nam carmina victor*, & caetera. Sic infra. Ecl. 4. *Me ſonat omnis Sylva.* Melius eſt, quod praefert vetus editio Litteris Longobardicis *ſonent*. BART. *Et nunc rura* Voſſ. Ed. R. ita & infr. vſ. 72. peccat Tigurina. *ſonent*, quod praefero, id eſt celebrent, cantent, ut ita *ſilvae reſonant Amaryllida*, Virg. I. Ecl. vid. int. IV. 41. BURM.

15. TE] *Et* B. & Tigurin. qui &, *nuper jam carmina.* Palat. *nuper nam carmina.* quidam his verſibus Timetam praeſcribunt, ut Palat. Cod.

15. NAM] In veteri editione eſt, *Jam dum victor* &c. Belle. BART. *Victos* Dorvil. vid. IV. 16.

16. ET DISSONA FLAMINA MOPSI,] Infra Ecl. II. III.

Sed pro carminibus male diſſona ſibila reddit.
neque aliter Menalcas apud Virg. Ecl. III. Muſam Damonis irridet.

Cantando tu illum? aut unquam tibi fiſtula cera
Juncta fuit, non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?
qui locus expreſſus videtur è *Theocriti* Idyllio. V. vſ. 5. TIT. *Carmina* R *flumina* P. VLIT. *carmina* Voſſ. & Barthius Adv. XXXIV. 2. *diſſona carmina* praefert ex Codice, ut idem eſſet, quod vſ. II. *calamo & verſu cantare. Mopſo* erat in Dorv. Gudius adſcripſerat ex Horatio III. od. 19. *Berecynthiae flamina tibiae.* BURM.

17. MECUM SENIOR MELIBOEUS] Ad ſuſpicionem à ſe removendam teſtem advocat, cui tribuit gravitatem, & judicii ſinceritatem, dum eum *ſenem* appellat; recte vero Meliboei mentionem infert, ut tanquam materiam, & argumentum proponat Timetae, quod is dein verſibus proſequatur. TITIUS.

18. LAUDESQUE TUAS SUBLIME FEREBAT.] Virg. Ecl. IX.

Cantantes ſublime ferent ad ſidera cycni.
TITIUS. In ſublime, vel *ſublime* adverbii vicem. Virgilius Eclog. IX.

Cantantes ſublime ferant ad ſydera cygni.
Prudentius Romano.

—— *Praecipit,*
Sublime tollans, & manu pulſent nates.
Sublimiter dicat Appulejus. Lucretius lib. II. 206.

Nocturnaſque faces coeli, ſublime volanteis. BART.

19. QUEM NUNC] Divini prorſus duo verſus, dignique homine Chriſtiano, & optimo poëta. IDEM.

19. EMERITAE] Vita enim eſt noſtra inſtar conductae nobis tradita; atque ſimilis cuilibet muneri, quod, cum emeriti ſumus, coronamur. D. Paullus II. Timoth. IV. 6. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα; λοιπὸν, ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος. *Servituti* vitam comparat Seneca Epiſtola LXXVIII. Antiphon *carceri* apud Stobaeum. quem vide Sermone XCVI. BART. Vid. ad Cyneg. 195.

19. PERMENSUM] Sic *peregrinationi* componitur vita humana à Seneca, *itineri* ab eodem de Brevitate ejus. aurei libelli de Beata & Brevi ediſcendi ſunt. BART. Vid. Brouk. ad Tibul. III. III. 9.

20. SECRETI PARS ORBIS HABET] Vel diſſiti, & à noſtro orbe longe ſemoti, velut de Britannia dixit Virgilius Ecl. I.

Et penitus toto diviſos orbe Britannos.
vel nobis incogniti, & vivis inpenetrabilis. Virg. VI. 154. *Regna invia vivis.* vel *ſecreti* ob ſilentium, quod ibi ſervatur, verius enim manes obmurmurare, quam loqui dicuntur. Virgilius Aen. VI. 264.

Dii, quibus imperium eſt animarum, umbraeque ſilentes.

TI-

Quare age, ſi qua tibi Meliboei gratia vivit,
Dicat honoratos praedulcis tibia manes.

TIM.

TITIUS. Ruſtica ſimplicitate locum nominare non audet, cum inter beatos in coelo amicum vivere dicat. Hoc enim eleganter multi ex Ethnicis ſuſpicati potius quam ſciverunt. Vide, quae notamus infra ad verſum XXXIX. hujus Eclogae. Seneca capite XVIII. Conſol. ad Polyb. *fruitur nunc aperto & libero coelo, ex humili atque depreſſo in eum emicuit locum, quiſquis ille locus eſt, qui ſolutas vinculis animas beato recipit ſinu.* Vide Ciceronem in Somnio Scipionis & eruditiſſimum ejus explanatorem, Macrobium, Platonem & ejus ſectatores ad unum omnes, qui plus quam divina de hoc litteris tradiderunt. BART. *Secretus orbis* ſunt Elyſii campi a Tartaris diviſi. Horatium reſpexit, qui II. od. 13. *ſedes diſcretas piorum*, ubi vid. Torrent. qui ex Virgilio *ſecretos pios* adducit, & ita paſſim Poëtae. Impiorum ſedem eleganter *ſceleratam* vocat Tibul. I. III. 67. ubi v. Broukh. BURM.

20. MUNDUSQUE PIORUM] *Campi* nimirum *Elyſii*, quo pii duntaxat, & qui vitam puriter egerunt, poſt mortem commigrant. Horat. I. od. 10.

Tu pias laetis animas reponis ſedibus.

Manilius quoque hac notione uſus eſt voce *mundus* libro I. 758.

——— *Secumque habitantia coelum*
Aethereos vivunt annos, mundoque fruuntur.

Vid. Carrion. ad Val. Flac. I. 563. De campis Elyſiis plena ſunt omnium ferme poëtarum, & veterum ſcriptorum monumenta, conſule inter caeteros Tibullum Elegia ad Meſſalam. *Ibitis Aegeas.* & Virgilium Aen. 6. TITIUS. In campis Elyſiis alius mundus, alia ſydera. Virgilius lib. VI. 641.

— *Mundumque ſuum, ſua ſidera norunt.*

Et Claudianus de Raptu. Valerius Flaccus libro I. 843.

—— *donec ſilvas, & amoena piorum*
Deveniunt, campoſque, ubi Sol totumque per annum
Durat aprica dies, thiaſique chorique virorum,
Carminaque & populis quorum jam nulla cupido.

Hic quotannis ter fructum tellurem producere auctor Heſiod. α, ἔργων, cujus vide Scholiaſten. Hunc autem in mundum diis deſcenſum & adſcenſum crebrum eſſe alii tradunt. Quintus Smyrnaeus libro XIV.

Ὣς εἰπὼν ὑπόεργεν θόῃ ἐναλίγκιος αὔρῃ;
Αἶψα δ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον· ἔχι τίτυκται
Οὐρανοῦ ἐξ ὑπάτοιο, καταιβασίη τ' ἄνοδός τε
Ἀθανάτοις μακάρεσσι.

Sed haec Graecorum fabulis decantatiſſima. BART. Multa hic debent commentatores Carrioni lib. III. Ant. Lect. cap. 9. in Virgilii vero loco legitur, *ſolemque ſuum.*

20. PIORUM] *Priorum* V. B. VLIT. vid. Barth. XXXIV. Adv. 7.

21. AMYN.] Praefigit R. & v. 23. TITY. & 30. AMYN. VLIT.

21. VIVIT,] Floret & permanet. Virgil. IX. Aen. 446.

—— *ſi quid mea carmina poſſunt,*
Nulla dies umquam memori vos eximet aevo.

Symmachus libro X. Epiſtola 33. BART.

22 HONORATOS] Ita Albinov. ad Liv. 330.

Inter honoratos excipietur avos.

ubi vide, quae notavi. BURM.

22. DICAT HONORATOS] Honor de inferis potiſſimum effertur; hinc manes honoratos appellamus, quos ſolemnibus ceremoniis proſecuti ſumus. Lucilius.

Nullo honore diſpletus, nullo ſunere.

Horat. II. od. 20.

Sepulchri mitte ſupervacuos honores.

Virgil. Aen. V. 58.

Ergo agite, & cuncti laetum celebremus honorem;

& paulo ante,

Namque dies, ni fallor, adeſt, quem ſemper acerbum,
Semper honoratum, ſic Dii voluiſtis, habebo.

Caeterum animadvertendum eſt, ſummo conſilio Poëtam hoc loco *tibiae* meminiſſe; utpote, quae in funeribus adhiberi conſuevit tanquam luctui accommodata. Virgil. Ecl. VIII.

Incipe Maenalios mecum mea tibia verſus.

Propert. IV. VI. 8.

Ti.

Tim. Et parere decet juſſis, & grata jubentur.
Namque fuit dignus ſenior, quem carmine Phoebus,
Pan calamis, fidibuſque Linus, modulatibus Orpheus
Concinerent, atque acta viri laudeſque ſonarent.

Sed

Tibia Mygdoniis luget eburna ſonis.

Ovid. Triſt. lib. v. 1. 47.

Interea noſtri quid agant, niſi triſte libelli;
Tibia funeribus convenit iſta meis.

& Faſt. vi. 660.

Cantabat moeſtis tibia funeribus.

hae tibiae caeteris erant longiores, ac latiores, quo gravior ſonus emitteretur: qui eas inflabant, *Siticines* dicebantur, auctore Gellio. TITIUS.

22. Dicat] Laudet, celebret. Virgil. Ecl. x. 6.

Incipe, ſollicitos Galli dicamus Amores.

Idem Ecl. viii. 1.

Damonis Muſam dicemus & Alpheſibaci.

BART.

23. Et parere decet juſſis,] *Decet*, quia grandior natu adoleſcenti jubet; *grata jubentur*, quia Meliboei memoria mihi quoque jucunda accidit: Virg. Ecl. v. 4.

Tu major, tibi me eſt aequum parere Menalca:

Neſtor apud Homerum Iliad. A. 259.

Ἀλλὰ πίθεσθ', ἄμφω δὲ νεωτέρω ἐστὸν ἐμεῖο.

Theocrit. Idyll. xxix.

Ἀλλ' ἄμμι τὸ πίθευ, νέος προγενεστέρῳ.

TITIUS.

24. Fuit] Rurſus haeſitandi, atque ab erudito poëta requirendi cauſa erat, quid Orpheus afferret plus ſuis modulatibus, quam Phoebus ſuis carminibus in illis verſibus:

Namque fuit dignus ſenior, quem carmine Phoebus
Pan calamis, fidibuſque Linus, modulatibus Orpheus
Concinerent.

Nam ſi modulari canere eſt, & carmina dicuntur cantus, quia cantantur: quid Pan faciat calamis, quid Linus fidibus, & quomodo ſtudia invicem illorum differant, videmus: caeterum, quomodo carmina Phoebi a modulationibus Orphei diſcernantur, in dubio reſtat. Sed res non habet obſcuritatem, & Nemeſiani non vulgarem doctrinam & diligentiam illuſtrat. Aliud namque eſt fungi officio Poëtae, aliud partes tractare Muſici: illi carmina pangunt, hoc eſt cogitata certa verbis numero certo adſtrictis effingunt: hi carminibus ſic compactis ſonum accommodant, & canendi modum, hoc eſt vocis tenorem ſive accentum moderantur, ut libet, tum elatione, vel depreſſione, tum celeritate vel tarditate, quod nos vernacule *dare aërem*, vel *notas facere* vocamus. Diverſa carmina modulatu eodem cantari fas eſt, & diverſo modulatu carmina eadem item cantari, non dedecet: ſic rectiſſime dictum fuit, Phoebum tanquam Poëtarum Deum carminibus; Orpheum tanquam Excellentiſſimum muſices artificem modulatibus, *Acta viri laudeſque ſonare.* MARTELL. Recte. & hinc *modulata carmina* Suetonio Aug. 57. Cal. 16. & alibi apud plurimos. vid. Calp. iv. 63. & clariſſime inf. hac Eclog. 71.

Carmina dant Muſae, nos te modulamur avena.

Vid. ad Calpur. iii. Ecl. 54. male, *modulantibus* Edit. Tig. BURM.

25. Fidibuſque Linus,] Praeſtantiſſimus quiſque canendique peritiſſimus. Virgilius: Ecl. iv. 55.

Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus,
Nec Linus, huic mater quamvis, atque huic Pater eſſet
Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo,
Pan etiam Arcadia mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe judice victum:

Propert. ii. x. 8.

Tunc ego ſim Inachio notior arte Lino.

TITIUS.

25. Pan, &c.] Ex Virg. Ecl. v. verſ. 55. &c. VLIT. *Fidibus Linus* R.

25. Linus,] Panem, Linum, Orpheum jungit exemplo Maronis Pollione. Vide Laërtium procemio. BART.

26. Concinerent,] *Concineret* Voſſ. vid. ad Grat. 369. & ad Nemeſ. Cyneg. 202.

Sed quia tu noſtrae muſam depoſcis avenae,
Accipe, quae ſuper haec ceraſus, quam cernis ad amnem,
Continet, inciſo ſervans mea carmina libro.
Tit. Dic age; ſed, nobis ne vento garrula pinus
Ob-

27. Musam deposcis avenae,] Cantum, vel ſonum noſtrae fiſtulae. Virg. I. Ecl.

Sylveſtrem tenui muſam meditaris avena.

idem: *Agreſtem tenui meditabor arundine muſam.* rurſus: *Damonis muſam dicemus & Alpheſiboei.* Lucret. IV. 593. *Fiſtula ſylveſtrem non ceſſat fundere muſam.* TITIUS.

28. Accipe quae super haec] Deerat hic verſus Voſſ. Pal. & Dorvil. & in ſequenti erat.

Continet inciſo quercus m. c. libro.

Sed ſenſui ſupplendo neceſſarius videtur verſus 28. Gudius vero legebat, *ſuper hunc quem cernis ad amnem*, ut ita Ecl. III. 5. *quem ſuper*. Heinſius legebat: *ſuper hoc*, ſcilicet ſene, Meliboeo. ut apud Virgilium I. Aeneid. 750.

Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa.

& hoc magis placet. an vero recte Poëta tot verſus, quos poſtea canet, cerasi libro inciſa finxerit, neſcio: certe vix ſpatium mihi tot incidendis verſibus arborem, non inter maximas & altiſſimas, praebere poſſe videtur. BURM.

28. Quam cernis ad amnem,] Recte ad amnem, cum ceraſus ex numero illarum arborum ſit, quae locis aquoſis gaudent, auctore Plinio. TITIUS.

29. Continet inciso quercus mea c. l.] R. & v. 28. deeſt. Virg. Ecl. v. *in viridi quae cortice fagi Carmina deſcripſi*, &c. VLIT.

29. Inciso libro.] Ruſticorum hic mos. Virgilius. Calpurnius. III. 44. BART.

29. Servans mea carmina libro.] Mos fuit Paſtoribus in arborum corticibus carmina deſcribere, id autem praecipue amantes facere conſueverunt. Virgil. Ecl. x.

—— *Tenerisque meos incidere amores*
Arboribus, creſcent illae, creſcetis amores.

Propert. I. XVIII. 21.

Ah quoties teneras reſonant mea verba ſub umbras,
Scribitur & veſtris Cynthia corticibus.

Ovid. Epiſt. v. 21.

Inciſae ſervant à te mea nomina fagi,
Et legor Oenone falce notata tua.

Sic etiam *Idas apud Calphurnium:*

Dic age, nam ceraſi tua cortice verba notabo,
Et deciſa feram rutilanti carmina libro.

Theocritus Idyl. XVIII. 47.

Γράμματα δ' ἐν φλοιῷ γεγράψεται, ὡς παριών τις
Ἀγνοίη, Δωριστὶ σέβου μ'. Ἑλένας φυτὸν εἰμί.

Hic autem mihi nequeo temperare, quo minus divini poëtae *Torquati Taſſii* verſus aliquot adſcribam, qui in admirabili illo ſuo Majori Poemate leguntur, id quod eo etiam libentius facio, quia eo ipſo autore in primis te, adoleſcens optime, delectari audio; atque ego quidem plurimum te hortor, ut, quotieſcunque noſtris Poëtis manum tibi admovere libet, ad nullum omnino alium te convertas, praeter hunc unum, de quo loquor; hujus vero mei de eo judicii cauſas omnibus in promptu eſſe arbitror, atque ego alias fortaſſe pluribus verbis eaſdem proſequar; nunc ad inſtitutum revertor: inquit igitur ille de *Erminia* loquens:

Sovente allhor, che ſu gli eſtivi ardori
Giacean le pecorelle a l'ombra aſſiſe,
Ne le ſcorze de' faggi, e de gli allori
Segnò l'amato nome in mille guiſe,
E de ſuoi ſtrani, & infelici amori
Gli aſpri ſucceſſi in mille piante inciſe,
E in rileggendo poi le proprie note,
Rigò di belle lacrime le gote.

Factus eſt autem hic Nemeſiani locus ad imitationem illius Maronis: Ecl. v. 13.

Imo haec in viridi nuper, quae cortice fagi
Carmina deſcripſi, & modulans alterna notavi
Experiar. TITIUS.

30. Garrula pinus] Vel *canora* propter avium concentum, vel *ſtridula*, propter ſu-

Obſtrepat, has ulmos potius fagoſve petamus.
TIM. Hîc cantare libet: virides nam ſuggerit herbas

Mol-

ſuſurrum foliorum agitatorum Catullus IV. II.

Nam Cythorio in jugo
Loquente ſaepe ſibilum edidit coma.

Virg. Ecl. VII. I.

Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis.

rurſus Ecl. VIII. 22.

Menalus, argutumque nemus, pinuſque loquentes,
Semper habet.

Septimis Severus in Ruralibus, apud Terent. Maur.

Pinea brachia cum trepidant, audio canticulum Zephyri.

Cornelius Severus.

Pinea frondoſi coma murmurat Apennini.

Auſonius Epiſt. XXV. 13.

Eſt & arundineis modulatio muſica rivis,
Atque arguta ſuis loquitur coma pinea ventis,
Incubuit foliis quoties levis Eurus acutis.

Vis & eundem Taſſium, de quo ſupra locutus ſum, in hanc rem teſtem adducam? faciam non invitus, nam dignus profecto eſt, ſiquis alius, cujus auctoritas in quibusvis graviſſimis rebus, nedum in his luſibus, advocetur, ait igitur.

Mormora l'aura, e fà le foglie, e l'onde
Garrir, che variamento ella percuote:

& reliqua. Sic mihi Anibal Carus poëta venuſtiſſimus Ecloga quapiam.

Odi la 'l fonte, e quel fronzuto pino,
Mentre mormora l'uno, e altro fiſchia,
Come inſieme ſi fan quilio, e bordone.

conſule hac de re Annaeum Senecam Natur. Quaeſt. lib. II. cap. 28. ubi de tonitru diſputat. TITIUS. Alias voluptatem in hujusmodi arborum cantico habent, ſed hic eam nihil moratur, attentiſſimus in judicis ſuum officium. Si vis eam videre deſcriptam, aut depictam potius, adi Ariſtenaetum libro I. Epiſtola 4. Aelianum. ποικ. libro III. capite I. Longum Poemon. Theocritum Oariſt. Achillem Tatium. I. Petronium, Calpurnium, Virgilium Culice. &c. BART. Barthius in Adverſ. in codice ſe reperiſſe, *vento ne gracula*, teſtatur. & vir doctus ex Palatino etiam *gracula* notavit. Sed neſcio, an hic *vento* garrula dici poſſit, cum mox dicat, *late tacet omne nemus*. Si enim ventus eſſet, moverentur & aliae arbores, nec ſola pinus obſtreperet; ſed & ulmi & fagi. quare vel mendoſa debet eſſe lectio, vel ita explicandus locus, ut pinus leviſſima etiam aura moveatur, & foliis ſuis motis ſonum edat, unde *arguta, loquax* &c. à Poëtis paſſim dicitur, cum reliquae arbores quietiores ſint. an liceret conjicere,

Dic age; ſed foliis cantu ne garrula pinus
Obſtrepat.

Ut *cantu* pro *cantui* ſit, quomodo & alibi jam vidimus. vel poſſet *cantum* legi, nam *obſtrepere* accuſativum etiam regere docuit Heinſ. ad Ovid. XI. Met. 18. BURM.

31. FAGOSQUE] Ita R. & B. Ed. Virg. Ecl. V. verſ. 3. VLIT. *Fagoſque* Voſſ.

31. FAGOSVE PETAMUS.] Libenter ſub fagi umbra conſidere ſolent paſtores. Virgil. Ecl. I.

Tityre, tu patulae recubans ſub tegmine fagi,
Sylveſtrem tenui Muſam meditaris avena.

rurſus Ecl. II. 3.

Tantum inter denſas umbroſa cacumina fagos
Aſſidue veniebat.

Qua de re conſulendus eſt Julius Camillus Delminius: ſed nec caeteras quoque arbores iidem contemnunt. Calpurnius II. Ecl. 5.

Ad gelidos fontes, & eaſdem forte ſub ulmos
Conveniunt.

Virgil. VII. Ecl. I.

Forte ſub arguta conſederat ilice Daphnis.

Theocritus VII. 89.

— Τὺ δ' ὑπὸ δρυσὶν, ἢ ὑπὸ πεύκαις
Ἁδὺ μελισδόμενος κατεκέκλισο, Θεῖε Κομάτα.

atque alibi ſaepe, generatim hic noſter Ecloga 3.

Nyctilos, atque Mycon, nec non & pulcher Amyntas
Torrentem patula vitabant arbore ſolem:

eſt autem hic locus tantum non ſumtus de Theocrito, Idyl. V. 32. ibi ἅδιον ᾀσῇ τῷδ' ὑπὸ τὰν κότινον. & reliqua; adi caput prim. libri X. noſtrorum locor. controverſ. TITIUS.

32. VIRIDES NAM SUGGERIT HERBAS] Ubi

Mollis ager, lateque tacet nemus omne. quieti,
Aſpice, ut, ecce, procul decerpant gramina tauri.

Omni-

Ubi videlicet molliter quieſcamus. Virg. III. Ecl. 55. *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba* Theocritus loco ſuperius indicato, hoc eſt Idyllio V. cui titulus Ὀδοιπόροι. TITIUS. *Subigit* R. & MS. Pal. unde B. *ſubjicit.* recte. Virg. Ecl. X. *viridis ſe ſubjicit alnus.* VLIT. Subigit etiam Voſſ. & MSS. Barthii, unde ille *ſubjicit*; etſi vero ſaepe quidem *ſubjicere* & *ſubmittere*, hoc ſenſu occurrat (vid. ad Albinov. in Druſ. vſ. 256. & ad Petron. cap. CXXVI.) hic tamen nihil muto, quia non agitur de herbis creſcentibus, ſed de jam ſubmiſſis ex terra, & viridibus, quae torum praebent. ita Ovid. XV. Met. 82. licet paullum diverſo ſenſu, loco jam a Guidallotto citato.

Prodiga divitias alimentaque mitia tellus
Suggerit.

Ubi & pro ſubmittit priori ſenſu poſſet capi. hic vero eſt ſubminiſtrat. ut apud Martial. III. Ep. 82. *ſuggerit ructanti pinnas.* & hinc *ſuggeſtus* dicitur locus altior, ſuggeſta terra, vel alia materia. BURM.

34. ASPICE, UT, ECCE, PROCUL] Neſcio, an haec ſana ſint omnino. Palat. diſtinguit poſt *quieti*: mallem diſtinguere & legere,

——— ——— ——— quieti,
Aſpice, ut, ecce, procul decerpant gramina tauri.

nam ſolent Poëtae ſaepe poſt verba illa *videre, cernere, aſpicere* addere ſaepe *ecce* vel *en.* Calp. I. Ecl. 4.

Cernis ut, ecce, pater quas tradidit, Ornite, vaccae &c.

Ecl. V. 7.

Quos, ecce, greges a monte reductos Cernis.

Ovid. II. Met. 92. *Adſpice vultus, ecce, meos.* 283. *toſtos, en, aſpice vultus.* & XII. 444. ut Heinſius reſtituit;

Signa vides, adparet adhuc vetus, ecce, cicatrix.

& XIII. *Adſpicite en.* in quibus, & quae plura ſunt obvia, primum verbum oculorum modo in rem vel locum conjectionem notat, ut ita ſaepe non ſtudio res obvias videmus: ſed illud *en* vel *ecce* jubet propius & diligentius conſiderare, ut hac eadem Eclog. vſ. 32. *Adſpicis ut* &c. mox addit, *fer propius tua lumina.* & haec proprietas verbi *adſpicere*, oculos conjicere in aliquid: deinde ſaepe ſubjici ſolet aliud verbum, ut *cernere*, id eſt accuratius inſpicere. *Videre* ſaepe notat facultatem videndi, qua carent caeci. licet non negem, ſaepe haec confundi: ſed ubi agimus de vi verborum, haec diſtinguenda. ita Cicero III. de Orat. 31. *Neque enim tam eſt acris acies in naturis hominum, ut res tantas quiſquam, niſi monſtratas, poſſit videre; neque tanta tamen in rebus obſcuritas, ut eas non penitus acri vir ingenio cernat, ſi modo adſpexerit.* & ad Herenn. IV. 53. antiquitatis exemplum ponitur, in hac forma, *proſpice tu, qui plurimum cernis.* ſic & *intueri* minus eſſe, quam *cernere* docet Cicer. pro Milone I. *Neque eorum quiſquam, quos undique intuentes ex hoc ipſo loco cernitis.* & cap. 29. *liberae ſunt cogitationes noſtrae; ea, quae volunt, ſic intuentur, ut ea cernimus, quae videmus.* Quae ſi cogitaſſet vir doctus, non mutaſſet vulgatam, vel certe illam, quam Heinſius, & ipſe prius probaverat, ſervaſſet lectionem, apud Stat. V. Silv. II. 145.

Viden' has ſpeculas, caſtellaque longe Adſpicis:

nec *vigiles ſpeculas* ſuppoſuiſſet, quas nemo, credo, ita appellaverit, cum vigiles in ſpeculis omnes norint. jam vero *adſpicere longe* non tam ridiculum eſſe, ut putat, cum ſimpliciter *adſpicere*, oculos in rem conjicere, notare mox viderimus, & differre a *propius fer lumina.* certe *longe videre* dixit Ovid. I. Art. 706. *longe ſpectari* Claud. in Eutr. 471. *longe tueri* idem Epith. Pall. 19. & geminat verba Ovid. XIV. Met. 244.

Quas procul hinc cernis, procul hinc tibi (cerne) videnda eſt
Inſula, viſa mihi.

Sed hoc facile concedet vir doctus, ſi pro *adſpicere*, modo *proſpicere longe* dicamus, quod nemo negabit dici ſolere. ſed & ipſe fatetur ea verba centies commutari; potuit vero in multis locis *proſpicere*, occupaſſe locum & ad-

Digitized by Google

Omniparens aether, & rerum cauſſa liquores,
Corporis & genetrix tellus vitalis, & aër,

Ac-

adſpicere; & licet *proſpicere* pro longe videre proprie dicatur, etiam de eo, qui altiori aliquantum loco poſitus in longum extendit aciem oculorum, ut recte docet ad lib. II. Silv. II. 45. & nos ipſi oſtendimus ad Ovid. v. Epiſt. 63. & ad Phaedr. I. 17. hoc nihil impedit, quo minus & *adſpicere* & *conſpicere* dixerint ſaepe, cum de loco alto deſpicitur. & Cl. Bentlejus in d. I. Phaedri *conſpexit* *vel* *proſpexit* praetulit. ita apud Ovid. VI. Met. 343.

Forte lacum melioris aquae proſpexit in imis Vallibus.

Ubi Cantabr. Leid. Bern. & duo alii codices, *conſpexit*: eadem varietas apud Claud. Conſ. Olyb. 23. *ſubitum proſpexit ab aggere votum*, ubi alii codices *conſpexit*, quod novitatis ſtudio Criticus adripere poſſet. ſed videamus de *adſpicere*, quod & longe & ex alto videre, poteſt notare: ſic Horat. Ep. IX. 16. *Sol adſpicit canopeum.* II. Od. XVII. 17. *Seu libra ſeu me ſcorpius adſpicit.* I. Epiſt. XVI. 5. *Dextrum latus adſpiciat ſol.* Ovid. II. Met. 227. *Tum vero Phaëton cunctis e partibus orbem Aſpicit.* ille certe ex alto *deſpiciebat*, ut eo verbo utitur vſ. 177. & *proſpicit* 19. varians verba ex arte; Plin. XVII. IV. de arboribus. *quibusdam ſatis e longinquo adſpicere maria jucundum.* an hoc non eſt *longe adſpicere*? ſed deſino. BURM.

34. DECERPUNT GRAMINA TAURI] Sic malo, quam, quomodo prae ſe ferebat unus manu exaratus codex, *deflectant flamina Cauri*, quamquam dictum eſſet, ut illud Tibulli IV. I. 124. *Et fera diſcordes tenuerunt flamina venti.* itemque ut illud Calpurnii II. 16. *Deſiſtunt tremulis incurrere frondibus Euri.* ſed illud alterum concinit cum hoc Virgilii V. Ecl. 12.

Incipe: paſcentes ſervabit Tityrus hoedos: vide Theocritum initio Idyllí θ. TITIUS. Vid. ad Calpur. V. Ecl. 8.

35. OMNIPARENS AETHER] Tangit latenter quorumdam philoſophorum opiniones de principiis rerum: aetherem autem omniparentem idcirco fortaſſe vocat, quia ad rerum generationem ſemen, coelo delapſum ſtellarum elemento proportione reſpondens, coire exiſtimaverit Nemeſianus; qua de re plura ſunt a nobis adnotata in Commentariis ad Senecam de Beneficiis: enumerat porro quatuor elementa, per aetherem ignem intelligens: TITIUS. Ex illis Maronis II. Georg. 325.

At Pater omnipotens faecundis imbribus aether
Conjugis in gremium laetae deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore foetus.

Pervigilii ſcriptor:

Cras erit qui primus, aether, copulavit nuptias,
Ut parens totis crearet vernis annum nubibus,
In ſinum maritus imber fluxus almae conjugis,
Ut foetus immixtus omnes aleret magno corpore.

Quem in animadverſis belle emendabimus. BART. Dorv. Cod. *omnipotens*. male. eſt vero haec confuſio ſollemnis. vid. ad Ovid. II. Met. 275. & ita natura *parens* & *potens*. vid. ad Ovid. X. Met. 352. *liquoris* etiam Dorv. BURM.

35. ET RERUM CAUSSA LIQUORES] De Thaletis opinione pronunciatum, is enim aquam omnium rerum principium ſtatuebat; videtur autem haec opinio, ſicut & aliae multae, ab ingeniorum fonte Homero primum fluxiſſe, cujus illud eſt. Ὠκεανὸς ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται. rurſus. Ὠκεανὸν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν. unde Virgilius cecinit IV. Georg. 381. *ſimul ipſe precatur, Oceanumque patrem rerum, Nymphasque ſorores.* Heſiodus tamen Theogonia mare infrugiferum appellat: conſule Plutarchum in commentario de Homero. TITIUS. Thaletis doctrinae particula. vide Laërtium libro I. & Plutarchum περὶ ἀρχῶν. quaeque nos pluribus ad Claudianum quarto conſulatu Honorii, verſu XXIII. notavimus. BART.

35. TIT. hic praefigit R. nam v. 32. perſona deeſt. R. V. VLIT. ita & Voſſ.

36. CORPORIS ET GENETRIX TELLUS] Zenonis opinionem ſubindicat. TITIUS.

Nnn Maſ-

Accipite hos calamos, atque haec noſtro Meliboeo
Mittite, ſi ſentire datur poſt fata quietis.
Nam ſi ſublimes animae coeleſtia templa,

Si-

Maſſam corporis humani atque alterius omnis generis terrae adſcribit: quod ejus alatur fructibus & ſuſtineatur. Manilius libro IV. 889.

—— eſſe in nobis terrenae corpora ſortis
Sanguineaſque animas.

Animae autem *aetherem* auctorem facit, de quo mox dicemus. Ita omnia στοιχεῖα Philoſophorum nominavit. *Aether* enim coeleſtis ignis eſt. BART.

36. VITALIS, ET AER] Ob reſpirationem, quae ad vitam omnino eſt neceſſaria, quocirca dictum eſt a Marone aliquem I. Aen. 546. *veſci aura aetheria* pro vivere: Foca Grammaticus de vita Virgilii. *Conſule Pompeio vitalibus editus auris.* Caeterum de Anaximenis opinione pronunciatum hoc videri poteſt, qui ex aëre cuncta oriri, & in eumdem rurſus interire affirmabat. οἷον ἡ ψυχὴ (inquit ille) ἡ ἡμετέρα, ἀὴρ ὦσα, συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀὴρ περιέχει. λέγεται δὲ συνωνύμως, ἀὴρ καὶ πνεῦμα. refert Stobaeus Eclog. Phyſic. lib. I. vide Laërtium. TIT. Plutarchus. Ἀναξιμένης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀέρα ἀπεφήνατο. ἐκ γὰρ τούτου τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι, οἷον ἡ ψυχή, φησὶν ἡ ἡμετέρα ἀὴρ ὦσα, συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀὴρ περιέχει. Vide inibi eum iſta confutantem. BART. Sic R. *tellus*, *vitalis & aër* alii omnes. VLIT.

37. ACCIPITE HOS CALAMOS] Loquitur cum re inanima phantaſia quadam; ſic Valerius Cato in Diris.

Undae, quae veſtris pulſatis litora lymphis,
Litora, quae dulces auras diffunditis agris,
Accipite has voces.

TITIUS.

38. MITTITE] In Cod. Barthiano miro compendio erat ſcriptum. *Miti ne fundatur poſt.* in Parm. *miti ne fivi ſentire.* BURM.

38. SI SENTIRE DATUR] Affirmat hoc loco dictio, quae alioquin conditionem facit, quomodo apud Calpurnium III. Ecl. 92. *Nunc age, ſi quicquam miſeris ſuccurris, Iola.* Seneca Troade 801.

—— Pauca maternae tamen
Perfer querelae verba, ſi manes habent
Curas priores, nec perit flammis amor.

Idem Octavia 12.

—— —— Triſtes queſtus
Natae exaudi, ſi quis remanet
Senſus in umbris.

Porro animas hominum corpori ſupereſſe verior ſententia eſt, quidquid Epicurus, ejuſque aſſeclae deblaterent. Ariſtoteles quoque ex aliorum tamen (ut puto) ſententia ἠθικ. α. diſerte ſcriptum reliquit poſterorum ſecundas, adverſaſque res ad majores defunctos nonnihil pertinere: adi (ſi libet) Marcum Antonium Maioragium Epiſtolic. quaeſt. lib. I. Epiſt. 13. ad Gaſparem Barchinium: de animae vero immortalitate longa exſtat diſceptatio apud Platonem in Phoedone; longa item apud Lucretium in contrariam ſententiam, & omnino videndus eſt Aonius Palearius in illo ſuo erudito poëmate, ubi hoc argumentum copioſe, atque eleganter proſequitur; ſed poëtae ſuae cauſſae inſervire malunt, quam quod ſentiunt, vere, & ex animo pronunciare; unde a Virgilio dictum eſt Aen. IV. 34.

Id cinerem, aut manes credis curare ſepultos?

[illegible] autem in primis cuſtodire ſolent. Iſocrates initio Euagorae. ἡγοῦμαι (pendet ſententia ex praecedentibus) Εὐαγόραν, εἴ τις ἐστὶν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσι, περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων. TITIUS.

38. FATA] *Facta* V.B. VLIT.

38. QUIETIS.] Virgilius V. Ecl 61.

Amat bonus otia Daphnis.

Defuncto itidem paſtore. BART.

39. NAM] Ita omnes libb. VLIT. Neſcio, unde Vlitius arripuerit *jam.* certe in nullo codice aut editione reperi. BURM.

39. SUBLIMES ANIMAE COELESTIA TEMPLA.] Eorum, qui bene vixerant animas Poëtae aliique ſapientes veterum in coelum poſt obitum evolare putabant. Manilius libro IV. 884.

An dubium eſt habitare Deum ſub pectore noſtro,

In

In coelumque redire animas, coeloque venire?

Idem libro I. 756.

— Fortes animae dignataque nomina coelo,
Corporibus reſoluta ſuis, terraeque remiſſa,
Huc migrant ex orbe, ſummque habitantia coelum
Aethereos vivunt annos.

Lucretius libro II. 998.

Cedit item retro, de terra quod fuit ante,
In terras; & quod miſſum eſt ex aetheris oris,
Id rurſum coeli fulgentia templa receptant.

Silius Italicus lib. XV. 78.

At queis aetherei ſervatur ſeminis ortus,
Coeli porta patet.

Euripides Supplicibus 532.

Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
Ἐνταῦθ' ἀπῆλθε. πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.

Graecilis epitaphio Probinae:

Vita ſubit coelum, corpus tellure tenetur,
Omnia ſic repetunt jura locoſque ſuos.

Julia Marcella Epitaphio Cl. Fabati.

Terrenum corpus, coeleſtis ſpiritus in me,
Quo repetente ſuam ſedem, nunc vivimus illic,
Et fruitur ſuperis aeterna in luce Fabatus.

Euripides Helena 1020.

——— ——— ——— ὁ νοῦς
Τῶν κατθανόντων ζῇ μὲν οὔ, γνώμην δ' ἔχει
Ἀθάνατον, εἰς ἀθάνατον αἰθέρ' ἐμπεσών.

Vide Alcinoum cap. 10. Platonic. definit. Maximum Tyrium Sermon. Plutarchum περὶ ἀρετῆς. Macrobium libro II. capite ultimo in Somnium Scipionis. Epictetum libro III. diſſertat. capite 13. Lactantium libro VII. capite 12. Senecam Epiſtola LXXX. ad Polybium Conſolatione. cap. 28. Conſolatione ad Martiam. XXV. Boëthium lib. III. carmine 9. Aeneam Gazaeum Theophraſto, qui libellus auro omni pretioſior eſt. Jamblychum Myſteriis Aegyptiorum. Nonnum libro XXXVII. Dionyſiacôn. Prudentium Cathemer. X. & fine Hamartigeniae. Arnobium fine libri II. Lucianum περὶ πένθους. Quintum Smyrnaeum, libro VII. ubi pro ἀέρα legendum puto αἰθέρα, idque favente editione vetere. locus eſt verſu 41. Sed ita tamen & libro XI. verſu 465. Irenaeum libro V. Contra Valentin. Xenophontem. VIII. παιδ. & I. Ἀπομνημ. Platonem non nominabo; nam ejus loca nota cuivis eſſe debent. Et ſit finis tandem. BART.

39. COELESTIA TEMPLA] Africanus apud M. Tullium de ſomnio Scipionis cap. 3. inquit; *omnibus, qui patriam conſervaverint, adjuverint, auxerint, certum eſſe in coelo, ac definitum locum, ubi beati aevo ſempiterno fruantur:* ad quem locum videndus eſt Macrobius capite praeſertim octavo: ſic etiam Horatius III. od. 3. *Hac arte Pollux & vagus Hercules Innixus arces attigit igneas.* Dixit autem *coeleſtia templa* Poëtice, pro coelo ipſo. ſic Ennius.

Contremuit templum magnum Jovis altitonantis.

Lucretius V. 491.

——— ——— ——— altaque coeli
Denſebant procul a terris fulgentia templa.

rurſus vſ. 521.

——— ——— ——— & ignes
Paſſim per coeli volvunt ſe immania templa.

& lib. VI. 644.

Fumida cum coeli ſcintillare omnia templa
Cernentes.

TITIUS. Manilium aemulatur libro primo 448

Queis innexa manent coeli fulgentia templa.

Idem libro V. 726.

Tunc conferta licet coeli fulgentia templa.

Vide Varronem libro ſexto de lingua latina. BART. Hic vero mirari par eſt diligentiam & inſignem eruditionem editoris, vel certe, poſt fugam juvenis Britanni, correctorem ſe profitentis, qui arte illa, quam prius monſtraverat juveni, conglutinatas Titii notas diſponens excudendas; cum ad verſ. 31. *Fagoſque petamus*, ex Titio partem notae juſſiſſet apponi, uſque ad illa ex Virgilio citata, *aſſidue veniebat*, quae verba in fine pag. 11. Editionis Titianae legebantur; deinde duo folia pro uno vertens, in ſumma pagina 14. reperiebat, *Et vagus Hercules innixus* &c. quae ſpectabant ad hunc verſum 39. & ſequebantur poſt alia quaedam, quibus *coeleſtia templa* explicabat Titius; & neſciens illa ex Horatio deſumpta, quod vix puer hodie ignorat, illa hoc modo continuavit. *Aſſidue veniebat:* Seneca, *& vagus Hercules Innixus arces attigit igneas.* Obſtupui haec legens, neque ſimile flagitium memineram me umquam vidiſſe, ne in ineptiſſimo quidem commenta-

Sidereaſque colunt ſedes, mundoque fruuntur:
Tu noſtros adverte modos, quos ipſe benigno
Pectore foviſti, quos tu, Meliboee, probaſti.
Longa tibi, cunctiſque diu ſpectata ſenectus,

Fe-

tore, qui ex ſequentibus ſtatim deprehendere potuiſſet, loca porro ex Ennio & Lucretio adducta nihil facere ad *Fagi umbram*. ſed bonus noſter, & minime aſtutus pueri Britanni vicarius, qui pro varia ſua eruditione ſciebat duas a Seneca tragoedias, Herculem Furentem & Oetaeum editas, abſciſſa illa prioribus Horatii verba, & *vagus Hercules* &c., Senecae adſcribere voluit: nec ſic tamen animadvertens, illa cum Virgilii locis, quae praecedunt, nihil quicquam commune habere. Ite jam typographi, & mandate tam ſocordibus editionum arbitris provinciam prodendi in publicum, quoſcumque libuerit auctores, & mercedem operae bene impenſam jactate; & in Ephemeridibus etiam calumniae notam inurite illis, qui tam craſſam & ſupinam negligentiam, cum ſumma ignorantia conjunctam, audent publico riſui exponere; & laudate porro modeſtiam ſacerdotalem, qua ille vel diſſimulat ſibi objecta flagitia literaria, vel ſupplex apud literatorum ordinem naevos quosdam leviores deprecatur, & ſplendide mendax in puerum culpam omnem derivat. BURM.

40. SIDEREAS SEDES,] Animas putabant nonnulli in ſidera à morte commutari. Martianus Capella. *Quaeque Platonis eſſe dediſti ſidera mentes* De quo alibi plurimis ſcripſimus. BART.

40. MUNDOQUE FRUUNTUR:] Ex Manilio lib. I. 758.

—— *Suumque habitantia coelum*
Aethereos vivunt annos, mundoque fruuntur.

Idem lib. IV. 882.

—— —— *Pervidimus omnem*
Et capto potimur mundo, noſtrumque parentem
Pars ſua conſpicimus.

Quamvis ibi de viventium animis loquatur. BART. Vid. ſupr. ad verſ. 20.

41. TU NOSTROS ADVERTE MODOS] Eſt rarior haec locutio. quamquam ſcio, *advertere* pro animadvertere ſaepe poni. vid. ad Grat. 148. in ſimilibus tamen ad Deos precibus potius dativo utebantur. & ita legendum foret, *Tu noſtris adverte modis.* ſcil. mentem, oculos, aures aut ſimile quid. vid. ad Ovid. VI. Met. 180. I. Faſt. 179. & ita in alio uſu hujus verbi, de quo ad eumdem IX. Met. 54. Martial. VI. 64. *aurem advertere totam.* abſolute utitur Val. Flac. V. 17. ſi ſana ſcriptura, *Arcipotens, adverte, precor.* nihil tamen temere mutem, quum hujus aetatis ſcriptores audacius ſaepe locutiones veteres novaverint. BURM.

42. MELIBOEE PROBASTI.] Vere igitur dixerat Tityrus:

Mecum ſenior Meliboeus utrumque
Audierat, laudeſque tuas ſublime ferebat.

TITIUS.

43. LONGA TIBI,] Non minimam felicitatis partem deſignat, quod diu vixerit, & quod vitam puriter egerit, quae duae conditiones praeter caeteras ad beatitatem requiruntur. IDEM.

43. SPECTATA] Probata. Horatius. I. Epiſtol. I. *ſpectatum ſatis.* Comment. *probatum* Portius Latro: *cui ſpectato frequenter in difficillimis rebus ſummam hujuſmodi atrociſſimi mali tuto committi poſſe facillime ſibi pollicebatur.* Sic *ſpectare*, probare Lucretius lib. III. 55.

Quo magis in dubiis hominem ſpectare periclis
Convenit.

BART. Ita recte explicari poteſt. vid. ad Nemeſ. Cyn. 144. & Grat. 41. ubi eadem fere Barthius habet more ſuo, quae hic. ſed forte ſcripſerit, *Sperata.* quia quiſque ſibi vovet diuturnitatem, vel quia Meliboeo voverant longam aetatem ejus amici, ut ſequentia vſ. 46. &c. videntur velle. Eadem varietas apud Ovid. XIV. Met. 652. *ut caperet ſpectatae gaudia formae.* ubi alii *ſperatae.* vid. notas. & ad v. 348. Sic apud Lucan. VII. 248.

—— *quam nec ſua fata timere*
Nec Magni ſperare ſinunt.

ubi

Digitized by Google

Felicesſque anni, noſtrique noviſſimus aevi
Circulus, innocuae clauſerunt tempora vitae.
Nec minus hinc nobis gemitus lacrimaeque fuere,
Quam ſi florentes mors invida pelleret annos.
Nec tenuit tales communis cauſſa querelas;

Heu

ubi Hambur. *ſpectare.* male: idem IV. 482.

Par animi laus eſt, & quos ſperaveris annos.

Martial. II. 64.

Quo te ſperabimus uſque.

Ubi alii edunt *ſpectavimus.* ſed haec tantum conjectura. BURM.

44. ANNI] *Animi* R. B. VLIT. ita Dorvil. in Voſſ. compendio ſcriptum erat, *ai*.

44. NOVISSIMUS AEVI CIRCULUS,] Aut annum octuageſimum primum intelligit, aut potius centeſimum, aut quamdiu homo vivere naturaliter ſolet: conſule Plinium alicubi libro II. De annis climactericis longum eſſet omnia recenſere: pete rem totam ex Galeno, & Fracaſtorio: alludit autem Poëta ad etymologiam anni: Sic Virgilius II. Georg. 401.

—— *Redit agricolis labor actus in orbem,*
Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus.

TITIUS. Ultimum orbem annumque humanae vitae ait Meliboeum attigiſſe. *Circulo* autem aetas & tempus optime comparantur. Nam utrumque in ſe quaſi abit, inque ſua initia revertitur. Sic elegantiſſime divinus Heros Julius Scaliger naturarum vota *circulo* comparavit. Nonnus libro trigeſimo ſeptimo vſ. 2.

Ὄμμασιν ἀκλαύτοισιν ἐπεχεύαντο θανόντας,
Οἷα βίον βροτέης γαμίης δεσμὰ φυγόντας.
Ψυχῆς πημοφόρης, ὅθεν ἤλυθε, κυκλάδι πορῇ
Νόστον ἐς ἀρχαῖον.

Drepanius Florus.

Tempora tranſcurſis in ſe redeuntia rivis.

Vide, quae ad Claudiani Olybr. initio notamus. BART.

45. INNOCUAE] Tranquillae atque intemeratae. *Innocuus* enim tam illaeſum, quam non laedentem ſignificat. Claudianus Mamertus de Jona Proph.

—— —— *ſpatioſo bellua rictu*
Cepit, & innocuum vaſta ructavit ab alvo.

BART. Quem vide ad Bell. Get. 12. IV. Conſ. Honor. 195. & ad II. Rapt. 349.

46. NEC MINUS HINC NOBIS] Etſi affecta aetate mortuus es, nihilominus tamen hujuſmodi tui deſiderium, ô Meliboee, nobis reliquiſti, ut perinde tuus obitus nos affecerit, ac ſi juvenis, & adhuc ſub ipſo flore juventae nobis ereptus fuiſſes: oſtendit ergo hic mirificum erga Meliboeum amorem, nam ſenes alioquin odio juvenibus eſſe conſueverant. Coecilius:

Tum mihi in ſenecta hac deputo miſerrimum,
Sentire ea aetate eſſe odioſum ſe alteri.

TITIUS.

47. PELLERET] Malebat *tolleret* Heinſ. quae verba centies commutata: alio ſenſu, *pulſis melioribus annis*, pro praeteritis dixit Ovid. IV. Triſt. x. 913. poſſet & *perderet.* ita in *pellerè* & *perdere* variant codices apud Ovid. III. Met. 547. diverſo paullum ſenſu Manil. lib. IV. 3. *dum quaerimus aevum, perdimus,* melius etiam dixiſſet *rumperet.* nam *pellere annos* mihi duriter & ſine exemplo dictum videtur. niſi eo ſenſu, quo Petronius cap. XLV. & alii dixerunt, *vita truditur*: & ita metaphora ab undis ſumpta *dies*, *anni pelluntur* a ſequentibus. ut Ovid. XV. Met. 181. *ut unda impellitur unda, Tempora ſic fugiunt.* Sed an ita mors pellere annos dici poſſit, doceri cupio. BURM.

48. NEC TENUIT TALES] Non compeſcuit noſtras querelas in tuo funere communis cauſa mortalitatis, quia omnes non neceſſe eſt ſic interire, tu enim non debebas ut caeteri homines interire; in ſenecta coelo adhuc dignus & deûm concilio. Haec eſt ſententia horum verſuum. Ob communem cauſam tenent luctum ἔμφρονες illi Ἰνδοί, de quibus loquuntur Nonni modo producta carmina. Vide & Luciani elegantem libellum περὶ πένθους. At alii à communi hac cauſa cauſam acerbiori planctui ſumſerunt. Pru-

Heu, Meliboee, jaces letali frigore ſegnis

Lege

dentius in illo divino hymno, quem Divina Aura ipſi verbotim inſpiravit Cathem. x.

Quia lex eadem jubet omnes
Gemitum dare ſorte ſub una,
Cognataque funera nobis
Aliena in morte dolere.

Valerius Flaccus initio libri v. Argonaut.

—— —— *poſitumque feretro*
Ingemuere, dies ſimul & ſuus admonet omnes.

Sic ſapiens Ulyſſes apud Sophoclem Aiace Flag. vſ. 121.

—— —— ἐποικτείρω δὲ νιν
Δύστηνον ἔμπας, καίπερ ὄντα δυσμενῆ,
Ὁθ' οὕνεκ' ἄτῃ συγκατέζευκται κακῇ,
Οὐδὲν τὸ τούτου μᾶλλον ἢ τοὐμὸν σκοπῶν.
Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν
Εἴδωλ', ὅσοι περ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν.

Et erat ipſius acerrimus hoſtis. BART. *Haec* V. A. F. *Nec renuit*, Hug. Martell. VLIT.

48. COMMUNIS CAUSSA] Aequa omnibus propoſita conditio moriendi. Horat. lib. I. od. 4.

Pallida mors aequo pulſat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.

Rurſus II. od. 18.

—— *Aequa tellus*
Pauperi recluditur,
Regumque pueris.

Item III. od. I.

Aequa lege neceſſitas
Sortitur inſignes, & imos.

Propert. III. XVI. 21.

Sed tamen hoc omnes, hoc primus & ultimus ordo;
Et mala, ſed cunctis iſta terenda via eſt.

Pythagoras in Eclogis Stobaei.

Ἀλλὰ γνῶθι μὲν ὡς θανέειν πέπρωται ἅπασιν.

eſt autem hic communis conſolandi locus alicujus obitum impatienter ferentis, de quo plura extant apud Plutarchum de Conſolatione ad Apollonium, & ad uxorem ſuam; neque non item apud Senecam de Conſolatione fratris ad Polybum, ad Albinam, & ad Martiam. Serv. Sulpitius Epiſt. ad Ciceronem inter eas, quae inſcribuntur Familiares, lib. IV. *quae (Tullia) ſi hoc tempore non ſuum diem obiiſſet, paucis poſt annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat.* Vel *communis cauſa* dicitur, propterea quod jactura publica fuit in Meliboeo. TITIUS. Difficilis locus, & prout hactenus jacet, mihi plane deſperatus, nam nec quid ſit *tenere querelas* intelligo, neque quomodo ſenſus ullus pulcherrimo ſuperiori aptus eliciatur video: ac ſane codices antiquiores impreſſi *nec* retinent, ubi recentiores omnes legunt *haec*. Unde tantilla mutatione, & ſententia planiſſima legendum duxi: *Nec renuit*, hoc eſt flevimus quidem nos amici, atque alumni obitum noſtri Meliboei, & merito quidem flemus adhuc, id eſt ſuſpiramus dilectum noſtrum, quandoquidem populus ipſe Romanus lachrimas noſtras ſuſpiriaque noſtra probavit, tanti, ac talis interitu viri magnam in Republica jacturam eſſe factam arbitratus. Haec eſt *cauſa communis*. legimus itaque poſthac.

Nec renuit tales communis cauſa querelas.

MARTELL. Ita & Heinſius legebat, qui hoc verbum amabat. vid. ad Ovid. II. 506. & XV. 649. quod ſi hic recipiendum, ita explicandum: licet communis conditio hominum, vel ut mox lex, qua omnes mori debent, renuat tales querelas, id eſt doceat eſſe vanas & ſupervacuas. praecipuo tamen nos dolore affecti, funus Meliboei, licet ſenis, ut acerbum flemus: *communis cauſſa* hic eſt conditio, lex hominum, ut mox vocat. de qua Cicer. *v.* ad Famil. 16. egregie; & omnes qui conſolantur amicos, eo argumento uti ſolent: ſed retineri poteſt & *tenuit*. nec communis illa conditio hominum, qui quotidie moriuntur, & quae ſolet querelas illas pervulgatas tenere, id eſt continere, cohibere, potuit noſtras; quin aliquid praecipui doleamus. ut *tenere querelas* ſit, non queri, compeſcere querelas. ſic apud Martial. lib. I. 13.

Nimirum tenuit noſtras Fortuna querelas.

Quod quidem explicari poteſt, fortuna parcens Regulo, tenuit querelas noſtras, effecit, ne queri poſſemus de ejus ſaevitia. praeſtare tamen puto, *timuit*, ut edidit Scriverius & alii. & ſatis explicatum eſt ad Albinov. Eleg. in Druſum 190. idem Martial. I. 105. *tenere dentes* non mordere. ſed & Martelli expli-

Lege hominum, coelo dignus, canente ſenecta,
Concilioque Deûm, plenum tibi ponderis aequi

Pe-

plicatio poſſet firmari ex Ovidio I. Art. 688.

Nam dolor unius publica cauſſa fuit.

Judicent lectores: Guidalloti expoſitio ipſo Nemeſiani carmine eſt obſcurior. *nec* autem in *haec* tranſiſſe vulgatum eſt. vid. ad Grat. 300. BURM.

49. LETALI FRIGORE SEGNIS] Poëtica mortis deſcriptio ab effectu: hinc *mors frigida* Virg. IV. Aen. 385.

Et cum frigida mors anima ſecluſerit artus:

Horatius *gelidam* appellavit, quod tantumdem pollet, lib. II. od. 8. *Gelidaque Divos morte carentes.* Sic mihi dixit Lucretius III. 403.

——— ——— *Et diſcedit in auras,*
Et gelidos artus in laeti frigore liquit:

idem IV. 921.

——— ——— *Namque jaceret*
Aeterno corpus perfuſum frigore laeti.

Virgil. IX. 414.

Volvitur ille vomens calidum de pectore flumen
Frigidus.

idem in Diris.

Et calor infuſo decedit frigore mortis.

Recte autem ſubjicit hic noſter *ſegnis*, eſt enim ſine igne, quandoquidem (ut ſcribit Varro de Lingua Latina) ignis aliis a *naſcendo* derivatur, quod hic naſcitur, & omne, quod naſcitur, igne fit, ideo calet, ut, quod denaſcitur, ignem eum amittit, ac frigeſcit. TIT. Vid. ad Nem. Cyn. 213.

50. LEGE HOMINUM,] Ob neceſſitatem moriendi cunctis propoſitam, ut oſtendimus ſupra. TITIUS. Seneca in Epigrammatis: *lex eſt, non poena perire.* Prudentius ſupra poſitis verſiculis. Eleganter Manilius IV. 16. *finem pendere noſtrae vitae ab origine* ait, quaſi dicas, ipſa nativitate nobis impingi neceſſitatem moriendi:

Naſcentes morimur, finiſque ab origine pendet.

Quod ita Silius Italicus extulit lib. II. 223.

——— ——— *tantone cavetur*
Mors reditura metu, naſcentique addita fata.

Aliter idem libro III. 134.

Et pace & bello cunctis ſtat terminus aevi
Extremumque diem primus tulit.

Statius Silvis:

Quicquid habet ortum, finem timet.

BART.

50. COELO DIGNUS] Ita de praeſtantiſſimis hominibus & rebus loquebantur: Juvenal. XI. 27.

——— *Coelo deſcendit* γνῶθι σεαυτόν.

Idem II. 40.

Tertius è coelo cecidit Cato.

Vide Minutium Felicem apud Lactantium lib. I. Inſtitutionum capite II. C. Marius Victor, de Abramo, lib. III.

——— *Succeſſit filius Abram,*
Vir coelo dignus.

Vide notas ad Boëthium libro I. proſa 3. BART.

50. CANENTE SENECTA,] Non *dignus canente ſenecta*, nam paulo ante dixerat:

Longa tibi, cunctiſque diu ſpectata ſenectus.

Sed, tu ſegnis letali frigore, quique prae ſenectute totus canes, jaces dignus coelo concilioque Deorum, cui nimirum interſunt, quicunque vitam pariter egerunt. Horatius I. od. 2.

Serus in coelum redeas:

& caetera: *canam ſenectutem* vocat Tibullus I. IX. 42.

Cum vetus infecit cana ſenecta caput.

TITIUS.

51. DEÛM.] Senatores Romanos videtur ita appellare, & ſub *Meliboei* perſona dubio procul aliquis magnatum maximorum defletur. Suſpicamur Probum Imperatorem, mitem & juſtum principem, & reapſe Probum (vide Epiſt. Valeriani Aug. apud Vopiſcum) depingi & fieri. Ut vere *Deos* heic dicat. BART.

51. CONCILIOQUE DEUM] *Conſilioque Deus* R. VLIT. Et ita Voſſ. ſed recte *concilio*, non *conſilio* legendum eſſe oſtendit Heinſ. ad Ovid. XIV. Met. 812. vide & ad I. Met. 167. & ad Claudian. II. in Eutrop. 325. ratio vero manifeſta; non enim Meliboeus inter deos magnos & conſentes, qui Jovis *conſilium* vocantur, & ejus *conſiliarii*, ut alibi docemus,

po-

Pectus erat. tu ruricolûm diſcernere lites
Adſueras, varias patiens mulcendo querelas.

Sub

poterat referri, ſed dignus erat, ut, velut aliquis ex plebe deus, & minorum gentium deorum conventui & concilio adeſſet, ut fingebant Poëtae piorum & Heroum animas eo jure frui. Auſon. in Parental. IV.

Et modo conciliis animarum mixte piorum:
& in Technop. in inconnexis.

Inſinuat coelo, Diſque inſerit emeritos laus.
Ubi *emeriti* capiendi, ut ſupra vſ. 19. Meliboeo *emerita vita* datur. BURM.

51. PONDERIS AEQUI] Id eſt curarum, quae juſtitiam & aequitatem reſpiciunt; ſic mihi uſurpaſſe videtur Horatius hanc vocem *pondus* Epiſtola ad Numicium lib. I. Ep. VI. 56.

Cogat trans pondera dextram porrigere.
id eſt a gravitate & decoro diſcedere. TIT. *Pondus* pro gravitate & decoro ſimpliciter, & nulla alia voce addita, dici, vix mihi perſuadere poſſum. & niſi aliquid vel epitheti, vel nominis ſubſtantivi caſus addatur, quo appareret levitati morum opponi, ita numquam explicarem. Exempla enim, quae Salmaſ. ad Pollion. Trig. Tyran. cap V. & Gronov. ad Martial. I. 94. & Barthius ad multa Statii loca proferunt, aliquid habent adjunctum. Ut *pondus pectoris*, *mentis* &c. Sed ſi jam labente Latinitate ita Statius & alii uſi fuerint, certe hoc loco alienior mihi haec ſignificatio videtur: agitur enim de auctoritate, qua inter paſtores pollebat Meliboeus, ita ut ad eum deferrentur, tanquam arbitrum, pleraeque lites, quas ille non ſtudio partium aut cupiditate, ſed ex aequo & bono dirimebat: *pondus* ergo *aequum* eſt perpenſatio & ponderatio, qua examinabat & inſpiciebat lites, quas velut in lance ponderabat. Ut ita apud Lucan. VIII. 28. *mentiſque meae quo pondera vergant*, quae tota locutio a trutina vel lance eſt deſumta. Si vero *gravitatem* notaret. vellem diſcere, quid ſit *gravitas aequa:* in Horatii vero loco, quem hic Titius, & alii multi in hanc rem adducunt, quid ſint *pondera*, nondum mihi plane conſtare fateor; nec ſatisfaciunt diverſae eruditorum ſententiae. Sed de eo alias. gravitatem vero poſtea laudat noſter vſ. 56. *blanda tibi vultus gravitas* &c. Claudian. III. Stilic. 80. dixit *pondus famae*, quod Barth. exponit majeſtatem, venerationem. Manil. I. 761. *ſtrictas pondere mentes Prudentes habuere viri.* Sed quae omnia ad hunc locum non faciunt. ſed egregie locus Chryſologi Sermon. XXVI. quem Barthius adducit ad Stat. I. Theb. 213. *Si Rex juſtitiam cuſtodivit, ſi tenuit ſic ponderis ſui libram, ut in neutram partem poteſtatis ſuae trutina propenſa declinaret.* accommodata etiam illa Auſonii, quibus Pacati judicio permittens ludum ſeptem ſapientum, ita in praefationis fine ait,

Interea arbitrii ſubiturus pondera tanti,
Optabo, ut placeam, ſin minus, ut lateam.
& ita *aequum examen* dicunt de ponderatione, quae trutina vel ſtatera fiebat. Suet. Veſpaſ. ult. *vidit per quietem ſtateram in media parte veſtibuli Palatinae domus poſitam examine aequo.* quod Virgilius *aequato examine* dixit XII. 725. ubi vid. Servium. Joh. Saresb. de pug. Curial. VI. 26. *virtutes praemio, & vitia aequa poenarum lance remunerat. iniqua* vero *pondera* proprie dixit Florus I. 13. de Gallis aurum ponderantibus. & *aequa pondera* Lucret. II. 239. hinc ergo metaphora deſumta, pectori Meliboei tribuit aequitatem illam, qua ponderabat agricolarum lites ad ſe delatas. BURM.

52. TU RURICOLÛM DISCECNERE LITES] Ad te Paſtorum querelae deferebantur omnes, ipſas tu bono, & aequo dirimebas. Virg. III. Ecl.

Non noſtrûm eſt veſtras componere lites.
TITIUS.

53. ASSUERAS] *Aſſuetus* B. Ed. *patiens*] MS. Pal. *pariens.* Unde conj. Gebhard. lib. III. Crepund. 17. *paviens.* ſed praefert vulgatam & confert cum Statii I. Theb. 481. Vopiſcus Caro: *Sarmatas ita inter bella patiendo contudit*, &c. i. e. perdurando. Ita hic quaſi mulcens patiendo, vel f. *patiens mulcenſque.* VLIT. Scio hujus ſeculi Poëtas, corripuiſſe ultimam in his gerundiis in *o.* ſed tamen vellem videre ſenſum, qui eſt *patiens mulcendo querelas*? quod ego non capio. Quia

vero

Digitized by Google

Sub te ruris amor, ſub te reverentia juſti
Floruit, ambiguos ſignavit terminus agros.
Blanda tibi vultus gravitas, & mite ſerena
Fronte ſupercilium, ſed pectus mitius ore.
Tu calamos aptare labris, & jungere cera

Hor-

vero centies apud Ovid. & alios *patiens* & *ſapiens* commutatur (vid. ad II. Ep. 27. & Remed. 746.) an non praeſtaret legere, *ſapiens mulcere querelas*; obvio Graeciſmo, ut *felix ponere* Virg. I. Georg. 284. & millies alibi. gloſſator vero explicans infinitivum, *mulcere*, id eſt *mulcendo* vel in *mulcendo*, cauſa fuit depravationis. BURM.

54. Ruris amor] Agricolarum mutuus amor & benevolentia, vel deſiderium ac ſtudium agriculturae. TITIUS. Quamquam relligio mihi eſt innovare quicquam, ex quo ſenſus alioquin promitur minime abſurdus; tamen quando *jus juſto* paulo magis affine cernitur, quam *rus*, & nihilominus te, Titi, video in explicando *ruris amore* in diverſas ſententias diſcedere, quaſi certiſſimus non eſſes. Addo, quia antecedentia & conſequentia juriſdictionem ſapiunt, non ruſticationem, legi mallem, *ſub te juris amor*. tuum ſit judicium, quo plurimum vales. MARTELL. Conjungit reverentiam juſti & ruris cultum, quae duo ſolent conjunctiſſima eſſe. Vide Senecam Hippolyto. Cato de Agricultura. *majores noſtri virum bonum cum laudabant, ita laudabant, Bonum agricolam bonumque Colonum. Magiſtram Juſticiae* Agri culturam vocat Cicero pro Roſcio. Probus vero Imperator, hoc etiam notari poteſt vel maxime, quippe qui Pannonias, Gallias, Moeſiamque vinetis magnifice coluerit, ut ſcribit Victor Schotti. Modo aetas & genus mortis non obſtarent. Sed iſta perſonae adfingere, jus ſuum putat Poëta. BART. Heinſ. legebat, *juris amor*. quod ſi recipiatur per *jus*, hic leges ſcriptas, per *juſtum* intelligit aequum, bonum, fas. ut ita ſaepe *jus* & *fas*, *lex* & *fas* &c. vid. ad Petron. cap. CVIII. *rus* vero & *jus* confundi in ſcriptis patet ex Propert. III. El. II. 33. Ovid. II. Amor. XVI. Val. Flac. VII. 72. & aliis locis paſſim. ſed *ruris amor*, eſt ſtudium agriculturae, quod ſub tam juſto judice exercere juvabat. Ovid. XIV. Met. 627. *Rus amat. Studium arvorum & aratri* dixit Valer. Flac. I. 103. BURM.

56. Blanda tibi] MSS. Dorv. *oſcula ibi.* an latet vox *maſcula*? ut legatur, *maſcula erat vultus*: non puto. IDEM.

56. Vultus] *Vultu gravitas* R. & B. Ed. VLIT. Et hoc videtur ſequens *fronte* exigere.

56. Et mite serena] Confert autem hoc plurimum ad aliorum gratiam benevolentiamque ſibi comparandam, quo bono cum ſe deſtitutum eſſe intelligeret Cyclops ille, apud Theocritum merito conqueritur dicens, Idyl. XI. 30.

Γινώσκω χαρίεσσα κορά τίνος ὕνεκα φεύγεις.
Οὕνεκά μοι λασία μὲν ὀφρὺς ἐπὶ παντὶ μετώπῳ
Ἐξ ὤτος τέταται ποτὶ θώτερον ὡς μία μακρά.

Hinc *frontem exporrigere* & *explicare dicimus*, cum animi tranquillitatem ſignificare volumus, quod Horatius Poëtice admodum variavit non uno in loco. TITIUS. Concedas mihi velim: quae tua humanitas eſt, & in antithetis pulcherrimis dignoſcendis acumen ingenii, *ſerena* mutandum omnino eſſe in *ſevera*. Nam hoc pacto *blanda gravitas in vultu*, & *ſevera frons cum miti ſupercilio* venuſtiſſimam compoſitionem, & oppoſitionem efficient. MARTELL. Utrumque habet, quo ſe tueatur: quamquam in *ſevera* inclinarem, quia illa perpetua fere laus in Poëtis occurrat de temperata illa ſeveritate, quae non excludit blandum vultum. vid. ad Albinov. ad Liviam. vſ. 260. & ad Vellej. Paterc. II. 98. *Severus* vero & *Serenus* facile commutantur v. Quinct. Declam. IV. cap. 14. gravitatem hanc *pondus ſupercilii* vocat Senec. Hipp. 800. Phaedr. IV. 6. *ſeveritatem frontis*. BURM.

57. Ore.] Facie. Virgil. I. Aeneid. 589.
Os humeroſque Deo ſimilis.
BART.

58. Conjungere cera] Et ſic fiſtulam

Digitized by Google

Hortatus, duras docuiſti fallere curas.
Nec ſegnem paſſus nobis marcere juventam,
Saepe dabas meritae non vilia praemia Muſae.
Saepe etiam ſenior, ne nos cantare pigeret,
Laetus Phoebea dixiſti carmen avena.

Fe-

concinnare, ipſaque deinde canere docuiſti. Virgil. II. Ecl. 32.

Pan primus calamos cera conjungere plures
Inſtituit.

Tibull. II. v. 31.

Fiſtula, cui ſemper decreſcit arundinis ordo,
Nam calamus cera jungitur uſque minor.

TITIUS. *Et jungere* P. *conjungere* o. veti. ejuſdem. inf. Ecl. III. 14. *cera conjungo ſub antris*, &c. Virgil. Ecl. III. *tibi fiſtula cera Juncta fuit.* VLIT. *Conjungere* Voſſ. R.

59. HORTATUS] Ita ego. *Oratus* omnes Ed. VLIT. Heinſius volebat, *conjungere cera Noras, tu.* vel, *gratus tu crudas.* in Tigurina editione erat jam *hortatus*, ita ut Vlitius non primus illius lectionis ſit auctor; recepimus vero *hortatus*, quia hoc τῷ *docuiſti* optime congruit. pronus vero fuit Heinſius in mutanda voce *durus* in *crudas*. ita apud Sil. Ital. XI. 374.

Et juvenis magno generatus Hamilcare duras
Jam durum exercet curas.

volebat *crudas*, quod recte repudiavit Cl. Drakenb. quem & vide ad lib. XVI. 118. ita & Virgil. IV. Aeneid. 488.

—— *aliis duras immittere curas.*

Tibull. III. VI. 6.

Ite procul durum, curae, genus.

Ubi alii *dirum*, & hic forte aliquis reponeret, *diras curas.* nam Heinſium moviſſe videtur Rhythmus, quem *duras* & *curas* faciunt. Sed tales plurimi occurrunt verſus. poſſet & quis *dubias* reponere, quod curis proprium eſt, ut dubium & ſollicitum faciant. ita Val. Flac. III. 623. *dubiis variant quia pectora curis.* & confundi haec vidimus ad eumdem lib. VI. 545. & Ovid. VII. Epiſt. 116. ſed *durae* curae, laborioſis agricolis, qui durum genus ſunt, aptius conveniunt. BURM.

59. FALLERE CURAS.] Horatius Barbiton ſuam ita alloquitur I. od. 32.

O Decus Phoebi, & dapibus ſupremi
Grata teſtudo Jovis, ô laborum
Dulce lenimen, mihi cumque ſalve
Rite vocanti.

Virgil. III. 661.

Solamenque mali de collo fiſtula pendet:

quem tamen verſum nonnulli ſubdititium eſſe putant. Statius I. Achil. 186.

Elicit extremo chelyn, & ſolantia curas
Fila movet.

Videndus eſt Alexander in Problematis. TITIUS. *Flectere* Voſſ. quod fortaſſe & defendi poſſet.

60. NEC SEGNEM PASSUS] Haud aliter ferme. Virgilius I. Georg. 124.

Nec torpere gravi paſſus ſua regna veterno.

TITIUS.

60. MARCERE] Et hoc ad Probum, quem ſcribit Vopiſcus hoſti etiam ab ſe interempto coëgiſſe milites amplum facere ſepulcrum, ne otioſos haberet, quod & ipſi optimo Imperatori tandem exitio fuit. BART.

61. SAEPE ETIAM SENIOR,] Nonnunquam tuo exemplo nos ad canendum excitaſti. TITIUS.

63. LAETUS PHOEBEA] Apolline digna. illud *dixiſti*, alicubi ſcriptum erat *duxiſti*, ſed *dixiſti* valet cecíniſti, ut apud Maronem. IDEM. Non ad cantum, ſed fiſtulae canorem ducendum: quare non poſſum non probare veteris Editionis ſcripturam, *Duxiſti.* Praeſertim cum de ſeniore ſermo ſit, qui lente fiſtulam inflat. Ita Ecl. II. vſ. 61. BART. *Duxiſti* F. G. & B. vid ad Cyn. 22. VLIT. Ita & Barth. ad Nem. Cyneg. 22. & ſaepe variant haec verba, ut inf. Ecl. IV. 13. Calp. IV. 80. vid. ad Ovid. V. Triſt. XII. 64. & alibi ſaepe. praefert etiam *duxiſti* Doctiſſimus Markland. ad Stat. V. Silv. III. 92. Broukhuſ. vero ad Tibul. II. I. 54. *ducere* praefert, ubi de gravi vel Epico carmine agitur, *dicere* vero, ubi de leviori: ſed centum ad loca Poëtarum ſemper licebit litem de harum vocum

Felix ô Meliboee, vale. tibi frondis odorae
Munera dat, lauros carpens, ruralis Apollo:
Dant Fauni, quod quiſque valet, de vite racemos,
De campo culmos, omnique ex arbore fruges.

Dat

cum confuſione diſceptare. *Phoebea* etiam *avena* non placebat Heinſio, qui malebat, *Praevius Hyblaea duxiſti carmen avena.* ſed *Phoebea* poteſt dici; quia paſtoralis Apollo dicitur, & ipſe paſtor fuit, ut notum. in Voſſ. Cod. & Romana editione, quod neglectum prioribus, erat, *laetus Phorbea.* ita ut forte poſſet legi, *Laetius Orphea dixiſti c. avena.* ut ſeni det Orpheam avenam, qua ille modulamina dabat Juvenibus: ut ita vſ. 25. Phoebo dat carmina, Orpheo modulamen, & mox vſ. 71.

Carmina dant Muſae, nos te modulamur avena.

Ita Propert. I. III. 43. dat Cynthiae *Orpheam lyram.* & Virgil. Ecl. IV. 55. & VIII. 56. Orphea inter Paſtores habitum, aeque atque Apollinem, carminum optimum modulatorem oſtendit. *Laetius* vero carmen, eſt juvenibus conveniens, amatorium, ut Ovidius V. Triſt. I. 7.

Integer & laetus, laeta & juvenilia luſi.

& III. ex Pont. IX. 35.

Laeta fere laetus cecini.

& ita ille ſaepius. licet ergo ſenex eſſes Meliboee, Carmina amatoria, a te & etiam a nobis compoſita, tu peritus muſicae, modulatus es, & nobis modos dediſti; ne nos pigeret, imperitos modorum, canere. BURM.

64. Felix ô Meliboee,] Vid. Deſid. Herald. Adver. lib. II. cap. 4 BART.

64. Vale.] Ex veterum conſuetudine dictum, ſicut apud Maronem in Georg. IV. 495.

——— *En iterum crudelia retro*
Fata vocant, conditque natantia lumina ſomnus.
Jamque vale.

Rurſus Aeneide XI. 97.

—— *Salve aeternum mihi, maxime Pallas,*
Aeternumque vale.

TITIUS.

64. Odorae] *Odore* R. B. V. *frundis odore* B. Ed. VLIT. *Odore* etiam Voſſ.

65. Munera dat, lauros] Non aliter Calpurnius Ecl. IV. 55.

— *Et modo te Baccheis Muſa corymbis*
Munerat, & lauro modo pulcher obumbrat
Apollo.

Virgil. Ecl. III.

—— ——— *Phoebo ſua ſemper apud me*
Munera ſunt lauri, & ſuave rubens, hyacinthus. TITIUS.

65. Lauros] *Laurus* R. ἀρχαϊκῶς. VLIT. & Voſſ.

65. Ruralis Apollo:] Expreſſit Graecum epitheton ἄγριος. In Ecloga ſequenti *Paſtoralis* appellatur ποιμένιος vel νόμιος. TITIUS. *Paſtoralis* Calpurnio. Eclog. VII. 22. vide Tibullum lib. II. Elegia III. 17. BART. Αγριος, credo, e manu Titii fluxit, corruptum ab operis. vid. Pind. Pyth. II. 2. & Schol. Apoll. II. 508. *Paſtoralis* eſt Νόμιος. v. Spanh. ad Call. Hym. Apol. 47. & Broukh. ad Tibul. locum a Barthio laudatum. BURM.

66. Valet] *Lavet* Dorv. *valent* Heinſ. qui ita ſaepe apud Ovidium, Prudentium & alios legi voluit. vid. & Ecl. III. 46. & ad Grat. 441. & alibi. BURM.

67. De campo culmos,] Mirum ingenium Correctorum. Quid campo cum culmis? aut his cum illo? Illi tamen quadrato ſuo acumini hoc indulſerunt, ut ne ſalva ſolum genuina eſſet Poëtae ſcriptura. Vetus editio.

De meſſe culmos, omnique ex arbore fruges.

Quae haud dubie veriſſima ſcriptura eſt. Non potuerunt naevum hunc, ut putabant, ferre, qui in media barbarie pueris Nemeſianum praelegebant. In Calpurnio etiam hujus generis aliqua notavimus. Exemplis opus non eſt, cum viri docti dudum apud Poëtas veteres bonam eorum vim congregarint. Quorum veſtigia inſiſtentes nos Analectorum opus congeſſimus Poëticorum, in quibus adfatim de talibus omnibus diſputavimus. Et ita habet etiam editio Tigurina, quae prodiit

Dat grandaeva Pales ſpumantia cymbia lacte,
Mella ferunt Nymphae, pictas dat Flora coronas.
Manibus hic ſupremus honos. dant carmina Muſae,

Car-

anno ſalutis CIↃ IↃ XXXVII. Quamque & ad Calpurnium, his diebus recenſitum, laudavimus. BART. *De meſſe culmos* B. ex G. & Tig. Falſiſſime. VLIT. Non audeo quoque Nemeſiano hanc ſcabiem adfricare: ſed ſi ſcriptura illa aliquid ſinceri habeat, legerem, *de meſſo culmos.* id eſt de frumento meſſo; quod aeque licet dicere, ac *praemeſſum* dicebant, de *ſpicis, quas primum meſſuiſſent & Cereri ſacrificabant*, teſte Feſto in *Sacrima.* quod *praemetium* vocat in ea voce. & ita forte apud Plin. XII. I. poſſent *olei ac vini praemeſſa* legi. quod miror Rhodig. VI. cap. 6. non vidiſſe, qui Feſti locum adducens tamen *praemiſſa* retinet, & ita Ciceroni obtrudere vult. X. ad fam. 12. a Victorio recte reprehenſus in Tigurima editione erat, *de meſſe culmus.* BURM.

67. OMNIQUE EX ARBORE FRUGES:] Juris-Conſulti, qui verborum proprietati maxime ſtudent, negant *fruges* dici de arboribus, neque enim poma fruges appellari voluit Julianus; at in foro, non in Parnaſſo ipſius leges valent. Columella lib. X.

——— *Aut aliena ſtirpe gravata,*
Miſit adoptatis curvatis frugibus arbor.

TITIUS. Vid. ad Ovid Nucem 19.

68. GRANDAEVA PALES] Dignitatis Epitheton, ſiquidem non tam ad aetatem, quam ad illius Deae venerationem, majeſtatemque refertur. Sic Virgil. IV. Georg. 391.

— *Hunc & Nymphae venerantur, & ipſe*
Grandaevus Nereus.

Jam quod ſtatim ſequitur: *ſpumantia cymbia lacte*; eundem Virgilium auctorem agnoſcit, cum ait III. Aen. 66.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

Sed & ita legas Ecl. V. 60.

Pocula bina novo ſpumantia lacte quotannis,
Craterasque duos ſtatuam tibi pinguis olivi:
Et multo in primis hilarans convivia Baccho.

vide Macrobium Saturn. lib. V. cap. 21. Palae autem lac offerebant veteres: ergo & ipſa lac feret, quo ſcil. plurimum delectatur. Tibullus I. I. 14.

Et placidam niveo ſpargere lacte Palem.

Ovidius IV. Faſt. 746.

— *Et tepido lacte precare Palem:*

Sic Nymphae mel offerunt, tanquam ipſarum inventum, & Flora flores, quorum Dea fingitur ab antiquis, teſte Lactantio Firmiano. TITIUS. Ita & *cana* dicitur Pales Statio VI. III. ubi Barthius. quia idem numen habeatur, quod mater Deûm, vel ut Scholiaſtes, quia vetuſtiſſimis culta paſtoribus: *Grandiva* erat in Palat. BURM.

68. SPUMANTIA CYMBIA LACTE,] Virgil.

Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.

Vide Macrob. lib. V. cap. 21. BART. *Cimbia* V. B. Virgil. Aen. III. in funere Polyd. *Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte.* VLIT.

69. MALA FER. N. PIETAS DAT FLORE COR.] Ita R. *flore* V. VLIT. Tigur. etiam *flore.* ſed in Palat. erat *feſtas dat Flora coronas.* nec hoc male, niſi funebribus ſacris minus convenire videretur. BURM.

69 DANT FLORE] Vetus liber ita habet. At eleganter emendarunt viri docti: Calpurnius Eclog. II. 32.

At mihi Flora comas parienti gramine ſpargit.

Martialis lib. I. Epig. 3.

Noſſes jocoſae dulce cum ſacrum Florae.

Ovid. V. Faſtor. 195.

Chloris eram, quae Flora vocor, corrupta Latino
Nominis eſt noſtri littera Graeca ſono.

Ubi & Zephyri perbelle Floram uxorem facit. frumentis florentibus praefectam docet Auguſtinus lib. IV. de Civitate Dei cap. 8. Nota *Floralia* divae hujus feſta. *Florum* pro florido uſurpari belle docuit Petrus Colvius, dignus longiore vita Juvenis, ad Appulejum. BART.

70. MANIBUS HIC SUPREMUS HONOS.] Sic Aeneas patris tumulum purpureis floribus conſpergit Aen. V. ad quam conſuetudinem alludit etiam idem Virgilius lib. VI. in funere

re

Carmina dant Muſae; nos te modulamur avena.
Silveſtris nunc te platanus, Meliboee, ſuſurrat,
Te pinus; reboat te, quidquid carminis Echo

re Marcelli. Sed & in Copa ita inquit:

Quid cineri ingrato ſervas male olentia ſerta,
Anne coronato vis lapide iſta tegi.

Tibullus quoque ait II. IV. 48.

Annua conſtructo ſerta dabit tumulo:

Intelligunt enim ſerta omnis florum generis. Varro lib. VI. de Lingua Latina: *infulas dictas apparet, quod velamenta hoſtiis eſt lana, quae adduntur, dicuntur infulae, intra hoſtiarum cornua velamenta erant, itaque nunc, cum ad ſepulchrum ferunt frondes & flores, addunt lanas.* Expreſſius tamen Sophocles in Electra 895.

Καὶ δὴ λέγω σοι πᾶν, ὅσον κατειδόμην.
Ἐπεὶ γὰρ ἦλθον πατρὸς ἀρχαῖον τάφον,
Ὁρῶ κολώνης ἐξ ἄκρας νεορρύτους
Πηγὰς γάλακτος, καὶ περιστεφῆ κύκλῳ
Πάντων ὅσ᾽ ἐστὶν ἀνθέων θήκην πατρός.

TITIUS.

70. MANIBUS HIC SUPREMUS HONOS.] Virgilius XI. 60.

——— *toto lectos ex agmine mittit*
Mille viros, qui ſupremum comitentur honorem.

Coronis autem cingi ſepulcra inſtar ſupremi officii ſolita, notiſſimum. Idque faciebant & Chriſtiani veteres, quos eo nomine reprehenſos à Vigilantio memini. Sed iſta alibi. BART.

71. CARMINA DANT MUSAE;] Ἀναδίπλωσις, Terent. Phorm. II. III. 5.

Negat Faninm eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam.

TITIUS. In repetitione malim, *Carmina dent Muſae; nos* &c.

71. NOS TE] An, *nos quae.* nam *modulari aliquem* pro celebrare, cantare, neſcio, quis dixerit: ita in Calp. Ecl. III. 92. quidam codices habent.

— *ore tuo, modulabor Phyllida cantu.*

ubi vide. *modulari carmina*, & *modulata.* paſſim occurrunt. vid. ſupr. ad vſ. 25. BURM.

72. TE] Ed. Tig. *Et* v. ſupr. vſ. 15. praeterea *ſuſurrant* in ſuo ſcripto cum reperiſſet Barth. XXXIV. adv. 7. *pinus* capiebat quartae declinationis; mox *ſuſurrant* etiam Palat. BURM.

72. SYLVESTRIS NUNC TE PLATANUS,] Vel ſterilis, ut Virgilius II. Georg. 70.

Et ſteriles platani malos geſſere valentes.

vel quales in his montibus reperiuntur ad differentiam earum, quae in hortis magna cura a delicatulis viris nutriuntur, de quibus conſule Plinium: eſt autem hic locus aliquo pacto non diſſimilis Virgiliano illi VI. Ecl. 10.

——— *Te noſtrae, Vare, myricae,*
Te nemus omne canit.

TITIUS.

72. PLATANUS TE SUSURRAT,] Moſchus Idyl. III. 3.

Νῦν φυτά μοι μύρεσθε, καὶ ἄλσεα νῦν γοάοισθε.

In illo delicatiſſimo Bionis Epitaphio verſ. 3. BART.

73. REBOAT,] Ruſticum hoc, nimiſque durum, tantum ſonum acuto ſtridori adſcribere. IDEM. Et certe cum pinus *argutae, garrulae* & *ſtrepere* paſſim dicantur Poëtis, mirum eſt, hic *boatum* illis tribui. In Palatino erat *roborat.* diſtingerem, & legerem

——— *Te platanus, Meliboee, ſuſurrat,*
Te pinus; reboat te, quidquid carminis Echo
Reſpondet ſilvae.

Quidque Echo carminis ſilvae reſpondet, te reboat; & ita fere ex Modio notaverat Scriverius, niſi quod *ſilvis*; quo nihil opus. poſſet &, *reſpondet Echo ſilvae*, legi in genitivo caſu. ut *aequoris Echo* Stat. III. Silv. 1. 130. Auſon. Epiſt. XXV. 9.

——— ——— *percuſſus ab antris*
Sermo redit, redit & nemorum vocalis imago.

ubi alii codices, *reboat vocalis imago.* multa ibi ſimilia his Nemeſiani. Gebhardus d. l. aliam conjecturam proferebat, *Te, quid cit carminis Echo.* ſed valeant antiquarii. Neſcio, an non hoc ſenſu capienda ſint illa Martialis VIII. Ep. 12. de nomine Earini.

Quid ſi Parrhaſia ſenes in aula,
Reſpondent Veneres Cupidineſque.

licet aliter capiant interpretes. *te picrus* Dorvill. BURM.

Reſpondet ſilvae, te noſtra armenta loquuntur.
Namque prius ſiccis phocae paſcentur in arvis,

Hir-

73. Te quicquid carminis Echo] Horat. I. od. 12.

——— *Cujus recinit jocoſa*
Nomen imago.
Aut in umbroſis Heliconis oris,
Aut ſuper Pindo, gelidove in Haemo.

rurſus I. od. XX. 6.

Ut paterni Fluminis ripae ſimul & jocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago:

deſcribitur enim Echo recinens auditas voces: eſt autem ordo verborum: quicquid carminis reſpondet, Echo reſpondet, & quicquid ſylvae reſpondent, te reſpondent. Virgil. I. Ecl.

Formoſam reſonare doces Amaryllida Sylvas:

TITIUS. Modius ex illo ait interpretandum Ecloga x. Virg.

Reſpondent omnia ſilvae.

Sed duriuſcule hoc Nemeſianus extulit noſter. Sed elegans ſententia eſt diſtinctione erigenda.

—— *Te, quicquid carminis Echo:*
Reſpondent ſilvae.

Quicquid carminis eſt tandem illa, quam Echo appellamus, te reboat. Veriſſima explicatio. Luget Echo & apud Nonnum lib. XLVII.

Μύνη δ᾽ ὀρειχίφοιτος ἐμὸν κτύπον ἔκλυεν ἠχώ,
Θρήνοις ἀντιτύποισι τέον συνάχνυτο τοκῆα.

Idem libro XV.

Ἠ γάμον ἐχθαίρουσα κινύρετο παρθένος ἠχώ.
Καὶ δρύες ἐφθέγξαντο. τί σοι τόσον ἤλιτε βούτης.

Moſchus in Bionis Epitaphio vſ. 30.

Ἀχὼ δ᾽ ἐν πέτρῃσιν ὀδύρεται, ὅττι σιωπῇ
Κὠκέτι μιμῶται τὰ σὰ χείλεα.

BART. *Te primis* B. V. *te, quidquid carminis, Echo:* ſupple, *reboat.* Ita bene diſting. B. *ſuſurrat Te pinus: reboat te, quicquid carminis, Echo:* Idem in Adverſ. Inepte. Gebhardus III. Crepund 17. *te quidquit carminis Echo, Reſp. ſil.* Peſſimè. Fortean: *te, quidquid carminis exis, Reſp. ſ.* Virg. Ecl. I. *Ipſae te Tityre pinus,* &c. & Ecl. VI. *te noſtrae, Vare, myricae, Te nemus omne canet* VLIT.

74. Respondent silvae] Virg. Ecl. x. *reſpondent omnia ſilvae.* VLIT.

74 Te nostra armenta sequuntur.] Nobis in dolore ſunt pares: tuum interitum nobiſcum lamentantur. Virgil. Ecl. v.

Non ulli paſtos illis egere diebus
Frigida, Daphni, boves ad flumina, nulla neque amnem
Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam,
Daphni, tuum Poenos etiam ingemuiſſe Leones
Interitum, monteſque; ferae, ſylvaeque loquuntur.

& x.

Illum etiam lauri, etiam flevere myricae,
Pinifer illum etiam ſola ſub rupe jacentem
Maenalus, & gelidi fleverunt ſaxa Lycaei.

Similes loci plures reperiuntur apud Theocritum, velut Idyllio I. 71.

Τῆνον μὰν θῶες, τῆνον λύκοι ὠρύσαντο.
Τῆνον χὠ 'κ δρυμοῖο λέων ἀνέκλαυσε θανόντα.

& 74.

Πολλαὶ οἱ πὰρ ποσσὶ βόες, πολλοὶ δέ τε ταῦροι,
Πολλαὶ δ᾽ αὖ δαμάλαι καὶ πόρτιες ὠδύραντο;

nec non Moſch. Idyl. III. 23.

Ὤρεα δ᾽ ἐστὶν ἄφωνα, καὶ αἱ βόες αἱ ποτὶ ταύροις
Πλαζόμεναι γοάοντι, κ᾽ οὐκ ἐθέλοντι νέμεσθαι.

& reliqua. TITIUS. Nonnus lib. XV. de Hymno paſtore ab amica Nicaea occiſo.

——— καὶ εὐπετάλῳ παρὰ λόχμῃ
Ὕμνον ἀποκτείνοντος ἐλείβετο δάκρυα πηγῆς,
Καὶ δάμαλις δάκρυσε, καὶ ἔστενεν ἀχνυμένη βοῦς
Ποίμενος ἀσπαίροντος, ἔοικε δὲ τοῦτο βοῆσαι·
Βούτης καλὸς ὄλωλε, καλὴ δέ μιν ἔκτανε κούρη.

BART. *Sequuntur* R. V. A. F. VLIT. *Loquuntur* Modius jam Novantiq. Lect. 93.

75. Namque prius siccis] Argumentum ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου, cujuſmodi Virgilianum illud ex I. Ecloga:

Ante leves ergo paſcentur in aethere cervi,
Et freta deſtituent nudos in litore piſces.

Valerius Cato in Diris:

Dulcia amara prius fient, & mollia dura,
Candida nigra oculi cernent, & dextera laeva.

Sic ex adverſo votum perpetuitatis concepit:

Ecl.

Hirſutuſque freto vivet leo, dulcia mella
Sudabunt taxi, confuſis legibus anni,
Meſſem triſtis hiems, aeſtas tractabit olivas,
Ante dabit flores autumnus, ver dabit uvas,

Quam

Ecl. v.

Dum juga montis aper, fluvios dum piſcis amabit:

appellat autem *veſtitum Leonem*, quia ſit pilis obſitus & coopertus, quomodo Seneca in Hercule Oetaeo 213. *Nondum teneras veſtite genas.* Hoc eſt barbate, unde *inveſtis.* alicubi tamen legebatur, *hirſutus* in hoc noſtro. vel *veſtitus freto*, hoc eſt fluctibus intectus: jam quod hic excudi curavimus *naſcentur*, aliculi ſpectabatur *paſcentur:* quomodo locutus eſt Virgilius. TITIUS. Ex Tityro Maronis. pro *naſcentur*, vetus liber *paſcentur*, quod quamobrem non reſtituamus, cauſa prorſus non eſt. Argumenti hujus multa in Diris Valerii Catonis habes. BART. *Paſcentur* G. & Bart. Virg. Ecl. I. *paſcentur in aethere cervi*, &c. & Ecl. v. verſ. 76. VLIT. Vid. ad Ovid. III. Art. 25. & melius convenit ſequenti *vivet.* vid. & ad Calp. VII. 64. *in armis.* vitioſe Palat.

76. HIRSUTUSQUE] *Veſtituſque* V. A. B. F. VLIT. *Hirſutus* non ferebat epitheton Heinſ. & legebat, *Inſuetuſque freto v. l.* vid. ad Calp. Ecl. IV. 3. & veroſimilem conjecturam facere poſſunt illa Propertii II. El. II. 7.

Quaerebam ſicca ſi poſſet piſcis arena,
Nec ſolitus ponto vivere torvus aper.

ſed non meminerat Ovidii ſui, qui *Hirſutum Leonem* dixit Epiſt. IX. III. & XIV. Met. 207. & lib. v. Faſt. 176. *hirſutas Leas.* BURM.

76. DULCIA MELLA] Quod hic de taxo ait Nemeſianus (& quidem recte, cum ea ſit arbor praeſentiſſimi veneni, unde toxicum derivatum creditur) Virgilius de quercu enunciavit: Ecl. IV. 30.

Et durae quercus ſudabunt roſcida mella.

quod & penes Tibullum invenias I. El. III. 46.

Ipſae mella dabant quercus, ultroque ferebant
Obvia ſecuris ubera lactis oves.

nec multo ſecus ab Ovidio dictum fuit lib. I. Met. II2.

Flavaque de viridi ſtillabant ilice mella.

rurſus III. Amor. 40.

——— *& in quercu mella reperta cava:*

ejuſdem generis eſt illud alterum Maronis III. Ecl. 89.

Mella fluant illi, ferat & rubus aſper amomum:

quod ferme ex Theocrito Latine redditum eſt; ſic enim Graecus autor Idyl. v. 124.

Ἱμέρα ἀνθ' ὕδατος ῥείτω γάλα, καὶ τὺ δὲ Κρᾶθι
Οἴνῳ πορφύροις. τὰ δέ τοι σία καρπὸν ἐνείκαι.

rurſus Idyl. I. 132.

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι. φορέοιτε δ' ἄκανθαι.
Ἁ δὲ καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσαι.

Recte autem hic noſter dixit, *fore, ut taxi dulcia mella ferant*; nam taxus venenata arbor eſt, apibus inimiciſſima, unde Lycidas apud Maronem ait Ecl. IX. 30.

Sic tua Cyrnaeas fugiant examina taxos.

TITIUS.

78. MESSEM TRISTIS HIEMS,] Cum alioquin meſſis in aeſtivum tempus incidat, unde illud Maronis Ecl. v. 70.

Ante focum ſi frigus erit, ſi meſſis in umbra.

De meſſe & olivitate videndi ſunt rei ruſticae ſcriptores, Cato, Varro, Columella, caeteri: nec praetereundus eſt Caelius Rhodiginus lib. VI. cap. 6. De anni partibus in univerſum plura invenies apud Ovidium in Metamorph. TITIUS.

78. TRACTABIT] Poſſet explicari de preſſura olearum, unde oleum provenit. vel, ut Guidalottus, ad lectionem oleae referri: ſed quia & ad *meſſes* debet referri, ſuſpectum eſt verbum, quare forte *jactabit* ſcribendum: ita haec verba confuſa in ſcriptis apud Stat. v. 67. & IX. 796. & apud Quinctilian. lib. I. prooem. ſe efferet, gloriabitur olivis aeſtas, quae propriae ſunt autumni. BURM.

79. ANTE DABIT] Nam ſic Virgilius IV. Georg. 134.

Primus Vere roſam, atque autumno carpere poma.

Er-

Quam taceat, Meliboee, tuas mea fiſtula laudes.
Tit. Perge puer, coeptum tibi jam ne deſere carmen.
Nam ſic dulce ſonas, ut te placatus Apollo
Provehat, & felix dominam perducat ad urbem.
Namque hîc in ſilvis praeſens tibi fama benignum
Stravit iter, rumpens livoris nubila plena.

Sed

Ergo cuncta verſa vice procedent, atque ideo confundentur. TITIUS.

79. Ver] *Nec dabit* R. & V. 78. poſtponit huic. VLIT. ita & Voſſ.

81. Tit.] Amyn. R. *ne*] *nen* R. VLIT. ita & Voſſ. *nec* Dorvil.

81. Perge puer,] Timetas enim jam canere deſierat. TITIUS.

82. Nam sic] *Nam ſi* Ed. Tig.

82. Placatus Apollo] Minime iratus, qui eum cantando aeques. TITIUS.

83. Dominam perducat ad urbem.] Sic infra Ecl. II.

Dominam pervenit ad urbem.

Calpurn. IV. 161.

Tityron e ſylvis dominam deduxit in urbem.

Horat. Od. IV. 14.

O tutela praeſens Italiae,
Dominaeque Romae.

idem Ode 3. ejuſdem libri, *Romam principem urbium* appellaverat. poteſt autem hoc dictum accipi de ipſomet Nemeſiano, cujus nomen in carminibus pangendis adeo jam innoteſceret, ut imperatorem adeundi, inque ejus gratiam ſe inſinuandi ſpem jam concipere poſſet. IDEM. Calpurnius.

——— *dulce ſonantem*
Tityron e ſilvis dominam deduxit in urbem.

BART.

84. Namque] Heinſius *jamque*.

84. Praesens tibi fama] Potens, fautrix, nam cui praeſentes adſumus, eum omnino juvare ſtudemus, & qui favent, praeſentes adeſſe conſueverunt. Virg. I. Ecl. 42.

Nec tam praeſentes alibi cognoſcere divos.

& in Georgic. I. 10.

Et vos agreſtum praeſentia Numina, Fauni,

rurſus III. 452.

Non tamen ulla magis praeſens fortuna laborum eſt.

& in Aeneid. IX. 404.

Tu Dea, tu praeſens noſtro ſuccurrre labori.

TITIUS. *Praeſentes Deos* illuſtrarunt Harduin. de nummis Populor. in Αντιοχείᾳ p. 146. & Spanhem. de uſu & praeſt. numis. diſſert VII. cap. III. §. 3. p. 426. & multi alii. ſed huc parum facere ea omnia credo, cum hic *praeſens fama* ſit, quae vivo jam quaeſita eſt, cum illa fere mortuum ſequi ſoleat. Ovid IV. Triſt. X. 121.

Tu mihi (quod rarum) vivo ſublime dediſti
Nomen, ab exſequiis quod dare Fama ſolet.
Nec qui detrectat praeſentia Livor, iniquo
Ullum de noſtris dente momordit opus.

Ubi vid. Ciofan. notas. idem Naſo IV. ex Pont. XVI. 3.

Famaque poſt cineres major venit: & mihi nomen
Tunc quoque cum vivis adnumerarer, erat.

in quam ſententiam multa ex omnibus poëtis colligere vix operae pretium duco. *praeſens* vero de tempore, quo quis vivit, & *praeſentes* dici viventes docuit ad Apulejum Pricae. lib. VII. pag. 346. ita fere Ovid. Ep. XVI. 271.

O decus, o praeſens geminorum gloria fratrum.

Sed quid in re manifeſta moremur? Indicis auctori *praeſens fama* eſt potens etiam. Vara ſequitur vibiam. BURM.

84. Benignum stravit iter,] Verba Statii ad Thebaiden ſuam lib. XII. 812.

— *Jam certe praeſens tibi Fama benignum*
Stravit iter, coepitque novam monſtrare futuris. BART.

85. Rumpens livoris nubila plena.] Nam qui alios magno intervallo antecedunt, invidiam ſuperaſſe dicuntur: hinc Salluſtianum illud: *Gloria invidiam viciſti.* Horat. II. Od. 20.

Invidiaque major urbes relinquam.

rurſus IV. Od. 3.

Et jam dente minus mordeor invido.

& II. Sat. III. 13.

In-

Digitized by Google

Sed jam ſol demittit equos de culmine mundi,
Flumineos ſuadens gregibus praebere liquores.

Invidiam placare paro virtute relicta.
Inſignis locus extat apud Plutarchum Commentario περὶ φθόνου καὶ μίσους ad hanc rem intelligendam valde accommodatus, quem illic inſpici volo: *rumpens* autem dixit noſter Poëta ſignificanter: ſic Propertius I. VIII. 27.

Hic erit, hic jurata manet, rumpantur iniqui.
Ovid. Remed. 389.

Rumpere livor edax.
TITIUS. Simpliciſſime hoc protulit; *plena livoris nubila.* Sic *nubem timoris* dixit Claudianus noſter Bello Getico vſ. 40.

—— *quos ante pares effecerat una*
Nube timor.
Tryphiodorus. Μετ' ἄλλο φόνου νέφος: Sic *oblivionis nubes* apud Pindarum Olympion. VII.

Ἐπὶ μὰν βαίνει τι καὶ λάθας ἀτέκμαρτα νέφος.
Veterni Auſon. Epiſt. XIV. 11.

Pelle ſoporiferi ſenium nubemque veterni.
Nubes juſtitiae Boëth. libro v. proſ. 2. *Spei nubes* apud Statium lib. II. Thebaid. 321. *Nubilum ſtultitiae* Fulgentium I. Mythol. *Nubes vetuſtatis* Claud. Conſul. Probini 33. ἀχλὺς νεφέλη apud Homerum Iliad. ε. *nebula erroris* Juvenal. Sat. X. BART. In Adv. XXXIV. 7. legit *rumpes l. n. plene.* & ita ex Palatino notavit vir doctus. Symmach. lib. II. Ep. 82. dixit *Invidiae nubem*, ut notabat Scriverius. BURM.

86. SED JAM SOL] Hunc locum ita variavit Ecl. III. 89.

Frigidus e ſylvis donec deſcendere ſuaſit
Heſperus, & ſtabulis paſtos inducere tauros.
Virgilius autem dixit in eandem ſententiam I. Ecl. 83.

Et jam ſumma procul villarum culmina fumant:
Majoreſque cadunt altis de montibus umbrae:
& Ecl. II. 67.

Et ſol creſcentes decedens duplicat umbras.
Vid Scalig. Auſon. Lect. II. cap. 8. initio. Caeterum, quod hic Nemeſianus *mundi culmen* vocat, idem Maro *verticem* appellaſſe videtur in Georgic. II. 310.

Praeſertim ſi tempeſtas a vertice ſylvis
Incubuit:
Quamquam non ignoro, carmen hoc aliter a Victorio contra Servii Grammatici ſententiam exponi. idem Aeneid. I. 114.

Ipſum ante oculos ingens a vertice pontus
In puppim ferit.
ac multis interjectis 226.

—— *Sic vertice coeli:*
Conſtitit.
Conſule ad hanc rem alicubi Syneſium in Epiſtolis; & Arrianum in deſcriptione Maris Euxini: TITIUS.

86. DEMITTIT] *Dimittit* Palat. Voſſ. & Rom. Ed. ſed *demittit* eſt, ex culmine deorſum praecipites agit ad occaſum. & *de* praepoſitio iterata ſuadet *demittit* legendum. ita de ſole Ovid. I. Faſt. 653.

Septimus hinc oriens cum ſe demiſerit undis.
BURM.

87. FLUMINEOS SUADENS] Non dubium, quin ita legi debeat, non *fulmineos*; praeceptum vero Columellae quoque teſtimonio comprobatur. TITIUS. Tibullus libro II.

Ipſe Deus ſolitus ſtabulis expellere vaccas,
Et potum paſtas ducere fluminibus.
BART. Non repeti in Tibullo. in Voſſ. erat, *fluminibus.*

ECLOGA II.

IDAS ET ALCON.

Formoſam Donacen puer Idas, & puer Alcon
Ardebant: rudibuſque annis incenſus uterque
In Donaces Venerem furiata mente ruebant.

Hanc,

DONACE] Titulus hic deeſt in omn. Edd. *In hac Ecloga cantantur amores pueriles inter amicos paſtores Idan, qui & Haſtacus, & Alconem. In qua etiam Poëta ipſe loquitur.* Sic R. VLIT. Ita fere Voſſ. niſi quod ultima verba omittit. *Donace* vero occurrit in lapide apud Gruter. DXCV. 10. *Pompeja Donace.* & *Junia Donace* XVI. 2. & CVI. 13. In margine editionis Tigurinae, quam habeo, manus docta ita notaverat. *Haec Ecloga in Trognaeſiana editione An.* 1608. *non comparet, ſed per aſteriſcum indicatur eſſe lacunam, & ſequitur ſtatim Ecloga* III. *ubi Pan trium puerorum impulſu modulatur.* BURM.

IDAS] Ita P. ASTACUS R. V. A. F. & ſic quoque verſ. 1. *puer Aſtacus.* Quod factum ex Calp. Ecl. II. initio. VLIT.

1. FORMOSAM DONACEN] Calpurnius ſic Ecl. II.

Intactam Crotalen puer Aſtacus, & puer Idas,
Idas lanigeri dominus gregis, Aſtacus horti:
Dilexere diu.

Utrumque tamen ad illius Maronis imaginem factum eſt Ecl. II.

Formoſum Paſtor Corydon ardebat Alexim.

quamquam de nominum impoſitione haud ita curioſus eſſe conſuevi in hujuſcemodi praeſertim argumento, quod in manibus habemus, dicam tamen *Donaci* nomen inditum videri a calamo, de quo Plinius lib. XVI. cap. 36. *Aſtaco* vero a Piſce, cujus meminit Athenaeus lib. III. Hic Aſtacus vocatur etiam Idas, ut apparet: nam quidam paſtores duplici nomine interdum vocabantur, ſicut, alicubi admonet Janus Parrhaſius, ni fallor. Niſi ſi *Aſtacus* in *Idas* convertatur, quo ſane pacto difficultas omnis auferetur: natus forte error ex conſimili initio ſecundae Eclogae Calphurnii: ſic in l. 122. §. 1. ff. de verb. obl. quem Sejum vocavit, deinde appellat Titium. vid. Cujac. Obſ. II. II. & Majorag. I. Epiſt. 7. at *Donace* nomen inditum univerſae Eclogae in codicibus Florentiae excuſis. TITIUS. In primo verſu, imo certe in ipſo epigrammate perſonarum introducendarum mendum inſediſſe in omnibus vulgatis exemplaribus pro comperto habeo. Nam ubi *Aſtacus* legitur; *Idas* adſcribendus: errorem emanaſſe putamus a primo item verſu, Eclogae ſecundae Calphurnii. MARTELL. Virg. Ecl. II. *Formoſum paſtor*, &c. Eodem modo & verbo uterque incipit. VLIT. *Donacen* R.

2. ARDEBANT:] Amabant. Virgil.

Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexin.

Vide Theocritum β. Nonnum lib. XXXIV. BART.

2. RUDIBUSQUE ANNIS] Puerili aetate, vel tunc primum amoris faces experti. Ovid. IX. Met. 719.

Hinc amor amborum tetigit rude pectus.

Auctor Elegiarum, quae Cornelii Galli nomine circumferuntur.

Nondum quid ſit amor, vel quid Venus ignea noram;
Torquebar potius ruſticitate mea.

TITIUS. *Rudibus annis* R. & B. ex MSS. & *intenſus* V. VLIT. *Rudibus* etiam Voſſ. vid. ad Quinctil. I. cap. I. pag. 13. BURM.

3. VENEREM] Concubitum. Propertius III. V. 33.

Denique ubi amplexu Venerem promiſeris emto

Fac

Hanc, cum vicini flores in vallibus horti
Carperet, & molli gremium compleret acantho,
Invaſere ſimul, Venerisque immitis uterque

Tum

Fac, ſimules puros Iſidis eſſe dies.
Tibullus I. IV. 53.
Jam tu, qui Venerem docuiſti vendere primus,
Quiſquis es, infelix urgeat oſſa lapis.
BART.

3. FURIATA MENTE RUEBANT.] Abundantiam amoris denotat, quae ſaepe in furorem converti ſolet; unde amor furor a Poëtis nuncupatur. Virg. IV. Aen. 68.
Uritur infelix Dido, totaque vagatur
Urbe furens.
Idem quoque *furiatam mentem* dixit II. 407. *Furiata mente Coroebus.* & Claudianus III. Rapt. 262. *Furiatum pectus.* TITIUS. Ἐρωμανέοντες, quod familiariſſimum Graecorum Poëtarum feliciſſimo, Nonno. Et *furor* ſaepiſſime ipſe amor dicitur, Ovidio, Virgilio, Catullo, Propertio, ut Graecos amatorios Atticiſtas taceam, quorum libri hoc furore ebrii ſunt. Ariſtenaetus, Achilles Tatius, Heliodorus, Longus, Aelianus, Maximus Tyrius, Parthenius, Lucianus, alii. BART. *Ruebat* Voſſ. & R. male. vid. ad Ovid. II. Art. Amat. 283. & alibi ſaepe. BURM.

4. HANC CUM VICINI] Puellarum ſtudium indicat, quae in floribus legendis, ipſiſque in ſerta nectendis plurimum occupantur. Horatius de Europa loquens III. Od 27.
Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitae Nymphis opifex coronae.
& reliqua. Virg. Ecl. II.
Pallentes violas & ſumma papavera carpens.
TITIUS.

5. MOLLI GREMIUM] Virgil. Ecl. III.
Et molli circum eſt anſas complexus acantho.
Quod ex Theocrito ſumtum eſt Idyllio α. vſ. 55. rurſus idem Maro in Georgicis IV. 137.
Ille comam mollis tantum tondebat acanthi.
ridentem acanthum vocat Ecl. IV. 20. herbam hanc nos vulgo *brancam urſinam*, vel *hircinam* appellamus. de qua videndi ſunt Plinius, & Dioſcorides. IDEM. Vid. Heinſ. ad Claud. Epith. Honor 95.

6. VENERISQUE, IMBUTUS] Spectabatur in uno codice *immitis*, quod & in pluribus aliis deinde reperi: ſignificat autem hoc loco Poëta Aſtacum, & Alconem Veneris muneribus obeundis minime, vel vix jam fuiſſe pares: unde ſtatim ſubjicit: *& pueris jam non puerilia vota.* vel *immitis* valet impatientem, & quaſi efferatum ob amoris impotentiam: vel eſt epithetum Veneris Horatiano illi reſpondens I. Od. 19.
Deſine dulcium mater ſaeva cupidinum.
vel *immitis*, quod talis deinde futura eſſet, qua ratione perſaepe epitheta uſurpare Poëtae conſueverunt. Virg. IV. 68. *Uritur infelix Dido:* ſed *imbutus Veneri*, valet initiatus, vel dictum eſt, quomodo a Cicerone I. de offic. 32. *Plerique autem parentum praeceptis imbuti, ad eorum conſuetudinem, moreſque deducimur.* TITIUS. Non video, cur titubandum ſit, ſi legatur *immitis*, aptiſſimo ſenſu nimirum immaturae. Nam ut matura, quae fiunt, miteſcunt, & tandem (nos vernaculo noſtro ſermone dicimus *Mezzi*) quaſi mitia evadunt, ita quae immatura adhuc immitia dici merito poſſunt. Superſedeo bonorum auctorum exemplis, quae tibi ſuppetunt affatim, & domi naſcuntur tuae. Si vero legamus *imbutus*, quod minus probarem, exponeremus tinctus & aſperſus, quaſi tunc primum Veneris adoleſcentes ii gaudia delibaſſent. MARTELL. Diſtingue,
——— *Veneriſque, imbutus uterque*
Tum primum.
Gaudia pro fructu amatorio dici abunde notamus ad Claudianum, de *furto* ad Carmen Muſaei Grammatici. BART. *Veneriſque immitis* A. & F. ex MSS. *imbutus* R. P. *Venerique imbutus* V. & Gebhard. III. Crep. 17. VLIT. *Veneriſque imbutus* etiam Voſſ. verum *imbui Veneri* Latine dici poſſe vellem, oſtendiſſet Gebhardus: nam cum *imbui* proprie ſit maculari, pollui, tingui, ut oſtendit Pincier. Parerg. III. 25. ablativum poſtulat. quare conſtruo, & lego, *Veneriſque immitis gaudia uterque carpebant.* notat autem puellam adhuc immaturam. ita Horat. II. Od.

v.

Tum primum dulci carpebant gaudia furto.
Hinc amor, & pueris jam non puerilia vota;
Quîs anni ter quinque hiemes, & cura juventae.

Sed

v. 9. *tolle cupidinem immitis uvae.* ubi vide commentatores. BURM.

7. TUNC PRIMUM] Languidior verſus, &, quem niſi ſimilis notae occurreret infr. III. 37. auderem correctione levi tentare; &, ut erectior eſſet, legere,

Dulcia tunc primum carpebant gaudia furto.

Ad rem faciunt illa Claud. Epith. Hon. 81. *in primis titubans audacia furtis.* quia etiam *carperet* modo praeceſſit, poſſet legi *capiebant.* ita apud Ovid. IV. Epiſt. 27.

Tu nova ſervatae capies libamina famae:

ubi etiam *carpes* aliqui codices. XII. Met. 198.

Utque novae Veneris Neptunus gaudia cepit.

& ita ille paſſim. *carpere* tamen *gaudia* idem dixit III. Art. 661. & ideo nihil moveo, quia & alias eadem verba repetere ſolet noſter. BURM.

7. DULCI CARPEBANT GAUDIA FURTO] Sic plerumque amatorum ſuavitates nuncupantur, eo quod ſecretas eas eſſe cupiunt, nam (ut inquit Tibul. I. II. 34.)

Celari vult ſua furta Venus.

Maro IV. Georg. 346.

Martiſque dolos & dulcia furta.

Valerius Cato in Poëmatio, cui nomen Dirae:

Dulcia cum Veneris furatus gaudia primus
Diceret.

Ovid. I. Art. 33.

Nos Venerem tutam, conceſſaque furta canemus.

Catull. VII.

Sidera vident furtivos hominum amores.

Vid. ad Petron. cap. LXXXVII. TITIUS.

8. HINC AMOR,] A prima conjunctione utriuſque acerrimum amorem gigni ajunt. Et id adſeritur in Epiſtolis fictitiis Cleopatrae & Sorani. Gratius v. CCLXXXIII.

Primi complexus, dulciſſima prima voluptas,
Hunc Veneri dedit impatiens natura furorem.

Vide, quae inibi ex falſo auctore vera dicimus. BART.

8. NON PUERILIA] *Nunc puerilia* R. VLIT. Ita Dorv. Palat. & Voſſ.

8. JAM NON PUERILIA VOTA.] Juvenum aetateque confirmatorum, non puerorum opus eſt Veneris exercitium, itaque recte Ovidius *juvenile opus* appellavit Remed. 399.

Ergo ubi concubitus, & opus juvenile petetur.

Quamquam, inquit Horatius IV. I. 15.

Et centum puer artium
Late ſigna feret militiae tuae.

TITIUS. Nuptiae. *Votum* enim utriuſque ſexus naturale, conjungi, hinc pro ipſa conjunctione dictum. Teſtamentum Grunnii Porcelli. *Sorori meae, in cujus votum intereſſe non potui, do, lego dari &c.* Appulejus libro IV. Metam. *mutuo mihi pigneratus, votiſque nuptialibus, pacto jugali, pridem deſtinatus.* Claudianus Nupt. Honor. 20.

—— quonam uſque verendus
Cunctatur mea vota ſocer?

Impp. Diocletianus lib. XVI. C. de Nuptiis. Juſtinianus lib. XXIV. Idem lib. X. de ſecund. Nupt. Honorius lib. IV. Ejuſdem tituli. Et lib. IV. C. de Spouſal. BART. Quem vid. ad Epithal. Hon. praef. 12. *Non puerilia* vero ſunt virilia, quae viris conveniunt. ut ita de Tigellio Tacit. I. Hiſt. 72. *virilia ſcelera exercuit.* BURM.

9. QUEIS ANNI TER QUINQUE HIEMES,] Ita plerumque annos dinumerabant Veteres. Virg. I. Ecl. 70.

Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas:

per ariſtas enim meſſes, per meſſes annos ipſos intelligit duplici figura, Metonymia ſc. & Synecdoche. Catull. Carm. XCIII.

Smyrna mei Cinnae nonam poſt denique meſſem,
Quam coepta eſt, nonamque edita poſt hiemem.

Juvenal. IV. 92.

Sic multas hiemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia.

Seneca Junior in Oedipo 783.

Decima jam metitur ſeges.

Idem in Thebaide 371.

Bruma ter poſuit nives:

Et

Sed poſtquam Donacen duri clauſere parentes,

Quod

Et tertia jam falce decubuit Ceres.

idem Troade 73.

Decies nivibus canuit Ide,
Ide noſtris nudata rogis,
Et Sigeis trepidus campis,
Decies ſecuit meſſor ariſtas:

& alibi non ſemel. Petronius Arbiter cap. LXXXIX.

Jam decima moeſtos inter ancipites metus
Phrygas obſidebat meſſis.

Apud Sophoclem ἄροτος annum denotat; cur autem haec dinumerandi ratio apud illos invaluerit, docet Suidas: Οἱ μὲν γὰρ μετὰ ταῦτα δυναστεύσαντες, καὶ ὑποτελεῖς τὰς χώρας ποιήσαντες, ἀπὸ τῆς αὐξήσεως τῶν καρπῶν τοὺς χρόνους διώρισαν, καὶ ἐνιαυτοὺς κυρίως ἐκάλεσαν· Atque haec quidem, quod ad verba pertinet, quod vero ad mentem poëtae attinet, ſic ait Ariſtoteles de hiſtoria animalium lib. VII 1. φέρειν τὸ σπέρμα πρῶτον ἄρχεται τὸ ἄρρεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐν τοῖς ἔτεσι δὶς ἑπτὰ τετελεσμένοις. ἅμα δὲ καὶ τρίχωσις τῆς ἥβης ἄρχεσθαι, καθάπερ καὶ τὰ φυτὰ τὰ μέλλοντα φέρειν τὸ σπέρμα, ἀνθεῖν φησὶ πρῶτον Ἀλκμαίων ὁ Κροτωνιάτης: & reliq. vid. & lib. v. cap. 13. TITIUS. Heinſius legebat *Quis actae ter quinque hiemes.* Sed hoc audacius. forte planior fieret locus, ſi diſtinctione & parentheſi juvaretur hoc modo,

Hinc amor, & pueris jam non puerilia vota
(Quis anni ter quinque hiemes) & cura juventae.

& ita explicaretur: hinc auſi fuere jam amare Donacen, & quia altius pueris ſpirabant, etiam coeperunt ſe impenſius colere & ornare, ut placerent puellae: *cura* enim proprie de ornandi ſtudio. Ovid. II. Met. 732. *cura tamen adjuvat illam*, ſc. formam. Medic. faciei *Cura faciem commendat.* & III. Art. Amat. 105. *cura dabit faciem.* & ſaepius alibi. Manil. v. 146.

Illis cura ſui cultus, frontiſque decores.

ubi Scalig. inde φιλοκάλους dictos Graecis docet. *ſtudium formae* vocat Tibul. I. IX. 43. niſi ita diſtinguas & explices, vix video ſenſum. poſſet tamen (quia durior videtur locutio. *Anni ter quinque hiemes,*) legi,

—— —— & non puerilia vota,
(Quis anni ter quinque) & primae cura juventae.

licet priorem lectionem & expoſitionem praeferam. ſimili fere modo inf. IV. 36.

Jam tibi bis denis numerantur meſſibus anni.

Guidalot. explicat, cum proximi eſſent juventuti, & curarent ea, quae juventas. Quae fateor me capere non poſſe. rectius *curam juventae* quis ipſam Donacen exponat, quae illis curae eſſet. ut apud Ovid. v. Faſt. 525.

Conjux, primae mihi cura juventae.

Qui locus mihi conjecturae dedit occaſionem. Sed tamen, cum jam *amor* & *vota* praeceſſerint, hinc curam de ornandi ſtudio malo intelligere. judicet lector. BURM.

9. CURA JUVENTAE.] Non ait eſſe homines ἀπειροαφροδίτους, ſed eleganteis, & ἱμερτοὺς, ut loquitur Ariſtonaetus. BART.

10. DURI CLAUSERE PARENTES,] Ideo duri, quia clauſere: ſic Horatius IV. Od. 8.

Donarem pateras, grataque commodus
Cenſorine meis aera ſodalibus.

De quo loquendi genere plura olim adnotaveram in meis libris Locor. Controverſ. in quos cum petulanter admodum invectus eſſet Burdo quidam Gallo-Italus, coactus fui dignitatis meae tuendae cauſa, atque adeo ipſius veritatis amore pares vices ei rependere, quod feci invitus, ſed neceſſario, ut puto, conſilio, in ea porro defenſione plura de hac phraſi obſervavi, quam fungus ille non capiebat, licet neminem parem ſibi in eruditione eſſe jactitet. Sed redeo ad rem noſtram, puellam claudentem *durum hominem* appellavit etiam Ovidius, h. e. *aſperum, moleſtum*, III. Am. IV. 1.

Dure Vir, impoſito tenerae cuſtode puellae
Nil agis.

Nec aliter Horatius I. Ep. I. 21.

—— —— ut piger annus
Pupillis, quos dura premit cuſtodia matrum.

Solent autem parentes virgines jam nubiles diligentius cuſtodire, nec paſſim, ut antea, cum pueris verſari permittere; fuit vero tempus, quo timor hujuſmodi procul aberat, id adeo, ut redeat ſummis votis expetit Tibullus dicens II. III. 45.

Nullus erat cuſtos, nulla excluſura dolentes
Janua: ſi fas eſt, mos precor ille redi.

Sed certe virgines id aetatis cuſtodiri debere do-

Quod non tam tenui filo de voce ſonaret,
Sollicituſque foret linguae ſonus, improba cervix,

docet Ariſtoteles de Hiſtor. anim. lib. VII. I. his verbis: *μάλιστα δὲ καὶ φυλακῆς δέονται τὸν χρόνον τοῦτον. μάλιστα γὰρ ὁρμῶσι περὶ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν ἀρχομένων αὐτῶν.* & reliq. Auctor Elegiarum, quae Cornelio Gallo tribuuntur.

Paedagogus adit me, illam triſtiſſima mater
Servabat.

TITIUS.

11. Quod] *Et.* V. A. B. F. *ſonarent* V. A. B. VLIT. Tigur. Ed *ſonarent. Et* Dorv.

11. Et non tam tenui filo] Aſperam arteriam accipe, per quam vox emittitur; ac de voce quidem, quae ad hunc locum intelligendum neceſſaria eſſe judicavi, haec ſunt Ariſtotelis verba in Problematis, ſect. 11. probl. 16. quaerebat autem illic Philoſophus, cur vocem emittant acutam, qui expertes ſeminis ſunt, ut pueri, mulieres, decrepiti, ſpadones: gravem autem Viri, qui firma ſunt aetate, ac exitum quaeſtionis expedit, ut dicat: *ἡ τραχεῖα ἡ γραμμὴ καὶ τὰ ἄλλα λεπτά, ἓν διάστημα ἔχει, τὰ δὲ παχέα πλείω, ὥστε καὶ ἡ λεπτὴ φωνή ἐστιν ἡ πλείω, ἐχόντων δὲ τῶν ἀπειρημένων πνεῦμα ἀσθενές, κινοῦ αὐτῷ ἀέρα ὀλίγον.* & reliqua, quae ibi ſequuntur; ex quibus verbis facile etiam cognoſcitur, cur Poëta dixerit, *tenui filo*, nam tralatitie ſumptum eſt à re propria, de qua Gratius de Venatione inquit vſ. 25.

Prima jubent tenui naſcentem jungere filo
Limbum.

ac rurſus 358.

Circum labra ſequi, tenuique includere filo.

Sed & idem Ariſtoteles quippiam tradit loco ſuperius indicato, quod ad hanc rem intelligendam plurimum confert, id adeo apud ipſum inſpici poterit, nam ego brevitatis cauſa non omnia huc congero. vid. & de Hiſt. Animal. VII cap. I. TITIUS. Devirginata Donace & jam propior graviditate, graviori voce loquebatur, nec tam ſubtili ſpiritu enunciabat verba, imo pudore rei geſtae ſollicita, lingua quaſi preſſa onere quopiam anhelitabat. Vulgo notum, mulierem gravius loqui virgine. *De* particula hoc loco *παρέλκει.* cujus generis magna vis exemplorum ad Ceirin Virgilii à nobis collecta. Elegantiſſimum eſt *filum vocis* dicere, quod illa quaſi deductum fili aemuletur, ut perpetuae eloquentiae Orator Hercules Gallicus depictus eſt catenam ore exſpuens, ex qua religati eſſent populi, de qua pictura elegans *προλαλία* extat apud Lucianum. Sic *carmina tenui filo* apud Auſonium Moſella 396.

Mollia ſubtili nebunt mihi carmina filo
Pierides.

BART. Titius in exemplaris ſui margine correxerat,

Quod non tam tenui de filo voce ſonaret.

quod non deterius puto vulgata lectione. ita *voce ſonare* Calpur. II. Ecl. 4. *de* vero praepoſitio hic abundat, ſed non temere additur, ne duo ablativi *voce*, *filo* impedirent ſenſum. vid. ad Nemeſ. Cyneg. 17. BURM.

12. Sollicitumque foret] Ob vocis mutationem, quae circa decimum quartum aetatis annum contingere ſolet, cujus rei cauſam pluribus verbis proſequitur Alexander Aphrodiſienſis, ſive mavis Trallianus problemate illo 126. quo quaerit: *Διὰ τί τὰ ἐφηβεύοντα παιδία τραγῷ περὶ ιδ' ἔτος.* eam quoque illic inſpici velim, ne ſim longior: poterit tamen idem fortaſſe referri ad amantium haeſitationem, ſicut & alia, quae ſequuntur amoris indicia, de quibus venuſtiſſimum extat Sapphonis carmen, quod Catullus pene ad verbum expreſſit. Flaccus quoque non uno in loco hujuſmodi indicia ſuaviſſimis carminibus proſequitur: ſed omnium venuſtiſſimum eſt Valerii Aeditui epigramma, quod citat Gellius, lib. XIX. Virg. IV. Aen. 76. *Incipit effari, mediaque in voce reſiſtit.* vid. etiam Heliodorum in Hiſtor. Aethiopica. Extat etiam jucundiſſima cantilena Franc. Petrarchae, hanc eamdem ſententiam comprehendens, cujus initium eſt, *Benche io t' habbia guardato da menſogna Ingrata lingua.* TITIUS. Ob pudorem videlicet amiſſae virginitatis. Sic Calliſto apud Ovidium II. Met. 447.

Vix oculos attollit humo, nec, ut ante ſolebat,
Juncta Deae lateri, nec toto eſt agmine prima,
Sed ſilet, & laeſi dat ſigna rubore pudoris.

BART. *Sollicituſque* &c. ego. *Sollicitumque*

Digitized by Google

Suffuſuſque rubor crebro, venaeque tumentes:
Tum vero ardentes flammati pectoris aeſtus
Car-

foret linguis onus omn. Edd. VLIT. Neſcio, an recte Vlitius correxerit. cum *onus linguae ſollicitum* poſſet indicare balbutiem, quia prae pudore balbutiebat, furti ſibi conſcia. ita *ſollicita voce* invocare deos Ovid. x. Met. 639. id eſt timida, dubia, an audituri ſint. ſed *linguis* offendit numero illo plurali. Heinſius malebat, *inſolitumque foret linguis onus.* BURM.

13. IMPROBA CERVIX,] Audax, elata. Virgil. VIII. Ecl. 50.

Improbus ille puer.

Propertius I. I. 5.

Donec me docuit caſtas odiſſe puellas
Improbus.

Calpurn. III. Ecl. 32.

Improbe te Lycida.

Graece idem valet vox σανής. TITIUS. Simpliciter haec intelligamus, amabo te, neque ad amoris indicia gratis confugiamus. Eandem rem, quam inſtituerat magis adhuc, & magis phyſice ac poetice urget pingendo. Pubeſcentes τραγᾷν ad verbum *hircire* nullus noſtrum ignorat. Ergo tenuiori de filo non amplius vox illorum reſonat. Quid (ſodes) inde conſequitur? nonne linguis eorum, hoc eſt inſtrumentis omnibus vocalibus majus onus, & magis ſollicitum incumbit, ſi clariorem vocem exſerere cordi ſit? In hoc nixu non cervix improba nobis ſit? hoc eſt pertinax, contumax, inobediens, denique minus reſpondens claritati vocis, quam meditamur? haec eſt (ni mens improba ſit) pura & germana loci hujus intellectio: dum autem improbitatem & contumaciam cervicis domare, & pervincere contendimus, & vim facimus animae & laryngi, tum venae tument in gutture, & (quod neceſſe eſt) eo accurrente ſanguine colli partes omnes rubent. MARTELL. Tumida. Catullus de ea, quae primum virum expertura erat. Carm LXIV. 372.

Non illam nutrix orienti luce reviſens
Heſterno collum poterit circumdare filo.

Vel ad laſſam cervicem referri poſſit ob capitis dolorem. Ariſtoteles lib. VII. de Hiſtor. Animal. cap 4. μετὰ δὲ τὴν σύλληψιν αἱ γυναῖκες βαρύνονται τὸ σῶμα πᾶν, καὶ σκότοι ἀπὸ τῶν ὀμμάτων, καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ γίνεται πόνος. BART. *Improba* eſt grandior, tumeſcens, ita paſſim *improba* dicuntur, quae modum excedunt. quod probari non neceſſe. inepte Guidalot. explicat nondum abſolutam, & obſcurat explicatione ipſa verbum. vid Gronov. ad Martial. I. Ep. 105. ubi *improbam naturam* explicat. neſcio autem, cur haec non de notis virginitatis temerarae capere velit Martell. certe Ovidius de Calliſto lib. II. Met. 451. tales notas intelligit.

——— *poterat ſentire Diana*
Mille notis culpam: Nymphae ſenſiſſe putantur.

vide ſequentia. BURM.

13. SUFFUSUSQUE RUBOR] Amoris indicium. Horat. I. Od. 13.

Tunc nec mens mihi, nec color
Certa ſede manet.

Tibull. I. IX. 52.

Sed nimius luteo corpora tingit amor.

adi Heliodorum & Achillem Statium. TITIUS. Et coloris alternario in ruborem & pallorem ſignum συμψύξεως. Nonnus lib. XLVIII. Dionyſ. in amariſſima irriſione Dianae in Auram, quae imminuta erat.

Εἰπὲ δέ μοι βαρύνουσα, συνέστιε, παρθένε Νύμφη,
Πῶς μετέπεις χλοάουσαν ἐρευθαλέην σεο μορφήν;
Τίς σεο λέκτρα μίγη, τίς ἔχραισε σεῖο κορείην;

BART.

13. VENAEQUE TUMENTES:] In cruribus praecipue conceptus tumorem facere ajunt. Ariſtoteles. καὶ ταῖς πολλαῖς αἴρει τὰ σκέλη οἰδήματα καὶ ἐπάρσεις γίνονται τῆς σαρκός. Plinius lib. VII. cap. 6. Mammillas tumidas τῆς διαπαρθενεύσεως indicium numerat aliquoties Nonnus Dionyſiacis. Idem totum corpus intumuiſſe memorat, cum fruſtra priori cingulo poſt paſſum Bacchum Auram ſe cingere velle facit, quod ſimile eſt Catulli verſui ſuperius prolato. verſus ex libro XLVIII. Dionyſiacôn.

——— ——— καὶ ἤμελλε κουλάδα μίτρην,
Στέρνα πάλιν στείνουσα, καὶ οἰδαλέοις ἴχνια μαζῶν
Παρθενίης ζωστῆρα μάτην ἐσφίγγετο δεσμῷ.

BART.

14. FLAMMATI] Inflammati. Vide ad Muſaeum. IDEM.

15.

Carminibus, dulcique parant relevare querela.
Ambo aevo, cantuque pares, nec diſpare forma:
Ambo genis leves, intonſi crinibus ambo:
Atque ſub hac platano moeſti ſolatia caſus
Alternant: Idas calamis, & verſibus Alcon.
Id. Quae colitis ſylvas Dryades, quaeque antra Napeae,
Et quae marmoreo pede, Naïdes, uda ſecatis

Lit·

15. Carminibus, dulcique parant] Eſt enim curarum non leve ſolatium ipſa doloris conqueſtio: hinc dicit Ecl. IV.

Cantet, amat quod quiſque; levant & carmina curas.

Virg. IV. Georg. 464.

Ipſa cava ſolans aegrum teſtudine amorem.

Theocritus in Cyclope Idyl. XI. 1.

Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο,
Νικία, οὔτ' ἔγχριστον (ἐμὶν δοκεῖ) οὔτ' ἐπίπαστον.

Summus noſter Lyricen. *Che cantando il dolor ſi diſacerba.* Conſule auctorem Problematum, quae Alexandro Aphrodiſienſi vulgo tribuuntur. TITIUS. Eclog. IV.

Cantet, amat quod quiſque; levant & carmina curas.

BART.

15. Relevare] *Revelare* Palat. VLIT.

16. Ambo aevo,] Ex Virgilio Ecl. VII. 4. ſicut & alia multa, eſt enim apud ipſum hunc in modum:

Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, & reſpondere parati;

porro Virgilius a Theocrito ſumſit, cujus haec ſunt Idyllio VIII. 3.

Ἄμφω τώγ' ἤστην πυρροτρίχω, ἄμφω ἀνάβω,
Ἄμφω συρίσδεν δεδαημένω, ἄμφω ἀείδεν.

Ovid. IX. Met. *Par aetas, par forma fuit.* TITIUS. Theocritus. Ἄμφω τώγ' ἤστην &c. Calpurnius Ecloga III. BART. *Aevi* MS. Pal. & B. in Aev. VLIT.

16. Diſpare] *Diſpari* Ed. Tigur.

17. Ambo genas, &c.] Sic B. R. V. P. *genis* A. F. VLIT.

17. Intonsi] *Intonſis* V. A. F. B. IDEM. *Genis* probo, propter ſequens *crinibus:* in Dorv. erat *gen. . . leves. leves* vero ſcribendum a λεῖος. ita *vir levior femina* Ovid. III. Art. 437 *glabri* itidem dicuntur. vid. ad Phaedr. IV. IV. 22. & ad Ovid. III. Faſt. 745. *genas* in textum voluit Vlitius admitti in erratis; *genas*, & *intonſis* etiam Palat. BURM.

18. Atque sub hac platano] Calpurn. IV. 2.

Quidve ſub hac Platano, qua garrulus obſtrepit humor
Infeſta ſtatione ſedes?

TITIUS.

21. Marmoreo pede] Heſiodus in Theogonia appellavit Thetidem ἀργυρόπεζαν, id eſt, candidis pedibus inſignem a candore illius metalli, Tibullus ſic I. VI. 30.

Vinclaque de niveo detrahet ipſe pede.

idem intelligit Nemeſianus hoc loco, nam marmoreum valet candidum apud Latinos eadem figura. Naevius Cypria Iliade, referente Chariſio.

Collum marmoreum torquis gemmata coronat:

Sic etiam Virgilius IV. Georg. 523.

Tum quoque marmorea caput a cervice revulſum,
Gurgite cum medio portans Oeagrius Ebrus
Volveret.

Lucret. II. 774.

——— *Coerula quae ſint*
Nunquam in marmoreum poſſunt migrare colorem.

Ovid. in Faſtis IV. 175.

Aurea marmoreo redimicula demite collo.

& Metamorph. XIII. 746.

Quas ubi marmoreo deterſit pollice virgo.

De Nymphis conſule praeter alios Lilium Gregorium Gyraldum. TITIUS.

21. Najades] *Naides* V. A. B. F. *Secatis*] Sic V. A. B. F. *ſecantes Litora purpureos alitis* R. P. *Naides uda ſecatis Gramina, purpureoſque alitis per littora.* B. ex G. Sed in Adv. à ſe ipſo diſſentit. VLIT. cum R. facit Voſſ.

21.

Litora, purpureoſque alitis per gramina flores,
Dicite, quo prato Donacen, qua forte ſub umbra
Inveniam, roſeis ſtringentem lilia palmis?
Nam mihi jam trini perierunt ordine ſoles,

Ex

21. UDA SECATIS LITTORA,] In ſuperioribus ſane parum nobis profuit vetus editio: nam corruptiſſime praetulit ſcriptos elegantiſſimos de [illegible] verſus. At hoc loco non paullo melior eſt vulgatis. Habet enim hos verſus tranſpoſito verbo ita conceptos.

Et quae marmoreo pede, Naides, uda ſecatis
Gramina, purpureoſque alitis per littora flores.

Quae ſcriptura omni dubio procul legitime vera eſt. Nam quid correctores moverit *ſecare* Nymfas *littora* volentes potius pedibus marmoreis, quam gramina, & flores littoribus ademtos graminibus adfingentes, id inquirere, ſit illis ſe ſimilem facere, qui hominum ſemper diſſimillimi fuerunt. Ait Naïdes amantes diſcurrere per gramina, & alentes flores in littoribus. Elegantiſſime. Nec dubito, talia quam plurima in hoc Poëta eſſe, quae tamen deprendere fine meliore libro nulla vis humani ingenii poſſit & audeat. BART. Sed Ovidius firmat vulgatam II. Amor. XI.

Litora marmoreis pedibus ſulcate puellae.

Ubi vide Heinſium. & quis in ſterili litore flores, fine miraculo, aleret? ſed *per gramina* eſt in paſcuis: nec dicit producere Nymphas flores, ſed *alere*, quia Nymphae rorem ſpargere, dum incedunt, credebantur: & hinc *udum* pedem illis tribuit Calpur. Ecl. II. 14. & paſſim alii Poëtae. vid ad Grat. 17. & hinc forte eidem Calpurnio vſ. 32. *pariens gramen* dicitur. ex litoribus ergo madentes adhuc pedibus Naïdas in paſcua veniſſe fingendum eſt; humor vero recte alere flores, herbas &c. quin dicatur, nullum eſt dubium. Ovid. III. Metam. 411.

Gramen erat circa, quod proximus humor alebat.

Gramina vero pro campis, paſcuis ponunt Poëtae. Tibul. III. v. 29.

At vobis Tuſcae celebrantur gramina Nymphae.

Purpureos quae alitis malebat Gudius. BURM.

23. PRATO] *Quo pacto* R. VLIT. & Voſſ.

24. STRINGENTEM LILIA PALMIS] Carpentem: Virg. II. Georg. 368.

Nunc ſtringe comas, nunc brachia tonde.

rurſus I. 305.

Sed tamen & quernas glandes nunc ſtringere tempus,
Et lauri baccas;

roſeis autem *palmis*, id eſt, pulchris. Virgil. I. Aen 402.

Dixit, & avertens roſea cervice refulſit.

In quam etiam ſignificationem uſurpatum quandoque ſcimus *purpureum* a coloris jucunditate: Heſiodus in Theogon 247. καὶ Εὐνίκη ῥοδόπηχυς & 251. καὶ Ἱππονόη ῥοδόπηχυς. & in opere ruſtico 610.

Ἀρκτοῦρον δ' ἐσίδῃ ῥοδοδάκτυλος Ἠώς.

TITIUS. Alludit ad Graecanicum formoſum, ῥοδοδάκτυλος. δάκτυλα φοινίζοντα apud Nonnum libro XVI. Dionyſ.

Δάκτυλα φοινίζοντα λαβὼν γυμνώνυχι δεσμῷ
Κυπρίδιον κομάτοιο περίγραφε.

Coluthus in raptu Helenae.

Τοῖον ἐφθεγξαμένη ῥοδοδάκτυλος ἔννεπε Κύπρις.

Muſaeus.

Ἠρέμα μὲν θλίβων ῥοδοειδέα δάκτυλα κούρης.

Heſiodus. β Ἐργ'

Ἀρκτοῦρον δ' ἐσίδῃ ῥοδοδάκτυλος Ἠώς.

Lucian. Dial. Ὁ τὴν νῦν μηδεὶς ἢ καταπεμπέτω αὖθις εἰς τὴν Ἴδην, καθαρὸς γὰρ καὶ ῥοδοδάκτυλος καὶ ἐσταμένως ὀρέγει τὸ ἔκπωμα. Carcynus apud Athenaeum lib. XIII. Ταῦτα καὶ πλῆμαι σὺ λέγεις ὁ ῥοδοδάκτυλος ὤν. Claudian. Nupt. Hon. Homer. Odyſſ. α. BART.

25. NAM ME JAM TR. PETIERUNT ORD.] R. V. B. VLIT. Ita Tigur. Palat. & Voſſ.

25. TRINI PERIERUNT ORDINE SOLES,] Μετωνυμία pro eo, quod eſt, jam tres dies elapſi ſunt. Virgil. IX. Ecl. 52.

——— ——— *ſaepe ego longos*
Cantando puerum memini me condere ſoles.

& in majori Poëmate III. 203.

Tres

Digitized by Google

Ex quo conſueto Donacen exſpecto ſub antro.
Interea, tamquam noſtri ſolamen amoris
Hoc foret, aut poſſet rabidos medicare furores,
Nulla meae trinis tetigerunt gramina vaccae
Luciferis, nulloque biberunt amne liquores:
Siccaque foetarum lambentes ubera matrum
Stant vituli, & teneris mugitibus aëra complent.
Ipſe ego nec molli junco, nec vimine lento

Per-

Tres adeo incertos coeca caligine ſoles
Erramus pelago.

Sic etiam Graeci ἥλιοι uſurpant: caeterum ex amantium affectu dictum eſt, quibus vel minima mora longiſſima videri ſolet. Phaedria apud Terentium Eunucho II. I. 17.

Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum?

Par. *Hui! un verſum triduum? vide, quid agas.*

In noſtra vero τὸ *ordine* hunc affectum exprimit. TITIUS. Recte hoc docti viri emendarunt. In libris veteribus eſt,

Nam me jam trini petierunt ordine ſoles.

Divine hoc Theocritus Idyl. XIV. 44.

—— —— Ὀκτὼ ταὶ δ᾽, ἐννέα ταὶ δέ, δέκ᾽ ἄλλαι,
Σάμερον ἑνδεκάτα· ποτίθες δύο καὶ δύο μῆνες,
Ἐξ ὧ ἀπ᾽ ἀλλάλων.

Sed Nemeſianus iſta alluſit XII. Edyll. I.

Ἤλυθες ὦ φίλε κοῦρε τρίτῃ σὺν νυκτὶ καὶ ἠοῖ,
Ἤλυθες, οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν.

BART.

26. Expecto] *Experto* R.

26. Sub antro.] Quo condixerat venturam. Sic IV. Ecloga v. 10.

Nunc placitas fugiunt fagos, promiſſaque fallunt
Antra.

Sic in ſpelunca Dido & Aeneas. BART.

28. Rabidos] *Rapidos* R. VLIT. & Palat. & Voſſ.

29. Nulla meae trinis] Virg. Ecl. V. 24.

——— *Non ulli paſtos illis egere diebus*
Frigida Daphni boves ad flumina, nulla neque amnem
Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Quod ex Moſchi Epitaph. Bion. 23. ſumtum conſtat:

—— —— Καὶ αἱ βόες, αἵ ποτι ταύροις
πλαζόμεναι, γοάοντι, καὶ οὐκ ἐθέλοντι νέμεσθαι.

TITIUS. Notum ex Theocrito, Id. IV. 14. ſed illud melius in libro vetere. *Nulla mihi.* Quod altero tanto elegantius. BART.

30. Nulloque biberunt] *Nullo lamberunt.* R. Forte: *nullos libarunt.* Deſumptus enim hic locus ex Ecl. V. Virgilii:

——— ——— *nulla neque amnem*
Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

VLIT. *Lamberunt* Dorv. Palat. Voſſ. & Tigur.

31. Siccaque] Verſus dignus quovis optimo Poëta. BART.

31. Foetarum] *Ferarum* V. VLIT.

32. Mugitibus aera complent.] De equis ita inquit Virgilius Georg. III. 94.

—— ——— *Et altum*
Pelion hinnitu fugiens implevit acuto:

Et Ecl. VI. 48.

Proetides implerunt falſis mugitibus agros.

TITIUS.

32. Aera] *Atria* R. forte, *aethera.* VLIT. *Atria* Voſſ. ſcribae illi obverſabatur forte ille verſus Ovidii V. Met. 153. *Ululatu atria complent.* Sed ſi jam paſtorum aedibus atria poſſent adſcribi, certe hic, ubi paſcentium pecorum eſt mentio, in pratis potius mugiſſe, quam in atriis credibile eſt. BURM.

33. Molli junco,] Sic etiam vocat Maro II. Ecl. 71.

Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget uſus,
Viminibus mollique paras detexere junco?

Propertius IV. II. 44. *levem* ipſum appellavit. *Et junco braſſica vincta levi.* TITIUS.

Virg.

Perfeci calathos cogendi lactis in uſus.
Quid tibi, quae noſti, referam? ſcis mille juvencas
Eſſe mihi: noſti numquam mea mulctra vacare.
Idas ille ego ſum, Donace, cui ſaepe dediſti
Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petiſti.

Eheu

Virg. Ecl. II. *quorum indiget uſus, Viminibus, mollique paras detexere junco.* VLIT.

33. VIMINE LENTO] Flexibili Virg. III. Aen. 31.

Lentum convellere vimen:

quod pertinet ad ſententiam; haud longe diſtat iſtud Theocriti ex Cyclope Idyl. XI. 73.

Αἴκ' ἐνθὼν ταλάρως τε πλέκοις, καὶ θαλλὸν ἀμάσας
Τοῖς ἄρνεσσι φέροις, τάχα κεν πολὺ μᾶλλον ἔχοις νῶν.

Vide Columell. lib. VII. cap. 8. calathus & fiſcella idem, de qua Ecl. I. vſ. I. TITIUS. Vide ad Calpurnium. BART.

34. CALATHOS] *Calamos* Dorv. & in *uſum* idem. vid. ad Petron. CXXXV. ita Cicer. V. Philip. 9. *quia multa in uſum reſervabat.* ubi vid. Graev. Liv. XXII. 20. *Quod ſatis in uſum fuit ſublato.* vid. plura ad Rutil. I. Itin. 152. *in* & *ad* uſum ſaepe variat in ſcriptis. vid. ad Ovid. III. Art. 529. BURM.

34. COGENDI LACTIS] Ita apud Apulej. VIII. Met. *haberetne venni lacte, vel adhuc liquidum, vel in caſeum recenter incoactum.* ubi illud *in* adhaeſit perperam ex prioribus verbis repetitum, vel ex litera *m* praecedenti. nam puto eſſe legendum *in caſeum recentem coactum.* Heinſ. ad Claud. I. in Rufin. 152. legebat *in caſeum coagulatum*, quod longius abit. Prudent. Cathem. Hym. III. 66.

Spumea mulctra gerunt niveos
Ubere de gemino latices;
Perque coagula denſa liquor
In ſolidum coit, & fragili
Lac tenerum premitur calatho.

Inf. Ecl. III. ult. *concretum lac* vocat Ovid. XII. Met 436. πακτὰ dicitur Theocrit. Id. XI. 20. *cogere* idem eſt, quod aliter *premere* dicitur, ut Calp. II. VII. v. 34. & Varr. lib. IV. de Ling. Lat. caſeum a *lacte coacto* dictum docet. vid. Pincier Parerg. II. 40. & *durare coagula* dixit Ovid. XIII. Met. 830. BURM.

35. QUID TIBI, QUAE NOSTI,] Idem verſus apud Calpur. Eclog. III. v. 65. Ille videtur potius Nemeſiano abſtuliſſe, quam ut huic praebuerit. BART.

35. SCIS MILLE JUVENCAS] Mutuo ſumtum a Virgilio, qui porro a Theocrito utendum accepit. Latinus Poëta inquit Ecl. II.

Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans,
Mille meae Siculis errant in montibus agnae;
Lac mihi non aeſtate novum, non frigore deſit.

Graeci autem verba ſunt haec Idyl. XI. 34.

Ἀλλ' οὗτος τοιοῦτος ἐὼν, βοτὰ χίλια βόσκω·
Κἠκ τούτων τὸ κράτιστον ἀμελγόμενος γάλα πίνω.
Τυρὸς δ' οὐ λείπει μ' οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ,
Οὐ χειμῶνος ἄκρω. Ταρσοὶ δ' ὑπεραχθέες αἰεί.

Quos locos imitatus etiam fuit Ovidius Metam. XIII. ſed & apud Horatium ita reperias II. Od. 16.

Te greges centum. Siculaeque circum
Mugiunt vaccae.

Vide tamen, quae adnotavimus ad Calpurnii Eclogam II. 67. TITIUS. Virg.

Mille meae Siculis errant in montibus agnae.

Vide Calpurnium Ecloga II. BART. *Si mille* Palat.

37. IDAS ILLE EGO SUM,] Ἐμφατικῶς. vid. Alb Gentil. Lect. Virgil. cap. 14. Haec eadem ſententia apud Calpurnium III. 55. totidem fere verbis expreſſa reperitur; ipſius in propinquo ſtatuam, ut conferri poſſint: ait igitur:

Ille ego ſum Lycidas; quo tu cantante ſolebas
Dicere felicem, cui dulcia ſaepe dediſti
Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petiſti.

TIT. Ad verbum Calpurnius III. 50. BART. Calpurnius hos IO. verſus majori ex parte verbotenus deſcripſit Ecl. III. vſ 50. &c. VLIT.

37. CUI] *Quoi* Rom. Ed.

Eheu nulla meae te tangit cura ſalutis!
Pallidior buxo, violaeque ſimillimus erro.
Omnes ecce cibos, & noſtri pocula Bacchi

Hor-

39. Errantia labra petisti.] Ovid. Epiſtola Sapphus ad Phaonem vſ. 43.

Cantabam, memini, meminerunt omnia amantes;
Oſcula cantanti tu mihi rapta dabas.

Et Amorum lib. II. IV. 25.

Haec quia dulce canit flectitque facillima vocem,
Oſcula cantanti rapta dediſſe velim.

Errantia autem: modo hunc, modo illum calamum percurrentia. TITIUS.

40. Eheu] Ita A. & F. *Heu heu* V. B. & P. *Eu heu nulla m. te t. cauſa* R. & Gebhard. ex MS. Pal. III. Crepund. 20. VLIT. *Eu, Eu* Dorv. *heu heu* Tigur. *Eu heu* Voſſ.

40. Te tangit cura salutis] Brevius Maro. *Nil noſtri miſerere*; quod ex Theocrito Id. III. 33. expreſſum eſt. Τὸ δέ μευ λόγον ὐδένα ποιῇ. & in Cyclope Idyl. XI. 29. Τὶν δ' ὐ μέλει, ὐ μὰ Δί' ὐδέν. TITIUS.

40. Cura] *Cauſſa* in Palat. Voſſ. & Rom. Ed. quae perpetua fere ſcribarum aberratio. vid. ad illa Ovidii Ep. VIII. 15.

At tu, cura mei ſi te pia tangit.

& II. Amor. XII. 17, & alibi. BURM.

41. Pallidior buxo,] Ab inſigni ejus ligni pallore impotenter amantis habitum exprimit; vultum, inquam, horridum, exanguem, macieque confectum: Ovid.

Pallidior Buxo vultus amantis erat:

& Metam. IV. 134.

——— Oraque buxo
Pallidiora gerens.

rurſus lib. XI. 417.

——— buxoque ſimillimus ora
Pallor obit.

Auctor carminis in Priapum.

Uvis aridior puella paſſis,
Buxo pallidior, novaque cera.

Martial. XII. Ep. 32.

Et non recenti pallidus magis buxo
Irus tuorum temporum ſequebaris.

Hinc Apulejus lib. VIII. Metam. *at ille*, inquit, *modicum commoratus, refert ſeſe, buxantique pallore trepidus mira ſuper conſervo ſuo renunciat.* Catullus dixit Carm. LXIV. 100.

Quanto ſaepe magis fulgore expalluit auri &c.
Hoſpes inaurata pallidior ſtatua.

Tibullus I. IX. 51.

Parce precor tenero: non illi ſontica cauſa eſt:
Sed nimius luteo corpora tingit amor.

Ovidius ſic Epiſt. XXI. 215.

Concidimus macie, color eſt ſine ſanguine, qualem
In pomo refero mente fuiſſe meo. &c.

loquitur Cydippe de ſe ipſa: Violae etiam color in amantium vultu impreſſus viſitur Hor. III. Od. 10.

O quamvis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium.

Ut autem violarum plura ſint genera, hic tamen de pallidis intelligit Nemeſianus, Virgil. ſic II. Ecl. 46.

——— Tibi candida Nais
Pallentes violas, & ſumma papavera carpens.

Columella lib. X.

Tunc quae pallet humi, quem frondens purpurat auro
Ponatur viola.

Theocritus certum quoddam genus florum nominavit Idyl. II. 88.

Καί μευ χρὼς μὲν ὁμοῖος ἐγίνετο πολλάκι θάψῳ.

Propertius ſimpliciter I. XIII. 7.

Perditus in quadam tardis palleſcere curis.

TITIUS. Calpurn. III. V. 44. BART. *Atre* R. forte: *violaeque ſim. atrae, Omnes,* &c. at *nigrae violae* Virg. Ecl. X. Vel *violae ſimillimus*, eſt, pallentiſſimus, quia Ecl. II. Virg. *Pallentes violas*. Horatius III. Od. 10. *Et tinctus viola pallor amantium.* VLIT. *Atrae* & ſuperſc. *atris* Voſſ.

42. Nostri] Broukh. ad Tibul. I. IX. 64. legebat *noti*; & ita Heinſ. in ora codicis. ſed *noſtri* citat idem Broukh. ad Tibul. I. VI. I. nec ego quicquam moveo. vid. ad vſ. 51. & ſaepe ſibi ludos in his vocibus faciunt Critici: vid. ad Ovid. I. Triſt. II. 105. Val. Flac. I. 257. & hinc arripuit doctus nuper Editor Statii occaſionem emendandi Statium, apud quem

Horreo : nec placido memini concedere ſomno.
Te ſine, vae miſero! mihi lilia nigra videntur,
Pallenteſque roſae, nec dulce rubens hyacinthus,
Nullos nec myrtus, nec laurus ſpirat odores.

At

quem lib. II. Silv. II. 143. *nec umquam*

Emeritam in noſtras puppem dimitte procellas.

Ille vero legit in *notas*, id eſt quas ante expertus es: ſed quî expertus erat? quem ante dixerat, vſ. 71. *expertem curarum*, aut *turbarum*, *compoſitum virtute quieta animum*, & *ſemper ſuum*? Statius vero ſe jactatum dicit certaminibus illis Poëticis, & aliis moleſtiis, qui nunc a Neapolitano certamine ad urbem redibat plenam turbarum. ſuadet ergo Pollio, ut in Surrentino maneat, ubi quies blanda & ſecurus portus ipſi & uxori. ceterum haec Nemeſiani rus merum prae urbanitate Tibulli lib. I. VI. I. judicabat Broukhuſius noſter. BURM.

42. POCULA BACCHI] Vini, nota figura, Terent. Eun. IV. V. 6.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Virg. I. Aen. 215.

Implentur veteris Bacchi, pinguiſque ferinae.

TITIUS.

43. CONCEDERE SOMNO.] Eodem Epitheto quietem ornavit Virgil. Aen. I. 691.

At Venus Aſcanio placidam per membra quietem

Irrigat:

Intelligit autem ſomnum ipſum: ſic Aen. V. 836.

——— *Placida laxarant mente quiete*

Sub remis fuſi per dura ſedilia nautae:

Sed & ſoporem quoque Aen. IV. 522.

— *Et placidum carpebant feſſa ſoporem*

Corpora per terras.

& lib. VIII. 405.

——— *placidumque petivit,*

Conjugis infuſus gremio, per membra ſoporem.

eſt autem hoc non leve ex multis magniſque amantium incommodis, ut ſomnum oculis videre nequeant, quod in Didone expreſſit Virg. IV. 5.

——— *Haerent infixi pectore vultus,*

Verbaque, nec placidam membris dat cura quietem.

Ovid. XI. Ep. 29.

Nec ſomni faciles, & nox erat annua nobis,

Et gemitus nullo laeſa dolore dabam.

Calpurn. III. 47.

Dum flet & excuſſo diſpergit lumina ſomno.

de ἐρωτομανίᾳ vide, quae annotavimus in noſtris locis controverſis, ac deinceps in aſſertione pro eiſdem adverſus malevolum obtrectatorem, qui ſe Gallum finxit, cum revera ſit vilis quiſpiam Burdo in agro Patavino ortus ex infima fece hominum. TITIUS.

44. TE SINE,] Totum eſt Calpurnii Ecl. III. qui illud ſtatim ſubjicit.

Nec ſapiunt fontes, & aceſcunt vina bibenti.

At ſi tu venias, jam candida lilia fient,

Et ſapient fontes, & dulcia vina bibentur.

Non abſimilis locus eſt in Theocriti Βουκολιάσταις: roſas autem pallentes ſibi videri ait, cum alioquin ſuapte natura aut candidae, aut purpureae eſſe ſoleant. Hor. IV. Od. 10.

Nunc & qui color eſt puniceae flore prior roſae.

Virg. XII. Aen. 77.

——— *Cum primum craſtina coelo*

Puniceis invecta roſis aurora rubebit;

idem in Copa.

Sertaque purpurea lutea miſta roſa.

Martial. IV. 42.

Paeſtanis rubeant aemula labra roſis.

IDEM.

44. VAE MISERO] *Ve* A. *veh.* R. *me* B. V. f. (*me miſerum!*) VLIT. *Me miſero* Tigur. *veh* Voſſ.

45. DULCE RUBENS HYACINTHUS] Virg. III. Ecl. 63.

Munera ſunt lauri & ſuave rubens hyacinthus.

alibi *mollem*, *ferrugineum* alibi nominavit. TIT.

46. NEC] *Haec* Tig. neſcio, an rectius. alias enim ambigua ex duplici negativa oreretur ſententia, quaſi eſſet, myrtus ſpirat nec nullos, id eſt, aliquos, exiguos odores: *nec* & *haec* vidimus confundi ad Grat. Cyn. 300. & ita *ſub hac platano* [illegible] ſupr. vſ. 18. & ſae-

At tu ſi venias, & candida lilia fient,
Purpureaeque roſae, & dulce rubens hyacinthus,
Tum mihi cum myrto laurus ſpirabit odores.
Nam dum Pallas amet turgentes ſanguine baccas,

Dum

pe alibi. BURM.

46 SPIRAT] *Aſpirat* Tigur.

47. AT TU] Tres hos verſus deeſſe MSS. notaverat viri docti manus. BURM.

47. CANDIDA LILIA FIENT,] Ita, ut revera ſunt, mihi eſſe apparebunt. Calpurn.

At ſi tu venias, jam candida lilia fient.

Sic propemodum Theocritus in Βουκολιασταῖς 41.

Παντᾷ ἔαρ, παντᾷ δ' νομοὶ, παντᾷ δ' γάλακτος
Οὔθατα πλήθουσι, καὶ τὰ νέα τρέφεται·
Ἔνθ' ἁ καλὰ παῖς ἐπινίσσεται. αἰδ' ἂν ἀφέρπῃ,
Χὠ ποιμὰν ξηρὸς τηνόθι, χαὶ βοτάναι.

Lilia peculiari epitheto *candida* nuncupantur a nativo ipſorum colore. Propert. I. XX. 37.

Et circum irriguo ſurgebant lilia prato,
Candida purpureis miſta papaveribus.

& II. II. 20.

Lilia non domina ſint magis alba mea.

& IV. IV. 23.

Saepe tulit blandis argentea lilia Nymphis.

idem fuſius obſervavi ad locum Calpurnii III. 51. TITIUS.

48. ROSAE, TUM] Perditae audaciae correctores haec peſſime mutarunt. Veteres duae editiones.

Purpureaeque roſae; & dulce rubens Hiacynthus.

Quae germana ſcriptura eſt. Vide de non eliſis vocalibus ad Calpurnium notata. BART. *Roſae, & dulce rubens hyac.* R. G T. & B. Virg. Ecl. III. *lauri, & ſuave rubens hyacinthus.* eodem prorſus hiatu. VLIT. ita & Voſſ.

49. TUM] *Tunc* Voſſ. R.

49. TUM MIHI] *Tunc mihi* Rom.

49. CUM MYRTO] Quandoquidem ex duabus illis plantis una poſitis, atque conjunctis ſuaviſſimus odor excitari conſuevit, dicente Virgilio II. Ecl. 44.

Et vos, ô lauri, carpam, & te proxima myrte,
Sic poſitae, quoniam ſuaves miſcetis odores.

Quod ex quarto Theocriti Idyllio ſumtum videtur. TITIUS.

49. SPIRABIT ODORES.] Eleganter ita *ſpiritum* pro odore dicebant veteres, Sympoſ. Aenigmatis de Lilio XLVI.

Spiritus eſt magnus, quamvis ſim corpore parvo.

BART. Ad Claudian. Epith. Honor. 197. plura de hac ſignificatione adnotabimus.

50. NAM DUM] *Nam dea Pallas amat.* R. VLIT. *Amat* Palat. *nam mea Pallas amat.* Voſſ.

50. NAM DUM PALLAS] Dum quiſque Deus propriam ſibique dicatam arborem amabit, quam videlicet ſemper amabit. Pallas autem oleam in deliciis habere fingitur, utpote arborem a ſe primo inventam ex notiſſima fabula. Virgil. I. Georg. 19. *Oleaeque Minerva inventrix.* Bacchus vitem. idem VII. Ecl. 61.

Populus Alcidae gratiſſima, vitis Iaccho.

Priapus hortorum cuſtos creditus eſt, unde ipſius curae poma demandata fuerunt ab antiquis. Virg. VII. Ecl. 33.

Sinum lactis, & haec te liba, Priape, quotannis
Exſpectare ſat eſt, cuſtos es pauperis horti.

Tibull. I. I. 21.

Pomoſiſque ruber cuſtos ponatur in hortis,
Terreat ut ſaevas falce Priapus aves.

exſtant plures luſus in hunc Deum, qui impreſſi circumferuntur. De Pale ſic ait Virg. V. Ecl. 55.

Ipſa Pales agros, atque ipſe reliquit Apollo.

eundem animi conceptum his verſibus exprimit idem Poëta ibid. vſ. 74.

Haec tibi ſemper erunt, & cum ſolennia vota
Reddemus Nymphis, & cum luſtrabimus agros:
Dum juga montis aper, fluvium dum piſcis amabit,
Dumque thymo paſcentur apes, dum rore cicadae,
Semper honos nomenque tuum laudeſque manebunt.

Sed

Dum Bacchus vites, deus & ſata poma Priapus,
Paſcua laeta Pales, Idas te diliget unam.
Haec Idas calamis. tu, quae reſponderit Alcon
Verſu, Phoebe, refer, ſunt aurea carmina Phoebo.
Alc. O montana Pales, ô paſtoralis Apollo,

Et

Sed & alibi ita eundem variavit 1. Aen. 608.

In freta dum fluvii current, dum montibus umbrae

Luſtrabunt, convexa polus dum ſydera paſcet.

Vocat autem Nemeſianus *baccas turgentes ſanguine*, quomodo quidam vetus poëta *arborum ſanguinem dixit*. Succus enim in pomis & arboribus proportione quadam ſanguini reſpondet in animantibus, unde in ſacris bibliis ſanguinem uvae pro vino ipſo reperias. TITIUS. *Sanguine* id eſt, Oleo, *Sanguis* pro quovis ſucco vitium, oleae, arborum. Vide doctiſſimum Caſaub. ad Suet. Aug. 76. BART. Correxerat *unguine* Heinſ. ex Arnob. 1. *lapidem ex olivi unguine ſordidatum*. ſed deinceps probabat *ſanguine* ex eodem Arnob. 1. pag. 2. *Olearum ex bacculis cruor teter exprimitur.* vid. Bochart. Hieroſ. 11. 27. p. 267. & Salm. Exerc. Plin. p. 906. & ita humor corticis arborum, earum *ſanguis* dicitur: Plin. xvi. 38. *Humor & cortici arborum eſt, qui ſanguis earum intelligi debet.* ac deinceps. *Atque in totum corpori arborum, ut reliquorum animalium, cutis, ſanguis, caro, nervi, venae, oſſa, medullae.* vide Scalig. ad Manil. v. 212. BURM.

51 Bacchus deus] Vide, quae ad Muſaei v. 2. notamus. BART.

51. Vites, deus et sata, poma] Ita ego; *Vites deus, & ſata poma* R. & P. *vites, deus & ſata poma* P. *vites deus & ſata poma* V. forte: *vites, Ceres & ſata, poma.* vel, *Tellus ſata.* Sed & *Deus* pro Cerere poteſt ſumi. Vide Servium ad Aen. 11. verſ. 632. VLIT. *Vites deus, & ſata poma* Voſſ. & Tigur. Dura omnia & coacta, quae hic tentat Vlitius. nec, *Deus* cur hic dicatur vel Bacchus vel Priapus, cauſſam video, niſi ex vitioſa verſus prioris ſcriptura *Dea Pallas* ortum mendum. legerem, *dum Bacchus vites meus, & ſata poma Priapus.* ut ſupra vſ. 42. *noſtrum Bacchum* dixit, & mox *noſtra Dione.* ſic pro *meus*, *deus* conjiciebat apud Tibul. 1. 1. 13. Paſſeratius. vid. ad Grat. Cyneg. 65. pro *ſata* Heinſ. *ſua*, vel *rata.* ſed feruntur poma, ut & arbores. vid. Horat. 1. Od. xviii. 1. & Broukh. ad Propert. iv. iv. 3. & 1. xiv. 5. & *poma* poſſunt capi pro ipſis arboribus. ut Tibul. 1. 1. 7.

Ipſe feram facili grandia poma manu.

vid. Vlit. ad Grat. 129. *poma* vero Priapo ſacra vid. apud Broukh. ad Tibul. 1. v. 27. BURM.

52. Te diliget] *Quoque diliget uvam* Voſſ. & Rom. Ed.

53. Haec Idas calamis.] Dixerat enim ſuperius. *Idas calamis, & verſibus Alcon.* id eſt Idas ad ſonum calamorum haec concinebat: eſt autem imitatio Virgiliana viii. Ecl. 62.

Haec Damon, vos quae reſponderit Alpheſiboeus,

Dicite Pierides.

TITIUS.

53. Tu, quae] *Nunc quae* Palat. R.

53. Poeta] Praefigit R. & V. VLIT. ita & Voſſ.

54. Aurea carmina Phoebo] Pulchra inſtar auri, vel pretioſa, ἄριστον μὲν (inquit Pindarus) ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει νυκτὶ, μεγάνορος ἔξοχα πλούτου. Hinc mala aurea Heſperidum dicti ſunt pecudum greges, quos exquiſita pulchritudine puellae Heſperides alerent, quare ob decorem a Poëtis aureae dictae ſunt, quemadmodum & Venerem ob egregiam formam appellant, auctore Diodoro lib. iv. Callimachus ſimpliciter in Apoll. 44.

Φοίβῳ γὰρ καὶ τόξον ἐπιτρέπεται καὶ ἀοιδή.

TITIUS. Ad Ecl. iii. 16. *ſint* corrigebat Barthius.

55. Montana] Quia in montibus & ſaltibus paſtores greges paſcentes eam colebant. unde & *paſtoria* dicitur Floro 1. 20. BURM.

55.

Et nemorum Sylvane potens, & noſtra Dione,
Quae juga celſa tenes Erycis, cui cura jugales

Con-

55. O PASTORALIS] *Et paſt.* Dorv.

55. O PASTORALIS APOLLO,] Ab eo, quod Admeti gregem olim paviſſe creditus eſt: hinc Virgilius III. Georg 2. *Paſtorem ab Amphryſo* eundem appellat, quamvis aliter de hoc cognomine ſentiat Macrobius; ad poëticum certe figmentum alluſit Tibullus, inquiens II. III. II.

Pavit & Admeti tauros formoſus Apollo:
& de ſe ipſo loquens Apollo, apud eundem Poëtam III. IV. 67.

Me quondam Admeti niveas paviſſe juvencas
Non eſt in vanum fabula ficta jocum.

Ovid. V. Epiſt. 151.

Ipſe repertor opis vaccas paviſſe Pheraeas,
Fertur, & in parva delituiſſe caſa.

Seneca in Hippolyto 296.

Theſſali Phoebus pecoris magiſter
Egit armentum, poſitoque plectro
Impari tauros calamo vocavit.

meminit etiam hujus fabulae Horatius in Odis. Graeci modo ποίμνιον, modo νόμιον, modo ἀγραῖον, modo ἐπιμήλιον, modo ἀρνοκόμην, modo ναπαῖον vocant, quae cognomina a Paſtorum officiis ducta ſunt. Calpurn. Ecl. I.

Aut foecunda Pales, aut Paſtoralis Apollo:
Ex Graecis ſic ait Callimachus in Apol. 47.

Φοῖβον, κ̀ Νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κείνε
Ἐξότ' ἐπ' Ἀμφρυσσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους,
Ἠϊθέε ὑπ' ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο·

Orpheus in Argonauticis 173.

Ἄδμητος δ' ἀφίκανε Φεραιόθεν, ᾧ ποτὲ Παιὰν
Θητεύων ὑπόεικε, Διὸς δ' ἠλεύατο μῆνιν.
Οὕνεκά τοι Κύκλωπας ἀμαιμακέτοισιν οἰστοῖς
Ἐν Φθιτοῖσιν ἔτευξ'. Ἀσκληπιοῖο ἕνεκα λώβης.

meminerunt etiam hujus fabulae Homerus, Pauſanias, alii, quos hic referre non eſt opus. TITIUS. vid. ad Ecl. I. 65.

56. ET NEMORUM SYLVANE POTENS,] Qui nemoribus praees. Horat. I. Od. 3.

Sic te Diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida ſidera,
Ventorumque regat pater.

rurſus I. Od. 5.

Suſpendiſſe potenti,
Veſtimenta maris Deo.

nec non Carm. Sec. I.

Phoebe, Sylvarumque potens Diana.

Virgil. I. Aen. 80.

Nimborumque facis, tempeſtatumque potentem.

Et III. 528.

Dii maris, & terrae, tempeſtatumque potentes,

valet enim ubique ἐγκρατῆ, ἢ κύριον: alii κ̀ τὴν συγκοπὴν dici volunt pro eo, quod eſt *potiens*. Porro de Sylvano ſic ait Virgilius VIII. 600.

Sylvano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos
Arvorum, pecorique Deo, lucumque diemque.

TITIUS.

56. DIONE] *Diane* Palat.

57. QUAE JUGA CELSA TENES ERYCIS,] Eryx mons eſt Siciliae, in cujus cacumine templum Veneri dicatum exſtabat fama toto orbe notiſſimum, auctore Polybio: de eo ſic ait Virgilius V. 759.

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliae.

inde Venus *Erycina*. Catull. LXIV. 27.

Spinoſas Erycina ferens in pectore curas.

Horat. I. Od. 2.

Sive tu mavis Erycina ridens.

& reliqua. TITIUS. Traductum ex Theocrito: Syracuſ. XV. Idyl 100.

Δέσποιν' ἃ Γολγόντε κ̀ Ἰδάλιον ἐφίλασας,
Αἰπεινάν τ' Ἔρυκα, χρυσῷ παίζοισ' Ἀφροδίτα·

Quos verſus tranſtulit & Catullus. BART.

57. JUGALES CONCUBITUS] Non quod matrimoniis praeſit, nam hoc munus Junoni tributum fuit, quae idcirco *Pronuba* nuncupatur, & a parientibus invocari conſuevit, ſed quia (ut inquit Lucretius I. 5.)

—— *Per hanc genus omne animantum*
Concipitur, viſitque exortum lumina ſolis:

& paulo poſt vſ. 21. de eadem loquens.

Efficis, ut cupide generatim ſecla propagent,
Quae quoniam rerum naturam ſola gubernas,
Nec ſine te quicquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit laetum, nec amabile quicquam,
Te ſociam.

&

Concubitus hominum totis connectere ſeclis,
Quid merui, cur me Donace formoſa reliquit?
Munera namque dedi, noſter quae non dedit Idas;
Vocalem, longos quae ducit Aëdona cantus:
Quae, licet interdum contexto vimine clauſa,

Quum

& reliqua. TITIUS. Inverſio eſt verborum. Nam ſententia eſt, quae concubitu hominum omnia ſecula connectis. Et facile poterat ſcribere

——— ——— cui cura jugali
Concubitu eſt hominum connectere ſecula tota.

Sed maluit illo ſchemate uti. Exempla hujus alibi compluſcula notamus. De re ipſa Lucretius lib. I. 20.

Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, ut cupide generatim ſecla propagent.

Huc reſpexit Nonnus fine libri XXIV.

Ἀνδρομέης Κυθέρεια τελεσσιγόνοιο γενέθλης.

Idem libro XXXIII.

Αἰωνὸς κόσμοιο φυτηκόμε μῆτερ ἐρώτων.

Idem lib. XLI.

Ἀνδρομέης Κυθέρεια κυβερνήτειρα γενέθλης.

Proclus de Amoribus.

Οἱ δὲ πατρὸς βουλῇσιν ἀλεξικάκοις τε προνοίαις,
Ἵμερον ἔντευν ἀπείρονα κόσμον ἄγουσιν.

Orpheus. Hymn. Veneris.

Πάντα γὰρ ἐκ σέθεν ἐστὶν ὑπεζεύξω δὲ κόσμον,
Καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν γεννᾷς τε τὰ πάντα.

Quae ſane omnia in hunc ſenſum accipienda. BART.

58. TOTIS SECLIS] Id eſt omnibus, ut Prop. II. XXII. 13.

Haec te non meritum totas exſpectat in horas.

ubi vid. Paſſer. & Broukh. & mox *toto ſole* 88. *convertere* erat in Palatin. BURM.

59. RELIQUIT] *Relinquit* R. VLIT. *quor me* etiam Rom. & Voſſ. qui & *relinquit*.

61. VOCALEM LONGOS] Bene *longos*, nam Luſcinia noctu, diuque pene indefatigabilis eſt in canendo, ut pluribus verbis docet Plinius lib. X. 29. nec non Aelianus de animalibus lib. III. Hinc Plauti illud ex Bacchidibus I. I. 4.

Ego quoque pol metuo, ne luſciniolae defuerit cantio.

Homerus quoque, quod huc aliquo modo facit, ſic inquit Odyſſ. T. 518.

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν,
Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Sed & Theocritus in Aita Idyll. XII 6.

——— ——— ——— ὅσσον ἀηδὼν
Συμπάντων λιγύφωνος ἀοιδοτάτη πετεηνῶν.

De hac vero ave, quae fabuloſe tradita ſunt, reperias apud Antoninum Liberalem in Congerie tranſmutationum cap. 2. Eſt autem commendatio muneris non tam a natura illius aviculae, de qua iidem Plinius & Aelianus in primis conſulendi ſunt libris ſuper indicatis, quam ab Alconis opera, & diligentia, ſiquidem ajebat Scopelianus Sophiſta τὴν ἀηδόνα ἐν ὀλίγοις μὴ ἄδειν; ut narrat Philoſtr. Vit. Soph. XXI. 14. TITIUS. *Vocalem* vocat etiam Calpurn. VI. Ecl. X. vid. inf. III. 51. *Multiſonam* Martial. I. 54. BURM.

61. LONGOS] Cujus canor longum durat tempus. Alia enim longiori tempore cantat, alia breviori. BART.

61. QUAE DUCIT] *Quae duceret* R. *quae non ducit.* V. B. VLIT. *Duceret* Voſſ. vid. ad Ecl. I. 63.

62. QUAE LICET] Diſtingue: *quae, licet* &c. Caeterum ſuperiorem verſum ita correxit princeps Joan. Fr. Quintianus Stoa, non ineruditus Poëſin vir memoria proavorum, cui hinc ſua laus merito adſcribitur. Antea erat abſurde,

Vocalem longos quae non ducit aedona cantus.

Qualecunque meritum non auferendum hominis cupidi melioris litteraturae, conatibus & memoriae. BART.

62. CONTEXTO VIMINE] Periphraſis caveae, quam tamen ſtatim proprio vocabulo nuncupat: *Et caveam totis praeponere ſylvis:* TITIUS. Ita *textum vimen* de caniſtro vel corbe. Martial. IX. 74.

Quum parvae patuere fores, ceu libera ferri
Novit, & agreſtes inter volitare volucres:
Scit rurſus remeare domum, tectumque ſubire
Viminis, & caveam totis praeponere ſilvis.
Praeterea tenerum leporem, geminaſque palumbes
Nuper, quae potui, ſilvarum praemia miſi.

Et

63. Patuere] *Potuere* Palat.

65. Scit rursus remeare domum] Tale quippiam de cervo Amatae narrat Virgil. Aen. VII. 490.

Ille manum patiens, menſaeque aſſuetus herili
Errabat ſylvis, rurſusque ad limina nota,
Ipſe domum ſera quamvis ſe nocte ferebat.

& de Cervo Cypariſſi Ovid. X. Metam. TIT. Pleonaſmus uſitatus ſcriptoribus veteribus circa τὸ *rurſus*. Vitruvius libr. X. cap. 13. *ſpiritum non patientur, obturantes foramina, rurſum redire*. Apulejus lib. III. *nec qui laverim, qui terſerim, qui domum rurſus reverterim, prae rubore memini*. Ita alii. BART. Vid. ad Nemeſ. Cyneg. 197.

66. Totis] Et hic *notis* volebat Heinſ. ut Virg. VII. Aeneid. 491.

Errabat ſilvis, rurſus ad limina nota.

Sed male. nam *notam* deberet *domum* vel *caveam* potius vocare, quam *ſilvas*, in quibus errabat modo, ſed in cavea habitabat. quae licet arcta & quaſi carcer, totis tamen ſilvis praeponebatur. ita IV. Ecl. 6.

Trepidos totis diſcurrere ſilvis.

vid. & Ecl. IX. 49. praeterea luſcinia illa ex nido ſublata, & nutrita domi, didicerat eam amare & colere, non ſilvas, quare notior cavea erat ſilvis. agreſtes volucres notas ſilvas pervolitant, non domeſticae. ut haec Luſcinia, quae numquam in ſilvis nutrita, ſed edocta erat evolare & redire, quod fruſtra tentabis in ave jam grandi capta. & ita *tener* lepus, & palumbes nido ſubducti intelligendi ſunt. BURM.

67. Tenerum leporem] Calpurnius Eclog. III.

Saepe etiam Leporem decepta matre paventem
Miſimus. BART.

67. Geminasque Palumbes] Neque hic locus imitatione caret, factus eſt enim ad exemplum illius Maronis III. 68.

Parta meae Veneri ſunt munera, namque notavi
Ipſe locum, aëreae quo congeſſere palumbes.
Quod potui, puero ſylveſtri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

Sed & Theocritus hanc ſententiam prior expreſſerat in Ὀδοιπόροις. Id. V. 96.

Κἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν,
Ἐκ τᾶς ἀρκεύθω καθελών, τηνεὶ γὰρ ἐφίσδει.

Caeterum τὸ *Quod potui*. idcirco additur, quoniam de ſe praedicaverat Idas,

——— ſcis mille juvencas,
Eſſe mihi, noſti nunquam mea mulctra vacare:

cui cum paria objicere non poſſet Alcon, ingenue tenuitatem ſuam fatetur, interim tamen addit puellae, ſe tribuiſſe, quicquid in ſua facultate ſitum eſſet; eſt ergo non levis commendatio muneris; pro lepore autem, quem hic poſuit Nemeſianus, Virgilius capreolos dixit II. Ecl. 40.

Praeterea duo, nec tuta mihi valle reperti
Capreoli, ſparſis etiam nunc pellibus albo,
Bina die ſiccant ovis ubera, quos tibi ſervo.

at Calpurnius & leporis & palumbi in illis III. Ecl. 76.

His tamen, his, inquam, manibus tibi ſaepe palumbes,
Saepe etiam leporem decepta matre paventem
Miſimus in gremio.

TITIUS. *Geminoſque palumbos* Voſſ. & R. *geminaſque palumbos* Palat. de his muneribus amatoriis vid. ad Ovid. II. Art. Amat. 269. & XIII. Met. 832. BURM.

68. Quae potui, &c.] Virg. Ecl. III. *Quod potui, puero*, &c. *Aurea mala decem miſi*. VLIT. Neſcio, unde *quod potui* habuerit Titius. poſſet tamen ſe tueri, ſi ſcripti addicerent. ſimilis diverſitas ſaepe apud Ovid.

vide

Digitized by Google

Et poſt haec Donace noſtros contemnis amores?
Forſitan indignum ducis, quod ruſticus Alcon
Te cupiam, qui mane boves in paſcua ducam:
Dii pecorum pavere greges, formoſus Apollo,
Pan doctus, Fauni vates, & pulcher Adonis.

Quin

vide ad Remed. 167. & VIII. Epiſt. 5. BURM.

69. ET POST HAEC] Epiphonema. Virg. II. Georg. 433.

Et dubitant homines ſerere, atque impendere curam.

TITIUS. *Tu poſt haec* R. VLIT. Ita Voſſ. elegans uſus praepoſitionis *poſt.* id eſt, licet omnia illa fecerim. Calp. III. 9.

Amatque novum poſt tot mea munera Mopſum.

& vſ. 55.

Et poſt hoc placuit tibi torrida Mopſi vox.

Propert. I. IV. 19.

Nec tibi me poſt haec committet Cynthia.

BURM.

70. QUOD RUSTICUS] Suaviſſimum de contemtu ruſtici eſt Idyllion XXX. apud Theocritum. Male vero Olympius poſt decerptum jam florem contemtum metuentem facit. BART. Virg. Ecl. II. *Ruſticus es Corydon.* VLIT.

71. DII PECORUM PAVERE GREGES,] Tuetur ſe Deorum exemplo; & eſt argumentum a minori. Sic Virgilius II. Ecl. 60.

Quem fugis, ah demens, habitarunt Dii quoque ſylvas,
Dardaniuſque Paris.

Theocritus Id. VIII 51.

——— ——— ——— λέγε Μίλων
Ὡς Πρωτεὺς φώκας, καὶ Θεὸς ὤν, ἔνεμε.

Eodem argumento factum ſuum excuſat Cherea apud Terentium Eunucho. TITIUS.

72. APOLLO,] Cum ob Admetum ſervíit, vel ob occiſos Cyclopas, ut ſcribit Orpheus Crotoniata Argonauticis. Hujus paſtoricii muneris mentio apud Virgil. III. Georg. Pindarus Pythionicῶν. IX. Ovidius II. Metamorph. Euripides Alceſtide. Callimachus εἰς Ἀπολ. Tibullus lib. II. Eleg. 3. Lucanus libro ſexto. Macrobius lib. I. Saturnalib. cap. 18. Horatius XVII. Carminum 10. Homerus Iliad. β. & φ. Sidonius Narbone, Hippocrates περὶ ἱερῆς νόσου. Lucianus περὶ θυσιῶν. Q. Smyrnaeus libro tertio παραλ. Apollonius IV. Argon. Nonnus libro decimoſexto Dionyſ. Pauſanias libro ſeptimo. Plutarchus in Numa. Hyginus fab. I. & aliis. Coluthus de raptu Helenae. Lactantius libro primo cap. decimo. Valerius Flaccus libro I. Argonaut. Euſtathius & alius Scholiaſt. in Homerum. Suida Admetus. Diodorus Siculus libro quinto. Auguſtinus libro XVIII. cap. 13. de Civitate Dei. Tertullian. Apologet. Arnob. libro quarto. Minutius Felix Octavio. Cyprianus de Idol. Joſephus in Apionem II. aliique. Hos nominavimus, ne quis plane ἀμύθως opinetur, cum tot fabularum adluſiones ſuperſedemus enarrare. BART.

73. FAUNI VATES,] Fatidicus Faunus, & oraculorum praeſes. Virg. III. Aeneide 81. Colebant Faunum & Faunam, hanc foeminis, illum maribus reſponſa reddentem. Vide Servium Aeneide modo nominata. IDEM. Lego: *Fannuſque pater.* Calp. Ecl. II. *Fannuſque pater, Satyrique bicornes.* Idem Ecl. I. *Antra patris Fauni.* VLIT. Male Vlitius haec ſollicitat. Fauni enim Dei etiam muſici. ut docet Barth. ad Claud. praefat. ad Epith. Honor. vſ. 13. & ita apud Val. Flac. I. 105. *Fauni canunt ratem Argo.* & hinc *facundus Faunus* Calpur. Ecl. I. 91. Fatidicos fuiſſe Faunos ſatis conſtat. & ita *vates* duplici de cauſſa dici poſſunt, ut Apollo etiam *vates* ſaepe appellatur. vid. ad Ovid. Ep. XXI. 235. vaticinatur Faunus apud Calp. Ecl. I. 33. 8. & ſeqq. & ſaepe. Guidalot. diſtinguit, *Fauni, vates, & p. Adonis.* & intelligit Poëtas, quos ſemideorum nomine honorat. inepte. & quinam, quaeſo, hi Poëtae, qui vaccas paverunt, ut in exemplum citari poſſint, cum diis ſimul, & quidem a paſtoribus rudibus? debuiſſet bubulcos Poëtas, ſi quos forte reperire potuiſſet, enumerare. BURM.

73. PULCHER ADONIS] Virgil. X. Ecl. 18.

Rr r 2 Et

Digitized by Google

Quin etiam fontis ſpeculo me mane notavi,
Nondum purpureos Phoebus cum tolleret ortus,
Nec tremulum liquidis ſplenderet lumen in undis.
Quod vidi, nulla tegimur lanugine malas.

Pa-

Et formoſus oves ad flumina pavit Adonis. Sic etiam Theocritus: καλὸν καὶ ὡραῖον. Id. I. 109. eundem vocat. TITIUS. Et hic inter Paſtores. Virg. Ecl. x.

Et formoſus oves ad flumina pavit Adonis. BART.

74. FONTIS SPECULO] Videtur voluiſſe Criticorum cenſuram vitare, qui Virgilio notam inurunt dicenti II. Ecl. 25.

Nec ſum adeo informis, nuper me in littore vidi,
Cum placidum ventis ſtaret mare.

tametſi ex Theocrito Id. VI. 34. id ſumtum conſtat: caute igitur Nemeſianus, quod ab eis de mari dicitur, ad fontem tranſtulit quibuſdam inſuper adjectis circumſtantiis, quae viſum minus falli permittunt: ſic etiam Calpurnius Ecl. II.

Fontibus in liquidis quoties me conſpicor ipſe,
Admiror toties; etenim ſic flore juventae
Induimus vultus, ut in arbore ſaepe notavi
Cerea ſub tenui lucere cydonia lana.

Simile quippiam reperias apud Callimachum. εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος verſ. 19.

Οὐδ' ἐς ὀρείχαλκον μεγάλα θεὸς, οὐδὲ Σιμοῦντος
Ἔβλεψεν δίναν ἐς διαφαινομέναν.

Cur vero in ſpeculis, & in perſpicuis aquis nos ipſos videamus, docet Alexander problemate quopiam. TITIUS. Noti in hanc rem Theocriti & Maronis verſus. vide & diſticha Poëtarum Scholaſt. BART.

75. ORTUS] Ita R. & B Ed. *orbes*, al omn. VLIT. *Orbes* alii: vid. ad Cyneg. 213. & hoc puto rectius: neque, quia plurali numero ponit, repudiandum. plus ſemel enim ſe in fonte ſolebat ſpectare, & fere quotidie, ut φιλοκάλοι ſolent. Ovid. III. Faſt. 517.

Sex ubi ſuſtulerit, totidem demerſerit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;

ſic apud Tibull. II. IV. 13.

Nec refero ſoliſque vias, nec qualis ubi orbem
Complevit, verſis Luna recurrit equis.

ubi *orbes* duo codices cum editione principe. ſingulari dixit Ovid. IV. Faſt. 943.

Cum Phrygis Aſſaraci Titania fratre relicto
Suſtulit immenſo ter jubar orbe ſuum.

idem *iterare ortus* dixit VI. Faſt. 199 & Columel. x. 54. *Solis & adverſos metuant Atlantides ortus.* BURM.

76. NEC TREMULUM LIQUIDIS] Varietas ſcripturae, quam hic oſtendi, nulla ex parte officit ſenſui, quo circa minimo in diſcrimine pono, an legamus *tremulum*, ut ſit adverbialiter dictum, quomodo perſaepe loquuntur Poëtae, an vero tanquam adjectivum ad *lumen* referatur, ut ſit *tremulum lumen*, an etiam in ſextum caſum convertatur, ut ſit *tremulo lumine*, nam omnibus his modis hunc verſum notatum reperi; caeterum haec dictio de imagine rei ipſius expreſſa eſt, ut docet Macrobius Saturn. VI. cap. 4. ubi hoc Ennii carmen citat:

Lumine ſic tremulo terra, & cava caerula candent:

Sic etiam dixit Lucretius V. 406.

Jamque rubrum tremidis jubar ignibus erigere alte.

VI. 874.

Praeterea ſolis radiis jactatur aquai
Humor, & in lumen tremulo rareſcit ab aeſtu;

& ita ille ſaepe. nec non Virgilius VII. 8.

—— —— Nec candida curſum
Luna negat: ſplendet tremulo ſub lumine pontus.

rurſus alibi VIII. 22.

Sicut aquae tremulum labris ubi lumen ahenis,
Sole repercuſſum aut radiantis imagine lunae,
Omnia pervolitat late loca.

neque abſimile eſt, quod ait Propertius IV. VI. 26.

Armorum radiis picta tremebat aqua

TITIUS. *Lumine* V. A. B. Tigur. *tremulo ſpl. lumine* MS. Tit. VLIT. *Tremulum lumine* Tig. vid. ad Valer. Flac. III. 558. BURM.

77. NULLA TEGIMUR LANUGINE MALAS.] Interpretatus eſt illud Theocriti Id. VI. 36.

Paſcimus & crinem. Noſtro formoſior Ida
Dicor: & hoc ipſum mihi tu narrare ſolebas,
Purpureas laudando genas, & lactea colla,
Atque hilares oculos, & formam puberis aevi.
Nec ſumus indocti calamis. Cantamus avena,

Qua

36. Καὶ καλὰ μὲν τὰ γένεια. Quomodo mox illud alterum, Ὡς παρ' ἐμὶν κέκριται illo, *Quod vidi*; ſed Lucretius dixit v. 886.

Tum demum pueris aevo florente juventas
Occipit, & molli veſtit lanugine malas.

TITIUS. Virg. Aen. x. *flaventem prima lanugine malas.* Ἑλληνικῶς. *tegimus* B. Ed. VLIT.

78. Pascimus et crinem.] Qui mos fuit Puerorum apud antiquos praeſertim impudicorum, unde natum proverbium, οὐδεὶς κομήτης, ὅστις οὐ ψωλίζεται. quo ſemel atque iterum uſus eſt Synetius. Ageſilaus tamen ſuum in alenda coma ſtudium, quod alioquin ingenuo homine indignum exiſtimabatur, acuto dicto nulli reprehenſione affine eſſe demonſtravit, interrogatus enim, cur id faceret, ὅτι, inquit, ὁ κόσμος ἀδαπανώτατός ἐστι. Horatius de Gyge II. Od. 5.

Quem ſi puellarum inſereres choro
Mire ſagaces falleret hoſpites,
Diſcrimen obſcurum ſolutis crinibus, ambiguoque vultu.

ac XI. Epod. 28.

Aut teretis pueri longam renodantis comam.

Hanc deinde ex ephoebis egreſſi praecidentes alicui Deo conſecrare moris fuit. M. Varro de Liberis educandis apud Nonium. *Itaque Ambraciae primum capillum puerilem demptum; item cirrhos ad Apollinem ponere ſolent.* Martial. I. 32.

Hos tibi, Phoebe, vovens totos a vertice crines,
Encolphus domini Centurionis amor.

Homerus Iliad. Ψ. 141.

Στὰς ἀπάνευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην,
Τήν ῥα Σπερχειῷ ποταμῷ τρέφε τηλεθόωσαν.

quem locum explicat Papinius Sylvar. lib. III. IV. 85.

Et quam Sperchio tumidus ſervabat Achilles.

Meminit hujus conſuetudinis Pauſanias in Arcadicis, neque non item Athenaeus ex Diphilo Comico. TITIUS. Vetus liber, *paſcimur*. Optime. BART. *Paſcimur* V. G. B. & Barth. *crimen* V. B. VLIT.

79. Hoc ipsum mihi tu] Calpurn. III. VI. 62. BART.

79. Mihi tu narrare solebas,] Circumſpecte admodum ſe gerit Alcon, qui de ſua pulchritudine judicium non ſibi, ſed Donaci tribuit; non ita fecit Dametas apud Theocritum Idyllio VI. 36. unde hic locus ferme expreſſus eſt: at Calpurnius cum noſtro contendit Ecl. III.

—— —— *Formoſior illo*
Dicor, & hoc ipſum mihi tu narrare ſolebas.

Alibi tamen hanc cautionem ſervavit Graecus Poëta dicens Idyll VIII. 72.

Κἠμ' ἐκ τῶ ἄντρω συνόφρυς κόρα ἐχθὲς ἰδοῖσα
Τὰς δαμάλας παρελᾶντα, καλὸν καλὸν ἦμεν ἔφασκεν. TITIUS.

80 Et lactea colla,] Candida inſtar lactis. Virg. VIII. Aen. 960.

—— —— *tum lactea colla*
Auro innectuntur &c.

& X. 137.

—— *Fuſos cervix cui lactea crines,*
Accipit.

Purpureas vero *genas*, id eſt rubore ſparſas: Heſiodus Theogonia Agavem Καλλιπάρῃον vocat, & Gratias eodem epitheto exornavit. IDEM. Vid. Bentl. ad Horat. I. Od. XIII. 2.

81. Hilares oculos,] *Ridens oculis* Calpurn. Ecl. VI. 15. Vide ad Ceirin quae notata nobis. BART.

81. Formam] Recte Guidalott. *ſtaturam* explicat. vid. Martin. II. Var. Lect. 27.

81. Puberis aevi.] Sic etiam locutus eſt Maro III. Aen. 491.

Et nunc aequali tecum pubeſceret aevo.

Heſiodus dixit in Theogonia 988.

Τόν ῥα νέον, τέρεν ἄνθος ἔχοντ' ἐρικυδέος ἥβης.

TITIUS.

82. Indocti calamis Cantamus] Ita R.

Qua divi cecinere prius, qua dulce locutus
Tityrus, è ſilvis dominam pervenit ad urbem.
Nos quoque, te propter, Donace, cantabimur urbi:
Si modo coniferas inter viburna cupreſſos,
Atque inter pinos corylum frondeſcere fas eſt.
Sic pueri Donacen toto ſub ſole canebant:

Fri-

& V. *avenae* R. Virgil. Ecl. II. *Canto, quae ſolitus*, &c. VLIT. Heinſ. *indocti calamos: ſed calamis cantamus avenae* Palat. Guidalott. *indocti: calamis cantamus avena*, & per appoſitionem explicat. ego vulgatam ſervo. nam & *doctus calamis & verſu* dixit Ecl. IV. verſ. 2. Voſſ. etiam diſtinguit poſt *indocti: & calamis cant. avenae.* firmari hoc poſſet ex Virgil. Ecl. III. 27.

— Non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen.

BURM.

83. QUA] *Qui* V. Forte: *Quae.* Deeſt hic verſus in R. VLIT. & Voſſ.

84. TITYRUS] Haec non obſcure de Virgilio dicuntur, cujus perſonam ſuſtinet Tityrus quidam ipſius prima Ecloga: reſpicit autem adhuc ſignantius locum illum Ecl. I.

Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque, fatebor enim, dum me Galatea tenebat

& reliqua: geminus huic eſt ille alter Calpurnii locus IV. Ecl. 62.

Tityrus hanc habuit, cecinit qui primus in iſtis
Montibus Hyblaea modulabile carmen avena.

Rurſus in fine.

Tum mihi talis eris, qualis qui dulce ſonantem
Tityron e ſylvis dominam deduxit in urbem,
Oſtenditque Deus.

TIT. Virgilius. eadem Calpurnius. BART.

85. CANTABIMUS] Ita vett. omn. *cantabimur* P. VLIT. Sine dubio *cantabimur.* id eſt celebrabimur. Ovid. I. Am. III. 25.

Nos quoque per totum pariter cantabimur orbem.

vid. ad Eumdem II. Amor. XI. 19. nam an propter Donacen cantaret urbi? immo propter ejus formam & amorem inclareſceret non modo inter paſtores, ſed ut Virgilii, ita ejus quoque fama ad dominam urbem perveniret: ſi modo fas eſt, comparari ſe Maroniano Tityro. BURM.

86. SI MODO CONIFERAS] Comparatio Virgiliana Ecl. I.

Verum haec tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Haec eadem ſententia nudis tamen verbis, & abſque ullo Poëtico apparatu ita alibi exprimitur ab eodem Marone IV. Georg. 176.

Non aliter, ſi parva licet componere magnis;

& reliq. Sic etiam Marcus Tullius de optimo genere Oratorum. *Parva enim magnis ſaepe rectiſſime comparantur.* Et in Oeconomico apud Lactantium lib. VI. *Ut magna parvis conferamus.* Porro cupreſſum eodem epitheto inſignivit etiam Maro dicens III. Aen. 680.

Aëreae quercus, aut coniferae Cypariſſi.

TITIUS. Comparatio Virgiliana. BART. *Carniferas* Palatin. multa hic Titius debet Fulvio Urſino in Virgil. cum Graecis collato ad Ecl. I. 24. ut etiam ſaepe alibi. BURM.

86. VIBURNA] *Urbana* V. Virg. Ecl. I. *inter viburna cypreſſi.* Inde enim mutuata haec. VLIT.

87. ATQUE] *At* Parmenſis.

88. TOTO SUB SOLE] Si tota die; haec atque alia multa in eandem ſententiam ceciniſſe Aſtacum, & Alconem intelligemus; vel eſt legendum *toſto*, quod reperi in uno codice manuſcripto; indico, non affirmo: ad hunc ſenſum dixiſſet Catullus LXIV. Carm. 350.

Sole ſub ardenti flaventia demetit arva.

Id quod etiam reperias apud Maronem: Hoc autem dico, quoniam *toſto* active ſumi deberet, ni fallor. TITIUS. Sed *toſto ſoli* hic nullus locus, licet jam pro ardenti caperelſceret. ſub arboribus enim, in ſilvis cantare

ſo-

Frigidus è ſilvis donec deſcendere ſuaſit
Heſperus, & ſtabulis paſtos inducere tauros.

ſoliti paſtores, non ſub nudo coelo. & noſtri cecinerunt haec ſub platano. vid vſ. 18. ſic mox Ecl. ſeq. *Torrentem patula vitabant ilice ſolem.* non *toſtum* ſolem: vid. ipſum Titium ad Ecl. I. 31. *toto* vero ſole eſt per totum, quo ſol eſt, diem. ita *totae horae* Propert. II. XXII. 13.

Haec te non meritum totas exſpectat in horas.

vid. ſupr. vſ. 58. BURM.

89. FRIGIDUS E SILVIS] Hac ſaepe occaſione utuntur Poëtae Bucolici, cum ſermoni finem imponere volunt; ſic Virgilius Ecloga I. ſexta, & decima: Nemeſianus ea, quae hanc proxime ſequitur, Calpurnius quinta, quos locos conferre poterunt ſtudioſi adoleſcentes ad hunc, quem iu manibus habemus, magis intelligendum adhuc; nam ego citato curſu ad reliqua propero, pluribus de induſtria praetermiſſis, quae hic congeri poſſent, ſi mihi propoſitum eſſet verboſos Commentarios adornare; ſed quoniam brevitati ſtudeo, ſatis habui ad fontem digitum intendiſſe; & licet nihilominus, ſi libet, conſulere cap. I. lib. X. meorum Locor. Controverſ. ſuper illo Carmine Virgiliano X. Ecl. 75.

Surgamus, ſolet eſſe gravis cantantibus umbra;

quod ego legendum eſſe admonui *cunctantibus*; De quo deinde corium defricui fictitio illi Villiomaro, qui Joſepho Scaligero in mimo peragendo perſonam commodavit. TIT.

89. DISCEDERE] *Deſcendere* habet vetus editio literis Longobardicis, & Tigurina. Quod optime receptum eſt. Hoc enim verbum etiam nullo praeſente monte, qui *deſcendi* poſſit, uſurpatur pro venire, aut diſcedere. Virgil. lib. XI. 450.

Tyrrhenamque manum totis deſcendere campis.

Propertius II. III. II.

Tranquillo tuta deſcendit flumine cymba.

Quod cum mira quadam ſuavitate dictum eſt. At boni correctores, qui ſibi quidvis in his duobus Poëtis licere voluerunt, tamquam res foret nullius momenti, ex ruſticis leporibus prorſus barbara nobis fecerunt mapalia, ſuis agreſtibus immutationibus, utinam vero ſcriptum aliquod nanciſci nobis liceret exemplar, plura utique eorum facinora in lucem proferrentur, quae hac ope deſtituti indagare non poſſumus. BART. *Deſcendere* V. & A. *diſcedere* R. D. VLIT. De creberrima horum verborum commutatione vid. ad Ovid. I. Met. 398. III. 14. & alibi. ſic apud Lucan. I. 334.

—— *ex hoc jam te, improbe, regno*
Ille tuus ſaltem doceat deſcendere Sylla.

Ubi nihil mutandum. nam ſi *decedere* legas, ſucceſſorem alium deberemus intelligere, quod, contra mentem Poëtae, qui finiri nullo ſucceſſore vult regnum: nec Sulla deceſſit dictaturâ, ut alii traderet hanc provinciam; ſed deſcendit, reddita legibus republica: & ita contrario ſenſu Propert. IV. IV. 98,

—— *regni ſcande cubile mei.*

BURM.

90. INDUCERE] An *includere*. quae verba commutari vidimus alibi. & ad Ovid. IV. Met. 408. IDEM.

ECLO-

Digitized by Google

ECLOGA III.

BACCHUS.

PAN.

Nyctilos, atque Mycon, nec non & pulcher Amyntas
Torrentem patula vitabant ilice ſolem;
Quum Pan venatu feſſus recubare ſub ulmo
Coeperat, & ſomno laſſatas ſumere vires;

Quem

BACCHUS.] Inſcribitur haec Ecloga ab argumento. TITIUS. Ita P. & additur; *Pan trium puerorum impulſu* [*modulatur.*] Sic & V. ſed ult. vox deeſt. *In hac Ecloga Pan inducitur cantare laudes ac munera dei Bacchi Nyctilo & Mycone audientibus, cum Amynta.* R Exprimit haec Ecl. Silenum Maronis Ecl. VI. VLIT. *Bacchus* etiam Tig. in Voſſ. ſimile argumentum, ut in R. niſi quod *Dei* vox deſit, & in fine, *& Mycone cum Amynta audientibus.* BURM.

1. NYCTILOS, ATQUE MYCON,] Non diſſimile habet exordium altera, quae hunc conſequitur Ecloga; eſt autem imitatio ex Virgilii Sileno. TITIUS. *Nyctilus ac Mycon* R. VLIT. Male: nam Virgil. Ecl. III. 10. & VII. 30. primam in *Mycon* corripit. Myconis Athenienſis meminit Serv. ad I. Georg. 212. BURM.

2. TORRENTEM PATULA] *Torridam aeſtatem* appellavit Maro VII Ecl. 47. *Jam venit aeſtas Torrida*; & *patulam fagum* Ecl. I.

Tityre tu patulae recubans ſub tegmine fagi
Sylveſtrem tenui Muſam meditaris avena.

Sic Papinius in Hercule Surrentino vſ. 70.

—— *Patula defendimus arbore ſolem.*

Sed *torrens ſol* eſt, quem *aſſum* vocavit Cicero; Plato *ϛαθερὸν*, ni fallor: ſic *torridum aërem* appellat Propertius, & *torrentiſſimum axem* Papinius. TITIUS. Idem pene verſus apud Calpurnium, Eclog. V. ubi notas vide. BART.

3. CUM PAN] Sic etiam Theocritus I. Idyl. 15.

Οὐ θέμις, ὦ ποιμάν, τὸ μεσαμβρινὸν, οὐ θέμις ἄμμιν
Συρίσδεν. τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες. ἦ γὰρ ἀπ' ἄγρας
Τανίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται, ἐντὶ γε πικρὸς.

Unde Virgilius ſumſit, quod eſt in Sileno Ecl. VI. 13.

—— *Chromis, & Mnaſylus in antro*
Silenum pueri ſomno videre jacentem.

& reliqua: velim etiam inſpici principium fabulae Ariſtaei commemoratae a Virgil. IV. Georg. TITIUS. Circa meridiem dicebant Pana dormitum ſe in umbram recipere, nec illo tempore valde ſuavem eſſe excitatum. Id quod divina quadam ruſticitate protulit paſtor apud Theocritum I. Idyll. 15.

Οὐ θέμις, ὦ ποιμάν, τὸ μεσαμβρινὸν &c.

At Nemeſianus evigilantem nimis promptum ad cantum facit tam auſterum daemonem. BART.

4. SOMNO SUMERE VIRES;] In Longobardica editione *laſſatus reſumere vires.* Non dubito veriſſimam ſcripturam eſſe, *laſſus reſumere.* Nimirum *τὸ re* productum addidit libidinem corrumpendi Poëtam librariis. At dudum nos docuerunt docti, ambiguam eam voculam non uno loco nec uno in auctore reperiri. Vide Giſanii collectanea in Lucretium. de re ipſa Nonnus libro Dionyſiac. XLVII.

Ναξιὰς Ἰοχέαιρα πόνων ἀμπαύετο ἄγρης
Θηροφόνους ἱδρῶτας ἀπομάξασα θαλάσσῃ,
Τίκτει γὰρ γλυκὺν ὕπνον ἀεὶ πόνος.

BART.

Quem ſuper ex tereti pendebat fiſtula ramo.
Hanc pueri (tamquam praedam pro carmine poſſent
Sumere, faſque eſſet calamos tractare deorum)
Invadunt furto: ſed nec reſonare canorem

Fi-

BART. *Laſſatas* R. *laſſatus.* al. omn. *laſſatus reſumere* G. Hinc Bart. leg. *laſſus reſumere.* VLIT. *Laſſatas* Voſſ. De ſyllaba *re* producta vid. ad Phaedr. I. fab. ult. 13. & ad Ovid. I. Am. VII. 62. & paſſim, *reſumere vires* vero dixit idem IX. Metam. 59. & 193. *ſumere vires* vero idem IV. ex Pont. I. 42. Heinſ. legebat, *laxatas ſumere vires.* malim, *lapſas reſumere vires*, vel, *ex ſomno lapſaſque reſumere vires.* BURM.

5. QUEM SUPER] Ex Vallae praecepto lib. II. Eleg. 53. *ſupra* dicendum foret, quia inter fiſtulam & Panis corpus erat interjectum ſpatium. ſed dubito, an hoc diſcrimen ſemper obſervarint veteres. certe Livius ſaepe *ſuper caput* dixit pro *ſupra* vid. Gronov. ad Liv. XXI. 33. ſed idem in eodem capite *ſuper* & *ſupra caput* dixit lib. XXXII. II. *nec iniquo nec perdifficili aditu ſupra caput hoſtium deductrum.* & mox, *ubi ſuper caput hoſtium perventum ſit.* & lib. XXV. 18. *Criſpinus ſupra ſcutum ſiniſtrum humerum Badio haſta tranſfixit, ſuperque delapſum cum vulnere ex equo deſiluit.* ita & apud Quinct. Decl. VIII. 13. *ſuper nos* dici vidimus. inf. etiam 43. *concava ſaxa ſuper properant.* quod tamen Vallae ex ſententia explicari poſſet. in Cyneget. noſter vſ. 273. ter paucis verſibus *ſuper* utitur, ubi etiam per ſupra poſſet in quibuſdam explicari. BURM.

5. PENDEBAT FISTULA RAMO] *Teretem olivam* reperi apud Maronem Ecl. VIII. 16.

Incumbens tereti Damon ſic cepit olivae:

Sed ad mentem hujus noſtri inquit VII. Ecl. 26.

Hic arguta ſacra pendebit fiſtula pinu:

ad verba ſic Aen. III. 661.

Solamenque mali de collo fiſtula pendet.

TITIUS. è R. & V. A. B. F. Virg. Ecl. VII. *ſacra pendebit fiſtula pinu.* VLIT.

6. TAMQUAM PRAEDEM] Sumunt fiſtulam loco pignoris, quam pro pignore habeant, ut ita Pana ad canendum adigant, cui ſenſu conveniret *Praedem*; ſed nihil determino contra omnium codicum, quos viderim, conſenſum. TITIUS. Acute tu quidem mi Roberte atque ingenioſe *praedem* convenire huic loco pro *praedam* cenſuiſti, atque ego tibi ſubſcribam libens, modo idem Nyctilos atque Micon habuiſſent in animo apud Nemeſianum, quod intenderunt Chromis & Mnaſylus apud Virgilium. ſimile quiddam, non vero prorſus idem aucupati ſunt utrumque illorum par. A Sileno Virgiliano popoſcerunt agreſtes pueri carmina, quae ipſe deus illis exponeret. In Pane Nemeſiano ſimplices atque ignari adoleſcentes carmina quidem exquirebanr, ſed quae ipſimet effingere ad libitum noſſent, ruſtica enim quadam perſuaſione crediderant, ſi fiſtulam Panos modo nanciſcerentur, carmina quae vellenr continuo ſuo marte edituros, itemque fiſtulam divinam perinde atque illum nullo negotio tractaturos. Expreſſum hoc ſit ex illis, quae ſequuntur, *Sed nec* &c. MARTELL. Libri duo veteres diſertim praeferunt *praedam.* At nobis liquet, *praedem* omnibus modis reſcriptitandum eſſe. Sumebant fiſtulam praedem carminis a Pane impetrandi, ut ad exemplum Maroniani Sileni Pan iſtc confingatur. BART. Praedam omnes libri. *praedem* Tit. & Barth. VLIT. *Praedam ſumere* tamen eſt Nemeſiani: vid. ad Cyneg. 191. Calp. VI. 30. *praedam nactus.* Gudius in margine libri, *tanquam per praedam carmina poſſent ſumere.* certe praedam ſumere *pro* carmine, neſcio quid ſignificet, niſi explices, ut loco carminis, quod popoſcerant, & negaverat Pan, nunc furarentur ejus fiſtulam; ſed non alienus ſum a *praedem.* BURM.

8. SED NEC RESONARE CANORUM] Tale quippiam obſervavi apud Anacreontem Oda I. in quibuſdam libris legebatur *canorem*, & *fuerat* pro *fuerat*, quod ſane rectum arbitror: illam dictionem obſervavit quoque Lucretius IV. 908.

 Par-

Fiſtula, quem ſuêrat, nec vult contexere carmen.
Sed pro carminibus male diſſona ſibila reddit.
Tum Pan excuſſus ſonitu ſtridentis avenae,
Jamque videns, Pueri, ſi carmina poſcitis, inquit,
Ipſe canam. nulli fas eſt inflare cicutas,
Quas ego Maenaliis cera conjungo ſub antris;

Jam-

Parvus ut eſt cycni melior canor, ille gruum quam
Clamor, in aethereis diſperſus nubibus auſtri.
Sed & Maro dicens IV. Georg. 70.
——— ——— *namque morantes*
Martius ille aeris rauci canor increpat.
habet autem analogiam a verbo *cano*, exemplo illorum, *ſudor*, *clamor*, *error*, *marcor*, *candor*, *algor*, *ſonor*, *ſtridor*, *ardor*, atque hujus generis aliorum. TITIUS. Audacter enim lego, *quae ſuerat*, pro *ſueverat*, & non *fuerat*, quod cum accuſandi caſu in relativo quomodo ſocietur, non ariolor. Ut autem noſter hic ſenſus apertius intelligatur, ſubdit,
Sed pro carminibus male ſibila diſſona reddit.
Ergo poſcebant ii pueri carmina non a Pane, ſed a fiſtula Panica: ſi quis objiciat: Pana dixiſſe illis, *pueri, ſi carmina poſcitis, ipſe canam.* Reſpondeo ipſum hoc mirum quantum noſtrae ſententiae faveat. Nam illud, *ipſe canam* ſat arguit, Pana hoc voluiſſe, ſi carmina cupitis, carmina quidem habebitis pueri, ſed a me ipſo, non a mea fiſtula, vel a vobis. Itaque utroque in cupidine veſtro decepti fuiſtis: nam fiſtulam Dei non licet tractare mortalibus, & carmina non ſuppeditat mutum, & brutum inſtrumentum Dei, ſed divina inſpiratio, accedente humana induſtria & labore. MARTELL. *Canorum* ego, ſubintellecto *tam. canorum Fiſtula, quem ſuerat* V. A. B. F. *quem ſuerat* Martell. *canorem Fiſt. quem ſuevit* R. & P. VLIT. *Canorum ſ. quem ſuevit* Tigur. Heinſ. malebat, *ſed nec reſonare canorum Fiſtula, ceu ſuerat, nec v. c. carmen.* quae Titius habet, debet fere Giſanio, cujus vide Indic. Lucret. in *canor.* mihi non diſplicet, *canorem, quem ſuerat:* diſtinguit enim duo, *canorem* id eſt ſonorem muſicum, & *carmen*, id eſt verba inter ſe cohaerentia & modulata, & connexa, pro quibus ſibila, & illa quidem diſſona, edebat fiſtula. BURM.

10. MALE SIBILA DISSONA] Supra Ecl. I.
——— ——— *nuper nam carmine victor*
Riſiſti calamos & diſſona ſtamina Mopſi.
TITIUS. Eclog. I. vſ. 16.
Riſiſti calamos & diſſona ſibila Mopſi.
BART.

11. EXCUSSUS] Plene Virgilius II. Aeneid. 302.
Excutior ſomno. TITIUS.

11. STRIDENTIS AVENAE,] *Stridentem ſtipulam* appellat Maro, Ecl. III. quod idem valet.
——— *non tu in triviis indocte ſolebas*
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen.
Calpurn. Ecl. III.
— *carmen inops & acerbae ſtridor avenae.*
TITIUS.

12. JAMQUE VIDENS,] Somno excuſſus. Virgil. Ecl. VI.
——— ——— *jamque videnti*
Sanguineis frontem moris, & tempora pingit.
IDEM.

13. IPSE CANAM.] Virgil. ibid. *Carmina, quae vultis, cognoſcite.* IDEM.

14 QUAS EGO MAENALIIS] Sub antris Maenali montis Arcadiae, qui Pani dicatus eſt. Virg. Georg. I. 17.
Pan ovium cuſtos, tua ſi tibi Maenala curae.
quod autem ait, *cicutas ſe cera conjungere*, antiquum Panis inventum reſpicit, de quo Virgilius: Ecl. II.
Pan primus calamos cera conjungere plures
Inſtituit; Pan curat oves oviumque magiſtros.
Conſule Achillem Statium libr. VIII. de amore Clitophontis & Leucippes, ubi modus & occaſio inveniendae fiſtulae traditur. TITIUS.

15.

Jamque ego, Bacche, tuos ortus & ſemina vitis
Ordine detexam.˙ debemus carmina Baccho.
Haec fatus, coepit calamis ſic montivagus Pan.
Te cano, qui gravidis hederata fronte corymbis

Vi-

15. JAMQUE EGO, BACCHE] Virg. init. Georg. II. *Nunc te, Bacche, canam.* ſ. *Jamque ego Baccheos ortus*, ut Calp. Ecl. IV. 56. *Jamque ortus, Lenaee, tuos* R. & Gronov. Obſerv. III. 13. VLIT. & ita Voſſ.

16. ORDINE DETEXAM] Non perſiſtit in metaphora ſemel ſuſcepta, perſiſteret autem, ſi diceret:

Jamque ego Bacche tuos orſus & ſtamina vitis:

Quanquam *orſa* dicendum eſſet, excuſabimus tamen licentiam aliorum Poëtarum exemplo, qui eam crebro uſurparunt, veluti alicubi oſtendimus in Aſſertione pro noſtris libris Locor. Controverſ. deſcribit vero pompam ſacrorum Bacchi ferme veluti Athen. lib. V. TITIUS.

16. DEBEMUS CARMINA BACCHO.] Ex Marone, qui dixerit: *debentur carmina Phoebo.* IDEM.

16. CARMINA] *Carmine* alios legere vir doctus notaverat.

16. BACCHO] Bacchica Hiſtoria a capite ad calcem ab iis enarrata eſt, qui & olim & nuper τὰ μυθολογικὰ ſcripſerunt. In vulgatiſſimis fabulis tempus terere nobis non libet. Caeterum, quod hic Baccho carmina debere dicit, facit, ut nobis in Ecloga praecedente vſ. LIV. reſcribendum videatur, *ſint aurea carmina Phoebo.* BART.

17. HAEC FATUS] *Hoc* Palatin.

17. MONTIVAGUS PAN.] Οὐρεπόρος. Lucret. lib. I. 405.

Namque canes ut montivagae perſaepe ferai
Naribus inveniunt intectas fronde quietes.

& lib. II. 596.

——— ——— pabula laeta
Montivago generi poſſit praebere ferarum.

Catullus *nemorivagum* uſurpavit in Galliambo XIII. 72.

Ubi cerva ſylvicultrix, ubi aper nemorivagus?

De Pane vide Luciani Dialogum, qui ab hoc Deo inſcribitur, ubi ipſe & Mercurius loqui introducuntur. TITIUS. Haerebam hoc loco dubius, quomodo Pan potuiſſet cantare calamis, ſi fiſtulam Panos invaſerant furto paſtores, nec redditam illam Pani, ſicut par erat, legebamus. At divine cognovit & cognitam divine expreſſit Poëta Deorum vim longe aliam ab humana. Homines a nolente, & repugnante ſine vi aliqua nequeunt extorquere quicquam. Deus contra a nolente & quantumvis renitente, quicquid libeat, tanquam a volente, & permittente elicit, immo nolentem vi nulla adhibita reddit volentem, & aventem. Ignari pueri dum Syringam Panicam apud ſe eſſe putant: ecce a Deo illam inflari percipiunt, & mirantur. MARTELL.

18. HEDERATA FRONTE] Hedera coronatus; eſt enim haec planta Baccho dicata, vel quia, ut canit Ovid. III. Faſt. 769.

Nyſiades Nymphae, puerum quaerente noverca,
Hanc frondem cunis appoſuiſſe novis,

feruntur. Vel quia contra ebrietatem facere putatur, vel quia Cyſſus puer unus ex Bacchi comitibus cum Satyro quopiam ſaltans, humi letaliter afflictus eſt, & a Deo in hederam transformatus, quae & κισσὸς Graece nuncupatur. unde & Baccho cognomen inditum. Homerus in altero ad Dionyſum hymno:

Κισσοκόμην Διόνυσον ἐρίβρομον ἄρχομ' ἀείδειν.

Tibullus I. VIII. 45.

Sed varii flores & frons redimita corymbis.

Propert. III. XV. 29.

Candida laxatis onerato colla corymbis.

Uterque de Baccho loquitur: ſic etiam reperias apud Herodianum lib. I. cap. 3. Ἀντίγονον δὲ, Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν περιτιθεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας καὶ διαδήματος Μακεδονικοῦ, θύρσον δὲ ἀντὶ σκήπτρου φέρων. Sed & Βοτρυοχαίτην, & εὔπλοκον cognominatum ſcimus: *corymbi* autem ſunt hederae racemi. Virg. Ecl. III.

Dif-

Vitea ſerta plicas, qui comptas palmite tigres
Ducis odorato perfuſus colla capillo,
Vera Jovis proles; jam tunc poſt ſidera coeli

Sola

Diffuſos hedera veſtit pallente corymbos. de Baccho vide plura penes Macrobium Saturn. lib. I. cap. 18. & Pratinam apud Athen. lib. XIV. cap. 2. TITIUS. Vide ad Calpurnium VII. 9. BART.

19. VITEA SERTA PLICAS,] Nam & vitis quoque ejuſdem inventum eſſe creditur, unde *vitis conſitor*, & *vitis ſator* nuncupatur. Ovid. IV. Met. 14. *genialis conſitor uvae.* Accius:

O Dionyſe pater, optime vitis ſator, Semele genitus
Euie.

plura ſunt hujus Dei a vino ducta cognomina, quae penes Orpheum & Homerum in Hymnis reperias. Aelianus, de varia hiſtoria III. 41. ſic inquit: *ὅτι τὸ πολυκαρπεῖν οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον φλύειν. ὅθεν τὸν Διόνυσον φλεῶνα ἐκάλουν, καὶ προτρύγην, καὶ σταφυλίτην, καὶ ὀμφακίτην, καὶ ἑτέρως πως διαφόρως.* Ex noſtris videndus eſt Ovidius initio quarto Metamor. ex Graecis Diodorus libro III. ſed & Gyraldum conſulere praeſtiterit. TITIUS.

19. COMPTOS] Correctorum hoc eſt. Veteres enim omnes editiones habent, *quando palmite tigres.* quando tigres ducis palmite, vera Jovis es proles. quod id impoſſibile homini nato. Vera haec lectio. BART. *Comptos* P. *qui quando.* omn. libb. forte, *qui ovantes.* ut *τὸ qui* non elidatur. VLIT. *Quando* etiam in Palat. Voſſ. & Dorvil. Heinſius legebat *comptas:* non memini certe maſculino genere *Tigres* dici: quamquam apud Graecos eo genere etiam poni doceat Athen. lib. XIII. cap. 6. ego in illa conſtanti omnium codicum lectione *quando*, alludi latere Epitheton *τ̃ palmitis* puto. forte, *pando palmite*, id eſt incurvo, ut ſolent palmites eſſe. & ita *pandus ramus* Ovid. XIV. Met. 660. dicitur: ita ut hic palmes loco habenarum ſit, quo ducis & regit tigres. poſſet & *lento palmite*, certe tale quid latet, quod divinet me felicior. BURM.

19. PALMITE TIGRES] Hoc enim animal Baccho ſacravit antiquitas, itaque ipſius Dei currus a tigribus duci fingitur, quoniam, ut ſcribit Fulgentius, omnis vinolentia feritati ſemper inſiſtat. Sed & panthera Baccho tribuitur, quae & ipſa tigris eſt ſpecies, propterea quod animal ſit calidiſſimum, & ut Bacchae ſaliant. lynces quoque & pardi huic Deo ſacrati ſunt. Horat. III. Od. 3.

Hac te merentem, Bacche pater, tuae
Vexere tigres, indocili jugum
Collo trahentes.

Ovid. II. Ep. 80.

Inque capiſtratis tigribus alta ſedet.

Seneca in Hippolyto 775.

Tigres pampinea cuſpide territans.

Propert. III. XV. 8.

Lyncibus in coelum vecta Ariadna tuis.

Ovid. IV. 24.

Tu bijugum pictis inſignia frenis
Colla premis lyncum.

Vide tamen Philoſtratum in Iconibus: *ducis* autem *palmite*, id eſt vitea virga moderaris, vel vitis liquore mulces; tigris enim vinum maxime appetere dicitur. vid. Carrion. in Val. Fl. II. 260. TITIUS.

20. ODORATO PERFUSUS COLLA CAPILLO,] Heſiodus eundem *χρυσοκόμην* appellavit in Theogonia vſ. 947. ſed & hic noſter expreſſius illius Dei mollitiem notat: molles enim & delicati comam unguentis delibutam gerebant. Horat. II. Od. 7.

Cum quo morantem ſaepe diem mero
Fregi coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.

talem autem pingi conſueviſſe Bacchum ſatis conſtat. IDEM. Sic omn. libb. *odoratis capillis* P. VLIT. *Odoratu profuſus* Palat. *odoratis capillis* Tigur.

21. VERA JOVIS PROLES.] Quoniam Semele fulmine tacta Bacchus ſupervixerit, ut hoc non levi indicio Jovis filium ſe eſſe probaverit, praeterquam quod in ipſius femore juſtum dierum ad naſcendum numerum eſt conſequutus. notum eſt omnibus Poëtarum figmentum. TITIUS.

21. JAM] Malim, *nam tunc*, nimirum, quan-

Digitized by Google

Sola Jovem Semele vidit Jovis ora profeſſum.
Hunc pater omnipotens, venturi providus aevi,
Protulit, & juſto produxit tempore partus.
Hunc Nymphae, Faunique ſenes, Satyrique procaces,

Nos

quando cum Jove coiret. per *ſidera coeli* recte Barth. Deos intelligit. ita apud Stat. I. Achil. 245. *Sidus grande* explicat *numen grande* Scholiaſtes. & ita ſaepe in MSS. hae voces commutantur. ſic Dioſcuri *coeleſtia ſidera*, vel ut alii codices *numina* dicuntur apud Ovid. VIII. Met. 372. & apud Lucan. I. 452. cum Steph. legerem, *Solis noſſe Deos, & coeli ſidera vobis, Aut ſolis neſcire datum.* ubi vulgo *numina.* nam *Dei* & *numina coeli* ſunt iidem. & ita ſaepius alibi. in hac vero locutione *coeli* abundare docet Serv. ad Virg. II. Georg. I. BURM.

21. POST SIDERA COELI] Praeter Sydera, quae aſſidue Jovem intuentur. TITIUS. Numina. Poſt numina ſola Semele Jovem vidit ut Jovem. Cor. Severus in Aethna 32.

— nec humanas fas eſt demittere in arteis,
Sidera ſubducto regnant ſublimia coelo.

BART. *Coelo* R. VLIT.

22. SOLA JOVEM SEMELE] Nam reliquae mulieres, quae a Jove compreſſae dicuntur, verum Jovis vultum nequaquam aſpexerunt, Europa, inquam, Leda, Danaë, Alcmena, & ſi quae ſunt aliae, uni Semeli conceſſum fuit videre Jovem, Jovis ora profeſſum: fabula exſtat apud Ovidium Metam. III. Higinum, Diodorum lib. III. & IV. Apollodorum; alios. vide etiam Philoſtratum in Imaginibus. TITIUS.

24. JUSTO PRODUXIT TEMPORE] Cum videlicet Semele abortum feciſſet. Ovid. III. Met. 310.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener, ſi credere dignum eſt,
Inſuitur femori, maternaque tempora complet.

Theocritus λήναις. Idyl. XXVI. 33.

Χαίρει μὲν Διόνυσος, ὃν ἐν Δρακάνῳ νιφόεντι
Ζεὺς ὕπατος μεγάλαν ἐπιγουνίδα θήκατο λύσας·

hinc εἰραφιώτην ipſum vocatum ſcimus. Quid vero ſub hujus fabulae involucro texerint veteres, docet Diodorus libro II. ubi de India loquitur. TITIUS.

24. PRODUXIT] Ita in Cynegetici principio, fabula elegantiſſimis floribus verborum innexa a Nonno. *produxit* eſt *complevit* uſque ad juſtum tempus. Cyneg. 19.

At pater Omnipotens maternos reddere menſes
Dignatus, juſti complevit tempora partus.

BART. *Produxit* eſt extendit, ut *producere diem.* De qua ſignificatione vide Brouckh. ad Prop. I. III. 39. ſed tunc melius dixiſſet, *juſti produxit tempora p.* quare rectius puto, hic *produxit partus*, id eſt procreavit, edidit. ut Terent. Adel. III. I. *qui illud produxit ſcelus.* & ita Lutat. ad Stat. II. Theb. 71. ubi dicit duos natales fuiſſe Bacchi. primum quo fulminata eſt Semele, & execto utero Liber Jovis femori inſertus eſt. ſecundus dies fuit natalis, quo exactis menſibus legitimi partus, Jovis eſt *productus* ex femore, quem diem homini ſcire fas non eſt. ſed tunc a tautologia liber non eſſet Nemeſianus, quia *protulit* & *produxit* idem ſignificat. an *pertulit*, geſſit illum femore ſuo, uſque ad tempora juſti partus? ita hoc verbo utitur de foetu ad maturitatem partus Plin. VII. II. *ubi paullulum temporis inter duos conceptus interceſſit, utrumque perfertur.* ubi etiam *profertur* in Codicibus editis. idem cap. 13. *quaedam non perferunt partus.* idem cap. II. *juſtum* etiam partum dixit. ſin ita legamus, ſanum locum non praeſto. BURM.

25. HUNC NYMPHAE,] In veteribus duobus codicibus noſtris tranſpoſiti apparent hi verſus, hoc modo,

Vos etiam & Nyſae viridi nutriſtis in antro
Hunc Nymfae, Faunique Senes, Satyrique procaces,
Quin & Silenus.

Quo modo quin reſtituantur, nulla vetat ratio, niſi cui correctores numina ſunt. BART.

25. NYMPHAE,] Bacchus a Nimphis nu-

tri-

Nos etiam Nyſae viridi nutrîmus in antro.

Quin

tritus: Nonnus lib. IX.

Ὤπασε θυγατέρεσσι Λάμου ποταμηΐσι Νύμφαις
Παῖδα Διὸς κομέειν σταφυληκόμον. αἱ δὲ λαβοῦσαι
Βάκχον ἐπηχύναντο, καὶ εἰς στόμα παιδὸς ἑκάστη
Ἀλλήκτου γλαγόεντα ἀνέβλυεν ἰκμάδα μαζοῦ.

In hoc feſtive luſit epigrammatum poeta Meleager Anthol. I. cap. 59.

Αἱ Νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος,
Νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλινδόμενον.
Τοὔνεκα σὺν Νύμφαις Βρόμιος φίλος; ἢν δέ νιν εἴργῃς
Μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Quod ita interpretatus ſum poſt veterem Poëtam, cujus Epigramma lib. I. veterum legitur.

Materno in cinere inventum lavere Lyceum
Nymphae, invergentes plurimam aquam puero,
Inde Deo in Nymphas magnus favor: experiere,
Defendas ſi fors flumina, flammiferum.

BART.

25. Satyrique procaces,] In Venerem propenſi, ſalaces, libidinoſi, quod ipſum nomen arguit, dicuntur enim, ut quibuſdam placet, *ἀπὸ τῆς σάθης*: id eſt ab inflammata rei venereae cupidine, vel a membro virili, unde ſalax ille caprarius apud Theocritum dicitur a Satyris, vel Panibus genus ducere, Id. IV. 63.

Εὖγ' ἄνθρωπε φιλοῖφα, τό τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις
Ἐγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει.

Bacchi comites numerantur a Strabone *Σειληνοὶ, Σάτυροι, καὶ Βάκχαι, Λῆναι, καὶ Θυῖαι, καὶ Μιμαλλόνες, καὶ Ναΐδες, καὶ Τίτυροι προσαγορευόμενοι.* Sed & Aeliani verba operae pretium fuerit adſcribere, ut res tota melius cognoſcatur, ait igitur ille Variae Hiſtoriae lib. III. cap. 40. *ὅτι οἱ συγχορευταὶ Διονύσου Σάτυροι ἦσαν, οἱ ὑπὸ ἐνίων Τίτυροι ὀνομαζόμενοι. ἔσχον δὲ τὸ ὄνομα ἐκ τῶν τερετισμάτων, οἷς χαίρουσι Σάτυροι. Σάτυροι δὲ ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι· Σιληνοὶ δὲ ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν. τὸν δὲ σιλλὸν ψόγον λέγουσι μετὰ παιδιᾶς δυσαρέστου.* & reliqua. Ovid. Metam. IV. 24.

——— tu bijugum pictis inſignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchae Satyrique ſequuntur,
Quique ſenex ferula titubantes ebrius artus
Suſtinet & pando non fortiter haeret aſello.

Vide univerſam Propertii Elegiam ad Bacchum libro III. & Philoſtratum de Vita Apollonii lib. VI. cap. 14. quae de Satyris ab Euphemo quodam ſe audiſſe dicit Pauſanias, malo apud illum legi in Atticis lib. I. 23. TITIUS. Theocritus Idyl. IV. 62.

Εὖγ' ἄνθρωπε φιλοῖφα. τό τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις
Ἐγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει.

Scholiaſt. *οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Πᾶνες νυκτίφοροι περὶ τὰς συνουσίας, ὅτι δὲ οἱ Σάτυροι τοιοῦτοι, δῆλον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος. ἀπὸ γὰρ τῆς σάθης πεποίηται Σάτυροι, σάθη δὲ ἡ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ἐπτύζασις. ἀκρατεῖς οἱ Σάτυροι ἐρῶτες. λέγεται δὲ παρὰ τὸ σάθη, σάθη δὲ τὸ μόριον τοῦ ἀνδρὸς, ὅπερ καὶ πέος λέγεται.* Vide elegantem hac de re Euphemi fabulam apud Pauſaniam libro primo. BART.

26. Nos etiam Nysae] Has Nymphas a Nyſa Citheronis vertice dictas quidam volunt: Diodorus a Nyſa foelicis Arabiae urbe derivat: earum nomina feruntur haec, Ciſſeis, Nyſa, Erato, Eriphia, Bromie, Polyhymno, vel ex aliorum ſententia haec, Arſene, Ambroſie, Bromie, Ciſſeis, Coronis: alii aliter ſcribunt, veluti Pherecydes, & Heſiodus: Homerus altero in Bacchum hymno. *ὃν*, loquitur de ipſo Baccho,

— τρέφον ἠΰκομοι νύμφαι παρὰ πατρὸς ἄνακτος
Δεξάμεναι κόλποισι, καὶ ἐνδυκέως ἀτίταλλον
Νύσης ἐν γυάλοις.

Propert. III. XV. 22.

Indica Nyſaeis arma fugata choris.

Dictus eſt autem Bacchus a Nymphis nutritus, quoniam aqua infuſa vinum augeat, teſte Athenaeo lib. II. Ovid. III. Faſt. 769.

Nyſiades, Nymphae puerum quaerente noverca,
Hanc frondem cunis appoſuiſſe novis.

TITIUS. *Nos etiam* &c. ita ego. *Vos etiam Nyſ. vir. nutriſtis* P. *Vos etiam & Ny. vir. nutriſtis* V. A. B. F. *Noſque etiam Nymphae viridi nutrimus* R. Verſus hic ante praecedentem ponitur in V. A. B. F. VLIT. *Nos etiam nymphe v. nutrimur in a.* Dorvil. *Noſque Nymphae v. nutrimur in a.* Palat. *etiam & Nymphae v. nutriſtis* Tigur. *noſque etiam* Voſſ. ut R. Ex variis his lectionibus & dubia ſcriptura poſſet quaeri, an de ſe Pan loquatur, an de Nymphis Ny-

ſaeidi-

Quin & Silenus parvum veneratus alumnum,
Aut gremio fovet, aut reſupinis ſuſtinet ulnis,
Et vocat ad riſum digito, motuque quietem
Adlicit, aut tremulis quaſſat crepitacula palmis.
Cui deus adridens, horrentes pectore ſetas
Vellicat, aut digitis aures adſtringit acutas,

Ad-

faeidibus, de quibus vid. Ovid. III. Faſt. 769. & quae notavimus ad III. Met. 314. *nutrimus* ſi recipimus, erit pro *nutrivimus*. an Pan vero nutriverit Bacchum, neſcio, Sileno omnes adſcribunt, unde & *alumnum*, ut noſter, Bacchum Sileni dixit Ovid. IX. Met. 99. ſed & Silenus inter Panes & Faunos poteſt numerari, & Silenus ut inter eos princeps memoratur. BURM.

26. SUSTINET ULNIS] Fuit enim Silenus alumnus ſive nutricius Bacchi, hujus autem moris meminit Terentius Adelph. IV. II. 24.

Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtavi meis!

Catullus ad Coloniam Carm. XVII. 12.

——— ——— *nec ſapit pueri inſtar*
Bimuli tremula patris dormientis in ulna.

Herodianus lib. I. 5. in Oratione Commodi de ſe, & Marco patre loquentis. Φέρωντε μὲ πολλάκις, νήπιον ὄντα, ταῖς ὑμετέραις ἐνέχειρισε πίστεσι. TIT. Vetus editio, *ſubſtinet*. BART.

27. QUIN ET] *Quin etiam Silenus* V. VLIT.

28. RESUPINIS] *Reſupinus* Dorv. & edit. Parm. *fovet* Palat.

29. MOTUQUE QUIETEM] Somnium invitat cunae, ſive brachiorum crebra motitatione, cujus quidem effectus cauſam reddit Alexander Problematum auctor lib. I. 120. dicens idcirco id evenire, quia humores ita fuſi cerebrum moveant; ipſius verba viſum eſt adſcribere: ἀλλὰ τί τὰ βρέφη αἱ τροφοὶ ὡς ὑπνοτρίψωσι κινοῦσιν αὐτά· ὡς τὸ τοὺς χυμοὺς ὑπὸ τῆς κινήσεως χεομένους κινεῖν τὸν ἐγκέφαλον· τίλλουσι μὲν τὸ τοῦτο πάσχειν ἐκ ἀνέχονται. Eſt autem pulchra ἀντίπτωσις in verbis Nemeſiani, quamvis dictio *quietem* valeat hic ſomnum ipſum, ut apud Virgilium I. 691.

At Venus Aſcanio placidam per membra quietem
Irrigat.

rurſus v. 836.

Placida laxarunt membra quiete.

TITIUS.

30. ADLICIT] Deerat hic verſus in Palat. Voſſ. Dorv. qui & mox *Qui Deus*. & R. carebat verſu. BURM.

30. TREMULIS QUASSAT CREPITACULA PALMIS.] Martialis vocavit *Siſtra* XIV. Epig. 54.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Haec quatiat tenera garrula ſiſtra manu.]

Haud hinc abludunt, quae leguntur apud Alexandrum problemate quopiam, dum quaerit, cur infantes nutricis canticum audientes vagitum ſiſtant, mox vero etiam dormiant, verba ipſa, qui volet, habet, unde petere poſſit. TITIUS.

30. CREPITACULA] Nonnus libro XLVIII. BART.

31. HORRENTES PECTORE SETAS VELLICAT,] Ut Diana apud Callimachum Cyclopibus vſ. 75.

Βρόντεω σὲ σιδάρεοιο ἐφεσσαμένη γονάτεσσι
Στήθεος ἐκ μεγάλου λασίης ἐδράξαο χαίτης,

Et illa pars manſit depilis. BART.

32. AURES ADSTRINGIT ACUTAS,] Faſtigiatas, in acumen collectas; tales enim fuiſſe Satyrorum aures auctor eſt Lucianus in Deorum Concilio, appellans ipſas ὀξείας: quomodo accipiendum arbitror Horatianum illud II. Od. 29.

——— ——— *Et aures*
Capripedum Satyrorum acutas.

Lucianus ait in concilio Deorum: οἱ δὲ Σάτυροι ὀξεῖς τὰ ὦτα, καὶ αὐτοὶ φαλακροί. Ovid. Met. III. 159. *ſummaſque cacuminat aures.* Quod poſterius declarat illud alterum in noſtro, *mutilum caput*, eſt enim *mutilum* pilis carens: nam Silenus quoque φάλανθος καὶ σιλπνὸς pingebatur, vel *mutilum* parte aliqua cornuum

de-

Adplauditve manu mutilum caput, aut breve mentum;
Et ſimas tenero collidit pollice nares.
Interea pueri floreſcit pube juventa,

Fla-

detruncata, comminutaque. Varro de Lingua Latina: *Similiter ut ſi quis videat mutilum bovem, aut luſcum hominem, claudicantem equum, negat in coruibus boum, hominum, & equorum naturam ſimilitudinis proportione conſtare.* Columella: *& idipſum aliter curatur mutilum, & raripilum, aliter cornutum, & ſetoſum, quale eſt in Cilicia.* Horat. I. Sat. v. 58.

——— ——— O tua cornu
Ni foret exſecto frons (inquit) quid faceret, cum
Sic mutilus minitaris.

Ovid. III. Art. 249. *turpe pecus mutilum.* *Leve* autem *mentum* vocat ob piloſum raritatem. Porro ad univerſum hunc locum intelligendum mirifice conducunt Callimachi verſus ex hymno in Dianam 72. quocirca eos hic appingere libitum eſt.

Κῶρα, σὺ δὲ προτέρω περ, ἔτι τριέτηρος ἐοῦσα,
Εὖτ' ἔμολεν Λητώ σε μετ' ἀγκαλίδεσσι φέρουσα,
Ἡφαίστου καλέοντος ὅπως ὀπτήρια δοίη
Βρόντεώ σε στιβαροῖσιν ἐφεσσαμένου γονάτεσσι,
Στήθεος ἐκ μεγάλου λασίης ἐδράξαο χαίτης,
Ὤλοψας δὲ βίηφι.

vid. Meurſ. Spicil. Theocr. pag. 158. TIT. *Aures adſtringere acutas* V. VLIT. *Subſtringit* Dorvill. dubito. vid. ad Val. Fl. I. 282. poſſet tamen forte *ſubſtringit*, explicari pro ludens vellit, vel vellicat, pulſat, ut ita Lambinus ſecundis curis, nec multum diſſimiliter Turnebus, explicant illud Horatii I. Sat. v. 95. *aurem ſubſtringe loquaci.* nam aliorum interpretatio, *aurem praebe*, eſt intolerabilis, & ſine exemplo. Non enim auditor ſibi debet aurem ſubſtringere, ſed loquaci. *ſubſtringere* enim ſibi aures nemo ſolet, ſed alii, cum palpat, mulcet & acutas plicat quaſi, & breviores facit. ita Columell. II. 3. *boves ſubſtrictos confricare* dixit. ita *ſubſtricta illa, crura, venter* &c. v. Heinſ. ad Ovid. III. Met. 216. & XI. 752. ſunt breviora, contractiora. *adſtringit* vero factum, quia *s* in *aures* abſorptum. ut ſimili in loco Ovidii XI. Met. 75. ubi v. Heinſ. *acutae aures* in equo, quae ſint vid. Nemeſ. Cyn. 245. BURM.

32. MUTILUM CAPUT] Oppido eleganter; totum enim Sileni caput quaſi ſimum eſt. Vide elegantiſſimam deſcriptionem & depictionem ejus apud Caſaubonum incompatabilem Antiquitatis vindicem libro priore eorum, quos de Satyrica & Satyra dedit. BART. *Rutilum* Dorv. & hoc defendi poſſet. ſed *mutilum* eſt calvum, depilatum, ut recte Heinſ. ad Ovid. III. Art. 249. *mutum* Palat. Rarior vero eſt locutio, *applaudere caput*, pro palpo percutere. Sed ita *plaudere* uſurpari docuit Caſaub. ad Perſ. VI. 77. & Heinſ. ad Ovid. II. Met. 868. BURM.

33. APPLAUDITVE] *Applauditque* R. *breve.* Ita R. & P. *leve* al. omn. VLIT. Inepte *leve* Titius, nam ſi ob pilorum raritatem, prima in *leve* eſt longa. BURM.

34. ET SUMMAS TENERO] Talitrum exprimit, quod Pollux deſcribit his verbis: lib. IX. 126. τὸ δὲ σκανθαρίζειν ἐστὶ, τῷ μέσῳ τῆς χειρὸς δακτύλῳ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἀφεθέντι, τὴν ῥῖνα παίειν. Ejus ludi meminit Suetonius in Tiberio 68. haudquaquam mihi diſpliceret, ſi reponeretur *ſimas* ἀντὶ τοῦ *ſummas*: etenim hanc narium formam tribuit Sileno Lucianus eodem Dialogo. ὁ δὲ (inquit) φαλακρὸς γέρων, σιμὸς τὴν ῥῖνα, ἐπὶ ὄνου τὰ πολλὰ ὀχούμενος. Veterem tamen ſcripturam non damno. TITIUS. *Et ſimas* ita P. *ſummas* al. omn. & MSS. Titii. *Aut ſummas ten. ſuſtulit poll.* R. VLIT. & ita Voſſ. ſed ſuperſc. *ſuſtollit. ſimas* recte reſtituerunt viri docti, & ſaepe ita erraſſe librarios docuit egregie Heinſ. ad Ovid. III. Faſt. 754. & ſollemne hoc vitium docet locus Apulej. Flor. VII. *Alexander ut ubique imaginum ſummus eſſet.* ubi *ſimus* Florent. ego vero legerem *primus.* ut ita apud Virg. X. 475. pro *tegmina ſumma*, alii codices *prima*. BURM.

35. FLORESCIT] Pubertas quaſi *flos* corporis humani. ἥβης χρύσεον ἄνθος Nonnus. Unde *flos Juvenilis* Barba, Claudiano Olybr. 69. Pindarus Olympionic. I. πρὸς εὐάνθεμον δ', ὅτε φυὰν λάχναι νιν μέλαν γένειον ἔρεφον. Calpurnius Eclog. II. BART.

36.

Digitized by Google

Flavaque maturo tumuerunt tempora cornu.
Tum primum laetas oſtendit pampinus uvas.
Mirantur Satyri frondes & poma Lyaei.

35. Juventa] *Juventas* malebat Heinſ. malim etiam *puero*. BURM.

36 Tumuerunt tempora cornu.] E cujus fronte cornua jam ſe promere incipiebant. Sic Horatius III. Od. 13.

Cras donaberis boedo,
Cui frons turgida cornibus
Primis, & Venerem & proelia deſtinat.

Gratius de Venatione 489.

—— teneraque extrudens cornua fronte.

Claudianus de raptu Proſerpinae II. 54.

—— & parvo ſignantur tempora cornu.

Plures autem rationes a ſcriptoribus afferuntur, cur Baccho cornua ſunt tributa: nam vel eo corporis habitu Deum illum fingi volunt, quia Ammonis filius crederetur, cui nimirum cornua tribuerit antiquitas, aut quia primus boves jugo copulaverit, ut ſit idem, qui Oſyris; aut cornua audaciam denotant, quoniam quidem audaces efficiuntur, qui liberalius biberint: aut ad cornu referri debet, quo pro poculo uſos fuiſſe Veteres conſtat: aut aratri inventionem denotat. Videndi ſunt Diodorus, Phornutus, Porphyrius, Athenaeus, Nicandri Scholiaſtes, Philoſtratus, Euſtathius, alii; ex noſtris Gyraldus & Natalis de Comitibus. Hinc factum eſt, ut Bacchus modo ταυρόμορφος, modo κεραῖος, modo Βουγενὴς, modo ταυροκέφαλος, modo ταυρῶπος, modo ταυροκέρως, modo Βούκερως, modo δικέρως vocatus fuerit. Horatius de Baccho loquens II. Od. 19.

Te vidit inſons Cerberus aureo
Cornu decorum.

Tibullus II. 1. 4.

Bacche veni, dulciſque tuis e cornibus uva
Pendeat.

Propert. III. xv. 20.

Quod ſupereſt vitae per te, & tua cornua vivam,
Virtutiſque tuae Bacche poëta ferar.

Ovid. xv. Epiſt. 45.

Accedant capiti cornua, Bacchus erit.

Seneca in Hippolyto 756.

Ac mitra cohibens cornigerum caput.

TITIUS. Baccho veteres affinxiſſe cornua notiſſimum. Ejus rei ratio, quod ebrioſus omnis ἀσελγέστερος Exemplis non opus. BART.

37. Tum primum lenes] Aliqui malunt *laetas:* ſed ego nihil muto, nam paulo poſt ſequitur: *O Satyri maturos carpite fructus.* & eſt verſus ad imitationem illius Virgiliani conformatus I. Georg. 448.

Heu male tum mites defendet pampinus uvas.

TITIUS. *Lenes* V. A. B. & F. ex MSS. *laeves* Mod. VLIT. *Levas* Palat. eadem varietas apud Claud. I. de Rapt. 16. *Leniſque ſimul procedis Iacchus.* ut Heinſius edidit alii *laetus.* & apud Stat. IV. Theb. 830 *aeternae largitor corniger undae Laetus eas,* ubi codices aliqui *lenis eas*; quae lectio illis locis defendi poteſt ex Horat. III. Od. 18. *Faune, lenis incedas,* licet de diverſis agant Poëtae. in Dorv. erat *leves*, ſed *lenes* uvae, ut *lene merum* Horat. III. Od. XXIX. 2. & *vinum* I. Ep. xv. 18. & ita Terentius, & alii, qui opponunt aſpero, *mites uvas* dixit Claud. Epith. Pallad. 5. & Catull. Carm. LXIII. 50. *Dulcis uva* Tibul. II. I. 3. & ſimilia obvia. *laetas* tamen etiam defendi poteſt: quis enim neſcit *Laetitiae datorem* Bacchum? ſed poſſet & *foetas legi*, ut Eclog. IV. 48. nam has voces confundi vidimus ad Ovid. I. Faſt 662. BURM.

38. Et dona Lyaei.] Et hic malo *dona*, quomodo ſcriptum reperi in cunctis, quae viderim, exemplaribus, quam *poma:* ita enim loquitur Maro, ad cujus normam totum ſe fingit hic noſter. Georg. II. 4 *Tuis hic omnia plena Muneribus:* loquitur autem de Baccho. Rurſus III. 526.

——— Atqui non Maſſica Bacchi
Munera, non illis epulae nocuere repertae.

Sic Aeneid. VIII. 180.

——— onerantque caniſtris
Dona laboratae Cereris.

De cognomine *Lenaei* videndus eſt Diodorus libro III. TITIUS. Notandum *poma* dici uvas. Cum alias tantum τρωξίμους eo nomine accipi ſcribant Jure conſulti. Quorum vide doctiſſimos interpretes ad L. CCV. de verb.

Tum deus, O Satyri, maturos carpite fructus,
Dixit, & ignotos, pueri, calcate racemos.
Vix haec ediderat, decerpunt vitibus uvas,
Et portant calathis, celerique illidere planta
Concava ſaxa ſuper properant, vindemia fervet
Collibus in ſummis, crebro pede rumpitur uva,
Nudaque purpureo ſparguntur pectora muſto.

Tum

ſign. BART. *Poma* R. & P. recte. Ceraſos etiam *poma* vocat Ammianus lib. XXII. & pruna Virg. Ecl. II. 53 Male itaque *dona* A. & F. ex MSS. *dona Lycaei* V. pejus etiam. VLIT. *Poma* etiam Voſſian. eadem varietas in ſcriptis apud Ovid. II. Art. 264. & Nuce 91. ita & *pomum* pro ficu poſuit Sedulius lib. IV. 47. pro *prunis* Keuchen. ad Seren. Sam. cap. XXVIII. & XXIX. *Dona*, quia magis obvium, a ſcribis profluxiſſe putem. *poma Lyci* Palat. BURM.

40. IGNOTOS, PUERI,] Sic etiam Tibullus I. VIII. 36.

Illi jucundos primum matura ſapores
Expreſſa incultis uva dedit pedibus.

TITIUS.

41. EDIDERAT] *Audierat* R VLIT. in editione illa vidi *audierant*, ut & in Voſſ. ut ad Satyros referatur. & ita utraque lectio defendi poſſet. BURM.

42. ET PORTANT CALATHIS,] Tale eſt Virgilianum illud:

Sub lucem exportant calathis.

vid. Vulcan. ad Callim in Cerer. I. TIT.

42. ILLIDERE] Ita R. & P. *illudere* V. A. B. F. VLIT. *Illidere* Voſſ. Gudius legebat *elidere*. Nihil moveo temere: ſed laſcivae cohorti convenientius poſſet videri *illudere*, id eſt ſaltare ſuper ſaxa concava ſive torcular. *Saliat* dixit Calp. IV. 124. ubi *illudere* citat Titius: ſed *illidere* ſc. uvas, non facile loco pellam. BURM.

43. CONCAVA SAXA SUPER] Periphraſis lacus vinarii, cujus meminit non longe hinc: *Pronus at ille lacu bibit*. Tibull. II. v. 85.

Oblitus & muſto feriet pede ruſticus uvas,
Dolia dum, magni deficiuntque lacus.

Jam quod ſequitur; *vindemia fervet*, ſumptum eſt ex Virgilio II. Georg. 6.

——— *Spumat plenis vindemia labris.*

TITIUS. Primum torcular *concavum ſaxum* fuit, ſic apud Nonnum Bacchus ex tota rupe torcular facit, Dionyſiacon. lib. XII. BART.

43. FERVET] Virgil. IV. Georg. 169. *fervet opus.* Et Juvenalis.

Fervet opus, ſpirantque cavi mendacia folles.

IDEM. Juvenalis locum ex Sat. VII. III. male citat: ibi enim,

Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles.

vid. Calp. I. Ecl. 3. BURM.

44. COLLIBUS IN SUMMIS,] Ubi nimirum vites melius provenire ſolent. Virg. II. Georg. 112.

——— ——— *denique apertos*
Bacchus amat colles.

& VII. Ecl. 58.

Liber pampineas invidit collibus uvas.

rurſus IX. Ecl. 49.

——— ——— ——— *& quo*
Duceret apricis in collibus uva colorem.

TITIUS.

44. RUMPITUR UVA,] Calp. IV. Ecl. 124.

Ut nudus ruptas ſaliat calcator in uvas.

IDEM.

45. NUDAQUE] *Udaque* R. non male. VLIT. Et ita Heinſ. malebat. ſed nudi erant Satyri calcantes uvas. & ad pectus uſque expreſſus liquor ſubſiliebat. vid. Calp. IV. 124. Virg. II. Georg. 6. primae illae literae ſaepe a librariis omiſſae, & ita capio illa Tibulli I. VIII. 36.

——— ——— ——— *ſapores*
Expreſſa incultis uva dedit pedibus.

Ubi *inculti* ſunt nudi, nec debuit Heinſ. in *adductis* mutare. & ita idem lib. I. I. 62. *incultam humum*, quam ſaepe in ea re *nudam* dixit Ovidius & alii. quamvis & pro immundis,

Tum Satyri, laſciva cohors, ſibi pocula quiſque
Obvia corripiunt: quod ſors dedit, hoc capit uſus.
Cantharon hic retinet, cornu bibit alter adunco:
Concavat ille manus, palmaſque in pocula vertit:
Pronus at ille lacu bibit, & crepitantibus haurit

Mu-

dis, ſordidis poſſet ſumi. ut *anctumnus calcatis ſordidus uvis* Ovid. II. Met. 29. BURM.

45 PURPUREO SPARGUNTUR PECTORA MUSTO.] Gaudent enim, qui uvas calcant, ſe mutuo proluere, ſed & ſimpliciter ab eo, quod eſt neceſſe, dixit Tibullus II. v. 85.

Oblitus & muſto feriet pede ruſticus uvas.

Vide etiam Aloiſium Alamannum, poëtam Florentinum de Cultu agrorum. Hinc Baccho factum cognomen Morychi παρὰ τὸ μορύξαι. muſtum autem purpureum vocat non abſque ratione. Athenaeus lib. II. Κλέαρχος φησὶ τὸ μὲν ὕδωρ ὥσπερ καὶ τὸ γάλα λευκὸν λέγεσθαι, οἶνον δὲ καθάπερ καὶ τὸ νέκταρ ἐρυθρόν. Hinc etiam Propertius III. XV. 18.

Dummodo purpureo ſpument mihi dolia muſto,
Et nova preſſantes inquinet uva pedes.

Contra Tibullus I. v. 25.

Preſſaque veloci candida muſta pede.

TITIUS.

46. LASCIVA COHORS,] Per appoſitionem: & eſt alluſio ad etymon; unde Satyros veluti Sathunos, quod ſint in libidinem proni, appellatos opinantur, inquit Macrobius. Vide ſuperius. IDEM.

47. CORRIPIUNT] *Corripuit* V. A. B. F. VLIT. Vid. ſup. I. 66. *obviam* etiam, & *fors* Palat. vid. Calp. IV. 118. BURM.

47. OCCUPAT] Ita ego. *hoc capit* omn. Edd. VLIT. *Occupat uſus* non placebat Heinſ. qui legebat, *hoc capit unus*, vel, *hic capit urceum*, locus corruptus. latet nomen vaſis. BURM.

48. CANTHARON HIC RETINET,] Cantharo Bacchum fuiſſe uſum tradit Plinius de Mario loquens, Virgil. VI. Ecl. 17.

Et gravis attrita pendebat Cantharus anſa.

TITIUS. vid. ad Val. Flacc. II. 272.

48. CORNU BIBIT ALTER ADUNCO:] Dixi paulo ſuperius, veteres loco poculorum cornibus quandoque uſos fuiſſe, quod teſtatur Athenaeus lib. XI. c. 7. hinc verbum κεράσαι, quod eſt vinum aqua permiſcere, & κεραστῆρα ἀπὸ τοῦ κέρατος, quaſi κερατῆρα, dici volunt. Ambroſius libro de Elia & Jejunio: *per cornu etiam fluentia in fauces hominum vina decurrunt, & ſi quis reſpiraverit, commiſſum flagitium, ſoluta acies, loco motus habetur.* Hic tamen apud Nemeſianum cornu ſignificare poteſt buccinam, propterea quod ſtatim praeceſſerit, *Quod ſors dedit, hoc capit uſus.* TIT.

49. CONCAVAT] *Convocat* V. B. VLIT.

49 CONCAVAT ILLE MANUS,] Quod expeditiſſimum eſt poculi genus, itaque Diogenes ille Cynicus omnis otioſae, ſupervacaneaeque ſupellectilis valde abhorrens, viſo puero, qui e fonte cavis manibus aquam ad bibendum hauriebat, ligneum poculum, quod in pera geſtabat, tanquam inſtrumentum minime neceſſarium abjecit: neſcio, an huc reſpexerit Lucretius eo verſu IV. 848.

Et ſedare ſitim, prius eſt, quam pocula natum.

Propertius certe non alio mentem direxit, cum cecinit IV. II. 36.

Et cava ſuſcepto flumine palma ſat eſt.

Ovidius item II. Faſt. 294.

Nectar erat manibus hauſta duabus aqua.

Quid ſit autem τὸ *concavat ille manus*, docet id, quod ſtatim ſequitur, *palmaſque in pocula vertit.* eſt enim declaratio prioris ſententiae. Hunc locum imitatus eſt Politianus in Ruſtico, dicens:

Ille manu panda pronus bibit, alter ab ipſo
Sugit muſta lacu crepitantibus hauſta labellis:
Hic ſua ſuſpenſum reſupinus in ora racemum
Exprimit, hic ſocii patulos irrorat hiatus,
Irriguumque mero ſordet mentumque ſinuſque.

TITIUS.

49. PALMASQUE] *Palmas* Dorvil. & Palat.

50. CREPITANTIBUS HAURIT] Oſtendit Poëta hoc ſermone nimiam Satyrorum in biben-

Muſta labris: alius vocalia cymbala mergit:
Atque alius latices preſſis reſupinus ab uvis
Excipit, at potis ſaliens liquor ore reſultat,
Spumeus inque humeros & pectora diffluit humor.
Omnia ludus habet. cantuſque choroſque licentes,

Et

bendo aviditatem: tale quippiam innuit Juvenalis illo Carmine, de quo multus circumfertur ſermo III. 108.

Si trulla inverſo crepitum dedit aurea fundo. TITIUS.

51. MUSTA] *Muſtra* Palat. qui huic verſui ſubjungit alterum ab hoc, *Excipit ad*, & huic *Atque:* & ita R. *muſta* vero dixiſſe docuimus ad Ovid. I. Amor. XV. 11. BURM.

51. VOCALIA CYMBIA MERGIT:] Non conſentiunt Codices in ſcriptura hujus loci, nam ſunt, qui *vocalia cymbia* legant, alii *venalia*, nonnulli *vocalia cymbala* praeſegerunt, quod rectum puto ob id, quod paulo ante praeceſſit:

—— —— *Sibi pocula quiſque*
Obvia corripuit, quod ſors dedit, hoc capit uſus.

Facit ad hunc locum, quod ſcribit Clemens Alexandrinus Adhortatione ad gentes, ibi: ἐκ τυμπάνου ἔφαγον· ἐκ κυμβάλου ἔπιον· ἐκερνοφόρησα· ὑπὸ τὸν παστὸν ὑπέδυον· ταῦτα οὐχ ὕβρις τὰ σύμβολα; οὐ χλεύη τὰ μυστήρια; τί δ' εἰ καὶ τὰ ἐπίλοιπα προσθείην. Propertius *Cymbala rauca* appellavit ab inconditο ipſorum ſtrepitu III. XV. 36.

Fundet ad Idaeos Cymbala rauca choros.

Cornelius Gallus, ſi modo is eſt Cornelius Gallus, ait,

Hic ego per totum vidi ſplendentia corpus
Cymbala multiplices edere pulſa ſonos.

Catullus gentis hujus inſtrumenta refert haec, Car. LXIV. 261.

Plangebant alii proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus aere ciebant,
Multaque rauciſonos efflabant cornua bombos,
Barbaraque horribili ſtridebat tibia cantu.

TITIUS. *Venalia* R. *Cymbala*] *Cymbia* V. A. B. F. VLIT. Vulgata ſatis placet. Cymbala, quibus alias utebantur in ſacris, nunc in pocula vertunt, *vocalia* non quidem nunc, cum pro poculis utebantur, ſed quae per ſe & quotidiano uſu erant muſica inſtrumenta; & ideo *vocalia*, non *venalia*. ut Voſſ. ita *vocalis Arion* Ovid II. Faſt. 91. *vocales muri* VIII. Met. 14. *vocalia ora* V. Met. 332. & *vocalis Aedon* Calpur. VI. Ecl. 8. & Nemeſ. II. 61. & ſimilia paſſim, *vocales* omnes vocari, qui claram vocem habent, notat Schol. Horat. I. Od. 12. ubi *vocalis Orpheus*. Barth. vero VIII. adv. 19. muſicos ita proprie dici oſtendit. Mutum, qui repente loqui, clara ſc. & magna voce, coepit, *vocalem* vocat Valer. Max. I. VIII. Ext. 4. *vocalem* Ariona equum vocat Propert. II. XXV. 37. quem vatem interpretatur Broukh. BURM.

52. PRESSIS] *Preſſus* Parm.

53. AD POTUS] Ita ego & Barth. Ed. *ac* R. V. B. P. *at potis* A. F. VLIT. *Ac potus* Voſſ. Heinſ. *ac poto ſ. l. ore r.* ſed recte *potis*, id eſt ebriis, liquor ſaliens ore reſultat, quia pleni & nihilominus haurientes revomebant muſta. BURM.

54. DIFFLUIT] *Defluit* R. recte. *difluit.* VLIT. Ita Voſſ. & Tig. Ed. *defluit* Dorv. Palatin. & *ſpumeos* etiam R.

55. OMNIA LUDUS HABET.] Vini largior potus haec omnia parit. Virgilius dixit V. Ecl. 69. *hilarans convivia Baccho.* Notiſſimi ſunt Ovidii verſus in hanc ſententiam. TITIUS. *Omnia* hic notat totum locum, in quo hi laſcivi vindemiatores ludebant, & bibebant &c. & ita malo illa apud Tibull. I. IX. 54. *Lacrimis omnia plena madent*, quam de veſtibus & toto corpore intelligere. ubicumque Marathus, ſpretus & rejectus ab amica eſt, fletu, & lacrimis omnia rigat. poſſet & hic *omnia* pro *omnes* capi, ut vidimus ad Ovid. I. Amor. II. 33. ita idem Tibull. II. I. 9.

Omnia ſint operata Deo.

Tacit. XI. Ann. 35.] *omnia libertis obediebant.* Calpur. II. 18. *omnia ceſſabant.* BURM.

55. CANTUSQUE CHOROSQUE] Haec ſemper ſociant ebrii, & feſtis etiam diebus ludentes.

Et Venerem jam vina movent. raptantur amantes,
Concubitu Satyri fugientes jungere Nymphas,

Jam

ies. ita Tibull. I. VIII. 37. agens de vindemia,

Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Movit & ad certos neſcia membra modos.

& mox vſ. 43.

Et chorus, & cantus, & levis aptus amor.

vid. Broukh. ad Tibul. II. I. 53. & 56. Calp. IV. Ecl. 129. & hinc recte ad Calp. II. Ecl. 94. Vlitius locum Avieni corrigit; *choros agitat, cantuque ſacrato Ludit feſta die.* neque hanc laetitiam & laſciviam ignorant ſacrae literae: vide Jeſai. LXVI. 10. & Jerem. XXV. 30. BURM.

56. ET VENEREM JAM VINA MOVENT.] Euripides ait:

Οἴνε δὲ μὴ παρόντος ἐκ ἔςιν Κύπρις.

Apud Athenaeum Δειπνοσοφ. lib. VI. cap. 20. hoc ſpectatur Epigramma:

Ἐν τῇ κενῇ γὰρ γαςρὶ τῶν καλῶν ἔρως
Οὐκ ἔςι, πεινῶσι γὰρ ἡ Κύπρις πικρά.

Mox verſus hic citatur:

Ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶσι δ' ὔ.

Sed & Epigramma hoc adſcripſiſſe non fuerit inutile:

Ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις, ἐν δὲ τοῖς κενοῖς
Παραίνεσιν ἐκ ἔςι Ἀφροδίτη βροτοῖς.

In Graecorum collectaneis hoc legitur carmen:

Νεκρὸν Ἀφροδίτη, Διονύσε δίχα καὶ Δήμητρος.

Unde hauſit Terentius ſententiam a ſe Eunucho poſitam IV. V. 5.

Verbum hercle hoc verum eſt,
Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Ariſtophanes citante Athenaeo lib. X. cap. 13. Vinum ἀφροδίτης γάλα nominat, quod eo libido alatur. TITIUS. Vide Nonnum extremo lib. XII. & lib. XV. & innumera pene ſcriptorum loca, quae huc faciunt apud Andream Tiraquellum JCtum Gallicanum ad Legem nonam Connubialem. BART.

57. SATYRI] *Satyros* vel *Satyris* volebat Heinſius. non video cauſſam.

57. FUGIENTES JUNGERE NYMPHAS,] Eas enim aſſidue perſequi finguntur, quod Diana conqueritur apud Papinium. De Fauno dictum eſt ab Horatio III. Od. 18.

Faune Nympharum fugientium amator:

& reliqua. TITIUS. Eadem in Nonnino minatis locis. *raptantur jungere* Graeciſmus eſt. Virgilius IX. 507. *quaerunt aſcendere muros.* in Ceiri, *accedo decerpere.* Appulejus libro IV. Claud. lib. III. de Laud. Stilicon 287.

Quos decus eſſe Deae primi ſub limine coeli
Roſcida foecundis concepit Luna cavernis.

Virgil. IX. 362.

—— *Ille ſuo moriens dat habere Nepoti.*

Statius Achill. II 91.

Exierant, dare veris opes divaeque ſeveras
Fronde ligare comas.

lib. IV. 147.

Egreſſae thalamis Sciriades ibant
Oſtentare choros.

Perſius VI. Sat. 10.

—— *Poſtquam deſtertuit eſſe.*

Appulejus lib. VIII. *canes immittuntur beſtias invadere.* Claudianus bello Getico 81.

—— —— *Numen juraverat Iſtri*
Non niſi calcatis loricam ponere roſtris.

Idem II. de Raptu 30.

—— *Levibus projecerat Euris*
Indociles errare comas.

Statius Achil. I. 133.

—— —— *ſub inania natum*
Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.

Horat. I. Carm. II. 7.

Omne cum Proteus pecus egit altos
Viſere monteis.

Martialis lib. IV. epigr. 78.

Tunc ego: non oculos ſed ventrem paſcere veni.

Valer. Flaccus l. IV. 407.

—— *Ditem volat aequore Memphim*
Praecipere.

Manilius lib. I. 12.

Et rapit aethereos per carmina pandere cenſus.

Tertullianus ad Scapulam. *Scrupulo percuſſus inquirere accenditur.* Lucretius V. 943.

— *Sedare ſitim fontes fluviique vocabant.*

Graecis nihil uſitatius. Theognis.

Τετράφαται πολλοὶ ἐς κακότητα πιεῖν.

Jam jamque elapſas hic crine, hic veſte retentat.
Tum primum roſeo Silenus cymbia muſto
Plena ſenex avide non aequis viribus hauſit.
Ex illo venas inflatus nectare dulci,
Heſternoque gravis ſemper ridetur Iaccho.
Quin etiam deus ille, deus Jove proſatus ipſo,
Et plantis uvas premit, & de vitibus haſtas

In-

Apollonius lib. IV. 63.

Δῶκε δ' ἀνηρέντοι ἰάσονα πῆμα γυιῶν.

Themiſtius. Εὐχερεστερίω· ἐπεὶ δὲ κατῷ πημᾶσθαι διεπράξατο χωρίον τι. D. Matt. c. IV. ἐξῆλθε μισθώσασθαι ἐργάτας. &c BART. Hujus notae plura congeſſit etiam ad Claud. Bell. Gild. 51. vid. & Heinſ. ad III. Rapt. 386. & multos alios. BURM.

58. JAM JAMQUE ELAPSAS] Elabi cupientes: ſic dixit Propertius *ſubripuiſſe* pro ſubripere voluiſſe, II. II. 16.

Cognitus Iphicli ſubripuiſſe boves.

TITIUS Recte. vid. ad Val Fl. IV. 59. & ad Phaedr. I. 28. & ita *fugientes*, capere debemus, fugere volentes Nymphas. BURM.

58. VESTE RETENTAT] Vid. ad Suet. Claud. 15.

59. PRIMUM] Ita R. & P. *primus*. V. A. B. F. VLIT. ſup. vſ. 37.

59. ROSEO SILENUS CYMBIA MUSTO] Superius appellavit *purpureum*. De Silenis quippiam reperias apud Senecam Oedipo: Sed & Diodorum adire potes libro III. TIT.

60. NON AEQUIS VIRIBUS] Vel impar ad poculum ſuſtollendum: vel non ferente ſtomacho tantam vini copiam: eamdem locutionem reperias apud Maronem v 810.

—— —— nec viribus aequis
Nube cava eripui.

Rurſus XII. 218.

— Ut propius cernunt non viribus aequis.

At lib. X. dixit 458.

—— Si qua fors adjuvat auſum
Viribus imparibus.

Contra eodem libro 356.

—— magno diſcordes aethere venti
Proelia cum tollunt animis & viribus aequis.

Rurſus ibidem 431.

Agmina concurrunt ducibuſque & viribus aequis.

TITIUS. Non male Titius. ſed & poſſet capi *non aequis viribus*, pro Satyris impar, qui plus vini ferre poterant: ita lepus non *viribus aequis*, ſcil. cani, in Cyneg. 189. cogebant enim, ut ſaepe hodie, aequalem vini copiam omnes haurire. unde Horatius hanc inſaniam damnavit II. Sat. VI. 68.

Siccat inaequales calices conviva, ſolutus
Legibus inſanis. BURM.

61. VENAS INFLATUS] Virgil. Sileno Ecl. VI.

Inflatum heſterno venas, ut ſemper, Iaccho.

Quem reſpicit. BART.

61 NECTARE DULCI,] Sic appellat modo vinum pretioſum. TITIUS.

62. HESTERNOQUE GRAVIS] Manifeſto de Virgilio ſumptum, dicente Ecl VI. 15.

Inflatum heſterno venas, ut ſemper, Iaccho.

Talis autem fingitur Silenus ab Euripide in Cyclope: vide Pauſaniam in Atticis. TIT.

62. IACCHO] *Hyaco* V. VLIT. *Hyacco* A. *Hiaco* Pal. *Iacho* Voſſ.

63. DEUS ILLE, DEUS] Repetitio haec emphaſin auget: tale eſt Lucretianum illud v. 8.

— Deus ille fuit, deus, inclite Memmi.

nec non illud Maronis VI. 46. *Deus, ecce Deus.* Bacchus invocatur ab eodem Poëta Georg. II. ut nudatis cruribus lacum vinarium ipſe quoque ingrediatur, unaque uvas calcet: non ergo turpe fuit huic Deo hujuſmodi ſtudio vacare. Virgilii verſus appoſui II. Georg. 7.

Huc pater o Lenaee veni, nudataque muſto
Tinge novo mecum direptis crura cothurnis.

TITIUS.

63. PROSATUS] Ita R. & P. *natus ab ipſo* V. A B. F. VLIT. *Pronatus* Dorv. *natus ab ipſo* Pal. & ita Scaliger.

64. DE VITIBUS HASTAS] Thyrſi ἀσίφρα-νοις,

Ingerit, & lynci praebet cratera bibenti.
Haec Pan Maenalia pueros in valle docebat,
Sparſas donec oves campo conducere in unum
Nox jubet, uberibus ſuadens ſiccare liquorem

La-

rus, qua Virgilius quoque uſus fuit dicens VII. Aen. 369.

Pampineaſque gerunt incinctae pellibus haſtas.

Neque aliter Val. Flac. II. 269.

Pampineamque quatit ventoſis vitibus haſtam.

Sic etiam propemodum Catullus LXIV. 256.

Horum pars tecta quatiebat cuſpide thyrſos.

Propertius II. XXIII. 34.

Et medius tecta cuſpide Bacchus erit.

& III. II. 35. ait.

Haec hederas legit in thyrſos.

Fuit autem *Thyrſus* Bacchi telum. Horat. II. Od. 19.

—— —— Euoe parce Liber,
Parce gravi metuende thyrſo

Vide epigramma quoddam inter luſus Priapi: nec etiam Macrobium omiſeris Saturn. lib. I. cap. 19. ſed & Phornutum conſulere poteris, item Diodorum libro III. & Carrion. ad Val. Flac. II, 269. In quibuſdam Nemeſiani codicibus erat legere *hauſtus* pro *haſtas*: veruntamen Papinius ita loquitur IX. 708.

— & ſaevas miſerantibus ingerit haſtas.

TITIUS. Thyrſos. Juſtinus Martyr. ὥσπερ αἱ βάκχαι διὰ χρίματος σιφωνῆς τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσι. Silius Italicus lib. VII. Nonnus lib. IX.

Αὐτὰρ δ' ἔπλετο θύρσος ὁμόζυγος αἴθοπι κισσῷ,
Λαμπετόων δ' ὁ σίδηρος ὑποφαίνεσι κορύμβων.

Vide eum & alibi. Virgilium Eclog. V. BART.

65. ET LYNCI] Quod eſt alterum animal Baccho conſecratum: nam ſuperius tigris meminit Poëta. Sic Virgilius III. Georg. 264. *Quid lynces Bacchi variae?* Hoc animal vinum appetere dicitur. TITIUS. *Lynces* Bacchi currum trahunt. Statius l. IV. 655.

Et jam pampineos materna ad moenia currus
Promovet, effrenae dextra laevaque ſequuntur
Lynces, & uda mero lambunt retinacula Tigres.

Ovidius Metamorphoſi III. BART.

65. BIBENTI] *Bidenti* Dorvil.

66. MAENALIA] Μέγα Μαίναλον mons Arcadiae, ſacer τῷ πολυωνύμῳ Baccho. Schol. Theocriti Id. α. BART.

67. SPARSAS DONEC OVES] Palantes: huic affine eſt, quod legitur apud Maronem Ecl. VI. 85.

Cogere donec oves ſtabulis, numerumque referre
Juſſit, & invito proceſſit veſper Olympo.

TITIUS. *Sparſus* in editione Pithoei, operarum, credo, vitio. BURM.

68. UBERIBUS SUADENS] Bis die pecus mulgere ſolent Paſtores per aeſtatem: quare munus ſuum verbis adornare volens Caprarius ille apud Theocritum inquit Idyl. I. 25.

Αἶγα δέ τοι δωσῶ διδυματόκον ἐς τρὶς ἀμέλξαι,
Ἃ δύ' ἔχοισ' ἐρίφως, ποταμέλξεται ἐς δύο πέλλας.

Quem locum Virgilius ad vitulam tranſtulit: tempus vero pecoris ad mulctram admovendi erat paulo poſt ſolis ortum, pauloque poſt occaſum: nam eo medio coeli ſpatium obtinente id facere non erat cautio. Virg. III. Ecl. 78.

Cogite oves pueri; ſi lac praeceperit aeſtus,
Ut nuper, fruſtra preſſabimus ubera palmis.

Utriuſque commodi temporis meminit idem Poëta III. Georg. 400.

Quod ſurgente die mulſere, horiſque diurnis,
Nocte premunt, quod jam tenebris, & ſole cadente,
Sub lucem exportant calathis.

Nec non Calpurnius V. Ecl. 32.

At ſi forte vaces, dum matutina relaxet
Frigora, ſed tumidis ſpument tibi mulctra papillis.

Caetera ſunt in promptu. De tempore & hora mulgendi pecoris exſtat etiam nonnihil apud Varronem, Columellam, reliquos. TIT.

68. SUADENS SICCARE] Pro ſiccandum eſſe. vid. ſup. vſ. 57. & ad Phaedr. I. 15. ſed inſolentior locutio eſt, *ſiccare liquorem uberibus*, pro, *ſiccare ubera liquore*; ut alii ſolent loqui: nam ſi verba, non mentem Poëtae

vel-

Lactis, & in niveas adſtrictum cogere glebas.

vellet quis, ut ſe dant, explicare, ſequeretur lac evaneſcere, perire, hoc enim eſt *liquorem ſiccare.* Ut in alia re Nemeſ Cyn. 291. *aeſtas lactentes urens herbas ſiccat meſſibus humorem*, id eſt calor omnem humiditatem ſatis detrahit, ut firma & ſolida fiant, quare alii ſolent, non *liquorem* ſiccare, ſed ipſa *ubera*, quibus detrahitur lac, dicere: Calp. III. 66. *quam numeroſa meis ſiccetur buccula mulctris.* & Virg. II. Ecl. 42. *Capreoli bina die ſiccant ovis ubera.* Ovid. III. Amor. v. 14.

Et modo ſiccatam lacte relinquit ovem.

Vid. ad Quinctil. Decl. x. 3. ſit ergo Hypallage. BURM.

68. LIQUOREM] Prorſus infando ſcelere correctores corruperunt hoc loco Olympium. Veteres libri, *fluorem.* quod optimum. Nam ſcriptores hujus generis multa uſurpant vulgo non cognita *fluorem* uſurpat ipſe in Cyneget. v. CCXXVII. itidem de lacte, & interpres Scribonii Largi, quiſquis is eſt, cap. LXI. *Laevor* apud Celſum lib. VII. *Callor*, Caſſiodor. lib. I. Epiſt. XXXV. *Crepor*, Gloſſae Iſidori, *Pictor*, Arnobius, Appulejus, Lucret. Hieronym. Epiſt. *Paedor* Lucan. *Mador* Appulejus, *Pavor* idem. *Tendor* idem. *Acor* & *Mucor* Ulpianus lib. IV. de periculo rei vend. *acor* & Tertullianus contra Marcionem, *Marcor*, Statius. *Aegror*, Lucretius, *amaror*, Lucretius & Virgilius. *Olor*, *fremor* apud Capellam, Arnobium, Statium, Appulejum, & alios, praeſertim Afros, qualis & hic noſter, reperias; in quibus ſi haereas, inſaniſſimus ſis. BART. *Liquorem* R. & P. *fluorem* V. A. B. F. & Barth. VLIT. Vide & Barthii notas ad Stat. v. Theb. 147. *liquorem* etiam Voſſ.

69. COGERE GLEBAS.] Caſeos conformare: adſtringere eſt lac coagulo denſare, quod lacteus fici humor praeter caetera praeſtare ſolet, auctore Plinio, apud quem multa etiam ad hanc rem legere potes: nec pauciora reperias apud Columellam lib. VII. cap. 8. ubi caſei faciendi rationem pluribus docet, quod praeſtat etiam Varro lib. II. Rei ruſticae cap. 18. Hic autem & de coagulo intelligit Poëta, & de ratione caſei adſtringendi, manuque comprimendi, denſatur enim manibus, ut ſit diuturnior, faciliuſque aetatem ferat, qua ratione verbum *premere*, & ab eo derivatum *preſſum* perſaepe uſurpari comperi. Virgilius Ecl. I. 35.

Pinguis & ingratae premeretur caſeus urbi.

Rurſus vſ. 81.

—— —— *ſunt nobis mitia poma,*
Caſtaneae molles, & preſſi copia lactis.

Idem III. Georg. 400.

—— —— *Horiſque diurnis,*
Nocte premunt.

Sic de melle IV. 140.

— *& ſpumantia cogere preſſis*
Mella favis.

Quod tamen *exprimere* valere crediderim. Calpurn. Ecl. v. 34.

—— —— *rurſuſque premetur*
Mane, quod occiduae mulſura redegerit horae.

Quos duos locos iterum modo produxi. TIT. Vid. ſup. II. 34.

69. GLEBAS] *Maſſas* vocat Calpurnius. Eclog. v. 34. BART. Ita *glebae* turis, ſulfuris & ſimilium dicuntur. vid. Barth. ad Stat. VI. Theb. 60. & Joh. Rhod. Lexic. Scribon. in *gleba.*

ECLO:

E C L O G A IV.

E R O S.

L Y C I D A S, M O P S U S.

Populea Lycidas, nec non & Mopſus in umbra,
Paſtores, calamis ac verſu doctus uterque,
Nec triviale ſonans, proprios cantabat amores.
Nam Mopſo Meroë, Lycidae crinitus Jolas

Ignis

Aecloga undecima. V. Quia Calpurnianae VII. praecedunt, ut in R. omnes XI. Calpurnii nomine ponuntur. Poſtea in A. & iis, quae illam ſequuntur, etſi Calpurnianae poſt Aurelianas collocantur, nihilominus XI. haec Ecl. inſcribitur. Quo id pertineat, dixi ſupra ad Titul. Cyneg. Nemeſ. VLIT.

Eros] Hoc eſt Amatorius, ſive Amor, titulus eſt huic Eclogae in illis ipſis exemplaribus, de quibus ſuperius memini. TITIUS. Hanc Eclogam omnium Nemeſiani & Calpurnii ut loco poſtremam, ita dignitate & elegantia primam puto. Adeoque prorſus digna erat, cui excutiendae paulo plus temporis impenderetur. Sed quid agas procul omnibus, praeter tres vel quatruor, qui animae affixi ſunt noſtrae, libris, in hoc commentandi genere, in quo nihil propria auctoritate, omnia teſtimoniis agenda ſunt? Verum nos, quod ſeponimus, non plane deponimus. BART. *Eros* P. & MSS. Tit. *In hac Ecloga Lycidas & Mopſus amores ſuos querelis deſperati proſequuntur, Meroes Mopſus, & Lycidas Jolle.* R. Tota a. oeconomia ex Pharmaceutriis Theocriti & Virgilii conſtat. VLIT.

1. Populea Lycidas,] Non aliter Maro IV. Georg. 511.

Qualis populea moerens Philomela ſub umbra.

Vide, quae ſupra adnotavimus ad Eclogam primam 31. TITIUS.

2. Calamis] Sic eſt apud Theocritum VIII. Id. 4.

Ἄμφω συρίσδεν δεδαημένω, ἄμφω ἀείδεν.

TITIUS. vid. Ecl. I. 11.

3. Nec triviale sonans,] Nec ita canens, ut indocti quidam, & rudes in triviis apud ignobilem Plebeculam facere conſueverunt. Virgil. III. Ecl. 26.

——— *Non tu in triviis, indocte, ſolebas*
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen.

Eſt enim *triviale*, quod ad trivia pertinet, ſumiturque pro re vili, nulliuſque pretii. Juvenal. VII. Sat. 55.

Communi feriat carmen triviale moneta.

Calpurn. I. 28.

——— *Non hoc triviali more viator,*
Sed Deus ipſe canit.

Suetonius in Auguſto cap. 74. *Triviales ex circo Ludios interponebat:* hoc eſt, rudes, & imperitos. Ariſtides in Sermone περὶ τοῦ παραφθέγματος, Ἢ τοῖς ἐκ τῶν τελετῶν παραπλησίως ἔχειν δοκεῖ σοι πάντα. TITIUS, Scriver. *nil triviale.*

4. Crinitus] *Coma* inter indicia mollitudinis. Vetus proverbium, οὐδεὶς κομήτης, ὅστις οὐ ψωλίζεται. *Pueri calamiſtrati pulcre induſiati* apud Appulejum. Martialis, Petronius, Horatius, non uno loco, Phocylides παιδικῶς. Portius Latro, contra Catilinam. Manilius libro V. Aſtronomici. Unde ἀβροκόμης eorum epitheton, ut apud Nonnum fine libri X. Lucianus ἔρωσι. Et nemo non ſcriptorum amatoriorum. BART. Heinſius me-

Ignis erat: pariliſque furor de diſpare ſexu
Cogebat trepidos totis diſcurrere ſilvis.
Hos puer ac Meroë multum luſere furentes,
Dum modo condictas vitant in vallibus ulmos,
Nunc fagos placitas fugiunt, promiſſaque fallunt
Antra, nec eſt animus ſolitos adludere fontes.
Tum tandem feſſi, quos luſus adederat ignis,

Sic

moriae nimis fidens ad Ovid. Ep. XVI. 102. citat *formoſus Iolas*. ſed Virgilii *crinitum Jopam* ex I. Aen. 740. noſter in animo habuit. *Jollas* Rom. & Cod. Palat. ut ita codices etiam apud. Virgil. Ecl. III. 70. & 79. & alibi in Eclogis his. praeterea legebat Vir illuſtris *ignis erant*. non male: nulla tamen neceſſitas mutandi vulgatam. BURM.

5. IGNIS ERAT:] Amatores, quos amant, *ignes* ſuos appellare interdum conſueverunt: Poëtae certe ita loquuntur. Virgil. III. Ecl. 66.

At mihi ſeſe offert ultro meus ignis Amyntas.

Amor enim ipſe ignis, & igneus nuncupatur. τὸ πῦρ (inquit Xenophon) τοὺς ἁψαμένους καίει μόνον. οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς μακρόθεν ὁρῶντας ὑφάπτουσιν. ἡ γὰρ ὄψις λαβὼ τὸ πάθος ἐστί. Scire autem oportet, non fuiſſe turpe apud antiquos puerorum amoribus indulgere, hinc Alcaei, Anacreontis, Horatii, Catulli, Virgilii, multorumque inſuper aliorum amores celebrantur. Propert. II. III. 10.

Hoſtis ſi quis erit nobis, amet ipſe puellas,
Gaudeat in puero, ſi quis amicus erit.

Suaviſſimum exſtat Catulli epigramma de Caelio, & Quintio, ubi Caelii amori praecipue favet poëta, qui Auphilenum puerum deperibat. Videndus autem eſt ad hanc rem Plutarchi Amatorius, & Luciani Diſputatio ſub Callicratidae perſona ingenioſe magis, quam vere cum Charicle habita: ſed & Plato quoque nonnihil attigit de hac re. Verſum autem *Inque Vicem* &c. tamquam ſuppoſititium, & ex proximo perperam inculcatum deleri jubeo. TITIUS. Virgilius Eclog. III. *Meus ignis Amyntas. Ignis* enim pro amore. Catullus XLV. 15.

Ut multo mihi major acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis.

BART. In Aldina & aliis erat hoc loco verſus ille,

Inque vicem dulces cantu dixere querelas.

BURM.

7. LUSERE FURENTES,] Decepere, & promiſſorum vanitate duxere. TITIUS.

8. DUM MODO CONDICTAS] Ecce, quomodo amantibus illuſerint. Ovid. IV. Met. 94.

—— —— adopertaque vultu
Pervenit ad tumulum, dictaque ſub arbore ſedit.

TITIUS. Feſtus: *condicere eſt dicendo denunciare. Condicere*, promittere, ſtipulari. Appulejus lib. IX. *condicta veſpertina regreſſione, cubiculo faceſſit.* Ita *condicere coenam* Plautus &c. *Condicere*, decernere, ſtatuere, exponit vetus vocabularium. BART. *Conductas* B. *conditas* V. VLIT. *Conductas* etiam Dorv. & Voſſ. ſed vid. ad Grat. Cyn. 433. BURM.

9. NUNC FAGOS PLACITAS] Sic malo, quam *placidas*, ut erat in quibuſdam libris: ſignificat enim fagos, ſub quibus ex condicto convenire debebant, & ſic placuerat, ut ſub illis conveniretur. Virg. IV. Aen. 38.

— Placitone etiam pugnabis amori?

TITIUS. *Placidas* B. R. V. & MSS. Titii. VLIT. & ita Voſſ.

10. ADLUDERE FONTES.] Pro ludere ad fontes; notiſſima figura. TITIUS. Compoſitum uſurpavit pro ſimplici verbo & particula ſeorſim poſita. *Ad fontem ludere*, dicendum erat. Sic Appulejus libro II. *prima face cubiculum tuum adero.* BART. vid. Munker. ad Ovid. II. Metam. Arg. Fab. XIII.

11. TUM] Scribendum; *dum*. BART. *Dum* B. *luſus ederat* V. A. B. F. VLIT. ita

Dorv.

Sic ſua deſertis nudarunt vulnera ſilvis,
Inque vicem dulces cantu dixere querelas.
MOP. Immitis Meroë, rapidiſque fugacior Euris,
Cur noſtros calamos, cur paſtoralia vitas

Car-

Dorv. *luxus ederat* Palat.

11. LUSUS] Eluſus. Tibullus III. IV. 7.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pavidas mentes falſa timere jubent.

Hoc eſt, eludunt menteis, & jubent falſa timere. BART.

11. EDERAT IGNIS,] Forte reponendum eſt *adederat*, id eſt ignis deceptos corroſerat, & jam ferme conſumſerat. TIT. Virgil. lib. IV. 66.

——— *Eſt mollis flamma medullas.*

BART.

12. DESERTIS NUDARUNT VULNERA SILVIS,] Conſolatio eſt impotenter amantium querelas ſuas montibus & ſylvis exponere, quod Virgilius *inane ſtudium* vocat II. Ecl. 3.

Tantum inter denſas umbroſa cacumina ſylvas
Aſſidue veniebat, ibi haec incondita ſolus
Montibus & ſylvis ſtudio jactabat inani.

Athenaeus ex Theognete poëta Comico hos verſus citat lib. XV. cap. 3.

Πεφιλοσόφηκας γῇ τε κὐρανῷ λαλῶν,
Οἷς οὐδὲν ἐστιν ἐπιμελὲς τῶν σῶν λόγων.

Vide, Propertii Elegiam, lib. I. 18. cujus initium: *Haec certe deſerta loca.* & Heliodorum in Aethiopicis: ſed inſigne teſtimonium reperias apud Plautum Mercatore in Charini adoleſcentis ore poſitum; ibi Prolog. III.

Non ego idem facio, ut alios in Comoediis
Amantes vidi facere: qui aut nocti aut diei,
Aut ſoli, aut lunae miſerias narrant ſuas,
Quas pol ego credo humanis querimoniis
Non tanti facere, quid velint, aut quid non velint.

Cicero Quaeſt. III. Tuſculanar. 27. hos ex Euripide verſus profert a ſe Latinos factos:

Cupido cepit miſeram nunc me proloqui
Coelo atque terrae Medeae miſerias.

vid. Victor. var. lect. IV. 7. Plura etiam exempla exſtant apud noſtros Poëtas, Petrarcham, inquam, Taſſium, Areoſtum, alios, quos poteris conſulere: ſed interim haec ſufficiant. TITIUS.

12. VULNERA] *Vellera* R. & v. 14. *fugatior.* VLIT. *Vellera* Voſſ. ſed ſuperſc. *vulnera.*

13. INQUE VICEM] Viciſſim vel alternatim. Horat. III. Od. 28.

——— ——— *Nos cantabimus invicem*
Neptunum & virides Nereidum comas.

ubi in quibusdam Codicibus legebatur *in vices.* ad ſenſum inquit Maro III. Ecl. 59.

Alternis dicetis, amant alterna Camoenae.

Alicubi ſcriptum fuit, *inque vices*, ut dicitur *per vices:* res levis, non inſiſto. TITIUS. Invicem. Virgil.

Inque vicem gens omnes amet.

BART. *Vicem* ſic omn. Edd. *vices* MSS. Titii. Repetitur hic verſ. in B. quoque ſup. verſ. 6. VLIT. Non reperi hoc apud Virgilium, qui tamen ita loquitur ſaepe, ut III. Georg. 188. IV. 166. XII. Aeneid. 50. ſed eſt Lucani I. 61. vid. ad Ovid. IV. Met. 72. ubi utrumque & *in vicem* & *in vices* dixiſſe vidimus. error autem imperitae plebis eſt, qui *invicem*, *invices*, in unam vocem contraxere, ut *indies* & ſimilia, quae ſemper disjungenda. vid. H. Steph. in praefat. ad Horatium. BURM.

13. DIXERE] Heinſ. *duxere*, & ita in Palatino fuiſſe teſtatur vir doctus. vid. ſupr. El. I. 63. & ita etiam Markl. ad Stat. V. Silv. III. 92. obvia haec corrigendi facilitas ſaepe facit, ut dubites, quid praeferas. IDEM.

14. RAPIDISQUE FUGACIOR EURIS,] Mirificam celeritatem ſignificat. Virg. Aen. VIII. 223. *fugit ilicet ocior Euro:* iterum XII. 733. *fugit ocior Euro.* TITIUS. Hic locus addi poteſt firmandae correctioni in Virgilio lib. I. 317. a Rutgerſ. cap. VI. Venuſin. Lection. proditae. *Volucremque fuga praevertitur Eurum.* BURM.

15. CUR PASTORALIA] *Et paſtoralia* V. A. F. B. VLIT. *Quor* utroque loco Voſſ. Rom. ut ſaepe alibi.

15. VITAS] Fugis. Catullus LXIII. 33.

Veluti juvenca vitans onus indomita jugi.

BART.

Carmina? quemve fugis? quae me tibi gloria victo?
Quid vultu mentem premis, ac, ſpem fronte ſerenans,
Tandem dura negas? non poſſum nolle negantem.

',, Can-

16. Quae me tibi gloria victo?] Interrogatio, quae reſolvitur in negationem. TITIUS. *Victor* Dorv. perperam, qualis aberratio librarii etiam ſupr. v. 15. dubitabam olim de ſinceritate hujus vocis, nec quare victus Mopſus diceretur, quum fugeret Meroe, poteram intelligere, conjeceramque vel *ſpreto* vel *luſo* eſſe legendum, vel etiam, *quaenam tibi gloria, ficto ſi vultu mentem premis?* &c. ſed ſervari poſſe tandem vulgatam lectionem credebam, ſi *victo* explicaretur, amore tui victo & ſuccumbenti. & imitationem eſſe Tibulli videbam, qui lib. I. IX. 49.

Neu Marathum torque, puero quae gloria victo?

ſic *femina victa* Ovid. I. Art. 278. & IV. Met. 233. *victa nitore Dei, poſita vim paſſa querela.* & ita poteſt capi *Venus victa* apud Gratium vſ. 67. BURM.

17. Quid vultu mentem premis,] Recta ſcriptura, & eſt ſimilis ſententia Maronis I. Aen. 209.

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

quidam ſiniſtri correctores fecerunt *veniens*, *ex mente* nulla ſententia, atque omnino perperam, meo judicio. TITIUS. Ambo noſtri libri habent, *vultum veniens premis*; *ac ſpem fronte ſerenas* &c. magis venuſta vulgata ſcriptura. Sed cum noſtrum librum mangonum manus minime, vel non ita certe graviter, paſſum putemus, ipſius ſcriptura non eſt inſuper habenda. *Vultum* autem *premere* eſt auſteritatem diſſimulare. Nam *vultus*, ut *ſupercilium* quoque, quandam ſignificat auſteritatem. unde *vultuoſi*, qui torvum adſpectum praeferunt. Sidon. lib. I. Epiſt. 10. *alii triſtes vultuoſique junctis mihi lateribus incedere.* Marius Victorinus in libro de Maccabaeis.

Conſentit cum mente color, triſtiſque gravatos
Attollit vultus.

Sed Virgilii verſus lib. IV. 477.

Conſilium vultu tegit & ſpem fronte ſerenat.

Quem aemulatur noſter, correctores ad ſuum acumen infarciendum compulit. BART. *Quid vultu mentem* &c. Ita V. A. P. recte. *mente* B. Virgil.

Conſilium vultu tegit, ac ſpem fronte ſerenat.

Apulejus Mileſ. *vultu tamen gaudium tegit, & frontem aſſeverat*, &c. Male itaque Bart. ex G. *vultum veniens.* Ita quoque R. & F. *veniens praemiſſis* MS. Pal. Unde Gebhardus: *Voltum ſcoenis*, vel, *poenis premis.* *Serenans*] *Serenas*? R. V. G. T. & B. VLIT. *Vultum veniens premis* Dorv. Voſſ. & Tigur. *vultu venientem premis* Palat. vellem vero probaſſet Barthius, *vultum premere* eleganter aut Latine dici eo ſenſu, quo exponit. *Vultum, os, oculos* &c. *premere* dici poteſt de eo, qui oſculum jungit, ut Albin. ad Liv. 34. & alibi. ſed menti hoc Poëtae noſtri contrarium: Guidalotti duae expoſitiones abſurdae, nec memorari dignae. recte expoſuit in altera nota Barthius: ita Sabin. I. Ep. 123. *Tu preme ſollers laetitiam.* Ovid. III. Faſt. 634. *vultus mente premit tacita.* *Serenas* etiam Voſſ. BURM.

17. Premis,] Tegis, atque occultas. *Premere formidine vocem* apud Silium lib. II. Virgilius:

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem. BART.

18. Tandem dura negas?] Poſtquam multum, inquit, tergiverſata es; in hoc autem dura, vix negas: diximus ſupra. *duri elanſere parentes.* Caeterum ſubeſt reconditus ſenſus verbo *negare*. Tibull. I. IV. 11.

Sed ne te capiant primo, ſi forte negabit,
Taedia.

Martialis IV. Epig. 71.

— non dat, non tamen illa negat.

Auſonius:

——— patri negavi jam tuo.

non expedit hujus verbi notionem pudicis adoleſcentibus planius explicare. TITIUS. Senſus, qui ex hac ſcriptura eligitur, valde contrarius eſt ardori Mopſi, atque ejus cupidini, itaque dum nititur demulcere, & ad ſuos

af-

Digitized by Google

,, Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Lyc. Reſpice me tandem, puer ô crudelis Jola:

Non

affectus proclivem Meroëm reddere, ea pronunciar, quae in ſua duritia perſiſtere illam invitent. Nam ſi dicar Mopſus, non poſſum non amare, quae negat, & me refugit, Puella, quae adoleſcentulorum more nil magis affectabat quam amari, ſtatim intra ſe dicet, ſi quicquam ſapis Meroë, nega ſemper tuo Mopſo, nam ille amabit uſque & uſque. Itaque abjecta ſcriptura, quae contraria ſit ſententiae dictantis; legam (ſi tibi & aliis viris doctis non diſpliceat) *poſſum non velle negantem*, ut in aliquibus exemplaribus adnotatum in margine memini; quae lectio & ſuperiori ſententiae valde conſona eſt, & non modo ſuadet, ſed quaſi vim affert puellae. Ne Meroë, ne vana ſpe lactes amantem, dic aperte velis, nolis: nam etſi perdite amo, vir tamen ſum, nec patiar diutius me illudi, liberare me arbitratu meo ab amore poſſum. Vide ergo, quid agas, & quocum tibi res ſiet. Haec ſententia (ni fallor) digna eſt erudito poëta & polito. MARTELL. Longe veriſſimam ſcripturam in duobus meis libris reperio, *Poſſum non velle*. Hoc eſt minantis nimium ſuperbae Meroae, poſſe ſe illam relinquere tam pervicaciter negantem. ut Corydon Alexi apud Maronem cantat:

Invenies alium ſi te hic faſtidit Alexis.

Et Martialis ad ſuum amaſium IV. Epig. 82.

Negare juſſi, pernegare non juſſi.

Omnino veriſſimam ſcripturam eruimus ex noſtris probis editionibus. BART. Malim: *Tandem, dura, nega: poſſum nunc velle neg.* *Poſſum non velle* R. G. T. & ex MSS. Martell. *non poſſum non velle* B. V. *non poſſum nolle* A. & P. VLIT. *Negas, poſſum non velle* Palat. Voſſ. Dorv. Tigur. quae lectio mihi ſatis commoda & plana videtur, ſi modo *poſſim* legatur. Quae adhuc ſimulaſti, & ambiguis verbis, & blando vultu ſemper mihi ſpem feciſti, tandem dura, id eſt vultu duro aperte te negas: nec tamen ideo deſiſtam, ſed magis magiſque amabo. utinam vero poſſim *non velle*, id eſt non amare negantem. *velle aliquam* pro amare, deſiderare, recte dici oſtendit Gonſal. ad Petron. cap. CXXVII. & Scaliger. ad Tibul. IV. V. 10. Martial. XI. 33.

Hanc volo, quae facilis, quae palliolata vagata
Hanc volo, quae puero jam dedit ante meo &c.

& ita centies. ſic & in aliis rebus & factis *velle* ſimpliciter poni, non addito verbo alio infinitivi modi, vidimus ad Quinctil. Decl. I. 10. Florus. III. I. 11. *Zamam fruſtra voluit.* Quinct. I. de Inſt. Orat. I. *non tamen hoc adeo ſuperſtitioſe voluit.* ita Voſſianus codex. vulgo addunt *fieri*. ſimile quid noſtro poſſet videri dixiſſe Martial. V. 84.

Inſequeris, fugio: fugis, inſequor. haec mihi mens eſt,
Velle tuum nolo, Dindyme, nolle volo.

ubi volo tuum *nolle*, eſt te negantem volo: ſi retinendum, quis putet, *non poſſum nolle negantem*, explicandum eſt, non poſſum non velle, id eſt acrius amare te negantem. Immo & altera ſcriptura *non poſſum non velle*, quae in aliis eſt, nata forte eſt a quodam, qui in illa *non poſſum velle*, deſiderari alteram negationem credebat, quae tamen etiam ſubintelligi poterat, ut docuit in ſimilibus locutionibus poſt alios, quos laudat, Broukhuſ. ad Tibul. I. I. 47. ſed ego priori explicationi acquieſco. BURM.

19. CANTET, AMAT QUOD QUISQUE:] Cantum ad taedium minuendum, quod ex amore percipitur, plurimum valere docet Plutarchus in Quaeſtion. Conviv. Unde recte dictum eſt a Theocrito Idyll. XI. I.

Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο,
Νικία, οὔτ' ἔγχριστον, ἐμοὶ δοκεῖ, οὔτ' ἐπίπαστον,
Ἢ ταὶ Πιερίδες.

Hoc noſter Eclog. 2.

Tum vero ardentes flammati pectoris aeſtus.
Carminibus dulcique parant relevare querela.

Horat. IV. Od. XI. 35. *Minuuntur atrae Carmine curae.* Hetruſcus Lyricen:

Perche cantando il duol' ſi diſacerba.

Neque hinc abludit, quod eſt apud Maronem I. Georg. 293.

Interea longum cantu ſolata laborem:

neque non illud IV. Georg. 464.

Ipſa

Non hoc ſemper eris. perdunt & gramina flores,
Perdit ſpina roſas, nec ſemper lilia candent.
Nec longum tenet uva comas, nec populus umbras.
Donum forma breve eſt, nec ſe tibi commodat annis.

,, Can.

Ipſe cava ſolans aegrum teſtudine amorem.

Utriuſque enim rei eadem eſt ratio, quam penes Alexandrum in Problematis notatam reperias. Hoc argumentum fuſius proſequitur Heſiodus in Theogonia, quem conſulere poteris. eſt autem hic verſus intercalaris, qui aliquot aliis interjectis identidem repetitur. Graeci vocant Πρόασμα καὶ ἐπιμελῴδημα. quemadmodum teſtatur Scholiaſtes Theocriti. Talis eſt Virgilianus ille Ecl. VIII.

Ducite ab urbe domum mea carmina, ducite Daphnin.

Plures etiam hujus generis reperias apud Theocritum non uno in loco. TITIUS.

19. AMAT] *Amant* Dorvil. vid. ad Grat. Cyn. 441.

21. NON HOC SEMPER ERIS.] Ex Alexide Maronis admonet illum brevitatis floris. BART. Virgil. Ecl. II. *O formoſe puer*, &c. VLIT. *Nec hoc* Dor. qui omiſſis mediis, *Nec hoc ſemper eris, nec ſemper lilia candent* habet. *hoc* ut *quod:* de quo egimus ad Phaedr. V. fab. ult. & ſaepe apud Ovidium. BURM.

21. PERDUNT ET GRAMINA FLORES,] Hic locus totus eſt ex Theocrito Idyll. XXIII. 28.

Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει.
Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι· καὶ ταχὺ γηρᾷ.
Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἁνίκα πίπτῃ.
Ἁ δὲ χιὼν λευκὰ, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ,
Καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικὸν, ἀλλ' ὀλίγον ζῇ.

Multa exſtant veterum Poëtarum teſtimonia in hanc ſententiam, quae non eſt libitum hic adſcribere ſatietatis vitandae gratia, cum Theocriti carminibus res abunde percipi poſſit. vid. Delr. ad Senec. Hipp. 758. TIT.

23. NEC LONGUM TENET UVA COMAS,] Uvam dixit, cum vitem intelligat: vitis ergo non diu foliis ornata permanet, haec enim arborum comae appellantur. Horat. IV. Od. 7.

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis,
Arboribuſque comae.

Calpurn. I. Ecl. 9.

——— Graciles ubi pinea denſat
Sylva comas.

TITIUS. Omnium germinum folia dicuntur à Poëtis *comae*. Severus apud Perſii enarratorem.

Pinea frondoſi coma murmurat Apennini.

C. Marius Victor lib. I. Geneſeos.

— Tenero prorumpens ceſpite, laetis
Jactavit ſe ſilva comis.

Dracontius in Hexaemero.

Semper veſtita comis frondeſcit oliva.

Alcimus Avitus l. I.

—— Stant ſemper collibus herbae,
Arboribuſque comae.

Idem lib. III.

Umbroſis propter ſtabat ficulnea ramis
Frondentes diffuſa comas.

Paullinus Pſalmo I.

Et fronde numquam deſinente pervirens
Stabit perenni vividum lignum coma.

Propertius lib. II. XV. 12.

Et vitem docta ponere falce comas.

Tibullus lib. II. I. 48.

Deponit flavas annua terra comas.

Idem lib. I. IV. 25.

Quam cito purpureos deperdit terra colores,
Quam cito formoſas populus alta comas.

Catullus IV. II.

——— Cythorio in jugo
Loquente ſaepe ſibilum edidit coma.

Comae frondes, Iſidorus Gloſſis. Sic *comam* marginis herbas vocat Appulejus noſter l. V. Metamorph. Et Prudentius eleganter *agros crinitos* II. in Symmachum. *Seges crinitis fluctuat agris*. BART.

24. DONUM FORMA BREVE EST,] Poſuit hanc ſententiam Iſocrates quoque in Paraeneſi ad Demonicum his verbis: Κάλλος μὲν γὰρ ἢ χρόνος ἀνάλωσεν, ἢ νόσος ἐμάρανε. Sed & Junius de Senectute referente Stobaeo.

Ovi-

„ Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Mop. Cerva marem ſequitur, taurum formoſa juvenca,
Et Venerem ſenſere lupae, ſenſere leaenae,

Et

Ovidius ſic II. Art. 218.
Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos,
Fit minor, & ſpatio carpitur illa ſuo.
Propert. II. XXI. 57.
Nec forma aeternum, aut cuique eſt fortuna perennis.
Appellavit autem *formam donum* Horatii exemplo, cujus illud eſt IV. Od. 10.
O crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens.
TITIUS. Tibullus lib. I. IV. 32.
Formae non ullam fata dedere moram.
Idem ibidem vſ. 23.
Ah ſi tardus eris, errabis, tranſiet aetas,
Quam cito non ſegnis it remeatque dies.
Theocritus XXIII. 32.
Καὶ κάλλος καλὸν ἔστι τὸ παιδικὸν, ἀλλ' ὀλίγον ζῇ.
Seneca Hippolyto 761.
Anceps forma bonum mortalibus,
Exigui donum breve temporis,
Ut velox celeri pede laberis.
Inibi plura. Ovidius altero de Arte.
Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos,
Fit minor, & ſpatio carpitur ipſa ſuo.
Ariſtenaet. l. II. Epiſt. I. Γυνὴ ἔοικε λειμῶνι, καὶ ὅπερ ἐκείνῳ τὰ ἄνθη, τοῦτό γε ταύτῃ τὸ κάλλος. ἕως μὲν ἂν ἡ κόμη τοῦ λειμῶνι ἐπακμάζῃ, καὶ ἡ χροιὰ τῶν ἀνθέων. ἦρος παρακμάσαντος πίπτουσι μὲν τὰ ἄνθη &c. Theocritus Idyl. XXVI. 8.
Μὴ καυχῶ, τάχα γάρ σε παρέρχεται ὡς ὄναρ ἥβη.
Vide Xenophontem Sympoſio. BART.

24. Annus.] Libri noſtri: *annis.* Perbelle. Non annis augentibus forma ſe tibi commodat, aut juxta tuum emolumentum morari mavolt, quam contra fugere. *Anni*, aetas. Petronius cap. CXX.
——— *Atque ut fuga mobilis anni*
Circumſcripta mora, properantes differat annos,
Quaerit ſe natura nec invenit.
BART. Vide ad Grat. vſ. 399. *annos* R. *annis* V. A. B. F. & Bart. ex G. & T. VLIT. Tuetur etiam *annis* Barth. XLVII. Adv. 6. & eſt in Palat. Cod. & Ed. Tig. ſed in ea lectione *anni* pro longo tempore & ſenectute debent capi, ut apud Val. Flacc. I. 53. & ſenſus eſſe, forma ſe non praebet ſenibus, ſed juvenibus: & tunc *annis* dativo caſu poni debet. ita Senec. II. de Benef. 34. *ſi te commodaveris mihi*, Quinctil. II. de Inſt. Orat. 8. *ita te* (praeceptorem) *commodaturum ſingulis, ut in eo, quo quiſque eminet, provehatur.* & ita rem quamcunque commodare eſt, in gratiam alicujus aliquid praebere, facere, quod ipſi utile eſt: Martial. VII. 75.
Ut vocem mihi commodes patronam.
Lucan. I. 82.
——— *nec gentibus ullis*
Commodat in populum, terrae pelagique potentem,
Invidiam Fortuna ſuam.
acute. vide ad Petron. cap. CXI. *annos* erat in Voſſ. Heinſius legebat, *Et ſe ſibi commodat annis.* quod non capio. ſi cum Vlitio legas *annus* explicandus eſt pro aetate longa, quae non utilis eſt, nec formae ſubſervit; ſed eam deſtruit, ut Ovid. Med. 45. *formam populabitur aetas.* neſcio, quid in his praeferam, licet in *annis* pronior ſim. ſic Apulej. de Deo Socratis. *Neſtori ſciebant omnes corpus annis hebeſcere.* Ovid. XII. Met. 543. *obductos annis reſcindere luctus.* & paſſim. BURM.

25. Levant carmina curas.] Contra Nonnus lib. VII. παντίδιες ὁ λύσει μελεδῶνας. BART.

26. Cerva marem sequitur,] Argumentum ab inductione, ut vocant. Hoc ſimili utitur etiam Ovidius in re gemina II. Art. 483.
Cerva parem ſequitur, ſerpens ſerpente tenetur:
Haeret adulterio cum cane nexa canis.
& in Faſtis III. 193.
Cum pare quoque ſuo coëunt volucreſque feraeque,
Atque aliquam, de qua procreet anguis, habet.
vid. Virgil. III. Georg. 242. TITIUS.

28

Et genus aërium volucres, & ſquamea turba,
Et montes, ſilvaeque: ſuos habet arbor amores.
Tu tamen una fugis; miſerum tu perdis amantem.
,, Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
LYC. Omnia tempus alit, tempus rapit: uſus in arto eſt.

Ver

28. ET GENUS AERIUM] Luculentum exſtat hac ipſa de re Lucretii teſtimonium, dum ait I. 12.

Aereae primum volucres te, Diva, tuumque
Significant initum percuſſae corda tua vi:
Inde ferae pecudes perſultant pabula laeta:

& reliqua. Ariſtotel. de Hiſtoria anim. lib. VI. cap. 18. ſcripſit, animalia fere cuncta propenſiora eſſe ad coitum verno tempore. TIT.

28. SQUAMEA TURBA,] Piſces; Lucret. I. 373.

Credere ſquamigeris latices nitentibus:

aut etiam ſerpentes: Virgil. III. Georg. 425.

Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis,
Squammea convolvens ſublato pectore terga.

Hic noſter non multo infra:

—— torto non ſquammea tractu
Signat humum ſerpens.

Sed modo piſces intelligemus, cum ſtatim ſequatur: *Et montes ſylvaeque.* quibus verbis angues ſignificari nihil prohibet. IDEM. *Aereum* Palat.

29. SUOS HABET ARBOR AMORES.] Videnda inprimis ſunt, quae de palmis ſcripta reliquit Plinius lib. XIII. cap. 4. qui de aliarum etiam arborum inter ſe amicitia, mutuoque affectu paſſim e re nata plura commemorat. Joannem Baptiſtam Portam etiam adire praeſtiterit in libris, quibus titulum fecit Phytiognomonia. IDEM. Etſi quae tu, docte Titi, de arborum inter ſe amicitia mutuoque affectu affers, pulchra ſunt & veriſſima, tamen ego ſimplici Minerva ſic intelligo: Amorem ineſſe rebus omnibus, omniaque ad amorem eſſe natura proclivia: nam non ſolum animantium genus omne, in quibus diſcrimen ſexus apparet, mutuo ſe mas amant & foemina; ſed animantia quoque, ſtirpes, & plantae, in quibus ejuſmodi diſcrimen non ſic apparet, imo vero etiam quae inanima ſunt, ut montes ipſi, & quae intra montes includuntur, lapides, metallaque, ſuos habent amores: nam omnia, quae natura conſtant, ſuos foetus habent & amant. Mare ipſum, & bruta tellus concipit hyeme, quod turgeat vere, maturet aeſtate, pariat autumno. MARTELL. Claudianus Nupt. Hon. 66.

—— Omniſque viciſſim
Felix arbor amat, nutant ad mutua palmae
Foedera, populeo ſuſpirat populus ictu,
Et platani platanis alnoque aſſibilat alnus.

Nec mirum amaſſe, quae Nymfae fuerint, ut diſſerit Venus longis logis in hymno in ſe ipſam, qui Homero adſcribitur. BART. *Armor* Dorv. malim, *ſuoſque habet.* BURM.

30. PERDIS] Heinſ. malebat, *ſpernis:* quod τῷ *ſequitur* rectius opponitur, & convenit τῷ *fugis:* poſſet & *prodis* vel *pellis amantem.* ut *perdere* & *pellere* commutarunt librarii apud Ovid. III. Met. 547. ut & ſupra vidimus I. 47. ſed nihil opus movere. *perdis* enim fugiendo & ludendo: vel, ut *perire* amore dicitur amans, apud Ovidium, & alios. vid. ad Quinct. XV. Decl. 8. paullum diverſo ſenſu. Ovidius, potitus amica ſua, dixit II. Amor. XVIII. 10.

Et, quae me perdunt, oſcula mille dedit.

Ita apud Virg. Ecl. VIII. 88. *perdita* a Servio exponitur *amore conſumpta.* Prop. I. XIII. 7. & alii. IDEM.

32. OMNIA TEMPUS ALIT,] Sic ferme Virgilius Ecl. IX. 51.

Omnia fert aetas, animum quoque.

Plato quodam diſticho:

Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν
Οὔνομα, καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην.

TITIUS. Diviniſſimus verſus. BART.

32. USUS IN ARCTO EST.] Praeceps eſt occaſio, & quae ſemel elapſa, nunquam revertitur. Notum eſt Auſonii epigramma in hanc ſententiam, vel exiguum temporis ſpatium relinquitur ad res utendas. Ovid. III. Art. 65.

Utendum eſt aetate, cito pede labitur aetas;
Nec bona, tam ſequitur; quam bona prima fuit. TIT.

Ver erat, & vitulos vidi ſub matribus iſtos,
Qui nunc pro nivea coïere in cornua vacca.
Et tibi jam tumidae nares, jam fortia colla,

Jam

TIT. *In arte eſt* R. VLIT. Ita & Voſſ. ſed *in arto* idem eſt, quod in exiguo, anguſto temporis ſpatio, quo licet uti forma. locutio haec quidem obvia, ſed alio ſenſu, quando in bellis res in ſummum periculum venit, copiis in anguſta & iniqua loca demiſſis; unde evadere vix poſſunt. Livius XXVI. 17. *Aſdrubal, ne in arcto res eſſet, caduceatorem mittit.* Claudian. Bell. Get 97. *ne pejor in arto Saeviret rabies.* & rurſus 491.

Sed numquam Mavors adeo conſtrinxit in artum
Res, Alarice, tuas.

& ita tranſlate Horat. Art. Poët. 134.

—— nec deſiliens imitator in artum,
Unde pedem referre pudor vetet.

Ovid IX. Met 682

Sollicitat precibus, ne ſpem ſibi ponat in arto.

& hinc *res artae*, de quibus ad Claudian. II. in Eutrop. 354. BURM.

34. QUI NUNC PRO NIVEA] Hic portentoſa eſt hominis eruditi interpretatio, inquit enim: *coïere in cornua, id eſt tauri facti ſunt cornibus coactis, quod ſignum eſt aetatis virilis, dicuntur enim coire cornua in tauro, quoniam in ſe reflectuntur.* Mihi ſententia planiſſima videtur, ſi accipiatur ea mente, qua dictum fuit & a Marone III. Georg. 216.

— Nec nemorum patitur meminiſſe, nec herbae;
Dulcibus illa quidem illecebris, & ſaepe ſuperbos
Cornibus inter ſe ſubigit decernere amantes,
Paſcitur in magna ſylva formoſa juvenca:
Illi alternantes multa vi proelia miſcent
Vulneribus crebris, lavit ater cornua ſanguis;
Verſaque in obnixos urgentur cornua vaſto
Cum gemitu.

& II. 525.

—— Pingueſque in gramine laeto
Inter ſe adverſis luctantur cornibus boedi.

Quod fere ſumptum videri poteſt ab Ariſtotele libro VI. de Hiſtoria animalium; cujus haec ſunt verba: ὁμονοοῦσι δὲ καὶ οἱ ταῦροι, καὶ οἱ κριοὶ, καὶ οἱ τράγοι. ἀμφότεροι γὰρ ὄντες σύννομοι ἕκατοι, περὶ τὸν καιρὸν τῆς ὀχείας μάχονται διεστάμενοι πρὸς ἀλλήλους. Videnda autem ſunt, quae paulo ante haec verba illic leguntur. TITIUS. *Coire* Palat. & mox *ſubire.* Ceterum inepte explicat Guidalott. facti ſunt cornibus coactis; in ſe reflexis. coire in orbem junctis cornibus luna ſaepe dicitur, ut vidimus ad Nemeſ. Cyn. 130. ſed *vaccam coire in cornua*, pro cornua jam plena, & in ſe reflexa habere inauditum. denique ſi ita capias, quid tunc *pro nivea vacca* erit? addit, ad prolem ſcilicet generandam. ſed an in ejus rei gratiam cornua in ſe flexa coëunt? immo vero explica, pro vacca, jam cornibus ſatis magnis, pugnaverunt. de pugna taurorum ſatis multa ad Phaedr. I. fab. 30. mira tamen locutio; *coire in cornua*, pro pugnaverunt cornibus inter ſe vituli. quare dubito, an non rectius cum Barthio Ad. XVII. 6. legendum ſit *coire in proelia:* certe, ſi ita credere liceret codicem ejus exhibere. Ita fere Manil. IV. 83.

Mutuaque armati coeunt in vulnera fratres;

idem vſ. 107. de Ariete, *ipſe in cornua fertur & ruit*, id eſt tollit ſe quaſi ad irruendum, vitulos etiam jam inter ſe proludere his proeliis, apparet ex Martial. VI. 38.

Sic vitulus molli proelia fronte cupit.

BURM.

35. ET TIBI] *Quod tibi* Palat.

35. TUMIDAE NARES,] Spiritu plenae virili atque fortiori, quam velit ruſticus ille pulliſpremo. BART.

35. JAM FORTIA COLLA,] Tranſlationem puellae accommodat Horatius II. Od. 5.

Nondum ſubacta ferre jugum valet
Cervice; nondum munia comparis
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.

Collum robuſtum notavit Catullus dicens LXII. 377.

Heſterno collum poterit circumdare filo:

Quem ego tamen locum aliter, quam caeteri hactenus fecerint, ſoleo interpretari. TIT. *Improba cervix* Ecl. II. 12.

Jam tibi bis denis numerantur meſſibus anni.
,, Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Mor. Huc, Meroë formoſa, veni; vocat aeſtus in umbram:
Jam pecudes ſubiere nemus, jam nulla canoro
Gutture cantat avis, torto non ſquamea tractu
Signat humum ſerpens. ſolus cano, me ſonat omnis
Sil-

36. Bis denis] xvii. Annum jam eximit aetati turpitudini iſti obnoxiae Lucianus lib. ii. Verar. Hiſtor. in praeceptis Rhadamant. pag. 401. προσέταξε δὲ καὶ εἴ ποτε ἀφικοίμην ἐς τὴν δὲ τὴν γῆν, μήτε πῦρ μαχαίρᾳ σκαλεύειν, μήτε θέρμους ἐσθίειν, μήτε παιδὶ ὑπὲρ ὀκτωκαίδεκα ἔτη πλησιάζειν. BART.

36. Numerantur messibus anni.] Diximus ſupra. TITIUS. *Agni* Dorv. vitioſe *menſibus* editur in Barthii commentariis ad Stat. ii. Silv. i. 52. ita tamen Palatin. ſupr. ii. 9. *anni ter quinque hiemes*. BURM.

38. Vocat aestus in umbram:] Aeſtivo tempore commodiſſimum eſt ſub alicujus arboris umbra ad ſolis ardorem depellendum quieſcere. Virg. v. Ecl. 70.

Ante focum, ſi frigus erit, ſi meſſis, in umbra.

TITIUS. In *ambra* Voſſ. Dorvil. R.

39. Pecudes subiere nemus,] Perſius ſic Sat. iii. vſ. 6.

—— *patula pecus omne ſub ulmo eſt.*

TITIUS.

39. Non ulla canoro] Cicadae, non aves medio diei aeſtu canere ſolebant. IDEM.

39. Jam nulla] Sic P. *nam nulla* R. *non ulla* V. A. B. F. & *toto* B. VLIT. *Nam nulla* Tig. & Voſſ. ſed ſuperſc. *jam.*

40. Torto non squamea tractu] Non dubium, quin ex Virgilio ſumptum ſit, ille enim ſic ait ii. Ecl. 8.

Nunc etiam pecudes umbras, & frigora captant;
Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertas.

Theocr. vii. Idyll. 22.

Ἀνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει.

Tortum vero *tractum* dixit, quomodo Horatius iii. Od. 27.

Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagittae
Terruit mannos.

IDEM. *Toto* B. quod poſſet defendi, quia ſerpens totum ſimul corpus trahit, cum repit. & eo reſpiciens Quinct. vi. de Inſt. Orat. 3. *riſus non ſolum facto aliquo dictoque, ſed interdum quodam etiam corporis tractu laceſſitur.* ubi vide, quae diximus, & ita Graecis συρμός. praefero tamen *torto* ex MSS. & editis plurimis. Germanic. de Hydra 431. *tractu ſubit ille leonem.* mox, *huic primos tortus crater premit*, ut legit Grotius. ita *tortum anguem* dixit Ovidius ii. Met. 138 iv. 482. & alibi. *Signare* vero tractu, eſt veſtigia imprimere tractu. ut ita paſſim *ſignare limite humum*, pro ſulco vel linea terminos oſtendere, Ovid. iii. Am. viii. 42. & i. Met. 136. pro veſtigia in terram ponere Stat. iv. Theb. 257. *tenero ſignamus gramina paſſu.* ubi vid. Lutat. & Barth. & Ovid. ii. Amor. xi. 15. *tractu ſulcare* dixit Ovid. xv. Met. 725. de *tractu* vid. ad Grat. Cyneg. 362. & ad Claud. praef. in Rufin. i. BURM.

41. Me sonat omnis Silva,] Sic Ecl. i. 15. *te nunc rura ſonant.* Caeterum quod de cicadis ſubjicit, quanquam ad canendi diuturnitatem referri poteſt, de ſuavitate tamen accipere malo, namque & hinc quoque cicadae laus non mediocris acceſſit, dicente Theocrito v. Idyll. 28.

Ὅστις νικασεῖν τὸ πλατίον, ὡς τὺ πεποίθεις,
Σφὰξ βομβέων τέττιγος ἐναντίον.

Rurſus:

—— Τέττιγος ἐπεὶ τύγε φέρτερος ᾄδεις.

Homerus Iliad. B parte ii. vſ. 150.

—— —— ἀλλ' ἀγορηταὶ
Ἐσθλοὶ, τεττίγεσσιν ἐοικότες, εἴτε καθ' ὕλην
Δένδρῳ ἐφιζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι.

Sed de Platone illuſtri Philoſopho hoc Timonis carmen refertur a Laërtio lib. iii. 7. & Heſychio cognomento Illuſtrio:

Τῶν πάντων δ' ἡγεῖτο πλατύστατος, ἀλλ' ἀγορητὴς
Ἡδυ-

Silva, nec aeſtivis cantu concedo cicadis.
,, Cantet: amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Lyc. Tu quoque ſaeve puer, niveum ne perde colorem
Sole ſub hoc; ſolet hic lucentes urere malas.
Hîc age pampinea mecum requieſce ſub umbra.
Hîc tibi lene fluens fons murmurat; hîc & ab ulmis

Pur-

Ἡδυεπὴς, τέττιξιν ἰσογέγαφος, αἰθ' Ἑκαδήμῳ.
Δένδρεσι ἐφιζόμενοι, ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσι.

Conſule praeterea Anacreontem pulcherrima iſta Oda, cujus initium:

Μακαρίζομέν σε τέττιξ.

nec non Philoſtratum de vita Apollonii lib. VII. cap. 5. Notiſſima eſt fabula de Eunomo Citharoedo, cujus meminit, praeter caeteros, Clemens Alexandrinus in principio Orationis ad Graecos: & Strabo lib. VI. Caſſandra penes Lycophronem *τὴν φοιβόληπτον χελιδόνα* ſe vocat. TITIUS.

42. Cantu concedo] *Tantum concedo* R. Virgil. Ecl. II. *At mecum raucis* [] *reſonant arbuſta cicadis.* VLIT. *Tantum concede*, ſed ſuperſ. *do.* Voſſ.

44. Saeve] *Scoeve* V. B. *Niveum*] *Nactum* R. VLIT. *Scaeve* Dorv. *natum* Palat. *nactum* Voſſ.

44. Niveum ne perde colorem] Hunc ſenſum ita expreſſit Virg. II. Ecl. 16.

Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes:
O formoſe puer, nimium ne crede colori:
Alba Liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Hac de re vide Alexandrum in Problematis. TITIUS. Titius in MSS. duobus ſuis variare lectionem apud Virgilium dicit, & legi,

O formoſe puer; niveo ne crede colori.

Ita Horat. II. Od. 4. *Briſeis niveo colore.* BURM.

45. Lucentes urere malas.] Nitidas; ita ferme Horatius III. Od. 12.

Tibi telas; operoſaeque Minervae
Studium aufert, Neobule,
Liparei nitor Hebri.

& I. Od. 19.

Me Glycerae nitor urit.

TITIUS. *Sed & hic lucentes vertito malas* R. VLIT. & Dorv. & Voſſ. *Liventes* malebat Heinſ. infeliciter. quid enim decederet formae, ſi livor tolleretur: *liventes genas*, ſed non in formae laudem, dixit Lucan. V. 215. ſed tu vide Barthol. de Luce hominum I. XIII. pag. 76. qui in MS. ſuo invenit etiam, *ſed & hic lucentes vertito malas.* & explicat ut a ſole avertat malas, ne colorem lucidum deperdant. Sed nihil movendum: *lucentes* malae ſunt pulchrae, nitidae & ſideribus ſimiles, ut centies Poëtae. Sic *Lucida Alcyone* Ovid. XIX. Ep. 133. & hinc *luculenta* pro formoſa Terent. Heaut III. 2. *nitentes genas* dixit Stat. III. Silv. IV. & de bene habito & pingui corpore *lucere* dici, patet ex Martial. XIII. Ep. 5.

Cerea quae patulo lucet ficedula lumbo.

ex quo Vulpius, nuperus editor Tibulli ad II. I. 62. *lucidam ovem* exponit pinguem, cum Broukhuſius *candidam* intelligat. rectius: nam *niveam* ovem idem dixit II. IV. 28. & V. 38. & ita hic cape, quia *niveus color* praecedit: & *urere* indicat colorem fuſcum, quem ſolis vehementia inducit. BURM.

46. Requiesce &c.] Virg. Ecl. III. *requieſce ſub umbra.* VLIT.

46. Sub umbra. fons] Tibullus libro I. I. 49.

Sed canis aeſtivos ortus vitare ſub umbra
Arboris, ad rivos praetereuntis aquae.

BART.

47. Lene] Perperam in P. *leve.* VLIT. Ita & Palat. vid. ad Calp. VII. 24.

47. Hîc et ab ulmis] Quibus nimirum vites maritari ſolent. Virg. I. Georg. princ.

Quid faciat laetas ſegetes, quo ſidere terram
Vertere Maecenas, ulmiſque adjungere vites
Conveniat.

& Ecl. II.

Semiputata tibi formoſa vitis in ulmo eſt.

Quomodo & populus. Horat. Epod. II.

Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos.

& Epiſt. XVI. 3.

Pomiſne, an pratis, an amicta vitibus ulmo.

Catull. LXII. 54.

At

Purpureae foetis dependent vitibus uvae.
,,Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Mop. Qui tulerit Meroës faſtidia longa ſuperbae,
Sithonias feret ille nives, Libycoſque calores,
Nerinas potabit aquas, taxique nocentis

Non

At ſi forte eadem (vitis) *eſt ulmo conjuncta marito.*

Hinc *viduae* tum arbores, tum vites dicuntur, quae nullo adminiculo ſuſtinentur, quaeque vitibus carent. Horat. IV. Od. 5.

Et vitem viduas ducet ad arbores.

Item II. Od. 15.

—— —— *Platanuſque coelebs*
Evincet ulmos.

Catull. LXII. 49.

Ut vidua in nudo vitis quae naſcitur arvo,
Numquam ſe extollit, numquam mitem educat uvam.

TITIUS.

48. Foetis] *Foetus* Palat. vid. Ecl. III. 47. *foetae* vero ſunt maturae, gravidae quaſi, & quae jam jam premi poſſunt. & ita *foetus* dici de plantis vidimus ad Grat. 140. BURM.

50. Qui tulerit] Hos Mopſi verſus ad 56. ignorat Dorvill. Cod.

50. Meroes fastidia] Faſtum, ſuperbiam, arrogantiam, & contemptum. Virg. II. Ecl. 15.

Atque ſuperba pati faſtidia.

Tibull. I. 12. 73.

Oderunt Pholoe (moneo) faſtidia divi.

TIT. Ex Alexide Maronis. BART.

51. Sithonias feret ille nives,] A negatione ejus, quod conſequitur, quaſi dicat ἀδύνατον eſſe Thraciae frigora, & Libyae aeſtus perferre. Horat. III. Od. 26.

Memphim carentem Sithonia nive.

item III. 25.

——— *& nive candidum*
Thracem.

Sed idem percommode utramque plagam deſcribit I. Od. 22.

Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aeſtiva recreatur aura;
Quod latus mundi nebulae, maluſque
Jupiter urget.
Pone ſub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata:

quem locum imitatus fuit Franciſcus Petrarcha quadam Ode. Catullus XLV. 6. *Lybiam toſtam* vocat. TITIUS. *Scythonias* R. Virg. Ecl. X. *Sithoniaſque nives*, &c. unde totus locus petitus. VLIT. *Scythonias* Voſſ.

52. Nerines potabit aquas,] Filiae Nerei, hoc eſt Galatheae, per quam mare ipſum intelligit, cujus aqua potui amariſſima eſt. Virg. VII. Ecl 37.

Nerine Galathea, thymo mihi dulcior Hyblae.

TITIUS. *Nerine* uxor Martis, teſte Agellio l. XIII. cap. 22. Sed quid illi hic negotii? Prorſus idem, quod Buttubattae Naevii. Scribe ergo *Nerinas*. *Nereus* pro ponto. Perſius Sat. I. 94.

Et qui caeruleum dirimebat Nerea Delfin.

Vel *Nero* potius Imp. apud illum. Ut hic *Nerinas aquas*, ita *Doridos humorem* pro pelago poſuit Q Serenus capite quinquageſimo:

Prodeſt & potus vel mulſus Doridos humor.

BART. *Nerinas* R. & conj. B. id eſt, ſalſas, marinas. *Nerines* al. omn. Auſonius Epiſt. IV. vſ. 53. *Nodoſas veſtes animantum Nerinorum.* VLIT.

52. Taxique nocentis] De hac arbore ſupra nonnihil attigimus: plura inſuper dici poſſent, quae conſulto a me praetermittuntur. TITIUS. *Taxum* inter praeſentia venena veteres numerarunt. Aves ea veſcentes denigrari, homines profluvio ventris tangi, in Italia, Narbonae vero tam praeſentis eſſe veneni, ut ſub ea dormientes laedantur, quin & moriantur aliquando, ſcribit Dioſc. lib. IV cap. 68. Idem lib. VI. cap. 12. frigus, ſtrangulatum & celerem interitum inferre eamdem arborem auctor eſt. Theophraſt. l. III. Hiſt. Plant. cap. 10. ait jumenta folia taxi edentia emori, dumtaxat quae non ruminent, ruminantia non laedi. Fructum etiam ab aliquibus hominibus comedi citra damnum. Apud Cantabros vulgo venenum ex hac arbore

Non metuet ſucos, Sardoaque gramina vincet,
Et ſua Marmaricos coget juga ferre leones.
,,Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Lyc. Quiſquis amat pueros, ferro praecordia duret,
Nil properet, diſcatque diu patienter amare,
Prudenteſque animos teneris non ſpernat in annis,
Perferat & faſtus. Sic olim gaudia ſumet,

Si

re eliquari auctor Florus lib. IV. Poëtarum loca congregare nomine quemque cientem & longum ſit & inutile, quare ſuperſedebimus. BART.

53. SARDORUM GRAMINA VINCET,] Sardoae Herbae malignitatem ſuperabit, nec quodlibet praeſentiſſimum venenum haurire dubitabit. De herba Sardoa meminit Virgilius VII. Ecl. 41.

Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

TITIUS. Ea plus ſatis amara eſſe indicio Mel Sardoum, quod amaritie nobile eſt, ut Hymettium, Hyblaeum, & alia dulcedine. Veteres duo libri *Sardorum*, non *Sardoaque* praeferunt. Utrum ſequare, intereſſe nil arbitror, nobis, quod minimum correctum eſt, correctiſſimum videtur. BART. *Sardoaque* ita P. *ſalebroſaque* R. *Sardorum* V. A. B. F. & G. Intellige apiaſtrum, quod *venenatum eſt in Sardinia.* Plin. XX. c. 11. *Herbam Sardoniam* vocat Solin. Cap. de Sardinia. Virg Ecl. VII. *Sardois videar tibi amarior herbis.* VLIT. *Salebroſaque* Voſſ. *Sardorum gramina vincent* Palat. *Sardos* rectius ſcribitur. vid. ad Rutil I. 354.

53. VINCET] Heinſ. *junget* malebat. quod non intelligo, *vincet* explico, amarore illo non deterrebitur, quo minus edat etiam libenter & ſine noxa. vult autem, Poëtam poſſe illum omnia dura & amara ferre, qui faſtidia Meroes tolerabit. Guidalot. explicat, ſuperabit ſalebras montium & ſaltuum, egregie. BURM.

54. ET SUA MARMARICOS] Marcum Antonium illum Triumvirum currui leones junxiſſe, traditum eſt, quod inſolens factum Cicero vehementer inſectatur. Ad epitheton profero Senecae teſtimonium hoc in Hercule Oetaeo 1056.

Juxtaque impavidum pecus
Sedit Marmaricus leo.

Rurſus Agamemnone 739.

——— ——— *Marmaricus leo*
Morſus cruentos paſſus audacis Leae:

ab Africae regione leonum feraciſſima. Sic etiam Getulum leonem dixit Plautus Menaechmis V. II. III.

Ut ego hunc proteram leonem Getulum olentem, edentulum.

Philoſtratus de Vita Apollonii. TIT. *Marmoricos* R. VLIT. *Marmaricas* Palat. Vid. Heinſ. ad Ovid. II. Art. 283. BURM.

56. QUISQUIS &c.] Deſunt hi ſex verſus in R. VLIT. & Voſſ. ubi adſcriptum erat *deeſt hic, puto.*

56. FERRO PRAECORDIA DURET,] Ad tolerantiam ſe comparat. Heſiod. Ἐργ. 146.

— Ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχον κρατερόφρονα θυμόν.

Tibull. I. I. 77.

Non tua ſunt duro (flebis) praecordia ferro
Vincta, nec in tenero ſtat tibi corde ſilex.

TITIUS. *Praecordia dives* Palat.

57. NIL PROPERET,] Quod contra naturam amoris. Is enim morae impatientiſſimus. Exemplum eſt apud Nonnum lib. VII. Jupiter amans Semelen. BART.

57. DISCATQUE DIU PATIENTER AMARE,] Saevitiam amati diu perferre aſſueſcat. Tibull. I. IV. II.

Sed ne te capiant primo, ſi forte negabit,
Taedia, paulatim ſub juga colla dabit.

TITIUS.

59. PERFERAT] *Proferat* Dorv.

59. PERFERAT ET FASTUS.] Qui formoſorum proprius eſt, unde ait Catullus XCVII. 6.

Dum tibi me purgo, nec poſſum fletibus ullis
Tantillum veſtrae demere ſaevitiae.

Facit huc autem Maronianum illud II. Ecl. 14.

Nonne fuit ſatius, triſtes Amaryllidis iras,

Si modo ſollicitos aliquis deus audit amantes.
,, Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Mop. Quid prodeſt, quod me pagani mater Amyntae
Ter vittis, ter fronde ſacra, ter ture vaporo
Luſtravit, cincreſque averſa effudit in amnem,

In.

Atque ſuperba pati faſtidia? nonne Menalcam? TITIUS.

60. Si modo sollicitos] Appellat amantes ſollicitos, quoniam dixerit Ovidius 1. Epiſt. 12.

Res eſt ſollieiti plena timoris amor.

quam eandem ſententiam poſuit Heliodorus in libris Aethiopicorum. idem ſibi voluit Maro, cum cecinit iv. Aen. 298. *Omnia tuta timens.* loquebatur autem de Didone Aeneae amore inſaniente; quem tamen locum perperam quidam interpretati ſunt. TITIUS.

62. Quid prodest] Virg. Ecl. iii. *Quid prodeſt, quod me ipſe animo non ſpernis, Amynta?* VLIT. Ovid. Epiſt. viii. 173. *Quid mihi, quod lato non ſeparor aequore, prodeſt?*

63. Ter vittis,] Virgil. viii. Ecl. 64.

Effer aquam & molli einge haec altaria vitta.

De numero ternario plura ſcribit Macrobius ad ſomnium Scipionis. Virgilius ſic ibid vſ. 73.

Terna tibi haec primum triplici diverſa colore
Licia circumdo, terque haec altaria circum
Effigiem duco, numero Deus impare gaudet.

& in Ciri 370.

Terque novena ligat triplici diverſa colore
Fila; ter in gremium meeum, inquit, deſpue virgo,
Deſpue ter, virgo, numero Deus impare gaudet.

Tibull. i. ii. 54.

Ter cane, ter dictis exſpue carminibus.

Theocrit. Idyll. ii. 43.

Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε, πότνια, φωνῶ,

conſule Ariſtotelem libro i. de Coelo. TIT. Sacerdotes *vittis* cinctos, notiſſimum. Tu vide, quae de his collectanea ſcripſit Joannes Bernartius ad Papinii lib. v. Theb. Hauſta autem haec incantamenta ex Pharmaceutriis Theocriti & Maronis, ad quos viri docti omnia collegere, quae heic dicenda erant. Adjice ea eis, quae notat ad Petronium Joann. à Wowern, amicus noſter, ἐν πᾶσι τὰ πάντα. Et noſtra ad Ceirin. Scripſit Pharmaceutriam proavorum memoria & Actius Sincerus Sannazarius, tanta elegantia atque eruditione, ut cum ipſa antiquitate, ut ſingulis & omnibus fere ſuis in opuſculis, certare poſſit. BART. *Vitis* V. *Vitiis* P. *Fronde ſacra*] Virg. viii. *Verbenaſque adole pingues, & maſcula tura.* Hinc, *Ter ture vaporo*] *Ter fronte vaporem* R. Gratius: *ter pinguia libant Tura.* VLIT. *Victis* Dorv. *viciis* Heinſ. *ture vaporem* Palat. *fronde vaporem* Voſſ. nihil muta *vaporum tus* eſt, quod edit vaporem; unde & *vaporatus ceſpes*, de ara, in qua tus adoletur: Calp. ii. Ecl. 62. & *vapor* de ture apud Ovid. v. Triſt. v. 40. BURM.

63. Fronde sacra,] Verbena ſcilicet. Virg viii. Ecl. 65.

Verbenaſque adole pingues, & maſcula thura.

vel ramo alicujus alterius arboris hiſce ſacrificiis adhiberi ſolitae. Theocrit. xxiv. 95.

— Ἔσσεται δ' ἄλλεσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
Θαλλῷ ἐπιῤῥαίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.

TITIUS.

64. Cineresque aversa] Et hoc quoque ex Marone ſumptum apparet, qui dicat:

Fer cineres Amarylli foras, rivoque fluenti,
Tranſque caput jace, ne reſpexeris.

Is porro ex Theocrito utendum accepit: Id. xxiv. 91.

Ἠρι δὲ συλλέξασα κόνιν πυρὸς ἀμφιπόλων τις
Ῥιψάτω εὖ μάλα πᾶσαν ὑπὲρ ποταμοῖο φέρουσα,
Ῥωγάδας εἰς πέτρας, ὑπὲρ οὖρον ἂψ δὲ νέεσθαι,
Ἄστρεπτος. καθαρῷ δὲ πυρώσατε δῶμα θεείῳ
Πρᾶτον, ἔπειτα δ' ἄλλεσι μεμιγμένον (ὡς νενόμισται)
Θαλλῷ ἐπιῤῥαίνειν ἐστεμμένον ἀβλαβὲς ὕδωρ.

Fuit enim ritus antiquorum purgamenta & februa abjicere, nec reſpicere, veluti docet Aeſchylus. Ad quem ritum alluſiſſe creditur Euripides Andromacha dicens:

Εἴθε δ' ὑπὲρ κεφαλᾶς ἔβαλεν
Κακὸν, ἅτις τέκεν πετρὰ πάριν.

TITIUS. *Luſtravit mireque adverſa* Dorvil. *adverſa* etiam Palat.

65.

Incendens vivo crepitantes ſulphure lauros.
Cum ſic in Meroën totis miſer ignibus arſi?
,, Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.
Lyc. Haec eadem nobis varieque coloria fila,

Et

65. Incendens] Ita leg. ex omn. Edd. Virgilius ibidem:

Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros.

male itaque in Ed. mea, *Incedens.* Quanquam magae per ignes *incedere* ſolent. Plin. vii. e. 2. Vide Comment. ad Grat. vſ. 458. VLIT. *Incendens vino* Palat. ſed vid ad Calp. v. 78.

65. Crepitantes urere lauros.] A natura foliorum lauri epithetum ſumpſit, haec enim igni impoſita erepitum edere ſolent, a quo veteres omina ſumebant. Tibull. ii. v. 81.

Ut ſuccenſa ſacris crepitet bene laurea flammis:
Omine quo felix, & ſacer annus eat.

Lucret. vi. 152.

Nec res ulla magis, quam Phoebi Delphica laurus
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.

Hic *fragilem* ipſam appellavit Virgilius v. iii. Ecl. 82.

Fragiles incende bitumine lauros.

Quomodo Lucretius *fragilem ſonitum chartarum* dixit lib. vi. iii.

Et fragiles ſonitus chartarum commeditatur.

Propertius de herba Sabina dixit iv. ii. 58.

Et crepat ad veteres herba Sabina focos.

Caeterum de lauro ſacris adhibita meminit Theocritus ii. Idyl. 23.

Δέλφις ἐμ' ἀνιάσεν, ἐγὼ δ' ἐπὶ Δέλφιδι δάφναν
Αἴθω' χ' ὡς αὐτὰ λακεῖ μέγα καππυρίσασα,
Κἠξαπίνας ἅφθη, κοὐδὲ σποδὸν εἴδομες αὐτᾶς,
Οὕτω τοι καὶ Δέλφις ἐν φλογὶ σάρκ' ἀμαθύνοι.

Hinc Virgilius dixit viii. Ecl. 83.

Daphnis me malus urit, ego hanc in Daphnide laurum.

TITIUS.

66. In Meroen] *Meroë* Heinſius olim emendarat. vid. ad Calp. ii. 56. & Broukh. ad Tibul. i. ii. 61. qui & *totis oſſibus* probat. *Meroën* Dorvil. BURM.

66. Ignibus] *Totis ignibus*, prorſus phraſis eſt correctoria: Vetus Longobardicus Codex habet, *Totis miſer oſſibus arſi.* Quod protenus recipiendum, expulſo correctorum flagitio. Alias divinandum fuerat. Nobis noſter liber ſacra anchora fuit hoc quidem loco. BART.

68. Haec eadem] Hic ego interpunctionem ponere poſt *nobis* malim, quam poſt *eadem*, quod etſi multi momenti non ſit, ſententiam tamen reddit pulchriorem, liquidiorem. MARTELL.

68. Versicoloria fila,] Vel θρόνα, ſi eae ſunt veſtes pictae Cypriorum lingua, ut quidam eenſent: vel dictum eſt imitatione Virgilii viii. Ecl. 73.

Terna tibi haec primum triplici diverſa colore
Licia circumdo.

& in Ciri 370.

Terque novena ligat triplici diverſa colore
Fila.

TITIUS. Veteres duo libri;

Haec eadem nobis quae verſicoloria fila.

Quam ſcripturam cur pro more ſuo mutarint, cauſſam nondum commentus ſum, nec illi reddiderunt. *Triplici & verſa colore lycia* apud Virgilium in eadem re *verſicolora* debebat: *verſicoloria* dixit ἀρχαϊσμοῦ, qui verſus in gratiam inſerebant litteram. Priapaeorum Poëtarum unus.

Pallorem maciemque larvialem.

Eſtque ἐπίθεσις ποιητική. de quibus lege Donatum de Schematibus. Magorum illa prodigia exſcriptorum omni genere nota ſunt ſatis, quae hic ſequuntur, ideoque non opus illuſtratione habent. BART. *Varieque coloria* R. & P. *quae verſicoloria* V. A. B. F. & Bart. ex G. & T. Sed ineptit, quod *verſicolora* rectum putat, & ἀρχαϊκῶς *verſicoloria.* Lego: *diverſicoloria fila.* Virgil. ibid. *triplici diverſa colore Licia circumdo.* Idem Virgilius in Epigrammate ad Venerem pro Aeneide ſua:

Mar-

Et mille ignotas Mycale circumtulit herbas:
Cantavit, quod luna timet, quo rumpitur anguis,
Quo currunt ſcopuli, migrant ſata, vellitur arbos.

Plus

Marmoreuſque tibi diverſicoloribus alis,
In morem picta ſtabit Amor pharetra.

Ita emendaveram obiter, cum relegens haec moneor eodem modo in Heinſiana Editione pridem excuſum eſſe. Vulgo: *aut digne coloribus ales.* corruptiſſime. VLIT. *Varieque coloria* Voſſ *quae verſicoloria* Palat. *Quae vericoloria fila* Dorv. In Epigrammate Virgilii legebat Heinſ. *Marmoreuſque tibi, Dea, verſicoloribus alis,* ad Ovid XI. Met. 611 ubi plura de his a *color* compoſitis vide. Petron. CXXXI. *Illa de ſinu licium protulit, varii coloris, filis intortum.* ubi Wouw. citat, *quae verſicoloria fila.* Erhard. *varieque coloria fila.* vid. ibi comment. dixiſſe tamen poſterioris aetatis *verſicolorus*, ut *unicolorus* &c. docet Heinſ ad Prudent. Hamart. 821. & ad Hymn. Roman. 502. BURM.

69 MICALE] *Mychale* B. *Herbas*] Ita R. & P. *artes* V.A.B.F. VLIT. *Michale* Tig. *artes* Palat.

69. CIRCUMTULIT ARTES:] Quidam legunt *herbas*, & *ignotas*, vel Lycidae, vel quod paucis cognoſcantur, exponunt. TIT.

70. QUOD LUNA TIMET,] Ea carmina murmuravit, quae lunam coelo deducere poſſe credita ſunt. Virgil. VIII. Ecl. 69.

Carmina vel coelo poſſunt deducere lunam.

Horat. Epod. XVII. 4.

Per atque libros carminum potentium
Refixa coelo devocare ſidera.

Rurſus in fine illius Odae.

An quae movere cereas imagines,
Ut ipſe noſti curioſus, & polo
Deripere lunam vocibus poſſum meis.

Tibull. I. IX. 21.

Cantus & e curru lunam deducere tentat.

Propert. I. I. 19.

At vos deductae quibus eſt fallacia lunae.

Rurſus II. XXI. 39.

Et jam luna negat toties deſcendere coelo.

Ovid. II. Amor. I. 23.

Carmina ſanguineae deducunt cornua lunae.

Ariſtophanes in Nebulis:

Γυναῖκα φαρμακίδ᾽ εἰ πριάμενος Θετταλὴν
Καθέλοιμι νύκτωρ τὴν σελήνην.

Cur autem creditum ſit Veneficarum incantationibus lunam coelo diripi, cauſam affert vetus quidam Poëta, quem nonnulli Varronem Atacinum eſſe autumant; cujus verſus citat Adrianus Turnebus Adverſ. lib. XIX. cap. 3. TITIUS. *Colubrina tumet.* R. VLIT. & Voſſ. forte, *quo luna tumet.*

70. QUO RUMPITUR ANGUIS,] Virgil. Ecl. VIII. 71.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Ovid. VII. Met. 203.

Viperias rumpo verbis, & carmine fauces.

Lucillius in Satyris:

Jam diſrumpetur medius, jam ut Marſu coluber
Diſrumpit cantu venas, cum extenderit omnes.

Tibullus vero dixit I. IX. 20.

Cantus & iratae detinet anguis iter.

TITIUS. *Conrumpitur* R. VLIT. & Voſſ.

71. QUO CURRUNT] *Concurrunt* R. *Migrant ſata*] *Magice ſata vell.* R. VLIT. Voſſ. eodem modo.

71. MIGRANT SATA,] Univerſa propemodum haec aliquot carminum complectio e Virgilio ſumta eſt, ut vidimus, neque etiam hic locus inde non eſt petitus VIII. Ecl 99.

Atque ſatas (inquit ille) *alio vidi traducere meſſes.*

Invaluit autem apud antiquos opinio haec, ut fruges ex uno agro in alium carminibus quibuſdam, magiciſque incantationibus transferri poſſe crederent, cui incommodo nomothetae occurrentes legem promulgarunt in haec verba: *qui malum carmen incantaſſit, frugiſve excantaſſit, coërcetor.* Extſtat nobile Furii Creſini exemplum, cui a Sp. Albio dies dicta fuit, propterea quod fruges alienas in ſuum agrum migrare incantationibus quibuſdam adegerit. Vide Plinium libro XVIII. cap. 6. Tibullus ait I. IX. 20

Cantus vicinis fruges traducit ab agris.

TITIUS. Ubi vide Broukhuſ.

71. VELLITUR ARBOS.] Ovidius de Medea

Plus tamen ecce meus, plus eſt formoſus Iolas.
,, Cantet, amat quod quiſque: levant & carmina curas.

dea dixit VII. Met. 204.

—— *Convulſaque robora terrâ,*
Et ſylvas moveo.

Fabulam Orphei ſunt, qui huc referant: nam feras, & arbores ad ſe trahere creditus eſt magicis incantationibus, quas ſub dulcedine cantus, lyraeque intelligi volunt. TITIUS.

72. PLUS TAMEN] Ut ars magica plura inuſitata, atque admirabilia facere poſſit; longe tamen adhuc praeſtat Iolae pulchritudo, majoremque vim habet: ea namque adeo in intimas medullas mihi penetravit, ut nullis carminibus inde eximi potuerit, in quam ſententiam dixiſſe fertur Tibullus I. VI. 7.

Non facit hoc verbis, facie, teneriſque lacertis
Devovet, & flavis noſtra puella comis.

Conſule etiam Heliodorum in Aethiopicis. De incredibili amoris, ac pulchritudinis vi plura exſtant apud Graecos, Latinoſque ſcriptores teſtimonia, quibus recenſendis conſulto ſuperſedeo, ne a meo brevitatis, quantum poteſt, ac res patitur, retinendae inſtituto ſciens, volenſque recedam: Illud erit inſtar omnium, quod legitur apud Anacreontem Ode ſecunda:

Φύσις κέρατα ταύροις,
Ὁπλὰς δ' ἔδωκεν ἵπποις,
Ποδωκίην λαγωοῖς,
Λέουσι χάσμ' ὀδόντων,
Τοῖς ἰχθύσι τὸ νηκτὸν,
Τοῖς ὀρνέοις πέτασθαι,
Τοῖς ἀνδράσιν φρόνημα·
Γυναιξὶν οὐκ ἔτ' εἶχε.
Τί οὖν δίδωσι; κάλλος,
Ἀντ' ἀσπίδων ἁπασῶν,
Ἀντ' ἐγχέων ἁπάντων.
Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον,
Καὶ πῦρ, καλή τις οὖσα.

Atque haec ad Nemeſiani Eclogas dicta ſint: operam noſtram nunc ad Calpurnium transferamus. TITIUS. Poterat hoc placere, niſi contra librum foret. plus tamen arridet mihi, *formoſus Iolae.* Sed liber Longobardicis typis promulgatus expreſſiſſime habet.

——— ——— *plus eſt faſtuoſus.*

Quod ego, quin recipiendum putem, nequaquam correctoribus inſerviero. *Plus* pro magis poſuit, quod ex veteri Latinitate hodie ſervat Gallicismus, ſtrenue e noſtris litteris alibi multis obſervatum eſt. Et haec putes ἀποσπασμάτια quaedam Commentationum Nemeſiani Eclogis devotarum. Magnum fuit procul a ſupellectili libraria memoriae ope iſthaec compingere, ut noſtram interim paupertatem anguſtiaſque fateamur. BART. An hoc ſeculo dixerunt *faſtuoſus* pro *faſtoſus*? ut legitur apud Petron. CXXXI. Martialem & alios? ita *monſtruoſus* & *monſtroſus*. *plus* vero pro magis. Quinctil. XI. 2. *plus firma memoria.* BURM.

73. CANTET] *Cantat*, hic tantum, V. A. B. F. VLIT.

T. CALPURNII SICULI

ECLOGAE VII

BUCOLICAE.

AD

NEMESIANUM CARTHAGINIENSEM.

Digitized by Google

T. CALPURNII SICULI
BUCOLICON,
AD
NEMESIANUM CARTHAGINIENSEM.
ECLOGA I.
DELOS.
ORNITUS, CORYDON.

Nondum ſolis equos declivis mitigat aeſtas,

Quam

Titi Calpurnii Siculi] Ita V. A. B. F. P. *C. Calpurnii bucolicum incipit*; & in fine, *deſinit*, R. *Junius Calpurnius* nominatur a Vopiſco, *qui ad memoriam dictabat* Caro; ejuſque ſuper morte Cari Epiſtolam exhibet. Caeterum, quod Crinitus de noſtro refert, Diocletiano Caeſare, & Conſtantiis Principibus floruiſſe, idque ex Fl. Vopiſci commentariis apparere, prorſus falſum & ἀνιστόρητον. Vixit ſub Caro, & Numeriano, quorum laudes paſſim narrat, Ecl. I. IV. & VII. VLIT. *C. Calpurnii carmen bucolicum incipit feliciter*, & quatuor Nemeſiani poſt VII. Calpurnii, tamquam ejuſdem auctoris, habet. in fine vero. *C. Calpurnii bucolicon carmen deſinit.* nec *ad Nemeſianum* exhibet Voſſ. Cod.

Ad Nemesianum] Sic V. A. B. F. P. Deeſt in R. ubi nulla omnino per undecim Eclogas Nemeſiani mentio. Forte: Ad Numerianum Caes. quem *juvenem*, *Deumque* videtur appellare Ecl. I. IV. VII. ut ipſe is ſit Calpurnius, cujus meminit Vopiſcus, qui cum in expeditione Perſica Caro etiam morienti affuerit, ſine dubio poſt mortem ejus in Numeriani comitatu fuit. Quiſquis ſit, Eclogae hae eodem illo temporis & imperii interregno dedicatae ſunt ſive Nemeſiano, ſive Numeriano, quo ipſum Nemeſianum Cynegeticon ſuum condidiſſe, dixi ad Nemeſ. Cyneg. verſu 64. VLIT. &

Delos.] Huic Eclogae titulus eſt *Delos* in impreſſis a Philippo Junta codicibus anno partae ſalutis 1504. TITIUS. Sic P. & Ed. Juntae. inepte. f. Deus, ex verſſ. 19. vel 46, & 73, & 84. Expreſſa enim ex Virg. Ecl. IV. tota haec Ecloga eſt. VLIT.

 Orn.

Quamvis & madidis incumbant praela racemis,
Et ſpument rauco ferventia muſta ſuſurro.
Cor. Cernis ut (ecce) pater quas tradidit, Ornite, vaccae
Molle ſub hirſuta latus explicuere geniſta?
Nos quoque vicinis cur non ſuccedimus umbris?

Tor.

Orn.] Coryd. R. uſque ad v. 8. melius. VLIT.

Ornitus] Nomen hoc apud Virgil. xi. Aen. 677. TITIUS. Alii codices ibi *Orphitus*, & *Oruntus*. ſed Heinſius *Ornytus* edidit. *Ornitus* avus Iphiti Argonautae, qui & *Ornytus*, & *Ornytion*. vid. Catalogum Argonautarum ante Valer. Flac. iu *Iphitus:* alius *Ornitus* apud Stat. xii. Theb. 142. BURM.

1. Solis equos] Eorum nomina prodit haec Ovidius ii. Metam. 153.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon,
Solis equi, quartuſque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent.

Senſus autem eſt: Nondum aeſtatis calor ſe remiſit, licet ad autumnum vergere incipiat, quo tempore vindemia facta vinum in lacubus exprimi conſuevit. TITIUS. Calorem. Cauſſam pro effectu poſuit, ut loquuntur Dialectici. *diem* vocat Ecl. iv. BART.

1. Declivis] In autumnum. Prona aut acta jam aeſtate dicit in auctumnum, nihil dum calorem remittere. *Prima autumnitate*, ut loquitur Cato. BART.

1. Declivis] Heinſ. *declinis*.

2. Quamvis et madidis] Notatio ruſtica autumni. Qui frugibus alternis, ſecundum Claudianum, non Conſulibus annos computant. De vindemia ſuaviſſime Anacreon Od. lii. BART.

2. Quamvis] *Quatinus* R. VLIT. *Quatenus* MS. Pal. *quatinus* Voſſ. vid. Barth. xxxiv. Adv. 8.

2. Incumbant] *Incumbat praeda racemis* Cod Heinſ. commentator novus *incumbant* explicare conatur deficiant, vix ſint oneri ferendo. vellem, tam inſolentem ſignificationem probaſſet, nam, ut paries *incumbere* dicatur, non ideo praela dici poſſent. ſed *incumbant racemis* hic eſt premant, ut deinde exponit, nec agitur hic de copia uvarum; ſed eſt ſimplex Autumni deſcriptio. *ſuccumbant* debuiſſet corrigere, ſi priori ſenſu caperet, ſed & tum riſum debuiſſet Criticis. deſcribit vero aeſtatis finem in Autumuum declinantis, quo calor adhuc eſt ſatis vehemens. BURM.

3. Et spument rauco] Non aliter fere Virgilius ii. Georg. 6.

——— *Spumat plenis vindemia labris.*

Nemeſianus ſic iii. 43.

——— *Vindemia fervet*
Collibus in ſummis.

Dicuntur vina *ſpumare*, cum poſt vindemiam in doliis conduntur. Lucanus x. 163.

Indomitum Meroë cogens ſpumare Falernum.

Perſius iii. Sat. 3.

Stertimus, indomitum quod deſpumare Falernum
Sufficiat.

Propert. iii. xv. 17.

Dummodo purpureo ſpument mihi dolia muſto.

TITIUS.

4. Ut ecce] *Et ecce* C. Dorv. vid. ad Nemeſ. i. Ecl. 28.

4. Vaccae] Cod. Dorv. *vaccas*. Romana editio diſtinguit poſt *tradidit*.

5. Latus explicuere genista?] Haec paſtoribus umbram praebet, apud Virgilium ii. Georg. 434.

——— *Salices, humileſque geniſtae,*
Aut illae pecori frondem, aut paſtoribus umbram,
Sufficiunt.

TITIUS. Auctor Pervigilii Veneris, quod edidit in lucem Juſt. Lipſius Electorum i. cap. 5. *Ecce jam ſuper geneſtas explicant agni latus.* Diſtinctio hic vulgo mendoſa, facilis correctu. BART. *Geneſta* V. A. Ita expreſſit autor Pervigilii Ven. *Ecce jam ſuper geneſtas explicant tauri latus* VLIT. *Geneſta* C. Dorv. Palat. vid. ad Grat. Cyn. 130. & de hoc verſu Broukh. ad Tibull. ii. 1. 62.

6.

Torrida cur ſolo defendimus ora galero?
Or. Hoc potius, frater Corydon, nemus, iſta petamus
An-

6. Cur] *Quor* R. & ita verſ. ſeq. & Cod. Voſſ. & fere ſemper.

6. Cur non succedimus umbrae?] Sic etiam loquitur Virgilius III. Georg. 418.

Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere, & umbrae.

Nec longe inferius 464.

Quam procul aut molli ſuccedere ſaepius umbrae.

Aliqui legunt *ulmis*, ſicut Ecloga, quae hanc conſequitur:

——— & eaſdem forte ſub ulmos
Conveniunt.

TITIUS. Virgil. Ecl. V. 5.

Sive ſub incertas, Zephyris motantibus, umbras,
Sive antro potius ſuccedimus.

Idem ſaepius alias. BART. Virgil. Ecl. V. *ſive ſub umbras, Sive antro potius ſuccedimus.* Et Ecl. II. *pecudes umbras & frigora captant.* Hinc v. 19. *captatae ſucceſſimus umbrae.* VLIT.

7. Defendimus ora galero?] Pileo, quo utimur ad ſolis calorem propulſandum. Statius I. Theb. 305.

Obnubitque comas, & temperat aſtra galero.

Hunc Graeci πιλίδιον, ſive πῖλον vocant, hoc eſt, ἡμιλαύκιον, ſive σκιάδιον. Dion. καὶ σφίσι πίλους τὸν Θετταλικὸν τρόπον ἐς τὰ θέατρα φορεῖν, ἵνα μὴ τῇ ἡλιώσει ταλαιπωρῶνται, ἐπέτρεψεν. Sic etiam Callimachus in fragm. apud Schol. Soph. Oed. Col. 321.

Ἀμφὶ δ' οἱ κεφαλῇ νέον Αἱμονίηθεν,
Μεμβλωκὸς πίλημα πέτρω ἄλκαρ ἔκειτο.

de verbo *defendere* conſule Parrhas. ad illud Claudian. I. Rapt. 167. *Arcano defenſa gelu.* TITIUS. Notum, in urbe veteres vulgo non conſuetos tegere capita. *Galerus* autem ruſticum aut paſtorale capitis tegumentum. Iſidorus gloſſis: *Galerum, pileum paſtorale, quod de junco fit.* Idem lib. XIX. Orig. cap. 30. galerum appellat *pileum* de pelle caeſae hoſtiae factum, ideoque crediderim, & pontifices & alios ſacrificos olim galeritos inceſſiſſe, quod ex Feſto & Appulejo notavit doctiſſimus Turnebus. Eo alluſit Virgil. lib. VII. 687.

——— ——— pars ſpicula geſtat
Bina manu, fulvoſque lupi de pelle galeros.

Et inde flavos galeros appellavit Corn. Severus, *flavo praetexerat ora galero.* *Galeram* dixiſſe C. Gracchum, *Galeriam* M. Varronem, notavit Soſipater Chariſius lib. I. Grammat. Aliud vetus Gloſſarium galerum interpretatur *calamaucam.* Quod putum eſt Graecae originis. Galerum etiam meretricium cacapitis integumentum fuiſſe docemur a Juvenali. Sat. VI. 120. Gladiatorium ab ejus Scholiaſte Sat. VIII. v. 208 cujus verba admodum ſunt corrupta. Quo pertinet diſtichon. L. libr. XIV. Martialis. Comam etiam fictam atque aſſutam de alieno *galericulum* vocatam legere memini, ſed ſcriptoris locus nunc non ſuccurrit. BART. Vid. A. Junii. II. Animad. c. 6. & Heinſ. ad Claud. Sec. Conſ. Stilic. vſ. 171. de verbo *defendere.*

8. Frater Corydon,] Tale eſt, quod alibi dicet VI. Ecl. 66.

Si placet, antra magis, vicinaque ſaxa petamus;
Saxa, quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet,

& reliqua. Sic Nemeſianus I. Eclog. 31.

—— has ulmos potius fagoſve petamus.

Appellat autem *fratrem* ob amoris abundantiam. Unde Horatius I. Epiſt. III. 35.

—— indigni fraternum rumpere foedus.

dixit, cum firmiſſimum, ac ſanctiſſimum intelligere vellet. TITIUS. Suaviſſima aemulatio ſimplicitatis ruſticae. Et vetus lingua Latina omnes pareis *fratrum ſororumque* nomine cenſebat, ut majores minoreſque *parentum* & *filiorum.* cujus rei exempla non capit hic locus. BART. Qui libr. XXXIV. Adv. 6. *fratrem* dici vult, ob pares annos, cum nec dignitate alter alterum ruſtica anteiret. & ita frequenter Symmachum uti. quod vero reſpicere ad fratres arvales credat novellus interpres, aeque minus hujus loci eſſe videtur, quam galerus Sacerdotum Barthii, ut judicat vſ. 7. & de *fratrum* appellatione uſitatiſſima potuiſſet facile libellum componere: ſed & Urbanos ita ſe ſalutaſſe multis, docet Broukh.

Antra patris Fauni; graciles ubi pinea denſat
Silva comas, rapidoque caput levat obvia ſoli:

Bul-

Broukh. ad Tibul. III. I. 23. & ut riſum moveat Phaedrus I. 29. Aſinum inducit apro dicentem, *ſalve frater.* vid. & infr. IV. 17. BURM.

9. PATRIS FAUNI:] Vocat Faunum *patrem*, quia paſtoribus, & agreſtibus praeſit. Virg. I. Georg 10.

Et vos, agreſtum praeſentia numina, Fauni.

Ovid. III. Faſt. 312.

—— ſic quatiens cornua Faunus ait:
Dii ſumus agreſtes, qui cum dominemur in altis
Montibus, arbitrium eſt in ſua tecta Jovi.

Calpurn.

Vos o praecipue nemorum gaudete coloni,
Vos populi gaudete mei.

Vel communi omnium Deorum epitheto uſus fuit, *pater* enim divinitatis nomen cenſetur, unde Maro II. Georg. 7. *Huc, pater o Lenaee, veni:* & II. Aen. 691. *Da deinde auxilium, pater:* & VIII. 539. *Fortia corpora volves, Tybri pater:* & XI. 789.

Da pater, hoc noſtris aboleri dedecus armis.

Calpurnius de Fauno ipſo:

—— Faunuſque pater, Satyrique bicornes.

Aliquando videtur nomen eſſe dignitatis, ut cum inquit idem Maro VIII. Aen. 28.

Cum pater in ripa, gelidoque ſub aetheris axe
Aeneas triſti turbatus pectora bello
Procubuit.

Rurſus ibidem vſ. 115.

Tum pater Aeneas puppi ſic fatur ab alta.

Qua vero ratione *pater* de viris dictum eſt, eadem *mater* de foeminis uſurpari animadverti. Virg. VIII. Aen. 665.

—— caſtae ducebant ſacra per urbem
Pilentis matres in mollibus:

Hinc *Luna mater*, *mater Matuta.* TIT.

9. GRACILES] *Gracilis* R. & ille accuſativos illos fere ſemper in *is* exhibet, *gracilis ubi pinea denſet* Dorv. Palat. & Voſſ. de *denſere* vid. Heinſ. ad Ovid. XIII. Met. 605. XII. 369. ad Faſt. III. 820. & ſaepe ad Claudianum, ut & alios Poëtarum editores paſſim. BURM.

10. RAPIDOQUE CAPUT] Adverſus ſolem caput extollit. Caeterum pueriliter admodum explicat hunc locum doctus alioqui vir, dum *levat caput* interpretatur, *intercludit omnem viam Phoebo & aditum:* ſubditque, *caput accipitur pro aditu, quo occluſo nullus* eſt locus Phoebaeis radiis. Ineptiſſima explicatio: ego accipio eo ſenſu, quo dixit Virgilius I. Ecl. 25.

Verum haec tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Levare eſt erigere, extollere Claud. I. Rapt. 13. *colla levant attrita jugis* & Lucan III. 738. & alibi ſaepe. Ovid. IV. Faſt. 374. & *niveos Luna levarit equos.* ita & Valer. Flac. IV. 502. VIII. 352. & alii. TITIUS. Niſi nos obvii ſimus nobis ipſis, locus pervius eſt, nec ullis umbris denſatur, modo *caput* pro humano capite, ut vox capitis a primo ſonat, accipiamus. Nam cum de *ore torrido* defendendo, hoc eſt capite, ne torreatur a ſole, impoſito galero Corydon mentionem feciſſet, ſubito in eadem ſententia, Ornytus infert, quod ſylva pinea adeo umbroſa erat, ac ramis inter ſe complexis ita denſabatur, ut *obvia facta ſoli rapido*, id eſt, inter nos, & ſolem ſeſe objiciens *caput levaret.* nempe efficeret ſua opacitate, ne radiis ſolaribus caput noſtrum gravaretur. *Levare* enim contrariam actionem ſignificare ei, quae per verbum onerare vel gravare notatur, ambiguum non eſt. Ergo tantumdem valet *levare caput*, atque non onerare, vel ſolarium radiorum repercuſſione gravatum non efficere. Sententia hercle planiſſima, nec ulla in parte ſalebroſa. MARTELL. Non video, cur, cum ſilva *comas* denſet, *caput* referendum ſit ad paſtores: cum *caput* verticem, & cacumen notet arboris, quod contra ſolem elevat & tollit, & ſe ipſi opponit, ne radiis tranſeat. ſic & *caput vitis* Columell. III. 10. ubi *crura* opponit. unde Gallos feciſſe ſuum *Cep*, quoſdam cenſere oſtendit Menagius in Etymolog. ipſe vero a *Cippus* deducit. Idem fere dicit, quod Prop. I. XIV. 5. *& nemus omne ſatas intendat vertice ſilvas*, ubi *intendit* eſt

au-

Bullantes ubi fagus aquas radice ſub ipſa
Protegit, & ramis errantibus implicat umbras.
Cor. Quo me cumque vocas ſequor, Ornite. nam mea Leuce,
Dum negat amplexus nocturnaque gaudia nobis,
Pervia cornigeri fecit ſacraria Fauni.

Or.

auget, levat contra ſolem. inepte vero Guidalott. *caput* explicat antri aditum, vel principium aditus. *obvia* eleganter, quaſi ſilvae daret Poëta humanos ſenſus, quae ſe extenderet, & ſoli obviam ire vellet. ſimiliter Senec. Oed. 540. *& Phoebo obvia Enode Zephyris pinus opponens latus.* ſic aliter paulo *obvii Aquilones* Tacit. II. Ann. 54. ita Val. Fl. I. 389. *& fluctibus obvius Aulon*, de excurrente promontorio. vide quae diximus ad eumdem Poëtam IV. 657. & ita *obvia* per adverſa explicat Barth. ad Claud. IV. Conſ. Honor. 484. eodem modo dixit Stat. I. Theb. 114. *Abrupta qua plurimus arce Cytheron Occurrit coelo.* vid. & ad Calp. Ecl. IV. 120. BURM.

10. Rapido soli:] Virgil. Eclog. II. *rapido feſſis meſſoribus aeſtu.* *Rapidus Sol* pro celeri Georgico I. 92. BART. *Rapidus* Sol etiam dicitur ferventiſſimus, ut & ignis *rapidus*, *rapax* & *rapere* dicitur, vid. ad Ovid. III. Amor. VI. 106. & II. Faſt. 311. & ſaepe alibi. BURM.

11. Bullantes ubi fagus aquas] Bullas excitantes: ſic etiam loquuntur Plinius, & Celſus: Apulejus ait: *De ſummo vertice affluens bullis ingentibus ſcaturiebat.* TITIUS. Elegantiſſime: Apulejus libro IV. *de ſummo vertice fons affluens bullis ingentibus ſcaturibat.* Tertullianus de Pallio. *quidſi non aliud ex alio mutant, & montium ſcapulae decurrendo, & fontium venae ebullando, & fluminum viae obumbrando. Bullitus aquae* apud Vitruvium lib. VIII. cap. 3. Architecton. A fervente aqua hoc traductum, quae *bullire* dicitur. Celſus libro V. cap. 29. *Pinum juxta fontem* ex Theocrito deſumpſit, qui Idyl. I. I.

Ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἁ πίτυς, αἰπόλε, τήνα
Ἁ ποτὶ ταῖς παγαῖσι μελίσδεται.

Caeterum hi tres Calpurnii verſiculi ſumma elegantia conſcripti ſunt, nec verear eos opponere quibuſvis hujus argumenti Latinis & Graecis. BART. Heinſius malebat *palantes.* ſed *bullantes* aquae ſunt, quae ſpumant, & bullas quaſi oſtendunt in ſuperficie, ut Celſus, Plinius, & alii de ferventi aqua ſaepe hoc verbo utuntur. BURM.

11. Radice sub ipsa] Ariſtenaetus libro I. Epiſt. 3. ἡ δὲ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ πλατάνῳ ῥεῖ ὕδατος εὖ μάλα ψυχροῦ. Quae Epiſtola niſi ab interprete paribus pene Gratiis traducta eſſet, an par quid divina elegantia haberet, valde dubitarem. Vide & Achillem Tatium lib. I. Leucipp. BART.

13. Quo mecumque vocas,] Τμῆσις, tale ferme eſt Virgilianum illud III. Ecl. 49. *veniam, quocumque vocaris.* TITIUS.

13. Leuce] *Lene* R. *Lāce* Dorv. *Lerne* Voſſ.

14. Gaudia] Concubitum. Vide, quae ad Claudiani in Eutropium notamus. BART.

15. Pervia cornigeri] Significat Corydon, ſe a Venere abſtinuiſſe, atque idcirco nulla religione prohiberi, quo minus Fauni ſacris intereſſe poſſit; impuri enim, quique recenter cum mulieribus concubuiſſent, a ſacris arcebantur. Tibull. I. III. 15.

Quidve pie, dum ſacra colis, pureque lavari
Te memini, & puro ſecubuiſſe toro.

Item II. I. 14.

Vos quoque abeſſe procul jubeo; diſcedat ab aris,
Cui tulit externa gaudia nocte Venus.

Ovid. III. Amor. X. I.

Annua venerunt Cerealis tempora ſacri,
Secubat in vacuo ſola puella toro.

Et II. Faſt. 327.

Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno,
Et poſitis juxta ſecubuere toris;
Cauſa; repertori vitis, quia ſacra parabant,
Quae facerent pure, cum foret orta dies.

Porphyrius: Περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων: lib. II. Ὅταν δὲ τὸ σῶμα μετὰ τῆς ἐσθῆτος τινὲς λαμπρυνάμενοι μὴ καθαρὰν κακῶν τὴν ψυχὴν ἔχοντες, ἴωσι

πρὸς

Or. Prome igitur calamos, & ſi qua recondita ſervas.
Nec tibi defuerit mea fiſtula, quam mihi nuper
Matura docilis compegit arundine Lygdon.
Et jam captatae pariter ſucceſſimus umbrae.

Sed

πρὸς τὰς θυσίας, οὐδὲν διαφέρειν νομίζουσι, ὥσπερ ἐν δεσπότου τι μὲν τὸ ἐν ἡμῖν χαίροντας μάλιστα τὸν θεὸν διακειμένου καθαρῶς ἅτε συγγενεῖ πεφυκότι. τὸ γοῦν Ἐπιδαυρίῳ προεγέγραπτο, Ἁγνὸν χρὴ ναοῖο θυώδεος ἐντὸς ἰόντα ἔμμεναι, ἁγνεία δ' ἐστὶ φρονεῖν ὅσια. Hoc dicebatur *pure habere*, ut aliquot ſuperius citatis exemplis clare perſpicitur, ſed omnium optime declarat Plautus Aſinaria:

Si forte pure velle habere: dixerit,
Tot reddat ſpurcas, quot puras habuerit.

vid. Plutarch. Sympoſ. III. quaeſt. 6. Priapi ſacra duntaxat hac religione ſoluta fuiſſe, docet ille ipſe deus Endecaſyllabo quopiam, qui inter luſus ejus templo affixos olim ſpectabatur. TITIUS. Perrupit Leuce ſepem, quae circumducta erat Fauni ſacrario, dum fugit concubitum. BART. Dubito, an hoc velit Poëta, & an non rectius explicet Titius. *pretia* erat in Dorv. Gudius illuſtrabat illis Virgilii Ecl. III. 9.

In quo, ſed faciles Nymphae riſere, ſacello.

quaſi in ipſo facello Fauni Veneri operarentur Paſtores. BURM.

15. Sacraria] Senſus eſt, Leucen fugiendo ſeptum ſacrarii perrupiſſe, atque ita introitum patere. *Sacrarium* igitur hoc Fauni antrum erat (ut v. 9. dixit, *Antra patris Fauni*) in media ſilva arboribus circumſeptum, in quo erat illa, quam vocat v. 20, & 34. *ſacra fagus*. Ita Gratius v. 534 *ſacraria* intelligit Dianae *medio in diſcrimine luci*, ubi *ſacrum nemorale* fiebat, ut ipſe canit v. 484. Ita Vet. Interpres Juvenalis *ſacraria hortos templorum* dixit. Tale ſacrarium eſt, quod αὐλὴν Πανὸς vocat Aelianus de Animal. lib. XI. cap. 6. *Graeci aulas vocant animalium receptacula*, teſte Servio. Hinc Gratio v. 167. *aula*, quae *canile* nunc dicitur. Horat. I. Epiſt. II. 65. hinc intelligendus male a pleriſque intellectus:

——— ——— *venaticus, ex quo*
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in ſilvis catulus.

Sed pergo. VLIT.

16. Deeſt in B.

17. Mea fistula] *Nova fiſt.* R. & 18. *Lydon.* VLIT. Probo Romanae editionis lectionem *nova*. ita namque & Voſſ. Cod. qui & *Lydon*. nam ſaepe librarii confuderunt has voces. vid. ad Ovid. Ep. VII. II. & I. Art. 202. ſic apud Lucan. VIII. 265 *rebuſque meis exordia quaeram*. ita plerique ſcripti & editi: alii *rebuſque novis*; ſed hoc longe a Pompeji perſona aberat, ut ſe res novas moliri profiteretur, quod de ſeditioſis, & qui in patriam arma movent, ſolet dici. *mea* qui volet retinere, ex Virg. Ecl. VIII. ubi toties *mea tibia* & vſ. 33. *mea fiſtula* legitur, defendat. BURM.

18 Matura docilis] Neque enim calamos, ex quibus fiſtula conformari debebat, nullo temporis diſcrimine, nullaque obſervatione paſſim cedere oportebat, ſed certis quibuſdam temporibus, ut docet Plinius lib. XVI. cap. 36. quod hic *maturum* eſt, apud Virgilium dicitur *tempeſtivum* I. Georg. 256.

Aut tempeſtivam ſylvis evertere pinum.

TITIUS. Unde *natura* deprompſerit Kempf. vellem indicaſſet, ego nuſquam inveni: licet defendi, ſi quis captare laudem in vulgatam ſemper carpendo lectionem vellet, facile poſſit. Sed *docilis* ſatis indicat ſollertiam naturalem. hinc *docilis ſollertia* Phaedr. I. 28. & ita rebus inanimatis ſaepe hoc vocabulum tribuitur. ut *dociles avenae* Calp. I. 28. & *dociles capilli*. Ovid. I. Am. XIV. 13. ubi vide. *dociles mentes* I. Art. 267. & talia infinita. Arundo autem, niſi ſit *matura*, id eſt, quae excreverit in modum aptum, fiſtulae erat inepta. BURM.

19. Et jam captatae] Virg. II. Ecl. 8.

Nunc etiam pecudes umbras, & frigora captant.

TITIUS. Virgil. Ecl. II.

Nunc etiam pecudes umbras, & frigora captant.

BART.

19. Pariter] Deeſt haec vox Cod. H.

19. Successimus] Virg. Ecl. V. *ſucceſſimus antro*. VLIT.

22.

Sed quaenam ſacra deſcripta eſt pagina fago,
Quam modo neſcio quis properanti falce notavit?
Cor. Adſpicis. ut virides etiam nunc litera rimas
Servet, & arenti nondum ſe laxet hiatu?
Ornite, fer propius tua lumina: tu potes alto
Cortice deſcriptos citius percurrere verſus.
Nam tibi longa ſatis pater internodia largus,
Procerumque dedit mater non invida corpus.
Or. Non paſtor, non hoc triviali more viator,
Sed deus ipſe canit: nihil armentale reſultat;

Non

20. Sed quaenam] Cor. hic praefigit R. uſque v. 28. recte. IDEM. *Eſt* deeſt Palatin.

20. Descripta est pagina fago,] Theocrit. Idyl. xviii. 47.

Γράμματα δ' ἐν φλοιῷ γεγράψεται (ὡς παριών τις Ἀννείμῃ) Δωριστί.

TITIUS.

21. Properanti falce] Ipſe properans falce deſcripſit: ſic dicimus *properanti calamo*. IDEM.

21. Falce] Falx eſt quodvis inſtrumentum incurvum, quo quid tale incidi poteſt. BART.

22 Ut virides] *Et* Palat. vid ſupr. vſ. 4.

22. Virides] Plenas ſucci & recentes adhuc. Theocritus Cyniſca Idyl. xiv. 70. *ποιεῖν τι δεῖ, ὡς γόνυ χλωρόν.* Sic *uvas virides* Apicius vocat, quae incorruptae lib. i cap. i. *Oleum viride* in fine ejuſdem cap. & lib. iii. cap. 2. *viridia condimenta*. Plura ad Claudianum. Quae ſequuntur, mire ſedulitatem ruſticam cum quodam pavore junctam referunt. Cum vero illa *Nam tibi longa*, affectate loquitur paſtor, videtur ſibi urbanum quid extuliſſe. BART.

23. Nondum se laxet hiatu?] Rei naturam aptiſſime expreſſit, calor enim exhauſto humore laxat, quae humor coëgit, & quodam quaſi glutino copulavit: hinc terra *hiulca* dicitur, quae radiis ſolis percuſſa rimas contraxit. TITIUS.

25. Citius] *Ertius* MS. Pal. Hinc Bart. *percurrere certius* in Adv. xxxiv. 8. VLIT. *Deſcriptos ſycios* Cod. H.

25. Versus] *Viſus* quaſdam editiones habere notat Kempf. vellem indicaſſet clarius. ego nullam novi.

26. Nam tibi longa] Αἰτιολογία, cur poſſit Ornitus carmina in fago deſcripta commodius legere: per *internodia* vero tibias ipſas, cruraque intelligit a talo ad genua porrecta. Heſiodus in Scuto τανύσφυρον vocaſſe videtur, qui hoc corporis habitu praeditus eſt. TITIUS.

28. Triviali] Nemeſ. Ecl. iv. *Nec triviale ſonans*. VLIT.

29. Sed deus ipse canit:] Faunus videlicet, cujus lucum ſubierant. Paulo poſt:

Qui juga, qui ſylvas tueor ſatus aethere Faunus,
Haec populis ventura cano. TIT.

29. Resultat;] Reſonat. Virgil. iv. Georg. 50.

——— *Vocisque offenſa reſultat imago.*

Et hoc craſſius maxime dignum eſt ruſtico ore hominis armentalis. Elegantior multo in exprimendis paſtorum vocibus & moribus eſt hic Poëta, quam vulgo putant, qui eum vel omnino non legerunt, vel cum Heroico ſupercilio. BART. Ecl. iv. 5. *nemorale reſultent*. VLIT. & hic *reſultant* Heinſ. malebat: idem vero notat hoc verbum, quod *reſonant*. ut Claudian. Conſ. Olybr. 175.

——— ——— *Colleſque canoris*
Plauſibus impulſi ſeptena voce reſultant.

ita Anonym. de laudibus Herculis,

——— ——— *ſed cur mihi lentis*
Ludis adhuc, Cyrrhaee, modis, tenerumque reſultans

Lu-

Non montana ſacros diſtinguunt jubila verſus.
Cor. Mira refers. ſed rumpe moras, oculoque ſequaci
Quamprimum nobis divinum perlege carmen.
Or. Qui juga, qui ſilvas tueor ſatus aethere Faunus,
Haec populis ventura cano. juvat arbore ſacra
Laeta patefactis incidere carmina fagis.
Vos ô praecipue nemorum gaudete coloni,

Vos

Luxuriante leves impellis pollice chordas? BURM.

30. Distinguunt jubila] Ruſticas cantiones accipe; eſt enim *jubilare*, ut Feſtus notat, ruſtica voce inclamare: unde *jubilum*. reſpexit autem canentium morem, ad quem pertinet etiam Horatianum illud I. Od. 15.

Imbelli cithara carmina divides.

TITIUS. *Nec* R. *deſtinguunt* V. & Gebhard. ex MS. P. Crep. II. 17. VLIT. *Diſtringunt nubila* Dor. ſed Heinſ. legebat, *deſtringunt ſibila verſus. nec* etiam Voſſ.

⁎ 30. Jubila] Quae canunt inter opus ruſtici. Nulla vox iis cantilenis aptior excogitari poſſit. Feſti Epitome. *Jubilare eſt ruſtica voce inclamare.* Varro lib. V. ut *Quiritare urbanorum, ita jubilare ruſticorum.* Sic Silius Italicus lib. XIV. 475. Punic. paſtoricios Daphnidis cantus *jubila* vocat,

Scyllaei tacuere canes, ſtetit atra Charybdis,
Et laetus ſcopulis audivit jubila Cyclops.

Vide & Joſ. Scaligerum ad Feſtum. *Montana* eſt ſilveſtria, incondita. Juvenal. Sat. VI. 5.

Sylveſtrem montana thorum cum ſterneret uxor.

BART.

31. Rumpe moras] Virg. IV. Aeneid. 569.

Eja age, rumpe moras.

TITIUS.

31. Oculoque sequaci] Apprime proprie hoc ad oculum ſequentem ductus litterarum uſus eſt verbo, quod aliter fere ſcriptores uſurpant. Sanum putet aliquis hominem fuiſſe Baptiſtam Pium, niſi ejus hac de voce verba legerit ad Sidonii Epiſt. XVII. lib. VII. BART. Vid. ad Grat. Cyn. 411. Gudius malebat etiam, *praelege carmen.*

33. Satus aethere Faunus,] Aethere genitum Faunum eſſe dicit, quoniam ex Aethere cuncta oriri creditum eſt. Hinc Nemeſianus *omniparentem* ipſum appellavit. Recte autem huic Deo Vaticinium tribuit Calpurnius, quoniam a fando, id eſt vaticinando nomen ei factum eſſe volunt, vel ἀπὸ τῆ φωνῆς, quod voce, non ſignis futura oſtenderet; auctore Servio Grammatico. TIT. Ut ruſticus Deorum principem & ipſo coelo oriundum celebrat Faunum, quod vix noverat ipſe aliud majus Numen. BART.

34. Populis] Deerat Palatino.

35. Patefactis incidere carmina fagis.] Cortice fagorum ſignato, falceque notato. TITIUS. *In patefactis* Lucretius ſemper corripit alteram ſyllabam. Ratio tamen productionis in proclivi eſt, cum *patere* ſecundo ordine declinetur. BART. Ita & Tibull. corripit I. III. 36. & ſaepe Ovidius, ut II. Met. 112. in *tepefacere* I. Epiſt. 19. ſed & contra Lucretius lib. VI. 999. in *patefiet* ſecundum produxit. & Catullus de Nupt. Pelei vſ. 360. in *tepefaciet.*

Alta tepefaciet permixta flumina caede.

contra *tepefecit* ſecunda correpta noſter inf. Ecl. V. 31. noſter vero IV. Ecl. III. *ſtupefacta* ſecunda brevi dixit. ita *calefactat* ſecunda brevi Horat. II. Ep. II. 169. & in *calefacere* ſaepe Claudianus & alii. ita ut variaſſe veteres conſtet. BURM.

35. Fagis] Virg. Ecl. V. 13. *in viridi nuper quae cortice fagi Carmina deſcripſi.* Nemeſ. Ecl. I. *inciſo ſervant mea carmina libro.* Malim tamen, *fatis.* Ex illo Virg. Ecl. IV. 4. *Ultima Cumaei venit jam carminis aetas.* & ibid. v. 47. Nec enim congruunt, *arbore ſacra*, & *patefactis fagis*, cum una tantum fuerit. VLIT. & ita Heinſ. volebat.

36. Coloni] Idem eſt, quod *cultores* paſſim apud Poëtas, pro incolis. ut Virg. I. Georg.

Digitized by Google

Vos populi gaudete mei. licet omne vagetur
Securo cuſtode pecus, nocturnaque paſtor
Claudere fraxinea nolit praeſepia crate:
Non tamen inſidias praedator ovilibus ullas
Adferet, aut laxis abiget jumenta capiſtris.
Aurea ſecura cum pace renaſcitur aetas,
Et redit ad terras tandem ſqualore ſituque

Al-

org. 14. *cultor nemorum* & Phaedr. II. 4. *nemoricultrix*. ubi vide. *Coloni* vero Virgil. I. Eclog. & aliis paſſim dicuntur pro cultoribus. ita ut omnis illa de Coloniis in Latium translatis diſputatio nihil faciat ad rem. BURMANN.

37. Vos populi gaudete mei,] Agreſtes, quibus Faunus praeeſt, ut alibi diximus. TITIUS.

38. Securo] Sine metu & cura, ne lupus greges vel latro infeſtet. ita Tibull. I. III. 45. de aureo ſeculo.

——— ——— ultroque ferebant
Obvia ſecuris ubera lactis oves.

& Eleg. XI. 19.

——— ——— ſomnumque petebat
Securus ſaturas dux gregis inter oves.

BURM.

39. Claudere fraxinea] Ad luporum, furumque rapinas arcendas. Virgil. III. Georg. 213.

——— ——— trans flumina lata,
Aut intus clauſos ſatura ad praeſepia ſervant.

Apulejus: *inſurgit ſpeluncae, qua margines montanae deſinunt, turris arduo caule firma, ſolidis cratibus, ovili ſtabulatione commoda, porrectis undique lateribus.* Omitto Jacobi Sanazarii teſtimonium ex opere, quod Arcadia inſcripſit. TITIUS.

39. Fraxinea] *Flaxinea* Cod. Palat. & Dorv.

40. Praedator ovilibus] Vel eſt ἀεί-φορος lupi, qui aſſidue gregi inſidiatur, unde Virgilius III. Georg. 537.

Non lupus inſidias explorat ovilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat.

Horatius idem de Urſo dixit Epod. XVI. 51.

Nec veſpertinus circumgemit urſus ovile.

Vel quemlibet furem intelligit. Recte autem paulo poſt utitur verbo *abigere*, quod proprie ſignificat armenta ex paſcuis ſubtrahere: de cujus notione ita ſcriptum reliquit Ulpianus juris conſultus l. I. §. I. ff. de Abigeis. *Abigei proprie ii habentur, qui pecora ex paſcuis vel armentis ſubtrahunt, & quodammodo depraedantur, & abigendi ſtudium, quaſi artem exercent, equos de armentis, oves de gregibus abducentes.* TITIUS. *Praedator* bis de diverſis tunc debet capi, ſi prioribus verbis lupum intelligat. nam ille non poteſt abigere laxis capiſtris jumenta. ſed hoc de homine fure, abigeo debet capi. quare ego utrumque homini tribuo, vid. ad Phaedr. II. I. *capiſtra laxa* vocat lora, quae injiciunt capitibus jumentorum, quae abducunt; quae *mollia* dicuntur Virgilio, & differunt a ferratis. vid. Scheffer. I. de re vehic. 13. male demta frena & vincula explicat Kempfer. BURM.

41. Adferet] *Affert* V. VLIT. Dictum vero *adferre inſidias*, ut *vim* & ſimilia, de quibus vid. ad Ovid. Ep. XVII. 21.

42. Aurea secula] Similis Senecae exclamatio in Apocolocynthoſi, Neroni proſpera vovens. BART.

42. Secura] Modo praeceſſit *ſecuro*; quod qui ferre nequeunt, corrigant *ſincera cum pace*. ita apud Ovid. VII. Met. 453. *nulli eſt ſincera voluptas*, ubi & *ſecura* codex Sprotii. eadem varietas apud Val. Max. VII. I. 2. ubi *ſincera felicitas*, & ab aliis *ſecura* legitur. vid. notas doctiſſimi Torrenii. BURM.

43. Et redit ad terras] Tale eſt Maronianum illud Ecl. IV. 5.

Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo;
Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,
Jam nova progenies coelo demittitur alto.

Per Themim autem Juſtitiam intelligit, quae ex Themide, & Jove nata fingitur. Vel Dea

Alma Themis poſito, juvenemque beata ſequuntur
Secula, maternis cauſſam qui luſit in ulnis.
Dum populos Deus ipſe reget, dabit impia vinctas

Poſt

eſt, quae efficit, ut pacta conventa inter nos cuſtodiantur, ſerventurque. Videndus eſt Aratus in Φαινομένοις ab illo verſu: Εἰ τ' οὖν ἀτρεκὲς κοίνη ζῷον. & reliqua: nam huic Calpurnii loco illuſtrando mirifice confert. TIT.

44. JUVENEM] Quin hic ſit Caeſar Numerianus, mihi cum praeſtantiſſimo Caſaubono nullum dubium eſt. Vopiſcus de illo videatur. BART. Numerianum videtur innuere, qui & Ecl. VII. *juvenis Deus*. VLIT.

45. CAUSSAM QUI LUSIT IULIS.] Sunt, qui ad Germanicum referant, cui dicavit Ovidius libros Faſtorum, quos cum cauſis inſcripſit, putantque alluſum ad ipſius ſtirpem maternam, ejus enim mater fuit Antonia Octaviae Auguſti ſororis ex Antonio filia, ex Julii Caeſaris proſapia; haec illi: Sed mihi non diſplicet legi in *ulnis* pro *Iulis*; ut ſit ſenſus: qui cauſas oravit, cum adhuc inter matris ulnas verſaretur. Pertinet hoc ad Nemeſiani laudes amplificandas, ut is dicatur tunc temporis adeo ingenio valuiſſe, ut jam cauſas orare meditaretur. De Germanici eloquentia exſtat Ovidii teſtimonium hoc I. Faſt. 21.

Quae ſit enim culti facundia ſenſimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus &, ad noſtras cum ſe tulit impetus aures,
Ingenii currant flumina quanta tui.

TITIUS *Qui luſit Iulis* R. V. A. B F. & MS. Pal. Hoc plane Numeriano convenit, qui ORATOR. SUIS. TEMPORIBUS. POTENTISS. (ut in ſtatua eſt) habitus, & tamen adoleſcens extinctus eſt. Vide Victorem, & Vopiſcum in vita ejus & ad hunc Caſaubonum. VLIT. *Cauſam qui vicit* Cod. H. *curam qui luſit i* . . . Dorv. *cauſſam qui luſit iulis* Voſſ illud *cauſſam* vix placet: non enim credo pro eloquentia vel exercitatione Scholaſtica dici poſſe, niſi *cauſſas* legamus: & tunc *cauſſas ludere*, eſſet ludicro puerili inter aequales infantes oratorem agere: ut *ludere ducatus & imperia*. Suet. Neron. XXXV. & Herodian. VII. 8. παίζειν βασιλείαν. non multum diverſo ſenſu *ludere proelia* dixit Statius I. Achill. 40. Sidon. Apoll. Paneg. Auth. 40. de Thracum infantibus.

—— —— crevere parumper,
Mox pugnam ludunt jaculis, hos ſuggerit illis
Nutrix plaga jocos.

Martial. III. Epig 67.

Tuta luditis otium carina.

de quibus vid. ad Valer. Flac. IV. 607. & apud Ovid. III. Art. 357. *latronum proelia ludere* eſt, cum calculorum ludo referunt imaginem proeliorum. ſi *curam* legeretur, poſſet imperium notare, ſed & tunc *curas* praeſtaret. vid. ad Vellej. Pater. II. 99 ego certe *curam* praeferrem τῷ *cauſſam*. agit enim de jure dicundo, & imperio, bello, & pace adminiſtrando, non de eloquentia Poëta: haec enim levioris momenti, quam ut per eam aurea ſecula renaſcerentur & reliqua, quae vaticinatur Faunus. BURM.

45. MATERNIS CAUSSAM QUI LUSIT IN ULNIS.] Admodum adoleſcens & pene adhuc puer Numerianus magnam Eloquentiae laudem tulit. Pari ſchemate orationis Manilius lib. I. 795.

—— matriſque ſub armis
Miles, Agrippa, ſuae.

Quod obſervavit ad Propertii lib. III. Scaliger, licet denuo damnarit in ultima, eaque divina Manilii recenſione, nobis tamen diſplicere non poteſt. Cauſarum exercitationes olim pueris adhuc pene lactentibus propoſitas in ſcholis, clarum ex Petronio eſt. Sic de generoſis catulis Gratius.

— affectant materna regna ſub alvo.

BART.

46. DEUS IPSE REGET,] Ita Reges, atque Imperatores vocabant veteres, ut eſt auctor Joannes Tzetzes. Hinc ait Horatius III. Od. 5.

Coelo tonantem credidimus Jovem
Regnare: praeſens divus habebitur Auguſtus.

Virg. I. Eclog. 7.

—— Ille mihi ſemper Deus. TIT.

Ipſe

Poſt tergum Bellona manus, ſpoliataque telis
In ſua veſanos torquebit viſcera morſus:
Et modo quae toto civilia diſtulit orbe,
Secum bella geret. nullos jam Roma Philippos
Deflebit, nullos ducet captiva triumphos.
Omnia Tartareo ſubigentur carcere bella,

Im-

Ipſe Deus, indutus formam Caeſaris. Horatius I. Od. 2.

—— mutata Juvenem figura
Ales in terris imitaris, almae
Filius Majae &c.

Pleni hujuſmodi adulationis omnes Poëtae. BART.

46. Dabit impia junctas] Vel etiam *vinctas*, nullo ſenſus diſcrimine. Virgil. II. Aen. 57.

Ecce, manus juvenem interea poſt terga revinctum.

rurſus I. Aen. 299.

—— Et centum vinctus ahenis
Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Hic noſter III. 36.

—— —— tu prior illi
Vinctas tende manus:

exprimit autem captivorum habitum. Mirum tamen videri poſſit, quod Dea belli ſervitutem ſervitura ſit. Virgilius de Furore id extulit Aeneid. I. quem locum, quia hic plurimum facit, conſulas velim. TIT. *Junctas* V. A. B F *victas* B. Ed. Virg. Aen. I. initio: *& centum vinctus aënis Poſt tergum nodis*, &c. Unde & reliqua deſumpta. VLIT. *Vinctas* hic requirit ſequens *poſt tergum*, aliud inf. III. 37. ubi *victas* tende manus: *vinctas* enim tendere non poteſt. vid. ad Ovid Epiſt. XVII. 260. & I. Amor. II. 20. ubi, ut & alibi, ſimilis diverſitas. BURM.

47. Post tergum] Alludit illud Maronis I. Aen. 298

—— —— Furor impius intus
Saeva ſedens ſuper arma, & centum vinctus ahenis
Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

BART.

48. In sua vesanos] Simile eſt carmen Lucani I. 3.

In ſua victrici converſum viſcera dextra.

TITIUS.

49. Distulit] Huc atque illuc diſperſit. Quod veriſſimum hiſtoriam horum temporum excutientibus. Sueton. Julio 33. *Fama diſtulit promiſſum eſſe jus annulorum.* BART.

50. Nullos jam Roma Philippos] Philippi urbs fuit Theſſaliae, a qua campi Philippei Pompeji primum, deinde Bruti, & Caſſii exercituum clade percelebres. Horat. II. Od. VII.

Tecum Philippos & celerem fugam
Senſi, relicta non bene parmula.

Rurſus III. Od. IV.

Veſtris amicum fontibus, & choris,
Non me Philippis verſa acies retro,
Devota non exſtinxit arbor.

Et II. Ep. II. 49.

Unde ſimul primum me demiſere Philippi,
Deciſis humilem pennis.

Virg. I. Georg. 490.

Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi.

Conſule Dionem lib. XLVII. TIT.

51. Ducet captiva] Omnino elegantiſſime. Nam in bellis civilibus ſe ipſam triumphavit Roma, ſibi ipſi captiva ignominiae fuit. Similia apud Lucanum libro primo Pharſaliae. Hoc quoque belle Calpurnius, quod Philippos potius nominat, quam quemvis alium recentiorem Romanae cladis locum, ne contaminaret temporum felicitatem. Et ruſticus, quod antiquiſſimum norat, protulit. BART. Non placebant haec Heinſio, qui malebat, *nulloſque ſui*, vel *ducis*, vel *ducum*. Deerat vero hic verſus codicibus Dorvil. Palat. Voſſ & Ed. Romanae. BURM.

52. Tartareo] Tartarus enim tenebrarum plenus fingitur, velut etiam Catullus docet Endecaſyllabo quopiam, unde Virgilius *nigrum* ipſum appellavit, quaſi dicat tenebricoſum, VI. Aen. 135. *bis nigra videre Tartara.* Eſt autem carcer inferorum, ut ait

hic

Immergentque caput tenebris, lucemque timebunt.
Candida pax aderit, nec ſolum candida vultu,
Qualis ſaepe fuit, quae libera Marte profeſſo,
Quae, domito procul hoſte, tamen graſſantibus armis

Pu-

hic noſter, & confirmat Tertullianus in Apologetico. Vide Apollodorum in Bibliotheca. TITIUS.

52. SUBIGENTUR] *Subdentur* R. f. *claudentur:* Virgil. I. Aen. 297. *dirae ferro & compagibus arctis Claudentur belli portae.* Manilius lib. I. 921. *diſcordia carcere clauſa*, &c. VLIT. *Subdentur* etiam Voſſ. ſed *ſubigentur* eſt, ut *carcere frenare* Virgil. I. 58. ita *metu ſubactus* Liv. I. 5. & *imperio* cap. 22. quod *imperio premere* ibid. Virgilius. BURM.

54. CANDIDA PAX ADERIT,] Vera, non fucata, qualis fuit aliquando inter Caeſarem & Pompejum. Fingebatur autem Pax alba veſte amicta. Petron. Arbiter cap. CXXIV.

Pax prima ante alias niveos pulſata lacertos
Abſcondit galea victum caput.

Idem de Fide dixerat Horatius I. Od. 35.

Te Spes, & albo rara Fides colit
Velata panno.

quamquam *candidum* abſolute pro *laeto & jucundo* perſaepe accipitur. Horat. III. Od. 7.

Quid fles Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent vere Favonii.

Tibullus III. VI. 30.

——— & ſint candida fata tua.

Sic *niveum* pro eodem III. 25.

O niveam quae te poterit mihi reddere lucem.

Et III. VI. 8.

Fulſerit hic niveis Delius alitibus.

Cornelius Gallus Elegia nuper ab Aldo juniori formis repraeſentata:

O niveas luces, o tempora dulcia.

Exſtant ſexcenta alia exempla de hac re, quae nihil opus eſt huc advocare. TITIUS. Tibul. I. XI. 67.

At nobis Pax alma veni, ſpicamque teneto,
Perpluat & pomis candidus ante ſinus.

BURM.

54. NEC] *Non* Dorv. quod placet in aliis locis Marklando ad Stat. I. Silv. III. 68.

54. VULTU] *Cultu* Dempſt. de Etrur. Regal. III. cap. 86. q. v. de reliquis, malim vero, *vultu Quali ſaepe fuit.*

55. LIBERA MARTE PROFESSO,] In veterioribus Editionibus: *Marte profuſo*, quod jure damnavit, atque in alterum hoc commutavit incredibilis diligentiae Fr. Modius Novantiqu. Epiſt. CV. eique nos volentes merito aſſentimur. Eſt autem *Profeſſus Mars* non clandeſtinus aut tectus velo pacis mentitae, ſed apertus & prae ſe ferens bellum. Sic Lactantius libr. IV. cap. 22. *quaſi non facile illi eſſet, ut citra corporis imbecillitatem ſe hominibus oſtenderet, eoſque juſtitiam doceret, ſiquidem id volebat, majore auctoritate, ut ajunt, profeſſi Dei.* Nemeſianus Ecl. III.

Sola Jovem Semele vidit, Jovis ora profeſſum.

Sic *confeſſa mors* apud Pacatum panegyrico, *profeſſio doloris* apud Quinctilian. declamat. CXLVI. BART. *Profeſſo.* R. P. & Mod. Statius I. Silv. 2. *profeſſus Clamaretur hymen.* *profuſſo* V. hinc, *profuſo* A. B. F. & G. VLIT. *Matre* Palat. vid. ad Phaedr. IV. 6.

56. QUAE, DOMITO PROCUL HOSTE,] Etenim cum hoſtes omnes debellaſſent Romani, tunc demum in ſeipſos arma converterunt, itaque ait Horatius Epod. XVI.

Sed ut ſecundum vota Parthorum, ſua
Urbs haec periret dextera:
Altera jam teritur bellis civilibus aetas,
Suis & ipſa Roma viribus ruit.

Vidit autem hoc Onomademus ille in Chio factionis Princeps, qui victoria potitus diverſarum partium viros haudquaquam exigendos cenſuit, quod vereri ſe diceret, ne ſui inimicis omnino liberati cum amicis diſſentire inciperent. TIT. Omnino ſcribendum:

Quam domito procul hoſte, tamen graſſantibus armis,

Ita unius litterae mutatione impeditum locum extricamus. Sententia non indiget explanatione longiore. Apage vero illatinum atque barbarum vocabulum *diſcordium*, cujus accuſativum pluralem non inviti huc viri docti intru-

Publica diffudit tacito diſcordia ferro.

Omne

trudunt, prorſus invitis Chariſin. Verſus iſti plane ſunt divini. BART. *Quam* B. & ita Heinſius malebat, caetera ita legens,

Qualis ſaepe fuit, quam libera Marte profeſſo,
Quam domito procul hoſte, tamen ceſſantibus armis, &c.

Sed ſenſus obſcurior, licet Barthius cenſeat non egere explanatione. indicare credo auctorem, pacem hanc fuiſſe diſſimilem priorum temporum paci, cum domitis quidem hoſtibus externis, maneret tamen civilis diſcordia. *Martem profeſſum* vocat bellum hoſtibus publice indictum, cui opponit *ferrum tacitum*, id eſt occulta odia & inimicitias, unde civiles motus naſcebantur, qui, liberata republ a bellis externis, tamen manebant adhuc graſſantibus armis. legerem vero

——— *nec ſolum candida vultu,*
Qualis (vel *Quali*) *ſaepe fuit, quam libera Marte profeſſo,*
Et domito procul hoſte, tamen graſſantibus armis,
Publica diffudit tacito diſcordia ferro.

Ut illud *quam* regatur a *diffudit:* non pax noſtra ſimilis fuit illi, quam diſcordia, libera quidem ab hoſte, ſed tamen tacito ferro graſſantibus armis, diffudit inter cives, id eſt ſparſit per omnes imperii partes: ut *crimen diffundere in omnes* Ovid. III Art. 9. & *diffuſa vis mali* IX. Met. 162. & *flamma* ibid. 239. modo *civilia bella diſtulit* dixit vſ. 49. quod idem eſt, quod *diffudit.* haec pax *diffuſa* mox *ſimulata* dicitur, & opponitur praeſenti, quae vera erat & ſecura. *candida* non ſolum vultu & externa ſpecie, ſed ſincera & ſolida: *libera* vero *Marte* pro *a Marte*, ut apud Ovid. I. Amor. 20. *carcere liber equus.* & Virgil. III. Georg. 194. *liber habenis:* inauditum vero puto, *diſcordia* derivare a *diſcordium*, & haberi pro accuſativo plurali: nec etiam *publica diſcordia*, pro reſpubl. diſcordes, cum Guidallot & Vlitio probare poſſem; quamquam id tolerabilius, cum *publicum optimum*, & *peſſimum* dixiſſe veteres conſtet. vid. Gronov. ad Gell. VII. 3. & Liv. IV. 4. ſed plurali numero ita uſos nondum didici veteres. qualis vero, ſi hoc recipiatur, ſenſus emergeret ex illis? *pax diffudit publica diſcordia*, id eſt reſpublicas diſcordes, *tacito ferro.* haec ego non intelligo. ſed, licet nondum mihi plane in hoc loco ſatisfaciam, conſtructio facilior videtur haec, pax, quam diſcordia publica, graſſantibus armis, ferro tacito, diffuderat, & per imperii partes ſparſerat. cumulati illi ablativi, *graſſantibus armis* & *tacito ferro* intricatiorem faciunt ſenſum, quia copula videtur deeſſe pro *armis & ferro tacito graſſantibus.* ſed ſimilia vidimus apud Ovid. XIII. Met. 216. Sueton Aug. XVI. *Claſſes tempeſtatibus, duplici naufragio amiſerat*, Val. Max. II. V. 3. *Clandeſtinis inſidiis, veneno perimerent.* & paſſim exempla ſuppetunt, in primis ubi, ut hic, ablativi abſoluti ſunt. vid. Cort ad Sall. Cat XLV. quae nunc ampliare exemplis non lubet. cogitabam etiam, an non reſpiceret crudelitatem victorum in bellis civilibus, qui poſt victoriam non condebant ferrum; ſed, ut Marius, Sylla, & triumviri deinde, tot millia civium jugulaverunt, ut poſt bellum peractum arma etiam graſſarentur. nam ſequitur *clementia condidit enſes*, nunc ſcilicet, poſt tot bella etiam civilia, tot brevi imperatoribus, vel potius tyrannis creatis & occiſis, ſub Caro & ejus filiis pax vera fuit, conditis enſibus. male vero *contudit* Dorv. Pal. & Ed. Tig. etiam habent nam opponitur *ſtricto ferro* mox vſ 63. ut apud Senec. I. de Clem. I. *conditum, immo conſtrictum apud me ferrum eſt* vid. ad Ovid. Remed 612. & ad Quinctil. prooem. lib. VIII. *dementia* vero (quod & Voſſ. habet ſed corr. *Clementia*) ſaepe cum *clementia* confunditur. vid. ad Ovid. IV. Triſt. IX. 3. & ita infr. IV. 117. *clam natos* pro *damnatos.* Clementia vero illuſtranda ex Claudian. II. Stilic. 15. ubi vid Barth. pro *graſſantibus* erat *craſſantibus* in Voſſ & Rom. Ed. non rara aberratione. BURM.

57. DIFFUDIT] *Diffugit* R. recte. *Diſcordia publica*, i. reſpublicas inteſtinis armis diſcordes. Ita *publico conſulere* Tacitus, aliique. Quanquam & a *diſcordium* declinari potuit: ut contra Ecl. VI. 41. *Lateralis cingula*, pro *cingulum.* VLIT *Diffugit* Voſſ.

57. TACITO DISCORDIA FERRO] Occultis conſpirationibus, & conſiliis de ſeditione

Digitized by Google

Omne procul vitium ſimulatae cedere pacis
Juſſit, & inſanos clementia condidit enſeis.
Nulla catenati feralis pompa ſenatus
Carnificum laſſabit opus, nec carcere pleno
Infelix raros numerabit curia patres.
Plena quies aderit, quae ſtricti neſcia ferri
Altera Saturni revocet Latialia regna,
Altera regna Numae, qui primus ovantia caede
Agmina, Romuleis & adhuc ardentia caſtris,

Pa-

tione excitanda; vel ideo *tacito*, quia bella rite non indicebantur, utpote injuſta, & nefaria. TITIUS.

58. VITIUM SIMULATAE PAGIS] Ipſam ſimulatam pacem, pro qua *vitium* poſuit. Notavimus in hanc rem multa ad Ceirin. Virgilii. BART.

58. CEDERE] *Condere* Palat.

59. CLEMENTIA CONDIDIT ENSEIS.] Sunt, qui hic legant *dementia* ex antiquis codicibus. TITIUS. *Dementia* R. & MSS. Pal. & Tit. *dem. contudit* Bart. in Adv. ex MS. Pal. VLIT.

60. NULLA CATENATI] Catenis vincti, & per hoc captivi. Horat. III. Od. 8.

Servit Hiſpanae vetus hoſtis orae
Cantaber ſera domitus catena.

TITIUS.

61. CARNIFICUM LASSABIT OPUS,] Senatorii ordinis viros carnificum manibus occiſos nihil novum ſub tyrannicis temporibus. Adeo ut laudetur a Capitolino Marcus, qui Imperium ſuum noluit ſanguine Senatorio contaminari atque pollui. Et Severum Imp. legem rogaſſe, ne principi liceret inconſulto Senatu Senatorem occidere, auctor Spartianus. Nec erat ſub Principibus ſanis, qui de Senatore cognoſceret, niſi ipſe Princeps & Praefectus praetorio, ut clarum ex Lampridii Alexandro. *Catenatum* vocat, quia catenis colligati in Tullianum compingi noxii conſueti. BART.

61. LASSABIT] *Laxabit* Dorvil. & Palat.

62. INFELIX RAROS] vel *raros patres* ob amiſſos filios. Horat. I. Od. 2.

Audiet pugnas vitio parentum
Rara juventus.

Vel raros Senatores ob eorum numerum imminutum in bellis civilibus. TITIUS. Imo quia *carcer plenus* erat, ideo raros curia videt. eleganter vero *numerabit* dicit, quia facile numerus initur paucorum. vid. Paſſer. ad Propert. III. 6. p. 441. notum illud Ovid. XIII. Met. 824. *pauperis eſt numerare pecus.* poteſt & reſpicere ad formulam, qua in ſenatu infrequenti ſolebant uti, *conſule aut numera*, de qua vid. Feſt. in *numera ſenatum*, & comm. ad Cicer. V. ad Att. 5. BURM.

63. PLENA QUIES ADERIT,] Claudian. Bel. Gild. 5. *concordia fratrum plena redit.* BART.

63. STRICTI NESCIA FERRI] Nam ſub Saturno

Non acies, non ira fuit, nec bella, nec enſeis
Immiti ſaevus duxerat arte faber.

Ut ait Tibullus I. III. 47. Aratus.

Χαλκείη γενεὴ προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες,
Οἱ πρῶτοι κακόεργον ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν.

IDEM.

64. ALTERA SATURNI] De aureo ſeculo videnda ſunt, quae ſcribit Heſiodus, & Ovidius: *redeunt Saturnia regna* inquit Virgil. Ecl. IV. TITIUS.

64. REVOCET] *Revoces* Ed. Parm.

65. ALTERA REGNA NUMAE,] De Numa videnda ſunt, quae prodit Livius libro primo, Dionyſius Halicarnaſſeus, & Plutarchus in ejus Principis vita. TITIUS.

66. ARDENTIA] Eleganter hoc verbo utitur, ad ingenium Romuli reſpiciens. *nam quid Romulo ardentius?* rogat Florus I. 8. BURM.

67.

Pacis opus docuit, juſſitque ſilentibus armis
Inter ſacra tubas, non inter bella, ſonare.
Iam nec adumbrati faciem mercatus honoris,
Nec vacuos tacitus faſces, & inane tribunal

Ad-

67. Pacis opus] Nihil muta. Livius lib. I. cap. 42. *Aggreditur que inde pacis longe maximum opus*, &c. VLIT. Neſcio, quis mutet. an *opes* aliquis forte voluerit? Flor. praefat. *tantum operum pace belloque geſſit*. Ovid. v. Met. 112.

Sed qui pacis opus, citharam cum voce moveret.

& contra v. Faſt. 59.

Martis opus juvenes animoſaque bella gerebant.

& ita paſſim. BURM.

68. Inter sacra tubas,] Tubarum uſus ante Regem Numam in caſtris tantummodo cognitus erat. vid. Lipſ. de Milit. Rom. IV. Dial. 10. Numa Pompilius ſacrificia plurima, eorumque ritus inſtituit: in his tuba canere coeptum. De tuba in ſacrificiis adhibita ſic ait Virgilius v. Aen. 113.

Et tuba commiſſos medio canit aggere ludos;

illic enim ſacra manibus Anchiſae celebrabantur. Varro in Armiluſtrium: *Armiluſtrium feſtum erat apud Romanos, quo res divinas armati faciebant; ac, dum ſacrificabant, tubis canebant.* Magnos honores tubicinibus a Numa fuiſſe habitos, docet Plutarchus in Quaeſtionibus Romanis; *ita duo Reges alius alia via, ille bello, hic pace civitatem auxere*, inquit Livius. De tubae in proeliis uſu, res eſt notiſſima. Ennius:

At tuba terribili tonitru taratantara truſit.

Quod carmen ſic imitatus Virgilius IX. Aen. 503.

At tuba terribilem ſonitum procul aere canoro
Increpuit.

Rurſus II. 313.

Exoritur clamorque virum clangorque tubarum.

Horatius I. Od. I.

Et lituo tubae permiſtus ſonitus.

Conſule Vegetium de Re militari. TITIUS. In ſacris quibuſdam tubas uſurpatas clarum, quod ad diſcrimen bellicorum alii *tubicines ſacrorum* dicantur, ut Varro lib. IV. de lingua Lat. Qui & ſacros illos lituos *Tubos* vocatos docet. In funeribus tubarum quoque uſum fuiſſe, notavit amicus noſter; qui elegantiſſimum ſuper iis librum collegit. BART.

69. Adumbrati honoris,] Solum enim nomen Conſuli erat honoris, poteſtate penes tyrannos conſtituta. Vide, quae hac de re ad Claudiani VI. Conſul. Honorii vſ. 5. notavimus. IDEM.

69. Faciem] *Nudam imaginem* ut vocat Claudianus, ſimul autem venalem fuiſſe ingerit umbraticum illum honorem. IDEM.

69. Faciem mercatus honoris,] Ambitum notat, & inanem Magiſtratus ſpeciem, cum omnis ipſius auctoritas penes facinoroſos cives reſideret. Caeterum per *honorem* vel quemlibet Magiſtratum ſimpliciter intelligit, vel particulatim, κατ' ἐξοχὴν Praeturam ipſam, quae proprio quodam jure *Honor* dicta fuit. Hinc *jus honorarium*, inquit Juſtinianus, *ſolemus appellare, quod qui honores gerunt, id eſt magiſtratus, auctoritatem huic juri* (praetorio) *dederunt. Et praetor honoratus* vocatur ab Ovidio I. Faſt. 52.

Verbaque honoratus libera Praetor habet.

TITIUS.

70. Nec vacuos tacitus fasces,] Vanum, atque inanem conſulatum, & abſque ulla juriſdictione, & auctoritate: faſces enim inſigne conſulatus fuerunt, per quos honores ipſos ſignificat. Lucret. III. 1009.

Qui petere a populo faſces, ſaevaſque ſecures
Imbibit.

Rurſus v. 1233.

——— pulchros faſces, ſaevaſque ſecures
Proculcare.

Virg. II. Georg. 495.

Illum non populi faſces, non purpura Regum
Flexit.

Rurſus VI. 818.

Vis & Tarquinios reges, animamque ſuperbi
Ultoris Bruti, faſceſque videre receptos?

Horat. I. Ep. VI. 53.

Adcipiet conſul: ſed legibus omne reductis
Jus aderit, moremque fori vultumque priorem
Reddet, & adflictum melior deus auferet aevum.
Exſultet quaecumque Notum gens ima jacentem,
Erectumque colit Boream, quaecumque vel ortu

Vel

Cuilibet hic faſces dabit, eripietque Curule
Cui volet importunus ebur.

At rurſus Ep. XVI. 33.

——— ——— ——— *ut ſi*
Detulerit faſces indigno, detrahat idem.

Eſt autem figura μετωνυμία Eodem modo dictum eſt ab Horatio III. Od. 2.

Nec ponit, aut ſumit ſecures
Arbitrio popularis aurae!

& a Propertio III. VII. 23.

Cum tibi Romano dominas in honore ſecures.

TITIUS. Plane caſſos atque nullius poteſtatis. Talis uſus & *vacuus* frequentiſſimus. quaſi tu vanum dicas. Sedulius libro III.

——— ——— *nihil omnem*
Claudere per noctem vacuo potuere labore.

Appulejus libro IX. *confictis obſervationibus vacuis fallens omnes homines* Hinc *vacare*, nullius uſus eſſe. Arnobius libro VII. *quod ſi certum eſt & fixum, vacant omnia Deorum auxilia, vacant odia, vacant benignitates.* BART. Malim tamen *vanos faſces*, qui in ſpeciem tantum praeferuntur, & vi imperii carent: & illa verba millies commutata reperi: vid. ad Ovid VII. Met. 788. & Claudian. II. Eutrop. 431. ſed per me etiam ſtare licet τὸ *vacuos*. *Tacitus* vero capio, qui non, ut olim in republ., publica vox eſt, nec referre omnia ad ſenatum, ſententias rogare, & deinde pronuntiare ſolet, & ſimili modo pro tribunali, ut ſub Caeſaribus mos erat, ſedens, loqui vix audet, ſed qui, ut muta quaedam in comoediis ſolet perſona, ſedet in ſella curuli, omni vi ad Principes delata. & non recte cepiſſe Kempferus mihi videtur, licet vera ſint, quae de hac voce in medium profert. BURM.

70. ET INANE] *Etiamne* R. VLIT. Dorv. & Voſſ.

71. LEGIBUS OMNE REDUCTIS JUS ADERIT,] *Juris* vocabulum, heic Imperium denotat. Legibus in priſtinum decus reductis ſuum aderit imperium, ſuaque privata poteſtas. BART. Neſcio, quis ſenſus ſit futurus, ſi *jus* hic notet imperium, quod videtur Barthius *legibus reductis* (quae capit dativo caſu) tribuere, quod ſequitur Kempferus, qui *jus* & *leges* ut συνώνυμα capit. ergo dixit Poëta, legibus reductis aderunt leges, vel jus aderit juri reducto. immo *jus* & *jura regere* dicitur Imperator, & ſummus ſaepe magiſtratus, ut Barth. ad Claud. IV. Conſ. Honor. 82. & ita ille ſaepe. ſed rectius Kempferus, ex Claudiani loco, in Rufin. 56. *jus* de juſtitia, cujus praeſes Themis, explicuiſſet, quae, legibus neglectis & abjectis, coelum repetierat, ſed quae nunc, reductis legibus, iterum aderit: proprie enim *adeſſe* Deos, dici vidimus ad Val Flac. IV. 34. quae hic non iteramus. BURM.

72. VULTUMQUE PRIOREM] Hoc ideo, quia ſtatim dixerat:

Jam nec adumbrati faciem mercatus honoris.

& nihilominus vultus a facie differt. Salluſtius: *Prorſus in facie, vultuque verecundia inerat.* Conſule Nonium. TITIUS.

73. MELIOR DEUS] Numerianus Cari filius. Ita loquitur Virgilius:

O Meliboee Deus nobis haec otia fecit,

cum Auguſtum intelligat. Antiqui diſtinctionem habebant inter Deos, ut unus alio melior eſſet. Hinc etiam majorum minorumque gentium Deos reperias, patellarios atque hujus generis notae, ac deterioris etiam plurimos ex falſae illius religionis perſuaſione. IDEM. *Melior Deus* eſt fauſtior, felicior, magis favens. vid. ad Nemeſ. Cyneg. 65. BURM.

73. AUFERET] *Afferet* Cod. H.

75. ERECTUMQUE COLIT BOREAM,] Ex Pythagoreorum ſententia locutus eſt, illi enim ſupernam coeli partem polum noſtrum ſtatuebant, infernam vero antarcticum, id eſt νότιον, ut vocat Plato; unde fortaſſe Noti appellatio derivata eſt. Ariſtoteles tamen Pytha-

Vel patet occaſu, mediove ſub aethere fervit.

Cer-

thagoricis ſe adverſarium praebet, eurque ab ipſis diſſentiat, rationem affert lib. II. de Coelo: Virgilius ſic I. Georg. 240.

Mundus ut ad Scythiam, Riphaeaſque arduus arces
Conſurgit, premitur Lybiae devexus in Auſtros.
Hic vertex nobis ſemper ſublimis, at illum
Sub pedibus Styx atra videt; maneſque profundi.

Qui locus ad Arati normam expreſſus eſt. TITIUS. Heinſius in codice repererat *ereptum.* ipſe legebat, *evectum.* quod & Kempfero in mentem venit. ſed quid opus hic tricari. *erectus* Boreas eſt altus, oppoſitus jacenti Noto, & ita millies Poetae, quae operoſe probare, eſt otio ſuo, & patientia lectoris abuti. *erectum* vero idem eſſe, quod altum apparet ex infinitis locis: ſed unico defungar Claud. Epig. VI. II.

Alto colle minor, planis erectior arvis.

In quibus expreſſit illa Ovid. II. Art. Amat. 71.

Monte minor collis, campis erat altior aequis.

BURM.

76. MEDIOVE SUB AETHERE SERVIT.] Fortaſſe *fervet.* Zonam torridam intelligit, quae falſo inhabitabilis a veteribus credita eſt. De quinque Zonis videnda ſunt Tibulli carmina in poëmatio ad Meſſalam ab illo verſu IV. I. 151.

Nam circumfuſo conſiſtit in aethere tellus,

& caetera. notiſſimus item eſt Virgilii locus ex primo Georgic. I. 233.

Quinque tenent coelum Zonae,

& reliqua. Sic etiam Varro citante Iſidoro:

At quinque aethereis Zonis accingitur orbis,
Ac vaſtant imas hyemes, mediamque calores:
Sic terrae extremas inter, mediamque coluntur,
Quam ſolis valido numquam vis auferat igne.

Lucretius V. 205.

Inde duas porro prope partes fervidus ardor,
Aſſiduuſque geli caſus mortalibus aufert.

Conſule praeterea Ovidium Metam. lib. I. & ex Graecis Dionyſium Afrum. TITIUS. Diligenter locus hic attendendus, nam (ni falſus ſim) non fuit mens poëtae complecti hac deſcriptione univerſum terrarum orbem, vel ſaltim totum noſtrum hemiſphaerium: quarta orbis parte contentus fuit, atque etiam anguſtiore, neque de quinque Zonis ullam cogitationem ſuſcepit in hiſce carminibus Calpurnius, nec decebat, cum revera tunc temporis ad omnes mundi plagas imperii Romani, neque majeſtas neque arma perveniſſent: tantum intendit comprehendere partem noſtri orbis habitatam, & imperio Romano parentem, videlicet quae intra tropicum Cancri, & polum noſtrum arcticum hinc inde ſolem orientem verſus, & occidentem interjacet. Itaque quinque nationum genera attingit, laetarique & exſultare jubet. primo quae ad auſtrum ſunt, & ad circulum ſolſtitialem ſpectant, has vocat *gentem imam*, intuitu ſeptentrionalis, quae ſecundo loco ponitur. quam vocat *Boream erectum:* nam *hic vertex nobis ſemper ſublimis.* Tertio & quarto loco populi orientales, & occidentales inferuntur. Tandem, & quinto loco nos annumeramur, qui medii inter has quattuor tunc imperio Romanorum ſerviebamus, unde dicit

——— *Mediove ſub aethere ſervit.*

Qui Zonam torridam habitabant, nondum Romanis faſcibus colla ſubmiſerant, imo neque a Romanis hi populi noſcebantur: cum (ut tu rectiſſime doces) a veteribus inhabitabilis (quamquam falſo) creditus fuit totus tractus Zonae torridae dictae. MARTELL. Omnes editiones habere *ſervit*, ait doctiſſimus Modius; Sed noſtra, quae prodiit Tiguri anno CIϽ IϽ XXXVII. diſerte *fervit* agnoſcit, cujus nos merito ſcripturam amplectimur. Petronius cap. CXXIII.

——— ——— *totaſque per Alpes*
Fervere Germano perfuſas ſanguine turmas.

Attius Achille.

Ne tum cum fervat pectus iracundia.

Pomponius Fullone.

Facite, ut ignis fervat, ligna in ſtipite &c.

Afranius Vopiſco.

Quanta vociferatione fervitur.

Virgilius lib. VIII. 677.

Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.

Lucilius, Terentius, Horatius, apud Priſcianum lib. IX. Eutyches lib I. de diſcernen-

 dis

Cernitis, ut puro nox jam vigeſima coelo
Fulgeat? ut placidum radianti luce cometem
Proferat? ut liquidum mittat ſine vulnere ſidus?

Non

dis Conjugat. Alcuinus Grammatica. Et nemo non omnis generis auctorum. BART.

77. Puro] Omen aliquod futuri ſereni principatus dies habet purus, coelumque ſudum. Claudianus IV. Conſ. Hon. 181.

Imperii lux illa fuit, praeſagus obibat
Cuncta nitor, riſitque tuo Natura ſereno.

Idem paullo ante 173.

Sed mox cum ſolita miles te voce levaſſet,
Nubila diſſolvit Phoebus, pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundoque dies: &c.

Sidonius. *Imperii ver illud erat* &c. Quo pertinet & diſtichon Maronianum.

Nocte pluit tota, redeunt ſpectacula mane,
Diviſum Imperium cum Jove Caeſar habet.

BART. Ita *purum polum* dixit Senec. Med. 30. ubi vide Gronov. ibi de ſole: ſed de luna, ut hic, vide ad Valer. Flac. II. 56. *nox* enim eſt Luna: ita Arat. Phaen. 323. *καθαρῇ ἐνὶ νυκτὶ*, & Prog. 51. Luna dicitur *καθαρὴ*, vid. ad Val. Flac. 567. & lunam intelligi apparet ex *τοῦ fulget:* ita Ovid. Ep. XVIII. 71. *cum fulges radiis argentea puris.* itaque vigeſima nox eſt vigeſima luna, ut ita *quinta*, *decima* &c. luna dici ſolet. BURM.

77. Vigesima] *Viceſima* Voſſ. Rom.

78. Radiantem luce cometem] Alii legunt *radiatum luce*, quod non reſpuo. Sic dixit Seneca Hippolyto 672. *Tuque ſidereum caput radiate Titan.* Porro hic cometem intelligit ex Jovis & Veneris planetis coagmentatum, qui laetorum ſucceſſuum praenuncius eſſe conſuevit, ut admonet Servius ad illud Maronis X. 272.

Non ſecus ac liquida ſi quando in nocte cometae
Sanguinei lugubre rubent.

Non eſſe autem cometem infortuniorum ſemper indicem, videtur indicare Plinius lib. II. cap. 25. his verbis: *Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romae, admodum fauſtus Divo Auguſto judicatus ab ipſo.* Idem confirmat Seneca Quaeſt. Natur. lib. VII. Sed nullum omnino cometam felicia, aut ſecus portendere certum eſt, idque nuper longis diſputationibus oſtenderunt eruditiſſimi viri Squarcialupus, Eraſtus, Dudithius, Grynaeus, & alii; qui fatuam, & anilem vulgi opinionem ſolidiſſimis rationibus ab ipſis fundamentis convulſerunt, & nos in noſtris libris de Univerſo divinationis genere haud inanibus argumentis, ut puto, labefactavimus: Verumtamen conſulas licet Cornelium Gemmam de divinis Characteriſmis. Quod ſi *radianti* legere malumus apud hunc noſtrum, conveniet cum Marco Tullio, cujus illud eſt I. de Divin. cap. II.

Vidit, & claro tremulos ardore cometas.

Scintillant enim haec ſidera, & lucem quodammodo vibrant, quod hic noſter vocat deinde *nutare*, ac mox *ſcintillare*. TITIUS. Vetuſtiſſima editio habet *placidum radianti luce.* Quod cur poſteriores mutaverint, nulla cauſſa eſt. Cometen, ſignum eſſe mutationis regni omnibus veteribus, praecipue poëtis, in confeſſo eſt. Unde *everſorem regnorum* vocat Silius Italicus. Cum autem in melius ſeculum mutaturus videatur, blandam ei lucem atque liquidam aſſignat Calpurnius. BART. *Placidum radianti* V. A. B. F. R. ex G. *placida radiatum* MSS. Tit. *Cometen.* R. VLIT. *Et placidum radianti* Voſſ. *ut placidam radianti* Palat. *ac placidam radianti luce* Dorv. male: Maſculini enim generis eſt *cometes*, vid. H. Steph. de Abuſu L. Graecae pag. 19. BURM.

79. Liquidum] Purum, nec ſanguineo ſuffuſum rubore. Virgil. Eclog. VI.

Namque canebat uti magnum per inane coacta
Semina, terrarumque animaeque mariſque fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis.

Plura de hoc vocabulo notavimus alibi locorum, de re ad Gratium v. 445. BART.

79. Mittat] Vetuſtiſſima Editio deſerte habet *nutat:* nec dubitamus, Calpurnium *nictat* ſcripſiſſe. Elegantiſſime enim *nictare* ſine vulnere dicitur ſidus, quod non ſangui-

neam

Non per utrumque polum, ſicut ſolet, igne cruento
Spargit, & ardenti ſcintillat ſanguine lampas.

At

neam aut rufam flammam in ſcintillas quaſi diſpergit & demittit, quod de infauſtis ſideribus Poëtis in ore eſt. Unus hic locus docet, quantum Calpurnius major ſit Poëta, quam magiſtelli poſſint credere, qui eum cum ſodali Nemeſiano inter quiſquilias Linguae Latinae habent. *Nictare* ſcite dicuntur *ſtellae*, cum ſcintillant, quas *nictationes* ſcitius Deorum lucernas a coena redeuntium Atticus ſcurra dicit Ariſtophanes. Vide de hoc verbo ad Ceirin noſtra Scholia. BART. *Nutet* R. A. F. *nutat* B. V. G. *nictat* B. f. *niteat*. Manilius lib. I. de Cometis, &c. *Saepe nitent*, &c. VLIT. *Nitidum nutet* Voſſ. *mutat* Dorv. *nutat* Pal. & Ed. Tig. in Manilio I. 870. *ſaepe micant* legitur, ſed Scalig. *nitent* malebat: deinde *ſine vulnere plenus* Cod. H. ego malim, *liquidum mittat ſine vulnere lumen: lumen* enim & *ſidus* paſſim commutantur. vid. ad Ovid. XIV. Met. 172. non enim proprie nox *mittere* ſidus poteſt dici, ſed lumen mittere vel emittere per ſtellas, &, ut hic, per cometen. *ſine vulnere* autem eſt non ſanguineum, nec rubens, ut Virgilius in loco a Titio adducto: & mox *ignem cruentum* vocat. BURM.

79. SINE VULNERE SIDUS?] Quod nullam caedem, ſeu bellum portendat praeter ejus ſideris communem, ut putant, naturam. Solent enim cometae atrocia, & triſtia ſignificare. Virgil. I. Georg 488.

—— *nec diri toties arſere cometae.*

Tibull.

Haec fore dixerunt belli mala ſigna cometae.

Lucan. I. 528.

—— *Crinemque timendi*
Sideris, & terris mutantem regna cometae.

imitatur Silium. lib. I. 458. ut notat Modius Novant. Lect. Ep. LVII. Ariſtoteles cum de his ignibus diligenter diſputet lib. I. *Meteor.* de hujuſcemodi praedictionibus ne verbum quidem. Ptolemaeus is fuit & reliqui aſtrologi, qui haec prognoſtica invexerunt. TITIUS.

80. NUMQUID UTRUMQUE POLUM,] Teſtantur docti viri, ſcribendum hic eſſe ex integro codice, *non per utrumque polum.* Caeterum *ignem cruentum* vocat poëta, ſicut Virgilius *ſanguineos cometas.* Perſimilis locus reperitur apud Lucanum I. 532.

Nunc jaculum longo, nunc ſparſo lumine lampas
Emicuit coelo.

TITIUS. A Sole exoriente ad occidentem. Petronius CXIX. *qua ſidus currit utrumque.* Id eſt, oriens & occidens Sol. Virgil. Culice.

Qua jacit Oceanum flammas in utrumque rapaces.

Id eſt, Eoum & Heſperium. Clare Rutil. lib. I. Itinerarii.

Qua fert atque refert Phoebus uterque diem.

Tales autem lampades ſive faces decurrere ſolent per univerſum coelum: ut apud Julium Obſequentem legas non ſemel, vide Dionem lib. XXXVII. BART. *Nunquid* V. A B. F. rectius. *Non, quod, &, igne comato* B. in Adv. ex MS. Pal. *igne cremato* R. Virg. Aen. X. 272. *liquida ſi nocte cometae Sanguinei lugubre rubent.* Claudianus I. Rapt. 231. *ſanguineo delabitur igne cometes.* Nihil ergo hic mutandum. VLIT. *Non quod u. p. ſ. ſ. igne cremato.* Dorv. *igne cremato* etiam Voſſ.

81. SPARGIT,] Pro ſpargitur: agendi verbum pro patiendi poſuit, vide ad Gratium notata. Conjeceram aliquando, *non per utrumque polum, ſeſe, ut ſolet.* Sed non eſt opus mutatione. BART. *Spargit?* V. A. B. F. rectius. Lucanus lib. I. *nunc ſparſo lumine lampas Emicuit*, &c. *Spargit; ut.* Barth. ibid. *ſeſe, ut ſolet, ig. c. Spargit.* B. hic. VLIT. Heinſ. malebat *pergit*, vel cum Barth. *ſeſe, ut ſolet.* Ego malim, *Non quoque utrumque p. ſ. ſ. i. cruento ſpargit:* vel *nunc nec utrumque.* Ita *lux ſpargit mare*, Val. Flac. V. 319. & mox Ecl. II. 32. *ſpargit comas gramine.* & ita ſaepe alii: quare non opus eſt hic *ſpargit* pro *ſpargitur* capere: male vero hic trabes, vel faces intelligunt. manet in cometae deſcriptione, quod adparet ex comparatione illius, qui in Caeſaris funere apparuit. lampas

enim

At quondam non talis erat, quum Caeſare rapto
Indixit miſeris fatalia civibus arma.
Scilicet ipſe Deus Romanae pondera molis

For-

enim *pro lumine* & ipſo ſidere ſcintillante ponitur. ut *Phoebea lampas* de ſole, & aurorae *lampas* tribuitur ab Ovid. v. Faſt. 160. & ita *faces* in coelo vocantur a Philoſophis, quae & *lampades:* ut in aliis *lampas* pro face Cicer. II. Verr. 47. *Cupido cum lampade.* BURM.

81. Scintillat] *Sintillat* Dorv. & Voſſ.

82. At quondam non talis erat,] De prodigiis, quae mortem Caeſaris conſecuta ſunt, multa Virgilius Georgic. I. & Horatius Carm. lib. I. Od. II. vide etiam Plutarchum, & Suetonium. TITIUS.

82. At quondam] *Et* R. & A. VLIT. & Voſſ.

83. Indixit] Bellum publice, & palam denunciavit. *Arma* etenim pro bello hic ſumitur. Virg. *Arma virumque cano* De belli indicendi ritu conſule. T. Livium; & nos quippiam annotavimus in noſtris libris controv. TIT. Belle uſus eſt eo verbo, quo denunciatur bellum profeſſo ab hoſte. Quaſi indixiſſent ſidera civibus neceſſitatem ſeditionum. BART. Vid. ad Quinctil. Decl. XIII. 5. & XIX. 10.

84. Scilicet ipse Deus &c.] Dignus locus, qui diligenter excutiatur, perdifficilis ſane, verum pulchritudine, ac claritate penſabitur omnis difficultas, & labor: una diſtinctionis notula importune collocata aſperitatis tantum, & ſalebrarum in duobus ultimis hiſce verſibus infundebat, ut venuſtatem illorum univerſam penitus eliminaret. Laudat, vel palpat Auguſtum Poëta, quicunque ille tunc eſſet Imperator, noſtra nil modo refert: At nihil aptius, luculentiuſque dici poterat in laudem novi principis, quam tantam fuiſſe ejus vel fortunam, vel gratiam, vel providentiam, vel etiam potentiam, ut in tranſlatione tanti imperii, noviſque habenis tam vaſti regni ſuſpiciendis nulla omnino commotio vel facta jam, vel futura mox foret in Republica, cunctoſque populos tot, tamque diverſarum Provinciarum, & nationum aequiſſimo animo ſeſe parentes atque obedientes novo Regi vel praebuiſſe, vel praebituros eſſe. Hic eſt totius hujus complexionis ſenſus verus, probus, politiſſimus: Ordinem autem, & explicationem verborum non pigebit attexere: *ſcilicet ipſe Deus.* Intelligimus haec de Carino, non de Numeriano, qui quidem Numerianus Carini frater germanus fuit, non filius: Numerianum autem ab hoc loco dimovemus, & Carinum ſubſtituimus, quia poſt obitum patris Cari Imperatoris, hi duo ejus filii ab ipſo pridem Caeſares dicti ſuſceperunt ſimul & animis concordibus imperium, ſed Numerianus in Oriente, ubi non multo poſt occiſus fuit, nec Romam Imperator unquam venit: Carinus in occidente, circa noſtrae ſalutis annos 284. & de eo, qui Romae potuit fuiſſe cum imperio, ſine magno errore omnia haec dicta eſſe arbitramur. Diocletianum vero non moramur, cum is non ſine magna contentione, & Reipublicae perturbatione, multiſque & ancipitibus proeliis adverſus Carinum ſuſceptis, Imperium adeptus ſit. Ergo hic *Deus Romanae pondera molis fortibus lacertis* tam ſuaviter molliterque excipiet, ut ne tantillum quidem ingens haec machina, dum quaſi loco movetur, & de manibus Patris Cari in ulnas Carini filii transfertur, concuſſa vel concutienda, aut ex alliſu crepitum ullum, nedum fragorem ediderit, vel editura ſit. Explicat magis adhuc. Ita ſane in novo adipiſcendo imperio tranquilla, quieta, & pacata fuerunt omnia, ut non prius Romae ſuſpicio ulla de obitu imperatoris Cari penetraverit, quam laetiſſimus Nuncius de Imperio ſuſcepto a Carino in occidente, a Numeriano autem in oriente, junctis in unum Fratrum voluntatibus, afferretur; itaque Roma non prius reſcivit penates *defunctos ex meritis* i. e. patrem Carum, qui in imperio adminiſtrando functus, vel defunctus erat *ex meritis* i. e. probe ſe geſſerat: valet enim *defunctos ex meritis* idem prorſus, ac ſi dixiſſet *emeritos*; Non prius, inquam, Roma cenſuit hos *emeritos penates* eſſe *occiſos.* i. e. reſcivit occidiſſe Carum patrem, quam reſpexerit, & cognoverit

quaſi

Fortibus excipiet ſic inconcuſſa lacertis,
Ut neque tranſlati ſonitu fragor intonet orbis,
Nec prius ex meritis defunctos Roma penates
Cenſeat, occaſus niſi quum reſpexerit ortus.

Cor.

quaſi ſolem orientem emerſiſſe novum Imperatorem Carinum. Quid hac ſententia pulchrius, elegantius, acutius excogitari potuit? Verba etiam ſignificantiſſime illam prae ſe ferunt. Nam alludens ad ortum ſolis, & occaſum (Metaphora ſat nota in recenti & victo Regibus ſignificandis) dicit non prius Roma reſcivit *occaſus*, id eſt defeciſſe unum, quam reſpexerit *ortus*, id eſt noverit creatum novum Imperatorem alterum. Et artificio mirabili non dixit *occidiſſe*, ſed *occaſus*, quoniam Deorum occidere non eſt. At *ſoles occidere, & redire poſſunt*, inquit ille, itaque ut invidiae plena de Auguſto, vel de Deo vox erat *occidere*, ita contra plauſibilis vox, & Metaphora fuit *ortus & occaſus*. Notam autem diſtinctionis, quae primo erat poſt verbum *cenſeat*, tranſtulimus poſt nomen *occaſus*, quae vox cum reſpondere debuiſſet illi *ortus*, & propterea in numero plurium cenſenda fuiſſet, cum vocabulo unitatis convenire quî poſſit vides. Si noſtra haec viris doctis, ac tibi praeſertim, Roberte Titi, non diſplicebunt, operae pretium aliquod his lucubrationibus me feciſſe putabo. MARTELL.

84. Romanae pondera molis] Negotia Romani imperii, ſic enim appellat Horat. II. Ep. I. I.

Cum tot ſuſtineas, & tanta negotia ſolus,
Res Italas ornes.

Molis igitur, hoc eſt magnitudinis. Virgil. I. Aeneid. 33.

Tantae molis erat Romanam condere gentem.

TITIUS. Auctor dialogi de Orator. initio, *tam magnae quaeſtionis pondus excipere vix hercule auderem.*

85. Sic inconcussa lacertis,] Alludit per tranſcurſum ad fabulam Herculis, qui Atlanti ſucceſſit in coelo humeris ſuſtinendo. Porro per tranſlatum orbem nequaquam Romam everſam intelligit, ut quidam ſomniant, ſed imperii adminiſtrationem a Carino ad Numerianum tranſlatam. TITIUS. A Caro voluiſſe credo. Carinus enim Numeriano ſuperſtes fuit.

86. Tralati] *Tranſlati* R. Palat. & Ed. Parm. & mox *e meritis* duo codices.

86. Sonitu fragor] Tantam molem imperii ſine ſonitu aut convulſione ulla dicit tranſlatam in Cari & liberorum humeros. Ut nec ſenſerint mortales, tantam molem moveri, niſi cum alium deſtinari viderint occidenti ſeniori ſuccedere juniorem. Haud dubio illud reſpexit, quod Caro vivo adhuc Numerianus, & abominabilis Carinus imperii gubernacula ceperunt. BART. Qui ad Claud. I. de Laud. Stic. 150. noſtrum ad illa Ciceron. II. ad Att. 21. reſpexiſſe putet. *Equidem ſperabam, ſic orbem Reipublicae eſſe converſum, ut vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus.* ubi vide & alia in hanc rem. BURM.

87. Et meritis defunctos Roma penates Sentiat] Barth. in Adv. VLIT.

88. Censeat,] Malim reſcribi illare *ſentiat*, non prius ſentiat Roma Deos ſuos tutelares, h. e. Carum, defunctos, quam ipſius occaſum ingerat ortus duorum ejus ſucceſſorum ad Imperium. Si aliter exponi placet, capere poſſunt etiam hanc ſententiam: meritis ſuis defunctos non prius cenſeat Roma Imperatores, quam cum Orientem omnem reſpicere coëgerint Occidentale ſuum imperium. Ex Oriente quidem Carus nomen Perſici retulit, teſte Vopiſco. BART.

88. Occasus nisi cum respexerit ortus] Quod nimirum numquam eveniet ob terrae globum interjectum, & ſic argumentum eſt διὰ τοῦ ἀδυνάτου. Manilius I. 220.

—— —— medioque tumore
Eripiunt terrae coelum, viſuſque coërcent.

Deinde vſ. 214.

Sic ſtellis glomerata manent.

& reliqua. Item vſ. 230.

Sed quia per teretem deducta eſt terra tumorem,

Cor. Ornite, jam dudum velut ipſo numine plenum
Me quatit, & mixtus ſubit inter gaudia terror:
Sed bona facundi veneremur numina Fauni,

Or.

His modo, poſt illis apparet Delia terris. Mundi duae ſunt partes, una, quae nobis perſpicua eſt, altera, quae aſpectui noſtro ſubtrahitur, in contrariamque mundi oram incolentium oculis ſubjicitur. Proculus περὶ ὁρίζοντος loquens ait: Ὁρίζων δ' ἐστὶ κύκλος ὁ διορίζων ἡμῖν τό τε φανερὸν καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου. καὶ διχοτομῶν τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ κόσμου, ὥστε ἡμισφαίριον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι· ἡμισφαίριον δ' ὑπὸ τὴν γῆν. Hanc rem tetigerunt etiam Plinius II. 70. & Macrobius. TITIUS. Voſſius ad Catull. pag 276 retinet vulgatam lectionem *ex meritis defunctos Roma penates cenſeat, occaſus* &c. & explicat de voto, ut diutiſſime vivant Caeſares, & ut illos defunctos non prius accenſeant penatibus, quam ortus attingat occaſum. vellem, diſtinctius verba explicare illi vacaſſet. Gronovius lib. III. Obſ. 13. legendum cenſet,

Nec prius emeriti defunctos Roma parentis
Sentiat occaſus, gnati quam aſpexerit ortus.

ſenſu plano, ſed verbis aliquantulum a codicibus ſcriptis abeuntibus, & *defuncti occaſus* durius dictum videtur, quare malim, *emeritos defuncti R. parentis ſentiat occaſus, niſi jam reſpexerit ortus. occaſus* pro morte dici docuit Vorſt. ad Val. Max. III. VII. 3. *emeriti* autem dicuntur, ut anni emeriti, & ſimilia. vid. ad Ovid. XV. Met. 186. *emeritum aevum* Nemeſ. Cyn. 280 & *emerita vita* Ecl. I. 19. vid. ad Nemeſ. Cyn. 195. *parentes* & *penates* ſaepe confundi vidimus ad Val. Fl. VII. 50. *eum*, etiam, & *jam* centies permutantur in ſcriptis, vid. ad Ovid III. Amor XIV. 7. reſpicit vero adſcitos in ſocietatem imperii a Caro filios, Carinum & Numerianum. Kempferus, *occaſum niſi quum reſpexerit ortus*, id eſt, quum Parthi Romanos, vel occidentis imperium reveriti fuerint, ſed ſapientior Poëta erat, qui ita palparet: optaſſet ergo vel longiſſimum bellum & difficile, ut diu poſſet vivere Carus, vel ſi celerem victoriam voveret, etiam mortem properatam optare videri potuiſſet ita non ſolent in aula, nec Poëtae regibus uti conſueti. BURM.

89. Ipso numine plenus] Multo dignius Calpurnio, atque longe etiam elegantius *plenum* refingas, quod quidem ut fiat, ego non dubitem auctoritatem praeſtare. *Plenus Deo* phraſis irriſa olim, in neſcio quo a Seneca Patre, uſitatiſſima eſt. Vetus inſcriptio.

Templum in rupe Tagi, ſuperis & Caeſare plenum.

Qua facie Juvenal. VIII. 72.

—— plenumque Nerone propinquo:

Arnobius lib. V. *Ut vos plenos Dei numine ac poteſtate cenſeatis.* Jul. Firmicus de Err. Profan. Relig.

—— —— hauſtuſque medullis
Annibal exagitat.

Silii Italici I. 345. par eſt ſententia. BART. Vid. ad Val. Flac. II. 441. *plenum* exigit τὸ *ipſo:* nam ſententia eſt, me, plenum ipſius quaſi Fauni numine, quatit terror mixtus inter gaudia, qui ſubit. *terror* vero *plenus* huic loco non congruit. BURM.

90. Me quatit] Talem fere deſcribit Sibyllam Virgilius lib. VI. Horatius ait I. Od. 16.

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem ſacerdotum incola Pythius.

Lucanus vero ſic V. 118.

—— quippe ſtimulo, fluctuque furoris
Compages humana labat, pulſuque deorum
Concutiunt fragiles animas.

Videndi ſunt Cicero de Divinatione, & Plutarchus in Commentario, ubi quaerit; Cur Pythia verſibus reſpondere deſierit. TIT.

90. Inter gaudia terror;] Non metus, qui ſpei opponitur, tametſi ſpes metui conjuncta eſſe poteſt, ſed veneratio, quae terrorem incutere ſolet. Sic Virgilius *horrendam* Sibyllam vocat, id eſt venerandam, & *tectum horrendum* eadem ratione. IDEM, Terror, ſcilicet ob mortem Cari, gaudia ob ſucceſſionem filiorum. nam de Caro & initio fere imperii ejus, ante expeditionem Perſicam, ut vult Kempferus, hic agi non poteſt. v. ſ. enim 44 juveni vaticinatur aurea ſecula, id eſt Numeriano. BURM.

91.

Or. Carmina, quae nobis deus obtulit ipſe canenda,
Dicamus, teretique ſonum modulemur avena:
Forſitan Auguſtas feret haec Meliboeus ad aures.

91. Bona] Mitia, propitia. Horat. lib. iv. Car. 11.
Quo nihil majus, melinſve terris
Fata donavere, bonique divi.
Vide Theſaurum Formularum Briſſonii, libro primo. BART.

91. Foecundi veneremur numina Fauni,] Vel quia multa in pectore clauſa gerit, ut apud Maronem vii. 338. *Foecundum concute pectus.* Vel quia foecunditatem, uberemque frugum proventum pollicetur: *bona* vero *numina* dixit, hoc eſt amica, propitia, ut Ecl. v. 65.
Sis bonus, felixque tuis.
TITIUS. Propter foecunditatem Terrae maxime Deos ruſtici colunt, quorum omnis in ea felicitas. Quare non audio doctiſſimum Heraldum, qui in Adverſariis lib. i. cap. 11. *Facundi* reponit, & *Bacchum Fauno* ſubſtituit. BART. *Facundi* R. & Herald. *foecundi* al. omn. VLIT. *Facundi* Cod. H. Voſſ. & Palat. recte: vates enim Faunus. vid. ad Nemeſ. Ecl. 11. 73. & nunc praecipue, qui tam facunde vaticinatus erat, ita ut quateret Corydona numine plenum, merebatur hoc epitheton. BURM.

92. Nobis] *Vobis* B.

92. Deus obtulit ipse] Similiter Manil. lib. i. 9.
——— *Deus ipſe mereris,*
Das animum, vireſque facis ad tanta canendum.
BART.

93. Dicamus] *Diſcamus* ex veteri ſuo Barth. Adv. xxxiv. 8.

94. Forsitan Augustas] Ad aures Caeſaris. Falluntur autem, qui hoc loco per Auguſtum Octavianum ipſum accipiunt; cum de Diocletiano, aut Numeriano intelligendum ſit. Meliboeus perſonam ſuſtinet alicujus potentioris amici Calpurnii, qui apud Imperatorem gratia polleret, cujus amici opera ſperat fore poëta, ut ſe in Caeſaris familiaritatem quandoque inſinuet. Tale quiddam Virgilio eveniſſe memorant, ſed & de ſe ipſo quippiam ſimile narrat alicubi Horatius. TITIUS.

94. Feret haec] *Haec* deerat Palat.

94. Meliboeus] Nemeſianum fortaſſis innuit, quem Auguſtis familiariorem fuiſſe ex eo liquet, quod cum Numeriano ſaepius carmine certaverit. Porro, ſi hanc Eclogam ideo *Delon* inſcripſit Calpurnius, quod in ea vaticinium novi ſeculi, ſane longe ab Apollinis inſula ad Fauni praeſagium petiit titulum. BART. Vide Comm. ad Nemeſ. Cyneg. Titulum. VLIT.

Digitized by Google

E C L O G A II.

C R O C A L E.

ASTACUS, IDAS, THYRSIS.

Intactam Crocalen puer Aſtacus, & puer Idas,
Idas lanigeri dominus gregis, Aſtacus horti,
Dilexere diu: formoſus uterque, nec impar

Vo-

CROTALE] Sic P. Deeſt in al. omn Imitatur Ecl. II. Nemeſiani, & obiter Virg Ecl. VIII. VLIT.

ASTACUS] *Paſtores duo, Aſtacus & Idas aemuli: Poëta inquis.* Rom. & Voſſ. niſi quod *aemuli* deſit.

1. INTACTAM CROTALEM] Integram, ut loquitur Horatius & Catullus, non imminutae pudicitiae. Sic etiam utitur hac dictione idem Catullus LXII. 45.

Sic virgo dum intacta manet, dum cara ſuis eſt.

Virgil. I. Aen. 345.

Cui pater intactam dederat.

Horat. I. Od. 7.

Sunt, quibus unum opus eſt intactae Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare.

Ab hac Crotale nomen eſt inditum Eclogae in exemplaribus Florentiae excuſis, quamquam *Crocale*, non *Crotale* in eis ſpectetur. TITIUS. Ad quas & paſtorum pronior Cupido. Unde illa ad procacem bubulcum apud Theocritum.

Καλόν τοι δαμάλας φιλέειν, ἐπ ἄζυγα κόραν.

BART. *Crocalen* etiam Dorv. Ed. Parm. & Ald. & inf. vſ. 52. etiam Palat. Cod. & probabat Scaliger. certe *Crocale* inter Dianae comites & Nymphas ab Ovidio memoratur III. Met. 169. ubi vide, quae diximus. & *Crocalus* inter procos Hippodamiae ab Oenomao occiſos numeratur a Scholiaſte Pindari ad I. Olymp. 126. *Crotalen* ego nuſquam adhuc reperi. BURM.

1. PUER] Primaevus adoleſcens: nam *pueros* vocant ſcriptores, qui aetate jam etiam puberes. Ut Statius de Leandro.

—— Phryxaei natat hic contemtor Ephebus Aequoris.

lib. VI. 542. Sic Bathyllum ſuum pingi vult Anacr. Od. XXIX.

Ἀφιλῆ πάντων αἰδῶ,
Παφίην θέλουσαν ἰδεῖν.

Virg. lib. V. 296. de Euryalo. *Niſus amore pio pueri.* qui paullo poſt tot homines occidit. Sic Gython Petronianus *puer* annorum XVI. Gallienus Imp. Epith.

Ite, agite, o pueri, pariter ſudate medullis
Omnibus inter vos &c.

Sic *puellae* etiam dicuntur jam nuptae. Horat. III. Ode 14. *puellae jam virum expertae* Appulejus lib. VI. *puellae lepidae, Amoris uxori.* Qui & lib. IX. maritatam adulteram *puellam* vocat. Quod & ipſum Graecanicae eſt imitationis. BART.

2. IDAS LANIGERI] Παλιλογία, ſive ἀναδίπλωσις, veluti apud Virgilium Ecl. X. 72.

——— Vos haec facietis maxima Gallo,
Gallo cujus amor,

& cetera. Rurſus X. Aen. 180.

——— Sequitur pulcherrimus Aſtur,
Aſtur equo fidens.

TITIUS.

3. DILEXERE] Amavere, non temere hoc ita uſurpant verbum ſcriptores. Propert. lib. II. XIX. 29.

Parvo dilexit ſpatio Minoida Theſeus.

Catullus LXXVI. 23.

Non

Voce ſonans terras hi cum gravis ureret aeſtas,
Ad gelidos fontes & eaſdem forte ſub ulmos
Conveniunt, dulcique ſimul contendere cantu
Pignoribuſque parant. placet, hic ut vellera ſeptem,

Ille

Non jam illud quaero, contra ut me diligat illa.

Idem LXXXI.

Nemon' in tanto potuit populo eſſe, Juventi,
Bellus homo, quem tu diligere inciperes.

Virgilius Aeneidos I. 344.

—— *magno miſerae dilectus Amore.*

Differentiam ex Cicerone notavit Nonius. BART.

3. Sed impar Voce sonans.] Formoſi quidem, ſed non ejus pulchritudini par vox reſpondet, ut ſit aeque formoſa, hoc eſt bona. De canendi peritia in fine dicet:

Eſte pares, & ob hoc concordes vivite, nam vos
Et decor, & cantus, & amor ſociavit, & aetas.

Nemeſianus dixit II. Ecl. II.

Et non tam tenui filo de voce ſonarent.

TITIUS. Ex iſta quidem tu ſcriptura, Titi, ſenſum mulges, quantum pote ſit, ſuavem, ſed palatui meo nondum ſapit. Nam conceptio illiuſmodi poëta digno ſat digna non videtur: quorſum enim paſtores cantu decertantes invicem, impares voce fingere? melius Nemeſianus, qui in ſimili certamine congruenter:

Ambo aevo cantuque pares, nec diſpare forma.

melius utriuſque magiſter optimus Virgilius:

Et cantare pares, & reſpondere parati.

Quid? quod ſibimet ipſe Calpurnius contradiceret, qui nunc jam in calce hujus Eidyllii eoſdem hoſce paſtores aequales cantu pronunciat, inquit enim:

Et decor, & cantus, & amor ſociavit, & aetas.

Nam diſtinxiſſe cantum a voce, & de voce bona, vel improba ſollicitum fuiſſe Poëtam, perſuadere mihi non poſſum. Itaque lego, ut res ipſa docet legendum:

—— *Formoſus uterque, neque impar*
Voce ſonans.

Secus autem, quattuor illis collectis, quae tu optime obſervaſti, non omnibus paria reddidiſſet, certe non meminiſſet in propoſitione peritiae canendi, & in collectione omiſiſſet vocis imparitatem. Itaque quattuor poſita in Epilogo, maxime probant correctionem noſtram factam in prooemio. MARTELL. Erudititiſſimus Modius loco *ſed*, *nec* nobis reponit, inductus potiſſimum ultimis hujus Eclogae carminibus, quibus pueros iſtos pares cantu diſcedere jubet Thyrſis. Id rei ipſius, & de litteris his optime meriti capitis gratia amplectimur. Porro aliquot certamina paſtoricia ſunt apud Theocritum, unde excerpere poterit, qui volet, quae hunc putet expreſſiſſe, nihil quidem heic ad incomparabilem illam Venerem, tamen multa optima. BART. Leg. *nec impar.* Ita & Mod. *neque impar* Martell. Nemeſ. Ecl. II. *Ambo aevo, cantuque pares, nec diſpare forma.* Et in fine hujus Ecl. *Eſte pares*, &c. VLIT. Sine dubio *nec* praeſtat. qui enim aliter magnum certamen eſſe poterat inter impares? *impar* vero eſt accuſativi caſus. ſic *ſonare verba ore* Albinov. Eleg. in Druſ. 446. ita Ovidius *dulce, raucum, leve, grande ſonare* & ſimilia paſſim. BURM.

4. Voce] *Voce ſonans hinc gravis ureret* Cod. H.

4. Hi] *Ii* Ed. Rom.

5. Ad gelidos fonteis] Virg. X. Ecl. 44.

Hic gelidi fontes, hic mollia prata, Lycori.

Conſidera, num hic locus imaginem prae ſe gerat illius Theocriti Idyl. VI. 3.

—— —— Ἐπὶ κράναν δέ τιν᾽ ἄμφω
Ἑσδόμενοι θέρεος μέσῳ ἄματι, τοιάδ᾽ ἄειδον.

TITIUS.

7. Pignoribusque parant.] De paſtorum conſuetudine, qui ſaepe inter ſe pignore depoſito certare introducuntur, velut exempli gratia, apud Maronem III. Ecl. 31.

—— *tu dic, mecum quo pignore certes.*

Ille ſui victus ne meſſem vindicet horti.
Et magnum certamen erat ſub judice Thyrſi.
Adfuit omne genus pecudum genus omne ferarum,
Et quaecumque vagis altum ferit aëra pennis.

Con-

Hic autem ſuperfluere videtur enclitica, neque enim parant contendere cantu, id eſt alter alterum cantu ſuperare & pignoribus, ſed contendentes cantu ſuperare pignoribus poſitis. TITIUS. *Pignoribuſque parit, placet huic vellera ſ. Ille ſ. v. n. meſſem vendicet orti.* Dorv. Heinſius malebat *venditet.* ſed *ne vindicet* eſt ut perderet & alteri traderet, ne referret ipſe dominum. praeterea *victus n. m. v. horui* conjiciebat, ſed vſ. 2. *horti* dominus dicitur. & deinde *ſui* tunc ineptum eſſet: *vindicare* vero eſt proprium domini. placet ergo, ut ille perderet ſeptem oves, hic proventum horti, poma, forte: ut infr. vſ. 64. vel *olus*, quod metere ſe jactat vſ. 74. *hic & vellera* Palat. *vellera* ſeptem, ſeptem oves poſſis capere, ut infr. vſ. 69. *mille vellera.* nam in hoc magno certamine lana ſeptem velleribus demta & detonſa, tenue nimis pignus, nec quod meſſi, id eſt proventui totius horti poſſet opponi. BURM.

7. Vellera septem,] Oves: dixerat enim ſuperius: *Idas lanigeri dominus gregis.* TITIUS. Lanam velleribus demtam. Nam & ipſa Lana *Vellus* dicitur. Unde Poëtae nivem, quae inſtar habet albiſſimae lanae, *vellus* vocant. Martial. iv. 3.

——— tacitarum vellus aquarum
Depluit in vultus Caeſaris, inque ſinus.

Severus Rhetor.

Quam denſis fluitant velleribus nives,
Tam crebrae pecudum neces.

Vide Commentationem ad Gratium 771. BART.

7. Hic ut vellera] Placet hic ſeptem vellera ut ne vindicet, ille meſſem horti. *Ut ne*, Comicum eſt pro ſolo *Ne.* Ut: *quidvis faciam, ut hoc ne faciam.* &c. *Meſſem* autem *horti* non fructus, ſed gramen intelligo, alioqui contra ſeptem vellera ridiculum foret. BART. *Ut ne* minime ſolis Comicis uſurpatum, ſed & aliis vidimus ad Phaedr. iv. 24 BURM.

9. Et magnum certamen erat] Tantum non ex Virgilio ad verbum huc tranſlatum Ecl. viii. 16.

Et certamen erat, Corydon cum Thyrſide, magnum.

TITIUS. Maro.

Et certamen erat, Corydon cum Thyrſide, magnum.

BART.

9. Thyrsi] *Thyrſo* B. R. & ſic porro ſemper. VLIT. *Tirſo* Dorvil. Palat. Voſſ. & ita ubique. *certamen erant* Heinſius legebat. non opus eſſe puto. BURM.

10. Adfuit omne genus pecudum,] Haec monſtra rerum de Orpheo canente commemorari ſolent. Res notior eſt, quam ut de ea pluribus agere oporteat. Propert. iii. 1. 41.

Orphea te tenuiſſe feras, & concita dicunt
Flumina Threicia detinuiſſe lyra.

Virgil. iv. Georg. 510.

Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.

Conſule Ovidium Metamor. 10. TIT.

11. Alitum ferit aera pennis.] *Quaecumque Alitum* valet, quotquot Alites. Sunt tamen, qui legant *altum*, ut ad aëra referatur. IDEM. *Altum* habent & vetuſtae Editiones: Sed non dubium eſt, *Avium*, ſcripſiſſe, propter ſyllabam. BART. *Et quaecumque vagis alitum* V. A. B. F. P. *avium* B. *altum* R. f. *Et quodcunque vagis altum.* Vide ad Cyneget. Nemeſ. verſ. clxx. VLIT. Gebh. 11. Crep. 17. quem ſequitur Kempferus, *alitum* retinet, & in curſu vocis evaneſcere literam *i* credit. ſed haec indigna Poëtis. *quaecumque* autem ſufficit, quia *pecudes & ferae* praeceſſerunt. Ut hic *avis* ſubintelligatur. *ferit* autem, ut *percuſſus aer pennis* Ovidio x. 159. poſſet & ex Ovid. x. Met. 144 & *quae turba vagis altum f. a. p.* ſed nihil mutare praeſtat. in Voſſ. erat; *altum ferit aethera.* BURM.

12,

Convenit umbroſa quicumque ſub ilice lentas
Paſcit oves, Faunuſque pater, Satyrique bicornes.
Adfuerunt ſicco Dryades pede, Naïdes udo,
Et tenuere ſuos properantia flumina curſus.
Deſiſtunt tremulis incurrere frondibus Euri,
Altaque per totos fecere ſilentia montes.

Omnia

12. Lentas Pascit oves,] Vel placidas, a natura ejus animantis. Ovid. i. Faſt. 362.

Quid bos, quid placidae commeruiſtis oves?

Vel quia lente paſci debent, ſicut de capellis tradit Columella lib. vii. cap. 6. vel reponendum eſt *laetas* ex vetere exemplari. Sic *laeta armenta* vocavit Maro ii. Georg 144.

—— *tenent oleaeque, armentaque laeta.*

Ac rurſus iii. Aen. 220.

Laeta boum paſſim campis armenta videmus;

id eſt pinguia. TITIUS. Nihil mutandum. inter paſcendum enim lentae oves errant. *laeta ſalitur ovis* Ovid. ii. Art. 485. recte dicitur. ibi enim de coitu agitur, quo laetatur ovis. hic vero *lentae* rectius; ne longius aberrent, dum judex vacat, canentibus paſtoribus, & ipſae etiam oves cum paſtore ſuo otioſae adſtent. BURM.

13. Satyrique bicornes.] Faunos bicornes appellat Ovidius iv. Epiſt. 49.

Aut quas ſemideae Dryades, Faunique bicornes.

TITIUS.

14. Adfuerunt] Recte ita recentiores ediderunt. Nam *Adfuerant* a paedagogis eſt. qui exempla deſiderat, Giſanium ad Lucretium conſulat jubeo. Omnia autem ad Orphei hiſtoriam exprimit, quae notiſſima. BART. *Adfuerint* R. *Adfuerant* G. VLIT. in R. legitur *affuerunt.*

14. Dryades] Duo Nympharum genera praecipue commemorat, cum de aliis quoque omnibus in univerſum intelligat: ſunt enim & Oreades, & Napeae, & Najades, & Limnades, & Potamides, itemque aliae. Porro Dryades arboribus praeeſſe creditae ſunt, Najades fontibus. Dicuntur autem Dryades, quae & Amadryades ἀπὸ τῆς δρυὸς, unde & *Querquetulanae* Latinis: Najades vero παρὰ τὸ νάειν, & ſunt fontium Nymphae, quae & πηγαῖαι, & κρηναῖαι nuncupantur. Nemeſian. ii. 20.

Quae colitis ſylvas Dryades, quaeque antra Napeae:

Et quae marmoreo pede Najades uda ſecatis Litora.

TITIUS.

15. Et tenuere suos] Expreſſum ex Virgilio viii. Ecl. 4.

Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.

Ad quem locum Fulvius Urſinus Alcaei, atque Ennii verſus citat. Propertius quoque ita locutus eſt iii. i. 41.

Orphea te tenuiſſe feras, & concita dicunt
Flumina Threicia detinuiſſe lyra.

TITIUS.

16. Tremulis incurrere] Quaſi tremorem quendam ramuluſcorum inducit, & depingit hic verſus. Claudianus i. Rapt. 256.

Et tremulum bibulis inſerpere murmur arenis.

Qui quidem divinus eſt. BART. Memoriae, ut ſaepe, nimis fidens Barthius Claudiani hunc verſum adducit, in quo legitur & *raucum*, non *tremulum*, rectius huc adducetur illud Ovid. ex Nuce 175.

Saepe meas vento frondes tremuiſſe putaſtis.

& iii. Art. 693.

Lenibus impulſae Zephyris, auraque ſalubri,
Tot generum frondes, herbaque ſumma tremunt.

& quae plura paſſim obvia. ſic vento mare *tremere* vidimus ad Ovid. iv. Met. 136. vid. & inf. vſ. 58. BURM.

17. Fecere silentia] An *egere*? nam *agere ſilentium* uſitatius. vid. ad Quinctil. x. i. ſed tutius hil mutare: nam & ita Ovid. i. Faſt. 183.

Deſierat paucis: nec longa ſilentia feci.

Val. Flac. i. 210.

Tum facta ſilentia vati.

Id

Omnia ceſſabant, neglectaque paſcua tauri
Calcabant: illis etiam certantibus auſa eſt
Daedala nectareos apis intermittere flores.
Jamque ſub annoſa medius conſederat ulmo
Thyrſis, &, O pueri, me judice, pignora, dixit,
Irrita ſint moneo: ſatis hoc mercedis habeto,

Si

Id eſt, turba conticuit, ut vatem audire poſſet. BURM.

18. NEGLECTAQUE PASCUA TAURI CALCABANT] Haec verba quidam non agnoſcunt, quae tamen e Virgilio propemodum expreſſa videntur,

Immemor herbarum, quos & mirata juvenca.

TITIUS. Nec agnoſcunt B. R. Deſunt etiam in Voſſ. Dorvil. & Pal. ubi legitur, *ceſſabant, illis certantibus* &c. ſuſpecta jure ſunt. nam tauri, ſi non comedunt & paſcuntur, debuerunt vel jacere, vel adſtare canentibus. illud *calcare paſcua* inſuave videtur. BURM.

20. DAEDALA NECTAREOS] Laborioſa, vel varia, quod diſcolores flores libet, indeque mel conficiat. Lucret. I. 7.

—— Tibi ſuaves Daedala tellus
Summittit flores.

Iterum II. 504.

—— Phoebaeaque Daedala chordis
Carmina conſimili ratione expreſſa ſilerent.

Item IV. 555.

Mobilis articulat verborum Daedala lingua.

Et V. 235.

—— naturaque Daedala rerum.

Virgilius VII. 282.

—— patri quos Daedala Circe
Suppoſita de matre nothos furata creavit.

Vel *Daedala apis* dicitur a varietate artificii, quod propemodum indicat Maro, dicens IV. Georg. 176.

Non aliter (ſi parva licet componere magnis)
Cecropias innatus apes amor urget habendi,
Munere quamque ſuo, grandaevis oppida curae,
Et munire favos, & Daedala fingere tecta.

A verbo δαιδάλλειν, unde Daedalus Architectus, & λογοδαίδαλοι, verborum Opifices, quique ornandae orationis artificio inſtructi ſunt. TITIUS.

20. INTERMITTERE] *Interviſere* R. VLIT. & ita Voſſ. *intermiſcere* Palat. Vulgata retinenda. *interviſere* enim contrarium ſenſum efficeret, ut apis, per intervalla quaedam a cantibus, ad flores avolaret, & ſubinde rediret. ut ita Suet. Aug. XXIV. *interviſere uxorem*. BURM.

21. ANNOSA] *Umbroſa* R. V. A. B. F. rectius Virg. Ecl. II. *frondoſa vitis in ulmo eſt.* &, *umbroſa cacumina fagi.* VLIT. Et ita Voſſ. *ſub umbra. . . medius*, & in marg. *ſub arborea* Dorv. ſed an *umbroſa* legendum ſit, dubito, quia vſ. 12. *umbroſa ilex* praeceſſit. forte ex Palatino, in quo erat, *umbroſa m. c. umbra* poſſet legi, *annoſa umbra.* & ita Neapol. ſic *annoſa pinus*, Ovid. XII. Met. 357. & aliis arboribus hoc epitheton ſaepe datur. *umbra* vero pro arbore centies poni ſolet. vid. Cl. Markl. ad Stat. II. Silv. III. 55. BURM.

21. MEDIUS] Inter Aſtacum, & Idam, vel arbiter ad litem ipſorum dirimendam. TITIUS. Duplici cauſſa, ut judex atque ut ſenior medius conſidet Thyrſis, quo de more ad ſatiem alibi nos ſcripſiſſe meminimus. BART.

22. PIGNORA] *Pignera* Dorv. *dicit* Pal.

23. IRRITA SINT MONEO:] Ut res magis amice procedat, vetat Thyrſis, pignora ipſos deponere, ſed laude victorem, convicio victum contentum eſſe vult: ſic cum pignora depoſita ſunt, ſuum unicuique concedi ſolet a prudente judice. Virg. III. Eclog. 108.

Non noſtrum inter vos tantas componere lites,
Et vitula tu dignus, & hic, & quiſquis amores
Aut metuit dulces, aut experietur amaros.

TITIUS.

23. SATIS HOC] *Satis hac* Cod. H. deinde malim *habete*, ut pueris conveniat. *oppreſſa victor* mendoſe Voſſ.

24.

Si laudem victor, ſi fert opprobria victus.
Et nunc alternos magis ut diſtinguere cantus
Poſſitis, ter quiſque manus jactate micantes.
Nec mora, decernunt digitis, prior incipit Idas.
Id. Me Silvanus amat, dociles mihi donat avenas,
Et mea frondenti circumdat tempora taeda.

Ille

24. Si laudem victor,] Virtutis enim ſatis amplum cenſetur praemium ipſa Laus. Hippodamus Pythagoreus in libro de Republica virtutem tribus ex cauſis promoveri ſcribit, metu, cupiditate, pudore: ejus verba reperias apud Stobaeum Sermone de Rep. TITIUS.

26. Possitis] Forte *poſſimus.* judex enim futurus erat.

26. Ter quisque manus] Digitis micare, luſus genus fuit, quod adhuc apud nos durat, ut repente porrectis digitis, certantium uterque numerum divinaret. Marcus Varro, *Micandum eſt* (inquit) *cum Graeco, utrum ego illius numerum, an ille meum ſequatur.* Oportebat autem digitorum numerum ter divinare, velut ex D. Auguſtino libro de Trinitate colligitur, cum inquit: *Nam id, ubi volumus, facile habemus; ut alia omittam, vel micando digitis tribus:* id eſt, ut nunc vulgo loquimur, *alle trè dita.* Sunt, qui legant, *diſcernunt digitis*, id eſt ſortiuntur, quis primus incipere debeat. Ego nihil habeo, cur magis hanc, quam illam ſcripturam retinendam cenſeam. Nam illud *Nec mora*, valet, nulla eſt interpoſita mora, hoc eſt, confeſtim digitis micarunt: itaque idem ſenſus omnino reſultat. TITIUS. Et hodie hoc fieri videmus, cum ordinem alicujus negotii obſervant, ut primam vicem primo extento digito notent, ſecundam ſecundo, & ita porro, ne occupato animo numerus elabatur, ſimul autem micatio jungitur, ut, manu ter jactata, poſſit uterque alterius digitum & numerum obſervare, ſuamque inde vicem ſermocinandi. Haec eſt cauſſa, cur jactationem diſtinctioni jungat Poëta. De numeris digitorum, & micandi conſuetudine vide amicum noſtrum eruditiſſimum Wouwerium lib. de Polymathia. cap. 7. Caſaubonum ad Auguſtum Suetonii cap. 13. Turneb. lib. xx. c. 13. alios. Quorum tradita non recoquimus. BART. *Diſcrevit digitus* V. A. B. F. & Mod. VLIT. Sed rectius *decernunt* Heinſ. & Neapolit. & ita Gronov. III. Obſerv. 13. *diſcernunt* Voſſ.

28 Me sylvanus amat,] Imitatur Virgilium, qui dixerit Ecl. III. 62.

Et me Phoebus amat, Phoebo ſua ſemper apud me
Munera ſunt lauri, & ſuave rubens hyacinthus.

Theocritus etiam quippiam cecinit, ab hac re non ita abhorrens Idyl. v. 80.

Ταὶ Μῶσαί με φιλεῦντι, πολὺ πλέον ἢ τὸν ἀοιδὸν Δάφνιν.

Porro Sylvanus Deus eſt Paſtorum. Virgil. VIII. Aen. 600.

Sylvano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos,
Arvorum, pecorique Deo, lucumque, diemque.

TITIUS.

29 Circumdat tempora taeda.] Cypreſſo, quae arbor Sylvano dicata eſt. Virgil. I. Georg. 20.

Et teneram ab radice ferens Sylvane cupreſſum.

Qua explicatione reſponſum velim Julio Caeſari Scaligero, cujus non aequum de hoc loco judicium exſtat in Hypercritico: ſed errat, ut in aliis multis. TITIUS. Non poſſumus defendere hoc loci Calpurnium contra Heroën Jul. Scaligerum, niſi quod loquatur & ſub perſona paſtoris, & pueri. Nam cum paſtor pinus nullum norit alium uſum, niſi ut taedas inde conficiat, jure ſuo videtur taedam pro ipſis ramuſculis frondoſis, quibus Silvanus coronam illi nexuerat, poſuiſſe. *Taeda frondens* dici non poteſt, non enim taeda eſt, niſi non frondens: ſed hoc Poëticum & paſtorale ſimul eſt. imo & puerile. Affectata Calpurnio ſimplicitas elucet maxime ex duobus

Digitized by Google

Ille etiam parvo hoc dixit mihi non leve carmen,
Jam levis obliqua creſcit tibi fiſtula canna.
As. At mihi Flora comas parienti gramine ſpargit,

Et

bus ſequentibus verſiculis, nihil enim & re & verbis ſimplicius fingi poterit. BART. Vide Gronov. III. Obſerv. c. 13. VLIT. *Circumdant* Pal. Defendit *taedam* Gronovius. ſed vix perſuaſit viris doctis. Heinſ. malebat *taenia.* Sine dubio, aut *taedam* poſuit pro pinu, ex qua taedae fieri ſolebant, vel erravit Poëta. ſed ego librariis hoc malo adſcribere, qui pro *pinu* reſcripſerunt *taeda.* ut ſolere vidimus ad Ovid. IV. Faſt. 4II. idem I. Faſt. 412. de Pane,

Qui pinu tempora nexa geris.

BURM.

30. ILLE ETIAM PARVO MIHI] Reſpexit hunc locum Maronis II. Ecl. 38

Et dixit moriens, te nunc habet iſta ſecundum.

TITIUS.

30. PARVO] Cum adhuc puer eſſem. vide ad Ovid. II. Faſt. 385. recte vero Faernus & Bentl. apud Terent. Adelph. III. IV. 48. *una a pueris parvulis ſumus educti* legunt: nam ipſa initia pueritiae indicat. erant enim pueri minores & majores, ut ex Suetonio & aliis patet. & ſimile eſt alterum illud Terentii in eadem fabula IV. II. 24. *Quem ego puerum tantillum in manibus geſtavi meis*, id eſt parvulum BURM.

30. HOC] Delebat Heinſ. & ſeq. verſu *creſcat* legebat.

32. AT MIHI FLORA COMAS] Par pari objicit, quomodo facit etiam Menalcas apud Maronem. Siquidem cum Damon dixiſſet Eclog. III.

Ille (Jupiter) *colit terras, illi mea carmina curae:*

Statim Menalcas ſubjicit: *Et me Phoebus amat*, ſic Theocritus Id. V. 82.

Καὶ γὰρ ἔμ᾽ ἀπόλλων φιλέει μέγα.

TITIUS. Leg. *Et mihi*, ex R V. A. B. F. *flore* R. VLIT. ita & Voſſ. *Et mihi flore* Dorv. Palat,

32. PARIENTI GRAMINE SPARGIT,] Sic Virgilius de arbore dixit III. Ecl. 56.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor.

Suavius tamen ad meas aures accideret, ſi *fundit*, non *ſpargit* legeretur. Flora autem & Pomona hortis praeſunt: idcirco earum hic meminit Aſtacus. Nec mihi probatur judicium Scaligeri de epitheto *matura:* quod ego referendum cenſeo ad pomorum maturitatem, vel *matura annis*, hoc eſt grandaeva, ut alibi nuncupatur: quomodo Virgilius dixit V. Aen. 73.

—— —— *aevi maturus Aceſtes:*

& Ovidius XIV. Met. 617.

——— *Remulus maturior annis*
Fulmineo periit imitator fulminis ictu.

Rurſus ad Liviam 447.

Quid numeras annos? vixi maturior annis.

Sic Auſonius:

Maturus aevi, nec rudis dijudicem.

& ſenes inde *maturi* nuncupantur; ut *maturuſque ſenex* apud Horatium Art. Poët 115.

Quem nota maturi jubenntem exorſa parentis
Aeternum ſibi Roma cupit.

apud Statium, Graecorum fere exemplo, qui πίπωγες pro anu dixerunt. Ariſtophanes:

Οὐ γὰρ σὺ νέος τὸ σοφὸν ἴσθι,
Ἀλλ᾽ ἐν πιπώγεις.

Sic per contrarium dixit Maro VI. Aen. 305.

Jam ſenior, ſed cruda Deo, viridiſque ſenectus.

Vel *maturus* id eſt bonus, unde *Mater Matuta.* Conſule Feſtum in *Manare.* TITIUS. Gravido dicere vult. Sed neſcio, quod ulcus hic latere ſuſpicor. Quodvis enim epitheton gramini aptius foret. Sed non dubito *pariens gramen* ob foecunditatem divae Florae dixiſſe, cum omnis Flos e gramine ſuo prognaſcatur. *Pariens* ergo *gramen*, quod jamjam florem excludit. BART. Varie tentavit locum Heinſ. & *ridenti*, *varianti*, *vernanti*, *roranti* adſcripſit orae codicis. in Dorv. erat *rienti:* ſi *parienti* retinendum, malim *germine.* germinant enim plantae, cum flores pariunt. Vid Nemeſ. Ecl. II. 22. & ita Pactolum *parere* aurum dixit Propert. III. XVIII. 28.

Pactoli quas parit humor opes.

Pa-

Digitized by Google

Et matura mihi Pomona ſub arbore ludit.

Ac-

Pariens germen ergo eſt, flores novos aperiens & edens. deinde *gramine jungit* Cod. H. ſed de *ſpargere* vid. Ecl. I. 81. BURM.

32. SPARGIT,] Viri poëticam doctiſſimi cavere nos cane & angue pejus mandant, ne brevem ponamus in carmine ſyllabam, quam SP. SC. ST. ſequantur. Quorum auctoritati ut merito cedimus, atque obſervationem dignam tanta eruditione largimur, ita contraria in alia & fideli Antiquitate exempla plura occurrere non diffitemur, quam ipſi arbitrari potuerint. Atque ecce vobis quaedam, cum. Calpurnio tuendo ab nota inelegantiae aut barbariei neceſſaria ſint. Optimus & ſingularis judicii Poëta Petron. cap. CXXXIV.

——— ——— *florida tellus,*

Cum volo, ſpiſſatis areſcit languida ſuccis.

Virg. XI. Aen. 309.

Ponite, ſpes ſibi quiſque.

Idem in Ceiri 130.

Nec fuerat, niſi Scylla novo correpta furore.

Idem Catalectis.

Magni peſentes docta dicta Scironis.

Ennius Annal. XI. *Alte elata ſpecus.* Ita enim rectiſſime ad Feſtum Scaliger. Idem lib. XIII.

Pontibus inſtratis conjunxit littora Xerxes.

quod magis etiam aſperum eſt. Propertius lib. III. XVII. 21.

— *Minoa venumdata Scylla figura.*

lib. IV. V. 17.

Conſuluitque ſtriges noſtro de ſanguine.

Auctor Moreti: *Calcanea ſciſſa rigebant.* Auſonius Profeſſ. IX. *Amne Sperchei pariterque nati.* Idem Profeſſ. XXIII. *quae foedera, ſtemma quod olim.* Silius Italicus lib. XIV. 259. *perflataque Strongylus Auſtris.* Horatius lib. I. Sat. 10. 72. *Saepe ſtilum vertas.* Lucilius lib. X. *Trinis deducere ſcalis.* Idem *nec uti Pyrgentia ſcorta.* Idem lib. IX. *atque accurrere ſcribas.* lib. VII. *ſegetem immutaſſe ſtatumque.* lib. VIII. *modo ſtet rectus ſubtemine pannus.* Ennius Annal. I. *Stabilitaque ſcamna ſolumque* Silius lib. XIII. 770. *quae te via ſcire ſuperbum.* Ovidius III. *animum quoque ſpes bona firmat.* Propertius lib. III. IX. 59. *Nunc ubi Scipiadae claſſes?* Prudentius *pingere Sculptilibus.* Propertius eadem elegia IX. lib. III. *Brachia ſpectavi ſacris admorſa colubris.* Ovidius II. de Ponto X. 25. *olentia ſtagna Palici.* Idem lib. III. de Ponto Eleg. IV. 91. *Nunc mea ſcripta legis, qui ſum ſubmotus ad Iſtrum.* Avienus in Arato: *rutilans ubi ſtella relucet.* Catullus LXIV. 353. *unda Scamandri.* Lucretius lib. VI. 943. *guttis manantibus ſtillent.* Idem IV. 847. *lecti mollia ſtrata.* lib. VI. rurſus 194. *ſpeluncaſque videt ſaxis ingentibus ſtructas.* denuo lib. VI. 1186. *Tenuia ſputa minuta.* Ovid. IV. Metam. 280. *modo vir, modo foemina Scython.* Propertius lib. IV. I. 41. *Jam bene ſpondebant tunc omina.* At Lucretio & Propertio caſtigatiores & politiores in ſuo genere fruſtra anquiras Poëtas. Horat. lib. I. Sat. III. 44. *non faſtidire Strabonem.* Ovidius. *Vincere ſpe vidi, qui moriturus erat.* Idem lib. II. El. II. 34. de Ponto. *Saepe creat molles aſpera ſpina roſas.* Manilius lib. II. *ſequi vadimonia ſponſi.* Statius Achill. I. *ſparſoſque ſtudet componere crines.* Lucretius lib. IV. 477. *Unde ſciat, quid ſit ſcire & neſcire.* Idem ibid. 776. *Endo ſtatu prior haec.* Lucanus IX. 574. *nil agimus niſi ſponte Dei.* Horat. I. Sat. II. 30. *olenti in fornice ſtantem.* Sidon. Narb. *duratum pede ſtipitem flagellat* &c. nam alteram tantam vim exemplorum congerere poteram, & ſcit eſſe jam olim obſervatam mihi Frid. Taubmanus ſeculi poëta, ad quem mecum iſta de re altercantem memini aliquammulta miſiſſe. Non negem tamen, melius eſſe vitare haec, quam admittere, praecipue cum videam potiſſimum Grammaticum Terentianum Maurum idem ſentire, non tamen ut crimen cenſeam raro uſurpare. Ad argumenta, quae in contrarium Meliſſus, Gruterus, Taubmanus, aliique protulere, tum reſpondebo, cum ipſi hanc vim exemplorum confutaverint. BART. Haec, & plura, congeſſit iterum Barth. ad Claud. Bell. Gild. 136. & tamen quaedam ſublegit Lambino ad Horat. I. Sat. II. 30. & aliis obſervata. & facile eſſet majorem copiam congerere. vide & Pincieri Parerg. IV. 12. Taubm. ad Virg. XI. 309. Caviſſe ſibi tamen ab corripiendis ſyllabis talibus, Auguſtei aevi Poëtas, docet Broukh. ad Prop. III. IX. 40. Tibul. I. V. 48. & II. I. 8. BURM.

Adcipe, dixerunt Nymphae, puer, adcipe fontem,
Nam potes irriguis nutrire canalibus hortos.

Id.

33. Pomona] *Peramoena* R. *matura Pomona*, pro pomis. ut *flava Ceres*, pro frugibus. Male haec notat Jul. Caeſ. Scaliger in Hypercritico. VLIT. *Mihi amena* Palat. *peramaena* Voſſ. Dorv. quae de *maturi* voce notat Titius, magnam partem huc non pertinet. *maturam* Pomonam pro pomis hic dici non fero, quia Flora praeceſſit, ut Dea: nec poma ſub *arbore* ludere bene dicantur. mallem tranſponere, *Et mihi matura Pomona ſub arbore ludit*. ut matura arbor ſit adulta, fructus ferens: ut ſupra I. 18. *matura arundo*, & ita recte *parienti gramini*, vel *germini* jungatur. Ludit vero Pomona delectata pomis maturis, quae ex frugifera arbore decerpit tripudians & laeta: eodem modo, ut ſupr. apud Nemeſ. Ecl. III. Bacchus & Satyri maturas uvas calcant ludendo & ſaliendo. *mihi* eſt in meum honorem, mihi favens. BURM.

35. Nam potes irriguis] Canalibus, per quos aqua ducitur ad hortos irrigandos. Colum.

Vicini quoque ſint amni, quos incola durus
Attrahat auxilio ſemper ſitientibus hortis,
Aut fons illacrymet putei non ſede profunda,
Ne gravis hauſturis tendentibus ilia vellat.

Horat. II. Sat. IV. 16.

Irriguo nihil eſt elutius horto.

Tibull. II. I. 44.

Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas.

Propert. I. XX. 37.

Et circum irriguo ſurgebant lilia prato
Candida. Ovidius ſic Remed. 193.
Ipſe potes riguis plantam defigere in hortis,
Ipſe potes rivos ducere lenis aquae.

Facit ad hunc locum, quod ſcriptum reliquit Ariſtoteles de partibus animal. lib. III. Ἔστιν δ᾽ ὥσπερ ἐν τοῖς κήποις αἱ ὑδραγωγίαι κατασκευάζονται ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ πηγῆς, εἰς πολλοὺς ὀχετοὺς καὶ ἄλλους ἀεὶ πρὸς τὸ πάντῃ μεταδιδόναι. Alicubi *fontes* pro *fontem* exaratum reperi, & *nutrire* pro *mutare*, quod ferme rectum puto: ſed & *ortus* pro *hortis* non reſpuerim hac mente. Siquidem potes hortum irrigando olerum ortum accelerare, ut quae ſua vi ac natura ſerotina ſunt, praecocia fiant; denique ut nunquam olera non ſufficiant, ſic dicet inferius: *ſemper olus metimus, nec bruma, nec impedit aeſtas.* TITIUS. Illud *mutare* admonuiſti repertum alicubi a te *nutrire*, ſed utri lectioni magis adhaereas, judicare non poſſum, judicium enim tuum in ambiguo mihi eſt. Nos *mutare* nequaquam mutandum eſſe cenſemus, niſi ſi *ortus* tuos probando magis, quam *hortos*, *maturare* malimus, quam *mutare*, non inepta ſententia & voce: ſed *mutare* ſenſum reconditum, & olitoribus valde gratum reddit; virtus enim horti, & olitoris compendium eſt, poſſe eodem anno, atque eadem in area horti diverſas ac diverſas ſationes, & plantationes facere, ubi dudum fuerant lactucae, betas inde vel caepas exempli cauſa colligere, hoc ſine aquarum & canalium liberali beneficio jugique irrigatione fieri nequit. MARTELL. *Nutrire* P. & MSS. Tit. *mutare* al. o. *Hortos*] *Ortus*, & ſupra, *fontes* MSS. Tit. VLIT. & ita Voſſ. Cod. & Dorv. qui *mutare* . . . *alibus ortos. mutare* Palat. *fontes* Palat. & ita Guidalottus. *fontis* Voſſ. & Rom. ut fere ſemper. legerem: cum Cod. H. *jam potes i. nutrire e. hortos*, acceptis nimirum fontibus: illud *mutare ortus* eſt durum & coactum. aquae vero nutriunt terram & arbores & ſata. Ita eleganter Claudian. III. de Rap. 373.

Apollinei nemoris nutritor Orontes.

Ita *ventis nutritum miſſile* Val. Fl. VI. 340. ubi vide. Catul. LXII. *ramulis, Quos Hamadryades Deae Ludicrum ſibi roſcido nutriunt humore.* ut recte Kempfer. hunc locum advocat. ſic Nemeſ. II. Ecl. 22. *Nymphae alere flores* dicuntur. Demſterus ad Roſin. I. cap. II. quaſi ex penu ſuo profert, *potes irriguos nutrire canilibus hortos*. ſed *irriguis* praeſtat; ita mox vſ. 49. *irriguus fons. mutare hortos* Guidalott. explicat ex ſterili loco transferre in alium. BURM.

35 Irriguis] Qui irrigant, non irrigantur: adde *Irrigui* vocem iis, quae obſervat Agellius duplicis potentiae libro IX cap. 12. Vide &, quae ad Claudiani Epithalamion Honorii notavimus. BART. Vid. ad Grat. Cyneg.

Id. Me docet ipſa Pales cultum gregis, ut niger albae
Terga maritus ovis naſcenti mutet in agna,
Quae neque diverſi ſpeciem ſervare parentis
Poſſit, & ambiguo teſtetur utrumque colore.
As. Non minus arte mea mutabilis induit arbos
Ignotas frondes, & non gentilia poma.

Ars

neg. 46. & ad Claud. iv. Conſ. Honor. 481.

36. Cultum gregis,] Virg. i. Georg. 3.

—— quae cura boum, quis cultus habendo
Sit pecori.

Quod eſt argumentum tertii libri. Itaque ejus initio Palem invocat:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus
Paſtor ab Amphryſo.

Eſt enim Pales Dea pabuli. TITIUS.

36. Ut niger albae] Videndus eſt ad hanc rem, praeter caeteros, Columella lib. vii. cap. 2. & eo, quod hoc proxime conſequitur. Virgilius ait iii. Georg. 387.

Illum autem, quamvis aries ſit candidus ipſe,
Nigra ſubeſt udo tantum cui lingua palato,
Rejice, ne maculis infuſcet vellera pullis
Naſcentum.

Vidit hoc etiam Ariſtoteles περὶ ζώων ἱστορίας, cum dixit: λευκὰ δὲ τὰ ἔκγονα γίνεται καὶ μέλανα, ἐὰν ὑπὸ τῇ τοῦ κριοῦ γλώττῃ λευκαὶ φλέβες ὦσιν, ἢ μέλαιναι. λευκὰ μὲν, ἐὰν λευκαί. μέλανα δὲ, ἐὰν μέλαιναι. ἐὰν δὲ ἀμφότεραι, ἀμφότερα, πυῤῥὰ δὲ, ἐὰν πυῤῥαί. Idem quoque ſic alicubi ſcriptum reliquit: μεταβάλλουσι δ' ἔνια τῶν ζώων τὰς χρόας τῶν τριχῶν κατὰ τὰς τῶν ὑδάτων μεταβολάς. ἔνθα μὲν γὰρ λευκὰ γίνεται, ἔνθα δὲ μέλανα. & reliqua. Conſule etiam Plinium lib. xxxvii. cap. 2. & alicubi Varronem. Legimus hiſtoriam in ſacris Bibliis de variatis Virgis Jacob IDEM. Ut niger maritus ex alba ove verſicolores edat agnos. Ipſe Maro non poterat luculentius hoc proferre. Plane divinum eſt. BART.

37. Nascenti] Hic locus poſſet firmare lectionem, quam in Virgilii loco iv. Ecl. 42.

Sponte ſua ſandix naſcentes veſtiet agnos.

probavi ad Ovid. iii. Art. 25. ubi vide. *mutat* eſt in Dorv. BURM.

39. Colore] *Calore* V.A.B. VLIT.

40. Mutabilis induit arbos] Loquitur de inſitione, de qua plura reperias apud rei ruſticae ſcriptores, & Plutarch. Sympoſ. ii. Quaeſt. 6. Porro caute additum fuit verbum *mutabilis*, ut intelligamus videlicet non poſſe omne genus ſurculorum omni arbori inſeri, ſed neceſſe eſſe, ut ſurculus arbori, cui inſeritur, cortice ſimilis ſit: quamquam Columella lib. v. hanc veterum opinionem falſam eſſe demonſtret. Mirum quippiam narrat Plinius de arbore tilia, a ſe olim viſa juxta Tiburtes. Conſule etiam Julianum parabatem epiſtola quapiam, nec non Clementem Alexandrinum Stromatum libro vi. qui quatuor inſitionis genera enumerat. De eadem ſic eſt apud Virgilium ii. Georg. 69.

Inſeritur vero ex foetu nucis arboris horrida,
Et ſteriles platani malos geſſere valentes;
Caſtaneae fagos, ornuſque incanduit albo
Flore piri, glandemque ſues fregere ſub ulmis.

Ovidius ait Remed. 195.

Venerit inſitio, fac ramum ramus adoptet,
Stetque peregrinis arbor operta comis.

Inſignis locus exſtat apud Ovidium Metam. xiv. ab illo verſu 623.

Rege ſub hoc Pomona fuit;

& caetera: quem omnino conſulas velim. TITIUS.

41. Et non gentilia poma.] Factus eſt hic verſus ad imaginem illius Virgilii:

Miraturque novas frondes, & non ſua poma.

Sic etiam dixit Columella:

—— aut aliena ſtirpe gravata.
Mitis adoptatis curvetur frugibus arbos.

Alicubi legebatur *genitalia*, quod probant docti viri. IDEM.

41. Non gentalia] Inſitiva. *adulterina* dicit Optatus Afer lib. vi. Contra Parmenian. *Inſertiva* Calpurnius Flaccus Declam. xxiv. *Aliena* Palladius.

Nam quaecunque virens alienis frondibus arbos

Co-

Ars mea nunc malo pira temperat, & modo cogit
Inſita praecoquibus ſubrepere perſica prunis.
Id. Me teneras ſalices juvat, aut oleaſtra putare,

Et

Comitur, his diſcit credita ferre modis.

BART. *Genitalia* R. & P. *Gentilis* al. o. Vide ad Olymp. Cyneg. verſu cclx. VLIT. *Gentilia* Palat. & hoc jure praefert Heinſ. ad Claud. I. in Rufin. 228. & ita ſine dubio ſcribendum: poma enim non poſſunt dici *genitalia*, vel non *genitalia*, ſed arbores ipſae, quae generant, vel ſteriles ſunt. vid. ad Ovid. I. Art. 125. ſed de his non agitur. ſed de pomis non propriis arbori, ſed quae ex inſito ſurculo alterius arboris, nata per inſitionem, quaſi adoptionem, gentem mutabant. vide ad Nemeſ. Cyneg. 260. & ita Sil. Ital. IV. 223.

Indutoſque ſimul gentilia lina Faliſcos.

& Juven. Sat. III. 64. de Syria,

— Nec non gentilia tympana ſecum
Vexit.

recurrunt hic interpretes ad ſolitum effugium, & *genitalia* paſſivo ſenſu, & *non genitalia*, non ingenita, non naturalia exponunt, ſed fruſtra. BURM.

42. Malo pira temperat,] Quod γενικῶς pronunciaverat, nunc poſito exemplo particulatim declarat. Sic Virgilius II. Georg. 32.

Et ſaepe alterius ramos impune videmus
Vertere in alterius, mutatamque inſita mala
Ferre pirum, & prunis lapidoſa rubeſcere corna.

Quomodo fortaſſe intelligendus eſt ille alter locus I. Ecl. 74.

Inſere nunc Meliboee piros, pone ordine vites.

Propertius ait IV. II. 17.

Inſitor hic ſolvit pomoſa vota corona,
Cum pirus, invito ſtipite, mala tulit.

Ovidius Elegia de Medicamine faciei vſ. 5.

Cultus & in pomis ſuccos emendat acerbos,
Fiſſaque adoptivas accipit arbor opes.

Manilius II. 22.

Atque arbuſta vagis eſſent quod adultera pomis.

Vide Palladium. TITIUS. Palladius lib. XIII. cap. de piro.

Nunc teretem pingui producit acumine malum.

Idem:

Hujus & immiſſi vertere cydonia rami,
Pomaque confuſus blanda creavit odos.

Idem de pomo.

Inſita proceris pergit concreſcere ramis,
Et ſociam mutat malus amica pirum.

BART.

43. Praecoquibus subrepere persica prunis.] Praecocia poma dicuntur immatura, vel quae ante juſtum, ac legitimum aliorum ejuſdem generis tempus matureſcunt. De perſicis inquit Plinius XV. 12. *Poſt autumnum matureſcunt, aeſtate praecocia intra triginta annos reperta.* Idem ſcribit in prunis ſylveſtribus inſitiones fieri perſicorum. Eſt autem *ſubrepere* tacite inſurgere, ut fere non ſentiatur. Quod vero hic verbum *inſerere* uſurpatum videmus, quomodo & apud Propertium loco ſuperius indicato, Columella de eadem re loquens uſus eſt verbo *adoptare*. Ovidius utrumque ſumpſit dicens Remed. 195.

Venerit inſitio, fac, ramum ramus adoptet;
Stetque peregrinis arbor operta comis.

& Medic.

Cultus & in pomis ſuccos emendat acerbos.
Fiſſaque adoptivas accipit arbor opes.

TITIUS.

43. Subrepere] Elegantiſſime, quaſi furto aut clam: Petronius LXXXI. *Subrepſi tamen, & male repugnanti gaudium extorſi.* Terentianus Maurus.

Qua potui tamen obrepens incepta peregi.

BART.

43. Persica prunis.] Palladius de Perſico.

Ipſa ſuos onerat meliori germine ramos
Perſicus, & pruno ſcit ſociare genus.

Quid praecoquibus prunis opus ſit fieri, idem Palladius teſtis lib. II. cap. 15. *Perſica* in Perſia lethalia fuiſſe, ornatiſſimis verſibus ſcribit Columella lib. X. IDEM.

44. Me teneras salices] Meminit ſalicis, quia ea ovibus gratiſſima eſt. Virg. I. Ecl. 79.

—— —— non me paſcente capellae
Florentem cythiſum, & ſalices carpetis amaras.

Rur-

Digitized by Google

Et gregibus portare, novas ut carpere frondes
Condiſcant, primoque recidere gramina morſu,
Ne depulſa vagos quaerat foetura parentes.
As. Et mihi, cum fulvis radicibus arida tellus

Pan-

Rurſus III. 83.

Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hoedis,
Lenta ſalix foeto pecori.

Nemeſian. I. Ecl. 6.

— dum ſalices hoedi, dum gramina vaccae
Detondent.

De alendis autem ovibus recens natis haec tradit Columella VII. 3. *Agni, cum firmi eſſe coeperint, paſcendi ſunt intra ſtabulum Cythiſo, vel Medica, tum etiam furfuribus, aut, ſi permittit annona, farina hordei, vel ervi:* idem ferme ad verbum ſcribit Palladius. TIT.

44. OLEASTRA] Non memini alibi *oleaſtrum* in genere neutro poſitum obſervare. BART.

45. NOVIS UT] Ita ego. Vide ſupra ad Gratii Cyneg. vſ. 307. *novas ut carpere frondes* omn. Edd. VLIT. *Novis* Cod. Dorv. *novas* Palat. & Voſſ. & R. utrumque defendi poſſet. ſed non debent diſcere agni frondes carpere, hoc natura docti, ſed ut adhuc lactentes paullatim diſcant novas, & teneras herbas eligere & edere, adfert paſtor illis nondum depulſis a lacte teneras ſalices. & cauſſa additur, ne, ſi herbae ſint duriores & frondes inſuaves, iterum ad ubera recurrant matrum, jam paſcentium & errantium. & ita ſaepe paſtores pecori ſectas herbas & gramina recentia portabant: & hoc docent ſequ. *primo morſu.* ſic Ovid. I. Art. 299.

Ipſa novas frondes, & prata tenerrima, tauro
Fertur inadſueta ſubſecuiſſe manu.

X. Met. 122. *Tu pabula cervum ad nova ducebas.* & ita ſaepe alii. Hinc Ovidii votum I. Faſt. 680.

Nec nova per gelidas herba ſit uſta nives.

BURM.

47. NE DEPULSA VAGOS] Depellere eſt ablactare. Virg. III. Ecl. 82.

Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hoedis.

TITIUS. *Vagas* malebat Scalig. quod locus Phaedri confirmat.

47. QUAERAT] Deſideret. Petronius CXIX. *quaeque virum quaerunt.* Idem *quaerit ſe natura, nec invenit.* ſic infra v 51. BART. Rectius adduxiſſet locum Phaedri III. 15. ubi agnus balans cani reſpondit, *non illam quaero, quae, cum libitum eſt, concipit*; ut Kempferus fecit. BURM.

47. FOETURA] Varroni *foetura* lib. II. de R. R. a tempore conceptionis uſque ad partum. Sed heic pro lactentibus foetibus ponitur. Virgil. Eclog. VII.

Si foetura gregem ſuppleverit, aureus eſto.

BART. *Feitura* Palat. vid. Grat. 264.

48. FULVIS RADICIBUS] Cum tellus hortenſis raſtris, vel, ut Columella loquitur, *clatris* inverſa eſt, ait, ſe rivos ei inducere. Vide eum libro X. BART. *Fulvas* illas radices vix concoquo, neque ſcio umquam Poëtam aliquem id epithetum *radicibus* adjunxiſſe; naturae etiam vix convenire puto: certe fulvas radices, niſi quis nudas & ſoli expoſitas colorem illum contraxiſſe ponat, non facile vidiſſe credo quemquam. ſuſpicabar olim latere *radios* ſolis, qui *fulvi* dici poſſunt, & ſolem paſſim *aureum* dici conſtat. praeterea ſi vulgata placet, *furvis radicibus* magis conveniret naturae, quia radices terra conditae nigrae fere eſſe ſolent. ſed tandem credidi commodius poſſe legi,

Et mihi, cum vulſis radicibus altera tellus
Panditur, irriguo perfunditur area fonte.

hoc ſenſu, quum evulſas radices tranſplanto in alteram tellurem, & deinde ſtatim fonte area illa perfunditur, ut citius coaleſcant, nec langueſcant deſiderio ſuci terrae prioris, ex qua evulſae & tranſlatae fuerunt. non agitur hic de invertenda terra raſtris, aut de hiante, quae nudas radices oſtendit. *vulſae* vero *radices* ſunt illae plantae & ſoboles, a matre ſua avulſae, quibus debet altera & nova terra velut nutrix dari, & aperiri. & ita vocat noſter, ex arte ruſtica; nam Pallad. in Mart. cap. 9. docet, *ſoboles plantarum cum aliqua radicis parte vellendas eſſe.* mox, *non oportet effodi*

Digitized by Google

Panditur, irriguo perfunditur area fonte,

Et

foſſi herba, ſed avelli: & quae plura paſſim apud R. R. ſcriptores occurrunt. jam rigari debere tenellas & tranſpoſitas plantas conſtat. Pallad. Maj. tit. v. *Porri quoque planta transfertur, ut rigationibus animetur*, quod eſt coaleſcat & vivat, ut ita *anima* plantis etiam adſcribitur, ſed haec non ſunt hujus loci. hinc patet, recte *alteram tellurem* legendum ex Romana editione cum Vlitio, non *aridam*, quae extingueret plantas. *panditur* vero terra, cum ſcrobes fiunt, in quas deponuntur plantae, quarum frequentiſſima mentio apud Rei Ruſticae ſcriptores, & qui praecepta plurima de modo eas faciendi & ordinandi habent. *aream* vero vocant, quando plantae diſpoſitae ordine in ſcrobe, deinde terra operiuntur, ita ut aequa & plana fiat area. & in hortis proprie hujus vocis uſus. Columell. XI. 3. *circa Idus Januarias humus refoſſa in areas dividitur.* & deinde ſaepius ille ibidem & alii de areis & plantis in eas transferendis, vel ſerendis, & ſuo loco de ſingulis generibus plantarum, quae aqua juvari vel non debeant, late agunt: hoc generatim dantes praeceptum, ut plantae & radices in melius ſolum transferantur. An vero etiam *pangitur* poſſit admitti, dubito, cum *plantae pangi* millies dicantur a R. R. ſcriptoribus, numquam, quod ſciam, ipſa terra. Si quis tamen vellet pertinaciter tueri, habeat ſibi illud Propertii III. XV. 15.

Ipſe ſeram vites, pangamque ex ordine colles. ubi Paſſeratius eodem modo *pangi colles* dici notat, ut *conſeri ager*: dubito tamen, quia eſt inſolentior locutio, an non ſcripſerit Propertius, *pangamque ex ordine caules:* ut enim *aula* & *olla*, *cauda* & *coda*, & ſimilia dixere, inde potuit librarii manus *colles* pro *caules* arripuiſſe. *caulis* vero hic non proprie de braſſica ſumenda, eum enim averſatur vitis: vid. Daviſ. ad Cicer. II. de Nat. Deor. 47. Sed de ſarmentis intellige vel palmitibus, quae *ſemina* vitium paſſim dicuntur, & *ſeri* a R. R. ſcriptoribus. illa vero panguntur ſemper fere ordine: Pallad. Febr. tit. IX. *ſi colatur, in ordine mediocrem deſiderat.* & poſt. *eligenda ſunt ſarmenta, quae pangimus, de vite media.* deinde, *ad pangendum novellus palmes debet eligi. ponere ordine vites* Virgil. Ecl. I. *Caules* vero vocari in vitibus oſtendit Columella III. 10. *Natura truncum ſuperpoſuit, velut quamdam ſtaturam corporis & habitus, mox ramis diffudit, quaſi brachiis, tum caules & pampinos elicuit, velut palmas.* Plin. XIV. 19. *Vitis ipſa quoque manditur, decoctis caulibus ſummis.* Varr. I. de Ruſt. 31. *Pampinare eſt ex ſarmento caules, qui nati ſunt, &c. decerpere*, ubi *coles* omnes editi fere habent, unde videmus, in Propertio *coles* poſſe legi pro *colles*. Atque hanc ſcripturam fuiſſe olim frequentatam, docet Horatii locus II. Sat. IV. 15. ubi multi ſcripti & editi, *cole ſuburbano:* & Acro: *cole, hoc eſt*, caule, *ut* claude *pro clode*, ſorices *pro* ſaurices, coda *pro* cauda. Crucquius ſex codices ita habere teſtatur: & *cole*, mutatum in *caule*, a recentioribus, jure optimo reduxit amicus noſter ſummus Cuninghamus. in Leidenſi codice erat *colle*; unde apparet, vitiatam quoque in Propertio ſcripturam: idem Sat. II. III. 125. *ungere ſi caules.* ubi Leid. habebat *cales:* corrupte pro *coles.* plura, in quibus *au* in *o*, & vice verſa *o* in *au* mutarunt librarii, videbis apud Heinſ. ad Ovid. XII. Met. 430. & Broukh. ad Prop. I. IX. 30. BURM.

48. ARIDA] Leg. *altera tellus*, ex R. ut poſtea dicit, *mutata terra*, cum arbores transplantantur. VLIT. ita Dorvil. Palat. & Voſſ.

49. PANDITUR,] Eſt, qui legat *pangitur*, quod non probo. Inquit Allaeus, ſe, cum terra nimio calore fiſſuras ducit, ita ut arborum, herbarumque radices nudas oſtendat, hortum irrigare ſolere, plantariaque eo pacto recreare, ne areant. TITIUS. Scaliger eſt, qui *pangitur* legit.

49. IRRIGUO PERFUNDITUR AREA FONTE,] Supra vocavit canales *irriguos*, de qua re videnda ſunt, quae ſcribit Laurentius Valla Dialogi lib. I. in Pogium ab illo loco. Pog. *Habes hortum egregium, in quo eſt fons irriguus.* Guar. *Ah Pogi, fontem irriguum dicis, quid appellares hortum?* & reliqua. Cato ait de re ruſtica: *ſecundo loco hortus irriguus.* TITIUS.

49. AREA] Planicies horti. Columella X. vſ. 152.

Ag-

Digitized by Google

Et ſatiatur aqua, ſucos ne forte priores
Languida mutata quaerant plantaria terra.
ID. O ſi quis Crocalen deus adferat! hunc ego terris,
Hunc ego ſideribus ſolum regnare fatebor:
Decernamque nemus, dicamque, ſub arbore numen
Hoc erit, ite procul (ſacer eſt locus) ite profani.

As-

Aggere praepoſito cumulatis area glebis
Eminet.

Et *area* quaevis planicies. Petronius de calvitie.

Areaque attritis ridet aduſta pilis.

BART.

50. SATIATUR] Columella lib. x. 25.

——— *ſemper ſitientibus hortis.*

Idem vſ. 49.

Terra bibat fontes & biantia compleat ora.

BART.

50. SUCOS NE FORTE PRIORES] Iis, qui arbores in aliud ſolum transferunt, praeter caetera hoc potiſſimum curandum eſt, ut, quantum fieri poteſt, ſolum, in quo planta traducitur ſolo, ex quo traducta eſt, ſimile reddant irrigatione, ſtercoratione, omni denique cultura, artiſque remediis, ut docent rei ruſticae ſcriptores. TITIUS.

51. MUTATA TERRA.] Praecipit hoc etiam Columella, lib. x. 153. ne aſſueſiant alii terrae plantae, quam eſt propria.

——— *ſicco ut conſueſcat pulvere planta,*
Nec mutata loco ſiccos exhorreat aeſtus.

BART.

51. QUAERANT] *Quaerat* Palat.

53. HUNC EGO SIDERIBUS,] Hunc ego vere Deum eſſe profitebor, coeloque, & terris ipſum dominari praedicabo, dicuntur enim Dei *terrarum domini*. Horat. I. Od. I.

Terrarum dominos evehit ad Deos.

TITIUS.

54. DICAM NAMQUE NEMUS,] Qui ad conſecrationis ritum verba haec referunt, dupliciter peccant. Nam & conjugationis, quam vocant grammatici, ordinem pervertunt, cum *dicabo* dicendum fuiſſet, & ſyllabae modulum negligunt, qui in *dicare* brevis eſt, cum in *dicere* protendatur. *namque* ea ſede ponit Valer. Max. V. II. I. *ſanxit namque* & ext. I. *totam namque urbem.* & alibi. TITIUS. *Dicam namque nemus.* habent etiam & Voſſ. Pal. & Dorv. ſed Gronovius III. Obſ. 13.

Decernamque nemus, dicamque: ſub arbore numen
Hac erit.

Heinſius vulgata ſervata legebat *hac eris.* ego, licet parum referre putem, an *decernam*, an *ſecernam* legas, vulgatam ſervare tutius exiſtimo. nam Idas glorioſe & magnifice loquitur, *decernam* &c. ut enim ſenatus & Princeps ſtatuas, laureas, honores, &c. bene meritis, & diis etiam templa, aras, nemora &c. decernit, ita ille quoque vota nuncupans, ſe voti damnatum nemus decreturum Deo illi, qui Crocalen adferat, promittit. ſic Ovid. IV. ex Pont. IX. 49.

Nunc pro Caeſaribus ſuperis decernere grates.

& ita ſaepe *dona diis decreta* Tacitus memorat. vid. II. Ann. 32. XIV. 64. & alibi. decernere vero nemus, eſt conſecrare, ne quis caedat aut violet arbores. ut ita ſaepe *incaeduae ſilvae*, quibus numen ineſſe jactabant, Ovidio & aliis memorantur. vid. Ovid. III. Amor. I. Auctor indicis, qui certe fuit arbiter editionis, quam diligenter legerit Barthii notas, oſtendit, cum in eum retulerit, *dicare* nemus, cum Barthius docuerit, dupliciter ita peccari, cum & prima ſyllaba ſit brevis, & *dicabo* dicendum fuiſſet. & tales audent Poëtas tractare manibus impuris. BURM.

54. DECERNAMQUE NEMUS] *Dicam namque* R. V. A. B. F. f. *Dicamque (ſub arbore numen Hâc erit) Ite*, &c. *Hâc* δεικτικῶς. Ita *ſacra fagus* Ecl. I. ſub qua ſacrarium Fauni. VLIT.

55. ITE PROCUL] Verba in ſacris uſurpari conſueta, cum βέβηλοι καὶ ἀμύητοι praeconis voce a ſacris arcebantur, & (ut ita dicam) e templo eliminabantur. Virgil. VI. 238.

As. Urimur in Crocalen: ſi quis mea vota deorum
Audiat, huic ſoli, virides qua gemmeus undas

Fons

——— *procul o procul eſte profani,*
Conclamat vates, totoque abſiſtite luco.

Horat. III. Od. I.

Odi profanum vulgus & arceo.

Plato in Theetheto: ἄθρει δὴ περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. Verum hae de re plura notata reperias in iis libris, quos de ritibus ſacrorum ethnicorum confecimus. TITIUS. Eleuſiniorum per praeconem haec erat proclamatio, quam deinde ad omnia ſacra tranſtulere. Vide notata Briſſonio lib. I. Formularum. BART.

55. Sacer est locus] Eſt imitatio Perſil Sat. I. 113. *pueri, ſacer eſt locus, extra Mejite.*

56. Urimur] Ovid. Ep. VII. 23.

Uror ut inducto ceratae ſulſure taedae.

Aſclepiades.

Τήκομαι ὡς κηρὸς γὰρ πυρὶ κάλλος ἰδών.

BART.

56. In Crotalen:] Fruſtra contra omnium Editionum fidem mutat in *Crotale* hoc eruditiſſimus Modius, cujus beatis manibus aeternam pacem precor. *In* praepoſitio promiſcue veteribus uſurpabatur, nunc cum Accuſativo, nunc Ablativo, ut loqui amant Grammaticorum pueri, caſu. Exempla ſunt ubivis veterum & probatorum ſcriptorum obvia, maxime in libris Jureconſultorum. Et in MSS. libris Digeſtorum ita legitur. in l. II. §. 31. de Orig. Jur. in L. XVII. de Pactis. L. XIII. §. 6. de Acceptilat. L. XIII. de Bonor. poſſeſſ. L. XLI. in princ. de fideic. Libert. L. XVIII. de Stipul. Servor. L. XI. de Minor. L. XXXIV. de Negotiis Geſt. L. VIII. de Pollicitat. L. IX. de Acquir. Poſſ. L. XXXV. de Obl. & A. L. III. §. XI. de Suis & Legit. L. XL. de Adoption. Quorum capitum verba qui aliter concinnant, injurii ſunt in reverendam Antiquitatem. Alia habes apud Giſan. Ind. Lucret. Popmam ad Catonem, Turnebum, alios. BART. *In Crotale* Nic. Heinſius. VLIT. Nemeſ. IV. 66. *in Meroen arſi.* ſed quamvis defendi poſſet, communior tamen & elegantior locutio eſt *uri in aliqua.* vid. ad Ovid. II Amor. VIII. 9. & IV. Met. 234. BURM.

57. Huic similis,] Non video, quid cauſae ſit, cur vocem *ſimilis* in vocem *ſoli* convertamus: itaque nihil mutandum ſtatuo. Eſt autem ſenſus: ſi quis deus voti me compotem fecerit, huic ego ſimilem alterum ex fago dolatum dicabo: vel proferuntur haec verba ab Aſtaco reſpiciente Fauni ſignum in luco poſitum, cui alterum aeque abſolutum ſe Deo illi conſecraturum pollicetur. TIT. *Huic ſimilis* V. A. B. F. VLIT. Ita & Dorv. nec *ſimilis* placet ſatis, *nec ſoli:* hoc ſi retineatur, ineptus emerget ſenſus: ſi quis deus audiat vota, huic ſoli ponetur faginus Deus: Deus ergo Deo ponetur. latet ſubſtantivum, quod τῷ *faginus* reſpondeat. Gronov. III. Obſ. 13. legebat *hic ſimilis faginus.* id eſt e fago effigies. Gudius notat, Gronov. legere *hic ſolus.* hic ſolus ponetur Deus faginus. non male. *ſolus* autem, ut & vſ. 53. poteſt ſumi, pro praecipuo deo, cui ante omnes deos ponetur lucus. vid. Gron. ad Senec. Hippol. 874. ego in *virides* latere vitium puto. nam *ſoli* videtur retinendum, ut reſpondeat Idae dicenti, *hunc ſolum regnare fatebor.* forte, *huic ſoli lucus, qua gemmeus undas* &c. ut *luco* adſcripſerit gloſſator *viridis*, & ita reſpondebit illis *decernamque nemus:* nam ſolam ſtatuam ponere non convenit, quia certans cum Ida Aſtacus, debet eum votis vincere. lucum ergo dicaturum ſe dicit. *virides* vero *undae* licet explicari poſſent, ut nos ad Val. Fl. V. 249. olim fecimus; nunc accuratius perpenſo loco, deeſſe nomen, quod τῷ *faginus* jungatur, credimus: nam cum Barthio *faginum* pro *fago* poni ſine exemplo & auctoritate eſt. ſi quis allud quid excogitaverit aptius, protinus accedam. BURM.

57. Gemmeus undas] Διάφανες, pellucidus gemmae inſtar, particulatim Smaragdi, quare additum eſt *virides undas.* Tibullus II. IV. 27.

O pereat, quicunque legit virideſque Smaragdos.

Ovidius undas appellavit *vitreas* ab eadem perſpicuitate, & *vitream* pruinam epiſtola Ariadnae

Fons agit, & tremulo percurrit lilia rivo,
Inter pampineas ponetur faginus ulmos.
Id. Ne contemne caſas, & paſtoralia tecta:
Ruſticus eſt (fateor) ſed non eſt barbarus Idas.
Saepe vaporato mihi ceſpite palpitat agnus,

Sac-

nae ad Theſeum. Sic etiam Horatius III. Od. 13.

O fons Banduſiae ſplendidior vitro.

Callim. in Cererem 14. ubi Friſchl. TIT. Cryſtallinus. Theocritus in Dioſcuris Idyl. XXII. 38.

——— ——— αἱ δ' ὑπένερθεν
Ἄλλαι κρυστάλλῳ ἠδ' ἀργύρῳ ἰνδάλλοντο.

Alcimus Avitus lib. I.

Hic fons perſpicuo reſplendens gurgite ſurgit,
Talis in argento non fulget gratia: tantam
Nec Cryſtalla trahunt nitido de frigore lucem.

BART. Rectius hic *Gemmeum*, lucidum explicat Kempf. ſed ad Ecl. I. II. de bullis interpretatur. ſed ad Smaragdos reſpici cum Titio putem. vid. ad Ovid. II. Amor. VI. 21. BURM.

58. UNDAS AGIT] Eleganter dictum. ut Ovid. I. Faſt. 404.

Miſcendas parce rivus agebat aquas.

Curt. III. I. *Majore vi ac mole agentem undas Lycum vocant.* & hinc *agmen* aquarum ſaepe dicunt, vid. ad Val. Flac. V. 721. & *actum* etiam Claud IV. Conſ. Hon. 481. ut ibi legendum. BURM.

58. TREMULO PERCURRIT LILIA RIVO,] Hanc fluentis aquae ὑποτύπωσιν ita expreſſit Horatius II. Od. 3.

——— ——— *qua obliquo laborat*
Lympha fugax trepidare rivo.

Rurſus III. Od. 13.

——— ——— *unde loquaces*
Lymphae deſiliunt tuae.

Et Epod. XV.

——— ——— *montibus altis*
Levis crepante Lympha deſilit pede.

Et in Epiſt. I. X. 21.

Quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum.

TITIUS.

59. INTER PAMPINEAS] Inter ulmos vitibus maritatas. Catullus LXII. 54.

At ſi forte eadem eſt ulmo conjuncta marito,

loquitur de vite. Horat. I. Epiſt. XVI. 3.

Pomiſne, an pratis, an amicta vitibus ulmo.

Virg. Ecl. II. 70.

Semiputata tibi frondoſa vitis in ulmo eſt.

Item I. Georg. I.

Quid faciat laetas ſegetes, quo ſidere terram
Vertere, Maecenas, ulmiſque adjungere vites
Conveniat.

TITIUS.

59. FAGINUS] *Faginum* pro fago dixit, ut Varro *humanum* pro homine, & *humano major Cato.* Et Lucret. lib. III. 79.

——— ——— *mortis formidine vitae*
Percipit humanos odium.

Ita & Naevius. *Ulmos* vocat *pampineas*, quia pampini iis ſubligari & adduci conſueti. Ali maxime vitem ab ulmo tradit Columella c. XVI. de Arb. BART.

60. NE CONTEMNE CASAS,] Mutuo ſumptum ex Marone: neque enim dubium eſt, quin ad illud carmen alluſum ſit Virg. II. Ecl. 28.

O tantum libeat mecum tibi ſordida rura,
Atque humiles habitare caſas.

TITIUS.

61. RUSTICUS EST] *Eſt* deeſt Palat.

61. SED NON EST] *Sed non &*, Nic. Heinſius. VLIT. Quem vid. ad Ovid. IV. Met 273.

62 CESPITE] Arae enim ruſticae ex ceſpitibus congeſtis conſtruebantur. Horat. lib. III. Carm. 8.

——— *poſituſque carbo in*
Ceſpite vivo.

Ecl. V. verſ. 25. BART.

62. PALPITAT AGNUS,] Tale ferme eſt Virgilianum illud IV. Aen. 63.

——— ——— *pecudumque recluſis*
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

Porro, quod hic ait Calpurnius *vaporato ceſpite*, intelligo de vapore thuris, non de flamma,

Saepe cadit feſtis devota Palilibus agna.
As. Nos quoque pomiferi laribus conſuevimus horti
Mittere primitias, & fingere liba Priapo:

Ro-

ma, quae aram circumdederit, ut quidam interpretantur: notum eſt enim, thus in ſacrificiis adhiberi conſueviſſe, unde *Thuricremae arae* apud Maronem IV. Aen. 453. Sic etiam dixit Horatius I. Od. 19.

Hic vivum mihi ceſpitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraque.

& I. Od. 30.

Vocantis thure te multo Glycerae decoram
Transfer in aedem.

Rurſus I. Od. 36.

Et thure, & fidibus juvat
Placare, & vituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidae Deos.

Caeterum verbo *vaporare* uſus eſt quoque Statius lib. I. Theb. 556.

—— *vaporatis lucent altaribus ignes.*

Sed & Lucretius, & Horatius idem alicubi uſurparunt; & ex noſtris Petrus Bembus in illo:

Vaporan più d'un tempio, è fan lor voti.

Hinc Nemeſianus *thus vaporum* uſurpavit Ecl. IV. 62.

—— —— *ter thure vaporo*
Luſtravit.

TITIUS. *Vaporatus* eſt igne adflatus, incenſus. Perſ. Sat. I. 126. *Inde vaporata lector mihi ferveat aure.* id eſt incenſa lectione veteris comoediae auctorum: non vero purgata, ut Kempfer. exponit. de *vaporeo ture* ſupr. ad Nemeſ. IV. Ecl. 63. vidimus. BURM.

63. FESTIS DEVOTA PALILIBUS AGNA.] *Palilia*, vel *Parilia* dicebantur feſta in honorem Palis, quae XII. Kal. Maji celebrabantur, uno die antequam Roma condita eſſet. Plutarchus in Romulo. de ipſis ita eſt apud Propertium IV. IV. 71.

Urbi feſtus erat, dixere Palilia patres:
Hic primus cepit moenibus eſſe dies.

Conſule etiam Tibullum elegia V. lib. II. TITIUS. Vide Servium. Georgico III. vſ. 1. BART. *Palilibus* R. V. A. B. F. rectius. VLIT. Vid. Heinſ. ad Ovid. XIV. Met. 774. & IV. Faſt. 721. 774. & ita Voſſ. Dorv. & Ed. Tig. ſed Cod. Palat. *Palibus*. per compendium. *parilia* defendit Kempferus. nolo de talibus contendere. BURM.

64. NOS QUOQUE POMIFERI] Sic etiam Tibullus I. I. 17.

Et quodcumque mihi pomum novus educat annus
Libatum agricolae ponitur ante Deum.

Tibullus appellavit hortum *pomoſum* eodem ſenſu ibid. 21.

Pomoſiſque ruber cuſtos ponatur in hortis.

TITIUS.

64. LARIBUS HORTI] Florae & Pomonae, Priapoque. *Lares* enim non ſunt aedium ſolum, ſed & aliorum locorum tutelares Dii. Ut *lares marini* apud Varronem Seſqui Vlyxe, & Livium libro XL. 52. *Lares viales* apud Plautum Mercatore V. II. 24. *Lares urbium* apud Capellam libro II. & Cenſorinus cap. 3. de die Natali eoſdem *Lares & Genios* eſſe auctor eſt, ut tot ſint Lares, quot res fere inſigniores, & *Manes* eoſdem cum Laribus deos auctor Feſtus BART.

65. ET FIGERE LIBA PRIAPO:] Erat *fingere* in uno manu deſcripto codice, in altero legebatur *fundere*: ſed ut de mero probe *fundere* dicatur, de libo fortaſſe non ita. Virgilius inquit VII. Ecl. 33.

Sinum lactis, & haec te liba, Priape, quotannis
Exſpectare ſat eſt.

TITIUS. Placet mihi mirandum in modum correctio, quam in uno manuſcripto codice repertam a te ais, *fingere*. ubi erat *figere* vel *fundere* Nam ut *fundere* locum non habet in re minime liquida, vel non pro liquida ſumpta, & ut liba, quae in uſum cibarium veniunt, non bene affiguntur, ut pictae tabulae reliquaque anathemata parietibus ſacris affigi & ſuſpendi conſueverunt: ita *fingere* in libis, quae Priapo dicarentur, dici vix poteſt, quantum mihi arrideat. Ac ſane cum libum (M. Catone Magiſtro) potiſſimum fiat ex farina ſimilacea, de libo (ſicut in placentis noſtris uſu venit) effingere quicquid volumus, & in quamcunque formam volumus proclive eſt. Quae vero hortorum, ac deliciarum Deo forma

Digitized by Google

Roranteſque favos damus, & liquentia mella.
Nec fore grata minus, quam ſi caper imbuat aras.

Id.

ma vel effigies maxime grata foret, intelligi malo ab aliis, quam explicari a me. Itaque venuſtiſſime dictum fuit:

Nos quoque pomiferi laribus conſuevimus horti
Mittere primitias, & fingere liba Priapo.

MARTELL. Lib. Veteres *figere.* quod probat Caſaub. ad Sueton. BART. *Fingere* P. & MS. Tit. *fundere* R. & MS. Tit. alt. *Figere* V. A. B. F. Mod. & Caſaub. ad Suet. *farrea liba Priapo* cit. Bart. VLIT. Minime vero probat *figere* Caſaubonus. ſed ille ad Suet. Aug. 4. *fingere* praefert, rejecto τῷ *figere.* ſed puto, in notis Barthii erraſſe librarios. nam ille *fingere* voluit dare. quod eſt in Tigur. Ed. & unice verum. Ovid. III. Faſt. 670.

Fingebat tremula ruſtica liba manu.

in Dorvil. erat *fondere vina Priapo. fundere* Voſſ. in Palat. *fundere libra.* Guidalot. *fundere* probat, dictum ut *fundere merum.* inepte. BURM.

65. Liba Priapo:] Eo alluſit auctor incertus in Phallicis.

Quicunque veſtrum, qui venitis ad coenam,
Librare nullos ſuſtinet mihi verſus.

Vide v. LXXI. BART.

66. Rorantes fagos] Vel aërio melle madentes, vel etiam melle ipſo conſperſas, cui poſteriori ſententiae convenit Maronianum illud de apibus IV. Georg 42.

Saepe etiam effoſſis (ſi vera eſt fama) latebris
Sub terra fodere lares, penituſque repertae,
Pumicibuſque cavis, exeſaeque arboris antro,

Ac, ut in variis arboribus favos conſtruere ſoleant apes, fagus tamen, neſcio quo pacto, ab ipſis magis appeti ad eam rem videtur, quocirca ſic ait Claudianus II. Rapt. 125.

——— *credas examina fundi,*
Hyblaeum raptura thymum, cum cerea reges
Caſtra movent, fugitque cavo dimiſſus ab alto,
Mellifer electis exercitus obſtrepit herbis.

TITIUS. Ne cogamur vaticinari, potius quam interpretari, non *fagos* legimus, ſed *favos*; numeri autem ergo, quod alioqui ductus verborum expoſcebat, addita copulativa, legimus *roranteſque favos.* quantum vero laeviſſima illhaec mutatio habeat venuſtatis & congruentiae (etiam tacente me) noverunt omnes. MARTELL. *Favos* P. Mod. & Martell. *Rorantes fagos* al. omn. Vide Cyneg. Nemeſ. vſ. CLXX. VLIT. *Rorantes fagus* Dorv. *favos* vero jam ediderat Pithoeus. & recte. quale enim foret donum aut ſacrificium, dare *fagos rorantes*? ſed *favi rorantes*, ſunt melle ſtillantes & madentes. ita Heinſius t. IV. Syllog. Epiſt p. 251. legebat apud Petron. cap. CXXXV.

Hinc mellis ſtillare favus, de candice lento
Vimineae lancis, cumulataque teſta Lyaeo.

Vid. eum etiam ad cap. XXXV. ita *rorans* & *roratus* ſaepe ad Ovidium occurrunt: vid. III. Faſt. 403. & IV. 141. & alibi. & hinc ex *favis liquata mella* dixit idem IV. Faſt. 152. praeterea prima in *Fagus* corripi nequit, errorem tamen hunc ſequitur etiam Guidalot. Titius praeterea codici ſuo adſcripſerat plura loca veterum, quibus probaret, apes in arboribus mellificare. quae, quia nemo neſcit, hic conſtipare operae pretium non credidimus. BURM.

66. Liquentia mella.] Defaecata & pura. Virgil. I. Aeneid. 432.

——— *aut cum liquentia mella*
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas.

Etenim non Servius modo, ſed ipſemet Virgilius hanc vocem ita declarare videtur:

——— *aliae puriſſima mella*
Stipant, & liquido diſtendunt nectare cellas.

TITIUS.

67. Nec fere] Ita reſcripſerunt, qui noviſſime Poëtam hunc publicarunt auctoritate V. C. Modii, ut ille ait; At veteres Editiones longe elegantiorem & digniorem Calpurnio ſcripturam praeferunt, *Nec fore grata minus.* Quam nos reducimus ſummo ſtudio atque auctori redonamus ſuo. Elegantiſſima autem omiſſio eſt vocis *ſperamus* vel *ſpero*,

ID. Mille ſub uberibus balantes paſcimus agnas:
Totque Tarentinae praeſtant mihi vellera matres:

Per

cum nondum bene finem hoc ſermoni imponente, alter juvenculus irrumpat cantum. Nihil hac lectione venuſtius excogitari poſſit. De omiſſionibus verborum talibus vide Popmae gemmeum geminum libellum libro II. cap. II. de uſu Antiquae Locutionis. Sic verba aliquoties eleganter omittit Apulejus noſter libro IV. *quae diebus ac noctibus nihil quicquam rei, quam merum ſaevienti ventri tuo ſoles aviditer ingurgitare.* Deeſt *agis*, vel *geris*. Eodem libro, *clamore ludunt, ſtrepitu cantillant, conviciis jocantur, ac jam caetera ſemiferis Lapithis Centaurisque ſimilia.* Omiſſum eſt, *geruntur*. Idem libro VII. *veſtemque lautiuſculam proferunt, ſumeret abjecto centunculo divite.* Omiſſum eſt, *orantes*, vel *rogantes*, vel aliud quid tale. Sed omnem dubitationem tollit hujus phraſeos auctor Virgil. Aen. I. 444

—— —— ſic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per ſecula gentem.

Idem libro IX. 231.

—— confeſtim alacres admittier orant.
Rem magnam, pretiumque morae fore.

Deeſt; *confirmantes*, aut, *aſſerentes* BART. *Fere* R. vid. ad Nemeſ. Cyn. 170. *fero* P. & Mod *fore* V. A. & Barth. ex G. VLIT. *Fere* Voſſ. *fore* in Dorvil. legitur. Heinſ. conjiciebat, *nec fors grata minus.* forte, *nec fert grata minus.* pro Priapus habet grata, ut Terentius loquitur. ita *gratum eſt*, de quo ad Phaedr. I. 22. vel *fert*, ſcilicet Priapus, illa minus grata, id eſt exiſtimat, credit, quam ſi caprum immolem. BURM.

67. CAPER IMBUAT ARAS.] Phraſis Virgilii, ſic enim ille Eclog. I.

—— —— illius aram
Saepe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Hic noſter V. Ecl. 27.

—— tepidos tunc hoſtia cultros
Imbuat.

Catullus vero dixit Carm. XIX. 15.

Sanguine hanc etiam mihi (ſed tacebitis) aram
Barbatus linit hircus, cornipeſque capella.

Theocritus ſimpliciter Epigr. I.

Βωμὸν δ' αἱμάξει κεραὸς τράγος.

TITIUS.

68. MILLE SUB UBERIBUS] Numerus finitus pro infinito, vulgata figura. Virg. II. Ecl. 21.

Mille meae Siculis errant in montibus agnae.

Nemeſian. II. 35. *ſcis, mille juvencas eſſe mihi* Theocrit. XI. Idyl. 34.

Ἀλλ' αὐτὸς τοιοῦτος ἐὼν, βοτὰ χίλια βόσκω.

Conſule Ovidium Metam. lib. XIII. ubi Polyphemus de Galatea conqueritur: vel *mille* dixit, ut majorem gregem, qui ſimul ſtabulari poſſit, ſignificaret. Nam Columella lib. VII. cap. 6. hac de re ita inquit: *ſed numerum generis hujus majorem, quam centum capitum ſub uno clauſo non expedit habere, cum lanigerae mille pariter commode ſtabulentur.* Quod autem in hoc noſtro legitur *balantes*, alicubi ſpectabatur *palantes*. TITIUS. Puer videat reſcribendum eſſe: *balantes*, quod mirum non correxiſſe novitium Editorem, virum aliarum rerum ſagaciſſimum. *Praeſtant mihi vellere* Virgilianum eſt, ne quis in *vellera* commutet. *Palanteis agnae ſub uberibus*, monſtrum eſt. de ovibus Tarentinis Columella libro VII. cap. 2. & alibi. BART. *Palantes* R. P. *ballantes* V. *balantes* A. F. Bart. & Nic. Heinſ. ex Virg. Aen. IX. *tuti ſub matribus agni Balatum exercent.* *Vellera* R. V. A. F. *vellere* P. VLIT. Vid. ad Phaedr. III. 15. *Balantes* habet Cod. H. *pallentes* Dorv. *pallantis* Voſſ. *praeſtant* vero *vellera* legendum. id eſt lanam mihi praebent, vid. ad illa Petr. cap. XXXVIII. *Parum illi bona luna naſcebatur, Arietes a Tarento emit, & eos miravit in gregem.* niſi *vellera* pro ipſis agnis capis, ut *ſeptem vellera* ſupr. vſ. 7. ſed lana potius ex vſ. 78. intelligitur. BURM.

69. TOTQUE TARENTINAE] Tarentini pecoris vellus omnium molliſſimum erat, quod in cauſa fuit, ut ejus hic particulatim meminerit Calpurnius: de ipſo ita reperias apud Columellam: *Generis eximii Mileſias, Calabras, Appulaſque noſtri exiſtimant, earumque optimas Tarentinas* Rurſus eodem libro: *Graecum pecus, quod plerique Tarentinum*

num

Per totum niveus premitur mihi caſeus annum.
Si venias, Crocale, totus tibi ſerviet hornus.

As.

num vocant, niſi eum domini praeſentia eſt, vix expedit haberi, ſiquidem & curam, & uſum majorem deſiderat. Nam cum ſit univerſum genus lanigerum caeteris pecudibus mollius, tum ex omnibus Tarentinum eſt molliſſimum, quod nullam domini aut magiſtrorum inertiam ſuſtinet, multoque minus avaritiam, nec aeſtus nec frigoris patiens. TITIUS.

70. PER TOTUM NIVEUS] Dixi in Commentariis ad Nemeſianum hujus poëticae φαντασίας auctorem fuiſſe Theocritum, cum ait Id. XI. 36.

Τυρὸς δ' ὁ λείπει μ' ὅτ' ἐν θέρει, ὅτ' ἐν ὀπώρῃ,
Οὐ χειμῶνος ἄκρῳ.

Quem locum ſic reddidit Maro II. Ecl. 22.

Lac mihi non aeſtate novum, non frigore deſit.

Ovidius ſic XIII. 830.

Lac mihi ſemper adeſt niveum, pars inde bibenda
Servatur, partem liquefacta coagula durant.

Sed tamen Homerus ita cecinit in Odyſſaea:

Ἀλλ' αἰεὶ παρέχουσιν ἐπηετανὸν γάλα θῆσθαι.

Appellavit autem *caſeum niveum* ex ejus nativo colore. Sic Virg. II. Ecl. 20.

Quam dives pecoris, nivei quam lactis abundans.

Niſi ſit *pecoris nivei*, non *lactis nivei*. Marcus Varro in Satyra Andabata:

Candidum lacte papilla cum fluit, ſignum putant partnis.

Tibull. III. V. 34.

Et nivei lactis pocula miſta mero.

& III. II. 20.

Mox etiam niveo fundere lacte parant.

Athenaeus: Κλέαρχός φησι τὸ μὲν ὕδωρ ὥσπερ καὶ τὸ γάλα λευκὸν λέγεσθαι, οἶνον δὲ, καθάπερ τὸ νέκταρ, ἐρυθρόν. Sed in lacte perpetuum eſt epithetum, in caſeo temporarium. Porro hic praetereundum non fuit, in quibuſdam codicibus legi *hornus* pro *annus*, quae tamen vox illi alteri notione reſpondet; ſignificat enim praeſentis anni, quod & hornotinum dixit Cicero Verrina de anteactis. Horat III. Od. 23.

Si thure placaris, & horna
Fruge lares, avidaque porca.

Rurſus Epod. II. 47.

Et horna dulci vina promens dolio.

Propert. IV. III. 61.

Illa dies hornis caedem denunciat agnis.

Mihi tamen vulgata ſcriptura magis arridet, quoniam videam, vocabulum *hornus*, non niſi adjective (ut ajunt) uſurpari, quomodo igitur dixerit Calpurnius: *totus mihi ſerviet hornus*? TIT. Veteres Editiones habent. *mihi*. Totus hornus annus mihi ſerviet, ſi venies, Crotale, plane ſeais felicem futurum ejus adventu. Haec lectio videtur mihi praeferenda alteri illi recens natae; plus enim ad rem facit & mores paſtoritios. BART. Si *venias* P. *venies* hic & infr. 75. R. V. A. B. F. *Tibi* B. E. P. *Mihi* V. A. G. *Ornus* Voſſ. & R. & P. *annus* V. A. B. F. VLIT. *Venies C. t. tibi ſerviet annus*. Dorvil. *mihi* Pal. & Ed. Tig. *annis* vero Cod. Heinſ. *ſi venies C. t. tibi ſerviet ornus* Voſſ. *mihi* vero ſervari poteſt. ſervit enim domino ſuo res, ut & hic grex, quem ideo ſibi ſervire, id eſt utilem eſſe nunc jactat rivali, & tam fecundum, ut non modo ejus proventum, quem quotidie inde capit, offerre poſſit puellae, ſed & ſi ſui copiam facere velit amatori liberaliorem ſe promittit, & gregis foeturam hujus anni, & omnes reditus ſibi ſervientes offert, & fructus amicae. ita Martial. X. 92. excuſans tenuitatem,

Regius Alcinoi nec mihi ſervit ager.

Idem III. 31.

Et ſervit dominae numeroſus debitor arcae:

v. 13.

Magnaque Niliacae ſervit tibi gleba Syenes.

& ita ille ſaepius. ſed difficilis eſt explicatio, ſi cum Scaligero, *totus hortus* legatur. nam Idas erat paſtor, Aſtacus Agricola vel olitor, cui mox *hortus* recte adſcribitur. nec *totus hornus* placet, pro proventu totius anni ex grege: nam *hornus* ſubſtantivo modo poni, non magis videtur poſſe, ac modo verſ. 59. *faginus* pro effigie fagina. Nec puto juvare locum Plauti ex Moſtel. I. III. 3. *velut hornomeſſis magnu.* Ibi enim neutrum eſt ab *hornum*; & dicitur *horno*, ſubintellecto tempore, ut recte Gronov.

ut

As. Qui numerare velit, quam multa ſub arbore noſtra
Poma legam, citius tenues numerabit ariſtas.
Semper olus metimus; nec bruma, nec impedit aeſtas,
Si venias, Crocale, totus tibi ſerviet hortus.
Id. Quamvis ſiccus ager languentes excoquat herbas,
Sume tamen calathos nutanti lacte coactos.

Vel-

ut ita *ſero*, *matutino* & ſimilia dici obſervavimus ad Ovid. III. Amor. III. II. & ad Quinctil. XII. de Inſtit. Orat. 8. legendum ergo eſſet, *totum tibi ſerviet hornum*, quod durum & inſolens tamen eſſet. forte latet vitium in *totus*, & poſſet legi, *foetus tibi ſerviet hornus*. ut *horni agniculi* Prop. IV. III. 61. *foetus* vero pro foetura, & proventu gregis dici ſolet. Ovid. IV. Faſt. 400.

Et quaerit foetus per nemus omne ſuos.

Agnos, ergo, lanam, lac, caſeum & quidquid hic annus praebebit, promittit dominae, ſi veniat. BURM.

71. Hornus.] Intellige, proventus lactis & caſei, atque horna foetura agnorum, nec minus Lanificina. *Hornum* dixit, ut fiat colluſio vocum; nam Aſtacus *hortum* dicet. Superior lectio *& mihi*, non proba eſt, cum v. 75. intueor. BART.

73. Citius tenues numerabit aristas.] Quod tamquam ἀδύνατον intelligi vult. Facit huc illud Catulli Carm. XLVIII.

Nam ſi denſior aridis ariſtis
Sit noſtrae ſeges oſculationis.

Ovidius ait II. ex Pont. VII. 25.

Cyniphiae ſegetis citius numerabis ariſtas,
Altaque quam multis floreat Hybla thymis.

Neque hic tamen conſentiunt exemplaria: in quibuſdam enim legebatur *arenas*, quod ferri poteſt, earum namque numerus infinitus propemodum eſt. Horat. I. Od. 28.

Te maris & terrae numeroque carentis arenae
Menſorem cohibent, Archyta.

Catull. LXI. 206.

Ille pulveris Erythraei, ſiderumque micantium
Subducat numerum prius.

Malo tamen *ariſtas*, quoniam res agitur inter paſtores. TITIUS. *Arenas* ita R. & P. *ariſtas* V. A B. F. VLIT. *Arenas* Voſſ. ſed epitheton *tenues* melius convenit *ariſtis*. Ovidius IV. Triſt. I. 57.

Vere prius flores, aeſtu numerabis ariſtas.

forte lectum fuit *avenas*. & inde factum *arenas*. nam ita apud Virg. I. Georg. 226.

Exſpectata ſeges vanis eluſit arenis.

In quibuſdam codicibus, in aliis *arenis*. & *tenuis* epitheton convenit *avenae*, quod ipſi dat Maro Ecl. I. 2. BURM.

74. Olus metimus;] Hinc clarum, quam in initio eclogae hujus *meſſem* dixerit, nempe Olearum. BART.

74. Nec bruma,] Opponit ei, quod ſtatim dixerat Idas:

Per totum niveus premitur mihi caſeus annum.

TITIUS.

75. Totus tibi serviet hortus] Ovid. XIII. Met. 820. *omnis tibi ſerviet arbos.* IDEM.

76. Quamvis] His oblique Aſtacum tangit, cujus meſſem incertam & caducam eſſe ſaepe indicat, foeturam vero ſuam & proventum ex grege, etiam in ſumma ſiccitate, ſibi conſtare jactat. neſcio, unde in notas Kempferi venerit, *Et cum ſiccus.* certe a diligentia correctoris, ut ſe profitetur fuiſſe Vir. Cl. BURM.

77. Sumo tamen calathos] Non hoc ex nihilo dictum accipere oportet, nimius enim aeſtus ovium ubera exhaurit. Virg. III. Ecl. 98.

Cogite oves pueri, ſi lac praeceperit aeſtus,
Ut nuper, fruſtra preſſabimus ubera palmis.

TITIUS. Scribe, *ſume*, offert enim amaſiae calathum. Quod reſponſio Aſtaci arguit. Caeterum *nutans lac* elegantiſſima ruſticitate pingue illud & concretum dicit, quod ſemper quaſi lapſabundum & fluibundum videtur. Eleganter deſcriptum Ecl. V. vſ. LXV. Nemeſ. Ecl. II. *perfeci calathos cogendi lactis in uſus.* In calathis tale lac ferri conſultum

do.

Vellera tunc dabimus, quum primum tempus apricum
Surget, & a tepidis fiet tonſura Kalendis.
As. Et nos, quos etiam praetorrida munerat aeſtas,
Mille renidenti dabimus tibi cortice Chias,

Ca.

docemur a Servio, quem vide III. Georgico. Qui idem *Calathum* Latine quaſillum autumat in Eclogas. *Calathi coguntur nutanti lacte* cum eo ad ſuperficiem uſque onerantur & implentur. BART. *Sume* R. & B. *Summo* A. P. *Summo tamen calathos nutanti* V. VLIT. Ita & Pal. aut hypallage ſtatuenda eſt, *calathos nutantes lacte coacto.* nam proprie *cogi* lac dicitur, unde *coagulum*, ut vel lexica docent. vid. ad Nemeſ. II. Ecl. 34. aut legendum, *calathos nutantes lacte coacto.* nam *nutantes* calathi, ſunt ita pondere caſeorum oneſati, ut fere frangi & diſſolvi videantur. ut ita *nutant pondere rami* Ovid. II. Art. 263. vel vacillantes, huc atque illuc inclinati pondere ſuo. ut animus huc atque illuc *nutat* Ovid. X. Met. 375. anguſto enim fundo fingere debemus calathos, qui pleni lacte coacto, & poſiti in capite ferentis nutabant tremulo motu. *nutantis* ſcriptum fuerat pro *nutantes*, inde *nutanti* natum. ita mox Ecl. ſeq. 69. *nullo tremuere coagula lacte.* & Ecl. V. 64. *tremuli tremebunda coagula lactis.* poſſet & legi, *calathos ſudantes lacte coacto.* ex vimine enim calathi perfluebant, ſero emanante. vid. Ovid. IV. Faſt. 770. v. ad III. 68. de verbo *nutare* multa more ſuo adfert Kempferus, ſed quod in Propertii loco II. XII. 52.

Quae paſſim calathis ſtrata natare vides.

natare μεταφορικῶς pro *nutare* explicet, non capio. cum ſenſus ſit, folia ex arentibus coronis decidentia in calathis natare, id eſt non ligata, ſed laxa & ſoluta & ſparſa fluitare. nam futiles erant coronae, unde illa folia decidentia, in calathis ſejuncta jam & ſingula fluctuabant quaſi, in laxis calathis, qui ex vimine facti floribus inſerviebant. vid. ad Propert. III. XI. 30. Broukh. de vi verbi *natare* vide plura ad Nemeſ. Cyneg. 170. & inf. VI. 44. BURM.

77. NUTANTI LACTE] Supra vocavit *tremulum* eadem mente. TITIUS.

79. FIET TONSURA]. *Surget tonſ.* R. VLITIUS. & ita Voſſ.

79. KALENDIS.] Intelligo Calendas Martii, tunc enim ver ad aeſtatem inclinare incipit, quo tempore tonderi pecus commodiſſimum eſt, auctore Columella, lib. VII. 4. cujus haec ſunt verba: *Tonſurae certum tempus anni per omnes regiones ſervari non poteſt, quoniam nec ubique tarde, nec celeriter aeſtas ingruit, & eſt modus optimus conſiderare tempeſtates, quibus ovis neque frigus, ſi lanam detraxeris, neque aeſtum, ſi nondum detraxerit, ſentiat.* Varro ſic ait II. II. *tonſurae tempus inter aequinoctium vernum, & ſolſtitium, cum ſudare inceperunt oves, a quo ſudore recens lana tonſa ſuccida appellata eſt: oves iſtas tondent circiter ordeaceam meſſem, in aliis locis ante foeniſecia, quidam bas in anno bis tondent, ut in Hiſpania citeriori, ac ſemeſtres faciunt tonſuras.* TITIUS.

80. ET NOS] *At nos* Cod. H.

80. ETIAM] Non cedit Idae jactanti aeſtiva ſua dona. BART. *Etiam*, id eſt licet ſit maxime torrida: vid. ad Quinctil. Decl. III. 13. BURM.

80. MUNERAT] Muneribus ditat atque locupletat. Terentius Heauton. *Munerarier ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.* *Munero* exſtat apud Diomedem lib. I. Gramm. Donatum in Editione Secunda, P. Conſentium in Arte. Utrumque *munero* & *muneror* agnoſcit Priſcianus lib. VIII. BART. Vitioſe *mimerat* Dorv.

81. MILLE RENITENTI] Ficorum genus gratiſſimum; de quibus Martialis VII. 24.

Infanti melimela dato, fatuaſque mariſcas,
Nam mihi quae fuerit pungere, Chia ſapit.

Illius ſaporem idem Poëta expreſſit in Xeniis XIII. 23.

Chia ſeni ſimilis Baccho, quam Setia miſit,
Ipſa merum ſecum portat, & ipſa ſalem.

Non

Caſtaneaſque nuces totidem, cum ſole Novembri
Maturis nucibus virides rumpentur echini.
Id. Num, precor, informis videor tibi? num gravis annis?
Decipiorque miſer, quoties molliſſima tango
Ora manu, primique ſequor veſtigia floris

Ne-

Non deſunt, qui legant *renidenti cortice*, quod mihi tamen non perſuadent. TITIUS. Non perſuadent tibi, mi Titi, qui retinent hic libentius *renidenti*, quam *renitenti*. Sed perſuaſiſſent (puto) ſi tibi ſuccinuiſſent ilico, quod ipſe nunc (te non dubito applaudente) facio, optimae & oportune lectae fici notas, quarum una eſt, nec in poſtremis

Gocci di pianto, & ſcoppi delle riſa.

Significare hinc poëtae voluerunt, tunc laudatiſſimas eſſe ficos, cum ſciſſa pellicula, quaſi renidere videantur. At corticem habere renitentem prae ſe fert duritiam, & immaturitatem ingratam, & lautioribus labris viſcoſam, odioſamque. MARTELL. *Renidenti* P. & Martell. *renitenti* al. omn. *Chias*] *Thilas*, & v. 83. *echinni* R. VLIT. *Redmti d. t. c. Cymas* Cod. H. *retinenti Thilas* Palm. & Voſſ.

82. Castaneasque nuces] Quae ſimpliciter abſque adjuncto *Caſtaneae* quoque nuncupantur. Virg. Ecl. II.

Caſtaneaſque nuces, mea quas Amaryllis amabat.

Hac de re adeundus eſt Macrob. Satur. lib. III. cap. 18. TITIUS.

82. Sole Novembri] Elegantiſſima phraſis, & eruditior pene quam pro ruſtico & paſtore. BART.

83. Virides rumpentur echini.] Quod argumentum eſt maturitatis caſtanearum. *Echinus* dicitur ſpinoſus ille calyx, quo caſtanea circumdatur. TITUS. Hirta cutis caſtanearum. Omne hirtum atque pungens *Echinum* vocant veteres. Claudianus libro II. in Eutropium 448.

Quas figat verubus partes, quae fruſta calenti
Mandet aquae, quantoque cutem diſtendat
Echino.

BART. *Echinni* Dorv. & Voſſ. hinc caſtaneae hirſutae Virg. VII. Ecl. 53. quas Servius explicat intra *Echinos* adhuc locatas. BURM.

84. Num, precor, informis] Verbum *precor* ἐνέργειαν quandam ſermoni addit. Sic Terentius Eunucho: *hem; obſecro, an is eſt!* Cicero ad Atticum: *Si tibi res, ſi locus, ſi inſtitutum placet, lege quaeſo legem, mihique eam mitte.* Locus autem videri poteſt expreſſus ex Virgilio dicente II. Ecl. 25.

Non ſum adeo informis, nuper me in litore
vidi,
Cum placidum ventis ſtaret mare.

Ita vero interrogat Idas, ut negari velit. TITIUS. *num pre. . . informis* Dorvil.

84. Gravis] Annis ſenior. TIT.

84. Annis?] *An num?* V. A. B. *annum* F. VLIT.

85. Decipiorque miser,] Plus indignationis & dignitatis paſtoralis habet, quod in veteri editione reperio.

—— —— num gravis annis
Decipior miſer? ô quoties m.

BART. *Decrepituſque* R. *Decipior miſer? ô quoties* Bart. ex G. VLIT. *Decipietque miſer q. nobiliſſima.* Dorv. Heinſ. malebat, *decipiorne. decrepituſque* Voſſ.

86. Primique sequor vestigia floris] Primam lanuginem. Virg. VII. Aen. 162.

—— & primaevo flore juventae
Exercentur equis.

Rurſus VIII. 160.

Tum mihi prima genas veſtibat flore juventa.

Lucret. v. 886.

Tum demum pueris, aevo florente juventas
Occipit, & molli veſtit lanugine malas.

Tibull. I. IX. 47.

At tu dum primi floret tibi temporis aetas.

Heſiodus Theogonia 988

Τὸν ῥα νέον, τέρεν ἄνθος ἔχοντ' ἐρικυδέος ἥβης.

Meus Taſſius de Lesbino loquens:

A cui non anco la ſtagione novella
Il bel mento ſpargea de' primi fiori.

TITIUS.

86.

Neſcius, & gracili digitos lanugine fallo?
As. Fontibus in liquidis quoties me conſpicor, ipſe
Admiror toties. etenim ſic flore juventae
Induimus vultus, ut in arbore ſaepe notavi
Cerea ſub tenui lucere Cydonia lana.
Id. Carmina poſcit amor, nec fiſtula cedit amori.
Sed fugit ecce dies, revocatque crepuſcula veſper,

86. Floris] Barbae primae. Vide Animadverſiones in Claudianum noſtras, ubi hujus generis multa notavimus. Notiſſimi ſunt Theocriti & Maronis verſus, quos noſter hoc loco imitatur. BART.

87. Gracili] *Fragili* R. & Gron. VLIT. *Fragili* Voſſ. Ex prima editione *fragili* quidem profert Gronov. iv. Ob. 22. ſed nec rejicit *gracili:* nam & Ovid i. Amor. xiv.

Cum graciles eſſent tamen, & lanuginis inſtar.

vid. commutata haec verba apud Ovid. Ep. xiv. 39. i. Met. 298. & alibi. BURM.

88. Fontibus in liquidis] Cur dictum ſit *in fontibus*, ſciri poteſt ex eis, quae ad illud Nemeſiani ii. Ecl. 74. adnotavimus:

Quin etiam fontis ſpeculo me mane notavi:

Porro *liquidis* valet puris ac pellucentibus. Virgilius iv. Georg. 18.

At liquidi fontes, & ſtagna virentia muſco Adſint.

TITIUS. Pro *eſſe*, quod ſane ſupervacaneum, & inſuave eſt, aio, me iis ipſis in exemplaribus tuis, unde tu multas varietates & correctiones eruiſti, legiſſe *ipſe*, & vero bene. Tu judicabis: legatur itaque poſthac:

Fontibus in liquidis quoties me conſpicor ipſe.

MARTELL. *Conſpicor*, *ipſe* ego. *conſpicor ipſe*, *Adm.* P. & Martell. ex MSS. *conſpicor eſſe* R. A. F. *compiſcor eſſe* V. B. VLIT. In Doivil. erat *e e* & ſuperſcriptae ſingulis literis notae, quae vel *ſ*, vel *c* videbantur referre. unde legi poſſet. *quoties me conſpicor, ecce, admiror toties.* ut Ecl. i. 4. *Cernis (ut ecce)* &c. ubi vid. BURM.

90. Induimus] *Induimur* Nic. Heinſ. Veriſſime Nam exprimit Nemeſ. Ecl. ii. *nulla tegimur lanugine malas.* VLIT.

90. Induimus vultus] Nemeſianus ii. Ecl. 77.

Quod vidi, nulla tegimur lanugine malas.

Tranſit autem illico ad ſimile rei explanandae gratia. Sic Martialis x. 42.

Celantur ſimili ventura Cydonia lana,
Pollice virgineo quae ſpoliata nitent.

Porro Cydonia mala, quae & cotonea nuncupantur, *cerea* appellavit a colore, quem referunt, quocirca Palladius eadem *fulva* nominavit in epigrammate: ſed *lucere* additum eſt ob colorem ſplendicantem, auroque perſimilem, quem referunt cotonea: hinc dixit Virgilius Ecl. iii. 71.

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam:

niſi ſi de citriis intellexit: certe cotonea auri colorem prae ſe ferre conſtat. TITIUS. *Tenera lanugine mala* Virgil. ii. Ecl. 51. Quae *cerea* hic, *fulva* vocat Palladius lib xiii.

Cum praeſtet cunctis ſe fulva Cydonia pomis.

BART. vid. Salm. Exerc. Plin. pag. 499.

91. Cydonia] *Sidonia* Pal.

92. Carmina poscit amor,] Cantu gaudet amor, unde natum adagium:

Μουσικὴν ἔρως διδάσκει, κἂν τις ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν.

Nemeſianus inquit Ecl. iv.

Cantet amet quod quiſque, levant & carmina curas.

Sed verius ille apud Maronem x. Ecl. 29.

Nec lacbrymis crudelis amor, nec gramina rivis,
Nec Cythiſo ſaturantur apes, nec fronde capellae.

Propertius i. xii. 16.

Nonnihil aſperſis gaudet amor lacbrymis.

Inde ſuaviſſimus noſter Lyricen:

Io mi paſco di lacrime, e tu 'l ſai.

TITIUS.

92. Cedit] *Siſtis amori* R. VLIT. Ita & Voſſ. ſed *nec cedit* eſt ſufficit etiam, nondum quidem laſſati ſumus canendo, ſed dies fugit. BURM.

Hinc tu, Daphni, greges, illinc agat Alpheſiboeus.
As. Jam reſonant frondes, jam cantibus obſtrepit arbos
I procul, ô Dorida, primumque reclude canalem,
Et ſinc jam dudum ſitientes irriget hortos.
Vix ea finierant, ſenior quum talia Thyrſis:
Eſte pares, & ab hoc concordes vivite; nam vos

Et

93. Sed fugit ecce dies,] Ita ferme Catullus LXI. 94.

Sed moraris, abit dies, prodeas nova nupta.

Vide ad hanc locutionem, quae ſcripta reliquit Seneca epiſt. CIX. lib. XIX. Sumitur hinc autem honeſta digreſſus occaſio; quomodo apud Virgilium I. Ecl. 84.

Majoreſque cadunt altis de montibus umbrae.

Nemeſianus ſic I. Ecl. 86.

Sed jam ſol demittit equos de culmine mundi,
Flumineos ſuadens gregibus praebere liquores.

Rurſus alibi I. Ecl. 88.

Sic pueri Donacem toto ſub ſole canebant,
Frigidus e ſylvis donec deſcendere ſuaſit
Heſperus, & ſtabulis paſtos inducere tauros.

Diximus in noſtris libris Locor. Controverſ. TITIUS.

93. Revocatque] *Revocat* Dorvil. Ed. Parm.

94. Hinc tu, Daphni, greges,] Ingentem pecudum numerum ſignificat hoc verſu. TITIUS.

94. Agat] *Vocat*, & 95. *cratibus obſtr.* R. Ita apud Avienum Perieg. 707. legendum *cantuque ſacrato Ludunt.* ubi Ed. *cratituque.* mendoſe. VLIT. *Vocat* etiam Dorv. Voſſ. & Palat. qui & *damni* pro *Daphni.* *cratibus* etiam Voſſ.

95. Jam cantibus obstrepit arbos.] Noctis adventantis deſcriptio, tunc enim aves canere incipiunt, cum medio diei aeſtu intra frondes tacitae latitare ſoleant. Virgil. III. Georg. 336.

——— cum frigidus aëra veſper
Temperat, & ſaltus reficit jam roſcida luna,
Litoraque Alcyonem reſonant, & acanthida dumi.

Sic matutinum tempus deſcripſit Ovidius Epiſt. Ariadnae ad Theſeum X. 7.

Tempus erat, vitrea quo primum terra pruina
Spargitur, & tectae fronde queruntur aves.

TITIUS. Vento ſub crepuſculum increbeſcente. Elegantiſſime de arborum cantilenis Petronius CXX.

Mollia diſcordi ſtrepitu virgulta loquuntur.

Ut Manilius III. 651.

——— totumque canora
Voce nemus loquitur.

Longus Paſtoralium primo. Καὶ τὸς ἀνέμους συρίττοντας ταῖς πίτυσιν ἐμπνέοντας. Virgilius Culice. BART.

96. I procul] *Hac procul* Cod. H *o Dirida* Dorv. Pal. & Voſſ. *o Doricla* Heinſius corrigebat. Guidalot. a *Doridas*, videtur derivare. ut a *Pallas*, *Palla.* recte. ſed ſcribendum puto, *Doryla* a *Dorylas*, quo nomine Centaurus apud Ovid. XII. Met. 380. & alius v. 129. & apud Stat. III. Theb. 13. BURM.

96. Primumque reclude canalem,] Contra Maro, tametſi figurate id dici videatur, Ecl. III.

Claudite jam rivos pueri, ſat prata biberunt.

Sed hic noſter de canali *intelligit* ad *hortum* irrigandum. Loquitur enim *Aſtacus*, atque ait:

Et ſine jamdudum ſitientes irriget hortos;

neque vero meridie horti irrigari conſueverunt, ſed aut mane, aut etiam noctu, ne ſolis videlicet fervor humorem abſumat, aut quoniam, cum aqua ſit calida, necaret, quae irrigarentur. Haec autem ipſiſſima ſunt Ariſtotelis verba in Problematis, ubi, cum quaeſiviſſet, cur non meridie, ſed mane noctuve irrigare conſueverint, ſubdit: Πότερον ἵνα μὴ ὁ ἥλιος ἀναλώσῃ, ἢ ὅτι ἐὰν ᾖ θερμὸν τὸ ὕδωρ διαφθείρῃ τὰ ἀρδόμενα. TITIUS.

98. Finierant] *Finierat ſenior* R. & Voſſ.

99. Este pares,] Non aliter fere Palaemon apud Virgilium Ecl. III.

Et vitula tu dignus, & hic, & quiſquis amores

Aut

100 Et decor, & cantus, & amor ſociavit, & aetas.

Aut metuit dulces, aut experietur amaros.
Ovid. VI. Faſt. 97.
Dicta triplex cauſa eſt, at vos ignoſcite divae:
Res eſt arbitrio non dirimenda meo:
Ite pares a me.
Homerus Iliad. H. 279.
Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον,
Ἀμφοτέρω γὰρ σφῶϊ φιλεῖ νεφεληγερέτα Ζεύς
Ἄμφω δ' αἰχμητά.
TITIUS. Valde tentor ad reſcribendum, *ite pares.* ut apud Auſon. de Clar. Urb. Antiochia & Alexandria, *Et vos ite pares.* Ovid. III. Art. Am. 3.
Ite in bella pares.
& appoſite VI. Faſt. 98. a Titio laudatus.
Res eſt arbitrio non dirimenda meo
Ite pares a me.
& *eſſe* & *ire* ſaepe confudiſſe librarios, vidimus ad Ovid. XIX. Epiſt. 82. & Remed. 542. & alibi. BURM.

99. OB HOC] *Abhoc* R. i. e. abhinc. recte. VLIT. ita & Voſſ. vid. Heinſ. ad Ovid. II. Epiſt. 86.

99. CONCORDES VIVITE:] Ob aequalitatem, ac ſimilitudinem, quae inter vos intercedit, ea etenim amicitiam conciliare ſolet, ut multis in locis docet Ariſtoteles: Plutarchus in commentario, cui titulus. Quomodo amicum ab adulatore dignoſcere valeamus, hos affert ſenarios ex Poëta, neſcio quo:
Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
Παῖς παιδὶ, γυναικὶ πρόσφορον γυνὴ,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς, ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ,
Sed & Theognis inquit:
Πάντες μὲν τιμῶσιν ὁμῶς, ἴσοι, οὔτε κατ' αὐτὸν
Οἴκουσιν χώρης, οὔτε παλαιότεροι.
Ovid. IX. Met. 717.
Par aetas, par forma fuit, primaſque magiſtris
Accepere artes, elementa aetatis ab iiſdem:
Hinc amor amborum tetigit rude pectus.
Cornelius Gallus, niſi mentitur titulus:
Sum grandaevus ego, nec tu minus alba capillis,
Par aetas animos conciliare ſolet.
Plura nos de hac re contraximus in Commentariis ad Senecam de Beneficiis, quos propediem in lucem dabimus. Quatuor autem colligit Thyrſis, quorum omnium ſuperius meminerat poëta: *Et decor*, inquit, ad pulchritudinem ipſam referens, de qua ſuperius, *Formoſus uterque.* & *cantus*, quod peritiam canendi tantum reſpicit: nam de Voce dixerat: *ſed impar Voce ſonans:* & *amor*, uterque enim Crocalem deperibat: & *aetas*, quoniam uterque puer, inquit enim
Intactam Crocalem puer Aſtacus, & puer Idas,
Idas lanigeri dominus gregis, Aſtacus horti
Dilexere diu.
TITIUS. Theocritus. Bucoliaſt. Idyl. VIII. 3.
Ἄμφω τώγ' ἤτην πυῤῥοτρίχω, ἄμφω ἀνάβω,
Ἄμφω συρίσδεν δεδαημένω, ἄμφω ἀείδεν. &c.
BART.

E C L O G A III.

E X O R A T I O.

I O L A S, L Y C I D A S.

Numquid in hac, Lycida, vidiſti forte juvencam
Valle meam? ſolet illa tuis occurrere tauris.
Et jam paene duas, dum quaeritur, eximit horas:
Nec tamen adparet. duris ego perdita ruſcis

Jam

Ecloga III.] Continet haec ecloga exorationem, ſive potius promiſſionem exorandi puellam amatam, quocirca ejus epigraphe in libris Florentiae impreſſis eſt *Exoratio*. TITIUS. Exoratio P. & Ed. Juntae. rectius deeſt in al. omn. VLIT.

Iolas] Jollas ſemper R. IDEM. & Dorv. & Voſſ.

1. Numquid in hac,] *Rus merum* Eclogam hanc vocat vir ſummus. At nos, quod illi rus eſt, ſuam paſtori urbanitatem putamus. Affectaſſe ſummam ſimplicitatem in paſtoriciis colloquiis Calpurnium, exinde nobis vel maxime clarum, quod, cum unus aliquis ad narrandum producitur, optimi ſint verſus, & digni quovis feliciſſimo poëta: at, cum colloquuntur, tum ruſticitatem ſponte induunt. Sed incomparabile Scaligeri ingenium ex ſua felicitate omnes omnium Poëtarum verſus aeſtimare velle, injurium eſt. Non nego Scaligerum meliorem Poëtam Calpurnio, Calpurnium tamen malum non concedo. BART.

1. Forte juvencam] *Valle juvencam Forte meam* Cod. Dorvil. & Voſſ. ſed correctum.

2. Tuis occurrere tauris.] Virgilius eodem ſenſu dixit Ecl. ix. 25.

Occurſare capro, cornu ferit ille, caveto. TITIUS.

3. Duas] *Tuas* Pal.

3. Eximit horas:] Par phraſis illo Horatii 1. Od. 1.

——— *partem ſolido demere de die.*

eximit eſt conſumit. Virgil. 1. Aen. 216.

Poſtquam exempta fames epulis.

Lucretius lib. iii. 876.

——— ——— *Mors eximit im.*

Sic Cicero Philipp. v. *Horam eximere ullam in tali cive liberando ſine ſcelere non poſſumus.* Pari phraſi *eximere actionem* dixit Ulpianus, cum per procraſtinationem effectum eſt, ut jam lege agi non poſſit: L. xxvi. *Ex quibus cauſſis majores*, &c. BART. Suet. Oth 6. *medium tempus religio & Seleucus exemit.* & nota eſt locutio & obvia, *diem dicendo eximere.* BURM.

4. Nec tamen] Leg. *Nec tamen apparet duris ebo* (i. e. *heu!*) *perdita ruſcis. Jamdudum nullis*, &c. Virg. Ecl. viii. 87. *viridi procumbit bucula in ulva Perdita*, &c. VLIT. *Hec* Dorv. vid. Grat. Cyneg. 300.

4. Duris perdita ruscis] Ruſcus frutex eſt acuminatorum foliorum & durorum, unde a Graecis ὀξυμυρσίνη dictus eſt. Virgilius *horridum* appellaſſe videtur per ſubauditum intellectum, eo verſu Ecl. vii. 42.

Horridior ruſco, projecta vilior alga.

Battus apud Theocritum vitulam quaerens in ſpinam incidit, quae ipſius calcaneo haeſit Id. iv. 50.

Θᾶσαι μ᾽ ὦ Κορύδων, ποτὶ τῷ Διὸς, ἁ γὰρ ἄκανθα
Ἁρμοῖ μ᾽ ὧδ᾽ ἐπάταξ᾽ ὑπὸ τὸ σφυρόν.

&

Jam dudum nullis dubitavi crura rubetis
Scindere, nec quidquam poſt tantum ſanguinis egi.
LYC. Non ſatis attendi: neque enim vacat. uror, Iola,
Uror, & immodice: Lycidan ingrata reliquit
Phyl-

& reliqua. Cui reſpondet Corydon

Εἰς ὄρος ὄκχ᾽ ἕρπεις, μὴ ἀνάλιπος ἔρχεο Βάττε,
Ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοί τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι.

Propertius IV. IV. 26.

Retulit hirſutis brachia ſecta rubis.

TIT. *Tuſcis* Dorvil. vide de ſimilibus ad Ovid. I. Met. 509. & Broukh. ad Propertii d. l. *perdita* ſi juvenca intelligenda ſit, mirum, unde ſcire potuerit Iolas, illam ruſcis eſſe duris perditam: nec Virgilii locus quadrat, ubi bucula quaerens juvencum perdita, id eſt amore confecta, conſumpta procumbit in ulva: quare *crura perdita* conjungo, id eſt lacerata, ſanguinolenta. BURM.

5. JAM DUDUM, NULLIS] Melior ſcriptura in veteribus Editis. *Jamdudum & nullis.* non enim ante hanc juvencae anquiſitionem laeſa ſibi crura fuiſſe dicit. BART. *Jamdudum nullis.* R. P. *& nullis* V. A. B. F. Bart. VLIT. *Jamd. nullis* Voſſ. Heinſ. malebat *nullus.* & certe ita Cicero, & alii ſaepe loqui amant. BURM.

5. CRURA RUBETIS] Rubetum dicitur locus rubis conſitus, a rubo, ſicut quercetum, lauretum, myrtetum, atque his ſimilia a ſuis quaeque arboribus, *dubitavi* autem *rumpere* pro rupi, ſicut infra:

——— *nec medios dubitaſti rumpere cantus*;

id eſt rupiſti. TITIUS.

6. NEC QUIDQUAM] *Nequicquam* Ed. Parm.

6. POST TANTUM SANGUINIS] Sic Venus apud Bionem Idyl. I. 20.

Λυσαμένα πλοκαμῖδας, ἀνὰ δρυμὼς ἀλάληται
Πενθαλέα, νήπλεκτος, ἀσάνδαλος, αἱ δὲ βάτοι νιν
Ἐρχομέναν τείροντι, καὶ ἱερὸν αἷμα δρέπονται.

BART.

7. SATIS] Eleganter ita pro *bene* uſurpatur haec vox. Cor. Celſus lib. VI. cap. 4. *id autem quod ſubinde raditur, illini atramento ſcriptorio ſatis eſt.* H. e. bonum. Victor Uticenſis l. I. de Perſec. Vandal. *quorum numerum ſatis comprehendere impoſſibile eſt.* de libris B. Auguſt. Tibul. II. VII. 35.

Tunc tibi, lena, precor, diras, ſatis anxia vivas,

Moverit e votis pars quotacunque deos.

Ad quos verſus conſule veriſimilia doctiſſimi Fruterii lib. III. cap. 9. & noſtra ad Claudianum. Optatus Afer lib. I. *haereticos a domo veritatis ſatis extorres.* Sic Rufinus in Hiſt. Eccl. Appendice, Hieronymus in Vita Joannis Monachi: Alcuinus Flaccus in principio Artis Grammaticae. Sidonius, Appulejus, Capitolinus. hic in Marco, iſte lib. VI. ille Narbone. BART. Vide Broukhuſ. ad Tibulli locum.

7. NEQUE ENIM VACAT.] Recte cauſam ſubjungit Lycidas, ne amici curam penitus depoſuiſſe videatur. TITIUS. Cum ruſtica quadam indignatione hoc effert, unde verſ. XVIII. Phyllide contentum ſe Iolas non ſine exprobratione meminit. BART.

8. UROR, ET IMMODICE.] Quamquam amantes *uri* dicantur, unde amori faces tribuuntur; hic tamen verbum *uri* accipio pro zelotypia tangi, quomodo eo uſus fuit Terentius Eunucho, ibi:

Numquid hic vides, quod te urit?

cur ita credam, facit, quod ſtatim ſequitur:

——— *Lycidan ingrata reliquit*

Phyllis:

& reliqua, nec non illud alterum:

Haec ego cum vidi, fateor, ſic intimus arſi;

Ut nihil ulterius tulerim.

TITIUS. Non ſatis belle recentiores poſt *immodice* ſolidae diſtinctionis notam interſerunt. Nam *immodice ingratam* ait ſibi Phyllidem, quae ſane amplius eſſe non poterat grata, cum poſt tot accepta munera in conſpectu hujus alium amplectitur. BART. Perperam jungit Barthius *immodice ingrata*, quod nec eleganter dictum, nec Lycidae menti convenit. ſed *uror & immodice*, pro, & quidem immodice, non ut vulgo amantes ardere ſolent: Ovid. II. Faſt. 585. *immodico victus* ama-

Phyllis, amatque novum poſt tot mea munera Mopſum.
Iol. Mobilior ventis ô femina. ſic tua Phyllis?
Quae ſibi (nam memini) ſi quando ſolus abeſſes,

Mel-

amore, ubi alii, etiam non male, *indomito*. &, licet de febri, Epiſt. xxi. 44 *immodicus corporis ardor*. & quae plura obvia ſunt. nec etiam *uror* hic cum Titio, de zelotypia poteſt capi, ſed de ipſo ardore & immodico, quo deperibat, amore. vid. Broukhuſ. ad Propert. I. xIII. 34. quibus infinita ex Ovidio & aliis loca addere facile eſſet, niſi taederet quotidianarum formularum. Terentii vero locum, quem adducit, non inveni, neque puto apud eum reperiri: ſed in Eunuch. II. II. 41. legitur, *numquidnam, quod nolis, vides?* & mox vſ. 43. ſequitur, *uro hominem*, quod alio ſenſu capiendum, ut ſaepe apud illum & alios. *ingrata* vero ſimpliciter poni ſolet apud Poëtas in exprobrationibus. ut Ovid. II. Amor. VIII. 23.

Quid renuis, fingiſque novos, ingrata, timores?

& ita contra mulieres viris exprobrantes levitatem Ovid. VII. Met. 711.

—— *ſiſte tuas, ingrate, querelas.*

& ad hujus loci ſenſum VIII. 119.

Sic nos, ingrate, relinquis.

& ita Propertius & alii paſſim. ſed *immodice ingrata* merum rus olet. praeterea τῷ *immodice uri*, opponi poteſt *moderate* uri. ut Ovid. II. Amor. XVII. 2.

Sim licet infamis, dum me moderatius urat,
Quae Paphon, & fluctu pulſa Cythera tenet.

& II. Art. 353.

Phyllida Demophoon praeſens moderatius uſſit:
Exarſit velis acrius illa datis.

Ubi *acrius* eſt idem, quod immodice: ſed haec jam nimia, nec opus eſſet talibus, niſi viri docti ſaepe nimis acuti in explicandis vulgatis eſſe vellent. BURM.

9. NOVUM POST TOT MEA MUNERA] Infelix fatum hujus nominis, nam alius quiſpiam Mopſus male etiam audit apud Maronem:

Mopſo Nyſa datur; quid non ſperemus amantes.

ſunt, qui legant *vulnera* ἀντὶ τοῦ *munera*, non ita bono ſenſu, quocirca non diſcedo a vulgata ſcriptura. TITIUS. *Novus* Mopſus hic, quia ejecto vetere amatore prior eſt, dicitur. vide Broukh. ad Tibul. II. IV. 13. ita *juvenis novus* apud Ovid. III. Art. 480. ubi vid. notas. & *novus amans* ibid. 554 *novus ſucceſſor* Remed. 462. *nova puella* Propert. I. XVIII. 10. & *domina* IV. VII. 76. ubi Paſſer. & millia talia obvia. *Novum* dici, ut *novi homines*, non convenit: nihil enim occurrit, unde Lycidan nobiliorem fuiſſe inter paſtores Mopſo conſtat, niſi quod hic ſceleſtior, & nocturni furti reus agatur. *poſt tot munera* illuſtravimus ad Nemeſ. II. 69. *mea* deeſt Palat. BURM.

9. MUNERA] *Vulnera* R. non male. VLITIUS. ita Dorv. & Voſſ.

10. MOBILIOR VENTIS Ô FEMINA.] Mulierum inconſtantiam notat, eamque ventis comparat Horatii exemplo, cujus haec ſunt verba I. Od. 5.

—— *heu quoties fidem,*
Mutatoſque deos flebit, & aſpera
Nigris aequora ventis
Emirabitur inſolens.

Abſolute Virgilius, & abſque metaphora IV. Aen. 569.

—— *Varium, & mutabile ſemper*
Femina.

TITIUS. Q. Cicero in epigrammate pariter *leviorem vento feminam* dicit.

Crede ratem ventis, animum ne crede puellis,
Namque eſt feminea tutior unda fide.

Propertius II. VII. 71.

Non ſic incerto mutantur flamine Syrtes,
Nec folia hiberno tam tumefacta Noto;
Quam cito feminea non conſtat foedus in ira,
Sive ea cauſſa gravis, ſive ea cauſſa levis.

Sed quid opus pluribus, *mulierem quid verius dicas, quam mulierem?* ait Rhetor vetus apud Rutilium Lupum. Hoc eſt, κοινὸν ἀνθρώποις κακὸν, ſecundum Euripidem in Andromacha, itemque φυτὸν ἀθλιώτατον. ut idem ait in Medea. Vide Siobaei Sermonem LXXI. BART.

10. Ô FEMINA] *Eſt femina* Dorvil.

11. SOLUS ABESSES,] Ut omnes alii adeſſent,

Digitized by Google

Mella etiam ſine te jurabat amara videri.
Lyc. Altius iſta querar: ſi forte vacabis, Iolā,
Has pete nunc ſalices, & laevas flecte ſub ulmos:
Nam cum prata calent, illic requieſcere noſter
Taurus amat, gelidaque jacet ſpatiatus in umbra,

Et

eſſent, tui unius abſentiam moleſte ferre conſuevit. TITIUS. Etiam nobis omnibus de juventute montana praeſentibus, ſolo te abſente. BART.

12. Mella etiam sine te] Eodem ferme pacto dixit Nemeſianus:

Te ſine, vae miſero mihi lilia nigra videntur,
Pallenteſque roſae, nec dulce rubens hyacinthus,
Nullos nec myrtus, nec laurus ſpirat odores;
At tu ſi venias:

& reliqua. TITIUS.

13. Altius ista querar,] A longiore capite querelas arceſſens: vel efficacius, expreſſius, & magis ex animo. IDEM.

13. Si quando vocabis,] Legendum: *vacabis*. TITIUS. *Vocabis* B. Ed. *ſi forte vacabit* R. VLIT. *Si forte vacabis* Dorvil. *vacabit* Voſſ. diſtinguerem, *Altius iſta querar? ſi forte va. Io. Has pete. querar* eſt rogantis, non futuri temporis. an vis me iſta queri altius, & originem diſcidii exponere: deinde jungenda reliqua, *ſi forte vacabis, pete has ſalices. vacabis*, an *vacabit* legatur, parum intereſt. vid. ad Ovid. II. Faſt. 18. BURM.

14. Laevas] *Levis*, i. laeves, R. VLIT. *Laevos* Dorv. *levis* Voſſ. *laetas* dicit quaſdam editiones habere Kempferus, quas ego non novi. *laevas* vera lectio: nam *leves*, ſive glabras & politas dici poſſe non puto, cum non de viridario delicato divitis & luxurioſi hominis agatur, qui tam politas arbores haberet, ſed de obviis in agro, ubi paſcebant gregem paſtores, arboribus. BURM.

14. Et laevas flecte sub ulmos:] Demonſtratio loci. Sic Martialis I. Epig. 71.

Quaeris iter? dicam: vicinum Caſtora canae
Tranſibis Veſtae, virgineamque domum:

& reliqua. Ridicula eſt loci cujuſdam demonſtratio apud Plautum. TITIUS.

16. Taurus amat,] Φιλεῖ, ſolet, vel facere delectatur, *exemplo* Graecorum. Plato: οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. Rurſus: καὶ τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι. Dionyſius Halicarnaſſeus: οἷα δὴ φιλεῖ πάσχειν στρατιὰ νεοσύλλεκτος. Horat. II. Od. 3.

Qua pinus ingens, albaque populus
Umbram hoſpitalem conſociare amant
Ramis:

Rurſus III. Od. 16.

Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo.

Item Epod. VIII.

Quid quod libelli Stoici inter ſericos
Jacere pulvillos amant.

Salluſt. Jug. XXXIV. *Terrebat eum clamore, vultu, ſaepe impetu, atque aliis omnibus, quae ira fieri amat.* Rurſus XLI. *Sed ubi illa formido mentibus deceſſit, ſcilicet ea; quae ſecundae res amant, laſcivia, atque ſuperbia inceſſere:* vel *amat requieſcere*, id eſt libenter requieſcit. TITIUS.

16. Gelidaque jacet] Virgilius *frigidam* vocavit eodem conſilio Ecl. VIII. 14.

Frigida vix coelo noctis deceſſerat umbra.

Spatiatus autem: hoc eſt, poſtquam ſpatiatus eſt. IDEM. Durius hoc. malim legere *ſpatioſus* cum Cod. H. quod quaſi proprium tauri epitheton. vid. ad Ovid. III. Met. 20. jacet autem ſpatioſus, id eſt corpore toto projectus. ut *multa jacere* de muliere II. Amor. IV. 34. Heinſius vero ingenioſe conjiciebat, *ſatiatus*, quod ruminanti bovi convenientiſſimum. ut ipſi paſtores Ecl. ſeq. 37. *ſaturi* recubant in umbra, & ita Scaliger ad Eleg. in obitum Maecenatis 128. in Statio IV. Silv. VII. I. pro *longo ſatiata campo*, corrigit *ſpatiata*, ut & Barth. & Gevart. Morel. & Markl. poſſet tamen Statius reſpexiſſe ad Horat. I. Od. II. 37. *heu nimis longo ſatiate ludo*, qui locus Scaligeri menti obverſatus fuit, qua *longo ludo*, pro *lato* citat. vi-

 de-

Digitized by Google

Et matutinas revocat palearibus herbas.
Iol. Non equidem, Lycida, quamvis contemptus, abibo.
Tityre, quas dixit ſalices pete laevus, & illinc,

Si

detur autem Noſter in animo habuiſſe illa Ovidii III. Amor. v. 17.

Dum jacet, & lente revocatas ruminat herbas,
Atque iterum paſto paſcitur ante cibo.

BURM.

17. Et matutinas revocat palearibus herbas.] Περιφραστικῶς pro ruminat. Eſt alluſum ad Graecum verbum μηρυκάζειν, ſive μηρυκᾶν, cum nihil aliud ſit ruminatio, quam cibi ex ventriculo in os attractio. Recte autem addit, *gelidaque jacet ſpatiatus in umbra*, ſiquidem animalia cum ruminant, ut plurimum jacere conſueverunt, auctore Plinio, qui porro ex Ariſtotele ſumpſit libr. IX. de Hiſtoria animalium. Virgilius ſimpliciter dixit VI. Ecl. 53.

Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,
Ilice ſub nigra pallentes ruminat herbas.

Ad quem locum ſic ſcriptum reliquit Servius: *Revomit, & denuo conſumit: ruminatio autem dicta eſt a ruma eminenti gutturis parte, per quam demiſſus cibus a certis revocatur animalibus.* Quibus verbis tueri poſſumus hunc Calpurnii locum a cenſura Julii Caeſaris Scaligeri in Hypercritico: nam per palearia ſumemus hic rumam ipſam, ut ſic verbum *revocare* optime ſenſui quadret: quocirca videat Scaliger, quid ſibi illic voluerit: nam certe Calpurnii conſilium belliſſime procedit, ſi verſus recte intelligantur. conferuat huic loco percipiendo, quae ſcripta leguntur apud Plinium lib. X. ubi de himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis avibus loquitur. Ait enim: *Huc omnia inexplebile animal* (onocrotalum accipe) *congerit, mira ut ſit capacitas: mox perfecta rapina, ſenſim inde in os reddita, in verum alvum ruminantis modo refert.* vid. Mercur. var. lect v. 13. & ſeq. Aelian. de Anim. V. 41. Ariſtot. Hiſt. Anim. III. 14. TITIUS. Omiſſum eſt *a* vel *ab.* ruminantem taurum deſcribit. Scaligeri divino ingenio ruſticum ſermonem opponimus, cui ſatis eſt vel extrema *palearia* nominare, ut inde intelligat pectus, vel loca, quae ſub palearibus, unde herbas mane comeſas revocat, atque ruminat bovinum genus. BART.

18. Contemptus] Forte, *contentus*. VLIT. Ita Dorv. & Palat. Non tamen video] ſenſum, etſi *contemptus* vel *contemtus* legas. non enim apparet, antea a Lycida Iolam fuiſſe contemtui habitum: nec ſi ab amica quoque contemneretur, ut Jolas, hoc hic memorare attinet: immo tunc legendum foret *etiam*, ſc. ut tu, contemptus: nec etiam ſenſum aptum video, ſi legas, *quum ſis contemtus.* id eſt, non abibo, non deero tibi, *licet* ſis contemtus a Phyllide, cum debuiſſet dicere, *quia* ſis contemtus; nec cogitur juvencae inveſtigandae operam dare, ſed rogatur amice. *contentum a contineri* pro occupato, dici poſſe ſimpliciter non puto. *animus* forte *contentus* dici poſſet. quare puto corruptum locum, & forte poſſet legi, *quamvis non tempus*, ſcil. *eſt.* ſed cum hoc ſit durius, nec ratio ſatis inde clara, quare nollet ad ſalices abire cum Lycida, ſed potius manere in loco, ubi eum invenerat Lycidas, malim legere, *quamvis contendis*, id eſt, licet tu id a me petas vehementer, non hinc abibo, ſed Tityrum illuc mittam, ut, ſi forte juvencam illic inveniat, huc agat. *contemnere* & *contendere* variantur in Codd. apud Propert. I. VII. 25. & II. XI. 19. ubi v. Broukh. *quamvis* vero cum indicativo poni obvium eſt. vid ad Ovid. VII Epiſt. 29. & alibi. BURM.

19. Tityre,] Ἀποστροφὴ ad eum, qui in proximo aderat. Τὸ *ſolus* aliqui legunt, *laetus* ex antiquis exemplaribus: Indico, non determino. TITIUS. Omnino *laevus* fac reſcribas. Nam ad laevum latus amandabat Tityrum ut verſ. XIV.

——— *& laevas flecte ſub ulmos.*

BART.

19 Dixit] *Dixi* R. *Solus*] Ita V. A. B. F. *laetus* R. P. *laevus* Bart. VLIT.

19. Quas dixit solus, pete solus] Neſcio, unde Vlitius hanc lectionem petierit. *ſalices* enim primo loco omnes ſcripti & editi

ha-

Si tamen invenies, deprenſam verbere multo
Huc age. ſed fractum referas haſtile memento.
Nunc age, dic, Lycida, quae vos tam magna tulere

Jur-

habent: ſed ſecundo loco variant. non vero, ut nuperus in variis lectionibus editor, negligentiſſimus ſi quis umquam fuit, quaſi pro *ſolus* ibi *ſalices* legeret. habet enim, *quas dixit ſalices pete laetus.* ut eſt in Voſſ. in notis *laevus* habet ex Barthii conjectura. Heinſius *quas dixti.* ſed ſermo eſt ad alium paſtorem, qui gregem Iolae paſcebat. *dixit* vero puto rectum. ſcil. Lycidas vſ. 14. ſuo paſtori hoc imperans, eas petere jubet ſub ſe paſcentem Tityrum Iolas. *pete laevus* vero praefero. Ita *laevum*, *dextrum ire*, pro ad laevam & dextram v. Gron. ad Stat. VI. Theb. 222. *laetus* habet Dorvll. & Cod. Heinſii. BURM.

20. SI TAMEN] Haec indicant, Iolam exiguam habere ſpem inveniendi juvencam, & inde confirmatur lectio, *quamvis contendis*, quia credit, ſe fruſtra illuc iturum, licet id magno opere contenderet Lycidas. ita antiqui Scholiaſtae ad Horat. IV. III. 24. *Quod ſpiro & placeo (ſi placeo) tuum eſt.* exponunt pro *ſi tamen placeo*, ut ſit dubitantis. Ovid. XIII. Met. 506.

Eventuque gravi finita eſt publica clades:
Si finita tamen:

Ut recte ibi Heinſius. III. Amor. IX. 59.

Si tamen, e nobis aliquid niſi nomen & umbra
Reſtat.

ſimilis vis eſt in obvia formula, *ſi modo.* IDEM.

20. DEPRENSAM] *Deprenſum* Dorvil. contra mox *fractam* Palat.

21. SED FRACTUM REFERAS HASTILE MEMENTO] Haſtam, in cujus extremitate aculeus affixus eſt ad armenta agenda excitandaque; Tibullus vocavit *ſtimulum* I. I. 10.

Aut ſtimulo tardos increpuiſſe boves.

Theocritus: λαγωβόλον. Idyl. IV. 49.

Εἴθ' ἦν μοι ῥοικὸν τὸ λαγωβόλον, ὥς τυ πατάξω.

TITIUS. *Haſtile fractum* vice pedi erat paſtori. idque tradit Tityro, ut illo vaccam agat, monetque, ſuum ſibi ſalvum pedum referat. BART. *Fractum* interpretor, ſi forte fractum erit, ſaltem fragmenta referas; & hoc accidere facile poſſe credebat, quia verbere multo agere imperat Tityro. BURM.

22. TAM MAGNA TULERE JURGIA?] Diſtulerunt. diſturbaverunt: per aphaereſim, ut *temnere* pro *contemnere.* TITIUS. Hoc eſt, abſtulere atque diſtulere. Caſſius Parmenſis

——— *ſi quis petit ardua, ſudor*
Plurimus hunc tollit.

Etſi eo loco poteſt aliter capi. Petronius LXXXIII.

Qui pelago credit magno ſe foenore tollit.

Virgil. I. Georg. 481.

—— *Eridanus, campoſque per omnes*
Cum ſtabulis armenta tulit.

Ad Petronii verſum exponendum illud Lucretianum, quod docti fruſtra immutant, lib. VI. 235.

Quod Solis vapor aetatem non poſſe videtur
Efficere, uſque adeo tollens fervore coruſco.

Sed *auferre* quoque eleganter uſurpant in hunc Calpurnii ſenſum Poëtae. Corn. Severus.

——— *ſed enim abſtulit omnes,*
Tamquam ſola foret rapti Ciceronis imago.

Virgil. III. Aen. 88.

——— *nox humida coelum*
Abſtulit.

Idem VIII. Ecl. 41.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

BART. *Tulere* hic pro abſtulere exponunt. nec male: ita Senec. de Ira III. 2. *rabies infanda civitatem tulit.* & ita *ferri* dicuntur, qui ſui non ſunt compotes, vid. Graev. ad Cicer. pro Quinct. c. XI. & Barth. ad Stat. III. Theb. 29. ubi recte violentiam ineſſe, & de affectionibus animi dici oſtendit, ut venti, fluctus & ſimilia ferunt & rapiunt. ubi vide. inepte Barth. locum Petronii ex Lucretio explicat, ubi, *pollens fervore* legendum eſſe Lambinus & alii docuere. & *tollere* huc nihil facit ad vim propriam verbi *ferre*, ut hic debet explicari. BURM.

23.

Jurgia? quis veſtro deus intervenit amori?
Lyc. Phyllide contentus, (ſolus tu teſtis Iola es)
Callirhoën ſprevi, quamvis cum dote rogaret.

En

23. Deus] Fortuna. Horatius iv. Od xv. 34.

—— —— te tuos
Praebente divos.

Idem i. Od. xiv. 9.

Non tibi ſunt integra lintea,
Non Dii.

vel Daemon malivolus, maledeus. Seneca Thyeſte vſ. 3.

Quis maledeorum Tantalo vivas domos
Oſtendit iterum.

Scaevum infeſtumque numen. *Intervenit*, hoc eſt, adverſatus eſt, ut disjungeret irrepſit. Alioqui σὺν δαίμονι contraria phraſi *propitio Deo* dicebant, cum quid proſperi ominabantur. Theocritus Pharmac. ii. Idyl. 28

Ὡς τῦτον τὸν κηρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω.

Quo loco acutius, quam verius eruditiſſimus Heinſius. apud Sophoclem.

Σὺν δαίμονι πᾶς ἄνθρωπος καὶ γελᾷ καὶ ὀδύρεται.

Quae alibi plenius notavimus. *Laeva Numina* vocabantur dii hujuſmodi ſcaevi atque nocentes. Arnob. lib. vii. κακοὶ δαίμονες Graecis, ut apud Arrian. lib. i. cap. 22. Epicteti, quos duos notavit Briſſonius. *Scaeva* Appulejus. *Interventor* pro impediente ſeu intercedente ſimiliter dicitur ab Ulpian. l. vi. *de Obſeq. parentibus & patron. praeſtandis.* BART. vid. ad Grat. 350

23. Deus intervenit amori?] Scripturam, quam alicubi reperi, non damno:

—— quis veſtrum Deus intervertit amorem?

TITIUS. Jamdudum conjeci: *quis veſtros Deus intervertit amores*, vel, *quis veſtro dolus intervenit amori.* Cum poſtea vidi ex MSS. citare Tit. *veſtrum deus intervertit amorem.* VLIT.

24. Phyllide contentus,] Dicit, ſe una Phyllide ſemper contentum vixiſſe ſpreta Calyrice, quo nomine apud eas, quas amant, plurimum ſe gloriari, idque ipſis identidem commemorare ſolent amatores. Propert. i. xii. 19.

Mi neque amare aliam, neque ab hac diſcedere fas eſt;
Cynthia prima fuit; Cynthia finis erit.

TITIUS.

24. Solus tu] Leg. *tu ſolus* ex R. V. A. B. VLIT. *Tu ſolus* Dorv. Voſſ. Heinſius malebat, *Phyllide contentus ſola (tu t. Iola es)* nec mihi hoc diſpliceret, niſi rhytmum faceret *ſola* & *Jola*, cui tamen mederi videtur τὸ *es.* quid enim plus valeat teſtimonium unius, ut Guidalottus; & quidem Jolae, non video: etſi enim *ſolus* non addatur, ſatis validum foret teſtimonium Jolae, quem hoc ſcire dicit: ſic Propertius i. vii. 11.

Me laudent doctae ſolum placuiſſe puellae.

& ii. vi. 19.

Tu mihi ſola places, placeam tibi, Cynthia, ſolus.

Notum illud Ovid. i. Art.

Elige, cui dicas, tu mihi ſola places.

& ita centies ille, & alii. BURM.

25. Callirhoen] Vetus Editio, quae ſolet bonae alioqui eſſe fidei, *Callirицen* ſomniat, nec quid, nec quare. BART. *Calyricen* V. A. B. F. *Calliricen* G. VLIT. Ita & Dorvil. *Callicem* Palat. *Calliroen* R. Voſſ. notum hoc nomen, & multis Heroiſin inditum. vid. ad Ovid. Remed. 456. & in Ibi 350. BURM.

25. Quamvis cum dote rogaret.] Pertinet hoc ad Lycidae conſtantiam oſtendendam, atque amoris pariter abundantiam indicandam. Virg. i. Georg. 31.

Teque ſibi generum Thetis emat omnibus undis.

TITIUS. Munera quamvis offerret: qualia ſc. Dorco apud ſuaviſſimum Longum. δῶρα πολλά τε καὶ μεγάλα ὡς βουκόλος ἀπηγγείλατο, ζεῦγος βοῶν ἀροτήρων, σμῆνος τέτταρα μελιττῶν, φυτὰ μηλεῶν πεντήκοντα, δέρμα ταύρου τεμεῖν ὑποδήματα, μόσχον ἀνὰ πᾶν ἔτος μηκέτι γάλακτος δεόμενον. BART. *Rogaret* ſimpliciter ita poni ſolet. vid. ad Ovid. ii. Amor. ii. 5. quare non opus eſt hic cum Heinſio legere; *rogaret me ſibi: cum.* nam elegantiſſime, tamquam de re nova & inexſpectata, incipit, *En ſibi:* quamvis malim *en tibi*, ubi *Tibi* παρέλκει,

ut

En ſibi cum Mopſo calamos intexere cera
Incipit, & puero comitata ſub ilice cantat.
Hoc ego quum vidi, (fateor) ſic intimus arſi,
Ut nihil ulterius tulerim. nam protinus ambas

Di-

ut ſaepe apud Terentium, & alios. vid. inf. VII. Ecl. 33. *En* vero inſervire indignationi poſt narrationem rei notat Donat. ad Terent. Phorm. II. III. I. & Manut. ad Cicer. I. in Verr. 37. & *ecce tibi* frequentiſſimum Ciceroni. BURM.

26. CERA] *Caerae* V. A. B. VLIT.

26. CALAMOS INTEXERE CERA INCIPIT,] Calamos cera tanquam glutine jungere atque connectere. Virgil. II. Ecl. 32.

Pan primus calamos cera conjungere plures
Inſtituit.

& III. 25.

——— *aut numquam tibi fiſtula cera*
Juncta fuit?

TITIUS

27. COMITATA SUB ILICE CANTAT.] Παθητικῶς. Virgil. I. Aen. 312. *uno comitatus Achate.* IDEM. Vid. Heinſ. ad Ovid. VI. Ep. 143. & alibi ſaepe.

28. INTIMUS ARSI,] Ira percitus fui: eſt enim ira aeſtus circa cor, qui praecipue amantibus etiam leviſſimis de cauſis accidere ſolet, ac tunc praeſertim, cum ſibi in amore non reſponderi ſentiunt: exiſtimant enim tunc ſe contemni, & pro nihilo duci, velut diſerte tradit Ariſtoteles in Rhetoricis: itaque cum amore Virgilius iram conjunxit:

——— *rurſuſque reſurgens*
Saevit amor, magnoque irarum fluctuat aeſtu.

Poſſumus id etiam referre ad invidentiam, quam rivalis Mopſus in Lycida excitabat. Nam zelotypia eſt quaſi quaedam invidentia, quae in amantibus facile commoveri ſolet. Horat.

Cum tu Lydia Thelephi
Cervicem roſeam, cerea Telephi
Laudas brachia, vae meum
Fervens difficili bile tumet jecur.

TITIUS. Proba lectio *intimus ita exarſi.* Sed vetus Germanica Editio diſertis litteris agnoſcit: *imitus.* Quod cur rejiculum videri nobis debeat, ego non comminiſcor. *Imitus* probam vocem & dignam quovis Latiniſſimo ſcriptore Agellio dudum reſtituit doctiſſimus Lipſius Electorum libro II. cap. 3. Macrobio Joannes Iſacius libr. V. Saturnal. cap. 17. Utitur ea Arnobius, & Appulejus libr. IX. Metamorphoſ. Quin ignorantia & barbaries ſcriptorum librariorum aut Chalcographorum poſteriorum hinc eam exturbaverit, fidejubente vetere Editione, non dubito. BART. In Dorvil. erat *ſic. . . . arſi.* & in margine lacuna implebatur per *protinus.*

29. ULTERIUS TULERIM.] Ut nihil ulterius ferre poſſim. Alioquin *ultimum* pro infeliciſſimo uſurpat verſu 91. *Lycidas habet ultima rerum.* Ita Apulejus libro primo, *in quadam avia & lacinioſa convalli a vaſtiſſimis latronibus obſeſſus, atque omnibus privatus tamdem evado, &, utpote ultime affectus, ad quamdam cauponam diverto.* Idem libro ſeptimo, *altero die tormentis vexatum pluribus, & pene ad ultimam mortem excarnificatum.* Quae ſi perpendiſſent doctiſſimi Gulielmius, & Stewechius, alium ejuſdem ſcriptoris locum, qui eſt libro tertio, *tune ultima, non ceſſas ſubinde lectorum juvenum capillamenta ſurripere,* non tam facile immutatum veniſſent. Nam *ultima* ibi, ultimo ſupplicio digna, dicitur faemina; vel viliſſima, atque infeliciſſima, quomodo *poſtremi* atque *extremi*, nec non *noviſſimi* vocabulis eum Afrum abuſum docebit propediem curioſus noſter index uſque ad ſatiem. *Tulerim*, eſt ferre poſſim. BART. *Ulterius* ſcilicet videre, vel pati. nam cum videret cantantem cum Mopſo ſub ilice, ſuſpicabatur, illorum amorem non intra illos fines conſtiturum, ſed ad oſcula, & forte plenam voluptatem progreſſuros: non tuliſſe ſe ergo, idque voluiſſe permittere, ſed ira percitum invaſiſſe illud par amantum, dicit. BURM

29. AMBAS DIDUXI TUNICAS,] Interiorem & exteriorem: de exteriore nil opus teſtes producere: de interiore ſic eſt apud Pro-

 per-

Diduxi tunicas, & pectora nuda cecidi.
Alcippen irata petit, dixitque, relicto,

Im-

pertium I. XII. 4.

Interdum tunica duxit operta moram.

Ibidem paulo poſt:

Quod ſi pertendens animo veſtita cubaris;
Sciſſa veſte meas experiere manus.

Idem generatim II. IV. 21.

Nec tibi perjuro ſcindam de corpore veſtes.

TITIUS. Interulam atque paſtorum tunicam. Pectora autem nuda uſque ad inflammationem atque ulcera in luctu caedebant veteres, ut Cleopatra apud Plutarchum in Antonio. De eo more pleni omnium ſcriptorum libri. Qu. Smyrnaeus.

—— —— ἀρὲς ἀλεγεινῶς
Ἐκ κεφαλῆς τίλλοντο κόμην, καὶ στήθεα χερσὶ
Θεινόμεναι γοάασκον.

Sedulius lib. II. Paſchalis Carminis vſ. 123.

Haec laceros crines nudato vertice rumpit,
Illa genas ſecuit, nudum ferit altera pugnis
Pectus.

In Hiſtoria infanticidii Matth. II. Sed nihil attinet pluria congerere. Porro amicus noſter, quaſi alter ego, Victor Vigilius, ignavum nimis arbitrabatur in tanta animi perturbatione, quam conſpecto amicae facinore inciderat paſtor, ambas eum diduxiſſe otioſo more tunicas. Legebat igitur, *amba*, ut *manus* ſubintelligatur, dicatque, ambabus ſe manibus veſtem dirupiſſe a pectore. Quod nobis, ſalvo amicitiae jure, non placuerit tamen. Etenim & hoc ſimplicitatis eſt in ſummo dolore parcere veſtimentis, ut rapiendae apud Ovidium Proſerpinae tanta puerilibus adfuit annis ſimplicitas, ut virgineum dolorem auxerint effuſi gremio flores. Sed penitius Calpurnium intuenti videtur non de ſuo planctu, ſed de verberibus loqui potius, quibus ipſe ruſticus Phyllida mulcaverat, & id verum eſt, ut tot illa verba compendifacere potuiſſem. Vide ad verſ. 37. Puellas duabus tunicis amictas fuiſſe docet A[illegible]ſtenaet. lib. I. Epiſt. VII. BART. *Amba*, Vigil. Inepte. Marcus Evang. c. 14. ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει, &c. *diſcindens tunicas ſuas*, &c. VLIT. Verum quidem eſt, duplici tunica uſos & viros & puellas. ſed, an hoc paſtoribus conveniat, neſcio. forte utrumque iratus invaſerit, Mopſum & Phyllida. & ita utrique tunicam conſciderit. *amba* vero a Calpurnio uſurpari, quis ferat? quo nec veteres uſos docent nos. An hoc finxerint, quia *dua* quidam dixerint? at hoc jam barbariſmi damnavit Quinctil. lib. I. cap. 5. atqui illi in neutro dixerunt ut *dua pondo*, non *amba manu*, quod rationi repugnat, cum ſit a Graeco ἄμφω, nec illi ἄμφος, nec Latini *ambus* dixerunt: deinde *dua* dixiſſe barbaros, qui timebant ſyllabae, quae ultima in *duo* erat producenda, oſtendit Broukhuſ. ad Propert. II. XX. 39. *dua corpora* occurrit in lapide, quem dedit Ph. a Turre de Foro Julienſi p. 355. BURM.

30. DIDUXI] *Deduxi* R. V. A. B. F. & *reſcidi* V. A. B. F. VLIT. *Deduxi* & *recidi* Voſſ. & Rom. *deduxit* Pal. & Dorv. qui & *recidi*, ut & Cod. Heinſii. dubium ſaepe eſt *diducere*, an *deducere* praeſtet, de quo vid. ad Ovid. I. Amor. VII. 48. ſi hic *diduxi* placet, poſſet de ſua veſte, quam laceraverit, & ſua pectora ceciderit, capi, ut in gravi caſu ſaepe ſolebant. Sed Puellae manus violentas attuliſſe patet ex vſ. 70. quare poſſet utrumque verbum defendi, *diduxi* tunicas, deſcidi, laniavi, & etiam *deduxi*, detraxi vi ex corpore, ut nudum pectus verberarem. ſolere vero ſimili furore percitos amantes, & ſuas & Puellae tunicas ſcindere, docet Ovidii locus ex III. Art. Amat. 569.

Nec ſcindet tunicaſve ſuas, tunicaſve puellae.

BURM.

31. ALCIPPEN IRATA] *Alcipe jurata petit* Cod. H. *Alcipen irata* Dorv.

31. DIXITQUE RELICTO] Diſtinctio vitioſa in hunc potiſſimum modum reſarcienda eſt.

—— —— *dixitque, relicto,*
Improbe, te, Lycida, Mopſum tua Phyllis amabit.

& dixit: relicto te, improbe Lycida, Mopſum quondam tua Phyllis amabit. Nullis aliis hic opus ambagibus. BART.

32.

Improbe, te, Lycida, Mopſum tua Phyllis amabit.
Nunc penes Alcippen manet, ac ne forte vagetur
Ah vereor. nec tam nobis ego Phyllida reddi
Exopto, quam, quod Mopſo jurgetur anhelo.

Iol.

32. Improbe te Lycida.] Virg. viii. Ecl. 50.

Improbus ille puer.

TITIUS.

33. Ac ne forte vagetur] Melius legas, *At ne forte vagetur*. BART. Scriverius legebat, *ab ne*.

33. Vagetur] *Negetur* Cod. H.

34. Ego Phyllida reddi] Reconciliari, placari. Catullus dixit *reſtituere* Carm. xxxvi.

Nam ſanctae Veneri, Cupidinique
Vovit, ſi ſibi reſtitutus eſſem,

& epigrammate ad Lesbiam cap. 14.

Quod te reſtituis Lesbia mi cupido.
Reſtituas cupido, atque inſperanti ipſa refers te. TITIUS.

35. Mopso jungetur anhelo.] Suſpirioſo, ſpiritus anguſtia, & difficultate laboranti, ἀσθματικῷ, ὀρθοπνοϊκῷ. Virg. ii. Georg. 135.

Ora fovent illo, & ſenibus medicantur anhelis.

IDEM. *Anhelo*, Gemo atque ſuſpiro, anheloque. Id quod interpretis ineptiſſimi gratia appingendum fuit, qui cum nomen hic, non verbum caperet, monſtroſiſſimas in ſpecies ſe vertit, atque prodigia mera protulit. Id quod notavit & doctiſſimus antea Modius. Inſcitiſſime autem *jurgetur*, pro *jungetur* hoc verſu correctores ediderunt: Tigurina enim Editio, quam ad Eclog. primam laudavi, *jungetur* diſerte habet. Scitiſſime amantis affectus exprimitur, qui non tam dolet ſibi eripique amat, quam alteri tradi, id vero inſanit. BART. *Jungetur*, *anhelo* Bart. ex T. & *anhelo*, inquit, & ſuſpiro, quod Mopſo *jungetur*. Inſulſe. *jurgetur anhelo* R. V. A. B. F. P. ſupple *exopto*, *quod* (pro *ut*) *jurgetur anhelo Mopſo:* quia (ut infra ait) *torrida Mopſi Vox*, & *cantus iners*, & *acerbae ſtridor avenae* VLIT. *Jungetur* etiam Dorv. Heinſius volebat, *quam ne Mopſo jungatur anhelo.* quod ſatis etiam placere poſſet: ſi enim *quod* retinendum, etiam *jurgetur* ſervandum: ineptum enim eſſet immodice ardentem optare, ut jungeretur Mopſo. *Anhelo* vero ſine dubio dativus eſt, ab *anhelus*, & ita dicitur Mopſus, quia ineptus cantator & imperitus fiſtulae erat. Vide vero, quid negligentia editoris nuperi effecerit. Vlitius in variis lectionibus dederat. *jungetur*, *anhelo Barth. ex T.* id eſt ex Tigurina editione, ut ſaepe, & mox iterum vſ. 37. ſed noſter corrector, ſecurus mercedis pactae, & quocumque modo exirent hi Poëtae parum curans, edidit, *Barth. & T.* Kempfer acquieſcere ſolitus curae noſtri ἐργοδιώκτου, Titio hoc adſcribit, nè ipſas quidem Titii notas inſpicere dignatus, ubi contrarium didiciſſet. ſed ſine dubio, ut multis indiciis deprehendi, vir laborioſas has notas jam conſcripſerat, ante quam has Titii oculis umquam ſubjeciſſet, quibus a novellis editoribus ſecum communicatis, & foliis forte recentibus a praelo tranſmiſſis, in hunc errorem incidit. quae praeterea de verbo *anhelare* congerit, parum ad rem faciunt, in primis, quia poſt profuſa tot ab re verba tandem in Vlitii explicationem conſentit. *Anhelus* enim eſt, cui nec ſpiritus ſufficit, nec ars inflandi fiſtulam, ſed qui diſſona flamina edit, & qui voce etiam torridâ radit aures: ſed haec hactenus. notanda praeterea in hoc loco eſt diverſitas regiminis verbi exopto, cui jungit *reddi*, & deinde *quod jurgetur*, de quo vide ad Grat. 243. vel in Heinſii lectione, *ne Mopſo jungatur*, poteſt eſſe ellipſis unius verbi, non tamen exopto reddi nobis, quam vereor, ne jungatur Mopſo, de quo vid. ad Phaedr. iii. 12. & iv. 17. & alibi. Quidquid ſit, illud *quod*, ſi retinendum, olet ſeculi ſui ſordes, & forte natum a librariis, qui pro *ut* ſaepe jam uſurpari videbant, de quo jam ad ſatietatem egerunt viri docti, quorum omnium inſtar eſſe poteſt Cl. Perizon. ad Sanctii Minerv. lib. iii. xiv. pag. 502. & ſeq. cui tamen

Iol. A te coeperunt tua jurgia: tu prior illi
Victas tende manus. decet indulgere puellae,

Vel

men in omnibus, quae producit, exemplis vix aſſentiri poſſum. ſed hic non libet ſpinas illas ingredi, ex quibus crura ſaepe perdita & ſecta retulerunt Grammatici. Unicum tamen ex Livii lib. XLII. 33. excutere hic viſum, quia in eo quoque duplex unius verbi regimen eſſe videtur. ita ut primum membrum per *quod*, alterum per infinitivum efferatur: *P. Licinius Conſul Senatuſconſultum recitari juſſit; primum, Quod bellum Senatus Perſeo juſſiſſet, deinde, quod veteres centuriones quamplurimum ad id bellum ſcribi cenſuiſſet, nec ulli, qui non major annis quinquaginta eſſet, vacationem militiae eſſe.* primum vero in eo labi videtur vir Celeberrimus, quod tria hic membra de diverſis rebus eſſe putet, cum ſint tantum duo. primum de ipſo bello juſſo indici Perſeo, alterum de delectu militari, in quo habendo veteres ſcriberentur Centuriones, nec ulli eſſet vacatio, niſi majori L. annis. nam ille infinitivus *eſſe vacationem*, pendet a *cenſuiſſet:* quod verbum regit & *ſcribi*, & *eſſe vacationem:* deinde licet τὸ *quod* hic facile poſſet defendi, ut eo modo ſumitur, quo ſaepe SCta, rogationes, & alia acta & edicta publica ab hac voce incipiebant, ut apud eumdem Liv. cap 30. *Patres* conſules ferre ad populum, *juſſerunt, ut, QUOD* (hinc incipiebant verba SCti) *Perſeus &c. ſociis Ri Pi arma intuliſſet, QUODQUE* belli *parandi arma intuliſſet, &c. ut, niſi ſatisfeciſſet, bellum iniretur.* ita ſaepe reperimus, *Quod verba facta ſunt*, & ſimilia, quae ex formulis Briſſonii poſſunt peti: non opus tamen eo confugere. ſed rectius credo, ſi legatur. *primum, quo bellum ſenatus juſſiſſet, deinde, quo veteres ſcribi cenſuiſſet* &c. nam ſi *quod* eo ſenſu explices, quo Vir Celeber. contendit poni ſaepe poſt verbum, loco *ut*, vel infinitivi, neſcio, an ſenſus conſtet: ſi enim reſolvas illud *quod*, in infinitivum, eſſet, *Senatuſconſultum recitari juſſit, bellum juſſiſſe Perſeo,* & deinde *cenſuiſſe*, quae eſſet mera ſtribligo. praecipue repetito illo *juſſit*, *quod juſſiſſet.* Neque vero umquam poni *quod*; ut in *ſcio, dico, credo quod* & ſimilibus, quin reſolutum in locutionem per infinitivum aptum habeat ſenſum, qui hic deficit. quare tutius eſſe puto *quo* legere, & forte in aliis fere omnibus exemplis aurei aevi, aliud quid ſentiri ſubeſſe ſenſûs, quam in illis vulgatis *dico quod* &c. doceri poſſet. Ne vero tam ſordide locutos eſſe aliquos nos fateri cogant, librariis etiam ſaepe culpa tribui poteſt, qui pro *quam* aliquando *quod*, quia per notas, aut ſingulas literas nota aliqua ſignatas, has voces ſcribebant, ſuppoſuerunt: ut apud Tibul. I. VII. 9. *Inſidiis quam ſit acerba, monet* ubi alii *quod.* vide ibi Broukhuſium, cujus verbis hanc notam finiemus. *illa locutio (per QUOD) & languet, & doctioribus parum Latina videri poſſit, certe parum nitida.* BURM.

36. A TE COEPERUNT TUA JURGIA:] Dixerat enim Lycidas.

——— *Nam protinus umbas*
Deduxi tunicas, & pectora nuda reſcidi.

TITIUS.

36. A TE] *Ab te* Voſſ.

37. VICTAS TENDE MANUS] Captivorum more. Virgil. II. Aen. 57.

—— *manus interea juvenem poſt terga revinctum.*

vel *junctas*, ut exprimat ſupplicantium habitum. Virg. I. 93.

—— *duplices tendens ad ſidera palmas.*

TITIUS. Male iidem Correctores *victas* heic repoſuerunt, cum *vinctas* eadem Editio optimo jure praeferat. nec magis bene congruit Modianum *junctas*, etſi id ſuos habeat auctoreis. Sed diſputatione non eſt opus, ſi quis cogitat, verberaſſe Lycidam Phyllidem, quod ingerit verſu 70.

Quod ſi dura times etiam nunc verbera, Phylli,
Tradimus ecce manus, licet illae & vimine torto,
Scilicet & lenta poſt tergum vite domentur.

Simulque hanc ſibi ipſum poenam ibidem indicere. quam & poſt verberatam amicam Ovidius libr. I. Amorum Elegia VII. in ſuum caput vovet.

Adde manus in vincla meas, meruere catenas,

Dum

Vel quum prima nocet. ſi quid mandare juvabit,
Sedulus iratae contingam nuntius aures.
Lyc Jamdudum meditor, quo Phyllida carmine placém:
Forſitan audito poterit miteſcere cantu:
Et ſolet illa meas ad ſidera ferre Camenas.
Iol. Dic age, nam ceraſi tua cortice verba notabo,

Et

Dum furor omnis abeſt, ſi quis amicus ades. BART. *Vinctas* V. A. B. F. & Bart ex T. *junctas* Mod. VLIT. Vid ad Ecl 1.46.

38. Vel cum prima nocet] Etiamſi rixarum origo ab ipſa incipiat, par eſt aliquid de ſuo jure puellae concedere, & cum vel prior diſſidii cauſas praebuerit, ei tamen indulgere amantes aequum eſt. Tibull. I. IV. 65.

Blanditiis vult eſſe locum Venus ipſa, querelis
Supplicibus, miſeris flentibus illa favet.

TITIUS. Vetus editio literis Germanicis impreſſa habet

——— *decet indulgere puellis,*
Vel cum prima nocent.

Quam puriſſimam Calpurnii ſcriptionem eſſe ſacramento contendam quingenario. Eſtque Graeciſmus *prima nocent* pro primo, quod adnotavit poni ſolitum Junius Philargyrus in verſu 21. quarti Georgici. quo Catone decet nos eſſe contentos. Vide notas ad Gratii Cynegeticon verſu vigeſimo quinto, qui idem ſic locutus BART. *Nocent* R. V. A. B. & Bart. ex G. VLIT. Ita Voſſ. Dorv. Pal. & Ed. Tig. lectio vulgata, *decet indulgere puellae vel cum prima nocet*, proba eſt. Etiam ſi prior illa rixam & jurgia moveat, vel noceat tibi, quia videtur amare alium, tamen debes indulgere illi: nunc vero tu prior coepiſti. *Vel* hic eſt *etiam*, ut centies apud omnes ſcriptores. *Indulgere* ſimpliciter poni vidimus ad Grat. 295. & Nemeſ. Cyn. 192. BURM.

39. Iratae] *Iratas* malebat Heinſius. & certe eſt magis Poeticum, licet ſaepe mutaverint librarii. vide ad Phaedr. I. Fab 21. ita Ovid. III. Amor. VI. 36 *Herculis irata fracta querere manu*, non *irati*. & II. VIII. 15. *iratos ocellos*. & ita ſaepe. BURM.

39. Contingam nuntius] Quod dici ſolet, *aures contingit rumor*, vel *Fama*, ruſtico more corrupit ad ſe. BART.

40. Quo Phyllida carmine placem:] Tametſi non prece, aut carminibus, ſed auro placari puellas vere dixerit Tibullus II. IV. 19.

Ad dominam faciles aditus per carmina quaero,
Ite procul Muſae, ſi nihil iſta juvant.

ſed de urbanis avaris loquebatur ille, nam agreſtes, & rura colentes carminibus capiuntur. TITIUS.

41. Poterit miteſcere] Hoc eſt: miteſcet. Nam hoc modo τὸ *poteſt* uſurpant perſaepe ſcriptores. de quo vide doctiſſimi Gul. Canteri Novar. lectio. l II. c. II. BART.

41. Miteſcere] *Miſcere* Palat. forte pro *miſereſcere*. quod non incongruum. Sed nihil temere mutandum. nam ita Ovidius *iram Caeſaris miteſcere* dixit bis terve in libris ex Ponto. BURM.

43 Ceraſi tua cortice verba notabo,] Vide, quae adnotavimus ad illud Nemeſiani I. 28.

Accipe, quae ſuper haec ceraſus, quam cernis ad amnem,
Continet, inciſo ſervans mea carmina libro.

Sic etiam hic noſter:

Aſpicis, ut virides etiam nunc litera rimas
Servet? & arenti nondum ſe laxet hiatu?

Rurſus Ecl. IV. 130.

Et cantus viridante licet mihi condere libro:

hic dixit *rutilanti* a colore corticis illius arboris. TITIUS *Ceras* R. Vide Nemeſ. Ecl. I. 28. &c. VLIT. *Ceras* etiam Voſſ. ſed apud Nemeſianum ipſa arbor, in cujus cortice inciſa erant carmina, deſignatur, hic tabellarum vel codicillorum vicem cortex ceraſo deciſa praeſtabat. nam *liber* eſt cortex, & in illo ſcripſiſſe priſcos, ſatis docuerunt viri docti. *mea cortice verba* Cod. Heinſ. BURM.

Et deciſa feram rutilanti carmina libro.
Lyc. Has tibi, Phylli, preces jam pallidus, hos tibi cantus
Dat Lycidas, quos nocte miſer modulatur acerba,
Dum flet, & excuſſo diſpergit lumina ſomno.

Non

44. Decisa] Quaſi deſcripta, ruſtico mox ſcalpello deciſa. BART. *Atque inciſa* legebat Heinſ. ut in Nemeſiani loco, ſed prius inciſa, deinde deciſa & decorticata feret ad Phyllida. BURM.

45. Jam pallidus,] Macie confectus. Ovid. xi. Epiſt. 27.

Fugerat ore color, macieſque obduxerat artus.

Propertius i. xiii. 7.

Perditus in quadam tardis palleſcere curis.

TITIUS. Ob amorem videlicet infelicem. Sappho.

—— —— χλωροτέρη δὲ ποίας
Ἔμμι. τεθνάναι δ᾽ ὀλίγω δέουσα
Φαίνομαι ἄπνους.

Nemeſianus ii. 41.

Pallidior buxo violaeque ſimillimus erro.

Thapſo pallidiorem dicit Theocritus. Jam *pallidus* prorſus illud ultimum Sapphus denotat. BART. *Jam* deeſt Voſſ.

46. Dat] Hoc eſt, canit, aut narrat. Virgil. Ecl. i. *da Tityre nobis.* Vide ad Raptum Proſerpinae. BART.

46. Modulatur] Male recentiores *modulatus* excuderunt. ait enim, ſe noctu inſomnem amore illa cantillare. Ariſten. de Acontio. δάκρυα μόνον, οὐχ ὕπνον αἱ νύκτες ἐπῆγον καὶ μονῳδίαν IDEM.

46. Modulatur acerba,] Alicubi ſcriptum reperi *amara*, tametſi *acerba* non rejecerim, quantumvis argutetur Julius Caeſar Scaliger in Hypercritico. TITIUS. Ovid. xii. Epiſt. 169. *noctes vigilantur amarae.* Propert. ii. xiii. 59.

—— *quoties deſertus amaras*
Explevi noctes.

eadem diverſitas apud Ovid. v. Triſt. viii. 17.

Et modo laeta manet, vultus modo ſumit acerbos.

ubi Junianus *amaros*. BURM.

47. Dum flet et] *Dum fleret* Dorv.

47. Dum flet,] Amantes enim ad lachrymas proclives eſſe conſueverunt, teſte Luciano: itaque ait Horatius i. Od. 13.

—— *humor & in genas*
Furtim labitur, arguens,
Quam lentis penitus macerer ignibus.

Item iv. Od. i.

Sed cur, eheu Ligurine, cur
Manat rara meas lachryma per genas?

Propert. i. xv. 39.

Quis te cogebat multos pallere colores,
Et fletum invitis ducere luminibus?

crebroque noctes inquietas tranſigunt, quarum duarum affectionum perpulchrae efferuntur rationes a Nicolao Leonico in Quaeſtionibus amatoriis. TITIUS.

47. Dispergit] *Diſpargis* B. VLIT. & Ed. Parm. & ita ſaepe codices ſimilia compoſita exhibent, ut *conſpargo*, *detracto* &c. vid. Broukh. ad Prop. ii. ii. ii. & Pier. ad Virg. iii. Aen. 534. & alios. BURM.

47. Despergit lumina] Miſer hinc atque illinc oculis deſiderantibus ſociam cubilis quaerit. Talem cum evigilaſſet a Theſeo relictam Ariadnam Catullus deſcribit. BART. *Excluſo diſperdit lumina ſomno* Cod. Heinſii, qui *diſperdit*, vel *detergit* etiam probabat; ut *diſperdere oculos* ſit idem, quod *corrumpere lacrimis ocellos* Ovidio ii. Amor. vi. 57. & alibi: ſed an hoc ſenſu *diſperdere* poſſit dici, dubito: *detergit* meliori ſpecie poſſet defendi, ut fingatur, lumina madida, ſimul ac ſomnus excuſſus fuerit; immo etiam dormiens, deterſiſſe. & hoc etiam Kempfero in mentem venerat, ſed deinde repudiavit. Scaliger in margine notaverat *diſtergit*, ſed neſcio, an huic verbo auctoritas adſit. retineamus ergo *diſpargit limina*, quod clauſis oculis opponi debet, & indicare animum inquietum, qui interrupto ſubinde ſomno quaerit lucem, & in omnes partes oculis diſparſis, deſiderat tenebris praeteritis lumen ſolis adſpicere. egregie in hunc ſenſum Catull. ii.

Nec

Non ſic deſtricta macreſcit turdus olivâ,
Non lepus, extremas legulus quum ſuſtulit uvas,

Ut

Nec ſomnus tegeret quiete ocellos,
Sed toto indomitus furore lecto
Verſater, cupiens videre lucem.

quod optime exprimit *diſpargere lumina* in qualcumque partes. aptius Seneca, quem poſſit noſter ante oculos habuiſſe, ſomnium Andromachae narrans in Troad. 457.

Mihi gelidus horror ac tremor ſomnum excutit,
Oculoſque nunc huc pavida, nunc illuc ferens,
Oblita nati, miſera quaeſivi Hectorem.

BURM.

48. Non sic] *Nec ſic* Palat.

48. Non sic destructa.] Palam eſt turdos olearum baccis plurimum delectari, ipſarumque eſu mirum in modum pingueſcere. vid. Epicharm. apud Athen. II. 24. Inter cibos vero, qui eis praebentur, myrti, & lentiſci ſemina, itemque oleaſtri, & hederaceae baccae, nec minus arbuti enumerat Columella, & Conſtantinus Caeſar in ſelectis praeceptionibus de agricultura. Porro minime praetermiſerim legi in quibuſdam codicibus *diſtricta* pro *deſtructa*, quomodo locutus eſt Maro I. Georg. 305.

Sed tamen & quernas glandes tunc ſtringere tempus;
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque mora;

hinc *ſtrictores* apud Catonem. TITIUS. Peculiare hoc verbum in olivis manu decerpendis. Columel. XI. c. I. *ſcalae, corbulae, decem modiae, quibus diſtricta bacca.* Idem lib. XI. c. 2. *Tum & olea diſtringenda eſt, ex qua velis viride oleum efficere.* Sic *ſtringere oleam* Cato c. CXLIV. Varro lib. I. cap. 55. Turdos olivis paſci notum. Auſon. Ep. II.

Qualis Picenae populator turdus olivae
Clunes opimat cereos.

BART. *Deſtructa* R. V. A. B. F. *diſtricta* P. & MSS. Tit. VLIT. Ita Ed. Tig. ſed *deſtructa* Dorv. & Voſſ. *Deſtricta* Heinſ. & ejus codex. & tamen ad Ovid. Nuc. 135. praeferebat *diſtringere*: ſed nos *deſtringere* cum Ampl. Cupero ibi probavimus, ut infinitis aliis locis. vid. ad Grat. 119. BURM.

48. Macrescit] Horat. lib. I. Epiſt. II. 57. In hujuſmodi autem verborum fictione perquam felix eſt Lingua Latina. Sic *congermaneſcere* dixit Appulejus, *Curveſcere*, incertus auctor Carminis probi de Laudibus Domini. *Pudeſcere* Prudentius Apotheoſi. *Luceſcere, nocteſcere, vireſcere, opuleſcere,* Furius Poëta apud Agel. lib. XVIII. cap. II. *Sordeſcere, aceſcere, aneſcere, ſqualeſcere, ſplendeſcere, areſcere,* agnoſcit Vetuſtiſſ. Grammaticus Flavius Caper. *Crepuſculeſcere* Sidonius lib. VIII. Epiſt. III. *Glabreſcere* Columella lib. II. cap 20. *rureſcere* Ennius Annal. VII. *Longeſcere*, idem Annal. XVII. *Minueſcere* Auſon. Ephemer. *niveſcere* Tertullian. de Pallio. *pulcreſcere* Sammon. Seren. cap. 45. *Caleſcere, horreſcere, tabeſcere,* Priſcianus lib. VIII. *Herbeſcere, dumeſcere, flammeſcere, aegreſcere, floreſcere, frondeſcere, juveneſcere, ſeneſcere, albeſcere, palleſcere, miſereſcere* Cariſius lib. III. *geleſcere, lenteſcere, putreſcere, grandeſcere, vileſcere, palmeſcere, amaſcere, teneraſcere, bruteſcere, igneſcere* Diomedes lib. I. *rubeſcere, marceſcere, areſcere, luteſcere, pateſcere, dormiſcere, ſentiſcere, integraſcere, viviſcere, veſperaſcere.* Priſcian. lib. VIII. *maneſcere* Cledonius in Arte. Plura alii ſcriptores atque Grammatici, nam nobis procul a libris degentibus inquirere non licet. BART. Similia Barthius notavit in Gloſſario ad Claud. Mamer. pag. 71. & Gebh. Crep. I. 6. & Dreſem. ad Joſeph. Iſcan. I. 7.

49. Non] *Ut lepus e. l. dum ſ. u.* Dorvil.

49. Legulus cum sustulit uvas,] Per *extremas uvas* intelligit aut omnium tardiſſime matureſcentes, aut racemos ipſos poſt plenam vindemiam relictos. non aliter dixit Virgilius II. Georg. 417.

Jam canit extremos effoetus vinitor antes.

Porro uva ſaginari lepores omnibus eſt exploratum. *Legulus* autem dicitur ἀντὶ τοῦ *vindemiator*. Nam ſic reperias apud Varronem de Lingua Latina: *ut legulus & vindemiator, alter ab oleis, alter ab uvis.* TITIUS. *Extremae* uvae ſunt ultimae, reliquae, quas vindemia jam facta aliquis legulus decerpſit, &

Digitized by Google

Ut Lycidas, domina ſine Phyllide, tabidus erro.

Te

ſuſtulit. Ita *extremum lumen*, apud Petron. XXII. ubi vide. *extrema tonitrua*. Ovid. XII. Met. 52. lepores vero uvas amare, & paſci iilis neſcio, & fabulam credo, ut tales plures circumferuntur. de vulpibus vidimus ad Phaedr. IV. 2. quare tempus tantum anni indicari puto, quo lepores, alimentis jam deficientibus macreſcunt, eodem modo ut inf. v. 64. veſperam deſignat ab avibus nidum repetentibus, & 84. ver ab apibus flores deguſtantibus. & ſimilia multa in his carminibus, & aliorum Poëtarum. an legendum *herbas*? oleribus enim paſci detrimento ſuo norunt olitores. BURM.

49. LEGULUS] Qui legit uvas. *Legulus olearum* in Catone cap. 64. de Agricultura. & 144 BART.

50. DOMINA SINE PHYLLIDE,] Sic amantes amaſias vocare conſueverunt. Tibull. II. IV. 19.

Ad dominam faciles aditus per carmina quaero.

Alibi I VI. 3.

Saepe aliam tenui, ſed jam cum gaudia adirem,

Admonuit dominae, deſeruitque Venus.

Propert. II. IV. 14.

——— *domina judice tutus ero.*

Horat. II. Od. 12.

Me dulcis dominae Muſa Lyciniae

Cantus, me voluit dicere lucidum

Fulgentes oculos.

Puella in Idyllio XVII. 26. Theocriti ſic inquit:

Ναὶ μὰν φαντὶ γυναῖκας ἴσως τρομέοντι ἀκοίτας.

Cui reſpondet Daphnis:

Μᾶλλον ἀεὶ κρατέουσι.

Quod apud noſtrum legitur hic *turbidus*, alicubi ſcriptum viſebatur *tabidus*, id eſt macie confectus, ut ſuperius *Jam pallidus*. TIT.

50. DOMINA] Amaſia. Polyaenos ad Circem apud Arbitrum: *fateor me, domina, ſaepe peccaſſe*. *Domini* Amaſii, Ariſten. lib. I. Epiſt. XXIV. σὺ δέ, οὐ αἱ ἐμαὶ δεσποτίδιον αὐτὸν, αὐτός. Et amantes ſervi. Idem libro II. Epiſtol. II. θέλεις με δοῦλον ἔχειν; ὡς ἐθελόδουλον ἔχε. Propertius lib. I. V. 19.

Tam grave ſervitium noſtrae cogere puellae

Diſcere.

Tibullus lib. II. IV. I.

Hic mihi ſervitium video, dominamque paratam,

Jam mihi libertas illa paterna, vale.

Idem II. III. 48.

— *ad imperium dominae ſulcabimus agros,*

Non ego me vinclis verberibuſque nego.

Ariſtenaet. ὡς ἄχρις ἀνίμῳ δεσπόζειν ἐθέλοις, βουληθεὶς δὲ μέχρι παντὸς, ἐρωτικός σοι διατελεῖν θεράπων. Cujus δεσποτίδιον, quod ſupra produximus, *dominulo* redditur a Maritâ teſtatrice in ſuperſtitem conjugem apud Scaevolam JC. l. XLI. de Legatis III. Uxores quo pacto *dominae*, & quâ aetate vocatae, docuit elegantiſſ. JCtus Gul. Fornerius lib. I. Selection. cap. II. Cui noſtra haec adjice. Lucil. lib. XXVII. Satyr. *Cum mei me adeant ſervuli, ego dominam non appellem meam*? Statius Epithal. Viol. I. Silv. II. 33.

——— ——— *violis modo lilia mixta*

Excipis, & dominae niveis a vultibus obſtas.

Achil. Tatius lib. I. ἐν δὲ παῖδα σοι ποιοῦντος καρτερῇ καὶ σιωπήσῃ, σὺν ἔργοις ἤδη δέσποιναν καλοῦν καὶ φιλεῖν τεχνάζει. Et facit hoc ſequentibus verbis adoleſcens. ὡς ἔχω ὅ, τι εἴπω, χαῖρε, ἐμὴ δέσποινα. Catullus LXI. 32.

Ac domum dominam voca

Conjugis cupidam novi.

Propertius lib. I. el. IV. I.

Quid mihi tam multas laudando, Baſſe, puellas

Mutatum domina cogis abire mea?

Propertius lib. II. XVIII. 63.

——— ——— ——— *ſed me*

Fallaci dominae jam pudet eſſe jocum.

Sed plurimis undique memoriae ingruentibus finiendum eſt. BART. Ohe jam ſatis eſt! millia enim conſtipari poſſent vulgatae ſignificationis exempla, nec tamen potuit temperare ſibi nuperus interpres, qui nihil novi dicere mavult, quam non plebeia congerere, & alios compilare, & ipſa etiam lexica. BURM.

50. TABIDUS] Exſuccus atque aridus. Sic Maximus Tyrius Sermone VIII. de Sappho. τῇ δὲ ὁ ἔρως ἐτίναξε τὰς φρένας, ὡς ἄνεμος κατ' ὄρος δρυσὶν ἐμπεσών. Virg. lib. VI. 442.

Hic quos durus amor crudeli tabe peredit.

Propertius lib III. IV, 23.

Gau-

Te ſine, vae miſero! mihi lilia nigra videntur;
Nec ſapiunt fontes, & aceſcunt vina bibenti.
At ſi tu venias, & candida lilia fient,
Et ſapient fontes, & dulcia vina bibentur.
Ille ego ſum Lycidas, quo te cantante ſolebas

Di-

Gaudet me vacuo ſolum tabeſcere lecto.
Maximianus de ſene amante.
Aret ſicca cutis, rigidi ſtant undique nervi,
Et lacerant uncae tabida membra manus.
Lucretius lib. IV. 1113.
Uſque adeo incerti tabeſcunt vulnere caeco.
Vide Ariſtenaetum lib. I. Epiſt. X. BART.
Ex Nemeſ. Ecl. II. *Pallidior buxo, violaeque ſimillimus erro. Turbidus* V. A. B. F. VLIT.

51. Vae misero] *Ve domina* R. Nemeſ. ibid. unde hic & ſequens 53. verſus verbotenus exſcripti. VLIT. *Veh miſero* Dorv. *ve domina* Voſſ.

51. Mihi lilia nigra videntur,] Committo hunc locum cum illo altero Nemeſiani:
Pallidior buxo, violaeque ſimillimus erro:
Omnes ecce cibos,
& reliqua. Cui prope geminus videri poteſt hic alter Maronis Ecl. VII. 57.
Aret ager, vitio moriens ſitit aëris herba,
Liber pampineas invidit collibus umbras:
Phyllidis adventu noſtrae nemus omne virebit;
Jupiter & laeto deſcendet plurimus imbri.
Qui porro de Theocrito mutuo ſumptus videtur, cum ait Idyl. VIII. 41.
Παντᾷ ἔαρ, παντᾷ δὲ νομοί· παντᾷ δὲ γάλακτος
Οὔθατα πλήθουσι, καὶ τὰ νέα τρέφεται,
Ἔνθ' ἁ καλὰ παῖς ἐπινίσσεται, αἰ δ' ἂν ἀφέρπῃ.
Χὠ ποιμὰν ξηρὸς τηνόθι, χαὶ βοτάναι.
& reliqua. TITIUS. Nemeſiano debet hos verſus Calpurnius, quippe eum puto per *Tityrum ſenem* jam ſe ipſum intelligere Eclo. I. Calpurnius ergo illo junior. Eſt ergo & hoc adulationis quoddam genus, quod veluti praejudicati jam & majorum gentium ſcriptoris Nemeſiani verſus uſurpat. BART.

52. Acescunt vina] Haec nullam parere admirationem apud animum legentis judicat Broukhuſius ad Tibul. I. VI. I. quia acor eſt vitium naturale vini, quod verum eſſe conſtat ex R. R. ſcriptoribus & experientia; ſed hoc tempore fit, in his celerius, in aliis tardius: hic vero vitium intelligit ſubitum, quo etiam vinum recens, & generoſum videbatur ipſi in acetum degenerare, & hoc *aceſcere* notat, id eſt acidum fieri; quod non erat revera, ſed tam acerba ipſi erat abſentia dominae, ut licet revera dulce & ſuave eſſet, bibenti tamen videretur acetum. Nam & erant, qui acida vina prae dulcibus probabant, quia & palato magis grata, & amica ſtomacho erant. vid. ad Petron. cap. XXXI. & ita *acidos Bacchi liquores* poſſumus capere apud Nemeſ. Cyn. 206. licet alii acetum intelligant. ſed de eo ad Samonicum. BURM.

52 - 54. Et dulcia vina bibenti] Utrobique ſic R. VLIT. & Voſſ. & Dorv. *nec aceſcunt v. bidenti* Dorv. *libenti* probat Guidalott. in verſu 54.

53. Jam candida lilia fient,] Videbuntur ita, ut revera ſunt. TITIUS. *Jam cand.* V. A. B. F. *Fient*] *Fiant* V. VLIT. Fabricius in Bibl. Latin. III. cap. 5. legit *nec candida lilia fient.* quod non capio. an bis *candida* repetendum, *nec candida* id eſt nigra, lilia, fient candida. ſed credo memoriae vitium eſſe. *Jam candida* etiam Dorvil. Cod. non male: illa lilia, natura ſua candida, quae te abſente & fugiente, videbantur nigra, jam ſi tu venias, apparebunt naturali ſuo decore, iterum candida. eodem modo, ut vina dulcia, ſane mihi aceſcunt, dum bibo: te vero redeunte, antiquum ſaporem mihi reducent, & dulcia erant, ut revera ſunt. BURM.

55. Ille ego sum Lycidas,] Prorſus illa ſunt Olympii.
Idas ille ego ſum, Donace, cui ſaepe dediſti
Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petiſti.
Et obſervavit divinus Scaliger Hypercritico. BART. De locutione illa, *ille ego, ille*

 tu

Dicere felicem, cui dulcia ſaepe dediſti
Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petiſti.
Ah dolor! & poſt hoc placuit tibi torrida Mopſi

Vox?

tu &c. vid. ad Petron. cxxvi & ad Ovid. i. Met. 757.

55. Quo te] *Tu* R. V. A. B. F. *Cantante*] *Cantare*. Auguſt. Hi 4. verſus ex Nemeſ. ibid. ſunt. VLIT. *Quem tu* Parm. Ed. *quo tu* Dorvil. & Heinſ.

56. Cui] *Quoi* Voſſ. & R.

56. Cui dulcia saepe dedisti Oscula,] Ovid. xv. Epiſt. 43.

Cantabam, memini, meminerunt omnia amantes,
Oſcula cantanti tu mihi rapta dabas.

neque non xiii. Ep. 119.

Quae mihi dum referes, quamvis audire juvabit,
Multa tamen rapies oſcula, multa dabis.

Nemeſianus:

Idas ille ego ſum, Donace, cui ſaepe dediſti
Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus,
Atque inter calamos errantia labra petiſti.

TITIUS.

58. Atque] Hic verſus deerat Dorv.

58 Inter calamos errantia labra] Par ludus apud ſuaviſſimum Longum lib. i. ἐδίδασκεν αὐτὴν καὶ συρίττειν, καὶ ἀρξαμένης ἐμπνεῖν, ἁρπάζων τὴν σύριγγα τοῖς χείλεσιν αὐτὸς τοὺς καλάμους ἐπέτρεχεν. καὶ ἐδόκει μὲν ἁμαρτάνουσαν διδάσκειν. εὐπρεπῶς δὲ διὰ τῆς σύριγγος τὴν Χλόην ἐφίλει. Pari ſuavitate inter edendum oſculis fruuntur amalii apud eumdem Charitum pullum lib. iii. Cantionis autem ſuavitas & peritia, quantum ad Amores faciat, tum aliunde, tum ex lepidiſſimo Ariſtenaeto, qui neſcit hactenus, diſcat libro i. Ep. 27. lib. ii. Ep. 5. Anacreon apud Max. Tyrium Serm. viii. ἐμὲ γὰρ λόγων εἵνεκα παῖδες ἂν φιλοῖεν. χαρίεντα μὲν γὰρ ᾄδω, χαρίεντα δ' οἶδα λέξαι. BART.

59. Post hoc] Kempferus *poſt haec* exhibet, neſcio, unde: nam in nulla editione inveni: licet parum interſit. vid. ad Nemeſ. ii. Ecl. 69. BURM.

59 Torrida] f. *Torpida* Nic. Heinſ. vide ſup. v. 35. VLIT. ſed *torrida* probavit poſtea Heinſ.

59. Torrida Mopsi Vox?] Per analogiam a re, in qua ſiccitas ineſt: quomodo a coloribus λευκὰ, καὶ μέλανα, quarum hanc *fuſcam* vocavit Suetonius in Nerone 20. illam *candidam* Celſus, ut puto: Horatius certe *liquidam* appellaſſe videtur, ibi,

Cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.

Conferunt huic loco intelligendo Suidae verba in μέγα· ὅτι λέγομεν φωνὴν λευκὴν, ἢ μέλαιναν, κατ' ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα τὴν ἀπὸ τῶν χρωμάτων φαμέν. Rurſus in λευκόν. ὁμώνυμον ὥσπερ τὸ ἀγαθόν. τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ σώματος λεγόμενον, τὸ λευκὸν χρῶμα σημαίνει, ὅπερ ἐστὶν ὑπὸ τὴν ποιότητα. τὸ δὲ ἐπὶ τῆς φωνῆς, τὸ ποιοῦν. λευκὴ γὰρ λέγεται φωνὴ ἡ εὐήκοος. εὐήκοος δέ ἐστιν, ἡ τὴν ἀκοὴν σφοδρῶς καὶ ταχέως ἀλλοιοῦσα. ὁμοίως δὲ τὸ ὀξὺ δεικνύοιτ' ἂν ὁμώνυμον. Quinctilianus quoque de vocis qualitate ſcribens ita inquit: *Eſt candida, & fuſca, & plena, & exilis, & lenis, & aſpera, & contracta, & fuſa, & dura, & flexibilis, & clara, & obtuſa.* Praeterea conſulendus eſt Ariſtoteles lib. i. Topicorum, & Julius Pollux in Onomaſtico, qua parte de Voce, aut his, quae a Voce derivantur, diſputat: ſed & Demetrium Phalereum adire praeſtiterit. TITIUS. Quaſi exſuccam dicas. Ut *liquida* contra, quae fluit atque uberat. Infra ipſe.

Tam liquidum, tam dulce canit, ut non ego malim &c.

Hoſtius apud Macrob. lib. vi. cap. 3. Saturn.

—— —— non, ſi mihi linguae
Centum, atque ora ſient totidem, voceſque liquatae.

Pari ſchema *ingenium rorans*, quaſi nec uberans nec ſiccum, legas apud Melam lib. i. in prooem. Ita enim omnino ibi reſcribendum eſt. Cum ita loquatur Calpurn. Ecl. v. *Torrida vox* ineruditam atque barbaram notat. Nam ſcite *madere artibus* in contrarium dicitur. Martialis lib. vii. ep. 68.

Cu-

Vox? & carmen inops? & acerbae ſtridor avenae?
Quem ſequeris? quem, Phylli, fugis? formoſior illo
Dicor, & hoc ipſum mihi tu narrare ſolebas.
Sum quoque divitior. certaverit ille tot haedos

Pa-

Cujus Cecropia pectora dote madent.

Idem lib. I. Epigr. 39.

Si quis Cecropiae madidus Latiaeque Camoenae
Artibus.

Varro Atacinus elegantiſſime.

Argutoſque inter laticeis & Muſica labra
Pierio liquidam perfundis nectare mentem.

Fulgentius lib. I. Mytholog. *Gorgonei fontis aſpergine madidas, & praepetis ungulae rivo merulentas Pieridas abſtraxi.* Qui declarat, *madere artibus* idem genus eſſe dicendi, quod *madere vino*, cum ebrium dicimus. Appul. lib. VI. Metam. Petronius *plenum* quaſi ebrium in eadem re dixit.

——— ——— *ſic flumine largo*
Plenus, Pierio diffundes nectare verba.

Sic *ſiccum* quoddam *eloquii genus* agnoſcit Macrob. lib. V. Saturn. cap. I. in Frontone. BART. *Torrida* eſt anhela, ſicca, rauca. vid. ad Ecl. VI. 23. & Heinſius induxerat priorem correctionem, & *torrida* probavit poſtea. *ſicca* etiam vox poteſt explicari, quae *liquidae* opponitur. vid. inf. VI 23. BURM.

60. CARMEN INOPS?] Nullis divitiis poëticis locupletatum: ſunt autem inter caetera divitiae poëticae, pulchrae, atque aptae inventiones, crebrae figurae, lectiſſima verba. TITIUS. Sic *pauperem venam* dixit in Vita Virgilii Focas Grammaticus. Contra *dives facundia*. Prudentius primo in Symmachum.

—— *has fundit dives facundia gemmas.*

Sidon. Paneg. ad Conſent. Carm. XXIII. 3.

Veſtrae laudibus hoſpitalitatis
Cantum impendere pauperis cicutae.

BART. *Inops* eſt jejunum, paupere vena fluens, cujus nec verba Poetici quid ſpirant, nec quae modulata ſunt, nec quae calamo cantare potes, ſed quae diſperdis ſtridula avena. ita jam ſaepe vidimus, carmina & modulamina diverſa eſſe, illa compoſitionem, haec muſicos modos reſpiciunt. BURM.

60. ET ACERBAE STRIDOR AVENAE?] Virgil. III. Ecl. 26.

—— *non tu in triviis indocte ſolebas*
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?

hic noſter Ecl. VI. 23.

——— *qui vix ſtillantes arida voces*
Rumpis, & expellis male ſingultantia verba.

TITIUS. Crudae atque durae. Gloſſae. *Acerbum*, ἄωρον, πικρὸν, ἀπέπαντον. De quorum primo vide Euſtath. in M. Odyſſ. *Acerba virgo* pro immatura viro Varro apud Nonium. Ad auditum pariter ac Calpurnius tranſtulit Lucr. lib. II. 403. *ſerrae ſtridentis acerbum horrorem.* Quod Giſanius quoque obſervavit. Pro crudo atque immaturo hoc vocabulo uſus eſt Appulejus aliquoties. Tertull. cap. XI. de Veland. Virg. & adverſus Hermog. XXXIV. Senec. Epiſt. CXXII. Virg. III. Georgico 149.

Aſper, acerba ſonans.

BART.

61. QUEM SEQUERIS?] Per comparationem Mopſi, & ſui. TITIUS.

61. FORMOSIOR ILLO DICOR,] Nemeſianus:

—— —— *noſtro formoſior Ida*
Dicor, & hoc ipſum mihi tu narrare ſolebas.

Tale quippiam reperias apud Theocritum. IDEM.

63. SUM QUOQUE DIVITIOR.] Triplex bonorum genus commemorat Lycidas, quibus ſe praeditum eſſe dicit. Animi bona continentur eo verſu:

Ille ego ſum Lycidas, quo tu cantante ſolebas
Dicere felicem.

bona corporis ibi, *formoſior illo dicor.* Denique bona fortunae ſequentes duos verſus complectuntur: *ſum quoque divitior:* & caetera. IDEM. In conjugiis haec vetuſtiſſima querela eſt, divitias aeſtimari, non probitatem. Theognis.

Κριὺς μὲν καὶ ὄνυς διζήμεθα, Κύρνε, καὶ ἵππυς
Εὐγενέας, καί τις βέλεται ἐξ ἀγαθῶν

Βήσ-

Paſcere, quot noſtri numerantur veſpere tauri?
Quid tibi, quae noſti, referam? ſcis, optima Phylli,
Quam numeroſa meis ſiccetur bucula mulctris,
Et quam multa ſuos ſuſpendat ad ubera natos.
Sed mihi nec gracilis ſine te fiſcella ſalicto
Texitur, & nullo tremuere coagula lacte.

Quod

Βέτιαχ. γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει
Ἐσθλὸς ἀνὴρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῶ.

Vide Plutarchum in Lycurgo. At verus Amor aliter. Ariſten. l. I. ep. 10. *Ἀκόντιος οὐκ ἂν ἠλλάξατο τὸ Μίδου χρυσὸν, οὐδὲ τὸν Ταντάλου πλοῦτον ἰσοστάσιον ἡγεῖτο τῇ κόρῃ· καὶ σύμψηφοι πάντες ἐμοὶ, ὅσοι μὴ παντάπασι τῶν ἐρωτικῶν ἀμαθεῖς.* Verum tamen illud Diotimae Socraticae apud Maximum Tyrium Serm. VIII. *ὅτι θάλλει μὲν ἔρως εὐπορῶν, ἀποθνήσκει δ' ἀπορῶν.* BART.

63. CERTAVERIT] *Certaverat* R. VLIT. Ita & Voſſ. *quoque* deeſt Dorvil.

64. NUMERANTUR VESPERE TAURI?] Imaginem refert cujuſdam loci apud Theocritum, quem ſuperius indicavi. Ex paſtorum autem more & inſtituto dixit *numerantur veſpere tauri.* Ii ſiquidem gregem a pabulo redeuntem quotidie recenſere ſolent. Theocritus VIII. 15.

Οὐ θησῶ ποκα γ' ἀμνόν, ἐπεὶ χαλεπός θ' ὁ πατήρ μευ
Χὰ μάτηρ, τὰ δὲ μᾶλα ποθέσπερα πάντ' ἀριθμεῦντι.

Quod deinde fuit imitatus Virgilius, ut notum eſt. Idem Virgilius, inquit VI. Ecl. 85.

Cogere donec oves ſtabulis, numerumque referre
Juſſit; & invito proceſſit veſper Olympo.

Duo vero Lycidas opponit, tauros hoedis, numerum numero. TIT. Tibul. I. v. 25.

——— *Conſueſcet numerare pecus.*

Virgil. III. Ecl.

Bisque die numerant alter pecus, alter & hoedos.

65. QUAE NOSTI] *Quae noſtri* V. Nemeſ. ibid. 35. VLIT.

65. OPTIMA] *Βελτίστη*, Graecanicum. Niſi & hic naſus quidam ruſticus *εἰρωνείαν* latet. Nam corrupta jam erat Phyllis. Sic Chariclia Adulteram Arſacen *ἀρίστην* vocat apud Heliodorum libro ſeptimo. *Εὔχου μὲν ὦ ἱέρα, καὶ κάλλιστον μηδὲν τοιοῦτον ἐπιτηδευούσης τὴν πάντων ἀρίστην Ἀρσάκην* BART. *Sis optima* Dorvil.

66 MULCTRIS] *Multris* Dorv.

67 SUSPENDAT] *Suſpendit* R. *ab ubere f.* VLIT. *Suſpendit* Palat. & Voſſ. *ſuas natas* Dorvil.

68. GRACILI SINE TE FISCELLA SALICTO] Virgil. X. Ecl. 71.

Haec ſat erit Divae veſtrum ceciniſſe poëtam,
Dum ſedet, & gracili fiſcellam texit hibiſco.

Et in Georgicis I. 266.

Nunc facilis rubea texatur fiſcina virga.

Nemeſian.

Dum fiſcella tibi fluviali Tityre junco
Texitur.

De cavea Theocritus Idyl. I. 52.

Αὐτὰρ ὅγ' ἀνθερίκεσσι καλὰν πλέκει ἀκριδοθήραν,
Σχοίνῳ ἐφαρμόσδων

Notat autem hic Calpurnius *ἐρωτομανίαν* Lycidae, de qua quidem animi affectione ſi quis plura ſcire deſiderat, habet noſtros locos controverſos illic, ubi Horatii carmen hoc:

Miſerarum eſt, neque amori dare ludum,

interpretamur. TITIUS. Leg. *gracili* ex V. A. B. F. Nemeſ. ibid. 33. VLIT.

69. ET NULLA TREM. COAG. LACTIS] R. V. A. B. F. & Barr. ex G. Nemeſ. ibid. IDEM. Ita & Dorv. Voſſ. & Ed. Tigur. *nullo t. c. lactis* Palat.

69. ET NULLA TREMUERE] Produxit ultimam in *nulla* vel ob caeſuram, vel ob poſitionem ſequentis verbi *tremuere*, non ſine exemplo veterum Poëtarum. TITIUS. Vetuſtiſſima Editio: *nulla tremuere coagula lactis.* Quae genuina eſt ſcriptura Calpurnii. Scioli Correctores caeſuram non obſervarunt, nec illud *nulla* poſteriorem ſyllabam longam habere ob ſequentes duas conſonantes. Habent enim & *T R* nonnunquam hanc vim. Virgilius IV. Ecl. 51. *Terraſque tractus maris,*

ut

Digitized by Google

Quod ſi dura times etiam nunc verbera, Phylli;
Tradimus ecce manus. licet illae & vimine torto,

Sci-

ut & *CR*. Cinna apud Cariſium.

At ſcelus inceſto turpe creſcebat in alvo.

Auſonius Monoſyllabis, *fato cadit arborea trabs.* Item *FR*, ut apud eundem, *populea frons.* item *GR*. Idem Claris Urbibus, *verſa Graja manus*, in Athenis. Ut & *PR*. Idem Eclogario.

Jane nove primo qui das tua nomina menſi.

Idque rationis loco habet ſtridorem aut horrorem caninae litterae, quae in praecedente verbo aliquid ſoni relinquere creditur, ut inde ultima vocalium longeſcat. BART. *Et nulla trem. coag. lactis.* R. V. A. B. F. & Barth. ex G. VLIT. Ita & Voſſ. Dorv. & edit. Tig. *nullo tr. c. lactis* Palat. locus ſine dubio corruptus. nam illa de producenda ſyllaba brevi ante TR. vana & incerta, & vere Barthiana ſunt, qualia ille ſaepe recoquit, vid. ad Stat. I. Silv. VI. 10. & IX. Adv. 9. & alibi. ego, ſi qua forte, ſine ſuſpicione corrupti a librariis loci, talia occurrunt, toleranda quidem, ſed ubi alia & ſincerior lectio eſt, non obtrudenda cenſeo. Sed hic de his agere non vacat. latere poteſt vitium in *nullo*, vel in *lacte*, & legi poſſet,

Et molli tremuere coagula lacte;

nam *mollis* & *nullus* confundi videbimus IV. 129. poſſet & *mundo* & *puro*, quae voces etiam aliquando in *nullus* tranſiere. Sed hoc minus placet. quare in *lacte* alicujus vaſis nomen latere puto, & repetitum illud *lacte*, & praecedentis *ſalicto* ultimis ſyllabis puto. quale vero vas ediderit Poëta, dubito. an *nullo tr. coag. fiſco*, unde *fiſcella* diminutivum: vel quia praeceſſit *fiſcella*, *nulla tr. c. ciſta. ciſta* enim vas vimineum, ut *calathus*, in uſum ruſticum. an *nulla corbe*, quia & feminino genere invenitur. ſed nullis harum conjecturis acquieſco. tamen *coagula tremuere nullo lacte* non eleganter dici puto: nam *coagula* ſunt ipſum lac coactum, vid. ſupr. II. 77. ubi ex exemplis productis videre licet recte poſſe dici, *coagula lactis*; & inde poſſet quis hic legere;

——— *ſine te fiſcella ſalicto*
Texta, nec in calathis tremuere coagula lactis,

ut idem ſit *tremere*, quod *nutare* eo in loco. vel *tremuere lacte*, eſt in ſero fluxere. vid. inf. v. 34. ſed retinet me, ne *texitur* mutem, ſollemnis noſtro & Gratio & aliis variatio illa temporum in *texitur* & *tremuere*, de qua ad Grat. 45. & alibi. minori temeritate poſſet legi, *texitur*, *aut multo tremuere coagula lacte*. ſcilicet *ſine te*, quod repetendum. ſine te nullum lac coëgi in caſeum. expediant me acutiores. BURM.

70. QUOD SI] *Quo ſi* Cod. H.

70. QUOD SI DURA TIMES] Reſpicit, quod initio dixerat:

——— ——— *Protinus ambas*
Diduxi tunicas, & pectora nuda reſcidi.

TITIUS.

71. TRADIMUS ECCE MANUS.] Ovid. I. Amor, VII. I.

Adde manus in vincla meas.

Plautus Epid. V. II. 15.

Quid me quaeris? quid laboras? quid hunc ſollicitas? ecce me:
Num te fugi? num ab domo abſum? num oculis conceſſi tuis?
Nec tibi quidem ſupplico; vincire vis, hem oſtendo manus,
Tu habes lora, ego tremere vidi, quid nunc ceſſas? colliga.

Libenter facio, ut, quotieſcumque ſeſe mihi occaſio praebet, excellentiſſimi poetae Torquati Taſſii teſtimonia producam, quare conferam locum ex ipſius grandiori poëmate, ubi Tancredus ita Clorindam alloquitur, eſt enim ab hoc Calpurnii non valde alienum:

Ecco io chino le braccia e t' appreſento
Senza difeſa il petto, hor che nuol fiedi?
Vuoi ch' agevoli l' opra? i ſon contento
Trarmi l'usbergo hor' hor, ſe nudo il chiedi.

Redeo propius ad hunc noſtrum. Facti poenitentia ducitur Lycidas, ſeque peccati poenam ſubire velle profitetur, qui mos eſt amantium, ut puellas placent. Tibull. I. XI. 56.

——— ——— *ſed victor & ipſe*
Flet ſibi dementes tam valuiſſe manus.

TITIUS.

71. VIMINE TORTO,] Manuſcriptus codex

Digitized by Google

Scilicet & lenta poſt tergum vite domentur,
Ut mala nocturni religavit brachia Mopſi
Tityrus, & medio furem ſuſpendit ovili.
Accipe, ne dubita, meruit manus utraque poenas.
His tamen, his, iiſdem, manibus tibi ſaepe palumbes,
Saepe etiam leporem, decepta matre, paventem

Miſi-

dex diſerte prae ſe gerebat *verbere*, quomodo loquitur Maro III. Georg. 106.

—— —— *Illi inſtant verbere torto.*

Rurſus de eadem re loquens VII. Aen. 378.

Ceu quondam torto volitans ſub verbere turbo.

Sed & vulgata hujus loci ſcriptura ejuſdem poëtae auctoritate firmatur, qui dixerit IV. Aen. 575.

Feſtinate fugam, tortoſque incidere funes
Ecce iterum ſtimulat.

TITIUS. *Illae vimine* R. V. A B. F. *illae verbere* MSS. Tit. VLIT. *Illae vimine* Voſſ. Palat. Dorv. recte vero haec explicat Meurſius ad Lycophr. vſ. 781. BURM.

72. SCILICET] *Si licet* Dorv. Heinſ. malebat *quin licet*. ego malim, *ſi libet*: nam *licet* praecedit. IDEM.

72. POST TERGUM VITE DOMENTUR,] Vitis erat inſigne Centurionum, qua ii in peccantes milites animadvertebant, inde generaliter ad omnes tranſlata locutio. TIT.

73. UT MALA NOCTURNI] Per tranſcurſum in rivalem invehitur, cui furtum objicit, quemadmodum ſibi invicem idem crimen exprobrant Menalcas & Dametas apud Maronem. De furtorum poenis videndus eſt alicubi Gellius. IDEM. *Nocturnus* eſt, qui nocte furtum fecerat, ut *nocturnus fur* Phaedr. I. 23. & ita *nocturni advocati*. Petron. XV. qui noctu obambulabunt in foro. ubi vid. & Voſſ. ad Catull. Carm. LXIII. pag. 153. in Parm. erat *vi mala*: & ſolent *ut* & *vi* confundi. vid. ad Phaedr. I. II. 7. BURM.

73. MALA BRACHIA] Furtifica. Catullus Carm. XII.

—— —— *manu ſiniſtra*
Non bene uteris in joco atque vino.

Ita *malam manum* Plautus dixit, cum de marſupio pleno argenti loqueretur, quod mala manu tangi non vult, in Perſa, ſi tamen memini. Virgil. Ecl. III. II.

Atque mala vites incidere falce novellas.

Suſpenſum autem furem ideo arbitror, ut eo melius verberari poſſet, quod ſupplicii genus illuſtravit Joannes Meurſius, πείσαι οἶδας Χαρίτων ὀφθαλμός, in Auctario Philologico cap. XXII. BART. Tibull. III. V. 20.

Et modo nata mala vellere poma manu.

ubi vide Broukhuſium. BURM.

74. MEDIO SUSPENDIT OVILI.] Ut cunctis ludibrio eſſet. TITIUS.

75. MANUS UTRAQUE] Ex hoc loco videtur ineptum illud *amba* ſupr. vſ. 29. excogitatum a Victore illo, quisquis eſt, Vigilio. & quidem veroſimile eſt ſummo impetu & rabie invaſiſſe Phyllida, & utraque manu tunicas diſcidiſſe, vel una deduxiſſe tunicam, altera cecidiſſe nuda pectora. *utraque* vero *manu* quid facere dicebantur, pro omnibus viribus & contentione. vid. Paſſerat. ad Propert. III. III. pag. 420. qui & eodem fere ſenſu dixit I. Eleg. IX. 24. *ut non alterna preſſerit ille manu.* id eſt nunc hanc, nunc illam injiciendo, ut forte Mopſus fecerat. ſed contra *una manu*, leviter, & facile. vid. Lipſ. ad Senec. de Conſt. Sap. cap. II. BURM.

76. HIS TAMEN, HIS, INQUAM, MANIBUS] Πάθος auget repetitio pronominis. Eſt autem color rhetoricus in hac oratione ad poenam depellendam, aut ſaltem minuendam valde accommodatus. Conſimilis figura ſpectatur apud Livium in P. Horatii verbis capitis ſupplicium a filio ſororis necis reo depellere conantis, pete inde, ſi vacat. TIT. *Iiſdem* R. & *palumbos*. B. & R. Nemeſ. ibid. 67. VLIT. *His hiſdem* Dorv. *iiſdem* Heinſ. & Voſſ. *his idem* Pal. *Palumbo* Dorv. & Pal. *Palumbos* Voſſ.

77. SAEPE] Hic verſus deeſt Dorv.

77. SAEPE ETIAM LEPOREM] Eodem propemodum pacto Nemeſianus:

Praeterea tenerum leporem, geminaſque palumbes

Nu-

Miſimus in gremium. per me tibi lilia prima
Contigerant, primaeque roſae. vix dum bene florem
Deguſtabat apis, tu cingebare coronis.
Aurea ſed forſan mendax tibi munera jactat,
Qui metere occidua ferales nocte lupinos

Nuper, quae potui, ſylvarum praemia miſi. TITIUS.

77. PAVENTEM] *Pavidus* perpetuum Leporis epitheton. Horatius Epodo II. BART.

78. MISIMUS IN GREMIUM.] Vetus liber, *miſimus: in gremio per me tibi.* Quod bene correxerunt. IDEM. Ne grammaticae normae gratis labefactentur, libentius diſtinctionem apponerem poſt illud *miſimus*: continua & alioquin dulciſſima reſonat illa ſententia: in gremio tibi per me contigerunt lilia prima, roſaeque primae; ſed hoc leviuſculum, id quod ſequitur verſ. 83. nequaquam leve. MARTELL. *Miſimus in gremio.* R. V. A. B. F. *Miſimus: in gremio per me.* G. recte. Nemeſ. ib. v. 68. VLIT. *in gremio* etiam Voſſ. Palat. Dorv. & Heinſ. *contigerunt* etiam malo.

79. PRIMAEQUE ROSAE.] Quam vim habeat ὑποτύπωσις, indicat omnium ſermone tritum proverbium, *Rarum carum*; ad quod reſpexit Plato in illis: τὸ γὰρ σπάνιον, ὦ Εὐθύδημε, τίμιον, τὸ δὲ ὕδωρ εὐωνότατον ἄριστον ὄν, ὡς ἔφη Πίνδαρος. Martialis ali IV. 29.

Rara juvant, primis ſic major gratia pomis:
Hybernae pretium ſic meruere roſae.

Rurſus XIII. 127.

Dat feſtinatas, Caeſar, tibi bruma coronas,
Quondam veris erant, nunc tua facta roſa eſt.

Ovid. IV. Epiſt. 30.

Et tenui primam deligere ungue roſam.

Contra Horatius I. Od. 38.

Perſicos odi, puer, apparatus,
Diſplicent nexae phylira coronae.
Mitte ſectari, roſa quo locorum
Sera moretur.

Adi, quae copioſe congeſſimus in Commentariis ad Senecam de Beneficiis. TITIUS.

80. DEGUSTABAT APIS,] Vix apes jam maturos flores inveniebant, cum tibi ego illos indagaram. BART. *Deguſtarat* malebat Heinſius, & recte.

81. AUREA SED FORSAN] Non dubium, quin ad proverbium *Montes aureos polliceri* ſit alluſum, de quo conſule Paroemiographum. Terent. Phorm I. II. 17.

—— —— Is ſenem per epiſtolam
Pellexit, modo non montes aureos pollicens.

TITIUS.

82. FERALES NOCTE LUPINOS] Valde ἐμφατικῶς dicuntur haec in Mopſi contemptum; perinde enim eſt, ac ſi ita loquatur Lycidas: jactet aurea munera, nihil non tibi polliceatur is, qui furtim alienos lupinos metit, qui viliſſimo pane victitat, qui denique cum extrema cunctarum rerum inopia colluctatur. Vocat autem *ferales* lupinos, quos *triſtes* appellavit Maro I. Georg. 75.

Aut tenues foetus viciae, triſtiſque lupini
Suſtuleris, fragiles calamos, ſilvamque ſonantem.

& Rhemn. Faun. de ponderibus

Aut totidem ſpeltas memorant, triſteſque lupinos.

Vel ideo *ferales*, quia in parentalibus utebantur. Lucian. pag. 47. & pag. 80. & 81. Ovidius, *pallentes* eoſdem nominavit Medic. Fac. 69.

Nec tu pallentes dubita praebere lupinos.

TITIUS. *Triſtes* vocat Maro Georg I. Sed memini legere notatum alicubi *Lupinos* in mortuariis veterum coenis exhibitos Manibus. Sed auctor illius obſervationis nunc non incidit. Lucian. Dial. ubi loquitur Menippus. θέρμους ἐκ Φιλοῦς καὶ τὸ Ἑκάτης τὸ δεῖπνον. Idem inter praecepta a Rhadamanto data in inſula Beat. recenſet, μὴ θέρμους ἐσθίειν. BART. Haec Barthii impudenter compilat Keuchenius ad Sammon. cap. XL. nec omiſit novitius interpres. BURM.

82. OCCIDUA NOCTE] Legitimae Latinitati eſſet *occidua nox* vergens in diem: ſed Calpurnium puto aliter intelligere, nempe noctu hunc vicinis aut alias incautis legumina

Dicitur, & cocto penſare legumine panem:
Qui ſibi tunc felix, tunc fortunatus habetur,

Vi-

na furari. Ut ſupra verſ. 73. *nocturnum* eumdem hunc Mopſum *furem* vocat. *Occiduus*, eſt occaſui proximus. Ovidius I. Met. 63.

—— occiduo quae littora Sole tepeſcunt.

Proſper Aquitanus pro *caduco* poſuit in aureolis illis Epigrammatis, quae vertit ex Auguſtino.

Eſt & in hac vita multis requies data ſanctis,

Quorum animas mundus non tenet occiduus.

Ibidem.

Factum eſt aeternum, quod fuit occiduum.

Paulinus in Elegia de Obitu Celſi.

Exortes animae carnis ab occiduo.

BART. Quem & vide ad Stat. III. Theb. 33.

83. Cocto pinsare legumina pane] Vel κατὰ τὴν ὑστερολογίαν panem coquere mollitjs leguminibus; vel confecto pane eibaria parare & legumine freſſo, quo edulio plebeji, tenuioriſque fortunae homines utebantur, ut eſt apud Horatium. Lucanus in Panegyrico ad Calpurnium Piſonem:

Claraque Piſonis tulerit cognomina prima:

Humida calloſa cum pinſeret hordea dextra?

Vid. Mercurial. II. Var. lect. 6. in fine. & Caeſ. III. de Bell. civil. 47. & 48. TITIUS. Vidiſti tu vir docte, atque oculate, difficultatem hujus loci, proinde in commentariis, nulla tantae variationis mentione facta, *cocto pinſare legumina pane* deſcripſiſti: Atque id duobus modis laboras explicare, quaſi neutrum acri, & purgatiſſimo tuo judicio ſatisfaciat. Antiquam & vulgatam ſcripturam nos retinendam cenſuimus, ingenue fatentes niſi longo rerum uſu edoctos, quo pacto in difficultate annonae, ſterilibuſque annis egentes ruſtici ſibi conſulere ſoliti ſint & familiae, numquam intellecturos fuiſſe, quid ſit *cocto legumina pane pinſare.* Nam duae res valde inter ſe diſtantes videntur, coquere legumen, & pinſare panem, vel pinſere; illud coquinarium eſt, hoc piſtorium. At ſubtile commentum fuit, & ad rem familiarem, vel augendam, vel tuendam, vel etiam per compendii rationem ad familiam ſuſtentandam valde utile, coctis leguminibus, eujuſcunque generis ſuppetant, vel iis quoque frugibus, quae leguminum inſtar elixata eduntur, ut oryza praeſertim, & milium decorticatum, id proprie forſitan Latine dicebatur *piſitum*, nos vulgo *brillatum:* item Lupini aqua prius maecrati, & edulcati, quod egentiſſimorum hominum, extremum refugium eſt, & alia hujus nominis plus minus. Utile inquam, & oppido quam compendioſum commentum fuit, coctis leguminibus & iis in pultem redactis admixto certo farinae triticeae pondere, adhibitoque fermento, panem conficere: quod ſubigendo & pinſendo diu, atque diu fit. Cum itaque Lycidas exprobrare rivali ſuo vellet cum furti nota ſummam mendicitatem, contra id, quod ille montes aureos jactabat, dicit: Mopſo in more eſſe per noctem metere, ſcilicet in campis alienis, *lupinos*, quos ob amaritudinem vocat *ferales*, quaſi exſecrandos & inviſos: & ex hoc legumine (ponit enim poëtico ritu genus hoc frugis in leguminibus) probe atque per otium cocto, & per coctionem plurimum aquae abſorbente, atque inde plurimum excreſcente, farina, quantum ſit ſatis ad panificium, adſcita & tota illa maſſa ſuſque deque bene, ac bene ſubacta, panem ſibi, quo miſere ſuſtentaretur, parare. Res modo facta eſt, ut arbitror, aperta, & indubitabilis. MARTELL. Puer reſcribat, *pinſare.* Niſi hoc peccatum typographicum eſt. BART. *Pinſare legumine panem* V. A. B. F. *penſare legumina pane* R. & P. Sic Ecl. IV. 141. & V. III. VLIT. *Penſare* Voſſ. quod retinendum. *pinſere* a *pinſeo*, quod Guidalott. exhibet, & *pinſare* ignota Latinis, & eorum auctoritas nititur locis vitioſis. ſive vero legas, *cocto penſare legumine panem*, vel *cocto p. legumina pane*, parum intereſt, nam ſenſus eſt, tam pauperem fuiſſe, ut pro cocto pane lupinos edere cogeretur: in hoc verbo, ut & *mutare* utraque loquendi ratio in uſu eſt. vid. ad Ovid. V. Met. 94. & VI. 60 poſſet & legi, *coctum penſare legumine panem.* BURM.

85.

85 Vilia quum ſubigit manualibus hordea ſaxis.
Quod ſi turpis amor precibus (quod abominor) iſtis
Obſtiterit, laqueum miſeri nectemus ab illa
Ilice, quae primum noſtros violavit amores.

Hi

85. MANUALIBUS HORDEA SAXIS.] Contemptum auxit Lycidas ab eo, quod Mopſum panem ex hordeo conficere dixit, eumdemque ſuis manibus molere affirmavit; utrumque enim viliſſimum eſt. Servi nequam in piſtrinum a veteribus conjiciebantur, ut molam verſarent, aſinique vice fungerentur: nam alioquin hoc animal ei muneri deſerviebat: unde inquit Catullus Carm. XCVIII.

Et non piſtrino traditur, atque aſinus;

id eſt perinde, atque aſinus. Hinc *aſinus machinarius*, id eſt molas agens, de quo fit mentio a Juriſconſulto in L. *quaeſitum eſt* ff. de fundo inſtr. & in l. *cum quaeritur* ff. de legat. III. *&* *molae aſinariae*, vel *jumentariae*; item *molae manuariae*, qui & *truſatiles*, de quibus in l. *dolia* ff. de fundo inſtr. Hic igitur Lycidas vilitatem, ac mendicitatem Mopſo exprobrat, quod videlicet molas truſatiles verſet; *ſaxa manualia* vocat Tacitus, quae ſola manu jaci poſſunt abſque ullius machinae ope, atque auxilio: contra de Romano milite ait: *congeſtas lapidum moles pervolvere*: de *manualibus lapidibus* hoc inſuper Siſennae teſtimonium reperitur apud Nonium: *Manuales lapides diſpartit, propterea quod is ager omnis ejuſmodi telis indigebat.* Sed & Ammianus ait: *Et quamquam anguſti calles difficiliorem aditum dabant ad muros, aptatique arietes aegre promovebantur, manualium ſaxorum ſagittarumque metu arcente*, & reliqua. Rurſus alio libro: *Dimicabatur nihilominus utrobique ſaxorum manualium nimbis.* Contra *ſaxa muralia* dixit idem auctor, cum de arietis forma loqueretur libro XX. TITIUS. Molis truſatilibus, quas manu intorquere poſſis. Serenus de iis cap. 4.

——— ——— ——— *ningit*

Copia farris uti frendentibus edita ſaxis.

Vetuſtiſſimos ſolis ſaxis ad eam rem uſos Virgil. Aen. I. & Valerius Flaccus teſtes. Truſatiles molas *manuarias* vocat Cato cap. 10. de Agricult. *verſatileis* Plin. lib. XXXVI. cap. 18. BART. Scaliger, nimis memoria confidens, ad Manil. V. 281. citat,

Vilia quum ſubigit manualibus hordea ſulcis,

& hinc vitioſam in Manilio lectionem firmare conatur. Sed rectius alii legunt,

Subdere fracturo ſilici frumenta.

non *fracturis ſulcis*, quos ego non intelligo, nec ipſe Scaliger, qui fatetur, non alibi ſe *ſulcos* pro molis legiſſe. BURM.

86. TURPIS] *Cujus* Cod. H.

86. QUOD ABOMINOR] Formulas hujus veteris conſuetudinis, ad mentionem rei adverſae, vide apud τὸν θαυμάσιον Briſſonium lib. I. qui & eamdem hanc ex Ovidio notavit. BART.

87. LAQUEUM MISERI] Deſperatione adacti vitam ſuſpendio finiemus ab illa ilice, de qua ſupra dictum eſt:

En ſibi cum Mopſo calamos intexere cera
Incipit, & puero comitata ſub ilice cantat.

Caeterum non deſunt exempla eorum, qui prae amoris impotentia ſibi laqueo collum obſtrinxerunt, quod ſe facturam minatur Europa apud Horatium III. Od. 27.

Vilis Europe pater urget abſens:
Quid mori ceſſas? potes hac ab orno
Pendulum Zona bene te ſecuta
Laedere collum.

Praeſentiſſimum porro ad amoris curas deponendas, atque amoliendas remedium laqueus eſſe creditur, teſtante id epigrammate Graeco. TITIUS. Nihil conſuetius amatoribus, quam letum ſibi minari. Ariſtenaetus lib. I. Epiſt. 10. τοιγαροῦν εὐθέως, ὦ κάλλιστον παιδίον Ἀκόντιε, δυοῖν θάτερον, ἢ γάμον, ἢ θάνατον ἀξιολογίζου βληθείς. Idem lib. II. Epiſt. I. οὗτος δ' ὃς ἐρῶν σου, Καλλίνη, καὶ τοῦ σοῦ φθέγματος γλυκυθύμῳ ποθεῖ. καὶ τεθνήξεται θᾶττον ἐκ τραχήλου κρεμάμενος, καὶ σκιᾶς εἴδωλον γεγονὼς, εἰ μὴ τὴν παροῦσαν θεραπείαν ἐπινοήσει τῆς μανίας. BART.

87. NECTEMUS] *Innectemus* R. VLIT. Ita & Voſſ. *miſer innectemus* Dorv. *obſtiterint*,

Hi tamen ante mala figentur in arbore verſus:
„Credere, paſtores, levibus nolite puellis:
„Phyllida Mopſus amat, Lycidas habet ultima rerum.

Nunc

rint, *teque miſer m'-eſtemus* Cod. H.

89. Hi] *Hic* Cod. H. *ſignentur in arbore* volebat Heinſ. *fingentur* Palat.

89. Mala figentur in arbore versus:] *Malam arborem* vocat, quam T. Livius non uno in loco *infelicem* appellat. I. 26. *I lictor, caput obnube liberatoris urbis hujus, arbori infelici ſuſpende.* Cicero pro Rabirio: *I lictor, colliga manus, infelici arbori ſuſpendito.* Neſcio, an eodem ſit referendum Catullianum illud:

Infelicibus uſtulanda lignis.

Pertinet autem ad invidiam, ingratique animi notam Phyllidi impingendam, carmen, quod de ſuo interitu ſcribi vult Lycidas Idem Hypermneſtra, cum propinquam mortem a patre ſibi impendere ſciret, praeſtari ſibi voluit. Horat. III. Od. XI. 50.

——— ——— ——— i ſecundo
Omine, & noſtri memorem ſepulcro
Scalpe querelam.

Ovid. II. Epiſt. 145.

Inſcribere meo cauſa invidioſa ſepulcro;
Aut hoc aut ſimili carmine notus eris.
Phyllida Demophoon letho dedit; hoſpes amantem;
Ille necis cauſam praebuit, ille manum.

Et in epiſtola Didonis VII. 193.

Nec conſumpta rogis inſcribar Eliſa Sichaei;
Hoc tamen in tumuli marmore carmen erit.
Praebuit Aeneas & cauſam mortis, & enſem:
Ipſa ſua Dido concidit uſa manu.

Franciſcus Petrarcha:

Et voglio anzi un ſepolchro bello, & bianco,
Che 'l voſtro nome à mio danno ſi ſcriva
In alcun' marmo.

TITIUS. *Mala* i. e. *Infelice*, ut erat in veteri formula. *Malus* pro letali nonnumquam uſurpatur. Valerius Flaccus lib. I. 646.

——— quoties mox rapta videbo
Vela notis, plenaſque malis clamoribus undas.

Intelligit naufragorum morticinos planctus. Plura de hoc vocabulo & docti & nos alibi notavimus, quae heic repetenda non ſunt. BART. Qui idem notat ad Claudian. II. in Ruf. 478. de felicibus, & infelicibus arboribus ſatis congeſtum eſt ad Grat. 442. ſed hic *mala* arbor, eſt deteſtanda, inutilis, quae exſcindi meretur, ut *malae herbae*, quae evelluntur. Prop. II. v. 128. & ita venenatae dicunt *malae*, ut Ovid. Remed. 249. *mala pabula terrae*, quae deberent funditus evelli: ſed cum vox haec latiſſime pateat, unusquisque poteſt hic luxuriari, & lexicographorum more omnes τ *malus* ſignificationes huc congerere. BURM.

91. Phyllida Mopsus amat,] Pronunciatione hoc adjuvandum eſt, ut admirationem exprimat: ſic ferme Virgilius:

Mopſo Nyſa datur?

Sed cuinam, quaeſo, culpae affinis judicari debet puella, ſi a Mopſo ametur? habet enim hanc vim pulchritudo, ut ſtatim conſpecta omnium ſibi voluntatem, amoremque conciliet; itaque ſapienter Graeci pulchro ex eo indidere nomen, quod omnes ad ſe alliciat; dixerunt enim καλὸν παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας ἐφ' ἑαυτὸ καλεῖ. Et veteri proverbio circumfertur: ὅτι καλὸν, φίλον ἀεί. Theognis:

Ὅττι καλὸν, φίλον ἐστί· τὸ δ' οὐ καλὸν, οὐ φίλον ἐστί.
Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων.

Cogitabam itaque, num legi oporteret. *Phyllida Mopſus habet*, id eſt ἔχει, niſi *amat* ita dictum ſit, ut oſtendere velit Lycidas, ne dignum quidem eſſe Mopſum, qui Phyllidem amet, nedum ab ipſa mutuo diligatur. Eodem conſilio dixit Catullus;

Quam ſic te ſineres ab iſto amari.

Loquitur autem de ſuo puero. vel debet verbum *amat* cum effectu accipi, ut ſit, amore potitur, quod expreſſius innueret illa altera lectio *habet*, quamquam ne ſic quidem obſcurus eſt ſenſus, & alioqui verbum *habet* in hac ſignificatione ad turpiculum amorem, aut turpem ipſius uſum referri conſuevit; ut apud Terentium Andr. I. I.

Quis heri Chryſidem habuit?

Hinc jocus ille Martialis XII. Epig. 20.

Quare

Nunc age, ſi quidquam miſeris ſuccurris, Iola,
Perfer, & exora modulato Phyllida cantu.

Ipſe

Quare non habeat, Fabulle quaeris
Uxorem Themiſon: habet ſororem.

Sic dixit Demoſthenes: ἔχω Λαΐδα, οὐκ ἔχομαι. Sed non expedit in his verbis diu immorari. TITIUS. *Amat*, heic *cum effectu*, ut loquitur Juriſconſultus, intellige, ut redametur quoque ipſe. Alioqui:

—— —— τί κουρότερον ἢ ὅτι μοῦνοι
Ἀνέρες ἱμείρουσι, καὶ οὐ ποθέουσι γυναῖκες:

ut canit Nonnus lib. XLVIII. Dionyſ. Idem *ſaxeam vocem* eſſe dicit abnuentis puellae lib. XXXIII.

—— φθέγξασθε λίθοι πετρώδεα φωνὴν,
Χαλκεμίδλω ποθέω καὶ ἀναίνεται.

Quare non opus eſt, ut in ſententiam veniamus eruditiſſimi Modii, qui lubenter reſcribat, *Mopſum Phyllis amat.* Nec eo ſane uſus eſt, quod pueris nobis, cum forte fortuna hunc Poëtam arripuiſſemus, placebat, trajici voces, ut fieret:

Phyllida Mopſus habet, Lycidas amat ultima rerum.

Quae ſententia alioqui optima eſſet, Calpurnioque digniſſima. Sed ſuſtinenda mutatio. BART. f. *habet. Mopſum Phyllis amat.* Mod. VLIT.

91. HABET ULTIMA RERUM.] Περίφρασις mortis. ſic enim ipſam definivit Demoſthenes: πέρας μὲν γὰρ ἐστὶν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος. Horat. I. Epiſt. XVI. 79.

Hoc ſentit, moriar; mors ultima linea rerum eſt.

TITIUS. Forte cum Scriverio legendum,

—— *Phyllida Mopſus habet, Lycidan habet ultima rerum.*

ſcil. mors, ut ſit argutia in voce *habet*, quae reſpondeat Graecae ἔχειν. & illae locutiones ſaepe variant, ut homo dicitur habere rem aliquam, & res aliqua etiam hominem. ut apud Lucan. II. 13. *habent mortalia caſum*, ubi alii *caſus habent mortalia*, de quo vide ad Val. Flac. v. 284. Heinſio placebat,

Phyllida Mopſus amat, Lycidas obit ultima rerum.

Gudius adſcripſerat Gratii verſ. 438.

Det ipſis ultima rebus Auxilia.

BURM.

92. SI QUIDQUAM MISERIS SUCCURRIS,] Siquidem ſuccurris, meminit enim ejus, quod pollicitus fuerat Idas.

—— *Si quid mandare juvabit,*
Sedulus iratae contingam nuncius aures.

Caeterum ſic eſt apud Maronem:

Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.

TITIUS. Vetus liber, *quiquam.* pro quoquam. Quod genuinum ſine dubio. BART.

93. PERFER, ET EXORA MODULATO PHYLLIDA CANTU.] Primum illud conſtat, in antiquioribus illis libris impreſſis, qui propterea minus corrupti ab improbis correctoribus cenſendi ſunt, dilucide haberi.

Perfer, & ore tuo modulabor Phyllida cantu.

Sententia praeclara ſine controverſia. Nam etſi bonus Iolas ſedulum ſe nuncium Lycidae apud Phyllida fore pollicitus eſſet, dicens

—— —— *Si quid mandare juvabit,*
Sedulus iratae contingam nuncius aures.

Lycidas tamen ab Iola nil aliud quaeſivit, ac voluit, nec e re ſua futurum ſperabat aliud, quam fideliter recitari Phyllidi ſua carmina. In his a ſe ipſo compoſitis omnem ſpem ſuam collocarat; reliquorum & verba, & cantus nil penſi habebat. Deinde hujus etiam ſuae perſuaſionis cauſam reddit, itaque reſpondet,

Jam dudum meditor, quo Phyllida carmine placem,
Forſitan audito poterit miteſcere cantu;
Et ſolet illa meas ad ſydera ferre Camenas.

Ergo perfer tantum, o Iola, mea carmina in libro Ceraſi a te notata, & deſcripta. ſedulo perlege illa meae Phyllidi: Sic namque fiet, *ut ore tuo* id eſt per organa vocis tuae, ego *moduler*, id eſt ad modum, manſuetudinem, miſerique amantis & languentis commiſerationem adducam dominam meam. Et vero ſi etymon verbi *modulor* attendamus, *modulari*

Ipſe procul ſtabo, vel acuta carice tectus,
Vel propius latitans vicina, ut ſaepe, ſub ara.
Iol. Ibimus, & veniet, niſi me praeſagia fallunt:
Nam bonus a dextro fecit mihi Tityrus omen.

Qui

lari nil aliud eſſe comperiemus, quam modum, id eſt menſuram adhibere. Unde *modulari* proprie eſt menſurare, ſed tranſlate (uti ſuperius de modulatu obſervabamus) modum & rationem vocis in cantu praeſcribere. Itaque *modulari Phyllida* erit modum, & menſuram aliquam praebere Phyllidi in me amando, vel deſpiciendo. Potuiſſet poëta nullo carminis, vel politiſſimae ſententiae detrimento dicere *mulcebo*, ſed optimo cantori & modulatori arriſit magis vox propria, quam aliena. Et alioquin illud *exora modulato cantu*, multum officeret amentium amantium ſtudio, qui non aliena virtute, ſed meritis propriis in gratiam redire amicarum expetunt. Quid? quod illud *modulato carmine* inane eſſet, cum ſat foret exoraſſe Phyllida, vel ſine modulatione, carminibus Lycidianis ſcilicet modo lectitandis & ſimplici voce pronunciandis. MARTELL. *Praeſer* R. *Et ore tuo modulabor Phyllida* B. V. & Martell. ex V. C. VLIT. *Profer* Palat Martelli dura & coacta omnia quis crederet Poetae in mentem veniſſe? in Cod. Dorv. erat,

Peſtifer ore ſuo modulator Phyllida cantu.

Sed vulgata ſatis placet: *cantus* Lycidae, non Iolae intelligendus, ſua enim carmina, qua Phyllis ad ſidera ferre ſolebat, recitari vult, modulante Iola, id eſt eo canente ad fiſtulam. ſine dubio Gloſſator *modulato cantu* adſcripſerat *ore tuo*, ut Iolas modularetur cantum a Lycida compoſitum. Intelligit vero, ut puto, fiſtulam Iolae, qua ille carmen Lycidae modulatum caneret, aliter deberet de vocali cantu ſumi. ita mox Ecl. IV. 62. *cecinit modulabile carmen avena:* quod Nemeſ. I. Ecl. 63. *dixit avena:* & Virgil. in prooemio Aeneid. *quondam gracili modulatus avena carmen.* ubi Corradus alia exempla producit. & clarius mox Ecl. IV. 79. *cantibus iſte tuis alterno ſuccinet ore:* Hinc nihil novandum puto. vid. ſupr. ad Nemeſ. I. 25. licet *ore tuo* defendi poſſe non negem. BURM.

94. Acuta carice tectus.] Ita quoque caricem vocavit Maro III. Georg. 231.

Frondibus hirſutis, & carice paſtus acuta.

TITIUS. Ad illud Ecl. III. 20. *tu poſt carecta latebas.* BART.

95. Vicina sepe sub ara.] Sub ara alicui Deo dicata. Eſt autem hic τὸ *Sepe* nomen, non adverbium: quamquam ſine diphthongo ſcribi debet, ut ſit manifeſte differentia vel in auferendi caſu, etiam ſi accentus praeterea deeſſet in extrema ſyllaba. TITIUS. *Vicina ſepe ſub.* R. V. A. B. F. Lego: *vicina ſepe ſub aram*, vel, *vicinae ſepibus arae.* Vide, quae ad Ecl. I. vſ. 15. notavi. VLIT. *Ut* deeſt Palat. & Voſſ.

96 Iol. Deeſt in V. A. *Venies* R. VLIT. Ita & Palat. & Voſſ.

97 Nam bonus a dextra] Omen quarundam rerum a dextra felix, a ſiniſtra infelix. Virgil. I. Ecl. 18.

Saepe ſiniſtra cava praedixit ab ilice cornix.

Rurſus IX. 14.

Quod niſi me quacumque novas incidere lites
Ante ſiniſtra cava monuiſſet ab ilice cornix.

Porro de auguriis plura a nobis collecta ſunt in iis libris, quos de univerſo divinationis genere confecimus, quae hic repetere ſupervacaneum foret. TITIUS.

97. Bonus] Vult dicere. Tityrus a dextra bonum omen facit: Maro VIII. Aen. 465.

At pater Aeneas ſe matutinus agebat.

ita noſter ſaepiſſime infra. BART. Ibi legitur *nec minus Aeneas.*

97. A dextra] *A dextro* R. *en dextrum* f. VLIT. Utrumque ſaepe occurrit, *a dextro*, & *a dextra:* vid. ad Ovid. III. Triſt. XI. 41. *a dextro* hic Cod. Dorvil. & Voſſ. *en dextrum*,

Digitized by Google

Qui redit inventa non irritus, ecce, juvenca.

trum, quod Vlitius malebat, non placet, quia mox *ecce* ſequitur. in Romana ego *dextra* vidi. BURM.

97. TITYRUS] *Titius* Palat.

97. FECIT MIHI TITYRUS OMEN] Hic in artum copias ſuas actas vidit interpres, qui exempla adducit, ubi *dare omen* dixerunt alii, quam propriam eſſe vocem dicit. quaſi Calpurnius non Latine ſatis dixiſſet *omen fecit.* At ita Ovid. I. Met. 453.

——— ——— ——— *ter omen*
Funereum Bubo letali carmine fecit.

Sabinus Epiſt. I. 85.

Prima meis omen metuendum puppibus illa Fecit.

BURM.

98. QUI REDIT] *Qui venit* R. Dorv. & Cod. H.

Digitized by Google

ECLOGA IV.

CAESAR.

MELIBOEUS, CORYDON, AMYNTAS.

Quid tacitus, Corydon, vultuque ſubinde minaci,
Quidve ſub hac platano, quam garrulus adſtrepit humor,
In-

CAESAR.] Ab argumento poëmatis factus eſt huic Eclogae titulus *Caeſar*: ſic enim viſitur in codicibus Florentiae divulgatis a Philippo Junta. TITIUS. *Caeſar* ſic P. & Ed. Juntae. Numerianum, an Carinum, vel utrumque intelligat, haud proclive eſt dijudicare. Numerianum reſpicere videtur vſ. 87. *facundo comitatus Apolline Caeſar*, ut videre eſt Ecl. I. 45. Utrumque ſpectat vſ. 10 Sed potius eſt, ſolus intelligatur Numerianus, cui intimus erat Nemeſianus, qui hic Meliboei nomine deſignatur. VLIT. In Voſſ. & R. *Interlocutores ſunt Corydon & Meliboeus, amici paſtores.*

1. QUID TACITUS, CORYDON,] Cogitabundi habitum ac geſtum exprimit: ſic Horatius I. Ep. IV. 4.

An tacitum ſilvas inter reptare ſalubres.

TITIUS.

1. VULTUQUE SUBINDE MINACI,] Eleganter hoc deſcribitur a Juvenali Satira IX. Ruſticiſſime autem jocatur in τῷ INFESTA. BART. Poëticum vultum explicat Barth. XII. Adv. 10. recte. reſpicit illa Horat. II. Sat. III. 9.

Atqui vultus erat multa & praeclara minantis.

Phaedr. IV. 22.

Qui, magna cum minaris, nihil extricas.

BURM.

2. SUB HAC PLATANO,] Sic etiam dixit Nemeſianus II. Ecl 18.

Atque ſub hac platano moeſti ſolatia caſus
Alternant.

Fuit enim haec arbor in deliciis habita ob amoenitatem umbrae, quare crebra ejus mentio extſtat apud Poëtas. Moſchus ait Idyl. IV. 11.

Αὐτὰρ ἐμοὶ γλυκὺς ὕπνος ὑπὸ πλατάνῳ βαθυφύλλῳ,
Καὶ πηγᾶς φιλέοιμι τ' ἐγγύθεν ἦχον ἀκούειν.

Horat. II. Od. XI. 13.

Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu jacentes ſic temere, & caetera.

Sed & M. Tullius lib. I. de Oratore 7. *Nam me haec tua Platanus admonuit, quae non minus ad opacandum hunc locum patulis eſt diffuſa ramis, quam illa, cujus umbram ſequutus eſt Socrates.* TITIUS. Petronius CXXXI.

Nobilis aeſtivas platanus diffuderat umbras,
Et circumtonſa trepidans vertice pinus,
Et baccis redimita Daphne, tremulaeque cupreſſus.
Has inter ludebat aquis errantibus amnis
Spumeus, & querulo verſabat rore lapillos,
Dignus Amore locus.

BART.

2. QUAM) *Qua* F. VLIT.

2. ADSTREPIT] *Abſtrepit* Dorv. *obſtrepit* Ed. Tig.

2. GARRULUS ADSTREPIT HUMOR,] Non aliter ferme Lucretius II. 30.

Propter aquae rivum ſub ramis arboris altae.

Virgilius in Culice 388.

Rivum propter aquae viridi ſub fronde latentem.

Tibullus I. I. 49.

Sed canis aeſtivos ortus vitare ſub umbra
Arboris, ad rivos praetereuntis aquae.

Vid Theocrit. Idyl. V. 45. TITIUS.

3.

Infeſta ſtatione ſedes? juvat humida forſan
Ripa? levatque diem vicini ſpiritus amnis?

Cor.

3. Infesta statione sedes?] Cur *infeſta* dixerit, docuit illis verbis; *garrulus aſtrepis humor*. Sed & illis alteris verſibus ratio reddi poteſt:

Namque ſub exeſo raucum mihi pumice lymphae
Reſpondent; & obeſt arguti glarea rivi.

Sunt, qui legant *intecta*. TITIUS. Tamquam obſideret locum. Ruſticus magnam hanc putat feſtivitatem. Terentius Adel. IV. VI. 6.

——— ——— *nunc vero domi*
Certum obſidere eſt, uſque donec redierit.

BART. *Infecta* R. an *intecta*? VLIT. *Infecta* etiam Voſſ. *infecta ſtatice pedes* Pal. Heinſius conjiciebat *inſueta ſtatione*, ut apud Nemeſ. I. 76. *inſuetus Leo*. Salmaſ. Epiſt. CX. ad Gronovium, diviſa voce legebat, *in feſta ſtatione*. Cod. Dorvil. *injecta*. ſed nihil fere horum aliquid offert, cui acquieſcam, niſi Vlitiana conjectura, & aliorum apud Guidalotum & Tit. *intecta*, ſi capere velimus pro ſimplici *tecta*, ut intelligatur ſedes, quam inumbrat platanus, eodem modo ut Virgil. Ecl. I. *ſub tegmine fagi*. ubi vide comm. & certe *integere* pro tegere dixere multi. Senec. Hippol. 801.

Illum Caeſareis, neſcia colligi
Perfundens humeros, ornat & integit.

& ipſum *intectus* apud Liv. XXVII. 3. *erant pleraque ex cratibus aut tabulis facta, alia arundine texta, ſtramento intecta omnia*: & multa alia vocabula compoſita ex *in* ſaepe eamdem vim, quam ſimplicia, habere conſtat, ut *infractus* &c. vid. Cuper. II. Obſ. 9. Pincier. III. Parerg. 44. & Waſſ. ad Sall. Catil. 6. & alios. Cogitaveram olim, *in certa ſtatione ſedes*, id eſt in eodem loco manes pertinaciter. ut ita *certus locus* Ovid. III. Art. Amat. 530. *certus lar* Senec. Med. 478. & quae ſunt id genus plura. Manil. IV. 856. *Impleruntque ſuos certa ſtatione labores*. confirmari credebam conjecturam, quia *infeſtus* & *incertus* alias etiam confundi in MSS. videram. vid. Heinſ. ad Claud. III. Rapt. 358. ſed nunc magis in Vlitii correctionem inclino, quidquid ſit, reſpicere Poëtam credo ad otioſorum & curioſorum *ſtationes*, in urbe Roma, quae unicuique fere generi hominum certae & ſollemnes erant, de quibus multa Briſſon. Antiq. Select. II. 12. & ad Ovid. II. Triſt. I. 79. & de his obſcure aliquid ſuſpicatus eſt Guidalotus. vel a militum ſtationibus, ut *infeſta* ſit hoſtilis quaſi, cui congruit *minax vultus*, ut vero *ſedere*, pro diu pertinaciter manere & morari, ſimiliter Plin. I. Epiſt. I 3. *in ſtationibus ſedens*. & eo reſpicere putem Valer. Max. II. I. 9. ubi agit de juvenibus, qui adfixi valvis exſpectabant ſenatores, quam *voluntariam ſtationem* vocat, ubi male alii de excubiis ſomniant interpretes: ut & lib. II. II. 6. *antea ſenatus aſſiduam ſtationem eo loci peragebat*. poſſet & legi, *in lecta ſtatione*, quam ut amoenam & jucundam optimo conſilio elegiſti, ut *lectos equos* dixit Nemeſ. Cyneg. 240. & hoc ſequentia, *juvat humida ripa*? &c. poſſent firmare. BURM.

3. Juvat] Cod. Dorv.

——— *Juvat humida formam*
Ripa levatque vi . . . ſpiritus amnis.

4. Levatque diem] Diei aeſtum: Phyſice autem locutus eſt, etenim ex fluminibus frigida quaedam aura aſſidue ſpirare ſolet, veluti ſcriptum reliquit Ariſtoteles in Problematis XVI. Sect. 23. Sed & apud Arrianum in deſcriptione maris Euxini ita exaratum legas: ἐνθένδε ἐπλέομεν, τὰ μὲν πρῶτα ταῖς αὔραις ταῖς ἐκ τῶν ποταμῶν πνεούσαις ἕωθεν, καὶ ἅμα ταῖς κώπαις διαχρώμενοι· ψυχραὶ μὲν γὰρ ἦσαν αἱ αὖραι, ὡς λέγει καὶ Ὅμηρος. Auctor Poëmatii, cui titulus Aetna, 313. *Flumina parva ferunt auras*, inquit: quod Ammianus quoque confirmat. Appianus quoque in fine propemodum bellorum Parthicorum idem prodit. Plinius narrat, Nilum unum omnium fluminum nullas exſpirare auras: id quod etiam apud Heliodorum, Aethiopicorum libro II. reperias. Teſtatur etiam Diodorus libro I. ubi cauſas inundationis Nili perſcrutatur. Idem de Anauro Theſſaliae fl. ſcribat Vibius Sequeſter. Gaudent. Merul. Memorab. XIII. cap. 3. Solin. cap. 45. Theophr. de ventis p. 61. & Fed.

 Bo-

Digitized by Google

Cor. Carmina jam dudum, non quae nemorale reſultent,
Volvimus, ô Meliboee; ſed haec, quibus aurea poſſint
Secula cantari, quibus & deus ipſe canatur,
Qui populos urbemque regit, pacemque togatam.

Me.

Bonav. ad eum p. 158. Idem de Boryſthene Plin. xxxi. 5. TITIUS. Sane res ipſa docet, vicinos fluvios ſentiri aëre gelidiori, & ſpiritu quodam gratiſſimo. Vide Appianum in Parthico; ſive, quem ille de more exſcribit, Plutarchum in Antonio. BART. *Spiritus*, id eſt, Aura, de qua vid. ad Quinctil. xii. 10. & ita capi poſſunt illa Rutilii i. Itin. 314.

Natus vicino vertice ventus adeſt.

BURM.

4. Diem] Solem, ſeu Solis equos, ut Eclog. i. calorem circumſcripſit. *Dies* eſt Sol. Lucretius lib. i. ii. & vi. *lucida tela diei*, pro radiis Solaribus. quibus locis interpres eſt Lucianus libro de Aſtrologia, Ἠέλιε τὰς βολὰς, τὰ τῇ ἐγὼ ἤματα εἶναι συμβάλλομαι BART. Vid. ad Val. Flac. iv. 229. & Rutil. i. Itin. 400. BURM.

5. Jamdudum] *Namdudum* R. VLIT. ita Palat. & Voſſ.

5. Nemorale resultent,] Supra Ecl. i. 29.

——— *nihil armentale reſultat.*

TITIUS. Ruſticum, pro reſonent. Eclog. i. *nihil armentale reſultat.* BART. *Memorale* Cod. Heinſ.

6. Possint] *Poſſunt* Dorv. Palat. & Voſſ.

7. Saecula cantari,] De aureo ſeculo videndus eſt Heſiodus, & ex noſtris Ovidius. Res omnibus nota eſt, & valde pervulgata. TITIUS.

7. Deus ipse] Imperator. Sic Virgilius i. Ecl.

O Meliboee deus nobis haec otia fecit.

IDEM.

7. Canatur] Vox haec deeſt Dorv.

8. Urbemque regit,] Romam κατὰ τὴν ἀντονομασίαν, ἢ ἐξοχήν. Horatius i. Od. 2.

——— ——— *rubente*

Dextera ſacras jaculatus arces

Terruit urbem.

TITIUS. *Urbemque* V. A. B. F. f. *Urbemque regit plebemque togatam.* κατ' ἐξοχήν. VLITIUS. *Urbem* etiam Dorvil. id eſt Romam. *urbis* Voſſ. & Rom. recte vero *urbem.* & *populos.* addit enim Horat. ibidem, *terruit gentes.* & ita ſaepe Poëtae *urbi* gentes opponunt. ut infr. Ecl. iv. 144. *orbem & populos regis*, id eſt orbem Romanum. vid. ad Ovid. iii. ex Pont. iii. 61. & hinc nihil mutandum puto contra codices omnes & editos apud Propert. ii. ii. 41.

Nec ſemper mecum Romana cubilia viſes,
Poſt Helenam haec terris forma ſecunda redit.

Ubi *terras*, id eſt gentes, populos, opponit Romae. BURM.

8. Pacemque togatam.] Toga proprium fuit Romanorum veſtimentum, unde Virgilius i. Aen. 282.

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

ea utebantur domi, cum foris in militiam profecti chlamydem, aut ſagum, aut lenam ſumerent, hinc toga pro pace, ſagum pro bello. Ovid. ad Liviam 14.

Occidit exemplum juvenis memorabile morum,
Maximus ille armis, maximus ille toga.

Martialis i. 56.

Clarum militiae Fronto, togaeque decus.

M. Tullius Oratione in Piſonem cap. xxx.

Cedant arma togae, concedat laurea linguae.

Idem ſecunda adverſus Catilinam cap. 13 *Atque haec omnia ſic agentur, Quirites, ut res maximae minimo motu, me uno togato duce ſedentur.* Idem de Sago Philippica v. 12. *juſtitium indici, ſaga ſumi dico oportere.* Rurſus viii. cap. 2. *Delectus tota Italia decreti, ſublatis vocationibus: ſaga cras ſumentur.* Rurſus xiii. 10. *Te non intelligis, delectu tota Italia habito, Conſulibus miſſis, Caeſare ornato, ſagis denique ſumptis, hoſtem judicatum?* TIT. Romanam. *Toga* enim pacis aequivoca. Cicero: *cedant arma togae. Togatus Romulus* apud Auſonium Ludo Sapientum, pro plebe

Ro-

Mæ. Dulce quidem reſonas, nec te diverſus Apollo
Reſpicit, ô juvenis; ſed magnae numina Romae

Non

Romana. Sic Lucullum Xerxem *togatum* appellabat Tubero Stoicus, teſte Plutarcho in Lucullo. vide Macrob. lib. VI. Saturnal. cap. 5. BART. Ita *carmen togatum* dixit Stat. II. Silv. VII. 53. quo res Romanas cecinit. *regere* vero pacem, eſt dictum, ut *regere jura, diſciplinam* & ſimilia, de quibus ad Suet. Aug. XXIV. & ad Grat. 327. vid. & inf. vſ. 85. plebi hic nullus locus, ſed in *pace* omen optimum; *rogatam* erat in Palat. BURM.

9. RESONAS] *Reſonans* R. VLIT. & Voſſ.

9. DIVERSUS APOLLO] Contrarius. Virg. V. Aen. 165.

Quo diverſus abis?

Laeva numina vocat idem IV. Georg. 7.

——— ——— *ſi quem*
Lumina laeva ſinunt, auditque vocatus Apollo.

vel *diverſus Apollo* eſt idem cum Deo Vejove, de quo vide Agellium lib. V. cap. 12. BART.

10. RESPICIT] Ita R. P. & Mod. *Deſpicit* V. A. F. B. & Bart. *Numina*] *Munera* R. V. A. B. F. & G. *moenia* Tit. recte. VLITIUS. Si *reſpicit* retinendum eſt, conſtruenda ſunt verba hoc modo, *nec Apollo te reſpicit diverſus*, id eſt vultu parum amico & blando, ſed averſanti. & eſt adjectivum poſitum pro adverbio. Sed neſcio, quid ſcabri ineſt, ſi ita legas & conſtruas. nec videtur *reſpicere*, quod de diis faventibus & propitiis ſolet dici (vid. ad Ovid. II. Triſt. 175. & alibi) apte congruere τῷ *diverſus*, & hanc ob rationem credo Heinſium, & alios maluiſſe hic *deſpicit*, multo certe aptius: diverſus enim non reſpicit. *deſpicit* vero hic eodem modo, ut inf. vſ. 72. *quam te non adſpernetur Apollo*, poteſt capi. forte tamen ſcripſerit, *reſpuit*, quod verbum iiſdem fere literis & apicibus exaratum ſaepe fuit a librariis, quibus *reſpicit*. ductus enim literarum valde ſimilis inter illas voces eſt. vide vero de hoc verbo ad Claudian. Bell. Gild. 30. & II. Rapt. 213. inf. vſ. 71. dixit, *ſed nec mihi Phoebus forſitan abnuerit*. *Diverſus* vero hic idem notat, quod averſus aliis Poëtis, apud quos *Apollo*, & *Muſae averſae* ſaepe occurrunt. de quibus vide Cl. Markl. ad Stat. V. Silv. II. 12. ita Val. Flac. IV. 157. *diverſaque Regi corda ferens*. eodem fere ſenſu *diverſum abire*, pro relinquere, diſcedere ab aliquo, ſaepe occurrit. vide ad Ovid. XII. Epiſt. 145. BURM.

10. MAGNAE MUNERA ROMAE] Quid ſi legamus *moenia*? & quidem oportere arbitror ob id, quod ſtatim ſequitur:

Non ita cantari debent, ut ovile Menalcae.

Natus eſt autem error ex antiqua Orthographia *moenera* pro *munia*. Romam vero *magnam* appellavit, vel ob amplitudinem Imperii, vel ob murorum ambitus magnitudinem. Virg. V. Aen. 600.

——— ——— *hinc maxima porro*
Accepit Roma.

& iterum VII. 602.

——— ——— *nunc maxima rerum*
Roma colit.

Rurſus XII. 168

Et juxta Aſcanius magnae ſpes altera Romae.

Alibi *altam* nominavit I. Aen. 7.

Albanique patres, atque altae moenia Romae.

Alibi quoque, poſtquam de Roma per comparationem locutus eſt, ita ſermonem claudit I. Ecl. 25.

Verum haec tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

TITIUS. *Munera* etiam Voſſ. *magna* dicitur, ut omnes Metropoles. Roma vero omnium metropoleon maxima. vid. ad Ovid. VI. Met. 146. & XI. 137. BURM.

10. NUMINA ROMAE] Veteres Editiones habent *Munera*. Illud magis placet. Caeterum, quod hoc verſu Modius *reſpicit* reponit, in ejus gratiam fortaſſis, non rei gratia ut ſuſcipiatur, non opus eſt. Nam ita loqui ſcriptores vulgatum eſt, ut duplicem poteſtatem vocabulorum una particula ſubmoveant.

Non ita cantari debent, ut ovile Menalcae.
Cor. Quidquid id eſt, ſilveſtre licet videatur acutis
Auribus, & noſtro tantum memorabile pago:
Dum mea ruſticitas, ſi non valet arte polita
Carminis, at certe valeat pietate probari.
Rupe ſub hac eadem, quam proxima pinus obumbrat,

Haec

veant. Praeterea *Diverſus Apollo te non reſpicit*, non eſt ex ſententia Poëtae, qui favere vult Deum cantori. BART.

11. Non ita cantari debent,] Significat, *τὸ πρέπον* ſervandum eſſe, quomodo etiam inquit Horatius I. Od. VI. 6.

Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem
Pelidae ſtomachum cedere neſcii;
Nec curſus duplicis per mare Ulyſſei,
Nec ſaevam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia:

& quae ibi ſequuntur. Sic etiam Virgilius I. Ecl. VI. 4.

Cum canerem reges, & proelia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit: paſtorem Tityre pingues
Paſcere oportet oves: deductum dicere carmen.

Columella X. 217.

Iſta canat majore Deo, quem Delphica laurus
Impulit.

& reliqua. TITIUS.

12. Quidquid inest,] Bene idem Modius, de litteris variis nominibus optime meritus, *Quidquid id eſt* quod familiare omnibus ſcriptoribus. BART. *Id eſt* R. P. & Mod. qui cit. *adeſt. ineſt* al. omn. VLIT. Vid. ad Ovid. III. Triſt. XI. 56. male *quidquid idem* Dorvil. quae eadem varietas apud Martial. IV. I.

Hoc tibi, quidquid id eſt, longinquis mittit ab oris.

ubi in Voſſiano vidi, *quidquid idem.* BURM.

12. Acutis auribus,] Aliter hic accipiendae ſunt *acutae aures*, quam fecerit Nemeſianus, dicens III. Ecl. 32.

—— *aut digitis aures adſtringit acutas.*

Hic enim attentas, & ad audiendum erectas, vel doctes intelligit Poëta, quibus infra opponit *obeſas*; & *obeſis auribus apta.* Illic vero *ὀξείας*, id eſt faſtigiatas, & in acumen collectas. Auſonius appellavit nares *acutas*, quae ſagaciter odorarentur:

—— *minus aptus acutis*
Naribus horum hominum.

TITIUS. Ingenioſis atque delicatis. Quibus *obeſas* opponit infra. Sic *acutas manus* Cupidini dat Appulejus lib. V. Metam. Sic *acutos homines* ingenioſos vocat Aquila Romanus Rhetor. *inventio rerum cum acutis hominibus communis eſt.* BART. Qui Adver. XII. 10. interpretatur arrectas, ut pecudibus ſolet, qui acute audire volunt, accidere. BURM.

14. Si non] *Non ſi* Dorvil. forte etiam, *arte politi carminis.* Ovid. I. ex Pont. V. 61.

Cur ego ſollicita poliam mea carmina cura.

& ita VI 52. *lima ſubigatur pagina*, ſed ſaepe in his adjectivis variatur. BURM.

15. Valeat pietate probari.] *Pietas* hoc loco idem valet, quod apud M. Tullium, I. Famil. I. *Ego omni officio, ac potius pietate erga te caeteris ſatisfacio omnibus, mihi ipſe nunquam ſatisfacio.* TITIUS. De principe ut Deo loquitur, nam erga eum *pii* ſumus: ſic ſaepe Pynegyriſtae, & Symmachus. BART. *Tum mea*, & vſ. 15. *valet a pietate pr.* Barth. XII. Adv. 10. VLIT. *Dum* debet manere, & idem eſt, quod *dummodo*; requirit vero ſubjunctivum, v. ad Phaed. III. 10. licet non arte, dummodo pietate probari valeat, nec opus eſt praepoſitione. Ovid. II. Met. 92.

Et patrio pater eſſe metu probor.

I. Amor. XIV. 48.

—— *Empta nunc ego merce probor.*

Latinum tamen eſt *probare a re*: ut Suet. Caeſ. LXV. *militem neque a moribus, neque a fortuna probabat.* BURM.

16. Rupe] Hic *Meliboeus* praeſcribebatur in R.

16.

Haec eadem nobis frater meditatus Amyntas,
Quem vicena meis natalibus admovet aeſtas.
Mel. Jam puerum calamos & odorae vincula cerae
Jungere non cohibes, levibus quem ſaepe cicutis

Lu-

16. Eadem,] Ablativus eſt, & vox duarum ſyllabarum. Lucilius lib. ix.

Hoc faciemus & uno eodemque ut dicimus acto.

BART.

16. Proxima pinus obumbrat,] Cum Platano pinum conjungit. ſupra enim dixerat:

Quidve ſub hac platano, quam garrulus adſtrepit humor
Infeſta ſtatione ſedes!

Idque rectiſſime. Certe Horatii exemplum ſecutus videri poteſt, dicentis iii. Od. xi.

Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu jacentes ſic temere.

TITIUS.

17. Haec eadem] Gudius repetebat, *hac eadem.*

17. Meditatur] Sic P. *meditatus* al. omn *Nobis* i. nobiſcum. Virg Ecl. vii. *Corydon eſt nobis*, &c. Vide ad Olympii Cyneg. verſu 158. VLIT. & Heinſ. ad Ovid. i. Amor. iv. i.

17. Frater meditatus Amyntas,] Blande Amyntam appellat. Sic etiam ſupra i. 8.

Hoc potius frater Corydon nemus, iſta petamus
Antra patris Fauni.

TITIUS.

18. Aetas] *Aeſtas* G. *quem vicena meis natalibus amovet aeſtas*, ut nondum viceſima venerit aeſtas. Bart. in Adv. xii. 10. VLIT. Sed ille *vicina* habet. Heinſ. legebat, *quem bis dena meis n. a. aeſtas.* ut in Epigrammatibus veteribus pag. 119.

Nondum bis denos aetas mea viderat annos.

& p. 114. *nondum vicenos annos compleverat.* Nemeſ. Ecl. iv. 35.

Jam tibi bis denis numerantur meſſibus anni.

vel conjiciebat,

Quem vix una meis natalibus amovet aeſtas.

ſed cum Barthio enormibus conjecturis indulgere non placet. ex vulgata enim ſatis intelligitur, fere aequales fuiſſe. malim tamen *vicena aeſtas*, quam *aetas* Gronov. in omiſſis ad Diatr. Stat. pag. 415. legit,

Quem vicina meis natalibus admonet aeſtas.

id eſt, quem ad meditandum carmen ſtimulat aeſtas, quae eſt vicina natalibus meis. ſed non agitur de Corydonis aetate vel natali die. ſed *haec eadem*, id eſt, quibus aurea ſecula cani poſſent, carmina meditari Amyntam ſibi aequalem dicit. denique quis umquam dixit *aeſtatem vicinam natali diei*? nimis vaga haec temporis nota. *frater* vero eſt, ut ſupra Ecl. i. conſors ſtudii Poëtici. vid. inf. vſ. 78. & ad Virg. iii. Georg. 518. & iv. 354. BURM

19. Odorae vincula cerae] Mellis odorem adhuc ſervantis. Haec enim praeter caeteras nota eſt optimae cerae, auctore Plinio. TITIUS. *Et Odorare* R. VLIT. *Calamos odoratae* Voſſ. qui, ut & B. Ed. huic verſui Corydonem praeſcribebat, & mox Meliboei vſ. 22. *dicentem*. BURM.

20. Tunc cohibet,] Alicubi ſpectabatur *cogis*, quod rejici non debet. TITIUS. *Nunc cohibes* i. permittis. Gloſſae: *cohibet*, κατίχει, ἰμυεῖ, pro, connivet, Salmaſ. ad Lamprid. Sever. 54. *cohibes*, contrarium τῷ *prohibes* Bart. in Adv. (ita *adſciſco* oppoſitum τῷ *deſciſco* apud Grat. v. 16.) *nunc cogis* MSS. Tit. fortean: *non cohibes*. Inſuave enim τὸ *nunc*, praecedente *Jam.* VLIT. Heinſius legebat, *tun' cogis?* ut Nemeſ. Ecl. i. 10. *in carmina cogis.* verba vero illa *cohibere* & *prohibere* millies confuſa fuere, & quia fere idem ſaepe notent, difficilis electio. vid. ad Valer. Flac. i. 594. ſi cum Vlitio legendum eſt, *non cohibes*, per interrogationem debet capi, *jungere nonne cohibes?* nam verbum illud diſciplinae eſt, &, ut mox dicit, *frontis paternae*. ita apud Terent. Andr. i. i. 27. Cl. Bentlejus jubet reponi,

Dum eum aetas, metus, magiſter cohibebant.

ubi vulgo legitur *prohibebant*. Sed cum, ut dixi,

Ludere conantem vetuiſti fronte paterna?
Dicentem, Corydon, te non ſemel iſta notavi:
Frange, puer, calamos, & inanes deſere Muſas,

Et

dixi, eadem fere vis ſit, neſcio, cui bono mutare receptam & omnibus codicibus firmatam lectionem, quaeque optime ſatisfacit ſententiae totius loci. non enim vult Poeta, aetatem &c. prohibuiſſe, ne pater noſceret ingenium filii, ſed prohibebant eum vivere liberius, & ita dum puer, & aetate, quae nondum calore illo juventae accendebat ad libidines, & metu patris, qui diu pueros continet, & magiſtro, qui admotus obſervabat omnia, quae ageret, prohibetur liberius vivere, ut ſolent remoto cuſtode adoleſcentes, non poterat pater verum ejus ingenium noſcere, quod demum prodidit, poſtquam ex ephebis exceſſit, non tamen ſtatim; quia ſtudiis communibus adoleſcentiae, ut alendi equos, canes, &c. praeter ceteros non auferretur. Sed ſi jam legas *cohibent*, rogare eodem jure licet, an aetas, magiſter &c. *cohibent*, patrem ſcire ingenium filii? non, inquiet, ſed cohibent a liberiori vita. ſed ſi eo referri debet *cohibent*, cur non & *prohibent*, quae vox idem notat? ſic eadem ſcena. vſ. 113. *quae ſe in ignem injicere voluit prohibui*. id eſt retinui, retraxi, cur & ibi non *cohibui* legere juſſi ſumus? ſed *prohibent* in Terentio praeſtare puto, nam ut ibi *aetas* liberius vivere, ita *anni prohibent bellare* ſenem, apud Ovid. v. Met. 101. ut *metus*, ita *timor prohibet*, aut pugnare, aut fugere lib. III. 47. ut *magiſter*, ita *cuſtos prohibebat*, lib. III. Amor. VIII. 63. & II. Amor. VIII. 53. & ita centies. nihil ergo mutemus in Terentio. huic vero loco accommodatius eſſe *non prohibes* videtur, qui *non prohibere* opponitur, *vetuiſti* olim. ut apud Plaut. Curc. I I. 33. *nemo hinc prohibet, nec vetat*. ſed ciccum non interduim, an *cohibes*, an *prohibes* legatur. niſi quod frequentius *prohibere* conſtruatur cum infinitivi modi verbo, quam *cohibere*. BURM.

20. CICUTIS] Fiſtula. Virgil. II. Ecl. 36.

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.

Ecloga VII. BART.

21. LUDERE] Tentare carmen. Vide ad Ceirin. BART. Vid. ad Nemeſ. Ecl. I. 12.

21. CONANTEM] *Cantantem* Palat.

21. FRONTE PATERNA] Severa, vel ſimpliciter admonitoria; nam in priore ſenſu dixiſſet potius *patrua*, ſicut Horatius III. Od. XII. 3.

Aut exanimari metuentis patruae
Verbere linguae.

Rurſus II. Sat. III. 88.

Sive ego prave, ſeu recte, ne ſis patruus mihi.

Catullus in Gellium LXXIV.

Gellius audierat, patruum objurgare ſolere,
Si quis delicias diceret, aut faceret.

M. Tullius pro Coelio: *Qui in reliqua vita mitis eſſet, fuit in hac cauſa pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter.* Idem ad Atticum: *Cura, amabo te, Ciceronem noſtrum, cui nos θεῖοι videmur.* TITIUS. Auſteritate patria. Ut *patruam Linguam* Horatius pro ſevera dixit libro III. carmin. XII. BART.

22. DICENTEM] *Dicebas, Cor. non te ſemel.* Dorv. & Voſſ & R.

23. FRANGE, PUER, CALAMOS,] Juvenalis:

Frange miſer calamos, vigilataque proelia dele.

Sic etiam Martialis IX. 75.

Frange leves calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

Sic apud Theocritum ſe ipſum admonet Cyclops Idyl. XI. 73.

Αἰκ' εὐθὼν ταλάρως τε πλέκοις, ϗ θαλλὸν ἀμάσας
Τοῖς ἄρνεσσι φέροις, τάχα κα πολὺ μᾶλλον ἔχοις νῶν.

Unde ſumpſit Virgilius, quod ait II. Ecl. 71.

Quin tu aliquid ſaltem potius, quorum indiget uſus,
Viminibus, mollique paras detexere junco?

De inani ſtudio poëtarum multae exſtant querelae apud ſcriptores, atque Ovidius quidem ſe a patre objurgatum fuiſſe narrat his verbis IV. Triſt. X. 21.

Saepe pater dixit, ſtudium quid inutile tentas,

Maeo-

Et potius glandes rubicundaque collige corna:
Duc ad mulctra greges, & lac venale per urbem
Non tacitus porta. quid enim tibi fiſtula reddet,
Quo tutere famem? certe mea carmina nemo,
Praeter ab his ſcopulis ventoſa remurmurat echo.

Cor.

Maeonides nullas ipſe reliquit opes.
Martialis ad Flaccum I. 77.
Pierios differ cantuſque, choroſque ſororum:
Aes dabit ex iſtis nulla puella tibi:
& caetera. TITIUS.

24 Rubicundaque collige corna:] Virgil. II. Georg 34.
—— *prunis lapidoſa rubeſcere corna.*
Horatius I. Epiſt. XVI. 8.
——— *quod ſi rubicunda benigne*
Corna vepres & pruna ferant?
TITIUS.

25. Lac venale per urbem] Ex hac conſuetudine omen factum eſt Craſſo in Parthos proficiſcenti ab eo, qui ficus Cauneas inclamavit, auctore Plinio Eodem referendum eſt Perſianum illud Sat. IV. 21.
Dum ne deterius ſapiat pannucea Baucis,
Cum bene diſcincto cantaverit ocyma vernae.
Martialis I. Ep 42.
Quod fumantia qui tomacla raucus
Circumfert tepidis coquus popinis.
Rurſus XIV. 223.
Surgite jam pueri, clamat jentacula piſtor.
TITIUS. Ingerit hic locus, qui hodie alicubi locorum mos eſt, eum & Romae fuiſſe, ut ruſtici, quod in urbem venale inferrent, vendibile proclamarent. BART. In Martialis loco a Titio adducto legitur, *vendit jentacula.* ſed tale lac intelligere puto Columellam lib. VII. 8. *Caſei faciendi non erit omittenda cura: utique longinquis regionibus, ubi mulctram devehere non expedit.* Ubi quis vellet forte *divendere.* ſed & vulgata poteſt explicari; ut hic *porta*, ita Priapej. Carm. LXXXVI.
Meis capella delicata paſcuis
In urbem adulta lacte portat ubera.
ubi vetus codex *deſiccata paſcuis.* Auctor Moreti. *certiſque diebus Venales olerum faſces portabat in urbem.* pro *mulctra* habebat *multra* Dorv. BURM.

27. Quo tutere famem?] Claudianus Bell. Gild. 30.
Extremam defende famem.
TITIUS. Defendas: hoc eſt, arceas, atque propellas. de *defendendi* verbo ad Claudianum. infr. Ecloga VI. BART. *Taceare R.* f. *tueare: ſolere* Nic. Heinſ. VLIT. *Quo tacē* Dorvil *quo taceare* Voſſ. vid inf. VI. 70.

27. Mea] *Nemo carmina, nemo* Dorv.

28. Praeter ab his] Non bene conſuluit laudi ſuae Modius hunc locum refingendo, *Praeterquam his.* Poetae enim non raro ita locuti ſunt, ut praeferunt omnes veteres Editiones. Elegantiſſime. *Ventoſa* autem non eſt Echus Epitheton. Sed haec conſtructio mea carmina nemo remurmurat, praeter Echo, quae ventoſa ab his ſcopulis. BART. *Praeter ab.* Ita omn. Edd. vett. *Praeterquam* P. & Mod. VLIT. *Praeter* hic pro *praeterquam*, *niſi* ponitur, vid. ad Juſtin. XIII. 5. & Gronov. ad Gell. I. 23. quod ignoratum peperit vitioſam illam lectionem *praeterquam his.* *Ventoſa Echo*, eſt, ut puto, vana ſine corpore, & ſola vox, ut eam Ovidius III. Metam. & alii deſcribunt, vel poteſt explicari volucris, & cito evaneſcens. ita *ventoſas alas* Cupidinis apud Propert. II. IX. 5. interpretatur Paſſerat. pag. 290 in Barthii notis hic aliquid deeſſe ſuſpicor, nec ſenſus conſtat ultimis verbis. ſed ſuppleri poteſt ex ejus Adverſ. XII. II. ubi ille *ventoſa* (accuſativo caſu) *remurmurat* conjungit, & exponit, vana & inania reponit. talia non morata fuiſſe editorem ſupiniſſimum nemo miretur. BURM.

28. Ventosa remurmurat Echo.] Cur *ventoſam* Echo appellaverit, curque *remurmurat* dixerit, ſciri poteſt ex Ariſtotele in Problematis; ubi illius effectus cauſam reddit, ad quam rem videndus eſt etiam Plinius libro II. cap. 44. & Lucretius libro III. De ea ſic ait Maro IV. Georg. 49.
—— —— *aut ubi concava pulſa*

Digitized by Google

Cor. Haec ego, confiteor, dixi, Meliboee; ſed olim:
Non eadem nobis ſunt tempora, non Deus idem.
Spes magis adridet. certe ne fraga ruboſque
Colligerem, viridique famem ſolarer hibiſco,
Tu facis, & tua nos alit indulgentia farre.
Tu noſtras miſeratus opes, docilemque juventam,
Hiberna prohibes jejunia ſolvere fago.

Ec-

Saxa ſonant, vociſque offenſa reſultat imago.
Horat. I. Od. XII. 3.
—— —— *cujus recinit jocoſa*
Nomen imago.
Rurſus I. Od. XX. 6.
—— —— *ut jocoſa*
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
TITIUS.

29. Sed olim] Diſtingue: *ſed olim.* Fatetur olim, ſe iſta dixiſſe, nunc alterius eſſe Fortunae. BART.

30. Non eadem nobis sunt tempora,] Sententia Terentiana I. Andr II. 19.

Nunc haec tempora aliam vitam, alios mores poſtulant.

Olim autem tempus praeſens denotat. TIT. Num particula *olim* praeſens tempus aliquando denotet, mecum non eſt judicare contra judicium tuum, mi Titi; ſed hoc loco vereor, ut tempus anteactum, longiſſimoque intervallo antea praeteritum potius ſignificet, ut ſolet, ac ſane debet. Verumtamen poſt illud *olim* extemplo notam ſeparationis apponendam indicarem, & elucebit actutum ſententia clara, praeclara, percelebris. in re perſpicua non abutar otio, & litteris. MARTELL. Barth in Adverſ.

—— —— *ſed olim:*
Non eadem enim nobis nunc tempora.

VLIT. Illud *enim* unde habeat Vlitius, neſcio. *Deus idem* Barthio eſt eadem felicitas: mihi idem imperator, qui favebat ingeniis, ut noſter. quem *meliorem Deum* vocat Ecl. I. 73. BURM.

31. Rubosque] Mora in rubis naſcentia. ſic *quercus*, & *fagus* pro glande quandoque ponitur. TITIUS. Vid. Keuchen. ad Seren. Sam. cap. XIV.

32. Famem solarer hibisco,] Qui gregibus objici conſuevit, unde extrema paupertas denotatur: verbo *ſolari* in hac re uſus eſt etiam Maro dicens I. Georg. 159.

Concuſſaque famem ſilvis ſolabere quercu.

TITIUS. Vide ad Gratium verſu XXXII. BART. Nihil illo loco notatum inveni, quo haec illuſtrentur. ſed vide Caſtal. ad Rutil. I. 369. & Heinſ. ad Claud. II. Rapt. 323. Broukh. ad Prop. IV. VII. 69. & quae nos ad Val. Flac. II. 151. diximus. ſic Horat. II. Od. 5. *ſolari aeſtum* dixit, ubi vide veteres interpretes. BURM.

33. Indulgentia farre] Pro fragis, moris, hibiſco, atque aliis hujuſmodi vilibus. Opponit autem *alere* τῷ *ſolari*. quocirca ſtatim dicet:

Per te ſecura saturi recubamus in umbra.

TITIUS.

33. Farre] Romano more panem intelligit; ex farre enim primus panis fuit veteribus in uſu. vide Cagnat. Obſervat. Var. I. 28. qui & lib. II. 23. quid *far* fuerit, diſquirit: ut & Pincier. III. Parerg. 7. BURM.

34. Tu nostras miseratus opes,] Vetuſtiſſima Editio, quam aliquoties laudavimus, litteris Germanicis, ſive Longobardicas mavis, excuſa, Lipſiae, ut arbitror, aliam lectionem habet. *Tu noſtri miſeratus opes.* An ſcriptum Calpurnio, *Tu noſtri miſeratus ope es*, ut non nudam miſerationem, ſed & opem ingerat Meliboei? Nam, cum pauperrimum ſe queratur, opes jactare ſtolidum ſit, niſi fortaſſis amiſſas dicat reſtituiſſe Meliboeum. Judicent eruditi. Nobis vetus lectio Calpurnii genuina videtur. BART. Quam lib. XVIII. Ad. 7. explicat, tu noſtram inopiam miſeratus. ita ut *noſtrae opes*, pro parcis, exiguis debeant ſumi. in Dorv. erat *miſeratus op . . . docil* BURM.

35. Jejunia solvere fago.] Virgil. I. Ecl.

Ecce nihil querulum per te, Meliboee, ſonamus,
Per te ſecura ſaturi recubamus in umbra,
Et fruimur ſilvis Amaryllidos. ultima nuper
Litora terrarum, niſi tu, Meliboee, fuiſſes,
Ultima viſuri, trucibuſque obnoxia Mauris
Paſcua Geryonae, liquidis ubi curſibus ingens

Di-

Ecl. I. 20.

Uvidus heſterna venis de glande Menalcas.

Rurſus I. Georg. 159.

Concuſſaque famem ſilvis ſolabere quercu.

In aliquibus exemplaribus *pellere* legebatur. Hinc nos dicimus *a ciolvere*, quaſi jejunium ſolvere, per ſubauditum intellectum. TIT. *Pellere* R. & MSS. Tit. VLIT. Ita & Dorvil. & Voſſ. ſed *ſolvere* rectum. Ovid. v. Met. 534. *Jejunia virgo Solverat.* & IV. Faſt. 607. *tribus ſolvit jejunia granis.* vid. vſ. 536. *exſolvere* dixit Boeth. II. Metr. v. *facili quae fera ſolebat jejunia ſolvere glande.* & eo ſenſu Prudent. Cath. Hym. VIII. poſt *jejunium* vſ. 14. dixit *ſolvimus feſtum, fruimurque menſis Adfatim plenis. pellere* tamen plus notans, poſſet tueri locum ſuum: *ſolvere* enim jejunia eſt cibum ſumere, poſtquam fames nos vexavit extraordinem. ſed *pellere jejunia* eſt continuo & ſemper prohibere, ne jejunemus. prohibes ergo nos aſſiduo uſu glandis, & far ſemper benigne, ut ſuperſit, facis. BURM.

35. Fago.] Glandibus e fago concuſſa: ſic *rubos* dixit ſupra pro fructibus in iis creſcentibus. BART.

37. Recubamus in umbra,] Virg. I. Ecl. I.

Tityre tu patulae recubans ſub tegmine fagi.

TITIUS. *Satyri recumbamus* R. VLIT. ita Dorvil. & Voſſ.

38. Silvis Amaryllidos,] *Amaryllis* pro Roma, quomodo etiam Virgilius dixerat:

Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.

TITIUS. *Amaryllidos* R. P. *Amaryllidis* V. A. F. VLIT. *Amaryllidos* Voſſ. an intelligat Romam, vel vicinum urbi agrum, ut quidam capiunt apud Virgil. I. Eclog? Gudius certe ad hanc vocem adſcripſit. vid. Virgil. I. Eclog. *Politianum.* BURM.

39. Litora terrarum,] Quae ſint haec ultima terrarum litora, ſtatim expreſſius docebit: alioquin de Thule, aut Britannia intelligi potuiſſet, dicente Marone I. Georg. 30.

——— *sibi ſerviet ultima Thule.*

Atque Ecl. I.

Et penitus toto diviſos orbe Britannos.

Caput autem Bethicae extremum fuiſſe noti orbis terminum, tradit etiam Solinus. Itaque Silius ait I. 141.

Atque hominum finem Gades, Calpenque ſecutus;
Dum fert Herculeis Garamantica ſigna columnis;
Occubuit ſaevo Tyrius certamine ductor.

Hinc natum Proverbium, τὰ πέρα Γαδείρων οὐ περατά. TITIUS.

40. Trucibusque] Idem vetus liber, quem ſeculi aetatem jam exceſſiſſe autumo, *trucibus* habet. Id correxerunt peſſimo exemplo librarii. BART. *Trucibus qua* Bart. in Adv. *trucibus* R. VLIT. ita Dorvil. & Voſſ.

41. Pascua Geryonis,] Inſula Erythria, ſive Gadir, in qua propter ſoli fertilitatem Geryonem habitaſſe, fabulantur Poëtae: cujus armenta Hercules abduxerit, de cujus ubertate videnda ſunt, quae ſcribit Strabo lib. III. conſule etiam, ſi libet, Dionyſium de ſitu orbis. TITIUS. *Germani* R. VLIT. Ita & Voſſ. *Germananus liquidis* &c. Dorvil. Heinſ. malebat, *Geryonae*, quem vid. ad Ovid. Epiſt. VIII. 9. & notas ad Suet. Tiber. XIV. latet aliquid ulceris in his verbis. BURM.

41. Liquidis cursibus] Horatius dixit *liquido pede*, cum eandem rem exprimere vellet. Nam *liquidum* etiam ſimpliciter de aqua enunciatur: unde & ipſam nomine generis ita vocat Horatius ibi I. Sat. I. 54.

Ut sibi, ſi ſit opus, liquidi non amplius urna,
Vel cyatho, & dicas magno de flumine mallem,

 Quam

Dicitur occiduas impellere Baetis arenas.
Scilicet extremo nunc vilis in orbe jacerem,
Ah dolor! & pecudes inter conductus Iberas,
Irrita ſeptena modularer ſibila canna:
Nec quiſquam noſtras inter dumeta Camenas
Reſpiceret: non ipſe daret mihi forſitan aurem,
Ipſe Deus, vacuam, longeque ſonantia vota
Scilicet extremo nunc exaudiret in orbe.
Sed, niſi forte tuas melior ſonus avocat aures,

Et

Quam ex hoc fonticulo tantumdem ſumere.
Graece Plutarchus ſic: Καὶ ἐκ ἐφθόνει τῆς συναγωγῆς τῷ ὑγρῷ τῷ ὕδατι. *Liquidas undas* dixit Catullus LXIV. 2.

Dicuntur liquidas Neptuni naſſe per undas.
Tibullus I. X. 50.

——— liquida deleat amnis aqua.
Tibullus ad Meſſalam IV. 1. 123.

Splendidior liquidis cum ſol caput extulit undis.
Nemeſianus Ecloga II.

Nec tremulum liquidis ſplenderent lumine in undis.
TITIUS.

42. BETHYS ARENAS.] Hiſpaniae fluvius, qui regioni, quam interfluit, nomen dedit. IDEM. *Bactrus* R. leg. *Baetis.* VLIT. *Bactrus* etiam Dorv. Palat. & Voſſ. *Bethys* Edit. Tig.

43. JACEREM,] Hoc verbum contemtum quendam exprimit, cui praeterea addit *vilis*, ut ambiguitatem vitaret; nam *jacere* interdum eſt mortuum eſſe. contemptum ſignificat apud Virgil II. Aeneid. 557. *jacet ingens litore truncus.* TITIUS. Contemtui ludibrioque eſſem. Vide, quae ad Claudianum de hoc verbo notavimus. BART. *Jacere* miſeriam patria pulſorum & exſulum ſaepe notat. ut Ovid. I. ex Pont. VII. 5.

Ecquis in extremo poſitus jacet orbe tuorum.
& Eleg. III. 49.

Orbis in extremi jaceo deſertus arenis.
& ita ille ſaepius. BURM.

44 CONDUCTUS HIBERAS,] Mercenarius, alieni gregis paſtor, cujus notae hominum conditio viliſſima erat, hinc Menalcas apud Maronem Ecl. III. 5.

Hic alienus oves cuſtos bis mulget in horas.
Vide Luciani dialogum, qui ab hoc hominum genere nomen ſumpſit. TITIUS.

45. IRRITA SEPTENA] Fiſtulae ἑπτάφθογγος, quae ſeptem cannis conſtabat. Virgilius II. Ecl. 36.

Et mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula.
His Theocritus duas addit Idyl. VIII. 18.

Σύριγγ' ἂν ἐποίησα καλὰν ἐγὼ ἐννεάφωνον.
Cur autem fiſtula ſeptem cannis compingeretur, doctam atque abſtruſam rationem affert ſummus amicus meus, idemque vir, ſi quis alius, eruditiſſimus Fabius Paulinus in ſuo illo praeclaro opere, quod *Hebdomades* inſcripſit: eam illic inſpici velim. Nam mihi in Commentariis non eſt propoſitum in iſthaec φιλοσοφήματα digredi. TITIUS

46 CAMENAS RESPICERET:] Virgilius I. Ecl. 28.

Libertas, quae ſera tamen reſpexit inertem.
De verbo *reſpicere* memini, me quippiam ſuperius adnotaſſe. IDEM.

47. IPSE] Odioſa hujus vocis repetitio, in qua nulla venuſtas videbatur Heinſio, qui *non hiſce daret* emendabat: vid. infr. vſ. 92. BURM.

48. IPSE DEUS] Amicus potentior, ſive ipſe imperator. Diximus ſupra TIT.

49. NON EXAUDIRET] Et, quod conſequens eſt, mihi non faveret, aut opem ferret. Sic Horatius I. Od. XXVII. 25.

——— ——— prece qua fatigent
Virgines ſanctae minus audientem
Carmina Veſtam.
IDEM.

50. MELIOR SONUS AVOCET] Ita optime

Et noſtris aliena magis tibi carmina rident,
Vis hodierna tua ſubigatur pagina lima?
Nam tibi non ſolum venturos noſcere nimbos
Agricolae, qualemque ferat ſol aureus ortum,
Adtribuere dei? ſed dulcia carmina ſaepe
Concinis, & modo te Baccheïs Muſa corymbis

Mu-

me correxerunt eruditiſſimi quondam, Lucas Fruterius lib. III. Veriſimilium cap. XII. & Modius Epiſtola CXXIV. vulgo antea erat *advocet*. ſtupide & barde. BART. *Avocat* R. *avocet* Frut. Mod. P & Bart. VLIT. *Avocat* cum Voſſiano legendum: ſeq. enim *rident*. & *niſi* amat illum modum. BURM.

51. TIBI CARMINA RIDENT,] Pro arrident κατ' ἀφαίρεσιν, quae figura crebro occurrit in bonorum poëtarum ſcriptionibus; talia ſunt & illa; *temnere*, *ruere*, *ſtare*, *mittere*, atque alia his ſimilia pro *contemnere*, *eruere*, *adſtare*, *omittere*. TITIUS. Placent, arrident. Lucretius lib. v. 1391. ait, veteres homines proſtratos ſub arboribus rite corpora curaſſe, praeſertim cum rideret anni tempeſtas. BART. Ita Lucret. I. 8.

Tibi rident aequora ponti.

52. VIS ALIENA?] Loquitur Corydon de ſuis carminibus, quae aliena vocat; vel legendum eſt *hodierna*, quod docti viri admonuerunt, & eſt in codicibus Florentiae impreſſis a Philippo Junta anno ſalutis 1504. TITIUS. *Aliena* V. A. B F. *Hodierna* Tit. ex Ed. Juntae. *Subigatur*] *Subigat vir* V. VLIT.

52. SUBIGATUR] Iidem Fruterius & Modius corrigere hoc ajunt ex *ſubigat vir*, quod haberent omnes libri: At noſtrae veteres Editiones ἄτοποι & Tigurina MDXXXVII. Edita, diſerte hoc agnoſcunt. *limam* dicit ipſius aurem, nam veteres recitationem convocatis amicis pro recenſione habebant, ut ex Seneca Patre Suaſor. & Plinii Epiſt. omnibus notum. BART. *Subigatur* etiam Dorvil. & Palat.

53. NAM TIBI NON SOLUM] Quod paſtores interdum facere conſueverunt, itaque Ecloga inſequenti Mycon pater ſigna futurae pluviae Canthum filium docet, eademque tradit Virgilius in Georgicis; ſed & Aratus in Phaenomenis aliqua commemorat. TITIUS.

53. VENTUROS] *Futuros* Voſſ. & R. mendoſe.

54. AGRICOLIS] *Agricolae* Dorv. quod ſi jungatur τῷ *Dei*, non diſpliceret. vid. Broukh. ad Tibul. IV. 27. & II. 1. 36. & ita opponerentur Muſae & Apollini. veram hanc credo lectionem. ita *ruricola Faunus* Nemeſ. I. 14. & paſſim. BURM.

54. SOL AUREUS] Virgilius de hac re ſic cecinit I. Georg. 438.

Sol quoque & exoriens, & cum ſe condet in undas,
Signa dabit; ſolem certiſſima ſigna ſequuntur,
Et quae mane refert, & quae ſurgentibus aſtris.

Quae ſententia Aratum auctorem agnoſcit in illis:

Ἠελίοιο δέ τοι μελέτω ἑκάτερθεν ἰόντος,
Ἠελίῳ δὲ μᾶλλον ἐοικότα σήματα κεῖται,
Ἀμφοτέρῳ, δύνοντι καὶ ἐκ περάτης ἀνιόντι.

Conſule Plinium libro XVIII. TITIUS. *Aureus ſol*, id eſt luce magna ſplendens. vid. ad Val. Fl II. 58. & V. 370. BURM.

56 BACCHEIS MUSA CORYMBIS] Hedera, qua nimirum poëtae coronari ſolent: unde ab Horatio *praemium doctarum frontium* vocatur, lib. I. Od. I.

Me doctarum hederae praemia frontium
Dis miſcent ſuperis.

& I. Epiſt. III. 24.

——— *ſeu condis amabile carmen,*
Prima feres hederae victricis praemia.

Virgil. VII. Ecl. 25.

Paſtores hedera creſcentem ornate poëtam.

ad quod carmen conſule Servium. *Corymbus* dicitur hederae fructus in modum racemorum uvae conformatus. meminit Propertius IV. VII 79.

Velle hederam tumulo, mihi quae pugnante corymbo

Mol-

Munerat, & lauro modo pulcher obumbrat Apollo.
Quod ſi tu faveas trepido mihi, forſitan illos
Experiar calamos, here quos mihi doctus Iolas
Donavit, dixitque: Truces haec fiſtula tauros

Con-

Mollia contortis alliget oſſa comis.
De lauro etiam res notiſſima eſt, itaque plura dicere ſuperſedeo. TITIUS. Ederas intelligit, quibus, ut lauro quoque, olim coronabantur Poëtae. Ovidius I. Triſt. VII. 2.
Deme meis ederas, Bacchica ſerta, comis.
Virgilius VIII. Ecl. 13.
Inter victriceis ederam tibi ſerpere lauros.
BART. In Bacchi tutela eſſe Poëtas, notum eſt. vid. Ovidii lib. v. Triſt. III. ubi Poëtas natalem Bacchi celebrare ſolitos canit. & ad Propertii illa forte noſter reſpexit lib. II. Eleg. XXIII. 35.
Tum capiti ſacros patiar pendere corymbos,
Nam ſine te noſtrum non valet ingenium.
pluribus, quae obvia ſunt, ſuperſedeo. utraque conjungit idem Propert. III. I. 47.
Miremur, nobis & Baccho & Apolline dextro,
Turba puellarum ſi mea verba colit.
BURM.

56, & 57. CONCINIS ET MEDIO PLUS PULCHER OBUMBRAT] Ita R. VLIT. Ita & Voſſ. ut Palat. ex duobus etiam verſibus unus, nec ille integer conflatus erat, *concinis & modo pulcher obumbrat Apollo*, quod accidit ob duplex τὸ *modo* in utroque verſu, & ita centies librarios peccaſſe in MSS. deprehendi, ubi eadem vox duobus in verſibus proximis occurrebat. BURM.

58. QUOD SI TU] *Quod tu ſi* Voſſ. Rom.

59. HERE QUOS] *Here* (inquit Feſtus Pompejus) id eſt adverbium temporis *heri*, dictum a Graeco χθὶς. & Quinctilianus I. 7. *Heri nunc e litera terminatur, at veterum Comicorum adhuc libris invenitur: Here ad me venit.* Eo Juvenalis uſus eſt:
Spes hodie minor eſt, here quam fuit.
Sic etiam Martialis I. 44.
Et poſitum eſt nobis nil here, praeter aprum.
Rurſus III. 12.
Unguentum, fateor, bonum dediſti
Convivis here, ſed nihil ſcidiſti.
Item IV. 7.
Cur here, quod dederas, hodie puer Hile negaſti?
Rurſus ibidem:
——— *Here qui puer Hile fuiſti.*
Per Iolam fortaſſe Nemeſianum intelligit, cui haec Idyllia dicata eſſe voluit. TITIUS. Vetus Editio, *heri.* Sed illud procul dubio verum eſt. Martialis.
——— *here qui puer, Hylle, fuiſti.*
Dic nobis, hodie qua ratione vir es?
BART. *Heri* G. *heri quos doctus* R. VLIT. Ita Voſſ. *here quos electus Iolas.* Pal. ex Quinctiliano diſcimus, *here* eſſe poſterioris aevi. utitur tamen & Ovid. I. Amor. VIII.
Scis, here te, mea lux, juveni placuiſſe beato.
ubi vid. & Malaſp. ad Cicer. X. ad Att. 13. quia tamen metuebant huic ſyllabae librarii, hunc locum varie interpolarunt. in Dorvil. erat *calamos, & heri quos doctus.* Tig. Ed. *heri quos mihi.* Heinſius malebat, *Here quis me doctus J. donavit.* BURM.

60. DIXITQUE: TRUCES] Muneris commendatio ex Terentii praecepto Eun. II. I. 8. *Munus quantum potes, verbis adorna.* Sic Virgilius II. Ecl. 36.
Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula, Damoetas dono mihi quam dedit olim;
Et dixit moriens, te nunc habet iſta ſecundum.
Ac rurſus VI. Ecl. 69.
Floribus atque apio crines ornatus amaro,
Dixerit: hos tibi dant calamos (en accipe) Muſae;
Aſcraeo quos ante ſeni, quibus ille ſolebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
Quibus alluſum videtur ad fabulam Orphei: fiſtulae vero cantu feras beſtias cicurari plures tradiderunt, & notat Victorius variis Lectionibus. de Cervis quidem ſic ait Ariſtoteles de Hiſtoria animalium libro IX. ἁλίσκονται

ȝ

Digitized by Google

Conciliat, noſtroque ſonat dulciſſima Fauno.
Tityrus hanc habuit, cecinit qui primus in iſtis
Montibus, Hyblaea modulabile carmen avena.
MEL. Magna petis, Corydon, ſi Tityrus eſſe laboras.
Ille fuit vates ſacer, & qui poſſet avena
Praeſonuiſſe chelyn, blandae cui ſaepe canenti

Ad-

δὲ θηρευόμεναι αἱ ἔλαφοι συρίττοντι καὶ ᾄδοντι, ὥστε καὶ κηληκαίνονται ὑπὸ τῆς ἡδονῆς· δύο δ᾽ ὄντοιν, ὁ μὲν φανερῶς ᾄδει, ἢ συρίττει, ὁ δὲ σὺν τῶν ὄπισθεν βάλλει. TITIUS.

60. TAUROS CONCILIAT,] Erat hoc artificium veterum paſtorum, jumenta aut greges aſſuefacere ad fiſtulae ſonum, ut ad illum paſcerent, atque eum quoquo verſum ſequerentur. Longus lib. I. *τὰς αἶγας καὶ τὰς οἶς συλλέγοντες; ὑπὸ γὰρ τοῦ δέρματος πτοηθεῖσαι, καὶ ὑπὸ τῶν κυνῶν ὑλακτησάντων περιχυθεῖσαι· αἱ μὲν εἰς πέτρας ἀνέδραμον, αἱ δὲ μέχρι τῆς θαλάττης αὐτῆς κατέδραμον, καὶ τινες ἐπεπαίδευντο, καὶ φωνῇ πείθεσθαι καὶ σύριγγι θέλγεσθαι, καὶ χειρὸς παταγῇ συλλέγεσθαι.* Ibidem Dorco bubulcus moriens: *ἐπαίδευσα τὰς βοῦς ἤχῳ σύριγγος ἀκολουθεῖν, καὶ διώκειν τὸ μέλος αὐτῆς, κἂν νέμωνταί που μακράν. Χλόη λαβοῦσα τὴν σύριγγα καὶ ἐνθεῖσα τοῖς χείλεσιν ἐσύριξε μέγιστον, ὡς ἐδύνατο· καὶ αἱ βόες ἀκούουσι, καὶ τὸ μέλος γνωρίζουσι, καὶ ὁρμῇ μιᾷ μυκησάμεναι πηδῶσιν εἰς τὴν θάλατταν.* BART.

61. NOSTROQUE] Dorvil. *noſtraque.*

62. TITYRUS HANC HABUIT,] Virgilius, qui ſub ficta Tityri Paſtoris perſona canere introducitur ſua prima Ecloga. Is vero apud Latinos primus Bucolicum carmen cecinit imitatus Theocritum; itaque de ſe ipſo ait Ecl. VI. I.

Prima Syracuſio dignata eſt ludere verſu
Noſtra, nec erubuit ſilvas habitare Thalia.

Per *Hyblaeam avenam* Syracuſanam intelligit, & per hanc Theocritum ipſum, quem ſecutus eſt Maro, ut diximus. TITIUS. Virgilium innuit. Sidonius praefat. Major. BART.

63. HYBLAEA] Quod poſſis modulari ad Theocriti avenam, comparat Siculo Romanum vatem. Vel alludit ad illud Ecl. IV. I.

Sicelides Muſae paullo majora canamus.

IDEM.

63. MODULABILE CARMEN] Quod cani ad fiſtulam poſſit, ſic *modulatum cantum* dixit Ecloga III. verſ. 93. BART. *Carmen modulabile* Dorv.

65. SACER,] Diis dignus. Silius lib. XII. 408. de Ennio.

——— *ſacer hic ac magna ſororum*
Aonidum cura, & dignus Apolline vates.

Idem in praeconio Virgilii. Nam liber non eſt ad manum. Sic *dignum* vocat Virgilium Statius extrema Thebaide. BART. Ovid. III. Amor. IX. 13.

Teue, ſacer vates, flammae rapuere rogales?

& vſ. 41.

At ſacri vates, & divûm cura vocamur.

& ita paſſim. BURM.

65. QUI POSSET AVENA] Veteris & illibatae Editionis ſcriptura digniſſima Calpurnio eſt, *qui poſſet avena praeſonuiſſe chelyn.* Quam cur correctores mutarint, non video. Reducenda illa omnibus modis eſt. BART.

66. PERSONUISSE CHELYM,] Qui fiſtulam, quae paſtorum propria eſt, ad heroum, deorumque laudes concinendas adhibere poſſet. Horat. III. Od. XI. 3.

Teque teſtudo reſonare ſeptem
Callida nervis,
Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Divitum menſis, & amica templis.

Vel qui fiſtulam adeo ſcite tractaret, ut lyrae ſonum propemodum referret, atque ipſi quam proxime accederet. Horatius Art. Poet. 202.

Tibia non ut nunc orichalco vincta, tubaeque,
Aemula.

Quinctilianus lib. X. cap. I. *Steſichorus quam ſit ingenio validus, materiae quoque oſtendunt, maxima bella canentem, & Epici carminis onera lyra ſuſtinentem, & ſi tenuiſſet modum, videtur aemulari potuiſſe Homerum.* TITIUS. *Praeſonuiſſe* Bart. ex G. & Ni. Heinſ. qui & conj.

Adluſere ferae, cui ſubſtitit advena quercus,
Quem modo cantantem rutilo ſpargebat acantho
Naïs, & inplicitos comebat pectine crines.
Cor. Eſt (fateor, Meliboee) Deus: ſed nec mihi Phoebus
For-

conj. *blandae cui*, &c. VLIT. Probo *blandae:* nam in Rom. Ed. & Dorv. ſemper diphthongus *ae* per *e* ſcribebatur: & in Voſſ. erat aperte *blandae:* effectum notet artis, quae ferae, depoſita feritate, cantu mollitae blandam praeferebant ſpeciem. ita *blandas aquas* dixit Ovid. IV. Met. 344. pro placidis, tranquillis, quas modo *adludentes undas* vocavit, ut hic *adludunt ferae.* verbo *praeſonare*, ſed alio ſenſu, utitur Ovid. III. Amor. XIII. II. hic vero ſonitu ſuo vincere, ut avena ſua meliores & ſuaviores ederet ſonos, quam chely alius quiſvis muſicus. *quoi* etiam Voſſ. & Rom. ut ſolent. BURM.

67. Advena quercus,] Qui canendi artificio celebres evaſerunt, Orpheo pares eſſe dicuntur, de quo multa fabulantur poëtae, atque inter caetera de ipſo narrare ſolent; quod feras cantu allicere, arboreſque radicitus evulſas ſono teſtudinis, quocumque vellet, ſequi cogeret: ita enim praeter caeteros ſcribit Philoſtratus junior in imaginibus: πα-νίυτοι δέ τι καὶ μεῖζον ὁ ζωγράφος, δένδρα γὰρ ἀνασπάσας τῶν ῥιζῶν, ἀκροατὰς ἄγει παρὰ τὸν Ὀρφέα, καὶ περιΐστησιν αὐτῷ πεύκη τε οὖν, καὶ κυπάριττος, καὶ κλῆθρος, καὶ αἴγειρος αὕτη, καὶ ὅσα ἄλλα δένδρα, ξυμβαλόντα τοὺς πτόρθους, οἷον χεῖρας, περὶ τὸν Ὀρφέα ἵστανται. Sed & Ovidius Metamorphoſ. X. 90. copioſius hoc argumentum proſequitur ab illo verſu.

Umbra loco venit, non Chaonis abſuit arbor.

Item Horatius I Od. XII. 7.

Unde vocalem temere inſecutae
Orphea ſilvae,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſque ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

Hic noſter in illis II. Idyl. 10.

Affuit omne genus pecudum, genus omne ſuorum,
Et quaecumque vagis alitum ferit aëra pennis. TITIUS.

68. Rutilo spargebat acantho] Virgilius *croceum* appellavit I. Aen. 649.

Et circumtextum croceo velamen acantho.

TITIUS. Recte *rutilo*, quia flore ejus tingebantur veſtes, quae inde *Acanthiae* dictae, ut docet Heinſ. ad Claudian. Epith. Honor. 96. BURM.

68. Acantho] *Achanto* Dorvil. & Palat.

69. Inplicitas] *Implicitas comebat pectine comas* R. VLIT. Ita & Palat. Voſſ. mendoſe, ſed ſuperſ. *crines. comabat pectine crines* Ed. Tig.

70. Est (fateor, &c.] Hic rurſus beneficio tempeſtivae diſtinctionis pulcherrimi ſenſus aperiendi datur occaſio. Poſt illud *Meliboee* virgula conſueta ponatur, deinde legatur junctim,

——— *Deus ſed ſi mihi Phoebus*
Forſitan abnuerit.

Hoc ſenſu: Verum eſt, quod dicis, Meliboee, me ſcilicet nimis audacem eſſe, vel etiam temerarium, qui mihi perſuadeam, quaſi novum Virgilium, poſſe me meis Muſis in amicitiam Imperatoris praeſentis Auguſti venire. Veriſſima ſunt certe, quae dicis, ſed non propterea deſperabo, vel ab inceptis deſiſtam. Nam, ſi non poſſum meis meritis ad Caeſaris aures devenire, poſſum tuo ſaltem favore, ac gratia. Ergo ſi *Deus meus Phoebus*, ipſe nempe Auguſtus, *Forſitan abnuerit*, id eſt dedignabitur audire mea carmina: Audi illa tu Nemeſiane, ſive quicunque alius ſis, qui ad inſtar Maecenatis ſtudia poëtarum foveas, & gratia multum valeas apud Caeſarem Auguſtum. MARTELL. *Et fateor* R. *Sed nec*] *Sed nunc* R *ſed ſi* A. F. *Eſt fateor, Meliboee: Deus ſed nec*, Martell. VLIT. *Et fateor* Voſſ. intempeſtivum Martelli acumen: fatetur enim, non modo ſacrum vatem eſſe Virgilium, ſed Deum. tibi tamen etiam fauturum Apollinem ſperat: hinc monet Meliboeus Corydonem, ne imitetur Virgi-

Forſitan abnuerit, tu tantum commodus audi:
Scimus enim, quam te non adſpernetur Apollo.
MEL. Incipe, nam faveo: ſed proſpice, ne tibi forte
Tinnula tam fragili reſpiret fiſtula buxo,
Quam reſonare ſolet, ſi quando laudat Alexin.
Hos potius calamos, magis hos ſectare canales,
Pro me qui dignas cecinerunt conſule ſilvas.

In-

gilium, ubi laudat Alexin. ut in Eclog. II. ſed ubi Auguſtum, ſcilicet in Ecl. IV. *Siceli- des Muſae paullo majora canamus.* & hoc illa initio eclogae volunt. *non quae nemorale reſultent &c. Deus* dicitur, qui in aliqua arte excellit. Cicer. I. de Orat. 23. *te in dicendo ſemper putavi Deum.* & II. 42. *in quo tu mihi ſemper Deus videri ſoles.* & hinc *divinus, coeleſtis* pro eximio, & quae plura paſſim nota. BURM.

71. ABNUERIT,] Ita corrigere ait Modius Epiſtola CXXIV. ſed editiones ante eum natum hoc praeferunt. BART. *Abnuerit.* Ita al. omn. *annuerit* R. & cit. Mod. VLIT. & ita Dorv. *ſed nunc mihi Ph. f. annuerit* Voſſ.

71. COMMODUS AUDI:] In hoc commodus, ſi audiveris. Horat. IV. Od. 8.

Donarem pateras, grataque commodus
Cenſorine meis aera Sodalibus.

Sic Tibullus III. III. 6.

Et magnas meſſes terra benigna daret.

BART.

72. SCIMUS ENIM, QUAM TE] Haec ſcriptura eſt 'Ατόπου & Tigurini. Quare ſatis mirari non poſſum Correctorum audaciam, qui de ſuo barbariſmum non verecundati ſunt infercire Calpurnio. *Scimus enim, quia te.* Quomodo citat & doctiſſimus Modius: ſed quid opus eſt iſto naevo, cum aliter Princeps Editio? BART. *Dicimus en* R. & *quam te* P. & Barth. ex G. & T. *quia te* R. V. A. B. F. & Mod. *Aſpernatus* R. B. VLIT. *Dicimus en, quia te* Voſſ. qui cum R. huic verſui Meliboeum praeponit: *quia te* etiam Dorv. & Palat. qui & *aſpernatur.*

73. PROSPICE] *Reſpice* Dorv. *perſpice* in Guidalot. notis editum.

74. TAM FRAGILI] Hortatur, ut intendat ſonum, nec tam fragili atque humili utatur, quam in Alexi ruſtice laudando, ſolitus ſit. BART.

75. QUAM] *Qua* R. *Quae* V. A. B. F. *Alexin*] *Alexis* R. V. A. VLIT. *Alexis* Voſſ. ſed ſuperſ. *m.* Aldina huic verſui Meliboeum praefigit, non vſ. 73. *quae* Dorv. *quo* Palat. *qua* Voſſ.

75. SI QUANDO LAUDAT ALEXIN.] Manifeſto alludit ad ſecundam Maronis Eclogam. TITIUS.

76. HOS] *Hoc potius calamos, magis hoc* V. A. B. F. VLIT. *magis vos* R. vitioſe.

76. CANALES] Admodum ſuſpecta vox. nam an pro fiſtula ſumatur, dubito. forte *hos ſectare canores.* quamquam nec hoc placet valde: quia ſequitur *cecinerunt*, latere puto aliam vocem. BURM.

77. PER ME] Verus: *pro me.* Quod & ipſum videtur τοῦ ποιητοῦ. Diximus ad primam Ecl. per Meliboeum videri nobis Olympium deſignari, id quod hoc loco confirmatur. Nam & is Bucolicus Poëta. Notus Virgilii verſus, quem heic alludere ſatagit. Cur *per me* maluerit Modius, cauſſam non comminiſcor. Caetera, quae idem hic corrigere dicit, ante eum natum Editiones noſtrae prae ſe tulerunt. Quarum neutram ipſi viſam ſcimus, ne quid quis illi affingere putet. BART. *Pro me* R. & Bart. ex G. Itaque non ipſe Nemeſianus Eclogas ſe ſcripſiſſe ait. Virg. Ecl. IV. *ſilvae ſint conſule dignae.* VLIT. *Pro me* Dorv. Palat. Voſſ. & Ed. Tit. malim, *pro re qui dignas. pro re*, id eſt materiae pondere. vid. ad Ovid. II. Amor. IX. I. ubi eadem conjectura uſi ſumus. *pro me* occurrit & inf. Ecl. V. II. ubi etiam poſſet legi *pro re*, licet vulgata ibi bonum ſatis faciat ſenſum. BURM.

77. CONSULE SILVAS.] Et hic verſus il-

lum

Incipe, ne dubita. venit en & frater Amyntas:
Cantibus iſte tuis alterno ſuccinet ore.
Dicite, ne mora ſit, vicibuſque reducite carmen:
Tuque prior, Corydon, tu proximus ibis, Amynta.
COR. Ab Jove principium, ſi quis canit aethera, ſumat,
Si quis Atlantiaci molitur pondus Olympi:

At

lum Virgilii reſpicit IV. Ecl. 3.

Si canimus ſilvas, ſilvae ſunt Conſule dignae.

atque univerſam denique illam Eclogam. TITIUS.

78. NE DUBITA] *Nec dub.* V. A. B. F. VLIT.

79. CANTIBUS] Hic & duo ſeq. verſus non erant in Palatino.

79. SUCCINET] *Succinat* R. *Succinit* V. A. B. F. VLIT. *Succiat* Dorvil. *ſuccinat* Voſſ.

79. ALTERNO SUCCINET ORE.] Alteram ab hoc carmen vim aperit verbi *ſuccinere*, ſignificat enim cantum alterius excipere, & poſt alium eaſdem partes ſumere, unde tibia *ſuccentiva* dicitur, quemadmodum *incentiva* ea appellatur, qua canendi ſit principium; docet Varro libro I. de Re Ruſtica. Porro Amyntam fratrem vocat, vel quia vere frater eſſet, vel ob amoris erga ipſum abundantiam. ſic ſupra Ecloga prima:

Hoc potius frater Corydon nemus, iſta petamus
Antra patris Fauni.

TITIUS.

80. DICITE] *Ducite* Bart. *Ne mora*] *Nec mora* V. A. F. B. VLIT. Dorvil. itidem.

80 VICIBUSQUE REDUCITE CARMEN:] Virgilius dixit Ecl. III.

Alternis dicetis, amant alterna Camoenae.

TITIUS.

80. REDUCITE] Quaſi in ſcenam. Hoc enim ſcenale verbum. Alioqui *ducere carmen* dixit Horatius I. Sat. X. 43.

——— forte epos, acer
Ut Varius, ducit nemo.

Scribe,

Ducite, ne mora ſit, vicibuſque reducite carmen.

BART. Vid. ſupr. ad Nemeſ. Ecl. I. 63. & ad Cyneg. 22.

81. TUQUE PRIOR,] Non aliter fere Maro:

Incipe Dameta, tu deinde ſequere, Menalca.

TITIUS.

81. AMYNTA] *Amyntas* Dorv. Voſſ. Rom. Ed. Parm. Ald. Tig. Pith. Tit.

82. AB JOVE PRINCIPIUM,] Sic etiam Virgilius III. Ecl. 60.

Ab Jove principium Muſae, Jovis omnia plena.

In quo Aratum imitari voluiſſe crediderim, qui dicat:

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄῤῥητον.

Sed & Theocritus quoque inquit Idyl. XVII. 1.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε Μοῖσαι.

TITIUS.

82. SI QUIS CANIT AETHERA,] Ad Aratum reſpicit, qui Φαινόμενα cantaturus a Jove orditur. Vide ad Grat. *pondus Olympi* dicit ipſum coelum. de qua phraſi plurimis ad Ceirin Virgilianam. BART.

83. PONDUS OLYMPI:] Vocat *pondus*, alludens ad fabulam Atlantis, qui coelum humeris ſuſtinuiſſe fingitur: figmentum eſt pervulgatum. TITIUS. Princeps Editio habet.

Si quis Atlantiacum molitur pondus Olympi.

Quae ſcriptura procul dubio germana eſt. Nam *Atlantis pondus* eſt coelum, quod ipſe fert humeris. Juvenal. de diis, XIII. 48.

— Miſerum urgebant Atlanta minori
Pondere.

BART. Miror, hic non adpoſitionem vidiſſe interpreſes, & legiſſe.

Si quis Atlantiacum molitur pondus, Olympum.

Barth. ad Claud. III. Conſ. Honor. 107. interpretatur pondus Olympi, principem Diis adſcribendum. ut Ovid. XI. Met. 273. de

Her-

At mihi, qui noſtras praeſenti numine terras,
Perpetuamque regit juvenili robore pacem,
Laetus, & Auguſto felix adrideat ore.
Am. Me quoque facundo comitatus Apolline Caeſar
Reſpiciat, montes neu dedignetur adire,
Quos & Phoebus amat, quos Juppiter ipſe tuetur:
In quibus auguſtos viſuraque ſaepe triumphos
Laurus fructificat, vicinaque naſcitur arbos.

Cor.

Hercule, *ſentit Atlas pondus.* ſed hic agit de Poëtis, qui Aſtronomica carmine aggrediuntur, ut Aratus fecit; ſe enim illis opponit: nam non creditos in coelo deos; ſed praeſens numen canere vult. *molitus* erat in Palat. BURM.

84. At qui nunc noſtras] Non longe diverſus abit Horatius dicens III. Od. V. I.

Coelo tonantem credidimus Jovem
Regnare, praeſens divus habebitur
Auguſtus adjectis Britannis
Imperio, gravibuſque Perſis.

TITIUS. *Atqui nunc noſtras* V. A. B. F. VLIT. *At nunc qui* Rom. Dorvil. Palat. & Voſſ.

85. Juvenili robore] *Vivendi robore* R. VLIT. ita & Voſſ. *robore partem* Palat. *Regit pacem.* ut ſup. vſ. 8.

86. Et Augusto] Iterum hoc correctorum eſt: Nam Tigurina & altera Edd. habent, *in Auguſto.* Laeſit teneras hominum ſubtiliſſimorum aures abundans *τὸ in.* quod nobis tamen abſonum non eſt. Salluſtius Jugurtha. *tanta vis avaritiae in animos eorum, veluti tabes, invaſerat.* Terentian.

Et labor in ſtudiis ſemper celebratur, inhaeret.

Plura alibi. BART. Sed ibi iteratur praepoſitio verbi. hic eſt *adrideat*, neque puto *in ore adridere* dici eleganter. BURM.

87. Me] Ita P. & Mod. *Te* R. V. A. B. F. & MS. Pal. VLIT.

88. Adire] *Amores* Dorvil. forte *amoenos.* mox *& Juppiter* Palat.

89. Quos et Phoebus amat,] Vel [illegible], propterea quod Apollo paverit Admeti greges, ut alibi monuimus, vel Palatium intelligit, ubi erat Bibliotheca Apollini ab Auguſto dicata. per *montes* vero, *quos Jupiter ipſe tuetur*, Capitolium intellige, in quo Jovis Feretrii templum conſtruxerat Romulus, opima ſpolia de Acrone referens, ut narrat Plutarchus, & Livius. TITIUS.

89. Juppiter tuetur] Multi alii montes Jovis in tutela ſunt, tum uterque, qui *Ida* dicitur. BART.

90. Visuraque] *Viſurus ſaepe* R. & MS. Pal. *Viſuris* V. A. B. *viſuri* F. *viſurae* B. recte. VLIT. *viſurus* Voſſ.

91. Laurus fructificat,] Qua nimirum fronde triumphaturi duces coronabantur. Sumebatur autem ea laurus non e Capitolio, quemadmodum hic ſubindicare videtur Calpurnius, ſed ex Caeſarum villa, cui nomen ad Gallinas, fluvio Tiberi impoſita, juxta nonum lapidem Flaminia via, qua de re conſulendus eſt Plinius libro XV. niſi forte malumus intelligere de laureto, quod erat in monte Aventino, teſte eodem Plinio; quamquam univerſe ante Caeſarum, ac Pontificum domus ea arbor ſeri conſuevit, ſicut ibidem tradit idem auctor: ſed quod ait Calpurnius, *fructificat*, ad rem amplificandam pertinet: nam cum laurus omnis ſua vi ſterilis ſit, triumphalis certe infoecunditatis vitio prae caeteris notata a Plinio eo ipſo libro. Per *vicinam* vero *arborem* quercum intelligit, quam civis civi, a quo ſervatus erat in proelio, teſtem vitae, ſalutiſque acceptae dabat, auctore Gellio; ea vero e fronde querna fiebat, quoniam cibus, victuſque antiquiſſimus querceus capi ſolitus ſit. reliquum *vicinam* hic appellat Calpurnius, reſpiciens ad Palatinam quercum, quam ob cives ſervatos poſitam fuiſſe tradunt: ejus meminit Ovidius dicens III. Triſt. I. 47.

COR. Ipſe polos etiam qui temperat igne geluque,
Juppiter ipſe parens, cui tu jam proximus ipſe,

Cae-

Cauſa ſuperpoſitae ſcripto teſtata coronae
Servatos cives indicat hujus ope.
Et Jovis haec, dixi, domus eſt, quod ut ipſe putarem,
Augurium menti querna corona dabat.

nec non Juvenalis VI. 386.

Cum farre, & vino Janum Veſtamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. quid faceret plus?

Martialis quoque ad illum reſpexit dicens IV. 54.

O cui Tarpejas licuit contingere quercus,
Et meritam prima cingere fronde comam.

Poſſumus etiam de querceto montis Coelii dictum accipere: conſtat enim Coelium montem *Querquetulanum* fuiſſe nuncupatum a multiplici quercu, qua conſeptus erat. TIT. Quae ſit hoc loci *vicina arbos*, non ſatis in proclivi eſt. An forte quercum ſibi vicinam innuit ruſticus? Nam poſt laurum quercum nominare decebat, cum Apollini jam Jovem modo ſubjunxerit? Quicquid id eſt, mihi videtur reſcribendum contra omnes omnino etiam libros: *divinaque naſcitur arbos*. Ut quercum ita capias, quam cur *divinam* vocaret, cum non intelligerent Exſcriptores, in *vicinam* mutarunt. *Quercus* autem non raro veteres colebant inſtar numinis alicujus. Ovidius libro VIII. Metamorph. Lucanus lib. III. Pharſal. Maximus Tyrius de Celtis. Alii. Sed non eo reſpexiſſe videtur Calpurnius. Potius ad veterem notiſſimamque fabulam, qua fictae ſunt Dodoneae Quercus oracula edere. Unde Poëtae licentia omnes *divinas* appellare. Subibat aliquando ſuſpicari iſtum verſum ita reſcribillandum,

—— viſuraque ſaepe triumfos
Laurus fructificat, & civica naſcitur arbos.

Tò *s* productum concoquere in caeſura etiam non potuit correctorum ſtupor. Itaque pro *&*, *que* fecerunt, & voci ſubjunxerunt. *Civica* autem *arbor* poſt triumfalem optime nominata foret, quae quidem eſt quercus, ut enarrabit aditus Agellius lib. V. cap. 6. Judicent otioſiores atque eruditiores. Nos illa ſatis eſt commentari, ut in buccam veniunt. BART. *Fructiferat* R. *fructificant* V. Non eſt alius locus, in quo ſe & Calpurnium tam multimode ac miſere torſit Bart. Hic conj. *divinaque*, vel, *& civica* pro quercu. In Adv. XII. ad. 10. *unitaque*, vel, *vicinaque*, de Palma conjuge. *Vitiſequa*, pro hederâ, E Swarth. Αὐςοι. Virg. Ecl. II. 54. *Et vos, ô Lauri, carpam, & te proxima Myrte.* Hinc *vicina* lauro hic Myrtus dicitur. Vel, ſi quid mutandum, leg. *viſurae ſaepe triumphos Laurus Fructificant, Erycinaque naſcitur arbos*, pro eadem. VLITIUS. *Fructiferat* Palat. & Dorv. Gudius *vicinam* explicabat denſam. ego accedo Barthio Adv. XIV. 1. & Vlitio, qui myrtum intelligunt, qua coronabantur ovantes, ut lauro triumphantes, & ita ſaepe *laurus* & *myrtus* junguntur a Poëtis. *montes* vero in genere capio, non Palatinum, Aventinum, aut coelum, aut ſeptem Romae montes. ibi enim nec fructificabant, nec naſcebantur arbores, niſi forte in quorumdam hortis, ſed hic paſtores, qui rure vivunt, ad ſuos montes deos adire canunt, vid. & ſup. vſ. 62. & inf. vſ. 127. & paſſim. Virgil. V. Ecl. 8. *montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas.* ubi Servius. *ac ſi diceret in noſtro territorio.* vid. & Ecl. VII. 56. & ita per allegoriam poſſe capi pro urbe, ut etiam paſtorum ſub perſona Urbanos quoſcumque intelligi poſſe, non diffiteor: ut ita *Amaryllis*, & *Galatea* apud Virg. Ecl. I. 31. explicari ſolent, & in Bucolicis, montes & campos, litora, & ſilvas amare deos dicuntur, ubi proveniunt illae arbores. ſenſus vero eſt, Deos etiam delectatos rure & montibus, adſpirare paſtoribus canentibus, aeque ac Poëtis Urbanis, unde in fine vſ. 147. *Ruſtica credebam nemorales carmina vobis conceſſiſſe Deos* &c. Legerem vero cum Heinſio. *viſurae ſaepe triumphos Lauri fructificant* &c. imitatur vero illa Virgil. II. Georg. 68. *caſus abies viſura marinos.* ex montibus enim his ſaepe lauros decerptum iri vovet, quibus triumphi inſtruantur, non ex montibus urbis. BURM.

92. QUI TEMPERAT] *Quo* V. A. B. F. VLIT.

93.

Caeſar, abes, poſito paulliſper fulmine ſaepe
Creſſia rura petit, viridique reclinis in antro
Carmina Dictaeis audis Curetica ſilvis.
AM. Adſpicis, ut virides, audito Caeſare, ſilvae
Conticeant? memini, quamvis urguente procella,
Sic nemus immotis ſubito requieſcere ramis,

Et

93. JUPPITER IPSE] Incommode ter *ipſe* repetitur, ut bis ſupr. vſ 47. vidimus Heinſ. *Juppiter ille:* recte. vid. ad Ovid. Ep. VI. 152. & in exemplis a Broukh. ad Tibul. I. IV. 19. videbis bis terque *Juppiter ille pater.* & ita Virgilius, Ovidius & alii ſaepe. *ille ipſe* vero ſaepe occurrit: Propert. II. XXI. 45.

Ante tuoſque pedes illa ipſa adoperta ſedebat. ubi vide Paſſerat. Pacat. Paneg. XX. *Ipſum illum Tarquinium execratione poſtremo hoc damnaverunt maledicto.* ubi vide Livinej. BURM.

93 QUO TU] Ita V. A. F. *quoi* R. *cui* Mod. & P. VLIT. *quoi* Voſſ.

94. CAESAR, ABES] Sic ego. *habes* R. *abis* al. omn. VLIT. Heinſ. *cui tu jam proximus ipſi Caeſar agis.* an *habes* pro habitas dixit? vel *cui tu jam p. c. Caeſar ades.* nam ita *comitatus Apolline Caeſar*, paullo ante. *abeſſe* & *adeſſe* commutari vidimus ad Ovid. Ep. XVIII. 50. & centies alibi. & ita Gudium in ora libri ſui notaſſe vidi. *quoi* ſemper fere in Voſſ. & Rom. Ed. unde *quo* profluxit. adulatur vero Caeſari, ut Virgil. I. Georg. 24. *Quem mox quae ſint habitura Deorum Concilia, incertum eſt.* & centies alii vivos Imperatores ſpem conſecrationis habere, immo praeſentes jam deos eſſe Poëtae jactant. ſive ergo *abes*, ſive *ades* legas, eodem redit. BURM.

94 POSITO PAULISPER FULMINE] Saepe gravioribus curis omiſſis mitiori aliquo ſtudio ſe oblectat: tale quippiam reperitur apud Horatium de Apolline II. Od. X. 18.

——— quondam cithara tacentem
Suſcitat Muſam, neque ſemper arcum
Tendit Apollo.

Et in Carmine Seculari:

Condito mitis, placiduſque telo
Supplices audi pueros Apollo.

TITIUS.

94. FULMINE] *Flumine* Ald.

95. CRESSIA] *Creſia* Dorv. Voſſ & R.

95. RECLIVIS] Scribe: *reclinis.* De Jovis in Creta nativitate, ut & ſepulcro alibi ſcripſimus BART. *Reclivis.* Ita P. *recluſus* R. *reclivus* V. A. F. *reclinis* Bart. VLIT. *Recluſus* Palat. & Voſſ. an *reſuſus*?

96. CURETICA SILVIS] A Curetis, ſeu Corybantis decantata. Fuerunt autem Curetes Deorum adminiſtri, qui propterea Jovem in Creta aluiſſe crediti ſunt. De ipſis longa ſane atque prolixa extat narratio apud Straborem γεωγραφουμένων libro X. Sed praeterea Diodorus & Hyginus videndi ſunt, neque non item Lucretius ab illo verſu II. 633.

Dictaeos referunt Curetas, qui Jovis illum
Vagitum:

& reliqua. TITIUS. *Currentia* R. *Coretica* A. VLIT. *Currentia* Palat. & Voſſ.

98. CONTICEANT?] Quae paulo ante ventorum vi agitatae ſtrepitum ac murmur edebant, Caeſaris mentione injecta ſtatim conticuerunt. Eſt autem hoc ſolemne Poëtis, cum Dei adventum ſignificare volunt. Lucretius I. 6.

Te Dea, te fugiunt venti, te nubila coeli,
Adventumque tuum; tibi ſuavis Daedala
tellus
Summittit flores, tibi rident aequora ponti,
Placatumque nitet diffuſo lumine coelum.

TITIUS.

99 SIC NEMUS] (*Scit Deus*) *immotis* &c. R. VLIT. Et ita Voſſ. illud *ſcit Deus* poſſet quis tueri ex illis, quae diximus ad Grat. 202.

99 SUBITO] Magno conſilio additur hoc, videlicet, ut res monſtri ſimilis efficiatur, alioqui enim paulatim ventus deſiſtere naturaliter conſuevit. Supra invenias eamdem fere ſententiam II. Ecl. 15.

De-

Et dixi: Deus hinc, certe Deus expulit Euros.
Nec mora Pharſaliae ſolverunt ſibila cannae,
Cor. Adſpicis, ut teneros ſubitus vigor excitet agnos?
Utque ſuperfuſo magis ubera lacte graventur?
Et nuper tonſis exundent vellera foetis?

Hoc

Deſiſtunt tremulis incurrere frondibus Euri,
Altaque per totos fecere ſilentia montes.
TITIUS.

100. Certe] Deeſt Dorvil.

101. Pharsaliae solverunt sibila cannae,] Judicii comprobatio ab eventu. *Pharſalias* vero cannas vocat ruſtica ſimplicitate pro Arcadicis, ut ad Syringae fabulam ſit alluſum. Huic affine propemodum eſt Maronianum illud Ecl. II. 24.

Amphion Dircaeus in Actaeo Aracintho.

Quidam per *Pharſalias* cannas accipiunt fiſtulas ex auletico calamo confectas, qui in ſtagnantibus Orchomenii Theſſaliae fluvii aquis copioſe proveniunt; de quo plura ſcribit Plinius lib. XVI. In quibuſdam *codicibus* legebatur *ſolverunt* ἀντὶ τοῦ *ſonuerunt*, id eſt continuo Nemeriano applaudentes ſonitum dederunt. TITIUS. Hiſtoriam hanc in Theſſalia fieri circa amoeniſſimum fluvium Enipeum, fingendum eſt. ibi enim ſita Pharſalos. Aut ipſa Tempe huic fabulae concilianda, quae amoenitate pene totius orbis prima deſcribit eleganter Aelianus lib. III. ποικ. cap. I. Nam Pharſalia etiam commune Theſſaliae nomen eſt. Condigne ergo in feſtiviſſimum locum traduxit Calpurn. fabulam. BART. *Pharſalis* R. i. e. *Pharſales*. Ita & Nic. Heinſ. recte. Stephanus: τὸ ἐθνικὸν Φαρσάλιος, Φαρσαλία, καὶ Φαρσαλίς. Ita leg. *Solverunt*] Ita R. P. Mod. & Tit. ex MSS. *ſonuerunt*. V. A. F. VLIT. *Pharſalis* etiam Voſſ. ſecunda in *Pharſaliae* producitur ſemper a Lucano & aliis, quare Heinſius majori ſpecie corrigebat, *Parrhaſiae ſonuerunt ſibila cannae*. potleſt & *Moenaliae*, ut Claud. Nupt. Celerin. 36.

Moenalioſque modos, & paſtoralia labris
Murmura tentabat.

Sed facile eſt alia epitheta fiſtulae convenientia excogitare, ſed Calpurnii veram manum nemo facile divinabit, ſine MSS. ope. ſed & *ſolverunt* poteſt retineri, ut *ſolvere ora*, *linguam* &c. Ovidio & aliis. ita ſupra *jejunia ſolvere*, pro edere, Voſſ. ad Catul. LXV. 38. pag. 195. in *Pharſalias* ſecundam eſſe communem contendit, ubi Catullus *Pharſaliam coeunt*, *Pharſalia tecta frequentant*. ſed alii legunt *Pharſalum*. BURM.

101. Solverunt sibila] In laudes videlicet Auguſti. Hoc enim vult divinitus fieri Poëta. BART.

102. Teneros] Eodem epitheto exornavit agnos Virgilius I. Ecl. 8.

Saepe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Eſt autem univerſus hic locus ex Virgilio, neſcio quo pacto expreſſus, ille enim ſic inquit IV. 20.

Errantes hederas paſſim cum baccare tellus,
Mixtaque ridenti colocaſia fundet acantho.
TITIUS.

104 Exudent vellera foetis?] Conjeci olim; eſſe legendum *exundent vellera fetis*, a qua conjectura ne nunc quidem valde abhorreo, praeſertim cum in quibuſdam libris diſerte ſpectetur illud *exundent*, verumtamen, quoniam ſcribit Varro tonſurae eſſe tempus inter aequinoctium vernum, & ſolſtitium, cum ſudare oves incipiunt, a quo ſudore recens lana tonſa ſuccida eſt appellata, ἀπίχυ. Ad totius hujus loci ſententiam faciunt verba Plutarchi in Commentario, quo cauſam quaerit, cur Pythia carminibus oracula reddere deſierit, in fine inquiens: οἱ μὲν οὖν περὶ τὸ Γαλάξιον τῆς Βοιωτίας κατοικοῦντες, ᾔσθοντο τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀφθονίᾳ καὶ περιουσίᾳ γάλακτος, προβάτων γὰρ ἐκ πάντων κελάρυζεν, ὡς ἀπὸ κρηνάων φέρτατον ὕδωρ θῆλυ γάλα. τοὶ δ' ἐπίμπλαν ἐσσυμένοι πίθους. ἀσκὸς δ' οὔτε τις ἀμφορεὺς ἐλίννυε δόμοις, πέλλαι δὲ ξύλινοι πίθοι πλᾶσθεν ἅπαντες. Deos vero hominum coetibus quandoque ſe inſerere conſueviſſe cecinit Homerus dicens Odys. R. 485.

Καί τε Θεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι,
Παντοῖοι τελέθοντες ἐπιςρωφῶσι πόληας. TIT.

Exun-

Hoc ego jam (memini) ſemel hac in valle notavi,
Et, veniſſe Palem, pecoris dixiſſe magiſtros.
Am. Scilicet omnis eum tellus, gens omnis adorat,
Diligiturque deis: quem ſic taciturna verentur
Arbuta, cujus iners audito nomine tellus
Incaluit, floremque dedit; cui ſilva vocato

De-

Exundent. Ita P. *exudent* omn. vett. Edd. dein *Ubera* R. *Foetis* i. matribus. Seneca Hippol. prologo: *Nocturna petunt pabula foetae*, &c. *ſetis* Tit. inepte. VLIT. *Exudent* Voſſ. *tonſus exundet vellera phoetus* Dorvil. *exudent ubera foebo* Palat. *exſudent* ſi legatur, reſpici debet ad lanam ſuccidam, de qua Varro II. II. verbo autem *exſudare* pro emittere liquorem aut ſimile quid ita uſos veteres vidimus ad Grat. 423. ſed de ea hic non agitur, ſed de tonſis, quibus ſubito nova lana ſuccreſcebat: quare *exundent* retineo: quod ubertatem & copiam notat, ut verſu priori *ſuperfuſum lac*. BURM.

105. Semel hac in valle notavi,] Tenuis conjectura ex non admodum firma obſervatione: itaque ſuſpicabar fuiſſe ſcriptum *ſemel haud*, id eſt perſaepe: verumtamen, ut alii id ſaepe obſervaverint, Corydoni ſane non niſi ſemel uſu venit, ut idem inſpiceret, vel ſemel in illa valle, perſaepe fortaſſe alibi, quare nil eſt immutandum. TIT. Rectum hoc videri poſſet, ſi ſaepe ſe hoc notaſſe, quam ſemel, diceret. ſed *ſemel haud* neſcio, quid inſoliti tinnit: mollius eſſet,

Hoc ego non (memini) ſemel hac in valle notavi.

ſed in pronuntiando facilius *non memini* caperet auditor, quam *non ſemel*, & *non ſemel* deberet non interpoſitis verbis poni. ut vſ. 22. ideoque ſervo vulgatam: cum Corydon juvenis, ut verſ. 10. dicitur, ſemel hoc modo notaſſe facile poſſit credi: ſed magiſtros pecoris, qui ſaepius hoc viderant, illum docuiſſe, hoc adventum Palis oſtendere credibile, *Amyntas* etiam ipſi aequalis *puer* dicitur vſ. 19. BURM.

106. Palem] *Palen* Rom.

108. Diligiturque deis:] Claudianus ad Honorium. *O dilecte Deo*. III. Conſulatu Honor. BART.

108. Taciturna verentur Arbuta,] Aut vocis expertia, aut ventorum ſpiritu minime agitata, dixerat enim paulo ante:

Adſpicis, ut virides audito Caeſare ſilvae
Conticeant?

atque hoc quidem pacto accipi malo epithetum illud, quod alioquin ineptum eſſet, propterea quod non dicatur quippiam eo carere, quod ad id ſuſcipiendum non ſit accommodatum, veluti docet Alexander Aphrodiſienſis in Commentariis ad tertium librum topicorum Ariſtotelis. TITIUS.

109. Cujus] *Quojus* Voſſ. & R.

109. Iners tellus] Sic etiam tellurem appellavit Horatius III. Od. IV. 45.

Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventoſum.

& *brutam* alio loco eodem ſenſu I. Od. XXXIV. 9.

Quo bruta tellus, & vaga flumina.

Simili ratione dictum eſt & illud I. Od. XXII. 17.

Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aeſtiva recreatur aura.

Per *pigros* enim *campos* incultos intelligit, horridos, ac denique ſteriles, & infrugiferos. TITIUS.

110. Incaluit,] Reddita eſt apta generationi, quae nimirum a calido fit, & ſicco, tamquam a cauſis conficientibus: cum terra igitur ſua vi ac natura frigida ſit, ſi flores, aut aliud paritura eſt, neceſſe eſt, ut extrinſecum calorem aſſumat, atque adeo ſolis radiis intepeſcat, alioqui iners manebit, & infoecunda: ſentit Galenus libro I. de Naturalibus facultatibus, in animalibus, ac ſtirpibus calidum ac frigidum praecipue agere, ſiccum vero, & humidum pati, id quod Ariſtoteles multo ante ſcriptum reliquerat tum alibi, tum initio quarto Meteorologic. dum loquitur de quatuor primarum facultatum numero, earumque conjugationibus his verbis:

in

Denſat odore comas, ſtupefacta regerminat arbos.
Cor. Illius ut primum ſenſerunt numina terrae,
Coepit & uberior, ſulcis fallentibus olim,

Lu-

ὧν τὰ μὲν δύο ποιητικὰ, τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν, τὰ δὲ δύο παθητικὰ, τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ ὑγρόν. & quae ibi ſequuntur: nam quod illic Ariſtoteles dixerat, ſtatim ratione confirmare aggreditur. TITIUS.

110. Dedit;] Hoc eſt, peperit. Vide ad Claudianum Feſcen. 6. BART. Et de hominibus vidimus hoc verbum ſumi ad Nemeſ. Cyneg. 118.

110. Quo silva] *Quoi* R. *cui* V. A. B. F. ut ſup. v. 92. VLIT. *quoi* etiam Voſſ.

110. Cui silva vocato] Alicubi ſpectabatur *quo: vocato* autem poſitum eſt pro advocato. TITIUS. *Vocato* inſtar Numinis divini. Ecl. v. verſ. 27. BART.

111. Odore] f. *Udora*, ut *frondis odorae.* Nemeſ. Ecl. 1. VLIT. Heinſius vel *odora*, vel *honora* volebat, & *tepefacta regerminat.* in Dorvil. erat, *ſtupefactaque germinat. cui* autem vel *quoi* legendum, id eſt in cujus honorem, ſilva denſat comas. vel dictum, ut apud Liv. XXIII. 12. *Interroganti Senatori reticuit.* ubi vid. Gronov. Rutil. 1. Itin. 107.

Nempe tibi ſubitus calidarum gurges aquarum
Rupit Tarpejas, buſte premente, vias:

& ita *flere alicui irato*, de quo vide Broukh. ad Tibul. 1. XI. 64. (ubi & τὸ *quoi* adſerit) & III. VI. 40 Liv. XXIX. 29. *militanti moritur pater.* vid. Barth. ad Claud. IV. Conſ. Honor. 624. multiplex olim fuit dativi uſus, cui nunc ablativum vulgo ſubſtituunt. exemplis pluribus parco. *qui* hic in antiquo codice pro *quo* eſſe teſtatur Guidalottus. BURM.

111. Stupefacta] Hoc eſt, dudum ſterilis atque exſucca, prorſuſque marcida. Sic Corn. Galli ſub nomine Lycorin ſtupefactam in Amore Maximianus dixit.

Poſt multos quibus indiviſi viximus annos
Reſpuit amplexus, heu, ſtupefacta, meos.

Sic mare mortuum *ſtupere* dicit Avienus Perieg. vſ. 60.

Denique quam lento ſtupeat plaga ſalſa profundo.

Optatus Afer lib. III.

Ut vobis ſtupeſcerent dentes ipſi uvas comederunt.

Hilarius.

Poſt tenebras ſtupido ſpectarunt lumina coelo.

Sententia ſimilis eſt apud Sidonium Anthemiano.

Protulit exciſus jam non ſua germina palmes,
Imperii ver illud erat: ſub imagine frondis
Dextra per arentem florebant omina virgam.

BART. vid. ad Nemeſ. 1. Ecl. 13. unde videbis, male Guidalott. arborem ſtupefactam explicare, quia duplicatum dat foetum. *ſtupefacta* hîc eſt frigore gelata. Catal. Pith. p. 165.

Frigidus ut boreas obſtupeſecit aquas.

BURM.

112. Ut primum] *Et primum* Dorvil. *ſenſerunt* vero eſt, ut apud Petron. CXXIV. *ſentit terra Deos.* ubi vide adnotata. Guidalott. vero hoc capit de infante nato, & more veteri, in terram depoſito. At de natalibus non agitur, ſed de imperii auſpiciis, quod a patre adſcitus in conſortium ſuſcepit Numerianus: ante Cari enim imperium miſer erat imperii ſtatus, & conditio, & tunc *fallebant ſulci:* nunc vero Caro cum filiis imperantibus, coepit *uberior luxuriare ſeges:* de re enim recentis memoriae, non remotae loquuntur Paſtores. denique *numina* non ſenſerunt terrae naſcente Numeriano, qui longe a ſpe imperii aberat, ſed imperante eo. Imperatorum enim propria numina. BURM.

113. Succis fallentibus olim;] Spei agricolae non reſpondentibus, aliter dictum eſt a Marone IV. Ecl. 24. *& fallax herba veneni.* idem ait 1. Georg. 195.

Grandior & foetu ſiliquis fallacibus eſſet.

Quidam ſuſpicantur legi debere *ſulcis* pro *ſuccis.* TITIUS. Vide Animadverſiones noſtras ad Gratium verſ. 33. De lolio & avena notiſſimi Maronis verſus. BART. *Succis* A. V. A. F. B. VLIT. Ita & Dorvil. & Voſſ. quod ita deberet interpretari, ut initio frumenta ſuci plena promitterent meſſem opimam,

Luxuriare ſeges, tandemque legumina plenis
Vix reſonant ſiliquis: nec praefocata malignum
Meſſis habet lolium, nec inertibus albet avenis.
AM. Jam neque damnatos metuit jactare ligones
Foſ-

mam, deinde exarefacta fallerent ſpem coloni. Sed hoc durum, & fere ſine exemplo; cum Poëtæ centies dicant, terram, fundum &c. fallere & mentiri. *ſulci* vero ponuntur pro terra arata, & cui ſemina ſunt credita, qui fallunt, ubi non reddunt cum foenore. vide Heinſ. ad Ovid. I. Faſt. 351. ubi exempla egregie ad hanc rem facientia offendes, quamquam in Ovidiano loco *fucis*, non *ſulcis* vindicaverimus. Ita & ſupra Ecl. II. 50. volebat reſcribi *ſulcis*, pro *fucis*: perperam. & infr. etiam v. 107. eadem diverſitas apud Senec. Hippol. 1045. & Ovid. Nuc. 66. Lucan. IX. 627. ſed expendendum, quid menti & ſententiae verborum congruat. BURM.

114. LEGUMINA] *Legumine* F. VLIT.

115. VIX RESONANT SILIQUIS:] Cum ſiliquae plenae ſunt, legumen, quod intus abſconditur, nuſquam ſe commovere poteſt, itaque nec ſonum reddit, hoc enim conſequens omnino eſt. Virgilius inquit I. Georg. 74.

Unde prius laetum ſiliqua quaſſante legumen,
Aut tenues foetus viciae, triſtiſque lupini
Suſtuleris fragiles calamos, ſilvamque ſonantem:

Vix autem abſolute inficiatur, quomodo etiam ſumi debet in illo Terentii: *vix apud me ſum:* ac ſic antea dixerat Lucilius: *Carcer vix Carcere dignus:* notant Grammatici. TITIUS. Heinſ. malebat *foeta ſonant ſiliquis*, perperam. vacua enim ſonant, non plena. BURM.

115. PRAEFOCATA] *Perforata* Dorvil.

116. MESSIS HABET LOLIUM,] Eadem ratione *infelix* appellavit Maro I. Georg. 152.

— *Intereunt ſegetes, ſubit aſpera ſilva,*
Lappaeque, tribulique, interque nitentia culta
Infelix lolium, & ſteriles dominantur avenae.

TITIUS.

117 DAMNATOS] Delatores erant parati, qui theſauris forte fortuna inventis repertores damnarent furti, & vindicarent divitias Principi. Scite Juvenalis ſugillat, nec piſces ſub principibus immanibus tutum fuiſſe capere, cum ſtatim adfuerint delatores, qui depaſtos diu vivaria Caeſaris dixerint. Sed de his pluria in eo Commentario, quem de Jure Principum apud Romanos delineavimus. BART. *Clam natos* Dorvil. quod ex eodem fonte profluxit, quo *dementia* & *clementia*, & ſimilia confuſa a librariis: vid. ad Ecl. I. 59. Guidalot. exponit exoſos colonis ob metum calumniae: clarius explices noxios, metuentes poenam, quia foſſores, repertum theſaurum ſi interciperent, damnabantur. ita *damnatae manus* Petron. LXXX. & ſimilia. ſub Caro autem & ejus filiis Theſaurus cedebat inventori. ut hoc egregie etiam ex his Calpurnii verſibus illuſtravit Jacob. Gothofredus ad L. I. Cod. Theod. de Theſauris. qui tamen perperam citat, *metuit inſtare ligones.* videtur ipſius animo obverſatus fuiſſe vſ. 121. *preſſo magis ac magis inſtat aratro.* mox lege cum Dorvil. & Barth. *ſi Fors dedit*, Fortunae enim munus eſt Theſaurus, & ita Juſtin. XLIV. 2. tectum aurum Dei *munus* vocat. vid. Jac. Goth. ad Leg. III. Cod. Theod. de Theſaur. ſaepe autem iſta locutio, *fors* vel *fors dedit*, commutata. vid. Nemeſ. III 47. & inf. VII. 77. *utitur auro*, ut ſuo, ergo, & ſibi a Deis donato foſſor, nec metuit Fiſci calumniam. BURM.

117. JACTARE] Ovid. III. Amor. X. 31. *jactati pulſabant arva ligones.* Virg. Georg. II. *duros jactare bidentes.* Male ergo haec invertit Jul. Caeſ. Scaliger. VLIT.

117. METUIT JACTARE LIGONES] Si quis hunc locum planiſſime ſibi aperiri cupit, adeat Luciani Timonem, unde exemplo ante oculos poſito Calpurnii φανταςία mirifice illuſtratur, neque enim dubito, quin eo reſpexerit poëta, cum haec ſcriberet: ſed in-

 terim

Digitized by Google

Foſſor, & invento, ſi Fors dedit, utitur auro.
Nec timet, ut nuper, dum jugera verſat arator,
Ne ſonet offenſo contraria vomere maſſa:
Jamque palam preſſo magis ac magis inſtat aratro.

Cor-

terim tamen Horatium audiamus, qui & ipſe quoque huic loco intelligendo non minimum afferi adjumenti, II. Sat. VI. 10.

O ſi urnam argenti fors quae mihi monſtret, ut illi
Theſauro invento qui mercenarius agrum
Illum ipſum mercatus aravit, dives amico Hercule.

Unde Perſius illud ſuum mutuatus eſt II. Sat. 10.

—— —— —— —— *& o ſi*
Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria, dextro Hercule.

TITIUS.

118. UTITUR AURO.] Neque amplius ex nova principis liberalitate cum domino conferre cogitur, tamquam in alieno ſolo inventum, quod ante Adrianum paſſim obtinebat, ſicut colligimus ex l. *fructus* ff. ſolut. matrim. ſed hoc Calpurnius ad Numerianum tranſtulit adulatione quadam: ea de re nonnulla reperies Inſtitutionibus Imperialibus de Rer. diviſ. vel ſimpliciter auro potitur, ſi in id forte inciderit, dum agrum fodit. Caeterum theſauros humi abſcondi conſueviſſe notum eſt, & Plautinus Euclio ſuo exemplo docet: ſic etiam Horatius II. Od. IV.

Nullus argento color eſt, avaris
Abditae terris inimice lamnae,
Criſpe Salluſti.

Auſonius in Epigrammate XXII.

At qui, quod terrae abdiderat, non repperit aurum,
Quem laqueum invenit, nexuit, & periit.

Hinc *theſaurus* definitur, ut ſit; *vetus quaedam depoſitio pecuniae, cujus non exſtat memoria, ut jam dominum non habeat*, Paulus Juriſconſultus. TITIUS.

119. VERSAT] *Verſet* V. A. B. F. VLIT.

120. NE SONET OFFENSO] Jam non loquitur amplius de Theſauris, ut quidam falſo interpretantur, ſed exſequitur ſententiam, quam Ovidius quoque expreſſit in Epiſtola Penelopes ad Ulyſſem his verbis I. Epiſt. 55.

Semiſepulta virum curvis feriuntur aratris Oſſa:

neque non item Lucanus in illis VII. 859.

Pluraque ruricolis feriuntur dentibus oſſa:

quamquam per contrariam maſſam, galeas, ocreas, thoracas, caeteraque arma occiſorum militum poſſumus intelligere. TITIUS. Inepte. nec recte Guidalot. qui terrae glebas & acervum intelligit, contrapoſitas aratro. maſſa auri vel argenti intelligi debet: ut recte Gothofredus. Ovid. III. Amor. VIII. 37.

Aeraque & argentum, cumque auro pondera ferri
Manibus admorat, nullaque maſſa fuit.

XI. Met. III. *contactu gleba potenti Maſſa fit.* & ita Juſt. XLIV. 3. dicit, *aratro frequenter glebas aureas exſcindunt.* & ita Servius ad VI. Virg. Aeneid. 862. *maſſam* dicit argentum & aes grave eſſe: & paſſim alii ſcriptores de his metallis *maſſae* voce utuntur, & hoc ſententia Poëtae requirit. qui enim metus ab inventis inter araudum galeis, & armis olim occiſorum? ſed timor calumniae Fiſcalis erat, ſi maſſam auri aut argenti vomere percuterent. Sed neque *contrariam* maſſam clare ſatis explicat Titius: eſt enim occurrens, obvia vomeri, & offendens dentem ejus. ita *contrariae quinqueremes*, ſibi obviae. Suet Neron. XXXI. *contraria litora*, ſibi oppoſita, Mela I. 13. & ita paſſim. ita *obvia ſilva Joii*, Ecl. I. 10 BURM.

121. PRESSO] *Prenſo* Heinſ. in ora codicis. talis varietas eſt apud Ovid. I. ex Pont. VIII. 57. ſed perperam. vid. ad Ovid. III. Met. 104. & ad Val. Flac. VII. 63. *jam pallam preſſo* Palat. olim pavens & ſollicitus ſummam vix terram verſabat, & quaſi clam & furtim circumſpiciens ſemper, an quis obſervaret eum, jam vero palam, metu calumniae ſublato altiores ſulcos agit arator,

non

Cor. Ille dat, ut primas Cereri dare cultor ariſtas
Poſſit; & intacto Bromium perfundere vino,

Ut

non metuens, ne theſaurum pulſet dente aratri. BURM.

121. Instat aratro.] Innititur aratro ipſum altius in terram adigens, ne praevaricetur, ut loquitur Plinius, a quo habitu *curvus* arator dicitur a Marone III. Ecl. 42.

Tempora quae meſſor, quae curvus arator haberet.

TITIUS.

122 Cor.] Deeſt uſque v. 133. in V. A. B. F. VLIT.

122. Ille dat, ut primas] Valde ſuſpicor, ne in cunctis exemplaribus impreſſis librariorum incuria omiſſa ſit hoc loco notatio ad marginem perſonae Corydonis, & paulo etiam poſt, aliis quinque verſibus interjectis, perſonae Meliboei ad illud *ille meis*; quinis enim & quinis alterna illorum concertatio progrediebatur. Hinc rurſus ab illo *Pan recolit Sylvas*, notam, quae denuo Corydonem indicet, retrahendam eſſe judicavi ad ſuperiorem verſum, qui incipit, *Numine Caeſareo.* Haec admonuiſſe ſat eſt, probare non eſt neceſſe. Neglecta iſthaec diſcretio nebulas offuderat ſententiae amoeniſſimae, & eruditiſſimae. Nam quis ſit ille *Securior Lyaeo:* & cui referatur illud *ipſe*, nullus, credo, audeat affirmare, ſi teneamus ineptam vulgatorum omnium codicum de perſonis introductis notationem: verum de noſtra perquam neceſſaria diſtinctione, ſenſus emergit perſpicuus, & elegans. *Pan ipſe* i. rura, quique extra urbes habitant ruricolae omnes, genus hominum maxime latrociniis, rapinis, & armorum licentiae obnoxium, *numine Caeſareo*, id eſt, pace & tranquillitate ubique conſtituta per imperii novi & Auguſti majeſtatem, *Securiores* jam ſunt ipſo *Lyaeo.* quaſi dicat, Securiores ſunt ſecuritate ipſa. Elegantiſſime profecto Pana committens cum Baccho, intelligit, Pana eſſe magis liberum Libero ipſo; ab animi namque ſecuritate, libertate, ac ſolutione Lyaeum fuiſſe nuncupatum Liberum Patrem, notius eſt, quam ut hoc loco mihi dicendum ſit. Securiſſimam autem pacem, & totius reipublicae otium deſideratiſſimum ſignificaremus ſine dubio, ſi diceremus, agricolas omnes eſſe magis liberos ipſomet Libero, vel libertate ipſa: Ubi paulo poſt vulgati codices haberent,

Hos precor aeternos populos.

mihi dubium nullum ſit, longe elegantius, & ad mentem Poëtae, congruentius fuiſſe olim in codicibus non corruptis *aeternus.* Res parvi momenti, ſed multae puritatis. MARTELL.

122. Cultor aristas] Primitias Cereri offerre ex agricolarum inſtituto. Virgilius I. Georg 338.

In primis venerare deas, atque annua magnae
Sacra refer Cereri, laetis operatus in herbis.

Auctor epigrammatis in Priapum LIII.

Contentus modico Bacchus ſolet eſſe racemo,
Cum capiant alti vix ſua muſta lacus:
Magnaque fecundis cum meſſibus area deſit,
In Cereris crines una corona datur.

De Primitiis vero, quae in ſacroſancto veteri inſtrumento ſacerdotibus offerri Deus jubebat, piae, doctaeque exſtant ſententiae apud Philonem Hebraeum libro de ſacrificiis Abeli, & Caini, nec non de ſacerdotum honoribus; ſed ea non ſunt hujus loci & temporis. TITIUS. Primitias frugum Cereri, caeterarum rerum aut proventuum caeteris diis conſecrabant priſci. Eclog II.

Nos quoque pomiferi laribus conſuevimus horti
Mittere primitias.

Cato lib. I. Originum. *Mezentium Rutulis imperaſſe, ut ſibi offerent, quas primitias diis offerebant*, &c. apud Macrob. lib. I. Saturn. cap. 5. BART.

123. Bromium perfundere] *Bromium . . . fundere* Dorvll. *profundere* Palat.

123. Bromium perfundere vino,] Bacchi cognomen a verbo Βρεμίω, vel ἀπὸ τοῦ βρόμου, qui, cum Bacchus in lucem ederetur, exauditus eſt, teſte Diodoro, & Euſebio. Phornutus de Natura Deorum a voce calcantium uvam in torculari nominis originationem deducit, quae ſi vera eſt, huic loco maxime quadrat; ejus meminit Ovidius IV. Met. II. inter multa Bacchi cognomina dicens:

Mmmmm 2

Thu-

Ut nudus ruptas ſaliat calcator in uvas,
Ut quoque turba bono plaudat ſignata magiſtro,

Qui

Thuraque dant, Baechumque vocant, Bromiumque, Lyaeumque,
Ignigenamque, ſatumque iterum, ſolumque bimatrem.

TITIUS. Libationem intelligit, de qua cum multi notarint, tum belle elegantiſſimus Lipſius Poliorcetico v. cap. 10. BART.

124. UT NUDUS RUPTAS] Ita ferme Nemeſianus III. Ecl. 42.

——— celerique illudere planta
Concava ſaxa ſuper properant; vindemia fervet
Collibus in ſummis, crebro pede rumpitur uva:
Nudaque purpureo ſparguntur tempora muſto.

TITIUS.

124. SALTAT] *Pſallat* R. f. *pſallat calcator ad uvas.* Virg. Ecl. I. *canet frondator ad auras.* VLIT. *Pſallat c. in uvas* praefert Gronov. in omiſſis ad Diatrib. Stat. p. 416. Heinſ. tentabat, *ruptas calcet vindemitor uvas.* ſed hoc nimis longe abit: ego vulgatam ſequor, inductus Nemeſiani loco a Titio adducto. calcantes enim uvas alterno pede ſaltationis genus exprimunt. *pſalſat* Voſſ. BURM.

125. SIGNATA] Ita P. & T. *Saginata* R. B. A. & Alii Quidam. Vide Comment. ad Olymp. Cyneg. verſu 166. VLIT.

125. SAGINATA MAGISTRO,] Niſi hic verſus uno ſpatio ſit productior, cujuſmodi ille apud Lucretium III. 836.

Praeter enim quam quod morbi eſt, cum corpus aegrotat.

media ſyllaba in voce *ſaginata* corripitur contra ejus naturam, quod notari volo. Propertius recte IV. I. 23.

Parva ſaginati luſtrabant compita porci.

Rurſus IV. VIII. 25.

Qui dabit immundae venalia farta ſaginae:

vel foras abjicienda eſt ſecunda vocalis, ut ſit *ſagnata*, veluti illud ejuſdem poëtae, Propertii inquam IV. VIII. 21.

Spectaclum ipſa ſedens primo temone pependit.

ac rurſus 56.

Spectaclum capta, nec minus urbe fuit.

Sic etiam Horatius IV. Od. IV. 2.

Nullus argento eſt color avaris
Abditae terris inimice lamnae,
Criſpe Salluſti.

& Martial. IX. 23. *aurea lamna.* Virgilius III. Georg. 166.

Ac primum laxos tenui de vimine Circlos
Cervici ſubnecte.

Quorum exemplo nos in noſtro Nereo, quod poëmation in nuptias ſereniſſimorum Principum Fernandi Medices, & Chriſtinae Lotharingiae non ita diu confecimus, & publicavimus, ut noſti, hunc in modum ſcripſimus. *Semtis quid pluribus hortos Diſtinctos?* *Profemitis*, quod ineruditi quidam non videntes, temere, atque imprudenter nos de ea recarpere non ſunt veriti, in quo inſcitiam ſuam manifeſto detexerunt. Ita *tegmen* & *tegimen* Ovid. *oracla* Ovid. I. Met. *ocle* Scalig. I. Auſ. lect. 8 *navielatur* Martial. III. Ep. 20. & ita veteres & recentes Poetae. vid. Vinet. Adnot. ad Priſcian. de Ponderibus p. 81. & 93. Alciat. Parerg. lib. IX. 4. Caeterum per *magiſtrum* vel convivii principem intelligerem, hoc eſt συμποσίαρχον, veluti apud Catullum. Carm. XXVII. *ut lex Poſthumiae jubet magiſtrae:* unde *Magiſteria.* Cicero de Senect. cap. XIV. *Me vero & magiſteria delectant a majoribus inſtituta, & is ſermo, qui more majorum a ſummo adhibetur magiſtro in poculo.* Vel ipſum vinum, quo nullus magiſter melior inveniri poteſt: aut etiam magiſtrum vici ruſtici, ad quem pertinuerit cura Compitalitiorum. TITIUS. *Plaudat ſignata.* Ita emendarunt, qui Editionibus poſterioribus praefuerunt. Tamen & Tigurina, alias proba, ita habet. At princeps Editio omnium, quas ego vidi, *Saginata* diſerte praefert. Idque in *Sagmata* viri docti commutare niſi ſunt, quaſi dicas ſagminibus coronata, quem morem ex Tibullo illuſtrant. Modio placet *ſaciata*, idque itidem ex his Albii ejuſdem II. I. 23.

Turbaque vernarum ſaturi bona ſigna Coloni Ludet.

Diſcernere utram ex his ſequantur Eruditos lectionem Lectores ſino. Mihi Modiana tamen

Qui facit egregios ad pervia compita ludos.
Am. Ille meis pacem dat montibus: ecce per illum
Seu cantare juvat, ſeu ter pede laeta ferire
Car-

men potior videtur, niſi quod nec *Signata* valde diſplicere poſſit, cum egregios ludos ſignati agricolae celebrare potuerint. BART. Tractavit & hunc locum Demſter. ad Roſin. I. cap. II. & de Etruria Regali III. 78. qui *Saturata* legit, aut *Satiata*, ſic & Martial. II. 90. *ſit mihi verna ſatur*. & iterum Tibull. II. I. 53. de agricola.

Et ſatur arenti primum eſt modulatus avena Carmen.

& paſſim alii, ubi agunt de vitae ruſticae & beatae commodis. Heinſius etiam a *Satiata* non eſt alienus, quia initio hujus Eclogae 31. famem depulſam canit indulgentia Meliboei. vel tentabat *Sicana*, vel *pagana*, vel *ſic grata*. *ſaginata* vero defendi nequit, licet ita Palat. Voſſ. & Dorv. codices & antiquae editiones habeant, & Pius ad Plaut. Moſtel. I. III. 79. etiam tueatur. ſed Voſſ. II. de Art. Gram. 39. rejicit: ſine dubio *ſaginata* eſt gloſſatoris, pro *ſatiata*. vid. & Vlit. ad Nemeſ. Cyneg. 166. nam *ſagmata* fictum eſt ſine ulla auctoritate; & quis ſagminibus coronatos vernas dixit? Locus Lucretii a Titio adductus vitiatus erat olim, nunc aliter legi ſolet. poſſet quis dubitare, an turba *ſignata* ſint oves, quibus nomen domini inſcriptum, vid. Eclog. ſeq. vſ. 84. ubi vide locum Feſti a Barthio adductum: ſed an illa recte *plaudere* magiſtro dicatur, dubito, quod vernis melius convenit. BURM.

125. Magistro,] Magiſtros vicorum ludis his paſtoralibus praefuiſſe ex Aſconio jam olim notavit Turnebus lib. XXI. cap. 3. Adverſar. BART. Nec convivii magiſter, nec vicorum intelligendus, ſed pecoris, ut ſupr. 106. & paſſim alii Poëtae. BURM.

126. Pervia] Hinc *pertuſa* dicuntur Perſio. v. 27. vid. Salmaſ. Exer. Plin. p. 150. & hinc *angiportum non pervium* Terent. Adelph. vid. ad Grat. 483. BURM.

126. Ad pervia compita ludos.] Feſta intelligit in honorem Bacchi celebrari ſolita, quae τὰ ἀσκώλια vocabant Athenienſes, propterea quod in medio theatri ſuper utres, id eſt ἀσκὸς inflatos obunctoſque uno pede ſubſilirent, ut dilabentes riſum ſpectatoribus excitarent: hos ludos ita deſcribit Varro: *Etiam pelles bubulas oleo perfuſas percurrebant, ibique cernuabant, a quo vetus eſt ille verſus in carminibus. Ibi paſtores ludos faciunt coriis conſualia:* Virgilius vero ſic II. Georg. 380.

Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Caeditur, & veteres ineunt proſcenia ludi;
Praemiaque ingentes pagos, & compita circum
Theſeidae poſuere; atque inter pocula laeti
Mollibus in pratis unctos ſalıere per utres;
Nec non Auſonii Troja gens miſſa coloni
Verſibus incompti ludunt, riſuque ſoluto;
Oraque corticibus ſumunt horrenda cavatis;
Et te, Bacche, vocant per carmina laeta, tibique
Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.

TITIUS. De ludis his paſtoralibus ad compita celebrari conſuetis non compilo, quae dudum notarunt Turnebus lib. XXI. cap. 3. aliique Criticorum primores. In compitis aras locari plurimum ſolitas docet Aggenus Urbicus ad Frontinum. Alia quaedam huc pertinentia fortaſſis non vulgaria notarem, ſi penes me eſſent mei libri. Haec enim in fuga Peſtilentis Morbi deſultorie conſcribimus. BART.

127. Pacem dat montibus] Non damno vulgatam ſcripturam, ſed indico alteram, quae erat *motibus*. TITIUS. *Motibus* MS. Tit. Virg. Ecl. v. 8. VLIT. Male. vid. vſ. 88.

128. Laeta] *Lenta* R. MSS. Tit. & Bart. ex G. & T. VLIT. *Lenta* etiam Palat. & Voſſ.

128. Ter pede ferire] Trimetros pangere, qui quamquam ſenis ictibus, tribus tamen inſignioribus conſtant. Terentianus de Jambo loquens: *Ipſe ſex enim locis manet & inde nomen inditum eſt ſenario, ſed ter feritur, hinc trimetrus dicitur ſcandendo, binos quod pedes conpingimus.* Sic Horatius I. Sat. x. 42.

Pol-

Carmina, non nullas licet hîc cantare choreas.

Et

—— —— *Pollio regum*
Facta canit pede ter percuſſo.

quidam Codices prae ſe ferebant *lenta*, quod ſenarii jambici naturam reſpicit, in quibus ſpondei frequentes collocabantur, ut tardius incederent, veluti docet Horatius Epiſtola ad Piſones. TITIUS. Modium, qui *carminibus* hoc loci *gramina* ſubſtituit, plane inſuper habendum putamus. Sed nec correctorum nobis placet audacia illaetabilis, qui *laeta* heic pro *lenta* in Calpurnium intruſerunt. Elegantiſſime autem ait *lenta* (ita enim duae veteres & Optimae Edd.) *carmina ferire pede*. Cum ad fiſtulae ſonum lenta ruſtici ſaltatione carmen exprimunt atque ſequuntur. *χορεύειν ὑπὸ σύριγγι* dicunt Graeci, cum ſaltus ad fiſtulae temperatur canticum. Anacreon Ode. VI.

Ὑπὸ βαρβίτῳ δὲ κούρη
Κατὰ κισσίνοις βρέμοντας
Πλοκάμοις φέρουσα θύρσους,
Χλιδανόσφυρος χορεύει.

Ut *carmina ferire pedibus*, ſic verſu ſequenti, *cantare Choreas* dicit, quorum utrumque ſi vertas, cum vulgo loquare. Prorſus feſtivus hic locus, dignuſque, qui vindicetur Calpurnio. Sic Satyri ſaltant ſonum tympani apud Nonnum lib. XII.

Ἄλλος ἀνεσκίρτησε μέλος δεδονημένος οἴστρῳ
Φθεγκτὸν ἀρασσομένης αὔων μίμημα βοείης.

Sic apud luxurioſiores omnia fiebant ad numeros, ut in convivio Trimalcionis apud Petronium. BART. *Carmina* omn. vett. *Gramina* P. & Mod. *Non nullas*] i. *Nullas non* ita leg. Bart. *Hic*] *Et* R. A. B. F. Deeſt in V. VLIT. Et Dorvil. & Palat. Demſterus ad Roſini Antiq. I. cap. II. & de Etruria Regali *ferire gramina* corrigit, quaſi ante ipſum nemo id vidiſſet: oſtendit ſine dubio viros eruditos inſolentior locutio, cum proprie *ferire lyram*, *chordas*, *nervos* &c. dicatur, vel ſi *pede* addatur, *ferire humum*, ut & *pulſare* ſit obvium: ad vulgatam tamen tuendam facere poſſit Ovidii locus ex IV. Triſt. X. 50.

Dum ferit Auſonia carmina culta lyra.

Quem memoriae vitio laudans ex lib. II. Triſt. Doctiſſimus Markland. ad Stat. III. Silv. V. 64. explicat, feriendo lyram exprimit carmina: ſed intereſt tamen aliquid inter Ovidii & Calpurnii verba: hic enim addidit *pede*, cum in illius verbis de ſolo cantu, vel certe muſico modulamine agatur, hic de ſaltatione: utriuſque tamen locutio, *ferire carmina* inſolentior eſt, & forte Ovidii locus non eſt integer; nam in Bernenſi codice legebatur, *dum colit Auſ. c. c. lyra*. Sed *colit* & *culta* non, credo, in unum verſum conjeciſſet Ovidius. ſed de hoc nunc agere non vacat. hujus loci ſenſum hunc eſſe puto, ſeu juvat cantare, ſeu ſaltare, licet per illum choreas ducere, & carmina incidere arboribus. ſemper vero haec duo junguntur in omni feſto & laetitia, vid. ad Nemeſ. III. 55. non minus vero inſolenter eſt dictum, *cantare choreas*, quam *ferire carmina*, cum in ſaltatione potius τοῦ *ferire* debuiſſet uti, & in carminibus *dicere* vel *cantare*; ut Virgil. VI. Aeneid. 643. a Titio adductus.

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.

ubi *plaudere* eſt *ferire*. Dubius ergo haereo, *gramina* praeferam, an *carmina* ſervem, quibus etiam rectius conveniet epitheton *laeta* ſive *lenta*; ſi illud praeferas, per hypallagen poteſt capi, pro *pede lento ferire gramina*, ſi hoc, *laeta* carmina ſunt feſtis diebus hilarem animum prodentia: maneat vero vulgata, & *laeta ferire carmina*, ſit ſaltare ad modos & numeros, & inter ſaltandum ita ſimul canere, ut ita ipſa carmina pedibus ſuis ferire videantur laeti hi agricolae; & viciſſim ita ſaltare, ut choreas cantare videas. & ita Poëta duplicem hunc ruſticorum actum ſaltationem & cantum etiam verbis conjungat, ut illi ipſo facto. BURM.

129 NONNULLAS] Omnino inverte: *nullas non*. nullius non generis licet hic choreas tentare. BART. In ſalebroſo hoc loco non minus morantur me *non nullae* hae *choreae*: nec, ſi cum Barthio capias pro *nullae non*, id eſt omnis generis, ſatisfieri puto ſenſui Poëtae. ruſticorum enim choreas fere unius generis, nec arte tam variatas fuiſſe credo. Sed quia inter eorum & Urbanorum delicias & luſus ſemper id diſcrimen intercedit, ut rudiora & duriora ſint ruri omnia, & contra mol-

Et cantus viridante licet mihi condere libro,
Turbida nec calamos exſurdant claſſica noſtros.
Cor. Numine Caeſareo ſecurior ipſe Lyceus

Pan

molliora & delicatiora, quae in urbe hilaria celebrantur, forte poſſet hic legi,

— non molles licet hic cantare choreas.

nam duras choreas, etiam laetorum agricolarum, fuiſſe innuit etiam Ovidius III. Faſt. 537.

Et ducunt poſito duras cratere choreas.

Ubi & praecedit *cantant*, & jactant *manus ad verba*, id eſt ſaltant ad numeros & modos, vide ibi notas. & ita *duriter incedere* de ruſticis & incultis, ut *molliter* de greſſu delicato & languido. de quo vide ad Ovid. II. Amor. IV. 23. & Propert. II. IX. vſ. ult. videatur & J. Douzae Schedianiſmum ſuccidaneum, ad IV. II. 23. idem II. XXV. 41. licet paullum diverſo ſenſu, & non de choreis ruſticis dicatur,

Deſine Achilleo componere verba cothurno
Deſine, & ad molles membra reſolve choros.

Martial. I. 105.

Et molles dare juſſa quod choreas
Nigro bellua nil negat magiſtro.

durae ergo choreae ruſticorum ſunt, & incompoſitae, rudes, nec ex arte ductae. ut Tibul. II. I. 55.

Agricola & minio ſuffuſus, Bacche, rubenti
Primus inexperta duxit ab arte choros.

ubi etiam *cantus* praecedit. vide Broukh. ceterum mutatio vocis *nullos* in *molles* non inſolens librariis, ita in Ceiri Virgiliana vſ. 327. pro *nulla mente*, alii *molli mente* legunt, & apud Ovid. V. Triſt. XII. 63. ex conjectura ſcribendum cenſui.

Nec poſſum, ut cupio, molles deducere verſus.

pro *non ullos ducere*. BURM.

129. Cantare choreas,] Artificioſa dicendi ratione & cantum, & tripudium conjunxit poëta, nam veteres ſaltantes canebant. Virgilius ſic:

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt. TITIUS.

130 Condere libro,] Inſcribere in cortice arboris, ut morem fuiſſe paſtoribus ſupra demonſtravimus. Nemeſianus:

Continet inciſo ſervans mea carmina libro.

Hic noſter III. 44.

Dic age, nam ceraſi tua cortice verba notabo;
Et deciſa feram rutilanti carmina libro.

Glaucus in Epigrammate:

Ναὶ ναὶ Πὰν συριστά, κ' εἰς αἴγειρον ἐκεῖνον
Σοί τι κατ' φλοιοῦ γράμμα' ἐκόλαψε λέγων.

TITIUS.

131. Exſurdant classica] Tubae ſuo ingenti ſtrepitu noſtrorum calamorum exiguum ſonum offuſcant, neque exaudiri permittunt: hoc enim naturale eſt, ut magnus aliquis fragor impedimento ſit, quo minus tenuior ſonitus exaudiatur, quocirca qui ad Nili Cataractas inhabitant, ſe invicem loquentes exaudire nequeunt, ob praecipitantis aquae fragorem. Porro, cum praelium eſſet committendum, litui, tubae, cornua, caeteraque hujusmodi bellica inſtrumenta clangebant, quod bellicum, ſeu claſſicum canere dicebatur; qua de re videndus eſt Vegetius de re militari lib. II. IDEM. *Exundant* Dorv.

132. Securior ipse Lycaeus] Magis ſecurus ob numen Caeſaris, quam ob numen Bacchi: eſt autem Lyaeus Bacchi cognomen ἀπὸ τὸ λύω, quod curis videlicet hominum mentes ſolvat, ut ait Ovidius I. Art. 238.

Cura fugit, multo diluiturque mero.

Horatius ad Graecum nomen alludens inquit Epod. IX. 36.

Curam, metumque Caeſaris rerum juvat
Dulci Lyaeo ſolvere.

Per *Lyaeum* vinum accipiens, quod eſt liquor Bacchi. TITIUS. Vetuſtiſſimus liber & alter, *Lycaeo*. quod cur mutarint, idque Modio ſatiſdante, ego cauſſam non video. Imo dignius hoc ajo felici Poëta, quam alterum. *Pan Lycaeo* eſt, ſicut *Paſtor ab Amphriſo*. *Lycaeus* autem ſacer Pani. Vide Theocritum, & in eum Calliergi Collectanea Eidyl. I. BART. Ita P. ex Virgil. Aen. VIII. *Panos de more Lycaei*. Livius lib. I. cap. 5. *nudi juvenes Lycaeum Pana venerantes*. Male ergo *Lycaeo* Bart. ex G. *Lyaeo* R. V. A. B. F. *Lycaeas* Nic. Heinſ. VLIT. *Lyaeo* Voſſ. & Tig. *Lico* Dorv. *Lyco* Pal. *Lycaeo*

caeo

Pan recolit ſilvas, & amoena Faunus in umbra
Securus recubat, placidoque in fonte lavatur
Naïs, & humanum non calcatura cruorem
Per juga ſiccato velox pede currit Oreas.
Am. Dii, precor, hunc juvenem, quem vos (niſi fallor) ab ipſo
Aethere miſiſtis, poſt longa reducite vitae

Tem-

caeo, quod Barth. vult dictum, ut *paſtor ab Amphryſo*, dici poſſe non puto, ſed inſolentiſſimum & duriſſimum eſſet: ſenſus vero eſt, non modo paſtores, & agricolas laetos & ſecuros agere, cantare & choros ducere, ſed ipſos Deos ruſticos & Nymphas magis confidere numine Caeſareo, quam ſuo. *ſecurus numine* dictum eſt, ut apud Ovid. II. Triſt. 157.

Per patriam quae te tuta & ſecura parente eſt.

BURM.

133. Faunus in umbra] Quam libenter captare conſuevit. Horat. I. Od. XVII. I.

Velox amoenum ſaepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus, & igneam
Defendit aeſtatem capellis
Uſque meis, pluvioſque ventos.

TITIUS.

134. Placido] Malebat *placito* Heinſ. ſed quid opus? cum de pace & ſecuritate, ubi nihil turbae eſt, agatur. BURM.

135. Humanum] Prorſus divini duo verſus. BART.

136. Per juga siccato] Hic noſter II. Ecl. 14.

Affuerunt ſicco Dryades pede, Najades udo.

Cur vero pedem ſiccatum appellaverit, declarat dicens:

—— *humanum non calcatura cruorem:*

nimirum ob ſanguinem occiſorum. Ovidius I. Epiſt. 53.

Jam ſeges eſt, ubi Troja fuit, reſecandaque falce
Luxuriat Phrygio ſanguine pinguis humus.

Petronius Arbiter CXX.

—— —— *horrida tellus*
Extulit in lucem nutritas ſanguine fruges.

Caeterum Oreades Nymphae montium nuncupantur ἀπὸ τῶν ὀρῶν. Virgilius I. Aen. 499.

—— —— *quam mille ſecutae,*
Hinc, atque hinc glomerantur Oreades.

Mihi placet vulgata ſcriptura; fuit tamen, cum legerem *ſoccato* ἀντὶ τοῦ *ſiccato*, hoc eſt ſoccis induto. Propertius II. XVIII. 71.

Cui ſaepe immundo ſacra conteritur via ſocco.

Sic Virgilius I. Aen. 337.

—— *atque alte ſuras incincta cothurno.*

Heſiodus in Theogonia vocat Junonem χρυσοπέδιλον. Sed hic nihil mutandum, ut praemonui. TITIUS. *Soccato velox pede* Tit. inepte. Calp. Ecl. II. *Adſuerunt ſicco Dryades pede.* VLIT. *Oretas* Palat. Heinſius tentabat, *per juga ſicca cito.* quia credo, *ſiccatum* pedem dicere non potuit, qui nondum attigerat humorem, cum debuerit *ſicco* pede dicere. quis vero umquam ſoccos Nymphis dedit? quod Titius comminiſcitur. *ſiccato* ego explico, qui ſiccus manet, nam Oreades & Dryades ſiccos habent pedes, quia in montibus & ſilvis, non fluminibus, ut Naides habitant. Nec illae pedes jam polluunt & madefaciunt ſanguine, ex proeliis in campis remanente. BURM.

137. Hunc juvenem] Numerianum intelligit Ampl. Cuperus de Elephantis Exerc. II. cap. VIII. pag. 194. Heinſius legebat *huc*, & cum *miſiſtis* jungebat. Gudius legebat *ad longa reducite vitae Tempora. ni fallor* etiam Voſſ. IDEM.

138. Post longa reducite] Votum longaevitatis. Horatius I. Od. II. 45.

Serus in coelum redeas, diuque,
Laetus interſis populo Quirini:

Martialis VIII. 39.

Eſſe velis (oro) ſerus conviva Tonantis.

mitto aliorum plura teſtimonia in hanc ſententiam. vel totidem (inquit) annos eidem rependite. TITIUS. Tamquam coelo veniſſet, eo reducendum ait. Horatius I. Od. 2.

Serus in coelum redeas, diuque
Laetus interſis populo Quirini.

Claudianus III. Conſul. Hon. 103.

Di-

Tempora, vel potius mortale reſolvite penſum,
Et date perpetuo coeleſtia fila metallo:
Sit deus, & nolit penſare Palatia coelo.
Cor. Tu quoque, mutata ſeu Juppiter ipſe figura,
Caeſar, ades, ſeu quis ſuperûm ſub imagine falſa
Mortalique lates: vivas, atque hunc, precor, orbem,
Hos, precor, aeternus populos rege; ſit tibi coeli

Vi-

Diſtulit Auguſtus cupido ſe reddere coelo.
Manilius lib. IV. 57. de Caeſare.
Ille etiam coelo genitus, coeloque receptus.
Vellejus lib II. 123. *Animam coeleſtem coelo reddidit.* Claud. VI. Conſ. Honor. 95.
—— —— *ſenior ſupernas*
Jam repetente plagas.
BART. Quem vide ad Claud. III. Conſ. Hon. 109.

139. Mortale resolvite pensum,] Senec. Apocol. de filo Neronis
—— —— *Humanaque fata*
Laudatum tranſcendit opus: ne demite, Parcae;
Phoebus ait, vincat mortalis tempora vitae.
Statius I. Thebaide 23.
Quem nova maturi ſubeuntem exorſa parentis
Aeternum ſibi, Roma, cupit.
BART. *Mortale ſolvite* Dorv. Heinſ. malebat *revolvite.* non male. vid. ad Ovid. II. Met. 654. nova fila, & fata dari vult imperatori Poëta, & immortalia. ſic *renere* ſaepe occurrit. vid. Epiced. ad Liviam 444. BURM.

140. Coelestia fila metallo:] Curate, ne Parcae ſtamen aureum unquam intercidant, hoc eſt, efficite ipſum immortalem: nota autem ſunt, aut ſaltem paſſim obvia, quae de Parcis ab antiquis traduntur: earum nomina commemorantur haec, Clotho, Lacheſis, Atropos: Clotho quidem παρὰ τὸ συγκλώθειν τὰ ἀλλόμενα, Lacheſis παρὰ τὸ λαγχάνειν τὰ πεπρωμένα, Atropos παρὰ τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς μοιριδίου ἀνάγκης. Earum pulcherrima exſtat deſcriptio apud Catullum de Nuptiis Pelei, & Thetidis ab illo verſu 307.
His corpus tremulum complectens undique veſtis:
& reliqua. Per *metallum perpetuum* fila ex ſolido auro confecta accipe, ſiquidem aurum nulla rubigine tangitur, nec ullum intertrimentum patitur; vel nuſquam interruptum. TITIUS.

140. Metallo:] Auro. Seneca Apocol.
Mutatur vilis pretioſo lana metallo.
Aurea formoſo deſcendunt ſecula filo.
Hinc Martialis VI. 3.
Et totam Phryxi Julia nebit ovem.
Ita Claudianus quoque eſt locutus cum Sidonio. BART.

141. Sit] *Scit deus* Palat. ut ſupr. 99. quidam codices.

141. Palatia coelo.] Vide Statium lib. I. Lucanus I. 45.
—— *Te, cum ſtatione peracta,*
Aſtra petes ſerus, praelati regia coeli
Excipiet gaudente polo.
BART. vid. III. Ecl. 83.

142. Tu quoque mutata] *Mimeſis* Horatiana, ſic enim ille I. Od. II. 30.
—— *tandem venias precamur*
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo,
& reliqua. TITIUS. Horatium imitatur lib. I. Od. II. ut notavit & Modius BART. Vel ex Ovidii lib. I. Met. 213. ſumſit colorem.
Et Deus humana luſtro ſub imagine terras.

143. Ades] *Edes* Dorvil.

144. Etenim hunc, deprecor,] Hic verſus in omnibus codicibus mendoſe legebatur, itaque merito aſteriſco fuit notatus, ſed eum ipſum ita corrigo ex vetere exemplari:
—— *vivas* (vel *venias*,) *atque hunc precor orbem.*
TITIUS. *Es hunc* R. *lates: * & enim hunc* V. A. B. F. *lates: aeternum hunc, te precor.* Mod. VLIT. *Vivas atque & hunc* Tig. Ed. *& enim hunc deprecor* Ed. Titij, & *enim hunc precor* Dorvil. *vivas & hunc* Voſſ.

Vilis amor, coeptamque, pater, ne deſere terram.
MEL. Ruſtica credebam nemorales carmina vobis
Conceſſiſſe deos, & obeſis auribus apta:
Verum, quae imparibus modo concinuiſtis avenis,

Tam

145. AETERNUS POPULOS REGE,] Vel aeternum rege, vel *aeternos populos*, hoc eſt Romanos ipſos, quorum imperium perpetuum fore auguratur Juppiter apud Virgilium dicens I. Aen. 278.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono;
Imperium ſine fine dedi.

Roma porro dicta eſt *urbs aeterna* eamdem ob cauſam. Tibullus II. v. 23.

Romulus aeternae nondum fundaverat urbis
Moenia.

Ovid. III. Faſt. 72.

Jam modo, quae fuerant ſilvae, pecorumque receſſus,
Urbs erat, aeternae cum pater Urbis ait.

Auſon. praefat. Ephemerid.

Ignota aeternae ne ſint tibi tempora Romae.

Et paulo poſt

Urbis ab aeternae deductam Rege Quirino.

TITIUS. *Aeternus* R. P. Mod. & Mart. Stat. Theb. I. *quem Aeternum ſibi Roma cupit*, &c. *aeternos* V. A. B. F. VLIT. Ita Dorvil.

146. COEPTAMQUE, PATER,] Vel quia Jovem paulo ante ipſum appellavit, qui hominum, deorumque pater dictus eſt, ut alibi adnotavimus, vel tacite ad honorem illum reſpexit, qui civibus de Rep. bene meritis, atque adeo Imperatoribus ipſis tribuebatur, ut patres Patriae dicerentur. TIT. f. *coeptam curam.* Caeterum quod, *pater*, hic dicat, quem modo *juvenem*, ut revera erat Numerianus, ab Horat. I. Od. 2. habet, qui ut *juvenem* dixerat, addit: *Heic ames dici pater, atque princeps.* VLIT. *Coeptam* tuetur Heinſ. ad Ovid. I. Art. 234. hic vero in ora codicis emendarat *ſpretamque.* ut vſ. 162. vel *caſſamque patri.* ſed nos *captam*, ut hic Guidalotr. teſtatur in aliis codicibus legi, rectius dici probavimus, ubi de loco agitur: in ſtatione ſcilicet Imperator poſitus ceperat terram, pro loco, in quo degeret. *coeptam terram* Latine dici vix credimus, vel ſi ita locutus Calpurnius, vitio ſeculi, acuminibus dediti, lapſus. nec diſplicet Vlitii *coeptam curam.* Gudius legebat *coeptamque pati ne deſere terram*? Librarius in animo habuit illa ex Ecl. I. Nemeſ. 81.

Coeptum tibi jam ne deſere carmen,

Sed hoc rectius, quam *terram.* BURM.

147. NEMORALES DEOS] Agreſtes, qui lucos habitant, cujus generis ſunt Faunus, Pan, Sylvanus, Satyri, Pomona. TITIUS. *Morales* Dorvil.

148. OBESIS AURIBUS APTA:] Rudibus, & indoctis, a corporis habitudine: ſiquidem mores animi (teſte Galeno) corporis temperamento ut plurimum reſpondent: hinc Homerus Boeotos pingues appellavit, ejus gentis tarditatem ingenii ac ſtupiditatem notans: πὰρ δ᾽ (inquit) οἱ ἄλλοι ναῖον Βοιωτοὶ μάλα πίονα δῆμον ἔχοντες. niſi ſi ſoli fertilitatem reſpexit potius, quod mihi ſit veriſimile ob id, quod de Oresbio ſtatim dixerat. Horatius II. Sat. VI. 14.

Pingue pecus domino facias, & caetera praeter
Ingenium.

Rurſus II. Epiſt. I. 267.

Ne rubeam pingui donatus munere,

id eſt verſibus indoctis & ineptis. Hinc dicimus *pingui Minerva*, & *pingui ingenio* fieri, quae inſulſe, & inepte fiunt: reſpondet autem Menalcas ei, quod initio dixerat Corydon:

Quicquid ineſt, ſilveſtre licet videatur acutis
Auribus, & noſtro tantum memorabile pago.

& rel. TITIUS.

149. IMPARIBUS CONCINUISTIS AVENIS,] Quarum ſunt aliae aliis majores. Virgil. Ecl. II.

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.

Vel *imparibus*, id eſt minime aptis ad heroum laudes concinendas, qua de re ſuperius Menalcas Corydonem admonuerat: vel dictum eſt, ut illud: *ſed impar Voce ſonans.* IDEM.

Quae

Tam liquidum. tam dulce canunt, ut non ego malim,
Quod Peligna ſolent examina, lambere nectar.

Cor.

Quae imparibus V. A. B. F. P. Virg. Ecl. II. *diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Quam paribus* R. f. *quae paribus* ex Ecl. II. 3. VLIT. In Romana editione dubia ſcriptura *q paribus*, decuſſata litera *q* & nota ſuper poſita: ſed *quam* notare didici ex vſ. 152. *quae paribus* etiam Palat. & Voſſ. *quae imparibus* Dorv. Tig. BURM.

150. Tam liquidum,] Cantus liquidus in laude ponitur, ſignificat enim clarum & diſtinctum. Lucret. II. 144.

Et variae volucres nemora avia pervolitantes
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent.

Virg. I. Georg. 409.

Tum liquidas corvi preſſo ter gutture voces,
Aut quater ingeminant.

Eſt autem Graeca phraſis pro liquide & dulciter canere. ſic Horatius I. Od. XXII. 23.

Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

Rurſus III. Od. XXVII. 66.

—— —— aderat querenti
Perfidum ridens Venus, & remiſſo
Filius arcu.

Catullus ad Lesbiam Carm. LI.

—— qui identidem te
Spectat, & audit
Dulce ridentem.

& in Endecaſyllabo Carm. XLII.

Illam, quam videtis Turpe incedere.

Nemeſianus, unde hic locus deſumptus videtur:

—— —— qua dulce locutus
Tityrus e ſylvis dominam pervenit ad urbem.

TITIUS. Vide ſupra notata ad Ecl. III. verſu 59. Hieronymus ad Laetam. *placeat ei comes non compta, neque formoſa, neque laſciva, quae liquido gutture carmen dulce moduletur: ſed gravis* &c. BART.

150. Tam dulce canunt,] Cur *canunt* in *ſonant* mutarit Modius, cauſſa nulla eſt. *Canunt* enim idem eſt, quod illud alterum. Horat. I. Od. XII. 3.

—— cujus recinit jocoſa
Nomen imago.

Lucr. I. 257.

Frondiferaſque novis avibus canere undique ſilvas.

Alii, quos nominare longum. BART. *Canunt.* Ita omn. Edd. *ſonant* Mod. VLIT. Ex vſ. 153. arripuit hoc. offendit certe *carmina canunt.* forte *cadunt* ſcripſit pro accidunt. ita illa verba commutata videbis apud Tibul. I. VII. 91. quod ſi non placet, ſequamur Barthium. BURM.

151. Quod Peligna solent] Pelignos favos tanquam cera ſpectabiles commendat Plinius, ſed Calabri mellis nobilitas ab Horatio celebratur IV. Od. II. 27.

Ego apis Matinae more, modoque
Grata carpentis Thyma per laborem
Plurimum circa nemus, uvidique
Tiburis ripas, operoſa parvus
Carmina fingo.

Nam Matinus mons eſt Calabriae: hic locus expreſſus eſt ex Theocrito Idyl. VIII. 82.

Ἀδύ τι τὸ σόμα τοι καὶ ἱμερόεις ὦ Δάφνι φωνά.
Κρέσσον μελπομένω τεῦ ἀκουέμεν, ἢ μέλι λείχειν.

TITIUS.

151. Solent] Modius habet, *Legunt.* Sed nec tam enormi, nec ulla alia nobis opus correctione. Nam τὸ *ſolere* ita abſolute ponunt Scriptores. Sic Ulpian. lib. I. de Ritu Nuptiar. *verum etiam ſi qua, ut adſolet, in taberna cauponia pudori ſuo non parcit.* Catullus Carm. XLI.

Solet haec imaginoſum.

ad quem conſule Scalig. Animadv. BART. *Solent examina lambere, nectar.* Ita diſting. *legunt examina, lambere* cit. Mod. *Plevina ſonant* R. VLIT. Heinſ. volebat *fovent* in Palat. erat *ſonant. Plevina* Dorvil. Voſſ. *Pelvina* Neap. Plin. XI. 14. *in Pelignis favos cera ſpectabiles gigni*, ait; ut notat Guidalott. BURM.

151. Lambere nectar.] Theocr.

Κρέσσον μελπομένω τεῦ ἀκουέμεν, ἢ μέλι λείχειν.

dulcedinem carminis cum melle atque nectare comparat. Perſius Prologo 14.

Cantare credas Pegaſeium nectar.

Petron. cap. V.

—— —— ſic flumine largo

COR. O mihi quam tenero decurrunt carmina verſu!
Tum, Meliboee, ſonent, ſi quando in montibus iſtis
Dicar habere Larem, ſi quando noſtra videre
Paſcua contigerit. vellit nam saepius aurem

In

Plenus, Pierio diffundes nectare verba.
Paullinus ad Cytherium.

Referenſque paucos de tuis ſcriptis logos,
Quaſi labra melle ſparſeris,
Sic de favorum mihi tuorum guttilis
Dulciſſimum guſtum offerens,
Magis coëgit, quas avens non dedit,
Deſiderare litteras.

Seneca, ſiquidem fides titulo, lib. I. Vet. Epigr.

Criſpe, fides dulcis, placitique acerrima virtus,
Cujus Cecropio pectora melle madent.

Lucian. Imagin. καὶ τὸ γλυκίον ἀπὸ τῆς γλώττης περὶ αὐτῆς μᾶλλον, ἢ περὶ τοῦ Πυλίου γέροντος ἐκεῖνο, ὁ Ὅμηρος ἂν εἴρηκε. Heſiod. Theogon. 96.

—— —— ὁ δ' ὄλβιος ὅν τινα Μοῦσαι
Φιλεῦνται; γλυκερή οἱ ἀπὸ στόματος ῥέε αὐδή.

Homer. Iliad. α.

—— —— λιγὺς Πυλίων ἀγορητής,
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Theocr.

Μολπὰν ταὶ Μοῦσαι μοὶ ἀεὶ ποθέοντι δίδοντι,
Τὰν γλυκερὰν μολπάν.

Lucretius lib. I. 933.

Et quaſi Muſaeo dulci contingere melle.

Pindarus Olympionicῶn VII. 12.

Καὶ ἐγὼ νέκταρ χυτὸν
Μοισᾶν δόσιν, ἀεθλοφόροις
Ἀνδράσιν πέμπων, γλυκὺν καρπὸν φρενός.

Theocr. Thalyſ. Idyl. VII. 82.

Οὕνεκά οἱ γλυκὺ Μοῖσα κατὰ στόματος χέε νέκταρ.

Scholiaſt. αἱ Μοῦσαι αὐτοῖς γλυκύτατον τραγῳδὸν ἐποίησαν, δηλοῖ δὲ διὰ τοῦ νέκταρος ὑπερβολικῶς τὴν μελιχρότητα, ἢ τὴν γλυκυφωνίαν, &c. Martianus Capella lib. IX. de Muſica. *Poſt hos honoratior fontigenarum virginum chorus Pegaſeae vocis nectare diffluebat.* Qui quidem videtur mihi Perſii verſum in mentem habuiſſe. Nam veterem eſſe ſcripturam docet ejus Criticus vetus. Varro Atacinus, ut volunt.

Argutoſque inter latices & Muſica labra,
Pierio liquidam perfundis nectare mentem.

Licentius ad Auguſtinum.

Scripta ſalutiferi ſermonis, & illa priorum
Aequiparanda favis: reputans quae pectore in alto;
Conceptum in lucem vomuiſti nectareum mel.

Cui congruum, quod dulcedine verſuum praeſtantes Poëtae aut Orationum alii ſcriptores ſoleant vocitari *Apes:* Heſych. Illuſt. Σοφοκλῆς ὁ τραγικὸς μέλιττα ἐκαλεῖτο διὰ τὸ ἡδύ. Vide in hanc rem comparationem Poëtarum & apum apud diſertiſſimae ſuavitatis Muret. Variar. lib. VIII. cap. I. BART.

152. O MIHI] Hic verſus ita emendandus eſt:

O mihi quam, tenero quae currunt carmina verſu?

Et ita diſerte vetuſtiſſima Editio. Ne quid non noſtrum in armum tollamus. BART. *O mihi quae tenero decurrunt* Dorvil.

152. DECURRUNT CARMINA] Bene *decurrunt*, nam carmina pedibus conſtant, id eſt modulis quibuſdam incedunt, ſicut animalia pedibus. Horatius I. Sat. X. I.

—— *incompoſito pede currere verſus.*

& iterum vſ. 58. *euntes mollius:* ab eo, quod eſt in animalibus. Propertius II. IX. 24.

Et canit, ut ſoleant molliter ire pedes.

Niſi forte legendum ſit *menſu*, quod tamen non crediderim. TITIUS.

153. SONENT] i. ſonabunt, Mod *ſonant* R. VLIT. Et Dorvil. qui & *tunc*, ut & R.

153. IN] Deeſt Dorvil.

153. IN MONTIBUS ISTIS]. Quos Roma ſuo ambitu complectitur. TITIUS.

154. DICAR] *Dicat* R. VLIT. *Dicam* Dorv.

155 VELLIT NAM SAEPIUS AUREM] Auris memoriae dicata fuit, hinc *aurem vellere* pro admonere. Virgil. Ecl. VI.

Cum canerem reges, & praelia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit.

& in epigrammate:

Mors aurem vellens, vivite, ait, venio.

Seneca de Beneficiis: *loquar mecum, & aurem*

Invida paupertas: & dixit, ovilia cura.
At tu, ſi qua modo non adſpernanda putabis,
Fer, Meliboee, Deo mea carmina: nam tibi fas eſt
Sacra Palatini penetralia viſere Phoebi:
Tu mihi talis eris, qualis qui dulce ſonantem
Tityron e ſilvis dominam deduxit in urbem.

Oſten-

rem mihi vellam. Item alibi: *Nec tamquam munus dabo, ſed verba mea redimam & aurem mihi pervellam, damno caſtigabo promittentis temeritatem.* TITIUS. Notum ex Virgil. BART.

156. Invida paupertas,] Quia invidet ditioribus. Horat. 1. Epiſt. 11. 57.

Invidus alterius rebus macreſcit opimis.

TITIUS.

156. Dixit,] Vetus liber: *dicit.* Optime. De Paupertate ſua etiam infra conqueritur. BART.

156. Vilia cura.] Cujuſmodi ſunt, quae initio hujus Eclogae commemoravit Menalcas:

Et potius glandes, rubicundaque collige corna:
Duc ad mulctra greges, & lac venale per urbem
Non tacitus porta.

TITIUS. *Vilia rura* V. A. F. VLIT. Legendum eſſe jam olim notaveram in codice meo, quod & poſtea vidi in Heinſiano exemplari, *ovilia cura.* egregie: nam ſupra vſ. 25. pater Corydon idem dixerat Amyntae, *duc ad mulctra greges* &c. & hoc confirmat vſ. 162. BURM.

157. At tu] *Et tu* Rom. pro *tamen*, *modo* V. A. VLIT. *Et tu ſi qua tamen.* Voſſ. & Palat. *modo* Ald. Tig. Barth. Tit. & aliae Edit. Et *cui ſi qua mihi* Dorv. praeterea huic verſui R. & Voſſ. praeſcribebant perſonam Amyntae, uſque ad verſ. 164. ubi Meliboeum habent, & ad finem uſque continuant. *modo* videtur offendiſſe, quia ultimam hic producit Poëta, contra morem. ſed Catulli exemplo ex Carm. XXII. defendit Voſſius II. de Art. Gram. 27. nam ſine dubio eſt ab ablativo *modo*, a *modus* deductum. ut *quomodo* pro *quo modo.* & hinc per tmeſim dixit Ovid. III. Faſt. 311.

Quoque modo poſſit fulmen, monſtrate, piari.

BURM.

159. Penetralia visere Phoebi:] Vel Caeſaris intimum cubiculum, quem etiam ſuperius Deum vocavit, ut dixi, vel ſacrarium templi, quod Auguſtus in palatio Apollini excitavit, ut auctor eſt Suetonius: in eo erat bibliotheca: unde Horatius I. Epiſt. III. 17.

Scripta Palatinus quaecumque recepit Apollo.

TITIUS.

160. Tu mihi] *Tum mihi* V. A. B. F. VLIT.

160. Qualis] Maecenatem intelligit. Sidonius. BART.

160. Qui dulce sonantem] Περιφραστικῶς. C. Cilnium Maecenatem intelligit, qui aditum Virgilio ad Caeſaris Auguſti benevolentiam ſibi colligendam patefecit, quod argumentum tractat idem Maro Eclog. I. Nemeſianus vero inquit Ecl. II. 82.

——— ——— *cantamus avena,*
Qua divi cecinere prius, qua dulce locutus
Tityrus e ſylvis dominam pervenit ad urbem.

TITIUS. *Qualis mihi* Voſſ.

161. Tityron] Supra notavimus per *Tityrum* Maronem intelligi, idque ductum eſt ex ipſius Eclog. VI. Sidonius lib. I. Epiſt. V. *Atque obiter Cremonam pervectus adveni, cujus eſt olim Tityro Mantuano larium ſuſpirata proximitas.* BART. *Tyroniam ſilvis* R. *Dominam* &c. Nemeſ. Ecl. I. *dominam perducat ad urbem.* VLIT. *Tironiam* etiam & Dorvil. & Voſſ. ſed correxerat ſcriba. an *Tyronem*, cum juvenis eſſet, & bucolica caneret Virgilius. *a ſilvis* Dorv.

161. Dominam deduxit in urbem,] Romam vocat *urbem dominam*, hoc eſt μητρόπολιν. Sic Horatius IV. Od. XIV. 43.

O tutela praeſens Italiae,
Dominaeque Romae.

Oſtenditque Deos, & ſpreto dixit ovili,
Tityre rura prius, ſed poſt cantabimus arma.
AM. Reſpiciat noſtros utinam fortuna labores
Pulchrior, & meritae faveat Deus ipſe juventae!
Nos tamen interea tenerum mactabimus hoedum,
Et pariter ſubitae peragemus fercula coenae.
MEL. Nunc ad flumen oves deducite: jam fremit aeſtas,

Jam

Idem *principem urbium* appellat, IV. Od. III. 13. *Romae principis urbium.* Sed Calpurnius imitatus eſt Nemeſianum, qui dixerat Ecl. I.

——— *Dominam perducat ad urbem.*

Sic etiam Martialis:

Plus ſane placeat, domina qui natus in urbe eſt.

TITIUS.

162. OSTENDITQUE DEOS,] Auguſtos. Principes enim deos vocabant veteres, ut docet Joannes Tzetzes non in uno loco. Virgilius ait Ecl. I. 6.

O Meliboee, Deus nobis haec otia fecit.

TITIUS. *Deis* Heinſ. non male: ut reſpondeat, *fer Meliboee deo.*

162. OVILI] *Olivo* R. VLIT.

163. CANTABIMUS ARMA.] Alludit ad libros Georgicorum & Aeneidos, quos poſt Bucolica conſcripſit Virgilius: eorum ordinem ipſemet ita fuit execuius in prooemio Aeneidos, antequam illos verſus Tucca & Varro inde amoverent.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egreſſus ſilvis vicina coëgi;
Ut quamvis avido parerent arva colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis
Arma, virumque cano.

TITIUS. Heinſius malebat, *cantabis &*, vel *cantabitis.*

164. RESPICIAT] Et per hoc faveat. Sic uſus eſt hoc Virgilius I. Ecl. 29.

Candidior poſtquam tondenti barba cadebat,
Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit.

Hic noſter ſuperius hac ipſa Ecloga

Nec quiſquam noſtras inter dumeta Camoenas
Reſpiceret.

TITIUS. Deeſt quidem hic perſona MEL. in V. A. & proximo v. ſequitur AMYN. ſed ea hic ponenda eſt. VLIT. Palat. & Edit. Tigur. hic ponunt *Amynt.*

165. FAVEAT] Ita Modius reſtituit: & ita noſtrae veteres ambae habent. Quas velim ipſe viſas. BARTHIUS. *Mente* R. *Faveat*] Ita om. Edd. praeter Auguſt. quae habet, *fuerat.* Ita cit. Mod. & legit, ut hic editum. VLIT. *Pulchrior, emeritae* &c. legebat Gudius. *mente* prius fuerat in Voſſ. ſed correctum.

165. DEUS IPSE] *Iſte* Heinſ.

166. NOS TAMEN INTEREA] Non longe diſcedit hic noſter a Virgilii veſtigiis, ille enim ſic inquit Ecl. I.

Namque erit ille mihi ſemper deus, illius aram
Saepe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Verum hic hoedus occidi videtur in coenae uſum. TITIUS. Et potuit ad aram mactari, & pars igni dari, & de reliquis coena inſtrui, ut ſaepe ſolebat. BURM.

168. Hic MEL. nomen praefigunt V. A. R. recte. *Aeſtas*] ſ. *aeſtus.* Virg. Georg. II. 331. *Aeſtibus at mediis*, &c. VLIT. In Romano non praefigitur nomen Meliboei. vid. ad 157.

168. JAM FREMIT AESTAS,] Breviores umbras emittit: ſol enim cum mediam coeli plagam pervadit, magis ex perpendiculo nos adſpicit; itaque umbras contrahit, ex adverſo mane, cum exoritur, vel cum veſperi occidit, productiores efficit, propterea quod noſtrum hemiſphaerium ex tranſverſo illuſtrat, ſicuti docet Ariſtoteles in Problematis VIII. Sect. 15. Virgil. Ecl. I. ult.

Majoreſque cadunt altis de montibus umbrae.

&

Jam ſol contractas pedibus magis admovet umbras.

& II. Ecl.

Sol creſcentes decedens duplicat umbras.

Ovid. III. Met. 50.

Fecerat exiguas tum ſol altiſſimus umbras.

Vide Strabonem γεωγρ. extremo libro ſecundo, ubi περὶ τῶν περισκίων καὶ ἀμφισκίων καὶ ἑτεροσκίων loquitur. TITIUS. Heinſ. malebat, *jam premis aeſtus.*

169. JAM SOL] Ruſtica meridiei denotatio. Ovidius Metam. III. 144.

Jamque dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex aequo meta diſtabat utraque.

Valerius Flaccus lib. III. Argonaut. 482.

Jam ſummas coeli Phoebus candentior arces
Vicerat, & longas medius revocaverat umbras.

BART.

169. ADMOVET] *Admonet* V.

ECLO-

E C L O G A V.

M Y C O N.

Forte Mycon ſenior, Canthuſque Myconis alumnus,
Torrentem patula vitabant arbore ſolem,
Quum juveni ſenior praecepta daturus alumno,
Talia verba refert tremulis titubantia labris:

Quas

Mycon.] Editio Florentina a Philippo Junta procurata huic Eclogae titulum praefigit *Mycon* a paſtore, qui in ea loqui introducitur. TITIUS. Ad hanc Eclogam, quae Inſtitutionem rudis ruſtici paſtoris continet, multa erant notanda, ſi apud me eſſet mea mihi Bibliotheca. Ignoſcet fortunae, non mihi lector bonus imputabit nomen. Reſarciam, cum primum ea ad manus revenerit ubetiori copia hunc defectum, ſecundum Symmachum. Sine libris tale aliquid muginari, quam ſit arduum, omnes norunt, qui quidem in his litteris aliquid ſapiunt. Multa ſane cogitanti incidunt, quorum ſcriptores novi, loca autem nominare non poſſum, nec unius vocis gratia ad totos auctores lector remittendus eſt, ne ſe ludibrio haberi ſuſpicetur. BART. Didascalica Aecloga. V. A. *In praeſenti ecloga dantur praecepta paſtoralia filio a patre; & eſt didaſcalica, unus enim pater tantum loquitur.* R. Imitatur autem paſſim Virgilium Georg. III. VLIT. Similis inſcriptio in Voſſ.

1. Canthusque] *Cantusque* Dorvil. male. Ita Argonauta *Canthus*, de quo vid. Catalogum Argonautarum. BURM.

2. Torrentem patula] Patulam fagum vocavit etiam Virgilius Ecl. I.

Tityre, tu patulae recubans ſub tegmine fagi.

Sic M. *Tullius* de Platano: *Nam me haec tua platanus admonuit, quae non minus ad opacandum hunc locum patulis eſt diffuſa ramis, quam illa, cujus umbram ſecutus eſt Socrates. Homerus* τανύφυλλον ἐλαίαν dixit. Moſchus βαθύφυλλον πλάτανον. Illud *torrentem ſolem* convenit cum illo Catulli LXIV. 356.

Sole ſub ardenti flaventia demetit arva:

quod & in Virgilio reperias. Propertius ait II. XXI. 5.

Venit enim tempus, quo torridus aeſtuat aër,
Incipit & ſicco fervere terra cane.

TITIUS. Adurentem quaſi aut uſtulantem. Sed magis placet *torrentem* intelligi, quem Maro *rapidum* vocat, torrentis videlicet modo omnia frangentem. Hanc phraſin in Poëtis Chriſtianis memini legere, nec obſervatam doctiſſimo Fabricio. Juvencus praefatione Hiſtoriae Euangelicae,

Nam ſtatuit genitor rerum irrevocabile tempus.
Quo cunctum torrens rapiet flamma ultima mundum.

Elegantius dicere non poterat Juvencus. Arator lib. I. Hiſtoriae Apoſtolicae.

Ardua progreditur coenacula, Petrus, adire
Jam medio torrente die.

Torrentem Lunam alibi legi. Hygin. lib. IV. cap. 15. Aſtron. BART.

3. Cum] *Tum* V. A. B. F. *Quom* R. VLIT.

3. Tum juveni senior] Comparativum pro poſitivo. Ovid. VII. Ep. 107.

Diva parens, ſeniorque pater, pia ſarcina nati.

Rurſus IX. Ep. 165.

Jamque vale ſeniorque pater, germanaque Gorge.

TITIUS.

4. Tremulis titubantia labris:] Pulchre exprimit ſenectutis incommodum in verbis enunciandis, quod Graeci vocant ἰσχνο-

φω-

Quas errare vides inter dumeta capellas,
Canaque laſcivo concidere gramina morſu,
Canthe puer; quos ecce greges a monte remotos
Cernis in aprico decerpere gramina campo,

Hos

φωνίαν, cum quis nequit expedite ſyllabam ſyllabae contexere pronunciando, quo vitio ſenes praecipue laborant, unde ab Horatio *balba ſenectus* nuncupatur I. Ep. XX. 18.

Occupet extremis in vicis balba ſenectus.

Tibullus II. v. 94.

Balbaque cum puero dicere verba ſenem.

quamquam proprie *balbus* eſt ψελλός. Sed ad mentem hujus noſtri dixit Juvenalis X. 198.

Una ſenum facies, cum voce trementia labra.

Tibullus etiam I. v. 49.

Et ſibi blanditias tremula componere voce.

Hujuſce vero effectus cauſam exquirit Ariſtoteles in Problematis, apud quem videre poteris. TITIUS. Elegantiſſime Perſius III. 82.

Atque exporrecto trutinantur verba labello.

BART. Vid. ad Tibul. I. v. 49. Broukh. & notas ad Petron. LXX. & inf. Eclog. VII. 43. BURM.

5. Quas errare vides] Errando paſci. Virgil. Ecl. I.

Ille meas errare boves, ut cernis, & ipſum
Ludere quae vellem calamo permiſit agreſti.

TITIUS.

5. Inter dumeta] Hic locus & inf. vſ. 29. firmandae conjecturae, qua tentavi Ovidium in Remed. 179, facere poteſt. vide, quae ibi dixi. BURM.

6. Canaque lascivo] *Gramina cana* dixit ob pruinam. Virgil. II. Georg. 376.

Frigora nec tantum cana concreta pruina.

Rurſus III. 325.

—— dum mane novum; dum gramina canent.

Item I. 43.

—— gelidus canis cum montibus humor
Liquitur.

Horat. I. Od. IV. 4.

Nec prata canis albicant pruinis.

Eadem ratione I. Od. IX. I. *Soractem nive candidum*, & III. Od. XXV. 10. *Thracen* appellavit. Caeterum *laſcivo morſu* dixit pro voluptuoſo & deſidioſo, ita enim interpretatur Servius grammaticus illud Maronis II. Ecl. 64.

Florentem Cythiſum ſequitur laſciva capella.

Et Conſtantinus ſane de Agricultura ſcribit, capras gregatim paſci, ſed maxime invicem diſcedentes, ſaltanteſque, ac laſcivientes: ſed & Columella de Capro inquit lib. VII. 6. *quod ſi uberius alatur, matrem ſtupro ſupervenit, & ideo ante ſex annos conſeneſcit, propterea quod immatura Veneris cupidine primis pueritiae temporibus exhauſtus eſt itaque quinquennis parum idoneus habetur foeminis implendis.* TITIUS.

7. Greges] Proprie hoc de ovibus dicitur. Virgilius Georg. IV. 287.

Lanigeros agitare greges, hirtaſque capellas.

Ovidius Metam. IV. Noſtra Editio vetus:

— Quas ecce greges a monte reductos.

Et foeminino genere *greges* a Lucretio dictas notat Nonius. Locus eſt I. II. Et cur non imitatum dicamus id Calpurnium, cum ille Virgilii, Virgilius Antiquitatis fuerit ſtudioſiſſimus? Et quare non invitis Grammaticis eorum Notis utamur, praecipue cum infra v. XXIV. idem exſtet. BART. *Quas*, & 9. *Has*, & 24. *clauſas* Bart. ex G. VLIT. Vide, quae diximus ad Ovid. III. Met. 585. *reductas* etiam voluiſſe Barthium puto, & ita reperi in Codice Voſſiano. apud Martial. V. 13.

Tondet & innumeras Gallica Parma greges.

Paullin. Natali Felic. VII. 327.

Et totidem lectos eadem de grege minores
Ad ſua vota legunt.

ubi grave mendum ineſſe ſuſpicabatur Vir Doctiſſimus, cui illa Paullini carmina debemus, Muratorius. ſed ſanus locus eſt; *eadem* more aliorum Poëtarum in duas ſyllabas contracta voce. ut apud noſtrum IV. 17. volunt quidam, & apud alios ſaepe. BURM.

8. Cernis] *Ecce* praeceſſit, de quo vid. ad

Hos tibi do ſenior juveni pater: ipſe tuendos
Accipe: jam certe potes inſudare labori,
Jam pro me gnavam potes exercere juventam.
Adſpicis, ut nobis jamdudum mille querelas

Ad-

1. Ecl. IV. etiam *vides* antea dixerat, quod exprimit mores ſenum, qui ter quaterque eadem repetunt, praeſertim ubi juniores admonent & formant. BURM.

8. In apRICO] Sic *apricos colles*, & *aprica ſaxa* vocavit Maro IX. Ecl. 48.

—— —— —— —— *& quo*
Duceret apricis in collibus uva colorem.

Ac rurſus II. Georg. 522.

—— —— —— —— *& alte*
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.

Apricum campum dixit Horat. I. Od. VIII. 3.

—— —— —— *cur apricum*
Oderit campum patiens pulveris, atque ſolis.

TITIUS.

8. Gramina] Praeceſſit modo. forte hic *pabula* poſſet ſubſtitui. Nam, ut hic *decerpere*, ita *carpere pabula* apud Ovid. IV. Met. 217. ubi alii etiam *gramina*. vide, quae ibi notavimus, & ad XIV. 43. idem XIII. 943. *Pabula decerpſi, decerptaque dente momordi.* ſed & *gramina decerpere* Nemeſ. Ecl. 1. 34. qui & ead. Ecl. 6. *gramina detondere*, & ita millies apud alios. BURM.

9. Hos tibi do] Cum diſerte idem liber, *has* habeat, confirmatur ſuperior Nota. BART.

9. Tuendos Accipe:] Virgil.

—— *Quae cura tuendo*
Sit pecori.

TITIUS. Legitur, qui *cultus habendo ſit pecori*, I. Georg. 3.

10. Certe] *Certo* malebat Heinſius & Gudius. ego tentor, ut *per te* legam, quod ſaepe in *certe* abiit, vid. ad Ovid. I. Epiſt. 2. & IV. Triſt. III. 41. ſenſus vero eſt, ſine adjutore & magiſtro, meas vices jam potes ſubire. ita apud Propert. II. VI. 1. *Gaviſa eſt certe ſublatam Cynthia legem.* ubi in Palatin. *per te*, ut ipſum Auguſtum adloquatur Poëta. contra III. XV. 5. *Per te pinguntur*, in veteri codice erat *certe*. BURM.

10. Insudare labori, Qui plurimus exhauriendus eſt pecoris magiſtro, etenim, ut inquit Columella VII. 6. *Magiſter hujus pecoris debet eſſe acer, durus, ſtrenuus, laboris patientiſſimus, alacer atque audax, ut qui per rupes, per ſolitudines, per vepres, facile vadat, & non ut alterius generis paſtores ſequatur.* TITIUS. Ruſticiſſime, hoc eſt, optime. BART. Utitur & hoc verbo Claud. III. Stilic. 364. *Inſudant tonſis Satyri.*

11. Pro me] Vid. Ecl. IV. 77. *Juvencam* Palat. vitioſe. eſt enim Catullianum, Car. LXI. 234. *valentem exercete juventam.* de *gnava juventa* vide ad Ovid. V. Triſt. III. 37. BURM.

12. Adspicis, ut] *Adſpice, ut.* Bart. ex G. & T. *Jamdudum*] *Jampridem* V. A. F. VLIT.

12. Adspicis] Vetus illa laudata editio, *Adſpice* repraeſentat, eamque ſequitur Tigurina, quae videtur ex illa deducta. Et hoc ego omnino arbitror reducendum, quid enim nobis cum febriculoſis illis anxietatibus Grammaticorum recentium, qui ſuſpendere ſe malint, quam tale aliquid, quod ipſis non ſatisfacit, in bonis Poëtis relinquere! Faciant, quod velint, ego propterea antiquitatem non puto temerandam vel in minutioribus, quam illud eſt. Nec non ſuſpicor, in hoc ipſo Poëta plura illos ipſos ſibi indulſiſſe, quae nos non queamus ſine meliori exemplari indagare. Plura de hoc antiquitatis more non elidendi vocales in Analectis Poëticis. Interea vide elegantiſſima Collectanea de versibus a Giſanio Indici Lucretiano inſerta. Virgil. Ecloga II. 24. *Actaeo Aracintho:* Ecl. V. 60. *Duo altaria Phoebo.* Eclog. VII. 53. *Caſtaneae hirſutae.* Eclog. VIII. 41. *Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.* ibid. 44. *Iſmarus aut Rhodope aut extremi Garamantes.* ibid. 108. *ipſi ſibi omina fingunt.* Ecloga X. 13.

Illum etiam lauri, illum flevere miricae.

Quibus tot locis Bucolicorum in libello audacia facta eſt Calpurnio ſemel imitandi,

quam

Digitized by Google

Adferat, & baculum premat inclinata ſenectus?

Sed

quam nemo olli negaverit ſanus, unde Grammaticos noſtros ſemper excipio. Silius lib. XII. 409.

Aonidum cura & dignus Apolline vates.

Quod corrigendo illi Poëtae praefecti non belle correxerunt. Auſonius, antiquitatis ſtudioſiſſimus.

Hic ego Auſonius.

ubi inſerentem *ſum* L. Fruterium τὰ ἴδια πράττειν juſſero. Idem Epigramm. LVII.

Exteriore Myro, interiore Deus.

Idem Parental. XXVI.

——— *Ergo commemorata ave.*

Idem Ludo in Solone 53.

Laudat Solonem, Croeſum in amicis habet.

ubi M. non eliditur. Idem Cupid. Crucifixo 38.

Et Thisbe & Canace & Sidonis horret Eliſa.

Idem Idyll. XVIII. 8.

Nymfae Hamadryades.

Idem Ecl

Octipedem in cancrum Phryxaeo ab ariete pergens.

Valerius Flaccus lib. IV. 393.

Cum tacibus ſpiriſque & tartareo ululatu.

Ita alii etiam & pene omnes Poëtae. Iſta Giſanianis interim adjicienda, dum noſtra Analecta prodeunt. BART. Eadem fere Barth. XX. Adv 18 & plura exempla facile eſſet proterre; ſed ubi Codices non omnes conſentiunt, ſed potius contrariam lectionem firmant, ex una editione, exiſtat illa licet, talia captanda non eſſe ubique puto. ſi tamen *adſpice* legendum eſſet, malim, *Adſpice jam nobis ut dudum.* BURM.

12. MILLE QUERELAS] Ob multos varioſque morbos ſenes identidem infeſtantes, μακρὸς γὰρ ἰὼν συμφορὰς πολλὰς ἔχει, inquit Euripides. Juncus in libro de ſenectute apud Stobaeum in Collectaneis hac de re plura ſcripta reliquit, quibus recenſendis, ut brevitati ſtudeam, conſulto ſuperſedeo. Apollodorus tamen ſenectutem ipſam morbum eſſe pronunciavit, τὸ γῆρας (inquit) ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. Et Ariſtoteles in libris de Animalibus ſenectutem appellat νόσον φυσικήν. TITIUS. Senectuti ſemper eſt, quod queratur. De quo multis Maximianus in interpolato illo, ut nos putamus, Cn. Cor. Gallo. Eleganter Horatius in Arte 169.

Multa ſenem circumveniunt incommoda, vel quod
Quaerit, & inventis miſer abſtinet, ac timet uti,
Vel quod res omnes timide gelideque miniſtrat,
Dilator, ſpe longus: iners, aviduſque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero: caſtigator, cenſorque minorum.

BART. Maximian.

Deficit auditor, non deficit ipſe loquendo.
O ſola fortes garrulitate ſenes?

Et Menandri illud notum eſt, Senes nihil eſſe, niſi umbram & vocem. Tamen veriſſimum eſt de illis, qui in illa vitae hyeme, ut Eratoſthenes & Patrocles dicebant, degunt, quod ait Euripides Alceſt. 669.

Μάτην ἄρ' οἱ γέροντες εὔχονται θανεῖν
Γῆρας ψέγοντες, καὶ μακρὸν χρόνον βίου,
Ἢν δ' ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται
Θνήσκειν, τὸ γῆρας δ' οὐκ ἔτ' ἔστ' αὐτοῖς βαρύ.

Quod in Euripide Romano ita vertimus:

Vane ſeniles devovent Letho caput,
Damnare longum tempus aetatis cati,
Quippe, ubi prope aderit mors: videbis neminem
Abire promptum, non graves jam annos vocant.

BART.

13. BACULUM PREMAT] Senes invalidi baculo ſe ſuſtentare conſueverunt: hinc ait Juvenalis III. 28.

——— ——— *& pedibus me*
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo:

Cornelius, cui pater luminibus captus pro baculo inniteretur, Scipio cognominatus eſt, & nomen ex cognomine poſteris dedit, auctore Macrobio: dicitur enim *Scipio* bacillus ille, cui ſenes innituntur. Heliodorus Aethiopicorum lib. I. οὐκ ἐπὶ τοιαύταις μὲν ἐλπίσιν, ὦ Ἀθηναῖοι, τόν δε ἀνέτρεφον, ἤλπιζον ἀλλὰ τοῦ γήρως τοῦ μοῦ βακτηρίαν ἔσεσθαι προσεδόκων. Auctor ille, qui a nonnullis Cornelius Gallus eſſe perhibetur:

Hinc

Sed qua lege regas & amantes luſtra capellas,
Et melius pratis errantes mollibus agnas,
Percipe. Vere novo, quum jam tinnire volucres
In-

Hinc eſt, quod baculo incumbens ruitura ſenectus
Aſſiduo pigram verbere pulſat humum.

Notum etiam eſt Sphingis aenigma: Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς, καὶ τετράπουν, οὗ μία φωνή, καὶ τρίπουν. Idem Latinus poeta, quem modo nominavi.

Fitque tripes, ruſus quadrupes, ut parvulus infans.

Sed & Heſiodum audire operae pretium fuerit dicentem in opere ἔργα καὶ ἡμέραι 533.

—— —— τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι,
Οὗτ' ἐπὶ νῶτα ἔαγε, κάρη δ' εἰς οὖδας ὁρᾶται.

Caeterum *inclinatam ſenectutem* vocat a rei natura, quod ſilices videlicet intueantur, ut dixit Heſiodus. Nonius tamen aliunde originationem derivat. Hinc quoque Plautinus jocus Curculione:

—— *ecce autem bibit arcus, pluet,*
Credo, hercle, hodie.

Vetulam enim, quod incurva eſſet, & inflexa, *arcum* nominavit. Propertius ſic II. XIV. 22.

—— —— —— *cum ſis*
Ipſa anus: haud longa curva futura die.

Ovid. II. Art. 670.

Jam veniet tacito curva ſenecta pede.

Praeſtantiſſimus noſter poëta Torquatus Taſſius de Raimundo loquens, cum Argantes Chriſtianos iterum ad ſingulare certamen provocaſſet:

Et io, ben' ch' à gir' curvo mi condanni
La grave etè, non ſia, che ciò ricuſi.

Vel *inclinata* ad occaſum reſpiciens. TIT. *Barulum* Rom. vitio, ut ſaepe, operarum, nam & in Voſſiano erat *barulum*, ſed ſupra *r* erat ſcripta litera *e*. *inclita ſenectus* Dorvil. per compendium ſcripturae. *inclinata* vero hic dicitur *ſenectus*, ut *incurvata podagra* Gratio 478. paullum alio ſenſu, *inclinatas mammas*, pro pendulis, nec ſtantibus jam, dixit Propert. II. XII. 21. *fax inclinata*, verſus terram, Rutil. I. lin. 13. BURM.

14. Et amantes lustra capellas,] Jam praecepta Cantho promere incipit Mycon; admonetque, ut capras in montibus, oves in pratis paſtum ducat, quod rei ruſticae ſcriptores obſervari jubent: itaque Varro inquit: *Caprinum pecus habet ſua propria quaedam, quod potius ſilveſtribus ſaltibus delectatur, quam pratis, ſtudioſe enim de agreſtibus fructibus paſcuntur, atque in locis cultis virgulta carpunt, itaque a carpendo caprae nominatae.* Columella quoque in hanc ſententiam: *Id autem genus* (de caprino pecore loquitur) *dumeta potius, quam campeſtre ſitum deſiderat, aſperiſque etiam locis, ac ſilveſtribus optime paſcitur: nam nec rubos averſatur, nec vepribus offenditur, & arbuſculis frutetiſque maxime gaudet.* Macrob. *Caprae vero conſuetudo haec in paſtu videtur, ut ſemper altum paſcendo petat.* Virgil. III. Georg. 315.

Paſcuntur vero ſilvas, & ſumma Lycaei,
Horrenteſque rubos, & amantes ardua dumos.

Idem quoque tradit Conſtantinus de Agricultura libro VIII. hoc noſter paulo infra dicet:

—— *tum campos ovibus, dumeta capellis*
Orto ſole dabis.

TITIUS. Ob arbuta nova, quibus inhiant capellae. Manilius V. 138.

Et nova per montes quaerunt arbuſta capellae.

Virgilius Culice. BART.

14. Lustra] Licet *luſtra* pro ſilvis dicta ſciam, & ſaepius in his Poëmatibus occurrant pro latebris ferarum, tamen hic admodum improprie adhiberi vocem puto, ſi ita ſcripſit. malim ex Ovid. Epiſt. XVI. 55. *amantes ſaxa capellas.* Ita quidem *devia luſtra* apud Ovid. III. Met. 146. & 370. capi poſſent, ſed alii codices ibi *rura* exhibent. & *ſaxa* melius opponuntur *mollibus pratis*: nihil tamen temere mutem. vid. ad Val. Flac. III. 593. & mox *ſilvae* meminit vſ. 44. & ſaepius. BURM.

15. Pratis errantes mollibus] Ex Virgilio II. Georg. 384.

Mollibus in pratis unctos ſaliere per utres.

TITIUS.

16. Vere novo,] Imitatio Virgiliana, tum in

Digitized by Google

Incipient, nidoſque reverſa lutabit hirundo;

In verborum conjunctione, tum in praecepto ipſo. Sic ille Ecl. x. 74.

Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.

Item I. Georg. 43.

Vere novo gelidus canis cum montibus humor
Liquitur.

id eſt vere ineunte: quoad praeceptum ſic inquit idem ſummus poëta III. Georg 322.

At vero Zephyris cum laeta vocantibus aeſtas,
In ſaltus utrumque gregem, atque in paſcua mittes.

Itidem Horatius I. Od. IV.

Solvitur acris hyems grata vice veris, & Favoni,
Trahuntque ſiccae machinae carinas,
Ac neque jam ſtabulis gaudet pecus, neque arator igni.

TITIUS. *Vero novo* vitioſe R.

17. INCIPIENT] *Incipiunt nidoſque reverſa habitabis* R. VLIT. Ita Palatin. *pereipiunt n. r. habitabit* Dorv.

17. LUTABIT HIRUNDO:] Quod ſtatim in univerſum dixerat, nunc particulatim hirundinis exemplo poſito magis declarat: ſiquidem vere adventante ſolet hirundo ex ignotis regionibus ad nos remeare, unde *veris praenuncia* nuncupatur. Philemon:

Ἡ μὲν χελιδὼν τὸ θέρος, ὦ γύναι, λαλεῖ.

Ovid. II. Faſt. 853.

Fallimur, an veris praenuncia venit hirundo,
Et metuit, ne qua verſa recurrat hyems?

Horat. IV. Od. XII. 5.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix avis.

Et I. Ep. VII. 12.

——— *te, dulcis amice, reviſet*
Cum Zephyris, ſi concedas, & hirundine prima.

Virgil. IV. Georg. 305.

Hoc geritur Zephyris primum impellentibus undas,
Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
Garrula quam ſtagnis nidum ſuſpendat hirundo.

Ariſtophanis interpres ad ππ. 417. admonet nos de proverbio,

Νέα χελιδὼν ἐστιν ἔαρος ἀρχή.

Itaque ipſam Rhodii publicis votis quotannis invitabant ſub tempus vernum his verbis:

Ἐλθὲ, ἐλθὲ χελιδὼν καλὰς ὥρας
Ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς.

Alterius adagionis ab hac ave ducti meminit Ariſtoteles in Ethicis, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Denique Ariſtophanes, Homerus, Heſiodus; multi praeterea alii tum Graeci, tum Latini poëtae hujus avis in hanc ſententiam meminerunt, quorum teſtimonia nihil eſt opus producere. De voce *lutare*, quod ad rem ipſam attinet, ſic eſt apud Aelianum III. de Anim. 24. ἡ χελιδὼν, ὅτι εὐπορεῖ πηλοῦ, τοῖς ὄνυξι φέρει καὶ συμπλάττει τὴν καλιὰν, εἰ δὲ ἀπορία εἴη, ὡς Ἀριστοτέλης λέγει, ἑαυτὴν βρέχει, καὶ εἰς κόνιν φύρει τὰ πτερὰ ἐμπεσοῦσα, καὶ τοῦ πηλοῦ περιπλασθέντος, ἐντεῦθεν ὑποψήχουσα τῷ ῥάμφει τὴν ἀναγκαζομένην οἰκοδομίαν χειρουργεῖ. Ariſtoteles quoque initio libri ſexti de Hiſtoria animalium hirundines ex luto nidos conſtruere ſcribit; ſed & lib. IX. ejuſdem operis id fuſius deinde explicat, velut ibi perſpici poteſt, docet etiam ex ipſomet Ariſtotele Antigonus in Congerie mirabilium narrationum. Plinius de hac re ita inquit lib. VII. 56. *Gellio Doxius Coeli filius, lutei aedificii inventor placet, exemplo ſumpto ab hirundinum nidis.* Ovid. I. Faſt. 157.

Tum blandi ſoles, ignotaque prodit hirundo,
Et luteum celſa ſub trabe figit opus.

Lactantius Firmianus de avibus generatim inquit libro *primo* de Opificio Dei cap. III. *nidos enim aut luto aedificant, aut virgultis, & frondibus conſtruunt, & ciborum expertes, incubant ovis.* De verbo ipſo ſciendum eſt, Catonem eo uſum fuiſſe dicentem; *conſpergito amurca omne, quod lutaveris.* Spartianus in Heliogabalo cap. XIII. *Miſit, qui incaſtris ſtatuarum ejus titulos luto tegerent, &* caetera; deinde ſubdit: *ſed ubi primum lutati ſunt tituli ſtatuarum, milites omnes exarſerunt:* hinc *delutare* pro eodem, quod apud Catonem reperi, cap. CXXVIII. *ſi habitationem delutare vis, terram quam maxime cretoſam, vel rubicoſam ſumito, & amurcam infundito, paleas indito.* Aliud verbum hinc formatur, quod eſt *luteſco.* Furius:

Sanguine diluitur tellus, cava terra luteſcit.

Protinus hiberno pecus omne movebis ovili.
Tunc etenim toto vernanti gramine ſilva
Pullat, & aeſtivas reparabilis inchoat umbras:

Perſ. Sat. III. 104. *craſſis lutatus amomis.* Martial. XIV Ep. 50.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos.

Plautus jocum captavit in verbo *limare* Poen. I. II. 79. TITIUS. *Lutare* eſt luto inducere. Cato cap. XCII. *granarium totum oblinito craſſo luto, poſtea conſpergito amurca omne, quod lutaveris.* Luto nidos ab hirundinibus compingi teſtis vel Stat. lib. III. Silv. II. de Nilo 109.

Cur vada deſidant & ripa coërceat undas,
Cecropio ſtagnata luto.

Teſtis enim Plinius lib. X. cap. 33. *Hirundines ſtagnanti Nilo nidificatione ſua molem inexpugnabilem unius fere ſtadii ſpatio opponere.* De quo monere decebat, qui Commentarios in eum excellentiſſimum Poëtam ſcribebat. Sed ille impar erat congreſſus tanto Achilli. BART. *Locabit* Scriver. uſus etiam in hac re hoc verbo *lutare* Alanus de Planeta Naturae p. 285. *Hirundo ſub trabe non lutabat hoſpitium.* BURM.

18. PECUS OMNE MOVEBIS OVILI] Horat. I. Od. IV.

Solvitur acris hyems;

& caetera: poſui non multo ante. TITIUS.

19. TOTO VERNANTI] Infeliciſſimi correctores hoc ſubſtituerunt verae lectioni, quae in utroque noſtro libro ſuperſtes eſt, *tota vernanti.* De ingenio hujus Poëticae licentiae ſupra diximus, & exemplum habuimus apud noſtrum. Hoc vero loco penitus non quadrat Correctorum creatura. BART. *Tota* R. & B. ex G. VLIT. *Tota* etiam Voſſ. Dorvil & Ed. Tit. vitioſe ſine dubio. ſi enim liceat ultimam ſyllabam hoc loco in *tota* producere, nihil nos umquam morabitur in Poëtis praeterea *ſilva*, vel hic non videtur locum habere, vel mox, ubi repetitur, *tunc florent ſilvae.* & ſilvae etiam magis a frondibus ſolent, quam a vernanti *gramine* commendari, ſed campi & prata paſſim gramine laudantur, licet ſciam veteres maxime paviſſe greges in ſaltibus, qui erant montana & ſilvoſa maxime loca. unde & mox vſ. 44. *pabula ſilvae* vocat, quae ſine dubio ſunt gramina. potius tamen ſecundo loco legerem, *tunc florent campi.* nam ita & *ſilvae* & *campi* commutantur apud Ovid. V. Met. 314. & mox 29. *campos ovibus, dumeta capellis* dari praecipit. poſſet & ſupponi, *terrae, herbae,* vel aliae voces, ſed lubrica conjectura, & quarum nulla forte Calpurnii manum referat: praeterea hoc in verſu ſtare nequit, *toto vernanti gramine,* duplici epitheto, nec ſatis apto. an

Tunc etenim nobis vernanti germine ſilva
Pullat.

Germen enim melius ſilvae convenit, ut Ecl. IV. III. *regerminat arbor.* & *germen* proprie eſſe, quod ex ſurculis arborum naſcitur, docet Feſtus. & *pullat* germini convenit, verbum quidem veteribus non uſurpatum, ſed in re ruſtica ejus fuiſſe uſum docent Gloſſae. *Pullat, in Georgicis* (ita Cujacius) *arbores dicuntur, quoties ramos ex ſe generant.* παραφυάδας βάλλει, βλαστάνει. παραφυάδες vero ſunt, quae arbori adgnaſcuntur. Heinſius varie tentavit locum, *tunc etiam lato,* vel *exorto,* ſed deletis his, repoſuerat, *tunc etiam toto vernatrix gr. ſ.* vel, *vernante toro, tunc gramine,* ſed haec omnia deſperati loci ſigna ſunt. Expediant acutiores, ego adhuc haereo BURM.

20. PULLAT,] Pullulat. Ovidius in hanc ſententiam dixit I. Faſt. 151.

Omnia tunc florent, tunc eſt nova temporis aetas,
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbos,
Prodit & in ſummum ſeminis herba ſolum.

TITIUS. Non ſuccurrit memoriae hoc verbum apud aliquem ſcriptorum legiſſe. Agris tamen quibuslibet non indignum ſit. BART.

20. REPARABILIS] Horat. I. Od. 4.

——— *redeunt jam gramina campis*
Arboribuſque comae.

Silvam caeduam accipe. TITIUS. Hoc eſt, reparata. Saepe enim talibus ita utimur: Septimius Romanus lib. I. de bello Trojano *inſperabilem* pro inſperato. Auſonius Periocha

Tunc florent ſilvae, viridiſque renaſcitur annus.
Tunc Venus, & calidi ſcintillat fervor amoris,

La-

cha II. Iliad. *Superabilem* pro ſuperato. Varro Atacinus *Vincibilem* pro victo poſuere. Multi alii multa alia, ut cum bono Deo docebit noſter ad Apulejum Comment. BART. Sic Nero apud Perſ. Sat. I. 102. *reparabilis adſonat Echo. inchoat undas* erat in Palat. expreſſit, credo, Senecam in Hippol. 967. *nunc arbuſtis redeunt umbrae.* & in Oedip. 649.

——— ——— vere florifero virens
Reparabit herbas, ſpiritus puros dabit
Vitalis aura; veniet & ſilvis decor.

BURM.

21. Tum florent silvae,] Veris deſcriptio a conſequentibus, ita ferme Virgilius I. Ecl. 66.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos,
Nunc frondent ſilvae, nunc formoſiſſimus annus.

Item II. Georg. 324.

Vere tument terrae, & genitalia ſemina poſcunt.

Horatius IV. Od. VII. I.

Diffugere nives, redeunt jam gramina campis,
Arboribuſque comae.

Ovid. I. Faſt. 151.

Omnia tunc florent, tunc eſt nova temporis aetas,
Et nova de gravido palmite gemma tumet:
Et modo formatis operitur frondibus arbos,
Prodit & in ſummum ſeminis herba ſolum.

TITIUS.

21. Renascitur annus.] *Annus* pro formoſiſſima ejus parte. Columella lib. X. 256.

——— Tunc verſicoloribus anni
Foetibus alma parens cingi ſua tempora gaudet.

Hoc eſt veris. Ovidius pariter de vere, Faſtorum II.

Omnia tunc florent & tunc nova temporis aetas &c.

Vide elegantiſſimum carmen, quod Pervigilium Veneris autumatur. BART.

22. Tum Venus,] Lucret. I. 10.

Nam ſimul ac ſpecies pateſacta eſt verna diei,
Et reſerata viget genitabilis aura Favoni;
Aëriae primum volucres te, Diva, tuumque
Significant initum, percuſſae corda tua vi.
Inde ferae pecudes perſultant pabula laeta.

& quae ſequuntur. TITIUS. Ver Veneris tempus, Nonnus lib. XI. Virg. Georg. Columella X. Lucretius I. Omnium autem elegantiſſime autor delicati illius Pervigilii; quem nos aliquando aemulantes in X. libro Amabilium ita cantillavimus. Juvat cum taedio eximendo lectori illud propinare Amoris elegidion.

Speculum Leporis almum
Ver, pande humum rigentem.
Sine Vere nil Diona eſt.
Vere ingruente, via
Reviviſcit almi Olympi.
Sine Vere nil Diona eſt.
Longo ſepulta Somno
Natura, jam reſurgit.
Sine Vere nil Diona eſt.
Genitabileis Favonii
Rerum excitant caloreis.
Sine Vere nil Diona eſt.
Aprilibus ſub auris
Roſa mundus omnis una eſt.
Sine Vere nil Diona eſt.
Emortua ante florum
Nunc germina intumeſcunt.
Sine Vere nil Diona eſt.
Speculum Leporis almi
Ver, Luſuum Dioptra eſt.
Sine Vere nil Diona eſt.
Ver Ludii Chorea eſt,
Ver Saltuum Lubido eſt.
Sine Vere nil Diona eſt.
Ver prata cum coronat,
Charites redire certant.
Sine Vere nil Diona eſt.
Amabileis Favonii,
Roſeos rigate campos.
Sine Vere nil Diona eſt.
Reducite eleganti
Pede, Gratiae, choreas,
Sine Vere nil Diona eſt.
Saliſubſuli Leporeis,

Spe-

Digitized by Google

Laſcivumque pecus ſalientes accipit hircos.

Sed

Speculum polite veſtrum.
Sine Vere nil Diona eſt.
Labella Saviorum
Sitiunt modo duella.
Sine Vere nil Diona eſt.
Papillula arroganteis
Oppreſſiunculas volt.
Sine Vere nil Diona eſt.
Tunicae ſuopte motu
Jam ſuſſilire pugnant.
Sine Vere nil Diona eſt.
Oculiſque delicatum
Monſtrare mox roſetum.
Sine Vere nil Diona eſt.
Et illud, illud, illud,
Sed pulcra ſubticendum eſt.
Sine Vere nil Diona eſt.
Rotundi ventris Hebe
Sitit Herculem maritum,
Sine Vere nil Diona eſt.
Glabelli virginalis
Phoebum Juventa, poſcit.
Sine Vere nil Diona eſt.
Pandunt ſinus Puellae,
Et ambiunt Puellos.
Sine Vere nil Diona eſt.
Hortus tuus, Cythera,
Vult irrigari Amore.
Sine Vere nil Diona eſt.
Nemus maritum in imbrem
Comam arborum reſolvit.
Sine Vere nil Diona eſt.
Roſa vinculum reſignat
Unguemque volt ſuperbum.
Sine Vere nil Diona eſt.
Cupido Praetor eſt: jus
Ediſſerit Juventae.
Sine Vere nil Diona eſt.
Taurus, Leo, Tigriſque,
Agit ſuas Choreas.
Sine Vere nil Diona eſt.
Cedat Diana ſilvis
Jam regnat has Cythera.
Sine Vere nil Diona eſt.
Cedat Salacia undis
Jam regnat has Cythera.
Sine Vere nil Diona eſt.
Cedat Jovis Olympo
Jam regnat hunc Cythera.
Sine Vere nil Diona eſt.
Pan montibus, Paleſque
Agris ſevera cedat,
Et Faunus & Deorum
Quod uſpiam eſt Bonorum.
Diona ubique regnat.
Nullum Diona numen
Regnare volt niſi unum,
Amabilem Priapum.
Sine Vere nil Diona eſt.
In Vere cuncta, cuncta
In Vere jam Diona eſt.
Cecinit Roſillus iſta
Naeerillulamque utroque
Amplexam habens lacerto.
Ver ipſe luſit illic
Ubi volt Diona ludi.

BART.

22. SCINTILLAT] Pari elegantia amoris oculos in vere agnoſcit Pervigilii ſcriptor. Et de ſcintillis aliquoties Nonnus in Dionyſiacis. ut lib. XLII.

Καὶ μογίει πολὺ μᾶλλον ἐπὶ σπινθῆρες ἐρώτων
Θερμότεροι γεγάασιν.

Ita alibi: BART. *Sintillat* Dorvil.

23. SALIENTES ACCIPIT HIRCOS.] De caprarum admiſſura aliter omnino Varro de Re Ruſtica lib. II. 2. *quod ad foeturam pertinet* (inquit) *deſiſtente autumno exigunt a grege in campos hircos in caprilia; item ut in arietibus dictum, quae concepit poſt quartum menſem, reddit tempore verno.* Neque non item Columella his verbis lib. VII. 6. *Tempus admiſſurae per autumnum fere ante menſem Decembrem praecipimus, ut propinquante vere gemmantibus frutetis, cum primum ſilvae nova germinant fronde, partus edatur.* Verum Calpurnius non de admiſſura loquitur, ſed de Veneris deſiderio, quod excitat vernum tempus in animantibus, atque Ariſtoteles quidem de Hiſtoria animalium ſcribit, animalia prope omnia propenſiora eſſe ad coïtum verno tempore. Porro voce *ſalire* in hunc ſenſum utitur etiam Varro, ibid. *deterrent ab ſaliendo fiſcellas e junco, aliave qua re, quod adligant ad naturam.* Ovidius quoque inquit II. Art. 485. *Laeta ſalitur ovis.* TIT.

24.

Sed non ante greges in paſcua mittito clauſos,
Quam fuerit placata Pales. tum ceſpite vivo
Pone focum, Geniumque loci, Faunumque, Laremque
Salſo farre voca: tepidos tunc hoſtia cultros
Imbuat: atque etiam, dum vivit, ovilia luſtra.

Nec

24. SED NON ANTE GREGES] Primum praeceptum ad religionem pertinet: ſic Heſiodus in Carmine *ἔργα καὶ ἡμέραι* 335.

Ἀλλὰ σὺ τῶν μὲν πάμπαν ἔεργ' ἀεσίφρονα θυμόν,
Καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν
Ἁγνῶς καὶ καθαρῶς, ἐπὶ δ' ἀγλαὰ μηρία καίειν.

& quae ibi ſequuntur. vid. Kal. Roman. & ibi Fulv. Urſin. p. 205. TITIUS.

24 CLAUSOS,] Iterum hic *clauſas* agnoſcit liber vetuſtiſſimus Editionum. vid. vſ. 7. ſupra. BART. *Mitte recluſos* malebat Heinſius. ſed *clauſos* id eſt, qui huc uſque clauſi in ſtabulis fuere; hos ne mitte in paſcua antea, quam fuerit Pales placata ſacris ſollemnibus. BURM.

25. PLACATA PALES.] Vid. Broukh. ad Tibul. I. 1. 14.

25. TUM CESPITE] *Tu* V. A. B. F. Virg. Georg. III. 294. VLIT. *Tu* etiam Palat. *tunc* Voſſ.

25. CESPITE VIVO] Horat. I. Od. XIX. 13.

Nunc vivum mihi ceſpitem, hic
Verbenas puer ponite, thuraque
Bimi cum patera meri.

Rurſus III. Od. VIII. 4.

Poſituſque carbo in ceſpite vivo.

Etenim arae ex ceſpite fiebant. Hoc ſacrificium erat luſtrale: ipſius meminit Horatius I. Od. IV. 11.

Nunc & in umbroſis Fauno decet immolare lucis.

vid. Turneb. IX. Adv. 27. TITIUS. Vide ſupra. & Juvenal. Sat. XII. BART.

26. GENIUMQUE LOCI,] Notum, veteres & Genios ſuos locis attribuiſſe. Virgil. V. Aen. 95.

—— Incertus geniumne loci famulumne parentis
Eſſe putet.

Vide Paulum Feſti Carnificem. Cenſorinum cap. III. de die Nat. Ita *Genius ſtatuae* apud Papinium Equo Maximo. Jamblychum in Myſteriis Aegyptiorum, Appulejum Deo Socratis. Locorum tutelam Graeci Heroibus daemoniiſque adſignabant. Cujus teſtimonia ſunt apud Xenophontem libro II. & III. *παιδείας*, alioſque Hiſtoricos, qui iidem *ἐπιχώριοι θεοὶ* appellabantur, ut alibi notamus. BART. *Geniumque foci* R. VLIT. Ita & Palat. & Voſſ. ſed *loci* praeſtat, nam Lar eſt, *foci* genius. ſed genius *loci ἐπιχώριος* Deus, quicumque ſit, illius loci. ut ita quidam Vulcanum *incolam loci* apud Grat. 538. explicant. ſic Ovid. VI. Faſt. 517. *Dique Deaeque loci.* & I. 509. *Di locorum*, & paſſim. BURM.

27. SALSO FARRE VOCA,] Mola, quae in ſacrificiis adhibebatur. Virgilius VIII. Ecl. 82.

Sparge molam, & fragiles incende bitumine lauros.

Auctor obſcoeni Carminis in Priapum LXXI.

Illuſit mihi pauper inquilinus,
Qui libum dederat molamque fuſam.

Aliqui putant, *molam* fuiſſe farinam ex hordeo *torrefacto*: quod ſi ad Graecos ritus referamus, verum eſt, ſed in Romanorum ſacris ex farre, ſale, & aqua conficiebatur. TIT. *Mola ſalſa*, ut loquitur Plautus. de more luſtrationis alibi alii & nos ipſi. BART.

28. IMBUAT:] Virgil. I. Ecl.

—— —— illius aram
Saepe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.

Ovidius autem ſic XV. Met. 134.

—— percuſſaque ſanguine cultros
Inficit in liquida praeviſos forſitan unda.

TITIUS.

28. ATQUE ETIAM] *Ac etiam dudum vivis* Palat. *ac etiam dum vivit* R. & Voſſ. deerant haec verba in Dorvil nec intelligo, quis ſit ille, *dum vivit*. forte legendum, *hac etiam dum vivit*, vel *ante tamen, dum vivit, ovilia luſtra.* ſcil. hoſtia. antequam mactes hoſtiam, eam circa ovilia vivam ducas, ut in luſtrationibus ſolebat fieri. aliter me non extrico.

Digitized by Google

Nec mora; tunc campos ovibus, dumeta capellis
Orto ſole dabis, ſimul hunc tranſcendere montem
Coeperit, & primae ſpatium tepefecerit horae.
At ſi forte vaces, dum matutina relaxat
Frigora ſol, tumidis ſpument tibi mulctra papillis,

Im-

trico. ita *luſtrare mapalia.* inf. vſ. 90. & Ecl. VII. 1. *luſtravit ovilia Thyrſis.* & ita millies in ſuovetaurilibus & luſtricis ſacris, quae hic chartae illinere nihil attinet. BURM.

28. OVILIA LUSTRA.] Infra VII. 11.

Nam dum lentus abes, luſtravit ovilia Thyrſis.

Nil opus eſt hic repetere, quae fuſius a nobis perſcripta ſunt in Commentariis de Ritibus ſacrorum Ethnicorum, quos Senecae exemplo confecimus. TITIUS.

29. TUM CAMPOS &c.] Virgil. Georg. III. verſ. 323. &c. VLIT.

29. CAMPOS OVIBUS,] Ὑπαλλαγὴ, velut apud Maronem III. Aen. 61.

Linquere pollutum hoſpitium, & dare claſſibus Auſtros,

ad ſententiam facit, quod ſcripſit ſuperius hic noſter:

Sed qua lege regas & amantes luſtra capellas,
Et melius pratis errantes mollibus agnos.

Macrobius quoque ait in Saturnalibus: *Caprae vero conſuetudo haec in paſtu videtur, ut ſemper altum paſcendo petat.* Rurſus de capra loquens: *Quae dum paſcitur ab imis partibus, ſemper prominentiam ſcopulorum alta depoſcit.* Quae verba, ſi Ariſtotelis locum, de Hiſtoria animalium, quem infra ponam, reſpiciunt, videndum eſt, an recte a Macrobio reddita fuerint. Ariſtoteles ait lib. VIII. c. 10. ἐσθίουσι δὲ καὶ αἶγες, οἷον μὲν παμφάγα, τὴν δὲ νομὴν ποιοῦνται τὰ μὲν πρόβατα, ἐπιστηριζόμενα καὶ μονίμως, αἱ δὲ αἶγες ταχὺ μεταβάλλουσαι καὶ τῶν ἄκρων ἁπτόμεναι μόνον. Sed tamen adire praeſtiterit Columellam, Conſtantinum Caeſarem, quem vocant, & alios rei ruſticae ſcriptores. TIT.

30. DABIS,] Virgil. I. Aen. 83.

Qua data porta, ruunt. BART.

30. SIMUL HUNC] Simulatque. Horat. I. Od. IV. 7.

Et domus exilis Plutonia, quo ſimul mearis,
Nec regna vini ſortiere talis.

Item I. Od. IX. 9.

——— ——— qui ſimul
Stravere ventos aequore fervido
Deproeliantes.

Rurſus I. Od. XII. 26.

——— Quorum ſimul alba nautis
Stella refulſit.

Atque alibi non ſemel. Catullus quoque Carm. XCVII.

Nam ſimul id factum eſt, multis diluta labella
Guttis abſterſiſti omnibus articulis.

Denique M. quoque Tullium ita quandoque locutum fuiſſe, deprehendi, veluti cum ait: *& ſimul a Caeſare ei literae, quas exſpectaret, remiſſae eſſent, auctorem etiam daturum.* De hora paſcendi gregis vide Columellam, qui Maronis etiam teſtimonium citat. TIT.

30. TRANSCENDERE] Ita P. *accedere* R. V. A. B. F. VLIT. Ita Palat. *accedere* Voſſ. *atendere* Dorv.

31. ET PRIMAE] Libri veteres *Ut.* belle omnino. BART. *Ut pr.* V. & Bart. ex G. & T. VLIT. *Ut primum* Dorv. Heinſ. malebat, *primae ſpatium perfecerit horae.* nihil muta. ita inf. 60. *nona tepeſcit ſole.* BURM.

31. SPATIUM] In gnomone horologico puta. Perſius III. Sat. 4.

— Et quinta jam linea tangitur umbra.

TITIUS.

32. AT SI] Hic, & tres ſequentes verſus deſiderantur in Dorvil. *forte vates* Rom. *ac ſi* Palat.

32. VACES,] Ceſſes. Vide ad Claudianum de hoc verbo. BART.

33. SPUMENT TIBI MULCTRA PAPILLIS,] Verbo *ſpumare* uſus quoque fuit Virgilius de eadem re loquens, III. Georg. 309.

Quam magis exhauſto ſpumaverit ubere mulctra,
Laeta magis preſſis manabant ubera mammis:

hic

Digitized by Google

Implebis; quod meſſe fluat: rurſuſque premetur Ma-

hic tamen pro *papillis* alicubi *capellis* viſebatur. TITIUS. *Capellis* R. Virg. ib. *exhauſto ſpumaverit ubere mulctra.* VLIT. *Capellis* Voſſ.

33. MULCTRA] Notandum, hunc Poëtam *mulctra* in foeminino & neutro genere uſurpare. Sic ſupra Eclog. IV. vſ. 24.

Duc ad mulctra greges, & lac venale per urbem.

Sententia hujus impediti loci haec eſſe videtur. Si forte ceſſabis greges producere in campum, dum Sol altius adſcenderit, moneo, prius lac capellis ovibuſque deducas. *Mulctrum* etiam apud Horat. Epod. BART.

34 QUOD MESSE FLUAT:] Non minus obſcure eamdem ſententiam expreſſit Virgilius III. Georg. 400.

Quod ſurgente die mulſere, horiſque diurnis,
Nocte premunt, quod jam tenebris, & ſole cadente,
Sub lucem exportant calathis, adit oppida paſtor,
Aut parco ſale contingunt, hyemique reponunt.

Eſt autem utriuſque poëtae hic ſenſus: caſeus, qui ex lacte bene mane expreſſo fingitur, intra paucos dies abſumi debet, neque etiam fert diuturnitatem: qui vero ex lacte, quod veſperi emulgetur, conficitur, non ita facile corrumpitur; itaque in ſequentem annum conſervari poterit: ſed ut caſeum a muribus, & a vetuſtate incorruptum ſerves, cerebrum muſtelae coagulo addito. De caſei confectura vide (ſi vacat) praeter caeteros, Columellam lib. VII cap. 8. TITIUS. Ut rectiſſime doces, Titi, hic locus eamdem ſententiam geſtiebat repraeſentare, atque ille alter, quem de Virgilii Georgicis attuliſti. Verum Virgilio (ni aberrat animus) longe alius ſenſus fuit, quam tu arbitraris: neque enim ſummus Poëta, ac Philoſophus egregius, rerumque ruſticarum experientiſſimus intellexit, caſeum, qui de lacte mane expreſſo formetur, intra paucos dies abſumendum fore, & hunc non ferre diuturnitatem; qui vero de veſpertino contra in ſequentem annum conſervari poſſe: hanc diſtinctionem caſeorum eo loci Virgilius ne ſomniavit quidem meo judicio: immo vero, ſi res agatur ſummo jure, oppoſita ſententia ex verbis Poëtae deduceretur. Nam proprie matutinum lac ad caſei diuturnitatem deſervit, lac Veſpertinum etiam ſine caſei vel conformatione vel diuturnitate ſuos uſus habet. Sed verus & lacte ipſo candidior ſenſus horum carminum Virgilianorum eſt III. Georg. 400.

Quod ſurgente die mulſere, &c.

Lac emulſum mane vel interdiu caſeum tantum praeſtat, nempe qui areſcat, ſolideſcat, & durus perduret: Lac emulſum veſperi, non modo caſeum item durum, & ad ferendam vetuſtatem idoneum praebet, ſed dat praeterea nobis facultatem efficiendi lactea diverſi generis edulia, quae poſtridie mane divendantur: hoc tibi praeſentis pecuniae emolumentum dare non poteſt lac matutinum, quia, dum coaguli tempus exſpectatur, aeſtus diei increbreſcit, ipſum aceſcit, lucem craſtinam videre non quit: ergo, quod dixit Virgilius, lac mane mulſum nocte premi, intelligendum eſt, aptum fore ad integram preſſuram, ut inde caſeus aridus & aſſervandus evadat, quoniam lacteae illae teneliae deliciae, quae ſubito venum dantur, integrum & ſolidum preſſum non ferunt. Lac autem Veſpertinum ad utrumque uſum valet: nam vel ſub lucem exportatur calathis, hoc eſt, ſummo mane intra vimina juncea, unde nos id genus lactis; *giuncate* dicimus, vel etiam coagulatum tantummodo in vaſis preſſoriis ad oppida defertur recens vendendum; vel ſalitur (ſi lubet) perinde atque matutinum, & preſſatur, ut inde caſeus ſolidus, & diuturnus evadat. Et haec de loco Virgiliano, quem prae oculis (non dubito) noſter Calpurnius habuit: verumtamen ad amuſſim ab illo non fuit expreſſus: nam de lacticiniis, quae vulgus noſtrum vocat, ſive de lacte recenti, nulla cogitatio apud ipſum. Tantum praeceptum dat paſtoritium triviale, lac mulſum mane ad veſperam premendum, & in caſei quamvis formam effingendum, contra quod mulgetur veſperi, interpoſita ſcilicet noctis parte, ad coagulum, mane preſſandum, & in caſei figuram tum temporis repraeſentandum. Unde facile, imo neceſſario adducor, illud *meſſe* corruptum eſſe, & ex ipſo loco Virgilii reponen-

Mane, quod occiduae mulſura redegerit horae.
Parce tamen foetis: nec ſint compendia tanti,

De-

dum *nocte*. Implere autem, quod *nocte fluat*, eſt lac interdiu per otium coagulatum tandem veſpere in formis illis ligneis ab inferiore parte terebratis, ita preſlare manibus, vel impoſita re aliqua graviore adeo coarctare, ut nocte ſeroſum illud excoletur & defluat. *Mulſuram* autem actionem illam mulgendi notare notum eſt. Hoc pacto plana, & perſpicua redduntur omnia. MARTELL. Intricatus & mendoſus locus. In vetere libro nihil variatur, niſi quod *Maſſa* legitur. Unde facillime conjectandum, *Maſſa* & *quo* refingendum venire, ut de caſeo ſit ſermo. Eaque emendatio citra dubium vera eſt. Sed & in praecedente verſu aliquid haeret. Quare repone.

— Tumidis ſpumantia mulctra papillis
Implebis, quo maſſa fluat.

Nihil hac emendatione certius. *Mulſura* vocem notandam puto, non enim memini exemplum. BART. *Quod maſſa* G. *tumidis ſpumantia mulctra papillis Implebis, quo maſſa fluat.* Sic B. Sed locus hic a Marone etiam mutuatus:

Quod ſurgente die mulſere, &c.

Hinc leg. conjicio: *Inde premes, quod mane fluat*, &c. vel, ſi licet, *Nocte premes, quod mane fluit. Premetur*] *Prementur* V. A. F. VLIT. Heinſius conjecerat, *papillis, ampla tibi quo maſſa fluat*, vel *imbre tibi* &c. ſed haec nimis recedunt a veſtigiis verborum. *capellis*, quod habent quidam, locus hic non poteſt eſſe, nam iis tumentibus lacte, non poſſunt mulctra ſpumare, ſed, ut Virgilius, demum *exhauſto ubere*. ſi per *papillas* ubera intelligenda, debet *ex* vel *de* ſubaudiri. quare forte poſſent bullae illae, quas lac, ex uberibus expreſſum, in mulctris ſolet excitare, & quae infinitae apparent in ſpumante lacte & papillarum ſpeciem praebent. vel a papillis illis, quae in facie & aliis corporis partibus oriuntur, de quibus ſaepe medici & inprimis Seren. Samonicus. Sed haec in medio relinquo. Barthii lectio non abſurda videtur, niſi quod *maſſa fluere* improprie nimis videatur dictum, cum illa denſari & coire melius dicatur. quare forte rectius eſſet,

— tumidis ſpument tibi mulctra papillis,
In fiſcis quo maſſa fluat.

nam ex mulctris lac in fiſcos, vel fiſcellos, vel calathos transfundebatur, ut coiret in caſeum. Columell. VII. 8. *ſed mulctra, cum eſt repleta lacte, non ſine tepore aliquo debet eſſe*, &c. *& confeſtim cum concrevit liquor, in fiſcilla, aut in calathos vel formas transferendus*, maſſa illa vel coagulum fluit in fiſcella, undique ſero inde emanante & circumfluente, quod deinde preſſa illa maſſa ſecernitur. nec diſſimiliter Prudent. Cathem. Hymn. II. 66.

Spumea mulctra gerunt niveos
Ubere de gemino latices,
Perque coagula denſa liquor
In ſolidum coit, & fragili
Lac tenerum premitur calatho.

Ubi in *ſolidum coit* eſt *maſſa* fit: *fluere* vero eſt idem, quod *tremere* Ecl. III. 69. & mox 65. *tremebunda coagula.* & quod alibi *natare.* Quidquid ſit, *meſſe* vitioſa vox eſt, & *maſſa* ſine dubio vera, quae pro caſeo ſaepe ponitur. ut Martial. VIII. 64.

Aut maſſam modo lactis alligati.

ubi malim *aggelati.* nam *gelatum* lac paſſim apud R. R. ſcriptores de caſeo, vid. Columel. d. l. & de hoc verbo, ſaepe a librariis depravato, vide Heinſ. ad Ovid. I. Met. 508. Martial. lib. XI. 53.

Et Velabrenſi maſſa recocta foco.

& XIII. 31.

Haec tibi Veſtino de grege maſſa venit.

& ita alii. *glebam* vocat Nemeſ. Ecl. III. vſ. ult. videant acutiores, numquid melius. certe illa de caſeo in meſſem ſervando, & alia mihi non placent. BURM.

35. OCCIDUAE] Veſpertinae. Vide ſupra III. 83. BART.

35. REDEGERIT] Ita omn. libb. *egegerit* Ed. Bart. VLIT.

36. PARCE TAMEN FOETIS:] Hoc etiam Varro praecipit dicens II. 2. *Interea matres eorum his temporibus* (intellige tu, quibus uterum gerunt) *non mulgent quidam, qui melius, omnino perpetuo, quod & lanae plus ferunt, & agnos plures.* Idem quoque ſigni-

fica-

Deſtruat ut niveos venalis caſeus agnos:
Nam tibi praecipuo foetura colatur amore.
Te quoque non pudeat, quum ſerus ovilia viſes,
Si qua jacebit ovis partu reſoluta recenti,
Hanc humeris portare tuis, natoſque tepenti
Ferre ſinu tremulos, & nondum ſtare paratos.
Nec tu longinquas procul a praeſepibus herbas,

Nec

ficare voluit Columella hoc ſermone VII. 4. *Quippe ſinguli agni binis nutricibus ſummittuntur, nec quicquam ſubtrahi ſummiſſis expedit, quo ſaturior lactis agnus celeriter confirmetur, & parta nutrici conſociata minus laboret in educatione foetus ſui.* Sed & Virgilius hoc eſt intuitus in illis III. Ecl. 6.

Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.

Sed & Georgic. III. 177.

—— —— *nec tibi foetae*
More patrum nivea implebunt mulctralia vaccae,
Sed tota in dulces conſument ubera natos.

Tradit autem Africanus, omnia pecora immenſum lac dare, unaque foetum enutrire, ſi cythiſum comederint, aut dictamnum ventribus ipſarum alligaveris, refert Conſtantinus Caeſar, quem vocant: verum non omne lac animalium uterum gerentium utile eſſe tradit Ariſtoteles de Hiſtoria animalium. TITIUS.

36. NEC SINT] *Nea* V. A. B. F. VLIT. *Ne* Dorv. & Palat.

36. COMPENDIA] Lucra. *Compendifacere* ita apud Plautum pro Lucrifacere. Tibullus libro I. III. 39.

Nec vagus ignotis repetens compendia terris
Presſerat externa navita merce ratem.

TITIUS.

37. NIVEOS] *Teneros* Dorvil. non male. vid. v. 102 nam & non niveis nocebit, credo, intempeſtiva mulctura. Sed quia praeſtabant albi agni nigris, & illos praeferebant ruſtici, & hi ad lanios fere mittebantur, illi ſervabantur: hinc nihil muto. vid. ad Phaedr. III. 15. BURM.

37 VENALIS CASEUS] Supra IV. 25.

—— *& lac venale per urbem*
Non tacitus porta.

Virgilius I. Ecl.

Pinguis & ingratae premeretur caſeus urbi.

TITIUS.

39. VISES] *Tendis* Dorv.

41. HANC HUMERIS PORTARE TUIS,] Virgil. ibid.

—— *hanc etiam vix Tityre duco;*
Hic inter denſas corylos modo namque gemellos,
Spem gregis, ah ſilice in dura connixa reliquit.

Caeterum conſule Varronem de Re Ruſtica. Porro illud *parenti* lego *tepenti* ex antiquis libris. TITIUS. *Natoſque tepenti* R. P. & MSS. *Natoque parenti* V. A. F. *natoſque parenti* Mod. VLIT. *Natoſque parenti* Ed. Tig. & Palat. *natoſque patenti* Dorv. quod Heinſius, &, ut puto, Gudius conjecerant.

42. FERRE SINU] Tibullus I. I. 11.

Non agnamve ſinu pigeat, foetumve capellae
Deſertum oblita matre referre domum.

Et quidam ſummus amicus meus carmine quopiam ludens ita olim cecinit:

O hoede felix parvule, ad cancellulos
Quem debilem ſinu refert virgo pia,
Nec fert carere te parente ſimula
Deſertum, & illam convocantem queſtibus,
Et vix trahentes languidos via pedes. TIT.

Vide Heinſ. ad Ovid. III. Faſt. 218.

42. PARATOS] Nihil muto. poſſet tamen aliquis corrigere *peritos*, quae verba commutari vid. ad Suet. Claud. XLII. ita cantare *periti* Virgil. X. Ecl. 32. ſed & idem *cantare parati* Ecl. VII. 5. ubi v. Serv. & Emmen. ſic *pugnare paratior* Ovid. VI. Faſt. 86. BURM.

43. NEC TU] *Ne tu* Ed. Tig.

43. PROCUL A PRAESEPIBUS] Hujus quoque rei admonuit nos Virgilius I. Georg. 353.

Ipſe

Nec nimis amotae ſectabere pabula ſilvae,
Dum peragit vernum Jovis inconſtantia tempus.
Veris enim dubitanda fides: modo fronte ſerena
Blandius adriſit, modo cum caligine nimbos
Intulit, & miſeras torrentibus abſtulit agnas.

At

Ipſe pater ſtatuit, quid menſtrua luna moneret;
Quo ſigno caderent Auſtri, quod ſaepe videntes
Agricolae propius ſtabulis armenta tenerent.

Itaque in hoc noſtro lego deinde *amotae*. non *admotae*. TITIUS. Ita R. P. & Mod. *admotae* V. A. B. F. *Sectabere*] *Sectare ad* R. VLIT. *Nec minus admotae* Dorvil. & *minus amotae* Pal. *ammotae* Voſſ.

45. Jovis inconstantia] Tum enim crebri repentinique imbres decidunt, quos Jovem immittere creditum eſt: hinc Virgilius II. Georg. 419.

Et jam maturis metuendus Jupiter uvis.

Ob frequentes pluvias, quae per id tempus decidere ſolent. Virgilius ver imbriferum nuncupavit. TITIUS.

45. Jovis] Aëris, ſeu aetheris. Empedocles (vid Laërt. VIII. 76.)

Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε,
Ζεὺς αἰθὴρ, Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Ἀϊδωνεὺς,
Νῆστίς τ' &c.

Plutarchus περὶ ἀρεσκόντ. Δία μὲν γὰρ λέγει τὴν ζέσιν ἢ τὸν αἰθέρα. Servius Georg. II. Ennius apud Varron. IV. de L L. pag 18.

Iſtic eſt is Juppiter, quem dico, quem Graeci vocant
Aërem, qui ventus eſt & nubes, imber poſtea.

Horatius I. Carm. 22.

Quod latus mundi nebulae malusque
Juppiter urget.

Claudian. I. in Eutrop. 4.

Nimboque minacem
Sanguineo rubuiſſe Jovem.

Juvenal. Sat. V. 78.

— Fremeret ſaeva cum grandine vernus
Juppiter.

Martial. lib VII. epig. 35. BART. Vid. Gronov. ad Senec. Oed. 45.

46 Dubitanda] Vide, quae ad verſum CXI Muſaei de uſu hujus verbi notavimus. BART.

46. Fronte] *Forte* V. B VLIT.

47. Cum caligine nimbos] Βροντὰς· Cur autem vere plurimum tonet, minimum hyeme, in cauſa putat eſſe Plutarchus inaequalitatem temperiei: ſed Lucretius puriſſimis, eiſdemque ſuaviſſimis verſibus hoc ipſum fuſius explicat, dicens lib. VI. 357.

Autumnoque magis ſtellis fulgentibus alta
Concutitur coeli domus undique, totaque tellus,
Et cum tempora ſe veris florentia pandunt,
Frigore enim deſunt ignes, ventique calore
Deficiunt, neque ſunt tam denſo corpore nubes;
Inter utrumque igitur cum coeli tempora conſtent,
Tum variae cauſae concurrunt fulminis omnes,
Nam fretus ipſe anni permiſcet frigus, & aeſtum;
Quorum utrumque opus eſt fabricanda ad fulmina nobis
Ut diſcordia ſit rerum, magnoque tumultu,
Ignibus, & ventis furibundus fluctuet aër:
Prima caloris enim pars & poſtrema rigoris,
Tempus id eſt vernum, quare pugnare neceſſe eſt
Diſſimiles inter ſeſe, turbareque mixtas.

TITIUS.

48. Torrentibus abstulit agnas] Tale quippiam viſitur apud Maronem I. Georg. 322.

Saepe etiam immenſum coelo venit agmen aquarum,
Et foedam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectae ex alto nubes, ruit arduus aether,
Et pluvia ingenti ſata laeta, boumque labores
Diluit.

& reliqua. Propius tamen ad hunc locum accedunt, quae ſcripta reliquit Ovidius in haec verba I. Met. 285.

Ex-

Digitized by Google

At quum longa dies ſitientes adferet aeſtus,
Nec fuerit variante deo mutabile coelum;
Jam ſilvis committe greges, jam longius herbas
Quaere: ſed ante diem pecus exeat. humida dulces

Eſ-

Exſpatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumque ſatis arbuſta ſimul, pecudeſque, viroſque,
Tectaque, cumque ſuis rapiunt penetralia ſacris.

Verumtamen praetereundum non eſt, quibuſdam legendum videri in Calpurnio *tondentibus* pro *torrentibus*, hoc ſenſu; adeo quandoque invaleſcunt tempeſtates turbulentae, ut agnas e manibus auferant eas tondentium. TITIUS. *Tondentibus* R. & cit. Tit. VLIT. Heinſius legebat,

Impulit, & merſas torrentibus abſtulit agnas.

Tondentibus ſuppoſuere Guidalottus, aut alii, qui vere tonderi oves ſciebant. vid. ſup. ad Ecl. II. 79. ſed *torrentibus* ex ſubita tempeſtate ortis ablatas agnas, quia ſtare nec ingredi poſſent, eſt intelligendum. agnae enim recens natae nondum tondentur, unde *maternas lanas* mox vſ. 67. dicit, niſi ibi *maturas* legere malis, ut ſaepe apud Ovidium hae voces in MSS. variant. *condentibus* erat in Voſſian. *auferri* vero dici, qui vi quadam, cui reſiſtere nequeunt, rapiuntur, & tam de mente, quam corpore, videbis in notis ad Ovid. XV. Ep. 140. & I. Met. 306. BURM.

49. AT CUM LONGA DIES] Aeſtas, quo tempore dies longiſſimi ſunt, ſicut hyeme breviſſimi. Virgil. I. Georg. 312.

Atque ubi jam breviorque dies, & mollior aeſtas.

Porro, quod ſequitur *ſitientes*, alicubi ſcriptum reperi *ſitientibus*, auferendi caſu: nil tamen muto, intelligoque aeſtus inducentes. Alcaeus:

Πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος.

Virgil. III. Georg. 327.

Inde ubi quarta ſitim veniens collegerit hora.

Horat. IV. Od. XII. 13.

Adduxere ſitim tempora Virgili.

TITIUS. *Aeſtivos dies* vocat Ovid. II. ex Pont. X. 38. vid. & V. Triſt. X. 7. & II. ex Pont. IV. 25.

49. SITIENTES] *Sitientibus* R. VLIT. & ita Voſſ. *adferat* Dorvil. & Palat. & mox *nec fuerint.*

50. NEC FUERIT] Gudius ita explicabat; & fuerit, Deo non variante, coelum non mutabile: quis vero Deus hic intelligitur? an Jupiter, cujus *inconſtantiam modo* dixit. an legi poſſet, *variante die*? prius malo. vid. ad Phaedr. IV. 16. BURM.

50. VARIANTE DEO] Coeli inconſtantiam, quam vocat Maro, intelligit. vid. Plin. XVIII. 33. TITIUS.

51. JAM SILVIS &c.] Quae ſequuntur uſque verſ 62. e Marone deſumpta Georg. III. verſ. 322. uſque 338. VLIT.

52. HUMIDA DULCES] Hac de re ſic ſcribit Varro de re ruſtica lib. II 2. *cum inter haec bina loca, ut jugum continet ſcirpiculos, ſic colles publice diſtantes paſtiones, eaeque ibi, ubi paſcuntur in eadem regione, tamen temporibus diſtinguunt, ut aeſtate, quod tunc prima luce exeunt in paſtum, propterea quod tunc herba roſcida meridianae, quae eſt aridior, jucunditate praeſtat.* Ac paulo poſt: *Ab occaſu parvo intervallo interpoſito, ad bibendum appellunt, & rurſus paſcunt, quoad contenebravit, iterum enim tunc jucunditas in herba redintegravit.* Idem quoque confirmat Columella Virgilii teſtimonio ſcribens: *De temporibus autem paſcendi, & ad aquam ducendi per aeſtatem, Non aliter ſentio, quam ut prodidit Maro* III. Georg. 324.

Luciferi primo cum ſidere frigida rura
Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratiſſimus herba.

Nemeſianus vero ſic I. Ecl. 6.

Incipe, dum ſalices hoedi, dum gramina vaccae
Detondent, viridique gregem permittere campo,
Et ros, & primi ſuadet clementia ſolis.

Sed & Conſtantinus, & alii rei ruſticae ſcripto-

Efficit aura cibos, quoties fugientibus Euris
Frigida nocturno tinguuntur paſcua rore,
Et matutinae lucent in gramine guttae.
At ſimul argutae nemus increpuere cicadae,

Ad

ptores idem uno ore teſtantur. TITIUS.

53. Efficit] *Sufficit* malebat Heinſius. pro *Euris*, *auris* Dorv. ſed ſuperſcripta litera *e*.

53. Fugientibus Euris] Flare deſinentibus, quod evenit circa ſolis occaſum tali de cauſa. Cum vaporis copia e terra excitata amplior eſt, quam ut ſolis radiis abſumi, atque reſolvi queat, tunc ipſe humor ſive halitus in altum evectus ſolis radiis cietur, qui quanto ſunt vehementiores, tanto validius ipſum impellunt: itaque exoriente ſole venti ſpirant vehementiſſime, occidente vero conflacceſcunt, quod eorum motio ulterius non adjuvetur, nec quemadmodum antea, cieatur, quae fuit Theophraſti ſententia in libris de Ventis. Conſule etiam Ariſtotelem in libris de Rebus, quae in aëre gignuntur, & in Problem. TITIUS.

54. Tanguntur pascua rore,] Sic eſt in duobus meis exemplaribus, & ita concipio: in tertio legebatur *tinguntur*, quod nec valde reſpuerim: nam ſic ferme loquitur Varro de Re Ruſtica: *ſupra terram aëre frigidiore tinguntur.* Ubi tamen Victorius reſcribi debere ſuſpicatur *tanguntur*, quod me in ſententiam confirmat. Perſius III. 44. *Tangebam parvus olivo.* ubi alii *tingebam.* Ros vero *nocturnus* appellatur, quia noctu decidat, unde ipſum *Lunae filiam* vocavit Alcman:

Διὸς θύγατερ ἔρσα τρέφει καὶ σελάνας δίας.

TITIUS. *Tinguntur* R. P. & MS. Tit. *tanguntur* V. A. F. VLIT. Ita Palat. & Dorvil. & probabat Heinſius. certe duo haec verba, ſaepe eamdem vim habentia, permutantur. vid. ad Ovid. XIX. Epiſt. vſ. 41. & I. Art. 662. probabilem etiam correctionem faciet locus Ovid. IV. Faſt. 266

—— *tactae rore queruntur aves.*

Ita de *aqua* & ſimilibus *tangere* illuſtravit Heinſius ad Ovid. IV. Faſt. 740. & Broukh. ad Prop. IV. III. 60. hic tamen credo *tinguuntur* poſſe locum tueri, quia *guttae* ſequuntur, & centies *uda*, *madida* rore tellus dicitur: ſed parum referre arbitror, utram lectionem eligas. BURM.

55. Et matutinae lucent] Poëtica deſcriptio ejus, quod ſtatim dixerat. Sic Auſonius Elegia de Roſa:

Vidi concretas per gramina flexa pruinas
Pendere, aut olerum ſtare cacuminibus:
Caulibus & patulis teretes colludere guttas,
Et coeleſtis aquae pondere tum gravidas.

Cur autem *matutinae* dixerit, ſciri poteſt ex Ariſtotele in Meteoris. Itidem canit Propertius II. VII. 91.

Sidera ſunt teſtes, & matutina pruina.

TITIUS *Matutino* malebat Heinſius, ſed *nocturno rori* rectius guttae matutinae reſpondent, quae die procedente evaneſcunt & exareſcunt. *in gramina* etiam Dorvil. BURM.

56. At] *Ut* V. A. F. *Argutae*] *Arbutae* R. Virg. ibid. *cantu querulae rumpent arbuſta cicadae.* f. hic: *inrupere.* VLIT. Nihil mutandum docent, quae Heinſius adduxit ad Ovid. VI. Faſt. vſ. ult.

56. Ut simul argutae] Videtur proba lectio *at*: caeterum hoc praeceptum reperias etiam apud Varronem, Columellam, caeteros: ſed ego Virgilii teſtimonio contentus ero, qui dicat III. Georg. 327.

Inde ubi quarta ſitim coeli collegerit hora,
Et cantu querulae rumpent arbuſta cicadae,
Ad puteos, aut alta greges ad ſtagna jubeto
Currentem ilignis potare canalibus undam:
Aeſtibus at mediis umbroſam exquirere vallem,
Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
Ingentes tendat ramos, aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris ſocia nemus accubat umbra.

Horat. I. Od. XVII.

Velox amoenum ſaepe Lucretilem
Mutat Lycaeo Faunus, & igneam
Defendit aeſtatem capellis
Uſque meis, pluvioſque ventos.

TITIUS.

56. Nemus increpuere] Simillime Ovidius V. Met. 676. *nemorum convicia picae.*

Ele-

Ad fontem compelle greges, nec protinus herbas,
Vel campos permitte ſequi: ſine protegat illos
Interea veteres quae porrigit aeſculus umbras.
Verum ubi declivi jam nonâ tepeſcere ſole
Incipiet, ſeraeque videbitur hora merendae;
Rurſus paſce greges, & opacos deſere lucos,

Nec

Eleganter autem meridiem a cicadarum ſtrepitu notat. In quo Muſicum aliquid animalculo veteres venerabantur: Anacreontem vide oda XLIII. Longum primo Poimenico. BART. De verbo *increpare* vid. Heinſ. ad Ovid. VI. Faſt. vſ. ult.

57. AD FONTEM COMPELLE GREGES,] Hic noſter Ecl. IV. 168.

Nunc ad flumen oves deducite.

TITIUS.

58. VEL CAMPOS] *Et campos* R. VLIT. & Palat. & Voſſ.

59. INTEREA VETERES] Virgilius dixit II. Georg. 14.

—— —— —— —— ut altae
Caſtaneae, nemorumque Jovi, quae maxima frondet
Eſculus.

Atque ibid. 291.

Eſculus in primis, quae quantum vertice ad auras
Aethereas, tantum radice in tartara tendit.

quibus verbis veterem annoſamque eſculum intelligit. TITIUS.

59. PORRIGIT] Heinſ. volebat *projicit.* ſed *porrigit* eſt extendit, expandit. ita *porrectus* Tityos per ingens ſpatium Ovid. III. Am. XII. 25. vid. Paſſer. ad Propert. pag. 279. & ut Ovid. Ep. XV. 159. *expandere ramos* dixit, (ubi vid. Heinſ.) ita *porrectaque brachia ramos eſſe putes* idem XI. Met. 83. BURM.

60. JAM NONA] Hora ſcilicet. TIT.

60. TEPESCERE SOLE] Ita ſup. 31. *primae ſpatium tepeſcerit horae.* Palladius f. hinc compilavit Novemb. Tit. XIII. *de paſcendi ordine: Quarta hora caleſcente*, &c. quae his comparanda ſunt. VLIT. *Nova jamque tepeſcere* Dorv. *declini* Heinſius malebat ad Nemeſ. I. I.

61. SERAEQUE VIDEBITUR HORA MERENDAE;] Merenda idcirco ſera dicitur, quia ſole jam ad occaſum properante parabatur ante coenam, ut eſt auctor Nonius. Plura nos de hac re diligenti obſervatione collegimus in iis libris, quos de Coenis antiquorum conſcripſimus. TITIUS. Joſ. Scaliger ad Varronem de R. R. notat, *Merendam* eſſe cibum, qui mercede operantibus ante miſſionem veſpertinam datur. Aliter Feſtus, vel ejus carnifex, qui *a mero die* dictam putat. Nonius *quod poſt meridiem detur.* Iſidorus lib. XX. Orig. cap. 2. *Merenda eſt, qui declinante die ſumitur, cibus, quaſi poſt meridiem edenda & proxima coenae.* Aliter tamen idem eodem libro cap. 3. quae verba adſcribam, ut corrigam. *Hinc & merenda, quod antiquitus id temporis pueris operariis, quibus panis merus dabatur, aut quod meridient eodem tempore, id eſt ſoli ac ſeparatim, non utique in prandio aut in coena ad unam menſam.* Etymologiam hominis nihil moror, verba autem ita corrigenda ſunt, *aut quod meri edant eodem tempore, id eſt ſoli as ſeparatim* &c. Certiſſima correctio. Scaligeri ſolius originationem veram eſſe arbitror, eamque velim obſervatam ab amico noſtro, qui nuper ejus generis Commentarium Witebergae in Saxonia edidit. BART. *Merendam* pro prandio olim poſitam etiam credebat Ald. Manut. lib. I. Quaeſit. per Epiſt. ſed refutavit, & Scaligeri ſententiam de origine hujus vocis adſtruxit Florens Chriſtian. ad Ariſtoph. Veſp. 1209. Ceterum de cibo, qui pecoribus praebetur, uſus & olim Ennius, apud Feſt. in *Cyprio bovi merendam.* Similem fere merendam anſeribus datam legas apud Petron. cap. CXXXVI. *Anſeres, qui medio die ſolebant ab anu diaria exigere.* BURM.

62. RURSUS] *Ruſtice graeges paſce, ut,* Dorvil.

Nec prius aeſtivo pecus includatur ovili,
Quam levibus nidis ſomnos captare volucris
Cogitet, & tremuli tremebunda coagula lactis.
Sucida jam tereti conſtringere vellera junco
Quum jam tempus erit, maternas demere lanas,

Hir-

62. RURSUS PASCE GREGES,] Et hic omiſſis aliis Virgilium audire oportet dicentem vſ. 335.

Tum tenues dare rurſus aquas, & paſcere rurſus
Solis ad occaſum, cum frigidus aëra veſper
Temperat, & ſaltus reficit jam roſcida luna,
Litoraque alcyonem reſonant, & acanthida dumi.

TITIUS.

64. QUAM LEVIBUS] Miror, quid coëgerit correctores veram ſcripturam hoc quoque loco corrumpere, niſi jam ſciam, id eſſe eorum officium. Vetus Longobardica editio, *Laevibus ac nidis.* Probe. BART.

64. LEVIBUS NIDIS] Ex levi materia confectis. TITIUS.

65. TREMULI TREMEBUNDA COAGULA LACTIS] 'Ελλειπτικῶς, nam *ſunt* vel *fiunt* intelligi debet: de lacte *tremulo* hoc noſter: & *nulla tremuere coagula lactis.* Rurſus eodem ſenſu:

Sumo tamen calathos nutanti lacte coactos.

IDEM. Diſtinctio vitioſa multam noctem infundit his verſibus. Scribe.

Nec prius aeſtivo pecus includatur ovili
Laevibus ac nidis ſomnos captare volucris:
Cogitet & tremuli tremebunda coagula lactis.

Structura eſt. pecus non prius ovili includatur aeſtivo, quam volucres nidis, ut ſomnos capiant. ἀπὸ κοινοῦ τὸ *includatur* repetendum, fefellit correctores. Adjicit, non prius quoque includendas pecudes, quam quis coëgerit lac expreſſis earum papillis. Sic perſpicua eſt ſententia, quam nemo antea intelligebat. Sed illuſtrior erit ſententia, ſi *cogitet* conſideret interpretemur, & ſimul ad verſum hos ſequentem deducamus. Hoc potiſſimum pacto.

Nec prius aeſtivo pecus includatur ovili
Laevibus ac nidis ſomnos captare volucres:
Cogitet & tremuli tremebunda coagula lactis
Succida jam tereti conſtringere vellera junco.

Volucres autem in corte aut ornithotropheo intellige, non feras. Si minus arridebit haec diſtinctio, ſuſpicaberis inter tertium & quartum verſum deſieri. BART. *Ac* R. *lacti* V. VLIT. *Ac trem. tr. c. lactis* Voſſ. locus hiulcus & vitiatus. Heinſius varie tentavit,

Cogitet. i tremuli preme munda coagula lactis.

vel,

Cogitet, & tremuli premere uda c. l.

certe, *tremuli tremebunda* abſonum eſt, & offendit aures. legerem, *cogitet: hinc tremuli preme munda coagula lactis*: vid. ſupr. ad Nemeſ. II. Ecl. 34. & III. 69. ubi *niveas glebas* vocat, in quas adſtringitur lac, ut hic *munda coagula* premuntur. quod cum ſub veſperam fieret, inde deſignatio temporis eſt habenda. BURM.

66. SUCCIDA JAM TERETI] *Tonſurae tempus* (inquit Varro lib. II. II.) *inter aequinoctium vernum, & ſolſtitium, cum ſudare coeperint oves, a quo ſudore recens lana tonſa ſuccida eſt appellata.* Quae Varronis verba illorum ſententiam coarguunt, qui *ſuccida vellera* hoc loco accipiunt pro lana, quae ſuccum imbibit, cum coloratur. Caeterum *conſtringere tereti junco* ſignificat lanam tonſam in faſciculos quaſi quoſdam, & globos junco injecto comprimere, ſcribit enim idem Varro non multo poſt: *quam* (lanam) *demptam, & conglobatam alii vellera, alii velamina appellant* & reliqua. Nonnulli tamen de caniſtro ex juncis facto, & contexto intelligere malunt. vid. Kal. Rom. & notas Fulv. Urſin. p. 206. TITIUS. Varro de R. R. *a quo ſudore lana tonſa ſuccida eſt appellata.* *Junco*] *Vinco* i. e. *vinclo* R. VLIT. Immo id eſt *junco*: in MSS. enim *i*, *n*, *u* toties vicinas voces turbarunt, ut *vinctus*, *junctus* & ſimilia centies permutentur. malim vero legere,

Sucida quum t: c. v. j.
Et jam tempus erit &c. BURM.

67.

Hircorumque jubas, & olentes caedere barbas,
Ante tamen ſecerne pecus, gregibuſque notatis
Conſimiles include comas; ne longa minutis,
Mollia ne duris coëant, ne candida fuſcis.
Sed tibi quum vacuas poſito velamine coſtas
Denudabit ovis, circumſpice, ne ſit acuta
Forfice laeſa cutis, tacitum ne puſtula virus

Texe-

67. QUUM JAM TEMPUS ERIT,] Tonſurae tempus eſſe ſcribit Didymus, neque frigore adhuc exſiſtente, neque aeſtate, ſed medio vere: idem ferme prodit Varro, ut ſupra vidimus: nec longe inferius ab illo loco; *oves hirtas* (inquit) *tondent circiter hordeaceam meſſem, in aliis locis ante foeniſecia: quidam has in anno bis tondent, ut in Hiſpania citeriore, ac ſemeſtres faciunt tonſuras, duplicem impendunt operam, quod ſic plus putant fieri lanae, quo nomine quidam bis ſecant prata.* Hic noſter: *ac tepidis fiet tonſura Calendis.* TITIUS.

68. HIRCORUMQUE JUBAS] Varro ubi ſupra: *Ut fructum ovis e lana ad veſtimentum, ſic capra pilos miniſtrat ad uſum nauticum, & ad bellica tormenta, & fabrilia vaſa, neque non quaedam nationes harum pellibus ſunt veſtitae, ut in Getulia, & Sardinia.* & reliqua. Columella quoque, *caper* (inquit) *optimus habetur longiſſimo pilo; nam & ipſe tondetur uſum in caſtrorum, ac miſeris velamina nautis.* Virgilii locus, quem citat Columella, poſitus eſt Georgic. III. 311. atque integer ita ſe habet.

Nec minus interea barbas, incanaque menta
Cyniphei tondent hirci, ſetaſque comantes
Uſum in Caſtrorum, & miſeris velamina nautis.

Quod etiam confirmat Aelianus de Hiſtoria Animal. XVI. 30. dicens: ἐν Λυκίᾳ λέγει Καλλισθένης ὁ Ὀλύνθιος κείρεσθαι τὰς αἶγας, ὥσπερ οὖν πανταχοῦ τὰ πρόβατα. γίνονται γὰρ ὁ δασυτέραι καὶ εὔτριχες δεινῶς τὰς αἶγας, ὡς εἰκάσαι βοστρύχοις, ὥς τινας ἕλικας κόμης ἐξηρτῆσθαι αὐτῶν· καὶ μέν τοι καὶ τοὺς τεχνίτας τῆς τῶν νεῶν ἐργασίας καταχρῆσθαι αὐταῖς τὰς σειρὰς συμπλέκοντας, ὡς καὶ τοὺς κάλως ἄλλοι. TITIUS.

68. OLENTES CAEDERE BARBAS,] Ob tetrum odorem hircorum & caprarum. Ovid. I. Art. 523.

Nec male odorati ſit triſtis anhelitus oris,
Nec laedat nares virque paterque gregis.

Hinc exſtat Catulli jocus in Rufum Carm. LXIX.

Laedit te quaedam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.

Ariſtophanes Acharn. 852.

Ὄζων κακὸν τῶν μασχαλῶν
Πατρὸς τραγασαίου.

TITIUS.

70. CONSIMILES INCLUDE COMAS;] De qua ſimilitudine intelligat, ſtatim dicet: *ne longa minutis.* & caetera. Jam *fuſcis* dictum eſt pro *nigris.* Corn. Fronto. *Fuſcum & nigrum. Fuſcum albo opponitur, nigro candidum.* IDEM. Fac *coma* reponas. Elegantius id erit. Medicamenta, quae pro ſcabie ſequuntur aut ulcere, regnoſces ad Vegetii libros de Veterinaria, qui nobis cum reliquis libellis noſtris jam abſunt. BART. Malim, *conſimiles include comis.* nempe oves, inter ſe ejuſdem coloris. de *fuſco* obſervatio Frontonis firmatur auctoritate Virgil. Ecl. X. 35.

—— Quid tum, ſi fuſcus Amyntas;
Et nigrae violae ſunt, & vaccinia nigra.

Et Ecl. I. 17.

Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes.

Sed migravit legem hanc Ovidius, qui *candidae* opponit *fuſcam* II. Amor. IV. 39. & III. Faſt. 493. ſervat tamen aliquando: ut III. Art. Amat. 191. & alibi: *fuſcum* tamen non tam plenum eſſe colorem, ut niger apparet ex II. Art. 657. & Remed. 327. BURM.

71. MOLLIA] *Media* Dorv.

73. DENUDABIT] Malim, *denudarit.*

74. FORFICE LAESA CUTIS,] *Vulnera, quae inter tondendum quandoque imprimuntur, pice liquida illinantur,* inquit Conſtantinus ex

Texerit occulto ſub vulnere: quae niſi ferro
Rumpitur, ah miſerum fragili rubigine corpus
Corrodet ſanies, & putrida contrahet oſſa.
Providus (hoc moneo) viventia ſulphura tecum,
Et Scyllae caput, atque intacta bitumina porta,
Ulceribus laturus opem: nec Brutia deſit

Du-

interprete. TITIUS.

75. SUB VULNERE] Heinſ. malebat, *ſub vellere.* nihil opus.

75. QUAE NISI FERRO] De medicina pecoris ovilli multa reperias apud Columellam lib. VII. ſed & Virgilius quoque inter praeſtantiſſima remedia vulnerum abſciſſionem enumerat vſ. 452.

Non tamen ulla magis praeſens fortuna laborum eſt,
Quam ſi quis ferro potuit reſcindere ſummum
Ulceris os, alitur vitium, vivitque tegendo.

Qui locus ibidem a Columella pro teſtimonio adducitur: tu vero hic conſidera, an per *tacitum virus* verniculum illum intelligat poëta ille, quem tuberculis ineſſe ſcribit Columella. TITIUS.

76. IN MISERUM] Antiqui codices aliquot, *ab miſerum* per interjectionem. IDEM. *Ab miſerum* R. P. & MSS. Tit. *in* MSS. V. A. B. F. VLIT. Ita Dorvil. & Voſſ. (*ab miſerum*) *fragili* Ed. Tig. nec male. ita enim ſolent ſaepe Poëtae, *indignum, nefas, mirum,* ſimilia per parentheſin interponere. exempla quaedam collegit Tollius ad Auſon. Epiſt. IX. 38. Heinſ. ad Ovid. I. Amor. VI. 2 & alii. BURM.

76 RUBIGINE] *Porrigine,* vel *prurigine* malebat Heinſius.

77. SANIES] f. *Scabies.* Vide ad Grat. vſ. 408. *Contrahet oſſa*] Virg. ib. *Oſſa minutatim morbo collapſa trahebat.* & verſu ult. *contractos artus ſacer ignis edebat.* Ita leg. ex MS. vulgo: *contactos.* VLIT.

77. ET PUTRIDA CONTRAHET OSSA.] Puſulam accipe, de qua videndus eſt Columella; is pecudem, quae tali morbo correpta eſt, *Puſuloſam* vocat. TITIUS.

78. HOC] *Haec* R. & Voſſ.

78. VIVENTIA SULPHURA] Hanc quoque medicinam agnovit Maro, cum inquit:

Aut tonſum triſti contingunt corpus amurca,
Et ſpumas miſcent argenti, ac ſulphura viva,
Idaeaſque pices, & pingues unguine ceras,
Scyllamque, helleboroſque graves, nigrumque bitumen.

Alicubi ſcriptum reperi *liventia:* ſed & illud *providus* explicatione indiget: quare intelliges, vel *ego providus,* ut de ſe loquatur Mycon ob experientiam propter aetatem; vel *tu providus,* id eſt in hoc providus, ſi tecum portaveris viventia ſulphura; & caetera. Sic loquitur interdum Horatius. III. Od. VII. 18.

Magneſſam Hippolytem dum fugit abſtinens:

& III. XXIV. 17.

——— Illic matre carentibus
Privignis mulier temperat innocens.

& III. XI. 46.

Quod viro clemens miſero peperci.

& IV. Od. VIII. 1.

Donarem pateras, grataque commodus,
Cenſorine, meis aera ſodalibus.

Atque alibi ſaepe, ut etiam ſuperius adnotavi. TITIUS. *Liventia* MS. Tit. Virg. ib. *vivaque ſulphura, Idaeaſque pices, & pingues unguine ceras, Scillamque, Helleb. gr. nigrumque bitumen.* VLIT. vid. ad Ovid. IV. Faſt. 739. & Broukh. ad Tibul. I. V. 11. *liventia* etiam Tig. Ed.

79. SCYLLAE] Bulbos: de Scylla in hunc uſum meminit etiam Virgilius, ut oſtendi. Per *intacta* vero *bitumina* nova accipit, & in nullum praeterea uſum vocata. TITIUS.

79. CAPUT] *Capita* volebat Heinſius.

79. ATQUE INTACTA BITUMINA] *Et buctata bitumina* R. VLIT. Et ita Voſſ. & *vitata bit.* Dorv. an qui *buctata* legerunt, *ructata* voluerint, quia ex terra exaeſtuant? ut Juſtin. I. 2. dicit. *nitrata* volebat Cl. Wolfius. BURM.

80. NEC BRUTIA DESIT] Pix omnium probatiſſima auctore Plinio, eſt enim pinguiſſima

Dura tibi, & liquido ſimul unguine terga, (memento)
Si ſint raſa, linas. vivi quoque pondera melle
Argenti coquito, lentumque bitumen aheno,
Impreſſurus ovi tua nomina. nam tibi lites

Au-

ſima, & reſinoſiſſima: *Gignitur*, inquit, *& pinguis liquoriſque oleacei in Sicilia Agragantino fonte inficiens rivum: incolae id harundinum panniculis colligunt citiſſime ſic adhaereſcens: utuntur eo ad lucernarum lumina olei vice, item ad ſcabiem jumentorum.* Quamquam jumentorum appellatione minutum pecus non intellexerim. TITIUS. Illuſtravi haec late in comm. ad Grat. vſ. 416. VLIT.

81. LIQUIDO PICIS UNGERE] Fruſtra repetitur vox *picis*, quae in illo per ſubauditum intellectum continetur, *nec Brutia deſit Dura tibi.* Quocirca ſequemur veterum codicum ſcripturam, in quibus eſſet: *liquido ſimul unguine*, ut de axungia dictum accipiamus, quam inter medicinas pecoris ovilli connumerat quoque Columella eodem libro: illam tamen alteram ſcripturam confirmare videtur Varro his verbis: *ſi quam in tonſura plagam* accepit, eum *locum oblinunt pice liquida.* & alioqui ſtructura poſcit infinitum *ungere*, ne illud *memento* ſit otioſum, & vacans. TITIUS. Modius producit: *picis, unguine.* Quod ſi e libris eſt, valde probem. Nam a Vegetio aliquoties liquidae picis unctio celebratur. BART. Τὸ *&* deeſt in V. A. B. F. *Simul unguine* R. P. & MSS. Tit. *picis ungere* V. A B. F. *picis unguine* Mod. Varro: *Si qua in tonſura plagam accepit, eum locum oblinunt pice liquida.* Sed vide Comm. ibid. & ad Nemeſ. 206. VLIT. *Et* deeſt Dorv. Ed. Tig. Palat. *unguere* Dorvil. & Palat. *duram* dici poſſe picem ſcio, quia concreta duratur. vid. Vlit. ad Nemeſ. 206. ſed quia *intacta bitumina*, dicit, hic *pura* mallem. ut contra *medicatam* Gratius in canum medicina requirit: forte poſſet & hic unguentum ex ſulphure, ſcylla, bitumine & pice intelligi, ut Gratius multa ſummam in unam congerit, & tunc legerem,

Dura (vel *pura*) *tibi, liquidoque hinc unguine t.* &c.

vel, *hinc liquido ſimul.* Unguentum ex praecedentibus confectum ut intelligat. BURM.

82. VIVI ARGENTI] *Et ſpumas* miſcet *argenti*, inquit Virgilius. *Argentum* vivum nominat etiam Auſonius in illo:

Miſcuit argenti laetalia pondera vivi,

plura tamen Plinius libro XXXIII. TITIUS. *Vini quoque pondere molle Argentum coquito.* R. Forte: *vivi quoque pondera immolla Argenti coquito, lentumque bitumen ahena*, vel, *in illo*, ſive, *in uno aheno.* Vide Commentarium l. c. VLIT. *Pondera amellis Argenti incoquito* Heinſ. corrigebat. *amellum* vero Salmaſ. Exerc. Plin. 71. Meliſſophyllum eſſe credit. vide Wedel. Centur. I. Decad. III. Exerc. 5. *Vini quoque pondera melle* Voſſ. Dorvil. & Pall. niſi quod *molle* & *argentum.* Vlit. ad Nemeſ. Cyneg. 158. *melle* explicat, *cum melle.* BURM.

84. IMPRESSURUS OVI] Hunc morem tetigit etiam Maro, cum de equis loqueretur III. Georg 158.

Continuoque notas, & nomina gentis inurunt.

Feſtus Pompejus, *ſignare* (inquit) *ſignificat* modo *ſcribere*, modo *mulo ſigna imprimere*, modo *pecora ſignis notare.* Anacreon Ode quapiam:

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι,
Πυρὸς χάραγμ' ἔχουσι.

Arrianus de expeditione Alexandri lib. v. ὅτι τε αὐτῇ τῇ Ἰνδῶν γῇ βοῦς ἰδόντες ἐγκεκαυμένας ῥόπαλον, τεκμηριοῦσθαι ἐπὶ τῷδε ὅτι Ἡρακλῆς ἐς Ἰνδοὺς ἀφίκετο. Et de Rebus Indicis cap. 5. καὶ γὰρ καὶ σκυτάλην φορέειν τε οἱ Σίβαι, καὶ, [τοῖς] βουσὶ αὐτῶν ῥόπαλον ἐπικεκαῦσθαι, καὶ τοῦτο ἐς μνήμην ἀνέφερον τοῦ ῥοπάλου τοῦ Ἡρακλέους. A quibus ſignis equi alii κοππατίαι, alii σαμφόραι, alii φασιανοὶ, alii βουκέφαλοι, atque aliis nominibus dicti ſunt, prout quiſque aliquod ſignum impreſſum geſtaret, auctoribus inprimis Athenaeo, Suida: verumtamen conſule noſtros libros Locor. Controverſ. & Aſſertionem, quam pro ipſis conſcripſimus adverſus Yvonem illum ſtramentitium, qui in nos petulantiſſime ſtylum diſtrinxit. Porro inſtrumentum, quo hujus-

Digitized by Google

Auferet ingentes lectus poſſeſſor in armo.
Tunc etiam, dum ſiccus ager, dum fervida tellus,
Dum rimoſa palus, & multo torrida limo
Aeſtuat, & fragiles nimius ſol pulverat herbas,
Lurida conveniet ſuccendere galbana ſeptis,

Et

modi ſignum imprimebatur, a Latinis vocatum eſt *character*, ut admonet Iſidorus in Originibus xx. 16. vid. Fulv. Urſin. ad Kal. p. 205. TITIUS.

85. AUFERET INGENTEIS] Hunc verſum in libris locorum controverſ. VII. 20 olim ita caſtigavi: *Auferet ingentes lectus poſſeſſor in armo.* Quamquam ſi legatur in *arvo*, non improbarim: certe quod aliqui in vetuſtis exemplaribus teſtantur, ſe reperiſſe *ovili*, ſubdititium eſt, & minus probae notae, quare prorſus rejiciendum autumo. IDEM. Elegantiſſime Fruterius & Modius correxerunt, *in armo.* Vetus editio nihil hoc loci a vulgari mutat, niſi quod tam *arno*, quam *arvo* legi poſſit. Unde natus error. BART. *Auferet*] ita R. P. *Afferet* V. A. B. F. *Ingentes*] *Ingenti* R. *In arvo*] Sic V. A. F. *ovili* R. *in armo* Mod. Frut. & Tit. VLIT. *Ingenti l. p. in armo* Dorvll. *ingenti* Palat. *ingenti lectus poſſeſſor ovili* Voſſ. & Ed. Tig. *certus poſſeſſor in arvo* volebat Heinſius. *In aure* Argol. ad Onuphr. Panv. de Circo pag. 25. ego *in armo* praetuli. BURM.

87. ET MULTO TORRIDA LIMO] Quid ſi legamus *turbida*, quomodo erat in uno manu deſcripto codice? mihi ſane ferri poſſe videtur, ſed fortaſſe tamen ſincerius fuerit, ſi exſcribatur:

Dum rimoſa palus emulſo torrida limo.

Rimoſa rimis abundans, quod potiſſimum evenit aeſtivo tempore ſolis vehementia. Virgil. II. Georg. 353.

Hoc, ubi hiulca ſiti findit canis aeſtifer arva.

Catull. LXVIII. 62.

Cum gravis exuſtos aeſtus hiulcat agros.

Tibull. I. VIII. 21.

Qualis & arentes cum findit Sirius agros.

Ad vocabulum quod attinet, ſic legas apud Propertium II. XIII. 72.

Aut per rimoſas mittere verba fores.

& apud Virgilium VI 414.

—— Multam accepit rimoſa paludem.

TITIUS.

88. NIMIUS] *Nimium* R. & ſup 86. *quom ſiccus.* VLIT. Et ita Voſſ. *nimium* quoque Palat.

88. PULVERAT HERBAS,] Vel ita aridas efficit, ut ferme in pulverem redigat, vel pulvere conſpergit. Utitur hoc verbo Plinius. TITIUS. Quaſi in pulverem nimia ariditate redigit, quod fit ferventiſſimo calore. *Pulverandi* verbo utuntur, Plautus, Columella, Palladius. BART. Heinſius tamen *vulnerat* malebat legere. ſed retinendum *pulverat*, quod hic pro pulvere implet, qui excitari ſolet arida aeſtate, & ſole ardente: & ita Plautus *pulverat*, pro plenum pulvere ponit. vide Gell. XVIII. 12. apud Rei Ruſticae ſcriptores alio ſenſu ſolet verbum hoc capi, & pulverationem vocant occationem, cum glebae concretae & durae in pulverem rediguntur. vide Columell. IV. 28. & XI. 2 Pallad. tit. I. Jul. *vites novellae effodi debent, vel averſo gramine pulverari.* BURM.

89. LURIDA CONVENIET] Hic tractus pulchra imitatione ſumptus eſt ex Virgilio III. Georg. 414.

Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravi nidore Chelydros:
Saepe ſub immotis praeſepibus aut mala tactu
Vipera delituit, coelumque exterrita fugit:
Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere & umbrae,
Peſtis acerba boum, pecorique adſpergere virus,
Fovit humum.

Florentinus haec praeterea medicamenta ponit ad venenatas beſtias a ſtabulis arcendas; *pili mulierum* (inquit) *in ipſis mandris ſuffumigentur, aut galbanum, aut cornu cervi, aut caprarum ungulae, ſeu pili, aut bitumen, aut caſia, aut conyza, aut aliud quippiam grave olens, ſingula per ſe, aut plura etiam per ſe,*

aut

Digitized by Google

Et tua cervino luſtrare mapalia fumo:
Obfuit iſte malis odor anguibus; ipſe videbis
Serpentum cecidiſſe minas. non ſtringere dentes
Ulla poteſt uncos, ſed inani debilis ore
Marcet, & obtuſo jacet exarmata veneno.
Tunc age, vicinae, circumſpice, tempora brumae,
Qua ratione geras. aperit cum vinea ſepes,

Et

aut ſimul omnia: refert Conſtantinus Imperator libro XVIII. idem quoque tradiderat Columella & Plinius. TITIUS.

90. Cervino] Quod de cervino hic cornu ulto tradit, vide apud Plinium lib. X. cap. 70. & lib. XXVIII. c. 9. BART.

90. Mapalia] Peregrina vox, & Afrorum propria ex Carthaginienſi ſolo ad nos tranſlata: ea tamen uſus eſt Virgilius dicens III. Georg. 340.

—— & raris habitata mapalia textis.

idem pollet vox *magalia*, ſed eſt differentia in modulo ſyllabae primae. Virgil. I. Aen. 421.

Miratur molem Aeneas, magalia quondam.

& IV. 259.

Ut primum alatis tetigit magalia plantis.

TITIUS.

91. Obfuit] *Obſuerit malus iſte odor* R. VLIT. Et Voſſ. *obſuit* hic incommode tempore variato poni videtur. forte ſcripſerit, *obvius iſte malis odor anguibus.* ſed nihil temere mutandum, quia praeterito tempore ſaepe Gratius etiam utitur, ut *miſcuit* 417. & de ſe poteſt & experientia ſua loqui ſenex; ut Guidalottus exponit. BURM.

91. Malis odor anguibus;] Reſpondet ei, quod ſupra citavimus ex Virgilio III. Georg. 416. *aut mala tactu vipera.* TIT.

92. Serpentum cecidisse minas.] Virgilius ſic III. Georg. 426.

—— cape ſaxa manu, cape robora, paſtor,
Tollentemque minas, & ſibila colla tumentem
Rejice.

Lucretius vero ſic III. 657.

Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minantem
Serpentem,

& caetera. IDEM.

92. Stringere dentes] Poëticum eſt ſerpentibus denteis adſcribere. Quod aemulatus Appulejus Apologia; ut jam alibi a nobis traditum eſt. BART.

94. Marcet] *Manet* Palat. niſi excerptorum auctor erraverit, & pro *jacet*, *manet* invenerit in MSS.

94. Exarmata veneno.] Siquidem venenum ſerpentibus loco armorum a natura tributum eſt; exarmantur igitur, cum veneno privantur. Silius I. 401.

Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus:

contra Virgilius dixit IX. 773. *ferrumque armare veneno.* Juſtinianus in prooemio Inſtitutionum ad civilem prudentiam: *Imperatoriam majeſtatem* (inquit) *non ſolum armis decoratam, ſed etiam legibus oportet eſſe armatam.* TITIUS. Serpenteis *exarmari* dicuntur, quibus veneni uſus ademtus eſt, Silius lib. I. Punicor.

Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr.

Valerius Flaccus lib. VII. 596. de Dracone.

—— Alium dehinc turbida Colchis
Exarmat, lentumque offert, timideque minantem.

BART.

95. Tunc age] *Nunc age* R. VLIT.

96 Geras.] Heinſius malebat *feras*, ſed de agendo hic, non de ferendo aliquid eſt praeceptum, quare malim,

Tunc age, vicinae, circumſpice, tempore brumae,
Quae ratione geras.

Scimus quidem, *gerere tempora, annos, aetatem, juventam*, & ſimilia dici; & ipſi ad Ovid. II. Met. 497. vindicavimus: aliquid tamen intereſſe credimus, & praecipienti ſeni rectius convenire, ut doceat, res *ratione*, id eſt prudenter & ſapienter eſſe gerendas: ita vis major erit in voce *ratione*, (quae certum con-

ſi-

Digitized by Google

Et portat lectas ſecurus vinitor uvas,
Incipe falce nemus vivaſque recidere frondes.
Tunc opus eſt teneras ſummatim ſtringere virgas,
Tum debes ſervare comas, dum permanet humor,

Dum

ſilium impetui contrarium notat. vid. ad Ovid. Remed. 10.) quam ſi vulgata locutione *qua ratione* regas, quae centies occurrit, pro quo modo, in bonam & malam partem. liberum tamen cuique judicium eſto. BURM.

96. SEPES] *Saepes* Dorvil.

96. APERIT DUM VINEA SEPES,] Autumni deſcriptio a conſequentibus. Virgil. II. Georg. 5.

—— Tibi purpureo gravidus autumno
Floret ager, ſpumant plenis vindemia labris.

& in fine 521.

Et varios ponit foetus autumnus, & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.

Vid. Fulv. ad Kalend. p. 210. Sed hic autumnus aperit ſepes dominis agrorum, & vinearum ad aſportandas uvas. Cimon vero omni tempore aperiebat ſepes ſuorum praediorum plebi, & populo, ut omnes inde ſuo arbitratu uvas & poma ſumere poſſent; Aemilius Probus. Plutarch. & Athen. lib. XIII. TITIUS.

97. SECURUS VINITOR] Tunc demum ſecurus, cum uvas in lacus conjiciet; vinitor autem eſt vineae cultor, ſive etiam vindemiator, Virg. II. Georg. 417.

Jam canit extremos effoetus vinitor antes:

IDEM. *Securus* nunc, quia antea contra fures uvarum ſepe, & cuſtodibus debuit vineta munire & ſervare: hoc enim furtum frequentiſſimum; quo referunt illa adagia, γλυκεῖ ὀπώρᾳ φύλακας καταλελοιπότες; & ἱερὰς τρυγᾷν ſc. ἀμπέλους, de quibus videndi Eraſm. in Adagiis, & Steph. ad Eraſm. in *cauſſa indefenſa*, & Florent. Chriſtian. ad Ariſtoph. Veſp. 632. BURM.

98. INCIPE FALCE NEMUS] Hac de re ſunt Columellae VII. 3. verba: *at contra penuriae hyemis ſuccurritur objectis intra tectum per praeſepia cibis; aluntur autem commodiſſime repoſitis ulmeis, vel ex fraxino frondibus, vel autumnali foeno, quod cordum vocatur.* Sed & Maro inquit III. Georg. 300.

Poſt hinc digreſſus jubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere, & fluvios praebere recentes.

Quod etiam intellexit I. Ecl. 57.

Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras.

Vivas autem frondes appellat virentes, intelligit autem *herbitum*, ut vocat Iſidorus in libris Etymologiarum XVII. 7. TITIUS.

98. VIVAS] *Nimiaſque* Heinſ. *recindere* Palat. mox *opus teneras*, omiſſo *eſt* Voſſ. *vivas* retinendum, nam non agit hic generatim de frondatione & arborum putatione, de qua Columell. IV. 23. & de Arborib. I. ſed de illis frondibus, quibus greges in ſtabula ſubducti, hieme alantur. hae vero vivae recidi debent, ut ſuccus & humor permaneat. BURM.

99. STRINGERE VIRGAS,] Virgil. IX. Ecl. 60.

—— —— hinc, ubi denſas
Agricolae ſtringunt frondes.

Rurſus 368.

—— tunc ſtringe comas, tunc brachia tonde.

Summatim autem ex ſumma parte, ex cacumine, alias aliter; ut, *ſummatim dicere conor.* TITIUS. Quia pro certa ratione duae, vel plures, vel pauciores gemmae relinquendae, & hinc Pallad. I. de R. R. tit. 6. *poſt bonam vindemiam ſtrictius, poſt exiguam latius puta.* BURM.

99. SUMMATIM] Per ſummam cutem. Columella lib. IV. *Summatim ablaqueare vitem* pari modo dixit. *Summatim* alias *in ſumma* valet, ut Afranius uſus apud Cariſium. BART.

100. SERVARE COMAS,] Frondes arborum. Horat. I. Od. XXI. 5.

Vos laetam fluviis, & nemorum coma.

Item IV. III. 11.

Et ſpiſſae nemorum comae.

Rurſus IV. VII. 1.

—— redeunt jam gramina campis,
Arboribuſque comae.

Catullus IV. 11

Cy-

Dum viret, & tremulas non excutit Africus umbras.
Has tibi conveniet tepidis foenilibus olim
Promere, cum pecudes extremus clauſerit annus.
Sic tibi nitendum eſt. labor hoc in tempore noſter,
Gnavaque ſedulitas venit, & paſtoria virtus.
Nec pigeat ramos ſiccis miſcere recentes

Et

Cyrborio in jugo loquente ſaepe ſibilum edidit coma.

De re ſic ait Horatius 1. Epiſt. xiv. 28.

Devinctum curas, & ſtrictis frondibus exples. TITIUS.

100. Cum permanet] Leg. *dum permanet*, ex omn. Edd. VLIT. & Voſſiano Cod.

101. Non excutit Africus umbras] Cur umbras tremulas vocaverit, hic Virgilii verſus declarare poteſt v. Ecl. v.

Sive ſub incertis Zephyris motantibus umbras:

Excutit autem folia, & per hoc umbras. TITIUS.

102. Has] Frundes nimirum. Nam eae paſtus hyemalis pecudum. Meus liber *Aſt* hoc loco. quamvis non adeo concinnum. *Comas* pro frondibus dici notavimus alibi. Cor. Severus apud Interp. Perſii.

Pinea frondoſi coma murmurat Appennini.

BART. *Aſt* R. V. A. F. & G. *Tibi*] *Ubi* V. A. F. *Tepidas*] Leg. *Tepidis foenilibus* ex R. V. A. B. F. Virg. iii. Georg. verſ. 321. VLIT, *Aſt sibi conveniet tepidis* Dorv. Voſſ. *Aſt ubi* Palat. *tepidis* recte. foenum enim in acervum ſi componatur & ſtipetur, calet & ſaepe ex nimio fervore flammam & incendia parit. frondes vero hieme tepere non credo. BURM.

103. Promere] *Ponere* Dorvil.

103. Extremus clauserit annus.] Hyems, quo tempore pecus intra praeſepia clauſum haberi ſolet. Horatius, cum ver deſcriberet, inquit 1. Od. iv. 3.

Ac neque jam ſtabulis gaudet pecus, aut arator igni.

Incidit autem extremitas anni in menſem Decembrem, quo menſe Terminalia feſta celebrabantur in honorem anni vertentis. TIT.

104. Sic tibi] Eleganter Fr. Modius: *Dic sibi: nitendum eſt*. Sed maneamus veteris libri ſcripturam. *Hic tibi.* Ita diſerte Vetus liber. BART. *Sic* omn. l. *Dic* Mod. *Hic* Bart. ex G. VLIT. Blanditur admodum Modii correctio; *dic tibi, nitendum eſt*. Ita centies *ſecum dicere*. Tibull. i. x. 29. ut in MSS. *Haec mihi dicebam*. Ovid. Ep. xx. 86.

Ipſa tibi dices, quam patienter amat?
Ipſa tibi dices &c.

Nitendum vero omnem induſtriam in labore & oneribus ferendis indicat. ut Ovid. ii. ex Pont. ii. 77.

Suſtineas ut onus, nitendum vertice pleno.

dic pro *ſic* etiam apud Grat Cyneg. 421. Barthius reſcribebat. BURM.

105. Gnavaque sedulitas] Superius ita:

Jam pro me gnavam potes exercere juventam. TITIUS.

105. Pastoria] Ita Ovidius. Apud Varronem de Re Ruſtica male haec mutatur in *Paſtoricii* vocem. Ovidius ii Met. 680.

Illud erat tempus, quo te paſtoria texit
Pellis.

Apud Apulejum lib. ix. quoque in veteri fragmento membraneo non *paſtoricii*, ſed *paſtorii canes* leguntur, idque bis, ne quis dubitet. BART.

106. Miscere recentes,] Quae ſint frondes, quos ſiccis miſceri oporteat, ſtatim exprimet, ibi:

Tu tamen aut laeves hederas, aut molle ſalictum
Valle premes gelida.

Columella de atinia, quae ulmi eſt ſpecies, loquens, ita habet lib. v. 6. *eſt ulmus longe laetior, & procerior, quam noſtra, frondemque jucundiorum bobus praebet: qua cum aſſidue pecus alueris, & poſtea generis alterius frondem dare inſtitueris; faſtidium bobus affert:* & quae plura deinceps illic ſequuntur. TITIUS.

Et ſucos adhibere novos. ne torrida nimbis

In-

107. SUCCOS] *Sucos* Dorv. & ita mox 114. & ſemper. Heinſ. *ſulcos*. vid. ſupr. IV. 113. BURM.

107. TORRIDA NIMBIS] Superius torridam aeſtatem nominavit, & recte: ſic etiam Virgilius VII. Aen. 47. *jam venit aeſtas Torrida.* Eodem pacto nunc hyemem vocat ſumma ratione, ſiquidem frigus, urendi facultatem habere non quidem, per ſe, ac ſua vi, ſed κατὰ συμβεβηκός, certum eſt, dum calorem videlicet ad interiora contrahit, qui demum ita coactus κατὰ τὴν ἀντιπερίστασιν vehementius agit, atque interdum ita ſane, ut etiam penitus exurat, alioqui minime uſturus, ſi circa externa ſolummodo verſaretur. Fuit haec Ariſtotelis ſententia in libris Meteorologicis hic verbis expreſſa: ποιητικὸν τὸ ψυχρὸν ὡς φθαρτικόν, ἢ ὡς κατὰ συμβεβηκός, καθάπερ εἴρηται πρότερον; ἐνίοτε δὲ καὶ καίειν λέγεται καὶ θερμαίνειν τὸ ψυχρὸν οὐχ ὡς τὸ θερμόν, ἀλλὰ τῷ συνάγειν ἢ ἀντιπεριστάναι τὸ θερμόν. Id quod paulo poſt magis adhuc aperit dicens: ξηραίνεται δὲ πάντα ἢ θερμαινόμενα ἢ ψυχόμενα, ἀμφότερα δὲ θερμῷ, καὶ ὑπὸ τ' ἐντὸς θερμότητος, ἢ τ' ἔξω. Et quae ibi plura ſequuntur in eam ſententiam: nam ſatis eſt arbitror digitum ad fontem intendiſſe; itaque legas apud Maronem I. Georg. 93. *aut Boreae penetrabile frigus adurat.* Lucanus ſic IV. 52. *urebant montana nives.* Hic noſter paulo infra: *ne forte rigor penetrabile corpus Urat.* Cornelius Tacitus XIII. Ann. 35. *Ambuſti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati ſunt.* Juſtinus II. 1. *Quamquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis, aut murinis veſtiuntur.* Hinc *pruinam* dictam volunt, quod fructus & virgulta perurat. TITIUS. Et vox *torrida* in hyeme, & ſententia, quod frigoribus mediis frondium ſtrictura prohibeatur, & caeteroquî totus ambitus horum carminum mihi valde ſuſpectus eſt, itaque lego:

—— —— *licet horrida nimbis*
Inſtet hyems; nimioque gelu nivibuſque coactis
Incurvare velit nemus, & conſtringere frondes,
Tu tamen &c.

Minima quidem jactura vulgatae ſcripturae, ſed maximo forſan emolumento ſententiae. Praeceptum dat valde paſtorale, & gregibus ſalubre. Ad ſuſtentandas per aſperitatem hyemis oviculas tuas aut capellas, ſedulus in hoc eris, & gnavus: nondum abſoluto autumno, virgultorum & ramuſculorum ſtruem (deputatis arboribus) tibi comparabis, hanc aſſervabis diligenter & gregibus tuis paulatim, ubi libera paſcua deficient, ſubminiſtrabis, ita tamen, ut cum hoc pabulo nimis arido, & exuſto novi ſemper aliqui, virides rami, vel frondes admiſceantur. Sed dices: quomodo ingruente ſeveriore hyeme, dum omnia nivibus oblita, dum earum pondere, & gravitate rami arborum curvantur, dum nimio gelu areſcunt omnia, quomodo, inquam, ramos vividos, aut frondes ſucci plenas colligere potero? Reſpondet Poëta, in hoc elucet gnavi paſtoris omnis virtus, in hoc nervi omnes egregii opilionis intendendi ſunt, labores in hoc nullos detrectare debet ſedulus & diligens paſtor. Nam hederae, vel ſalices, nonnullaeque aliae ſemper virentes arbores tibi deeſſe nequeunt, modo non pigeat valles imas penetrare, in quarum anguſtis non ubique ſemper incumbit nix. Quis neget, ſenſum hunc eſſe pulcherrimum, & huic ſenſui lectionem noſtram mirifice conſentire? Ad duas poſtremas eclogas ſextam, & ſeptimam Calpurnii, quid annotem, ſane non habeo, doctiſſimis, & luculentiſſimis commentariis tuis deſtitutus: ſub prelo enim adhuc ſunt. At ego (fateor ingenue) non praelucente mihi lumine tuo caecutirem in tenebris. Exſpectabimus tua, quae reſtant, & ſi qua videro in luce conſpicienda tua, tua potius dicenda (ut iſta haec) erunt, quam mea. Vale. MARTELL. Quae inſtar torrentis nimbis ingruat, vide, quae ſupra de hoc vocabulo Ecl. III. 59. Sic *Eloquio torridum* legi apud Venantium Fortunatum, quaſi tu pluentem eloquio dicas. BART. *Ne torrida* R. P. *neu* V. A. F. ſ. *ne*, *ut torrida nimbis Inſtat hiems* i. e. quando hyems eſt, ne *Incurvare velis*, &c. VLIT. Probo Titii explicationem, cum & *torrere* dicatur frigus, ut *urere*. vid. Savar. ad Sidon. Apol. Car. V. §. 28. p. 70. vid mox ad vſ. 218. alias facili lapſu potuiſſet *torrida*

pro-

Inſtet hiems, nimioque gelu, nivibuſque coactis,
Incurvare velit nemus, & conſtringere frondes.
Tu tamen aut leves hederas, aut molle ſalictum
Valle premes gelida. ſitis eſt penſanda tuorum,
Canthe, gregum viridante cibo. nihil aridus illis,
Ingenti poſitus quamvis ſtrue, profit acervus,
Virgea ſi deſint liquido turgentia ſuco,

Et

pro *turbida* excidiſſe ſcribae. ut & accidit apud Ovid. II. Faſt. 24. & hoc *nimbis* videtur accommodatius eſſe vocabulum, quam *torrida*, quod Barthius ſupra explicat *ſiccam*. Ita *nimboſus turbo*, Ovid. XI. Met. 551. hieme vero *nimbos* frequentes eſſe conſtat: & hinc idem Naſo lib. IX. Met. 105. de Eveno,

Uberius ſolito nimbis hiemalibus auctus.

ut vero ſenſus, quem imperfectum eſſe conſtat, rotundior ſit, legerem;

——— *ne, turbida nimbis*
Cum ſtet hiems &c.
Incurvare velis.

In notis Vlitii haereo, nam in priore ad vſ. 107. corrigit *velis*, in altera ad vſ. 109. dicit, ſe *velit* contra omnes editos, qui *velis* habent, corrigere, quae ſibi contraria videntur. BURM.

108 COACTIS] *Coactus* Palat. *coactis* eſt denſis, coacervatis. ita *coacta tempeſtas* vid. Giſan. Indic. Lucret. *coactum virus* Lucan. VI. 548. *coactum agmen* Liv. XXXVIII. 18. vid. Gronov. ad Script. Eccleſ. cap. XIX. IDEM.

109. VELIT] Ita ego. *velis* al. omn. *Nemus*] *Vimen* R. & MS. Tit. *vimen, & ſtringere* Nic. Heinſ. & Virg. Aen. III. 31. VLITIUS. *Velis vimen & conſtringere* Voſſ.

109. INCURVARE VELIT NEMUS,] Pro locorum qualitate frondes citius ſeriuſve decidunt, & multae praeterea arbores reperiuntur, quae tota hyeme folia ſervant, de quibus Petrus Bellonius. Itaque non eſt abſurda ſententia, ſi mediis frigoribus frondes ſtringere prohibet. Aliqui codices habebant *Vimen* pro *nemus*: ſed tunc verſus ratio non conſtabit, niſi legatur, *& ſtringere frondes*, ut ultima Syllaba in *vimen* extendatur ob caeſuram, quod non eſt novum apud prolatos auctores. TITIUS.

110. TU TAMEN] *Tum tamen* F. *Hederas*] *Horedas* R. VLIT. Et Voſſ. *horedas. tamen* ne mutes: ſubintelligendum, etſi hiems ſit gelu & grandine & nive turbida, tu tamen premes &c. vid. ad Grat. 336. BURM.

110. LAEVES HEDERAS,] Expolitas, lubricas. Plinius quoque hederae folia laevia appellavit: qua de cauſa nix ex eis cito defluit, tametſi non deſunt, qui ob humiditatem foliorum id accidere putent, ut docet Plutarchus in Quaeſtionibus convivialibus. Recte vero Calpurnius hederae meminit ob perpetuitatem foliorum: huic enim plantae folia non decidunt, ut notum eſt, quod ex Empedocle obſervat etiam Plutarchus loco ſtatim indicato. TITIUS.

110. MOLLE SALICTUM] Flexibile & lentum, cui notioni haud omnino crediderim uſquequaque reſpondere Graecum ἰτέαν, de qua voce ne te pigeat adire noſtros libros Locorum Controverſ. & Aſſertionum, quos edidimus adverſus Yvonem quemdam Villiomarum, impurum hominem & nullius judicii. TITIUS.

111. VALLE PREMES GELIDA.] Ubi nimirum felicius hederae proveniunt, auctore Theophraſto de cauſis eorum, quae oriuntur e terra. IDEM.

111. PREMES] Id eſt falce ſuccides. vid. ad Ovid. VIII. Met. 291. *premens* Palat. BURM.

111. SITIS EST] *Satis* R. VLIT. & Voſſ.

112. GREGUM] *Greges* Dorvil. *canthe cibum viridante cibo* Voſſ.

112. NIHIL ARIDUS] Acervus foliorum aridorum, cujuſmodi multa enumerat Columella libro VII. TITIUS.

114. LIQUIDO TURGENTIA SUCO,] Plena,

Et quibus eſt aliquid plenae vitale medullae.
Praecipue gelidum ſtipulis & fronde caduca
Sterne ſolum, ne forte rigor penetrabile corpus
Urat, & interno vaſtet pecuaria morbo.
Plura quidem monuiſſe velim: nam plura ſuperſunt.
Sed jam ſera dies cadit, & jam, ſole fugato,

Fri-

na, tumentia; hoc enim valet verbum *turgere*, ſicut apud Graecos ὀργᾷν. Virgil. VII. Ecl. 48.

—— jam laeto turgent in gramine gemmae.

Unde vox ὀργὴ duci potuit, quod aliquo pacto confirmare videtur M. Tullius, in Quaeſtionibus Tuſcul. III. 9.

Corque meum penitus turgeſcit triſtibus iris.

Sic etiam Horatius I. Od. XIII. 3.

—— —— Vae meum
Fervens difficili bile tumet jecur.

Plutarchus Συμποσιακῶν lib. III. ἱστοροῦσι γὰρ, ὅτι καὶ σκιὰ σμίλακος ἀποκτείνει τοὺς ἐγκαταδαρθέντας, ὅταν ὀργᾷ μάλιστα πρὸς τὴν ἄνθησιν. TITIUS.

116. PRAECIPUE GELIDUM] Hac de re ſic inquit Columella VII. 3 *Detur opera, ne quis humor ſubſiſtat, ut ſemper quam aridiſſimis filicibus vel culmis ſtabula conſtrata ſint, quo purius, & mollius incubent foetae.* Virgil. III. Georg. 295.

Incipiens ſtabulis edico in mollibus herbis herbam
Carpere oves, dum mox frondoſa reducitur aeſtas,
Et multa duram ſtipula, filicumque maniplis
Sternere ſubter humum, glacies ne frigida laedat
Molle pecus, ſcabiemque ferat, turpeſque podagras.

IDEM.

116. CADUCA FRONDE] Virgil. I. Georg. 368.

Saepe levem paleam & frondes volitare caducas.

BART.

117. URAT,] Georg I. 93.

—— penetrabile frigus adurat.

Vide Joannem Brodaeum, optime de his ſtudiis meritum, lib. Miſcellan. II. cap. 8. Hieronymum Magium, dignum meliore fato, libro primo cap. 17. Miſcellan. BART.

118. PECUARIA] *Penetralia* R. VLIT. Ita & Palat. & Voſſ. ſed ortum vitium ex praecedenti verſu, ut millies vidi in ſcriptis. pro *interno*, *extremo* Dorv. quod pro letali poſſet ſumi: ut ita *ultimum ſupplicium*, & ſimilia dicimus. pro *pecuaria* etiam *praecordia* habet, ſed ſana ſunt vulgo edita. BURM.

120. SED JAM SERA DIES] Honeſta diſceſſionis cauſa, velut apud Nemeſianum:

Sed jam ſol demittit equos de culmine mundi:

&

Frigidus e ſilvis donec deſcendere ſuaſit
Heſperus.

Conſule noſtros libros Locorum Controverſ. illic ubi Maronis illud emendamus, atque explicamus X. Ecl. 75.

Surgamus, ſolet eſſe gravis cantantibus umbra.

TITIUS.

121. NOCTIFER HORAS] Expreſſit Graecam vocem Heſperus, ut ſic Latine reſpondeat huic contrariae Lucifer. Eadem uſus eſt Catullus in illo LXII. 7.

Nimirum aethereos oſtendet noctifer ignes.

Eſt autem utraque eadem Veneris ſtella, quae mane oriens Lucifer, ſero apparens Heſperus appellatur. De his apud Iſidorum in libris Originum ita ſcriptum reperias: lucifer dictus, eo quod inter ſumma ſidera plus lucem ferat: Lucifer enim eſt una ex Planetis: haec proprie & jubar dicitur, eo quod jubar lucis ex ſe fundat: ſed & ſplendor ſolis & lunae ac ſtellarum jubar vocatur, quod in modum jubae radii ipſorum extendantur. Veſperus ſtella occidentalis, quam cognominatam perhibent ab Heſpero rege Hiſpaniae. Eſt autem & ipſa ex quinque ſtellis planetis noctem ducens, & ſequens ſolem: fertur autem, quod haec ſtella oriens Luciferum, occidens Heſperum facit, de qua Statius:

— & alterno deperditur humor in ortu.

Quod

Digitized by Google

Frigidus aeſtivas impellit noctifer horas.

Quod autem eadem ſtella mane luceat & ſero, aperte oſtendit Catullus in carmine nuptiali dicens:

Nocte latent fures, quos idem ſaepe reverſus
Veſpere mutato comprendis nomine eoſdem.

Porro *frigidus* a Calpurnio vocatur ex rei natura: ſic etiam Nemeſianus:

Frigidus e ſilvis donec deſcendere ſuaſit
Heſperus.

Qua ratione frigidam noctis umbram appellavit Virgilius:

Frigida vix coelo noctis deceſſerat umbra.

TITIUS. Heſperum puto intelligi. Catullus Carm. LXIII. 7.

Nimirum aetherios oſtendit noctifer ignes.

Niſi *Nocturnum* Planti malis, pro Genio quopiam peculiari noctis. Vide, quae ex Statio notat Adrianus Turnebus, quo nemo doctior umquam antiquis ſcriptoribus manum admovit, lib. XXIV. cap. 27. BART.

Digitized by Google

E C L O G A VI.

L I T I G I U M.

ASTILUS, LYCIDAS, MNASYLUS.

Serus ades, Lycida: modo Nyctilus & puer Alcon
Certavere ſub his alterno carmine ramis,
Judice me, ſed non ſine pignore. Nyctilus hoedos
Juncta matre dedit: catulum dedit ille, leaenae

Ju-

LITIGIUM] Ita haec Ecloga inſcribitur in libris, qui e Juntarum Typographia prodierunt: ſumitur autem titulus ab argumento Idyllii. TITIUS. *Litigium*, ſic P. & Ed. Juntae. Sequitur Virg. Ecl. III. non aequis, ut alias fere, paſſibus. Nihil enim hac jejunius. Quod miror praeteriiſſe Jul. Scaligerum, cum reliquas tam rigide notet. VLIT. *Haſtilus* Voſſ. R. & in Ecloga ipſa.

MNASYLUS] *Manaſylus* Palat.

1. SERUS ADES,] Pro ſero: noſter Ecl. v. 39.

—— —— *cum ſerus ovilia viſes.*

Horatius I. Od. xv. 19.

Tamen heu ſerus adulteros
Crines pulvere collines.

Sic Epod. xvi. 51.

Nec veſpertinus circumgemit urſus ovili.

Item II. Sat. IV. 17.

Si veſpertinus ſubito te oppreſſerit hoſpes.

& II. Sat. VI. 99

—— —— *urbis aventes*
Moenia nocturni ſubrepere.

Virgil. III. Georg. 260.

Nocte natat caeca ſerus freta.

Quod loquendi genus a Graecis originem traxit. Homerus:

—— —— χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα.

Rurſus:

Ὤρσε παννύχιοι συνεχῶς κελόμεσθ' Ἀργεῖ.

Ac rurſus:

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Heſiodus Scut. 46.

Παννύχιος δ' ἄρ' ἔλεκτο παρ' αἰδοίῃ παρακοίτι.

Euripides:

Μεσονύκτιος ὠλλύμαν.

TITIUS. *Serus*, Sero. ſupra Ecl. v. verſ. XXXIX. BART. *Ectus* R. omiſſa priori litera. VLIT. Et ita Voſſ. *aetus* Dorv. forte pro *laetus*. ſed malim *lentus*. inf. VII. Ecl. I. ubi etiam *entus* omiſſa prima litera erat in Voſſ. & verſ. II. iterum, *lentus abes*. in Romana Editione, quam vidi, manu efficta erat rubro colore R. ut eſſet *Rectus ades*. vid. ad Ovid. I. Epiſt. 66. BURM.

2. ALTERNO CARMINE] Ita enim ſibi invicem reſpondere Paſtores, ac pignora perſaepe deponere introducuntur, ut vidimus alicubi ſuperius. De amoebaeo carmine adeundus eſt Servius ad illud Maronis Ecl. III.

Vis ergo inter nos, quid poſſit uterque viciſſim
Experiamur?

TITIUS.

4. JUNCTA MATRE] Una cum ipſa eorum matre. IDEM. Non ſupra quattuor haedos parere, & hos admodum raro, capras docet Plinius. Ergo catulum Leaenae cum quattuor haedis & una capra quis compararit? Sane fateamur, in hac Ecloga multa eſſe, quae facile quis meliora faciat, eſt enim omnium Calpurnii infeliciſſima. Sed tantus apud nos honos antiquitatis, ut etiam ejus naevos adoremus. BART. De voce *juncta* vid. Heinſ. ad Ovid. IV. Faſt. 869.

4. CATULUM DEDIT ILLE,] Hic verſus

ita

Juravitque genus: ſed ſuſtulit omnia victor.
Lyc. Nyctilon ut cantu rudis exſuperaverit Alcon,
Aſtile, credibile eſt? ut vincat acanthida cornix,

Vo-

ita legebatur in uno manu deſcripto Codice:

——— *catulum dedit ille, Laconum*
Juravitque genus:

quod cur improbem, nulla eſt cauſa: commendat enim Aſtilus Alconis catulum pro pignore poſitum a generis nobilitate: ſiquidem ex agro Spartano generoſiſſimi canes afferebantur. Virgil. III. Georg. 345.

Armaque, Amyclaeumque canem, Creſſamque pharetram.

Rurſus ibidem 405.

——— ——— *ſed una*
Veloces Spartae catulos, acremque Moloſſum.

Nemeſianus Cynegetico 106.

Elige tunc curſu facilem facilemque recurſu,
Seu Lacedaemonio natam, ſeu patre Moloſſo,
Non humili de gente canem.

Ita tamen hanc ſcripturam amplector, ut vulgatam alteram non rejiciam, cui ſenſum hunc ſubeſſe arbitror: deponit Alcon catulum, quem ex cane gravida facta leaena peperit, ut ſic ferociſſimum fuiſſe intelligamus. Porro notum eſt, ex tigribus, lupis, vulpeculis, caeteriſque hujus generis diverſis animalibus canes quandoque concipere, ut auctor eſt Plinius libro VIII. & Xenophon de venatione: Gratius quoque idem prodit his carminibus vſ. 164.

Tunc & manſuetis tuto ferus errat adulter
In ſtabulis, ultroque gravis ſuccedere Tigrim
Auſa canis, majore tulit de ſanguine foetum.

Hinc apud Maronem Lyciſcae factum nomen, λύκος enim lupus dicitur, σκύλαξ vero catulus. Ecl. III.

Excipere inſidiis multum latrante Lyciſca.

Videndus tamen omnino eſt Aelianus de animalibus lib. VIII. cap. I. TITIUS. Pollux: Τὰς δὲ Λακαίνας (f. Ὑρκανίας) ἐκ κυνῶν καὶ λεόντων, καὶ κλωθῶσαι λεοντομιγεῖς. *Laconum Juravitque genus* MS. Tit. id eſt, Λάκαιναν, *Lacainum*, ſive *Lacaenum*. Talis paſtori a Virgilio commendatur. Vide Comm. ad Grat. verſu 211. *Laconem Juravitque genus* Nic. Heinſ. Λακωνικῶς. VLIT. Heinſius etiam conjiciebat *Lacaenae*: certe Lacon canis hic felicius intruditur, quam apud Phaedrum lib. V. fab. ult. unde vero ſciverit Vlitius, Titium *Lacanum* reperiſſe in MS., neſcio, nam & in autographo *Laconum* legi: quidam diſtinguunt, *catulum dedit ille Leaenae, juravitque genus. genus*, id eſt natum ex leaena. ut inf. 49. *genus eſt (ut ſcitis) equarum*. Juſt. IX. 2. de equabus, *viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam miſſa*. de hominum poſteritate dici vidimus ad Ovid. II. Met. 743. BURM.

6. Ut] *Et* R. Perſona Lyc. non hic, ſed v. 7. eſt in V. VLIT. & Voſſ.

7. Credibile est] *Credibile eſt? ut vincat* R. diſtingue: *credibile eſt? ut vincat acanthida cornix?* ἀπὸ κοινοῦ repetendo. VLIT. Voſſ. conſentit Rom. editioni.

7. Acanthida] *Candida* Dorvil.

7. Acanthida cornix,] Saepe hujuſmodi quopiam ſimili utuntur poëtae, cum inaequalitatem, ac diſcrimen aliquod longe intercedere inter aliquos oſtendere volunt. Lucret. III. 6.

——— *quid enim contendat hirundo*
Cygnis?

Virgil. IX. Ecl. 36.

— *ſed argutos inſtrepere anſer olores.*

Lucanus in Panegyrico:

Sed nec olorinos audet Pandionis ales
Parva referre ſonos, nec ſi velit improba, poſſit:
Sic & Aëdonia ſuperantur voce cicadae,
Stridula cum rapido faciunt convicia ſoli.

Auſonius ad Paulinum:

Si vitulum tauro, vel equum committis onagro,
Si confers fulicas cycnis, & aëdona parrae,
Caſtaneis corylos aeques, viburna cupreſſis.

Pindarus Olym. II. 154.

Σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ·
Μαθόντες δὲ, λάβροι
Παγγλωσσίᾳ, κόρακες ὥς,
Ἄκραντα γαρύετον

Διὸς

Vocalem ſuperet ſi dirus aëdona bubo.
As. Te potiar, Petale, qua nunc ego maceror una,

Si

Αἰὼς ποτὶ ὄρνιχα θεῖον.
Theocritus Idyl. v. 28.
Ὅτις νικασεῖν τὸν κλατίαν, ὡς τὺ πέποιθας,
Σφὰξ βομβεῦν τέττιγος ἐναντίον.
Rurſus in fine 136.
Οὐ θεμιτὸν, Λάκων, ποτ' ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν,
Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι, τὺ δ', ὦ τάλαν, ἐσσὶ φιλεχθής.
Rurſus VII. 41.
— Βάτραχος δὲ ποτ' ἀκρίδας ὥς τις ἐρίσδω.
Neque non Idyl. XII. 6.
Ὅσσον ἐλαφροτέρη μόσχου νεβρὸς, ὅσσον ἀηδὼν
Συμπάντων λιγύφωνος ἀοιδοτάτη πετεηνῶν.
Saepe enim avibus comparantur ob cantus ſuavitatem. Horat. I. Od. XX. 10.
Jamjam reſidunt cruribus aſperae
Pelles, & album mutor in alitem
Superne:
& reliqua. Item IV. Od. II. 25.
Multa Dircaeum levat aura cygnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus.
Eſt autem acanthis avis, quam Latini acredulam, ſive luſciniam vocant, ita enim exponit Servius ad illud Maronis III. Georg. 338.
Litoraque alcyonem reſonant, & acanthida dumi.
vide Suidam & Epigr. Graec. lib. I. Hujus aviculae meminit Aelianus Anim. X. 32., eique a ſpinis, in quibus nidulatur, nomen fuiſſe inditum ſcribit his verbis: ἄκανθιν τὸν ὄρνιν, ἐκ τῶν τρεφουσῶν ἀκανθῶν λαβεῖν τὸ ὄνομα οἱ σοφοὶ τὰ ὀρνίθων φασί. Φθέγγεται δὲ ἄρα εὐμελῶς καὶ μέντοι δεινῶς. TIT. Vide, quae de Acanthide notavit doctiſſimus Jacobus Nicolaus Loënſis libro Miſcellan. III. cap. 26. BART.

8 VOCALEM SUPERET] Luſciniam dulce canentem, hoc enim modo pollet dictio *Vocalis*, velut apud Nemeſianum II. Ecl. 61.
Vocalem longos quae ducit aëdona cantus.
Heſiodus eamdem appellavit ποικιλόδειρον καὶ ἀοιδόν. Sed mirum, Ariſtophanem in Ranis ἀηδόνιον non luſciniae, ſed hirundinis cantum appellare: Bubo avis eſt funebris, & infauſta, nec cantu aliquo vocalis, ſed gemitu, ut ſcribit Plinius: itaque Virgilius ait:
Solaque culminibus ferali carmine bubo
Saepe queri, & longas in fletum ducere voces.
& Ovidius:
Foedaque fit volucris, venturi nuncia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.
Plura de hac ave tradit Aelianus libro octavo de Hiſtoria animalium. TITIUS.

8. DIRUS AËDONA] Optime ita emendatum eſt. Itaque habent duae optimae editiones. At paedagogi quidam adducunt *turpior aëdona.* Quod γνήσιον ipſorum eſt. *Aëdonem* Latine dixit & Nemeſianus. Imitationem eſſe Germanicam, omnibus notum. BART. *Si turpior aëdona* R. & cit. Bart. VLIT. Ita Voſſ. & Dorv. Neſtor in voce *Aedon* legit, *ſi turpis Aedona.* Sed recte Heinſius,
Aſtile, credibile eſt? ſic v a. cornix,
Vocalem ſ. ſic dirus Aedona bubo:
parum refert, num *dirus*, aut *turpis* legas. malim tamen *turpis*, ob codices veteres, & quia hic de pulchra & grata ave, cui *turpis* opponitur, agitur, praeferrem. *vocalem* eſſe muſicum vidimus ad Nemeſ. III. Ecl. 51. de *Aëdone* vid. ad Petron. cap CXXXI. BURM.

9. TE PATIAR,] Duram, adverſam, iratam, εὐλαβητικῶς, vel etiam ἁπλῶς, quandoquidem τὸ *pati* per ſe moleſtiam prae ſe fert: eſt autem ἀποστροφὴ ad Crocalem abſentem. TITIUS. *Te potiar*, prorſus inſulſiſſima ſcriptura. Veteres libri habent conſenſu. *Te patiar.* Quod cur Modio viſum ſit adeo intolerabile, ego prorſus non video. Refingit ille, *Ne potiar.* Sed mutatione contra libros nulla opus eſt. Pati Petalen ſe vovet, diſſimulato *inclementem* vel tali alio, quod elegantiſſimum eſt, praeſertim pro paſtore. Idque ductum ex illo Maronis Eclog. II.
Nonne fuit ſatius triſtes Amaryllidos iras
Atque ſuperba pati faſtidia?
Ejuſdem ſententiae illud quoque Ecl. X.
Certum eſt in ſilvis inter ſpelaea ferarum
Malle pati, teneriſque meos incidere Amores
Arboribus.
Propertius libro II. XIX. 25.

Nil

Si magis aut docili calamorum Nyctilus arte,
Aut cantu magis eſt, quam vultu, proximus illi.
LYC. Jam nunc decipior te judice. pallidus alter
Venit, & hirſuta ſpinoſior hiſtrice barba;

Can-

Nil ego non patiar, numquam me injuria mutet,
Ferre ego formoſam nullum onus eſſe puto.
Idem de Cleopatra faſtuoſiſſima non aliter locutus eſt libro III. IX. 47.
Si mulier patienda fuit, cape Roma triumphum.
Idem de Achille; Sed ibi aliud eſt, II. VII. 13.
Omnia formoſam propter Briſeida paſſus.
BART. *Te potiar* R. P. *Ne pot.* Mod. *Te patiar* V. A. *Petale*] Sic P. *Crotale.* R. A. *Crocale* B. V. VLIT. *Crotale* Voſſ. *Crocale* Dorv. & Tig. Ed. *pati* quidem ita poni, etiam abſolute, ſaepe conſtat, vid. Gron. ad Senec. Thyeſt. 468. ſed hic accedo Modio. ſic Ovid. x. Met.
Certa mori tamen eſt, ſi non potiatur amore.
& ita millies: non tamen diſplicet, *ne potiar*, cum Dorv. & Tig. Ed. in quibus & *Crocale*, de qua ſupra. *pati* & *potiri* confunditur apud Ovid. x. Met. 627. & alibi. BURM.

9. MACEROR UNA,] Vox amantium, cum ſe impotenti amore teneri ſignificant. Horat. Epod. XIV. 15.
—— —— me libertina, nec uno
Contenta, Phryne maceras.
Rurſus I. Od. XIII. 8.
Quam lentis penitus macerer ignibus.
TITIUS.

10. DOCILI] Patiar infeſtam Petalen, ſi aut cantu aut fiſtula magis proximus eſt illi, quam vultu. Nota phraſin: *magis proximus*, pro proximior: Sic Appulejus lib. IX. *eoſque variis agreſſi vulneribus diſtrahunt ac lancinant* (ita vetus ſcida, vulg. *lacerant*) *nec fugientibus ſaltim compeſcunt, ſed eo magis irritatiores ſequuntur.* De hac plura Scaliger ad Culicem, Nanſius ad Nonnum, noſque poſtremo in animadverſis ad Boëthium. BART. *Docili* hic eſt muſicos ad modos congruente, & opponitur agreſti, & ſilveſtri, ut ſaepe de paſtoribus rudibus Bucolici cantus. ut ſupr. II. 28. *dociles avenae*: ſic contra *indocilis numerus*, pro incondito, Ovid. IV. Triſt. I. 6. BURM.

11. PROXIMUS ILLI.] Negat id, quod conſequitur, ut, quod antecedit, inficietur: non magis (inquit) cantu ſimiles ſunt Alcon, & Nyctilus, quam ſint ipſo vultu: verum hoc diſſimillimi omnino ſunt: nam Alcon pulcher, Nyctilus turpis, ac deformis habetur: ergo canendi quoque artificio valde inter ſe diſcrepant. TITIUS.

12. DECIPIOR TE JUDICE] Et hic ſenſus eſt obſcurior. malo ironice capere & legere *decipiar.* Jam nunc, inquit, decipiar, id eſt, fac me decipi, te judice: ita ut ipſius judicium petat, an decipiatur, an vero recte judicet: vel, *non decipiar.* BURM.

12. PALLIDUS ALTER VENIT,] Fuit; ſicut apud Maronem I. Georg. 29.
An deus immenſi venias Maris.
Rurſus I. Aeneid. 21.
Hinc populum late regem, belloque ſuperbum
Venturum excidio Lybiae.
vel *venit*, id eſt in certamen deſcendit. TITIUS. *Panetas* R. VLIT. & Voſſ. *ſqualidus* legebat Heinſ.

13. SPINOSIOR HISTRICE] Habens barbam, vel pilos horridiores hiſtrice: eadem figura ſubeſt Horatiano illi I. Od. II. 21.
Nube candentes humeros amictus
Augur Apollo:
Hirſutum ſupercilium dixit Virgilius I. Ecl. VIII. 34.
Hirſutumque ſupercilium, promiſſaque barba.
& frontem hiſpidam x. Aen. 210.
——— cui laterum tenus hiſpida nanti
Frons hominem refert.
Et Horatius IV. Od. X. 5. *faciem hiſpidam.* Sed hic noſter rem auxit per comparationem hiſtricis, de quo animali conſulendi in primis ſunt Ariſtoteles, Plinius, Aelianus, & Solinus. vid. Eraſm. in adagio *Echino aſperior.* & Horat. Epod. V. 27. TITIUS. De Hyſtrice vid. Salm. Ex. Plin. 277. ſed qui, credo, memoriae vitio citat ex Calpurnio *ſpinoſi corporis herem*, cum ſit ex Nemeſ. Cyn. 57. Heinſ. hic malebat, *hirſutam ſpinoſior hyſtrice*

 bar-

Digitized by Google

Candidus alter erat, levique decentior ovo,
Et ridens oculis, crinemque ſimillimus auro,

Qui

barbam. ſed non ſemper & ubique Graeciſmis utuntur Poëtae. *Hoſtice* Dorv Ed. Tig. *Hirſutam barbam* dat Polyphemo Ovid. XIII. Met. 766. BURM.

14. CANDIDUS ALTER ERAT,] Argumenti vires, quo Aſtylus uſus fuerat, convertit Lycidas in adverſarium, affirmans, Nyctilum formoſiſſimum eſſe, Alconem vero inſigni turpitudine praeditum: quod autem Alcon *candidus* eſſe dicitur, opponitur illi: *pallidus alter*, *Venit:* quod *levi decentior ovo* illi, & *hirſuta ſpinoſior hiſtrice barba.* & eſt alluſum in comparatione ovi ad proverbium *Ovo nudior*, quod uſurpavit Nicia in epigrammate lib. II. Anth. cap. 9.

Τὴν κεφαλὴν βάπτει τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτάς,
Καὶ δασὺς ὢν λίαν ᾠὸν ἅπας γέγονεν.

Ovid. XIII. Met. 792.

Levior aſſiduo detritis aequore conchis.

TITIUS.

14. LEVIQUE] Sic R. P. *lenique* V. A. F. VLIT. *Decentior ova* Pal.

15. ET RIDENS OCULIS,] Hilaritatem quandam oculis prae ſe ferens, ſic etiam dictus eſt oculus ridens a Muſaeo:

——— ——— *οἷς δέ τις Ἡρῦς*
Ὀφθαλμὸς γελόων ἑκατὸν χαρίτεσσι τεθήλει.

Hilaritatem igitur Nyctili, & auream ipſius comam dilaudat Lycidas: color enim flavus, & auro ſimilis in puerorum comis valde commendatur. Horatius de quorumdam ſententia I. Od. V. 4.

Cui flavam religas comam
Simplex munditiis.

Ovid. V. Epiſt. 122.

At mihi flaventes diriguere comae.

Idem epiſtola Medeae ad Jaſonem XII. Ep. 11.

Cur mihi plus aequo flavi placuere capilli.

Heſiodus Theogonia 947.

Χρυσοκόμης δὲ Διόνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην,
Κούρην Μίνωος, θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν.

Anacreon de Batyllo Od. XXIX.

Λιπαρὰς κόμας ποίησον,
Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας,
Τὰ δ' ἐς ἄκρον ἡλιώσας.

Idem Amorem *χρυσοχαίταν* nuncupavit. TIT. Amatorium aliquid innuit. Incomparabilis Nonnus lib. XLI.

Ὀφθαλμοὶ γελόωντες ὑπεστήριξαν ἐρώτων.

Vide plura ad Ceirin & Claudianum. BART. *Viridans oculis* R. VLIT.

15. SIMILLIMUS AURO,] Flavum capillitium in viris & foeminis amabant veteres. Auctor Lyrici falſo Cn. Gallo adſcripti.

Pande puella, pande capillulos
Flavos, lucentes ut aurum nitidum.

Catullus Coma Berenices LXVI. 62.

Devotae flavi verticis exſuviae.

Tibullus lib. I. VI. 8.

Devovet & flavis noſtra puella comis.

Venantius de B. Maria.

Nil premitur candore tuo, Selo, crinis honore.

Euripides Medea 832.

Ἐννέα Πιερίδας λέγουσι Μούσας
Ξανθὰν Ἁρμονίαν φυτεῦσαι.

Claudianus Epith. Honor. 265.

Non labra roſae, non colla pruinae,
Non crines aequant violae.

Lucanus lib. X. 129.

——— *Tam flavos gerit altera crineis,*
Ut nullas Caeſar Rheni ſe dicat in arvis
Tam rutilas vidiſſe comas.

Statius lib. IV. 314.

Et vertice flavum
Crinem ſparſa Noto.

Horat. I. Od. V. 4.

Cui flavam religas comam.

Petronius, non Arbiter, in Fragm. p. 667.

Vincunt colla roſas, & cedit crinibus aurum.

Callim. in Dian. 209.

Καὶ Κεφάλου ξανθὴν ἄλοχον Δηϊονίδαο.

Idem Pallad. 4.

Σῦσθε νῦν, ὦ ξανθαί, σῦσθε Πελασγιάδες.

Orpheus 1217.

——— ——— *ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι*
Πυρσαῖς ἀκτίνεσσιν ἐναλίγκιοι ἠώρηντο.

Aelian. lib. XIII. ποικ. cap. I. ξανθὴ δὲ ἦν αὐτῆς ἡ κόμη, οὔτι που πολυπραγμοσύνῃ γυναικείᾳ, ἀλλ' ἦν φύσεως ἔργον ἡ χροιά. Ita & Ariſtenaetus. Et

haec

Digitized by Google

Qui dici poſſet, ſi non cantaret, Apollo.
As. O Lycida, ſi quis tibi carminis uſus adeſſet,
Tu quoque laudatum poſſes Alcona probare.
Lyc. Vis igitur, quoniam nec nobis, improbe, par es,
Ipſe tuos judex calamos committere noſtros?
Vis conferre manus? veniat licet arbiter Alcon.

As.

haec de foeminis: de viris Catullus LXIV. 98.

In flavo ſaepe hoſpite ſuſpirantem.

Theocritus Idyl. XVII. 103.

Ξανθοκόμας Πτολεμαῖος, ἐπιστάμενος δόρυ πάλλειν.

Idem XVIII. 1.

Ξανθότριχι πὰρ Μενελάῳ.

Silius lib. IV. 201.

Caeſariem crinemque tibi, Gradive, vovebat
Auro certantem.

Herodianus & Lampridius de Commodo. Plura non congero, & haec ipſa alibi ſcripta ſunt. Sed δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά. BART. Et de crine & de barba Cyllari Ovid. XII. Met. 395.

——— *Barbae color aureus, aureaque*
Ex humeris medios coma deſcendebat in armos.

BURM.

16. Qui posset dici] Ita Palat. Voſſ. Dorv. & Ed. Rom.

16. Si non cantaret,] Invidiam Dei cavet. Nam alias quem forma, etiam cantu componeret illi Ruſticus. & notiſſimum ex fabulis, qui cum hoc Deo cantu certarunt, male fuiſſe mulctatos omnes. BART.

17. Usus] Artificium, quod uſu paratur. Vide ad vſ. VIII. Cynegetici Gratiani. IDEM.

18. Probare.] Re ipſa audendo mecum concertare. IDEM. Vid. ad Nemeſ. Cyneg. 141.

19. Vis igitur,] Hujusmodi quaepiam provocatio exſtat apud Maronem Ecl. III.

Vis ergo inter nos, quid poſſit uterque viciſſim
Experiamur?

vox *improbus* reſpondet Graece voci κακός. Theocrit. Idyl. V. 12.

——— ——— Τὸ δὲ κακὲ καὶ τῆνο ἰσάσθα
Βασκαίνειν.

Virgilius *laborem* appellavit I. Georg. 145.

——— ——— *labor omnia vincit*
Improbus, & duris urgens in rebus egeſtas.

Idem V. Aen. 397.

——— ——— *improbus iſte*
Exſultat fidens.

Horatius II. Sat. VI. 29.

——— ——— *improbus urget*
Iratis precibus.

II. Sat. V. 28.

Vivet uter locuples ſine gnatis, Improbus, ultro
Qui meliorem audax vocet in jus.

Item I. Ep. VII. 63.

——— ——— *negat improbus & te*
Negligit, aut horret.

Valerius Flaccus VI. 367.

Ille iterum in clypei ſeptemplicis improbus orbem
Arietat.

Quibus in locis vox *improbus* valet pervicacem, & indefeſſae pertinaciae. Virgilius convicii loco foediſſimum quempiam nominavit XI. Aen. 392.

Aut quiſquam merito foediſſime pulſum
Arguet?

loquitur Turnus, Drancem increpans. Sed quod in noſtro deinde legitur *par es*, alicubi ſcriptum erat conjunctim *pares*, id eſt obtemperas. TITIUS.

19. Par es] *Pares* R. V. Virg. Ecl. III. *Vis ergo inter nos, quid poſſit uterque, viciſſim* &c. VLIT.

20. Calamos] *Calamis* Voſſ. Parum refert.

21. Manus] *Manum* V. A. F. *Veniat licet* V. A. F. *vel venias* R. *veniat vel* P. f. *veniat velit.* VLIT. *Vel veniat* Voſſ. *manum* Dorvil. quod improprie dici credit Guidalottus. improprie ergo, & minus Latine locutus eſt Virgilius, quem ipſe adducit ex lib. IX. 44.

Etſi conferre manum pudor iraque monſtrat.

ubi nihil variant ſcripti: nec apud Non. Marcel. in *conferre*: ſed lib. XI. 283. *contulimusque* ma-

As. Vincere tu quemquam? vel te certamine quiſquam
Dignetur, qui vix ſtillantes, aride, voces

Rum-

manus eſt in editis, ſed in MS. Heinſius invenit *manum*, ut ſit hiatus: *conſerere manum*, quod idem notat, centies apud Ciceronem & alios occurrit. Ovid. III. Faſt. 282.

Et cum cive pudet conſeruiſſe manus.

ubi *manum* habet Mazarin. Codex. BURM.

21. Veniat licet arbiter Alcon.] Quem tu tantopere dilaudas, quique idcirco jure mihi ſuſpectus eſſe deberet. Non aliter Virgilius Ecl. III.

Audiat haec tantum vel qui venit, ecce, Palaemon.

Hic enim Dametae vicinus fuiſſe fingitur, quae res in propinqua amicitiae parte deputanda eſt, auctore Terentio. TITIUS.

21. Vel arbiter] Nota licentiam extra caeſuram. Supra monuimus, talia multa in hoc Poëta latere corrupta. Sed de his in Analectis Poëticis multiſſima. BART. Sine dubio vocula haec ex ſequenti verſu irrepſit. *Licet* habet Dorvil. Heinſ. legebat *veniat vel hic*, vel *veniatque vel.* BURM.

22. Vincere tu quemquam?] Ἐμιμήθη. Virg. Ecl. III.

Cantando tu illum?

TITIUS. Unde totus locus mutuatus eſt. VLIT.

22. Vincere tu] Ex Palaemone Virgilii. BART.

22. Vel te certamine quisquam] Inſignis contemptus ineſt huic orationi: ſic etiam reperias apud Virgilium x. Aen. 732.

Atque idem fugientem haud eſt dignatus Orontem
Sternere.

In hunc ſenſum exaudienda ſunt, quae ſcribit Ovidius ſub Ajacis perſona XIII. Met. 16.

Praemia magna peti, fateor, ſed demit honorem
Aemulus Ajaci; non eſt tenuiſſe ſuperbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid ſperavit Ulyſſes.
Ipſe tulit pretium jam nunc certaminis hujus;
Qui, cum victus erit, mecum certaſſe feretur.

Quem locum aut ſuperavit, aut ſaltem commodiſſime expreſſit magnus ille noſter Taſſius, cum de Gernando loquitur de Rinaldi fama contumelioſiſſimis verbis detrahente; ibi:

Vinca egli, o perda homai, che vincitore
Fù inſino allhor', che emulo tuo divenne:
Che dirà il monde (e ciò fia ſummo honore)
Queſti già con Garnando in gara venne:
Poteva à te recar gloria, & ſplendore.
Il nobil grado, che Dudon pria tenne;
Ma già non meno eſſe, da te n' atteſe;
Coſtui ſcemò ſuo pregio allhor, che'l chieſe.

Multa praeterea in hanc ſententiam colligere poſſem ex Graecorum, Latinorumque monumentis: verum non omnia perſequi in animum induxi. TITIUS.

23. Qui vix] *Quid vis, & rumpit, & expellit* Dorv.

23. Aride] Sic R. *arida* V. A. P. VLIT. ita Ed. Tig.

23. Stillantes, aride, voces] Superius dixit Ecl. III. 59.

— & poſt haec placuit tibi torrida Mopſi
Vox, & carmen inops, & acerbae ſtridor avenae?

Confer cum hoc loco illum alterum Nemeſiani III. 10.

Sed pro carminibus male ſibila diſſona reddit.
Tum Pan excuſſus ſonitu ſtridentis avenae.

Quod Virgilio acceptum fieri debet dicenti Ecl. III.

—— num tu in triviis indocte ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?

Virgilius porro a Theocrito mutuo ſumpſit, qui ſcripſerat Idyl. v. 5.

Τὰν ποίαν σύριγγα; τὺ γὰρ πόκα δῶλε Σιβύρτα
Ἐκτάσω σύριγγα, τί δ'; οὐκέτι σὺν Κορύδωνι,
Ἀρκεῖ τοι καλάμας αὐλὸν ποππύσδεν ἔχοντι.

TITIUS.

23. Stillantes,] Vide locum Pomponii Melae a nobis correctum ad Eclog. III. v. 59. BART. *Voces* & *verba*, verſu ſequentia fere idem notant: quare forte ſcripſerit,

—— qui vix ſtillantes, aride, fauces
Rumpis.

Scio *rumpere vocem* & ſimilia dici, & ipſe

ad

Rumpis, & expellis male ſingultantia verba?
Lyc. Fingas plura licet. nec enim potes, improbe, vera
Exprobrare mihi, ſicut tibi multa Lycotas.
Sed quid opus vana conſumere tempora lite?
Ecce venit Mnaſylus: erit (niſi forte recuſas)

Ar-

ad Ovid. I. Met. 147. adſerui. ſed *rumpere vocem* dicitur, qui poſt ſilentium clara voce utitur, de quo hic non agitur. ſed rumpis, ait, fauces, vix ſtillantes, id eſt, magno cum labore & periculo faucium, verba expellis ex gutture. praeterea τὸ *ſtillantes* facit, ut hic *fauces* praeferam. Quia tam aridas dicit, ut vix ſtillent, nedum humorem cantanti neceſſarium ſufficiant. ita mox vſ. 67. *ſtillans vellus* eſt madidum. ſiccitas vero faucium voci iter praecludit loquenti, nedum cantanti, unde apud Ovid. II. Met. 282. Tellus arida & toſta inquit,

Vix equidem fauces haec ipſa in verba reſolvo.
& ita ibid. v. 279. pro *ſiccaque ita voce locuta* &c. vir doctus Markl. ad Stat. IV. Silv. III. 71. *fauce* reponit, quod reciperem, niſi mox ſequeretur eadem vox; & apud Gratium 255. pro *voces*, vetus editio *fauces* exhibet. Recte vero viri docti *torridam anheli* Mopſi vocem huc referunt. ut contra *liquidam* vocem. ſi quis pro vulgata pertinaciter ſtare velit, non ego cogam meam conjecturam probare: pro *ſtillantes* Heinſ. *titubantes*, ut Ecl. V. 4. vel *ſtrigantes* tentabat. BURM.

24. SINGULTANTIA VERBA?] Interciſa, quaſi per ſingultus emiſſa. Horat. I. Sat. VI. 56.

——— *ſingultim pauca locutus.*

Facit huc, quod refert Athenaeus lib. VIII. cap. 10. de Stratonico, is enim inflare tibiam incipienti, Telephani accumbens dixit ὡς ἐρυγγάνοντες, *tanquam ructantes.* TITIUS. Optime hac voce exprimit coactum quendam cum triſti acumine ſonum. Qualem ſolent obeuntes vi edere. Silius lib. I. 388.

Oraque dum calcat jam ſingultantia leto,
Hac iter eſt, inquit, vobis ad moenia Romae.

Valerius Flaccus lib. II. 210.

——— ——— *Singultantia geſtans*
Ora manu, taboque ſinus perfuſa recenti.

BART.

25. IMPROBE, VERBA] Crediderim, legi debere, *vera*, ut opponatur illi, *fingas plura licet.* Nam ſtatim ſequitur per contrarium: *ſicut tibi multa Lycotas.* Nec dubito de ſinceritate hujus lectionis, tametſi refragentur omnia ad unum exemplaria. *Improbum* etiam uſurpavit Maro eodem ſignificatu IX. Aen. 62.

——— *Ille aſper, & improbus ira*
Saevit in abſentes?

Sed & de monte idem dixit XII. 687.

Fertur in abruptum magno mons improbus actu.

quod eſt ex Homero: ἄναιδρος αἴχμαλε πέτρος. Vide, quae paulo ſupra de hac voce annotavimus: ſed & apud Nemeſianum quippiam me obſervaſſe memini. TITIUS. Mirum, quo viderint hoc edentes Correctores. Omnino legendum, *vera.* BART. *Verba* reſpondet ultimae voci vſ. 24. *verbo* R. *vera* Tit. quod ſibi adſcribit Bart. VLIT. *Verbo* Voſſ. *Vera* ſine dubio verum eſt & ea vocabula, litera una diſcrepantia confundi centies vidimus ad Phaedr. II. 6. & ad Ovid. Epiſt. XVIII. 119. & alibi. *verba* vero *exprobrare* nullum hic ſenſum habet. irrepſit vero vox ex praecedenti verſu. *improbum* hic impudentem interpretor, qui audet mendacia fingere, nec erubeſcit. Tibull. III. II. 7.

Nec mihi vera loqui pudor eſt.

ubi etiam *verba* alii. vid. Broukh. & Propert. I. VIII. 22. *Quin ego, vita, tuo limine, vera querar.* & III. XXXII. 12. *Naufragus Aegaea vera fatebor aqua.* BURM.

26. LYCOTAS] *Lycontas* Voſſ. & Rom. *Ticontas* Dorv.

28. ECCE VENIT MNASYLUS:] Hoc nomen reperias etiam apud Maronem Ecl. VI. 13.

——— *Chromis, & Mnaſyllus in antro*
Silenum pueri ſomno videre jacentem.

Ubi Servius utrumque Satyrorum nomen eſ-

 ſe

Arbiter. inſta nunc non credulus, improbe, verbis.
As. Malueram, fateor, vel praedam nactus abire,
Quam tibi certanti partem committere vocis:
Nec tamen hoc impune feres. en adſpicis illum,
Candida qui medius cubat inter lilia, cervum?

Quam-

ſe tradit. TITIUS. Ita Virg. *Mnaſyllus* V. A. *Manaſyllus* R. *Recuſas*] *Recuſes* V. A. F. Sic Virg. ib. *ne forte recuſes.* VLIT. *Manaſyllus* Voſſ. *Mnaſillus* Dorv. *Mnaſilus* Ed. Tig. *retuſus* Palat.

29. Insta nunc] *Inflatis non credulus, improbe, verbis* Nic. Heinſ. VLIT. In codice ſuo notaverat vir Ill. *inflatis non cedimus, improbe, verbis.* in alia lectione aliquid ſcabri & obſcuri eſt. ego malim, *inſta nunc: non credimus, improbe, verbis.* inſta operi, quod tibi fero, & re proba quod jactas. Gudius explicabat, *inſta nunc, non eſt Mnaſylus credulus verbis.* in Dorv. deerat τὸ *non.* BURM.

30. Vel praedam nactus] Id eſt, etiamſi probe ſciam, me praedam quaſi quandam adeptum eſſe, mallem tamen abire ea dimiſſa, quam te meo congreſſu dignari: aut eſt legendum, quomodo unus liber vetuſtiſſimis typis excuſus habebat, *vel praeda victus abire*, id eſt; maluiſſem equidem diſcedere victus, quod ad pignus attinet, quam tecum certare, neque enim is es, ut te quiſquam certamine dignetur: maluiſſem igitur pignus admittere, & hac parte quaſi me victum fateri, quam tibi certanti partem committere vocis. Pignus autem quaſi praedam futurum fuiſſe Lycidae affirmat, quoniam immerito ipſum auferret. TITIUS. Si vel optima mihi praeda obveniret, non eſſet tamen, cur non abirem. Sed *praedam* vocat pignus, quod alter deponebat, tanquam jam nactus id eſſet, adeo plenus confidentiae eſt de ſua victoria. Sed non poſſum diſſimulare conjecturam meam: *praedem* lego, ut licet ſponſorem nactus, Mnaſylum ſcilicet, ut ipſe gloriatur, victoriae ſe certum eſſe, malit tamen contendere, ut alteri ſaltem aegre faciat. Adeo ſuperbus eſt, ut judicem puret ſponſorem ſibi futurum. BART. *Praeda* F. *praedam* B. *praeda victus* Ed. quam citat Tit. VLIT. Idem, quod Barthius hic, tentarunt viri docti ad Nemeſ. III. Ecl. 6. ubi pro *praedam*, reſcribi jubent, *praedem.* cui hic certe nullus locus eſt. Nec Mnaſylus praes aut ſponſor dici hic poteſt, qui judex & arbiter captus erat. Heinſius tentabat vel, *praemia pactus*, & mox, *palmam*, vel *ſpartam committere vocis.* forte. *malueram fateor, nec praedam nactus abire. Quam* &c. vel, *nec praeda mactus*, id eſt, pignus a te victo non ferens, nec eo ditatus abire, quam cum tam indigno adverſario contendere. *praeda* eſt in codice aliquo & editis. *partem* non moveo. non enim tota arte & viribus opus eſſe ſibi gloriatur, *committere* hic eſt tecum contendere parte etiam vocis. ut modo vſ. 20. unde *commiſſiones* & ſimilia ſatis nota. Gudius volebat, vel *praeda tactus*, & *praedam* interpretatur quod vſ. 48. *munus* vocat. BURM.

32. Nec impune feres.] Quo minus & ipſe quoque aliquid contra deponas, unde inferius dicet:

—— dum ſciat hic ſe non ſine pignore vinci.

TITIUS.

33. Candida qui medius] Epithetum perpetuum, ſunt enim lilia eo colore maxime conſpicua, utpote Junonis lacte prognata, velut fabulantur poëtae. Virgil. IV. Georg. 130.

—— —— albaque circum
Lilia, verbenaſque premens, veſcumque papaver.

Rurſus VI. 708.

—— —— & candida circum
Lilia funduntur.

Item XII. 68.

— Vel miſta rubent ubi lilia multa
Alba roſa.

Propert. I. XX. 37.

Et circum irriguo ſurgebant lilia prato
Candida purpureis miſta papaveribus.

& III. II. 20.

Lilia non domina ſint magis alba mea.

TITIUS.

33.

Quamvis hunc Petale mea diligat, accipe victor.
Scit frenos, ſcit ferre jugum, ſequiturque vocantem
Credulus, & menſae non improba porrigit ora.
Adſpicis ut fruticat late caput? utque ſub ipſis
Cornibus, & tereti lucent redimicula collo?

Ad-

33. MEDIUS] *Melius* R. VLIT. Et ita Voſſ. a m. pr. ſed corr. *medius.* nihil muta: nam ita loquebantur Latinae elegantiae cuſtodes. vide ad Ovid. II. Amor. VI. 13. & XIII. Met. 780. BURM.

34. QUAMVIS] *Diligat hunc mea Pectale, accipe.* V. B. VLIT. & ita Dorv.

35. FRENOS, SCIT] *Freno* V. *frenos,* & R. VLIT. ita Dorv. & Palat.

35. SCIT FRENOS,] Commendatio pignoris a cervae manſuetudine, indicat enim ipſam cicurem eſſe, quales Amatae, Scipionis, Sertorii, Mithridatis, aliorum cervae fuiſſe memorantur; facile autem hoc animalis genus cicurari ſolere docet Plinius: quod vero addit, *ſequiturque vocantem*, pertinet ad id, quod de hoc animante ſcriptum eſt ab Aeliano de Hiſtoria animalium, in haec verba: τῷ Πτολεμαίῳ τῷ δευτέρῳ, ὃν καὶ Φιλάδελφον καλοῦσι, βρέφος ἐλάφου δῶρον ἰδόν, καὶ τῇ φωνῇ ἀνετράφη τῇ Ἑλλάδι καὶ λαλούντων συνίει· ἐπεπίστευτο δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ ζῶον, καὶ Ἰνδῶν μόνης φωνῆς ἐπαΐειν τὰς ἐλάφους. TITIUS.

36. NON IMPROBA] Id eſt non ſpecie rapientis, ſed blande petentis cibum, & exſpectantis, donec offeratur. non impudenter rapturus. ita vſ. 25. *improbus* pro impudenti, & centies alibi. BURM.

37. UT FRUTICAT LATE CAPUT?] Late cornua diffundit inſtar fruticum, unde paulo poſt *ramoſa tempora* appellabit, quomodo Virgilius Ecl. VII. 30.

Et ramoſa Mycon vivacis cornua cervi.

Et in majori opere lib. I. 189.

Ductoreſque ipſos primum, capita alta ferentes,
Cornibus arboreis, ſternit.

Vel idcirco *fruticat* dixit, quia ſaepe obſervatum eſt inter cornua cervorum hederam adnaſci, auctore Plinio lib. VIII. 32. cujus verba adſcripſi: *captique jam ſunt hedera in cornibus viridante & attritu arborum, ut in aliquo ligno, teneris, dum experiuntur innata.* Idem antea ſcripſerat *Ariſtoteles*, unde Plinius ſumpſit, de Hiſtoria animal. & in Commentario de admirandis narrationibus Antigon. Hiſt. Mir. cap. 35. TITIUS. *Fruticet* V. A. B. F. duo ſeqq. verſ. deſunt in R. VLIT. Eſt etiam *fruticet* in Voſſ. Dorv. Palat. ſed ſequentia exigunt *fruticat.* ita Virg. I. Georg. 56. *nonne vides ut mittit.* variant codices apud Ovid. I. Art. 315. ubi quidam, *Adſpice ut ante ipſum teneris exſultat in herbis*, alii *exſultet.* hoc verbum vero *fruticare* aptum huic rei, quia proprie de arborum ramis & fronde dicitur. vid. ad Rutil. I. Itin. 460. & hinc mox *ramoſa tempora*, ut recte Titius. ſed nihil huc facit Plinii locus de hedera innata cornibus; quod prodigium eſt. de quo vid. Allat. ad Euſtath. Hexaemer. pag. 169. BURM.

37. SUB IPSIS] *Sub hirtis* malebat Heinſ. forte quia ſaepe lanuginem quamdam referunt. ſed non puto aptum epitheton. IDEM.

38. LUCENT REDIMICULA COLLO?] Propria ornamenta, & vincula capitis muliebria. Juvenal. Sat. 11. 84.

——— ——— ——— *accipient te*
Paulatim qui longa domi redimicula ſumunt
Frontibus, & toto poſuere monilia collo.

Sed nunc his cervum, quem in deliciis habebat Aſtacus, ornatum fuiſſe dicit, quod ex Ovidio ſumptum opinor, ubi de Cypariſſi cervo, neſcio quid huic ſimile ſcriptum reliquit, dicens X. Met. 110.

Ingens cervus erat, lateque patentibus altas
Ipſe ſuo capiti praebebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro, demiſſaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo:
Bulla ſuper frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur; pariliſque aetate nitebant
Auribus e geminis circum cava tempora bullae.

&

Extrema cervice natant: ubi pendulus apri
Dens ſedet, & nivea diſtinguit pectora luna.
Hunc ego, qualemcumque vides in valle, paciſcor
Pendere, dum ſciat hic ſe non ſine pignore vinci.
LYC. Terreri, Mnaſyle, ſuo me munere credit:
Adſpice quam timeam. genus eſt (ut ſcitis) equarum
Non jugale mihi, quarum de ſanguine ponam

Ve-

Ovidius quoque de conchis in hunc uſum meminit x. Met. 261.

Munera fert illi conchas, tereteſque lapillos.

Quo Plautinum illud libenter retulerim Rud. III. III. 42. *Cave tu harum conchas ſpreveris.* TITIUS.

44. NOTANT] ſ. *natant*, vel *nitent*. VLIT. *Natant* Heinſius quoque, & ſinedubio ita ſcripſit Calpurnius, laxa enim & fluitantia monilia indicat. vide ad Nemeſ. Cyneg. 170. Propert. II. XII. 51.

Ac veluti folia arentes liquere corollas,
Quae paſſim calathis ſtrata natare vides?

& II. II. 21.

Utque roſae puro lacte natant folia.

vide ſupr. Ecl. v. 34. ita *natare* pro *nutare* Horat. II. Sat. VII. 7. *pars multa natat.* id eſt fluctuat, inconſtans eſt, ſaepe mutat propoſitum. BURM.

45. ET NIVEA] Dens enim apri albus eſt, itaque ipſum vocat Homerus ibi: Θήξας λευκὸν ὀδόντα & reliqua. Huic loco ſimillimus eſt, ac tantum non idem ille alter Statii IX. Theb. 688.

—— nemoriſve notae ſub pectore primo
Jactantur, niveo lunata monilia dente.

Quod in ſuam Arcadiam tranſtulit deinde Jacobus Sannazarius. TITIUS.

46. QUALEMCUMQUE VIDES] Tot, tantiſque dotibus inſignitum. IDEM.

47. PENDERE] *Perdere* Palatin. *non ſe ſine* R.

47. DUM SCIAT HIC] Hoc eſt, quod ſuperius dixerat; *nec tamen hoc impune feres.* Sic Virgilius Ecl. III. 31. *tu dic mecum, quo pignore certes.* TIT.

46. NON SINE PIGNORE VINCI.] Acute dictum. BART.

49. UT SCITIS] *Et ſcitis*, Nic. Heinſ. VLIT.

50. NON JUGALE] Jugo ferendo aſſuefactum, per quod equarum praeſtantiam denotat, ſiquidem minus generoſae currui ſubjiciuntur; vel quae per aetatem nondum jugo ſubjectae ſunt. Horatius II. Od. V. 1.

Nondum ſubacta ferre jugum valet
Cervice, nondum munia comparis
Aequare.

Sed cum loquatur de toto genere, haec expoſitio huic loco minime convenit: ac fortaſſe intelligit poëta de equabus, quibus nullus adhibetur maritus ad ſobolem procreandam, perinde ac Favonio ſpirante gravidae fieri ſoleant; ut de equabus in Luſitania ſcriptum reliquit Plinius. Tuus, idemque meus Taſſus, quod huc pertinet, ſic inquit: *Quaeſto* (Aquilinus, nomen equi Raimundi a pernicitate ſic dicti, nam paulo ante ſic legas:)

—— —— e preme il dorſo
Del ſuo Aquilino, (à cui diè 'l nome il corſo)
Su 'l Tago nacque, ove talhora
L' avida madre del guerriero armento,
Quando l' alma ſtagion, che n' innamora
Nel cor l' inſtiga il natural talento,
Volta l' aperta bocca incontra l' ora,
Raccoglie i ſemi del fecondo vento,
Et de' tepidi fiati, ò meraviglia,
Cupidamente elle concipe, & figlia.

Conſule Ariſtotelem in libris de Hiſtor. anim. & de Admirandis narrationibus. TITIUS.

Ἀμφίζυγον ποιητικῶς. Niſi latet aliquod vitium ſcripturae, quod plane credo. Et imbibam reſcribere, *Non junctum ante.* quod ex veritate abbreviationis Longobardicae facile corruptui fuit. an ſcripſit *nonijugale*, ut *quadrijugum* & talia? Deſcriptionem equi elegantis pete ex Virgilio, Gratio. Oppiano. Nemeſiano. Columella lib. VI. cap. 29. aliiſque Poëtis. BART. Vide Comm ad Nemeſ. vſ. 170. *Nonijugale*, vel *Non junctum*

ante

Digitized by Google

Velocem Petaſon, qui gramina, matre relicta,
Nunc primum teneris libavit dentibus. illi
Pes levis, adductum latus, excelſiſſima cervix,
Terga ſedent, micat acre caput, ſine pondere cervix,
Et tornata brevi ſubſtringitur ungula cornu,
Ungula, quae viridi ſic exſultavit in arvo,
Tangeret ut fragiles, ſed non curvaret, ariſtas:

Hunc

ante Bart. *Non ſubigale* Gebhard. Crepund. II. 17. *Non iugale* Buch. ad Venant. Hym. de Reſurr. vſ. 29. Leg. *Conjugiale:* id eſt, foeturam tantum exercens. Ita & H. Bruno, ὀχεύων. VLIT. Omnia credo vana, quae hic interpretes congerunt. Voſſ. II. de Art. Gram. 39. peccaſſe Calpurnium ſtatuit. nec ſcio, an generoſiores equi ſint, quibus equites inſident, cum in circenſibus maxime, qui jugales certe erant, nobilitas ſpectaretur. *conjugiales equas* nemo, credo, probabit. forte ſcripſerit, *non venale mihi:* quia genus hoc equarum ſibi ſoli ſervare erat ſolitus. & hoc auget pretium pignoris, ſi cum cervo comparetur. Scalig. *non vulgare.* ſed hoc non ſatis jactanter dictum. ſed *non venale*, eſt nullo pretio venale. ita contra Juvenal. Sat. VIII. 62. de equo non forti & generoſo,

Sed venale pecus Corythae, poſteritas &
Hirpini, ſi rara jugo victoria ſedit.

BURM.

51. VELOCEM] *Veloci* R. & deeſt v. 53. VLIT. ut & Dorvilliano, & Voſſ. qui & *veloci.*

51. PETASON,] Nomen proprium equi, cujus nominis originationem epitheto expreſſit Calpurnius: πετάννυμι etiam & πετάομαι, & πέτω ad velocitatem curſus referuntur. TITIUS.

51. QUI] *Quae gramen* Dorv.

51. MATRE RELICTA,] Quoniam haud amplius lacte nutriuntur. Horat. IV. Od. II. 54.

Me tener ſolvet vitulus relicta
Matre, qui largis juveneſcit herbis
In mea vota.

TITIUS.

53. PES LEVIS,] Divertitur in laudes equi, ut par pari referat: indicia vero boni equi enumerat Virgilius inter caetera haec III. Georg. 75.

Continuo pecoris generoſi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit;
Primus & ire viam, fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere ponto.

& reliqua. Vide praeterea (ſi vacat) Columellam lib. VI. & Xenophontem περὶ ἱππικῆς. TITIUS.

54. MICAT ACRE CAPUT] Leg. *micat aure, caput ſine pondere curvum*, vel, *cernuum.* Τὸ *cervix* ex praecedenti male repetitum. Vide ad Nemeſ. vſ. 245. VLIT. Heinſ. legebat, *ſine pondere pernix.* an, *ſine pondere venter:* nam brevi & ſubſtricto ventre probabantur. vid. ad Nemeſ. Cyn. 244. totus hic verſus deerat Palatino. BURM.

55. ET TORNATA] Vetus liber. *Ut torn.* quod qua de cauſa immutemus, non video hercle. Nam correctorum gratiam tanti non emimus. BART. *Curvata* Dorv. *ungula collo* Palat.

56. QUAE] *Qua* V. A. F. Virg. Aen. VII. fine, de Camilla eadem hyperbole utitur. VLIT.

57. TANGERET UT FRAGILES,] Miram equi pernicitatem narrat imitatione Virgilii, cujus haec ſunt VII. Aen. 808.

Illa vel intactae ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu laeſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret aequore plantas:

quae porro ad Homerum auctorem ſunt revocanda, apud quem ita ſcriptum legimus de equis Erichthonii Iliad. Υ. 225.

Αἱ δ' ὑποκυσάμεναι ἔτεκον δυοκαίδεκα πώλους.
Αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῷεν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν,
Ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπὸν θέον, οὐδὲ κατέκλων,
Ἀλλ' ὅτε δὴ σκιρτῷεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης,
Ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῖο θέεσκον.

Eam-

Hunc dare, ſi vincar, ſilveſtria numina juro.
Mn. Et vacat, & veſtros cantus audire juvabit.
Judice me ſane contendite, ſi libet: iſtic
Protinus ecce torum fecere ſub ilice Muſae.
Sed, ne vicini nobis ſonus obſtrepat amnis,
Gramina linquamus, ripamque volubilis undae.
Namque ſub exeſo raucum mihi pumice lymphae
Reſpondent, & obeſt arguti glarea rivi.

As.

Eamdem propemodum deſcriptionem reperias penes Apollonium illic, ubi de Polyphemo loquitur lib. I. Alluſum autem arbitror ad Iphicli & Orionis fabulam, quorum alteri datum eſſet, ut per ſummas ariſtas adeo leviter excurreret, ut ne ſumma quidem ariſtarum culmina inflecteret. Orioni vero Neptunus pater indulſerat, ut ſuſpenſis veſtigiis ita fluctus inambularet, ut ne ſummos quidem pedes allueret, auctore praeter caeteros Heſiodo, quod & Tzetzes deinde commemorat in Varia Hiſtoria. Conſimile propemodum eſt, quod penes eundem Maronem legitur III. Georg. 194.

—— ac per aperta volans ceu liber habenis
Aequora, vix ſumma veſtigia ponat arena.

In quo hiſtoriam Ladae reſpexit, Alexandri Magni curſoris, qui tanta celeritate fuiſſe perhibetur, ut veſtigia ejus in arena non apparerent. Sic etiam Manilius v. 78.

Vixque rotis levibus ſummum contingere campum
Vincentem pedibus ventos.

Item non paulo inferius vſ. 99.

Cui coelum campus fuerat, terraeque fretumque
Sub pedibus, non ulla tulit veſtigia campus.

TITIUS.

57. Sed non curvaret,] Vetus ſcriptura. *non ſed.* Non dubito, veram eſſe: *Non &.* BART. *Non ſed* G *non &* B. deeſt hic & 58. R. VLIT. Et Voſſiano. *non ſed* & *non &* eodem redit, &, utriuſque exempla in promtu ſunt. vid. Ovid. IV. Met. 273. & VIII. 280. & vide ſupr. II 61. BURM.

58. Hunc] *Hunc dari ſe vincar* Dorv.

60. Sane] Guidalott. explicat ſaniter, ſerio. ſed malim *ſani*, non inſani & furentium more jurgantes & altercantes; ut mox vſ. 73. *ſepoſita lite.* BURM.

60. Istic] Heinſ. malebat, *iſta.*

61. Protinus ecce torum] Locum, ubi reſidentes, aut cubantes percommode canere poſſimus: *torus* dicitur a *tortis* herbis, quae accumbentium humeris ſupponuntur, teſte Servio Maronis interprete, & Iſidoro. TIT. *Torum*, quo conſideamus: Statius I. Theb. 583.

Gramineos dedit herba toros.

BART.

61. Fecere] *Facere* Palat.

62. Sed, ne vicini] Ita ferme Nemeſianus I. Ecl. 30.

——— Sed nobis ne vento garrula pinus
Obſtrepat, has ulmos potius fagoſve petamus.

Hic noſter IV. Ecl. 2.

Quidve ſub hac platano, quam garrulus aſtrepit humor,
Infeſta ſtatione ſedes?

TITIUS.

62. Praefigit huic Has. & v. 66. Lyc. R. VLIT. & ita Voſſ.

63. Volubilis undae.] Horatius IV. Od. I. 38.

Jam volucrem ſequor
Te per gramina Martii
Campi, te per aquas, dure, volubiles.

Rurſus I. Epiſt. II. 42.

Ruſticus exſpectat, dum defluat amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis aevum.

TIT. Horatius. BART.

63. Undae] *Umbrae* Dorv.

64. Exeso] Vid. Heinſ. ad Ovid. III. Faſt. 747.

64. Pumice lymphae] *Punice lyphae* R. VLIT.

65. Arguti glarea rivi.] Ovidius *ri-*

vum

As. Si placet, antra magis vicinaque ſaxa petamus,
Saxa, quibus viridis ſtillanti vellere muſcus
Dependet, ſcopuliſque cavum ſinuantibus arcum
Imminet, exeſâ veluti teſtudine, concha.
Mn. Venimus, & tacito ſonitum tutabimur antro.
Seu reſidere libet, dabit ecce ſedilia tophus:
Ponere ſeu cubitum, melior viret herba tapetis.
Nunc mihi ſepoſita reddantur carmina lite:

Nam

vum lapidoſum appellavit XII. Faſt. 273.

Deſluit incerto lapidoſus murmure rivus.

TITIUS.

66. Antra magis] Sic propemodum Ecl. I.

Hoc potius frater Corydon nemus, iſta petamus
Antra patris Fauni, gracilis ubi pinea denſat
Silva comas, rapidoque caput levat obvia ſoli.

IDEM.

66. Magis] Potius. Alibi notavimus multa. Antri deſcriptio heic ſatis feſtiva, venuſtior tamen multo apud Aelianum lib. XIII. ποικ. cap. I. BART. vid. ad Grat. 90. & Nemeſ. Cyn. 214.

67. Stillanti vellere muscus] Lanugo, quae ab antris dependet, quaſi vellus quoddam eſſe videtur, per quod humor guttatim fluit: Graeci vocant βρύον ϗ σπλάγχνον, teſte Dioſcoride. TITIUS.

68. Scopulisque] Heinſ. malebat *ſcrupiſque.* & mox, *exeſae veluti teſtudine conchae.* Palat. *exeſum* habet.

68. Sinuantibus arcum] Vide Sidonium Epithalamio Polemii & Araneolae. Claud. Paneg. Olyb. BART.

69. Exesa veluti testudine, concha.] Inſtar conchae ſtriatae, vel imbricatim undatae, ſive rugatae, aut aliter quoquo modo celatae. Virgil. II. Georg. 214.

Et tophus ſcaber, & nigris exeſa Chelydris
Creta.

TITIUS.

70. Venimus] Huic verſui Has. & 73. Mn. & 79. Ly. & 81. Has. praeponitur in Voſſ & R.

70. Sonitum tutabimur] Proba lectio, & nullo modo rejicienda: nam quod docti viri admonent, in aliquibus codicibus legi, *ſonitus ructabimus*, idque interpretantur ex intimo pectore expromemus, fictitium puto, aut in pingui aliqua & fumoſa popina ortum, altumque crediderim, itaque nihil muto. TITIUS. *Tutabimur*, hoc eſt, arcebimus: ut *famem tutari* dixit ſupra IV. 27. nobis notantibus. BART. *Sonitus ructabimus* R. VLIT. & ita Voſſ. *turbabimur* Dorvil. Heinſ. *hic tacito ſ. vitabimus antro*, ut ſupr. Ecl. V. 2. *vitare ſolem*, & Nemeſ. III 2. *vitabant ilice ſolem.* & IV. 8. *vitant in vallibus ulmos.* poſſet & legi *mutabimus.* id eſt locum ſonorum ad fluvium mutabimus tacito antro: & alia ſubjici poſſunt, ſed mendoſum locum credo. licet vulgato hic ſenſus poſſet tribui, ſub antro non audibimus ſonitum undae, qui nos impedier audire cantus. ita *famem tutari* IV. 27. ita ut videatur Calpurnius eo ſenſu uſus hoc verbo, quo alii *defendere* pro depellere, de quo multa multi dixere. BURM.

71. Seu] *Sed* Palat. *ecce* deeſt Dorvil.

72. Ponere seu cubitum] In cubitum recumbere, qui jacentium habitus quandoque eſſe conſuevit. Horat. I. Od. XXVII. 8.

Et cubito remanete preſſo.

TITIUS.

72. Tapetis] Sic P. *lapillis* R. V. A. B. F. f. *mediis viret herba lapillis.* VLIT. *Lapillis* etiam Voſſ. Palat. & Dorvil. ſed *tapetis* rectum puto. quia enim *ponere cubitum* praeceſſit, qua phraſi proprie de accumbentibus in coena utebantur. (vid. ad Petron XXVII.) rectius reſpondent *tapetia*, quae veſtes ſtragulae ſunt: has vero natura hic ſuppeditabat, & herba melior quibusvis tapetis Mnaſylo videbatur. *Tapetibus* vero poſitos quis ignorat?

vid.

Digitized by Google

Nam vicibus teneros malim cantetis amores:
Aſtile tu Petalen, Lycida tu Phyllida lauda.
Lyc. Tu modo nos illis, jam nunc, Mnaſyle, precamur,
Auribus excipias, quibus hunc & Acanthida nuper
Diceris in ſilva judex audiſſe Thalea.
As. Non equidem poſſum, cum provocet iſte, tacere.

Rum-

vid. Ovid. XIII. Met. 638. Lapilli duriorem torum facerent. nec lapillis viret locus, ſed herbis. BURM.

74. VICIBUS] Viciſſim. Ita ſaepius ſupra. BART.

74. TENEROS MALIM CANTETIS AMORES:] Molles, & laſcivos, & ut Graeci loquuntur, ἁπαλὰς. Ovidius I. Art 7.

Me Venus artificem tenero praefecit Amori.

Item III. Amor. XV. I.

Quaere novum vatem tenerorum mater Amorum.

Auctor Elegiarum Cornelii Galli nomine vulgatarum:

Unguibus, & morſu teneri paſcantur amores.

Cur autem *Amor tener* dicatur, oſtendit Agatho apud Platonem in Convivio, & nos etiam alibi docuimus. TITIUS.

75. ASTILE TU PETALEN,] Proponit utrique materiam ad canendum. IDEM.

75. LYCIDA TU] *Tu Lycida Phyllida* R. VLIT. Palat. Voſſ. & Dorv. qui & *Petalem* habet.

76. TU MODO] *Nos ipſi*, &c. A. B. F. *Tu modo nos* (*ipſi.* V.) *ipſe* R. VLIT. *Tu modo nos ipſi*, Dorv. *nos illis*; *nam nunc* Palat. *nos ipſe* Voſſ.

77. ACANTHIDA NUPER] Paſtorem dulce canentem: de hac ave dictum eſt a nobis initio hujus Eclogae. TITIUS. *Achantida* R. & Dorv *Acantida* Ed. Tig.

78. IN SILVA THALEA.] Nomen proprium ſilvae, de qua nihil mihi compertum eſt: nam quod quidam de Taleis hariolantur; riſum mihi movet; multis enim modis ineptum eſt. τελέα ſpecies arboris ulmo ſimilis. Dalech. in Ath. ad lib. III. 4. forte *Theloni*, quod eſt nomen fluminis apud Ovid. VI. Faſt. 565. TITIUS. Quicquid Baptiſta Pius Annot. Poſter. cap. 39. atque interpretum nonnulli garriant nobis; ego obſcoenum aliquid heic latere ſuſpicor, quod non neceſſe ſit pluribus enarrare. Θαλέω Grajis *pubeſco* eſſe nemo ignorat; jam ſilva illa quo pertineat, argutus aliquis facile ſubducet. Tu vero, ait, Mnaſile, illis nos auribus audies, quibus delicatum illud certamen arbitratus es, quod hic ipſe meus antagoniſtes nuper cum Acanthide, neſcio, quo ſpinoſo homine in ſilva pubeſcente confecit, vel ſibi confici paſſus eſt. Sane magnum aliquod crimen objici docet, quae ſequitur gravis atque irata recriminatio. Ita nobis videtur, ſi qui melius quid ſciverint, nos eos ſequemur volentes. BART. *Thalia* R. VLIT. Et ita Voſſ. *Thalaea* Tig. Heinſ. conjecerat *Galeſa*, a fluvio Galeſo, circa quam certe paſcua erant optima & oves celeberrimae lana molliſſima, ut notum: ibi vero canentem inducit Virgilium, vel ejus carmine paſtores, Propert. II. XXV. 67.

Tu canis umbroſi ſubter pineta Galeſi
Thyrſin & attritis Daphnin arundinibus.

Ubi vid. Paſſerat pag. 399. & Statius II. Silv. II. 110. inter alia loca amoena, in quibus Pollius vel ſeveras artes meditabatur, vel carmina nectebat, memorat & Galeſum,

——— ——— nec ſaepius iſtis
Blanda Therapnaei placeant vineta Galeſi.

Ubi forte *pineta*, propter Propertii locum, legendum videtur. & ita Heinſium in ora codicis ſui notaſſe, docet Heſſelius ad Vib. Seq. in *Galeſum*. Qui tamen *vineta* retinet. Sed ſub pinu canentes frequentius reperias paſtores, quam ſub vitibus. ſic mox etiam Ecl. VII. 17. *Lucanae ſilvae*. ſed quis hanc veram praeſtabit in Calpurnio lectionem? *Thaleam* vero ſilvam ſi a pubeſcentibus arboribus dicere voluerit, quae ratio impulerit, ut Graeca voce uteretur, vix dici poteſt, cum potuiſſet dicere *virenti:* nam de nequitiae ſenſu cogitare ineptum credo. Latet ergo nomen proprium,

 no-

Rumpor enim merito: nihil hic niſi jurgia quaerit.
Audiat, aut dicat, quoniam cupit. hoc mihi certe
Dulce ſatis fuerit, Lycidan ſpectare trementem,
Dum te ſtante palam ſua crimina pallidus audit.
Lyc. Me, puto, vicinus Stimicon, me proximus Aegon

Hos

nobis adhuc incognitum, in quo certamen aliquod fuit commiſſum. apud Ovidium flumen *Tolenum* vocatur, non *Thelonum*. BURMANN.

80. Rumpor] Ira. Ut invidia ille apud Martialem, in quem concludit IX. Epig. 99.

— *Rumpatur quiſquis rumpitur invidia.*

BART. *Rumpe* Dorv. forte, *rumpor enim, & merito.*

81. Audiat, aut dicat,] Ex hac ſcriptura hunc ſenſum eliciunt eruditi quidam, *audiat*, me ſcilicet incipientem cantilenam, aut *dicat*, id eſt ipſe canere incipiat. ut optionem Lycidae Aſtacus offerat: ut aut ipſe canendi initium faciat, aut me incipientem audiat. ego vero libro vetere auctore lego, *audiat, & dicat*, ob id, quod ſtatim ſequitur, *quoniam libet*, id eſt, quandoquidem magis placet altercari, quam vicibus carmina dicere: Proponitur igitur aequa jurgandi conditio ex noto proverbio:

Qui, quae vult, dicet, quae non vult, audiet?

Terentius:

Si mihi pergit, quae vult, dicere, quae non vult audiet.

Poëta, neſcio quis, cujus verſiculum tamquam vulgo jactatum citat Quinctilianus, inquit:

Nec male reſpondit, male enim prior ille rogarat.

Eſt autem ab Homero ſumptus, qui dicat:

Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις.

Sic Heſiodus in opere ἔργα καὶ ἡμέραι

Εἰ δὲ κακὸν τ' εἴποις τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.

Vide Paroemiographum in

Qui, quae vult, dicit, quae non vult, audiet.

TITIUS. Audacter corrige, *audiat ut dicit, quoniam cupit.* Notum Terentii illud, quod alludit Andria. *ſi mihi pergit dicere, quae volt, ea, quae non volt, audiet.* BART. *Et dicat* Tit. ex MS. *ut dicit* Bart. VLIT. *Audiat, ut dicat* Dorv. Heinſ. legebat. *Audeat; audiri q. cupit.*

81. Cupit] *Capit* Palat.

82. Exspectare] Modius legit. *ſpectare.* belle. BART. *Spectare.* Ita R. P. Mod. *expectare* V. A. B. & Bart. cit. VLIT. *Lycida ſpectare* Dorv.

83. Testante,] Quaſi pro tribunali. Argutaior aliquis legat, *teſtem ante.* Quod nobis inventoribus minime placet tamen. Immo totus locus iſte quoque, & hic *ſtandi* verbum obſcoenitatis ſuſpicio. Notum, cujus generis ſint *ſtare, inclinare*, & talia. BART. Bart. cit. *teſtante*, & conj. *teſtem ante. f. Teſtata palam: ſua crimina*] Sic Tit. ex MSS. *carmina* R. V. A. B. F. VLIT. *Carmina* etiam Voſſ. & Dorv. ſollemni harum vocum permutatione. *teſtata*, ſi MSS. niteretur, valde placeret mihi. Heinſ. legit, *dum te teſte palam:* Gudius *te ſtante* capiebat pro judice, qui aliter ſedere paſſim dicitur. forte, *dum te aſtante.* BURM.

83. Sua carmina] Sinceriores codices, ac minus depravati habebant *crimina: pallidus* autem dicitur ob timorem, qui pallorem, tremoremque inducere ſolet, quam utramque affectionem expreſſit hic noſter. Eorum cauſam prodit Alexander Aphrodiſienſis, vel quicumque tandem auctor fuit earum quaeſtionum, quae ſub ejus nomine paſſim circumferuntur, cujus verba apud ipſum inſpici velim. TITIUS.

84. Me, puto,] Servius Honoratus ad illud Maronis Ecl. III. 10.

Tum credo, cum me arbuſtum videre Myconis;

& caetera, notat, & ruſtice, & naturaliter reſponſum eſſe, non enim ante purgari objecta, ſed alia objici: id ipſum modo in hoc noſtro obſervare licet. IDEM.

84. Stimicon,] Qui ambo ſcilicet me experti erant parum virum eſſe. ita ἀμοιβαῖς laeſam

Hos inter frutices tacite riſere volentem
Oſcula cum tenero ſimulare virilia Mopſo.
As. Fortior ô utinam nondum Mnaſylus adeſſet!
Efficerem, ne te quiſquam tibi turpior eſſet.
Mn. Quid furitis? quae vos inſania tendere juſſit?
Si vicibus certare placet? ſed non ego vobis

Ar-

ſam pudicitiam alteri objicit, qui cum & ipſe virile aliquid ſit patrare aggreſſus, deriſus ſit ab illis, qui antea ipſum habuerant pro foemina. *Riſere* illud ex Palaemone eſt, qui a Theocrito mutuatus. BART.

84. Stimicon] Ex Virgilii Ecl. v. 55. tranſlata perſona.

85. Tacite risere] Lucret. iv. 1170.

Quam famulae longe fugitant, furtimque cachinnant.

TITIUS.

85. Risere] *Fixere* Palat.

86. Simulare virilia] Cum tamen eſſent Venerea, & qualia amantes amaſiis ſuis librare conſueverunt. TITIUS. Immo cum eſſent puerilia, nec viri partes peragere poſſet. & hoc ſeq. *fortior*, & *efficerem* ſuadent. quibus minatur ſe vires oſtenſurum. ſic *ordiri virum* Senec. Hipp. 925. & ſimilia paſſim. BURM.

87. Nondum Mnasylus] *Judex Manaſyllus adeſſet* (f. *abeſſet*) R. VLIT. *Manaſillus* etiam Dorv. & Voſſ. qui & *judex*.

88. Efficerem] Palam homini hillicidium minatur, quod quidem nimis ruſticum eſt. BART.

88. Ne te] Omnino verius, quod in fidiſſima editione, *Nec te*. Efficerem, nec tibi ipſi alium te eſſe, aut cognitum haberi turpiorem. Optime. Primum enim ipſum turpiſſimum facit, poſtea vero ſua ſibi confeſſione jugulaturum narrat. IDEM. *Efficerem, ne etiam quiſquam turpior eſſet* Dorvil. *ne te tibi quiſquam* Voſſ. & Rom. ego vix capio ſenſum. & quomodo poteſt optare, ne Mnaſylus *nondum* adeſſet, quem jam judicem ceperant. quare forte legendum,

Fortior ô, utinam modo nunc Mnaſylus abeſſet.

vel. *modo non adeſſet.* ſi Mnaſylus, me fortior, & qui me in te irruentem prohibere poteſt, abeſſet, efficerem, ne quis te turpior eſſet.: & ſine dubio minatur illi ſe facturum, quod ille Mopſo feciſſe, licet in conatu ſubſtiterit, exprobavit: oſtenderet ſcil. ſe Lycidae virum eſſe. illud *nec*, vero importunum. imitatio eſt illorum Virgilii iii. Ecl. 51.

Efficiam poſthac, ne quemquam voce laceſſas.

non & *modo* confundi videbimus ad Rutil. i. 125. BURM.

88. Tibi turpior] Idcirco additum eſt *tibi*, quia ſuperius Lycidas alienae pulchritudinis quaſi judicem ſe conſtituerat dicens:

Jam nunc decipior te judice, pallidus alter
Venit, & hirſuta ſpinoſior hiſtrice barba:
Candidus alter erat, levique decentior ovo:
Et ridens oculis, crinemque ſimillimus auro.

Inquit igitur Aſtylus: Ni Mnaſyllus adeſſet, ita pugnis, calcibuſque te acciperem, ac male mulctarem, ut tu, qui alienarum formarum adeo egregius aeſtimator videri vis, neminem te turpiorem judicares. Cicero ad Atticum: *Nihil me turpius apud homines fuiſſet, neque vero ad iſtam ipſam ἀσφάλειαν quicquam alienius.* Virg. xi. 392.

— Aut quiſquam merito, foediſſime, pulſum
Arguet.

TITIUS.

89. Furitis] Deeſt haec vox Dorvil. *quid facitis* Voſſ. & R.

89. Quae vos] f. *Quo vos.* Virg. Ecl. i. *en quo diſcordia cives Perduxit miſeros?* VLIT.

89. Tendere jussit,] Ἀφαίρεσις pro contendere, niſi forte legendum ſit *quo:* Virgil. v. Aen. 670.

Quis furor iſte novus? quo nunc, quo tenditis, inquit?

TITIUS. *Tendere*, contendere. Simplex pro compoſito. Horum uſurpatio nota doctis. BART.

90. Si vicibus certare placet?] Ἐκλείψις,

Arbiter: hoc alius poſſit diſcernere judex.
Et venit ecce Myçon, venit & vicinus Iolas:
Litibus hi veſtris poterunt imponere finem.

ψις, ſive *ἀποσιώπησις*, ſi placet invicem cantu certare, ego ero inter vos arbiter: ſequitur ſtatim correctio ſui; *ſed non ego vobis arbiter.* ſic Bacchus apud Ariſtophanem in Ranis. vſ. 1458. *Ἄνδρες φίλοι, κἀγὼ μὲν αὐτοὺς οὐ κρινῶ· οὐ γὰρ δι' ἔχθρας οὐδετέρῳ γενήσομαι.* TITIUS.

90. SED] Pro hoc malim *ſic* recipi; Si ita voltis, ait, alium vobis judicem quaeritote, ego enim alternorum cantuum, non veſtrarum impuritiarum vobis arbitrum me pollicitus ſum. BART. *Sic non* Bart. Virg. Ecl. III. *Non noſtrum eſt.* &c VLIT.

92. VENIT ET] Heinſ. *venit en vicinus.*

93. LITIBUS HI VESTRIS] Virgilius locutionem ſemel variavit, ita Ecl. III. 108.

Non noſtrum inter vos tantas componere lites.

Rurſus ita XII. 898.

Limes agro poſitus litem diſcerneret agris.

TITIUS. *Litibus hi noſtris* Palat.

ECLO-

ECLOGA VII.

TEMPLUM.

LYCOTAS, CORYDON.

Lentus ab urbe venis, Corydon: vigeſima certe
Nox fuit, ut noſtrae cupiunt te cernere ſilvae,
Et tua moerentes exſpectant jubila tauri.

Cor.

Cur *Templum* Ecloga haec inſcribatur in exemplaribus Florentiae publicatis, probabilem cauſam fortaſſe afferre poſſem, at res mihi tanta non videtur. TITIUS. Multa ad hanc quoque Eclogam dici poterant, ad Ludos atque Theatrum facientia. Sed & illorum pars optima dicta jam a doctiſſimis viris, & nobis non eſt conſilium Commentarios ſine libris inſtituere, nec adeo poteſtas. Adeant de iis, quae operoſius hic explicanda, Julium Caeſarem Bullengerum, qui de theatro copioſe congeſſit, adeant Juſtum Lipſium, Amphitheatra depingentem. Nobis ſatis fuerit ſuperque enarrare phraſin, & emendandis verſibus incumbere. Nec caetera tamen tam deponimus, quam ſeponimus in editionem omnium Poëmaticorum, quam molimur. BART. Templum. Sic P. & Ed. Juntae. Amphitheatrum mavult Pythoeus. Fortaſſe, quia v. 6. *Deus*, & in fine Dii indigetantur, ideo ſciolus aliquis iis *Templum* hoc exſtruxit. Ut Ecl. 1. Deus pro eo, quod vulgatur, Delus, inſcriptam fuiſſe conjiciebam. *In hac Ecloga tractatur magnificentia Urbis & ludorum Imperatoris* R. VLIT. Ita & Voſſ. illuſtravit ludos hic cantatos etiam Vir Ampl. Cuperus in Exerc. II. cap. 8. de Elephantis. ubi totam elegiam fere illuſtrat, & Vlitii errores de Numeriano & Carino oſtendit. illud *Templum*, ab imperito librario factum eſſe ex *Theatrum*, cenſet vir doctus, cujus manus in Tigurinae editionis, quam habeo, margine apparet. BURM.

Lycotas] *Lycortas* Parm. Ed. ſemper, ſed *Lycotam* etiam finxit Propert. IV. Ecl. 3.

1. Lentus] In Dorvil. erat *Queltus.* in Voſſ. & R. *Entus.*

1. Vigesima certe] Vigeſima dies, reſpicit enim diviſionem, quam Romani de die faciebant: de qua haec M. Varronis verba leguntur in libro Rerum Humanarum: *Homines, qui ex media nocte ad proxime* mediam noctem his horis viginti quatuor nati ſunt, uno die nati dicuntur. Si qui vero de varia dierum diviſione apud diverſas gentes uſurpata plura noſſe cupit, habet Gellium, & Macrobium, qui id copioſe proſequuntur. TITIUS.

2. Nox fuit] Heinſ. ad Ovid. XI. Met. 98. malebat *ruit.* ſed *fuit* eſt hic, praeteriit. pro *cernere* erat *viſere* in Voſſ.

3. Expectant jubila tauri.] Sic ſupra I. 30.

Non montana ſacros diſtinguunt jubila verſus.

TITIUS. Ruſticos cantus. Tu vide, quae ad primam Eclogam cantillavimus. BART. Heinſ. malebat *ſibila*; & ita clare exhibet Dorvilianus codex. ita apud Warnefr. de Geſtis Longobard. lib. II. cap. 4 ubi deſcribit peſtilentiam maximam, *nulla vox in rure, nullus paſtorum ſibilus.* ubi contra omnes libros Lindenbr. corrigit *paſtorum jubilus*, & hunc Calpurnii locum adducit. Ovid. XIII. Met. 784.

Sumptaque arundinibus compacta eſt fiſtula centum:
Senſerunt toti paſtoria ſibila montes.

 ubi

COR. O piger, & duro jam durior axe Lycota,
Qui veteres fagos, nova quam ſpectacula, mavis

Cer-

ubi vide Heinſii notas. noſter ſupr. Ecl. IV. 44.

—— pecudes inter conductus liberas
Irrita ſeptena modularer ſibila canna.

vid. & ad Nemeſ. III. 10. & mox *ceſſaſſe fiſtulam* dicet. BURM.

4. O PIGER,] Hebes, ſtulte, ita enim exponit Servius vocem *tardus*, quae idem prorſus valet ac illud Virgilii:

Venit & Upilio, tardi venere bubulci.

Jam quod ſequitur, *O durior axe Lycota*, ſunt, qui teſtentur, in aliquibus Codicibus ſcriptum ſe reperiſſe *oſſe*, quod ſicut facile tolerari poteſt; ita non neceſſario fuit excogitatum; vulgatior enim ſcriptura commodam habet ſententiam: ſiquidem *axis* hoc loco ponitur pro materia aliqua dura ac ſolida: cujuſmodi fere eſſe conſuevit, quae ad curruum axes conficiendos adhiberi ſolet, de qua Plinius ait XVI. 43. *ſecatur in laminas praetenues & ilex, colore quoque non ingrata, ſed maxime fida iis, quae teruntur, & rotarum axibus, ad quos lentore fraxinus utilis, ſicut duritia ilex, & utroque legitur ulmus.* Perinde igitur eſt, ac ſi dixiſſet Calpurnius, o durior ilice, & quercu, quod in rudi, agreſtique ingenio praeditos jaci conſuevit. Homerus Odyſ. τ 163.

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης.

& Pallada epigrammate quopiam:

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός εἶ, φασὶν, οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης,

Plato in libris de Republica: ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν, ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίνεσθαι· ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν. Virgilius VIII. 315.

Genſque virum truncis & duro robore nata,
Queis neque mos, neque cultus erat.

TITIUS. Librorum veterum ſcriptura; *durior ore.* Quod genuinum eſt. Nec ſatis mirari poſſum correctorum inſcitiſſimam audaciam. Dure, inquit, Corydon; quod hic tu deſideas atque ruſticeris, iſtis ſpectaculis neglectis; durior vero, quod me increpare audeas, tam diu Romae ſpectaculis vacantem. Jam, inquit; duriſſimi oris es, qui ruſticitate ſumma me increpes. Nihil certius. Sic veteris Poëtae jocus capiendus, qui, cum hominem duriſſimi oris deſcripturus, dixit: *os nullum, vel potius pugilis.* apud Suetonium de Grammaticis. Pugilum enim ora aſſiduis ictibus percuſſa, callum ducunt, ut fiant porro duriſſima. Ideoque Poëta is duritiem ſummam oris & impudentiam homini objectat. *Ferreum os* dixit Cicero in Piſonem. *Durum* Terentius Eunucho. A. IV. Sc. VII. ubi Donatus notat, *os durum* pro impudente dici, ut *mollis frons* pro pudente poni ſit conſueta. Valeant ergo Correctores. BART. *O duro* V. A. F. *Oſſe*] *Axe* V. A. F. Tit. *ore* Batt. ex G. VLIT. *Axe* Dorv. *Durior aere* malebat Heinſius. omnia habent, quo ſe tueantur. Mihi vero *axe* probatur magis, quia axes curruum ex duriſſimo ligno fierent, & hinc roborei & quernei axes. *oſſe* vero venit ex ſcriptura veteri, qua *aſſes* pro *axes* dicebant, vid. Scheffer. de Re vehicul. II. 7. pag. 128. & Balb. Lexico Vitruv. in *axes.* ita mox vſ. 51. pro *axem* in R. Ed. eſt *aſſem.* & Palatin. hic *aſſe* habet. idem vero dicit Ovid. XIII. Met. 799. *durior annoſa quercu.* & ita Ariſtoph. in Veſp. 382. θυμὸν πρινώδη *animum iligneum* pro duro, quem Schol. σκληρὸν explicat, & vſ. 872. ἦθος στρυφνὸν καὶ πρίνινον *mores iligneos* dixit: axes autem ex ilice, quia duritia praeſtat. ruſticis ergo, qui plauſtra quotidie tractabant, aptior locutio *axe*, quam *oſſe.* BURM.

5. QUI VETERES FAGOS,] Annoſas: ἀντίθεσις in verbis non in ſententia: *veteres fagos, nova ſpectacula.* Virgilius III. Aen. 181.

Seque novo veterum deceptum errore locorum
Agnovit.

& IX. 414.

Volvitur ille vomens calidum de pectore flumen
Frigidus.

TITIUS.

5. VETERES FAGOS] Virg. Ecl. III. *ad veteres fagos. Nova quam*] *Novaque* R. VLITIUS.

6.

Cernere, quae patula juvenis Deus edit arena.
Lyc. Mirabar, quae cauſſa foret tibi tanta morandi,
Cur tua ceſſaret taciturnis fiſtula ſilvis,
Et ſolus Stimicon caneret pallente corymbo;
Quem ſine te moeſti tenero donavimus hoedo.

Nam,

6. Juvenis deus] Carinus, quem & alibi quoque, ut vidimus, deum nominavit. TITIUS. Numerianus. Soli enim huic tantum munus attribuit hic, quod & Carus & Carinus ſimul ediderant, eadem de cauſa, ob quam Nemeſianus eidem Patris geſta in Perſas adſcribebat. Nimirum quia Caro jam mortuo hunc unum Imperatorem Romae exſpectabant, Carino forte jam oppreſſo, vel ſaltem confligente cum Diocletiano. Ideo Ecl. I. pacem illam tantopere praedicat, quae vivis Caro & Carino nulla fuit. Vide ad Nemeſ. Cyn. vſ. 64. ib. *Edit*] *Ardet* (ſ. *audet*.) R. Sic Ammianus lib. ult. *Barbari molibus magnis ardebant*. i. magnas res moliebantur. Perperam Cl. Valeſius: *erumpere ardebant*. Gratius: *illi aggeribus tentare ſuperbis*. Aur. Victor dicit, Gratianum nihil aliud agere, quam *ſpiculis meditari*. VLIT. *Ardet* etiam Palat. & Dorv. in Voſſ. vero *ardet*, ſed correctum *edit*. ſed duriſſima haec eſſet phraſis, ſi ſubintelligeret *edere*, vel aliud verbum infinitivi modi, quod addi ſolet, vid. ad Claud. I. in Rufin. 309. BURM.

7. Mirabar] Virgilius I. Ecl. 37.

Mirabar, quid moeſta deos Amarylli vocares.

TITIUS.

7. Quae causa] Leg. *quae tanta foret tibi cauſa*. ex R. & Virgil. Ecl. I. *Et quae tanta fuit* &c. VLIT. ita & Voſſ.

8. Cur] *Quur* Voſſ. & R.

8. Taciturnis fistula silvis] Ideo *taciturnis*, quia tua fiſtula ceſſaret, neque eas, ut antea, reſonare faceret. TITIUS.

9. Et solus Stymicon] Vel incomitatus, & qui ſine te alternatim canere nequiverit, vel qui poſt te primas canendi partes obtinet. IDEM.

9. Stimicon] *Stymicon* Voſſ. & R. & ita mox iterum.

9. Pallente corymbo;] Hederacea corona redimitus: vide, quae adnotavimus ſupra ad illud IV. 56.

—— *& modo te Baccheis Muſa corymbis*
Muneret.

TITIUS. Coronatus ſcilicet. *Stimicon pallente Corymbo*, eſt compoſitus ad canendum; *Corymbus* hic, ut puto, & etiam v. 56. Ecl. 4. hederam deſignat. Ea enim cantores coronabantur. Virgilius VII. Ecl. 25.

Paſtores edera creſcentem ornate Poëtam.

Idem VIII. 13.

Inter victrices hederam tibi ſerpere laurus.

Horatius I. Od. I.

Doctarum ederae praemia frontium.

Perſius Praefat.

Pallidamque Pyrenen
Illis relinquo, quorum imagines lambunt
Ederae ſequaces.

Juvenal.

Ut dignus venias ederis & imagine macra.

Martial. lib. VIII. Ep. 82. Prudentius Cathemerinon hymno. III. BART. *Palante corymbo* malebat Heinſ. *fallente* Palat. Voſſ. & Ed. Rom. *pallente corymbos* Dorvil. apud Virgil. III. Ecl. 39. legitur

— *diffuſos hedera veſtit pallente corymbos.*

ubi & *pallante* in MSS. reperit Heinſ. & ita in Lexici Fabriani quibusdam editionibus citatur. *pallens* vero dicitur, quia & alba & nigra eſt Hedera. vel pallens eſt viridis, ut ita *Pallentes Herbae* Virg. Ecl. VI. 54. explicat Cl. Graev. in Lect. Heſiod. cap. XX. nam mox vſ. 59. *Herba viridis* ſequitur: ita in Ceiri 148.

Pallentis foliis caput exornavit oliva.

& ibi alii *pallantis*, ut edidit Pithoeus, ſed recte expoſuit Taubmannus. BURM.

10. Quem sine te] *Quem ſi te ne moeſti tereno* Dorvil. vitioſe, in quo quatuor ſequentes verſus etiam deſiderantur.

10. Sine te moesti] *Moeſti*, quia ſine te, non quia donaverimus hoedo: intelligit autem hoedum recens natum, qualem ſigni-

Nam, dum lentus abes, luſtravit ovilia Thyrſis.
Juſſit & arguta juvenes certare cicuta.
Cor. Scilicet invictus Stimicon, & praemia dives
Auferat, accepto non ſolum gaudeat hoedo,
Verum tota ferat, quae luſtrat ovilia Thyrſis:
Non tamen aequabit mea gaudia: nec mihi, ſi quis
Omnia Lucanae donet pecuaria ſilvae,
Grata magis fuerint, quam quae ſpectamus in urbe.
Lyc. Dic age, dic Corydon, nec noſtras invidus aures

De-

ficat Horatius III. XIIII. 4.

Cras donaberis boedo, cui frons turgida cornibus
Primis, & Venerem, & praelia deſtinat,
Fruſtra.

TITIUS.

11. Lentus abes,] Securus, otioſus. Virgilius Ecl. I.

Nos patriam fugimus, tu Tityre lentus in umbra
Formoſam reſonare doces Amaryllida ſilvas.

Superius initio Eclogae *lentus* valet tardus: hoc eſt ſero, eſt enim ibi poſitum adjectivum pro adverbio more Graecorum, de quo alibi nonnihil actitamus aliquot exemplis allatis. IDEM. *Lentus babes* Palat. vid. Ovid. Epiſt. I. 66. & ſupr. VI. I.

11. Lustravit ovilia Thyrsis.] Gregem de more purgavit: hic noſter in Didaſcalica vſ. 25.

——— ——— tu ceſpite vivo
Pone focum, geniumque loci, Faunumque, lareſque
Salſo farre voca, tepidos nunc hoſtia cultros
Imbuat, atque etiam, dum vivit, ovilia luſtrat.

TITIUS.

13. Scilicet] Omnino ſcribe: *ſit licet*. Optime. Nam ſubjicit. *Non tamen aequabit mea gaudia.* BART.

13. Et praemia dives Auferat,] Futurus dives, ſi praemia auferat. De hac locutione dictum eſt a nobis ſuperius. TIT. Heinſius tentabat.

Scilicet invitis Stimicon ut praemia divis
Auferat, ac. nec ſolum g. h.

vel vulgata ſervata, *invictus S. ut pr. ſilvis auferat.* ego cum Barthio facio, & etiam Gudius legebat, *ſit licet invictus.* ſed *nec ſolum* cum Heinſio probo, ut infr. 64. eadem eſt varietas. BURM.

15. Tota] *Tuta*, &, *Thyrſus*, ut ſemper R. VLIT. Ita Voſſ. *Tirſus* Dorvil. & Palat. qui & *tuta*.

15. Quae lustrat ovilia Thyrsis;] Id, quod continet, pro eo, quod continetur, *ovilia* ſcilicet pro gregibus, qui ovilibus includuntur. Sic dixit Virgilius Ecl. III. *Triſte lupus ſtabulis*, nota figura: ſed & ovilia ipſa, ſicut & urbs luſtrabantur. De claſſis luſtratione vide, quae refert Appianus Bellorum civilium libro V. TITIUS.

17. Omnia Lucanae] Armenta, quae in Lucanis ſaltibus paſcuntur, in quibus ob lautiſſima paſcua ex omni parte paſtores cum armentis convenire ſolent. Horatius Epod. I. 27.

Pecuſve Calabris ante ſidus fervidum
Lucana mutet paſcua.

Idem II. Ep. II. 177.

Quid vici proſunt aut horrea, quidve Calabris
Saltibus adjecti Lucani, ſi metit Orcus?

IDEM.

17. Pecuaria] Haec male de Elephantis capere Bullengerum docet Cuper. Exerc. II. cap. I. princ. de Elephantis. BURM.

18. Spectamus in urbe.] *Spectamus* eſt ſpectavimus. ne quis pruriat mutationem. BART. *Spectavimus urbe*, Nicol. Heinſ. VLIT.

19. Invidus aures Despice:] In hoc futurus invidus, ſi deſpexeris; ejuſdem generis eſt locutio, quae modo anteceſſit, & *praemia dives Auferat.* Notavi ſuperius non

uno

Digitized by Google

Deſpice: non aliter certe mihi dulce loquere,
Quam certare ſoles, quoties ad ſacra vocatur
Aut fecunda Pales, aut paſtoralis Apollo.
Cor. Vidimus in coelum trabibus ſpectacula textis
Surgere, Tarpejum prope deſpectantia culmen,
Immenſosque gradus, & clivos lene jacentes.

Ve-

uno in loco. TITIUS.

20. Loquere] *Liquore* Dorvil.

21. Quam certare soles,] Paſtores nimirum inter ſe cum Palis & Apollinis Sacra celebrantur, non quod certent Pales, & Apollo. TIT. *Cantare* legebat Gudius.

21. Solent] Paſtores videlicet, quibus tribuit ſuaviſſimum ſuo calculo cantum. Saepe ita aliquid omittitur, & is, de quo ſermo eſt. Vide ad Claudianum & Ceirin Virgilianam a nobis Animadverſa. Atque haec ideo ajo, ne quis Modio obtemperet, *ſoles* contra omnes libros nobis reſcriptitanti. BART. *Soles.* Ita P. & Mod. *ſoles* R. *ſolent quotiens ad ſ. vocantur* V. A. B. F. VLIT. ita Dorvil. Ed. Tigur. *quod certare ſolet* Palat. & Voſſ.

22. Fecunda] *Secunda* V. VLIT. *facunda* Palat.

22. Pastoralis Apollo.] Νόμιος a paſtione, quod Admeti greges quandoque paverit. Sic Nemeſianus II. 55.

O montana Pales, O paſtoralis Apollo.

Sed Ecloga prima *ruralem* appellat eo verſu:

Munera dat, lauros carpens ruralis Apollo.

Conſule Macrobium Saturnal. libro primo. *Nomionem* vocat Cicer. III. de Nat. Deor. 23. qui leges Arcadibus dedit. vid. Pind. Od. IX. TITIUS.

23. Trabibus spectacula textis] Deſcriptio amphitheatri ex materia lignea confecti: nam lignea quoque ea fuiſſe non ſolum temporaria, ſed perpetuo etiam manſura conſtat tum ex aliis, tum praeſertim ex Cornelio Tacito, qui Fidenatis, & Placentini lignei amphitheatri meminit, & M. Scauri Plinius. vide Scalig. II. Auſ. lect. I. & Lipſium de Amphitr. & Elect. I. 13. Dicuntur autem Calpurnio cuncta per hyperbolem, ſicut multa in eandem ſententiam a Martiale de Amphitheatro Caeſaris. IDEM.

25. Immensosque gradus,] Crebritate & multitudine, gradus enim non erant altiores palmopede & digitis VI. ut ex Vitruvio notavit Juſtus Lipſius. BART.

25. Et divos lene jacentes.] Carinum & Numerianum: in nonnullis excuſis libris cernere eſt *clivos*, non *divos*, quod quam aliquorum guſtui ſuaviter ſapit, tam meum offendit: itaque vocem illam non injuria, ni fallor, ex noſtra editione rejecimus. TIT. Optime *Clivos* confirmarunt ſcribendum ſua auctoritate Lipſius atque Modius. *Lene jacentes* pereleganter vocat, quod non ſint praerupta altitudine, ſed ſenſim adſcendenti. Elegantiſſime. Pari figura Claudianus noſter. Epig. Aponi.

Alto colle minor, parvis erectior arvis,
Conſpicuo clivus molliter orbe tumet.

Non poterat divinius dici. Sic Minutius Felix Octavio: *oram curvi molliter littoris, iter fabulis fallentibus, legebamus.* Vide pluria a nobis ad eum Claudiani locum ex Appulejo, Hilario, Saxone Grammatico, adnotata. BART. *Clivos* P. Mod. & Lipſ. *divos* om. Edd. vett. & Tit. VLIT. Sed *clivos* Tig. & Pith & Barth. *ceu clivos* malebat Heinſ. minori mutatione legas *ut. lene* recte explicat Barthius, ut & exemplis aptis illuſtravit ad Stat. VI. Theb. 260. adde & congeſta a diligentiſſimo Oudendorpio ad Lucan. IV. II. Ovid V. Faſt. 155. *leniter acclive jugum*, & ut de collibus & clivis, ita de aqua & fluviis hac voce paſſim utuntur. ſic de *Arare* Vibius Sequeſter. *Ita lene decurrit, ut vix intelligi poſſit decurſus ejus.* & ita paſſim de fluminibus, *lene fluere*, *ſonare* &c. occurrit. vid. Ovid. III. Amor. V. 6. II. Faſt. 704. ubi *leve ſonantis* eſt in Petaviano Cod. perperam. idem uſus vocis *clemens*, & de fluviis, & collibus leniter ſurgentibus, de quo alias. vid. ad Nemeſ. IV. 47. BURM.

26.

Venimus ad ſedes, ubi pullâ ſordida veſte
Inter femineas ſpectabat turba cathedras.
Nam quaecumque patent ſub aperto libera coelo,
Aut eques, aut nivei loca denſavere tribuni.

Qua-

26. VENIMUS AD SEDES,] Ait, ſe adſcendiſſe, unde ſpectabant ruſtici, aut alias plebis infimae homines. Is autem locus erat in ſummo theatro. Vide Suetonium lib. II. cap. 44. BART.

26. PULLA SORDIDA VESTE] Pullus color videtur proprius fuiſſe vilis plebeculae: uude infra hac eadem ipſa Ecloga *pullam paupertatem* appellabat. Suetonius Aug. 44. *ſanxitque, ne quis pullatorum media cavea ſederet.* vid. Caſaub. & Torr. ad cap. 40. Eſt vero pullus color niger, ut docet Servius Grammaticus ad illud Virgilii III. Georg. 389.

—— *ne maculis infuſcet vellera pullis*
Naſcentum:

vel eſt color, qualem dorſum leporinum oſtendit, aut terra recens aratro proſciſſa: ac neſcio, an ſit, quem Graeci vocant ὀνάγριον, ſive etiam κίλλιον, nos *bigio* ſive *bertino* appellamus; aut potius niger cum aliquo rubore admiſtus; etenim Ovidius mori fructus *pullos* vocat; conſule tamen Antonium *Thyleſium* in libro de *coloribus*. TITIUS. *Pulla veſte* denotari pauperiem ſatis docuerunt praeclariſſimi homines, Turnebus lib. XXI. cap. 3. Caſaubonus ad Suetonium, & Lipſius Elector. lib. I. cap. 13. BART.

27. INTER FEMINEAS] Permiſtim mares & feminas in thearro ſediſſe indicare propemodum videtur Ovidius dicens I. Art. 89.

Sed tu praecipue curvis venare theatris,
Haec loca ſunt voto fertiliora tuo:
Illic invenies, quod ames, quo ludere poſſis,
Quodque ſemel tangas, quodque tenere velis.

Quem imitatus Juvenalis inquit VI. Sat. 61.

—— *cuneis an habent ſpectacula totis*
Quod ſecurus ames, quodque inde excerpere poſſis?

Cathedra, ſella feminea Mart. XII. 37. vid. Calder. ad lib. IV. 79 TIT. Feminas cum pauperibus ſpectaſſe notat Lipſius ex Suetonii loco jamnominato. Non tamen omnes, eo certum eſt, quod toties ab Ovidio docemur in theatro amicam ab amante eſſe officiis cultam theatralibus, ut pulveris e ſinu excuſſione, veſte ſubſtrata, & talibus. Arguit & Plutarchus in Sulla. Ex quibus, ut alios taceam, patet, promiſcue viros & feminas ſediſſe. *Cathedras* autem ſimpliciter pulpita accipimus, quae fabricata inclinandi corporis gratia. Nam *Cathedra* Tertulliani, quam Lipſius in Amphith. cap. 13. huc ducit, aliud mihi qnidem videtur eſſe negotium. Et tectum fuiſſe hunc ſpectandi locum ex ſequentibus duobus verſibus claro clarius eſt. BART. De Cathedris agit Lipſ. I. Elect. 19. qui putat, mulieres ſellas ſuas in theatrum attuliſſe, inque iis perſediſſe: quod vix veroſimile videtur, in tanta turba ſpectatorum, quorum loca hoc modo mire coarctarentur. Nihil aliud hic indicare videtur, quam permixtos mulieribus ſediſſe viros, quod multa loca veterum docent, & recte cenſuit Barthius. & ipſe dubitat Lipſius in Amphith. cap. 13. & certe in circo ſediſſe promiſcue patet ex Ovid. III. Amor. 2. & aliis locis. licet Suetonius Auguſtum jam confuſiſſimum ſpectandi morem correxiſſe dicat cap. XLIV. ubi, an de circo, an theatro agat, lis eſt. hic de amphitheatro agi manifeſtum. BURM.

28. PATENT] *Petant* B. *Petent* V.

29. NIVEI LOCA DENSAVERE TRIBUNI.] Cum antea Populus Romanus nullo diſcrimine in theatro ſedens ſpectaculis intereſſet, legem tulit L. Roſcius Otho, qua certum cuique locum praeſcripſit, & equitibus ſane quatuordecim proximos gradus aſſignavit, ſicque nobiles a plebe diſtincti ſunt. Ejus legis crebra mentio exſtat apud ſcriptores. M. Tullius Philipp. 2. *Illud tamen audaciae tuae, quod ſediſti in quatuordecim ordinibus, cum eſſet lege Roſcia decoctoribus certus locus conſtitutus, quamvis quis fortunae vitio, non ſuo decoxiſſet.* Horatius Epod. IV. 16.

Sedilibuſque magnus in primis eques

Otho-

Digitized by Google

Qualiter haec patulum contendit vallis in orbem,
Et ſinuata latus, reſupinis undique ſilvis,
Inter continuos curvatur concava montes:
Sic tibi planitiem curvae ſinus ambit arenae,
Et geminis medium ſe molibus adligat ovum.

Quid

Othone contempto ſedet.
Juvenalis III. Sat. 159.
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit, Othoni.
Rurſus XIV. 324.
——— ——— *effice ſummam*
Bis ſeptem ordinibus, quam lex deſignat Othonis.
Ad hanc Ordinum diſtinctionem *Flaccum* reſpexiſſe arbitror II. Od. XVI. 26.
Laetum theatris ter crepuit ſonum.
Intelligit enim, plauſum a tribus ſpectatorum ordinibus per cuneos fuiſſe redditum, id eſt, a Senatoribus, Equitibus, & Plebe; ac proinde ab univerſis, qui ſpectaculis intereſſent: neque aliter Virgilius plebem a nobilitate ſejunxit in illis II. Georg. 508.
——— ——— *hunc plauſus hiantem*
Per cuneos, geminatus enim plebiſque, patrumque,
Corripuit.
Caeterum *Tribunos niveos* vocat, quia ſpectatores in theatris candidis veſtibus utebantur. Hinc jocus ille Martialis de Horatio quopiam IV. Epig. 2.
Spectabat modo ſolus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis,
Cum plebs, & minor ordo maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet,
Toto nix cecidit repente coelo.
Sed in primis Magiſtratus. Juvenalis X. 45.
——— *niveoſque ad frena Quirites.*
Nam togam albi, ſeu candidi coloris fuiſſe notat Aldus junior in libris de Quaeſitis per epiſtolam. TITIUS. *Tribuni.* militares, quibus jus conſidendi in Equeſtribus. Vide doctiſſimum Lipſium, cap. 14. *niveos* vocat, quia togati ſpectabant, & togarum color talis, ut pridem docuerunt docti. BART. ut opponantur turbae ſordidae pullata veſte.

29. DENSAVERE] *Denſa habuere* Heinſ. ſcilicet Vir ille illuſtris credebat cum aliis, *denſare* non dici, ſed *denſere.* vid. ad Ovid. III. Faſt. 820. & alibi. ſervatum vero hoc tempore etiam apparet ordinem illum ſedendi, & quidem ſub dio, qui Ovidii aetate obtinebat, qui eques & decemvir contiguum habebat Tribunum militum, ſed qui imbre diducebantur ſubito. vid. IV. Faſt. 381 BURM.

30. QUALITER HAEC PATULUM] Formam Amphitheatri componit cum valle, in qua ſermocinatur, ut capiat Ruſticus auſcultator. vide Lipſium cap. 8. BART.

30. CONTENDIT] Nihil moveo, ſed forte *concedit* rectius foret. ut ita *reducta vallis*, & paſſim in theatri ſpeciem facta loca Poetae dicunt, vid. Barth. ad Stat. VI. Theb. 255.

31. RESUPINIS UNDIQUE SILVIS,] Acclivibus, quomodo Horatius *Tybur ſupinum* appellat III. Od. IV. 23.
——— ——— *ſeu Tybur ſupinum:*
Seu liquidae placuere Bajae.
TITIUS. Confer illa Statii VI. 71. *Super virideſque humeros & opaca Theatri Culmina.* & ibi interpretes. BURM.

32. CONTINUOS] *Continuas* V. A. verſ. 32, 33, 34. deſunt R. VLIT. & Dorvil. Palat. & Voſſ.

33. SIC TIBI] Malim *ibi.* Vetus editio. *ubi.* BART. *Ubi* G. *Sic ibi* Bart. & Nic. Heinſ. VLIT. *Tibi* Ed. Tig. Tit. Pith. & aliae. Gudius quoque probat & centies *tibi*, & *mihi* παρέλκει. vid. ad Grat. 513. & ſupr. III. Ecl. 26. Nemeſ. III. 47.

33. ARENAE,] Planitiem theatri *arenam* dicimus. Martialis Spectac. IV. *Nec cepit arena nocentes.* Claudianus Conſ. Manl. 302. *Largo diteſcat arena ſanguine.* Viſe Marcilium ad Spectacula Martialis. BART.

34. ET GEMINIS MEDIUM] Geminis hemicyclis connectitur in ovi formam, id eſt in circulum non omnino perfectum, ac ad amuſſim rotundatum, ſed aliquantum longiorem: haec autem Amphitheatri forma fuit Auctore Caſſiodoro, & Dione de Amphithea-

Digitized by Google

Quid tibi nunc referam, quae vix ſuffecimus ipſi
Per partes ſpectare ſuas? ſic undique fulgor
Percuſſit. ſtabam defixus, & ore parenti,
Cunctaque mirabar, nec dum bona ſingula noram.
Tum mihi, dum ſenior lateri qui forte ſiniſtro
Junctus erat, Quid te ſtupefactum, ruſtice, dixit,

Ad

theatro Caeſaris: ad quam rem videnda etiam ſunt, quae ſcribit Plinius lib. 36. de amphitheatro M. Scauri. Dicitur autem amphitheatrum ab ἀμφὶ καὶ θέατρον, quia ſcilicet omni ex parte ſubſelliis clauſum fuerit abſque ſcena. Dio de Caeſare loquens: θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας, ὃ καὶ ἀμφιθέατρον, ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν, προσερρήθη. Ovidius ſic XI. Met. 25.

——— ſtructoque utrinque theatro,
Ut matutina cervus periturus arena.

Facit huc, quod legitur apud Statium:

Et geminam molem nudi, tectique theatri.

Adi (ſi libet) Dionem Pruſienſem in eo ſermone, cui titulus Venator. Alicubi ſcriptum reperi *mollibus* per duplex *ll.* & *ovi* pro *ovum*, ut de ovi albumine intelligere ſit opus. TITIUS. *Mollibus* V. A. VLIT.

34. Ovum.] Ita reſtitutum doctiſſimis viris, Turnebo lib. v. cap. 6. Lipſio de Amphit. VIII. optime. Poëtice deſcribit ovalem figuram Amphitheatri, undique, vel utrimque ſecus mollbus aedificiorum compactam atque incluſam: Quod pereleganter voce *albgat* repraeſentatur nobis. BART.

35. Quid tibi nunc referam,] Hoc τὸ παρασιωπώμενον dicitur, ſive παράλειψιν. TIT.

35. Vix] *Non* Dorvil.

36. Sic undique fulgor] Ab omni parte theatri ob trabes inauratas; vel ab ore Imperatorum, & Senatus circumſtantis. TITIUS. *It undique* Rom. VLIT. & Voſſ. ſed in eo ſuperſcriptum erat *ut*.

37. Percussit.] Optime, nam quaſi attonitum ſe & defixum patulo ore, ſpectaſſe canit. Boëthius libro I. proſa IV. *Quibus autem deferentibus percuſſi ſumus?* Nec bene ibi veteres libri. Nam & ipſe quaſi fulmine ſe ex aula tactum loquitur. Auſonius pariter Perioch. Iliad. XX. *Graecis & praeterita dimicatione percuſſis & inſtante conterritis.* Optatus Afer libro I. Contra Donatiſtas. *Defixus* quis dicatur, vide ad Ceirin & Gratium. BART. vid. ad Nemeſ. Cyn. 99.

37. Stabam defixus,] Habitus eſt admirantis. Virgil. I. Aen. 495. *obtutu defixus in uno.* TITIUS.

37. Defixus] *Diſſiſſi* . . . & Dorv.

38. Bona &c.] Virg. Georg. I. *bona ſi ſua norint*, &c. VLIT. Sed *bona* hic minus locum habent. rectius Heinſ. *nec dum bene ſingula noram*, & nota eſt formula ſollemnis, *ſi bene te novi*, de qua ad Ovid. III. Art. Amat. 51. poſſet &, *nec enim nova ſingula noram*, niſi offendit aliquem, *nova noram*. BURM.

39. Tum mihi,] Multo ornatior & expeditior erit ſententia, ſi trajectis verbis malis legere.

Tum ſenior, mihi dum lateri qui forte ſiniſtro.

Et arbitror, ita Poëtam ſcripſitaſſe. BARTHIUS. *Tu mihi* R. *Dum*] *Nunc* V. A. ſ. *tum mihi*, *tum ſenior*, vel, *dum ſenior lateri quis forte*, &c. *Tum ſenior, mihi dum* Bart. VLIT. *Tu mihi dum* Voſſ. *tum mihi cum* Dorv. *Tu mihi cum* Pal. ſed ut cohaereant aptius, malim,

Quum mihi, qui ſenior lateri tum f. ſ.
Junctus erat.

BURM.

40. Quid te] *Quid me* R. ſ. *quid tu ſtupefactus.* VLIT. *Quid me* Dorv. Palat. Voſſ.

40. Stupefactum rustice,] Qui rura colis, neque enim ignominiae cauſa hoc modo nunc ſenex ille Corydonem compellat: ſic II. Ecl. 61.

Ruſticus eſt, fateor, ſed non eſt barbarus Idas:

vel *ruſtice*, id eſt ignare. Ovidius I. Ep. 77.

Forſitan & narras, quam ſit tibi ruſtica conjux,
Quae tantum lanas non ſinit eſſe rudes.

TITIUS.

41.

Digitized by Google

Ad tantas miraris opes? qui neſcius auri,
Sordida tecta, caſas, & ſola mapalia noſti.
En ego tam tremulus, tam vertice canus, & iſta

Fa-

41. AD TANTAS] Nullam dum vidi Editionem, quae aliter praeferret. At Lud. Carrio ad Valerium Argonauticon Poëtam ſcribens, ſe ita corrigere gloriatur, promittitque liberaliter Scholia in Calpurnium. Quid praeſtiterit, ignoro. Unum ſcio ante Carrionem natum tres editiones ita habuiſſe. Valerii etiam locus nihil facit ad noſtrum. Simpliciſſima ſententia. Quid miraris, te ad tantas opes ſtupefactum, cum nihil tu praeter mapalia hactenus videris, nobis quoque tantae res ſtuporem injiciunt, licet quotidie eas videntibus. BART. *Ad tantas* omn. l. Carrio cit. *Ac.* & leg. *Ad. Miraris*] *Mireris* R. VLIT. *Mireris* etiam Voſſ. & Dorvil. inſolentior ſine dubio locutio, cum *ſtupere, pavere ad rem* paſſim occurrat, de quibus ſaepe ad Valer. Fl. egimus, vid. lib. III. 264. an tmeſin hic admittemus. ut ſit pro, *admiraris tantas opes.* ut Gratius Cyneg. 77. *inter nivei jungantur.* & paſſim. nec etiam *ſtupefactum* video, unde regatur. quare puto legendum,

Quid te ſtupefactum, ruſtice, dixit,
Ad tantas non mirer opes.

& tunc conveniunt ſequentia. *En ego* &c. non mirari ſe dicit ſenex ruſticum, qui nihil viderat, niſi caſas & mapalia, ad tantas opes ſtupefactum, & defixum & ore patenti (ut ſolent ſaepe ruſtici) ſtantem, cum ſenior etiam, & qui plura antea ſpectacula viderat, ipſe tamen ſtuperet. poſſet &, *quid ni ſ. R. dixit, Ad tantas mirarer opes*, vel, *ad tantas te mirer opes.* Heinſ. tentaverat, *quo te ſ. r. d. Quid tantas miraris opes*, ſed nec haec cohaerere apte puto. deinde *quid neſcius* Palat. BURM.

42. SORDIDA TECTA] Per appoſitionem: ſunt autem *caſae* humiliora paſtorum habitacula. Iſidorus III. 12. *Caſa eſt* (inquit) *agreſte habitaculum palis atque virgultis arundinibuſque contextum, quibus poſſunt homines tueri ſe a vi frigoris, vel caloris injuria.* Item *mapalia.* Idem: *Magalia aedificia Numidarum agreſtium oblonga, incurvis lateribus tecta, quaſi navium carinae ſint, ſive rotunda in modum furnorum, & mapalia dicta quaſi magaria, quia magar Punici novam villam dicunt, una littera commutata, l. pro r. magaria tuguria.* Utrumque a Virgilio uſurpatum reperio: Ecl. II. 28.

O tantum libeat mecum tibi ſordida rura,
Atque humiles habitare caſas, & figere cervos.

Et III. Georg. 340.

——— ——— quid paſcua verſu
Proſequar? & raris habitata mapalia tectis?

Rurſus I. Aen. 421.

Miratur molem, Aeneas, magalia quondam.

Rurſus IV. 259

Ut primum alatis tetigit magalia plantis.

Hic noſter V. 90.

Et tua cervino luſtrare mapalia fumo.

Utrumque enim dicimus & *mapalia*, & *magalia*, ſyllabae tantum modulo variato, ſicut propoſitis exemplis aperte conſtat. TIT.

42. SORDIDIA TECTA] An *teſqua*? Iſidorus XIV. 12. *Teſcua quidam putant eſſe tuguria, quidam loca praerupta & aſpera.* ita lege. *noſcere* vero pro habitare, colere, capiendum, ut apud Virgil. IV. Georg. 155. de apibus,

Et patriam ſolae, & certos novere penates.

vid. ad Grat. 247. & Ovid. VII. Met. 576. ita *amata ſedes* Grat 390. ubi vide. BURM.

42. CASAS] *Dabas* R. VLIT. ita Voſſ.

42. SOLA MAPALIA] Caſas paſtoricias. ut ſupra Ecl. V. vſ. 90. Claudian. pro ſtabulis Bel. Gild. 359.

——— ——— Paſſimque juvenci
Semineces, & adhuc infecta mapalia tabo.

Silius lib. XVII. 90.

Qualia Maurus amat diſperſa mapalia paſtor.

Armeniis *mapalia* olim fuiſſe *circumferanea*, ut loquitur Apulejus, ut & aliis nationibus, ex Xenophonte & aliis alibi pluribus ſcripſimus. BART.

43. TAM TREMULUS,] Senex ac fere decrepitus, a conſequenti. Sic infra:

O felix Corydon, quem non tremebunda ſenectus

Im-

Factus in urbe ſenex, ſtupeo tamen omnia: certe
Vilia ſunt nobis, quaecumque prioribus annis
Vidimus, & ſordet, quidquid ſpectavimus olim.
Balteus en gemmis, en illita porticus auro
Certatim radiant. nec non, ubi finis arenae
Proxima marmoreo peragit ſpectacula muro:

Ster-

Impulit.
Juvenalis x. 198.

—— *cum voce trementia membra.*

Confer cum hoc locum illum Naſonis ex Faſtor. IV 377.

Tertia lux (memini) ludis erit; hac mihi quidam
Spectanti ſenior, contiguuſque loco;
Haec ait illa dies.

& reliqua TIT. vid. Ecl. v. 14.

43. TAM VERTICE] *Et vertice* R. VLIT. Palat. Voſſ. Dorvil. qui deinde *ac iſta.*

43. VERTICE CANUS,] Alterum conſequens eorum, qui ſenectute premuntur. Ovidius:

—— —— *cadunt a vertice cani.*

Tibull. I. I. 88.

Dicere nec cano blanditias capiti:

Unde vero canities proveniat, docet Ariſtoteles in Problematis. TITIUS. Ovidii locum non reperi, ſed lib. XIII. Met. 427. *tuſit canum de vertice crinem*, lego.

44. STUPEO TAMEN. OMNIA CERTE] Malim, *ſtupeo tamen omnia: certe Vilia ſunt.* Petron. cap. XXX. *ego dum omnia ſtupeo.* ubi Heinſ *ad omnia,* vide ibi notas, & ad Lactant. Arg. Ovid. XIII. Met. Fab. I. BURM.

47. BALTEUS EN GEMMIS,] Baltheus, quem Zonam quoque nuncupant, inter partes, ſeu membra aedificiorum a Vitruvio connumeratur; quo ſenſu vox haec modo accipi debet, ne forte de Zona, qua praecingi conſuevimus, intelligamus. TITIUS. Vide Lipſium cap. XIII. De portico eundem cap. XIII. eodem extremo. BART. Vide Bald. Lexic. Vitruv. in *Balthei.* & Cerdae notas ad Tertull. de ſpectac. cap. III.

47. ILLITA PORTICUS AURO] Quae ante theatrum conſtructa erat: nam theatri ichnographia cum portieu ex Vitruvio colligitur. *Illita* vero *auro* dictum eſt, ſicut ab Horatio IV. Od. IX. 14.

—— *aurum veſtibus illitum*
Mirata.

nec non ab Ovidio XI. Met. 136.

Neve male optato maneat circum illitus auro.

Rurſus Medicam. 7.

Culta placent, auro ſublimia tecta linuntur.

Seneca Junior in Hippolyto 387.

Removete famulae purpuram, atque auro illitas
Veſtes.

TITIUS. vid. ad Ovid. III. Art. Amat. 332. Heinſii notas.

49. PERAGIT SPECTACULA] *Peragat* Dorv. ex hoc loco videtur colligi, ſedilia prima, in quibus Senatores ſedebant, ab arena diviſa fuiſſe muro marmoreo, ut ſpectantes ab incurſu ferarum eſſent tuti. *ſpectacula* hic pro locis, ſedibus, ex quibus ſpectant, debent capi. ita Suetonius Domit. X. *Patremfam. detractum e ſpectaculis canibus objecit.* & ita ille alibi. vid. Graev. ad Cicer. pro Muraen. 34. Sed quid *peragit* hic notet, vix capio, an *finis peragit ſpectacula*? an notare poteſt, ubi ſunt proxima arenae ſedilia, ubi finis & extremum eſt arenae, tangentis fere ſpectacula? vix concoquo hanc locutionem. ſed in his ſcriptoribus quadam indulgentia utendum. ſi *dirimit*, *tangit*, vel ſimile verbum liceret ſupponere, clarior eſſet ſententia. ſcio *peragere domum*, & alia occurrere pro perficere, finire: ſed hic haereo, & aliis vel explicandum vel emendandum locum relinquo. Senſum vero requirere puto, ut velit, inter arenam & ſedilia fuiſſe marmoreum murum, munitum truncis ebore ſtrato, & vertente quadam machina, ita ut ſi inſilirent ferae, ille murus pro Euripo, qualis in circo ſolebat eſſe, & quem vel tranare vel tranſilire poſſent ferae, foret, & tutior viſus fuiſſet. BURM.

50.

Sternitur adjunctis ebur admirabile truncis,
Et coit in rutilum, tereti qua lubricus axe
Impoſitos ſubita vertigine falleret ungues,
Excuteretque feras. auro quoque torta refulgent

50. ADJUNCTIS] *Advectis* Heinſ.

50. EBUR ADMIRABILE TRONCIS,] Teſſerulis commiſſis & coagmentatis. TITIUS.

50. EBUR] Inferius erant trunci, quibus eboreae illae laminae, ſi ita loqui licet, nitebantur, erant autem glaberrimo ebore ea loca inducta, ne ferae poſſent ex arena in podium tranſilire, ſcilicet cum primum inſilirent, retro decidebant, unguibus glabricie eluſis. Porro prae podio erant retia expanſa, dentibus hinc illinc acutis praeeminentibus, ne, ſi forte fera ebore decidiſſet, tamen in podium exſcendere aut penetrare poſſet. BART.

51. ET COIT IN ROTULAM,] *In rutilum*, ita habent veteres editiones. Lipſius & alii *rotulam* correxerunt: Sed quis uſus hoc loco ſit *rotulae*, ſane comminiſci ego non poſſum. Omnino videtur ſcribendum, *& coit in pluteum*. Quidquid abeat a literis vulgatae ſcripturae, recipienda prorſus videtur haec lectio. Pluteis enim ſimillima illa compactura eburnea, aut glabra alia ex materia. Correctoribus ſane nihil arduum, qui ex *pluteo* facile *rutilum* exterebrant. BART. *Colit* R. *Rotulam*] *Rotulum* R. *rutilum* V. A. B F. *pluteum: Teres hic, quo l. B. rotulam teretem*, vel, *ruplum* Lipſ. ex Gloſſis: *ruplus*, *στρεφὸς γαλιάγρας*. Cl. Salmaſ. ibi leg. *rutlus*, & hic, *rutulum, tereti qui lubricus axe.* & late exponit ad Vopiſc. Prob. cap. 19. VLIT. Et Exercit. Plin. p. 167. & contra Cercoet. p. 195. ſed erudita quidem ſunt, quae Salmaſius diſputat de *Rutulo*, vel *Rutlo*. ſed unius Gloſſatoris auctoritate omnia nituntur. meliora tamen non vidi: pro *qui*, vel *qua* malim legere, *quo* pro *ut*. coit in rutilum, ut ille lubricus tereti axe falleret &c. *in rutilum* Dorv. *cohit in rutilum* Palat. qui ſequentes tres verſus ignorat. Voſſ. ut Rom. Ed. *colit*, ſed corr. *cohit in rotulum*. ſenſum vero puto, ut ante vel ad illum marmoreum murum fuerint ligna munita ebore, quibus ſi injicere ferae ungues vellent, illa rotabantur, & volvebantur circa axem, ita ut ferae fallerentur. nam ebore illa ligna erant inducta, ut glabra & lubrica eſſent, ne infigerent ungues ferae. *ſternitur* vero docet, illa ligna in fine harenae humi jacuiſſe ante murum illum marmoreum, quae cum adſcendere in murum vellent, ſubita vertigine excuterent feras. BURM.

51. TERETI QUA LUBRICUS AXIS] Scribo.

——— *Teres hic; quo lubricus axis*
Impoſitos ſubita vertigine falleret ungues.

Teres ait hic pluteus erat, ut ferae inſilientis ungues concameratus axis eluderet, & praecipitaret ipſas retro. *Axem* dixit cameram illam, ut coelum rotundo fornice compactum eo nomine appellamus. Certiſſima haec medicina eſt loco, qui fruſtra aliquot eruditiſſimos Antiquitatis homines exercuit. BART. *Aſſem* R. *axem* V. A. B. F. VLIT.

52. SUBITA VERTIGINE] Hinc theatrum, ſive theatri partem aliquam verſatilem fuiſſe intelligimus, cujuſmodi C. Curionis, & M. Scauri theatrum a Plinio deſcribitur. TITIUS.

53. AURO QUOQUE TORTA REFULGENT RETIA,] Quae in theatro explicantur ad feras excipiendas. Heliogabalus *ſcobe* auri porticum ſtravit, & argenti, dolens quod non poſſet & electri. Nero blatteis, ſeu purpureis funibus piſcatus eſt auctoribus Lampridio, Suetonio, Oroſio, Eutropio, aliis; ſed ut haec, quae hic ex ſenis illius ſententia refert Nemeſianus, non ita longe a vero abeſſe intelligantur, transferam huc univerſam illam Flavii Vopiſci particulam ex Carino, quae ad ea melius intelligenda confert, ita igitur apud ipſum ſcriptum exſtat cap. XIX. *Memorabile maxime & Carini, & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos novis ornatos ſpectaculis dederunt, quos in Palatio circa porticum ſtabuli pictos vidimus: Nam &*

Retia, quae totis in arenam dentibus exſtant,
Dentibus aequatis: & erat (mihi crede, Lycota,
Si qua fides) noſtro dens longior omnis aratro.
Ordine quid referam? vidi genus omne ferarum,
Hîc niveos lepores, & non ſine cornibus apros,

Man-

neurobatem, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit: & tichobatem, qui per parietem urſo eluſo cucurrit, & urſos mimum agentes, & item centum ſalpiſtas, uno crepitu concinentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pithaulas centum, pantomimos, & gymnicos mille, pegma praeterea, quam Diocletianus magnificentiorem reddidit: mimos praeterea undique advocavit: exhibuit & ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil eſt: exhibuit Cyclopem adornatum. Graecis artificibus, & gymnicis, & hiſtrionibus, & muſicis aurum & argentum donata, & veſtis ſerica. TIT. Retia iſta ſupra fornicem illum, quem modo deſcripſit, amitibus, ex elefanti dentibus fabrefactis, in arenam prominebant, ut omni modo excluderetur impetus ferae. Facilius iſta intelligo, quam deſcribo, praeſertim cum nullum habeam auctorem, qui iſta pariter ut Calpurnius deſcribat. Nam caeteri pro vulgaribus negligunt, quae ruſticus iſte operóſe deſcribit. Modius ſane, qui pleraque hujus Poëtae ulcera tangere viſus eſt, iſta loca plane non adiit. BART. *Auro torta retia*, ut illa *ſuccino nodata*, quae Salmaſ. in Exerc. Plin p. 167. explicat: haec vero dentibus, id eſt varis, ſive palis ligneis ſive eboreis, ut in venatu *anconibus* ſeries retium ſuſtinebatur. Illa retia vero videntur muro illo marmoreo praetenta, quo tutiores etiam ſederent ſpectatores arenae proximi. dentes illi, quibus retia illa ſuſtinebantur, Anconum vices ſubibant, de quibus ad Grat. Cyn. 87. ubi vide Vlitium. BURM.

55. AEQUATIS] f. *Auratis*. Vid. ad Grat. verſu 87. VLIT.

55. ET ERAT] *Et erit* Dorv.

56. DENS LONGIOR OMNIS ARATRO.] De elephantinorum dentium magnitudine haec ſcripta reliquit Plinius VIII. 10. *Magnitudo dentium videtur quidem in templis praecipua, ſed tamen extremis Africae, qua confinit Aethiopiae eſt, poſtium vicem in domiciliis praebere, ſepeſque in iis, & pecorum ſtabulis pro palis elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, auctore Guluſſa regulo.* Aratri porro longitudo praeſcribitur a Marone hac fini: 1. Georg. 172.

Huic a ſtirpe pedes temo protentus in octo,
Binae aures, duplici aptantur dentalia dorſo.

TITIUS.

57. REFERAM] *Referat* Voſſ.

58. NIVEOS LEPORES,] Peregrina recenſet animalia, quae ſe magna cum admiratione vidiſſe teſtatur ſenex ille: ſciendum autem eſt, ſummo ſtudio omnis generis feras conquirere ſolitos, quicumque ſpectacula eſſent edituri. Hinc M. Tullius non uno in loco pantheras, aliaſque feras peregrinas ad ludos, quos edere in animo habebat, ſibi mitti ab amicis poſtulat. De Commodi ſpectaculis Populo editis praeter caetera haec commemorat Herodianus 1. 15. καὶ γ' παντοδαπὰ ζῶα ἠθροίζετο αὐτῷ. τότε γοῦν εἴδομεν ὅσα ἐν γραφαῖς ἐθαυμάζομεν. ἀπό τε γὰρ Ἰνδῶν καὶ Αἰθιόπων, εἴ τι πρότερον ἄγνωστον ἦν, μεσημβρίας τε, καὶ τῆς ἀρκτῴας γῆς ζῶα πάντα φονεύων, Ῥωμαίοις ἔδειξε. τὸ δ' εὔστοχον τῆς χειρὸς αὐτοῦ πάντες ἐξεπλήττοντο. & reliqua. Porro candidi lepores ingenti miraculo ſpectantur, neque enim paſſim reperiuntur. Plinius certe miraculi inſtar refert in Alpibus hujus coloris lepores quandoque viſos fuiſſe. Quidam hunc Calpurnii locum de cuniculis accipiunt, ſed falluntur: nam quae raritas in eorum venatione, ac ſpectaculo conſiderari poteſt? certe nulla. vid. Bapt. Pii Adnot. prior. p. 39. TITIUS.

58. ET NON SINE CORNIBUS APROS,] Cornutos apros mittit India, ut ſcribit Plinius dicens lib. VIII. 57. *In India cubitales dentium flexus gemini ex roſtro, totidem a fronte, ceu vituli cornua exeunt.* Hoc idem tamen de Aethiopia memoriae prodit Aelianus de Hiſtoria animal. Sed in India etiam Aethiopia

con-

Manticoram ſilvis etiam quibus editur, Alcen
Vidimus, & tauros, quibus aut cervice levata

De-

continetur. Aeliani verba ſunt haec lib. XVII. cap. 20. λέγει δὲ Δίνων ἐν Αἰθιοπίᾳ γίνεσθαι τῆς ὀρνίθας τὰς μονόκερως, καὶ ἴς τετράκερως. TITIUS.

58. APROS] *Aprum* Dorvil. Heinſ. credebat, *uros* legendum.

59. MANTICORAM SILVIS] Ex Cteſia Cnidio hunc in modum hoc animal deſcribit Plinius VIII. 21. *apud Aethiopas naſcitur fera, quam manticoram appellant, triplici dentium ordine pectinatim coëuntium, facie, & auriculis hominis, oculis glaucis, colore ſanguineo, corpore leonis, cauda ſcorpionis modo ſpicula infigentem; vocis, ut ſi miſceatur fiſtulae & tubae concentus, velocitatis magnae, humani corporis vel praecipue appetentem.* Eiſdem coloribus eam depinxit Solinus in polyhiſtore: uterque enim ab Ariſtotele hauſit, qui porro Cteſiam & ipſe quoque ſecutus Manticorae formam & naturam nobis aperuit lib. II. cap. I. in f. de Animalibus. Photius autem ipſius Cteſiae verba refert in Excerptis: quod vero ad nominis originem attinet, poſtquam ipſam feram eiſdem notis ſpectandam nobis exhibuit Aelianus, quibus Plinius, & Solinus ipſam deſcripſerat, ita inquit lib. IV. 21. ὅτι δὲ κρεῶν ἀνθρωπείων ἐμπιπλάμενον τοδὶ τὸ ζῷον ὑπερήδεται, κατηγορεῖ καὶ τὸ ὄνομα. καλεῖται γὰρ τῇ Ἑλλήνων φωνῇ ὁ Ἰνδῶν, ἀνθρωποφάγον αὐτὸ εἶναι· οὐ δὲ τὸ ἔργον καὶ κέκληται. Sed & κάχιον eandem vocari comperio a Strabone, μαρτιόρας a Pauſania, μαρτιχόρα a Philoſtrato, μαντιχόρας ab Ariſtotele, Plinio & aliis: hancnon aliam eſſe putat Pauſanias, quam quae tigris alio nomine dicta eſt. TITIUS. Leg. *Manticho-ram, & ſilvis*, &c. Vide ad Nemeſ. Cyneg. verſ. 158. *Nycticanam* R. f. *Et canam ſilvis. Ut cana maelis* Gratio. *Manticorum* A. VLIT. *Nocticanam* Dorvil. *nycticanam* Voſſ. Vide Brod. Miſcell. V. 24. cui ſua fere debet Titius. adde Geſner. de Quadrup. p. 562. Barth. ad Claud. Conſ. Mall. 293. legit, *Manticoram ſilvis, cinctam quibus editur.* Heinſ. legebat, *Manticoram, ſilvis etiam quibus editur Alce, Vidimus.* Ill. Spanhem. de uſu & Praeſt. Numiſm. diſſ. IV. cap II. ſect. VI. pag. 197. diſtinguebat & legebat

Manticoram, & ſilvis etiam, quibus editur, Alcen.

& Hercyniam ſilvam intelligit, & pluribus de hoc animali ejuſque in nummis effigie agit. BURM.

59. SILVIS] In ſuis ſilvis ait arbores cum feris ex genitalibus earum regionibus vidiſſe advectas. BART.

59. ALCEM VIDIMUS,] Hanc vulgo appellant *la granbeſtia*, cujus ungulam variis morbis opitulari exiſtimant. Omiſſa Plinii, & Solini hujuſce ferae deſcriptione, appingam Caeſaris verba, quibus Alces forma, & natura fuſius, atque exactius explicatur; tametſi ne huic quidem cum aliis valde conveniat. Caeſar igitur de Bello Gallico VI. 27. ſcribit in hunc modum: *ſunt item, quae appellantur Alces; harum eſt conſimilis capris figura, & varietas pellium, ſed magnitudine paulo antecedunt, mutilaeque ſunt cornibus, & crura ſine nodis articulisque habent, neque quietis cauſa procumbunt, neque ſi quo afflictae caſu conciderunt, erigere ſeſe, aut ſublevare poſſunt: his ſunt arbores pro cubilibus; ad eas ſe applicant, atque ita paulum reclinatae quietem capiunt, quarum ex veſtigiis cum eſt animadverſum a venatoribus, quo ſe recipere conſueverunt; omnes eo loco aut a radicibus ſubruunt, aut abſcindunt arbores tantum, ut ſumma ſpecies earum ſtantium relinquatur: huc cum ſe conſuetudine reclinaverunt, infirmas arbores pondere affligunt; atque una ipſae concidunt.* Eandem Pauſanias deſcribit in Boeoticis ab illis verbis: Ἔστι δὲ Ἄλκη καλούμενον, εἶδος μὲν ἐλάφου καὶ καμήλου μεταξύ. & reliqua. Gordianus, qui deinde imperatorem geſſit, dum Aedilis eſſet, ſplendidiſſima, ac magnificentiſſima munera populo exhibuit: namque cervi palmati ducenti mixtis Britannis in eis viſi ſunt: equi feri triginta; oves ferae centum; Alces decem; tauri Cyparitici centum: ſtruthiones Mauri miniati trecenti; onagri triginta; apri centum quinquaginta: Ibices ducentae: damae totidem, auctore Julio Capitolino; vide eumdem in Gordiano Juniore. TITIUS.

60.

Digitized by Google

Deformis ſcapulis torus eminet, aut quibus hirtae
Jactantur per colla jubae, quibus aſpera mento
Barba jacet, tremuliſque rigent palearia ſetis.
Non ſolum nobis ſilveſtria cernere monſtra
Contigit: aequoreos ego cum certantibus urſis
Spectavi vitulos, & equorum nomine dignum,

Sed

60. CERVICE LEVATA] Haec deſcriptio tauris Syriacis convenit ex Plinio; aut etiam camelis, aut forte camelopardali, de qua conſule Dionem lib. XLIII. Plinium lib. VIII. cap. 18. Strabonem lib. XVI. TIT.

61. SCAPULIS] *Scopulis* Dorv. Palat.

62. JACTANTUR PER COLLA JUBAE,] Uros accipe, quorum deſcriptionem ex Caeſare petere licet: ſunt tamen, qui bonaſum deſignari putent, ſed falluntur. TIT.

62. QUIBUS ASPERA MENTO] *Quis aſpera* R. Virgil. Aen. VI. *cui plurima mento Canicies inculta jacet.* VLIT. *Quis* etiam Palat. & Voſſ.

63. BARBA JACET,] Hic de brutis *barba* dicitur unius numero, ſecus atque Servius Honoratus obſervavit, quem idcirco pluribus in hanc rem exemplis collatis carpit Beroaldus Annotationibus in eum ipſum grammaticum: ſed hic pro *jacet* quidam legendum admonent *riget:* ad univerſum vero hunc tractum melius adhuc percipiendum, videnda ſunt, quae ſcribit Joannes Baptiſta Pius Annotationibus Poſterioribus cap. 39. De animalibus autem, quae hic commemorantur, vide Cardanum in libris de ſubtilitate, Geſnerum, & Petrum Bellonium, & Bulleng. de Venat. Circ. c. 25. TITIUS.

63. RIGENT] *Riget* Voſſ.

64. NON SOLUM] *Nec* V. A. B. F. VLIT. & Dorv. vid. ſupr. vſ. 14. in ſequentibus deeſt *ſed etiam* de quo ad Phaedr. praefat. lib. I.

65. AEQUOREOS] Etiam maritima ſpectacula edita, ponto in theatrum immiſſo, Martialis, Xiphilinus, alii. vide Lipſium c. 10. BART.

66. SPECTAVI VITULOS,] Vituli marini ſunt, quos alio nomine Phocas vocant, ſic dicti, quia vocem edant bovis voci perſimilem, teſte Ariſtotele, & Plinio: Fecit autem ſummo conſilio Calpurnius, ut inter innumera propemodum aequoris animalia, Phocas delegerit, quas cum urſis in theatro fuiſſe commiſſas dicat, neque enim ita facile aliud invenias, quod in mari ſimul, & in terra degat, id quod Ariſtoteles, Plinius, atque Aelianus memoriae prodiderunt: atque Ariſtotelis quidem verba ſunt haec de Hiſtoria Animal. ἡ γὰρ φώκη ἐστὶ μὲν τῶν ἀμφοτεριζόντων, οὐ δέχεται μὲν γὰρ τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ ἀναπνεῖ καὶ καθεύδει, καὶ τίκτει ἐν τῇ γῇ μὲν, πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς δὲ, ὡς οὖσα τῶν πεζῶν. Hinc a Virgilio dictum eſt IV. Georg 432.

Sternunt ſe ſomno diverſo in litore Phocae.

TITIUS.

66. EQUORUM NOMINE DIGNUM,] Hippopotamum ſcilicet, quem ita delineat Plinius: *Ungulis bifidis, quales bubus, dorſo equi, & juba, & hinnitu, roſtro reſimo, cauda, & dentibus aprorum, aduncis, ſed minus nexis, tergoris ad ſcuta, galeiſque impenetrabilis, praeterquam ſi humore madeat, depaſcitur ſegetes deſtinatione ante, ut ferunt, determinatas in diem, & ex agro ferentibus veſtigiis, ne quae revertenti inſidiae comparentur.* idem Solinus cap. 31. & 36. Hunc primum Romae viſum fuiſſe idem auctor ſcribit aedilitate M. Scauri, qui, cum ludos celebraret, unum hippopotamum, & quinque crocodilos temporario euripo oſtendit: ipſos autem appellat pecus Calpurnius alludens ad fabulam Protei. Sic Plautus Rud. III. III. 5.

Non vides referre me uvidum rete ſine ſquamoſo pecu?

Naevius:

Tum autem laſcivum Nerei ſimum pecus
Ludens ad cantum claſſium luſtrat.

Horatius I. Od. II. 8.

Omne cum Proteus pecus egit altos
Viſere montes.

Eſt autem hippopotamus aquatilis & terreſtris

be-

Digitized by Google

Sed deforme pecus, quod in illo naſcitur amni,
Qui ſata riparum venientibus irrigat undis.
Ah trepidi quoties nos deſcendentis arenae

Vi-

beſtia, ut docet Diodorus lib. I. ſed equi fluviatilis deſcriptionem invenias etiam apud Achillem Tatium Alexandrinum libro IV. De amore Clitophontis, & Leucippes haud ita longe ab initio, inde pete, quiſquis es lector horum Commentariorum, & Ariſt. Hiſt. Anim. II. 7. TITIUS.

66. EQUORUM NOMINE] Hippopotamos loquitur. BART. Vid. Spanhem. de us. & praeſt. num. Diſſ. IV. cap. II. ſect. I. pag. 172.

66. DIGNUM] f. *Dictum: Sed deforme pecus.* VLIT. ita Heinſ.

67. SED DEFORME] Lego. *& deforme.* jam enim de Crocodilis. BART. *Et* Bart. ut de Crocodilo, non de Hippopotamo, porro loquatur. *In illo*] *Quod Nilo paſcitur* R. Nemeſ. Ecl. I. 75. VLIT. *Pecus, qui Nilo naſcitur amni*' Dorvil. Voſſ.

68. QUI SATA RIPARUM] Nilum intelligit, cujus τρόφιμος hippopotamos appellat Aelianus, propterea quod haec bellua nuſquam fere alibi reperiatur: in deſcriptione autem Nili ad ejus fluminis inundationem ingenii aciem direxit Calpurnius, quoniam hoc praecipue miraculo flumen illud nobile ſit, ac inter caetera valde celebre, cujus tamen effectus cauſa magno adhuc in profundo demerſa latet: atque adeo variae ea de re opiniones circumferuntur, ut pigeat ſingillatim eas recenſere, plura tamen, ſi quis forte parum hic ſibi ſatisfactum doleat, inveniet in noſtris commentariis ad Senecae libros de Beneficiis, ad quos ſtudioſos adoleſcentes, ut temporis compendium hic fiat, libenter rejicio: ſed & hic Cardanum conſulere potes; item Nogarolam, Bellonium, & ex noſtris Borrium. TITIUS. *Sata riparum* elegantiſſime. Nam cum exuberat Nilus, totius regionis fines ipſius ripae ſunt. Ideo ait *ſata riparum.* Ruſtice etiam illud, quod nomen Nili non ponit. Virgil. *& quis fuit ille* &c. BART.

68. VENIENTIBUS] Non placebat hoc epitheton Heinſio, & varie tentabat huic aliud ſubſtituere. *refluentibus, vernantibus.* ſed quid opus? *venientibus* hic eſt advenis, originem & incrementum aliunde trahentibus: ex Aethiopia enim Nilus advehit aquas: *venire* eſt fluere. ita Ovid. XV. Met. 181.

——— ſed ut unda impellitur unda,
Urgeturque prior veniente, urguetque priorem.

& VIII. 164. de Maeandro.

Occurrensque ſibi venturas adſpicit undas.

ex quo verſu illuſtrare licet Manilii verſum lib. IV. 425.

Aut faciens iter, aut quaerens venitque, reditque.

quem Scaliger obelo configere tentabat. ſed deſcribit errantem & ſe incurvantem fluvium, qui quaerens iter ſaepe in ſe redit, & in fontes videtur reverti velle, ut de Maeandro notum. Priſc. perieg. 68. de ſinubus Perſico & Arabico.

At duo qui veniunt auſtralis ab aequore ponti.

& de Aceſine 1046.

Huncque capax claſſis venientem volvit Hydaſpes.

poſſet & de copia aquarum, quaſi ſponte creſcentium, capi, ut ita *venire* dicitur de iis, quae creſcunt, teſte Serv. ad Virg. II. Georg. II. & V. Aen. 344. ita Propert. I. II.

Et veniant Hederae ſponte ſua melius.

BURM.

69. DESCENDENTIS] Recte Lipſius, *diſcedentis.* quem lege Saturnal. cap. 10. Ita Petronius. *quem de arena ruina dimiſit.* Vide & Scaligerum ad V. Manilii. BART. Vid. Heinſ. ad Ovid. III. Faſt. 371. Barth. ad Claudian. Conſ. Mall. 329. legit, *noctem cedentis arenae*, id eſt, atram pene inferis ipſis comparandam. ego, qui meus eſt ſtupor, haec non intelligo. licet Heinſius putet, *voragine* hic debere referri tam ad *diſcedentis*, quam *terrae*, & legat, *ruptaeque vor. terrae*, forte ſcripſerit Poëta;

Ah trepidi quoties nos diſcedentis arenae,
Vidimus abſorptas, raptaſque voragine terrae
Emerſiſſe feras. . .

Ut per machinas viderit feras modo voragine diſce-

Vidimus in partes, ruptaque voragine terrae
Emerſiſſe feras; & eiſdem ſaepe latebris
Aurea cum croceo creverunt arbuta libro.
Lyc O felix Corydon, quem non tremebunda ſenectus
Impedit? ô felix, quod in haec tibi ſecula primos,
Indulgente deo, demittere contigit annos!
Nunc tibi ſi propius venerandum cernere numen

Sors

diſcedentis arenae & terrae abſorptas, & iterum emerſas. poſſet &, *vidimus immerſas*, ut oppouantur *immerſae*, *emerſis*, & hoc magis accedit ad *in partes. trepidus arenae*, ut *anxius vitae*, & ſimilia, v. ad Ovid. xx. Ep. 198. BURM.

70. Vidimus] *Viderimus partes* Dorvil.

70. Ruptaque] *Rapteque* R. f. *ruptaeque*. VLIT.

70. Ruptaque voragine terrae] Specu ſubterraneo, qui quaſi quidam terrae hiatus aperiebatur diverſa animalium genera in apertum evomens. TITIUS.

71. Et in iisdem] Ita R. VLIT. Voſſ. itidem ut R.

72. Aurea cum croceo] Emerſit ſilva: nam modo flumen, modo nemus, modo urbs aliqua, aut mons, prout ſpectaculi qualitas exigebat, in theatro de improviſo apparere conſuevit, cujus rei aliquot exempla hiſtorici prodiderunt, qui Imperatorum vitas conſcripſerunt, eorum inquam Imperatorum, quos Roma, cum jam in praeceps labi inciperet, paſſa eſt: ea hic fuſius proſequi nil eſt neceſſe. Martial. Spect. 21. & xiv. 166. Bulleng. de Venat. Circi. 24. TITIUS.

72. Libro] Barthol. de luce Animal. 1. 3. pag. 15. in MS. ſuo invenit *nimbro*, unde *nimbo* legit. ſed liber hic eſt cortex. ut apud Nemeſ. 1. Ecl. 28. BURM.

73. Tremebunda senectus] Per *Mirumplus* eo, quod homines tremebundos reddat, diximus ſuperius. Sic Horatius, *mortem pallidam* appellavit 1. Od. iv. 13.

Pallida mors aequo pulſat pede pauperum tabernas,

Regumque turres. TITIUS.

74 Impedit?] Ita omnes libri. Modius mavult, *impetit*; quamobrem, ipſius fuerat docere. BART. *Impedit* V. A. F. G. Bart. Ed. VLIT. & ita Dorv. & Tig. Ed. & probabat Heinſ. *impulit* Tit. ad vſ. 43.

74. Secula primos] Hoc ſane pacto ſcriptum reperi ſummo conſenſu omnium tum editorum, tum manu deſcriptorum exemplarium. verumtamen non ſatis diſpicio, quomodo dicti ſint *primi anni* ejus, qui jam prae ſenectute vix incedere poſſet: itaque ut hanc difficultatem vitarem, arbitratus aliquando ſum, legi oportere *primo*, non *primos*, hoc ſenſu: tibi uni inter paſtores, nec praeterea alii: ſed ne quid mentiar, non omnis mihi ſcrupulus penitus evellitur, & alioquin cogito, defendi poſſe vulgatam illam ſcripturam, ut de ſua, non de Corydonis ſenectute loquatur Lycotas: nam Corydon fingitur hic Juvenis. Eſt igitur ſenſus: *quem tremebunda ſenectus non impedit*, ſicut me impedit. Sic plana omnia manente ſcriptura: atque hoc verum puto TITIUS. *In hoc tibi* Palat.

75. Dimittere] Malim *demittere*. quod eſt quaſi inſerere, aut intro porrigere. Ut cum dicimus *manum demittere in veſtem* &c. Ita dicat felicem, quod juventa ejus in hoc uſque ſeculum ſit dilata aut protenſa. Hoc enim vult. BART. *Demittere* hic eſt, in tam ſerum tempus mittere, cum ſenectus me nimis diu ante natum, nunc domi manere cogat. fere ut *deſcendere in noſtros annos* dixit Ovid. 1. Faſt. 537. BURM.

76. Cernere numen] Carinum appellat numen: ſic Virgilius 1. Ecl.

Nec tam praeſentes alibi cognoſcere divos.

Hic locus nonnullam imaginem prae ſe gerit illius Horatiani 11. Sat. vi. 51.

—— —— *O bone (nam te*

Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)

Numquid de Dacis audiſti?

TITIUS.

77.

Digitized by Google

Sors dedit, & praeſens vultumque habitumque notaſti;
Dic age, dic, Corydon, quae ſit modo forma deorum.
Cor. O utinam nobis non ruſtica veſtis ineſſet!
Vidiſſem propius mea numina: ſed mihi ſordes,
Pullaque paupertas, & adunco fibula morſu
Obſuerunt. utcumque tamen conſpeximus ipſum
Longius, ac, niſi me decepit viſus, in uno

77. Sors] Heinſ. mavult *ſors*. vid. ſupr. Ecl. IV. 118.

77. Et refferens] Alicubi legebatur *praeſens*, non omnino perperam: ſed illud; *vultumque habitumque* eſt ex Horatio II. Sat. IV. 91.

——— ——— ——— *adde*
Vultum, habitumque hominis.

TITIUS. *Et referens* V. A. B. F. VLIT. Dorvil. Tig.

78. Modo] *Mihi* R. Virg. Ecl. I. *Sed tamen iſte deus*, &c. VLIT. *Mihi* Voſſ. ut pendeat a *dic*. ſed tunc mallem, *dic, Corydon, mihi quae ſit forma*. nam illud *modo* hic offendit merito. an, *nova forma*. BURM.

79. Inesset] Ponitur pro *infuiſſet*, ut ſaepe ſolent ſcriptores.

81. Pullaque paupertas,] Dixi ſuperius hac eadem Ecloga tenues homines, neque aliqua nobilitate conſpicuos, pulla veſte uſos fuiſſe. Suetonius in Auguſto: *ac viſa quondam pro concione pullatorum turba, indignabundus & clamitans*, & reliqua. Alicubi legebatur *nudaque*. vid. Lipſ. Elect. I. 13. TITIUS. *Nudaque* R. *Adunco*] f. *Adeſo*. VLIT. *Nudaque* Voſſ.

81. Adunco fibula morsu] Ruſticos magis aduncas geſtaſſe fibulas civibus, nullibi nec traditum, nec obſervatum legere memini. BART. Omnes fere fibulas aduncas fuiſſe, patet ex earum conſpectu. Heinſ. legebat & *aheno*. *obunco* eſt in Dorvil. ut ſaepe hae voces cognatae commutari ſolent. BURMANN.

81. Fibula morsu] Fibula in veſtimentis fuiſſe videtur, quam nunc vulgo *uncinello*, ſive *gangbero* nuncupamus: niſi ſi potius vocetur *fibbia*, quod magis puto. Virgil. XII. 273.

Horum unum ad medium, teritur qua ſutilis alveo
Balteus, & laterum juncturas fibula mordet.

TITIUS.

82. Obfuerant.] Recte Modius: *obſuerunt*. BART. *Obſuerant* V. A. B. F. *Utcunque*] *Utrumque* R. f. *utrumque*, Carinum & Numerianum, quos v. 78. *Deos*, & ſtatim *numina* dixerat. Siquidem vivus adhuc erat Carinus. VLIT. *Obſuerint* Dorvil. & Pal.

83. Ac, nisi] *At niſi* V. A. F. *& niſi* B. VLIT. *Ac mihi* Dorvil.

84. Et Martis vultus] Hoc dicit: & ferociam, & manſuetudinem ſimul prae ſe ferebat, atque ita utrumque contrarium temperaverat, ut neque nimis ſaeva aſperitate, neque nimis diſſoluta lenitate praeditus videretur. tale quippiam reperias apud Ovidium in Ep. XV. 23.

Sume fidem, & pharetram, fies manifeſtus Apollo,
Accedant capiti cornua, Bacchus eris.

Sic etiam dixit Propertius V. II. 23.

Indue me Cois, fiam non dura puella,
Atque virum ſumpta quis neget eſſe toga?

& Claudianus II. Rapt. 38.

——— ——— *potuitque videri*
Pallas, ſi clypeum ferret, ſi ſpicula Phoebe.

Neque fortaſſe aliena ſunt ab hoc loco, quae ſcribit Plutarchus de fortuna Alexandri. Ὅμηρος μὲν γὰρ ὁ πρεπόντως οὐδὲ πιθανῶς τὸ Ἀγαμέμνονος κάλλος ἐκ τριῶν συνθέμενος εἰκόνων, ὁμοιώσας,

Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,
Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι.

& quae deinceps ibi ſequuntur. TITIUS.

Et Martis vultus & Apollinis eſſe putavi.

Auſonius Epigr. 1. Innuit id, quod Oppian. IV. Cyn. de Antonio dicit.

—— μακάρεσσι ἐμῷ παλάμῃ ϗ ἀοιδῇ.

Et hic nos definimus. Quicquid hic notatum, brevi majori opere explanaturi, praetermiſſum expleturi. BART.

84. PUTAVI] *Putatur* R. VLIT. Ita Voſſ. & Dorv. *Putare* Palat.

F I N I S.

Digitized by Google

A D D E N D A.

Neſcio, quo caſu acciderit, ut inter adlitas variis temporibus ad oram Codicis mei, quo plurimum uti ſolebam, raro adduxerim Varias lectiones Bucolicorum horum Poëtarum, quas Neapoli in Bibliotheca Johanni Carbonarii, & ex duobus aliis exemplaribus exſcripſit in mei gratiam egregius Vir. Jac. Phil. Dorvillius, cui tot nominibus ſum obſtrictus. Accidiſſe vero reor, quia ſerius in manus meas venerint, poſt alias jam notis meis inſertas, & locis ſuis attributas. Quidquid autem ſit, hujus negligentiae non prius in mentem venit, niſi quum jam maximam partem deſcripti typis eſſent hi Poëtae, & finem ſpectarent Eclogae: ne tamen labor ille ingratus conferendi codices, qui meis & publicis commodis impenſus fuit, periret, ſubjicere excerpta illa Dorvilliana viſum fuit: notae vero A. Neapolitanum, aliae B. C. D. alios codices, quibus Dorvilius uſus eſt, indicant. ex D vero omnia fere jam relata erant in notas; hujus enim excerpta maturius, dum ipſis deſcribendis notis meis vacarem, acceperam.

Nemeſ. Ecl. 1. 2. *Texitur & raucis in mutua rura cicadis* A. *immitua* B.

7 *Detonderet virilique greges* A. *greges* etiam B. C.

8 *Dum ros* A.

9 *Canamque comam vicine Timetē* A.

11 *Diximus & calamis & verſu cantavimus* A. *verſus* etiam C.

12 *Ludabat* A.

13 *Stupuere* B. C.

14 *Nam mea* A. B. C.

15 *Carmina victor* A.

23 *Decet juſſis grata jubentur* A.

25 *Fidibus Siclis aut oeagrius Orpheus* A.

27 *Concinerent, totque acta viri* A. quod non diſplicere poteſt; *t* enim abſorpta videtur a praecedentis vocis *concinerent* ultima, & ex reliquo *ot*, formatum *at*.

28 *Noſtrae laudem depoſcis* A.

28 Deeſt verſus B. C.

29 *Concinet* D. *inciſo quercus mea c. l.* B. C.

31 *Obſtrepet* B.

32 *Subicit* A.

33 *Lacte tacet* A. *genus omne*. D. quod defendi poſſet. ſed forte ſcripſerit, *pecus*. Nam illa verba *nemus* & *pecus* confunduntur ſaepe. Vide ad Ovid. III. Faſt. 71. immo & *genus*, ut apud Virg. III. Georg. 264. *genus acre Leonum*, ubi in MS. Heinſius invenit *pecus*. & contra III. Aen. 221. pro *Caprigenumque pecus*, in MS. *genus*. Si codices hic adi-

dicerent, mihi *pecus omne* placeret. Ita Horat. I. Od. 2. *omne quum Proteus pecus egit.* Ovid. XIII. Met. 821. *Hoc pecus omne meum eſt.* & Calpur. I. 37. *licet omne vagetur ſecuro paſtore pecus.* BURM.

37 *Accipe bos* B. D. *accipite bos cantus* A.

38 *Quietem* C.

42 *Noviſti* B. *voviſti* Ald.

44 *Noviſſimus anni* D.

47 *Carperet annos* B. quod defendi ſatis poſſet. ut *carpere flores* mox Ecl. II. 5. & Horat. III. Od. 27. & bis terve Ovidius. *qua ſi* etiam A.

49 *Mortali frigore* A.

54 *Viris amor* A. quae depravatio eſt *vi juris.*

56 *Vultis gravitas* A. B. C.

58 *Labris conjungere cera* B. C. *hortatus* A. & Ald.

61 *Sedabas meriti* R. & MS. Pal. VLIT. *ſedabat meritae* A. D.

67 *De meſſe culmos* A.

69 *Dant flore* Ald.

71 *Nos modulamur*, praeterito *Te* A. mox *ſilveſtris te nunc* idem Cod.

73 *Te pieris* D. *tunc quidquid c.* E. *reſpondet* A. *fert quicquid* C. *armenta ſequuntur* C.

76 *Veſtibus* A.

78 *Tractavit* A.

81 *Coeptumque tibi ne* A. quod librarius adripuit ex Calp. IV. 146.

83 *In urbem* A.

85 *Plene* B. *pennis* A.

86 *Dimittit* B. C.

Ecloga II.

1 *Idas puer*, & A. *puer Aſtacus* B.

2 *Rudibus annis* A. D.

3 *Furioſa* A.

6 *Veneris imbutas* A. *Venerique* B. C.

8 *Jam nunc* A. B. C.

12 Deeſt hic verſus D. *ſollicitumque foret pinguis ſonus* A.

17 *Ambo genas lenes intonſi, crinibus* A.

18 *Atque hic ſub* A.

20 *Atque antra* A.

21 *Ulla ſecantes* B. C.

22 *Quo Donace prato* A.

25 *Pepulerunt ordine* C.

28 *Rapidos* B. *radios* C. *noſtros* A.

30 *Nulloque libarunt amne* A. *nullo lamberunt* B. *nullos lamberunt* C.

33 *Nec junco molli* A.

37 *Ego ſum Donace, dulcia cui ſaepe dediſti* Ald. *ille ego ſum Donacen* B.

40 *Tangit te* A.

41 *Simillimus euro* D.

42 *Poeula vini* A.

44 *Lilia fuſca videntur* A. vid. ad Calp. v. 70.

45 *Rubenique* A.

46 *Hunc mihi cum mirto laurus ſpirabit odorem* B.

47 *At ſi tu* A. deſunt tres verſus B.

48 *Purpureaeque roſae, tunc dulce rubensque b.* A.

50 *Nam cum p. amat* A. *amat* etiam B. C. *turgentes unguine* A. a m. pr.

51 *Dum Bacchus uvas Deus* A.

52 *Te diligit* A.

53 *Hic Idas* A. *tum quae* B. *reſpondit* A. *Alce* B.

58 *Connectare ſedis* A.

61 *Quae ducat* C. *addona* A.

62 *Contexo* A.

63 *Liberara ferri* A.

71 *Te peream* A. *in paſcua ducas* A.

72 *Di precor* A.

73 *Vates Fauni* A.

75 *Dum tolleret orbes* A.

76 *Lumen ſplenderet* A.

77 *Tegimur perlanguine* A. *mala* B.

78 *Et crimen* B.

79 *Jurare ſolebas* A.

80 *Lactea collo* A.

82 *Indoctis* A.

83 Deeſt verſus B. & D.

85 *Donacen* A.

86 *Corniferas* C.

87 *Atque inter* C.

Ecloga III.

1 *Nitulus* A.

4 *Laſſatas* A. B. C.

5 *E tereti* C. D.

Digitized by Google

6 *Hanc* . . . *dam pro carmine poſſent* . . . *faſque* A.
8 *Invadet* A. *cauorem* A. B. C.
9 *Quem fuerat* B. *fuerat* C.
10 *Maleſibila diſſona* V. A. & B. F. VLIT. B. & ita A. B. D. *mala* C.
11 *Cum Pan.* A.
14 Hic verſus deeſt C.
15 *Jamque ortus Lenaee tuus* A.
16 Poſt hunc verſum ſequebatur alter in A. *Atque ilares oculos & formam pulchrior aevi.*
17 *Hoc fatus* C. *hoc coepit fatus* A.
18 *Gravidus* A. *fronde* C.
19 *Plicans* A. *comptas* Ald. *quique udo palmite* A. unde apparet, non fruſtra me ſuſpicatum fuiſſe, in *quando* latere epitheton aliquod *palmitis.* ſi *udo* placet, capiendum de ipſo rectore udo, ſive madido flore vini. ut centies Poëtae ita adjectiva rei dant, quae perſonae conveniunt. BURM.
22 *Semel* A.
24 *Pertulit* A. ita jam conjeceram. *juſſo* A.
25 Hunc verſum poſtponit ſequenti A. qui & *voſque etiam.* ſed, *noſque etiam nymphae* B. C. *nutrimus* A.
29 *Aut evocat riſum* A.
30 Deerat hic verſus B. C.
32 *Aſtrigit* A.
33 *Aut plauditve* A. *multum caput* C.
34 *Summas* B. C.
35 *Juventus* A.
37 *Levas* B. C.
38 *Satyris* C.
39 *Tum deus* deſunt C. *capite* C. *foetus* A.
42 *Elidere* A.
43 *Con cuia ſaxa* A.
45 *Rubraque* A. non male.
46 *Cum Satyri* A. *laſciva chori* B.
47 *Quod fors dedit, arripit* A.
48 *Cantharam* A.
51 *Multa l. a. vocabula cimbula* A. in quo & ſequebatur, *Excipit* &c. ut & in B.
52 *Preſſus* A.
53 *Potis* A.
54 *Evomit inque* A. *defluit* omnes.
55 *Corique* A.
57 *Concubitum* A.
59 *Primus* B. C. *roſeo ſilenem tibia muſto* A.
62 *Externoque* B. L.
63 *Proſatus ab* A. *natus ab* C. *pronatus ipſo* B.
64 *Ex plantis* B.
65 *Integit &* A. *luci* C. *clatera* A.
68 *Furorem* C.

Ecloga IV.

2 *Calamis & verſu* A.
5 *Parilique* D.
7 *Luxere parentes* vel *furentes* A.
8 *Conductas* omnes.
9 *Praemiſſaque* A.
10 *Eſt aunis* A.
11 *Quos durus adederat* A. *luxus ederat* B.
13 *Dulces luxere* A. *duxere* B.
18 *Nega, poſſum non velle* A.
21 *Non haec* B. *herit* A. *& germina* A.
22 *Perdunt ſpina* A.
24 *Nec ſe quod commodat annus* A.
28 *Volucrum & ſua mea turba* A. *& ſi quamea* C.
29 *Arbos amoris* A.
35 *Timidae* C. *mares* A.
36 *Jam tribus denis* A. *deni menſibus* C.
39 *Subeunt* A. *ſubiire* B. *non alla* B. *non illa* C.
42 *Cantum* B.
44 *Natum* B. C.
45 *Sed & hic* B. C. *luentes* A. *verito* B. *vertito* C.
46 *Dic age* B.
47 *Hic & abundas* A.
50 *Faſtidia lenta* A.
52 *Nerinas* A. B.
53 *Metuat Sardoi germina* A. *vincent* B.
54 *Marmoricos* B. *& juga marmoricos coget ſua* A.
57 *Diſcatque diri* A.
60 Deerat *audit* in A.
63 *Ter frondes* A. *vaporem* B.
64 *Adverſa* B. C.
65 *Incendes* A. *vino* B.
66 *Ignibus urat* A.
68 *Nobis quidquid verſicolaria* A. *verieoloria* B.
70 *Tumet* A.
71 *Quod currunt* B.

Calpurnii Ecloga I.

4 *Cervis & ecce* B.
5 *Molliter hirſuta* A. *hirſuſta* B.
8 *Antra petamus iſta* A.
9 *Denſeus* A.
13 *Sequar* A. *Lance* B. *laute* C.
14 *Noct. vaſura* A.
18 *Docti* A. a m. ſ. *Lidon* B.
21 *Neſcio qui* A.
23 *Se laſſet* C.
24 *Altos* B.
28 *Tibi vili more* A. a m. ſ.
29 *Reſultant* C.
30 *Nec* A. B. *deſtingunnt* B.
31 In A. hic verſus poſtponitur ſequenti.
36 *Nim eo gaudetur* A. *memorum* B. *nenorum* C.
38 *Pecus* deerat H. vid. ad Nemeſ. 1. 33.
41 Pro *abiget*, in A. videtur fuiſſe *arcebit.* ſequenti etiam verſu carebat.
45 *Euſit inlis* B C. *vicit in ulnis* A.
46 *Victas* A. B. C.
48 *Veſano t. v. morſu* A.
49 *Deſtulis* B.
51 Deeſt hic verſus in B. C.
56 *Craſſantibus* C.
58 *Credere* B.
59 *Dementia* C. *concedit*, & in marg. *truderit* A.
61 *Laſſabis* A. a m. ſec.
64 *Referet* A.
70 *Etiam ne* B.
73 *Afferet* A. deeſt C.
74 *Gens in ſua jacentem* A.
75 *Ereptumque* A.
76 *Servit* B. C. D.
78 *Et placida radiantem* A. B. C.
79 *Mutat* A. *mutes* C. *ſine vulnere plenus* A.
80 *Dum quid* A. a m. pr. *non quod utrumque* B. *igne cremato* B. C.
81 *Pergis &* A.
83 *Induxit* C.
84 *Sedis* & in marg *ſcilicet* A.
86 *Sonitus* B.
87 *Ex meritis* a m. pr. A. *& meritis* B. C.
88 *Sentiat* B. C. *occaſus* C.
90 *Me querit* A.
91 *Facundi* A. B. C.
92 *Ipſa canenda* A.
93 *Teretri* C.
94 *Auguſtas* A.

Ecloga II.

1 *Crotalem* A. *Crocalen* C.
4 *Hi cum terras* A. *ii* C.
5 *Sub umbras* A.
9 *Tirſo* C.
11 *Vagis ales* C. *altum* A. B.
14 *Adſuerant* A.
16 *Fontibus* B.
18 *Neglectaque . . . illis* B. *omnia ceſſabant, illis cantantibus auſa eſt* C.
21 *Sub herboſa* C. *confederat umbra* A. B. C.
22 *Dixis* B.
23 *Satis hic* A. *habento* B.
27 *Diſcrevit digitus* C.
30 *Hoc* deeſt A.
31 *Creſcat* A.
32 *Et mihi* B. *gramine jungit* A.
33 *Pomona* C. *poma* A. *peramoena* B.
34 *Accipe fontes* omnes.
35 *Jam potes irriguos* A. *mutare* B. *ortus* A.
40 *Indicis* Ald.
41 *Genitalia* A.
45 *Novis* A.
46 *Reciderunt* B.
51 *Pangitur* A.
53 *Ego* deeſt A.
59 *Huic finibus* B. *virides etiam gemēs* A.
61 *Sed non &* A. B.
63 *Palilibus* A.
64 *Hortis* C.
67 *Nec ſunt* A. *nec fere* B.
68 *Balantes* B.
69 *Vellera* B.
71 *Tibi* A. B. *annis* B. C.
73 *Ariſtas* C.
75 *Si venies* B. C.
77 *Sume terra calathos* A. *ſume tamen* B. C.
80 *Muneat* C.
81 *Thias* B. *tillas* C.
82 *Totidemque* C. *ſole decembri* A.
88 *Montibus* B. *conſpicor eſſe* B. C.
64 *Vocat* B. *vocet* C.
96 *Dorila* A. B. C. *canale* A.

Eclo-

Digitized by Google

Ecloga III.

2 *Solet iſta* A.
4 *Hec* B.
13 *Forte vacabis* A. B. C.
16 *Spatioſus* A.
18 *Contentus* A. C. *adhibo* Cod. Heinſ.
19 *Dixi* C. *pete ſolus* B. C.
20 *Sed tamen* A.
24 *Tu ſolus* B C. *ſola tu* A. *es* deeſt A.
25 *Callioren ſpiritum* A. *Callirieu* B.
26 *En ibi* A.
28 *Haec ego dum* A.
30 *Recidi* B. C.
32 *Amabat* C.
33 *Nunc pedes* C.
36 *O te coeperant* A.
38 *Juvabis* A.
43 *Nunc cerafi t. c. v. notato* A.
47 *Excluſo diſperdit* A. *limina* B.
48 *Deſtricta marceſcit* A. *deſtructa* B. C. *marceſcit* B.
51 *Vel miſero* C.
53 *Jam candida* B. C.
55 *Quo tu* B. C.
60 *Carmen iners & crebrae* A.
65 *Sis* A.
66 *Multis* A.
72 *Dementur* B.
74 *Furem medio* A.
75 *Ne dubites* A.
81 *Aure* C. *jactas* A. a m. pr.
83 *Et tecto* A.
86 *Quae abominor* A.
87 *Miſer innectemus* B. *miſeri innectemus* C.
88 *Noſtros primum* A.
89 *Ni* C. *ſignentur in arbore* malebat Heinſius.
91 *Habet* A. *Lycidan* A.
93 *Modulatu* B.
96 *Vicina ſaepe* B. C. *proprius* C. *ſub orti* A.
97 *Venies* B. C.
98 *A dextro* C.
99 *Venit* A. B. C.

Ecloga IV.

2 *Obſtrepit* Ald.
4 *Injeta* A. B C.
5 *Vicini ſpō . . . . amnis* A.
6 *Poſſunt* A. B.
10 *Reſpicit* B. C.
12 *Quidque quod idem ſilveſtre* A.
14 *Nunc mea* A.
15 *At certe* B.
17 *Meditatus* B.
20 *Non cohibes* A.
24 *I potius* A. venuſte.
25 *Duc multum greges ad & lac* A.
27 *Quo tacere* B. *tutare* C.
29 *Ventoſa renuarat* C.
32 *Solaret* A.
35 *Jejuna* B. *pellere* B. C.
37 *In antra* ſed correctum eadem manu *umbra* A.
40 *Trucibus* A.
41 *Viſura* H. *Gerronis* & cort. *Geryonis* A. *Germani* B. *Germanis* C. *Germanus* Dorv. male editum *Germananus*.
42 *Bactrus* C. *Bexis* A. *Baebus* B. *hibernas* C. poſt hunc verſum ſex deerant in B. quod accidiſſe puto, quia idem ſexti ab hoc verſus initium, *ſcilicet extremo*.
46 *Ne quidquam inter noſtras* A.
50 *Advocat* A. *advoces* B. & Ald.
51 *Aliena magna tibi* A.
53 *Non tantum v. diſcere ventos*, & in margine *nimbos* A.
59 *Calamos & heri quos ductus* B. C.
62 *Quos primus* A.
63 *Carmen mulamine* A.
66 *Praeſonuiſſe* A.
69 *Implicitas c. p. comas* B. *implicitas crines* C. *comabat* Ald.
72 *Quia te* B. C.
74 *Tumila* B. C.
76 *Hoſpicius magis hos calamos ſectare* A.
77 *Et preme qui dignas* A. quae varietas oſtendit locum corruptum.
78 *Venit & frater* A.
79 *Sanceat* B.
82 *Quis canat* A.
83 *Pondus molitur* A. B. C. *molitus* D.

Digitized by Google

84 *At nunc qui* B. C.
85 *Partem* B. C.
87 *Te* B C.
90 *Viſuros* B *viſuris* C.
91 *Fructiferas* B.
93 *Proximus eſſe Caeſar his pilis per fulmine ſaepe* A. an, *cui tu jam proximus eſſe Caeſar aves. Caeſar ab his* Ald.
95 *Creſia* B. C. *reclivus* B.
99 *Nemus in montis* B.
101 *Soluerrunt* A.
104 *Exudens & foetus* B.
105 *Nam memini* B.
106 *Paene pecoris* A. *pereris* B. *poteris* C.
110 *Cui* B. C.
112 *Ut primo* A.
113 *Sucis* B. C.
116 *Nec inexsibus* C.
121 *Jam palam* B. *magis & magis* A.
124 *Pſalat* A.
124 *Utque bowo plaudat paganida turba magiſtro* A. quae lectio ferri poſſet, ſi *paganica* legatur.
128 *Seu ter penta lentaferire carmina, nullus obeſt lices & cantare coreis* A. *licet &* B. C.
130 *Viridem* C.
131 *Turpida* A. *jam ſurdat* A.
132 *Lievo* A.
136 *Pede velox* A.
137 *Neque ſales* A.
140 *Purpureo* C.
144 *Etenim hunc cole deprecor orbem* C. *etenim deus hunc precor orbem* A.
146 *Deſere pacem* A. quod & defendi poſſet.
148 *Deas* A. a m. pr.
149 *Quem paribus* A. *quam paribus* B.
151 *Quos* A. *pelvina* B. *ſonans* B. C.
152 *Olim quae teresi decurrent* A.
153 *Sonant ſ. q. montibus* B. *tunc m. ſonant* A.
155 *Contingat* A.
156 *Dixit vilia rura* A.
157 *Si qua tamen* B. C. *mihi* C.
160 *Tum mihi* C. *erit* D.
161 *Tironiam ſilvis* B. *Tityron a ſilvis* C.
166 *Jactabimus* A.

Ecloga V.

2 *Vitabant illice* A. pro *ilice*; ut VI. 61.
3 *Tum* B. C.
4 *Tremulus* C.
6 *Vanaque* A. qui & hunc verſum poſtponebat ſequenti.
11 *Ut nobis aetas jam mille* A.
14 Verſus ſequens huic praeponebatur in A. qui &, *ſed quem lege.*
16 *Titinuire* A.
17 *Incipiunt & habitabis* B. C.
18 *Movebis* C.
19 *Etenim melior* A. *vennanti* C. illud *melior* eximit ſcrupulum, quem de duplici epitheto movi, & opponitur apte *ovili*, quod pabula ſicca & arida praebet, cum *ſilva* vernans germen viride ſubminiſtret.
20 *Bullas* C.
24 *Miste recluſos* A.
25 *Fuerat* A. *tu ceſpite* B. C.
26 *Foci* B C. *Lareſque* A.
28 *Hac & dum vivat* A. *ac etiam* C. unde firmatur conjectura mea, *hac etiam.*
30 *Accedere* B. C.
31 *Coepit &* B. *coeperit ut* C.
32 *Ac ſi* Ald.
33 *Spumens trimulca* A. *ſpumant* C.
34 *Quod mane* A.
36 *Ne ſint* B.
38 *Coletur* A.
39 *Ne pudeat* Ald.
44 *Tendis* B. *tendis* & in marg. *poſcis* C.
41 *Patenti* C.
42 *Paratas* A.
43 *Ne tu* Ald.
44 *Minus* B. C.
45 *Peragunt* A.
48 *Tondentibus* Ald.
54 *Tanguntur* B. C.
55 *In germine* A.
56 *Ut ſimul* C.
58 *Et campos* A. *ſed protegat* A.
60 *Declivo jam nova* C. *declivis* A.
61 *Serique v. hora premendi* A. quae longe diverſum ſenſum faciant. *Serum* enim *premere*, ſi jam dici poſſet, non ſolebant inter paſcendum, vel in illa requie meridiana.

63

Digitized by Google

63 *Aeſtivos* A.
64 *Sonos* C. *volucres* A.
66 Poſt ſequentem verſum ponebat A. qui & *ſuccida da*, ut & Heinſ. adſcripſerat. *tremulo tremebundo fruniat ore* A. *jam teretri* B.
68 *Hirces* A.
70 *Nec longa* B. C.
73 *Deundavit* A.
74 *Forpice* A.
76 *In miſerum* B. C.
77 *Arrodet* A. *putria contrahit* C.
78 *Moneo ut* A. *liventia* Ald.
79 *Et vitroſa* A. & *vittata* B. & *intacta* C.
80 *Vulneribus* A.
81 *Pacis ingere* B. *inguine* A.
82 *Si ſunt rara linas, durae quoque pondera maſſae* A.
85 *Ingenti in armo* B. *armo* A. C.
86 *Nunc etiam dum ſuccus* A.
88 *Nimium* A. B.
89 *Tectis* C.
90 *Et ſua* malebat Heinſius.
91 *Obſuit ille* A.
95 *Nunc age* A.
96 *Aperit cruinca* C.
97 *Circitor uvas* A.
99 *Nunc opus* A.
100 *Nunc hiems ſervare* A.
102 *Has tibi cum veniet* A. *at tibi* B. *ſenilibus* C.
104 *Hoc tibi nectendum labor hic* A. *in tempora* D.
105 *Redis* & *paſtoralia* A.
106 *Ne pigeat* A.
111 *Premes media* A.
113 *Quamvis pontus* C.
114 *Si deſunt* A. *denſint* C.
116 *Stipulae cum fronde* A.
117 *Sintne ſolum* A.
118 *Penetralia* C.
119 *Memmiſſe velim* A.
120 *Sero* A.

Ecloga VI.

1 *Leius* B. C.
6 *Nyctilen* A.
7 *Si vincat acadona* A.
8 *Si turpior edona* B. *turpis* C. *baulo* A.
9 *Non pociar Crocale* A. *Crocale* B.
10 *Si magna aut* A. *Nictolos* D. *Nyctilos* C.
12 *Jam non* A.
13 *Hiſtice* B.
14 *Levique* A. *aevo* C.
16 *Qui poſſet dici* omnes.
17 *Ineſſet* A.
18 *Alterna probare* A.
20 *Noſtros* A.
21 *Manum* B. C.
22 *Vinces tu* A.
23 *Qui vis* A.
24 *Rumpis* & *expellit* C.
25 *Fingis* B.
26 *Et probare* B. *Licontas* B.
27 *Sed quat opus* A.
28 *Manaſillus* B. *Maſſillus* A.
29 *Inſita nunc* C. *inflatis non credulus* A.
30 *Natus abire* A.
32 *Ne tamen h. im. feras* A.
33 *Melius* B. *cubet* Ald.
35 *Et ferre* A. B. C.
36 *Menſem* A. *porriget* C. *porrigat* Ald.
37 *Fructiſ late capit* A. *fruticos* B.
38 *Et tereti pendent* A.
40 *Lucet etiam a dorſo* A.
44 *Externa cervice natant, vel pend.* A.
46 *Hunc ficus cumque vides Mnaſille paciſcor perdere* A.
49 *Quem timeam* A.
50 *Non vulgare* A.
56 *Quam viridi* A.
57 *Si non curvaret* A.
58 *Nunc dare* B.
65 *Galearca* A.
70 *Mutavimus* A.
71 *Tophis* A.
72 *Lapillis* B. C.
75 *Tu Lycida* A.
78 *Accipias q. b.* & *Acontida* A.
81 *Ut dicat* C.
83 *Carmina* C.
88 *Nec te* A.
89 *Quo vos* A.

Ecloga VII.

1 *Viceſima* A.
3 *Ut tua* A. *morentes ex. ſibila* C.

Digitized by Google

4 *Non moll:or axe* A.
6 *Ardet* B. C.
7 *Quae tanta ſ. t. cauſa* A.
9 *Nec ſolum* A. *falente* B.
13 *Sit licet* C. a m. ſ.
17 *Lutatae* B.
21 *Cantare ſolet, q. a. ſ. vocautur* A. *ſo-
let* B.
22 *Facunda* B.
24 *Immenſoque* B.
30 *Concedit* A.
33 *Sic ibi* A. B. C.
38 *Mihi tum ſenior* A. B. C.
40 *Quid me* C. *qui me* A.
42 *Mireris* B.
43 *Jam tremulus, &* A. *& vertice* B.
48 *Non tibi* A.
49 *Marmorea praebet* A.
50 *Cogit in rotulam, t. qui lubricus* A. *axem* B.
51 *Angues* A.
55 *Dentibus aequatis in barenam dentibus ex-
ſtant* B. *creda* A.
57 *Referam vel genus eſſe* A.
59 *Hic raram ſilvis* A. *Niclicanam* B. *no-
cticanam* B.
62 *Jactatur* C. *quis aſpera* B. C.
65 *Aequ:reis* A.
66 *Dictum* A.
67 *Quod Nillo* A.
68 *Vernantibus irr.* A.
69 *Sol diſcedentis* A.
72 *In biſdem ſ. cavernis* A.
73 *Cum ſubito* A. *arbuſta nitro* A.
74 *Quod nibil tibi* A. *agnos* B.
77 *Et praeferens* B. *referens* Ald.
78 *Quae ſit mihi* A. B.
82 *Obſuerint utrumque* B.
83 *Viſus decepit & uno* A.
84 *Putatur* A. B.

FINIS.

1HG 5553

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google